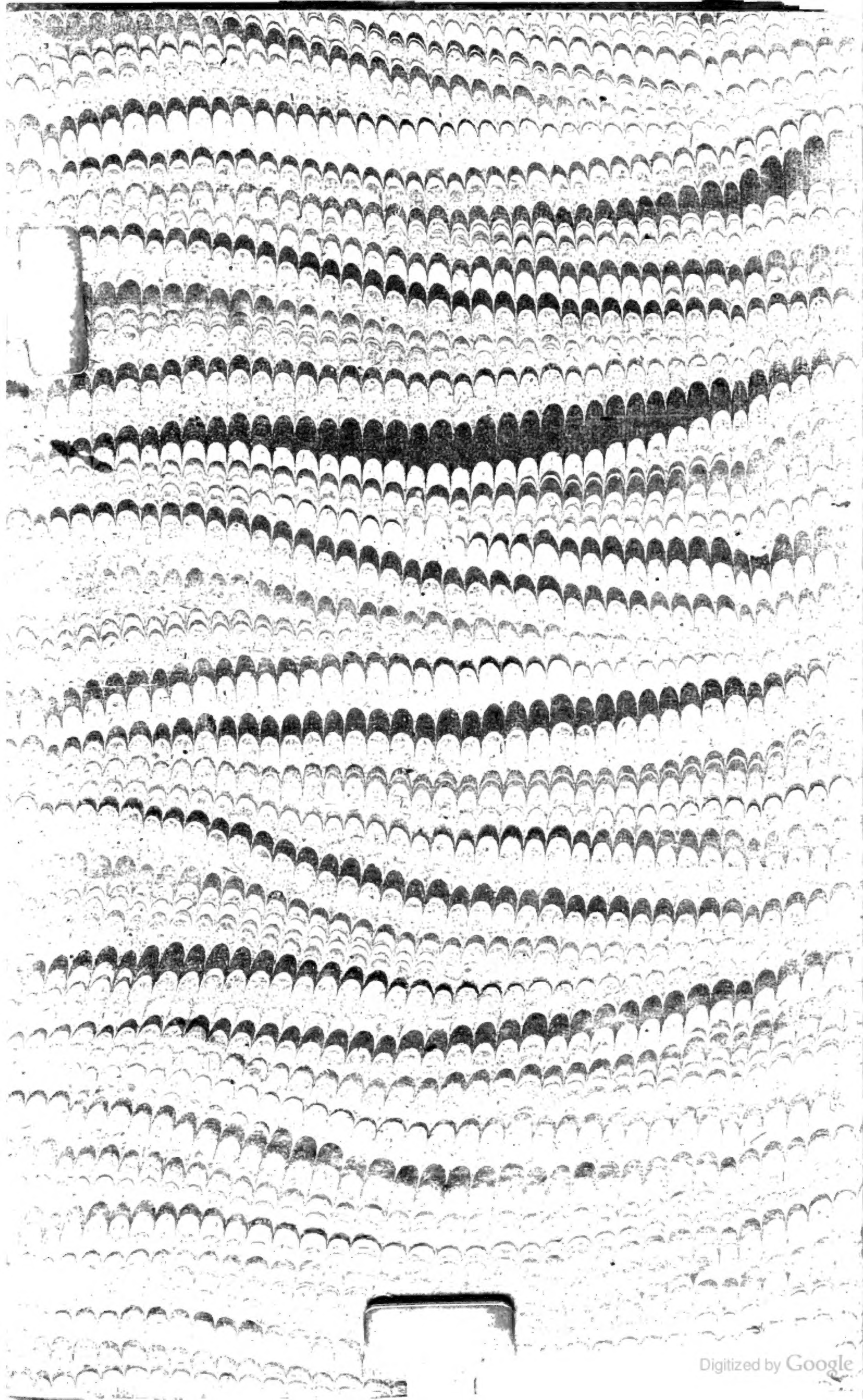
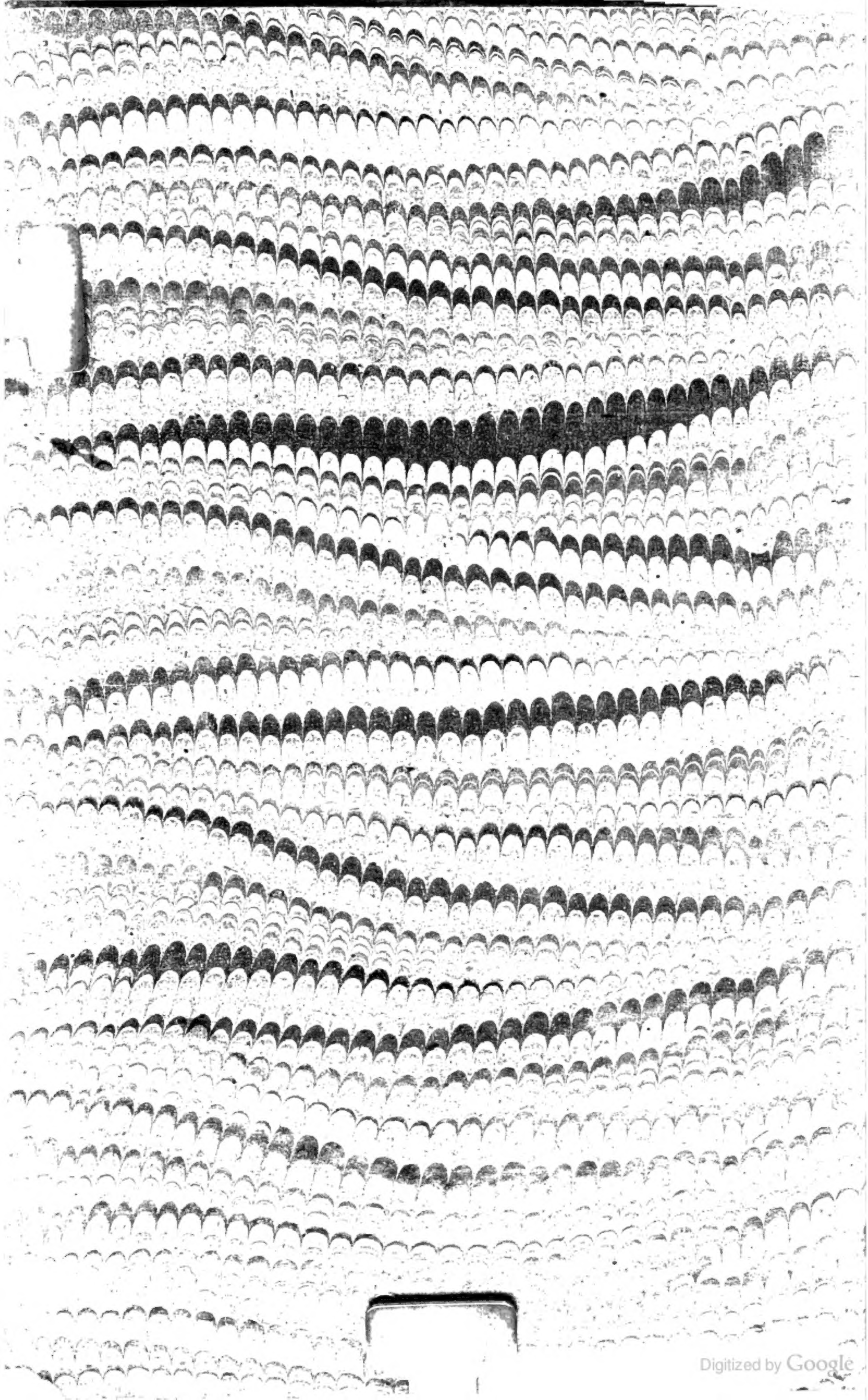
GLOSSARIUM GERMANICUM: CONTINENS ORIGINES & ANTIQUITATES...

Johann Georg Wachter

<36601538380011

GLOSSARII
GERMANICI
TOMUS PRIMUS.

GLOSSARIUM GERMANICUM,

CONTINENS

ORIGINES & ANTIQUITATES TOTIUS LINGUÆ GERMANICÆ,

ET OMNIUM PENE VOCABULORUM, VIGENTIUM ET DESITORUM.

OPUS BIPARTITUM

ET QUINQUE INDICIBUS INSTRUCTUM

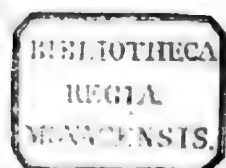
JOHANNIS GEORGII WACHTERI.

LIPSIÆ,

APUD JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FILIUM,

MDCC XXXVII.

SERENISSIMO, POTENTISSIMO
AC INVICTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO
CAROLO VI.
ELECTO
ROMANORUM IMPERATORI
SEMPER AUGUSTO,

REGI GERMANIÆ, CASTELLÆ, ARRAGONIÆ, LEGIONIS, UTRIUSQUE SICILIÆ, HIERUSALEM, HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, DALMATIÆ, CROATIÆ, SCLAVONIÆ, NAVARRÆ, GRANATÆ, TOLETI, VALENTIÆ, GALLITIÆ, MAJORICARUM, SEVILIÆ, SARDINIÆ, GORDUBÆ, CORSICÆ, MURCIÆ, GIENNIS, ALGARBIÆ, ALGEZIRÆ, GIBRALTARIS, INSULARUM CANARIÆ ET INDIARUM, AC TERRÆ FIRMÆ, MARIS OCEANI,

ARCHI-DUCI AUSTRIÆ, DUCI BURGUNDIÆ, BRABANTIÆ, MEDIOLANI, STYRIÆ, CARINTHIÆ, CARNIOLÆ, LIMBURGIÆ, LUCEMBURGIÆ, GELDRIÆ, WURTEMBERGÆ, SUPERIORIS ET INFERIORIS SILESIÆ, CALABRIÆ, ATHENARUM ET NEOPATRIÆ, PRINCIPI SUEVIÆ, CATALAUNIÆ, ASTURIÆ, MARCHIONI SACRI ROMANI IMPERII BURGOVIÆ, MORAVIÆ, SUPERIORIS ET INFERIORIS LUSATIÆ, COMITI HABSPURGI, FLANDRIÆ, TYROLIS, FERRETIS, KYBURGI, GORITIÆ ET ARTHESIÆ, LANDGRAVIO ALSATIÆ, MARCHIONI ORISTANI, COMITI GOZIANI, NAMURCI, ROSSILIONIS ET CERITANIÆ,

DOMINO MARCHIÆ SCLAVONICÆ, PORTUS NAONIS, BISCAIÆ, MOLINÆ, SALINARUM, TRIPOLIS ET MECHLINIÆ ETC. ETC.

DOMINO MEO LONGE CLEMENTISSIMO.

AVGVSTISSIME CÆSAR

Osteaquam pax, Tua, Invictissime Imperator, providentia, Europæ restituta, Serenissimæ Domus Austriacæ incolumitas auspicatissimo connubio firmata, tranquillitas Patriæ sanctissi-

mis

mis fœderibus communita, infinitæque molestiæ pro gentium quibus imperas ſalute, ſapientiſſime ſuſceptæ feliciſſimeque ſunt ſuperatæ; gratulationibus, fauſtisque ominibus, Gloriæ Tuæ plaudentium, cunctæ imperii germanici provinciæ reſonant, eoque altius extolluntur, quo certius inde futurorum, quæ erunt temporum, felicitatem pendere & promoveri, prævidemus atque mente & cogitatione aſſequimur. Muſæ etiam in iſtius communis lætitiæ ſocietatem pervenire, & ſuam apud Te, AVGVSTISSIME IMPERATOR, profiteri pietatem geſtiunt, quibus Te valde propitium præbes, earumque conatus eximia indulgentia probas, juvas, tueris, & ut in Germania, quaſi in amœniſſimo Helicone, conſidere quiete & ſuis ſacris ſecure operari queant, ſapientisſimis conſiliis efficis. Quid itaque eas deceat magis, quam ut Tibi, OPTIME IMPERATORVM, ſi quid a ſe novi meditatione repertum, aut ex antiquis rerum monumentis ingenio erutum,

aut ad perficiendas poliendasque artes quomodocunque accommodatum habent, ejus potissimum rationem reddant, Tuo Augustissimo Nomini illud præcipue consecrent, atque inde curis suis literariis, præsidium quærant primariumque ornamentum? Adproperat itaque eo etiam nomine, ad sacratissimum solium Tuum, præsens Glossarium germanicum, meis sumtibus editum, & ad vindicandas Germanorum memorias discutiendasque in eorum antiquitatibus tenebras, unice comparatum. Multæ in eo Regum & Imperatorum nostrorum, bello ac pace præclarissime res gestæ explicantur atque illustrantur. Quorum virtutem cum Tu, MAXIME IMPERATORVM, nonsolum perfecte exprimas, verum & longissime superes, Tibi, non alii, istud opus subjectissima devotione offerri oportere visum est. Plurimis majorum nostrorum moribus, institutis, legibus, in eo lucis haud parum fuisse affusum, confidi; & omnia, Te, SAPIENTISSIME

IMPERATOR, ad Germaniæ gubernacula ſedente, emendata ſollicite, egregie aucta, & fere perfecta gaudeo. Quamobrem hanc antiquiorum memoriam, & cum noſtris rebus ſermonibusque factam comparationem, Tibi potiſſimum inſcribendam putavi, quo pateat omnibus, quam beata Patriæ noſtræ conditio, Tuis pro ejus ſalute curis ſit reddita. Præterea linguæ noſtræ origines, vetuſtate propemodum obliteratæ, ſummo hic ſtudio indagantur, repetuntur, & obtrectationes ab iniquioribus in iſtam congeſtæ, penitus propulſantur. Quæ pro vernaculæ noſtræ nitore & venuſtate lucubrationes atque contentiones ſuſceptæ, cui potius dicandæ fuiſſent quam Tibi, CLEMENTISSIME CÆSAR, ſub cujus leniſſimo imperio, ſermonis patrii lepores tanto cum ſucceſſu reſtituti, novæ etiam veneres copioſiſſime additæ ſunt. Ea enim eſt temporum ſub Tuo principatu felicitas, ut Germanos, qui nunc artium & ſcientiarum cognitione & cultura,

nullis

nullis gentibus cedunt, linguæ patriæ perpoliendæ cupido potissimum incesserit; cujus non puritatis modo, sed & elegantiæ adeo se præbent studiosos, ut, postquam istam tam tersam reddidere, ejus eloquium jam maxime vernare & omnibus festivitatibus florere, jure dicatur. Cui studio ornando perficiendoque quam maxime inserviet Etymologiæ ejus curiosior investigatio & originis vocum nostrarum solidior cognitio, quæ hoc opere, ut haud vanus spero, insigniter promovebitur. Accipe itaque, INDVLGENTISSIME IMPERATOR, quod demisissimo cultu offero, Glossarium Germanicum, sereno illud vultu intuere, statorem & tutorem Te studiorum doctorum in posterum quoque præbe atque effice, ut res literaria & libraria, in Germania Tua perpetuo floreat, & nullo livore, nullis malitiosorum & turpi lucro inhiantium technis & fraudibus perturbetur. Deus T. O. M. Te servet, POTENTISSIME IMPERATOR, incolumitatem Tuam, in firmamen-

mentum & robur Germaniæ augeat, faxitque clementisſime, ut auſpicatisſimo ſerenisſimæ Archiducis, tanto Principe digniſſimæ filiæ, connubio, gentis auſtriacæ ſtirps, ad extremos ſeculorum orbes, una cum fortuna Tua felicisſime transferatur.

SACRÆ CÆSAREÆ ET REGIÆ
CATHOLICÆ MAIESTATIS
TUÆ

HVMILLIMVS ET DEVOTISSIMVS
SERVVS
IOHANN GOTTLIEB GLEDITSCH
B. IOHANNIS FRIDR. FILIUS.

CONTENTA TOTIUS OPERIS.

TOMUS I.

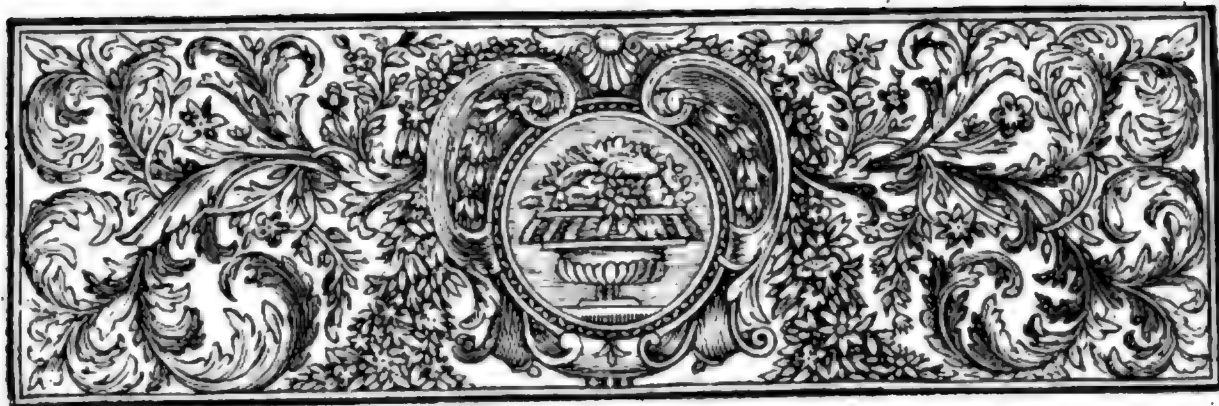
TOMUS II.

GLOSSÆ AB M. USQUE AD FINEM ALPHABETI.

EPILOGUS.

INDICES VERBORUM.

ERRATA EXTANTIORA.

PRÆFATIO
AD
GERMANOS,
SPECIMINI HUJUS GLOSSARII LIPSIÆ
M DCC XXVII.
EDITO PRÆMISSA.

I.

LEXICON concinnare ETYMOLOGICUM, & Sermonis nostri secreta ex remotissima antiquitate investigare, etiamsi immensæ molis & unius hominis vires excedentis esse videbatur, a multis tamen abhinc annis arcano & improbo studio aggressus sum, propositi difficultate non segnior, sed audentior & constantior factus. Res equidem molesta est, ut bene Tullius ait, vocabulorum reddere rationem, nec molesta tantum, sed etiam difficilis, humani sermonis recessus omnes rite explicare, grata tamen & jucunda, si pro GERMANICI NOMINIS gloria suscipiatur. Et hinc, opinor, causam intelligitis, cur VOS ante omnes in limine hujus SPECIMINIS compellandos mihi sumpserim.

II.

Linguas non fortuito natas esse, aut solo impetu naturali, aut arbitrio vulgi tantum, sed magno præterea ingenio formatas & institutas, & experientia testatur, & a multis jam Philosophis proditum est. Hos inter PLATO, Græcorum sapientissimus, *primos nominum impositores haud hebetis ingenii fuisse*, scribit in Cratylo. Hinc partem Sapientiæ non res solum naturales, divinæ, & humanæ, sed etiam Vocabula, quibus res illæ enunciantur, sibi vindicant. Quid enim sunt Vocabula, nisi signa rebus accommodata, quibus res ipsæ earumque naturæ vel convenienti ratione, vel imitatione quadam exprimuntur? Quod adeo verum, ut CLEMENS ALEXANDRINUS non dubitarit adserere: *Duas esse Veritatis ideas, nomina & res: & nominibus ignoratis ipsas quoque res necessario ignorari.* (a)

(a) Clem. Alex. Strom. Lib. VI.

III.

Cum ergo totius Philosophiæ haud infima pars sit vocabulorum cognitio, hinc ETYMOLOGIÆ studium a multis jam Philosophis susceptum est, tanquam negotium Sapiente dignum. PLATO in nominum quorundam origines & rationes diligenter inquirit in Cratylo. ARISTOTELES librum de NOMINIBUS BARBARICIS composuit, sed proh dolor a tempore devoratum. Præstaret alia periisse, quam hunc libellum desiderari. Quid ZENO, & post illum CLEANTHES, & deinde CHRYSIPPUS susceperint, ex Cicerone (b) cognosci potest. STOICI enim hanc Philosophiæ partem cæteris Philosophis diligentius excolebant, nullum esse verbum rati, cujus non aliqua ratio reddi posit, etiamsi in aliis conspicua sit, in aliis vero lateat.

(b) Cicero de Nat. Deor. Lib. III. cap. 24.

IV.

Quæsitum est inter Philosophos (qui scil. studium rerum cum studio vocabulorum conjunxerunt) utrum nomina rerum sint NATURALIA, an ARBITRARIA tantum (c)? Utraque sententia magno se judice tuetur, illa Platonis, hæc Aristotelis. PLATO videtur contendere, sermonem esse a natura, non ab arte, nec instituto, & naturam præformasse quosdam oris sonos motusque labiorum, certis rebus sic accommodatos, ut ad alia videantur inepti & inutiles: Contra ARISTOTELES nomina ad placitum significare, nullo cum rebus naturali nexu intercedente. Si quid ego judicare possum, male utrinque opponuntur, quæ fuerant componenda. Nam ut alias Linguas nunc omittam, manifestum est consideranti, non omnes sermonis nostri partes unius ejusdemque condi-

conditionis esse, sed alias nomenclaturas vindicare sibi naturam, alias rationem, alias consensum & institutum. Quintilianus videri posset rem acu tetigisse, dicendo (d), *sermonem constare ratione, vetustate, auctoritate, & consuetudine:* nisi naturam exclusisset.

(c) Gellius Lib. X. cap. 4.
(d) Quintil. Lib. I. cap. 6.

V.

Operæ pretium est ostendere, quanta sit vis NATURÆ in fingendis vocabulis. Primo, quædam voces ita sunt comparatæ, UT NON SOLUM IDEARUM NOSTRARUM, SED ETIAM RERUM IPSARUM SINT IMAGINES, & proinde ab ipsa natura videantur ori hominum sponte ingestæ. Sic quando volumus significare id quod supra nos est, tunc aerem haustum in altum protrudimus, manifesta vocis cum ipsa re convenientia. Nam altus Gothis dicitur *hauh*, Anglosax. *heah*, Alam. & Francis *hoh*, Cambris *uch*, Anglis *high*, Belg. *hoog*, nobis *hoch*. Ad hanc classem spectant, *heben* levare in altum, *haubt* caput, pars hominis excelsa, & ad sublimia inspicienda facta, *hübel*, *hügel* collis, *hauffe* cumulus, *hæffe* fæx, &c. In aliis vocibus aliæ exprimuntur naturæ qualitates. Sic clarum & perspicuum vocamus *bar*, obscurum *dunkel*, manifesta signi cum re signata similitudine, quoniam claritas & obscuritas in ipsis vocibus jam continentur. Et sic in aliis nominibus alia insunt secreta, nec inventu difficilia, nec scitu injucunda.

VI.

Secundo loco observari meretur, QUOD PRIMI CONATUS PUERORUM UTENDI VOCE SINT LITERÆ LABIALES. Patet hoc, non solum ex pueris Psammetichi (e), qui, etiamsi nullius hominis aut animantis sonum ante audivissent, sponte ediderunt vocem BEK, sed etiam ex quotidiana experientia. Hinc credere fas est, AP, PAP, EM, MEM, quæ sunt infantilis linguæ prima rudimenta, & naturalia lallantium puerorum blandimenta, esse voces secreto naturæ instinctu prolatas, vel potius ab ipsa natura in puerorum labiis formatas, & postea a parentibus, ut par erat, in omnibus fere Linguis, etiam antiquissimis, adoptatas. Hinc parens Hebræis dicitur *ab*, Chaldæis & Syris *abba*, Persis *pâder*, Græcis *ἄππα, πάππα, πατὴρ*, Latinis *pater* quasi *papater*. Nam *ter* Thomasino judice mera terminatio est. Cum his manifesto conveniunt, quod Gallis & Italis pater dicitur *papa*, Hottentottis *bo*, & Americanis in Insulis Antillis *baba*, teste Kolbio & Vocabulario Caribaico. Majores nostri literam labialem naturæ loquentis transformarunt in F. dicendo *fæder* vel *fater*, pro varietate Dialectorum, levi quidem vitio, sed originem vocis obfuscante, quæ certe non a *fodan* (gignere, nutrire) sed ex lingua puerili ortum suum trahit. In eadem lingua præparavit sibi alma Natura & omnibus genitricibus dulcissimum nomen Matris. Hinc mater Hebr. dicitur *em*, Gr. *μάμμη*, Lat. *mamma*, Cambris *mam*, Hispanis *ama*, Gallis & Italis *mamma*, Svevis *memme*. Ægyptii dicunt eodem sensu *muth* teste Plutarcho in Iside, Persæ *mâder*, Græci *μητὴρ*, Latini *mater*, Anglosax. *meder*, *modor*, Franci & Alam. *muater*, *muoter*, nos *muter*, voce naturali novo augmento decorata, vel potius vitiata, quod certe non est a natura, sed ab instituto loquentium.

(e) Apud Herodotum Lib. II. cap. 2.

VII.

Denique ad naturam spectat, quod in omnibus Linguis quædam sint vocabula, & forte innumera, per Onomatopœiam facta, præcipue vero in nostra. Hujus asserti specimen sat amplum dedi ex Regno animali in ipso Glossario (f). Nam per totam vagari Linguam, & omnes ejusdem census voces colligere, immensi laboris opus esset. Quid autem est Onomatopœia, nisi VOX REPERCUSSA NATURÆ? Et nomina inde orta, nonne rectius ad imitationem, quam ad institutionem referuntur? Hoc videtur Fabula de Nymphis & Faunis indicari, quos vetustas finxit montes sylvasque incolere, & acceptas reddere voces.

(f) V. Gloss. in voce *Guguk.*

VIII.

Quemadmodum autem Natura in Linguis condendis primas habet partes, ut alienissimi sint a veritate, qui eam ab hoc negotio plane excludunt: Ita RATIO habet secundas. Testes sunt apud nos nomina composita & derivata, quæ si quis casu, & cœco vulgi impetu, nulla naturæ rerum habita ratione, facta esse contendat, certe audacissimus est, & similis iis stultis, qui mundi seriem & compagem ex fortuito atomorum concursu conflatam esse imaginantur. Tanta enim est vis, vel in minimis, quas contemnimus, particulis, tanta aptitudo in derivationibus & compositionibus, tanta denique concinnitas in Scala significationum, ut facilius sit Iliadem Homeri ex temere conjectis literis, quam hæc sine ulla ratione fuisse prognata. Quid obstat, quo minus dicamus, fuisse in Gente nostra omnibus temporibus, etiam antiquissimis, viros quosdam cæteris Sapientiores, quibus non solum cura rerum & hominum, sed etiam verborum fuerit? Qualis inter Ægyptios erat quidam HERMES, de quo memoriæ proditum (g) est, *quod multis rebus nomine destitutis nomen indiderit.* Et Hercules quidam OGMIUS inter Gallos, qui sermonem Gallicum expolivit & verborum ubertate ditavit (h). Linguæ enim, & reliqua ad vitam necessaria, non subito, sed paulatim inventa sunt. Et cum homo sit animal natura ingeniosum, hinc verosimile est, illum non-

nonſolum articulate, ſed etiam concinne & ſolerter loqui voluiſſe.

(g) Diodor. Sicul. Lib. I. pag. 10.
(h) Ita Herculis Celtici imaginem interpretatur Bochartus in Orig. Gall. apud Boxhorn. pag. 13.

IX.

Poſtremo etiam USUS, omnium rerum magiſter, inter fontes Linguarum referendus eſt. Utile enim erat, homines ſe mutuo intelligere, victuros alias ferarum more miſere & ſordide. Hinc ut vitam agere poſſent beatiorem & cultiorem, vocabulis opus erat tanquam ſignis, quibus animi ſenſa ſibi invicem communicarent. Eatenus bene Lucretius:

Utilitas expreſſit nomina rerum.

Nonſolum autem hoc præſtitit utilitas mortalibus, ſed etiam plures in unum nomen conſentire fecit. Ex hoc conſenſu nata eſt conſuetudo, ex conſuetudine antiquitas, ex antiquitate auctoritas. Et his principiis, ni fallor, totum Linguarum negotium abſolvitur.

X.

Dixi quantum ſatis eſt, de ORIGINE Linguæ noſtræ NATURALI: nunc ut de CIVILI aliquid proferam, ſeries orationis poſtulat. PROXIMA origo haud dubie eſt a FRANCIS & ALAMANNIS: ſed unde REMOTA ſit, nondum ſatis liquet. Sunt, qui Linguam noſtram ex Campis Sinear immediate progreſſam, & poſt diſperſionem humani generis ſtatim in his terris auditam arbitrantur, quos ego non refutandos, ſed explodendos exiſtimo. Nam natura non facit ſaltum, neque in locorum intervallis, neque in tempore, neque in ulla alia re: ſed ex proximo tendit ad propinqua, a propinquis ad remotiora, & a remotioribus non niſi longo temporis tractu ad remotiſſima progreditur. Itaque ex una & primitiva Lingua (quod ſacræ Literæ & Gentium conſenſus teſtantur) ſuſcitatæ ſunt primo variæ DIALECTI, & totidem pene variationes, quot hominum familiæ, aut familiarum cognationes (i), quibus deinde ſeparatis, Dialecti paulatim abierunt in LINGUAS (k). Ex his Linguis poſtea formatæ ſunt novæ Linguæ & Linguarum Dialecti, & Dialectorum Linguæ, non ſubito & repente, ſed gradatim & pedetentim, temporum, locorum, migrationum, & coloniarum adjumento. Hunc enim Natura continuo ſervavit ordinem & quaſi Legem in novis Sermonibus producendis, ut recentiores fierent ex antiquioribus, Occidentales ex Orientalibus. Et vi hujus Legis impoſſibile erat, ullam in toto terrarum Orbe exiſtere linguam, quæ non in aliqua priore fuerit radicata. Hunc ducem & hanc legem ſi ſequamur, reperiemus, nos genus & linguam ducere ab antiquiſſimis Aſiæ & Europæ Colonis & Dialectis, SCYTHIS inquam, PHRYGIBUS, & CELTIS. Quos omnes una propemodum Lingua antiquitus uſos eſſe, & Germanicæ perſimili, pluribus nunc vocabulis oſtendam, eoque libentius, quod vera antiquitatis noſtræ gloria hic ſita videatur.

(i) Vide Edward. Simſonium in Chronico Catholico pag. 10.
(k) Linguas a Dialectis ſic diſtinguo, ut differentia Ling. ſit a conſonantibus, Dialectorum a vocalibus.

XI.

Unde SCYTHICUM nomen ſit deſumptum, non una eſt Eruditorum ſententia. Sunt, qui Scythas cum *Kithis* ad mare Caſpium & *Getis* in Sarmatia confundunt (l), hoc inducti argumento, quod Æoles pro Kithis dixerint Σκύθας, & pro Cimbris Σκίμβρυς teſte Stephano. Sed vereor, ne Kithi illi & Getæ Scythis ſint inferiores, & ab illis progeniti. Tanta enim eſt Scythici nominis canities, ut Scythas inter & Ægyptios diu contentio fuerit de generis vetuſtate, & Scythæ ſuperatis Ægyptiis ſemper viſi ſint antiquiores, teſte Juſtino (m). Communior & verior opinio eſt, Scythas ſic appellatos eſſe quaſi Sagittarios, quod primi ferro alas addidiſſent. Nam *ſcytan* pro jaculari in Linguis Occidentis & Septemtrionis antiquiſſimum eſt (n), & perfecte reſpondet nomini & invento Scythico. Arcum vero & ſagittas e Scythia primum prodiiſſe, multa ſunt, quæ evincunt. Herodotus (o) Scythas jaculandi peritia omnes populos ſuperaſſe, & Medorum pueros artificium utendi arcus docuiſſe tradit. Plinius (p) primum Sagittarium *Scytham* appellat. Julius Pollux (q) Scythas interpretatur Sagittarios. Diodorus (r) Cretenſes arcui *Scythici* cognomentum tribuiſſe teſtatur.

(l) Hanc ſententiam tuetur G. Hornius in Præfatione Originib. Gallicis Boxhornii præmiſſa.
(m) Juſtinus Lib. II. cap. 1.
(n) V. Gloſſ. in verbo *ſchieſſen.*
(o) Herod. Lib. I. cap. 73.
(p) Plinius Lib. VII. cap. 56.
(q) Jul. Pollux Onomaſt. Lib. VIII. cap. 10.
(r) Diodor. Lib. V. pag. 235.

XII.

SCYTHÆ viricidam vocant ÆORPATA (Gr. αἰόρπατα), ub *æor* vir, & *pata* cædere, teſte & interprete Herodoto (s). Utramque compoſiti partem reperire licet partim apud Armenios, qui genus ducunt a Phrygibus, & linguam Phrygum in multis imitantur, teſte Stephano de Urbibus (t), partim apud populos Celticos in Britannia, Gallia, & Germania. Hinc vir (qui Scythis αἰὸρ) Armeniis dicitur αἴρ teſte Baxtero in Gloſſario Britannico, Cambris & Armoricis *ur*, Gothis *wair* per proſtheſin ut reliquis qui ſequuntur, Angloſaxonibus *wer*, Francis & Alam. *bar*, nobis *wer* & *bær*, in compoſitis *werwolf*, *bærwolf* homo-lupus, *wergelt* pretium hominis occiſi. Cædere vero (quod Scythis eſt *pata*) Cambris dicitur *baeddu*, Anglo-

glosax. *beatan*, Gall. hod. *battre*, nobis *patschen* frequentative, ubique manifesto cum Scythica voce concentu.

(s) Herod. Lib. IV. cap. 110.
(t) Stephanus in voce *Armenia*.

XIII.

SCYTHÆ unoculum vocant ARIMASPU, ab *arima* unus, & *spu* oculus, teste & interprete Herodoto (u). Prior vox constat ex negativo *a.* & *rim* numerus, & vi compositionis necessario significat unum, quia unitas est negatio numeri secundum omnes Philosophos. *Rim* pro numero, etiamsi hodie obsolescat, olim tamen Anglosaxonibus & Francis erat familiare. *Spu* pro oculo superat apud Armoricos teste Pezronio (w). Nos ab hoc primitivo habemus *spæhen*, ut dixi in Glossario.

(u) Herodot. Lib. IV. cap. 27.
(w) Pezron. in Antiq. Celt. pag. 374.

XIV.

SCYTHÆ mare glaciale appellabant *mare mortuum*, sive quod pigrum esset & pene immotum, ut Tacitus (x) scribit, sive quod ad manes potius spectare videretur quam ad viventes, utpote innavigabile & inhospitum. Testem nomenclaturæ habemus Orpheum in Argonauticis vers. 1077.

- - Cronius ipse vocatur
Pontus Hyperboreis a Gentibus, & MARE MORTUUM.

Hyperborei autem dicuntur Scythæ maxime Septemtrionales, quod non potest ignotum esse iis, qui in Geographia Antiqua vel leviter versati sunt. Vox Scythica, etiamsi ab Orpheo non sit literis consignata, cognoscitur tamen aliunde, nempe ex Dialecto Cimbrica. Cimbri enim habentur pro genere Scytharum Cimmerio ab omnibus Antiquis, & hinc illos Scythice locutos esse, ab æquis rerum æstimatoribus facile impetrabo. Hoc præsupposito panditur nobis via ad Scythicam vocem investigandam, quæ certe alia esse non potest, quam MORIMARUSA a Plinio prodita (y) his verbis: *Philemon tradit, Oceanum Septemtrionalem MORIMARUSAM a Cimbris vocari, hoc est, mortuum mare.* Convenit cum hac interpretatione, quod Cambris in hunc usque diem mare dicitur *mor*, mori *marvv*, & mortuus *marvvsis*, teste Boxhornio in Vocabulario Antiquo-Britannico. Convenit etiam, quod mare Gothis dicitur *marei*, Anglosax. *mere*, nobis *meer*.

(x) Tacit. de M. G. cap. XLV.
(y) Plin. Lib. IV. cap. 13.

XV.

SCYTHÆ Caucasum vocant GRAUCASUM, hoc est, ut Plinius interpretatur, nive candidum. Ab hoc significatu tanquam primitivo per gradus effluxit, quod nobis & Francis *grau* dicitur canus, & Armoricis *grai* vetus. Quamvis enim albus, canus, & vetus videantur differre, cognata tamen sunt, & se mutuo producunt, ut in ipso Glossario ostendi.

XVI.

Reliqua Scytharum vocabula, cujusmodi sunt, *amaxampeus* via sacra, & nomina Deorum, Regum, Philosophorum, & fluviorum apud Herodotum, etiamsi a me explicari non possint, non ideo dubiam aut incertam reddunt Linguarum Occidentalium cum Scythica cognationem. Multa enim & innumera vocabula floruerunt olim in Gente Francorum & Alamannorum, quæ hodie non magis intelliguntur, quam Scythica remotissimi temporis. Et nihilominus Lingua nostra hodierna a Francis & Alamannis ad nos pervenit tanquam hæreditas ad posteros, quamvis magna sui parte in itinere interfecta. Quod si paucæ ætates valuerunt tam ingentes edere vocabulorum strages, quid non putabimus ter mille annis licuisse?

XVII.

Quantum Sermonis SCYTHICI nobis supersit, non aliunde melius & tutius cognoscitur, quam ex Lingua PERSICA, in qua magnus est vocabulorum Scythicorum proventus, quorum concentus cum nostris tam admirabilis tamque clarus est, quamvis immensis terrarum spatiis interceptus, ut semel audita statim intelligi queant. Talia (z) sunt:

BEND vinculum. Anglosaxonibus *bend* Marc. VII. 35. Nobis hodie *band*.

BER super. Nobis *por* editus, *empor* sursum.

BER term. Persica, idem significans quod nobis *bar* in compositis (a). Hinc Propheta Persis dicitur *beigam-ber*, quasi novi aliquid ferens.

BERBER tonsor, rasor barbæ. Nos vitiose *balbier*, Galli rectius *barbier*. *Barf* pro barba habent Armorici.

BESTEN claudere, firmare. Anglosax. *fæstnian*, Franc. & Alam. *festinon*. Hodie *vest machen*, *befestigen*. (*)

BIHTER melior. Anglosax. & hodie Belgis *beter*. (*)

(z) Persica, quæ hic sequuntur, suggessit mihi Vir ab eximia Literarum Orientalium & Occidentalium peritia clarissimus Johannes Christianus CLODIUS, L. Arabicæ in hac Universitate Prof. Publ. cujus ope & eruditione in hoc negotio eo libentius usus sum, quod cæteri Collectores videbantur Persica, Turcica, & Arabica sæpe confundere, & interdum male scribere.

(a) Vid. Prolegom. Sect. 6. in Subfixo *Bar*.

(*) Ad Harmoniam Linguæ Persicæ & Germanicæ spectat omnino, quod, observante Doctiss. Clodio, verba utrinque desinunt in *en*, & comparativi in *er*. Quamvis enim Antiqui aliis plerumque vocalibus in terminando utantur, custodiunt tamen consonantes.

BIK tympanum. Nobis *pauke*.

BORDEN portare. Nobis & Antiquis *bæren*, & hinc *bürde* quantum quis portare poteſt.

BRADER frater. Goth. & Angloſax. *brother*, nobis *bruder*.

CHODA Deus. Hinc *Chodabéndeh* ſervus Dei, titulus Regis Perſiæ (b). Angloſax. & Belgis *god*, nobis *godt* vel *gott*.

(b) *Choda*, ut a laudatiſſ. Dn. Prof. Clodio accepi, creditur Perſis apocopatum ex *Chod-ajendeh*, a ſe ipſo veniens. Quod ſi verum eſt, *Gott* & *Choda* ſono convenient, non ſignificatu. Noſtri enim Deum a bonitate vocant *Gott*, ab unitate *As*, a veritate *San*, ſicut alibi oſtendo.

CHOK ſus. Anglis *hog*, & in agro Lipſienſi *hakſch*. (c)

(c) Perſæ videntur hanc vocem accepiſſe ab Armeniis. Confer, quæ ad vocem Armeniam χοζ annotavi infra §. XXII.

CORBOS cucurbita. Francis & Alam. *curibiz*, nobis hodie *kürbis*.

DENDAN dens. Gothis *tunths*, Armor. *dant*, Belg. *tand*, nobis & Francis *zan*.

DER porta. Inde *derban* janitor. Belgis *deur*, nobis *thüre*.

DOCHTER filia. Conſentiunt omnes veterum & recentiorum Dialecti.

DRUG fraus, fallacia. Nobis *trug*, & compoſite *betrug*.

DU duo. Goth. & Angloſax. *twa*, Cambris *dau*, nobis & Francis *zwei*, *zwo*.

ENDER inter. Nobis & Antiquis *under* vel *unter*.

EST eſt. Nunc & olim *iſt*.

ESTADEN ſtare. Omnes Antiqui habent *ſtandan*, & inde *ſtad* pro loco, re utique ſtabili.

EZ ex. Alamannis *uz* in compoſitis, cujusmodi ſunt, *uzkangan* egredi, *uzſentan* emittere, *uzkelidan* excedere.

GHELI collum, gula. Conveniunt *hals* & *kele*.

GHIRIFTEN rapere. Angloſax. & hodie Belgis *gripen*, nobis *greiffen*.

GHIRISTEN flere. Goth. *greitan* flere, *grets* fletus. Cambris *cri* clamor. Suevis *grætig* clamoſus, querulus, diciturque in primis de infante in cunis vagiente, qualis Islandis vocatur *grætingr*.

GHAV vacca. Nobis *kuh*.

IUK jugum. Gothis *juk*, *gajuk*, Angloſ. Belg. Angl. *joc*, Franc. & Alam. *johh*, nobis *joch*.

KHAH palea. Inde Succinum vulgo vocatur *Carabe*, quaſi *khah rubah* paleam rapiens vel attrahens. Palea Angloſax. *ceaf* Matth. III, 12. nobis *kaf*.

KHAL calvus. Nobis *kahl*.

KISTI ciſta, navis. Nobis *kiſte*.

LIB labium. Nobis *lippen*.

MADEH puella. Angloſax. *mæden*, Angl. *maid*, *maiden* virgo.

MADER mater. Nobis *muter*.

MAH luna. Gothis *mena*, Belg. *maen*.

MALIDEN molere, terere molendino. Nobis & Gothis *malen*.

MEN meus. Olim *min* in pleriſque Dialectis, hodie *mein*, quod Gothicum.

MORK mors, *morden* mori, *mordaniden* occidere, mori facere. Quod Perſis eſt mori, id nobis eſt occidere. Neuter ſignificatus a fonte recedit. Nam qui moritur, mortem obit, & qui occidit, mortem infert. Ejusmodi variationes in Scythicis Dialectis reperiuntur plures, ubi eadem vox diverſis ſenſibus, cognatis tamen, adhibetur. Sic Gothis *gadauthnan* eſt mori, Joh. XII, 33. a *dauth* mors, nobis *tödten* occidere, a *todt* mortuus. Ex adverſo Angloſaxonibus *ſteorfan* eſt occidere, nobis *ſterben* mori.

MUSCH mus. Hodie *maus*.

NAF umbilicus. Olim, ut videtur, *nabe*, poſtea diminutive *nabel*.

NAM nomen. Conſentiunt omnes Dialecti.

NAMWAR celebris. Idem nobis *nambar*. Ratio compoſitionis utrinque eadem. Nam *war* (quod & *bar* & *ber* effertur) ſignificat ferentem, derivaturque a *borden* portare, plane ut nobis *bar* a *bæren*, & Latinis *fer* a *ferre* in quibusdam compoſitis, cujusmodi eſt *fructifer*, *lucifer*, & alia.

NEH non. Olim *neh*, *ne*, & *ni* in omnibus Dialectis, hodie *nein*.

NEU novus. Conſentiunt omnes Dialecti.

NU novem. Gothis, Franc. & Alam. *niun*, Armor. *naou*, nobis *neune*.

PA vel *pai* pes. Armoricis *pedd* pes, *bet* ivit. Gothis, Angloſax. & hodie Anglis *fot* pes, Francis & Alam. *fuaz*, inde nobis *fuſs*.

PADER pater. Nobis *Vater*.

PENSCH quinque. Cambris *pump*, Armor. *pemp*. Francis & Alam. *funf* & *finf*, inde nobis *fünf*.

POSTER culcitra. Nobis *polſter*.

RUBADEN rapere. Gothis *rauban* ſpoliare, *biraubodedun* ſpoliaverunt. Utrumque uſus hodiernus agnoſcit.

SAZDEN ponere. Francis & Alam. *ſezzan* ponere, *ſazta* poſui. Inde nobis *ſezen* & *ſazte* eodem ſenſu.

SCHESCH ſex. Gothis *ſaihs*, Belgis *ſes*, nobis *ſechs*.

STAREH ſtella. Conſenſum ſiſtet Gloſſarium in voce *ſtern*.

TONDER tonitru. Nobis quidem *donner*, ſed Belgis *tonder*, & Anglis *tunder*.

TU tu & tuus. Nobis *du* & *dein* conſentientibus Antiquis.

XVIII.

Hanc utriusque Linguæ Harmoniam, quæ omnibus temporibus doctiſſimos Viros in ſtuporem rapuit, ſi quis caſu factam contendat, næ ille parum harmonice factus eſt. Non equidem hoc volo, ut Germaniam a Perſide, vel hanc ab illa voces ſuas accepiſſe exiſtimetis, ſed ut ſimilia ad ſimiles & communes ortus mecum redigatis, Matricem inquam SCYTHICAM, nobilem ſane, & utrique Genti convenientem. Scythas enim non ſolum in Europa (quod ſupra demonſtravi) ſed etiam in Aſia genus & Linguam ſuam proſeminaſſe, multa nobis perſuadent, & inprimis hoc, quod antiquiſſimis temporibus in Ægyptum usque

pene-

penetrarunt, & inde reversi Asiam vectigalem sibi fecere per *mille quingentos annos*, donec pendendi tributum finis a Nino Assyriorum R. factus est, teste Trogo Pompejo (d), Scriptore rerum Scythicarum diligentissimo. Quid mirum, Victores domitis gentibus suam imposuisse linguam, aut partem linguæ? Aut vocabula sua immiscuisse tam longo temporis intervallo? Nonne idem fecerunt Romani in Occidente? Et nonne Hispania, Romanis, Gothis, & Mauris quondam occupata, sermone suo tot Gentium linguis quasi lue infecto, pristinam subjectionem hodieque testatur? Nec desunt præclari Auctores (e), qui imperio non contenti, genus Persicum a Scythis deducunt, vel progenitoribus Parthis, vel Dais, vel Carmaniis, vel aliis Scytharum in Asia Colonis. Multa equidem sunt in nostris & Persarum moribus antiquis, quæ utriusque Gentis communem originem haud leviter urgent, Commentatoribus Taciti pridem observata.

(d) Justinus Lib. II. cap. 3.

(e) Salmasius, Pezronius, & alii.

XIX.

Itaque ad PHRYGES me converto, quos hominum antiquissimos & ipsis Ægyptiis priores esse (f) vetus fama est. Horum vetustissimi Coloni sunt Thraces. Thraces enim circa originem Phrygiam ultro gloriosos esse, seque a Titanibus ortos profiteri, testis luculentus est Orpheus Hymno in Titanes, qui originem Gentis suæ non potuit ignorare. Unde haud dubie fabulosum est, qnod ex ore Macedonum refert Herodotus, & ex Herodoto descripsit Strabo, Phryges Thracum colonos esse, & cum prius habitassent in Europa, postea migrasse in Asiam. In hoc tamen conveniunt isti mendaces, Phryges appellatos esse *Briges* dialecto Thracica, quæ, ut apparet, eadem erat cum Phrygia. BRIGAM autem significare τὸν ἐλεύθερον, hoc est, *hominem liberum*, ex Juba Historico notavit Hesychius in voce Βρίγες. Et hunc vocis significatum in Germania nostra a primis inde temporibus obtinuisse, testes sunt veteres Dialecti. Nam liber, ingenuus Gothis appellatur *frije*, Anglosaxonibus *freo*, *frig*, Keroni *friger*, nobis *frey*. Hoc nomen apprime conveniebat antiquis illis Phrygibus, ab Ascanio Japheti ex Gomaro Nepote ortis, cum quod a prima origine fuerint sui juris, nec unquam alterius populi imperio subjecti, tum quod artibus liberalibus & ingenuis unice intenti, homines a belluina ad cultiorem vitam revocarent, & ostenso mitiore cibo agriculturam & reliqua vitæ præsidia primi docuissent (g). Horum Linguam Scythicæ simillimam fuisse, jam supra ex appellatione VIRI perspeximus. Plura hujus consensus & insignia documenta subministrabunt nobis Linguæ occidentales (quas Scythicas esse ex antecedentibus præsuppono) in omnibus Dialectis.

(f) Herodot. Lib. II. cap. 2.

(g) Vide Glossar. in verbo *Baken*.

XX.

PHRYGES hircum nuncupant ATTAGOZ, quasi patrem caprarum (h), teste Arnobio. Quæ vox composita videtur ab *atta* pater, & *goz* capra.

(h) Arnob. adv. Gentes Lib. V. *Hircos Phryges suis ATTAGOS elocutionibus nuncupant.*

XXI.

PHRYGES aquam discriminatis vocibus appellasse BEDY, & HYDOR, testes sunt Didymus Grammaticus & Plato in Cratylo. Utramque vocem produxi in Glossario (i): prioris quidem posteritatem ostendens hodieque superstitem: alterius vero mutationes, quibus aucta vel imminuta est in Occidente. Solent enim voces mutari non ab exteris tantum, sed etiam a Coloniis. Hinc Armenii, quamvis a Phrygibus oriundi, vocem progenitorum ὕδωρ non diu tenuerunt incorruptam: sed transformarunt in δζὺρ, quod illis est aqua, plane ut priscis Gallis & Britannis *dur*. Nam Armeniorum Lingua innumera repræsentat Britanniæ veteris vocabula, celeberrimo Antiquitatum Britannicarum interpreti WILIELMO BAXTERO observata: manifesto indicio, utriusque Gentis communem originem esse a Phrygibus. Hinc idem doctissimus Auctor in Glossario suo subinde recurrit ad Phryges tanquam generis Britannici parentes, & hos totam pervagatos Europam usque ad Herculis columnas, universam Galliam, Hispaniam, Britanniam, atque Germaniam tenuisse, passim (k) inculcat. Idem non veretur asserere in Præfatione, Linguas, quas vulgus Orientales vocat, absque Armenicæ & Britannicæ ope in pluribus non posse explicari. Utinam Clariss. Dn. LA-CROZE, qui juxta Armoricam, quæ illi vernacula est, præcipuas totius Orbis Linguas, & inprimis Armenicam diuturno studio excoluit, posset abs me persuaderi, ut suam nobis de hoc argumento animi sententiam scripto aliquo depromeret.

(i) V. Glossar. in vocibus *Bad* & *Wasser*.

(k) Baxter in Gloss. Antiq. Britan. voce ALVION. BRIGANTES. IBERNIA. & fere ubique.

XXII.

Ad PHRYGIAM elocutionem haud dubie etiam spectat, quod Armenii, Phrygum coloni, porcum vocant χῦζ: & ad consensum Occidentis cum Phrygibus, quod idem animal Cambris dicitur *hwch*, Armoricis *houch*, Anglis *hog*, Francis *sou*, nobis *sau*, spiritu in sibilum converso ut sæpe alias. Lacones ex eodem fonte habent σίκα, Græci ὗς, Latini *sus* & *sucula*.

XXIII.

Cæteras sermonis PHRYGII apud nos reliquias, cujusmodi sunt Βέκκος, Πέργαμος, Πῦρ, Σύκχαι, & alias, in ipso Glossario (l) fuse prosecutus sum, ut necesse non sit, eas hic denuo in scenam producere.

(l) V. Gloss. in vocibus *Baken. Berg. Feur. Socken.*

XXIV.

Nunc ordo tangit CELTAS, utpote Scythis & Phrygibus ætate inferiores, nec ante Bellum Trojanum auditos. Nam primis temporibus floruit nomen Scythicum, deinde innotuit Phrygium, Phrygio successit Celticum. Hodie totus mundus crepat CELTAS, & Libri recentiorum tantum non sunt Celtis a capite ad calcem referti: sed quinam illi fuerint, aut qua de causa sic dicti, etiamsi omnes sibi in cognitum imputent, singuli tamen videntur ignorare. Phryges olim vastissimum imperium tenuisse, & coloniis suis nonsolum partem Asiæ, sed etiam Græciam, Thraciam, & totum pene Occidentem occupasse, illustris Abbas PEZRONIUS in Antiquitatibus Celticis tanta argumentorum copia & perspicuitate demonstravit, ut difficile sit illud negare: hoc uno erroneus, quod SACIS, quos Gallorum suorum progenitores existimat, hoc imperium tribuit. Postquam enim Sacas suos ex Provinciis Asiæ Margiana, Bactriana, & Hyrcania, in Armeniam, & ex Armenia in Cappadociam perduxisset, ubi subito disparent ex Historia: huic defectui supplendo Sacas fingit ulterius progressos, & occupata Phrygia assumptoque TITANUM nomine novam ibi MONARCHIAM condidisse. Verum Sacas non ad Phryges usque penetrasse, sed a Persarum præfectis funditus deletos esse in Cappadocia, vir Doctissimus ex Strabone suo (m) intelligere poterat. Igitur Sacas post illud excidium tanquam Deos ex machina nobis ostendere, aut Orbi tanquam rerum Dominos imponere, infirmum est, ne dicam falsum. Primus totius Occidentis imperio præfuit URANUS, teste Diodoro, Ennio, aliisque permultis. Hunc Phrygem, non alienigenam fuisse, & parentem TITANUM, & hoc nomine nullum unquam populum, sed augustam & regnatricem familiam apud Phryges antiquitus nuncupatam esse, alibi ostendam. Neque enim tam vastum argumentum breviculæ Præfationis ambitu contineri, aut digne absolvi potest.

(m) Strabo Geograph. Lib. XI. pag. 511. 512.

XXV.

Huic Monarchiæ interitum accelerarunt Græci, Phrygicæ dominationis post aliquot sæcula pertæsi, & Coloniis Africanis ex Ægypto & Phœnicia in immensum aucti. Everso itaque ILIO, tanquam sede Regni, & crescente indies Græcorum potentia, multi metu Victoris recesserunt in interiora Scythiæ (n): alii duce ÆNEA per mare aufugerunt in Italiam (o): alii duce ANTENORE in Venetiam (p): alii duce TUISCONE pedestri itinere in Germaniam (q): alii ductore DITE in Galliam cultoribus tunc vacuam, teste Marcellino (r) aut potius Timagene, unde sua descripsit Marcellinus. Enim vero a Bello & excidio Trojano magnam BARBARIS confusionem incidisse, ita ut plurimæ tum migrationes factæ sint, & variæ Europæ partes a profugis confertim occupatæ, Strabo (s) ubique memorat.

(n) Duce Scamandrio, Hectoris & Andromachæ filio.

(o) Res antiquis Scriptoribus testatissima. Qui fidem Veterum nimia dubitandi licentia hic labefactant, indigni sunt qui legantur.

(p) Henetos indigito, de quibus consuli potest Strabo in Geogr. Lib. I. pag. 48. Lib. XII. pag. 543. 544. Lib. XIII. pag. 608. item Livius, Virgilius, Justinus, & alii.

(q) Migrationis hujus testis est vetustissima fama, & traditio in Gente nostra jugiter recepta, quæ primos parentes nostros a Trojanis oriundos esse perhibet. Franci circa affectationem originis Trojanæ ultro gloriosi sunt, & Scriptores medii Ævi in eo tantum videntur errare, quod solos Francos inde deducant, unde omnes Germani fuerant deducendi. Tacitus majores nostros non aliunde venisse, sed ex terra sua vermium instar natos esse existimavit, quod plane insubidum est & tanto Historico indignum. Provocat ad Carmina nostra, quæ nobis sunt instar Annalium, quæque *Tuisconem quendam celebrant Deum terra editum, & originem Gentis atque conditorem.* Verum nihil certius est, quam Tacitum carmina nostra male interpretari. Nam Germani poterant Tuisconem celebrare *Deum*, non quod terra editus sit instar Dei sponte nati (Dii enim non nascuntur ex terra, & origo Deorum apud omnes Gentes ex hominibus est) sed quod ex homine factus sit Deus, familiari Gentibus instituto, quæ Conditores suos in censum Deorum referebant, sive grati animi causa, sive ut viderentur a Diis orti. Eundem poterant vocare *originem Gentis* atque *Conditorem*, non quod genus Germanicum ab illo sit, sed quod populum aliunde eductum in nova sede collocasset. Ansam errandi videtur præbuisse nomen TUISCONIS, quod Tacitus noverat significare *terra editum*, unde *Deum terra editum* & reliqua confingere cœpit.

(r) Marcellin. Lib. XV. cap. 9. *Ajunt quidam, paucos post excidium Trojæ, fugitantes Græcos, ubique dispersos, loca hæc occupasse tunc vacua.* Loquitur de Gallis & Gallia. Nomen Ducis exhibet Cæsar his verbis Lib. VI. de Bello Gall. cap. 17. *Galli se omnes a DITE patre prognatos prædicant.* Solent enim Coloniarum Ductores haberi pro patribus, & populi ab illis conducti aut sede aliqua collocati, pro posteris eorum.

(s) Strabo Geograph. Lib. I. pag. 48. Lib. XII. pag. 572. Lib. XIV. pag. 678.

XXVI.

Ab his migrationibus ortum est nomen CELTARUM auctoribus Græcis, qui profugos illos universe appellabant CELTAS, vocabulo ex idiomate non suo, sed migrantium Lingua petito. Nam *cil* in hodiernum usque diem Cambris significat secessum, recessum, fugam, & *Ciliad* sive *Cylidd* (quod est omnino nomen Celtarum) profugum, item fugatorem, teste Boxhornio in Vocabulario Antiquo-Britannico. Uterque sensus conveniebat illis populis, qui, dum Græcos fugiebant,

giebant, sæpe alios vicissim fugabant, ut fieri solet in migrationibus.

XXVII.

Hinc paulatim invaluit discrimen inter SCYTHAS, CELTAS, & CELTO-SCYTHAS, quod antea nullum erat, ita ut SCYTHÆ a Græcis dicerentur omnes Gentes Septemtrionales, CELTÆ omnes Occidentales, reliqui a medio situ CELTO-SCYTHÆ. Quod inprimis videtur convenire Germanis, quorum situs inter Septemtrionem & Occidentem quasi medius & anceps est, & vocabulo composito indigebat. Strabo, qui hujus distinctionis diserte meminit, se illam explicationem ex priscorum sententia Græcorum afferre profitetur (t).

(t) Strabo Geograph. Lib. I. pag. 33.

XXVIII.

Galli igitur veteres & Britanni sunt verissimi nominis CELTÆ, & Cambri atque Armorici, qui ab illis descendunt, certissimi Celticæ Linguæ hæredes: Ingevones vero, & Istævones, & Herminvones veteris Germaniæ, sunt ipsi CELTO-SCYTHÆ, & indubii Gothorum, Anglosaxonum, Francorum, Alamannorum, & reliquorum, unde genus & idioma Germanicum hodie existit, progenitores. Quæcunque ergo in hisce Dialectis sono & significatu conveniunt, ad communem Linguam & Matricem referri debent. Qualia cum permulta sint & pene innumera, hinc efficitur, Linguam primævam Celtarum & Celto-Scytharum eo tempore, quo a Græcis pulsi sunt, eandem fuisse & pene indiscretam, etiamsi tractu temporis multas & incredibiles mutationes obierit. Et hæc est illa Lingua, quam subinde in Glossario CELTICAM appello, quæque eodem jure SCYTHICA & PHRYGIA appellari poterat, ob manifestam cum utroque sermone convenientiam.

XXIX.

Quanta sit, olimve fuerit CELTICI & Scythici eloquii similitudo, vel una vox MORIMARUSA, a Plinio custodita, VOS docere potest, quæ Hyperboreis Gentibus in remotissima mundi ætate, & nostris quoque Cimbris in Germania, *mare mortuum* denotavit, postea nobis periit, hodie vero ex Lingua Cambrica tam feliciter recluditur & quasi instauratur. Omitto nunc appellationem VIRI, aliasque quas jam supra produxi pene indiscretæ similitudinis voces, quarum numerum ex nomine & lingua SACARUM, quos Scythici generis fuisse extra dubium est (u), augere possem, nisi hæc ab eruditissimo Pezronio jam essent occupata.

(u) Appianus Lib. 3. *Sacæ ex Scythis oriundi, iis qui Asiam incolunt.*

XXX.

Unum videtur restare ut ostendam, CELTAS Phrygice locutos esse, aut Phryges Celtice. Utrumque enim dici potest, si cavillatio absit. Verum & hoc officio partim in præcedentibus, partim in ipso Glossario jam defunctus sum, productis appellationibus VIRI, & PATRIS, & CAPRÆ, & PORCI, & CANIS, & AQUÆ, & IGNIS, & PANIS, & MONTIS, & SOCCORUM, quarum aliæ Gallis, Britannis & Germanis communes sunt, aliæ solis Germanis propriæ & custoditæ, dum Gallis & Britannis perierunt, ut necesse non sit, in tanta vocabulorum copia plura consensus specimina anxie conquirere.

XXXI.

Ab his igitur originibus, Scythicis inquam, Phrygicis, & Celticis, dum Linguam nostram nobilissimam deduco, me non errare, nec divinare, sed quod verosimillimum est sentire puto. Equidem hunc rerum nexum literis proditum nusquam invenio, partes tamen veritatis tanquam membra avulsa ubique reperio. Scythicam originem tuentur Boxhornius & Stiernhielmius: Phrygiam Scriptores medii Ævi, & novissime Baxterus: Celticam Cluverius, & omnes pene Eruditi hodie in Germania. Solus KATENIUS, qui Libris de Belgico idiomate editis, Patriæ & Vernaculæ suæ haud leve decus contulit, videtur ab omnibus dissentire, & Gentes Germanicas non Scythas, non Phrygas, nec Celtas, sed quartum genus hominum opinari (w). Liberum cuique sit, sectari opinionem, quam judicat meliorem. Liberum sit & mihi, hypothesin meam pro viribus adornare. Calculum unusquisque ex ingenio suo vel addat, vel subducat.

(w) Katenium & Baxterum, auctores in Germania rarissimos, dum hæc scribo, ill. Dn. MENKENIUS Consil. Aul. ex Bibliotheca sua celeberrima perlustrandos humanissime communicavit.

XXXII.

Ostensa itaque Linguarum Celticarum cum ore Scythico & Phrygio harmonia, nunc incumbere mihi videtur, ut eam, quam Celticæ Linguæ inter se habent, eloquii conformitatem, pluribus exemplis ostendam. Quamvis enim in rebus Asiaticis penuria exemplorum ob monumentorum defectum forte excusetur, in propioribus tamen & domesticis nemo paucis contentus est, sed nubem testium desiderat. Verum quia acta agere supervacaneum, & tempori quoque parcendum est, ad Glossarium meum VOS remitto, quod, etiamsi exiguam Linguæ nostræ partem complectatur, supra cc. vocabula Gallica & Britannica (x) sistit, quæ cum nostris sono & significatu conveniunt, & alternis vicibus radices modo nobis reddunt, modo a nobis accipiunt, manifesto indicio, utramque Linguam in uno quodam & vetustiori idiomate radicatam esse, in quo tanquam communi thesauro, quicquid tempus vel nobis vel illis eripuit aut reliquit, olim continebatur. Quantam putabitis vocabulorum consonantium segetem ab ipso LEXICO exspectari posse,

posse, si minima pars Linguæ tam fertilis sit atque fecunda? Sed qualiacunque hæc sint, certe non sunt nisi tabulæ ex naufragio, & nullius numeri nec ponderis, si conferantur cum iis vocibus, quæ nobis perierunt. Nam quo antiquior est sermo noster, & ab usu hodiernb alienior, eo major est ejus cum Gallico & Britannico convenientia. Possem hoc sexcentis exemplis demonstrare, nisi talis demonstratio Limites Præfationis excederet. Ideoque pauca tantum ex omnibus Dialectis decerpta VOBIS ante oculos statuam.

(x) Vide Indiculum Vocabulorum *Celticorum*, *Cambricorum* & *Armoricorum*, huic specimini annexum.

AHA flumina. Vox Alamannica apud Keronem in Glossario. Cambris *aches* rivus, flumen.

BERTH clarus, splendidus. Vox omnibus veterum Dialectis (y) usitata. Cambris *berth* pulcher, nitidus.

(y) V. Glossarium in *brecht*.

CENNAN generare, *cenned* genitus, *cynne* genus, generatio. Vox ultima ab omnibus veterum Dialectis agnoscitur, reliquæ sunt idiomati Anglosaxonico (z) propriæ. Cambris *cenedlu* generare, *cenedl* gens, genus, natio, *geni* nasci.

(z) V. Glossar. in *kennen* gignere.

DERA vel DRE arbor. Ita Franci & Alam. Gothi habent *triu*, Anglosax. *treovv*, *trevv* & *tryvv* eodem sensu. Cambris *dar* & *dervv* quercus, & hinc Druides *dervvyddon*, quasi domini arborum, ab *udd* dominus, & *dervv* quercus. *Udd* pro domino nobis superat in nomine proprio OTTO.

ELITHEODIG peregrinus, qui ex alia terra vel agro est. Vocem habet Isidorus pag. 263. Cambris *alltud* alienigena, advena, ab *all* alius, alienus, & *tud* terra. Utramque compositi partem agnoscunt etiam nostri in omnibus Dialectis (a).

(a) V. Glossar. in *el* & *teut*.

FIDWOR quatuor. Vox Gothica. Cambris *pedvvar* idem.

GOMMA, GOMMAN vir, maritus. Extat in omnibus Dialectis. Cambris *cymmar*, compar, conjux, socius, sodalis, forte ab Armorico *chom* simul morari.

HUNSLA munus, oblatio, sacrificium. Vox Gothica, quæ Anglosaxonibus est & effertur *husl*. Cambris *honsel* strenam denotat, si non eodem, certe cognato significatu. Quid enim est strena nisi munus & oblatio?

KRY clamor militaris. Vox Alamannica (b). Cambris *cri* clamor, *crio* clamare, *crivvr* præco.

(b) Goldast. Tom. II. Rer. Alam. *Chry dir alten Kilchin* Symbolum veteris Ecclesiæ.

LOCHAN claudere, *intlochan* aperire, *loch* clausura, *pilohhir* claustra. Voces Alamannicæ apud Keronem. Cambris *locc* angulus, angiportus, *lloches* latebra, *llechu* latere, nonnulla cum reliquis adfinitate.

MATS, MÆTE cibus, nutrimentum. Prior vox Gothica, altera Anglosaxonica est. Idem Cambris *maeth*.

NITHJIS cognatus. Vox Gothis propria. Cambris *nith* neptis ex fratre vel sorore.

OGAN timere, *iggur* timor. Prius Gothicum, posterius Islandicum est. Cambris *egryn* timor, terror.

PAIDA tunica, nomenclatura. Gothica. Cambris *pais* tunica, palla, Islandis *paita* indusium.

QUENA vel *quino* mulier. Vox apud Gothos & Francos passim obvia, quam Britanni videntur transtulisse ad Venerem denominandam. Nam Venus Cambrice dicitur *gvvener*, & dies Veneris *diau gvvener*, & stella Veneris *seren gvvener*.

RUNA secretum, sive divinum, sive magicum. Prostat in omnibus Dialectis (c). Cambris *rhin* secretum, arcanum, mysterium, *rhiniau* incantationes, quia secretiores sunt, & in occulto fiunt.

(c) V. Glossar. in *rune*.

SAUM sive *sum* onus, sarcina, & figurate impedimentum. Vox Francis inprimis usitata, cujus vestigia extant in Lege Salica, & passim alibi. Hoc primitivum agnoscunt etiam Armorici, quibus *sam* onus, teste Pezronio in Celticis.

THEOW servus. Ubique obvium apud Veteres (d). Cambris *tyvvas* famulus domesticus.

(d) V. Glossar. in *dieb*.

UNDEN aqua, fluctus, Dialecto Francica. Videatur Otfridus Lib. III. cap. VIII. ubi ter eadem voce utitur, ut Tatianum & alios nunc omittam. Idem Cambris *tonn* per metathesin, & *tonnog* undosus. Hæc figura in præsenti negotio non est negligenda, quia voces Britannicæ sæpe sola literarum transpositione a nostris differunt, cujusmodi sunt, *draen* spina, nobis *dorn*: *daear* terra, nobis *erd*: *tad* pater, nostris olim *atta*: *naf* dominus, nostris olim *fan*: *tair* tres, nobis *drei*: *nam* culpa, delictum, nostris olim *man*: *bervvy* coquere, nobis *brauen*: *aren* ren, nobis *nieren* &c.

WERED plebs, multitudo. Vox Anglosaxonica, a *vver* vir derivata. Cambris *gvvr* vir, *gvverin* viri, virorum multitudo.

XXXIII.

Hæc ni fallor in compendio sufficere possunt. Vereor enim ne VOS tædium capiat antiquitatis, si vocabulis nimis multis & tam procul a consuetudine abductis aures vestras ulterius aggrediar. Unum tamen silentio præterire non possum, quod ante omnia fuerat memorandum, cum propter Viri claritatem, tum propter insignem vetustatem, nomen inquam Conditoris nostri TUTISCONIS

NIS, antiquis carminibus celebratum, quod teste & interprete Tacito TERRA EDITUM significat. Fuit hoc nomen proprium non Dei, sed hominis & Viri illustris, qui progenitoribus nostris circa Trojana tempora dux & auctor fuit migrationis in Germaniam, & eam Reip. formam, quam Jul. Cæsar & reliqui Scriptores Romani tantopere mirati sunt in nostris, inter eos constituit, postea a filio MANNO & gente universa in Deorum numerum relatus ob tanta & tam præclara beneficia. Hic nostrum suo de nomine nomen nobis reliquit, quod ex Lingua Celtica petitum esse, in ipso Glossario luculenter demonstravi.

XXXIV.

Quemadmodum autem nihil in universo est, quod non mutationi obnoxium sit: ita etiam LINGUÆ suas experiuntur calamitates, dum ex antiquis vocibus aliæ obsolescunt, aliæ plane depereunt, aliæ depravantur, aliæ novis & sæpe contrariis sensibus servire coguntur, aliæ ab exteris tanquam sordes sinceris partibus admixtæ, aut ab indigenis sponte confictæ civitate donantur & propagantur. Unde mirum non est, Linguam CELTICAM, ab initio uniformem & pene indiscretam, tractu temporis tantas perpessam esse mutationes, ut ARIOVISTUS Gallice loqui non nisi longo usu didicerit (e). Nam ab excessu Celtarum in occiduas regiones usque ad Ariovistum computantur MCXXVI. anni (f), qui tanto discrimini efficiendo abunde sufficiunt.

(e) Cæsar de Bell. Gall. Lib. I. cap. 47.

(f) Utor Chronologia Edwardi Simsonii, qui Excidium Trojanum collocat ad A. M. 2821. ante C. N. 1182. & res Cæsaris cum Ariovisto gestas ad A. M. 3947. ante C. N. 56.

XXXV.

Testem habemus experientiam. Debemus enim meminisse, Linguam Germanicam non hanc tantum obiisse mutationem, sed longe majorem, & minori temporis intervallo. Omitto nunc veteres Sermones, *Gothicum*, *Saxonicum*, *Francicum*, qui certe adeo diversi sunt, ut singulis intelligendis tanto discendi spatio hodie opus sit, quanto olim regio ingenio Ariovisti ad Gallice loquendum. Hoc unum jubeo VOS considerare, intra paucas ætates aliquot millia vocabulorum Francicorum & Alamannicorum nobis periisse, quæ ante octingentos annos in omnium ore erant, hodie vero non magis intelliguntur, quam Cambrica aut Armorica. Quæ nisi facta essent, fieri posse negarem. Accipite, si placet, ex ore prisco sequentia.

Ammarari humiles.
Bimmtono odoramentum.
Cumisci senatores.
Droa onus.
Erine pavimentum.
Fibbara alieni.
Gozophar libamentum.
Horatupil onocrotalus.
Inchenta araueiz frixum cicer.
Kaluppas toxica, *kalupperu* toxicata.
Lapel mare, concha, labrum.
Mammonti blandimentum, placor, *mammontiu* placabilis, *gimmanmontot uuirdit* linietur.
Nihbus crocodilus.
Opisal cultus.
Prorth labium, *prarte* labio, *prarta* labia, *prart* ora.
Querder esca.
Riumun psittacus.
Schabbo lingua.
Tougani Sacramentum, *gitougani* sacramento, *getougini* sacramenta, *taugni* mysticos.
Vochumilo racemus, acinus.
Zascot rapuit.

XXXVI.

Quis hæc Germanica esse suspicetur, nisi in Glossis Theotiscis a R. P. PETZIO publicatis legerentur? Horum vero vocabulorum & similium, ab usu hodierno damnatorum, & civitate exulantium, apud omnes Glossatores & in omnibus Veterum Monumentis, tanta copia tantumque examen est, ut numerum Britannicorum a nostris dissonantium facile æquent aut excedant. Et nihilominus Lingua nostra hodierna verissima Filia est veteris Francicæ & Alamannicæ, quamvis Matri in multis dissimilis, quod opinor omnibus esse manifestum. Quemadmodum autem haud dubie erraret, qui propter hæc innumera, quæ olim in honore erant, nunc autem ceciderunt, aliis in locum eorum substitutis, proximam Linguæ nostræ originem ex Francis & Alamannis in dubium revocaret: Ita errare mihi videntur, qui remotissimam ex CELTIS ob eandem causam nobis abjudicant, nulla tot Sæculorum, quæ Linguas mutare solent, habita ratione. Contrarium enim patet ex permultis Linguæ Celticæ apud nos reliquiis. Et etiamsi longus Sæculorum ordo omnia sermonis vestigia delevisset (quod sane falsum est) Græci tamen Scriptores audiendi essent, qui uno omnes ore CELTICUM nomen nobis imputant, unde communio generis & Linguæ per se sequitur. *Antiquissimis temporibus*, inquit Dio (g), *populi isti, ad utramque Rheni ripam colentes, CELTÆ appellati fuerunt.* Nonsolum autem antiquissimis, sed etiam secutis temporibus ita nuncupati sunt. Quamvis enim Gentes illæ cognitis regionibus occiduis diversa nomina adeptæ sint, ita ut colentes ad sinistram fluminis GALLI, reliquæ ad dextram GERMANI dicerentur: hoc tamen non obstante Celticum nomen Germanis æque ac Gallis constanter adhæsit. Hinc Appianus Cimbros vocat *Celtas* (h), & Libanius Francos *gentem Celticam* (i), & Dio Germaniam *Celticam* (k). Equidem Strabo, qui reliquos ætate antevertit, Germanos a Celtis distinguit (l): sed per aliam viam ad nos redit, dum Germanos ibidem ob similitudinem formæ, & morum, &

victus,

victus, FRATRES GALLORUM, alibi vero CONSANGUINEOS vocat (m). Unde vero consanguinei, nisi ab Iliaco aut Scythico sanguine? Omitto nunc mores utriusque Gentis, quæ communem originem aperte testantur.

(g) Dio Lib. 39.

(h) Appianus in Celtico pag. 758.

(i) Liban. in Basil. pag. 138.

(k) Dio in Excerpt. pag. 761. *Ganna virgo post Velledam in CELTICA vates oracula fundebat.*

(l) Strabo Geograph. Lib. VII. ab initio.

(m) Lib. IV. pag. 196. *Nam & NATURA* (φύσει) *& vitæ institutis hæ Gentes invicem sibi similes sunt & COGNATÆ* (συγγενεῖς).

XXXVII.

An Germania nostra ante TUTISCONIS cum manu sua adventum, habuerit colonos, & unde advectos, fateor me ignorare. Quis enim in ista remotissimorum temporum nocte verum perspicere queat? Si habuit, verosimile est, Scythas, Phryges, aut Thracas fuisse, & hos a nostris pulsos esse ultra mare in Britanniam (in qua sententia videtur versari BAXTER (n) jam sæpe laudatus) vel ultra sinum Codanum in Scandinaviam. Tutissime incedunt, qui prima Germaniæ initia ab INGEVONIBUS, ISTÆVONIBUS, & HERMINVONIBUS desumunt, quorum fama vetustissima est, & cæteris nominibus, paucis exceptis, antiquior. Orta autem sunt hæc NOMINA, non primis statim temporibus, sed proxime secutis, quando solitudines Germaniæ a Gente jam valentiore & populosiore per deductos colonos fuerunt occupatæ, incipiendo ab ISTHMO CIMBRICO, qui, ut videtur, prima fuit Majorum nostrorum in Germania sedes (o). Quidam MANNO tres filios adsignant (p), e quorum nominibus tria illa nomina componunt. Verum cum ex omnibus traluceat verbum antiquum *wonen* habitare; hinc verosimilius est tribus istis nominibus loca potius mansionum, quam filiorum Manni memoriam contineri. Id quod etiam H. Grotio se magis probavit (q), qui inde suos *In-woners*, *Herum-woners* & *West-woners* more suo fabricavit.

(n) Baxter in Gloss. Antiqu. Brit. voce SAXONES. Item pag. 209.

(o) Huic conjecturæ adfinis est illa, quam R. D. LOESCHER in Literatore Celta thesi XV. proponit his verbis: *Cimbri, Cherusci, Suevi, accurate supputando, Majores nostri sunt, excisaque & penetrata Hercynia Sylva, totam, qua hodie patet, Germaniam, sibi subjectam reddidere.* Utraque conjectura vetustate nominis Cimbrici se tuetur.

(p) Tacitus de M. G. cap. 2. *Manno tres Filios assignant, e quorum nominibus proximi Oceano INGÆVONES, medii HERMINONES, cæteri ISTÆVONES vocentur.*

(q) H. Grot. in Prolegom. ad Procop. pag. 25.

XXXVIII.

Primi omnium sunt INGEVONES, Plinio *prima Germaniæ Gens* dicti (r), Tacito vero *proximi Oceano* (s), & inde nomen, ab *ung* prope, quod superat eo sensu apud Cambros. Dicti autem sunt a proximitate, quod ab utroque latere Isthmi, inter duo maria protensi, oras Oceani & Sinus Codani legentes, hinc a Chaluso ad Viadrum, illinc ab Albi ad Rhenum, sedes suas in locis maritimis fixissent. Idque nomen postea communicari cœpit iis, qui Insulas occuparunt, quod a litoralibus essent oriundi. Prioris generis sunt Cimbri in ipsa Chersoneso, & Suevorum Gentes inter Codanum & Albim, & Chauci & Frisii ad Oceanum. Posterioris Teutones, Hilleviones, Suiones, & cæteri Septemtrionales, quos ab Ingevonibus Germaniæ oriundos esse, Plinius & Solinus (t) haud obscure testantur.

(r) Plin. Hist. Nat. Lib. IV. cap. 14.

(s) Tacit. loc. cit.

(t) Plinius loc. cit. Solinus cap. 23. Scandiam a Cimbris, Suevis, aliisque Theotiscis tertio vel quarto Sæculo ante Christum natum occupatam esse, ex Lingua, moribus, aliisque indiciis breviter ostendit R. D. LOESCHER in Literatore Celta thesi XXXI.

XXXIX.

Alii ulterius progressi sedes suas trans Viadrum ad Vistulam usque promoverunt. Et hos ISTÆVONUM conditores esse arbitror, etiamsi hoc nomine Rheno proximi a Plinio insigniantur. Plinius enim Genera Germanorum (u) præter necessitatem multiplicat, Tacitus vero dicendo, *cæteri Istævones*, in dubio relinquit, quinam sint illi cæteri. Dicti autem sunt ISTÆVONES, quasi Æstivones, id est, ad orientem colentes. Nam *east* Anglosaxonibus Orientem significat. Quod apprime convenit Vandalis, & qui ex prosapia ipsorum prodierunt, Burgundis & Gothonibus sive Gothis, quos antiquitus intra Vistulam & Viadrum ad mare Suevicum habitasse, Tacitus memorat.

(u) Plin. Hist. Nat. Lib. IV. cap. 14. *Germanorum genera quinque: Vindeli, quorum pars Burgundiones, Varini, Carini, Guttones: alterum genus Ingævones, quorum pars Cimbri, Teutoni, ac Cauchorum gentes. Proximi autem Rheno Istævones, quorum pars Sicambri. Mediterranei Herminones, quorum Suevi, Hermunduri, Chatti, Cherusci. Quinta pars Peucini, qui & Bastarnæ, supra dictis contermini Dacis.*

XL.

Omnium novissimi videntur HERMINVONES, qui intra ambitum reliquorum habitabant, a Rheno prætenti, unde Tacito *medii*, Plinio *mediterranei*, Melæ (w) *ultimi* vocantur. Ab his orti sunt Cherusci, Chatti, Hermunduri, Marcomanni, Ubii, Sigambri, Usipetes, Tencteri, Bructeri, Marsi, & alii, quorum latera partim a Gentibus Frisionum & Cauchorum, partim a Suevis Trans-albianis clauduntur. Dicti autem sunt *Herminvones*

nes quasi prolixe habitantes. Nam *menn* Celtis locum, *hir* vero longum & prolixum denotat. Cambri iisdem vocibus hodienum eodem sensu utuntur.

(w) Mela Lib. III. cap. 3.

XLI.

Ab his TRIBUS tota Germania, quæ primis temporibus una Lingua utebatur, paulatim facta est TRILINGUIS. Nam ab Ingevonibus habemus Linguam ANGLO-SAXONICAM, ab Istævonibus GOTHICAM, ab Herminvonibus FRANCICAM & ALAMANNICAM, de quibus nunc ordine aliqua dicam, quæ VOBIS fortasse haud erunt ingrata.

XLII.

Lingua ANGLO-SAXONICA, cum sit ab Ingevonibus orta, filia est Celticæ maritima & primogenita, natalibus suis nec omnino similis, nec omnino dissimilis, clarissima tamen originis suæ documenta in se gerens. Dedit illi Mater hanc inprimis prærogativam, ut Sororibus suis nonsolum ætate prior, sed etiam venustate & simplicitate commendabilior esset. Dedit & immensum vocabulorum veterum, Celticorum, Cimbricorum, & Suevicorum Thesaurum, & flumen elocutionis uberrimum, unde sæpe prata aliena rigantur. Cur *Anglo-Saxonica* dicatur, & a quibus, ratio in propatulo est. ANGLI Tacito sunt pars Suevorum in Ingevonibus: SAXONES Ptolemæo gens Cimbris contermina. Hi famam nominis navalibus ausis extenderunt, dum illi diu reticentur in Historia, quamvis maturius nominati. Utraque Gens circa initium Sæculi quinti in unum fœdus, & occupata bello sociali Britannia, in unum nomen coaluit, ita ut qui discretim ANGLI & SAXONES, conjunctim ANGLO-SAXONES dicerentur, & Lingua ipsorum ANGLO-SAXONICA, quod communi sermone uterentur Anglus & Saxo. Ipsi vero Saxones Linguam suam vocabant ANGLICAM, non Saxonicam, manifesto (ni fallor) indicio, primos Saxones partem Anglorum fuisse, & genus inde accepisse unde Linguam. Operæ pretium est, interpretem audire Saxonicum Matth. XXVII. 46. *Heli. Heli. lema Zabdani. that is on ENGLISC. Min God. min God. to hwi forlete thu me.* Utcunque autem hoc nomen, ex Anglo & Saxone compositum, novum sit, nec ante Britannicam Expeditionem auditum, partes tamen nominis antiquæ sunt. Et hinc manifestum esse reor, Linguam Anglosaxonicam nomine suo longe vetustiorem esse, si non fama & claritudine, saltim usu & exercitio. Hæc Lingua cum tempore devenit mater fœcunda plurium aliarum Linguarum, inprimis *Anglicanæ, Belgicæ, Norwegicæ, Islandicæ, Danicæ, Suecicæ*, quæ sunt quasi Celticæ Linguæ ex hac filia nepotes.

XLIII.

Lingua GOTHICA, cum sit filia Vandalicæ, & Soror Burgundicæ, cognosci rite non potest, nisi cognita prius matre & sorore, & omnibus quas inter migrandum perpessa est mutationibus. Vandali sunt Gothorum & Burgundionum progenitores, teste Plinio (x). Hos primis temporibus Celtice locutos esse, multa arguunt, & inprimis vetustas nominis Vandalici. Vandali enim non sunt novi homines in Germania, nec aliunde advecti, sed nomen verum & antiquum populi indigenæ, quamvis licentia vetustatis a quibusdam ex ipsa Manni familia fabulose deductum (y). Idem colligitur ex reliquiis Sermonis Gothici & Burgundici vetustissimis, quæ, si recte inspiciantur, sunt totidem Linguæ Celticæ fragmenta. Burgundi, cum adhuc essent in Germania, Regem nuncupabant HENDINUM, quasi Seniorem, teste Marcellino. Hanc vocem ex duabus Celticis compositam esse, in ipso Glossario (z) ostendi. Id unum hoc loco prætermittere non possum, Gothos eodem nomine uti, in Præside Judææ denominando. Hunc enim appellare solent KINDINS, Matth. XXVII. n. 15. Quæ vox, cum a Burgundica non sit discriminata, nisi levi, eaque usitatissima literæ H. in K. conversione, haud dubie ex eodem cum illa fonte manavit. Leges Burgundicæ novalia vocant EXARTA, Art. XIII. opinor a Celtico *hear* aratu facilis, arabilis, Cambris usitato. Nostri hodie nihil habent, quod aliquo modo respondeat: Gallis autem remansit *essarter*, silvam cædere & in agrum convertere. Utrinque spiritus in sibilum mutatur, more antiquis perquam familiari. In iisdem Legibus WITTEMON ponitur pro dote. Prior compositi pars Celtis conjugium & sponsalia, posterior munus & donum denotat. Illa Cambris composite dicitur *dyvveddi*, a *dyvveddio* conjugare, hæc Francis & Alamannis *man* & composite *manaheit* apud Keronem in Glossis. Utramque vocem agnoscunt etiam Gothi, quibus *gavvath* est conjunxit, conjugavit, Marc. X, 9. & *manvvi* sumptus, Luc. XIV. 28. Nobis totum compositum periit: Viguit tamen inter nos adhuc Willerami Abbatis ævo, qui illo in Cantico Canticorum utitur. Omitto nunc canem venaticum, quem Latini vertagum, nostri *vvindhund*, Burgundi VELTRAUS vocant, a *veltra* ventus, quoniam hæc vox a Lindenbrogio jam est occupata. Omitto etiam alia, & hoc solum mantissæ loco cæteris adjicio, quod in Additamentis Legis Burgundicæ navis vocatur CAUPULUS, Art. VII. §. 1. quæ vox manifesto Celtica est, & apud Cambros hodie superstes, quibus linter, cymba, scapha dicitur *ceubal* & *ceubol*, quasi venter cavus, a *cau* cavus, & *bol* venter. Hæc enim sufficere possunt oculatis, ut perspiciant, Lingua veteri Burgundica, quamvis verissimi nominis Germanica, utpote e Vandalica orta, multa & præclara Antiquitatis Celticæ vestigia contineri.

(x) Plinius loc. cit.

(y) Tacit. de M. G. cap. II.

(z) V. Glossar. in voce *Elterman*.

XLIV.

XLIV.

Missis igitur Burgundis ad GOTHOS propius accedo, quos Lingua cognata usos esse, jam demonstravi, & nunc porro demonstrabo. Loquor autem de ea parte Gothorum, quæ Vistulam transgressa primo ripis sinus Venedici insedit, & celebrem illam maris concreti substantiam, quam succinum & electrum vocant, collegit, postea vero litoribus illis relictis ad Mæotidem usque progressa est, unde post aliquot ætates ad Danubium regressa, Romanis innotescere cœpit. Nam ab his habemus EVANGELIUM GOTHICUM interprete ULFILA, Gothorum in Dacia Episcopo. De reliquis autem popularibus, qui vel domi in Germania, vel foris in opposita Peninsula Scandinavia claruerunt, & nomen genusque Gothicum vel apud suos propagarunt, vel apud exteros condiderunt, nihil literarum ad nos pervenit, unde de natura & constitutione Linguæ Gothicæ judicium ferri possit. Etenim verba illa vetera, quæ Inscriptionibus RUNICIS, aliisque Septemtrionalium monumentis continentur, Islandica sunt, non Gothica. Et tametsi non desint Viri eruditissimi & celeberrimi, qui hæc & talia pro Gothicis haberi cupiant, certissimum tamen est, hoc illos optare, non ipsius rei veritate, sed potius affectatione nominis Gothici compulsos, vitio quidem vernaculo, & ob nimium Patriæ amorem excusabili, sed novo & Majoribus ignoto. Tantum enim abest, ut veteres Sueci gloriæ & linguæ Gothicæ unquam fuerint studiosi, ut potius Gothos, quamvis latissime quondam imperitantes, suisque Regibus utentes, tanquam exteros & aliunde advectos odio haberent, nec prius cessarent, donec rebus eorum attenuatis & Regno penitus destructo, subjectos sibi reddidissent. Cujus rei testem habemus domesticum & Secretorum Septemtrionis apprime gnarum Ottonem SPERLINGIUM (a), qui novum illud Gothicæ Linguæ Palladium fortiter & feliciter evertit, omni Antiquitatis laude Islandis restituta.

(a) In Commentariolo *de Danicæ Linguæ & nominis antiqua gloria & prærogativa*, §. XII. XIII. XIV. XVI. XVII. XVIII.

XLV.

Igitur quoties GOTHOS in his paginis nomino, non illos Gothorum in Scandinavia Conditores, quos Germanos fuisse satis verosimile est (b), sed antiquos illos Succini collectores, quos vetustas *Guttones, Gothones*, & *Gothunos*, recentior vero ætas *Gothos* appellavit, intelligo, reliquorum quidem consanguineos, utpote ex communi Vandalorum stirpe cum illis ortos, sed migrationibus, rebus gestis, & Martis operibus, ab illis distinctos. Horum Lingua, quo vetustior est, eo Celticæ propior & conformior deprehenditur. Testis est vox antiquissima MENTONOMON, qua Gothi Æstuarium designabant, de qua juvat audire Plinium (c): *Pytheas Guttonibus, Germaniæ genti, accoli Æstuarium Oceani* (maris Suevici) *affirmat*, MENTÓNOMON *nomine, spatio stadiorum sex millium: ab hoc diei navigatione abesse Insulam Abalum: illuc vere fluctibus advehi* (Succinum), *& esse concreti maris expurgamentum, incolas pro ligno uti eo, proximisque Teutonis vendere.* Quamvis enim in hac descriptione quædam sint parum explorata, manifestum tamen est, Pytheam Guttones haud frustra nominasse. Hos enim ad Vistulam habitare, & Vandalorum progeniem esse, postera ætas aperuit. Tacitus sane inter Germanicas Gentes expresse *Gothones* memorat (d), & in Cassubia collocat, unde facilis erat parti Gothonum prioribus sæculis ad Glessarias & Electrides Insulas transitus, etiamsi migrationis hujus nulla apud Tacitum extet memoria. Tacito enim sufficiebat, illos Gothones nominasse, qui in Patria remanserant. Reliquos, qui ante tempora sua Æstuarium accolebant, cum in interiora Sarmatiæ dudum essent digressi, piscatu Succini Æstiis post se relicto, mirum non est silentio ab illo præteriri. Cur enim procul absentes nominaret? Constat igitur Pytheæ sua narrandi ratio, & æquum omnino est, ut nomina Gothica ab illo tradita, ceu fide digna suscipiamus. Omitto nunc *Insulam Abalum*, quæ videtur esse *Insula indigentiæ*, alias *Finningia* dicta (e), & ad nomen Æstuarii me converto. Quid sit MENTÓNOMON non aliunde melius quam ex Lingua Celtica intelligitur. In illa enim Lingua manifesto significat, *locum aquarum brevium*, componiturque a *menn* locus, *tonn* aqua, unda, & *man* parvus, tenuis, exilis, vocibus apud Cambros hodienum residuis. Totum compositum perfecte convenit Æstuario, Latinis quoque ejusmodi loca a brevitate aquarum *Brevia* vocantibus. Hæc una vox, etiamsi nullæ aliæ superessent (supersunt autem quam plurimæ) faciem Linguæ Gothicæ, qualis erat circa ætatem Pytheæ, hoc est, diu ante C. N. sufficienter repræsentaret.

(b) LUTHERUS in Libell. de nom. prop. German. pag. 6. *Nam Goti fuerunt Germani.* Gothos Scandinaviæ a Gothis Germaniæ originem ducere, communis hodie est Eruditorum in Germania sententia, quam etiam R. D. LOESCHER, qui nuper Literaturam Celticam eleganti libello ornavit, thesi XXXI. brevissime tuetur his verbis: *Ipso autem Christi nascentis Seculo Gothi ad sinum Codanum habitantes, ubi nunc Gedanum est, trajecto mari, primum Gothlandiam insulam, deinceps magnam Suediæ partem occuparunt.* Et in thesi XXX. *Cum Gothones, qui ad Vistulam remanserant, navigatione inclarescerent, & Gotlandiam insulam occuparent, paulatimque potentiores fierent, videntur navibus in Suediam ingressi, magnam ejus partem occupasse, quæ vel hodie Ostrogothia & Westgothia vocatur. Hic & regnum peculiare habuerunt, quod a Suecis tandem fuit destructum.* Confer cum his Insularibus *Gutas* a Ptolemæo memoratos, qui scripsit circiter A. C. 150.

(c) Plin. Hist. Nat. Lib. XXXVII. cap. 2.

(d) Tacit. de M. G. cap. XLIII.

(e) Plinius existimavit Finningiam sive Finnlandiam

landiam esse Insulam a Scandia, Baltia, & Basilia discretam, sicut & Pytheas. Gothi videntur Finnlandiam *Abalum* appellasse, quod rerum omnium inops esset, a Celtico *aball* inopia, defectus, quod superat hodie apud Cambros. Nota est Fennorum *fœda paupertas* ex descriptione Taciti cap. ult. de M. G.

XLVI.

Verum hæc facies postea sub Cœlo alieno inter tot Barbaras Gentes Ponto contermінas (quarum XXII. a Plinio (f) numerantur) non nihil mutata est. Nam pro vocibus patriis & antiquis paulatim inductæ sunt peregrinæ, Sarmaticæ, Ponticæ, Scythicæ, & promotis deinceps in Daciam sedibus Græcæ etiam atque Latinæ, quales in reliquis Dialectis non reperiuntur, de quibus alibi egi ex professo (g). Unde facies nova Linguæ Gothicæ exorta, quæ EVANGELIO GOTHICO, unico & sanctissimo Gothorum monumento, & omnium Theotiscorum vetustissimo, continetur. Quemadmodum autem vultus hominis nunquam ita mutatur, ut in aliam plane speciem transeat, nullo pristinæ similitudinis relicto indicio: Ita Lingua Gothica mutata quidem est in aliam formam, sed non adeo deformem, ut non certissimæ notæ primævi sermonis, *Celtici* inquam, *Vandalici*, & *Theotisci*, cumulatim adpareant. CELTICA vestigia passim detexi, in quibus sunt non nulla, quæ immensam eruditionem & infatigabile scrutinium primi Editoris & in Literatura Gothica facile principis FRANCISCI JUNII, F. F. effugerunt. VANDALICA, cum nihil literarum a Vandalis nobis relictum sit, hodie discerni non possunt. Certissimum tamen est, Linguam Gothicam Sæculo VI. a materna, hoc est, Vandalica, haud multum discrepasse. Nam Vandalos, Gothos, & Gepidas, solis nominibus differre, cæterum iisdem Legibus, & iisdem sacris, puta Arianis, & una demum Lingua uti, tanquam ad unam Gentem universi spectarent, auctor est Procopius (h), cujus testimonium tanto validius, quia Belisario in omnibus Expeditionibus contra Vandalos & Gothos fuit a codicillis. Quid dicam de THEOTISCIS, quorum numerus tam ingens est, & idiomati Germanico utriusque Ævi, veteris & hodierni, tam consentaneus, & a Sermone Suecico, quem Gothicum esse volunt, tam longe abludens, ut totus Codex videri posset ab homine Germano conscriptus, nisi de veritate aliunde constaret? Et hæc utriusque Linguæ congruentia non nuper demum a Clarissimis Viris, sed omnibus temporibus a Scriptoribus Ecclesiasticis observata est, & observari a cunctis potest, sufficienti meditatione instructis. Hinc WALAFRIDUS STRABO diserte scribit (i), Gothos cum adhuc in Græcia versarentur, THEOTISCUM SERMONEM habuisse. Operæ pretium est integrum locum describere: *Multa nostros*, inquit, *quæ prius non noverant, utilia didicisse, præcipueque a GOTHIS (qui & GUTTONI) cum eo tempore, quo ad fidem Christi, licet non recto itinere* (puta Ariano dogmate) *perducti sunt, in Græcorum Provinciis commorantes, NOSTRUM, hoc est, THEOTISCUM SERMONEM habuerint, & ut Historiæ* (Socratis, Sozomeni, Philostorgii) *testantur, postmodum studiosi illius Gentis Divinos Libros in suæ Locutionis proprietatem transtulerint, quorum adhuc MONUMENTA apud nonnullos habentur.* Quibus verbis CODICEM ARGENTEUM, quo Evangelium ab ULFILA Gothorum Episcopo in locutionis Gothicæ proprietatem translatum continetur, tantum non digito monstrat.

(f) Plin. Hist. Nat. Lib. VII. cap. 24.

(g) In Dissert. *de Lingua Codicis Argentei.*

(h) Procop. de Bello Vandal. Lib. I. cap. 2. *Cutis omnibus candida* (loquitur de Vandalis, Gothis & Gepidis) *flava cæsaries, corpus procerum, facies liberalis, eædem Leges, eadem Sacra, Ariana scilicet, UNA demum LINGUA, quam Gothicam vocamus: ita ut ad unam universos Gentem pertinuisse quondam, ac suorum deinde Ducum nominibus discretos fuisse, existimem. Antiquæ eorum sedes trans flumen Istrum.*

(i) Walafrid. de Reb. Eccles. cap. VII.

XLVII.

Hunc Codicem Walafridus vidisse poterat & legisse. Est enim antiquissimus, atque in usum alicujus Principis aut Regis Gothici multo sumptu conscriptus, quantum ex literis argenteis & reliquo ornatu magnifico colligere licet. Et nisi me omnia fallant, fuit hic Codex ipsius ALARICI Regis Tolosani, cujus regnum & regiam destruxit & spoliavit CHLODOVEUS an. DVII. Vel certe AMALARICI, quem CHILDEBERTUS Chlodovei filius an. DXXXI. prælio superavit. Argumenta, quibus hæc conjectura firmetur, cum illis conquirendis mihi nunc non vacet, opportuniori tempori & loco reservo (k). Custodia hujus pretiosissimi Monumenti, & quovis Thesauro potioris, tandem a Francorum Regibus Cœnobio Werdinensi fuit demandata, ubi per multa Sæcula delituit. Hodie adservatur Upsaliæ. Quo casu quibusve Patriæ calamitatibus eo pervenerit, omnibus notum, & VOBIS adhuc alta mente repostum. Verum Arctoi Scriptores hac acquisitione non contenti, conantur Gentem & Librum eadem clade involvere, & Gothos ipsos nobis eripere, CLUVERIUM, qui sua & Patriæ immortali gloria Gothos, diu exules, Germaniæ primus restituit, maledictis lacessentes, tanquam furem alienæ gloriæ (l), ne quid gravius dicam. Equidem ante Cluverium nostros in hoc Studiorum genere aliquanto remissiores fuisse, & Græcarum magis Romanarumque, quam patriarum Antiquitatum curiosos, negari vix potest. Hodie vero vix unus vel alter sic hebes est, ut nomen Gothicum extra Scandiam peregrinum & adventitium esse, persuaderi sibi patiatur. Obstat enim fides & aucto-

auctoritas Scriptorum vetustissimorum, PYTHEÆ, PLINII, TACITI, qui *Guttones* sive *Gothones* inter Gentes Germanicas & genera Vandalorum computant, quos Gothos esse nimis manifestum est. Quemadmodum enim *Burgundi* (quod optime observatum a Cluverio) alia vocis flexione dicuntur Burgundiones, & *Frisii* Frisiones, & *Lygii* Logiones, & *Franci* Francones: Ita *Gothi* Guttones, Gothones, Gothuni, multiplici quidem variatione, sed non adeo dissimili, ut non iidem homines agnosci possint, si cavillatio absit. Igitur, ne turbetur Historia, neve populi multiplicentur in infinitum præter necessitatem, GOTHOS esse *Guttones* Plinii, & *Gothones* Taciti, nominibus tam diu credendum est, donec aliæ adsint causæ, quæ nos aliter determinent, qualis omnino est, quod *Gothinos* Gallica lingua coarguit non esse Germanos, adeoque nec Gothos, sed homines novos in Germania, & nuper aliunde advectos. Videamus ergo quam rationem afferant Dissidentes, & utrum digna sit, quæ vel detur vel accipiatur? Primo præscriptionem longi temporis & diuturnam possessionem opinioni suæ obtendunt. Verum quia errores præscribi non possunt, aliis argumentis opus est, ut nos errare intelligamus. Negant deinde Gothos unquam dici Gothones, aut simile quid. Hoc, quia palmarium est, & arrogantius dictum quam verius, absque responsione dimitti non debet. *Evolve universos,* inquit Anti-Cluverius, *excute cunctos, qui de Gothis aliquid scribunt, non CREDO, uspiam ulli indifferenter & reciproce usurpatum reperiri Guttonum vel Gothonum pro Gothorum nomine* (m). Sed fallitur Vir doctissimus. Nam Gothos a Claudiano appellari *Gothunnos*, non semel, sed aliquoties (n), certissimum est. Idque Vir Clariss. D. MASCOVIUS in Historia sua Germanica (o) ex Idatii & Marcellini Chronico, & columna Theodosiana, insigni Victoriæ Gothicæ monumento, tam clare demonstravit, ut incredulitati nullum subterfugium sit relictum. Claudiano jungere licet Walafridum (p), quem supra audivimus dicentem: *Gothi qui & Guttoni.*

(k) Accipe interim sequentia. Gregor. Tur. Hist. Lib. 2. cap. 37. *Chlodovechus vero apud Burdigalensem urbem hyemem agens, cunctos Thesauros Alarici a Tolosa auferens.* Idem Lib. 3. cap. 10. *Childebertus inter reliquos Thesauros ministeria Ecclesiarum pretiosissima detulit. Nam sexaginta calices, quindecim patenas, VIGINTI EVANGELIORUM CAPSAS detulit, omnia ex auro puro, ac gemmis pretiosis ornata: sed non est passus ea confringi. Cuncta enim Ecclesiis & Basilicis Sanctorum dispensavit, ac tradidit in ministerium.*

(l) Georg. Stiernhielm. Anti-Cluv. pag. 3.

(m) Verba sunt Georgii Stiernhielmii in Anti-Cluverio pag. 5.

(n) Claudian. de IV. Conf. Honorii verf. 624.

Ausi Danubium quondam transnare Gothunni.

Idem Lib. II. in Eutrop. verf. 152.

- - *Ostrogothis colitur mistisque Gothunnis Phryx ager.*

Et passim alibi.

(o) D. Mascou *Teutsche Geschichte* Lib. VII. §. XXX. not. 3. 4. Conf. Lib. VIII. §. VIII. not. 3.

(p) Walafrid. loc. supra citato lit. i.

XLVIII.

Lingua Gothica decessit improlis, relictis tamen multis pristinæ sedis suæ tam in Oriente apud Præcopenses, quam in Occidente apud Italos, Gallos, Hispanos, & Latino-Barbaros vestigiis, quæ etiamsi oculos vulgi fugiant, vera tamen sunt, & a peritis deprehendi possunt.

XLIX.

Lingua ALAMANNICA & FRANCICA est omnium veterum Dialectorum novissima, ex omnium Gentium Germanicarum, quotquot communis libertatis contra Romanos tuendæ causa, in Alamannicum vel Francicum nomen & Fœdus concesserant, Sociali bello & mixtis idiotismis apud Herminvones nata, immensus vocabulorum veterum, tam Celticorum, quam Frisicorum, Cauchicorum, Salicorum, Bructerorum, Cheruscorum, Chatticorum, Sigambricorum, Hermunduriorum, & Trans-albianorum quoque Thesaurus, quæ etiamsi hodie omnia discerni non possint (multis, quæ Celtica, Saxonica, & Salica esse novimus, exceptis) in illo tamen tanquam sede communi morantur & adservantur. Voces plerumque sunt longæ, & vel gutturalibus hiulcæ, vel diphthongis gravidæ, vel dentalibus (q) asperæ, sed plenæ sensu & majestate, adeo ut vix ulla tam longa sit, cui non longitudinis suæ ratio constet. Tantum enim abest, ut hanc Linguam cum Otfrido Monacho incultam & Barbaram vocare ausim, ut potius mirari subeat, quomodo tam sapiens & elegans dicendi genus inter ferritribaces & sagatos oriri potuerit? Ab hoc sermone fluxit *Noster hodiernus* (r), qui de primæva longitudine non nihil remittit, sed tanto sæpe obscurior, quo brevior esse cupit. Si jam quæratur, utra Sermonis proprietas præstantior sit, vetus an nova? Fateor, me hærere, non quid sentiam, sed quid dicam. Enimvero si dixero, veteres esse pueros, nos autem veros dicendi magistros, injurius ero in Veteres. Sin dixero, veteres habere fruges, nobis autem paleas relictas esse, omnes me exsibilabunt. Itaque hanc quæstionem, si placet, VOBIS definiendam relinquo. Hoc unum addo, falli eos, qui existimant, idioma, quo hodie utimur, esse primævum illud, quo primi Germaniæ Coloni usi sunt. Manifestum enim est ex antecedentibus, Linguam primigeniam, priusquam ad nos venisset, mutationes in via obiisse maximas & incredibiles, fato omnibus Linguis communi, quæ quo magis a fonte recedunt,

dunt,

dunt, eo magis illas mutari necesse est. Et hujus mutationis, etiamsi omnes literæ periissent, testes sunt innumera Locorum nomina, quæ olim erant appellativa, hodie vero non magis intelliguntur, quam Colchica aut Tartarica. Atqui quoties vocabulum fluminis, montis, sylvæ, gentis, pagi, oppidi, villæ non intelligimus (verba sunt illustris & optime judicantis Leibnitii) toties intelligere debemus, nos ab antiqua Lingua discessisse (s). Hinc etiam vulgo verba vetera ludibrio habemus, & novis unice delectamur, imo nova quotidie confingimus, quæ magno Vernaculæ periculo inter nos grassantur, adeo ut nisi conjunctis & ardentibus studiis huic fingendi licentiæ obviam eatur, actum esse videatur de Lingua nostra.

(q) Litera Z. Alamannis & Francis fere propria est, dum Gothis raro, Anglosaxonibus nunquam usurpatur. Dicitur dentalis quia dentes monstrat, & per dentes exsibilatur, utpote ex D. & S. composita.

(r) Suevicus & Helveticus ab *Alamannico*, Palatinus, Franconicus, & Saxonicus ex *Francico*.

(s) Leibnit. in Miscell. Berol. Tom. I. pag. 1.

L.

Restat, ut de GLOSSARIO meo aliquid dicam, in quo, ni fallor, Leges Etymologicas, quas ipse mihi imposui, stricte secutus sum, semper recurrendo ad Fontes, nihil magis inverecundum existimans, quam absque suffragio Antiquitatis de causis vocabulorum aliquid pronunciandi. Itaque cujusque Gentis vocabula ex ejusdem Gentis Monumentis Theologicis, Legibus publicis, Fragmentis, Glossis antiquis, aliisque, quæ typis impressa extant, indubiæ fidei documentis desumpsi, quorum nullum est, quod non semel vel aliquoties perlegerim. *Gothica* hausi ex Evangelio Gothico, jam sæpe memorato: *Anglosaxonica* ex Evangelio Anglosaxonico, cum Gothico simul publicato, ex Legibus Anglosaxonicis, a Cel. Davide Wilkins editis, ex Glossario Ælfrici, & Lexico Somneri, & Vocabulario Bensonii: *Alamannica* ex Fragmento Isidori, & Glossario Keronis, quod superioribus annis notis perpetuis illustravi. Et cum Francisco Junio multa Alamannica ex Codicibus manuscriptis, quos ego nunquam inspexi, sint observata, hæc quoque aliquando quamvis parcius immiscui. Quoties Alamanni & Franci convenire videbantur, utrosque tanquam ejusdem sermonis homines, conjunxi, in reliquis discrepantiam notavi. *Francica* decerpsi ex Monumentis Theotiscis Otfridi, Tatiani, Willerami, & quæ illum multis sæculis superant, Glossis antiquis Lipsii, Boxhornii, & R. P. Pezii: *Cambrica* ex Vocabulario Antiquo-Britannico Boxhornii e Chartis Daviesianis digesto: *Armorica* ex Antiquitatibus Celticis Abbatis Pezronii: *Islandica* ex Indice Verelii, Edda Islandorum, aliisque: *Procopiensia* ex Epistolis Busbequii: *Runica* ex Lexico Runico & Monumentis Danicis Olai Wormii. Cætera, hic omissa, Glossarium indicabit.

LI.

Quæri potest, cur ex immensa vocabulorum, quæ eligi poterant, sylva, horum potius optionem fecerim, quam aliorum? Respondeo, totam congeriem impetu magis quam consilio factam esse. Ad electionem enim meditatione & mora opus est, quorum utrumque mihi denegatum erat. Igitur prout prima quæque vox in farragine occurrebat, ita a me fuit arrepta, tacta vel intacta, trita vel neglecta. Nihil enim referebat, anxie conquirere voces, ubi omnes auxilio opus habent, modo ex omnibus orationis partibus quædam sisterentur, ut intelligerent Lectores, me de omnibus, etiam minimis, fuisse sollicitum. Fateor tamen me illas voces, quæ præ cæteris videbantur stabiliendo Celtismo, & firmandæ Particularum Doctrinæ inservire, libentius arripuisse. Verba obscœna & verecundiæ plena consulto devitavi. Quædam peregrina immiscui, usu tamen recepta, ut obiter ostenderem, Linguam nostram a contagio alieno haud omnino puram & immunem esse. Nomina quoque Animalium, quæ fere neglecta jacebant, in scenam produxi. In reliquis idem mihi accidit, quod properantibus, qui multa secum rapere solent ab instituto aliena. Verum & hæc boni consuli possunt, quatenus prægustum præbent, quamvis præcipiti calamo exarata. Quicquid ab aliis pulcre excogitatum est, passim laudavi. Et hunc morem, suum cuique tribuendi, servabo quoque in LEXICO concinnando, laudesque primis inventoribus debitas, non libabo tantum, sed etiam profundam. Cui instituto, ut omnes faveant, opto.

LII.

Interim, dum hæc ago, hunc fœtum quadrimestrem, inter varias ærumnas natum, imo festinatum, VOBIS do, dico, consecro, nullum aliud laboris mei præsentis aut futuri præmium a VOBIS exspectans, quam ut inter ingenia PATRIÆ nata locum aliquem mihi concedatis. Scripsi Lipsiæ, die IV. Augusti, MDCCXXVII.

PROLE-

PROLEGOMENA.

SECTIO I.

De Etymologia.

I.

Es omnes in Universo sua habere Nomina Naturæ conformia apud omnes Gentes, etiam Barbaras & incultas, credibile est. Alium enim Sermonem, quam rationalem, non decet habere humanum genus; nec alium habuisse unquam, aut nunc habere, a negantibus demonstrari potest. Atque utcunque sint discordes tot populorum Linguæ in facie terræ, non tamen sunt ferinæ, aut ab humanitate alienæ: quamvis forte feræ dici possint, quæ sunt minus excultæ. Hinc omne cognoscibile in Universo, in duo summa Genera, RES & NOMINA RERUM, commode distribui potest.

II.

Quemadmodum autem in REBUS non omnia sunt aperta aut conspicua; quam multa enim nos latent, quæ nullo ratiocinio aut experimento assequi possumus? Ita etiam in VERBIS permulta sunt obscura & tenebris involuta, sive quia Lingua omnis est res fluxa & mutabilis, nec incorrupta transit ad posteros, sive quia omnes Linguæ partes per tot Sæculorum decursus ad nos usque non pervenerunt. Alias causas nunc omitto. Hinc VARRO, qui origines Latinæ Linguæ diligenter examinavit, cogitur fateri: *Non omnium verborum posse dici causas.* Et *qui de originibus verborum multa dixerit commode, potius boni consulendum, quam qui aliquid nequiverit, reprehendendum.* Lib. 6. de L. L.

III.

Quale ergo est id, quum dicimus, *verborum significationes VULGO NOTAS esse?* Verumne dicimus, an mentimur? Respondeo: cum dicimus, hanc vel illam significationem *vulgo notam* esse, tunc nihil aliud dicimus, quam hanc vel illam vocem ab usu communi & populari huic vel illi rei dicatam destinatamque esse, & hoc a nemine ignorari. Et hactenus verum dicimus, etiamsi vulgus de vocibus suis præter valorem externum vix aliquid cognoscat. At si quis existimet, nos illis verbis dicere aut profiteri, voces, quas *vulgo notas* vocamus, nihil aliud esse quam signa arbitrario instituta, & sonos per se nihil significantes, & ad significandum suapte natura non magis idoneos, quam garritus avium, aut strepitus rotarum, nisi placitum accesserit, & plebem de his signis tantundem veritatis percipere, quantum a sapientissimo mortalium intelligi potest, tunc fallit & fallitur. Nam in omni Verbo duplex occurrit valor, *externus* & *internus:* illum cum plebe ex usu & consuetudine addiscimus, hunc non nisi diuturno Linguarum studio deprehendimus. Quid notius verbo *geben* dare? At quid eodem ignotius, si sensum reconditum spectes? Qui certe a manu petitus, & aliis rebus significandis prorsus inutilis est, aptissimus vero ei, cui ab origine destinatus. Et talia sunt innumera, nonsolum in nostra, sed etiam in aliis Linguis, sapienter quidem rebus imposita, sed ab intellectu vulgi remota. Quo ipso simul patet, existere ARTEM ETYMOLOGICAM, quæ verborum origines tradat, & hanc artem præstantia & utilitate sua omnibus Eruditis commendabilem esse. Id quod ex natura & amplitudine ejus mox pluribus elucebit.

IV.

ETYMOLOGIA vi nominis ἔτυμα, hoc est, VERA promittit. Quam grande hoc est, & quam magnificum! Quid homini promitti potest humanius, quam ut verborum suorum veritatem intelligat? Homini inquam, qui nulla re magis quam rationis & linguæ usu a brutis distat? VERUM autem in verbis a STOICIS & PLATONICIS, qui hanc Philosophiæ partem præ cæteris Philosophis excoluerunt, dicitur id, *quod naturæ rei conforme est, & aliquam ejus partem repræsentat.* Natura enim præsumitur esse vera, nec posse mentiri. Solem quis dicere falsum audeat? Hæc ulti- Collige ex dictis in Præf. ad Germ. §. 2. 3. 4.

ma VERI ratio, nec datur ulterius progredi. Ab hoc VERO verba ipſa dicuntur vera, etiamſi veritatem ſæpe occultent. Fictitia autem cenſentur, quæ ſunt bruti ſine mente ſoni, & nihil de natura rei intimant. Qualia fortaſſe ſunt aliqua in omnibus Linguis, a ſtupidis inventa, & genuinis immixta. His principiis omnes, quotquot abditos verborum ſenſus ſcrutamur, tacite innitimur: & contra damnamus eos, qui omnia in Orbe verba a primis inventoribus temere & præter rationem conficta eſſe putant.

V.

In aliis rebus VERITAS eſt conformitas cum intellectu, in Verbis vero conformitas cum Rebus. Vide autem quam eleganter inter ſe conveniant. Illa principatum tenet in pulcritudine Mundi, & ordine naturæ præcedit: hæc illi ſubordinatur, & ſequitur veſtigia præeuntis. Quemadmodum enim RES ſunt imagines expreſſæ divini intellectus: ita VERBA viciſſim ſunt imagines rerum, & MUNDUS quidam idealis, nova & admirabili creatione ab hominibus haud hebetis ingenii & naturæ re-
Lib. 7. de L. L. rum gnaris productus. Qui, etiamſi *forſitan in quibusdam ſunt lapſi*, ut VARRONI videtur, univerſe tamen ſibi propoſuerunt, ut naturam rerum pro modulo cognitionis verbis exprimerent.

VI.

Hanc VERITATEM in lucem collocare, ETYMOLOGIÆ negotium eſt. Et hanc Veritatem omnibus Verbis noſtris (paucis exceptis) ineſſe arbitror, SIVE a natura nobis ſint ſuggeſta, SIVE aliunde accepta & uſu comprobata, SIVE ex acceptis aut domi natis legitime deducta. Primi generis verba, in quibus vel linguam puerilem, vel cantus avium, vel clamores ferarum, vel colliſiones corporum, vel qualitates eorum naturales imitamur, manifeſto veritatem ſuam habent a natura duce, quam ſequimur fingendo. Alterum genus verborum, quamvis ſit exoticum, & a Majoribus noſtris adoptatum, habet tamen veritatem ſuam in iis Linguis, e quibus hauſtum eſt, & hactenus non poteſt eſſe mendax aut a veritate alienum, etiamſi nexus, qui eſt inter rem & vocem, e noſtro Sermone oſtendi non poſſit. Qua in re dignitati Linguæ noſtræ nihil omnino decedit. Quam multa enim ſunt, non dicam apud Latinos, ſed etiam apud Græcos, quæ in alienis Linguis radicantur? Tertium genus, quod domi natum & educatum eſt, ſicut majorem & luculentiorem Linguæ noſtræ partem conſtituit, ita eodem partu & decus ſimilitudinis & lumen veritatis accipit a parentibus, a quibus derivatur. Quæ cum ita ſint, manifeſtum eſt, ETYMOLOGIAM veri nominis ſcientiam eſſe, & dum VERUM inquirentibus promittit, nihil quod nimis magnificum, aut ſupra humanam conditionem ſit, promittere.

VII.

Optime igitur CICERO ἐτυμολογίαν Latine vertit VERILOQUIUM, in
Lex. Phil. v. etymologus. Topicis ad Trebatium. Eumque merito defendit MARTINIUS: *Certe verbotim non potuit melius Cicero. Nam certum eſt, quod* ἔτυμον *ſit verum: &* ἐτυμολόγος, *qui* τὸ ἔτυμον λέγει, *accentus enim oſtendit, compoſitionem factam eſſe cum verbo, non autem cum nomine* λόγος, *id eſt, ratio.* SCALIGER tamen Etymologiam ſic definit, tanquam eſſet a
Lib. 3. Poët. cap. 89. Ibid. cap 54. λόγος ratio. *Etymologia*, inquit, *eſt vocis ratio, id eſt vis, qua vox a voce generatur.* Et alibi vocem Ciceronis haud obſcure reprehendit his verbis: *Nominis definitio eſt, quam Etymologiam vocant. Hanc ego NOMINIS RATIONEM ubique ſum interpretatus. Nam VERILOQUIUM quonam modo dicas? Veritas enim unica in voce non conſiſtit, ſed integra & perfecta oratione. Niſi intelligas, quemadmodum in prima Philoſophia declaratum eſt, Verum & Unum idem eſſe.* Sed fallitur vir ſummus. Nam Etymologia ab antiquis dicitur *Veriloquium*, ob graves cauſas, quamvis Scaligero ignotas. Cauſa appellationis eſt, quia Etymologia eſt *ſermocinatio ſeu argumentatio, qua VERUM in voce latens ex cognatione alterius vocis recluditur.* Quid ſit VERUM in voce ſecundum veteres, jam ante definitum. Hæc Veritas non pendet a combinatione cum aliis vocibus, ſed eſt & eſſe intelligitur in omni verbo humano, ſolitarie & extra orationem conſiderato. Et quamvis *Veritas orationis unica in voce non conſiſtat*, quod Scaligero libenter concedimus; male tamen inde concluditur, quod extra orationem non ſit veritas in ulla voce, & conſequenter quod Etymologia non poſſit dici Veriloquium. Denique *ratio nominis* non debet opponi *veriloquio.* Nam aut falſa eſt, aut in veriloquio comprehenſa.

VIII. Poſ-

VIII.

Possem hic manum de tabula tollere. Verum, quia Lectorem ad alium, qui hoc argumentum luculenter tractaverit, remittere non possum, necessitatem mihi impositam video, ut de Etymologia, quatenus VERILOQUIO definitur, pluribus edisseram.

IX.

Fundamentum omnis Etymologiæ est COGNATIO vocis cum voce, ut ex data Definitione patet. Verissime VARRO: *Ut in hominibus quædam sunt cognationes & gentilitates, sic in verbis.* Lib. 7. de L. L. Ita sane est, nec aliter concipi potest. Quemadmodum enim cognati ex communi stirpe, ita voces a vocibus nativa quadam necessitate procreantur, sed a cognatis tantum, hoc est, similibus. Nam Generatio est productio similis, secundum omnes Philosophos. SIMILIA autem in vocibus censentur, *quæ sono & significatu conveniunt.* Ubi alterutra similitudo deficit, ibi Cognatio non habet locum. Et hæc Cognatio non fingitur ab ingenio humano, sed cernitur & animadvertitur, sicut similitudo quæ est inter patrem & filium.

X.

Nihil autem refert, unde vox cognata, quæ Etymologiæ substernitur, accipiatur, ex nostro, an ex alieno Sermone, modo sit antiqua, & antiquior ea, quam illustrandam suscepimus. Quamvis enim ad decus cujusque Sermonis pertineat, si derivatio ex domesticis vocibus instituatur, & sapientis non sit, neglectis patriæ Linguæ divitiis, temere & præter necessitatem ad externos fontes confugere; quia tamen conatibus nostris sæpe obstat inopia & res angusta domi, adeo ut vel abstinendum sit ab Etymologiæ negotio, vel alibi quærendum, quod proposito conducat; hinc in Etymologia defectum, quo domi laboramus, ex aliis Linguis & æque antiquis supplere licet, etiamsi forte demonstrari non possit, qua via, aut quibus auctoribus vel traditoribus vox peregrina ad Majores nostros pervenerit? Sufficit, in genere nosse & tenere, quod omnes Linguæ totius Universi ex una & primigenia per varias mutationes sint prognatæ, & consequenter cognatæ: quod Linguæ novæ ex veteribus oriantur, sicut gentes a gentibus: quod ex commercio cum vicinis, migratione Gentium, deductione Coloniarum, occupatione alieni soli, victorum in victos imperio, captivitate & expulsione populorum, mutatione Religionis, & pluribus similibus casibus & causis, necessario sequatur Linguarum permixtio: & quod nulla amplius sit Lingua tam pura in Universo, quæ non ex contagio alterius plurimum contraxerit. Nam in hoc conveniunt, aut convenire debent omnes periti, quorum suffragia hic anxie colligere, nec necessarium, nec operæ pretium est. Unus in transitu pro omnibus verba faciat GEORGIUS STIERNHIELMIUS: *Ajo, videri omnes Linguas, quæ in Orbe cognito extiterunt, & hodie extant, ex una ortas, & ad unam posse reduci.* Præf. ad Evang. Ulfil. Hanc primam, generalem, perennem, & nunquam, qua substantia, perituram vocat. Quo pacto ex illa omnes ortæ sint & porro orituræ, eleganti similitudine declarat: *Qua conditione similis est Materiæ Primæ, quæ capax omnium formarum, unam post aliam induit, nullius perpetuo pertinax, ipsa in basi existens immobilis & immortalis.* Verissima hæc sunt, & nonsolum sacrarum Literarum auctoritate, sed etiam Historia & Experientia omnium temporum fulta & comprobata. Qui plura desiderat, adeat auctorem. Nec obstat, quod in Historia circa Origines & migrationes Gentium adhuc multa sint obscura, & forte inexplicabilia. Nam hæc ardua, qualiacunque sint, non efficiunt, ut non sit UNA humani Generis Lingua, quamvis a longa sæculorum serie infinitis modis variata. At si UNA est & perennis humani Generis Lingua, adeo ut reliquæ omnes ad eam referri possint ac debeant, tanquam sorores ad matrem, aut neptes ad aviam: ergo quicquid ubique est in illa Lingua, quamvis in mille formas transmutata, quod nobis inservire potest ad nostram intelligendam, id merito acceptamus, & summo jure in usum nostrum convertimus. Nulla enim ratio excogitari potest, cur id, quod ad universos spectat, non etiam ad nos spectare putemus.

XI.

COGNATIO, qua verum in voce obscura ostendere conamur, debet esse vera, genuina, & scientifica, & in se continere *causam & rationem, cur verum in voce vel necessario existat, vel debeat aut possit existere.* Quæ his qualitatibus destituitur, hoc ipso spuria

est, & ab affinitate aliena: & omnis Etymologia huic fundamento superstructa, non magis hoc nomine digna erit, quam nugæ aut somnia.

XII.

Atque hinc jam patet, quid proprie sit SCIENTIA ETYMOLOGICA, & quotuplex sit. SCIRE enim dicimur omnium Philosophorum judicio, nonsolum CERTA & evidentia, & quæ illis proxime accedunt PROBABILIA, sed etiam POSSIBILIA, quatenus rationibus ostendi potest, quod esse possint, etiamsi nesciamus an sint? Hinc Etymologia, quatenus Veriloquio definitur, triplex esse potest, alia quidem *certa*, alia *probabilis*, alia *possibilis* tantum. Operæ pretium est, hos scientiæ gradus paulo attentius considerari ab iis, qui hæc lecturi sunt. Incipiam autem a possibili, & postea ad reliqua progrediar.

XIII.

Quid sit VERUM in verbis, jam aliquoties monui, nec satis monere possum, nempe id *quod naturæ rei conforme est, & aliquam ejus partem exprimit*. Hinc omnis Etymologia, quæ aliquid in voce obscura declarat, quod rei vel subjecto, cui vox illa ab usu destinata est, convenire potest, & revera convenit, hoc ipso POSSIBILIS est.

XIV.

Verum, cum res naturales ita comparatæ sint a natura, ut plures habeant qualitates, virtutes, affectiones, perfectiones, & consequenter plures vultus & facies, quæ respici possunt a considerantibus: hinc omnis Etymologia, quæ aliquid veri in voce dubia declarat, possibilis quidem est, sed hactenus possibilis tantum, etiamsi sit valde bella & ingeniosa, quia nescimus, an primi nominum impositores præcise ad hoc naturæ punctum, quod nos cogitando invenimus, respexerint, an vero ad aliud punctum ejusdem rei? Nam hoc fieri potuisse, ex indole rerum naturalium intelligimus, quæ sunt instar regionum & palatiorum multigeni aspectus, & diversimode objiciuntur considerantibus. Quemadmodum igitur regio aut palatium pro vario vel laterum vel intuentium situ, multiplices producit in oculo picturas, omnes quidem veras, admirabiles, & naturæ conformes: Ita una eademque res tot nominibus ansam dare potuit, quot habet a natura vultus, & species cognoscibiles. At quænam sit illa species, quæ primis naturæ contemplatoribus præ cæteris placuerit in nominibus creandis? Si interrogetur, respondeo: non constat. Nam hæc est quæstio de re facti, de qua nullum habemus testem. Et tametsi testis facti adesset, quæstio inter incredulos recurreret, an testis ille idoneus & fide dignus sit?

XV.

Video enim multos tam pertinaces esse, ut ne testibus quidem fidem adhibere velint. Negant Longobardos a longa barba, & Saxones a brevibus gladiis sic dictos esse, etiamsi illud a P. DIACONO, hoc a G. VITERBIENSI memoriæ proditum sit. Ponamus vero tantisper, omnes Antiquitatis testes & synceros & fide dignos esse, tunc (fateor) Etymologia non amplius erit possibilis tantum, sed certa & indubitata, & certitudinem suam habebit, non quidem a se (ut Etymologiæ quas stricto nomine certas vocamus) sed a fide historica. At quam paucæ sunt Etymologiæ, tam præclaris testimoniis instructæ! Scilicet vix totidem quot Thebarum portæ vel divitis ostia Nili. Reliquæ ergo, quæ hoc ornamento carent, non erunt certæ, sed possibiles tantum, etiamsi alioquin sint probæ, elegantes, & veridicæ.

XVI.

Tametsi autem Etymologia in multis nominibus sit SCIENTIA POSSIBILIUM tantum, non ideo cessat esse scientifica, aut hoc nomine sublimi digna. Nam scire possibilia, pars magna humanæ sapientiæ est. Quod adeo verum, ut nostri Philosophi non vereantur asserere, ipsam Philosophiam nihil aliud esse quam *Scientiam possibilium, quatenus esse possunt*. Qua definitione de pristina ejus laude (quod sit rerum divinarum humanarumque, & causarum quibus hæ res continentur, scientia) nihil detractum putant.

XVII.

Etymologia PROBABILIS prærogativam suam habet a medio situ, quia plus est quam possibilis, & paulo minus quam certa. Hoc ut recte intelligatur, observandum

dum, quod in quovis subjecto totius universi aliæ qualitates sint magis principales, aliæ minus, & quod omnes voces, quæ qualitatem rei magis principalem repræsentant, non solum sint naturæ convenientes, sed etiam convenientissimæ. Qui talem Etymologiam reperit, gloriari potest, se aliquid, quod possibili excellentius sit, invenisse. Nam si recte æstimetur inventum ejus, tunc patebit, eum nonsolum VERUM in voce ostendisse, sed etiam verum præstantissimum, quod in ipso subjecto, cui vox ab antiquo destinata, primum & principem locum tenet. Et hic scientiæ gradus valde augebitur, si ex analogia doceri possit, alia ejusdem rei nomina similiter facta esse, & eandem naturæ qualitatem intimare, sive in nostra Lingua, sive in aliis. Nam hinc videtur firmiter colligi posse, priscos nominum repertores præcise ad idem naturæ punctum respexisse, nec alio debuisse respicere. Sed videtur tantum. Nam in impositione nominum non semper fit, quod fieri debet. Credibile tamen est (fateor), veteres, quorum singularis sapientia ex multis nominibus perspecta est, & potuisse & voluisse ad meliorem & potiorem naturæ partem respicere, & optima rebus signa imponere. Et hactenus omnis Etymologia, quæ tam pulchra secreta in vocibus pandit, & ipsa credibilis, & pro ratione circumstantiarum valde probabilis est.

XVIII.

Tertius & summus Scientiæ Etymologicæ gradus est certitudo. Certum a cernendo, ut evidens a videndo dicitur. Hinc CERTUM proprie est id, quod necessario existit, quod aliter nec esse nec concipi potest, quam apparet, & de quo nemo dubitare potest. Et talis quoque est Etymologia CERTA, tota manifesta, tota perspicua, tota indubitata, ut solent esse res, quas oculis videmus. Nam ex Duce familiæ cognito & perspecto, reliqua sui generis in serie & ordine deducit, tanta quidem evidentia, ut major optari a mathematicis non posit. Sed hæc scientia majore sui parte mere vulgaris, inartificialis, & plebeja est. Nam in natales ipsius Ducis nequaquam inquirit, sed ad eum, prout est, & ab omnibus agnoscitur, sive domi natus sit, sive alibi, tanquam ad principem & auctorem generis, omnia refert, quæ ad gentilitatem ejus spectant. Quod sæpe tam facile & obvium, ut lippis & tonsoribus notum sit, & nullo indice, nedum erudito, opus habeat. Quis nescit, quod *göttlich* sit a *Gott*, *menschlich* a *mensch?* Et talia sunt innumera in Lingua nostra GERMANICA, lege tam justa effigiata, ut sæpe ad patrem noscendum solus sufficiat aspectus.

XIX.

Excipe tamen PRIMITIVA, seu capita familiarum. Nam in his tanta est caligo, ut præclare nobiscum agatur, si in ista nebula *probabilia* aut *possibilia* tantum assequi liceat. Proinde si quis aliquid de originibus dixerit commode, & naturæ rei aut genio Linguæ convenienter, ei potius gratia habenda, quam si aliquid nequiverit, impotentia exprobranda. Non enim versamur hic in campo Mathematico, ut vires vocabulorum, perinde ut corporum, ex magnitudine æstimari possent. Ob eandem caussam in conjecturis nostris asserendis debemus esse circumspecti, in aliorum refutandis placidi. Interim, quia series Orationis nos ad PRIMITIVA perduxit, de quibus multa vulgo traduntur incerta aut fabulosa, necesse est, ut, priusquam ab Etymologiæ consideratione discedamus, adhuc paucis ostendatur, quid proprie sint Primitiva, quæ causa obscuritatis, & an aliquid de illis sciri possit?

XX.

PRIMITIVA dico, quæ in computatione familiarum *sumuntur pro primis;* non quod non aliunde oriantur, aut ex campo SINEAR *ἀμέσως* ad nos pervenerint, ut vulgus existimat, sed quod origo eorum sit ignota. Hæc ignorantia est ab *obscuritate.* Causa autem *obscuritatis* est, non quod ii, qui primi nomina imposuerunt rebus, temere & præter rationem id fecerint, aut in impositione nominum lapsi sint: Sed vel *oblivio* veterum vocabulorum a quibus oriuntur, quæ cum in itinere sint deleta, & ab usu penitus relicta, hodie non amplius audiuntur, nec audita intelliguntur: Vel *mutatio* vocis in aliam formam, & a primigenia pronunciantium vitio detortam; Vel *nimia antiquitas*, quæ in se & originem suam inquiri vetat. Gravia (fateor) sunt hæc impedimenta: sed nondum talia, quæ superari non possint a Linguarum peritis. Enim vero, quam multa Primitiva ex obsoletis absque ulla erroris formidine & derivantur & illustrantur? Quam multa pristinæ formæ & integritati restitui possunt, quæ larva detracta

tracta statim agnoscuntur? Quam multa eorum, quorum antiquitatem extollimus, similia habent in aliis & vetustissimis Linguis, quæ nobis tantisper servire possunt pro etymo, donec aliunde pateat, non nostra ab illis, sed illa a nostris derivanda esse?

XXI.

De singulis exempla invenient Lectores innumera, nonsolum in hoc Opere, cujus gratia hanc Dissertationem præliminarem conscripsimus; sed etiam apud alios, qui Rem Etymologicam, sive Latinam, sive alterius Linguæ, studiis suis auxerunt & nobilitarunt. Quo ipso rursus manifestum est, dari SCIENTIAM ETYMOLOGICAM, & Primitiva cujusque Linguæ præcipuum & nobilissimum ejus objectum esse.

XXII.

Hanc SCIENTIAM ita definio, quod sit *Ars inveniendi verum in verbis obscuris.* Per ARTEM hic intelligo cognitionem omnium mediorum, quæ intellectum juvare possunt in Veritate verborum investiganda, inprimis nosse naturam rerum singularium, & varios earum vultus, gradus & species: nosse similitudines rerum, & omnes comparationes, quæ ab ingenio humano excogitari possunt: nosse Historiam & mores ejus Gentis, cujus Linguam examinamus: nosse antiquitatem istius Linguæ, & verba obsoleta ac pridem exculcata: nosse omnes mutationes, quas Lingua illa obiit ab ultima ætate usque ad præsentem: nosse omnes ejus Dialectos, tam veteres quam novas: nosse harmoniam & consensum aliarum Linguarum cum Lingua examinanda: nosse Genium & proprietatem ejus Linguæ, de qua soliciti sumus: nosse denique regulas, si quæ sunt, quæ intellectum in via ad veritatem dirigere possunt. His artibus, & his mediis, quæ præter multifariam Eruditionem, ingenium felix, memoriam obsequentem, & acumen judicandi acerrimum, desiderant, pervenitur ad SCIENTIAM ETYMOLOGICAM, quæ est cognitio Veri in verbis obscuris.

XXIII.

Quam vastus sit hujus Scientiæ campus, ex multitudine vocabulorum patet. Res omnes in Universo, creatas & artefactas, corporeas & incorporeas, sensibiles & intelligibiles, divinas & humanas, sua habere nomina, quibus designantur; & omnes humanæ vitæ Societates, privatas & publicas, domicilia & Regna, communione Vocum tanquam vinculo colligari; tam certum est, quam nos & Mundum exsistere. In tanta & incredibili copia lucem ostendere in obscuris, fidem in dubiis, sapientiam in multis, naturam in omnibus, & humanum genus ab exprobratione feritatis & STULTILOQUII vindicare, nonne immensi laboris Opus est?

XXIV.

Verum, ut prospere succedat negotium, ante omnia abstinendum a vocibus fictis, cavendumque ne similitudine soni decipiamur. Quam multa enim sunt in omnibus Linguis, quæ eundem habent sonum, nec tamen eundem intellectum? Quemadmodum igitur ex verbis fictis non licet deducere vera: ita ex verbis veris non licet argumentum capere affinitatis, si sono tantum conveniant, non etiam intellectu. Et universe plus semper attendendum est ad intellectum, quam ad sonum. Quamvis enim a sono temere & absque gravi causa non sit recedendum; Fieri tamen potest, ut dicentes non semper sint fideles soni custodes, sive quia literas pronunciando permutant aut transponunt, sive quia novas adsciscunt, aut veteres & adesse debitas expellunt. Quoties hoc fit, fit autem teste experientia sæpissime, tunc regula patitur exceptionem, & Etymologo idem conceditur quod Vulgo, ut scilicet, si possit, vocabula eodem modo, quo afflicta sunt, sanitati restituat. Quemadmodum enim in ludo, si quod opus est non cadit, arte ut corrigas necesse est: ita in Etymologia, si quid occurrit in voce, quod a vero sono abludit, id summo jure emendabitur. Hac via innumeræ voces a depravatione liberari, atque una & domiciliis suis & primævæ notioni reddi possunt. Quanti sit hæc res in negotio Etymologico momenti, omnes (opinor) intelligunt. Ideoque ne videar eam gratis assumere, oportet me ostendere, quot modis peccetur in SONO, quod indicium pravitatis, quo jure corrigatur, & quæ cautelæ in exercitio hujus juris observandæ sint.

XXV.

XXV.

Verba, dum volant per ora virûm, insignes mutationes obire, cum sit experientia nimis testatum, nemo (quod sciam) hactenus in dubium vocavit. Posse tamen aliquem ex nimio patriæ Linguæ amore in eam hæresin incidere, ut existimet, omnia vocabula intaminata & incorrupta esse, & nulla medicina opus habere, fateor. Verum, si idem, seposito paulisper affectu, rationem & experientiam consuleret, longe aliter sentiret, & jus Etymologiæ in voces corruptas non solum agnosceret, sed etiam vocibus tam salutare beneficium, quale est restitutionis in integrum, non denegaret. Tripliciter autem delinquitur in SONO seu pronunciatu, primo *dum literæ permutantur*, secundo *dum ordo literarum pervertitur*, tertio *dum numerus literarum augetur aut minuitur, vel ab initio, vel in medio, vel in fine vocis.* De primo genere corruptelæ videbimus Sect. III. de reliquis Sect. IV.

XXVI.

Causæ harum mutationum possunt esse plures, tam generales quam speciales. Generalis est fluxa & instabilis conditio omnis Linguæ, quæ certe a vicissitudine non magis exemta est, quam aliæ res humanæ, aut reliquæ in Universo. Enim vero, si Lingua esset invariabilis, & nulli vel levissimæ mutationi obnoxia, necessario una & uniformis esset totius humani Generis Lingua, utpote ex uno parente sati, nec alia uti posset, nisi una, & æterna, & omnibus intelligibili. Quod cum experientiæ adversum sit, nonne hoc ipso manifestum est, tot dissonas populorum Linguas ex una & primigenia per varias mutationes emanasse? Altera causa est permixtio Linguarum, & migratio vocum in alias Linguas. Nam vox aliunde veniens statim corrumpitur, & Linguæ indigenæ accommodatur, & sic a nova Civitate aliam accipit formam, & valde diversam ab ea, quam ante habebat. Tertia mutationis causa est neglectus & oscitantia pronunciantium, qua fit, ut voces non solum externæ, sed etiam domesticæ, & nullæ magis quam sæpius nominandæ, insigniter depraventur. Quarta est ab affectu & impotentia loquentium. Hinc illi, qui sibilis, & labialibus, & gutturalibus delectantur, eas quavis occasione vocibus præfigunt aut inserunt. Qui vero blæsi sunt, lingua ob hebetudinem aberrantẽ (verba sunt PLUTARCHI) a litera R. ad L. delabuntur. Et sic unusquisque, prout vult & potest, sibilat, hirrit, gingrit &c. Quæ res non potest non insignem literis mutationem afferre. Quinta ab ipsis Literis. Nam labiales se mutuo attrahunt, & quæ sunt ejusdem instrumenti, facile & continuo, ob naturalem affinitatem, permutantur. Et his fere de causis (nam plures commemorare brevitatis gratia supersedeo, potiores indicasse contentus) exsistunt tot SONI fallaces, qui nobis non solum aures, sed sæpe etiam mentem obtundunt, ne verum in voce videamus. Exempla omnium mutationum dabit Sectio III. & IV.

XXVII.

Indicia pravitatis in SONO alia sunt obscura, alia satis clara. Si facto examine nullam undique vocem invenire licet huic SONO consonam, vel consonam quidem, sed adeo dissimilem significatu, ut omnis Etymologiæ aditus sit præclusus; tunc animum subit dubitatio, an SONUS recte se habeat? Nam quod uni potest accidere, cuivis potest. Et hactenus SONUS nobis erit suspectus. Falsum tamen dicere, aut depravatum, nondum audemus, quia novimus, multa ex antiquis vocabulis æterna nocte damnata esse, quæ forte fuerunt similia, multa etiam nos fugere, quæ, si nobis perspecta essent, forte dubitationem omnem eximerent. At si eodem vel alio tempore, vel forte fortuna, se offerat vox, similia significans, quamvis non iisdem literis, affinibus tamen aut convertibilibus expressa; tunc certe non amplius dubitare possumus, an SONUS sit corruptus, & pravitate sua originem occultet? Nam hoc non amplius augurari, sed sentire, & experimento cognoscere possumus, si unius vel alterius literulæ mutatione facta, origo manifesta sit. Et hoc in casu literas illas eodem jure, quo mutatæ sunt, rursus mutabimus.

XXVIII.

Atque hinc jam patet, quid sit JURIS Etymologici circa voces depravatas, unde nascatur, & in quo consistat, & quod nemo hoc jure defraudari debeat, qui eodem decenter & moderate utitur. Verum, quia multi hoc privilegio abutuntur, & vel absque necessitate ad pravitates vocum confugiunt, vel pro libitu addunt, detrahunt,

 mutant,

Cel. Joan. Cleric. Diſſert. Etymol. ad Lex. Philol. Martin.

mutant, ut, ſi principiis eorum inſiſtas, poſſis *vel ex Serum Lingua*, ut ille ait, *Latinam deducere*, & quodvis ex quovis exſculpere; quæ res jam multos Eruditos, & Etymologiam ipſam aliorum ludibrio & contemtui expoſuit; hinc ſummopere cavendum, ne quid dicatur SINE ARTE, ne quid SINE EXEMPLIS, ne quid CONTRA GENIUM LINGUÆ, ne quid PRÆTER NECESSITATEM. Quicquid ſecus profertur, ipſo jure nullum eſt.

XXIX.

Quemadmodum autem, qui nimis licenter in vocibus graſſantur, & ſibi & arti labem adſpergunt: ita ex altera parte prorſus iniqui ſunt, qui omnes mutationes, etiam legitimas, & omnium Gentium Linguis uſitatas, ferre recuſant. Utrumque genus hominum merito notavit RELANDUS his verbis: *Genuinæ vocum origines, per legitimos tramites deductæ, ſat multos homines inveniunt, qui eas derident, quum nitantur ſæpe mutationibus literarum affinium, quas aut omnino non percipiunt homines, qui nunquam ſedulo ad Linguarum ortus & interitus attenderunt, aut a quovis ad libitum fingi exiſtimant: Ita ut ad exſtinguendum plane & tollendum ex mundo ſtudium etymologicum, non fuerit neceſſe heroas tales oriri, qui ſtupidos aut pigros homines in ſua perverſa opinione confirmarent, nec ſe ipſos tantum, ſed alios vere eruditos ac modeſte* ἐτυμολογοῦντας *deridendos præberent, & indagationem vocum, ſub quarum cortice res latent, veluti rem nullius momenti, in contemtum adducerent.*

Diſſert. de L. Americ. pag. 152.

XXX.

Poſtremo obſervandum, quod non omnis *derivatio* vel *originatio*, quocunque modo inſtituta, ſit Etymologice bona, legitima, juſta, ſed ea tantum, quæ Genio cujusque Linguæ conformis eſt. Non omnia in omnibus Linguis ſunt permiſſa, & quod in una licet, in alia ſæpe nefas eſt. Hinc ſedulo cavendum, ne veri in voce indicatio fiat inſolitis modis, & a natura Linguæ alienis. Quod inprimis obſervandum Germanis, quorum Lingua non patitur quosvis derivandi modos, ſed eos tantum, qui conſtitutioni ejus primævæ & perenni ſunt conformes, quos ultra citraque nequit conſiſtere ullum derivatum. Reſtat ergo, ut adhuc oſtendam, quæ ſit LEGITIMA DERIVATIO in Lingua Germanica, quis modus aut media derivandi? Sed hoc non poſſum oſtendere, niſi incipiendo a Literis & particulis, huic Operi ab antiquo deſtinatis. Nam harum interventu totum hoc negotium unice abſolvitur: & ex earum conſideratione, quam poſtea Sect. VI. inſtituam, clariſſime patebit, quid jure vel injuria fieri poſſit? Puto autem me in hac cauſa judicem quodammodo competentem eſſe, qui tot moleſtias ejus cognoſcendæ gratia devoravi, & totam LINGUAM GERMANICAM, veterem & novam, a capite ad calcem, nulla vel minima Linguæ particula neglecta, primus examinavi.

SECTIO II.

De Geneſi Literarum.

Literarum permutatio alia eſt a natura, alia ab aliis cauſis. Naturaliter nullæ Literæ permutantur niſi cognatæ. Hæc permutatio valde crebra eſt, & nobis etiam inſciis ſubrepit. Hinc vulgus, quamvis fere neſciat, quænam literæ ſint cognatæ, ſponte tamen & ſolius naturæ ductu eas permutat. Vim cognationis ſentit & ſequitur, ipſam cognationem ejusque cauſas non intelligit, nec curat. Nam hoc altioris indaginis eſt, & ſola mente cernitur. Plurimum autem rei Etymologicæ intereſt, ut intelligatur, nihil temere aut præter rationem permutari. Sed hoc oſtendi recte non poteſt, niſi incipiendo ab ovo, hoc eſt, a generatione Literarum. Nam ex hac conſideratione patebit, quo plectro Natura tot Literas diſſonas producat, cur aliæ aliis ſint cognatæ, & quænam natura permutabiles ſint. De hoc argumento, quod haud dubie ſublimiorem Grammaticæ partem conſtituit, MARIUS VICTORINUS quædam dixit haud ſpernenda, VOSSIUS in Ariſtarcho nihil, AMMANNUS multa & egregia; Quibus nunc paucula addam de meo, maxime ea, quæ nobis in foro Etymologico ſcitu neceſſaria ſunt. Idque eo libentius faciam, ut pateat, veterem criminationem de Linguæ noſtræ BARBARIE iniquam eſſe, GERMANOS nullas habere literas

niſi

nisi a natura præstitutas, & Linguam eorum, quamvis sero scribi cœptam, semper exarabilem fuisse.

I.

Per VOCEM intelligo sonum oris humani organicum & aliquid significantem, sive simplex sit, sive compositus, sive primitivus, sive aliunde derivatus. Idem per *verbum* & *dictionem* intelligo.

II.

Sonus oris humani est motus spiritus vitalis per fauces.

III.

Sonus organicus est sonus oris humani ab instrumentis loquelæ destinatis formatus & modificatus.

IV.

Sonus primitivus est sonus organicus, qui reliquos ordine naturæ præcedit, & sine quo reliqui sonare non possunt.

V.

Per LITERAM intelligo sonum primitivum, & signum ejus soni.

VI.

Materia omnium Literarum est spiritus vitalis.

VII.

Sonus primitivus potest esse duplex, *unisonus*, & *consonus*, pro varietate organorum, a quibus producitur.

VIII.

Tot ergo possunt esse *Literæ*, quot soni primitivi, non plures, nec pauciores.

IX.

Organa, a quibus sonus primitivus formatur, ex consideratione oris humani agnoscuntur, & sunt vel *apertura oris*, vel *palatum*, vel *guttur*, vel *lingua*, vel *labia*, vel *dentes*.

X.

Natura in formandis Literis tam *unisonis* quam *consonis*, facit quantum potest, quantumque necesse est; & si unum instrumentum non sufficiat negotio, tunc utitur duobus. Hinc aliæ Literæ sunt *unigeneres*, aliæ *bigeneres*. Illæ formantur ab uno, hæ a duobus instrumentis.

XI.

Ex *Palato* magis vel minus diducto oriuntur Literæ A. E. I. & ex *apertura oris* magis vel minus contracta U. & O. Hæ sunt Literæ principes omnis loquelæ, dissonæ quidem & discrepantes, sed *unisonæ* omnes. Natura, quæ illis differentiam dedit, dedit quoque numerum, ut plures esse non possint, nec pauciores quam quinque. Litera Y. vel ejusdem potestatis est ut U. (quomodo quod Græcis vocatur *μῦς* & *σῦς* Latinis effertur *mus* & *sus*); Vel est I. longum aut obscurum; Vel litera ex U. & I. composita. Quicquid fuerit, non magnopere necessaria est.

XII.

Quamvis autem hæ literæ sint valde simplices, non tamen sunt *unigeneres*. Nam quando dico I. E. A. tunc lingua ad dentes inferiores magis vel minus accedit; & quando dico U. O. tunc magis vel minus ad fauces retrahitur.

XIII.

Omnes *unisonæ* sunt & dicuntur VOCALES, cum quia per se sunt sonoræ, absque concursu alterius literæ, tum quia reliquis literis sonum suum communicant. Hæc definitio competit quoque *diphthongis*, ut consideranti patet. Mallem igitur Grammatici Vocales appellassent *unisonas*, ob soni simplicitatem, & diphthongos *bisonas*, ob soni duplicitatem. Sed quia cum illis loquendum est, nihil in stylo mutabo.

XIV.

Vocalis cum vocali combinari potest, & in unum sonum coalescere: quod ubi fit, tunc oritur *bisona* seu DIPHTHONGUS, cujus ea natura est, ut sit sonus ex duabus vocalibus mixtus & quasi conflatus.

XV.

Hæc combinatio viginti modis institui potest. Hinc patet, quot sint *Diphthongi*, & quod per naturam rei nec plures esse possint, nec pauciores quam viginti. Sunt autem sequentes:

ae,	*ai*,	*ao*,	*au*,
ea,	*ei*,	*eo*,	*eu*,
ia,	*ie*,	*io*,	*iu*,
oa,	*oe*,	*oi*,	*ou*,
ua,	*ue*,	*ui*,	*ûo*.

Lingua, quæ tot Diphthongis abundat, vulgo censetur Barbara & rustica, sed immerito. Nam in natura nulla est barbaries nec rusticitas, sed omnes soni articulati sunt humano eloquio æqualiter digni. Contra, omnis Lingua, quæ hisce Diphthongis caret, videtur imperfecta, quia non habet omnes sonos, quos Lingua naturalis habere potest. Græcis sunt diphthongi duodecim, Latinis quatuor aut quinque, Francis viginti, hoc est, totidem, quot per naturam esse possunt. Idque ex monumentis eorum vetustissimis, si cum Alamannicis conferantur, tam manifestum est, ut negari nequeat. Gothi & Saxones sunt hic parciores. Quamvis enim Diphthongis valde delectentur, non tamen omnibus, ut Franci & Alamanni, sed quibusdam tantum. Hoc uno incommodo (ne quid dissimulem) premuntur Linguæ Diphthongorum nimis feraces, quod difficilius & pronunciantur & in literas referuntur, & quod simplicitate illa, quæ res omnes, & Linguas quoque commendabiles facit, destituuntur.

XVI.

Literæ, quæ absque concursu alterius instrumenti quam *palati* & *aperturæ oris*, non sunt sonoræ, vocantur CONSONÆ, vel *consonantes*, quia cum vocalibus una sonant, & absque illis sonare non possunt. Natura, quæ sonos omnes, possibiles & impossibiles, in causis suis præordinavit, hic suprema Lex est.

XVII.

Vulgo dividuntur in *semivocales* & *mutas*. Semivocales vocant, in quibus vocalis præcedit: Mutas, in quibus sequitur. Sed præter rationem. Nam consonantes omnes ante conjunctionem cum vocalibus, natura sua sunt *ἄφωναι*, hoc est, soni expertes, & sic vocantur a PLATONE in Cratylo. Latine dixeris mutas. Mutum enim censetur, quod per se sonum edere non potest, nisi conjunctum cum alio. Tales autem sunt omnes consonantes, secundum datam definitionem, & consequenter *mutæ*. At si vocalis accesserit, statim fient sonoræ. Et hic sonus semper participabit de sono vocalis, & consequenter erit sonus mixtus, & altera sui parte *vocalis*, sive vocalis præcedat, sive sequatur. Quod autem ex dimidia parte *vocale* est, id haud dubie est *semivocale*. Ergo sicut ante conjunctionem cum vocalibus omnes consonantes silent, ita post conjunctionem omnes sunt *semivocales*. Unde ergo, inquies, est illa differentia, ut vocalis in aliis præcedat, in aliis sequatur? Respondeo, ab arbitrio eorum, qui nomina literis imposuerunt. Nam e natura nihil ostendi potest, cur e. g. M. & N. dici debeant *em* & *en*, & non potius *my* & *ny*. Pone vero rationem ostendi posse: tunc alterutra appellatio erit falsa. Nam si utraque vera esset, sequeretur, easdem literas esse *semisonas* apud nos, & *insonas* apud Græcos. Quod haud dubie absurdum.

XVIII.

Causæ, a quibus formantur Consonantes, sunt vel *sociæ*, vel *instrumentales*. Utrumque patet ex definitione. Illud, quia consona absque conjunctione cum vocali necessario silet: hoc, quia absque concursu alterius instrumenti quam palati & aperturæ oris, nec vocali jungi potest, nec cum illa sonare.

XIX.

Inde patet, quot sint vel esse possint Genera consonantium. Cum enim in ore humano præter palatum & aperturam oris nullum detur instrumentum, quo sonus primitivus formari possit, nisi *guttur*, *lingua*, *labia*, *dentes*, ut dixi §. IX. hinc manifestum, quod consonantes aliæ sint *gutturales*, aliæ *linguales*, aliæ *labiales*, aliæ *dentales*, & quod plura aut pauciora genera nec sint, nec esse possint.

XX. *Gut-*

XX.

Gutturales appello, quæ in regione Gutturis formantur, ſive ſimplici adſpiratione, ut H. ſive aſpera adſpiratione, ut CH. ſive exploſione ſpiritus, ut K. ſive attractione ſpiritus, ut J. vel *Jod.* Quæ ſint Linguæ partes in his literis procreandis, nemini, qui naturam paulo attentius contemplatur, ignotum eſſe poteſt. Quando pronunciamus H. tunc lingua placide quieſcit in ore, & liberum ſpiritui tranſitum relinquit. At quando pronunciamus CH. vel K. tunc poſterior pars linguæ retrahitur ad fauces, arctatque meatum ſpiritus, ut cum aſperitate vel vi erumpere poſſit. Et quando pronunciamus *Jod*, tunc medium linguæ effertur ad faſtigium palati, & ſpiritum tumore preſſum denſatumque attrahit, attractumque cum vocali expellit. Græci hanc literam non poſſunt pronunciare, non magis ac W. & F. Hinc illis ἰῶτα ſemper eſt vocalis, nunquam conſona. Quo ipſo manifeſtum, eos, etiamſi omnia a ſe profecta videri velint, non poſſe tamen inventionem literarum Barbaricarum ſibi vendicare.

XXI.

Ad *Gutturales* adhuc ſpectat G. quod certe nihil aliud eſt quam K. mitigatum aut leniter protruſum. Non enim differunt naturis aut inſtrumentis, ſed qualitatibus tantum, ut magis & minus durum. Et hæc differentia, quæ mere gradualis eſt, deprehenditur etiam in aliis conſonis, e genere lingualium §. XXVI. & labialium §. XXVIII. ut mox patebit. Literæ C. & Q. vel ſono conveniunt cum G. & K. & tunc ſunt inutiles & minus neceſſariæ, vel nullum habent in natura fundum.

XXII.

Linguales dico, quæ motu Linguæ figurantur. Hic motus experientia teſte quintuplex eſt, *tactus*, *pulſus*, *flexus*, *tremor*, & *tumor*. Tactus, pulſus, & tremor ſunt in apice Linguæ: flexus in medio: tumor in poſtica. A tactu ſimplici palati vel dentium ſuperiorum oritur N. a pulſu ſeu ictu earundem partium D. a flexu & pulſu earundem partium L. a tremulo motu & pulſu R. a tumore vel elatione litera *Anonyma*. Omnes a ſpiritu, qui, dum per os apertum tranſire conatur, ab oppoſita Lingua variis modis intercipitur, rumpitur, alliditur, criſpatur, ita ut neceſſe ſit, vel ad nares regurgitare, vel per latera oris elabi.

XXIII.

Litera N. & *Anonyma* ſunt valde affines, Quamvis enim a diverſis Linguæ partibus generentur, illa, dum palatum tangitur acumine Linguæ, hæc, dum media pars Linguæ palato admovetur: una tamen eſt utriusque cauſa, nempe Lingua palatum tangens, & unus effectus cauſæ, dum halitus ita reprimitur a Lingua, ut exitus non niſi per nares pateat. Hoc videtur innuere MARIUS VICTORINUS, dum ſcribit: *N. gemino naris & oris ſpiritu explicatur.* Non, quod N. ſit rhonchus narium, ſed quod naſo digitis compreſſo ægre proferri queat. Id quod nonſolum de litera N. ſed etiam de *Anonyma* (quam NG. vocat) optime animadvertit AMMANNUS, vir literarum miraculo celeberrimus, qui ſurdos primus loqui docuit. Has literas appellat *naſales* ab effectu, nos *linguales* a cauſa. In Tract. de ſurdo loquente c. 2.

XXIV.

Litera *Anonyma* non eſt ſonus medius inter N. & G. ut VOSSIUS exiſtimat, & multo minus ex N. & G. compoſitus. Nam ſonus medius non habet locum niſi in literis ejusdem inſtrumenti: & ſonus compoſitus non dicitur niſi de duobus mixtis. Atqui hujus mixtionis nullum extat indicium in pronunciatione *Anonymæ*, in qua nec N. nec G. auditu percipitur, etiamſi illud a Latinis, Gallis, & Germanis, hoc a Græcis & Gothis aſſumatur pro ſigno *Anonymæ*. Nam quando Gallus dicit *raiſon*, *deſſein*, *bain*, & mille alia, tunc recte quidem pronunciat *anonymam*, ſed male pingit per N, quia ſi verum N. eſſet, Lingua palatum apice tangeret, quod minime fit. Similiter quando Græcus dicit ἄγγελος, tunc recte pronunciat *anonymam*, ſed male deſignat per γ. Nam ſi prius γ. verum γ. eſſet, non aliud ſonaret quam poſterius. De hac litera ita diſſerit NIGIDIUS apud GELLIUM Lib. XIX. cap. 14. *Inter literam N, & G, eſt alia vis, ut in nomine* Anguis *&* Angaria, *&* Ancoræ, *&* Increpat, *&* Incurrit, *&* Ingenuus. *In omnibus enim his non verum N. ſed adulterinum ponitur. Nam N. non eſſe, lingua indicio eſt. Nam ſi ea litera eſſet, lingua palatum tangeret.* Lib. I. de arte Gramm. cap. 20.

 XXV.

XXV.

Apud Germanos *Anonyma* conjungitur cum omnibus gutturalibus. Inde *lang* longus, *eng* arctus, *bang* anxius, *bank* scamnum, *gang* incessus, *dank* gratia, *ding* res, *bung* tympanum, *engel* angelus, *enkel* nepos, *denken* cogitare, *wanken* nutare, *singen* cantare, & alia innumera. In quibus N. non est verum N. alias Lingua palatum tangeret cuspide, sed nota *Anonymæ*. Ne quis vero existimet, N. hunc sonum recipere a conjunctione cum G. vel K. cogitet, quam multa sint apud Gallos & Suevos vocabula in N. desinentia, quæ similiter pronunciantur. Certum igitur est, quod *Anonyma* sit sonus distinctus ab N. distinctus a G. nec pendens ab illis, nec ex illis compositus, verus tamen, & a natura præparatus, qui, cum in nulla Lingua peculiarem figuram habeat, recte vocatur *innominatus*. Possit tamen appellari N. *imperfectum* vel *defectivum*, si tædium absit in inopia. Qui hanc literam frequenter conjungunt cum G. dicuntur *gingrire*.

XXVI.

Litera T. in nulla re differt a D. nisi quod appulsu fortiori excuditur. TH. vel sonus medius est inter D. & T. vel ipsum T. cum spiritu aspero prolatum. Quicquid fuerit, inter literas non necessarias referri potest.

XXVII.

Labiales appello, quæ dispari labiorum officio exprimuntur. Labia sunt quasi fores & valvulæ oris, quæ alternis vicibus claudi & aperiri possunt. Clauduntur autem vel totæ, vel secundum angulos tantum, rima in medio relicta. Quando spiritus per hanc rimam transit, tunc a motu labiorum oritur W. litera Barbara, & Germanicis populis inprimis chara & propria. At quando idem spiritus per eandem rimam transire volens, labium imum supremis dentibus admotum offendit, tunc naturaliter sonat F. Et hinc etiam cognoscimus, quid sint, vel esse possint V. & PH. Nempe V. vel idem est quod W. vel ejusdem potestatis ut F. Similiter PH. vel idem est quod F. vel sonus medius inter F. & W. Quicquid statuatur de his Literis, tolerari eas posse fateor, necessarias esse nego.

XXVIII.

Quando Labia vel valvulæ oris totæ clauduntur, tunc id duobus modis fieri potest, vel simplici contactu, vel compressione magis vel minus intensa. Ex simplici & mutuo contactu Labiorum nascitur primo mugitus quidam intra oris clausi specum, & spiritus ad nares regurgitatio. Utrumque sentitur ab iis, qui naso digitis compresso conantur dicere *Me*. At ore rursus patefacto, mox spiritus erumpit cum sono *Me*. Hinc M. a Græcis sapienter vocatur μῦ, non ὑμ. AMMANNUS *nasalem* vocat ab effectu, nos *labialem* a causa. Ejusdem indolis sunt Literæ P. & B. quod experiuntur omnes, qui naso digitis compresso conantur pronunciare *Pe* vel *Be*. Hoc uno differunt ab M. quod a Labiis invicem compressis formantur, & explodi magis quam proferri videntur. Nam dum spiritus compressu Labiorum ita cohibetur, ut ex carcere oris prodire non possit, mox ruptis Labiorum repagulis vi progreditur, & cum illo sonus *Pe* vel *Be*, prout compressio vel eruptio fortior aut debilior est. Hinc porro intelligimus, quod P. & B. non differant nisi gradu, nec aliter ac magis & minus.

XXIX.

Dentalis una tantum est, nempe S. Estque ni fallor nihil aliud quam sibilus, hoc est, halitus fortis, a tumore Linguæ palato allisus, & a dentibus in transitu oris laceratus, a quibus etiam nomen ducit. Nonnulli S. e Literarum numero expellunt, & ad serpentes, quos figura imitatur, rejiciunt, eodem scil. jure, quo alii R. ad canes. Et hi, quantum in ipsis est, *aqua* & *igni* nobis interdicunt, quia nec aquam nominare possumus absque serpentina, nec ignem absque canina. PLATO in Cratylo S. inter Spirituosas literas collocat: *Quoties vehemens quippiam*, inquit, *& spiritu plenum imitari vult nominum institutor, tales ut plurimum literas adhibet.* Nec desunt vocabula apud nos, quibus id comprobari possit: at in plerisque S. inutile assumentum est, & ex mera sibilandi libidine vocibus adjectum.

XXX.

Consona cum consona combinari potest, & tunc oriuntur tot compositæ, quot lege combinationis existere possunt, duplices vel triplices. Tales sunt apud nos X

id

id est, *gs*, *chs*, vel *ks*, & Z. id est, *ts* vel *ds*; apud Græcos ψ. id est, *πσ*, apud Gothos ⊙. id est, *chw* &c. Reliquæ, quæ plures habent characteres, se ipsas manifestant.

XXXI.

Dixi, me per *Literam* intelligere *sonum primitivum* §. V. Nec me pœnitet dixisse. Nam hinc cognosco, cur idem sonus possit esse *Litera* & *Vox*, hoc est, per definitionem Vocis §. I. *sonus significans*, si usus voluerit. Quod ideo observandum, quia omnes Literæ, vocales, diphthongi, consonantes, revera aliquid significant in omnibus Linguis, sive ab institutione, sive a derivatione. Ita *a*. Anglosaxonibus est semper, *e*. Alamannis lex, *i*. Anglis ego, *o*. & *u*. Suecis & Islandis non. Ita *au* Cambris est jecur, *ea* Anglosaxonibus aqua, *oe* Suecis insula, *ἄ* Græcis utinam &c. Ita *be* Anglis est sum, *de* Latinis præpositio, *ef* Islandis particula dubitandi, *em* Hebræis mater, *err* Suecis vibex &c. Quid igitur de vulgari definitione, qua Litera dicitur *pars minima vocis*, censendum sit, patet. Nam si vera esset definitio, litera non posset elevari ad dignitatem vocis, aut se sola aliquid significare.

XXXII.

Dixi ibidem, me per *Literam* præterea intelligere *signum soni primitivi*. Restat ergo, ut adhuc de characteribus, quibus id, quod auditu percipitur, visibus objicitur, & de ordine characterum aliquid dicam. Sonum simplicem duplici charactere exprimi, & compositum uno, inconveniens est, & sæpe etymologiam turbat. Male igitur gutturalem CH. qua tantopere delectamur, duobus signis pingimus, melius Græci per χ. Male etiam X. & Z. uno charactere designamus, cum quia utriusque sonus est ex duobus mixtus, ut paulo ante dictum §. XXX. tum quia literæ, e quibus componuntur, sæpe patiuntur aphæresin, apocopen, & anastrophen, ut Sect. IV. videbimus. Sed hæc cogimur ferre, quia ab usu sunt stabilita. Alterum inconveniens est, quando sub una figura vocalem & consonantem confundimus, ut fieri solet in U. V. & I.

XXXIII.

Ordo literarum maxime naturalis est, ut *Vocales* præcedant, *Consonantes* sequantur. Hic primatus colligitur ex §. XIII. Inter vocales principatum tenet A. cum jure naturali, quia pueris a natura ante omnes suggeritur, tum jure divino Apoc. I. 8. ubi ἄλφα exponitur per ἀρχὴ, tum etiam consensu Gentium cultiorum & vetustissimarum, Hebræorum, Phœnicum, Græcorum. Quæ, cum sit palatina, reliquas sui generis E. & I. post se trahit. Has excipiunt O. & U. At quo ordine *Consonantes* sint disponendæ, plane ignoramus. Facilius eas in tribus, quam tribus in ordinem redigimus. Hoc unum videtur cavendum, quod parum cavit Antiquitas, ne dispares literæ disparibus jungantur. Nam cognatas a cognatis avellere, aut alterius instrumenti literis miscere, non est ratione disponere, sed genera confundere, & ordinem pervertere. Nos deinceps singulas denuo considerabimus, non ea serie, qua decet, & quam tuto ignoramus, sed qua vulgo utimur.

XXXIV.

Postremo ad *Vocem*, a qua dicendi initium feci, revertor. Quemadmodum *Germanica loquela* nullos habet sonos, nec unquam habuit, nisi eos, qui in Elementis supra expositis consistunt, vel ex iis coëunt: Ita nullas habet Voces (hoc est, sonos significantes), nec unquam habuit, nisi tales, quæ a literarum gnaris facillime in omnium Gentium characteres referri possunt. Hinc dicta nostra sunt vere humana, & humano ore dignissima, sive sonum spectes, sive significatum, & nos ac Linguam nostram a feritate omnibus modis absolvunt. Quapropter non possum subscribere judicio, quod de Lingua FRANCO-THEOTISCA tulit OTFRIDUS: *Hujus Linguæ BARBARIES, ut est inculta & indisciplinabilis, atque insueta capi regulari freno Grammaticæ artis, sic etiam in multis dictis scriptu est propter LITERARUM CONGERIEM, & INCOGNITAM SONORITATEM difficilis.* Scire velim, quænam sit illa *literarum congeries*, & *incognita* (sive ut alii legunt *incongrua*) *sonoritas*, *scriptu difficilis?* Quinam illi stridores, & soni horrisoni, qui literis mandari non possunt? Quæ causa, tam fœdæ accusationis? Scilicet hæc una, quod literis utimur K. W. Z. & quod W. sæpe ponimus ante U. & sic tria UUU. cumulamus. Idque *extra usum Latinitatis*, ut verba sonant Epistolæ. Quasi vero usus Latinitatis sit regula omnium Linguarum in pronunciando & scribendo. Quid ergo fiet de Lingua Græca, in qua nihil magis obvium

In Epist. ad Liutbert. Archiepisc. Mogunt.

vium

vium quam K. & Z? Quid de veteri Latina, quæ certe dixit & scripsit *Krus*, *Karus*, *Kanus*, *Kaput*, *Karthago*, *Kalumnia*, *Kalendæ* &c. Quid magis exploratum, quam V. Latinorum idem valuisse quod W. Germanorum, nec aliter pronunciatum fuisse antiquitus? Quid denique certius, quam Latinos hanc consonantem subinde conjungere cum vocali U. more Germanorum, in vocibus *Vulcanus*, *Vulgus*, *Vulnus*, *Vulpes*, *Vultur*, *Vultus* &c. Quid in hac *literarum congerie* insolitum? Quid *incognitæ sonoritatus?* Quid *scriptu difficile?* Et nihilominus his capitibus tota illa *difficilis scripturæ* accusatio unice superstruitur. Quam vellem, hæc bono viro non excidissent. Reliqua hujus Monachi vel sola inspectione GRAMMATICÆ HICKESIANÆ refelli possunt. Quid ergo, an dicemus, Otfridum Linguæ suæ ignarum fuisse? Non certe fuit ignarus, sed nimia admiratione Latinæ Linguæ, & affectatione Nominis BARBARICI (vitio Francis valde familiari) in Gentem & Linguam Germanicam injurius. Qua in re non debuit eum imitari VADIANUS: *Quum interim nemo vernacula Lingua quicquam scriberet, adeo dura illo tempore, ut ne exprimi quidem ore sine magnis sibilis hiatibusque & rictibus potuerit, ne dum in litteras commodum referri.* Nam causa, cur Lingua Germanica sero in literas relata sit, non est a feritate Linguæ, quæ certe nulla est, sed ab ingenio Gentis bellicoso, quæ res magnas gerere, quam scribere maluit. Hinc ille Literarum & Scripturæ neglectus, ut nec Gentis suæ originem, nec res gestas Majorum, nec Historias ullas, scripto proderent, Carminibus antiquis contenti, quod unum apud eos memoriæ & Annalium genus fuit ante receptas literas.

In Epist. ad Bulling. Tom. 2. Rer. Alam. Gold. pag. 59.

SECTIO III.

De Cognatione & permutatione Literarum.

I.

QUemadmodum in Vocibus est quædam affinitas & gentilitas, secundum Sect. I. §. 9. ita etiam in Literis. COGNATÆ autem censentur, quæ ab eodem instrumento, tanquam communi generis auctore figurantur, etiamsi sono dissimiles sint. Qua in re admirabile est Naturæ artificium, quæ ex uno monochordio tot literas dissonas producit. Hujus COGNATIONIS duplex est effectus in ore humano, *attractio* & *permutatio* Literarum affinium. Similia enim similibus amant conjungi, & cum illis converti. Ab *attractione* sunt literæ supervacaneæ in voce, & a *permutatione* literæ vicariæ, in speciem falsæ, revera autem homogeneæ & æquipollentes. Ab utraque causa existit insignis obscuritas in vocibus sic affectis, quæ sæpe imponit ignaris.

II.

Et hujus generis voces sunt innumeræ, quæ nec intelligi, nec parentibus suis reddi possunt, absque literarum, e quibus coëunt, examine & æstimatione. Hinc ii, qui vocum origines investigare volunt, summo jure postulare possunt, ut quædam in limine sibi concedantur, quo facilius ea, quæ volunt, efficiant, cujusmodi est,

I. Quod Literæ cognatæ se facile attrahant,
II. Quod Literæ cognatæ facile permutentur.

Nam his nisi datis & concessis nullius voculæ ratio reddi potest. Cum ex adverso negotium prospere succedat, si, prout par est, postulata tam justa & ex ipsa natura rei petita admittantur. Ponamus, centum esse vocabula, tam graviter affecta, ut intelligi vix possint: necesse est secundum antecedentia, obscuritatem eorum esse vel ab *attractione* vel a *permutatione* literarum. Si prius, litera superflua, quæ non cognoscitur ex se, noscitur ex socia per Regulam *primam*: Si posterius, litera vera & adesse debita noscitur ex vicaria per Regulam *secundam*.

III.

Verum cum multæ sint in vocibus obscuritates, quæ non a literis cognatis oriuntur, nec ex lege cognationis tolli possunt, de his quoque aliquid dicendum est. Constat enim experientia, Literas, quæ sua natura non sunt permutabiles, permutari tamen

men a loquentibus apud omnes fere Gentes, cujus mutationis causas sat multas dedi Sect. I. §. 26. Apud Latinos omnes fere Literæ permutantur, quæ tamen non sunt affines nec congeneres, etiamsi vulgo appellentur *affines*. Nam affinitatis verum & unicum argumentum est communio organi, non consuetudo permutandi. Hinc male & imperite vocantur *affines*, eam solam ob causam, quod permutari soleant a Latinis. Multa hic audent Latini, quæ in aliis Linguis nec licita sunt, nec usu recepta. Certum autem est, nullam esse in universo Linguam, quæ non certis quibusdam mutationibus, sibique peculiaribus, quamvis præter naturam factis, delectetur. Quæ res non potest non insignem vocibus obscuritatem inferre. Quapropter vel a negotio Etymologiæ universe abstinendum est, vel præter regulas superiores adhuc concedendum nobis

III. Quod quædam Literæ non cognatæ ex genio Linguæ permutentur.

IV.

Operæ pretium est, ut provocationi in posterum locus sit, exempla omnium mutationum, tam naturalium quam præternaturalium, per singulas Literas hic ostendi; inprimis vero earum, quæ GERMANIS (de quorum Lingua hic unice soliciti sumus) sive propriæ sunt, sive cum aliis Gentibus communes. Nam exempla habent maximam vim demonstrandi in negotio permutationis, & absque exemplis aliquid affirmare, omnino nefas est. Dabo autem Exempla, non omnia, quæ exstant (nam singulorum recensioni vix modicum volumen, nedum Dissertatio præliminaris sufficeret), sed aliqua tantum, quantum scil. ad fidem absentibus conciliandam satis esse potest.

A.

Mutatur in omnes vocales propter affinitatem naturalem. v. Sect. II. §. 11.

Lassen sinere, Goth. *letan*.
Nacht nox, Anglosax. *niht*.
Athem & *odem* halitus.
Staffel & *stuffe* gradus.
γαλήνη tranquillitas, Æolice γελήνη.
χάω Lat. *hio*.
δαμάω Lat. *domo*.
καλάμη Lat. *culmus*.

A.

Mutatur in omnes Diphthongos ob eandem causam. JUNIUS in „Observat. ad Will. pag. 124. „Franci plerumque commutant Anglosaxo-„num *a*. in *ei*. ac pro Anglo-Saxonico *an* unus, dicunt *ein*, pro *ban* os, ossis, „*bein*, pro *dal* pars, *deil*, pro *gast* spiritus, *geist*, pro *had* persona, *heit*, pro „*hal* salus, *heil*, pro *ham* domus, *heim*, pro *lath* odiosus, detestabilis, *leid*, pro „*man* malus, pravus, *mein*, pro *stan* lapis, *stein* &c. Hæc ille. Plura mutationum genera non opus est anxie colligere, cum in ipso opere passim occurrant, & ex uno reliqua dignosci possint. Latina exempla dabit VOSSIUS in tractatu *de literarum permutatione*.

B.

Naturaliter mutatur in F. M. P. PH. V. W. vi Regulæ secundæ, si conferatur cum Sect. II. §. 27. 28. præternaturaliter in G.

B. & F. permutantur.

βλύω Lat. *fluo*.
βρέμω Lat. *fremo*.
βυλλῶ implere Germ. *füllen*.
bæren Lat. *ferre*.
bruder Lat. *frater*.
geben dare Anglosax. *gyfan*.
krebs cancer Belg. *kreft*.
erbarmen misereri Belg. *ontfermen*.
schnauben & *schnaufen* promiscue pro spirare.
a *schreiben* scribere derivantur *schrift* scriptura, a *treiben* agere *trift* agmen, ab *heben* tenere *heft* manubrium, a *blasen* inflare *flöte* tibia. Et sic alia ab aliis.

B. & G. permutantur.

Quamvis hoc raro fiat, & præter naturam, non desunt tamen exempla.

βάλανος, Æolice γάλανος, Latine *glans*.
daube tabula doliaris, Belg. *duig*, Lat. Barb. *doga*.
hübel & *hügel* promiscue usurpantur pro colle, quamvis fortasse ex aliis causis.

B. & M. permutantur.

βραβεῖον Lat. *præmium*.
stibium Græce στίμμι.
marbre a *marmore*.
stimme vox Gothice *stibna*.
schlummer somnus suspensus Anglice *slumber*.

B. attrahitur ab M.

Exempla vide in M.

B. & P. permutantur.

βόσκω Lat. *pasco*.
στίβω Lat. *stipo*.
buch liber Alam. *puach*.
bürde onus Alam. *purdi*.
berg mons Alam. *perg*.
brennen, *bernen* ardere a πῦρ ignis.

B. & V. permutantur.

βικία Lat. *vicia*.
βορὸς Lat. *vorax*.
Danubius in nummis Imperatorum *Danuvius*.
bær Lat. *verres*.
bar Lat. *vir*.
salbei a *salvia*.
pfulb a *pulvinus*.

B. & W. permutantur.

βωτεῖν pascere Germ. *weiden*.
βάζειν loqui Germ. *swazen*.
bullire Germ. *wallen*.
brassica Germ. *wersich*.
bar in LL. Ant. vir, Saxonice *wer*.
beugen flectere Island. *sveigia*.
banst & *wanst* pantex.
binseln & *winseln* flebilem vocem edere.
bieb ictus ab *bauwen* cædere.

C.

Anglosaxonibus est pro K. & iisdem mutationibus obnoxium ut K. quod vide.

C. & G. permutantur.

Exempla vide in G.

C. & H. permutantur. vide H.

C. & Z. permutantur.

Exempla vide in Z.

CH.

Naturaliter mutatur in G. H. K. Q. vi Regulæ secundæ, si conferatur cum Sect. II. §. 20. 21. præternaturaliter in F. vi consuetudinis.

CH. & F. permutantur.

χολὴ Lat. *fel*.
χλόος Lat. *flos*.
χυτὸς Lat. *futus* & *fusus*.
tauchen & *taufen* immergere.
lucht & *luft* aër, illud Belgis, hoc Germanis.
kracht & *kraft* vis, robur, illud Belg. hoc Germ.
achter & *after* post, illud Belg. hoc Germ.
nicht & *niftel* neptis, illud Belg. hoc Germ.
sticht & *stift* fundatio, illud Belg. hoc Germ.
zwerch nanus, Angl. *dwarf*. Et hujus generis sunt innumera in omnibus Dialectis.

CH. & G. permutantur.

ἄγχω Lat. *ango*.
ἤχηνες Lat. *egeni*.
ἔχειν habere Goth. *aigan*, Suec. *æga*.
macht potentia a *mögen* posse.
tracht gestamen a *tragen* portare.
gewicht pondus a *wegen* ponderare.
schlacht pugna a *schlagen* pugnare.
ich Græc. ἐγώ.
joch Lat. *jugum*.

CH. & H. permutantur.

χεῖμα Lat. *hyems*.
χαμαὶ Lat. *humi*.
Chatti nunc *Hassi*.
gesicht visus, aspectus, a *sehen* respicere.
schmach contumelia, a *schmæhen* vituperare.

CH. & K.

CH. & K. permutantur.

χιτὼν tunica, Ionice *κιθὼν*, Germ. *küttel*.
Christus Anglosax. *Crist*.
Chatti & *Catti* idem populus.
chinn & *kinn* maxilla, illud Alamannis, hoc Gothis.
march & *mark* equus, illud Cambris, hoc Alamannis.
speichel sputum a *spocken* spuere.
milch lac a *melken* mulgere, aut vice versa.
machen facere Belg. *maaken*.
brechen rumpere Goth. *brikan*. Et alia sine numero.

CH. & Q. permutantur.

Exempla vide in Q.

CH. & Z. permutantur.

Exempla vide in Z.

CK.

Easdem obit mutationes ut K. simplex. Gothi, quoties opus est, duplicant KK. ut Græci, Anglosaxones CC. ut Latini. Ipsum vero CK. & hi & illi ignorant. Verosimile est, Francos & Alamannos, primos hujus elementi statores, quum incerti aut dubii essent, quomodo voces in ista Dialectorum diversitate scribendæ sint, C. Anglosaxonicum cum Gothico K. conjugasse, ut litem scribendi dirimerent. Ergo in scenam literariam tanquam novum ex machina idolum produxerunt CK. ex utraque scriptura, Saxonica & Gothica compositum, non quod illo opus haberent, sed quod utramque scripturam combinare in unam, quam alterutram imitari aut erroris arguere mallent.

D. mutatur in Jod.

Exempla vide in T.

D. & K. permutantur.

Exempla vide in K.

D. attrahitur ab N.

Exempla vide in N.

D. & S. permutantur.

Exempla vide in S.

D. & T. permutantur.

Patet ex Regula secunda, si conferatur cum Sect. II. §. 22. & 26. Idemque dicendum de TH. Hæc vicissitudo tam frequens & obvia est in Dialectis, ut idem nomen, quod uni scribitur per D. alteri scribatur per T. vel TH. & vice versa. Exempla cuivis vel librum aperienti occurrent, ut necesse non sit, tempus inducendo perdere.

D. & Z. permutantur.

Exempla vide in Z.

DT.

Litera nova, & iisdem mutationibus obnoxia ut D. & T. Repertores ejus videntur sibi proposuisse, ut scriptiones veterum in unam conflarent. Cum enim vidissent, Saxones nomen *loci* scribere *stede*, Francos *stat*, Gothos autem variare, nec tamen alia Lege tot instabiles scripturas conciliare possent, nisi pari erga omnes reverentia; hinc paulatim cœperunt scribere *stadt*, bono quidem instituto, sed novo & priscis ignoto.

E.

Mutatur in omnes vocales & diphthongos, ob eandem causam ut A.

ere honor Saxonice *are*.
eben planus Gothice *ibn*.
kern & *korn* granum.
schwur a *schweren* jurare.

ἔνος Lat. *annus*.
ἐνδύω Lat. *induo*.
κέρας Lat. *cornu*.
νέφος Lat. *nubes*.

F.

Naturaliter mutatur in B. M. P. PH. V. W. ob eandem causam ut B. præternaturaliter in CH. G. H. T.

F. & B. permutantur.

Exempla vide in B.

F. & CH. permutantur.

Exempla vide in CH.

F. & G. permutantur.

Hæc mutatio, quamvis sit rara, non caret tamen exemplis. Ita Latinis *ningo* est a νίφω. Anglosaxones pacem promiscue vocant *frith* & *grith*: Angli pumilionem *dwarf*, Germani *zwerg*: Belgæ tempus capitis *slag*, Germani *schlaf*. Et a Latino *fel* multi derivant *galle*.

F. & H. permutantur.

Exempla vide in H.

F. & M. permutantur.

Exempla vide in M.

F. attrahitur ab M.

Exempla vide in M.

F. & P. permutantur.

feur ignis Phrygice πῦρ.
fünf quinque Æolice πέμπε.
fuss Græc. πῦς, Lat. *pes*.
früe mane Græce πρωί.
frigere Germanice *pregeln*.

fell Latine *pellis*.
fisch Latine *piscis*.
helfen juvare Belgice *helpen*.
kaufen emere Belgice *koopen*.
schleifen & *schleppen* trahere.

F. attrahitur a P.

Exempla vide in P.

F. & T. permutantur.

fliehen fugere Gothice *thliuhan*. Hoc exemplum est prorsus singulare, & præter naturam factum. Extant tamen similia in Græcorum Dialectis, ut θερμὸς & φερμὸς calidus, φὴρ & θὴρ pro fera &c. CANINIUS hac via derivat *fores* a θύρα, & *suffio* a θύω.

F. & V. permutantur.

Exempla vide in V.

F. & W. permutantur.

φαῦλος Lat. *vilis*.
favus Germ. *wabe*.
formus calidus Germ. *warm*.

unflat turpitudo Anglosax. *unwlite*.
ungefær fortuito ab *ungewar*.
föden & *weiden* pascere.

G.

Naturaliter mutatur in omnes gutturales, C. CH. H. I. K. & Q. secundum Sect. II. §. 20. 21. præternaturaliter in F. I. & W.

G. & C. permutantur.

ἤργω Lat. *arceo*.

focus a φωγνύω cremo.

In

In Columna roſtrata C. Duillii legitur *maciſtratos, pucnando, cesſit, Cartacinenſis* pro *magiſtratus, pugnando, gesſit, Carthaginenſis*.

Alamanni, quorum dialectus cæteris aſperior eſt, eadem ſcriptura utuntur in multis vocabulis.

Gott Deus Alam. *cot*.
gut bonus Alam. *cuat*.
garten hortus Alam. *cartin*.
honig mel Alam. *honec*.
tragen portare Alam. *tracan*.

G. & CH. permutantur.

Exempla vide in CH.

G. & F. permutantur.

Exempla vide in F.

G. & H. permutantur.

zug tractus a *ziehen* trahere.
ſchlagen & *ſchlahen* percutere.
reiger & *reiher* ardea.
Angloſaxonibus *burg* & *burh* pro urbe, *laga* & *lah* pro lege, promiſcue uſurpantur.
Hiſpanis a *germanus* fit *hermano*.
Germanis *geſtern* ab *heſternus*.
Latinis *gibbus* ab ὑβὸς, *tragula* a *traho*.

G. & *Jod* permutantur.

Gæſt & *jæſt* flos fermenti.
gach & *jach* præceps.
geigen & *jucken* fricare.
gichen & *jahen* confiteri.
geirfalk genus accipitris Anglice *jerfalcon*.
magnus in comp. *major*.
garten hortus Gallice *jardin*.

G. & I. permutantur.

Quamvis id nullo naturæ jure fiat, fit tamen nonnunquam, & nullibi frequentius quam apud Anglos.

magd virgo Anglice *maid*.
flegel tribula Angl. *flail*.
regen pluvia Angl. *rain*.
nagel clavus Angl. *nail*.
bregen cerebrum Belg. *brein*.
hain lucus ab *hagen* ſepire.

Et huc etiam ſpectat, quod *pagus* Gallice dicitur *pais*.

G. & K. permutantur.

γόνυ genu Germ. *knie*.
γένυς maxilla Germ. *kinn*.
gan ire Græc. *κίειν*.
werk opus Græc. *ἔργον*.
granum Germ. *kern* & *korn*.
klug ſagax Angloſax. *gleaw*.
gaſt hoſpes Alam. *kaſt*.
geiſt ſpiritus Alam. *keiſt*.
geben dare Alam. *keban*.
gucken ſpectare Belg. *kyken*.
graupe alica Sorab. *krupa*.

G. attrahitur ab N.

Exempla vide in N.

G. & Q. permutantur.

Exempla vide in Q.

G. & W. permutantur.

γάνος lætitia Germ. *wonne*.
γένυς gena Germ. *wang*.
γοῦν quoniam Belg. *want*.
γυρῶ volvere priſcis *wirren*.
walgen volvere Goth. *walwjan*.
neigen inclinare Goth. *hneiwan*.
tauw ros, Suecis *dagg*.
verwen Belgis tingere, Suecis *færga*.
hauwen cædere Suecis *hugga*.
waſen cæſpes Gall. *gazon*.
warten cuſtodire Gall. *garder*.
walt potentia Camb. *gallued*.
bogen arcus Angl. *bow*.
vogel ales Angl. *fowl*.
ab *eag* oculus Angloſax. derivant *eowian* oſtendere.

H.

Tripliciter ſpectari poteſt, vel ut *ſpiritus ſimplex*, vel ut *ſpiritus aſper*, vel ut *ſatelles vocalium*. Prima conſideratio eſt hujus loci, ſecunda & tertia non item.

Anti-

Antiquiſſimis H. nonſolum eſt *ſpiritus ſimplex*, ſed etiam *ſpiritus aſper* in vocibus innumeris. Gothi & Angloſaxones non habent ſignum, quo pingant CH. niſi ſimplex H. Quod etiamſi obſervatione dignum ſit, JUNIUS tamen monere neglexit. Franci & Alamanni ad deſignandum ſpiritum aſperum tribus characteribus utuntur, modo ſimplici H. modo duplici HH. modo CH. Hodie H. eſt lenis tantum ſpiritus, aſper vero CH. Qua in re obſervandum, quod ſcriptura quidem mutata ſit, minime vero pronunciatio. Nam quando Gothus potentiam vocat *mabt*, & noctem *nabt*, tunc legendum & pronunciandum acſi ſcriptum eſſet *macht* & *nacht*. Et talia quoque ſunt

liubath lux, Angloſax. *leoht*, hodie *liecht*.
slaiht planus, hod. *ſchlecht*.
waiht aliquid, Angloſax. *wiht*, hod. *wicht*.
uhtwo mane, Angloſax. *uht*, Belg. *ucht*.
ſauht morbus, Angloſax. *ſuht*, hod. *ſucht*.
rahnan ſupputare, hod. *rechnen*.
hauh altus, Angloſax. *heah*, hod. *hoch*.
ahtau octo, Angloſax. *eahta*, hod. *acht*.

Hanc ſcribendi legem, qua duæ literæ uno ſigno confunduntur, merito abrogarunt recentiores, quamvis in hæreſin longe deteriorem lapſi, dum H. tanquam vile mancipium vocalibus producendis emanciparunt, & vel præcedere Dominam, vel ſubſequi lento progredientem, compulerunt. Quo temerario inſtituto nonſolum innumeras voces turpiter afflixerunt, ſed etiam Etymologiæ negotium, quantum in ipſis eſt, difficile & intricatum reddiderunt. At *Perſæ*, inquiunt, ſimiliter ſcribunt. Scilicet illi, qui ſuperfluitate ſicut in cultu, ita etiam in literis delectantur. Cur non potius imitemur Aborigines noſtros, *Francos*, *Saxones*, *Gothos*, qui hanc ſcribendi rationem, Perſicam & luxurioſam, penitus ignorarunt. Quæ, cum ab ignaris nuper invecta ſit, libere corrigi poteſt a peritis. Nam ut inſano novandi ſtudio parem honorem deferamus aut majorem quam Antiquitati, nihil neceſſe eſt. Itaque illud H. quoties inutile additamentum eſt, & ſatellitio tantum fungitur, libere extermino, & voces priſtinæ ſimplicitati reſtituo, quamvis non ſemper, quia interdum tyrannicæ conſuetudini cedendum fuit. Ubi vero radicale eſt, ibi, ut par eſt, illud retineo, non nunquam etiam reſtituo, ubi expulſum eſt, & ſedi nativæ reddo, ubi tranſpoſitum.

H.

Mutatur in omnes gutturales, C. CH. G. J. K. Q. vi Regulæ ſecundæ, ſi conferatur cum Sect. II. 20. 21. præternaturaliter in F. & S.

H. & C. permutantur.

hals Lat. *collum*.
horn Lat. *cornu*.
haubt Lat. *caput*.
helen Lat. *celare*.
Haſſi olim *Catti*.

H. & CH. permutantur.

Exempla vide in CH.

H. & F. permutantur.

Lat. *herba* ab Æolico φερβὴ,
faba ab obſoleto *baba*, judice MENAGIO.
Gallis *hors* a *foris* vel *foras*.
Hiſp. *hazer* a *facere*, *hablar* a *fabulari*,
hermoſo a *formoſus*, *hierro* a *ferrum*.
Germ. *horſt* & *forſt* nemus, *folgen* ab ὁλκος veſtigium impreſſum.

H. & G. permutantur.

Exempla vide in G.

H. & *jod* permutantur.

Herthe terra Suethice *jord*.

H. & K.

H. & K. permutantur.

κλίνειν incumbere antiquis *hlinen*.
κάνναβις Germ. *hanf*.
κάλαμος Germ. *halm*.
κοῖλος cavus Germ. *hol*.
knie genu Island. *hnie*.
hosen tibialia Belg. *kouffen*.
nahen adpropinquare Belg. *naken*.
halter vivarium Suev. *kelter*.
υἱὸς gnatus a *κυέω* gigno.

H. & S. permutantur.

Quamvis hæ consonæ diversi generis sint, habent tamen aliquid affinitatis. Nam H. est principium & fundamentum non solum omnium gutturalium, sed etiam dentalium, & S. absque halitu forti nec esse nec concipi potest. Quemadmodum igitur adspiratio facile convertitur in sibilum ex libidine sibilandi: ita sibilus facile mutatur in halitum ex tædio sibilandi. Exempla prioris mutationis sunt pene innumera, posterioris rariora.

ἕξ Lat. *sex*.
ὑπὲρ Lat. *super*.
ἑκυρὸς Lat. *socer*.
ἵζειν sedere Germ. *sitzen*.
ἵζειν ponere Germ. *setzen*.
ὁδὸς iter Anglosax. *sith*.
ἡ ea, ipsa Anglosax. *heo*, Germ. *sie*.
sonne sol Camb. *huan*.
soge porca Camb. *hwch*.
sat semen Camb. *had*.
soror Armor. *hoar*.
sol Armor. *haul*.
wasseil Anglis pro *was hail* esto salvus.

Germani, qui sibilos præter modum amant, non facile eos dimittunt, aut cum halitu commutant. Dicimus tamen promiscue *humsen* & *sumsen* bombire. Item *Hennegau* pro *Sonnegau*. Imo etiam *heil* multorum judicio est a Lat. *salus*. An *harke* sit a *sarculum*, & *hülse* a *siliqua*, dubitari potest. JUNIUS *helfen* deduxit a *συλλαβεῖν* opitulari; sed vereor ne Græcis aliud significet.

I.

Mutatur in omnes vocales & diphthongos ob eandem causam ut A.

binde & *band* fascia.
bitten & *beten* orare.
stoppel a *stipula*.
trunk potus a *trinken* potare.
θίγω Lat. *tango*.
μίνθη Lat. *mentha*.
σίντης nocivus Lat. *sons*, *sontis*.
διπλοῦς Lat. *duplex*.

Jod & G. permutantur.

Causa permutationis est a gutture, in quo conveniunt tanquam cognati. Inde *jar* a *γύρος*, *jammern* a *gemere*. Plura exempla vide in G. Ob eandem causam *jod* & K. permutari possunt. Inde *juwel* a *κειμήλιον* judice REIZIO.

K.

Naturaliter mutatur in omnes gutturales, præternaturaliter in D. S. T. & Z.

K. & CH. permutantur.

Exempla vide in CH.

K. & D. permutantur.

Idem dicendum de K. & T. Nam D. & T. non differunt genere, sed modo nascendi tantum.

κεῖνος ille, Dorice *τῆνος*.
fleck assumentum, Goth. *plat*.
bleken balare, Anglosax. *blætan*.
kleck macula, Belg. *klad*.
vlak & *flaat* planus, latus, illud Belgis, hoc Suecis.
lenden & *lanken* sunt latera.
bak & *bot* linter.
kopp & *topp* summitas.
fladen multorum judicio est a Gr. *πλακοῦς* placenta.
krume mica a *θρύμμα* fragmen.
quaken tremere a *quati*, i. e. concuti.
mucker mussitator a *mutire*.
boulevart a *bolwerk*.

K. & G.

K. & G. permutantur.

Exempla vide in G.

K. & H. permutantur.

Exempla vide in H.

K. mutatur in *Jod.* V. *Jod.*

K. attrahitur ab N.

Exempla vide in N.

K. & Q. permutantur.

Exempla vide in Q.

K. & S. permutantur.

ἐκ]ιμάω Lat. *æstimio.* *küssen* osculari Goth. *kukjan.* *essig* acetum Belg. *eek.*

K. & T. permutantur.

Ob eandem causam ut K. & D. Ad hanc mutationem valde proni sunt Angli in vocibus e Lingua Anglosaxonica acceptis. Nam CC. quod Anglosaxonibus ejusdem potestatis est ut KK. subinde mutant in TCH. e. g.

wæccean vigilare in *watch*,
wræcca miser in *wretch*,
wicce saga in *witch*,
bicce canicula in *bitch*,
recce - leas negligens in *retchless.*

K. & Z. permutantur.

κύμβαλον instrumentum musicum Germ. *zimbel.*
κρίκος circulus Germ. *zirkel.*
runzel ruga Angl. *wrinkle.*
spitze cuspis a *picken* pungere.
zunft conventus a *kommen* venire.
pickeln ludere a *παίζειν.*
mücke musca a *μύζειν* stridere.
warze a *verruca.*

L.

Mutatur in N. & R. vi Regulæ secundæ, si conferatur cum Sect. II. §. 22.

L. & N. permutantur.

φίλτις & *φύτις* auriga.
πνεύμων pulmo Attice *πλεύμων.*
melior a *menior*, cujus positivus est *manus* bonus, unde *immanis* non bonus.
illiberalis, illecebræ, illicium, pro *inliberalis, inlecebræ, inlicium.*
himmel cœlum, Goth. *himin.*
kind puer, infans, Anglosax. *cild.*
zelt tentorium Belg. *tent.*
sonne Suecis & Island. *sol.*
schnebbe & *schlebbe* frontale.
nieten & *löten* ferruminare.
kneuel & *kleuel* glomus.
knüppel fustis Belg. *kluppel.*
knebel pastomis a *klöben* findere.
annuzi & *anluzzi* facies apud Francos.
Gallis *bruler* a *brennen.*

L. & R. permutantur.

κλίβανος Attice *κρίβανος.*
διαιρεῖν & *διελεῖν* dividere.
ἀργαλέος molestus ab *ἀλγέω* moleste fero.
lilium a *λείριον.*
varius a *βαλιός.*
breit latus a *πλατύς.*
dauren a *dolere.*
kleuel glomus Angl. *crewel.*
pflaum, *plum*, a *prunum.*
pilger a *peregrinus.*
albergo ab *herberg.*
stammern & *stammeln* balbutire.
balbier tonsor pro *barbier.*
Mellobaudes pro *Merobaudes.*

M.

Attrahit omnes labiales, vi Regulæ primæ, si conferatur cum Sect. II. §. 27. 28.

M.

Mutari potest in omnes labiales, per Regulam secundam. Imo etiam in N. per Regulam tertiam.

M. attra-

M. attrahit B.

ambio ab *am* & *eo*.
um & *umb* circa.
emsig & *embsig* industrius.
ameis formica Helvet. *ambeis*.
Alambanni pro *Alamanni* apud Dion. in Excerpt.

M. & B. permutantur.

Exempla vide in B.

M. & F. permutantur.

Hæc mutatio, inquit SKINNERUS, in Germ. & recentioribus Dialectis non occurrit. Critici tamen a Gr. *μύρμηκα* derivant Lat. *formica*, & a *μόρος fors*. Hæc ille in Proleg. Etymol. Mihi certum est, hanc mutationem naturæ conformem & usu receptam esse.

stimme vox Anglosax. *stefn*.
name nomen Dan. & Island. *nafn*.
hafen portus Suec. *hampne*.
straff & *stramm* rigidus, durus.

M. attrahit F.

Gothis *andanumft* est assumptio ab *andaniman* recipere, per medium derivandi T.
Alamannis *teilnumft* participatio a *teilnemen* participare.

M. & N. permutantur.

μὴ Lat. *ne*.
decanus a *decem*.
abstemius ab *abstineo*.
camena a *cano*.
narr stultus a Græc. *μωρὸς*.
matte storea Gallis *natte*.
nennen ab antiquo *nemmen* appellare, quod est a Lat. *nominare*.
nunft in comp. pro *numft*, quod est a *nemen* capere.
kunft in comp. pro *kumft*, quod est a *kommen* venire.
hanf cannabis Angl. *hemp*, Suec. *hampa*.
brenn-stein & *brimstone* sulphur, illud Islandis, hoc Anglis.
semperleut pro *sendbarleut* homines aptitudine synodales.
pilgrim a *peregrinus*.

M. & P. permutantur.

Ob eandem causam ut B. & M. Ita multorum judicio *somnus* est ab *ὕπνος*, *vermis* ab *ἕρπω* repo. Nos a *polenta* habemus *malz*: & *pinkeln* a *mingere*.

M. attrahit P.

Succis *sömpn* a *somnus*.
Item *nampn* a *nomen*.
Germanis *stump* a *τόμος*.
Latinis *promptus* a *promoveo*.

M. attrahit PF.

Vel, quod idem est, P. attractum ab M. vicissim attrahit F. Quod, etiamsi satis naturale sit per Regulam primam, non tamen contingit in omnium populorum Germanici idiomatis labio, sed Teutisco tantum. Nam Gothi, Anglosaxones, Franci, & ex recentioribus Belgæ, Angli, et omnes Septemtrionales, hoc tanquam futile ornamentum & auribus ingratum refugiunt. Itaque, quando fumus nominandus est, Belga dicit *damp* a *θῦμα*, unius labialis attractu contentus: Germanus vero superior attrahit quantum potest, dicendo *dampf*. Omnes antiqui & recentiores propudium & dedecus vocant *scham*, Germani soli *schimpf*. Et horum vocabulorum, quæ nimia labialium aggregatione & pronunciationem & etymologiam impeditam reddunt, immensa seges est in Lingua superioris Germaniæ. Confer P-F.

M. & V. permutantur.

Exempla vide in V.

M. & W. permutantur.

mid & *with* cum, Dial. Anglosax.
wille me pro *willen we*, Dial. Belg.
muffel labeo, a *waffel* labrum.
win amicus, a *minnen* amare.

 wonen

wonen a *manere* vel *μένειν*.
juwel preciosum a *κειμήλιον*, judice REIZIO.

Sylva *Martiana* a *swarzwald*, judice CLUVERIO. Confer V-W.

N.

In medio vocis plerumque dubiam & difficilem reddit Etymologiam, cum quia sæpe expellitur, ubi erat custodiendum, aut inseritur, ubi supervacaneum, aut e loco nativo in alienum rejicitur; tum quia literas cognatas & non cognatas attrahit, & cum cognatis & non cognatis permutari solet. Quæ res non potest non insignem vocibus obscuritatem inferre. Oportet ergo eum, qui causas verborum scrutatur, ante omnia naturam & affectiones hujus literæ cognitas habere & perspectas. Eaque scientia, etiamsi levis & exilis videatur, non est obvia & parabilis, sed acre judicium exigit, & non nisi longo usu acquiritur.

N.

Mutari potest in omnes Linguales, vi Regulæ secundæ, si conferatur cum Sect. II. §. 22. etiamsi forte non omnes mutationes apud nos receptæ sint. Eadem litera mutari potest in non linguales, si usus voluerit, ut patet ex Regula tertia.

N. attrahit D.

Ita Latinis a *τείνω* fit *tendo*: Germanis *spindel* ab antiquiori *spinnel* fusus, *überwinden* ab antiquiori *überwinnen* superare, *schwinden* a *schweinen* deficere, tabescere: Danis *mand* a simpliciori *mann* vir, homo, unde nobis *iemand* & *niemand* aliquis & nemo. Causam attractionis exhibet Regula prima, si conferatur cum Sect. II. §. 22.

N. defectivum.

Attrahit omnes gutturales, inprimis G. & K. Quid sit N. defectivum, jam Sect. II. §. 23. 24. 25. exposui. Dico autem *defectivum*, quia est imperfectum, & se ipso minus, dum palatum non adtingit cuspide linguæ, ut verum N. sed mediæ tantum partis tumore. Quo ipso Gutturalibus, quæ absque linguæ ad fauces retractu formari non possunt, quodammodo cognatum intelligitur. Et hanc qualemcunque affinitatem esse veram causam omnium attractionum, valde credibile est. Quam facilis autem sit linguæ a tumore mediæ partis ad tumorem posterioris transitus, neminem, qui meditari aut experiri voluerit, fugere potest.

N. attrahit G. & K.

Anglosaxonibus *ren* est pluvia. Hoc postea converti cœpit in *reng*. Vocem exhibet BENSONIUS. Nos inde habemus *regn* per metathesin.

Suecis *stænga* est coniscare, cornu petere, haud dubie a Gr. *θείνω* stimulo.

A Lat. *gena* fit *wang* in multis Germanicæ Linguæ Dialectis.

Item *winken* ab *annuo*, ut mihi quidem videtur.

Et huc etiam spectat *hengst* caballus, quod primo fuit *hest*, postea *henst*, denique *hengst*.

Imo etiam *könig* rex, quod primo fuit *kun*, postea *kung*, tandemque inserto I. *kunig* & *könig*.

N. & L. permutantur.

Exempla vide in L.

N. & M.

N. & M. permutantur.

Exempla vide in M.

O.

Mutatur in omnes vocales & diphthongos, ob eandem rationem ut A.

brodem & *bradem* exhalatio.
ſtepſel a *ſtoppen* obturare.
wille a *wollen* velle.
ſchuld a *ſollen* debere.

βόσκω Lat. *paſco.*
πόλεμος Lat. *bellum.*
κόνις Lat. *cinis.*
δοκῶ cenſeo Lat. *duco.*

P.

Mutatur in omnes labiales, vi Regulæ ſecundæ, ſi conferatur cum Sect. II. §. 27. 28.

P. & B. permutantur.

Exempla vide in B.

P. & F. permutantur.

Exempla vide in F.

P. attrahit F.

Hæc attractio, quam omnes fere Gentes, Græci, Latini, Gothi, Saxones, Franci, Belgæ, Angli, & omnes Septemtrionales, tanquam barbaram & indecoram horrent, Germanis ſuperioribus unice eſt in deliciis. Hinc quando nominandus eſt nummus, non dicunt *penning*, ut reliquæ Dialecti, tam veteres quam recentiores, ſed *pfenning*. Et ſic in aliis innumeris adſciſcunt F. non certe contra naturam (nam labiales ſe mutuo attrahunt per Regulam primam) ſed contra conſuetudinem omnium populorum, qui Germanico idiomate utuntur. Exempla vide in *Epentheſi* Sect. IV. Optandum vero eſſet, ut hæc attrahendi intemperantia, qua tantopere delectamur, nunquam in uſu fuiſſet, cum quia Etymologiam ſæpe turbat graviter, tum quia Linguam externis difficilem pronunciatu reddit. Confer M-PF.

P. & M. permutantur.

Exempla vide in M.

P. attrahitur ab M.

Exempla vide in M.

P. & V. permutantur.

Exempla vide in V.

P. & W. permutantur.

Exempla vide in W.

PH.

Ejusdem poteſtatis eſt ut F. ſecundum Sect. II. §. 27. & conſequenter iisdem permutationibus obnoxium. Cum hac litera non utamur niſi in Vocibus peregrinis, nec ulli veterum uſi ſint præter Francos, non opus eſt, ut aſſertionem noſtram exemplis ſtabiliamus.

PH. & V. permutantur.

Exempla vide in V.

PS.

Non agnoſcitur a populis Germanicis, niſi in vocibus Græcis civitate donatis. Et in his vel prima parte truncatur, ut *ſalm* pro *pſalm.* Gloſſ. Keron. pſalmis *ſalmin*, pſalmodiæ *ſalmſanges.* Vel totum transponitur in SP. ut *ſpilen* fidibus canere pro *ψάλλειν*, *ſpützen* ſpuere pro *ψύττειν*, quibuſcum

 conferri

conferri merentur *spröd* asper, *spat* fero, & alia similiter facta. Vel P. assumitur expulso S. ut *punian* contererе (quod Anglosaxonicum) a ψάειν comminuere. Sed hæc nunc mitto, quia non ad permutationes, sed ad alios literarum casus, quibus Sectionem IV. destinavi, spectant. Male interim Græci suum *psy*, una litera pingunt, cum sit ex duabus & natura diversis compositum.

Q.

Accepimus a Francis, illi a Latinis. Gothi pro QV. utuntur CHW. vel simili litera, Anglosaxones CW. quod est ejusdem potestatis ut KW. Islandi vel simplici K. vel KV. quod est ejusdem valoris ut KW. ut pateat, Q. esse gutturalem in omnium sententia, & in omnes gutturales convertibilem. Hinc *kommen*, *quemen*, *chumen*, pro venire, in priscis Dialectis permutantur. In iisdem mulier aliis dicitur *quena*, aliis *chena*, aliis *cwen*, aliis *kona*. Et a *coquus* alii formant *coc*, ut Saxones, alii *cog*, ut Cambri, alii *kock*, ut Belgæ, Angli, & Sueci, alii *koch*, ut Germani. Male autem scribimus QU. cum omnino scribendum sit QV. vel QW. Nam U. conjunctum cum Q. sustinet officium consonantis, non vocalis, & eodem signo duas literas confundi, non decet.

Q. & Z. permutantur.

Exempla vide in Z.

R.

Est a volubilitate & crispatione linguæ, secundum Sect. II. §. 22. & ideo cum omnibus Lingualibus permutari potest, per Regulam secundam, etiamsi fortasse non omnes permutationes nobis sint usitatæ. Sæpe etiam præter naturam mutatur in dissimiles, si usus voluerit. Neque id a Regula tertia abhorret.

R. & L. permutantur.

Exempla vide in L.

R. & S. permutantur.

Quamvis hæc mutatio ob diversam literarum indolem pene incredibilis sit, nihil tamen ea frequentius est in toto orbe. Nec alia reperiri causa potest, nisi instabilis vulgi mutandi desiderium, quo fit, ut in iisdem vocibus nunc *hirrire*, nunc *sibilare* malit.

Græci dicunt ταῤῥὸς & ταρσὸς pro crate.
Latini *dorsum* & *dossum*, *honor* & *honos*, *decus* & *decor*, *nasus* & *naris*; *vomer* & *vomis*, *flores* a *flos*, *mores* a *mos*, *assum* ab *ardeo* &c.
Anglosaxones *isen* & *iren* pro ferro.
Germani *wessen* cujus, a *wer* quis, *dessen* illius, a *der* ille,
verlieren perdere, alia Dial. *verliesen*.
frieren gelare, alia Dial. *friesen*.
küren & *kiesen* eligere.
ohr auris, Goth. *auso*,
hase lepus Anglosax. *hara*,
glas vitrum Island. *gler*.
Et quod Anglis est *close*, id Gallis est *clorre*.

S.

Cessantibus cognatis (nam unica sui organi litera est, per Sect. II. §. 29.) mutatur in non cognatas apud omnes Gentes.

S. & D. permutantur.

Imo etiam S. & T. quia inter D. & T. nulla pene differentia est. Ita Latinis *medius* a μέσος, *fons* a *fundo*, *saltus* ab ἄλσος. Quibus addi possunt *sonus* & *tonus*, *ludus* & *lusus*, & alia bene multa. In Dialectis Græcorum

rum hæc literarum permutatio eſt perpetua, ut a viris doctis pridem oſtenſum. Hinc elegans & feſtivus Dialogus natus apud LUCIANUM, in quo σῖγμα actionem inſtituit adverſus ταῦ, quod apud Atticos & Dores plerisque dictionibus ab eo ejiciatur. Idemque comperiemus fieri apud nos in vocibus innumeris, ſi Dialectos invicem contendamus.

Saxon. *rad* celer, Belg. *ras*. Belg. *water* aqua, Germ. *waſſer*.
Angl. *maid* puella Belg. *meisje*. Germ. *fluſs* amnis Belg. *vloedt*.

Plura exempla vel librum aperienti occurrent, ut neceſſe non ſit, tot obvia & vulgo etiam nota conquirere.

S. & H. permutantur.

Exempla vide in H.

S. & K. permutantur.

Exempla vide in K.

S. & R. permutantur.

Exempla vide in R.

S. mutatur in SC. SCH. & SCHW.

Ita Longobardis a μασσᾶσθαι mandere fit *maſca* ſtrix, mulier hominem vivum devorans, & Gallis *maſcher* manducare. Hoc genere mutationis nihil eſt frequentius in ore ſuperioris Germaniæ, præſertim ab initio vocis. Inde monſtra vocabulorum, *ſchlaffen* pro *ſlaſſen* dormire, *ſchmecken* pro *ſmecken* guſtare, *ſchweigen* a σιγᾶν tacere, *ſchweſter* a *ſyſter* ſoror, & alia permulta, inutilibus literis turgentia, & a priſca æque ac elegantiore pronunciatione turpiter deflexa, imo etiam Etymologiam graviter turbantia.

S. & T. permutantur.

Vide S-D.

S. & Z. permutantur.

Exempla vide in Z.

SC.

Angloſaxonibus, Francis, & Anglis eſt pro SK. Germani & Belgæ nec hoc nec illo ſigno amplius uti poſſunt, ex quo pronunciatio vetus apud eos in *ſchin* mutata eſt. In vocibus Latinis mutatur in SCH. Inde *ſchreiner* a *ſcriniarius*. Imo etiam in Z. Inde *zepter* a *ſceptrum*.

SCH.

Elementum ex ſibilo & gutturali conflatum, ſed novum, & in prima literarum Germanicarum ætate nec ſcriptum nec auditum. Poſtquam pronunciatio mutata eſt (quod ſero admodum factum), ſucceſſit in locum τȣ̃ SC. vel SK. Ita verba antiqua *ſkaffen* formare, *ſkeinen* fulgere, *ſkamen* pudere, & alia innumera, conſuetudo paulatim mutavit in *ſchaffen*, *ſcheinen*, *ſchæmen* &c. non ſolum apud nos, ſed etiam apud Belgas, ejusdem corruptelæ reos, minime vero apud Septemtrionales, qui, cum antiquæ pronunciationis & ſcripturæ adhuc retinentes ſint, nobis, qui ab utraque deſcivimus, novitatem & mutatæ Linguæ dedecus jure objiciunt. Præſtaret, elementum tam fœdum & Etymologiæ infeſtum, vel draconibus reliquiſſe omnino, vel parcius uſurpaſſe, nec niſi in verbis externis.

SCH. & Z. permutantur.

Exempla vide in Z.

SK.

Utitur Codex Argenteus ubique. Utuntur etiam monumenta Francorum passim. Et custoditur hodie a Septemtrionalibus constanter, dum in Germania & Belgio mutatur in SCH. ut paulo ante dictum.

SL. SM. SN. SW.

Germania recentior mutavit in SCHL. SCHM. SCHN. SCHW. contra consensum omnium Dialectorum, tam veterum quam recentiorum, ne Belgica quidem excepta.

SS. & Z. permutantur.

Exempla vide in Z.

ST. & Z. permutantur.

Exempla vide in Z.

T.

Mutari potest in omnes Linguales, per Regulam secundam, si conferatur cum Sect. II. §. 22. 26. etiamsi non omnes mutationes ab omnibus linguis, nec a nostra admittantur. Reliquæ mutationes non sunt a natura, sed a consuetudine & usu vulgari, quem penes arbitrium est, & jus & norma loquendi.

T. permutari solet cum gutturalibus.

Anglosaxonibus *plæce* est a *platea*. Eadem Dialecto *stræde* (Angli dicunt *stride*) est a *skrit* passus. Nos planum & latum promiscue vocamus *plat* & *flach*, Belgæ vero *vlack*. Cuncta a πλατύς. Gothi spiritum vocant *ahma* (*achma*) nos *atem*. Plura exempla vide in K.

T. & D. permutantur.

Cum hæc mutatio sit perpetua in omnibus Dialectis, & exempla sponte se offerant quærentibus, inductione minime opus est.

T. & D. mutantur in F.

Exempla vide in F.

T. & D. mutantur in *Jod*.

Sed præter naturam, & a Mœso-Gothis tantum, & qui eos imitantur. Talia sunt in Codice Argenteo,

ahjan arbitrari, pro *achten*,
bidjan orare, pro *bitten*,
haurja focus, pro *herd*,
kausjan gustare, pro *kosten*,
midja medium, pro *mitten*,
satjan ponere, pro *setten*,
thaursjan sitire, pro *dürsten*,
thiubja furtum, pro *thiubda*, quod extat in Legibus Frisionum.

Et huc etiam spectat CLOJO, Rex Francorum apud Sidonium Apollinarem, cujus verum nomen est CLODIO.

T. & D. mutantur in K. & vice versa.

Vide exempla paulo ante adducta, & confer literam K.

T. & D. mutantur in S. & vice versa.

Exempla vide in S.

T. & D. mutantur in TH. & vice versa.

Id quod cuivis vel librum aperienti manifestum esse potest. Confer Sect. II. §. 26.

T. & D. mutantur in Z. & vice versa.

Exempla vide in Z.

TH.

TH. mutatur in S. & vice versa.

Deus Attice θεός, Æolice σιός. Confer S-D.

TZ.

Litera nova & inutilis, quia TS. in ipso Z. jam continetur.

U.

Mutatur in omnes vocales & diphthongos, ob eandem causam ut A.

sal spurcus a *sulen* maculare.
elle ab *ulna*.
klimpen pastilli a *klump* massa.
kogel a *cucullus*.

Hæc mutatio sæpe in eadem voce per omnes vocales decurrit. Ita particula copulativa *und*, Anglosaxonibus & Anglis effertur *and*, Francis *inti*, Belgis *en*, *end*, dum vulgus in Germania passim pronunciat *ond*. Similiter & verbum *urteilen* judicare, per omnes vocales scriptum invenimus, *arteilen*, *erteilen*, *irteilen* apud Francos, *oordeelen* apud Belgas.

V.

A Latinis per Francos & Alamannos accepimus, qui soli inter Veteres hoc signo, quamvis minime necessario, utuntur. Et Francis quidem atque Alamannis plerumque est pro F. Islandis vero pro W. Nos illud Labialibus annumeravimus Sect. II. §. 27. Quo, ut par est, concesso, sequitur per Regulam secundam, quod cum omnibus ejusdem generis converti possit.

V. & B. permutantur.

Exempla vide in B.

V. & F. permutantur.

Vest firmus, Anglosax. *fast*, *fæst*.
vor ante, antiquis *for*.
für pro, Belgis *voor*.
fürchten timere, Belg. *vorchten*, *vruchten*.

V. & M. permutantur.

fomes a *foveo*.
Vulcanus, quod ferrum *mulceat*, unde alias *mulciber* dictus.
promulgare a *provulgare*.
meiden a *vitare*.
Confer M - W.

V. & P. permutantur.

vater Græc. πατὴρ, Lat. *pater*.
opilio pro *ovilio*.
pallisaden a *vallo*.
prudens Belg. *vroed*.
Prater Viennæ in Austria est Ins. in Danubio a Lat. *viridarium*.
Gallis *ville* civitas a Græc. πόλις.

V. & PH. permutantur.

vogd advocatus Franc. *phogat*.
viole a *phiala*.

V. & W. permutantur.

vermis Germ. *wurm*.
vidua Germ. *witwe*.
vallum Germ. *wall*.
vrong & *wrong* Belgis tortus.
vryven & *wryven* iisdem fricare.

W.

Non est duplex U. etiamsi Franci & Alamanni sic pingant, sed potius duplex *Vau*, quamvis unum sufficere possit. Germanica Lingua nunquam caruit hac litera, & quo antiquiores sunt Dialecti, eo frequentior est ejus occursus, nonsolum in capite vocis, ut hodie, sed etiam in medio & fine. Quod nisi probe animadvertatur, multorum causa derivatorum inveniri nequit. Mutatur autem vi cognationis in omnes labiales, secundum Regulam secundam, si conferatur cum Sect. II. §. 27. 28. Reliquæ mutationes non sunt a natura, sed ab usu tyranno.

W. & B

W. & B. permutantur.

Exempla vide in B.

W. & F. permutantur.

Exempla vide in F.

W. & G. permutantur.

Exempla vide in G.

W. & M. permutantur.

Exempla vide in M.

W. & P. permutantur.

pantex Germ. *wanſt*. *wallen* Lat. *palare*.

W. mutatur in U.

Anglis *durgen* a *dwerg* nanus.

W. & V. permutantur.

Exempla vide in V.

X.

Habent Saxones antiqui crebro, Franci & Alam. raro, Gothi nunquam. Apud omnes mutatur in Literas e quibus componitur, cujusmodi ſunt CS. CHS. GS. KS.

ἀξίνη ſecuris Angloſax. *æxe* & *æcſe*.
rixian & *ricſian* regnare, eadem Dial.
αὔξω creſco, Germani & omnes veteres imitantur in *wachſen*, Saxones fidelius in *weaxan*.
oxa Saxonice bos, Goth. *aubs*, Franc. *ohſo*, hodie *ochs*.
ſenex Goth. *ſineigs*.
Arphaxad Goth. *Arfakſad* Luc. III. 36.
Alexander Goth. *Alaikſandrau* Marc. XV. 21.
ἀξίνη Belgis *ackſe*.

X.

Quatenus eſt litera compoſita, per aphæreſin mutatur in S. per apocopen in CH. & K. per metatheſin in SC. & SCH. Qua in re ſimilis eſt elemento PS. & Z. Exempla vide in Sect. IV.

X.

Belgis peculiare eſt, Saxonicum X. mutare in SS. Inde *oſs* bos, *waſſen* creſcere.

X. & Z. permutantur.

Exempla vide in Z.

Y.

Apud Saxones antiquos ſæpe occurrit, apud Francos & Alam. raro, apud Gothos nunquam, niſi in vocibus peregrinis, cujusmodi eſt *ſynagoga*. Græcis interdum eſt conſona, valens *vau*, Germanis ſemper vocalis. Et hactenus cum omnibus vocalibus & diphthongis permutari poteſt. Vide plura de hac litera Sect. II. §. 11.

Z.

Angloſaxones non utuntur niſi in vocibus externis, quales ſunt *Zacharias* & *Elizabeth*; Gothi vero, Franci, & Alamanni in domeſticis; illi parcius, hi intemperantius. Ubi tamen obſervandum, quod Gothi hoc elemento nunquam utantur in iisdem vocibus ut Franci & Alamanni, ſed plerumque in aliis, & a Francico & Alamannico idiomate alienis: quales ſunt, *izwis* vos, *hazjan* laudare, *marzjan* ſcandalizare, *razn* domus, *huzd* theſaurus

rus &c. Et quod Franci & Alamanni Gothorum & Saxonum T. continuo convertant in Z. id quod cuivis vel librum aperienti manifestum esse potest. Hæc una litera, si nulla præterea argumenta superessent (supersunt autem quam plurima), satis ostenderet, conjecturam eorum, qui interpretem CODICIS ARGENTEI hominem FRANCUM fuisse volunt, minime opinabilem esse.

Z.

Proprie non est una litera, sed duplex, ex DS. vel TS. composita. Atque ob hanc duplicitatem affinitate jungitur cum tribus literis e quibus componitur, & consequenter in singulas converti potest, & singulæ in illam.

Z.

Quatenus est litera ex DS. vel TS. composita, mutatur in S. per aphæresin, in D. & T. per apocopen, in ST. per metathesin. Qua in re simile est elementis X. & PS. Exempla vide in Sect. IV.

Z.

Obit omnes mutationes, quas literæ e quibus componitur, obire solent. Hinc cognoscimus, quod Z. converti possit in SS. & in omnes gutturales, perinde ut D. & T.

Z.

Mutari potest in SCH. & X. ob communionem sibili, & literarum D. & T. in gutturales consuetum transitum.

Z. & C. permutantur.

cingo a *ζωννύω*. *zinnober* a *cinnabaris*.

Z. & CH. permutantur.

erz ab *ἀρχὴ*. *stechen* a *στίζειν* pungere.

Z. & D. permutantur.

diabolus Alam. *zabel*. *zwerg* nanus, alia Dial. *dwerg*. *scheiden* dividere, Gr. *σχίζειν*.

Z. & K. permutantur.

Exempla vide in K.

Z. & Q. permutantur.

zwele & *quele* manutergium. *quer* & *zwerch* oblique. mulier Francis *quena*, Sorabis *zona*.

Z. & S. permutantur.

zischen sibilare, Græc. *σίζειν*.
zerren trahere, Græc. *σύρειν*.
see mare a *ζέω* ferveo.
sidere potus coctus a *ζῦθος*.
geis capra Franc. *geiz*.

Z. & SCH. permutantur.

zischen sibilare, Græc. *σίζειν*. *zettul* a *schedula*.

Z. & SS. permutantur.

massa a *μάζα*.
musso a *μύζω*.
lassen sinere, Franc. & Alam. *lazzan*.
messen metiri, Franc. & Alaman. *mezzan*.
nezen humectare a *nass* humidus.

Z. mutatur in ST. & vice versa.

zin a Celtico *ystain*, vel Latino *stannum*.
zack cuspis a *stechen* pungere.
læster lanio a *lezen* scindere, secare.
morast palus a Francico *moraz*.
palast palatium a Francico *palaz*.

 Z. &

Z. & T. permutantur.

Germ. *zitz* mamilla a τιτθὸς.
bret aſſer a πρίζω ſeco.
ziegel later, a *tegula*.
Belg. *ſitten* ſedere, ab ἵζω vel ἵζομαι.
ſetten ponere, ab ἕζω.
Goth. *witan* ſcire, Francis *wizzen*.
giutan fundere, Franc. *giezen*.

Angloſax. *etan* edere, Franc. *ezzan*.
hætan jubere, Franc. *heizan*.
Et ſic in aliis multis, & pene innumeris, ubi Gothi & Saxones habent T. ibi Franci & Alamanni Z. adeo ut hæc differentia, ſi non perpetua (pauca enim excipiuntur), oppido tamen frequens ſit, & ubivis obvia.

Z. & X. permutantur.

rixari ab ἐρίζειν. *kreuz* a *crux*. *bliz* fulgur, trans mare Balticum *blix*.

Hiſce puto me omnia, aut certe potiora *permutationum genera*, quæ GERMANICÆ LINGUÆ, tam veteri, quam novæ, familiaria ſunt, abſolviſſe, & nonſolum exemplis, ſed etiam rationibus (quod a nemine huc usque tentatum) probaſſe. Qui hiſce & ſimilibus non habent aures aſſuetas, ad opus Etymologicum prorſus ſunt inidonei, & nec de aliorum inventis recte judicare, nec aliquid de origine vocum, quod vel hilum valeat, ipſi proferre poſſunt. Nam aut ſenſum perverſum voci affingunt ex alia voce, quæ ſono tantum cognata, & metu mutationis in nugas incidunt pueriles: aut literas minime convertibiles permutant, & quodvis ex quovis exſculpunt, quod merito exploditur & ridetur ab omnibus. Sed & hi riſones ſæpe præter rationem rident, dum omnem literarum permutationem in luſum & jocum vertunt, quod eſt hominis vel ſtolidi vel iniqui.

Nihil autem refert, una vel plures mutationes in eadem voce occurrant. Quamvis enim felicior ſit etymologia, quæ paucis, impeditior, quæ multis indiget; univerſe tamen numerus mutationum lege quadam definiri nec poteſt nec debet. Quemadmodum enim vulgus non patitur ſibi modum aut numerum præſcribi in depravandis vocibus: ita omnis vox totidem modis ſummo jure reſtituitur, quot modis a vulgo depravata eſt, ſi alia lege non poſſit. Quicquid hic opus eſt, id liberum eſſe debet cuivis, qui rationes verborum reddere conatur. Menſura juris eſt neceſſitas. Quid quæſo certius, quam vulgus formaſſe *biſchof* ab *epiſcopus*, & *bilgram* a *peregrinus*? Vide vero quot mutationibus opus fuerit in ſingulis, & annon fidem excederent, niſi eſſent manifeſtæ?

Biſchof ab *Epiſcopus*.

(1.) E. abjicitur.
(2.) P. mutatur in B.
(3.) SC. mutatur in SCH.
(4.) P. mutatur in F.
(5.) US. abjicitur.

Bilgram a *Peregrinus*.

(1.) P. mutatur in B.
(2.) E. mutatur in I.
(3.) R. mutatur in L.
(4.) E. abjicitur.
(5.) I. mutatur in A.
(6.) N. mutatur in M.
(7.) US. abjicitur.

SECT. IV.

SECTIO IV.

De transpositione, augmentatione & diminutione Literarum.

Præter *permutationem* multa accidunt Literis, dum coëunt in voces, si non æque gravia, certe æque violenta, quæ nisi probe observentur ab originum scrutatoribus, operam eorum eludunt. *Enim vero ut omnia humana* (verba sunt SKINNERI in fine Proleg.) *ita maxime omnium Linguæ in fluxu sunt, perpetuis mutationibus obnoxiæ, imo ausim dicere, nullum annum elabi, quin aliquid in singulis Linguis, Viris attentis, sed non nisi attentis, observabile varietur. Nec in Etymologia omnia concinna, accurata, methodica, & ad amussim exacta expectes: non enim Grammaticorum Senatus, non Sapientum concessus, quales hodie Academias vocant, Linguas in hanc, quam videmus faciem exsculpserunt, sed imperitum, insanum, &, quod nullis se unquam astringi regulis patitur, vulgus. Hic est ille immanis, & quovis Busiride & Nerone crudelior tyrannus, qui insontia vocabula tam miris & truculentis modis mutilavit, laniavit, excarnificavit, & centum equuleis torsit & distorsit, cui tamen, vel ipsis sapientibus, repugnare nefas est, quoniam huic & huic soli merum & plenum in Linguas imperium Natura concessit.* Hoc unum Sapienti a Natura & arte concessum est, ut cognitis tot cladium causis, singulas in genera dispescere, & voces iisdem modis, quibus afflictæ sunt, pristinæ integritati restituere possit.

Dispesci autem possunt in duas classes. Nam aut *ordo* turbatur in literis, & situs naturalis pervertitur: aut *numerus* præter rationem augetur vel minuitur. Ordinem pervertit *Metathesis* & *Anastrophe*, quamvis diversis modis: Numerum auget *Prosthesis* in capite, *Epenthesis* in medio, *Paragoge* in fine: Numerum minuit *Aphæresis* in capite, *Syncope* in medio, *Apocope* in fine. Et his fere casibus implicantur Literæ, quos memoriæ causa hisce versiculis complectimur vulgo:

> PROSTHESIS *apponit capiti, quod* APHÆRESIS *aufert.*
> SYNCOPE *de medio tollit, quod* EPENTHESIS *indit.*
> *Consona quod gemina in medio est, dat* DIPLASIASMUS.
> *Aufert* APOCOPE *finem, sed dat* PARAGOGE.
> *Dicitur e binis conflare* SYNÆRESIS *unam.*
> *Dicitur in binas difflare* DIÆRESIS *unam.*
> *Litera si legitur transposita,* METATHESIS *extat.*
> *Composita vocis dissectio* TMESIS *habetur.*

Nos singulis exempla subjicere consultum duximus, incipiendo ab *anastrophe*, ut fides constet absentibus, & similiter afflictis, quæ passim in ipso Opere occurrent.

ANASTROPHE.

Per *anastrophen* intelligo reditum literarum, quomodo ex *γάλα* fit *lac*, ex *top pot* olla, alia ex aliis. JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 142. multa huc refert Anglosaxonica, ut *deop* profundus a *βύθιος*, *lif* charus a *φίλος*, *lef* folium a *φύλλον*, *lim* membrum a *μέλος*, *mod* animus a *θυμὸς*. Quæ suis locis examinamus. Addere poterat, quod surdus Gothis est *baud*, Germanis *taub*. Hæc figura meretur notari, quia multas voces, Celtis & Germanis communes, quamvis valde dissonas, conciliat.

> Dominus Gothis *fan*, Camb. *naf*.
> Delictum Anglosax. *man*, Camb. *nam*.
> Bonum Francis *od*, Camb. *da*.
> Lima Germ. *feil*, Camb. *llif*.
> Ren Camb. *aren*, Germ. *niere*.

Qui hæc & similia a scriptura retrograda orta existimant, haud dubie falluntur. Nam verba mutationes suas accipere solent, non a visu, sed ab auditu, & nullibi magis, quam inter Gentes literarum expertes. Hinc multa ex illis, quæ per anastrophen se mutuo producunt, usu literarum antiquiora sunt.

Præterea anastrophen patiuntur etiam literæ compositæ ψ. ξ. z. id est, PS. CS. TS. imo etiam ς. seu ST.

PS. mutatur in SP. Inde Germ. *spilen* a ψάλλειν, *spützen* a ψύττειν, *spröd* a ψωρώδης, *spat* ab ὄψιος.

ST. mutatur in TS. hoc est in Z. Ita a *stechen* pungere fit *tsack*, *zack* cuspis: a στρέφειν vertere *tsirbel*, *zirbel* trochus: a *stopfen* obturare *tsapf*, *zapf* epistomium. Nec aliunde *tsinn*, *zinn* quam a Latino *stannum*, vel a Britannico *ystaen*.

ξ. hoc est CS. mutatur in SC. Inde Latinis *ascia* ab ἀξίνη: Germanis *scenke* hospitium a ξενικὸν.

Z. hoc est TS. mutatur in ST. Ita a *lezen* scindere fit *lester* lanio, a *moraz* palus *morast*, a *taze* palma *tasten* palpare.

APHÆRESIS.

A. Lat. *Mulgeo* ab ἀμέλγω. *Munio* ab ἀμύνω. Germ. *mehen* desalcare ab ἀμᾶν.
B. Lat. *rugio* a βρυχάομαι.
C. Lat. *læna* a χλαῖνα. *Ildebertus* pro *Childebertus*, apud Isidorum in Chron.
D. Lat. *ros* a δρόσος. Germ. *ropfen* evellere a δρέπειν.
E. Lat. *ructo* ab ἐρεύγω. Germ. *bischof* ab *episcopus*.
G. Lat. *nosco* a γνώσκω.
H. quod ab antiquis præfigi solet literis L. N. R. W. ab hodiernis Germanis universe truncatur, & sæpe magno etymologiæ detrimento. Similiter & spiritus asper in vocibus Græcis sæpe aufertur. Ita Lat. *orcus* ab ὅρκος. Germ. *as* monas ab εἷς unus.
I. Suec. *ook*, a *joch* vel *jugum*. Germ. *neid* ab *invidia*.
K. Lat. *alapa* a κόλαφος, *aper* a κάπρος. Germ. *lenen* incumbere a κλίνειν, vel potius a *glin* genu: *lam* mancus a κλώμενος fractus: *nagen* rodere ab antiquiori *knagen*, quod Belgis familiare: *leiter* scala a *kletteren* scandere. Anglis *to nip* vellere a *knypen*: Belgis *rym* pruina a κρυμὸς gelu.
L. Germ. *otter* a *lutra*, SKINNERI judicio. Ital. *uscignuolo* a *luscinia*.
M. Lat. *æmulus* a μιμηλὸς, *imitari* a μιμεῖμαι. Camb. *anudon* perjurium a Sax. *manath*.
O. Lat. *dentes* ab ὀδόντες. Germ. *name* ab ὄνομα, *reis* ab *oryza*.
P. Lat. *latus* a πλατύς.
PH. Lat. *rana* a φρῦνος. Germ. *loh* flamma a φλέγω comburo.
S. Lat. *myrrha* a σμύρνη, *fungus* a σφόγγος, *tego* a στέγω. Germ. *faum* a *spuma*, *felen* a σφάλλεσθαι.
T. Germ. *rocken* colus a τρόχος rota, *reiben* terere a τρίβειν.
W. Suec. *ulf* lupus, a *wolf*, & hoc a *wilwan* rapere. Ubi tamen cavendum, ne omnia Septemtrionalium vocabula, in quibus W. initiale deficit, huc referantur. Nam in examine singulorum patebit, Germanicum W. plerumque esse a prosthesi, & a Septemtrionalibus jure meritoque omitti.

Aphæresin quoque patiuntur literæ compositæ, ξ. z. ψ. id est, CS. TS. PS. dum prima abjecta altera tantum servatur. Inde *streiner* ab *extraneus*. *Salm* a *psalmus*. *See* mare a ζέω æstuo.

Interdum integræ syllabæ auferuntur. Inde Latinis *luna* a σελήνη. Gallis *oncle* ab *avunculus*. Italis *fucina* ab *officina*. Anglosax. *stor*, *ster* ab *historia*. Germ. *spital* ab *hospitale*, *pflaster* ab ἔμπλαστρον, *Hans* a *Johannes*, & similia innumera.

APOCOPE.

Fines vocabulorum, a Græcis vel Latinis acceptorum, solent Germani vel servare, si suis similes sint, ut *Kaiser* a *Cæsar*, *Priester* a *Presbyter*: vel mutare & linguæ suæ accommodare, ut *küster* a *custos*: vel penitus præcidere, ut *bischof* ab *episcopus*, *beid* ab *atheus*. Ita etiam Latinis *mel* a μέλι, *leo* a λέων, *baut* ab ἔτι, alia ab aliis.

Quidam Germanici idiomatis populi talia audent in domesticis vocibus. Inde Germ. *bider* a *biderber* utilis, Anglis *holy* ab *heilig* sanctus, *hony* ab *honig* mel. Scandis *bæra* pro *bæren* portare, *blæsa* sufflare pro *blasen*. Et sic ubique literam N. omnibus antiquis usitatam, ab exitu verborum eliminant.

Huic

Huic mutationi etiam obnoxiæ sunt literæ Græcorum compositæ, Ψ. Ξ. Z. id est, PS. KS. TS. dum prima assumitur, altera abjicitur. Inde Anglosaxonibus *punian* conterere a *ψάειν*. Germanis *bret* a *πρίζω* seco, *jucken* a *ξύειν* scalpere, *locker* a *laxus*. Ubique expulso S.

Interdum integræ partes compositorum auferuntur. Inde *tanne* abies, pro *tannebaum* arbor ignis. *Wind* vertagus, pro *windhund* canis odorator. *Teer* axungia, pro *teer-schmer* unguentum axis. *Schlot* caminus, pro *rauch-schlot* lapis fumarius. Et horum mutilatorum numerus est haud exiguus.

EPENTHESIS.

B. Lat. *dubium* a *duo*, *bibo* a *πίω*, *ambio* ab *am* & *eo*. Gall. *trembler* a *tremere*.

C. Lat. *specus* a *σπέος*.

CH. Germ. *nicht* non a *niet*: *wicht* aliquid a *quid*: *furcht* a *faren* timere: *schachtel* capsa a *scatola*: *fracht* onus a *fretten* gravare, *forschen* a *versare*. Belgis *kracht* robur a *κρατὸς*. Et talia sunt permulta, a Græcis oriunda, quæ dum originem per epenthesin gutturalis occultant, oculos inquirentium fallunt, ut falsa cunabula pro veris amplectantur.

CHW. Germ. *schweigen* tacere a *σιγᾶν*: *schwitzen* a *sudare*: *schwein* a *σύινος*: *schwester* a *syster*.

D. Lat. *bidens* a *biennis*: *redire* pro reire, *redamare* pro reamare, *redarguere* pro rearguere. Cuncta apud MACROBIUM Lib. VI. Saturn. cap. ult. Addi potest *medulla* a *μυελὸς*, & plura alia. Ita Germanis *besudlen* a *besülen* conspurcare: *dulden* a *dolen* pati. Inprimis vero utuntur hac epenthesi, quoties N. quod naturaliter attrahit D. præcedit. Exempla vide in Sect. III.

F. Germ. *zweifel* pro *zweiel* dubium, a *zwei* anceps: *halfter* pro *halter* capistrum: *darfen* pro *darren* audere: *büffel* a *bu* & *el* bos peregrinus: *klafter* a *clathri*. Anglis *swift* celer ab A.S. *swith*. Et hac Epenthesi nullibi frequentius & intemperantius utimur, quam ubi præcedit P. quod in ore Germanico naturaliter attrahit F. Sic a porta fecimus *pforte*, a postis *pfoste*, a parochia *pfarr*, a pavo *pfau*, a papa *pfaf*, a palus *pfal*, a pepones *pfeben*, a piper *pfeffer*, a pila *pfeiler*, a planta *pflanze*, a persicum *pfersich*, a pluma *pflaum*, a pondo *pfund*, a *πόδες* *pfoten*, alia ab aliis.

G. Lat. *largus* a *λαῦρος*, *gigno* a *geno*. Germ. *endigen* pro *enden* finire, *nötigen* pro *nöten* cogere, *bevestigen* pro *bevesten* firmare, *zergen* pro *zerren* trahere. Et huc etiam spectant voces, in quibus G. attrahitur ab N. quod nonsolum in fine, sed etiam in medio fieri solet. Vide Sectionem præcedentem.

H. antiquum. Francis *druhtin* pro *drutin* dominus: *mahal* pro *mal* curia. Longobardis *pahis* & *pahais* a *παις* puer, famulus, & inde *marpahis* & *marpahais* strator regius.

H. hodiernum. Innumeris vocibus inseritur, ubi minime necessarium. De abusu hujus literæ in medio vocis vide plura in Sectione præcedenti.

L. Lat. *halo* ab *ἄω* spiro, *sterilis* a *στεῖρα*. Germ. *firmlen* pro *firmen* confirmare, *schüttlen* pro *schütten* quatere, concutere, *stolpern* pro *stibberen* cæspitare. Et fortasse etiam *fliehen* & *fliegen* a *φεύγειν* vel fugere.

M. Lat. *almus* ab *alo*. Francis *sambazdag* pro *sabbatdag* dies sabbati. Germ. *klump* massa a *kleben* adhærere, *stampfen* pro *stapfen* calcare, *trampen* pro *trappen* calcare, *wimpel* pro *wippel* velum antennæ, *wimperen* pro *wipperen* nictare oculis. Belg. *pampier* pro *papier*.

N. Lat. *frango* a *frago*, *tango* a *θίγω*, *pango* a *πήγω*, *lingo* a *λείχω*, *magnus* a *μέγας*. Cambris *hynt* ab *ὁδὸς* iter, via. Francis *sund* pro *sud* meridies. Germ. *leichnam* a *licham* cadaver, *seint* a *seit* abhinc, *glantzen* a *glitzen* splendere, *wanken* a *wacken* nutare, *schlingen* a *schlucken* glutire, & alia innumera. Gallis *cingler* a *seglen* plenis velis navigare. Anglis *punger* a *pagurus*. Belg. *spanseeren* a *spatiari*.

NG. Germ. *hengst* pro *hest* caballus. Belg. *dingsdag* pro *disdag* dies martis.

O. Alam. *Chonodomarius* pro *Gondomarus*.

P. sæpe attrahitur ab M. in medio vocis. Ita *damp* & *dampf* vapor a *θῦμα*: *kempen* & *kempfen* pugnare, a *kam* manus.

R. Lat. *flagro* a *φλέγω*. *Proserpina* a *περσεφόνη*. *Tergus* a *tegus*. *Tartari* a *Tatari*. Germ. *garstig* a *gastig*, *fordern* a *fodern*.

S. Lat. *mensis* a *μήνη*. Gall. *ustencile* ab *utensile*. Germ. *gerste* a Belgico *gort* vel Gr. *κριθὴ* hordeum, *fleisch* ab antiquiori *flac* & *leik* caro.

T. Lat. *plecto* a *πλέκω*, *dubito* a *dubium*. Germ. *bestig* pro *besig* gravis, *leustig* pro *leusig* currens, *waren* & *warten* respicere. Confer D.

V. Lat. *ævum* ab *αἰών*, *levis* a *λεῖος*, *navis* a *ναῦς*.

W. Anglosax. *gearwian* parare pro *garen*, *swet* dulcis pro *sot*. Germ. *zwibel* a *cepula*, *qwappe* a *gobio*, *zwicken* a *zucken*. Hæc insertio reperitur in vocibus innumeris, & creberrime in iis, quæ ab S. vel SCH. incipiunt. Quod ideo notandum, quia haud impune negligitur in scrutinio originum.

METATHESIS.

Latini habent *anas* a *νῆσσα*, *cancer* a *κάρκινος*, *caro* a *κρέας*, *forma* a *μορφὴ*, *specio* a *σκέπω*, *lædo* a *δηλέω*, *inula* herba ab *ἑλένιον*, alia ab aliis.

Apud Germanos quatuor inprimis literæ sunt, cæteris mobiliores, L. N. R. S. quæ nescio qua vulgi inconstantia e loco nativo continuo trajiciuntur in alium, proximum & remotum, anticum & posticum.

L. Germ. *kolb* clava a *kloppen* pulsare, percutere: *beul* tumor ex verbere a *bleuwen* verberare: *schleier* peplum a Suecico *skyla* tegere, nubere, velare: *spalten*, *spleissen*, *splyten*, in Dialectis promiscue usurpantur pro findere: *schwefel* est a *sulphur*, & *beuteln* a *plodere*. Belgis *gulzig* gulosus a *glutio*. Anglis *almond* ab *amygdalum*.

N. Anglosaxonibus *cennan* & *cnawan*, Anglis *ken* & *know* est nosse. Imo etiam Francis. Hinc OTFRIDO admodum familiare est dicere *irknaen* pro *irkennan* agnoscere, *irknata* pro *irkanta* agnoscebat, *irknatin* pro *irkantin* cognoscerent. Vide Lib. IV. Cap. V. 31. 52. Lib. V. Cap. VII. 89. 110. Cap. IX. 22. 37. *Tonn* & *und* Cambris & Francis idem significant, nempe undam. Unum ex altero transpositum est. *Uns* & *nos* se mutuo producunt per metathesin. *Schneiden* est a *scindere*, *knütten* a *nectere*, *schnirkel* a *cornu*, *schwank* a *schnaken*, & hoc a *nugari*.

R. tam crebro transponitur, ut exemplorum multitudine pene obruamur. Anglosaxonibus *gras* & *gers* est gramen, *wyrhta* & *wryhta* opifex, *threscan* & *therscan* batuere. Belgis *driede* & *derde* tertius. Germanis *bernen* & *brennen* urere, ardere, *bersten* & *bresten* rumpi, *born* & *brun* puteus, *bert* & *brecht* clarus, *durstig* & *drystig* audax. Islandi dicunt *Girkia* pro *Græcia*, & qui Vespasiani ævo dicti sunt *Tongri*, postea vocantur *Toringi*. Itali faciunt *vipistrello* a *vespertilio*, Hispani *milagro* a *miraculum*, nos *operment* ab *auripigmentum*, *traube* a *botrus*, *dreck* a *stercus*, alia ab aliis. Idem elementum, si Dialectos invicem contendas, quæ Germanico sermone utuntur, in continuo est trajectu. Ita spatium temporis pro diversitate idiomatum dicitur *fyrst* & *frist*, rana *frosch* & *vorsch*, timere *fürchten* & *vruchten*. Exempla Græca qui desiderat, adeat SKINNERI Prolegomena.

S. Anglosaxonibus fraxinus promiscue dicitur *æsc* & *acse*, tremulus *æspe* & *æps*. Iisdem *acsian* est interrogare, dum Franci dicunt *eiscon*. Utrum rectius dicatur, difficilis est investigandi cura, nec tamen infructuosa. Multa enim, quæ ab initio erant obscura, postea, mutato hujus literæ situ, intelliguntur. Talia sunt *haspel* rota, *hespe* fibula, *knosp* gemma, ut in ipso Lexico ostendi.

De literis compositis earumque inversione, vide *anastrophen*.

Ad *metathesin* referri etiam possunt præposteri ordinis composita, cujusmodi sunt apud Græcos, *φιλόσοφος* sapientiæ studiosus, *δεισιδαίμων* spiritus metuens, *μισογάμος* osor conjugii, *ἐπιχαιρέκακος* alienis malis lætior factus, apud Gallos *coupe-gorge* spelunca latronum, *port-enseigne* signifer, & similia. Quæ compositionis ratio, etiamsi a genio linguæ Germanicæ abhorreat, habet tamen exempla in vetusto & hodierno sermone. Talis est vox Anglosaxonica *werewulf* lycanthropos, homo in lupum mutatus: Alamannica *runzabel* pythonissa, runa diaboli: Islandica *brigdmæli* violatio promissi: Germanica

manica *truchsess* dapifer, *feyrabend* otium vespertinum, *tagfart* dies causæ condictus, *reuw-kauf* emenda pro pœnitentia seu mutatione voluntatis in causa contractus, *beifuss* artemisia: Anglica *gavelkind* partitio bonorum inter liberos, &c.

PARAGOGE.

Sicut Græca a Latinis augentur in fine, ut *decem* a δέκα, *septem* ab ἑπτὰ &c. Ita Celtica a Germanis.

Camb. *cun* dominus, Anglosax. *cyng*, *cynig*, *cyning* rex, a dominio.
Camb. *ffraw* pulcher, Franc. *fron*.
Camb. *brawd* frater, Germ, *bruder*.
Camb. *gardd* hortus, Germ. *garten*.
Camb. *cwn* canis, Germ. *hund*.
Camb. *garan* grus, Germ. *kranich*.

Et sic passim in aliis quoque Celtarum vocibus aliquid addimus in fine, dum Cambri contraria figura utuntur in nostris. Idemque in vocibus Græcis facere solemus. Ita a γῆ terra fit *gew* pagus, a χωρίον fundus *grund*.

Interdum idem audemus in domesticis. Sic vulgo dicimus *trunkenbold* pro *trunkenboll* ebrium caput, *weichbild* pro *weichbill* jus civitatis, *gelb* pro *gel* flavus, *mürb* pro *mar* mollis.

Inprimis vero S. & Z. in exitu vocum præter ullam rationem & ex mera sibilandi libidine a multis adjiciuntur. Inde Gothis *dags* pro *dag* dies, *hlaibs* pro *hlaib* panis, *dauths* pro *dauth* mortuus, *gods* pro *god* bonus, &c. Germanis superioribus *saltz* pro *salt* sal, *hertz* pro *hert* cor, *boltz* pro *bolt* sagitta, *speltz* pro *spelt* far, & alia innumera.

Alii amant labiales in fine, & præcipue W. & WE. quod sæpe inutile augmentum est. Inde Anglosax. *mealewe* pro *meal* farina, *smerwe* pro *smer* adeps.

Nec omittendi sunt ii qui gutturalibus delectantur in fine. Inde Cambris *merch* pro *mere* virgo, *march* pro *mar* equus: Germanis *walch* pro *wale* peregrinus, *molch* pro *mol* stellio.

PROSTHESIS.

B. Germ. *breidel* habena a Græc. ῥυτὴρ: *bunt* versicolor ab ἄνθος flos: *bleich* albus & albicans a λευκὸς.

C. Lat. *cura* ab ὤρα.

D. Lat. *dignus* ab ἄξιος. Gothis *driusan* cadere, a simpliciori *risen*, *reisen*, quo reliquæ Dialecti utuntur. Germanis *dwalen* a *wallen* errare.

E. præfigere vocibus Latinis & Germanicis ab S. incipientibus, admodum familiare est Gallis.

F. Lat. *fas* jus ab ὁσία justitia. Anglosax. *from* fortis a *ram* validus. Belg. *flauw* tepidus a *lauw*. Apud Germanos abundat in *fleisch* caro, *fleis* industria, *flanke* latus, *flor* area, *flechten* mentagra, aliisque, ut in singulis ostendi. Notum est, Æoles eadem licentia uti in vocibus Atticis.

G. Lat. *Græcus* a ῥαικος, *gnatus* pro *natus*, *gnavus* pro *navus*. Gallis *grenouille* a *ranuncula*. Germ. *geifer* ab ἀφρὸς, *gicht* dolor ab ἄχθος. Angl. *glad* a *lætus*.

G. in Linguis Occidentis continuo præfigitur Latinis & Germanicis vocibus a V. & W. incipientibus. Inde Cambris *gwynt* a *wind* ventus, *gwyllt* a *wild* ferus, *gwerth* a *wert* pretium. Gallis *guespe* a *vespa*, *guet* a *wacht* excubiæ. Italis *guastare* a *vastare*, *guardare* a *warten*. Hispanis *guindar* a *winden*, *guisa* a *weise*.

H. Lat. *haurio* ab ἀρύω, *haut* ab ὅτε, *humerus* ab ὦμος. Francis *ero* & *hero* prior, *erdu* & *herdu* terra, *ubil* & *hubil* malum. Germ. *hören* ab *ohr* auris, *hitze* ab αἶθος, vel *eiten* urere, *heide* ab ἄθεος, *husten* tussis ab ὠστέω impello.

H. quoties præfigitur vocibus ab L. N. R. W. incipientibus, quod fieri solet a Gothis, Anglosaxonibus, Francis, Alamannis, & Islandis sæpissime, non semper est litera radicalis, sed interdum augmentum initiale tantum. Examen singulorum non est hujus loci.

I. raro occurrit. Extat tamen apud Gothos *iup* sursum pro *up*, & apud Willeramum

mum *ifol* pro *fol* plenus. Habent etiam Itali *ifnello* pro *fnello*. Et Geldris *Ifala* pro *Sala* eft. Confer Y.

Jod. Germ. *jagen* ab ἄγειν, Suec. *jord* ab *erd* terra.

K. Anglofax. *clypian* vocare a *llef* vox. Belgis *keufchen* mundare ab *afche* aqua, *kladden* maculare a *litu*. Germ. *krupen* a *repere*, *kufs* ab *os*, *kwell* a *well*.

L. Anglofax. *læc* medicus ab ἀκέομαι fano: Germ. *lamm* agnus ab ἀμνός. Utrumque ex conjectura JUNII. Addi poteft *lugen* cernere ab *aug* oculus.

LL. duplicatur a Cambris ab initio vocis, nefcio qua de caufa.

M. Lat. *Mars* ab ἄρης. Germ. *maſt* arbor navis ab ἱςὸν.

N. Gall. *nombrill* ab *umbilicus*. Andegavienfes dicere *nance* pro *anfe* ab *anfa*, MENAGIUS obfervat. Apud Germanos rarius occurrit. Dicimus tamen vulgo *nöſſel* pro *öſſel*, menfura liquidi.

P. Germ. *pfui* a *fy*, *pfingſten* a *fünfzigſten* quinquagefimus, *pſlock* paxillus a *flicken* findere.

Q. Germ. *qwelle* a *welle*, *qwalm* a *walm* vapor, *qwerl* a *wirren* vertere. Island. *queda* ab ᾄδειν canere.

S. Lat. *ſum* ab εἰμὶ, *fcribo* a γράφω, *faltus* ab ἅλλος. Germ. *ſal* ab αὐλὴ, *ſalben* ab ἀλείφειν, *ſitzen* ab ἵζειν. Angl. *fcratch* a *kratzen* fcabere, *ſneeze* a *nieſſen* fternutare. Hifp. *ſombra* ab *umbra*.

SC. SK. Anglofax. *ſcathe* noxa ab ἄτη, *ſcearpan* fcindere ab ἅρπη falx. Francis *ſcurgen* impellere ab *urgere*.

SCH. Germ. *ſchnur* a *nurus*, *ſchleim* a λῦμα, *ſchmieren* a μυρῶν, *ſchmelzen* a μέλδειν, *ſchroten* a *rotare*.

SCHW. SW. Anglofax. *ſwælan* inflammare ab *ala* flamma. Francis *ſuangar* prægnans ab ἔγκυος. Gothis *ſwart* niger a Celtico *arddu*.

T. Lat. *tædeo* ab ἀδέω.

V. Lat. *vinum* ab οἶνος, *venter* ab ἔντερον, *veſper* ab ἕσπερος, *ver* ab ἔαρ.

W. præfigitur alienis. Inde *werk* opus ab ἔργον, *waſſer* aqua ab ὕδωρ, *wetter* ftatus aëris ab αἰθὴρ, *wider* vervex ab ἰθρὶς, *wale* peregrinus ab ἄλλος vel *el* alienus, *weihe* facer ab ἅγιος, *waren* cuftodire ab ὡρεῖν, *welken* marcefcere ab ἑλίκομαι, *weſen* ab *eſſe* vel ἑστάναι, *wegen* ab ἄγειν, *wiſſen* ab ἴσημι, *wittern* ab *odorare*, & fimilia innumera.

W. præfigitur domefticis. Inde *wan* nota defectus ab *anen* carere, privare, *würze* olera ab *urte* herba, *wirren* implicare ab *irren* impedire. In Dialectis *rachen* & *wreken* ulcifci, *recken* & *wrecken* pellere, *ringen* & *wringen* luctari, *reiben* & *wryven* fricare, promifcue ufurpantur.

Y. incœptivum apud Cambros, præcipue in vocibus exteris. Inde *ysgrin* a *ſcrinium*: *ysgub* a *ſcopa*: *yſtrad* a *ſtratum*: *yſpodol* a *ſpathula*: *yſper* a *ſper* hafta: *yſtang* a *ſtang* pertica: *yſtol* a *ſtul* fedile: *yſtorm* a *ſturm* procella.

Ad *Proſthefin* quoque fpectant quædam compofita, in quibus articulus cum nomine coalefcit. Cujusmodi funt, quæ JUNIUS congeffit in Gloff. Goth. pag. 63.

Auca vel *ocha* ex ὁ χὴν vel χᾶν Dorico.
Anas ex ἡ νῆσσα vel νᾶσσα, item Dorico.
Temetum ex τὸ μέθυ.
Obliquus ex ὁ πλάγιος.
Doſinus color, tefte Ifidoro dictus eft quod fit color quafi *de aſino*.
Ebur, tanquam *e barro*.
Oſiris, quibusdam olim, tefte Plutarcho in Ifide & Ofiride, putabatur dictus quafi ὁ σείριος fol.
Tigala dicitur faccharum in Conftantinopolitanis pigmentariorum officinis, ex τὸ γάλα, tanquam fit lac concretum.
Olibanum iisdem officinis eft thus, ex ὁ λίβανος thus.

Huc usque Junius. Eodem vitio laborant *Almanach*, *Alcoran*, *Alkali*, dum articulus Arabicus *al* cum voce conjungitur.

SYNCO-

SYNCOPE.

B. Lat. *suspicio* a *sub* & *specio*. Gall. *geol* carcer a *gabiola*. Germ. *han* ab *haben* habere. In Jure prov. Alam. passim occurrit *git* & *geit* pro *gibet* dat.

C. Gall. *fruit* a *fructus*. Ital. *saramento* a *sacramentum*. Angl. *pie* a *pica*. Germ. *benedeyen* & *maledeyen* a *benedicere* & *maledicere*.

CH. Lat. *aranea* ab *ἀράχνη*. Germ. *sollen* debere a *schollen*. Suec. *ratt* a *recht* jus, *natt* a *nacht* nox.

D. Belg. *weer* a *wider* vervex. Germ. *ernhold* pro *erendhold* minister publicus. Gall. *rire* a *ridere*, *envie* ab *invidia*, *obeir* ab *obedire*, *cruel* a *crudelis*, & similia innumera, nescio quo casu a MENAGIO in Principiis artis Etymologicæ præterita. Angl. *ail* morbus ab Anglosax. *adel*, & hoc ab *ἀϑλῶ* laboro, judice SKINNERO. In nom. prop. *Cloio* usurpatur pro *Clodio*.

F. Angl. *head* caput ab Anglosax. *heafod*, *hafde*, nisi forte sit a Græc. *κοττὴ*, mutato K in H.

G. Gall. *geant* a *gigas*, *gigantis*, *fuir* a *fugere*. Angl. *fair* a *fæger* pulcher, quod Anglosaxonicum. Germ. *beicht* a *begicht* confessio, *mad* & *maid* pro *magd* ancilla, & fortasse etiam *man* pro *magen* papaver. In Jure prov. Alam. passim occurrit *lit* pro *liget* jacet, *treit* pro *tregit* portat, *sait* pro *sagit* dicit. Eadem litera in nominibus propriis antiquorum sæpe eliditur. Inde *Meroveus* pro *Merovigus*, *Chlodoveus* pro *Chlodovigus*.

H. Angl. *draw* a *traho*. Belg. *zien* ab antiquiori *sehen* videre.

K. Germ. *steil* acclivis a *stickel*.

L. Belg. *koud* pro *kalt* frigidus, *schout* pro *schultz* prætor, *goud* pro *gold* aurum, *schouder* pro *schulter* humerus, *houden* pro *halten* tenere, & similia innumera. Syncopen omnibus Dialectis communem vide in *vogel* avis.

M. Angl. *to lap* a *lambo*. Belg. *duffig* mucidus, situ corruptus a *dumpfig*. Germ. *dust* exhalatio a *dempfen* exhalare.

N. Lat. *cieo* a *κινέω*, *grus* a *γέρανος*, *trado* a *transdo*. Ital. *isola* ab *insula*. Hisp. *mesa* a *mensa*. Germ. *muster* a *monstrando*, *eller* ab *alnus*, *eifel* ab *insula*, *elf* ab *einlif*, *verdüstert* turgidus a *dunsen* tumere. Hoc genus elisionis in nullo frequentius idiomate occurrit quam Anglosaxonico. Inde *cuth* pro *kund* notus, *muth* pro *mund* os, *toth* pro *tand* dens, *soft* pro *sanft* mollis, *us* pro *uns* nos, *ure* & *usser* pro *unser* noster, & alia innumera. In nominibus propriis occurrit *Godemarus* pro *Gondomarus*.

P. Gall. *sur* a *super*. Ital. *contare* a *computare*. Germ. *schaum* a *spuma*.

R. Lat. *lectus* a *λέκτρον*, *artus* ab *ἄρϑρον*. Ital. *pesca* a *persica*. Gall. *valet* a *varlet*, & hoc a *vernula*. Anglosax. *spacan* a *spracan* loqui.

S. Germ. *blum* & *blosm* flos.

T. Gall. *vie* a *vita*, *naif* a *nativus*. Belg. *schroeien* a *schroten* præcidere. Suec. *halla* ab *halten* tenere.

V. Gall. *paon* a *pavo*. Belg. *koye* a *cavea*.

W. Angl. *sore* gravis a *swar*. Germ. *dolen* pro *dwalen* errare.

Interdum una syncope plures literæ & integræ syllabæ auferuntur. Ita Lat. *prudens* a *providus*. Hisp. *don* a *dominus*. Ital. *dito* a *digitus*. Gall. *dortoir* a *dormitorium*, *desir* a *desiderium*, *peril* a *periculum*. Angl. *lord* a *blaford*. Germ. *Mayntz* a *Moguntia*, *Pfingsten* a *fünfzigsten*.

Et huc etiam spectant voces ex duabus in unam contractæ, ut *juglans* ex *jovis glans*, *possum* ex *potis sum*, *junker* ex *junger herr*, *draussen* ex *dar aussen*, *Bamberg* a *Papenberg*.

SECTIO V.

De Literis & Particulis præpositivis.

Vidimus hactenus fata Literarum, & varios earum casus in quibuscunque vocibus. Nunc, ut Literam consideremus, quatenus *vox* est, instituti series postulat. Sæpe enim *Literas* compositis præfigimus, & frequentissime antiqui, non temere aut sine causa, ut fieri solet in Prosthesi, sed cum aliqua significandi potestate.

Eodem fine præfigimus etiam *Particulas*. Et ab his præfixis, sive *literis*, sive *particulis*, sæpe verus compositorum sensus pendet unice, adeo ut virtutibus earum (variæ autem sunt & multiplices) ignoratis, necesse sit, ipsa composita ignorari.

Talia cum sint innumera, operæ pretium erat, parandis parata quædam substernere, & toti ædificio præstruere, ne postea animo pluribus intento minor esset ad singula sensus. Et hoc labore nunc eo libentius defungar, cum ut habeam, quo Lectorem in progressu Operis remittam, & Lector habeat, quo recurrat, tum ut repetitiones (quarum alias nullus modus ac numerus fuisset) jure præcludi possent.

Olim *Particulæ* erant quasi metu sacræ, adeo ut nemo illas adtingere, nec ordine explicare ausus esset. Nunc autem omnes (opinor) intelligent, & fortasse cum voluptate, quanta sit in illis virtus & sapientia.

A.

Duplex est, positivum, & negativum seu privativum.

A. positivum.

Auget significatum in compositis. Inde Gothis *astatb* fundamentum Luc. I. 4. a *statten* ponere, statuere, collocare. Anglosaxonibus *abarian* denudare, *abiteran* acerbare, *acoren* electus, *adilgean* destruere. Francis & Alamannis *ababon* pervertere, quod est a *bab* tergum, *auueraf* abjectio &c. Ita Græcis ἄξυλος lignosus.

Hæc particula, quæ olim latissime regnavit in Dialectis, præcipue Saxonica, hodie ab omnibus vocabulis exulat, excepto *arg* pravus, quod contraximus ex *arug*, perversus.

A. privativum.

Tollit aut minuit sensum in compositis.

Græcis ἄσοφος insipiens, ἀδύνατος impotens.

Gothis *abaks* columba Luc. III. 22. a *bak* hamus, quia non habet ungues aduncos, quibus prædam arripiat.

Anglosax. *a-menne* hominibus nudus.

Francis *ateilo* exsors, non-particeps.

Alamannis *acbust* vitium, quasi privatio virtutis, a *cbust* virtus.

Longobardis *amund* liber a tutela.

Germ. *ameisse* formica, sic dicta a *musse* otium, quasi minime otiosa.

Septemtrionales pro A. utuntur O. & U. quia vocales inter se permutantur.

Inde Suecis *olyk* dissimilis, *ofrom* improbus.

Danis *u-fund* insalubris, *u-wiss* incertus.

Islandis *o-heilagur* profanus, *u-rikr* pauper.

AB.

Adverb. latissimæ significationis, quod Gothis effertur *af*, Anglosax. *of*, Francis & Alam. *ab*, *aba*, *apa*, Græcis ἀπὸ, ὑπὸ, Latinis *ab*.

AB, adverb. ordinis, significans ultimum terminum rei. Inde *abthun* finire, abolere, tollere e medio, perimere, *abwarten* præstolari exitum rei, *abrede* conventio ultima.

AB, adverb. loci inferioris. Inde *abwerts* deorsum, *abhængig* declivis, *absteigen* descendere, *abfallen* decidere.

AB, adverb. loci remoti. Inde *abwesend* absens, *abgelegen* longinquus.

AB,

AB, adverb. motus de loco, *abtritt* abſceſſus, *abzug* migratio, *zum abzug blaſen* receptui canere.

AB, adverb. ſimilitudinis, idem ſignificans, quod Latinis *ſecundum*, Gallis *d'aprez*. Viget in compoſitis *abbilden*, *abdrucken*, *abformen*, *abgieſſen*, *abmalen*, *abſchreiben*, *abzeichnen*, & ſimilibus, quæ nihil aliud ſignificant, quam effingere, exprimere, aut deſcribere aliquid figuris, coloribus, lineis, literis, ad ſimilitudinem alterius rei, quæ vocatur *exemplar*, cujusmodi eſt quævis ſpecies ad imitandum propoſita, ſive naturalis ſit ſive artificialis.

AB, adverb. intendendi, ſignificatum augens in compoſitis. Hujusmodi ſunt, *abbitte* deprecatio, *ablaſs* remiſſio, *abſcheu* averſio, *abtrünnig* deſertor, *abgemüdet* delaſſatus, & alia innumera.

AB, adverb. remittendi, *abkommen* obſoleſcere, *abſteben* deſiſtere.

AB, adverb. ſeparandi. Viget in verbis *abbrechen*, *abbauwen*, *abſchneiden*, aliisque quam plurimis noti ſignificatus.

AB, adverb. negandi, ejusdem valoris ut *un*. Exempla ſunt, *abgott* deaſter, *abgunſt* invidia, *abgrund* abyſſus, *abgeſchmack* inſipidus, *abbold* malevolus, infenſus, quam minime favens.

AB, adverb. privandi & removendi: *abdecken* tollere tegumentum, *abſcheumen* deſpumare, *abſchaffen* abolere, exauctorare, *abbringen* abrogare.

AB, nota defectus. Inde *abarten* degenerare, *abnemen* decreſcere, decrementum capere, *abweg* ambages, declinatio a via recta &c.

AN.

Gothi, Franci & Alamanni in quibusdam compoſitis habent *ana*, Angloſaxones *on*.

AN, adverb. ordinis, notans originem & principium rei. Hoc ſenſu regnat in compoſitis *anherr* & *anfrauw* avus & avia, qui ſunt quaſi principes originis, unde cæteris vivendi initium: nec non in *antritt* exordium, *anfang* principium, *ankunft* primordium, *anheben* ordiri, initium capere, *anſtimmen* præludere, præcinere, *anbeiſſen* prægustare &c.

AN, adverb. copulæ: *anbinden* alligare, *anleimen* adglutinare, *annaglen* affigere, *anſetzen*, *anmachen* coagmentare, *angeboren* connatus, innatus, *angenommen* adoptatus, *anhang* appendix.

AN, adverb. intenſionis: *anreitzen* allicere, *anrichten* ordinare, *anzeigen* demonſtrare, *anhalten* detinere, *angenem* gratus, acceptus.

AN, adverb. loci, notans motum ad locum: *anlauffen* incurrere, allidere, *anblicken* intueri, *anbaten* adorare, *anlachen* arridere, *anblaſen* afflare, *anbieten* offerre.

AN, adverb. loci, notans motum in loco: *anſchreiben* annotare, *antreffen* offendere in loco vel via, *anhalten* inſtare, inſiſtere, urgere, *anbrennen* amburere.

AN, adverb. temporis: *anſtand* mora, procraſtinatio, *ich ſtehe an* hæreo, *die ſache anſteben laſſen* protelare rem vel cauſam & tempori relinquere. Et huc etiam ſpectat *annoch* adhuc.

AN, adverb. qualitatis: *anſtandig* decens, *unanſtandig* indecens.

AN, interdum eſt negandi vel privandi particula, prorſus ut *un*, de quo poſtea. Inde Cambris *anhwyl* invaletudo, a *hwyl* valetudo, *anhun* ἄϋπνία, inſomnia, ab *hun* ſomnus, *anwir* mendacium, minus verum, a *war* verum. Confer *anlot* immunis. Huc etiam referri poteſt ANLANT extorris, cognomen cujusdam Ducis Auſtriæ, terra privati, apud R. PEZIUM in Script. Auſt. in Chron. Salisburg. nec non Ducatus ANHALT, quem multi ab inopia ligni ſic dictum putant.

ANT.

Gothis & Angloſax. *and*, Francis & Alam. *ant*, ſignificat *contra*, *adverſus*, plane ut Græcis *ἀντὶ*.

Hoc ſenſu occurrit in *antlitz* facies, a *litan* reſpicere ſic dicta, nec non in *antwort* reſponſum. Quid enim eſt facies, niſi ſpecula humani corporis, radios ſuos in objecta undique ſpargens, dicente etiam PLAUTO: *adſpice contra me*. Et reſponſum quid eſt, niſi contralocutio, ſive ſermo qui regeritur alloquenti?

AUF.

Gothis, Francis & Alam. *uf*, Anglosax. *up*, Belg. *op*, Island. *off*. Adverb. latissimæ significationis.

AUF, adverb. ordinis, significans ortum & initium rei. Hinc ***aufgeben*** oriri, ***aufkommen*** in morem venire, ***aufbringen*** introducere consuetudinem, ***aufzieben, auferzieben*** educare a teneris.

AUF, adverb. ordinis, significans ultimum terminum rei. Inde ***aufessen***, ***auffressen*** totum consumere & devorare, nihil, unde alii famem levare possint, relicto, ***aufreiben*** penitus attenuare ad internecionem usque.

AUF, adverb. qualitatis: ***auffeyn*** valere, bene vel male.

AUF, adverb. intensionis: ***aufgeben*** dedere, ***aufheuffen*** cumulare, ***aufhalten*** detinere, ***aufspannen*** intendere, ***auffaben***, ***auffangen*** intercipere, ***aufmerken*** attendere, ***auflösen*** solvere, ***aufopfern*** immolare, ***aufwecken*** expergefacere, & alia innumera.

AUF, adverb. temporis: ***aufschub*** dilatio, ***aufwarten*** exspectare si quid imperetur, ***aufhalten*** prorogare, differre in diem.

AUF, adverb. numeri, repetitionem significans. Inde ***auffagen*** recitare, quasi denuo dicere.

AUF, adverb. loci, significans motum in loco: ***aufschreiben***, ***aufzeichnen***, annotare, referre in tabulas.

AUF, adverb. loci, significans motum de loco. Hujusmodi est ***aufbrechen*** iter aggredi, discedere a loco.

AUF, adverb. loci, significans *coram*, *præsto*. Inde ***auffeyn vor tag*** præsto esse ante lucem, ***auffeyn die ganze nacht*** pernoctare.

AUF, adverb. loci, significans *desuper*. Inde ***aufgiessen*** superfundere, ***aufladen***, ***auflegen*** imponere, ***aufligen*** incumbere.

AUF, adverb. loci, significans *sursum*. Inde ***aufwerts*** sursum versus, ***aufsteigen*** adscendere, ***aufbauen*** exstruere, ***aufsteben*** surgere, sursum erigi, ***auffliegen*** volare sursum de terra, ***aufheben*** levare, tollere in altum, ***aufhenken*** suspendere, ***aufblasen*** sufflare, suscitare inflando, ***aufführen*** excitare e fundamento.

AUF, adverb. privandi & removendi. Inde ***aufdecken*** detegere, tollere tegumentum, ***aufbinden*** solvere ligamenta.

AUF, adverb. aperiendi. Inde ***authun***, ***aufmachen*** aperire, ***aufbrechen*** effringere, ***aufgraben*** effodere. Huc etiam referri possunt, ***aufhauwen***, ***aufschneiden***, & alia vulgo nota.

AUF, adverb. congregandi. Talia sunt, ***aufblasen*** signum dare ad pugnam, ***aufspilen*** signum dare ad tripudium.

AUF, adverb. defectus. Inde ***aufhören*** desinere, cessare ab agendo, ***aufgeben*** deficere, quod dicitur de defectu residui in numeris. Nota formula arithmeticorum, ***zwei von zwei gebt auf***.

AUF, adverb. excessus. Inde ***aufgelt*** usura, pecunia quæ summam creditam vel permutandam excedit, ***aufmutzen*** exaggerare, ***aufschlagen*** ingravescere, quod dicitur de annona, quando pretium ejus immodice augetur.

AUF, in quibusdam compositis plures admittit significatus, quos facile invenient attenti. Idemque statuendum de particulis ***ab***, ***an***, ***aus*** &c. quæ universe tantum valent, quantum possunt.

AUS.

Adverb. latissimæ significationis, quod Gothis effertur ***us***, ***ut***, ***uta***, Anglosax. ***ut***, Francis & Alam. ***uz***, Angl. ***out***, Belg. ***uyt***, Lat. ***ex***, Gr. *ἐξ*.

AUS, adverb. locale, quod præsentiam in loco excludit: ***ausschliessen*** excludere, ***ausbleiben*** abesse, non comparere, proprie superesse, sed non coram, nec in loco.

AUS, adverb. locale, quod motum de loco includit: ***ausgeben*** exire, egredi, ***ausfallen*** decidere, item erumpere, & excursionem e loco facere, ***ausfliegen*** evolare, ***ausfliessen*** emanare, ***ausgiessen*** effundere, ***ausfüren*** educere, ***aussenden*** emittere, ***austreiben***, ***ausstossen*** expellere.

AUS,

AUS, adverb. locale, ſignificans *foris* vel *extra*, ſed citra motum. Hujusmodi eſt *auslender* peregrinus, externus.

AUS, adverb. locale, ſignificans *funditus*, *radicitus*. Inde *austilgen* exſcindere, *ausrotten* exterminare, *ausjatten* eruncare.

AUS, adverb. ordinis, ſignificans ortum & initium rei: *ausſchlagen* progerminare, *ausdenken*, *ausgrüblen* excogitare.

AUS, adverb. ordinis, ſignificans ultimum terminum rei: *auswüten*, *ausraſen* deſævire, *ausmachen* perficere, perducere ad finem, *ausreden* ſermonem abſolvere, *ausſchlaffen* dormire ad ſatietatem, *ausſauffen*, *austrinken* ebibere, exhaurire, more palatino, ne gutta ſuperſit, *ausbauwen* abſolvere ædificium, *ausſeyn* perire, finiri, ad nihilum redigi, *es iſt aus mit ihm* conclamatum eſt de illo, *das ſpil iſt aus* ſcena finita eſt, *ausgedient* emeritus.

AUS, adverb. intenſionis, augens ſignificatum: *ausbreiten* extendere, *auslöſchen* exſtinguere, *ausſpehen* explorare, *auserleſen*, *auserwehlt* eximius, egregius, præ cæteris electus.

AUS, adverb. qualitatis, ſignificans *palam*. Inde *ausruffen* proclamare, *ausſchreiben* literis publicis indicere, *ausbringen* divulgare, *ausſprengen* ſpargere in vulgus, *auslegen* venale exponere.

AUS, adverb. qualitatis, ſignificans *extra*, non ratione loci, ſed ratione præſtantiæ, quo ſenſu vulgo dicimus *extra-fein*, *extra-ſchön* &c. quando aliquid e ſorte communi excipimus. Inde *ausbund* præſtantiſſimum in ſuo genere, *überaus gelert* excellenter doctus.

AUS, adverb. ſegregandi: *ausleſen* eligere, *ausſchieſſen* ſelectum facere, *ausnemen* excipere, *ausmuſtern* reprobare.

AUS, adverb. removendi: *austhun* expungere, *ausſtreichen* delere.

AUS, adverb. privandi: *ausmergeln* emacerare, *ausweiden* eviſcerare.

B.

Interdum abſolute ponitur pro *be*, ut *bleiben* pro *beleiben* manere, *erbarmen* pro *er-be-armen* miſereri. Idemque accidit quoque in aliis præfixis, & præſertim in præfixo G. Quicquid horum eſt, ex vitio eſt, & contractione vulgi, ut in ſingulis oſtendi.

BE.

Gothis *bi*, Angloſax. *be*, Francis & Alam. *bi*, *pi*, Belg. *be*.

Olim fuit præpoſitio & adverbium; hodie eſt adverbium tantum, & extra compoſitionem inſolens.

Græcis ἐπὶ valet *in*, *cum*, *juxta*, *ſuper*, *ad*.
Gothis *bi* ſignificat *in*, *pro*, *contra*, *per*, *circum*.
KERONI Alamannorum interpreti *pi* notat *pro*, *ſecus*, *propter*.

Hodie *be*, quod in locum τῦ *bi* ſucceſſit, vix unum vel alterum ejus retinet ſignificatum. Extant tamen verba, in quibus videtur hæc quatuor denotare, (1.) *juxta*, *ſecus*, (2.) *circum*, (3.) *ad*, (4) *in*.

Exemplum primi generis eſt *begleiten* comitari.

Exempla ſecundi generis ſunt, *beſchneiden* amputare, circumcidere, *berennen*, *belagern* cingere copiis, cingere obſidione, *beſcheinen* circumfulgere, *begürten* præcingere, *beſtecken* circumdare ſudibus, *bewinden* circumligare.

Exempla tertii generis ſunt, *beruffen* advocare, *berüren* adtingere, *beſprengen* adſpergere, *beſuchen* adire.

Exempla quarti generis ſunt, *begraben* infodere terræ, *beſchweren* incantare, *beſehen*, *beſichtigen* inſpicere.

In reliquis videtur ſignificatum intendere, cujusmodi ſunt, *bedecken*, *bedencken*, *behalten*, *beveſtigen*, *bedienen*, & ſimilibus noti ſignificatus.

BE.

Interdum eſt particula privans. Gloſſ. Keron. privati *piteilte*, privetur *piteilit ſi*. Puta a *teilen* partiri, per excluſivam *pi*. Sic etiam Angloſaxonibus *bedæled* eſt expers, i. e

i. e. non particeps, destitutus, exclusus, a privativo *be*. Et hoc sensu videtur etiamnum occurrere in verbo *bevorteilen* defraudare, commodum & lucrum alteri detrahendo.

DURCH.

Vide Glossarium.

E.

Duplex est, negativum & intensivum, prorsus ut *A*. Prius in adjectivo *emsig* assiduus: posterius in substantivo *eber* porcus sylvestris. Utramque vocem dabit Glossarium.

EIN.

Omnes Antiqui habent *in*. Significatus plerumque est localis & æquipollens Latino *in*, *intus*, *intro*, cum motu in loco conjunctus, ut patet ex compositis, *einschreiben* referre in librum vel catalogum, *einblasen* inspirare, *eingraben* insculpere, & aliis sine numero.

In aliis significat locum ambientem, & explicatur per *circum* vel *intra*. Hujus generis sunt, *einfassen* circumdare, *einschrenken* intra limites cohercere.

EIN.

Sæpe idem est quod *una*, *simul*, *conjunctim*, & in compositione idem valet quod Latinis *con*. Inde *einbellig* consonans & consonanter, *einstimmen* consonare, consentire. Et alia sine numero.

EIN.

Alamannis sæpe idem significat quod *ob*, *contra*, *adversus*, prorsus ut Græcis *ἀνὰ*, in formula *ἀνὰ ποταμὸν πλέειν* adversus flumen navigare. Gloss. Keron. obstinatus *einistritter*, contumax *einstreiter*, zelotypus *einsneller*. Gloss. R. Mauri: pertinax *einuuillig*. In quibus *ein* explicatur per *gegen* & *wider*, quatenus *contra* significant. Et hujus indolis sunt etiam hodierna, *einrede* interpellatio, *einspruch* oblocutio, *einwenden* obvertere, objicere &c.

EIN.

Interdum idem valet quod *un*. Gloss. Keron. absurdum *eingilih*, alium *einlibban*. Id est, dissimilem. Hodie dicimus *ungleich*. Talis enim est tam alius quam absurdus, & sic appellari potest, quo magis ab identitate & similitudine recedit. Hoc sensu *ein* etiamnum perennat in *einfalt* simplex & simplicitas. Nam *simplex* non est unius, sed nullius plicæ homo, & ideo sic dicitur Latinis quasi *siniplex*, absque plica, non a *semel*, quasi *semel plicatus*. Ita *simplus* non est *semel - plus*, sed *sine - plus*.

EM.

Videtur profectum a Græc. *ἐν*, quod in compositis sæpe mutatur in *ἐμ*: quomodo etiam Latinis *in* & *im* sæpe permutantur.

Servit autem motui ad locum. Inde *empor* sursum, in editum, versus altum, *empören* insurgere contra magistratum.

EMP.

Est a Græc. *ἐμ*, quod sæpe intendit significatum in compositis. Et talia quoque sunt apud nos *empfahen* accipere, *empfinden* sentire, *empfelhen* commendare. Litera P. attrahitur a labiali M. ut dixi in Sect. III.

ENT.

Gothis *and*, *anda*, Anglosax. *at*, *ed*, *and*, Francis & Alam. *ant*, *ent*, *int*, *an*, *in*, Belg. *ont*. Extra compositionem nullum, in compositis varium & amplissimum habet significatum.

ENT, contra, Gr. *ἀντὶ*, *entsagen* renunciare, contradicere.

ENT, in, Gr. *ἐν*, *entzwei* in duo, *entgegen* in contrarium.

ENT, ad, cum motu in loco, *entzünden* inflammare, accendere.

ENT, ab, cum motu de loco, *entschütten* excutere, *entfliehen* aufugere, *entfüren* abducere, *entweichen* excedere &c. In quibus *ent* convenit cum Lat. *inde*.

ENT,

ENT, ab, cum motu retractivo, *entziehen* subtrahere, *enthalten* abstinere, h. e. ita tenere & cohibere animum, ut simul retrahatur a placitis.

ENT, ab, absque motu, *entlegen* remotus, procul inde situs.

ENT, adverb. ordinis, significans ortum & principium rei, fontium & fluminum in *entspringen*, arborum & plantarum in *entspriessen*, aliarum rerum in *entstehen*.

ENT, adverb. ordinis, significans ultimum terminum rei. Huc spectat *entschlaffen* diem supremum obire.

ENT, adverb. numeri, significans *rursus*. Inde *entlonen* remunerari, retribuere, Anglosax. *ed-leanian*, forte a Græc. αὖθις iterum.

ENT, adverbium intendendi, significatum augens in compositis. Hujusmodi sunt, *entschliessen* decernere, *entscheiden* dirimere, *entblössen* denudare, *entbrennen* exardescere, *entfremden* alienare, *entfernen* absentare, removere.

ENT, adverb. privativum. Sic *entrüsten*, *entehren*, *entwaffnen*, *entkleiden*, *enterben*, *entleiben*, *enthaubten*, nihil aliud significant, quam privare aliquem tranquillitate, honore, armis, vestimentis, hæreditate, vita, capite. Quibus addi possunt, *entwönen* desuescere, a consuetudine abducere, *entspanen* ablactare, privare ubere. Hæc particula oritur ab *anen* privare, facere ut careat.

ENT, adverb. remittendi, *entbinden* solvere ligamenta.

ENT, interdum idem est quod *los* liber, solutus. Inde *entlassen* dimittere e nexu, *entsetzen* liberare obsidione.

ENZEN.

Non est mera terminatio, sed ex substantivis & adjectivis facit verba moralia & imitativa, ob causas in Glossario memoratas.

ER.

Particula Francis & Alam. propria, & per omnes vocales, *ar*, *er*, *ir*, *or*, *ur*, audita, variæ & latissimæ significationis in compositis. Interdum utuntur anastrophe, dicendo *re* & *ri*, pro *er* & *ir*.

Olim erat præpositio, significans *ex*. Gloss. Keron. ex *er*, ex alio *er indremu*, ex hoc *er diu*, ex illo *er einemu*, ex lege *er euu* &c. Scriptores Islandici dicunt *or*. VEREL. in Ind. pag. 115. *or heliu heimta* e faucibus mortis eripere. Hodie non amplius est præpositio, sed adverbium præpositivum tantum.

ER, adverb. locale, significans *super*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *ar* super. Inde ARMORICA regio maritima, vel supra-marina, a *mor* mare. ARELATE urbs supra paludes, vel Rhodano imposita, a *llaid* cœnum, vel *llaith* humidum. Hoc sensu etiamnum dicimus, *ersteigen*, i. e. *übersteigen* transcendere. Postea ab elevatione locali ad res omnes, quæ substratum habere videntur, transferri cœpit. Inde *erleben*, i. e. *überleben* supervivere, vivendo superare, *sich erheben*, i. e. *sich überheben* efferre se super alios.

ER, adverb. ordinis, significans initium rei: *erbauen* exstruere e fundamento, *erziehen* educare a teneris.

ER, adverb. ordinis, significans ultimum terminum rei. Huc referri debent *erstechen*, *erschlagen*, ita percutere atque ita fodere, ut mors inde sequatur: & quædam mentis actiones, cujusmodi sunt, *ergründen* perscrutari, *erschöpfen* exhaurire cogitando.

ER, adverb. intendendi, sensum reddens fortiorem, ut ἀρι apud Græcos. Ad hanc classem spectant, *erhalten* servare, *erretten*, *erlösen* liberare, *erquicken* reficere, *ergeben* dedere, *ergreiffen* arripere, *ernahren* sustentare, *erkennen* cognoscere, & alia sine numero.

ER, adverb. segregandi. Patet ex compositis, *erlesen*, *erwehlen*, *erkiesen* eligere, legere ex multis.

ER, adverb. privandi. Inde *erblöden* timorem exuere, *sich erblöden* audere. Cum hac particula convenit Latina *re* in verbis *recludere*, *revelare*, i. e. clausum aperire, velatum manifestare.

ER, adverb. aperiendi, ejusd. qualitatis ut *auf*. Hinc promiscue dicimus *erbrechen* & *aufbrechen* effringere, aperire rumpendo.

ERZ.

ERZ.

Vide Gloſſarium.

FUR, *für*.

Vide Gloſſarium.

G.

Sæpe abſolute ponitur pro *ge*, ut B. pro *be*. Talia ſunt, *gleis* pro *ge-leis* orbita, *gnad* pro *ge-nad* gratia, *glid* pro *ge-lid* membrum, *glimpf* pro *ge-limpf* æquitas, *gleich* pro *ge-leich* ſimilis, *glauben* pro *ge-lauben* credere, *gönnen* pro *ge-unnen* favere, *begleiten* pro *be-ge-leiten* comitari. Similia reperiuntur apud priſcos. Ita Francis *girron* pro *ge-irron* errare, *irkoboron* pro *ir-ke-oboron* conſequi, adipiſci. Latinis *cogo* pro *coago*.

GE.

Gothis *ga*, Angloſax. *ge*, Francis & Alam. *ga, ge, gi, ka, ke, ki, cha, che, chi*. Linguæ Septemtrionales carent. Belgæ nobiſcum utuntur *ge*.

GE, adverb. locale, ſignificans *prope*. Inde Gothis *garaznans* vicini, a *razn* domus. Angloſax. *gebure* vicinus, a *bur* colonus vel habitaculum. Germanis *gelegen* prope ſitus, a *ligen* jacere, *gelangen* pertingere, a *langen* tangere.

GE, adverb. aggregandi, ſignificans *una, ſimul, pariter*. Inde *geſteben* adſentiri, una ſentire, *gehellen* conſonare, una ſonare, *geleiten* comitari, una ducere. Ita etiam Gothis *gaquiman* convenire, una venire, *gawithan* conjugare, una jugare. Cum hac particula convenit Latina *co* in verbis *co-eo*, *co-apto* &c.

GE, aggregat ſpecies rerum ſub uno genere, & tunc eſt ſignum & medium faciendi collectiva. Inde *geſtirn* aſtra, *gebeine* oſſa, *geſtreuch* dumetum, *geſchmeiſs* inſecta, *gewürm* reptilia, *getraide* frumentum, *gebürge* montana, *geſchmeide* fabrilia, *gefilde* campeſtria, *getranke* ſorbilia &c.

GE, nominibus ſociorum præpoſitum ſignificat participem ejus rei cui præfigitur. Exempla vetera & nova vide in *geſell* ſocius.

GE, eſt nota præteriti in verbis: ſed infinitivo præfixum, plerumque inutile ornamentum eſt, & ſignum nihil ſignificans, niſi quod aliquando videtur ſenſum augere.

GE, in reliquis vocabulis eſt particula plerumque otioſa, principem tenens locum ornatus potius quam officii cauſa, utpote quæ ſalvo & integro ſenſu abeſſe & adeſſe poteſt, cum in illis nec præpoſitio ſit, nec adverbium, nec ullam orationis partem conſtituat, & antiquitate magis quam utilitate ſe commendet.

I. Y.

Augmentum initiale apud Francos, ſed parum frequens. Extat tamen *iſol* pro *ſol* apud WILLERAMVM Merulæ Cap. V. 2. *min hoibet is iſol douwes*, caput meum plenum eſt rore. Cambri Germanicas voces plerumque augent incœptivo *y*. Talia ſunt, *yſper* haſta, *yſtang* pertica, *yſtol* ſella, *yſtorm* tempeſtas.

In Lingua hodierna uſus hujus præfixi exiguus eſt, quamvis non nullus. Dicimus enim vulgo *y-doch* pro *doch* veruntamen, attamen. Et huc fortaſſe etiam ſpectat *y-bel* pro *bal* malum. Utrinque ſenſus dictionis intenditur.

IN.

Alias præpoſitio eſt, quæ in omnibus derivatis intimum rei ſignificat, ut patet ex derivatis *innen* intus, *inner* intra, internus. Quando vero officio fungitur præfixi, tunc eſt vel adverb. *loci interioris*, vel adverb. *intenſionis*, ſenſum reddens validiorem. Ad priorem claſſem ſpectat *inwendig* introverſus: ad poſteriorem, *inſtandig* inſtanter, *ingedenk* memor, *inhalten* ſiſtere, ſtare facere curſum vel motum rei.

K.

Interdum idem eſt quod G. vel *Ge* in compoſitis. Inde *klug* pro *ge-lug* prudens, perſpicax, a *lugen* videre: *knix* pro *ge-nix* genuflexio, a *neigen* inclinare: & fortaſſe etiam *kwelle* pro *ge-welle* fons. Quidam huc etiam referunt *kringel* pro *ge-ringel* ſpira.

MISS.

MISS.

Gothis effertur *missa*, Anglosax. *mis*, *missen*, Francis & Alam. *missi*, Gallis *mes*, Italis & Latino-Barbaris *mis*.

MISS, adverb. privandi. Inde *mislingen* successu privari, *misspreisen* vituperare, contemnere, laudem detrahere. Galli eodem sensu dicunt *mespriser*, a *preisen* laudare.

MISS, adverb. qualitatis, inprimis *defectus*, *erroris*, & *pravitatis*.

MISS, defectum rebus, quibuscum jungitur, communicat. Inde *missgönnen* invidere, non favere, *missfallen* displicere, non placere, *misstrauwen* diffidentia & diffidere, a defectu fiduciæ, *missbellig* discors, a defectu concordiæ vel consonantiæ, ut dixi in *hallen* sonare.

MISS, errorem rebus, quibuscum jungitur, communicat. Inde Islandis *mismæle* lapsus linguæ, Germanis *missgeburt* monstrum, fœtus naturæ erroneus, *missverstand* error in sensu vel intellectu.

MISS, pravitatem actionibus, quibuscum jungitur, communicat. Inde Latino-Barbaris *misfacere* pro delinquere; Germanis *missetat* delictum, malum factum, *missbrauchen* abuti, male uti; Italis *misfatto* maleficium; Gallis *mesdisant* maledicus, *meschant* malus, improbus, quasi *mes-agent* male agens, interprete FERRARIO.

NACH.

Vide Glossarium.

OB.

Sensum intendit in compositis. Inde *obacht* observantia, *obhut* custodia, *obsiegen* vincere. Reliquos significatus vide in Glossario.

OR.

In compositis Anglosaxonicis plerumque est signum privationis. Inde *or-dæle* expers, *or-mæte* immensus, *or-mod* desperatus, *or-wurthe* ignominia.

In aliis compositis significationem habet inchoativam: & tunc frequentius dicitur *ur*, quod vide.

RE, RI.

Idem quod *er* & *ir*, per anastrophen. Gloss. Lips. *ribaridos* denudasti, *rebarnussi* revelatione. Id est, *irbaridos* & *erbarnussi*, ab intensivo *er*, & *baren* denudare, manifestare. Hodie non amplius occurrit.

UM.

Vide Glossarium.

UN.

Particula latissime regnans, Gothis, Anglosax. Francis & Alam. *un*, Belgis *on*, Cambris *an*, Septemtrionalibus *o.* & *u.* Græcis *ἀ* & *ἀν*, Latinis *in* & *im*. Præfigitur substantivis & adjectivis. In illis varium admittit significatum, in his unum tantum.

UN, substantivis præfixum, significat defectum. Sic impotentia a privatione virium dicitur *unmacht*, & ignominia a privatione honoris *unehre*.

UN, substantivis præfixum, significat excessum. Gloss. Keron. nimis *unmez*. Eodem sensu intemperantia hodieque dicitur *unmasse*, utique a nimio, quod mensuram excedit.

UN, substantivis præfixum, vim habet negandi. Inde *unchrist* non-christianus, alienus a Christo, *ungunst* non-favor, malevolentia, *unmusse* non-otium, occupatio, *unzeit* tempus intempestivum, & alia innumera; in quibus aliqua etiam sensum privativum admittunt.

UN, substantivis præfixum, significat pravitatem naturæ. Talia sunt, *unmensch* homo immanis, *unart* prava indoles, *unkraut* mala herba, *unthier* mala bestia, *unstette* locus malus, & transeunti nocivus.

UN, substantivis præfixum, significat vitium in agendo. Inde *unthat* scelus, factum flagitiosum.

UN, substantivis præfixum, sensum intendit. Hinc casus extraordinarius, sed tristis & fatalis vocatur *unfall*, & quisquiliæ *ungenist*.

UN, adjectivis præfixum, semper negandi vim habet. Inde *unsterblich* immortalis, *unwürdig* indignus, & alia sine numero.

UNTER.

Vide Glossarium.

UR.

Gothi, Franci & Alamanni habent *ur*, Saxones *or*. Significatus suos accipit, partim ab *ar* principium, partim ab *er* ex, partim a *vor* ante, coram.

UR, adverb. ordinis, significans principatum in exsistendo & operando. Inde *urwesen* essentia primitiva, *urbild* archetypus, imago primitiva, *uranen* proavi, genitores avorum, *urbau* rudera, fragmenta ruinarum, sic dicta, quod novo ædificio præstruantur. Et huc etiam spectat ex Glossis Boxhornianis: *uruuerchman* artifices. Nam artifex est operis sui princeps & primus auctor. Hodie *urwerckmann* commode dici posset de VERBO, per quod omnia facta sunt.

UR, adverb. ordinis, significans ortum & initium rei. Inde Gothis *urruns* oriens, quasi cursus ab ortu, Germanis *urheber* incœptor, auctor originis, *ursache* principium, causa originis, *ursprung* scaturigo, initium saliendi, vel saltus ab ortu.

UR, adverb. temporis, idem significans quod *vor* ante. Inde *urfriede* pristina amicitia, *urfede* pristina inimicitia.

UR, adverb. loci, idem significans quod *vor* coram. Talia sunt, *urgicht* confessio judicialis, quia coram judice facta, *ursal* traditio, quia coram testibus facta.

UR, abverb. loci, significans motum de loco. Inde Gothis *urrinnan* exire, *urrune* exitus e vita. Et huc videtur etiam referri posse e Lingua Francorum *urstend* resurrectio, surrectio e sepulchro.

UR, adverb. intendendi, sensum reddens auctiorem, plane ut apud Græcos ἄρι. Inde Francis *urmari* percelebris, perquam famosus, *urdruzzig* pertæsus. Quæ, etiamsi hodie sint inusitata, non carent tamen similibus. Talia sunt, *uralt* pervetustus, valde antiquus, *urplötzlich* derepente, *urbietig* officiosus. Et huc etiam referri debent, *urkund* testimonium, a *kunden* notum facere, & *urlaub* venia, a *lauben* permittere.

UR, adverb. privandi, sed obsoletum. Gloss. Boxh. *urherzer* excors. Gloss. Lips. *urrehton* iniquitatibus. Gloss. Pez. spadonis *uruuires*. Gloss. Keron. exheredet *erurerbe*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *or-dæle* expers, *or-leahtre* inculpatus, *or-mæte* immensus, *or-sorgh* incuriosus, *or-truwian* diffidere. VEREL. in Ind. *or-endur* sine spiritu, mortuus, *or-sakr* extra culpam, *or-witi* amens &c. Confer *er*.

UR, in monumentis Francorum continuo permutatur cum *er*. Quod iis, qui verum verborum sensum assequi volunt, scitu maxime necessarium.

VER.

Gothis *far* & *fra*, Anglosax. *fra* & *for*, Francis & Alam. *far*, *fer*, *fir*, *fora*, *furi*, per omnes vocales, & sæpe etiam cum *Vau*. Particula inseparabilis, vario & multiplici significatu pollens in compositis, extra composita nullo.

VER, sensum intendit. Inde *vermehren* augere, *verbessern* emendare, *verharren* persistere, *verzagen* desperare, *verhindern* impedire, *verspotten* illudere, *verordnen* disponere.

VER, sensum remittit: *verachten* contemnere, *verlernen* dediscere, *verzeihen* ignoscere, *verschmerzen* dedolere, *vertoben* desævire. Et huc etiam spectat ex Versione Sacra Deut. XXVIII. 55. *vergönnen* invidere, non favere. Talia sunt apud priscos permulta in omnibus Dialectis. Ita Gothis *frakunnan* est contemnere, quod est quasi notitiam alicujus aversari: Alamannis *farhugan* spernere, non meminisse, *faruuanan* desperare, non sperare, *farcboraner* reprobus, non lectus nec probatus &c.

VER, nota erroris, in agendo vel dicendo. Hinc, quando lingua præcurrit mentem, id vulgo vocamus *versprechen*, errorem calculi committere *verrechnen*, non satis sibi prospicere *versehen*. Et tale quoque est Gallicum *fourvoyer* aberrare a via, quod MENAGIUS in Etymologico omisit.

VER,

VER, nota pravitatis, in actione vel oratione. Sic *verſprechen* aliquando eſt maledicere, obtrectare, & occurrit eo ſenſu in Sacris Literis Jud. IX. 23. Similia ſunt, *verwürken* delinquere, *verdenken* ſuſpicari, *verdacht* ſuſpicio criminis, *verraten* prodere, pravum conſilium dare, *verfüren*, *verleiten* ſeducere, corrumpere, *verleumden* diffamare, h. e. ita vulgare, ut infamia inde exiſtat. In quibus idea mali particula *ver* pulcre exprimitur. Compoſita antiqua vide in *forlegani.*

VER, nota privationis: *vervorteilen* defraudare, commodo & lucro privare.

VER, nota negationis: *verſagen* recuſare, dicendo abnuere.

VER, nota deſtructionis: *vergeben* tabeſcere, *verweſen* interire, putreſcere, *verligen* ſitu corrumpi, *verderben* quocunque modo corrumpi.

VER, adverb. ordinis, ſignificans ultimum terminum rei. Inde *verblüben* defloreſcere, *verbluten* ſanguinem profundere usque ad ultimam guttam. Et huc etiam ſpectant verba diſſipandi & decoquendi bona ad ultimum usque obolum: ſcortando *verburen*, comeſſando *verpraſſen*, *verſchlemmen*, *verſauffen*, ludendo *verſpilen*, quocunque modo *verthun.*

VER, adverb. eventus, ſignificans *fruſtra.* Hinc id, quod fruſtrà datur vel impenditur, vocatur *vegebens*, *vergeblich*

VER, adverb. eventus, ſignificans *proſpere.* Sic de homine, cui optime proſpectum eſt, dicere ſolemus *er iſt verſorget*, felicem curarum eventum hac particula indicantes.

VER, adverb. copulæ: *verſprechen* promittere, *vermælen*, *verheuraten* conjugare, connubio jungere.

VER, adverb. viciſſitudinis, ſignificans commutationem unius rei cum alia, veſtimentorum cum veſtimentis in *verkleiden*, domicilii cum domicilio in *verhauſen*, mercium cum pretio in *verkauffen*, uſus cum pretio in *verpachten*, *vermieten.*

VER, adverb. loci, ſignificans *trans.* Inde *verſetzen* transponere, translocare, *verpflanzen* transplantare.

VER, adverb. loci, ſono & ſignificatu conveniens cum Alamannico *fer* procul. Huc ſpectant, *verreiſen* proficiſci, *verweiſen* relegare, *verjagen* fugare, *vertreiben* expellere, profligare.

VOLL.

Vide Gloſſarium.

VOR.

Vide Gloſſarium.

WAN.

Vide Gloſſarium.

WEG.

Vide Gloſſarium.

Y. vide I.

ZER.

Apud Francos & Alam. decurrit per omnes pene vocales, & dicitur promiſcue *zar*, *zer*, *zir*, *zur*, ſed apud illos tantum. Nam reliqua veterum idiomata hanc particulam inſeparabilem, & ſe ſola nihil ſignificantem, ignorant. Saxones inferiores dicunt *ter*, Latino-Barbari per metatheſ. *tra* & *tri.* Inde *trabattere* pedibus conculcare, *tribattere* verberibus obruere. Illud a *pedden* calcare, hoc a *batten* cædere. Utrumque in Lege Salica.

ZER, adverb. intendendi, ſenſum reddens fortiorem. Gloſſ. Keron. ſcrutandi *zarſuabchane.* Gloſſ. Pez. temporalis *zurganglihiu.* Similia ſunt, *zernichten* annihilare, *zerteilen* dividere, & alia bene multa.

ZER, adverb. privandi, ſenſum remittens aut excludens. Gloſſ. Pez. tædere *zurluſtan*, faſtidioſus *zurluſtlihher.* Gloſſ. Schilt. *zurtriuue* perfidus. Hodie in nullo compoſito occurrit.

ZER, adverb. ordinis, ſignificans ultimum terminum rei. Gloſſ. Pez. occidendum *zirpizanne.* A *pizan* (*beiſſen*) cædere. Ejusdem indolis ſunt, *zerreiſſen* dila-

dilacerare, *zerhacken* concidere, & alia permulta, quibus *zer* non divisionis, sed destructionis causa præponitur.

ZU.

Gothis *du*, Anglosax. *to*, Francis & Alamannis *za*, *ze*, *zi*, *zua*, *zuo*.

ZU, adverb. qualitatis, bonæ vel malæ. Inde *zustand* status, conditio bona vel mala, *zufall* casus, bonus vel malus.

ZU, adverb. quantitatis. Inde *zunemen* crescere, grandescere, capere augmentum, *zusetzen* addere, adjicere, *zuwachs* accrementum.

ZU, adverb. excessus: *zuhoch* nimis altum, *zulang* nimis longum, *zuvil* nimium, nimis multum, *zuspat* sero nimis, *zuwarm* nimis calidum &c.

ZU, adverb. intensionis, ut ζα apud Græcos. Hujus generis sunt, *zubereiten* parare, præparare, *zulassen* concedere, *zuschliessen* claudere, *zureden* instare verbis, *zuvor* ante, *zuwider* contra, adversus, *zusamen* conjunctim.

ZU, adverb. ordinis, significans ultimum terminum rei. Hujusmodi est *zubringen* transigere, ducere tempus ad finem usque.

ZU, adverb. copulæ. Inde *zusagen* promittere. Promissa enim moribus antiquis dabantur manu stipulata, id est, de manu ad manum. Forte etiam Latinis a pressione pollicis dicitur *polliceri*.

ZU, significat clausum, sicut *auf* apertum. Hinc vulgo dicimus, *die thür ist zu* janua clausa est, item *zuthun*, *zumachen* claudere, clausum facere, *zufrieren* congelare, *zuheilen* vulnus hians sanando jungere & cute obducere, *zudrucken* oculos comprimendo claudere, suos vel alienos, *zuscharren* terra obruere.

SECTIO VI.

De literis & particulis terminantibus.

Quanta sit literarum & particularum in *capite* vocum potestas, paulo ante ostensum. Nunc, quæ sit earum virtus & usus in *fine*, exponendum restat. Nam ab his minutiis pendet totum *originationis* negotium, adeo ut sine illis nullum vocabulum (exceptis verbalibus, quæ nullius literæ nec particulæ interventu a verbis suis formantur) ab alio legitime derivari possit.

Quemadmodum autem multa sunt *Præfixa*, quibus in componendo, ita multa sunt *Subfixa*, quibus in derivando utimur. Si quæratur, unde sit tanta particularum diversitas, tantusque tam præcedentium quam subsequentium numerus? Respondeo: multitudinem & varietatem rerum & idearum peperisse multitudinem & varietatem particularum. Enim vero si medium derivandi & componendi unum tantum fuisset & simplex, non varium aut multiplex, res & ideæ rerum innumeræ mansissent anonymæ & vocabulis destitutæ. Igitur necessitas vocabulorum provida, ut posset augere numerum compositorum, & ex uno fonte plures deducere rivulos, & res singulas variis nominibus discernere, tot commenta est particulas, quot videbantur negotio sufficere.

Videamus, quænam sint illæ, quibus ab antiquo in derivando utimur, quasque usus perennis ad ultimas vocabulorum sedes ablegavit. Nam his probe cognitis & perspectis, in progressu Operis patebit, quid in Derivationibus jure fieri possit, necne.

AT.

Medium formandi substantiva a verbis, & abstracta a substantivis. Inde
monat mensis, a *mon* luna.
heimat patria, ab *heim* locus natalis.
zierat ornamentum, a *zieren* ornare.
schraia: palus infamis, in Jure prov. Alam. Cap. CLXXXVIII. 4. a *schreien* clamare.

Huic terminationi similes sunt in aliis vocibus OD, OT, UT, ED, ET, imo etiam DA, DE, TE, quæ certe non differunt ab AT, nisi literarum convertibilium transpositione. Quod vel hinc patet, quia promiscue dicimus *zierde* & *zierat*.

Galli permultis utuntur vocabulis in *ade* desinentibus, cujusmodi sunt *promenade*, *barricade*, & similia, quam illi terminationem videntur a nostris accepisse.

BAR.

BAR.

Quamvis non ſit mera terminatio, & medium componendi potius, quam derivandi: eſt tamen particula *poſtpoſitiva*, ab ultimo loco inſeparabilis, extra compoſitionem inſolens, & nullius in oratione uſus, maximi vero in compoſitis. Nam ex ſubſtantivo facit adjectivum ſui generis, & adjectivo novum ſenſum, quem ante non habebat, communicat.

BAR.

Idem quod Latinis *fer* & *ger* in compoſitis, omnino a *baren* ferre. Inde
Perſis *beigam-ber* propheta, quaſi novi aliquid afferens.
Anglosaxonibus *wæſtmbære* fructifer, *dead-bære* mortifer, *tacn-bora* ſignifer.
Longobardis *ſchilpor* armiger vel ſcutifer.
Francis *undhancpare* ingratus, in Gloſſis Boxhornianis, i. e. qui gratiam non refert.
Germanis *laſtbar*, *fruchtbar*, *zinsbar* qui onus, fructum, cenſum fert, *dankbar* qui gratiam refert, *wunderbar* qui admirationem adfert. Plura non addo, quoniam ex his reliqua turba dijudicari poteſt.

BAR.

Sono & ſignificatu convenit cum Lat. *par*, & in compoſitis notat modo *aptum* & *idoneum*, modo *ſimilem* & *æqualem*, prorſus ut Latinis *par*. Talia ſunt:
mannbar nubilis, apta viro.
ſchöppenbar par Scabino, aptitudine Scabinus.
vogdbar majorennis, defenſori ſimilis, qui ſe ipſum tueri & rebus ſuis præeſſe poteſt.
brauchbar aptus ad uſum.
ſtreitbar bellicoſus, par certamini, aptus ad bellum vel militiam.
erbar illuſtribus æqualis.
thingsbar qui in Judicio teſtari poteſt, vox Islandica apud VEREL. in Ind.

Adjectivis annexum, ſimilitudinem ſocio tribuit. Inde *offenbar* evidens, manifeſto ſimilis, *ſonderbar* ſingularis, privo ſimilis, *lautbar* divulgatus, ſonoro ſimilis. Et alia ejusdem cenſus.

BAR.

Interdum idem eſt quod *fer* facilis, a *faren* facere. Inde *heilbar* ſanatu facilis, *unheilbar* inſanabilis, immedicabilis, ab *heilen* ſanare. Et talia quoque ſunt, *kennbar* cognoſcibilis, cognitu facilis, *haltbar* ſervabilis, ſervatu facilis, *dienſtbar* officioſus, ad ſerviendum facilis, *einbar* ſocialis, conjungi facilis.

D.

Medium formandi ſubſtantiva a verbis, aliisque partibus orationis. Ita *brand* incendium derivatur a *brennen* ardere,
ſchuld debitum a *ſollen* debere.
hemd induſium ab *heimen* tegere.
gelübd votum a *loben* promittere.
gemæld pictura a *malen* pingere.
fed inimicitia a *fien* odiſſe.
gegend plaga, loca oppoſita, a *gegen* contra.

Et ſic alia ab aliis. Confer exempla in DE. In reliquis, quæ huc referri non poſſunt, D. eſt litera participialis, & nota originis ex participio. Solent enim Priſci ex participiis formare ſubſtantiva, & terminationem participialem derivatis relinquere, tanquam cuſtodem originis. Hæc una litera nos quaſi manu ducit ad permulta vocabulorum ſecreta intelligenda, quæ certe ſuam ſignificandi vim non aliunde habent quam a præſentis temporis participio, a quo oriuntur. Hujusmodi ſunt,
abend veſpera, ab *aben* deficere.
heiland ſervator, ab *heilen* ſervare.
freund amicus, a *freyen* amare.
feind inimicus, a *fien* odiſſe.
wind ventus, a *wehen* flare.
mond luna, a *manen* monere.

DE.

Gothi habent *da* & *tha*, Angloſaxones *de* & *the*, Franci & Alamanni *da* & *di* &c. Latini *do*.

Et primo quidem illis eſt medium formandi ſubſtantiva e verbis. Inde Gothis *trawaida* fiducia, a *trawen* fidere; Francis & Alam. *purdi* onus, a *baren* ferre, *ſculdi* noxa, a *ſculen* debere, quia pœnam legibus debet.

 Secun-

Secundo ex adjectivis. Inde Gothis *hauhitha* altitudo & gloria, ab *hoch* altus; Anglosaxonibus *yrmthe* paupertas ab *arm* pauper; Francis & Alam. *rheinida* mundities, a *rein* mundus. Ita Latinis *albedo* ab *albus*, *nigredo* a *niger* &c. per terminationem *do*.

Tertio ex substantivis. Inde Anglosax. *theofde* furtum, a *theof* fur. Germanis *leumde* fama, a *leum* sonus & auditus.

Quarto medium formandi collectiva. Tale est Anglosax. *eowde*, *eowthe* grex, ab *eow* ovis.

Hodie D. & DE. in negotio derivationis promiscue usurpamus, & utriusque particulæ ope innumeras voces procudimus. De simplici D. vidimus paulo ante. Ad alteram classem spectant,

freude gaudium a *freuen* lætari. *warmde* calor, a *warm* calidus.
zierde ornamentum, a *zieren* ornare.

Plura vel librum aperienti occurrent, ut necesse non sit, singula repetere. Confer TE.

DER.

Medium formandi substantiva e verbis, aliisque orationis partibus.

Ita a *galen* cantare Islandis derivatur *galder*, & præposito sibilo *skalder* musicus, poëta, incantator. Et huc etiam spectant, *bruder* frater uterinus, a *bru* venter. Item *gelender* reclinatorium a *lenen* inniti. Confer TER.

E.

Facit substantiva ex adjectivis. Talia sunt,

kürze brevitas a *kurz* brevis. *ebene* planities ab *eben* planus.
strenge rigor a *streng* rigidus. *güte* bonitas a *gut* bonus.
tiefe profunditas a *tief* profundus. *röte* rubor a *rot* rubeus.

Et alia sine numero. In quibus formandis Franci utuntur medio I. quia scilicet vocales permutantur. Inde illis *nahi* vicinia, hodie *nahe*, a *nah* propinquus; *derbi* utilitas a *derb* utilis; *nazzi* humiditas, hodie *nässe*, a *naz* humidus. Sæpe etiam Græcis simplices vocales sunt derivandi media. Ita *πρωΐα* hora matutina a *πρωΐ* mane.

ED. ET. ETH.

Convenit cum *at*, *od*, *ut*, eundemque usum præstat antiquis in substantivis formandis. Ita Francis *duged* est virtus, a *dugen* valere: Suevis *sterbed* pestilentia, a *sterben* occidere.

EI.

Terminatio Gothica, nec alibi facile reperiunda, cujus ministerio fiunt nonsolum substantiva in genere ex quacunque orationis parte, sed etiam abstracta a concretis, & collectiva a singularibus.

Hujusmodi sunt apud Gothos, *dalei* vallis, a *dal* deorsum: *andei* finis, ab *anden* privare: *magathei* virginitas, a *magath* virgo: *managei* multitudo, a *manag* multus.

Et in hodierno idiomate, *lakei* cursor, a *laken* currere: *heuchelei* simulatio, ab *heucheln* simulare: *zauberei* magia, a *zaubern* incantare: *malerei* pictura, a *maler* pictor: *zankerei* litigium, a *zanker* litigator. Et huc etiam spectat collectivum *reiterei* equitatus, a *reiter* eques.

Franci & Alamanni pro *ei*. utuntur litera Pythagorica Y. vel duplicato II. in formandis tam substantivis quam abstractionibus. Talia sunt apud KERONEM in Glossis:

fullii satietas, a *foll* plenus. *managii* multitudo, a *manag* multus.
setii satietas, a *sat* satur. *uppigi* otiositas, ab *uppig* otiosus.
horsamii obedientia, ab *horsam* obediens. *heily* salus, ab *heil* salvus.
finstrii tenebræ, a *finster* opacus. *heilanty* salutare, ab *heilant* servator.
fartraganii tolerantia, a *fartragan* sufferre. *huuialibby* qualitas, a *huuelih* qualis.
abulkii iracundia, a *belgan* irasci. *stadigii* stabilitas, a *stadig* stabilis.

EL.

Medium faciendi substantiva, adjectiva, diminutiva, ex quacunque parte orationis. Prisci habent *al*, *el*, *il*.

Ad

Ad primam classem spectant (1.) quæ formantur a verbis, ut *stachel* aculeus, a *stechen* pungere: *speichel* sputum, a *spocken* spuere: *fliegel* ala, a *fliegen* volare: *grewel* abominatio, a *grawen* horrere: *sidel* scamnum, a *sitten* sedere: *wachtel* coturnix, a *wachten* excubare, quia noctu vigilat. (2.) quæ formantur a substantivis, ut *eichel* glans, ab *eiche* quercus: *igel* erinaceus, ab *ecke* acies, *horsel* Belg. musca equaria, ab *hors* equus. (3.) quæ formantur ab adjectivis, ut *rötel* creta rubra, a *rot* ruber.

Ad secundam classem: *lützel*, *lyttel* parvus & paucus, ab Anglosax. *lyt* parum.

Ad tertiam classem: *schenkel* crus, a simpliciori *scanc* tibia, quo utitur Lingua Anglosaxonica, & hodie Anglica: *farkel* porcellus, a Belgico *vark* porcus: *bordel* lupanar, parva domus, ab Anglosax. *bord* domus.

EN.

Ut *ειν* apud Græcos, ita *an*, *on*, *en* apud Majores nostros est terminatio infinitivi in verbis; sed & medium formandi infinitivos a substantivis, vel aliis orationis partibus. Ita a *span* uber est *spenen* lactare: ab *end* finis *enden* finire: a *sonn* sol *sonnen* apricari, soli exponere. Et sic alia ab aliis.

EN.

Ex substantivis facit adjectiva, & ex præpositionibus adverbia.

Ad primum genus spectat, *eiseren* ferreus, quod est a Belgico *yser* ferrum: *eren* æneus, quod est ab obsoleto *er* metallum: *gülden* aureus, a *gold* aurum: *fellen* pelliceus, a *fell* pellis.

Ad secundum, quando ab *aus* ex, fit *aussen* extra; ab *in* in, *innen* intus.

EN.

Sæpe est nota verbi substantivati, ut *laden* pro taberna, a *κλείειν* claudere, *schöppen* scabinus a *schöppen* jus dicere: vel substantivi aliunde oriundi, ut *küssen* cervical, a *κοττὶς* caput: vel inutile augmentum finale, cujus ratio nulla reddi potest.

END.

In derivatis *tugend* & *jugend* virtus & juventa, est terminatio per epenthesin vitiata ex *at*, *et*, *ot*, *ut*. Nam prisca vocabula sunt *tuged*, *duguth*, *jogoth*, *juguth*, quæ postea auctoribus Francis mutata sunt in *tugend* & *jugund* inserto N. Belgæ brevissime dicunt *deugd* & *jeugd*.

ENZEN.

Non est mera terminatio, sed ex substantivis & adjectivis facit verba moralia & imitativa, ob causas in Glossario memoratas.

ER.

In nominibus officiorum, quorundam judicio non est mera terminatio, sed idem quod Latinis *vir*, Cambris *ur*. Hinc PEZRONIUS in Antiquitatibus Celticis existimat, pistorem Germanis vocari *becker*, quasi virum panis, a Phrygia voce *beck* panis, & Celtica *ur*. Huic conjecturæ favere videtur, quod multa nomina in *er* desinentia, passim in Dialectis terminantur quoque per *man* vir, tanquam *man* & *er* sint synonyma. Ita Belgis *schipper* & *schipman* est nauta, Anglis *plower* & *plowman* arator, Germanis *krieger* & *kriegsman* bellator, *kauffer* & *kauffman* mercator, *arbeiter* & *arbeitsman* operarius, *burger* civis, olim etiam *burgman*, *reiter* eques, olim etiam *reitman*.

Huc etiam referri possunt *orator* & *triarius* & multa Latinorum hisce similia, in quibus *or* & *arius* virum designare videntur.

Nec abhorrent ab hoc significatu Gentilia, quæ ope hujus particulæ e nominibus locorum, urbium & regionum formantur, qualia sunt, *Oesterreicher* Austriacus, *Leipziger* Lipsiensis.

In reliquis vero nominibus, ubi significatus hominis vel viri locum habere non potest, *er* est simplex terminatio, & medium formandi substantiva e verbis vel aliunde, ut *or* apud Latinos in *candor* & *splendor*. Talia sunt, *zunder* fomes a *zünden* inflammare, *wecher* flabellum a *weben* ventum facere, *ecker* glans ab *eik* quercus. Et huc etiam spectant monetarum nomina, *thaler* & *kreuzer*, a *thal* vallis & *kreuz* crux.

ER.

Utimur in comparativis formandis, ut Latini *or*, in *doctior*, *brevior* &c. Ita a positivo *bas* bonus fit *besser* melior, a *stark* fortis *sterker* fortior. Et huic negotio nulla aptior

aptior est particula. Nam *er* priscis significat *ante*. Hinc positivo annexum, significatum ejus intendit, gradumque ei communicat, quem ante non habebat. Nam *ante* nonsolum de tempore & loco, sed etiam de qualitate dicitur.

ERN.

Hoc instrumento facimus adjectiva e substantivis: *gläsern* vitreus a *glas* vitrum, *hölzern* ligneus ab *holz* lignum, *steinern* lapideus a *stein* lapis, alia ab aliis.

FACH.

Videtur esse a Lat. *vice*, vel Cambrico *ffaig* ejusdem significatus. Nam ex numero facit numerum distributivum, quando quæstio est, quotenis vicibus simplum in toto complexu existat. Ita dicimus *einfach* simplus & semel, ab una vel nulla vice, *zwiefach* duplus & bis, a bina vice, *zehenfach* decuplus & decies, a dena vice, *hundertfach* centuplus & centies, a centena vice.

FT.

Cum litera terminalis T. sola sufficiat ad formandas derivationes, ut postea videbimus, ratio reddenda est, cur F. in societatem terminationis veniat. Hoc autem non fit, nisi in vocibus vitiatis, ubi labialis M. quæ naturaliter attrahit F. in vocibus antiquis, a vulgari pronunciatione mutatur in N. cujusmodi sunt *zunft* pro *zumft* conventus, *kunft* pro *kumft* adventus, *vernunft* pro *vernumft* intellectus. De attractu literæ F. vide plura Sect. III. in M.

G.

Medium formandi substantiva a verbis, & undecunque. Inde *sorg* mœror a *seren* dolere, *ferg* nauta a *faren* remigare, *gang* itus a *gan* ire, *ding* res actu existens a *thun* facere, *berg* mons a *beren* levare, attollere.

HAFT.

Ab *haben* habere, significat habentem vel præditum ea re, cui annectitur. Inde Gothis *quithuhafta* prægnans, utero prædita, a *quith* uterus: Francis *spunhaft* mammosus, mammis præditus, a *span, spun* uber: *unzalahaft* innumerus, a *zal* numerus: *slozhaft* conclusus, pessulo vel sera munitus &c. Quibus addi debent ex hodierno idiomate *éhaft* legitimus, jure præditus, *tugendhaft* virtuosus, virtute præditus, *standhaft* constans, constantia præditus, *narhaft* nutricius, vi nutriendi præditus, *namhaft* celebris, sæpe nominatus, & alia innumera.

Dicitur etiam in malam partem de eo, quod vitio quodam affectum est. Inde *zaghaft* timidus, metu vel ignavia affectus, *bresthaft* morbidus, morbo affectus, *boshaft* malignus, malitia affectus, *mangelhaft* mancus, defectu laborans &c.

HAFT.

Ab *haben* servare, custodire, significat observantem ejus rei cui annectitur. Inde Alamannis *mezhaft* moderatus, a *mez* modus, quia modum servat: nobis *erhaft* honestus, custos honoris, *warhaft* verax, tenax veritatis.

HAFT.

Ab *heben* capere, significat adeptum. Inde *habhaft* particeps, usucapiens.

HAFTIG.

Ig est habens, ut postea ostendam: *haft* possessio vel usucapio. Hinc *haftig* duo inprimis significare potest, præditum & adeptum. Ad primam classem spectat Francorum *liumhaftig* celebris, bona fama præditus, & ex hodierno idiomate *standhaftig* constans, constantia præditus, *leibhaftig* corporeus, corpore præditus, *warhaftig* verus, veritate præditus. Ad secundam, *teilhaftig* particeps, partem adeptus.

HALB.

Per se partem, latus, & plagam significat; sed in compositis est adverbium loci vel situs, junctumque lateribus significat *secus, vel juxta locum*. Hoc sensu dicimus, *ausserhalb* extra, *innerhalb* intra, *oberhalb* superne, *unterhalb* inferne, i. e. secus vel juxta inferiora.

HAND.

In composito *allerhand* omnigenus, vel judice populo significat *genus*, etiamsi originem significatus ignoret. Oritur autem ab Anglosax. *cind* genus, quod est a *cennan* genera-

generare. Anglis *kind* etiamnum pro genere & specie usurpatur. Apud priscos invenimus *kund* & *chund*, eodem sensu, quamvis in compositis tantum. Inde Gothis *himinakund* cœlestis, i.e. cœlestis generis, Anglosax. *eorthcund* terrestris, terreni generis, Alamannis *cotchund* divinus, divini generis. Atque hinc jam patet, unde recentioribus sit *hand* eo quo dixi significatu, nempe a permutatione vocalium & gutturalium, & quia nihil frequentius est in Dialectis, quam K. converti in H. Id quod multis exemplis ostendi Sect. III.

HEIT.

Saxonice *had*. Ante fuit vocula, quam particula postpositiva. Quod cum scitu necessarium sit, nonnulla de ortu & pristino ejus usu hic apponam.

Ab initio fuit adjectivum, ut mihi quidem videtur, idemque quod Græcis οἷος vel τοῖος, qualis, talis, hac vel illa qualitate præditus, hoc vel illo modo affectus.

Hoc adjectivum, quando more antiquo substantivatur, necessario significat quantum potest, *qualitatem*, *personam*, *statum*, *genus*, *sexum*, *modum*, *ordinem*, *gradum*, & quicquid a natura vel aliunde singularem habet conditionem & constitutionem, qua ab aliis rebus distinguitur, ut sit tale quid. Et totidem quoque modis usurpatur a Veteribus. SOMNER. in Dict. Anglosax. *had*, *hade* sexus, persona, ordo, gradus, status, qualitas, genus. Operæ pretium est, per singulos ire significatus, usumque exemplis docere.

HEIT, persona. Gloss. Keron. persona *heit*, personarum *heito*, ex persona *fona heitio*. ISIDORUS Hispalensis Palthenii pag. 244. *der ander heit Gotes*, persona secunda Dei. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. VII. 151. *ther thrittho uuas niheinheit*. Quod judice SCHERZIO vertendum: *tertius erat persona nihili.*

HEIT, persona abstracta, natura personis singularibus communis. Inde OTFRIDO *gomeheit* humanitas, humana natura, a *gomo* vir, homo. Hodie *menschheit*.

HEIT, persona publica. Vide *keit*.

HEIT, persona scenica. Quemadmodum *heit* mutatur in *keit*, ita Saxonum *had* in *haz*, præsertim in ore Francico. Gloss. Pez. strio *hazus*, strionibus *hazasa*. Ubi notandum, quod *strio* in Glossa ponitur pro *histrio*, ut *Speria* pro *Hesperia*, & similia a medio Ævo capite truncata.

HEIT, persona multitudinis, vel collectiva. Hinc omnes Christiani simul sumpti, sive tota Respublica Christianorum, quatenus pro uno cœtu sumitur, dicitur *Christenheit*, non nobis solum, sed etiam antiquis. Jam enim interpreti ISIDORI Ecclesia Christiana appellatur *dhera Christinheidi chirihha*. pag. 269.

HEIT, status, conditio. Inde Anglosaxonibus *camp-hade* militia, status militaris, *cniht-hade* pueritia, status puerilis: Francis *magadheit* virginitas, status virginalis, apud TATIANUM Cap. VII. 9. Et huc etiam spectat ex hodierno idiomate *freiheit* libertas, status & conditio libera.

HEIT, sexus vel genus. Inde Anglosax. *wer-hade* genus masculinum, *wif-hade* genus fœmininum, *aghwætheres hades* utriusque sexus. Similiter & Francis *uuipheit* est sexus fœmineus, in Glossis Pezianis.

HEIT, ordo. SOMNER. loc. cit. *had* ordo, *preost-hade* presbyteratus, ordo sacerdotalis, *hades-man* ordinatus, sacris ordinibus initiatus, *had-breca* sacrorum ordinum violator, *had-bryce* sacrorum ordinum violatio, *had-bote* sacrorum ordinum violatorum compensatio, *hadian* ordinare, consecrare, sacris initiare, *hading* ordinatio, consecratio, sacrorum ordinum collatio, *hadod* ordinatus, initiatus &c. Cum hoc significatu convenit Græc. ὅσιος sanctus.

HEIT, modus vel ratio. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXII. 111. *ni firnamun zi niheineru heiti*, nulla ratione seu modo intelligebant. Hæc doctissimi SCHERZII lectio & versio Schilterianæ præferenda est.

HEIT, qualitas, *guthеit* bonitas, *bosheit* malitia. Id est, bona vel mala affectio.

HEIT, in reliquis, quæ ad superiora genera referri non possunt, est, vel fictio personæ, quam *prosopopœiam* vocant, vel mera terminatio, ut *itas* & *udo* apud Latinos. Utimur autem duobus modis. Primo in abstractionibus a concretis, secundo in derivatis undecunque formandis.

HIN.

Vide Glossarium.

I. vel II.

Hodie cessat. Vetera verba vide in E. & EI.

ICH.

Ejusdem valoris ut IG.

ICHT.

Substantivis annexum facit adjectivum abundantiæ. Et hanc multiplicandi vim habet ab antiquissima Lingua Anglosaxonica, in qua *iht* auctum significat, ab *ican* augere, ut ostendi in verbo *auchen*. Inde Anglosaxonibus *herihs* pilosus, pilis auctus, multos pilos habens, & alia permulta. Ejusdem generis sunt, *bergicht* montosus, *felsicht* petrosus, *fleischicht* carnosus &c. in quibus *icht* substantiam montis, petræ, & carnis eleganter multiplicat.

IG.

IG, ab *eigen* habere, tenere, possidere, significat habentem, tenentem, possidentem, & universe præditum affectumque ea re, cui annectitur. Inde *durstig* sitiens, sitim habens, *dürftig* egenus, opus habens, *mässig* moderatus, modum tenens, *selig* beatus, bonum possidens, *gütig* benignus, bonitate præditus, *grimmig* atrox, iracundia affectus, *wenig* paucus, defectu laborans. Et alia innumera, quæ hujus particulæ ope ex substantivis fiunt adjectiva.

Terminatio Græca *ικος*, qua a *τέχνη* ars fit *τεχνικὸς* arte præditus, a *γένος γενικος*, ab *ἔθνος ἐθνικὸς*, alia ab aliis, Germanicæ valde similis est, sono & virtute.

Gothica Dialectus habet *ags*, *ahs*, *eig*, *eigs*. Inde *audags* beatus, *unbarnahs ἄτεκνος*, qui non habet liberos, *mahteiga* potens, potentia præditus, *thiutheigs* bonus, bonitate præditus &c.

Cambrica *og*: Inde *pennog* capitatus, *daupennog* biceps, duo capita habens, a *dau* duo & *pen* caput.

Anglosaxonica tantum *ig*, Francica & Alamannica *ag*, *eg*, *ech*, *ig*, *ak*, *ek*, *ik*, *icho*, *ager*, *eger*, *iger*, *aker*, *achar*, *eker*, *iker* &c. Islandica *ugr*. Ita dives & beatus, qui Gothis *audags*, Anglosaxonibus vocatur *eadig*, Francis & Alam. *odag*, *odeg*, *otaker*, & in Lexico Runico *audugr*. Ubique a possessione substantiæ, quæ variantibus Dialectis dicitur *aud*, *ead*, *od*, *ot*.

IG, ab *auchen* multiplicare, quod Anglosaxonice effertur *ican*, ex substantivis facit adjectiva abundantia. Ita Cambris *tonnog* est undosus, a *tonn* unda: Germanis *wässerig* aquosus, *moderig* cœnosus, *giftig* virosus. Id est, aquis, cœno, & veneno plenus.

IG, ab *augen* apparere, pro indole rei, cui annectitur, modo apparentem, modo appariturum, modo eum qui apparuit, significat, omnibus temporibus ex æquo obtemperans.

Inde est, quod hornus dicitur *heurig*, qui hoc anno apparet, veteranus *fernig*, qui superiore anno apparuit, venturus *künftig*, qui postea apparebit.

IN.

Substantivis annexum, ex masculino facit fœmininum. A *mann mannin* virago, a *könig königin* regina. Alia ab aliis.

ING.

Videtur esse a Celtico *engi* parere, nasci. Nam in Patronymicis significat gnatum ejus cui annectitur, & in Gentilibus indigenam, seu natum eo loco cui annectitur. Et hactenus convenit cum Græc. *γένος* proles.

ING, in Patronymicis significat gnatum. Ita *Bryning* Anglosax. est Brynæ filius, *Kypping* Cippi filius. Plura exempla vide in Glossario.

ING, in Gentilibus significat indigenam, natumque eo loco cui annectitur. Ita *Thuringi* a montibus, *Marsingi* a paludibus, *Tulingi* a vallibus sic appellantur, ut in ipso Glossario ostendi.

ING.

In nominibus mansionum, pagorum, urbium, regionum, significat terram, & convenit cum Græc. *γῆ* per anastrophen. Sic terra domicilii B. Virginis OTFRIDO vocatur *heiminge* Lib. I. Cap. XXI. 9.

Thia muater ouh bibringe
Zi iro heiminge.

Matrem quoque reduc
In terram domicilii ſui.

Ob eandem particulam *Lothringen* recte exponitur terra Lotharii.

ING.

In nominibus animalium idem eſſe poteſt quod *einig*, h. e. unus aliquis ex illa ſpecie, unde fit denominatio. Sic anniculum omnium animalium domeſticorum, præcipue ovium & porcorum, olim Franci vocabant *frisking*, quaſi unum ex recentioribus. Similiter halecula dicitur *hering* quaſi unus ex piſcibus gregariis, fundulus *ſchmerling*, quaſi unus e genere pumilorum.

ING.

Interdum eſt terminatio per epentheſin facta ex *IG* habens. Inde *pfenning* nummus pro *pfennig*. Nam proprie eſt nummus capite ſignatus, ut oſtendi in ſede vocis.

ING.

Nonnunquam eſt mera productio vocis ex litera terminali N. orta. Ita ex *cyn* rex, primo factum eſt *cyng*, quia N. naturaliter attrahit G. Poſtea ex *cyng* ortum eſt *cynig*, & *cyning*, per epentheſin. Omnes iſtæ flexiones reperiuntur in Lingua Anglo-ſaxonica.

ISCH.

Gothi habent *isk*, Angloſaxones *isc*, Franci & Alamanni utrumque. Opinor ab *axen*, *waxen* creſcere. Nam *axl* eſt incrementum in Indice VERELII, & W. poſtliminio acceſſit, ut patet ex verbo αὔξω. Ipſum vero X. cum ſit compoſitum ex KS. CS. CHS. transpoſitis literis facile mutatur in SK. SC. SCH. Vide Sect. IV. in *metatheſi*. Creſcere autem nonſolum eſt incrementum capere, ſed etiam oriri, produci. Inde *cretus* ſæpe idem qui ortus, genitus, editus.

Atque hinc jam patet, quid proprie ſit *iſch* in compoſitis, nempe oriundus, ſive is, qui genus ſuum ducit ab eo cui annectitur. Talia ſunt,

Cheruſci, Harcigenæ, ab *harz* ſylva hercynia, quaſi *die harziſche*, e montibus hercyniis oriundi.
Teotiſci, terrigenæ, a *teut* terra, alias *die Teutſche* vel *Teutiſche*, e terra editi.
Franciſcus, a franco vel ingenuo ortus.
weliſch, *welſch* exoticus, a peregrino oriundus.
himmeliſch cœleſtis, *irdiſch* terreſtris, i. e. ætherei & terreni generis.
teufeliſch diabolicus, *hölliſch* infernalis, i. e. diabolici & infernalis generis.

ISCH.

In Appellativis eſt ſignum adjectivi ſubſtantivati. Ita apud Antiquos *hiwiske* primo fuit domeſticus vel domeſtici, ab *hiwe* domus, & poſtea familia per ſubſtantivationem. Gloſſ. Keron. familias *hiuuiskes*. Similiter & *mariſch* primo fuit paludoſus, a *mer* humor, liquor, uligo, vel *mor* palus, deinde locus paludoſus. Inde nobis *marſch*, & Latino-Barbaris *mariſcus* pro palude. Et huc etiam ſpectat *menſch* homo, quod certe eſt a *menniſch* humanus, humanæ conditionis, & hoc a *mann* homo: imo etiam *harniſch*, quod primo fuit ferreus, ſeu ferrei generis, ab *iren* ferrum, poſtea armatura ferrea. Confer SCH.

K. KE.

Veteres utuntur hac litera, ejusque cognata C. & CH. in formandis ſubſtantivis, adjectivis, & diminutivis.

Ad primam claſſem ſpectant: *ſchalk* ſervus, a *ſcolen* (hodie *ſollen*) debere, quia ſervus eſt homo obnoxius, quem oportet imperata facere: *bark* ſcapha oneraria, ſive a *baren* portare, ſive a *faren* vehere, remigare: *zank* jurgium, a *zanen* mordicare.

Ad ſecundam claſſem, *mank* deficiens, defectu laborans, ab adverb. defectivo *man*.

Ad tertiam, *funk* ſcintilla, igniculus, a *fon* ignis: *mennike*, *manke* homunculus, a *man* vir. Similiter in Slavonicis Linguis a *ſyn* filius eſt *ſynk* filiolus, apud FRENZEL. in Orig. Sorab. pag. 797.

KEIT.

Quamvis *keit* pro *heit* novum ſit, nulliſque veterum ſcriptis uſurpatum, pollet tamen eodem ſignificatu in compoſitis, & hinc ex illo factum intelligitur mutato H. in K. quod fieri ſolet ſæpiſſime, ut oſtendi Sect. III.

KEIT, perſona publica, *oberkeit* corrupte *obrigkeit*, magiſtratus, perſona ſuperior, collective ſenatus imperantium.

KEIT, ſtatus perſonalis, bonus vel malus, *einſamkeit* ſolitudo, *dienſtbarkeit* ſervitus, *ſeligkeit* felicitas.

KEIT, qualitas perſonalis, bona vel mala, *mæſſigkeit* temperantia, *tapferkeit* fortitudo, *grauſamkeit* crudelitas, & alia multa ex virtutum & vitiorum turba.

KEIT, qualitas naturalis, *feuchtikeit* humiditas, *heiterkeit* ſerenitas, & alia ſine numero, quæ proſequi inutile & ſupervacaneum eſt. Confer *heit*.

L.

Nota antiquiſſima derivationis & diminutionis. Ita Gothis *ſitl* eſt ſedes a *ſitan* ſedere: Angloſaxonibus *ſnægl* limax a *ſnican* repere: Germanis *zwel* manutergium ab obſoleto *thwean* lavare, *keil* cuneus a κίω findo. Græci eadem litera utuntur in derivandis. Inde κᾶλον lignum a καίειν urere.

Et ſic fiunt etiam diminutiva. Inde *mannl* homuncio, *ſteinl* lapillus. Qua in re Græcos & Latinos habemus conſentientes, quibus λος & *lus* idem præſtant. Inde ναυτίλος nautulus a ναύτης nauta.

LE.

Idem quod ſimplex L.

LEI.

Novum, & priſcis ignotum, ſed e Celtica Lingua petitum a Cambro-Britannico *lliw* color. Ponitur autem metaphorice pro *genere*, quia genera rerum ſunt coloribus ſimilia, & vel eadem inter ſe, vel diſparia. Inde *einerlei* ejuſdem generis, *zweierlei* diverſi generis, *welcherlei* cujus generis, *mancherlei* varii generis, *allerlei* omnis generis. Quaſi dicas, ejuſdem coloris, diverſi coloris &c.

Terminationem antiquam vide in *all* varius & *ſchlacht* genus. STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 75. hodiernam terminationem ducit a *ley* via, quod tribuit Belgis: ſed non perſuadet. Nam *ley* eſt color, & color dicitur *ley* & *lliw* a λάω video, quia eſt ſpecies viſibilis.

LEIN.

Nota parvuli, a Francis relicta, & haud dubie a *klein*, ejuſdem valoris, oriunda. Inde *mennlein*, *frawlein*, & alia innumera noti ſignificatus. Franci dicunt *lin*, a *chilin* parvus. Inde

tubilin columbella, apud TATIANUM Cap. VII. 3. hodie *teublein*.
ſchifilin navicula, apud eundem Cap. LIV. 1. hodie *ſchiflein*.
kindilin filiolus, apud eundem Cap. CLX. 5. hodie *kindlein*.

Sæpe etiam L. ſimpliciter ponimus pro *LEIN*. Hinc porcellus promiſcue dicitur *farkl* & *farklein*.

Hiſce conveniunt particulæ *lus, a, um,* & *culus, a, um*, quibus diminutiva apud Latinos formantur.

Harum particularum ea vis eſt, ut compoſitis ſuis cum parvitate ſæpe etiam notionem teneritudinis & delicati tribuant. Et hoc ſenſu frequenter utimur in blandimentis.

LEY.

Idem quod *LEI*.

LICH.

Adjective ſimilem ei, cui annectitur, ſubſtantive ſimilitudinem ſignificat. Quod vel hinc patet, quia ſimilis etiamnum extra compoſitionem Anglis dicitur *like*, Suecis *lyk*, haud dubie a Græc. ἴκελος per metatheſin.

Apud Antiquos regnat tantum in compoſitis, & Gothis dicitur *leik*, *leiks*, Angloſax. *lic*, Francis & Alam. *lih*, *lihho*. Exempla vide in *gleich* ſimilis, *mislich* diſſimilis, *anlich* ſimilis, *manlich* imago hominis.

Quibus

Quibus addi possunt ex Lingua hodierna, *göttlich* divinus, deo similis, *menschlich* humanus, homini similis, *lieblich* amabilis, amori vel charo similis, *warlich* certe, quia certum est vero simillimum. Et sic ubique *lich* significat similem exemplaribus iis, quibus annectitur. Dicitur autem de similitudine non qualicunque & relativa tantum, sed de ea, quæ ejusdem naturæ particeps est, & easdem habet qualitates, quomodo ovum ovo, & filius patri similis est.

LING.

Non eodem modo dicitur in omnibus compositis.

LING.

In patronymicis, gentilibus, & appellativis, significat *filium*. SPELMANNUS in Glossario Archæologico pag. 10. *Saxonibus autem in more fuit, patrio nomini LING subjungere, cum vel filium vel juniorem significaturi essent: ut pro filio Eadmundi EADMONLING* &c. Et paulo post: *Hinc Normanni ipsi NORDALINGI nuncupati, quasi filii aquilonis. Et Danos hodie EASTERLINGOS vocamus, quasi sobolem orientis.*

Et huc etiam spectant ex appellativis *FRILINGI*, id est, ingenua Saxonum progenies, haud dubie sic dicti, quod a liberis parentibus orti essent. Item, quod Francis spurius vocatur *huoriline*, in Glossis Pezianis, id est, meretricis filius.

Hanc autem significandi vim habet, non a *ling* imago, ut SPELMANNUS existimare videtur. Quamvis enim *ling* id significare possit, si derivetur a Cambrico *llun* effigies, quod sistit BOXHORNIUS: incongruum tamen est, filium appellare imaginem, etiamsi patrem referat. Malo igitur LING deducere a *langen* tangere. Tangere enim dicuntur nonsolum extrema, sed etiam cognationes & propinqui. Hinc filius dici potuit *ling*, velut tangens, quia patrem proxime tangit origine.

Dicitur autem sensu latissimo, nonsolum de prole humana, sed etiam de plantis, aliisque rebus e terra vel aliunde nascentibus. Inde *pfifferling* fungus, vilissima planta a flatu producta. Et sic etiam terrigena (qui in hodierna lingua non habet nomen) dici commode posset *erdling*, *irdling*, terra editus, si usus vellet, & tædium absit in indigentia.

LING.

SOMNERUS in Dict. Anglosax. *LING, nonnullarum vocum terminatio Anglosaxonica: non autem progeniem vel sobolem significans, ut quibusdam traditum: nec in vocis solum productionem, ut aliis visum: sed ut adjuncti, cui additur, notet subjectum.* Primum falsum esse vidimus: alterum est verissimum: tertium scholio opus habet.

Oritur autem a *langen* spectare, pertinere, & hinc substantivis annexum, ex substantivo suppositum facit personale, & quodvis subjectum denominationis, quatenus subjectum illud ad substantivum sub aliqua ratione pertinere creditur. Hinc Anglosaxonibus colonus dicitur *eorthling*, *yrthling*, *byrthling*, a terra quam colit, captivus *rapling*, *bæftling*, a fune vel vinculo cui alligatus, mancipium *nedling*, a necessitate cui obnoxium, exactor *nidling*, a vi cogente, mercenarius *hyrling*, a mercede.

Hisce addi possunt ex hodierna Lingua, *höfling* aulicus, ab aula in qua versatur, *gunstling*, *liebling* amasius, a gratia & favore sive principis sive alterius, *miedling* mercenarius, a mercede quam respicit, *flüchtling* fugitivus, a fuga quam capit.

LING.

A *langen* desiderare, expetere, significat appetentem ejus rei, cui annectitur. Inde *hænfling*, *hænferling* linaria, avis quæ semen lini appetit, *neuling* novator, novitatis studiosus, *urling* antiquitatis affectator, *sonderling* qui singularia sectatur, *söfling* potator, potulentorum cupidus &c.

LING.

Ex adjectivo facit substantivum, ea qualitate præditum, cui annectitur. Inde *frischling* anniculus, porcus recentior, *spætling* serotinus, serius natus, *zwilling* gemellus, unus ex geminis simul natis, *früling* ver, tempus anni matutinum, *fremdling* advena, homo peregrinus, *jüngling* juvenis, ætate novus, *lytling* parvulus (Dial. Anglosax.), i. e. statura parvus. Et huc etiam spectat *illing*, quod Islandis tyrannum, Germannis malam bestiam significat. Utrumque ab *ill* malus.

LING.

In nominibus a verbo oriundis, actioni vel passioni subjectum tribuit. Inde *sug-ling* lactaneus, qui lactatur vel sugit, *schilling* solidus minor, qui majorem in plures partes dividit, *hinderling* supplantator, qui impedit aut decipit, *setzling* viviradix, quæ in terra ponitur.

LING.

Interdum est nota diminutivi. Inde *sperling* passerculus, a *spier* passer. Vulgo tamen pro passere in genere sumitur. SKINNERUS *ling*, quando diminuit, arcessit a *klein* parvus.

M.

Medium formandi substantiva e verbis, & aliunde. Ita Anglosaxonibus *cwalm* mors, interitus, a *cwellen* occidere: Francis *uuahsmo* fructus a *uuahsen* crescere, *galm* clangor a *gellen* sonare: Suecis *sötma* dulcedo a *söt* dulcis: Germanis *herm* fæx a *haren* levare, *qualm* vapor a *wallen* æstuare, *halm* arundo frumenti ab *holen* cavare, *helm* galea ab *hüllen* tegere, *schelm* morticinium a *schelen* excoriare.

MAL.

Inter alia multa significat *tempus*, ut suo loco ostendi. Posteritas utitur eodem sensu, sed in compositis tantum, recentibus quidem, sed legitime factis, ad tempus vel vices temporis significandum. Talia sunt, *einmal* aliquando, aliquo tempore, *iemal* unquam, ullo tempore, *niemal*, *keinmal* nunquam, nullo tempore, *dazumal* tunc temporis, *dismal* hac vice, hac hora, *andermal* alia vice, alio tempore, *allemal* semper, omni tempore.

Additur etiam numeralibus, quia *mal* nonsolum est signum temporis, sed etiam quanti in numeris, sicut ibidem ostendi. Hinc in numeralibus eam frequentiam significat, quam numerus, cui annectitur, exigit. Inde *einmal* semel, *zweimal* bis, *dreimal* ter, *vielmal* sæpius, sæpenumero.

Auxilia computandi, tam vices quam numeros, quibus Antiquitas in compositis suis usa est, quære in *sind* & *stund*. Confer etiam *niemal*.

N.

Non est merum augmentum finale, sed verum & antiquissimum derivandi medium. Ita Anglosaxonibus a *twa* duo fit *twin* gemellus, quod habet BENSONIUS. Et huc etiam spectant,

dein tuus, a *du* tu.
mein meus, a *me* me, quod Anglosaxonicum.
sein suus & ejus, a *sa*, *se*, is, ille, quorum illud Gothis, hoc Anglosaxonibus proprium.
zwirn filum duplicatum, a *zwier* bis.
vorn locus anterior, a *vor* ante.
fern longinquus, a *fer* procul.
zorn ira, a *zerren* irritare.
born & *brun* fons, a *βρύειν* scaturire.

NISS. NUSS.

Gothi habent *nassus*, Anglosaxones *nesse*, *nisse*, *nysse*, Franci & Alam. *nesse*, *nissi*, *nissa*, *nussi*. Quid significet, nondum investigare licuit. Quicquid vero sit, particula minime inutilis est. Hujus enim ministerio antiqui substantiva formant ab adjectivis, & abstracta a concretis. Et hunc usum etiamnum præbet nobis.

Inde Gothis *thiudinassus* regnum & territorium, a *thiuda* populus & terra: *gudjinassus* sacerdotium, a *gudji* sacerdos: *horinassus* fornicatio, ab *horja* meretrix.

Anglosaxonibus *seocnesse* ægritudo, a *seoc* ægrotus: *godnesse* bonitas, a *god* bonus: *wodnysse* dementia, a *wod* insanus.

Francis & Alam. *drinissa* trinitas, a *drio* tres: *folnesse* complementum, a *fullo* plenus: *arlosnesse* liberatio, a *los* liber.

Germanis *gleichnüss* similitudo, a *gleich* similis: *wildnüss* desertum, a *wild* incultus: *geheimnüss* mysterium, a *geheim* arcanus.

Et

Et alia innumera. In quibus aliqua sunt, quæ rectius derivantur a verbis. Ita Alamannis *ſtuncnuſſi* eſt compunctio, a *ſtingen* pungere: nobis *bildnüſs* effigies, a *bilden* formare, *zeugnüſs* teſtimonium, a *zeugen* teſtari. Alia ab aliis.

O.

In vocibus *ietzo*, *dahero*, *dannenhero*, *nunmero*, & ſimilibus, non eſt terminatio regularis, nec ullius uſus in derivando, ſed mera productio vocis ex arbitrio loquentium facta.

OD. OT. OTH.

Hoc medio Antiquitas, vocabulorum locupletatrix, fecit quod potuit & voluit, abſtracta a concretis, collectiva e ſingularibus, ſubſtantiva e verbis & aliunde.

Sic lex Gothis dicitur *witoth*, Francis *wizzod*, a *wetten* ligare, obligare.

Angloſaxonibus virtus *dugoth*, a *dugan* valere: inteſtinum *innoth*, ab *in*, *inna* intus, quaſi interaneum: cœtus virorum & militum *werod*, a *wer* vir.

Inprimis vero Franci & Alamanni abundant vocabulis in *ode* deſinentibus. Talia ſunt apud KERONEM in Gloſſis,

ellinode æmulatio, ab *ellinun* æmulari, contendere virtutis cauſa, quod originem refert ad vocem Angloſax. *ellen* virtus.

libhiſode tyfus, quod obſcurum.

mittilodi medium noctis vel alterius rei, a *mittil* medius.

murmulodi murmuratio, a *murmolon* murmurare.

hevode poſſeſſio, in Gloſſis Lipſ. ab *haben* poſſidere.

vogalode aucupium, in Gloſſis Pezianis, a *vogel* avis.

heroti principatus, ab *hero* prior. Vox OTFRIDO familiaris.

einodi ſolitudo, in Gloſſ. Lipſ. ab *ein* unus, ſolus.

Hodie dicimus *einöde*. Vox unica, ni fallor, atque ſola, quæ cum priſca terminatione ad nos venit, dum cæteras tempus abolevit. Niſi forte excipiendum ſit *kleinod* gemma, quod poteſt eſſe a *klein* pretioſus, per terminationem *od*. Confer AT. & UT.

R. RE.

R. ponitur pro *er* vel *ur* in Lingua Islandica, ut RE. pro *er* in Angloſaxonica.

S.

Apud Gothos multa terminat vocabula ex mera libidine ſibilandi, cujusmodi ſunt, *ſiuks* pro *ſiuk* æger, *ſtaths* pro *ſtath* locus, *gods* pro *god* bonus. Et hujus quoque furfuris ſunt innumera, quæ more Gothico exſibilamus, ut *herts* pro *hert* cor, *ſalts* pro *ſalt* ſal, *bolts* pro *bolt* ſagitta &c. Idque non animadvertimus, quia ſcil. TS. ſcribendo mutamus in Z. more quidem Francorum, ſed etymologiæ valde infeſto.

In reliquis S. eſt verum & antiquum derivandi medium. Ita a *krupen* repere fit *krebs* cancer: a *weichen* cedere *wachs* cera: ab *büllen* tegere *buls* folliculus: a *gruen* virere *gras* gramen: a *can* albus *gans* anſer, avis candida: a *grau* canus & vetus, *greis* ſenex.

SAL.

Accipit valorem ſuum a *ſelen* tradere, præbere, exhibere, & ideo pro re nata traditionem, præbitionem, & exhibitionem ejus rei, cui annectitur, ſive bona ſit ſive mala, ſignificat. Inde *labſal* refrigerium, a refectione quam præbet: *ſcheuſal* terriculamentum, a terrore quem exhibet: *irreſal* hæreſis, ab errore quem tradit: *drangſal* anguſtia, a preſſura quam affert: *trübſal* ærumna, a moleſtia quam infert.

Et huc etiam ſpectant quædam antiqua e penu Francorum, quæ, quia olim non potui, nunc explicabo. Talia ſunt,

opiſal cultus, ab *üben* colere.

marriſal obſtaculum, a *marren* tardare, impedire.

ahtiſal calamitas, ab *achten* perſequi.

wertiſal corruptio, ab Angloſax. *werdan* corrumpere, quod habet BENSONIUS.

cruoziſal moleſtia, a *cruce*. Nam crux quamvis moleſtiam ſignificat, etiam Latinis, teſte PLAUTO in Bacchide: *Quæ te mala crux agitat?*

Si forte reperiantur, quæ ad ſuperiora commode referri non poſſint, in illis

SAL.

SAL. non ideo eſt augmentum inane & muneris expers, ſed ſignum & medium derivandi, idemque quod SEL.

SAM.

Gothis eſt præfixum, ut patet ex compoſito *ſamaleiko* ſimiliter, quod hodie inverſo ſyllabarum ordine effertur *leichſam*, *gleichſam*.

In reliquis Dialectis eſt ſubfixum. Inde Angloſaxonibus *ſibſum* pacificus, *langſum* diuturnus, *hyrſum*, *gebyrſum* obediens: Francis & Alamannis *liepſam* amabilis, *leidſam* abominabilis, *lobeſam* laudabilis, *kamanſam* communis.

Proprie eſt adverb. comparandi. Hinc quoties in Regula S. Benedicti occurrit *acſi*, *velut*, *quaſi*, *tam*, *ſimiliter*, KERO vertit *ſama*.

Hodie extra compoſitionem obſoleſcit. At in compoſitis adjectivatur a ſocio, ſimilemque ei, cui annectitur, ſignificat, ſive ſubſtantivum ſit, ſive adjectivum. Inde *tugendſam* virtuoſus, virtuti ſimilis, *ſeltſam* inſolitus, raro ſimilis, *heilſam* ſalutaris, ſaluti ſimilis.

Hujus ſubfixi ſynonymum eſt LICH. Hinc promiſcue dicimus *friedſam* & *friedlich* pro pacifico. Amant autem Germani ſic loqui, non quod de omnibus dubitent, ſed quod mens in dijudicandis rerum & perſonarum affectionibus ſæpe decipiatur, ut ſæpe præſtet dicere, quid res videatur eſſe, quam quid ſit.

SCH.

Obtinet tantum in adjectivis ſubſtantivatis, cujusmodi ſunt, *menſch* pro *menniſch* homo, *teutſch* pro *teutiſch* terrigena, *marſch* pro *mariſch* palus, *elbſch* pro *elbiſch* olor. Et hinc ortum intelligitur ex ISCH per aphæreſin.

SCHAFT.

Olim *ſcaf*, *ſcef*, *ſcip*, *ſcop*, pro varietate Dialectorum. Gloſſ. Keron. conſortio *kinozskaffi*, diſſenſiones *ſiantskeffi*, provincia *lantſceffi*, provincias *lantſcaffi*. Gloſſ. Boxh. *uuiniſcaf* fœdus. Gloſſ. Lipſ. *geuuitſcopi* teſtimonia. SOMNER. in Dict. Angloſax. *ealdor-ſcipe* principatus, *woruld-ſcipe* negotium vel munus ſeculare, *magſcipe*, *ſibſcip* cognatio, *hus-ſcype* familia, *cyneſcipe* regalitas, *bodſcip* legatio, nuncium, juſſum, *gebeorſcipe* ſympoſium, *theodſcype* gens, *thegn-ſcipe* dignitas, *landſcipe* regio, *dolſcipe* error, ſtultitia &c.

Belgæ, Sueci, Angli, in particulis *ſchap*, *skap*, *ship*, fidelius imitantur veteres, quam Germani. Conſtat tamen etiam Germanis ſua dicendi ratio. Nam *ſchap* & *ſchaft* non differunt, niſi modo naſcendi. Illud eſt verbale, hoc derivativum a *ſchaffen*.

SCHAFT, a *ſchaffen* agere, facere, ſignificat (1.) *actionem*. Inde *bürgſchaft* fidejuſſio, actio fidejubentis, *rechenſchaft* expoſitio cauſæ, actio rationem reddentis, *herrſchaft* dominatus, actus dominantis. (2.) *negotium*. Inde *kaufmanſchaft* mercatura, negotium mercatoris, *wirtſchaft* œconomia, negotium hoſpitis, heri, manſionarii.

SCHAFT, a *ſchaffen* conſtituere, ſignificat (1.) *ſtatum* & *conditionem*. Inde *knechtſchaft* ſervitus, conditio ſervilis, *jungferſchaft* virginitas, ſtatus virginalis, *ſchwangerſchaft* graviditas, ſtatus prægnantis. (2.) *qualitatem*, ſimilem ſubjecto cui annectitur. Inde *freundſchaft* & *feindſchaft*, amicitia & inimicitia.

SCHAFT, a *ſchaffen* formare, ſignificat *formatum* quid. Huc referri poteſt, *wiſſenſchaft* ſcientia in formam artis redacta, *landſchaft* terra in formam provinciæ redacta, & poſtea omnis regio.

SCHAFT, a *ſchaffen* procreare, *generationem* ſignificat. Inde *ſippſchaft* cognatio, procreatio ex communi ſtirpe.

SCAFT, a *ſchaffen*, *ſchöpfen* jus dicere, *jurisdictionem* deſignat. Inde *Graffſchaft* jurisdictio comitis, & poſtea territorium comitis.

SCHAFT, ex concretis facit abſtracta, ex verbis ſubſtantiva, ex ſingularibus collectiva.

Ad primam claſſem ſpectat *eigenſchaft* proprietas, ab *eigen* proprius.

Ad ſecundam, *leidenſchaft* affectus, a *leiden* pati.

Ad tertiam, *mannſchaft* copiæ, manus militum, multitudo virorum, *geſellſchaft* ſodalitium, cœtus ſociorum, *burgerſchaft* populus urbanus, cives univerſi.

SCHAFT,

SCHAFT, plures admittit notiones in uno composito. Ita *ritterschaft* significat militiam & ordinem equestrem. In priori composito *schaft* est nota *negotii*, in posteriori signum *collectivi*.

SCHAFT, plures habet significatus in compositis, quos facile invenient, qui latissimos verbi *schaffen* significatus diligenter excutere, & animo versare voluerint.

SCHE.

Annectitur derivationis gratia. Sic a *batten* percutere fit *peitsche* flagellum, a *kutten* tegere *kutsche* vehiculum tectum, a *brytan* secare *pritsche* ferula ex assulis.

SE.

Hujus particulæ ope multa fiunt derivata, nonsolum a verbis, sed etiam a substantivis. Talia sunt, *goltse* porca majalis a *gelden* castrare, *lefse* labium a *laffen* lambere, *schultse* prætor a *schalten* compellere, *hülse* siliqua ab *büllen* tegere. Item *götse* Deaster a *gott* Deus, *flechse* tendo a *flachs* filamentum.

Vulgo scribimus *golze*, *schulze* &c. Sed cum prima litera ad radicem, altera ad medium derivandi spectet, TS. male contrahitur in Z. & cum damno etymologiæ.

SEL.

In loco, quem occupat, minime otiosum est, sed defectum significationis officio compensat, dum substantiva ex verbis producit. Hujusmodi sunt, *stepsel* obturamentum a *stoppen* obstruere: *feilsel* limatura a *feilen* radere: *füllsel* farctura a *füllen* implere: *hacksel* palea concisa ab *backen* scindere: *bleibsel*, *überbleibsel* reliquiæ a *bleiben* restare.

SELIG.

Quot modis usurpetur in compositis, in ipso Glossario expedivi.

ST.

Medium faciendi superlativos, Græcis & Germanis commune. Quemadmodum enim Græcis a μέγας magnus fit μέγιστος maximus, a καλὸς pulcher κάλλιστος pulcherrimus, a κακὸς malus κάκιστος pessimus: Ita Germanis ab *er* prior fit *erst* primus, ab *hoch* celsus *höhst* celsissimus, a *stark* fortis *sterkist* fortissimus.

ST.

Medium formandi substantiva a verbis. Sic a *dienen* servire, *brennen* ardere, *schwellen* tumere, *gunnen* favere, *trauen* confidere, *kennen* nosse & posse, legitime derivantur, *dienst* servitium & officium, *brunst* ardor & incendium, *schwulst* tumor, *gunst* favor, *trost* fiducia, *kunst* ars, scientia cum agendi potentia conjuncta.

Et huc etiam spectant, quæ ex capitibus verborum fiunt, ventre & cauda amputatis: ut sunt, *last* onus a *laden* gravare, *bast* vinculum a *binden* ligare, *glast* splendor a *glenzen* fulgere, *rast* requies a *ruhen* quiescere, *brest*, *gebrest* defectus a *brechen* deficere, *brust* pectus a *brechen* frangi, quia in medio ruptum.

STER.

Particula Latinis & Germanis communis, cujus ope substantiva formantur e verbis, adjectiva e substantivis. Ita

Latinis *fenestra* a φαίνειν lucere.
Belgis *vryster* virgo nubilis a *freyen* nubere.
Islandis *alster* fœtura ab *ala* educare.
Latinis *sylvester* a *sylva*.
Francis *thimster* caliginosus a *dimma* caligo.
Germanis *düster* obscurus, a Celtico *du* ater.

In quibusdam Dialectis ejusdem particulæ ministerio fiunt fœminina e masculinis, & substantiva e substantivis. Illud Saxonibus antiquis, hoc recentioribus peculiare est. Ad primam classem spectat *thenestre* serva, a *then* servus: ad posteriorem, *schuster* sutor, a *schu* calceus, item *hamster* mus agrestis, ab *hamm* ager.

T.

Eundem usum præbet in derivando ut D. Inde *macht* potentia, a *mögen* posse: *trift* agmen pecudum, a *treiben* agere, pellere: *haubt* caput, ab *heben* levare, erigere: *pracht* splendor, a *brechen* fulgere. Et alia sine numero. Confer D. & *De*.

TE.

De terminatione antiqua, ejusque usu in derivando, vidimus exempla in DE. Quibus nunc addo ex idiomate Gothico *inwinditha* injustitia, a *winden* torquere: Anglosaxonico *æryste* resurrectio, a *rysan* surgere: Francico & Alamannico *selida* domus, mansio, tabernaculum, a *saljan* manere.

Hodie eodem adminiculo substantiva facimus ex verbis & adjectivis. Inde *leufte* pes animalis, a *lauffen* currere: *helfte* dimidium, ab *halben* dividere: *platte* tabula, patina, lamina, a *plat* planus: *dinte* atramentum, a Cambrico *du* ater, per epenthesin.

TE.

Numeralibus annexum, ex numero cardinali facit ordinalem sive quotum in ordine. Inde *zweite, dritte, vierte,* secundus, tertius, quartus, a *zwei, drei, vier*, duo, tres, quatuor. Consensum Antiquitatis vide in singulis.

TER.

Ejusdem potestatis ut DER, in substantivis undecunque formandis. Inde *malter* mensura frumenti, a *malen* metiri: *wachter* excubitor, a *wachen* vigilare: *gelachter* cachinnus, a *lachen* ridere; *alter* ætas, ab *alen* crescere.

TUM.

Hujus subfixi genera & classes facilius, quam originem investigamus. SOMNERO est merus exitus vocis, compositionis gratia appositus, ut apud Latinos *ia, io, ium*, & similia. Cui conjecturæ obstat, quod Anglosaxonibus *dom* est judicium, a *deman* judicare, & Francis *duam* præter judicium etiam potentia, quia judicare sæpe est regere imperio, & potentatum in subditos exercere. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XX. 358. *giloub ih fasto in thinan duam*, credo firmiter in tuam potentiam. Inde est, quod in multis compositis, socio cui annectitur, *jurisdictionem*, *potestatem*, & *dominium* communicat. Talia sunt ex antiquis,

cynedom regnum, Dial. Anglosax. a *cyne* rex.
rihthuom imperium, quod dicitur de imperio Tiberii in Harm. Evang. Tat. cap. XIII. 1. a Gothico *reik* princeps.
hertuom principatus, quod dicitur de Herode tetrarcha ibidem, ab *hero* dominus.
meistartuam magisterium, apud Keron. in Glossis, a *meister* magister.

Et talia quoque sunt ex recentioribus *Kaisertum*, *Fürstentum*, *Bischoftum*, quæ primo jurisdictionem Cæsaris, Principis, Episcopi, & reliqua, postea etiam territorium jurisdictionis significant, quomodo Latinis *regnum* nonsolum potestas regia, sed etiam terra regnata dicitur.

Quibus addi possunt, *reichtum* divitiæ, quæ sæpe sunt parva imperia, & etiamsi sint modicæ, *facultates* tamen vulgo vocantur, id est, potentiæ, *eigentum* peculium, facultas propria, quæ absque jure & dominio in rem suam nec esse nec concipi potest, *beweistum* demonstratio, documentum, quod sæpe est instar sententiæ vel judicati in rebus dubiis & controversis, *wachstum* incrementum, crescendi potentia, *irrtum* error, præcipue dominans. Olim huc etiam retuli *Feudum* prædium a potentiore concessum, quia cum Feudo semper transfertur utile dominium, quamvis directo Domino reservato.

TUM.

In multis compositis est a θέω pono, statuo, constituo. Græci inde habent θέμα positio & locus ubi aliquid ponitur, θεσμὸς lex, sanctio, ritus, religio, institutum, Anglosaxones *dom* sanctio, *domas* ritus, ceremoniæ.

Hinc *tum*, quatenus est a θέω pono, quod verisimiliter supponere possum, non est mera terminatio in compositis, sed tria inprimis significans, (1.) *statum*, (2.) *institutum*, (3.) *locum statutum*.

Ad primam classem refero Anglosaxonica *freo-dom* libertas, status & conditio libera, *theow-dom* servitus, status servilis, & ex Versione Lutheri *magdtum* virginitas, status virginalis.

Ad secundam, *christentum, heidentum*, christianismus, paganismus, id est, lex & religio christiana, ritus & cultus paganus, institutum divinum & humanum.

Ad tertiam, *heiligtum* sanctuarium, locus sacer.

TUM.

TUM.

In reliquis, quæ ad ſuperiora genera reduci non poſſunt, etiamſi forte nihil ſignificet, eſt tamen medium formandi ſubſtantiva ex adjectivis, aliisque partibus orationis. Inde *altertum* antiquitas, *heiligtum* res ſacra, reliquiæ ſanctorum &c.

UND.

Caſus fecit, non inſtitutio primæva aut uſus perennis. Nihil enim ope ejus derivamus aut componimus. Hinc non occurrit, niſi in vocibus corruptis, & admodum paucis. Ita ex *leumde* fama, paulatim factum eſt *leumut*, converſione *de* in *ut*, & denique *leumund* per epentheſin. Et huc etiam ſpectat *iezund* nunc, quod vulgus depravavit e Gothico *juthan* per paragogen.

UNG.

Omnibus veterum Dialectis, ſi Gothicam excipias, uſitatum. Quid ſignificet, non liquet. Sed non ideo meram & arbitrariam vocis deſinentis flexionem eſſe exiſtimem, cum quia vetuſtas & longus ſæculorum ordo multa delevit, quæ hodie ignorantur, tum quia jam ſæpe vidimus, multis particulis quosdam ineſſe ſecretos ſignificatus, quos neque noſtra neque ſuperior ætas animadvertit.

Præcipuus ejus uſus eſt in formandis ſubſtantivis, non omnibus promiſcue, ſed iis, quæ actionem aut paſſionem rei ſignificant. Ita Angloſaxonibus *thancung* eſt gratiarum actio, Francis & Alamannis *auchung* augmentatio, Germanis *ſamlung* collectio, & alia innumera, a verbis oriunda.

Sæpe etiam uni compoſito duplicem ſenſum, activum & paſſivum communicat. Inde *verachtung* contemtus, tam is, quo quis contemnit, quam quo contemnitur.

UNG.

Subſtantivis annexum, eſt nota frequentiæ. Opinor ab *auchen* augere, ut proprie idem ſit quod *ig*, *og*, *ug*, & poſtea per epentheſ. *ung*. Inde *waldung*, *holzung* ſylva, locus lignoſus, a *wald* & *holz* lignum.

UT.

Idem quod *at*, *ed*, *od*, & ejusdem uſus in formandis undecunque ſubſtantivis, quamvis rari occurſus. Habent tamen Gloſſæ LIPSII *witut* lex, quod mea opinione factum a *wetten* obligare. Hodie priſca terminatio ſuperat in *wermut* abſinthium, & *armut* paupertas. Illud formatur a *warmen* caleſacere, hoc ab *arm* pauper.

W. WA. WE.

Medium derivandi antiquum, & omnibus pene Dialectis familiare, præcipue in formandis ſubſtantivis ex quacunque orationis parte. Sic Angloſaxonibus *ſwalewe* hirundo derivatur a *ſwale* atrium, *clywe* globus a κυλίω volvo: Francis *milwa* tinea a *malen* conterere, *wewa* dolor a *we* væ, *cliwa* furfur a κλάω frango: Suecis *geſwa* donarium a *geben* dare: Germanis *auwe* pratum ab *aa* aqua, *frauw* domina a *frau* dominus.

WAN, WEN.

Terminatio infinitivi in verbis, quæ hodie eſt *en*, olim fuit *an*, & per proſtheſin *wan*, in omnibus & antiquiſſimis Dialectis.

Apud Anglos innumera verba exeunt in W. apud Suecos in *wa*, apud Belgas in *wen*, apud Francos in *wan*, apud Angloſaxones in *wan* & *wian*. Nobis exulat W. in medio verborum plerumque, & ſæpe cum damno derivatorum. Exemplum vide in *hauwen* cædere.

Quemadmodum autem *en* non ſemper eſt mera terminatio, ſed ſæpe etiam medium, quo verba naſcuntur ex aliis partibus orationis, quæ verba non ſunt; Ita *wan* ſæpe adhibetur ab antiquis, quando verbum e ſubſtantivo vel adjectivo formandum eſt.

Talia ſunt apud Gothos, *bliggwan* cædere, a *plaga*, quatenus eſt verber: *balwjan* torquere, a *bal* cruciatus.

Similiter Angloſaxonibus, Francis & Alamannis a *gar* totus, totalis, derivatur *gearwian*, *gerwan*, *karawan*, parare, præparare, perficere.

 Quando

Quando W. in literas cognatas B. & F. mutatur, quod fieri solet sæpissime, tunc oritur casu spuria terminatio *ben* & *fen*, quæ multos in venatu verborum decipit, ut ad falsos fontes delabantur, dum veram & primigeniam terminationem ignorant. Ita *kalben*, quatenus significat fœtare, originem suam mire occultat. At si restituas *kalwen*, patebit esse a κοιλία venter, per medium derivandi primævum *wen*. Quid enim est fœtare, nisi ventre edere?

WARTS. WERTS.

Particulæ omnibus Dialectis communes, adverbiis loci formandis ab antiquo destinatæ, & usu perenni probatæ.

Utimur autem duobus modis, cum motu, & sine motu. Cum motu, quando dicimus *aufwarts* sursum, *niderwarts* deorsum &c. Sine motu, quando dicimus *innwarts* intus, *auswarts* extus, *anderwerts* alibi &c.

Quæ motum excludunt, sunt a genitivo nominativi *wart* locus, & formantur eodem modo ut *disseits* & *jenseits* cis & trans, a *seite* latus.

Quæ vero motum includunt, sunt a Lat. *versus*, quia non locum, sed motum ad locum designant. Qua in re cum manifesto differant a reliquis, differre etiam origine cognoscuntur. Nam locus per se est indifferens ad motum, & ideo adverbia loci, sive tendant ad locum, sive ab illo recedant, commode formari non possunt a loco.

Y.

Terminatio Francis & Alamannis propria, ejusdem valoris ut EI. quod vide.

Z.

Coaluit ex TS. vel DS. & per se non est medium derivandi. Venit tamen aliquando in societatem terminationis, sed tantum in vocibus, quæ in aliis & vetustioribus Dialectis exeunt in T. Nam his annectimus S. non derivandi, sed sibilandi studio, malo illo hæreditario, a Gothis nobis relicto, ut ostendi in S. Sic a *bolt* sagitta, quod est a *bolen* jaculari, facimus *bolts*, *bolz*, *boltz*: a *salt* sal, quod est a *salten* salire, *salts*, *salz*, *saltz*: a *spelt* far, *spelts*, *spelz*, *speltz*: ab *hert* cor, *herts*, *herz*, *hertz*: a *stelte* gralla, *steltse*, *stelze*, *steltze*. Alia ab aliis, & numero haud parvo. Quod nisi probe observetur, etymologiam turbare potest,

ZE.

Verum & antiquum derivandi medium est SE. de quo supra. Idque vulgus in multis vocibus fideliter custodit, in aliis vero pro sua inconstantia mutat in ZE. Sic vulgo dicimus *lefze* labium, cum deberemus dicere & scribere *lesse*.

ZE.

In multis vocibus contrahitur ex TSE. præcipue illis, ubi T. est litera radicalis, & SE. derivandi medium. Exempla hujus depravationis vide in SE. Nemo has minutias contemnat. Qui parva nosse recusant, nec majora intelligent.

ZIG.

In numeralibus idem valet quod denus, & sic dicitur a *zieben* ducere, trahere, quia denarius est ductor decadum, quamvis ultimo loco positus. In reliquis Dialectis obtinet *tig*, quod idem. Exempla vetustissimi usus vide in *zehen* decem.

ADMONITIO AD LECTOREM.

Composita, quæ non extant, in Simplicibus: Obsoleta in Usitatis: Cetera in Indicibus quærenda sunt.

Richter ... Bernigeroth fil. sc. Lips.

A. Particula præpositiva, duplici pollens significatu, *augente* & *privante*. V. *Proleg.* Sect. V.

A, e, ſemper, uſque. Adverb. temporis per omnia momenta fluentis, quod Græcis effertur ἀεὶ, Angloſaxonibus *a, aa*, Islandis *æ*, apud VEREL. in Ind. Anglis *ay*, in compoſitis *ay-green* ſemper vivum, & *for-ay* in ævum. In aliis Dialectis extat *ew*, quod vide. Sed à ſimpliciori *a, e*, oritur comparativus *éer*, *eher*, prius & prior, & ab illo ſuperlativus *eriſt*, *erſt*, primum & primus, in omnibus Dialectis.

AB, præpoſ. localis, præſentiam excludens a loco, ut ἀπὸ & *ab* apud Græcos & Latinos. Inde *ab banden ſeyn* abeſſe, non eſſe ad manum.

AB, præpoſ. cauſalis, idem ſignificans quod Græcis ὑπὸ, Latinis *ob*. Inde *erſchrecken ab etwas* propter aliquam rem contremiſcere.

AB, in compoſitis eſt Adverb. *loci, ordinis, motus, ſimilitudinis, intenſionis, remiſſionis, ſeparationis, negationis, privationis*, & *defectus*. Vide *Proleg.* Sect. V.

AB, elliptice ponitur pro *abwerts* deorſum. Inde *berg-ab* a dorſo montis verſus radices.

AB, elliptice ponitur pro *hau-ab*. Notæ formulæ, *hand-ab, kopf-ab*, item *rein-ab bis auf den boden*, Pſal. CXXXVII, 7.

ABDANKEN, quatenus componitur ab adverb. ordinis *ab*, & *danken* gratiam referre, ſignificat proprie *ultimas gratias agere*, & dicitur (1) de eo, qui officium ſponte deponit, quod fieri ſolet cum gratiarum actione pro ſtipendio, aliisque emolumentis hactenus perceptis, (2) de eo, qui alium ab officio dimittit, quia præſumitur merita ejus agnoſcere & gratum animum teſtari. Nihil honeſtius dici poteſt. Latina *abdicare, exauctorare*, præ his dura ſunt.

ABEN, imitari. Adverb. ſimilitudinis *ab*, quando abit in verbum, naturaliter producit hunc ſignificatum. Priſci videntur inde formaſſe *ape, affe*, ſimia, & fortaſſe etiam *amen* imitari, mutata labiali B in M.

ABEN, abire. Extat hoc ſenſu *auen* apud KILIANUM, quamvis vetus & obſoletum. Hic ſenſus oritur ab adverb. loci *ab*, quatenus motum de loco ſignificat.

ABEN, cadere, declinare. Ab adverb. loci *ab*, quatenus per *deorſum* explicatur. Videtur ſuperare apud Cambros in ſubſtantivis *aber* & *afon*, quorum illud locum, ubi aqua in aquam cadit, hoc fluvium deſignat. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *aber* caſus fluvii, oſtium fluvii, portus. Venedotis torrentem ſignificat, quod in fluvium effundatur: *afon* flumen, fluvius. Hæc ille loc. cit. Certe *avon* hodieque eſt multorum in Anglia fluviorum nomen, teſte EDUARDO LUIDIO in Adverſariis poſthumis. Quod rectius ab *aben* cadere, quam a lat. *amnis* derivatur. Vox Gallica *havre* non differt a Britannica *aber* niſi ſpiritu præpoſito.

ABEN, deficere. Ab adverb. defectus *ab*. Priſcis Belgis *auen*. KILIANUS in Etymol. *auen* (vetus) abire, deficere. Hodie ſuperat apud Helvetios, quibus interprete PICTORIO *aben*, *abnemmen* eſt deficere, *ich aben faſt* deficit me ætas, *es abet* veſperaſcit, i. e. dies deficit. Eundem ſignificatum agnoſcit quoque STILERUS in Theſ. L. Germ.

ABEND, veſpera. Gloſſ. Keron. veſpera *abant*. Idem Angloſaxonibus *æfen*, Belgis *avond*, Anglis *even, evening*. Omnino a participio verbi *aben* deficere, etiamſi nota participii D. non ab omnibus Dialectis cuſtodiatur. Nam hic neglectus eſt ab apocope. Res ipſa reſpondet vocabulo. Quid enim eſt veſpera niſi dies deficiens? Et participia ſubſtantivari, quid magis obvium apud priſcos? Exempla vide in *heiland, freund, feind* &c. In Codice argenteo veſpera dicitur *andanahti*, Marc. XI, 19. ubi interpres Angloſaxonicus habet *æfen*. JUNIUS vocem Gothicam componit ab *andei* finis, & *naht*, nox, quod, ſi recte intelligatur, non eſt repudiandum. Latet enim in hac appellatione vetuſtiſſimæ conſuetudinis veſtigium, non dies, ut hodie, ſed noctes numerantis, quam Germanis tribuit TACITUS cap. XI de M. G. Gothi igitur cum eſſent Germani & e Germanis oriundi, veſperam dici appellabant *finem noctis*, puta non naturalis, ſed civilis, quam ipſum eſſe diem civilem, a nocte duce ſic appellatum

tum, infra demonstravi in *nacht* dies civilis. Si quis tamen malit noctem naturalem in voce Gothica subintelligere, habebit, quo se tueatur. Nam *anda* Francis & Alam. est frons, & hinc *andanahti* potest denotare *frontem vel initium noctis*. Alamanni, Franci, Saxonesque, dum vesperam vocant *deficientem*, videntur hac appellatione sua nonsolum ad finem diei civilis, sed etiam ad defectum lucis respexisse. Nam quocunque modo Vesper accipiatur, sive pro termino diei civilis, sive pro parte extrema diei naturalis, vesper semper est dies abiens vel deficiens, & sapienter dicitur *abend*. Septemtrionales alia utuntur nomenclatura, & vesperam designant ab *after* post, quia lucem sequitur a tergo. VERELIUS in Ind. *aptan* a tergo, *aptan-dags* vesperi, circa vesperam, inclinata die, *jola aptan* parasceve Juliorum, *aptur* re vel retro, *aptur koma* redire, *apturgangur* spectra, lemures, forte quia vesperi apparent.

ABEND, pars mundi occidentalis, *gegen abend* versus occidentem. Quia sol ibi videtur *abire*, *cadere*, *deficere*, a tergemino significatu verbi *aben*. Olim aliis nominibus utebantur ad hanc plagam designandam, quamvis hoc satis probum sit. Gothis occasus dicitur *sait-qua*, Matth. VIII, 11. a *satjan* ponere, uti volunt, quomodo Italis *ponente*. Anglosaxonibus *west-dæl*, quasi pars occidua, ibid. Francis & Alamannis *sedelgang*, quasi solis ad sedes suas abitus, Septemtrionalibus *sol-biorg*, quasi cubile solis.

ABENDEN, vesperascere. Vetus Francicum a subst. formatum. TATIANUS cap. CCXXVIII, 2. *uuone mit uns uuanta iz abandet*, mane nobiscum quoniam vesperascit. Anglosaxonibus *hyt æfen-læcth* vesperascit, Luc. XXIV, 29. Ubi *læcth* similitudinem & appropinquationem ejus rei, cui affigitur, denotat, quod multis exemplis docet SOMNERUS in voce *læcan*. Hodie utrumque insolens.

ABEND-MAL, cœna vulgaris. Utitur Luth. Joh. XII, 2. Marc. VI, 21. Compositum novum, sed partibus constans antiquis. Proprie est epulum vespertinum. Prisci eundem sensum, quamvis aliis vocabulis, exprimunt. Gothis cœna est *nahtamat*, Marc. VI, 21. Anglosaxonibus *æfen-mete*, Alamannis *abandmuas* & *abantcauma* apud KERONEM in Glossis. Prior compositorum pars noctem & vesperam, altera cibum denotat, ut dixi in *mus* & *gaum*. Reliqua vide in *mal* convivium.

ABEND-MAL, cœna sacra. Utitur Luth. 1. Cor. XI, 21. Primis Germaniæ Christianæ temporibus alia vigebant vocabula. Anglosaxones S. Eucharistiam appellabant *husl*, quasi oblationem, ut demonstravi infra in *opfer*: Franci *uuizzod*, quasi legem vel observationem. Formula S. Confessionis apud ECCARDUM in Cat. Theot. p. 98. *ib gihu Gode almahtdigen, daz ih das heiliega uuizzod vehoda mit unreinemo lichamen*, confiteor Deo omnipotenti, quod sacram Eucharistiam acceperim impuro corpore. Et sic passim NOTKERUS in explicatione Psalm. SCHILTERO affatim citatus in Glossario pag. 879.

ABENTEUR, vel *ebentheur*, ausum virile, molimen audax, & inde nomen, ab *aben* vir, & *teur* ausum. Prior compositi pars pure Gothica est. Nam in Evangelio Gothico, quod CODICE ARGENTEO continetur, Luc. I, 27. 34. II, 36. Marc. X, 12. vir dicitur *aba*, in accus. *aban*, in dat. & abl. *abin*. Agnoscunt eandem vocem veteres Islandi in Indice VERELII Scando-Scythico, ubi *abo* exponitur *colonus*. Altera compositi pars est a *dürren* audere, verbo antiquissimo, & omnibus veterum Dialectis, Britannicæ, Saxonicæ, Francicæ, imo etiam Græcis usitato, ut demonstravi infra in loco. Et in his Dialectis quædam sunt, quæ non solum verbum, sed etiam derivatum agnoscunt. Nam a *dürren* audere, Cambris fit *dewr* fortis, audax, strenuus, & *antur* ausum, molimen, quæ extant in Lex. Ant. Brit. BOXHORNII. Ex eodem fonte audacia Islandis dicitur *thor*, Græcis θάρρη. Video etiam alios hanc vocem ad Linguam Germanicam referre conatos, quamvis nullo aut parum prospero successu. KILIANO sic dicitur, quasi *avend-ure* hora vespertina. Alius derivat a *thüren* audere, & hactenus bene: Sed dum alteram compositi partem ab *affe* simia repetit, a vero & serio pariter aberrat. Neque enim facta ridicula & Quixotiana hoc nomine designamus (quale est illud *Ajacis Sophoclei*, qui magnam in ovium grege stragem edidit, hirco etiam maledictis onerato & virgis cæso, quod illas Græcorum turmas, hunc vero Ulyssem esse existimasset) sed potius res fortiter & viriliter gestas *Rekiorum* & *Risiorum*. Et hoc sensu passim occurrit apud Historiæ fabulosæ (cujus hæc vox propria) conditores, quos heroas suas ignominioso vocabulo legentium risui exponere voluisse, minime verisimile est.

ABENTEUR, historica narratio, sed propter incredibiles ausus, oblectationis gratia confictos, maximam partem fabulosa. VEREL. in Ind. *æfintyr* historica narratio jucunda. Proprie significat *molimina vitæ*, derivaturque, non ut antecedens ab *aben* vir, sed ab *ewe* seculum hominis, spatium vitæ humanæ longissimum, partu & morte definitum, de quo significatu actum infra in loco.

ABENTEUR, casus, fortuna, periculum. Hic sensus oritur a Gallico *avanture*, & hoc a Lat. *eventus*.

ABENTEURLICH, audax, temerarius, periculosus, mirus, incredibilis, fabulosus. Collige ex antecedentibus.

ABER, post. Adverb. ordinis. Gothis *afar* post, *afar leitil* post pusillum, Matth. XXVI, 73. *afar aglon* post tribulationem, Marc. XIII, 24. Inde composita Gothica, *afargangan*, *afarleisljan* pone sequi. Dicitur & substantive, & tunc ipsum *ordinem* significat. Hinc vices Abiæ ULFILÆ vocantur *afar Abijins*, Luc. I, 5. ab ordine succedendi. Huc etiam

spectare

spectare videtur, quod filius Anglosaxonibus dicitur *afora*, quasi successor patris, vel posterior patre. Vocem ex Paraphrasi Saxonica sistit SOMNERUS. Hodie non occurrit.

ABER, secundum. Adverb. similitudinis. Evang. Goth. Luc. I, 59. *jah haihaitun ina afar namin attins*, & vocabant eum secundum nomen patris sui Zachariam.

ABER, rursus, iterum, denuo. Adverb. numeri. Francis & Alam. *abur, afur, auur.* Cæteræ Dialecti habent *after*, de quo infra. Gloss. Keron. iterum *anur*. Repone *auur*. TATIANUS XVI. 1. *andares tages abur stuont Johannes*, altera die iterum stabat Johannes. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XII, 33. 34. *er ni uuerde irboran afur*, nisi nascatur denuo, i. e. regeneretur. Lib. IV. Cap. VII, 148. *unz er auur quami*, donec rursus veniat, i. e. redeat. Utitur Luth. 1. Reg. VIII, 65. Inde composita *aber-mal* altera vice, *aber-acht* proscriptio iterata, *æfferen* repetere, reiterare. Quibus consentit Gr. αὖ iterum, si pronuncietur ut ἀφ.

ABER, autem. Conj. adversativa, sed rarissimi exempli apud veteres, nec nisi apud Francos & Alam. ISIDORUS pag. 241. Edit. Palth. *Christus auur sus quham fona fater ziuuare, so selp so dhiu berahtnissi fona sunun*, Christus autem ita venit a Patre revera, ut splendor a sole. OTFRIDUS Lib. II. cap. XVIII, 25. *ih zellu afur thanana*, dico autem vobis amodo. Interpres Tatiani *autem* vel non reddit in Versione, vel incongrue per *thanne*, ut Cap. XXIX, 2. Cap. XXX, 2. Cap. XXXI, 2. KERO *autem* interpretatur *keuuisso*, quod non est adversativum. Gothi habent *ak* & *akei*, Anglosaxones *ac* & *ab*.

ABER, nota defectus, ab *aben* deficere. Inde *aberwitz* delirium.

ABER, nota excessus, idemque quod *über*, de quo infra. Confer *aberglaube*.

ABER-ACHT, proscriptio iterata. Ab *aber* rursus, iterum. Nam moribus Germanicis receptum est, ne quid in pœnis irrogandis præcipitetur, gradibus in proscribendo uti. Ab his gradibus nomina acceperunt *unter-acht* & *ober-acht*, hoc est, proscriptio inferior & superior. Et inferior quidem præcedit superiorem, tanquam levior graviorem. Primo enim proscribitur contumax & convictus, concesso tamen annuo spatio ad defensionem, quo neglecto proscriptio iteratur, bonis proscripti fisco adjudicatis. Inde est, quod hæc proscriptio, quæ revera est *ober-acht*, etiam *aber-acht* dicitur, ab iteratione.

ABER-BANN, bannus novatus. Idem quod *aberacht*.

ABER-GLAUBE, superstitio. Compositum novum, sed legitime factum. Proprie est nimia & absurda credendi facilitas, præcipue in negotio religionis, ab excessu fiduciæ sic dicta. Et derivari potest e fonte Celtico *ofer* vanus, iners, quo sensu utuntur Cambri, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Quid enim est superstitio nisi vana & iners fiducia? Sed & Germanica origo suam habet elegantiam. Nam *glaube* fidem & fiduciam, *aber* vero vitiosam ejus rei cui annectitur magnitudinem notat, prorsus ut *über*, quod sæpe est nota excessus in compositis. Hinc KILIANO Belgarum interpreti *averghelooue* & *overgheloove* unam eandemque rem significant, nempe superstitionem, h. e. nimiam religionem, & vanum Dei cultum. Quamvis enim DEUS nimium coli non possit, falso tamen & vitiose coli posse, omnes consentiunt. Hinc superstitio a THOMA Aquinate definitur *vitiosus veri vel falsi numinis cultus*. Ex qua definitione simul patet, quod superstitio non semper pro objecto habeat Deum verum, sed sæpe etiam falsum, idola, dæmones, sacra magica, incantationes, & similia. Quorsum etiam spectat nimia fiducia in res naturales, herbas, radices, vel artefacta, Talismanos, amuleta, sigilla, & alia sine numero. Latinis quoque *super* in *superstitio* aliquid superfluum denotare videtur, quod modum rectum excedit & quasi superstat.

ABER-MAL, iterum, secunda vice. Compositum novum, ab *aber* rursus, & terminatione numerali *mal*, de cujus origine & potestate actum in PROLEGOM. Sect. VI.

ABER-WITZ, duplicem admittit sensum, quorum uterque ab usu agnoscitur. Ita enim vulgo vocant nonsolum *stultitiam* ex nimia sciendi cupiditate ortam, sed etiam *delirium*, quod ex deliquio rationis & sanæ mentis sequitur. Causa diversitatis est a præfixo *aber*, quod in compositis jam *excessum* jam *defectum* notat, ut supra monui in voce. Cætera vide in *Witz*.

ABFEUMEN, despumare, *abgefeumt* despumatus, quod vulgo torquetur in hominem callidum scelerisque artificem, ut dixi in primitivo *faum* spuma.

ABGOTT, deaster, falsus Deus, Deus expers divinitatis, ob præfixum negativum *ab*. Hinc etiam appellari solet *ungott*. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *afgod* idolum, *afgodnesse* idololatria. Gloss. Pez. excelsis *abgotir*, ad fanum *ze apkutiu hus*.

ABGRUND, profundum. Gloss. Ker. profundum inferni *abcrunte dera hella*. Gloss. Pez. gurgitibus *apcruntim*. Sic & profundum stagni interpreti Gothico dicitur *afgrund*, & in accusandi casu *afgrunditha*, Luc. VIII, 31. Oritur a *grund* profundum, & præfixo *ab*, quod hoc loco sensum intendit.

ABGRUND, abyssus, profundum sine fundo. Sensus vocis hodiernus, a *grund* fundum, & negativo *ab*.

ABGUNST, invidia. Gloss. Pez. livor *abanst*. Gloss. Keron. invidiam *abanst*, invidiæ *abansti*. In veteri confessione peccatorum OTFRIDO præfixa, invidia dicitur *abunst*, & in Harmon. Evang. TATIANI *abjunst*, Cap. CXCIX, 4. Appellationis ratio ubique eadem. Nam *ab* ubique negat favorem & benevolentiam, quæ priscis dici-

tur *anst*, nobis *gunst*. Qua de causa, jam dixi infra in voce.

ABGUNSTIG, invidus. Gloss. Keron. invidentium *abanstikeru*.

ABLASS, venia delictorum, remissio pœnæ. Gothis *aflatei* & *fralet*, Francis *ablaz*, Alamannis *antlaz*, Belgis *aflaat*. ULFILAS Marc. I, 4. *du aflateinai frawaurhte*, in remissionem peccatorum. Idem Marc. III, 29. *ni habaith fralet aiw*, non habet remissionem in æternum. Gloss. Keron. veniam *antlaz*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. I, 59

Ni freuuit uuiht hiar unser muat
so thin ablazi duat,
Nihil æque exhilarat animum nostrum
ac remissio tua.

Anglosaxonibus *lisse* est quævis *remissio*, non pœnæ tantum, sed etiam laborum & ærumnarum, teste SOMNERO in voce. Cuncta a *lassen* remittere. Præfixa *af, fra, ant, ab*, hoc loco non variant sensum, sed intendunt.

ABLASS, indulgentiæ, literæ veniales Romani Pontificis. Ex eodem fonte.

ABLEIBEN, mori, decedere e vita. Non a *leib* corpus, sed a *leib* vita, de quo infra.

ABSAGEN, abdicare, stylo ecclesiastico *abnegare, abrenunciare*. Utitur Luth. Luc. XIV, 33. Referri potest ad *sagen* dicere, ut simile sit composito Gothico *afquithan*, quo utitur ULFILAS ibidem, quod est a *quithan* dicere. Nam qui se jure aut possessione alicujus rei abdicant, solent id verbis solemnibus declarare.

ABSAGEN, renunciare amicitiam, dicam scribere, bellum indicere; *absage*, vel *absag-brief* clarigatio, literæ provocatoriæ, *abgesagter Feind* hostis apertus & capitalis. Non a *sagen* dicere, ut antecedens, sed a *sachen* contradicere & litem contestari, de cujus familia actum infra.

ABSCHEIDEN, discedere, separari. Gothis *afskaidan*, interprete ULFILA Luc. IX, 33. *jah warth miththanei afskaidun sik af imma*, & factum est cum discederent ab illo. Refer ad simplex ejusd. signif.

ABSCHIED, abitus, discessus, & synecdochice venia abeundi vel dimissio, *abschied nemen* valedicere; *abschied begeren* missionem efflagitare, *abschied geben* dimittere, exauctorare, *abschieds-rede* oratio valedictoria. Cuncta a *scheiden* discedere.

ABSCHIED, vel *abscheid*, decretum, *reichs-abschied* decretum comitiale imperii. Proprie est *discessus*. Transfertur autem ad decreta, quia his in tabulas relatis supplices in Curiis, & coëuntes in Comitiis solent dimitti. Hinc decreta Comitiorum Imperii vulgo vocantur *Recessus*, quia his confectis Status separantur. Imo etiam Latinis senatusconsulta antiquitus *decreta* videntur dicta ob eandem causam. Nam *cernere* in primo & antiquissimo significatu est dividere, separare. Hinc *decretum* videri potest id, quo confecto & definito Senatus surgit & discedit. Quod ideo monendum duxi, ne quis existimet, *discessum* ad *decreta* aliaque civilia negotia nullo antecedentium temporum exemplo a nostris adhiberi.

ABSCHROTEL, præsegmen cibi lautioris. V. *schrot*.

ABSPANNEN, quatenus est a *spannen* ligare, jugare, significat (1) rem intensam remittere, & dicitur de arcu, de fidibus, aliisque rebus, quæ laxantur. (2) disjugare, & dicitur de equis, quatenus currui funiculis juncti sunt.

ABSPANNEN, abstrahere aliquem a partibus alicujus, *abspenstig* abstractus. Hic sensus oritur ἀμέσως a *spenen* allicere, seducere, vel per metaphoram a *spannen* trahere. Hinc *abspenstig machen* significat quantum potest, seducere, captare res alienas, ex amico alienum facere &c.

ABSTAND, renunciatio, *rechts-abstand* renunciatio juris sui. Forte est *recessus*, translatumque a recedentibus ad desistentes, & ab his ad renunciantes, quia a prosecutione juris sui desistunt & quasi recedunt: a verbo Gothico *afstandan* recedere, quod extat in Versione antiquissima Codicis Argentei Luc. VIII, 13. *jah in mela fraistubnjos afstandana*, & in tempore tentationis recedunt. Luc. IV, 13. *Diabolaus afstoth fairra imma und mel*, Diabolus recessit ab eo usque ad tempus. Aliam interpretationem vide in *stan* transigere.

ABT, abbas. Anglosax. *abbad*. Proprie est pater. Gloss. Keron. abbas *fater*, abbate *fatere*, abba pater *lib fater*. Nomen e sacris literis & lingua Syriaca haustum esse, apud omnes in confesso. Vide Commentatores ad Marc. XIV, 36. Rom. VIII, 15. Gal. IV, 6. Transiit ad præfectos Cœnobiorum, quia Abbas in Monasterio est quasi pater monachorum.

ABTRUNNIG, desertor, transfuga, qui nexum pristinum dissolvit, *abtrünnig machen* abalienare, ex conjuncto facere segregem vel hostem, *abtrünnig werden* deficere a nexu, sive religionis, sive fidei, & amicitiæ. Proprie est adjectivum, ut patet ex terminatione *ig*. Et hæc terminatio supponit substantivum *trunn* disjunctio, separatio, quod etiamsi deletum sit, formari tamen justa lege potuit a *trennen* rumpere, disjungere, solvere. Præfixum *ab* sensum intendit. Prisci utuntur alio præfixo, sed eandem vim habente. Gloss. Pez. apostasiam *antrunnigi*. Cur *an*? Quia *an* apud priscos sæpe ponitur pro *ant, int, ent*, hoc est, pro adverbio intensionis.

ABWEG, dispendium viæ. Proprie declinatio a via recta, ob præfixum *ab*, quod hoc loco defectum notat. Apud Francos & septemtrionales est adjectivum. NOTKERUS Psal. LXXVII, 8. *auuekkiu slahta* prava generatio. VEREL. in Ind. *afvega* occulta & extra viam posita.

ABWERTS, de loco. Abverbium ex nomine & præpositione compositum, cujusmodi

modi sunt apud Latinos *extemplo*, *inposterum*, *inprimis*. Prior compositi pars per se manifesta. Altera locum significat, ut dixi in *wart* locus.

ABWERTS, deorsum. In hoc composito *ab* non est præpositio, sed adverbium loci inferioris, & *werts* motus versus locum.

ACH, interjectio dolentis vetustissima, & ab ipsa natura, ut videtur, suggesta, Hebræis *ah*, *ahah*, Lat. *ah*, Suevis *och*.

ACH, substantive positum, significat quantum potest, gemitum & dolorem, actum gemendi, & ipsum cruciatum, qui gemitus & suspiria exprimit.

ACH, gemitus, planctus. Cambris *och*, apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 281. & inde *ochi* & *ochain* gemere, plangere, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Græci inde formant ἀχθεῖν & ὀχθίζειν gemere, quod imitamur in *æchzen*.

ACH, dolor, cruciatus. Anglosax. *ace*, Angl. *ach*, Græc. ἄχος, & inde ἀχεῖσθαι dolere, cruciari. Forte huc etiam spectat nomen infernalis fluvii ACHERON, quod non solum Græcis sed etiam nostris significare potest *fluvium doloris*, si altera compositi pars sit *run*, quod in multis veterum dialectis fluvium denotat.

ACH, elementum aquæ. Gothis *ahwa* in composito *ahwaflodus*, inundationes aquarum, quod extat Luc. VI, 49. Cui simile est Latinum *aqua*, Hispanicum *agua*. Cuncta ex simplicioribus orta. Videamus quænam illa sint. Aqua Anglosaxonibus dicitur *ea*, plur. *æa*. Somnerus: *ea* aqua, *æa* aquæ. Gloss. ÆLFRICI pag. 76. flumen *flod* vel *yrnende ea* (aqua currens) fluvius *singal*, *flowende ea* (aqua fluens vel continua) fluctus *wealcynde ea* (aqua revolvens). Ubi observandum, quod *e*, in voce Anglosaxonica diphthongetur per *a*, & quod *ea* monosyllabum sit. Quando vero ex *ea* fit bisyllabum, tunc mutatur significatus, & ex aqua fit flumen. Similiter Septemtrionalibus *a*, simpliciter positum *aquam*, duplicatum *flumen* denotat, ut postea dicetur. Hæc monosyllaba, cum ob nimiam brevitatem nec componi, nec aliunde derivari possint, necessario sunt primitiva, nisi quis illa ex longioribus abscissa existimet; Quæ vero, cum rationem nominis sui luculentam non habeant in ulla lingua, brevioribus pro etymo substerni non possunt. Hinc fortasse non errabimus, si a brevissimis initiis cætera longitudinis studio profecta opinemur. Saxonicum *ea* Galli imitantur in *eau* aqua. Imo etiam Germanis *ey* interdum aquam denotat. Quid enim est *eyland*, nisi terra aqua circumflua? Cæterum *ach* pro aqua, videtur hodie superare in appellatione succini, quod cum in aqua reperiatur, rectius *achstein*, quam *agtstein* dicitur.

ACHA, flumen, & omnis aqua fluens. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *aches* rivus, flumen. Gloss. Keron. flumina *aba*. Quod pronunciandum ut *acha*. Plura Francorum testimonia sistit *Glossarium Schilterianum* ex Versione Psalmorum Notkeriana, ubi Jordan & Nilus vocantur *abo*. An Græcis ἄχα idem significet, aliis inquirendum relinquo. Gothi literam Celticam in medio vocis transmutarunt in *chw*. Latini in *qu*. Hinc flumina Gothis vocantur *ahwa*, Luc. VI, 48. & flumina aquæ *ahwos watins*, Joh. VII, 38. & Jordan *ahwai* in casu obliquo, Marc. I, 5. Apud Latinos non solum elementum fluidum, sed etiam fontes, & ipsa quoque flumina, arcuato opere in Urbem deducta, vocantur *aqua*, ut patet ex appellationibus *Aqua Martia*, *Aqua Claudia*, *Aqua Virgo*, & similibus. In reliquis Dialectis nullum est Literæ Celticæ vestigium. Nam flumen Anglosaxonibus dicitur *ea*, plur. *eae*, VERELIO in Ind. *aa*, Suecis *ææ*, ubique duabus syllabis, ut supra ostensum. Quibus convenit Græc. ἄα, quod *Hesychio* interprete est σύστημα ὑδάτων, congregatio aquarum. Cuncta a simplici *æ* vel *a*, quod Saxonice aquam denotat. Et ex hoc fonte videntur etiam reliqua manasse. Alii tamen alias origines sectantur. CANINIUS *aquam* a fusione sic dictam putat quasi ἀ χόα, quam etymologiam multis exemplis, in quibus articulus cum nomine coalescit, sustinet JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 63. Quamvis in Observ. ad Will. pag. 137. adhuc fluctuet: *De Etymologia*, inquiens, *nihil adhuc certi statuere possum: libet interim suspicari, vetus A vel* AHA *ab* ἀχελῶος *abscissum esse, quum* ACHELOUM *generaliter, ut Servius inquit, propter antiquitatem fluminis* OMNEM AQUAM *veteres appellaverint.* Quod ibidem ex *Hesychio* & *Virgilio* demonstrat. MARTINIO *aqua* derivatur ab *ago*, quod fluenta in perpetuo motu sint, si naturæ suæ permittantur. VARRONI & FESTO *aqua* dicitur substantia, *a qua* juvamur, ineptissime *Scaligeri* judicio. Primus cunctorum originem ad simplicissima initia reduxit STIERNHIELMIUS in Gloss. Ulphila-Goth. pag. 6. *Patet fons*, inquit, *unde derivatur vox* AQUA. *Nimirum a Linguæ nostræ Monosyllabo purissimo A, id est, aqua. Inde AA aqua fluens. Inde AHA* (per literam intercalarem H.), Græcis ἄχα. *Ac tandem ex* AHVA *Latinis factum* AQUA. *In cujus etymo oppido sudant, qui origines venantur, ut videre est apud* VOSSIUM *in Etymol.* Itaque quicquid ubique literarum inter duo *AA* in medio deprehenditur, sive sit H, sive CH, sive CHW, sive QU, a pronunciantibus vel euphoniæ gratia, vel Scythicæ brevitatis tædio, adjectum censeri potest. Video Cl. FRISCHIUM in specimine Germanico *de permutatione literarum* Francicum *aha* tanquam primitivum amplecti, & cætera multo labore & ingenio ex illo deducere: Sed quo minus adsentiar, cohibent me diversi *aquæ* & *fluminis* significatus. Recte interim monet, *aha* pro flumine, quamvis hodie extinctum videatur, vestigia tamen sui ubique in Germania reliquisse, nonsolum

lum in nominibus fluviorum *Kinzach*, *Aiterach*, *Mernach*, *Geisach*, *Kaslach*, sed etiam Oppidorum, *Rufach*, *Biberach*, *Bacherach*, & similium, quorum nomenclatura haud dubie ab alluentibus fluviis desumpta est.

ACHEN, Belgice *Aken*, Lat. *Aquisgranum*. Vox Germanica, cum sit ab aquis desumpta, nullam habet difficultatem. Sed quid sit *granum* in Latina, haud æque manifestum. Nomen AQUISGRANI jam Caroli M. ævo innotuisse, contra PAPEBROCHIUM ostendit MABILLONIUS de Re Diplom. Lib. II. Cap. XXVII. §. 12. Initia nobilissimæ Civitatis ad GRANUM quendam, Neronis & Agrippæ fratrem, vel ab ipso Carolo M. in quodam Diplomate, quamvis suspecto, referuntur. Cujus traditionis infirmitatem pluribus ostendunt GUNDLINGIANA XIIX. pag. 234. & simul nomen aquis junctum vel *viriditatem* vel *flumen* denotare posse, ex vocibus *gruna* & *gerunna* colligunt. BAXTER in Glossario Antiquitatum Britannicarum pag. 130. *Aquisgranum* interpretatur *fontes solis*, quia *Grein* Ibernis pro sole est. Nob. ECCARDUS in Dissert. *de Apolline Granno* nomen loci a saburra desumit, quæ Cambris dicitur *graian*, forte quod terra circa urbem sit valde sterilis & glareosa. An res Etymologiæ respondeat, nescio. Interim suspicor, illud *granum* formatum esse a Belgico *kran*, siphunculus, tubus, canalis, vel certe a Græco κρήνη fons, ut quemadmodum *Hippocrene* est fons pegaseus, sic *Aquisgranum* sit fons aquarum salubrium. Harum enim jam olim tanta erat celebritas, ut Carolus M. thermarum gratia suam ibi sedem collocaret, teste EGINHARDO in vita Caroli Cap. 22. *Delectabatur etiam* KAROLUS *vaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens, cujus adeo peritus fuit, ut nullus ei juste valeat anteferri. Ob hoc etiam* AQUISGRANI (en vetustatem nominis) REGIAM *exstruxit, ibique extremis vitæ annis usque ad obitum perpetim habitavit.*

ACHSEL, humerus. Hebr. *azzil*, Anglosax. *ehsie*, *eaxle*, *exla*, & inde *eax-clath* humerale, Franc. & Alam. *ahsal*. Gloss. Keron. humeris *ahsalom*. Verel. in Ind. *æxla* in humeros suscipere, *axlbyrd* onus, quantum humeris portari potest. Celtis significat alam. Hinc *asgell* in Lexico Ant. Brit. BOXHORNII exponitur *ala*. Et Latinis *axilla* est parva ala, apud MARTINIUM. Ut adeo vox ab avibus ad homines, ob qualemcunque humerorum cum alis similitudinem, profecta videatur. Sed Latino-Barbari ab humeris redierunt ad alas. Hinc illis *ascella* ala, & *ascellare* furca alaris, qua humeri claudicantium suspenduntur, ad firmandos gressus. Gothi hæc nesciunt, & humerum vocant *ams*, plur. *amsans*, haud dubie a Græco ὦμος, unde etiam *humeri* Latinis, sicut Gallis *espaule* a *scapula*.

ACHT, bis quatuor. Græc. ὀκτώ, Lat. *octo*, Goth. *ahtau*, Anglosax. *eahta*, Franc. & Alam. *aht*, Præcop. *athe*. Consensum reliquorum idiomatum vide apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 42. Etymon, si quod est, adhuc valde obscurum est. Interim ab *acht* derivantur & componuntur:

achte, octavus, Goth. *ahtudo*. Anglosax. *eahtothe*, Alam. *ahtodo*, apud Ker. in Gloss.

achtzehen, octodecim, Anglosax. *eahtatyne*.

achtzig, octoginta, Goth. *ahtautehund*, Anglosax. *eahtatig*, *hund-eahtatig*.

achtzigste, octogesimus, Alam. *achtozogosto*, apud Keron. in Gloss.

Cambri octonario præfigunt W. dicendo *wyth*, quod imitantur Galli in *huit*.

ACHT, varias mentis operationes denotat, *considerationem*, *attentionem*, *observationem &c.* pro vario verbi *achten* significatu.

ACHT, persecutio. Anglosax. *ehtnysse*, Franc. & Alam. *ahtunga*. Gloss. Keron. persecutionem *aahtunga*. Notkerus Psalm. LIX, 10. *in fiure ahtungo*, in igne persecutionis. Græcis ἔχθος odium. Cuncta ab *achten* persequi. Moribus antiquis dividitur in *publicam* & *privatam*, quamvis nominibus indiscretis.

ACHT, proscriptio, persecutio publica. Hujus persecutionis ea vis est, ut proscriptum fortunis omnibus, & sæpe etiam vita exuat. Omnes enim contra proscriptum armantur, tanquam contra hostem publicum, & cuivis liberum est, vincula illi injicere, captumque ad judicem remittere. Vide Jus prov. Alam. Cap. 250. & 251. Helvetiis præ cæteris Germanis id peculiare est, quod illis proscriptio vocatur *aach*, teste *Pictorio* in Diction. Hoc GOLDASTUM seduxit, ut vocem Germanicam *acht* ab *ach* aqua, & hoc a Lat. *aqua* arcesseret, quasi Bannus imperii sit *aquæ & ignis interdictio*, præsertim cum Judices (uti scribit) prisco ritu in sententia damnationis initiales tantum literas adscriberent, hoc modo AQ. unde Helvetiis *aach* aqua & proscriptio. Vide ejus Animadvers. in Parænet. pag. 428. Verum Helvetiorum illud *aach*, quatenus proscriptionem notat, non est ab ullo ritu, quem frustra fingit Goldastus, sed potius a segnitie pronunciantium, qui, dum literam T deglutiunt, videntur dicere *aquam*, quum volunt dicere *proscriptionem*. Amant hanc in pronunciando pigritiam inprimis Gothi, qui literam illam in medio vocis sæpe elidunt, ut infra ostendam in *achten* arbitrari.

ACHT, vindicta privata. Idem quod persecutio. Occurrit eo sensu in composito *aht-eid*, quod extat in Legibus popularibus Tassilonis §. VI. ubi exponitur *Sacramentum*. Agitur autem de Sacramento ejus, qui vindictam meditatur. Quod cum non animadvertisset LINDENBROGIUS, *acht* ad bannum retulit. SPELMANNUS vocem Boioaricam componit ex *ath* juramentum, & *tied* obstrictus, quod est a *tian* ligare, quasi

abteid sit juramento obstrictus. Sed hæc interpretatio non solum a lege, sed etiam a voce recedit. SCHILTERO *abteid* est juramentum calumniæ, quod provocans ad pugnam prius jurare debuerit, *se non calumniandi, persequendi, aut vexandi causa hoc facere.* Mihi videtur proprie denotare *juramentum vindictæ*, quod dimicaturi sibi mutuo præstabant. Idque ex LEGE NORMANNICA, ab ill. LUDEWIGIO nuper publicata, omnino manifestum est, in qua formulæ mutui istius juramenti, & reliquæ circumstantiæ, recitantur his verbis Part. II. Cap. II. §. 10. *Post hoc autem pugiles ad campum convocentur, & juret primus* DEFENSOR *per verba de Duello recitata, flexis ambobus genibus, & tenebunt se per manus,* APPELLATOR *a dextris, &* DEFENSOR *a sinistris. Interrogato ab utroque & responso nomen, quo denominantur in Baptismo, & utrum credat in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum? Et utrum teneat fidem, quam sancta conservet Ecclesia, & responso ab utroque, quod ita, & tunc jurabit in hac forma.*

(Juramentum Defensoris seu provocati.)

AUDI. HOMO. QUEM. TENEO. PER. SINISTRAM. QUI. TE. N. IN. BAPTISMO. FACIS. APPELLARI. QUOD. EGO. PATREM. TUUM. NON. MULTRAVI. IN. CRUDELITATE. NEC. IN. FELONIA. SI. DEUS. ME. ADIUVET. ET. SACROSANCTA.

Jurabit autem & alius sic.

(Juramentum Appellatoris seu provocantis.)

AUDI. HOMO. QUEM. PER. MANUM. DEXTRAM. TENEO. QUI. TE. N. IN. BAPTISMO. FACIS. APPELLARE. QUOD. DE. OMNIBUS. VERBIS. QUE. JURASTI. TE. PERIURASTI. SI. DEUS. ME. ADIUVET. ET. SACROSANCTA.

Deinde jurabunt SORCERIAS, *& primus Defensor, quod nec per se, nec per alium in Campo* SORCERIAS *fecit afferre, que ei possint vel debeant juvare, vel parti adverse nocere. Et appellator consequenter jurabit similiter.* Tom. VII. Diplom. pag. 278. His rite juratis Judex (nam absque Judicis permissu nemini duello contendere licebat) *vindictæ jurantium*, unde ipsi juramento nomen, habenas laxabat. De hac sæva & inhumana Priscorum, armis sive objecta diluendi, sive lites decernendi consuetudine, vide plura apud CANGIUM in voce *Duellum*, & apud SPELMANNUM in voce *Campus.* Primus hujus instituti stator & inventor fuit *Gondebaldus* R. Burg. ut ostendi inter *Ordalia.*

ACHT, bellum. Ex eodem fonte ut reliqua, ob communem persecutionis naturam. Quid enim est bellum, nisi status populorum, qui se mutuo vi & armis persequuntur? Extat eo sensu *aht* apud OTFRIDUM Lib. I. Cap. I, 175. ubi de Francis dicitur:

Sie in sibbu joh in ahtu
Sin Alexanderes slahtu.

Vertit SCHERZIUS:
Illi in pace & in bello
Sunt Alexandri generis.

Id est, similes Alexandro, iisdem artibus Belli & Pacis instructi. Aliam loci interpretationem sequitur SCHILTERUS: aliam LEIBNITIUS in Origine Francorum § VII. sed cel. SCHERZII interpretatio omnibus est præferenda, si quid judicare possum.

ACHTBAR. v. *bar* spectabilis.

ACHTEN, proprie significat *sequi*, sive id fiat corpore, sive animo, derivaturque a Belgico *achter* pone, post, quia sequi est ire post alium. Hoc verbum pro vario *sequendi* modo, qui potest esse *corporalis*, vel *mentalis*, varios induit significatus, non fortuito efformatos, sed justa & eleganti serie cohærentes. Cel. SCHILTERUS catenam significationum in Gloss. pag. 7. ita proponit: *Significat* 1. *attendere, observare attente, achtung geben af &c. idque generatim.* 2. *de re observata judicare, arbitrari, existimare prout ea est, non simulate, hypocritice.* 3. *in specie æstimando rem quoad precium ejus, æstimare, schæzen.* 4. *personam æstimare, hoch achten, werth schæzen.* 5. *hinc & numerare, vide Ahtinga.* 6. *in malam partem, observare personam ad eam persequendam. Et denique* 7. *proscribendam.* Verum cum in hac Catena significatus *sequendi*, qui reliquorum ductor, sit omissus, hinc fieri aliter non potest, quam ut ea, quæ primo intuitu adparent ordinata, mihi videantur præpostera. Nam *achten* primo est *sequi*, hoc est, ire post alium. Secundo *sectari, obsequi* &c. si alium bono animo sequamur, *persequi, turbare*, si malo animo. Postremo idem verbum translatum est ad actus mentis, quia *considerare, deliberare* &c. revera nihil aliud est quam *cogitatu prosequi.* Nos hunc significatum, etiamsi natura ultimus sit, primo loco considerabimus, salva tamen etymologia, quam modo adduximus.

ACHTEN, considerare, meditari. Proprie cogitatu prosequi. Tatianus VI, 6. *Maria gihielt allu thiesu uuort, ahtonti in ira herzen:* Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. OTFRIDUS Lib. I. Cap. IV, 157. de populo:

Sic fuoron drurenti,
Joh ouh tho ahtonti.
Discedebant mœrentes,
Atque meditabundi.

Hinc cogitationes Francis passim vocantur *ahton*, quasi animi prosecutiones. OTFRIDUS Lib. II. Cap. IV, 69.

Untar thesen ahton,
joh managen gedrahton.

Quæ verba recte vertit SCHILTERUS: *Inter has cogitationes Et varias consultationes.* Eodem observante *meditatio cordis* Notkero in Psalmis dicitur *herzens-ahta.* Hodie quoque *achten* sæpe est considerare, & *acht* consideratio. Sic vulgo dicimus, *was tæglich*

lich geschiehet das achtet man nicht, quæ cottidie fiunt non considerantur, hoc est, non ad animum revocantur: *er hat keine acht darauf gehabt*, non cogitavit de ea re.

ACHTEN, deliberare, consultare. Id est, prosequi cogitatu, quid agendum aut omittendum sit. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. VIII, 6.

Bigondun thie Euuarton
Ahton kleinen uuorton.
Cœperunt Sacerdotes
Deliberare subtilibus verbis.

Hodie obsolescit.

ACHTEN, attendere, animum advertere. Id est, ita prosequi cogitatu, ut totus animus præsens sit. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXV, 47. *ioh ir ouh uuiht thes ni ahtot*, non attenditis, non animadvertitis, quod præstet, unum pro singulis mori. Hodie *acht* sæpe animadversionem notat. Sic vulgo dicimus, *ich hab es nicht in acht genommen*, non animadverti.

ACHTEN, judicare. Id est, ita prosequi cogitatu, ut bona a malis, vera a falsis, certa ab incertis discernantur. Quod tunc demum recte fit, quando mens in judicando eas sequitur cogitationes, quæ ex præcognitis necessario sequuntur. Et tametsi in judicando sæpe erremus, semper tamen sequimur anteceptas mentis cogitationes, & ex illis alias, quas *consequentias* vocant, elicimus. Quod cum optime viderit Antiquitas, nomen judicio a *sequendo* sapienter imposuit. Gloss. Pez. opinari *ahton*, autumant *ahtont*, ducis *ahtos*, duxit *ahtota*, opinio *ahtunga*. Gothi dicunt *ahjan* Matth. X, 34. *ni ahjaith thatei quemjau lagjan gawairthi ana airtha*, nolite arbitrari, quod venerim ponere pacem in terra. Solent enim Gothi literas T & D in medio vocis libenter mutare in *Jod*, quod pluribus exemplis ostendi in PROLEGOM. Sect. III. Nos in pronunciando sequimur Francos, non Gothos. Hinc nobis *achten* arbitrari, *ich erachte* judico, *meines erachtens* meo judicio, *für eine ehre achten* honori ducere.

ACHTEN, numerare. Rursus a *sequendo*, quoniam computantes in colligendis numeris seriem numerorum sequuntur. Inde numerus *ahtinga*, in Gloss. Lips. Hodie obsolescit.

ACHTEN, æstimare, parvi vel magni, secundum computum, quem omnes sibi de pretio rerum & personarum formant. Nam ab hoc computo, sive vero sive falso, pendet ipsius rei æstimatio. Latini dicunt *esse in numero*, *haberi in numero*, pro æstimari & in pretio haberi. Eamque ob causam sensus a numerando ad æstimandum translatus est, quia æstimare est computare. Hinc æstimare Anglosax. dicitur *ehtian*, Francis *ahton*. Gloss. Boxh. *luzzil bahtonter* parvipendens. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XX, 127. de Judæis Sabbatum nimis extollentibus:

Ahtotun iz reinor,
joh harto filu kleinor.
Æstimabant illud purius
Et longe pretiosius.

ACHTEN, observare, curare, custodire. Dicitur de rebus æstimatis tantum. Nam has solas cura & observatione nostra dignas censemus. Quæ vero nullius pretii aut valoris sunt apud nos, ea nec curamus ipsi, nec aliis curanda committimus. Unde manifestum, sensum ab æstimatione ad observationem, quæ æstimationis ubique comes & socia, traductum esse. Hic sensus cognoscitur ex compositis & derivatis. Francis *ahta* cura, apud SCHILTERUM in Glossario. Anglosaxonibus *ahte-swan* porcarius, a custodia porcorum. Gothis *bi-uhti* consuetudo, ab observantia, quod ante SCHILTERUM nemo animadvertit, ne summi quidem in Literatura Gothica viri, JUNIUS & STIERNHIELMIUS, qui eam vocem in Glossariis suis intactam reliquerunt. Hodie quoque *achten* est observare, curare. LUTH. Joh. X, 13. *er ist ein miedling, und achtet der schafe nicht*. Inde *acht* observantia, cura, custodia, *acht auf einen geben* observare aliquem, bono & malo sensu, *in acht nemen* curare ne quid res detrimenti capiat, vel ut imperata fiant, *sich in acht nemen* cavere sibi, *achtsam* curiosus, *unachtsam* negligens, cui nulla rei necessariæ cura, *beobachten* observare &c.

ACHTEN, obsequi, sequi juvandi & ministrandi causa. A *sequendo*, ut Latinum. Hinc ministrare Gothis dicitur *andbahtjan*, Marc. X, 45. Anglosaxonibus *embehtan*, Francis & Alam. *ambahtan*. Gloss. Keron. ministraverit *ambahtit*, subministret *untarambahte*. Oritur ab *embe* circa, & *ehtan* sequi, sic ut *embehtan* proprie sit circumsectari aliquem officii & obsequii causa. Si Gothi dicunt *and* pro *am*, id ex vitiosa pronunciatione est, quæ etymologiam non debet turbare. Hinc adsentiri non possum celeberrimis ULPHILÆ interpretibus, qui, cum vocem Gothicam ex reliquis Dialectis sanare potuissent, maluerunt etymologias vitio conformes effingere, quam vitium ipsum agnoscere aut emendare. JUNIUS, qui primus ULFILAM aggressus est, vocem Gothicam componit ab *and* contra, & *bah* tergum, quod ministrantes proxime circumstent eos, quorum asseclæ sunt: sensu quidem commodo, sed litera T contumaciter repugnante. STIERNHIELMIUS, qui secundas manus ULFILÆ admovit, meliora daturus sic præfatur: *Circa originem hujus vocis multa nugantur viri etiam doctissimi. Sunt, qui Latinam volunt, ab* AM & ACTUS, *frustra & imperite. Vox est Celtica, Gothica, Germanica, Norvagica, omnibus linguæ Scythicæ Dialectis communis. In Legibus Suethicis, Danicis, Norvagicis passim legitur* AMBUT, OMBAT, & UMBAT. UMBUDS-MAN, EMBETS-MAN *officiarius, opifex*, EMBETE *officium, etiam opificium. Pro Servo*

Servo, etiam pro procuratore, pro villico. His præmissis *ambat* componit ex *am* vel *an* & *biuda* præcipere, mandare. Si vera est origo, cur ergo Gothi dicunt *andbaht*? Sed falsam esse, res ipsa & nomen rei arguit, quod in Codice Argenteo nunquam de ministris imperantibus, sed servientibus tantum usurpatur. Servum autem ab imperio denominari, quis sibi persuaserit? Restat ergo, ut servus & minister dicatur *ambacht* ab obsequio. Hanc vocem custodiunt Saxones & Franci, & hanc solam veram & intemeratam esse, ex optimo & perspicuo ejus sensu intelligitur. Reliquæ ex illa sunt depravatæ, primo quidem *andbaht*, dum *and* ponitur pro *am*, postea etiam *ambat*, dum gutturalis in medio vocis eliditur, quod Septemtrionalibus admodum familiare in innumeris vocibus.

ACHTEN, vel *æchten*, persequi, sequi destruendi causa, *durchæchten* valde persequi. A sequendo, ut Latinum. Anglosax. *ehtan*, Franc. & Alam. *ahton*. Gloss. Lips. *ehton* persequi, *ehton sal* persequar, *ehtindon* persequentibus. TATIANUS XXXII, 2. *betot furi thie ahtenton*, orate pro persequentibus. XLIV, 15. *mit thiu sie iuuer ahtent in thero burgi, fluhtet in andera*, cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Græcis ἔχθω odio habeo, manifesto cum cæteris consensu. Hodie dicimus *verfolgen* eodem sensu, a *folgen* sequi.

ACHTEN, turbare, tumultuari. Gothi hoc sensu dicunt *aubjan*, & inde *aubjodei* tumultus, seditio, quia scil. literam T. in medio vocis solent mutare in *Jod*, ut paulo ante monui. JUNIUS voces Gothicas deducit ab *aubn* furnus, quod seditiosi fornacis instar æstuent, & seditio Latinis quoque scriptoribus *accendi, exardescere*, & *deflagrare* dicatur. Mihi videtur verbum Gothicum factum e genuino *achten*, quia Græcis ὀχθεῖν idem significat, & inde ὄχθησις pro θόρυβος tumultus, apud HESYCHIUM.

ACHTER, vel *æchter* persecutor. Ab *achten* persequi. Anglosaxon. *ehtere*, Franc. *ahtor*, *echter*. Sensus apud NOTKERUM passim obvius, quem diligentissime annotavit Cel. SCHILTERUS in Glossario, unde sequentia decerpo, *ahtero* persequentium, *ahtarin* persecutoribus, *von minen echtern* a persequentibus me. Quibus convenit Græc. ἐχθρός hostis qui ante fuit amicus. Hodie obsolescit.

ACHTER, vel *æchter*, a judice proscriptus vel bannitus. Extat in Jure prov. Alam. Cap. 86. cujus inscriptio: *Von den Æhtern*, de Proscriptis. Oritur, non ab *æhten* persequi (persecutionem enim non facit, sed patitur), sed immediate ab *acht* proscriptio, sic ut *æchter* proprie sit homo banni.

ACHTER, vel *æchter*, turbator Reip. inimicus Patriæ, qui in cives, a quibus proscriptus est, vicissim grassatur, pacem & securitatem publicam evertens. Acceptio singularis, qua videntur uti Alamanni in Jure prov. Cap. 251. cujus inscriptio: *Der ainen Æhter oder Fridbrecher jagt*, de eo, qui turbatorem pacis publicæ persequitur. Refer ad *achten* turbare, tumultuari.

ACHT-SCHAZ, sive *æcht-schaz*, pecunia a proscriptis solvi debita. Extat in Jure prov. Alam. Cap. 89. cujus Inscriptio: *Von æhtschatze*. Cætera vide in *Schatz*.

ACHTUNG, æstimatio. Anglosax. *æahte*, *eahtunge*, Belg. *achte*, *achtinghe*. Refer ad *achten* æstimare.

ACHTUNG, observatio, cura, custodia, *achtung geben* observare cum cura, custodire. Refer ad *achten* observare.

ACHTUNG, persecutio. V. *acht*.

ACKER, terra arabilis, Gr. ἀγρός, Lat. *ager*, Camb. *atcor*, Armor. *acre*, Goth. *akrs*, Matth. XXVII, 8. Anglosax. *æcer*, ibid. & alibi *æccer*, Franc. *akar*, *accar*, Alam. *achra*. Gloss. Keron. agro *achre*, agrorum *achro*, agris *achrun*. Gloss. Boxh. *acharla* agellus. TATIAN. Cap. LXXII, 1. *Sata guotan samen in sinan accar*, seminavit bonum semen in agro suo. Inde Latino-Barbaris *acra* mensurata terræ portio, jugerum, aut similis dimensio, apud SPELMANNUM in voce. In Linguis orientalibus, Heb. Syr. & Arab. *ickar*, *akoro*, & *akkaron*, non agrum nec jugerum, ut in reliquis linguis, sed agricultorem significat.

ACKERMANN, agricola, colonus. Anglosax. *æcer-mon*, *æcer-ceorl*, Franc. & Alam. *acharman*. Gloss. Pez. agricultura *acharmanne*. Lege *agricultore*.

ACKERN, arare, terram vomere proscindere. Derivatum novum. Verbum antiquum vide in *eren* arare.

ADEBAR, ciconia. V. *edebar*.

ADEL, nobilitas, prosapia nobilis. Anglosaxonibus *æthelo*, apud BENSONIUM, Francis *adal*, apud OTFRIDUM Lib. III. Cap. XVI, 90. Cambris *eddyl* est gens, cognatio, in Gloss. Celt. LEIBNITII, Alamannis *edil* genus, familia. Patet ex verbis ISIDORI Cap. V. in fine: *chichundimes aub nu dhes edhili endi odhil*, demonstremus nunc etiam genus & patriam ejus. Idem Cap. VII. *chundida bifora dhaz ir in fines edhiles fleische quhoman scolde*, prænunciabat se venturum in carne generis ejus, h. e. in semine Abrahæ. Et rursus Cap. VIII. *ni uueizs ih einighan chuninc fona Judases edhile*, nescio quem regem ex genere Judæ. Utrumque vocabulum, tam Celticum quam Alamannicum, videtur proprie designare *genus paternum*, & derivari ab *ætte* pater. Ex eodem fonte hauriri poterat *adel* nobilitas, ut proprie sit *patriciatus* a patribus sic dictus. Optime autem majores nostri nobilitatem a patribus appellare instituerunt. Quid enim est nobilitas nisi claritas avita? Et claritas avita quid est, nisi magna Patrum virtus, in gerendis qua pace qua bello magistratibus? Hoc ut evincam, laudandi mihi sunt Græci & Latini scriptores, de nobilitate paria tra-

 dentes,

dentes, non sua tantum, sed etiam Germanica. *Nobilitas*, definiente ARISTOTELE Lib. 2. Rhetoricor. Cap. 15. *est quædam* MAJORUM *dignitas*. Græcis nobilis dicitur *εὐγενής*, quasi bene natus, quod imitantur Germani in *wolgeboren*, titulo nobilibus proprio. Sic & Latini nobilitatem *patriciatum* a claris parentibus vocant. Et Romæ ii demum censebantur nobiles, quorum patres magistratus gesserant majores, ædilitatem, quæsturam, præturam, dictaturam, senatoriam dignitatem, consulatum. Et de his intelligendi sunt Poëtæ, quoties nobilitatem in *imaginibus majorum* collocant. Nobilitas enim erat gentile decus, & multorum ex uno genere prodeuntium clarissimorum virorum successio. Ex his judicium ferri debet de scriptoribus Romanis, quoties GERMANIS (quod sæpe fit) NOBILITATEM tribuunt. Qualis illa fuerit, TACITUS optimus nobilitatis æstimator, & rerum Germanicarum diligentissimus scriptor, Cap. XIII. de M. G. prodidit his verbis: INSIGNIS NOBILITAS, *& magna* PATRUM MERITA, *Principis dignationem etiam adolescentulis adsignant*. Ubi per nobilitatem non bona avita, sed potius genus avitum indicat. Nec aliter sentire possum, quoties recogito, Tacitum Latine loqui, & alibi *genus Marobodui*, & *stirpem Claudii Civilis* laudibus extollere. Illa vero merita, quæ mox cum nobilitate conjungit, quid sunt, nisi merita paterna in Remp. unde generis aviti splendor & claritudo existit? In his ergo duobus, antiquitate & claritate generis, si Taciti auctoritatem & nominis etymon non adspernamur, indoles nobilitatis antiquo-Germanicæ consistet. Ex hac nobilitate, eodem Tacito memorante, prodierunt Reges veterum Germanorum Cap. VII. Reges Marcomannorum & Quadorum Cap. XLII. Principes Batavorum Hist. IV. 13. Principes Cheruscorum, memorante VELLEJO Lib. II. Cap. 118. & secutis temporibus Reges quoque Francorum, teste GREGORIO Turonense Lib. II. 9. & Reges Longobardorum, teste WARNEFRIDO in Gestis Cap. 14. L. I.

Nomina Propria ex interpretatione *Grotii*.

ATHALARICHUS, nobilitate pollens. Theodorici R. Gothorum in Italia ex Amalasuentha filia nepos & successor apud PROCOPIUM.

ADALGISUS, nobilitate fortior. Aliam interpretationem vide in *edel*.

ADALWALDUS, nobilitate pollens. Bremensis de illo: *Adalwaldus magno prædicandi fervore Evangelii Suediam ingressus*.

Nomina Propria ex Indicibus *Goldasti*.

ADALBERT, nobilitate clarus.

ADALBOLD, nobilitate fretus, a *bald* audax.

ADALHART, nobilitate ferox.

ADALHELM, protector nobilitatis, ab *hilma* tegere.

ADALMUNT, defensor nobilitatis, vel defensor nobilis.

Huc etiam spectant *Udalbert*, *Udalrich*, & contracte ULRICH.

ADEL-ERBE, hæreditas legitima. Vocem exhibet OTFRIDUS Lib. I. Cap. XVIII. 57. 58. ubi paradisus, nostra olim patria, unde nostro vitio exulamus, vocatur *adalerbi*. De sensu non convenit inter Commentatores. SCHILTERUS interpretatur *nobilem hæreditatem*, allodium, & bonum aviaticum: STADENIUS *propriam hæreditatem*, sive possessionem hæreditariam: SCHERZIUS *primariam & præcipuam hæreditatem*. Nos nostræ interpretationi inhæremus, eoque magis, quod *adal* eo sensu sæpissime occurrat in Indice VERELII, unde sequentia decerpimus,

adalman maritus legitimus,
adalkona uxor legitima,
adalkonu barn liberi legitimi.

Hoc sensu ait OTFRIDUS:

Nu ligit uns unbitherbi
Thaz unser adalerbi.

Innuens, hæreditatem nostram legitimam sive paradisum nunc nobis jacere vervacti instar inutilem nullosque fructus ferentem. Eadem vox recurrit Lib. III. Cap. I. 80. nec alio significatu. De origine vocis ita videtur statuendum. Ab *æ* lex oritur *eid* jus, de quo infra, ab *eid* jus *adel* legitimus, justus, & juri conformis.

ADEL-ERBE, hæres legitimus. OTFRIDO *adelerbo* Lib. IV. Cap. VI. 15 LUTHERUS eundem hominem vocat *erbe* simpliciter, interpres Anglosaxonicus *yrfenuma* Matth. XXI. 38. Hodie obsolescit, ut antecedens.

ADELICH, nobilis, proprie patricius, id est, claris parentibus ortus & patribus similis, quasi *attalich*, ab *ætte* pater & *lich* similis, quod vide in PROLEGOM. Nimirum is demum vere nobilis censeri debet, qui non solum claro genere ortus est, sed & ab avita virtute haud quaquam recedit. Ab hac generis & virtutis claritate *Attalici Reges* apud Phryges (quos lingua Germanicæ simili usos esse, ex multis vocabulis manifestum) STRABONI memorati, nomen accepisse videntur. Eodem nomine infantes illustribus parentibus nati sæpe affecti leguntur. Hinc scil. nomen ITALICO cuidam Suevorum Regi apud TACITUM Hist. III. 5. Unde de antiquitate vocis judicium ferri potest. Duravit hoc nomen diutissime inter Alamannos. Inde apud Goldastum in Indicibus EDILICHO inter nomina propria Alamannorum. Contrarium est *unadelich* ignobilis, obscuro loco natus.

ADELICH, generosus, cujus oppositum *unadelich* degener, quo utuntur antiqui. Gloss. Pez. degeneres *unadaliske*.

ADELICH, elegans, insignis. Dicitur præcipue de animo, de moribus, sensu a præstantia

ſtantia generis ad omne decorum translato. Gloſſ. Pez. ſignanter, eleganter *adallibo*. Similiter & Angloſaxonibus *æthellice* inſigniter, apud BENSON. in Vocab.

ADELING. vide *Edeling*.

ADEL-SCHALK, ſervus nobilis e comitatu Regis vel Principis. Decretum TASSILONIS part. I. §. 7. *ſervi Principis, qui dicuntur* ADELSCALCHE. LINDENBROGIO ſunt pueri nobiles, ut hodie *edel-knaben*, SPELMANNO viri in dignitate conſtituti.

ADER, ſanguis. Hunc ſignificatum colligo ex compoſitis, quale eſt Angloſax. *ædre-wegga* vena, id eſt, via ſanguinis, & noſtrum *aderlaſſen* emittere ſanguinem. Haud dubie ab ἔαρ ſanguis, per epentheſin.

ADER, vena, rivus ſanguinis. SOMNER. in Dict. AS. *ædre*, *ædre-wegga* vena, i. e. ſanguinis via, *ædre-ſeax* phlebotomum, ſcalprum chirurgicum, quo vena inciditur. VEREL. in Ind. *ædur* vena. Idem Danis expulſo D. *aer*, Hungaris *ér*, tanquam eſſet ab ἔαρ ſanguis, per metonym. contenti pro continente. Sed præſtat derivare ab ἀοῤῥὴ vas. Quid enim ſunt venæ niſi vaſa ſanguinis? Huc ſpectat vetus compoſitum *athargrati* ruptura venæ, quod extat in Lege Bojorum Tit. III. Cap. I. 3. *ſi in eo venam percuſſerit, ut ſine igne ſanguinem ſtagnare non poſſit, quod* ATHARGRATI *vocant*. Alii legunt *atharſcarti*. Sed & prior lectio defendi poteſt, ſi vox ducatur a *kratzen* ſcindere, ſecare.

ADER, arteria, ſpiraculum animæ. Græc. ἀρτηρία, Angloſax. *ædre* ut ſupra. Senſus a vaſe ſanguinis ad conceptaculum ſpiritus ob manifeſtam utriusque ſimilitudinem translatus. Hodie utimur compoſito *luſt-ader*.

ADER, nervus. Viget in compoſitis *ſpann-ſenn-flachs-ader* tendo. Unde ſit illa nervorum tendinumque cum venis confuſio, non liquet. Græcos quoque φλέβας ſive venas cum nervis & arteriis confundere, obſervat MARTINIUS in voce *nervus*.

ADER, viſcera. SOMNERUS loc. cit. *ædran* renes. VERELIUS in Ind. *ydur* exta, ilia. Rhythmus de S. Annone §. 40.

Diz riche alliz bikerte ſin geweſine
In ſin eiginin adere.
Vertit SCHILTERUS:
Totum imperium convertebat arma ſua
In propria viſcera.

Hic ſenſus videtur oriri a τράω perforo, quia viſcera ſunt ductus & canales a natura excavati.

ADFATIMIRE, vox Ripuaria, Titulo Legis 49. ſed nemini hactenus intellecta. Proprie eſt in ſinum alterius conjicere, & inde appellatio ab Angloſaxonico *fæthm* ſinus. BENSONIUS in Vocab. Angloſax. *fæthm*, *fæthme* ſinus, *fæthmend*, *fæthmlic* ſinuoſus. VEREL. in Ind. *fadmur* gremium, complexus. Hinc *adfatomia*, vel, ut eſt in Lege Salica Tit. 48. *affatomia*, proprie eſt conjectio in ſinum, & dicitur, cum quis alium in poſſeſſionem rei ſuæ poſuerit, conjiciendo feſtucam in ſinum ejus, quod recte vidit SPELMANNUS, quamvis originis cum cæteris ignarus. SCHILTERO *affatomia* eſt diſpoſitio de hæreditate, ab Angloſax. *fadan* diſponere. Dubito. Nam in Capitulis ad Legem Salicam adjectis *affatomia* exponitur *traditio*. Vide Capit. III. an. 819. §. 10. apud BALUZIUM Tom. I. pag. 610. Erat autem traditio, ſed ſymbolica, quæ a *ſinu* recte dicebatur *inſinuatio*. Confer *buſem*.

ADGANDESTRIUS, princeps Cattorum. TACITUS Annal. II, 88. *Reperio apud ſcriptores ſenatoresque eorum temporum, Adgandeſtrii principis Cattorum lectas in ſenatu litteras, quibus mortem Arminii promittebat &c.* Quod monſtrum nominis? Et quam parum fideliter traditum? At quam pulcrum, ſi legatur *Adageſtrius?* Tunc enim *feliciſſimum* ſignificat. SOMNER. in Dict. Angloſax. *ead* proſperitas, *eadig* fœlix, *eadigre* fœlicior, *eadigeſt* (*eadigeſtre*) fœliciſſimus. Plura veterum nomina a felicitate deſumpta, vide in *Od* ultimæ ſignificationis. Similis depravatio eſt, quando Græci ex *Theodelinda* fecerunt *Thuſnelda*.

ADLER, aquila. Belgis *adelaar*. An a Gr. ἀετὸς? Ita quidem nonnulli, ſed præter neceſſitatem, cum majori facilitate & elegantiori ſenſu componi poſſit ex *edel-ar* nobilis accipiter, nobilis vultur. Talis enim eſt aquila, quæ & rex avium, & Jovi ſacra cenſetur, & ſummorum Principum inſignia (ut de Aquilis Romanis nunc nihil dicam) hodieque exornat. Tradit hanc etymologiam CYRIACUS SPANGENBERG in Speculo Nobilitatis Lib. II. Cap. 2. eandemque multis rationibus confirmat doctiſſimus FRISCHIUS in Miſcell. Berol. Tom. I. pag. 61. Hoc compoſitum, quamvis ſatis aptum, novum tamen eſt, & ſæculo demum XIV. ſive a falconariis ſive ab artis Heraldicæ cultoribus inventum. Vetuſtiſſima mentio, quam FRISCHIUS reperire potuit, incidit in annum 1350. Nomen vetus & ſimplex vide infra in *ar*. Quam facile autem *ar* in compoſitis tranſeat in *er*, patet exemplo *ſperber*, quod confer.

ADOBARE, equitem creare. CANGIUS ex *adoptare* confectum putat, quod miles per arma adoptantis filius fieret, id quod ex *Caſſiodoro* Lib. 4. Var. Epiſt. 2. demonſtrat. Veriſimilius eſt, Latino-Barbaros hoc verbi a Septemtrionalibus accepiſſe, quibus *at dubba* idem ſignificat. VEREL. in Ind. *dubba til riddara* equitem creare. Opinor a τύπτω percutio, quomodo alias dicimus *zum ritter ſchlagen*, quia eques creandus gladio percutitur. Hinc *dubba* proprie eſt percutere. Et hoc ſenſu etiamnum uſurpatur in particula *dopp*, qua manum alterius ad ſtipulationem provocamus.

ADRHAMIRE, vel *arramire*, condicere ſibi vel alteri diem aut locum negotio faciendo. Occurrit eo ſenſu in Lege Longobard.

gobard. Lib. I Tit. XXV, 76. *Accusatus ad præsentiam Comitis se abramiet, aut fidejussorem donet, qui eum adrhamiet.* Lib. II. Tit. LV, 20. *Ut Sacramenta, quæ ad palatium fuerint arramita, in palatio finiantur.* Oritur a simplici *ramen* definire, determinare. Hodie dixeris *anberamen.*

ADRHAMIRE, vi auferre rem furtivam ubicunque fuerit inventa. Oritur a simplici *ramen* capere, arripere, de quo infra. Occurrit eo sensu in Lege Sal. Tit. XL. *de adrhamire.* Ubi agitur de bove vel caballo furto surrepto, quem dominus, qui vestigia ejus persequitur, agnitum & deprehensum abactori debet eripere per tertium, etiamsi illum emisse aut permutasse dixerit. Verba Legis ita sonant: *Si quis bovem aut caballum, sive quodlibet animal in furto perdiderit, & ejusdem vestigia sequitur, & id consecutus fuit in tertia nocte, & ille qui id duxerit, aut emisse se aut cambiasse dixerit aut proclamaverit, ille qui per vestigia sequitur, res suas per tertiam manum* ADRHAMIRE *debet.* Ubi *adhramire* non est *per ramum in jus citare*, sed rapinam raptori eripere, & per tertium quasi sequestrare, atque in tuto collocare, donec res ad judicem fuerit delata. Nam primo periculum erat in mora, & huic periculo alio opus erat remedio, quam citatione. Præterea *ramus* nunquam fuit symbolum citationis aut stipulationis de judicio sisti, & etiamsi fuisset, non utique a tertio, sed ab illo ipso, qui res suas vindicat, offerendus erat. Quid sit manus tertia, & quis ejus in re furtiva usus, clarissime docet Lex Ripuar. Tit. XXXIII. de intertiare, §. I. *Si quis rem suam cognoverit, mittat manum super eam,* (id est, adrhamiat & per tertium auferat). *Et si ille, super quem intertiatur, tertiam manum quærat, tunc in præsente ambo conjurare debent cum dextera armata, & cum sinistra ipsam rem teneant. Unus juret, quod in propriam rem manum mittat, & alius juret, quod eam manum trahat, qui ei ipsam rem dedit &c.*

ÆCHTEN, proscribere. Idem quod *achten* persequi.

ÆCHTER, proscriptus, homo banni, item turbator reipubl. Vide *achter.*

ÆCHZEN, gemere. V. *ach* gemitus.

ÆCKERN, glandes. Vox Germanis inferioribus ab Anglosaxonibus relicta, quibus *ac*, *æc* quercus, arbor glandifera, & inde *æcern*, *accern*, *accorn* glans, fructus ilicis. Germani superiores dicunt *eichel*, ab *eiche* quercus, quod Francicum. Gothis *akran* est quilibet fructus, ventris Luc. I, 42. arboris Luc. III, 9. vineæ Luc. XX, 10. Hinc STIERNHIELMIUS dubitari posse existimat, an glandes quercinæ hinc ortum habeant, an ab *ek* quercus? Sed res ipsa videtur condicere pro quercu.

ÆFERN, repetere, reiterare. Francis *afaron*, & composite *giafaron*. Gloss. Pez. repetere *giavaron*, repetitus *giavarter*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. IX, 97.

Thio buah bigann er afaron
Fon Moysese oub tho redinon.
Vertit SCHERZIUS:
Libros (sacros) cœpit repetere,
De Mose quoque narrare.

Oritur non ab adverb. similitudinis *ab*, sed ab adverb. numeri *aber.* Inde *wideræfern* denuo repetere, *wideræferung* Deuteronomium, quasi recapitulatio Legis, & similia ex ævo LUTHERI apud Commentatores Vocum Biblicarum. Ipse usus est simplici *æfern* Prov. XVII, 9. pro quo typographi linguæ imperiti male posuerunt *eivern.*

ÆFERN, imitari, *eines angesicht æfern* fingere vultum alicujus, interprete SCHOTTELIO de L. Germ. pag. 1278. Non ab adverb. numeri *aber* ut antecedens, sed ab adverb. similitudinis *aber* secundum. Hodie utrumque obsoletum.

ÆFFEN, ridicule imitari.

ÆFFEN, illudere. Vide utrumque in *affe* simia.

ÆHR, spica. Evang. Anglosax. Matth. XII, 1. *Ongunnun pluccian tha ear and etan*, cœperunt vellere aristas & manducare. Hactenus imitamur Anglosaxones in voce *ear*, quæ vero, cum nimia brevitate laboret, & aurem cum arista confundat, haud dubie orta est a prolixiore *æchir* per contractionem. BENSONIUS in Vocab. Anglosax. *æchir* spica. Nec aliter inveniri in vetustissimis Anglosaxonum monumentis, testis est Fr. JUNIUS in Obs. ad Will. pag. 136. Hoc ergo bisyllabo verum & primigenium aristæ nomen repræsentari, plane persuasus sum, eoque magis, quod appellatio Francorum cum illo mire consentiat. Gloss. Pez. spica *ahir.* TATIANUS Cap. LXVIII, 1. *ababrahun abir inti azun*, vellebant spicas & manducabant. *Abir* autem lingua Francorum pronunciatur ut *achir.* HELVIGIUS vocem hodiernam effingit ex Lat. *arista* per apocopen, vel ex Gr. ἀθὴρ per syncopen, hoc interim supposito, vocem hodiernam esse primitivam & genuinam, quod falsum. Mihi priscis illis arista videtur *æchir* dicta ab *ecke* acies, cuspis, quia tota acuminata, & mucronibus munita, prorsus ut Lat. *spica* a spiculis. Et in hoc fonte videntur mihi convenire etiam aliæ voces, quibus eadem res designatur, cujusmodi sunt, quod spica Anglosax. rursus dicitur *egla*, in Glossis ÆLFRICI, Gothis *ahs* in Evangelio Marc. IV, 28. Danis & Suecis *ags.* Quæ certe non aliunde sunt desumptæ quam a simplicissimo *ec*, *ek*, *eg*, *ech*, *eh* acies, quamvis per varia derivandi media, & terminationibus magis vel minus diversis, ut fieri solet in Dialectis. Neque hoc ullam habet difficultatem, nisi forte apud illos, qui in transmutationibus literarum nondum satis sunt exercitati.

ÆLTE, vetustas, senecta. Anglosax. *ylde*, Franc. *eldi.* Gloss. Lips. *eldi* senecta, *ureldi* senium. Ab *alt* vetus, annosus.

ÆNDERN, mutare. Vide in *ander.*

ÆNE, avus. Ita vulgus in Suevia, prisci sermo-

sermonis tenax. Gloss. Florent. apud Staden. in Voc. Bibl. pag. 836. *ano* avus, *ana* avia, *altirano* proavus. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XI, 53. de B. Virgine:

Uuanta ira anon uuarun thanana
Gotes drut thegana.
Nam majores ejus erant
Fideles Dei ministri.

Audi etymon bove dignum Glossatoris ad *Land-recht* Art. 29. Lib. 3. *Das Wort* AHNEN *ist aus dem Latein gezogen, von dem wörtlein* ANUS, *welches heisset der binder an dem menschen.* Contumeliam hoc dixeris, non etymologiam. Mirum est hunc scriptorem majores suos non deduxisse ab *asinis* per syncopen. Proprie significat *auctorem generis*, ut ostendi in adverb. ordinis *an*. Ab *æne* componuntur *elteræne* proavus, pater avi, quasi senior & antiquior avus, *uræne* abavus, pater proavi, ab adverb. ordinis *ur*, quasi caput & princeps avorum, *guckæne* ultimus & remotissimus avus. Rationem interpretationis vide in loco.

ÆNLICH, similis. Alam. *anachilibbo*. ISIDORUS Cap. III, 4. *Got chiscouf mannan anachilibhan*, Deus creavit hominem sibi similem. Proprie est archetypo similis, ab *an*, *ana* exemplar, & *lich*, *libbo*, *chilibbo*, *geleich* similis. De voce *ana* ejusque ortu vide plura in adverb. ordinis *an*. Anglosaxonibus *ænlic* idem denotasse, tacentibus Lexicographis loquitur derivatum *anlicnesse* imago, similitudo, quod extat in Evangelio Gentis Luc. XX, 24. *ywath me anne peninc, hwæs anlicnesse hæfth he*, ostendite mihi denarium, cujus habet imaginem?

ÆR, æs. Anglosax. *ar*, *ær*, Franc. *er*, Island. *ær*. Gloss. Pez. æs *er*, faber ærarius *ersmid*. VEREL. in Ind. *ær* æs, cuprum. Hodie dicimus *erz*. Sed ab antiquo *er* derivamus *eren* æneus. Metonymice dicitur de pecunia & pretio rerum. Inde Gothis *aiz* pecunia Marc. VI, 8. Anglosax. *hyre* merces, stipendium, pretium, Danis antiquis *öra*, *ora* genus nummi, Germanis *wæren* taxare, pecunia æstimare. Cuncta verisimiliter a Lat. *æs*, *æris*, *æsis*.

ÆSCHE, fraxinus. V. *asche*.

ÆTTE, pater. Vox pueris apud Suevos & Helvetios familiaris, sed antiquissima, & multis gentibus usitata. Phryges nunc mitto, quorum *attagos* in Præfatione produxi. Græcis ἄττα est reverentiæ vocabulum junioris erga seniorem, & dicitur ab Achille ad Phœnicem apud HOMERUM in Iliade. Eodem nomine compellat Diana Jovem parentem suum apud CALLIMACHUM Hymno in Dian. vers. 5. *Da mihi* ἄττα (sic enim legunt quidam codices vetusti, non ἄππα) *virginitatem æternam conservare.* Latini, ut prodit FESTUS, pro reverentia cuilibet seni dicunt *atta*, quasi patris eum nomine appellantes. Unde porro iisdem *atavus* quasi *atta avi* dicitur. Similiter & Gothis *atta* est pater. Matth. VI, 9. *atta unsar thu in himinam*, pater noster qui es in cœlis. Idem Cantabris *aita*, Frisiis *hayte*, *heyte*, *teyte*, teste JUNIO in Gloss. Goth. pag. 71. Quibus addi possunt, Hungaricum *attya*, Bohemicum *otec*, Dalmaticum *otacz*, novis saltim flexionibus amplificata. Idque nomen etiam matri commune in multis Dialectis. Inde Gothis *aithei* mater, Luc. I, 43. Marc. III, 32. & in Bibliis Finlandicis *Jesuxen æiti* mater JEsu, Joh. II, 1. annotante MARESCHALLO in Observ. pag. 422. Quibus consonat Lapponicum *aitea*, ex relatu STIERNHIELMII in Gloss. Ulph. Goth. pag. 7. VOSSIUS ad voces naturales refert, quibus pueri parentibus blandiuntur. Nescio, an necessario. Obstat enim ingens cognatio vocabulorum, quæ una cum *ætta* videntur aliunde manasse, cujusmodi sunt in veteri Islandorum lingua, *ætt* genus, prosapia, *ætting* generatio, *ættingur* consanguineus, *ættland* patria, *ættiord* natale solum, *ættmenn* propinqui, *ættartal* computatio genealogica, & alia plura apud VERELIUM in Indice. Hinc suspicor, quod *ætta* pro generare in vetustissima Septemtrionis lingua aliquando invaluerit. Et huc etiam refero Gr. ἔθνος gens, natio, generatio.

ÆZEN, cibare. Ab *as* cibus. NOTKERUS Psal. CIII, 27. *alliu bitent siu din, daz du sin azest, so is zit si*, omnes exspectant te, ut des illis escam in tempore. Convenit Gr. ἄσαι, quod apud HESYCHIUM satiare, pascere &c. Convenit & Lat. *obesare*, quo utitur COLUMELLA Lib. VIII. cap. 7. Hodie dicitur tantum de avibus, quæ cibo in os ingesto pullos suos pascere solent.

ÆZEN, allicere, escare decipiendi causa. Ab *as* cadaver, morticinium, cibus tectus & fallax, quo feræ capiuntur.

ÆZEN, dentibus conficere, *abæzen* depascere. Frequentativum ab *essen* edere.

ÆZEN, incidere, *in gold und silber æzen* auro & argento cælare, *in stein æzen* marmori insculpere, *in kupfer æzen* cupro incidere, sive scalpello sive acri humore. Ab *ecke* acies, mutato k in z.

ÆZEN, incitare, stimulare, acriter impellere. VEREL. in Ind. *etia* incitare, instigare. Inde Francorum composita, *anazen*, *an-azung*, & similia. Gloss. Pez. instigasset *anazti*, incentor *anazari*, stimulis *anazung*. Gloss. Boxh. *anazentemu* instigante. Hic quoque sensus videtur ab acie desumptus. Quid enim est incitare, nisi acie quadam impellere?

AFFATOMIA, quid sit, jam dixi in *adfatimire*. Monstrum vocis appellat ECCARDUS, sed immerito, quia legitime facta.

AFFE, simia. Vox Celtica. Cambris *ap*, *eppa*, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Anglosaxonibus *apa*, Anglis *ape*, Belg. *aap*. HELVIGIUS a naribus simis deducit, quod Hebræis nasus dicatur *aph*. Sed proprie est mima & imitator hominis, ab *aben* imitari,

tari, vel si mavis *ἀμιέτως* ab adverb. similitudinis *ab*, quod in multis Dialectis tam recentibus quam antiquis effertur *af*, ut ostendi in PROLEG. Sect. V. Nomen aptius animali imponi vix poterat. Nam ex omnibus brutis nullum est, quod ad speciem humanam magis accedat, aut facta hominum magis imitetur. ENNIUS apud Ciceronem primo de Nat. Deorum:

Simia quam similis, turpissima, bestia nobis.

PLINIUS Lib. XI. cap. 44. *Simiarum genera perfectam hominis imitationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris &c.* Lib. VIII. cap. 54. *Mira solertia, visco inungi, laqueisque calceari imitatione venantium tradunt. Mutianus & latrunculis lusisse* &c. Apposite etiam CYPRIANUS Epist. 73. *Simiarum more, quæ cum homines non sint, homines tamen imitantur.* Hinc imitatores stolidi & absurdi vulgo vocantur *simiæ*. Sic Regulus Rusticum per convitium appellat *Stoicorum Simiam*, apud PLINIUM Lib. I. Epist. 5. Est & laudabile imitandi studium, propter quod etiam præstantissimi naturæ imitatores, & artes quoque ipsæ cum Simiis comparantur. Sic ars pictoria, cum sit naturæ in lineis & coloribus imitatrix, hieroglyphice per Simiam designatur. Ob eandem causam TITIANUS, celebris pictor, appellatus est sui temporis Simia, quod naturam perfecte imitaretur, teste CATANÆO in not. ad Plin. Eadem vis Latini vocabuli, si Scythicas origines adhibeas. Nam *sam* est similis, in innumeris compositis. Et hinc fortasse *Simia* rectius a *sam*, quam a *simis naribus* deducitur. Hunc sensum manifesto præ se ferunt etiam alia vocabula, quibus hæc bestia a Celtis insignitur, cujusmodi sunt,

ἀβράνας, apud HESYCHIUM, quod ill. LEIBNITIUS in Glossario Celtico recte derivat ab *aber*. Nam hoc adverbium duplici pollet significatu, similitudinis & numeri, & derivatis suis necessario imitationem & iterationem communicat.

gwr-ab, vox Cambro-Britannis usitata, quam JUNIUS recte componit a *gwr* vir, & *ab* simia, in Obs. ad Will. p. 266.

dynwaredwr, ejusdem Dialecti, a *dynwared* imitari, eodem interprete.

Ab *affe* oriuntur verba (1) *æffen*, *nachæffen*, ridicule imitari, ut solent simiæ actiones hominum, (2) *æffen* illudere ut simiam, habere pro simia. Et hinc rursus *ap* irrisio, apud VEREL. in Ind.

AFRICA, pars mundi meridionalis, ab antiquis Celtarum Philosophis sic dicta, quod *regio simiarum* esset. Nomen videtur a Phrygibus conditum, ex *af* & *rice*, quorum illud simiam, hoc regionem, ditionem & regnum etiamnum significat. Constat enim Phryges antiquitus usos esse Lingua Germanicæ simili: quod ideo moneo, ne quis ad hanc etymologiam obstupescat. Nomen certe Barbarum est, & a vetustissimis Græcorum non intellectum. HERODOTUS Lib. IV. cap. 45. *Neque possum conjectura colligere, unde, cum una sit Terra, trifaria sint ei nomina indita e mulierum cognominibus.* Unde dubium non est, Græcos id nominis aliunde accepisse. A quibus autem, nisi a Phrygibus mortalium antiquissimis & sapientissimis? Hos enim cœlum & Terram primos lineis descripsisse, & descriptiones suas Græcis tradidisse, alibi ostendimus. Res ipsa mire respondet vocabulo. Quis enim in Geographia adeo hospes est, ut Africam simiarum quasi natale solum esse nesciat? SOLINUS in Memorabilibus Africæ: *Omne autem latifundium, quod inter Ægyptum, Æthiopiam Libyamque diffunditur, quantumcunque lucis opacum est, varium implevit simiarum genus.* Ad quæ verba Commentator Solini GEORGIUS DRAUDIUS in margine notavit, *Africa simiarum patria.* Similia refert STRABO e Posidonio de silvis Libyæ Lib. 17. Geographiæ. Confer dicta in ASIA.

AFTER, iterum. Adverb. numeri. Gothis *aftra*, Anglosax. *eft*. Græcis *αὖθις* quasi *ἄφθις*. Hodie obsolescit.

AFTER, secundum. Adverb. similitudinis. Gloss. Lips. *after* secundum. Gloss. Keron. juxta *after*, secundum merita *after keuurahti*, secundum jussionem *after kipote*. Hodie non amplius occurrit.

AFTER, post, retro, infra. Adverb. ordinis. Goth. *aftana*, *aftaro*, Anglosax. *æfter*, Franc. & Alam. *after*, Belg. *achter*. Gloss. Keron. post *after*, postea *after diu*, post factum *after tatim*. Quibus convenit Gr. *αὖθαρ* postea, posthac, postquam. Hodie utimur in compositis tantum, cujusmodi sunt,

after-darm intestinum rectum.
after-geburt secundæ.
after-kind posthumus.
after-rede calumnia, quasi sermo a tergo, quia absentem mordet amicum.
after-erbe hæres substitutus.
after-lehn subfeudum.
after-lehnsmann, subvasallus, subinfeudatus, in feudo caduco successor. Et alia.

AFTER, per. Rhythmus de S. Annone §. 14. *after lantin* per regiones. WILLERAMUS cap. III, 1. *after dero burg* per civitatem. Significatus Cel. SCHERZIO observatus, in not. ad Otfrid. pag. 238.

AGLASTER, *aglester*, pica. Gloss. Pez. migale, pica *agalstra*. Proprie est pullus picæ, & componitur ab *age* pica, & *elster* fœtura. Gloss. Ælf. in nom. avium: pica *agu*. VEREL. in Ind. *alster* omnis generis animalium fœtura. Ab *alen* gignere.

AGLEN, festuca. Anglosaxonibus *egle* non solum est festuca, sed etiam carduus, arista, & quicquid in acumen desinit. Familiam vocis vide in *ecke* cuspis. Vocem Germanicam sistit HENISCHIUS in Thesauro.

AGS-

AGSTEIN, succinum. Videtur denominatum ab *ach* aqua, quia in aqua nascitur, sive ab *aug* oculus, quia oculis medetur. Vulgo vocant *agtstein*, & confundunt cum *achate*.

AHL, anguilla. Anglosax. *el*. Apud Latinos nomen habet a forma serpentina, apud Germanos a pinguedine, si derivetur ab *alen* saginare. Vide vero, annon *ahl* forte corruptum sit ex *alab*. Nam in Glossis Pezianis anguilla exponitur *alb*. Quod ipsum videtur contractum ex *alab*. Quid autem sit *alab*, rimatoribus antiquitatis obscurum esse nequit. Nam *a*. vim negandi habet in compositis, ut notavimus in Præfixis: *lab* vero videtur idem esse quod *laich* lusus venereus. Jam cum PLINIUS anguillam animalibus adnumeret, *quibus nec genus masculinum est, fœmininumve, quæque nec animal nec ovum ex se generant*, insolens videri non debet, si majores nostri idem senserint de hoc pisce, eamque ob causam nomen illi creaverint ab impotentia generandi, mira in tam fœcundo elemento naturæ proprietate.

AHL, subula. Anglosax. *æle, ale*, Anglis *awl*, Belg. *els, elsen*, Gall. *alesne*, Ital. *lesina*, Suec. *syl*. Cuncta inter se cognata, sed a sutoribus adeo turbata, ut vix initium aut exitus pateat. Puto tamen *syl* esse verum & genuinum. Nam *sy* Succis est suere, & inde *syl* suendi instrumentum. A *syl* per aphæresin fit *al*, & per metathesin *els*. Ab *elsen* vero sunt *lesina* & *alesne*, transpositis literis.

AHORN, platanus. Gloss. Pez. platanus *ahorn*. Videtur esse ab *acernis*. Ita MARTINIUS in voce *acer*. Quem sequitur FRISCHIUS in Voc. Bibl. pag. 193. Vox Saxonica est *mapulder*, quamvis obscura. Gloss. Ælf. in nom. arb. acer *mapulder*, acernum *mapuldern*. Datur & tertium nomen ejusdem arboris, quod vide in *mas-holder*.

AID-STEIN, succinum, lapis ustilis, ut dixi in *eiten* uri, ardere.

AIS, ulcus. Refer ad familiam verbi *eiten* urere.

ALAMANNI, nomen commune omnium populorum, qui Marcomannis & Sociis a Danubio, Rheno, Mœnoque digressis in solo vacuo successerunt. Horum duo genera deprehenduntur apud Historicos, si recte instituatur computatio, *Galli* & *Germani*. Nam post excessum Marcomannorum mox in sedibus eorum trans Rhenum Danubiumque consederunt GALLI, de quibus TACITUS cap. XXIX. *Levissimus quisque Gallorum, & inopia audax, dubiæ possessionis solum occupavere*. Et deinde sub Antoninis *Germani*, quos ex omnibus Germaniæ oris eo confluxisse, Lingua Alamannica, quæ certe Germanica est, quamvis vocabulis Gallicis mixta, satis prodit. Utrisque nomen commune fuit *Alamannorum*. Hinc gens Alamannica, si parva initia spectes, originem refert ad *Gallos*, si magnitudinem & incrementa ad *Germanos*. Estque omnino convena quædam multitudo ex acerrima Gallorum Germanorumque juventute congregata, prorsus ut olim plebs Romana, quæ ex diversis Italiæ colonis coaluit. Unde mirum non est, ALAMANNOS, cum fuerint mixti homines, & Resp. quædam GALLO-GERMANICA, jam haberi pro Gallis, jam ab illis distingui. Fuisse autem mixtos homines auctor est AGATHIAS Lib. I qui suum vicissim auctorem habet. ALAMANNI *autem*, inquit, *si* ASINIO QUADRATO, *viro Italico, fides præstanda, qui res* GERMANICAS *diligenter perscripsit*, CONVENÆ *sunt &* MIXTI HOMINES, *quod &* EORUM NOMINE *præfertur*. Nec ASINIUM fefellit opinio. Nam prior compositi pars tam Gallis quam Germanis significat *alium, alienum, peregrinum*, ut demonstravi in *El*, altera vero *hominem* vel *virum*. Hinc Alamannus vi nominis est *homo peregrinus, alienigena, extraneus*, & *aliunde adventitius*, non Germanis tantum, sed etiam Gallis & Britannis, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. ubi sequentia leguntur: ELLMYN, *Alemanni, & usurpatur pro peregrino. Ab* ALL, *alius*. Tales autem fuisse Alamannos, h. e. peregrinos in solo Marcomannico, ex ante dictis manifestum est. ASINIUS *convenas* vocat, quod idem. Nam *convenæ* sunt peregrini, qui ex diversis gentibus in unam sive gentem sive civitatem conveniunt. Sed & *mixtos homines* denotare possunt, quia *all* in compositis sæpe *varium* significat, quod etiam videtur novisse ASINIUS, utramque significationem eodem nomine complexus. Dixi autem Gallos Germanis mixtos fuisse in illa Rep. Et hujus mixturæ manifesta extant documenta in ipsa Lingua Alamannica. Nam in exiguo KERONIS Glossario, quod ne millesimam quidem Linguæ Alamannicæ partem complectitur, plures occurrunt voces Gallicæ, quæ in cæteris Dialectis non facile reperiuntur, & haud dubie ex contagio Linguæ Gallicæ Alamannis adhæserunt.

Gloss. Keron.	Boxhorn. Lex. ant. Brit.
numerus *ruaua*. numerum *ruaba*. numero *roaba*.	RHIF numerus.
mixtum (poculum) *merod*. Lege *uuerod*, & confer Reg. S. Benedicti cap. 38.	GWIROD potus.
inprobus *unkauuarer*.	ENWIR improbus, impius.

ALAND, inula. A Gr. *ἑλένιον*.

ALAUDA, legio. Vox antiquo-Gallica, quam vide in *leute* milites.

ALANI, qui & *Alauni*, gens Scythica, & perpetua Gothorum aliorumque in Romanos

nos hostium belli socia. PROCOPIUS Hist. 4. *Quicquid terrarum a Caucaso ad Portas Caspias extenditur, Alani tenent.* Sic autem dicuntur velut montani, ab ALIN, quod Lingua Mungalica montem significat. Auctor etymologiæ est clariss. BAYERUS Prof. Hist. Petropolitanus in Actis Erudit. Lipf. Ann. 1731. pag. 316. Quæ confirmari potest his MARCELLINI verbis Lib. XXXI. Cap. 2. *In immensum extentas Scythiæ solitudines Alani inhabitant, ex montium appellatione cognominati.*

ALBANAGIUM, peculium peregrini. Prior nominis pars est ab *Albanis*. Albani sunt ab *Alambannis*, Alambanni ab *Alamannis*, quos extraneos, alienigenas & aliunde adventitios significare, supra monstravi. Hos vulgus in Græcia appellavit *Alambannos*, per epenthesin literæ B. quantum ex Excerptis DIONIS cognoscere licet, ubi Ἀλαμβάνοι sæpe ponuntur pro *Alamannis*. M. & B. sunt literæ ejusdem instrumenti, & confinia habent communia in labiis, adeo ut B. naturaliter incipiat, ubi M. desinit. Inde est, quod litera M. in pronunciando facile post se trahat literam B. Sic *um* circa, mutari solet in *umb*. Et formica, quæ cæteris Germanis *ameis*, apud Helvetios nuncupatur *ambeis*. In iisdem Excerptis Alambanni vocantur ALBANI, omnino per syncopen, figuram usitatissimam. Eosdem vero homines esse, ALAMANNOS, ALAMBANNOS, & ALBANOS, vidit ante omnes vir in Antiquitatibus illustrandis acutissimus H. VALESIUS in notis ad *Excerpta Dionis*, & post illum Ezech. SPANHEMIUS in laudatissimo opere *de usu & præstantia Numismatum*. Ergo sive *Alamannum* dicas, sive *Alambannum*, aut *Albanum*, semper dicis hominem peregrinum, prætereaque nihil. Neque in his nominibus ulla regnat differentia, nisi hæc levissima, quod *Albanus* ex *Alamanno* per *Alambannum* ortus sit, varia quidem vocis mutatione, pro vulgi inconstantia, salvo tamen & integro sensu. Mitto nunc Alambannos, & cum Albanis iter pergo. Hos non solum apud Græcos (Dioni vocantur Ἀλβάνοι) sed etiam apud Latino-Barbaros offendo. Utrum a Græcis accepto vocabulo, an sua sponte formato, nescio. Formari tamen ex nomine *Alamannico* potuisse unius literæ mutatione, intelligo. Quemadmodum enim Latinis ex στίμμι fit *stibium*, & Franco-Gallis ex marmore *marbre:* Ita ex *Alamannus*, vel ejus corrupto *Almanus*, facile prodire potuit *Albanus*. Verum undecunque nomen hoc haustum sit, certe nihil aliud significat quam peregrinum. Eumque significatum discimus ex chartis antiquis apud SPELMANNUM & CANGIUM, ubi omnes promiscue peregrini vocantur *Albani*. Superest, ut ostendam, quid sit *agium* in fine vocis. Nam meram terminationem esse non placet. Significat autem peculium, si formetur a Saxonico *agen* proprium. Hinc totum compositum aptissima partium conjunctione denotat substantiam, possessionem, & proprietatem peregrini. Recte igitur Jurisconsulti *Jus albanagii* definiunt, quod sit jus Regis in bona peregrini defuncti. Galli priores illud jus appellarunt *droit d'aulbaine:* posteri truncando literam L. originem vocis obscurarunt.

ALBER, stupidus, stolidus, absurdus. Caussa appellationis non est in propatulo. STILERUS in Thes. L. Germ. eam petit ab *alp* mons, unde Suecis *alfwar* gravis, austerus, quales solent esse montigenæ, a quibus sensum ad omnes rudes, insulsos, simplicesque translatum existimat. HELVIGIUS scribit *elwar*, & tanquam vocem hybridam componit a Gr. ἠλιὸς stupidus, & Lat. *vir*. Ubi docta manus in Exemplari, quo utor, margini adscripsit: *alber* ἀβέλτερος *stupidus*. Ego malim ab ἀλλόφρων stolidus, quamvis nec hoc necessarium sit. Nam *bar* est destitutus, & *all* sensum intendit, quia stupidus est valde destitutus, & ad intelligendum inhabilis.

ALBERGA, & ALBERGARIA, diversorium, statio tuta sive omnium promiscue, sive viatorum tantum. Italis *albergo*, Gallis prioribus *baulberge*. Omnium origo ab *berberg*, mutato R. in L. Dicitur etiam de castris, observante FERRARIO in Orig. Ling. Ital. Sensu forensi est jus Domini divertendi in domo vasalli, & præstationes pecuniarias pro comestionibus exigendi, ut docet CANGIUS in voce *Hereberga*.

ALBGOW, pagus Helvetiæ. Alamanni, qui aspera utuntur pronunciatione, vocant *Albekewe*, & *Alpicauge*, in Chartis vetustis apud GOLDASTUM Tom. II. Rer. Alam. num. 55. & 93. Forte idem quod pagus Alpensis, quia proxime infra Alpes Rhæticas.

ALDERMANNUS. V. *eltermann*.

ALDIUS, servus, *aldia* serva, *aldiones* posteri servorum. Voces in Legibus Longobardorum passim obviæ, sed obscuræ. In Constitutione Caroli M. quæ extat Lib. III. Legum Longobard. Tit. XX. *aldi* æquiparantur *litis*, his verbis: *Aldiones vel aldiæ, ea lege vivant in Italia in servitute Dominorum suorum, qua fiscalini vel Liti vivunt in Francia.* Hinc quidam colligunt, *Aldios* & *Litos* ejusdem ordinis servos fuisse, & nomina habere idem significantia, eo saltim discrimine, quod alterum Longobardicum, alterum Francicum sit. Et illos quidem sic dictos putant ab *balten* servare, quod olim essent servati, cum poterant occidi: hos vero a *letan* linquere, quod miseratione victoris in agris relicti, cum potuerint inde depelli aut vendi. Ita videtur sentire cel. ECCARDUS in Cat. Theot. pag. 140. & TESCHENMACHERUS ab illo laudatus. Vocem Britannicam esse, suspicionem movet BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. AILT *verna, servus, sic nativi tenentes dicebantur.* Hæc ille. *Alen* autem est nutrire, & hinc *alt* adultus, nutritus, quod recte dicitur de servo, qui in domo domini natus & nutritus est. Simi-

Similia habet FERRARIUS in voce *castaldo*, nisi quod pro more Latinas origines commendat. Cum hac interpretatione convenit, quod *vernula* in Glossis Ælfrici exponitur *fostorling*, h. e. alumnus, a *foster* victus, quod est a *föden* nutrire.

ALEN, parere, gignere. Vetus Scandicum. VERELIUS in Ind. *ala* parere, *Svava ol barn* Suava peperit, *Asta ol sveibarn* Asta peperit masculum, *aldr* proles, liberi, *siangar aldr* liberi legitimi, *alster* omnis generis animalium fœtura, *aldinbær-ek* quercus glandifera. Hinc etiam *aldins alde* in Evang. Gothico sunt generationes generationum Luc. I. 50. *jah armahairtai is in aldins alde thaim ogandam ina*, & misericordia ejus in progeniei progeniem timentibus eum. Hodie superat in derivato *eltern* parentes. & *voreltern* progenitores.

ALEN, crescere, *alt* cretus, adultus. Consentit Lat. *oleo*, *adolesco*, *adultus*, & Græc. ἀλδαίνω cresco. Postea præposito W. ex *alen* factum est *walen* luxuriose crescere, de cujus verbi familia actum in *wels* amia.

ALEN, nutrire, educare, facere ut crescat. Lat. *alere*, Scandis antiquis *ala*. VEREL. loc. cit. *ala* enutrire, *aler bunda* canes enutrivit, *sialf-alin* pecora quæ sine cura aluntur. Quibus convenit Heb. ALAH, cujus hiphil inter alia est educare Ezech. XIX. 3. docente MARTINIO in verbo *alo*.

ALEN, saginare. VEREL. loc. cit. *alen* saginatus. Inde *alidan stiur* vitulus saginatus in Evang. Goth. Luc. XV. 23. observante VERELIO & STIERNHIELMIO. Lat. quoque *altilia* sunt pecora quæ saginantur.

ALFANZ, convicium Francicum. OTFRIDUS Lib. IV. cap. XVIII. 27.

Uuir zellent thir es oub mer,
Bist elibenzo fremider.

Ubi SCHILTERUS *elibenzo* interpretatur *forbannitum*, STADENIUS *monstrum elephanto simile*, SCHERZIUS *excommunicatum*. Sed proprie significat *aliena loquentem*, ab ἄλλο & φάζω, βάζω, quales sunt hæretici & fanatici (Samaritani respectu Judæorum) in negotio religionis, & absurdi in vita communi. Inde *alfanzen* ineptire, & *alfanzerei* ineptiæ, nugæ inconditæ. Confer *fanzen* & *fatzen*.

ALL, omnis, cunctus. Vox Celtica. Cambris & Armor. *oll*, Hibern. *oll*, *uile*, Gothis *all*, *alls*, *alla*. Inde *all hlaine* omnis collis, Luc. III. 5. *all leike* omnis caro, Luc. III. 6. Idem Anglosax. *al*, *æl*, *eal*, pl. *ealle*: Franc. & Alam. *al*, pl. *alle*, *ellu*. Gloss. Keron. omnes *alle*, omnia *alliu*, omnium *allero*, *alleru*, omnibus *alleem*, cuncta *alliu*. OTFRIDUS Lib. I. cap. II. 25.

Uuio er fuar oub thanne
Ubar himila alle,
Ubar Sunnun lioht,
Joh allan thesan uuorolt thiot.

Quomodo hinc migraverit
Super omnes cœlos,
Super solis lumen,
Et omnes mundi populos.

ALL, totus, universus. Gr. ὅλος. Sensus ab omni ad totum translatus, quia totum in suo genere est quoddam omne. Nam totum dicitur, quod habet omnes partes ad integritatem rei pertinentes, & cui nihil omnino deest, quod ad plenitudinem naturalem requiri potest. Gloss. Keron. totam *allen*, universa *alliu*. Tatian. XXXVI. 3. *al thin lihhamo ist finstar*, totum corpus tuum est tenebrosum. Gothis quoque *all* est totus. Inde *alla so baurgs* tota civitas, Matth. VIII. 34. *allbrunst* sacrificium quod totum crematur, Marc. I. 45. Belgæ ita distinguunt, ut *al* sit omnis, *hel* totus.

ALL, sanus, salvus, integer. Quia toti similis. Gloss. Keron. sana *alliu*, sanas *alliu*. Hodie dicimus *heil*, & nonnunquam cum Belgis *hel*. Sic vulgo dicunt, *von heler haut* integra & illæsa cute. Quæ etiamsi videantur discreta, revera tamen sunt eadem, nec differunt ab *all*, nisi præposito sibilo.

ALL, varius. Ratio translationis est, quia varius, dum congregat diversa, omni collective sumpto similis est. Et ideo *omnis* & *all* sæpe occurrunt pro *vario* in compositis tam Latinorum quam Germanorum. OTFRIDUS Lib. III. cap. IV. 15. de porticibus Templi:

Thie lagun fol almannes
Sieches enti hammes.
Hæ repletæ erant variis hominibus
Ægrotantibus atque mancis.

Gloss. Junian. in Will. pag. 45. *allerslagte liude* omnigenas nationes, *allerslahta krud* omnis generis herbæ, *alleroslahta bouma* omnigenæ arbores, *allerslachto uuigh uuaphane* omnis generis arma, *allerslachta dugetha* omnigenæ virtutes, *allerslachta sicheduom* omnis generis morbi. Et huc etiam spectant ex sermone hodierno *allerhand* & *allerley*.

ALL, particula intensiva, quæ sensum auget in compositis. Sic valde egenus Ulfilæ dicitur *allatharba*, Luc. XV. 14. & perviridis Anglosax. *æl-grene*, & valde potens Francis *aluualt*, quod tribuitur Augusto ab interprete *Tatiani* Cap. V. 11. Huc etiam spectat *alauuar* omnino verum, quod plus quam centies occurrit apud OTFRIDUM. Eodem sensu dominatur in nominibus propriis. Sic a *brecht* clarus fit ALBRECHT præclarus: a *rich* potens, ALARICUS præpotens. Hoc intensivo mire delectantur Islandi, ut ex compositorum frequentia adparet apud VEREL. *in Ind.* unde sequentia decerpimus: *all-fair* admodum pauci, *all-feiginn* admodum hilaris, *all-fiarri* valde procul, *all-kunur* notissimus, *all-litill* admodum parvus, *all-runa* admodum sapiens, *all-væn* gratissimus, *all-tharfr* valde utilis. Huc etiam pertinent ex idiomate hodierno, *allso* sic,

ita,

ita, *allgemach* sensim, *allzusehr* nimis, &c.

ALLEIN, solus. Belgis *alleen*, Anglis *alone*. Præfixum *all* significatum intendit, & ex uno solum facit. In priscis Dialectis *unus* & *solus*, nullo discrimine dicitur *einer*. Gloss. Keron. unus *einer*, sola *eineru*, solum *einen*.

ALLENTHALBEN, ubique. Litera T. in medio vocis inutile augmentum est, a recentioribus Alamannis infartum. Jus prov. Alam. Cap. 150. §. 5. *ist es umb sin ere geuuessen, oder umb sin reht, er hat ez allenthalben verlorn.* Antiquitas Francica dixit *allabalba*, ab *all* omnis, & *halb* latus, plaga. Vocem habet OTFRIDUS Lib. V. Cap. XX. 74.

ALLERHAND, varius. Vide *Prolegom.* Sect. VI. in subfixo *hand*.

ALLERLEY, varius. Ducta appellatio a vario colore, ut ostendi in Subfixo *lei*, inter *Proleg.* Sect. VI.

ALLODIUM, vel *alodium*. Vox vexatissima, & propter Linguæ Germ. ubertatem & fontium possibilium varietatem ambigua. Testes sunt, varia Eruditorum circa hanc vocem tentamina, imo divortia, quorum insigniora hic recensebimus, arbitrio Lectoribus relicto.

Alodium in omnium sententia opponitur *Feudo*, estque prædium liberum nulli servituti obnoxium. Hinc *alodium* quibusdam componitur ab *a. privativo*, & *lodium* vinculum feudale, quod sic dici existimant quasi *leudium*, a *Leudis*, quo nomine Barbara Latinitas sæpe homines obnoxios designat. Hæc est sententia viri Doctiss. *Joh. Henr. Ottii* in Franco-Gallia, & forte etiam aliorum.

Spelmannus inter *Alodium* & *Feudum* hanc statuit differentiam, ut *Feudum* sit, quod absque Domini licentia nec ad extraneos transire, nec a parentibus ad filios pervenire, nisi de illis nominatim dictum sit, jure possit: *Alodium* vero, quod per omnem heredum seriem discurrit, & cuivis e populo, etiam reclamante Domino, dari & venundari potest. Propterea *Alodium* componit ex *a. positivo*, quod interpretatur *ad*, vel *usque*, & *leode* populus, voce Anglosaxonica; Sic ut *Feudum* sit prædium dominicale, *Alodium* populare.

Verum alii hoc bonum hæreditarium malunt denominari ab *all* omnis, & *od* possessio, cum quod possidentis omnimoda sit proprietas, tum quod omni jure ad hæredes ejus transeat. Et hos voci natales tribuunt præter alios multos clarissimos viros, quos nominare supersedeo, *Palthenius* in not. ad Tatian. R. *Diecmannus* in Spec. Glossarii, & ante omnes *Verelius* in Indice, cujus hæc sunt verba pag. 163. *Perperam* ALLODIUM *a sortiendo deducitur, quod est ab all & aude vel audur, plena & totalis possessio.*

Res ipsa extra controversiam est. Nam per *Alodium* omnes intelligunt aliquid hæreditarium & familiæ proprium. Verum quia hæc hæreditas sub variis notionibus concipi potest, vel *sortis paternæ*, vel *boni aviti*, hinc multi existimarunt, nomen rei altius repetendum esse. Quæsita ergo sunt vocabula, quæ rebus accommodari possent. Sed hic iterum itum est in diversa.

Oliverius Vredius in Hist. Comitum Flandriæ Libro prodromo II. Cap. 20. *Allod* sic dictum putat, quasi *anlod*, hoc est, partem seu portionem, quæ cuique sorte obtingit ex hæreditate paterna. Causas denominationis duas affert, Grammaticam & Historicam. Belgis inquit, *lot* hodieque sors est, *loten* bona patria sorte dividere, & *anloten* sorte conferre hæreditatem. Vocem itaque depravatam statuit. Quod, etiamsi exemplis non doceat, morari tamen neminem debet. Nam quando duo consonantes concurrunt, sæpe alter in alterum mutatur, vel præcedens in subsequentem, vel sequens in præcedentem. Idque inprimis contingit, ubi N. & L. colliduntur. Sic Franci Scriptores faciem sæpe vocant *annuzzi*, cum volunt dicere *anluzzi*. Et apud Latinos nihil frequentius est in compositis, quam N. mutare in L. & dicere *illiberalis*, *illecebræ*, *illicium*, pro *inliberalis*, *inlecebræ*, *inlicium*. Huic etymo tuendo Historia in subsidium vocatur, demonstraturque, antiquissimis temporibus nonsolum regna & imperia, sed etiam privatorum patrimonia sorte divisa esse. Romanis certe *sors* sæpe idem est quod patrimonium, quod cuique sortiendo accidit. Festi verba sunt: SORS, *& patrimonium significat, unde consortes dicimus*, eos scil. qui hæreditatem simul sortiuntur. Nam more Romano sortiendum erat hæredibus, quoties inter eos non conveniebat, ut ex titulo Codicis *de familia herciscunda* patet. Verum hæc parum ad rem facerent, nisi etiam Germanis idem mos placuisset. Hoc ut ostendat doctissimus auctor, *Sortes Gothicas* & *Vandalicas* laudat, & ad Leges Wisigothorum, Ripuariorum, & Frisionum, ubi de *Sortibus* loquuntur, provocat. Tandemque non iis solum populis, sed omnibus universe Germanis sortitiones in hæreditatibus communes fuisse, ex Tacito de M. G. Cap. X. & Adamo Bremense Hist. Eccl. Cap. 6. demonstrare conatur. Quæ cum apud illum jucundius legantur, Lectorem eo remitto. Vredio jungi potest *Cangius* in voce *Sors*, ubi denso testium agmine demonstrat, *Sortem* Legislatoribus Germanorum modulum agri cuivis proprium denotasse.

Aliam voci difficili & ambiguæ medelam adfert illustris Legum Sal. Commentator *Joh. Georgius ab Eccard*, in notis ad Tit. LXII. dum *Allodium* componit ex *od* possessio, & *all*, sive *alt* vetus, ita ut Allodium proprie sit bonum avitum & vetus possessio. Reliquas Etymologias neque regulis rectæ derivationis, neque sensui vocis genuino conformes esse putat. Verum & ipse vocem vitiatam statuat necesse est, cum *all* pro *alt* non dicatur nisi per vitium. Nihil tamen obstat, quo minus hæc corruptela admittatur. Nam Saxones Trans-albiani continuo dicunt

dicunt *oll* pro *old*, & senem vocant *ollemann*, pro *oldemann*, sive quia literam D. elidunt, sive quia Græcum ἔωλος vetus, imitantur. Multa autem sunt, quæ hanc Etymologiam commendant, ab ipso Authore observata. Cujusmodi est, quod villæ aliaque prædia hæreditaria a Marculfo in Formulis Lib. I. Cap. 12. vocantur *Alode parentum*, & in Legibus Alamannorum Cap. LVII. *terra paternica*, & in Lege Ripuariorum Tit. LVI. 3 *hæreditas aviatica*.

Denique, ne quod ingenii humani inventum hic omittatur, agmen claudat, qui ducere debuisset, celeberrimus Anglus HICKESIUS. Is in Grammatica Franco-Theotisca pag. 91. vocem Germanicam componit ex *all*, quod illi præstantiam, plenitudinem, & perfectionem significat, & Scando-Scythico *lod* vel *lood*, quo fundi proventus ab Islandis scriptoribus denotatur. Hinc porro *lodium* dividit in *allalod*, quod est prædium liberum, cujus fructus integer ad Dominum redit, & *halfalod*, quod censui & servitio subjectum, ut feudum.

Sed ne plane ἀσύμβολος ab hac tractatione discedam, meam quoque, non tam sententiam, quam conjecturam, de hac voce exponam. Olim existimavi, *Allodium* factum esse ex *Odalium* possessiuncula, transpositis literis. Postquam vero in originem *Allodiorum* diligentius inquisivi, opinionem mutavi. Vetustissima *Allodiorum* mentio occurrit in Lege Salica Tit. LXII. ubi *Allodium* vocatur *Terra Salica*, art. 6. Hæ voces se mutuo explicant. Et quemadmodum *Terra Salica* sic dicitur a *selen* dare, tradere, offerre, quod sit terra sortito data, & stipendii loco concessa: ita eadem Terra vocatur *Allodium*, quasi *anlot*, litera N. cum sequenti L. coalescente, ab *an* particula copulativa, & *lot* sors, quod ei, cui militari sorte obtigit, sit connexa, tanquam possessio propria. Nimirum, ex jure antiquissimo Belli, pars Terræ occupatæ cedebat militi victori. Hunc morem tenuere Romani in omnibus Provinciis a se devictis; nec Romani tantum, sed etiam Populi Germanici, *Heruli* & *Gothi* in Italia, *Vandali* in Africa, *Burgundiones*, *Visigothi*, & *Franci* in Gallia, sicut pluribus ostendi in voce *Feudum*. Quamvis enim de *sortibus Francorum* nihil memoriæ traditum sit diserte, ex hoc tamen scriptorum silentio non licet contrarium inferre. Cur enim relictis terris suis alienas invaderent, nisi occupandi & dividendi causa? Hoc Germanorum vetus institutum graphice descripsit Cerealis in Oratione ad Treviros apud TACITUM Lib. IV. Hist. Cap. 73. *Eadem semper causa Germanis transeundi in Gallias, libido atque avaritia, & mutandæ sedis amor: ut relictis paludibus & solitudinibus suis, fecundissimum hoc solum, vosque ipsos possiderent.* Francos alterius ingenii homines fuisse, & præter morem Germanicum summe abstinentis, etiamsi DUBOS, vir excellenter doctus in *Historia Critica Monarchiæ Francicæ* libro ultimo Cap. 13. operose demonstrare conetur, hactenus non credo. Cur Legem conderent de terris militaribus, si nullas unquam occupassent? Atque hinc jam patet, quæ prima fuerint *Allodia*, & unde nomen acceperint. Postea vox, ut fieri solet, ad omnes possessiones proprias, hæreditarias, & a servitio liberas, translata est, quod sortibus militaribus similes essent, & totæ possidentis. Lex Ripuar. Tit. LVI. 3. *Cum virilis sexus extiterit, fœmina in hæreditatem aviaticam non succedat.* Hæc Lex inscribitur *de Alodibus*, ut pateat, *Alodium* & *hæreditatem aviaticam*, Legislatori esse synonyma. Confer *anlot*. Galli Germanicam vocem imitantur in *aleu*, sed vitiose ut plerumque.

ALLMÆCHTIGKEIT, quid significet in Aurea Bulla, vide in *Majestæt*.

ALLWALT, & *allwaltig* sunt composita vetustissima, quamvis hodie obsoleta, quæ quando de Deo prædicantur, omnipotentem, quando de Principe, valde potentem significant. Utrumque a *walten* posse. In Symb. Apost. Armoricano Pater omnipotens dicitur *tat ollgalloudec*, ab *oll* omnis, & *galloud* potentia. Quis hic non videt, quanta sit inter linguam Celticam & Germanicam harmonia? Symbolum exhibet *Tolandus* in Druidibus. In Vocabulario Anglosax. Bensonii *ælsewalda* exponitur imperium in omnia tenens. Quod nemini præter Deum convenit. Francis *aluualt* est omnipotens, apud Otfridum Lib. I. Cap. V. 45. *thu scalt beran einan alauualtentan*, tu paries omnipotentem. Sed & titulus Principis. Hinc edictum Augusti Cæsaris vocatur *gibot fon themo aluualten Keisare*, in Harm. Evang. *Tatiani* Cap. V. 11. Sic autem dicitur Cæsar, non ab *all* omnis, quasi cunctipotens, quod interprete Tatiani indignum; sed ab *all* intensivo, quasi valde potens, vel multipotens. Plurimum autem differunt hi significatus, ut ex scala significationum patet. Quod cum non animadvertisset VERELIUS, Regibus Suionum antiquis, ab infinita potentia, quæ soli Deo propria, nomen imposuit. Sic enim scribit in Indice: ALL-VALDUR, *omnipotens: est epitheton Regis absoluti.* Potius est epitheton Dei, quod etiam Regibus tribuitur, sed non eodem sensu, nec eadem æstimatione. Quis enim credat priscos septemtrionales, quamvis unius absoluto imperio nullisque exceptionibus (quod scribit TACITUS Cap. 44. de M. G.) subjectos, fuisse tam stolidos, dicam an impudentes, ut Reges suos appellare omnipotentes sustinuerint?

ALLWEG. V. *weg* tempus.

ALMANACH, calendarium, tabulæ lunares, & commentarius diurnus totius anni. An a *manen* monere, quod de omnibus diebus omnes moneat? Sensus sane commodus, sed multas ob rationes suspectus. VERSTEGANO *Almanach* est scipio runicus, totius

tius

tius anni computo signatus, & sic dictus quasi *al-mon-acht*, ab omnium mensium observatione. Sed hujus vocis vestigia nulla apud veteres reperiri, monet WORMIUS Lib. I. Fastorum Danicorum Cap. 2. H. STEPHANUS, qui Germanis eandem vocem tanquam ex communi Historicorum formula ALS MAN NACH *der geburt Christi zelte &c.* apud se natam vindicat, jocari magis, quam serio loqui videtur, etiamsi neminem dissensurum existimet, cum apud omnes receptum sit, nomen illud æra Germanorum Christiana longe vetustius esse, dudumque Arabibus & Ægyptiis usurpatum. Alii itaque rectius & probabilius vocem ex articulo Arabico *al* & *manach* conflatam esse judicant, etiamsi unde sit illud *manach* non idem omnibus videatur. WORMIO enim est ab Heb. *mana* numerare, SCALIGERO a Gr. μὴν vel μήνη mensis, luna, aliis aliunde. Solus VELSCHIUS videtur rem acu tetigisse, quando in Commentario ad Tabulas æquinoctiales *almanach* interpretatur *strenam*, quem sequitur RELANDUS in Diss. de veteri Lingua Persica. Hunc autem sensum ad Ephemerides translatum ajunt viri doctissimi, quia Ephemerides novi anni solebant in Oriente Regibus offerri loco strenæ, ut hodie magnatibus Persarum. Memini, eundem morem etiamnum vigere in quibusdam Aulis Germaniæ, ut potentioribus & ipsi Principi strenæ loco offerantur Calendaria, spe majoris redhostimenti inde recipiendi. Ab *Almanach* sunt ἀλμεναχιακὰ, quod inter voces Ægyptias refert JAMBLICHUS Sect. VIII. de Mysteriis Cap. 4. Ægyptios hac voce prædictiones rerum contingentium ex ordine & serie mensium dispositas designasse, ex PORPHYRIO probat CANGIUS in Glossario.

ALMOSEN, eleemosyna, stips ex misericordia. Camb. *elusen* & *eluseni*, Armor. *alusen*, Anglosax. *ælmes*, *ælmæsse*. Vox exotica, ab ἔλεος vel ἐλεημοσύνη misericordia, sensu ab affectu ad beneficium translato.

ALP, *alf*, genius loci, dæmon bonus vel malus. Anglosax. *ælf*, *elf*, plur. *ælfas*, *elfen*, Island. *alf* plur. *alfr*, *alfar*. VEREL. in Ind. *alfr* dæmones, *lios-alfar* & *suart-alfar* dæmones candidi vel nigri, *alfa-blot* sacrificia Alfis facta. Scoti quoque, ni fallor, dæmones *elvas* vocant. Quidam vir doctus in schedula quam vidi, deduxit ab *helfen* juvare. Alius ab ὄλβιος beatus. Quicquid sit, hoc certum, Majores nostros ante Christiana tempora locis omnibus genios quosdam præfecisse. Auctus numerus pene in immensum, ita ut alii quidem montibus & cautibus, alii fluviis & fontibus, alii nemoribus & campis, alii aliis locis præsiderent. Glossæ ÆLFRICI pag. penult.

Oreades *munt-ælfen*,
Dryades *wudu-elfen*,
Moides *feld-elfen*,
Hamadryades *wylde-elfen*,
Naiades *sæ-elfen*,
Castalides *dun-elfen*.

Quibus addi possunt ex SOMNERO & BENSONIO,

Oreades *berg-ælfenne*,
Musæ ruricolæ *land-ælfenne*,
Nympha *water-elfe*.

Dicitur autem nonsolum de Nymphis, sed etiam de Faunis, de Satyris, de Nanis, aliisque numinibus masculis, a credula vetustate temere confictis.

ALP, *alf*, sæpe est nomen proprium viri, tam se solo, quam in compositis. Apud Boreales ALF fuit nomen celebre Magnatum, teste WORMIO Lib. III. Mon. Dan. pag. 194. ubi quædam loca e SAXONE Grammatico adducit de ALFIS in Septemtrione claris. Hoc *primitivum* vocat, *cujus ratio reddi vix potest*. Qua in re videtur mihi falli vir alias doctissimus. Nihil enim certius, quam omnia nomina propria ab initio fuisse appellativa, nullumque eorum reperiri, quod significationis omnino expers sit. Significare autem potest (1.) felicem. Id enim Græcis est ὄλβιος. (2.) adjutorem, ut idem sit, qui alias *olf*, *ulf*, ab *helfen* juvare. Exempla compositorum sat multa dedi in *hülf*, quæ vide. (3.) heroëm. Hoc sensu Turcæ omnem natura fortem & robustum, qualis Hercules fuisse dicitur, vocant *alp*, teste CLODIO in Lex. Turc. (4.) genium tutelarem familiæ, patriæ, vel alterius rei, ducta appellatione a geniis locorum. Nam Principes & Magnates appellari posse *Genios*, quod sicut hi fluviorum & montium, ita illi populorum præsides & tutores sint, extra dubium est. Ita *Genius* sæpe occurrit in nummis Imperatorum adulandi causa. Præcipua compositorum sunt

VESTRALFUS & ALFRAM.

Illud est nomen Regis Alamannorum apud MARCELLINUM Lib. XVI. Cap. 12. Hoc nomen viri in Indice GOLDASTI Alamannico. Utrumque *genium* vel *adjutorem fortem* designare potest, quia *vest* & *ram* in significatu strenui & validi conveniunt.

ALP, *alf*, nanus. Sensus a Dæmonibus monticolis, quos parvæ staturæ & pygmæi generis esse fingunt, ad homines cubitales translatus, auctoribus Anglis, quibus *an elf* est pumilio.

ALP, *alf*, dæmon incubus. SOMNER. in Dict. Anglosax. *ælf* larva, incubus, faunus, ephialtes, *ælf-cynne* ephialtum genus. Proprie est insultor, ab ἐφάλλομαι insilio, conscendo. Idque nomen accepit ab opinione dormientium, qui dum somno gravi laborant, credunt se ab alio equitari. Revera autem est malum, ut ostendi in *mar*. Vulgo tamen ita distinguunt, ut *mar* sit spectrum fœmininum, *alp* masculinum, illud masculino, hoc fœminino generi infestum.

ALP, *alf*, somnus gravior & impeditus, haud dubie sic dictus, quod vulgo persuasum sit, halitum dormientium a spiritu quodam incubo

cubo intercludi. Revera autem est morbus. Hinc *ælfe* apud SOMNERUM & BENSONIUM exponitur *morbus quidam*. KEYSLERUS in Antiq. Sept. pag. 500. *In superiore Germaniæ tractu plebs eum morbum appellat* DEN ALP *vel* DAS ALP-DRUCKEN, *aut a mole quam ipsis impositam sentiunt cum sanguis restagnat supine recumbentibus, aut a sagis & spectris montanis.*

ALP, *alf*, strix, lamia, saga, quod dæmonis instar nocturni per loca habitata oberret, & in varias mutata formas infantes e cunis abripiat, & in locum eorum alios & deteriores substituat. Inde *ælf* lamia apud SOMNERUM. Hunc sensum JUNIUS ducit ab ἀλφω, quod in Etymologico exponitur per ἀμείβω commuto, in Obs. ad Will. pag. 177.

ALP, candidus. Græcis quidem φαλὸς & φαλιὸς a φάω luceo, quia alba sunt maxime splendida, postea ἀλφὸς per metathesin, & inde ἀλάβαςρον lapis candore notabilis. Latinis & Sabinis *albus*. Armoricis *alp*, *alb*, apud PEZRON. in Antiq. Celt. pag. 372. Linguarum Orientalium consensum exhibet MARTINIUS in voce *albus*. Vestigium dictionis apud Saxones, Francos, & Islandos haud obscurum deprehenditur in nomine oloris, avis candore insignis. Gloss. Ælf. in nom. avium: cygnus *ylfete*. Gloss. R. Mauri MS. cygnus *alpiz*. VEREL. in Ind. *alft* cygnus, *elftur* cygnus. In Lege Salica Tit. VII. 8. cygnus vocatur *ortfocla*, vitio describentium, pro *alpfocla*, quod ingeniose observavit, sed mox dimisit ECCARDUS in notis. Hodie superat apud Helvetios, quibus *elbsch* cygnus, teste PICTORIO Tigurino. Omnibus eodem sensu, & fortasse a candore desumpto. Quamvis etiam (quod dissimulare non possum) formari potuerit a Scandico *elf* fluvius, ut proprie sit avis fluminea.

ALP, mons. NOTKERUS Psal. CIII. 18. *mus pergis in dien lochen dero alpon sina festi habet*, erinaceus in foraminibus montium refugium suum habet. SCHILTERUS, qui hunc locum observavit, huc refert *Albegow* & *Alpengaw* pagus Helvetiorum. Unde sit *Alp* vel *Alf* pro monte, difficilis quæstio est. Dici tamen verisimiliter potest, vocem literis paulo transpositis cognatam esse cum Islandica *fiall* mons, & cum aliis multis ejusdem soni, quæ vel locum editum, vel summitatem significant. VEREL. in Ind. *fiall* mons, *ha fialls gnipa* summus montis vertex, *fiallskor* lapsus montium. Gloss. Reenhielm. *fiall* mons eminens, *fiallvegur* montanum iter. Apud HESYCHIUM φάλαι sunt ὄρη & σκοπιαὶ h. e. montes & speculæ. Locum vitiatum restituit MARTINIUS. Est & φάλος apex galeæ seu conus, & φαλὸς petra eminens in mari, & λόφος per metathesin fastigium & collis. Sunt & Latinis *falæ* turres, ab altitudine sic dictæ. Et Hetruscis *falantum* cœlum. Horum omnium cognatio manifesta est, sed origo obscura, & fortasse Hetrusca. Græcis tamen φάω est luceo, & inde φαλὸς lucidus, quod a lucido ad *conspicuum*, & a conspicuo ad *eminens* transferri potuit, quia eminentia sunt maxime conspicua. Sed undecunque sit hæc cognatio, si *Alp* vel *Alf* ad eam referatur, quod duce metathesi fieri potest, exacte conveniet cum reliquis montium nominibus, *bein, berg, brenner, thor, dun, bill*, quæ certe ab altitudine petita sunt, ut in singulis ostendi.

ALP, pascuum in loco montano. GOLDASTUS Tom. I. Rer. Alam. pag. 139. *Alpes pascua montana, quo æstate pecora aguntur & pascuntur, Alpen.* CANGIUS in Glossario: *Alpes pascua montana quæ in montium convallibus sita sunt.* Quem significatum multis ibidem scriptorum testimoniis comprobat. Helvetiis in hunc usque diem *alp* est pascuum, *zu alp faren* pecus ad pascendum ducere, *alphörner* tubæ pastoriciæ ex arborum corticibus contextæ. Hic significatus haud dubie ortus est inter montanos, quod alia pascua non haberent, nisi in montibus & collibus sita. SCHILTERUS huc etiam refert Cambricam vocem *allwest* pascuum, pastura. Quam ego malim referre ad *wist* cibus, alimentum.

ALPEN, *Alpes*, montes præalti, non Rhætici tantum, qui Germaniam hodiernam ab Italia dividunt, sed omnes universe Montes aërei & excelsi. SERVIUS ad Georg. 3. Virg. *Gallorum Lingua alti montes* ALPES *vocantur.* Idem ad Lib. 10. Æneid. *Omnes altitudines montium licet a Gallis* ALPES *vocantur, proprie tamen montium Gallicorum sunt.* Sed hæc restrictio ad *montes Gallicos* gratis assumitur. Usum latiorem perspicue docet CANGIUS, magna testium caterva stipatus. Hinc omnes populi montani & montium sublimium incolæ Antiquis vocantur *Alpini* ab *alp* mons, sicut *Taurisci* & *Taurini* a *thor* mons, quod pridem observavit CLUVERIUS in Norico Cap. 2. FESTUS nomen deduxit ab *albus*, quod Alpes sint montes perpetua nive candidi: Quem sequitur PEZRONIUS, quia Celtica quoque Lingua *alb* est albus. Sed longe verisimilius est, nomen *Alpibus* ab altitudine quæsitum esse, sicut collibus & montibus universe.

ALRAUN, mandragora naturalis. Nomen famosæ radicis, cujus verum sensum nemo hactenus investigavit. Videtur autem sic dici ab *alen* generare, & *rune* mysterium, quasi secretum naturæ ad generandam sobolem. Nam & hominiformis est, & creditur ad Venerem conducere, & singularem vim ad promovendam fœcunditatem habere. In qua sententia videtur etiam fuisse Auctor VERSIONIS VULGATÆ, qui *Dudaim* Rachaelis *mandragoras* interpretatur Gen. XXX. Veram & naturalem ejus effigiem exhibet LAMBECIUS Lib. II. Part. 2. Bibl. Vind. pag. 566.

ALRAUN, mandragora artificialis, sive figura humana ex radice Bryoniæ (vulgo *stickwurtz*) ab impostoribus effigiata. Quam-

Quamvis enim mandragora naturalis bifurcata sit instar hominis, unde PYTHAGORÆ ἀνθρωπόμορφος dicta, falsum tamen est, quod ALBERTUS MAGNUS scribit, mandragoram sic hominis formam præ se ferre, ut sexus & aliorum accidentium differentias ostendat. Ejusmodi figuras non natura fecit, sed impostura certorum hominum, quorum interest, ut hæc sculptilia credantur sub patibulis nasci, & non nisi cum summo vitæ periculo inde avelli. Dicitur autem *alraun*, non ab arcana medendi vi, ut mandragora naturalis, sed potius a magna scientia cujusdam dæmonii, quod ibi sedem habere creditur. De qua re juvat audire STIERNHIELMIUM in Præf. ad Evang. Goth. *Mulier saga seu fatidica dicitur Alruna, i. e. omniscia, Islandis fiol-kunni, i. e. multiscia, hodie wys-quinna, i. e. mulier sapiens. Ob eandem causam dictæ sunt imaguncula, ex radicibus Mandragoræ efformatæ, Alruner, quibus, ut omniscis abutuntur homines vani & superstitiosi, singulari adhibito cultu, vice Oraculorum, quorum responsis latentia & futura sibi patefieri, temere & impie credunt.* De *Alruna magica Lipsiensi* vide prolixe & erudite differentem KEYSLERUM in Antiq. Sept. pag. 505. ubi simul figuram exhibet, & modum conficiendi demonstrat.

ALRAUNEN, mulieres fatidicæ veterum Germanorum. An quasi *omnisciæ?* Ita quidem vellet STIERNHIELMIUS, sed præter rationem. Nam *rune* est secretorum conscius vel conscia, ut demonstravi infra in voce, *all* vero non est omnis, sed particula sensum intendens. Hinc in Indice VERELII *allruna* exponitur *admodum sapiens*, non *omniscius*; quod defendi nequit. Dicitur autem de sagis, quia secretorum sive naturalium sive magicorum censebantur valde gnaræ & peritæ. Fœminis sanctum & providum quid inesse, ex opinione Majorum nostrorum scribit TACITUS Cap. 8. de M. G. Hinc ab illis petebantur remedia morborum, interpretationes somniorum, auguria eventuum, prædictiones futurorum, & consilia tam belli quam pacis, sicut fuse ostendit CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. pag. 165. seq. Literarum peritas fuisse, vox ipsa indicat. Idque etiam inde colligitur, quod omnis fere Magia veterum literis Runicis peragebatur. OLAO WORMIO in Literatura Runica *Alrunen* sunt *Adelrunen*, h. e. viri & fœminæ nobiles in Aulis Principum, qui magicas artes exercebant, quas ODINUS ille famosus, divinos honores non tam promeritus, quam præstigiis consecutus, primus in Aulam advocavit. Sed non opus est a proprietate vocis recedere, etiamsi forte antiquissimis temporibus Magia solis nobilioribus fuerit cognita. Hæsit autem hæc appellatio inprimis fœmineo generi. Nam mulieres magas a Gothis sermone patrio *Alrunas* vocari, testis est JORNANDES Gothus de reb. Geticis Cap. 24. ubi tamen vitiose legitur *Aliorumnas*. Talis videtur fuisse *Aurinia*, vel potius *Alruna*, TACITO commemorata Cap. 8. de M. G. Vox Jornandina ab aliis aliter corrigitur. CLUVERIUS legendum censet *altrunas* vetulas sagas, loco citato: KEYSLERUS *Halirunas* sacrorum mysteriorum conscias & vates, in Diss. de mulier. fatid. §. LVII. Nos nostræ emendationi inhæremus.

ALS, nisi. Particula excipiendi, quæ Gr. effertur ἀλλὰ, Gothis *alja* Marc. IX. 8. *ni ainohun gasehwun alja Jaisu ainana mith sis*, neminem viderunt nisi unum Jesum cum illis. Anglosaxones dicunt *buton*, Franci & Alam. *uzan*. Gloss. Keron. nisi *uzzan*, excepto *uzzan*.

ALS, adverb temporis, *als weiland* cum olim, *alsdann* tunc, *so lang als* donec, *alsbald* statim. Cuncta priscis ignota.

ALS, adverb. comparandi, *als zum exempel* exempli gratia, *als wie* tanquam, *sowol als* tam quam. Idem quod *also* sic, ita, & ex illo factum per apocopen. Utitur Rhythmus de S. ANNONE observante SCHILTERO §. XI.

In den cidin iz gescach
Als der wise Daniel gesprach.
Iis temporibus factum
Ut sapiens Daniel narravit.

ALSDANN, tunc. A *dann* tunc. *Als* est ipsum intensivum *all*, & sensum generat similem Gallico *tout à l'heure*.

ALSO, sic, ita, adverb. similitudinis, ortum a simplici *so* sic, ut, & præfixo *all*, quod rursus sensum intendit. Compositum novum, sed legitime factum.

ALT, cretus, adultus, *zwei iar alt* bimus, *drei iar alt* trimus. Convenit Lat. *altus* & *adultus*. Cuncta ab *alen* crescere.

ALT, vetus, annosus, antiquus. Gr. ἕωλος, ἑωλότερος, ἑωλότατος, Lat. *altus*, probante Nonio Marcellino, Anglosax. *eald*, Franc. & Alam. *alt*, Procop. *alt*, Angl. *old*, Belg. *oud* per syncopen, Sax. inf. *oll* per apocopen. Proprie est diu cretus, & dicitur de annoso, quia mensuram nominis magis implet. Gloss. Pez. annosa *alta*. Gloss. Keron. vetera *altiu*, vetustam *alta*, testamenti veteris *dera altun euua*. Inde Anglosaxonibus *æld* senex, *eald-cwen* vetula, *ealda-fæder* avus, *ealdor*, *aldor* senior, item dux & princeps, *ylde* senecta, *yldest* præcipuus, antiquissimus. Francis *altmagon* progenitores, & alia, nunc obsoleta. Nos ab antiquis accepimus, & constanter retinemus, *alter* senex, *alte* vetula, *elter* senior, *ælte* vetustas, senecta, *alten* senescere.

ALT, nobilis, generosus. Sensus a vetustate ad nobilitatem translatus, qui nobilis est homo vetus, utpote ex antiquo genere oriundus. Ad hunc significatum perduxit me Lingua Longobardica, in qua *ild* (& spiritu præfixo *hild*) videtur adjective nobilem, substantive *genus nobile* denotasse. Nam hoc concesso (cur autem in re obscura non hypothesibus utamur, ubi probationes deficiunt?)

ficiunt?) miram lucem & venustatem accipiunt NOMINA PROPRIA quæ sequuntur.

ILDIGES, nobilis gesus. Nomen Principis Longobardici apud PROCOP. Lib. 3. Hist. Goth. Quid sit *gesus* apud antiquos, jam exposui in voce.

HILDEGIS, *Hildechis*, eadem notione. Nomen alterius Principis inter Longobardos apud P. DIACON. Lib. I. de Gestis Long. Cap. 21.

ILDIBALD, nobilitate fretus. A *bald* audax, confisus. Nomen exhibet PROCOP. Lib. 3. H. Goth. *Unus* ILDIBALDUS, *magni vir nominis, cui mandata a Gothis fuerat Veronæ custodia.*

HILDEMUND, vir nobilis. Recurrit in *mund* vir.

HILDERICH, nobilitate potens.

CHILDERICUS, eadem notione.

GROTIO in Indice Nominum Propriorum *ild* & *hild* idem notant quod *all*, quatenus sensum intendit: Hinc illi *Ildebald* est eximie audax, *Hildegis* eximie fortis &c. magno, ut omnes vident, sensus detrimento, & nulla literæ D. habita ratione. Cæterum & hoc observandum, quod *Hilderich* vel *Childerich* præterea significare possit *prælio potentem.* Nam *hild* priscis pugnam & prælium denotasse, ostendi in *held* heros.

ALT, deficiens, defectu laborans, ut solent res annosæ, quæ vel longo situ, vel carie corrumpuntur, ab *alten* deficere, oletare, corrumpi. Inde *alte semmel* panis pridianus & durus, *alte butter* butyrum olidum, *alter speck* lardum rancidum, & similia ab usu vituperata. Cum quo sensu convenit Lat. *olidus* & *oletus.*

ALT, editus, excelsus, Latinis *altus*, Armoricis *alt*, teste PEZRONIO in Antiq. Celt. pag. 372. MARTINIUS vocem Lat. ducit ab *alo*, quia, quæ aluntur, edita fiunt. Malim ab *alen* crescere, ut primo sit cretus in altum, mox omnis excelsus. Dicitur etiam *tal* inverso literarum ordine, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Hinc PEZRONIO loc. cit. ATLAS, rex e Titanum genere, significat *excelsum* ab *alt*, & TELAMON *hominem procerum* a *tal.* Hodie utimur derivato *altane* solarium, locus apricus in summitate ædium.

ALTANE. V. *alt* editus.

ALTAR, ara. Sic dicta sive ab *alt* altus, quod edito & maxime conspicuo loco, atque ex Ethnicorum religione Diis tantum superis excitaretur, sive a Lat. *altare.* Gloss. Keron. altaris *altarres.* Gothi altare vocant *hunslastads*, quasi fulcrum oblationum, Anglosaxones *weofod*, *weobod*, quasi mensam sacram & pulvinar sacrum. Vide, si juvat, Evangelium Gothicum & Anglosaxonicum Matth. V. 23. Luc. I. 11. De voce Gothica plura occurrent in *opfer* munus sacrum, *sal* oblatio, & *stat* fulcrum.

ALTEN, senescere, vetustescere. Anglosaxon. *ealdian*, Francis *alten.* OTFRIDUS Lib. V. Cap. XV. 82. *Sar thu bist altenti*, quamprimum senesces. Ab *alt* vetus, annosus. Ab *alten* nos derivamus *alter* senium, Islandi *olld* sæculum, ævum, spatium temporis mundi senescentis, cujus præcipua composita sunt, *brun-olld* ætas qua mortui cremabantur, *haug-olld* ætas qua tumulis inferebantur, *rois-olld* ætas sepeliendi per strata lapidea.

ALTEN, interdum vituperatur, & tunc significat *deficere, oletare, corrumpi.* Hodie dicimus *veralten*: Sed a simplici accepimus *alt* deficiens, *alter* defectus.

ALTER, ætas, per omnes incrementorum gradus, pueritiæ, adolescentiæ, pubertatis &c. Franci & Alamanni eodem & latissimo sensu dicunt *alter*, Anglosaxones *ylde.* Gloss. Keron. minore ætate *minnirin altere.* OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXII. 1. de puero Jesu:

So er tho uuard altero
Zuuiro sehs jaro.
Cum esset ætatis
Bis sex annorum.

Versio Anglosax. Luc. II. 52. *and se hælend theah on wisdome and on ylde*, & Jesus proficiebat sapientia & ætate. Ubi interpres TATIANI habet *in altere* Cap. XII. 9. Luth. *an alter.* Cuncta ab *alen* crescere.

ALTER, senex, *alte* vetula. Gloss. Keron. senum *altero.* Gloss. Boxh. *altiu* anus, *altiu* vetula. Ab *alt* vetus, annosus.

ALTER, senium. Gloss. Pez. senecta *altar.* Refer ad *alten* senescere.

ALTER, defectus, & metaphorice defectio, ab *alten* deficere. Gloss. Boxh. *alter* defectus. Apud OTFRIDUM *zi altere firleittan* significat *seducere ad defectionem*, & dicitur de satana Lib. II. Cap. IV. 24. & per calumniam de Christo Lib. III. Cap. XV. 90. Quod primus observavit cel. SCHERZIUS in notis ad utrumque locum.

ALTERTUM, senectus, antiquitas. TATIANUS Cap. III. 8. *Senu Elizabeth thin magin intphieng sun in ira alttuome*, ecce Elisabeth cognata tua concepit filium in senectute sua. Ab *alt* vetus, annosus.

AM, fluvius. BAXTER in Gloss. Antiq. Brit. pag. 222. Erat autem *Am* antiquioris Lin-„ guæ Celticæ prolatu idem quod *Au* unda„ vel amnis: Scotobrigantum veteri Diale-„ cto *Aman* vel *Amon*, unde & Latinorum„ *Amnis.*„ Hæc ille. Quidsi *Am* sit abscis-„ sum ab *amnis*? Sane *amnis* in Latina Lingua etymologiam habet percommodam, ab *am* & *no*, circumfluo. VARRO Lib. 4. de LL. *Amnis id flumen est, quod circuit aliquid.* Quicquid sit, vox valde antiqua est. Nam hinc videntur oriri nomina fluviorum vetustissima,

EMME, in Helvetia, Lat. AMMA.

EMMER, in Westphalia, Lat. AMBRA.

EMS, Latinis AMISIA.

SAMBRE, in Gallia Belgica, olim SAMARA.

Sibilus

Sibilus sæpe, ubi minime necessarius, capiti & fini annectitur, & Labiales se mutuo attrahunt. Hinc porro AMBRONES censeri possunt omnes populi, qui flumen aliquod accolunt, ut necesse non sit, migrationes fingere, aut *Ambrones* Helvetiorum ex interiore Germania versus Austrum deducere. Excipio tamen AMBRONES, qui cum Cimbris & Teutonis arma circumtulerunt. Nam hos Saxonici generis fuisse, ab Insula Danica *Amrun* sic dictos, ex consensu FESTI & NENNII, sat luculenter demonstravit doctissimus Abbas GODEFRIDUS in *Chronico Gotwicensi* Tom. I. Lib. I. pag. 544.

AMALI, nobilis prosapia, & regum ferax, inter Gothos orientales, a conditore gentis *Amala* sic dicta, teste JORNANDE de reb. Get. Cap. 14. *Augis genuit eum, qui dictus est Amala, a quo & origo Amalorum decurrit.* Theodoricum, qui totam Italiam tenuit, ex eadem stirpe ortum esse, idem memoriæ prodidit. AMALA autem lingua Gothica significat *immaculatum*, cui nulla macula objici potest, non *cælestem*, ut GROTIUS in Indice, quod nullum habet sensum. VERELIUS in Ind. *amæli* sine periculo & opprobrio. Componitur a *mal* macula, & præfixo *a.* quod hoc loco est privativum. Amalos circa hanc originem & appellationem valde gloriosos fuisse, præcipue Theodorici ævo, qui Amalorum genus pristinæ claritati restituit, patet ex nominibus eorum propriis. Talia sunt:

AMALASVENTA, puella immaculata. *Svein* Islandis est puer, & hinc recte fit *Sventa* puella. Claruit hoc nomine filia Theodorici R. Italiæ. Græcis ob defectum literæ W. scribitur Ἀμαλασύνθα, quod Latini imitantur in *Amalasuntha.*

AMALAFRIDA, sine macula pulchra. Rationem interpretationis vide in *freyen* amare.

AMALARICUS, sine macula potens. Theodorici R. ex filia nepos apud PROCOPIUM.

AMALOBERGA, tutrix immaculata. A *bergen* defendere, tueri. Amalafridæ filia apud eundem.

Denique ab imperio *Amalorum* Italia ipsa in Historia Theodorici Veronensis dicitur *Amlunga-land*, quasi terra Amalingorum, apud VEREL. in Ind. De genere ipso vide JORNANDEM loco citato, de claritate generis cel. MASCOVIUM Lib. VI. Hist. Germ. §. 43. in notis.

AMALIA, id est, immaculata. Patet ex antecedentibus, si conferantur cum *mal* macula.

AMAZONES, mulieres Scythicæ, & bellicosæ, sed non unius fluvii accolæ. Alias enim ad Pontum circa Thermodontem, alias in Sarmatia ad flumen Rha non procul a *Serbis* habitasse ferunt. De qua re videndus CELLARIUS in Notitia *Orbis Antiqui.* Vulgo creduntur sic dictæ, quod simul vi-verent sine viris quasi ἅμα ζῶσαι, vel quod mammarum expertes essent, a μαζὸς mamma, & privativo α. Sed rumorem illum de mammis dextris Amazonum sive adustis sive excisis, quamvis a multis Scriptoribus, & HIPPOCRATE quoque adoptatum, falsitatis arguit PETRUS PETITUS in eleganti & copiosa *de Amazonibus* Dissertatione Cap. 22. Nam apud VIRGILIUM Pentesilea pugnat mamma exerta. Et apud QUINTUM SMYRNÆUM dextra mamma Amazonis hasta trajicitur. Quibus addi possunt ex Lucernis BELLORII antiquis duæ Amazones vulneratæ, quarum mammæ dextræ satis turgidæ apparent. Alii vocem Germanicam esse autumant. AVENTINO *Amazones* sunt *mansmezen*, quasi dixeris scorta virorum, quia promiscuo cum vicinis gentibus congressu genus propagabant, ut scribit JORNANDES de reb. Get. Cap. 8. GUNDLINGIO Amazones sunt *mulieres Mæoticæ*, a *miot* palus, quod Gothicum esse fingit, & *kona* mulier, sic dictæ. Vide GUNDLINGIANA III. III. pag. 273. per tot. & VII. II. pag. 127-137. Equidem JORNANDES Amazones *fœminas Gothorum* vocat Cap. 7. Sed has fœminas ad Mæotiden habitasse, aut *miot* lingua Gothica paludem sonare, nec HERODOTUS scribit, nec STIERNHIELMIUS, nec HICKESIUS, quamvis ab auctore etymi conducti. Illud vero summopere placet, & viri ingenium testatur, quod *mulieris* appellationem in voce deprehendit. Sed hæc ipsa appellatio Sarmatica magis quam Gothica censeri debet. Nam *Zona* Sorabis mulierem notat, teste FRENZELIO in Orig. Sorab. pag. 234. Iisdem *mecz* gladium significare, idem tradit pag. 693. Hinc suspicor, *Amazones* dictas esse *mecz-zonas*, quasi *mulieres gladiatas*, auctoribus *Serbis*, Soraborum progenitoribus, quos Amazonum vicinos fuisse vidimus. Certe *Amazonis* nomen Scythicum haud esse, adeoque nec Gothicum nec Germanicum, multa mihi persuadent, & inprimis hoc, quod Scythæ ipsi fœminas illas non *Amazones*, sed *αἰορπάτα* vocabant, teste HERODOTO Lib. IV. Cap. 110. *Scythæ Amazones vocant αἰορπάτα, quod nomen potest transferri ἀνδροκτόνοι, id est, viricidæ: ÆOR enim virum dicunt,* PATA *autem occidere.* Priorem compositi partem vide in *wer* vir, posteriorem in *batten* cædere.

AMBACHT, minister, & quivis liberi obsequii homo, ab infima ad supremam conditionem. Gloss. Keron. minister *ambath.* Lege *ambaht.* Gloss. Boxh. *ambachtun* exactoribus. VEREL. in Ind. *ambat*, *ambot* servus & serva, *ambatar* servæ filius. Evang. Gothic. Joh. XVIII. 18. *stothun skalkos jah andbahtos*, stabant servi & ministri. Harm. Evang. TATIANI Cap. CCXII. 5. *gihalotemo waltambahto*, accersito Centurione. CÆSARI *Ambacti* Gallorum sunt nobilioris servitii homines, qui potentiorem aliquem obsequii & observantiæ causa sequuntur, Lib. VI. de B. G. Cap. 14. *Ut quisque est genere copiis-*

copiisque amplissimus, ita plurimos circa se AMBACTOS *clientesque habet.* FESTUS scribit: *Ambactus apud Ennium lingua Gallica servus dicitur.* Quod de Lingua Galliæ Belgicæ intelligendum. Idem *ambactos* interpretatur *circumactos*, sed perperam. Nam vocem origine Belgicam esse, & proprie denotare sectatores, mox patebit in verbo *ambachten* ministrare. CÆSAR ejusmodi sectatores alibi vocat *Soldurios*, TACITUS *Comites*. Uterque suos graphice & prolixe describit. Ille Lib. III. de B. G. Cap. 22. Hic de M. G. Cap. 13. & 14.

AMBACHT, officium & ministerium quodcunque, nobile & ignobile. Anglosax. *embeht*, *embiht*, Francis & Alam. *ambahti*, Island. *embæti*, Lat. Barb. AMBASCIA. Gloss. Keron. officium *ambahti*. VEREL. in Ind. *embæti* officium. TATIANUS Cap. LXIII. 3. *Martha avalota umbi thas ostiga ambaht*, Martha satagebat circa frequens ministerium. Hodie utimur voce contracta *ambt*. Belgis *ambacht* est opificium & tribus opificum. Inde composita, *ambachts-heer* tribunus opificum, *ambachts-luyden* opifices, *ambachts-man* opifex. Cuncta ex eodem fonte, nempe ab *ambachten* ministrare.

AMBACHTEN, ministrare. Gothis *andbahtjan* Marc. X. 45. Anglosax. *embehtan*, Franc. & Alam. *ambahtan*. Gloss. Keron. ministraverit *ambahtit*, subministret *untarambahte*. JUNIUS etymon verbi petit a subst. *bach* tergum, quod ministrantes soleant circumstare eos, quorum asseclæ sunt: STIERNHIELMIUS a *bieten* præcipere: uterque incommode. Proprie est circumsectari aliquem officii & obsequii causa, derivaturque, ab *umb*, *amb*, *emb* circa, circum, & *achten* sequi, sectari, persequi, quod ita comparatum est a natura, ut non solum de hoste, sed etiam de amico & patrono dici queat. Illum enim persequimur destruendi, hunc juvandi causa. Proinde etiam Latinis *persequi* nonsolum malo, sed etiam bono sensu dicitur. Ab hoc verbo minister Antiquis dicitur *ambacht*, quia minister est circa eum, quem sectatur. Latini *asseclam* ab *assequendo* vocant. Iisdem *socius* a *secando*, hoc est, a sequendo nuncupatur, ut Græcis sectator ab ἀμφὶ, quia circa eum est, quem sectatur. Inde οἱ ἀμφὶ τὸν Ὀρφέα sectatores Orphei apud PLATONEM, & οἱ ἀμφὶ Κόδρον proximi Codro apud HERODOTUM.

AMBACHT-MANN, minister, latissimo significatu. SOMNER. in Dict. Anglosax. *embeht-mon* minister, *ambiht-men* servientes, ministri, satellites, stipatores &c. Gloss. Lips. *ambachtman* ministri. Gloss. R. Mauri: tribunus *ampakman*, qui vel mille præest viris. Proprie est homo officii, tam nobilis quam ignobilis, ab *ambacht* ministerium. Hodie utimur voce contracta *ambtmann*. Belgis *ambachts-man* est opifex, quia opifices cæteris ministrant.

AMBASSADOR, Legatus primi ordinis. Nomen Hispanicum, sed origine Germanicum. Nam ab *ambacht* ministerium, oritur primo AMBASCIA eodem sensu, auctoribus Latino-Barbaris. Lex Sal. Tit. I. 3. *Si in dominica* AMBASCIA *fuerit occupatus, manniri non potest.* Alia editio legit *ambaxia*, quod idem. Ab *ambascia* porro fieri cœpit *ambasciator*, qua voce apud Latino-Barbaros quilibet internuncius, sive Regis, sive Monasterii, sive Civitatis, designatur, prout ex testimoniis a SPELMANNO & CANGIO convasatis liquet. Denique ab *ambasciator* factum est *ambassador*, levi mutatione, sed sensu custodito. Nam qui regia legatione fungitur, aut mandata regis ad alium regem defert, versatur utique in *ambascia dominica*, ut cum Lege Salica loquar, & est Regis sui internuncius, adeoque stylo Barbaro *ambasciator*. Eosdem vocabulo Hispanico natales adsignant viri doctissimi LINDENBROGIUS, VOSSIUS, FERRARIUS, & quis non?

AMBER, succinum. De origine hujus vocis ita disserit ECCARDUS in Præf. ad Collect. Etymol. pag. 7. *Ambre*, pro succino, mihi non Arabica, sed Germanica vox esse videtur, ab *amberen*, *anbernen*, sive *anbrennen*, incendere, derivata; ut ita *rem ustilem* vel *incensibilem* denotet. Favilla ex pari ratione & fonte Belg. *amer*, *amber*, Sax. *emmer*, & Anglis *ember* q. s. *ustum* dicitur. Succinum certe a Germanis ad Arabes delatum, unde & nomen ab iis venisse, verosimile est. Skinnerus in Etymol. Anglicano mecum sentit. Et debet ea vox antiquissima esse, quoniam jam Homeri tempore ab *ambra grisea* aromata suaveolentia, quæ vino infundebantur, *Ambrosia* dicta sunt, ut celeberrimus Wedelius Exercit. Medico-Philolog. Dec. V. solide ostendit. Huc usque ECCARDUS.

AMBOSS, incus. Vox Francica. Gloss. Boxh. *anapoz* incus. *An* est adverb. loci & motus in loco, & convertitur in *am*, ob labialem sequentem. *Boss* est a *batten* cudere, ferire, & dicitur de incude, quia incus est fulcrum, in quo ferrum cuditur. VERELIO in Indice *ambud* est instrumentum rusticum, ab *anbua* præparare. STADENIUS inde deduxit *amboss* & *ambactus*. Sed dum origines Gothicas, spretis Celticis, undique conquirit, sæpe in tricas delabitur. Vocem Saxonicam vide in *anbold*.

AMBT, officium, munus, ministerium. Gloss. Pez. negotium *ampht*. Litera B. non debet omitti in scriptura. Est enim custos & index, vocem ex antiquiore & integriore *ambacht* contractam esse.

AMBT-MANN, prætor causarum civilium, præfectus loci, vel judicii in loco. Correptum ex antiquiori & latius patente *ambacht-mann*, quod vide.

AMEIS, *ameisse*, formica. Anglosax. *æmet*, apud SOMNER. & BENSON. Angl. *emmet*. Latinis a *ferendis micis*, Germanis a fuga otii sic dicitur. Nam *meisse* idem est quod

musse otium, & præfixum *a*. otium negat. Hinc totum compositum significat animal otii expers. Conveniunt in derivatione CLAUBERGIUS in Arte Etymol. Teutonum pag. 56. & STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 77.78. Est autem formica animal occupatissimum. Unde etiam HORATIO *parvula magni formica laboris* dicitur Sat. I. Labores formicarum brevi encomio complexus est PLINIUS in Hist. Nat. XI. 30. quod cum lectu jucundum sit, hic describam: *Si quis comparet onera corporibus eorum, fateatur, nullis portione vires esse majores. Gerunt ea morsu. Majora aversæ postremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. Et iis Reip. ratio, memoria, cura Semina arrosa condunt, ne rursus in fruges exeant e terra. Majora ad introitum dividunt. Madefacta imbre proferunt atque siccant. Operantur & noctu plena Luna.* In quibusdam Dialectis *ameisse* corripitur in *emse*, quod idem. Confer dicta in *emsig*, quod cognatum. Helvetii hoc insectum vocant *ambeis*, sive quia morsu gerit, ut PLINIUS ait, a *beissen* mordere, sive per epenthesin ex nimia labiorum compressione ortam, qua fit, ut litera *b*. quæ naturaliter incipit, ubi *m*. desinit, simul protrudatur. Sic vulgus in Græcia olim *Alamannos* vocavit *Alambannos*, teste DIONE in Excerptis. Celticam vocem vide in *miere* formica.

AMEN, similitudine exprimere. Lat. *imitari*. Utrumque diversis modis ab ὁμὸς similis. Nam proprie est simile facere, ut solent ii, qui aliorum dicta & facta in exemplum assumunt. Hodie dicimus composite *nachamen*, ab adverb. intensionis *nach*, quod ex imitatione æmulationem facit. Et tametsi hæc origo satis bona sit, addam tamen adhuc aliam, in gratiam eorum, qui Græca fastidiunt. Forte *amen* ab initio fuit *aben* (nam hoc quoque imitari significat), & postea eam, quam hodie habet, formam accepit ab inconstantia vulgi, qui labiales solet permutare.

AMEN, clausula precum, sed pure Hebræa, quæ idem quod *vere*, *certe*. Utitur hac clausula ex Antiquis Codex Argent. in Orat. Dom. Matth. VI. 13. Reliqui veterum sensum exprimunt Germanice. Interpres Anglosaxonicus habet *sothlice*, i. e. vere, veraciter, quod est a *soth* verus & veritas. Franci autem & Alamanni dicunt *so si*, sit ita. Gloss. Keron. amen *so si*. Hodie dixeris *so sey es*.

AMMAN, prætor urbanus in Civ. Imp. Quemadmodum *ambachtman* corripitur in *ambtman*; ita ex voce correpta *ambtman* nova & arctiori contractione (quid enim usui vocabulorum tyranno non licet?) factum est *amman*, non nuper quidem, sed jam ante aliquot sæcula, ut ex CANGII Gloss. adparet.

AMME, nutrix. Hispanis *ama de leche*. Hebræis, *æm* est mater, & *amma* nutrire. Isque significatus haud dubie prior est altero, quia antiquissimis temporibus *sua quemque mater uberibus alebat*, quod de Germanis memoriæ prodidit TACITUS Cap. XX. Postquam vero infantes ancillis & nutricibus delegari cœperunt, nomen matris una ad nutricem transiit. Hinc apud HESYCHIUM ἀμμὰ exponitur *mater* & *nutrix*. Postremo omnibus communicari cœpit, qui officium matris quocunque modo faciunt. Inde Latino-Barbaris *amma* mater spiritualis apud CANGIUM, & Germanis obstetrix *heb-amme*, quasi mater levans, ab *heben* levare.

AMPEL, duos habet significatus, unum ab *ampulla*, alterum a *lampas*, per literarum trajectionem. Priorem agnoscunt quoque Saxones. BENSON. in Voc. Anglosax. *ampellan*, *ampollan*, *ampullan* ampulla.

AMPELN. V. *hampelman*.

AMPFER, genus lapathi, ab acerbo sapore sic dictum, composite *saur-ampfer*, quod pleonasmum sapit. Nam lingua Batavorum *amper* jam est acidus, forte a Gallico *apre* per epenthesin, vel a Gr. ἀμπείρω perforo, quod mallet MARTINIUS in voce *oxalis*.

AMSEL, merula. Gloss. Pez. merula *amphsla*. BENSON. in Voc. Anglosax. *osle* merula. Quod imitantur Angli in *owzel*. Vox Saxonica, unde Francica & nostra per epenthesin facta, denotare potest avem canoram in genere, si derivetur ab ᾠδῶ cano, *D.* ut sæpe alias in *S.* mutato. Galli videntur inde habere *oiseau*, Ital. *uccello*. Aliam derivationem vide infra in *asche* aqua.

AN, ad, *an mich* ad me, *biss an den himmel* usque ad cœlum. Raro utuntur Veteres. Habent tamen Franci *unz an* usque ad. TATIANUS Cap. V. 6. *unz an Davidem*, usque ad Davidem. Cap. XLV. 5. *unz an enti* usque ad summum. Græcis ἀνὰ interdum idem denotat.

AN, in, *soviel an mir ist* quantum in me est. Cod. Arg. Matth. VI. 9. *swe in himina jah ana airthai*, sicut in cœlo ita etiam in terra. NOTKERUS Psal. XXXIV. 13. *ih pin an demo fater, unde der fater an mir*, ego sum in patre, & pater in me. Græci eodem sensu dicunt ἐν.

AN, adverb. ordinis, significans *ante*, *præ*, *prius*. Hoc sensu pollet in multis compositis, ut in *Proleg.* Sect. V. ostendi.

AN, quatenus est adverb. ordinis, sæpe substantivatur, & tunc significat (1.) principium seu nascendi originem. Inde Cambris *anian* natura, Germanis *anherr* avus, dominus originis, *anfrau* avia, domina originis. Ab hoc substantivo rursus oriuntur verba. Inde Anglosax. *eanian* parere, eniti, Francis *anaron* & *gianaron* propagare, Islandis *inna* incipere. (2.) auctorem generis. Inde Armoricis & Turcis *ana* mater, Germanis *æne* avus, *ane* avia, vulgo *magna mater*. Et huc etiam spectare videtur DIANA, mater lucis, a *di* dies & *ana* mater, ex invento doctissimi Abbatis PEZRONII in Ant. Celt. pag. 402. Quod in Celti-

Celtica Lingua tam clarum & perspicuum, ut mirum sit, inquit, nec Græcos nec Latinos, nec Platonem nec Varronem, id vidisse. (3.) genus paternum. Inde Alamannis recentioribus *ansidel* bonum paternum, alias *stamgut*. (4.) formam primitivam. Inde Germanis *ænlich* archetypo similis, Helvetiis *anbild* effigies.

AN, quatenus est adverb. ordinis, interdum adjectivatur. Inde Græcis ἔνος vetus, Gallis *ainé* natu major. Ab ἔνος rursus fit substantivum *anus* vetula.

AN, plures habet significatus in compositis, quos vide in *Proleg.* Sect. V.

ANBEGINN, initium. Anglosax. *anginn*, Franc. *anagen*, Alam. *anakinn*. Gloss. Lips. *anagen* principium, *anagenni* initio. Gloss. Keron. initium *anakin*, initio *anakinne*. TATIAN. in Prol. 2. *fon anaginne* ab initio. Oritur a *ginnen, beginnen* inchoare. *An* sensum intendit.

ANBETEN, *anbæten, anbetten*, adorare, suppliciter invocare. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIV. 143.

Mit uuaru uuilit ther Gotes geist
Thaz man in anbeto meist.
Vertit SCHILTERUS:
Cum veritate vult Dei spiritus
Ut adoretur maxime.

Gloss. Boxh. *anapetari* ariolus, qui aras colit. A simplici *beten* orare, invocare. *An* notat motum supplicationis versus objectum, quod adoratur.

ANBILD, effigies, archetypo similis. Vide adverb. ordinis *an*.

ANBLICK, adspectus, *anblicken* adspicere. V. *blicken*.

ANBOLD, incus. Anglosax. *anfilt*, Belg. *ambeeld*, *anbeld*, Angl. *anvill*. SKINNERUS componit ab *an* super, & *fallen* cadere, quia malleus crebro in incudem cadit. Atqui malleus non cadit in incudem, sed potius illam crebris ictibus exercet. Refer ergo ad *fillen* cædere. *An* hic rursus tendit ad objectum. Simile compos. est *amboss*, quod vide.

ANBRECHEN, illucescere, spargere primitias lucis, *anbruch des tages* prima lux, *anbrechend* sublucanus, *anbrechender tag* dies oriens. Refer ad *brechen* fulgere. *An* hoc loco est adverb. ordinis.

ANBRUCH, caries, *anbrüchig* cariosus. Nova, sed idonea, a *brechen* tabescere. Dicitur proprie de iis, quæ incipiunt putrescere. *An* hic rursus est adverb. ordinis, & initium corruptionis notat.

AND, *ant*, contra, ex adverso. Vide PROLEG. Sect. V.

AND, alienus, *es thut mir and* alienum mihi est. Ab. *anten* alienare, quod vide.

ANDACHT, animus intentus, devotus. Gloss. Pez. intentione *anadahtungo*. A *denken* velle, cogitare, per syncopen literæ N. *An* cogitatum & voluntatem nonsolum dirigit ad objectum, sed etiam penitus affigit.

ANDEN, ire, vadere, proficisci. Vetus Francicum. Gloss. Pez. ibat *undota*. Inde Latino-Barbaris, Italis, & Hisp. *andare* eodem sensu, apud CANGIUM in Glossario. In reliquis Dialectis N. exulat e medio. Inde Latinis *itare*, Armoricis *et* ivit, Gothis *iddja* ambulabat Marc. V. 42. Anglosaxonibus *eode* ivit, iter fecit, *forth-eode* processit, *thurh-eode* pertransivit, *ut-eode* exivit, quod imitantur Angli Boreales in *yed* & *yod* ibam, observante SOMNERO in Dict. Anglosax. JUNIUS hæc præterita refert ad thema verbi veteris *gangen* ire, in Gloss. Goth. pag. 207. Quo jure, non video, cum sonus ipse nos ducat ad Lat. *itare*. Et hinc quoque est *anden* per epenthesin, auctoribus Francis. Huic verbo prosthesis præfixit W. tanquam augmentum initiale. Inde Anglis *i went* ibam, Germanis frequentativum *wandeln* ambulare, & fortasse etiam *wandern* peregrinari.

ANDEN, zelare, graviter animadvertere. Anglosax. *andian*, Franc. *anton*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XIV. 71.

So siu thaz tho giborta
Thaz er iz antota.
Cum illa audivisset,
Quod ipse hoc argueret.

Proprie est tendere in aliquem objurgandi causa, ab *and* contra. Sic Græcis ab ἀντὶ fit ἀντιᾶν obstare, occurrere, obviam ire, non nulla cum reliquis affinitate. Ab hoc verbo zelus Anglosaxonibus dicitur *anda*, Francis & Alam. *ando* & *anti*, in Glossis Lipsii & Keronis, Germanis reprehensio *andung*, Cambris zelotes *eiddig* per syncopen, ab Anglosaxonico *andig* æmulus, invidiosus.

ANDEN, præsentire, *mir andet nichts guts* mens nihil boni præsagit. Hic sensus oritur a Scandico *anda* spiritus. Cambris *antun* sunt insomnia, in Glossario Celtico LEIBNITII, forte quasi *andungen* præsagia.

ANDER, alius. Gothis *anthar* Matth. VIII. 21. Anglosax. *other* ibidem, Franc. & Alam. *ander, andre, andrer*, Gall. *autre*, Isl. *annar* per syncopen. Gloss. Keron. alius *andrer*, alii duo *andre zuene*, aliter *andaruuis*. TATIANUS Cap. CCXXXVIII. 3. *andre thih gurtit*, alius te cinget. ECCARDUS ducit ab *anten* alienare, forte quia alius est alienus, in notis ab Leg. Sal. pag. 24. Mihi videtur oriri ab *and* vel *ant*, contra, ex adverso, & proprie denotare eum, qui primæ personæ oppositus est, sive diversus sit ut *alius*, sive ejusdem generis ut *secundus*, sive unus ex duobus ut *alter*, sive unus ex pluribus ut *cæterus*. Inde est, quod eadem vox in omnibus pene Dialectis nonsolum *alium*, sed etiam *alterum*, *secundum*, & *cæterum* significat, quoniam hi omnes primæ personæ opponuntur. CASAUBONUS Saxonicam vocem a Gr. ἕτερος deflectit. Quo

concessio, reliquæ e Saxonica per epenthesin erunt corruptæ.

ANDER, alter. TATIAN. Cap. CCV. 1. *ein in zeso, ander in uuinistra*, unum a dextris, alterum a sinistris.

ANDER, secundus. Gloss. Keron. secundis *andar*, secundum *andras*, secunda *andrera*, in secundo *in andremu*, secundæ feriæ *andrem tagum*.

ANDER, cæterus, reliquus. Gloss. Keron. cæteris *andrem*, reliqua *andro*, reliqui *andree*.

ÆNDERN, alterare, mutare, in alium statum & formam convertere, & inde appellatio ab *ander* alius. Bonum verbum, sed apud veteres hactenus non obvium. Græci dicunt ἑτερῶν. Ex eodem fonte est *entern* devirginare, quod ex Rusticano Terminorum producit KEYSLERUS in Antiq. Sept. pag. 489.

ANE, avia. V. Adverb. ordinis *an*.

ANEN, avi, majores, *uranen* proavi, *anenlob* laus avita. Ab *ætte* avus.

ANEN, animo præsentire. LUTHERUS Stadenio citatus in Voc. Bibl. pag. 72. *man saget vielmal, hat mich das nicht geant*, sæpe dicimus, nonne mihi hoc animus prædixit? STILERUS derivat ab adverb. similitudinis *an*, cum futura mentis præsagio ex signis parilibus fere colligantur. Equidem a similibus similium fit admonitio. Hinc quando mens ex similibus colligit præterita, tunc dicitur *recordari*. Quando vero ex similibus colligit futura, tunc dicitur *ominari*. At quando menti aliquid obversatur, cujus causam nullam intelligit, tunc dicitur *præsentire*. Hinc *anen* revera idem est quod *anden*, atque ex illo factum per syncopen.

ANEN, carere. Vetus Poëta apud GOLDASTUM in Parænet. pag. 411,

Sumer, diner liehten ogen weide
Mus ich mich der anen.

Oritur a præpos. exclusiva *ano*, sine, absque, quæ hodie effertur *one*. Inde WILLERAMO *anig* carens, vacuus, & dicitur de poculo exhausto Cap. VII. 2.

ANEN, privare, facere ut careat. Ex eodem fonte. Verbum Alamannis recentioribus custoditum, quorum testimonia vide apud GOLDASTUM loc. cit. Præcipua ejus proles est particula privativa *ent*, in multis & antiquissimis compositis conspicua.

ANFAHEN, incipere, aggredi. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXVII. 6. *thaz uuir iz anafahen*, ut hoc incipiamus. Proprie est capere ab initio, ab adverb. ordinis *an*, & *fahen* capere.

ANFALLEN, impressionem facere. Gr. ἐμβάλλειν & ἀναβάλεσθαι, manifesto consensu. Refer ad *fallen* irruere. Præfix. *an* dirigit motum ad locum.

ANFANGEN, inchoare, *anfang* initium. Rhythmus de S. Annone §. 28. *Romere einin nuvin fidde aneviengen*, Romani novum morem incipiebant. Proprie est capere ab initio, idemque quod *anfahen*. Nam *fahen* & *fangen* sunt synonyma.

ANFANGEN, vindicare rem suam. Jus prov. Alam. Cap. 312. *der diuphait oder raup kauffet, und daz angeuangen uuirt*, si quis rem furtivam aut raptam emit, & alius eam sibi vindicat. Referri potest, sive ad *fangen* occupare, sive ad *fangen* vi capere, manus immittendo. Præfix. *an* vel motum ad rem notat, vel sensum intendit.

ANFAREN, invehi in aliquem. Gloss. Pez. impetu *anaverti*. Hodie dicitur tantum de impetu verborum, a *faren* tendere.

ANFECHTEN, impugnare. NOTKERUS Psalm. XXXIV. 1. *erfiht die mih anafehtent*, expugna inpugnantes me. Rhythmus de S. Annone §. 29. *dikki im anevuhtin die lantheirrin*, sæpe eum impugnabant principes. *An* hoc loco est adverb. motus ad locum. Cætera vide in *fechten* pugnare.

ANFRAGE, interrogatio. Gloss. Boxh. *infragunga* cuntatio. Gloss. Keron. interrogationem *antfrahidu*. Refer ad *fragen* interrogare.

ANFRAUW, avia. V. in Adverb. ordinis *an*.

ANFREMMEN, præparare, primo quidem sensu, mox etiam facere ut alter præparet. A *fremmen* efficere, formare, de quo infra, & dicitur de cibis, de vestibus, & omnibus utensilibus, quæ nobis præparari volumus. Simplex occurrit apud Anglos, compositum apud Suevos.

ANGARIARE, *angarizare*, cogere, necessitare, *angariæ* servitia coacta, cujusmodi sunt, quando pecuniæ, alimenta, vehiculationes, & operæ, tam rerum quam personarum, præter debitum a subditis vel aliis exiguntur. Eundem sensum, quamvis aliis vocibus, exprimunt Glossæ antiquæ. Glossa Juniana in Obs. ad Will. pag. 82. angaria *notuuerch*. Gloss. Keron. angarizati *kenoottanteru*. Confer Evang. Goth. & Anglosax. Matth. V. 41. ubi verbum ἀγγαρεύειν exponitur *nauthjan* & *nydan*, h. e. cogere, compellere, necessitare. Vocem a Persis per Græcos ductam esse ab ἄγγαρος, quod interprete HESYCHIO exponitur γραμματοφόρος, h. e. tabellarius, recte judicat SPELMANNUS. Causa, cur *tabellarii* apud veteres Persas dicti sint *angari*, omnium eruditorum consensu hæc est, quod obvios quosque in itinere, homines, equos, camelos, si iis indigerent, ad servitium Regis adigere poterant, & hodienum possunt, teste TURNEFORTIO in Itinerario, aliisque. Vide, quæ pridem a multis Commentatoribus ad verba Domini apud Matthæum annotata sunt. Lingua Persica hodierna agnoscit verbum *agariden* instigare, urgere, quod non tantum de interna animi commotione, sed etiam de externa corporis coactione dicitur, teste RELANDO, viro doctissimo, in Dissert. de veteri L. Persica in voce. Hactenus vocem origine Persicam esse, recte statuitur. Verum

rum cum Persica lingua *vocem huic & sono & sensu affinem non agnoscat aliam*, ut diserte scribit RELANDUS; affinitas aliunde petenda est, quia sensum cogendi non videtur a more Persarum, sed a radice accepisse. Multa autem sunt in omnibus Linguis a Scythica & Celtica oriundis, unde conjicere possumus, Persicam vocem non extra omnem affinitatem projectam esse. Cambris *angen* est necessitas, *engir* dirus, intolerabilis: Anglosaxonibus *ange* vexatus: Latinis *angere* anxium reddere, in angustias conjicere: Germanis *angen*, *engen*, premere, constringere, vexare, *enge* angustia, necessitas. Quæ certe non aliunde melius & rectius ducuntur, quam a primitivo *eng* arctus, constrictus. Hos duces, si sequamur, *angarus* vi originis & cognationis erit exactor, vexator, concussor, & secundario sensu *tabellarius*, ob rationes supra allatas. Similiter a *nauwen* constringere, in omnibus Dialectis fit *not* necessitas, & hinc *nöten* cogere, & *nöter* coactor. Et nihil omnino obstat, quo minus Persæ, qui plurima Scythis vocabula debent, ab his Orientis domitoribus, *angarorum* quoque appellationem acceperint, Græci ab illis, nos postliminio a Græcis.

ANGARGNACO, equus operarius, bajulus, veredarius, & vehiculationi tantum aptus. Lex Bajuvar. Tit. XIII. Cap. X. 3. *Et si deterior* (equus) *fuerit, quem angargnaco dicimus, qui in hoste* (in exercitu) *utilis non est, cum tremisse componat.* Puta, si caudam amputaverit. Opponitur equo bellatori, qui ibidem *marach*, & mediocri, qui *wilz* dicitur. CANGIUS interpretatur equum *angariis* destinatum, *unde forte*, inquit, *vocis origo.* Recte. Sed quid sit *gnaco*, non explicat. Vide ergo dicta in *nack* equus.

ANGEL, cardo, in quo ostium vertitur. Vel idem est quod *angel* hamus, quia cardines sunt hamati, vel ex eodem cum illo fonte oritur.

ANGEL, hamus. Anglosax. *angel*, Franc. *angal*, Belg. *angel*, *hangel*, *hengel.* Gloss. Pez. hamus *angal.* VEREL. in Ind. *anguls auga* aculeus vel uncus hami, quo inescamentum retinetur ne excidat. Forte ab *hangen* pendere quia pendet in aquam. Ita SKINNERUS in voce *angle.* Alii derivant a Gr. ἀγκύλον curvum, vel a Lat. *uncus*, quia hamus est instrumentum recurvum. Malim referre ad *anken* figere, unde etiam *anke* & *anker*, quæ vide.

ANGEHOREN, esse alicujus, spectare ad aliquem. V. *hören* pertinere.

ANGELOBEN, sponsionem facere, fidem suam obstringere. V. *loben* spondere.

ANGELT, pars pretii, arrhabonis loco soluta. Proprie est pecunia obligans, ab adverb. copulandi *an*, quia venditor illa accepta tenetur contractum servare, aut si res perierit absque emtoris culpa, pretium restituere. Aliud est *angild* compositio simplex, quod vide in *gilt* mulcta.

ANGEN, constringere, premere, molestia afficere, *was dich nicht anget, darnach solt du nicht fragen*, quod te non angit noli inquirere. Ita HENISCHIUS in Thesauro, testis luculentus, hoc verbum ante centum annos adhuc viguisse. STILERUS, alter Germanicæ Linguæ thesaurarius, *poëticam* vocat, præter rationem. Certe antiquum est, & justa lege factum a primitivo *eng* arctus, constrictus, unde etiam Græcis ἄγχειν, & Latinis *angere*, & Gallis prioribus *anger.* Consensum Francorum observavit SCHILTERUS in Glossario. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. IV. 123.

Mit heri uns sus hiar engit,
Joh uzar ther burg dringit.

Vertit SCHILTERUS:

Cum copiis nobis hic angustiam facit,
Atque ex civitate urget.

Idque verbum non nuper a Francis effictum, sed diu ante Francorum tempora in vetustissimis Dialectis obtinuisse, multa evincunt. Nam inde Anglosaxonibus fit *ange* vexatus, Cambris *ynged* angustia, *angen* necessitas, *engir* dirus, intolerabilis, Persis antiquis *angari* tabellarii obvios quosque urgentes, & ab illo *angariare* cogere, de quo supra, Germanis *angst* angustia, & reliqua ab illo oriunda. Quæ certe ex una eademque matrice propullularunt, cum tanta sit in sono & sensu similitudo, ut major esse non possit.

ANGENEM, quod placet. Idem quod *genem* acceptus, nisi quod *an* significatum intendit. Gothis gratus, acceptus dicitur *andanem* Luc. IV. 19. *merjan jer fanins andanem*, prædicare annum Domini acceptum. Ab *andniman* recipere, quod est a simplici *nemen* acceptare, & præfixo *and*, quo sensus augetur. Reliquæ Dialecti solent grati acceptique notionem formare a verbo synonymo *fangen* capere. Hinc annus acceptus interpreti Anglosaxonico dicitur *andfenge gear*, & Tatiano Franco *antphengi jar*, in Harm. Evang. Cap. XVIII. 2. Et huc etiam spectat *antfanclih* acceptabilis, ex Glossis Alamannicis KERONIS.

ANGER, pratum. Gloss. Pez. arva *angar.* VEREL. in Ind. *ængia giald* mulcta ob sectionem graminis in alterius prato, item debitum quod domino pro fructu prati a colono solvitur. Anglosaxonibus *wang* est campus, Islandis *angur* sinus, Græcis ἄγκος & ἀγκίον vallis, convallis. Idem nomen tribuitur quoque fluviis, qui alveos suos habent inter arva, campos, & valles, imo etiam populis & oppidis, ob sedem & situm in locis pascuis & sinuosis. Inde

ANGER, fluv. in Ducatu Bergensi, subintellige *fluss* amnis, rivus.

ENGERN, oppidum in Ducatu ejusd. nominis, de cujus antiqua claritudine testatur fama *Angrivariorum*, qui veteris Angariæ fuere coloni, & postea dicti sunt *Angarii.* Vide nomen antiquum in *wer* vir.

ANGERMANLAND, terra ſinuoſa, interprete VERELIO.

ANGESICHT, facies, vultus, adſpectus. Gloſſ. Pez. vultus *anaſiht*. Præfix. *an* notat motum radiorum ad locum, quem reſpicimus. Cætera vide in *geſicht*.

ANGLI, gens antiquæ Germaniæ Trans-albianæ de genere Suevico, teſte TACITO Cap. XL. & XLI. de M. G. & PTOLEMÆO, ultimi Suevorum, ſed primi claritate, ob ſobolem Saxonicam, & expeditionem Britannicam, quorum nomen, & genus, & virtus bellica hodie perennat apud *Anglos* in Britannia. SOMNER. in Dict. Angloſax. *Engle* Angli, *Angle, thæt land de man Angle hæt*, terra Anglia dicta, Anglia ſcil. in Saxonia, unde noſtr. Anglia, ab Anglis ſcil. inde profectis & huc migrantibus, *Angle-cynne* gens Anglica, *Engla-land* Anglia, *Engliſcmon* Anglus, *Eaſt-Angel* Angli orientales, &c. Celtica lingua *ongl* eſt angulus. Hinc quorundam judicio creduntur ſic appellati, ab illo terræ angulo ad mare Suevicum, quem ante expeditionem in Britannos ſuſceptam incoluere. Ita videtur ſenſiſſe BEDA in hiſtoria Anglorum Lib. I. Cap. 15. ſic ſcribens: *Angli de illa patria, quæ* ANGULUS *dicitur, & ab eo tempore usque manere deſerta inter provincias Jutarum & Saxonum perhibetur.* Extat hodieque integrum nomen in Cimbrica Cherſoneſo inter oppida *Sleswyck* & *Flensburg*, in illa regiuncula, quæ vulgo vocatur ANGLEN. Verum cum Angli ætate Taciti & Ptolemæi nondum eo usque penetraverint, nomen inde habere non poſſunt. Aliam igitur etymologiam ſequitur BAXTERUS in Gloſſario Antiquitatum Britannicarum, cujus verba hic deſcribam: ANGLI *Suevorum quædam natio, quæ una cum Jutis, Saxonibus, Attacottis, Pictis atque Scotis, Provinciam occupavit Romanam, Regnumque condidit Anglorum, quod modo deſiit, reddito veteri Britanniæ & nomine & imperio ab* ANNA *immortali Regina. Ptolemæo hi vocantur* SUEVI ANGILI. *Feruntur iſti Piſcatores initio fuiſſe in Regiuncula dicta* DEUTS-MARSCH *ſive Teutonica Palude; unde &* ANGELEN *ſua lingua appellati ſunt.* AN CAPTATOREM PISCIS AMARE POTEST? Hucusque Baxterus, cujus etymon ſicut non amplecti, ita nec repudiare poſſum, quia certo perſuaſus ſum, Veteres a piſcatorio nomine non abhorruiſſe. Quid enim ſunt NUITHONES, eodem cum Anglis loco memorati apud Tacitum, niſi piſcatores? Certe *niutan* Gothis eſt piſcari, & *niutans* piſcatores Marc. I. 17. Si tamen mihi ſortem in urnam conjicere liceret, dicerem, *Anglos* ſic appellatos quaſi juvenes, vel *anculos*, ab *enke* juvenis, vocabulo vetuſtiſſimo. Nam *Anglos* progeniem Suevorum fuiſſe, & ver novum a Suevis emiſſum, jam ante ex Tacito & Ptolemæo monui. Nec inſolens eſt, novum populum appellare *juvenes*, & veterem *ſeniores*. Illud ex nomenclatura *Suionum*, hoc *Senonum* patet. Cambris omnis peregrinus vocatur EINGL, ut vice verſa Saxonibus *wale*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *eingl* pro peregrinis, exteris, & inimicis accipitur. Videtur Anglo-Saxones" ſignificare, quia diu Britannis infeſti fuerunt, & ſic dici, quod primum in angulo" inſulæ habitarint; ONGL enim Britanni" angulum dicunt.„ Hæc ille totidem verbis. Sed non opus erat, hoc nomen ab angulo effingere, cum ſenſus ab *Anglis*, Saxonum ſociis, ad omnes peregrinos & infeſtos extendi poterat. Anglos autem ab angulo inſulæ Britanniæ ſic appellatos, nemo opinor dixerit. Denique ANGLO-SAXONES non ſunt Saxones in angulo latentes, ſed mixtus populus, qui Bello Britannico in unum fœdus & nomen coaluit. SCHILTERUS duo fingit Anglorum genera, *Suevicum* & *Cimbricum*, & Suevos in Angliam trajeciſſe negat, contra communem eruditorum conſenſum. Veroſimilius eſt, unam eſſe Anglorum Gentem, nempe Suevicam, & globum quendam Anglorum, poſt Taciti & Ptolemæi ævum, vicinis ſive conſentientibus ſive invitis, *Angulum Cimbricum* occupaſſe, & nomen loco dediſſe. Hoc certe malo, quam populos præter neceſſitatem multiplicare. Interim hoc veriſſimum, ſicut non omnes Saxones, ita non omnes Anglos in Britanniam profectos eſſe. Vide Leges Angliorum & Werinorum.

ANGRIFF, ſignificat quantum poteſt, contactum, inſultum, & invaſionem alieni juris. Vide thema verbi *greiffen*.

ANGST, anxietas, anguſtia. Cambris YNGED, Francis *anguſti*, Gallis *angoiſe*. Gloſſ. Lipſ. *anguſt* anguſtia. Refer ad *angen, engen* conſtringere. Ab *angſt* porro fit *engſten* (frequentative *engſtigen*) moleſtia afficere, *engſter* tortor &c.

ANGSTER, poculum. v. *engen*.

ANGSTER, teruncius, a loco monetandi ſic dictus, qui eſt *Auguſta Vindel.* quem ideo rectius appellaveris *augſter*.

ANHEBEN, incipere. V. *heben* capere.

ANHEISCHIG, cupidus. Refer ad *heiſchen* poſcere, expetere. *An* notat motum deſiderii verſus objectum.

ANHEISSIG, corrupte *anheiſchig*, ſponſor, promiſſor, *ſich worzu anheiſchig machen* obligare ſe ad aliquid præſtandum. Francis *antheizo*. Formula Sacræ Confeſſionis a LAMBECIO publicata: *ſoſo ib in dar antheizo uuard*, ſicut illis ibi promiſſor extiti. Refer ad *heiſſen* promittere. *An* in voce hodierna poteſt eſſe vel copulandi vel intendendi particula.

ANHERR, avus. V. in Adverb. ordinis *an*.

ANKE, juvenis, ſervus &c. V. *enke*.

ANKE, butyrum, Dial. Helvetica. Abſciſſum a Lat. *unguentum*, auctoribus Alamannis. Gloſſ. Keron. butyrum *anka*.

ANKE, os mobile, alteri inſertum. Arab. *angk*, *onk*, Francis *ancha*, Latino-Barb. *anca*,

anca, *ancha*, *hanca* apud CANGIUM, Italis *anca*, Gallis *anche*, *hanche*. Gloff. R. Mauri de partibus hum. corp. occipitium *hail ancha*. Vox MAURI proprie designat *os posticum cerebri*. Nam *heili* Islandis est *cerebrum*, teste VEREL. in Ind. Quid vero sit *ancha*, propius inquirendum. FRISCHIUS in Obs. ad Gloss. Cang. Tria, inquit, ossa majora, quæ in acetabulo alius ossis moventur, apud Germanos *anke* vocata sunt. Primum, in quo *collum* vertitur, quod adhuc in Dialecto quadam superioris Germaniæ *anke* dicitur, & transposita litera *n*. fit *nake* cervix, olim vero anterior pars in pectore ita vocabatur, pro quo deinde in armis, quæ pectus tegebant, vox *hængel* in usu fuit. Secundum erat *coxendix*, unde adhuc Gallicum *hanche*. Tertium est *cruris* pars infima, qua in pede stat, quod in Dialectis etiam adhuc dicitur *ænkel*, Angl. *ancle*. Voces vero *hanche* (unde nostrum *hinken* claudicare) & *hængel* junctura loricæ in pectore ad collum, ducunt ad verbum Germanicum *hangen* pendere. Sunt enim hæ anchæ juncturæ, in quibus corpus hæret. Hæc ille, docte & meditate. An vero litera H. nos ad veram originem ducat, dubito. Nam *anke* videtur omne os alteri insertum denotare, & derivari ab *anken* inserere, infigere, immittere ut hæreat, quod exhibet KILIANUS. Plura hujus verbi derivata vide in *angel* & *anker*. Dicitur autem nonsolum de juncturis colli, coxendicis, & cruris, sed etiam de brachio & crure ipso. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *angell* armus, brachium, lacertus, crus. In reliquis Dialectis *enkel* est talus calcanei, quod vide. Græcis ἀγκὼν est locus ubi brachii ossa componuntur, manifesto cum reliquis consensu.

ANKER, instrumentum ferreum ad sistendam navem. Gr. ἄγκυρα, Lat. *anchora*, Camb. *angor*, Anglosax. *ancre*, Belg. *anker*, Angl. *anchor*, Suec. *ankar*, &c. MARTINIUS ducit ab ἀγκύλος curvus, quia anchora est ferrum curvum: HELVIGIUS ab ἐγκυρεῖν incidere, quia in Pontum decidit. Aptior nomenclatura apparebit, si ex eodem cum præcedenti fonte hauriatur. Nam anchora terræ infigitur, & navem fluctuantem vicissim figit. Inde Latino-Barbaris *anchorare* est sistere, quia omnes anchoram tanquam pedicam navis concipiunt. *Anken* pro figere, habet KILIANUS in Etymologico Belgico, & HENISCHIUS in Thesauro Linguæ Germanicæ. Quod, etiamsi eo sensu non amplius audiatur, olim tamen apud Scythas, Pelasgos, aut Tyrrhenos (quorum sermonibus Germanicus valde similis est) usurpari potuit. Nam hos inventi authores commemorant. Diserte PLINIUS *Tyrrhenos* h. e. Tuscos vel Etruscos anchoram, *Eupalamum* anchoram bidentem, *Anacharsin* Scytham harpagonas navibus addidisse, scribit Lib. VII. Cap. 56. Alii tamen verba Plinii aliter interpungunt: bene vel male, nunc anquirere non vacat. Hoc pro certo tenendum, unumquemque, qui aliquid invenerit in vita, nomen rei consentaneum ex Lingua sua imposuisse, sive Tuscus fuerit, sive Græcus, sive Scytha.

ANLASS, occasio, *veranlassen* ansam dare, causam & occasionem præbere. Compositum novum & obscurum. Forte est a *lassen* permittere, quia occasionem in loco & tempore præbentes videntur simul agendi veniam concedere. Græcis occasio dicitur πρόφασις, quod MARTINIUS derivat a προφαίνεσθαι apparere. Et ad similitudinem hujus dictionis effingit quoque *anlass*, a *lassen* videri, apparere, quia occasio venit sub aspectum.

ANLENEN, incumbere, inniti. Anglosax. *on-hlinian*, Alam. *anahlinen*. Gloss. Keron. incumbere *anahlineen*, incumbit *anahlineet*. Refer ad simplex.

ANLIGEN, urgere. Compositum antiquum. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXIV. 45. *ther liut imo analag*, populus eum ursit. Quod dicitur de Pilato, quem populus urgebat, ut condemnaret JEsum. WILLERAMUS Merulæ pag. 93. *kundet minen siecheduom, ther mir analigat von sinero minnon*, nunciate (sponso meo) ægritudinem meam, quæ me urget præ amore ejus. Proprie est incumbere, a *ligen* jacere, & dicitur de urgentibus, quia videntur nobis incumbere. Latini a *stando* dicunt *instare*, satis frigide, cum hic corporis situs vim impellendi non æque fortiter exprimat. Substantive dicitur de quavis cura quæ nos premit.

ANLOT, sors hæreditaria. Vox Belgica apud VREDIUM. Proprie sors cujusque propria in divisione bonorum, eique adhærens, ab adverbio copulæ *an* & *lot* sors. Latino-Barbari ALLODIUM vocant, quia N. & L. facile coalescunt. Cambris *anlloed* sunt quævis opes & facultates, sensu a specie ad genus translato.

ANLOT, immunis. Lex Willelmi Nothi Cap. 54. *Omnis Francigena, qui tempore Edwardi propinqui nostri, fuit in Anglia particeps consuetudinum Anglorum, quod ipsi dicunt* ANHLOTE & ANSCOTE, *persolvat secundum Legem Anglorum*. SCHILTERUS interpretatur municipes sive participes juris civitatis. Sed hic sensus, quamvis possibilis, ob præfixum *an*, quod sæpe copulativum, a textu & consuetudine loquendi alienus est. Nam lingua Anglosaxonica *onhlyte* est immunis a tributis, & sic dicitur, a negativo *on* sine, & *lot* tributum. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *hlot* sors, portio, tributum, *on-hlyte* expers, vacuus, immunis. Idem censendum, de synonymo *anscote*. Nam *scot* est tributum. Plura ejusdem indolis composita vide in privativo *an* inter PRÆFIXA.

ANMASSEN, arrogare. Belgice *anmatigen*. Dicitur de rebus affectatis tantum, & forte

forte a *masse* arbitratus, quia arrogantibus voluntas pro ratione est.

ANMUT, amœnitas, affectio rei, quæ animum adspicientis ad amorem sui trahit. Novum, sed legitime factum a *muten* afficere animum. Nisi sit a Lat. *amœnitas*.

ANMUTEN, *zumuten*, solicitare ad aliquid agendum vel patiendum, sive precibus importunis, sive spei aut metus ostensione. Belgice *anmœdigen*. Cum vero animus ad turpia & honesta instigari possit: Hinc idem verbum Belgis bono, Germanis malo sensu dicitur. Utrumque a *muten* animare. Simile compositum est, quando a *sinn* animus formamus *ansinnen* solicitare animum.

ANSCHWEISSEN, ferruminare, metallum cum metallo combinare. Forte a Sorabico *swezu* conjungere, coagmentare, quod sistit FRENZEL. in Orig. Sor. pag. 932.

ANSEHEN, adspicere. *An* notat motum radiorum versus objectum. Cætera vide in *sehen*. Inde Anglosaxonibus *ansyne* vultus, Francis *anasiht* inspectio, Germanis *angesicht* facies, *ansehen* auctoritas, & dicitur de iis, qui ob excellentem aliquam virtutem vel dignitatem, omnium oculos in se convertunt.

ANSLEHN, feudum emphyteuticum. V. *hanse* reditus.

ANSPRECHEN, compellare. In foro tres habet significatus, (1.) accusandi. Jus prov. Alam. Cap. 80. *da ain man den andern umb wunden ansprichet*, si quis alterum ob vulnera in judicium vocet. Cap. 81. *der ainen ansprichet umb sin triuwe*, qui alterum perfidiæ accusat. (2.) vendicandi. Jus prov. Alam. Cap. 63. *der gut ansprichet*, qui prædium vendicat. Inde *ansprach* vendicatio Cap. 44. Hodie dicimus *anspruch*. (3.) provocandi. Inde *kampflich ansprach* provocatio ad duellum, ibidem Cap. 292. De simplici *sprechen* actum in loco. Proprie significat *dicere*, *indicere*, & per synecdochen generis reliqua.

ANSPRUNG, aspergo. V. *sprenken* maculare.

ANSTIFTEN, causari. Refer ad *stiften* facere. *An* hoc loco sensum intendit.

ANSTIFTEN, instigare. V. *stift* acicula. *An* est adverb. motus ad locum.

ANSTRENGEN, adigere, compellere ad agendum. V. *strengen* premere.

ANSTRENGEN, intendere, *alle kræften anstrengen* omnes vires & nervos intendere. Dicitur alias *anspannen*, ducta similitudine ab equis, qui ad onus trahendum currui alligantur. Ut pateat esse a *strang* funis, restis. Confer *strengen* intendere.

ANT, *and*, contra, adversus. V. PROLEG. Sect. V.

ANTAG. V. *tag* dies definitus.

ANTEN, privare, alienare, *sich anten* abdicare. WINSBECKIUS ad filium §. 29.

Gut, das ist gitikeit ein klobe,
Dem es ist lieber danne Got und
weltlich ere, ich wene er tobe,
Den es alsô gevasset für,
Dass er sich ante ir beider é, danne er
das eine gar verkür.

A privativo *ent*, quod vide in PROLEG. *Anten* pro alienare, judice ECCARDO superat in *ander* alius, alienus, & in formula *es thut mir and* alienum mihi est.

ANTES, qui & ANTÆ, populus Sarmatiæ, & ejusdem etymi homines, ut HENETI. An *Wendicum* nomen ab *Antico* deductum sit, quod ill. LEIBNITIUS voluit, hactenus dubito.

ANTHUN, induere, ἐνδύειν. Videntur convenire in radice Saxonica *teon* trahere, & nihil aliud denotare, quam *anziehen* attrahere, quod de vestimentis strictioribus dicitur. Nam de laxioribus dicimus *umbthun*.

ANTHUN, afficere, bene vel male. Gloss. Pez. irrogat *anatuot*. Refer ad simplex *thun* agere, facere, quod natura sua ita officiosum, ut omnibus præfixis serviat in sensu formando, cujuscunque sint valoris & potestatis. Inde *anthun*, *abthun*, *austhun*, *austhun* &c. vario & inexhausto significatu, manifesto tamen considerantibus.

ANTLIZ, vultus, facies, Gothis *andawleiz* Luc. XVII. 16. extra compositionem *wlits* Joh. XI. 44. & per aphæresin *luz*, in accusandi casu *ludja* Matth. VI. 17. Anglosaxonibus *andwlite*, Francis *antluzze*, *antlutte*, *anluzza*, *anlite*. Gloss. Boxh. *antlutte* vultus. Gloss. Lips. *anliton* vultus. WILLERAMUS Schilteri Cap. II. 14. *din antluzze ist scone*, facies tua decora est. Ubi editio Merulæ habet *anluzza*. Quod vulgus Francorum paulatim depravavit in *annuz*, quo utitur interpres TATIANI Cap. IV. 17. & ubique. Proprie est contra-adspectus. Principium & caput vocis est *ant* contra, adversus, quod dirigit adspectum versus objectum. Altera compositi pars significat obtutum, intuitum. Nam spicere, videre, intueri, Gothis & Anglosaxonibus dicitur *wlitan* Marc. V. 32. Islandis *lita* per aphæresin. VEREL. in Ind. *lita* adspicere, *litz* videtur. Sed *wlitan* antiquius est, & Scythicæ Linguæ coævum, quamvis a bona posteritate repudiatum. Quod inde colligo, quia *vultus* apud Latinos non aliunde melius & rectius quam ab hoc verbo derivatur. Sane *vultus* & *wlits* se mutuo referunt, & ipso sono communem testantur parentem. Dixi *antliz* esse contra-adspectum. Hinc in Indice Vereliano *andlit* & *vidurliti* sunt synonyma. BÖDIKERUS, vir alias haud indoctus, vocabulum *antliz*, quod Gothicum esse vidimus, componit ab *anden* & *lassen*, hoc addito interpretamento, *dabey man andet wie es einem læsset*. Quod nescio an viris in Literatura Antiquo-Germanica versatis sit persuasurus. Ejusdem census est etymologia ab alio haud inferioris doctrinæ viro allata, qui nullo veterum suffragio *antliz* mutavit in *antgliz*, & *gliz* calvitium interpretatur, quasi *antliz* sit locus, ubi coma deficit, *die vordere glaze des haubtes*.

ANT-

ANTVOGEL. V. *ente* anas.

ANTWORT, responsum. Gothis *andawaurd* Joh. IX. 19. Anglosax. *andwyrd*, Francis & Alam. *antuuurti*. Gloss. Keron. responsum *antuuurti*, responso *antuuurtu*. TATIANUS Cap. XII. 5. *arquamun tho alle ubar sin antwurti*, stupebant omnes super responsis ejus. Proprie est sermo qui regeritur interroganti, a præfixo *ant* contra, & *wort* sermo.

ANTWORTEN, respondere. Verbum a subst. factum auctoribus Francis & Alamannis. Gloss. Keron. respondeas *antuuurti*. TATIANUS Cap. CXCVIII. 4. *ther heilant in antuuortita niouuiht*, JEsus eis nihil respondit. Iisdem familiare est *antlengan*. Gloss. Keron. respondere *antlengan*, respondentem *antlengantan*. TATIANUS loc. cit. *tho antlingitan thie bisgoffa*, tunc responderunt Pontifices. Forte sensu petito a *langen*, *lengen* protrahere aut prolongare (utrumque enim significat), quia responsionibus producitur sermo. In reliquis Dialectis alia occurrunt vocabula. Sic respondere Gothis dicitur *andhafjan* Marc. VII. 6. quod est quasi contra-ordiri, vel contra levare vocem, vel contra-loqui, pro vario verbi *heben* significatu. Item *usbairan* Marc. XI. 14. quod est quasi efferre. Anglosax. placet *andswarian* respondere, *andsware* responsum, quod hodie custodiunt Angli in *answer* utroque significatu, dum Sueci & Islandi simpliciter dicunt *svara*, an a *severare*, vel aliunde, ipsi viderint? Mihi satis est ostendisse, quam varii & miri fuerint veteres in hoc sensu exprimendo.

ANTWORTEN, tradere. Vide *überantworten*, quod usitatius.

ANWALT, potestas. A *walten* posse. Evang. Anglosax. Matth. XXVIII. 18. *me ys gesеald ælc anweald on heofonan and on eorthan*, mihi data est omnis potestas in cœlo & in terra. Marc. X. 42. *hyra ealdras habbath anweald ofer hi*, principes eorum potestatem habent super illos. *An* hoc loco sensum intendit. Aliud est *anwald* monarchia. Id enim est potentia unius, ab *an* unus, solus.

ANWALT, qui rempublicam alterius nomine gerit, orator, legatus &c. a *walten* administrare.

ANWALT, qui rem privatam alterius nomine gerit, procurator, actor &c. ex eodem fonte. *An* hoc loco significat *ad*, notatque eum, qui alterius nomine agit, ad hoc præcise negotium mandato instructum esse.

ANZAPFEN, dictis aliquem lacessere. V. *Zopf* summitas, extremitas.

ANZUGLICH, vellicans. Dicitur de dictis aculeatis a *zucken* vellicare.

ANZUNDEN, admovere ignem, inflammandi vel comburendi causa. Lat. *incendere*, *accendere*, Gothis *intandjan* Luc. III. 17. Francis *inzunden*. NOTKERUS Psalm. LXXVIII. 5. *uuieo lango uuirt inzundet din ando*, quamdiu accendetur zelus tuus? Originem vide in simplici. *An* est adverb. motus ad locum vel in loco.

APFEL, pomum. Vox pluribus & vetustissimis linguis communis, quæ Cambris effertur *afal*, Anglosaxonibus *apl*, *æpl*, Francis *affal*, *aphol*, Hibern. *aval*, Procop. in Cherson. Taur. *apel*, Sorab. *jablo*, Lithuan. & Vet. Pruss. *wabelko*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *apl*, *appel*, *apple*, *æpl*, *æppel*, *æpple* pomum, *æppel-bær* pomifer, *æpple-leaf* pomi folium, *æpple-tun* pomarium &c. Gloss. Boxh. *effeli chuldine* mala aurea. Gloss. Pez. malum *aphol*, mala punica *rota ephili*, sub malo *unter affoltrun*. FRENZEL. in Orig. Sorab. *jablo* pomum, *jablon* malus, *jablunke* locus malis consitus. Omitto consensum recentiorum Linguarum, Anglicæ, Belgicæ, Scandicæ, qui cum satis notus sit omnibus, non debet me morari. Quidam observatione dignum censent, quod in multis Linguis idem nomen, vel haud absimile, tribuitur *malo* seu non-bono. Latinis sane *malum* utrumque notat. Cambris *aball* est defectus, exitium, *aballu* deficere, perire. Germanis *übel* malum culpæ & pœnæ, *abfall* apostasia. Hanc appellationem pomo adhæsisse existimant, ut posteri ipso nomine admonerentur, ab esu pomi provenisse omne malum. Aliis est vox Hebræa, ab *abal* vel *jebul* fructus. Qui primi Linguam nostram condiderunt, videntur ad rotunditatem respexisse, & pomum sic appellasse, ab intensivo *a*. & *bal*, *bol* rotundus, quasi fructum valde rotundum. Ratio, cur ita sentiam, hæc est, quia usus in omnibus Dialectis eodem nomine omnes fructus rotundos designat, etiamsi poma non sint, ut mox docebo.

APFEL, fructus rotundus, *erdapfel* tuber terræ, *schlafapfel* fungus cynosbati, *stechapfel* pomum spinosum, *eichapfel* glans, *judenapfel* malum medicum vel citrium, *quittenapfel* cydoneum &c. SOMNER. loc. cit. *eorth-æppel* cucumer, *palm-æpple* dactylus. BOXHORN. in Botanologio Ant. Brit. *afal a ddaiar* malum terræ, *afal peatus* malum persicum &c.

APFEL, dicitur etiam de rebus, quæ nec poma nec fructus rotundi sunt, poma tamen rotunditate referunt. Inde *reichsapfel* pomum imperii, globus aureus cruce signatus. Globus est symbolum Orbis terrarum, & nullo non tempore fuit insigne Majestatis, ut ex nummis Imperatorum Rom. qui sæpe globum manu tenent, manifestum. Huic Globo pietas Imperatorum Byzantinorum imposuit crucem. Quæ cum videbatur petiolum imitari, hinc cum facie globi etiam nomen mutatum, ut, quod ante *sphæra* & *polus*, postea a scriptoribus Byzantinis diceretur μῆλον, i. e. pomum, & inde μηλόφορος is, qui Imperatorem cum pomo præcedebat. Occidentales ab Orientalibus hunc ritum accepisse, dubio caret. Et huc etiam spectat *augapfel*, pupilla oculi, ob rotunditatem sic dicta.

APRIL, Aprilis. Antiquis *mensis paschalis* magno consensu, *easter-monath* Anglosaxonibus, *ostarmonath* Francis. Ante Christiana tempora Lunæ erant anonymæ, & numerabantur tantum, ut ostendi in *weinmonath*.

AR, *or, ur*, principium. Græcis ἀρχή. Unde id nominis haustum sit, nemini principiis nostris adsueto ignotum esse potest. Nam *er* in omnibus veterum Dialectis est ante, prius: quod ubi abit in substantivum, necessario principium significat, nec aliud significare potest, nisi proles dissimilis sit parenti. Hinc existimo GUDMUNDUM ANDREÆ, qui *ar* & ἀρχὴ ab eadem origine, nempe Scythica, arcessit, haud male conjectare. Dicitur autem antiquitus (1.) de Deo antemundano, cum ipse adhuc esset solus & omnia. VEREL. in Ind. *ar* principium rerum ante creationem, *ar var alda, tha ecki var*, principium erat, cum nihil adhuc esset productum. Inde vox Persica *arimanes* principum malum, ab Anglosax. *man* malus, pravus. (2.) De Terra, quatenus est rerum principium naturalium. Inde Græcis ἔρα terra, Armoricis *ar*, teste PEZRONIO in Antiq. Celt. pag. 332. Sensum ad arva deinceps translatum esse, patet ex Dialecto Cambrica, in qua *ar* arvum denotat. Græcos inde formasse ἀρῶν, Latinos *arare*, & majores nostros *eren* terram colere, satis manifestum. (3.) de principio diei. VEREL. in Ind. *ar* mane, vel diluculum, seu principium diei, *thegar i ar* sub diluculo, sub aurora. Similiter & Græcis ἦρ est mane, & ἠριγένεια aurora. (4) de principio & initio cujuscunque rei. Inde Anglosaxonibus *or* initium, apud BENSONIUM. Nec aliunde Latinis *origo* & *oriri*. Hodie utimur præfixo *ur*, quod in multis compositis principii significatum retinet, ut demonstravi in PROLEG. Sect. V.

AR, annona, & omnis terræ proventus, Dial. Islandica. VEREL. in Ind. *ar* passim auctores pro ipso anni proventu & annona, *arbot* sacrificium Deæ Friggæ dicatum pro impetranda felici annona, *arferd* annonæ fertilitas, *armadur* villicus, præfectus annonæ, *arsæll* cui felix obtingit annona. Refer ad *eren* capere, metere, & vide ibidem plura derivata.

AR, *arn*, aquila. Anglosax. *earn*, Franc. *ari*, Lex. Run. *aurn*, Island. *ern*, Suec. *örn*, Belg. *arend*, Camb. *eryr*. NOTKERUS Psal. CII. 5. *geniuuot uuird din jugent samo so aren*, renovabitur juventus tua sicut aquilæ. Rhythmus de S. Annone §. 45.

Du dedde dir heirro edile gemut,
Also dir ari sinin jungin dut.
Tunc fecit Dominus generoso animo
Sicut aquila facit pullis suis.

JUNIUS, & alii viri doctissimi, aquilam sic appellari censent quasi avem per excellentiam, quia principatum tenet inter volucres, a Gr. ὄρνις avis. Satis ingeniose, si ulla necessitas confugiendi ad Græcos nobis incumberet. Olim deduxi ab *arnen* acquirere, conquirere, quia aquila mihi videbatur conquestor inter aves. Non enim, ut PLINIUS scribit, in proximo prædatur aquila, sed prædas suas undique conquirit. Et huic sententiæ favet SCHILTERUS in Glossario. Nunc autem deduco ab *eren* capere, quia aquila est accipiter. *Ar* est verbale, *arn* derivativum. Præcipua composita sunt,

ἄνταρ, quod Tuscis est aquila apud HESYCHIUM, forte illa, quæ anatibus insidiatur, & vulgo *ent-ar*, PLINIO *anataria* dicitur.

cranoh-ari, accipiter qui gruem mordet, in Lege Boior. Tit. XX. 1.

sperber, quasi *sparw-ar* accipiter fringillarius. *Er* in voce hodierna est generis index aquilini, ut in *adler* & similibus.

adler, quasi *edler-ar* nobilis aquila.

fisch-ar, aquila marina piscibus infesta, Lev. XI. 13. Deut. XIV. 12.

wann-ar tinnunculus, quod vanni instar alas explicet, interprete STILERO.

Huc etiam spectant diminutiva Slavonica, ut sunt *oral, orzel, ergel, erel*, & similia, doctiss. FRISCHIO in Miscell. Berol. observata. Præterea viget in Nominibus propriis quarundam Germaniæ urbium, ut sunt *Arnheim*, *Arnstatt* &c. quarum Catalogum contexuit SPANGENBERG in speculo Nobilitatis: imo etiam Comitatuum, ut sunt *Neuenar*, *Oudenar*, quorum interpretatio nemini ignota.

ARBEIT, labor. Vox a Francis & Alam. relicta. Gloss. Keron. labor *arbaeit*, laborem *arabeit*, absque ullo labore *ana einikeru arbeiti*. Dicitur & *erfide* in Lexico Runico apud OL. WORMIUM. Quidam composuerunt ab *erbe* hæreditas & *beite* promissio, quia labor occupantibus amplissimum proventum promittit. Alii ab *erde* terra & *eiden* colere, quod fingunt derivari a Frisico *eyde* rastrum. Mihi aliquando fuit laboris patientia, ab *ar*, quod in Lex. Run. exponitur cultura, & verbo Gothico *beitan* pati, quod extat eo sensu Luc. XVIII. 1. Vocem ab agricultura profectam, & postea ad reliquas humanæ vitæ occupationes adhibitam esse, certo persuasus sum. Sed hæc ipsa cogitatio aliam mihi viam ad incunabula vocis ostendit. Nam Celtica Lingua *erw* est acra, jugerum, idemque quod Latinis *arvum* sive fundus arabilis. Utrumque a Celtico *ar* terra, arvum, de quo supra. Vide Lexicon Antiquo-Britannicum BOXHORNII, & patebit. Ab *erw* posteritas fecit *erwen* terram vertere, quod etiamsi hodie extinctum sit, superat tamen apud Islandos in *ursa*. Testis mihi LUNDIUS in Animadvers. ad Ind. Verel. pag. 2. *orva*, *urva* glebas vomere aratri proscindere, dentatis rastris vertere & minuere. Ex hoc fonte opinor antiquitas hausit *erfide*, seu quod idem est, *erfde* labor, per medium derivandi *de*, quia terram vertere primus hominum

num labor fuit. Cæterum & hoc observandum, quod in voce *erfide* sint elementa, quorum transpositione fieri poterant vocabula idem significantia, cujusmodi sunt, quod labor Cambris dicitur *trafod*, Hispanis *trabajo*, Gallis diminutive *travail*, Italis *travaglio*. Hoc certe conjicere malo, quam alias claviculas nihil profuturas admovere, cujusmodi est, *trepalium* apud MENAGIUM, *tribulatio* apud FERRARIUM, *thræla* apud VERELIUM in Ind.

ARBEIT, ærumna, labor ex afflictione. Gloss. Keron. tribulatio *arabeiti*. VEREL. in Ind. *erfide* molestia. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XVI. 57.

Salig thie in noti
Thultent arabeiti.
Beati qui in necessitate
Persecutionem patiuntur.

TATIANUS Cap. CLXXIV. 5. *thanne thas uuib gibiret then knebt, ju ni huget thera arbeiti*, quando mulier peperit puerum, jam non meminit pressuræ. Sensus a labore ad ærumnam translatus, quia ærumna est labor quasi continuus, quo corporis & animi vires franguntur. Quapropter etiam VIRGILIUS Trojanorum ærumnas & calamitates *iliacos labores* vocat.

ARBEITEN, laborare. Gothis *arbaidjan* Matth. VI. 28. Francis & Alam. *arbeiten*; Belg. *arbeiden*, Suec. *arbeta*, Hisp. *trabajar* literis transpositis. Gloss. Keron. laborare *arabeittan*. TATIAN. Cap. XXXVIII. 4. *scouuot thes accares lilia uuio sie uuahsen, sie ni arbeitent, noh ni spinnent*, considerate lilia agri quomodo crescant, non laborant, neque nent. Verbum a subst. oriundum.

ARBEITSAM, laboriosus. Gloss. Pez. activa vita *arpeitsamo lip*.

ARCHE, navis Noæ. A Lat. *arca*, & hoc ab εἴργειν claudere. Hinc in aliis quoque Dialectis clausum quid, vel quod claudi potest, significat. Inde Cambris *arch* arca, cista, *argæ* clausum, clausura. Anglosaxonibus *earc*, *erce* arca. Gothis *arka* loculi Joh. XII. 6.

ARCHIV, tabularium, locus ubi chartæ publicæ adservantur. Lat. Barb. *archivum*. Affine cum præcedenti. Alii malunt deducere ab ἀρχαῖον antiquum.

ARENDE, curatio vel administratio. Proprie est negotium, & dicitur de eo, qui alterius rem facit, ab *eren* expedire. VEREL. in Ind. *erendi* negotium, *arna* negotium expedire. Postea, cum agri & prædia cœpissent elocari negotiatoribus, ipsa merces conductionis dici cœpit *arende*. Inde Latino-Barbaris *arenda* census qui a conductore redit ad dominum, *arrentare* mercede conducere, aut elocare sub conditione annui census, *arrendatio* talis conductio aut elocatio, *arrentaria* lucrum ex conductione vel elocatione, *arrendatores* conductores prædiorum & agrorum, sive regis, sive privatorum. Cuncta apud CANGIUM, sed tacta magis quam explicata. Horum aliqua perennant apud Berolinenses, quibus *arende* conductio, *arendiren* conducere, *arendator* conductor.

ARF, telum missile, jaculum, sagitta. Vox Celtica, quæ hodie superat apud Cambros & Anglos. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *arf* telum, *arfod* ictus teli, *arfog* armatus. SOMNER. in Dict. Anglosax. *arwe*, *arwe* sagitta. VEREL. in Ind. *arf* sagitta, telum, *buga med trim tylftum arfva* arcus cum triginta sex sagittis. Anglice dicitur *arrow*. LEIBNITIUS in Gloss. Celt. deducit a *werfen* jaculari: LUNDIUS ab *yra* vibrare. Transiit in nomina propria apud Veteres. Inde

ARBOGASTES, telipotens, sagittis pollens. Nomen nobilis Franci apud ZOSIMUM, quod recurrit in *gast* potens, cum multis similibus. Utitur hoc epitheto NÆVIUS apud MACROBIUM Lib. VI. Saturn. Cap. 5. ubi Pythius Apollo dicitur *pollens sagittis inclytus arquitenens*. Et Diana, *arquitenens sagittis pollens Dea*.

ARBORICHI, telipotentes. Populus PROCOPIO descriptus, Lib. I. Hist. Goth. An sint ipsi *Armorici*, quod VALESIUS multis persuasit, ego dubito. Quo pacto enim concipiemus, *Armoricos* Francorum, cum adhuc parva & obscura gens essent, finitimos fuisse? An hoc scribere potuit Procopius? Hoc, si considerassent Viri docti, statim vidissent, *Arboricbos* ætate Procopii dictos esse omnes populos Belgicæ secundæ a Sequana usque ad Mosam. Nam hi soli poterant contingere Francos, cum res eorum adhuc angustæ essent, nequaquam vero *Armorici*.

ARABO, fluvius in Danubium se effundens, nunc RABE per aphæresin, a rapido cursu nomen sagittæ adeptus.

AR F, instrumentum rusticum. Cambris *arf* est ferrum, instrumentum, apud BOXHORN. loc. cit. Islandis *urf* universa supellex rustica, apud LUNDIUM in Notis ad Indicem Verel. Hic sensus videtur a præcedenti distinctus, & originem referre ad *orva*, *urva* arare, terram proscindere, quod est a Celtico *erw* arvum. De verbo *urva* vide plura in *arbeit*.

ARG, piger, ignavus. Græcis ἀργός, Anglosaxonibus *earg*, Longobardis *arga*, Islandis *argur*. P. DIACONUS, Lib. VI. de Gest. Long. Cap. 24. *Memento dux Ferdulfe, quod me inertem & inutilem dixeris, & vulgari verbo* ARGA *vocaveris*. Lex Long. Lib. I. Tit. V. 1. *Si quis alium* ARGAM *per furorem clamaverit* &c. VEREL. in Ind. *argur* ignavus, timidus. Hic sensus totus est Græcus, & ab illo Anglosaxones habent *eargian* torpescere. SPELMANNUS & alii hærent in voce *curruca*, & convitio Longobardico alium quam DIACONUS sensum tribuunt.

AR G, malus, pravus. Anglosax. *arg* apud BENSON. Francis *arg* apud OTFRIDUM, in locis quam plurimis, cujusmodi sunt, *arges uuillen gilust* malæ voluntatis cupiditas L. I. C. XII. 54 *argun gilusti* pravæ cupiditates L. III Cap.

Cap. VII. 167. & alia apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 83. Ipse sensum ab ignavo ad malum & improbum translatum putat, quia homines nihil agendo male agere discunt. Satis eleganter. Mihi tamen vox Francica videtur contracta ex *arug* perversus. Gloss. Lips. *arug* perversa. Prava autem sunt perversa, & sic dicuntur ab *a*. quod hoc loco sensum intendit, & *ruck* tergum. Simile compositum est, quando *perversa* in Glossis Keronianis dicuntur *ababe*, a *bach* tergum. Ab *arg* venit Islandis *ergi*, Suecis *argheet* malitia. Utrumque apud VEREL. in Ind. Præcipua composita sunt, *arglist* astutia, ars mala, *argwon* suspicio, prava conjectura, & hinc porro *argwönisch* suspicax, *arwönig* suspectus. Inde *arkuuenige erben* sunt hæredes suspecti, de quibus dubitari potest, an sint legitimi, in Jure prov. Alam. Cap. 35. Confer dicta in *wan*.

ÆRGER, deterior, *ærgere hand* conditio deterior, *das kind gehæret zur ærgern hand* partus sequitur ventrem, quod dicitur de liberis ex inæquali conjugio parentis liberi & matris servæ prognatis. De hoc jure vide CL. ESTOREM in Comment. de Minist. pag. 149.

ÆRGERN, deteriorem reddere. Dicitur sensu latissimo (1.) de exemplo. Inde *ærgern* scandalizare, exemplo deteriorem reddere. Exempla enim pervertunt mores, & peccandi timidos ad similia patranda reddunt audaces. Utitur hoc sensu Luth. Matth. XVIII. 6. (2.) de irritatione. Inde *ærgern* provocare ad iram, ex tranquillo male tranquillum facere, *sich ærgern* excandescere. (3.) de damno illato. Inde *ærgern* statum rei corrumpere, vastando vel alio modo. Utitur WILLERAMUS Cap. II. 15. *vabent uns die luzzelon vohon, die de uuingarton harto geargerent*, capite nobis vulpes parvulas, quæ vineas valde demoliuntur. Hodie obsolescit.

ARIMANNI, *erimanni*, *herimanni*, genus hominum apud Longobardos, sed ignotæ conditionis, quia de sermone Longobardico nihil literis proditum est. Nam milites fuisse, ut vox præ se ferre videtur, non placet, etiamsi ita sentiant GOLDASTUS & GROTIUS. Lingua Anglosaxonica *hyreman* est parochianus, item cliens fiduciarius, unde Latino-Barbaros *erimannum* effinxisse eadem plane significatione, ab *hyran* obedire, & *man* vir, homo, existimat SOMNERUS in voce. Lingua Islandica *armadur* est villicus, præfectus annonæ, alias *vogd*, & *armenning* officium villici. Utrumque, ab *ar* annona, proventus annuus. Hinc VERELIUS in Indice *arimannum* interpretatur villicum, & *arimannam* villicam. Liberos homines fuisse, in villis habitantes, quamvis Comitibus, Sculdasiis, aliisque Regis officialibus subjectos, consentiunt omnes: Sed dum vetera composita deserunt, & nova effingunt, qualia sunt *herr-mænner* & *erb-mænner*, hinc illa opinionum discrepantia, ut arimanni SPELMANNO videantur *homines domini*, ECCARDO *domini minores, bona hæreditaria possidentes*, in Cat. Theot. pag. 164. Ab *arimannus* porro est *arimannia* vel *arimandia*, quod nunc pro jure Regis in Arimannos, nunc pro familia Arimanni ponitur.

ARISTATO, monumentum sepulchrale. Lex Salica Tit. XVII. 5. *Si quis Aristatonem super hominem mortuum capulaverit*. Proprie est locus honoris, ab *are* honos, quod Anglosaxonicum, & *stat*, quod in omnibus veterum Dialectis locum statutum significat. Hodie dixeris *erenstadt*. Structuram ligneam fuisse, tumulo impositam, & pallis atque aulæis tectam, satis constat. Prius colligitur ex voce *capulaverit*, id est, truncaverit, inciderit, conciderit: Posterius ex verbis GREGORII Turonensis de Miraculis S. Martini cap. 54. *De palla quæ sanctum tegit tumulum*. Plura testimonia de pallis suppeditabunt WENDELINUS & CANGIUS in voce. Eadem res in Lege Salica Tit. LVIII. 4. dicitur *cheristaduna*, sed alio sensu, quem exposui in vocula *rüst*.

ARM, brachium. Gothis *arms* Joh. XII. 38. Anglosax. *earm*, *eorm*, Francis *arm*. TATIANUS Cap. VII. 5. *intphieng inan in sine arma*, accepit eum in ulnis suis. Græcis ἀρμὸς, Latinis *armus*, & Armoricis *armm* est tota compago ab humeris usque ad pugnum, teste PEZRONIO in Ant. Celt. pag. 370. Et brachium quid est, nisi talis compago? Hinc omnium origo videtur esse vel ab εἴρω necto, vel ab *eren*, αἱρεῖν, capere. Capit enim non solum manus, sed etiam brachium, præcipue amplexu. Præterea Celtica Lingua *armm* sunt arma, teste PEZRONIO: sensu, ni fallor, a brachiis petito, quæ, cum sint arma hominis prima & naturalia, quibus a natura ad propellendas injurias præ cæteris animantibus instructus est, nomen suum omnibus instrumentis, quibus injuria propellitur, communicare potuerunt. Latini ab *arm* videntur habere *arma*. Horum enim Lingua, perinde ut Græca, plena est vocibus Celticis. Nec desunt rationes, quibus ipsam *brachii* vocem origine Celticam esse ostendatur. Nam membrum illud humani corporis, cum sit volubile, & ad defensionem corporis affabre a natura factum, Cambris & Armoricis, veteris Linguæ Celticæ custodibus, dicitur *braich* vel *brech*, omnino a *brechen* frangere, quod in medio ruptum sit, & hinc Latinis *brachium*, aut nullo aut eodem sensu, sicut optime observatum PEZRONIO loc. cit. pag. 376.

ARMBRUST, balista. VEREL. in Ind. *armborst* arcus ex quo sagitta mittitur. Videtur idem quod brachium fractum, cujus speciem refert. Nam *brust* fractum quid significat, si derivetur a *bresten* rumpi.

ARM, pauper. Gloss. Keron. pauperes *arame*, pauperiores *armirun*. HUGO GROTIUS deducit ab *Arimannus* in Ind. nom. Goth. appell. *Arimannus* (inquit) *Herman*. *Miles gregalis qui publicum munus non*

non habet. *Postea pro paupere sumpta vox.* Sed vox Alamannica videtur hoc milite antiquior. Suspicor, illam origine Græcam esse, factamque, vel ab ἔρημος solitarius, desertus, vacuus, orbatus, qualis omnino est pauper, vel ab ἄμορος expers, infelix, miser. Utriusque conjecturæ auctor est HELVIGIUS. Nec mirum, veteres Germanos paupertatis vocabulum ignorasse, cum ne rem quidem noverint. Nam suas quisque opes cum potentissimis æquari videbat, agros inquam suos, solas & gratissimas Genti opes, quæ aurum & argentum nec habebat nec desiderabat. Vide quæ de constitutione Reip. antiquo-Germanicæ memoriæ prodiderunt CÆSAR Lib. VI. de Bell. Gall. cap. 22. & TACITUS cap. 5. & 26. de M. G. CÆSAR tamen Germanis, quamvis sua sorte contentis *inopiam* & *egestatem* objicit cap. 24. magis ex opinione vulgi, quam sua aut sapientum æstimatione.

ARMEN, misereri. Verbum ab adject. factum, ut Latinis *misereri* a *miser*. Quid enim est misereri, nisi affectum pauperis induere, & aliena miseria torqueri? Utitur hoc verbo CODEX ARGENTEUS quam sæpissime. Inde *armai mik* miserere mei Marc. X. 48. *armai unsis* miserere nostri Luc. XVII. 13. Et huc etiam spectat formula invocandi Barbaris nostris quondam usitata, *sihora armen*, quam ex S. AUGUSTINI Epistola 178. producit JUNIUS in Glossario Gothico pag. 65. Verba Epistolæ hæc sunt: *Si licet dicere non solum Barbaris lingua sua, sed etiam Romanis* (loquitur hic Augustinus de seculo suo, quo Gothicam linguam Roma capta didicerat, judice Junio) SIHORA ARMEN, *quod interpretatur Domine miserere &c.* Sed hæc verba emendatione opus habent, & ex Evangelio Gothico secure corrigi possunt. JUNIUS igitur restituit *armai* pro *armen*. Optime. Sed in voce *Sihora* hæret, quæ certe victoriam significat. Victoriam autem Christianos invocasse, non est opinabile. Legamus ergo *Fan Sihora armai*, Domine victoriarum miserere. *Fan* in Evangelio Gothico est dominus. Et tametsi *sihora* in eodem monumento, lacero nimis, & faucibus temporis ægre erepto, non legatur: suppleri tamen potest ex aliis Dialectis. Nam, ut copiose ostendit JUNIUS, Islandis *sigur* est victoria, & CÆDMONI scriptori Anglosaxonico *sigora cyning* rex victoriarum, & *sigora drihten* dominus victoriarum. STEPHANUS STEPHANIUS in not. ad Saxonem Grammaticum conatur locum corruptum sic emendare: *Herr thig forbarme.* Quæ verba a Lingua Codicis Argentei plane sunt aliena. Hodie utimur composito *erbarmen*, quod vide.

ARMUT, paupertas. Quia *arm an mut*, ait non nemo. Trivialiter & inepte. Nam proprie est abstractum a concreto *arm*, per medium derivandi *ut*, idemque, quod alia terminatione *ermde*. Gloss. Keron. paupertas *armida*. Idem Anglosaxonibus *ermth*, *yrmth*, *yrmtho*, quod posteritas mutavit in *armut*, terminatione *de*, *da*, *tho* in *ut* conversa. Similis metaplasmus est, quando absinthium dicitur *wermut* pro *wærmde*.

ARN, aquila. v. *ar.*

ARN, messis. Vetus Francicum, ab *eren* metere, per medium derivandi N. TATIANUS Cap. LXXII. 6. *lazet jogiuuedar uuahsan unzan zi arni*, sinite utraque crescere usque ad messem. Inde Francorum composita,

arnzit, tempus messis, apud TATIANUM loc. cit.

aranmauoth, Augustus, mensis spicilegii, apud GOLDASTUM Tom. II. Rer. Alam. pag. 65. nec non apud EGINHARDUM in vita Caroli.

Hodie superat apud Frisios & Sicambros, quibus *arne*, *erne* messis, *arnmaend* mensis augustus, teste JUNIO in Obs. ad Will. pag. 103. Ab *arn* rursus fit *arnen* metere.

ARNEN, metere. Ab *arn* messis. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIV. 217. *ih santa iuuih arnon*, misi vos metere. TATIANUS Cap. XXXVIII. 2. de volatilibus cœli: *sie ni sauuont noh inarnont*, non serunt neque metunt. NOTKERUS Psal. CXXV. 5. *die mit tranen sahent, die arnont mit mendi*, qui seminant in lacrymis, in gaudio metent. Hodie superat apud Frisios & Sicambros, quibus *arnen* metere segetes, teste JUNIO loc. cit.

ARNEN, acquirere. Græcis ἀρνυσθαι. Anglis *to earn*. Idem quod metere sensu metaphorico, quoniam ii, qui studio & labore aliquid consequuntur, similes sunt agricolis, qui fructus æstivos non sine magno labore lucrantur. Placuit hæc allegoria majoribus nostris, quia *Dii bona sudoribus vendunt*. SKINNERUS, qui originem verbi ad *ere* honos refert, extra oleas vagatur. Hodie utimur composito *erarnen*.

ARNEN, promereri. Idem quod acquirere, quia merita sunt eximia facta, quibus præmium & gloria acquiritur. SOMNER. in Dict. Anglosax. *earnian*, *ge-earnian* merere, *earnunge* meritum. Gloss. Keron. mereamur *kearneem*, mereatur *kearneet*, meritum *arnunc*. JUNIUS existimat, hanc primam verbi acceptionem esse: sed ex scala significationum patet, illam esse ultimam. Hodie eodem sensu dicimus *erarnen*.

ARRESTIEREN, sistere, detinere, Lat. Barb. *arestare*, Gall. *arrester*, Ital. *arrestare*. Omnino a *rast* requies. Quid enim est sistere, nisi facere ut quiescat? Particula *ar* apud Francos & Alamannos est intensiva, & huic particulæ perfecte respondet hodierna *er*, quatenus sensum reddit fortiorem. Græcis quoque ἀρι sæpe intensive usurpari in compositis, observavit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 177. In foro tria præcipue significat, (1.) decernere, quia decernere est lites sistere, & partes litigantes ad requiem & silentium redigere. (2.) motum de loco interdicere, donec legibus satisfiat. (3.) manus injicere. Inde verbalia

arrest, decretum, sententia curiæ, qua lites sistun-

sistuntur & terminantur, ἀρεστὸν Græcis, Latino-Barbaris *arestum*, Gallis *arrest*.

arrest, detentio corporalis, sive domi, sive in custodia publica. Latino-Barbaris & Gallis ut supra.

ARSCH, anus. Anglosax. *ears*, Francis *ars* in Glossis R. Mauri de partibus hum. corp. Sumptum videtur ab ὄρχος, inquit MARTINIUS. In quibusdam Dial. *ærschlich* est aversus.

ART, genus, natura, indoles, *gute art* bona indoles, *böse art* mala indoles. Inde Francis *elirarter* barbarus, in Gloss. R. Mauri apud Diecmann. ab *el* alius, alienus, quia barbarus est peregrini generis: manifesto indicio, etiam substantivum in veteri Francorum lingua obtinuisse, etiamsi me testimonia destituant. Refer ad *arten* naturam exprimere.

ART, bonum genus, bona indoles, *es hat keine art* non decet, *artig* decens, *unartig* indecens, *aus der art schlagen* degenerare. Græcis quoque ἀρετὴ est indoles bona & virtus insita.

ART, affectus ea re vel qualitate cui annectitur. Inde Gallis *babillard* impedite loquens, *louschard* strabo, *cornard* cornutus, vir mœchæ, & alia plura apud VALESIUM in Originibus Menagianis voce *Picardie*. Anglis *dullard* stupidus, ingenio tardus Rursus ab *arten*.

ART, interdum vituperatur, & tunc *vitiose affectum* significat. Inde Belgis *dronkart* bibax, Germ. *bankart*, *bastart* nothus, vitio tori affectus, Gall. *guiscard* callidus, astutus, versutus, non *erro*, ut VALESIUS explicat. Nam proprie est a *wit*, *witz* ingenium, prudentia. Vide CANGIUM in voce GUISCARDUS, & patebit ex multis Poëtarum aliorumque testimoniis, Robertum Normannum Apuliæ Principem ob vafritiem sic appellatum esse. Dicitur etiam *ert* in quibusdam compositis. Inde *schubert* avarus, a pravo corradendi studio.

ARTEN, naturam exprimere, bonam vel malam. Ab *erde* terra, quia res naturales ingenium ejus soli, in quo natæ sunt, referre solent, non fructus tantum, sed etiam incolæ.

ARTEMIS, cognomen Dianæ. V. *Hartemis*.

ARZ, *arzt*, medicus. Gloss. Pez. pigmentarius *salbari* vel *arzat*. Gloss. Lips. *ercetere* medici. Vox exotica, a Francis proseminata. Græcis ἰατρὸς est medicus: unde fieri poterat primo *arts* unius literæ & valde mobilis transpositione: mox studio longitudinis *arzat*; & rursus studio brevitatis *arzt*. PEISKERUS deducit ab ἄριστος optimus. HELVIGIUS ab *artista*. STADENIUS ab *art* natura. Sed non persuadent. Nomen medici vere Germanicum & primis Germaniæ temporibus usitatum, vide infra in *lech*.

ARZEN, *arzten*, medicari, medicinam facere. WILLERAMUS Cant. VII. 13. *mit sola superficie divini verbi gearzenont sie die infirmos auditores*. Editio MERULÆ habet *gearzatant*. Prius est ab *arz*, posterius ab *arzat*. A priori habemus *arzenei* medicina.

AS, monas. VEREL. in Ind. *as* monas, *daus oc as* binarius vel bis & monas. Utimur hodie in ludo alearum & chartarum. Græcis εἷς est unus.

AS, Deus, verus & summus. Græcis ἀεὶ ὢν, quasi ἀεὶ ὢν semper existens, interprete ARISTOTELE de Mundo Cap. VII. Quamvis etiam *unus* esse possit, qui Barbaris dicitur *as*, quia *Omnibus ex uno ducendis sufficit Unus*. Cujus rei perspicuum symbolum est in numeris. Ab initio fuit nomen unius & summi Dei, quod & Aristoteles agnoscit, & significatus declarat. *Unus Deus cum sit*, inquit Philosophus, *pluribus nominibus appellatus est*. Et paulo post: *Æsan denique dictum censuerim* ἀεὶ ὄντα. A quibus, non addit. Verosimile autem est, Deum sic appellatum esse ab iis, qui apud Græcos philosophati sunt, Orpheo, Pythagora, Platone, aliis. An etiam a Druidibus seu Philosophis Gallorum, dubito, etiamsi ESUS quoad sonum eo ducere videatur. Nam *Esus* Gallorum non fuit summus Deus, cujus donis totus mundus est refertus, in quo vivimus, movemur, & sumus: Sed *Deus quercuum*, & dæmonium peculiare lucorum, a Druidibus effictum, nullisque beneficiis cultoribus notum, nisi visco querno: cætera malum & immite, & Lingua Gentis ESUS dictum, non quod sit unus ille Deus & per se subsistens, quem sola reverentia videmus, sed quod feris altaribus horrens, & victimis humanis placandum. Convenientia, quæ inter utrumque nomen est, neminem debet movere. Multa sono conveniunt in omnibus Linguis, quæ non conveniunt significatu. Et hæc æquivocacatio nullibi frequentius occurrit, quam in Lingua veteri Gallica. Phrygibus *Galli* sunt insani, Gallis vero populares. Græcis *Driades* nymphæ sylvarum, Gallis *Druides* sacerdotes quercuum. Gallis *Bardi* cantores, Græcis & Latinis stupidi. Atque ut paucis me expediam, ESUS est nomen proprium Deastri, a terrore sic dicti, *Æsa* appellativum Dei, & usu volente pluribus Diis commune, ut mox patebit. Vide plura in *Hesus*.

AS, homo divinus, opinione Deus. Quod ab initio fuit nomen veri Dei, postea etiam falsis numinibus tribui cœpit, & inprimis iis hominibus (nam origo deorum ex hominibus est), qui inter rudes miraculo quodam, sive rerum gestarum, sive utilium inventorum, claruerunt, & humanam naturam excedere visi sunt. Hinc præter unum & verum Deum multi celebrantur *Asæ*, qui, etiamsi natura Dii non sint, Dii tamen vocantur ab idololatris, præcipue a Germanis borealibus. VEREL. in Ind. *as* Deus, Odinus, Thorus &c. *asiamenn* Dii qui cum Odino in Scandiam revertebantur, *askyndur* divinæ originis, ex origine Asarum sive Deorum. Fallitur autem vir celeberrimus HICKESIUS, quod nomen *as* gentile putet Diis septemtrionalibus, cum revera sit appella-

pellativum, nonsolum apud Septemtrionales, sed etiam apud Hetruscos, qui Odinum cum comitatu suo nunquam viderunt. Testis SUETONIUS in vita Augusti Cap. 97. *Sub idem tempus ictu fulminis ex inscriptione statuæ ejus prima nominis litera effluxit. Responsum est, centum solos dies posthac victurum, quem numerum C. litera notaret: futurumque ut inter Deos referretur, quod ÆSAR, id est, reliqua pars è CÆSARIS nomine Etrusca lingua* DEUS (imo Dii) *vocarentur.* Testis quoque HESYCHIUS: Αἰσοὶ, θεοὶ ὑπὸ Τυῤῥηνῶν: *Æsi, Dii apud Tyrrhenos.* Primus nomen Septemtrioni intulisse videtur *Odinus*, Princeps Phrygius, quem metu Pompeji in Scandiam fugisse, tradit EDDA Islandorum, cui in re patria credendum. Hunc posteritas vocavit *Asam*, i. e. Deum, quod humana natura aliquid sublimius habere crederetur, nec illum tantum, sed etiam comitatum ejus. Quemadmodum enim, qui *Saturnum* olim comitabantur, *Dii* cognominati sunt, teste SANCHONIATHONE apud Eusebium Lib. I. Præp. Evang. Cap. 20. Ita commilitones Odini similiter dicti sunt *Asæ*, i. e. *Dii*. Eadem vox diu ante Odinum innotescere potuit Tyrrhenis per Æneam Trojanum, qui haud dubie multa vocabula Phrygia Italiæ intulit, sicut postea Odinus Septemtrioni. Ad familiam vocis, præter superiora, a VERELIO memorata, spectant quoque, *Asia* pars mundi divina, Deorum patria, & *Asgard* civitas Dei. Minime vero *Esus*. Nam hoc fuit nomen proprium unius ex Diis Gallorum, non appellatio omnibus communis.

AS, cibus. Anglosax. *æs*, *æte*, Franc. & Alam. *az*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *æs* esca, cibus, pabulum, *æte* cibus, *æte and wæte* cibus & potus. Gloss. Lips. *at* escas. Gloss. Pez. in cibos *zi azun*, inedia *azalosi*. Convenit Latinum *esus* & *esca*, Armenicum *baz* panis, & Turcicum *as* quivis in genere cibus, apud CLODIUM in Lex. Turc. pag 609. Refer ad *essen* edere. *As* pro cibo hodie obsolescit. Viget tamen in derivatis *æssig* vescus, *æzen* cibare.

AS, cadaver, morticinium. Proprie cibus, sed fraudulentus, & inescandis feris per insidias objectus. Inde *æzen* allicere.

ASCHE, cinis. Gothis *azgo* Luc. X. 13. Anglosaxon. *axa* ibid. Francis, Suecis, & Island. *asca*, Belg. *asche*, Angl. *ashes*. Glossæ Lips. *asca* cinis. NOTKERUS Psalm. CI. 9. *ih az ascun also brot*, cinerem manducabam tanquam panem. Opinor ab *eiten* uri. Quid enim est cinis, nisi materiæ combustæ pulvis? Litera T. in medio vocis facile mutatur in S. & reliquas ex sibilo compositas. JUNIUS deduxit ab ἄζα pulvis, HELVIGIUS ab Heb. *esch* ignis, unde Græcis ἐσχάρα focus. Verum sicut non omnis pulvis est cinis, ita non apparet, quo pacto significatus ignis ad cinerem transferri possit absque confusione Babylonica. Interim huc spectat compositum *aschenbrödel*, quod ad modulum vocis Plautinæ *cinislo* factum videtur ab Anglico *to breath* flare, spirare, unde etiam habemus *brodem* halitus.

ASCHE, pulvis. Quia cineri similis. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *asca* pulvis, *asce* cinis. VEREL. in Ind. *aska* cinis, pulvis. Apud HESYCHIUM quoque ἄζα exponitur κόνις, i. e. pulvis, unde Latinis *cinis*.

ASCHE, *esche*, fraxinus. Gloss. Ælf. in nom. arb. fraxinus *æsc*. Gloss. Pez. fraxinus *asch* VEREL. in Ind. *askr* baculus de fraxino. Hinc *mons Asciburgius*, PTOLEMÆO memoratus, videtur antiquitus dictus *æscenbyrg*, a multitudine hujus arboris. Carmina antiqua celebrant quoddam genus hominum *fraxineum*. HESIODUS op. & dies vers. 145. *Tertium genus æneum e* FRAXINIS, *vehemens & robustum, quibus Martis opera curæ.* Vox ipsa nos manu ducit ad genus ASCANIUM, hoc est, Phrygium, unde Germanis initium, quibus descriptio Poëtæ apprime convenit. Vide ergo, annon genus illud robustum, tam hominum quam arborum, nomen suum ducat ab ἰσχύω valeo?

ASCHE, aqua, præcipue fluens. Vox Celtica. BAXTER in Gloss. Antiq. Brit. p. 140. *isca*, hoc est aqua. Et mox: Erant *iscæ* in Brit. innumeræ: apud Belgas etiam flumen *esch* vel *asch* est, quod pro *isca* venit. LUIDIUS in Adversariis posthumis: *uysc*, Anglis *usk*, Hibernis *uisge* aqua. TOLANDUS observat, quod etiamnum Armoricis *isge* dicatur aqua. HYDIUS in Monitione de corrupto nomine *Oxonii*, Cambris tribuit *usque* vel *ysque*, Anglis *ouse*. Quod autem *ouse*, inquit, appellative aquam significet, constat ex communi usu. Nam βυρσοδέψου seu depsitoris coriarii aqua, qua coria macerat, cortice roboreo imprægnata, vulgari sermone vocatur *tanners ouse*: & de quavis aqua ex crena manante dicimus, *it ouseth out*: & Merula aquatica, quæ non est tam intense nigra ac altera campestris, inde dicitur *ousel*. Idem celeberrimus Auctor *Oxonium* originitus appellatum censet *Ouse-fort*, h. e. vadum vel castellum aquæ, quod postea ex prava vulgi pronunciatione (Normannorum ut videtur tempore) degeneravit in OXFORD. Hactenus Hydius. In nummis Postumi celebratur EXERCITUS ISC. Quod exponitur *Iscanius*. *Iscam* vero dicunt in magna Britannia sitam in Monumethensi Comitatu, & ad hunc usque diem appellari *Kaer-Leon-ar-Usc*, hoc est, urbem legionis ad Iscam fluvium. De illa docte disserit TRISTANUS, nec non BAXTERUS loco citato, qui tamen hunc nummum videtur ignorasse. Verosimile est, istius exercitus opera aliquam Postumo partam esse victoriam. De qua re videndus PATINUS in Num. Imp. pag. 420. & BANDURIUS Tom. I pag. 298. Hodie *asche* non amplius eo sensu occurrit in Germania, antiquitus tamen obtinuisse, colligo ex duobus

bus verbis per prosthesin inde factis, *waschen* lavare, & *keuschen* mundare.

ASCHE, genus naviculæ. Gloss. Ælf. in nom. navium: myoparo *hith-scip*, barca *flot-scip*, liburna *hulc*, dromo *æsc* vel *barth*. Lex Sal. Tit. XXIV. de navibus furatis §. 3. *Si quis* ASCUM *de intro clavem furaverit.* ADAMUS Bremensis Cap. 73. *Classis piratarum, quos nostri* ASCOMANNOS *vocant.* SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *æscman* pirata. CANGIUS vocem Saxonicam ducit a Gr. ἀσκος uter. Huic etymologiæ favet, primo, quod Saxonum myoparones, quibus piraticam olim exercebant, erant naviculæ ex viminibus & corio crudo contextæ, teste ISIDORO Lib. XIX. Orig. Cap. I. quod etiam nomen Saxonicum *hyd-scip* (sic enim apud Ælfricum legendum) manifesto intimat. Secundo, quod Arabum piratæ a simili navigio dicti sint *Ascitæ*, ut Saxonum *Ascomanni*. PLINIUS Lib. VI. Cap. 29. *Quin & commercia ipsa infestant ex Insulis Arabes Ascitæ appellati, quoniam bubulos utres bino sternentes ponte piraticam exercent.* SOLINUS de iisdem: *Bubulis utribus contabulatas crates superponunt.* Sed non favet ÆLFRICUS, qui myoparones & dromones nominibus distinguit. Hinc nescio annon magis assentiendum sit ECCARDO, qui *ascum*, non ab ἀσκος, sed ab *haschen* capere (quo sensu hodie *Caper* a *capiendo* dicitur) derivat in not. ad L. Sag. pag. 50. Aliam etymologiam, sed obscuram, proponit VERELIUS in Indice: *askur* navis, a forma ovali & oblonga sic dicta. Interim ab *asc* multa Hollandiæ & vicinarum provinciarum loca appellari judicat CANGIUS, exempli gratia,

Ascaloa, portus ascorum.
Ascodilf, fossa ascorum.
Ascoburg, burgum ascorum.

Multa quoque, virorum nomina inde desumit GROTIUS in Indice Gothico, ut

Ascal-erf, navium possessor.
Ascal-rham, navibus gloriosus. Mallem validus.
Askirih, *Eskerich*, qua notione, non explicat Grotius. Sed navibus potentem significare potest.
Asulf, qui navibus auxilium fert, forte idem Grotio, etiamsi non indicet.

ASCHENBRODEL, cinifio. v. *asche* cinis.

ASCIBURGIUM, civitas antiquæ Germaniæ, TACITO bis memorata, semel in Germania, iterum in Historia Claudii Civilis. Ab *Ulixe* conditore sic appellatam esse velut *Uxeburg* per aliquam syncopen, vetus fama est. TACITUS cap. III. de M. G. *Cæterum Ulixem quidam opinantur longo illo & fabuloso errore in hunc Oceanum delatum adisse Germaniæ terras, Asciburgiumque, quod in ripa Rheni situm hodieque incolitur, ab illo constitutum nominatumque.* Huic traditioni multa opponit CLUVERIUS Lib. II. Germ. Ant. cap. 18. quæ si falsa est, ab auctoribus Celticæ Linguæ ignaris proficisci potuit. Nam *Uxeburg* in ore Celtico idem est quod *Isca-burg*, h. e. civitas ad flumen. Hodie dixeris *Wasserburg*. Vide retro dicta in *asche* aqua, & patebit. Germanice significare potest locum navigiorum, si appellatio desumatur ab *asche* navis, quod inprimis CANGIO & ECCARDO se probavit. Sed & a cultu cujusdam Numinis sortiri nomen potuit tanquam civitas Dei. Nam *as* Deus interdum cum augmento finali effertur *ask*. VEREL. in Ind. *as* Deus, Odinus, Thorus &c. additum etiam K. finale, *Ask*, quod jam dicimus *æsc* Jupiter tonans, *æskeld* fulgur, *æskeslag* fulmen.

ASIA, pars mundi orientalis, sic dicta ab *as* Deus, quasi divina, quod patria esset Deorum. Nam Deos ex minore Asia, quæ universæ Asiæ nomen dedit, prodiisse, & Phrygiam pro natali solo agnoscere, constans fama est, & minime mendax, sicut alibi ostendo. Hinc GUDMUNDUS ANDREÆ recte mihi videtur ASIAM exposuisse *terram sacram, solum divinum*, in Explicatione Voluspæ §. 20. Sic *Europa* dicitur terra illustrium, & *Africa* regio simiarum. Quæ conjectura, etiamsi nova & audax sit, robur tamen accipit ab analogia.

ASPE, populus arbor. v. *espe*.

AST, ramus. Gr. ὄζος, ὄζος, Camb. *osgl*, Gothis *asts* Marc. XIII. 28. Franc. *ast*, Suec. *qwist*. OTFRIDUS lib. IV. 65.

Uuas themo thes gebrusti,
So brach er sar thie esti.
Si cui pannus deficiebat,
Frangebat ramos.

HELVIGIUS derivat ab Heb. *etz* arbor. Quod fieri poterat per synecdochen, quia totum interdum usurpatur pro parte. Mihi tamen videtur proprie brachium arboris præcisum denotare. Nam Suecis & Islandis *qwista* est cædere, putare, & inde *qwist* ramus, sarmentum, unde cætera per aphæresin poterant effingi. VEREL. in Ind. *kuista* concidere, *Remundur kuistar menn hans sem saudi*, Remundus concidit milites ejus ut pecora. Vocem Saxonicam vide in *Zweig*.

AT, malum. Ab ἄτω noceo. Prosthesis inde fecit *quad*, & alia prosthesis *wad*, *weid*, mala herba.

AT, fœdum. VEREL. in Ind. *at* macula, inquinamentum, *ata* inquinare, maculare. Suevi, quum pueros deterrere volunt a contactu alicujus rei, etiamnum dicunt *das ist at* hoc fœdum est. Et videtur convenire cum *eisch*.

ATEGAR, telum Saxonicum. v. *etgere*.

ATEM, *odem*, vox omnium arbitrio origine Græca. Græcis enim, ἄω, ἄσω, ἀάζω, ἄημι est spiro, halitum efflo, ἄημα spiritus, flatus, ἀτμίς, ἀτμὸς aura, vapor, halitus, ἀτμίζω vaporo. Hinc *atem* significat quantum potest, (1.) vaporem. Inde Anglosaxonibus *æthm* vapor, *æthmian* exæstuare, apud BENSONIUM. (2.) halitum. NOTKERUS Psal. CXXXIV. 15. de idolis gentium: *noh atem ne ist in iro munde*, nec est halitus in ore ipsorum. Belgæ eodem sensu dicunt *adem* & *assem*. (3.) spiritum

spiritum. Gloss. Keron. spiritum *atum*, spirituali *atumlibhemu*, spirituale *atumlibhun*. Gothis spiritus dicitur *ahma*, Joh. VI. 63. Latinis *anima*. Cuncta a Gr. ἄημα per epenthesin, prout optime judicat R. D. LOESCHERUS in Literatore Celta pag. 67.

ATEMEN, spirare, respirare, Gloss. Pez. spirant *atamont*. Refer ad substantivum.

ATTA, pater. v. *ætte*.

ATTACHIARE, per lictorem prehendere, *attachiator* lictor, prehensor. Leges Baron. Scot. apud CANGIUM: *Cum aliquis vulneraverit aliquem, per corpus debet attachiari.* Et mox: *Attachiatores dicuntur, qui capiunt rebelles & fugitivos.* Dicitur etiam extra forum. Hinc manus injicere Gallis est *attaquer*, Italis *attacare*. Cuncta e Saxonico fonte, sicut optime notavit HICKESIUS. Nam *æt* Anglosaxonibus significat *ad* in multis compositis, *tæcan* vero capere. Islandi eodem sensu dicunt *at taka*, Angli *to take*. Suecis vero *taga till sig* idem est quod *fatta* arripere. Omnibus consentit Gr. δέχομαι capio.

AU, interjectio dolentis. Latinis *au*, *heu*, *eheu*, Græcis αἶ, & inde αἰάζω lamentor. Cuncta a natura suppeditata.

AU, in nominibus fluviorum significat *aquam*: in nominibus locorum *pratum* sive locum fontibus & rivis irriguum: in nominibus regionum *terram*. De primo significatu actum in *ach* & *acha*: de secundo in *auw*. Ultimus est a Gr. αἶα terra. Alii hos significatus confundunt. Mihi videntur discriminandi. Exempla ultimi significatus vide in *schanz*.

AUCH, conjunctio copulativa, significans *etiam*, *atque*, *item*, Gothis *auk*, Anglosax. *eac*, *æc*, Francis & Alam. *auh*, *ouh*, Belgis & Septemtrionalibus *ok*. Quibus convenit Heb. *ach*, Lat. *ac*, & Gr. καὶ per anastrophen. Gloss. Keron. etiam *auh*.

AUCH, adverb. affirmandi, significans *ita*, *certe*, *vere*. Videtur eo sensu occurrere in Evang. Goth. Joh. XIII. 13. *jus wopeid mik laisareis jah fan, waila quithith, im auk*, vos vocatis me magister & domine, bene dicitis, sum certe. Ubi interpres Anglosaxonicus habet, *swa ic eom sothlice*, ita sum vere. Luth. *denn ich bins auch*. Similiter apud Latinos *etiam* in respondendo fit adverb. confirmandi. Convenit Heb. *co* sic, per anastrophen, quod HELVIGIUS pro etymo adducit.

AUCHEN, multiplicare. Gr. αὔξειν, Lat. *augere*, Gothis *aukan* Matth. VI. 27. Anglosax. *eacan*, *ican* &c. Francis & Alam. *auchon*, Anglis *eke*, Suec. *öka*, Island. *auka*. Gloss. Keron. augere *auchon*, augeamus *auchomes*, addita *keaubhoti*, adjicientur *sint keaubhot*. BENSON. in voc. Anglosax. *eacan* augere, *ican* addere, *iht* auctus. STIERNHIELMIUS male derivat ab *a*, quod interpretatur *est*. Nam omnium origo satis manifesta est ab *auch* etiam. Quid enim est augere, nisi etiam atque etiam addere? Particula *auch* hodienum clare satis vel augmentum vel iterationem insinuat. Germani, quibus verbum excidit, utuntur tamen derivatis. Hujusmodi est *höker* propola, qui pretium rei vendibilis auget, & terminatio *icht* quæ in compositis auget substantiam cui annectitur. Inde *bergicht* montosus, & alia innumera.

AUCHUNG, auctio. Gloss. Keron. augmentatione *auchungu*. Vox inusitata, sed proba, antiqua, & civitati restitui digna. Quid obstat, quo minus ad licitationem librorum & utensilium transferatur? Quæ certe ab ore Germanico rectius dicitur *auchung* quam *auction*.

AUF, adverb. de cujus vario significatu in compositis actum in PROLEGOM. Sect. V.

AUF, præpos. significans *supra*, inde *auf schlangen* supra serpentes Luc. X. 19. Gothicus interpres habet *ufaro*, Anglosaxonicus *ofer*, manifesto satis indicio, *auf* ab alterutro abscissum esse. Reliquos significatus cognosce ex Lexicographis.

AUFBIETEN, evocare ad arma, *aufbot* evocatio. Refer ad *bieten* citare.

AUFBIETEN, sensu ecclesiastico est proclamare e suggestu, h. e. publicare matrimonium, & dicitur alia Dialecto *verkünden*, *verkündigen*, *abkündigen*, h. e. notum facere. Refer ergo ad *bieten* significare.

AUFERSTEHUNG, resurrectio. Novum, sed legitime factum a *stehen* surgere. Præfixa *auf* & *er* non sunt otiosa, sed motum ex loco significant. Gothis *usstandan* est resurgere Joh. VIII. 31. *usstoth* surrexit Luc. IV. 16. *usstass* resurrectio Joh. XI. 25. In monumentis Francorum resurrectio vocatur

urstend, apud NOTKER. Psal. XLI. 2. quod in accus. habet *urstendida*, ut ex interpretatione Symboli Apost. ejusdem auctoris patet.

irstantnissi, apud OTFRID. Lib. V. Cap. XXIV. 22.

arstantnissi, in catechesi Theotisca ECCARDI, pag. 66.

urstodab, in Symb. Alam. FREHERI.

Quorum sensus manifesto desumptus est ab *ar*, *ir*, *ur*, ex, adverbio motus de loco, & *stan* vel *standen* surgere. Reliqua, quæ ad priscam resurrectionis nomenclaturam spectant, vide in *Ostern*.

AUFGELT, *ufgelt*, usura. Proprie est *pecunia* nummulario solvenda *supra* summam, sive permutandam, sive in creditum acceptam, ab *auf*, quod hoc loco est nota excessus.

AUFHOREN, cessare. v. *hören* facere.

AUFMUTZEN, exaggerare. v. *muzen* ornare. Utitur Luth. Sir. XIII. 27.

AUFPASSEN. v. simplex.

AUFRUCKEN, exprobrare, incusare. Frequentativ. a *rügen* accusare, & non a *rucken* movere.

AUFRUR, seditio, tumultus, discordia civilis. Proprie est tremor civitatis, & motus concitatus, sive adversus imperantes, sive adversus cives, a *rüren* movere, agitare, concitare, unde Gothis *reiro* tremor, Anglosaxonibus *hreornis* tempestas, Francis *girournessi* motus pelagi, apud TATIANUM Cap. LII.

LII. 2. quæ illum concussæ civitatis statum pulchre & tanquam in imagine exprimunt, etiamsi omnes isti populi aliis utantur vocibus ad seditionem significandam. Galli alio sono, sed eodem sensu dicunt *émeute*. Gothis seditio Barnabæ dicitur *aubjodei* turbatio reipublicæ Marc. XV. 7. Anglosaxonibus *swic-cræft* crimen proditionis, Francis *urheiz* & *ptheiz* conjuratio, Alamannis *uuidaruuigo* perduellio.

AUFSETZIG, infestus, inimicus. v. *setzen* insidias ponere.

AUFSTAND, seditio. Refer ad *stan* surgere. Latinis quoque ii, qui motus in Rep. excitant, dicuntur *insurgere* contra imperantes. Rem aliis vocibus designatam invenies in *aufrur*.

AUFWIEGLEN, excitare. Dicitur tantum de turbarum auctoribus, qui alios ad seditionem commovent, a *wiegen* motitare, agitare, concutere.

AUG, oculus. Occurrit in omnibus veterum Dialectis. Oculus dexter Matth. V. 29. Gothis *augo taihswo*, Anglosax. *eage swythre*, Tatiano XXVIII. 2. *auga zesuwa*. Oculus simplex Matth. VI. 22. Gothis *augo ainfalth*, Anglosax. *eage anfald*, Tatiano XXXVI. 3. *ouga luttar*. Oculus nequam Matth. VI. 23. Gothis *augo unsel*, Anglosax. *eage manfull*, Tatiano XXXVI. 3. *ouga aruuertit*. Festuca in oculo Luc. VI. 41. Gothis *gramsta in augin*, Anglosax. *egle on eagan*, Tatiano XXXIX. 6. *fesun in ougen*. Similia habent Græci, Tartari, Slavi. HESYCHIO ὄκκος exponitur ὀφθαλμός. Præcopensibus in Chersoneso Taurica oculi vocantur *oeghene*. Nec mirum, cum ea loca nunc teneant Tartari, quæ quondam Gothi, Heruli, Vandali, aliæque Germanicæ Gentes incoluere. Martinius Sclavonis tribuit *oko* vel *ocho*: Frenzelius Sorabis *woko*. Et in versione Lithuanica invenio *aki*. Omnibus consentit Lat. *oculus*, quod ERICO sic dicitur quasi εὔκυκλος, bene orbiculatus. Alii alias afferunt origines, sed omnes pene Græcas. JUNIO videtur formatum ab αὐγή lux, splendor, quod Poetis pro oculo, ut *lumina* Latinis. Unde scriptoribus Græcis remansit αὐγάζειν, quod non solum illustrare, sed & intueri significat, sicut idem observat. Cum hoc organo non nihil commune habere videtur Lat. *ecce*, qua voce attentio respicientis excitatur.

AUG, dicitur de rebus quæ oculatæ non sunt, oculos tamen sive rotunditate, sive foraminibus referunt. Ita gemmas in vitibus, foramina in caseis, numeros in aleis vocamus *augen*. Ob eandem causam quidam piscis vocatur *neunaug*, quia per novem foramina aquam haustam reddit.

AUG-APFEL, pupilla oculi. Gloss. Pez. pupillam *aphol*. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *eag-æpl* pupilla, Anglis *the appel of the eye*, quasi dicas *pomum oculi*. Hæc ille. Latini *pupillam* vocant quasi parvam pupam, ab icuncula in foramine oculi: nos *pomum* a rotunditate, ut alia multa quæ poma non sunt.

AUG-BRAUNEN, *aug-brawen*, supercilia oculorum. Operæ pretium est, discrimen, quod inter has voces intercedit, ostendere. Anglosaxonibus *bræwe* est supercilium, *bruwa* supercilia, apud BENSON. Iisdem *bræwe* etiam palpebram notat, apud SOMNERUM. Cum quo significatu convenit *bræ* apud Latinos in *palpebræ*. Franci utuntur eodem simplici, & gemino significatu, modo pro palpebris, modo pro supercilio. NOTKERO in Psalmis *slago dero brauuo* est ictus oculi, & *slegebrauuo* palpebræ, observante SCHILTERO in Gloss. p. 130. R. MAURO in Glossis Latino-Barbaris de partibus humani corporis, *aug-brauua* sunt palpebræ, sinus oculorum, a palpitatione sic dictæ, & *uuindbrauua* supercilia. In Glossis Florentinis occurrit, *ubarbrauue* supercilium. Anglis *eye-brow*, Belgis *winkbrauw* est supercilium, non palpebra. Apud HENISCHIUM *braw* exponitur ora, extremus ambitus, *augbraw* tegumentum visus, *augbrawen* cilia, ductus pilorum supra palpebras. Et hactenus litera N. exulat in vetustissimis vocibus, exceptis tamen iis, quibus Septemtrio utitur. VERELIUS in Ind. *brun* & *bryn* supercilium, *brunsidur* superciliosus, *brunskarpur* torvus. Similiter & Suecis *ögnabryn* est supercilium. In quibusdam Germaniæ Dialectis supercilia vocantur *ogbranen*, absque *a.* diphthongato, quamvis auctoritas ejus sit antiquissima, sive metu confusionis cum *braun* fuscus, sive quia quorundam aures adeo delicatæ sunt, ut omnes diphthongos tanquam rusticas & horrisonas aversentur. Restat, ut de etymo utriusque vocis dispiciamus. STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 96. Anglosaxonicum *bræwe* componit ex præfixo *be*, & *rawe* capillamenta. Quod satis convenire videtur tam superciliis quam palpebris, quatenus ciliis a natura sunt instructæ. Verosimilius tamen est, *braw* abscissum esse a Persico *abrou* supercilia, unde Macedonibus ἀβρεῦτες eodem sensu, vel a Græco βλέφαρις aut βλέφαρον, cilia, palpebræ, quod inprimis se probavit HENISCHIO. Germanis *braw* obsolescit, & in locum ejus successit *braun* vel *bran*, quod aliam etymologiam exigere videtur. Videamus, quid celeberrimis Duumviris LEIBNITIO & ECCARDO de his vocibus visum fuerit. Uterque vocem Germanicam vitiatam statuit: ille ex *augenbreme* limbus oculorum, in Gloss. Chauc. pag. 39. hic ex *augenbrade* palpebra, quod derivat a *brade* ora, limes, & hoc a *frieden* munire, quia palbebræ oculos muniunt & cingunt, & ipsæ sunt (ut Cicero ait Lib. 2. de nat. Deor.) *tanquam vallo pilorum munitæ*. Et ex hoc genuino cætera tam vetera quam nova dicuntur corrupta, in Præf. ad Collect. Etymol. pag. 12. Verum, sicut *augenbreme* absque exemplo veteris & nostri ævi assumitur, quamvis commode dici posse largiar: ita *augenbrade* non est palpebra, & multo

multo minus ſupercilium, ſed ictus oculi, a *barten* cædere. VEREL. in Ind. *auga-bragd* momentum vel motus oculi. LEIBNITIUS in Gloſſ. Chauc. *augenbraden*, Scandis *auga-bragd*, momentum, quod noſtris *augenblik*. Sane *bricht* eſt ictus aliquis in antiquo Germanico. Hæc ille, quamvis haud exacte. Nam *bricht* & *bragd* ſunt voces per epenthesin vitiatæ e genuina *brade*. Contra *augbraun* nullo laborat vitio. Nam *braun* idem eſt quod Scandicum *brun* margo, limbus, extremitas rei, quod ſiſtit VERELIUS in Indice ex Grammatica Runolfi, addens *kant* tanquam ſynonymum. Supercilia autem ſunt limbi oculorum, & ſic vocantur, non a *breme*, quod in vitio jacet, ſed a Græco περαίνω finire, terminare. Interim *augbraun* non eſt confundendum cum *augenbrün*, quod fecit LOCCENIUS in Antiq. Sueo-Goth. Lib. III. cap. 2. Illud ſupercilium, hoc palpebras notat, de quo paulo infra.

AUGEN, cernere, videre, *be-augen* oculis luſtrare, *ge-augen* & contracte *gucken* ſpectare, *ſtarraugen* defixis oculis intueri. Nova, ſed idonea, ab *aug* oculus. Similiter Græcis ab αὐγαὶ lumina fit αὐγάζω intueri.

AUGEN, apparere, oculis objici. Ex eodem fonte. Gloſſ. Keron. appareat *keauge*. Anglosaxones utuntur compoſito *æt-eowian*, *ætywan*, quod eſt ab *æt* ad, & *eage* oculus, litera G. ut ſæpe alias, in W. transmutata. Evang. Angloſaxon. Marc. IX. 4. *tha ætywde him Helias mid Moyſe*, tunc apparuit illi Elias cum Moſe. Luc. IX. 8. *ſume ſædon that Helias ætywde*, quidam dicebant quia Elias apparuit. Hodie ſuperat in formula, *es ereuget hieraus* hinc apparet.

AUGEN, oſtendere, manifeſtare, facere ut appareat. Verbum faceſſens ex præcedenti. Gothis *augjan* & *ataugjan* eſt oſtendere, *ſik ataugjan* apparere, viſui ſe offerre, *ataugith wairthan* oſtendi, apparere. Joh. XIV. 8. *augei uns thana attan*, oſtende nobis patrem. Luc. IX. 8. *ataugida ſik Helias*, apparuit Elias. Proprie oſtendit ſe, viſendum ſe præbuit. Marc. IX. 4. *ataugiths warth im Helias*, apparuit illi Elias, id eſt, oſtenſus eſt. Similiter & Angloſaxonibus *eowian*, *æteowian* eſt oſtendere, *otheowod* oſtenſus, *eowunga* coram, palam, publice, h. e. manifeſto, ad oculum. Luc. XX. 24. *ywath me anne peninc*, oſtendite mihi denarium. Matth. VIII. 4. *gang æteowe the tham ſacerde*, vade oſtende te ſacerdoti. Quibus conſentiunt Gloſſæ Alamannicæ apud Keronem: demonſtrare *keaucken*, demonſtrat *keaugit*, oſtendat *keaucke*, oſtendunt *kaaugont*, monſtrabatur *keaugit uuirtun*, apparuit *keaugit uuard*. Proprie monſtrabatur. Huc etiam ſpectant Gloſſæ Franciæ apud Lipſium: *Oigi* oſtende, *ougoda* oſtendit, *ougon ſal* oſtendam. Utitur quoque ſimplici ſæpiſſime OTFRIDUS. Lib. II. Cap. III. 39.

Uuio mag thaz ſin firlougnit,
Thaz himil thero uuoroltí ougit.

Quî poteſt abſcondi,
Quod cœlum mundo oſtendit?

Quaſi dicat, cœlum quis dicere falſum audeat? Idem Lib. IV. Cap. XVIII. 53.

Ni tharſt es, quadun, lougnen,
Thin ſpracha ſcal thih ougun.
Noli, inquiunt, hoc inficiari,
Loquela tua te manifeſtat.

Hodie utimur compoſito *ereugen* eodem ſenſu. Sic vulgo dicimus, *es ereuget ſich eine gelegenheit*, occaſio ſe offert, puta conſpiciendam. Plura vide in voce.

AUGEN-BLICK, tempus breviſſimum, quod *ictu oculi* definitur. Non certe a *blicken* ſpicere, quod eſt intuentis, ſed a *plagen*, πλήγειν, cædere, ferire, quod eſt palpebras collidentis. Nam hinc recte fit *blick* & πληγὴ, ictus, percuſſio. Angloſaxones vocant *eages-prince* & *prince-eages*, quaſi punctum oculi, a *priccan* pungere, quod hodie ſuperat apud Anglos in *to prick*. Nec alia ſententia ſubeſt compoſito *augen-brade*. Latini *momentum* vocant quaſi movimentum, & *ictum* oculi ab *ico* ferio.

AUGEN-BRADE, ictus oculi. Vindicias vocis vide in *aug-braunen*.

AUGEN-BRUN, palpebra. Utitur Luth. Hiob. III. 9. *und müſſe nicht ſehen die augenbrün der morgenröte*, nec videbit palpebram auroræ. Proprie eſt tegumentum oculorum, a *brün* tegumentum. Differt a Suecico *ögnabryn* & Germanico *augbraun* tam origine quam ſignificatu. Nam hæc compoſita notant ſupercilia, quæ certe non ſunt tegmina, ſed limbi oculorum.

AUGEN-LIDER, palpebræ. Proprie tegmina oculorum, a *lid* opertorium, ſicut dudum obſervavit MARTINIUS, cui *augenlied* & *augendekel* ſunt ſynonyma idem ſignificantia, nempe oculorum tegmen & operculum. Compoſitum novum, ſed naturam rei exprimens. CICERO Lib. II. de nat. Deor. *Palpebræ, quæ ſunt* TEGUMENTA OCULORUM, *molliſſimæ tactu, ne læderent aciem, aptiſſime factæ, & ad claudendas pupillas, ne quid incideret, & aperiendas.*

AUGST, meſſis. Belg. *oogſt*, Gall. *août*. A menſe *Auguſto*. Et hinc porro *augſten*, Belgice *oogſten*, ſegetes ſuccidere.

AUGST-MONAT, menſis Auguſtus, tempus menſtruum, quo fruges demetuntur. Cambris *awſt*, Armoric. *eawſt*, Gall. *août*, Belg. *oogſtmaand*. Ab *augſt* meſſis. Franci hunc menſem auctore Carolo appellabant *aran-manot*, quaſi menſem ſpicilegii, ab *arn* meſſis: Angloſaxones *weod-monath* quaſi menſem zizaniorum, quod herbæ noxiæ, quæ illis *weod*, hac tempeſtate maxime abundent. Vide EGINHARDUM in vita Caroli, & BEDAM de Tempor. ratione Cap. 13.

AUR, *ur*, ferus, ſilveſtris, interprete ECCARDO in not. ad Leg. Sal. pag. 69. & STADENIO in Voc. Bibl. pag. 842. Latino-Barbari dicunt *urus* eodem ſenſu. Inde *ſus urus* aper,

aper, apud CANGIUM in Gloſſario. Olim exiſtimavi, *ur* eſſe ſyncopatum ex *vor* ante, præ, & nominibus animalium præfixum proprie denotare animal magnum, ſtupendum, & quod in ſuo genere principatum tenet. Sed nunc telam meam retexere cogor, quoniam ſignificatus, quem nunc adopto, ex nominibus ferarum compoſitis ſatis clare cognoſcitur. Hujusmodi ſunt,

arwerno, aper. Lex Sal. Tit. XXXVI. 6. *arwernon* aprum. Ita vocem Malbergicam ex ipſa Lege explicat ECCARDUS, & recte. Nam *wern* antiqua Francorum lingua eſt verres, ut demonſtravi in voce *warnio*. Hinc *arwerno* vel *urwerno* (quod idem, ob continuam vocalium permutationem) erit verres ſilveſtris, h. e. aper.

aur-ochs, *ur-ochs*, bos ſilveſtris; cujus ſynonymum eſt *ein wilder ochs*, Anglice *a wild bull*, Angloſaxonice *wild oxa* in nom. ferarum apud ÆLFRICUM.

urſau, *urſchwein*, porcus ſilveſtris.

urbær, *urkempe*, verres ſilveſtris.

urkatte, felis ſilveſtris.

aur-han, urogallus, gallus ſilveſtris.

Videamus quo ſenſu? FRISCHIUS *auer* (ſic enim ſcribit, quamvis vitioſe) derivat ab *au* pratum, paſcuum, quod refellit STADENIUS. Ipſe videtur ſenſum modo ab *irre* iratus, modo ab *u-ren* non-caſtratus, transferre ad ferum. Mihi *ur* videtur abſciſſum a Gr. ὄρειος montanus, ſilveſtris.

AUR, *ur*, bos ferus. Latinis *urus*. Primus *uros* nominavit Cæſar, poſtea Virgilius, Plinius, & alii. CÆSAR de feris ſilvæ Hercyniæ L. VI. de B. G. *Tertium genus eſt eorum, qui* URI *appellantur; ii ſunt magnitudine paulo infra elephantos: ſpecie, & colore, & figura Tauri.* VIRGILIUS Georg. II. 374. *Sylveſtres* URI *aſſidue, capreæque ſequaces.* PLINIUS Lib. VIII. Cap. 15. *Germania gignit inſignia boum ferorum genera, jubatos biſontes, excellentique vi & velocitate* UROS, *quibus imperitum vulgus Bubalorum nomen imponit.* MACROBIUS Lib. VI. Saturn. Cap. 4. *Nec non & Punicis Oſcisque verbis uſi ſunt Veteres, quorum imitatione peregrina verba non reſpuit, ut in illo,* SYLVESTRES URI ASSIDUE; URI *enim Gallica vox eſt, qua feri boves ſignificantur.* SERVIUS ad Georg. URI *boves agreſtes, qui in Pyrenæo naſcuntur, monte poſito inter Gallias & Hiſpanias. Sunt autem, exceptis elephantis, majores cæteris animalibus: dicti* URI ἀπὸ τῶν ὀρῶν, *id eſt, a montibus.* Vocem Romanos a Gallis vel Germanis, non hos ab illis accepiſſe, recte judicat Macrobius. Quamvis autem *ur* ſe ſolo non ſit taurus, nec taurus ſilveſtris, dici tamen ita potuit antiquitus, ſive per excellentiam, ob inſignem naturæ feritatem, & quod, ut CÆSAR ſcribit, *nec homini, nec feræ, quam conſpexerit, parcat*, ſive per apocopen ab *ur-oxa* bos ferus. Nam vulgus, uti vocabula primo componit, ita rurſus diſſolvit, & truncatis tanquam integris utitur.

AUS, præpoſitio, quæ Græcis effertur ἐκ, Latinis *ex*, Gothis *us* Marc. IX. 17. *ains us thizai managein*, unus ex turba. Luth. *einer aus dem volck*. Angloſaxones utuntur particula *of*, Franci & Alam. particulis *er* & *fon*. Gloſſ. Keron. ex *er*, ex alio *er indremu*, ex affectu *fona minna*.

AUS, adverbium ejusd. ſignif. quod Gothis effertur *us*, *ut*, Angloſaxonibus *ut*, Francis & Alam. *uz*. Ita Gothis *usdreiban* eſt ejicere, *utbairan* efferre, Angloſaxonibus *utſendan* emittere, Francis & Alam. *uzgangan* exire. De hujus particulæ latiſſimo uſu & ſignificatu in compoſitis actum in PROLEGOM. Sect. V.

AUSBUND, optimum & præſtantiſſimum in ſuo genere, *ausbündig* optimus, eximius, excellens. Angloſaxonibus *beond* eſt ens, a *beon* eſſe, unde nos habemus *bin* ſum, *biſt* es. Hinc *ausbund* proprie eſt ens exquiſitum & a communi ſorte exemtum, ab adverb. qualitatis *aus*, quatenus *extra* ſignificat, non ratione loci, ſed ratione præſtantiæ. Qui hoc compoſitum a *bunt* varius, vel *binden* ligare deducunt, videntur mihi circa fores errare.

AUSBUTZER. V. *butzen* mundare.

AUSERKOREN, præelectus. Refer ad *küren* eligere. *Er* eſt adverb. ſegregandi, *aus* adverb. ordinis.

AUSMERGELN, emacerare. Refer ad *mark* medulla.

AUSMERZEN. V. *merzen*.

AUSREDE, excuſatio. Ectypon Latinæ vocis, ab *aus* ex, & *rede* ratio, cauſa, quod vide.

AUSRICHTEN, exequi. Refer ad *richten* facere.

AUSROTTEN. V. *rotten*.

AUSSATZ, lepra. Novum. HENISCHIUS Medicus Auguſtanus in Theſ. L. Germ. *auſſatz von auſſetzen*. Qua etymologia videtur innuere, lepram dici, velut ſedimentum vel excrementum in cute, vel quod extra cutem corticis inſtar ſe poſuit, a *ſetzen* ponere. MARTINIUS in voce *lepra*: Germanis *ausſatz* eſt quaſi *extra-poſitio*, quia malo illo affecti extra ſanorum hominum ſocietatem ponuntur, etſi etiam vox illa referri poſſit ad cutis reſolutionem in ſquamas. Gothice vocatur *thrutsfill* Matth. VIII. 13. ab aſperitate cutis judice JUNIO in Gloſſ. Goth. pag. 355. Angloſaxonice *breoſla* ibidem, Francice *ruf*, quo ſenſu, vide in *ruſe* cortex ulceris.

AUSSEN, extra, foris, foras. Heb. *huz*, Græc. ἔξω, Goth. *ut* Joh. XI. 43. *uta* Marc. XI. 4. *utana* Marc. VIII. 23. *uzathro* Marc. VII. 15. Angloſax. *ut*, *ute*, Franc. & Alam. *uzze*, *uzzan*, *uzzana*. Gloſſ. Keron. foras *uzze*, *uzzaan*, *uzzana*, extra *uzzana*. Ab adverb. locali *aus*, quatenus præſentiam in loco excludit. Dicitur & *hauſſen* cum adſpiratione, quod vel idem ut *auſſen*, vel contractum ex *hie-auſſen*.

AUSSER, *euſſer*, exterior & exterius, *euſſer vorhof* exterius atrium Ezech. XL. 17. Comparativus a poſ. *auſſen* extra. TATIANUS Cap. XLVII. 7. *kind theſſes ribhes ſint furuuorphan in thiu uzarun finſtarneſſi*, filii hujus regni ejicientur in tenebras exteriores. A comparativo eſt ſuperlativus antiquus *uzoroſt*, & hodiernus *euſſerſt*. Gloſſ. Keron. extremitate *uzoroſti*. Ad eandem familiam ſpectant, *auſſerhalb* extrinſecus, *euſſerlich* externus & externe, *ſich euſſern* exterius præ ſe ferre, imo etiam fugere & vitare.

AUSSER, excepto. Adverb. excludendi, quod Gothis effertur *uſja* Joh. VI. 22. Alamannis *uzzan*. Gloſſ. Keron. excepto *uzzan*. Inde *ſich euſſern* retrahere ſe ab uſu rerum vel perſonarum. Angloſaxonibus *butan*, *buton*, ſignificat præter, extra, abſque, quod videtur contractum ex *bi-uten*. Belgæ hodie dicunt *buiten*.

AUSTER, conchylium marinum, Gr. ὄςρεον, Lat. *oſtrea*, Armor. *iſtr*, Angl. *oyſter*, Belg. *æſter*, Gall. *huiſtre*. Cuncta Græcæ originis, ſive ab ὀςέον os, ſive ab ὄςρακον teſta. Nam oſtrea eſt piſcis teſtaceus, & oſſeo tegumento a natura munitus. Hinc alio & domeſtico vocabulo *ſchal-fiſch* dicitur.

AUSTRAG, terminatio litis. Vide verbum forenſe *tragen*.

AUW, *auwe*, pratum, campus paſcuus. Proprie eſt locus irriguus, ab *au*, *ea*, *aa*, *eau* aqua, per medium derivandi W. quod in ſcriptura non debet omitti. De hoc ſignificatu vide plura in *ach* & *acha*. Inde Latino-Barbaris *Augia* (mutato W. in G.) campus paſcuus amni adjacens, judice CANGIO. Quod admitti poteſt, ſi quædam dentur AUGIÆ mere campeſtres. Nam alias *Augia* idem eſt quod Angloſaxonibus *ig*, Hibernis & Friſiis *oge*, h. e. inſula. Qui ſignificatus cum altero non debet confundi. De eo vide plura in *eye* inſula. Unde noſtri acceperint *auw*, aut quibus dicendi auctoribus, non liquet. Nam in monumentis veterum deſideratur. Vocem Gothicam & Angloſaxonicam vide in *wang*, Francicam in *weide*.

AXE, *achſe*, lignum teres circa quod rota currus volvitur. Angloſax. *eax*, Franc. *ahſa*. Gloſſ. Pez. axis *ahſa*. A Lat. *axis* vel Gr. ἄξων, & hoc ab ἄγειν agere, impellere, quia rotam ſecum rapit. Cambri utuntur deminutivo *echel*, Angli compoſito *axel-trée*.

AXT, ſecuris. Gr. ἀξίνη, Lat. *aſcia*, Goth. *aquizi* Luc. III. 9. Angloſax. *æx*, *eax*, *æcſe*, *acſe*, *acas*, *acaſe*, Francis *acus*, *acches*, Belg. *ackſe*, *axe*, *æckſe*, Angl. *an ax*, Suec. & Island. *yxa*, Germ. inf. *æxe*. Gloſſ. Ælf. in nom. arb. ſecuris vel ſeceſpita *æx*, dolabrum *brad-ex*, bipennis *twi-bille* vel *ſtan-æx*, aſcia *adeſa*. Lege *aceſa*. BENSON. in Voc. Angloſax. *acas*, *acaſe* ſecuris. VEREL. in Ind. *bolyxe* ſecuris major ad truncanda ligna. NOTKERUS Pſal. LXXIII. 6. *ſie hiuuen einmuoto die ture mit accheſon*, exciderunt conſpiranter januas ſecuribus. TATIAN. Cap. XIII. 15. *giu 'ſt acus giſezſit zi uuorzulum thero buomo*, jam ſecuris poſita eſt ad radicem arborum. Cuncta ejuſdem cognationis, vel ab *backen* cædere, ſecare, vel ab *ecke* acies, mucro. Nam hinc recte fit *eckſe*, *axe*, *yxe* inſtrumentum ſecans, per medium derivandi *ſe*. Ab his cætera videntur corrupta, quod in vocibus ſæpe nominandis frequenter contingit. Hoc malo, quam longo rudente petere ab Heb. *kazach* abſcidit, detruncavit, quod HELVIGIUS affert pro etymo.

AZEL, pica. Forte diminutiv. ab *hatze*, *hetze* avis garrula. Nam quidam Lexicographi conjungunt *atzel* & *hetze* tanquam ſynonyma.

AZEN, cibare. V. *æzen*.

AZ, AZUNG, alimonia. Refer ad *æzen* cibare, victum ſuppeditare.

B.

BACCALAUREUS, vel *bacalarius*, qui primum in ſtudiis academicis gradum & publicum doctrinæ teſtimonium conſecutus eſt. An a lauro, quæ Muſis & Apollini ſacra? Sed quorſum baccæ? Hæc multorum judicio aliena ſunt, eoque magis quod hiſtoriæ habenda ratio, quæ vix firmabit etymon a bacca lauri deſumptum. Nam quod CALEPINUS exiſtimat, appellationem *baccalaureis* ex eo eſſe, quod iis olim corolla ex lauri baccis nexa imponerentur, probatione eget. MARTINIUS, unde hæc decerpſi, nos ad *batalarios* remittit, laudatque LUDOVICUM VIVEM, qui teſtatur: *in palæſtra literaria* BATALARIUM *cœpiſſe nuncupari Lutetiæ, qui publice de arte quadam diſputaſſet*. Hoc eſt, batalliaſſet, pugnaſſet, nomine a tyronibus ad eruditam militiam translato, ſed poſtea corrupto. SPELMANNUS laudat etymon RHENANI, qui *bacalarios* a *baculo* dictos aſſerit, quod primi ſtudii auctoritas per exhibitionem baculi concederetur: ſed genuinum eſſe, non audet affirmare, quod in gradibus ſcholaſticis conferendis baculi miniſterium nondum reperiſſet. Vide annon vox ſit Saxonica, a *boc* liber, biblia, & *lareow* doctor compoſita? Nam *baccalaurei* erant Theologiæ candidati primi generis, qui ad curſum Theologicum explicandum admittebantur, primo *Bibliorum*, deinde *Sententiarum Lombardi*, unde nata diſtinctio apud majores, ut Baccalaureorum alii *Biblici* alii *Sententiarii* nuncuparentur, ut me docuit CANGIUS. Quid obſtat, quo minus appellatio a prioribus illis ducatur, & baccalaureus ſit *doctor biblicus*? Differunt autem tam nomine quam inſtituto a *bacalariis* ordinis militaris, quorum etymon nemo felicius aſſecutus eſt CLAUDIO FAL-

 CETO,

CETO, viro in Antiquitatibus Francicis versatissimo, cui *bacheliers* (unde *bacalariis* apud Latino-Barbaros nomen) sic appellantur quasi *bas chevalliers*, quod equitibus dignitate inferiores essent. Vide Glossarium Cangianum Tom. I. pag. 468.

BACH, rivus, parvum fluentum. Vox Saxonica. Anglosaxonibus *becc* apud BENSONIUM. Suecis *bæck*, Belg. *beek*, Angl. *becke*. Viget etiamnum in littore Galliæ Saxonico in multis locorum nominibus, cujusmodi sunt *Briquebec*, *Caudebec*, *Brudebec*, aliisque apud HUETIUM in Originibus Cadomensibus. Proprie est aqua fluens, sive ab Heb. *pakah* manavit, quod pro etymo adduxit HELVIGIUS, sive a Gr. παγαὶ aquæ. FESTUS in voce *Pagus*: *Aquæ Lingua Dorica παγαὶ appellantur*. Alii tamen hæc tanquam peregrina fastidiunt, etiamsi sint apta & antiquissima. Vulgo componi solet ex præfixo *bei* & *ach* aqua, sed frigide nimis, cum rivus non sit proxime aquam, sed ipsa aqua. Adde quod *bei-ach* nunquam fuerit in usu, ut *bach* inde collectum aut confectum dici queat. Latinis rivus interdum est alveus per quem aqua decurrit. Hinc STADENIO in mentem venit, rivum appellari *bach*, quasi *back* alveum, ob similitudinem cum lintre, in Voc. Bibl. pag. 101. Quæ sententia originem Germanicam, si quæ est, melius tuetur. FESTUS, quem modo excitavi, a voce Dorica deduxit Latinam *pagus*. *Pagi*, inquit, *dicti a fontibus, quod eadem aqua uterentur*. Ita Φρατρία est cœtus hominum communi puteo utentium, si derivatio instituatur a Φρέαρ puteus.

BACH, tergum, pars corporis posterior. Vox antiquissima, cujus permulta supersunt vestigia in omnibus Dialectis, non domi tantum, sed etiam foris. Gothis *ibukai* est retro, Joh. VI. 66. Anglosaxonibus *bæc* tergum, *on bæc* a tergo, retrorsum, *bæc-thearm* anus, intestinum longum, *bæc-thearmes utgang* procidentia ani. Similia habent Franci & Alamanni, Gloss. Boxh. *indi bah* post tergum. Hinc illis derivata, *abahon* pervertere & aversari, *abahe* pravi & perversi, *apobheit* aversio & perversio. Gloss. Keron. perversas *abahe*, pravorum *abahere*. Quæ innumeris possem citationibus extendere, nisi hæc proposito sufficerent. Miratur PALTHENIUS, tot pessimos significatus in unam vocem confluere. Verum si ad radicem *bah* attendisset, nullus fuisset admirationi locus. Nam ab hac radice necessario editur partus matri similis, ope præfixi *a*. quod sensum intendit. Francos excipiant Septemtrionales & Sorabi. VERELIUS in Ind. *bak* post, *bak* dorsum, *a bakenu* a dorso. FRENZELIUS in Orig. Sorab. *wopaki*, *wopako* retro, retrorsum. Nec desunt hodie Dialecti, in quibus eadem vox usurpatur. Nam Danis *bag* est tergum, Anglis *back* a tergo, Islandis *back* tergum, teste JUNIO in Gloss. Goth. pag. 207. Germanis superat in diminutivo *buckel* dorsum, & reliquis quæ sequuntur. Græci a *back* videntur habere Φεύγω fugio, quia fugere est tergum vertere.

BACH, porcus silvestris, olim etiam domesticus. Germ. inf. *bak* & *baker*. KILIANUS in Etym. Belg. *backe*, *baecke* porcus, *baeckvleesch* caro suilla. Et ab hoc sensu Latinitas infima formavit suos *bacones*, hoc est, porcos saginatos. Quod postea ad *petasones*, mox etiam ad *lardum* in genere extensum est. Hinc lardum Cambris dicitur *baccwn*, Anglis & Franco-Gallis *bacon*, Germanis *speck* sibilo præfixo. Cuncta per synecdochen a *bach* tergum, sensu a tergo ad porcum, a porco ad petasonem, a petasone ad lardum translato. Sane nomen totius sæpe adhæret parti præstantiori, & vicissim nomen partis præstantioris sæpe communicatur integro. Dubium autem non est, quin tergus sit major & melior pars porci, sicut lardum tergoris.

BACH-SCHWEIN, idem quod *bach* porcus silvestris, proprie tergus suillum, ut bos tergus bubulum apud Poëtas. Nisi forte sit a Celtico *bach* parvus, quo hodie utuntur Cambro-Britanni. Nam venatoribus *bach-schwein* est porcus bimus & minor, nisi me fallant libri de re forestaria scripti.

BACH-STELZE, motacilla. A *bach* rivus, & *stælcan* grallare, quod Anglosaxonicum, quia magnis passibus grallatoris instar oberrat circa rivos, & pedes longos habet, grallis quam cruribus similiores. Belgæ eandem vocant *quikstaert*, quasi codetremulam, a motu caudæ continuo.

BACK, linter, scapha. Armoricis *bac* apud PEZRONIUM in Ant. Celt. pag. 423. Belgis *bak*. Forte idem quod *bak* alveus, vas cavum. Confer *bauch* venter.

BACKE, collis, tumulus. Græcis πάγος, & inde *Areopagus* collis Martius. Sensus vocis antiquissimus, qui hodie perennat apud Suecos, quibus *backa* collis & clivus, *backigh* clivosus. Et hinc *backar* Sagarum Scriptoribus sunt ripæ & crepidines, quia editæ & clivosæ, apud VERELIUM in Indice. Forte a curvatura. Nam *biegen*, *beugen*, *bügen* est curvare, convexum facere. Et colles quid sunt nisi convexitates e planitie prominentes? Germani utuntur diminutivis *bübel* tumulus, *buckel* gibbus, monticulus in dorso. Utrumque ex eodem fonte.

BACKE, gena, mala. Vox Celtica, quæ Cambris & Armoricis effertur *boch*, apud BOXHORNIUM in Lex. Ant. Brit. Latinis *bucca*, Alamannis *babhon* in composito *chinni-babhon* maxilla, apud KERONEM in Glossis. Sensus a collibus ad genas translatus, quia genæ inter oculos & mentum tanquam monticuli molliter insurgunt. Hinc etiam lingua Francorum colliculi vocantur. Gloss. R. Mauri de part. hum. Corp. genæ, inferiores partes oculorum, *biusilon*. Quod est ab *bübel* collis, & hoc ab *heben* levare. Quia scil. genas maxime commendat *non indecens tumor in similitudinem collium leniter exurgens*,

gens, ut verba LACTANTII sonant, JUNIO observata in not. ad Will. pag. 34. ubi plura veterum testimonia de hac Francorum appellatione sistit. Auctor etymologiæ est STADENIUS, quem nominasse est laudasse, in Voc. Bibl. pag. 101.

BACKEN, pinsere, conficere panem. Anglosax. *bæcan*, Franc. *pachan*, Belg. *bakken*. BENSONIUS in Vocab. Anglosax. *bæcan* panes coquere, *bacen* pistus, *bæc-ern* pistorium, *bæcestre* pistrix, *bæc hus* pistrina. Gloss. Pez. crudi panes *unchipachanu proth*, panificas *pecchun*. Cuncta a Phrygio *bek*, quod teste HERODOTO Lib. II. cap. 2. panem significat. Germani servant hoc primitivum adhuc in voce *weck*, simili significatu. Observari meretur, quod inventum frumenti, agriculturæ, & panificii, magno veterum consensu PHRYGIBUS tribuitur: cujus rei demonstrationem Dissertationi *de Origine Gentis & Linguæ Germanicæ* reservamus. Unde mirum non est, Phrygiam vocem cum Phrygio invento alicubi perennasse, eidemque constanter adhæsisse, præsertim apud populos Germanicos. Hos enim e Phrygia oriundos esse, & Phrygio sermone uti, non solum ex hac voce, sed etiam ex pluribus aliis colligit doctissimus & in Antiquitatibus humani generis pervestigandis & illustrandis magno cum veritatis fructu, dum viveret, versatus, R. Abbas PEZRONIUS, in Ant. Celt. pag. 298. Cum Phrygia voce *bek* consentit Hebræa *bag* cibus, esca, & Græca φάγω comedo. Quæ videntur ex primigenia hominum lingua, tanquam ex communi thesauro manasse. Interim *backen* magnum agit vocabulorum agmen in Lingua Germanica, cujusmodi sunt, *becke* vel *becker* pistor, panifex, *back-ofen* furnus panarius, *back-trog* de quo paulo post, *backwerk* collyrides, torta panis, & alia, quæ in omnium ore sunt, & Phrygiam originem palam testantur. Ex eodem fonte doctiss. THIEBERUS in Prodromo Lex. Etym. deducit nomen Deæ VACUNÆ, eleganti conjectura, si demonstrari possit, vacunam fuisse Deam panificii.

BACKEN, frigere, torrere. Sensus a panibus petitus, & omnibus esculentis communicatus. Quæ res novæ translationi ad non esculenta ansam dedit, quod tostis similia essent. Ita Latinis *coquere* nonsolum de cibis, sed etiam de lateribus dicitur.

BACK-TROG, mactra, proprie alveus pistorius, in quo massa farinacea pinsitur & subigitur. FRISCHIUS in Fundam. L. Germ. pag. 248. notat lepidum errorem MENAGII, qui *backtrog* interpretatur *vase à boire*, vas potorium. Unde hoc hauserit, non liquet. Certe a lingua Germanica alienum est, & multo magis a moribus Germanorum, qui etiamsi sint strenui potatores, non solent tamen bibere ex mactris.

BAD, balneum, lavacrum. Anglosax. *bæth*, Franc. *bad*, Alam. *pad*, Angl. *bath*, Belg. *bad*. Gloss. Keron. balneorum *pado*. Gloss. Pez. termis *padastetin*. Refer ad verbum suum.

BADEN, lavare. Anglosax. *bæthan*, Franc. & Alam. *badon*, *padon*, Angl. *to bath*, Belg. *baaden*. Gloss. Pez. baptizavit *padota*. Testimonia OTFRIDI vide apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 71. Cuncta a Phrygio βέδυ aqua. Quid enim est lavare, nisi aqua abluere vel perfundere? Vocem Phrygiam producit CLEMENS ALEXANDRINUS ex Orpheo & Didymo Grammatico Lib. 5. stromatum: *Dicit* (Didymus) *Phrygas aquam vocare* BEDY, *sicut etiam Orpheus:*

Nympharumque BEDY *promanat limpida lympha.*

Ill. LEIBNITIO in Gloss. Celtico *baden* est aqua profluente ablui, ubi vadum, a Celtico *bait* vadum. Mihi Phrygia origo magis probatur. A *baden* rursus fit *bad* lavacrum.

BADEN, luere, *ausbaden* satis pati, pœnas pendere pro crimine. Verbum paucis Dial. usitatum, factumque ab Anglosax. *bot*, *bote* compensatio, satisfactio, emendatio per pœnam. Confer *büssen*.

BÆHEN, fomentare, *bæhung* fomentum, *gebæhet brot* panis tostus. VEREL. in Ind. *bakast* se calefacere. Græcis βάω est caleo. Inde fortasse Latinis *bajæ* thermæ, & nobis *bæhen* fomentare, facere ut caleat.

BÆR, animal, bestia domita & indomita, amplissimo significatu. Vocem ex primitiva Lingua in reliquas fluxisse, & variis deinceps flexionibus & mutationibus affectam, diversis animalium speciebus adhæsisse, probant innumera in omnibus Linguis, si sono credimus, vestigia. Hebræis *par* est bos, *pere* onager, *pered* mulus. Chaldæis *beira* elephas, qui Indis *barre*, Sabinis & Latinis *barrus*, & inde *barrire*, apud MEGISSERUM in Thes. Polyglotto. Arabibus *phar* juvencus, *phirar* pullus ovis, capræ, vaccæ, apud Clariss. HASÆUM in Bibl. Brem. Class. VI. pag. 182. Græcis φὴρ fera, πόρις vitulus, βάρα pecora, βάρηον ovis, apud HESYCHIUM ex ejusdem observatione. Huc etiam spectant eodem judice Latina, *fera*, *verres*, *aper*, *porcus*, *vervex*, qui & *berbix*, unde Gallis *brebis*, item *veredus* & alia: nec non Hungaricum *barom* jumentum, & Bohemicum *beran* agnus. Similis confusio dominatur in Dialectis nostris tam recentibus quam antiquis. Anglosaxonibus *bar* est verres & aper, *bera* ursus, *bearh* majalis, *færh* porcellus, *farr* aper. Germanis *bær* verres & ursus, *eber* aper & verres, *farren* boves, *barch*, *borch*, *bork* porcus, *perd* equus. De Francis, Belgis & Anglis videbimus, ubi singula erunt excutienda. Nec mirum videri debet, tot diversa sono confundi. Nam hoc in aliis quoque nominibus usu venit apud omnes fere gentes. Græci & Latini aprum & hircum miscent in nominibus κάπρος & *caper*. Cambris *ewig* est cerva, Latinis *ibex* rupicapra. Nec verisimilitudine destituuntur, qui *elephantum* Græcis sic vocatum putant ab Heb. *alluph* bos.

bos. Nam & Italia, quum primum vidisset elephantos Pyrrhi Regis bello in Lucanis, eosdem *boves Lucas* appellavit, & dentes eorum *cornua*, teste PLINIO in Hist. Nat. Lib. VIII. 6. Græcis ὄρνις est avis, Germanis *arn* aquila. Latinis *picus* & *pica* sola terminatione, *lupus* & *vulpes* sola literarum transpositione distinguuntur. Quid dicam de *caprea* & *capra*, de *hinnulo* & *hinno*, de *cato* & *catulis*, de *bubone* & *bufone*, aliisque pene indiscretæ similitudinis vocabulis? Eandem confusionem observare licet in regno Plantarum. Græcis ἄπιος est pirus arbor, Germanis *appel* fructus arboris, nec ejusdem, sed mali: Latinis *pomus* species arboris, Germanis *baum* quævis arbor. Cambris *derw* quercus, Anglosaxonibus *triw* arbor, non quercus. Vides, quam difficilem provinciam suscipiat is, qui in ista rerum & verborum confusione, de singulis rationem reddere præsumit. Sensum generalem in voce *bær* HASÆUS ducit ex fonte Hebræo simili Germanico *bæren* parere, sic ut *bær* nihil aliud sit quam animal vivum, pariens, fœcundum.

BÆR, ursus. Anglosax. *bera*, Angl. *bear*, Belg. *beer*, Danis & Suec. *biörn*, Scandis prioribus *biarn*. NOTKERUS Psal. XLVI. 1. *perin* ursi. VEREL. in Ind. *biarn dyr* ursus, *biarneilur* ursinus calor, quo præditi quidam, frigus etiam intensissimum non sentiunt. JUNIUS in Observ. ad Will. pag. 178. ducit a Gr. βυρσὸς hirtus, villosus, quo modo Latinis quoque *ursus* creditur sic appellari quasi *hursus*, pilis horrens. Certe HESYCHIUS βυρσὸν exponit δασὺ, pilosum, villosum. Ab hac fera florentissimam Helvetiorum urbem BERNAM, cum forte conditori sylvam cædenti occurreret, nomen accepisse ferunt. Et hanc urbem ejusque originem & appellationem ante oculos habuisse SUIDAM in voce Βηρύνιον, existimat doctissimus HASÆUS. Quid nobis videatur de *Berunio* Suidæ, vide in *bar* vir.

BÆR, porcus, silvestris & domesticus. Gloss. Æ.f. in nominibus ferarum: aper *wilde bar*, verres *tam bar*. Quidam hunc significatum derivant a Gr. βαρὺς gravis, ponderosus, puta ob pinguedinem.

BÆR, porcus sylvestris, Lat. *aper*, Anglosax. *bar*, *bare*, & inde *bar-spere* venabulum, apud Lexicographos. Quod imitantur Angli in *bore*, *boar*, & *bore-spear*. Hodie utimur composito *eber*, quod vide.

BÆR, porcus domesticus, integer & non castratus, Lat. *verres*, Saxon. *ber*, Longobard. *pair*, Lat. Barb. *verrus* in Lege Sal. a Carolo M. emendata Tit. II. 12. Lex Longobard. Lib. I. Tit. XXV. 47. *Si quis verrem alienum furatus fuerit - - - - qui dicitur* SONOPAIR. Cangius in voce Lectorem remittit ad *son* grex. Recte. Nam *sonopair* est verres gregarius, ut ostendi in *Sen* grex. In Statutis Hamburgensibus, Lubecensibus, Brunsuicensibus, Bremensibus, idem animal passim vocatur *beer*, & summopere cavetur, ne noxam dentibus suis faciat, aut si fecerit, ut damnum a Domino resarciatur. Westphali etiamnum vocant *bær*, quod Germani superiores extendunt in *beier*. Hic sensus duci potest a *bar* vir, quia verres est porcus saliens & mas suum. Similem nomenclaturam vide in *wider* aries. PLUTARCHUS verrem vocat βέῤῥην, non quod βέῤῥης sit vox Græca, sed quod vocem Latinam aliter exprimere non poterat. Locum Plutarchi emendat & restituit Franc. FABRICIUS Marcoduranus in Historia M. Tullii Ciceronis ad annum Ciceronis XXXVII. Denique & hoc observari meretur ab antiquitatis studiosis, quod idem animal prisca Francorum lingua dicitur *warn* & *wern*, sed ex alio fonte, ut infra ostendi in *Warnio*.

BÆR, majalis, porcus castratus. Anglosax. *bearh*, *bearg*, *bearug*, Angl. *barrow-hog*. HASÆUS, quem supra laudavi, non dubitat, quin hujus vocis rudera extent in Latinorum *perna*, i. e. caro suilla, ut & in vocibus βορθαγοροσκία & βορτακεῖ, quarum priorem per χοίρεα κρέα, suillam carnem, & alteram μικροὺς χοίρους, i. e. porcellos, explicat HESYCHIUS. Sed hæc nunc mitto, quia parum faciunt ad originem Saxonicæ vocis declarandam. Propius est, ut *bær* ducatur a πηρὸς mutilus, verbi πηροῦν mutilare. Nam ob eandem causam porcus castratus vocatur *bork* & *majalis*, & aries castratus *hammel*.

BÆR, gestatorium quodcunque, *tragbær* feretrum ex perticis oneri ferendo factum, *fisch-bær* rete quo pisces portantur. Ita Suevi Trans-Danubiani, vel saltim municipes mei in Algovia, prisci sermonis Alamannici tenaces. Franci eodem sensu dicunt *para*. Gloss. Pez. gestatorium *para*. Differt a *bar* feretrum exequiale, sicut genus a specie.

BÆREN, ferre, portare. Verbum antiquissimum, & a Scythis, ut videtur, proseminatum, quod Persice effertur *borden*, Græce φέρειν & φόρειν, Latine ut supra, Gothice *bairan*, & in præt. imp. *bar* portabat, Joh. XII. 6. Anglosaxonice *bæran*, *beran*, & in imperf. *bær*, ibid. Francice *beran*, *peran*, *biren*, *buren*, Scandice *bera*, *bæra*, Anglice *to bear*, Sorabice *beru*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XX. 4.

Unz ih bin hiar in uuorolti
So bin ih lioht beranti.
Donec ero in hoc mundo,
Ero lucem ferens.

Inde composita Anglosaxonica, *dead-bære* mortifer, *bær-man* portitor, bajulus, *bær-disc* ferculum, & alia bene multa, a notione ferendi manifesto desumpta. Hodie *bæren* Saxonicæ Genti, sed inferiori, unice proprium est, dum apud reliquos Germanos fere exulat, etiamsi lingua superioris Germaniæ absque hoc vocabulo intelligi non possit. Nam ab illo fiunt & derivantur,

bar,

bar, terminatio in compositis innumeris, ferendi significatu pollens, ut demonstravi in PROLEG.
bær, gestatorium, Dial. Suev.
bar, feretrum.
bær-muter, matrix, quæ fœtum gestat, quasi mater ferens.
baret, mitra, gestamen capitis.
bürde, onus.
pferd, equus, feretrum animatum.

Vide singula suis locis. Ad hanc cognationem spectant quoque exotica,
ber, terminatio Persica in multis compositis, ferentem significans, unde *beigam-ber* propheta, novi aliquid ferens. Cum quo conferendum *namwar* celebris, nomen inclytum ferens, in Præf. ad Germ. §. XVII. Item *bar* onus, in Lexico Turcico CLODII, pag. 487.
bar, *baris*, cymba qua mortuus effertur. Vox Ægyptia apud HERODOTUM Lib. II. cap. 26. & DIODORUM SICUL. L. I. pag. 61. & forte a Scythis proseminata, quos aliquando Ægyptum tenuisse, JUSTINUS refert.
Φῶρ, bajulus, servus ab onere ferendo.
Φέρετρον, capulus quo mortuus effertur.
βάσις, pes columnam vel statuam ferens, quasi *βάρις*.
feretrum, idem quod *Φέρετρον*.
ferculum, spolium quod in triumphis fertur.
vipera, anguis virus ferens.
veredus, equus ab onere ferendo, nisi malis referre ad *faren* vehere.
fur, idem qui *Φῶρ*.
verna, idem qui *fur*. Et alia innumera.

BÆREN, per synecdochen generis significat quantum potest, *attollere, auferre, proferre* &c.

BÆREN, levare, attollere. Gloss. Pez. vade *puri dih*. Id est, leva te hinc. Gloss. Boxh. *ufburrenti* attollens. WILLERAMUS Cap. IV. 16. *bure dich nortwint* surge aquilo. Hodie superat apud Belgas, quibus *beuren* tollere, attollere, *beur dat op* leva hoc in altum, *sterk in t' beuren* validus in levando.

BÆREN, tollere, auferre, sumere. Sorabis *beru*, apud FRENZEL. in Orig. Sor. pag. 1. qui tanquam consonum adducit Heb. *baar* sustulit.

BÆREN, proferre, producere. Actio terræ & plantarum. Inde Gothis *akran bairan*, & Anglosaxonibus *blæda beran* fructus ferre, in Evangelio utriusque Gentis Joh. XV. 4. Similia habent Franci. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XXIII. 29.

> *Ubil boum birit thaz,*
> *Thaz imo ist io gislahtaz.*
> Arbor mala profert id,
> Quod naturæ suæ consentaneum.

Inde Anglosaxonibus *wæstm-bære* fructifer, Alamannis *bernd baum* arbor frugifera, in Jure Prov. Cap. 357. Gothis *bagme unbairandane* arbor sterilis, Luc. III. 9. Hodie quidem cessat, relictis tamen prisci usus vestigiis. Nam ab hoc verbo habemus, *ber* bucca, fructus arboris vel plantæ, *börde* tractus fertilis, & alia.

BÆREN, parere, parturire. Actio mulierum. Gothi delectantur composito *gabairan*. Sed & simplici usos esse, testantur derivata, *baura* natus, Luc. VII. 28. *frambaura* primogenitus, Luc. II. 7. *berusjos* parentes, quod nonsolum de patre sed etiam de matre dicitur Luc. II. 27. Joh. IX. 23. Anglosaxonibus quidem *cennan* est parere, sed & *boren* natus, & *byrd* nativitas. Et hic verbi sensus apud Francos ubique obvius est. OTFRIDUS Lib. I. Cap. V. 45.

> *Thu scalt beran einan*
> *Alauualtentan.*
> Tu paries omnipotentem.

TATIANUS Cap. V. 13. *uuirdun taga gifulte thaz siu bari*, impleti sunt dies ut pareret. Cap. CCL 3. *salige sint unberente, inti uuambun thie thar ni barun*, beatæ steriles, & ventres qui non pepererunt. Quibus consentit Lat. *parere*. Olim deduxi a *bar* conspicuus, quia parere est in lucem edere. Sed nunc aliter censeo. Nam *bæren* est fructum proferre & fœtum producere, & ideo a reliquis significatibus non avellendum. Hodie utimur compositis *gebæren*, *geburt*, & similibus, quorum antiquitatem infra demonstravi.

BÆREN, gignere, procreare. Actio virorum. Sensus Francis præcipue familiaris. OTFRIDUS Lib. I. Cap. III. 13. de Adamo:

> *Buenter in uuorolti*
> *Uuas er liut beranti.*
> Habitator mundi
> Procreabat homines.

TATIAN. Cap. V. 1. in Genealogia Domini: *Abraham gibar Isaken, Isak gibar Jacoben*, Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Jacob. Inde Gothis *barn* gnatus, *berusjos* parentes, & Longobardis *fara* generatio, quæ originem suam ad utrumque parentem referunt. Inde Latinis *veretrum* membrum genitale, & Germanis *farren* boves genitores. Quibus convenit, Heb. *bara* creavit, procreavit, produxit. Ante ducentos annos idem verbum adhuc de viris dicebatur. MATHESIUS de Philippo Melanchtone: *Diss ist die selige schwartze erde, die Gott auch zum geistlichen bergwerck und schmeltzen versehen, und von eim choresch und büchsengiesser geboren ist.* Conc. XVI. de vita & Script. Luth. pag. 206. Hodie non amplius utimur hoc sensu, forte quia durum visum recentioribus, ut idem verbum ad utrumque sexum extendatur. Sed meminisse debemus, quod *parere* etiam apud Latinos de viris usurpetur, sicut *τίκτω* apud Græcos, & inde *parens* a *pario*.

BÆRN-HÆUTER, notum convicium, sed ignoti significatus. CLUVERIUS in Germ. Ant. Lib. I. Cap. ult. interpretationem vocis petit ex moribus Germanorum, de quibus

bus TACITUS: *Quotiens bella non ineunt, multum venatibus, plus per otium transigunt, dediti somno ciboque.* Hinc illi contumelia *bærnhæuter* nihil aliud significat quam ursinarum pellium incubitorem, a *bær* ursus, & *baut* pellis. Et ne tantæ rei memoria intercideret, Germanos illos somno sepultos æri incidi curavit, quæ inter icones duodecima. Verum cum pauci semper essent in Germania ursi, & alias verisimilius sit, priscos illos ignavos textis vimineis incubuisse, propter proverbium *he is komen van der matten upt stro:* Hinc GERARDUS MEIERUS, Theologus quondam Bremensis, maluit dicterium componere ex *bær* porcus, verres, & *hüter* custos, sic ut *bærnhæuter* sit subulcus, sive custos porcorum. In qua etymologia, ingeniosa sane & probabili, LEIBNITIUS nihil desideravit, nisi ut ostendatur, nomen reapse usurpatum pro custode porcorum. Vide Collectanea Etymol. ECCARDI pag. 309. & 312. Quænam sententia alteri præferenda sit, ex lingua Germanica nemo facile definiverit. Tanta enim est ejus circa hoc & alia convicia ubertas, ut, si quis animum ab ursis & porcis abducere velit, novam eamque commodam interpretationem facile reperturus sit. Quid obstat, quo minus *bærnhæuter* dicatur miser & inops, qui non habet unde cutem tegat, vel fortunæ culpa, vel sua, a *bar* nudus, & *haut* cutis? Quemadmodum enim a *barfuss* nudipes, factum est *barfüsser* discalceatus: ita a *barhaut* cuticula male tecta, haud dubie formari potuit *barhæuter*, eo quo dixi sensu. Dicitur alias *kalmæuser*.

BÆRWOLF, homo-lupus. A *bar* vir. Saxonice *wer-wolf* quod vide.

BÆTZE, canicula, canis fœmina. Anglosaxon. *bicce*, Angl. *bitch*, Gall. *bichon*. Forte a cursitando. Nam Sorabis *bizu* vel *bischu* est currere, cursitare, fugam capere, *bih* cursus, teste FRENZELIO in Orig. Sorab. pag. 5. Et hinc quoque duci potest Gallicum *biche* cerva, cursor nemorum, unde Latino-Barbaris *bissa* apud CANGIUM. Potuit hæc vox Gallis communicari ab Alanis, qui sæculo V. Valentinæ urbis deserta occuparunt, teste PROSPERO in Chron. Ex eodem fonte videtur manasse, quando ursa Helvetiis dicitur *bætze*. Nam genera solent confundi.

BAG, omne tortile. A *biegen* flectere, torquere. Usum vetustatis vide in *bug* circulus.

BAG, lis, contentio, *bagen*, contendere. Gloss. Boxh. *paga* lis. Gloss. Pez. contentiones *pagun*. Glossa Juniana in Obs. ad Will. pag. 61. *liutpaga*, *heimstrit* seditio. TATIAN. Cap. XXXI. 4. *in strite bagen*, judicio contendere. Forte a Gr. *μάχη* pugna. Labiales permutari, quid magis obvium?

BAGAUDÆ, colluvies quondam rusticorum seditiosorum in Gallia, sic dicta, a *bagad* turba, turma, grex, voce apud Cambros & Armoricos adhuc residua, quod miseri illi, & nimiis Romanorum exactionibus ad desperationem compulsi, turmatim in solitudinibus, & locis situ munitis, ad perpetranda latrocinia coirent. Alii ducunt ab Heb. *boguedim* rebelles. Sed hanc BOCHARTI conjecturam repudiat illustris & diligens Glossator CANGIUS, (1.) quia rebellio in ipsa voce non continetur, sed aliunde cognoscitur, (2.) quia vox Gallica est, & ab incolis Galliæ inventa, teste Aurel. Victore, (3.) quia Armorici, prisci sermonis Gallici custodes, etiamnum quamvis multitudinem sive hominum sive pecudum *bagat* vocant. Qua in re videntur imitari vocem Græc. *μέγαθος* magnitudo, a *μέγα* multum. Nam labiales M. & B. solent permutari. Nomen primo auditum est in Gallia Diocletiano & Maximiano imperantibus, postea aliquandiu intermissum, imperante Honorio Galliam denuo afflixit, tandemque ex Gallia in Hispaniam transiit. De causis Bagaudicæ defectionis egregie disserit SALVIANUS Presbyter Massiliensis Lib. V. de Gubernatione Dei.

BAIEN, lixivio imbuere. V. *beuchen*.

BAIZEN, incitare, instigare, impellere ad agendum, consilio aut adhortatione. Francis *beitan*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. IV. 21. de Diabolo primi hominis seductore:

Thi er in themo eristin man
mit sinen luginon geuuan,
Mit spenstin si es gibeitta,
Joh zi altere firleitta.
Quos ille in primo homine
Mendaciis suis subjugaverat,
Suggestionibus incitaverat,
Et ad defectionem seduxerat.

Plura ejusdem scriptoris testimonia dabit cel. SCHERZIUS in notis ad hunc locum, cujus observationi etiam hoc debemus, quod *altere* in loco Otfridino non altare, sed defectionem significet. Vera & antiquior verbi forma est *wetzen* incitare. B. & W. sunt literæ ejusdem instrumenti, & in ore vulgi facile permutantur.

BAIZEN, incitare canes vel falcones venandi causa. VEREL. in Ind. *beita* incitare falcones aut canes venaticos in prædam, *han sat a haugu huorn dag, oc beitti thadan hauki sinum*, in tumulo consedit quotidie, indeque falconem suum in aves incitavit, *beita biorn* ursum canibus persequi. HINCKELMANNUS in Alcorani sui præfatione originem verbi petit ab Arabico *bas* falco, cujus pluralis *bizan*, sic ut *baizen* proprie sit falconem in ardeam immittere, hoc interim supposito, Germanos rem falconariam ab Arabibus accepisse, quod nescio an verum sit. Et alioqui ex ante dictis manifestum est, sensum ab instigatione ad venationem translatum esse. Et hanc translationem apprime convenire tam canibus quam falconibus, res ipsa docet. Hinc etymon Arabicum, quod falconibus tantum inhæret, ingeniosum magis quam verum videtur, etiamsi usus hodiernus HINCKELMAN-

CKELMANNO faveat. Hodie enim *baizen* non nisi de aucupio dicimus. Inde *reiger-baize* aucupium ardearum, *hüner-baize* aucupium perdicum, *vogel-baize* aucupium per falcones.

BAL, rotundus. Vide *bol*, & confer *polster*.

BAL, non bonus, pravus, perniciosus. Gr. φαῦλος, Lat. *malus*. Haud obscura inter se cognatione, quia B.F.M. sunt literæ ejusdem instrumenti. Inde Francis

fal-tho, maleficium, vox Malebergica, in Lege Sal. Tit. XXII. 1. 3. observante ECCARDO in notis ad locum.

palotati, maleficia, in Glossa antiqua apud JUNIUM Gloss. Goth. pag. 81.

balmund, pravus tutor, vox Carolina in diplomate pro Monasterio Augiæ, unde Belgis remansit *balmonden* male tueri rem pupilli, apud KILIAN. in Etymologico.

Plura cognata vide in *fallen* deficere. Hodie videtur superare in *ballast* saburra, malum onus, allegorice homo nauci, inutile terræ pondus. An huc spectet appellativum *ballomer*, postea inquiram in *mar* princeps.

BAL, malum actionis, scelus, flagitium. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXVI. 45.

Uuanta tho iz martun
Thiu then balo datun.
Ipsi enim narraverant
Qui scelus perpetraverant.

Inde Francis *balauue* malitia, piaculum, *balauuigo* scelestus, *unbalauuigo* innocens, & similia apud SCHILTERUM in Glossario.

BAL, malum passionis, dolor, cruciatus, & similia, amplissimo sensu. Inde Cambris *ball* & *mall* pestis, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Francis *palo* pernicies, apud JUNIUM loc. cit. Anglosaxonibus *wol* pestis, labes, lues, *wolberend* pestifer, apud SOMNER. in Dict. AS. Scandis antiquis *bol* adversitas, nocumentum, *bolmenni* qui omnibus damna & nocumenta affert, apud VEREL. in Ind. Islandis *bol* dolor, apud STIERNHIELMIUM in Gloss. Ulph. Goth. pag. 22. Quibus simile est Arabicum *wail* væ, malum, calamitas. Ab hoc substantivo oritur

Gothis *balwjan* torquere, Matth. VIII. 29. & *balwei* tormentum Luc. XVI. 23. quod imitantur Franci in *baluwe* afflictio, apud TATIAN. Cap. XXXVIII. 8.

Scandis antiquis *bolva* imprecari, maledicere, & hinc rursus *bol* & *bolvan* diræ & imprecationes; Unde formula imprecandi *bol oc bal brenni ban*, maledictio & pyra ipsum consumant. Cuncta apud VERELIUM in Ind. Germanis *feller* pestis, calamitas, apud STILERUM, *belfern* contendere maledictis.

BALBIER, tonsor, rasor barbæ. Rectius Persæ *berber*, Galli *barbier*. Est enim a Lat. *barba*. R. & L. sunt literæ permutabiles.

BALD, confisus & confidenter. Gloss. Lips. *baldo* fiducialiter. Gloss. Boxh. *baldlibho* confidenter. Belgæ dicunt *bout*, & inde *bout spreken* cum fiducia & animositate loqui. Quod possit esse a πείθω fido, confido. Unde ergo litera L. in reliquis Dialectis? Responderi potest ab epenthesi: nisi forte *bald* sit a Lat. *validus*, quod multis placere video. Quicquid sit (nam hactenus hæreo), *boud* & *bald* oportet esse cognata, quia in vetustissimis Dialectis, ut ex *nominibus propriis* mox patebit, promiscue usurpantur. Interim hic primus vocis significatus, qui postea ad *constantes*, *fortes*, *audaces*, & omnes viribus suis fretos, translatus est.

BALD, audax, fortis, viribus fretus. Anglosaxon. *bald*, *beald*, Franc. & Alam. *baldo*, *paldo*, Angl. *bold*. Ital. *baldo*. VERELIUS in Ind. *balldr* elatus, potens. Quibus consonat Lat. *validus*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VIII. 59.

Gibabet iuuih baldo,
Bin ih giuuisso selbo.
Estote intrepidi,
Ego sum ipse.

Et Cap. XXVI. 97.

Job thurub sine smerza
Uuir habetin baldaz herzan.
Ut per dolores ejus
Haberemus cor intrepidum.

Inde Francis *baldi*, *beldi*, audacia, confidentia, præsumptio, apud eundem Lib. IV. Cap. XIII. 59. & Cap. XXI. 28. Delectantur hoc sensu Majores nostri, audax Japeti genus, in NOMINIBUS PROPRIIS, quæ miram inde lucem & ornamentum accipiunt. Cujusmodi sunt

BALTHÆ, stemma nobile apud Gothos, ab audacia & fortibus majorum factis sit dictum. JORNANDES de reb. Get. Cap. 29. *Ordinant super se Regem Alaricum, cui erat post Amalos secunda nobilitas, Baltharumque ex genere origo mirifica, qui dudum ob audaciam virtutis Baltha, id est, audax, nomen inter suos receperat.*

BAUTO, fortis, audax, intrepidus. Nomen Franci nobilis & belli Ducis in exercitu Gratiani, apud ZOSIMUM Lib. IV. Cap. 33. In compositis dicitur *baudes*, *baudus*, & *badus*, absque L. in medio vocis. *Bout* Belgicum esse vidimus.

HERIOBAUDES, bellipotens, bello intrepidus. Vide *wer* bellum, ubi idem nomen recurrit.

GENOBALDUS, vir audax, a *gun* vir. Unus ex Ducibus Francorum Valentiniani ævo, apud Greg. Turonensem Lib. II. Cap. 9.

GENOBAUDES, eadem notione. Ita quidam legunt apud Gregorium pro *Genobaldus*.

GUNDIBALDUS, bello ferox, bellipotens, a *gund* bellum. Rex Burgundiæ apud eundem Lib. II. Cap. 28. Editio Quercetani habet *Gundobadus*, quod idem.

BALDOMERUS, audacia celebris. Pater Theodorici R. Italiæ, secundum Da-

mascium

mascium in vita Isidori Philosophi apud PHOTIUM.

BALLOMARIUS, pro *Baldomarius*, per syncopen literæ D. priscis valde usitatam, audacia celebris. Nomen Regis Marcomannici apud Petrum Patricium in Excerptis de legationibus.

BALDUINUS, fortiter dimicans, non audaciæ amicus, ut quidam magni nominis, quamvis inepte. A *winnen* certare.

WINIBALDUS, eadem notione. Extat apud Goldastum in Indice.

WILLIBALDUS, valde audax. A *viel* valde. Extat ibidem.

WILLIBOLDUS, eadem notione. Ibidem.

LEOPOLDUS, audax instar leonis.

BOLDUS, audax, fortis, strenuus.

Plura non addo, quoniam ex his judicium ferri potest de absentibus, saltim a peritis.

BALD, mox, brevi. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VIII. 61.

So Petrus thaz tho gisah,
Fon themo sciff er zimo sprah,
Gruazta baldo, ih sagen thir thaz,
Then meistar, so er giuuon uuas.

Quod ubi vidit Petrus, alloquitur Dominum de navi, & mox salutat eum pro more. HELVIGIUS deduxit a Lat. *valde*, præter necessitatem. Nam ab initio fuit adverb. qualitatis significans *fortiter*, *alacriter*, postea qualitatis, quia breve tempus motui incitato simile est.

BALDEN, audere, audacia vel fiducia præsumere. Gloss. Keron. præsumere *erpalden*. Quemadmodum a *kün* fit *erkünen* audere, ita a *bald erbalden*; quod etiamsi olim frequentissimi usus fuerit apud Francos & Alam. hodie tamen obsolescit.

BALDACHIN, umbella, umbraculum. Ital. *baldachino*. Plerique CANGIUM secuti pannum Babylonicum interpretantur, quod Babylon hodie *Baldach* nominetur, & Babylonii in aulæis texendis præcipui sint artifices. Atqui Babylon hodie non *Baldach*, sed *Bagdad* dicitur. *Baldach* autem est tectum sericum, manifesta compositione ex *dach* tectum, & *pali* sericum, quod hodie perennat apud Cambros, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Postea sensus ab umbellis ad omnia tegumenta serica, etiam ea, quibus corpus tegitur, translatus est. Testimonia habes apud CANGIUM in voce *baldakinus*.

BALEI, jurisdictio, præfectura, administratio, Latino-Barbaris *Balia*, *Ballivia*, *Bajulia*, apud CANGIUM in Glossario, Gallis *baillie*. Medio ævo *bajulare* dicuntur, nonsolum qui pupillum sustinent, sed & qui partem oneris publici in obeundo quocunque munere gerunt. Hinc a *bajulando* primo factum *bajulia*, mox per metathesin *balivia*, tandemque per syncopen *balia*, unde Gallis *baillie*, Germanis *balei*. A *balivia* porro est *bailif* præfectus.

BALG, proprie est tegumentum rei naturale, & ejusdem originis ut *fell* pellis. Litera G. in fine vocis non custoditur ab omnibus Dialectis, & salvo atque integro sensu adesse & abesse potest. Dicitur nonsolum de leguminibus, sed etiam de animalibus, sive totum animal tegat ut *pellis*, sive intestina tantum ut *venter*. Metonymice usurpatur de *sacco*, quia ex corio animalis præparatur.

BALG, vaginæ leguminum. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bul* folliculi seminis lini, *ballasg* nauci, folliculus fructuum. SOMNER. in Dict. AS. *bean-bælgas* siliquæ. Quibus conveniunt *follis* & *folliculus* apud Latinos. Inde nobis *bælglein* sunt omnium leguminum & fructuum pelliculæ, cuticulæ, membranulæ, & *abbelgen* detrahere cuticulam.

BALG, pellis, corium, exuviæ animalis. VEREL. in Indice ad Herraudsfaga: *belg* pellis. Idem in Indice Scytho-Scandico: *bælg-skinn* corium bovinum. Inde composita *fuchs-balg* pellis vulpina, *wolfs-balg* pellis lupina, &c.

BALG, venter, uterus. Cambris *bol*, *boly*, apud BOXHORN. loc. cit. Anglis *belly*, Belgis *balg*, Latinis *bulga*. LUCILIUS in Fragment. *Ita ut quisque nostrum e Bulga est matris in lucem editus.* Hodie videtur superare in convicio *buren-balg* venter mercenarius, quod dicitur de prostibulis.

BALG, saccus e corio, sive crudo & piloso, sive subacto. Vox Celtica antiquissima, Gallis, Britannis, Gothis, Saxonibus, & Francis usitata. Festus: BULGAS *Galli saccos scorteos appellant.* Ælfricus in nominibus vasorum: bulga *hydig fæt*. Id est, vas coriaceum. Boxhornius in Lex. Ant. Brit. *bwlan*, *bwlgan*, *bolgan* bulga. Somnerus in Dict. Anglosax. *bælge* bulga, *metebelg* mantica. Verelius in Indice: *bælg* saccus, *i bælg binda* in sacco includere, *belgr* sacculus, *belgur blasin* uter vento inflatus. Gothis *balgeis* sunt utres Luc. V. 37. *matibalg* pera Luc. IX. 3. quasi saccus escarius, a *mats* cibus. Similiter & Francis *belgi* sunt utres. TATIANUS Cap. LVI. 8. *nioman sentit niuuan uuin in alti belgi*, nemo mittit vinum novum in utres veteres. Et mox: *niuuan uuin in niuua belgi zi sentenne ist*, vinum novum in utres novos mittendum est. Inde Græcis inferioribus βολγίον, sed & superioribus μόλγος, quia B. & M. permutantur. Hodie superat in composito *blase-balg* follis, quasi saccus sufflans. Extat & diminutivum Gallicum *bougette*, sed vitiatum ex antiquiori *boulgette*, vel Italico *bolgetta* bulgula, sacculus, quod est a *bolgia*, quo Itali etiamnum utuntur.

BALG, marsupium, crumena, sacculus e corio. Gr. βολγίδιον, Lat. *bulga*. NONIUS: *Bulga est omnis folliculus, quam & crumenam veteres appellarunt: & est sacculus ad brachium pendens.* LUCILIUS Sat. Lib. 6.

Bulgam

Bulgam & quicquid habet nummorum, secum habet ipse,
Cum bulga cœnat, dormit, lavit: omnis in una
Spes hominis bulga - - - -

BALG, stomachus, Dialecto Belgica, quia parvus saccus, ut *ventriculus* parvus *venter*.

BALG, matrix, vulva. PEROTTUS apud Martinium in voce *bulga*: BULGAM *aliquando pro vulva, hoc est, matrice posuere: & e contrario vulva pro sacculo ponitur*.

BALG, scortum. Cambris *ysilog*. Quidam derivant a Gr. παλλακὴ concubina, vel a Lat. *pellex*. Alii convicium domi natum arbitrantur. Quos inter PEISKERUS scortum sic nominari censet, quasi pellem subactam, quia mulieres impudicæ crebra exercitatione ita subactæ induratæque sunt adversus Venerem, ut possint vel *tauri ruentis in venerem tolerare pondus*. Alii fortasse similitudinem ducent a pellibus, quibus veteres somno ciboque dediti incumbebant. Alii in ventre prostituto invenient, quod sacco simile sit. Sed his similibusque nolo ingenium meum exercere.

BALG, infans, *wechsel-balg* infans suppositius. VEREL. in Ind. *bælgmord* infanticidium in utero materno, vel suffocatio fœtus in utero. MARTINIUS in voce *bulga* existimat, puerum & puellam per contemtum ita vocari. Quod nescio an cum Glossa Vereliana consistere possit. Potius *balg* idem est quod Dorica lingua πάλληξ, i. e. pupa vel pupulus.

BALGEN, irasci. Sensus verbi antiquus. SOMNER. in Dict. Anglosax. *belgan, abelgan, abelgian, gebelgan* irasci, ringi, indignari, *gebelge, gebelh* ira, iracundia, indignatio, *balgen-mod* iracundus. Gloss. Lips. *belgon* irasci, *belgon sal* irascetur, *bilgis tu thi* irascere, *farbelgeda* exacerbavit, *irbelgedon* exacerbarunt. TATIANUS de Herode Cap. X. 1. *balg sih barto*, iratus est valde. Gloss. Boxh. *abulghiger* furiosus, *ghibulahtiger* ferus, iracundus. Gloss. Keron. iram *aabulkii*, iracundiæ *abulkii*, iratus *erpolganer*. Similiter & OTFRIDO ira Dei dicitur *Gotes abulgi* Lib. II. Cap. XIII. 76. in quo composito *a*. initiale significatum auget. Hodie superat apud Belgas, quibus *belgen* est offendi, *verbolgen* iratus, *verbolgentheit* iracundia. Sicut Latinis a *stomachus* fit *stomachari*, ita antiquis a *balg* stomachus formatur *balgen* & *belgen* irasci, quia ira ob effusionem bilis maxime sentitur in stomacho. Quamvis etiam Græcæ originis esse possit, a φλέγεσθαι uri, quia irasci est incendi & ardere. VIRGIL. Æn. 9. *Ignescunt iræ & duris dolor ossibus ardet*. BELGAS veteres, cum forte essent homines præ cæteris Germanis iracundi, & levissimarum rerum tragici exaggeratores, ab ingenio feroci & iracundo nomen accepisse, Belgarum doctissimi HADRIANUS JUNIUS, ABRAHAMUS MYLIUS, aliique opinantur, quamvis adversante CLUVERIO, qui etymon *Belgarum* e Gallico vel *Wallico* nomine petit, quod trajecto Rheno (erant enim teste CÆSARE e Germanis oriundi) terram Gallorum occupassent, Lib. III. Germ. Ant. Cap. 3. Sed de Belgico nomine videbimus alibi. Interim iracundiam Germanorum passim notant Scriptores antiqui, & præcipue JOSEPHUS Lib. XIX. Antiq. Jud. Cap. 1. & Lib. II. de Bell. Jud. Cap. 16. ubi Germanos vocat *homines natura iracundos*, & indignationes illis tribuit *vehementiores feris*.

BALGEN, jurgari, & locum verberibus aut vulneribus ex jurgio quærere, *balger* vitilitigator, qui ob quamvis levissimam causam (præsertim inter pocula) per aliena pericula in suum ruit, quique sæpe offensus non est, dum offensum se simulat, *gebælge* jurgium. Vitium detestabile, & priscis Germanis inprimis proprium. DIODOR. SICUL. Lib. IV. Cap. 28. *Inter ipsas quoque epulas, causa ex jurgio quomodocunque arrepta, insurgere, & ex provocatione nihili vitæ jacturam æstimantes, inter se digladiari solent.* TACITUS Cap. 23. de M. G. *Crebræ, ut inter vinolentos rixæ, raro conviciis, sæpius cæde & vulneribus transiguntur.* Hinc jurgium Germanicum apud exteros in proverbium abiit, inprimis apud Gallos, quibus ejusmodi dissidium vocatur *querelle d' Allemand*. Germani hodierni non sunt adeo feroces: delectantur tamen prisco more in comœdiis, in quibus amicitiæ plerumque verberibus finiuntur.

BALKE, trabs. Vox a Francis relicta. TATIANUS Cap. XXXIX. 6. *senu balco ist in thinemo ougen*, ecce trabs est in oculo tuo. Et mox: *arwurph zi eristen balcon fon thinemo ougen*, ejice primum trabem de oculo tuo. Belgæ eodem sensu dicunt *balk*, Sueci & Islandi *bielka, bialka*. Sed in reliquis Dialectis non reperitur. Nam trabs illa, quæ opponitur festucæ Luc. VI. 41. 42. interpreti Gothico dicitur *anza*, Anglosaxonico *beam*. Quidam originem arcessunt ab Heb. *balag* roboravit, quia trabes sunt robur ædium, alii a Lat. *fulcio*, quia fulcimenta. Cur non potius a πελεκᾶν dolare, securi ferire, cum trabs sit lignum dolatum? A Francico *balco* Italia habet *balco* & *palco* contignatio, quia e trabibus, nec non *balcone* opus tabulatum extra fenestram, trabibus e muro progredientibus suffultum, quæ vulgo male derivantur a *palis*.

BALKE, sepimentum ex lignis transversis. Priscis tantum Septemtrionalibus usitatum. VERELIUS in Ind. *balk* sepimentum, *balkabrot* sepimenti destructio.

BALL, tripudium. Truncatum a Gr. βαλλισμὸς, quod est a βαλλίζω tripudio, salto, pedibus plaudo.

BALL, globus, & quicquid globo simile, ut monticuli in manibus, pedibus, natibus. Gloss. R. Mauri: nates *arsbelli*. Inde etiam *feur-ball* globus igneus, *schne-ball* globus niveus, *erd-ball* globus terrestris. Idem

Belgis *ball*, in compositis *reukbal, sneuwbal, zeepbal, drukkers-ballen* &c. Scandis antiquis *bollur*. VEREL. in Ind. *bollur* globus, *bollur jardarinnar* globus terrestris, *bollur jardar bringur* rotundus terræ globus. Quidam derivant a Gr. πιλεῖν, πιλεῖν condensare, constipare. Sed hic sensus magis convenit coactilibus, quam ex æquo rotundis. Propius est *bolen*, πολεῖν, vertere, quod vide.

BALL, globus lusorius, Gr. πάλλα apud HESYCHIUM, Lat. *pila*, Camb. *pêl*, Belg. *bal*, Angl. *ball*, Suec. *boll*, Gall. *bale*, *ballon*, Ital. *balla*, *ballotta*. Quidam deducunt a βάλλω jacio, vel a πάλλω vibro. Sed utraque notio in jaculum magis, quam rotundum illud, quo ludimus, quadrare videtur. Et alioqui sensus a globo in genere ad hunc globum transferri potuit.

BALLAST. v. *bal* malus.

BALLE, sarcina. Cambris *bal* est fasciculus. Utrumque a πιλέω condenso, constipo, constringo. Inde *ballen-binder* palangarius, *einballen* merces compingere, *ausballen* compacta dissolvere.

BALZ, lusus venereus, sed avium tantum. Inde *aurhanen-balz* dicitur de urogallis quando in venerem stimulantur. Radix est *bulen* procari, judice STADENIO in Voc. Bibl. pag. 150.

BAMME, *bomme*, illitum, *buterbomme* butyro illitum. A Gall. *baume* unguentum, vel *embaumer* ungere. Sic ab *ungo* fit *ank* butyrum Dial. Alamannica.

BAMMELN, *bommeln*, tremule moveri. Græcis βαμβαλίζω est tremo, apud MARTINIUM in Cadmo. Utrumque referri potest ad simplicius *beben*, βαμβαίνειν, tremere.

BAN, via plana & trita, *schneban* nives planatæ, via per nives facta, *her-ban* via militaris, *banen* viam sternere. Forte a Francico *ebanon* æquare, quod est ab *eban* æqualis. Gloss. Pez. sternens *giapanonter*. Quid enim est sternere viam, nisi complanare & æquare? JUNIUS tamen ducit a Gr. βαίνω gradior, incedo, in Obs. ad Will. pag. 178. LUNDIUS in animadvers. ad Ind. Verel. pag. 3. *ban* interpretatur locum spatiosiorem, a Suec. *bana* aperire, protendere, quem sequitur STADENIUS. Allegorice dicitur de medio perveniendi ad finem, quia tramiti simile est.

BAN, occisio. Vox Saxonica. SOMNER in Dict. Anglosax. *bana* interfector, homicida, *self-bana* qui se ipsum occidit, *feorh-bana* carnifex, percussor. VEREL. in Ind. *bana* necare, interficere, *bane* cædes, *bani* homicida, *fadur-bani* parricida, *banamadur* auctor cædis. Cuncta Græcæ originis a φόνος & φονέω cædes & occido, quod primus vidit SKINNERUS, sed mox, ceu nimis Criticum, dimisit, quamvis melioribus destitutus. An huc spectet ex hodierno idiomate *wild-ban*, quatenus jus venandi, adeoque & occidendi feras denotat, infra disquiritur in loco.

BAND, fascia, vinculum, ligamen, cujuscunque generis. Persis *bend*, Gothis *bandi* Marc. VII. 35. Anglosax. *bend* ibid. & alibi *bænde*, Franc. *bant*, *pant*. Gloss. R. Mauri apud Diecm. habenæ *pant*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXII. 28. de Barraba: *so lag er thar in banton*, tunc ibi jacebat in vinculis. Belgis, Anglis, & Suec. *band* eodem & latissimo sensu. Unde Gallis *bande*, *bandage*, *bandalette*, Italis *bende*, *bindello*, Germanis *bændel* pro fasciola. Refer ad *binden* ligare. A *band* porro est *bændigen* vinculis compescere, unde VERELIO in Ind. *bandingi* vinculis constrictus.

BAND, vexillum. P. DIACONUS Lib. I. de Gestis Longob. Cap. 20. *Tato vero Rodulfi vexillum, quod* BANDUM *appellant, abstulit*. Gothis *bandwo* est signum Marc. XIV. 44. *gaf sa lewjands im bandwon*, dederat proditor eis signum. Hoc ad signum militare transferri potuit, judice JUNIO in Gloss. Goth. pag. 81. Quid enim est vexillum, nisi signum multorum sub uno ductore certantium? Et quis nescit, quam multa reliqui Germani Gothis, præcipue in re militari, debeant vocabula? Similis appellatio est, quando vexillum dicitur *mark*, h. e. signum. Alii vexillum sic dictum putant a *band* fascia, quod prima vexilla nihil aliud fuerint quam fasciæ, hastis vel perticis alligatæ. Quem morem nonsolum antiquæ imagines, sed etiam veteres Poëtæ videntur indicare. STRICKER in Exped. Caroli M. Cap. V. Sect. 4.

Ein spies nam er in die hant,
Ein weissen Vanen er dran pant.

Contra FERRARIUS vexillum non a ligando, sed a *pandendo* dictum existimat. Sed qualiscunque sit origo vocis, Latino-Barbari inde habent *bandum* & *banderium* vexillum, *bandophorus* vexillifer, signifer, Itali *bandiera* vexillum, *banda di cavalli* turma, Germanis alias *ein fænlein reiter*, posito signo pro re signata. Et huc etiam referri potest dictio Gallica *s'abandonner* emancipare se alicui, & quasi sub vexillum ejus se tradere, si componatur a *band* & *donner*.

BANDE, sodalitium, id est, omnis multitudo, quæ communi quodam nexu & vinculo, sive utilitatis sive jucunditatis, in unam societatem colligatur. Galli videntur inde habere *abandonner* pristinum nexum deserere.

BANDELIER, balteus. Proprie coriaceus, a Belgico *leer* corium, & *band* ligamen. Vox præposteræ compositionis, ut plures aliæ.

BANG, anxius. Proprie constrictus, à Gr. πήγνυμι adstringo.

BANK, collis, tumulus, cumulus, & omnis locus eminens. Græcis πάγος, Anglosax. *banc*, per epenthesin. Inde *sand-bank* syrtes, brevia, tumuli marini a fluctibus congesti. Confer *back* collis.

BANK,

BANK, transfertur ad omnia sedendi & cubandi loca eminentia, quia collibus & tumulis similia sunt. SOMNER. in Dict. Anglosax. *benc* scamnum, sedile, sponda, *bænce* sella, sedile, lectus. Idem Francis *panch*, Belg. *bank*, Angl. *bench*, Dan. *bonk*, Suec. *bænk*, Gall. & Armor. *banc*, Ital. *banco*, Græcis inf. *πάγκος*, Lat. Barb. *bancus*. Glossa vetus apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 151. *panchlabhan* sagma. Islandi rectius & antiquius dicunt *beck*, absque litera N. in medio vocis. VEREL. in Ind. *brudbeck* locus in conviviis honoratior ubi sponsa sedet. Ante ECCARDUM totus Mundus deflexit ab *abacus*, etiamsi in mensa nec sedeamus nec cubemus. Ipse, ut ineptiam hujus etymi evitaret, *bank* deduxit a *bock* caper, quod quatuor pedibus gracilibus, quamvis ligneis, animal illud imitetur; Vel a *bach* tergum, quod sit planities dorsi instar ad sessum habilis. Vide Notas ejus ad Leg. Sal. pag. 79. Mihi persuasum est, alia etymologia præter eam, quæ ex primo vocis significatu desumitur, minime opus esse.

BANK, mensa nummaria, quæ a supputando *rechen-bank*, a commutando *wechsel-bank* vocatur, Italis simpliciter *banco*, opinor ab *ἄβαξ* vel *abacus* tabula supputationis. Inde illis *banco rotto* mensa eversa, & per metonym. damnum ex fuga obærati, & Gallis *banquier* fœnerator, proprie trapezita, mensarius.

BANKART, *bankert*, nothus. STILERUS in Thes. L. Germ. *bankert*, *bankart* nothus, qui non in lecto geniali, sed quovis scamno fortuito a matre conceptus est. Sed fallitur bonus hariolator. Nam *bank* hoc loco significat torum, & *art* vitio affectum ejus rei cui annectitur. Plura ejusdem indolis composita vide in *art* ultimi significatus.

BANKET, convivium. Gall. & Armor. *banquet*, Ital. *banchetto*. Proprie accubitus, consessus, puta ad convivandum, a *bank* scamnum.

BANN, multas habet formas, & multos significatus, in antiquissimis Dialectis. Scribitur enim nonsolum *bann*, sed etiam *ben*, *byn*, *fan*, *fann*, *pan*, *pen*, *pin*, *pfin*. Inprimis vero tria significat, (1.) altum & excelsum, (2.) summitatem, (3.) Dominum. Primus significatus videtur oriri a Græc. *φαίνω* conspicuum esse, quia excelsa sunt maxime conspicua, & hoc nomine inprimis digna. Secundus est a primo per substantivationem. Tertius ab alto situ ad conditionem superiorem translatus intelligitur.

BANN, altus, sublimis, excelsus. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bann*, *fann* excelsus, altus, procerus. Inde Marsis antiquis *Tanfana* ignis altus, id est, Sol, quamvis etiam ignem Dominum significare possit. Græcos inde habere *βουνὸς* collis, Germanos *bannier* vexillum, vix dubitari potest. Quemadmodum enim collis ex plano in altum attollitur, ita vexillum est signum elevatum.

BANN, summitas. BOXHORN. loc. cit. *pen* caput, cacumen, vertex, finis, extremum. CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. pag. 188. *Excelsarum rerum summitates dicimus pinnen, & singulari numero pin.* Latinis quoque *pinnæ* sunt summitates murorum. Eosdem a vertice *pen* derivare *penninus* verticalis, alibi ostendo. V. *pfin*.

BANN, dominus, a sorte communi usque ad supremam. Dicitur enim latissime (1.) de hero, & quovis rei privatæ domino. Inde Gothis *fan skalkos* dominus servi Matth. X. 25. *fan weinagardis* dominus vineæ Marc. XII. 9. Idem Sarmatis *pany*. In aliis Dialectis vocatur *band*, cum augmento finali, quia scil. N. in ore multorum attrahit D. ut ostendi in *Proleg.* Sect. III. SOMNER. in Dict. AS. *banda*, *bonda* paterfamilias. Hinc idem homo in multis Dialectis composito vocabulo dicitur *husband* & *husbond*. VEREL. in Ind. *husbondi* paterfamilias, herus. Dani etiamnum dicunt *husbond*, Angli *husband*, unde Latino-Barbaris *husbandus*. Non quasi *vinculum domus*, ut Glossatores nugantur, sed quod domui suæ præsit tanquam dominus. (2.) de Principe. BOXHORN. loc. cit. *pen* caput, dux, princeps, *unben*, *unbyn* monarcha. Hodie rector Croatiæ etiamnum vocatur *Bannus*, id est, princeps & dominus. Vetustas inde formavit *bannen* imperio cogere, quod Principum proprium: & a *bannen* rursus deduxit *bann* coactio imperantis &c. (3.) de Deo, universorum domino. Inde Gothis *fan goth* dominus Deus Marc. XII. 29. (4.) de Diis falsis. Germanos stante adhuc paganismo Jovem appellasse *Pen*, *Pin*, *Pfin*, & diem Jovis *Pfinstag*, infra ostendi in loco. Fortasse etiam huc spectat *Pan* Deus pastorum, & *Faunus* Deus nemorum. (5.) de Diabolo. Hodie *fan* apud Suecos tribuitur Diabolo, sive tanquam veteri domino, sive nomine Jovis in abominationem verso, sive quod imperium in impios exerceat. Cur Dominus in antiquissimis Dialectis dicatur *ban*, *fan*, & reliqua, jam dixi ab initio. Vulgo tamen sumptum existimant a Gr. *πᾶν*, quod Majores nostri, quamvis adhuc Gentiles, clarissimis tamen indiciis Mentem quandam divinam per universa diffusam perciperent. Ita sentit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 155. & cum illo STIERNHIELMIUS in Gloss. Goth. pag. 41. Secundum hanc Etymologiam, nomen a Deo ad principes, & a principibus ad privatos pervenit. Quod, cum nulla ratione fieri potuerit aut debuerit, probare non possum. Nam *πᾶν*, quatenus ab arcanorum doctoribus summo Deo tribuitur, quod fit Sir. XLIII. 29. est omnium virtutum divinarum complexus, & nomen immensi argumenti, quod nulli creaturæ communicari potest absque manifesto sacrilegio. *Pater vero & Dominus non sunt nomina Dei*, inquit JUSTINUS Martyr, *sed a beneficiis & operibus ejus petitæ appellationes*. Apol. 1. pro Christ. pag. 44. Ideoque non

non a Deo ad homines, sed contrario itinere ab hominibus ad Deum pervenerunt. Si viri illi doctissimi, qui tam absurda de Majoribus nostris præsumunt, totam vocis familiam novissent, statim vidissent, eos nomen Domini non aliunde quam ab eminentia supra alios accepisse, & pro vario eminentiæ gradu, hero, principi, & Deo applicasse.

BANN, coactio imperantis. Francis *bann*, *pann*, ut ex testimoniis postea citandis patebit, Latino-Barbaris *bannus*. GOLDASTO derivatur a *band* vinculum, in Animadvers. ad Paræneticos Script. pag. 425. *Respicit* BANNUM, inquit, *meram Germaniam, quibus* BAND *vinculum*, ἀπὸ τῦ BINDEN *vincire*; *a consequenti notat prohibitionem, quia qui transgrediuntur, quæ leges prohibent, in vincula conjiciuntur.* Alii derivant a *band* vexillum, & rursus alii a *ban* via, quod cæteris insulsius. Sed has similesque a vero devias & ex ignorantia Linguæ Celticæ veterisque Germanicæ profectas interpretationes, vel potius nugas, nunc mitto. Nam a *bann* princeps, oritur primo *bannen* imperio cogere, quod summæ potestatis & supremi dominii est. A *bannen* rursus fit *bann* coactio imperantis. Id quod omnibus manifestum esse reor. Quemadmodum autem *bannen* in latissimo significationum ambitu positum est, ita *bann*, utpote proles tam late dominantis parentis, parentique similis, refertur ad omnes jurisdictionis, tam sacræ quam sæcularis, actus publicos & cogentes. CANGIUS ad tria genera revocat, *edictum, mulctam, territorium*. Sed multo plura esse, ex inductione patebit.

BANN, edictum, jussum, mandatum. A *bannen* edicere, mandare, statuere. Gloss. Pez. scita *panna*. Inde Latino-Barbaris *bannus* eodem sensu. Lex Ripuar. Tit. LXV. *De eo qui bannum non adimplet.* Id est, mandatum Regis, sensu latissimo.

BANN, interdictum. A *bannen* interdicere. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XVIII. 27.

Selbon ban minan
Then ih heizu scriban.
Hoc interdictum meum,
Quod jubeo scribi.

Agitur *de non-irascendo*, præcipuo legis Evangelicæ interdicto Matth. V. 21. 22. VEREL. in Ind. *bann* interdictum, *eg set thvert bann fyri* severum interdictum vobis denuncio, *ban lagdi bann firi kaupscip aull thau er fara villdu nordu*, mercatorum navibus, quæ Nidrosiam petere destinaverant, interdictum denunciavit. Idem Lat. Barbaris *bannus*. DUDO Lib. 2. de Actis Norman. apud CANGIUM: *In terra suæ ditionis* BANNUM, *id est, interdictum misit, quod est prohibitio, ut nullus* &c. Composita vide in *bannen* interdicere.

BANN, citatio, evocatio, convocatio. Composita vide in *bannen* citare.

BANN, punitio, pœnæ irrogatio, sensu latissimo, qui omnes pœnarum species, corporalem, pecuniariam, proscriptionem &c. ambitu suo complectitur. Dicitur primo de mulcta in genere. Hinc Lex Frisionum XVII. inscribitur *de banno*, h. e. de mulcta, quam pendere legibus debent ii, qui vel lites in exercitu excitant, vel hominem occidunt, vel damnum aliquod faciunt. Et in Capitulis Regum Francorum *bannus dominicus* passim ponitur pro mulcta Regi solvenda, quod multis exemplis demonstrat CANGIUS in voce. Secundo de pœna corporali & capitali. Inde *blut-bann* vindicta homicidii. Tertio de proscriptione. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. VIII. 17. de Christo:

So uuar er so er uuari thanne,
Thaz er uuari in banne.
Vertit SCHILTERUS.
Ubicunque esset deinceps,
Ut esset in banno.

Quarto de excommunicatione, sive proscriptione sacra, quæ proprie est actus Pontificis. N. von GLIERS apud Goldast. in Paræn. pag. 425.

Ich wolde ins Riches ahte sin,
Vnd vallen in des Babstes ban.

Hodie quoque *bann* est excommunicatio a cœtu fidelium, & interdictio sacrorum a Principe Ecclesiæ facta, & *reichs-bann* proscriptio imperii. Alii *bann* & *acht* ita distinguunt, ut *acht* sit proscriptio sæcularis, *bann* ecclesiastica. Quinto de confiscatione bonorum. HINCMARUS ad Carolum Regem: *Jussione vestra per Vice-Comitem illius pagi, in* BANNUM, *quod in lingua Latina proscriptio confiscando vocatur, est missum.* Cuncta a *bannen* punire.

BANN, jurisdictio, *königs-bann* jurisdictio superior, quæ fit auctoritate regis, *burgbann* jurisdictio municipalis, *blutbann* jurisdictio criminalis. A *bannen* cogere imperio.

BANN, jurisdictio territorialis, & territorium ipsum. V. *bannen* finibus includere.

BANN, exactio tributorum, & tributum. Composita vide in *bannen* exigere.

BANN, devotio, & res ipsa votiva. V. *bannen* devovere.

BANN, publicatio. V. *bannen* proclamare.

BANN, coactio. V. *bannen* cogere.

BANNEN, cogere imperio, sive id fiat jubendo, prohibendo, citando, puniendo, limitando, exigendo, publicando, jus dicundo, vel alio quocunque modo imperantibus proprio. Id quod Francis effertur *bannen*, Septemtrionalibus *banna*, Latino-Barbaris *bannire*, Gallis *bannir*, Italis *bandire* per epenthesin, quamvis non apud omnes eodem & æque late patente sensu. ECCARDUS hoc verbum ducit a Saxonico *been* jubere, in notis ad L. Sal. pag. 168. Hoc interim supposito, quod *been* sit verbum verum & antiquum. Id quod omnino falsum, cum nuper natum sit ex *gebieten*, nec alia

alia obstetrice, nisi pigritia pronunciantium. Nam antiquis Saxonibus *beon* est esse, non jubere. Et alioqui satis manifestum est, quod *bannen* originem suam referat ad eum, cui summa potestas in Rep. qualis est *bann* princeps, de quo significatu actum supra abunde. Et tametsi id nominis antiquitus non principibus tantum, sed etiam aliis dominis tribuatur, qui remp. non gerunt, certum tamen est, illud imperantibus magis proprium esse, & unumquemque quo eminentiore loco positus est, eo majori & potiori jure esse & vocari caput & dominum. Hinc principes & Reges, & qui rerum potiuntur, omnibus temporibus appellati sunt *Domini*, & hodieque præ cæteris mortalibus hoc titulo insigniuntur, etiamsi pene tot sint in orbe Domini, quot homines. Unus TIBERIUS illum repudiavit, ne videretur ingeniis ad servitutem natis imperare, callide magis, quam ex animo. Quemadmodum igitur Latinis a *dominus* fit *dominari*, ita Germanis a *bann* dominus, princeps, fit *bannen* cogere imperio, quocunque modo id fiat. Olim latissimos habuit significatus, quorum alios vetustas abolevit, alios usus constanter retinuit, saltim in derivatis & compositis.

BANNEN, edicere, mandare, statuere. Capit. Childeberti R. an. 595. §. 8. *Similiter Kal. Mar. Colonia convenit, & ita bannivimus, ut unusquisque judex* &c. Inde *bann* edictum, *gebannen tage* dies juri dicundo definiti & præstituti, in Jure Feudali Alam. apud SCHILTERUM.

BANNEN, interdicere, prohibere. VEREL. in Ind. *banna* interdicere, prohibere, *that banna eg med ollu* hoc in totum prohibeo, *vir villdum thad banna henni* hoc ipsi interdicemus. Inde *bann* interdictum, & res interdicta, *bannwasser* aqua prohibita, *bannforst* nemus prohibitum, vel aditu vel venatu, *bannwart* custos nemoris interdicti, vel alterius rei prohibitæ. Jus prov. Alam. Cap. CCXXXII. 7. *suuer durch den panvorst ritet, sin bogen und siniu armbrost suln ungespannen sin*, qui per silvam interdictam iter facit, arcum suum & balistam non habeat tensam. Et huc etiam spectare videtur *wild-ban*, de quo infra.

BANNEN, citare, evocare, convocare, sive ad forum sive ad militiam, sive ad publicum conventum. Lex Longob. Lib. II. Tit. XLII. 2. *Nullus ad Placitum banniatur, nisi qui causam suam quærit.* FREDEGARIUS Cap. 87. *Jussu Sigeberti omnes Leudes Austrasiorum in exercitum gradiendum banniti sunt.* Formula MARCULFI XXXIX. *Jubemus, ut omnes pagenses vestros, tam Francos quam Romanos, vel reliquas nationes bannire, & locis congruis per civitates, vicos, & castella congregare faciatis.* Inde *bann* & *her-bann* indictio exercitus, sive edictum castrense, quo omnes & singuli, & præcipue vasalli, ad bellum evocantur, sub pœna absentiæ, quod imitantur Latino-Barbari in *beribannus*, Galli in *ban* & *arriere-ban*, quorum illud evocationem priorem, hoc posteriorem ipso vocabulo indice denotat. Et huc etiam spectat ex hodierno idiomate,

bannglocke, campana bannalis, quæ populum ad conveniendum cogit, apud SCHILTERUM in Gloss.

teufelsbanner, qui diabolum evocat.

BANNEN, punire, pœnam irrogare, sive corporalem aut pecuniariam, sive proscriptionis, exilii, excommunicationis &c. Inde Francis & Germanis *bann* punitio, sensu latissimo, quem paulo ante explicui, Alamannis *bænnig* excommunicatus, in Jure prov. Cap. CCCLI. 5. Gallis *bannir* proscribere, Italis *bandito* cui ob scelera sacris & communione hominum interdictum. Hodie utimur composito *verbannen* profligare, mittere in exilium, exterminare. Quod rursus imitantur Latino-Barbari, quibus *forbannire* proscribere, *forbannitus* proscriptus, ut ex locis a Glossographis pridem congestis (quos in re notissima describere nolo) manifestum.

BANNEN, finibus includere. Quod haud dubie cum reliquis est actus supremæ potestatis. Inde *bann* terminus definitus cujuscunque loci, campi, villæ, oppidi, item limes & territorium. Charta Saxonica R. Canuti apud SPELMANNUM: *wære ure ban rested*, ubi territorium nostrum cessat. Utrumque & verbum & substantivum hodie perennat apud Anglos, quibus *to bound* est finire, terminare, terminos præscribere, intra cancellos cohercere, *a bound* meta, terminus, limes, *bound-stone* lapis terminalis. Postea sensus a territorio ad jus, quod ex speciali privilegio territorio adhæret, translatus est. Inde Latino-Barbaris *banleuca* & *bannileuga* jus territorii intra leucadem, Germanis *bannmile* jus braxandi intra leucadem, Gallis *banlieue* jurisdictio loci vel districtus, in circuitu urbis, villæ, aut monasterii, *ban de moulin* jus molendini.

BANNEN, exigere tributa, præstationes, opera, & similia. Inde *bann* vectigal, *bierbann* vectigal pro cerevisia, *brotbann* vectigal pro pane, & alia apud SCHILTERUM in Gloss. Et huc etiam spectant composita, *herbann* tributum quod ad alendum exercitum exigitur, *bannleute* subditi censuales, *bannwerke* opera præstanda, *bann-frei* immunis.

BANNEN, devovere, consecrare, *bann* res votiva, *verbanntes* eadem notione. Utitur Luth. Lev. XXVII. 28. & passim.

BANNEN, proclamare, publicare. Inde *bann* proclamatio, publicatio edicti, interdicti, vel alterius rei. Nam & proclamatio, quæ ante matrimonii celebrationem fieri solet in Ecclesiis, a Latino-Barbaris *bannus nuptiarum* dicitur. Italis *banditore* etiamnum est præco, qui publicat vel proclamat.

BANNEN, cogere, vi agere in aliquem, sive adigendo, abigendo, aut subigendo, *bannwerk* angaria. Sensus a coactione morali ad

physicam translatus. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXI. 13.

Nu man uuizzinot then man
Ther armen selidono irban.
Nunc cruciatur ille homo
Qui pauperem domo pepulit.

Inde Latino-Barbaris *banniri* dicuntur apud CANGIUM, qui angariantur & coguntur, ut ad remotius molendinum frumenta deferant.

BANNIER, vel *panier*, labarum, vexillum. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *banniar*, Anglis *banner*, Gallis *banniere*. Originem vide in *bann* altus. Longobardi eadem insignia vocant *band*, Franci *fane*, quæ videntur sororia, sed non sunt. Nam *banner* dicitur ab elevatione, *band* a significatione, *fane* a linteo. Vide singula suis locis. A *banner* porro est *banner-herr* vel *paner-herr* vox Aureæ Bullæ, sed variæ interpretationis. Aliis enim est dynasta bandophorus, qui signum Ducis gerit, aliis Baro vexillo militari in dignitate territoriali investitus. De hoc honoris titulo præter alios multos consuli potest BECMANNUS in Notitia dignit. illust.

BANS, vel *banst*, horreum, receptaculum frugum. Vox a Mœso-Gothis relicta. Cod. Argent. Luc. III. 17. *jah briggith kaurn in banstan seinamma*, & congregabit triticum in horreum suum. Quid sit, Glossographi ignorant.

BANST, pantex. V. *panz*.

BAR, subfixum. V. PROLEG. Sect. VI.

BAR, a *bæren* ferre, significat quantum potest.

BAR, ferculum, & quævis res portatilis, lectus, mensa, spolium, & similia, quatenus portari possunt, a *bæren* ferre. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *bære* grabbatum, *bære-disc* ferculum. Gloss. Pez. in lecticis *in parun*. Simile derivatum est, quando Latinis spolium, quod in triumphis fertur, dicitur *ferculum* a *ferendo*.

BAR, feretrum, seu gestatorium quodcunque. Ex eodem fonte. Dicitur alias *bær*, quod vide. Reliqui significatus sunt a synecdoche generis.

BAR, feretrum quo capulus effertur. Vox Celtica, quæ Armoricis dicitur *biere* apud PEZRONIUM in Ant. Celt. pag. 423. Anglosaxonibus *bære*, Francis & Alam. *bara*, *para*, Island. *bar*, Sorabis *bara* apud FRENZELIUM in Orig. Sorab. pag. 1055. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *bære* feretrum. Gloss. Pez. feretrum *para*. VEREL. in Ind. *bar* feretrum. Inde composita, *todten-bar* feretrum exequiale, *bar-recht* judicium Dei per cruentationem cadaveris, cujus attactu auctor cædis proditur. De qua Germaniæ consuetudine vide Thesaurum Practicum BESOLDI in voce. Galli imitantur Armoricos in *bierre*, Itali Francos & Alam. in *bara*.

BAR, capulus quo mortuus effertur, alias sarcophagus. Francis ut supra, Anglis *beer*. TATIANUS Cap. XLIX. 3. *gieng zuo inti biruorta thia bara*, accessit & tetigit loculum. Videtur eodem sensu occurrere apud OTFRIDUM Lib. IV. Cap. XXVI. 37. de mortuis e sepulcro excitatis agitur:

Ja sagte man thaz zi uuaru,
Sie scrigtin fon theru baru.
Et narratur pro certo,
Mortuos e capulis prosiluisse.

BAR, genus. A *bæren* gignere, procreare. Significatus SCHILTERO in Gloss. observatus ex Parænesi R. Tyrolis ad fil. Stroph. 15. 20. Hodie videtur extinctus.

BAR, cantus. Hodie superat apud Phonascos Germaniæ, veterum Bardorum successores, teste cel. WAGENSEILIO in libello eleganti *von den Meistersingeren* Cap. 4. Refer ad *baren* cantare.

BAR, vir. Lat. Barb. *barus* & *baro*. Vox in Legibus antiquis Francorum, Alamannorum, & Longobardorum passim obvia. Lex Sal. Tit. XXXIV. 1. *si quis baronem de via ortaverit*. Lex Ripuar. Tit. LVIII. 12. *tam baronem quam feminam*. Lex Alam. Tit. LXXVI. *si quis morttaudit barum aut fæminam*. Lex Longob. Lib. I. Tit. IX. 3. *si quis homicidium perpetraverit in barone libero vel servo*. *Bar* pro viro perennat in composito *bærwolf* homo-lupus. Saxones dicunt *wer*, quod vide. Ab hoc, tanquam vetustiori, videtur prodiisse *bar* in reliquis Dialectis, per literarum B. & W. permutationem. Sed & *bar* antiquitate sua splendet. Nam hinc interpretationem capit,

Paricida, homicida. FESTUS in v. Parici Quæstores: *Paricida non utique is, qui parentem occidisset, dicebatur, sed qualemcunque hominem. Id autem fuisse, indicat Lex Numæ Pompilii Regis his composita verbis: Si quis hominem liberum dolo sciens morti duit,* PARICIDA *esto.* Unde satis manifestum, *par* Latinis aliquando hominem & virum denotasse, & hanc appellationem a Barbaris profectam esse.

BERUNIUM, urbs Rhætica vel Norica apud SUIDAM, sic dicta, quod unus vir vastæ molis aprum, Noricorum agros vastantem, prostravit, & in humeros imposuit, cæteris lingua sua acclamantibus εἷς ἀνὴρ, h. e. unus vir. Hæc SUIDÆ etymologia manifesto supponit, lingua Noricorum *ber* virum, & *un* unum denotasse. Clariss. HASÆUS in Bibl. Brem. Class. VI. verba Suidæ ad *Bernam* Helvetiorum urbem, ab occursu Ursæ sic nominatam, trahit, doctissimo quidem apparatu, sed invito ni fallor Suida, qui nomen urbis suæ non ab ulla bestia (aprum autem nominat, non ursum), sed a forti & Herculeo unius viri facto deducit. Præterea *Berunium* est urbs antiqua, non sæculo demum XIV. a duce Zæringense condita, sed jam PLI-

NIO memorata. Vide CELLARIUM in *Feltria*. Hodie dicitur *Belun*, quia R. & L. nonnunquam permutantur. Si etymon BERNÆ expetatur, malim illud in Curia, quam in sylvis quærere. Nam *Bern* Celtica lingua, & consequenter etiam veteri Helvetica, est Mallus, judicium, & locus judicii. Hoc dignum urbe principe nomen est. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *barn* judicium, *barnu* judicare, *barnwr* judex.

BAR, maritus, vir fœminæ junctus. Apud Anglos *vir & uxor* in foro more vetusto vocantur *baron & femme*, teste HICKESIO. Et quemadmodum uxor Germanica jugalem suum vocat *mein mann*, Gallica *mon homme*: Ita Walonum mulieres, memorante VREDIO, maritos suos appellare solent *mon baron*. Eamque appellationem antiquitus per omnem Galliam obtinuisse, probat CANGIUS in v. *baro*.

BAR, vir illustris. ESCHELBACH in Libro, cui nomen *Heldenbuch*, viros principes subinde *baren* vocat, observante GOLDASTO in Script. Parænet. pag. 416. Eodem sensu occurrunt *barones* apud Latinos in aurea linguæ ætate. CICERO Lib. V. ad Attic. Epist. II. *Apud Patronem & reliquos* BARONES, *te in maxima gratia posui.* HIRTIUS de Bell. Alexand. Cap. 53. *Concurritur ad Cassium defendendum, semper enim* BARONES, *compluresque evocatos cum telis, secum habere consueverat.* Qui *barones* hic *stultos* interpretantur, iis GOLDASTUS injuriam reddit. Ipsi *baro* apud Hirtium est vox Gallicana liberum hominem significans, cui onus militiæ remissum, a *bar* liber. Aliis *baro* est βαρὺς fortis. Vetus Poëta apud CANGIUM:

Est Bares fortis, Baroque monstrat idem.

Sed βαρὺς apud Græcos potius gravem & corpulentum, quam fortem significat. Vide ergo, annon commode derivari possit a *bar* conspicuus. Nam hoc adjectivum, ubi transit in substantivum, hominem illustrem & virum principem efficit, quo sensu *baro* videtur usurpari a CICERONE. Latinos omnibus temporibus vocabula exotica, & præcipue Scythica, Celtica, Gallica, Britannica, & Germanica quoque admisisse, nemo est, qui ignorat. Vide annon etiam PARES *Franciæ atque Angliæ*, quamvis serius nominati, e lingua Germanica potius, quam a *paritate*, ut vulgo volunt, appellationem acceperint? Splendidius sane *principes viri resp. constituendæ*, quam *æquales* dicuntur, quod frigidum.

BAR, adjective.

BAR, manifestus, apertus, *sichtbar* conspicuus, visui patens. A *baren* manifestare, proferre in lucem. SOMNER. in Dict. Anglosax. *æbera*, *æbere* manifestus, probatus, *æbere-morth* homicidium probatum, *æbere-theof* fur compertus, *bærlice* palam. VEREL. in Ind. *bar oc atakin* in recenti crimine deprehensus, *ber* apertus, *bera ord* verba clara & aperta, *mela berara* clarius eloqui. Inde *aberemurdrum* in Legibus Canuti est cædes manifesta, *murdrum* apertum, interprete SPELMANNO. Et in Glossis Lipsii *rebarnussi* est revelatio.

BAR, spectabilis, conspicuus, qualis est, qui in luce omnium versatur. Ex eodem fonte. Gloss. Boxh. *frambaren* magnates, *frambariro* eminentior. Præfixum *fram* est adverb. ordinis significans *præ*. Hodie videtur superare in compositis, cujusmodi sunt, *erbar* honore spectabilis, *achtbar* observatione, cultu, & obsequio multorum conspicuus.

BAR, nudus, detectus. A *baren* denudare, detegere. SOMNERUS loco citato: *bare* nudus, *bær-fot* nudipes. Gloss. Pez. nudam *para*, exertum *paren*. VEREL. in Ind. *ber*, *bar* nudus. Hodie eandem vim obtinet in compositis, *barfuss* nudipes, *barhaubt* aperto capite. Olim etiam dicebant *bare swerden* gladii stricti, quod nunc obsolescit. Sunt, qui ab hoc adj. BRAMANAS (sive Barmanas) Indorum Philosophos nomen accepisse ferunt, quasi nudos Sapientes, seu quod idem, *Gymnosophistas*, Græcis verbum verbo reddentibus.

BAR, destitutus, privatus, paucus. Sensus a nuditate petitus, quia privati & expertes sunt nudorum similes. SOMNER. loco citato: *fær* vacuus, cassus, inanis. VEREL. in Ind. *far* paucus, *allfar* admodum paucus. Gr. παῦρος paucus. WINSBECKIUS in Parænesi ad filium §. 24.

Sun, du solt diner zungen pflegen
Das si niht us den angen var,
Si lat dich anders unterwegen
Der eren und der sinnen bar.

Ab hoc sensu habemus verbum *entbæren* carere, destitui.

BAR, liber, solutus, *baren* liberare. Gloss. Keron. liberorum *barono*. Lex Alam. Tit. XCV. *Si ancilla fuerit, solvat solidum unum. Si* BARUS *fuerit, similiter. Si servus fuerit, medium solidum.* Ubi *barus* opponitur servo, tanquam liber non-libero. Inde *sorgenbar*, liber a cura, apud veterem Poëtam in Paræneticis GOLDASTI pag. 414. *Bar* & *frei* se mutuo producunt per metathesin.

BAR, præsens, paratus, *bar gelt* pecunia parata, *barschaft* aurum & argentum signatum. Dicitur de pecunia tantum, & judice HELVIGIO a παρὰ prope, juxta, eo quod *bar* sit id, quod præ manu est, parate, atque in promptu. Quamvis etiam solutum quid, & ex potestate nostra vel aliena dimissum (ut est omnis pecunia soluta) significare possit, sensu a liberato ad paratum translato.

BARBAR, barbarus, βάρβαρος. Quo sensu, disputatur inter Eruditos? MARTINIUS vocem a Chaldæis manasse putat, quibus *bara* est extra, foris. Quod unam compositi partem mire exprimit, si altera sit a labio, cui

cui *bar* virum denotat. Nisi enim vox hybrida sit, & ex diversis partibus conflata, nulla idonea ratio duplicationis τῦ *bar* reddi poterit. Secundum hanc etymologiam *barbarus* est homo extraneus, qui alio quam nostro sermone utitur. Et hanc sibi ideam omnes de *barbaro* formant. PAULUS Apostolus 1. Cor. XIV. 11. *Si nesciero virtutem vocis* (id est, significatum) *ero loquenti barbarus, & loquens mihi barbarus.* Hinc quævis gens suos habet Barbaros. Sic Græci Ægyptiis erant Barbari, Ægyptii Græcis, Scythæ Atheniensibus, Athenienses Scythis. Et inter Getas Tomitanos OVIDIUS ipse Barbarus est.

Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli,
Et rident stolidi verba Latina Getæ.

Hodie vox vituperatur, & adhæret tantum gentibus incultis & feris. Inde *barbarisch* ferus, crudelis. Olim vero tanta erat *nominis barbarici* apud Francos & Alamannos affectatio, ut quavis occasione se *barbaros* profiterentur, & linguam suam *barbaricam.* Exempla desideranti magno numero occurrent apud GOLDASTUM in notis ad *Eginhartum* & *Ekkehardum*, quorsum Lectorem remitto. *Barbaros* autem se appellabant, non quod feri essent aut inhumani, vel laudem ex feritate captarent, sed quod pulsis Romanis Provincias eorum extranei occupassent. Et hinc *barbaries Theotisca* non est lingua inculta, indisciplinabilis, aut Grammatici freni impatiens, sed lingua aliena victis imposita. Qua gloria nihil sublimius.

BARBE, barbus, piscis fluviatilis. A *barba* nomen habet, quia est velut barbatus. Unde Italis *barbo*, Gallis *barbon*, *barbel*, & nobis *barbe*, *barbel.* Ita MARTINIUS in voce.

BARBIER, tonsor. Vulgus dicit *balbier* quod vide.

BARCH, *borch*, porcus castratus. V. *bork.*

BARCHEN, *barchend*, tela villosa ex gossipio. Lat. Barb. *parchanus.* Incertum quo sensu. Vide MARTINIUM in voce.

BARDI, cantores veterum Gallorum. Nomen celebre apud scriptores Græcos & Latinos. DIODORUS Lib. 5. de Galatis: *Sunt etiam apud eos carminum Poëtæ, quos* BARDOS *vocant.* STRABO Lib. 4. de iisdem: *Apud universos tria fere sunt hominum genera, quæ in singulari habentur honore,* BARDI, *Vates, ac Druidæ.* BARDI *hymnos canunt carminaque conficiunt.* HESYCHIUS: BARDI *cantores apud Galatas.* LUCANUS Lib. 3. *Plurima securi fudistis carmina* BARDI. De Vatibus & Druidis vidimus alibi. *Bardi* non ita severis, ut Druidæ, sed humanioribus studiis præfecti, discipulis tradebant Historiam, Poëticam, Musicam, & forte etiam Mythologiam Deorum. Nam fabulas de Diis non omnes esse a Magis aut Ægyptiis, sed plurimas quoque a *Celtis*, diserte scribit PHURNUTUS Cap. 17. de nat. Deor. Iidem res gestas carminibus celebrabant, & hæc carmina erant instar Annalium. Nomen adhuc superat apud Cambros. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit.

Bardd, poeta, propheta, Bardus.
Bardas, historia, poetica.
Barddoni, poeta.
Barddoneg, poëtica, poësis, poëma, carmen.
Barddoniaeth, poëticus.

Armoricis quoque atque Hibernis *bard* etiamnum poëtam denotare, testatur TOLANDUS in Vocabulario Armorico-Hibernico. Suspicor *baren* antiquis idem denotasse, quod postea *spieren*, i. e. cantare. Nam hoc supposito, facile intelligimus, cur *bar* significet cantum, & *bard* cantorem. Idque etiamnum malo, quam a nescio quo Bardo, Celtarum Rege, cui BEROSUS inventionem carminum, & PICARDUS in Celtopædia Sectæ Poetarum institutionem tribuit, vocem deducere. Germania nunquam admisit *Druidas.* Fovisse tamen *Bardos*, vel certe cantores Bardorum similes, testis TACITUS de M. G. Cap. 2. *Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus est) Tuistonem Deum terra editum, & filium Mannum, originem Gentis conditoresque.* Cap. 3. *Fuisse apud eos & Herculem memorant, primumque omnium virorum fortium ituri in prælia canunt.* Hodie umbra ejus rei visitur in Collegiis Cantorum, quos vulgo *meistersinger* vocant, & WAGENSEILIUS veterum Bardorum successores esse putat.

BARDITUS. V. *barten* pugnare.

BAREN, clamare. Extat hoc sensu in Glossario Celtico PONTANI, nec non apud LIPSIUM in notis ad *barritum* veterum Germanorum. Si verus est significatus, oriri potuit a *bæren* attollere. Attolli enim dicuntur non solum gravia, sed etiam voces, quia clamantes videntur eas ex imo pectore tollere. Ita *heben* levare, non solum de pondere, sed etiam de voce usurpatur.

BAREN, cantare. Rursus a *bæren* attollere, quia cantantes vocem attollunt. Hunc significatum facilius colligimus, quam demonstramus. Supponi tamen potest duas ob causas. Primo, quia *bar* est cantus, & *bard* cantor. Quæ videntur in uno verbo convenire. Convenient autem exacte, si illud sit verbale, hoc derivativum a *baren* cantare. Secundo, quia posteritas eodem sensu dixit *spieren*, præposito sibilo, & inde *spier* passer, cantillator, & *gespirk* cantus. Vide plura in nomine passeris.

BAREN, ostendere, manifestare, revelare. Hebræi eodem sensu dicunt *beer*, Latini *aperire*, Saxones *aberian*, Franci *irparen*, Latino-Barbari *abarnare*, Germani priores *gebaren*, hodierni *offenbaren*, quod sensum reddit redundantem. NOTKERUS Psal. LX. 6. *dir irbaront sie iro uuunda, uuanda du iro heilare bist*, tibi manifestant vulnera sua, quoniam

quoniam tu eorum sanator es. OTFRIDO *firbaren* est occultare, a privativo *fir*.

BAREN, denudare, detegere. Gloss. Pez. detecti *giparota*. Gloss. Lips. *ribaridos* denudasti. In qua Glossa *ri* ponitur pro *ir*, quod usitatius. Proprie est manifestare, seu facere ut appareat, & dicitur de nudis & detectis, quia apertis & manifestis similia sunt. Germanis verbum excidit. Restat tamen adjectiv. a verbo oriundum *bar* nudus.

BAREN, liberare, *entbaren* mancipare. Utrumque obsoletum ab obsoleto *bar* liber.

BARET, galerus. Lat. Barb. *birretum*, Ital. *beretta*. Vulgo habetur pro diminutivo a simplici *birrus*, non quatenus vestem, sed quatenus tegumentum capitis denotat, quem significatum demonstravit FERRARIUS in voce. Sed & a *bæren* portare derivari posset, quia *bares* est gestamen capitis.

BARGEGELT. V. *bergen* servare, eripere a malo.

BARGUS, furca, patibulum. Lex Sal. Tit. LXIX. 3. *Si quis hominem de bargo vel de furca dimiserit sine voluntate judicis.* An a *bæren* ferre, ut *furca* & *ferculum* a *ferendo*, quia facinorosum suspensum sustinet & portat? Dubito. Videtur potius ab Anglosaxonibus mutuatum, quibus *wearg* est lignum supplicii, quantum ex compositis apud Lexicographos cognoscere licet, qualia sunt, *wearg-bærend* furcifer, *wearg-rod* furca, crux patibuli. W. & B. cum sint literæ communis organi, facile permutantur. Sic autem dicitur vel a Gothico *wargjan* damnare, vel ab Anglosaxonico *wyrgan* execrari, devotare. Nam hæc omnia patibulo, quatenus est lignum excidii, vel lignum maledictum, optime conveniunt. SPELMANNUS *bargum* interpretatur ramum vel truncum arboris, quod apud TACITUM legisset, *proditores & transfugas arboribus suspendunt.* Quem sequitur CANGIUS, Glossis Pithœanis inductus, in quibus *de bargo* exponitur *de ramo*. Hanc interpretationem si quis sequi malit, non vetabo. Nam *brig* (unde per metathesin fit *barg*) Cambrica Lingua etiamnum significat *ramum*, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. ECCARDUS, qui Glossis Pithœanis fidem derogare audet, è Boxhornio refellitur.

BARGUS, tumulus. Pactus Leg. Sal. Tit. LXXV. *Debent facere bargum V. pedis in altum.* Refer ad *berg*, quod antiquitus nonsolum montem, sed quamvis terræ eminentiam, parvam vel magnam, denotavit. Rustici Saxonum etiamnum dicunt *barg*.

BARK, navicula. Derivari potest a *bæren* portare, vel a *faren* vehere, remigare, quia barca est scapha oneraria, qua merces & sarcinæ transvehuntur. Singularis MARTINII opinio est, qua *barcam* deducit à *bark*, *bork* cortex, vel *barken* decorticare, ut indicetur navicula, non è corticibus, sed ex arbore decorticata facta. Hoc etymon SKINNERUS ingeniosum vocat, verum esse negat. Confer *færge* linter.

BARM, sinus, gremium. Vox omnibus antiquis familiaris. Evang. Goth. Luc. XVI. 22. *warth briggan in barma Abrahamis*, portatus erat in sinum Abrahæ. Evang. Anglosax. Joh. XIII. 23. *hlinode on thæs hælendes bearme*, recumbebat in sinu JEsu. TATIANUS Cap. XIII. 10. *einago sun innan barme themo fater*, unicus filius in sinu patris. Hodie superat apud Suecos & Danos. Refer ad *barmen* fovere. An huc spectet canis *barmbraccus*, postea examinabitur in *brack*.

BARMEN, fovere. Anglosax. *feormian*. Hodie dicimus *wærmen*. Literæ B. F. W. cum sint ejusdem instrumenti, legitime permutantur. Inde *barm* sinus, vox a matribus inventa, quæ infantes solent gremio fovere.

BARMEN, misereri. Verbum novum, sed ex partibus antiquis compositum. Nam a simplici *armen* misereri, quod Gothicum esse vidimus, recentior ætas fecit primo *bearmen*, & mox contracte *barmen*. Plura ejus generis correpta dabit Præfix. *B.* in PROLEG. Franci utuntur composito *irbarmen*, Sueci *förbarma*, Belgæ *ontfermen*, litera *B.* in *F.* mutata, nostri *erbarmen*, quod vide.

BARMHERZIG, misericors. LINDENBROGIUS in Gloss. *barm* interpretatur parvum, ex Lege Frisionum de *barmbracco* seu *parvo braccone*, Tit. IV. 3. Et hanc vocem remansisse putat in composito *barmhertzig*. Secundum hanc etymologiam misericors erit is, qui Græcis μικρόψυχος, Latinis *pusillanimis*, manifesta virtutis cum vitio confusione. Ille potius misericors dicendus, cujus animus miseria aliena tangitur. Idemque dicere voluisse primos vocabuli repertores, satis manifestum, si componatur, ut par est, ab *herz* animus, & *barmen* misereri. Veteres aliis utuntur vocabulis, sed reapse idem significantibus. OTFRIDO misericordes vocantur *armherze*, ab *armien* misereri, Lib. II. Cap. XVI. 33. TATIANO *miltherze*, a *mild* clemens, benignus, Cap. XXII. 12. Gothi carent adjectivo, & misericordem vocant *bleiths* Luc. VI. 36.

BARMHERZIGKEIT, misericordia. PALTHENIUS in notis ad Tatian. pag. 327. *barm* interpretatur sinum, quia misericordia est affectus tenerrimus, quem erga liberos, quos in sinu fovet, toto pectore mater exerit. Secundum hanc etymologiam affectus ille tenerrimus erit sic dictus, quasi *sinucordia*, mira compositionis ratione, & pene monstrosa. Sed sinum præter rem hic immisceri, patet ex compositis antiquis. Nam misericordia in Evang. Goth. dicitur *armahairtei* Luc. I. 50. & in Glossis KERONIS *armiherzida*, quasi miseratio animi, omnino ab *herz* animus, & *armen* misereri. Nos inde habere *barmherzigkeit* per præfix. *be*, cuivis opinor manifestum. In quibusdam Dialectis, sed recentioribus, *herz* non ingreditur compositionem vocis, sed misericors dicitur *erbarmig*, & misericordia *barmekeit* &er-

& *erbarmekeit*, haud dubie ab eodem verbo & præfixo. Vide, si juvat, Parænesin WINSBEKII ad filium Stropha 62. 66. 67.

BARN, filius, puer, infans, parvulus utriusque sexus. Chaldæis *bar*, Lat. *puer*, Gothis *barn*, quod dicitur de puero JEsu Luc. I. 80. & de puella Marc. V. 39. Anglosax. *bearn*, Franc. *barn*, Alam. *parn*, Island. Dan. Suec. Angl. & Scot. *barn*, Frisiis Vet. *bern*, Procop. *baar*, apud BUSBEQUIUM, Hispanis *baron*, quod illis haud dubie a Gothis relictum. Gloss. Keron. filios *parn*, super filios hominum *ubar parn manno*. TATIAN. Cap. III. 7. *gotes barn* filius Dei. Gloss. R. Mauri: neophytus *uuestparn*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *bearn* filius, puer, pignus, *wepned bearn* masculus, *bearna-bearn* pronepos, *bearn-cennan* parere, parturire, *bearn-eacnian* uterum ferre, *bearn-leas* improlis. Gothi multis utuntur derivatis, & pene soli. Hujusmodi sunt, *barnilo* filiole, *barnilona* filioli, *unbarnahs* liberos non habens, *barnaskja* infantia, quæ diligentissime annotavit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 82. GOLDASTUS derivat a *baren* liberare, sicut Latini *liberos* a libertate: JUNIUS & STIERNHIELMIUS a *bæren* parere, gignere, procreare, ut *barn* proprie sit *gnatus*. Contra PALTHENIO *barn* est diminutiv. a *bar* vir, sicut masculus a mas. Sed & *parvulum* denotare potest, quoniam apud HESYCHIUM βὰρ exponitur μικρὸν, etiamsi nesciamus, ex qua lingua illud hauserit.

BARO, vir. Idem quod *bar* vir. Glossæ Philoxeni: *baro*, ἀνήρ.

BARON, vir nobilis, sed alteri obnoxius, alias vasallus & cliens. Sic autem dicitur a *bar* vir, quasi *homo Regis*, quod Regi ob quædam beneficia, quæ *Feuda* vocant, militaret. Quicunque enim alteri quodammodo obnoxius est, is *homo ejus* esse censetur, sive *baro*. Hinc ejusmodi nobiles in sequioris ævi chartis vocantur *mannen* absolute & per excellentiam, quasi *homines regii*. Vide dicta in *man* cliens. In Anglia certe Proceres regni non aliam ob causam consueverunt vocari *Barones regni*, quam quod *homines Regis* essent, & Regiæ Majestati *hominium* seu *homagium* præstassent, ut docet HICKESIUS in Gram. Anglosax. pag. 146. Hispanis quoque *varon* virum & magnatem denotat. Ætas Carolina nullos tulit *Barones*, sed Comites atque Duces tantum. Hinc omnis eorum notitia ex monumentis recentioribus petenda est.

BARS, perca, πέρκη, περκὶς, à πέρκος niger, nigris maculis variegatus, auctore MARTINIO. Quid sit *kul-bars*, vide in *kule* foramen. Anglosaxonibus *bærs* est lupus.

BARSCH, gustu acerbus. Forte ab initio fuit *warsch* ab ἄωρος acerbus, præposito W. quod postea mutatum in B. Hodie a gustu ad animum acerbum & mores austeros transfertur.

BART, pili circa mentum & genas, Lat. *barba*, Armor. *barf*, *barv*, apud PEZRON. in Ant. Celt. pag. 376. Anglosax. & Anglis *beard*, Francis *part*, Belg. *baard*, Præcopensibus in Chersoneso Taurica *bars*, Slavon. *brada*, *broda*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *beard* barba, *beard-leas* imberbis, impuber, *gebyrd* barbatus, *ungebyrd* imberbis, *wang-beard* barba maxillaris. Gloss. Pez. sine barba *ungiparta*. Quamvis singulæ voces aliquid commune inter se habere videantur, difficile tamen est, ad unam omnes originem reducere. Vox Celtica, unde Latinam derivat PEZRONIUS, videtur esse a *bar* vir, quia barba virorum est, non mulierum: Germanica a *baren* ostendere, manifestare, vel a *birta* ejusdem significatus, quod habent Sagarum Scriptores apud VERELIUM in Ind. quia barba prodit virum, & est signum & index virilitatis. Aut, si mavis, a *barten* secare, ut proprie sit tonsura. Taurica haud dubie a Gothis aliisque populis Germanicis circa Pontum & Mæotidem (ubi antiquitus consederant) relicta est. Slavonica vero non differt a Germanica, quia R natura sua mobile est.

BARTE, ascia, securis, instrumentum quo ligna cæduntur & finduntur. Utitur Luth. Psal. LXXIV. 6. Gloss. Lips. *anbardon* ascia. NOTKERUS Psal. LXXIII. 6. *mit partum unde mit sticchele brachen sie die ture*, securibus & asciis effregerunt januas. MARTINIUS existimat, securim sic appellari quasi *malleum barbatum*, a similitudine barbæ. Sane securis antiqua, & præcipue Amazonia, a tergo habet malleum, & securis militaris VEGETIO dicitur *martio-barbulus*, a barba quam refert, & malleo, qui Latinis vocatur *martus*. Secundum hanc etymologiam *barte* erit truncatum ex *hammer-bart* vel *bart-hammer* malleobarbulus. Satis ingeniose. Sed *barten*, ut mox ostendam, est cædere, secare, ut adeo barbata origine minime opus sit. Lingua rustica Saxoniæ inf. etiamnum utitur diminutivo *bardeke* pro securicula, quod imitantur Græci inf. in βαρδίκιον, & Latini in *barducium*. Quod ex observatione MARTINII scribo, qui has voces ad linguam nostram reducere non dubitavit.

BARTEN, scindere, secare. Transpositum ab Anglosax. *brytan* secare, dissecare, quod habet BENSON. in Voc. AS. Idem Græcis πρίζειν. Quod nobis pro etymo esse potest. Anglis *to bard* est tondere, puta per synecdochen generis. Quid enim est tondere, nisi forfice vel novacula præcidere & præsecare? Ergo sensus a generali secandi notione petitus est. Ab hoc interim verbo nomina sua ducunt (1.) instrumenta secandi, domestica & militaria, *barte* securis, *hellebarte* & *partisane* bipennis. (2.) sectilia vel secando facta, *bord* & *bret* asser, *pritsche* sponda & ferula lignea.

BARTEN, cædere, pulsare, verberare. Olim non una fuit verbi pereuntis forma. Quod ex vestigiis, qui nasum habent, facile odorari possunt. LOCCEN. in Lex. Jur. Sueo-

Sueo-Goth. *bard* percussus, *barda* vel *bardaga* vel *bæria* cædere, percutere. VEREL. in Ind. *bardur* percussus, cæsus, verberatus, *barenn* percussus, *barit gull* aurum diductum & explanatum. Id est, percussum. In quibusdam Dialectis *augenbrade* est ictus oculi, a collisione palpebrarum. Quemadmodum autem *bæria* convenit cum Latino *ferire*, ita *barten* & *barda* cum sequioris ævi *feritare*. Longobardi inde habent *ferita* ictus plaga. *Martus*, *martellus*, & *marteau*, pro malleo, sunt a *barten* pulsare, & nequaquam a *marte*. Labiales permutari, quid magis obvium?

BARTEN, pugnare, ictibus certare. VERELIUS in Ind. *beriast* pugnare, pugnas ciere, in locis infinitis auctorum invenitur, *bardagi* pugna, *bardaga balkr* titulus in Legibus Vest. (Westro-Gothicis) de cædibus & verberibus, *baratta* pugna, *barattomadur* bellator. Italis *baratta* etiamnum est pugna, quod a VERELIO recte ad cognationem reliquorum refertur. Et hinc quoque lucem accipit classicum illud terribile veterum Germanorum, de quo TACITUS Cap. III. de M. G. *Herculem primum omnium virorum fortium ituri in prœlia canunt. Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu, quem* BARDITUM *vocant, accendunt animos, futuræque pugnæ fortunam ipso cantu augurantur. Terrent enim trepidantve, prout sonuit acies. Nec tam voces illæ, quam virtutis concentus videntur. Affectatur præcipue asperitas soni, & fractum murmur, objectis ad os scutis, quo plenior & gravior vox repercussu intumescat.* Alii legunt *barritus*, nullo sensus damno. Utraque vox idonea est, & significare potest quod debet. Nam forma verbi generantis, ut ex derivatis patet, duplex fuit ab antiquo, *barten* & *baren* pugnare. Hinc classicum, quod pugnam præcedit, recte vocatur *barditus* a *barten*, & *barritus* a *baren*. Ita Græci classicum vocant πολεμικὸν, a πολεμεῖν bellum parare.

Idem verbum, quod pro vario vultu *barditum* & *barritum* producit, in aliis quoque derivatis sonum variat, non sensum. Ita bipennis vel securis militaris Suecis promiscue vocatur *billebærd* & *billebær*: illud a *barten*, hoc a *baren* pugnare. Et ne quis hoc tanquam insolentius dicto offendatur, sciendum, verba biformia in re militari plura occurrere apud Antiquos. Ita pugnare promiscue dicitur *bellen* & *bilda*. Quæ res postea mutationem peperit in derivatis, salvo tamen & integro significatu. Ita bipennis Germanis vocatur *hellebart*, ab *hellen* pugnare: Islandis *bildrbard*, ab *bilda* pugnare.

BARUKE, coma ascititia. V. *perruke*.

BAS, *baß*, bonus & bonum, *unbaß* languidus, non bonus. Refer ad *batten* juvare, prodesse. Ab hoc adjectivo oriuntur comparativi & superlativi in omnibus Dialectis, quos vide in *besser*, & *best*.

BAS, *baß*, melius. Adverb. qualitatis, quod Anglosaxonibus effertur *bet*, Francis *baz*, Alamannis *paz*. Gloss. Keron. melius *paz*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. II. 98. *thaz mir es jamer si thes baz*, ut mihi æternum sit melius. Lib. III. Cap. II. 60. *eiscota thia stunta uuanne imo baz uuurti*, inquisivit horam qua melius valere cœpit. Hujus adverbii progenies sunt *büssen* & *baden* emendare.

BAS, *baß*, magis, plus, amplius. Adverb. comparandi, a qualitate ad quantitatem translatum, Anglosaxonibus & Francis ut supra. OTFRIDUS Lib. I. Cap. II. 46. *thaz herza uueist thu filu baz*, cor nosti multo magis. Lib. II. Cap. XIX. 27. *harto sizit iu iz baz*, hoc decet vos multo magis. WILLERAMUS Cap. VI. 2. *in nieuuetes baz ne lustet*, nihil magis eum oblectat. Luth. Act. XXIII. 15. *thut kund, als woltet ihr ihn baß verhören*. Inde *fürbaß* plus ultra, quo rursus utitur Luth. Marc. I. 19. cujus synonymum est *fürder* longius Luc. XXIV. 28.

BAS, infra. Vox Celtica per Francos ducta, qui hoc sensu dicunt *baz*, observante SCHILTERO in Gloss. NOTKERUS Psalm. LXXXI. 1. ad locum Psalmi inferius occurrentem provocans inquit: *son dien er hina baz chit*, de quibus deinceps infra ait. Inde Francis *beizen* descendere, & deprimi in terram. NOTKER. Psal. XVII. 10. *unde irbeizta hara nider*, & descendit de cœlo. Particulam *bas* hodie custodiunt Galli. Convertitur autem in adjectivum. Hinc humilis, depressus, imus, Cambris & Gallis dicitur *bas*. Inde Cambris *basgawd* & *basged* sporta humilis. Quam vocem Britannicam esse testatur MARTIALIS:

Barbara de pictis venio Bascauda Britannis,
Sed me jam mavult dicere Roma suam.

Locum adduxit BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. Tandem ex adjectivo fit substantivum *baß* modus infimus in arte Musica, quem vulgo *Bassum* vocant. Similia sunt Græcorum βαθὺς profundus, demissus, βάσσον profundius, βάσις pars infima columnæ.

BASE, amita. Vox Suevis a Francis relicta, qua utitur quoque Luth. Lev. XVIII. 14. Gloss. Boxh. *pasa* amita. Gloss. Pez. amitæ *pasun*. Saxones antiqui sororem patris vocant *fatha*. Gloss. Ælf. amita mea *min fathu*, amita mea magna *minra fatha modur*. Quod certe origini propinquius. Oritur enim a *wetten* jungere, & proprie est omnis sanguine vel affinitate nobis conjuncta. Hinc usus Suevorum hodiernus recte & nativitati conformiter vocem ad omnes cognatas extendit. Ex eodem fonte est *vetter* cognatus. Labiales (quales omnino sunt W. B. P. F.) in se mutuo converti, in *Proleg.* Sect. III. demonstravimus.

BASS, bassus. V. *bas* infra.

BAST, vinculum, *linden-bast* vincula tiliæ, *weiden-bast* vincula viminea. VEREL. in Ind. *bast oc band* alliterationes. Quid sint *alliterationes*, me fugit. Apochas vel obligationes esse conjicio. Interim *bast* & *band* recte con-

conjunguntur, quia ſunt ejusdem originis, & ſe mutuo explicant. Quemadmodum enim a *glæntzen* ſplendere fit *glanz* & *glaſt* ſplendor: ita a *binden* ligare *band* & *baſt* vinculum. Ab hoc ſubſtantivo oritur verbum *baſtá*, quod in Indice Verelii rurſus conjungitur cum *binda*. Sic enim lego: *båſta oc binda* maleficos vinculis conſtringere.

BAST, philyra, tilia. Conveniunt Sueci in voce, quæ rurſus a vinculis deſumpta. PLINIUS Lib. XVI. Cap. 14. de tilia: *Inter corticem ac lignum tenues tunicas multiplici membrana, e quibus vincula tiliæ vocantur.* Locus videtur mendoſus.

BAST, ſellæ vel clitellæ jumentorum, quibus onera imponuntur. Italis *baſto*, Latino-Barbaris *baſta*, *baſtum*. A βαστάζω porto, judice FERRARIO.

BASTAND, ſufficiens. Ab Ital. *baſta*, *baſtare*, *baſtante*, ſatis, ſufficere, ſufficiens.

BASTARD, filius naturalis, ex concubina vel pellice natus. Cambris *baſtardd*, Lat. Barb. *baſtardus*, Græc. Barb. μπαστάρδος. Vox ob incertitudinem originis ſpurio ſimilis. CUJACIUS & Juris Civilis interpretes quidam, a Germanico *bös-art* peſſima ſoboles, deducunt: quam etymologiam cel. HICKESIUS hinc confirmare conatur, quod infans a matre, durante mariti exilio editus, Islandis *bæſingr* & *buſta*, h. e. peſſimus vocetur. Contra KILIANO eſt a *beſt-art* optima ſoboles, quamvis per antiphraſin. PEISKERUS nomen ad famoſam quandam meretricem βαστάρνη refert. SPELMANNUS, cum animadvertiſſet, Anglos terræ filium & novum atque obſcuræ originis hominem *upſtart* appellare, vocem, quaſi ad imaginem Anglicæ factam, interpretatur *ſpurce editum*, quod *bas* Germanis impurum, *ſteort* vero Angloſaxonibus ortum denotet, quamvis nec hoc nec illud eo ſenſu reperiatur. BOXHORNIUS in Lexico Antiquo-Britannico, e chartis DAVIESII decerpto, vocem Britanniæ vindicat, utpote ex *bas* depreſſus, & *tarddu* germinare, oriri, compoſitam: Quaſi dicas, qui non a profunda & antiqua nobilitate ortum ducit, ſed nuper progerminavit. Hæc etymologia multis Viris doctis in Gallia, & præcipue CANGIO & PEZRONIO ſe probavit. Et confirmari inde videtur, quod Galli hodierni ejusmodi filios appellare ſolent *fils de bas*, quaſi ex infimæ ſortis matre (cujusmodi ut plurimum ſunt potentiorum concubinæ) prognatos. LEIBNITIUS tamen in Gloſſario Celtico eam ſic corrigere conatur: BASTARD, *non inepte forſan vulgo a* BASSO *ſeu vili, humili, &* ART *genus.* Sed literam T. in medio vocis adverſam ſibi experitur. SCHILTERO ratio appellationis eadem videtur, ac in vocabulo *bank-art:* ut, quemadmodum *bank* legitimo thoro opponitur, ita *baſt* ſit ſella vel lectica thoro oppoſita. Cætera ad genus refert. Mihi perſuaſum eſt, *baſt* eſſe a Gr. παστός thalamus. Nam hoc conjunctum cum *art*, efficit eum qui vitio lecti genialis laborat. Qualis omnino eſt *baſtardus*. Simile compoſitum eſt *bankart*, quod vide. Hodie, ni fallor, ita diſtinguunt, ut *Bancardus* ſit fœtus vulgo quæſitus, *Baſtardus* cujus pater in aprico eſt. Ille matris tantum hæres eſt, hic etiam patris, & in lineam paternam olim poterat ſuccedere. Saltim priſcos Septemtrionalium populos, imo etiam Gothos & Francos, hoc naſcendi vitio laborantes ad ſucceſſionem admiſiſſe legimus. Inde eſt, quod nec famoſum Angliæ ſubactorem GUILIELMUM NORMANNUM tituli hujus puduerit, dum epiſtolas ſuas ſæpe ita orditur: *Ego Willielmus cognomento Baſtardus:* nec alios hodie pudeat.

BATT, fuſtis, baculus. Angloſax. *bat*, *batte*, Hibern. *batta*, Angl. *bat*, Gall. *baton*, *baſton*, Græc. inf. βαστὶς. Inde Gallis *baſtonade* fuſtigatio. Cuncta a *batten* cædere.

BATTALIA, duorum aut plurium conflictus, qui fuſtibus aut armis peragitur. Vox Burgundica, a *batten* cædere. Addit. I. ad Leg. Burg. Tit. V. 2. *Si ad* BATTALIA *mulier foras curte ſua exierit, & aut vulnera acceperit, aut ei crinis inciſus fuerit, imputet ſibi, &c.* Burgundiones antiquitus lingua Germanica uſos eſſe, ſatis notum eſt, & vel hæc una vox declarat. Burgundis hodiernis & univerſæ Galliæ *bataille* eſt pugna exercitus cum exercitu, ſenſu a pugna privata ad publicam tranſlato.

BATTEN, cædere, ferire, verberare, quocunque modo id fiat, ſive pugnis, ſive fuſtibus, ſive armis. Cambris *baeddu* eſt verberare, tundere. Gothis *kaupautjan* pugnis cædere Marc. XIV. 65. Angloſaxonibus *beotan*, *beatan* cædere, verberare. Marc. XIV. 65. *and ſume agunnun hyne mit fyſtum beoton*, & quidam cœperunt eum colaphis cædere. Luc. XII. 45. *and agynth beatan tha cnihtas and tha thinena*, & incipit verberare ſervos & ancillas. Angli eodem ſenſu dicunt *beat* & *baſt*, Latini *batuere*, quod illis videtur a Celtis communicatum, Galli *battre*, & inde *batterie* pluteus, ab ictibus tormentorum, Latino-Barbari *battere*. Lex Sal. Tit. XXXVIII. 4. *Si quis ſervum alienum battiderit.* Lex Alam. Tit. XCVIII. 2. *Si porcarius ligatus, de via oſtatus, vel battutus fuerit.* Hujus verbi incredibilis eſt vetuſtas, adeo ut ex primitiva hominum lingua in reliquas videatur profectum. Nam & Hebræis *phatah* eſt percuſſit, & Arabibus *watacha* fuſte percuſſit. Scythicum conſenſum in ſcala ſignificationum producam.

BATTEN, tundere. Cambris & Latino-Barbaris ut ſupra. Inde *battere linum*, & *battere in ſcuria* pro triturare, in Capitularibus Regum Francorum apud CANGIUM in Gloſſ.

BATTEN, cudere. Inde Cambris *bath* moneta, Germanis *batz* genus monetæ ex bractea argentea, *amboſs* incus.

BATTEN, pulſare, impellere, cædere propulſandi cauſa. Gallis *pouſſer*, *bouter*, Ital. *buttare*, Hiſpan.

Hispan. *botar*, Lat. Barb. *butare*. Verbum extinctum, sed cæteris cognatum, & hinc fortasse antiquitus usitatum, communicatumque exteris, quamvis vestigiis omnibus domi deletis. Nec aliunde BATAVORUM nomen toto orbe celeberrimum explicari potest felicius. Batavos a Cattis, aboriginibus suis, seditione domestica pulsos esse, haud obscure indicat TACITUS Cap. XXIX. de M. G. Quæ res reliquis Germanis potuit ansam dare, ut fugitivos illos appellarent *Batavos*, ab *abo* vir, colonus, & *batten* pulsare, quasi colonos expulsos. De voce *abo* vide plura in *abenteur* ausum virile. Hodie umbra ejus verbi superat in frequentativo *bosseln* globum projicere, quo utimur in sphæromachia.

BATTEN, occidere, ita percutere ut mors inde sequatur. Scythis *pata*, Latino-Barbaris ut supra. Vocabulum Scythicum, ut alia multa ad Gentis eloquium spectantia, custodivit HERODOTUS, cujus hæc sunt verba Lib. IV. Cap. 110. *Scythæ Amazones vocant αἰορπάτα, quod nomen potest transferri ἀνδροκτόνοι, id est, viricidæ: ÆOR enim virum dicunt, PATA autem occidere.* Inde Latino-Barbaris *forbattutus* est præveniendo occisus, a *for* ante, prius. SCHILTERUS interpretatur *juste occisum*. Haud male. Nam qui præveniendo occiditur, juste patitur, quod injuste voluit facere, saltim secundum antiquos. ECCARDO *forbattutus* est aggressor, sed contra naturam participii passivi. Hodie utimur frequentativo *patschen*, sed de muscis tantum. Inde *fliegen patschen* est muscas occidere.

BATTEN, pedibus calcare. Latino-Barbaris *battire*, quod cognoscitur ex composito *trabattire*, quod extat in Leg. Sal. Tit. XXVIII. 4. *Si quis feminam ingenuam tra battit.* Id est, pedibus conculcet. Præfix. *tra* sensum intendit, estque omnino idem quod hodie *zer*, & alia Dial. *ter*. Eodem modo præfix. *er* sæpe mutatur in *re*, & *ir* in *ri*, ob mobilitatem literæ *r*. Vide plura in *pedden* ejusdem significatus.

BATTEN, juvare, prodesse, proficere. Gr. βαθεῖν, βοηθεῖν, Goth. *botan* Joh. VI. 63. *leik ni boteith waiht*, caro non prodest quicquam. Verbum Græcum imitantur Latini in *beo* (nam beare est juvare), Gothicum Belgæ in *baten*, Angli in *boot*. Cambri inde habent *budd* utilitas, commodum, quæstus, cui simile Heb. *baza* lucrum.

BATZ, moneta minor sup. Germaniæ, a *batten* cudere. Hoc malo, quam a *betze* ursa, nummi appellationem, tanquam apud Bernenses in Helvetia natam, deducere, quod facit SCHILTERUS in Gloss. Cambris *bath* omnem monetam significat.

BAU. V. post *bauch*.

BAUCH, venter. Vox a Francis prosеminata, quibus venter dicitur *bub*, *buch*, quod imitantur Belgæ in *buick*, Sueci in *buuk*. NOTKERUS Psal. XLIII. 25. *unser bub nidero ligendo haftet zuo dero erdo*, venter noster adhæsit in terra. Et mox: *ih inphiench ein buoch, daz uuas suozze in minemo munde, unde bittir in minemo buche*, accepi librum, qui dulcis erat in ore meo, & amarus in ventre meo. Oritur, non a Græc. παχὺ pingue, crassum, obesum, nec a Lat. *vacuus*, quas etymologias ignorantia Germanicæ linguæ peperit; sed a verbo domestico & vetustissimo *bügen* arcuare, quia venter est fornix & opus naturæ arcuatum. Postea sensus translatus est ad omnis generis vasa, nautica, potoria, lavatoria, quod concava essent instar ventris. Inde Belgis *bak* linter, alveus, vas cavum, Anglosaxon. *buc* lagena, Germ. *becher* crater, *becken* pelvis, *pokal* poculum. De singulis actum in ordine. Latinis quoque *alvus* & *alveus* ventrem & vas cavum significat.

BAU, domicilium, habitaculum, sedes, locus habitandi & quiescendi. Vox Celtica & antiquissima, quæ Cambris effertur *peu* & *peues* apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Gothis *baua* Marc. V. 3. Anglosax. *bye*, Islandis *bo*, *bu*. VEREL. in Ind. *bo*, *bu*, domicilium, fundus, familia, *bu-fie*, *bu-finali* animalia domestica. Refer ad *bauen* habitare.

BAU, civitas, pagus, villa, prædium, locus habitandi communis. VEREL. in Ind. *by* prædium, pagus, civitas, *byaman* civis urbanus, *bylag* lex civilis &c. Ex eodem fonte. *By* hodie custodiunt Sueci.

BAU, ædificium, *gebeude* ædificia, *bau-meister* architectus. Refer ad *bauen* ædificare.

BAU, cultura, *feld-bau* agricultura. Refer ad *bauen* colere agrum. Inde *buman* colonus, *buuuelüte* coloni, in Jure Prov. Alam. Cap. 212.

BAUEN, possidere, occupare. Verbum a Celtis profectum. Cambris *piau* & *biau* est verbum possidendi anomalum, & inde *mi biau* meum est, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Inde Anglosaxonibus *byan* possidere, apud SOMNER. & BENSON. Islandis *bo* fundus, possessio, *buandi* qui domum & familiam possidet. Quibus convenit Gr. πῶ & πάω possideo. Hic primus verbi latissime patentis sensus, a quo reliqui per varios gradus descendunt.

BAUEN, habitare, manere in loco occupato. Gothis *bauan*, *gabauan* Marc. IV. 32. Anglosaxon. *byan*, Franc. & Alam. *buen*, *puan*, Island. *bua*, Suec. *boo*. Gloss. Keron. habitare *puan*, ad habitandum *zapuanne*, degunt *puant*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. II. 64. *thaz uuort buit in uns*, verbum habitat in nobis. Sensus ab occupando ad habitandum translatus, cum quia primæ in orbe habitationes post universalem illam gentium dispersionem cedebant occupantibus, tum quia orbe jam occupato unusquisque eo sedere & habitare loco solet, ubi suas habet possessiones & fundos. Hodie utimur in formula *das elend bauen* exulare, proprie regionem peregrinam incolere.

BAUEN, ædificare, construere sedem ubi habites. SOMNER. in Dict. Anglosax. *bycgan* ædificare.

ædificare. VEREL. in Ind. *boa, bua* ædificare, fabricare, parare, apparare, ornare, *byggia* habitare, ædificare. Suecis *byggia* etiamnum est ædificare, dum Belgæ cum Germanis dicunt *bouwen*. HELVIGIUS & JUNIUS hunc verbi sensum derivant a Gr. *βύειν* obstruere, quia prima ædificantium cura est, foramina luto & viminibus obturare, & omnes venti vias intercipere. Malim, si Græca origine opus sit, a *πηγῶ* struo, fabricor. Nam huc nos ducit verbi Saxonici *byegan* & *byggia* consonantia. Dubitari tamen potest, an nova etymologia opus sit. Nam *bauen* potuit ab habitando ad ædificandum transferri, quia primi mortales iis locis, ubi sedem commorandi fixerant, statim solliciti erant de tecto, etiamsi vel unius diei structura esset. Verbum Francorum & Alam. vide in *zimmern*.

BAUEN, colere agrum, arva subigere. Ex eodem fonte, quia primi mortales agros, in quibus consederant, etiam colebant, id quod etiam fieri solet hodie. Latinis quoque *colere* & inhabitare & agricolari significat. Inde Anglosaxonibus *buend* agricola, colonus, manifesto veteris verbi indicio. Transferri solet ad animum. Inde *erbauen* ædificare exemplo, doctrina, excolere & perficere animum, *erbaulich* utilis, fructuosus, aptus ad animum excolendum.

BAUER, locus habitandi communis, patria, regio, civitas, pagus, villa, prædium. A *bauen* habitare per medium derivandi *er*. Apud Antiquos transponitur in *bro*, aut contrahitur in *byr* & *bur*. BOXHORN. loc. cit. *bro* patria, regio. VEREL. in Ind. *by, byr* civitas, pagus, prædium. In Jure prov. Saxon. Lib. II. art. 55. occurrit *bur* villa, *mennie der bure* communitas villæ, *burmester* scultetus, prætor villæ. Scoti leges villarum etiamnum vocant *birlaws* & *burlaws*, teste SPELMANNO in voce *Bellagines*. Et huc fortasse etiam spectant nomina urbium *Canterbury*, *Salisbury*, aliaque, quorum extremitates vulgo explicantur per *burg*, quod nescio an sit acceptandum. Hodie dicimus *beuren*, in multis locorum nominibus, cujusmodi sunt, *Blawbeuren*, *Kaufbeuren*, *Ottobeuren*, nisi forte in hisce compositis *beuren* fontem aut fluvium potius quam villam denotet. Vide quæ infra recurrent in *beuren*.

BAUER, habitaculum, vel pars habitaculi. Græcis *βύριον* est domicilium apud HESYCHIUM. Islandis *bur* casa, tugurium, *suefnbur* cubiculum, apud VEREL. in Ind. Anglosaxonibus *bur* conclave, apud SOMNER. Anglis *bower* pergula ex ramis arborum, umbraculum. Germanis *bauer* cavea, habitaculum avis. Cuncta ex eodem cum præcedenti fonte. Sed hic significatus antiquior censeri debet, quia ante fuit casa quam villa, domus quam civitas.

BAUER, indigena, incola civitatis, pagi, villæ, vel alterius loci communis. Gothis *baurja* Luc. XV. 15. Anglosaxonibus & Francis *bure* in compositis. Vide *gebauer*, & patebit. Hodie superat in *nachbauer* accola, vicinus, incola qui proxime nos habitat. Ex nominibus propriis huc referri possunt,

BURII, de genere Suevico, qui videntur sic dicti quasi pagenses, vel homines ejusdem pagi.

BURGUNDI, Germanice *Burgunder*, indigenæ bellicosi. Id enim *gunder* vel *günther* significat, quod est a *gund* bellum. Burgundos ab initio custodes limitis Romani fuisse, a Druso subacta interiore Germania hinc inde per habitacula, quæ *burgos* vocant, dispositos: postea in magnam gentem evaluisse, & nomen a *burgis* præsumpsisse, scribit MARCELLINUS, qui eosdem *sobolem Romanam* vocat. Secundum hanc etymologiam *Burgundiones* erunt sic dicti quasi in burgis geniti, a *kund* genitus. Sed vereor, ut MARCELLINUS hic sit fabulosus. Quis credat, Romanos hostibus recens devictis limites dedisse custodiendos? Magis audiri meretur PLINIUS, cui *Burgundiones* sunt *Soboles Vandalica*. Inde est, quod *Burgundiones* invenimus nonsolum ad Rhenum, sed diu ante & longissime a Rheno in Sarmatia, manifesto satis indicio, omnes *Burgundiones* ad unam spectare gentem, quamvis migrationibus divisam, & hoc illos nomine nunquam caruisse. Confer CLUVERIUM in Germ. Ant. pag. 643.

An huc etiam spectent HYPERBOREI, aliis considerandum relinquo.

BAUER, rusticus, colonus, agricola. Anglosaxonibus & Francis *bure* in compositis, Latino-Barbaris *burus*, *buringus*, Sorabis *bur*, quod FRENZELIUS male derivat a Syr. *bar* foris, extra, cum sit a *bauen* colere agrum, per medium derivandi *er*, ut alia innumera. Composita Saxonum & Francorum vide in *gebauer*.

BAUM, arbor. Gothis *bagms* Luc. VI. 43. Anglosaxon. *beam*, *beom*, Francis & Alam. *boum*, *paum*, Belg. *boom*. TATIANUS Cap. XLI. 4. *ni mag guot buom ubilan uuahsmon tuon*, non potest arbor bona fructus malos facere. HELVIGIUS deduxit a Lat. *pomus*, & hoc ab Heb. *bom* excelsus fuit, eminuit, unde Hebræis *bamah*, Græcis *βωμὸς*, ara, ab eminentia. Hæc origo non caret verisimilitudine: quia priscis solemne est, genera & species confundere, nonsolum in regno animalium, sed etiam plantarum & arborum. Ita Græcis *δρῦς* quercum & lignum, Cambris *derw* quercum, Anglosaxonibus *treow* arborem & lignum significat. Vide quæ de hac confusione prolixe annotavi in *der*. MARTINIUS tamen existimat, etymologiam a *pomo* petitam non esse necessariam, cum *baum* etiam referri possit ad *bauen* struere, quia ligna sunt materia ædificationis. Et hæc conjectura videtur palmam præripere reliquis. Nam hac via conciliari potest vox Gothica *bagm* cum Saxonica & Francica *beam*, *buom*, si Gothica du-

catur a verbo Islandico *byggia* ædificare, Saxonica a *bauen* conſtruere, vel utraque a *πηγῶ* ſtruo. Quod fieri poteſt per medium derivandi M. omnibus antiquis familiare, ut oſtendi in *Proleg.* Sect. VI. Simile derivatum eſt, quando arbor vocatur *holz* ab *ὕλη* ædificandi materia. A *baum* poſteritas fecit *beumen*, *ſich beumen* erigi, attolli, contra niti, quod dicitur allegorice de contumacibus, ducta ſimilitudine ab arboribus, quæ, quo altius ſupra reliquas plantas aſſurgunt, eo magis flectenti reſiſtunt.

BAUM, trabs. Anglofaxonibus, Francis & Alam. ut ſupra. Gloſſ. Keron. latera (ſcalæ) *hleiterapaum*. Evang. Anglofaxon. Luc. VI. 42. *and thu ſylf ne geſyhſt thene beam on thinum agenum eagan*, ipſe in oculo tuo trabem non vides. Inde compoſita, *ſchlagbaum*, *fach-baum*, & ſimilia apud Lexicographos.

BAUSEN, flare, inflare, *baus-back* bucco, homo vel beſtia inflatis genis, *bauſt* turgidum, fartum, cuicunque inſerviat uſui. A Gr. *φυσᾷν* ejuſdem ſignificatus. Vox Lat. *veſica* cæteris eſt cognata. *Pauſten* & *buſten* ſunt hujus verbi frequentativa.

BE, præfix. V. PROLEGOM.

BEBEN, tremere. Anglofaxon. *bifian*, *beofian* Matth. XXVII. 51. Francis & Alam. *bibun*, Belg. *beven*. Græc. *βαμβαίνειν* Gloſſ. Keron. tremore *bibun*. Lege tremere. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXIV. 1.

Erda bibinota,
Thiu Gotes kraft ſies notta.
Terra contremuit
Virtute Dei coacta.

Poſtea ſenſus a tremore ad timorem translatus eſt, quia valde timentes ſolent præ metu tremere. Inde Græcis *φίβειν*, *φέβειν* extimeſcere, & Latinis *pavere* eodem ſenſu.

BECH, pix. V. *pech*.

BECH, tenebræ. Vox Francica, ſed origine obſcura. OTFRIDUS Lib. V. Cap. IX. 3.

Tho thaz lib, thaz bi unſih hiar irſtarb,
Fon beche hera uuidar uuarb.
Cum vita, quæ apud nos mortua,
E tenebris rediret.

Id eſt, cum Chriſtus a mortuis reſurgeret. Hodie videtur ſuperare in comp. *bechſchwarz* ater inſtar tenebrarum, niſi referre malis ad picem.

BECHER, patera. Græc. inf. *βικάριον*, Lat. Barb. *baucarium*, *bacharium*, Ital. *bicchiere*. JOHANNES de JANUA vocem Latinam deducit a *Baccho*. Quam etymologiam ſi quis exornare vellet, facile materiem argumento inveniret. Nam imago Bacchi antiquitus inſculpi ſolebat poculis, ut ex carminibus ANACREONTIS manifeſtum, & hæc imago ſiniſtra thyrſum, dextra ſcyphum tenet apud HERONEM. Vide SPANHEMIUM de præſt. numiſ. Edit. Amſtel. pag. 165. FERRARIUS Italicam deflectit a Græca *βῖκος*, quæ ATHENÆO poculum, mox a *βῆκα* cornua, quod antiquiſſimi cornibus potarent, denique a *pocillo*, quod ceteris ſimplicius exiſtimat. HELVIGIUS, Græcis ambitioſe addictus, Germanicam trahit ex *πέπωκα* verbi inuſit. *πόω*, *πίνω* bibo. Veroſimilius eſt, vocem noſtram domi natam, cæteraſque ejus imitamina eſſe. Naſci autem potuit, vel a *bauch* venter, quia crater eſt vas alveatum, vel, quod doctiſs. FRISCHIO quoque ſe probavit, a *back* linter. Nam vaſa potoria ſolent antiquitus appellationem ducere a navigiis. Sic a *ſcapha* eſt *ſcyphus*, a *cymba cymbium*, & a re navali *carcheſium*.

BECKEN, malluvium, vas ventroſum. Græcis inferioribus *βάκινον*, Lat. Barb. *bachinon*, Gallis primo *bacin*, mox *baſſin*, Ital. *bacino*. Unde ſit, jam dixi in *bauch* venter. Olim etiam erat vas potorium. GREGORIUS Turonenſis Lib. IX. Hiſt. Cap. 28. *Cum duabus pateris ligneis, quas vulgo* BACHINON *vocant*. Solemne enim eſt antiquis, nomina vaſorum confundere, quæ res etymologis crucem figit. Sic etiam *becher*, quod poculum eſſe vidimus, ad uſum aquæ translatum eſt. Gloſſ. Iſid. *baccarium* vas aquarium.

BECKEN, *becker*, piſtor, paniſicus. Gloſſ. Pez. paniſicas *pecchun*. PEZRONIO *beck-er* eſt vox compoſita ex *bek* & *ur*, quorum illud Phrygibus *panem*, hoc Celtis *virum* ſignificat, ut adeo piſtor ſit *vir panis*. Nec hoc quidem male, etiamſi rectius derivetur a *backen* pinſere, quod vide.

BEDARFEN, indigere. Anglofax. *bethearfan* apud BENSON. Refer ad *darfen* opus habere.

BEDD, *bett*, locus manendi. A *beiten* manere. Inde *Bathaib* pagus Gepidarum, de quo aliquid dixi in *babe*. Hic primus & antiquiſſimus vocis ſenſus, qui poſtea ad locum jacendi translatus eſt, quia manſioni ſimilis eſt.

BEDD, *bett*, cubile, & omnis jacendi locus. Gloſſ. Pez. areolæ *peti*. Hodie utimur compoſito *garten-bedd* areola horti, ubi ſemina jacent & radices. Hic ſecundus vocis ſenſus, qui poſtea lecto & ſepulchro aptari cœpit. Ad quem cum non attendiſſent viri eruditi, in appellatione lecti fruſtra deſudarunt.

BEDD, *bett*, lectus. Goth. *bad* Luc. V. 24. Anglofaxon. *bed* ibidem, Franc. & Alam. *bett*, *pet*, Belg. *bedde*, Angl. *bed*. Gloſſ. Ker. lectulis, *petum*. TATIANUS Cap. LIV. 7. *arſtant*, *nim thin betti*, ſurge, tolle lectum tuum. Et mox: *inti nam thas betti*, & tulit lectum. Senſus a cubili ad lectum translatus, quia in lecto ſive feſſi ſive ægrotantes cubamus. Plerique tamen Eruditorum hunc ſenſum tanquam principem amplectuntur. Et alii quidem eum ducunt a Chald. *but* pernoctavit, quia lectus eſt pernoctandi locus. Alii a *boden* ſolum, quia priſca frugalitas humi lectum ſternebat. Alii a *bæhen* fovere, fomentare &c. Omnes præ-

ter rationem, ut ex scala significationum patet. A simplici videntur componi *grabbatus, stipadium* & *budastoria* &c.

BEDD, sepulcrum. Ita Cambri, & recte, quia sepulcrum est cubile mortuorum. OWENUS:

Angli BED *lectum vocant, Cambrique sepulcrum,*
Lectus enim tumuli, mortis imago sopor.

Nec desunt aliæ Linguæ, in quibus lecti & sepulcri communis appellatio. Sic Cantabris *oea* est lectus, Hibernis *ua* sepulcrum.

BEDDEN, *betten*, sternere lectum. Anglosaxon. *beddian*, Franc. *betten*. Rhythmus de S. Annone §. 36. *her gebettidi iri selbe scono*, ipse sternebat ei lectum nitide.

BEDD-RIESE, homo diuturno morbo lecto affixus. Gloss. Ælf. pag. 72. paraclitus (lege paralyticus) *bedrida*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XIV. 131.

Thar sint ouh gizalte
Bettirison alte.
Ibi etiam sunt commemorati
Veteres Clinici.

Componitur a *bedd* lectus, & *riese* caducus, quod referendum ad *reisen* cadere.

BEDDSPONDE. V. *spünden* coassare.

BEDDSTATT. V. *stat* fulcrum.

BEDE, pro varia Germaniæ ætate varios subiit significatus, & ex diversis fontibus oriundos. Quæ res, cum sit plena difficultatum, ab origine repetenda. Antiquissimis temporibus tributa non erant imperata, sed sponte oblata. Testis TACITUS Cap. XV. de M. G. *Mos est civitatibus ultro ac viritim conferre Principibus vel armentorum vel frugum, quod pro honore acceptum, etiam necessitatibus subvenit.* Hactenus *bede* donum erat mere gratuitum & honorarium, sic dictum a *bieten* offerre, cujus antiquitatem infra ostendo.

BEDE, petitio, postulatum. A *bitten* rogare. KERO in Expositione Orat. Dom. quæ extat apud ECCARDUM in Catechesi Theotisca pag. 84. *siben bete churci* septem petitiones breves. Francos, necessitate compulsos, priscum offerendi morem immutasse, & multa rogando atque deprecando a populo exegisse, Historia Regum Francorum, & frequentissima *rogarum* & *precariarum* mentio, satis declarant. Nam usu pecuniæ introducto, tributa quoque pecuniaria, Fiscus, vectigalia, & similia, prioribus sæculis æque ac pecunia ipsa ignota, paulatim introduci cœperunt sub nomine precum, ad declinandam plebis invidiam, cui nihil antiquius libertate.

BEDE, concessio. Sensus a precibus Principum ad concessiones statuum translatus, per metonymiam antecedentis pro consequente, quia preces illas plerumque sequebatur concessio. Postea nonsolum de concessionibus publicis, sed etiam privatis usurpari cœpit. Jus Feud. Alam. Cap. 19. *Es mag kein Here kein gedinge liben an keinem gute das ein man von ihm het one sinen willen und bette*, nullus dominus potest expectativam dare de aliquo feudo, quo quis investitus est ab illo, sine ejus voluntate & concessione. Locum adduxit SCHILTERUS in Glossario.

BEDE, tributum imperatum, *bedhaftig* tributis obnoxius, *bede-fry* immunis a tributis. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *bædde* exactum. A *bieten* poscere, jure vel necessitate postulare, vel a *bieten* mandare, quod imperantium proprium. Qui mores principum noverit, non mirabitur, sensum vocis mutatum esse. Quamvis enim Principes non solent omnia imperiose poscere, sed alia jure postulare, alia precibus tentare: Tamen etiam tunc, quando orant, præcipere videntur. Hinc ille apud PLAUTUM: *Huc me misit ad vos oratum, tametsi pro imperio, vobis quod dictum foret, scribat facturos.* MACROBIUS Lib. II. Saturn. Cap. 2. *Potestas nonsolum invitat, sed & si supplicet, cogit.* TACITUS Hist. IV. Cap. 46. *Preces erant, sed quibus contradici non posset.* Inde nimirum est, quod crescente Principum potentia vox aliam induit naturam, ut specie esset precatio, reipsa exactio. Sicque sensus a voluntario ad necessarium translatus est, manente (quoad sonum) pristino vocabulo. Ab illo tempore orta sunt verba, prioribus sæculis inaudita,

beden, indicere tributum. NOTKERUS Psa. XLIX. 8. *er uuile uns zinsa kebeten*, ipse vult nobis censum indicere. Locum observavit SCHILTERUS in Glossario.

beden, pendere tributa, præstanda præstare. Hinc *beden* & *thun* in monumentis recentioris ævi continuo conjunguntur, quia *beden* est facere ut subditis convenit.

BEDEUTEN, significare. A simplici ejusdem significatus, quod vide.

BEDING, conditio, conventio, pactum, placitum inter duos. A simplici ejusdem significatus.

BEDURFIG, indigus. V. *darf* indigentia.

BEDURFTIG, indigus. V. *durft* indigentia.

BEER, bacca. V. *ber*.

BEES, bacca. V. *bes*.

BEFAREN, timere. A simplici ejusdem significatus.

BEFEDEN, duobus modis dicitur, quos vide in *fede* inimicitia.

BEFEHLEN. V. *befelhen*.

BEFELHEN, proprie est *tradere custodiæ*, a Gr. φυλακή custodia. Gothis *anafilhan* est præsidi tradere Matth. XXVII. 2. & *anafilh* traditio majorum Marc. VII. 3. Franci & Alamanni fidelius dicunt *filahan*, *felahan*, ut ex compositis eorum, mox adducendis, patebit. Hodie inepte scribimus *befehlen*.

BEFELHEN, tradere se vel rem suam fidei, curæ, aut tutelæ alicujus, ob insignem, quam de fidelitate ejus habemus opinionem, alias *committere*, *concredere*. Gloss. Keron. committere *pifelahen*, commissum *pifohalanaz*. Gloss. Boxh. *pifolahan* creditum.

tum. Posteritas verbum contraxit in *pfehlen*, *empfehlen*.

BEFELHEN, tradere se aut aliquem chariorum auxilio alterius, de cujus potentia, benevolentia, & bene merendi studio, certo sumus persuasi, alias *commendare* sive voce sive literis. Gloss. Keron. commendent *pifelahan*, litteras commendatitias *pifolahanlibho puah*. Hodie commendatio dicitur *empfehlung*. De præfixo *emp* vide PROLEG.

BEFELHEN, tradere præcepta vivendi, alias *jubere*, *præcipere*, *mandare*. Hoc parentum, præceptorum, legislatorum, & imperantium proprium, cæteris obedientiæ gloria relicta. Belgis quoque *bevelen* est mandare, sive fiduciæ causa id fiat, sive pro auctoritate. Et cum Anglosaxones omnino nesciant vocem, hinc illam a Francis in Belgio relictam existimo. Præcipuum derivatum est *befelh*, *befelch* mandatum.

BEFFEN, hiscere, mutire. Anglosax. *byffan*, apud BENSON. Proprie est latrare, a sono canis *baff*. RELANDUS in Dissert. de Americanis pag. 149. *Omnes conati sunt sonum canum imitari, quisque suo more, uti* ARISTOPHANES *per αὖ, αὖ; alii per βαῦ, βαῦ* &c. Inde *widerbeffen* obloqui, oblatrare. Frequentative *befzen* & *widerbefzen*.

BEFUGT, dicitur de eo qui in jure est, ob aptitudinem & habilitatem, quam habet ad rem. Familiam vocis vide in *fug* & *fugen*.

BEGATTEN, conjugare. Vide Simplex.

BEGEGENEN. V. *gegen*.

BEGEREN, cupere, *begierde* cupiditas. Vide utrumque in simplici.

BEGINE, *begeine*, mulier monastici generis, sed a votis soluta. Unde nomen desumptum sit, prolixe disputat CANGIUS in voce *Beghardi*. Apud Belgas, inquit, constans opinio est, *Beginas* nomen & institutum accepisse a BEGGA Pipini Landensis filia, S. Gertrudis Nivellensis sorore. Mox tamen alios auctores excitat, qui *Beginas* a *Lamberto* BEGO institutas & appellatas esse confirmant. Utrumque verum esse non potest. Mittamus ergo *Begum* & *Begam*, & *Beginas* ducamus a verbo Anglosax. *began*, *bigan*, *biggan*, colere, observare, servire. Nam hinc fit *bigenga* cultor, eadem Dial. Cur non etiam *Begina* mulier religiosa, regularum ordinis sui cultrix & observatrix? Postea etiam vela quædam, quibus caput involvebant *Beginæ*, eodem nomine affecta sunt.

BEGINNEN, inchoare, incipere. Gothis *duginnan* Luc. I. 1. Anglosax. *aginnan*, *ongynnan*, *beginnan*, Francis & Alam. ut hodie. Gloss. Keron. inchoas *pikinnes*, incipit *pikinnit*, incipiatur *sipigunnan*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XX. 191.

Biginnit sie anafarton
Mit egislichen uuorton.
Cœpit illos adoriri
Terribilibus verbis.

JUNIUS hoc verbum ad amussim verbi Lat. *adgredi* factum esse censet, a *gan* ire. Verum cum *ginnen* eodem valeat significatu apud antiquos, compositum ad simplex referri debet.

BEGLEITEN, ducere, conducere, comitari. Id est *be-ge-leiten*. Dicitur & *beleiten* & *geleiten*. Cuncta a simplici *leiten* ducere, de cujus origine actum in loco.

BEGRABEN, inhumare, sepulcro abscondere. Verbum a Francis & Alam. factum a *grab* fossa, sepulcrum. Gloss. Keron. sepelire *picraban*. Gloss. Pez. defossus *pigrapaner*. TATIANUS Cap. CCXII. 7. *uuisa zi begrabanne*, mos sepeliendi. Verbum Saxonicum vide in *bergen* sepelire. In reliquis Dialectis nec hoc nec illud occurrit. Ita sepelire Gothis dicitur *filhan*, *gafilhan* Matth. VIII. 21. 22. & vetustioribus Frisiis *bifellan*, & hinc *befelling* sepultura. Quod ex observatione JUNII scribo, qui vetera Frisica, quoties Gothicis consonant, diligenter annotavit. De his verbis vide plura in *fell* pellis.

BEGREIFFEN, comprehendere, *begriff* comprehensio, *begreifflich* quod concipi potest, *unbegreifflich* quod concipi nequit. Nova, sed idonea, a *greiffen* capere. Capit autem primo manus, & deinde etiam intellectus ad similitudinem manus. Hinc ZENO *comprehensionem* mentis similem dicebat *iis rebus quæ manu prenderentur*. Apud CIC. in Quæst. Acad.

BEHAGEN, placere. V. simplex.

BEHAUBTEN, defendere. V. *haubt* sec. signif.

BEHELLIGEN, V. *helgen*, fatigare.

BEHEND, celer, pernix, quod dicitur de pedibus Prov. VI. 18. & Spiritu Sap. VII. 22. Ab *enden* festinare. Differt a *behændig* dexter, solers, quod est ab *hand* dexteritas in agendo.

BEHERZT, fortis, animosus. Ab *herz* cor, quatenus pro animo virili & imperterrito sumitur. Latinis quoque *cordatus* aliquando est fortis apud BORRICHIUM in Analectis, & contrarium *excors*, *væcors*, a defectu animi virilis.

BEHUF, usus, commodum, utilitas, & quicquid opus est, aut rerum præsentium status exigit, *behuflich* utilis, expediens, *behufen* oportere, indigere, interesse. Non certe a mensura agri, quam vulgo *hobam* vocant, ut non nemo nugatur; sed a Lat. *opus* per adspirationem, præposito *be*. Familiam vocis exhibet SOMNER. in Dict. AS. *behefe*, *behefnesse* lucrum, commodum, bonum, *behofan* egere, indigere, decere, *behofath* oportet, interest, necesse est, *behoflic* necessarius.

BEHUTSAM, caute. Refer ad *hüten* cavere.

BEI, præpositio late dominans, quæ Gothis & Francis effertur *bi*, Anglosaxonibus *be*, *bi*, *big*, Alamannis *pii*, Belgis & Anglis *by*, Sorabis *po*, Græcis ἐπὶ. Sed non apud omnes eodem pollet sensu. Videamus, quid in

 vocu-

vocula obsoletum, quid antiquis & recentioribus commune, quid denique nobis proprium sit.

BEI, ad, *bei der hand* ad manum, *bei vermeidung unser ungnade* ad evitandam nostram inclementiam. Gloss. Pez. ad manus *pi hantun*.

BEI, apud, penes, *bei uns* apud nos, *bei Gott* apud Deum Luc. I. 30. Hunc sensum Gothi exprimunt per *fram*, Saxones, Franci & Alamanni per *mit*, quod vide.

BEI, secus, juxta, prope, *bei der thür* juxta januam. Gloss. Keron. secus introitum *pii inkange*. Idem Sorabis *po*.

BEI, per. Utimur in formulis jurandi, ducibus Gothis & Francis, dum Anglosaxones utuntur particula *thurh*. TATIANUS Cap. XXX. 3. 4. 5. 6. Nolite jurare, *noh bi himile* neque per cœlum, *noh bi erdu* neque per terram &c. Similia habet Cod. Argent. Matth. V. 34. seq. Exemplum vide in *Bei-Gott*.

BEI, in, *worbei* qua in re, *mir fællt bei* mihi venit in mentem, *bei tag* interdiu, in die, *bei nacht* noctu, in nocte. Gothis *stautan bi kinnu* est percutere in maxillam Matth. V. 39.

BEI, pro, *viel bei einem thun* multa moliri pro aliquo. Evang. Goth. Joh. XVII. 9. *ik bidja bi ins*, oro pro illis. Gloss. Keron. pro vitæ merito *pi libes urhungu*. Lege *arnungu*.

BEI, post, *bei menschen denken* post hominum memoriam. Evang. Goth. Marc. XIV. 58. *bi thrins dagans* post triduum.

BEI, ob, propter, *bei so gestalten sachen* quamobrem, ob talem rerum faciem. Inde Francis particula causalis *bithiu* propterea.

BEI, secundum, *bei gefolg* secundum legitimam consecutionem. Evang. Goth. Luc. II. 29. *bi waurda theinamma* secundum verbum tuum.

BEI, cum, *man bei man* vir cum viro, *bei sinnen* compos mentis, *bleib bei uns* mane nobiscum Luc. XXIV. 29. Hunc sensum veteres universe exprimunt per *mit*.

BEI, sub, *bei straffe* sub pœna.

BEI, circiter, *bei dreissig feld-weges* circiter triginta stadia Joh. VI. 19.

BEI, circum, *bei sich haben* circum se habere. Goth. eodem sensu dicit *bi sik* Matth. VIII. 18.

BEI, circa. Evang. Goth. Matth. XXVII. 46. *bi hweila niundon* circa horam nonam. Hodie cum Saxonibus, Francis, & Alamannis dicimus *um* vel *umb*.

BEI, ex, *wobei kan ich das wissen* unde hoc cognoscam, *nims bei dir selbst ab* ex te ipso cognosce. OTFRIDUS Lib. I. Cap. II. 44. *bi nide* ex invidia.

BEI, inter, *beim trunk* inter pocula.

BEI de. Evang. Goth. Joh. V. 46. *Mose gamelida bi mik*, Moses scripsit de me. Quod Anglosaxonice vertitur, *Moyse wrat be me*. Hodie obsolescit.

BEI, contra. Evang. Goth. Matth. V. 23. *brothar theins habaith hwa bi thuk*, frater tuus habet aliquid adversum te. Hodie obsolescit. Plures significatus addant, qui volunt. Mihi, quem alia & immensa avocant, non licet istis minutiis diutius immorari. Interim filum, quod cœpi, absolvam.

BEI, ex præpos. fit adverb. & tunc eum obtinet significatum, qui similis origini. Sic

a *bei* ad, apud, fit *beistehen* assistere, *beisizen* assidere, & alia innumera.

a *bei* juxta, *beiweib* concubina, *beiglaub*, *beiwan* superstitio.

a *bei* in, *beischluss* insertum, *beilæuftig* in transitu.

a *bei* pro, *beisorge* providentia.

a *bei* cum, *beiligen* concumbere, *beistimmen* concordare. Et sic alia ab aliis.

BEI, adverb. intendendi, *bei zeiten* mature, *bei weitem* longissime, *beinahe* pene, *nahebei* proxime, *beian* contigue, *beisamen* conjunctim, *herbei* huc, ad locum, *beinötig* valde necessarium &c.

BEJAHEN, affirmare, fateri, olim etiam confiteri. TATIANUS Cap. XIII. 12. *bigehente iro suntono*, confitentes peccata sua. Quod est ex genio scripturæ veteris legendum tanquam scriptum esset *bigechente* vel *bijechente*. Est enim a simplici *jahen*, quod vide.

BEICHT, confessio. NOTKERUS Psal. L. 8. *luter biuht loset fone tode*, pura confessio liberat a morte. Idem Belgis *bicht*. Cuncta a vulgo contracta ex antiquiori & magis genuino *bigicht* confessio, quod est a *bigichen* confiteri, per medium derivandi T. Utrumque occurrit in Monumentis Francorum. Symb. Athanas. apud ECCARDUM in Cat. Theot. pag. 70. *ist giuuisso gilauba rehtiu, thaz uuir gilaubames endi bijehames*, est ergo fides recta, ut credamus & confiteamur &c. Ubi *bijehames* idem quod *bigehames* vel *bigihames*. Gloss. Lips. *bigihte* confessione. Gloss. Keron. humilis confessio *deomuatlihha pigith*. Lege *pigiht*. Quemadmodum igitur a simplici *gichen* confiteri, recte fit *gicht* confessio: ita a composito *bigichen* recte fit *bigicht*, & postea *beicht* expulso G. Olim vero nonsolum confessionem peccatorum, ut hodie, sed etiam fidei Christianæ ad mortem usque denotavit.

BEICHTEN, confiteri. Verbum a subst. factum. Dicitur autem usu vulgi de quacunque peccatorum confessione, sive coram Sacerdote fiat, sive coram carnifice. Inde formula, *dem henker beichten* confiteri carnifici, quod fit in tortura.

BEICHTER, martyr, confessor Christi, qui fidem confitetur ad mortem usque, nec ulla re ab illa professione se deterreri patitur. VORSTIUS de Ling. Vernacula Cap. 10. ex Litania Veteri Regiæ Bibliothecæ Berolinensis producit hæc verba: *alle heilige bihter bittent für uns*, omnes sancti Martyres orant pro nobis. Factum per contractionem ex antiquiori & saniori *bigichter* con-

confessor, quod est a *bigicht* confessio. NOTKER. Psal. LIX. 2. *daz sie sih pecheren ze chuninge pigihtaro*, ut convertantur ad Christum regem confessorum. Locum notavit SCHILTERUS in Glossario. Recte autem Martyres ab illo excellenti confessionis gradu, qui constantia in tormentis & ultimo supplicio definitur, vocantur *Confessores*. Quæ appellatio Latinæ quoque Ecclesiæ usu invaluit.

BEICHTIGER, confitens. Contractum ex vetustiori & meliori *bigichtig*, quod extat in Confessione peccatorum Editioni Otfridi Flacianæ præfixa, ubi statim ab initio: *ih uuirdu Gote almahtigen bigihtig*, confitens fio Deo omnipotenti. Quod est a *bigicht* confessio. Hæc quoque vox tribuitur Martyribus in Litania antiqua apud VORSTIUM. Hodie iis tantum propria est, qui peccata confitentur Sacerdoti.

BEIDE, ambo, uterque. Gothis *ba*, *bai*, Anglosax. *butu* Luc. I. 6. *begen* Luc. VI. 39. & alibi *batwa*, Franc. *bediu*, *bedu*, *beidu*, Alam. *pedo*, Belg. *beide*, Angl. *both*, Suec. *bæde*, Island. *bade*, *bader*. Gloss. Keron. ambæ *pedo*, utroque *pedero*, utrarumque *pedero*. VEREL. in Ind. *bade twigga* utrique. TATIANUS Cap. II. 2. *uuarun beidu rehtiu fora Gote*, erant ambo justi apud Deum. SKINNERUS Saxonicum *begen* format a Lat. *biga*, & *butu* componit ex *be* circa, circiter, & *tu* duo. JUNIUS Gothicum *ba* derivat ab ἄμφω ambo, Islandicum *bader* ab ἀμφότερος. Utrumque per aphæresin.

BEIER, verres. V. *bær*.

BEIFALL, assensus, consensus. Refer ad *fallen* sentire. Quid enim est adsentiri, nisi idem sentire, idem judicare?

BEIFUSS, artemisia. Gothis *bifot* est compes, Marc. V. 4. Sed quid hoc, inquies, ad artemisiam? Plurimum inquam, si fabulis standum, quia multis rebus impedimentum injicere creditur. PLINIUS Lib. XXV. Cap. 7. *Vis ejus tanta est, ut jumentis discordantibus jugo imposita, asperitatem cohibeat.* Aliam vocis originem, sed æque fabulosam, suppeditat MARTINIUS: *Observatum est*, inquit, *pridie festi S. Johannis in ipso meridie carbones inveniri ad pedes artemisiæ.* Hinc illi *bei fuss* significat *ad pedes*. Sed mittamus hæc inania. Suecis artemisia simpliciter dicitur *boo*, haud dubie a *behen* fomentare. Nos vulvam addimus in fine, dicendo *beifuss*, i. e. *beifutz*, quia affectibus mulierum uterinis plurimum prodest calore suo. PLINIUS Lib. XXV. Cap. 7. *Privatim medetur fœminarum malis.* Lib. XXVI. Cap. 15. *Artemisia vulvæ medetur.* Ob eandem causam Anglosaxonibus vocatur *mucgwyrt*, quasi *mucgl-wyrt*, herba calorifica, a verbo Celtico *mwyglo* tepefacere, quod hodie perennat apud Cambros.

BEIGE, strues, *holz-beige* strues lignorum, *holz beigen* struere ligna. Hodie utuntur Suevi ex hæreditate Francorum. Gloss. Pez. acervus *pigo*. Gloss. Boxh. acervos *piga*. Islandi dicunt *bunke*, apud VEREL. in Ind. Utriusque ratio manifesta est. Nam sicut *pigo* est a πηγῶ struo, ita *bunke* a πήγνυμι struo.

BEIGEN, flectere. V. *beugen*.

BEI-GOTT, per Deum. Vetus jurandi formula. Cui similis illa, qua usus est Rollo primus Normannorum Dux. Qui cum pedem Regis Francorum osculari nollet, hortantibus, ut id faceret, Lingua Anglica respondisse fertur: *nese bi Got*, hoc est, *non ita per Deum.* Nam *se* Anglosaxonibus idem est quod Francis *so* ita. BENSON. in Voc. Anglosax. *ne se* haud ita. Quod notandum contra SCHILTERUM, qui huic formulæ alium sensum tribuit. Interim hæc vox Rolloni Regis & aulicorum contemptum conciliavit, ut deinceps per ludibrium vocaretur *bigot*. Verba vetusti Chronici, qui desiderat, adeat CANGIUM in voce *Bigothi*, & VALESIUM in Not. Gall. voce *Normannia*. Gallis *bigot* hodie est superstitiose religiosus, non certe a juramento *bi-got* per Deum, ut MENAGIUS censet; Sed potius ab Anglosax. *bigan* colere. Et hinc etiam est *begine* mulier religiosa.

BEIL, cædendi vel truncandi instrumentum. Vox antiquissima, & per omnes Dialectos, Celticas & Scythicas, diffusa. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bwiall* securis. SOMNER. in Dict. Anglosax. *bill* chalybs, *bille* falx, *wudubil* falcastrum, falx sylvatica, *twy-bill* bipennis, bicuspis, securis. Belgis *byl* est securicula, Anglis *bill falx*, Prussis & Lithuanis *bila*, Græcis πέλεκυς securis, dolabra, bipennis, & hinc πελεκάω & πελεκύζω securi ferio, dolo, & similia. Quæ si inter se sint cognata, ut credere par est, in notione cædendi convenient. Id enim lingua antiquo-Scandica est *bula*. VEREL. in Ind. *bula* truncos detruncare & diffindere, *bol* truncus, *bolyxe* securis major ad truncanda ligna.

BEILAGE, quatenus derivatur a *legen*, significat quantum potest, depositum, insertum &c.

BEILAGE, jus municipale. V. *bellagines*.

BEILAGER. V. *lager* discubitus.

BEIN, os, crus. Anglosax. *ban*, Franc. *bein*, *bain*, *pein*, Belg. & Suec. *been*, Angl. *bone*, Island. *bein*. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. crura *bein*. Gloss. Pez. os *bein*, spina *ruccipeini*. VEREL. in Ind. *bein* os, *beinbrot* ossifragium, crurifragium. TATIANUS Cap. CCXI. 4. *bein ni brehet ir fon imo*, os non comminuetis ex eo. Græcis βαίνειν est ire, gradi, incedere, βὰν iverunt, apud Homer. in Odyss. Jam cum crura sint naturalia gradiendi instrumenta, oportet inter vocem Germanicam & Græcam esse aliquam affinitatem. A *bein* est collectivum *gebein* crura, ossa, quo rursus utitur TATIANUS loco cit. vers. 3. *ni brahun sinu gibeinu*, non fregerunt ejus crura. Et huc etiam spectat vox Ripuaria *bainberga* tegumenta crurum, quam vide infra in *bergen* tegere, cum pluribus similibus.

BEIN, mons, collis. Gr. βουνός. Utrumque a *bann* altus, elevatus. Superat in nominibus urbium & montium, cujusmodi sunt:

BEINHEIM, *Benheim*, oppidum Badense ad Rhenum.

RUCKENBEIN, mons continuus in Helvetiis.

GRANTZ-BEIN, mons Caledoniæ, sic dictus quasi *Granni colles*, de antiquo *Apollinis Granni* cultu, interprete BAXTERO in voce *Grampius*.

Plura jam non occurrunt. Quæ vero multis augeri accessionibus posse a Geographiæ peritis, nullus dubito.

BEISITZER, qui in urbibus degunt & vivunt absque jure civitatis, antiquitus vero omnes, qui in proximo habitant. Hinc vicini Evang. Goth. Luc I. 58. vocantur *bisitands*, quasi proxime habitantes, a *bei* juxta, & *sitzen* habitare.

BEISPIL, olim erat parabola, ut demonstravi in simplici *spil* sermo; nunc est exemplum vel ad imitationem vel ad terrorem propositum, pulchrum inceptu aut fœdum exitu, sensu a typo verborum ad typum factorum translato. Similis transnominatio est, quando *widerspil* & *gegenspil* a sermone contrario ad facta contraria transferuntur.

BEISSEN, pungere, cædere, secare. Dicitur apud Francos de omnibus rebus acutis. Gloss. Pez. acuta *uuola pizantas*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XIII. 86. *suuert harto bizanti*, gladius valde secans. Hujus verbi origo ita concipi potest. Quemadmodum a *picken* pungere fit *spize* cuspis, adscito S. ita a *spize* rursus fit *pizen*, abjecto S. Posteri Francorum a *pizen* fecerunt *beissen* & *pfetzen*, levi mutatione. Gens Saxonica videtur dixisse *bitan*. Nam hinc tota antiquitas magno consensu formavit *bitter* acidus, acerbus, amarus. Id est, gustu pungens. Nos a *beissen* fecimus *beisse* scabies, quia pungit, aut pungenti similis est: & a *pfetzen* derivamus *pfetz* stigma, nota in cute pungendo aut secando facta.

BEISSEN, per synecdochen generis significat *mordere*, *radere*, *manducare* &c. Quid enim est *mordere* & reliqua, nisi dentibus pungere, secare, incidere? Hoc sensu Anglosaxones dicunt *bitan*, Franci *bizan*, *pizzan*, Belgæ *byten*, Angli *bite*, Sueci & Islandi *byta*, *bita*. Non certe a Lat. *petere*, ut MARTINIUS existimat, etiamsi mordere sit dentibus petere, sed a notione pungendi & secandi.

BEISSEN, mordere, mordicare, dentibus pungere vel secare. NOTKERUS Psal. XXXI. 9. *beittendiu rosso*, equi mordicantes. Allegorice dicitur de morsu verborum & injuriarum. Inde *beissen* altercari, *beissig* rixosus, mordax, maledicus.

BEISSEN, rodere, dentibus lacerare. Gloss. Pez. rodunt *pizzent*. Inde *anbeissen* arrodere, quod dicitur de muribus.

BEISSEN, manducare, dentibus concidere. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bwytta* comedere, manducare, *bwyd* esca. NOTKERUS Psal. LXVIII. 10. *mih peiz dines huses ando*, Zelus domus tuæ comedit me. Inde *biss*, *bissen*, *bisslein* offula, buccella, segmentum cibi, quantum bucca capere potest, *anbeissen* jentare, degustare cibum obiter, *imbiss* jentaculum. Cuncta a Francis & Alamannis relicta.

BEISSWIND, ventus acer & penetrans, a *beissen* pungere, secare.

BEISSWIND, boreas, aquilo, ventus septemtrionalis. Vox hybrida, ad imitationem Gallicæ *vent de bise* facta. LIPSIUS in notula ad verba vetera Glossarii sui confundit hunc ventum cum turbine *biza*, tanquam *bise* sit a *büsen* fremere. Quem sequitur PONTANUS in Originibus Francicis, & MARTINIUS in voce *Boreas*. MARTINIUS tamen fatetur, Belgis veteribus *büse* esse Septemtrionem. Sed addit: *proprie est furens impetus aeris*. Qua in re potuit falli. Nam Gallis *vent de bise* non est quilibet ventus impetuosus, sed ventus aquilonaris, alias *vent du nord*. Hinc *bise* proprie est Septemtrio, a Gallico *bis* ater, niger (unde Latino-Barbaris *bisus* eodem sensu), ut *Aquilo* ab *aquilus* subniger, & dicitur de plaga mundi Septemtrionali, quia nox atra ibi dominatur. Auctor Etymologiæ est HUETIUS, cujus verba ex Originibus Menagianis hic describam: *Septentrionem Veteres caliginosum & densis tenebris obsitum censuerunt. Ideo ζόφον apud Homerum, Strabo* SEPTENTRIONEM *interpretatur. Tibullus Panegyrico ad Messalam de Septentrione:* ILLIC ET DENSA TELLUS ABSCONDITUR UMBRA. *Arabes quoque mare Septentrionale* TENEBROSUM *appellant. Ita Geographus Nubiensis. Hinc & Aquiloni vento nomen: aquilus enim color niger est. Glossarium:* AQUILUM, μέλαν, ὡς ὁ λυκίλλιος. *Suetonius opponit candido. Festus,* FUSCUM *&* SUBNIGRUM *interpretatur. Eodem sensu dixit Plautus* CORPUS AQUILUM. *Eidem dicitur &* AQUILO. *Nos Galli dicimus la bise, pari significatu: nam Gallice bis nigrum sonat. In quibusdam Galliæ nostræ locis, ventus Thracias* (Thrascias) NIGER *vocatur*. Hactenus HUETIUS, verissime & doctissime, etiamsi unde Gallis sit *bis* pro nigro non ostenderit, quod tamen promtum est derivare a Gr. φαιὸς fuscus, subniger. Hodie non amplius utimur hoc composito. Extat tamen apud HENISCHIUM in Thesauro: *beisswind*, *schindhengst*, *nordwind* septentrio.

BEITEN, manere, morari, cunctari. Petrus Dresdensis in Hymno de septem verbis, Stroph. 8. *wenn sich mein seel von mir wil scheiden, und mach nicht lenger beiden*. Ubi *beiden* ponitur pro *bleiben* manere, quia tunc mors instat & urget, ut anima in corpore diutius versari non possit. Hic sensus verbi princeps & antiquissimus. SOMNER. in Dict.

Dict. Anglosax. *bidan* manere, morari, cunctari, perstare. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *gebidan* manere. *Si Græcus essem*, inquit SKINNERUS, *derivarem a παύειν, παύεσθαι.* Ego malim derivare a Celtico *pedd* pes, ut proprie sit pedem figere, perstare. Nam pes ad utrumque paratus est, ad standum & progrediendum. Et hinc contraria verba ex nomine ejus oriri possunt. Ita a *fus* pes derivamus *fussen* insistere. A simplici *biden* oritur *bedd* locus manendi, de quo supra, & hinc porro BATHAIB mansio vel sedes Gepidarum, vetus nempe Dacia, in quo composito *baib* occupatum quid significat, ut dixi in *habe*. A composito *gebiden* nomen ducunt ipsi GEPIDÆ, residui Gothorum in Sarmatia, primo quidem a mora sequendi, & quia cæteris tardius progressi in magna illa Gothorum ad Pontum migratione, mox etiam ab ingenio tardo sic dicti, quasi *cunctatores*. Utriusque appellationis causam commemorat JORNAND. Cap. XVII. de rebus Geticis. Sed ante ECCARDUM nemo radicem Gepidici nominis potuit investigare, ne GROTIUS quidem in Indice. Interim a *beiten* Itali habent *badare*, eodem sensu, quod frustra negat FERRARIUS. Angli utuntur composito *abide*.

BEITEN, exspectare, opperiri, præstolari. Gothis *beidan* Luc. II. 25. Anglosax. *bidan, abidan* Matth. XI. 3. Francis & Alam. *bidan, beiton, peiton*, Belg. *beiden*, Suec. *byda*. Gloss. Keron. expectat *peitot*. TATIANUS Cap. II. 10. *thaz folc uuas beitonti*, plebs erat expectans. Sensus a manentibus ad exspectantes translatus, quia cunctantibus similes sunt.

BEITEN, ab exspectatione transfertur ad patientiam creditoris & injusta patientis, quia sicut ille reditum æris sui, ita hic malorum exitum exspectat. Hinc *beiten* Dial. Suevica est credere, mutuo dare, & Dial. Gothica patienter ferre Luc. XVIII. 7. LUTHERUS vertit *gedult haben*, quod etiam de creditore dicitur.

BEITEN, capere, captare, prehendere. VEREL. in Ind. *bita* apprehendere. Idem Græcis *πιάζειν*. Hujus verbi, quamvis in omnibus Dialectis pridem extincti, derivata residua sunt, *beute* præda, manubiæ, res manu captæ, *büttel* lictor, apprehensor, qui res & personas capit, & fortasse etiam *butte* vas capax, & *beutel* marsupium.

BEIWEIB, concubina. Extat in Bibl. Lubec. an. 1494. ubi concubinæ Salomonis vocantur *biwiuen*, a *bi* juxta, & *wiu* mulier, quia juxta uxorem alitur concubina.

BEIZEN, *beissen*, macerare, aqua perfundere emolliendi causa. A Phrygio *bedy* aqua, quod vide in *baden* lavare. Inde *beisse* maceratio. Græcis *πίσαι* est rorare, Latinis *buere, imbuere* humectando implere, quæ an cæteris affinia sint, aliis considerandum relinquo.

BEIZEN, einbeissen, macerare indurandi causa. Proprie est acri humore perfundere, idemque quod *beissen* rodere, corrodere, sensu a dentibus ad salia & acetum translato. Utitur sensu allegorico NOTKERUS Psal. CXVIII. 24. *ih uuerde gebeizet unde gehertet umbe dinen namen*, maceror & induror propter nomen tuum. Cum hoc sensu convenit Gr. *πιέζειν* vexare, affligere.

BEIZEN, verbum venatorium. V. *baizen*.

BEIZEN, descendere. V. *bas* infra.

BEKENNEN, scire, nosse, cognoscere, *bekant* notus, cognitus. A simplici ejusdem significatus. Rhythmus de S. Annone §. 8.

> *Ob ir uuillit bekennin*
> *Der burge aneginne.*
> Si vultis cognoscere
> Urbis primordia.

Plura in hunc sensum congessit JUNIUS in Obs. ad Will. p. 10. Dicitur autem nonsolum de intellectu, sed etiam de usu & experientia. SOMNER. in Dict. Angl. *becunnan* experiri. Gloss. Lips. *bekunno* tenta. Inde *bekanter* familiaris, *bekant werden* conversari, *bekantschaft* conversatio, contubernium, usus familiaris.

BEKENNEN, affirmare, fateri, confiteri, *bekenner* confessor, *bekæntniss* confessio. Verbum facessens ex præcedenti. Quid enim est confiteri, nisi notum facere, h. e. facere ut alter sciat, noscat, cognoscat? Gothi hoc sensu dicunt *andbaitan* Matth. X. 32. Anglosaxones *cythan* ibidem, Franci *bijahen, bigihen*, in Harmonia Evangelica TATIANI Cap. XII. 19. XLIV. 22.

BEKENNEN, in foro theologico est converti, opinor per aliquam metonymiam, sed apud Francos tantum, miros sæpe transnominationum artifices. Gloss. Pez. resipiscit *pichennit*.

BEKEREN, convertere, *sich bekeren* converti. Vide *keren* animum vertere.

BEKLIEBEN. V. *kleiben* crescere.

BEKOMMEN, accipere, nancisci, *wol zu bekommen* parabilis. Non a *kommen* venire, sed a *kommen* capere, & hoc a *kam* manus, quia manus est naturale capiendi instrumentum.

BEKOMMEN, evenire, bene vel male, *wol bekommen* conducere, *übel bekommen* nocere. A *kommen* venire, per manifestum Latinismum.

BELACHEN, deridere. Versio Gothica Matth. IX. 24. *jah biblohun ina*, & deridebant eum. Refer ad simplex.

BELECKEN, prælambere. Versio Gothica Luc. XVI. 21. *jah hundos atrinnandans bilaigwodedun banjos is*, & canes accurrentes lingebant ulcera ejus. Refer ad simplex.

BELEIDEN, offendere, injuria, dolore, aut tristitia afficere. Ambros. LOBWASSER Psalm. XXII. 10. *dass sie nicht beleiden*. Refer ad simplex. Hodie utimur frequentativo *beleidigen*.

BELFERN, verba injuriosa evomere, maledictis contendere, *widerbelfern* maledicta referre. VEREL. in Ind. *bol* maledictio, diræ, *bolf* maledictum, *bolva* imprecari, maledicere.

dicere. Cuncta a *bal* malum, quod vide, & non a *bellen* latrare.

BELIEBEN, placere. Refer ad simplex ejusd. significatus.

BELLAGINES, leges civiles DICÆNEI Philosophi, quibus Gentem Gothicam excoluisse, & ad saniorem cultioremque vitam traduxisse fertur. JORNANDES Cap. XI. de Reb. Get. *Dicæneus Gothis Physicam tradens, naturaliter propriis legibus vivere fecit, quas usque nunc conscriptas* BELLAGINES *nuncupant.* De veritate facti viderint alii. Nomen legis vitio laborare, & perperam scribi *Bellagines* pro *Bylagines*, recte judicat SPELMANNUS. Idem non magis Gothis proprium aut vernaculum censeri debet, quam partes unde componitur, quibus apud Anglosaxones nihil usitatius. Illis enim *bye* habitationem, & *laga* legem denotat, quibus junctis efficitur *bylaga* jus civile, lex habitationis. Fatendum tamen est, Septemtrionales has voces constantius tenuisse, & fortasse etiamnum intelligere, dum apud nos obsolescunt. VEREL. in Ind. *by* prædium, pagus, civitas, *lag* lex, statutum, *bylag* lex civilis. Non audiendus est vir quidam magnus, qui Jornandicam vocem ex Germanica *beilage*, qua hodie causidici inserta documentorum designant, explicare conatur.

BELLEN, tinnire. Verbum Belgis custoditum, quod proprie dicitur de ære campano. Inde Anglosaxonibus *bell* campana, *hand-bell* tintinnabulum, *bel-hus* turris sacra, campanile, *beacn thæs bel-hringes* signum sonitu campanæ datum, Belgis *bell* tintinnabulum, nola manualis, Anglis *bell* campana, *bell-man* præco nocturnus, Germanis *bell-hammel* vervex sectarius, qui gregem cum tintinnabulo præcedit. Causa tinnitus est verber pistilli. Hinc duce analogia omnium verborum, quæ apud nos sonum significant, dicere verisimiliter possumus, quod *bellen* tinnire sit a βάλλειν ferire. Vide quæ in verbo *brausen* notavimus.

BELLEN, latrare. In rhythmo de S. Annone §. 40. lupi vocantur *bellinde walthunde* canes silvestres latrantes. MARTINIUS in voce latro: *Blaffen* & *bellen* fecimus a sono. RELANDUS. in Dissert. de American. pag. 149. Latratum canis Malæi *gongong* appellant. *Gannitum* canibus Latini adscribunt, utique a sono vocabulum ducentes. Nos *baffen* de sono eorundem dicimus, Græci βαΰζειν, Latini *baubari*. Lucretius Lib. 5. *Et quum deserti baubantur in ædibus.* Omnes conati sunt sonum canum imitari, quisque suo more, uti Aristophanes per αὖ, αὖ, alii per βαῦ, βαῦ, Persæ per *hau, hau*. Canes irati Latinis *birrire* dicuntur: idem Arabibus est *herr*, & R. litera canina. Huc usque Relandus.

BELLEN, mugire, boare. Anglosax. *bellan*, Angl. *bellow*, Suec. *böla*. Hoc quoque a sono effingit SKINNERUS. Hodie dicimus *bolken*, frequentative.

BELT, cingulum, zona. Latinis *balteus*, Anglosaxonibus, Anglis, Suecis & Islandis magno consensu *belt*. VARRONI est vocabulum Tuscum Lib. 18. rer. hum. Per metaphoram dicitur de mari, quo terra cingitur. VERELIUS in Hervarar-Saga Cap. I. *laugur er landa belte*, mare terrarum cingulum.

BELT, irruptio aquarum, lingua Frisica. Testis significationis H. GROTIUS in *Prolegomenis* ad scriptores Gothicos pag. 4. ubi ab hoc significatu nonsolum freta Danica, inter Selandiam & Fioniam, Fioniam & Jutiam, quæ hodie BELT vocantur, sed etiam BALTIÆ antiquæ, & MARIS BALTICI appellationem deducit. *Græci veteres*, inquit, *terram eandem* (Scandinaviam puta) *dixere* BALTIAM. *Ita enim scripsere Xenophon Lampsacenus & Metrodorus, Plinio memorati. Pytheas enim corrupte Basiliam extulerat. Dixere ita terram haud dubie a mari interiore, quod* BALTICUM *Adamus Bremensis ante sex ferme sæcula dixit, eumque secuti Helmoldus, Saxo, alii. Manetque etiam in usu populari id nomen in parte quæ Fioniam Zelandiamque interfluit. Est autem id nomen non proprium, sed commune. Nam maris irruptionem eo significari norunt Frisii.* Qui a Grotio dissentiunt, in cingulo hærent, & BALTIAM non ab interiore mari, sed ab exteriore, tanquam insulam mari circumfluam, qualis erat opinione veterum, memorante PLINIO Lib. IV. Cap. 13. dictam arbitrantur. Quod si verum est, oportet eam metaphoram, qua mare cingulum dicitur, valde antiquam esse. Sed vix persuadent. Nam si *belt* irruptionem aquarum significat apud Frisios, quod fide Grotii assumo, *Belt* non erit nomen metaphoricum, sed proprium ejus freti, per quod mare in interiora intravit, & ab illa irruptione nonsolum fretum, sed etiam mare interius, utpote irruptione aquarum factum, recte nominabitur *Balticum*, & terra mari contigua *Baltia*. Videmus, quam sapienter hoc animadverterit Grotius, & quam pulcre maris baltici ortus in ipsa voce tanquam monumento historico & antiquissimo contineatur. Sed unde sit *belt* pro irruptione aquarum, non explicat vir summus. Possit tamen esse a *fallen*, βάλλεσθαι, irruere, impressionem facere. Extra hanc considerationem quodvis fretum navigabile posset dici *belt*, a Græc. πλωτὸς navigabilis.

BELZ, pellis. V. *pelz*.

BENDEL, fascia, fasciola. Anglosaxon. *byndel*, Ital. *bindello*. Diminutiv. a *band* vinculum, ligamen.

BENGEL, fustis. A notione cædendi, prout optime judicat JUNIUS Gloss. Goth. pag. 82. Nam pulsare, percutere Anglis dicitur *bang*, Danis *bancke*, Suecis *banka*, *bængia*. Opinor a *pochen*, per epenthesin. Vetustatem

ſtatem verbi tuentur derivata antiquiſſima in pluribus Linguis. Inde Cambris *ysbongc* ictus, pulſus, verber, Gothis *banjo* plagæ Luc. X. 30. Germanis *bunge* tympanum, & eodem partu *bengel* fuſtis, quia fuſtis eſt lignum teres, quo ad pulſandum utimur. Allegorice dicitur de homine agreſti, quia durus & impolitus eſt inſtar fuſtis. Ob ſimilem cauſam vocatur etiam *flegel* & *knoll*.

BENNE, crates viminea, cuicunque uſui inſerviat. Puto ab ὑφαίνειν texere, nectere, per aphæreſin. Eſt enim opus e viminibus contextum, & dicitur per ſynecdochen generis de variis inſtrumentis, domeſticis & itinerariis, in pluribus & vetuſtiſſimis linguis. Inde Latinis *vannus* inſtrumentum vimineum quo frumenta ventilantur: Belgis *benn* corbis: Anglis *binn* panarium: Germanis *benne* crates quæ plauſtris imponitur, *bennen-bedd* ſtragulum e viminibus: Anglosaxonibus *wæn* plauſtrum, per ſynecdochen partis pro toto, quod videtur differre a *wægen* ejuſdem ſignificatus. Illud a crate plauſtro impoſita, hoc a motu ſic dicitur. Et huc etiam ſpectat *benna* Gallica, de qua FESTUS: *Benna lingua Gallica genus vehiculi appellatur, unde combennones in eadem benna ſedentes.* A *combenno* videmur habere *compe* & *compan*, pro ſocio vel ſodali ſive itineris ſive alterius negotii, quamvis hæc vox plures recipere ſenſus apta nata ſit, ut dixi in loco.

BEQUEMEN, quadrare, congruere. Proprie eſt *convenire*, & ad modulum verbi Latini factum a *quemen* venire, auctoribus Francis. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXIX. 61. de toga Domini a B. Virgine contexta:

Si ſcaffota ſia ſoſo iz zam,
Joh ſo ſiu bezіſt biquam.
Vertit SCHILTERUS:
Illa confecit eam ſicut decebat,
Et ut quam optime congrueret.

Inde Francis *biquam* congruus, conveniens, *bilidi biquami* congrua parabola, apud OTFRID. Lib. IV. Cap. VII. 127. Nos inde habemus *bequem* aptus, congruus, commodus, proprie conveniens, *bequemlich* idem, *bequemlichkeit* commoditas, & alia ſatis manifeſta. *Kommlich* & *commodus* ex eodem fonte videntur manaſſe, nempe a *kommen* venire, quia commoda veniunt in rem, tempore & loco opportuno.

BEQUEMEN, accommodare, facere ut congruat vel conveniat, *ſich bequemen* morem gerere, accommodare ſe rebus & perſonis, *bequemung* condeſcenſio, obſequium, placendi ſtudium.

BER, bacca. Gloſſ. Pez. labruſcas *uuildu peri.* SOMNER. in Dict. Angloſaxon. *beria* uva, *winberian* uvæ. Quod extat Matth. VII. 15. VEREL. in Ind. *ber* bacca. Proprie eſt fructus arboris vel plantæ, a *bæren* proferre, & dicitur antiquitus nonſolum de baccis, ſed etiam de frumento. Inde Gothis *barizein* hordeaceus Joh. VI. 9. Angloſaxonibus *bere* hordeum, *bere-flor*, *bere-tun* area ubi frumentum teritur, *bere-gafol* tributum hordeaceum, *bere-hlaf* panis hordeaceus, *bere-wic* villa frumentaria, & alia apud Lexicographos obvia. Omnibus conſentit Heb. *bar*, & Græc. πυρὸς fruges, frumentum. In compoſitis multa ſunt baccarum genera, quæ ego ignoro.

BERAMEN, margine includere. V. *ram* margo.

BERAMEN, definire, condicere diem. Vide ſimplex.

BERATEN, proſpicere de nuptiis, in matrimonium collocare. Utitur Luth. Sir. VII. 27. Non a *raten* conſulere, ſed a *raten* conjugare, quod vide.

BERD, geſtus, actio corporis, decens vel indecens. Extat apud HENISCHIUM in Theſauro L. Germ. Utitur quoque frequenter LUTHERUS in Tomis Jenenſibus, obſervante STADENIO in Voc. Bibl. pag. 115. Olim deduxi a *bæren* ferre, imitatus Latinos, qui *geſtus* a *gerendo*, & Gallos, qui mores hominum *comportement* a *portando* vocant. Nunc autem facilius & elegantius derivari mihi videtur a *baren* oſtendere, ob rationes quas dedi in compoſito *gebærd*, quod uſitatius. A ſimplici habemus *ſich berden* geſticulari, geſtum facere.

BERDE, fructus arboris vel plantæ. Vox TATIANI in Harm. Evang. Cap. CLX. 3. *ni trinku ih fon nu fon theſemo berde uuinrebun*, non bibam a modo de hoc genimine vitis. Quam PALTHENIUS recte deducit a *bæren* proferre, ut ſit id quod profert vitis. Nam hoc verbo paſſim utuntur veteres de vegetabilibus, & ipſe TATIANUS Cap. CLXVII. 3. *So thaz uuinloub ni mac beran uuahsmon fon imo ſelbo*, ſicut palmes non poteſt ferre fructum a ſe ipſo. Ad eandem cognationem ſpectat *börde* ſolum fertile.

BERDEN, ornare. Armoricis *para*, teſte PEZRONIO in Ant. Celt. pag. 409. Angloſaxonibus *prætan*, ut patet ex particip. *præte* ornatus, excultus, apud SOMNER. & BENSON. quod cuſtodiunt Angli in *pretty* bellus, concinnus, ſpecioſus. Suecis & Iſland. *pryda*. VEREL. in Ind. *pryda* ornare, *prydi* ornamentum, *prudlega* ornate. Utitur Luth. Eſa. LXI. 10. *wie eine braut in ihrem geſchmeide berdet.* Series orationis poſtulat ut legamus *geberdet* ornavit. Ita LXX. κατεκόσμησέ με, ornavit me. Aut ſi hoc non placet, legamus cum HENISCHIO *ſich berdet*, ornat ſe. Nam hanc verſionem exigit Heb. *thadeh*. Utrum voluerit dicere LUTHERUS, etiamſi per oſcitantiam aut præpoſterum emendandi ſtudium typothetarum perſpicere non licet, non alio tamen *berden* quam ornandi ſignificatu adhibuit. Cum hoc verbo convenit Lat. *paro*, quod nonſolum de neceſſitate, ſed etiam de pompa dicitur. Vox Gallica *parade* videtur eſſe a *berden*, quamvis etiam a *paratura* eſſe poſſit.

BEREIT, paratus, parando factus, *bereiten* parare, præparare. Non a Lat. *parare*. Obstant enim simplicia *reit* & *reiten* ejusdem significatus, quæ vide.

BEREIT, facilis, expeditus, promptus ad agendum. A simplici *rad* celer, de quo infra. Differt a præcedenti, etiamsi cum illo confundatur.

BEREITS, jam. A simplici *reits*. Cod. Arg. Luc. I. 18. *ik raihtis im sineigs*, ego jam sum senex. Belgæ & Sax. inf. dicunt *reeds*, Angli *ready* & *already*. Omnes fortasse a *reiten* facere, ut idem sit quod *actutum*.

BEREN, ferre. V. *bæren*.

BERG, mons. Gothis *bairg* in comp. *bairgahein* montanus Luc. I. 39. Franc. & Alam. *berg*, *perg*, Belg. & Suec. *berg*. Gloss. Keron. monte *perege*. NOTKERUS Psal. CIII. 18. *hohe berga sint stat dien hirzen*, montes excelsi sunt habitatio cervorum. LEIBNITIO etiam Gallica vox est, quia Cato apud PLINIUM Lib. III. Cap. 17. notavit, BERGOMATES *etiamnum prodente se altius quam fortunatius sitos*. Addit Leibnitius *nomine*. Quo ipso sensum Catonis feliciter restituit, qui diligentiam & eruditionem HARDUINI adhuc fugit. Eadem vox in remotissima ætate reperitur apud Phryges, quorum arx summa πέργαμος (Trojana inquam seu Iliaca) haud dubie a situ montano nomen habuit. Unde vocem *berg* Phrygiam esse, & a Phrygibus oriundam, negari vix potest. Hæc una vox, etiamsi nullæ aliæ superessent (supersunt autem quam plurimæ) judice PEZRONIO sufficeret ad probandum, Linguam Phrygiam Germanicæ similem fuisse. Sed ne videamur inanibus conjecturis indulgere, testes advocandi sunt. Itaque SUIDAS auctor est, *Pergama* Græcis dici generatim omnia loca editiora, πάντα τὰ ὑψηλά. Quem illi significatum haud dubie a Phrygibus, ut plura alia, acceperunt. Eundem vocis significatum agnoscunt etiam veteres Glossatores. Hinc *Pergama* in Glossis Pez. exponitur *hoho gizimpri*, id est, in edito ædificata. Et ejusmodi loca hodienum Germ. vocari *Bergham* vel *Bergheim*, h. e. montanas mansiones, omnibus notum est. Huc etiam spectat *Bergium* Ptolemæi, *Bergos* Plinii, *Bergidium*, *Bergula*, *Bergusia* in Hispania, *Bergomum* in Gallia cisalpina, & alia innumera, a situ montano facta. Quamvis autem tanta sit vocis antiquitas, ut in se & originem suam inquiri, videatur vetare, commode tamen derivari potest a *bæren* levare, attollere. Nam hinc eodem & legitimo partu pronascitur *por* altus, editus, elevatus, & *berg* mons, collis, & omnis locus in terra editus. Ab illo rursus oritur verbum *bergen*, latissimo significatu, universe tamen a montibus & collibus petito. Reliqua montium nomina sunt, *Alp*, *Bein*, *Brenner*, *Thor*, *Dun*, *Hill*, cuncta a notione altitudinis formata, ut in singulis ostendi.

BERG, collis, monticulus, tumulus, sive naturalis, sive manu factus. Anglosax. *beorg*, *beorh*, Lat. Barb. *bargus*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *beorg* collis, acervus, tumulus, cumulus. Versio Anglosaxonica Luc. III. 5. *ælc munt and beorh byth genytherud*, omnis mons & collis humiliabitur.

BERG, quatenus est verbale a *bergen*, differt a primitivo *berg*. Dicitur enim de rebus, quæ montes & colles non sunt, sed tuta tantum receptacula, aut clathra, aut mera tegumenta. Significat autem

(1.) locum munitum, a *bergen* munire.
(2.) stationem tutam, tam hominum quam animalium, a *bergen* recipere.
(3.) tegumentum, præcipue militare, a *bergen* tegere.
(4.) tumulum sepulcralem, a *bergen* sepelire.

Vide plura de singulis in suis fontibus.

BERGEN, cujuscunque sit significatus, est a *berg*, non vice versa. Alios autem significatus accipit a *monte*, alios a *tumulo* vel colle. Hinc *bergen* est verbum biceps, & geminam ducit familiam, cognatione quidem junctam, sed non temere confundendam. Reperitur autem in omnibus veterum Dialectis, & Gothis effertur *bairgan*, *gabairgan*, Anglosaxonibus *beorgan*, *beorgian*, *byrigan*, *gebeorgan*, *bebyrgean*, Franc. & Alam. *bergan*, *perkan*, *poragen*, Islandis *berga*. A *bergen* rursus fit *berg*, alio & amplissimo sensu, ut mox per singula ostendam.

BERGEN, a *berg* mons.

BERGEN, servare. Cod. Arg. Joh. XII. 25. *bairgith sairwala seina*, servat animam suam. Veteres hunc significatum a montibus accepisse, quod montes & omnia loca edita fuerint ab antiquo salutis humanæ præsidia in multis periculis, inprimis contra inundationes & latrocinia, convenit fere inter omnes. *Servare* autem duas notiones involvit, *eripere a malo*, & *defendere contra malum*. Utrumque antiquis dicitur *bergen*.

BERGEN, eripere a malo. VEREL. in Ind. *berga* servare, e periculis eripere. Inde Batavis *geborgen* a periculo servatus: & Saxonibus inf. *bargegeld* merces pro servatis naufragorum bonis, apud SCHOTTELIUM.

BERGEN, defendere contra malum. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *beorgan* defendere, tueri, *geborgen* tutus, defensus, protectus. *Defendere* autem plures notiones involvit. Alia enim defendimus arcendo, alia cavendo, alia muniendo, alia recipiendo, alia tegendo, alia occultando, alia juvando. Hinc *bergen*, quatenus est verbum defensioni & tutelæ dicatum, per synecdochen generis significat quantum potest, *arcere*, *cavere*, *munire*, *recipere*, *tegere*, *occultare*, *juvare*. Quæ certe sunt surculi defensionis, vel potius modi, quibus ipsa defensio varie exprimitur, & vim significandi suam non habent a montibus, sed ἀμέσως a tutela.

BERGEN, arcere, accessum impedire. Huc spectat LINEBERGA ex Cantico Cant. Willerami

lerami Cap. III. 9. *der cuning Salomo mahbota imo ſelbemo einan disk, des holzes vone Libano, die ſule da der disk uffe lag, die uuaron ſilberin, abo diu* LINEBERGA, *diu uuas guldin, unte diu ſtega uuas roth:* Rex Salomo faciebat ſibi menſam de ligno Libani, columnæ, quibus menſa incumbebat, erant argenteæ, ſed cancelli erant aurei, & gradus purpurei. Sic autem dicitur, non quod ex linteo vel reſtibus facta ſit, ut Goldaſto & Caſtricomio viſum (aurea enim erat), ſed a duplici uſu, quem præſtabat, ab arcendo, unde *berga*, a reclinando, unde *line* dicitur. Latine appellaveris *cancellos reclinatorios.* Hodie ejusmodi ambitus vocant *gelender*, a *lenen* inniti.

BERGEN, cavere, ſecuritati proſpicere. Gloſſ. Keron. cavere *piporageen*, cavet *porake*, caveat *piporgee*, &c. Similiter & Angloſaxonibus *beorgan*, *beorgian* eſt cavere, *gebeorgan* prævidere, *gebeorgh* cautus. Hodie ſuperat in derivato *bürg* ſponſor, fidejuſſor.

BERGEN, munire. SOMNER. loc. cit. *beorgan* munire, *beorg* munimentum, agger, arx, *biorg* propugnaculum, *gebeorge* præſidium, arx, munimentum. Hinc omnia loca munita, urbes & caſtella, hodienum vocantur *burg*. Et huc etiam ſpectat ex antiquo ſermone *herberg* caſtra, ſedes munita exercitus.

BERGEN, recipere, receptum dare. VEREL. in Ind. *berga* recipere, in tuto collocare. Inde *berg*, ſtatio tuta tam hominum quam animalium: quod tamen non ſuperat niſi in compoſitis, quorum præcipuum eſt *herberg* diverſorium, quod viatores recipit. Olim etiam cubilia ferarum & nidi volucrum denominationes ſuas inde accipiebant. Gloſſ. Lipſ. *geberge* cubilibus. Gloſſ. Pez. nidus *giperch*. Imo etiam occaſus Solis in Indice Verelii dicitur *ſolbiorg*, quaſi cubile Solis, ubi Sol mergitur, & feſſos a curſu diurno equos Oceani undis abluit, ut Poëtæ fabulantur. Huc ſpectat ex Latinitate Barbara *Albergium*, de quo ſupra.

BERGEN, tegere. Ab hoc verbo nomina obtinuerunt apud Priſcos tegumenta humani corporis, præcipue militaria, quæ, quamvis hodie ſint obſoleta, ad Theſaurum tamen Antiquitatis ſpectant. Talia ſunt,

Bainbergæ, ocreæ, tibialia, quia tibias tegunt, quæ Germanis *bein*. Lex Ripuar. Tit. XXXVI. 11. BAINBERGAS *bonas pro ſex ſolidis tribuat.* Benſonius: *banbeorgas* ocreæ.

Halſperga, collare, quia jugulum tegit, quod Germanis *hals*, ſed & lorica, quia præter jugulum etiam pectus tegebat. Conſtitutio vetus de Expeditione Romana: *In arbitrio Dominorum pendeat, quos ducant, a quibus ſtipendia accipiant, quibus* HALSPERGAS *concedant.* Benſonius: *hals-bearh* lorica. Gloſſa Juniana ad Will. pag. 117. *halsberg* lorica. Rythmus de S. Annone Stroph. VIII. *halsbergin unti bruniun*, collaria & thoraces. Verel. in Ind. *halsbiorge* collare calybeum. Inde Gallis prioribus *hauberc* & *haubers* apud Cangium.

Nefbiorg, galeæ pars illa, quæ naſum tegit, a *nef* naſus, apud VEREL. in Ind.

Osbergum, idem quod *halsberg*, & ex illo vitiatum per ſyncopen, ſpiritu ab initio vocis ſuppreſſo. Italis *usbergo* eodem ſenſu.

Scancbeorg, ocreæ, apud Benſon. quia crura tegunt, quæ Angloſaxonibus *ſcancas*, hodie *ſchenkel.*

BERGEN, abſcondere, occultare. Dicitur de omnibus occultationibus, quæ vel ſalutis vel inſidiarum cauſa, vel alias ob rationes fiunt. Gloſſ. Pez. celaverunt *pipergent.* Notkerus Pſal. IX. 16. *burgen ſtricche*, laqueos occultabant. Hodie dicimus *verbergen.* Utitur tamen ſimplici Luth. in ſacra verſione.

BERGEN, juvare. VEREL. in Ind. *biarga* auxilium ferre, *biargaſt at* invicem juvare, *biargleyſi* auxilii inopia.

BERGEN, a *berg* tumulus, collis.

BERGEN, ſepelire. Id eſt, tumulo inferre, quod ſepulturæ veterum plerumque fierent ſub collibus, ſive naturalibus, ſive manu congeſtis, quod pluribus demonſtravit V. C. Joh. Georg. KEYSLERUS in Antiq. Septentr. pag. 103. ſeq. Ejusque rei indicium faciunt nonſolum oſſa & urnæ, quæ hodienum eruuntur, ſed etiam Lingua vetus. Nam ſepelire Angloſaxonibus dicitur *byrigan*, *bebyrgean*, & *bebyrigean*, Matth. VIII. 21. & ſepultus *birged*, *bebyrged.* Unde, niſi a *beorg* collis? Huc etiam ſpectare videntur verba *Otfridi* Lib. V. Cap. XXIII. 532. de immortalitate per Chriſtum parta: *then tod habet giborgan*, mortem ſepelivit. Quod rectius & ingenioſius dicitur, quam *operuit.* Ab eodem verbo monumenta ſepulcralia nomen accipiunt in pleriſque veterum Dialectis. Hinc tumulus Angloſax. dicitur *birgene*, *bergyl*, *byrigels*, ſarcophagus *lic-beorg*, *lic-burg*, epitaphium *byrigleoth.* Et in Gloſſis Lipſii *burgisli* exponitur *ſepulcrum.* Adde Legem Salicam editionis Eccardinæ, ubi Tit. LVIII. 4. occurrit *chreoburgio*, quod videtur hominis mortui (nam *chreo* cadaver ſignificat) reconditorium denotare, obſervante doctiſſimo Editore. Priſtinum ſepeliendi morem mutavit Carolus M. in Capitulatione de partibus Saxoniæ Cap. XXII. *Jubemus, ut corpora Chriſtianorum Saxonum ad Cœmiteria Eccleſiæ deferantur, & non ad* TUMULOS *Paganorum.* Quo facto vocabulum una ſepultum eſt.

BERGEN, condere, in loco ſubterraneo reponere. VEREL. in Ind. *berga ſæd* ſegetes in horreum inferre. Lucem vocabulo præbet, & viciſſim ab illo accipit locus TACITI cap. XVI. de M. G. *Solent & ſubterraneos ſpecus aperire, eosque multo inſuper fimo* (in formam collis) *onerant, ſuffugium hyemi, & receptaculum frugibus.* Hæc prima Germaniæ horrea. Poſtea uſus condendi mutatus eſt, manen-

manente prisco vocabulo. Et huc spectat Glossa Vereliana.

BERICHT, instructio. Refer ad *richten* instruere.

BERISPEN, arguere, increpare. V. simplex.

BERM, fæx, fermentum, flos cerevisiæ, Dial. Marchica. Anglosax. *beorm*, Angl. *barme*, Dan. *bærmes*. A *bæren* levare, attollere, & non a Lat. *fermentum*. Ita Gallis *levain* a *levo*.

BERN, vir, & vir præcipuus. Anglosaxonibus *beorn*, Danis antiq. *biorn*. Nomen sexus & dignitatis, quod Saxones videntur a Francis accepisse. Nam *bar* Francorum utroque pollet significatu, & inde fieri poterat *barn, beorn, biorn*, per augmentum finale. Id quod deinceps Longobardi, & ipsi Franci in Nominibus propriis sunt imitati. Inde

BERNHARDUS, vir fortis. Non cor virile, & multo minus cor ursi. Plura ejusd. generis composita vide in *bart* fortis.

BERNARDUS, eadem notione. Non ingenium virile, tanquam esset ab *art* indoles. Et multo minus ingenium ursi.

BARNEFRIDUS, assertor masculus. Similia vide in *frieden* tueri.

WARNEFRIDUS, Scriptor celebris Longobardorum, eadem notione, quia B. solet verti in W. GROTIO est *custos pacis*. Sed in nominibus propriis *frid*, ultimo loco positum, nunquam significat pacem.

Galli priores a *bern* habuerunt *bernage* satellitium regium.

BERNEN, urere & ardere. Anglosax. *bærnan*, *byrnan*, Angl. *to burn*, Gr. πυρῶν, Lat. *burere* in comp. Cuncta a Phrygio πῦρ ignis. Hodie, cum Gothis & Francis dicimus *brennen*, quod literæ caninæ transpositione originem occultat.

BERNSTEIN, succinum, lapis cremabilis, sic dictus, quod facile ignem concipiat, a *bernen* ardere. In Versione Islandica Luc. XVII.29. *brennstein* est sulphur, ob eandem rationem. In aliis Dialectis, & præcipue Helvetica apud PICTORIUM & DECIMATOREM succinum dicitur *aidstein*, ab obsoleto *eiten* ardere. Vox Latina eundem admittit sensum, si derivetur a verbo Celtico *cynne* incendere & incendi, quod hodie custodiunt Cambri, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Res ipsa respondet vocabulo, & vocabulum rei. *Si naturam succini admoto igne tentes*, inquit TACITUS, *in modum tedæ accenditur, alitque flammam pinguem & olentem: mox ut in picem resinamve lentescit*. Cap. XLV. de M. G. Quo nomine primi succini collectores hunc lapidem appellaverint, vide in *glesß*.

BERSTEN, rumpi, *borst* ruptura. A *bresten* rumpi, quod genuinum, quia etymologiam habet, & facile mutatur in *bersten*, ob mobilitatem literæ R. Interim hæc metathesis valde antiqua est. Nam inde Anglosaxonibus *borsten* est ruptus, Belgis *borst* pectus, quia in medio ruptum, Cambris *bors* hernia, a ruptura ut videtur, per quam intestina in scrotum descendunt.

BERSTEN, frangere, facere ut rumpatur. Verbum facessens ex præcedenti, quod Anglosaxonibus effertur *bærstan* & *burstan* apud Lexicographos.

BERT, clarus. V. *brecht*.

BERUCHTIGEN. V. *rücht* fama.

BERUCKEN, circumvenire. Proprie est attrahere, a *rücken* trahere, & dicitur de fraudulentis ducta ab aucupibus metaphora, qui aves allectas retibus attractis decipiunt. Belgæ eodem sensu dicunt *betrecken*, a *trecken* trahere. Imo etiam Græcis ῥυκάω est decipio, & forte a ῥύω traho.

BES, bacca. Gothis *basja* in comp. *weinbasja* uvæ Luc. VI.44. Factum a *ber* ejusdem signif. litera canina in sibilum mutata. *Ber* autem est a *bæren* proferre, & proprie omnem fructum denotat. Hinc antiquius censeri debet eo, de quo nunc agimus, etiamsi serius scriptum sit. Quemadmodum autem *ber* latissimo sensu dicitur, ita *bes* ad omnes plantarum fructus, & grana fructuum, quæ similitudine baccas referunt, extenditur. Inde Cambris *pys* ervum, Anglosaxonibus *pisan* pisa, lentes, lenticulæ, *pisan-bosa* siliquæ, *muse-pise* vicia, Belgis *besje* acinus. Nec aliunde Græcis & Latinis πίσον & *pisum*, Gallis *pois*. In agro Berolinensi *besen* & *besinge* pro baccis frequenter auditur, quod a Gothis, cum adhuc proxima Pomeraniæ loca incolerent, relictum arbitror. Aliam vocem Gothicam, solisque Berolinensibus usitatam, vide in *klagen* parvuli.

BESAULEN, contaminare. V. *sulen*.

BESCHÆFTIGEN, occupari. A *schaffen* laborare, per adjectiv. *schæftig* negotiosus, quod est a subst. obsoleto *schaft* occupatio.

BESCHÆLEN, equam gravidam reddere, *beschæler* admissarius. A *schale* concha venerea.

BESCHAFFEN, constitutus, *beschaffenheit* constitutio. Refer ad *schaffen* formare, quod de arte & natura dicitur.

BESCHATTEN, quatenus derivatur a *schatten* umbra, significat quantum potest, obumbrare & obscurare. Gloss. Lips. *scedeuuon sal* obumbrabit, *bescediuuit* obscurabitur.

BESCHAUWEN, contemplari. Gloss. Keron. consideret *piscauuuohe*, consideranda est *zi piscauuuonne ist*. Idem Anglosaxonibus *besceawian*, Belgis *beschouwen*. Refer ad simplex.

BESCHEID, ratio. Anglosaxonibus *scad* & *gescead* est ratio, & hinc *gescead agyldan* rationem reddere, apud SOMNERUM in Dict. Unde rationi hoc nomen quæsitum sit, jam indicavi in verbo *scheiden* discernere.

BESCHEID, judicatum. A *scheiden* dirimere.

BESCHEID,

BESCHEID, responsum quod datur abeunti. A *scheiden* discedere, quasi discessus, per metonymiam consequentis pro antecedente, quia responso accepto alter discedit. Ob eandem causam decretum vocatur *abscheid*, *abschied*, ut *recessus* a *recedendo*.

BESCHEIDEN, instruere. Jus Prov. Alam. Cap. III. 10. *alz daz Leben recht-buch jucb uuol beschaiden kan*, sicut liber juris feudalis vos docere potest. A *bescheid* ratio. Quid enim est docere, nisi dictorum rationem reddere?

BESCHEIDEN, designare. Jus prov. Alam. Cap. IV. 2. *an dem haupt ist ez beschaiden man und uuip, diu reht und redlich zu der e komen sint*, in capite sunt designati vir & uxor, legitimo matrimonio juncti. Refer ad *scheiden* distinguere. Nam distinctio omnis est a signis, & non nisi per signa manifestatur. Quod ubi fit, tunc res distincta simul designatur. Unde apparet, quam facilis sit sensus a distinguendo ad designandum transitus.

BESCHEIDEN, indicere diem & locum, *beschieden* rogatus, citatus, *vorbescheid* terminus judicialis, tempus amicabili compositioni præstitum. Ab obsoleto *scheid*, quo priores Germani spatium temporis & loci denotarunt.

BESCHEIDEN, modestus. Quo sensu, vide in *scheiden* partiri.

BESCHEID THUN, reciprocare potum, vicem reddere bibendo. Videtur esse a *bescheid* ratio, factumque ad imitationem formulæ Gallicæ *faire raison*. Viderint Galli, quid hic faciat ratio? Aliis est formula Germanica, a *bescheid* responsum, quia poculis respondemus, & salutem acceptam reddimus. Veterem propinandi & respondendi formulam vide in *heil* salvus.

BESCHEREN, dare, donare. Francis *pisceran* & *giskeran*. Gloss. Pez. deditos *piscerite*. Epinic. R. Lud. vers. 73.

Giskerit ist thiu bieruuist,
So lango so uuil Krist.

Vertit SCHILTERUS:

Data est hæc vita
Tam diu quam vult Christus.

HELVIGIUS in Orig. Dict. Germ. *bescheren* i. e. boni aliquid destinare & conferre alicui: alludit ad Heb. *aschar* felix & fortunatus fuit. Hæc ille, sed minus recte. Nam proprie est *impertiri*, a *scheren* partiri. Quamvis etiam Græcæ originis esse possit, a χεὶρ manus, quia verba dandi sæpe formantur a manu, ut ostendi in *geben* & *leiben*. Hodie fere utimur tantum de largitionibus e cœlo.

BESCHICKEN. V. simplex.

BESCHIRMEN, defendere, tueri, protegere. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXVI. 91. *biscirmen in then notin*, invocabitis montes ut protegant vos in adversis. Verbum WILLERAMO familiare in Cantico. Loca inde decerpta vide apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 25. Refer ad simplex.

BESCHLEUNIGEN, accelerare. V. *schleunig*.

BESCHMIEREN, primo est ungere & illinere, deinde inquinare, a simplici ejusdem significatus. Hinc porro allegoria petita, ut notare aliquem risu, opprobrio, vel alia honoris macula, Anglosaxonibus dicatur *bismerian*, Francis & Alam. *bismeran*. Gloss. Keron. inridet *pismeret*. TATIANUS Cap. CC. 2. *bismarotun inan*, illudebant ei. Quod repetitur Cap. CCV. 2. 3. 4.

BESCHMITZEN, maculare, polluere. Anglosax. *besmitan*, Franc. & Alam. *pismizzan*, Belgis *besmetten*. Gloss. Keron. contagiet *pismizze*. A simplici ejusdem significatus. Gothis *bismitan* est ungere, illinere, & inde *bisinait* unxit, illevit Joh. IX. 6. 11. Qui verbi significatus haud dubie est antiquior Saxonico, quo utimur hodie.

BESCHWICKEN, decipere. Gloss. Lips. *besuick* supplanta, *besuikit* decipit. Gloss. Keron. deceptus *pisuuichaner*. Idem Anglosaxonibus *beswicen*, a *beswican* decipere, seducere, prodere &c. Hodie dicimus *bezwicken*. Vide plura in simplici.

BESEM, scopæ. BENSON. in Voc. Anglosax. *besem*, *besin*, *besma* scopæ. Gloss. Pez. in scopa *in pesamin*. Fragmentum Antiquæ Versionis Theotiscæ Matth. XII. 44. apud ECCARDUM in Quaternione Vet. Monum. pag. 43. *enti gubomann* (lege *gihuman*) *findit ital hus besmon gacherit enti gasconit*, & veniens invenit vacantem domum scopis mundatam & ornatam. Forte a *butzen* mundare, ut conjectat MARTINIUS.

BESERICH, scutica ex pene bovis. Belgis *pees* est nervus, *bullepees* penis bubulus. Græcis πέος penis. Hinc *beserich* est nervis pollens, vel penis robustus.

BESESSENER, dæmoniacus. Proprie obsessus, puta a dæmone, a *besitzen* possidere. Notæ significationis vox, sed nuper adhibita. Gothi dæmoniacum vocant *wods* Marc. V. 18. Anglosaxones *wod* Joh. VIII. 48. 49. Quo sensu, jam dixi in *wut* fero similis. Eadem Dialecto, Saxonica inquam, dæmonium vocatur *deofel-seocnesse* Matth. IV. 24. id est, morbus diabolicus.

BESEULEN, maculare. V. *Sulen*.

BESING, bacca. V. *bes*.

BESITZEN, possidere. V. *sitzen*.

BESONDER. V. *sonder*.

BESSER, melior. Comp. a pos. *bas*, *baß* bonus. Gothis effertur *batizo* Luc. V. 39. Anglosax. *betere* ibid. Francis & Alam. *bezir*, *pezzir*, Belg. *beter*, Angl. *better*. Gloss. Keron. meliorem *pezzirun*, melius *paz*, *pezzira*, in melius *in pezzira*, modice melioris *luzilemu pezzirun*. TATIANUS Cap. LVI. 9. *thas alta ist bezira*, vetus est melius. Quibus consentit Persicum *bihter*, Gr. βέλτερος, Lat. *potior*.

BESSERN, quatenus derivatur a *besser*, significat quantum potest, (1.) in meliorem statum reduci. Inde Anglosaxonibus *beterian* melioréscere, hodie *sich bessern*. (2.) melio-

meliorem reddere, facere ut melior fiat. Gloss. Pez. ædificare *peziron*, reformat *gipezirot*. Gloss. Keron. meliorati *kepezzirote*. (3.) compensare, damnum illatum resarcire. Utitur Jus prov. Alam. Cap. 210. (4.) antecellere, præstare, sensus Anglosaxonibus proprius.

BEST, optimus. Gothis *batista* Luc. I. 3. Anglosax. *betest*, *betst*, Franc. & Alam. *bezzisto*, Belg. & Angl. *best*. Gr. βέλτιστος. Gloss. Keron. optimum *pezzistun*. TATIANUS ab initio: *bezzisto Theophile*, optime Theophile. Superl. a pos. *bas*.

BESTÆNDIG, constans. Refer ad *standen* stare, vel si mavis ad *stan*.

BESTÆTIGEN. V. *statig*.

BESTALLEN, *bestallung*. V. *stallen* constituere.

BESTAND. V. thema verbi *stan*.

BESTATTEN, collocare, loco inferre, *zur erde bestatten* terræ committere, sepulcro inferre. Lex Fris. VIII. 4. citante JUNIO in Gloss. Goth. pag. 161. *to der molda bestedigia*, pulveri vel humo committere. Gloss. Boxh. *kistaton* collocare. Gloss. Keron. collocet *kestatot*. A simplici *statten*, quod vide.

BESTECHEN, donis corrumpere, stimulum addere beneficiis. V. *stechen*.

BESTELLEN, quatenus derivatur a *stelle* locus, significat quantum potest, vocare ad locum, curare in loco, præficere loco &c.

BESTURZT, perculsus. LUTH. habet *verstürzt* Act. II. 6. quod idem. Quemadmodum perculsus Latinis alio vocabulo dicitur *attonitus*, Gallis *estonné*, Germ. *erstaunt*, notione a fragore petita: ita rursus idem nobis vocatur *bestürzt*, Gallis *estourdi*, Italis *stordito*, a Celtica voce *twrdd* strepitus, clangor, tonitru, quam sistit BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Ita etiam Græcis a βροντή tonitru fit ἐμβρόντητος attonitus. Extra hanc analogiam significare potest perturbatum, a *stören* turbare, quod placuit STADENIO: vel perterritum, a *starzen* rigere, stupere metu. Spurias origines (quales sunt *surdatus*, & *stolidatus*), qui scire desiderant, adeant FERRARIUM in voce Italica, MENAGIUM in Gallica.

BESUCHEN, invisere. V. *suchen* quærere conveniendi causa.

BESUDELN, maculare. V. *sülen* & *sudeln* ejusdem signif.

BETAGET, decrepitus. V. *tagen* senescere.

BETE, oblatio, petitio &c. V. *Bede*.

BETEN, orare, adorare, suppliciter invocare, *gebet* oratio ad Deum. TATIANUS Cap. XXXIV. 5. *Truhtin leri unsih beton*, Domine doce nos orare. Gloss. Keron. orare *petoon*, oratio *kabet*, in oratione *in kepete*, preces *kepetum*, supplicatio *deolichas kipete*. Cuncta ejusdem originis ut *bitten*.

BETEUBEN, obtundere. V. *teuben* hebetare.

BETEUREN, sancte affirmare. V. *teur* religiosus & religiose.

BETRACHTEN, considerare. V. *trachten* meditari.

BETRAPPEN, capere. A simplici *treffen* ejusdem signif. quod vide.

BETRIEGEN. V. *triegen*.

BETRUBEN. V. *trüben*.

BETRUG. V. *trug*.

BETT, lectus. V. *bedd*.

BETTELN, mendicare. Frequentativ. a *bitten* petere. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XX. 74. *ther blint hiar betolonti saz*, qui cœcus hic mendicans sedit. Et mox: *ioh brotes betolonti*, & panem mendicans. Inde Francis *betalar* mendicus, & *betelode* mendicitas. NOTKERUS Psal. CVIII. 10. *siniu chint uuerden betelara*, filii ejus mendicent. Ps. CVI. 10. *gebundene in betelode*, vinctos in mendicitate. Hodie dicimus *betler* & *bettelei*. Prius imitantur Galli in *belitre*, judice NICOTIO apud MENAGIUM. Pluribus vocabulis inveniendis ansam dedit pauper, dum ubique jacet, & apud diversos diversis. Ita mendicus Gothis vocatur *bidagwa*, Anglosaxonibus *wædla*, Suecis *tiggiare* &c.

BEUCHEN, *büchen*, macerare lixivio. Angl. *to buck*, Sax. inf. *byken*, *byen*, Gall. *buer*. Omnia a Lat. *buo*. Quid enim est macerare, nisi humore imbuere? Hanc etymologiam debemus ingenio *Huetiano* apud MENAGIUM. Reliquæ, a *bucca* vel *foco* desumptæ, etiamsi claros habeant auctores, ne hilum quidem valent. Hinc porro lixivium quo lintea macerantur, in Misnia vocatur *beuche*, in Marchia Brand. *byke*, *bye*, Parisiis *buée*, in Italia *bucato*. Angli utuntur compositis *buck-lie* lixivium, *buck-washer* lotrix a lixivio, *bucking-stock* lixivarium, *bucking-tub* lixivatorium.

BEUGEN, flectere. V. *bügen*.

BEUL, ictus, verber. Primus & nativus vocis sensus, a *bluan* cædere, verberare, per transpositionem literæ L. (quæ huic mutationi inprimis obnoxia) legitime derivatus. Veritas derivationis vel hinc patet, quia Cambri salvo & integro literarum ordine ictum vocant *pla*, Angli *blow*. unde per transpositionem fit *beul*. Originem & antiquitatem ipsius verbi vide inferius in *bleuwen* cædere. Inde est, quod in Legibus veterum Germanorum *fractura ossis ex verbere* vocatur *pulebrust*, manifesto indicio, *pule* nonsolum tumorem ex percussione, sed etiam ictum seu percutiendi actum denotasse, quod contra Glossatores observandum. Lex Alam. Tit. LXV. 1. 7. *si brachium fregerit* (percussio), *ita ut pellem non rumpat, quod Alamanni pulebrust vocant*. Lex Bajuvar. Tit. III. Cap. I. §. 4. *Si os fregerit, & pellem non fregit, quod pulebrust dicunt*. A *brust* fractura.

BEUL, nota verbere facta. Ex eodem fonte. Nihil autem interest, an verber cutem rumpat, necne. Hinc latissimo sensu

sensu dicitur in Dialectis, de livoribus, tumoribus, tuberculis, vulneribus, cicatricibus. Gloss. Lips. *balo* cicatrices, Lex Longobard. Edit. Herold. Tit. IV. 30. *Si quis servum alienum rusticanum percusserit, pro una ferita, id est, pulslabi, si vulnus apparuerit aut livor, componat solidum medium.* Lex Alam. Tit. LIX. *Si quis alium per iram percusserit, quod Alamanni puleslach dicunt.* A*schlagen* percutere.

BEUL, ulcus, bubo, *pestbeulen* ulcera ex lue. BENSON. in Voc. AS. *byle* ulcus, *bylas* carbunculi. An sensus a tuberculis ad ulcera translatus sit, dubito. Forte rectius refertur ad familiam τȣ *bal*, quatenus malum passionis significat. Nam hoc per synecdochen generis ad ulcera extendi potuit.

BEUMEN, *sich beumen*. V. *baum* arbor.

BEVOR, ante & antequam, *bevorkommen* prævenire. Refer ad simplex.

BEVORTEILEN, lucrum ex alterius damno capere, a *vorteil* commodum, emolumentum. Ita STILER. in Thes. L. Germ. Proprie est commodum alteri detrahere, ob præfixum *be*, quod sæpe privationem infert apud veteres, ut demonstravi in PROLEG. Sect. V.

BEUREN, *büren*, in nominibus locorum quid significet, id vide in *bauer* locus habitandi communis. Latino-Barbari *Puram* vocant. Hinc *Ober- und Nider-Beuren* illis est *Pura major & minor*. GOLDASTUS videtur nomen componere ex *By-rhon*, ad fluvium, Tom. I. Rer. Alam. pag. 107. Alius deflectit a *born* fons. Non habeo, quo negem, nec quo adfirmen pertinacius. Meæ tamen interpretationi, donec meliorem videam, inhæreo.

BEUTE, alvearium, alveus apum. Vox diplomatica, sed origine Britannica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *byda* alvearium. Occurrit in Privilegio Cidelariis Norimbergensibus a Carolo IV. an. 1350. concesso, ubi inter alia: *es sol auch ein jeder Zeidler hauen, was er zu den peuten bedarf*, fas sit unicuique Cidelario tantum cædere ligni, quantum illi ad alvearia opus est. Id quod in Privilegio Ruperti Imp. an. 1403. ubi alvearium diserte vocatur *pewte*, confirmatur. Inde est, quod iidem Cidelarii *Butigler* & *Butigularii* vocantur, a diminutivo *buticula* alveolus, & non a *buticula* lagena, ut *Buticularii* Regum Francorum, quorum officium & dignitatem describit HINCMARUS. Illi nomen adepti sunt ab alveariorum, hi a cellæ vinariæ cura. Unde mihi errare videntur, qui similitudine nominum capti, homines plebejos & in nemoribus habitantes cum illustribus a latere Regis confundunt. De his mellicidis vide plura in *Zeidler*. Anglis alvearium dicitur *bee-hive*, hoc est, domus apum, Anglosax. *hiwe* domus. Hinc analogia duce conjicio, vocem Britannicam *byda* forte compositam esse ex *beo* & *ty*, quorum illud Saxonica Lingua *apes*, hoc Celtica *domum* significat. Aliter tamen statuendum de voce, si simplex sit, & minime composita. Tunc enim denotabit apiarium, & derivabitur a *beo* apes, ut *apiarium* ab *apibus*; vel certe idem erit quod *bude* domus, mansio, puta mellifici generis, quod ibi habitat. Nam & Anglosaxonibus familiare est hac uti aphæresi, & domum atque alveum apum eodem vocabulo designare. SOMNER. in Dict. *biwe* domus, *byfe* alveus.

BEUTE, præda. Belg. *buit*, Angl. *booty*, Suec. & Island. *byte*, Gall. *butin*, Ital. *botino*. BUDÆUS derivat a βȣθυτεῖν bovem sacrificare, forte quia præda dividitur, ut bos immolatus: MARTINIUS a ποθὴ desiderium, quia præda est res desiderata, & alibi a βιάζω vim infero: SKINNERUS a *beutel* marsupium, vel *batten* prodesse. Sed quid opus est, falsas etymologias undique conquirere, cum vera sponte se offerat? Nam *beiten* & *weiden* olim erat capere, arripere, apprehendere, unde recte fiunt verbalia *beute* & *weide* præda, res bello vel venatione capta. Illud apud veteres desideratur, hoc apud Francos obvium est. Sed literæ utrinque sunt convertibiles, & sensus utrinque idem. Proprie autem est res capta. Et hoc sensu etiamnum superat in composito *ausbeute* fructus ex quacunque re vel labore captus, & synecdochice reditus ex metallifodinis. Gothis *paid* est tunica Matth. V. 40. Cambris *pais* tunica & palla, Islandis & Finnis *paita* indusium. Quod miror. Quid enim? An dicemus, induvias & exuvias antiquitus eodem vocabulo designatas esse? Dubito. Si *raub* utrumque significat, id fit ex diversis causis. Hinc suspicor, vocem Gothicam & reliquas, ad familiam τȣ *wad* tegmen, vestitus, referendas esse, quia P. & W. in Dialectis permutantur. Præcipua composita sunt, *erbeuten*, acquirere, consequi, sive spoliando id fiat, sive legitimo modo, *freibeuter* pirata, & ni fallor etiam miles spoliandi causa emissus, vel licentiam spoliandi adeptus, a *frei* licitus & licite.

BEUTEL, sacculus, marsupium. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *pewtner* bursa, crumena. Idem Belgis *buidel* & Sax. inf. *bydel*. HELVIGIUS transpositum concisumque existimat ex Græc. βαλάντιον ejusdem signif. Mallem derivare a Lat. *vidulus*, si peregrina origine opus esset. Sed meminisse debemus, quod *beiten* sit capere, & quod capere dicantur nonsolum manus, sed etiam loculi. Vocem Francicam vide in *seckel*, Saxonicam in *schrein*, Gothicam in *arche*.

BEUTEL, excussorium, *das mel beuteln* farinam excutere, furfures secernere. Belgæ eadem notione dicunt *buidel* & *buidelen*, Galli rectius *bluteau* & *bluter*. FERRARIUS in voce *biotto* omnium originem ita explicat: *Apluda milii & panici integumentum est, ut apludare sit apludam, id est, corticem excutere, granaque veluti exuere & spoliare, unde veteres apud Gellium apludam furfures vocarunt. Inde Gallicum bluter, farinam secernere,*

cernere, sive furfures excutere, & bluteau cribrum pollinarium. Ita & Germani beutelen, non a volutando, sed ab apludare, blutare, apludam sive furfures excernere. Mallem omnia a *plodendo* deduxisset, etiam *apludam.* Quamvis nec hoc satis firmum sit. Nam Celtica lingua & hodie Cambrica *blawd* est farina, & *blodio* farinam excerere. Hinc *beutel* videtur corruptum ex *blodel*, & proprie denotare instrumentum, quo farina secernitur.

BEWÆREN, demonstrare. A *war* verum, quasi verificare.

BEWÆREN, explorare, examinare, an probum sit, necne, *bewæret* probatus, experimento cognitus. Utitur Luth. 1 Pet. I. 7. Jac. I. 12. Utitur quoque Ecclesia in quodam Hymno: *das gold im feuer siebenmal bewært wird lauter funden.* Refer ad *war* probus.

BEWANT. V. *wenden* stare.

BEWAREN. V. *waren.*

BEWEGEN. V. *wegen.*

BEWIRTEN, duo significare potest, (1.) hospitio excipere, si derivetur a *wirt* hospes vel caupo. (2.) epulo excipere, si derivetur ab ἑορτη convivium. Confer *irt* & *wirt.*

BEY. V. *bei.*

BEZEIGEN, gerere se, bene vel male. Refer ad *zeigen* ostendere.

BEZEUGEN, testari. V. *zeuge* testis.

BEZICHTIGEN, criminari, in suspicionem criminis adducere. Hujus verbi generatio ita procedit. A *zeiben* arguere, criminis insimulare fit primo *zicht* criminatio, quod vide. A *zicht* rursus fit *zichten* criminari, hodie quidem obsoletum, olim vero usitatum. Gloss. Pez. criminabantur *inzihtotun.* Denique a *zichten* novissime factum est *bezichtigen*, tanquam frequentativum a simplici. Lexicographi scribunt *bezüchtigen*, tanquam esset a *züchtigen* castigare. Et sic ridendos se præbent ubique.

BEZWICKEN. V. *beschwicken.*

BIBEL, Biblia. A βιβλία libelli. Dicitur de Codice sacro, quia ex multis libellis componitur.

BIBER, castor. Gloss. Ælf. in nom. ferarum: fiber, castor ponticus *befer.* Gloss. Pez. castor *pipar.* Vox pluribus linguis communis, & omnium consensu a Lat. *fiber*, quia *fibrum*, hoc est, extremum fluminis incolit.

BICKEL-HAUBE. V. *pickel-haube.*

BICKEL-STEIN, talus lusorius. V. *pickeln* ludere.

BICKEL-STEIN, scrupus, mica petræ. V. *picken* pungere.

BICKEN, pungere. V. *picken.*

BICKEN, rostro ferire. V. *picken.*

BIDER, bonus, probus, utilis. Ante sæculum XIV. omnis retro Antiquitas, Francica, Alamannica, Saxonica, dixit *biderber* & *bederver.* Diploma Ludovici Bavari an. 1345. apud Dn. de LUDEWIG Tom. VII. Diplom. p. 145. *Ok wil wy, dat alle Jar in dem Rade to Steindal scolen wesen twe bederve man ut der Gylde der wantsnyder, twe bederve man ut der Gylde der wantmeker, twe bederve man ut der Gylde der kremer, eyn bederve man ut der Gylde der korsemeker, ein bederve man ut der Gylde der gerwer, und der schumeker, eyn bederve man ut der Gylde der knokenhoger, ein bederve man ut der Gylde der beker, und twe bederve man ut den meynen borgern.* Jus Provinc. Alam. Cap. 339. *uuil er dann laugen, daz er schuldig si, daz mag er tun mit sinen zuuain uingern, ob er ain biderber man ist.* Gloss. Keron. utilis *piderbor*, inutilis *unbiderber.* Cuncta a simplici, *derb*, quod primo *utilem*, postea etiam *bonum* & *probum* significat, quia bono & probo nihil utilius. Hoc imitari solent scriptores medii Ævi, dum eum, quem bonum & probum dicere volunt, subinde *utilem* vocant. CANGIUS in Glossario: *utilis*, probus, bonus, *utilitas* probitas. Basina ad Regem Childericum apud Gregorium Turonens. Lib. 2. Hist. Cap. 12. *Novi*, inquit, *utilitatem tuam, quod sis valde strenuus, ideoque veni, ut habitem tecum. Nam noveris, si in transmarinis partibus aliquem cognovissem utiliorem te, expetiissem utique cohabitationem ejus.* Interim posteritas ex *biderber* incredibili mutatione fecit *bider*, vocem bonam & genuinam tam arcte contrahendo, ut vix originis vestigia pateant. Vidit tamen ea STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 790. Nescio an alia clavicula opus sit inter peritos. Addam tamen in gratiam eorum, qui mutilationibus offenduntur, hoc unum, servari integritatem vocis posse, si ducatur a *batten* prodesse, juvare. Ita Græcis a βοηθεῖν juvare fit βοηθός qui prodest, qui juvat.

BIDERMAN, vir bonus, probus, utilis, honestus, qui facit quod nonsolum sibi, sed etiam aliis expedit.

BIDERWEIB, *biderwib*, fœmina proba & honesta. Vocem ex Jure Statutario Arg. produxit & explicavit cel. SCHERZIUS in notis ad Rhythmum *de Caroli M. Expeditione Hispanica* pag. 1.

BIEGELN, lævigare lintea. V. *bügen* arcuare.

BIEGEN, flectere, curvare &c. V. *bügen.*

BIEN, insectum mellificum. Anglosax. *beo*, Angl. *bee*, Belg. *bye*, Suec. *by.* CASAUBONUS & alii deflectunt a Lat. *apis.* Hos sequitur ECCARDUS in not. ad Leg. Sal. pag. 27. Notandum, inquit, in Codice Gvelferbytano pro *apis* scribi *abis*, secundum vulgi nostri pronuntiationem, qua ex *apis*, *abis*, & paulatim *abi*, *bie*, *biene*, factum est. Unde conjicias, apum cultum a Romanis ad Germanos venisse. Hæc ille. *Apis* autem creditur sic dici a verbo obsoleto *apo* vel ἅπτω connecto, quia cohæret & conglomeratur cum sui similibus, qui sensus etiam Germanicæ vocis esse possit, judice MARTINIO, si componatur ex *bi-ein* unacum, una cum alia. Olim deduxi ab Anglosaxon. *byan* habitare, ob notam Apum sub

ſub uno Rege rempublicam. Et cum *byan* etiam ædificare ſignificet, hoc quoque Apibus convenire videbatur, miris utique architectis. Nam domos cellasque conſtruunt ſexangulas omnes, & totum intus alveum tectorio obducunt. Et hujus etymologiæ me nondum pœnitet. Poſtea novam excogitavit clar. CLODIUS ex Arabico *naip* apis, unde par anaſtrophen fit *pian*.

BIER, cereviſia. Gloſſ. R. Mauri apud DIECMAN. cadus *peorfaz*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bir* cereviſia lupulata, *berwy* bullire, coquere, concoquere. Gloſſ. Ælf. in nom. potionum: mulſum *beor*. Evang. Angloſax. Luc. I. 15. *and he ne drincth win ne beor*, vinum & ſiceram non bibet. Ex his opinor eſſe manifeſtum, quod *bier* antiquis fuerit decoctum ex quavis re, hordeo, frumento, lupulo, melle, pyris &c. Tribuitur enim nonſolum cereviſiæ, ſed etiam mulſo & ſiceræ. Hinc ſuſpicor, vocem apud Celtas natam eſſe a *berwy* coquere. Hodie transpoſita canina dicimus *brauwen*. Alii ad exteras origines propendent, *Hebræas*, *Græcas*, *Latinas*, quam gloriam illis minime invideo, etiamſi perſuaſus ſim, illos male judicare de voce, cujus veram & antiquam latitudinem ignorant. CLUVERIUS derivat ab Heb. *bar* fruges, frumentum, quem ſequitur SOMNERUS, quod miror, quia noverat Angloſaxonibus *bere* idem denotaſſe. Alii a Græcorum vocibus πυρὸς triticum, frumentum, πίε bibe, πιερὸν potabile, βρῦτον potus hordeaceus apud Thracas. GOLDASTUS a *pyris*, VOSSIUS a *bibere*. Hodie ſignificat decoctum ex frumento, cujus uſus valde antiquus in Germania. TACITUS Cap. 23. de M. G. *Potui humor ex hordeo aut frumento, in quandam ſimilitudinem vini corruptus.* Qua voce tunc fuerit appellatus, non conſtat. Pluribus autem appellari poterat. Nam Gothi antiqui potum hordeaceum vocabant *kam*, Sueo-Gothi *ol*, *öl*, forte ab *ala* nutrire. De voce Gothica *kam*, teſtem habemus PRISCUM *in Excerptis Hiſt. Gothicæ*, ubi verba: *Miniſtri qui nos ſequebantur, advehebant nobis Cenchrum, potionem ex hordeo præbentes, quam Barbari vocant* CAMUM. Tranſiit e Gothica lingua in Belgicam, Gallicam, & Latinam medii ævi. Inde *camum* genus potionis apud ULPIANUM, *camba*, *camma* officina cereviſiaria, locus ubi cereviſia coquitur, *cambarius* braſiator, coctor cereviſiæ, Gallis prioribus *cambier*, apud CANGIUM. KILIANUS in Etymologico Belgico: *kam*, *kamme* vetus, idem quod *brauwerk*: *kammer* idem quod *brauwer*: *kammer-ſtrat* idem quod *brauwer-ſtrat*: *kam-ſloc* tridens cereviſiarius. Unde Latinis fit vox *cereviſia*, vide in *gæren* fermenteſcere.

BIESEN, fremere. V. *büſen*.

BIETEN, cogere quocunque modo, vi, precibus, imperio. Græcis βιάζειν eſt vim inferre, a βία vis, Angloſax. *biddan* impellere, Francis *beitten* compellere, precibus cogere. TATIANUS Cap. CCXXVIII. 2. *inti beittun inan ſus quedente, uuone mit uns*, & coëgerunt eum dicentes, mane nobiscum. Hodie obſoleſcit.

BIETEN, quatenus ſignificat *porrigere*, eſt verbum valde obſcurum, cujus incunabula difficile eſt invenire. Porrigit autem primo *manus*, & deinde ad ſimilitudinem manus etiam *voluntas*. Hinc *bieten* nonſolum ſignificat porrigere, ſed etiam *offerre*, quia offerentes porrigentibus ſimiles ſunt.

BIETEN, porrigere. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XII. 73.

Thaz ſitot, quad er, ana not,
Themo ih biutu thiz brot.
Hoc agit, inquit, ſine cauſa,
Cui porrexero hanc buccellam.

BIETEN, offerre. Angloſax. *biddan*, Franc. *biuten*, *pioten* &c. Belgis *bieden*. Gloſſ. Pez. offeres *irpiotes*. Dicitur autem ſenſu latiſſimo, nonſolum de ſtudiis, officiis, facultatibus, operis, quæ ultro offeruntur, quo ſenſu libentius dicimus *anbieten*, *erbieten*, & inde *erbietig* ſponte offerens, promtus ad dandum vel exhibendum; ſed etiam de pretio rerum. Hinc *bieten* ſæpe eſt licitari, & inde *bot*, *gebot* licitatio, quia licitantes pretium offerunt pro re venali.

BIETEN, nunciare, ſignificare, reſcribere. Id eſt, per miſſos vel literas abſentibus offerre, poſito genere pro ſpecie. SOMNER. in Dict. AS. *bodian* nunciare, denunciare. Gloſſ. Pez. reſcribere *inpiotan*, denuncians *inpotenter*, ſignificaveris *inpiutis*, ſignificabatur *impotan uuard*. Hodie dicimus *entbieten*: ſed a ſimplici habemus *bote* nuncius, tabellarius, orator, legatus.

BIETEN, poſcere, poſtulare ut aliquid fiat. Gloſſ. Keron. expoſcit *peitit*, popoſcerit *peitit*. Hic ſenſus videtur oriri a Græc. ποθεῖν deſiderare, requirere, & non a Lat. *petere*. Nam poſcere non eſt ſimpliciter rogantis, ſed vehementer requirentis, & jure quodam ad poſtulandum freti. Inde Angloſaxon. *abeden* exactus, requiſitus, poſtulatus.

BEITEN, quatenus ſignificat *poſcere*, duos habet ramos, *mandare* poſcere ut faciat vel omittat, *citare* poſcere ut veniat.

BIETEN, mandare, jubere, præcipere, poſcere ut faciat vel omittat. Gothis *biudan* & *anabiudan* Marc. I. 27. Angloſaxon. *beodan*, Suec. *biuda*, Angl. *to bid*. Cum mandatum ſit actus ſummæ poteſtatis & medium cogendi inferiores, hinc JUNIO in mentem venit, ut Gothicum verbum derivaret a Gr. βιάζειν cogere. Verum, cum aliud ſit mandare, aliud cogere ut mandata fiant, natura in re duplici uno contenta vocabulo eſſe non poterat. Franci & Alamanni, & nos cum illis libentius utimur compoſito *gebieten*, quod vide. A ſimplici Gothi derivant *bathja* juſſor, qui inferioribus imperat, quod occurrit in compoſito *faurabathja* princeps, ſummus juſſor, & dicitur de principe dæmoniorum Matth. IX. 34. Nos inde derivamus

vamus *bot* poteſtas vel jus præcipiendi, & ab illo componimus *botmæſſigkeit* jurisdictio.

BIETEN, citare, poſcere ut veniat, *aufbot* evocatio ad arma, *ausbot* provocatio ad duellum. VEREL. in Ind. *herbod* indictio belli, (citatio ad exercitum). Senſu forenſi ſignificat *indicere diem judicio*. Inde Francorum compoſita, *keuualtpieton* indicere, *keuualtpot* indictio, apud SCHILTERUM in Gloſſario pag. 117. In quibus *keuualt* ideo præfigitur, quia indictio eſt actus cogendi, vel actus ſummæ poteſtatis. Ad hanc familiam ſpectant in foro hodierno, *fürgebot* citatio ad judicium, quod extat in Jure prov. Alam. Cap. 85. & 265. *fronbote* apparitor, citator publicus.

BIETEN, vocare, invitare ad cœnam. Anglis *to bid*, Suecis *biuda*, Islandis in Verſione Sacra *bioda* Luc. XIV. 12. Vel idem eſt quod *bitten* rogare ut veniat, prout cenſet SKINNERUS; vel nomen ducit a menſa, quæ Gothis dicitur *biud* Marc. VII. 28. Angloſaxonibus *beod* Luc. XVI. 21. Francis *beudum* in Lege Salica Tit. XLIX. A *bieten* rurſus fit *bot* invitatio, & per metonymiam antecedentis convivium. VEREL. in Ind. *bod* invitatio convivalis, *hafa i bodi* convivio excipere, *vera i bodi* convivio excipi, *bods-menn* convivæ, *jolabod* invitatio ad convivia Julia. Hodie utimur compoſito *gaſtgebot* pro convivio.

BILD, imago, forma expreſſa. Belg. *beeld*, Hung. *pilda*. Vox germane Germanica, ſed peregrinis originibus tanquam nebulis obducta. Sunt, qui eam ad nos tranſlatam exiſtimant a Syris, quibus *phelatha* ſimilitudinem ſignificat: alii ab Hebræis, quibus *bel* eſt dominus, quod inprimis placuit MYLIO, quia idola ſunt cultorum ſuorum domini; quamvis etiam a *Belo*, cui Ninus primam in orbe ſtatuam, omnibus adorandam, erexit, derivari poſſe putet. HELVIGIUS Græcas origines inculcat, ut ſit quaſi ποικιλτὸν variegatum quid, a ποικίλλειν variegare: MARTINIUS Latinas a *bulla* vel *bulleta*, quaſi appellatio a typo ſigillario deſumpta ſit; quæ derivatio cæteris deterior, quia vocabulum bullis omnibus antiquius, ad noviſſima reducit. Olim deduxi a verbo Gothico *blotan* colere, quia mihi videbatur vox ab initio non quamvis imaginem, ſed idolum ſive ſignum deaſtri majoribus noſtris denotaſſe. Nunc autem aliter cenſeo, cum quia Germania antiqua non coluit imagines, ſed Deos appellavit, quod ſola mente perſpicitur, teſte TACITO Cap. IX. de M. G. Tum quia vox hodierna ex alia & antiquiore, quæ duabus conſtat ſyllabis, manifeſto contracta eſt. Nam imago cujuscunque rei Angloſaxonibus vocatur *bilith*, Francis & Alam. *bilid, bilith, bileth, pilad*, Suecis *belæte* in Verſione Sacra Marc. XII. 16. *huars belæte och öfuerskrift ær thetta*, cujus eſt imago hæc & inſcriptio? Gloſſ. Keron. formam *pilidi*, uniformem *eines piladet*. Gloſſ. Lipſ. *gebilithe* imagine. Hinc jam conjicio, vocem antiquam & Suecicam hodiernam derivari a verbo multis adhuc Dialectis uſitato *leta*, *laaten*, *laſſen* ſimilare, ſimilitudine exprimere, & proprie denotare *ſimulacrum*, ſive expreſſam cujusvis rei ſimilitudinem. Præfixum *bi*, *be* vel auget ſignificatum ut in aliis multis, vel idem eſt quod *bei* ad. Et huic conjecturæ tanto magis fidere poſſum, quia omnia veterum vocabula, quibus imago alicujus rei ſignificatur, a ſimilitudine deſumpta ſunt. Vide *manlich*, *gleichnüs*, *ænlich*, & patebit.

BILD, imago picta vel ſculpta, ſignum, ſtatua, idolum. NOTKERUS Pſal. LXXII. 20. *du uertilegoſt iro bilde in dinero burg*, in civitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges. Pſal. XCVI. 7. *ze honedon uuerden alle die graftpilide betoien*, confundantur omnes qui adorant ſculptilia.

BILD, perſona. Dictio metonymica, qua ſignum ponitur pro ſignato, imago hominis pro ipſo homine. Nota compoſita *mansbild*, *weibsbild*, mas, fœmina.

BILD, exemplum, unum ex dictis aut factis ſimilibus. Gloſſ. Keron. verbi gratia *pilad ghuedan*. ISIDORUS Cap. III. 1. *mit gareuuem bilidum dhes heiligin chiſcribes*, paratis exemplis ſacræ Scripturæ.

BILD, exemplar, exemplum imitationi propoſitum. WILLERAMUS Cap. II. 9. *er ſelbo unſih lerta mit ſinemo bilide*, ipſe nos docuit exemplo ſuo. Eodem ſenſu occurrit *piladi* & *pilade* in Gloſſis KERONIS interlinearibus Regulæ S. Benedicti Cap. 60. & 61. Hodie libentius dicimus *vorbild*.

BILD, auctoritas. Gloſſ. R. Mauri apud DIECMANN. auctoritas *piladi*. Senſus ab exemplis deſumptus. Nam quæ conſtant exemplis, habent auctoritatem: quæ vero carent exemplis, deſtituuntur etiam auctoramento.

BILD, parabola, typus, figura. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. I. 61. *bilidi thie er zalta*, parabolas quas narravit. Theologi Francorum variis utuntur compoſitis. TATIANUS parabolam vocat *uuortbilid* Cap. CLXXV. 3. NOTKERUS typum *uuabpild* Pſal. LXXVII. 2. Illud verbalem, hoc ſacram figuram ſignificat. Nos philoſophiam imaginum ſive artem ſymbolicam patrio ſermone appellare poſſumus *bilder-kunſt*, quia eſt ars inveniendi comparationes & ſimilitudines.

BILD, idea, perceptio, forma abſtracta &c. Optime & decenter adhibetur ab iis, qui patrio ſermone philoſophantur. Nam mens humana a rebus externis, quibus circumfunditur, varias recipit ſpecies, tanquam ſpeculum: & ex ſpeciebus perceptis novas ſubinde efformat ſpecies inſtar pictoris; nec hoc tantum, ſed & ſpecies ſuas variis modis movet, componit, & ex ſingularibus univerſales elicit &c. Quæ dum mens agit (& agere ſe omnes experiuntur) Protei inſta,

ſtar in fabula, aut Vertumni, in omnia vertitur.

BILD, idea principalis, *urbilder* exemplaria rerum æterna & primitiva, ſecundum quæ omnia condita ſunt, *urbilder-welt* mundus archetypus. Hic mundus eſt tantum in mente divina, quæ proinde a CLEMENTE Alexandrino haud inepte vocatur *regio idearum*. Deus autem non pingit quicquam, quia ante Deum nihil fuit, quod imitari repræſentando poſſet. Unde conſequitur, quod ideæ Dei nullius rei nec ſociæ nec antecedentis ſimilitudinem exprimant, & conſequenter quod non magis ad turbam imaginum ſpectent quam ſydera cœleſtia ad canes vel dracones. An igitur his vocibus in negotio Philoſophiæ abſtinendum? Minime. Nam quoties ita loquimur, tunc utimur metonymia, effectum ponentes pro cauſa, imaginem pro cauſa imaginum, formarum, & ſimilitudinum, quæ ſunt in Univerſo.

BILDEN, quatenus eſt verbum a ſubſtantivo ortum, ſignificat quantum poteſt, *formare, ſimilitudinem exprimere, imitari, imaginari* &c. Gloſſ. Keron. conformet *kepilide*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XI. 36. *bilidot Got in theſen datin*, exprimite Deum in his operibus. WILLERAMUS Cap. VIII. 9. *ze bilidenne*, ad imitandum, quod dicitur de virtutibus & exemplis patrum priorum.

BILDER, plasmator, ſenſu latiſſimo, ſed antiquato. Gloſſ. Pez. plaſtes *pilidari*. Gloſſ. Lipſ. *bilithires* figuli. LUTHERO *bildner* eſt ſculptor, & *bildner-kunſt* ars ſculptoria II. Chron. III. 10. Hæc quoque obſoleſcunt, quamvis ſint proba & retinenda.

BILGER. V. *pilger*.

BILL, jus, fas, æquum. Creditur oriri ab Hebræo *pillel* judicavit, ad juſtitiæ normam exegit. Ita ſentit HELVIGIUS in Originibus dictionum Germanicarum, & HENISCHIUS in Theſauro Linguæ & Sapientiæ Germanicæ. Hodie quidem deſinit, ſed priſtini uſus obſides reliquit compoſita adhuc vigentia, *unbill* injuria, *weichbill* corrupte *weichbild* jus civitatis.

BILLIG, *billich*, æquus. Franc. *billih*, Belg. *billyk*, Suec. *billig*. WILLERAMUS Schilterianæ Editionis Cap. VII. 9. *ih quido abo daz, daz billih ſi*, ego vero ajo, quod hoc æquum ſit. Editio MERULÆ habet *bilethlich*, forte a *bileth* (*bild*) forma, exemplar, ut proprie ſit id, quod ad exemplum pertinet, ut JUNIUS cenſet, vel quod conforme eſt, ut mallet STADENIUS. CASTRICOMIUS exiſtimat, Belgicam vocem e Willeramica contractam eſſe, quem ſequitur STADENIUS. Alius eandem componit ex *bi-lyk* ad æquum, quo ſenſu Belgæ alias dicunt *gelyk*. Sed his argutiis haud opus habemus. Nam *billig* eſt a *bill* jus, fas, æquum, per terminationem *ig*, cujus poteſtate ſignificat *æquitate præditum*.

BILSEN-KRAUT, herba quædam noxia. Forte a *βέλος* (*bolz*) ſagitta, ut Hiſpanis *velenno* a *βελένιον*, quod jacula ejus ſucco illinerent. Ex conjectura MARTINII in voce *hyoſciamus*.

BILZEN, genus fungi, *böltzen* apud HENISCHIUM. Horum alii nomen ducunt a Lat. *boletus*, alii qui e ſtercore animalium naſcuntur, a Gr. *βόλιτος* ſtercus.

BIMS, *bimſenſtein*, pumex. V. *tuchſtein*.

BIN, ſum. Franc. *bin*, Alam. *pim*. Gloſſ. Keron. ſum *pim*. TATIANUS Cap. II. 8. *ib bin alt*, ego ſum ſenex. Ab infinitivo Angloſaxonico *beon* eſſe. Verſio Angloſax. Luc. XIV. 26. 27. *ne mæg he beon min leorningcniht*, non poteſt eſſe diſcipulus meus. Marc. X. 44. *ſe the wyle on eow fyrmeſt beon, ſe byth ealra theow*, quicunque voluerit in vobis primus eſſe, erit omnium ſervus. Gothis ſum dicitur *im* Matth. VIII. 8. Angloſax. *eom* ibid. Iſl. *em*, Angl. *am*, a Græc. *εἰμί*. A prima perſona *bin* Franci & Alamanni formant ſecundam *biſt* es, dum Gothi dicunt *is* Marc. III. 11. Angloſaxones *eart*, Iſlandi *ert*, Sueci *æſt*.

BINDE, faſcia, vinculum, ligamen. Gloſſ. Pez. ligamen *pinta*. Dicitur etiam *band*. Utrumque eodem partu editum a *binden* ligare.

BINDEL, *bündel*, *bündlein*, ſarcina. Angloſax. *bindela*, Angl. *bundle*. Proprie faſciculus, ſive congeries colligata, ex eodem fonte.

BINDEN, ligare, quocunque modo. Conſentit in verbo tota retro antiquitas, Gothica, Saxonica, Francica, Alamannica, & linguæ etiam recentiores, Belgica, Anglica, Suecica, Iſlandica, Danica. Et cum progenies hujus verbi in Perſica quoque lingua reperiatur, ut demonſtravi in *band*, hinc veroſimile fit, illud a Scythis in Oriente & Septemtrione proſeminatum eſſe. Qui primitivum eſſe negant, derivant a Gr. *πεδᾶν* compedes injicere, compedibus conſtringere, propitio quidem ſono, ſed invito ſignificatu. Nam *binden* latius nobis patet, & de quovis vinculo, ligatura, nodo, uſurpatur, non de impedimentis pedum tantum. Propius eſt *ἐνδεῖν* ligare, ſi Græca ſectari juvat: Et *vincire*, ſi Latina. Compoſita & derivata, vel nulla egent interpretatione, vel alibi recurrent. Metaphorice ſignificat *obligare*. Et inde fœdera, quæ *bund* & *bündtniſſe* vocamus, nomen ſuum ducunt, quia paciſcentes mutuo obligant. Theologis vero *binden* eſt *cogere diſciplina, excommunicare, non abſolvere, & vinculis Satanæ tradere*. Inde *bind- und löſ-ſchlüſſel* claves regni cœlorum.

BINNEN, intus, intra. Angloſax. *binnan*, *binnon*, Belg. *binnen*. Contractum ex *biinnen*. Dicitur primo de loco, & deinde etiam de tempore.

BINTZ, *bins*, juncus. Belg. *bies*, *biez*. Quemadmodum Latinis *juncus* a jungendo dicitur, quod aliquid eo jungi poſſit: ita Germanis *bintz* a *binden* vincire, quia ſportas, ſellas, fiſcellas, & ſimilia ex juncis conteximus.

Vox Belgica vel syncope laborat, vel a *πίσω* irrigare deducitur, quia in locis irriguis nascuntur junci. Aliud rei nomen vide in *sims*.

BIRKE, betula. Anglosax. *byrc, birce, beorce*, Anglis *birch-tree*, Belg. *berkenboom*, Scandis *biork, biörk*. Gloss. Ælf. in nom. arb. betulus *byrc*, betulentum (lege betuletum) *byrc-holt*. Non a *bork* cortex, quia omnes arbores corticosæ, sed potius a candore eximio tam corticis quam ligni, adeoque a *brechen* splendere, unde recte fit *brich* & transposita canina *birch* arbor splendore notabilis, id est, candore. Candida enim splendere dicuntur in omnibus linguis. Ita Græcis a *φάω* luceo fit *φαλιὸς* albus. Similem sensum admittit vox *betulæ*, quæ videtur in Gallia Belgica nata e semine Germanico *wit* albus, & nihil aliud denotare, quam *albulam*. Hanc *betulæ* originationem debemus ingenio MARTINII. Et quamvis hodie verum sonum Gallicæ vocis ignoremus, constat tamen aliunde, rem & nomen rei ex Gallia in Italiam fuisse translata. PLINIUS Lib. XVI. Cap. 18. de betula: *Gallica hæc arbor mirabili candore atque tenuitate, terribilis magistratuum virgis*.

BIRKEN-MAYER, poculum e betula excisum & cælatum. Proprie est truncus betulæ, a *mayen* secare, & dicitur de poculo per synecdochen. De verbo *mayen* vide plura in *mæhen*.

BIRN, fructus pyri. Lat. *pyrum*, Camb. *peren*, Anglosax. *per*, Belg. *peer*, Angl. *pear* &c. Non quod sit *ber*, id est, fructus arboris, quod nimis generale; & multo minus quod instar *πυρὸς* sive pyramidis ex lato in acutum exeat, ut hactenus multi. Quamvis enim figura etymologiæ quodammodo respondeat, præstat tamen a notione dulcedinis deducere. Constat autem, quod *per* Celtica lingua, & hodie Cambrica, quæ veteris Celticæ custos, significet *dulcis*.

BIRSEN, *bürschen*, venari, *bürsch-ror* sclopetum venatorium, *freie bürsch* libera venatio. VEREL. in Ind. *bersa* feras jaculo ferire, *huar sum bersar i kongs parkom* quicunque in locis Regum venationi deputatis feras percusserit. Constitutio FRIDERICI Ænobarbi an. 1158. apud Radevicum Lib. III. Cap. 26. *si quis birsando feram scorpione, balista, arcu occiderit, ejus erit*. Recessus Imperii an. 1530. *Ob einer allein in seinem gebiete zur lust etwan mit einer büchsen birsen wolte*. Francorum Reges habuisse circa se *bersarios*, id est, venatores, testis HINCMARUS de Ordine palatii Cap. 17. Hinc auguror, *birsen* a Francis effictum esse e verbo provinciali Gallisque hodie usitato *percer* transfigere, trajicere telo. SPELMANNUS mavult ab Anglosax. *bærs* lupus, sensu a lupo pisce ad lupum silvestrem traducto, ut *birsare* proprie sit lupos persequi. Quod merito displicet CANGIO.

BIS, usque ad, usque eo. Adverb. loci & temporis, sed novum, & nescio unde acceptum, nisi forte correptum sit ex Græcis vocibus *ἐπὶ ἕως* ad usque. Gothi hoc sensu dicunt *und*, in locis innumeris Codicis Argentei, e. g. *und himin* usque ad cœlum Luc. X. 15. *und mel* usque ad tempus Luc. IV. 13. Franci & Alamanni *unz, unzin*. Gloss. Keron. usque *unzin*. Anglosaxones *oth*, Belgæ *tot*, Sueci & Islandi *til*, Angli *unto* & *untill*.

BISCHOF, episcopus, *ἐπίσκοπος*, ab *ἐπισκοπέω* inspicio, velut inspector sacrorum, & inde per aphæresin Anglosaxonibus *bisceop*, Francis *biscof*. TATIANUS Cap. II. 1. *sumer biscof son themo uuehsale Abiasses*, quidam sacerdos de vice Abia.

BISEM, odoramentum pretiosum, ab Heb. *basam* ejusdem significatus, arbitris HELVIGIO & HENISCHIO

BISS, dens. Occurrit in collectivo *gebiß* dentes. Refer ad *beissen* pungere, secare. Cum simplici convenit Sarmaticum *zab, zub* dens. Nam *zub* & *biß* (Francus diceret *biz*) se mutuo producunt per anastrophen.

BISS, quatenus derivatur a *beissen* mordere, significat (1.) morsum vel ictum dentis. VEREL. in Ind. *bit* morsus. (2.) rem quæ mordetur. Inde *gebiß* frenum, synecdochice sic dictum a parte qua mordetur. Si vero frenum fuerit lupatum, & equum asperitate sua pungat, tunc *gebiß* erit a *beissen* pungere.

BISS, *bißlein*, quatenus derivatur a *beissen* manducare, significat frustum vel frustulum, quantum scil. bucca semel capere, & dentibus conficere potest. Hoc frustum Anglosaxonibus dicitur *bita* Joh. XIII. 27. Francis *biz*, Belg. *beet*. TATIANUS Cap. CLIX. 4. *after themo bizzin gieng Satanas in inan*, post buccellam introiit in illum Satanas. Hebræis quoque *bath* est buccella, & *batath* in frusta comminuere, nisi me fallat HELVIGIUS. Consensum Linguæ Celticæ vide in fonte.

BIST, es. Ita Franci & Alamanni. TATIANUS Cap. CLXXXVIII. 2. *ziuuare thu bist son then*, vere tu ex illis es. A *beon* esse, quod vide in *bin* sum.

BITTE, preces, petitio. Evang. Goth. Luc. I. 13. *bida theina andhausida ist*, deprecatio tua exaudita est. Idem Anglosax. *bidde*. Refer ad verbum sequens.

BITTEN, petere, precibus flagitare, sive oratio tendat ad Deum, sive ad hominem. Goth. *bidjan*, Anglosax. *biddan*, Franc. & Alam. *pittan*. Gloss. Keron. petere *pittan*, postulat *pitit*, rogemus *pitames*. Dicitur etiam *beten*, eo tamen discrimine, quamvis mere arbitrario, ut *bitten* sit verbum omnibus rogantibus commune, *beten* adorantibus proprium. Utrumque creditur oriri a Lat. *petere*.

BITTER, amarus, acerbus. Gothis *baitara* in derivato *baitraba* amare Matth. XXVI. 75. Anglosax. *biter*, Francis *bitter, pittar*, Belg. Angl. & Suec. *bitter*. Gloss. Boxh. *pittar* acerbus, *pittaro* acriter, *pittarost* acerrime.

rime. Proprie est gustu pungens, ab Anglosaxon. *bitan* pungere, mordere, prout STIERNHIELMIO & SKINNERO pridem observatum. Vide *beissen* pungere. Vox Græca πικρὸς, quam alii tanquam fontem Germanicæ obtrudunt, idem denotare potest, si referatur ad thema verbi antiquissimi *picken* pungere. Tandem sensus ab ingrato sapore ad omnia, quæ cor animumque pungunt, translatus est. Inde *bitterkeit*, *verbitterung*, *bitterlich*, & alia, noto significatu.

BLACHFELD, locus campestris. Utitur Luth. 2. Sam. IV. 7. Idem quod *flachfeld* æquora campi, campus planus & latus. Hinc in Bibl. Lubec. an. 1533. loco citato legitur: *up dem flacken velde*. F. & B. sunt literæ convertibiles. V. plura in *flach*.

BLACK, ictus ferulæ vel baculi. VEREL. in Ind. *blak* verber leve. V. *plagen* percutere.

BLACK, adjective niger, substantive atramentum scriptorium. Utrumque a pisce quodam marino, nigrum vomente madorem, qui Græcis vocatur βλὰξ, HELVIGIO judice. SOMNER. in Dict. AS. *blac* niger, ater, pullus, *blæc* atramentum, *blacian* nigrescere. Evang. Anglosax. Matth. V. 36. *thu ne miht ænne locc gedon hwitne eththe blacne*, non potes unum capillum album facere aut nigrum. Inde *Blackscheisser* sepia, piscis inutilis & atrum effundens liquorem, quod ab his, qui literas aversantur, & nihil literis dignum gerunt, torqueri solet in eruditos, *blackfisch* idem piscis.

BLACK, macula. Proprie nigra vel atramento facta, postea omnis macula, & inde *blacken* polluere, inquinare, denigrare, verbum STILERO memoratum pag. 499. *Black* sensu metaphorico est error, peccatum, factum pudendum, Græcis πλαχία.

BLACKEN, vexare, exagitare. V. *placken*.

BLÆD, fructus. Versio Anglosax. Joh. XV. 2. *he deth ælc twig æweg on me the blæda ne byrth*, tollit omnem palmitem, in me qui fructum non fert. Vox a Saxonibus per Europam diffusa, ut pridem docuit SPELMANNUS. Hinc scil. fructus agri Latino-Barbaris dicitur *bladum*, Slavonis *blod*, Gallis *blé*, Italis *biado*. Proprie autem est productum quid, a Gr. πλάτlω, πλάσσω formo, creo.

BLÆHEN, inflare, facere ut turgeat, *blæhende speisen* cibi flatulenti, *sich aufblæhen* inflari, turgere. A *blasen* flare, mutato S. in H. quod fieri solet sæpissime.

BLÆSSE, signum album in fronte equi. Doctiss. REIZIUS nuper deduxit a βαλιὸς maculosus, in Belga Græcissante.

BLAFFEN, latrare. Vide inter voces a sono canis fictas in *bellen*.

BLANK, nitidus, micans, luminosus, *blanke schwerdter* gladii fulgentes, *blank machen* polire, facere ut niteat. A *blinken* coruscare.

BLANK, albus. Gloss. Pez. equus pallidus *planchaz*. Cum voce hodierna consentiunt Angli & Belgæ, Dani & Sueci, Galli & Hispani, imo etiam Itali, quamvis more suo L. mutent in I. dicendo *bianco*. SCALIGER deduxit a Gr. βλὰξ, quatenus languidum significat. CASAUBONUS a λευκὸς albus. HELVIGIUS ab Heb. *laban* albus. Alii aliunde. Nova certe etymologia opus non est, præter eam, qua sensus a *corusco* ad *album* transfertur. Quod legitime fieri potuisse, vel hinc patet, quia *album* (sicut optime scribit SKINNERUS) *præ reliquis coloribus copiosissimam lucem reflectit*. Ejusdem naturæ color est flavum albicans, quod Gallis dicitur *blond*, de qua voce mire nugantur auctores apud MENAGIUM, quæ vero non aliunde ducta est quam a Germ. *blank*, mutato K. in D, qua mutatione nihil frequentius.

BLASE, quatenus est verbale a *blasen* flare, significat quantum potest, bullam, vesicam, & omnem membranulam, quæ a spiritu inflatur, vel inflari potest. Vocem antiquam vide in *blater*. Secundario dicitur de pustulis & papulis, quia vesiculis tumentibus similes sunt.

BLASEN, flare, spirare. Hujus verbi non una facies est apud Antiquos. SOMNER. in Dict. Anglosax. *blawan* flare, *ablawung* inflatio. Gloss. Boxh. *plasantemu Gote* flante Deo. Gloss. Keron. flaverunt *platon*, inflatus *kaplater*, inflati *keplate*, inspirationis *anaplasannes*. VEREL. in Ind. *blær* aura, spiritus. Vultus ergo quadruplex est, *blawan*, *blasen*, *blaten*, *blæren*, quos in uno quodam verbo convenire necesse est. In quo vero, nisi Latino? Nam *blawan*, sive ut Angli hodie dicunt *blow*, aperte satis est a *flo*; reliqua vel a *flas* ut *blasen*, vel a *flat* ut *blaten*, vel a *flare* ut *blæren*. Forma Verbi hodierna, quam etiam sequuntur Belgæ & Sueci, est a Francis. Sed a forma Alamannica habemus progeniem *blater* vesica, & *bluderhosen* braccæ follicantes.

BLASEN, canere tibia, vel alio instrumento, quod inflatur. Gloss. Pez. insonuit *plies*. VEREL. in Ind. *blasa* buccinare, *blasa saman lidi* buccina militem ad pugnam convocare. Inde *flöte* tibia, quia inflatur.

BLASS, pallidus. HELVIGIUS, qui voces nostras ad Græcos fontes referre solet, *blass* deducit a βλῆξ attonitus, sicut *bleich* a βληχρὸς debilis. Alius deduxit a πέλιος lividus, subniger. Nescio an Græca origine opus sit. Nam *blass* facile corripitur ex *pallidus*. Et alias pallescere dicuntur non solum homines ex insigni quadam mutatione, odio, amore, pavore, invidia, infirmitate, morte; sed omnes universe colores, qui in albicantem sui generis vertuntur. A *blass* derivamus *erblassen* duplici sensu, *expallescendi* & *moriendi*: illud ab *er*, quatenus sensum intendit: hoc quatenus est adverb. ordinis ultimum terminum rei significans.

BLAT, folium arboris aut plantæ, & quicquid folio simile, schedula, pagina, charta, lamina &c. Gloss. Keron. foliis *pletirum*. NOTKERUS Psal. I. 3. *uuocher ioh pleter*, fructus

ctus & folia. Gloss. Pez. scedulis *puoh pletir.* Transpositum & concisum ex Gr. *πέταλον* folium, judice HELVIGIO. Alius fortasse duceret a notione tenuis & lati. Utrumque enim dicitur *plat.* Vocem Gothicam & Anglosaxonicam vide in *laub.*

BLATER, bulla, vesica, & omnis membranula, quæ a spiritu inflatur, vel inflari potest. Sensus vocis antiquus, a *blaten* flare formatus. Veteres Alamannos hac verbi forma usos esse, jam supra docui in *blasen.* SOMNER. in Dict. Anglosax. *blædr* vesica, *blædran-adl* dolor vesicæ. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. vesica *blatra.* VEREL. in Ind. *bladra* bulla, membranula, incluso spiritu tumida. Hodie dicimus *blase,* & Sueci nobiscum *blæsa,* dum Angli dicunt *bladder.*

BLATER, pustula, papula, sic dicta, quod vesicæ tumenti similis sit. Sensus vocis hodiernus, ab Anglosaxonibus relictus, quibus *blædr* idem significat. In quibusdam Dial. litera T. in medio vocis geminatur, quamvis præter rationem.

BLAW, cæsius, glaucus, cœruleus. Anglosax. *bleo,* Franc. *plauu,* Belg. *blauw,* Angl. *blew,* Suec. *blææ,* Gall. *bleu,* Camb. *blawr,* Island. *blafain.* Gloss. Boxh. *plauuaz* cerulum, *plaviuw* hyacinthinus. Gloss. Pez. lividum *plauuaz.* Hebræis *baal* est lividus fuit, manifesto cum ultima Glossa consensu. Forte tamen magis e re est, ut credamus, non livorem, sed *violam* huic colori nomen imposuisse, non albam, non luteam, sed purpuream. Nam a *viola* facile fit *violaw* violaceus, contracte *blaw,* & ab illo reliqua. Aliæ origines, quæ a Viris doctis vel a Gr. *πελὸς* niger, vel a Lat. *flavus* capiuntur, remotiores sunt, & colores nimium confundunt.

BLAW, falsus, mendax, dolosus, *blawer dunst* glaucoma, nebula fallax, *blawstrumpf* sycophanta, delator, qui falsa pro veris dolose denunciat. Formari potuit a Gr. *παλεύω* fallo, decipio, in retia traho: sicut *strumpf* a *ςρόφις* callidus, astutus, dolosus.

BLECH, fulgur. Vox Francica. NOTKERO *blig* fulgur, *bliccha* fulgura, *blich fiur* ignis fulgurans, observante SCHILTERO in Gloss. pag. 120. Refer ad *blicken* fulgere, coruscare, vibrare. Sic apud Latinos *fulgur* & *fulgor* a *fulgendo* derivantur. Nisi forte *fulgur* sit *flugur,* a *φλέγειν* flammas emittere. Quo pacto *blech* in eodem fonte conveniet. Hodie dicimus *blitz,* a *blitzen* fulgurare.

BLECH, color. Proprie fulgor, a *blicken* fulgere. Nam color est splendor, quo lux diversis modis reflectitur. Anglosaxonibus *bleo* & *bleoh* est color, *anes bleos* unicolor, *mislic bleo* discolor, *bleo-fah* versicolor. Cuncta apud SOMNERUM & ÆLFRICUM in Gloss. pag. 72. quamvis hodie obsoleta. Franci inde formarunt verbum *blab-malon* coloribus discriminare, quod occurrit apud WILLERAMUM Cant. I. 11. *in uuurme uuis geblahmalot mit silbere,* h. e. murænulas vermiculati operis argento variegatas, seu coloribus distinctas. Quem sensum interpretes nondum sunt assecuti. A *bleo* color, quod in casu gignendi habet *bleos,* videtur esse *Blason,* ars heraldica, notitia colorum, quibus scuta distinguuntur. Quæ, etiamsi sit omnium scientiarum fæx & sedimentum, fundamenta tamen habet antiquissima. TACITUS de Mor. Germ. Cap. VI. *scuta lectissimis coloribus distinguunt.* Idem Annal. II. 14. *tenues & fucatæ colore tabulæ.*

BLECH, lamina, bracteola, sectilis metalli tabula. Sensus vocis hodiernus, sed nusquam nisi apud Francos obvius. Gloss. Pez. laminis *pleh,* phylacteria *plechir.* Gloss. Boxh. bracteas, laminas aureas *pleh guldhiniu,* bracteas *port bleh.* MARTINIO sic dicitur, quasi materia ob tenuitatem sponte sua plicabilis, a Gr. *πλέκω,* vel Lat. *plico.* Sed non opus est peregrina origine, cum lamina sic appellari possit, quasi fulgida (solet enim vel malleo poliri, vel splendido metallo obduci) a *bliken* fulgere, ut antecedentia.

BLECH-PFENNING, nummus bracteatus. Rudes plerique pro Sæculi incuria. Qui de Bracteorum cognitione scripserunt, in diversas plane sententias abeunt. Quidam eos Carolingis antiquiores faciunt multo. OLEARIUS Balderici Turingorum Regis bracteatum e Sæculo VI. producit. KEDERUS quosdam e Seculo IX. runis signatos. Alii ab eo demum tempore deducunt, quo sub Henrico I. Goslarienses metallifodinæ fuerunt detectæ. Alii denique initio demum Sæculi XII. invaluisse dicunt. V. MASCOVII Diss. *de jure circa rem Monetariam in Saxonia.* Antiquarii, qui bracteatorum antiquitatem ultra fines infimi ævi extollunt, nullo ipsius rei indicio, sed pretii tantum augendi desiderio, id facere videntur. Familiare enim est huic hominum generi principum cimelia, & multo magis sua, ita interpretari, ut videantur rarissima, quod quidem consequi non possunt, nisi in ultima tempora rejiciantur.

BLEIBEN, manere in loco, statu, proposito. Verbum ex antiquiori contractum. Anglosaxonibus *belafan* est manere. Idem Francis & Alam. *biliban.* Gloss. Keron. maneat *pilibe,* remaneant *piliben.* OTFRIDUS Lib. III. cap. *XVII. 81.*

Nihein thar inne bileib,
Unz er thar nidare tho screib.
Nullus intus remansit,
Quum hæc subtus scriberet.

Proprie significat superesse, relinqui, componiturque ex præfixo *be,* & *leiben* relinqui, de quo infra. Similem loquendi modum adhibent Franco-Galli, dum manere vocant *rester,* h. e. residuum esse. Nam qui manet, restat. Placet hæc contractio nonsolum Germanis, sed etiam aliis. Hinc manere Belgis dicitur *blyven,* Danis *bliffve,* Suecis *blifwa.*

BLEI-

BLEIBEN, servari, superare, superstitem esse ex periculo. Utitur hoc sensu frequenter Luth. in versione sacra. Idem Suecis *blifwa*.

BLEIBEN, cessare, intermitti. Sensus ad cessantes translatus, quia manentibus similes sunt. Similitudo, quæ est inter illos, ab aliis quoque linguis agnoscitur. Hinc manere Hispanis dicitur *quedar*, quasi *quietare*. Utitur hoc sensu OTFRIDUS Lib. IV. Cap. I. 53. quod SCHERZIUS V. C. in notis ad hunc locum pluribus demonstravit. Inde Francis *leibo* cessatio, defectus, intermissio, & *ze leibo uuerdan* intermitti, apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 532. Hodie libentius utimur compositis *nachbleiben*, *ausbleiben*. Sic vulgo dicimus, *das muß nachbleiben* hoc debet intermitti, *das fieber bleibt aus* febris cessat. Quod etiam de spiritu & anhelitu dicitur, quando deficit. Cum hoc significatu convenit Græc. λείπομαι deficio.

BLEIBEN, mori, cessare vivendo. Sensus a cessatione qualicunque ad totalem naturæ dissolutionem extensus, quia mori est desinere, & intermittere vitam. Antiquitus dicitur de omnibus mortuis, nonsolum iis qui ab hoste cadunt, sed etiam reliquis, qui hoste nunquam viso domi in lecto moriuntur. R. LUDOVICUS in allocutione cohortium, quæ extat in Epinicio Schilteriano vers. 79.

Quimit he gisund us,
Ih gilon imos,
Bilibit her thorinne,
Sinemo kunne.

H. e. si salvus egreditur prælium, præmio eum afficiam, si cadit in illo, familiam ejus. OTFRIDUS, vel potius Christus apud Otfridum Lib. III. Cap. XXIII. 95. de morte Lazari:

Er selbo meinta auur thaz,
Thaz er tho biliban uuas.
Ipse vero significabat,
Quod tum mortuus esset.

Hodie non dicitur nisi de iis qui in prælio occumbunt.

BLEIBEN-LASSEN, intermittere. Proprie sinere ut res vel persona in eodem loco & statu maneat.

BLEICH, pallidus. Anglosax. *blac*, Belg. & Suec. *bleek*, Angl. *bleak*, *bleach*, Island. *bleikr* apud VEREL. in Ind. Hebræis *baal* est lividus fuit, Græcis πέλιος lividus, subniger. Illud HELVIGIUS adduxit pro etymo, hoc MARTINIUS. Sed neuter ad gutturalem in fine vocis attendit. Hinc auguror, quod *bleich* sit a λευκὸς albus & albicans, per prosthesin literæ B. Nam pallidus non est lividus nec nigricans, sed dicitur de omnibus coloribus, qui in albicantem sui generis mutantur. Hinc porro a *bleich* derivamus *bleichen* albescere, pallescere, & facere ut albescat vel pallescat.

BLEICHEN, albescere, pallescere. Anglosaxon. *blacian*, Franc. *bleichan*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIV. 211.

Nist akar hiar in riche
Nub er zithia ni bleiche.
Estne ager hic in regione
Qui non jam albescat?

In qua SCHILTERI versione nihil mutandum esse, recte monet doctiss. FRICKIUS in Gloss. Schilt. pag. 120.

BLEICHEN, insolare, soli exponere ut albescat. Anglosaxonibus *ablican* est dealbare.

BLEKEN, balare, quod ovium proprium. Græcis βληχὴ balatus, βληχᾶν balare. In reliquis Dialectis paulo aliter effertur. Nam balare Anglosaxonibus dicitur *blætan*, & balatus *blæt*. Unde Anglis remansit *to bleat* & *a bleating*. Gutturales sæpe mutari in T. & vice versa, in PROLEG. ostendimus. Cuncta a sono animantis naturali per epenthesin facta. CRATINUS Comicus Atheniensis in decantato versiculo: ὁ δ' ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ βῆ λέγων βαδίζει, hic stultus instar ovis *be be* clamans incedit. Plura ejus generis vide in *Guguk*. Vocem Latinam SCALIGER ducit a μῆλον ovis, litera M. ut sæpe alias, in B. mutata, de Caus. L. Lat. Cap. 28.

BLEKEN, balatrare, ore hiare, *zan-bleker* balatro, bronchus, qui inter ridendum dentes ostendit, ut oves, quando balant, a quibus sensus videtur petitus. Utitur hoc verbo Luth. Thren. II. 16.

BLENDEN, obcœcare, facere ut cœcutiat. A *blind* cœcus, palpo. Proprie dicuntur ii, qui aliorum oculos lædunt aut plane eruunt, vel aciem oculorum præstringunt, ut sol præstringit oculos intuentium, vel objecto ludibrio aut celeritate factitandi fallunt. Allegorice autem obcœcare dicuntur ii, qui menti caliginem offundunt, quo minus intelligenda intelligat. Gothi habent *gablindan*, Anglosaxones *blindan* & *ablendan*. Hinc verba Esaiæ apud Johannem Cap. XII. 40. *excœcavit oculos eorum*: Gothus reddit: *gablindida ize augona*: Anglosaxo: *he ablende hyra eagan*. Verbum Francis quoque notum fuisse, observat SCHILTERUS ex NOTKERI Psal. VI. 6. ubi verba sic fluunt: *an uuelemo tode? ane so dio sela fone sundon irblendet uuirt*. In qua morte, nisi in ea, qua animus a peccatis obcœcatur? Francis jungere licet Septemtrionales, quibus *blinda* occœcare, oculos eruere, interprete Verel. in Ind.

BLEWEN, *blæwen*, cædere, percutere, verberare, *den stockfisch blæwen* tundere asellum, *einen durchblewen* pertundere, verberibus obruere, *einblæwen* inculcare. Utitur Luth. Sir. XXXII. 37. Vix aliud verbum est, quod vultum suum toties variet. Cambris *plau* est plagas inferre. Gothis *bliggwan* cædere, *bliggwands sik stainam* concidens se lapidibus Marc. V. 5. *bliggwand ina* flagel-

flagellabant eum, Marc. X. 34. Francis & Alamannis *bliuuan*, *pluan* cædere. Gloff. Keron. vapulent *fin kapluan*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXII. 64. *fie bluun imo thie orun*, percutiebant ei aures. Idem Cap. XXVI. 17. *fiu bluun iro brufti*, percutiebant pectora fua. TATIANUS Cap. XIII. 18. *nioman-nen ni bliuuet*, neminem percutite. Verbum Celticum videtur effe a φλάω tundo, aut hoc ab illo: Gothicum a Lat. *plaga*: Francicum & Alamannicum a Celtico *plau*: hodiernum a Francico *bluan*. Aliam verbi formam, nec ætate inferiorem, nec cæteris diffimilem, vide in *plagen* cædere. Ab ea, qua hodie utimur, habemus *blewel* tudicula.

BLEY, plumbum. Gloff. Keron. plumbi *pliuues*. Gloff. Pez. plumbatis tundi *pliinen cholpon pivillan*. HELVIGIUS ducit ab Heb. *bol* plumbum, quod a pallore fic dictum exiftimat, h. e. a *baal* lividus fuit. Contra STADENIUS originem quærit in *blewen* tundere, quia plumbum eft metallum malleabile. Cambri & Armorici plumbum vocant *plwm*, vel a Lat. *plumbum*, vel a Græc. μόλιβος, per anaftrophen, vel a *plau* percutere.

BLEZ, fruftum, fegmentum, Dial. Francica & Helvetica. TATIANUS Cap. LVI. 7. *nioman blezza niuues duoches nanuit altemo giuuate*. Quæ verba fic reddenda funt: nemo fegmentum panni novi affuit veteri veftimento. Gothi dicunt *plat fanins* Marc. II. 21. & compofite *duplat* Matth. IX. 16. Quæ, etiamfi videantur difcreta ab hodierna voce *fleck* fruftum, revera tamen funt cognata, & ex eadem matrice oriunda, nempe a *flicken* fcindere, fecare. F. & B. funt literæ ejusdem inftrumenti: & K. fæpe mutari in T. & Z. in *Prolegomenis* oftendimus.

BLEZ, affumentum. A *flicken* farcire. A *blez* rurfus fit *blezen* affuere, affumentis refarcire.

BLICK, radius ex oculis micans. Refer ad *blicken* corufcare.

BLICKEN, fulgere, corufcare. Utitur Luth. Ezech. XXI. 10. de gladio fulgente. SOMNER. in Dict. Anglofax. *blican* corufcare, rutilare, refplendere, micare, nitere, fulgere, vibrare, *blac-ern* lucernarium, laterna, *blecte* corufcatus. Tam prope abeft a *fulgeo*, ut, fi L. in locum anteriorem rejiciatur, quod fieri folet fæpiffime, ab illo ortum videri poffit. Recentiores eleganter tranftulerunt ad vifum, quia videre eft oculis affulgere, ob infitam oculis lucem, qua nonfolum fpecies luminofas recipiunt, fed etiam radios fuos in objecta viciffim fpargunt. Inde *blicken* oculis vibrare, quo utitur Luth. Sap. XI. 19. *erblicken* confpicere, oculis notare, *anblicken* adfpicere, intueri, *anblick* adfpectus, obtutus. *An* tendit ad objectum.

BLIND, deficiens, ceffans, cui aliquid deeft quod habere videtur, *blinde fenfter* locus in muro fimulate feneftratus ubi feneftræ non funt, *blinder lerm* falfus & fictus tumultus, *blinde reben* palmites fine gemmis. Radicem cuftodiunt, ex antiquis Saxones, Franci, Alamanni, ex hodiernis Angli. SOMNER. in Dict. AS. *blinnan*, *alinnan* ceffare, *blinnend* ceffans, *blinneffe* ceffatio, *blind netle* lamium. Id eft, urtica ceffans vel nonurens, Germanis alias *taube neffel*, Anglis *dead nettle*. Gloff. Keron. ceffare *pilinnan*, inceffabiliter *imbilinnanlibhaz*. ISIDORUS Cap. V. 6. *endi dhuo bilunnun dhiu bloftar*, tunc ceffaverunt facrificia. TATIANUS Cap. XIX. 6. *fo her tho bilun zi fprehhanne*, ut ceffavit loqui. Anglis *to lin* etiamnum eft ceffare, defınere, ab Anglofaxon. *alinnan*, cui fimile Græc. ἐλινύειν defiftere, definere. Et fic ubique Græcos habemus obvios, quocunque nos vertamus.

BLIND, cœcus. Confentiunt in voce omnes veterum Dialecti, Gothica, Anglofaxonica, Francica, Alamannica, & omnes recentiores, Anglica, Belgica, Islandica, Danica, Suecica. TATIANUS Cap. LXI. 1. *folgetun imo zuene blinte*, fecuti funt eum duo cæci. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XX. 207.

> *Uuas in harto ungimah*
> *Thaz ther blinto gifah.*
> Molefte ferebant
> Quod cæcus videret.

MARTINIUS & CASAUBONUS deflexerunt a βλάιξ cæcutiens. Verum, cum βλάιξ proprie fit lippus, vel alius obfcure videns, non cæcus, & forte ab ἀμβλύνω hebeto: malim, fi Græca origine opus fit, derivare a τυφλὸς cæcus, tranfpofitis literis, inferto N. JUNIUS, qui alias Græcos fequi folet libentius, hic originem vocabuli petit ab Anglofaxonico *blinnan* ceffare, defiftere, ita ut *blind* proprie fit is, qui defectum patitur, & peculiariter cæcus, ob magnitudinem defectus. Sed hoc nimis generale eft, & nonfolum lippis, fed etiam furdis, mutis, & claudis commune. Quos tamen nulla unquam ætas eodem vocabulo infignivit. Inprimis vero Germani hodierni, quorum idioma in negotio etymologico immerito defpexit JUNIUS, follicite diftinguunt inter *blöd* hebes, *blind* deficiens, & *blind* cæcus. Et fic etiam Antiqui.

BLINDEN, cæcare. Vide *blenden*, quod ufitatius.

BLINDE KUE, collabismus. Hunc ita defcribit HYDIUS in Nerdiludio pag. 266. quod fit ludi genus, ***quo unus in circulo claufis mantili oculis obiens, a cæteris percutitur, donec ille aliquem prehendat, qui in locum ejus fubftituatur.*** Græci collabifmum vocant a κολλαβίζω impingo: Germani *blindekue*, non certe a vacca (nam hic ludus non magis eft vacca quam canis aut cervus) fed fortaffe a χέω capio, ut proprie fit *cæca captura*.

BLINDE SCHLEICH, cæcilia. Gloff. Pez. cæcuba (lege cæcula) *plintislich*. Id eft, ferpens cœcus, a *fchleichen* reptare. Dicitur

Dicitur *cæcula*, quod parva sit, & non habeat oculos. Alii tardum reptile vocant. Et hæc est vis vocabuli Anglosaxon. *slawwyrme*, a *slaw* tardus, piger.

BLINKEN, coruscare. Suecis *blenkia*. Idem quod *blicken*, nisi quod consuetudo N. inseruit.

BLINKEN, nictare oculis. Suecis *blinka*, Angl. *blink*, & inde *blinker* & *blinkard* crebro nictitans, lippus vel pætus. Alia etymologia præter eam, quam jam dedi, non opus esse videtur, quia nictare est frequenter micare oculis.

BLINNEN, cessare. V. *blind* deficiens.

BLINTZEN, *blintzelen*, cæcutire, cæcos imitari, sive vere sive simulate, *blintzelend* cæcultans, *blintzaug* luscíosus, *ein ding blintzlingen thun*, opertis oculis aliquid facere. Ita HENISCHIUS in Thes. L. Germ. Gothi, qui sibilum amant in exitu vocum, cæcum vocant *blinds*. Luc. VI. 39. *ibai mag blinds blindana tiuhan*, nunquid potest cæcus cæcum ducere? Joh. IX. 2. *hwas frawaurhta, sa, uththau fadrein is, ei blinds gabaurans warth*, quis peccavit, hic, an parentes ejus, ut cæcus nasceretur? Posteritas inde fecit *blintzen* & reliqua.

BLITZ, fulmen, *vom blitz getroffen* fulmine ictus. Hic sensus totus est Græcus, vel a φλὸξ flamma, verbi φλέγειν incendere, vel a πλῆξις percussio, verbi πλήττω percutere. Cum posteriori convenit Heb. *pillez* percussit cum fragore.

BLITZ, fulgur. Verbale a *blitzen*. Sueci dicunt *blix*, Belgæ *blixem*, quæ certe non sunt Græcæ originis ut antecedens, quia fulgur non ferit, nec incendit; sed formam suam habent a literarum Z. & X. permutatione. Vocem Francicam vide in *blech*.

BLITZEN, fulgurare. Contractum ex antiquioribus, sive Saxonico *bliccettan*, sive Francico *plecchazzan*, quæ certe sunt a simpliciori *blicken* coruscare, & extensionem suam debent studio longitudinis. Gloss. Boxh. micare *pleckazzan*. Gloss. Pez. rutilat *plecchazit*. Hinc fulgur antiquis illis non dicitur *blitz*, ut hodie, sed *blehezunga*. TATIANUS Cap. LXIV. 4. *ih gesah satanasen soso blehezunga fon himilo fallantan*, videbam satanam tanquam fulgur de cœlo cadentem. Idem Cap. CCXVIII. 3. *sama so blehezunga uuas sin gisiuni*, sicut fulgur erat aspectus ejus. Alias voces, ab Antiquitate Celtica, Gothica, Saxonica, Francica, fulguri & fulmini dicatas, vide in *loh* flamma.

BLOCK, truncus, præcipue arboris. VEREL. in Ind. *blok* truncus. Consentiunt in voce Belgæ, Angli, Galli. Quæ certe vix aliunde, quam a notione amputandi, ut truncus a truncando, a priscis signatoribus desumpta est. Radicem custodiunt Dani in *flecke* scindere, secare. A *block* est *blöcken* trunco alligare, *blockhaus* munimentum ligneum, ex tignis & trabibus extructum. De verbo Danico vide plura in *flicken*.

BLOCKIEREN, cingere urbem obsidione. Gallis *bloquer*. Sive a *block* truncus, quia rudioribus sæculis urbes obsidebant cæsis & congestis arboribus, vel saltim machinis ligneis: Sive ab Anglosaxonico *belucan* claudere. Utrumque etymon sistit SKINNERUS. De verbo Saxonico vide plura in *lucken*.

BLOCKSBERG, Melibocus. Rectius *Brocksberg*. Nam summum montis jugum accolis vocatur *der brocken*, & subjectus majori minor mons *der kleine brocken*, teste KEYSLERO V. C. in Antiq. Sept. pag. 473. HENISCHIUS in Thesauro Linguæ & Sapientiæ Germanicæ habet *Brockersberg*, quod idem. Verba ejus sunt: *Brockersberg, bey Goslar, sic dictus a Bructeris, Melibocus, sub quo Semana Sylva versus Brunswigum*. Cur nomen a *Bructeris* accepisse putetur mons, inter Cheruscos & Chattos medius, nulla sane ratio est, nisi quis forte ex verbis CLAUDIANI: *venit accola Sylvæ Bructerus Hercyniæ:* exsculpere velit, Bructeros hunc Montem accoluisse, quod nec verum, nec a CLAUDIANO cantatum. Nam *Sylva Hercynia* est vox generalis, & omnibus Germaniæ Saltibus communis. In verbis vero CLAUDIANI ad eum spectat Saltum, qui hodie *der Westerwald* dicitur, non ad Melibocum. Vide CLUVERIUM Lib. III. Germ. Ant. pag. 711. KEYSLERUS, quem modo laudavi, missis Bructeris, ab humido & paludoso montis solo nomen ejus arcessit, quia *bruch*, *brock*, *broich* est palus. Sed hæc vocis acceptio non videtur convenire cum accolarum lingua, qui dum juga Meliboci *brocken* vocant, satis ostendunt, se non de paludibus cogitare. Quis enim fastigium montis appellet paludem, etiamsi mons inter paludes situs sit? Hinc suspicor, accolas Meliboci Celtice loqui. Nam Celtica Lingua *brig* & *brigyn* significant *summitatem*, *fastigium*, *cacumen*, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Et ab his summitatibus nomen ipsius montis deduco. Nam a *brock* recte fit *Brocksberg*, *Brockenberg*, *Brockersberg*, mons fastigiatus, mons jugis insignis. Nec obstat, quod vulgo pronunciamus *Blocksberg*. Nam R. sæpe mutatur in L. & vera nomina sæpe vitiantur ab iis, a quibus deberent custodiri. Cui rei fidem faciunt ii, qui ex *Catimelibocum* ridicula pronunciatione fecerunt CATZENELNBOGEN. CLUVERIUS tamen existimat, eos, qui pronunciant *Blocksberg*, verum & antiquum tenere nomen, & PTOLEMÆUM inde fecisse *Melibocus* pro *Meblocus*. Sed partes compositi non explicat. Si fas esset, ea audacia in Scriptis veterum versari, rescriberem *Meliborcus*, ut proprie sit *milberg* mons ferarum. Nam *mil* Celtica lingua bestiam sonat, apud BOXHORN. loc. cit.

BLOD, hebes, infirmus, imbecillus, *blöd gesicht* hebetes oculi, *blödigkeit des haubts* leve delirium. Videtur ex Oriente profectum. Nam Arabibus *blid* est obtusus, teste

ste MARTINIO in voce *hebes*. Quamvis etiam Græcæ originis esse possit. Græcis enim ἀμβλύνω est hebeto, & ἀμβλυτὸς obtusus & cœcutiens.

BLOD, pavidus, timidus, meticulosus. Islandis *blaudur* in Indice VERELII. Proprie est perculsus a Græc. πλήττω percello, & dicitur de pavido, quia attonito similis est.

BLODEN, pavere. Gloss. Pez. paveas *plodes*, pavescat *ploden*, expavit *irplodeta*. Proprie est metu percelli, a *blöd* pavidus, perculsus. Hodie superat in composito *erblöden* exuere metum, unde reciprocum *sich erblöden* audere, quod hanc significandi vim habet a particula præpositiva *er*, quæ hoc loco est privativa.

BLODIGKEIT, timiditas. Islandis *bleide* & *bleidskapur*, in Ind. VEREL.

BLOSS, nudus, *blössen* denudare. Belgis *bloot* & *blooten*, Suecis *blott* & *blotta*. Franci videntur dixisse *bilosen* privare, spoliare, Latino-Barbari *blutare*. Gloss. Pez. spoliari *bilosit uuerdan*. Lex Longobardica Lib. I. Tit. XVIII. 1. *si casam cujuscunque blutaverint, aut res eorum tulerint*. Nos inde fecimus *blos*, *blot*, Itali *biotto*, quia nudus spoliato similis est. FERRARIUS, ut originem Germanicam eluderet, confugit ad metaphoram, & *biotto* deducit ab *apludare* corticem excutere, quod nudus similis sit milio, cui furfur vel tegumentum detractum. Vocem Gothicam & Anglosax. vide in *nackend*.

BLOSS, substantive spolium significat. Lex Long. Lib. I. Tit. IX. 3. *Si spolia de ipso mortuo tulerit, id est, pluslaib, componat Sol. LXXX*. Spolium corporis, non corpus nudum hic indicari, Lex ipsa docet. Hic sensus naturaliter oritur a verbo Francico *pilosen* spoliare. Nam hinc recte fit *bloss*, substantive spolium, adjective spoliatus. Hoc loco spolium significat, sic ut *laib* corpus. Græcis βλίττω est favos aufero, nescio an aliqua affinitate. Confer *plündern*.

BLUDERHOSEN, braccæ turgentes & laxiores. Proprie inflatæ & follicantes. Gloss. Keron. inflatus *kaplater*, inflati *keplate*. Formam verbi veteris Alamannici vide in *blasen* flare.

BLUEN, florere, flores producere. NOTKERUS Psal. XCI. 13. *der rehto bluot also palma*, justus florebit ut palma. WILLERAMUS Cap. VII. 11. *obe die roten epfele bluowen*, si floruerunt mala punica. Idem Belgis *bloeijen*. Sed Belgis tantum. Nam Anglosaxones habent *blotsmian*, Angli *blossom*. Quæ certe sunt genuina, & a *blosm*, *blostm* flos facta, ut mox ostendam in *blume*. Ergo verbum Francicum vel syncopatum est a Saxonico, vel non habet sensum intelligibilem. Nam βλύειν, quod ab Hellenistis pro etymo addicitur, proprie est scaturire, & dicitur de fluido tantum, non de vegetabili. Si Græca origine opus sit, mallem confundere cum φλύειν fœcundum, plenum, & abundantem esse.

BLUME, flos. Gloss. Pez. floribus *plomun*, rosæ, violæ *ploma*. Idem Gothis *bloma* Matth. VI. 28. Belgis *blom*, *blæm*, Suec. *blomster*. Cuncta per elisionem vitiata e Saxonico *blosm*, quod certe est a *blasen* flare, spirare, per medium derivandi *M*. & dicitur de flore, quia spirat odorem. SOMNER. in Dict. AS. *blosm*, *blosma*, flos, germen, *blosm-bær* florifer, germinans. Postea variari vox cœpit. Hinc eadem Dialecto *blotsm* est flos, & inde *blotsmian* florere, gemmare. Ad reliquias veteris Sermonis spectat, quod Anglis *blossome* etiamnum est flosculus, & Belgis *blassem* flores arboris.

BLUST, flores arboris, Dial. Suev. A *blüen* per medium derivandi *ST*.

BLUTE, flores arboris. WILLERAMUS loco citato: *obe nah der bluote daz uuocher sih scaffe*, si post flores fructus proveniant. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *blodeu* flores. A *blüen* per medium derivandi *T*. vel *D*.

BLUT, sanguis. Gothis *bloth* Matth. XXVII. 4. Anglosaxon. *blod* ibidem, Francis & Alam. *bluot*, *pluat*, Procop. *plut*, Belg. *bloed*, Angl. *bloud*, Suec. & Island. *blod*. TATIANUS Cap. CCXI. 4. de latere Christi lancea aperto: *uzgieng bluot inti uuazzar*, exivit sanguis & aqua. Cum quilibet humor fluens possit dici *flut*, a *fliessen* fluere, multo magis ille, quem sanguinem vocamus, ob continuum ejus per omnes corporis partes fluxum. Hoc aliquando placuit JUNIO. Postea ad Græcas origines conversus *blut* deduxit a βλύειν scaturire, quod etiam STIERNHIELMIO se probavit. Alii Græcitatis studiosi derivant a πλάδος vel πλάδιον humor superfluus. Quod cæteris minus verisimile, cum sanguis sit humor vitalis, non excrementum. Plures etymologias vide apud SKINNERUM.

BLUTEN, sanguinem emittere. Sensus verbi hodiernus. Ante Christiana tempora *blotan* Gothis, Anglosaxonibus, & omnibus universe Germanis, erat sacrificare, immolare, sanguinem fundere religionis causa. Et hujus vetustissimi significatus plura extant documenta in Indice VERELIANO, cujusmodi sunt, *blota* victimis & hostiis Deos placare, *blot* sacrificium cruentum, *blot-hus* fanum, delubrum, & alia. Postea vox a cruento & idololatrico purgata sensu ad verum Dei cultum transferri cœpit, quamvis non ubique gentium, sed apud Gothos tantum. Hinc in Evangelio Gothico *blotan* est Deum colere Marc. VII. 7. *blotandei* colens Luc. II. 73. *gothbloftreis* Dei cultor Joh. IX. 31. De his similibusque nominibus paganis, ab oriente Christianismo partim relictis partim abrogatis, pluribus egi in voce *Opfer*.

BLUTRUNST, fluor sanguinis, *blutrünstig* sanguine stillans. Extant eo sensu *blutruns* & *blutrunsig* in Jure Prov. Alam. Cap. CLXXIX.

CLXXIX. 1. 2. 3. Refer ad *rinnen* fluere, manare. Hodie dicitur de vulnere non sanguinolento, sanguine tamen suffuso, & intra cutem coagulato, a *rinnen* coagulari.

BLUTRUNST, jurisdictio criminalis, vel potius Concilium judicum de vita & sanguine hominis decernentium. Gothis *rinnan* nonsolum est fluere, sed etiam venire, occurrere, congregari, & hinc *garunsa* forum Luc. VII. 32. & *garuni* concilium Matth. XXVII. 7. Hisce simile est *blutrunst* congressus judicum, de sanguine vel fuso vel fundendo judicantium, alias *blutgericht*. Vulgo etiam congressus hominum *confluxus* dicitur. Aut, si hoc non placet, Judicium illud vocabitur *fluor sanguinis* per metonymiam objecti, quia de sanguine judicat.

BOCHEN, pulsare. V. *pochen*.

BOCK, proprie est animal cornu feriens, a *pochen* pulsare, & tribuitur omnibus masculis in genere *cervino*, *caprino*, *ovino*. Hic antiquissimus significatus, qui postea ab animalibus ad machinas arte factas, *balistas*, *equuleos*, ob quamcunque similitudinem translatus est. A *bock* rursus fit *bocken* cornu ferire, quod Sorabis effertur *bodzu*, apud FRENZEL. in Orig. Sor. pag. 8.

BOCK, cervus. Anglis *buck* est cervus, & *roe-buck* capreolus, mas capreæ. Nobis quoque *reh-bock* est capreolus, & *buch-holz* sylva cervina.

BOCK, hircus, caper, capræ maritus. SOMNER. in Dict. AS. *bucca* hircus, caper, vir gregis, *buccan-beard* barba capræ, *buccan-horn* capricornus. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bwch* caper, Arm. *bouch*. Lex Salica a Carolo M. emendata Tit. V. 3. *Si quis buccum furaverit*. Id est, hircum, vel caprum. Cæterum cum hoc animal sit salacissimum, & ad coitum feratur procacissime, hinc promptos in Venerem etiamnum eodem nomine designamus. Et consentit Gr. βαυκίζεσθαι lascivire, quod a nomine & proprietate hujus animalis desumptum videtur. Imo etiam BACCHUS a familia haud alienus censeri potest. Nam hoc prostibulum Deorum sæpe vehitur hirco, & Comites habet Faunos Satyrosque, omnes caprina facie & pedibus hircinis conspicuos. Nomina autem Deorum sæpe formari solent ab animalibus, quibus pro vehiculo utuntur, ut *Hermes* ab ariete, *Artemis* a cerva, de quibus alibi. Postea a masculo nomen creari cœpit fœmellæ. Inde Græcis βήκη capra, Armoricis *bicq*, & in quibusdam Franciæ locis *bique*, teste PEZRONIO in Antiq. Celt. pag. 334.

BOCK, aries, vervex, masculus inter oves. VEREL. in Ind. *bagge* vervex, hircus, *valbagge* dux gregis. NOTKERUS Psal. LXV. 15. *pringo dir rinder samment dien bocchen*, offeram tibi boves cum hircis. Hircus & aries a Latine scribentibus sæpe confunduntur. Uterque autem sic dicitur a pulsando, ut paulo ante ostensum. Ejusdem indolis vocabula sunt, quando aries Cambro-Britannis vocatur *hwrdd*, Græcis κριός, Belgis & Anglis *ram*. Primum manifesto desumptum est ab *burten* pulsare: Secundum a κρέω pulso, ferio, cornibus peto: tertium a *ramen* ictum intendere.

BOCK, equuleus, machina quæ instar arietis quatuor pedibus sustentatur, *in den bock spannen* in equuleo extendere, interprete ECCARDO, in not. ad L. Sal. pag. 79. Hæc machina in Lege Salica dicitur *scamnum* Tit. XLIII. 1. *Servus super scamno trusus CXX ictus accipiat*. Hinc idem celeberrimus Auctor colligit, a *bock* formatum esse *bank* per epenthesin. Quod minus probo.

BOCK, machina bellica, capite ferreo & arietino, unde etiam *aries* vocari solet, alias *maurbrecher*, quia hoc instrumento veteres mœnia pulsabant. Hinc appellatio desumi potuit vel ab animali, cujus caput imitatur, vel ἀμέσως a *bochen* pulsare.

BOCKEN, pustulæ. Forte expulsiones. Vide plura in *pocken*.

BOD, in nominibus propriis Veterum videtur ducem, vel alium aliquem auctoritate jubendi pollentem denotasse, a *bieten* mandare, præcipere. Certe in Codice Arg. *bathja* est princeps, in composito *faurabathja* summus princeps Matth. IX. 34. Inde fortasse

> BAUTO, regnator. Celebris Francus & panegyrico S. Augustini nobilitatus, de quo singularia multa notavit MASCOVIUS in in Hist. Germ. Lib. VII. pag. 311. Aliam nominis interpretationem vide in *bald* audax.
>
> MAROBODUUS, celebris regnator. Recurrit in *mare*.
>
> MEROBAUDES, eadem notione, ibidem.
>
> GENEBAUDES, dux belli vel pugnæ. VEREL. in Ind. *gunn* prœlium. Plura ejusdem indolis nomina vide in *gund* bellum.

BODASCHE, sal ex ligno calcinatum. Vulgus transposuit ex *dobasche*, quod haud dubie genuinum. Nam *daube* est tabula doliaris, & prima hujus salis materia. HUBNERUS in Lex. Rer. nat. *Pottasche*, *cineres clavellati*, *alumen catinum*, *bestehet aus einem weissen und etwas blaulicht calcinirten Saltz*, *welches bald anfangs aus den Tauben oder Clavellis derjenigen Fæsser und Potten*, *worinnen die Weid-Asche kommet*, *gemacht*, *und derowegen Cineres clavellati und Pottasche genennet worden*.

BODEN, *bodem*, pavimentum, solum, fundus, & quicquid natura pedibus nostris calcandum subjecit. Gloss. Pez. fundum *podame*. BENSON. in Voc. AS. *botm* fundum. Græcis πέδον, πεδίον est solum, & πυθμὴν fundus & imum, manifesto consensu. Refer ad *pedden* calcare. Nam *bod* est locus calcandi, sicut *bedd* locus jacendi. Inde Anglis *bottomless* fundi expers, fundo carens, Gallis antiquis *bodincus*, teste *Metrodoro* apud PLINIUM Lib. III. Cap. 16. *Ligurum Lingua Padum*

Bodincum vocari, quod significet fundo carentem, cui argumento adest oppidum juxta Industria, vetusto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo incipit. Quæritur, quid sit *incus* in voce Gallica. Respondet LEIBNITIUS in Gloss. Celt. pag. 96. *Enk* idem est quod *ohn, ahn*, sine.

BODEN, territorium. Latino-Barbaris *bothena* apud CANGIUM. Dictio Synecdochica, qua genus ponitur pro specie. Inde *reichs-boden* territorium Imperii Germanici.

BODEN, profundus, *bodenbös* profunde malus. Utuntur hodie Augustani. Græcis βαθύς est profundus, βάθος profunditas. Islandis *botn* profunditas. Cambris *boddi* mergere & mergi. Cuncta a *bas* infra. Vetustas inde creavit fluviorum & Lacuum nomina. Talia sunt,

PADUS, fluv. Italiæ, id est, profundus. *Metrodorus* nomen fluvii ducit a voce nescio qua Gallica *pades* arbor picea, quod merito displicet MENAGIO in voce *Po*.

SINUS BOTHNICUS, Sinus profundus. Et inde *Bothnia* regio circa eum sinum.

BODENSEE, lacus profundus, alias Acronius & Brigantinus.

BOGEN, arcus. Anglosax. Franc. Procop. & Suec. *boga*, Island. *bog*, Angl. *bow*, Camb. *bwa*, Græc. βιὸς, Lat. Barb. *bauga*. Gloss. Ælf. in nom. armor. arcus *boga*, anquina *bogen-streng*, coriti *bogefodder*. VEREL. in Ind. *boge* arcus, *bogmadur* sagittarius egregius, *bogaskott* teli ex arcu ejaculatio. NOTKERUS Psal. LXXV. 4. *dar habet er gebrochot starche bogen, unde scilt, unde suert, unde selben den uuig*, ibi confregit fortitudines arcuum, & scutum, & gladium, & bellum. Capitulare Caroli M. an. 803. num. 7. *ut bauga & bruniæ non dentur negotiatoribus.* Omnium origo a *bügen* flectere, curvare. Nam arcus & sagittæ sunt inventum Scythicum, non Græcum, ut ostendi in *schiessen* jaculari. Mirum est, TACITUM inter arma Germanorum, nec arcum recensere, nec sagittam. Sed huic difficultati jam obviam ivi in voce *pfeil.* Quibus nunc addo, quod quidam populi antiqui a peritia sagittandi videntur nomen adepti. TOXANDRI sane sunt sagittarii, a τόξα arcus. Et ARBORICHI sunt telipotentes, ut demonstravi in *arf* sagitta.

BOGEN, quatenus de folio chartaceo dicitur, est a Lat. *pagina*.

BOHEIM, Bohemia. VELLEJUS PATERCULUS *Bojohemum* vocat. Qua voce *regionem pascuam* (*ein Viehland*) designari, multi existimant, quia Hebræorum Lingua *behema* est pecus, Cambrorum & Islandorum *bu* bos, vacca, ovis, capra &c. CLUVERIUS vero vocem Paterculi (quæ cæteris a STRABONE, TACITO, PTOLEMÆO traditis, profecto sanior est) duce Historia interpretatur *sedem & domicilium Bojorum*, Lib. III. Germ. Ant. Cap. 30. Constat enim Bojos, regnante Romæ Prisco Tarquinio, hoc regnum ductu Sigovesi condidisse, & de nomine suo appellasse. Boicum nomen non explicat Cluverius. Mihi videntur BOII denotare *colonos*, ubicunque locorum reperiantur, sive in Italia ad Padum, sive trans Rhenum in Sylva Hercynia. Nam *byan* Anglosaxonibus est colere, habitare, ædificare, possidere. De hoc verbo vetustissimo vide plura in *bauen* per omnes significatus. Cætera quære in *beim* regio.

BOI, *bay*, pannus crassus & villosus. Vox nimia brevitate laborans. Angli rectius dicunt *baize*, a Gr. πόκος vellus. Ante centum annos nostris *fotz* adhuc gausapam villosam denotavit, teste HENISCHIO in Thes. L. Germ.

BOIE, cunæ. Proprie est vinculum vel fascia, & dicitur etiam de catenis. Hoc sensu *boia* occurrit apud PLAUTUM in Asinaria: *Carceres, numellas, pedicas, bojas, tortoresque acerrimos.* Dicitur & *boga* apud CANGIUM. Unde cognoscimus, quod prima boja fuerit circulus ferreus aut ligneus, a *bügen* curvare sic dictus. Italis *boia* est carnifex. Hoc VERELIUS in Indice derivat a *boja* vinculum captivorum, quia carnifex reis & damnatis vincula injicit: FERRARIUS a conficta voce *bojarius*, a bobus mactandis sic dictus, ut proprie sit lanius, quia carnifices olim jus vendendi carnes habebant. Neuter satis exacte. Nam *boia* Italis venit a *bügen* torquere, sicut Latinis *tortor* a *torquendo*.

BOL, adjective *rotundus*, substantive *globus*, synecdochice *caput*, & quicquid figuram sphæricam imitatur. A *bolen* vertere, quod vide.

BOLE, asser, tabula crassior, *cedern bolen* tabulæ cedrinæ. Utitur Luth. Cant. VIII. 9. Familiam vocis exhibet Index VERELIANUS: *bol* truncus, *bolyke* securis major ad truncanda ligna, *bula* truncos detruncare & diffindere. Confer *beil* securis.

BOLEN, volvere, vertere, rotare. Gr. πολεῖν. Verbum exhibet HENISCHIUS in Thes. L. German. Inde *bol* rotundus apud eundem, quia rotunda, quo minus sunt angulis impedita, eo sunt volubiliora, & sicut facile volvuntur, ita sæpe rotando fiunt. Sueci ex eodem fonte habent *boll* sphæra, globus, Galli *boule*. Quod ubi semel placuit, postea per synecdochen rebus omnibus communicari cœpit, quæ figuram sphæricam habent a natura vel arte. Inde

bol, venter, Dial. Cambrica, qui rotundus, *ebill* verticulus, ead. Dial.

bol, caput, Dial. Belgica, sicut & Græcis πόλος vertex. De hoc antiquissimo significatu vide plura in *polster*. Inde Gallis *bouleverser* evertere, h. e. ita vertere, ut caput vertatur in imum.

boll, pila, Dial. Suecica, nobis *ball*, quod vide. Belgis *bolleban* est sphæristerium, locus ubi pila luditur.

boll,

boll, cepe, oculus & gemma plantæ, calyculus ex quo flos erumpit, apud HENISCHIUM.
bolli, poculum vel patera rotunda, apud VEREL. in Ind. V. *bulle*.
pillen, pastilli medicorum. Cuncta a rotunditate.

BOLEN, jacere. NOTKERUS Psalm. CXL. 7. *unseriu bein uuurden zebolot*, dissipata sunt ossa nostra. Græcis βαλεῖν est jacere, emittere, βάλε jace.

BOLEN, *bollen*, jaculari, vibrare, excutere. Dicitur de telis & lapidibus. HENISCHIUS in Thes. L. Germ. *bolen*, *bollen*, *schiessen*, *werffen*, jaculari, jacula, lapides mittere, jacere telum. Idem Anglis *to bolt*. Quæ certe sunt Græcæ originis. Græcis enim βάλλειν est jaculari, ferire, πάλλειν vibrare, βολὴ jactus, ictus, βολὶς hasta missilis, βέλος sagitta, πυρόβολος telum ignitum &c. Latini inde habent *ballista* machina jaculatoria, Anglosaxones *bolt* catapulta & pilum catapultarium, Germani *bolz* & *pfeil* sagitta, telum missile, *böller* mortarium, tormentum globo jaculando ex ære fusum, quasi jaculator, *bolwerk*, *bollwerk* propugnaculum, opus munitum, vallum, e quo tanquam suggestu tela in hostes vibrantur. Vide plura in singulis.

BOLKEN, mugire. Frequentativ. a *bellen* boare. Dicitur de vaccis, ut *bleken* de ovibus.

BOLL, quot modis dicatur, id vide in *bolen* volvere.

BOLL, bos initor. v. *bull*.

BOLLER, mortarium. Non a sono, sed a *bolen* jaculari, velut jaculator.

BOLLER, ballista, apud HENISCHIUM. Hic significatus præcedenti antiquior est, sed ex eodem fonte petitus. Dicitur alias *maurbrecher*.

BOLWERK, *bollwerk*, vallum, propugnaculum, opus e terra congestum jaculandi causa. Oritur, non a βῶλος cespes, nec a *pfal* palus, sicut vulgo existimant, tanquam sit murus cespiticius, aut opus palis munitum; sed a *bolen* jaculari. Nam hic solent locari tormenta bellica, & ab hoc loco tanquam e suggestu tela vibrantur in hostes. Dicitur autem nonsolum de vallo, quod mœnia defendit, sed etiam de vallo, quo urbs ab obsidentibus cingitur, ut patet ex Ezech. XXVI. 8. Anglis vallum vocatur *bulwark*, quod imitantur Galli in *boulevart*, Itali in *boloardo*, quamvis vitiose. Cambris *pill* est castrum, propugnaculum, forte a Lat. *vallum*, nisi sit abscissum a Germ. *bollwerk*. Solent enim illi vocibus nostris aliquid demere in fine, dum nos contraria figura utimur in vocibus Celticis.

BOLWERK, *bollwerk*, balistæ, tormenta bellica, & omnis apparatus jaculatorius, a *bolen* jaculari, ut antecedens. Hodie vocant *werkzeug*.

BOLWERK, agger flumini objectus. Suecis *bolwærk*. Hic sensus oritur a Latino *pila*, quod est moles in aqua exstructa.

BOLWERK, gravis & improbus labor. VEREL. in Ind. *bolverkr* qui duros exercet labores. Haud dubie a *bal* malus, quod vide.

BOLZ, sagitta. Græcis βέλος est sagitta, βολὶς hasta missilis, παλτὸν jaculum, Anglosaxonibus *bolt* catapulta & pilum catapultarium, Cambris *bollt* sagitta capitata & catapultarium, Anglis *thunderbolt* fulmen, Italis *bolzone* jaculum, sagitta. Cuncta a *bolen*, βάλλειν, πάλλειν, jaculari, vibrare.

BOLZ, fungi genus. Dicitur & *bilz*, quod vide.

BOMBE, globus ignivomus. Proprie est quælibet glans cum fremitu explosa, a βομβεῖν resonare, quod nonsolum de sono apum & vesparum, sed etiam de tonitru (cujus fragorem globi nostri imitantur) usurpari, ex EUSTATHIO observat VOSSIUS. Ex eodem fonte est *bomber* balista, machina muralis, *bomberstein* lapis ex tali machina jaculatus vel jaculandus. Has veteris Chronici voces MENAGIUS ex ore VOSSII Junioris se accepisse scribit, & hinc concludit, *bombardam* esse vocem Germanicam. Inventum sane Germanicum est, sed Græca voce donatum. Nam a βομβεῖν (quod haud dubie a sono fictum) recte fit tam ipsius teli, quam machinæ tonantis appellatio, & primo quidem *bombe* & *bomber*, postea *bombert*, unde *bombarda*. Similis onomatopœia est, quando sonitum Campanarum vocamus *bombam*.

BOMMELN, resonare, strepitum edere. Frequentativ. a βομβεῖν. Inde *bommel* strepitus, *bommel-fest* festum temulentorum.

BOMMELN, tremere. V. *bammeln*.

BONE, faba. Anglosaxones duas habent voces, *bien* & *bean*, quarum prior est ipsa vox Græca πύανος faba, legumen. SOMNER. in Dict. Anglosax. *bean* faba, *bien* idem, *biencoddas* siliquæ, folliculi fabarum. Angli imitantur Saxones in *bean*, Belgæ Germanos in *boon*, Sueci in *böna*, Cambri in *ponar*. Græcæ originis auctor est MARTINIUS in voce *faba*, ubi plura lectu digna. Gothi videntur dictionem Græcam ad baccas usque extendisse. Alia enim ratio excogitari vix potest, cur *morus* in Codice Argenteo dicatur *bainabagms* Luc. XVII. 6.

BONEN, lævigare. Vox Lipsiensibus propria. In vetustissima Islandorum lingua *fæna*, *funna* est lucere, splendere, plane ut in Græca φαίνειν. Præterea Græcis φαεινὸς est lucidus, splendidus. Lævigare autem est lucidum reddere, facere ut splendeat.

BONHASEN, apud Hamburgenses vocantur, qui opificia exercent extra tribum. PEISKERO sic dicuntur quasi *bödenhasen*, quoniam ab opificibus fugati leporum in morem terga vertunt, & vel in ima vel suprema ædium parte se abscondunt. Omitto alias

alias & æque futiles etymologias, cum vera sponte se offerat. Proprie sunt opifices, qui *jure precario* gaudent ex indultu Senatus, a *ben*, *bæn*, *bön*, quod antiquitus preces & supplicationem denotavit, & eo sensu etiamnum usurpatur in toto Septemtrione. Evang. Anglosax. Luc. I. 13. *fortham thin ben is gehyred*, quoniam exaudita est deprecatio tua. Vbi Versio Islandica habet: *thyn bæn er heyrd*. Suecica: *tyn bön ær börd*. LOCCEN. in Lex. Jur. Sueo-Goth. *bön* & *bönabreff* preces & supplices literæ ad regem. VEREL. in Ind. *bæn* preces, petitio, *veita einum bæn* petitioni alicujus annuere. Inde Suecorum composita, *bönhws* oratorium, *morgonbæn* preces matutinæ, *bænbæra* exaudire &c. *Has* hoc loco idem est quod *hans* socius, nisi ab invidis malitiose detortum sit in leporem, vituperandi causa. Sed prius malo. Nam *hans* in ore vulgi facile corrumpitur in *has*. Exempla vide apud SPELMANNUM in voce *Ause*, ubi TILIUS adducitur, qui existimavit, *Franzausen* (per syncopen *Fransen*) sic appellari, quasi liberos socios. Totum ergo compositum significat socios petitionis, socios supplices, vel qui opificia sua precario exercent. Et in hoc nomine nulla est contumelia. Confer vindicias lanionum in *læster*.

BORD, asser, & synecdochice mensa, tabula, alveus. Refer ad *barten* secare, & confer vocem sororiam *bret*.

BORD, ora, margo, extremitas. SOMNER. in Dict. Anglosax. *bord* margo, finis, terminus, ora, *innan bord and ut* intra limitem & extra. VEREL. in Ind. *bard*, *bord* extremitas, margo, ora. Græcis πέρας, τος, est extimum rei, finis, extremitas, περαίνω & περατέω termino, finio. Quæ nobis possunt esse instar etymi. Synecdochice dicitur de *limbis* & *lateribus*. Gloss. Boxh. *portpleh* bractea. VEREL. in Ind. *bord* latera navium supra aquam extantia.

BORD, domus. Vox Saxonibus unice usitata, quæ videtur proprie denotare septum, a φράττω sepio, munio, includo. Quamvis etiam domus sua cujusque limes ac terminus dici possit. SOMNER. loc. cit. *bord* domus, *innan bord and ut* intra domum & extra, *bord-weal* paries. Inde porro *bortmagad* ancilla domus, quæ nec mulgere nec molere solet, in Lege Frisionum Tit. XIII. & *bordarii* qui circa ædes Domini servilia peragunt opera, interprete SPELMANNO. Domos appellare septa, priscis admodum familiare est in omnibus Dialectis. Vide *gard*, *hag*, *zaun*, *dun*.

BORDE, solum fertile, quod cæterarum partium aridiorum veluti horreum est. Ita tradunt Authores apud MAIBOM. in Historia Bardevici pag. 121. Hic sensus oritur a *bæren* proferre, producere.

BORDELL, lupanar. Proprie domuncula. Est enim diminutiv. ab Anglosax. *bord* domus. Dicitur autem domuncula, quia loca luxuriæ apud veteres plerumque erant casæ & tabernæ per ripas dispositæ, quod ex CICERONE & SUETONIO probat MENAGIUS. Hinc & ganeones & scorta & plebs quæque vilissima, cum in iisdem domunculis ad ripas habitarent, videntur dicti *canalicolæ*. Quo concesso, vox Gallica *canaille* rectius ab ista hominum fæce, quam à *canibus* derivatur.

BORDIEREN, limbo cingere. Refer ad *bord* margo, limbus. Confer *brodieren*.

BOREN, foramen facere terebrando, *bor*, *borer* terebra. SOMNER. in Dict. AS. *bor* scalprum, *næfe-bor* terebra. VEREL. in Ind. *bor* terebellum, *bora* foramen, *bornhola* foramen terebro factum. Cuncta fortasse à Lat. *forare*, & hoc a Gr. περᾶν transfigere. Ita sentiunt MARTINIUS & SKINNERUS.

BORG, porcus castratus. V. *bork*.

BORG, mutuum, *auf borg geben* mutuo dare, *auf borg nemen* mutuo accipere. Proprie quidem est mutuo datum, à *borgen* mutuo dare; mox etiam mutuo acceptum, quia dare & accipere sunt correlata, & in notione crediti & debiti conveniunt. A *borg* mutuum rursus fit *borgen* mutuari, mutuo accipere.

BORGEN, mutuo dare, dare in creditum. Belgis *borgen*, Anglis *borrow*. MARTINIUS in voce *mutuo* putat esse a πορεῖν dare, exhibere, facere ut aliquid a me ad alium transeat. Si Græca origine opus sit, malim deflectere a παρέχειν præbere, vel παρείκειν concedere. Sic enim literæ G. in voce Belgica & Germ. melius consulitur. Ab hoc significatu Anglosaxones habent *borgiend* fœnerator.

BORGEN, mutuo accipere, accipere in creditum. Anglosax. *borgan*, *borgian*, Belgis & Anglis ut supra. SOMNER. in Dict. Anglosax. *borgan*, *borgian* mutuari, mutuo accipere, *borge* mutuum.

BORK, cortex arboris. Anglis, Danis & Suecis *bark*. Omnino à *bergen* tegere, quia *ut cutis humani corporis, ita est arboris totius tegumentum*. Utor verbis SKINNERI. Ejusdem indolis est vox Suecica *næfwer* cortex, a νέφω, quia lignum arboris tegit.

BORK, *barg*, *barch*, porcus majalis vel castratus. Gloss. Ælf. in nom. ferar. magalis *bearh*. SOMNER. in Dict. AS. *bearg*, *bearh*, *bearug* majalis. Extat & *barco* eodem sensu inter voces Malebergicas in Lege Salica Tit. II. 18. quam primus observavit ECCARDUS, & sequenti commentario illustravit: "*Barco*, „& in Codice Gvelferbytano *barch*, est ipsum „nostrum *borch*, *borch-schwein*, quo nomine „*porcum castratum* vulgo insignimus. *Barch* „vero vel *borch* est a verbo jam usitato *bargen* scindere, secare; unde tamen, Skinne„ro teste, Angli adhuc habent derivatum *to* „*bard* vel *beard-weoll* extremitates vellerum „recidere, tondere. Nobis *barte* itidem hinc „est *instrumentum sectorium* ascia, securis „minor. Ab eodem verbo est *börd* abscis„sum sive littus, item transposita litera r. „*bret* tabula sectilis. Videtur etiam La„tina

„tina vox *porci* proprie olim de castrata sue „usurpata, & quoniam plerumque exsecan- „tur & verres & sues, ut pinguiores fiant, a „specie tandem ad genus translata fuisse. „*Porca* terra, quæ vomere elata est inter „duos sulcos, pariter derivanda est ab anti- „quo *bargen* exsecare, & sic erit terra vo- „mere exsecta.„ Huc usque ECCARDUS. Si verbum illud *bargen*, quod antiquum vocat, fictum non est, & alicubi usitatum, optime sensum Salicæ vocis *barco* recludit, & fortasse etiam *porcæ*, minime vero reliquarum. Nam *barte*, *bret*, *bord*, non oriuntur a *bargen*, sed potius a *barten* secare. Et hinc etiam esse potest *bork* sus majalis, mutato T. in K. quod fieri solet sæpissime. Quamvis etiam cognatum esse possit cum *bær*. Nam *bork* alia Dialecto dicitur *bær*, sat manifesto a πηρῶν mutilare, truncare. Et sicut *bær* est verbale, ita *bork* derivativum. Nam G. & K. ut in *Prolegomenis* vidimus, sunt media formandi substantiva a verbis. Ob similem causam idem sus, sicut optime docet ECCARDUS, vocatur *majalis*, a *mayen* secare, quasi porcus exsectus.

BORKIRCH. V. *por*.

BORN, & *brun*, se mutuo producunt per metathesin. Unam esse vocem, quamvis biformem, verosimile est, sive sit ab Hebræo *bor* fons, puteus, sive a Græco βρύειν scaturire. STEPHANUS Byzantinus scribit in voce Βηρυτός, apud Berytenses in Phœnicia βὴρ puteum denotasse. JUNIUS Anglosaxonibus tribuit *born*, *bourn*, *bruna*, *burna*. Sed apud Lexicographos nihil horum occurrit, nisi quod *pyrna* ponitur pro *fonte* apud BENSONIUM. In reliquis veterum Dialectis dominatur *brunn*. Codex Arg. Marc. V. 29. *Jah sunsaiw gathaursnoda sa brunna blothis izos*, & confestim siccatus est fons sanguinis ejus. Gloss. Boxh. *prunno* latex. Colloquium Christi cum Samaritana in Fragmento Lambeciano vers. 27.

Uuar maht thu, guotman,
Neman quecprunnan.
Ubi possis tu, optime vir,
Sumere vivum fontem?

NOTKERUS Psal. LXXVII. 44. *aha unde brunadara machota er ze bluote*, flumina & venas fontium convertit in sanguinem. Anglis fons dicitur *bourn*, Suecis *brunn*, Belgis *born*, & *bron*, Procopensibus *brunna*.

BORNEN, urere, ardere. V. *bernen*.

BORNSTEIN, succinum. V. *bernstein*.

BORSE, crumena. Belg. *beurs*, Angl. *purse*, Camb. *pwrs*, Gall. *bourse*, Lat. Barb. *bursa* Duci solet a Gr. βύρσα corium, per synecdochen materiæ pro forma. Aliis est vox Punica. Secundario significat locum in quo mercatores conveniunt, sive ob communem negotiatorum bursam, sive quia prima congregatio facta est in domo, cujus insigne fuit bursa. Vocem Brugis Flandrorum primo natam esse, convenit inter omnes. Etymologiam historicam pluribus prosequitur MENAGIUS in voce *bourse*.

BORST, seta. Gloss. Boxh. *purst* seta. Anglosaxones setam vocant *byrst* apud BENSONIUM, Angli *bristle*, Sueci *börst*. Vox Anglica diminutivum sapit. Francica desumi potuit a πειρᾶν trajicere, transfigere, sive quia veteres setis ad suendum utebantur, & sutores nostri etiamnum utuntur in faciendis calceis, sive quia ex cute suilla prominent tanquam spicula. A *borst* fit *bürste* verriculum setaceum, per metonymiam materiæ.

BORST, ruptura. V. *bersten* rumpi.

BORTE, fimbria. Idem quod *bord* margo, limbus.

BORTZELN. V. *burtzeln*.

BOS, malus & malum. Dicitur de malo culpæ & damni. OTFRIDUS habet *bosa* pro malitia Lib. V. Cap. XXV. 280. & Epinicium R. Lud. dictum *sehr bos* pro valde noxio, vers. 6. Utrumque locum, & plura alia observavit SCHILTERUS in Gloss. Teut. Inde Latino-Barbaris *bausia* malitia, & synecdochice felonia, proditio, crimen capitale, & hinc *bausiare*, *bosiare*, malefacere, synecdochice prodere, feloniam committere, in dominum insurgere &c. ECCARDUS in Catechesi Theotisca pag. III. existimat, *bös* & *miss* ejusdem originis esse, nempe a *missen* carere, deficere. Huic etymologiæ favet, quod labiales frequenter permutantur. Ita Germanica præpositio *mit*, a Poëtis Sæculi XIII. semper scribitur *bit*, sicut ibidem ostenditur. Plura exempla vide in *Proleg.* Sect. III. Et hactenus etymologiæ sua constat ratio. Verosimilius tamen est, Francos admiratione Latinæ linguæ voculam suam accepisse ab obsoleta *peus*, unde fit *pejor* & *pessimus* apud Latinos. Hoc docet HELVIGIUS, & *peus* derivat ab Heb. *bosch*. Similes voces ex Syr. Aram. & Arab. idiomate sistit MARTINIUS in v. *pejor*. CLODIUS in Lex. Turc. Arabibus tribuit *bis*. Ad consensum cum præcedentibus spectat, quod malus Persis dicitur *bad*, nec Persis tantum, sed etiam Anglis. SKINNERUS hæret in Anglica voce, quod miror. Nam *bös* & *bad* in nulla re differunt nisi literis convertibilibus. Hinc malitia Latino-Barbaris nonsolum *bausia*, sed etiam *baudia* dicitur. Exempla vide apud CANGIUM.

BOSWICHT, mala creatura. Rationem interpretationis vide in *wicht*.

BOSEN, pennæ, apud Berolinenses. Pennas antiquos appellasse *pesnas* ex Græco πετηνὰ volucria, scribit FESTUS.

BOSSELN, globis & conis ludere. Proprie est *trudere*, *impellere*, *propulsare*. Id enim Gallica lingua dicitur *pousser*, *bouter*, Italica *buttare*, Hispanica *botar*, Celtica *batten*, quod vide. Galli inde habent *boutée* impulsus, *d'une boutée* uno impulsu, *de la premiere boutée* primo impulsu, *boutade* impulsio, *rebouter* repellere, Itali *una botta* una vice, uno ictu, Suevi *allebott* singulis momen-

mentis, vicibus, ictibus, reliqui Germani *bofskugel*, *botskugel* globus ligneus qui ludendi causa projicitur, ut conos vicissim impellat. Imo etiam *boss* se solo globum notat apud HENISCHIUM, & apud eundem remex dicitur *bofsknecht*, haud dubie quia cymbam impellit.

BOT, cymba. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bad* linter, scapha, cimba. SOMNER. in Dict. AS. *bat* linter, navicula, *bat-swan* remex, ille scil. qui in navi remis propellendo laborat. VEREL. in Ind. *bat* cymba, scapha, *batsvein* remex, a *bat* cymba & *svein* servus. Belgæ dicunt *boot*, Sueci *baat*, Angli *boat*. An quia cymba est arca, quæ Hebræis dicitur *tibba*, Græcis κιϐωτὸς? An quia est internuncia classis, a *bote* nuncius? Ita nonnulli serio nugantur. Sed observandum, quod cymba ante fuerit quam classis, & quod in re nautica non opus habemus Hebræorum vocabulis. Nam *bat* est verbale a *batten* trudere, impellere, de quo paulo ante, & dicitur de cymba, quia cymba est alveus trusatilis, qui remis impellitur. Confer dicta in *schiff* navis. Latino-Barbari inde habent *batus*, Galli *bateau*, Itali *batello*. Composita dimitto, quia nullam habent difficultatem.

BOT, quatenus est a *bieten* offerre, significat (1.) oblationem, munus, sacrificium. VEREL. in Ind. *salubot* oblatio pro cæsorum animabus. (2.) licitationem & pretium oblatum. VEREL. in Ind. *bud* oblatum. (3.) hominem libere servientem. Inde *dienstboten* famuli, ancillæ, quia servitia sua sponte nobis offerunt. Nisi forte *bot* hoc loco idem sit quod Hebræis *obed* famulus, minister, ab *abad* servivit.

BOT, quatenus est a *bieten* notum facere, significat nuncium in genere, sive jussa Dei ferat ut angelus, sive Principis ut legatus, sive privati ut quilibet ad nunciandum missus. Anglosaxonibus *boda* est nuncius. Francis *boto* præter nuncium significat (1.) angelum. Gloss. Pez. angelos *poto*. (2.) apostolum. Gloss. Keron. apostolus *poto*, apostolicum *potolibha*. (3.) legatum vel missum regium. Hinc præsides populi R. in provinciis vocantur *waltpodin* in Rhythmo de S. Annone §. 30. h. e. Legati cum auctoritate præsidendi & gubernandi, a *walten* præesse. (4.) cursorem & tabellarium. Gloss. Boxh. *potun* veredarii, *forapoto* præcursor.

BOT, in comp. *gastgebot* significat invitationem convivalem, a *bieten* vocare, invitare. Dicitur autem de convivio per metonymiam antecedentis.

BOT, quatenus est a *bieten* jubere, tria significat, *principem, mandatum, potentiam*. Primus significatus est extinctus. Vide eum in *bod*. Secundus superat in composito *gebot* mandatum: Tertius in *botmæssig keit* jurisdictio.

BOT, quatenus est a *bieten* citare, significat *citationem* & *citatorem*. Exempla vide in fonte.

BOTMÆSSIGKEIT, jurisdictio, non despotica, sed æquabilis & moderata. Vox enim ita concepta est, ut proprie *moderamen potentiæ* significet, a *bot* potestas, & *mæssigkeit* moderatio. Additum autem est potentiæ temperamentum, ex veteri libertatis studio, de quo multa & præclara extant Scriptorum testimonia. TACITUS Cap. VII. de moribus Germanorum: *Nec regibus infinita aut libera potestas.* Et Ambiorix Eburonum Rex Legatis CÆSARIS (quod ipse memoriæ prodidit Lib. V. de B.G. Cap. 27.) respondet: *Sua esse ejusmodi imperia, ut non minus haberet in se juris multitudo, quam ipse in multitudinem.* Hinc Maroboduus & Arminius, quod immodicam potestatem affectassent, TACITO notantur, tanquam popularibus invisi, Annal. II. Cap. 44. & 88. Unde liquet (ut verbis cel. DITHMARI in Tac. Cap. 7. utar), imperium sum„mum apud Germanos Regibus, Proceri„bus & populo jam olim commune, simili„que fere ratione mixtum, ac temperatum „fuisse, quæ postea omni tempore & in hunc „usque diem obtinuit.

BOTSCHAFT, secundum antecedentia plures admittit significatus. Anglosaxonibus *bodscip* est jussio, jussum, nuncium, legatio, Francis *botoscaf* nuncium & legatio. Gloss. Pez. nuntium *potascapht*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIII. 13. *ih bin selbes boto sin, fora imo ist botoscaf oub min*, ego (Johannes) sum ejus nuncius, & ante eum est legatio mea. Inde *botschafter* qui legatione fungitur.

BOTT, ictus. Italis *botto*. A *batten* cædere. Allegorice dicitur de vicibus temporis, quia similes sunt actibus repetitis. Inde Anglis *bouts* vices, *a bout* una vice, Suevis *allebott* omnibus momentis.

BOTT, bacca. V. *butt*.

BOTT, dolium. V. *butte*.

BOTTICHER, doliarius. Vide in *büttner*.

BRACH, incultus, *brach liegen* incultum jacere. Vulgo derivatur a *brachen* proscindere aratro, sed inepte, quia incultum non sentit aratrum. Alia igitur radice opus est, ad hunc sensum progenerandum. Vide annon proveniat a *brechen* deficere, sive quia incultum a colonis intermittitur, sive quia deficit hoc anno, nec ullos profert fructus. Ab hoc interim adj. est *brache*, *brach-land*, *brach-feld*, *brach-acker* ager incultus, intermissus, sterilis.

BRACHEN, arare, vertere terram aratro, *brache* aratio, cultura, *brach-land* vervactum, quasi vere arvum factum, alias novale a novando. Gloss. Pez. proscindet *prahhot*, scissum *giprahhotaz*. Gloss. Ælf. pag. 67. novalis ager *brocen land* vel *geworht land*. Id est terra rupta, vel terra laborata. BROCKS im Irdischen Vergnügen in Gott Part. 2. pag. 479. *man brachet itzt das feld, man sæet spæten lein.* Idem Suecis *bruka ny æker*. Proprie est rumpere terram, idemque quod *brechen* rumpere, sensu ad

ad agriculturam translato, quia terra arando rumpitur, & hinc coloni *rupturarii* in Latinitate medii ævi.

BRACH-KÆFER, noctiluca, vermis noctu splendens, a *brechen* fulgere. Aliud est *βρῦχος*, *bruchus*, a *βρύκειν* edere, mordere sic dictus, quia segetes arrodit & abrodit.

BRACH-MONAT, Junius, Franc. *bracmanot*, a Carolo M. sic dictus, quod hoc mense agri cessantes novantur, a *brache* aratio, cultura. Nisi malis referre ad *brechen* splendere, de quo infra. Anglosaxonice dicitur *seare-monath*, quasi mensis aridus, a *searan* (Anglis *to sear*, Græc. *θέρειν*) siccare, arefacere, interprete SOMNERO. Item *mid-sumor-monath*, a media æstate.

BRACHER, pauper, *bracher-herberge* hospitium pauperum. A *brechen* deficere, defectum pati, ob rerum omnium penuriam.

BRACK, canis quidam venaticus, forte investigator. Anglis *brache*, Gallis *braque*, Italis *bracco*, Lat. Barb. *braccus* & *bracco*. Spec. Sax. Lib. III. 47. *winde, hess-hunde und bracken mach men wol gelden mit ore gelike*, vertagos, canes venaticos, & braccos compensare licet horum similibus. STILERO est canis bifidis naribus, a *brechen* rumpi: SKINNERO canis altum latrans, a *βράχω* resono. VEREL. in Indice *rakke* exponit *canem*, derivatque a *rakka*, *prakka* cursitare. Alius fortasse *rack* derivaret a *riechen* vestigia odorari, & *brack* a *beriechen* odoratu investigare. Sane usu Anglorum *brach* dicitur de cane fœmina, quæ leporem ex odore persequitur, teste SPELMANNO in voce *bracco*. Et apud FERRARIUM *bracco* exponitur canis sagax. A *brack* est *bræckin* canicula, quod dicitur metaphorice de fœmina levi & impudica. Præcipuum compositum est *barm-braccus* parvus braccus, in Lege Frisionum Tit. IV. 3. *Canem acceptoricium, vel bracconem parvum, quem Barmbraccum vocant, IIII. Sol. componat.* LINDENBROGIUS hinc conjectat, *barm* Frisiis parvum denotasse. Nec inepte. Nam *βὰρ* apud HESYCHIUM exponitur *μικρὸν*, etiamsi nesciamus, ex qua lingua illud hauserit. At eam radicem remansisse in *barmherzig*, non persuadet Lindenbrogius, quoniam sic appellamus, non pusillanimem, sed misericordem, qui certe non est abjecti animi homo. SPELMANNUS, qui alias sequi solet Lindenbrogium, hic eum deserit, & vocem Frisicam deducit a *barm* gremium, quasi *barmbraccus* sit canis melitæus, qualem nobiles fœminæ in sinu portare solent. Sed ex Lege nimis manifestum est, de cane venatico hic agi, non de cane gremiali.

BRADEM, *brodem*, halitus, exhalatio. Anglosaxonibus *bræthe* est odor, odoramen, spiritus, Anglis *breath* halitus, anima, spiritus, Cambris *bryd* animus. Radicem videntur Angli custodire in *to breathe* spirare, respirare, anhelare. Et ne quis miretur, sensum ab halitu ad animam transferri, conferat dicta in *atem*. Sic & Latinis *spiritus* a *spirando* dicitur.

BRAM, ponto. VEREL. in Ind. *pram* ponto, *pram eda eikia* ponto aut ratis. Gr. *περᾶν* est trajicere, transire.

BRAN. V. *augbraunen*.

BRAND, quatenus derivatur a *brennen* urere, significat quantum potest, incendium, stragem ignis vorantis, ustionem, inflammationem, uredinem, gangrænam &c. Lex Frision. Tit. VII. 1. *De Brand. Si quis domum alterius incenderit.*

BRAND, quatenus derivatur a *brennen* ardere, significat quantum potest, torrem, lignum ardens, conflagrationem &c. Gloss. Pez. torris *prant*, titionem *printilino*. Idem Anglosaxonibus *brand*, & omnibus pene Dialectis. Inde Latino-Barbaris *branda* titio, fax ardens, & *brandones* funalia, tædæ, apud CANGIUM in Glossario.

BRAND, sæpe est lignum foco aptum. Cum hoc significatu convenit vox Celtica *pren* arbor, lignum, quæ extat apud BOXHORNIUM in Lexico Antiquo-Britannico, & in LEGIBUS WALLICIS passim.

BRAND, lamina ensis. Islandis *brandur* apud VEREL. in Ind. Inde Italorum *brando* ensis, quod FERRARIUS a *vibrando*, h. e. a micando derivat. Satis ingeniose. Possit tamen esse originis Germanicæ, sive a *barten* cædere, sive a *brædan* exserere, evaginare, quod extat apud SOMNER. in Dict. AS. sic ut *brad*, & per epenthesin *brand*, proprie sit ferrum secans, vel gladius strictus.

BRAND, in nominibus propriis significat *clarum*, sive contractum sit a participio *brechend* fulgens, sive derivetur a *bruna* coruscare, quod sistit VERELIUS in Ind. Certe *brecht*, *bert*, & *brand*, in nominibus propriis sunt æquipollentia apud Veteres. Quod vel hinc patet, quia Rex Francorum *Childebertus* alibi vocatur *Childebrandus*, quam observationem debemus ECCARDO in notis ad Pactum Legis Salicæ e Codice Guelferbytano editum pag. 139. Atque hinc jam patet, quid statuendum sit de nominibus propriis Antiquorum in *brand* desinentibus, cujusmodi sunt,

CHILDEBRANDUS, puer clarus, vel bellator clarus. Utrumque enim significare potest. Vide *child* & *beld*.

HILDEBRANDUS, eadem notione. Non *eximie fervens*, & multo minus *heros, dux*, aut *caput Brennorum*.

ANSPRANDUS, socius clarus, si referatur ad *hans* socius, gratia clarus, si referatur ad *anst* gratia. Non *gratia fervens*, ut rursus GROTIUS. Unus ex Proceribus Longobardorum apud P. DIACONUM Lib. VI. Cap. 17. LUTHERUS legit *Aisbrand*, & hoc convertit in *husbrenn* domus tutor.

SIGIBRANDUS, victoria clarus. Non victoria incensus. Ansprandi filius apud eundem Lib. VI. Cap. 22.

LIUTPRANDUS, miles clarus. Vide *leute* milites. Sed & valde clarum designare potest, si prior compositi pars sit

 adverb.

adverb. intendendi *laut*, quod antiquis effertur *liut*, ut demonstravi in loco. Ansprandi minor filius apud eundem loco proxime citato. LUTHERUS & GROTIUS *liut* interpretantur homines & subditos. Sed in fine vocis abeunt in diversa. Ille nomen Longobardicum transformat in *lutbrenn*, quod *galeam hominum* interpretatur. Huic *Liutprand* citra ullam mutationem est *subditos accendens*.

BRASEN, ardere, uri, incendi. Islandis *brasa* est focus ardentior, Anglosaxonibus *brasll* arsio, Gallis *embrasement* incendium, *braise* pruna, carbo ardens. Græcis πρῆσις ustio, πρήθειν, πρῆσαι, incendere, incendi.

BRASSELN, *prasseln*, crepitare, fragorem edere. Vetus verbi forma est *brastlen* & *brastlen*, quam hodie custodiunt Angli in *brustle*. Gloss. Pez. concreparent *prastotun*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *brastlian* crepitare, frangere, ardere, *brastl* strepitus, fractio, arsio. Vulgo *rasseln* & *brasseln* confundunt, & hoc ab illo deducunt per præfixum. *Be*, quasi *brasseln* sit *berasseln*. Qua in re non satis accuratos verborum æstimatores mihi agere videntur. Nam *rasseln* est strepitum edere ex collisione, *brasseln* strepitum edere ex fractura, & dicitur præcipue de lignis ardentibus, quæ dum ab igne rumpuntur & consumuntur, strepitum edunt. Hinc *brastlen* revera idem est quod *bresten* rumpi, & dicitur de sonitu cujuscunque rei fractæ, per metonymiam causæ. Sic Latinis *fragor* a frangendo dicitur.

BRASSEN, *prassen*, coquere, elixare, facere ut ebulliat. Verbum facessens a Græc. βράσσω efferveo, ebullio. In quibusdam Dialectis sensus restringitur ad coctionem cerevisiæ. Inde Gallis *brasser de la biere* coquere cerevisiam, & Latino-Barbaris *braxare* eodem sensu.

BRASSEN, vexare, irritare, facere ut ira effervescat. Sensus e culina ad animum translatus, quia animus ira fervens ollæ bullienti similis est. NOTKERUS Psal. CV. 43. *sie braston in in iro rate*, exacerbaverunt eum in consilio suo. Hodie utimur derivato *brast* molestia. Sic vulgo dicunt Suevi, *er hat mir viel brasts angethan* multum molestiæ mihi creavit.

BRATEN, assare, igne torrere. Anglosax. *bredan*, Franc. *praten*, *braten*, Belg. *braden*, Suec. *bræda*, Procop. *breen* per syncopen. SOMNER. in Dict. AS. *bredan* assare, *bræde*, *brædde* torridus, torrefactus, assus, assatus, *brædend* assans, *bræd-panne* sartago, frixatorium. Quemadmodum Latinis *assum* dicitur quasi *arsum*; ita *braten* est a πράθειν, quod more Dorico esset pro πρήθειν urere. Hæc MARTINIUS in voce *assum*. Substantive est caro assa. Gloss. Boxh. assatura *prato*. Gloss. Pez. assaturam *pratun*.

BRAV, *braf*, antiquæ Linguæ Frisicæ tenacioribus effertur *berve*, & dicitur apud illos de quieto, placido, modesto, bono, probo teste JUNIO in Obs. ad Will. pag. 58. Ipse vocem Frisicam derivat a Francica *bitherue* probus, utilis, fortis, honestus, per aliquam syncopen, & a *berve* rursus *brav* per metathesin. Hoc Anglos & Gallos a Frisiis mutuatos esse putat. Quæ conjectura, etiamsi ingeniosa & opinabilis sit, postponenda tamen videtur illi, quæ *brav* deducit a Lat. *probus*. Quemadmodum autem de probitate non una est hominum opinio, ita *brav* apud diversos diversa significat. Gallis *brave* est fortis, animosus, ob rationes infra allegatas in *tapfer*. Anglis *brave* probe ornatus. Slavonis *praw* probus, justus, rectus. Germanis *brav* fere hæc omnia significat. STILERO *brav* est vox Germanica antiquissima, SCHILTERO Celtica. Quibus quæso indiciis? Cum nec Germanica sit, nec Celtica, nec antiqua. In quibusdam Dialectis *braf* effertur *brach*, quia scil. F. & CH. permutantur. VEREL. in Ind. *brabo*, *brabe*, *starck*, *braf man*. Hinc TYCHO BRAHE est Tycho fortis.

BRAVIEREN, minis provocare. Italis *bravare*, a *bravo* fortis, audax, ferox, quia feroces facile minantur, interprete FERRARIO.

BRAUCH, *gebrauch*, usus & opus, h. e. actio utentis, & qualitas rei utilis. Anglosaxonibus *brice* apud SOMNERUM, *broce* apud BENSONIUM, Belgis *bruik*, *gebruik*, Suecis *bruk*. Opinor a *werk* opus, transpositis literis & mutatis labialibus. Qua in re videmur imitari Græcos & Latinos, quibus ἔργον & *opus* nonsolum de facto in genere, sed etiam de facto utili & necessario usurpatur. Hinc *brauch* proprie est id, quod ipso facto conducit, & per synecdochen generis *usus* & *utilitas*.

BRAUCH, *gebrauch*, consuetudo, solita vivendi ratio. Dictio synecdochica, qua usus ponitur pro usu frequente, non intermisso, & diuturno, quia hoc usu mos & consuetudo definitur.

BRAUCHEN, uti, frui, usurpare. Anglosaxon. *brucan*, Alaman. *prukhan*, Belg. *bruiken*, *gebruiken*, Suec. *bruka*. Gloss. Keron. uti *pruhchan*, utens *pruhhanti*, utatur *pruhhe*, *si pruhhanti*. A *brauch* usus, quatenus est actio utentis.

BRAUCHEN, opus esse, prodesse, *es braucbets nicht* non opus est. Anglosax. *bricean*, *brycian*, *bricsian*. A *brauch* usus, quatenus est qualitas rei utilis.

BRAUCHEN, opus habere, indigere, *ich brauchs nicht* non opus habeo. Ex eodem fonte. Sic a *darf* opus, necessitas, fit *darfen* opus esse & opus habere.

BRAUEN, *brawen*, *brewen*, coquere. Camb. *berwy*, Suecis *bryggia*, & inde Russis *braga* decoctum. Hic sensus verbi antiquissimus, quamvis origine obscurus, nisi forte sit a πράω urere, ut *brassen* a βράσσω, cujus etymologiæ auctor est MARTINIUS in voce *braxo*. Postea restringi cœpit ad coctionem cerevisiæ. Inde Anglosaxonibus *briwan* coquere cerevisiam. Ubi tamen

men observandum, quod eadem Dialecto *briw* pultem & jusculum, & *gebrowen* coctum denotet; manifesto satis indicio, principem & vetustissimum verbi sensum fuisse eum, quem dixi. Ab illo habemus *brey* pulmentum, *brüe* jusculum, & fortasse etiam *bier* cerevisia, & Angli *brewed* coctus.

BRAUN, limbus. V. *angbraun.*

BRAUN, fuscus. Anglosaxonibus & Francis *brun*, Angl. *brown*, Belg. *bruin*, Suec. *bran*, *brun*, Gall. *brun*, Ital. *bruno*, Lat. Barb. *brunus*. Gloss. Boxh. *brun* furvus. Gloss. Pez. furvas *pruniu*. HELVIGIUS desumit a Græc. πυῤῥὸν ruffum, rubeum, quod est a πῦρ ignis, unde etiam Latinis *burrhus* FERRARIUS a *prunis*, quorum color in nigredinem vergit. Nescio an recte. Nam *braun* proprie est ustus, a *brennen* uri, incendi, torreri, & dicitur de fusco, quia fusca adustis similia sunt, sive igne torreantur, ut carnes, sive sole ut Æthiopes. Hinc *braun* in compositis colorem nigricantem significat, non flammeum, nec purpureum. Talia sunt, *braun-rot* rubrum nigricans, *braun-gel* flavum nigricans, *schwarz-braun* subnigrum &c. SKINNERO hæc vox adeo difficilis visa, ut illam absque nota dimiserit. Confer *schwarz* niger.

BRAUSEN, sonare. Utitur Luth. de vento Act. II. 2. de mari Psal. XCIII. 4. de fluctibus Luc. XXI. 25. Dicitur etiam substantive de venti & maris fremitu. Belgæ dicunt *bruissen*, Galli *bruire* & *bruit*. Græcis βρίζω est impetum facio, Anglis *to bruise* collidere. Ex alterutro cætera videntur orta per metonymiam. Nam verba sonitus plerumque ita comparata sunt, ut causa ponatur pro effectu. Vide *rasseln*, *brasseln*, *dösen*, *dreuschen*, *knallen*, *knattern*, *knacken*, *hallen*, *schlagen*, *gellen*, *bellen*.

BRAUT, sponsa. Gothis *bruth* in comp. *bruthfads* sponsus, Luc. V. 34. Anglosax. *bryd* Matth. XXV. 1. Franc. *brut*, Belg. *bruid*, Angl. *bride*, Suec. & Island. *brud*. TATIANUS Cap. XXI. 6. *ther brut habet ther ist brutigomo*, qui habet sponsam sponsus est. HELVIGIO, qui Græcas origines in deliciis habet, est quasi πρεϊῆ à προΐημι dimitto, quia e patria potestate dimissa, vel quasi πυῤῥωτὴ flammeo ornata, vel igne lustrata, qui in limine domus nuptialis poni solebat. Aliis est vox domi nata, quia Lingua Germanica multos offert fontes considerantibus, e quibus illa hauriri potuit a primis inventoribus. Omitto nunc eos, qui aliquid obscœni in voce suspicantur, quia verosimile non est, majores nostros, quibus TACITUS Cap. XVIII. XIX. XX. castissimos mores tribuit, voluisse turpi vocabulo verecundiam lædere, cujus præter morem Barbarorum erant studiosissimi. Castius opinor & melius vox ducitur vel a *betrauwen* desponsare, vel a *beraten* connubio jungere, vel a *berden* ornare. Quodcunque sequaris, sponsa erit, quod est revera, vel desponsata, vel nupta, vel ornata. Atque ut ita sentiam, movet me usus vocis antiquus. Dicitur enim nonsolum de iis, quæ viro nondum traditæ sunt, sed etiam de uxoribus, quia scil. omnes uxores & sunt & appellari amant sponsæ, nuptæ, ornatæ. WORMIUS in Epiced. Regneri Lodbrog Stroph. XIII. *Brudur poëtice quamlibet fœminam significat.* Imo non poëtice tantum, sed communiter, & usu loquendi vulgari. Inde Cambris & Armor. *priod* conjux, *priodas* nuptiæ, matrimonium. Gothis *bruth* nurus Matth. X. 35. quod imitantur Galli in *bru*. Sic & apud Latinos *nurus*, & apud Gallos *épouse* omnibus uxoribus tribuitur, etiamsi illud uxori filii, hoc sponsæ proprium sit. Præcipuum compositum est *breutigam* sponsus, quod vide. Reliqua, quæ sequuntur, maximam partem sunt obsoleta.

brutfads, sponsus, ornator sponsæ. Vox Codici Argent. propria, & a verbo *fadian*, *fada*, quod in Monumentis Anglosaxonicis & Lexico Runico significat ornare, desumpta, quia moribus antiquis dotem & ornamenta nuptialia non sponsa viro, ut hodie, sed vir sponsæ offerebat, teste TACITO Cap. XVIII. de M. G.

bryd-bed, *bryd-bure*, *bryd-rest*, lectus genialis, thalamus, torus, *bryd-gifu* dos, *brydlace* nuptiæ, nuptiale offertorium, *brydleoth* epithalamium, hymenæus, *bryd-loppa* nuptiæ, convivium nuptiale. Cuncta Anglosaxonibus usitata.

prutbetti, torus, in Gloss. Boxhorn. *brutlousti* nuptiæ, sponsalia, & alia e penu Francorum apud SCHILTERUM in Glossario.

brudkaup, nuptiæ. Extat eo sensu in Ind. VERELII, nec non in Evang. Islandico Luc. V. 34. ubi convivæ nuptiales, qui LUTHERO *hochzeitleute*, vocantur *brudkaups folkid*, omnino a *kaup* emptio, quia vetustas (nam vetera vocabula sunt antiqui juris domicilia) sponsas suas emebat, & pretium virginitatis parenti solvebat; Quem morem diutissime servasse Francos, Burgundiones, aliosque Germanicæ originis populos, ostendi in voce forensi *reif.* Confer TACITUM loco allegato, & notas cel. DITHMARI in illum, nec non CANGIUM in voce *pretium nuptiale*, quod omnino differt a *morgengiba.*

BRECHEN, est verbum continuo inimicum, & usurpatur duobus modis, *active* & *passive.* Quod probe velim notari ab iis, qui hæc meditata legunt.

BRECHEN, activo significatu, proprie est *continuum solvere*, seu *dividere*, quocunque modo id fiat. Fit autem variis modis, *frangendo*, *conterendo*, *comminuendo*, *contundendo*, *secando* &c. Reliqui significatus sunt a metaphora, ut postea ostendam.

BRECHEN, frangere, rumpere, conterere, comminuere, contundere &c. Gothis *brikan*, *gabrikan*, dicitur nonsolum de pane qui manibus frangitur Marc. VIII. 6. sed etiam de ferreis compedibus, quæ friando com-

comminuuntur, Marc. V. 4. imo etiam de laniatu corporis Luc. IX. 39. Anglosaxonibus *bracan*, *bræcan*, *breacan*, *brecan* (tot enim modis scribitur) nonsolum est frangere, sed etiam contundere, comminuere, conterere. Francis & Alamannis *brechan*, *prechan*, est frangere, sed & destruere, concidere. Gloss. Keron. fregerit *farprihchit*, frangatur *si keprohhan*. Prius dicitur de rebus coquinæ, cellarii, posterius de vase in genere, in Reg. S. Bened. Cap. 46. & 64. Hoc verbum videtur ex sermone hominum primitivo manasse, quantum ex vetustissimis linguis conjectare licet. Convenit enim Hebræum *parak* fregit, disrupit, dilaniavit, Æolicum βρηγνύω rumpo, quod sistit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 99. Latinum *frago*, quod prius & antiquius quam *frango*, ut patet ex *fregi*, *fragilis*, *fragmen*, *fractura*, & *fragor*, sonus ex fractura. Imo etiam Celtis vocem haud inusitatam fuisse, patet ex derivatis, quibus hodienum utuntur Cambri, cujusmodi sunt, *breg* ruptio, fractura, & *braich* brachium, Armorice *brech*. Prius manifesto est a *brechen* rumpere vel rumpi, sed & posterius, cum brachium in medio ruptum sit. Et hinc Latinis quoque *brachium* dici, aut nullo aut eodem sensu, optime observat PEZRONIUS in Antiq. Celt. pag. 376. A simplici habemus innumera composita, quæ nolo hic ex Lexicographis describere. Unum hic sufficiat, quod *abbrechen* nobis est abrumpere, unde Gallis *abreger*. Cum utroque convenit Gr. βραχύνω corripio, breviter amputo, recido, βραχὺς brevis, quasi abruptus, & Æolicum βρηγὴ fractura.

BRECHEN, scindere, secare, concidere. NOTKERUS Psal. XXIX. 12. *du zebrache mina harrun*, concidisti saccum meum. Locum & significatum observavit SCHILTER. in Gloss. Teut. pag. 131. Græcis πρίω est seco, & πριστὸς sectilis, sectivus, manifesta affinitate.

BRECHEN, in tropico dicendi genere, significat quantum potest, (1.) *violare, prævaricari*, quoniam ii qui legem, fidem, & fœdera violant, videntur vincula humanæ societatis rumpere. (2.) *obstacula tollere*, quia obstacula tollentes rumpentibus similes sunt. (3.) *debilitare*, quia debilitare est vires minuere. (4.) *discontinuare*, remittere continuationem, sive id fiat *cessando* & *desistendo*, sive *migrando è loco*.

BRECHEN, violare, prævaricari. Cognoscitur ex compositis & derivatis veterum. Gloss. Pez. prætergressi sunt *firprahhun*. Gloss. Lips. *farbrokanussi* prævaricationes. SOMNER. in Dict. Anglosax. *borh-bryce* fidejussionis violatio, *grith-bryce* pacis violatio, *æw-bryce* adulterium. Latini eodem sensu dicunt *infringere mandata*, imo etiam *frangere* simpliciter. CICERO, *frangere fidem*, pro Roscio Cap. 6. *fœdus frangere*, in Pison. Cap. 12. Hodie præter simplex utimur innumeris compositis, cujusmodi sunt, *verbrechen* delinquere, prævaricari, & substantive delictum, prævaricatio, *eidbrüchig* perjurus, *bundbrüchig* fœdifragus, *ébruch* adulterium, violatio fidei conjugalis.

BRECHEN, obstacula rumpere. Inde *einbrechen* irrumpere, *durchbrechen* perrumpere. Gloss. Pez. irruerunt *inprahhun*. Cum vero animus quoque hominis sua habeat repagula, quibus contra motus externos munitur: hinc *brechen* ad animum relatum, significabit *fortiter commovere*. Inde *herzbrechend* misericordiam vel similem affectum movens.

BRECHEN, debilitare, vires frangere. OTFRIDUS Lib. I. Cap. V. 116. de Christo & Satana:

Thaz er nan in beche
Mit ketinu zibreche.
Ut illum in tenebris
Catenis compesceret.

Hodie dicitur inprimis de animo. Inde formulæ, *den willen brechen* compescere petulantiam alicujus, *den kopf brechen* hebetare ingenium, *den mut brechen* cohibere impetum. Latinis *frangere* eodem sensu dicitur. Inde *animus fractus*, *opes fractæ*, & *vires fractæ* apud PROPERTIUM:

Frangit & attollit vires in milite causa.

BRECHEN, discontinuare, continuationem remittere. Inde *abbrechen* abrumpere sermonem, *unterbrechen* interrumpere, *entbrechen* desistere, cessare.

BRECHEN, decedere, migrare de loco, moram manendi in loco discessu rumpere. Dicitur præcipue in compositis. Inde *aufbrechen* iter aggredi, *aufbruch* discessus, excessus e loco. Quæ cum usu longinquo ad Principes tantum, exercitus, aliosque magnos comitatus, non ad unum solum spectent, hodie ridicule ad privatos quoque extenduntur.

BRECHEN, passivo significatu, proprie est *dissolvi* vel *dissolutionem continui pati*, & per synecdochen generis (1.) *rumpi, frangi.* (2.) *tabescere, corrumpi*, quia continuum putrefactione solvitur & rumpitur. (3.) *deficere, defectum pati*, quia deficere est debilitari, intermitti, & diminutionem virium pati.

BRECHEN, rumpi, frangi, *es bricht* rumpitur, frangitur.

BRECHEN, tabescere, corrumpi. Inde *anbruch* putrefactio, *anbrüchig* quod corruptionem patitur, *gichtbrüchig* qui morbo articulari contabescit.

BRECHEN, deficere, defectum pati, remitti in continuatione sive bona sive mala. Inde formulæ, *die kælte bricht* gelu intensum remittitur, *die krankheit bricht* morbus remittit. Hinc porro Anglosaxonibus *brec* necessitas, indigentia, quod hodie effertur composite *gebrechen*.

BRECHEN, dicitur etiam vox humana, sive active, quia silentium rumpit, sive passive

five, quia a lingua, dentibus, & labiis, dum palatum transit, variis modis rumpitur. Inde *ausbrechen* in verba erumpere, sive considerate ut prudentes, sive inconsiderate ut stulti. Confer *sprechen* loqui.

BRECHEN, plures habet significatus, & facile investigabiles, si priores in consilium adhibeantur.

BRECHEN, fulgere, lucere, coruscare. Hoc verbum cum præcedentibus nihil habet commune nisi antiquitatem. Hebræis *barak* est effulsit, coruscavit, & substantive fulgur & fulgor. Celtis quoque notum fuisse, postea patebit ex derivato *brecht* fulgidus, omnibus veterum Dialectis, & Cambricæ quoque usitato. Viguit adhuc ante quingentos annos. WINSBEKIA ad Filiam §. XI.

Weistu niht wie diu süsse maget LUNET
nah lobe mit tugenden ranc,
Vil lihte öch dir das heil geschiht,
Ob man dich nu durch frien Mut
ze wibes tugenden brechen siht.

An nescis, ut dulcissima virgo LUNETTA
ad gloriam virtutibus contenderit?
Forte etiam tibi hæc felicitas contingat,
Si te ingenuo animo virtutibus fœmineis
coruscare viderint.

GOLDASTUS in Animadvers. pag. 448. varios adducit Poetas veteres, quibus stellæ micantes vocantur *brehende sterne*, & splendor æstatis *sumers brehen*, & nitidæ herbæ *brehendes gras*, *brehender kle*, *brehender sat*, prorsus ut *nitidæ fruges* LUCRETIO Lib. II. de Nat. rer. & *nitentia culta* VIRGILIO Lib. I. Georg. Hodie quidem desiit, relictis tamen non nullis, quæ ad genus & posteritatem ejus spectant. Talia sunt, *anbrechen* illucescere, primitias lucis spargere, quod de die oriente dicitur, *brach-monat* Junius, mensis splendidus, a longissimis diebus & serenitate noctium sic dictus, *brach-kæfer* cantharus, quod noctu fulgeat, *bracht* sive *pracht* splendor & claritas principum in ædificiis, vestimentis, & reliquo cultu.

BRECHT, clarus, lucidus, fulgidus. Cambris *berth* pulcher, nitidus. Gothis *bairhtaba* clare, perspicue, Marc. VIII. 25. item splendide, Luc. XVI. 19. *in bairhtein* in aperto, Matth. VI. 6. quæ adjectivum *bairht* manifesto præsupponunt. Anglosaxonibus *beorht*, *byrht* clarus, lucidus, fulgens, splendidus, *beorhte* lumen, lux, *byrhto*, *beorhtnysse* splendor, claritas, interprete SOMNERO. Francis *beraht*, *bereht*, & contracte *breht* vel *berth*, clarus, serenus. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XVII. versu 63. de Stella polari:

Then thu in berahtera naht
So kumo thar gisehan maht.
Quam in serena nocte
Vix conspicere possis.

Islandis *biartur* clarus, perspicuus, splendens, *biart sverd* ensis politus & fulgens. Inde composita, *biart-eygdur* qui oculos habet claros, nitidos, & fulgidos, *biart-leitur* qui cute & facie est candida nitidaque, & cætera apud VEREL. in Indice. Quibus convenit Gr. βρίθουσαν, quod observante JUNIO apud Hesychium exponitur λάμπουσαν, hoc est, splendentem, nitentem. Cuncta ab obsoleto *brechen* fulgere, lucere. Ab adjectivo rursus fit verbum apud Gothos. Hinc illis *bairhtan* (quod Islandis effertur *birta*) manifestare, quasi in lucem collocare, Joh. VII. 14. & *gebairhtjan* illuminare, Luc. I. 79. Hodie & adjectivum, & verbum ab illo ortum, penitus cessant.

BRECHT, clarus, celebris, illustris. Sensus a luce ad gloriam & celebritatem translatus. Quod etiam Latinis placet, quibus *viri clari* sunt viri illustres, qui in omnium luce versantur. Hinc clarus, illustris Anglosax. dicitur *beorht*, apud SOMNER. Francis & Alam. *beraht*, *bert*, *breht*, *breicht*. Nam hæc omnia passim leguntur tam seorsim, quam in compositis, ob mobilitatem literæ R. in medio vocis. Gloss. Lips. *filoberth* præclara, *filuberthon* præclaris. Hodie superat apud Anglos, quibus *bright* clarus, illustris, dum Germanis obsolescit. Ab hoc adjectivo rursus formatum est verbum, clarescendi & glorificandi significatu. Hinc Francis *giberehton* clarificare, facere ut inclarescat. TATIANUS CLXXVII. 1. *fater giberehto thinan sun*, pater clarifica filium tuum, *thaz thin sun thih giberehto*, ut filius tuus te clarificet. Inde Anglosaxonibus *gebeorhtod* glorificatus. Ex eodem fonte est *birta* inclarescere, quod habet VEREL. in Ind. Cuncta ab adject. *bert* vel *bereht* clarus, illustris, ut consideranti patet. Et hoc sensu regnat etiam in Nominibus propriis Veterum, cujusmodi sunt,

Apud Francos.

SIGEBERTUS, victoria clarus. Ultimus Ripuariorum Rex. Alamannis varie effertur, *Sigebert*, *sigipret*, *sigibert*, *Sikibreht*, *Sikipret*, apud GOLDAST. in Ind.

DAGOBERTUS, miles clarus. Rex Austrasiæ. Alamannice *Tagabreht*, *Tagapreht*, *Tagepret*, *Tagebert*. Cætera vide in *Degen*.

CHILDEBERTUS, bellator clarus. Chlodovei filius. Alamannice *Hiltibert*, *Hiltebreht*, *Hiltibreht*, *Hiltipert*. Rationem interpretationis vide in *beld* & *child*.

BERTA, clara.

Apud Longobardos.

ADELBERTUS, nobilitate clarus. Alamannice *Adalbert*, *Adalpret*, *Adalpreht*, *Adilpert* &c.

GUNDIBERTUS, bello clarus. A *gund* bellum. Alamannice *Gundpreht*, *Gudpert*.

CUNIBERTUS, clari generis. A *kunne* genus, quod omnes veterum Dialecti agnoscunt. Alamannice *Chunibert*, *Chunipreht*, *Cuni-*

Cunipert, *Hunbert*, *Hunbreht*, *Hunipretb*. Aliam ejusdem nominis interpretationem vide in *kün*.

ARIBERTUS, prælio clarus. Ab *aer* prælium, quod Antiquo-Britannicum. Alamannice *Heribert*, *Heribret*, *Heriprebt*. *Apud Alamannos*.

LIUTPERT, *Liutbraht*, *Liutpret*, miles clarus. A *liut* miles, quod vide in *Leute*.

GISBERT, Gesus clarus. Quid sit *gesus*, vide in loco.

MEGINPREHT, potentia clarus.

RUADPERT, *Ruoprebt*, *Robert*, consilio clarus.

ROBERTUS, id est *Ruadbertus*.

SADEPREHT, bello, prælio, vel conflictu clarus. Id enim Celtica Lingua significat *sawd*, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Quamvis etiam sagitta clarum denotare possit, quia eadem lingua *saeth* est sagitta.

SAUBERTUS, contractum ex *Saudbertus*, quod est a præcedenti *sawd* prælium.

HUGOBERTUS, memoria vel prudentia clarus. Vide dicta in *bug* animus.

ALBERTUS, præclarus. *All* sensum intendit, & ex claro præclarum facit.

Et huc etiam spectat BRIGITTA clara, & alia innumera, quæ vulgo male explicantur.

BREGEN, cerebrum. Anglosax. *bragen*. A Græc. vel Lat. *βρέγμα* sinciput, per metonymiam continentis pro contento. Similis origo synonymi *hirn*, quod vide. In reliquis Dial. vox Anglosaxonica contrahitur in *brein* & *braine*, quod Belgis & Anglis usitatum. G. in medio vocis sæpe eliditur, aut mutatur in I.

BREIDEL, frenum, Dial. Belgica. Æoles dicunt *βρύλης*, Anglosaxones *bridel*, Franci *brittil* apud NOTKERUM Psal. XXXI. 10. Galli *bride*. MENAGIUS vocem Æolicam, unde cæteris initium, deducit a simpliciori & magis genuina *ῥύλης* habena, & hanc a *ῥύω* traho. Germani eodem sensu dicunt *ziegel* a *ziehen* trahere.

BREIT, latus, spatiosus. Goth. *braid* Matth. VII. 13. Anglosax. *brad*, Franc. & Alam. *breit*, *preit*, Belg. & Suec. *breed*, Angl. *broad*, Island. *breidur*. TATIANUS Cap. XL. 9. *breit ist phorta, inti uuit uueg*, lata est porta & spatiosa via. MARTINIUS desumptum putat a *βάρδος* via, mendoso HESYCHII loco deceptus, ubi de Bardis Gallorum cantoribus, & non de viis Gallorum agitur. V. JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 99. Ipse tamen viæ inhæret, quæ Islandis *braut*. Sed notio viæ a latitudine petita videtur, non hæc ab illa. Suspicor *breit* idem esse quod *plat* vel *πλατύς* latus, amplus, patens, unius literæ & satis frequenti in caninam mutatione.

BREIT, superbus, *er macht sich breit* fastuosum agit, *sich breiten* superbire. SOMNER. in Dict. Anglosax. *prut* superbus, *prutian* superbire, *prutlic* tumidus, inflatus, *pryt*, *pryde* superbia, tumor. Gloss. Keron. elatus *preiteer*, elationis *preitii*, elationem *preitida*. Anglis *proud* est superbus, *to be proud* superbio, *pride* superbia, arrogantia, fastus. Similiter & Belgis *prat* est arrogans, superbus, *pratte* tumor, arrogantia, *pratten* inflari, arroganter resistere. Græcis *οἰδᾶν* & composite *παροιδᾶν* est intumescere, JUNII relatu, qui ab hoc composito reliqua deducit, sensu a tumore vulnerum ad animum nimia sui æstimatione turgentem translato, in Observ. ad Will. pag. 250. Nostri Lexicographi tropum in voce agnoscunt, sed a *breit* latus petitum, quia superbi limites suos excedunt, & justo latius se extendunt. A *pryt* elatio, in quibusdam Dial. fit *brutzig* ferox & ferociter.

BREITEN, dilatare, extendere, *ausgebreit* dilatatus. Gloss. Keron. dilatato *kipreittemu*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. IV. 99. *breiti thinaz richi*, extende regnum tuum.

BREM, ora, margo, cujuscunque rei, maris, vasorum, vestimentorum &c. Inde Anglosaxonibus *brymme* ora, margo, ripa, labrum, interprete SOMNERO: Germanis *brem*, *gebrem* fimbria, & hinc *bremen*, *verbremen* prætexere, limbo circumdare. Forte a *περαίνειν* finire, terminare, mutato N. in M. quod mutationis genus est valde frequens in omnibus Dialectis. Islandi fidelius custodiunt N. dicendo *brun*, nos *braun* in composito *augbraunen*, quod vide.

BREMEN, pungere. Dicitur & *pfriemen* quod vide. Sed a *bremen* oriuntur,

brem, *bram* spina, vepres, sentis. OTFRIDUS Lib. II. Cap. IX. 120. *in bramon mit then hornon*, in vepribus cum cornibus. Inde *brem-becke* dumus, spinetum, senticetum.

brem, sepimentum vivum ex vepribus, apud HENISCHIUM.

brem, *brom* rubus, frutex humilis & spinosus, *brem-beren*, *brom-beren* mora rubi. SOMNER. in Dict. Anglosax. *brembel*, *bremble*, *bremel* vepres, rubus, *brembel-æppel* pomum spinosum.

brem genista, Anglosaxonice *brom*, quia, sicut optime animadversum MARTINIO, ramos habet instar stili seu radii inspicatos; hinc etiam *erdpfriem* dicitur.

breme, *bremse* crabro, insectum aculeatum, Anglosaxonice *brimsa* apud BENSONIUM: non a Gr. *βέμβιξ* per literæ caninæ insertionem, nec a *brummen* bombum edere, sed a *bremen* pungere, ut reliqua. Inde *ross-brem* musca equis infesta, œstrus, asilus, tabanus.

BREN, lorica, thorax. V. *brün*.

BRENNEN, urere, inflammare, facere ut ardeat. Actio ignis. Gloss. Keron. urat *prenne*. Gloss. Pez. vorans ignis *prennantaz fiur*. NOTKERUS Psal. CV. 18. *fiur gieng iro manigi an, loug pranda die sundigen*, ignis exarsit in synagoga eorum, flamma combussit peccatores. Idem Anglosaxonibus *bærnan* Luc. XII. 49. Græcis *πυρᾶν*, Latinis *burere*. Cuncta a Phrygio *πῦρ* ignis. Hinc illa

illa verbi forma, quæ literam caninam in loco nativo custodit, antiquior censeri debet altera, quæ illam transponit, etiamsi non careat vetustate. Gothi inde habent *brinno* febris, quia urit, Marc. I. 31. Anglosaxones *brenning* crematio, ustio, *bryne* incendium, ambustio, Franci *prenisan* cauterium in Glossis Pezianis, Islandi *brune* æstus, *brennevargur* incendiarius, apud VEREL. in Ind. Germani *brand* incendium, uredo, *breune* ustio, inflammatio faucium & oris ventriculi, *brenn-nessel* urtica urens, *mordbrenner* incendiarius, *verbrennen* comburere, *anbrennen* ustulare, accendere, & alia innumera, quæ nullam habent difficultatem.

BRENNEN, ardere, flagrare, uri, comburi. Actio vel passio rei combustibilis. Gothis *brinnan* Joh. XV. 6. Anglosaxonibus *byrnan*, Franc. & Alam. *brinnen*, *prinnen*, Angl. *to bourne*, Suec. *brinna*, Island. *brenna*. Gloss. Pez. uror *prinno*. TATIAN. Cap. CCXXIX. 2. *unser herta uuas brinnenti in uns*, cor nostrum ardens erat in nobis. Omnibus consentit Hebræum *baar* arsit. Et omnium idem ortus a πῦρ ignis. Sic ab *eit* ignis derivatur *eiten* urere, & *eiten* ardere. Gothi inde habent *allbrunsti* holocausta, sacrificia quæ tota cremantur, Marc. XII. 33. Anglosaxones *byrnende leoht-fatu* ardentes lucernæ Luc. XII. 35. Franci *uuihrouh brunsti* incensum, sacer suffitus, apud Tatianum in Harm. Evang. Cap. II. 4. Islandi *brandur* titio, Germani *brunst* ardor, conflagratio, *brand* titio, lignum ardens, conflagratio, *brenn-stein*, *bern-stein* succinum, lapis ustilis, *brenn-holz* lignum foco aptum, *verbrennen* conflagrare, & alia satis manifesta.

BRENNER, summitates Alpium Rhæticarum vel Tyrolensium. Græcis πρὼν & πρηὼν est eminentia montis, cacumen, vertex, a πρόνημι exsto, promineo: Cambris *bre* mons, collis, *breon* montes, *bryn* collis, Suecis *brink* clivus, declivitas montis. Ab his initiis, sive Græcis, sive Celticis, videntur descendere, nonsolum *Brennorum montium* (sunt autem duo cæteris eminentiores) sed etiam PYRENÆORUM, & gentium Alpinarum appellationes, cujusmodi memorantur in veteri Rhætia, BREUNI, BRENNI, BRENCI, BREONES, BRIONES, apud CELLARIUM in Geographia Antiqua Tom. I. pag. 529. edit. nov. p. 423.

BRENNUS, nomen celeberrimum, sed obscurum, de quo, proprium sit, an appellativum, inter Germanos & Anglos disputatur. Quot modis Germanis dicatur *brennen*, paulo ante expeditum. Hinc *brenner* quibusdam significat ardentis animi hominem, æstuantem, frementem, vel ab incendio belli incendiarium. Aliis *brenner* est galeatus, a *bren* galea, quamvis manifesto in significatu vocis errore, quem postea ostendam in *brün* thorax. Priori sententiæ favet SCHILTERUS in Gloss. pag. 134. posteriori HENISCHIUS in Thes. Ling. Germ. & ipse LUTHERUS in Nom. prop. Germ. Verum si *brenn* est vox Celtica, ut Linguæ Celticæ periti in Anglia contendunt, frustra in saltibus Germaniæ etymon ejus venabimur. Atqui Cambro-Britannis *brenin* est rex, *brenhinllys* aula regia, *brennindy* domus regia, *brenhiniaeth* regnum. BAXTERUS in voce BRENNUS: *Hodiernis Britannis rex dicitur brenin.* Quod miror BOXHORNIUM, qui cætera recensuit, non annotasse. Leges Wallicæ, Sæculo IX. scriptæ, in Præfat. 3. *Hywel Dda o rad Duw mab Cadell Brenin Cymru oll*, Hœlus Bonus gratia Dei filius Cadelli Rex totius Cambriæ. Occurrit & *Brennin* cum duplici *n*. in iisdem Legibus Lib. I. Cap. XXIII. 3. Cap. XXVIII. 13. Quam scripturam, ceu antiquam & longe accuratiorem, vulgari præfert WOTTONUS, qui Leges illas ex Codicibus manuscriptis eruit, interpretatione Latina donavit, & notis atque Glossario (utinam perfecto) illustravit. Addens: *Hinc, ut id obiter hoc loco adnotem, deducitur nomen* BRENNI *inclyti illius Gallorum Senonum Ducis, qui Romanos olim pene ad internecionem deleverat.* BRENNUS *enim est* BRENNIN, *Rex; appellativus pro proprio.* Hæc ille in notula pag. 44. Cui adsentitur BAXTERUS in Glossario Antiquitatum Britannicarum pag. 47. BRENNUS *Celtarum sermone* REX *dicitur.* Hinc apud scriptores Græcos & Latinos BRENNUS est fere nomen omnibus Celtarum Regibus & Ducibus commune, quorum res gestæ male ad unum Brennum referuntur. Alius enim Romam cepit, alius Delphos invasit. Causa, cur Rex ita dicatur, non omnino in promptu est, nisi quod ex nominibus locorum editorum, antea productis, probabiliter colligitur, olim *bren* substantive eminentiam vel elevationem, adjective editum vel supremum denotasse. Sed cujuscunque notionis sit nomen Regis Celticum, negari sane vix potest, quin aliquod ejusdem soni vocabulum aliquando proprium fuerit virorum. Nam *Brenni* reperiuntur nonsolum apud Gallos, sed etiam apud Caninefates, quos eadem cum Batavis lingua, h. e. Cattica & Germanica usos esse, credibile est. TACITUS Hist. IV. 15. *Erat in Caninefatibus stolidæ audaciæ* BRINNO, *claritate natalium insigni* &c. Ubi RHENANUS: *In libro regio legitur* BRINIO, *qui paulo post appellatur* BRIMIO. *Forte* BRINNO, *quem hodie* BRUNONEM *dicimus.* Hæc RHENANUS ad Tacitum, & meo quidem judicio recte. Nam BRENNUS, BRINNO, BRINIO, & BRUNO, idem denotare possunt, nempe clarum, si derivatio instituatur a verbo Islandico *bruna* coruscare, quod sistit VERELIUS in Indice. Idemque significare potest BRIMIO. Nam *bryme* Anglosaxonibus est clarus, apud SOMNERUM & BENSONIUM. M. & N. sunt literæ permutabiles.

BREST, *gebrest*, defectus. Francicum. OTFRIDUS Lib. II. Cap. VIII. 28. *thes uuines ist in bresta*, vini est eis defectus. Oritur a *brechen*

chen deficere, per medium derivandi ST ut alia multa in *Prolegom.* Sect. VI. Inde *bresthaft* mancus, mutilus, morbidus, cui ad integritatem corporis vel valetudinis aliquid deest.

BRESTEN, deficere, deesse. OTFRIDUS loc. cit. vers. 22. *iob brast in thar thes uuines*, defecit eis tunc vinum. A *brest* defectus. Hodie libentius dicimus *gebresten*, quod vide.

BRESTEN, rumpi, rupturam pati, a *brust* ruptura. VEREL. in Ind. *bresta* frangi. TATIANUS Cap. XIX. 7. *brust thas iro nezzi*, rumpebatur rete eorum. Idem Græcis πρήθεσθαι. Hodie dicimus *bersten*, levi mutatione: sed à *bresten* habemus *brasseln* fragorem edere ex ruptura. Differt a *bresten* deficere, etiamsi STADENIUS confundat.

BRET, asser, tabula sectilis, lignum serratum, cuicunque usui inserviat, & synecdochice mensa, tabula, alveus &c. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *bord*, *bwrdd*, Gothis *baurd*, Anglosax. *bræd*, Franc. & Alam. *bret*, *pret*, Belg. *berd*, Angl. *board*, Suec. *bræde*. Gloss. Pez. tabula *prete*. Gloss. Keron. trabem *kepret*. JUNIUS denominationem a *breite*, h. e. à latitudine desumptam putat, quod tabulæ fiant e trabibus in latitudinem præsectis. LAZIUS transpositis literis derivat a Gr. πέτευρον trabs, tignum, scandula. HELVIGIUS à πρίζειν findere, dissecare, & hoc ab Heb. *patar* partitus est, vel *peter* pars, divisio. Sed observare debemus, quod Anglosaxonibus *brytan* idem significet quod Græcis πρίζειν. Testis BENSONIUS in Vocabulario. Vide *barten* secare. Ab hoc subst. oriuntur composita in pluribus Dialectis. Inde

Cambris *tawlbwrd* abacus, alveus lusorius, a *tafel* alea, quod vide.

Gothis *fotubaurd* scabellum Matth. V. 35. hodie *fuss-bret*.

Germanis *zal-bret* abacus, *spil-bret* tabula lusoria, & alia, quæ sequuntur.

BRET-SPIL, ludus alveoli, *bret-stein* calculus lusorius. Græci Scriptores inventum tribuunt Palamedi Nauplii filio, qui bello Trojano interfuit, quamvis Homero non memoratus. At doctiss. HYDE, qui eam rem penitus examinavit in *Historia Nerdiludii*, inventum ad posteriora tempora refert, quamvis multis sæculis Æræ Christianæ anteriora, & Persas laudat inventores.

BREUNE, morbus faucium. V. *brennen* urere.

BREUTIGAM, sponsus. Anglosax. *brydguma* Matth. IX. 15. Francis *brutigomo*. TATIANUS Cap. XXI. 6. *ther brut habet ther ist brutigomo*, qui habet sponsam sponsus est. Quod OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIII. 17. rhythmice ita exprimit:

Ther brut habet in uuar min,
Ther scal ther brutigomo sin.

HELVIGIUS derivat ex γαμβρεύειν connubio jungere, quasi *breutigam* sit γαμβρευτής per metathesin, qui connubio jungit. Ingeniose magis quam vere. Nam proprie est *homo sponsæ*, alias *brautman*. De sponsa nullum est dubium. De viro conveniunt omnes Antiquitatis periti. Nam vir, homo, maritus Gothis dicitur *gumei* Marc. X. 6. Anglosax. *guma*, Francis *gomo*, *gomman*, Alamannis *comman*. Gloss. Keron. vir *comman*, viro *commanne*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXVII. 53. *ther gomo then ir zaltut*, vir ille quem vos dixistis. Inde GOMATRUDIS marito fidelis, quo nomine claruit Regina Francorum & conjux Dagoberti. Vocem Gothicam vide in *braut* sponsa.

BREY, *brei*, puls, *brüe*, *brühe* jusculum, liquamen. Utrumque Anglosaxonibus dicitur *briw*, velut decoctum, a *brauen* coquere, quod vide. MARTINIUS in voce *puls*: Germ. *brüe* jus, & *brei* puls, affines voces sunt: sive à βρύειν diffluere, quod sint liquida (etsi puls quoque fiat consistens) sive propius a *brawen* elixare. Hæc ille. Interim usus hæc cognata ita distinguit, ut *brei* dicatur de esculento, *brüe* de potulento.

BREZEL, spira panis. A Lat. *brachiale*, cujus figuram refert, auctore ECCARDO in not. ad Leg. Sal. pag. 56.

BRICK, murænula, alias *neunaug*, a novem fistulis, quibus oculos mentitur. Revera enim est piscis cœcus, & ideo a multis Scriptoribus *lumbricus fluviatilis* appellatur, quia oculis caret ut lumbrici, & per omnia illis similis est. Hinc *brick* abscissum videri potest a Lat. *lumbricus*. Alii rationem nominis a similitudine cum stimulo petunt. MARTIN. in v. *muræna*: *Sax. prick est stimulus*. Nescio an satis apta metaphora.

BRICK, later. Angl. *brick*, Gall. *brique*, Lat. Barb. *brica*. Cuncta abscissa a Lat. *imbrex*, *icis*.

BRIEF, epistola, & quodvis breve scriptum. A Lat. *breve*, id est, breve scriptum, cujus usus jam Sæculo IV. invaluit. VOPISCUS in Aurelio habet *breve*. JULIANUS in Epist. ad commune Judæorum βρεβία. EUSEBIUS in Hist. Eccl. Lib. X. Cap. 6. βρεβίον. HIERONYMUS Epist. 5. *brevia*. CAROLUS M. fœminine posuit *breves* in Capit. an. 793. *De rebus, quæ Hildegardæ Reginæ traditæ fuerunt, volumus, ut fiant descriptæ* BREVES, *& ipsæ Breves ad nos sint adductæ*. Hinc porro Latino-Barbaris *inbreviare* est inscribere & in brevia referre, & *inbreviatus* inscriptus. Prodiit autem in Civitatem Germanicam auctoribus Francis & Alamannis. KERO in Glossis: breve *priafo*. Ubi *breve* ponitur pro libello, in quo totius Monasterii substantia est consignata, ut patet ex Regula S. Bened. Cap. 32. Hinc porro natum verbum *priafan* & *gebriafan* inscribere, in tabulas referre, quo utitur OTFRIDUS Lib. I. Cap. XI. 111.

Thaz uuir sin al giliche
Gibriafte in himilriche.

Ut

Ut simus pariter omnes
Regno cœlorum adscripti.

BRIEL, locus sylvestris. SOMNER. in Dict. Anglosax. *broel* vivarium, hortus cervorum. CANGIUS in Glossario: "*brolium*, *broilum*, „*briulum*, *brogilum*, nemus, silva, saltus, in „quo ferarum venatio exercetur: maxime „vero silva muris aut sepibus cincta, unde „nominis etymon, quod a Græco περιβό-„λιον effictum innuit Luithprandus. Gloss. „Gr. Lat. *conseptum* περιβόλος. S. Hierony-„mus in C. 3. Ezech. περίβολον, *quod nos vi-„varium vel conclusum dicere possumus.*" Hodie *briel* superat apud Suevos, dum reliquis Germanis obsolescit. Gallis prioribus *breuil* idem denotasse, testis MENAGIUS in voce. Hanc Celticam esse scribit, a *bro* ager oriundam. Sed hac etymologia agellum cum luco confundit. Similem errorem committeret, qui *brogilum* derivaret a *bruch*, *broich* locus palustris.

BRIGA, vox Celtica, quæ in nominibus locorum *civitatem* & *pontem* significat. Uterque significatus est origine Germanicus, ille a *burg*, *birg* civitas, unius literæ & valde instabilis transpositione, hic a *brücke* pons. In veteri Hispania multæ fuerunt *Brigæ*, quas inter LACOBRIGA Ptolemæi, quæ hodie vocatur *Burgos*, præ cæteris memorabilis est, quia si nomen novum cum veteri contendas, statim apparet, *Brig* & *Burg* interdum esse synonyma. De significatu pontis postea videbimus in *brücke*.

BRILL, oculi vitrei. HENISCHIUS contrahit e Lat. *perspicillum*. DIECMANNUS e Lat. Barb. *berillus*, quod CANGIUS interpretatur *conspicilium*. Alias *beryllus* est vox & gemma Indica. ISIDORUS Lib. XVI. Orig. Cap. 7. *Berillus in India gignitur*, *gentis suæ lingua nomen habens.* Sed ex hac gemma non fieri conspicilia, recte monet LEIBNITIUS in notis ad MYLIUM. Quæritur ergo, unde Latino-Barbaris sit hic significatus? Responderi potest, quod, cum *beryllus* Indicus sit lapis lucidus, nomen ejus paulatim communicari cœperit aliis corporibus lucidis, & primo quidem *crystallo*, postea *vitro*, tandemque etiam *conspiciliis*, quod ex utraque materia fierent. Et hanc originem confirmare videtur vox Germanica *barill*, *parill*, qualis erat majorum ætate, docente DIECMANNO. BESOLDUS *brill* arcessit a *briller* splendere, micare, quo sensu etiam Itali dicunt *brillare*. Quod sane non est ineptum, etiamsi DIECMANNO ita videatur, qui, ut hypothesi suæ serviat, verbum Italicum & Gallicum deducit a *berillus*, favente quidem Academia Florentina, sed negante MENAGIO, qui illud deflectit a *vibrillare*.

BRIN, thorax. V. *brün*.

BRINGEN, ferre, afferre, offerre, &c. Gothis *briggan*, Anglosax. Franc. & Alam. *bringan*, Belg. *brengen*, Angl. *bring*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *bringan* ferre, afferre, *bringas* dona, sacrificia, holocausta, *brohte* allatus, oblatus. Gloss. Pez. tulerunt *prahtun*. Gloss. Keron. offerre *pringan*, offert *prinkit*, offerat *prinke*, offeratur *si prungan*, proferat *frampringe*, prætulerit *furipringit*. HELVIGIUS derivat a Gr. παρέχειν præbere, per epenthesin literæ N. suffragante JUNIO. Sane si quis hoc verbum cum nostro loquendi usu contendere voluerit, inveniet, Græcos illud eodem pene & latissimo sensu usurpare. Illud vero N. quod usus Græco vocabulo immiscuit, rursus extrudimus in præt. *gebracht*, exceptis Suevis, qui, cum linguæ veteris Alamannicæ sint tenaciores, dicunt *gebrungen*.

BRINGEN, ducere, adducere, producere. Evang. Goth. Marc. IX. 17. *laisari*, *brahta sunu meinana du thus*, magister, duxi filium meum ad te.

BRINK, collis, Dialecto inf. Sax. apud LEIBNIT. in Gloss. Celt. pag. 99. Suecis *brink* est clivus, *brinkar* prærupta, *brinkig* clivosus. *Brink* est diminutiv. a *brynn*, quod Lingua Celtarum collem significat. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *brynn* collis, *bryncyn* cippus, colliculus. Duci hinc potest nomen BRENCORUM, populi in collibus & clivis Alpium Rhæticarum habitantis. STRABO Lib. IV. pag. 142. *Vindelici & Norici exteriores montes tenent cum* BRENCIS *& Genaunis*, μετὰ τῶν Βρέγκων. CASAUBONUS & CELLARIUS rescribunt Βρεύνων, *Breunis*, auctoritate HORATII Lib. IV. Od. 14.

Drusus Genaunos, *implacidum genus*,
Breunosque veloces, *& arces*
Alpibus impositas tremendis
Dejecit acer, *plus vice simplici.*

Sed nihil in lectione mutandum, cum sint duo nomina ejusdem populi, a diversis vocibus formata. *Breuni* Horatii sunt alpini a Celtica voce *breon* montes: *Brenci* Strabonis clivicolæ, a *brink* collis, clivus. Confer dicta in *Brenner*.

BRISACH, Mons Brisiacus in dextra Rheni ripa. Vox Germanica *aquam ruptam* sonat, quod Rhenus ibidem insulis quibusdam rumpitur, & forte montem ipsum, cui oppidum impositum, aliquando cinxit. Prior compositi pars est a verbo Francico *bruzan* rumpere & rumpi, quod vide in *bros* fragilis. Altera aquam & flumen significat. A monte Brisaco totus pagus seu regio circumjacens vocatur BRISGAW. Vide CLUVERIUM Lib. III. Germ. Ant. Cap. 4.

BRISTEN, deficere. V. *bresten*.

BRITSCHE, xylagogium. V. *pritsche*.

BRIVA, pons. V. *bruck*.

BROCK, frustum cujuscunque rei, præcipue vero panis. Gothis *gabruko laibos* sunt fragmentorum reliquiæ, Marc. VIII. 8. Anglosaxonibus *broc* grumus, *bryc* fragmen. Anglis *brocken meats* segmenta ciborum. Belgis *brok* frustum. Cuncta a *brechen* frangere, rumpere. A substantivo rursus fit verbum *brocken* simili significatu. Inde *brot*

brocken Belgis & Germanis panem in frusta frangere, & *einbrocken* intritum facere. Latinos inde habere *embractum*, fatetur MARTINIUS in voce.

BRODEM. V. *bradem*.

BRODIEREN, acu pingere, aurum vel argentum intexere. Cambris *brodio*, Gall. *broder*, Island. *borda*, apud VEREL. in Ind. A *bord* ora, margo, quia limbi vestium solent opere phrygio ornari.

BROS, fragilis. Cambro-Britannis *brau*, Belgis *broos*, Angl. *brittle*. Frangere Anglosaxonibus dicitur *brytan*, Suecis *bryta*, Latinis *brisare* apud MARTINIUM. Francis *bruttan* & *bruzan* idem denotasse, patet ex derivato *brot* frustum, buccella, de quo postea, imo etiam ex sensu allegorico. Solent enim hoc verbi a proprietate ad caducam corporis conditionem traducere. Hinc illis fragilitas & debilitas vocatur *bruzi* & *prodi*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. V. 87. *thes lichames bruzi*, corporis infirmitas. Gloss. Keron. fragilitate *prodii*. NOTKERUS Psal. LXXVII. 39. *daz teta er irhugendo iro brodi, daz sie fleisg sint*, recordatus est quia caro sunt. Proprie recordatus est infirmitatis eorum. Hinc porro homo ex carne genitus appellatur *bruzigman*, quia debilis, imbellis, & multis infirmitatibus obnoxius, apud OTFRIDUM Lib. II. cap. XII. 66. Quibus affine est Gr. βροτὸς homo mortalis, JUNIO observatum in not. ad Will. pag. 105.

BROSAM, mica. Antiquitatem vocis collige ex hac OTFRIDI de catulis rhythmo Lib. III. Cap. X. 75.

Thero brosmono sih fullent,
Thie fon then disgin fallent.
Explentur micis,
Quæ de mensis cadunt.

Quemadmodum fructus Francis dicitur *uuahsmo*, apud interpretem TATIANI Cap. IV. 3. a *wachsen* crescere: ita mica *brosimo*, a *bruzen* frangere vel conterere. *Mo* terminatio Francica est, quam posteritas mutavit in *am*, per anastrophen.

BROSE, mica, *bræslein* parva mica. Italis *briccia* & *bricciola*. Anglosaxonibus *brysan* & *brittan* est conterere, friare, interprete BENSONIO. Gallis *briser* comminuere, idemque Anglis *to bruise*. Et hactenus *brose* est mica friando vel attritu facta. A *brose* rursus fit *bræslen* in micas friare. Gothi micas vocant *drauhsnos* Joh. VI. 12. quasi decidua panis, a *driusan* cadere, quia dum panis secatur aut frangitur, sponte decidunt.

BROT, frustum, fragmentum cujuscunque rei. OTFRIDO buccella (observante Schiltero) diserte vocatur *brot*, Lib. IV. Cap. XII. 74. *themo ih biutu thiz brot*, cui porrexero hanc buccellam. In Evangelio Anglosaxonico fragmenta vocantur *gebrotu*, Luc. IX. 17. item *brytsena*, Joh. VI. 12. quæ vox diligentiam Lexicographorum effugit. In Lexico Runico pag. 216. *isabrot* sunt fragmina glaciei. Et in Lexico HESYCHII βρύτ-τα reliquiæ, quia fragmina solent relinqui. Dicitur & allegorice de infractione legis. Hinc *lagabrot* in Indice VERELII est prævaricatio Legis. Cuncta a *brytan* frangere, quod vide supra in *bros*. Hodie obsolescunt.

BROT, panis. Camb. *bara*, Anglosax. *bread*, Francis *brot*, Alam. *prot*, Præcop. *broe*, Island. *braud*, Angl. *bread*, Belg. *brood*, Suec. *brödh*. Gloss. Keron. panis *protes*. TATIANUS Cap. XV. 3. *in themo einen brote ni libet ther man*, in solo pane non vivit homo. Si consensum vetustissimarum Linguarum sequamur, nihil aliud denotabit quam cibum. Hebræis enim *baruth* est cibus, Græcis βροτὸν quodvis esculentum, βρῶμα cibus, βρώλ-μη panis furfuraceus. Et Hesychio βρώσι-μα sunt esculenta. Cuncta a notione comedendi. Nam edere, manducare Hebræis dicitur *barah*, Græc. βρύχειν, Goth. & Anglosax. *fretan*, Franc. *frezzen*, Belg. *vreten*, Germ. *fressen*. Quæ etiamsi hodie aures nostras offendant, & non nisi de animalibus aut gulonibus dicantur, antiquissimis tamen temporibus nihil aliud quam comedendi actum denotarunt. Hinc *brot* & *fraß* revera sunt eadem, & in nulla re differunt, nisi literarum affinium commutatione. Utrumque recte dicitur de pane, quia panis glandibus successit, primo hominum ante frumenti inventum cibo. Imo etiam *bek*, quod primum & vetustissimum istius doni nomen est, ab ipsis panificii auctoribus, Phrygibus inquam, pani tributum, nihil aliud denotare quam cibum & escam, vel hinc colligere licet, quia *bag* Hebræis cibus, & φάγω Græcis comedo. Ut adeo *brot* ad modulum Phrygiæ vocis tanquam primitivæ formatum videri queat. Cambrica & Tatarica vox vel laborant apocope, vel a Gr. βορὰ cibus sunt desumptæ. Alii tamen malunt a fragilitate denominare, quia primi & vetustissimi panes, præcipue apud Orientales, erant placentæ tenues, ad fracturam magis quam scissuram factæ. In qua sententia versatur STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 147. Secundum hanc etymologiam *brot* idem erit quod *bros* res fragilis, de quo supra. At SCHILTERO *brot* est ipsum fragmentum, & distinguitur a *laib*, sicut frustum ab integro, in Gloss. pag. 136. Secundum hanc etymologiam appellatio partis ad totum erit traducta. Nos nostro etymo insistimus.

BRUCH, fractura, ruptura. Vocabulum Celticum & antiquissimum. Cambris *breg*, Francis *bruch*, Græcis Dial. Æol. βραγή, Gall. *breche*. WILLERAMUS IV. 3. *dine hussolon sint samo der bruch des roten apfeles*, genæ tuæ sunt instar fracturæ mali punici. Convenit Heb. *perek* diruptio, laceratura. Refer ad *brechen* frangere, rumpere, verbum omnibus antiquis usitatum, & Hebræis quoque atque Græcis agnitum. Translatum est antiquitus ad vestes, ad loca, ad mores, imo

imo etiam ad morbos, ut mox videbimus, significatu primævo ubique custodito.

BRUCH, femoralia. Gloss. Keron. femoralia *pruah*. ISIDORUS IX. 4. *rebtunga ist brucha sinero lumblo*, justitia est cingulum lumborum ejus. Idem Armoricis *brag* apud PEZRON. in Ant. Celt. pag. 423. Anglosax. *bræc*, VERELIO in Indice *bracca*, Belg. *broek*, Angl. *breeches*, Gall. *brayes*, Ital. *brache*. Inde Græcis *βράκα*, Latinis *bracca*. DIODORUS SICULUS de populis Galliæ & Germaniæ: *Caligas, ab illis* BRACCAS *nominatas, gestant*. Quas, cum Romani primum in Gallia Narbonense vidissent, inde *Braccatam* denominarunt. Sunt, qui inventum hujus vestimenti Sarmatis tribuant. LUCANUS Lib. I. Pharsal.

Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones Batavique truces.

POMPONIUS MELA de situ orbis: *Sarmatæ totum braccati corpus*. Si quis tamen rem ex nomine æstimet, haud gravatim adsentietur SPERLINGIO, STADENIO, aliisque viris doctis, qui hoc genus vestimenti sic dictum putant a *brechen*, quasi inter femora divisum. Revera autem est, non a *brechen* frangere, ut illi existimant, sed a *brechen* scindere, secare, quod supra produxi. De phallothecis in femoralibus Suevorum & Helvetiorum vide FERRARIUM in *brache*: De *tubrugis* Longobardorum CANGIUM in voce.

BRUCH, locus palustris, ager paludibus interruptus. Belgis *broek*, HESYCHIO *βραγὶς*, Latino-Barbaris *brocia* & *bruscia*. A *brechen* rumpere. Quorsum etiam spectare videtur, quod fracturæ locorum & præcipue montium Latinis vocantur *anfractus*. Terram paludosam Westfaliæ multis ibidem locis nomen *Bruch* conciliasse, constans traditio est. Imo etiam BRUCTERÆ nationis, olim quidem excisæ, postea vero sub BORUCTUARIORUM nomine (quamvis alio loco) renatæ, appellatio a paludibus deduci solet. Confer nomina propria a *wer* vir oriunda.

BRUCH, infractio legis. Anglosaxonibus *bryce* est violatio, & inde *æw-bryce* adulterium, *gryth-bryce* pacis violatio, *borg-bryce* fidejussionis violatio, *full-bryce* plena pacis violatio, *sam-bryce* semiplena violatio. Refer ad *brechen* violare, prævaricari. Hodie non utimur nisi compositis, cujusmodi sunt *ehebruch* adulterium, fœderis conjugalis violatio, *friedens-bruch* pacis publicæ violatio, & alia sine numero.

BRUCHE, mulctæ ex infractionibus legum. Sensus a culpa ad pœnam translatus, & Westfalis præcipue usitatus. Quod non debet insolens videri, cum idem in aliis quoque Dialectis usu veniat. Sic pœna, mulcta Cambris dicitur *fforfed*, Anglis *forfet*, etiamsi proprie sit nomen delicti, ut dixi infra in *Forlegani*. Sic *murdrum*, quod proprie est homicidium, interdum etiam mulctam pro homicidio significat. Apud Hebræos quoque culpæ & pœnæ perpetua permutatio.

BRUCHIG, fragilis. Sed in compositis putris, languens, morbidus, a *brechen*, tabescere.

BRUCK, *brück*, pons. Anglosax. *bricg*, *brigge*, Belg. *brug*, Angl. *bridge*. HELVIGIUS & CASAUBONUS transponunt a Gr. *γέφυρα* pons. SKINNERUS, qui hunc pontem, quo tam dissitæ voces conjunguntur, invenire non potest, origines Germanicas commendat, quales sunt *ober-rück* supra dorsum fluvii, vel *ober-ig* supra aquam. Quamvis *ig*, prout ipse fatetur, non aquam, sed insulam significet. Omnes supponunt, *bruck*, *bricg*, & reliqua, esse nomen *pontis*, cum proprie sint *ponticuli*, & deminutiva a simpliciori *bro*, *bru*, quo totus Septemtrio utitur. VEREL. in Ind. *bro* pons, *broa* pontes sternere, *bryggia* ponticulus per quem e navibus in terram descendimus. Carmen Runicum in Lit. Run. OL. WORMII: *iiskollum bru breida*, glacies pontium latissimus. Quemadmodum igitur a *fon* ignis fit *funk* igniculus, ita a *bru* pons fit *bruk* ponticulus, quia K. est medium faciendi diminutiva. Restat ut ostendam, unde sit illud *bru* vel *bro*. Verisimiliter est Græcæ originis a *πέρα* trans, ultra, supra, vel a *περάω* transeo, trajicio, ut *bram* ponto, de quo supra. Interim *bruk* pro ponte valde antiquum est, quod vel hinc colligere licet, quia *Briga* multa oppidorum nomina terminat apud veteres Hispanos, Gallos, & Britannos, præcipue eorum, quæ ad ripas fluminum sita sunt, cujusmodi sunt in Itinerariis antiquis,

BRIGA ISARÆ, pons Isaræ, hodie *Pont-Oise*.
CATOBRIGA, pons militaris, oppidum Hispaniæ. V. *Cat.*
SAMAROBRIGA, pons Samaræ. Qui fluvius hodie dicitur *Somme*.

Plura consignavit CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. Cap. 7. Nec quenquam morari debet, quod in Exemplaribus sæpe legimus *Briva* pro *Briga*. Nam G. V. W. sunt literæ permutabiles in omnibus Dialectis. Adde, quod Danorum lingua pons nonsolum *broo* sed etiam *brove* dicitur. Fides sit penes CLUVERIUM. Nescio annon GAMBRIVII huc spectent. Nam *gam* priscis virum significat, ut ostendi in *breutigam*. Hinc *Brivigami*, & præpostera compositione *Gambrivii*, sunt pontium stratores, & fortasse sic dicti, quod regio eorum esset palustris, & pontibus abundaret.

BRUDELN, æstuare, fervere. Gr. *βράσσειν*, *βράζειν*. L. est nota frequentativi.

BRUDER, in genere dicitur, cui eadem origo, sive genus spectes, sive solum natale. Sed alia est etymologia generis, alia patriæ & loci communis. Celtica Lingua *bru* est venter, uterus, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Ab hoc primitivo is qui iisdem

dem mecum parentibus natus est, Cambris & Armoricis vocatur *brawd*, Græcis φρητὴρ apud HESYCHIUM, Latinis *frater*, non quasi *fere alter*, ut multi nugantur, etiam NIGIDIUS apud GELLIUM, Persis *berader*, Gothis *brothr* Marc. III. 17. Anglosaxon. *brothor* ibidem, Francis & Alam. *bruoder*, *pruader*, Hibernis (quorum lingua vetustissima) *brathair*, Procop. *bruder*, Belgis *broeder*, & per syncopen *broer*, Angl. *brother*, Suec. *broder*, Island. *brodur*. Gloss. Keron. fratres *priadra*, fratribus *pruadron*, fraterno *pruaderlibbera*. Cuncta a *bru*, per medium derivandi *D.* vel DER, quia fratribus unus uterus, unus sanguis, una natura. Hinc etiam Latinis *uterini* vocantur. In Civitate Dei *fratres* dicuntur, qui ex uno semine spirituali renati sunt, qui unum habent Patrem Deum, unum primogenitum Jesum Christum, unam matrem Ecclesiam, unum cibum sacrum Eucharistiam, unam hæreditatem regnum cœlorum &c. LUCIANUS de morte Peregrini: *Legislator primus ipsis persuasit, alios aliorum omnes esse Fratres.* Loquitur de Christo & Christianis. Hoc sensu *bruder* sæpissime occurrit in Literis Apostolicis & Actis Apostolorum. Etymon JUNII, sed parum probabile, vide in secundo significatu.

BRUDER, popularis. Oritur a Celtica voce *bro* patria. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bro*, *broydd*, patria, regio, *brodorion* indigenæ. Hunc sensum prosequitur JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 100. eumque a popularibus ad fratres translatum esse existimat. Quod nec credibile, nec dictu necessarium est, & fratrem uterinum cum ejusdem regionis homine perperam confundit. Certum est, veteres Germanos omnes gentis suæ homines universe *fratres* appellasse. Testis PLUTARCHUS in Mario pag. 419. *Teutones per Legatos a Mario sibi Fratribusque agrum & oppida poposcerunt, quæ ad sedes suas ponendas essent satis. Percunctante Legatos Mario de Fratribus, Teutones nominarunt.*

BRUDER, civis, incola ejusdem loci. Belgis *poorter*, transposita canina. Hic sensus videtur oriri a Thracica voce βρία civitas. Thracum lingua βρίαν urbem denotasse, testes locupletissimi sunt STRABO in Geographia, & STEPHANUS de urbibus. GRÆVIUS Belgicam vocem deduxit a Sax. *bord* domus. Quod nescio an peritis sit persuasurus. Vide eum in notis ad Gloss. Isid. in voce *bombycinare*.

BRUDER, dicitur etiam de iis, qui, etiamsi fratres non sint, fratres tamen referunt, sive affectu & mutua charitate, sive convictu & consortio. Hinc charissimus quisque sæpe vocatur *bruder*, & Græcis contribulis φράτωρ.

BRUDER, in multis compositis significat socium, seu participem ejus rei cui annectitur. Inde *wall-bruder* socius peregrinationis, *ambts-bruder* collega, *sauf-bruder* combibo, & alia innumera, satis clara.

BRUGEL, fustis. Diminutiv. a Celtico *brig* ramus, quod extat inter voces Antiquo-Britannicas apud BOXHORN. in Lex. Nam ab initio videtur denotasse ramum decerptum vel decisum, a *brechen* frangere, secare, & postea fustem, ab usu cædendi. Ibidem lego *brysgyll* baculus, sceptrum, scipio.

BRUHE, liquor, liquamen, *brühen* aqua ferventi perfundere. Scribe *brüe*, & vide *brey*.

BRUHL. V. *briel*.

BRULLEN, rugire, boare. Vox a sono terribili leonis, aut bovis, aut cœli tonantis facta. Dicitur de tonitru Hiob XXXVII. 4. & de leonibus Esa. V. 29.

BRUMMEN, murmur edere. Gr. βρέμειν, βρομεῖν, Lat. *fremere*, Anglosax. *breman*, *bremman* apud BENSON. Dicitur de ursis Esa. LIX. 11. & indignantibus Jer. XLVIII. 36. Belgæ eodem sensu *brommen*, Sueci *brumma*. Omnes fortasse a sono murmurantium aut frementium.

BRUN, pectus. Vox Celtica, quæ Cambris Celticæ linguæ custodibus effertur *bron*, Succis & Islandis *bringa* diminutive. VEREL. in Ind. *bringa* pectus, thorax. Cum pectus instar monticuli supra costas assurgat, dubium non est, quin appellatio ejus tropica sit, & a colle petita, qui Celtica Lingua vocatur *brynn*. Auctor etymi elegantissimi est BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *brynn* collis, *bron* pectus, mamma, uber, mammilla. Sic Arm. significat etiam collem, ut fœm. a *bryn*, unde & mammam videtur significare ob similitudinem monticuli. Hæc ille. Sed unde sit *bryn* pro colle, non indicat. Manifesto autem est a Græc. πρὼν, πρηὼν, eminentia. Hic est primus vocis significatus, qui postea a colle ad pectus, & a pectore ad tegumenta pectoris translatus est.

BRUN, munimentum pectoris, thorax, lorica. Anglosaxon. *byrn*, Francis *brun* & diminutive *brunia*, Suecis *bringa*, Island. *bryn* & *brynia*, Sorab. *brun*, Lat. Barb. *brunia*, *brynia*. SOMNER. in Dict. AS. *byrn* thorax, *gebrynged byrn* lorica. Gloss. Pez. thorace *prunni*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. I. 29. de signaculo crucis:

Ist uns thaz girusti
Brunia ala festi.

Quæ verba ita sunt reddenda: *Nobis est hoc instrumentum Thorax valde firmus.* Additur ibidem: *Joh helm ubar thaz*, & galea præterea. Quia crux nonsolum in pectore, sed etiam in fronte signari solet. VEREL. in Ind. *brynia* lorica, *bringa brynia* lorica annulis ferreis concatenata, *bryniolaus* non loricatus, sine lorica, *brynjumeistarar* fabri loricarum, *brynia* lorica armare. Proprie est *pectorale*. Quemadmodum enim Latinis *thorax* primo eam corporis partem, quam pectus vocamus, postea vero armaturam, qua pectus cingitur, significat: ita nostris

nostris a *brün* pectus fit *brün* pectorale, e ferro vel corio præparatum. Errorem nostratium, qui *bruniam* galeam cristatam interpretantur, merito notavit LOCCENIUS in Antiq. Suco-Goth. Lib. III. Cap. 2.

BRUN, omnis armatura thoraci vel loricæ similis. VEREL. in Ind. *bryngloa* chirothecæ loricatæ, *brynhosor* fœmoralia & tibialia loricata, *brynkolla* cassis, *brynstukur* manicæ loricarum. In Fragmento de Bello Saracenico Caroli M. vers. 2600. occurrit compositum *helmbrun*, quod SCHILTERUS *speciem mixtam* vocat, revera autem est *galea loricata*.

BRUN, tegmen, *augenbrün* palpebræ, tegumenta oculorum, Hiob III. 9. Extat & Lat. Barb. *bruna* pro tegumento altaris apud STADENIUM in Voc. Bibl. pag. 96. Sensum a tegumentis militaribus ad generalem tegendi notionem pervenisse, ex scala significationum satis manifestum. Quamvis etiam a *πέραν* super, supra, factum esse possit.

BRUN, fons. A *βρύω* scaturire, emanare. Consensum antiquitatis vide in *born*, quod idem.

BRUN, urina. Ejusdem originis, quia urina est humor, qui per varios meatus excernitur instar fontis. Utitur MATHESIUS, & alii boni auctores.

BRUNZ, urina. A Gr. *βρύσων* scaturigo per metathes. & dicitur de humore emanante, quia fonticulo similis. Inde *brunzen* urinam reddere, facere ut emanet. Vulgus cum his vocibus nescio quam spurcitiem conjungit, ut rusticum & incivile sit, iis uti, quamvis in se sint modestæ & verecundæ.

BRUNST, quatenus derivatur a *brennen* uri, ardere, significat quantum potest, & dicitur (1.) de ardore vel æstu. Gloss. Keron. ardor ætatis (lege æstatis) *prunst des sumares*. (2.) de incendio. (3.) de rebus quæ totæ cremantur, ut holocausta & suffitus. Exempla veterum vide in fonte. (4.) de impetu in venerem. Inde *hirschbrunst* catulitio cervorum.

BRUST, cujuscunque sit significatus, oritur a *brechen* rumpi, per medium derivandi ST. ut alia multa similiter facta in Prolegom. Sect. VI. Et hinc adjective *fractum*, substantive *fracturam* & *pectus* significat.

BRUST, fractus, *armbrust* balista, arcus brachio fracto similis.

BRUST, fractura, ruptura. Gloss. Pez. voraginem *erdprust*. Hodie cataracta in multis locis vocatur *wolkenbrust*, quasi ruptura nubium. Et huc etiam spectat compositum antiquum ex Lege Alamannorum & Bajuvariorum *pulebrust* fractura ossis ex verbere, cujus verum sensum contra falsas doctorum interpretationes, restitui in *beule* ictus. A *brust* rursus fit *bresten* rumpi, rupturam pati.

BRUST, pectus. Gothis *brusts* Luc. XVIII. 13. Anglosax. *breost* ibidem, Francis *prust* & *burst*, Belg. *borst*, Angl. *brest*, Suec. *bröst*, *bryst*, Island. *briost*. TATIANUS Cap. CLIX. 2. *mitthiu er lineta obar burst thes heilantes*, cum recubuisset supra pectus Jesu. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. mamillæ *prusti*. Gloss. Pez. pectoralis fascia *prustuob*. Gloss. Boxh. *prustroch* protorax, *prustuueri* propugnacula. JUNIUS detruncat a Gr. *πρόσθιος* anterior, quia pectus est pars corporis anterior, unde vulnera adverso pectore excepta vocantur *πρόσθια τραύματα*. Sed melior & verior origo haud dubie est ea, quam solerti cogitatu invenit ECCARDUS in not. ad Leg. Sal. pag. 49. ubi *brust* derivat a *beirsten*, *bresten* frangi, quia in pectore costæ, acsi fractæ essent, coëunt. Hæc, inquam, meliora sunt, nec tamen omnino idonea. Nam *bersten* revera est a *brust* ruptura, & *brust* nunquam est verbale a *bersten*, sed potius derivativum a *brechen*, sicut ab initio dictum. De veritate hujus etymi nemo dubitare poterit facile, qui noverit, hunc esse linguæ nostræ antiquissimæ genium, ut etiam aliæ corporis partes, quas natura vel incisione vel ruptura aut alio divisionis genere notavit, ab illa nomen accipiant. Ita membrum vocatur *lid* a sectione, poples *ham* ab incisione, manus *kam* a digitis fissis. Vide singula suis locis. Metonymice dicitur de animo, quia in pectore intimos animi motus sentimus.

BRUSTEN, *sich brüsten*, superbire, inflari. Gloss. Pez. dilatatus *pristenter*. Proprie dicitur de mammis turgentibus, vel ostentationis causa inflatis, tropice vero de superbis, quia similes sunt fœminis & puellis, quæ mammas suas ambitiosius inflant. Utitur Luth. Psal. LXXIII. 7.

BRUT, fœtus, fœtura, *brüten* fovere incubando, *ausbrüten* fœtificare, excludere pullos. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *bredan* fovere, *bridde* pullus, *brodige henne* gallina incubans. Gloss. Pez. fovit *prutta*, fovens *pruotanti*. Græcis *πυριᾶν* est fovere, calefacere. Hinc omnium radix videtur esse *πῦρ* ignis, vis ignea, calor naturalis.

BRUTTEN, frangere. V. *bros* fragilis, & *brot* frustum.

BRUTZIG, ferox & ferociter. V. *breit* superbus.

BU, bos, vacca, apud Celtas. A voce naturali *mu*, quam vide.

BU, vox naturalis puerorum potum petentium. V. MARTINIUM in *bua*, & RELANDUM in Dissert. de Americanis pag. 150.

BUB, puer, parvus & magnus. Latinis *pupus* est parvus puer, *pupa* parva puella. Græcis *βούπαις* grandis puer. HELVIGIUS & HENISCHIUS tribuunt Hebræis *abib* puer, & *bob* pusio fuit. Cambris *baban* est pupus & pupa. Hinc colligit SCHILTERUS, *bub* esse vocem Celticam, in Gloss. Teut. pag. 70.

BUB, servus. Causa transferendi fuit, quod servi plerumque e grandioribus pueris legerentur. Inde *stallbub* servus a stabulo, *hundsbub* servus a canibus venaticis. Habent & Latino-Barbari suos *Bubios* & *Bubones*,

nes, id est, lixas, calones, & militum servos, quos hodie *trossbuben* appellamus.

BUB, homo perdite malus, nequam, fur, scortum masculum &c. Causa vituperandi fuit ingenium pravum, petulans, & vafrum servorum. Idem accidit vocabulo *dieb*, quod ante servum quam furem denotavit. Inde *bubenstuck* flagitium, *lotterbub* homo vilis, *bübisch* scelestus, *huren und buben* scortari & pædicare, *bübin* meretrix, *büberei* pæderastia.

BUCH, liber, volumen, codex. Gothis *bok* Luc. IV. 17. Anglosaxon. *boc* ibidem, Franc. & Alam. *buoch*, *puach*, Belg. *boek*, Angl. Suec. Island. *book*, *bok*, Danis *boog*. Gloss. Keron. volumen *puah*, codex *puach*, codice *puacho*. Gloss. Pez. archivo *puach chamaro*, membranis *puohfellun*. TATIANUS Cap. V. 1. *buoh cunnes*, liber generationis. Cum *liber* & *fagus* iisdem pene nominibus apud nos designentur, hinc HELVIGIUS in Orig. Dict. Germ. & post eum WORMIUS in Literatura Runica Cap. 1. existimavit, appellationem librorum a materia quæsitam esse. Quibus adstipulatur SKINNERUS in Etymologico Anglicano: *Omnia fortasse a fago, quia scil. olim faginis corticibus scribebatur apud veteres Germanos, ut apud Græcos tiliaceis.* His conjecturis multa favent impense, (1.) ætas lignea literarum, de qua aliquid dixi in *graben* scribere. (2.) vetustissima eruditorum nomina, a quercubus desumpta, qualia sunt *Druidarum* & *Saronidarum* apud Celtas, de quibus alibi. (3.) quod literas *baculos*, & paginas *folia* vocamus. (4.) quod fagus ante fruges inventas fuerit arbor sacra, & præ cæteris arboribus digna, cui literarum secreta, inventum plane divinum, concrederentur. (5.) quod *liber* proprie sit *cortex*, & postea *codex*, ab antiqua scribendi materia sic appellatus. Et his rationibus fateor me aliquando fuisse inductum, ut sententiæ laudatæ accederem. Nunc autem hæsitare incipio: non quod liber sit res nova in Germania, sed quod nunquam fuerit e ligno vel cortice, & quod illi libri, qui nobis innotuerunt, aliunde appellari potuerint ab antiquis. Nam a *biegen* sinuare, flectere in sinum, naturaliter fit *bog* volumen, quia volumen est res sinuosa. Placuit hæc etymologia inprimis MARTINIO, nec non STIERNHIELMIO in Gloss. Ulph. Goth. pag. 30. ubi verba: "Quin *bog* „derivetur a *biegen* flectere, convolvere, „nullum mihi est dubium. Eadem enim de „causa Libri dicti sunt antiquis *Volumina*, „quod eos convolverent ad similitudinem „cylindri, ut hodieque faciunt Muscovitæ „& Turcæ.„ Tandem & hoc observandum, quod omnis rem litterariam exercens inde nomen acceperit apud Antiquos. Hinc *scriba* Gothis dicitur *bokareis* Matth. VIII. 19. Anglosaxon. *bocere* ibidem, Francis *buochari*. TATIANUS Cap. LI. 1. *gieng tho zuo ein buochari*, accessit tunc unus Scriba.

BUCHE, arbor e genere glandiferarum, cujus nomen mansit apud plures Gentes eodem pene sono. Græcis dicitur φηγὸς, Latinis *fagus*, Anglosax. *boc*, Franc. *puocha*, Angl. *beech*, Sax. inf. *bök*, *bük*, Lex. Run. *bog*, Belg. *beukenboom*, Suec. *hageboketrä*. Gloss. Ælf. in nom. arb. æsculus *boc*, fagus *boc*, faginus *becen*. Gloss. Pez. fagus *puocha*. SERVIUS in 1. Ecl. *Quod sub fago dicitur jacere, allegoria est honestissima, quasi sub arbore glandifera, quæ fuit victus causa. Antea enim homines glandibus vescebantur; unde etiam fagus dicta est ἀπὸ τῦ φαγεῖν, quod est comedere.* HELVIGIUS in Orig. Dict. Germ. „*Buch*, *buchbaum*, Sax. *boke*, παρὰ τὸ φήγειν, „φαγεῖν, id est, comedere: eo quod olim „ante frugum inventionem, rudes artis mo„litoriæ pistoriæve homines, Quercuum „(de quarum genere & Fagus, & ab *esca* „præbenda item nomen sortita *Esculus*) „fructu ac glandibus victitarent. MARTINIUS in Lex. Philol. Nullum opinor se„culum fuit tam rude, quo frumenti usus „non esset cognitus: etsi in cibum ea quo„que verterent, quæ sine magno labo„re & paratura essent obvia: unde a φαγεῖν „merito φηγὸς dici potuit.„

BUCHE, arbor e genere acerum, alias *hagenbuche*. Gloss. Pez. carpinus *haganpuocha*. Alia hic etymologia opus esse video. Nam carpinus non est arbor glandifera, nec durus aut fragilis, sicut fagus, sed flexilis & tractabilis, & jugis jumentorum comparandis idoneus, teste VITRUVIO Lib. II. Cap. 9. Ducam ergo a *bügen* flectere.

BUCHEN, lavare, macerare lixivio. V. *beuchen*.

BUCHHOLZ, nomen multorum locorum in Germania, præcipue villarum. Appellative significare potest sylvam quercubus & carpinis abundantem, vel sylvam & hortum cervorum. Posterior sensus nascitur a *bock* cervus.

BUCHS. V. *büx*.

BUCHSTAB, litera. Gloss. Keron. litteras *piahstaba*. Gloss. Lips. *buokestaf* littera. Gloss. Pez. characteres *puohstapa*. Idem Anglosaxonibus *boc-staf*. Proprie est baculus librarius, & dicitur de litera, quia primæ Germanorum literæ baculis similes erant. Vide quæ de origine literarum ex baculo recto exposui in *stab* litera. Majores nostri ante Odinum videntur literas & literarum studia plane ignorasse: nec id mirum, cum Martem unice colerent Deorum omnium stolidissimum. Hoc elogio Martem ornavit ERASMUS Epist. 413. ad *Huttenum*, militem perdoctum.

BUCHT, curvatura littoris, littus maris sinuosum, *wendische bucht* sinus Venedicus. VEREL. in Ind. *bogt* curvamen, curvatura. Refer ad *bügen* curvare, flectere in sinum, & confer *bug* sinus.

BUCKEL, gibbus, & quicquid gibbo simile. Proprie est colliculus, utpote diminutivum a *backe* collis, quod est a *bügen* curvare, convexum facere. Dicitur autem per meta-

metaphoram de gibbo, quia gibbus est monticulus in dorso, nec de gibbo tantum, sed etiam de aliis rebus, quæ in similitudinem colliculi vel gibbi insurgunt. Inde Cambris *buccl* pustula, tuberculum in cute: Anglis *buckle* fibula, quia gibbosa: Germanis *buckel, pockel* bulla, *buckel im schild* umbo, pars clypei eminentior: Latino-Barbaris *buccula*, eodem sensu, apud CANGIUM in Glossario. Postea a parte formari cœpit appellatio totius. Hinc clypeus Francis dicitur *buccelere*, Belgis *beukelaar*, Anglis *buckler*, Gallis *bouclier*, Islandis *buklari*, Cambris *buccled*. Glossa antiquo-Theotisca apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 123. *bukelere* pelta, parma. VEREL. in Ind. *buklari* scutum ligneum ferro munitum. JUNIUS has voces componit ex *bocken-leer* corium hirci, quod hujus potissimum animantis corio parmas olim inducerent. Quomodo etiam Latinis *scutum* a σκύτος, h. e. a corio dicitur. Sed longe verosimilius est, nomen clypeo a parte gibbosa quæsitum esse, quomodo etiam Latinis *umbo* ante extumidum & prominens quid, quam clypeum denotavit, sicut pluribus ostendit SCALIGER in Varron. Hinc porro *buccularius* proprie est faber scutorum, non faber galearum, ut doctores vulgo interpretantur. VEREL. in Ind. *buklara* fabri clypeorum.

BUCKEL, dorsum. Aliud diminutivum, a *bach* tergum, quod vide.

BUCKEN, *sich bücken* curvari, *gebückt* curvatus, inclinatus, *bückling* inclinatio corporis. HELVIGIUS transponit e Græc. *κύπτειν, κυπτᾶν*, pronum esse. Quamvis etiam domi nasci potuit a *bach, back* tergum. Nam *bücken* proprie est caput humerosque ita demittere, ut tergum appareat. Vel, si mavis, a *bügen* subtus flectere.

BUCKLING, halec passa, vel fumo torrefacta. Plerisque placet origo vocis a fœtore hircino. CASAUBONUS tamen a *πηγός*, h. e. ab atro colore derivat. MARTINIUS mallet a *backen* in fumo coquere.

BUDE, domus, mansio, habitatio, & quicquid habitationi simile, ut diversorium, taberna &c. Vox antiquissima, quæ Hebræis effertur *bet*, Cambris *bod*, Sorab. *buda*, Polon. *bauda*, Latino-Barb. *boda* apud CANGIUM. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bod* mansio, habitatio, *bwth* tugurium. FRENZEL. in Orig. Sorab. pag. 427. *buda, bauda* in genere mansio, sedes, locus, hospitium, in specie taberna, tugurium mercatorum & taberna meritoria, popina, diversorium, stabulum. Vox Celtica & Slavonica videtur e Germanico semine orta, vel a *beiten* manere, vel a *byan, buan* ædificare. BUDAM Hungariæ, & alia locorum, quibus a tabernis initium fuit, nomina, inde deducit FRENZELIUS. A *bude* porro existit diminutiv. *budel* mansiuncula, domuncula, quod hodie effertur *büttel* in nominibus locorum WOLFENBÜTTEL & EISENBÜTTEL, quæ certe nihil aliud significant quam *Guelfonis* & *Isonis mansionem*, ut recte docet ECCARDUS in Hist. Stud. Etymol. pag. 318.

BUDELHUND, canis villosus. Sicut Latinis *villus* a *μαλλὸς*, ita nostris *budel* a *μαλλωτὸς* villosus. Literæ labiales solent permutari in omnibus linguis. Aliis est canis aquaticus. Hic sensus rectius ducitur a Phrygio *βέδυ* aqua, cujus usus Græcis Poëtis familiaris est, & aliquando etiam majoribus nostris fuit, quia inde habemus *baden* aqua abluere.

BUEL, *bühel*, collis, tumulus, monticulus. NOTKERUS Psal. CXLVIII. 9. *perga unde buola*, montes & colles. OTFRIDUS Lib. IV. cap. XXVI. 89.

Ioh bittet ouh thie buhila
Thaz sie iuih theken obana.
Vertit SCHILTERUS:
Et rogabitis etiam colles,
Ut vos tegant desuper.

Diminutiv. a *backe* collis. Nam K. & H. sunt literæ convertibiles. Oppidum DINCKELSBÜHL nomine suo *zeapolim*, vel *zeacollem* indicat. Cum voce Notkeriana consentit Gr. λόφος per anastrophen.

BUFFEL, bos sylvestris. Celtica lingua *bu* est bos, & *al, el*, alius, alienus, peregrinus. Totum compositum Armoricis dicitur *bual*, apud PEZRON. in Antiq. Celt. pag. 335. hoc est, bos extraneus. Græci videntur inde formasse *βούβαλος*, Latini *bubalus*, nos ab illis *büffel*. PLINIUS scribit Lib. VIII. Cap. 15. *Uris & Bisontibus Germaniæ imperitum vulgus Bubalorum nomen imposuisse.* Nescio, cur vulgo indignetur. Nam Uri omnium judicio sunt boves feri, & si quos Africa gignit *Bubalos* cervi similitudine, illi potius imperite vocantur *Bubali*.

BUFFEN. V. *puffen*.

BUG, armus. Gloss. Boxh. *puac* armus. VEREL. in Ind. *bog* armus, *bog-limar* brachia & tibiæ. Refer ad *bügen* flectere, quia armus est commissura, cujus juncturæ facillime flectuntur. Inde *vorder-bug* & *hinder-bug* armus anterior & posterior animalis.

BUG, curvatura, circulus. A *bügen* curvare, flectere in circulum. Dicitur antiquitus nonsolum de circulo, sed etiam de aliis rebus quæ flexum circuli imitantur, cujusmodi sunt (1.) coronæ, annuli, armillæ &c. SOMNER. in Dict. Anglosax. *beh, beah, beage* corona, sertum, armilla, monile, *wuldorbeag* corona, laurea, *scanc-beagas* periscelides. Gloss. Pez. armilla *armpouch*. VEREL. in Ind. *baugr* annulus, armilla. Inde Gallis remansit *bague* pro annulo, quod MENAGIUS male ducit a Lat. *bacca*, gemmam & circulum confundens. (2.) scuta, umbones, arcus. Inde Anglosaxonibus *beah* clypeus, *rand-beah* umbo: Cambris *bwa* arcus, *boglyn* umbo. Vide plura in *bogen*, & confer *buckel* gibbus.

BUG, sinus. Gloss. Pez. sinu *piugin*. Idem Anglosaxonibus *byge*, Anglis *bay*. Cuncta ex

ex eodem cum præcedenti fonte, quia sinus est curvatura littoris. Hodie dicimus *bucht*. Quod differt a *bug*, ut derivativum a verbali.

BUGEL, diminutiv. a *bug*, quatenus curvaturam & circulum significat. Inde *steig-bügel* circuli ferrei quibus equus adscenditur.

BUGEN, *beugen*, *biegen*, flectere. Anglosax. *bigan*, *bygan*, *bugan*, Franc. & Alam. *biegen*, *piugen*, Belg. *buigen*, Island. *beygia*, Suec. *böya*, Angl. *bow*. Evang. Anglosax. Matth. XXVII. 29. *and bygdon hyra cneow beforan hym*, & flectebant genua sua coram eo. Inde *gebogen* flexus, in omnibus veterum Dialectis. Si HELVIGIO credimus, erit origine Hebræum, a *capha* recurvavit, transpos. syllabis. Dicitur autem sensu latissimo, nonsolum de iis rebus, quæ juncturas habent, ut cervix & genua, sed etiam de aliis, quæ partes habent obsequentes, & flectenti non resistunt, ut palmites, surculi, laminæ &c. Allegorice utimur tam bono quam malo sensu. Sic animum ad meliora, jus ad deteriora flecti dicimus. Et huc etiam spectat ex Indice VERELII: *baugeidur* juramentum a vero declinans.

BUGEN, *beugen*, *biegen*, curvare, flectere in circulum vel curvitatem. Anglosaxonibus & reliquis ut supra. Gloss. Keron. incurvatus *keproganer*. Lege *kepoganer*. Gloss. Boxh. *unkipoganlihhan* inflexibilem. VEREL. in Ind. *beygia* curvare, inflectere, *biugur* incurvus, *bogt* curvamen, curvatura, *bugr* curvatura.

BUGEN, *beugen*, *biegen*, sinuare, arcuare, flectere in concavum vel convexum. Cambri inde habent *bogail* umbilicus: Germani *bauch* venter, *biegeln* arcuare lintea, & hinc porro *biegeleisen* ferrum lævigatorium.

BUGEN, *beugen*, *biegen*, hamare, flectere in angulum. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *bachu* hamare, *bach* hamus, uncus, harpax, harpago, *bachiat* curvitas. Inde Anglosaxonibus *byge* angulus, *bygas* anchones, *anes wealles byge* muri anchones.

BUGEN, *beugen*, *biegen*, torquere, rotare, in se ipsum flectere. Gloss. Pez. torques *balspauch*. Latinis quoque torques a torquendo dicitur.

BUGEN, *beugen*, *biegen*, subtus flectere. Allegorice subigere, domare, subjugare, quia domiti similes sunt jumentis, quorum colla sub jugum curvantur. Inde *unbeugsam* contumax, refractarius, qui flecti & domari nequit.

BUHEL, *bül*, collis. V. *büel*.

BULBE, bulbus, βολβὸς, allium sylvestre. Omnia a rotunditate. Cognationem vide in *bolen* vertere.

BULE, amicus & amica. Utitur Luth. Esa. LXII. 4. & originem nominis hanc tradit Tom. IV. Lat. Jen. *Vocabulum Baal non maritum, sed amasium significat. Nec dubium est, quin factum sit inde Germanicum bul & bulen.* Fuit aliquando tempus, cum Principes hoc nomine se mutuo salutarent, quod ex Chronico SPANGENBERGII & HAMELMANNI ostendit STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 149. cujus fide etiam verba LUTHERI citavi.

BULEN, procari, amorem ambire, *buler* procus. Nescio an alia origine opus sit quam Græca a φιλεῖν amare, cui consentit *lieben* trajectis literis. HELVIGIUS tamen Hebræis tribuit *baal* amore flagravit potiundi, & hinc ipsum φιλέω deducit. Apud Septentrionales vituperatur. VEREL. in Ind. *gilia*, *frija*, *beela* amoribus irretire. Similiter & Suecis *bola* est scortari, *bolare* scortator, *bolery* stuprum, fornicatio. Inde Luthero *bulerin* pravo significatu Sir. IX. 3.

BULGE, bulga. V. *balg* saccus.

BULL, *boll*, bos, taurus, præcipue communis & initor gregis. Angl. *bull*, Camb. *bwla*. An a *bulen* procari, scortari? Ita videtur sentire STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 150. Sed neutrum convenit tauro. Malim cum STILERO referre ad *bellen* mugire, boare. Apud Batavos transfertur ad vagæ libidinis homines, qui vel scorta alunt, vel ab illis aluntur. Inde *poll* scortator, concubinus, cui simile Græc. παλλακὸς amasius.

BULLE, diploma sigillo munitum, præcipue Cæsaris & Pontificis. Nomen habet a sigillo, quod Scriptoribus medii ævi vocatur *bulla*. Jus prov. Alam. Cap. CLIII. 1. *des Babestz insigel heizzet bulla*, Papæ sigillum appellatur bulla. Haud dubie ab orbiculari figura. Nam quæcunque talem habent figuram, aut eam imitantur, vocari solent *boll* in quam plurimis Dialectis, ut demonstravi in *bolen* volvere, vertere. De bullis sive sigillis aureis, argenteis, plumbeis, cereis, pluribus agunt SPELMANNUS & CANGIUS.

BULLE, vas potorium, poculum, cyathus &c. Anglosax. & Lat. Barb. *bolla*, Island. *bolli*, Angl. *bowle*. VEREL. in Ind. *bolli* poculum, patera rotunda, *bolla-horn* cornu potatorium. Idem in Herraudi Saga: *bolla* vas rotundum & capax in modum bullæ aquæ innatantis factum. Videtur ergo deducere a Lat. *bulla*, quatenus est pustula aquæ. Sed minus exacte. Nam vera dictionis causa est, quod *boll* primo dicitur de sphæra, postea de omni eo quod sphæricum, inprimis de capite & ventre, & ob similitudinem ventris de omni vase rotundo & ventroso, tam potatorio quam mensurario. Nec aliunde Græcis πυελὶς scyphus, & Latinis *ampulla*. Vide quæ paulo ante de sigillis monui.

BUMEDE, munusculum pro licentia nubendi oblatum vel offerendum. Vocem ex Lege quadam Lotharii Imp. anno 1035. promulgata sistit clar. ESTOR in Comment. de Minist. pag. 130. Quamvis difficile sit, de vocibus semel tantum occurrentibus, & a recentiori ævo fictis (quæ ingenia magis torquere solent quam remotissimæ antiquitatis cimelia) sententiam dicere, conabor tamen ex partium consideratione totius compositi sensum ostendere. Componitur autem, ni fallor, ex *bu* domus, familia, & *med* munu-

scu-

sculum. Illud locutu Islandicum, hoc Anglosaxonicum est. VEREL. in Ind. *bu*, *bo* domicilium, familia, *bu-kot* tugurium, pauperculorum domicilium, *bu-laus* qui domum & familiam non habet, *bu-madr* œconomus, *bua*, *bo* habitare. SOMNER. in Dict. AS. *med*, *mede* merces, præmium, stipendium, *med-feob* munus, donum, *med-sceatt* idem. Huc facit, quod inscio & invito Domino uxores ducere, servis permissum non erat. Id quod CANGIUS in voce *maritagium* pluribus demonstrat. Hinc auguror, *bumede* illud munusculum denotasse, quod servi vel ancillæ Dominis suis pro impetranda matrimonii facultate offerebant.

BUND, tegmen capitis, *türckischer bund* tegmen capitis turcicum. Proprie est fascia, a *binden* ligare. Anglos & Gallos inde habere *bonnet*, existimant SKINNERUS in Etymologico, & SCHILTERUS in Glossario.

BUND, fœdus. Novum & allegoricum, legitime tamen factum a *binden* ligare, obligare, quia fœdera sunt promissa, quibus paciscentes tanquam vinculis se mutuo obstringunt. Alii effingunt a Gr. *σπονδὴ* confœderatio, vel a Lat. *spondeo*, abjecto sibilo.

BUNDEL, *büntel*, sarcinula. Ejusdem affinitatis. V. *bindel*.

BUNDSCHUH, calo, vel potius solea lignea, ab amentis, quibus pedi alligatur, sic dicta. Nam *bond* Dial. Anglosaxonica, & hodie *bound* Anglica, est ligatus. Rusticos anno 1502. tumultuantes ab hoc vilissimo calceamenti genere, tanquam miseriæ suæ teste, globum suum nominasse *den bundschuh*, existimat Cl. KEYSLERUS in Antiq. Sept. pag. 171.

BUNE, laquear, lacunar, locus editus & tabulatus, *schau-büne* theatrum. Vox origine Sorabica, a *bjnu*, *sbjnu* extollere, levare in altum, quod sistit FRENZELIUS in Orig. Sorab. pag. 996.

BUNGE, tympanum. Extat in Carmine, quod *de Tympano nuptiali* composuit ROSTIUS Poëta Saxoniæ inferioris haud illepidus, ubi inter alia sic ludit:

De Bunge thom ersten geit: bum bibe bum,
Men trummelt un tummelt sick rund, bund
herum &c.

Tunditur autem fustibus. Et hinc illi nomen a pulsando quæsitum. Verba hunc sensum generantia vide in *bengel* fustis, & confer dicta in *herpaucke*. SUIDAS habet *βάκλα, τύμπανα*, quod proxime abest a *bunge*.

BUNT, *bund*, varius, variegatus, versicolor. Dicitur præcipue de coloribus pratorum, postea etiam vestium, aliarumque rerum. Vide ergo annon idem sit, ac *floreus* vel *floridus*, ab *ἄνθος* flos, vel *ἀνθεῖν* florere, coloribus variegari, per digamma Æolicum?

BUNTEL. V. *bindel*.

BURD, onus, pondus, sarcina. Vox antiquissima, quæ Persis effertur *bar* apud CLODIUM in Lexico Turcico, Græcis *φόρτος* & *βρῖθος*, Anglosax. *byrthen*, Francis & Alam. *purdi*, Angl. *burthen*, Island. *byrd*, Gallis *fardeau*, Cambris *bwrn* apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Gloss. Keron. onus *purdi*. Gloss. Pez. pondus *purdi*. VEREL. in Ind. *byrda* onus quantum quis portare valet, *axlbyrd* onus quantum humeris portari potest. Dicitur etiam de gravidis, quæ pignus mariti in utero portant. Inde *byrd* onus ventris vel fœtus, apud VEREL. ibidem. Cuncta à *bæren* ferre, portare, quamvis non eodem nascendi modo.

BURDEN, quatenus derivatur à subst. *bürd*, significat quantum potest, (1.) portare onus. BENSON. in Voc. Anglosax. *byrdian* sustinere. Hinc *burdones* Ulpiani sunt muli oneri ferendo nati. (2.) onerare, imponere onus. Inde *aufbürden* gravare.

BURG, vas, sponsor, fidejussor. Gloss. Pez. fidejussor *purigo*. BENSON. in Voc. AS. *borh* fidejussor, *borh-bryce* fidejussionis violatio, *wær-borh* fidejussor ad capitis æstimationem persolvendam. Refer ad *bergen* cavere. A *bürg* rursus fit *bürgen* fidejubere, & inde composita *verbürgen*, *ausbürgen*, noti significatus. Cambris *bargen* est sponsio, haud dubie a *bürgen*.

BURG, quatenus derivatur a *bergen* defendere, munire, significat quantum potest, *munitionem*, *locum munitum*, & synecdochice *locum habitandi communem & utcunque munitum*, oppidum, vicum, arcem, castellum &c.

BURG, munitio, *wagenburg* carrago, munitio ex curribus consertis. CÆSAR de acie Ariovisti: *Omnem aciem suam rhedis & carris circumdederunt.* Et de Helvetiis: *pro vallo carros objecerant.* Plura dabit CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. Cap. 50.

BURG, locus habitandi munitus. Loca autem munita censentur, primo ea, quibus silvæ, flumina & paludes munimentorum vices præstant. Talia erant habitacula Anglorum, Varinorum, aliorumque, de quibus TACITUS: *fluminibus aut silvis muniuntur*, Cap. 40. de M. G. Secundo ea, quæ fossis, aggeribus, aut sepimentis cinguntur. Qualia permulta fuisse in veteri Germania, credibile est. Quamvis enim *nullas Germanorum populis urbes habitari*, a TACITO proditum sit Cap. 16. multa tamen suadent, hunc Taciti locum de urbibus muro cinctis intelligendum esse. Nam cætera locorum munimenta Germanis haud ignota aut inusitata fuisse, aliunde constat. CÆSAR *oppida Suevorum* passim commemorat. Et Ubiis auctor atque monitor est, *ut se suaque omnia in oppida recipiant.* Quod concipi non potest, nisi fuerint in ipso loco aliqua contra latrones aut incursus hostiles præsidia. Post Cæsarem PTOLEMÆUS in Germaniæ Magnæ Tabula XC. amplius oppida retulit, situ cujusque mathematica diligentia definito, in quibus aliqua sunt, quorum nomina in *Burg* desinunt, ut TEUTOBURGIUM, ASCIBURGIUM, LACIBURGIUM, VISBURGIUM.

GIUM. Plerique interpretes per *Burgia* hic simplices vicos & domorum collectiones intelligunt, quasi terram fodere, & aggerem securitatis gratia excitare, a consuetudine Germanorum istius temporis abhorreat, quod sane falsissimum. Nam de Angrivariis memoriæ proditum est apud TACITUM Annal. II. Cap. 19. *Latus unum* (silvæ aut paludis) *lato aggere extulerant, quo a Cheruscis dirimerentur.* Quanto facilius & expeditius fuit, latera unius pauperculi oppidi, quam integræ silvæ aut paludis, aggere cingere? Denique etiam loca muris cincta, ut sunt arces & castra, eodem nomine, quamvis serius, appellari cœperunt. Hoc unum & novissimum muniendi genus est, quod Germana ferre libertas non poterat. Tencteri in Oratione ad Agrippinenses muros civitatis *munimenta servitii* vocant, atque ut detrahantur postulant, apud TACITUM Hist. IV. Cap. 64. Hinc nulli unquam muri oppidani apud veteres Germanos inventi, etiamsi arma a Romanis ad Albim usque & ultra sint prolata.

BURG, urbs, civitas. Evang. Goth. Matth. XXVII. 53. *inngaggandans in tho weihon baurg*, introëuntes in sanctam civitatem. TATIANUS Cap. XXV. 1. *ni mah burg uuerdan giborgun ubar berg gisezzita*, non potest civitas abscondi supra montem posita. SOMNER. in Dict. AS. *burg* urbs, civitas, *burgbrice* urbis violatio, *burh-ealdor* urbis vel oppidi præfectus, *burh-riht* jus civile, *burhscipe* territorium, *burh-waru* cives, municipes, oppidani &c. VERELIUS in Ind. *borg* civitas, oppidum, *hofudborg* metropolis, *borgarmenn* cives urbani &c. Inde Latino-Barbaris *burgus*, Gallis *bourg*, Italis *burgo*. Vocem Celticam vide in *briga*.

BURG, arx, castrum, castellum. Glossa antiqua apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 84. *burch* castrum, castellum turritum & munitum. VEGETIUS de re milit. Lib. IV. Cap. 10. *Castellum parvulum, quem Burgum vocant.* Inde DISPARGUM Deusonis castrum. Vox Græca πύργος turris, non est mater, sed soror originis, ut patet ex radice *bergen*, qua melior nulla excogitari potest. Qui secus statuunt, coguntur adserere, hunc esse primum vocis significatum, ab arcibus limitaneis & parte earum potissima ad urbes significandas translatum, & omnes Germaniæ Antiquæ *Burgos* ex castellis Romanorum ortos esse. Id quod falsissimum, & vel ex nominibus locorum a PTOLEMÆO recensitis refellitur.

BURG, curia, palatium. Extat apud SOMNER. loc. cit.

BURG, sepulcrum. V. *bergen* sepelire.

BURGDIENST, servitium in Burgo præstandum.

BURGER, civis, oppidanus. Camb. *bwrgaiv*, Gall. *bourgeois*, Lat. Barb. *burgensis*. Reliqui utuntur compositis, de quibus antea. Gothicam vocem vide in *bauer* civis.

BURGFRIED, immunitas loci, urbis, arcis, palatii, item pax jurato data de mutua securitate.

BURGGRAF, comes castello & circumjacentibus agris præpositus, Lat. Barb. *Burggravius*.

BURGHUDE, custodia castelli. Refer ad *hüten* custodire.

BURGMANN, homo castello infeodatus & militiæ adscriptus.

BURGSTALL, rudera destructorum castrorum apud Alamannos, interprete GOLDASTO Tom. I. Rer. Alam. pag. 110. V. *teilen* vastare.

BURGWART, custos castelli, Comes castrensis, item præfectura Burgensis, munitio loci &c. Tot enim habet significatus, quot a radice *warten* admitti possunt.

BURSCH, socius, studiorum & cujuscunque disciplinæ. Sapit originem Bohemicam, & Academiæ Lipsiensi, Coloniæ (ut Annales docent) Pragensi, coævam. Nam *towarsch* Sorabis dicitur socius, sodalis, contubernalis, *towarschka* socia, *towarschu* societatem vel consuetudinem cum aliquo habere, teste FRENZELIO in Orig. Sorab. pag. 807. Voces alienas capite truncari, & W. in B. mutari, quid magis obvium? Si tamen ostendi possit, vocem ante jacta Universitatis hujus fundamenta, Germanis usitatam fuisse, de origine ejus aliter statuendum est. Nam *boursier* & *bursarius* Gallis & Latino-Barbaris dicitur is, cui ex *bursa* vel arca publica stipendium præbetur. Hoc vulgus nostrum potuit mutare in *bursch*, & primo accipere pro stipendiario, postea pro omni Academico.

BURSEN, *bürschen*, venari. V. *birsen*.

BURSTE, verriculum setaceum. V. *borst* seta.

BURT, quatenus est a *bæren* parere, significat partum. Inde *afterbürde* secundæ. In quo composito *bürde* non significat onus ventris, alias in compositione esset superfœtatio; sed partum, quia secundæ sunt id quod post partum editur, & hinc alias vocantur *aftergeburt*.

BURT, quatenus est a *bæren* gignere, procreare, significat nativitatem, generationem, & genus paternum maternumque. Anglosaxonibus *byrd* est nativitas apud SOMNERUM, Islandis *byrd* nativitas & genus apud VERELIUM. Hodie dicimus *geburt*; Sed a simplici derivamus *bürtig* nativus, & hinc porro construimus *ebenbürtig* par genere & dignitate nativa, *vollbürtig* legitime natus ex utroque parente, *wanbürtig* spurius, illegitime natus, vitio nascendi laborans.

BURT, locus nascendi, solum natale, patria. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bro*, *broydd* patria, regio, *bwrdais* municeps, civis, burgensis. A *bæren* ut antecedens. Gothi & Franci utuntur composito *geburt*, quod vide.

BURTIG, oriundus. A *burt* patria. Saxones inferiores solent dicere *bortig*. Hoc LINDEN-

BRO-

BROGIUS in Glossario deduxit a *bord* domus; idque mirifice placuit GRÆVIO in notis ad Glossas ISIDORI in voce *bombycinare*. At quando de solo natali quæstio est, tunc certe non quærimus, qua domo, sed qua civitate vel regione aliquis oriundus sit.

BURTZEL, cauda, *bürtzeln* caudam præcidere. Proprie est pars extrema animalis, ovis, anseris, anatis, a *bord* extremitas, per medium derivandi *sel*. Aliud est *bürtzel* in genere herbarum. Id enim manifesto depravatum est e Lat. *portulaca*.

BURTZELN, *bortzeln*, cadere ex æquilibrio, decidere in latus. Rursus a *bord* margo, extremitas, per diminutiv. *bordsel*, quod vetustate evanuit. Belgæ eodem pene sensu dicunt *buitelen*, *ombuitelen*, quod est quasi e circulo cadere, a *buiten* extra.

BUSCH, fascis, *büschel* fasciculus, *federbusch* crista. MARTINIO judice a Lat. *fascis*.

BUSCH, frutex, *dornbusch* dumus, *rosenbusch* rosarium. HELVIGIUS duxit a Lat. *arbustum*, mox ab Heb. *bosch* crevit.

BUSCH, sylva, nemus, lucus. Belg. *bosch*, Gall. *bois* & *boscage*, Ital. *bosco*, Lat. Barb. *boscus* apud CANGIUM. A βόσκειν pascere, quod ibi pecudes pascantur, ut *nemus* a νέμω pasco. Ita sentiunt viri doctissimi, JUNIUS in Observatis ad Will. pag. 180. FERRARIUS in explicatione vocis Italicæ, & novissime REIZIUS in vocibus Græco-Belgicis.

BUSEM, *busen*, sinus, gremium. NOTKER. Psal. LXXIII. 11. *floz dina hant in dinen buosem*, mitte manum tuam in sinum tuum. Anglosaxones eodem sensu dicunt *bosm* & *fæthm*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *bosm*, *bosme*, sinus, *segel-bosmas* velorum sinus, *swegl-bosmas* cœli vel ætheris sinus, *fæthm* sinus, gremium, *fæthmian* utraque manu extensa complecti, *fæthmend* sinuosus. Huc usque Somnerus. Qui aures habent mutationibus literarum adsuetas, facile intelligent, *bosm* oriri potuisse ex *fæthm*, & hoc a *fassen*, *fatten*, capere, amplecti, complecti. Nam per sinum & gremium omnes intelligunt spatium femorum aut ulnarum complexu factum ad recipiendum aliquid. Hinc nonsolum de corpore humano, sed etiam de aliis rebus dicitur, quæ ad modum sinus vel gremii curvantur, ut teneant vel recipiant aliquid, de vestimentis, de velis, imo etiam de littore. Et inde *seebusen* sinus maris, receptaculum aquarum, in quo mare a littore tanquam a brachiis concluditur, Islandice *botnar* apud VEREL. in Ind. Græcis βῆσσα est convallis, forte aliqua cum reliquis affinitate. Vocem Gothicam vide in *barm*.

BUSEN, fremere. Gloss. Lipf. *bizzedon* fremuerunt, *biza* turbo. Turbo autem est ventus vehemens. Hinc *bizan* videtur formatum a Græc. φυσᾶν flare, translatumque usu barbaro ad flatum impetuosum, & a flatu impetuoso ad fremitum, quod is se maxime prodat sollicatu narium. Dicitur (1.) de feris. Inde *Bison* bubalus, bos ferus Germaniæ apud PLINIUM Lib. VIII. Cap. 15. Nostri addunt in fine D. vel T. tanquam notam participii. Gloss. Boxh. *uuisunt* bubulum. Gloss. Pez. bubalorum *uuisanto*. VEREL. in Ind. *visundur* bison, urus. B. & W. sunt literæ convertibiles, & neminem debent morari. Sive *bisunt* dixeris, sive *wisunt*, perinde est. Semper enim bovem dicis frementem, prætereaque nihil. (2.) de animalibus domesticis, quæ æstu quodam agitantur. Hinc in quibusdam locis dicere solent *die kuh büset*, quando vacca ceu asilo puncta impetuose cursitat, teste MARTINIO in voce *boreas*.

BUSEN, stridere. Anglosax. *bitan* apud SOMNER. Græc. βύζειν. Hinc quidam scarabæus Flandris vocatur *bies-bont*, a strepitu alarum. Vocem attulit PONTANUS Libro quarto Originum Francicarum.

BUSS, osculum, *bussen* osculari. Haud dubie a *basium* & *basiare*.

BUSSE, emendatio, refectio, & instauratio cujuscunque rei. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *bot*, *bote* reparatio, restauratio, instauratio, *bricg-bote* pontis instauratio, *burhbote* urbium, castrorum, & oppidorum instauratio, *cyric-bote* Ecclesiæ instauratio. Refer ad *büssen* emendare. Allegorice dicitur de pœnitentia, quia pœnitentia est vitæ prioris emendatio. Hoc sensu Anglosaxones dicunt *dædbote*, quod est quasi facti reparatio, Franci & Alam. simpliciter *buaza*, *puazza*. Versio Anglosaxonica Marc. I. 15. *doth dædbote and gelyfath tham godspelle*, agite pœnitentiam & credite evangelio. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIII. 15.

Joh mannilih thes gahe
Zi buazu gifahe.
Vertit SCHILTERUS:
Et quilibet festinanter
Ad pœnitentiam se recipiat.

Prior sensus obsolescit, posterior adhuc viget. Vocem Gothicam vide in *reuwe*.

BUSSE, sensu forensi est satisfactio pro delicto, h. e. emendatio & reparatio per pœnam, & dicitur de pœna corporali & mulcta. Gloss. Keron. emendationem *puazza*. Gloss. Pez. satisfactio *puaza*. SOMNER. loc. cit. *bot*, *bote* compensatio, satisfactio, *manbot* compensatio homicidii, *mæg-bot* compensatio pro cognato occiso, *god-bote* mulcta ex delictis in Deum admissis obveniens, *cyne-bot* compensatio regia, ob regem scil. occisum, *bot-leas* inexpiabilis. VEREL. in Ind. *bota* mulcta, reparatio, *botalaus* irreparabilis. Jus provinciale Alamannicum eodem sensu habet *buz*, Cap. 62. Cap. 64. Cap. 349. & passim. Cuncta a *büssen* luere, & non a Græc. πάθος vel *passio*, quæ sono quidem conveniunt, minime vero significatu. Vocem Saxonicam imitantur Latino-Barbari in *bota* emenda.

BUSSE, damnum. Dictio metonymica, qua causa ponitur pro effectu, mulcta pro damno rei familiaris. Testes sunt composita, *einbuße* jactura, *einbüßen* jacturam facere.

BUSSEN, emendare, reparare, reficere. SOMNER. loc. cit. *betan* restaurare, emendare, reficere, resarcire, *gebetung* instauratio. Luth. Nehem. IV. 7. *daß sie die lucken angefangen zu büßen*, quod cœpissent muros hiantes reficere. Hic princeps verbi significatus. Proprie autem est *meliorare*. Nam *melius* Anglosaxonice dicitur *bet*, Francice *baz*, hodie *bas*, quod vide. Inde *buße* reparatio & instauratio ædificiorum, de quo supra. Metaphorice dicitur de pœnitentibus, quia illi, quos vitæ prioris pœnitet, mores & animum emendare solent. Hinc pœnitere & se emendare Anglosaxon. dicitur *dædbetan*, Francis & Alam. simpliciter *buazan*, *puazzan*, quod melius, quia vera pœnitentia nonsolum facta corrigit, sed etiam animum mutat. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIII. 109. *buazet iuih sliumo*, emendate vos cito, id est, pœnitentiam agite. Idem Cap. XXIV. 33.

So uuer manno so sih buazit,
Jo sunta sino riuzit.
Quicunque se ita emendat,
Et peccata sua deplorat.

BUSSEN, sensu forensi est luere, satisfacere, h. e. emendare delictum, sive in corpore, sive in ære. Anglosaxon. Francis & Alam. ut supra. Gloss. Keron. emendare *puazzan*. Gloss. Pez. expiare *gipuozan*, expietur *gipuozit uuerde*. VEREL. in Ind. *boeta* emendare, sarcire, satisfacere, *urbota*, irreparabilis, *urbotamal* delictum quod non mulcta sed capite expiandum est. TATIANUS Cap. CXCVII. 3. *gibuoztan forlazzu*, emendatum dimittam. Id est, castigatum, flagellatum, & pœna servili affectum. Hodie non amplius utimur sensu passivo, sed activo tantum. Falluntur, qui hoc verbum a Græc. παθεῖν vel Lat. *pati* deducunt. Aliud est pati, aliud satispati. Illud nec piaculum supponit, nec pœna compensat. Et in originibus nonsolum aures consulendæ sunt, sed etiam notiones.

BUSSEN, facere luenda, *die lust büßen* satisfacere libidini eamque explere. Utitur Luth. Psal. LXXVIII. 29. 30. Forte est metonymicum, quo consequens ponitur pro antecedente, luere commissa pro committere luenda. Vel sensus e foro petitus est, quomodo Latinis quoque *satisfacere* primo de satisfactione judiciali, mox etiam de expletione desiderii dicitur.

BUSTEN, flare, inflare, sufflare, Dial. Sax. inf. Frequentativum a *bausen*, φυσᾶν, ejusd. signif. Inde Græcis φυσητὴρ sufflatorium, Suecis *pust* follis & flabellum, Saxonibus inf. *byster* follis & sufflator. Vide plura in *pausten*.

BUSTER, non magis fuit Deus Saxonum quam *Jodute*, etiamsi multi libelli pro his futilibus Diis sint conscripti. Statua, quæ hic Lipsiæ in Bibliotheca Universitatis ostenditur, est pueri buccas inflantis, & aquam efflare conantis, quo habitu solent effingi Tritones in hortis Principum. Et *büster* est flator, sive aërem reddat ut follis, sive aquam ut Triton.

BUTIGLER, mellicida. V. *beute* alvearium.

BUTT, *bot*, stupidus, hebes, fatuus, homo supra modum tardus & sine mente. A βοτὸν pecus. Ita JUNIUS in Observatis ad Will. pag. 180. Mitiore significatu potest esse *insipidus*, allegoria a sapore desumpta. Nam hoc sensu *baud* occurrit in Codice Argent. Luc. XIV. 34. *god salt, ith jabei salt baud wairthith, hwe gasupoda*, bonum sal, at si insipidum fiat, quo condietur? Convenit per anastrophen *taub*, quod vide.

BUTT, *bott*, bacca rosæ sylvestris. Vulgo derivant a βάτος rubus. At quo pacto nomen rubi pervenerit ad rosarium, aut fruticis ad fructum, non docent. Forte sic dicitur, quod aperientes mille aculeis pungat, a Francico *beiten* icere, pungere. In compositis nomen accipit a loco, ubi pronascitur. Inde *hambutten* ab agro, *hainbutten* a sylva, *hagenbutten* & *hagenbutzen* a sepibus. De verbo Francico vide plura in *beissen*.

BUTT, *bott*, sentis, & frutex spinosus. Gr. etiam βάτος, utique a pungendo, ut antecedens. Hoc sensu videtur occurrere in Harm. Evang. Tatian. Cap. LXXII. 2. ubi zizania vocantur *beresboton*, h. e. ut mihi quidem videtur, spinæ bacciferæ, a *ber* bacca. Hæc vox male habuit PALTHENIUM.

BUTT, passer marinus, *rigische butten* passeres Livonici. Forte idem qui Græcis βατὶς, PLINIO *batis* Lib. XXXII. Cap. ult.

BUTTE, genus vasis. Græcis πίθος est dolium, cadus, urceus. Anglosaxonibus *butte*, *bytte* dolium, orca, lagena, apud SOMNER. in Dict. Islandis *bytta* situla, cupa, apud VEREL. in Ind. Italis *botte* dolium apud FERRARIUM, Latino-Barbaris & Græcis inferioribus *butta*, βοῦτις, vas vinarium, apud CANGIUM. Arbitror a *beiten* capere. Capit enim nonsolum manus, sed etiam lacus & vacuum. Hinc illa significationum latitudo, quia scil. omnia vasa, quæ hoc nomine designantur, quamvis sint diversi generis & usus, in notione capiendi conveniunt. Hodie est cadus sive vas ligneum & ventricosum. Utitur Luth. Jer. VI. 9. A *butte* oriuntur quædam deminutiva, cujusmodi sunt apud Latino-Barbaros *butila*, *butica*, *buticula*, apud Germanos *bottich*, apud Gallos *bouteille*. Ab his diminutivis formata sunt pocillatorum nomina apud Francos. Gloss. Boxh. *buttilaniur* pincerna. Et huc etiam spectat *Buticularius* cellæ vinariæ præfectus, a *buticula* sic dictus, de cujus officio agunt prolixe SPELMANNUS, CANGIUS, & novis-

& novissime cel. SCHWARZIUS in Dissert. Academica de *Butigulariis*.

BUTTEL, lictor, latrunculator, ergastularius. Versio Anglosax. Luc. XII. 58. *thelæs he the sylle tham deman, and se dema tham bydele, and se bydel the sende on cweartern*, ne forte te tradat judici, & judex lictori, & lictor te mittat in carcerem. Ejusdem reor originis ut antecedens, nempe a *beiten* capere, quia officium ejus est, reum captare, vincire, ligare. Hinc idem homo Latino-Barbaris *attachiator*, i. e. prehensor dicitur, ut ostendi in loco. A *büttel* est *bütteleï* carcer publicus sub custodia lictoris.

BUTTEL, apparitor, servus & emissarius judicis. Gloss. Pez. emissarios *putilun*. SOMNER. in Dict. AS. *bædel*, *bydel* præco, nuncius, tabellarius. Jus Prov. Alam. cap. III. 1. *suua ain geriht ist, da sol ain gebutel sin oder mer dann ainer, der sol das vogtdink gebieten.* Vertit cel. SCHERZIUS: ubi judicium aliquod exercetur, ibi debet esse apparitor unus aut plures, qui ad curiam, quæ *vogtdink* appellatur, citare debent. CANGIUS in Glossario: *Bedelli*, apparitores minores, qui ad judicia citabant &c. SPELMANNUS ductum putat a *bitten*, *bidden* petere, rogare, precari. Sed quid roget, non explicat. Malim igitur a *bieten* nunciare, notum facere, indicare. Quamvis enim tres personas unus sustineat, emissarii, citatoris, compulsoris, ad unam tamen reduci possunt, nempe *nuncii*. Hinc etiam de Episcopis dicitur in Manuscripto Antiquo-Saxonico apud SPELMANNUM, ubi hæc verba: *Biscopas synd Godes bydelas*, Episcopi sunt Dei præcones. Hodie non amplius dicimus *büttel*, sed *pedell*, nec de quovis apparitore, sed academico tantum. Qua in re imitamur Latino-Barbaros, sicut illi imitantur Saxones.

BUTTEL, parva sedes. Diminutiv. a *bude* domus, quod vide.

BUTTEN. V. *verbutten*.

BUTTER, butyrum, *βούτυρον*. Anglosaxon. *buter*, *botter*, Belg. *boter*, Angl. *butter*. Gloss. Ælf. in nom. insectorum: papilio *buttorfleoge*. PLINIUS credidit, butyro nomen esse a *βοῦ* vacca, & *τυρὸς* coagulum, Lib. XXVIII. Cap. 9. *E lacte fit butyrum, Barbararum gentium lautissimus cibus, & qui divites a plebe discernat. Plurimum e bubulo, & inde nomen.* Verum cum cibus ille lautissimus Græcis & Romanis (quantum ex silentio Scriptorum vetustissimorum patet) diu fuerit ignotus, verisimilius est, nomen & inventum ejus a Barbaris ad Græcos & Latinos pervenisse, & fortasse a Scythis equimulgis, de quibus ita scribit HIPPOCRATES citante CONRINGIO in Dissertatione de Germanicorum corporum habitu: *Simile vero hoc est, ac quod Scythæ faciunt ex lacte equino. Effusum enim in cava ligna lac agitant: illud vero conturbatum spumescit ac discernitur: & pingue quidem quod* BUTYRUM *vocant, cum leve sit, in summo seponitur, grave vero & crassum subsidet, id quod etiam secernentes siccant, quando autem concretum & siccatum est, Hippacen appellant.* Unde consequens esse videtur, quod primum butyrum fuerit pinguedo e lacte, non bubulo, sed equino densata. Pinguedo autem nobis dicitur *fett*, quod initium vocabuli Scythici haud male refert. In reliquis Dialectis varia accipit nomina. Armorici vocant *amman*, Hiberni *eim*, Alamanni *anka*, Franci *kuosmer*, Sueci *smör*, Saxones inf. *kern* &c.

BUTTICH, *butticher*. V. *büttner*.

BUTTNER, vietor, doliarius. A *butte* dolium, cadus &c. ut *küffer* a *kuffe*. Dicitur etiam *botticher*, *bütticher* & *bödeker*, a *bottich*, *buttich* butica, quod est diminutiv. a *butte*.

BUTZ, ornatus, *butzfrauw* ornatrix, *frauwenbutz* mundus muliebris. Verbale a *butzen* ornare. Huc spectat ex Lege Longobardorum *walapauz* Lib. I. Tit. XV. 5. *walapauz est, dum quis alienum furtivum vestimentum induit, aut sibi caput latrocinandi animo, aut faciem transfiguraverit.* Ergo a *wale alienus*, & *pauz vestimentum*. Nam hæc sunt ipsius verba Legis. GROTIUS in Indice, & VOSSIUS de vitiis Latini sermonis, sequuntur hanc interpretationem. LINDENBROGIUS *wala* interpretatur *caput*, quod itidem ex verbis Legis desumptum. Sed ubi *wala* caput designet, non indicat. Nec tamen temere hoc conjicit. Nam *bol* in multis Dialectis est caput. Idque facile mutatur in *wal*. SCHILTERUS *pauz* convertit in *pelz*, paulo audacius

BUTZ, ornamentum. Epitaphium Reginæ Thyræ apud Olaum WORMIUM in Mon. Dan. Lib. 5. pag. 339. *Gurmr kunugr gerdi kubl dusi eft Turvi kuna sina Tanmarkerbut:* Gormo Rex tumulum hunc conjugi suæ Thyræ posuit, quæ Daniam exornavit. De verbo: *Daniæ ornamento.* Et Regina quidem recte dicitur regni sui *but* h. e. ornamentum, male vero *caput Danicæ majestatis*, quod interpretamentum vir quidem doctus celeberrimo editori suggessit.

BUTZEN, sordes quæ expurgantur, *nasenbutzen* mucus. Omnino a *butzen* mundare. Ita Latinis a *purgando* sordes *purgamenta* vocantur.

BUTZEN, mundare, purgare a sordibus, quocunque modo id fiat, *gebutzt* mundatus, purus, tersus &c. Factum auctoribus Francis a Lat. *putus* mundus, purus. Gloss. Pez. abluerent *gipuoztin*. Allegorice est corripere, reprehendere, quia correptores similes sunt eorum, qui aliis acri lixivio caput lavant; inde formula, *einen ausbutzer geben* acriter aliquem redarguere, de verbo, emendatorem dare.

BUTZEN, ornare, decorare, *gebutzt* comptus, ornatus. Sensus a puritate ad cultum translatus. Quod ne cui insolens videatur, observandum, Latinos simili translatione uti, quando ornatum muliebrem *mun-*

mundum vocant. VARRO de L.L. Lib. 4. *Mundus muliebris dictus a munditia.*

BUTZEN, subornare, alienum & fictitium ornatum assumere. Cognoscitur ex derivatis, cujusmodi sunt apud bonos auctores, *butz* larva, persona, *fasnachtbutz* larva bacchanalis, *butzengesicht* facies larvata, *butzmann* homo larvatus.

BUTZEN, præcidere, *die beume butzen* inutilia arborum ramenta præcidere, *den bart butzen* barbam radere, *das liecht butzen* mungere candelam, *liechtbutzer*, *butzschere* emunctorium, *liechtbutz* mucus candelæ, sive impurum illud quod forcipe resecatur. Cuncta a Lat. *putare*, i. e. secare.

BUTZEN, rejectamentum. HENISCHIUS in Thes. L. Germ. *butzen so man von einer birn oder apffel hinweg wirfft*, rejectamentum, pediculus cum seminum cellulis & umbilico cohærens. Non a *butzen* mundare, sed a *butzen* præcidere.

BUTZMANN, homo larvatus. V. *butzen* subornare.

BUTZMANN, morio. Alias *fatzmann*, a *fatzen* nugari.

BUX, *buxbaum*, buxus, πύξος. Gloss. Pez. buxus *puhsa*. Anglosax. *box* & *box-treow*. Creditur oriri a πυκάζω denso, constipo, ob densitatem & duritiem ligni.

BUX, *büchse*, theca. Anglosaxon. *box*, Belg. *boss*, *buss*, Ital. *bosso*, *bossolo*, Gall. *boite*, mutato S. in T. Haud dubie a πυξὶς, *pyxis*: quod ab initio fuit theca e buxo, postea omne vasculum in quo aliquid conditur. Civitatem accepit ante multa sæcula. Inde *sealf-box* pyxis unguentaria in Versione Anglosax. Marc. XIV. 3.

BUX, *büchse*, femorale, tibiale, Dialecto inf. Saxoniæ. ROSTIUS Carmine ludicro III. *wen he süth dat een man in braven bücksen geit.* Sumptum a theca per synecdochen generis. Enimvero si Græcis licuit dicere χειροθήκη pro tegumento manus, cur non liceat Saxonibus dicere *büxe* pro tegumento femorum vel tibiarum?

BUX, *büchse*, bombarda. Suecis *byssa*, *bössa*, Gallis & Belgis ut supra. Nescio an Hebræa origine opus sit a *paza* vulneravit. Nam bombarda est theca teli, h. e. arundo ferrea, in qua pulvis pyrius & plumbum lethale adservantur. Et hactenus nomen generale etiam bombardæ convenit.

C.

CAD, genus vasis, quod Hebræis vocatur *kadh*, Græcis κάδος, Latinis *cadus*, Sorab. *sud*, apud FRENZEL. p. 786. Utitur Luth. 1. Reg. XVII. 12. 1. Reg. XVIII. 34. Celtica Lingua *cadw* est servare, quod vasis optime convenit. An Hebræis melior suppetat radix, inquirant alii.

CALDAUNEN. V. *kaldaunen*.

CALENDE. V. *kaland*.

CALENDER, calendarium, a *calendis*, primis mensium diebus.

CALMUS. V. *kalmus*.

CAMEL, camelus, κάμηλος.

CAMERAD, socius. CANGIUS in voce *Camaradum* existimat, Gallos & Hispanos *camarades* & *camarada* vocare milites, qui sub eodem tecto, tentorio, vel in eadem camera degunt. Sed in Lexico BOXHORN. Antiquo-Britannico *cymmar* exponitur *comper*, *conjux*, *socius*, *sodalis*. Unde fieri poterat *camerade* eodem sensu. Vox Britannica videtur esse a verbo Armorico *chom* simul morari. De hoc verbo vide plura in *heimen* cohabitare.

CAMISOL. V. *heimen* tegere.

CAMMER. V. *kamer*.

CANTON. V *kanton*.

CANZEL. V. *kantzel*.

CAPAUN. V. *kapp-han*.

CAPELLE, sacellum, in quo reliquiæ alicujus Martyris adservantur, alias *Martyrium*. Gloss. Pez. martyrii *chapello*. Inde Latino-Barbaris *capella* pro ædicula. Eam MARTINIUS sic dictam existimat, quod initio esset de pellibus *capellarum*. Aliorum vero judicio prima *capella* non erat ædicula, sed ipse cucullus S. MARTINI, vestis brevis & hispida, caput humerosque tegens, & diminutive sic dicta, a Francica voce *chappa* cucullus. Gloss. Pez. operimento *chappa*. PAPIAS: *Cucullus, genus vestis monachalis, quam Capam dicimus.* Hæc *capa* seu *capella*, ob nescio quod miraculum, in Palatio Regum Francorum religiose custodiebatur. Hanc in prælia ituri secum ferebant, quod adesse S. Martinum bellantibus crederent, & securos præstare cultores etiam inter hostes. Hac lites domi terminabant per sacramentum super capellam. Testes sunt MARCULFUS Lib. I. Formula 38. & WALAFRIDUS Strabo infra citandus in *Caplan*. Postea vox ipsi loco intra Palatium, ubi capella adservabatur, adhæsit, tandemque de *Capellis Palatinis* ad omnes ædiculas sacras transiit, quæ proprios sacerdotes non habent, nec baptismum, nec cœmeterium, quod pluribus demonstrat CANGIUS in Glossario.

CAPELLE, catinus chymicus. Forte a Lat. *capellus*, quod inverso galero similis sit. V. *kappe* tegumentum capitis.

CAPITAL, summa facultatum, parva vel magna. Græc. κεφάλαιον Act. XXII. 28. SOMNER. ducit ab Anglosax. *ceap* bona, opes, facultates, SPELMANNUS a *capitibus animalium*, quæ primis regionum incolis erant loco pecuniæ. Alius fortasse duceret a *capite*, quatenus est *nota monetalis*, vel quatenus *summam* in genere significat. Dicitur autem Latino-Barbaris nonsolum de pecunia, sed etiam de armentis, & quavis possessione, mobili & immobili. Et hæc *capitalia* vocantur etiam *catalla* per syncopen.

CAPI-

CAPITEL, inscriptio, continens numerum vel argumentum scripti in plures partes divisi. Gloss. Pez. titulis *capitalun.* A *capite*, quatenus vel summam, vel anteriorem rei partem significat. Synecdochice est totus sectionis complexus.

CAPITEL, locus in quo Monachi & Canonici conveniunt. A *Capitulo Regulæ*, quod Fratribus olim prælegi & exponi consuevit, antequam ad laborem exirent. Vide CANGIUM in voce.

CAPLAN, capellanus. MARTINIO est is, qui ædiculæ pellibus caprinis tectæ præest. Sed Scriptoribus Ecclesiasticis est custos *Cappæ S. Martini*. Diserte WALAFRIDUS Strabo Cap. ult. de Reb. Eccles. *Dicti autem sunt primitus* CAPELLANI *a Cappa S. Martini, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in præliis solebant secum habere: quam ferentes & custodientes cum cæteris Sanctorum reliquiis, Clerici* CAPELLANI *cœperunt vocari*. Confer articulum *Capelle*.

CAR. V. *char*.

CARBINER. V. K.

CARNIFFEL, proprie est ruptura pellis, a *kür* pellis, corium, & verbo obsoleto *hniupan* rumpere, quod extat in Evang. Goth. Luc. VIII. 29. *dishniupands bandjos*, disrumpens vincula. Inde *carniffeln* cutem verberibus rumpere.

CARNIFFEL, synecdochice ponitur pro *hernia*, quia hernia est ruptura ejus pellis quæ testiculos continet. Dicitur alias *hodenbruch*.

CASTEIEN, *casteigen*, affligere. A Lat. *castigare*, auctoribus Francis. Gloss. Lips. *kestegoda* anxit. Rhythmus de S. Annone §. 44. *du wart her gekeistiget*, tunc castigatus est sicut Hiob.

CAT, bellum, militia, prælium. Vetus Celticum. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cad* prælium, pugna, *bugad* boum pugna, *cadfarch* equus bellicus, a *farch* equus, *cadlys* palatium castrense, a *llys* aula, curia, forum, *catorfa*, *catyrfa* multitudo militaris, a *tyrfa* turba. Unde Latinis *caterva* aut nullo aut eodem sensu. Vocem origine Celticam esse, haud obscure fatetur VEGETIUS Lib. II. 1. *Galli atque Celtiberi, pluresque barbaricæ nationes*, CATERVIS *utebantur in prælio, in quibus erant sena millia armatorum. Romani* LEGIONES *habent.* Saxones antiqui bellum vocant *guth*, mutato C. in G. ut postea ostendam in *gund*. Apud BENSONIUM *hate* exponitur *militia*. Qui noverit *h.* & *c.* in Dialectis continuo permutari, inter *hat* & *cat* exiguum discrimen reperiet. Interim hic significatus, quamvis obsoletus, probe est observandus, quia multis Heroum Populorumque, & locorum etiam nominibus, egregiam lucem præbet. Speciminis loco sint sequentia.

CATTI, bellicosi. Erant autem judicio Romanorum omnium Germanorum bellicosissimi. TACITUS Cap. 30. de M. G. *Alios ad prælium ire videas, Cattos ad bellum.* Hoc nomen a Romanis vel sponte inventum, vel ex alio truncatum, postea vero a Gente admissum arbitror. Nam antiquissimis temporibus ipsi se non *Cattos*, sed composito nomine *Catswefas*, *Catto-Suevos*, hoc est, Suevos bellatores, ob devotum bello caput, videntur appellasse, de quo ritu videndus TACITUS Cap. 31. de M. G. SUEVORUM certe nomine ubique veniunt apud CÆSAREM, sicut CATTORUM apud TACITUM, quod tanto argumentorum pondere demonstratum dedit CLUVERIUS Lib. III. Germ. Ant. Cap. 5. ut impossibile sit, assensum cohibere. At falso nomine ab alterutro sic dictos esse, nec verosimile est, nec CLUVERIUS persuadet. Postera ætas *Cattos* mutavit in HASSOS, literis C. & T. ut sæpe alias in H. & S. conversis. Sic ex *Batava Castra* paulatim fieri cœpit *Passau*.

CHATTUARII, viri bellicosi. A *wer*, *war* vir. STRABONI inter Gentes a Germanico triumphatas bis memorati Lib. 7.

CATUMERUS, bello clarus. Princeps Chattorum, Itali Cheruscorum Regis avus maternus. TACITUS Annal. XI. 16. 17. v. *mare* celebris.

CATVALDA, bellipotens. Nomen juvenis nobilis inter Gothos, qui Maroboduum regno exuit. TACITUS Annal. II. 62. V. *walt* potens.

VELLOCATUS, ejusdem notionis, quamvis inverso compositionis ordine & per syncopen literæ D. Recurrit in *walt* potens.

CÆDMON, miles, bellator, vir belli. A *mon*, quod Anglosaxonibus vir. Meminit BEDA in Hist. Eccl. Lib. IV. 24. eidemque *Paraphrasin Saxonicam* tribuit JUNIUS in Obs. ad Will. pag. 248.

Huc etiam spectant nomina locorum, ut sunt,

CADOM, *Cadomum*, idem quod Anglosaxonibus *wig-bus* arx, castrum, castellum. Nam *wig* & *cad* sunt synonyma, & *bam*, *beim*, *bom* est vocabulum Gallis & Germanis commune, quod nonsolum domum, sed etiam arcem & civitatem significat. Hinc *Cadomum* verisimiliter est propugnaculum, aula castrensis, vel civitas belligerantium. Quod optime vidit BOCHARTUS, sed male correxit HUETIUS, pro bello *consilium* substituens, quasi *Cadom* sit Mallus vel locus consultationis. Nam *cad* nulla Germanorum Dialecto, nec nova nec antiqua, consilium denotat. Error summi Viri natus videtur ex affinitate literarum R. & K. quæ dum a Belgis male distinguuntur, ut vix internosci possint, homini extero & Belgicæ linguæ ignaro potuerunt occasionem præbere, ut in Dictionario Belgico legeret *kad* pro *rad*. Vide præclarum Opus *Originum Cadomensium* Cap. XIX. pag. 421. Hodie dicitur *Caën*, insigni depravatione.

CATOBRIGA, pons militaris. Extat inter urbes Hispaniæ in Itin. Anton. Vide *bruck*.

CATWIK, locus munitus, asylum belli, a *wik* vicus. Non *vicus Cattorum*, ut ALTINGIO viro clarissimo visum. Nulla enim ratio erat, cur Batavi a Cattis pulsi memoriam profligantium in novis sedibus vel recolerent, vel perpetuitati consecrarent.

In quibusdam Dialectis *cat* liquescit in *cas*. Inde *kasemate* tectum militare, *kaserne* casa militaris. Vide utrumque in ordine.

CATEIA, telum missile veterum Germanorum. VIRGILIUS Æn. 7. *Teutonico ritu soliti torquere catejas*. Dixit *Teutonico ritu*, sive quia hoc genus armorum primum innotuit Romanis, cum *Teutoni* arma circumferrent cum Cimbris, & bellum Italiæ moverent, sive quia *Teutones*, h. e. Germani, inventores ejus fuerunt. Nam eam ob caussam *cateja* etiam *Teutona* vocari videtur. ÆLFRICUS, Glossographus Anglosaxonicus, in nom. armor. *clava vel* CATEIA, *vel* TEUTONA, *anes cynnes gesceot*. Hoc est, ejusdem generis jacula. Olim erat nomen omnibus Germanis usitatum. Quæ res ansam dedit SERVIO ut scriberet: *Cateiæ autem Lingua Theotisca hastæ dicuntur*. Proprie autem est jaculum, à *katten*, hoc est, a notione jaciendi sic dictum. Sane *katten* pro jacere Belgis hodienum usurpatur in re nautica & militari. Et hinc apud illos formantur, *kat* anchora missilis, alias *werp-anker*, à *werpen* jacere: & *kat* pluteus tormentorum, unde tela vibrantur in hostes, Germanis *bollwerk*, alio sono, eodem sensu, à *bolen* jaculari. Similiter & Suecis *kasta* est jacere, projicere, idemque Anglis *to cast*, non per epenthesin sibili (nam revera idem est quod *katten*), sed quia alterum T. in ore Suecico & Anglico liquescit. Idque sæpe contingit in omnibus Dialectis, ut, quando duo T T. in una voce concurrunt, alterum mutetur in S. Exempla vide in *Proleg.* Sect. III.

His positis, manifestum est, frustra disputari ab auctoribus, quæ species, quæ forma fuerit *Cateiæ?* Nam *Cateia* est nomen generale, & omnibus telis missilibus commune, sive hastæ fuerint, ut frameæ, sive spicula ut Dardi, sive ligna volantia ut clavæ. Apud Germanos fuit *hasta*, teste SERVIO, non omnis, sed ea, qua eminus pugnabant, quæque alias *framea* dicitur, a *frumen* mittere. Apud alios *Dardus* seu spiculum. SPELMANNUS in Gloss. Archæol. pag. 164. *Glossæ quædam Cateias Dardos exponunt*. Rursus apud alios eodem nomine veniebat *Clava*. ISIDORUS in voce *clava* Lib. XVIII. Cap. 7. *Hæc & Cateia: quam Horatius Caiam dicit. Est autem genus Gallici teli, ex materia quam maxime lenta, quæ jactu quidem non longe, propter gravitatem evolat, sed quo pervenit, vi nimia perfringit*. Gothos ejusmodi clavas ingentes & ambustas in Romanos vibrasse, Ammianus MARCELLINUS scribit Lib. XXXI.

CAUCI, Iberniæ quædam natio apud PTOLEMÆUM. Fuerant & gemini CHAUCI apud Germanos, Majores & Minores, de corporum puto statura ita appellati. Idem autem Britannis *Cauc* & *Coc* (puta valere potuit), quod & Germanis *hauch* vel *hoch*. Ita scribit BAXTERUS in Glossario Antiq. Brit. pag. 73. Contra ALTINGIUS *Chaucos* a genio ipsius Gentis denominatos autumat: Germanos enim *kautzen* vocare viros antiqua virtute & fide &c. Unde hoc hauserit Vir clarissimus, non liquet. Germanis certe *kautz* noctuam notat, & metaphorice tenebrionem, *gauch* vero stultum. Hoc ultimum arripit SCHILTER. in Glossario, existimans Chaucis idem contigisse quod Cheruscis, de quibus TACITUS Cap. 36. *Qui olim boni æquique Cherusci, nunc inertes & stulti vocantur*. Certe TACITI ævo *Chauci* non erant stulti, sed populus prudentissimus, qui magnitudinem suam justitia tuebatur, prout ipse memoriæ prodidit Cap. 35. Oportet ergo illos a stultitia majorum, si quæ fuit, pridem ad sanam mentem rediisse. Sed liberemus bonos viros ab objectu stultitiæ, & dicamus cum BAXTERO, illos a magnitudine staturæ nomen accepisse. Nam *hauch* Gothis antiquis est altus, quod facile mutatur in *cauch*, quia C. & H. sunt literæ convertibiles. Nec desunt exempla, quibus comprobetur, veteres optasse longuriones vocari. Id enim & *Gothorum*, & *Jutarum*, & *Herulorum*, aliorumque nomina haud obscure testantur.

CEDER, cedrus, κέδρος.

CELTÆ, gens totius Occidentis vetustissima, de cujus nomine multa prodita sunt ab eruditis, sed parum certa, & majore ingenii, quam veritatis ostensione. Primus sententiam tulisse creditur STRABO Lib. IV. pag. 189. ubi videtur dicere, *Celtas* à Græcis sic dictos esse διὰ τὴν ἐπιφάνειαν ob claritatem gentis. Hoc nonnulli ita detorquent, tanquam nomen desumptum sit à *gelten* valere. Sed hanc interpretationem non ex genuina auctoris mente quæsitam esse, ostendit CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. pag. 61. Ipse a Conditore Gentis *Aschenaze*, quem *Celtam* vocatum existimat, PICARDUS vero in Celtopædia a nescio quo *Iove Celta* Celtarum vocabulum deducit. Alii alias appellationis causas excogitarunt, ut secretum Celtici nominis reserarent. Et his Celtæ sunt, vel *Heroes*, quia tales Germanis etiamnum vocantur *helden*; vel *Castrametatores*, quia Germanis *zelt* tentorium; vel *Equites*, quia Græcis κελητίζειν est equitare, & Germanis *zelter* equus hispanicus; vel *migrantes*, quia *kalidan* in Gloss. Keronianis exponitur *discedere*; vel *Sacerdotes*, quia in Glossis Boxhornianis *kotekelt* exponitur *ceremonia*. Singularum opinionum auctores commemoravit DIECMANNUS in Spec. Gloss.

Gloss. pag. 65. WACKIUS vero, vir sacri ordinis apud Ratisbonenses, existimat *Celtas* esse veri nominis *Chaldæos*, quod paradoxon ex similitudine Linguæ Chaldaicæ & Bavaricæ hodiernæ prolixe demonstrare conatur. Nos, uti de laude horum inventorum nihil detractum volumus, ita censemus, Celtarum nomen e sua ipsorum lingua, non aliunde explicandum esse, moti CÆSARIS & PAUSANIÆ auctoritate, qui hoc nomen ex propria indigenarum lingua profectum innuunt. CÆSAR ab initio Commentarii: *Qui ipsorum Lingua Celtæ, nostra Galli appellantur.* PAUSANIAS in Atticis: *Celtæ cum a se ipsis antiquitus, tum ab aliis vocati sunt.* Inquirendum igitur, quo sensu? PEZRONIUS *Celticum, Gallicum,* & *Galaticum* nomen ex eodem fonte repetit, nempe a verbo Celtico *gallu* posse, valere, quod tribuit Armoricis in Antiq. Celt pag. 8. & 390. Secundum hanc etymologiam Celtæ sibi nomen crearunt a *valore* & *potentia*, quæ Cambris etiamnum *gallu* & *gallued* dicitur, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Sed de gloria potentiæ multum detrahit BAXTERUS, qui *homines in sylvis agentes* hoc nomine designari autumat, eo quod Scotobrigantibus *coil* etiam hodie pro sylva sit, ut scribit in voce *Caledonia*. Nobis *Celta* est *profugus* & *fugator*. Id enim Celtica lingua *Cilydd* & *Ciliad* significat, teste BOXHORNIO in Lexico sæpe laudato. Causas impositi nominis vide in *Præfat. ad German.* §. 26.

CHARFREITAG, feria sexta ante Pascha, quam Rubricæ veterum *diem parasceve*, hoc est, *præparationis* vocant. Hic dies interpreti Anglosaxonico dicitur *gegearcung-dæg* Joh. XIX. 14. à *gegearcian* præparare; TATIANO *garotag* Cap. CXCVIII. 3. à *garon* præparare, quo utitur OTFRIDUS Lib. V. Cap. XX. pag. 137.

Infahet thaz er uuorahta
Richi thaz er garota.
Accipite, quod fecit
Regnum, quod præparavit.

Unde supervacaneum videtur, aliam voci etymologiam quærere, cum hæc satis commoda & antiqua sit. Fateor tamen, vocem ita conceptam esse, ut plura significare possit. Causa ambiguitatis est, quod *char* curam, luctum, & satisfactionem significet, ut demonstravi in *kar*. Hinc non desunt viri docti, qui hos significatus cum die Christi emortuali conjungunt, sive quia hic dies ob supplicium Christi valde luctuosus est, sive quia hoc die sanguine suo satisfecit, sive quia hic dies præ cæteris cum feria animæ cura transigendus. Omitto nunc flagellationes eodem die fieri solitas, quia vetus nomen a novo instituto manare non potuit, etiamsi Cambris *cur* sit verberatio, & *curo* verberare.

CHARWOCHE, septimana, quæ Pascha proxime antecedit. Videtur sic dicta, quasi luctuosa & feralis, quod Servator in illa septimana multa tristia & ultimum denique supplicium passus sit, à *char* vel *kar* luctus. Quo sensu etiam *marter-woche* vulgo appellatur. Sed & *sacram septimanam* denotare potest, si *char* idem sit quod Latinis *cerus*, nostris *her*, Græc. ἱερὸς. Reliquos vocis sensus (pluribus enim recipiendis idonea est) collige ex præcedentibus. Miror MICRÆLIUM, qui in Syntagmate Historiæ Ecclesiasticæ *car* derivat à *carena*, quasi sensuum indigi simus domi, cum illis adeo abundemus in hac voce, ut etiam laborare videamur. Adde, quod ægre concipi possit, quid sit *septimana pœnitentiæ quadragesimalis.*

CHILD, *cild*, infans, Dial. Anglica & Anglosaxonica. Nomen *pueris* & *puellis* commune, idemque quod Francis & Alamannis *chind*, quamvis litera N. (more Saxonico) in L. mutata. SOMNER. in Dict. Anglosax. *cild* infans, puer, *cild-had* infantia, *cildu-hyrd* pædagogus &c. Quamvis autem *cild* a lingua Francorum plane alienum sit, aliunde tamen cognoscimus, quod Saxonica amplecti & imitari, pulcrum apud eos fuerit, usuque probatum. Hinc multa ab illis nomina virorum mulierumque concinnata invenimus, in quibus Saxonicum *cild* passim effertur *hilt*, *hild*, *child*, & eodem intellectu. Talia sunt,

HILDEBRAND, puer clarus, de quo supra in *Brand*. Quamvis etiam bellatorem clarum designare possit.

BRUNECHILD, puella clara, de quo significatu actum in *Brennus*.

Et alia plura, in quibus GOLDASTUS videtur sibi *Celtas* deprehendere. Verba ejus in animadvers. ad Script. Parænet. pag. 366. hæc sunt: Sic puto "*Helvetios* dictos quasi „*Celtarum cognatos*. Sic *Hiltebrandum* qua„si *Chelte-Bren*, h. e. Celtam Brennum. Iti„dem *Hiltebolt*, *Hiltiman*, *Hiltiuuin*, alios. „Est vero *Chilt* nomen epicœnum, maribus „(&) feminis promiscuum. Exempla in „*Hiltigart*, *Hiltrut*, *Hiltegunt*, *Adilhilt*, *Re„ginhilt*, & sexcentis aliis." Sed quam infelix harum amœnitatum arbiter sit Goldastus, prodit interpretatio ejus, quam de *Helvetiis* & *Hildebrando* dedit, quæ certe nihil habet, quod peritis placere possit. Nam a cæteris abstinuit, quasi per se nota essent, cum sint obscura, & nemini perspecta. Clariora autem fient, si more nostro interpretemur.

HILDEGARD, hortus infantum. Id est, matrix ex qua pueri & puellæ procreantur, de quo significatu actum in *garten*. Quamvis etiam *hortum bellatorum* significare possit.

HILTRUT, puella dilecta.

ADILHILT, puella nobilis.

REGINHILT, infans Deorum. Hoc ex Gentilismo. VEREL. in Ind. *ragn*, *regn* numen, *reigin* numina, dii.

CHILD, *bild*, bellator, prœliator. Idem quod *held*, de quo significatu actum prolixe in loco. Inde nomina propria Veterum, & inprimis Francorum,

CHILDERICUS, bellator potens. Pater Chlodovei Magni.

CHILDEBERTUS, bellator clarus. Filius Chlodovei.

HILDEBRANDUS, bellator clarus. V. *brand*.

HILTEBOLT, bellator strenuus. A *bald* audax.

In reliquis, ubi *child* & *bild* bellatorem denotare non possunt, bellum & prælium significant. Inde HILTIMAN vir belli, apud Goldastum in Indice.

CHILD, *bild*, interdum idem est quod *alt* nobilis, per prosthesin gutturalis, qua Franci & Alamanni mire delectantur. Huc referri possunt ex Indice Goldastino

HILTIWIN, nobilis bellator. V. *winne* certator.

HILTEGUNT, nobilis virago. Quamvis etiam virgo bellatrix, & vira belli esse possit, quia vox Francica ambigua est, & non eodem modo dicitur ubique. V. *gund* virgo.

CHOR, chorus, χορὸς.

CHOR-BISCHOF, chorepiscopus, à χώρα ager, quod vices Episcopi obeat in rure vel provincia.

CHRENE-CHRUDA, vox Salica, sed incompertæ significationis, de qua divinare magis, quam demonstrare aliquid licet. GOLDASTUS & SPELMANNUS *viridem herbam* interpretantur, propitia quidem Francorum lingua, quæ ejusmodi herbam (ut ex Glossariis patet) *groun chrut* appellavit; Sed invita Lege, quæ sane non de *herba*, sed de *pulvere* post humeros jactando vocem intelligendam suadet. Agitur enim de paupere Salico, qui non habet sat facultatum, unde homicidium componat, quem Lex cogit bonis cedere, & nudum domo exire, sparso in proximos cognatos domus suæ pulvere, ut ipsi, si possint, Legi satisfaciant. Nam *luere homicidia certo armentorum ac pecorum numero, & suscipere inimicitias propinqui*, donec universa domus occisi satisfactionem recipiat, olim apud Germanos necesse erat, teste TACITO Cap. 21. de M. G. Cerimoniam de pulvere ex quatuor angulis colligendo & trans scapulas jactando describit Lex Salica Tit. LXI. art. I. eundemque pulverem mox *Chrenechruda* vocat art. 2. *Quicunque de illis* (cognatis) *plus alio habet, exsolvat, & iterum super illum* CHRENECHRUDA *ille, qui est pauperior, jactet, ut ille totam Legem solvat.* Novissimus Legum istarum interpres, & cæteris sæpe oculatior, verbis illis exclamationem ipsius bonis cedentis contineri existimat, similem illi, qua hodie Saxones inferiores ad designandum vacuum utuntur, *rene berute*. Verum cum nec Francus ita loqui, nec formula talis trans scapulas spargi potuerit, difficile est, dissensum cohibere. Hinc suspicor, vocem Salicam proprie denotare *pulverem stabuli*, sive ejus casæ, in qua pecora stabulantur, quæ erant gratissimæ & unicæ veterum opes. Nam *craw* & *cren* Celtica Lingua & hodie Cambrica dicitur hara, ovile, caprile, & stabulum boum, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Nobis vero *grut* est omne contritum, adeoque etiam pulvis, ut patet ex composito *zünd-krut* pulvis tormentarius. Quanquam etiam ad *gries* arena, sabulum, vox Salica referri possit. Spectat hæc vox ad *Jurisprudentiam Symbolicam Medii Ævi*, doctrinam amplissimam & scitu necessariam, sed nullius adhuc ingenio excultam. Jus *Chrenechrudæ* primus abrogavit Rex Childebertus in Decretione an. 595. Cap. 16. ubi verba: *De Chrenechruda Lex, quam paganorum tempore observabant, deinceps nunquam valeat, quia per ipsam cecidit multorum potestas. Datum pridie Calend. Mart. anno XX. regni Domini nostri Colonia feliciter.*

CHRIST, Christus, χριςὸς. Varie scribitur apud Veteres *Xristus*, *Christ*, *Crist*, *Krist*, & compendiose XS. ☧ Xpc.

CHRIST, christianus. Hodie Christum & sectatores ejus nomine confundimus, olim vero Christianos appellabant *Cristenen* & *Christianun*, more primævo & Antiocheno. Illud habent Anglosaxones, hoc Alamanni. Gloss. Keron. christiano *christianemu*.

CHRIST-MONAT, December, Mensis Christi, ob rationem omnibus notam. Inter nomina Mensium Carolina legitur apud GOLDASTUM *heilugmanoth* December, apud alios *helmonat*. Quorum illud a sanctitate Festorum, hoc a salute per Christum natum parta, petitum videtur. Saxonicum nomen vide in *Jenner*.

CHUR, optio, electio, arbitrium. Anglosax. *cyre*, Belg. *keur*, Islandis in Indice VERELII *kior*, Alamannis recentioribus *kur*, in Jure provinciali Cap. 114. Refer ad *küren* eligere. PEISKERUS præter necessitatem & irrito significatu deflectit a κῆρ fors. Hodie superat in composito *willkür* liberum arbitrium. Plura derivativi generis vide in fonte.

CHUR, dignitas electoralis, & territorium illi annexum. Ex eodem fonte, & non a Græc. κῦρος auctoritas, nec a κυροῦν cum auctoritate statuere, quod dominantis est, non eligentis.

CHURFURST, elector, princeps qui Cæsarem legit. Alii scribunt *Kurfürst*, ut Belgæ *keurvorst*. Sed de scriptura cum nemine contendere volo, quia utraque scribendi ratio habet, quo se tueri possit, ut ex consideratione verbi *küren* elucet. In re, quæ definiri non potest, consultius est, usum Curiæ sequi, quam temere aliquid mutare.

CIMBRI. V. *kommen* perdere.

CISTERN, lacus aquæ pluvialis. A Lat. *ciſterna*.

CLERISEY, ordo eccleſiaſticus. A *clerus*.

COMET, cometa, ſtella crinita. Utrumque a Gr. *κόμη* cæſaries.

COMPAN, ſocius. VEREL. in Ind. *kompan* ſocius, ſodalis, æqualis. Idem Gallis *compagnion*. Ital. *compagno*. Significare poteſt vel *combennonem*, qui eodem curru vehitur, a *benna* vehiculum Gallicum; vel commilitonem, ſi derivetur ab Angloſax. *camp, comp* bellum, caſtra, militia; vel convictorem, ſi appellatio a *communi pane* deſumatur.

COMPANY, centuria militum. Gallis *compagnie*. Terminus caſtrenſis antiquus. Lex Salica Tit. LXVI. 2. *Si quis hominem ingenuum, qui Lege Salica vivit, in hoſte* (in exercitu) *in companio* (expeditione bellica) *de* COMPANIEI *ſuorum occiderit* &c. WENDELINUS in Gloſſario Salico hoc militum ſodalitium ſic dictum putat a *communi pane*, vel diſtributione buccellati, quem ſequuntur plerique. Alius fortaſſe duceret a *compan*, quatenus belli ſocium ſignificat, tanquam abſtractum a concreto.

COMPE, ſocius, Dial. Miſnica. Abſciſſum a *compan*, quod magis genuinum & origini propius.

CONSTABEL, præfectus ſtabulo. Lat. Barb. *conſtabulus*, *conſtabularius*, & (poſtquam comes cœpit appellari *conte*) *contoſtaulus*, Gall. *coneſtable*, Ital. *conteſtabile*. Omnium fere conſenſu contrahuntur e *comes ſtabuli*, excepto SELDENO, qui in libro *de Duello* componit ex *konig* rex & *ſtaple* fulcrum, quod tanquam longe quæſitum auctori ſuo relinquimus. Diſerte REGINO an. 807. *Burchardus comitem ſtabuli ſui, quem corrupte Conſtabulum appellamus*. Primo fuit dignitas *palatina*, deinde *caſtrenſis*, poſtea etiam *forenſis*, quod liquido ſatis demonſtrat SCHILTERUS in notis ad Epinicion Lud. Regi dictum verſ. 64. Hodie ad viliora miniſteria degeneravit, fato multis vocabulis communi. Inde Germanis *conſtabel* tormentarius, Italis *conteſtabile de Sbirri* præpoſitus lictorum.

CORPER, corpus tam vivum quam mortuum. Cambris *corf* eſt corpus vel truncus corporis, & hinc *corfllan* cœmiterium, locus cadaverum, a *llann* area templi. Priorem vocem ſiſtit BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. poſteriorem JUNIUS in Obſervatis ad Will. pag. 285. Habent & Sueci *kropp* & Islandi *krof* eodem ſignificatu. VEREL. in Ind. *krof* corpus, *ſaudarkrof* corpus ovis mactatæ. Anglis *corps* non niſi de cadavere, Gallis etiam de corpore animato dicitur. An Latini a Barbaris, aut hi ab illis acceperint vocem, ignoratur? Pro Celtica origine pugnat PEZRONIUS in Antiq. Celt. pag. 383. Sed quæ notio vocabulo ſubſit, non docet. Neque id docere poſſunt Latini. Pro Germanica origine pugnat STILERUS, *kerp* contrahens ex *geripp*, *keripp*, ſceleton, cadaver.

COSSÆTEN, homines glebæ adſcripti, qui intra caſam ſerviunt, & in prædiis rurales operas præſtant. Lat. Barb. *cotſeti*. Vox Angloſaxonica, unde Latino-Barbara formata, proprie vilioris domunculæ incolam ſignificat. SOMNER. in Dict. Angloſaxon. *cote* domuncula, caſa, tugurium, *cot-ſæta* caſæ habitator, is qui in cota i. e. caſa habitat, *ſæta* in compoſitis habitatores, colonos, cultores, ſive incolas ſignificat. Haud dubie a *ſitten* ſedere, reſidere. Sedent enim qui loco aliquo habitant. Hinc etiam Latinis ſedes & manſio promiſcue uſurpantur. De priori compoſiti parte vide plura in *kot* caſa, tugurium.

COVENT, tenuis cereviſia, a *Conventibus* ſeu Monaſteriis ſic dicta, & ideo ſic cocta, ut ſobrii ſemper Monachi Deo & ſtudiis vacare poſſent. Noſtro tamen ævo a laudabili conſuetudine eos receſſiſſe oportet, quando fortior cereviſia vix invenitur illa, quam Cœnobitæ bibunt. ECCARD. *de uſu & præſt. ſtud. Etymol.*

CREUZ, lignum ſupplicii. A Lat. *crux*, auctoribus Francis, in quorum monumentis paſſim legimus *cruz*, *kruz*, & *cruce*. Vocem Gothicam vide in *ram*, Saxonicam in *rode*. Metaphorice utimur de quavis gravi afflictione, dicentibus etiam Latinis, *quæ te mala crux agitat*?

CREUZER, nummus cruce ſignatus. Singularis opinio eſt ERICI, nummos illos non Chriſti crucem, ſed lancem, juſtitiæ & juſti valoris ſignum, præ ſe ferre.

CREUZ-ZUGE, expeditiones religionis cauſa in Palæſtinam ſuſceptæ, & a teſſera militiæ, quæ erat ſignum crucis, veſtibus inſutum, quorundam etiam brachiis inuſtum, ſic dictæ.

CRON. V. *kron*.

CURMEDE. V. *küren* eligere.

CURTISAN, aulicus, a *curtis* aula, quod vide in *gard* primæ ſignificationis.

D.

D medium derivandi. V. *Proleg.* Sect. VI. DA, hoc. Græc. *τὸ*, Belg. *de*, Angl. *the*. Utimur in compoſitis tantum, qualia ſunt, *dadurch* per hoc, *daſür* pro eo, *damit* cum eo, *dabei* juxta illud, *davon* de illo &c. Ubique *da* ponitur pro *das*, & præpoſitionem ſuam præcedit contra conſuetudinem.

DA, hic, ibi, *er iſt da* adeſt hic vel ibi. Adverbium loci, quod videtur tranſpoſitum ex antiquiori *ad*. Nam *adeſt* Gothis dicitur *at iſt* Marc. IV. 29. Angloſaxonibus *æt ys* ibidem. Alamannis *az iſt*. Gloſſ. Keron. adſum *azpim*. Vel idem eſt quod Gr. *ἔνθα* per aphæreſin.

DA, tunc. Adverb. temporis, quod Angloſaxoni-

saxonibus effertur *tha*, Francis *tho.* TATIANUS Cap. XII. 6. *tho quad sin muoter zi imo*, tunc dixit mater ejus ad illum. Inde *damals* tunc temporis, a *mal* tempus.

DA, cum, tunc cum, quando. Videtur apocopatum ex antiquiori *dann* ejusdem significatus, quod infra producam.

DACH, & *decke*, sunt sororia. Utrumque est opus tegendi causa factum. Utrumque a *decken* tegere.

DACH, domus, quia tegit, & vicissim tegitur. Armoricis *tec*, Hibernis *deach* apud TOLANDUM in Vocabulario utriusque Gentis Harmonico. Anglosaxonibus *thece* Marc. VIII. 8. Francis *theki* in Harm. Evang. Tatian. Cap. XLVII. 4. *ih ni bin uuirdig thaz thu gest untar mina theki*, non sum dignus ut intres sub tectum meum. Ubi *tectum* & *theki* videntur poni pro domo. Convenit Gr. στέγη.

DACH, tectum, pars domus superior, quæ inferiora tegit, & a tegulis vel stramine vicissim tegitur. Evang. Anglosaxon. Luc. XVII. 31. *On tham dæge se the byth on thecene, and hys fatu on huse, ne stihth he nyther thæt he hig nime*, in illa die, qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa. Belgæ eodem sensu dicunt *dak*, Succi *taak*, Islandi hodierni *thak*, priores *thækia*. VEREL. in Ind. *thækia* tectum, *akrum er gardr at vægg, oc himin at teckio*, segetibus est paries sepimentum, & tectum cœlum.

DACH, tectorium, crusta, testa, vel simile quid. Gloss. Pez. testæ *dahun*, testaceus *dahiner*, testa de Samiis *daha vonna leimun*. Hodie non occurrit. Similia tamen sunt Hebræa, *tach* luto tegere, incrustare, *tiach* tectorium, ex interpretatione CLODII.

DACHEN, tecto munire, *dachung* projectura. Verbum a subst. ortum.

DACHS, meles, bestia lucifuga, & in cavernis degens. Latino-Barb. *taxo*, Italis *tasso*. ECCARDUS in L. Sal. pag. 27. "A *decken* occultare descendit *dachs*, animal „perpetuo fere abditum, & meatibus suis „subterraneis occultum.„ Hæc ille. Sed hic sensus rectius desumitur a *decken* latitare, cujus antiquitatem & familiam infra produxi.

DÆMISCH, vertiginosus. V. *daumel* vertigo.

DÆMPFEN. Vide in *dampf*.

DÆNEN, Dani, *Dænnemark* Dania, regnum Daniæ, marchia Danica. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *Dæna* Dani, Daci, *Dæna-lage* lex Danica, *Denamearc* Dacia, *Denisc* Danus, Dacus, Danicus, *tha Deniscan* Dani. OL. WORMIUS Danos suos ab Israelitis oriundos contendit. Sed popularis ejus TORFÆUS rectius initia Gentis ad Odinum refert, in Serie Regum Daniæ Lib. II. Cap. 2. Dani igitur, cum sint Colonia Odini, nomen suum non aliunde quam ab ipso ductore, quem vulgus GODAN appellavit, habere videntur. P. DIACONUS Lib. I. de Gest. Longob. Cap. 9. WODAN, *quem adjecta litera* GODAN *dixerunt.* Certe Selandia, ubi hodieque est caput regni, antiquitus dicta est *Codanonia*, & incolæ istius insulæ *Codanones*, & totum fretum insulis circumfluum *Sinus Codanus*. Unde nisi a *Godano*, imperii Danici primo fundatore, Duce & Deo gentis? Hinc *Dania*, ut credere par est, reapse est *Codanonia*, & *Dani* sunt *Codanones*, puta per aphæresin. Solent enim voces sæpissime capite truncari, & in compendium redigi ab ignavis lucri causa, ut ille ait apud PLAUTUM in Trucul. qui *rabonem* pro *arrabonem* dixerat:

- - - ar facio lucri,
Ut Prænestinis conia est ciconia.

Quo magis miror LEIBNITIUM, qui ab extremo & vix semel nominato fluvio *Dina* celeberrimæ gentis nomen deducit.

DALEN, *talen*, nugari, ineptire. Vide in *tal* sermo.

DAMAST, sericum damascenum. Ab urbe *Damasco*, unde primitus creditur allatum. Et hinc rectius *damask*, ut Itali *damasco*.

DAMEN-SPIL, ludus damius. An a *dame* domina? Ita FERRARIUS in voce DONNO: *Ludus Damarum in aversa alveoli parte, id est, dominarum, & ipsi calculi sive lignei orbiculi dame appellantur.* Sed quare *dominarum?* An quia primi calculi figura fœminea signati? Sed obstat, quod Germanis *dame* est calculus calculo impositus, non quivis orbiculus in alveolo. Inquirant alii, quid statuendum sit. Interim Græcis δῶμα est structura, & Turcis *dam* tectum, & Latinis *Damium sacrificium* significat sacrificium opertum, apud FESTUM. Hinc *damen-spil* videtur esse ludus, in quo calculus calculo tegitur. Nam is solus in ludo dominatur, & ab illo recte fit ipsius ludi denominatio. Quod si non placet, ducatur a *dam* dama, quia sicut dama e rupe in rupem, ita calculus ille, quacunque potest, transilit.

DAM-HIRSCH, caper alpinus, rupicapra. Latinis *dama*, Anglosaxon. *da*, Angl. *doe*, Suec. *dambiort*. Vox Saxonica & Anglica nimia laborant brevitate. *Dam* vero, unde Latinis *dama*, est vox apocopata a Scythica *thamb* arcus, quam sistit VEREL. in Ind. Et dicitur de rupicapra, quia cornua habet retrorsum curvata instar arcus, non palmata aut digitata ut cervus. Dicitur autem cervus, quia vulgus solet species rerum confundere. Sic idem animal vocatur *gems*, a Græc. κεμὰς cerva, manifesta caprini generis cum cervino confusione.

DAMM, agger, munimentum instar muri fluctibus objectum, *dæmmen* aggere munire. Consentiunt Belgæ & Angli in voce. Anglosaxones carent quidem substantivo, utuntur tamen verbo *demman*, obturare flumen, apud BENSON. Cui simile Hebræorum *atham* obturavit. Alias Græcis δαμᾶν est domare, subigere, quod tamen de aggere

re flumini objecto non dicitur, nec dici potest nisi metaphorice. Nomina locorum, AMSTERDAM, ROTERDAM, & similium in *dam* desinentium, haud dubie ab aggere formata sunt.

DAMMEN, in antiquissimis Dialectis tria significat, *judicare*, *absolvere*, *condemnare*, quæ totam Juris œconomiam declarant. Errant profecto, qui a Lat. *damnare*, quod ultimæ tantum significationi convenit, deducunt, eosque merito sibi refutandos proposuit VORSTIUS in Specimine Ling. Vernac. Cap. 12. Rectius JUNIUS deflexit a Gr. θέμις jus, fas. Hæc origo ideo vera censeri debet, quia omnibus verbi sensibus respondet. Quid enim est *judicare, absolvere, condemnare*, nisi secundum jus & fas pronunciare?

DAMMEN, judicare. Gothis *domjan* Luc. X. 29. XVI. 15. Anglosaxon. *deman*, Francis *duomon*, *tuomon*, Suec. *döma*, Island. *dæma*, Angl. *to deem.* SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *deman* judicare, *dema* judex, *dom*, *dome* judicium, *dom-setl* tribunal &c. Gloss. Lips. *duom* judicium, *duoma* judicia, *duomot* judicatis. TATIANUS Cap. VIII. 3. *fon thir quimit tuomo*, ex te exiet dux. Id est, judex, qui judicabit populum Israel. Suecis *domere* & Anglis *domes-man* etiamnum judicem significat. Est & Hebræorum lingua *dan* judex, eodem pene sono ac *dema*, quod Saxonicum esse vidimus. Reliqui hujus verbi significatus sunt a synecdoche, qua totum ponitur pro parte, judicare pro absolvere vel condemnare. Ejusdem indolis verbum est *sünen*, quod primo significat judicare, postea ad omnes judicis partes extenditur.

DAMMEN, absolvere, justificare, insontem declarare. Codex Arg. Matth. XI. 19. *uswaurhta gadomida worth handugei fram barnam seinam*, justa judicata est sapientia a filiis suis.

DAMMEN, condemnare. Codex Arg. Marc. XIV. 64. *gadomidedun ina skulan wisan dauthau*, judicarunt eum reum esse mortis. Inde Anglosaxon. *dem* damnatio. Hodie utimur composito *verdammen*.

DAMPF, exhalatio cujuscunque rei. Gloss. Pez. vapor *damph*. Belgis *damp*, *domp*. A Græc. θῦμα vapor ex suffimento. Labiales M. P. F. in ore Germanico se mutuo attrahunt.

DAMPF, halitus vitalis. Persis *dem*, apud CLODIUM in Lex. Turc.

DÆMPFEN, oritur a *dampf*, non vice versa, & hinc significat quantum potest, *exhalare* & *exhalationem intercipere*, sive id fiat *restinguendi*, sive *suffocandi*, sive *coquendi* causa.

DÆMPFEN, exhalare, vaporare, fumare. Belg. *dampen*, Græc. θυμιᾶν.

DÆMPFEN, restinguere. Francis *temphan*, Suecis *dæmpa*. Dicitur præcipue de flamma & incendio, & deinceps etiam de aliis rebus per metaphoram. WILLERAM Cap. IV. 14. *Caritas leskit unte betemphet multitudinem peccatorum.*

DÆMPFEN, suffocare, quocunque modo. Franci utuntur compositis *irdemphan*, *bitemphan*, *firtemfan*, in quibus *ir*, *bi*, *fir*, sunt particulæ intensivæ. Gloss. Pez. enecare *irdemphan*. TATIANUS Cap. LIII. 1. de porcis Gadarenorum: *uuarun bitemphit in then seo*, suffocati sunt in mari. Cap. LXXI. *thorna firthamftun samon sinan*, spinæ suffocarunt semina ejus. LXXV. 3. *gitrog thero uuolone bitemphit thas uuort*, fallacia divitiarum suffocat verbum.

DÆMPFEN, coquere in vase clauso, ne exhalationi pateat exitus, *gedæmpft fleisch* caro in proprio succo cocta. Veneti vocant *soffegato*, i. e. suffocatam, quia exhalare non potest.

DAN-ERBE, jus Regis succedendi in bona peregrini defuncti, sive hæreditas, quam Fiscus regius capit ex jure Albanagii. VEREL. in Ind. *dana arf* in Legibus passim hæreditas vacans & caduca, præcipue exterorum, cum hæredes legitimi aut mortui sunt, aut pro mortuis habentur, si intra tempus lege definitum, jus suum non profiteantur & persequantur. A *Danis* hoc dici non nemo vult. Sed in LL. Westrogoth. dicitur *dana arf*, quod Germano & Anglo mortuis in Suecia ad regem devolvitur. Locum Legis produxit LOCCENIUS, qui ante VERELIUM scripsit, in Lexico Juris Sueo-Gothici, ubi videtur stare pro sententia eorum, qui *dan* interpretantur per *dainn*, quod Islandis *mortuum* significat. Illud certum, quod *Dan* sensu forensi caducum quid denotet. Hoc tantum vellem inquiri a curiosis, annon *dan* aliqua sive Celtarum sive Scytharum Dialecto peregrinum significet? Quod si eo sensu nusquam reperiatur, *dan* revera erit mortuus, a θανεῖν mori.

DANK, voluntas, beneplacitum, spontaneus animi motus, *wider meinen dank* me invito. Sensus vocis primus & antiquissimus, unde reliqui per traducem oriuntur. Anglosax. *agenes thances* sua sponte, *thines thances* tua sponte *unthanca* invitus, volens nolens. Similia habent Franci. Otfridus Lib. III. Cap. III. 45.

Er uuolta sines thankes
Uuison thar thes scalkes.
Volebat sua sponte
Visitare servum.

Idem: *uuio er sines thankes bi unsih starb*, ut sua sponte pro nobis moreretur, Lib. IV. Cap. I. 11. *mines unthankes* invitus, non mea sponte, ibid. vers. 70. Glossa vetus apud Junium in Obs. ad Will. pag. 43. *iro dankes*, *kerno*, ultro. Refer ad *denken* velle, quem significatum infra adstruxi. Synecdochice ponitur pro *bona voluntate* seu benevolentia, prorsus ut apud Latinos *voluntas.*

DANK, gratia gratificans, alias favor, clementia. Dictio synecdochica, qua voluntas ponitur pro benevolentia, quo genere dicen-

cendi (ut paulo ante monitum) delectantur etiam Latini. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. I. 93.

Ni mohtun uuir in uuara
Irthenken thio ginada,
Thia thu in thera noti
Druhtin bi unsih dati,
Thaz uuas io ana uuank
Allaz Druhtin thiner thank.
Non poteramus equidem
Excogitare hanc gratiam,
Quam tu in hac necessitate
Domine pro nobis fecisti,
Hoc erat sine dubio
Totum Domine clementia tua.

Hodie dicimus *gnad*, quod etiamsi per reditum literarum conveniat cum *dank*, non tamen ex illo factum est. Quemadmodum autem voluntas nunquam est sine cogitatu, ita propensa voluntas multum trahit roboris a contemplatione. Nam quo magis unusquisque recogitat, quid sibi, quid Deo, quid humanitati debeat, eo magis illum ad benevolentiam & clementiam flecti necesse est. Synecdochice ponitur pro *mutua benevolentia*. Et ab hac synecdoche pendet intellectus vocis sequentis.

DANK, gratia grates agens, alias gratiarum actio. Dictio synecdochica, qua genus ponitur pro specie, benevolentia pro grato animo seu mutua benevolentia. Quid enim est gratiarum actio, nisi favor mutuus, qui sponte & ultro redit ad eum, a quo beneficium accepit? Omnes sane naturaliter diligimus beneficia & benefactores, & monstrum hominis est, aliquem ea sola de causa odisse, quod beneficium dederit. Verum cum pauci noverint beneficia largiri, ut decet, hinc fit, ut gratiam, quam non habent, vicissim non inveniant, & totus mundus refertus sit ingratis, quos manu fecimus ipsi. Quædam enim beneficia nec sponte dantur, nec confestim, & hæc sunt diuturnæ exspectationis præmia extorta, non beneficia. Alia superbe & arroganter, & cum contemtu accipientis. Alia insidiose, ut libertatem nostram redigant in servitutem. Alia exprobranter, & cum pudore indigentis. Alia tot indignis actionibus mixta, ut gravius sit accipere, quam carere. Gothi gratiarum actionem vocant *thankjus*, Luc. XVII. 9. quod desideratur in Glossariis, Anglosaxon. *thanc*, ibid. Franci & Alam. *danch* & *danchotat*. Glossæ Junianæ in Will. pag. 43. *danchafingante* grates canentes, *danchotat* gratiarum actio, *undhancpare* ingratus. Hic quoque affectus alitur & fovetur cogitatione. Nam quo magis accepti memoria beneficii refricatur, eo magis animus ad gratiam referendam movebitur.

DANK, gratia gratum faciens. VEREL. in Ind. *thauk* gratia, *thokasæll* gratiosus, cui omnes favent, *thægilegt* gratum, *gudi thægilegt* Deo gratum. Franci inserunt N. dicendo *thanc* vel *danch*. Gloss. Pez. gratiosa *danchparigiu*. Id est, talia quæ gratiam suam secum ferunt, a *bæren* ferre. Refer ad *danken* placere. Nam proprie est illa gratia qua aliis placemus.

DANK, placitum, quod gratia placendi pollet, *zu dank thun* ad placitum facere, h. e. ita rem gerere ut alteri placeat. Rursus a *danken* placere.

DANK, præmium, merces, retributio. Dictio metonymica, qua signatum ponitur pro signo, gratia grates agens pro mercede, qua gratus animus demonstratur. Tatianus XXXII. 6. *Oba ir uuehsal gebet then, fon then ir gitruuwet lon intfahan, uuelih thanc ist iu thes thanne?* Si mutuum dederitis his, a quibus speratis mercedem recipere, qualis erit retributio vestra? Quasi dicat nulla, quia nihil facitis, quod remuneratione dignum sit, & quod non peccatores faciant peccatoribus.

DANKEN, gratificari. A *dank* benevolentia. Anglosaxon. *thancian*, *thancgian* est gratificari, & hinc rursus *thanc*, & *thances* gratis. Hoc ultimum agnoscunt quoque Franci. Notkerus Psal. CVIII. 26. *hilf mir Truhten Gott min umbe dine genada, die du danches skeinest*, adjuva me Domine Deus meus propter misericordiam tuam, quam gratis exhibes. Hodie obsolescit.

DANKEN, gratias agere. A *dank* grates. Gothis gratias agere dicitur *thankjus fairhaitan*, quasi grates promittere, Luc. XVII. 9. Anglosaxonibus *thancian*, Matth. XXVI. 27. *and he genam thone calic thanciende*, & accepit calicem gratias agens. Apud BENSONIUM *thanc-secgan*, quod hodie imitamur in *danksagen*. Franci dicunt *danchon* & *thankon*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIII. 18. *biginnet Gott thankon*, incipite Deo gratias agere. Lib. III. Cap. XX. 213. *thank es Got filu fram*, gratias age Deo quam maxime. Lib. V. Cap. XXV. 50. *thaz sie es Gote thankon*, ut Deo gratias agant. Vetus precandi formula apud ECCARDUM in Catech. Theotisc. p. 72. "*thancomes thir*, gratias agimus tibi. Inquirenti mihi, inquit JUNIUS, „in originem verbi *thancon*, statim occurrit, „non male forte deduci posse a *thenkan* co„gitare, meminisse. Nam, ut eximie Sene„ca de Beneficiis Lib. III. Cap. 5. *Gratus est*, „*cui beneficium in mentem venit*. Et plenius „aliquanto Lib. II. de Benef. Cap. 24. *Nihil* „*magis præstandum est, quam ut memoria no*„*bis meritorum hæreat, quæ subinde refri*„*canda est, quia nec referre potest gratiam*, „*nisi qui meminit, &, qui meminit, jam re*„*fert*. Egregie quoque P. Syrus in Mimi „iambis:

Sat magna usura pro beneficio, memoria.

„Gallorum interim *recognoistre* & *recognois*„*sant* ad vivum exprimunt veram hujus ety„mologiæ rationem: Sicuti nec longe rece„dit eorundem *sçavoir gré de quelque chose:* „quod plane respondet Græco χάριν εἰδέναι, „vel χάριν ἐπίστασθαι ἐπί τινι.„ Hæc Junius in Obs. ad Will. pag. 44. Sed hic cogor a Viro summo dissentire. Quamvis enim

denken

denken sæpe sit meminisse, plus tamen omnino ad gratiarum actionem requiri videtur, quam simplex recordatio. Nam grati animi indoles est, merita nonsolum agnoscere & meminisse (quod etiam faciunt ingrati), sed & mutuam benevolentiam tam verbis quam factis quavis occasione reddere. Hinc gratias agere Latinis aliis verbis dicitur *gratiam referre*. Et hæc est illa gratia, quam Græci *χάριν*, Galli *gré* vocant, & quam scire se profitentur, non quod se beneficio affectos esse sentiant, quod sentiunt etiam ingrati, sed quod gratiæ mutuæ sibi conscii sint. Quæ cum sit motus spontaneus, qui ad benefactorem revertitur, Gallis recte dicitur *gré*, a theotisco *ger*, quod promtam voluntatem notat. Græcis & Gallis jungere potuisset JUNIUS Germanos, quibus *dank wissen*, idem quod Græcis *χάριν εἰδέναι*, & Gallis *sçavoir gré*, nisi idioma nostrum susque deque habuisset.

DANKEN, laudare, benedicere. Ex eodem fonte. Nam qui gratias agunt, solent in laudes & vota erga benefactores effundi. Et hinc gratias agere & laudare eodem verbo exprimi cœpit. Gloss. Pez. benedicentes *danchontiu*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XII. 49.

Githankota er'mo harto
Thero selbon uuorto.

Quem rhythmum optime vertit SCHILTERUS hoc modo: *laudavit eum valde propter hæc verba.* Nam Christus non gratias egit Petro pro confessione, tanquam pro beneficio accepto, sed potius illum laudavit. Hodie utimur in Sacris tantum, ubi *danken* sæpe idem est quod laudare & glorificare Deum.

DANKEN, retribuere. A *dank* merces. OTFRIDUS: *thaz thir es Got githanko*, ut tibi id Deus retribuat, Lib. II. Cap. XX. 12. Lib. III. Cap. XIX. 72. Hinc salutantibus vulgo regerimus, *Got dank euch*, Deus vobis salutem retribuat.

DANKEN, placere, charum esse. VEREL. in Ind. *thoknast* placere, *their villdu honom thoknast* placere ipsi cupiebat. Idem Suecis *tökias*. Francos eodem sensu dixisse *thankon* vel *danchon*, inserto N. patet ex derivato *dank* gratia gratum faciens. Sed hæc verbi forma est vitiosa. Nam placere sic dicitur ab objecto, h. e. a bono & pulchro, quia bona & pulchra tantum placent. Et Belgis quidem *deeg* est bonum, Cambris vero *teg* pulcher, bellus, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Ita a *lieb* gratus, desiderabilis, fit *lieben* placere, sicut a *bellus* amabilis, *fallen*, *gefallen* placere. Confer synonymum *hagen*.

DANN, *denn*, nam, namque. Gothi tres habent conjunctiones causales, *than* Luc. I. 66. *unte* Matth. IX. 24. & *ubthan* Marc. XVI. 8. Anglosaxones & Franci nullas. Quando vero series orationis causalem postulat, tunc illi dicunt *witodlice* vel *sothlice*, hi vero *keuisso*, quæ tamen nihil aliud significant quam *certe* vel *vere*. Gloss. Keron. nam, namque *keuuisso*, enim *so keuuisso*. Postea ex Gothico *unte* a Francis formari cœpit *uuanta*, *uuanda*, quo passim utitur NOTKERUS & OTFRIDUS, unde Belgis remansit *want* enim. Nostra particula est a Gothica *than*. Mirum interim est, in sermone humano particulam causalem posse desiderari.

DANN, *denn*, cum, tunc, quando. Gothis *than*, Matth. IX. 15. Anglosax. *thænne*, *thonne*, Franc. *thanne*, Alam. *denne*. Gloss. Keron. tunc *denne*, cum *denne*, quando *denne*. Similia sunt apud Latinos *tum* & *tunc*. Hodie *dann* sequitur *wann*, olim utrumque locum occupavit. Evang. Anglosax. Joh. VII. 27. *thonne Crist cymth*, *thonne nat nan mann hwanon he byth*, quando Christus veniet, tunc nemo sciet unde sit. TATIANUS Cap. XXXIV. 1. *thanne ir betot*, *ni sit thanne so so thie lihhizaru*, cum oratis, tunc non eritis sicut hypocritæ.

DANN, quam. Adverb. comparandi, quod comparativum sequitur in oratione. Sic vulgo dicimus, *besser dann er*, *schöner dann sie*. An vetus sit, nescio. Venit tamen ab illo *sothan* & *sothanig* talis, qualis, hoc est, qui alteri comparatus, similis illi deprehenditur.

DANNEN, locus a quo, *von dannen* unde. Olim non utebantur particula auxiliari *von* ad hunc sensum exprimendum. Gloss. Keron. hinc *danan*, unde *danaan*. Gloss. Boxh. *dana uuelzes* avelles. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIII. 37.

Ther fon ther erdu binana ist
Ther scal sprechan thanana ist.
Qui de terra est,
Loquetur unde est.

Similiter Anglosax. *thanon*, *thonan*, *thonon* est hinc, unde, inde, exinde apud BENSON. Consentiunt transpositis literis Græc. *ἔνθεν* hinc inde, & Lat. *unde*.

DANNOCH, *dennoch*, tamen. Particula adversativa, sed ex adverb. loci & temporis, *da* hic, & *noch* adhuc, ut videtur, composita. Gothi dicunt *annuh* Joh. XVIII. 37. *annuh thiudans is thu*. Ubi Luth. *so bistu dennoch ein könig*. Et tamen Rex es? Hodie *annoch* est adverb. temporis.

DAR, ibi, illic. Adverb. loci remoti, sicut *da* propinqui. Gloss. Keron. illuc *dara*. Extat & in reliquis Dialectis. Hinc verba Domini apud Marcum Cap. VI. 10. *ibi manete:* Gothus vertit *thar salj ith*, Anglosaxo *thar wunigath*, Tatianus *thar uuonet*, Cap. XLIV. 7. Persis *dar* substantive dicitur pro loco, apud RELANDUM in Dissert. de veteri L. Persica. Cæterum *thar* priscis nonsolum est adverb. loci, sed etiam temporis, præcipue OTFRIDO. Et hoc sensu superat in *immerdar*, quod vi compositionis *perpetuum quando* significat.

DARBEN, carere, indigere, privari. Gothis *thaurban*, Anglosaxonibus *thearfan*, Francis *tharban*, Scandis antiquis *thurfa*, hodiernis *tarfwa*, apud VERELIUM in Ind.

Proprie idem est quod *darfen* opus habere, & dicitur de pauperibus, quia omnium rerum tam utilium quam necessariarum inopia laborant.

DARD, jaculum, telum missile. Armoricis & Anglis *dart*, Latino-Barbaris *dardus*. ABBO de Obsid. Lutet. Lib. II.

- - - *Scuta tonant, Dardique volant.*

Rem & nomen rei Celticum esse, plerique existimant, etiamsi nec CLUVERIUS nec BOCHARTUS inter arma Celtica *Dardorum* mentionem injecerint. Familia vocis hodie superat apud Gallos, quibus *dard* jaculum, *dardeur* jaculator, *darder* jacere, jaculari. Cum postremo convenit *δαρδῶσαι*, quod apud Hesychium exponitur *jacere*, observante JUNIO in not. ad Willeram. pag. 272. Probabile est, fuisse spiculum, seu parvam hastam. Pro hac sententia stat MARTINIUS in voce *sagitta*, ubi *dart* deflectit a Græc. *δοράτιον*, quod est diminutivum a *δόρυ* hasta. Hæc etymologia omnibus, quas vidi, palmam præripit. Mihi tamen persuasum est, utramque vocem, tam Græcam quam Germanicam, e Celtico fonte petitam esse, nempe a *taro* ferire, quod omnibus telis, sive cæsim lædant, sive punctim, convenit. Confer *Cateia.*

DARF, opus, necessitas. Anglosax. *thearf*, Scandis antiq. *tharf*, *thorf*. VERELIUS in Ind. *thorf* necessarium, *um fram thorf* præter opus, præter necessitatem, *tharfleysa* quod non juvat, in quo nullum commodum. Similiter in Lex. Run. *darf*, *dorf* exponitur opus. Proprie significat id, quod expedit, sive utile sit, sive necessarium, oriturque a *derben* expedire. A *darf* rursus fit *darfen* gemino significatu, opus esse, & opus habere.

DARF, indigentia. Verbale a *darfen* opus habere. Inde *bedürfig* indigus, opus habens.

DARFEN, opus esse, *es darf keiner weitläuffigkeit* non opus est prolixo rerum aut verborum ambitu.

DARFEN, opus habere. Goth. *tharfan*, Anglosax. *thearfan*, Franc. *tharfan*, *durfan*. OTFRIDUS Lib. I Cap. XIV. pag. 31.

Bithiu ni durafun thera sun
Thia thiarna nob ther ira sun.
Quamvis non opus habebant hac expiatione
Virgo & filius ejus.

Differt a *darben* usu tantum, non significatu. Nam *darben* est inopia laborare, & pauperum proprium, *darfen* vero, & composite *bedarfen*, *bedörfen*, *bedürfen* est opus habere quocunque modo, sorte omnibus communi.

DARFEN, audere, præsumere, confidere, *wer darf es sagen ob es gleich war ist*, quis ausit hoc dicere, etiamsi verum sit. Rectius *darren* vel *dürren*, ut omnes antiqui. Est enim verbum Celticum, cujus vestigia multa hodienum extant in Britannia, quæ facile deprehenduntur a peritis, qui voces depravatas a genuinis discernere norunt. Cambris *anturio* audere, aggredi, moliri, *antur*, ausum, molimen, *dewr* audax, fortis, strenuus. Similia extant in reliquis Dialectis. Hinc audere Anglosaxonibus dicitur *dearran*, *dyrran*, Francis *durran* apud WILLERAM. Cap. VIII. 2. VERELIO in Ind. *thora*, Anglis *to dare*. LUTHERUS ipse in sacra Versione primarum Editionum passim utitur *thüren* eadem notione, quod postea a typographis temere mutatum est in *darffen* & *dörffen*. Omnibus consentit Græc. *θαῤῥεῖν* confidere, præsumere, audere, & *θάῤῥη* audacia, confidentia. Unde manifestum, quod Litera F. in medio verbi a recentioribus infarta sit. Interim cum Germanis consentiunt Dani & Belgæ, duces an socii, incertum. Nam Danis quoque *jeg torff* est audeo, & Belgis *durven* audere. Et hinc *dyrfd* in Indice VERELII est audacia. Verum longe aliam & deteriorem mutationem obit hodie hoc verbum in ore & aure vulgi, dum pristinum significatum sensim remittit, & de eo, quod licite fit, usurpari incipit. Hinc vulgo dicimus, *ich darf nicht*, non licet mihi, cum proprie significet, non audeo.

DARM, ductus extalis. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. intestina *tharma*. Gloss. Pez. extales *crozdarma*. Anglosax. *thearm* intestinum, *thearmes utgang* procidentia ani. Græcis *τράμη* est foramen sedis, & *τράμις* podex. Cuncta a *τρέω*, *τράω* perforo.

DARRE, morbus avium. V. *dürren* arescere.

DARRE, locus ubi horreum torretur. Refer ad *dürren* arefacere.

DARUM, idcirco, vicissim. Novum, & eodem vitio affectum ut *warum*. Nam *dar* est adverb. loci, quod a sensu loquentium alienum, qui volunt dicere *das-um* propter ea.

DAS, hoc, quod. Gothis *that*, Anglosax. *thæt*, Franc. *thaz*, *thas*, Alam. *daz*. Gloss. Keron. hoc est *daz ist*, quod *daz*, quod absit *daz fer si*. Quibus cum convenit Gr. *τῦτο*. Priscis nonsolum est pronomen, sed etiam conjunctio, significans *ut*, *quod*, quæ hodie scribitur *daß*.

DAUBE, tabula doliaris. Gall. *douve*. Cambrica lingua *tu* est latus. Et tabulæ illæ quid sunt, nisi latera dolii? Literæ finales possunt esse a paragoge. Galli inde derivant *adouver* & *addouber* asserculos dolii compingere, & *radouber* asseres navis reficere. Germanis *dauben* aliquando idem denotavit ac latera dolii compingere, saltim prioribus illis, qui nobis cadorum nomina *tuppe* & *zuber* reliquerunt.

DAUCHT, videtur, *mich daucht* videtur mihi. Utitur Luth. Act. XV. 22. suffragantibus Gothis & Alamannis. Gloss. Keron. videatur *si kedubt*, visus *kedubt*, visum fuerit *kedubt ist*. Gothis *thuhtan sik* est existimare, *thuhta im* existimabant, Luc. XIX. 11. Et hinc superbi, qui alios præ se contemnunt,

mnunt, & propria existimatione sibi videntur magni, Gothis appellantur *mikilthuhtans*, a *mikil* magnus, Luc. I. 51. Hisce sono & significatu convenit, Latinum *duco*, & Græcum δοκέω. Verbi nostri infinitivum vide in *dunken*.

DAUEN, *dauwen*, digerere. Gloss. Pez. digere *douui*, digeri *cadauuan*, consumit *douuit*. Gloss. Keron. digesti *kideuuite*. Belgis *douwen* est premere, quod videtur naturam digestionis explicare. Plura veterum testimonia vide in composito *Verdauen*.

DAUME, pollex. Gloss. Ælfrici: *thuma* pollex. Benson. *thymel* pollex. Verel. in Indice: *thumlungr* pollex chirothecæ. Quemadmodum *pollex* ISIDORO a *pollendo* deducitur, quod inter cæteros digitos virtute polleat & potestate: ita idem digitus MARTINIO *daum* dici videtur a *domo*, quod domandis & tractandis rebus præ cæteris idoneus sit. Mihi *daum* videtur abscissum ab antiquiori *dymel*. Ipsum vero *dymel* ortum existimo a Gr. διμερὴς bipartitus, mutato R in L. Nam pollex est δικόνδυλος, & duos habet nodos, cum cæteri digiti habeant tres, etiamsi ARISTOTELES alium computum faciat, qui articulos infimos in pectine manus non videtur considerasse.

DAUMEL, *taumel*, vertigo, *taumel-kelch* poculum vertiginis Esa. LI. 17. *teumelig*, *dæmelig* vertiginosus. Suspicor, prioribus Germanis *dümen* idem denotasse quod Græcis δινεῖν, h. e. *vertere, volvere, circumagere*. Nam N. & M. sunt literæ permutabiles, & ab hoc verbo, quamvis hodie inusitato, manifesto derivantur *dümel* & *taumel* vertigo, *tümisch* & *dæmisch* vertiginosus, quæ passim vigent in Dialectis.

DAUMELN, duobus modis considerari potest, vel ut frequentativum ab obsoleto *dümen*, vel ut derivativum a *daumel*.

DAUMELN, quatenus est frequentativum ab obsoleto *dümen*, eundem servat significatum ut simplex. Varie autem effertur in Dialectis. Belgis *tuimelen* est rotare, sursum deorsumque vertere, *tuimeling der regeeringe* eversio reipublicæ. Anglis *to tumble* volvere & volvi, *tumbling* versatio, volutatio. Germanis *tummeln* vertere, circumagere, & per synecdochen generis saltare, quia saltantes subinde corpus vertunt.

DAUMELN, *taumeln*, quatenus est derivativum a *daumel* vertigo, significat *vertigine agi*. Utitur Luth. Psal. CVII. 27. Esa. XXVIII. 7. & passim. Et dicitur proprie de ebriis, qui crapulam sentiunt, postea etiam de aliis, qui quamcunque ob causam vertiginem capitis patiuntur, & toto corpore nutant. Unde sit hoc verbi, STADENIUS, quem illud valde inquietum habuit, fatetur se ignorare, in Voc. Bibl. pag. 627. Sed in Additionibus pag. 908. illud tanquam frequentativum a *tümen* saltare deducit, quasi titubare sit tripudiare. Plures origines suggerit Cadmus Græco-Phœnix MARTINII in voce θυμέλη, Arabicas & Græcas, sed a vero verbi sensu plane devias, qui certe non aliunde petitus est quam a subst. *daumel* vertigo.

DAUREN, durare. Utrumque a Gr. δηρὸν diu. Quid enim est durare, nisi diu perseverare? Inde Francis *dura suna* firma pax, apud CANGIUM in Gloss. Germanis *daur* duratio, Belgis *geduurig* continuo. Quibus convenit Heb. *dor* duravit.

DAUREN, dolere, affligi, *zubedauren* dolendum. Dicitur præcipue de pœnitentia & miseratione; sed in tota retro antiquitate non habet simile. Difficile autem est, rationem reddere de vocibus, quarum Archæologia desideratur. Forte est ipsum Lat. *dolore*, quia L. & R. sæpe permutantur.

DAUS, binio. A Gr. δυὰς, vel Gall. *deux* duo.

DAUZEN, *duzen*, personam secundam in secunda singularis alloqui, Gall. *tutoier*, Lat. Barb. *tuissare*. A *du* tu. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XI. 81.

Uuola thiu nan duzta,
Inti in ira barm sazta.
Beata quæ illum tuissavit,
Et in gremio suo posuit.

Quamvis naturale sit, & moribus antiquis receptum, ut allocutio secundæ personæ eo fiat pronomine, quod illi proprium: Hodie tamen singuli singulos aliter compellamus, sive honoris gratia, sive assentationis studio, exceptis Deo & charissimis, junioribus & subjectis, vilibus & contemtis. Olim autem omnes, etiam honoratiores, in secunda singularis appellatos esse, testatur Confessio peccatorum antiqua, Libris Evangeliorum Otfridi a FLACIO præfixa, quæ ipsius Caroli M. esse putatur, ubi circa finem: *So bin ih es Gote allmahtigen bigihtig, inti allen Gotes heilagon, inti* THIR *Gotes manne.* Alia non minus cana habet: *unde* DIR *finemo boden*, apud ECCARDUM in Cat. Theot. pag. 96. Sed post excessum Caroli, persona ecclesiastica, quamvis una, multitudinis numero compellari cœpit. OTFRIDUS in Præfatione ad Salomonem Episcopum vers. 9.

Lexza ich therera buachi
Iu sentu in Suaborichi,
Thaz ir irkiaset uberal,
Oba siu fruma uuertan scal.
Lectionem horum librorum
Mitto vobis in regnum Sueviæ,
Ut deliberetis universe
An utilis sit futura.

Belgis id peculiare, quod neminem lingua sua tuissare possint. Loquor de constitutione Belgicæ Linguæ hodierna. Nam veteris aliam fuisse rationem, indubium. Hinc orta in Synodo Dordracena quæstio, quonam modo DEUS compellandus sit? definitumque, præstare, ut *ghy* retineatur, cum *dy* sit obsoletum, & genio vernaculæ contrarium. Hodie Poëtarum & Quakerorum

 pro-

proprium est, omnes, etiam Principes & Reges, vetusto more alloqui. Sed id, quod in carmine decorum, extra carmen rusticum censetur. Quakerorum institutum prolixe examinat Disputatio Theologica *de modo compellationis in secunda singulari*, Præside D. ENGELCRENIO Rostochi 1720. habita, in qua multa, non ubivis obvia, occurrunt. Fuere tamen omnibus temporibus viri probi in Germania, qui non obstinatione, aut sectæ studio, sed antiqua fide & synceritate ducti, omnes etiam summos viros tuissando alloquerentur. En tibi jucundum exemplum ex Annal. Suev. CRUSII Part. III. Lib. XI. pag. 631. ad an. 1536. *Es war zu Augspurg ein Arzt, mit namen Ulrich Jung, der pfleget jederman zu tauzen. Er kam zu Kayser Carol dem Vten und sprach: Kayser, dein Vorfahren (Maximilianus) ist mir 6000. gülden schuldig blieben. Daß du mir sie wieder gebest, steht deiner Kayserlichen ehr wol an. Doch ich laß sie dir nach: wann du mir und meiner frauen jærlichs 600. gülden leibding unser lebtag gibst. Respondit Cæsar: ia Doctor Ulrich, ihr solt ewers begehrens gewæhret sein. Et sic factum est.* Hodie prisci moris retinentes sunt Tyrolenses, qui nonsolum se & suos, sed etiam peregrinos, & summos quoque viros in persona secunda alloquuntur. Quod cæteri Germani ridere solent, quia scil. a prisca simplicitate ad stulta complimenta (sit venia verbo) desciverunt.

DE, medium derivandi. V. *Proleg.* Sect. VI.

DEBEN, incendere, urere, igne cremare. Græcis τύφειν. Vox e lingua Græca in coloniam veteris Francicæ traducta. Inde voces Malbergicæ in Lege Salica,

Saldeban
incendere domum,
a *sal* domus.

Tit. XIX. de incendiis, art. 7. *Si quis spicarium aut machalum cum annona incenderit, Malb. saldeban.*

leosdeba
incendium suis,
a *loos* sus.

Ibid. art. 8. *Si quis sudenn cum porcis, scuriam cum animalibus vel fœnile incenderit, Malb. leosdeba.*

chreodiba
combustio cadaveris,
a *reef* cadaver.

Tit. LXXIV. *de chreodiba.* Art. I. *Si quis hominem ingenuum seu in sylva seu in quolibet loco occiderit, & ad celandum igne combusserit* &c.

Cuncta ex observatione Nob. ECCARDI in excellenti Commentario ad Leg. Sal. p. 42.

DECHANT, a Lat. *decanus.* Vocem Germanicam vide in *dingman.*

DECKE, operimentum cujuscunque rei. Anglosax. *theccene*, Franc. *theki.* TATIANUS cap. XV. 4. *obanentiga thekki des tempales*, pinnaculum templi. Proprie supremum templi tectum. VEREL. in Ind. *thækia* tectum. Convenit Gr. τέγη & στέγη, Lat. *tegmen, seges*, & *tectum*, Lat. Barb. *dagus*, unde Gallis *dais* pro umbraculo. Cuncta affinia, a *decken* operire. A simplici est diminutiv. *deckel* operculum.

DECKE, laquear, contignatio. VEREL. in Ind. *thekia* laquear. Versio Francica eodem sensu habet *theki.* TATIANUS Cap. LIV. 3. *stigun ubar thie theki*, ascenderunt supra tectum. Plures significatus vide in *dach.*

DECKEN, latere. Verbum Celticum. Cambris *techu* est latere, latitare, ab antiquis Britannis relictum, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Hinc fraus & machinatio occulta Græcis vocatur τέχνη, Latinis *techne.* Ab eodem primitivo descendunt multa *verba facessentia* in omnibus Occidentis Linguis, tam desita quam usitata, quorum schema hic subijciam.

Parentela verbi Celtici TECHU *in Linguis Occidentis.*

tegere, facere ut lateat.	Græc. στέγω. Lat. *tego.* Anglosax. *theccan.* Fr. & Alam. *decchan.*	Vide *decken* operire.
celare, tegere occultandi causa.	Franc. *tougan.* Alam. *tögen.*	V. *tögen* celare.
silere, silentio tegere.	Lat. *tacere.* Goth. *thahan.* Franc. *thagan.* Isl. *thaka.* Suec. *tiga.*	V. *tagen* silere.

Hodie dicimus *stecken* præfixo sibilo. Sic vulgo ajunt, *wo hastu so lang gesteckt* ubi latitasti tam diu? Sed a simplici *decken* habemus permulta derivata, ut sunt *tück* dolus, fraus latens ut anguis in herba, *tock-mæuser* homo obscurus & latebras quærens, *dachs* meles, animal in cavernis latitans, *deck-mantel* prætextus, cum quid latendi causa simulate atque in speciem dicitur aut agitur, *bedeckung* latibulum, species munitionis in architectura militari.

DECKEN, operire. Verbum facessens a *decken* latere. Quid enim est operire, nisi facere ut lateat? Anglosaxones eodem sensu dicunt *theccan*, *thaccian*, Franci & Alam. *tachen*, *decchan.* Gloss. Keron. operui *pidachta*, detegere *intdecchan.* NOTKERUS Psal. XXXIV. 13. *mit harrun dahta ih mich*, cilicio me tegebam. Quibus convenit Gr. στέγω, Lat. *tego.*

DECKEN, sternere, *den tisch decken* sternere mensam, quod fit operiendo. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. IV. 35. de turba Hierosolymitana:

Zi kuning sie nan quattun,
Joh imo then uueg thagtun.

Regem

Regem eum proclamabant,
Et viam illi sternebant.

Vestimentis viam operientes, ut gloriosius urbem intraret Dominus.

DECKEN, celare, abscondere, tegere occultandi causa, *verdeckter-weise* tecte, *verdeckt essen* verba ambigua, quæ mentem dicentis occultant. Verbum affine cum *togen* celare, de quo infra.

DECKEN, tacere, silentio tegere. VEREL. in Ind. *thaka, thagka* tacere, *thogn* silentium. Hodie non dicitur nisi de silentio quo alterius dedecus tegimus. Interim affinitate jungitur cum *tagen* silere, de quo infra.

DEEF, *teef*, meretrix, Dial. Belg. Olim ancilla. Causam vituperatæ vocis vide in *dieb* servus & serva.

DEEF, *teef*, canicula. Proprie catuliens, a θέω curro, quod in imperativo habet θεῦ. Rectius scribitur *teew*. Nam F. etiamsi sit ejusdem instrumenti ut W. & in illud convertibile, non tamen est medium ordinarium faciendi derivata.

DEGEN, servus, homo obnoxius, sed liber & ingenuus. Anglosaxonibus *then*, *thegn*, *thegen* est minister. Idem Francis *thegan*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XX. 85.

Gesceident sih in ala uuar
Herero inti thegan thar.
Tunc ibi separabuntur
Dominus & servus.

Apud eundem Christus vocatur Dominus, & Johannes Baptista *thegan siner* minister ejus, qui præparat illi viam, ut famuli Dominis debent, Lib. I. Cap. III. circa fin. Hic primus vocis sensus, sed paucis perspectus. SCHILTERUS in notis ad Epinic. Lud. R. vers. 10. nomen Francicum deducit a *thigan* ambire, servire. Sed invita Francorum lingua. Nam *thigan* Francis & Alamannis est petere, non inservire. Gloss. Keron. petat *dicke*, petierit *dickit*. Idem in Gloss. Teut. pag. 229. aliam sectatur originem, & *thegan* ponit inter derivata verbi *tihan* crescere, proficere, ut proprie sit omnis ætate provectus. Quod a sensu vocis alienum. Mihi videtur origo perspicua. Nam ministrare, quod hodie dicitur *dienen*, Anglosaxonibus effertur *thenian*, & mutato I. in G. *thegnan*. Ab hac verbi duplicitate manifesto oriuntur duo ministrorum nomina, *then* verbale a *thenian*, & *thegn* verbale a *thegnan*. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *thenian* ministrare, obsequi, *then* minister, *thegnan* ministrare, *thegn*, *thegen* thanus, minister. A *thegnan* porro est *thegning* officium, obsequium, ministratio, & *githigini* famulitium. Illud Anglosaxonibus, hoc Francis proprium.

DEGEN, civis, & quilibet subditus. Sensus Septemtrionalibus proprius. VEREL. in Indice: *thegn* civis, subditus, populus, hominum liberorum multitudo. Addit: *De ingenuis dicitur, sive nobiles, sive e plebe sint.* Inde composita,

thegengilldi, mulcta Regi debita propter cædem liberi hominis,
thegenskylda, populi & civium obsequium & fidelitas erga Regem,
thegenskapr, boni civis virtus, probitas, liberalitas,
thegenskapar-madur, bonus civis, probus.

DEGEN, dominus, sed superiori domino (Principi vel Regi) obnoxius. Proprie est servus supremi ordinis, & minister Regis nobilior. Gloss. Ælf. pag. 70. Satrapa *thegn*, Primas *heofodman* vel *thegn*. SOMNER. *thegn* vir in gradu aliquo dignitatis constitutus, *cyniges-thegen* satrapa, optimas, dynasta, baro (qui Regi fidem & obsequium addixerunt), *thegn-boren* generosus, honesta vel generosa familia oriundus, *thegn-scype* dignitas, ordo, gradus &c. SPELMANNUS in vita Ælfredi M. p. 118. "*Thegnes* nostri erant „nobilitatis officiorumque omnium tum „civilium tum militarium, tum ecclesiasti„corum seminarium: ex horum enim nu„mero Rex in bello duces, in pace mini„stros & magistratus, & eorum ope e colo„nis milites aliosque inferioris ordinis fa„mulantes elegit.„ OTFRIDUS Lib. I. Cap. III. 51. de Proavis B. Virginis ex stirpe Davidis:

Thiu thritta zuahta thanana
Thaz uuarun edil thegana.
Tertia deinde generatio
Erant domini nobiles.

VERELIUS in Ind. *thegn* dominus, *thegn oc thræl* dominus & servus. Inde Latino-Barbaris *Theganus*, *Thainus*, *Thanus* eodem & nobilissimo sensu, ut docent SPELMANN. SELDENUS, CANGIUS. Ab hoc significatu famulitium regium, quatenus ex proceribus & vasallis componitur, in Epinicio Lud. R. vers. 10. appellatur *fronisc githigini*, h. e. illustre ministerium, ut docet SCHILTERUS in notis.

DEGEN, miles, ab infima ad supremam conditionem. Quemadmodum *miles* apud Scriptores medii ævi est omnium bellatorum, tam imperantium quam parentium vocabulum, sic ut milites vulgo dividerentur in *majores* & *minores*, ut ex vita Cunradi apud Wipponem liquet: ita apud Theotiscos *thegen* erat ejusdem mensuræ, & denotabat nonsolum milites gregarios, sed etiam belli duces, & omnes militiæ præfectos, cujuscunque gradus ac dignitatis. Ad primum significatum spectant multa apud OTFRIDUM obvia, qualia sunt, quod milites Pilati vocantur *thes herizohon thegana*, h. e. milites præsidis, Lib. IV. Cap. XXII. 38. & Angeli *himilisge thegana* satellites cœlestes, Lib. IV. Cap. XVII. 33. & Franci in genere *thegana zi uuafane snelle* milites ad arma alacres, & *guate thegana* boni milites, Lib. I. Cap. I. 128. 221. Quibus consentiunt Glossæ antiquæ apud Boxhornium: *dhega-*

 nom

nom milites, *fior fioringom dheganom* quater quaternionibus militum. Ad secundum significatum spectat, quod *thegnes* Anglosaxonibus sunt belli duces, & militum inferiorum præfecti, ut docet SPELMANNUS supra excitatus: & quod ipse Rex LUDOVICUS ab OTFRIDO vocatur *edil thegan* nobilis miles, Lib. I. Cap. I. 198. Quem locum recte vindicat STADENIUS, ostendens, illum ad Regem, non ad plebem pertinere. Huc fortasse etiam facit inscriptio Runica Saxi Scolingensis apud WORMIUM in Monum. Dan. pag. 264.

Osterdi risdi stin densi
Ostir Guda fadur sin
Herden guden DIAGN.
Osterdi lapidem hunc posuit
in memoriam Gutæ patris sui,
exercitus boni Ductoris.

Dixi *thegen* esse militem in genere, parvum vel magnum, ducem vel ministerialem. Et hoc sensu occurrit quoque in Nominibus propriis Francorum & Alamannorum. Inde

DAGOBERTUS, miles clarus. Nomen multorum in Francia Regum, de quo jam aliquid dixi in *brecht*. Reliqua occurrunt apud Goldastum in Indice.

DAGOALDUS, militum præfectus. A *walt* præfectus.

THEGINPOLD, miles audax, animosus. V. *bald*. Scribitur & *Tagebold*.

THEGENHART, miles acer, robustus. V. *hart*.

THEGANMAR, & *tagamar*, miles celebris, famosus, V. *mar*.

DEGEN, vir fortis. Sensus a milite ad omnes strenuos traductus. SOMNER. *thegen* vir fortis vel strenuus, *thegenlice* viriliter. Gloss. Lips. *thegenliche* viriliter. Inde *theganheit* virtus, fortitudo. OTFRIDUS Lib. I. Cap. III. 35. de R. Davide: *er quam mit theganheiti*, pervenit (ad regnum) virtute. Atque hinc jam patet, quid sit THEGAN vel THEGANUS, quatenus nomen hominis proprium constituit, nempe vir fortis. Claruit hoc nomine Scriptor ingenuus *de Gestis Ludovici Pii*, sub quo etiam vixit. Idem nomen occurrit quoque in Indicibus GOLDASTI inter Nomina propria Alamannorum.

DEGEN, ensis, gladius. Sensus vocis hodiernus, quem etiam agnoscunt Belgæ & Dani. Virum & arma eodem nomine designari, sæpe contingit, ut patet ex vocibus *wer* & *gæs*. Sed his nunc missis, videamus, cur *degen* & militem & gladium significet? Convenit inter Viros Doctos, gladium a postera ætate sic dictum esse quasi servum vel militem, sive quod domino continuo sit a latere instar servi, sive quod corpus gestantis tueatur instar militis. GOLDASTUS Animadvers. in Parænet. pag. 365. *Gladius nuncupatus est* DEGIN, *quod ejus ministerio in defensione utimur*. OL. WORMIUS Lib. IV. Monum. Dan. pag. 264. *Tractum ad gladium designandum, quem Danica voce* DEGEN *appellamus, quod ejus ministerio in defensione utamur*. Transiit hoc significatu, aut certe simili, in alias quoque Linguas. Hinc pugio Armoricis *dager* vel *dagr*, apud Boxhorn. in Lex. Ant. Brit. Gallis *dague*, Italis & Hispan. *daga*, Lat. Barb. *daggerius*.

DEHNEN, tendere, extendere. Litera H. in medio vocis non agnoscitur ab antiquis, nec locum habet in derivatis, qualia sunt, *dünn* tenuis, *tunen* tendiculæ, *tant* chorda, &c. Vide ergo *denen*. H. in scrutinio vocum sæpe etymologiam turbat.

DEICHSEL, temo. Quidam deducunt a *ziehen* trahere, alii a τάσει, h. e. extensione, quia temo est lignum longum. Illud STILERO, hoc MARTINIO se probavit. Mihi, si Græca origine opus sit, non aliunde melius duci posse videtur quam a διοικέω rego, guberno. Quid aliud est temo nisi gubernaculum currus? Et hinc etiam Cambris *taig* pro clavo est. In Dialectis Saxonicis gutturalis in medio vocis eliditur. Hinc temo Anglosaxon. dicitur *thisl*, Belgis *dissel-boom*, Suecis *wagntissel*. Gloss. Ælf. temo vel arctoes *thisl*. Puto ab antiquiori & saniori *thicsl*, per syncopen.

DEICHSEL, ascia, dolabra, vel simile vietorum instrumentum. Gloss. Pez. ascia *dehsala*. Idem Belgis *dissel*. Apud Germanos cessat. Factum autem videtur a Francis ex Lat. *asciculus* vel *asciola* per prosthesin literæ D. quæ, ut in *Prolegomenis* vidimus, non caret exemplis. Glossæ Isidori: *asciculus*, *asciola*, dolabra.

DEIHEN, crescere, proficere. Gothis *thaijan*, Anglosaxon. *thean*, *theon*, & composite *gethean*, *getheon*, Francis *dihan*, *thigan*, *diehen*. Gloss. Pez. proficere *dihan*, crevit *deh*. NOTKERUS Psal. LIII. 2. *mit dien uuerdent peccatores pezeichenet*, *die hier in uuerlte uuolo diehent unde gruone sint*: hisce notantur peccatores, qui hic in mundo bene vigent & virent. Observari meretur, quod omnes Antiqui Interpretes in reddendis Evangelistæ verbis Luc. II. 52. *& Jesus proficiebat sapientia*: hoc verbo utantur. Gothus habet: *Jah Jaisus thaih frodein*. Saxo: *and se hælend theah on wisdome*. TATIANUS Francice loquens: *inti ther heilant theg in spahidu*, Cap. XII. 9. STIERNHIELMIUS hoc verbum tanquam ex Oriente profectum, derivat ab Heb. *dagah* crevit, multiplicatus est. Hodie dicimus *gedeihen*, quod vide.

DEIHEN, perficere. Anglosaxonibus *getheon* nonsolum est crescere, vigere, sed etiam perficere, testibus SOMNERO & BENSONIO. Francis *githigan* idem denotasse, patet ex derivato *githiganaz* perfectum, quo utitur OTFRIDUS Lib. II. Cap. IV. 44.

Sprah er, odo deta uuaz,
Thaz uuas al githiganaz.

Si quid

Si quid dicebat aut faciebat,
Id omne erat perfectum.

Perficere autem est ad finem & consummationem perducere. Atqui Celtica Lingua *tach* est finis. Idque colligo ex derivatis, quæ extant apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *tachwedd* quod ad finem tendit, *tachweddu* consummare, finire. Hodie utimur participio *gediegen*, quod vide.

DEIHEN, *gedeihen*, prodesse, *harte speisen gedeihen nicht einem schwachen magen*, cibi crassiores non prosunt stomacho debili, *gedeiblich* utilis, proficuus. BOXHORN. loc. cit. *tyccio* prodesse. Islandi eodem sensu dicunt *tia* & *tioa*, apud VEREL. in Ind. puta per syncopen. Vox Belgica *deeg* bonum, vel mater est verbi Celtici, vel proles. Nam per bonum omnes concipiunt id, quod utile est, & conducit. Confer verbum sororium *taugen* prodesse.

DEIN, pronom. possess. sec. pers. Pers. *tu*, Dor. τεὶς, Lat. *tuus* & *tuum*, Goth. *theins*, Anglosaxon. *thine*, Franc. *thin*, Alam. *din*, Gall. *ton* & *tien*. Cuncta affinia, a *du* tu. Gloss. Keron. tuum *din*, tua *dina*, tui *dines*, tuo *dineru*, *dinemu*, tuam *dinera*. Confer *mein* & *sein*.

DEM, illi, illo, cui, quo. Gothis *thammei*, Anglosaxon. *tham*, Franc. & Alam. *themo*, *demu*. Gloss. Keron. ipso *demuselbin*. TATIANUS Cap. IV. II. *in themo ahtoden tage*, in die octavo. Cap. CLV. *zi themo fater*, ad patrem.

DEMANT, lapis inter pretiosos durissimus & fulgentissimus. A Gr. ἀδάμας, quod est *indomitus*, interprete PLINIO: Qui eum non nisi Regibus & iis admodum paucis cognitum esse scribit Lib. XXXVII. Cap. 4. Carolum M. & postea Conradum I. gestasse coronam auream gemmis insignem, testantur EGINHARDUS Cap. XXIII. & LUITPRANDUS Hist. Lib. II. Cap. 7. Sed de adamante altum silentium. In hodierna Corona Imperiali nullus est adamas.

DEMMEN, heluari. Jungi solet usu vulgi cum *schlemmen*. Quo sensu, ambiguum? HELVIGIO est insumere, profundere, a Gr. δαπανᾶν, unde Latinis *damnum* quasi *dapnum* pro jactura rei familiaris: STILERO noctes potando ducere, ab obsoleto *demm*, tenebræ. Si alterutrum eligendum sit, malim posterius, quia domesticum. Inde *demmer* heluo, quasi potator nocturnus.

DEMMER, obscurus, *demmern* vesperascere, *demmericht* sublucanus, *demmerung* crepusculum vespertinum & matutinum. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *dym*, *dim* tenebrosus, obscurus, caliginosus, *dim-hof* antrum, spelunca, locus obscurus. VEREL. in Ind. *dimma* caligo, *dimmur* obscurus, *dimmar* tenebræ, *dymt* tenebricosum. Anglis *to dimm* est caligare, Bohemis *temny* caliginosus, *tma* caligo. Habent etiam Franci, quod huc spectet, ut sunt, *thimster* caliginosus, *thimstre* & *thimsternisse* caligo, apud WILLERAMUM Merulæ pag. 39. & 68. JUNIUS in Observ. ad Will. pag. 86. cunctorum originem ducit a Græc. δεῖμα terror, metus, horror, quia *naturalis tenebrarum metus est*, ut loquitur SENECA Epist. 82. Si Græca sectari juvat, forte proximiora sunt, δύμι subeo, quod dicitur de sole occiduo apud HOMERUM, & δυσμὴ solis occasus, vespera.

DEMUT, humilitas. Vox Francis & Alam. unice usitata. Gloss. Keron. humilitas *theomuati*, humiles *diomuate*, humilis confessio *deomuatlibha pigiht*, humiliter *theomuatlibho*. Similia habent OTFRIDUS & NOTKERUS in Glossario SCHILTERIANO pag. 207. Oritur non a *demittendo*, ut HELVIGIO ex ignoratione veteris linguæ visum, etiamsi humilitas sit animi demissio, sed a servili & submisso animo. Manifesto enim componitur a *mut* animus, & *deo*, *dio*, servus. Alam. quidem non utuntur hac voce nisi in compositis, Septemtr. vero etiam extra composita. VEREL. in Ind. *thy* servus, mancipium, servus qui non est in jure hominum, *thia* humiliare, duriter tractare, servitute opprimere. Utraque vox, tam Alamannica quam Islandica, originem suam accipit a vetustiori *theow*, *thiw*, per apocopen. Vide quæ de illa disserui prolixe in *dieb* servus. Ad confirmationem etymi facit, quod Alamannis humilitas alio vocabulo dicitur *deoheit*, manifesto a *deo* servus. Gloss. Keron. humilitas *deoheit*, humilitatis *deoheiti*, humiliter *deolihho*. Idem etymon STADENIO quoque se probavit in Voc. Bibl. pag. 159. Anglosaxones videntur humilitatem cum lenitate & mansuetudine confundere. Nam humilitatem vocant *eadmod*, ab *ead* facilis, lenis, comis, & *mod* animus, interprete SOMNERO. Quod etiamsi Franci aliquando imitentur in *otmuati*, & Belgæ in *oodmoed*, non est omnino idem cum præcedentibus, quia lenitas & humilitas natura & significatu differunt. Illa est domini erga æquales & inferiores, hæc servi virtus & affectio. Discrepant quoque in sacris literis Matth. XI. 29. Hinc non possum assentiri PALTHENIO, viro alias Germanice doctissimo, quando vocabulum nostrum *demut* inversis prioribus literis ab *od* facilis derivat, etiamsi humiliatos facili ingenio esse concedam. Sed nec CASTRICOMIO assentiri possum, qui Francicam & Belgicam vocem ducit ab Anglica *ot* vilis, quia Angli hunc significatum non agnoscunt.

DEN, eum, quem. Gothis *thana*, *thanei*, Anglosax. *thæne*, Franc. & Alam. *then*, Belg. *den*, Sorab. *ton*, Græc. τὸν. TATIANUS Cap. CLX. 2. *intfieng tho then kelih*, tunc accepit calicem. Et mox: *unzan then tag*, usque in illum diem. Chaldæis *den* ille.

DENEN, illis, quibus. Goth. *thammei*, Anglosaxon. *tham*, Franc. *then*, Alam. *diem*. Gloss. Keron. quibus *diem*. TATIANUS Cap. I. 3. *fon thene thu gilerit bist*, de quibus eruditus es. Cap. CXCVI. 3. *in then tagon*, in illis diebus. Male imitamur Francos, quia a

dem illi, rectius fit *demen* illis, quam *denen*.

DENEN, tendere, extendere, intendere, amplissimo sensu. Gloss. Lips. *thenit* intendit, *theneda* tetendit, *thennon* extendentes, *thenin* extendant, *thenedos* extendisti, *thenedon* extenderunt. Gloss. Keron. extendi *kadeni*, protendatur *fora si kidenit*. Gloss. Pez. porrectum *gadenit*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *athenian* extendere, *athened* extensus, *athenunge* extensio. VEREL. in Ind. *thenia* extendere. Quibus consentit Græc. τείνω, & Lat. *tendo*. Antiquiores Latinos dixisse *tennitur* pro *tenditur*, absque litera intercalari D. auctor est DONATUS. Præcipua derivata sunt, *dünn* tenuis, *tenne* area, expansum, *tant* chorda, *tunen* virgulæ, surculi porrecti, & alia, de quibus sigillatim.

DENKEN, cogitare. Verbum omnibus mentis operationibus, præcipue intellectui, deliberationi, memoriæ, imo etiam voluntati sacrum. Nam voluntas quoque pertinet ad modos cogitandi, quibus mens sibi conscia est, se existere, & cum corpore unitam esse. Videamus primo de intellectu. Cogitare Gothis dicitur *thagkjan*, quod more Græco pronunciatur ut *thangkjan*, Anglosaxonibus *thencean*, *thincan*, Francis & Alam. *thenken*, *denchen*, Belg. *denken*, Suec. *tænkia*, Angl. *to think*. Gloss. Keron. cogitet *denche*. Evang. Goth. Luc. V. 21. *jah dugunnan thagkjan*, & cœperunt cogitare. Evang. Anglosaxon. ibid. *tha agunnon thencan*. TATIANUS Cap. CLIV. 5. *bigondun tho thenken*. In præt. imp. omnes habent *dachte*: Gothi *thahta* cogitabat, Luc. I. 29. Anglosax. *thohte* ibid. Tatianus *thahta* Cap. III. 3. JUNIUS hoc verbum ducit a Gr. δοκέω duco, videor mihi, opinor, STIERNHIELMIUS ab Heb. *dac* vidit. Rectius opinor derivatur a *ding* sermo, sensu a sermone externo ad internum translato. Quid enim est cogitare, nisi intus & in mente sermocinari? Eleganter TERTULLIANUS Cap. V. con. Prax. *Vide quum tacitus ipse tecum congrederis, ratione hoc ipsum agi intra te, occurrente ea tibi cum sermone ad omnem cogitatus tui motum, & ad omnem sensus tui pulsum. Quodcunque cogitaveris sermo est, quodcunque senseris ratio est. Loquaris illud in animo necesse est: Et dum loqueris, conlocutorem pateris sermonem, in quo inest hæc ipsa ratio, qua cum ea cogitans loquaris, per quam loquens cogitas. Ita secundus quodammodo in te est sermo, per quem loqueris cogitando, & per quem cogitas loquendo.* De voce *ding*, quatenus sermonem denotat, actum infra in loco, ut opus non sit, semel dicta reiterare. A simplici fiunt composita,

Or-thanc, animus. Vox Anglosaxonica apud BENSONIUM, quæ videtur proprie mentem, cujus primitiva dos est cogitatio, denotare. *Ur* principium rei, cui præfigitur, significat. Apposite hic iterum TERTULLIANUS Lib. con. Marc. Cap. 10. *Animæ enim a primordio conscientia Dei dos est, eadem nec alia & in Ægyptiis, & in Syris, & in Ponticis.*

Or-thonc, argumentum, commentum, & similia, interprete SOMNERO. Præfixum *or* hoc loco idem est quod abverb. ordinis *er*, & seriem idearum ab initio significat.

fore-thonc, providentia, apud eund. quasi præcogitatio.

gedank, mens, intellectus, facultas cogitandi, Anglosaxon. *gethanc*, ISIDORO *chidanc*, Cap. IX. 3. Hodie cum præcedentibus obsolescit.

gedenken, cogitare. Anglosaxon. *gethencean*, apud Lexicographos.

gedanken, cogitatus, cogitationes. Gloss. Keron. cogitationes *kedancha*, cogitatus *kidanc*.

bedenken, considerare, deliberare, recogitare. Gothis *bithagkjan* Luc. V. 22. Anglosaxon. *bethencan*, Franc. & Alam. *pidenchen*. Gloss. Pez. penso *pidencho*, recogitet *pidenche*.

bedacht, deliberatio.

bedæchtlich, *bedachtsam*, prudenter, cujus oppositum temere & inconsulto.

bedenk-zeit, tempus deliberandi.

erdenken, comminisci, *erdacht* confictus. Inde Anglosaxon. *orthonc* commentum, de quo paulo ante, & Francis *urdahtin* traditiones Judæorum, in Glossario SCHILTERIANO pag. 207.

nachdenken, prosequi cogitatione, *nachdenkliche worte* verba ponderosa, quæ multum habent in recessu.

verdenken, suspicari, male de aliquo cogitare. Præfixum *ver* pravitatem in cogitatione indicat. Inde *verdacht* suspicio, *verdæchtig* suspectus.

DENKEN, dubitare. Hoc est, ita cogitare, ut animus quasi in duo divisus, utrum amplectendum sit, nesciat, & hactenus fluctuet. Hoc sensu utimur in compositis, *bedenken* dubitatio, *bedenklich* anceps.

DENKEN, reminisci, *ich dachte nicht daran* non recordabar. Inde composita,

gedenken, recordari, reminisci. Anglosax. *gethencan*, Franc. *githenken*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXI. 43.

Joh thanne ouh thu githenkes
Thes thines armen scalkes.

Vertit Schilterus:

Et tunc etiam memineris
Tui miseri servi.

Hodie utimur bono & malo sensu.

gedæchtnus, memoria, vis illa ingenii, qua species rerum cognitarum recipimus, conservamus, & similium recordamur. Vox nova, sed idonea.

andenken, recordatio. Præfixum *an* motum facultatis ad rem cognitam indicat.

eingedenk, memor. Præfix. *ein* hoc loco idem quod *an* in præcedenti.

DENKEN, memoriæ mandare, in memoriam revocare, sive viva voce, sive literis, imagi-

imaginibus, vel aliis signis. Utimur hoc sensu in multis compositis, ut sunt,

denk-mal, monumentum, sive a *mal* signum, ut sunt statuæ, imagines, columnæ, sive a *mal* sermo, loquela, inscriptio, quasi monumentum loquens.
denk-bild, mnemosynum, imago memorialis, & monendi gratia facta.
denk-sæul, columna memorialis.
denk-spruch, symbolum, sententia monitoria, quæ nos virtutis aut alterius rei admonet.
denk-würdig, commemoratione dignum.
andenken, memoriale, pignus, vel simile quid amico relictum, quo illum nostri commonefacimus.
gedenken, commemorare, memoriam refricare.
gedæchtnus, commemoratio, *gedæchtnus-predigt* oratio anniversaria, *ehren-gedæchtnus* monumentum quo memoria alicujus honoris gratia recolitur.

DENKEN, velle, voluntate intendere, animo proponere, *er denkt dahin zu kommen* eo pervenire statuit, sperat, intendit. Utitur Luth. Gen. ult. 19. Antiquitas apparet ex derivato *dank* voluntas, beneplacitum, spontaneus animi motus, de quo supra, *gedanken* voluntates, concupiscentiæ, modi volendi, quo utitur Luth. Marc. VII. 21. ubi interpres Anglosaxonicus habet *yfele gethancas*. Item *andacht* zelus, voluntas impense defixa in objectum.

DENN. V. *dann*.

DENNOCH. V. *dannoch*.

DENTELN, ludere, ludicre agere. Gall. *dandiner*. Unde Gallis veniat hoc verbum, MENAGIUS non explicavit. Videtur autem descendere per epenthesin ab Italico *dadi* tesseræ, sic ut primo fuerit ludere aleis, mox sensu translato ludicre agere, & inepte gesticulari, ut lusores solent. Vocem Italicam quidam derivant a *ludo datorum*. Quos reprehendit SALMASIUS apud FERRARIUM in Originibus, quia, teste CICERONE, *calculi* dabantur, non *tesseræ*. Hinc FERRARIO simplicius visum, ita appellari, quod in ludo etiam solitario tesserarum, sine calculis, mutuo tesseræ dentur & recipiantur a ludentibus. Sed fallitur vir doctus. Nam *dad*, *ded*, *det* est vox Arabica, significans lusum, rem ludicram, & aleam, teste HYDIO in Nerdiludio pag. 18. Inde Italis *dadi*, Hispan. *dados*, Gall. *déz*, Cambris *dis* talus, tessera, alea, cubus. A *dez* porro fit *ludus deciorum*, Gallicè *jeu de déz*, quod CANGIUS male interpretatur *judicium Dei*, quasi esset a *de* Deus. Differt a *tenteln* nugari, quod vide.

DENTELN, cunctari, *dentler* cunctator. Dicitur proprie de illis cunctatoribus, qui aleatorum instar tempus nihil agendo perdunt.

DER, hic, qui. Pronom. demonst. & articulus masc. generis, sed Francicus & Alamannicus tantum. Gloss. Keron. qui *der*. TATIANUS Cap. IV. 19. *ther knehl uuobs* puer crescebat. Gothi dicunt *sa* Matth. IX. 33. *sa dumba* mutus. Matth. XI. 10. *sa ist*, hic est. Anglosaxones *se* Matth. II. 1. *se hælend* Jesus, salvator. Matth. XI. 39. *se the*, is qui.

DER, lignum, arbor, quercus. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *dar*, plur. *deri*, Armoricis *derw*, plur. *derwen*, Francis *dera*, *tera*. Prioribus quercum, posterioribus arborem denotat. Inde *affaltera* malus arbor, apud WILLERAMUM Cap. II. 3. ubi Editio MERULÆ habet *apheldera*, quod idem. Veteres quoque Belgas arborem appellasse *dære*, *dere*, *tere*, *tier*, & in quibusdam Belgii Provinciis etiamnum audiri composita *appeltære*, *mispeltære*, *noteltære*, *eglentære*, & *eglentier*, scribit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 334. Hodie superat in *hol-der* sambucus, cava arbor. In reliquis Dialectis, a Celtica oriundis, R. transponitur. Inde Gothis *triu* arbor, & *weinatriu* vitis Joh. XV. 1. Anglosaxonibus *yfel-tryw* mala arbor, & *gode treow* bona arbor, Matth. VII. 17. 18. Anglis in usu est *tree*, Danis & Suec. *træ*, Islandis *trie* arbor. Græcis δρῦς est quercus. Sed olim omne lignum ita vocatum esse, ex Etymologico magno docet JUNIUS. Et hoc sensu occurrit quoque in Versione Gothica & Anglosaxonica Marc. XIV. 48. ubi verba Evangelistæ: *exiistis cum lignis:* Gothice redduntur *mith triwam*, Saxonice *mid treowum*. Primi nominis inventores videntur lignum sic appellasse tanquam materiam combustibilem a Gr. δαὶς fax, tæda, verbi δαίω comburo, incendo. Nam ob eandem causam lignum & arbor Celtica lingua vocatur *pren*, haud dubie a *brennen* ardere. Græcis sane δαὶς tædam & arborem significat. Et S. mutari in R. millies contingit.

DERB, substantive *utilitatem*, adjective *probum* & *utilem* significat. Originem vide in *thor* utilitas.

DERB, utilitas. Gloss. Keron. utilitatis *bidarbi*, utilitatibus *piderboom*. Gloss. Pez. fructus *pidirpi*. Augmentum initiale *bi*, *pi*, salvo & integro sensu adesse & abesse potest.

DERB, bonus, utilis, probus. In Paraphrasi vetusta Symboli Apostolici Boxhorniana, boni & qui faciunt voluntatem Dei, vocantur *tharbe*. Inde composita in Gloss. Keron. utilis *piderber*, inutilis *unbiderber*. Et in Ind. VEREL. *allthar fr* valde utilis, *otharfur* noxius, damnosus.

DERB, solidus, robustus. Sensus vocis hodiernus, a bonitate & utilitate ad robur & firmitatem rerum translatus. Dicitur autem antiquitus nonsolum de rebus, sed etiam de personis robustis. WILLERAMUS Cap. III. 7. *seszoch biderba gnehta der allero biderbeston in Israel*, sexaginta robusti milites ex robustissimis in Israel.

DERBEN, expedire, prodesse. Gloss. Keron. expedire *piderban*, expedit *piderbit*, expediat *piderbit*. Verbum a subst. vel adject. ortum, sed hodie extinctum.

DERER, *deren*, horum, quorum. Hodie est pronom. demonst. olim etiam articul.

præpositivus. Evang. Anglosax. Luc. I. 1. *thara thinga race*, earum rerum narratio. Et mox: *thara worda sothfæstnesse*, eorum verborum veritas. OTFRIDUS Lib. III. cap. VI. 110. *thero fisgo ioh thero leibo*, piscium atque panum. TATIAN. Cap. LIV. 4. *thero giloubon soso her gisah*, quorum fidem ut vidit.

DERJENIGE, ille. Ex eodem fonte quo *jener*. Caret tamen usu & auctoritate veterum.

DERO, earum. Gloss. Keron. ipsarum *deroselbono*.

DERSELBE, ille ipse. OTFRIDUS Lib. II. Cap. III. 101. *ther selbo heilego geist*, ipse spiritus sanctus. Et mox: *ther selbo uuidaruuerto*, iste adversarius. V. *selb*.

DERWEIL, interea. Anglosax. *tha hwyle*. A *weil* mora. Confer *dieweil*.

DES, hujus, cujus. Pronom. & Articul. Evang. Goth. *this waurdis* sermonis Luc. I. 2. *this aiwis* hujus sæculi Luc. XX. 34. Evang. Anglosax. Joh. XIV. 24. *thæs fæder the me sende*, patris qui misit me. Marc. XIV. 56. 59. *thæslice* convenientia, similia inter se. TATIAN. Cap. II. 1. 3. *thes cuninges* regis, *thes folkes* populi. Gloss. Ker. ipsius *desselbun*. Cuncta a nominativo *der*, mutato R. in S. Quod genus mutationis etiam Latinis familiare, qui a *flos* declinant *floris*, a *ros roris* &c.

DESTO, eo, tanto. Proprie sunt duæ voces, non una. Nam *des* est *das* hoc, & *to* est particula Saxonica, quæ hodie effertur *zu*, & hoc loco est adverb. quantitatis, significans *tanto*, quod in oratione semper conjungitur cum adverbiis comparandi *magis*, *plus*, *minus*. Inde Anglosaxonibus *thæs the ma* multo magis, Marc. XV. 14. Francis, *ni thes thiu min* nihilominus, apud OTFRIDUM Lib. I. Cap. XXII. 114. *des de uerror* eo plus, amplius, apud WILLERAM. Cant. Cap. III. 10.

DEUCHT. V. *daucht*.

DEUEN. V. *dauen*.

DEUSCHEN. V. *teuschen*.

DEUT, *teut*, terra. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *tud*, Armoricis *tit*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *tud* terra, *alltud* alienigena, ab *all* alius, *marsdit* terra limitanea, a *mars* limites regionis. PEZRON. in Antiq. Celt. pag. 60. *Celtis æque ac Hebræis* TIT *significat terram*. Apud HOMERUM quoque τηθὺς ponitur pro terra. Nec desunt vestigia vocis in Germanicis Dialectis, tam recentibus quam antiquis. Sic Gothis regna orbis terræ vocantur *thiudinassuns this midjungardis* Luc. IV. 5. Quæ vox rectius componitur a *thiuda* terra, quam a *thiuda* populus, quia regna vocari solent *territoria*, & hæc sola ostendi poterant à Diabolo de monte excelso. Ejusdem naturæ compositum est Anglosaxonicum *theodafolc* indigenæ, Matth. IV. 16. quod certe non est a *theod* populus, alias pleonasmum saperet, sed a *theod* terra, provincia, quo sensu occurrit in Vocabulario BENSONII, & hodie dicitur *landvolk*. Denique *marsdit*, quod Celticum esse vidimus, etiamnum superat in DIETMARSEN, quod est nomen terræ limitaneæ in Holsatia, inversis syllabis factum. Hic sensus probe tenendus est, quia ab illo pendet *Titanici* & *Theotisci* nominis, & originum Germanicarum cognitio. Terra autem sic dicitur, sive a *dütt* mamma, quia *multimammia* fingitur ab antiquissimis Geolatris, sive a τιθὴ nutrix, quia nascentes excipit, natos alit. Latinos a Celtico *tit* terra formasse *ditionis* vocabulum, quatenus territorium significat, haud improbabile.

DEUT, *teut*, gens, populus, vulgus. Vox Celtica, quæ Cambris & Armoricis effertur *tud* & *teut*, testibus Boxhornio, Pezronio, & Tolando, Hibernis *tuath*, Gothis *thiuda*, Anglosax. *theod*, *thiod*, Francis *thiat*, *thiot*, *thiut*, Alam. *deot*, Island. *thiot*. Gloss. Keron. plebis *deota*. Gloss. Lips. *thiat* gens, *thiade* gente, *theado* gentium, *thiadon* nationes, *thiede* gentes, *thiadekunni* generationes. VEREL. in Ind. *thiod* populus, vulgus, *god thiod* bonus populus. TATIANUS Cap. CXCV. 3. *thin thiota inti bisgoffa saltun thih mir*, gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Dicitur & *diet*, quod vide. Vox in monumentis veterum ubique obvia, sed nunc pene deleta. JUNIO derivatur a veteri verbo *deuten* conjungere, sociari, & proprie notat multitudinem sub uno Principe conjunctam, prorsus ut *volk* est multitudo quæ Principem suum sequitur. In Gloss. Goth. pag. 349. ECCARDUS format a *ziehen* ducere, alere, quia populus a Principe tanquam patre ducitur & nutritur. *Unde apparet*, inquit, *populos olim suos Reges non tyrannorum, sed patrum instar considerasse*. In not. ad Leg. Sal. pag. 21. Mihi videtur sensus a terra ad incolas terræ translatus, ob veterem, quæ in Gente nostra viguit, persuasionem, *initia Gentis ex terra esse*. Quid mirum, populum opinione sua terrigenam, voluisse ab initio suo sic appellari? Cum hodienum *land*, imo etiam antiquitus, dicatur de populo, ut demonstravi in voce. Ab hoc substantivo oriuntur

Appellativa.

Diæta, conventus publicus, comitia, judice JUNIO, qui ad confirmationem etymi, festivum CAROLI V. Imp. dictum affert ex Goldasto: *Diæta Diætam parit, & partus suffocat matrem.*

Getudde, plebs, lingua vulgi apud Brunsvicenses, teste LEIBNITIO in Gloss. Celt. pag. 111. Collectivum a *tud*, unde bene oriri potuit JODUTE, quatenus est Convocatio plebis in casu atroci.

Idiota, unus ex plebe. Quamvis etiam Grææ originis esse possit, ab ἴδιος privatus.

Propria locorum.

TEUTOBURGIUM, oppidum Germaniæ antiquum in Marsis, quod proprie populosam Civitatem significat. Gloss. Pez. popu-

populosa civitas *theotpurk*. Inde *Saltus Teutoburgiensis* apud TACITUM Lib. I. Annal. Cap. 60. Variana clade celebris.

DIETMELLE, corrupte DETMOLD, civitas Westfaliæ, Comitum Lippiensium sedes, vetus (ut ferunt) *Teutoburgium*, quamvis mutato pridem nomine. Nam scriptoribus medii temporis dicitur *Theotmellum*, h. e. mallus seu conventus populi.

Propria Personarum.

TEUTOBOCHUS, umbo populi, ab Anglosax. *bug* clypeus. Hoc, etiamsi præter morem metaphoricum sit, malo, quam *caprum Teutonum* SCHILTERI. Nomen Regis memoriæ prodidit Florus.

THEUDIMUNDUS, tutor populi. Nobilis Herulus apud Procopium. Similia composita vide in *mund* & *munder*.

Huc etiam spectant judice GROTIO in Indice, *Theodemir* populorum princeps, *Theuderichus* populis pollens. Quid mihi videatur de his nominibus, postea ostendam in *Teut* rex, princeps. Ex Alamannicis, quæ interpretationem suam accipiunt a populo, præcipua sunt,

DEOTFRID, assertor populi, non pax populi.

DIOTWIN, amicus populi.

THEOTOLF, auxiliator populi.

THEOTLEOF, populo charus.

DEUTEN, regnare. Forma verbi Gothici est *thiudanon*, Luc. XIX. 27. *ni wildedun mik thiudanon usar is*, noluerunt me regnare super se. An a prisco *Titanum* imperio, de quibus sacræ Literæ testantur Jes. XIV. 9. quod omnibus pene gentibus terræ dominati sint? Non vetabo. Possit tamen etiam esse a *thiuda* populus, sic ut regnare proprie sit populo præesse, rem populi agere, quomodo Islandis a *drot* populus, fit *drotna* dominari, & Græcis a πολιτεία civitas πολιτεύεσθαι rem publicam gerere. Hic significatus probe notandus, quia hinc appellationem accipit Rex, qui nomine multitudinis imperat, in variis linguis, ut postea ostendam in *Teut*.

DEUTEN, significare, declarare, interpretari. Francis *diuten*, Belg. *duiden*, Frisiis in Legibus *bithioten*, apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 349. NOTKERUS in Symb. Athanas. v. 4. *Personam ist unsenfte ze diutenne*, quid sit persona difficile est explicatu. Rhythmus de S. Annone vers. 305.

Da lisit man Noricus Ensis,
Daz diudit ein suert Beierisch.

Utrumque locum observavit SCHILTERUS in Gloss. HELVIGIUS deducit ab inventore literarum Mercurio, qui Ægyptiis *Theut*. Sed perperam. Nam *deuten* non est literis prodere, sed lingua vulgari exponere, refertque originem suam ad *deut* populus, plebs, vulgus. Hinc lingua & idioma populi Anglosaxonibus dicitur *getheode* Matth. I. 23. Marc. XV. 22. Francis *githiuti*, apud OTFRIDUM Lib. V. Cap. VIII. 13.

Thaz uuir ENGIL *nennen,*
Thaz heizent so uuir zellen,
BOTON *in githiuti*
Frenkisge liuti.
Quod nos ENGIL vocamus,
Hoc notat, sicut dicimus,
NUNCIOS in vernacula
Hominum Francorum.

DEUTEN, conjungere, sociare. BENSON. in Vocab. Anglosax. *theodan* adjungere, *thyddan* copulare, *theodnys* conjunctio. Extat etiam sensu passivo pro *sociari*, quod observavit JUNIUS in Glossario Goth. pag. 349. ex interpretatione AS. Regulæ S. Benedicti Cap. 48. *ne nan brothor with otherne ne theode*, neque frater ad fratrem jungatur. Addo ex Versione AS. Matth. XIX. 5. *and hyne to hys wife getheot*, & ipse adhærebit (associabitur) uxori suæ. Oritur haud obscure (quod miror JUNIUM non annotasse) a Gr. θίασος vel θιασώτης sodalitium & sodalis. TEUTONOS, qui arma cum Cimbris circumferebant, ab illis sic dictos esse, quasi *belli socios*, ex hoc verbo, quamvis pridem extincto, verosimile fit.

DEUTLICH, clare, distincte, signanter, ut quivis e populo intelligere possit. Belg. *duidelyk*. Refer ad *deuten* exponere.

DEUTSCH. V. *teutsch*. Litera D. est ab Alamannis, miris scripturæ veteris depravatoribus, qui sæpe scribunt *dudisch*, eandem literam in capite & medio adhibentes. Reliqui omnes custodiunt T. Idemque elementum conspicitur in nominibus antiquissimis *Titæa*, *Titanes*, *Tuisco*, *Teutones*, *Theotisci* &c. quæ sunt ejusdem radicis propagines, ut ostendi in singulis.

DEYEN, est a Lat. *dicere*. Inde *benedeyen* benedicere, *maledeyen* maledicere.

DEYHEN, crescere. V. *deihen*.

DIAMANT. V. *demant*.

DICH, te. Goth. *thuk*, Franc. *thih*, Alam. *dih*. Gloss. Keron. te *dih*. TATIANUS Cap. XXXI. 3. *oba thih hwer slahe*, si quis te percusserit. Cod. Arg. *leiki*, *hailei thuk silban*, medice, cura te ipsum. Anglosaxones dicunt *the*, cui respondet Lat. *te*.

DICHT, contiguus, cujus extrema simul sunt, *dichte bei* in contiguo, *dichte an einander* arcte, ita ut lineæ planorum se mutuo tangant. Hic primus vocis significatus, qui certe non aliunde oritur, quam a verbo Gothico *tekan* tangere. Nam K. subinde mutatur in CH. & T. est medium ordinarium formandi derivata. Evang. Goth. Luc. VIII. 45. *hwas sa tekands mis*, quis me tetigit? Luc. VI. 19. *alla managei sokidedun attekan imma*, omnis turba quærebat tangere eum. Transiit ex idiomate Gothico in alias quoque linguas, præcipue Occidentis, quod eleganter ostendit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 332. cujus verba hic apponam. Observa, inquit, *tekan* passim in Argenteo Codice usurpari pro *tangere*; adeo ut Angli

„non modo suum *tacke*, verum etiam *touch* „videri possint ex hoc verbo *tekan* retinuisse. „Galli quoque *toucher*. Itali *toccare*. Hi„spani *tocar*. Veteribus quoque Belgis *tu„cken* erat tangere; cujus vestigium adhuc „remansit in verbo *tuck-noten*, nuce nucem „impetere: quod puerilis ludi genus describit OVIDIUS de nuce, versu 77.

Per tabulæ clivum labi jubet alter, & optat
Tangat ut e multis quælibet una suam.

Hæc ille loco citato. Quibus addi possunt tanquam consona, ex lingua Græca θίγω, θιγγάνω contrecto, Latina *tango*, quod factum ex antiquiori *tago*, unde *tetigi, tactum*, Suecica *taga* tangere.

DICHT, solidus, compactus, cujus partes firmiter inter se cohærent, *dichte machen* consolidare. Sensus a contiguis ad solida translatus, quia partes minimæ solidorum mutuo attactu tam arcte cohærent, ut nonsolum tangi vicissim & contrectari, sed etiam non nisi vi divelli queant. Hinc solidum vulgo definitur *corpus habens trinam dimensionem cum firmitate.* FESTUS: *Quæ nulla parte laxata cavaque, solida nuncupantur.* Differt a *dick* crassus, ut plus & minus, quia crassus transitum admittit, quem solidus negat.

DICHT, creber, frequens, *dichte schlæge* verbera crebra, & sæpe iterata. Sensus allegoricus a similitudine solidorum & crebrorum desumptus, quia in crebro est quædam spissitas ex vicibus repetitis tanquam partibus sibi mutuo adhærentibus composita. Hodie non dicitur nisi de verberibus.

DICHTEN, facere, parare. Sensus obsoletus, sed primigenius, & Anglosaxonibus familiaris. SOMNERUS: *dihtan* parare, *dihte* dispositio, *dihtig* paratus. Quibus convenit Gr. τεύχω paro, τυκτὸς paratus.

DICHTEN, meditari, parare animo. Utitur Luth. Gen. VIII. 21. Hinc opera ingenii Græcorum & Latinorum OTFRIDO vocantur *dihta*, quasi meditamenta, Lib. I. Cap. I. 35. *nim gouma thera dihta*, attende ad veterum monumenta. STADENIUS derivat a *dicht* solidus, quia cogitationes meditando inspissantur, in Voc. Bibl. pag. 637. ECCARDUS a Latino *dictare*, sensu a verbo externo ad internum translato, in Cat. Theot. pag. 172. Sed nova origine opus non est præter eam, quam scala significationum suppeditat. Nam meditari quid est nisi animo parare?

DICHTEN, fingere, *dichter* poëta, *dichtkunst* poëtica, *gedicht* carmen. Utitur Luth. Psal. XLV. 2. Sensus a meditatione ad fictionem extensus, quia figmenta sunt opera ab ingenio humano parata. Apud Græcos quoque faciendi verba ad opera ingenii & figmenta transferuntur. Hinc a ποιέω facio fit ποίημα opus & poëma, ποίησις factio & poësis, ποιητὴς factor & fictor. Inde Latino-Barbaris *dictare* est carmen componere, *dictator* poëta, *dictamen* metrum. Testimonia vide apud ECCARDUM loco citato.

DICHTEN, sententiam dicere, constituere, dictare. Sensus obsoletus, sed passim apud veteres obvius. A Lat. *dictare*, quod est frequenter dicere & cum auctoritate. Glossæ KERONIS interlineares in Prologo ad Reg. S. Bened. *dictetemu des rehtes redium*, dictante æquitatis ratione. BENSONIUS: *dyhtan* constituere. SOMNERUS: *dihte* jussum, *be godes dihte* jussu Dei. Huc etiam spectant ex Latinitate infima *dictores* & *dictatores* arbitri, apud CANGIUM.

DICHTEN, mandare literis, vel in calamum dictare. Ex eodem fonte. Gloss. Pez. dictata *gitictotiu.* SOMNER. *dihtan æn ærendgewrit* dictare epistolam. Hodie dicimus *dictieren.*

DICK, densus, crassus, corpulentus. Anglosaxon. *thicce*, Franc. & Alam. *dicho, thihho*, Belg. *dick*, Angl. *thick*, Isl. *digur.* Gloss. Boxh. *dhicho* densus. Gloss. Pez. vino pingui *dichemo*, nemorosus *dicher*, grossiora *dichirer*, pannoso *thihhero lachano, gauuatto*, crassitudo *dichi*, incrassatum *irdichet*. Quibus convenit Græc. εὔθικτος tactu facilis. Oritur ex eodem fonte quo *dicht* contiguus, & *dicht* solidus, nempe a verbo Gothico *tekan* tangere, quia densum est ex tangentibus trinæ dimensionis compositum, & tangi vicissim potest. Et nihilominus ab utroque differt tanquam medium, quia partes ejus magis cohærent quam in contiguo, & minus quam in solido. Dicitur (1.) de eo, quod plus materiæ habet in eodem spatio, ut vinum pingue præ diluto, lac concretum præ fluido. (2.) de eo, quod majus spatium occupat, ut venter hominis obesi & animalis gravidi. (3.) de eo quod grossum est minimeque subtile, ut panni villosi. (4.) figurate de eo, quod confertum est in suo genere, ut silva opaca.

DICK, frequens & frequenter, *dickweils* sæpe, crebro. Francis *thicco*. Vox WILLERAMO familiaris, apud JUNIUM in notis pag. 5. Unde Belgis remansit *dick* eodem sensu, quod sæpe imitantur Germani. Sic autem dicitur, quia vices sæpe iteratæ speciem quandam præbent densitatis. Hinc etiam Latinis (eodem observante) *dense, spisse* interdum ponitur pro *sæpe* & Græcis a πυκνὸς densus fit πυκνῶς frequenter.

DIE, hæc, quæ, hanc, quam. Pronom. demonstrav. & articulus præpositivus fœm. generis, & singularis numeri. Gothis *tho* Marc. V. 32. Anglosaxon. *the* ibid. Franc. *thiu*, Alam. *dea*. Gloss. Keron. quæ *dea*. TATIANUS Cap. IV. 4. *thiu stemma* vox.

DIE, hæc, quæ. Neutrum plur. numeri. Gothis *tho, thoei, thoeei*, Anglosaxonibus, Francis, & Alamannis ut supra. Gloss. Keron. quæ sua sunt *dei iro sint*. TATIANUS Cap. VII. 7. *ubar thiu, thiu uuarun giquetanu fon inan*, super his, quæ dicebantur de illo.

DIEB,

DIEB, servus & serva. Sensus vocis antiquissimus, quamvis hodie exstinctus. Gothis *thiwe* est famulus, Luc. XVI. 13. *thiwi daurawardo* ancilla ostiaria, Joh. XVIII. 17. Anglosaxonibus *theow* & *theow-man* servus, homo vilis, mancipium, *theow-boren* natu servus, *theowdome* servitus, famulatus, servitium, *thiwa* ancilla, *theowian* servire, apud SOMNER. & BENSON. In Lege Salica *Thev* sæpe ponitur pro servo, quamvis extra seriem verborum in dictionibus *Malebergicis*. Apud reliquos Scriptores Franc. magis adhæret ancillis quam servis. Gloss. Lips. *thuwe* ancillæ. OTFRIDUS Lib. I. Cap. V. 129. *ih bin, quad siu, Gotes thiu*, sum, inquit, ancilla Dei. Hisce addi possunt Venedi. ECCARDUS in Vocabulario Venedico Cap. 3. *une fille junga déefka, une jolie fille dóbora déefka.* Et Cap. 8. *une servante déefa.* Hodie vestigia vocis superant partim apud Germanos, partim apud Belgas. Germani utuntur composito *diebstal.* Quæ vox vulgo sumitur pro furto in genere, sed recte considerata, ablationem rei, quæ in fide & custodia servi est, ab ipso servo commissam significat. Qui secus statuunt, coguntur pleonasmum, durissimam figuram, in voce admittere. Belgis *teef* est meretrix. Unde, nisi sensu ab ancillis accepto? Quæ cum antiquitus meretricias artes in domibus & familiis exercerent, quod ex Lege Sal. Tit. XXIX. colligitur, vituperando vocabulo occasionem præbuerunt. Restat, ut originem vocis, si possum, eruam. JUNIUS, qui omnia nostra ad Græcos fontes referre solet, deducit a θέω curro, quod famulantes mira sedulitate ultro citroque cursitare & commissa sibi munia strenue obire soleant. Mihi vox Celtica videtur, non Græca, & ex antiquo-Britannico *tywas* in compendium redacta. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *tywas* famulus, domesticus. Proprie est servus domesticus, componiturque a *ty* domus, ædes, (unde *hafdy* domus æstivalis, ab *haf* æstas, & alia composita apud Cambros) & *was* vel *gwas* servus, famulus. Quæ vide apud eundem loco citato. Sicque litera W. in voce Gothica *thiwe* & Anglosaxonica *theow* mihi est radicalis, & vicem integræ vocis sustinet. Et ex his utpote antiquioribus cætera, quæ nimia brevitate laborant, vitiata judico.

DIEB, fur. Gothis *thiubs*, Joh. X. 10. Anglosaxon. *theof*, ibid. Franc. & Alam. *thiob, diuf*, Angl. *thief* & *theef*, Belg. *dief*, Suec. *tiuf.* TATIANUS Cap. XXXVI. 1. *trisuuet ju treso in himile, thar noh rost noh miluua iz ni furmelit, noh thioba ni grabent noh ni furstelent*, thesaurizate vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt neque furantur. JUNIO est a Græco διφᾶν quærere, investigare, perscrutari, ut solent fures nocturni, qui aliena bona scrutantur. Sed nova etymologia opus non est, cum eadem vox mutata saltim flexione a servis ad fures pervenire potuerit, plane ut *teef* ab ancillis ad meretrices. Ratio transferendi haud dubie hæc erat, quod plerique servi antiquitus essent fures domestici. Idem fatum (nam sua quoque vocabulis fata sunt) expertum est *fur* apud Latinos, quod ante servum denotavit, quam in deteriorem sensum ob pravos servorum mores prolaberetur. Notum illud VIRGILII: *Quid domini faciant, audent cum talia fures?* Falluntur ergo Philologi, qui vocabula φὼρ & *fur* ab auferendo & alienando deducunt, cum fuerint ab initio bona & innocua, utpote a φέρω, *ferre*, portare oriunda, quod primi servi essent bajuli, & res domini portarent.

DIEB-STAL, furtum. Cum *stal* per se jam sit furtum, & *dieb* nonsolum furem, sed etiam servum, & prius quidem servum quam furem denotet, hinc totum compositum proprie peculatum domesticum ab ipso servo commissum denotat. Nam *furtum furis* dicere quis sustineat? Postea eadem vox a furto servili ad omne furtum transferri cœpit, posita specie pro genere. Hactenus apud antiquos non occurrit. Nam furtum Gothis dicitur *thiubja*, Marc. VII. 22. Anglosaxonibus *theofthe.* KERONI in Glossis *diufa.* Frisionibus in Lege Tit. III. *thiubda.* Alamannis in jure provinc. Cap. 294. *diuphait.* Cuncta per abstractionem a concreto *dieb* fur.

DIENEN, obsequi, ministrare, servire. Dicitur promiscue de servis & liberis hominibus. Anglosaxon. effertur *thenian*, Francis *thinon* & *thionon*, Alamannis *deonon.* Gloss. Keron. servire *deonon*, servientes *deononte*, inservire *anadeonon.* Gloss. Lips. *thinoda* servivit, *thianin wi* serviamus nos. OTFRIDUS Lib. I. Cap. I. 156. *in thionon io zi noti*, inserviant iis quando opus fuerit, interprete SCHILTERO. Unde sit hoc verbi, diu anceps hæsi. Tandem optimum & probabilissimum visum, originem ejus referre ad Celticum *dyn* homo, quo hodie utuntur Cambri. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *dyn* homo, *dyno* homuncio. Græci dicunt ὁ δεῖνα, quando certum hominem significare volunt. Quemadmodum autem *homo* in Latinitate medii ævi, & *mann* in lingua veteri Germanica, & *mensch* in hodierna, sæpe hominem obnoxium significant, etiamsi sint communis naturæ vocabula: Ita Celticum *dyn* paulatim ab humanitate ad famulatum transferri cœpit. Causa transferendi fuit, quia servus est *homo alterius.* Secundum hanc etymologiam *dienen* nihil aliud significat, quam officium hominis obnoxii præstare.

DIENEN, humiliare ut servum, redigere in servitutem & vilitatem. Gloss. Keron. humilians *theononte*, humiliabitur *uuirdit bedeonot*, humilietur *si kitheonot*, humiliatus *kedeonoter.* Hic sensus oritur ab Anglosaxon. *then* servus, quod est verbale a *thenian* servire. Huc spectant omnia composita, in quibus *dienst* humiliationem significare potest.

DIENST, obsequium, cultus, ministerium, & omne servitium, nobile & ignobile, liberum & necessarium. Gloss. Keron. servitium *dionost*, servitutis *deonostes*. Apud OTFRIDUM *thionost* dicitur ministerium Petri domino pedes lavantis, Lib. IV. Cap. XI. 60. Et in Indice VEREL. *thionust* est servitium & officium in quibusdam compositis, cujusmodi sunt, *thionustuthernar* famulæ, ancillæ, *thionustulauser* quibus presbyter moriturìs officium suum non præstitit, sine sacramento impetrato mortui. Cuncta a *dienen* servire, ministrare, per medium derivandi ST. Præcipua hodie composita sunt, *burg-dienste* servitia castrensia, *fron-dienste* operæ dominis præstandæ, *hof-dienste* servitia aulica, *gottes-dienst* cultus divinus, & alia innumera, quæ nullam habent difficultatem.

DIENSTAG, dies Martis. Nomen varie scriptum reperitur in Dialectis. Præcipuæ variationes, quæ indagantium attentionem merentur, sunt, quod idem dies Anglosaxonibus vocatur *tues-dæg* & *tiwes-dæg*, Anglis *tues-day*, Danis *tüsdag*, Belgis *dingsdag*. Vox Germanica ita concepta est, acsi diem cultus, servitii, aut ministerii designaret, sed cujus, ignoratur. Belgica, prout jacet, diem sonat juridicum. Nam *ding* est judicium, & hic dies destinatione Majorum inter dies Septimanæ judiciales minusque pacificos, fuit medius, ut patet ex Jure prov. Alam. Cap. 247. Verum, cum omnes Septimanæ feriæ a Diis appellationes suas habeant, ita ut prima dicatur *Sontag* a sole, secunda *Montag* a Luna, quarta *Wonsdag* a Wodano, quinta *Donnerstag* & *Pfinstag* a Jove, sexta *Freytag* a Freya, septima *Saterdag* a Saturno: mirum sane fuerit, solam tertiam non ab aliquo numine, sed a nescio quo servitio aut judicio nuncupari. Itaque WORMIUS nomen Danicum deducit a *Disa*, Septemtrionalium Dea, Thori uxore, quæ quondam in Selandia colebatur, a qua Leges & jura se nactos incolæ arbitrantur, quod indice Lapide Runico, in quo *Disaloger*, h. e. Disæ Leges memorantur, colligit in Mon. Dan. pag. 120. Hanc fori & justitiæ præfectam vocat, & hanc etiam inter Deos Diales Germanorum numerat, in Fast. Dan. pag. 51. Sed fallitur vir alias excellenter doctus. Nam *tüsdag* revera est *dies Martis*, non *dies Disæ*. Idque ex antiquissimæ Linguæ Anglosaxonicæ proprietate facile ostendo, in qua *Mars* dictus est *Tue, Tuu, Tüg*, testibus SOMNERO & BENSONIO. SKINNERUS credit a *Tuiscone*, Gentis Germanicæ conditore. Malim a θύειν mactare, vel a φθίειν perdere, destruere, facere ut pereat, ita ut Mars proprie sit exterminator. Verba, a quibus hic sensus oritur, videntur extincta, sed non sunt. Nam a θύειν Galli habent *tuer* trucidare, nisi sit syncopatum ex *töden*. Et a φθίειν Islandi *tion* perditio, *tyna* perdere, apud VERELIUM in Indic. Utrumque etymon Marti convenit. Quid enim Marte cruentius aut exitialius? Marte, inquam, urbium eversore, agrorum vastatore, quem terror præcedit, mors & strages comitantur, victima humana sequitur? Alia Martis nomina vide in *Wig* & *Erich*. Istud, de quo nunc agimus, undecunque desumptum sit, vera & unica causa est, cur tertia feria Septimanæ Anglosaxonibus dicatur *tues-dæg*, Anglis *tues-day*, Danis *tüsdag*, id est, Martis dies. S. est genitivi index, ut omnibus notum. Atque hinc jam patet, quid de Germanica & Belgica voce statuendum sit, quæ videntur aliud sonare, & longius abludere a reliquis. Revera enim eundem continent sensum, nec differunt a reliquis, nisi sola epenthesi, quæ apud Germanos est N. apud Belgas NG. Utraque mutatio satis frequens est in ore vulgi, vocabulorum tyranni. Exempla vide in *Proleg.* Sect. IV. in *Epenthesi*. Tolle literas insertas, quæ originem occultant, & habebis primigeniam vocem *Dies-tag* & *Dis-dag*.

DIENST-BOTEN, famuli & ancillæ, & omnes qui imperata faciunt ex libero & spontaneo obsequio. A *bieten* offerre. Olim erant nobilioris servitii homines, quantum ex codicillo quodam Chronici Mindensis colligi potest, in quo CAROLUS IV. Imp. sic præfatur: *allen fürsten, graven, fryen denstbeden, rittern, knechten.*

DIENSTLEUTE, omnes quacunque ratione patrono servientes, sive sint liberi obsequii homines, sive homines proprii, sive inter liberos & servos medii. In SPECULO quidem SAXONICO Lib. III. art. 42. *denst-lüde* videntur esse homines proprii. Sed hoc nimis restrictum est, cum vox natura sua latius pateat. Familiare enim est Germanis, plura servorum genera eodem nomine complecti, quod abunde testantur voces *knecht, schalck, degen, knap,* quæ certe sunt æquivocæ, & de pluribus dissimiliter dicuntur.

DIENSTMANN, liberæ conditionis servus. Gloss. Keron. servitor *deonostman*, servitoribus *deonostmannum*. OTFRIDUS de Josepho Lib. I. Cap. XIX. 3. 4.

> *Uuas thionostman guater,*
> *Bisourgeta oub thie muater.*
> Erat minister bonus,
> Et curam gerebat matris.

Latino-Barbari *ministerialem* vocant. HINCMARUS Epist. 3. Cap. 17. Ministeriales dividit in *superiores* & *inferiores*, & alibi Senescallum, Buticularium, & Comitem stabuli *ministeriales* vocat. Iidem in Capit. CAROLI CALVI Tit. 34. Cap. 11. vocantur *ministeriales regni*. Horum enim munia ita comparata erant, ut nonsolum circa personam Regis sacram versarentur, sed & in administranda Rep. & tuendo sive consiliis sive armis imperio partes suas obirent. Unde dubium non est, illos a servitiis tam aulicis quam bellicis eminenti quadam ratione appellari potuisse *ministeriales*, etiamsi pro-

proceres essent, & principes, & comites, & dynastæ. Vulgares autem *ministeriales* erant homines regii, ex genere militum gregariorum, quos Rex in terris suis, quæ ad fiscum regium spectabant, & Regis quasi privatæ possessiones erant, alebat, prædiis pro militia concessis. Vulgo etiam *Vassos* & *Vasallos* vocant. Quæ vox, si originem spectes, *ministerialem* significat, utpote a *was* servus deducta. Verum hi ministeriales immane quantum differebant a prioribus, & inter illos atque plebejos erant quasi homines medii. Ejusdem conditionis erant *ministeriales* principum & optimatium, quos Jus provinciale Alamannicum Cap. CLI. *hohe Dienstmannen*, h.e. ut cel. SCHERZIUS vertit, *ministeriales classis eminentioris* vocat, etiamsi revera inter summos & imos essent medii. Et horum quoque officia erant vel *aulica* vel *militaria*. Quemadmodum enim principes & Comites ex patrio instituto Regem in castra proficiscentem tenebantur sequi: ita hi Dominos suos in expeditionibus bellicis. Et si forte bellum non esset, munera tamen obibant *Marescalcorum*, *Camerariorum*, *Dapiferorum*, *Pincernarum*, item *Villicorum*, *Sculteторum* &c. apud eos Principes, a quibus prædia sua tenebant. Quando Principes ejusmodi officiales sibi adsciverint, incertum est. Vulgo initium rei ad tempora OTTONUM refertur, quum scil. auctoritas Cæsarum decrescere, & potentia Principum invalescere cœpisset. Verum ex Lege Salica Tit. XI. 6. nimis manifestum est, hoc institutum longe antiquius esse, & Proceres Francorum habuisse suos *Mariscalcos*, *Majores domus*, *Scantiones*, *Dapiferos*, similesque ministeriales, antequam haberent Regem. Ut adeo Rex in ordinanda Aula potius splendorem Principum, quam Principes exemplum Regis videantur imitati. Interim ab his inferioris generis *ministerialibus* immensam nobilium segetem in Germania proseminatam esse, operose demonstrat V. C. JOH. GEORG. ESTOR in Commentario de *Ministerialibus*. Hæc in medium proferenda erant, ut voci Germanicæ *dienstmann*, quatenus antiquitus *ministerialem* denotavit, lux aliqua accenderetur.

DIENSTMANN, homo servilis conditionis. Hoc sensu videtur occurrere in Jur. Prov. Alam. Cap. LIII. 4. *alle dienstman haizzent aygen an der schrift, davon mügen sie nit aigen lüt haben mit reht.* Vertit Cel. SCHERZIUS: *Omnes ministeriales dicuntur esse homines proprii in S. Scriptura, hinc non possunt jure habere homines proprios.* An *ministerialis* dicatur etiam de servo proprie sic dicto, aliis inquirendum relinquo. Is, quem supra descripsi, nec proprius fuit, nec propriis destitutus.

DIENSTZAUM, frænum servitutis. Utitur Luth. 2. Sam. VIII. 1. Refer ad *dienen* humiliare, redigere in servitutem.

DIESER, *diser*, hic. Pron. demonst. Goth *thiz*, *thizai*, *thize*, Anglosaxon. *this*, *thes*, *theos*, Francis *thiser*, Alam. *diser*, Belg. *dese*, *deeze*, Angl. *this*, Lat. *is*. Gloss. Keron. hic *diseer*. hæc *desui*, *deisu*, hanc *desan*, hoc *deseru*, his *dese*. TATIANUS Cap. VI. 6. *Maria gihielt alle thisu uuort*, Maria conservabat omnia hæc verba.

DIET, bonum. Cambris *da*, Gothis *thiuth*. Cod. Arg. Luc. I. 53. *thiuthe gasothida gredagans*, bonis satiavit esurientes. Utraque vox videtur convenire in radice Islandica *tia* prodesse, quia per bonum omnes intelligunt id quod juvat & conducit. Hodie dicimus *deihen*, quod vide. Gothi a *thiuth* componunt *thiuthspillon* evangelizare, i. e. bonum nunciare, Luc. III. 18. & *thiutheigs* bonus, i. e. bono vel bonitate præditus. Hodie dixeris *dietig*.

DIET, per synecdochen generis dicitur de *opibus* & *divitiis*, quia maxime conducunt. IRENICUS apud Schilt. in Gloss. pag. 210. DIETH *est verissimum vocabulum Germaniæ, quod divitias significat: das ist ain diet.* Usus etiamnum agnoscit *dietrich* clavicula Laconica, quæ sic dici videtur, quod fures ea (est enim ad fraudem & furtum facta) aliorum bonis potiantur, a *rich*, *reich* potis.

DIET, bonus. Francis composite *githiuto*. Inde *kuning githiuto* rex bonus, quod dicitur de Davide & Christo, apud OTFRIDUM Lib. I. Cap. III. 39. Lib. IV. Cap. IV. 87. Hinc porro boni, & qui faciunt voluntatem Dei, vocantur *githiuti* Lib. III. Cap. X. 45.

Ih ni bin, quad er tho zin,
Gisentit hera in uuoroltin,
Ni si, theih gidue githiuti
Thie mines fater liuti.
Non sum, dixit ad eos,
Missus in hunc mundum,
Nisi ut faciam bonos
Patris mei subditos.

SCHILTERUS vertit *illuminatos*, SCHERZIUS *felices*. Malim *bonos*. Qui certe sic dicuntur, quod sint probi & utiles, a *tia* prodesse. Solent autem vocabula *bonitatem* significantia a veteribus ad *nobilitatem* & *fortitudinem* transferri, quod inprimis patet ex dictis in *gut*, *derb*, *tapfer*, *brav*, & similibus. Hinc THEODO *vel* THEUTO, quatenus est nomen proprium viri, nonsolum *dominum* (de quo significatu actum in *Teut*), sed etiam *bonum*, *nobilem*, & *fortem* poterit denotare, etiamsi eo sensu non occurrat in compositis.

DIET, bene. Inde Gothis *thiuthtaujan* benefacere, *unthiuthtaujan* malefacere, Marc. III. 4. & alia apud JUNIUM in Gloss. Gothic. pag. 350.

DIET, populus. NOTKERUS apud Schilterum in Gloss. *judon diet* populus judæorum, *liut dieto* populus gentium, *dietpurge* patriæ gentium. HENISCHIUS in Thes. L. Germ. *diet, volck, ein alt teutsch wort, populus.* Vox innumeris variationibus obnoxia,

noxia, quas vide in *deut* populus. In Belgio & circa Rhenum *diet* obsolescit, quod CAROLO quinto imperante adhuc viguit. Ab illo est nomen proprium Regis Italiæ THEODORICI, quem Historia fabulosa DIETRICH *von Bern* vocat, eo fortasse sensu (quod ex conjectura amici scribo), quo Mars apud HOMERUM dicitur λαοδάμας, populorum domitor. Aliam interpretationem vide in *Teut* princeps.

DIEWEIL, interim, donec. Anglosaxon. *thahwile* Matth. IX. 15. Dicitur etiam *derweil*. Illud est nominativi, hoc genitivi casus. In utroque *weil* moram & intervallum significat.

DIEWEIL, conjunctio causalis, sed nova. V. *weil* quoniam.

DING, spes, fiducia, *dingen* sperare, confidere. NOTKER. Psal. XXI. 5. *unsere forderen dington an dih, unde du lostost sie*, in te speraverunt patres nostri, & liberasti eos. WILLERAMUS Merulæ pag. 73. *thie hiro herza an themo thinga geuestenont*, qui corda sua in hac spe firmant. Francos has voces a Gr. δοκάειν, quod apud HESYCHIUM exponitur προσδοκᾶν, id est, sperare, exspectare, per epenthesin formasse, plane persuasus sum. Hodie utitur Ecclesia composito *geding*, quod vide.

DING, a spe & fiducia eleganter transfertur ad lætitiam, quia spes est jucunda exspectatio boni, & animum exhilarat naturaliter, quo magis a metu soluta est. Inde formula antiqua, qua etiamnum hodie utimur, *guter dinge seyn* bono & hilari animo esse. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XVII. 18. de Herode & Magis.

> *Z'imo er oub tho ladota*
> *Thie uuisun man th' ih sageta,*
> *Mit in ist guater thingon,*
> *Jo filu halingon.*

Vertit SCHILTERUS:

Ad se tum invitabat sapientes viros quos dixi, cum iis bono erat animo, & multis cum insidiis. Quæ versio in notula subjecta male corrigitur.

DING, res, ens. Anglosaxon. & Franc. *thing* & *ding*. Gloss. Lips. *inneron thingon* inferioribus. OTFRIDUS Lib. II. Cap. II. 25. *thaz lioht ist filu uuar thing*, lux est res valde vera. Optime MARTINIUS deduxit a *thun* facere. Nam si Mundum consideres, omne ens actu existens, ab alio factum est, & vi naturæ suæ rursus conatur aliquid facere, vel se solo, vel conjunctum cum alio, ut in synonymis *sache* & *rache* ostendi. Cum hoc significatu convenit Græc. τὶ, τινὰ aliquid.

DING, per ellipsin vel reticentiam orationis dicitur de eo, quod propter ignorationem nominari nequit, vel propter pudorem non debet. De ultimo significatu vide PICTORIUM in voce. Latinis quoque *res* sæpe est res obscœna. Vide VALESIANA pag. 71. & 121. & KEYSLERI Ant. Sept. pag. 483.

DING, causa. Gloss. Pez. causam *dinch*, causarum *dingo*. Si quælibet res vocatur *ding*, quia vel actu est, vel aliquid agere potest, quanto magis causa rei idem nomen merebitur.

DING, causa controversa. NOTKERUS Psal. XLII. 1. *irteile uber mih Got unde sceide min ding*, judica me Deus & discerne causam meam. Dictio synecdochica, qua genus ponitur pro specie, causa pro causa forensi & litigiosa. Ita *sache* primo causam, & deinde rixam denotavit.

DING, factum. Rursus a *thun* facere. OTFRIDUS in Præf. ad R. Ludov. v. 23.

> *Hoh sint, so ih thir zellu,*
> *Thiu sinu thinkan ellu.*
> Magna sunt, ut tibi narro,
> Omnia ejus facta.

DING, verbum, sermo. Significatum primus observavit, & ex NOTKERO produxit SCHILTER. Psal. XXI. 7. *dinch Gotes fater*, verbum Dei patris. Mihi persuasum est, hunc significatum cum antecedentibus cognatum esse, & unacum illis, ex eodem fonte oriri, nempe a *thun* facere. Nam dicta numerantur in factis, cum quia sunt productiones oris & linguæ, dicentibus etiam Latinis *verba facere* pro loqui, tum quia sunt signa vocalia, quibus res ipsæ repræsentantur. Plura ejusdem indolis nomina, dictis & factis communia, vide in *wort* & *spil*. Hic significatus, quamvis extinctus, probe est notandus, quia in progressu operis ad eum provocabimus.

DING, colloquium. Sensus a sermone ad mutuum sermonem translatus. Significatum primus animadvertit cel. SCHERZIUS ex verbis OTFRIDI Lib. III. Cap. XIII. 105. de Christo, Mose, & Elia:

> *Zelit thir iz Lucas,*
> *Uuas iro thing thar tho uuas.*

Vertit SCHERZIUS: *Narrat tibi Lucas quodnam ipsorum colloquium tum ibi fuerit.* Quæ versio exacte convenit cum Matth. XVII. 3. Luc. IX. 30.

DING, judicium, forum, comitia. Sensus a colloquiis privatis ad publica & forensia, quæ juris dicundi causa instituuntur, translatus. Ita *mal* primo sermonem & colloquium, postea comitia & *mallum* denotavit. Hinc judicium in omnibus pene veterum Dialectis dicitur *thing*. Gloss. Pez. forum *dinch*. TATIANUS Cap. XXVI. 2. *sculdig thinges*, reus judicio. Cap. CLXXXIX. 1. *thinc uuirchenti*, concilium facientes. Quod dicitur de Concilio Sacerdotum ad condemnandum Jesum a principe Sacerdotum convocato. ADAMUS BREMENSIS Hist. Eccl. Cap. 229. *Commune populorum Concilium a Sueonibus* WARPH, *a nobis* THINC *vocatur.* OLAUS WORMIUS in Mon. Dan. pag. 68. *Loca in quibus publice lites secundum*

dum regni leges & constitutiones dirimuntur, fora hic vocamus, nostratibus TING. VERELIUS in Indice: THING *in Legibus ubique accipitur pro judicio & foro, ubi civium lites secundum leges deciduntur.* Quibus affine videtur, quod Hebræis atque Arabibus judicium vocatur *din.* Vix ulla vox est, quæ plura apud veteres habeat composita. Nos potiora hic indicabimus.

Webadinc, judicium pugnæ. Extat in Decreto Thassilonis de popularibus legibus art. 5. *de pugna duorum, quod* WEHADINC *vocamus.* Quidam hic obtrudunt *werding*, a *weren* defendere, quod contra Codicum fidem non est admittendum, sicut optime monet Cel. SCHILTERUS in Gloss. pag. 224. Ipse a *weihe* consecratio dictum putat, quasi promissum judiciale de fortibus diabolicis non utendis. SPELMANNO est a *wead* pignus, quasi duellum interposito pignore sponsum. Utrumque a proprietate vocis & interpretatione Legis alienum. Nam *webading* revera est judicium pugnæ, & omnino sic dicitur a *vega* dimicare, quod habet VEREL. in Ind. & nos ex illo in *wigen.* G. & H. permutantur. Ratio, cur duellum sic appelletur, satis manifesta est. Nam quæ judicio ordinario terminari non poterant, duello apud veteres dirimebantur, tanquam oraculo quodam & judicio divino. De hoc instituto, ejusque auctore & origine, vide plura inter *Ordalia.*

thinchus, curia, prætorium. Gloss. Pez. auditorium *dinchus.* TATIANUS Cap. CXCV. 1. *ingieng tho abur in thas thinchus Pilatus*, introiit ergo iterum in prætorium Pilatus. Ab *hus* domus publica, palatium.

hus-thing, idem quod *thinchus*, quamvis inverso compositionis ordine. Inde Latino-Barbaris *hustingus* & *hustingum* curia, apud Spelman. & Cang. Anglosaxonibus *hustinge* est ipsum concilium.

dagathing, judicium certo & definito die constitutum. Utitur OTFRIDUS Lib. V. Cap. XIX. 1. Hodie dicimus *taiding*, quod vide.

thing-stow, forum, judicii dicundi vel exercendi locus. Vox Anglosaxonica apud SOMNERUM, a *stow* locus.

dis-ting, nundinæ & judicia solennia in honorem *Disæ*, quæ Leges Septemtrioni tulisse fertur, celebrata, apud OL. WORMIUM in Mon. Dan. pag. 117. Fast. Dan. pag. 52.

vapnathing, lustratio armorum & militum, apud VERELIUM in Ind. a *wapen* arma.

dinchliute, judices. NOTKERUS Psal. XCIII. 4.

boding vel *buding*, judicium extraordinarie convocatum, a *bieten* indicere, interprete SCHILTERO. Extat in Charta Henrici III. Imp. an. 1056.

ding-stat, locus judicii publici, vel etiam status. Spec. Sax. Lib. III. 61.

ding-stul, tribunal, subsellium Judicis. Inde formula, *im gehægten dinge binnen 4. banken*, judice inter quatuor scamna scabinorum pro tribunali sedente.

dink-flubt, quando quis judicio legitimo se subducit fuga vel contumacia. Jus prov. Alam. Cap. 205.

elich dink, legitimum judicium. Jus prov. Alam. Cap. 75.

veme-ding, judicium vemicum. V. *feim-gericht.*

friding, judicium liberum.

ungeboden ding, curia non indicta. HUNDIUS in Gloss.

vogd-dink, idem quod *boding.* Recurrit in V.

ding-pflichtig, juratus judicii scabinus vel minister, interprete SCHILTERO. Alibi videtur significare eum, qui forum contractu aut juramento sortitus est, de quo more aliquid dixi in *band-mal.*

dingliche rechten, videntur esse jura in foro recepta.

geding, idem quod simplex.

Sæpe etiam *ding* annectitur nominibus villarum, quales sunt *Loding* & *Boding* in Marchia Brandenburgica, indicio haud obscuro, ejusmodi loca a judiciis rusticis ortum & appellationem accepisse.

DING, jus, *dingstreit* controversia juris. Utitur NOTKERUS Psal. IX. 5. *uuanda du getate daz ting unde den dingstrit*, quoniam tu fecisti judicium meum & causam meam. An aliqua cum reliquis affinitate? Dubito. Potius est a Gr. δίκη jus, per epenthesin.

DING, jurisdictio. Videtur truncatum ex vetustiori *ding-recht* jus judicandi, quo utitur NOTKERUS Psal. LXXI. 1. *der fater uberteilet niemannen, er gab daz dinchreht al demo sune*, pater non judicat quenquam, sed judicium omne dedit filio. Sequiora tempora habent *geding.* Inde composita, *holz-geding* jurisdictio forestaria, *vogd-geding*, *recht-geding*, & alia apud Jurisconsultos. Sed a simplici extat *bauding* jurisdictio in colonos, a *bau* villa.

DING, quatenus est verbale a *dingen* transigere, significat quantum potest, *negotium, pactum, conventionem*, & *conditionem conventioni adjectam.*

DING, negotium, pactio, transactio, conventio inter duos vel plures. SOMNER. in Dict. AS. *thing* negotium. Gloss. Pez. negotium *dinch*, conventione *gidingun*, pactum *fridudink.*

DING, conditio, lex pactionis vel conventionis. SOMNER. loc. cit. *thing* conditio, *ece thing* conditio æterna. Gloss. Pez. conditioni *gidingun.* Hodie dicimus *beding* & *geding*, præeuntibus Francis.

DINGEN, loqui, sermocinari, sermonem conferre. OTFRIDUS Lib. V. Cap. X. 53. *bigondun thingon untar in.* Vertit SCHILTERUS, qui nobis primus hunc sensum ostendit: *cœperunt dicere inter se.* Refer ad *ding* sermo. Græcis φθέγγομαι est loquor, & φθέγγος vox, sola assonantia, an etiam affini-

affinitate, aliis examinandum relinquo. Hodie non amplius auditur hoc verbum, nec tamen improle decessit. Nam ab illo perspicue satis derivatur *zunge* lingua, loquendi instrumentum.

DINGEN, transigere, pacisci, conventionem facere, quocunque modo. Non a *ding* sermo, ut antecedens, etiamsi Longobardis solemne sit verba forensia a *confabulatione* formare; sed potius a *ding* res & factum, quia transigentes nonsolum confabulantur, sed etiam rem pro re, & factum pro facto condicunt, secundum vulgatum, *do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias.* BENSON. in Voc. Anglosax. *thingian* pacisci. Gloss. Pez. convenisti *gidingotos.*

DINGEN, pretio conducere. Surculus verbi præcedentis. Gloss. Pez. conductum *gidingoti.* Inde composita, *verdingen* locare, elocare, *abdingen* detrahere aliquid de pretio.

DINGEN, quatenus derivatur a *ding* judicium, significat omnes actus judiciales, tam judicis, quam partium litigantium, latissimo quidem sensu, sed necessario & gentili.

DINGEN, in foro Francico significat (1.) judicare. GASSARUS in Vocabulario Otfridino, quamvis locis probantibus destituto: *gethingen, richten, vertragen,* h. e. judicare, causam dirimere. SCHILTERUS huc refert verba OTFRIDI Lib. V. Cap. XX. 71. de judicio extremo:

Suntar sar sih ringot,
So Druhtin iz githingot.
Sed statim se aggregabit,
Ut Dominus id judicabit.

(2.) litigare, primo quidem in foro, postea etiam extra forum. GASSARUS loc. cit. *thingon, rechten,* h. e. judicio contendere. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XVIII. 21.-24. de Judæis cum Christo altercantibus:

Bigundun sie antuuurten,
Mit imo thar tho thingon.
Cœperunt respondere,
Et cum illo altercari.

DINGEN, in foro Anglosaxonico significat (1.) componere delictum. SOMNER. in Dict. AS. *thingian, gethingian* componere, *butan he thingian wille* nisi componere vel pacem facere voluerit, *thingunge* satisfactio. (2.) causam dicere pro aliquo. SOMNER. loc. cit. *gethingian* intercedere, interpellare, *thingere* advocatus, *thing-rædenne* intercessio, interventus. Inde Latino-Barbaris *tanganus* patronus causarum.

DINGEN, in foro Longobardico significat judicialiter tradere, donare, declarare, promittere, & similia. Notæ sunt eorum voces Latina terminatione vestitæ, *thingare* donare, *thingare liberum* manumittere, liberum declarare, *thinx* & *thingatio* donatio, *garanthinx* plenaria donatio coram judice facta. Vide LINDENBROGIUM, SPELMANNUM, CANGIUM in vocibus Latino-Barbaris.

DINGEN, in foro Alamannico significat citare, in jus vocare. Quod ex Jure eorum Feudali ostendit SCHILTERUS in Gloss. Teut. pag. 222. col. 2.

DINGEN, in foro Cambro-Britannico significat jurare, quia juramentum est instar judicati, quo lites terminantur. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *tyngu* jurare, *twng* juratio, juramentum. Inde Latino-Barbaris *tanganare* adjurare.

DINGEN, sperare. V. *ding* spes.

DINGMAN, significat quantum potest, judicem, assessorem judicis vel senatorem, imo etiam causarum patronum, pro diversa primæ partis significatione, quæ compositionem ingreditur. Gloss. Pez. curiales *dincman*, concionatorem *dingman.* NOTKERUS Psal. LXXIII. 22. *Truhtin stant uf, uuis min dingman*, exurge Domine, & esto judex meus.

DINGMAN, decanus, decurio. Gloss. Pez. decurio *dincman.* Ad declarationem Latinæ vocis facit, quod SPELMANNUS observat: DECANUS *in militia dictus est, qui decem præfuit militibus; in Monasteriis decem monachis; in Ecclesia majori decem præbendis; in Episcopatus divisione decem clericis seu parochiis; in Centuriæ sive Hundredi distinctione, decaniæ suæ sodalibus.* Idem in voce *Hundredus* pag. 302. *Est autem* HUNDREDUS *portio Comitatus, qua olim degebant centum pacis Regiæ fidejussores, ubi* DECURIA, *qua decem: & complexus est igitur* HUNDREDUS *decem* DECURIAS, *ut centenarius numerus decies denarium.* Quemadmodum igitur *hundredus* est ab *hund* centum, & *decanus* a δέκας vel decem: ita ab Anglosax. *thyn* decem fit *ding* decuria, per medium derivandi G. & hinc porro *dingman* præses decuriæ. Lex Salica TUNGINUM vocat, eundemque cum *Centenario* tanquam magistratum minorem cum majori conjungit Tit. XLVII. 1. Sic autem dicitur, non a *zehen* decem, ut ECCARDUS existimat, & multo minus a *ding* judicium, ut BRUMMERUS, sed a *ding* decuria. Ita Alamannis decanus dicitur *zehaningaro*, a *zehaninga* decania.

DINCKEL, *dinkel*, far, zea. DIOSCORIDI duplex est, alia ἁπλῆ simplex, alia δίκοκκος, grana habens gemina in singulis membranis. Et hujus quidem appellationem videntur Germani imitari in *dinkel.* An vocabulum rei conveniat, videant rei rusticæ periti. Apud veteres non invenio. Videtur tamen antiquitas ejus colligi posse ex nominibus oppidorum, *Dinkels-bühel* collis zeæ, & *Dinkel-vingen*, quod campum farris interpretari licet. Vide dicta in *wang* & patebit.

DINTE, atramentum. Gloss. Pez. atramentum *tinctun*, atramentarium *tincta-horn.* Hispanis *tinta* atramentum. Derivarem cum BESOLDO a *tinctura*, nisi obstarent Cambri, quibus *duedd* nigredo, atror, a *du* ater, niger, unde per epenthesin fieri poterat *dinte*, litera N. ut sæpe alias, ab usu infarta.

Atra-

Atramentum ex fuligine factum memorat PLINIUS Lib. XXXV. Cap. 6.

DIR, tibi. Gothis *thus*, Anglosax. *the*, Franc. *thir*, Alam. *dir*. Gloss. Keron. tibi *dir*. TATIANUS Cap. II. 9. *ib bin gisentit zi thir*, missus sum ad te. Cuncta a *du* tu, per literas terminales S. & R. quæ in omnibus Linguis sunt permutabiles.

DIRNE, famula, ancilla, sed liberæ conditionis. Vox Franco-Theotisca. Gloss. antiqua apud JUNIUM in Observ. ad Will. pag. 159. *diorna*, *traga*, gerula. VEREL. in Ind. *therna* ancilla, famula, *thionustu thernar* famulæ, ancillæ. Ad hanc vocem, hactenus intactam, & omnium pene metu in obscuritate relictam, mihi instar claviculæ est, quod famula Dialecto Anglosaxonica dicitur *thienerne*, apud BENSONIUM in Vocabulario, haud dubie a masculino *thiener* famulus, quod usus constanter retinet. Nam hinc fieri poterat (& haud dubie factum est) *thierne* per syncopen, qua figura in vocibus sæpe nominandis nihil frequentius.

DIRNE, virgo, puella. Sensus a puellis famulantibus ad omnes virgines & juvenculas, etiam non servientes, translatus. Gloss. Lips. *thierno* juvencularum. Idque nomen passim tribuitur B. Virgini in monumentis Theotiscis. TATIANUS Cap. III. 1. *inti namo thero thiornun uuas Maria*, & nomen virginis erat Maria. OTFRIDUS Lib. I. Cap. V. 29.

Heil magad zieri,
Thiarna so sconi.
Salve virgo decora,
Puella gratiosa.

Et paulo post:

Thiu thiarna filu scono
Sprah zi boton frono.
Virgo pulcherrima
Respondit nuntio sacro.

Hodie & servam & virginem etiamnum hac voce designant: exceptis tamen Helvetiis, qui eam solent vituperare.

DIRNE, meretrix. Ita Helvetii apud PICTORIUM in Lex. Cui vituperio impudicitia ancillarum ansam præbere potuit. Fata similium vocabulorum vide in *dieb*.

DISS, hoc. Consensum oris antiqui vide in *dieser* hic.

DISTEL, carduus. Anglosaxonibus, Francis, Anglis & Suecis *thistel*. Gloss. Pez. carduus *thistil*. MARTINIUS in Lex. Philol. *carduus, herba aculeata, quæ nobis distel: forte quia δυςαλὴς infeliciter virescens: est enim inter vitia agri, etsi alioqui non careat usu in medicina: nisi potius a tasten attrectare, per antiphrasin.* Sed quid etymologo cum antiphrasi? Vide annon carduus potius sic dictus sit, quod tangentes pungat, ab Anglosax. *thydan* pungere, figere, ut primo fuerit *thydsel*, a medio derivandi SEL, & postea transposito sibilo *thystel*. SOMNER. in Dict. AS. *thydan* configere, perfigere, infigere, perforare, *he hine sylfne hetelic thydde*, se ipsum acriter confixit. Aliam vocem ab eodem verbo formatam vide in *tüttel*, punctum, apex.

DISTEL-VOGEL, acanthis. Utrumque a spinis. PLINIUS Lib. X. Cap. 74. *Acanthis in spinis vivit: idcirco asinos & ipsa odit, flores spinæ devorantes.* Græcis ἄκανθα spina, vepris &c.

DIU, Deus. Vox Celtica, sed varie apud auctores scripta. BOCHARTUS in Orig. Gall. pag. 15. *Apud Cambros hodieque* DIU *Deum significat.* Alii Cambris tribuunt *dui* & *duw*, & Armoricis *due*. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. in voce *dir* certus: *a fo da gan Dduw ys dir*, quod visum est Deo, certum. Idem in voce *llwyddo* prosperare: *ni fynno Duw ni lwydd*, quod non vult Deus, non prosperabit. Et in Botanico: *gras Duw* gratia Dei. BAXTER. in Gloss. Ant. Brit. pag. 107. DUI *in quadam Camdeni Inscriptione Jupiter est. Etiam adhuc Dialecto quadam Deus Britannis dicitur Dyu, ut & Aremoricis due.* Unde Celtæ acceperint hanc vocem, an ex Theologia vera & primitiva ab Hebræo nomine *dai* sufficiens, perfectus, an ex Theologia Gentili, & præcipue Græcorum, quorum vetustissimi (ut tradit PLATO in Cratylo) eos solos Θεοὺς appellabant, quos perpetuo cursu in cœlo ferri conspiciebant, a θέειν currere, aliis inquirendum relinquo. Hoc omnes absque monitore vident, cum Celtica voce convenire etiam Latinam *Deus*, & Gallicam *Dieu*, & Italicam *Dio* &c. An huc etiam spectet *Deut* vel *Diid*, quod Germanis antiquis tribuit LUTHERUS in Libello de Nominibus propriis, & incaute sequitur CLUVERIUS, dubito, imo nego. Nam *deut* prisca Germanorum lingua non Deum, sed terram aut populum significat, ut demonstravi in loco. Quo ipso corruit conjectura eorum, qui huic ficulneo argumento innixi, Germanos dictos volunt *Teutonas*, tanquam divinos.

DOBEN. V. toben.

DOCH, tamen. Goth. *thau*, Anglosax. *theah*, Franc. *thoh*. TATIANUS Cap. CLXXXI. 2. *thoh nalles thaz ih uuilli*, veruntamen non quod ego volo.

DOCKE, pupa, icuncula, persona ficta. Gloss. Pez. mima *tohcha*. Vel ejusdem indolis est ut *puppe*, vel diversæ. Si prius, erit imago puero similis vel puellæ, adeoque a τέκος filius vel filia; Si diversæ, formari potuit a τεύχω paro, fabrico.

DOCKE, canis molossus. Angl. *dog*, Belg. *dogg*, Suec. *dugg*, *englisk dugg*, Gall. *dogue*. Quamvis Anglis *dog* sit omnis canis, in reliquis tamen Dialectis est canis grandis & venaticus, & fortasse sic dictus a *tacken* capere, quomodo alias canis accipiter dicitur *habich*, ob similem causam. De verbo *tacken* vide plura in *attachiare*.

DOLCH, pugio, sica. Græcis δόλων, Lat. *dolo*, Belg. *dolk*, Islandis *dolgur*. Proprie est

est ferrum latens in omnibus linguis. JUNIUS in Observ. ad Will. pag. 183. "*dol, dolch*, „*dolg*, *dolk*, pugio, dolo, baculus intra quem „latet pugio. Græcis est δόλων. Ita HE„SYCHIO δόλωνες sunt gladioli in baculis oc„culti. PLUTARCHUS Tiberio δόλωνα ex„ponit gladiolum prædatorium vel pirati„cum. VIRGIL. VII. Æn. vers. 764. *Pila* „*manu sævosque gerunt in bella dolones.* Ubi „SERVIUS: *Dolo est flagellum, intra cujus* „*virgam latet pugio, aut secundum Varro*„*nem ingens contus cum ferro brevissimo. Do*„*lones autem a fallendo dicti sunt, quod deci*„*piant ferro, cum speciem præferant ligni.* Hactenus JUNIUS, qui videtur pollicem premere Servio, quamvis nimia brevitate obscuro. Forte Servius in animo habuit verbum Græcum δολόω decipio. Sed hæc deceptio ligni nimis jejuna est. Potius est, ut credamus, omnium originem esse a verbo obsoleto *dolen* occultare, quod hodie superat apud Suecos, quibus *dölia*, *fördölia* est celare, abscondere, occultare, *fördöld* absconditus, occultus, clandestinus, *fördölias* latere. Hinc scil. vetustas varia flexione efformavit *dol*, *dolg*, *dolch*, quod vi originis telum absconsum significat. Islandis *dolgur* nonsolum pugionem, sed etiam hostem occultum, & *dylgiur* tectas inimicitias, & *dul* quicquid occultari potest, denotat. VERELIUS vocem Islandicam derivat a *tholigen* occidere, STADENIUS Germanicam a *tilgen* delere. Sed neutrum satis convenit cum illa idea, quam sibi veteres de hoc gladiolo formarunt. VIRGILIUS *dolones* tribuit Tuscis, manifesto satis similitudinis, quæ olim inter Linguam Tuscam & veterem Germanicam fuit, indicio.

DOLE, *dule*, avis ex graculorum genere. Latini vocant *monedulam*, quod monetam auferat & occultet. PLINIUS Lib. X. Cap. 29. de graculis & monedulis: *cui soli avi furacitas auri argentique præcipue mira est.* Radix utriusque vocis, tam Latinæ, quam Germanicæ, videtur esse *dolen* abscondere. Si quis tamen nomen avis a garrulitate derivare malit, habebit obsequium verbi *talen* loqui, dicere, unde recte fit *dole* avis dicax & garrula. Apud veteres hactenus non occurrit.

DOLEN, abscondere, occultare. Suecis *dölia*. Vide plura in *dolch*.

DOLEN, pati. V. *dulden*.

DOLEN, *dwalen*, errare, vagari. Anglosaxonibus *dwelian*, *dwolian*, Franco-Saxonibus *duelon*, Belgis *dolen* & *dwaalen*. Gloss. Lips. *duelont* errant. Inde Anglosaxonibus *dole* & *dwola* error, Belgis *dwaaling* error, *dwaalster* stella erratica. Quamvis *dolen* & *dwalen* promiscue usurpentur in Dialectis, revera tamen differunt origine. Nam *dwalen* est a *wallen* errare, per prosthesin literæ D. Contra *dolen* est a *dwalen*, per syncopen literæ w. Prima litera poterat omitti salvo & integro sensu, si usus voluisset: altera non debuit omitti, cum sit radicalis. Omitti tamen solet ex pigritia pronunciantium.

DOLEN, *dwalen*, seducere. Verbum facessens ex præcedenti. Quid enim est seducere, nisi facere ut erret? Antiquis effertur ut supra. Inde Anglosaxonibus *dwolman* hæreticus, seductor, impostor, *dwaslibt* ignis fatuus, ignis erraticus, viatorem a recta via abducens, *gedwol-goda* idola, simulacra, deastra. Belgis *dwaal-weg* iter devium, *doolhof* labyrinthus, quia intrantem seducit.

DOLEN, *dwalen*, quatenus significat *errare*, metaphorice accipitur pro *judicio falli*, quoniam, qui hoc modo falluntur, similes sunt eorum qui circa viam errant. Fallimur autem judicio duobus modis, vel ex stupore sensuum & ingenii, vel ex defectu sanæ mentis. Hinc *dolen* & *dwalen* in metaphorico dicendi genere significant quantum possunt, (1.) stupere, (2.) desipere.

DOLEN, *dwalen*, stupere, stupidum esse. Glossa Juniana in Observ. ad Will. pag. 171. *artuualun* torpebant. Inde *dwalm* stupor, qualitas quæ sensus obtundit & hebetat. Utitur WILLERAMUS in Cant. Cap. VII. 13. *diu uzzera rinta ejusdem pomi in uuine getrunkeniu dualm machet den, die man scal snidan oder brennan*, exterior cortex mandragoræ in vino hausta stuporem inducit iis, qui secandi vel urendi sunt. Et huc etiam spectant quædam Anglica, cujusmodi sunt, *to dull* hebesco, torpesco, *dulled* hebetatus, contusus, stupefactus, *dullard* hebes, bardus, ingenio tardus, *dulling* hebetatio, *dulness* hebetudo, segnities, torpor, *dully* obtuse.

DOLEN, *dwalen*, desipere, delirare. Anglosax. *dwolian*, Belg. *dollen*. Inde *dwolung* deliramentum, apud SOMNERUM.

DOLL, quatenus derivatur a *dolen*, significat quantum potest. Dicitur antiquitus (1.) de stupidis. Inde Cambris *dwl* hebes, obtusus, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Angli eodem sensu dicunt *dull*. (2.) de stultis. Evang. Goth. Matth. V. 22. *saei quithith brothr seinamma dwala*, si quis dixerit fratri suo, fatue. Ubi Codex Rushworthianus habet *dole*, teste JUNIO loc. cit. pag. 273. Et hoc sensu *dole* occurrit quoque apud SOMNERUM in Dict. & *dulen* apud VEREL. in Indice. Huc spectat ex Lingua Osca *dalivus* fatuus, & ex idiomate inferioris Saxoniæ *dalike*, *dwalike* mulier fatua. (3.) de furiosis. Inde *dollheit* rabies, *dollhaus* domus mente captorum, *dollkün* audax instar furiosi &c. Hodie scribunt *toll*, sed contra torrentem omnium Dialectorum tam veterum quam recentiorum. Dixi *doll* esse a *dolen* vel *dwalen*. Et hoc etiam dixit STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 641. Alii, quicquid horum est, ex lingua Græca ad nos manasse putant, sive a δοῦλος servus, quia hebetes & stulti sunt natura servi, & a cæteris regendi, sive a rabie servi in libera colla furentis, sive a θολὸς turbidus. Prima etymo-

etymologia eſt ab ingenio JUNII, altera PEISKERI, ultima HENISCHII. Nulla idonea, ut ex antecedentibus patet.

DOLMETSCHEN, interpretari, ex alia lingua in vernaculam transferre, *dolmetſch* interpres. An a *tal* ſermo, lingua? Ita quidem vellent HENISCHIUS, STILERUS, STADENIUS; ſed in poſteriori compoſiti parte, quæ certe non eſt Germanica, viri optimi ſuccumbunt. Polonis *tlum* eſt plebs, vulgus, populus, & inde *tlumacze* populari ſermone exponere. Vulgus noſtrum inde formaſſe *dolmetſchen*, Sarmaticam vocem imitando, jam olim monuit ECCARDUS in literis ad STADENIUM. HELVIGIUS derivat ab Heb. *talmud* doctrina, eruditio. Quod, etiamſi remotius ſit, non auſim contemnere, quia *dragomano* ſynonymum ejus multorum judicio eſt ab Heb. *thargum* interpretamentum.

DOLPEL, convicium in hominem agreſtem. HELVIGIO venit ab Heb. *taphel* inconditus, inſulſus, inſipidus. Sed potius eſt diminutiv. a Celtico *delff* ruſticus, agreſtis, barbarus, quo hodie utuntur Cambro-Britanni apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Vox Celtica eſt ab Angloſaxon. *delfan* fodere, & proprie agrifoſſorem ſignificat, ſi quid video. A ſimplici *delf* formatur *dölpiſch* ruſticus & ruſtice, & a diminutivo *dölpel* proveniunt *zuedölpeln* ruſtico impetu ferri, *überdölpeln* prævertere aliquem incivilibus modis.

DOM-KIRCHE, eccleſia cathedralis, per apocopen *dom*. Gloſſ. Lipſ. *duomis* templum. Non a Græco *δῶμα* ædificium, nec a Lat. *dominus*, ut quidam opinantur; ſed a *dom*, quod in omnibus veterum Dialectis, & in iiſdem LIPSII Gloſſis, *judicium* & *jurisdictionem* ſignificat, ut demonſtravi in *dammen* judicare. Iſque ſignificatus perfecte convenit Cathedrali Eccleſiæ, quæ certe eſt ipſa ſedes Principis Eccleſiæ, unde tanquam ex ſacro Tribunali ſuam in terras & Eccleſias ſubjectas jurisdictionem exercet.

DOMMEL, onocrotalus. Angloſaxonibus *dumle*, apud BENSON. Videtur ſic appellari quaſi *dompel* mergus, a verbo Belgico *dompelen* immergere. Eſt enim avis paluſtris, & forte è mergorum genere, quales Belgis vocantur *dompelaars*. Aut certe vox ficta eſt a ſono rauco & obtuſo hujus avis. LUTHERUS utitur compoſito *ror-dommel* Pſal. CII. 7. quia in paludibus inter arundines degit. Apud Francos duo invenio compoſita *borotumbel* & *horotupil*. Illud apud NOTKERUM Pſal. CI. 6. hoc in Gloſſis Pezianis. Utrumque deſumptum eſt ab *horo* cœnum, quia onocrotalus cœno & paludibus delectatur. Gloſſ. Lipſ. *horo* ſtercus. *Tupil* autem eſt mergus, & oritur a *dupen* immergere.

DON, aqua, unda. Vox Celtica & antiquiſſima. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *tonn* unda, *tonnog* undoſus. Meretur hæc vox notari, quamvis LEIBNITIO in Gloſſario Celtico neglecta, quoniam ab illa per varias flexiones prodierunt nomina Fluviorum vetuſtiſſima, cujusmodi ſunt,

DONAU, *Dona*, Angloſaxonice *Donua*, Latine *Danubius*, & in nummis *Danuvius*. Id eſt aqua.

TANAIS, fluv. Scythiæ, Europam & Aſiam disterminans, qui a ſuis accolis etiamnum vocatur *Don*, h.e. aqua. Inde eſt, quod *Tanais* & *Danubii* nomina tanquam idem ſignificantia ſæpe confunduntur a Scriptoribus. Teſtis mihi ZOSIMUS Lib. I. pag. 7. *Scythæ Tanaim transgreſſi vicina Thraciæ loca prædis agendis infeſtabant*. Id eſt Gothi Danubium transgreſſi, ut pridem obſervavi in *Annalibus Alamannicis*. Rem ipſam vidit quoque PERIZONIUS, quamvis notionis, quæ Celticæ voci adhæret, ignarus, in Q. Curtio Ruſo vindicato pag. 158. *Apud Scythas communiter omnes majores fluvios* TANA *vel* DONA *aut* DONAU *dictos putem: id porro nomen Græcos in ſua lingua, terminatione ſibi ſolita pronunciaſſe* TANAIS, *Romanos* DANUVIUS *vel* DANUBIUS. *Certe idem fuiſſe nomen* DANUBII *ex Germania per Pannoniam & Daciam in Pontum Euxinum ſe exonerantis, &* TANAIS *ab Septentrione per Mæotim in eundem Pontum ſe effundentis, vix dubito.*

DAUNUS, fluv. Britanniæ, unde *Doncaſter* arx ad fluv. Daunum. Miror EDUARDUM LUIDIUM in appellationibus fluviorum Britanniæ nomen *don* omiſiſſe.

DUINA, *Dyna*, fluv. Livoniæ.

DINA, apud Geographum Ravennatem eſt fluv. Holſatiæ, qui hodie *Eider*, eodem utrinque ſignificatu, ut demonſtravi in *Oder*.

Omnes iſtæ Fluviorum appellationes a Celtis, cum ex Oriente in Occidentem & Septemtrionem migrarent, ſuis quæque locis relictæ ſunt, & præter *aquam* nihil ſignificant: Quæ cum nobis hodie ſint obſcuræ, diſceſſum Linguæ noſtræ ab antiqua nobis objiciunt. STADENIUS hæc fluviorum nomina a ſonitu & fragore, qui nobis *don*, a *dönen* ſonare, deſumpta putat, in Voc. Bibl. pag. 160. Quod uti nec refellere, ita nec adoptare ſuſtineo. Latinos a Celtica voce per metatheſin formaſſe *unda*, Francos *und*, quivis abſque monitore intelligit.

DON, ſonus, ſtrepitus, fragor. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *tôn*, teſte JUNIO in Obſ. ad Will. pag. 283. Angloſaxonibus *dyn* apud SOMN. & BENS. Suecis *don*, Islandis *dunur, dynur* apud VEREL. in Ind. Græcis *τόνος*, Lat. *tonus, ſonus*. An a *τείνω* vel *denen* tendere? Ita ſentiunt omnes, quotquot inſpexi. Et admitti poteſt, ſi primus vocis ſenſus non a tenſione fidium, ſed ab extenſione percuſſi aeris deſumatur. Mallem tamen cunctorum originem petere a verbo Islandico *dya* quatere, concutere. Nam *ſonus* eſt, ubi aliquid pulſat & pulſatur. Primo

autem colliduntur corpora. Mox aer percussus vicissim pulsat aures. Et verba sonandi a causis formari, multa evincunt exempla, quæ vide in *brausen* sonare.

DONEN, sonum vel fragorem edere, Anglosaxon. *dynan*, *thunnan*, Scandis *dona*, Latin. *tonare*, *sonare*, Græc. τονίζω. Verbum a subst. factum.

DONNER, tonitru. Persis & Belgis *donder*, Anglosaxonibus & Anglis *thunder*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *thunder* tonitruum, *thunder-slæge* ictus tonitrui. Quibus addo ex Evang. Gentis Marc. III. 17. *thunres-bearn* filii tonitrui. Quod imitatur interpres TATIANI Franco-Theotiscus in *thonares kind* Cap. XXII. 6. Vox horrenda prorsus & gravisona, quam qui edunt, ipso sono testantur, se non verba, sed tonitrua loqui. Ideoque ad voces per Onomatopœiam fictas aliquando retuli. Sed nunc magis adsentior STADENIO, qui *donner* deducit a *dönen* sonare, tonare, fragorem edere. Quid enim est tonitru, nisi concussi aeris fragor? Latinis quoque *tonitru* a *tonando* dicitur.

DONNER, Jupiter, Deus tonans, *donnerstag* dies Jovis. SOMNER. loc. cit. *thuner*, *thunor* Jupiter, *thunres-dæg* dies Jovis. Et huc etiam spectat cognomen Jovis TANARUS, quod extat in vetusta Inscriptione apud BAXTERUM in Gloss. Ant. Brit. pag. 223. *Coloniæ Devanæ reperta est Ara inscripta* J. O. M. TANARO. Disputatum est a multis in Britannia, an *Tanarus* in Devana Ara sit vitiosum? Quod recte negat Vir eximie doctus. Aliud enim est *tonare*, aliud *ferire*. Et hinc pro diversitate attributorum Jupiter diversa accipit nomina, & dicitur *Taranis* quando ferit, *Tanarus* quando tonat. Illud Celtica, hoc Germanica Dialecto. Anglia diem Jovis vocat *thursday*, Scandia *thorsdag*, non a *Tarane* Jove Gallico, sed a *Thoro* Jove Saxonico. De utroque Deastro actum seorsim. Aliud nomen Jovis vide in *pfin*.

DONNERN, tonare, tonitruare. Anglosaxon. *thuneran*, *thunran* apud BENSON. Francis *doniron*, Belgis *donderen*, Suec. *dundra*. NOTKER. Psal. XXVIII. 3. *Got dero magenchrefte irdonerota*, Deus majestatis intonuit. Refer ad *donner* tonitru.

DOPLEN, ludere aleis, *dopler* aleator. Originem & antiquitatem vide in *tafel* alea. Sed & *græcari* significare potest, si sit frequentativum ab Anglico *to tope*.

DOPP, interjectio ad sponsionem provocantis, vel potius imperativus verbi obsoleti *duppen* percutere, a τύπτω ferio. Nam sponsiones more antiquo complosis dextris (Latini manum stipulatam vocant) percutiuntur. Et hinc is, qui ad sponsionem provocat, dicere solet *dopp*, id est, percute. Confer *adobare*.

DOPPEL, *doppelt*, geminus, Gr. διπλόος, διπλοῦς, Latinis *duplex*, *duplus*, Cambris *dwbl*, a *dau* & *plyg*, h. e. a duabus plicis. Allegorice dicitur de ambiguo, quod duobus modis intelligi & explicari potest.

DOPPELHAK. V. *hak* uncus.

DORF, locus habitandi communis, sive villa sit, ut hodie, sive oppidum, ut olim. Vox Celtica quæ Cambris effertur *tref*, Anglosaxon. *throp*, Francis *thorf*, Belg. *dorp*, Island. *thorp*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *tref* urbs, oppidum, locus habitationis, *didref* eremus, ἄπολις, ubi non habitatur, *pentref* villa, propolis, suburbia (potius urbs capitalis vel metropolis, a *pen* caput). BENSON. in Voc. Anglosaxon. *throp*, *throp-tun* pagus rusticus. Gloss. Pez. oppido *thorf*. VEREL. in Ind. *thorp* castellum, prædium, pagus, *thorparaskapr* rusticitas. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXI. 31. *in thorfon ioh in burgin*, in vicis & in oppidis. Extat & *turpha* pro villa in Lege Salica Tit. XVIII. 2. *Si quis villam adsalierit alienam, & ibidem ostia fregerit, canes occiserit, aut hominem plagaverit, vel in carro aliquid exinde duxerit. Malb. turpha.* Oritur, non a Græco θόρυβος tumultus, nec a Latino *turba*, & multo minus a *turpis*, quæ MARTINII etymologia est; sed a voce Celtica *torf* agmen, cœtus, sensu a multitudine ad locum, ubi multitudo habitat, translato. Vox Celtica ob mobilitatem literæ R. hodie effertur *tropp*, quod vide.

DORN, spina. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *draen*, Gothis *thaurn*, plur. *thaurnjus*, Anglosaxon. *thorn*, *thyrn*, Franc. & Alam. *dorn*, *thorn*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *draen* & *draenen* spina, sentis, *draenog* erinaceus, hericeus, herix, chirogilius, chirogeneus, echinus, q. d. spinosus. Nostri eodem sensu dicunt *dorn-schwein* apud HENISCHIUM. Gloss. Ælf. in nom. arb. spina *thorn*, tribulus *thorn*, alba spina *hæg-thorn*. Gloss. Keron. spinas *dorno*. Gloss. Boxh. *dhorn* sudes, stirpex. TATIANUS Cap. CC. 2. *flehtente corona fon thornon*, flectentes coronam de spinis. Judice MARTINIO est τόρον quid, i. e. penetrans, & acumine perfodiens, a τορεῖν transfigere, quem sequitur JUNIUS in Gloss. Goth. SKINNERO tamen magis probatur origo Anglosaxonica, a *tæran* lacerare, quod hodie effertur *zerren*. Islandis *dorn* est fibula, quia antiquitus spina pro fibula utebantur. TACITUS Cap. 17. de M. G. *Tegumen omnibus sagum, fibula aut (si desit) spina consertum.*

DORREN, *dörren*, *dürren*. Vide reliqua in postremo.

DORSCH, caulis. Ital. *torso*. Utrumque a Lat. *thyrsus*.

DORT, ibi, illic. Adverb. loci remoti, a Francis relictum. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXIII. 165.

Uns ist leid hiar managaz,
Thorot ni sorgen uuir bi thaz.

Sensus est: nos hic multa pati tristia, ibi vero nulla. Ibi, nempe in cœlo. Anglosaxones

nes eodem ſenſu dicunt *thider* & *thyther*, quod etiamnum cuſtoditur ab Anglis.

DOSEN, ſtrepitum edere, quatiendo, cadendo, currendo, vel alio quovis modo. Gloſſ. Pez. vibrabit *dizinot*. VEREL. in Ind. *thoyſa, thuſa, thyſa* tumultuoſe proruere. KILIANO *dæſen* eſt pulſare cum impetu & fragore. Quod a *tuſu* deduxit MARTINIUS in voce *tundo*. Hinc porro ſonus, ſtrepitus, fragor, quacunque de cauſa editus, Francis dicitur *daz* & *doz*, Islandis *thys*, nobis *getös*. NOTKER. Pſal. LXIV. 9. *uuer irlidet dero uuellono doz*, ſonum fluctuum ejus quis ſufferet? Pſal. LXXVI. 18. *michel daz dero uuazzero*, multitudo ſonitus aquarum. VEREL. in Ind. *thys* turba, tumultus, *thys oc vopnabrok* tumultus & armorum concurſus. Inde porro DYSYNNI ſonorus, nomen fluvii Celticum apud Britannos a fremitu aquarum, in adverſariis poſthumis LUIDII. Differt a *düden* ſonare, quod proprie eſt inſtrumentorum muſicorum.

DOTT, *totle*, pater luſtricus. Vide *tott* & *tatte*.

DOTTER, vitellus. Vox genuina eſt *'t eyergeel* luteum ovi, unde Belga fecit *doyer*, & ex eo Germanus *dotter* per epentheſin. Aliam vocabulo medicinam afferre non poſſum; niſi forte ſit ab Angloſaxon. *dyttan* occludere, quia vitellus intra albumen clauditur.

DRACH, ſpecies ſerpentis, veri an fabuloſi, viderint alii. Præſtat tamen famæ patrocinium antiquitas, & vocabulum in pluribus Linguis, imo etiam in cœlo obvium. Græcis enim dicitur δράκων, Latinis *draco*, Cambris *draig*, Francis *drach*, Angloſax. *draca*, Belg. & Suec. *drak*, Gallis & Angl. *dragon*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XVII. 59. de adſcenſu Chriſti in cœlum:

> *Then drachon nieuuihtes min,*
> *Ther ſih thar uuintit untar in.*
> Tranſcendit etiam Draconem,
> Qui volvitur inter ſtellas.

Helleniſtæ ducunt a δέρκειν cernere, ſive quia hominem lædit aſpectu, ſive quia acerrime videt. Contra VEREL. in Ind. pag. 51. derivat a *tragen* portare, quia Draco aurum colligit & incubat.

DRAD, *drat*, ſtatim, confeſtim, *ſo drad* quamprimum. Hymnus de paſſione Domini ſtroph. 7.

> *Der biſchof fraget Jeſum drat,*
> *Sie ſuchten falſch zeugen und raht.*

Angloſaxonibus *threatian* eſt urgere, premere. Hinc *drad* quatenus ab urgendo oritur, ſignificat quantum poteſt, ſubſtantive *impetum*, adjective *vehementem*, adverbialiter *valde*, *vehementer*, *inſtanter*, *celeriter*, *cito* &c. Gloſſ. Pez. impetus *drati*, violentus *drattiu*. Gloſſ. Keron. nimius *dratter*. Rhythmus de S. Annone §. 48. *Arnold his dradi rennin*, Arnoldus juſſit celeriter currere. TATIANUS Cap. VIII. 6. *gifahun thrato*, gaviſi ſunt valde. Belgis *dra* eſt ſubito, quod videtur tranſpoſitum ex *rad* celeriter.

DRAGONER, miles ad velitationem equeſtrem & pedeſtrem inſtructus. HERTIUS in Elem. Prud. Civ. Part. I. Sect. IX. §. 12. *Recentior ætas auctoribus, ut videtur, Germanis, novum genus* (*militum*) *adinvenit* DRAGONARIOS, *quos imitatione antiquitatis Dimachas appellare poſſumus; alii malunt equites deſultorios vocare.* SKINNERUS credit ſic dictos, quod ab initio exitioſi fuerint hoſtibus, & Draconum inſtar ignem evomere viſi. Olim *Draconarius* erat ſignifer, qui Draconem cohorti præferebat. Hodie non ſunt ſigniferi, nec ſigno militari, quod draconem referat, conſpicui. Hinc male a ſigniferis illis ducitur appellatio. Vide, annon *dragoner* proprie ſit *curſor*, a verbo Gothico *tragen* currere, de quo infra. Officium ſane equitis & peditis currendo facit. Res ipſa antiquiſſima eſt, & male ad recentioris ætatis inventa refertur. CÆSAR Lib. IV. Cap. 2. de Germanis: *Equeſtribus prœliis ſæpe ex equis deſiliunt, ac pedibus præliantur, equosque eodem remanere veſtigio aſſuefaciunt, ad quos ſe celeriter, quum uſus poſcit, recipiunt.* Eadem ſcil. opera (ut idem alibi ſcribit) rem magnam conſecuti, ut mobilitatem equitum, & ſtabilitatem peditum in prœliis præſtent.

DRANG, turba conferta, multitudo concurrentium, qui ſe mutuo premunt. Angloſaxonibus *thring*, *thrang* eſt turba. Anglis *throng* idem. Unde, niſi a *drengen* premere? Vox Barbara *Drungus*, quæ labente imperio pro globo militum invaluit, origine Germanica eſt, quod pridem animadvertit SPELMANNUS contra eos, qui eam ex Oriente profectam arbitrantur. VOPISCUS, qui primus eam literis mandavit, Germanicam eſſe intimat, dum de Germanis tractans ita ſcribit in Aureliano: *Omnium gentium Drungos uſque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit.*

DRANG, preſſura, anguſtia, & metaphorice afflictio, moleſtia, vexatio. Ex eodem fonte. Utitur Luth. Pſal. XLIV. 25. Hodie libentius dicimus *drangſal*.

DRAT, filum ex lino. Angloſaxon. *thræd*, Angl. *thread*, Suec. *træd*, Belg. *draad*. Refer ad *drehen* torquere, quia filum e colo torquendo ducitur. Poſtea ſenſus ad fila ex ære ductilia translatus eſt. Inde *eiſendrat* filum ferreum.

DRAUT, *trawt*, ſignificatus ſuos accipit partim a *trauwen* confidere, partim a *trauwen* ſpondere, facere ut alter confidat. Et dicitur adjective & ſubſtantive in vetuſtiſſimis Dialectis.

DRAUT, *trawt*, adjective.

DRAUT, promiſſus, deſponſus. Occurrit eo ſenſu in Lege Salica Tit. XIV. 10. *Si quis puellam ſponſatam* DRUTHE *ducente ad maritum in via aſſallierit.* Lege *ducentem ad maritum*, i. e. proficiſcentem, ut dixi in *ziehen* proficiſci. Hodie utimur compoſito

vertraut

vertraut, quod dicitur de virgine pacta Matth. I. 18.

DRAUT, fidus, fidelis, fide adstrictus, & cui tutò fiditur. OTFRIDUS Lib. I. Cap. VII. 53.

Johannes Druhtines drut.
Johannes Domini fidelis.

Quod dicitur etiam de Angelo Lib. I. Cap. V. 82. & de credentibus universe Lib. V. Cap. XX. 133.

Quemet, quit er thara zi in,
Thie giuuihte mines fader sin,
Gisegenote sine,
Joh liabun druta mine.
Vertit SCHILTERUS:
Venite, dicet tunc ad eos,
Qui consecranei mei Patris estis,
Benedicti ejus,
Et cari fideles mei.

Inde Latino-Barbaris *Drudes* & *Drudi*, i. e. fideles, vasalli, & omnes qui fidem suam Regi obstrinxerunt.

DRAUT, charus, dilectus, *trawtes kind* puer dilectus Jer. XXXI. 20. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *drud* carus. NOTKERUS Psal. XXVIII. 6. *des fater trut uuirdet mennischo unde irstirbet*, patris dilectus fit homo & moritur. Idem Psal. LIX. 7. *daz dine truta irloset uuerden*, ut liberentur dilecti tui. Cum fideles sint chari, eoque chariores, quo magis eorum fides est perspecta, mirum non est, sensum a fidelibus ad dilectos translatum esse. Ex Cambrica voce consensus Celtici eloquii cognoscitur. Inter nomina propria Fœminarum multæ sunt TRUDES, vel a fidelitate, vel a charitate sic dictæ. Ad posteriorem classem videtur spectare GERTRUDIS, valde dilecta, a *gar*, quatenus sensum intendit.

DRAUT, substantive.

DRAUT, amicus. Gloss. Pez. amicos *trutun*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XII. 43.

Petrus sprah thar ubar lut,
Ther furisto Druhtines drut.
Tunc dixit Petrus alta voce,
Præcipuus Drutus vel amicus Domini.

Inde Francis *drutinna* amica, apud eundem Lib. II. Cap. XIII. 20. Lib. III. Cap. XXIII. 28. & *drutscaf* amicitia Lib. IV. Cap. IX. 60. Gallia agnovit olim *drue* amica, *druerie* amicitia. Italis remansit *drudo* pro amico & amasio. Cuncta e Germanico fonte, etiamsi apud Germanos hodiernos sint sopita.

DRAUT, fides data, sponsio, promissio. Anglis *truth* est fides & veritas, quia fides data præsumitur servari, & habetur pro veritate, *in truth* profecto, in veritate. Inde Anglosaxonibus *dribt-guma* paranymphus, proxeneta, internuncius ad paciscendum vel stipulandum, & Longobardis *Trotingi* Lib. I. Tit. XVI. 8. fidejussores promissorum in contrahendis matrimoniis. Utrumque ex interpretatione SOMNERI.

DRAUT, contubernium. Lex Sal. Tit. XLVI. 3. *Si quis foris casa, sive iter agens, sive in agro positus, a contubernio fuerit occisus, & tres vel amplius habuerit, Malb. Druchte lidio; hoc est, & tres de eodem contubernio convicti fuerint* &c. Ubi *druchte-lidio* sunt homines ejusdem contubernii. Vocem per epenthesin gutturalis factam esse a *trauwen* confidere, fat manifestum. Quemadmodum autem vox Latina nonsolum de familiaribus, sed etiam & primario de militibus dicitur (nam *contubernium* proprie sunt decem milites qui sub una taberna vivunt): ita apud Antiquos *druchte* nonsolum de convictu familiari, sed etiam de contubernio militari usurpatur. Inde Gothis *gadraubteis* milites Marc. XV. 16. id est, sensu Romano *contubernales*, a *draubte* contubernium militare. De Præfixo *ga* vel *ge*, quod hunc sensum exigit, vide plura in *gesell* socius.

DRECHSELN, tornare. A *drahsel* tornator, quod est a *drehen* tornare. *Drahsel* est vox WILLERAMI Cap. V. 14. *der drahsel samftor uuirchet danne ander debein uuerchman.* Quæ verba sic vertit cel. SCHERZIUS: *tornio majori cum facilitate laborat quam ullus alius opifex.* Eadem vox recurrit Cap. VII. 2. A *drechseln* rursus fit *drechsler* tornator, cui consentit *threxlere* & *thraxlere* in Editione MERULÆ.

DRECK, tria significat, *sordes, excrementum, cœnum.* Primum significatum habet a τρύξ, τρυγὸς fæx, & Suethice dicitur *dræg*. Alterum a *stercus* vel στεργανὸς fimus, per metathesin, & Belgis dicitur *dryt*. Tertius est a secundo per translationem, quia cœnum est terra putris & excremento similis, & Anglis dicitur *dirt*. K. & T. sunt literæ permutabiles in omnibus Dialectis.

DREHEN, *dræhen*, vertere in orbem, quocunque modo id fiat, rotando, flectendo, torquendo &c. Cambris *troi* est vertere, flectere, volvere, & inde *tro* versio, gyrus, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Anglosaxonibus *turnan*, *tyrnan* vertere, volvere, flectere, *thrawan* torquere, rotare, apud SOMNER. in Dict. Franci & Belgæ eodem & latissimo sensu dicunt *draien*, Angli *to turn*, Galli *tourner*. Glossa antiqua apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 156. *kidrait* tortum. Cuncta a Græc. τροχὸς rota, orbita. Quid enim est vertere, nisi facere ut eat in gyrum instar rotæ, quæ circa axem suum movetur? Litera R. est ludibrium vulgi, & vera crux etymologorum, quæ mobilitate sua innumeras origines occultat, quamvis secretorum gnaris manifestas. A *drehen* Germanis fit *driesel* verticulum, instrumentum lusorium, *drat* filum tortum, *verdrehen* detorquere, pervertere, & alia satis manifesta.

DREHEN, *dræhen*, rotare, ut cavum aut rotundum fiat. Græc. τορνεῖν, τορνεύειν, Lat. *tornare*. Reliquis ut supra. Gloss. Pez. tornavit *drata*, tornaturas *gidrati*. Sensus a rotando in genere, ad eam rotationem, qua opera

opera tornatilia fiunt, manifesto translatus. Hinc porro rotundus vel gyrando factus Græcis dicitur τόρνος, Latinis *tornus*, Cambris *turn*, Germanis *rund* per metathesin.

DREHEN, deflectere a via, redire ad priorem locum. Lat. *tornare*, Italis *tornare*, Gall. *retourner*. Causa translationis est, quoniam redituri coguntur corpus vertere, & assimilari rebus, quæ in orbem volvuntur. Hinc etiam Latinis *reverti* dicuntur.

DREI, unum & duo. Gr. *τρεῖς, τρία*, Lat. *tres, tria*, Camb. & Armor. *tri*, Goth. *thrins*, Anglosax. *threo*, *thry*, Franc. & Alam. *thri*, *dri*, Belg. *drie*, Procop. *tria*, Angl. *three*, Suec. *tree* &c. Gloss. Keron. tres *drio*, tria *dry*, trium *trio*. Evang. Goth. Matth. IX. 5. *gawaurkjam hlijans thrins*, faciamus tabernacula tria. Matth. XXVII. 63. *afar thrins dagans urreisa*, post tres dies resurgam. Vox Gothica ita concepta est, acsi numerum mysticum & occultum denotaret. Nam *dyrn* Saxonica Lingua est occultus, apud SOMNERUM in Dictionario, & *dyrnan* occultare, apud BENSONIUM in Vocabulario. Imo etiam Græcis δρύω est abscondo. Sic autem dici potuit ternarius, a vi occulta, quam in divinationibus habere credebatur. Nam apud TACITUM in Sortilegio per surculos, Sacerdos Civitatis, aut si privatim consulatur, paterfamilias Deos precatus cœlumque suspiciens *ter singulos tollit*, sublatosque secundum impressam ante notam interpretatur, Cap. X. de M. G. Reliqui numeri a ternario oriundi ita se habent.

Triginta Gothis dicitur *thrinstig* Matth. XXVII. 3. Anglosax. *thrittig* ibid. Francis *drizzug* in Harm. Evang. Tatiani Cap. CXCIII. 6. hodie *dreissig*, quamvis corrupte, cum deberemus dicere & scribere *dreizig*. Id est, ter dena, vel tres decades, ut demonstravi in *zehen* decem.

Trecenti Goth. *thrijahund* Marc. XIV. 5. Anglosax. *thrym hund* ibid. & *thrym hundred* Joh. XII. 5. Franc. *drihunt*, hodie *dreihundert*. Quo sensu, jam explicavi in *hund* decies decem.

Tertius Goth. *thridja* Matth. XXVII. 64. Anglosax. *thrydda* ibid. Franc. & Alam. *thritto*, *dritto*, Camb. *trydydd*, German. *dritte*. Gloss. Keron. tertius *dritto*, tertia pars *dritta teil*. Quibus consentit Græc. τρίτος.

DREIEINIG, trinus, *dreieinigkeit* Trinitas. Nova, sed idonea. Alias sancta Trias Anglosaxonibus dicitur *thrim-hade* & *thrynnysse*, a *thrim* vel *thrynen* ternus, trinus. Similibus vocabulis in hoc mysterio utitur Antiquitas Francica & Alamannica. Gloss. Keron. sanctæ Trinitati *der uuihun drinissu*. ISIDORUS Cap. IV. 1. *in dhesem dhrinisheidem ist ein namo dher unchideiliden meghines*, in his tribus personis unum est nomen individuæ majestatis. Gothicum vocabulum desiderari mirum non est, cum illi fuerint Arii Sectatores, etiamsi nulla ejus dogmatis vestigia deprehendantur in Versione Evangeliorum ULFILANA, quæ Codice Argenteo continetur.

DREIFALTIG, trinus, *dreifaltigkeit* Trinitas. Has voces a Criticis immerito reprehendi tanquam novas & tanto Mysterio indignas, ostensum in *falt* plicatus.

DREILING, significat quantum potest, mensuram vel cyathorum vel digitorum, pecuniam, & unum ex tribus eodem partu editis. Latine dixeris *triens, teruncius, tergeminus*.

DREMEL, instrumentum ligneum. Diminutiv. a *tram* trabs, arbor, lignum. Synecdochice dicitur de vectibus per mediam machinam trajectis, de repagulis ostiorum, de telis ligneis, clava, cala, cæsto, dardo &c. allegorice de longurionibus & grobianis, ut cum vulgo loquar. Vectis significatum videntur Latini posteriores imitari in vocibus *dromus*, *heterodromus*, *homodromus*, apud VITRUVIUM.

DRENGEN, proprie est urgere, & dicitur de extimo & intimo rerum. Quando urgemus extima, tunc dicimur *drengen* premere, trudere, impellere: Quando intima, *dringen* penetrare. Vulgus & Lexicographi vulgares hæc duo confundunt, quamvis a natura discriminata. Nam qui premit, tendit in extima, qui vero penetrat, tendit in intima. Ille superficiem urget, hic transitum per superficiem. Utrumque verbum nasci potuit in castris ab Anglosax. *targ* scutum. Nam cuneus veterum est acies ex scutis confertis densata, quæ, dum se ipsam premit, ne dividatur, impressionem facit in hostem, & ordinem ejus perrumpit. Uterque motus a scuto denominari potuit.

DRENGEN, premere, trudere, impellere. Anglosax. *thringan*, Franc. *thrangen*, *drangen*, Belg. *dringen*, Angl. *to throng*, Suec. *trængia*. Gloss. Pez. comprimaris *gidrangos*. WILLERAMUS Cap. VI. 3. 9. *uuola gedrangetiu zeltscara* acies bene constipata. Evang. Anglosax. Marc. V. 31. *thu gesyhst thas menigu the thringende*, vides turbam te comprimentem. Luc. VIII. 42. *he wæs of-thrungen of tham menegum*, comprimebatur a turbis. Inde *drang* pressio & turba conferta, *gedrungen* coactus, *bedrengen* coarctare, in angustias conjicere, *aufdrengen* obtrudere, *verdrengen* extrudere, propellere &c.

DRINGEN, tendere in interiora, *eindringen* impressionem facere, *durchdringen* penetrare, permeare, perrumpere, *undurchdringlich* impenetrabilis.

DRESCHE, tritura, actus triturandi. Gloss. Pez. trituram *gidresch*. Refer ad verbum.

DRESCHE, area, locus ubi fasciculi frugum triturantur. Gothis *gathrask* Luc. III. 17. *jah gahraineith gathrask sein*, & purgabit aream suam. Refer ad verbum.

DRESCHEN, triturare. Gloss. Pez. triturabitur *gidroscan uuirdit*. In hoc verbo tanquam domicilio continetur tota Trituræ Antiquitas. Ab initio significavit *jumentis calcare*. Nam hic est vetustissimus triturandi

 modus

modus, ab ipsa Cerere inventus & monstratus. CALLIMACHUS in Hymno ejus vers. 20.

Pulchrius, ut culmum & sacros manipulos primos
Spicarum absciderit, & boves calcare immiserit.

Hujus significatus, quamvis pene extincti, memoria non usque adeo deleta est, ut nulla undique vestigia relicta sint. Nam *limen* ante portas, quod introëuntium & exeuntium pedibus continuo calcatur, Anglosaxonibus dicitur *thyrscel, therscel, threxwold, thærscwald*, Anglis *threshold*, Islandis *throskulldur*, Suecis *tröskel*, prorsus ut Belgis *drempel* a *trampeln* calcare; manifesto satis indicio, *therscan* & *threscan* aliquando calcandi significatu polluisse. Quod partim ex mea, partim ex JUNII observatione scribo, in Gloss. Goth. pag. 126. Postea cœpit denotare *tribula terere*, cum boves plaustro dentato juncti essent, ut tritura celerius procederet, de quo triturandi modo aliquid dixi in *ege* tribula. Hic significatus internoscitur ex lingua Francorum. Gloss. R. MAURI apud Diecm. attritus *fardroscan*. Quod sane est a simplici *drescan* terere. Inde Anglosaxonibus *therscel* tribula, tritorium, & postea flagellum. Quibus conveniunt sono & significatu *terere, tritus, triturare*, & Græcum τρύω tero, attero. Postremo denotavit *ligno batuere*, quo sensu etiamnum viget. BENSONIUS in Voc. Anglosax. *threscan, therscan* percutere, verberare, *therscе* plaga, flagellatio, *therscel* flagellum, *gethresc* verbera. Quibus affinia sunt Græcum θραύειν ferire, & Sorabicum *raschu* cædo, verbero, tundo. Hæc curiosis inservire possunt loco supplementi ad Libellum eximium V. C. SCHOETGENII *de Antiquitatibus Trituræ*. In quibusdam Dialectis, quamvis recentioribus, triturare dicitur *deschen*, teste MARTINIO in voce *tritura*, quod ille derivat ab Heb. *dusch* trituro. An etiam reliqua inde derivari debeant per epenthesin, viderint alii.

DRESCH-KEULE, flagellum frumentarium, instrumentum triturandi hodiernum. Gloss. Pez. tribula *driscilun*. Proprie clava trituraria. Venustum sane compositum, quod ab Oratoribus nostris & Poëtis mereatur usui restitui.

DRESS, thesaurus, *dreßler* thesaurarius, *dreßkammer* ærarium, camera rationum. Has voces nobilis Ordo Fratrum Teutonicorum, quos a cultu B. Virginis *Marianos*, a tessera militari *Crucigeros* vocant, cum Lingua Germanica Prussiæ intulit, ubi *Dreßkammer* etiamnum dicitur de sacrario Templi, ubi Gazophylacium pauperum. Vide Acta Borussica Tom. III. pag. 215. Prima quidem vox non extat in Actis: Sed revera est reliquarum mater, & origine Francica, imo Latina. Nam a Lat. *thesaurus*, Francus per metathesin fecit *treso*, sicut Gallus *tresor*. TATIANUS Cap. XXXVI. 1. *trisiuuet ju treso in himile*, thesaurizate vobis thesauros in cœlo. Inde Francorum composita, *trisachamaro* gazophylacium, in Glossis Pezianis, & *tresofazzun* arculæ thesauri, apud TATIANUM Cap. VIII. 7. Plura dabit SCHILTERUS in Gloss. Teut. pag. 239.

DREUSCHEN, sonare, sonum edere, *gedreusch* strepitus. Belgice *druischen* & *gedruisch*. Gothica Lingua *driusan* est cadere Luc. XVI. 17. & *drausjan* ex alto præcipitare Luc. IV. 29. Hinc suspicor ex analogia verborum, quæ nobis sonum significant, ut sunt *brausen, dösen, rasseln, brasseln*, hoc quoque verbum per metonymiam causæ formatum esse, & proprie denotare sonum ex casu. Sic vulgo dicimus de strepitu pluviæ cadentis, *es regnet daß es dreuschet*. Si quis tamen malit idem verbum derivare a Gr. θρόος vel θροῦς sonus, quod est a θρέω sono, quam etymologiam adoptavit Vir Græce doctissimus & studiis nostris favens GUL. OTHO REIZIUS in *Belga Græcissante*, non repugno. Interim Cambris *trwst* est sonitus, strepitus, manifesta cum reliquis adfinitate.

DRINGEN, vide post *drengen*.

DROHEN, *drowen, drawen, dreuwen*, minari. Gloss. Pez. minabit *drouuit*. Gloss. Keron. comminationem *drouua*. Hujus verbi duplicem invenio etymologiam, æque commendabilem. HELVIGIUS derivat a verbo Spartano δυριᾶν dira minari, vehementer conviciari: MARTINIUS a *terrere*, quia minari est terrorem incutere, sive verbis sive aliis signis. Belgæ dicunt *dreigen*, Sueci *truga*, quoniam W. solet mutari in G. Ipsum vero W. quod a Francis & Alamannis infartum, non magis necessarium est, quam H. quo hodie delectamur. Verbum Anglosaxonicum vide in *trotzen*.

DROHEN, *bedrohen*, minis arguere, increpare, vetare aut præcipere sub comminatione. Gloss. Keron. arguere *drauuen*, argue *dreuui*. Idem Anglosaxonibus *threan, threagan, threapian*, & hinc *threaginge, threawunge, threapunge* correptio, increpatio, apud SOMNER. & BENSON. Litera P. in tertia verbi forma neminem debet morari, quia W. sæpe convertitur in labialem B. vel P.

DROMMEL. V. *tromme*.

DROMMETE, tuba. Utitur Luth. Hiob XXXIX. 28. Etymon vide in *trompete*.

DROSSEL, *droschel*, turdus. V. *trostel*.

DROSSEL, jugulum, guttur, spiraculum animæ. Diminutiv. ab Anglosaxonico *throt* guttur, quod hodie custodiunt Angli in *throat*, Belgæ in sibilato *strot*, Itali in *strozza*. FERRARIUS vocem Italicam derivat a τραχεῖα aspera arteria: nos Saxonicam majori jure a τρητὸς perforatus, verbi τράω perforo, quia guttur, sive ad stomachum ducat, sive ad pulmones, canali excavato similis est. Interim a *drossel* deducimus *erdrosseln* strangulare, gulam frangere, fistulam spiritalem præfocare.

DROST,

DROST, præfectus. Quæ non ineptiarum plaustra in hanc unam vocem congesta sunt, a viris etiam doctissimis? Quidam confundunt cum *drottin* dominus. Alii cum *trustis* fidelis. Alii cum *drotz* dapifer. Et rursus alii cum *antrustione*, quem dapiferum interpretantur. Nos missis eorum nugamentis, vocem ex alia, unde in compendium redacta est, æstimabimus. *Drost* contractum est ex *Drot-set*, quod proprie *præpositum multitudini* significat, sive illa multitudo sit populus provinciæ, sive plebs civitatis, sive globus militantium, sive cœtus in aula famulantium &c. Componiturque a *drot* multitudo, plebs, populus, turba, & *set* positus, constitutus, quod est a *setten* ponere, constituere. Nec obstat, quod positus Anglosaxonibus dicatur *seted*, & composite *gesett* Luc. VII. 8. Nam apud Anglos & Islandos, qui brevissimis vocibus utuntur, hoc participium simpliciter effertur *set*. Ipsum vero compositum non est vox ficta, sed vera, genuina, & Sagarum Scriptoribus usitata apud VERELIUM in Ind. ubi *drotseti* exponitur *præfectus prætorio*. Revera autem quemvis præfectum significat, modo cuidam multitudini præsit. Inde

Drossatus, Præfectus provinciæ, apud CANGIUM in Glossario.

Drotsetus regni, prorex, qui absente rege vicarium regis agit, princeps Senatus, apud LOCCENIUM in Antiq. Sueo Goth. Lib. II. Cap. XI. quem imperiti similitudine soni capti male confundunt cum *drotz* vel *drotzet*, quo Sueci imitatione Germanicæ vocis *truchses* dapiferum significant.

Land-drost præses territorii apud Westfalos.

DROT, multitudo, plebs, populus, turba, cœtus, examen, cohors &c. Varie scribitur in Dialectis, *drot*, *trott*, *dribt*, *threat*. Primum extat in Indice VERELII. Alterum in Lexico Runico OLAI WORMII. Tertium in Grammatica Anglosaxonica HICKESII pag. 120. Postremum in Evangelio ejusdem idiomatis Matth. XXVII. 27. *tha underfengon thæs deman cempan thone hælend on tham dom-erne, and gegaderodun ealne thone threat to hym*, tunc susceperunt milites præsidis Jesum in prætorium, & congregaverunt universam cohortem ad eum. SOMNERUS & BENSONIUS *dribt* & *dribten* confundunt, quæ res viro cuidam doctissimo opinandi ansam dedit, quasi *drotset*, de quo paulo ante, *præpositum dominicum* sive ministrum a Domino constitutum significet. Sed quæ illi confundunt, revera differunt ut simplex & derivatum. *Dribt* populum notat, *dribten* vero dominum. SOMNERUS ex Hickesio, BENSONIUS ex seipso corrigendus. Nam in vocibus Poëticis *dribt* exponit *familiam*, *plebem*. Cur autem poëticum censeri debeat, quod ad vulgarem popularemque loquendi usum spectat, non video. Omitto nunc originationem, quam nemo facile indagabit, & ad parentelam vocis me converto. Ab illa manifesto oriuntur

drotset, præfectus, præses multitudinis, de quo paulo ante.

drost, eadem notione, per contractionem præcedentis.

vigdrot, turba belligerantium, milites, apud VEREL. in Ind.

dribt-ealdor, architriclinus, qui præest servis a triclinio, in Evang. Anglosax. Joh. II. 8.

dribt-weras, familiæ comites, in Paraphrasi Anglosaxonica apud SOMNERUM.

drotna dominari, apud VEREL. in Ind.

DROTTIN, dominus. Anglosax. *dribten*, *drybten*, Francis & Alam. *drubtin*, *trubtin*, Islandis *drottin*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *dribten*, *drybten* Dominus, *ic eom dribten thin God* ego sum dominus Deus tuus, *dribtna dribten* dominus dominantium, *dribtenlic* Dominicus. Gloss. Keron. dominus *trubtin*, domini *trubtines*, domino *trubtine*, dominum *trubtinam*, dominicum *trubtinlibbun* &c. Litera H. in medio vocis est supervacanea, & a Septemtrionalibus non agnoscitur. VEREL. in Ind. *drottin* dominus, *drotta* domina, *drottinlausir* servi domino, populus rege orbati, *drottins sviki* domini sui proditor, *dyrt er drottins ord* magni æstimandum est mandatum regis. Oritur, non a *drut* charus, fidelis, ut plerique nugantur, sed a *drotna* dominari, quod est a *drot* populus, quia dominari est populo præesse. Ab eodem verbo regina Suecis vocatur *drotning*, quasi domina, & dominatus Anglosaxonibus *dribtnes* & *dribtscipe*. Patet interim ex usu nominis antiquo, non fuisse illud unquam Deo peculiare, ut multi nobis persuadere conantur. Recte tamen in Versionibus Veterum ubique tribuitur Deo sensu eminentissimo, tanquam omnium gentium & totius humani generis regi, principi, ac domino. Quid enim quæso aliud sumus quam plebs Dei?

DROTTELN, pigre & lente incedere. V. *trotten* ejusd. signif.

DRUCKEN, premere. Goth. *treihan* Luc. VIII. 45. Anglosax. *thriccan*, *tryccan*, Franc. *druchen*, *thruccen*, Belg. *drucken*, Suec. *tryckia*. Gloss. Pez. oppressum iri *pidruchit uuerdan*. An dicemus, quod *drucken* & *drengen* sint verba sororia, & non nisi syncope aut epenthesi discreta? Hæreo. Potius est a Lat. *trudo*, mutato D. in K. quod fieri solet creberrime. Utimur autem non solum de motu impulsivo, sed etiam de trusione ponderis & gravitatis, & allegorice de afflictione, molestia & persecutione. Inde Francis *thrucnessi* tribulatio. TATIANUS Cap. CLXXVI. 4. *in theru uueralti habet ir thrucnessi*, in mundo habebitis pressuram. Cum hoc sensu convenit Græc. τρύχω vexare, affligere. Ubi tamen observandum, quod verbum Germanicum non possit esse a Græco, quia sensus proprius semper natura prior est allegorico. Ad confirmationem

nem etymi spectat, quod premere Anglis dicitur *thrust*, omnino a *trusando* vel *trusitando*, sicut optime animadvertit SKINNERUS.

DRUCKEN, prelo imprimere. Sensus cum typographia natus, quæ proprium Germanorum decus & inventum est.

DRUDE, *druden*, *druden-fuss*, & reliqua, vide in *Druiden*.

DRUHE. V. *truhe*.

DRUHTIN, dominus. V. *drottin*.

DRUIDEN, Philosophi & Sacerdotes veterum Gallorum & Britannorum. Nomen celebre, & magno olim in honore habitum, præcipue in Gallia, ubi summa rerum erat penes Druides tempore Cæsaris. Germani solent hanc vocem Linguæ suæ accommodare, quamvis diversis modis. AVENTINUS & plures alii *Druidas* sic dictos volunt ab adj. *drut* fidelis, dilectus, velut amicos & socios Dei. PALTHENIUS adjectivum in nomine agnoscit, sed a substantivo *druhtin* dominus, deus, formatum, & a peregrinis Scriptoribus minus plene expressum, ut *Druidæ* sint divini, sive qui rem divinam faciunt. Cur vero adjectivo opus sit, cum etiam substantive *Domini* dici potuerint honoris caussa, nullam rationem adfert. Aliis est vox composita, *sapientem* significans, quamvis ad hunc sensum demonstrandum non una utantur compositionis ratione. GOROPIUS BECANUS, qui de sapiente primus cogitavit, vocem componit ex *trou* verus & *wis* sapiens, quam etymologiam commendat RICHARDUS SIMON in Bibliotheca Nova Tom. II. Cap. 2. SCHILTERUS priorem compositi partem desumit a *dera* arbor, & posteriorem a *wit* sapiens, ut *Druidæ* sint religionis arboreæ periti. Contra BAXTERO *Druidæ* sic appellantur velut *doorwitten* persapientes, a particula Belgica *door* per, quod miror Viro Linguæ Britannicæ perito potuisse placere. Sed magnis ingeniis sæpe idem accidit quod magnis venatoribus, ut quædam acrius, alia vero negligentius sectentur. Enimvero, si nomen *Druidarum*, prout ipse fatetur, & plerisque placet, *Celticum* est, frustra in saltibus Germaniæ, ubi nulli unquam fuere Druides, etymon ejus venabimur. Quamvis enim Germanicus sermo in multis conveniat cum Celtico, in aliis tamen & pene innumeris totus Scythicus est, tantumque a Celtico discriminatus, ut jam ARIOVISTI ævo Germanis ad Gallice loquendum longinqua exercitatione opus fuerit. Æquum autem est, ut Celtica a Celticis deriventur, si fontes prostent, & nulla sit in alias Linguas transiliendi necessitas. Sed ne videar gratis præsumere, quod fuerat demonstrandum, testibus utar. *Disciplinam Druidarum* in Britannia repertam, & inde in Galliam translatam esse, neque *Druidas* habere Germanos, qui rebus divinis præsint, scribit summus auctorum JUL. CÆSAR Lib. VI. de B. G. Ergo cum disciplina vocabulum quoque translatum intelligitur. Diserte vero PLINIUS Lib. XVI. cap. 44. *Non est omittenda in ea re & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant Magos) visco & arbore, in qua gignatur (si modo sit robur) sacratius. Jam per se roborum eligunt lucos: nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Græca possint Druidæ videri.* Quodsi Galli magos suos appellant *Druidas*, lingua sua id faciunt, quæ a Britannica haud multum diversa, teste TACITO in vita Agricolæ Cap. XI. Ergo si robur nomen dedit Druidis (quod recte autumat Plinius), non alia lingua quam Gallica & Britannica dedisse censendum est. Restat ergo, ut ipsum vocabulum ostendam. Magum Lingua Celtica appellari *dry*, & Græcos inde formasse Δρυιδῶν, Latinos *Druidarum* vocabulum, contendit CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. Cap. 24. Sed fallitur & fallit vir doctus, ut plerumque in vocibus Celticis. Fallitur, quia *dry* non est vox Celtica, nec Celtis unquam denotavit magum, sed Anglosaxonibus tantum, ut postea ostendam. Fallit, quia hypothesi suæ servit, Gallos veteres Germanica Lingua usos esse, quæ omnino falsa. Vera & antiqua vox non ex inanibus conjecturis, nec ex affectu omnia ad se rapiendi, sed ex idiomate populorum Celtice loquentium æstimanda est, quales sunt hodie Cambri & Armorici, Linguæ veteris Celticæ unici custodes. Qua voce illi utantur, a multis jam viris doctis ostensum. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *Derwyddon, Druides, sapientes, vates.* BAXTER. in Gloss. Ant. Brit. *Druidæ Britannica Lingua appellati Deruidhon.* Invento jam vero & genuino nomine, inquirendum in ejus causam & significatum. PLINIUS utitur interpretatione Græca ἀπὸ τῆ δρυὸς a quercu, quem sequuntur innumeri. BOXHORNIUS hæret, itane dicti sint a δρῦς quercus, an ab Heb. *darash* interpretari, exponere. PICARDUS vero in Celtopædia *Druides* a principe suo *Druide* appellatos existimat, nodum figmentis secans, non solvens. Nos missa Græca & Hebræa derivatione, quæ præter rationem obtruditur, vocabulum ex lingua Celtica, ut par est, interpretabimur. Cambris *derw* quercum, *udd* dominum significat. Quibus in unum conjunctis fit *derwydd* & pluraliter *derwyddon* domini quercuum. BOXHORN. loc. cit. *derw, derwen* quercus, robur, *udd* dominus, unde poëtæ antiqui interdum dicebant *udd Cessar* pro Julius Cæsar. Priorem vocem invenio quoque in Legibus Wallicis Lib. III. Sect. 13. ubi quercus & pomus dicitur *derw ac afall*, & pretium quercus *gwerth derwen.* Nec dubito, quin altera quoque vox in iisdem Legibus alicubi reperiatur, etiamsi studium quærendi meum effugerit. Ante nomen *Druidarum* auditum, Græci Theologos & Philosophos Celtarum appellabant SARONIDAS, cujus nominis eadem potestas. Nam *ida* est a Celtico *udd* dominus, vel ab Islan-

Islandico *it* vir, & σαρὼν Gr. olim denotavit quercum, teste PLINIO Lib. IV. Cap. 5. *Sinus Saronicus, olim querno nemore redimitus, unde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum.* Ex quo Plinii loco recte colligit BOCHARTUS, *Saronidarum* & *Druidarum* eandem nominis rationem esse, utroque a quercu ducto. Cur autem a quercu? Causas jam exposuit PLINIUS, quarum prima, quia *hac arbore Druidis nihil sacratius*, altera, quia *per se roborum eligunt lucos*, puta tam sacrificandi, quam Philosophiam docendi causa. LUCANUS certe Gallorum Druidas describit tanquam *nemorum incolas*, eosdemque *multa nobilissimos gentis in abditis saltibus docere*, testis MELA. An TOLANDUS idem sentiat, nescio, quia tractatum ejus *de Druidibus* non habeo ad manus. PEZRON. in Antiq. Celt. existimat, *Druidas* sic appellatos, velut *quercuum incantatores*, ab *hud* incantatio. Sed non persuadet, quia tunc dicendum fuisset *derwhudol*, quod a nomine Druidarum nimium distat. Testis mihi BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *hud* præstigiæ, illusio, *hudol* præstigiator, impostor. MARTINIUS, qui novissime sententiam dixit de Druidibus, nomen componit a *deru* quercus, & terminatione *iddon*. Quam etymologiam, si de stipite & non de Mago sermo esset, libens probarem. At Magum ideo vocare quernum, querceum, aut querculanum, quod in quercubus latitet, nescio quo pacto id fieri possit?

Derivata.

Germaniam omnibus temporibus habuisse sacrorum præsides, sacerdotes, augures, & fœminas fatidicas, certum est, an etiam *Druides*, incertum, imo falsum, si testimonium CÆSARIS Lib. 6. & silentium TACITI sequamur. Excepisse tamen sinu suo potuit exules, quo tempore Druidæ, sive quod finem imperii adesse, & possessionem rerum humanarum transalpinis gentibus instare haud vano augurio, ut eventus docuit, prædicerent, sive quod sacra sua humano cruore polluerent, a senatu Gallia pulsi sunt, memorante TACITO Annal. XIV. 30. si conferatur cum Hist. IV. 54. Quod jam ante Neronem tentaverat Tiberius, & postea Claudius, testibus PLINIO & SUETONIO. An revera exceperit, nescio. Favent tamen affirmationi, aut favere videntur, multa Germanorum vocabula, quæ multorum judicio Druidicum nomen præ se ferunt, cujusmodi sunt,

Dry, magus, veneficus, incantator, *dreas* harioli, pluralis a *dry*. Vox Anglosaxonica, a *Druidarum* nomine abscissa, arbitrio SOMNERI in Dictionario, ubi sequentia exhibet composita, *dry-men* magi, Druides, *dry-cræft* ars magica, *drymer* (malo *dry-mer*) spectrum.

Drude, drutte, saga, druis, mulier fatidica aut venefica, imo etiam spectrum, & inde *drütner* magus, incantator, & *drud-drucken* ephialtes, spectrum nocturnum quod dormientes premit. Quas voces Franconibus & Helvetiis tribuit KEYSLERUS in Antiq. Sept. pag. 503.

Druden-ey, ovum Druidarum, in magna olim Galliarum fama. Modum, quo Druidæ hoc ovum surripiunt serpentibus, descripsit PLINIUS Lib. XXIX. Cap. 12. Vocem Germanicam, nescio unde acceptam, sistit SCHILTERUS in Glossario.

Druden-fufs, pes Druidarum, signum salutis, figura pentagona, quam superstitiosi solent stabulorum portis inscribere, ut Sagas ab armentis arceant. KEYSLER. loc. cit. pag. 503. Pingitur etiamnum passim in vasis, libris, & instrumentis, tanquam non tantum sanitatis, sed & omnis incolumitatis symbolum. HENISCHIUS in Thes. Ling. German. Confer SCHILTERUM in voce.

Drus, saga, maga, *dass dich die Drus hole* ut te venefica auferat. Latinis *druis* & *druias*, fœmininum a masculino *Druida*. LAMPRIDIUS in Alexandro: *Mulier Druias eunti exclamavit Gallico sermone, vadas, nec victoriam speres, nec militi tuo credas.*

Præterea nomen *Druidarum* creduntur retinere multa Germaniæ loca. Hujusmodi sunt arbitratu KEYSLERI pag. 69.

Truttenhausen, monasterium in Alsatia, sic dictum velut domus Druidum.

Trubendingen, Comitatus, a judicio Druidum sic dictus.

Hohen-Drudingen, *Wasser-Drudingen*, *Alten-Drudingen* } loca circa Almonam.

DRUSE, *drüse*, glandula. Varia est apud Medicos, pinealis, pituitaria, lacrimalis &c. Dicitur autem *glandula* & Græce βαλάνιον, quia rotunditate parvam glandem refert. Hinc suspicor *drüse* derivari a δρῦς quercus, ut *eichel* ab *eiche*.

DRUSE, fæx, sordes. Anglosaxon. *dros*, plur. *drosna*, Franc. *truoso*, Belg. *droessem*, Anglis *dross, dregs*, Suec. *drægg*, Gr. τρύξ, τρυγός. NOTKER. Psal. LXXIV. 9. *chelih foller truosenon*, calix plenus fæcibus. Extat ibidem aliquoties, quod & SCHILTERO observatum in Glossario pag. 795. Cum fæx naturali pondere deorsum feratur, & in fundo vasis subsidat, hinc illi fortasse nomen a verbo Gothico *driusan* cadere.

DRUSE, ulcus purulentum, sive sit intra carnem, ut glandulæ suum, sive in superficie cutis, ut tubercula, bubones, carbunculi. Sensus a præcedenti petitus, quoniam ulcera sunt sordes & ejectamenta naturæ. Utitur Luth. de lepra Lev. XIII. 22. Gothi videntur eodem sensu dixisse *thruts* in composito *thrutsfill* lepra, cutis callosa Matth. VIII. 3. Alium tamen Gothicæ vocis sensum, nec minus dictu speciosum, eruere conatur JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 355. quem vide. Apud VEREL. in Ind. *throte* est tumor a *thrutna* tumescere.

DRUSS, molestia. Gloss. Pez. molestiam *urdreoz*, molesti *druzisame*. Græcis τρύσις est quævis mala passio. Gothis *thriutan* molestum esse Luc. XVIII. 5. *sa widuwo usthriutith mis*, hæc vidua mihi molesta est. Hodie utimur compositis, *verdruß* molestia, *verdrieslich* molestus, *verdriessen*, molestia afficere.

DRUSS, tædium. Sensus a genere ad speciem translatus. Quod etiam fit in synonymo *eckel*. Inde Anglosaxonibus *thryt* tædet apud BENSON. *me athryt* tædet me, *athroten* pertæsus, *athræt* tædium. Francis *farthroza* tædium in Glossis LIPSII, *overthruz thirro uuerelde* tædium mundi apud WILLERAMUM Merulæ pag. 93. Germanis *verdrossen* pertæsus, *überdrüssig* nauseabundus, satietate captus.

DU, pronom. demonst. secundæ personæ, Græcis Dial. Æol. τὺ, Persis & Lat. *tu*, Camb. *ti*, Armor. *te*, Goth. Anglosaxon. & Francis *thu*, Alam. *du*. Gloss. Keron. tu *du*. TATIANUS Cap. III. 4. *thu fundi huldi mit Gote*, tu invenisti gratiam apud Deum. De origine hujus particulæ vide subtilitates NIGIDII in *ich* ego. Hodie Deum & charissimos quoscunque ob amorem & fiduciam, inferiores pro auctoritate, reliquos ex contemtu, hac particula alloquimur, exceptis tamen Belgis, quibus non licet ita fari, etiamsi hunc modum commendet antiquitas, & usus loquendi perennis. Hinc in SYNODO DORDRACENA non leve litigium de hoc pronomine ortum. Sic enim legimus in Actis Sess. XII. *Propositæ sunt quæstiones quædam, ad interpretationem Bibliorum spectantes: An in locis illis omnibus, in quibus sermo de Deo habetur, in persona secunda singularis numeri, ad exemplum Nationum aliarum, per vocem Belgicam* DU *sit exprimendum, itemque verba Belgica secundæ personæ singularis numeri eidem respondentia? An vero magis rationi consentaneum sit, ut recepta loquendi consuetudo retineatur? Argumentis utrinque variis allatis atque expensis, pluribus suffragiis fuit judicatum, præstare, ut in illis locis pronomen* GHY, *jam usitatum, retineatur, cum id ipsum apud Belgas omnes jam usu inveterato pro singulari usurpetur, atque inprimis, quia verba Belgica secundæ personæ singularis numeri, quæ pronomini* DY *respondent, jam dudum quasi obsoleta sunt, & horridam, ingratam, & desuetam auribus Belgicis vocem edunt.* Hactenus Acta Synodi. Confer Epistolas Arminianorum pag. 513. Belgæ certe hodierni non possunt dicere *du bist* tu es, sed linguæ suæ proprietate coguntur dicere *ghy zyt* vos estis. Interim a *du* derivantur *dein* tuus, & *duzen* sive *dauzen* tuissare, de quo supra.

DU, adjective ater, obscurus, substantive nigredo, atramentum. Vox Celtica, Armoricis *du* est ater, niger, pullatus, nec non atramentum, *mis du* mensis Novembris, Cambris Januarius, haud dubie propter tenebras, *duedd* nigredo, atror. Cuncta apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Nos inde habemus *düster* obscurus, caliginosus, *dinte* atramentum, *tusche* nigredo, cum suis derivatis: Islandi veteres *dokna* nigrescere, *doker* niger, *dockve* nigredo.

DUCAT, moneta aurea. Nominis rationem refert FRISIUS in Speculo Monetali Lib. IV. Cap. 31. his verbis: *Ducati nomen habent a Ducibus, sicut Reales a Regibus.* Alii Rogerium Siciliæ Regem huic monetæ nomen ab *Apuliæ Ducatu* imposuisse contendunt. Vide Dissert. D. MASCOVII *de jure circa rem monetariam in Saxonia.*

DUCKEN, premere, Dial. Francica. Hunc significatum primus animadvertit STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 649. unde sequentia testimonia decerpo. ISIDORUS pag. 269. *dhanne Christ dhes crucis zeihhan chidhuhit in iro andinum*, quando Christus signaculum crucis exprimit in frontibus eorum. WILLERAMUS pag. 147. *most giduhtan uzzon ruoden ephelon*, mustum expressum ex malis punicis. Gloss. R. Mauri MS. *farduchit pim* opprimor, *farduchit* expressit. Addo ex BENSON. *thycgan* comprimere.

DUCKEN, curvare, inclinare, deprimere ad terram, Belg. *duiken*. Inde *sich ducken* inclinare se, *nidergeduckt* cernuus, inclinatus, depressus. Ita maceries, quæ ruinam minatur, NOTKERO dicitur *nidergeduohto zun* Psal. LXI. 4.

DUDEN, sonare, *düd-horn* cornu sonorum, *dudel-sack* uter sonorus, tibia utricularis, *düdeln* utriculari. Rhythmus de S. ANNONE §. 27.

Hereborn duzzin,
Becche blutis vluzzin.
Tubæ bellicæ clangebant,
Rivi sanguinis manabant.

Cuncta a sono *düd, düd*, quem edunt instrumenta inflata, & præcipue cornea, a quibus sensus ad tibias translatus. Aliud est *dösen* strepitum edere, de quo supra.

DUELL, bellum inter duos, & inde nomen a Lat. *duellum*, quod multorum opinione est simplex a *duo* formatum, unde postea per contractionem fieri cœpit *bellum*. Ita videtur existimasse CICERO in Oratore: *Quid vero licentius, quam quod hominum etiam nomina contrahebant, quo essent aptiora. Nam ut* DUELLUM BELLUM, *&* DUIS BIS, *sic* DUELLIUM *eum, qui Pœnos classe devicit,* BELLIUM *nominarunt.* De Bellio fidem facit nummus æneus Augusti, in cujus adversa parte *Duellius* ille *Bellius* vocatur, apud URSINUM in Familia Bellia. Ciceronem sequitur SANCTIUS in Minerva, Grammaticos ridens, qui inter *bellum* & *duellum* differentiam constituunt. Aliis tamen *duellum* est vox composita, & quasi *divellum*. Verosimilius est, vocem origine Celticam esse. Nam Armoricis *certamen duorum* dicitur *du-fel*, a *du* duo, & *fel* certamen, teste PEZRONIO in Celticis pag. 385. Eodem judice vulgaris etymologia, quæ pro Latina voce *bellum* afferri solet, nequaquam defen-

defendi poteſt. De voce Celtica *fel* vide plura in *feld* expeditio bellica. Græci duellum *monomachiam* vocant, ab uno ſolo, non a duobus. Quos imitantur noſtri in voce domeſtica *einwig*. De monomachia veterum Germanorum, ejusque primæva inſtitutione, vide plura inter *Ordalia* in voce *webadinc*, & confer *acht* vindicta privata.

DUFT, exhalatio. A *dæmpfen* exhalare, per ſyncopen. A *duft* rurſus fit *duften* & *ausduften* exhalare.

DULDEN, pati. Gloſſ. Pez. ſuſtinet *duldit*. Gloſſ. Keron. pertulerunt *fardolteton*. Forte eſt frequentativum, vel certe per epentheſin factum ex ſimpliciori *dolen*, quo omnis retro antiquitas uſa eſt. Nam pati, ſuſtinere, perferre Gothis dicitur *thulan* Luc. XVII. 25. Angloſaxon. *tholian*, Franc. & Alam. *tholen*, *dolen*. Gloſſ. Keron. ſuſtinere *doleen*, pati *dolen*, compaſſus *ebandolenti*. TATIANUS Cap. LX. 3. *tholeta bluotes fluz*, patiebatur fluxum ſanguinis. Quibus conſonat Græc. ταλᾶν perferre, & Lat. *tolerare*, quod eſt ab antiquiori & ſimpliciori *tolo*, obſervante JUNIO. Hodie ſuperat apud Suecos & Danos, quibus *tola*, *taala* pati, dum Belgæ cum Germanis dicunt *dulden*. Sed & Gothis aliquando frequentativum placuiſſe, patet ex derivato *thuldinei* patientia, quod extat Luc. VIII. 15. A ſimplici oritur

Latinis *dolor*, ſenſus ingratus ex paſſione ſive corporis ſive animi.

Armoricis *dolur*, Hibernis *dolas*, eadem notione apud TOLANDUM.

Angloſaxonibus *thol-mod* patiens, quaſi animus patienter ferens, *thol-modneſſe* patientia.

Francis & Alam. *dolungo* paſſio, *kedult* patientia, tolerantia, *fardolen* ſuſtinere. Gloſſ. Keron. paſſionibus *dolungono*, patientes *dultigeem*, patientia *kidult*, patienter *kidultlihho*, ſuſtinere *fardoleen*, ſuſtinent *fardoleent*, ſuſtinens *fardolenti*.

Islandis *thol* patientia, tolerantia, *tholleyſi* impatientia apud VEREL. in Ind.

Gallis *deuil* dolor, luctus.

Germanis *gedult*, *gedultig*, *ungedult*, *ungedultig*, & ſimilia a Francis relicta, quorum interpretatio in vulgus nota.

A *dulden* porro ſunt *erdulden* & *verdulden* eadem notione, nec non *ſich gedulden* moram patienter ferre.

DULE, monedula. V. *dole*.

DULE, fovea. V. *tilk*.

DUMB, *thumb*, inſipidus, *thumb ſaltz* ſal fatuum. Utitur Luth. Matth. V. 13. Videtur eſſe a Græc. θυμιάω evaporo, quia ſal non bene ſiccatum (ſicciſſimum autem eſt ſalſiſſimum) exhalatione evaneſcit.

DUMB, ſtupidus & ſtupide. Gloſſ. Lipſ. *dumba* ſtultus, *dumpheide* inſipientia. TATIANUS Cap. XXVI. 4. *ther ſinemo bruoder quedit tumbo, ther iſt ſculdig helle fuires*, qui fratri ſuo dicit fatue, reus erit gehennæ ignis. Similiter & Belgis *dom* eſt hebes, & *domheit* ſtupiditas. Qui Græcis natalibus delectantur, derivant a θαυμάζω miror, quia ſtupidi omnia admirantur, etiam nullo hiatu digna. At cum in reliquis Dial. *dumb* idem ſit quod *ſtumm* mutus, elinguis, hinc idem vocabulum videtur ab antiquis tam rationis quam orationis defectui impoſitum, ob vinculum naturale quod eſt inter ſtupiditatem & loquendi impotentiam. Sic apud Latinos a *ſurdus* fit *abſurdus*. Sed nihil definio, quia ſenſus a ſale fatuo ad inſulſos & inſipidos homines transferri potuit. Utrum rectius dicatur, viderint alii. Mihi eſt vertiginoſus a *dümen* vertere.

DUMEN, vertere, circumagere. Verbi pereuntis imaginem & familiam vide in *daumel* vertigo.

DUMPF, odor teter ex ſqualore, & ipſa res ſqualida, *dumpf werden* raceſcere, *dumpfig* ſitu corruptus. Videntur originem referre ad *dæmpfen*, quod in latiſſimo ſignificationum ambitu poſitum eſt, & naturæ ſuæ proprietate vaporem naturalem nonſolum emittit, ſed etiam *cohibet*, *opprimit*, *ſuffocat*, abrupta cum libero aere communicatione, unde poſtea exiſtit rerum corruptio, & ex corruptione novus vapor & ingratus. Dicitur autem *dumpf* non *dampf*, ſive quia litera *U.* deſignandis rebus vitio affectis aptior viſa, ſive ut a *dampf* vapor & fumus diſtinguatur. Belgis *duf* eſt mucor, & *duffig* mucidus, ex eodem fonte, quamvis per ſyncopen.

DUMPFIG, *dumpficht*, raucus, qui aſperam vocem edit ob impeditum affectione gutturis halitum, rurſus a *dæmpfen* cohibere, intercipere.

DUN, ſepimentum. A *tynen* ſepire. SOMNER. loc. cit. *tun* ſepes, ſeptum, ſepimentum, vallum, *tynan* claudere, ſepire, obſepire. VEREL. in Ind. *tun* ſepimentum. Hodie cum Francis dicimus *zaun*. De verbo *tynen* vide plura in *zeunen*.

DUN, locus ſeptus, ſive ſit domus aut hortus, ſive nemus aut campus, ſive villa, vicus, aut pagus. Rurſus a *tynen* ſepire. SOMNER. loc. cit. *tun* villa, vicus, domus, prædium, hortus, *deor-tun* hortus cervorum, ſeptum, ſaltus, forenſi Latinitate parcus, *apple-tun* pomarium, *tun-gereſa* villicus. VEREL. in Ind. *tun* locus ſeptus, clauſus, munitus, *tunberg*, *tunvallr* idem, *tompt oc tungardr* fundi pars ædificiis occupata & clauſa. Et huc etiam ſpectat vox *thun* ex *Abrenunciatione* Antiquo-Theotiſca apud ECCARDUM, ubi *lucorum cultores* vocantur *thuna erende*. Hodie ſuperat apud Belgas, quibus *tuin* ſepes & hortus. Reliqua vide in *zaun* primæ ſignificationis.

DUN, civitas, urbs, oppidum. Ex eodem fonte, quia oppida ſunt loca ſepta & munita, & ſemper fuerunt antiquitus, ſi non muris & maceriis (quod ſerius factum in Germania) certe palis, ſtipitibus, foſſis, aggeribus, aliiſque impedimentis. Vox omnibus Celticis Scythicisque populis communis.

nis. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *dinas* civitas, urbs, *dinasfraint* jus civitatis, *dinesig* urbanus, *dinaswr* civis, civitate donatus. SOMNER. loc. cit. *tun* oppidum, *tunes-man* villanus & oppidanus, *tun-gerefa* præfectus oppidi, alias *ealdor-man*. VEREL. in Ind. *tun* sæpius pro oppido vel urbe munita. Hodie perennat apud Anglos, quibus *town* oppidum, municipium, *towns-man* oppidanus, *dennison* civis, a Cambrico *dinas* civitas. Tanta autem est Urbium apud veteres in *dunum* desinentium copia, ut omnibus rite explicandis sinuoso volumine opus esset. Ideoque ex innumeris quædam seligam.

LUGDUNUM Batavorum, a *llug*, quod Cambris substantive lucem, adjective clarum & lucidum significat. Inde *Lugdunum* clara civitas, sicut *lug afon* clarus amnis. BAXTER in Glossario Antiq. Brit. pag. 159. *Britannis nostris* LUGAVON *lucidus amnis dicitur*. Mensuram nominis locus ille nonsolum avorum memoria, sed etiam nostris temporibus implevit, dum pristino splendori decus literarum addidit.

LONDINIUM, urbs regia apud Britannos, forte sic dicta, quia flumini imposita, a Celtico *lan*, *lou* fluvius, quod vide infra in loco. Hoc certe malo, quam cum BAXTERO nomen urbis contrahere ex *Lugavondunum*, liquidi amnis oppidum. SOMNERUS Londinium putat denominari a Cambrobritannico *llawn* frequens, plenus, & *dyn* homo, ut *Lawndyn* tantundem sit ac si dicas urbs frequens & hominibus refertissima, prout sententiam ejus refert JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 189. Forte respexit ad verba TACITI Annal. XIV. 33. LONDINIUM *copia negotiatorum & commeatuum maxime celebre*.

AUGUSTODUNUM in Æduis, nomen haud dubie a Principe ejusdem nominis suscepit, ut postea nomen *Flaviæ* a Constantio vel Constantino e Flavia gente prognatis. Nunc contracte *Autun* appellatur, quasi *Civitas Augusta*.

NOVIODUNUM, urbs nova, non collis novus. Oppidum Suessionum, Æduorum, Biturigum &c. Germanice *Neustadt*.

UXELLODUNUM, Germanice *Hochstedt*, ab *uchel* altus, sublimis, excelsus, vocabulo Cambro-Britannis hodieque usitato. Oppidum Cadurcorum & Brigantum a situ montano & natura loci sic dictum. BAXTER in Glossario Britannico pag. 257. UCHEL DUN *veteri Celtarum sermone est Arx vel Civitas excelsa*. Hodie Gallis *Usseldun*, Britannis *Hexham* dicitur.

In his aliisque Urbium nominibus *dun* volunt esse collem CLUVERIUS, VOSSIUS, LEIBNITIUS, alii, quasi omnia loca sic denominata in edito ædificata fuerint. Quod etiamsi verum esset (falsum autem esse vel exemplo *Londinii* & *Lugduni Batavorum* patet) male tamen *dun* traheretur ad *collem*, ubi *oppidum* significare potest. Sed hic significatus Eruditis hactenus fuit ignotus, aut certe non animadversus.

DUN, mons, collis, cumulus, & quævis terræ eminentia, parva vel magna. Celtica Lingua *dun* collem & eminentiam denotare, testis CLITIPHON apud Plutarchum in Libro de fluminibus. PEZRONIUS tribuit Æolibus *δυνὶς* eodem sensu, in Antiq. Celt. pag. 235. Armoricos & Hibernos collem etiamnum appellare *dun*, testis TOLANDUS in Vocabulario Harmonico. Græcis *θὶν* est cumulus arenæ, & *θῖνες* colles vel acervi. Gallis hodiernis *dunes* sunt montes arenosi in littore maris, & *donjon* propugnaculum in colle ædificatum. Germanos antiquitus eadem voce usos esse, ex idiomate Anglosaxonico manifestum. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *dun*, *dune*, mons, *dun-ælfas* oreades, *dune-weard* deorsum, *dun-land* terra montana, *dun-sætas* monticolæ, *dun-stræt* via montana. Quibus addo *oliuetes-dune* mons oliveti, ex Evangelio Gentis Matth. XXVI. 30. Inde Anglis remansit *down* collis, Belgis *duinen* colles arenarii ad mare, Sax. inf. *dünen* colles. Cuncta a *dunen* turgere, intumescere, elevari. Quid enim sunt montes & colles, nisi tumores terræ? Huc etiam spectat ex remota antiquitate TAUNUS, mons in Cattis prope Giessam, TACITO Annal. I. 56. XII. 28. & POMPONIO MELÆ in Descriptione Germaniæ memoratus (ubi Drusus quondam castellum posuit, a Germanico postea renovatum), quem hodie *Dyns* vocant, olim vero *Taun* appellasse videntur, ut ex Latina voce adparet. Et hic significatus in quibusdam locorum nominibus satis conspicuus est. Hujusmodi sunt

SEGEDUNUM, in Germania, Gallia, & Britannia, quod proprie *collem aridum* significat, a *sych* siccus, aridus, vocabulo apud Cambros superstite. Eandem nominis interpretationem dedit BAXTER, vir clarissimus, in Glossario Antiq. Brit.

LUGDUNUM, vel *Lugidunum*, in Gallia, quod BAXTER interpretatur *collem liquoris* pag. 160. Rectius opinor CLITIPHON apud Plut. libro de fluv. LUGUM *Galli lingua sua corvum vocant*, DUNUM *vero locum eminentem*. Et rationem nominis hanc reddit, quia cum jacerentur fundamenta urbis in colle ex oraculi præcepto, corvi quidam subito apparuerunt. Germanice dixeris *Ravensperg*. SCALIGER in Euseb. hanc interpretationem in dubium vocat: *De priore voce*, inquit, *ipse viderit*, *de altera non dubium est*, DUNUM *olim & nunc quoque in Belgis significare collem & eminentiam*. At de priore frustra dubitatur. Nam corvus in hunc usque diem Armoricis & Hibernis vocatur *lug*, teste TOLANDO in Vocabulario utriusque Linguæ Harmonico. Forte a videndi perspicacia. Nam *lugen* nostris est prospicere.

CLUVERIUS in Germania Antiqua pag. 52. magnum texit Catalogum Urbium in Germania magna & Cis-Rhenana, Gallia, Hispania, Britannia, Vindelicia, Norico, Pannonia, quarum nominibus adjectum est *dunum*, quod ille universe collem vel montem interpretatur. Sed falli eum in plerisque, jamjam ostendi in *dun* civitas. Interim ex recentioribus huc spectat DUNCERCA, vulgo *Dün-kirche*, i. e. Ecclesia montana.

DUNEN, turgere, intumescere, elevari. Verbum antiquissimum, cujus custodes hodie sunt Saxones inferiores, quod illos ab antiquis accepisse, manifestum ex derivatis, *dun* mons, collis, terræ tumor, *dunen* pennæ elasticæ, quæ depressæ resurgunt & elevantur. Vide frequentativum in *dunsen*. Frisiis quoque *duynen* idem esse quod tumescere, & *duyninge* fluctum decumanum, KILIANUS auctor est. Cuncta affinia Græco οἰδαίνω tumeo.

DUNEN, plumæ, pennæ avium molliores & meliores, composite *edder-dunen*, ab *edder* aves, ut dixi in *ede* avis. Compositi verum sensum primus investigavit LEIBNITIUS in Glossario Chaucico & Celtico. De simplici vidimus paulo ante.

DUNGEN, *düngen*, stercorare agrum. Anglosax. *dyngan*, Suecis *dyngia*, Anglis *to dung*. Forte a τέγγω irrigo, humecto, & inde *dung* fimus, & ab illo reliqua.

DUNKEL, opinio. V. *dunken*.

DUNKEL, occultus, secretus, non apertus. Corruptum per epenthesin ex antiquiori *dukl*, quod est a *decken* latere, latitare, vel a *tögen* celare. TATIANUS Cap. CLXXXVII. 2. *in dougli ni sprah ih niouuiht*, in occulto locutus sum nihil. Interpres Anglosaxonicus adhibet *on dyglum* eodem sensu Matth. VI. 18. *then fæder the gesyhth on dyglum, hit agylt the*, pater tuus, qui videt in absconso, hoc tibi reddet. Inde Anglosaxonibus *digelan* occultare, abscondere, facere ut lateat, omnino a *digle* occultus.

DUNKEL, obscurus, caligine obductus, opacus, *dunkel wetter* tempestas nubila, *dunkel-braun* pullus. Dicitur de obscuro, quia ob defectum lucis occulto simile est. Belgæ dicunt *donker*, quia L. & R. permutantur.

DUNKEL, caligans, *dunkele augen* oculi caligantes. Verbale a *dunkeln* caligare.

DUNKELHEIT, significat quantum potest, qualitatem occultam, obscuritatem, hebetudinem, obfuscationem, & Francis dicitur *tuncali*, quod est abstractum a concreto *tuncal*. Gloss. Pez. obfuscatio *tuncali*.

DUNKELN, cujuscunque sit significatus, oritur ab adj. *dunkel* obscurus. Et hinc tria præcipue significat, (1.) *obscurare*, caliginem objicere. (2.) *hebetare*, obscurare visum. (3.) *caligare*, defectum visus pati, quod fit, quando oculi nubeculis tanquam nebula obducuntur.

DUNKELN, obscurare, obfuscare. Hodie utimur composito *verdunkeln*, eodem sensu.

DUNKELN, hebetare. Gloss. Pez. hebetatum *pitunchlit*.

DUNKELN, caligare, *die augen fahen an zu dunkeln* oculi incipiunt caligare. Gloss. Pez. deficiant *tunchlent*. Gloss. Boxh. *tunkileton* caligaverunt. A *dunkeln* rursus fit *dunkel* caligans.

DUNKEN, videri, opinari, animo ducere, imo etiam judicare, quamvis cum formidine oppositi. Gothis *thuggkjan*, quod pronunciatur ut *thungkjan*, Anglosax. *thincan*, Francis *thunken*. Hinc verba summi Pontificis apud S. Marcum Cap. XIV. 64. *Quid vobis videtur?* a Codice Argenteo redduntur, *hwa thungkeith izwis?* a Versione Anglosaxonica, *hwæt thincth eow?* ab interprete TATIANI in Harmonia Franco-Theotisca Cap. CXCI. 2. *uuaz thunkit juwih?* JUNIUS *denken* & *dunken* confundit: CLAUBERGIUS ita distinguit, ut *denken* sit cogitare, *dunken* obscure cogitare, & E. consulto mutatum putat in U. literam obscurissimam, ut obscuritate sua rem ipsam naturæ convenienter exprimat. Vereor, ne hoc argutum magis quam solidum sit. Nam *dunken* manifesto convenit cum Gr. δοκεῖν, & Lat. *ducere*. Et litera N. non semper custoditur in medio. Hinc vulgo promiscue dicimus, *mich dunkt* & *mich daucht*, mihi videtur. Præcipuum derivatum est *dünkel* opinio, quæ quando se ipsam decipit, quod sæpe fit apud arrogantes, vocatur *ladünkel*, a Scandico *læ* fraus.

DUNN, non crassus, dilatatus quoad superficiem. Tradux verbi *denen* extendere. Hic primus vocis sensus & antiquissimus, qui postea ad omnia tenuia, gracilia, & rarefacta, tam liquidorum quam aridorum, quod non-crassis similia essent, translatus est, primo quidem in Celtica, mox etiam in aliis Linguis. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *tenau* tenuis, rarus, macilentus. BENSON. in Voc. Anglosax. *thyn*, *thynne* tenuis, *thynnor* tenuior, *thynnest* tenuissimus. SOMNER. in Dict. Anglosax. *thinnian* attenuare, macerare, rarefacere, *thinnisse* tenuitas, *thyn wesen hrægl* levidensia. Gloss. Keron. puram tunicam (id est, levem & tenuem) *dunna*. Subintellige *tunihu*. Gloss. Pez. tenuitas *thunni*. Consonat Lat. *tenuis*, & Gr. τανὸς, quod HESYCHIO exponitur exiguus. Allegorice dicitur de tenui fortuna. Inde *tineman* servus minutus, in Constit. CANUTI R. de Foresta §. 4. 5. apud SPELMANNUM in Gloss. Archæol. pag. 240.

DUNSCH, *dünschel*. V. *Dunsen*.

DUNSEN, elevari, turgere, intumescere. Frequentativ. a simplici *dunen* ejusdem significatus. Inde Anglosaxonibus *thunden* tumens, apud BENSONIUM, Belgis *opgedunsen* turgidus, inflatus, quod memini me in Batavis audivisse, etiamsi apud Lexicographos non reperiam. A *dunsen* porro fit *dunsch*, dimin. *dünschel* os, osculum, labia turgida, *dunst* typhus, elatio, per synco-

pen *duſt*, unde LUTHERUS formavit *verdüſtert* turgidus, inflatus, 1. Tim. VI. 4.

DUNST, vapor, Sorabis *towſty* apud FRENZELIUM in Orig. Sor. pag. 1056. MARTINIO eſt a θύσαι fumigare. Quamvis etiam a *dunſen* elevari, attolli, quod exhalationibus proprium, derivari poſſit. A *dunſt* porro fit *dünſten* exhalare, *dünſtig* vapidus, *ausdünſtung* evaporatio.

DUNST, tempeſtas, *dunſtig* procelloſus. Voces Notkerianæ apud SCHILTERUM in Gloſſ. Teut. pag. 249. & veriſimiliter inter Francos formatæ a θύσσω quatio, concutio.

DUPFEN, *tupfen*, pungere, punctum facere, *gedupft* punctatus, *düpflein* punctum, *dupfig*, *düpflicht* punctis variegatus, *dupfwerk* opus acu pictum. Dicitur alias *ſtupfen*, melius & integrius. Nam hæc verbi forma origini propinquior eſt, ut oſtendi in *ſtippen*. Interim a *dupfen* Latino-Barbari habent *diptire*, auro vel argento interpungere, quam vocem contra falſas Goldaſti & Spelmanni interpretationes recte vindicat SCHILTERUS in Gloſſ. pag. 228.

DUPFEN, *eindupfen*, tingere, immergere. Verbum ab Angloſaxonibus relictum, quibus *dyppan* immergere, *dypped* tinctus, apud BENSONIUM. Occurrit eo ſenſu paſſim in Verſione Angloſaxonica. Luc. XVI. 24. *Send Lazarum that he dyppe hys fingeres lith on wætere*, mitte Lazarum ut intingat digiti ſui articulum in aquam. Marc. XIV. 20. *Se the hys hand on diſce mid me dypth*, is qui manum ſuam in catinum mecum intingit. A notione profunditatis, ut dixi in verbo ſororio *tauſſen* immergere.

DUPPE, genus vaſis. V. *tuppe*.

DUPPEN, percutere. Verbi pereuntis imaginem collige ex dictis in *adobare*.

DUR, aqua, lympha, latex. Vox Phrygia, quæ hodie perennat apud Armoricos & Hibernos, quibus *dur* aqua, teſte TOLANDO in Vocab. utriusque Linguæ Harmonico. Cambris *dwr*, & Armoricis *dour* etiamnum aquam denotare, teſtantur quoque BOXHORNIUS in voce *dwfr* & *merydd*, & PEZRONIUS in Antiq. Celt. pag. 386. Idem Græcis ὕδωρ, & Latinis *udor*, quamvis alterato paulum ſignificatu. Falſi hic ſunt Grammatici, qui ὕδωρ ab ὕω pluo deducunt, cum ea vox Græcis non ſit domi nata, ſed a Phrygibus tradita, ſicut multa alia nomina Barbarica, quæ Linguæ Græcæ accommodari non poſſunt, & Phrygiam habent originem, quod clare ſatis oſtendit PLATO in Cratylo pag. 281. PEZRONIUS Phrygiam vocem deducit a Celtica, ego contra. Atque ut ita ſentiam, movent me permulta vocabula in omnibus Dialectis, quæ per varias mutationes a Phrygio videntur prodiiſſe. Nam ab ὕδωρ fit

Per aphæreſin δζὺρ, quod Armenicum, & *dur* quod Celticum.

Per apocopen *yth*, quod Angloſaxonicum.

Per proſtheſin *water*, quod Belgicum, & *weſer*, quod Cheruſcum.

Per epentheſin *biſter*, quod Thracicum.

Per vocalium permutationem *oder*, quod Vandalicum, & *cider*, quod Cimbricum.

Cuncta aquæ vel elementaris vel profluentis ſignificatu. Græcos a *dur* formaſſe δυρὸς humidus, haud improbabile.

DUR, aqua profluens vel alluens, amnis, fluvius. Inde

DURIA, flumen Alpinum, nunc *Doria*.

DURIUS, flumen Luſitaniæ, arenulis aureis nobile.

DUR, trajectus fluminis. Hunc ſignificatum primus animadvertit CLUVERIUS in Germ. Ant. pag. 52. & multis locorum nominibus in *Durum* deſinentibus confirmavit. Cluverium ſequitur alterum Geographiæ lumen CELLARIUS, in Not. Orb. Ant. Tom. I. pag. 333. DÜREN & MAGEN *lingua Celtica idem ſonabant, tranſitum nempe fluminis*. Cluverius ſenſum a *thür* porta deſumptum putat, alii a *thor* turris. BAXTER in voce explicanda nihil auſus eſt, quod miror. Nam ex perpetuo Linguæ Celticæ & Græcæ conſenſu noſſe poterat, *dur* eſſe a διέρω tranſeo, trajicio. Nos miſſis, quæ magno numero afferri poſſent locorum nominibus, pauca tantum, ſive vetera, ſive ex veteribus facta, conabimur attingere, reliquis poſteritatis induſtriæ relictis.

BOJODURUM, trajectus Bojorum in Norico. CÆSAR Lib. I. de B. G. Cap. 5. *Boji qui in agrum Noricum tranſierant*. De hoc tranſitu vide plura apud CLUVERIUM in Norico cap. 5.

BATAVODURUM, trajectus Batavorum in Belgio. Hodie partem nominis cuſtodit *Durſtede*.

DUREN, trajectus. Oppidum ad Roram fl. cujus nomen haud dubie factum ex TACITI *Marcodurum*.

SOLOTURN, oppidum Helvet. ad Arolam, quod in Tab. Theodoſ. vocatur *Salodurum*.

ZURZACH, aquæ duræ, quaſi *Durſach* aquæ trajectus.

DURSTEDE. V. *Batavodurum*.

WINTERTURN, factum ex antiquiori *Vitodurum*.

DREUX, factum ex *Durocaſſium*.

AUXERRE, factum ex *Auteſiodurum*.

MANDURE, factum ex *Epomandurum*.

DUR, chalybs. Vox Celtica & Cambro-Britannica apud BOXHORNIUM in Lex. Ant. Brit. Hinc commodam interpretationem capit gladius Rolandi *dyrendal* dictus, quaſi diviſor chalybeus, a *teilen* dividere ſecando, quia eodem ictu hominem & equum dividebat, ut ex vetuſta Hiſtoria tradit WORMIUS Lib. V. Mon. Dan. pag. 382. SCHILTERUS tamen mallet legere *durendart*, & interpretari

tari

tari *genus durans*. PONTANUS scribit, hunc gladium adhuc Burdigalæ asservari, TURNEFORTIUS Prusæ in Turcia.

DURCH, per locum. Goth. *thairh*, Anglosax. *thurh*, Franc. & Alam. *thuruh*, *duruh*, Belg. *door*, Angl. *through*, Saxon. infer. *dur*. Dicitur de transitu per locum in omnibus Dialectis. Evang. Goth. Matth. VII. 13. *inngaggaith thairh aggwu daur*, intrate per angustam portam. Evang. Anglosax. Marc. X. 25. *to farenne thurh nædle thyrel*, transire per foramen acus. TATIANUS Cap. VIII. 8. *thuruh anderan weg*, per aliam viam. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIV. 9. *fuar er thuruh Samariam*, ivit per Samariam. Inde composita, *durchlassen* transitum concedere, *durchscheinen* translucere, *durchstechen* trajicere telo, & alia innumera.

DURCH, per tempus. Inde Gothis *alla naht thairh*, per totam noctem, Luc. V. 5. & Anglosaxonibus *thurh-wacol* pernox.

DURCH, per causam. TATIANUS Cap. I. 2. *alliu thuruh thas uuurdun getan*, omnia per ipsum facta sunt.

DURCH, propter. Gloss. Keron. propter *duruh*. Dicitur de causa movente. TATIANUS Cap. XXII. 15. *salige sint thie thar ahtenessi sint tholente thuruh reht*, beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Et mox: *thuruh then mannes sun*, propter filium hominis. R. TYROLIS in Parænesi ad fil. §. 23. *Got dur uns niht me sterben wil*, Deus propter nos non amplius vult mori. Inde clausula precum vetusta, qua etiamnum utimur, *durch JEsum Christum* per JEsum Christum, observante STADENIO in Voc. Bibl. pag. 165.

DURCH, inter, *durchschiessen* intercalare, *durcheinander* promiscue, nulla inter unum & alterum distinctione.

DURCH, auget & amplificat sensum in multis compositis, plane ut apud Latinos *per*. Gloss. Keron. perficere *duruhtuan*, persistere *duruhstantan*, persuaderi *duruhspanan uuesan*, perseverantes *duruh uuonente*, permixti *duruhmiste*. Inde *durchleuchtig* valde illustris, *durchleutert* valde purgatus, *durchtrieben* valde exercitatus, & alia innumera.

DURFEN, opus habere. Idem quod *darfen*, de quo supra. Hodie utimur compositis *bedürfen*, *bedörfen*, *bedarfen*.

DURFT, usus, opus, utilitas. Gothis *thaurft* Luc. IX. 25. Anglosax. *thearf*, Franc. & Alam. *duruft*, Lex. Run. *dorf*. Gloss. Keron. opus *duruft*. Refer ad *derben* expedire, vel si mavis ad *darfen* opus esse. Vide plura in *darf*.

DURFT, indigentia, *dürftig*, *bedürftig* indigus, egenus, *notdurft* indigentia ejus quod necesse est. Refer ad *darfen* opus habere, vel si mavis ad *darben* indigere. A *durft* rursus oriuntur verba parenti similia. Inde Gothis *thaurftan* indigere, *thaurfta* indiguit, Marc. II. 25. *thaurfts* necessarium, Luc. XIX. 34. Alamannis *duruftigon* indigere. Gloss. Keron. indiget *duruftigot*, indigent *duruftigunt*. Quæ hodie sunt extra usum posita.

DURFTIG, egenus. Ab indigentia ejus, quod ad vitam sustentandam necessarium est. Francis & Alam. *thurftig*, apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 344. Et alia Dialecto *thurtig*, litera F. in medio vocis elisa. Gloss. Lips. *thurtic* egenus, *thurtegin* egeno. In reliquis Dialectis hic sensus non derivatur a *durft* indigentia, sed ἀμέσως a *darben* egere, carere. Hinc pauper, egenus Gothis dicitur *tharba*, Anglosaxonibus *thearfa*, *thearfend*, *thearflic*.

DURR, aridus, siccus. Gothis *thaurs* vel *thaursus* Luc. VI. 6. Anglosax. *thyrre*, Franc. *thurro*, Belg. *dor*, *dorre*, Suec. *torr*, *tærr*, Angl. *dry*. TATIANUS Cap. LVII. 6. *ther unsubiro geist gengit thuruh thurro steti*, spiritus immundus ambulat per loca arida. Quibus consentit Lat. *torus* aridus, quod monente FESTO pronunciandum ut *torrus*. Refer ad *dürren* arefacere, quia siccus est arefactus.

DURRE, ariditas. Gloss. Pez. uredine *durri*. Græcis θέρος est æstas torrida.

DURREN, *dorren*, arescere, siccari, aridum fieri. Verbum ab adjectivo ortum. Evang. Goth. Marc. V. 29. *gathaursnoda sa brunna blothis izos*, siccatus est fons sanguinis ejus. TATIANUS Cap. CLXVII. 5. *uuer in mir ni uuonet, thorret*, qui in me non manserit, arescet. VERELIUS in Ind. *thorna* siccari. Idem Gallis *tarir*. Hodie utimur composito *verdorren*: Sed a simplici habemus *darre* morbus avium ex uredine, item locus ubi hordeum madefactum torretur, *durst* sitis, & quorundam judicio etiam *torf* gleba arida.

DURREN, *darren*, *dörren*, arefacere, siccare, facere ut arescat. Francis *tharran*, Belg. *dorren*, Island. *thærra*. Gloss. Pez. siccas *gidartiu*, siccentur *giderrite*, exsiccandos *tharran*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XII. 25.

Quedent sum giuuaro
Helias sis ther maro,
Ther thiz lant so tharta,
Then himil so bisparta.

Quidam dicunt pro certo
Te esse celebrem illum Eliam,
Qui hanc terram torruit,
Et cœlum obseravit.

Quibus consentit Gr. τέρω, quod in Cadmo Martiniano exponitur *sicco*, & Lat. *torreo*. In quibusdam Dialectis dicitur de simplici abstersione, quæ fit absque calore. VEREL. in Ind. *thærra* siccare, *thærdi blod af andliti* deterso sanguine faciem siccavit. Cui simile Gr. τέρσω & τερσαίνω abstergo, & Lat. *tergo*.

DURST, sitis. Anglosax. *thyrst*, Franc. *thurst*, *thrust*, Belg. *dorst*, Angl. *thirst*, Suec. *torst*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XX. 210.

Ni buaztut ir mir thaz ist uuar,
Thurst inti hungar.
Non sedastis mihi, hoc verum est,
Sitim atque famem.

Proprie est siccitas, ariditas, oriturque a *dürren* arescere, siccari, per medium derivandi ST. Nam ab ariditate est ille appetitus humidi, qui vulgo sitis vocatur. Et hanc etymologiam confirmat, (1.) quod Dialecto Gothica *thaursnan* arescere & *thaursjan* sitire ex eodem fonte derivantur, nempe a *thaurs* aridus, siccus. (2.) quod Francis aridus & sitiens eodem vocabulo venit. Gloss. Pez. sitientem *durra.* (3.) quod terra arida Poëtis dicitur sitire. (4.) quod similis originatio reperiatur apud Cambros, quibus *syched* sitis est, a *sych* siccus, aridus, observante JUNIO in Gloss. Goth. pag. 346.

DURSTEN, sitire. Goth. *thaursjan*, Anglosaxon. *thyrstan*, Francis *thurstan* & *thrustan*, ob mobilitatem literæ R. Belg. *dorsten*, Angl. *to thirst*, Suec. *törsta*. TATIANUS Cap. CCVIII. 1. *ih trustu*, sitio. Verbum a substantivo oriundum, non vice versa.

DURREN, audere, confidere, præsumere. G. θαρρεῖν. Forma verbi antiquissima, de qua prolixe actum in vitiato *darfen*. Dicitur etiam *thüren*, quod propter derivata observandum.

DURST, audacia, confidentia, præsumtio. Gr. θάρσος. Scribitur & *thurst*. Inde LUTHERO *thurst und frevel* in Tomis Jenensibus apud STADENIUM in Voc. Bibl. pag. 166. Oritur a *thüren* audere, per medium derivandi ST. Dicitur est *trust*, ob mobilitatem literæ R. Gloss. Keron. præsumptione *urrursti*. Lege *urtursti* vel *urtrusti*. Similiter in Lex. Run. *traust* exponitur audacia, confidentia.

DURSTEN, audere, confidere, præsumere. Græc. θαρσεῖν. Verbum a substantivo oriundum, quod tamen apud Veteres non occurrit nisi in imperfecto. Hinc *audebat* Gothis dicitur *gadaursta* Marc. XII. 34. Anglosaxonibus *dorste* ibidem, Francis *dorsti* in Rhythmo de S. Annone §. 41. *di her ni dorsti kundin*, quæ non audebat propalare. In Saxonicis Dialectis R. sæpe transponitur. SOMNER. in Dict. Anglosax. *thristian* audere, præsumere, *thrieste* temerarius, audax, præsumptuosus, *thristnesse* pertinacia, pervicacia, obstinatio. VEREL. in Ind. *treista* audere, confidere. Inde Saxonibus Trans-albianis remansit *threist*, *thriest* audax, *thriestiglich* audacter, *thriestigkeit* audacia, confidentia.

DURSTIG, audax, fiducia præditus. Græc. θαρσύς. Utitur Luth. Phil. I. 14. Anglosaxones eodem sensu dicunt *dirstig*, *dyrstig*, Sueci inversis literis *drystig*.

DURSTIGLICH, *thurstiglich*, audacter, confidenter. Utitur denuo Luth. Hiob. XII. 6. Idem Anglosaxonibus *dirstelice* & *thristlice* apud SOMNERUM.

DUSÆK, gladius ligneus rusticorum in Suevia. Sorabis *dessak* est gladius ferreus. Utrumque videtur proprie denotare gladium lateralem, & componi a Celtico *tu* latus, quod hodie superat apud Cambros teste BOXHOR. in Lex. Ant. Brit. & Anglosaxonico *sæcg* gladiolus apud SOMNER. quod est a *sægen* secare. Confer *sachs* pugio, & *sæge* gladius.

DUSII, dæmones impuri apud Gallos, quos fœminarum amore flagrare, & cum illis consuescere, referunt S. HIERONYM. in Jerem. 50. 39. & Esa. Cap. 13. & S. AUGUSTINUS Lib. XV. de Civ. Dei Cap. 23. Gloss. Isid. *dusius* dæmon. Proprie est dæmon incubus. Nam *duyse* (ut pridem viris doctis & KILIANO observatum) veteribus Belgis est concubina, & *thydast* Scandis antiquis est concumbere. VEREL. in Ind. *thydast* cum muliere vel viro rem habere, *tyst hana* consuevit cum illa.

DUSII, manes, animæ defunctorum, apud populos Slavonicos. Sorabis *duschi*, Bohemis *dusse*, a *duch* spiritus bonus vel malus, vel *duscha* anima, quod est a *duju* flare, spirare, interprete FRENZELIO in Orig. Sorab. pag. 268.

DUSII, Parcæ, apud Septemtrionales. WORMIUS Lib. II. Mon. Dan. pag. 121. DYSER *alioquin Deæ fuerunt Parcarum instar, quæ ab Odino morituris transmitti credebantur, ut animas eorum ad aulam mortuis destinatam deferrent.* Forte sic dicuntur, quasi dæmones sepulcrales, a *dysia* tumulo condere, vel *dys* tumulus, quamvis WORMIUS hæc vocabula inverso ordine a Dysiis deducat.

DUSII, spectra, apud eosdem. WORMIUS in Lit. Run. *dus* interpretatur spectrum montivagum. MARTINUS, qui de prisca *Gallorum Religione* Opus multis lucubrationibus commentatum edidit, hanc etymologiam proponit Lib. IV. Cap. 25. *Les Gaulois appelloient ces Divinitez* DUSII, *qui est un mot Celte, avec une terminaison Latine, formé de Teus, qui signifie tout ce qui paroit & disparoit en un moment, un Lutin, un spectre, un phantome.* Sed non addit, qua Dialecto. Forte est aliquid timidum vel timendum, quod vel fugit conspectum hominum, vel metum videntibus incutit. Græcis δέιω est timuit, δεισιδαίμων dæmones metuens, δείτης metuendus.

DUST, tumor, inflatio. V. *dunsen*.

DUSTER, obscurus, caliginosus. Anglosaxon. *thyster*, Belg. *duister*. Quemadmodum ab Islandico *dimma* caligo, apud Francos fit *thimster* caliginosus, per medium derivandi *ster*: ita a Celtico *du* nigredo, quod apud Cambros & Armoricos etiamnum superat, fit Anglosaxonibus *thyster* caliginosus, & hinc porro *thystru* tenebræ, *thyster-full* tenebricosus, *athystrod* obscuratus, *fore-thystrian* obscurare. Quanquam etiam *thyster* a *thimster* absque nova etymologia, & sola syncope derivare, proclive sit.

DUTTE, *titte*, mamma, uber, fons lactis, tam hominum quam animalium. Vox antiquissima. Heb. *dad*, Græc. τιτθὴ, τιτθὸς, τιτθίον,

τιτθίον, Camb. *diden*, *teth*, Anglosaxon. *tit*, *titt*, *tytt*, Franc. *tuito*, Angl. *teat*, Gall. *teton*, Ital. *tetta*, Hisp. *teta*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *diden* papilla, ruma, rumis, *teth* ruma, mamma, uber, mastus. Gloss. Ælf. mamilla *tit*, ubera *meolce-breost*, papilla *titt-strycel*. Gloss. Pez. mamma *tuito*. Dicitur etiam *zitz*. Verba utrumque producentia in Linguis Occidentis duo esse possunt, Suecicum *dii*, *dija* sugere, quod adoptavit STIERNHIELM. in Gloss. Goth. pag. 31. Sorabicum *deju* mulgere. Græci a τιτθὴ derivant τιθένω, Gothi *daddjan* Marc. XIII. 17. Galli *teter*. Omnes lactandi significatu.

DUTTE, *dute*, *deute*, involucrum chartaceum. Forte quia rumis animalium simile. Quamvis etiam opertorium esse possit, si derivetur ab Anglosaxon. *dyttan* occludere, obturare.

DUZEN, tuisare. V. *dauzen*.

DUZT, *dutzet*, *d...ent*, duodenio. A *dodecas* vel *duodecim*.

DWALEN, errare. V. *dolen*.

E.

E præfixum, negativum & intensivum. V. PROLEGOM. Sect. V.

E, subfixum. V. PROLEG. Sect. VI.

E, lex, pactum, conjugium, & reliqua. V. *Ehe*.

EBBE, refluxus maris. Anglosaxon. *ebba*, *ebbe*, Belg. *eb*, *ebbe*, Angl. *ebb*, *ebbing*. Gloss. Ælf. recessus *ebbe*, accessus *flod*. BENSON. *ebba*, recessus. Proprie est abitus seu decrementum maris, vel immediate ab adverb. defectus *ab*, vel mediante verbo *aben* abire, deficere. Ab *ebbe* Belgis & Anglis rursus fit *ebben* & *to ebb* reciproco refluxu recedere.

EBEN, planus. Gothis *ibn*, Anglosax. *efen*, *efn*, Franc. & Alam. *eban*, *epan*, Island. *iafn*. Dicitur tantum de loco. Ulfilas Luc. VI. 17. *gastoth ana stada ibnama*, stetit in solo campestri. Hebræis *efen* est perpendiculum, principium dirigens plani, nonnulla, ut JUNIO videtur, cum reliquis adfinitate. Quamvis hoc etymon non ausim contemnere, fieri tamen posse video, ut planus dicatur *eben*, quasi non-altus, vel cujus nulla pars eminet, a privativo *e*. & *bann* altus.

EBEN, in genere dicendi metaphorico significat quantum potest, quantumque similitudo permittit, (1.) *æqualem*, quia planum in longum & latum ita extenditur, ut nulla undique differentia adpareat. (2.) *similem*, quia planum est superficies sibi per omnia similis. (3.) *humilem*, *æquabilem*, *moderatum*, quia plano nihil est depressius, nihilque in plano quod ex area se extollat. (4.) *justum* & *æquum*, quia in plano nihil est irregulare, gibbosum, aut a rectitudine deflectens.

EBEN, par, æqualis, ut servus servo, liber libero, *eben-vil*, tantundem, æquivalens, *eben-masse* mensura proportionis. Gloss. Keron. par *eban*, æqualis *eban*, pari consilio *ebanemu keratte*, æqualiter *ebano*. Dicitur de omnibus rebus, quæ quocunque modo sibi invicem pares & æquales sunt. Sic æquinoctium Anglosaxonibus vocatur *efen-niht*, æquipondium *efen-wege*, & *efen-wihte*, consors *efen-hlytta*, coævus *efen-eald*. Similia habent Franci & Alamanni. Gloss. Keron. consortes *ebanlozzon*. Gloss. Pez. coævas *epanalte*. Hodie magis delectamur adverbio quam adjectivo. Sic vulgo dicimus, *eben so groß* æque magnum, *eben so schön* æque pulcrum, *eben so gut* æque bonum.

EBEN, similis. Sic homines ἰσάγγελοι Gothis vocantur *ibnans aggilum*, similes angelorum, Luc. XX. 36. Hodie superat in compos. *ebenbild*, quod est imago ad similitudinem exemplaris facta.

EBEN, similiter, una, pariter, juxta, ut solent ii, qui similes habent voluntates. Hodie compositiones raro aut nunquam ingreditur, olim vero maximi erat usus. Inde Anglosaxonibus *efen-weorcan* cooperari, *efen-throwian* compati, *efen-gefean* congaudere, congratulari, *efen-theowa* conservus, *efen-bisceop* coëpiscopus. Similia habent Franci & Alamanni. Gloss. Keron. confestrat *ebanprinke*, considere *ebankesizzan*, consistens *ebanstantanti*, compassus est *ebandolenti*.

EBEN, æquus, humilis, moderatus. Gloss. Ker. æquo animo *ebanemu muate*. Quemadmodum Lat. mare nullis fluctibus agitatum, & loca etiam campestria vocantur *æquora*, ab æqualitate: Sic animus pacatus & tranquillus, qui neque effertur in secundis, neque deprimitur in adversis, Priscis dicitur *eben*, quia planitiem æquitate, humilitate, & moderatione refert. Et talem animum Latini quoque *æquum* vocant, Græci vero ἤπιον, mira cum vocabulo Germanico consonantia. Hodie quidem cessat, dici tamen eleganter potest, si tædium in egestate absit.

EBEN, justus, æquus. Quasi regularis, & ad perpendiculum juris factus. Nam planities est res ordinata, & hinc dubium non est, hunc quoque sensum, quamvis obsoletum, a plano, in quo nulla gibbositas a regula deflectens adparet, desumptum esse. BENSON. *efen* æquus. Kero in Glossis interlinearibus ad Reg. S. Benedicti Cap. III. æquissimo judici *ebanostin suanarre*. Convenit hæc appellatio exacte cum altera, qua justus dicitur *gerecht*, quasi rectus. Nam justus & injustus judicio veterum differunt ut rectus & obliquus, planus & gibbosus. Vide quæ infra notavi ad *Recht* jus.

EBEN-BURT, par genus & dignitas nativa, a *burt* nativitas, genus, tam maternum quam pater-

paternum. Cum partus servilis nunquam procreet liberum, nec liber servilem, & liberi ipsi ob differentiam clypeorum militarium non sint unius ejusdemque ordinis & dignitatis, hinc in jure cujusque definiendo opus erat hoc vocabulo, ob matrimonia mixta, ne cum sanguine jura partuum confunderentur. Extat in Jure Saxon. Lib. III. art. 73. cujus inscriptio: *van evenbort*, de æquali generatione. Quam Glossa ibidem ad quatuor genera revocat, sine quibus successio juris Saxonici intelligi nequit. Primum genus oritur ex Scabinatu, alterum ex nexu feudali, tertium ex statu servili, quartum ex nobilitate.

EBEN-BURTIG, par genere & dignitate nativa, ejusdem conditionis qua pater vel mater, ejusdem clypei militaris. A paritate nascendi. Saxonibus in Speculo *evenbordich*, Lib. III. art. 72. Alamannis in Spec. Suevico *ebenburtig*, Cap. IV. 6. XIV. 3. CCCLXXXII. Verel. in Ind. *iafn-borner menn* genere & dignitate pares.

EBENE, planities. Gloss. Pez. planities *epani*, virente planitie *kruonera epani*. Ab *eben* planus.

EBENE, æqualitas qualiscunque. Sic æqualitas hominum naturalis Francis dicitur *ebini thera giscefti*, apud Otfridum Lib. III. Cap. III. 38. observante Cl. Scherzio in notis. Ab *eben* æqualis. Hodie obsolescit.

EBENE, humilitas. Otfridus in Præf. ad R. Ludov. vers. 28. *thaz duit er al mit ebinu*, id facit totum cum humilitate, hoc est, se minime efferendo, etiamsi cæteris nobilior, sapientior, & facundior sit. Idem Lib. IV. Cap. XXIX. 11. de toga Christi inconsutili, quæ est Ecclesia:

Joh sint io mit ebine,
Mit minnu al untaruuebane.

Cum humilitate & charitate omnes inter se sunt contexti. Refer ad *eben* humilis. Hodie obsolescit.

EBENE, æquitas. Notkerus Psal. IX. 9. *ter selbo irteilet uber die uuerlt in ebini*, ipse judicabit orbem in æquitate. Psal. L. 3. *tiligo mina unebeni*, dele iniquitatem meam. Et mox: *Daz uuas unebeni, daz ih andermo teta, daz ih mir selbemo ne uuolti*, hoc erat iniquitas, alteri fecisse, quod mihi fieri nollem.

EBENEN, complanare. Gothis *gaibnjan airthai* est æquare solo, Luc. XIX. 44. Francis & Alam. *ebonon*, *giebonon* complanare. Gloss. Pez. complanat *gieponot*, complanata *giepanotiu*. Ab *eben* planus.

EBENEN, æquare quocunque modo. Sic de filio dicitur apud Otfridum Lib. III. Cap. V. 26. *thaz er sih Druhtine ebonoti*, quod se Domino æquaret. Ab *eben* par. Hodie obsolescit.

EBEN-HOLZ. V. *hebenholz*.

EBENTHEUR. V. *abenteur*.

EBER, porcus silvestris. Lat. *aper*, Anglosaxon. *eofor* & *wild bar*, Francis *ebir*, *eber*, & *wild ber*. NOTKER. Psal. LXXIX. 14. *der eber uzzer uualde*, aper de silva. Et mox: *der einluzzo uuilde ber* singularis ferus aper. Sic autem dicitur a feritate, ut ex synonymis *urbær*, *ursau*, *urkempe*, manifestum. Nam *e*, *a*, *eo* sensum alterius partis intendunt, sic ut *eber*, *aper*, & *eofor* sit porcus silvestris valde ferox, plane ut *atrox* est valde *trux*. *Bær* per se non porcum modo domesticum, sed etiam silvestrem denotare, jam supra in loco monitum.

ECHT, lex, jus, Dial. Belg. Opinor ab *achten* observare, quia Lex est justi injustique regula omnibus observanda. Inde Belgis *echteloos* illegitimus.

ECHT, matrimonium, ead. Dial. Sensus a lege ad statum legalem, qui matrimonio definitur, translatus. Inde Belgis *echteloos* spurius, extra matrimonium genitus.

ECHT, legitimus, *echte kinder* liberi legitimi, *echtgeboren* legitime natus, ex justis puta nuptiis. Certe ab *echtig* per apocopen, quod est ab *echt* lex, matrimonium. Belgæ inde derivant *echten* pro legitimo declarare.

ECHT, genuinus, probus, verus, idoneus, *echt gold* aurum verum & nativum, *echte steine* gemmæ naturales. Francica Antiquitas dixit *echtig*, omnino rectius. Gloss. Pez. idoneus *ehtiger*. Ex hoc composito intelligimus, quod *echt* sit abscissum ab *echtig*. Dicitur autem de genuinis, quia legitimis similia sunt.

ECHT, substantia, possessio. Anglosaxonibus, Francis & Alamannis magno consensu *eht*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *æht* possessio, *ehte* bona, res, facultates, possessiones, *on-æhte* inops. Gloss. Keron. substantia *eht*, substantiæ *ehtin*. Est autem substantia S. BENEDICTO in Reg. res & bona Monasterii. TATIANUS Cap. XXXV. 4. *furcoufet thas ir in ehti habet*, vendite quæ possidetis. Oritur non ab *achten* æstimare, sed ab *eigen* habere, possidere, verbo omnibus Antiquis usitato, per medium derivandi T. elemento G. in H. vel CH. transeunte. De hoc verbo vide plura in loco. Hodie cum universa familia extinctum est.

ECKE, acies, cuspis, mucro cujuscunque rei, etiam ferri. Vox antiquissima & Scytho-Celtica, quæ Cambris effertur *awch* apud LEIBNITIUM in Gloss. Celt. Anglosaxon. *ecge*, Angl. *edge*, Islandis & Suecis *egg*, *egg*, apud VEREL. in Ind. Turcis *ug*, Græcis consono vocabulo ἀκή, Latinis *acies*, Latino-Barbaris *aguzo* apud SPELMANNUM. Ab hoc primitivo incredibilis est derivatorum in omnibus pene Linguis numerus. Inde

Græcis ἀκάζω acuo, ἐχῖνος erinaceus.

Latinis *acuo*, *acumen*, *acutus*, *acus*, *aculeus*, *acidus*, *acetum*, *occa*, *echinus*, & *icere* pungere, ferire.

Gothis *ahsa* spicæ, quia acuminatæ, Marc. II. 23. *ahana* paleæ, Luc. III. 17. *aihwatundja* rubus, a vepribus acutis, Luc. VI. 44.

Anglo-

Anglosaxonibus *æcbir*, *egle*, & *eglan* spica, arista, festuca, apud SOMNERUM & BENSONIUM.

Francis *acus* securis, *eichil* siliqua, *agena* arista, apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 42. *abir* eadem notione, *agaleia* rhamnus, genus rubi, ramos spargens aculeis rectis.

Turcis *ekfi* acris, apud CLODIUM in Lex. Turc.

Germanis *axe* securis, *igel*, *egel* erinaceus, sanguisuga, *becbel* instrumentum dentatum, *ege*, *egge* occa, *æzen* incidere, *essig* acetum, & alia, suis quæque locis explicata.

Latino-Barbaris *acentia* senticetum, apud JUNIUM loco cit. pag. 45.

Gallis *aigu* acutus, *eguille* acus, *eguiser* acuere.

Italis *aguzzare* acuere &c.

Allegorice dicitur (1.) de studio acri. Inde Latinis *acer* & *alacer*, Francis *agaleizo* industria, agendi sedulitas, quod sæpissime occurrit apud OTFRIDUM. (2.) de incitamento ad agendum. Inde Alamannis *ekii* & *egii* disciplina, quasi incitabulum, quia acriter hortatur, impellit, & animadvertit, apud KERONEM in Glossis, Islandis *eggia* cohortari, *eggiast* incitari, Germanis *æzen* incitare.

ECKE, angulus, cuspis ex concursu duarum linearum, Græcis ἀγκὼν per epenthesin, Lat. *angulus*, Belgis *hoek*, præposito spiritu. Inde *drei-eck*, *vier-eck*, & alia indubiæ vetustatis & notæ significationis, quamvis solis Francis usitata. Gloss. Pez. quadrangulus *feor-ekker*. Gothi angulum vocant *waihsta*, & caput anguli *haubid waihstins* Marc. XII. 10. quo sensu, Glossatores ignorant. Mihi videtur componi a ϛία lapis, & *wahs* acutus, quod eo sensu occurrit in Rhythmo de S. Annone Stroph. XXI.

Von den mezzerin alfo wahfin
Wurdin fi geheizzin Sahfin.
A cultris tam acutis
Nominabantur Saxones.

De hac voce vide plura in *wafs*. Anglosaxones angulum vocant *horn*, ob rationes in loco adductas. Præcipuum compositum est *eckstein* lapis angularis, novum, sed idoneum.

ECKELN, aversari. Proprie est dolere, vel molestiam pati, a Gr. ἀλγεῖν per metathesin. SOMNER. in Dict. AS. *eglan* dolere, *eglath* tædet. Hinc Gothis ipsum malum, quo cruciamur, vocatur *aglo*, in Codice Argenteo passim. Posteritas ab *aglo* fecit *eckel*, sensu ad eam molestiam, quam nauseantes sentiunt, restricto. Et sic ab *eckel* nausea rursus factum est *eckeln* nauseare, aversari cibum, sicut a *leid* molestia *verleiden* pertæsum reddere. Utrumque significatum suum accepit a synecdoche generis.

ECKERN, glandes. V. *æckern*.

EDE, avis. Vox Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *edn* avis, ales, *adar* aves, *aderyn* avis, *adar ilwch gwin* vultures, gryphes, *adar y to* passeres, *adardy* casa avium, ornithoboscium, *adarwr* auceps, *adain* ala, *hedeg* volare. Vox Germanica in plur. habet *edder*, quod Celticum *adar* proxime exprimit. Inde *edder-dunen* plumæ avium, quod vide supra in simplici. Jutis & Saxonibus aves etiamnum appellari *edder*, testis LEIBNITIUS in Gloss. Celt. Unde hoc nomen haustum sit, non explicat illustris Glossator. Mihi videtur acceptum ab ᾄδω cano, & primo quidem avem cantillantem, mox omnem avem denotasse.

EDEBAR, vel *adebar*, ciconia. Belgis *oyevaar*. Solent enim Belgæ, quod etiam Gothis solemne, literam D. in medio vocis sæpe excludere, & in locum ejus surrogare jota. Vide observationes ad elementum T. in *Proleg*. Sect. III. Hujus nominis miras & tantum non ridiculas afferunt interpretationes viri etiam doctissimi. MARTINIO sic dicitur quasi *oudevaer* avus, vetus pater, sive quia locum pristinum semper occupando, tandem ad senium perducitur, sive quia senes parentes admirabili pietate fovet. STILERO quasi *edel-ar* avis nobilis. Primus avem in priori compositi parte deprehendit LEIBNIT. in Gloss. Chaucico, sed in posteriore parte hæsit vir alias perspicacissimus, qui nostro ævo facile principatum tenuit inter Eruditos. At si Belgicam vocem vel consuluisset vel considerasset, statim vidisset, Germanicam depravatam esse ex saniori *edefar*, & proprie denotare *avem peregrinatorem*, componique ab *ede* avis, & *faren* (Belgis *vaaren*) proficisci. Nota sunt ciconiarum immensa itinera. Dabo tamen PLINII verba, quia lectu digna, Lib. X. Cap. 23. *Ciconiæ quonam e loco veniant, aut quo se referant, incompertum adhuc est. E longinquo venire non dubium, eodem quo grues modo, illas hyemis, has æstatis* ADVENAS. Hodie satis compertum, illas a nobis migrare in Orientem & Persiam usque, & vere ineunte ad pristinas sedes inde reverti.

EDEL, nobilis, nobili genere ortus. Anglosax. *æthel*, *ethel*, Francis *edil*. OTFRIDUS de prosapia B. Virginis Lib. I. Cap. III. 51.

Thiu thritta zuahta thanana
Thaz uuarun edil thegana.
Tertia deinde generatio
Erant Domini nobiles.

Idem Alamannis *adel*. Gloss. Keron. nobilibus *adelem*. Nam *adel* & *edel* apud veteres non distinguuntur, ut hodie, sed substantive genus, adjective nobilem & generosum significant. Id quod ex composito *adelschalk* servus nobilis, & nominibus propriis mox explicandis, clarissimum. Vi vocis est generosus vel patritius, derivaturque ab *atta* pater, ut mihi quidem videtur. Nam nobilitas est quædam Majorum claritas secundum ARISTOTELEM, & is demum nobilis censendus, non qui dives & opulentus, sed qui claris parentibus ortus est. Ejusmodi nobiles quam plurimos fuisse in

in Germania Antiqua, testes sunt locupletissimi rerum Germanicarum inter Romanos scriptores, apud quos frequens nobilium Germaniæ mentio & elogium. TACITUS Germanos universe in *nobiles*, *ingenuos*, *libertos*, & *servos* dividit, Cap. XXV. de M. G. Et *Arminius* VELLEJO vocatur *juvenis genere nobilis*, quod Sigimero Gentis Cheruscorum Principe prognatus sit, Lib. II. Cap. 118. Hanc veterum nobilitatem in antiquitate & claritudine generis unice constitisse, jam supra in voce *Adel* demonstravi. Alii tamen omnem priscorum nobilitatem vel in *latifundiis*, vel in *virtute militari* collocant. Et illis quidem *edel* derivari solet ab *od* substantia, possessio, vocabulo domestico, his vero a peregrino ἀέθλιος certator. Verum hæc, quamvis speciose dicta, naturam primævæ nobilitatis nondum exhauriunt. Latifundia divitem efficiunt, non nobilem. Virtus ad gloriam ducit, non ad nobilitatem, saltim primis illis temporibus, de quibus hic agitur. Hoc ut ostendam, de divitiis primum, & deinceps de virtute agam. Divitias omnibus temporibus præcipuum nobilitatis decus fuisse, & divites antiquitus a substantia nomen accepisse, dubio caret, & jam infra in vocula *od* ex omnibus veterum Dialectis est demonstratum. Verum Gothi, quibus *audags* dives & beatus, nobilem vocant *godakunds* Luc. XIX. 12. quasi bono genere natum, a *goda* bonus, & *kun* genus: Et Anglosaxones *æthel-boren man*, ibid. quasi natu nobilem, quia scil. omnem aut certe præcipuam nobilitatis gloriam in partu & utero, hoc est, in nascendi felicitate collocabant. Id quod etiam vox Francica *edil* exprimit, quæ certe semper & ubique nobilem, nunquam divitem significat. Unde fieri non posse intelligimus, ut ad radicem *od* referatur. Qui secus statuunt, nobilem & divitem confundunt. Virtus vero, cum etiam plebejis adhæreat, fundamentum appellationis esse nequit, eoque minus quod TACITUS *nobilitatem* & *virtutem*, & mox *nobilitatem* & *decus bellorum* continuo distinguat Cap. VII. & XI. de M. G. Quibus conferri merentur, quæ praeclarus auctor de ordine nobilium ab ingenuis & libertis distincto Cap. XXV. de principis adolescentuli nobilitate Cap. XIII. de rege ex nobilitate sumpto Cap. VII. de nobili genere MAROBODUI & TUDRI Cap. XLIII. de stirpe regia apud Batavos Hist. IV. Cap. 13. memoriæ prodidit. Nam cætera, quæ de gradibus & æmulatione Comitum commemorat, non ad genus, sed ad virtutem spectant. Ex dictis manifestum, Germaniæ nunquam defuisse nobiles, eosque nomen antiquitus non a divitiis aut virtute, sed omnino a natalibus accepisse. Sed quæcunque demum fuerit appellandi causa, appellativum sæpe transiit in nomen proprium tam virorum, quam fœminarum. Inde

ITALUS, nobilis. Rex Cheruscorum, Arminii ex fratre nepos, apud TACITUM Annal. XI. 16.

ATTALUS, eadem notione. Rex Marcomannorum Gallieni ævo.

ATTILA, eadem forte notione. Nam Hunnos Gothicam linguam coluisse, ex PRISCO observat clar. MASCOVIUS in excellenti Opere Historiæ Germ. Lib. IX. §. 23.

EITEL, eadem notione. Nomen celebre in Familia Hohenzollerana, & Suevis etiamnum usitatum.

ATHALA, Francorum Regis filia, ab Encomiaste exponitur *nobilis*, in GUNDLINGIANIS XX. pag. 499.

ADELHAIDE, persona nobilis. HROSWITA de Ottonis M. conjuge: *Cui nomen clarum dictavit summa parentum nobilitas, illam digne vocitans* ADELHEIDAM. V. *heit* in PROLEG.

ADELGARD, venter nobilis. V. *Garten* hortus veneris.

ADELGUND, nobilis virago. V. *gund*.

ADELGIS, nobilis gesus. V. *gesus*.

ADELDEGEN, nobilis miles. V. *degen*.

ADALMAN, vir nobilis.

EDILWIG, nobilis bellator. V. *wig*.

Hæc speciminis gratia sufficiant, quæ vero a peritis in immensum augeri possunt ex Indicibus GOLDASTI.

EDEL, virtute excellens. Utitur hoc sensu WILLERAMUS Cap. VI. 5. *Reginæ, daz sint die edelen sela*, hæ sunt animæ nobiles. Id est, virtute præstantes. Ratio interpretationis est, quia præter virtutem in anima non est nobilitas. Hac sola cœlestes animas a vulgaribus distinguimus.

EDEL, pretiosus. Sensus a nobilitate generis ad res naturales translatus, præcipue eas quæ naturæ quadam præstantia reliquas sui generis antecellunt. Superat eo sensu in composito *edel gestein* gemmæ, lapilli pretiosi, omnino sic dicti, quod in illis præ cæteris lapidibus naturæ majestas conspicua sit.

EDEL-GEBOREN, nobili genere natus. Extat in Evang. Anglosax. Luc. XIX. 12. *sum æthel-boren man ferde on fyrlen land*, homo quidam natu nobilis abiit in regionem longinquam. Sic etiam in Indice VERELII *ædliborner* dicuntur summo loco nati, non degeneres, generosi. Differt ab *odalborin* bona avita & hæreditaria possidens, in eodem Indice. Ab *æthel-boren* fit Anglosaxonibus *æthel-borennysse* generositas, nobilitas.

EDELING, est vox valde obscura, cum quia nescimus, quænam vera ejus terminatio sit, *ing* an *ling*, tum quia duobus modis componi potuit, vel ab *ætt* genus, quod Islandis proprium, vel ab *edel* nobilis, quod multis Dialectis commune. Quicquid sit, ita concepta est, ut id omne significare possit, quod eam usus significare voluit, nempe pro varia conditione parentis, tam natu

tu nobilem in genere, quam eum in specie, qui ad regium genus spectat. Quid enim regio genere nobilius? Confer PROLEGOMENA in *ing* & *ling*.

EDELING, nobilis, generosus. SOMNER. in Dict. AS. *ætheling* nobilis, *æthelinga ord* nobilium caput. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIII. 90.

Ni droſtet iuih in thiu thing,
Thaz jagelih iſt ediling.
Ne fiduciam ponite in eo,
Quod quisque vestrum est natu nobilis.

Lex Angliorum & Werinorum Tit. I. 1. *Si quis Adalingum occiderit, DC. sol. componat.* Hinc porro Longobardis *adelinga* pro classe nobilium, apud SPELMANNUM. Nota est Saxonicæ Gentis in tres ordines *Edelingos, Frilingos,* & *Lassos* divisio. Locum NITHARDI infra produxi in *Lassi*.

EDELING, puer regius, regis filius, hæres regni. Cambris *edling* & *edlin*, Francis *edeling*, Latino-Barbaris *adelingus* & *edhilingus*. OTFRIDUS in Præf. ad LUDOVICUM Regem Francorum Orientalium vers. 35.

So is therſelbo Edelinc
Ther heizit auur Ludouuic.
Talis est regius ille juvenis
Qui iterum vocatur Ludovicus.

Si omnis generosus est & dicitur *adelingus*, talis quoque erit omnis ad regiam familiam spectans, & multo magis filius Regis & hæres regni. Nam REX apud omnes fere Gentes, quæ regibus utuntur, nonsolum est apex nobilitatis, sed etiam nobilitatem suam, & una cum illa jus succedendi in posteros suos transmittit. Apud Francos sane successiones in imperio semper ex uno genere tamquam ex sacra stirpe procedebant. AGATHIAS Lib. I. *Regnum apud Francos a Patre semper ad filium transit.* Non, quod regnum Francorum patrimonii instar esset hæreditarium, aut filii patribus invito populo succederent (ante enim scutis impositi & elevati regalem dignitatem a plaudente exercitu accipiebant, quam usurpabant): Sed quod ita ferret mos patrius & antiquus, ut filius patri jure nobilitatis & ob insignia patrum merita, in regno succederet, nulla prævia electione. TACITUS Cap. VII. de M. G. *Reges ex nobilitate, Duces ex virtute sumunt.* Plura huc spectantia vide in *adel* nobilitas. Antiquissimis temporibus Saxones nullos habuere Reges, sed Duces tantum. Postquam autem & ipsi regibus parere cœperunt, eandem vocem filio & successori Regis tanquam propriam dicarunt. SOMNER. loc. cit. *ætheling* regia soboles, regni hæres, & futurus successor. EDWARDUS Confessor in Legibus Cap. 35. *Rex vero Edwardus Edgarum filium eorum secum retinuit, & pro suo nutrivit; & quia cogitabat hæredem eum facere, nominavit* ADELING. BOXHORN. Cambricam vocem componit ex *ed* & *llin*, sed nulla partium addita interpretatione. Forte idem voluit dicere quod rex Edwardus, qui nomen effingit ex *adel* & *ling* imago. Nam *llun* Cambrica lingua effigiem denotat. Sed in hac etymologia Boxhornium in ipso Boxhornio desideres.

EDELKNAB, significat quantum potest, vel puerum nobilem, vel famulum viri nobilis. Hodie utrumque sensum complectitur, notatque puerum nobilem e famulitio Regis, Principis, aut Optimatis.

EDEL-KNECHT, miles nobilis. Prior compositi pars nobilitatem, altera militarem dignitatem testatur. *Knecht* sæpe se solo nobilem militem designat, quanto magis junctum cum *edel* idem significabit. Hinc ejusmodi nobiles sæpe divisim appellantur *edle knechte*, quod nobilitatem eorum magis in lucem collocat. Hujus synonymum in Lingua Francorum antiqua est *edil-thegan*, quod explicavi in *degen* miles.

EDEL-KNECHT, ministerialis, miles ignobilis, qui Principi, Duci, aut Comiti, aliisque summæ nobilitatis viris pro beneficio servit. Tales enim erant ministeriales, non servi quidem proprie dicti (his enim militia lege interdicta erat) sed feudali nexu ad servitia tam aulica quam bellica nobilioribus obstricti, ut dixi in voce *dienstmann*, quatenus liberæ conditionis servum denotat. Nomen egregie explicat STUMPFIUS in Chronico Helvetico Lib. IV. Cap. 30. his verbis: *er wurde ein* EDELKNECHT *genand, weil er dem adel gedienet.* Nomen ergo habet a nobilitate non sua, sed aliena, quia nobilium servus erat, & radiis domini coruscabat, tanquam nobilioris servitii homo. Inde est, quod ministeriales sæpe nobiles appellantur, quamvis ab insita nobilitate alieni. Vide Cl. ESTOREM in Commentario de Ministerialibus pag. 418. & passim.

EDEL-KNECHT, servus nobilium, sed vilioris conditionis, quales sunt equisones, stabularii, pedissequæ, & alii. Hunc sensum usus hodiernus agnoscit, dum reliqui obsolescunt.

EDEL-LEUTE, nobiles. LEIBNITIUS sic dictos existimat, quasi *odal-lüde* homines proprietarios, ab *ode* proprietas, vocabulo Scandico, quod *nobiles*, ut scribit, *in suo nativo sensu nihil ante tempora* KAROLI M. *aliud quid erant, quam proprietarii terræ, vel provinciæ inhabitatores, atque ideo præcipui & summi: ex quibus proinde Comites, Duces, Gravii, id est, Judices eligebantur,* Quod ibidem ex hodiernis antiquæ Gentis Frisicæ institutis illustrare conatur. *In ea enim,* inquit, *cum coemta qualibet proprietate fundi, coemitur quasi & transfertur in possessorem seu emtorem jus quodlibet Provinciæ, fitque talis ex Ordinibus unus, item nobilis (ex terræ illius ratione) & quorumlibet honorum capax.* In Excerptis Mejerianis pag. 289. Rem aliis examinandam permittimus. Quid nobis videatur, jam in voci-

bus *adel* & *edel* expoſuimus. Latino-Barbari nobiles vocant *Etillidos* & *Etlidos*, quæ nomina, etiamſi apud Gloſſographos fruſtra quærantur, farragini tamen meæ inſerta reperio, oblitus circumſtantiarum, unde illa hauſerim. Prior vox eſt illa ipſa, de qua nunc agimus. Poſterior videtur originem referre ad *ætt* genus, proſapia, quod extat eo ſenſu apud VEREL. in Indice.

EDELMANN, nobilis. Compoſitum novum, ſed legitimum. Scandicum *odalman* ſono convenit, non ſignificatu. Ille avito genere ortum, hic fundi aviti poſſeſſorem ſignificat. Plerique tamen ſono vocis capti unum cum altero confundunt. Sed meminiſſe debemus, quod ex ſono ſolo male judicium feratur de vocibus. Quid voci Germanicæ *edel-leüte* magis conſonum, quam Scandica *otalblydinn* apud VEREL. Et nihilominus tanta eſt inter eas differentia, ut nullo pacto ad eandem ideam reduci poſſint. Illa enim nobiles, hac ſermonibus aliorum non attendens declaratur.

EDEL-SCHALK. V. *adelſchalk*.

EE, lex, jus, conjugium &c. V. *ehe*.

EGE, *egge*, inſtrumentum dentatum quo terra conteritur. Vox Celtica, quæ Græcis effertur ὀξίνα, Lat. *occa*, Cambris *og*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *og* occa, crates. Hæc appellatio videtur a dentibus inſtrumenti deſumpta, adeoque ab *ecke* cuſpis, mucro.

EGE, inſtrumentum triturandi. Armorici tribulam vocant *oguet*, teſte BOXHORNIO loco citato. Nec immerito, quia tribula vetus erat occæ ſimilis, totaque dentata. SERVIUS ad Georg. I. 164. *Tribula genus vehiculi omni parte dentatum, unde teruntur frumenta.* De hoc veterum triturandi modo agit V. D. SCHOETTGENIUS in *Antiquitatibus Trituræ*, ubi tribulam verbis auctorum veterum deſcribit, quod ſit *vehiculum ſine rotis, cujus infima tabula ferreis clavis erat aſperata, vel etiam lapidibus, qui ſubtus tabulæ infigebantur; quod ſi a jumentis per frumenta trahebatur, illa comminuebat.*

EGEL, hirudo. V. *igel*.

EGEN, *eggen*, terram occa conterere & complanare, Lat. *occare*, Armor. *oguedi* apud PEZRON. in Antiq. Celt. pag. 404. Anglosaxon. *egean*, Franc. *egen*. Gloſſ. Pez. æquaverit *giegit*. Gloſſ. Ælf. occatio *egcgung*.

EHE, pro *prius*, abſque nota comparativi eſt vox vitiata, & genio Linguæ contraria. Rectius dicitur *eher*, quamvis etiam hoc vitioſum ſit, ob literam H. in medio. Omnes antiqui habent *er*, quod nimia contractione laborat. Nam proprie eſt *éer*, & comparativus a poſitivo *a*. vel *e*. quo perpetuus temporis fluxus denotatur.

EHE, *ee*, *e*, lex, jus, fas. SOMNER. in Dict. AS. *æ* lex, *Criſtes æ* evangelium, *æ bec* codices juris, *æ-cræftig* legis peritus. Gloſſ. Boxh. *euua* jus, *euua* ſcitum. Gloſſ. Keron. lex *euua*, lege *euu*, e lege *er euu*, ſacerdos *euuart*. Gloſſ. Lipſ. *euua* lex, *euuenlari* legiſlatorem. Lex Sal. Tit. XXXI. 2. 4. *lando-eſa* lex patria. Vox Saxonica nimia laborat brevitate. Melius Franci & Alamanni legem vocant *euua*. Oritur enim manifeſto ab *a*, *e*, ἀεὶ, ſemper, per medium derivandi W. & proprie ſignificat *conſuetudinem antiquam, ſemperque obſervatam*, poſtea vero *legem*, quia mos ab antiquo receptus accipit effectum juris. Diſerte PROLOGUS Legis Salicæ: *Unaquæque Gens propriam ſibi ex conſuetudine elegit Legem. Longa enim conſuetudo pro Lege habetur.* Et mox: *Conſuetudo autem eſt jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro Lege ſuſcipitur.* Hodie *é* pro lege occurrit in compoſito *é haften* legitima impedimenta. Litera H. in medio vocis *ehe* plane ſuperflua eſt, & a novatoribus intruſa. Interim ab *ew* vel *ewa* nomen ducit EURICUS, qui & EVARICUS apud Gregorium Turonenſem dicitur, Rex Gothorum in Gallia & Hiſpania. Quod certe *lege pollentem* ſignificat, ſicut optime obſervavit GROTIUS in Indice. Hoc nomen habuit omen. Nam quod futurus erat opere, jam ejus præſignatum eſt nomine. Primus enim Leges Wiſi-Gothis ſcriptas dedit, quas hodienum legimus in Codice Legum Antiquarum LINDENBROGII.

EHE, *ee*, *e*, dicitur per ſynecdochen generis (1.) de religione, quia religio Chriſtiana eſt lex Chriſti, (2.) de fide & fidelitate, quia fides data eum, qui dedit, obligat inſtar legis. (3.) de fœdere & pacto, quia ſponſiones ſunt leges, quas paciſcentes ſibi mutuo præſcribunt. (4.) de matrimonio, quia conjugium eſt ſtatus legalis & fœderalis.

EHE, *ee*, *e*, religio. Inde Anglosaxonibus *æwfeſt*, *æwfull* pius, religioſus, & Alamannis recentioribus, quos in ſcenam produxit GOLDASTUS in Parænecticis p. 367. *kriſten-é* Chriſtiana religio.

EHE, *ee*, *e*, fides, fidelitas. TURPINUS Archiepiſcopus apud GOLDASTUM loc. cit.

Uf min ampt und uf min é.

Et de CAROLO M. narratur ibidem:

Der bies gebieten bi der é.

Quæ vocis acceptio hodie extincta. Utinam re ſalva. Nam de ſæculo noſtro merito conquerimur, quod nonſolum veterum vocabulorum, ſed etiam antiquæ fidei expers ſit.

EHE, *ee*, *e*, fœdus, pactum. Gloſſ. Keron. teſtamentum *euua*, teſtamenti veteris novique *dera altun euua joh dero niuun*. Id eſt, veteris & novi fœderis. Plura exempla ſubminiſtrabit GOLDASTUS loco cit.

EHE, *ee*, *e*, matrimonium. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *æw* matrimonium, conjugium, *æw-brecca* adulter, *æw-bryce* adulterium. Dicitur de legitima & illegitima maris & fœminæ conjunctione. Inde *unehe* concubinatus, in Chron. Konigshov. pag. 75. in quo compoſito *un* non negat conjunctionem, ſed vitium ejus indicat. Hinc in quibuſdam

dam

dam Germaniæ Dialectis concubinatus dicitur *wilde ehe*, h. e. conjugium vagum. Composita vide deinceps.

EHBRECHER, prævaricator legis. Ab *e* lex, & *brechen* violare. Vocem produxit DIECMANNUS in spec. Glosf. pag. 22. *In libro MS. precum Saxon. quo Moniales Benedictinæ in Novo Cœnobio haut procul Buxtehuda usæ sunt fol.* 8. *a. non speciatim, ut hodie, adulter, sed generatim quivis legis transgressor* EEBREKER *audit.* PLAUTUS quoque *legirupam* vocat eum, qui leges violat.

EHBRECHER, mœchus, adulter, violator matrimonii. Ab *e* matrimonium seu pactum nuptiale. Gothi nullum habent vocabulum huic prævaricatori proprium, sed mœchos vocant *horos*, id est, scortatores, Luc. XVIII. 11. & mœchari *horinon*, i. e. scortari, Marc. X. 19. Anglosaxones habent quidem vocem *æw-brecca*, quæ mœchum satis apte exprimit; Sed hanc vocem recentiorem esse, & priscis illis, quorum probitas tantopere laudatur, ignotam, ex ignoratione ipsius rei colligitur.

EHBRUCH, adulterium, infractio juris & fidei conjugalis. Anglosaxones eodem sensu dicunt *æw-bryce* apud SOMNER. & BENSON. Quod confirmat THOMAS MARESCHALLUS ex legibus CANUTI R. in Observationibus ad Vers. Goth. pag. 533. Vox in corruptela sequioris ævi nata. Nam primis Germaniæ temporibus adulterio non erat nomen in foro, cum quod rara essent in Gente castissima adulteria, tum quod accusator deesset. Utrumque testatur TACITUS Cap. 19. de M. G. *Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum pœna præsens & maritis permissa. Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit. Publicatæ enim pudicitiæ nulla venia. Non forma, non ætate, non opibus maritum invenit. Nemo enim illic vitia ridet, nec corrumpere & corrumpi Sæculum vocatur.* Ejusque rei vestigium mansit in vetustissimis Dialectis, quæ adulterium cum publicata pudicitia seu scortatione uno vocabulo confundunt. Sic Gothis adulterium dicitur *kalkinassus*, a *kalkje* meretrix, Marc. VII. 21. Anglosaxonibus *for-legnesse* Matth. V. 32. qua voce nihil aliud quam vitium in cubando denotari, infra ostendi in *Forlegani*. Item *unriht hæmed* quasi injustus hymenæus, quod de fornicatione & adulterio dicitur.

EHGATTEN, conjuges. Proprie socii conjugales. Vide *gatten* conjungere.

EHAFT, legitimus, legalis. Ab *e* lex, jus, fas, & terminatione *haft*, quæ sæpe præditum ea re, cui annectitur, significat, ut ostendi in PROLEG. Sect. VI. Vocem ante ducentos annos adhuc usitatam sistit DIECMANNUS ex quodam MS. in Spec. Glosf. pag. 22. Inde *ehafte ursache* causa sontica, *ehafte not* necessitas urgens, cujusmodi in Jure Prov. Alam. Cap. 389. recensentur quatuor, captivitas, morbus, iter religionis causa susceptum, & servitia domino præstanda. Quibus addi potest paupertas. Nam huc videtur spectare Lex Cap. 347. 1. *Verkauffet ain man sin kint durch ehaft not, daz thut er wol mit reht.* Vertit Cl. SCHERZIUS: Si quis ex causa sontica liberos suos vendit, hoc jure facit.

EHAFTEN, legitima impedimenta. Ab *haft* detentio, & *e* lex. Recte PALTHENIUS ad Tatian. pag. 323. *Ehaft adjective & substantive usurpatur. Priori sensu idem est quod legalis sive legitimus, posteriori quod causa sive excusatio legitima.* Quod a DIECMANNO frustra impugnatur in Glossario, ubi substantivum cum adjectivo confundit. Dicitur de omnibus necessitatibus, & omnibus causis sonticis, quibus libertas agendi naturalis impeditur & restringitur. Nam hæc omnia habent vim legis, & hominem non sinunt esse liberum. Hinc etiam religio in Glosf. R. Mauri exponitur *ehaftida*, quia status monasticus haud dubie est vinculum legis, & legitima detentio. Plura impedimentorum genera vidimus paulo ante in *ehaft*. Unde simul antiquitas vocis comprobatur. Vulgo scribitur *ehehaften*. Sed nostram Scripturam contra rabulas defendit SCHERZERUS in Syst. Theol. p. 757.

EHALTEN, famulitium ex servis & ancillis compositum. Proprie *fideles*, qui patrifamilias obsequia præstant. Ab *e* fides, fidelitas, & *halten* servare. Nimirum nonsolum regna & imperia, sed etiam domus privatæ suos habent *fideles*. Vox Suevis & Franconibus hodie usitata.

EHALTIG, legitimus, vel potius legis & fidei observans. Vetus Francicum. Glosf. Boxh. *ehaltic* legitimum.

EHLICH, legitimus, legalis. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *ælice* legalis, *tyn ælican word* decalogus, quasi decem legalia verba. Jus Prov. Alam. Cap. 75. *wie die Rihter elichiu dink gebieten sulen*, quomodo Judices legitima judicia convocare debeant. Hodie non amplius occurrit.

EHLICH, conjugalis, *eliche pflicht* debitum conjugale, *eliche kinder* liberi ex legitimo matrimonio nati. Refer ad *e* conjugium.

EHLOS, exlex. Hoc est, ob maleficia legum beneficiis privatus. Ab *e* lex. Hoc sensu *eloz* occurrit in Jure prov. Alam. Cap. 59. & conjungitur cum synonymo *rechtlos*, quod vide.

EHLOS, cœlebs. Ab *e* conjugium, & *los* liber. Infamiam non habet ut antecedens.

EHSTAND, conjugium, societas conjugalis. Proprie status viri & fœminæ matrimonialis, vel etiam legalis & fœderalis. Hodie non semper adhibemus compositum, sed sæpe utimur solitario *ehe*, pro statu & fœdere conjugali.

EHER, prior & prius. V. *er*.

EHREN. V. eren.

EI, terminatio. V. PROLEG. Sect. VI.

EI, interjectio hortantis & blandientis. Persis *ei*. Lat. *euge, eja*.

EI, interj. admirantis, Lat. *o, hui*.

EI, interj. dolentis, Lat. *au, heu, eheu*, Græc. αἲ τάλαν ô te miserum.

EIA, utinam, interj. optantis. Græc. εἰ Dorice αἰ.

EIBE, species avis clamosæ apud Suevos in Algovia. Nomen videtur a clamore e Celtica Lingua petitum. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *ubain, uban* clamare, ejulare. VEREL. in Ind. *opa* clamare, *op* clamor. Quibus convenit Græc. ἰβύω clamo. HESYCHIUS: ἰβύει, τύπτει, βοᾷ.

EIBE, arcus, balista, apud eosdem. Ab ἰβύω, quatenus idem quod τυπτίω ferio.

EIBEN-BAUM, taxus. Boxhorn. in Lex. Ant. Brit *yw* taxus, smilax. Arm. *iwinen*. Glossæ Ælf. in nominibus arborum: taxus *iw*. Eadem arbor Gallis *if*. Quæ certe sunt abscissa ab aliquo compositorum, sive nostro *eiben-baum*, sive Belgico *ieven-boom*, sive Anglico *yew-tree*, quæ proprie arborem ad arcus idoneam significant. SKINNERUS in voce *yew*: *Ante tormentorum inventum ex hoc ligno majores nostri laudatissimos arcus confecerunt: quorum usu vicinis gentibus longe præcelluerunt, & ingentem hostium stragem summa cum gloria sæpe ediderunt; ideoque singulis in cœmiteriis plantari curarunt, quæ ubique in hodiernum diem perennant.* Ergo ab *eibe* arcus, & *baum* lignum, arbor. Quomodo etiam Latinis *taxus* dicitur, quod τόξα, i. e. arcus inde fierent. Domesticam Germanis arborem & venenatam esse, innuit CÆSAR Lib. VI. de B. G. Cap. 31. *Cativulcus Rex Eburonum, taxo, cujus magna in Gallia Germaniaque copia est, se exanimavit.* Hinc quidam nomen ligni deflexit ab ἵπτω nocceo. Sed SKINNERUS, quem modo excitavi, nullum in hoc ligno venenum agnoscit. Verba: *Certe umbra nocere, licet etiam gravissimi Authores credant, nos tamen Angli, quibus arbor hæc frequentissima est, crebris experimentis edocti, pernegamus; Pueri enim nostri sæpe sub ejus umbra impune dormiunt & fructum sine noxa esitant.*

EICHE, quercus, arbor glandifera. Anglosaxon. *ac, æc*, Franc. *eih, eich*, Angl. *oake*, Belg. *eike*, Suec. *eek*. Gloss. Ælf. in nom. arbor. quercus vel ilex *ac*, robur *jung ac*, glans *æcern*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *æc* quercus, robur, *æcen* quernus, roboreus. Gloss. Pez. quercus *eih*. Credo quercum antiquitus dictam esse *eichbaum*, quasi *arborem venerabilem* a verbo Gothico *ogan*, quod in Codice Argent. plus quam decies occurrit pro timere, metuere, vereri. Constat autem verba timendi in omnibus linguis nonsolum de formidine mali, sed etiam de veneratione & reverentia usurpari. GELLIUS Lib. XV. N. A. Cap. 13. *Malunt metui, quam vereri se a suis.* Et hinc esse puto, quod voces Græcorum ἄγη terror, admiratio, ἄγος veneratio, & ἅγιος sanctus, verendus, sicut inter se, ita etiam cum voce Germanica *eiche* sint cognatæ, etiamsi Græci verbum Gothicum *ogan*, quod omnium radix est, non agnoscant. Ratio nomenclaturæ est, quia quercus apud omnes & antiquissimas gentes fuit arbor metu sacra, inviolabilis, & securi non ferienda. Druidis, Gallorum Philosophis, nihil hac arbore sacratius, nihil ad commorandum gratius fuisse, adeo ut inde etiam *Druidæ* appellari voluerint, auctor est PLINIUS Lib. XVI. Cap. ult. Hoc illos ab Abrahamo didicisse, existimat nuperus *Religionis Antiquo-Gallicæ* interpres Lib. II. Cap. 6. Sed hoc æquo longius petitum est. Nam hujus tam antiquæ admirationis & venerationis causæ poterant occurrere in ipsa arbore sat multæ: majestas & magnitudo immanis: umbra contra ardores solis: fructus, primus hominum ante fruges inventas cibus: & incredibilis longævitas. Scribit enim PLINIUS, testis oculatus, de quercubus Germaniæ Lib. XVI. Cap. 2. *in eadem Septentrionali plaga Hercyniæ sylvæ roborum vastitas intacta ævis, & congenita mundo, prope immortali sorte miracula excedit.* Constat etiam quercum Mamre, Abrahami commoratione nobilitatam, adhuc ævo Constantini M. superfuisse, quod ex EUSEBIO aliisque fuse probat laudatus Auctor. Hæc & similia nonsolum Druides, sed Abrahamum ipsum movere poterant, ut quercum præ cæteris arboribus eligeret.

EICHEL, glans, fructus ilicis, & inde nomen ab *eiche* ilex. Vocem antiquissimam esse, etiamsi monumenta nos destituant, vel hinc colligitur, quia glans Græcis eodem plane sono vocatur ἀκυλος. Dicitur & *agla* Latino-Barbaris. Glossæ ISIDORI: *agiæ* glandolæ. Ubi legendum *aglæ*, monente SCHILTERO in Gloss. Teut. pag. 17. Quod miror GRÆVIUM non animadvertisse. Si primus hominum cibus fuit glans, conveniet quoque Hebræum *achel* cibus, unde Judæis hodiernis *acheln* comedere.

EICHEL, siliqua, putamen frugum. Gloss. R. Mauri: de siliquis *fona eichlom*. Anglosaxonibus *eglan* est festuca apud BENSON. carduus apud SOMNER. Utrumque in cuspidem desinit. Et tales etiam sunt siliquæ, cibus lignosus & aculeatus. Vide ergo, annon nomen omnibus commune sit ab *ecke* acies, cuspis, mucro? Gothi certe siliquas vocant *haurne*, Luc. XV. 16. & Græci κεράτια. Unde, nisi quia siliquæ sunt cibus corneus, & ipsa similitudine cuspides & acumina cornuum referunt? Hinc non possum assentiri Cel. DIECMANNO, qui Rabanum glandes in animo habuisse putat, in Spec. Gloss. pag. 116. Hodie non amplius occurrit.

EICHEL-STEIN, monumentum Drusi Moguntinum, quod sic creditur appellari a Lat. *aquila*, unde etiam Gallis & Anglis *aigle*, *eagle* pro aquila. Vide Glossarium Schilterianum pag. 17.

EICHEN,

EICHEN, mensurare dolia. Proprie est aqua metiri, ab *ach* aqua.

EICH-HORN, sciurus. Gloss. Ælf. scirra, aquilinus, sciurus *acwern*. JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 381. vocem Anglosaxonicam componit ex *ac* quercus & *cwyrn* mola: non quod bestiola illa sit quædam sine sensu machina, ut quidam recentiores fabulantur; sed quod vitam degat inter quercus, & fructus earum instar molæ dentibus suis frangat comminuatque. Vox Latina est a Gr. σκίουρος, ex qua sibilo detracto lucet quasi per transennam antiquo-Germanica *kwir*, quæ videtur a Græcis, literam *w*. nec habentibus, nec pronunciare potentibus, mutata in κίυρ, literis paulo transpositis, & deinceps in σκίυρος, unde porro prodiit in variis linguis *scirra, scira, squirius, squirrell, escurieu, schirivolo, esquilo*, JUNIO memorata. De mola vide plura in *quern*.

EID, fas, jus. Ab Anglosaxonico *æ* lex, per medium derivandi *D*. Sensus vocis primus, sed pene deletus, paucis exceptis, partim residuis, partim extinctis, qualia sunt,

eidstab, sententia, decretum. NOTKER. Psal. CXI. 5. *an dem suono tage ist aller der eidstab umbe opera misericordiæ*, in die judicii erit omnis sententia circa opera misericordiæ. Vocem primus observavit SCHILTERUS in Gloss. sed non satis explicuit. Ipse NOTKER. *sententiam* interpretatur, sed proprie est *sententia juris*, componiturque ab *eid* jus, & *stab* judicium, sententia, decretum, quod est a *staben* judicare.

adel, legitimus. Ab *eid* jus. Unde *adel-erbe* hæreditas legitima, quod vide.

eid-schwur, jusjurandum, de quo paulo post.

Denique & hoc observandum, quod hæc juris nomenclatura a lege petita, sapienter omnino instituta sit a majoribus nostris. Quid enim est jus, nisi id, quod legi vel naturali vel civili conforme est?

EID, juramentum. Gothis *aith* Marc. VI. 26. Anglosaxon. *ath*, ibid. Franc. & Alam. *eid*, Scand. *ed* & *eidur*, Belg. *eed*, Angl. *oath*, Latino-Barbaris *atha* apud Cangium. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XVIII. 30.

Mit eidu iz deta festi,
Thaz er then man ni uuesti.
Juramento firmabat,
Se hominem non nosse.

Hebræis *eed* est testimonium, *ud* testatus est. Hoc secundum HELVIGIUM & MARTINIUM est verum Germ. vocis etymon. Alii tamen aliter statuunt. Græcis ἆραι sunt Diræ, quibus cum se devovere quondam cogebantur jurantes, hinc JUNIUS *eid* execrationem interpretatur. Hunc STIERNHIELMIUS ita corrigit, ut vocem potius ab *ee* jus, lex, deducat. Sed quo pacto ex jure fiat juramentum, nec ego intelligo, nec ipse fortasse intellexit. Si vir celeberrimus omnes significatus τȣ̃ *ee* perspectos habuisset, statim vidisset, *eid* rectius deflecti ab *ee* religio. Quid enim est juramentum, nisi religiosa affirmatio? Apud majores nostros, quamvis adhuc falsorum numinum cultores, summam semper fuisse juramenti religionem, fide Annalium constat. Cimbros datis induciis æneum taurum jurasse, scribit PLUTARCHUS in Mario. Reliquos in causis tam publicis quam privatis per arma jurasse, demonstravi in *schwert* gladius. Denique non in judiciis tantum, sed etiam extra judicia locum juramentis fuisse in devotionibus & conjurationibus, recte colligas ex TACITO de M. G. Cap. XXXI. & Hist. Lib. IV. 15. Sequuntur Composita.

eidbust, juramentum. Vox Francica. TATIANUS Cap. IV. 15. *eidbusti thie her suor zi Abraham*, juramentum quod juravit Abrahæ. Quo sensu, non convenit inter eruditos. JUNIUS in notis (ut ferunt) manuscriptis ad hunc locum legit *burti*, sed nec illud explicat. SCHILTERUS refert ad *buaz* emendatio, tanquam sit juramentum purgatorium, cujusmodi Deo tribui non potest. PALTHENIUS celebris Tatiani commentator, vocem in medio relinquit. Mihi videtur satis distincte juramentum obligatorium denotare, & componi ab *eid* juramentum & *bust* vinculum, ligamen, de quo significatu ejusque origine egi in *bast*.

abt-eid, juramentum quod dimicaturi sibi mutuo præstabant, antequam manus conferrent. Vox Bojoarica, quam vide in *acht* vindicta privata.

nast-aid, juramentum mulieris per pectus suum. Vox Alamannica, quam vide in N.

ath-stæf, juramentum. Vox Anglosaxonica apud SOMNERUM & BENSONIUM, quam explicavi in *stab* literæ.

cörperlich eid, sive *juramentum corporale* scriptoribus medii Ævi dicitur id, quod tacto quocunque corpore sacro, ara, cruce, Evangelio, reliquiis Sanctorum, aliisque rebus, vel revera vel opinione sacris, præstatur. Opponitur juramento *Sacerdotali*, quod nulla interposita re sacra, sed simplici tantum stipulatione *per verbum veritatis & sacerdotium* fiebat. De qua re videndus CANGIUS in voce. Hodie ni fallor *cörperlich eid* dicitur, quod quis per se, non per alium præstat.

leiblich eid, eadem notione.

EID, juramentum fidelitatis. Dictio synecdochica, qua genus ponitur pro specie. Gloss. Pez. sacramentum *eid*. Præcipuum compositum est *knecht-eid* juramentum militare, a *knecht* miles. Gloss. Pez. sacramentis militaribus est implicatus *in chenehto eide uuard pivangan*. Idque juramentum Germaniæ antiquæ haud ignotum fuisse, videtur testari, TACITUS de M. G. Cap. XIV. *Principem defendere, tueri, sua quoque fortia*

tia facta gloriæ ejus adsignare, præcipuum sacramentum est.

EID, jurator. Francis *eido*. Verbale ab *eiden* jurare. Hinc conjuratores, qui scil. more apud veteres recepto simul jurabant cum reo, Francis vocabantur *gieidon*, & Latino-Barbaris *Hamedii*, ab ἅμα simul. Glossæ Helmstadienses apud ECCARDUM in notis ad Leg. Sal. pag. 94. HAMEDII, *id sunt conjuratores, quos nos* GEIDON *dicimus*. Id est, *geeidon*. Nam *ge* est nota collectivi. Et huc etiam spectat ex Lege Salica Tit. LXXVI. 1. *widredo* conjurator, iterator juramenti.

EIDAM, gener, filiæ maritus. Gloss. Ælf. socer *sweor*, gener *athum*. Gloss. Pez. generum *eidum*. Verosimile est, hanc vocem altera sui parte esse mutatam. Nam quæ ab initio recte imposita sunt, non manent cuncta, sed sæpe patiuntur corruptionem in ore vulgi. Id quod præcipue accidit in vocibus valde antiquis, & quæ sæpius proferendæ sunt, e quarum numero hanc esse, manifestum est. His, ut par est, suppositis, optimus divinator erit optimus interpres. Optima autem divinatio est illa, quam proponit cel. STADENIUS his verbis: Observandum, inquit, quod antiquitus sponsalia juramentis firmata sint, quod inter alia patet ex præcellenti quodam Codice manuscripto Imp. MAXIMILIANI I. cujus LAMBECIUS in Commentar. de Bibl. Cæs. Vindobon. Lib. II. Cap. V. pag. 388. mentionem facit, ubi rhythmi de hoc argumento ita sonant:

Dem Chunige Pippine
Wart ein Vrowe gesworn,
Der ait wart also verlorn,
Daz si im verwechselt wart. &c.

Hinc desponsatus vel futurus gener appellatur *eydam*, sive ut D. GEIERUS sæpe scribit *eydman*, quorum illud facilius pronunciatur. Inde *hingeschworne* est virgo desponsata, fiduciata, & viro cum juramento promissa, & testatur FREHERUS, quod in patria sua *ein hinschweren* idem sit quod fœdus conjugale, & *firmata tabula* in Lege Lombarda dicitur. Hæc ille in Voc. Bibl. pag. 169. Sic & apud CANGIUM in Glossario JURATA dicitur puella interposito sacramento pacta aut desponsa. Quem ritum maxime viguisse inter impuberes, ex loco ab illustri auctore adducto patet. Hactenus gener recte dicitur *eid-man*, h. e. vir juratus, quia reciproce desponsatus. Sed nihil obstat, quo minus etiam sic appelletur, tam a juramento suo, de fide conjugi servanda, quam a juramento sponsæ. Nam moribus antiquis puellæ Germanorum se uni viro devovebant, teste TACITO de M. G. Cap. XIX. *Tantum virgines nubunt, & cum spe votoque uxoris semel transigitur.* Quæ verba videntur indicare, sponsam Deos conjugales jurasse, se alteri viro nubere non velle, post obitum prioris. Quæ res marito idem nomen apud parentes conciliare potuit.

EIDEN, jurare. Gloss. Pez. adjura *gieitte*, adjuravit *gieitta*. A subst. *eid* juramentum, non vice versa. Ab *eiden* rursus fit *eid* jurator, quod vide.

EIDEXE, lacerta. Anglosax. *athexe*, apud SOMNER. & BENSONIUM. Francis *edehsa* & *egidehsa* in Glossis Pezianis, Belgis *egdisse* & *haagdisse*. Id est, ni fallor, reptile oviparum, ab *ey*, *eg*, *egi* ovum, tot enim modis effertur in Dialectis, & *tygen* parere, gignere, procreare, quod hodie custodiunt Saxones inferiores. Græci haud dissimili vocabulo omnia ovipara vocant ᾠοτόκα, ab ᾠὸν ovum, & τίκτειν parere.

EID-SCHWUR, jusjurandum. Vox Saxonica. SOMNERUS in Dict. AS. *ath-swara*, *athswaring* juramentum, *ath-sware pytt* Beersheba, puteus juramenti Gen. XXI. 31. Francis & Alamannis magis probatur *eidswart*. Illud est verbale, hoc derivativum a *schweren*. Utrumque ab *eid* jus. Gloss. R. Mauri: jusjurandum *eidsuart*. Gloss. Keron. jurejurando *rehteru eidsuuardiu*. Gloss. Pez. conjurationes *eidsuuarti*. Ubi conjurationes non sunt conspirationes in caput alterius, sed juramenta prisco more tertia manu, quarta, decima, centesima præstita. De qua conjurandi consuetudine prolixe agit CANGIUS in voce *Juramentum*. Dicitur etiam *aasuoren eed* apud CANGIUM in Glossario, & WORMIUM in Monum. Dan. pag. 82. & 84. nec non *gisuornan eid* in Glossis Pezianis, i. e. jus juratum.

EIFEL, syncopatum ex *infel*, quod vide.

EIFERN, & per pleonasmum *nacheifern*, æmulari, contendere virtutis causa, sive ex invidia, sive gloriæ cupiditate. Proprie est imitari. Id enim faciunt æmuli, ut studia & opera sua invicem imitentur. Et Latinis quoque æmulari est aliena imitari, & æmulus ejusdem rei sectator & imitator. Oritur ab adverb. similitudinis *aber* secundum, & in nulla re differt ab *æfern* imitari, nisi quod illo usitatius sit. Inde *nach-eiferung* æmulatio, eo quo dixi sensu.

EIFERN, inflammari ad aliquid agendum, odio vel amore, *eifer* fervor in agendo, studium ardens, impetus ad religionem, zelus bonus vel malus, *eifrig* flagranter, ardenter, & adjective fervidus, vehemens, devotus. MARTINIUS in voce *Zelus*: Germanis *eifer* sonat *ein feuer*: Zelus est velut ignis, ardens affectus. Alius fortasse duceret a Lat. *effervere*. Quamvis nec hoc necessarium sit. Nam *vehemens* in Evang. Goth. dicitur *abrs*, Luc. XV. 14. & in Indice VERELII *avar* est adverb. intendendi, significans *valde, admodum, summopere*. Hinc *eifer* potest esse omnis animi affectus gravior & modum excedens, & *eifern* tali affectu flagrare.

EIFERN, inflammari iracundia, *eifer* ardor iræ, excandescentia. VEREL. in Ind. *æfa* effervescere, *æfr* excandescens. Hebræis

abbar

abbar est excanduit, *ebbrab* furor, indignatio. Francis *eiueri* est amarus, acerbus, ut patet ex allegatis apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 262.

EIFERN, inflammari zelotypia, *eifer-sucht* rivalitas, affectus antizeliæ. Verbum ipsum cum quibusdam compositis extat Num. V. 14. 15.

EIGEN, habere, tenere, possidere. Gloss. Keron. habet *eigit*, habent *eigun*. Idem Gothis *aigan*, Anglosax. *agan*, Suecis *æga*. Quibus consentit Gr. ἔχειν. Hodie non amplius auditur. Viget tamen adhuc in posteritate.

EIGEN, verbale ab *eigen*, duobus modis dicitur, *adjective* & *substantive*. Utrumque a notione habendi vel possidendi.

EIGEN, adjective sumptum, est *proprius*. SOMNER. in Dict. AS. *agen* proprius, *agene cyre* liberum arbitrium, *agenes thankes* sua sponte, *agen nama* nomen proprium. Gloss. Keron. propria *eigono*, propriam *eiganas*, proprium *eikan*, proprii *heikinin*.

EIGEN, substantive sumptum, significat (1.) *proprium* seu *peculium*. (2.) *hominem peculiari ratione nostrum*, sive noster sit conjunctione, ut domestici & necessarii, sive subjectione, ut mancipia & servi.

EIGEN, proprium, proprietas, peculium. Cod. Arg. Luc. XIX. 8. *halba aiginis meinis*, dimidium possessionis meæ. SOMNER. loc. cit. *agen* suum cuique proprium, *agennysse*, *agenunge* proprietas, possessio, dominium. VEREL. in Ind. *eiga* omnis generis possessio. TATIANUS Cap. XIII. 5. *her quam in sin eigan*, venit in proprium. Sensu forensi dicitur de bonis allodialibus. VEREL. in Ind. *eign* possessio allodialis vel fundorum, quæ maxime propria. Hoc sensu *aygen* occurrit in Jure Prov. Alam. Cap. XXXVIII. A substantivo *eigen* oritur impersonale *eignet* spectat, pertinet, quo utimur in formula *dem es eignet und gebüret:* & verbum regulare *eigenen* proprium facere quocunque modo, & *zueigenen* asserere sibi, dedicare alteri, quorum prius Anglosaxonice dicitur *agnian*, Anglice *own*.

EIGENE, domestici, necessarii. NOTKERUS Psal. CIII. 17. *sie stiftent monasteria an iro eigenen*, ædificant monasteria fratribus suis.

EIGENE, mancipia, servi, *freie und eigene* liberi & servi.

EIGENEN. V. *eigen* proprium.

EIGENHAFT, peculium, proprietas. Vetus Francicum. Gloss. Pez. proprietates *eiganhafti*. Ab *haft* possessio, & *eigen* proprius.

EIGEN LEUTE, mancipia, homines proprii, qui non sunt sui juris, sed in jure alterius. WINSBEKIUS in Parænesi ad Fil. §. 75.

> *Min eigen lüte lasse ich fri,*
> Mancipia mea manumitto.

Speculum Suevicum eosdem homines vocat *aygen lüt*, Cap. 51. seq. & Spec. Saxonicum *eigen* simpliciter, Lib. I. art. 52. Germaniam antiquam suos quoque habuisse servos, ex captivitate vel alea oriundos, testis TACITUS de M. G. Cap. XXIV. Franci victis hostibus, jure gentium usi, & ipsi servitutis jugum imposuere, præcipue vero Alamannis. Originem tam atrocis instituti, ut homo hominis servus sit, conatur reddere Spec. Saxon. Lib. III. art. 42.

EIGENSCHAFT, servitus. Speculo Sax. *eigenschap* & *egenschap*, quasi conditio hominis proprii, Lib. III. §. 42. Hodie dicimus composite *leib-eigenschaft*.

EIGENSCHAFT, proprium naturale cujusvis rei a primæva constitutione, quæ terminatione *schaft* eleganter exprimitur. Sensus novus, sed probus, & Philosophis necessarius.

EIGENTUM, liberum arbitrium. Anglosax. *agenne dom*, apud BENSONIUM. A *dom*, judicium, sententia, examen, quod habet idem.

EIGENTUM, peculium. Sensus hodiernus. *Tum* plerisque compositis jus, arbitrium, potestatem, & jurisdictionem communicat, ut dixi in PROLEG. Hinc proprio annexum, dominium, quod cuivis competit in rem suam denotat.

EILEN, festinare, præcipitare moram. Verbum Francis & Alam. unice usitatum. Gloss. Pez. propera *ili*, properas *ilis*, instanter *iligo*, anhelant *illent*, tendere *illan*. Gloss. Keron. festinatione *ilungu*, festinanter *ilantlihho*. Convenit Lat. *illico*, & Græc. ἐλαύνεσθαι impelli ad cursum. Inde porro *eil* festinatio, *nacheilen* persequi, *übereilen* præcipitanter agere, *übereilung* nimia festinatio.

EILEN, impellere, facere ut festinet. Græcis ἐλᾶν. Inde *übereilen* præcipitem reddere, nimia festinatione obruere.

EIMER, mensura liquidi. Anglosaxonibus *amber* est amphora. Francis *eimbre* hydria, in Gloss. Pez. Latino-Barb. *ambra* cadus, mensura. Quantæ capedinis, incertum. Cuncta a Græco ἀμφορεύς, quod communi consensu sic dicitur ab ἀμφὶ circum, & φέρω porto, quasi vas portatile, quod circumferri potest.

EIMER, mensura aridi. Chronicon Montis Sereni an. 1218. *Modius siliginis, qui vulgo* HEIMERE *dicitur*.

EIN, in compos. idem quod *in*, vel *innen*, in, intus, intra, intro, de quibus infra. Veteres (ut ibidem notavi) habent *in*, *ana*, *inna*, & similia, quæ posteritas transformavit in *ein*. Exempla ubique obvia sunt.

> Gloss. Keron. ingressus *inganc*, inspirationis *anaplasannes*. Hodie *eingang*, & *einblasung*.
> Gloss. Pez. ostium *invart*. Hod. *einfart*.
> Gloss. Boxh. institutione *inkisezzidu*. Hodie *einsezung*.

Huc spectant verba, *einschreiben* referre in tabulas, *eindrucken* imprimere, *einlassen* intromit-

tromittere, *einnemen* occupare, interiora capere, *einschrœncken* intra cancellos concludere, *einschalten* intercalare, & alia sine numero.

EIN, in compos. idem quod *gegen* ob, contra, adversus. Exempla vide in PROLEG. Sect. V.

EIN, in comp. idem quod *un*. Exempla vide loco citato.

EIN, articul. indefinitus. Anglosax. *an*, Francis *ein*, Alam. posterioribus *ain*, Belg. *een*, Angl. *a*, Gall. *un*.

EIN, unus, tam numero quam simplicitate. Gothis *ains*, Anglosax. *an*, Francis & Alam. *ein*, *einer*, *einaz*, Cambr. *un*. Codex Arg. Marc. XII. 29. *fan ains* dominus unus. Matth. V. 18. *jota ains*, *striks ains*, jota unum, apex unus. Gloss. Keron. unum *ein*, unus *einer*, una *einaz*, uno die *einama tag*, uno momento *eineru stunthuuilu*. TATIANUS Cap. XII. 3. *eines tages uueg*, unius diei iter. Cap. XXV. 6. *einaz fon then minniston geboton*, unum ex mandatis minimis. Idem Belgis *een*, Anglis *a*, *an*, *one*, Island. *ein*. Quibus consentit Græc. εἷς, ἓν, ἑνὸς, Lat. *unus*.

EIN, dicitur per synecdochen generis (1.) de aliquo, quia uni similis est, (2.) de solo, quia solus est unus absque socio, (3.) de singulari, quia soli similis est, (4.) de indiviso, quia conjunctione unus est, (5.) de æquali, quia æqualis unus est conformitate.

EIN, quidam, aliquis, individuum vagum. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XVII. 37.

Sagetun, thaz sie gabun
Sterron einan sahun.
Dixerunt, quod subito
Stellam aliquam vidissent.

Idem Lib. V. Cap. IV. 48.

Quam engil ein in gahi
Fon himilriches hebi.
Venit angelus quidam subito
De regni cœlestis altitudine.

EIN, solus, unus absque socio. Gloss. Lips. *eino* solus. Gloss. Keron. sola *eineru*, solum *einin*. Cod. Arg. Joh. VI. 15. *afiddja aftra in fairguni is ains*, secessit iterum in montem ipse solus. Versio Anglosax. Joh. XVI. 32. *and forlæton me anne, and ic ne eom ana, fortham min fæder is mid me*, & relinquent me solum, & non sum solus, quia pater meus mecum est. Harm. Evang. TATIANI Cap. XV. 3. in *themo einen brote ni libet ther man*, in solo pane non vivit homo. Inde Cambris *unben* vel *unbyn* monarcha, quod est ab *un* solus, & *pen* caput, quasi dicas, unicum & solum caput, interprete BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Hodie utimur composito *all-ein* pro solo, de quo supra. Viget tamen priscum illud & simplex *ein* in derivatis, *einöde* solitudo, *einsam* solitarius, soli similis &c.

EIN, singularis, separatus, *einwig* duellum, certamen singulare.

EIN, indivisus, unus conjunctione, collective unus. OTFRIDUS Lib. I. Cap. I. 31.

Iz ist gifuagit al in ein,
Selb so helphantes bein.

Loquitur de scriptis Græcorum & Romanorum, in quibus omnia tam apte sunt combinata tanquam in opere ex ebore tessellato. Huc etiam spectat, quod corpora conjugum conjuncta Gothis vocantur *leik ain*, Anglosaxonibus *an flæsc*, LUTHERO *ein fleisch*, Marc. X. 8. In quibusdam compositis ponitur adverbialiter, & tunc significat *una*, *simul*, *conjunctim*. Exempla vide in *Proleg*. Sect. V.

EIN, æqualis, unus conformitate. Dicitur de rebus & personis, quæ quocunque modo sibi similes sunt. Gloss. Keron. uniformem *eines pilades*. Huc spectant ex hodierno idiomate,

eins, idem, indistinctus, concors,
eins seyn, concordare, idem velle & idem nolle,
eins werden, convenire,
eines alters, æquævus,
eines sinnes, ejusdem animi & voluntatis,
eines schlages, ejusdem notæ monetalis,
eines inhalts, ejusdem argumenti.

Unde postea existunt composita,

uneins, inæqualis, & allegorice discors,
einerlei, indistinctum, ejusdem generis, naturæ, formæ.
einmütig, unanimis & unanimiter, & alia sine numero.

EIN, substantive ponitur quatuor modis, (1.) pro unitate. Inde *einig* unicus, unitate præditus. (2.) pro conformitate, sicut *zwei* pro differentia. Inde *einig* conformis, metaphorice concors, *uneinig* discors, *eintracht* concordia, consensus animorum & voluntatum, proprie studium conformitatis, *eintræchtig* concors, concordiæ studiosus. (3.) pro conjunctione. Inde *einbar* socialis, conjunctioni aptus. (4.) pro solitudine. Gloss. Keron. anachoritarum *einchoranero*. A *choron* eligere, quia solitudinem eligunt. Hodie superat in composito *einsidler* eremita, solitudinis insessor, si ita loqui fas sit.

EINANDER, mutuo, vicissim, alternatim. Gloss. Pez. erga nos invicem *einandremo*. Haud dubie ab *einer* & *ander* unus & alter, quamvis mira & insolita compositionis ratione. Apud Antiquos nonsolum conjunctim, sed etiam divisim usurpatur. NOTKERUS Psal. XXXIII. 15. *also oub an dien liden sunderig keba ist ieo iegeliches, unde siu alliu einero andere bedurfen*, sic & in membris singulare cujusque munus est, & omnia se mutuo indigent. Id est, unum altero indiget. Et ab his partibus pendet etiam intellectus compositorum, cujusmodi sunt, *miteinander* una, conjunctim, unus cum altero, *nacheinander* successive, unus post alterum, *durch-*

durcheinander promiscue, nulla inter unum & alterum distinctione, *auseinander* separate, uno ab altero diducto, selecto, diviso &c.

EINBAR, socialis. Ab *ein* conjunctio, & *bar* aptus, idoneus. Quamvis etiam junctu facilem denotare possit. Inde *einbaren* & *vereinbaren* consociare.

EINEN, semper oritur ab aliquo significatu τῦ *ein*, quem facile invenient rimaturi, si ad retro dicta attendant.

EINEN, adunare, in unum redigere. Græc. *ἑνόειν*, *ἑνῦν*, Lat. *unire*, Camb. *uno*. Hodie utimur composito *vereinen*, & frequentativo *vereinigen*.

EINEN, statuere, colligere cogitationes, atque ita figere, ut inde fiat sententia decretoria. Franci hoc sensu dicunt *einon* & *geeinon*. WILLERAMUS Cant. VII. 8. *ih habo mich geeinot uffen den palmboum ze stigene*, palmam scandendi fixa est sententia menti.

EINEN, sensu forensi est concordare, convenire, *sich vereinen* transigere, pacisci, *einung*, *vereinung* pactio, conventio. NOTKERUS Psal. LXXXII. 6. *iegelih kezumft ioh einunga beizzet peneimeda*, omne pactum & placitum vocatur testamentum.

EINER, idem quod *ein*.

EINFACH, simplex. Proprie est *unicolor*, ab obsoleto *fach* color, & dicitur de simplici per metaphoram, quia simplex est uniformis. BENSON. in Voc. Anglosax. *fah* color, *an-fah* unicolor, *bleo-fah* versicolor. Haud dubie a φάω luceo. Quid enim est color nisi lux diversis modis refracta? Confer *blech*.

EINFACH, simplus, absque numero. V. PROLEG. in *fach*, Sect. VI. *Ein* sæpe est particula negativa, ut mox patebit ex *einfalt*.

EINFALT, simplex. A *falt* plicatus. Gothis *ainfalth* Matth. VI. 22. Anglosaxon. *anfeald* ibidem, Francis & Alam. *einfalta*, *einfaltlibho*. Gloss. Keron. simpliciter *einfaltlihcho*, simplicioribus *einfaltlehero*. JUNIO tantundem est ac *unius veluti plicæ*: MARTINIO *semel plicatus*. Male. Nam *ein* hoc loco non est unus, sed potius idem quod negativum *un*, quia per simplicem omnes intelligunt eum, non qui unam habet plicam, sed qui nullas. Ita Latinis *simplex* est quasi *siniplex*, i. e. sine plicis. Unde cognoscimus, quod *einfalt* non sit is, qui semel plicatur, sed qui nunquam. Hoc sensu *ein* occurrit in aliis quoque compositis, ut ostendi in PROLEGOM. Sect. V. Metaphoram, quæ in dictione est, vide in *falt* plicatus. Sensu physico dicitur de eo, quod ita simplex est, ut omnem compositionem excludat: morali, de candido & sincero. OTFRIDUS Lib. II. Cap. VII. 109.

In thir haben ih mir funtan
Thegan einfaltan.
In te inveni mihi
Servum sincerum.

Hodie *einfalt* & *einfæltig* sæpe vituperantur a vulgo, quod priscis, a quorum simplicitate descivimus, prorsus insolens.

EINFALT, simplicitas. V. *falt* plica.

EINGEWEID, viscera. In Lege Salica extat *anowado* pro ventre vel visceribus matris Tit. XXVIII. 5. *Si quis infantem in ventre matris suæ occiderit. Mal. anowado.* Solent autem antiqui viscera & ventrem eodem sæpe nomine designare. Hinc vox Malebergica a celebri Legum Salicarum interprete ECCARDO male explicatur per *ana wamba* in ventre, & adhuc pejus a SCHILTERO per *ana wat* sine indumento. Videamus primo de simplici *wado* vel *weide*, quo etiamnum utimur in composito *weidwund* intestinis læsus, & *ausweiden* eviscerare. Quis vocis sensus, quæ cognatio, aut causa denominationis, nemo hactenus investigavit. Forte a scopo & usu vocis non procul aberrabit, qui viscera sic dicta imaginabitur, vel a *wetten* ligare, copulare, conjungere, tanquam inter se mutuo implicata & conjuncta: vel a *wenden* vertere, quasi *inneuuendi*, & per syncopen *inneuuedi* interanea, introversa: vel a *winden* torquere, quasi torta. Nam *with* in Glossis antiquis exponitur *torta*, apud JUNIUM in Append. ad Gloss. Goth. pag. 422. Quicquid sit, a simplici certe sunt composita, *geweide*, *eingeweide*, *inwade*, *ingewade*, *ingewand* & *ingewind*. Cuncta eodem sensu, ab *ein* intus. In reliquis Dialectis viscera alia accipiunt nomina, sono quidem diversa, sed a situ interno plerumque desumpta, cujusmodi sunt,

inseinandeins, in Evang. Goth. Luc. I. 78.
innetbron, in Gloss. Lips.
inuuartigi, in Gloss. Pez.
innodila, in Harm. Evang. Tatian. Cap. IV. 18.

Et huc etiam spectant quædam Anglosaxonica apud SOMNER. & BENSON. *innoth* intestinum, uterus, alvus, venter, *innothas* ilia, *inelue* interanea, viscera, exta.

EINGEWEID, in disciplina Haruspicum denotare potuit *extispicium*, quia Gothis *witan* est videre, respicere.

EINGRIFF, invasio juris alieni, Longobardis *anagriph*. Vide *greiffen* invadere.

EINHELLIG, unanimis, concors, consentiens. Compositum novum, sed legitime factum ab *ein* una, & *hellig* sonorus, quod est ab *hall* sonus, & hoc ab *hallen*, *hellen*, *hillen*, sonare. Proprie notat consonum, & dicitur de concordi per allegoriam a musica vocali vel instrumentali desumptam, quia sicut inter sonos, ita etiam inter unanimes est quædam voluntatum harmonia. Contrarium est *mishellig* dissonans, & figurate discors.

EINHORN, unicornu. Gloss. Ælf. in nom. ferarum: unicornis vel monoceros vel rinoceros *an-hyrne deor*. Gloss. Pez. unicornis *einhurnio*, rhinocerotis *einhurnen*.

EINIG, unicus. Gothis *ainaha* Luc. VII. 12. Fran-

12. Francis *einog*, *einag*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XII. 169.

> *Bithiu sie ni gilouptun*
> *In then Gotes einogon sun.*
> Quoniam non crediderunt
> In unicum Dei filium.

TATIANUS Cap. XLIX. 2. *einag sun sinero muoter*, filius unicus matris suæ. Vi terminationis est unitate præditus ab *ein* unitas.

EINIG, ullus, aliquis. Gothis *ainoh*, & hinc *ni ainoh* nemo, nullus Marc. IX. 8. Anglosaxonibus *anig*, Francis & Alam. *einiger*. Gloss. Boxh. *einiger* quispiam. Gloss. Ker. aliquis *einiger*, absque ullo labore *ano einikeru arbeiti*, sine aliquo tyso vel mora *ana einikama libbitode edo tuuala*. Dicitur de aliquo, quia unico similis est.

EINIG, concors, *uneinig* discors. Sensus novus, sed optimus, ab *ein* conformitas.

EINKEL, *enkel*, unicus & unice. Ab *einke* unicus, quod est diminutiv. ab *ein* unus, solus. VEREL. in Ind. *einkamal* singulare negotium, *einka fridur* solus pulcer, *einkadur* singularizatus. Belgis *enkelvoudig* est simplus.

EINLAGER, immissio equitatus in hospitium morosi debitoris, *einlager-recht* jus obstagii, jus persequendi debitorem per talem immissionem. Forte ab *einlegen* immittere, inlocare, quod dicitur etiam de executione militari, & sensu castrensi de militibus, qui per habitationes distribuuntur. Hodie res & nomen superat apud Holsatos, dum apud reliquos Germanos ob fœdum abusum damnatur. Dicitur etiam *einritt* inequitatio, respectu creditoris, & *leistung* præstatio obstagii, respectu debitoris, qui se capturæ sistere tenebatur tanquam obses, donec creditori satisfactum fuerit. Unde porro cognoscimus, quod *obstagium* Latino-Barbaris ita dicatur velut *obsidagium*, a voluntaria debitoris traditione, & *obstagius* obses, ob eandem rationem, quod imitantur Angli, Galli, & Itali, in vocibus *hostage*, *ostage*, *hostaggio*.

EINLUTZIG, solitarius. V. *einzel*.

EINMAL, semel. V. *mal* in *Proleg*. Sect. VI.

EINODE, solitudo. Gloss. Lips. *eino* solus, *einodis* solitudinis, *einodi* solitudine. OTFRIDUS Lib. I. Cap. X. 55. de Johanne Baptista:

> *Joh fastota io zi note*
> *In uualdes einote.*
> Et jejunabat valde
> In silvæ solitudine.

Idem Lib. II. Cap. IV. 1. de Christo:

> *Gileitit uuard tho druhtin Christ,*
> *Thar ein einoti ist.*

Ductus est dominus Christus in solitudinem. Vulgo componi solet ab *ein* solus, & *öde* desertum, nullo aut superfluo sensu. Nam cum omne desertum sit solitudo, non opus erat particula *ein* ad hoc significandum. Nec ita ineptiunt Franci, sed more antiquo utuntur particula *ode* ad facienda derivata. Hinc *einode* proprie est abstractum ab *ein* solus, per medium particulæ *ode*, quæ hic mera terminatio est, & annectitur etiam aliis vocibus, in quibus nulla vacui aut deserti suspicio est, ut demonstravi in PROLEG. Sect. VI.

EINREDE, interpellatio, oblocutio. Idem quod *wider-rede*. V. PROLEG. in *ein*, quatenus *contra* significat.

EINS, neutrum a masculino *ein*, & ejusdem pene latitudinis in significando.

EINSAM. V. *ein* solus.

EINSIDLER, eremita. A *sidel* sedes fit *sidler* habitator, qui aliqua sede sedet, nec ab illa sede recedit. *Ein* hoc loco solitudinem notat. Conjunctim efficiunt hominem, qui sedem suam in solitudine fixit, h. e. eremitam. Alamanni eundem hominem vocant *uualdlibber* & *einchoraner*, apud KERONEM in Glossis.

EINSPÆNNIGER, monocaballos. Vide in *spannen* jugare.

EINSPRUCH, idem quod *einrede* vel *widerspruch*. Ab *ein* contra.

EINST, *einsten*, aliquando. Olim *einzen*, quod ex Francica Dial. sistit SCHILTERUS in Glossario. Quemadmodum Græcis ab ὅτι aliquid, fit ὅταν quando, Latinis a *qui quando*, ab *aliquis aliquando*: ita Francis ab *eins* aliquid *einzen* aliquando. Quod, cum tantis exemplis nitatur, non debemus fastidire. Nos ab *einzen* fecimus *einsten*, quia Z. hoc est, TS. sæpe patitur metathesin.

EINTRACHT, concordia. Proprie studium concordiæ. Vide *tragen* cupere, *tracht* desiderium, *ein* conformitas.

EINTRACHT, stamen. Utitur Luth. Lev. XIII. 48. 49. Refer ad *tragen* ferre, quia infertur subtegmini. *Ein* hoc loco significat *in*.

EINTRAG, impedimentum. Refer ad *tragen* impedire.

EINTRAG, proventus. Refer ad *tragen* ferre.

EINWIG, duellum. V. *zweikampf*.

EINZEL, singulus, singularis, solitarius. Diminutivum a Gothico *ains* solus, quod extat Joh. V. 15. Nam proprie est *einsel*, & situ liquidarum mutato *einluz*, quo Franci & Alamanni delectantur. Gloss. Keron. singuli *einluzze*, singuli per singula *einluzze durub einluzium*, singulatim *einluzlibbo*, singularem *einluzlibberu*. Quædam Dialecti inde habent *einlutzig* pro solitario.

EINZIG, unicus. Vi terminationis *ig* est unitate præditus, a subst. Alamannico *einnissa* unitas, quo utitur ISIDORUS Cap. IV. 4. Anglosaxonibus quoque *annysse* est unitas.

EIS, glacies, aqua frigore concreta. Gloss. Ælf. glacies *is*. NOTKERUS Psal. CXLVIII. 8. *fiur, hagel, sne unde is*, ignis, grando, nix, glacies. Idem Belgis *ys*, Angl. *ice*, Suec. & Island. *is, jis*. Forte est planities congelata ab ἴσος æqualis vel ἰσοῦν æquare. Præcipuum compositum est *glat-eis* glacies lubrica, unde

unde fortasse Latinum *glacies* melius deducitur, quam ἀπὸ τῦ λυῶν γῆν, a solvendo terram, quam etymologiam ex Perotto propinat MARTINIUS. Nam plura verba in paucissimas literas cludere, *improbæ cujusdam subtilitatis est*, judice GELLIO Lib. XII. Cap. 14.

EISCH, turpis, fœdus. STILERO est ab *ais* ulcus. Potius familia apud Græc. quærenda, quibus αἰσχὸς turpis, αἶσχος fœditas, αἰσχύνη turpitudo. Anglosaxones immiscent elementum W. dicendo *æwisc*.

EISCHEN. Vide *heischen*, quod usitatius.

EISEN, ferrum. Cum hodierna nomenclatura convenit, quod ferrum Anglosaxon. *isen* & *isern*, Francis & Alam. *isar* & *isarn*, Belgis *yser* appellatur. Gloss. Keron. ferro *isarne*, ferramentis (ramentis ferreis) *isarnaz zasum*. Gloss. Pez. ferrata carpenta *mit isarna pelegita uuagana*. Plura Francorum testimonia dabit SCHILTERUS in Gloss. Teut. pag. 496. VREDIO *isar* etiam Gallica vox est, idque probat ex appellatione munitissimi cujusdam Templi in Territorio Lugdunensi, cui vetusta paganitas nomen *Isardori*, hoc est, portæ ferreæ imposuit, Lib. Prod. 2. ad Hist. Com. Fland. Cap. 2. pag. 19. Cambris *isarn* est falx & longa securis, & *isamer* armiger. Cuncta fortasse a Lat. *æs*. Et cum *æs* in casu obliquo habeat *æris*, hinc idem metallum Anglosaxonibus dicitur etiam *iren*, Anglis *iron*, Danis & Suecis *jern*, Hisp. *hierro*, Camb. *hajarn*. Aliam viam conciliandis tot dissonis Dialectorum vocibus, hactenus invenire non potui. SKINNERUS tamen omnia deflectit a Lat. *ferrum* per Hisp. *hierro*, quod ferrum Hispanicum longe optimum & maximo in pretio sit.

EISENKRAUT, verbena. Anglosaxon. *irenhard*, Suec. *iernörd*. Videtur a Majoribus nostris dicta a ferro vel Marte, quasi *Martis herba*, ob usum ejus in clarigationibus apud Latinos. Nam fæciales bellum indicturi hanc herbam cum sua terra evulsam hostibus porrigebant. PLINIUS Lib. XXV. Cap. 9. de verbena: *Hæc est quam Legatos ferre ad hostem indicavimus*. Indicavit autem Lib. XXII. Cap. 2. ubi plura de hoc ritu. *Iren* & Ἄρης se mutuo referunt.

EISENSCHMID, faber ferrarius. Francis *isarnsmid* in Gloss. Pezianis, Anglosaxon. *iren-smith*.

EISERN, ferreus. Cod. Arg. Marc. V. 4. *gabrak anafotun eisarna*, disrupit compedes ferreas. Ab *yser* ferrum.

EISERN, sensu forensi est *inviolabilis*. Inde *eisern brief* literæ moratoriæ, quæ securum præstant debitorem, ne intra quinquennium in carcerem rapi, aut ad solutionem compelli possit a creditoribus, *eisern werden* impetrare inducias quinquennales, *eisern vieh* animalia in locum mortuorum substituenda, si conductor sedem mutet. Cujus dicti ratio est, quia animalia prædiorum rusticorum censentur immortalia, & mori conductori, non locatori. Cuncta a natura ferri, quæ dum duritie sua tactui & corruptioni resistit, rerum inviolabilium & immortalium symbolum est. Inde etiam Latinis *ferrea jura*, i. e. dura, perennia & inviolabilia. VIRGILIUS Georg. II. 501.

- - - *Nec ferrea jura,*
Insanumque forum, aut populi tabularia vidit.

EIS-SCHOLLEN, frusta glaciei densissime congelatæ. Extat in antiquo Poëmate Runico apud WORMIUM in Literatura Runica Cap. XIX.

Iis kollum bru breida,
Glacies pontium latissimus.

JUNIUS in Vestibulo Glossarii Gothici pag. 26. miratur vocem *kollum*, quam se non intelligere ait, omissione sibili deceptus. Nam hoc restituto vocem apud Belgas suos reperire poterat, qui eodem sensu dicunt *schollen* & *ys-schollen*, a *schelen* dividere.

EIS-VOGEL, halcyon, alcedo. Sic dicitur a glacie, quia hyeme ova excludit, quo tempore reliquæ aves a prolificatione abstinent. PLINIUS de halcyonibus: *Fœtificant bruma, qui dies halcyonides vocantur, placido mari per eos ac navigabili*. Lib. X. Cap. 32.

EIT, ignis. Vox Celtica, Francis custodita. Primus eam observavit SCHILTERUS in Glossario. Diserte NOTKERUS Psal. XVI. 3. *in demo eite irsuohtost du mih*, igne me examinasti. ULFILAS faces interpretatur *haize*, Joh. XVIII. 3. STIERNHIELMIUS vocem Gothicam deducit a Lat. *faces*, mutato F. in H. Sed verosimilius est, *haize* proprie denotare *ignes*, & convenire cum Francico *eite*. Hodie non amplius utimur hoc substantivo. Desiit autem non ita diu. Nam STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 187. ex quadam recentioris ævi Scripturæ Sacræ Versione Exod. XV. 17. producit compositum *ait-ofen*, quod nihil aliud quam furnum igne æstuantem videtur denotare. Dixi vocem origine Celticam esse. Idque patescit ex compositis apud Cambro-Britannos residuis, cujusmodi sunt, *etewyn*, *ytewin*, Armorice *eteau*, torris, titio, fax, *edyn* fornax, ustrina. Quæ videntur ab igne denominationes accepisse. Cum vero ignis Hebræis quoque *esch*, & Chaldæis *adar*, & ædes ignis Persis *atesch kada* dicatur, quæ cæteris omnino consona sunt: hinc suspicor vocem Celticam *ete* e lingua hominum primitiva profectam esse. Ab hoc interim primitivo vetustas formavit verbum *eiten*, vario significatu, pro variis ignis proprietatibus, de quo mox erit dicendi locus.

EITEL, vacuus. Anglosax *ydel*, Francis *ital*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XIX. 85.

Uf yrscrikta harto
Ther furisto Euuarto,
Sinan stual in ala uuar
So liaz er italan thar.

Qua re perterritus valde
Summus Pontifex
Sellam suam in veritate
Reliquit vacuam.

Idem Lib. V. Cap. IV. 60. sepulcrum Domini vacuum vocat *thaz itala grab*, quia Christus jam resurrexerat. TATIANUS Cap. IV. 7. *inti otage forliaz itale*, & divites dimisit inanes. Quod OTFRIDUS Lib. I. Cap. VII. 35. rhythmice sic exprimit:

Thie odegun alle
Firliaz er itale.

Origo vocis est a particula privativa *ut* ex, omnibus veterum Dialectis, & plerisque recentioribus usitata, per medium derivandi *el*, quod vide in *Proleg.* Ut adeo *eitel* vi derivationis proprie sit privatus, quod vacuo apprime convenit. Germanis evanuit hic significatus: superat tamen in sensu traducto, ut mox patebit.

EITEL, vanus. Significatus ex priori desumptus, quod vano nihil sit inertius, nec magis vacuum. Gloss. Keron. vana *italin*, vana gloria *ital ruam*. Saxones quoque suum *ydel* ad significandum vanum transtulerunt. Hinc vana gloria illis dicitur *ydelgylp*, & vanitas *ydelnysse*, apud BENSON. Ab utroque adjectivo Franci & Alamanni formarunt verbum *aridalen*, quod ISIDORO est exinanire, ab *idal* inanis, & TATIANO evanescere, ab *idal* vanus: idque in Gloss. Schilt. pag. 202. male ad *dal* vallis refertur.

EITEN, urere, incendere, facere ut ardeat. Ab *eit* ignis. Græcis αἴθω est uro, incendo, ἑστία focus. Francis *eiten* idem significasse, postea patebit ex derivatis *eiter* venenum, & *heiter-nessel* urtica minor, quæ vide suis locis. Latini inde habent *æstus* & *æstas*, utrumque ab urendo. Islandi *eysa* carbones candentes sub cinere, apud VEREL. in Ind. Itali *esca*, Hispani *yesca* fomes igni concipiendo aptus, quod FERRARIUS perperam deducit ab *esca* pabulum. Hodie *ais* est ulcus, quia urit, unde vulgo *inflammatio* vocatur, & *esse* ustrina. Cuncta ab *eiten* urere. Verbum ipsum, etiamsi obsolescat, viguit adhuc Sæculo XIII. quod ex anonymo Poëta demonstrat ECCARDUS in Cat. Theot. pag. 124. cujus hæc sunt de ore mulieris verba:

He eydit als eins dracgin kyel,
Urit tanquam gula Draconis.

Imo nuper demum desiisse, patet ex Versione quadam Sacrarum Literarum haud antiqua, ubi lateres igne solidare, dicitur *mit fwer aiten:* Exod. XI. 3. quod fit urendo & exsiccando. Locum observavit STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 187.

EITEN, uri, ardere. Id est, igne corripi, æstuare, absumi. Rursus ab *eit* ignis. Itaque Græcis αἴθειν nonsolum est urere, sed etiam ardere, & αἴθομαι uror, incendor. Horumque derivata sunt αἰθὸς ardor & ardens, αἰθὴρ aer subtilis & ardens, αἰθίοψ qui nimio Sole uritur. Quibus cognatum videtur *ad, aad*, quod in Gloss. Ælf. exponitur rogus, bustum. Hoc quoque obsolescit. Superat tamen Helvetiis in nomine succini, quod apud Pictorium & Decimatorem vocatur *aid-stein*, quasi lapis ustilis, a facilitate ardendi.

EITEN, examinare per ignem. NOTKERUS Psal. LIX. 10. *uuanda er geeitet ist in fiure ahtungo*, quoniam examinatus est in igne persecutionis. Psal. XLV. 12. *uuir uuurden so geeidet in demo fiure, daz uuir nicht ne mahton ze faren in demo uuazzere*, ita examinati sumus in igne, ne periremus in aqua. Quod tempus delevit.

EITER, venenum. Ab *eiten* urere, quod pleraque venena sint calidæ urentisque naturæ, observante ECCARDO in Cat. Theot. pag. 123. Utuntur hoc sensu omnes pene veterum Dialecti. Anglosaxonibus *ater*, *ætter*, *ættor* est venenum, *ater-drinca* potio venenata, *ator-berend* venenifer, *ættran* venenare, *ættrod*, *geættrod* venenatus. Similia habent Franci, Alamanni, & Septemtrionales. Gloss. Lips. *eitir* venenum. Gloss. Pez. venenatum *eittarhaftaz*. ISIDORUS pag. 269. *eitar predigon* venena prædicare. VEREL. in Herauds-Saga: *eiter* virus.

EITER, pus, sanies, tabum. Sensus vocis hodiernus, & a veneno, ut videtur, desumptus, quod pus sit species veneni, quod per ulcera ejicitur. STADENIUS immediate deducit ab *eiten* urere, quod sanies intra tumores æstuet & urat, in Voc. Bibl. pag. 174.

EITERDUNEN, plumæ avium molliores. Ab *ede* avis, & *dunen* plumæ. Vide utrumque in loco.

EL, *ell*, alius, alienus, peregrinus. HENISCHIUS in Thes. L. Germ. *el* alius, *jemand el* alter quispiam, alius quispiam, *niemand el* nemo alius. Vox Celtica & primitiva, quæ Græcis effertur ἄλλος, Lat. *alius*. Inde composita & derivata in omnibus Dialectis, & præcipue

CAMBRICA, *aliwn* alienus, *alon* alieni, inimici, *alltud* alienigena, advena, *alltudo* in exilium pellere, *altudaeth* exilium, *allwlad* alienigena, *arallu* alterare, *ellmyn* Alamanni, & usurpatur pro peregrino quocunque. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit.

GOTHICA, *aljath* alio, aliorsum, peregre, *aljathro* aliunde, *aljakunja* alienigena, apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 49.

ANGLOSAXONICA, *elles* alias, alioquin, *elles-hwær* aliorsum, *el-theodig*, *æl-theodig* exterus, extraneus, peregrinus, *el-reordig* barbarus, apud SOMN. & BENSON. Quibus addi potest *el-theodisce men* peregrini, ex Matth. XXVII. 7.

FRANCICA, *allasuuara* alio, in Gloss. Pez. *eliporo* alienigena, in Gloss. Boxh. *elirarter*, barbarus, in Gloss. R. Mauri.

ALAMANNICA, *allesuuanan* aliunde, in Gloss. Keron.

ISLAN-

ISLANDICA, *ella* alias, apud VEREL. in Ind.

ANGLICA, *else* alius, alias, aliter, alioqui, *elsewhere* alibi.

GERMANICA hodierna, *alfanz* aliena loquens, *el-götze* idolum peregrinum, *elend* terra aliena, *büffel* bos peregrinus &c.

Nomina Propria ex eodem fonte oriunda.

ALLOBROGES, pop. Galliæ Narbonensis, sic dictus, quod ex alio agro translatus esset. Vetus Scholiastes ad Sat. 8. Juvenalis: *Allobrogæ Galli sunt. Ideo autem dicti* ALLOBROGÆ, *quoniam* BROGA *Galli agrum dicunt*, ALLA *autem aliud. Dicti igitur, quia ex alio loco fuerant translati.* Quam etymologiam frustra impugnat BOCHARTUS in Orig. Gall. quod ἄλλος Græce sit alius, non Gallice.

ALAMANNI, de quibus supra.

ALISO, castrum Romanum, inter Luppiæ & Elisonis confluentes, exstructum a *Druso*, teste DIONE, sed nomen adeptum a *Quintilio Varo*, qui prætorem ibi agebat urbanum, quod Germanos, qui gladiis domari non poterant, juris disciplina mulceri posse credebat, teste VELLEJO Lib. II. Cap. 117. Quæ res Germanis ansam dedit, ut Castellum illud appellarent *Aliso*, h. e. forum vel tribunal peregrinum, a Celtica voce *llys* aula, curia, palatium, forum judiciale, quam exhibet BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. CASTELLUM ALISONEM diserte memorat TACITUS Annal. II. Cap. 7.

ELBE, Albis, fluv. Germ. de quo TACITUS Cap. XLI. de M. G. *In Hermunduris* ALBIS *oritur, flumen inclytum & notum olim: nunc tantum auditur.* Notum erat, inquit CLUVERIUS, quum Drusus, Tiberius, ac Germanicus, aliique Romani exercitus Duces, Cheruscos, Cattos, Hermundurosque debellarent. Trajano autem imperante, cujus imperii primo anno librum de Germania condidit Tacitus, quum Romani ab illorum finibus recessérant; audiebatur tantum. In Germ. Ant. pag. 609. Oritur autem non in Hermunduris, sed in montibus Bohemiæ e jugo Gigantum, undecim, ut ferunt, fontibus, & mediam Germaniam secat. Hinc quidam nomen ejus derivant ab *alp* mons, alii ab *halb* dimidium, & rursus alii ab *elf* undecim. HIERONYM. OROSIUS:

Nomen ab undenis fontibus Albis habet.

Suecis *elf* quemvis fluvium denotat, quod mihi est instar etymi. Slavos & Venedos inde formasse suum *Labe* per metathesin, credibile est, quia vetus nomen, in quo omnes scriptores tam Græci quam Latini conveniunt, est *Albis.* Si verum est, quod conjectat ALTINGIUS, locum fontis a PTOLEMÆO appellari DEVONA, Albis erit flumen divinum. Ita vocem explicat AUSONIUS in hoc versu:

DIVONA *Celtarum lingua fons addite Divis.*

Et hodieque apud Cambros *diu* Deum significat, & *vonan* fontem, teste BOCHARTO in Orig. Gall. pag. 15. Certe numen inesse fluminibus, ex perpetuo eorum motu Germanis fuit persuasum. Hinc pro iis tanquam pro Diis pugnabant, teste TACITO Annal. XIII. 57. Confer *Rhein.*

ELBSCH, *elbisch*, olor. HENISCH. in Thes. L. Germ. *elbsch* canorus ales, cygnus, *eines elbschen gsang* cycni canor. Henischio consentit PICTORIUS in Dict. Helvet. Sed neuter vocem explicat. Ducam ab *elf* fluvius, quod Scandicum esse vidimus, quia olor est avis fluminea. Quamvis etiam ab insigni candore sic appellari potuerit, ut ostendi in *alp* albus. Voces veterum habes ibidem.

ELCH, equicervus, fera sylvestris Borussiæ. Græc. ἄλξ & ἄλκη, Lat. *alx, alce*, Anglosax. *elch*, Franc. *elach*, Suec. *elg*, Angl. *elk.* Gloss. Pez. alx *elah.* Græcis omnis fera robusta vocatur ἄλξ. Idemque nomen tribuitur leoni & apro apud HOMERUM, observante MARTINO Lib. III. de Rel. Gall. Cap. 20. Eadem lingua ἄλξ & ἀλκή robur & potentiam significant: manifesto indicio, nomen animalis a robore petitum esse, quod etiam placet MARTINIO in Lex. Philol. & nobis eo magis placere debet, quod alterum nomen hujus feræ, *elend* inquam, nihil aliud quam robustum designet. An huc etiam spectet Deus Naharvalorum, de quo TACITUS Cap. XLIII. de M. G. *Ejus Numinis nomen Alcis.* Dubito. Nam hic Deus non magis fuit Alce quam ursus, imo ne simulacrum quidem habuit. *Nulla simulacra*, inquit TACITUS, *nullum peregrinæ superstitionis vestigium.* Scriptor tamen Gallicus, quem modo laudavi, nescio qua ingenii fiducia, inde concludit, *Alcim* fuisse numen venatorium, & simile Gallico *Cernunno*, quem cornua Alcis portare ait. Ego potius inde concluderem, Naharvalos VIRTUTEM, quæ viros fortes & bellicosos reddit, sub nomine ALCIS coluisse. Nam Virtutem & viros fortes colere, est Germanis proprium. Ideo *Herculem, primum omnium virorum fortium ituri in prælia canunt*, teste TACITO Cap. III. Et ob eandem causam *Castorem* & *Pollucem* videntur coluisse Naharvali, quod Herculis comites fuissent, & fortibus factis insignes. Græcis certe ἀλκή nonsolum robur, sed etiam fortitudinem significat, & inde *Alcides* cognomen Herculis apud Poëtas, & ἀλκάζειν fortiter agere.

ELE, *elle*, cubitus, & mensura cubitalis. Gr. ὠλένη, Lat. *ulna*, Armor. *elin*, Goth. *alleina* Matth. VI. 27. Anglosax. *eln* ibidem, Franc. *elin, helin*, Belg. *elle*, Angl. *ell*, Gall. *aulne*, Ital. & Hisp. *alna.* Gloss. R. Mauri in part. hum. corp. cubitum *helina.* TATIANUS Cap. CCXXXVI. 7. *ferro fon erdu zuuei hunt elino*, longe a terra ducentis cubitis. MARTINIUS

TINIUS vocem Græcam ducit ab ὠλλὸς curvatura brachii, in Cadmo Græco-Phœnice. Cæteræ videntur esse a Græca per Latinam. Ita sentit SKINNERUS. Certe *ele* ante de brachio quam de mensura dictum esse, suadet compositum. Nam curvatura brachii Anglosaxonibus dicitur *el-boga*, Danis *albue*, Anglis *elbow*, nobis & Belgis *elnbogen*, omnino a *biegen* flectere.

ELEFANT, elephas. Utrumque a Gr. ἐλέφας, & hoc ab Heb. *alluph* bos, judice HELVIGIO in Orig. Dict. Germ. Nam genera solent confundi, ut demonstravi in *bær* animal, ubi invenies *boves Lucas*, h. e. elephantos Italica lingua sic dictos. Vocem Germanicam vide in *helfant*.

ELEND, *ellend*, virtus, vis, robur. Olim *ellen* substantive virtutem & pugnam, adjective fortem & robustum denotavit, sapitque originem Hebræam ab *el* fortis. SOMNER. in Dict. AS. *ellen* vis, vigor, robur, virtus, *ellen campian* pugilare, luctari, *ellendune* pugnæ locus &c. Gloss. Boxh. *ellinod* agon. Inde titulus honoris Equitum & Principum Sæculo XI.

dem elendhaften,
dem elendreichen,
i. e. fortissimo.

ESCHELBACH parte 2. Heroicorum apud Goldast. in Animadv. ad Parænet. Scriptores pag. 416.

Do antuuort im gar balde
Der ellentriche Baren.
Tunc respondit illi promptissime
Fortissimus Princeps.

GOLDASTUS vertit *præpotens princeps:* haud male, sed ex conjectura tantum, ignarus quid sit *ellent*. Contra HARSDÖRFERUS vertit *miserrimus princeps*, apud HULDRICUM ab EYBEN in Operibus pag. 830. Quam absurde & contumeliose, nemo non videt. Scilicet hæc & talia portenta olim parturivit, & etiamnum parturit patriæ linguæ ignorantia. Plura ad familiam virtutis spectantia vide in *beld*.

ELEND, *ellend*, alce, animal sylvæ Hercyniæ, teste CÆSARE & PLINIO, nunc Sarmatiæ & Borussiæ tantum, sic dictum, non quod sit peregrinum in his oris, & multo minus quod morbo caduco laboret, etiamsi *elend* exterum & miserum significare possit: quorum illud DIECMANNO, & mihi aliquando, hoc KILIANO se probavit: sed quod sit *ellen-thier*, h. e. animal robustum, ab *ellen* robur. Ob eandem causam alio nomine vocatur *elch*, ut patuit supra. Litera D. post N. neminem debet morari. Vide quæ de adjectione hujus literæ monui in *Proleg.* Sect. III.

ELEND, *ellend*, regio extera, peregrinitas, alias *fremde*. Vox Francica. OTFRIDUS Lib. V. Cap. IX. 33.

Bist thu eino ir elilente,
Ir anderemo lante.
Tunc unus es ex peregrinitate,
Ex alia regione?

Ubi *elilente* exponitur per *anderemo lante*. Olim verti *ex peregrinis*. Et sic etiam vertit SCHILTERUS. Sed contra genium linguæ. Nam ad hunc sensum exprimendum Francice dicendum fuisset *eino thero elilentero*. Differunt ergo ut substantivum & adjectivum. Ratio compositionis manifesta est ab *el* alius, alienus, peregrinus, & *land* terra, regio. Hic sensus probe notandus est. Nam ab illo derivantur apud Francos

elilenden peregrinari, exteras terras invisere, unde rursus fit *elilendi* peregrinatio. Gloss. Lips. *elelendis* peregrinationis. Verbum *ellenden* pro peregrinari, extat in Versione vetusta Gen. XLVII. 4. quam vidit DIECMANNUS.

elilenter peregrinus. TATIANUS Cap. CXCIII. 5. de agro Acheldama: *accar in grabafleti elilentero*, ager in sepulturam peregrinorum.

elilendig eadem notione. Gloss. Lips. *elelendig* extraneus, *ellendiga* advenam.

ELEND, *ellend*, exilium. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXV. 35.

Mit krefftigera henti
Duent unsih elilenti.
Manu forti
Facient nobis exilium.

Idem Lib. I. Cap. XXI. 5.

Thar Joseph uuas in lante,
Hina in elilente.

Vertit SCHILTERUS:
Cum Joseph esset in regione
Foris in exilio.

GOLDASTUS vocem componit ex *all* omnis, & *ende* finis: BOEDIKERUS ex *eb*, *band*, & *land*. Sed his etymologiis, multo minus tam futili & plumbea, qualis est Bœdekeri, minime opus habemus. Nam *elend* est verbale ab *elenden* pellere in exilium.

ELEND, *ellend*, captivitas, *elender* captivus. Illa Francis dicitur *ellendi* & *ellendunga*, apud NOTKERUM Psal. LXX. 1. & Psal. LXXXIV. 2. hic *ellenter* in Glossis Pezianis. Omnino ab *elenden* in exilium ducere, quod fit captivando.

ELENDEN, *ellenden*, pellere vel ducere in exilium. Illud fit relegando & proscribendo e finibus patriæ; hoc deportando in alias terras. Uterque sensus nascitur ab *elend* terra extera. Franci, qui verbi hujus auctores sunt, dicere solent *elilenton* & *geellenton*. Glossa ex Hymno antiquo apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 61. *liut kaelilentot* plebs captivata. NOTKERUS Psal. LXVII. 19. *dero mennischon ellende geellendotost du*, hominum captivitatem captivasti. Inde *elend* exilium & captivitas, gemino sensu, sed legitime nato, *elender* proscriptus & captivus.

ELEND, *ellend*, calamitas, ærumna, *viel elend ausstehen* multos perpeti labores & ærumnas, *eusserstes elend* exitium, pernicies, jactura omnium bonorum. Circa hanc vocem, quæ valde difficilis intellectu, observandum venit (1.) quod raro aut nunquam occurrat in monumentis veterum, etiamsi fortasse omnibus temporibus dicta sit. (2.) quod absurdum & incongruum sit, a tristi exulum statu omnem calamitatem, etiam domesticam, appellare *elend*, hoc est, exulatum. (3.) quod longe verisimilius sit, primos vocis auctores calamitatem ab ipso malo, quod patimur, appellare voluisse. (4.) quod malus & malum in multis Dialectis dicatur *ill*. Anglis certe *ill* est malus & male, *ill ease* ægrotus, *ill luck* infortunium, adversa fortuna; Islandis *ill-felle* malus casus, *il-mæla* malum imprecari, & alia apud VEREL. in Ind. SKINNERUS Anglorum *ill* contrahit vel potius detruncat a synonymo *evil*, *yfil*, *ubil*. At si Græcis ὀλῶ idem fuerit ac *doleo*, quod fide Lexicographorum assumo, ab illo potius *ill* quam aliunde ducendum erit. Quid enim est malus, nisi luctuosus, ingratus, molestus? (5.) quod ab *ill* malus, gravis, molestus, recte & decenter fiat *illt* molestia, calamitas. VEREL. in Ind. *illt* malum onerosum, difficile, miserum. His itaque præsuppositis, atque ut par est, concessis, manifestum esse reor, unde calamitas dicatur *elend*, *ellend*, nempe ab *illt* per epenthesin. Plures voces similiter factas vide in terminatione *end* inter *Proleg.* Sect. VI.

ELEND, *ellend*, miseria, conditio miserabilis, status miseratione dignus. Hic sensus videtur a præcedenti discretus, & vim significandi suam accepisse a Græc. ἐλεῶν misereri.

ELENDE, *elendig*, & *elendiglich*, oriuntur ex præcedentibus, & pro varia derivatione significant miserum seu calamitosum, rem & personam miserandam & modum miserabilem. Græca ὀλολυς miser, lamentabilis, & ἐλεεινός miserabilis, cum illis manifesto consentiunt.

ELF, *eilf*, undecim. Anglosax. *endleof*, *endlyfa*, Francis & Alam. *einlif*, Belg. *elf*, *elve*, Angl. *eleven*, Suec. *elfwe*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XV. 29.

Zi imo sprah tho Thomas,
Er ein thero einlifo uuas.
Dixit ad eum Thomas,
Qui unus erat ex undecim.

Proprie est unum reliquum, puta supra decem, ab *ein* unum, & *laib* residuum, quod vide. Nimirum primi nominum impositores per digitos numerabant (quod etiamnum faciunt Americani), illudque quod decadem digitorum excedebat, si unum esset, appellabant *einlif*, si duo *zwelif*. Ab his igitur parentibus existunt hodie *eilf* & *zweilf*, undecim & duodecim, quæ nimia brevitate originem suam occultant. Debemus hanc etymologiam & complures alias ejusdem probitatis, felici ingenio virorum amplissimorum, JUNII, STADENII, ECCARDI, quorum merita & studia in ornandis patriis literis majora & notiora sunt, quam ut nostro præconio indigeant.

ELFT, undecimus. Anglosax. *endlyfte*, *endlefta*, Franc. & Alam. *einlifto*. Gloss. Keron. undecimus *einilifto*.

EL-GOTZE, idolum peregrinum. Ab *el* alius, alienus. Vulgo scribitur *öl-götze*, & confunditur cum *ölberger*, quasi esset apostolus in monte olivarum dormiens, vel imago Apostoli. Sed rectius distinguuntur. Nam *elgötze* dicitur de attonito, qui statuæ instar silet, hæret, nec verbum proferre potest: *ölberger* de negligente & somnolento.

ELR, *eller*, arbor fluminalis. Anglosaxon. *alr*, *ælr*, *ælre*, *ællre*, Francis *elira*, Angl. *alder-tree*. Gloss. Ælf. in nom. arb. alnus *alr*. Gloss. Pez. alnus *elira*. Dicitur & *erl*, ob mobilitatem literæ R. Hinc porro lignum alni promiscue appellatur *ellern-holz* & *erlinholz*. Utrum rectius dicatur, definiant ii, qui nomen arboris ex virtutibus ejus investigare possunt. Tantisper supponere possumus, quod *eller* sit ab *alnus*.

ELS, alnus, *elsen-holz* lignum alni. Ita Batavi & Sax. inf. dum Poloni dicunt *olsza*. Vox a præcedenti non magis diversa ac *arbos* ab *arbor*. R. & S. in Dialectis frequenter permutantur.

ELSTER, pica. Nomen contractum ex antiquiori & integriori *aglaster*, quod vide.

ELTER, natu major, h. e. adultior vel senior. Anglosaxon. *aldor*, *yldor*, Francis *altero*. NOTKERUS Psal. XL. 14. *Got Israhelis des iungeren sunes, demo der altero dienot.* Comparativ. a pos. *alt* cretus vel annosus.

ELTERMAN, senior, qui cæteris præstat ætate & experientia, alias *obmann* & *obermann*. Hodie fere tribuitur tantum Tribunis mercatorum & opificum. Olim vero *Ealdor-men* Anglosaxonibus nonsolum seniorem & præpositum qualemcunque, sed Principem, Satrapam, & Provinciæ rectorem denotavit. Testis luculentus est Evangel. Anglosaxon. Matth. XX. 25. *wite ge, that ealdor-menn wealdath hyra theoda, and tha the synt yldran habbath anweald on him*, nostis, quod principes dominentur in gentes suas, & quod magnates habeant potestatem in eas. Latino-Barbari *Aldermannum* vocant, cujus nomen & amplitudinem explicat SPELMANNUS in Glossario. Derivari potest ab *aldor* pater, quod extat eo sensu apud BENSON. ita ut *aldermanni* sint quasi patres conscripti, quæ vocis interpretatio se inprimis VEREL. probavit. Verum quia *aldor* etiam seniorem significat, malo cum SPELMANNO vocem ad ætatem referre, & ab ætate ad honorem traducere, more Germanis usitato. Nec mirum, nomen imperantibus a senio quæsitum. Quid enim senili capite venerabilius? Aut quid magis obvium apud omnes Gentes, quam Magistratus & summæ dignitatis viros appellare *Seniores*? Omitto nunc Orientales, cum hoc

etiam

etiam in aliis Linguis reperiatur. Græcis optimates vocantur *γέροντες*, quasi seniores. Et ARISTOTELES eadem vocula principes viros Lacedæmoniorum & Cretensium, PORPHYRIUS Crotoniatarum designavit. Latini senatorem sic dicunt a *senio*. Gothis *sinistans* sunt præstites populi, a *sineigs* senex. Et apud Burgundiones rex ipse vocatur HENDINUS, quasi senior inter cives, ab *hen* vetus, senex, & *dyn* homo, quibus vocibus etiamnum utuntur Cambri in Britannia. Vocabulum Burgundicum annotavit MARCELLINUS Lib. XXVIII. Cap. 5. sed hactenus a nemine, quod sciam, explicatum. SPERLINGIUS in egregia *de Titulo Regis Daniæ* Commentatione, tangit quidem vocem §. 60. sed non explicat. Ejus hæc sunt verba: *Cum nulla reperiatur* (*vox*) *neque in antiqua Danica neque hodierna* (*lingua*), *quam huc referre liceat, corruptam illam vocem in Ammiano facile videmus, neque quam substituamus, ad veram lectionem juvandam, reperimus.* Hoc pacto nodum secat, non solvit. At Ammiani vocem non corruptam esse, patet ex simili voce Codicis Argent. Matth. XXVII. 11. 15. ubi Pilatus vocatur *kindins*, id est, præses, præfectus. Adde, quod optimus sit Ammianæ vocis sensus, & quod titulus Regis Burgundicus cum studio libertatis antiquo magis conveniat, quam ullus alius. Sed revertamur ad titulum *Senioris*, quo, uti vidimus, antiquitas Principes suos insignivit. Ab hac veterum consuetudine postera ætas adeo descivit, ut Principes non amplius optarint appellari *Seniores*, sed *Pueri*, ut demonstravi in *Junker*.

ELTERN, parentes. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *yldran*, *yldras*, parentes, majores. TATIANUS Cap. XII. 1. 3. de parentibus Christi: *fuorun sine eldiron*, ibant parentes ejus. Et mox: *ni forstuontun thas sine eldiron*, non cognoverunt hoc parentes ejus. Oritur ab *alen* parere, nutrire, & vi originis genitores & nutritores significat. Reliquæ Dialecti aliis utuntur vocibus, & plerumque diversis, in parentibus denominandis. Sic Gothis parentes vocantur *fadrein* Luc. VIII. 56. Anglosaxonibus *magas* ibidem, & Joh. IX. 2. 3. 18. 20. 22. quinquies in eodem capitulo. Alamannis *katilinga*, apud KERONEM in Glossis.

ELTESTER, senior, potior. Anglosaxon. *yldest* Luc. IX. 46. Marc. X. 43. in disputatione Discipulorum. Disputabant autem inter se, non quis ætate provectior, sed quis cæteris potior esset? Interim nomen ita conceptum est, acsi seniorem significaret, quod non caret ratione & exemplo. Nam prima reverentia est a parentibus & senioribus, & apud omnes gentes hic honor provectiori ætati semper habitus, ut qui cæteris ejusdem ordinis virtute aut dignitate præstaret, *Senior* appellaretur, quamvis annis inferior. Græcis certe *πρεσβύτερος* non solum natu majorem, sed etiam potiorem & pretiosiorem significat. Confer dicta in *elterman*.

EM, præfix. V. *Proleg.* Sect. V.

EMBSIG. V. *emsig*.

EMP, præfix. V. *Proleg.* Sect. V.

EMPFANGEN, accipere. Omnes antiqui habent *entfangen*. Gloss. Keron. suscepit *intfianc*, recipiatur *si entfangan*, accepistis *entfiangut*, accepit *entfianc*. Sed perinde est, quocunque modo efferatur. Nam radix est *fangen* capere, & particulæ *emp* & *ent* utrinque augent significatum.

EMPFELHEN, commendare. V. *befelhen*.

EMPFINDEN, sentire, experiri. V. *finden* cognoscere.

EMPOR, sursum. V. *por*.

EMSE, formica. Correptum ex *ameisse*, quod vide.

EMSIG, jugis & assiduus in opere. Contractum ex vetustiori *emmazzig*, quod intelligi rite non potest, nisi prius ostendam, quid Francis & Alamannis sit otium, quid occupatio. Gloss. Pez. ocii *muozu*. Gloss. Keron. vacat *muazzot*, occupari *keunmuazon*, continuanda erit *zi emizzigonne ist*, frequenter *emezzico*. Gloss. Boxh. occupatio *unmuazza*, juge *emmazzigo*. Ex his Glossis manifestum est, quod præfixum *e*. eandem potestatem habeat cum negativo *un*, & quod postrema vox *emmazzig* (unde hodierna per contractionem orta) idem plane valeat, quod *unmuazig*, id est, occupatus & minime otiosus. Galli habent *amuser* occupatum tenere, detrahere otium, ex eodem fonte. Ab *emsig* est *emsigen* contendere, operam navare, *emsiglich* diligenter.

ENDE, finis & terminus loci. Gothis *andei*, Anglosaxon. *end*, *ende*, Francis & Alam. *enti*. Gloss. Keron. finis *enti*. Evang. Goth. Marc. XIII. 27. *fram andjam airthos und andi himinis*, a finibus terræ usque ad finem cœli. TATIANUS Cap. LVII. 5. de Regina Austri: *quam son ente erdi zi horrenne spahida Salomones*, venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Oritur, ni fallor, ab *anen* privare, quia per finem omnes intelligunt ultimas partes, ubi res desinit. Inde Francis & Alam. *uzanenti* superficies, *obanenti* culmen, *nidanenti* infimum, basis, fundamentum. Sæpe etiam *enti* solitarie ponitur pro summitate, vel extremo. TATIANUS Cap. XLV. 5. de amphoris: *inti sie fultan siu unzan enti*, & impleverunt eas usque ad summum.

ENDE, finis & terminus temporis. Evang. Anglosaxon. Luc. I. 33. *and his rices ende ne bith*, & regni ejus non erit finis. Inde Anglosaxonibus *end-leas* æternus, Germanis *endlich* novissime.

ENDE, finis & terminus status, vitæ, laboris &c. TATIANUS Cap. CCXLII. 3. *senu ih bin mit iu unzan enti ueralti*, ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.

ENDE, frons. Gloss. R. Maur. de part. hum. corp. frons *endi*. ISIDORUS circa fin. *Christ dhes crucis zeihhan chidhubit in iro andinum*, Chri-

Christus signaculum crucis exprimit in frontibus eorum. Sueci dicunt *ænna*, expulso D. Franci fidelius *endi*, *andi*, quia frons est illud extremum, quod staturam hominis superius terminat. Metaphorice dicitur de pudore & verecundia, quia color virtutis se maxime videndum offert in fronte. Hinc *unendlich* aliquando fuit impudens, effrons.

ENDE, scopus agentis, *zu was ende* ad quem finem? Sensus a termino locali ad intentionalem translatus, novus, sed optimus, & a natura petitus, quæ ultra scopum non progreditur, & in illo tanquam ultimo termino acquiescit. Comp. *endzweck* pleonasmum sapit.

ENDEN, finire, terminare. Anglosaxon. *endian*, Francis & Alam. *enton*. Gloss. Keron. finiantur *kientot sin*, finitis *keentotin*. Verbum a subst. factum. Inde reciprocum *sich enden* desinere.

ENDEN, consummare, perficere. Gloss. Keron. consummentur *sin keentot*. TATIANUS Cap. CCVIII. 4. *gientot ist*, consummatum est. Ab *ende*, quatenus est terminus integritatis, quia perfecta & consummata dicimus, quæ ad summum integritatis gradum perducta sunt. Græci eodem sensu dicunt ἀνύτειν. Hodie dicimus *vollenden*, quamvis supra necessitatem.

ENDEN, festinare, properare ad finem. Verbum desiderativum ab *ende* finis laboris vel negotii. Cui simile Atticum ἀνύτω festino. Ab hoc significatu, quamvis extincto, habemus composita & derivata

behend, agilis, celer, pernix, expeditus in agendo.
endelich, expeditus, quo utitur Luth. Prov. XXI. 5. XXII. 29.
endelich expedite, alacriter, quo rursus utitur Luth. Luc. I. 39.
endlich, sedulus, *unendlich* iners, qui nunquam negotia terminat, in Lex. ALBERI citante FRISCHIO in Observ. ad voces Bibl.

ENDEN, mori, obire, finire curriculum vitæ. TATIANUS Cap. CCXII. 5. *Pilatus uuuntrota, oba her ju entuti*, Pilatus mirabatur, si jam obiisset. In Lege donationis Lud. pii & Lotharii apud BROUWERUM in Annal. Trevirens. defunctus vocatur *geendido*. Et in quibusdam Flandriæ locis *endglocke* idem est quod *todten-glocke* campana exequialis. Ab *ende*, quatenus terminum vitæ denotat.

ENDELICH. V. *enden* festinare.

ENDLICH, finitus, *unendlich* infinitus, qui nulla figura, numero, nec extremo terminatur. Nova, sed idonea, ab *ende* finis. Antiqui utuntur composito *end-leas* & *andalaus*, quorum illud Saxonicum, hoc Islandicum est. Aliud est *endlich* sedulus, quod vide in *enden* festinare.

ENDIGEN, frequentativ. ab *enden* finire.

ENG, arctus, constrictus, angustus. Primitivum Celticum, per Francos & Alamannos ductum, & Cambris quoque custoditum. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *ing* angustus, arctus. Gloss. Keron. angusta via *enger uuec*. Convenit Heb. *ack* angustum, quod exhibet HELVIGIUS. In reliquis veterum Dialectis vox Celtica recipit augmentum finale. Hinc angustus Gothis dicitur *aggwu* Matth. VII. 14. Anglosaxonibus *angsum*, apud BENSONIUM.

ENGE, angustia, necessitas, coarctatio. BOXHORN. loc. cit. *ing* angustia, *angen* necessitas. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *enge* angustia, *ang-breost* asthma, pectoris coarctatio. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XII. 26. *in herzen uuas in ango*, in corde erat illis angustia.

ENGEN, arctare, constringere, & metaphorice premere, vexare, angariare. Originem pete ex antecedentibus, & antiquitatem ex dictis in *angen*. Convenit rursus Heb. *ock* angustum reddidit, coarctavit. Præcipua derivata sunt, *angst* angustia, *engster* angariator, item anxius, qui anxietatem suam aliis communicat, *angster* poculum collo & orificio angusto.

ENGEL, angelus. Goth. *aggilus* Luc. I. 11. Anglosaxon. Franc. & Alam. *engel*, *engil*, Gloss. Keron. angelis *engilun*. Vocabulum recens, & nuper additum, ut plura alia, quæ primis Germaniæ Apostolis debemus. Significat proprie nuncium, ab ἀγγέλλω nuncio. Quid enim est angelus nisi summi Regis nuncius? Idcirco patria lingua dicitur *bote*. Gloss. Pez. angelus *poto*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. VIII. 13.

Thaz uuir Engil nennen,
Thaz heizzent, so uuir zellen,
Boton in githiuti
Frenkisge liuti.

H. e. Angeli Francorum idiomate vocantur *boton*. RELANDUS vocem Græcam deducit a Persica *agaliden*, instigare, urgere, ut ἄγγελος idem sit qui Persis ἄγγαρος nuncius Regis. Sed hæc etymologia non videtur convenire nisi *angelo mortis*. STILERUS vocem Germanicam Germanis vindicat, tanquam ab *enke* servus, per deminutionem natam, ingeniose magis quam vere, etiamsi angelus sit minister Dei.

ENKE, servus, non coactæ, sed liberæ conditionis. Initium dictionis est a Græcis. Illis enim κονεῖν est servire, ἐγκονεῖν inservire, ἐγκονὶς famula. Antiquissimi Latinorum inde habent *ancus* servus, *ancilla* famula, *anculare* ministrare. Dicitur per synecdochen generis primo de servis ab agricultura, postea de nobilioribus servis, denique de omnibus juvenibus.

ENKE, servus ab agricultura. Gloss. Pez. agricultura (lege agricultore) *acharmanne*, *eincho*. In Saxonia inferiore, & præcipue Brandeburgica, juvenes & servi agricultorum etiamnum vocantur *enke*.

ENKE, servus nobilior. Gloss. Boxh. *ango* ancularis. Græcis ἄγκονος est Diaconus, minister, apud HESYCHIUM. Latinis *anculi* & *anculæ* Deorum ministri & ministræ apud

FESTUM: Latino-Barbaris *anculus* & *ancularis* minister aulicus. Gloss. ISIDORI: *aculus* ministerialis domus regiæ. CERDA in Adversariis emendat *acoluthus*: BARTHIUS *aulicus*: GRONOVIUS *a caliculis*, quia magister calicum (qui Anglosaxonibus *yldest byrla*, quasi præcipuus pincerna) in Glossario ÆLFRICI circa fin. vocatur *a caliculis*. Sed PITHOEUS rectius restituit *anculus*, quod etiam adoptavit SALMASIUS in Historiam Augustam. Nam *enke* vel *anke* est nomen servi apud veteres. Et quemadmodum *knecht*, *schalk*, *degen*, & alia servorum nomina tribuuntur etiam dominis, ut in singulis demonstravi: Ita etiam *enke*, ejusque diminutivum *enkel*, familiari veterum instituto a servis inferioribus ad honestioris servitii viros extenditur. Ex Nominibus propriis huc spectant ENGILBERT & ENGILHART. Illud ministrum clarum, hoc ministrum fortem significat.

ENKE, juvenis. SCHILTERUS in Gloss. Teut. *ank, juvenis, minister*. LUTHERUS in libello de nom. prop. Germ. nomen FRANCORUM componit ex *fry* liber, & *ank* juvenis, & de voce *ank* ita differit: ANCKE *est adolescens, juvenis, nomen hodie gentile multis familiis, &* ENCKEL, ENCKLE *diminutive dicitur adhuc juvenis arator, seu aratrum gubernans, ut appareat* FRANCOS *fuisse pubem seu juventutem, quæ se forte servili bello per seditionem in libertatem asseruit* &c. LUTHERUM sequitur BECMANNUS in originibus voce CYRUS, ubi verba: FRANCUS, *i. e.* ἐλεύθερος, *liber, a frei aut fry, & ank.* ANCKE *enim est adolescens, juvenis; quod etiam nunc in pagis audias* &c. Et tametsi vetustiora laudare non possim, quia non omnia a Majoribus scripto tradita sunt, constat tamen voci sua antiquitas, cum ex perenni Germaniæ usu, cujus initium ignoratur, tum ex eo, quod priscis (ut ex voce *knab* infra patebit) familiare fuit, nomina servorum ad juvenes transferre. Quod haud temere, sed merito fecisse putandi sunt, quia per juvenem omnes intelligunt hominem ætate & viribus florentem, qui alios juvare potest. Et hoc sensu sæpe occurrit in nominibus propriis Alamannorum, cujusmodi sunt apud GOLDASTUM in Indice,

ENGINBERT, juvenis clarus.
ENGINHART, juvenis fortis.

Quemadmodum autem voces sæpe nominandæ, quales omnino sunt juniorum, h. e. puerorum & adolescentium, mutationibus magis quam aliæ obnoxiæ sunt, cui rei fidem facit vox *jung*, multis modis depravata: ita etiam vox *enke*, *ango*, *eincho*, in ore Francorum & Alamannorum triplicem mutationem passa est, unam a syncope, unde *ekke* & *egge* pro *enke*: alteram a metathesi, unde *ekkin* & *egin* pro *enke*: tertiam ab apocope, unde *ein* pro *enke*. Harumque mutationum testes mihi sunt luculenti permulta nomina propria in Indicibus GOLDASTI, quæ, etiamsi hactenus fuerint obscura, clariora tamen fient, & (ausim dicere) venusta, si claviculam meam adhibeas. Talia sunt,

EKKIHART, juvenis fortis.
EKKEPREHT, juvenis clarus.
EGEOLF, juvenis juvans.
ECGIRIH, juvenis potens.
EGGIBALD, juvenis audax.
EGINOLF, juvenis juvans.
EGINHART, juvenis fortis.
EINHART, juvenis fortis.
EINRIH, juvenis potens.
EINWALT, juvenis potens.

Alias juvenis dicitur etiam *ing*, sed ex alio fonte. Nam hujus vocis sensus non est a servientibus, sed a nova ætate petitus.

ENKEL, nepos. Non ab *æne* avus, ut vir quidam doctus sentire videtur, quia nepos non est parvus avus, sed parvulus avi, ex filio genitus: sed potius a Græc. ἔγγονος nepos. Quamvis etiam parvus puer esse possit, si *enke* pro puero alicubi reperiatur. Nam servorum nomina solent etiam ad liberos transferri, ut ostendi in *knab* & *knecht*.

ENKEL, talus calcanei. Anglosaxon. *ancleow*, Franc. *enchil*, Belg. *enkel*, *enklauw*, Angl. *ancle*. Gloss. Pez. talari usque ad talos *enchilun*. Diminutiv. ab *anke* os mobile, quod vide.

ENKEL, unicus. V. *einkel*.

ENT, præfix. V. PROLEG. Sect. V.

ENTBÆREN, carere, destitui. Verbum a Francis relictum. OTFRIDUS Lib. I. Cap. VIII. 6. de B. Virgine: *si ni mohta inberan sin*, non poterat illa carere eo. Nempe Josepho, nec in fuga, nec in victu, ut sequentia verba declarant, quod pulcre observatum cel. SCHERZIO in notis. NOTKERUS Psal. LXXVIII. 9. *uuir ne mugen inberen dinero helfo*, non possumus carere auxilio tuo. *In* sæpe ponitur pro *int*, sicut *an* pro *ant*, & *en* pro *ent*, quod me jam sæpe monuisse memini. Idem significare potest simplex *beren*, si usus vellet. Hinc Sorabis *paruju* est carere. Utrumque a *bar* destitutus, privatus. *Ent* hoc loco significatum intendit.

ENTBÆREN, mancipare, mancipio dare. Ulrich von Gutenburg apud GOLDASTUM in Parænet. pag. 415.

Ich ergib é mich und enbar
An ir genaden gar.

A *baren* liberare & privativo *ent*, quia mancipare est libertate exuere, & in alterius potestatem tradere. Hodie obsolescit.

ENTBIETEN, nunciare, per nuncium significare. Gloss. Pez. significare *inpiotan*, significaveris *inpiutis*. Refer ad simplex ejusd. significatus.

ENTBINDEN, solvere. Goth. *andbindan* Marc. I. 7. Anglosaxon. *unbindan*, Franc. & Alam. *intpintan*, *antpintan*, & per syncop. *inpintan*, *anpintan*, Belg. *ontbinden*. Gloss. Pez. enodare *inpintan*. Gloss. Keron. solvamus *anpintames*. Proprie est a nexu vel vinculo

culo liberare. Nam *binden* est ligare, *ent* vero est particula disjunctiva vel privativa, quæ ligamen solvit.

ENTE, anas. Gloss. Ælf. in nom. avium: anas *ened*. Gloss. Pez. anates *enti*. Latino-Barbari habent *aneta*. Verosimile est, ab *anas* esse reliqua, & hoc ex ἡ νῆσσα vel ἡ νᾶσσα coaluisse, articulo in societatem nominis cooptato. Nam articulum Græcum in ore Latino multis nominibus jungi, non hoc tantum exemplo, sed pluribus aliis demonstravit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 63. Videtur autem sic dici anas apud Græcos a νέω no, nato, velut ales natatilis, ob natandi assiduitatem, ut pridem HELVIGIO observatum. Præcipua composita sunt,

ἄνταρ, aquila. Vocabulum Thuscum apud HESYCHIUM. Forte est aquila anatibus infesta, quæ vulgo *ent-ar*, PLINIO *anataria* dicitur, ab *ar* aquila.

anethapich, accipiter qui anates mordet, in Lege Bojorum Tit. XX. 3.

enterich, anterich, masculus inter anates, proprie ductor anatum. V. dicta in *reich*.

antvogel, anas. Extat in Jure prov. Alam. Cap. 334. §. 3.

ENTER, annuus, anniculus, *enterrind* bos anniculus. Convenit inter KILIANUM & JUNIUM, vocem contractam esse ex *einwinter* unius hyemis, quia veteres Germani annos non æstatibus ut Romani, sed brumis computabant, prorsus ut spatia diurna noctibus, de quo computandi more aliquid dixi in *jahr* annus, & *nacht* dies civilis, & passim alibi. Huic etymo fidem conciliat, quod veteris Linguæ Frisicæ tenaciores bimulum vocant *twinter*, quasi *tweewinter* a *twee* duo, observante JUNIO in Gloss. Goth. pag. 404. Interim cum priori composito convenit Græc. ἔνος & ἐνιαυτὸς, quod in Glossa antiqua exponitur anniculus. Vix sonum edere Germanus potest, aut Græcum sibi experitur assonantem. STADENIUS, qui OTFRIDO illustrando multum insudavit, videtur sibi eam vocem deprehendisse in Evangelio ejus rhythmico Lib. I. Cap. III. 13. ubi de Adamo dicitur,

Bi enterin uuorolti
Uuas er liut beranti.

Quasi sensus sit: cum mundus esset anniculus, homines generavit. Sed meliores Codices legunt: *buenter in uuorolti*. Quæ lectio cel. SCHERZIUM movit, ut ab interpretatione Stadeniana, cui alias multum tribuere solet, recederet. Confer *winter* annus.

ENTERBEN, exheredare. Belgis *onterven*. Proprie est privare hæreditate, a privativo *ent*, & *erben* transferre possessionem, quod dicitur de moriente vel mortuo. Alamanni hunc sensum paulo aliter efferunt. KERO in Glossis: exheredet *erurerebe*. JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 64. legit *eruzerbe*: SCHILTERUS in Glossario pag. 61. *ererbe*. Sed nihil videtur in lectione mutandum. Nam *ur* hoc loco privat, & *er* privationem intendit. Et præfixa præfixis cumulare, moris antiqui est, quem etiam hodie in multis compositis imitamur.

ENTFALTEN, explicare. Inusitatum, sed probum & antiquum. Gloss. Boxh. *intfaldemes* explicamus. A *falte* plica.

ENTGEGEN, adversus, obviam. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *ongean* in, contra, adversus, *ongean-cuman* obviare, *ongean-yrnan* occurrere. Gloss. Pez. obtendere *ingagan sprechan*. Ab *ent* in, & *gegen* contra. Ejusmodi adverbia ex præpos. & adverb. composita agnoscit quoque Latina Lingua, ut patet ex *adhuc, deinde*, & similibus.

ENTGELTEN, luere pro alio. A simplici ejusdem significatus, quod vide.

ENTHALTEN, abstinere. Novum sed legitime factum ab *ent* ab, & *halten* tenere. Nam abstinentis est ita tenere & continere animum, ut simul a placitis abstrahatur. Veteres aliis utuntur verbis ad hunc sensum exprimendum. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *forbæran* abstinere. Gloss. Keron. abstinentia *furipurt*.

ENTLEHNEN, mutuare, h. e. mutuum dare, vel fœnori dare, alias fœnerare & fœnerari. Sensus verbi antiquus. Gloss. Pez. fœneravi *intlehnota*, fœnerantur *intlehenont*. Refer ad simplex ejusdem significatus.

ENTLEHNEN, mutuari, h. e. mutuum sumere, vel fœnori accipere. Belgice *ontleenen*. Sensus verbi hodiernus, a *lehnen* ejusd. signif.

ENTLONEN, retribuere, remunerari, reddere mercedem pro labore, præmium pro meritis &c. A simplici *lonen* solvere. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *edleanian* remunerare, retribuere, *edlean*, præmium, merces, *edleanung* retributio. Quibus consentiunt quædam Alamannica apud KERONEM in Glossis: retribues *itloon*, de spe retributionis *fona uuane des itloones*. Particulæ *ent, ed, id*, sunt adverbia numeri, idem significantia, nempe *re* vel *rursus*. Hodie libentius & frequentius dicimus *belonen*. Belgæ tamen constanter dicunt *ontloonen*.

ENTRATEN, carere. Vide *raten* conjungi.

ENTRINNEN, fuga elabi, *entrunnen* elapsus. Gloss. Pez. lapsus fuerit *intrinnit*, lapsa est *intran*. Jus prov. Alam. Cap. 346. *dem sin aygen liit entrinnent*, cui homines proprii se fuga subducunt. Refer ad *rennen* currere. Præfixum *ent* est a Lat. *ante*, & significat *præ*, quia elabi est prævenire periculum, & antevertere abitu vel rapido cursu. Utcunque autem scriptura hodierna se tueatur auctoritate antiquæ, mallem tamen scribere *entrennen*. Nam *rennen* & *rinnen*, quantumvis antiquitus confusa, sensu tamen differunt. Illud de pedibus, hoc de fluoribus dicitur.

ENTRUSTEN, exacerbare. Proprie inquietum & male tranquillum reddere, a *rast* requies, & privativo *ent*.

ENTSAGEN, quatenus oritur a verbo forensi *sachen*, de quo infra prolixe, significat quantum potest, *adversari*, *abnegare*, *renunciare* &c. Originem & antiquitatem invenies ibidem.

ENTSCHLUPFEN, elabi. Compositum antiquum, & a Francis concinnatum, ducta similitudine a rebus lubricis. Gloss. Pez. elabitur *intsufphit*. Lege *intslufphit*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XVI. 56. *thaz er iu n'intslupfe*, ne vobis elabatur. Lib. V. Cap. X. 51. *joh intslupta in gahun*, & disparuit illis subito, tanquam elapsus. Refer ad simplex ejusd. signif. Præfixum *ent* est a Lat. *inde*, & ejusdem hoc loco valoris.

ENTSETZEN, ab officio removere, exauctorare. Gloss. Keron. degradaverit *intsezzit*. Refer ad *setzen* ponere, collocare. *Ent* est disjunctivum, & virum e loco vel dignitate movet.

ENTSETZEN, (*sich*), horrere metu, metuere. Gloss. Pez. metuere *intsizan*, metuebant *intsazun*. Proprie est de statu mentis collocari, & cognatum cum præcedenti. Hinc antiquitus nonsolum de metu, sed etiam de ira, odio, & quovis tristi affectu dicitur. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXVII. 88. *sie insazun iz harto*, ferebant id valde moleste. Hodie est reciprocum, sed passivi significatus, quia nemo se ipsum de statu mentis dejicit, nisi a causis externis impulsus. Ab hoc interim composito oritur

Gothis *andset* abominatio Luc. XVI. 15.
Anglosaxonibus *andsæte* exosus, abominabilis.
Germanis *entsezlich* horribilis, abominabilis.

ENTSPENEN, ablactare. Vide *spenen* lactare.

ENTSUNDIGEN. V. *sünde* macula.

ENTWEICHEN, secedere, excedere, aufugere. WILLERAMUS Cap. VI. 1. *sage uns, uuara ist din uuine intuuihhun*, dic nobis, quo declinavit amicus tuus. Refer ad simplex.

ENTWISCHEN, elabi. A simplici ejusd. significatus, quod vide.

ENTZWEI, in duas partes. Goth. *in twa* Marc. XV. 38. Anglosaxon. *on twa* ibidem. Id est, in duo.

ENZEN, referre, assimilari, h. e. proprietatem alterius rei in natura propria exprimere. Græcis ἵζειν in multis compositis, ut λακωνίζειν Lacones brevitatis studio imitari &c. Nec tamen est mera terminatio, sed potius ab εἴκω similis sum, convenio, congruo, per epenthesin, litera K. ut sæpe alias, in Z. mutata. Utimur in compositis tantum, cujusmodi sunt, *judenzen* judaizare, *faulenzen* otiari, torpentes imitari, *bockenzen* hircum olere &c.

EPHEU, hedera, cissus. Anglosaxon. *ifig*, Angl. *ivy*. Vox Indica apud HESYCHIUM: εὐὰν ὁ κισσὸς ὑπὸ Ἰνδῶν, Evan cissus apud Indos. CASAUBONUS; qui locum primus observavit, & vocabulo Saxonico adplicuit, existimat, Indos, vel potius Indo-Scythas, hanc vocem ab acclamatione bacchantium ad significandam arborem traduxisse, quia *hedera est gratissima Baccho*, prout canit OVIDIUS Fast. III. Alii derivant a Græc. ἴφι valide, fortiter, sive quia fortiter adhæret rebus comprehensis, sive quia firmissimas quoque arbores amplexu suo enecat. SKINNERUS hederam confundit cum *eibenbaum* taxus.

EPPICH, apium. A Latino, auctoribus Francis. Gloss. Pez. apium *epphi*.

ER, ex. Præpositio obsoleta. V. *Proleg.* Sect. V.

ER, præfix. V. *Proleg.* loco cit.

ER, subfix. V. *Proleg.* Sect. VI.

ER, pronom. demonst. & relativ. tertiæ personæ, quod in Dialectis varie effertur. Nam *ille* Gothis dicitur *is* (S. & R. permutantur), Anglosaxon. *he*, Franc. *er* & *her*, Alam. *er* & *ir*. Evang. Goth. Marc. I. 8. *ik daupja izwis in watin, ith is daupeith izwis in ahmin weihamma*, ego baptizo vos aqua, at ipse baptizabit vos Spiritu Sancto. Evang. Anglosaxon. Joh. IX. 17. *he cwæth, he is witega*, ipse dixit, ipse est propheta. Gloss. Keron. ipse *er*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XIV. 111. *er gibot then uuinton*, ipse præcepit ventis. ISIDORUS Cap. VI. de Cyro: *dhaz ir Jhesus uuardh chinennit*, quod ipse nominaretur Jesus. TATIANUS XIII. 5. *her quam in sin eigan*, venit in proprietatem suam. Et sic ubique. Cum Gothico *is* convenit Græc. ὅς, & Lat. *is*.

ER, adverb. temporis & ordinis, significans *ante*, *prius*. Gothis *air uhtwon* est ante diluculum Marc. I. 35. *airisthau* olim Luc. X. 13. Anglosaxonibus *ær* ante, prius, *ær-boren* primogenitus, *ær-thæm* antequam, *ær-thissum* antehac, *ær-thon* antea. Francis & Alam. *er*, *her*, *aer*, ante, prius. Gloss. Keron. prius *er*, ante omnia *er allu*, ante solis abitum *er dera sunnen sedalkange*, antequam *erdenne*. Gloss. Pez. perindie *ergestre*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XVIII. 121.

Ih sagen, quad, iu in uuar min,
Er imo so ist thaz uuesan min,
Ih bin mit giuuurti
Er thanne er io uuurti,
Uuarun ziti mino
Er uuurtin io thio sino,
Min uuesan uuizit ir thaz
Er imo filuru uuaz.

Dico vobis, inquit, per fidem meam,
Ante illum est esse meum,
Ego sum nascendo
Priusquam ille fieret,
Tempora mea erant
Ante tempora sua,
Essentia mea scitote
Erat diutissime ante illum.

ISIDORUS Cap. IV. 5. *aer huuil uurdi uuas ih dhar*, antequam tempus fieret, eram ibi.

Cap.

Cap. V. 3. *aer Lucifere ib dbib chibar*, ante Luciferum genui te. Hodie dicimus *eher*, inserto H. dum Belgæ cum antiquis dicunt *eer*, Angli *ere*. Radix vocis est *a*, *e*, *ἀεὶ* semper, usque. Et ab hoc positivo, qui omnia temporis momenta complectitur, fit comparativus *a-er*, contracte *aer* vel *er*, prius, quia prius est ante præsens, præteritum, & futurum.

ER, quatenus est adverb. temporis, substantivatur, & tunc significat tempus matutinum, & adverbialiter *mane*, *mature*. Hoc sensu Græci dicunt *ἦρι*, Gothi *air* Marc. XVI. 2. Anglosaxones *ær* ibidem, Angli *early*. Inde Francis *erach* matutinus. Gloss. Pez. antelucanum *erachar*. Vox proba, & minime spuria, quam contra SCHILTERUM optime defendit doctiss. FRICKIUS in notis cancellatis ad Gloss. Schilt. pag. 268. Confer *ar* principium.

ER, dominus, in casibus obliquis *ern*. Titulus honoris, cujus usus antiquissimus, præcipue inter Francos. Gloss. Pez. personam *era*. Est autem *persona* stylo medii ævi non quilibet homo, sed vir honoratior, & dignitate aliqua sive ecclesiastica sive sæculari ornatus. Antiquitus etiam *her* scriptum & pronuntiatum videtur. Imo etiam *jor*, quod habent Cambri. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *jor* dominus, princeps. Ab his initiis videntur oriri quædam diminutiva, Anglosaxonicum *eorl*, Anglicum *earle*, Danicum *jarl*, dux, comes, satrapa, nobilis: Et ab illis Latino-Barbara *herilis* & *erilis*. Vocem ex Glossis antiquis sistit CANGIUS, ex quo sequentia decerpo. Gloss. Græc. Lat. *δεσποτικος erilis*, *δεσποσιονος erilis*. Gloss. MS. Eccl. Paris. *Erilis*, *filius dominicus*. *Eriles*, *domini*, *domnuli*. PAPIAS, qui *herilis* ducit ab *herus*, vocem Latinam cum Latino-Barbara confundit. Illa est a Latino *herus*, hæc ab Anglosaxon. *eorl*. SPELMANNO *eorla* est vox Danica, idemque quod *aldermannus*. Recte quoad sensum, male quoad originem. Nam *eorl* diu ante Danorum in Angliam ingressum Anglosaxonibus usitatum fuisse, SOMNERUS ex Legibus ALUREDI Regis, & Saxonica CÆDMONIS Paraphrasi demonstrat. Ipse ducit ab *are* honos, sed nulla literæ L. habita ratione. SKINNERI vero originatio, qua vox Saxonica ab *are* honos, & *ethel* nobilis, conflatur, nimis violenta est. Cum ex adverso *eorl* nullo negotio fiat e simpliciori *er*, per notam diminutivi L. Si quæratur, unde sit Theotiscum *er*, diversa responsa accipimus. HULDRICUS ab EYBEN Op. pag. 609. *Stylo Curiæ*, inquit, EHR *aliquando placuit pro* HERR, *respondens contracto* DOMNUS, *quo posteriora secula pro* DOMINUS *usa personas ecclesiastica dignitate fungentes appellarunt*. Similia habet ECCARDUS in Cat. Theot. pag. 162. *Vox* HERR *olim* ER *scribebatur*, *unde adhuc stylus Curiæ*, *quando Principes ad honoratiores subditos scribunt*, *suum* EREN, *vel* DEM EREN *retinet*. DIECMANNUS in Spec. Gloss. pag. 125. *Ab* ERO, *honor*, *istud* ER *originem traxisse existimo*, *quod virorum honoratiorum*, *ut Nobilium & Clericorum*, *nominibus propriis majores nostri præmittere soliti sunt*, *quamvis* BECMANNUS & ECCARDUS *ab* HERR *declinent*. *Mihi enim eminentiæ declarandæ gratia*, *figura omnibus Linguis familiari*, HONOREM *pro* HONORATO *dicere voluisse videntur*. Sed huic durissimæ figuræ mox diffisus, aliam propinat etymologiam his verbis: *Commode etiam ad* ER, *prior*, *referre possis*, *ut virum honore & dignitate aliis priorem notet*. Mallem tamen repetere ab *her* altus, cum quia sensus ab altitudine naturali ad civilem eminentiam facile transfertur, tum quia hoc adjectivum, quando transit in substantivum, necessario *magnatem* significat. Et hunc primum vocis sensum arbitror. Tales enim erant veteres illi *Eres* & *Eriles*, *Eorlæ* & *Jarli*, nempe viri illustres, & vel principes, vel principibus pares. Qui dubitat, adeat CANGIUM in voce *Heriles*, & SPELMANNUM in voce *Eorla*. In Monumentis Sæculi XIV. *Er* tribuitur adhuc Principibus, Episcopis, & omnibus nobilioribus militari baltheo cinctis. Testimonia diplomatica M. HORNIUS V. D. in literis ad me sequentia communicavit. Charta an. 1358. Fer. 4. ante Læt. *pfleget Marggr. Wilhelm zu Meissen mit rathe der hochgeboren fürsten*, ERN *Friederichs und* ERN *Balthasars*, *seiner Brüder*, *eine Eheberedung*. Charta an. 1385. *Mitw. n. Neuen Jahre stifften Herzog Wenzel zu Sachsen und Landgraf Balthasar zu Thüringen zwischen* ER *Friederich*, ER *Wilhelm*, *und* ER *Jürgen*, *Landgrafen zu Thüringen*, *und der Stadt Leipzig*, *wegen der Gerichte einen vergleich*. Charta an. 1399. *Mitw. nach Esto mihi*, *eignet Hr. Friedrich der Streitbare nebst seinen gebrüdern den Dominicanern zu Leipzig einen weinberg*. *Testes die Erbarn und gestrengen*, ER *Peter Tum-Probst zu Merseburg*, ER *Jan von Hugewitz Ritter* &c. Postea (ut fieri solet in Titulis) vilescere cœpit, & omnibus promiscue nobilibus, clericis, doctoribus, & literatis tribui. De postremis testis est Concio VII. MATHESII de vita & Scriptis Lutheri, ubi hoc præsamen honoris plus quam decies occurrit:

Er Zacharias Weixner, *Pfarrner zu Bruck*,
Er Johan Bugenhagen,
Er Licentiat Zülsdorff,
Er Valtin Mellerstad,
Er Clam von Franckfurt,
Er Leonhard Keyser,
Er Philippus,
Mein Er Doctor Ecolampadius,
Er Brentius.

Hodie superat in stylo Palatii, sed extra palatium obsolescit.

ERARNEN, consequi, promereri, *erarnet* acquisitus, sive labore, sive meritis. Vide simplex.

ERAUGEN, *ereugen*, apparere, ostendi, *bieraus ereuget* hinc apparet. Gloss. Keron. appareat *keauge*. Ab *augen* apparere.

ERAUGEN, *ereugen*, ostendere, manifestare, facere ut appareat, *es eraüget sich eine gelegenheit* occasio se offert. Gloss. Keron. ostendat *keaucke*, ostendunt *kaaugont*. Gloss. Boxh. ostenditur *arhaughit ist*. TATIANUS Cap. CLXIII. 1. *erougi uns then fater*, ostende nobis patrem. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XIII. 27. *thaz thie engila in irougtun*, quod Angeli illis indicaverant. Vulgo scribitur *ereignen*, quod periti non debent imitari. Est enim ab *augen* ostendere, & hoc ab *aug* oculus. Ideoque STADENIUS scribit *eræugen*, in Voc. Bibl. pag. 94. & 820. Et sic etiam scribit MATHESIUS Conc. XV. de vita & Script. Luth. pag. 185. lin. 13.

ERBAR, illustris, nobilis, personatus, h. e. in dignitate aliqua sive Ecclesiastica sive sæculari constitutus. Id enim est *personatus* apud Latino-Barbaros, interprete CANGIO. Sic autem dicitur quasi illustribus æqualis, a *bar* par, quod vide in PROLEG. Sect. VI. & titulo honoris *er*, de cujus significatu actum supra prolixe. HULDRICUS ab EYBEN Op. pag. 830. ex tabulis publicis permulta sistit exempla, ex quibus patet, titulum *erbar* inde ab initio Sæculi XIV. usque ad exitum, fuisse Principum, Episcoporum, & Abbatum proprium, & superiorem titulo *edel* nobilis, qui sæculis prioribus erat omnibus titulis eminentior. Quibus addo ex observatione Amici mox laudandi, Chartam an. 1332. in qua R. Bohemiæ Johannes cessionem facit Friderico Severo, Landgravio Thuringiæ, *mit wissen und gezeügnus der* ERBARN FURSTEN *und Herren, Baldewyns Ertzb. zu Tryer, Wittegen Bischoff zu Meissen, Grave Heinrichs von Honsteyn, Grave Heinrichs von Swartzburg, Hermanns Purchgraffe zu Meissen* &c. Vergente ad finem sæculo, *erbar* & *unerbar* cœperunt opponi ut *nobilis* & *plebejus*, quod mihi ostendit ex Charta an. 1398. FRIDERICO BELLICOSO (lingua vernacula propediem prodituro) inserenda amicus M. HORNIUS, Antiquitatum Saxonicarum scrutator doctissimus & felicissimus. Vox cum sæculo XIV. nata & denata.

ERBAR, honestus, inculpatus. Proprie honore spectabilis, ab *ere* honor & *bar* conspicuus.

ERBARMEN, misereri. Compositum Francicum. Gloss. Pez. misereor *mir irparmet*, condescendunt *irparment*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XVI. 36. *thaz iro leid sie irbarme*, ut illos calamitatis eorum misereseat. Ratio compositionis est a simplici *armen* misereri, de quo supra, per præfixa *er* & *be*, quæ hoc loco sensum intendunt, sic ut *erbarmen* idem sit ac *er-be-armen* valde misereri. Vide Doctrinam de Præfixis in ER. BE. & B. Idem etymon se probavit celeberrimis Linguæ nostræ Duumviris, STADENIO in Voc. Bibl. pag. 105. & DIECMANNO in Spec. Gloss. pag. 134. Alii derivant a *barmen* fovere, quia misericordes solent fovere eos, quorum miserentur. Secundum hanc etymologiam *sich erbarmen* erit potius fovere seipsum quam alium, quod a sensu vocis alienum. Pone vero significet quod volunt, nondum efficiunt quod optant, nisi causas & effectus rerum confundant. Nam misereri est miseria affici, & misericordia primo compatitur, & deinde fovet. Gothi simpliciter dicunt *arman*. Anglosaxones *miltsian*. Inde *miltsa me* miserere mei, Marc. X. 48. *gemiltsa us* miserere nostri, Luc. XVII. 13. Belgæ utuntur composito *ontfermen*, B. in F. mutato. Confer dicta in *barmen*, *barmherzig* & *barmherzigkeit*.

ERBE, possessio viventis, mobilis & immobilis. Vox Anglosaxonica. SOMNERUS: *orfe* pecus, pecunia, bona, res, facultates, substantia, *yrf*, *yrfe* pecus, bona, res. LUNDIUS in notis ad Indicem Verelii pag. 2. *urf* universa supellex rustica & prædiorum dos. Hic primus vocis significatus, unde sequentes omnes tanquam penetralia a foribus dependent. Quem cum non animadvertissent vocabulorum venatores, ad miras etymologias delapsi sunt, de quibus postea. Ratio, cur possessio sic appelletur, a duobus illis, quos laudavi, Viris doctissimis, diversa affertur. LUNDIUS appellationem ducit ab *orva* vel *urva* glebas vomere aratri proscindere, dentatis rastris vertere & minuere. Sed hæc radix nimis angusta videtur, & totius possessionis amplitudine minor. SOMNERUS contrahit ex *or-feo*. Et *feo* quidem bonum mobile & immobile denotare potest. Sed quid sit *or*, non explicat. Mihi vox simplex & minime composita videtur. Quod ut ostendam, observare jubeo, nexum, quo res vel bona nobis adhærent, vel ad nos pertinere dicuntur, in omnibus pene linguis figuratis quibusdam locutionibus exprimi. Ita pertinere Germanis dicitur *gehören* ab auditu, Latinis *spectare* a visu, Græcis *ῥέπειν*, a vergendo. Hoc supposito, manifestum est, Francos a *ῥέπειν* pertinere formasse *raub* peculium, Saxones *orf* eodem sensu, transpositis saltim literis.

ERBE, hæreditas, possessio defuncti. Gothis *arbi*, Luc. XX. 14. Anglosax. *yrf*, *yrfe*, Franc. & Alam. *erbe* & *erve*. Gloss. Lips. *ereve* hæreditas. Verel. in Ind. *arf*, *urf*, *orf* hæreditas. LEIBNITIUS in Excerpt. Mejerian. pag. 289. existimat, majorum nostrorum vetustissimos *erbe* derivasse ab *arf*, vocabulo Celtico, telum, ferrum, sagittas, & quælibet arma denotante, quod tunc arma venatori hominum bestiarumque populo sola esset hæreditas. Verum cum hæreditas sit ipsa possessio defuncti ad viventes transmissa, nova etymologia opus non est præter eam, quam res, quatenus possessio est, involvit. Hinc possessio viventis & mortui in Lingua Anglosaxonica & Islandica iisdem vocabulis effertur. Olim deduxi a *werfen* jacere, per

per aphæresin, & hæreditas mihi videbatur dici *yrf*, quasi sors, sive id quod jactu cadit, vel quasi numerus tesseræ, qui Cambris vocatur *eirif*. Sed postquam primum vocis significatum (qui aciem meam diu effugerat) investigando deprehendi, aliter sentire cœpi, præsertim cum TACITUS de usu sortium in familia herciscunda plane taceat cap. XX. de moribus Germanorum.

ERBE, hæres, successor in bonis defuncti. Ab *erben* obire hæreditatem. Gothis *arbja*, Marc. X. 17. Francis *erbo*, Alaman. *eribo*. Gloss. Keron. heredes *eribun*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. VI. 15.

Thie Gotes botun sluagan,
Joh then adal erbon.

Ubi *adal erbo* significare potest tam legitimum quam primarium hæredem, quoniam *adal* in Indice VERELII utrumque significat. In eod. Ind. *arfi* exponitur hæres. Latino-Barbari *aribonem* vocant, apud ECCARDUM in Cat. Theot. pag. 161. voce ad modulum Alamannicæ formata. Anglosaxones utuntur composito, quod vide in *erbnam*.

ERBEN, cujuscunque sit significatus, oritur a subst. *erbe* possessio, hæreditas, non vice versa. Duo autem significat in foro, (1.) *transferre possessionem in alios.* (2.) *obire hæreditatem.* Latini inferiores utroque sensu dicunt *hæreditare*.

ERBEN, transferre possessionem in alios. Significatum exhibet Cel. SCHILTERUS in Gloss. pag. 60. & 61. cujus verbis & citatis hic utar. "Ita regula juris antiqui Germanæ Jurisprudentiæ: *der tote erbt den lebendigen.* „Quæ & Francis communis: *le mort saisit* „*le vif.* De qua Tiraquellus commentatus, „& vide si placet Exerc. nostram XV. ad ⁊. „& XXX. Ita Jus provinciale Alem. Cap. „CXCV. (lege Cap. CLXXXI. 1.) *der zinsman erbet sein baw uf sinem erbe.* Et Jus „Sax. Lib. II. Cap. 21. *der zinsman erbet sein* „*gebew auf sein erben:* censitus sua relinquit „in fundo censuali ædificia suis hæredibus. „J. Feud. Alem. Cap. XLIII. 2. *es erbet niman lebn, uuenne der vater uf den sun:* „nemo hæreditat, i. e. hereditario jure transmittit feudum, nisi pater in filium. Latino-Barbari eodem sensu dicunt *hæreditare* & *adhæredare*, apud CANGIUM.

ERBEN, obire hereditatem, succedere in bonis defuncti. Gothi & Anglosaxones carent verbo. Franci & Alam. dicunt *erben*. Gloss. Lipf. *giervun sal* hæreditabit. Alium vocis sensum, aliamque prosapiam quærit ECCARDUS in Cat. Theot. pag. 159. 160. ubi sequentia leguntur: "*Erben* proprie est *adsumere, connecti.* *Ar* est *ad*, de quo supra „actum. Cæmentarii lapidem, qui reliquos „continet, vocant *den erb-stein*, & quando „firmiter adhæret cæteris lapis, tunc dicunt „*der stein erbet.* Porrigo seu scabies capitis „contagiosa, quæ ab aliis eo malo affectis, „facile adsumitur sive adhæret, vulgo *der* „*erbgrint* audit. Et quis scit, annon Græcorum ὄροβος, Latinorum *ervum*, & nostrum *erbse* ex eadem radice descendens „indicet leguminum genera, quæ se inter „sese connectunt, sibique invicem aut fulcris appositis adhærent? Hoc certe ervorum & pisorum est, quæ natura caduca ad „terram feruntur, ut se invicem & quicquid nancisci possunt præterea, claviculis „suis, quasi manibus complectantur. Brachium eadem de causa veteribus *arn*, nobis *arm* dictum est, quia illo *assumimus, complectimur* & *tenemus res*, sive quia ipso mediante aliis rebus *connectimur*. Græcis ἄρω & ἀείρω est *necto, copulo*, unde recentioribus ἔρος, *connexus* sive *propinquus*. Domnizo in vita Mathildis Ducatricis Lib. I. „Cap. 18. canit:

„*Cæsar Henricus Comitissæ tempore vivus,*
„*Extiterat, scimus, quod herus fuit atque propinquus,*
„*Ipse Beatricis Magnæ* - - - -

„Huc etiam referendum esse credo verbum „Saxonum *hören*, & Teutonum *gehæren, pertinere, proprium* aut *connexum esse.* Neque nos turbare debet aspiratio, quæ veteribus pro lubitu nunc præposita, nunc „omissa est, ipsa *hæredis* voce teste, quæ „olim sine spiritu *eres* & in accusativo *erem* „scripta est. Erit itaque & *heres* & *erbe* is, „qui bona defuncti *adsumit sibi*, & *connectit*, „sive, cui *propria* atque *ita connexa sunt bo-* „*na, ut naturaliter ab eo alienari non possint.* Huc usque ECCARDUS, non certe ea ingenii vena, quam toties benignam expertus est in vocibus explicandis. Nam pleraque aut falsa sunt, aut ita turbata, ut in illis ECCARDUM ipsum desideres. Ansam excursioni tam vastæ & intricatæ dedit Glossa ex Symbolo Athanasii Theotisco excerpta, & male intellecta: ARHABANI, *adsumtione.* Atqui hæc Glossa non est a verbo confícto *erben* adsumere, connecti, sed a radice *heben* levare. Hinc totum compositum proprie non adsumtionem, sed exaltationem significat. Gloss. Keron. levare *heffan*, exaltet *heffe*, exaltabitur *ist erhaban*, extollatur *si erhaban*, exaltatus *erhapener*, exaltationem *erhabanii*, adsumptione *inthabanii*. Id est, exaltatione. Patet ex Regula S. Benedicti Cap. 63. *Abbas autem, qui vices Christi creditur agere, Domnus & Abbas vocetur, non sua assumptione, sed honore & amore Christi.* Germanice dixeris: *der Abt sol sich einen herrn nennen lassen, nicht aus eigener erhebung, sondern Christo zu lieb und eren.*

ERB-EXEN, jus cædendi ligna in silvis, prædiis adhærens. Ab *exe* securis, quæ Anglosax. *æx* vel *ex*, Germ. sup. *axt*. Rem & nomen illustrant LEIBNITIUS in Excerpt. Meierian. pag. 290. seq. SCHILTERUS in Gloss. pag. 61.

ERBIETEN, offerre. Gloss. Pez. offeres *irpiotes*. Inde *orbede* & *urbede* tributum voluntarium. Nam *er, ir, or*, & *ur* permutantur. Plura vide in simplici.

ERBLEICHEN, pallefcere, five culpa, five infirmitate, five terribilis rei occurfu, five alias ob caufas. Refer ad fimplex.

ERBLEICHEN, mori, *erblichen* mortuus. Gloff. Pez. concidit *irpleihheta.* Præfixum *er* hoc loco eft adverb. ordinis, & ultimum pallorem fignificat.

ERBNAM, hæres, hæredipeta, vel potius hærediceps, a capienda hæreditate. Gothis *arbinumja*, Marc. XII. 7. Anglofax. *yrfenuma*, ibid. Belg. *erfgenaem.* Refer ad *nemen* capere.

ERBS, *erbes, erbis*, pifum. Lat. *ervum*, Franc. *arauuiz*, Belg. *erwet*, Suec. *ært.* Gloff. Pez. cicerculæ *arauuiz*, frixum cicer *inchentu arauueiz.* Vox Suecica nimia brevitate laborat: Latina & reliquæ manifefto funt a Gr. ἔρεβος ervum. ECCARDUS vocem Græcam fupra deduxit ab *erben* affumere, quia pifa fibi invicem & fulcris adhærent. Quod tamen eo fenfu nusquam reperitur. Mihi videtur oriri ab ἐρέφω tego, & proprie denotare omne legumen filiqua tectum.

ERBSCHAFT, hæreditas. Novum, fed probum. Vi compofitionis eft hæreditas ex teftamento vel codicillo. Nam *fchaft* conftitutum quid fignificat.

ERBSCHICHTER, arbiter hæreditatis. Utitur Luth. Luc. XII. 14. Refer ad *fchichten* dividere, partiri.

ERBWART, hæres, exfpectator hæreditatis. Anglofax. *yrfe-weard* Luc. XX. 14. *her ys fe yrfe-weard*, ipfe eft hæres. Refer ad *warten* exfpectare.

ERCHTAG, dies Martis. V. *Erich.*

ERDE, terra, elementum aridum. Gothis *airtha*, Anglofax. *eard, eord, eorthe*, Franc. & Alam. *erda, herda*, Angl. *earth*, Belg. *aard*, Dan. & Suec. *jord.* Conveniunt fono & fignificatu Heb. *erez*, Chald. *artha*, Syr. *artho*, Ægypt. *ertofi*, Græc. ἔρα. Extra hanc cognationem *erde* majoribus noftris, utpote Geolatris, fignificare potuit *Deam* vel *Matrem.* Illud ab *eren* colere, hoc ab *ar, or, ur* principium. TACITUS de Semnonibus Cap. XXXIX. *Per humum evolvuntur, eoque omnis fuperftitio refpicit, tanquam inde initia gentis.* Idem de Suevis Cap. XL. *In commune* HERTHAM, *id eft, terram matrem colunt.* Cambri inverfo literarum ordine terram vocant *tir* & *daear.* Quamvis etiam *ard* haud alienum fit ab eorum Dialecto, ut poftea ex compofitis & derivatis patebit. Latinos a Celtico *tir* formaffe *terræ* nomen, exiftimat PEZRONIUS. Aliam terræ appellationem vide in *Teut.* Ab illa, de qua hic agitur, nomina accipiunt quædam terræ productiones, apud Anglofaxones *eorthcend* terrigena, apud Francos *erd-ephili* pepones, *erdfuir* fulphur, apud Germanos *erdberen* fraga, apud alios alia & pene innumera.

ERDE, orbis terrarum, terra quatenus opponitur cœlo. Hinc *Cœlum & terra*, de quibus fermo Matth. V. 18. interpreti Gothico dicitur *himins jah airtha*, Anglofaxonico *heofon and eorthe*, Francico *himil inti erda*, in Harm. Evang. Tat. Cap. XXV. 5. *er thanne zifare himil inti erda*, donec transeat cœlum & terra. Inde, compofita Anglofaxonica

middan-eard, terra, a medio fitu fic dicta, & quod fortaffe plures in univerfo terras præter hanc mediam agnoviffent. Vox in Evangelio Anglofaxonico Joh. I. 9. 10. & paffim obvia. Confenfum Gothorum & Francorum vide infra in *gard* mundus.

eorthan-ymb-hwyrft, circulus orbis terrarum.

eorth-nafel, umbilicus terræ.

eorth-waru, terricolæ.

eorth-rice, terra.

Alias terra Gothis dicitur *manafeds*, h. e. fedes hominum, quafi hanc animo concepiffent opinionem, ut cœlum Dei, ita terram hominum effe fedem & habitaculum. Et fic etiam de terra fentit PLINIUS Lib. II. Cap. 63. & Anfibariorum Legatus apud TACITUM Annal. XIII. 55. Præcipuum Francorum compofitum eft *erdring* orbis terræ.

ERDE, territorium, & quævis regio habitabilis in fuperficie orbis terrarum. TATIANUS Cap. XI. 2. *quam zi erda Ifrael*, veniebat in regionem Ifrael. Gloff. R. Mauri: territorium *erdmarcha.* Proprie terra limitanea. Miratur PALTHENIUS hoc tanquam infolentius dictum. Sed nihil obftat, ut fenfus a toto ad partem transferatur. Hinc nonfolum Franci, fed etiam Gothi & Saxones ita loquuntur Matth. XXVII. 45. Luc. IV. 25.

ERDE, ager, terra arabilis. Anglofaxonibus *yrth* & *yrtland*, Francis ut fupra. TATIANUS Cap. LXXV. 41. *thie thar in guota herda gifauuit ift*, qui in bonam terram feminatus eft. Hinc colonus, agricola Cambris dicitur *arddwr*, quafi vir agri, & Anglofaxonibus *eorthling, yrthling*, nifi malis referre ad *erden* arare.

ERDE, folum, humus, terra quam pedibus calcamus, & quævis terræ portio, parva vel magna. Gloff. Pez. folo *herdu.*

ERDE, fundus. VEREL. in Ind. *jord* fundus, *jordattari* dominus fundi.

ERDE, inferiora terræ. Inde

Anglofaxonibus *eorth-beofung* terræ motus.

Francis *erdpruft* vorago.

Germanis *beerden, beerdigen* inhumare. Cui fimile verbum Cambricum *daearu*, fi metathefin adhibeas.

ERDEN, terram colere, arando vel alio modo. Cambris *aredig*, Armoricis *arat*, Francis *arton*, quod cognofcitur ex derivatis. Nam hinc colonus, agricola Gothis dicitur *aurthja* Luc. XX. 10. 14. Francis *artar.* Gloff. Boxh. *artarum* cultoribus. Et huc etiam fpectat *ard* aratio, vox antiquo-Scandica apud VERELIUM in Indice. Quicquid horum eft, cum univerfa familia pridem extinctum eft.

ER-

ERDEN, habitare. Anglosax. *eardian*, *eardigan*, Franc. *arton*. Gloss. Lips. *ordon* habitabant. TATIAN. Cap. XI. 4. *artota in dera burgi*, habitavit in civitate. Idem Cap. XVI. 2. *uuar artos*, ubi habitas? Sensus ab agricultura ad mansionem translatus, quia veteres in agris, quos colebant, etiam habitabant. Latinis quoque *colere* sæpe est habitare. Hinc illa vox Anchisæ apud VIRGILIUM: *Elysiumque colo.*

ERDEN, manere. ISIDORUS Cap. IX. 1. *sûn samo ardot in euuin*, semen ejus manebit in æternum. Sensus ab habitando ad manendum translatus, quia manentes sunt degentibus & habitantibus similes.

ERDEN, honorare, venerari. Cambris *arddunaw* apud BOXHORNIUM in Lex. Ant. Brit. Sensus a cultu terræ religioso petitus, & ad omnem honoris, submissionis, & cultus demonstrationem, quæ terrigenis exhibetur, translatus. Confer *eren* honorare.

ERDRAUCH, fumaria. V. *rauch* fumus.

ERDREICH, orbis terræ. Anglosax. *eorthrice*. Proprie est regnum mundanum, & occurrit eo sensu apud TATIANUM Cap. XV. 5. *inti araugta imo alle thisena erdrichen*, & ostendit ei omnia regna mundi.

ERDREICH, territorium, *erdreich* fundus privati. Vide utrumque in substantivo *reich*.

ERDROSSELN. V. *drossel* jugulum.

ERE, honor, cultus. Anglosax. *are*, *arna*, Franc. & Alam. *era*, *hera*, Belg. *eer*. Gloss. Keron. honorem *ero*, honore *heru*. Verbale ab *eren* colere, honorare. Inde composita *erlich*, *erwürde*, *ererbietig*, & similia, quæ non carent vetustate. SOMNER. in Dict. Anglosax. *arlice* venerabilis & venerabiliter, *arwurtha* reverendus, honorandus. Gloss. Keron. honeste *erlibho*, reverentia *eruuirdy*, honestiores *eeruuirdigoron*. Gloss. Pez. deferant *era irpiotan*.

ERE, cultus divinus, reverentia quæ Deo & rebus sacris debetur. Inde Anglosaxonibus *ar-fæst* pius, *ar-leas* impius. Similia habent Alamanni. Gloss. Keron. pius *erhafter*, impietatem *erlosida*. Hodie *eren-vest* & *erenhaft* sunt tituli honoris, qui, cum ab antiquis nobis traditi sint, tantum significant, quantum possunt, nempe nonsolum honestum, sive eum, qui sui alienique honoris custos est, sed etiam pium & religiosum, omnino ab *eren* colere, honorare, quia religio omnium judicio est verus vel falsus Dei cultus.

EREN, colere terram, arare, humum vertere. Verbum omnibus antiquis usitatum, quod originem refert ad *ar*, ἔρα, terra, arvum, & Gothis effertur *arian* Luc. XVII. 7. Anglosaxonibus *erian*, *erigan*, Francis *eren*, *erren*, Angl. *eare*, Islandis *aria* apud VERELIUM in Indice, Frisiis *era* apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 64. Quibus consentiunt Arab. *harusa*, Græc. ἀρῶν & Lat. *arare*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. IV. 85.

Uns ervent sine pluagi
Bi iaron io ginuagi.

Quæ verba optime vertit cel. SCHERZIUS

Nobis arant ipsius aratra,
Quotannis omnino satis.

Christus enim, cum sit Dominus omnium rerum, non opus habet aratro, sicut nos, ad producendum panem. Jus prov. Alam. Cap. 275. *der fræmden acker unuuizzend ert*, qui agrum alterius ignarus arat. Inde *ungearan uelt* campus inaratus apud WILLERAMUM Cap. II. 1. & *eriung* aratio in Glossis ÆLFRICI, Anglis *earing*, & *ar* cultura in Lex. Run. OL. WORMII. Hodie superat apud Argentinenses, qui quotidie usurpant *einen acker eren* pro arare agrum, teste SCHERZIO in notis ad rhythmum Otfridi: imo etiam apud Suevos, quibus *umberen* eodem sensu dicitur, monente FRICKIO in notis cancellatis ad Gloss. Schilt. pag. 269.

EREN, honorare, venerari. Gothis *sweran* per prosthesin, Anglosax. *arian*, Francis & Alam. *eren*. Gloss. Keron. honorare *eeren*, venerari *ereen*. Idem Belgis *eeren*, Suecis *æra*. An ab ἔρα terra, sensu a cultu geolatrico ad quemvis cultum translato? Hoc videtur exigere synonymum *erden*, quod certe a cultu terræ desumptum est. Extra hanc analogiam *eren* potest idem esse quod laudibus extollere, ab *her* altus; Vel idem quod ἀρῶν curare, cum cura versari circa aliquem, quomodo etiam Latinis *colere* primo est curare terram, mox etiam curare parentes, amicos, Deos &c. Sed præstat ad unam familiam referre quæcunque possunt, quam scalam peregrinis interrumpere.

EREN, capere, accipere. Gloss. Pez. accipere *eran*. Similiter & Græcis αἱρέω est capio. Hodie superat in derivatis, quorum præcipuum est *ar*, vel *arn* accipiter. Alamanni recentiores huic verbo præposuerunt W. dicentes *weren*. Inde *gewer* eadem Dialecto est possessio, ab occupatione sic dicta.

EREN, metere. Omnino ab accipiendo. Quid enim est metere, nisi segetes capere? Cognoscitur ex derivatis, partim vigentibus, partim obsoletis. Ad primam classem spectat *ernde* messis; ad secundam

ar, annona, proventus annuus, apud VEREL. in Ind.
aeron, fructus æstivi, apud Cambros.
arn, messis, dialecto Francica, de quo seorsim.

EREN, æneus. Gloss. Pez. bubus æreis *rindrun erinn*. NOTKERUS Psal. XVII. 35. *du tate mina arma starche so erinen bogen*, tu roborasti brachia mea ut arcum æreum. BENSON. *are* æneus, *eran* tinnulus, *erenne* ferreus. SOMNER. *are* æneus, æreus, *thurh are nædle eage* per foramen acus æreæ, Luc. XVIII. 25. Cuncta a subst. obsoleto *ær* æs, quod vide. Cum utroque convenit *æs* & *æreus*.

EREN, expedire, perficere, exequi. Forte idem est quod operis alicujus curam suscipere, ab ὤρα cura. Glossa manuscripta Anglosaxonica apud SCHILTERUM in Gloss. Teut. pag. 56. *areddun* expedierant. VEREL. in Ind. *arna* negotium expedire, *are* curator negotiorum, *erendi* negotium. In Marchia Brandeburgica *arende* etiamnum est negotium, *arendieren* negotiari, *arendator* negotiator.

EREN, dicere, nunciare, denunciare. Græcis εἴρειν. Ad hoc verbum, quamvis pridem extinctum, manuducimur a multis derivatis, quæ ad aliud referri principium vix possunt commodius. Talia sunt,

> Cambrica, *herod* nuncius, *herodraeth* negociatura.
>
> Mœso-Gothica, *airu* legatio Luc. XIV. 32. *airuns* legati Luc. IX. 52.
>
> Anglosaxonica, *ar* nuntius, angelus, *aras* nuntii, angeli, *ærend* nuncium, mandatum, legatio, *ærend-gewrit* epistola, *ærend-raca* nuntius, legatus, apostolus, *ærendian* annunciare, mandata deferre.
>
> Francicum *arunti* nuncium, legatio. Vox OTFRIDO familiaris. Inde *sconi arunti* pulcrum nuncium, *selba arunti* idem nuncium, *Gotes arunti* Dei nuncium, apud eundem Lib. I. Cap. IV. 96. 116. 129. 134. Et toties quoque occurrit in Capite sequenti. Excerpta vide apud SCHILTERUM in Glossario.
>
> Sueo-Gothica, *ara* nuncius, legatus, *konungsara* nuncius Regis, legatus, apud STIERNHIELM. in Gloss. Ulph. Goth. pag. 7.

ERENHOLD, fecialis, caduceator, minister publicus. Qui hunc ministrum cum *Heraldo* confundunt, nomen ejus varie interpretantur. Aliis significat *domino* vel *exercitui fidelem*, ab *hold* fidus, & *herr* dominus, vel *her* exercitus. Aliis *ministrum exercitus*, qui inter cuneos hostium libere fert imperata, ab *her* exercitus, & *ald* servus, quamvis hoc nomen nunquam reperiatur servis honestioris conditionis, & multo minus legatis tributum. Nam *aldius* proprie est servus in domo domini nutritus & educatus, ut demonstravi in loco. PALTHENIUS, qui hic præ cæteris audiri meretur, componit ab *airun* nuntius, legatus, quod Gothicum, & *hold* amicus, sic ut totum compositum significet caduceatorem, amicitiæ vel servandæ vel restituendæ intentum, in Animadvers. ad Isidorum pag. 411. Sed nihil obstat, ut quemvis ministrum, & quacunque de causa missum, denotare possit, si derivetur ab *ærend* mandatum, & *halten* tenere. Nam qui legatione fungitur, tenet aliquid in mandatis. Simile compositum est, quando *caduceatores* in Glossario ÆLFRICI vocantur *ærend-racan*, quasi oratores negotiorum, a *reccan* narrare, declarare, enarrare, quia principis sui mandata ad alium principem deferunt. Unde sit illud *ærend*, & quam habeat in omnibus veterum Dialectis cognationem, paulo ante ostendi in *eren* nunciare. Interim *erenhold* & *herold*, qui vulgo confunduntur, mihi videntur distinguendi. Ille negotiis publicis adhibetur tanquam sacer nuntius, hic vel nullam obit legationem, vel ritualem tantum. Vide dicta in *herold*.

ERESBURG, Castellum Martis, in Monum. Paderborn. Si vera est interpretatio, *Eres* Germanorum idem erit qui Ἄρης Græcorum. Et potuit sane Mars eo nomine innotuisse nostris, etiamsi illud nuspiam literis mandatum inveniam. Alia Martis nomina vide in *Wig*, *Erich*, *Dienstag*.

EREUGEN. V. *eraugen*.

ERFAREN, experiri. V. simplex ejusdem significatus.

ERFULLEN, implere, *erfüllung* complementum. Gloss. Keron. implere, adimplere *eruullen*, *erfullen*. Refer ad simplex.

ERGERN, *ærgern*. V. in *arg*.

ERGOTZEN, *sich ergötzen*, lætari, voluptate perfundi, ob possessionem alicujus boni, quod Gothice & Saxonice dicitur *god*, hodie *gut*. Quidam scribunt *ergetzen*, sed male, quia appellationem ducit ab objecto, quod est bonum præsens, a quo naturaliter oritur lætitia. Cum simplici *götzen*, quod nescio ubi inveniam, convenit Heb. *chadah* gavisus est, Græc. γηθέω lætor, & Lat. *gaudeo*.

ERGOTZEN, oblectare, lætitia afficere. Cæsar ad Germanos in Rhythmo de S. Annone §. 24.

> *Her quad, das her si wolti gern irgezzin,*
> *Ob ir un icht ci leide gedan hetti.*
> Dicebat, quod libenter illos oblectare vellet,
> Si illos aliqua re offendisset.

Verbum facessens ex præcedenti. Quid enim est oblectare, nisi facere ut gaudeat? Miror STADENIUM hoc verbum derivare ab *essen* epulari.

ERHEBEN, sursum tollere, extollere, exaltare, *erhaben* altus, elevatus, editus, gibbosus. Gloss. Keron. extollit *erhevit*, exaltabitur *ist erhaban*, exaltatus *erhapener*. Refer ad *heben* levare. In genere dicendi metaphorico significat laudare, quia laudare est laudibus extollere. Plura ejusdem indolis verba vide in *loben*.

ERHEBEN, quatenus est reciprocum, dicitur (1.) de superbis. Inde *sich erheben* efferre se supra alios. (2.) de abeuntibus. Inde *sich erheben* discedere, quia discedentes surgunt, ut abeant. Evang. Goth. Matth. XI. 1. *ushof sik jainthro*, discessit inde. Hodie dicuntur tantum principes levari, non privati.

ERHEBLICH, gravis, sonticus. In rebus libra examinandis grave dicitur id, quod alteram lancem attollit, idque videtur ad rationum pondera translatum. Ergo ab *heben* levare. Quo sensu etiam Galli dicunt *relevant*, a levando. Alia tamen allegoria refer-

referri poteſt ad *heben* tenere, quia cauſa ſontica detinet agentem.

ERHOHEN. V. ſimplex.

ERICH, videtur aliquando fuiſſe nomen Martis. Nam apud Auſtriacos *Erchtag* eſt dies Martis. Celtica Lingua, & hodie Cambrica, *erch* dicitur horrendus. Forte quaſi *herich*, ab *her* terribilis. Talis autem fuit Mars, utpote nonſolum conceſſis animalibus, ſed etiam occidione hoſtium, & victimis humanis placatus, teſte TACITO Cap. IX. de M. G. & Annal. XIII. Cap. 57. Sed & *bellipotentem* & *ferro potentem* ſignificare poteſt. Nam *aer* Cambris eſt bellum, prælium, & *ær* Angloſaxonibus æs, ferrum, ſicut *rich* potens in plerisque & vetuſtiſſimis Dialectis. Hoc nomen rurſus convenit Marti, nec Marti tantum, ſed etiam regibus bellicoſis. Et hanc fortaſſe ob cauſam multi Danorum Reges dicti ſunt ERICI.

ERICH, legibus potens. De hoc ſignificatu vide plura in *ehe* lex.

ERINNERN. V. *inne* animadvertens.

ERKEL, *erkl*, *erkle*, Hercules. V. *herkul.*

ERKENNEN, quatenus derivatur a *kennen* ſcire, noſſe, ſignificat quantum poteſt, agnoſcere, cognoſcere &c. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XVII. 18. de Magis: *thie irkantun ſunnen fart*, qui cognoſcebant viam ſolis. Gloſſ. Keron. agnoſcat *erchenne.*

ERKENNEN, gratiam referre, *erkentlich* gratus. Dictio metonymica, qua agnitio beneficiorum ponitur pro grato animo, quia grati ſunt beneficiorum memores.

ERKENNEN, ſenſu forenſi eſt judicare, litem dirimere, *erkentnüs* decretum, quia ſcil. antecedens poni ſolet pro conſequente, cognitio cauſæ pro ſententia, quæ cognitionem ſequitur.

ERKENNEN, coire. Vulgo exponitur *carnaliter cognoſcere*, quod de coitu modeſtiæ cauſa dictum volunt, quia cognoſci dicuntur nonſolum ea, quæ intelligimus, ſed etiam quibus familiariter utimur. Sed & verbum faceſſens eſſe poteſt a *kennen* parere, gignere, producere. Quid enim eſt rem habere cum uxore, niſi facere ut pariat, gignat, producat?

ERKER, projectura ædificii. Lat. Barb. *arcora.* Forte ab *arcus*, quia olim erat rotunda, quod videtur probari CANGIO, vel ab *arcula*, quod mallet FRISCHIUS.

ERKIESEN, eligere. V. ſimplex.

ERKLECKEN, ſufficere. V. ſimplex.

ERKOBERN, conſequi. Verbum OTFRIDO familiare, factum a Lat. *capere*, auctoribus Francis, qui hoc ſenſu dicunt *irkoboron*. Vide Gloſſ. Schilter. pag. 492. & notas Cel. SCHERZII ad Otfrid. Lib. V. Cap. II. 28.

ERKOREN, electus. Refer ad *küren* eligere.

ERKUNDEN, inveſtigare, inquirere ſciendi cauſa. Verbum novum, ſed legitime factum a *kunde* ſcientia, notitia. Utimur etiam frequentativo *erkundigen*. Unde antiquitatem ſtabiliam, non invenio.

ERL, alnus. Ab *elr*, per metatheſin.

ERLANGEN, conſequi, adipiſci. Proprie eſt adtingere, a *langen* tangere, quod vide.

ERLASSEN, quatenus derivatur a *laſſen*, ſignificat quantum poteſt, dimittere, remittere, relaxare &c. Priſci aliis utuntur præfixis, cujusmodi ſunt, *a*, *af*, *ab*, *for*, *fur*, *far*, *fra*, ut patet ex compoſitis, *alætan*, *afleitan*, *ablazzan*, *forlætan*, *furlazzan*, *farlazzan*, *fraletan*, quorum alia ſunt Saxonica, alia Gothica, alia Francica & Alamannica. Sed & interdum utuntur præfixo *ur* pro *er*. Inde *urlaz ſunti* remiſſio peccatorum, in Symbolo Apoſtolorum Alamannico apud FREHERUM. Pro quo hodie dicimus *erlaſſung.*

ERLAUBEN, permittere, *urlaub*, *erlaubnüs* venia. Gloſſ. Keron. licet *arlaubit*, liceat *arlaube*, licuit *erlaupta*, licere *erlaubpan*, licentia *urlaubii.* Refer ad *lauben* concedere. Gothi & Saxones alias præfigunt particulas, ſed eadem vi pollentes, nempe ut ſenſum intendant. Evang. Goth. Matth. VIII. 31. *uslaubei uns galeithan in tho hairda ſweine*, permitte nobis abire in gregem porcorum. Evang. Angloſax. Matth. VIII. 21. *alyſe me æreſt to farenne and bebyrigean minne fæder*, permitte me primum abire & ſepelire patrem meum.

ERLESCHEN, extinguere & extingui, *erloſchen* extinctus. Utrumque a Francis relictum. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XVII. 103. 104. de Herode: *er uuolta uns thia fruma irlesgan*, volebat nobis bonum extinguere. Gloſſ. Boxh. *arlaſtiu* exſtincta. Alia Gloſſa, *erlosken cole* carbo, apud JUNIUM in Obſ. ad Will. pag. 137. Refer ad ſimplex *leſchen.* Reliqui veterum aliis utuntur compoſitis, cujusmodi ſunt, *afchwapjan* & *acwencan*, in Verſ. Goth. & Angloſax. Marc. IX. 44. 48. Quorum ſimplicia ſunt *qwæſwia* & *quench*, apud Suecos & Anglos reſidua.

ERLOSEN, liberare, redimere. Gloſſ. Ker. liberabis *erlooſis.* TATIAN. Cap. XXXIV. 6. *arloſi unſih fon ubile*, libera nos a malo. Refer ad *löſen* ejusd. ſignificatus. Gothi delectantur compoſito *uslausjan*, Angloſaxones *alyſan.* Hinc porro liberatio, redemptio Gothis dicitur *uslauſei* Luc. I. 68. Angloſaxon. *alyſnes* & *alyſedneſſe*, Francis *arloſneſſe*, in Harm. Evang. Tat. Cap. VII. 10. hodie *erlöſung.*

ERMEL, manica, pars veſtimenti, qua brachium tegitur, & inde nomen ab *arm* brachium, ſicut *brachiale* a *brachium*, & *manica* a *manus.* Quibus auctoribus neſcio. Antiquiſſimos Germanorum rem & nomen rei ignoraſſe, liquet ex TACITO Cap. XVII. de M. G. *Partem veſtitus ſuperioris in manicas non extendunt, nudæ brachia & lacertos.* Inventum manicarum tribuitur Phrygibus. VIRGIL. Æn. IX. 616. *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.* Quod Phrygibus objicit Numanus. A defectu manicarum veſtis quædam militaris Latino-

Barbaris dicitur *armilausa*, i. e. non manicata, absque manicis, a *los* destitutus.

ERNDE, messis. TATIANUS LXXII. 6. *lazet jogiuuedar uuahsan unzan zi arni, in thero arnziti quidu ib then arnarin*, finite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus &c. Ergo lingua Francica *arn* est messis, *arnzit* tempus messis, *arnari* messor. Cuncta ab *eren* metere, quod vide. Ex eodem fonte possunt derivari voces Codicis Argentei, *asa* messis Luc. X. 2. *asans* messis Marc. IV. 29. quia R. & S. frequenter permutantur. Ab *arn* rursus fit *arnen* metere, ut demonstravi in loco, & ab *arnen* novissime *ernde* messis, per medium derivandi DE. Vocabulum Anglosaxonicum vide in *herbst*.

ERNDEN, metere. Soboles substantivi *ernde* messis, sed nova, & priscis ignota. Verba vetera vide in *arnen, erden, eren*.

ERNST, certamen singulare. Vox Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *ornest* duellum, monomachia, *ornestwr* pugil. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *eornest* duellum, monomachia. Ipse ab *arrhis* dictum existimat, quibus se mutuo obligabant pugiles, quæ hodienum Anglis vocantur *earnest*: ego malim ab ἀριστεύειν fortiter pugnare, ob perpetuum linguæ Celticæ & Græcæ consensum, quia duellum secundum veteres est facinus strenuum, quod lites ferro terminat. Litera N. in medio vocis neminem debet morari. Hoc enim commune fatum omnium pene vocabulorum in alias linguas transeuntium est, ut vel mutentur in medio per epenthesin, ut hoc loco, vel in capite per aphæresin. Sic ab ἀριστεία alia Dial. fit *reist* virtus, unde nobis remansit *rüstig* fortis, quod vide. Atque hinc porro patet, quid proprie sit ERNESTUS, vel ERNST, quatenus est nomen proprium viri, nempe idem quod Græcis ἄριστος fortissimus. Hoc malo, quam cum aliis transponere e Lat. *strenuus*.

ERNST, a contentione armorum transferri cœpit ad omnem animi contentionem, quia serii & graves videntur dictis & factis, moribus & vultu exprimere eos, qui arma inter se conferunt. Inde nobis *ernst* ardens & vehemens agendi studium, *in ernst* serio, *ernstlich* graviter, severe, *ernsthaft* gravis, severus, vultuosus. Et alia satis manifesta. Quibus consentiunt quædam Anglosaxonica, ut sunt, *eornest* studiosus, serius, vehemens, *on eornust* serio, quod extat Matth. V. 18. *ic secge eow on eornust*, dico vobis serio. Similem vocem, a contentione litigiosa ad omne studium agendi serium translatam, vide in *fleiss* industria.

ERORTERN, definire, terminare, & sensu forensi componere & decidere litis controversiam. Non ab ὀρθὸς rectus, quasi ad justum & æquum reducere, ut ante LEIBNITIUM omnibus eruditis, & inprimis HELVIGIO visum; & multo minus ab *ort* locus, quasi in locum suum collocare, ut Lexicographi vulgares nugantur; sed omnino ab *ort* finis, extremitas rei, quem significatum se primum ex lingua Metallicorum cognovisse scribit LEIBNITIUS in Meditatis de Emendatione Linguæ Germanicæ art. 54. quamvis rei metallicæ minime proprius sit, sed aliis quoque rebus adhibeatur, ut demonstravi in loco. Vox nova, sed probitate sua commendabilis.

ERPICHT, cupidus. Proprie flagranti quodam desiderio tanquam stimulo incitatus, a *picken* pungere, & non a *pech*, pix, ut Lexicographi ineptiunt.

ERQUICKEN, quatenus oritur a *queck* vivus, vividus, vegetus, robustus, significat quantum potest, (1.) vivificare. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIII. 93.

Got mag these kisila,
Joh alle these selisa,
Joh these steina alle
Yrquicken io zi manne.

Vertit SCHILTERUS:

Deus potest hos silices,
Et omnes has petras,
Atque hos lapides omnes,
Vivificare in homines.

(2.) reficere. Gloss. Keron. recreare *erqhuichan*. Prior sensus obsolescit.

ERRATEN, solvere divinando. Gloss. Pez. solveritis *irratet*. Refer ad simplex.

ERREGEN, ciere, excitare. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXIII. 87.

Uuir sculun nan iruueken,
Fon themo slafe irreken.
Expergefaciamus eum
Et excitemus e somno.

Refer ad simplex.

ERREICHEN, adtingere. Composita antiqua vide in simplici.

ERRETTEN, liberare. Gloss. Pez. liberet *irretit*. Refer ad simplex.

ERSAUFEN, perire in aqua. A *saufen* mergi. Præfixum *er* hoc loco est adverb. ordinis, & ultimi termini in ordine, significans eum qui suffocatur, ita mergi, ut mors inde sequatur.

ERSCHALLEN, increpare, sonare. Gloss. Lips. *irscal* increpuit. Refer ad simplex.

ERSCHEINEN, apparere. Gloss. Pez. appareat (appareas) *ursceinust*. Refer ad simplex.

ERSCHLAGEN, trucidare. Gloss. Boxh. *arslaghan uuerde* necetur. Refer ad simplex.

ERSCHNAPPEN. V. simplex.

ERSCHRECKEN, expavescere. A *schreck* terror. Novum a novo.

ERSCHRECKEN, terrere, facere ut expavescat. Ex eodem fonte.

ERSCHUTTEN, concutere. OTFRIDUS Lib. III. Cap. IV. 23. *thaz uuazar er yrscutita*, angelus domini concutiebat aquam. Hodie libentius utimur frequentativo *erschüttern*. V. simplex.

ERSE-

ERSETZEN, compensare, reparare damnum. Gloss. Pez. reparantur *irsezit uuerden.* Refer ad simplex.

ERSEUFEN, suffocare. A *saufen* mergere. Franci alio utuntur præfixo. Gloss. Pez. demerserunt *pisouftun.* Hodie *besaufen* non est submergere, sed inebriare & inebriari, a *saufen* immodice bibere.

ERSPRIESSEN, vernare, progerminare. Refer ad simplex. Allegorice dicitur de flore fortunæ & dignitatis. Inde *erspriesslich* floridus, *ein erspriesslich jar*, annus florentissimus. Pars votorum apud Suevos in novi anni auspiciis.

ERST, primus, tam ordine quam dignitate. Anglosaxon. *æres̄t* Luc. II. 2. Franc. & Alam. *erist.* Gloss. Keron. prima *eristun*, primas *eristo*, prima hora *erista uuila*, primum *az erist*, inprimis *in herist*, *iz erist*, *az erist.* TATIAN. Cap. CLVII. 1. *in themo eriston tage thero ostruno*, prima die azymorum. Manifesto est superlativus comparativi Anglosaxonici *erra*, *ærra* prior. Matth. XXVII. 64. *thonne bith thæt æftere gedwyld wyrse thonne thæt ærre*, tunc error novissimus pejor erit priore. Nec aliunde Græcis ἄριστος, quatenus præstantem & optimum significat. Id enim judice STIERNHIELMIO in Gloss. Goth. resolvitur in primum & priorem.

ERSTAUNEN, obstupescere. Gall. *estonner.* Proprie est obstupefieri subito quodam fragore, a *don* fragor, per sibilum præfixum. Hinc obstupefactus Græcis dicitur ἐμβρόντητος, a βροντή tonitru, Latinis *attonitus*, a tonando, Anglis *astonished*, & alio vocabulo *thunder-strook*, velut fulmine ictus. Confer *bestürzt.*

ERSTEHEN, surgere, *auferstehen* resurgere. V. *auferstehung.*

ERSTICKEN, suffocare & suffocari. Gloss. Pez. expiravit *irsticta.* Proprie est spiritum ita figere vel intercipere, ut mors inde sequatur, a *stecken* impedire, & præfixo *er*, quod hoc loco est adverb. ordinis, ultimum rei terminum significans.

ERTRENKEN, suffocare, mergere ut pereat. A *trenken* mergere. Utitur OTFRIDUS Lib. II. Cap. III. 108. Locum vitio affectum solerter restituit & vertit cel. SCHERZIUS:

> *Thaz unsih io sangta,*
> *Er al iz thar irdrangta.*
> Id, quod nos certe submergebat,
> Omne ille ibi (in baptismo) submersit.

ERTRINKEN, suffocari, perire in aqua, *ertruncken* suffocatus. Gloss. Pez. suffocati *irtrancti.* Refer ad *trinken* bibere. Particula *er* est adverb. ordinis, innuens eum, qui in aqua perit, tantum potare, ut mors inde sequatur.

ERWACHEN, expergiscere, e somno ad vigilias reverti. Gloss. Pez. expergefacti *uruuahhente.* Refer ad simplex.

ERWÆGEN, deliberare. Refer ad *wægen* ponderare. Utimur hoc tropo, ob manifestam inter pondera & momenta rerum similitudinem.

ERWÆRMEN, calefacere, *sich erwærmen* calefieri. Gloss. Pez. recalescat *eruuaramee.* Refer ad simplex.

ERWECKEN, expergefacere, facere ut expergiscat. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXIII. 87. *uuir sculun nan iruueken*, excitemus eum e somno. Quod dicitur de Lazaro. Refer ad simplex.

ERWECKEN, resuscitare a mortuis. Vitiatum ab antiquiori *erquicken* vivificare, quod vide. Q. & W. in ore vulgi permutantur.

ERWECKEN, excitare. Proprie movere ab ortu. Nam *wecken* est movere, & *er* est adverb. ordinis, initium rei significans. Dicitur autem non de somno, & multo minus de morte, ut antecedentia, sed de rebus nondum existentibus, quæ ab origine moventur ut sint.

ERWEHNEN. V. *wenen.*

ERWELEN, eligere. Gloss. Keron. eligat *eruuelle*, eligatur *si eruuelit*, eligantur *uruuelit si.* Apud OTFRIDUM legitur *iruuellet* pro eligatis, Lib. IV. Cap. XXII. 22. 24. Refer ad simplex.

ERWERBEN, plures habet significatus extinctos, quamvis legitime factos a simplici. Significat autem (1.) avertere, a *werben* vertere. Gloss. Keron. avertere (imperativ.) *erhuuarabi.* (2.) subvertere a *werben* vertere. TATIANUS Cap. CXCIV. 2. *thesan fundumes eruuerbenti unsara thiota*, hunc invenimus subvertentem gentem nostram. (3.) converti, redire ad sanam mentem, a *werben* redire, quia conversi sunt redeuntibus similes. Gloss. Pez. resipiscat *iruuerue.*

ERWERBEN, acquirere, studio vel labore. Refer ad *werben* negotiari. Dicitur proprie de rebus quæ in commercio sunt. Cum vero res uxoria sit commercium inter virum & fœminam, hinc etiam liberi e tali commercio nati, dicuntur acquiri apud Scriptores superioris ævi, quibus nihil familiarius hac formula *kinder erwerben* suscipere liberos.

ERWINDEN, deficere, deesse, *nichts erwinden lassen* facere ne quid desit, ne quid ex parte nostra desideretur. Oritur ab Islandico *vanta* ejusdem significatus, & hoc a *wan* defectus. VEREL. in Ind. *vanta* deficere, deesse.

ERZ, *æs*, metallum cujuscunque coloris. Ab antiquiori *ær* quod vide. Litera Z. in fine vocis assuta est præter rationem, & in sobolem non transmittitur. Hinc æneus dicitur *eren*, non *erzen.*

ERZ, principatum rebus, quibus præfigitur, attribuit, plane ut ἀρχι & *archi* apud Græcos & Latinos in compositis, unde etiam per imitationem desumptum est. Quemadmodum igitur Dux belli Græcis dicitur ἀρχιστρατηγὸς, quasi princeps militiæ: ita summus Episcopus nobis vocatur *erzbischof*, quasi princeps episcoporum. Idem judicium

um de aliis quoque honorum titulis ferendum. Sunt, qui nimio & præpostero patriæ Linguæ studio abrepti, hoc præfixum vernaculæ vindicare conantur, sed ausu magis ridiculo, quam prospero. Hoc interim addimus, hanc particulam, quamvis peregrinam & ex Gr. *ἀρχὴ* ortam, inter Germanos esse spectatæ vetustatis, & Christianæ Religioni pene coævam. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *arce-bisceop* archiepiscopus, *arce-bisceop-hade* archi-episcopatus, *arcestole* sedes archiepiscopalis. Gloss. Pez. metropolis *dero erci tuomlihhun purch*, matricula *erzipiscoftuom*.

ERZELEN, narrare. Veteres delectantur simplici, quod vide.

ERZIEHEN, educare. A simplici ejusdem significatus.

ERZWINGEN, cogere. Gloss. Boxh. *arduuingu* exigo. Refer ad simplex.

ES, articul. definitus, a Francis relictus. TATIANUS Cap. LXVII. 13. *thaz ni alle thie iz gisehent, biginnen inan bismaron*, ne omnes qui vident, incipiant illudere ei. Cap. CLXXXIII. 2. *ther ist iz, fahet inan*, ipse est, tenete eum. In priori loco *iz* significat hoc, & refertur ad præposteram ædificandi rationem; in posteriori cum qui quæritur. Latini dicunt *id* & *is*.

ES, articul. indefinitus, verbis impersonal. præponi solitus. TATIAN. Cap. CCXXVIII. 2. *uuone mit uns uuanta iz abandet*, mane nobiscum quoniam vesperascit. Anglis *it* est art. definitus & indefinitus.

ES, monas. V. *as*.

ESCHE, fraxinus. V. *asche*.

ESEL, asinus. Goth. *asil* Joh. XII. 14. Anglosaxon. *assa* ibid. Camb. & Armor. *asen*, Francis & Alam. *esil*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. V. 13.

Esil, uuizun uuir thaz,
The'ist sihu filu dumbaz.

Id est, asinus est animal valde stupidum. Gloss. Boxh. *esilin chilin* asellus. Cuncta ab Heb. *azel* piger, ignavus, judice HELVIGIO: cujus sententiæ in vocabulo naturam animalis tam apte exprimente, libenter subscribo, etiamsi Gothica Lingua auritum denotare possit, si derivetur ab *auso* auris. Quid mirum, animal Orientis ex vetustissima Orientis lingua nomen capere? Aut nomen cum ipsa re exteris communicatum? Fortasse etiam apud Græcos idem animal, priusquam ultimum Occidentem adtingeret, quædam in itinere produxit. Cujusmodi est *ἀσελγὴς* lascivus, observante HELVIGIO. Cognata enim vitia sunt pigritia & lascivia, & in Asino tanquam communi sede morantur.

ESPE, *aspe*, populus arbor, alias *tremula* dicta, quod folia ejus levissimæ auræ afflatu tremant. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *æspe* tremulus, *æps* tremulus. Gloss. Pez. tremulus *aspa*. Idem Anglis *asp*, & composite *asptree*. Quærit MARTINIUS, an quasi *ἀσπασία*, quod lubenter crescat, sicut *willige* dicitur salix? Respondeo cum SKINNERO: *miror Hellenistas nostros, nondum etymon accersivisse ab ἀσπαίρω palpito, tremo.* Germanis certe tremor hujus arboris in proverbium abiit, & etiamnum vulgo dicimus *beben wie ein espenlaub*. Ab *epse* Latinis fit *ibiscus* populeus.

ESSE, ustrina. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *odyn*, Francis *essa*. Gloss. Pez. sufflatorium *essa*. Refer ad *eiten* urere, ardere. Ex eodem & antiquissimo fonte Græci habent *ἑςία* focus, fornax, Anglosaxones *ade* rogus, alii alia.

ESSEL, mensura liquidi. V. *etzel*.

ESS, *æs*, *az*, cibus. V. *as*.

ESSEN, vesci. Græc. *ἔδειν, ἔθειν, ἔσθειν, ἐσθίειν*, Lat. *edere*, Goth. *itan* Luc. XV. 16. Anglosax. *etan*, Franc. & Alam. *ezzan*, Belg. *eten*, Angl. *eat*, Suec. *æta*. Gloss. Keron. edere *ezzan*, edentium *ezzantero*, edax *ezaler* &c. TATIANUS Cap. CCXXXI. 1. *habet ir hier uuaz thaz man ezzan mogi*, habetis hic aliquid quod manducari possit? Et mox: *inti mit thiu her tho az fora in*, & cum manducasset coram eis. Cum imperativo *iss* vel *ess* convenit Plautinum *es* pro ede, quod extat in Mil. Glor. Act. III. Sc. 1. & Pseudol. Act. I. Sc. 2.

ESSEN, cibus, dapes, esus. Verbum a Francis & Alamannis substantivatum. Gloss. Keron. esus *ezzan*. NOTKERUS Psal. LXXVII. 30. *unz iro ezzen noh in iro munde uuas*, cum cibus adhuc esset in ore ipsorum. Affinia sunt *esus* & *esca*, & fortasse etiam *æsculus* fagus, quia glans primus hominum cibus. Synecdochice dicitur de cœna & prandio. Saxonum voces vide in *as* cibus.

ESSIG, vinum aut cerevisia acescens. Vox pluribus Linguis communis, quæ Persis effertur *eski*, Græc. *ὄξος*, Lat. *acetum*, Goth. *akeit* Matth. XXVII. 48. Anglosaxon. *eced* ibidem, Franc. & Alam. *ezzich*, Belg. *edick*, *eek*, Island. *edik*, Suec. *ættikia*. TATIANUS Cap. CCVIII. 4. *tho do intfieng ther heilant thiu ezzih*, cum accepisset Jesus acetum. Gloss. Boxh. *ezzihfaz* acetabula. Omnes, quotquot inspexi, denominationem ab aciei vel acuminis notione desumptam esse consentiunt. Refer ergo ad *ecke* acies, & confer ibi reliqua, quæ cum aceto in eadem radice conveniunt.

ESTRICH, pavimentum ex gypso. Omnino a Græc. *ὀςράκιον* testa, velut testaceum. Ita HENISCHIUS in Germanica, MARTINIUS in Latina voce.

ET, unus & unum. VEREL. in Ind. *eitt* unum, commune, *eit huad* aliquid. Consentit Gr. *εἷς* unus, & *ἄττα* quædam. Antiquitas Alamannica inde formavit *edder* & *eddes* unum, ullum, in multis compositis. Gloss. Keron. aliquid *eddesuuaz*, aliquis *eddesuueliher*, aliqua *eddeslihiu*, aliquando *edderuuenne*. Ab his initiis existunt,

etliche, *ezliche*, aliqui, unis vel ullis similes, non certe ab *ἔτ᾽ ὀλίγοι* plane pauci.

etzuuan,

etwann, aliquando, uno quodam tempore.
etwas, aliquid, unum quid.
etwelche, aliqui, uni quidam, vel uniquales.

ETGERE, telum Saxonicum, quod Anglosaxonibus dicitur *ategar* & *ætgare*. Utrumque extat apud SOMNERUM, & exponitur *framea, falarica*. Eadem vox occurrit quoque in Fragm. de Bello Saracenico apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 274. Posterior compositi pars nullam habet difficultatem, quoniam *ger* in lingua antiquo-Germanica telum missile denotat, ut demonstravi infra in voce. Priorem nemo hactenus assecutus est. SPELMANNUS illam ducit a *teon* ejicere, quem sequitur, ut fere solet, CANGIUS in voce *ategar*. Verum cum *teon* Anglosaxonibus sit *ducere*, *trahere*, non *mittere* aut *jacere*, & alioqui concipi non possit, qua lege ex *teon* potuerit nasci *æt* vel *ate*, nisi forte per transpositionem, alia omnino etymologia quærenda est. Videamus quid sit *falarica*. Falarica dicitur a *phalis*, h. e. a turribus ligneis, sive quia de turribus eo telo pugnabant, sive quia turritas machinas eo incendebant. Habuit enim ignem affixum, & per aërem fulminis instar ferebatur. VIRGILIUS Æn. 9.

Sed magnum stridens contorta phalarica venit
Fulminis acta modo.

Plura veterum testimonia de hoc telo ignito, præcipue LIVII & VEGETII, vide apud MARTINIUM in voce. Et hæc descriptio nobis aditum parat ad penetralia vocis, quæ certe non aliunde composita est, quam a *ger* jaculum, & *eit* ignis, de quo significatu actum supra prolixe. Iconem dedit R. P. DANIEL in Hist. Milit. Franc. Lib. II. pag. 64.

ETZEL, *özel, essel*, mensura vinaria & cerevisiaria. Proprie haustus vel haustrum, a Scandico *ösa* haurire. Et dicitur etiam *nössel* per prosthesin.

EVANGELIUM, bonum faustumque nuntium. Vocem a Scriptoribus Græcis acceptam Apostoli doctrinæ christianæ publicationi adplicuerunt, quæ deinceps a Celticis populis ad Christum conversis diversimode traducta est. Cambri Evangelium vocant *llawenchwedl*, apud DAVIESIUM in Dict. Camb. quasi lætam narrationem, a *llawen* lætus, hilaris, & *chwedl* fama, narratio, quod est a *queden* narrare, de quo infra. Utramque compositi partem sistit BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. In Codice Argenteo *evangelizare* redditur *wailamerjan* Luc. I. 19. & *thiuthspillon* Luc. III. 18. Illud est a *waila* bene, & *merjan* prædicare, divulgare: Hoc a *thiuth* bonus, & *spillon* nuntiare, narrare. Sed in substantivo idem Codex imitatur Græcos, ut patet ex inscriptionibus Evangeliorum S. Marci & S. Lucæ, in quibus adhibetur *aiwaggeljo*. Contra Anglosaxones a *spellian* narrare, formarunt *god-spellian* evangelizare, & *godspell* evangelium, Marc. XIII. 10. XIV. 9. non quod Evangelium sit narratio divina, a *god* Deus, quod nec vox Græca nec Gothica significat; sed quod sit bona doctrina, & bonum nuntium, a *god* bonus, & *spel* sermo, doctrina, narratio. Vocem Anglosaxonicam imitantur hodie Angli in *gospell*. Franci præter Græcam dictionem utuntur etiam Saxonica. Hinc interpreti TATIANI, homini utique Franco, evangelium regni dicitur *gotspel ribhes*, & evangelizare *gotspellon*, Cap. XXII. 1. 4. Alamannis peculiare est, quod illis evangelium nuncupatur *cuatchundida*, quasi bona notitia vel manifestatio, omnino a *cuat* bonus, bona, bonum, & *kunden* notum facere, nunciare. Gloss. Keron. notitiam *chundida*, evangelium *cuatchundida*, indicet *chundit*, nuntiare *kechundan*. Omnes illæ voces nonsolum proprietatem Græci vocabuli pulcre exprimunt, sed & miram habent emphasin in Dialectis suis: ut dolendum sit, optimam veteris linguæ partem nobis deperiisse, dum nimia exoticarum vocum affectatione veteres probasque obsolescere ac penitus excidere patimur. Quæ est justa FRANCISCI JUNII querela in Obs. ad Will. pag. 7. De nominibus antiquis Evangeliorum vide plura apud MARESCHALLUM in Obs. ad Vers. Anglosax. pag. 509.

EUCH, vos & vobis. Anglosaxon. *eow* vos, *mid eow* vobiscum Matth. XXVIII. 20. Franc. & Alam. *euuih, iuuih*, & contracte vel transposite *ju*. Gloss. Keron. vos *euuih, iuuih*, vobis *ju*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XVI. 14. *ju ist salida gimeinit*, vobis designata est beatitudo. Et mox: *ir sculut juih nahen*, debetis vos approximare. Vocula contracta inprimis delectatur TATIANI interpres. Ex innumeris sufficiant hæc duo. Cap. XXII. 16. *uuidar ju* adversum vos. Cap. XXIII. 3. *wé ju* væ vobis. Quod ideo observandum, quia Angli videntur inde retinuisse *you, yee*, Belgæ *gy*. Francos Saxonicum *eow* extendisse in *euuih*, & hoc Germanos rursus contraxisse in *euch*, cuivis manifestum. Ab omnibus longius recedunt Gothi, quibus vos & vobis *izwis*. Exempla affatim dedit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 217. Ab origine Linguæ dictum est de pluribus tantum, nec dici aliter potuit. Postea honoris caussa ad unum solum extendi cœpit, & forte auctoribus Francis. Nam eo sensu utitur particulis *ju* & *juuih* OTFRIDUS in Epist. dedicatoria ad SALOMONEM Episcopum Evangelio rhythmico præfixa.

EUER, *euwer*, vester, Camb. *eich*, Anglosax. *eower*, Franc. & Alam. *iuuo, iuuer*, Belg. *uw, uwe*, Angl. *your*. Gloss. Keron. vestra *iuueriu*, vestras *iuuereem*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XVIII. 7.

Ziu sint thie iuuo uuizzi
Thes sulih firuuuizzi?
Quamobrem sunt sensus vestri
Horum adeo curiosi?

TATIA-

TATIANUS Cap. XL. 1. *uuelih iuuer habet frunt*, quis vestrum habet amicum? Cap. XLIV. 21. *iuuares houbites har*, capitis vestri capilli. Cuncta ab Anglosaxonico *eow* vos. Similiter Gothis ab *izwis* vos, fit *izwar* vester.

EULE, noctua. Latinis consono vocabulo *ulula*, Anglosaxon. *ule*, Belg. *uyl*, Angl. *owle*. Cuncta ab *heulen* triste sonare, verbo ab omnibus pene linguis per onomatopœiam facto. Francis noctua dicitur *huwo*, & diminutive *huwila* vel *uwila*, haud dubie per imitationem clamoris queruli monstri illius nocturni. Gloss. Pez. bubonem *huun*. Gloss. Boxh. bubo *uuuila*. Galli ab *huwo* videntur habere *hybou*. De noctua ejusque variis nominibus vide plura in *guguck*.

EUROPA, pars mundi occidentalis & borealis. EUSTATHIUS dictam vult quasi εὐρωπὴν lætam adspectu, pulcram. FESTUS ab Europa Agenoris filia. BOCHARTUS Pœnis ait Europam dici *ur-appa* quasi terram λευκοπρόσωπον, quia Europæi Africanos candore faciei multum superant. Quid si *Europa* sit *terra illustrium*, sicut *Asia* est patria Deorum, & *Africa* regio simiarum? Nonne optimus verborum sensus in singulis, conjecturam reddit opinabilem? Atqui *ar* Celtica lingua est terra, & *rofe* Anglosaxonica clarus, celebris, illustris, a *ropen*, *rufen* celebrare. Reliquas orbis partes vide in loco.

EUSSER, *eussern*, & reliqua, vide in *ausser*.

EUTER, uber pecudum. Græc. οὖθαρ, Anglosax. *uder*, Angl. *a beasts udder*.

EW, semper. Vox Celtica, & in Dialectis e Celtica oriundis passim obvia, quamvis varie enunciata. Cambris *eu* semper denotare, colligit ill. LEIBNITIUS in Glossario Celtico ex versu antiquo, quem refert & interpretatur BOXHORNIUS in Orig. Gall. pag. 82.

Eu Ner a folant,
Eu hiaith a gadwant,
Eu tir a gollant
Ond gwyllt Wallia.
Usque laudabunt Dominum creantem,
Usque servabunt idioma linguæ,
Arvaque amittent sua cuncta, præter Wallica rura.

Gothis *aiw* idem designasse, ex sensu ad ævum & æternum transposito recte colligit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 47. Similia habent reliquæ Dialecti. Nam *a* & *aa* in idiomate Anglosaxonico est *semper*, testibus SOMNERO & BENSONIO. In Lexico Runico & Ind. VEREL. *æ* exponitur *semper* quibuscum perfecte convenit Gr. ἀεὶ, eodem sensu. Franci eandem particulam paulo aliter pronunciant. Illis enim *semper* dicitur *io* & *ieo*. Exempla affatim produxerunt HICKESIUS in Gram. Franco-Theot. pag. 76. & SCHILTERUS in Gloss. pag. 479. unde quædam decerpsimus infra in particula *ie*. Hodie omnium Dialectorum vestigia occurrunt in nostris derivatis. Nam a Celtico *eu* habemus *ewig* æternus, a Saxonico *æ* habemus *eher* prior, & a Francico *io* habemus *nie* nunquam.

EWE, duratio sempiterna. Græc. αἰών. Lat. *ævum*. Gothis *aiwa*. Joh. VIII. 35. *sunus wisith du aiwa*, filius manet in æternum. Francis & Alam. *euuo*. Gloss. Keron. in perpetuum *in euuin*, in æternum *in euuin*. Cuncta ab *ew* semper. Hodie extra composita obsolescit.

EWE, sæculum. Sensus a tempore perpetuo ad tempus vitæ humanæ longissimum translatus, quia sæculum est tempus durationi sempiternæ simile. Græcis, Latinis, & Gothis ut supra. Hinc *filii hujus sæculi* Gothis vocantur *sunjus this aiwis*, Luc. XX. 34. Et hoc significatu utuntur passim Scriptores Sagarum, teste VERELIO in Indice, unde sequentia decerpo: *æfi* ævum, *æfilok* vitæ exitus, *æfisaga* commemoratio historica vitæ & rerum gestarum hujus vel illius hominis, *æfintyr* historica narratio jucunda. Hodie superat apud Belgas, quibus *eeuwe* tempus centum annorum dicitur.

EWIG, æternus, sempiternus. Derivatum ab *ewe*, quatenus perpetuum tempus denotat. Gloss. Keron. perpetuam *euuic*, *euuikemu*, *eouuigan*, vitæ æternæ *des euuigin libes*. Quibus consentit Belgicum *eeuwig* æternus. In reliquis Dialectis non eodem modo formatur hoc derivatum. Gothis *aiweino libains* est vita æterna, Joh. XVII. 3. *aiweinos hleithros* tabernacula æterna, Luc. XVI. 9. Anglosaxones non agnoscunt W. in medio vocis, sed ab *a* semper faciunt *ece*, vel *ece* æternus, & hinc *ece lif* vita æterna, Joh. XVII. 3.

EY, quod avis parit, fovet, excludit. Græc. ὠὸν, Lat. *ovum*, Camb. *wy*, Armor *uy*, Anglosaxon. *æg* Luc. XI. 12. Franc. *eig*, Belg. *ei*, *ey*, Angl. *egge*, Suec. *ægg*, Gall. *oeuf*, Sorab. *jejo*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *æg* ovum, *æges hwite* albumen. Gloss. Pez. ova *eigir*. Malo hanc vocem tot linguis vetustissimis communem, ad primitivum humani generis sermonem referre, quam originem ejus aliunde investigare, quod ne frustra faciam metuo. Præcipuum compositum est *oster-ey* ovum paschale, sic dictum, quia cum paschate redit ova edendi licentia, nonsolum apud Catholicos, sed etiam apud Christianos orientales, qui durante Quadragesima abstinent ab ovis. Hinc tempore paschatis Russi solent obviis præsentare ovum honoris causa, etiam Imperatori, & in Suevia notum est eodem tempore puerorum oviludium. Postea ab avibus ad piscium & serpentium ova facta transnominatio.

EY, insula. Heb. *ai*, Anglosaxon. *ig* & *aege* apud BENSON. Hibern. *oghe*, Frisiis *oge*, Suec. & Danis *öö*, Islandis *ey*, Lat. Barb. *eia*. VEREL. in Ind. *ey* insula, *eyar skieggiar* homines insulares, ingenii non semper boni, *uteyar* insulæ in mari sparsæ. SPELMANNUS vocem

vocem Latino-Barbaram deducit ab Anglosaxon. *eage*. Est autem, inquit, *eage* „proprie *oculus* & *ovum*, nomenque hinc „contraxit insula, quod instar oculi vel ovi „se in mari exhibet.„ Dubito. Nam vox Anglosaxonica *aege* videtur esse ab *ea* aqua, & γῆ terra, & proprie terram aquaticam denotare. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *ea* aqua, *æa* aquæ. Cæteræ, quæ *ge* non habent in fine, ex illa sunt apocopatæ. Nam *æge* & *oge* sunt voces genuinæ & antiquissimæ, ut patet ex denominationibus Maris ÆGÆI, quod non aliunde melius, quam *quod crebræ in eo sint Insulæ* (ut verba sonant FESTI) sic appellatur, & Insulæ OGYGIÆ h. e. Insulæ Calypsus apud HOMERUM & HESYCHIUM, & Insulæ Hiberniæ apud PLUTARCHUM, quæ certe non ab αὐγὴ splendor, quod omnis aqua splendeat, ut non nemo existimat, sed ab *oge* insula & γαῖα terra, velut terra insularis sic dicitur. Ab *oge* hodienum multæ apud Frisios Insulæ denominantur, quas inter commemoranda mihi venit SCHIER-MONIK-OGE, insula monachorum albicantium, parva quidem, sed amœna, ut vidi coram. Ejusdem significationis est AUGIA, quoties tribuitur Insulis.

EYDER, *Eidora*, fluv. Holsatiæ. Videtur, uti sono, ita etiam sensu convenire cum *Oder*, & nihil aliud denotare quam fluentum, ut ostendi in *dur* aqua. Dicitur etiam *Egidora*, mutato *y*. in *g*. apud EGINHARD. in vita Caroli, & adspirate *Hegidora* apud REGINONEM in Annalibus, quod nova etymologia opus non habet, etiamsi videam hoc nomen portæ cuidam tribui, & a porta ad fluvium transferri a summis in eruditione viris, quorum verba nunc recitabo, ut sequantur, qui velint. LEIBNITIUS de Orig. Francor. §. 15. *Eidoram dictam constat ab Heggedor, (ut Ditmarus a me restitutus vocat) vallo scilicet, in quo ad aditum porta relicta erat, quo Dani ejus ripam antiquitus munierant.* ECCARDUS in not. ad Leg. Sal. pag. 45. *Indago (sive concida, quæ nobis hegge, hecke, hage dicitur, olim etiam hege vocata fuit, uti ex nomine fluminis Hegidoræ apud Rheginonem videmus, quod proprie indaginis portam significat, & flumini inditum est a transitu per indaginem, quæ illi prætensa a Danis erat. Indagines enim eo tempore murorum & vallorum loco ponebantur.* Reliqua fluvii nomina, ut sunt *Egidona* & *Epidora*, ex prioribus vitiata sunt.

EYLAND, insula. Gloss. Lips. *alendi* insulæ. Duo significare potest. Primo terram aquaticam, vel regionem aqua circumfluam. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *ea* aqua, flumen, fluvius, amnis, *ealand*, *ealond* insula, terra aquaria, vel aquis incincta, *ig-land* insula, terra aqua circumdata. Secundo, terram insularem, si derivetur ab *ey* insula.

F.

FABEL, fabula. Utrumque a Gr. παραβολὴ collatio, comparatio, per syncopen. Quid enim sunt fabulæ, nisi collationes institutæ, quibus similia cum similibus comparantur? Veteres ad hunc sensum exprimendum suis utebantur vocibus, non alienis. Gothis parabola dicitur *gajuko* Luc. VIII. 9. Anglosaxonibus *bigspel* ibid. Francis *wort-bild*, quasi sermo figuratus, vel imago rei verbis depicta. TATIAN. Cap. CLXXV. 3. *thisu in uuortbilidu sprah ih ju, cumit zit, mit thiu ih in uuurtbilidun ni sprihhu ju*, hæc in parabolis locutus sum vobis, venit tempus, cum jam non in parabolis loquar vobis. Vox optima, & restitui digna. Gothicam explicavi in *joch*, Saxonicam in *spil*.

FABEL, in foro Longobardico est conventio, a confabulando sic dicta, & *fabula firmata* pactum firmatum. Hispanis *fabla* & *habla* est sermo, *fablar* & *hablar* loqui, & *morir sen fabla* absque testamento mori. Vide, si juvat, SPELMANNUM & CANGIUM in voce.

FACH, terminatio numeralium, de cujus vi & origine actum in *Proleg*. Sect. VI.

FACH, color. V. *einfach* simplex.

FACH, loculamentum. Proprie receptaculum, capedo, a *fahen* capere. Dialecto Anglosaxonica dicitur de spatio, intervallo, & distantia loci & temporis, quasi esset ab Heb. *bak* vel *bakak*, evacuavit. Inde *flowe-fæc* spatium loci, *lytel fæc* modicum temporis, *twegra dæga fæc* biduum, & alia apud SOMNERUM in Dictionario.

FACKEL, tæda ardens. Camb. *fagl*, Anglosaxon. *fæcele*, Franc. *fachala*. Gloss. Pez. flamma *fhachala*. Gloss. Boxh. *facolono* tedæ. Radicem videntur custodire Græci in φλέγω, quod duplici pollet significatu, flammam excitare, & flammam emittere. Inde φλόγεος flammeus, quod facile transit in substantivum apud Barbaras gentes, per literarum transpositionem. Promptior tamen est omnium derivatio a Lat. *facula*.

FADEM, *faden*, filum. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXIX. 13.

Uuolt er sie gisamanon
Mit filu kleinen fadomon.

Et paulo post:

Thie Gotes drut thegana
Thaz sint thie sconun faduma,
Mit in ist io mit ebinu
Thiu tunicha giuuebinu.

Volebat illos congregare
Multis subtilibus filis.
Fideles Dei ministri
Sunt hæc pulcra fila,
Quibus ex æquo
Tunica est contexta.

Videtur proprie funiculum denotare, a *fassen, vatten* capere, quomodo etiam Græcis laqueus ἀρπεδὸν dicitur, ab ἀρπάω capio. Mira interim convenientia est inter frustum vocis πεδὸν & *faden*.

FADEM, *faden*, mensura sex pedum. Belg. *vadem*, Angl. *fathom*. Cum sex pedes æquales sint duobus cubitis expansis, hinc verosimile est, nomen mensuræ ab amplexu cubitorum desumptum esse, adeoque a *fassen* capere ambitu. Anglosaxonibus *fæthm* est mensura cubitalis, quia cubitus tantum capit spatii, quantum duæ manus expansæ. Ergo a *fassen* manu prendere.

FADEN-NASS, alia Dialecto *bad-nass*, h. e. madidus tanquam ex balneo, sicut *pfütz-nass* madidus tanquam ex palude.

FÆCHER, *fechel, focher, fucker*, instrumentum ventilandi, ab officio sic dictum. Belgis *wayer* a *waien*, sicut Latinis *flabellum* a *flare*. Hinc a peritis rectius scribitur *vecher*, quia est ventilator, a *wehen* (antiquo pronunciatu *wechen*) ventum facere. Quamvis etiam F. retineri possit, quia F & W. sunt literæ ejusdem instrumenti, & continuo permutantur.

FÆLLEN, sternere, prosternere, evertere, facere ut cadat. Verbum facessens a *fallen* cadere. Nisi sit a Græc. βάλλειν. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *fælan* evertere. Gloss. Lipf. *fellon fal* destruet. VEREL. in Ind. *fella* prosternere. Inde Francorum composita *arfellan, bifellan, zarfellan*, quæ hodie obsolescunt. Gloss. R. Mauri: consternatus *arfellit*. Gloss. Lipf. *bifillidi* prosterneret. Gloss. Pez. subruere *zearfellan*. Verbalia huc spectantia vide in *fall*.

FÆLLEN, sensu forensi est condemnare, quia condemnatus est prostrato similis. VEREL. in Ind. *fælla* in Legibus passim condemnare. Saxones & Franci eodem pene sensu dicunt *nideren*, quod vide. Inde *sachfællig* causa dejectus, prostratus a judice, *straffællig* mulctæ reus.

FÆLLEN, pronunciare, *urteil fællen* sententiam pronunciare. Latini alias dicunt sententiam *ferre*. Quod videmur imitari in *fællen*. Nam R. & L. sunt literæ permutabiles.

FÆLLEN, decipere. A Lat. *fallere*, vel Gr. φιλεῖν. Cognoscitur ex derivatis, cujusmodi sunt, *falle* decipula, *falisch, falsch* mendax, ad decipiendum factus. Cui simile Græc. φῦλος impostor, quod imitantur Galli in *filou*.

FÆLLEN, occidere, facere ut moriatur. Verbum facessens a *fallen* mori. VEREL. in Ind. *fælla diura* feras figere vel in venatu interimere.

FÆLLER, pestis, apud STILERUM in Thes. L. Germ. Vide *bal* malum calamitosum, nisi malis referre ad *fællen* occidere.

FÆME, judicium Vemicum. Vide *feim-gericht*.

FÆNDRICH, signifer. A *fane* vexillum. Sed unde *drich*? Respondeo, a *tragen* portare. Solent enim veteres verbalia formare a verbis. Ita Anglosaxonibus *tacn-bora* est signifer, a *beren* portare. *Drich* pro ferente, occurrit etiam in composito *truchsess* dapifer. Vulgo male scribitur *fænderich* & *fænrich*. Illud epenthesi, hoc syncope laborat.

FÆRBEN. V. *ferben*.

FÆRDE, periculum. V. *far*.

FÆRE, locus trajiciendi & ipse trajectus. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *faru* transitus. VEREL. in Ind. *far* iter, transitus. Hodie dicitur de ripa, ex qua transfretaturi in adversam ripam vehuntur. Belgæ eodem sensu dicunt *het veer*, Sueci *færia*, Græci πόρος. Refer ad *faren* transire, transfretare.

FÆRE, ponto, machina nautica, qua flumen trajicitur. Proprie est vehiculum, a *faren* vehi. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *fær* vehiculum, & dicitur (inquit) de arca Noæ in Paraphrasi Saxonica. VEREL. in Ind. *far* cimba, navicula, scapha. Ægyptios quoque cymbam illam, in qua mortuus ad ultimum judicium deferebatur, *barin* appellasse, vocabulo forte a Scythis relicto, quos aliquando Ægyptum tenuisse JUSTINUS refert, alibi ex HERODOTO & DIODORO Siculo observavi. Vide, annon etiam huc referri possint *parones* & *myoparones*, naves Saxonum prædatoriæ, quas describit ISIDORUS Lib. XIX. Orig. Cap. I. Quædam Dialecti habent *færde*, haud male, quia D. est medium derivandi, cujus ope a *faren* fit *færde*. Gloss. Pez. navigium *ferid*. Hodie eadem litera utimur ad formandum nomen equi *pferd*, quod cæteris affine, & ex eodem fonte haustum.

FÆRE, nauta, remex. A *faren* remigare. Gloss. Boxh. *ferio* remiga. Gloss. Pez. remex *vero*. Hodie superat apud Helvetios, quibus *feer* vector, lintrarius, apud PICTORIUM in Dictionario. Reliqui Germani utuntur composito *fær-mann*.

FÆRGE, linter, navicula, alias *bark*, quia labiales cum labialibus, & gutturales cum gutturalibus, in omnibus linguis permutantur. Anglis *barge* & *bark*, ea saltim differentia usurpantur, ut (quod ex observatione SPELMANNI scribo) illa tanquam minore in fluviis tantum, hac in mari trajiciendo utantur. Sed utriusque appellationis idem fons, nempe verbum Gothicum *farjan* remigare, quod vide in *faren* ejusdem significatus. Latino-Barbari inde habent *barga, barca, barcus*, & *barica*, Græco-Barbari βάρκα, Galli *barque*, Itali *barca*, & *varco*, & hinc porro *varcare* flumen rate trajicere, imo etiam *fregata* navis actuaria, quam vocem in medio reliquit FERRARIUS, cautior MENAGIO, qui a catis & felibus lepidissime deducit. Turcæ idem navigium sine ulla transpositione vocant *fargata*, quod origini propinquius.

FÆRGE, *færich*, nauta, remex. Ex eodem fonte. Gloss. Pez. remiges *verigen*. Utrumque

que hodie obsoletum. Utitur tamen LUTHERUS priori Ezech. XXVII. 27.

FÆR-GELT, ripaticum, portorium, naulum. Olim *fer-schatz*. Gloss. Boxh. *feriscaz* naulum. SOMNERUS: *fære-sceat* naulum.

FÆRIG, promptus. V. *ferig*.

FÆRKEL, porcellus. Belg. *verken*, *varken*. Diminutiv. a Lat. *porcus*.

FÆS. V. *fæslein*.

FÆSER, *feser*, farmenta vitium. Utitur Luth. Esa. V. 7. Res hoc nomine insignita proprie est pars resecta vitis vel arboris quæ propagatur. Hinc suspicor illam sic dici quasi propaginem, a *föden* propagare, sensu a procreatione animalium ad regnum vegetabile translato. D. & S. in Dialectis permutari, jam sæpe animadvertimus.

FÆSER, *fæserlein*, fibræ, capillamenta herbarum & radicum. Belgis *veezel* de omni filamento dicitur, quasi esset a *faden* filum. Contra STADENIUS appellationem petit a similitudine cum cæsarie, quæ Anglosaxonibus dicitur *feax*, Francis *fahs*, *vahs*. Alii ducunt a *fassen* capere, quia plantæ fibris istis nutrimenta attrahunt.

FÆSLEIN, *fæschen*, *vesken*, omne tenue, inprimis pilus, floccus, stipula, festuca, palea &c. Antiquiores habent *fes* & *fis*, nescio quo sensu, aut unde desumto. TATIANUS Cap. XXXIX. 6. *zihiu gisihes thu thie fesun in ougen thines bruoder*, quid vides festucam in oculo fratris tui? VERELIUS in Ind. *fis* palea, folium aridum. Interim a simplici *fes* & *fis* venit minusculum *fisel*, *fæsel*, *fæslein*, & reliqua, pro Dialectorum varietate. A *fisel* derivatur *fiselig* subtilis, & dicitur apud Suevos de Scriptura minutissima.

FAHEN, capere quocunque modo, manu, mente, ambitu, spatio, imo etiam vi & dolo. Gothis *fahan*, Anglosaxon. *fon* apud BENSON. Francis & Alam. *fahen*, Island. *fa*, Suec. *fæ*. A πιάω prendo, corripio, judice JUNIO. TATIANUS Cap. CLXXXV. 7. *mih zi fahanne*, comprehendere me. Gloss. Keron. conprehendant *pifahe*, occupat *pifahit*, excipe *intfah*. Inde

fach, loculamentum, & omne spatium capax.

fæhig, capax, latissimo sensu.

anfahen, ordiri, aggredi, initium capere, Francis *anafahen* apud OTFRIDUM Lib. IV. Cap. XXXVII. 6. ab adverb. ordinis *an*.

auf-fahen, excipere, intercipere.

empfahen, accipere, recipere, corruptum ex genuino *entfahen*, quod antiquum.

umfahen, amplecti, capere in ulnas vel circuitum.

unterfahen, conari, factum ad modulum Latini verbi *suscipere*. Olim significavit *intercipere*, ut ex OTFRIDO docet SCHILTERUS in Glossario, manifesta rursus Latinæ compositionis imitatione.

Dicitur etiam *fangen*. Sed quoties ita loquimur, tunc literam inserimus, nec omnibus gratam Dialectis, nec inesse debitam. Operæ tamen pretium est, ut hoc verbum cum suo parente conferatur.

FAL, pallidus. Dicitur de pallore omnium colorum, præcipue fusci, flavi, & nigri, plane ut apud Latinos helvus & gilvus. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *falu*, *fealo*, *fealwe*, *falewe* helvus, gilvus, *mus-fealu* color myrteus. Proprie murinus, cineritius, inter album & nigrum medius, & fortasse a Græc. βάλιος, quod nonsolum varium & maculis distinctum, sed etiam fuscum significat. Quamvis etiam a *palleo* esse possit. VEREL. in Ind. *folur* pallidus. Idem Belgis & Alamannis *val*. Kraft von Toggenburg apud GOLDASTUM in Paræn. pag. 444.

Heide und anger und du tal
Du hat der winter aber val
Gemachet und die owe.

PROCOPIUS videtur hanc vocem ostendere in loco memorabili de equo Belisarii L. I. Hist. Goth. *Equo forte vectabatur, assueto bellis, edoctoque e periculis servare equitem, cui cætera corporis fusca; frons narium tenus candebat, quod genus equi Græci* BALIOS, *Barbari* (Gothi aliique) VALAS *vocant.* Utor versione GROTII. Belgæ & Germani equum pallidi coloris etiamnum eodem nomine designant. Vide Luth. Apoc. VI. 8. Ut necesse non sit emendare PROCOPIUM, & pro βάλαν legere φαρίαν, quod facit CANGIUS. Nam *farius* Barbaris equum significat, non colorem equi. VEREL. in Ind. *far* equus.

FALB, flavus. Anglosaxon. *fealw*, Italis *falpo*. Vel idem est quod antecedens, vel a Lat. *flavus*. Inde nostris *welwen* flaccescere, quia flavedo est color plantarum pereuntium. BENSONIUS in Voc. Anglosaxon. *wealowian* exarescere. Nifenius apud Goldast. loc. cit.

Nu siht man valwen grunen walt.
Nunc cernimus silvam viridem arescere.

FALK, species accipitris, incredibilis avium terror. Gloss. Ælf. in nom. avium: falco vel capus, a capiendo, *wealhhafoc*. BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. *gwalch* accipiter. Gloss. Pez. herodion *falucho*. VEREL. in Ind. *valur* falco, accipiter. Idem Belgis *valk*, Græc. inf. φάλκων, Lat. *falco*, Gall. *faulcon*. Quidam nomen a *falce*, vel *falcatis* unguibus effingunt, quasi origine Latinum esset, quod falsum. Nam *falco* Latinis sero innotuit, & ante JULIUM FIRMICUM nemo dixit *falco*, ne PLINIUS quidem, qui Historiam animalium stylo suo ornavit. Et BEMBUS, Cardinalis ille Latine doctissimus, non ausus est dicere *falco*, sed falcones *aquilas* appellavit, quamvis inepte. Latini enim non *aquilam*, sed *immissulum* vocant, ab immittendo, quia capturæ causa in sublime mittitur. Olim existimavi,

ſtimavi, *falk* derivari a *fællen* proſternere, vel a *fallen* irruere, vel a *walken* agitare: quoniam hæc mire convenire videbantur falconi, qui aves minores ſolo conſpectu deprimit, ut manibus prehendi a venantibus poſſint: grues vero altiſſime ſupervolans fulminis inſtar adoritur, easque in aere diu agitatas, tandem in terram dat præcipites. At nunc diligentius perpenſa voce Saxonica *wealh-hafoc*, quæ proprie accipitrem peregrinum denotat, a *walch* peregrinus, non amplius dubito, quin reliquæ ab illa ſint avulſæ per apocopen. Præcipuum compoſitum eſt *gerfalk*, de quo infra.

FALL, varios habet ſignificatus, quorum alii rectius a *fællen*, alii a *fallen*, prout ſenſus exigit, deducuntur. Angloſaxonibus effertur *fylle*, Francis *falla*, *valla*, Belgis *val*, Anglis & Suecis *fall*. Vocem Celtis quoque uſitatam fuiſſe, ex compoſitis Cambricis poſtea patebit.

FALL, lapſus, actus cadentis. A *fallen* cadere. Inde Cambris *adfail* lapſus ædificiorum, Angloſaxonibus *fylle-ſeoc* epilepticus, Germanis *waſſer-fall* cataracta, præcipitium aquæ, *fuſs-fall* ſupplicatio, prolapſio ad pedes alterius, *durchfall* profluvium, & alia innumera. A *fall* porro eſt *fællig* labilis, caducus, deciduus, *bau-fællig* quod lapſum minatur, & ſimilia.

FALL, eventus fortuitus, caſus inopinatus, *auf den fall* in caſum, *allenfalls* in eventum, *not-fall* caſus neceſſitatis, *zent-fall* caſus criminalis, *glücks-fall* caſus fortunæ, *zufall* idem quod ſimplex, *zufællig* fortuitus. Gloſſ. Pez. caſus *falla*. Refer ad *fallen* accidere, contingere. Poſtea ſenſus tranſlatus eſt a fortuitis ad ſtatum & conditionem, quæ cuivis ſorte, bona vel mala, obtingit. Inde *zufall* fors, ſtatus, conditio. Franci eodem ſenſu utuntur ſimplici *fall*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XX. 113. de hœdis a ſiniſtris:

Thar ſint thie andere alle
In uuenegemo falle.
Vertit SCHILTERUS:
Iſthic ſunt cæteri omnes
In miſerrima conditione.

FALL, defectio, *fall der Engel* defectio angelorum, *Adams fall* defectio primi hominis a ſtatu integritatis, *abfall* apoſtaſia, defectio a patria religione, *verfall der kirchen* defectio Eccleſiæ a priſtina fide & puritate. Refer ad *fallen* deficere.

FALL, defectus, *fall der eren* deliquium fidei, auctoritatis, famæ, exiſtimationis &c. *fall der narung* decrementum commercii. Refer ad *fallen* deſtitui. Cambris *aball* eſt inopia, defectus, ex eodem fonte.

FALL, grave delictum, jactura pudicitiæ, aut ſimile quid, *zu fall kommen* graviter delinquere. Refer ad *fallen* delinquere.

FALL, dejectio. A *fællen* ſternere, facere ut cadat. Inde vetus compoſitum *march-falli* projectio ab equo, quod extat in Lege Bojorum Tit. III. §. 3. qui inſcribitur *de ab equo projectis*.

FALL, irruptio, *anfall* impetus, inſultus, *ausfall* eruptio, excurſio, *einfall* invaſio. Refer ad *fallen* irruere, involare.

FALL, ruina, deſtructio, jactura rei familiaris, *eines fall befördern* interitum alicujus accelerare. Refer ad *fællen* ſternere, evertere. Cambri ex eodem fonte habent *adfail* ruina.

FALL, reditus, *ambts-fælle* ſportulæ, reditus ex officio, *ſtraf-fælle* reditus ex mulctis, *haubt-fall* reditus capitalis, quo ſenſu, jam dixi infra in *haubt*. Ejusmodi caſus vulgo vocantur *accidentia*, ut pateat eſſe a *fallen* accidere, contingere. A *fall* porro eſt *fællig* exigibilis.

FALL, inſidiæ, *fallſtrick* laqueus. Refer ad *fællen* decipere.

FALLE, decipula. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *balleg* excipula, ficilla, naſſa. Gloſſ. Pez. decipula *valla*, muſcipulis *vallun*. VEREL. in Ind. *fælla* tendiculæ feris poſitæ. NONIUS MARCELLUS tribuit Latinis *fallam* pro *fallacia*. Cuncta a *fællen* decipere. Inde vox Malebergica *ac-falla* avium decipula, a Latino *auca* avis, in Leg. Sal. Tit. VII. 9. Præcipua hodie compoſita ſunt, *maus-falle*, *ratten-falle*, *wolfs-falle*, & ſimilia in vulgus nota.

FALLEN, cadere, labi, ruere, *fallend* cadens, caducus, *abfallen* decidere, *einfallen* in ſe ruere, *umfallen* corruere, in latera cadere. Verbum omnibus antiquis (ſi Mœſo-Gothos excipias) uſitatum. Angloſaxonibus *feallan* eſt cadere, *feallend*, *fallend* cadens, *feallendlic* caducus, *fylth* cadit, quod bis occurrit in Evangelio Gentis Luc. XX. 18. *ælc the fylth ofer thæne ſtan, byth forbryt, ofer thæne the he fylth, he tocwyſt*, quisquis cadit ſuper illum lapidem, confringetur, & conquaſſabit eum, ſuper quem cadit. Idem Francis & Alamannis *fallen*, *vallen*, Belgis *vallen*, Suecis *falla*, Anglis *to fall*. Gloſſ. Pez. labuntur *vallent*. Gloſſ. Keron. cecidit *fial*. Quibus conſentit multorum judicio, Heb. *naphal* cecidit, Græc. *βάλλεσθαι* dejici, & Lat. *labi* per anaſtrophen.

FALLEN, in metaphorico dicendi genere ſignificat quantum poteſt, quantumque ſimilitudo permittit, (1.) *accidere*, *contingere*, *obvenire*, quia contingentia, dum præter intentionem, ſpem, & opinionem in rem veniunt, ſimilia ſunt eorum, quæ fortuito cadunt. (2.) *deficere, defectionem facere*, quia deficientia, dum a priſtino ſtatu in deteriorem, noxium, & vitioſiorem ruunt, perfecte referunt ea, quæ ex alto in profundum cadunt. (3.) *imminui*, *defectum pati*, quia inclinata, imminuta, & labefactata videntur, prorſus ut cadentia, ad inferiora tendere. (4.) *graviter delinquere*, quia cadere eſt gravitate ſua deorſum ferri. (5.) *irruere*, quia cadentia motu celeri & incitato obvia quæque impellunt, & toto corpore premunt. (6.) *mori, interire*, quia mortui lapſis ſimiles

similes sunt. (7.) *nasci*, quod dicitur de pullis quadrupedum, quia decidere magis de matre, quam nixu edi videntur.

FALLEN, accidere, contingere, præter spem & opinionem evenire. Gloss. Pez. contingunt *givallent*. Hodie utimur composito *vorfallen*.

FALLEN, obvenire, ab uno ad alterum devolvi. Gloss. Pez. obvenerat, obtigit, *giviel*. Inde *erbfall* hæreditas, *heimfallen* redire ad priorem dominum.

FALLEN, deficere, defectionem facere, a pristino statu in deteriorem, noxium, & vitiosiorem ruere. Inde

Cambris *aballu* deficere.
Francis *balo*, *palo*, *falo* malus, & malum tam passionis quam actionis. Vide plura in *bal*.
Anglis *to fall away* deficere, desciscere.
Germanis *fall* defectio, *abfallen* deficere, defectionem facere, *verfallen* prolabi in deterius.

FALLEN, imminui, destitui, deliquium & defectum pati. Gloss. Pez. destituimur *vallames*. Inde formulæ, *der preis ist gefallen* quando pretium minuitur, *der mut ist gefallen* quando animo destituimur.

FALLEN, graviter delinquere, *fall* grave delictum.

FALLEN, irruere, involare, insultum facere, sive lædendi & opprimendi, sive prædandi causa, *in die hare fallen* in capillos involare, *ins haus fallen* irrumpere in domum, effringere ædes, *ins land fallen* impressionem facere in regionem manu prædatoria, *ins lager fallen* castra invadere. Gloss. Pez. opprimi *irvallan uuerden*. Similiter & Græcis βάλλομαι est irruo & impressionem facio. Inde Alamannis *fal* rapina, per metonymiam antecedentis pro consequente, quia invasionem plerumque sequitur deprædatio. ISIDORUS Cap. V. 3. *ni uuas imu dhuo einighan fal ardeilendi, dhaz ir Gote uuas ebanchiliih*, non rapinam arbitratus est, esse æqualem Deo. Composita vide in *fall* irruptio, derivata in *feld* bellum, insultus.

FALLEN, mori, occumbere, perire, *durchs schwerd fallen* ferro interire, necari. Inde

Cambris *aballu* perire, & *aball* exitium.
Anglosaxonibus *manna-fyll* hominum strages, apud SOMNER. in v. *fylle*.
Francis *fall* mors, interitus, corruptio & destructio corporis. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XX. 49.

Thieselben irstantent alle
Fon thes lichamen falle.
Omnes resurgent
A corruptione corporis.

FALLEN, nasci, *von schönen pferden fallen schöne füllen* ab equis generosis nascuntur pulli generosi. Inde *füllen* pullus equinus vel asininus, *winter-fællig* quod ex animalibus domesticis hyberno tempore editur.

FALLEN, sentire, judicare, *beifallen* assentiri, *beifall* assensus. Non a *fallen* cadere, etiamsi Galli dicant *tomber d'accord*, quod non habet sensum intelligibilem; sed forte ab Heb. *pillel* judicavit.

FALLEN, placere, gratum esse. Priscis Septentrionalibus *billa* est placere, *obilla* displicere, *fallin* aptus, *fallegr* pulcher, apud VEREL. in Ind. Græcis φιλεῖν est amare. Latini inde habent *bellus*, i. e. pulcher, amabilis. Alia origine minime opus est, cum hæc satis manifesta sit. Nam a *bellus* pulcher, amabilis, recte fit *billa*, *falla*, *fallen* placere, quia pulchra tantum placent. Hodie dicimus *gefallen* cum præfixo *ge*, & inde *gefællig* gratus, acceptus, *gefælligkeit* placendi studium. Sed in reliquis compositis præfixum *ge* abjicimus. Inde *misfallen* displicere & displicentia, *misfællig* moleste, non sine offensa. Quæ, cum nullam habeant affinitatem cum cæteris ejusdem soni verbis, commodissime, ni fallor, ab idea grati deducuntur. Plura verba similiter facta vide in *danken* placere.

FALSCH, non-verus, mendax, ad decipiendum factus. Vox Celtica, quæ Cambris & Armoricis effertur *ffals*, *fals*, Hibernis *falsa*, Anglis *false*, Belgis *valsch*, Suec. *falsk*, Island. *falskur*, Gall. *faux*, *fausse*, Lat. *falsus* & *fallax*. Cuncta a *fællen* decipere. Dicitur & substantive pro fraude & materia fraudulenta, saltim apud veteres Islandos. VEREL. in Ind. *fals-laus* integer, sine fraude, *fals* pecunia adulterina, dicitur & de aliis rebus quæ falsantur, vel in quibus sub genuino fraus & dolus occultatur. Plura substantiva ab eodem verbo oriunda, vide in fonte. A *falsch* porro oritur *fælschen*, *verfælschen* vitiare, adulterare, falsum pro vero substituere, *fælschlich* mendaciter, dolose.

FALT, verbale a *falten*, significat plicam & plicatum.

FALT, plica vestis, ruga frontis, & similia. Cambris *pleth*, Anglosax. *feald*, Angl. *fold*, Ital. *falda*, Suecis *fæll* per apocopen, Belgis *vouw* per syncopen. Allegorice dicitur id, quod plures & dispares habet existendi modos, ducta a vestibus complicatis similitudine. Hinc simplicitas dicitur *einfalt*, quasi *unfalt*, quia nullas habet plicas, ut ostendi in loco.

FALT, plicatus, allegorice varius, multiplex, dispar. Dicitur (1.) de eo quod in se varium & anceps est. Gloss. Lips. *twifolda* anceps. Inde *einfalt* simplex, a negativo *ein*, quia totus sibi similis & a compositione alienus est. (2.) de eo, quod in genere suo multiplex. Inde Anglosax. *twy-feald* duplex, *feal-feald* multiplex, *mænig-feald* plurifarius, *hund-feald* centuplus, Matth. XIII. 8. Similia habent Franci & Alamanni. Gloss. Keron. duplici *zuuifalda*. Gloss. Boxh. bipertitum *zuivalt*. Confer TATIANUM Cap. LXXI. 5. (3.) de eo quod in unitate sua plures habet existendi modos, pluresque

differentias. Hoc sensu utitur ISIDORUS Hispalensis de Mysterio Trinitatis in Fragmento contra Judæos Cap. IV. 7. ubi ait: *dhazs dher forasago dhenselbun Druhtin dhrifaldan in seinem heidim araughida*, quod vates eundem Dominum ut trinum in suis personis ostenderit. Hodie dicimus *dreifaltig*, quam vocem alii tanquam novam & tanto arcano minime aptam immerito fastidiunt. Enimvero si Christianis doctoribus jam Sæculo VII. licuit dicere *drifalda*, non video, cur nobis hodie non liceat dicere *dreifaltig*, cum utriusque vocis idem sensus sit, nisi quod illa trinum, hæc trinitate præditum significet.

FALTEN, plicare. Gothis & Alam. *faldan*, Anglosax. *fealdan*, Francis *faltan*, Anglis *to fold*, Italis *faldare*, Suecis *fælla*, Belgis *vouwen*. Gloss. Keron. plicare *faldan*, explicantur *syn kefaldan*, adplicet *zuapifalde*, volvat *inualde*, provolvat *forapiualde*, provolvantur *fora si pifaldan*. Quæ hic JUNIUS de voce Anglosax. *fald* stabulum, septum, affert, impertinentia vocat STIERNHIELMIUS. Et merito. Revera enim *falten* est dictio Latina a *plicare* facta, per literas mobiles & convertibiles. Vide doctrinam de literarum permutatione in PROLEG. & patebit, P. & F. nec non C. & T. in multis vocibus permutari, & L. e sede nativa frequenter transponi.

FALTIG, *fæltig*, plicatus. Id est, plica præditus, vi terminationis *ig*. Sensum metaphoricum vide in antecedentibus. Veteres dicunt *falt* & *faltlich*.

FALZEN, plicare. Frequentativ. a *falten*.

FAN, dominus, Dial. Gothica. Etymon, & plurium Linguarum consensum, vide in *bann*.

FANE, pannus laneus vel lineus. Evang. Goth. Marc. II. 21. *fanins niujis plat* panni rudis assumentum. Gloss. Florent. linteolus *fanon*. RUDBECKIUS in Atlantica deducit a *funna* lucere, & vocem de veste valde candida interpretatur. Quam etymologiam adoptat DIECMANNUS in Spec. Gloss. pag. 115. Mihi videtur esse a Lat. *pannus*, & hoc a Græc. πῆνος tela, textura.

FANE, fascia, & quodcunque involucrum ex panno, linteo, vel sindone. Dicitur antiquitus primo de linteis sepulcralibus. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXIV. 202. de Lazaro:

Joh son themo grab erstuant,
Mit lachanon biuuuntan,
Joh fanon so gibuntan.
Surrexit de sepulcro
Pannis involutus
Et fasciis ligatus.

Secundo de linteis sacris, quibus calices aliaque vasa sacra involvebantur, quæ Monachis vocantur *fanones* apud Glossographos, manifesta Germanicæ vocis imitatione. Tertio de omnibus mappulis. Glossæ veteres apud LINDENBROG. in Gloss. mappa *hanckfano*, mappula *tischfano*. Et huc etiam spectat sudarium, quod ALCUINUS apud Glossographos *fanonem* vocat, quodque observante DIECMANNO in Bibliis antiquis passim vertitur *ang fane*. Quarto & metonymice de munusculis, quatenus ab offerentibus sindone vel aliis linteis sunt involuta. Hinc *eulogium* in Glossis R. Mauri vertitur *fana*.

FANE, vexillum. Anglosax. *fana*, *fæna*, Francis & Lat. Barb. *fano*. Quibus convenit vox Cambrica *penwn*. Plerique *fane* deducunt a *band* fascia, quod ejusmodi fasciæ perticis alligatæ priscis erant pro vexillis. Sed revera notionibus & Dialectis differunt. Nam *band* Gothica lingua est signum, & Longobardica signum militare, ut demonstravi in voce, *fane* Francica linteolum ex hastili dependens, sensu a mappulis ad labara & vexilla ob manifestam similitudinem translato. Præcipuum & antiquissimum compositum, quod mire exercuit ingenia eruditorum, est *gundfane*, quod explicavi in loco. Reliqua, quæ vel ab imperio, vel ab exercitu, vel a sanguine, vel ab oppugnatione nomen ducunt, ut sunt *reichsfane*, *her-fane*, *blut-fane*, *sturm-fane*, & similia, a Jurisconsultis & Lexicographis passim explicantur. A *fane* est diminutiv. *fænlein* cohors, sub eodem vexillo militans, per metonymiam signi pro signato.

FANE, triton, lamina versatilis in fastigiis ædium, quæ, si figuram vexilli refert, dicitur *fane*, si Galli gallinacei *wetter-han*, quia vento explorando facta.

FAN-LEHN, feudum vexillare. Differt a *zepter-lehn* investitura tantum. Illud Principibus sæcularibus conferri solet per vexillum, hoc Ecclesiasticis per sceptrum. Id quod ipsis nominibus declaratur.

FANG, verbale a *fangen*, plures habet significatus, pro varia notione verbi, a quo oritur.

FANGEN, capere, & per synecdochen generis *recipere*, *excipere*, *suscipere* &c. A *fahen* per epenthesin. Illud Saxonibus, Francis, & Alamannis, hoc Gothis magis usitatum. Capit autem primo *manus* & *digiti*, postea ad similitudinem manus etiam *mens*, *vis*, *dolus*, *locus*, *ordo*, & quid non? Quorum evolutio, cum sit satis facilis, non debet me detinere. Ostendam tamen potissimos significatus ex dictis fluentes.

FANGEN, capere manu, accipere. SOMNER. in Dict. Anglosax. *fangan*, *fengan* capere, manu prehendere, capessere, *feohfang* acceptio pecuniæ. Hodie dicimus *empfangen*, quod vide.

FANGEN, capere mente, concipere. VEREL. in Ind. *fangarad* consilium e re & occasione captum. Dicitur etiam in malam partem. Inde *grillenfænger* homo cerebrosus, qui species tantum inanes captat.

FANGEN, capere vi, comprehendere, *gefangen* captivus, *gefængnus* carcer. TATIANUS Cap. CLXXXV. 7. 8. *ir giengut uz mit suerton inti stangon mih zi fahenne, inti ir ni fiengut*

fiengut mih, exiiſtis cum gladiis & fuſtibus comprehendere me, & me non tenuiſtis. Inde *infang* manus injectio, in Lege Bojorum Tit. III. 3. *Si in eum contra legem manus injecerit, quod infanc dicitur.* Plura huc ſpectantia exhibet VERELIUS in Ind. cujusmodi ſunt, *fang* rapina, violenta invaſio, *herfang* manubiæ, præda, ſpolium, *hardfengi* violentia.

FANGEN, capere aſtu, irretire, *vogelfang* aucupium. Dicitur autem nonſolum de inſidiis laqueorum, ſed etiam verborum. Evang. Angloſaxon. Marc. XII. 13. *tha ſendon hi to hym ſume of Fariſeum and Herodianum, thæt hi beſengon hyne on hys worde*, & mittunt ad eum quoſdam ex Phariſæis & Herodianis, ut eum caperent in verbo. Ubi Luth. *daß ſie ihn fiengen in worten.* Inde *verfænglich* captioſus.

FANGEN, capere circuitu, circumdare. Inde *umfangen* ulnis amplecti, muro aut ſepimento cingere. Præcipuum derivatum eſt *fang*, quod in latiſſimo ſenſu poſitum eſt apud veteres, & dicitur primo de ſeptis. Gloſſ. Boxh. *pifanc* ſeptum. Inde Latino-Barbaris *bivangium* pro ambitu ſaltuum aut ſepto hubarum. Secundo de veſtimentis. Inde *gifang* toga, apud OTFRIDUM Lib. I. Cap. XXIV. 10. *ther zuei gifang eigi*, qui duas habet tunicas. Tertio de ſinu. VEREL. in Ind. *fang* ſinus, & quantum quis ulnis complecti poteſt.

FANGEN, capere ab initio, incipere. Gloſſ. Keron. incipiatur *ſi kifangan*. Hodie utimur compoſitis, cujusmodi ſunt, *anfangen* inchoare, *anfang* initium, *anfænger* inceptor.

FANGEN, occupare. TATIANUS de S. Petro Cap. XIX. 8. *forhta beſieng inan*, timor occupaverat eum. Inde Angloſaxonibus *fore-fang* anticipatio, præventio, & Islandis *fang* acquiſitum, & *full-fang* plena & legitima acquiſitio, apud VEREL. in Ind.

FANGEN, jugulare, excipere gladio. Viget in compoſitis *fangeiſen* & *hirſchfænger* venabulum.

FANZEN, nugas agere. Idem quod *fatzen* inſerto N. Inde *alfanz* nugator, aliena & inepta loquens, *firlefanz* verboſus nugator.

FAR, *færde*, periculum. Suecis *fara*, Belgis *vaer*, *vaar*. Proprie eſt terriculum, derivaturque a *faren* terrere, & dicitur de periculo, quia terret. Similiter Græcis δῆμα metum & periculum notat. STADENIO, qui in hac voce explicanda inconſtans eſt, & derivationem ejus modo a *faren* proficiſci, quia itinera ſæpe ſunt periculoſa, modo a *faren* tentare, quia pericula ſunt malevolorum nocendi tentamina, inſtituit, aſſentiri non poſſum. Hodie utimur compoſito *gefar*. Utitur tamen ſimplici Luth. Sir. XXXIV. 13. & derivato *fæhrlichkeit* 2. Cor. XI. 26.

FARBE, color. Vox Francica. Gloſſ. Boxh. color *farva*. Gloſſ. Pez. colores *faruua*. Gloſſ. Keron. colore *farauuy*. MARTINIUS ducit a Lat. *varius*, ingenioſe magis quam vere. Nam vox hodierna eſt ab antiqua *faruua*, mutato W. in B. quod fieri ſolet ſæpiſſime; antiqua vero a *waren* videre, per medium derivandi W. quia color eſt ſpecies viſibilis. Simile eſt, quando color dicitur *ley* a λάω video. Interim a *farbe* eſt *færben* tingere, colore imbuere, & alia ſatis nota. Voces Saxonicas vide in *blech* & *fach*, Celticam *lei* in *Proleg*. Sect. VI.

FARBE, forma, proſopon, perſona. ISIDORUS Cap. III. 6. *aridalida ſih ſelban, endi ſcalches farauua intfenc*, exinanivit ſe ipſum, & formam ſervi accepit. Senſus a colore ad formam translatus, quia ex coloribus forma dignoſcitur. Inde *farb halten* ſuſtinere perſonam, quod dicitur de conſtantis propoſiti viro.

FAREN, plures ducit familias, quæ nihil inter ſe commune habent. Nos illas docendi cauſa in tres ſeparabimus.

FAREN, primi generis.

FAREN, tribus modis dicitur, (1.) *de motu pedum*, (2.) *de motu rerum & perſonarum*, (3.) *de motu mentis.* Primus ſignificatus eſt a Laconico πὸρ pes, quia verba eundi ſolent a pedibus formari. Exempla vide in *pedden*. Secundus a *für* trans, ultra, de loco. Quid enim eſt moveri, niſi de loco in locum agi? Tertius a motu locali transfertur ad mentem, quia operationes mentis ſunt motibus corporeis ſimiles. Sed his rite intelligendis meditatione opus eſt.

FAREN, ire, abire, diſcedere. TATIANUS Cap. XLVI. 4. *far inti giougi thih themo biſcofe*, vade & oſtende te Sacerdoti. Gloſſ. Keron. gradiendi *ze faranne*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. X. 5.

Tho det er ſelb ſo er uuolti
Ioh rumor faran ſcolti.
Tunc finxit ac ſi vellet
Longius ire.

FAREN, tranſire. Codex Arg. Luc. X. 7. *ni faraith us garda in gard*, nolite tranſire de domo in domum. Verſio Angloſaxonica eodem ſenſu: *ne fare ge fram huſe to huſe.* Idem Græcis περᾶν, obſervante JUNIO.

FAREN, ferri, moveri, de loco in locum agi. Occurrit in *farnüß*, *farende habe*, *farende güter*, bona mobilia. Vocem explicat Jus Prov. Alam. Cap. CLXI. *uuaz varndez gut haizze, daz ſulen uuir iu ſagen. Golt und ſilber, und edelgeſtain, vihe, roß, und allez daz man getriben und getragen mag:* Quid ſit bonum mobile, dicendum nunc eſt. Aurum, argentum, gemmæ, pecora, equi, & quicquid agi aut portari poteſt. Cum hoc ſignificatu convenit Lat. *ferri*.

FAREN, proficiſci. Gloſſ. Pez. profectus eſt *fuor*. VEREL. in Ind. *fara* verbum generale, ire, proficiſci terra marique, *far* iter, tranſitus, *farveg* via publica vel communis vicinorum. Inde fortaſſe *faramanni* in Lege Burgund. Tit. LIV. 2. 3. qui judice CANGIO ſunt hoſpites & advenæ, quibus agri ad habitandum conceſſi.

FAREN,

FAREN, vehere & vehi. Inde Anglosax. *fær* vehiculum, Islandis *far* vectura, Germanis *fur* idem, & *furmann* auriga.

FAREN, remigare, navigare, transfretare. Cod. Arg. Luc. VIII. 23. *faridedun* navigabant. Joh. VI. 19. *farjandans* remigantes. TATIANUS Cap. LIV. 1. *steig tho in sbifilin inti ferita*, tunc ascendit in naviculam & transfretavit. Ab hoc verbo desumptum est nomen ipsius navigii apud priscos, quod aliis quidem *feru*, aliis *ferid*, aliis *far*, Ægyptiis *baris* dicitur. TATIANUS Cap. CCXXXVI. 7. *thie andere jungoron mit ferennu quamun*, reliqui discipuli navigiis veniebant. Gloss. Pez. navigium *ferid*. VEREL. in Ind. *far* cymba, navicula, scapha; item navigatio & iter maritimum, *farbann* navigationis interdictio, navium demtio. Germani ex eodem fonte habent *fære* trajectus & ponto quo amnis trajicitur, nec non *færge* linter & remex.

FAREN, errare, vagari, *farende schüler* scholastici vagabundi. Idem quod *faren* proficisci, & dicitur de vagis, quia semper in via sunt, nusquam stabilem figentes sedem.

FAREN, contingere, fortuito venire. NOTKERUS Psal. CIII. 6. *also iz fuor in diluvio*, sicut accidit in diluvio. Plura ejusdem auctoris testimonia vide apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 285. Hodie utimur composito *widerfaren* fortuito obvenire. Utrumque est a *faren*, quatenus significat *ferri*, & dicitur de contingentibus, non quod temere, sed quod a suis causis, quamvis nobis ignotis, ferantur & obferantur. Hinc fatum Græcis dicitur φέρον a φέρειν, Latinis *fors* a *ferre*, quia fatum est ipsa series causarum, quæ omnes eventus, bonos & malos secum fert. VIRGIL. Æn. 2. *Fors si qua tulisset.* Germani inf. dicunt *büren*, non a *bæren* ferre, sed a *faren* contingere, mutato F. in B. quod fieri solet sæpissime. V. *gebüren.*

FAREN, agere, facere, peragere. Verbum extinctum, sed in prole superstes. Nam hinc componuntur & derivantur, *schonfaren* leniter cum aliquo agere, *willfaren* gratificari, optata & desiderata facere, *far* opus, *farlæssig* negligens, remissus in opere, *fart* negotium, & sensu forensi causa, imo etiam *fer* & *fert* facilis. Quæ vide suis locis. Cum hoc significatu convenit Gall. *faire.*

FAREN, procedere, certo & determinato modo agere. Jus Prov. Alam. Cap. 385. *wie man mit kamphe gevaren sol*, quomodo in duellis procedendum sit. Inde *rechtlich verfaren* est legitime procedere, & substantive legitima causæ defensio.

FAREN, tendere, animo volare, *hoch faren* ad sublimia tendere, animo ad alta volare, *anfaren* involare, impetere, incivilibus modis aggredi.

FAREN, obire. Proprie est *ire, transire*, & dicitur de anima, non quod abeat in ventos, sed quod ex hac vita transeat in aliam. BENSON. in Voc. AS. *faran* ire, obire. Gloss. Boxh. *binafare* abeam. Lege *obeam*. TATIANUS Cap. IX. 3. *unzan binafart Herodes*, usque ad obitum Herodis.

FAREN, deficere, perire, dissolvi. Gloss. Lips. *tefuor* defecit, *tefarando* deficientes. ISIDORUS Cap. II. 3. *dhiu zifarande chiscaft dhero dodhlübbono*, conditio caduca mortalium. TATIANUS Cap. XXV. 5. *er thanne zifare himil inti erda*, antequam transeat cœlum & terra. Gloss. Keron. transitoriis *zefarantlihhem*. Ergo proprie est *transire*, & dicitur de pereuntibus, quia transeuntibus similes sunt. Hodie utimur in re coquinaria. Inde *zerfarenes, zerfarens*, cibus ex ovis dissolutis. Differt a cibo ex ovis salva integritate frixis.

FAREN, secundi generis.

FAREN, generare, *vorfaren* progenitores. Idem quod *bæren* gignere, procreare. F. & B. sunt literæ permutabiles. Inde Longobardis *fara* generatio, & familia. P. DIACONUS Lib. II. de Gest. Long. Cap. 9. *Gisulfus non prius se regimen civitatis & populi suscepturum edixit, nisi ei, quas ipse eligere voluisset, Longobardorum* PHARAS, *hoc est, generationes vel lineas tribueret.* Lex Long. Lib. III. Tit. 14. *Si quis liber homo migrare voluerit aliquo, potestatem habeat - - cum* FARA *sua migrandi quo voluerit.* Latinis *omnifarius* est omnigenus, forte ex eodem fonte.

FAREN, coire, inire. VEREL. in Ind. *kuenna-far* coitus cum uxore. Verbum facessens a *bæren* parere, quia coire est facere ut pariat. Quamvis etiam metonymicum esse possit, posito consequente pro antecedenti, generatione pro coitu, quæ coitum proxime excipit. Germani videntur inde habere *farr* bos initor.

FAREN, tertii generis.

FAREN, timere, metuere, *sich befaren* in metu esse, *sich verfæren* expavescere. Simile est Lat. *vereri*. Angli inde habent *fear* metus, Galli *peur*.

FAREN, terrere, facere ut metuat. Verbum facessens ex præcedenti, quod Anglosax. effertur *færan, afæran*, Francis *ferron, irferron*, Anglis *to fear*. Gloss. Lips. *irferron sal* obstupefacies. Hinc attonitus, perterritus, obstupefactus Francis dicitur *ervirrit*, Anglis *afraid*, Germanis *verfært*. EPINIC. R. Lud. *kuning uuas ervirrit*, rex erat attonitus. Ex eodem fonte est *far, gefar* periculum, quia terret, & ab illo reliqui verbi *faren* significatus.

FAREN, insidiari. NOTKERUS Psal. X. 8. *er varet daz er den armen erzucche*, insidiatur ut pauperem rapiat. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XIV. 209.

Faretun thes ferahes
Sine fianta innan thes.

Interea inimici ejus insidiabantur vitæ. Inde Gothis *ferjans* insidiatores Luc. XX. 20. Omnino a *far* periculum. Quid enim est insidiari, nisi periculum struere? A *faren* rursus

rursus fit *fara*, fraus, dolus, insidiæ. NOTKERUS Psal. XXX. 5. *du bringest mich uzer dien faron, die sie mir tougeno taten*, educes me ex laqueis, quos mihi clam posuerunt. Et huc spectat ex hodierno sermone *gefærde* dolus, insidiæ. Nota formula contrahentium: *getreülich und one gefærde*, fideliter & absque dolo.

FAREN, tentare, periclitari, periculum intendere. Idem quod insidiari, & ex eodem fonte. Quid enim est tentatio, nisi periculi ostensio, & necessitas ex duobus malis alterum eligendi? Hoc sensu tentatio videtur accipi Matth. VI. 12. & hoc sensu tentare OTFRIDO dicitur *faran*, tentatio *fara*, tentator *farari*. Exempla vide apud SCHILTERUM in Glossario.

FAREN, experiri, experimento cognoscere. Græcis consono vocabulo πειράζω, Lat. *perio*. Ex eodem, ut videtur, fonte. Quid enim est experiri, nisi periculum facere? Hodie utimur compositis, cujusmodi sunt, *erfaren* usu cognoscere, adjective prudens, expertus, peritus, *erfarung* usus, experientia.

FARLÆSSIG, negligens. Proprie tardus & remissus in rebus agendis, a *lassen* remittere, cunctare, & *far* opus, negotium, quod est verbale a *faren* agere, peragere.

FARN-KRAUT, & per apocopen *farn*, filix. Anglosaxon. & Angl. *fearn*. MARTINIO venit a Lat. *farnus*, arbor e genere quercuum, quia filix dicitur nasci in veterum quercuum musco.

FARR, *farr-ochs*, bos, taurus. Evang. Anglosaxon. Matth. XXII. 4. *mine fearras and mine fugelas synt ofslegene*, tauri mei & altilia mactata sunt. NOTKERUS Psal. XXI. 13. *feizte pharre habent mih umbesezzen*, tauri pingues obsederunt me. Cujus generis fint hi tauri, an ad venerem gregariam reservati, an simpliciter juvenci, non liquet. Si prius, *farr* est bos initor, a *faren* inire. Si posterius, nomen ab Hebræis arcessendum. Illis enim *phar* vel *par* bovem juvencum, & *parah* bovem juvencam denotat. Priorem vocem, quoties in Hebræo occurrebat, LUTHERUS in vernacula reddidit *farr*, Exod. XXIX. 1. Lev. VIII. 2. Num. XXVIII. 11. 19. 27. XXIX. 13. 17. & alibi.

FART, cujuscunque sit significatus, est derivativum a *faren*.

FART, itus, abitus. Gloss. Lips. *utferdi* exitus. Refer ad *faren* ire.

FART, transitus, & omnis locus, per quem itur & transitur, sive pedibus sive vehiculo, *einfart* porta. Gloss. Pez. ostium *infart*. Refer ad *faren* transire.

FART, ascensus & descensus, *himmelfart* ascensus in cœlum, *höllenfart* descensus in infernum. Refer ad *faren* ferri, moveri.

FART, cursus. Gloss. Pez. cursu *ferti*. Inde *lust-fart* excursio oblectationis causa. Refer ad *faren* vehi.

FART, iter. Gloss. Lips. *verthe* itineribus, *geverthe* iter. Inde *seefart* iter navale, *walfart* peregrinatio religionis causa. Refer ad *faren* proficisci.

FART, expeditio. Sensus ab itinere petitus, quia expeditio est profectio ad bellum. SOMNER. in Dict. Anglosaxon *færde*, *fyrde* expeditio, *land-fyrd* expeditio terrestris, *scip-fyrd* expeditio navalis. Viget in composito *her-fart* expeditio bellica, quod vide infra in loco.

FART, causa, negotium. A *faren* agere. Utitur hoc sensu OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIII. 21. ubi paranymphus dicitur *friunt thes fartes*, conciliator negotii, interprete SCHILTERO in Gloss. Inde nobis *tag-fart* terminus judicialis, proprie dies causæ condictus, a *tag* dies præstitutus, & *fart* causa, negotium. Præpostera vocis compositio verum ejus sensus occultat.

FASAN, avis phasiana, a *Phaside* Colchorum fluvio sic dicta, unde ab Argonautis primum in Græciam advecta creditur.

FASE, floccus, *fasen* flocci, *fæslein* omne tenue. Vide reliqua in postremo.

FASEL, nova fœtura. In genere plantarum dicitur *fæser*, h. e. propago. Utrumque ex eodem fonte, nempe a *föden* parere, gignere, prolificare, litera muta, ut sæpe alias in liquidam mutata. Gloss. Pez. pascualem vitulum *vasal chalp*. NOTKERUS Psal. CXLIII. 13. *iro scaf sint feselig*, oves eorum sunt fœtosæ. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *fæsl* fortasse fœtus, soboles, partus, quod Belgis hodieque *fasel*. Vocem Belgicam sistit KILIANUS in Etymologico: *fasel*, *vasel*, fœtus in utero, Sicambris soboles, *faselborse* fœtus involucrum, *faselvieh* pecus generans, cui opponitur *geldevieh*. A *fasel* porro fit *faselen* sobolescere & liberis operam dare, quod habet HENISCHIUS.

FASELN, *fasolen*, genus fabarum, Italis *fasoli*. Utrumque a Lat. *faseolus*.

FASELN, nugari, ineptire. Frequentativ. a *fatzen*, quod vide.

FASS, dolium, cadus, & omne receptaculum ventrosum, sensu apud veteres & recentiores latissimo. Lat. *vas*, Anglosaxon. *fat*, *fæt*, Francis & Alam. *faz*, Cambris *ffettan*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *fat*, *fata*, *fæt* vas, mensura quædam, *fætels* pera, abacus, saccus, vasculum. Gloss. Ælf. in nom. vasor. alabastrum *stænen ele-fæt*, cocula *olfata*, cratera *eardefæt*, enophorum *win-fæt*, ydria *wæter-fæt*, mulctrale *meolc-fæt*, scortia *lethren-fæt*, acetabulum *æced-fæt*, malluviæ *hand-thweales-fæt*, pelluviæ *fot-thweales-fæt*, catinus *læpeldre-fæt*, cimbia, cymbium *scip-fæt*, lagena *læmen-fæt*, bulga *hydig-fæt*, salinare *sealt-fæt*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *ffettan* saccus. TATIAN. Cap. VIII. 7. *inti giossonoton iro tresofazzon*, & aperuerunt scrinia thesauri sui. Cap. CLXXXIII. 1. *tho quam Judas mit liohtfazzon*, tunc venit Judas cum laternis. Usus hodiernus agnoscit *hand-fass* gutturnium, *salz-fass* salinare, *spül-fass*, *wasser-fass*, & alia innumera noti significatus, in quibus *fass* latissimo sensu sumitur. Eadem latitudine

occurrit in collectivo *gesæsse*, quo omnis generis vasa & de quacunque materia designantur. Sic autem dicitur, a *fassen* capere continendo, quasi capedo continens, prout est ipsius rei testimonio. Vasa vero ansata ob duplicem rationem ita dicuntur, cum quia capiunt ut reliqua, tum quia capiuntur per ansas. Vox Latina ejusdem est originis, de qua, nisi reducatur ad *fassen*, nulla idonea ratio reddi potest.

FASSEN, capere. Belg. *vatten*, Suec. *fatta*. Apud antiquos hactenus non occurrit, in nullis eorum Dialectis, quod in ista derivatorum multitudine, quæ conspicuam habent vetustatem, mirum videri potest. Dicitur autem sensu latissimo. *Capere* enim in omnibus Linguis primo dicitur *manus*, & postea ad similitudinem manus *intellectus*, *animus*, *vinculum*, *ambitus*, *vas*, *inane*, & quid non? Hinc tot significatus orti, quot possunt esse capiendi modi in rerum natura.

FASSEN, capere prehensione. Dicitur (1.) de manu. Et hactenus verbum Germanicum simile est Dorico *πιάζω*, prendo, manu premo. (2.) de intellectu. Inde vox Domini apud Matth. XIX. 12. *wer es fassen mag, der fasse es*, qui potest capere, capiat. Disputari solet inter Philosophos, quomodo fiat intellectio? Sed in omnium sententia evitari non potest grave incommodum, ut vel corporea intellectio fiat a mente incorporea, vel a corporeis simulacris intellectio incorporea. Utrinque ex nihilo aliquid fit, sive corpus cogitet, sive mens tantum. Adeo omnia sunt incerta, ut ne nos quidem noscamus. Verum quomodocunque fiat intellectio, mens intelligendo percipit, & percipiendo intelligit, & hæc perceptio est quædam *comprehensio*, *similis iis rebus, quæ manu prenderentur*, ut sapienter docet ZENO apud CICERONEM in Quæst. Acad. Lib. I. Cap. ult. (3.) de voluntate. Inde *mut fassen* animum colligere.

FASSEN, constrictum tenere. Græcis consono vocabulo *πιέζω, πιάζω*. Inde ligamina Latinis *fasces*, *fasciæ*, Cambris *ffasgau*, Goth. *faskja* Joh. XI. 44. *jah urran sa dautha gabundans handuns jah fotuns faskjam*, & surrexit mortuus ligatus manus & pedes institis. Ex eodem fonte est *fessel* manica, pedica, vinculum ferreum, quo captivus tenetur. Allegorice dicitur de animo, quatenus motus suos compescit, & pravis affectibus veluti vincula injicit. Inde *sich fassen* moderari tristitiam, iracundiam, metum, cupiditatem &c. *gefast* tranquillus, *sich gefast machen* munire animum, contra adversa.

FASSEN, capere ambiendo, *umfassen* ulnis amplecti, muro vel sepimento cingere. In derivatis dicitur primo de septis. Evang. Goth. Luc. XIV. 23. *usgagg and wigans jah fathos*, exi in vias & sepes. Marc. XII. 1. *atlagida fathom*, circumdedit sepem. Secundo de vestimentis. VEREL. in Ind. *fat* vestimenta, *fatabur* domus in qua vestes conservantur. Tertio de marginibus rerum artificialium. Inde *einfassung* ora, limbus, fimbria, & universe inclusio. Quarto de mensuris cubitalibus. Inde *fadem* mensura duorum cubitorum.

FASSEN, capere continendo. Dicitur primo de vasis & mensuris, quatenus sunt receptacula rerum. Secundo de omni argumento, quod literis & mandatis continetur. Inde in *schriften fassen* literis mandare, in commentarios referre, *verfasser* auctor literarum, *verfassung* institutum, mandatum, provisio. Cuncta a complexu argumenti.

FASSEN, transvasare, ex uno vase in aliud transfundere. Verbum a substantiv. *fass* factum.

FASSEN, convasare. Ex eod. fonte. Allegorice est præparare, quia præparantes similes sunt eorum, qui vasa colligunt proficiscendi causa. Inde *gefast* accinctus, expeditus, positis omnibus requisitis ad agendum paratus, *kriegs-verfassung* apparatus bellicus.

FASSNACHT, vespera vel vigilia ante jejunium quadragesimale. Non a vasis potoriis, velut nox Baccho sacra, etiamsi pravi Christianorum mores huic etymologiæ faveant: Sed a genuino *fastnacht*, mutato T. in S. qua mutatione in ore superioris Germaniæ nihil est frequentius.

FAST, duos habet significatus, quorum alter sensum intendit, alter remittit. Primo significat *valde*. Luth. Psal. LXXXIX. 8. *Gott ist fast mæchtig*. Secundo *pene*, *fere*. Id. Marc. VI. 35. *da der tag fast dahin war*. Prior sensus videtur esse ab adject. *vest* validus. Sic Latinis a *validus* fit *valde*. Hodie tamen obsolescit. Alter Oedipo opus habet. Interim apud Latinos quoque *penitus*, & *pene* sunt contraria. A *fast* valde, est nomen proprium VASTMAR, valde celebris, quod extat in Fragm. de Belg. Hisp. Caroli M. v. 2950.

FASTEN, servare, custodire, observare. Evang. Goth. Joh. VIII. 55. *waurd is fasta*, sermonem ejus servo. Joh. XIV. 24. *waurda meina ni fastaith*, sermones meos non servat. Plura exempla vide apud JUNIUM in Gloss. Goth. STIERNHIELMIUS, qui post Junium linguam Gothicam lucubrationibus suis illustravit, hoc verbum ducit a *vest* firmus, ut idem sit quod firmum servare. Haud male. Nec tamen exacte. Nam *fasten* proprie est tenere, a *vest* tenax, servans, custodiens, quod vide.

FASTEN, jejunare. Gothis *fastan* Marc. II. 19. Anglosaxon. *fæstan* ibid. Franc. *fasten*. TATIANUS Cap. XV. 2. *mittiu er fasteta fiorzug tago*, cum jejunasset quadraginta diebus. VEREL. in Ind. *fasta* jejunare, *vatnfasta* aqua & pane vivere. Idem quod *observare*, & dicitur de jejunando, quia jejunia antiquitus erant peculiaris observantiæ in Ecclesia. Certe *observare* & *jejunare* apud

apud Scriptores Ecclesiasticos sæpe sunt synonyma. ISIDORUS in Auctario Glossarum: *abstinet, observat.*

FASTEN, jejunium. Evang. Goth. Marc. IX. 29. *in bidai jah fastubnja*, in oratione & jejunio. Evang. Anglosaxon. Luc. II. 37. *on fæstenum and on halsungum*, jejuniis & obsecrationibus. Gloss. Keron. jejunium *fastun*, caput quadragesimæ *haubit der fastun.* VEREL. in Ind. *fasta* jejunium, *fastamat* caro aut cibus jejunii, i. e. pisces, caseus, lac, puls, *fastelagen* jejuniorum tempus, quadragesima, *fastegang* initium jejuniorum, *midfasto* medium jejuniorum. An a Græco *ἀπαςία* inedia, per aphæresin? Dubito, ob rationes supra dictas. Quid obstat, ut jejunium dicatur *observantia*, appellatione a ritu Ecclesiastico desumpta, & ad omnia deinceps jejunia, etiam ea, quæ non religionis, sed sanitatis causa fiunt, traducta? Præcipuum derivatum est *fastnacht* vespera vel vigilia ante jejunium quadragesimale. Si eadem vox ad Bacchanalia, quæ quadragesimam præcedunt, significanda transfertur, tunc videmur ita loqui, ut turpitudinem honesto vocabulo tegamus.

FATZEN, nugari, ineptire, *fatzmann* morio, nugator, scurra. A Græc. *φάζειν* dicere, fari, loqui, familiari Germanis instituto, quo verba Græcorum, quibus sermo significatur, vituperare solent. Exempla vide in *lügen, lallen, schwatzen, waschen, fratzen, fanzen* &c.

FAUL, omnibus antiquis effertur *ful*, sed non idem significat apud omnes. Francis est *putris*, & hic primus vocis significatus: Gothis *fœtidus*, quia fœtor putredinis comes: Anglosaxonibus *immundus*, quia putria & fœtida tangentes maculant: Germanis recentioribus *piger*, quia putrem situ & torpore, fœtidum squalore, immundum moribus refert. Nam intermissio motus est vitium, quo nonsolum res naturales, sed etiam mores corrumpuntur. Quæ res multis viris doctis, qui scalam causarum ignorabant, imposuit, ut *faul* derivarent a Gr. *φαῦλος* malus, vitiosus, vel a Lat. *vilis*, quia piger nihil agendo male agere discit.

FAUL, putris, putridus. Gloss. Pez. putridum *fulaz.* OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXIV. 165.

Druhtin, quad thiu suester,
Ther lichamo ist nu fuler.
Domine, inquit soror,
Corpus jam est putridum.

Dixi, hunc primum vocis sensum esse. Et forte est a notione inveterati, quia res longo situ corrumpitur. Sane Græc. *πάλαι* est pridem, & *παλαιὸς* vetus, & Hebræis *bala* inveteravit. Auctor Etymologiæ est AVENTINUS apud Helvigium in Dictionibus Germanicis. A *faul* est *faulen, verfaulen* putrescere, quod Francis effertur *irvulen.*

FAUL, fœtidus. Evang. Goth. Joh. XI. 39. *jah fuls ist*, jam fœtet. Inde OTFRIDO *ful leger* fœtidum cubile, quod dicitur de dormitoriis mortuorum Lib. V. Cap. XX. 51.

FAUL, impurus. SOMNER. in Dict. Anglosax. *ful* immundus, impurus, profanus, reus, putidus, obscœnus. Inde *faul geschwætz* obscœna colloquia, sermones profani.

FAUL, piger, ignavus, *faulheit, faulkeit* pigritia, *faulenzen* otio indulgere. Nova, sed idonea.

FAUM, spuma. Anglosaxonibus *fæm* est spuma, *fæman* spumare, *fæmth* spumat Luc. IX. 39. Quæ hodie superant apud Anglos in *fome* & *to fome.* Nos inde habemus *abfeümen* despumare, & hinc *abgefeümt* despumatus, figurate callidus, astutus, in arte decipiendi magister, quasi a fœcibus purgatus & subtilior factus. SKINNERUS cunctorum originem ducit a Lat. *fumus*, quia fumus & spuma in raritate conveniunt. Ego malim a *spuma*, detracto sibilo.

FAUST, pugnus. Anglosaxon. *fyst.* Franc. & Alam. *vust*, Belg. *vuist*, Angl. *fist.* Gloss. Pez. pugillus *vust.* Proprie est manus contracta, digitis in pugnum collectis, a *fassen* capere, prehendere, constringere. Utimur autem pugno nonsolum ad prehensionem, sed etiam ad defensionem. Et cum hoc antiquissimo & naturali defensionis instrumento, alterum, quod Latinis *fustis* dicitur, non nihil habere videtur commune. Confer *arm* brachium, a quo *arma.*

FAUST-RECHT, jus vindictæ privatæ, quod apud veteres Germanos cuivis læso competebat, ab armis naturalibus sic dictum, quasi jus primævum & cum ipso pugno natum. Quæ fuerint Judicis partes in hoc Germaniæ statu, prodidit TACITUS Cap. XII. & Cap. XXI. de M. G. Quintilius Varus, qui alia jura Germanos docere voluit, atrocissimas conatus sui pœnas dedit, memorante VELLEJO Lib. II. Cap. 117. Nihil hic mutatum est in Legibus antiquis, quamvis serius exaratis. Imo ne Christiana quidem religio tanti radices mali exscindere potuit, nisi longo intervallo.

FECHEL, flabellum. V. *fæcher.*

FECHSER, malleolus. Forte a *fahen* capere, quia transplantatus nova incrementa capit. Dicitur & *fæser*, sed ex alio fonte.

FECHTEN, pugnare, *gefecht* pugna. Anglosaxon. *feoht, fyht* est pugna, *feohtan, fyhtan* pugnare, *fyhtling* miles. Similia habent Franci & Alamanni. Gloss. Keron. pugnam *fehtun*, pugnare *fehtan.* Gloss. Boxh. *fechtant* dimicant. Gloss. Pez. luctamenta *kefeht.* TATIANUS Cap. LXVII. 14. *gifeht uuidar anderan cuning*, bellum adversus alium regem. Plura veterum testimonia vide apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 93. Græcis *πυκτέυειν* est pugnare, *πύκτης* pugil. Latinis *picta* pugil. Cuncta inter se cognata, & forte a primitivo *πὺξ* pugnis, quo utitur HOMERUS, unde Græcis proverbium *πὺξ καὶ λὰξ* manibus pedibusque. Nam pugnus est primum & vetustissimum pugnandi instrumentum, & primos mortales prius inter se manus conseruisse, quam armis

armis dimicasse, apud omnes in confesso. LUCRETIUS:

Arma antiqua manus dentesque unguesque fuerunt.

CASSIODORUS de anima: *Et quoniam neque cornu, neque dente, neque fuga* (ut alia animalia) *corporis humani forma se prævalet vindicare, robustus illi thorax, brachiaque concessa sunt, ut illatam injuriam manu defenderet, & objectu corporis quasi quodam clypeo vindicaret.* Similiter & ARISTOTEL. de partibus animal. IV. 10. manum homini ait esse pro hasta, pro ense, & pro armis quibuslibet. Unde mirum non est, a primis naturæ præsidiis appellationes posteriorum desumptas esse. Huic etymologiæ fidem facit, quod verba pugnandi plerumque formantur a manu. Exempla vide in *kæmpfen.* A *fechten* fit *fuchtel* gladius, & alia plura, quæ nullam habent difficultatem.

FEDE, inimicitia aperta, persecutio, vindicta. Anglosaxon. *fæhth*, Island. *fæd*, Latino-Barbaris *faida* & *feida.* Lex Longobard. Lib. I. Tit. VII. art. 1. & 15. *faida, idest, inimicitia.* Regino Lib. II. de Eccles. Discipl. Cap. 5. *Vindicta parentum, quod faidam dicimus.* Vox in Capitularibus & Legibus veterum Germanorum ubique obvia. Primis temporibus videtur illam tantum persecutionem denotasse, qua quis cædem parentis vel propinqui bello privato legitime ulcisci poterat, de qua videndus TACITUS Cap. XXI. de moribus Germanorum. Sed hoc jure postea abrogato, vox ab inimicitia capitali ad quamcunque inimicitiam & simultatem significandam adhibita est. Hinc Belgis *veede*, Anglis *feud* quamvis inimicitiam denotat. Utitur Ecclesia in cantilena sacra: *all fehd hat nun ein ende*, omnis hostilitas jam habet finem. VERELIUS originem vocabuli arcessit a *fæ* paucus. Hinc *fæd* illi est aversio, quæ pauciloquentia definitur. Sed invitis omnibus pene Eruditis, qui vocem de graviori simultate interpretantur. Ipse alibi deducit a *feigd* mortalitas, quod est a *feig* moribundus. Sed manifesta mortalitatis cum inimicitia confusione. SCHILTERO *fehed* (sic enim scribit in Glossario pag. 288.) sic dicitur quasi *feeed*, dissolutio fidei. Quo sensu, aut quibus de causis, non indicat. Rectius opinor SOMNER. Spelmannum secutus, vocem componit ex *fah* hostis, & *had* qualitas. Quid enim est inimicitia nisi qualitas inimica? Rectissime autem formatur a *fien* odisse, verbo omnibus pene antiquis usitato, per medium derivandi *de.* Idque cæteris præferendum. Auctores etymologiæ sunt STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 793. & ECCARDUS in not. ad L. Sal. pag. 170. A *faida* Latino-Barbari formarunt *diffidare* bellum indicere, unde Gallis *defier* provocare, & *defi* provocatio. Germanis prioribus *feiden* & *bevehden* duo significat, bellum inferre, & bellum indicere. Utrumque ex eodem fonte.

FEDER, telum fodicans. V. *schweinsfeder.*

FEDER, penna, tegumentum avis, mox etiam pro ala, quia penna nonsolum ad tegendum, sed etiam ad volandum data. Anglosaxon. *fether*, *fyther* penna, ala, *fetherberend* penniger, *plum-fether* pluma, *fethergeweorc* opus plumarium. Gloss. Pez. calamus *fedara.* Gloss. Lips. *fetheracco* alatum. Cuncta a Græco πτερὸν penna, ala, quasi πετερὸν, hodie Græcis φθερὸν, a πτάω volo, judice MARTINIO. Ab hoc subst. oritur verb. *fiedern* plumare, pennis instruere, *den pfeil fiedern* amentare telum, alas addere ferro, *gefiedert* plumatus.

FEDER, penna scriptoria. Evang. Anglosaxon. Luc. XVI. 6. *nim thine fethere, and site hrade, and writ fiftig*, accipe pennam tuam, & sede ocyus, & scribe quinquaginta. Ubi *fether* non notat cautionem, sed pennam, sicut observat SOMNERUS, etiamsi Græca & Vulgata aliter habeant. Idem in Dict. Anglosaxon. *blæce ond fether* atramentum & calamus. Primum & vetustissimum scribendi instrumentum erat graphium, graphio successit stilus, stilo calamus sive arundo, arundini penna. Sed quo primum tempore homines loco calami uti cœperint penna, nemo hactenus definire ausus est, non MONTFAUCONIUS in Palæographia, non Celeber. SCHWARZIUS in Exerc. eleganti *de varia supellectile rei librariæ veterum*, nec quisquam alius. Vetustissimum, quod reperiri hactenus potuit testimonium, est ISIDORI HISPALENSIS, qui anno Christi 636. obiit, cujus hæc sunt verba: *Instrumenta Scribæ, calamus & Penna* &c. Lib. VI. Orig. Cap. 14.

FEDER, allegorice dicitur elaterium, sive lamina ex chalybe, propter motum elasticum, quia tollit in altum, sicut penna levat aviculam. Inde *gefieder* elateria ferarum & horologiorum, *schlossfeder* elaterium seræ.

FEDERSPIL, aucupium, venatio avium per aves. A *spil* ludus venatorius, & *feder*, quod hoc loco synecdochice ponitur pro avibus & toto pennato genere.

FEDERSPIL, avis venatica & collective omnes aves quibus fit aucupium. Occurrit in Jure prov. Alam. Cap. CCXXXV. & CCXXXVII. & explicatur Cap. CCXXXIV. 4. his verbis: *ich main hæbche oder sperwaer und ain anderz semlichez uederspil*, intelligo accipitres, nisos, & similes volucres venaticas. A *spil* ludio venaticus.

FEGEN, purgare, mundare. Proprie humido. Est enim a *wage* aqua, ut *waschen* ab *isca.* VERFL. in Ind. *fægia* purgare, eluere. W. & F. sunt literæ permutabiles, & neminem debent suspensum tenere.

FEGEN, februare, polire, ornare. Antiqui utuntur frequentativo *fegeren*, quod vide.

FEGEREN, frequenter purgare, & per synecdochen generis *februare, polire, ornare.* SOMNERUS: *gefægerian* ornare. Et alibi,

bi, *gefægrod* politus, ornatus. VEREL. in Ind. *fegra* ornare. Inde pulcher, venustus Anglosax. *fæger*, Island. *fagur*, Suec. *fager*, Anglis *fair*, per syncopen. Et pulchritudo Anglosax. *fægernysse*, Franc. *fagari* & *fagarnessi*, Island. *fegurd* & *fagrindi*, Suec. *fægring*, Angl. *fairnesse*. TATIANUS Cap. CLXXIX. 2. *ih gab in thia fagari, thia thu mir gab*, dedi illis claritatem, quam dedisti mihi. Et mox: *thaz sie gisehen mine fagarnessi*, ut videant claritatem meam.

FEG-FEUR, purgatorium, locus apud inferos. Belg. *vage-vier*. Hactenus in nullis veterum Theologorum Monumentis Theotiscis occurrit. Duo autem notare potest, ignem februum, & ignem vindicem, ut dixi in *feur*.

FEHLEN, errare. V. *fel*.

FEHLEN, tradere, commendare. V. *befelhen*.

FEIDE, inimicitia. V. *fede*.

FEIG, varios habet significatus, & singulos a Gr. παύω cesso, desino. Quod, cum reliqui opinatores non potuerint ostendere, paucis hic explanabo. Dicitur antiquitus (1.) de pauco, quia paucus omnium judicio in numero deficit. TATIANUS Cap. XL. 10. de via quæ ducit ad vitam: *inti fohe sint thie then findent*, & pauci sunt qui inveniunt illam. Gothi eodem sensu dicunt *fawai* Matth. VII. 14. Anglosax. *fea*, *feawa*, Alamanni *foi*, *fouue*, Angli *few*, Sueci *fææ*, Galli *peu*. Gloss. Keron. pauca *foiu*, paucis *fouuem*, *fæm*, paucorum *færo*. Saxones inferiores paucum etiamnum vocare *föge*, scribit STADEN. in Voc. Bibl. Vox Lat. *paucus* cæteris cognata est. (2.) de vili, quia pauco similis est, & in qualitate deficit, sicut paucus in numero. Hinc homo vilis alias *homo nihili*, Italis aptissime *buomo da poco* appellatur. Huc spectat locus OTFRIDI Lib. I. Cap. XXIV. 9. *ni si man nihein so feigi*, nemo sit tam vilis. Confer Lib. I. Cap. XI. 19. cum notis doctissimi SCHERZII. (3.) de pavido, quia deficit in audendo. Inde *feig* timidus, *feige memme* anicula meticulosior. (4.) de moribundo, quia vivere cessat. VEREL. in Ind. *ufeigr* morti hoc tempore non destinatus. De hoc significatu, pridem extincto, vide plura apud HICKESIUM in Gram. Anglosax. pag. 114.

FEIGE, verber, *die feigen weisen* pugno vel baculo minari, *obrfeige* percussio aurium, plaga maxillaris. Cognatum est Anglicum *box on the ear* alapa, colaphus, & *to box* palma percutere. Puto, me operæ pretium facturum, si verba SKINNERI, præstantissimi inter Anglos Philologi, hic describam: MINSHEW, inquit, *ingeniose deflectit a Græco adverbio πὺξ pugnis. Mallem tamen, quia Germanis magis quam Græcis cognatione conjunctius sum, declinare a Teut. pochen percutere, pulsare, Belg. fuycken* (Belgæ dicunt *beucken*) *pulsare, quatere, trudere, unde & Fr. G. buquer, bucquer, ortum ducit.* Optionem faciat Lector. Mihi, qui inter utrumque animi pendeo, non licet. Literæ F. B. P. cum sint ejusdem instrumenti, & facile convertibiles, neminem debent morari. Vulgo *obrfeige* refertur ad *feige* ficus. Atqui plaga auribus inflicta non magis est ficus quam pomum. Scire ergo velim, qua lingua plaga sit ficus? Certe brutorum, non Germanorum.

FEIGE, ficus. Anglosax. *fic*, *fic-æppl* ficus, carica, dactylus, *fic-beam*, *fic-treow* ficus arbor. Gloss. Pez. caricarum *figono*. Cum ficus sit fructus exoticus, recte nomen ejus derivatur a Lat. *ficus*. Nam earum rerum, quibus Germani ab initio caruerunt, multa a Francis reliquisque populis Germ. in idioma suum nomina Latina translata esse, dubio caret, & recte monet SOMNERUS in voce *win*. Gothis ficus vocantur *smakkans*, Matth. VII. 16. & ficus arbor *smakka-bagms*, Marc. XI. 21. haud dubie a *schmecken* sapere, quia sapor ficuum Gothico palato præprimis gratus & amabilis erat, judice JUNIO in Gloss. Goth. pag. 309. Hinc prædulcis ille fructuum sapor sæpe exteris gentibus tentandæ Italiæ causa fuit. PLINIUS Lib. XII. 1. *Produnt Alpibus coercitas, & tum insuperabili munimento Gallias, hanc primum habuisse causam superfundendi se Italiæ, quod Helico ex Helvetiis civis eorum, fabrilem ob artem Romæ commoratus, ficum siccam & uvam, oleique ac vini præmissa, remeans secum tulisset. Quapropter hæc vel bello quæsisse, venia sit.* LIVIUS Lib. V. 33. de Gallis: *Eam gentem traditur fama, dulcedine frugum, maximeque vini, nova tunc voluptate, captam, Alpes transiisse, agrosque ab Etruscis ante cultos occupasse, & invexisse in Galliam vinum illiciendæ gentis causa.* P. DIACONUS Lib. II. 5. de Langobardis: *Narses Legatos ad Langobardorum gentem dirigit, mandans ut paupertina Pannoniæ rura desererent, & ad Italiam cunctis refertam divitiis, possidendam venirent. Simulque multimoda pomorum genera, aliarumque rerum species, quarum Italia ferax est, mittit, quatenus eorum ad veniendum animos posset illicere.*

FEIGE, morbus ani, *feigwarz* tuberculum in ano ad similitudinem fici. BENSON. in Voc. AS. *fice* ficus morbus, *fic-adle* ficus morbus. Græci etiam σύκωσιν vocant, a σῦκον ficus. Angli *emerods* ab *hæmorrhoides*, quamvis non idem malum sit.

FEIL, error, defectus. V. *fel*.

FEIL, promercalis. Islandis *falur*, Suecis *faal*, Alamannis in Jure prov. *vail*, Cap. CCCLIII. Cum interiores Germani antiquitus & simplicius permutatione mercium uterentur, pecunia plane destituti, teste TACITO Cap. 5. de M. G. hinc manifestum, rem & nomen rei novum esse, & a Rheno proximis ad remotiores pervenisse. Ab his ergo & mercari, & pecuniam accipere, & quid sit vendibile didicerunt, sicut illi a Romanis. Quo (ut par est) concesso, LAZIUS *feil* deducit a Lat. *venalis* per syncopen, HELVIGIUS a πωλέω vendo.

FEILEN, licitare, pretium offerre pro re vendibili. Francis *veilon*, ab adj. *veil.* Gloss. Pez. adpretiatus *giveiloter*. Hodie utimur frequentativo *feilschen*.

FEILEN, limare. Anglosax. *feolan*, Camb. *peillio*, Angl. *to file*. Græcis φαλύνω est splendidum reddere, a φαλὸς splendidus. Hanc originem tradit JUNIUS apud SKINNERUM, quamvis etiam a *polire* esse possit. Hinc porro lima nobis dicitur *feile*, Anglosax. *feol*, Francis *fila*, Angl. a *file*, Camb. *llif* per anastrophen. Gloss. Pez. lima *fila*.

FEIM, acervus mergitum. Græcis ἀμᾶν & ἀπα.·ᾶν primo significat *metere*, ab ἄμη falx, postea etiam *colligere* messa & *accumulare*. Ab illo Gallus fecit *amas* acervus, ab hoc Germanus *feim*, mutato P. in F.

FEIM-GERICHT, & per apocopen *feime*, judicium criminale, a Carolo M. ut ferunt, Saxoniæ toties rebelli impositum. FREHERUS in libello *de secretis Judiciis Westphaliæ* producit ex Privilegio Mindensi Caroli IV. Imp. *veme-ding*, ex Chronico veteri Coloniensi *die Veme*, ex Ænea Sinensi *judicium Vemicum*, & ex Trithemio *feimeros* ministros illius judicii, de quibus universe tacent SPELMANNUS & CANGIUS. Natura & indoles hujus Tribunalis erat, quod reus suæ damnationis ignarus, ubicunque repertus fuerit, statim laqueo vel alio supplicio afficeretur, nec auditus nec defensus. Primus & antiquissimus inter Historicos, qui hanc rem tangunt, est ÆNEAS SENENSIS, cujus hæc sunt verba Cap. 29. *Carolus M. multa cum Westphalis prælia gessit, eosque magnis afflixit cladibus, coegitque Christi religionem amplecti, relicto idolorum cultu. Quam cum sæpius abnegassent, nec jusjurandum adverterent, ut metu pœnæ rebellionem compesceret, occultos instituit Judices, quibus potestatem dedit, ut quamprimum dejerasse aliquem comperissent, aut fidem fregisse, aut aliquod aliud flagitium commisisse*, MOX *illum supplicio afficerent, ubi primum comprehendi posset, nulla citatione prævia aut defensione permissa.* Res ipsa dudum evanuit, & de Concilio tam terribili hodie nihil restat præter nomen & famam. Ejus reformationem vide apud GOLDASTUM in Const. Imp. Tom. I. pag. 163. Unde nomen haustum sit, in ista opinantium diversitate pene incertum. Sunt, qui a *væ mihi* deducunt, qui videntur ineptire. PEISKERUS a φιμόω suffoco derivationem instituit, quod miseri illi plerumque in nemoribus vitam cogerentur finire, laqueo ex arboribus suspensi. FREHERUS a *faum* spuma, quod illud judicium remp. malis hominibus liberaret & veluti despumaret. Quem sequitur SCHOTTELIUS de Ling. Germ. pag. 497. nisi quod *fehmen* illi nonsolum sit despumare, sed etiam separare, quem significatum ex composito *fehm-schwein* stabilire conatur. STILERO *fehmen* est diffamare, & *vehmrüge* judicium occultum, quo suspecti ex sola fama condemnantur, utrumque a *fam* fama. STADENIO, qui innumeris linguæ nostræ vocibus vel restitutis vel illustratis gloriam consecutus est haud perituram, feliciter in mentem venit festinatio istius judicii, & huic festinationi aptissime respondens adjectivum Islandicum *fimur*, cui jungere licet substantivum *fum*, quamvis ab illo non adductum, quorum illud in INDICE VERELIANO exponitur *velox, celer, agilis*, hoc *festinatio, celeritas*. Unde non amplius dubitavit, se veram vocis etymologiam reperisse, & *Judicium Vemicum* nihil aliud esse quam Judicium subitum & præceps, sive Judices spectes, sive perituros. Quod sane non est contemnendum, sed cæteris præferendum. Quid enim mandato Caroli M. apud Æneam Senensem magis congruum? Memini, me in SPECIMINE GLOSSARII *fæm* deduxisse a *fæmta* judicium peragere, unde Islandis *fæmt* judicium. Sed nunc INDICE VERELIANO melius inspecto clare deprehendo, *fæmt* quod & *fimt* scribitur, non esse judicium simpliciter, sed in quo reus *quinto die* post litem ab actore sibi intentatam comparere tenebatur, & inde nomen accepisse a *fim* vel *fem* quinque, sive, ut INDEX loquitur, *a fim natta fresti* a spatio quinque noctium ad respondendum indulto. Quod, cum nihil commune habeat cum *Judicio Vemico*, in quo nec dilationi nec responsioni ullus erat locus, nunc meliora edoctus deserendum putavi. Plane enim affectus sum sicut JUSTINIANUS Novella XXII. *Non erubescimus, si quid melius etiam horum, quæ ipsi prius diximus, adinveniamus, hoc sancire, & competentem prioribus imponere correctionem.* Vide STADENIUM in Voc. Bibl. pag. 777. seq. Dixi, hoc Judicium a CAROLO M. constitutum esse. Qua in re communem doctorum opinionem secutus sum, a quibus GRYPHIANDER & BOECLERUS recedunt, quos sequitur BRUMMERUS in Tractatu *de Scabinis* Cap. 4. cujus hæc sunt verba: *Gryphiander scribit, Scabinos istius Judicii, ut dignitatem ex antiquitate commendarent, eoque prætextu crudelitatem suam palliarent, originis Carolinæ opinionem & famam credulo vulgo imposuisse: non enim verosimile esse, Christianum Imperatorem tam barbari instituti auctorem extitisse. Bœclerus vero ad fidem antiquioris historiæ adpellans, ex ejus silentio rem hanc exempli minime probabilis a Carolo M. profectam esse negat.* Et mirum sane videri potest, quod in Capitularibus Caroli M. nulla istius Judicii (si Carolinum fuerit) mentio injecta reperiatur.

FEIMER, unus ex assessoribus judicii vemici. Latino-Barbaris *Feimerus* apud TRITHEMIUM in Polygraphia. FREHERO est despumator. Eadem scil. forma, qua Franco-Galli piratas suos, qui velivolas rates quasi spumam maris sublegunt, *escumeurs de mér* joculari verbo vocitant. Sed in Ind. VEREL. *fimur* est velox, celer, agilis. Unde

de recte fit *feimerus* Scabinus velox, ob festinatum miserorum supplicium.

FEIM-STADT, locus supplicii. Proprie locus celeritatis, a *fum* vel *feime* festinatio.

FEIN, quod in suo genere præstans. Vox Celtica, quæ Armoricis, Gallis, Hibernis & Anglis effertur *fin*, Belgis *fyn*, Italis & Hisp. *fino*. In rebus naturalibus significat *purum, mundum, & a partibus dissimilibus purgatum*, ut aurum purum, ferrum purum: in artefactis *tenue & subtile*, ut filum tenue, tela vel pannus subtilis: in moribus *decens, elegans, concinnum*, cum quo significatu convenit Lat. *vinulus, venustus, venus*, & multorum judicio etiam φαεινὸς fulgens.

FEIN, callidus, astutus. Quasi a fœcibus purgatus & subtilior factus, sensu a rebus naturalibus vel artefactis desumpto. Inde Gallis *finesse* astutia, quasi subtilitas, quia quo quis ingenio subtilior, eo major in arte decipiendi magister. Consonat Græc. φέναξ deceptor, & Turcicum *fen* dolus.

FEIND, hostis, inimicus. Gothis *fiand*, *fijand* Matth. V. 43. 44. Anglosaxonibus *feond*, *fynd* ibidem, Francis & Alam. *fiant*, Belg. *vyand*, Anglis & Suec. *fiend*. Gloss. Keron. inimicus *fiant*, inimicis *fiantu*, inimica *fiantin*. TATIANUS Cap. LXXII. 2. *tho thie man intsliefun, quam der fyant*, quum homines obdormivissent, venit inimicus. Hellenistæ derivant a βιᾶν opprimere, vel φόνω occidere, Latinistæ a *fendo*, *offendo*. Sed has etymologias neglectus linguæ patriæ, fœcunda nugarum mater, in lucem edidit. Proprie est osor, a participio verbi *fien* odisse, quod vide. Peculiariter dicitur de Diabolo ob insigne humani generis odium. A *feind* rursus fit *feinden* & *anfeinden* odisse.

FEINDSCHAFT, odium, inimicitia. Anglosax. *feondscype*, Franc. & Alam. *fiantscaf*. Gloss. Keron. dissensionis *fiantskeffi*. Inde *fiantscaffon* inimicare, odio habere, in Gloss. Boxh. quod obsolescit.

FEIST, pinguis. Gloss. Keron. crassum *feiztas*. Gloss. Pez. crassitudo *veizti*, corpulentiores *veiztorun*. NOTKERUS Psal. XXI. 13. *feizte pharre habent mih umbesezzen*, tauri pingues obsederunt me. Omnino ab antiquiori, simpliciori, & magis genuino *fett*. Nam quando duo TT. in una voce concurrunt, tunc alterum in ore vulgi sæpe liquescit, & transit in sibilum. Quod multa docent exempla in *Proleg*. Sect. III.

FEIST, *fyst*, flatus ventris, *feisten*, *fysten* ventum emittere. Belgis *veest* & *vysten*, Gallis *vesse* & *vessir*, a *visire* pedere. Latinam Linguam non caruisse hoc verbo, ostendunt MARTINIUS in Lex. Philol. & MENAGIUS in Originibus. Hinc porro *vyster* Belgis est pedens, Saxonibus anus. ROSTIUS Poëta Saxoniæ inf. pag. 85. de fatis librorum:

Jan Bokebinder brueckt een deel tho pappenklyster,
Endlick un thom beschluth segt man darmit den Vyster.

FEL, hostis. V. *feld* bellum.

FEL, semper est verbale a *felen*, & sequitur parentem in significando.

FELEN, est verbum defectus, erroris, frustrationis, & delicti, & convenit cum Gr. σφάλλεσθαι per omnes significatus: hoc uno dispar, quod absque sibilo pronunciatur.

FELEN, deficere, deesse, *es felet nichts* nihil deest, nihil deficit. Ab hoc significatu pendent reliqui, tanquam penetralia a foribus. Inde *fel*, *feil* defectus, quo utitur Luth. Lev. XXII. 18. A *fel* defectus, rursus fit *felen* carere, destitui, defectum pati.

FELEN, errare, hallucinari, a scopo vel via deficere, Lat. *falli*, Gall. *faillir*, Belg. *feilen*. Hinc error & hallucinatio Græc. σφάλμα, Camb. & Armor. *ffael*, Belg. *feil*, quia error est defectus in agendo vel cognoscendo. Inde porro composita, *felschuss*, *feltritt*, & similia, quæ a proposito agentis deficiunt & aberrant.

FELEN, frustrari, *felbitt* frustanea petitio. A defectu boni eventus. Nam frustratio est, quando spes & exspectatio petentis eluditur.

FELEN, delinquere, labi per errorem vel defectum sive attentionis sive virium. Utitur Luth. Jac. III. 2. Inde *fel* vitium ex errore vel defectu.

FELER, secundum antecedentia significat quantum potest, defectum, vitium, erratum &c.

FELD, bellum, invasio, insultus. Vox origine Celtica, sed præ nimia vetustate vix cognoscibilis. MARTINIUS in Lex. Philol. Longobardis tribuit *falda* bellum, & Latino-Barbaris *faldosus* hostis publicus. Quibus testibus, non invenio, neque ipse indicavit. Certiora vocis documenta præbet Lex Salica Tit. XVIII. 1. *Si quis villam alienam adsallierit*, MALB. ALAC. FALTHIO. Ubi legendum *falac falthio*, quod certe est *insultus hostilis*. Nam *falæca* apud BENSONIUM in Vocabulario Anglosaxonico exponitur *hostilis*. Eadem vox recurrit in Lege sequenti §. 2. *Si quis villam adsalierit alienam, & ibidem ostia fregerit, canes occiserit, aut hominem plagiaverit, vel in carro aliquid exinde duxerit*, MALB. TURPHA FALCHIO. Lege *falthio*, ut in Lege antecedenti. Nam *turpha falthio* manifesto est *invasio villæ*. Quod nescio quo pacto fugerit ECCARDUM, qui cum in Lege *villam* vidisset, *insultum* quoque videre poterat, si debitam attentionem adtulisset. SCHILTERUS veretur has voces admittere, ob dissensum Codicum. Atqui integritas vocum non ex consensu Codicum, qui in omnibus fere vocibus desideratur, sed potius ex sensu & cognatione æstimanda est, & hæc cognatio jus emendationis habet in ipsos Codices dissentientes. Quod opinor omnibus esse manifestum, etiamsi licentiosum videri queat. Videamus ergo quænam sit illa cognatio? Cambri & Armorici, veteris Linguæ Britannicæ & Gallicæ tenacissimi, in quamplurimis compo-

posi-

positis custodiunt *fela* belligerare, cujusmodi, sunt apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *rhyfela, rhyfelu* bellum gerere, præliari, belligerare, *rhyfel* bellum, prælium, militia, *rhyfelwr* bellator, præliator, miles. In quibus præfixum *rhy* videtur significatum intendere, ut solet ῥα apud Græcos. Nam in reliquis compositis nullum hujus præfixi vestigium. Hinc iisdem Cambris dux, imperator dicitur *ffelaig*, & Armoricis bellum inter duos *du-fel*, teste PEZRONIO in Antiq. Celticis. Latinos inde habere *Bellum* & *Duellum*, idem auctor monuit. Cum Celtico *fela* belligerare, convenit Francicum *fallen* irruere, involare, hostilibus modis invadere, quo sensu etiamnum usurpatur, ut supra ostendi in loco. Ad utramque radicem commode referri possunt,

fel, hostis, quod sistit MARTINIUS, nescio unde acceptum, in voce *falda*. *Felo* tamen & *fello* in monumentis Latino-Barbaris est hostis qui ante fuit amicus aut vasallus, idemque Gallis *felon*, Italis *fellone*.

fal, rapina, quo utitur ISIDORUS Cap. V. 3.

falius, *farfalius*, vox Childeberti R. in Decret. §. 7. quæ secundum interpretationem ECCARDI *assultum inimicum* significat.

felonia, hostilitas.

falæca, hostilis.

faltho, invasio, insultus, bellum privatum.

falda, bellum.

faldosus, hostis apertus.

Feld, pro bello vel expeditione bellica videtur hodie superare in compositis *feld-herr* dux belli, *feld-zeug* instrumenta bellica, res expeditionales, *feld-schlang* tormentum bellicum, quod ignem vomit instar draconis, & similibus. Ab hoc sensu tanquam principe & primitivo reliquos significatus ortos esse, credibile est.

FELD, campus Martius, ubi castra metantur, ubi pugnatur, vincitur, & occumbitur, *feldlager* castra, cubile exercitus in campo Martio. OTFRIDUS Lib. I. Cap. I. 123. de suis Francis:

> *In felde ioh in uualde*
> *So sint sie sama balde.*
> Vertit SCHILTERUS:
> In campis & in sylvis
> Æque sunt audaces.

Cum bellum geratur in campo, facile nomen ab uno ad alterum devolvi potuit. Nam loca solent appellari ab eo, quod in loco fit. Ita *kamp* ante denotavit pugnam quam locum pugnæ, *mallus* ante colloquium quam judicium, *ecclesia* ante congregationem quam templum, in quo populus congregatur.

FELD, ager publicus. Vox omnium Dialectorum usu tam veterum quam recentiorum probata. In Lege Salica extat *friosala* campus patens Tit. XLIV. 8. hodie *frei feld*. Occurrit etiam apud Longobardos, eorumque Scriptorem P. DIACONUM Lib. I. Cap. 20. *Habitaverunt in campis patentibus, qui sermone Barbarico* FELD *appellatur*. Habent & Anglosaxones *feld, fæld, fild*, Angli *field*, Belg. *veld*, Suec. *fæld*. Significatus ex præcedenti ortus, quod castrametationes & pugnæ plerumque in campis patentibus susciperentur. Hinc in aliis quoque Dialectis ejusmodi transnominationes observare licet. Sic Armoricis *maes* pugnam & agrum, Gallis *campagne* expeditionem bellicam & campum significat. Ab hoc significatu denominationes ducunt innumera Germaniæ oppida, *Salfeld*, *Mannsfeld* &c. quæ vide apud Geographos. Item *Feld-kirche* Ecclesia ruralis.

FELD, ager privatus, *feld-bau* agricultura, *gersten-feld* ager hordeo consitus. HELVIGIUS ingeniose satis derivat a *fallen*, h. e. ab eo quod sorte cecidit, quia veteres sorte dividebant agros, quod etiam in hæreditate factitatum. SOMNERUS a πολεῖν scindere, arare, colere. Sed verosimilius est, sensum ab agro publico ad privatum translatum esse. Gloss. Boxh. *feld-tenni* area. Hoc compositum observatione dignum, quia est index & custos antiquæ consuetudinis, quæ extra urbes & villas in ipso agro, ubi fruges creverant, areas suas excitavit. De qua re consulendus *Cato, Varro, Columella*, alii.

FELD, terra, solum, *gut feld* solum pingue, *mager feld* solum sterile. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *folde* tellus, humus, solum, *folde ungrene* terra nondum graminosa, quod dicitur de terra mundo nondum creato.

FELD regio, districtus, solum habitatum, *über feld* peregre. VEREL. in Ind. *fold* tellus, terra, regio, *folden gleidie sik* exultet terra Psal. 96.

FELD, mensura agri vel viæ, *feld-rute* pertica mensoria. Synecdochice dicitur de stadio, sensu a genere ad speciem translato. Rhythmus de S. Annone §. 46. *ginc na finimo rosse ainis veldis lanc*, ibat ad equum suum per longitudinem stadii. Inde *feldwegs* stadium itineris, quo utitur Luth. Gen. XXXV. 16. & passim. In reliquis Dialectis stadium Gothice dicitur *spaurd* Joh. XI. 18. Anglosaxonice *spyrd*, apud JUNIUM in Append. pag. 430.

FELD, locus in agro septus, stabulum, septum, caula. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *ffald*, Anglosaxonibus *falæd, fald, falde*, Anglis *fold*, Suecis *fald*, in compositis *færefald, getefald*, Latino-Barbaris *falda* apud SPELMANN. An a *falten* plicare? Ita sentit JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 154. quia ejusmodi septa ex stipitibus cratibusque in terram defixis complicatisque fieri solent. Sed præstat hunc significatum petere a Lat. *palare* palis munire. Hodie dicunt *feldstall*, quod est quasi stabulum palis munitum, vel stabulum campestre. Utrumque enim denotare potest. Vocem exhibet HENISCHIUS in Thes. L. Germ. Allegorice dicitur de quovis spatio vacuo quod margine terminatur, quia septo simile est. Inde pictoribus *feld* area definita & plerumque qua-

quadrata, & hortulanis *feld-bedd* porca, lectulus hortensis inter duos sulcos.

FELD-MARK, significat quantum potest, terminum agri publici & privati.

FELD-WEIBEL. V. *weibel*.

FELGE, canthus, curvatura rotæ, cui radii infixi. Anglosaxon. *felg*, *fælge*, *felga*, Francis *felg*, *velg*, Belg. *velge*. Gloss. Florent. *felg* flexura. Gloss. Pez. canti *velga*. A *felgen* volvere, quia volvitur circa axem. Dicitur autem nonsolum de circulo rotæ exteriori, sed etiam interiori. Inde Belgis *radvelghe* modiolus rotæ, apud KILIANUM.

FELGE, occa. Anglosaxonibus *fealh*, *fealga*, *fælging*, apud SOMNER. & BENSON. Ex eodem fonte, quia terram volvit & revolvit.

FELGEN, volvere, volutare, versare. Gothis *walwjan* Marc. IX. 29. Matth. XXVII. 60. Anglosaxon. *walwian*, Belgis prioribus *velghen* apud KILIAN. Anglis hodie *wallow*. Quibus affinia sunt Græca, ἀλίω volvo, voluto, & εἱλεῖν versare, circumagere, JUNIO in Glossario Gothico observata. Et multo magis Latinum *volvo*. Confer verba sororia *wülen*, *wellen*, *walgen*, *walken*, *welzen*.

FELGEN, novare agrum, *felgung* novatio. A *felge* occa. Allegorice dicitur de studio novitatis. Hinc Francis *felgen* est novaturire in re aliqua. Sic Christus a falsis testibus accusatur apud OTFRIDUM Lib. IV. Cap. XX. 39.

> *In thia beldida gigange*
> *Then namon imo felge.*
> Eo audaciæ progressus
> Ut nomen sibi novaret.

Id est, ut se Messiam diceret. Latinis quoque nonsolum agri, sed etiam verba *novari* dicuntur.

FELL, tegumentum animalis naturale. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *pil*, & dicitur de exuviis & excoriato, Gothis *fill*, Anglosaxon. Francis, Belg. Angl. *fell*, Lat. *pellis*. Cuncta a notione tegendi. Nam *filhan* Gothis est condere, abscondere, quocunque modo id fiat. Inde *gafalh sik* abscondit se Joh. XII. 36. *gafilhin ist* absconditum est Luc. XIX. 42. Vulgo legitur *gafialgin ist*, quod idem, vel mendosum. Similiter Islandis *fela* est occultare, *eg fel* occulto, *fylskni* latibulum, teste VEREL. in Ind. Quibus affine Hebræum *bala* texit, operuit, & Lat. *velare*, imo etiam *fallere* latendi sensu, quo utitur HORATIUS in Epist. ad Scævam: *nec vixit male qui natus moriensque fefellit*. Verbum antiquissimum & ex ipsa hominum primitiva lingua, tanquam ex fonte communi in reliqua idiomata per varias flexiones derivatum, & ad omnia tegumentorum genera extensum. Hinc Celtica Lingua *pil* nonsolum exuvias, sed etiam corticem denotat, quia arborem ambit & tegit, ut pelles ossa & carnes animalium. Et hoc sensu Cambri & Armorici etiamnum dicunt *pil*, Græci φελλὸς, φλέος, φλοιὸς. Quibus consonat *æfelle* decorticatum in Vocab. Anglosaxon. BENSONIL. STIERNHIELMIUS ex eodem fonte derivat vestimentorum genera, *pallium*, *pallam*, *paludamenta*, & alia plura. In quibusdam Dialectis extenditur usque ad sepulturam, quia sepelire nihil aliud est quam pulvere & humo tegere, & intra terram condere. Ita *bergen* & tegere & sepelire significat. Inde Goth. *filhan* nonsolum est occultare, sed etiam sepelire Matth. VIII. 22. *let thans dauthans filhan seinans dauthans*, dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Frisios vetustiores inde retinuisse *bifellan* sepelire, & *bifelling* sepultura, observavit JUNIUS in Gloss. Goth. Quæ cum ita sint, & animalia pellibus suis a natura tanquam vestibus tegantur & involvantur, hæc tunica eorum naturalis ab antiquis recte & decenter dicitur *fell*. Præcipuum derivatum est *fillen* cædere, deglubere, quod vide.

FELLEN, pelliceus. Sic zona pellicea Johannis Baptistæ Gothis dicitur *gairda filleina* Marc. I. 6. interpreti Anglosaxonico *fellen gyrdel* ibidem, TATIANO *fellin bruoh* Cap. XIII. 11.

FELL-EISEN, saccus scorteus, pera viatoria. Gall. *valise*, Ital. *valiggia*. An dictio Germanica sit, ex pelle & ferro composita, dubito, quia hoc pacto non corium ferro munitum, ut auctores etymi volunt, sed ferrum pellis denotaret, quod absonum. Suspicor vocem nostram vitiatam esse ex Gallica *valise*, & hanc Gallos formasse a Lat. *follis*, quatenus culeum significat. Nam apud priores Germanos *eisen* non reperitur in voce. HENISCHIUS habet *felles* quod parvam bulgam, & *fellifer* quod equum qui bulgam portat, interpretatur.

FELONIA, perfidia clientis in Dominum, aut Domini in Vasallum. An a Gr. φηλοῦν decipere, illudere? Sed hæc vocis interpretatio nondum explet mensuram criminis. Ejusdem census sunt derivationes eorum, qui hærent in verbis *fallen* delinquere, aut *felen* errare. Nam felonia non est quodvis delictum, & multo minus error & hallucinatio, sed crimen quod *infidelitate* definitur, cujusmodi est, si vasallus dominum gladio aut veneno petat, si in bello periclitantem deserat, aut non liberet si possit, si inimicis domini adhæreat, & alia innumera, quorum syllabum contexuit ex Constitutione Conradina SPELMANNUS in voce. Ipse feloniam derivat a *fallen* cadere, quod illa sit genus culpæ, ob quam feudum in manus domini cadat. A relapsu igitur feudi ad dominum, h. e. a pœna ipsius delicti nomen arcessit. Quod, etiamsi haud infrequenter contingat, ut scil. nomen pœnæ delicto communicetur, an hic factum sit dubito. Nam Anglosaxonibus *fæle* est fidelis, & *unfæle* infidelis, probante SOMNERO & BENSONIO. Ab *unfæle* autem fieri potuit *onfelia*, & per conversionem syllabarum *felonia*, h. e. perfidia. Quodsi hæc con-

jectura non placet, alias proponam in gratiam eorum, qui transpositionibus offenduntur. Nam *felonia* sic dici potuit (1.) a *fel* hostis, velut hostilitas. (2.) a *fallen* deficere, defectionem facere, quia felonia revera est defectio ab eo, qui ante fuit amicus, sive Domini a vasallo, sive vasalli a Domino. De felonia vasalli vide SPELMANN. de felonia domini GUNDLINGIANA Fasciculo XLII. 1.

FELS, rupes. Olim erat bisyllabum. Gloss. Lips. *felis* rupem. Gloss. Pez. scopulis *felisono*, saxis *felison*. Vox a Francis proseminata, quæ videtur proprie locum saxosum denotare. Nam SUIDÆ φελλεὺς sunt πετρώδεις τόποι loca petrosa. Inde Gallis *falaise* crepido littoris. Alium generis auctorem, & æque probabilem, suppeditat MARTINIUS in voce *falæ*, ubi *fels* derivat a φαλὸς eminens.

FEN, lutum, cœnum. Gothis *fani* Joh. IX. 6. Anglosaxon. *fenn* ibidem, & fortasse a Gr. πίνος sordes. Hodie vox Gothica superat apud Gallos & Italos in *fange* & *fango*: nisi quis malit hæc substantiva derivare ab Anglosaxon. *fennig* lutosus.

FEN, palus, locus palustris. Anglosaxonibus & Anglis *fenn*, Islandis *fen*. VEREL. in Ind. *fen* paludes, *fen eda forrad* palus aut fossa, *fenior* paludosum. Inde Alamannis *finnistat* locus palustris, apud JUNIUM in Gloss. Goth. & Anglosaxonibus *fen-fugelas* aves palustres, *fen-fixas* pisces palustres. Et huc etiam spectant nomina Regionum,

FENLAND, *finnland*, *Finnonia*, h. e. terra paludosa, ipsis Finnis SOO-MA dicta, a *soo* palus, & *ma* terra. Utrumque ex observatione STIERNHIELMII.

ZUTPHEN, *Zutfania*, h. e. paludes australes, a *sud* meridies, & *venne* palus, interprete MENSONE ALTINGIO. Quæ etymologia inde confirmatur, quod eadem regio Scriptoribus medii ævi dicitur SUDVENO, observante Cl. JUNCKERO in Geograph. M. Æ.

FENCHEL, fœniculum. Gloss. Ælf. in nom. herb. feniculum *fynel*. Gloss. Pez. fœnicium *fenich*, fœniculum *finachal*. Cuncta a Latino.

FENSTER, fenestra. Camb. *ffenestr*, Francis & Belg. *venster*, Suecis *fönster*. WILLERAMUS Cant. Cantic. Cap. II. 9. *er selbo stet hinter unser uuente, unte sihet uz den venstron*, ipse stat post parietem nostrum, & respicit per fenestras. Antequam de etymo dispiciamus, quædam de origine fenestrarum præmittenda sunt. Fenestræ ortæ sunt cum ædibus ex ligno, luto, latere, vel lapidibus strui cœptis. Hinc in primo & proprio significatu est *foramen in tectis vel parietibus ædium, quo diurnum lumen aerque admittitur.* Has fenestras contra ventos & imbres defendebant prisci valvulis vel velis. De valvulis intelligendus OVIDIUS Lib. III. de Ponto: *Nox erat, & bifores intrabat Luna fenestras.* De velis ULPIANUS Lib. 12. §. 17. *Vela autem Cilicia -- ideo parantur, ne ædificia vento & pluvia laborent.* Verum cum hic ventos & pluvias arcendi modus lumini officeret, cujus gratia fenestræ erant inventæ, ejusque usuram vel plane interciperet, vel valde minueret, paulatim fenestris pellucida materia, & primo quidem *pellicea* & *cornea*, postea *lapidea*, postremo *vitrea* aptari cœpit. De singulis copiose agit OLDERMANN. in Dissertatione eleganti *de Specularibus veterum.* Et has quidem fenestrarum species Germanis diu ignotas fuisse, facile largior: At primo illo & vetustissimo genere, quod foramine definitur, nunquam illos caruisse arbitror, ne in lutea quidem domuum ætate. Sed quo nomine tunc venerit, ignoratur. Varium fuisse, verosimile est. Anglosaxones fenestram vocant *eagh-thyrl*, quasi foramen oculi causa factum. Alii *tagloch*, quod JUNIUS tribuit Alemannis, in Observationibus ad Willeramum pag. 73. In Indice Vereliano fenestra dicitur *vindöga*, quasi oculus vel foramen per quod ventus vel aër intromittitur, quam vocem imitantur Angli in *window*, Hispani in *ventana*. Et nihil omnino obstat, quo minus etiam *fenster* antiquitus dictum sit. Nam *fænna*, *funna*, in vetustissima Islandorum lingua est lucere, plane ut Græcis φαίνειν. Quemadmodum igitur Latini a φαίνειν habent *fenestra*; ita nostri a *funna* lucere, potuerunt formare *fenster*, per medium derivandi *ster*, quod vide in PROLEG. Alii vocem Germanicam immediate petunt a Latina; qua derivatione nihil commodius, sed nec ignavius.

FENT, ab initio denotavit peditem, postea quemvis servum a pedibus, ut demonstravi in *fuss* pedes. Hodie apud Belgas vituperatur.

FER, *ferr*, ab, uls, ultra, longe de loco. Gothis *fairra* Matth. VIII. 30. Anglosaxon. *feorr* Marc. XII. 34. Franc. & Alam. *fer*, *verro*, Belg. *ver*, *verre*, Angl. *farr*, Island. *fiar*. Gloss. Keron. absit *fer sii*, quod absit *daz fer si*. Gloss. Junian. in Obs. ad Will. pag. 90. *ferro* procul, *noh ferro* nec procul. Gloss. Pez. eminus *verror*. VEREL. in Ind. *fiarr* procul, remote, *firnari* remotior, *fiarst*, *fierst* remotissime, *firra* elongare &c. TATIAN. Cap. LIII. 9. *uuar thar nalles fer fon in*, erat non longe ab illis. Quibus consentit Græc. πέρα ultra, item πόῤῥω & *porro*.

FER, facilis. VEREL. in Ind. *fer* facilis. Verbale a *faren* facere. Hodie dicimus *bar* in quibusdam compositis, quia F. & B. permutantur. Exempla vide in *Proleg.* Sect. VI.

FER, facilitas in agendo. Ex eodem fonte. Hoc sensu occurrit in comp. *ferig* facilis, quod vi terminat. *facilitate præditum* significat.

FERBEN, *ferben*, tingere, colore inficere. Francis *farauuen*, Belgis *verwen*, Suecis *færga*, mutato W. in G. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XXII. 44. *iz alles uuio gifarauues.* Vertit SCHILTERUS: id omne quomodo colorabis? Refer ad *farbe* color.

FERCH

FERCH, anima, ſpiritus vitalis. Angloſaxon. *feorh*, Francis *ferah*. Etymon vide in *ſeele*. Viguit adhuc ante centum annos, ut ex Lexico HENISCHII intelligo.

FERG, nauta. V. *færg*.

FERG, exactor, *fergen* urgere. V. *würgen*.

FERIG, promptus, expeditus, alacer. PICTORIUS in Lex. Helvet. *ferig* volucer, expeditus, velox, *ferige hand* dextra agilis. Proprie eſt facilis, ſeu facilitate in agendo præditus, ut ſupra oſtendi in *fer*, & dicitur de prompto & expedito, quia, quo quis facilior, eo promptior eſſe ſolet. Latinis quoque *facilis* ſæpe pro prompto accipitur.

FERKEL, porcellus. V. *færkel*.

FERN, procul, longe, remote. Angloſaxon. *feorran*, *fyrran*, Franc. *verno*. Gloſſ. Pez. aberat *verno uuas*. A ſimpliciori *fer*, quod vide. A *fern* eſt *ferner* longius, ulterius, porro.

FERN, longinquus, *aus fernen landen* ex regionibus longinquis Deut. XXIX. 22. Gothus regionem longinquam vocat *fairra land* Luc. XV. 13. Angloſaxo *feorlen rice* ibidem, & *fyrlen land* Luc. XIX. 12. Dicitur autem nonſolum de loco, ſed etiam de tempore, ob manifeſtam temporis & loci longinqui ſimilitudinem. Inde *firn* vetus.

FERNE, longinquitas, ſpatium longum, diſtantia magna. Angloſaxon. *feornesse*, Franc. *verri*. Gloſſ. Pez. ſpacia *verri*. Inde recentioribus *fern-glas* tubus opticus, quaſi vitrum longinquitatis.

FERNEN, removere. Angloſaxon. *feorſian*. Hodie delectamur compoſito *entfernen*; Sed a ſimplici habemus reciprocum *ſich fernen* recedere, quo utitur Luth. Prov. XIX. 7. Cuncta ex præcedentibus orta.

FERNEN, veteraſcere. VEREL. in Ind. *fyrnaſt* obſoleſcere, veteraſcere. A *fern* procul, ſenſu a diſtantia loci ad diſtantiam temporis translato, ob manifeſtam, quæ eſt inter ſpatium longum & tempus diuturnum, ſimilitudinem. Vel ἀμέσως a *firn* vetus. Nam hoc valde antiquum eſt, & ab omnibus Dialectis agnoſcitur. Inde

Gothis *fairnji wein* vetus vinum Luc. V. 39. *fairnjans balgins* veteres utres Matth. IX. 17.

Angloſaxonibus *fyrn*, *fyrnlic* anteactus, antiquus, *in fyrn dagum* in diebus illis.

Islandis *fyrnska* vetuſtas, apud VEREL. in Ind.

Germanis *firn* vetus Lev. XXIII. 10. *fernig* annuus, ſuperiori anno natus aut cretus, cujus oppoſitum *heurig* hornus, recens. Et huc etiam ſpectant, quæ mox ſequuntur.

FERND, olim, ante annum, anno ſuperiori. Adverb. temp. præt. Inde *ferndig*, & per ſyncop. *ferdig* annuus, ſuperiore anno natus aut cretus.

FERR. V. *fer*.

FERT, anno ſuperiore. Syncopatum ex *fernd*. WINSBEKIUS in Parænesi ad filium §. 27.

Swer tugende hat derſt wolgeborn.
Jch han ze frunde mir erkorn
Den nidern has der eren gert,
Dan einen hohen ſunder tugent,
Der hure iſt böſer danne vert.

Senſus eſt: eum eſſe vere nobilem, qui virtute pollet: Et humilem potius ac honoris cupidum amicum eligendum, quam excelſum & virtutis expertem, qui hoc anno deterior eſt quam præcedenti.

FERSE, calx. Gloſſ. Pez. calce *mit ferſano*. Evang. Goth. Joh. XIII. 18. *ushof fairzna ſeina ana mik*, levavit calcaneum ſuum contra me. Forte ab Angloſax. *feorſian* amovere, elongare, quod eſt a *feor* procul, quia calce petimus ingrata amovendi cauſa. Hinc & *malleolus* Latinis dicitur tanquam parvus malleus, & *calcaneus* a calcando. Alii derivant a Lat. *verſura*, & rurſus alii a Gr. σφυρὸν malleolus, per metatheſin. Vocem Angloſax. vide in *hacke* calx.

FERSEN-GELT, tributum pro calce, ut olim *nefsgild* tributum pro naſo, apud VEREL. in Ind. & hodie *kopf-gelt* tributum pro capite. Poſtea joco militari aptari cœpit iis, qui terga vertunt, & calcaneos oſtendunt. Inde proverb. *das ferſen-gelt geben* aufugere ex prælio.

FERT, anno ſuperiore. Vide poſt *ferr*.

FERT, veſtigium. NOTKERUS Pſal. LXXVI. 20. *ne uuurden bechennet dine ferte*, veſtigia tua non cognoſcentur. Refer ad *faren* ire, tranſire. Hodie eſt veſtigium cervi vel alterius feræ tranſeuntis, ſtylo venatorio. Hinc *vertagus* MARTIALIS poteſt eſſe canis veſtigator, ſi barbarus adſit interpres.

FERT, facilis. VEREL. in Ind. *fer*, *fert*, facilis, *bardfert* arduum & difficile. Refer ad *faren* facere. Hodie obſoleſcit.

FERT, facilitas in agendo. Ex eodem fonte. Cognoſcitur ex comp. *fertig* facilis, quod vi terminationis facilitate præditum ſignificat. Dicitur etiam *ferig*, quod vide.

FERTIG, promptus, expeditus. Gloſſ. Pez. expeditos *vartiga*. Idem Belgis *vaerdig*. Proprie eſt facilis, ſeu facilitate agendi præditus, & dicitur de prompto & expedito, quia, quo quis facilior, eo etiam promptior & expeditior eſſe ſolet. Inde compoſita, *buſs-fertig* pœnitens, promptus ad reparandum delictum, *leichtfertig* levis, promptus ad levia.

FERTIG, paratus, parando factus, *das haus ward fertig* templum erat finitum. 1. Reg. IX. 25. An a *faren* facere? Dubito. Potius eſt a Lat. *paratus*, auctoribus Francis. Gloſſ. Pez. paratos *vartiga*. Poſtea ſenſus translatus eſt ad inſtructos, quia inſtructi ſunt parati.

FERTIG, inſtructus, *fertig zum ſtreit* inſtructus ad pugnam, *reiſe-fertig* procinctus ad viandum.

FERTIGEN, facere, perficere, abſolvere. A *fertig* paratus. Hodie delectamur compoſito

verfertigen. Utitur tamen simplici Luth. Esa. XL. 20.

FERTIGEN, dimittere, expedire, *rechtfertigen* justificare, dimittere ut justum. A *fertig* expeditus. Inde porro reciprocum *sich fertigen* festinare, quo utitur Luth. 2. Sam. XIX. 17.

FESSEL, vinculum ferreum, compedes, manicæ, *fesseln* catenis ligare. BENSON. in Voc. Anglosax. *fetor* pedica, *fattre, fettairu* compedes. Vox Anglosax. videtur esse a *fot* pes, nostra a *fassen* constrictum tenere. Gothis compedes sunt *bifotuns* Marc. V. 4. Francis *truben* & *fuoztruben*. Illud a *fot* pes, hoc a *trube* arca.

FEST, dies festus. Armor. *fest*, Hibern. *feasta*, Angl. *feast*. Dubitari potest, an sit a Latino factum? Nam vox Latina non habet sensum, nisi violenter ducatur a φάος lux, vel ἑστιᾶν epulari. Contra Armorica rite nascitur a *festa* ordinare, quia dies festi sunt dies solemnes per annum dispositi. Auctor Etymologiæ est PEZRONIUS in Antiq. Celt. pag. 388. 439. Præterea *fastan* Gothis est observare, & dicitur de observatione sermonum Domini Joh. XIV. 24. Dies autem festus est dies præ cæteris observandus. Adde, quod *vesten* sit figere, & quod dies festus sit dies fixus, & quotannis statis temporibus recurrens. Cæterum Germaniam festos egisse dies ante lucem Evangelii exortam, verbis TACITI infra ostendi in voce *feyren* celebrare. Sed quo nomine tunc venerint, an eo, de quo nunc agimus? ignoratur. Plura fuisse, fide monumentorum constat. Nam festum Gothis dicitur *dulths* Joh. VI. 4. Joh. VII. 2. Anglosaxonibus *freolsdæg* ibidem, & alibi *simbel-dæg*, Francis *itmalentag* in Harmonia Evangelica Tatiani Cap. CXCIX. 1. Alamannis *tult*. Gloss. Keron. Solemnitas *tult*, festivitatibus *tuldim*, solemniter *tultlichiu*.

FEST, firmus. Scribitur & *vest*, quod vide.

FETT, pinguis. Anglosaxon. *fæt*, Angl. *fat*, Belg. *vet*, Island. *fæit*, Suec. *feet*. Rectius scribitur cum duplici TT. Nam proprie est *fedet*, a *föden* nutrire, quia pinguia dicimus, quæ sunt bene pasta & bene saginata. Inter composita antiqua reperiuntur voces Malbergicæ, *feisfecho* pecora pinguia, & *fetischefo* oves pingues, in Lege Salica Tit. IV. 3. Omnibus consentit Græc. πίων pinguis. Nam P. & F. sunt literæ permutabiles, sicut S. & T.

FETT, pinguedo. Adjectiv. substantivatum.

FETZ, lacinia, frustum, segmentum. Belg. *vod, vodde*, Gall. *pieçe*, Ital. *pezza*, Hispan. *pieça*, Lat. Barb. *pecia*. Cuncta a Lat. *videre* separare, quod superat in *dividere*, & a viris Eruditis male confunditur cum *vidêre* intueri, quasi *dividere* sit bis videre, cum proprie sit in duo partiri. Ipsum vero *videre* oritur ab Etrusco *iduare* ejusd. significatus. MACROBIUS Lib. I. Saturn. Cap. 15 *Iduare Etrusca lingua dividere est.* Plura ad cognationem hujus verbi spectantia vide in *waise* orphanus. FERRARIUS vocem Italicam derivat a Græc. πέζα limbus, parum prospere, quia limbus est quidem pars vestis, sed non pars resecta. A *fetz* est *fetzen, zerfetzen* in frusta secare, dilacerare, dilaniare, *fetzicht* lacer, pannosus, *zerfetzt* ruptus, scissus, *gefezte kleider* vestes scissæ, quales ante centum annos erant in usu. Quæ videntur antiquitus usurpata, si recte se habet Glossa Francica, *giphisota* fractas, quam ex Lazio producit STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 473. ubi tamen *fetzen* & *pfetzen* videtur confundere.

FEUCHT, madidus, humidus, *feuchte* humor, humiditas, *feuchten, befeuchten, anfeuchten* humectare. BENSONIUS in Vocab. Anglosax. *fuht* humidus. Gloss. Boxh. *fuhti* madidi. Glossæ Jun. in Obs. ad Will. pag. 135. *fuhti, nazzi* humor. WILLERAMUS Schilteri Cap. IV. 12. *der garto ist allaz anagefuihtet mit demo besigeleten brunnen,* hortus totus irrigatus est fonte signato. Belgæ scribunt *vucht, vocht*, quod potest esse ab *uvidus*, inserto CH. Quam grata sit hæc insertio gutturi Germanico, & quam frequens in vocibus, tam domi natis, quam aliunde acceptis, peritis non potest esse ignotum. Exempla vide in *Proleg.* Sect. IV. in *Epenth.*

FEUDUM, *feodum*, prædium militare vel clientelare, stipendii loco concessum. Quidam ad Latinas origines prolapsi *feudum* a *fide* vel *fœdere* derivant, quia feudum est genus clientelæ, cujus prima lex fidelitas erga patronum, & vitæ fortunarumque ejus defensio. GOLDASTUS Latinitatem quidem in voce agnoscit, sed provincialem, & feudum deducit a *foi* fides, sicut *leudum* a *loi* lex, Tomo I. Rer. Alam. pag. 132. Contra alii & plerique rem & nomen rei origine Germanicum esse contendunt, quamvis eorum non una hæresis sit, dum alii vocem ad *simplices*, alii ad *compositas* referre malunt. Videamus primo de illis, qui simplicitatem tuentur. Horum præcipuus est SPELMANNUS, qui vocem arcessit ab Anglosaxon. *feoh*, quod stipendium interpretatur. Atque ut contumaciam literæ D. quam sibi infestam experiebatur, quodammodo compesceret, illam ex litera finali H. euphoniæ gratia factam ait, quod nescio an ullo exemplo comprobari possit. Ex adverso STIERNHIELMIUS feudum ab alendo deducit, quia *föden* est nutrire, & *foda* alimentum in omnibus veterum Dialectis. „Et hinc, inquit, decantatum illud *Feudum*, „bona scil. quæ sunt data *till födum*, hoc est „in alimentum: de cujus vocis etymo An„dabatarum more digladiantur linguæ *Scan„dicæ* imperiti interpretes Legum Longo„bardicarum.„ Hæc ille totidem verbis in Gloss. Ulph. Goth. pag. 46. & seq. Inter compositores rursus chorum ducit SPELMANNUS, qui præter superiorem, mox aliam conjecturam proponit, ut *feudum* perinde dicatur quasi *feo-had* ordo & status stipendiarius, sicut *cnyht-had* ordo militaris.

Sane

Sane Anglosaxonibus *bad* in multis compositis ordinem & statum denotare, recte asserit vir summus, etiamsi ipsum compositum e monumentis Saxonicis ostendere non possit. GUNDLINGIANA vocem componunt ex *feo* pecu, & *od* bonum, ita ut *feudum* sit bonum rusticum vel pecuarium, Germanice *ein vieh-gut*. Et in hac sententia dicuntur etiam versari LOCCENIUS, & alii bene multi. Tertia compositio est HUGONIS GROTII, cujus vi *feodum* est fundus stipendiarius, sic dictus ab *od* substantia, fundus, possessio, & *feo* stipendium, salarium, merces, de quo significatu actum infra in *vieh*. Et his fere partibus totum compositum apud diversos diversimode conflatur. Plura opinionum divortia exhibent *Origines Feodi* viri amplissimi GEORGII CHRISTIANI GEBAUERI. Mihi præ cæteris placet sententia STIERNHIELMII & GROTII: sed quænam alteri præferenda sit, non facile dixerim. Illa simplicitate sua se commendat, & Linguæ Celticæ suffragio, qua *fwyd* (ut postea ostendam in *föden* nutrire) alimentum significat, tum & aliarum vocum analogia, quæ ante nomen *feudi* repertum, stipendio militari antiquitus adhæserunt, & præter victum nihil significant, ut mox patebit. Hæc compositionis elegantia, & ipsius rei testimonio se tuetur. Quid enim est *feudum*, nisi stipendiaria possessio?

Primis temporibus, cum Germania tota esset militaris, nemo militiæ causa stipendium accipiebat, sed omnes ex annona publica alebantur. Quorsum videntur spectare verba TACITI Cap. XIV. de M G. *Epulæ, & quanquam incompti, largi tamen apparatus, pro stipendio cedunt.* Id quod etiam voces antiquæ demonstrant. Nam *stipendium militare* Luc. III. 14. ubi sedes vocis nativa, interpreti Gothico vocatur *anno*, a Lat. *annona*, Anglosaxonico *andlyfe*, h. e. victus, Francico *libnara*, h. e. alimentum, sustentatio vitæ, in Harm. Evang. Tatiani Cap. XIII. 18. Et in Glossis Boxhornianis *libnara* exponitur *stipendia*.

Postea, captis Romanorum provinciis, militi ex hostico provisum est, tertia vel dimidia parte soli, prout victori placuit, inter belligerantes sorte divisa. Quæ res ipsi fundo stipendiario *sortis* nomen conciliavit. Notæ sunt *sortes Vandalorum* in Africa, *Ostrogothorum* in Italia, *Visigothorum* in Hispania, *Burgundionum* & *Francorum* in Gallia. De sortibus *Vandalorum* agit PROCOPIUS Lib. I. de Bello Vandal. Cap. I. De sortibus *Ostrogothorum* idem Lib. I. de Bello Goth. Cap. I. De sortibus *Wisigothorum* Lex Wisigoth. Lib. X. Tit. I. 8. De sortibus *Burgundionum* Lex Burgund. Tit. XIV. 5. Tit. LXXXIV. 1. 2. & MARIUS Aventicensis in Chron. ad an. 456. De sortibus *Francorum* Lex Salica Tit. LXII. quod vel hinc patet, quia Lex ibi inscribitur *de Alodis*, i. e. de Sortibus, & quia *Alodum* mox vocatur *terra Salica*, id est, stipendiaria, sicut alibi ostendo.

His sortibus novissime successit *Feudum*, novum genus beneficii militaris, & omnium judicio a præcedenti diversum. Dico novum. Nam terra feudalis non est terra hostis, sed ipsius Principis, cui militatur. Imago ejus rei cernitur in Barbaris, in solum Rom. ea lege receptis, ut Romanis militarent. Quando vox *Feudi* primum audita sit, inquirit CANGIUS in voce, & cel. D. GEBAUERUS in Dissertatione Academica supra laudata.

FEUR, ignis. Phrygibus & Græcis πῦρ, Anglosax. *fir*, *fyr*, Francis & Alam. *fuir*, Belg. *vuyr*, *vier*, Angl. *fire*, Gall. *feu* per apocopen. Gloss. Keron. igne *fuire*. Vox Phrygia, teste PLATONE in Cratylo, quæ hodie male scribitur *feuer*, cum sit monosyllabum apud omnes antiquos. Verba Platonis hæc sunt pag. 281. *Scis, qua ratione ignis* πῦρ *nominatur? Vide, quid de hoc suspicer. Reor multa nomina Græcos a Barbaris, eos præsertim qui sub Barbaris sunt, accepisse. Vide igitur, ne hoc nomen* πῦρ *barbaricum sit: Neque enim facile est, istud Græcæ Linguæ accommodare, constatque hoc Phryges nominare, parum quid declinantes, ut* ὕδωρ *&* κύνας, *aliaque permulta. Vera hæc sunt* &c. Scripsit etiam ARISTOTELES Librum de *Nominibus Barbaricis*, qui si adhuc superesset (periit autem maximo Reip. literariæ damno) haud dubie multa vocabulorum secreta nobis panderet. Habent & Hebræi *ur* vel *uur* pro flamma, haud dubie ex lingua humani generis primitiva, unde Phryges quoque suum hausisse vocabulum tanquam ex communi fonte, credibile est. Ab hoc primitivo prognata sunt verba in multis etiam vetustissimis Linguis. Inde Hebræis *baar* arsit: Græcis πυρῶν incendere, πυριᾶν fovere: Latinis *urere*, *burere*, *furere*, *fervere*, & forte etiam *feriari*: Anglosaxonibus *byrnan* ardere, *bærnan* urere, unde Anglis remansit *to burn* utroque significatu. Postera ætas dixit *brennen*, liquida e loco nativo mota, quod fieri solet sæpissime. Sed *bernen* antiquius est, diuque custoditum. Inde *berndes liebt* lumen ardens, in Parænesi R. TYROLIS ad fil. §. 12. Inde Luthero *börnen* ardere in prima sacri Codicis editione, observante FRISCHIO in Voc. Bibl. Quod etiamsi a typographis eliminatum sit, restat tamen in composito *bern-stein* succinum, lapis ustilis. Omitto nunc cætera derivata, qualia sunt apud Græcos πυρὴ focus, rogus, πύρειον igniarium, πυρίτης lapis ex quo excutitur ignis &c. apud Latinos *pyra*, *fornax*, *formus*, *forceps* &c. apud Anglosax. *bærning* ustio, & similia. Ab hoc antiquissimo & cum vetustissimis linguis cognato vocabulo *feur*, oriuntur & componuntur

feuren, ignem excitare. Gr. πυρῶν.

feuren, igneus. Græc. πυρινὸς. Anglosaxon. *fyren*, *feren*, Franc. & Alam. *fuiren*, *fiuren*. Gloss. Pez. igniferis *fiurinen stralom*.

feurig, igneus, ignitus. Gr. πυρικκὸς.

före, tæda. Quod vide.

erd-feur, sulphur. Gloss. Pez. sulphur *erdfiur*. Vox ab usu relicta, sed restitui digna.

nodfyr, ignis sacrilegus. Vox Synodi Liptinensis in Indiculo superstitionum & paganiarum Saxonicarum §. 15. *De igne fricato de ligno, id est*, NODFYR. Videtur sic dictus, non a motu violento, quo ex ligno fricatur, in quo nihil est, quod jure reprehendi possit; sed a calamitate quadam, cui averruncandæ superstitiosi hunc ignem adhibebant. Vide *not* calamitas.

feg-feur, ignis februus, si derivetur a *fegen* purgare, flamma ultrix, si derivetur a *fab* vindicta, vocabulo Anglosaxonico apud Lexicographos. De priori sensu actum supra: posteriorem exhibet SCHILTERUS in Gloss. pag. 288. ubi *fegfeur* exponitur concrematio in effigie.

feur-fax, ignicomus. Anglosax. *fyr-feaxa*. A coma, quæ Anglosaxonibus *fax*, *feaxa*, Francis *fahs*. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. capilli *loccha*, *fahs*, cæsaries *gischoran fahs*, comæ *ungischoran fahs*. Hodie & compositum & dimidium compositi obsolescit.

feur-ofen, fornax, clibanus. Græc. πύραυνος quasi πύραφνος vel πύρεπνος, quæ Phrygiam sapiunt originem.

feur-Gott, Vulcanus. Anglosax. *fyres-god*.

feur-thurn, pharus. Anglosax. *fyre-tor*.

feur-kelle, capula ignis. Gloss. Pez. receptacula ignium *fiurchellun*. Anglosaxon. *fyrencylle* est clibanus.

feur-pfanne, batillum. Anglosax. *fyr-panne* apud BENSONIUM.

feur-probe, examen innocentiæ per ignem. Nomen novum rei veteris, dudumque abolitæ. Lex Ripuar. Tit. XXX. 1. *Quod si quis in judicio pro servo interpellatus fuerit, dicat: Ego ignoro, utrum servus meus culpabilis an innocens de hoc extiterit. Propterea eum secundum Legem Ripuariam super XIV. noctes ad ignem repræsento. Et sic de ejus præsentia cum festuca fidem faciat. Quod si servus in ignem manum miserit, & læsam tulerit, dominus ejus, sicut Lex continet, de furto servi culpabilis judicetur.* Vetera vocabula vide in *Ordalium*.

Reliqua composita, quorum ingens numerus, nunc mitto, quoniam nec opera mea indigent, nec ideo minus proba sunt, etiamsi singulis antiquitatis ornamentum addere non possim.

FEYREN, celebrare, *feyre* festivitas, solemnitas, *feyr-tag* dies festus, *feyrlich* solemnis & solemniter, *feyr-kleid* cultus festivus. Cuncta ex hæreditate Francorum, quibus *firon*, *firron* est feriari, sabbatizare, *fira*, *virro* festum, *firrotak* sabbatum. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XV. 9. *sih nahtun eino ziti, thaz man tho firoti*, adpropinquabat tempus, quod tunc celebrabatur. Cap. seq. ab init. *tho thiu uuecha so Got gibot, uuas halbu gifirot*, cum septimana a Deo præcepta esset dimidia parte feriata. Germaniam antiquam jam ante Christianismum festos habuisse dies, certissimum est, & memoriæ prodidit TACITUS de M. G. Cap. IX. *Certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent*. Cap. XXXIX. *Stato tempore in silvam coeunt*. Cap. XL. *Læti tunc dies, festa loca*. Et mox: *Pax & quies tunc tantum amata*. Idem in Annal. I. Cap. 50. *Festam Germanis noctem ac solemnibus epulis ludicram* memorat. Hinc quidam patriæ linguæ & antiquitatis studiosi existimarunt, vocem Francicam a paganismo relictam esse, & *feyren* nihil aliud denotare, quam stato tempore aras incendere, & ignes nocturnos in honorem Deorum excitare, a *feur* ignis. Auctor etymologiæ laudatur CÆSIUS, cui calculum suum nec addit nec subtrahit STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 203. Præterea *feyren* potest etiam denotare *ignem colere*, & synecdochice *colere*, sensu a cultu Ignis (de quo abunde actum in voce *tan*) ad omnem cultum religiosum traducto. Sed hæc parum firma sunt. Verisimilius est, Theologos Francorum hoc verbi fecisse & finxisse ad modulum Latini *feriari*. Voces Gothorum & Saxonum vide in *fest* dies festus.

FEYREN, colere, venerari, observare. Sensus a cultu religioso ad civilem & obsequiosum translatus, novus quidem, sed aptus. Latinis quoque *celebrare* eodem sensu dicitur.

FEYREN, otiari, cessare a labore, *feyre* otium. Gloss. Pez. otiari *virron*, otium *virra*. Sensus a quiete festiva, ad omnem quietem translatus. Utitur Luth. Exod. V. 5. Convenit Heb. *para* vacavit, otiatus est. Præcipuum compositum est *feyr-abend* cessatio a labore, quæ quia singulis diebus fieri solet vesperi, *otium vespertinum* appellari meruit.

FEYREN, vacare, *feyre* vacatio a quacunque re. Utitur Luth. de territorio Lev. XXVI. 43. Latinis quoque agri *vacare* dicuntur.

FI, interjectio aversantis apud Saxones inferiores & Gallos hodiernos, sicut apud Latinos *fu*. Familiam particulæ vide in *fien* odisse. Germani superiores dicunt *phui* & *pfui*, Græci φεῦ. A flatu contra putidum.

FIBEL, libellus abecedarius. A Gr. βιβλὶς libellus.

FICHTE, pinus, species arboris piceæ, & hinc fortasse nomen a *pech* pix, sicut Græc. πίτυς a πίττα. Confer *före* tæda.

FICKE, loculus vel sacculus in veste, in quo aliquid conditur. Factum ab antiquiori *pocca*, quod vide in *pack* pera. P. in ore vulgi frequenter mutatur in F. Apud SUIDAM φαγύλιον est marsupium.

FICKEN, fricare. Itali fidelius *fregare* a *fricare*. Nos literam caninam expellimus. Dicitur autem de omni frictione, etiam ea, quæ

quæ cum pruritu conjuncta eſt. Inde Angloſax. *fagung* ſcabies, lepra.

FICKFACKEN, intricare, turbare, interprete STILERO. Vox Britannica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *fygfag* confuſe.

FIDEL, inſtrumentum muſicum, fidibus tenſum, & inde nomen a Lat. *fides* vel *fidicula*. SOMNERUS in Dict. Angloſax. *fithele* fidicula, pandura, *fithelere* fidicen, pandurarius, lyricen. Anglis *a fiddle* & *a fidler*. VEREL. in Ind. *fidla* chelys, violina. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXIII. 395. de cœleſti Muſica:

Lira ioh fidula,
Ioh manag faltu ſuegala.
Lyra atque pandora,
Et multiplices fiſtulæ.

Cambris *ffilor* eſt fidicen, quod videtur ſyncopatum ex *fidler*. Per eandem ſyncopen ex *fidel* fit *viole*. Ab hoc ſignificatu deſcendunt alii per allegoriam. Hinc *fidel* dicitur (1.) inſtrumentum torturæ ex nervis. (2.) manica lignea fidulæ ſimilis, machina pœnalis apud Berolinenſes. (3.) fœmina impura & cuivis fricabilis &c.

FIDERN, pennare, alis inſtruere, *gefidert* pennatus, alatus, *gefiderter pfeil* ſagitta pennata, cui ars addidit alas, *gefidertes gevögel* volucres alatæ Gen. I. 21. *gefider* volatilia. Cuncta ab ala, quæ Saxonice dicitur *fither*. SOMNER. in Dict. AS. *fither*, *fyther* ala, penna, *fither-berend* aliger, *fythered* alatus. Originem ſubſtantivi vide in *feder* penna.

FIEBER, febris, morbus ex intemperie caloris. Angloſaxonibus *fefer* & *fefor*, Matth. VIII. 15. Marc. I. 31. Francis *fiober* & *fiebar*, in Harm. Evang. TATIAN. Cap. XLVIII. 1. 2. Cuncta a Latino. Gloſſa LUTHERI ad locum Matthæi: *Fieber, das iſt den Ritten auf Teutſch, fieber iſt Lateiniſch.* Dicitur autem febris a fervendo. Hinc idem morbus interpreti Syro vocatur ignis, ULFILÆ *heito* ab æſtu, *brinno* ab ardore, Græcis πυρετὸς, & HIPPOCRATI πῦρ ignis, obſervante JUNIO in Gloſſ. Goth. pag. 99. Vocem LUTHERI vide infra in *rütten*.

FIEN, odiſſe. Verbum omnibus veterum Dialectis uſitatum, quod Gothis effertur *fijan*, Angloſaxonibus *fian* & *figan* apud BENSONIUM, *fiwan* apud SOMNERUM, Franc. & Alamannis *fien*, *figen*. Gloſſ. Keron. odire *fien*, odiſti *fietos*. Gloſſ. Boxh. *fieta* exoſi. Gloſſ. Pez. zelaveris *figidos*. Evang. Goth. Joh. VII. 7. *Ni mag ſo manaſeths fijan izwis, ith mik fijaith*, non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit. Cuncta ab interjectione averſandi *fi*, non vice verſa. Præcipua derivata ſunt *fede*, *feide* odium, inimicitia, *feind* hoſtis, inimicus, de quibus actum ſeorſim. Ex eodem fonte proveniunt quædam obſoleta, ut ſunt apud Angloſaxones *fah* hoſtis, *fah*, *gefah* vindicta, *fah-mon* inimicus, *fionge* odium, & alia apud SOMNERUM, quæ imitantur Angli in *foe* & *foman* hoſtis.

FILLEN, cædere, verberare, percutere. Verbum a Francis proſeminatum. Gloſſ. Pez. percutere *villan*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XIX. 39.

Sprah ih auur alauuar,
Ziu filliſt thu mih thanne ſar?
Si verum omnino dixi,
Cur me protinus verberas?

Haud dubie a *fell* (quod Gothis effertur *fill*) cutis, pellis, quam verbera feriunt & lacerant. Inde *filiones* verberones apud Latino-Barbaros. Hodie utimur frequentativo *filzen* & *ausfilzen* objurgare, cædere verbis, ſenſu a verberibus ad aſpera verba translato.

FILLEN, deglubere. Francis ut ſupra, Cambris *pilio*, Belgis *villen*, Gallis *peler*, Anglis *to flea*. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *pil* excoriatum, cortex, *pilio* expilare, deglubere, decorticare. Gloſſ. Pez. excoriaverunt *piviltun*. Inde Angloſaxonibus *fylled* excoriatus apud BENSON. & Germanis *filler* excoriator. Cuncta ex eodem cum præcedenti fonte.

FILZ, caſtigatio quæ fit verbis, a *filzen* objurgare, de cujus origine actum paulo ante. Olim *fillo* erant verbera virgarum & flagrorum. Gloſſ. Keron. verbera *fillo*, verberum *filloom*, verberum (virga) *fillonokertu*. Gloſſ. Pez. flagris *villon*. Poſtea ſenſus ad verbera linguæ translatus eſt, quia ſicut illa cutim, ita hæc animum flagellant.

FILZ, pannus ex lana denſatus, non textus, & omne tegumentum ex tali panno, ſagum, ſtragulum, matta &c. Gloſſ. Keron. matta *filza*. Gloſſ. Pez. in ſago *invilze*. Veſtitus primævus Germanorum, de quo TACITUS in M. G. Cap. VI. *nudi aut ſagulo leves*. Cap. XIX. *tegumen omnibus ſagum*. Derivari poteſt, vel a Græc. πιλητὸν opus coactile, quod eſt a πιλεῖν arctare, denſare, lanam cogere: Vel a Lat. *villus* aut *villoſus*. Nam ad cognationem τῦ *fell* pellis referre, non amplius placet, quoniam *filz* notione ſua non operimentum ſimplex, ſed operimenti craſſamentum ingerit. Eadem res Angloſaxonice dicitur *felt*, Belgice *vilt*, quod ideo notandum, quia ex his Dialectis ad Græcos & Latinos inferiores rurſus manavit *φέλτρον*, *feltrum*, *filtrum*, de quibus fuſe & erudite agunt MEURSIUS in Lex. Græco-Barbaro, SELDENUS in uxore Hebræa, LINDENBROGIUS & CANGIUS in Gloſſariis, MARTINIUS in Lexico Philologico. Itali vocem Germanicam integre cuſtodiunt in *feltro*, Galli corrupte in *feutre*. A *filtrum* porro prodierunt *filtreus* & *filtrinus*, & verbum *filtrare*, h. e. percolare per filtrum, transfundere per pannum denſiorem, ne ſordibus pateat exitus.

FILZ, cilicium, pannus e pilis animalium confectus. Hoc ſenſu videtur occurrere in compoſito *vilz-hus* tentorium, quo utitur WILLERAMUS Cap. I. 5. Nam tentoria orientalium non ex quovis panno compacto, ſed ex cilicio fiebant. ISIDORUS Orig. Lib. XIX. Cap. 26. *Cilicia Arabes nuncupant velamenta pilis caprarum contexta, ex quibus ſibi*

sibi tentoria faciunt. JO. de JANUA: *Cilicium velamentum factum de pilis caprarum vel taxorum, unde tentoria fiunt, & mortui operiuntur.* Et talia videntur quoque fuisse tentoria illa Tartarorum & Turcomannorum, quæ scriptoribus apud CANGIUM in voce *filtrum*, vocantur *tentoria filtrea* & *domus filtreæ*, manifesto satis indicio, *filtra* Latinis appellari, quæ Arabibus *cilicia*. Nec dubito, quin *loricæ ex filtris* ibidem memoratæ, & omnia tegumenta bellica, quibus telorum & lapidum impetus excipiebant, quoties *filtra* vel *filtrea* appellantur, ad *cilicium* referenda sint. Hodie quoque calceos (ni fallor), & pileos, & stratorum genera, ex pilis animalium confecta, eodem nomine designamus.

FILZ, avarus, cui non facile elabitur pecunia, *ein karger filz* sordide avarus. Utitur Luth. Sir. XXXI. 29. Ducta appellatio a similitudine cum panno *filz*, quæ in utroque est tenacitas. Quemadmodum enim pannus, ex lana grossiori constipatus, non pulverem, non pluviam, & vix aerem transmittit: Ita avarus, facultatum suarum supra modum tenax, vix obulo transitum concedit. A subst. oritur adj. *filzig* tenax.

FINANZ, dicitur in bonam & malam partem. Gallis *finances* sunt publicæ facultates, a Suethico *finna* invenire, judice MENAGIO. Germanis *finanz* usura, *finanzer* æruscator, *finanzen* pecuniam undique corradere: Quæ secundum HELVIGIUM oriuntur a Gr. Φέναξ & Φενακίζω deceptor & decipio. Verum, cum bonus vocis sensus plerumque antiquior sit pravo, verisimile est, Quæstores Principum, qui publicas opes malis artibus undique extorquebant, vituperando vocabulo ansam dedisse.

FINDEN, invenire. Anglosaxonibus *findan* est invenire, *fint* invenit, Joh. X. 9. *ne findath* non invenietis, Johan. VII. 34. *funden* inventus, *funden-cild* puer expositus, *findele* inventum, *findig* inventor. Similiter Francis & Alamannis *findan* & *fintan* est invenire. Gloss. Keron. invenire *findan*, inveniat *finde*, inveniatur *si fundan*, repertus *fundaner*. Gloss. Boxh. *findo* repertor. Possit esse a *ventu*, quomodo Latinis *invenire* est *in rem venire*. HELVIGIUS mallet a *videre* per epenthesin, quod ea maxime inveniantur, quæ sub aspectum cadunt. Dicitur de quæsitis & non quæsitis. Sæpe enim ultra propositum aliquid invenimus, sicut Saul, qui dum asinos quærit, regnum invenit. Hoc verbum multas habet propagines in omnibus veterum Dialectis. Quædam enim inveniuntur oculis, alia mente & cogitatu, alia sponte se nobis offerunt aut casu, alia non nisi longo usu & experientia deprehenduntur. Unde fit, ut idem verbum diversimode accipiatur.

FINDEN, in synecdochico dicendi genere, significat quantum potest, (1.) venire in notionem rei, hoc est *cognoscere*. Hic sensus duos habet surculos, *decernere* & *probare* ut mox ostendam. (2.) venire in experientiam rei, hoc est, *experiri, usu & experientia cognoscere.* (3.) venire in aptitudinem ad rem, hoc est, *accommodare, aptare.* (4.) venire ad personam, hoc est, *adire, accedere.*

FINDEN, cognoscere, invenire cogitatu. Nam veritates rerum cognoscendo non facimus, sed ab alio factas deprehendimus. Et hinc *scire* est *invenire*. Hoc sensu inveniuntur cognoscibilia. Hinc Gothis *finthan* est cognoscere, *fanth* cognovit, Joh. XII. 9. *funthi* cognosceret, resciret, Marc. V. 43. *finthandeins* cognoscentes, Luc. IX. 11. Non solum autem Gothi, sed etiam Franci eodem sensu utuntur. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XI. 73.

> *Thaz son in uuurti funtan,*
> *Thaz er uuas selbo irstantan.*
> Ut ab eis cognosceretur,
> Quod ipse resurrexerit.

Huc etiam spectare videtur dictum Pilati apud TATIANUM CXCVII. 2. *ni fand nihheiniga sahha*, nullum crimen in illo deprehendo. Græce εὑρίσκω Joh. XVIII. 38. quod de intellectu investigantis dicitur. LUTHERUS ibidem habet *finden*, & sæpe alibi, ubi de intellectu agitur, ut Act. XVII. 27. Hic sensus duos habet surculos in hodierna Lingua, pro duplici natura & indole cognitionis. Nam quando ex cognitis nova elicimus, tunc dicimur *erfinden*, excogitare, & hinc ingenii humani inventum vocatur *erfindung*. Quando vero cognitionem nostram comitatur grata vel ingrata rei cognitæ perceptio, tunc dicimur *empfinden*, sentire, unde sensationes vocantur *empfindungen*.

FINDEN, decernere, statuere, definire. Proprie est cognoscere causam, idemque quod *finden* cognoscere. Dicitur autem per metonymiam antecedentis de decernentibus, quia iidem homines in foro & cognoscunt lites & decernendo dirimunt. Gloss. Pez. statueris *vindis*, definiant *findent*. NOTKERUS Psal. XCVII. 9. *er findet reht uber erdring*, judicium statuit super orbem terræ. Psal. CXVIII. 23. *Reges fundan daz, ut nusquam essent Christiani.* Id est, statuebant, decernebant, ut nusquam &c. Hinc *urteil finden* apud priores Germanos est pronunciare sententiam, & *finder* arbiter. Weichbild art. 10. *so ein schöpp allein ein urteil findet.* Land- und Lehn-Recht Cap. 81. §. 1. *die schöppen sollen für Gericht urteil geben und finden.* Item: *urteil sollen sie fassend finden.* Et: *wer urteil spricht, der mag sie mit recht sitzend finden.* Plura vide apud SCHOTTELIUM de Ling. Germ. pag. 563. Hodie utimur composito *abfinden*, quod proprie dicitur de transigentibus, qui finem statuunt controversiæ; Et hinc porro *abgefundene* proprie sunt ii, quibus vi transactionis satisfactum, aut annua pensio definita est. Utrinque præfix. *ab* est adverb. ordinis,

dinis, quod ultimum terminum rei significat.

FINDEN, probare, facere ut sciat vel cognoscat. Verbum facessens a *finden* cognoscere. ISIDORUS Cap. V. circa finem: *dhes martirunga endi dodh uuir findemes mit urchundin dher heilegin chiscribes*, cujus martyrium & mortem comprobavimus testimoniis sacræ Scripturæ. Hodie dicimus *ausfindig machen*, idoneis argumentis probare, & *unerfindlich* quod demonstrari nequit.

FINDEN, experiri, usu & experientia cognoscere. Gloss. Keron. experimento *findungu*, experientia *pifindungu*. Gloss. Pez. inexpertus *unpefuntan*. Hodie dicimus *befinden*.

FINDEN, accommodare, aptare. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XIX. 145.

Thiu ougun sie imo buntun,
Thaz in zi spile funtun.
Oculos ei præligabant,
Ut ipsum ad ludibrium aptarent.

Hodie est reciprocum. Hinc de homine, qui se omnium moribus & ingeniis accommodare potest, vulgo dicimus, *er kan sich in alle leüte finden*. Anglosaxonibus *findan* est disponere, cognato significatu.

FINDEN, adire, accedere. Anglosaxonibus *fundan* est adire, unius literæ mutatione. Franci nihil mutant in literis. Hinc ancilla apud OTFRIDUM Lib. IV. Cap. XVIII. 13. Petro ait:

Ih uuanu thu sis rehto
Thesses mannes knehto,
Thes sines gesindes,
Thaz uuan ih thu nu findes.

Opinor te esse hujus viri servum, & unum ex comitatu, quem arbitror hic accedis. Huc fortasse spectat, quod de homine accessus impatiente dici solet, *er will sich nicht finden lassen*, non vult adiri. Gallis quoque *trouver* nonsolum est invenire, sed etiam accedere.

FINDLING, infans expositititius. A *finden* invenire, quia fortuito inventus.

FINGER, digitus. Goth. *figgr*, plur. *figgrans* Marc. VII. 33. Anglosaxon. *finger*, plur. *fingras*, ibid. Francis *finger*, *fingir*, *fingar*, &c. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XVII. 71. *reiz mit themo fingar in erdu*, scripsit digito in terram. TATIANUS Cap. CCXXXIII. 6. *senti thinan fingar in mina sita*, mitte digitum tuum in latus meum. NOTKERUS Psal. CXLIII. 1. *der mine hende unde mine fingera lehret ze uuige*, qui manus meas & digitos meos instruit ad pugnam. Hellenistæ derivare solent a σφίγγειν stringere, quia strictis digitis omnia prehendimus; Latinistæ a *fingendo*, quia figuras rerum digitis fingimus & refingimus; Reliqui a *fangen* capere, quia digitis arma tractamus, & tenenda capessimus. Præcipua composita sunt,

figgragulth, annulus, aurum digitale, in Evang. Goth. Luth. XV. 22.

scyte-finger sagittarius, alias index, *middel-finger* medius, qui & impudicus, *læce-finger* medicus, *gold-finger* annularis, apud SOMNER. in Dict. Anglosaxon.

fingiribringa, annulus, in Glossis Boxhornianis.

finger-reif, annulus, circulus digitalis, in versione Luth. Luc. XV. 22.

FINK, fringilla. SOMNER. in Dict. AS. *finc* frigilla, *gold-finc* aurivittis. Vide inter nomina avium a voce naturali ficta in *guguck*.

FINNEN, sordes, *finnig* mucidus, putridus, *finniger speck* lardum fœtidum. Idem Anglosaxonibus *fynig* apud SOMNER. & BENSON. & inde *fyngean* mucessere. Unde nisi a Gr. πύος sordes?

FINNEN, pustulæ in carne suum, *finnicht schwein* sus pustulis laborans. Videtur nihil aliud denotare quam sordes. Nam pustulæ illæ pus continent, & sensus a sordibus ad ulcera transferri solet, ut vidimus supra in *drüse*. Si tamen eædem pustulæ Græca dictione sint φύματα, Latina *pani*, verosimilius est, Germ. vocem ex alterutra ortam esse.

FINSTER, tenebricosus, *finsterniis* tenebræ, *verfinstern* obfuscare, tenebras offundere. Cuncta e penu Francorum & Alamannorum. Gloss. Keron. tenebræ *finstrii*. Gloss. R. Mauri apud Diecm. chaos *mihilfinstar*. Gloss. Pez. opacum *finstar*, obtenebratæ *pivinstrit*. TATIANUS Cap. IV. 18. *in finstarnessin* in tenebris. Quo sensu, ipsa caligine obscurius. HENISCHIUS scribit: *das teutsch kompt her von dem Lateinischen*. Sed non apparet, quid velit. MARTINIUS componit vel potius contrahit ex φάειν lucere & στερεῖν privare, quia caligo est φάους στέρησις privatio lucis. STADENIUS, quamvis originem sibi aliquando incompertam esse ingenue fassus sit, postea tamen deduxit a *thinster* obscurus, quod apud WILLERAMUM legitur, literis TH. in F. conversis, cujus mutationis exemplum sibi deprehendisse visus est in Codice Arg. ubi *thliuban* ponitur pro fugere, quod in reliquis Dial. effertur *fliehen*. DIECMANNUS invenit quidem in STADEN. quod carpat, sed unde lucem vocabulo administret, nihil. ECCARDO videtur convenire cum *winster* sinister, in Cat. Theot. pag. 180. Sane *winster* in omnibus veterum Dialectis, & hodie Danica ac Suecica, est sinister, ut demonstravi in loco. Sed addere debuisset vir doctissimus, Solem nobis, ad Polum nostrum prospicientibus, oriri ad dextram, occidere ad sinistram: Vel orientem spectantibus meridiem esse ad dextram, noctes Arctoas ad sinistram. Nam absque hoc monito concipi non potest, quo pacto sensus a *sinistro* ad *tenebrosum* translatus sit. Forte *finster* & *winster* sunt ex eodem fonte, nempe a *wan* defectus. Quemadmodum enim tenebræ deficiunt a luce, ita sinistrum ab eo, quod melius & potius est. Reliqui

liqui in hoc sensu mire variant. Gothis tenebræ vocantur *riquiz* Matth. VI. 23. tenebrosum *riquizei* ibidem, contenebrari *riquizan* Marc. XIII. 24. Voces Anglosaxonicas vide in *demmer* & *düster*. Præterea Anglosaxonibus *deorc* est obscurus, caliginosus, *adeorcian* obscurare, quod custodiunt Angli in *dark*. Quæ judice CASAUBONO sunt abscissa a Græc. ἀδερκής invisibilis. Sed quo minus huic conjecturæ assentiar, obstat Lingua Persica, qua *tariki* dicuntur tenebræ, teste CLODIO in Lexico Turcico. Nam hinc videtur elucere, Persicam, Gothicam, & Saxonicam vocem, non e Græco, sed potius e Scythico eloquio haustam esse. Cæterum cur tenebræ Suecis dicantur *mörker* & Islandis *myrkve*, ipsis investigandum relinquo. Mihi videtur contractum ex ἀμαυρωσία obscuritas.

FIRLEFANZEN, nugas agere. A φλυαρία nugæ, per metathesin *firle*, & φάζω dicere, per epenthesin *fanzen*. Utitur LUTHERUS Tom. Jen. II. pag. 134. contra R. Angl. Henric. *wie solt ein arm man thun, der gern schreiben wolt, und künd nichts? Er muss ie so firlefantzen, und mit worten umbherschweiffen, das die leut dencken, er wölle ein buch schreiben.* Possit etiam denotare *aliena loqui*, si ducatur ab Anglosaxon *fyrlen* longinquus. Confer *fanzen* & *fatzen*.

FIRMEN, *firmlung*. Vide *fromm* confirmatus.

FIRN, vetus, *firnig* annuus, superiori anno natus aut cretus. Vide *fern* longinquus, & *fernen* veterascere.

FIRNIS, *vernis*, vernix, *firnissen* vernice obducere. Omnium judicio est ipsa vox Latina.

FISCH, animal aquatile, Lat. *piscis*, Camb. *pysg*, Armor. *pesc*. Goth. *fisk*, plur. *fiskans* Marc. VIII. 7. Anglosaxon. *fisc*, plur. *fixas*, Franc. *fisg*, Procop. *fisch* &c. TATIAN. Cap. CCXXXVII. 2. *bringet von then fisgon*, afferte de piscibus. Et paulo post: *zog thas nezzi in erda fol mihilero fisgo*, traxit rete in terram plenum magnis piscibus. "Minime dubium „est, inquit JUNIUS, quin hæc omnibus fe„re Europæis gentibus communis piscium „appellatio ejusdem sit originis cum Latino „*Piscis*. Cujus nominis ratio valde vide„tur obscura. Triplicem tamen de ejus ori„gine conjecturam adfert Vossius in Ety„mologico, quod adi. Hæc ille in Gloss. Goth. pag. 163. Composita & derivata, cum satis manifesta, & justa lege facta sint, non debent me detinere.

FISEL. V. *föden* gignere.

FISELIG. V. *fæslein*.

FITTICH, ala. Gloss. Boxh. *fedacha* alas. NOTKERUS Psal. XVII. 11. *uberfluog die uettacha dero uuindo*, volavit super alas ventorum. Psal. XC. 4. *under sinen fetachen gedingest du skermes*, sub alis ejus sperabis umbraculum. Vox per syncopen depravata e saniori & integriori *feder-rich* pennipotens, alatus, & substantive ala. Vocem genuinam, tam adjectivo quam substantivo sensu acceptam, exhibet Antiquitas. Gloss. Lipf. *fetheracco* alatum. Rythmus de S. Annone §. 14.

Daz dritti dier was ein Lebarte,
Vier ar in Vederich her havite.
Vertit SCHILTERUS:
Tertium animal erat Leopardus,
Quatuor aquilinas alas habebat.

FIX, promptus & prompte, celer & celeriter. Antiquissima idiomata habent *fus*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *fus* promptus, *swithe fus* perexpeditus. VEREL. in Ind. *fus* promptus, *fusari* promptior, *fuslega* sponte, libenter, prompte, *fysa* festinare, item incitare, h. e. facere ut festinet. Hæc ille. Unde cognoscimus, quod *fysan* in Vocabulario Bensoniano male exponatur *differre*, cum proprie significet *festinare*. Franci & Alamanni delectantur epenthesi, pro *fus* dicendo *funs*. Utrum nativius sit, ignoratur. KERO in Glossis: promptus *funser*. TATIANUS Cap. CLXXXI. 6. *ther geist giuuisso funs ist, thas fleisc abur unmahtic*, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Interim a *funs* est ALFONSUS valde celer, perquam acer.

FLACH, planus, latus, altitudinis expers, *flach feld* æquor, campus late patens, *flach ufer* littus vadosum, *flache schüssel* patella, *flache hand* palma, *flæchen* complanare, *flæche* planities. Cum Germ. voce convenit Belgica *vlak*. In reliquis Dialectis occurrit *flaz*, *flat*, & *plat*, quæ vide in postremo. Ratio tam variæ enunciationis ex doctrina de permutatione literarum petenda est. Interim *flach* & *vlak* non carent antiquitate. Nam apud Græcos πλάκες sunt tabulæ, a latitudine & planicie sic dictæ, & πλὰξ ὄρος æquor montis, quam planicies arari potest.

FLACHS, linum, stupa. Anglosaxon. *fleax*, *flæx*. Matth. XII. 20. *and smeocende flæx he ne adwæsceth*, & linum fumigans non exstinguet. Inde Belgis remansit *vlas*, & Anglis *flax*. Cum linum sit filum plicatile, forte ab usu sic appellatur ἀπὸ τοῦ πλέκειν texere, plicare, nectere; Vel a πλόκος cæsaries, Sorabice *wloss*, quod capillamentis simile sit. Sed filamentum malo quam capillamentum. SKINNERUS contrahit a Lat. *villus*. Aliud rei nomen vide in *lein*.

FLACHS-ADER, nervus, tendo. MARTINIO sic dicitur quasi *vena filacea*, quia nervi tanquam fila & capillamenta per totum corpus sparguntur.

FLACK, tepidus. Anglosaxon. *wlæc*. Ab initio fuit *lauw*, quod vide. Postea *flauw* per prosthesin. Quod etiamnum probatur Belgis. Denique *flag*, mutato W. in G. Quod ubi durius pronunciatur, fit *flack*.

FLACKERN, flammas projicere. A Lat. *flagrare*.

FLADEN, placenta. Francis *flado*, Belgis *vlaade*. Gloss. Pez. placentas *fladan* vel *preitinga*

tinga. Inde placentæ Latino-Barbaris *fladones*, *flatones*, & *flantones*, & Gallis *flaons* & *flans*, quamvis litera D. in medio vocis elisa. Quidam existimant, Francicam vocem imitari Latinam *placenta.* Alii utramque a Græca πλακοῦς, οῦντος derivant, quæ est a πλακῶ incrusto. Alii malunt Germanicum nomen a Latino-Barbaro *oblata* deducere per aphæresin, figuram in peregrinis vocabulis adoptandis familiarem. Utitur hoc etymo LUTHERUS in Post. Ecclesf. Homil. super 1. Cor. 5. de purgando veteri fermento. Quem sequitur HELVIGIUS in Orig. Germ. & FRISCHIUS in Bödekero illustrato pag. 209. Et negari sane non potest, panes quosdam tostos & tenuissimos infimæ Latinitatis Scriptoribus appellari *oblatas*, etiamsi testimonia a CANGIO allegata non sint tantæ vetustatis ut Glossa Theotisca. Forte ad declarationem vocis aliquid facit, quod in eadem Glossa *fladun* exponitur per *preitinga.* Nam *flat* & *breit* sunt synonyma. Et hinc placentæ videntur sic dictæ, quasi panes lati & plani, ut *plæzen* a *plat* latus, planus.

FLAMME, flamma. Cambris *fflam*, Armor. *flam*, Belg. *vlam*, Slavon. *plamen.* Vox Celtica, Latinis communicata, judice PEZRONIO in Antiq. Celt. pag. 388. JUNIO est vox Græca, originem trahens a φλέγω incendo. Unde Æolicum φλέμμα pro φλέγμα inflammatio. Æolibus enim familiare est, priorem consonantem commutare in eam quæ sequitur. Hæc ille in Observ. ad Will. pag. 230. MARTINIUS vero a Latina voce Germanicam deduxit. Verba veterum vide in *loh.*

FLANKE, latus, *einem in die flanke gehen* impressionem facere in latus, *flankieren* latera oberrare. Galli eodem sensu dicunt *flanc* & *flanquer.* Quæ certe sunt a simpliciori *lank* latus, præposito digamma Æolico.

FLASCHE, *flæsche*, lagena. Olim etiam uter, follis, amphora, & quodlibet vas condendis liquidis accommodum. Vox omnibus populis Celticis, & Slavonicis quoque usitata, quamvis varie enunciata. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *fflacced* lagena, uter. Gloss. Pez. ascopam (hoc est, utrem) *vlascun.* SOMNERUS: *flaxa* lagena. Sed in Evang. Anglosaxon. Matth. XIV. 13. *wæter-flaxan* sunt amphoræ. VERELIUS in Ind. *flaska* lagena. Belgæ dicunt *flesche*, Angli *flagon*, Galli *flacon*, olim *flascon*, Hispani *flasco*, Itali *fiasco*, *fiascone*, mutato L. in I. ut sæpe alias, Poloni *flasha*, Bohemi *flasse*, Hungari *palaszk.* Latino-Barbari habent *flascas*, *flasculas*, & *flascones*, vario sensu apud CANGIUM in Glossario. HESYCHIO Φλάσκων exponitur εἶδος ποτηρίου, species poculi. Cuncta videntur corrupta ex *Pilasca*, quæ vox MARTINIO judice derivatur a *pilis* & Gr. ἀσκὸς uter, sic ut *pilasca* sit uter ex corio piloso factus. Vocem sistit ISIDORUS in Glossario: *Pilasca, vas vinarium ex corio.* Ejusmodi vas Gothis in Evangelio vocatur *balg* Matth. IX. 17. Luthero *schlauch*, h. e. follis, uter. Hic primus vocis sensus, unde reliqui per translationem orti.

FLAT, decor, munditiės, *unflat* sordes. Vide prius in posteriori.

FLATTEREN, strepere. ALBERUS Frischio in Voc. Bibl. citatus: *ich fladder* strepo, *ich fladdere hindurch* perstrepo. LUTHERUS Stadenio in Voc. Bibl. citatus: *über den text hinfladderen* perstrepere textum obiter. Græcis φλάζω est strepo. Germanos inde formasse *fladderen* per modum frequentativi, verisimile puto. Postea idem verbum sensum metaphoricum accepit a nugacibus, quia strepentibus similes sunt, & similiores quam loquentibus. Inde Græcis φλυδᾶν stulta & inepta loqui, Cambris *ffladdr* loquax, stultus, bardus, insulsus, Saxonibus *flatteren* idem quod *unnützerweise reden*, garrire, nugari, teste LEIBNITIO in Gloss. Celt. pag. 119. Cuncta a strepitu, quem nugaces illi, & nimium loquaces, garrulitate sua excitare solent.

FLATTEREN, volitare. Proprie cum strepitu & plausu alarum volare. Dicitur præcipue de bruchis, papilionibus, vespertilionibus, & universe de pullis avium, qui alis plaudere magis quam volare videntur. Hinc bruchi volitantes LUTHERO vocantur *fladernde kefer* Jer. LI. 27. & in Algovia *flettersch* est papilio. Postea idem verbum usurpari cœpit de rebus non alatis, & primo quidem de tenuioribus, quæ ob insignem levitatem tremule aut stridule moventur in aëre, ut flammæ, vela, & similia: denique etiam de vagis, quod volitantibus similes sint. Inde composita, *herumflatteren* circumvagari, tam corpore quam animo, *zerflatteren* volitando dissolvi, quod dicitur de animula vagula Sap. II. 3.

FLATTEREN, fluctuare, inconstanter moveri. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *flotan*, *floteran*, fluctuare. Haud dubie a *flut* fluctus, & non a strepero motu ut antecedens. Inde composita, *fladder-geist* animus inconstans, variis & contrariis consiliis aut opinionibus hinc inde agitatus, ut navis inter fluctus, *fladdern-holz* lignum undulatum, interprete STADENIO, non quod fluctuet, sed quod fluctus venis referat. Utroque utitur LUTHERUS, illo Psal. CXIX. 113. hoc Ezech. XXVII. 5.

FLATTERIG, cui mens vaga in corpore vago, ducta similitudine sive a fluctibus, sive a vago papilionum volatu.

FLECHSEN, tendines. Non occurrit, neque in Glossis ÆLFRICI, neque in Glossis R. MAURI de partibus humani corporis. STILERUS rationem appellationis petit a *flachs* linum. *Habent enim*, inquit, *instrumenta ista motus, ex nervis & ligamentis conflata, similitudinem lini macerati.* Quibus addi potest lentor & tenacitas lini, quæ in nervis quoque conspicitur. Sed præstat vocem

cem Latinis, relinquere, ut *flechsen* proprie sint organa *filacea*. Confer *flachs-ader*.

FLECHTEN, torquere in latus, sive id fiat texendi, pectendi, aut colligandi gratia. Gloss. Pez. intexuit *flaht*, plectam *kifleht*. Hodie dicitur præcipue de calathis, capillis, stragulis, fertis. Conveniunt Græca, πλέκω texo, πλεκτὸς textus, implicatus, πλόκοι cirri, & Latina *flectere*, *plectere*.

FLECHTEN, asperitas cutis cum impetigine. Morbus faciei, alias Lat. *lechen*, a Gr. λειχὴν pruritus, unde Germani videntur primo fecisse *flechen*, & mox *flechten*. De superfluitate Literæ F. ab initio vocis vide *Proleg.* Sect. IV. in *prosthesi*. PLINIUS *mentagram* vocat, fuitque morbus novus, & ante Tiberii principatum Romanis incognitus, totos primum vultus, mox colla pectusque, & manus occupans, oculis tantum immunibus.

FLECK, macula, nævus. Francis *flech*. Quod SCHILTERUS recte colligit ex his NOTKERI verbis, *ungeflechotomo uuege* via immaculata, Psal. C. 2. Hodie dicimus *unbefleckt*. Islandis quoque *fleik* est macula, & hinc *fleiklaus* sine macula, immaculatus, apud VEREL. in Ind. Cuncta mutatis labialibus ab antiquiori & magis genuino *black*, quod adjective nigrum, substantive maculam significat.

FLECK, frustum, segmentum, *schuh-fleck* segmentum corii, *kuttel-fleck* segmentum extorum. Refer ad *flicken* scindere, secare. Dicitur etiam de vestibus, quæ ex segmentis panni fiunt. Inde *brust-fleck* pectorale, *schurz-fleck* succinctorium. Vocem Francicam & Gothicam vide in *blez*.

FLECK, vicus. Proprie locus sylvæ excisus, ex eodem fonte. De origine vicorum ex sylvis vide plura in *Mark-fleck*. Utitur simplici Luth. Matth. XXI. 2. STADENIUS *fleck* interpretatur *segmentum oppidi*, minus commode, quia oppida non secantur in partes.

FLECK, assumentum, commissura. Belgis *flick*. Refer ad *flicken* sarcire. Vulgo confundi solet cum segmento *fleck*, sed male. Nam diversos habent fontes, & rei ipsius testimonio non omnia segmenta sunt assumenta.

FLEDER, videtur aliquando se solo alam denotasse & derivari a *flattern* volitare, nisi me fallant composita, *fleder-maus* mus alatus, *fleder-wisch* verriculum ex ala anserina.

FLEDER-MAUS, vespertilio. Gloss. Pez. vespertilio *fledarmus*. Quasi mus alatus. Animal ex similitudine duorum animalium, muris & volucris, in unum translata, a natura compositum. Alis enim, quamvis præter morem membranaceis, volucrem, cætera murem refert. Nam etiam dentatus est, ut mus. Et volucrum nulli dentes præter illam, & sola volucrum animal parit, & lacte nutrit. Hinc scil. illi nomen a mure, qui variantibus Dialectis dicitur *mus*, *maus*, & *fleder* ala.

FLEGEL, & composite *dresch-flegel*, tribula, lignum teres quo fruges excutiuntur. Gloss. Pez. tribula *flegila* vel *driscilun*. Quidam derivant a Latino *flagellum*, sono quidem propitio, sed non significatu. Nam *flagellum* est diminutivum a *flagrum*, flagrum autem est scutica, qua servi cædebantur, & MARTINIO sic dicitur, quod pars eo percussa flagret, i. e. ardeat, unde Horatius: *urere flagris*. JUNIUS nomen ducit a *fluagen* percutere, quod tribuit OTFRIDO Lib. IV. Cap. XIX. 148. in Append. Gloss. Goth. pag. 424. Verum apud Otfridum legitur *sluagi*. STILERO *flegel* idem est quod *flügel* ala, quia instar alæ in tritura volat. Sed non opus est allegoria, cum nulla magis radix huic instrumento denominando aptior sit, quam *plagen* percutere, unde recte fit *flegel* tribula, litera P. ut sæpe alias in F. mutata. Hinc idem instrumentum appellari etiam solet *schlægel* tudes, a *schlagen* tundere, percutere. Similiter Armoricis tribula dicitur *flau*, a *plau* percutere, quod custodiunt Cambri. Galli inde habent *fleau*, flagellum frumentarium.

FLEGEL, dicterium in hominem agrestem & male moratum, qui cum rusticitate sua aliis molestiam creet, recte vocatur tribula & flagellum societatis. Confer *bengel* & *knoll*.

FLEHEN, adulari. Ita omnes antiqui. Gloss. Boxh. *fleari* adulator, *flebam* blanditiæ. Gloss. Pez. adulatores *flehara*, adulatione *flehunga*. Gloss. Keron. adulentur *sint keflehit*. Cum Francis & Alamannis loquuntur adhuc Belgæ, quibus *vleijen* est adulari, *vleijer* adulator, *vleister* adulatrix, *vleijery* adulatio. Credo, cuncta esse vitiosa, & per syncopen facta ab aliquo antiquiori *vlieden*, *vleyden*, quod prioribus Belgis tribuitur, vel Gallico *flater*, quod judice MENAGIO est a Lat. *flatare* crebro flare, turgidum reddere. Nescio an satis apte, etiamsi experientia testetur, homines adulatione reddi deteriores. Nam primi nomenclatores videntur Latinos imitati: ut, quemadmodum Latinis *adulari* est a δοῦλος servus, ita illis *fliden* a *litus* servus, præposito digamma Æolico, quod adulatio sit vitium servili ingenio proprium.

FLEHEN, suppliciter invocare. Sensus verbi hodiernus, quem priscis quoque usitatum fuisse, *Glossarium Schilterianum* ex NOTKERO demonstrat, cujus hæc sunt Glossemata: *fleha* deprecatio, *flehonde umbe unsih* interpellans pro nobis. Proprie est *serviliter invocare*, hoc est, ea humilitate & submissione, quæ potius servum, quam liberum hominem deceat. STIERNHIELMIUS tamen & STADENIUS derivant a Lat. *fleo*. Quod probare non possum.

FLEISCH, caro, tam viva quam mortua, tam hominum quam animalium. Vox difficilis & abstrusa, quæ, cum jam multos spe noscen-

noſcendi fruſtratos dimiſerit, reliquos a ſcrutinio deterruit. Cauſa obſcuritatis eſt, quod plures mutationes obiiſſet, antequam formam hodiernam reciperet. Prima forma, ut mihi quidem videtur, fuit *lyf*. Belgis *lyf* etiamnum eſt ſubſtantia viva, a *leeven* vivere. Altera *lich*, auctoribus Francis, quorum teſtimonia produxi in *leich* corpus animatum. De mutatione F. in CH. vide *Proleg.* Sect. III. Tertia *leik*, Gothis propria eſt, & ſæpe occurrit in Codice Arg. e. g. Luc. III. 6. *all leike gaſaihwit naſein Goths*, omnis caro videbit ſalutare Dei. Marc. X. 8. *twa ain leik*, duo una caro. Quarta eſt ab Angloſaxonibus, qui primo dixerunt *lic*, quod convenit cum Gothico *leik*, poſtea *flæc* præfixo digamma Æolico, denique *flæſc* inſerto ſibilo. BENSON. in Voc. Angloſax. *lic* corpus, *lic-beorg* ſarcophagus, *flæc* caro, *flæc-ſtrete* macellum, *flæc-tawere* lanius, *flæſc* caro, *flæsclic* carnalis. Hinc in omnibus locis, ubi Gothicus interpres habet *leik*, Angloſaxonicus reddit *flæſc*. *Ælc flæſc geſihth Godes hæle. Twegen an flæſc.* Hoc deinceps imitati ſunt Franci & Alamanni, unde nobis dicendi initium. Gloſſ. Pez. caro *fleiſch*. Gloſſ. Keron. carnis *fleiskes*, carnes *fleiſco*, carnium *fleisko*, carnibus *fleiskum*. Cuncta, uti patet, per varias mutationes a primigenio *lyf* caro viva, quod poſtea ad mortuam quoque translatum eſt. Alii alias origines venantur, ſed omnibus in derivando aqua hæret. Quidam deducunt ab Heb. *lehem* cibus, cadaver, cibus vermium, alii a Græco φλογὶς caro aſſa, quod eſt a φλέγω uro: alii a πλάσμα figmentum: alii a *flecken* diſſecare, quo ſenſu hodie utuntur Dani: alii a *fallen* cadere, quod caro ſit res caduca: alii a *fell* pellis, ut *fleiſch* idem ſit quod *felliſch* pelliceum, vel cute tectum. Quæ vix operæ pretium eſt longius proſequi, cum pleraque hoc vitio laborent, ut vel ſenſum generent incommodum & ab humana carne alienum, vel a regulis rectæ derivationis recedant.

FLEISS, rixa, contentio. A Lat. *lis*, per proſtheſin literæ F. Olim erat vocabulum forenſe. Nam litigare, ſive contendere judicio, Angloſaxonibus dicitur *flitan*. Matth. V. 40. *and tham the wylle on dome with the flitan*, & qui velit in judicio tecum contendere. Luc. XXII. 24. *and hi flitun betwux hym hwylc hyra wære yldeſt*, & diſceptabant inter ſe quis eorum major eſſet. Inde *flitere* rabula, *flit-full* litigioſus, *flit-georn* vitilitigator, *flit-wite* mulcta ob frivolas contentiones. Hoc ultimum ſiſtit SPELMANNUS in Gloſſario, reliqua SOMNERUS & BENSONIUS. Similia habent Franci & Alamanni. Gloſſ. Keron. contentio (rixa) *flyz*, contendere (litigare) *flizzan*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXVIII. 27. *undar uns ni flizen*, ne diſceptemus inter nos. Ab hoc verbo Diabolus NOTKERO paſſim appellatur *uuiderflieẓ*, obſervante SCHILTERO in Gloſſario, h. e. litis conteſtator, adverſarius, objurgator. Cuncta hodie inveterata.

FLEISS, ſtudium, induſtria. Quemadmodum apud Latinos *contentio* e foro ad quemvis niſum intenſum, ſtudiumque ardens & anxiam curam transfertur: ita Germanis omne ſtudium agendi ſerium dicitur *fleiß*, ducta ſimilitudine a contentione forenſi. Inde Francis *flizan* ſtudere, *fliz* ſtudium, *flizech* diligens, *flizlichor* ſtudioſior, quæ vide apud JUNIUM in Obſerv. ad Will. pag. 43. Nos inde habemus, *fleiß* ſtudium, *fleiſſig* diligens & diligenter, & hinc porro *fleiſſigen*, *befleiſſigen* ſtudium adhibere, operam navare, *gefliſſig* gnavus, induſtrius, *gefliſſenheit* aſſiduitas, & alia plura, quæ vulgo male a *flieſſen* fluere derivantur, quaſi ſtudium a perennitate fluviorum nomen acceperit.

FLICK, plumatus. V. *flickern*.

FLICKEN, ſecare, ſcindere, findere. Verbum Danis cuſtoditum, nec alibi niſi in derivatis obvium. JUNIUS in Gloſſ. Goth. Append. pag. 425. Danis *flecke* eſt findere, *eg flecker ad ryggen* ex dorſuo, *flecker en miſſdedere mid fire heſte* diſcerpere ſontem quatuor equis. Inde, eodem judice, Angloſaxonibus *flicce* & Anglis *flitch* ſuccidia, tergum porci in duo diviſi. Quibus addere poterat e lingua Germanica, *fleck* fruſtum, ſegmentum, *block* truncus, *pflock* paxillus, clavus e ligno fiſſus, & alia, niſi noſtra deſpicatui habuiſſet, quod tanto viro indignum.

FLICKEN, farcire, reficere, interpolare. Belg. *flicken*, Suec. *flicka*. Non a Gr. πλέκειν, etiamſi ſono conveniat, nam farcire non eſt plicare aut plicando contexere, ſed lacera reparare; Quod cum fiat aſſuendo, intelligitur derivari a *fleck* fruſtum, ſegmentum. Quid enim eſt farcire, niſi fruſta conſuere? A *flicken* rurſus fit *fleck* aſſumentum, cognatum quidem cum ſegmento, ſed non idem.

FLICKERN, motitare alas, imperfecte volare, majore cum ſtrepitu, quam effectu, quod dicitur de pullis avium, qui plumeſcere incipiunt, nec tamen volare poſſunt. Angloſax. *flicerian*, Angl. *to flickre*. Non a *fliegen* volare, ſed a *flatteren* volitare, mutato T. in K. quod fieri ſolet ſæpiſſime. Inde *flick* plumatus, *unflick* inplumis.

FLIEDER, flores ſambuci. Factum per epentheſin e Belgico *vlier*, quod eſt a Lat. *flores*. Belgis *vlier-boom* eſt ſambucus. Unde, niſi a copia florum?

FLIEGE, muſca, inſectum volatile. Gloſſ. Ælf. in nom. inſect. papilio *buttor-fleoge*. Gloſſ. Lipſ. cynomyia *hundefliga*. VEREL. in Ind. pag. 144. *flugan kroppadi a halſin* muſca collum perreptans. Refer ad *fliegen* volare.

FLIEGEN, volare, in ſublime ferri. Angloſax. *fleogan*, Franc. *fliegen*, Belg. *vliegen*, Angl. *flye*, Suec. *flyga*. NOTKERUS Pſal. XVII. 11. *unde fluog fone erdo ze himile*, & volavit de terra ad cœlum, *unde uberfluog die uettacha dero uuindo*, & tranſcendit volatu

latu

latu pennas ventorum. Idem Psal. LIV. 7. *uuer gibet mir tubun federa, thaz ih fliege unde rauuee*, quis dabit mihi pennas columbarum, ut volem & requiescam? HELVIGIUS, qui Linguam nostram Græcæ tributariam facit ubique, *fliegen* deducit a πληγεῖν, quia volare est aerem percutere. Alii existimant, quod *fliehen* & *fliegen*, fugere & volare, sint affinia. Ita MARTINIUS in v. *ala*. Ab illo habemus, *fliege* musca, insectum volatile, *flügel* ala & ales, *geflügel* volatilia, imo etiam *vogel* avis.

FLIEGEN-SCHNEPPER. V. *schnappen* captare.

FLIEHEN, fugere, subducere se. Anglosax. *fleon*, Franc. & Alam. *fliehen*, *fleohan* &c. Belg. *vlieden*, Angl. & Suec. *fly*. Gloss. Keron. fugere *fleohan*, fugientes *fliohente*. TATIANUS Cap. CLXXXV. 12. *floh naccot fon in*, profugit nudus ab eis. HELVIGIUS duxit a πλιγεῖν progredi, & hac etymologia fugæ detraxit alas. Aliis *fliehen* & *fliegen* sunt germina ejusdem sementis, a φεύγειν vel *fugere* oriunda, quia L. sæpe est insititium. Præcipuum derivatum est *flucht* fuga, unde rursus fit *flüchten*, *flichten* fugam capessere.

FLIESEN, tegere, *flies* tegula. Hoc ex conjectura. Vide *vlies* vellus, & confer *flins* laterculus.

FLIESSEN, fluere. Anglosax. *flowan*, *fleowan*, Franc. & Alam. *fleozan*, *fliezen*, Belg. *vlæijen*, *vlieten*, Angl. *flow*, Suec. *flyta*. NOTKERUS Psal. LXXVII. 20. *er sluog an den stein unde sar dannan uz fluzzen uuazzer genuhtigiu*, percussit petram, & mox inde profluxerunt aquæ abundantes. An a Lat *fluere*, *fluitare*? Ita judicat SKINNERUS. Sed verosimile non est, Germanis hoc verbum ante bella cum Romanis gesta ignotum fuisse, cum FLEI, & FLEVI, & FLETIONIS appellationes sint antiquissimæ, & ex præcedentibus ortæ, quod etiam vidit HUETIUS Cap. 21. Orig. Cadom. Si peregrina origine opus sit, habent Græci βλύειν, βλύζειν, φλύζειν scaturire, manare, profundere, quod pro etymo adducit HELVIGIUS.

FLIESSEN, natare, labi in aqua vel supra aquam. Anglosax. *fleotan*, Belg. *vlotten*, Island. *fliota*, Gall. *floter*. VEREL. in Ind. *fliota* supernatare, *fliotendi* ligna natantia quæ sustinent rete. Sensus ab aqua ad res in aqua natantes translatus, quoniam & ipsæ cum aqua fluere videntur. Inde *floß* ratis, *flossen*, *floß-federn* pennæ remiges, *flotte* classis, exercitus navalis, *flot-milch* flos lactis, a pinguedine in summitate natante sic dictus. Et huc etiam spectat *flot-holm* insula natans, e Lexico Juris Sueo-Goth. LOCCENII.

FLIESSEN, inundare. Suec. *flöda*, Island. *floa*. VEREL. in Ind. *floa* inundare. Inde *flut* inundatio.

FLINS, laterculus, *flur-flinsen* lateres pavimenti. A Gr. πλίνθος later. Dicitur etiam *flies*, sive per syncopen, sive a *fliesen* tegere.

FLINS, silex. Gloss. Pez. silices *flinssteina*, de ignitis lapidibus *vlinsin*. Non a πλίνθος later, ut antecedens, quid enim lateri & silici commune? Sed potius a πλήττω, πλήσσω percutio, allido, illido, per epenthesin. Nam silex est petra focaria, quæ ignis eliciendi gratia alliditur ad chalybem. Hodie dicimus *flint* cum Saxonicis Dialectis.

FLINT, eadem notione. Anglosaxonibus, Anglis, & Suecis *flint*, ex eodem cum præcedenti fonte. Dicitur etiam de *sclopeto*, sed per synecdochen partis pro toto.

FLINTER, idem quod *flitter*, & ex illo factum per epenthesin.

FLISTERN, clam loqui. Videtur a murmure susurrantium factum.

FLITSCH, sagitta. V. *flitz*.

FLITTER, coruscus. Simile est *llathr*, quod in Lexico Antiquo-Britannico BOXHORNII exponitur *politus*, *coruscus*, *fulgidus*. Utrumque referri potest ad verbum Anglosax. *wlitan* videre, quia corusca sunt maxime conspicua. Islandis *fliod* est mulier splendide ornata, apud VEREL. in Ind. Quod reliquis videtur cognatum. Nisi forte sit a Gr. φαλὸς splendidus, & hoc a φάω luceo. Quo pacto ordo derivationis erit invertendus.

FLITTER, splendor, *flitter-woche* septimana initialis, a splendido cultu novæ nuptæ sic dicta. Verbale a *flittern* coruscare.

FLITTER, bracteola aurea. Ex eodem fonte. Utitur Luth. Esa. III. 20. Inde *flitter-haube* mitra bracteolis aureis ornata, *flitter-gold* aurum bracteatum.

FLITTERN, coruscare, micare. Verbum ab adjectivo factum, quod postea substantiva peperit.

FLITZ, *flitsch*, sagitta. Anglosaxonibus *fla*, Belg. *vlits*, Gall. *flesche*. Quidam derivant a stridore sagittæ, per onomatopœiam. Alii a φλέγω ardeo, quod sagittæ interdum volatu ignem concipiant. Alii a φλάω contundo, & hæc JUNII etymologia est, in Obs. ad Will. pag. 240. Aptissime HELVIGIUS a πλῆξαι, quod eminus feriat. Gallica vox e Germanico fonte est, nec aliunde Italica *frezza*, *freccia*, etiamsi literas mutando originem occultet. Præcipuum compositum est *flitz bogen*, *flitschbogen* arcus sagittarius.

FLOCK, pars avulsa, velleris, lanæ, nivis &c. Lat. *floccus*, Anglosax. *flacea*, Francis *flocho*, Angl. *flake*, Island. *floka*, Ital. *fiocco*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *flacea* floccini, flocci nivis. Gloss. Pez. lanugo *flocho*. VEREL. in Ind. *floka olpa* floccus lanæ. Refer ad *plücken*, *pflücken* carpere, vellere.

FLOH, pulex. Gloss. Ælf. in nom. insect. pulex *fleo*. Gloss. Pez. pulex *floh*. VEREL. in Ind. *flo* pulex. Contrahi solet e Lat. *pulex*, vel e Gr. ψύλλα, sibilo exploso. Alii malunt derivare a *fliehen* fugere, quia continuo fugit, & deprehendi metuit. Ita STILERUS & SKINNERUS.

FLOR,

FLOR, status floridus. A flore vel florendo. MARTINIUS in voce *flos:* Florum nomen in felicitatis significatione ponitur. Quos imprimis felices dicere volebant, de eis vivis dicebant, ex eorum vestigiis flores nasci, de mortuis, ex eorum sepulchris suaveolentes flores erumpere. Hoc ex eo, quia veteres favoris & honoris causa solebant φυλλοβολεῖν, id est, flores aspergere.

FLOR, nebula serica vel linea tenuissimi operis, *flor-kappe* velamen reticulatum. Forte a floribus intextis. Nisi per contemptum ita dicatur a φλαύρος vilis, futilis, levis.

FLOR, velamen funebre. A Gr. φλωρὸν fuscum, nigrum.

FLOR, area, spatium latum & planum. Forte a Gr. λαύρος, λευρός, latus & planus, per prosthesin literæ F. Cambri dicunt *llawr*, quod origini propinquius. Dicitur per synecdochen generis de *pavimento* & *solo*.

FLOR, *flur*, pavimentum. SOMNER. in Dict. Anglosax. *flor, flore* pavimentum, contabulatio, *flor on huse* excussorium, *upflore* cœnaculum, *bereflor* area, ubi frumentum teritur. VEREL. in Ind. *flor* pavimentum, *febirflur* gazophylacia.

FLOR, *flur*, solum, fundus, ager. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *llawr* solum, fundus, area. SOMNERUS loc. cit. *flere, flering* solum. STILER. in Thes. L. Germ. *flur* arva, agri dimensi, districtus, universitas, & confinia agrorum, *bauren-flur*, *dorf-flur* agri rusticorum, *edelleute flur* arva nobilium, *stadtflur* termini & fines jurisdictionis urbicæ. Quibus addi potest e Thesauro Besoldiano *flor-zaun* terminus, territorium.

FLOREN, olim erat nummus aureus & Florentinus, ab insigni Florentinorum, flore inquam Lilii, sic dictus. Hodie est moneta argentea. Vide Differt. Cel. D. MASCOVII *de jure circa rem monetariam in Saxonia.*

FLOSS, ratis, navigium temere factum ex trabibus inter se connexis, *flötz-recht* jus utendi fluminis ad traducenda ligna. Non a *fliessen* fluere, sed a *fliessen* natare.

FLOSSEN, *floß-federn*, pennæ remiges. Gloss. Pez. pennulas *flozun*. Ex eodem fonte.

FLOSSEN, fundere, *einflæssen* infundere, instillare. Verbum facessens a *fliessen* fluere. Nam fundere est facere ut fluat. Cum simplici convenit Græc. βλύζω fundo.

FLOSSEN, *flætzen*, abluere. WILLERAMUS Cap. V. 3. *ih hab daz stuppe dero irdiskon gedanko abo mir mit uuirdegero ruiuuon zaheren geflozzet*, pulverem terrenæ cogitationis dignis pœnitentiæ lacrymis a me abstersi. Utitur Luth. Hiob. XIV. 19. Proprie est aqua profluente abluere, a *fluss* aqua fluens.

FLOTE, *flöte*, tibia, quæ inflatur. Latino-Barbaris *flauta* apud CANGIUM, Gall. *flute*, *fleute*, Ital. *flauto*, Hisp. *flauta*. Latinis *flator* est tibicen apud FESTUM, & *flatare* tibia canere apud ARNOBIUM. Alamannis *platen* inflare, quod vide in *blasen*.

FLOT, præstantissimum in liquido. Lat. *flos*, Anglosax. *flete*. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *flete* cremor, *flot-smere* ollæ pinguedo supernatans. Nobis *flot-milch* flos lactis. Vel a Lat. *flos*, vel a *fliessen* natare, supernatare.

FLOT, *flotte*, classis, expeditio nautica. Græc. πλόος, πλῶς, Anglosax. *flota*, Belg. *vloot*, Angl. *fleet*, Gall. *flote*, *flotte*, Ital. *flota*. Non a *fluctus* vel *fluctuare*, sed a *fliessen* natare, quia labitur in undis.

FLOTTERN, fluctuari, fluctibus agitari. Anglosaxonibus *flotan*, *floteran* apud BENSON. A *flut* unda, fluctus.

FLOZ, ratis. Vita S. Willibaldi apud CANGIUM in voce: *Se conduxerunt in quodam ligno, quod dicitur floze.* Idem quod *floß*.

FLOZEN, idem quod *flößen* abluere.

FLUCH, diræ, *fluchen* imprecari, diris devovere. Gloss. Pez. imprecatio *fluoh*. Gloss. Keron. maledicentes *fluahhonte*, remaledicere *uuidarfluahhan*. Hellenistæ derivare solent a βδελύττειν abominari, sensu congruo, sed partu violento. Forte *fluch* ab initio fuit *baluch* a *bal* malum, quod vide. Quid enim est maledicere, nisi malum imprecari? sic a *bal* malum, Islandis fit *bolvan* maledicere.

FLUCHT, fuga. Anglosax. *flyht*, Franc. *fluht*, Belg. *vlucht*, *vlugt*, Anglis *flight*, Suec. *flycht*. NOTKERUS Psal. LXXXVIII. 24. *in fluht pechero ih, die in hazzent*, in fugam convertam odientes eum. Refer ad *fliehen* fugere, subducere se. Præcipua composita sunt, *dink-fluht* fuga judicii, & dicitur de accusato, qui foro legitimo se subtrahit, in Jure prov. Alam. Cap. 205. *fluhtsal* traditio subductitia, & dicitur de obærato, qui res suas in fraudem creditoris alteri offert, in eodem Jure Cap. 309. Reliqua extra forum usitata, ut sunt *ausflucht* effugium, *zuflucht* refugium &c. nullam habent difficultatem.

FLUCHTEN, fugam capessere. Verbum a subst. factum auctoribus Francis. TATIANUS Cap. XLIV. 15. *mit thiu sie iuuer ahtent in thero burgi, fluhtet in andera*, cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam.

FLUG, volatus, volandi actus. VEREL. in Ind. *flugdreki* draco (volans), *flugumenn* magi per aera volantes, *flugabiorg* montes tam alti ut nemo nisi volando illorum apicem pertingere queat. Refer ad *fliegen* volare.

FLUGEL, *flügel*, ales. Ex eodem fonte. Gl. *Farmenni* citante MARESCHALLO in Obs. pag. 564. *mine fœdel-fluglas* altilia mea. Hodie superat in collectivo *geflügel*.

FLUGEL, *flügel*, ala, volandi instrumentum. Nuperum, sed legitimum, a *fliegen* volare. Saxonicam vocem vide in *feder*. Francicam in *fittich*. Metaphorice dicitur de valvis portarum, lateribus ædificiorum, & acie ad similitudinem alæ ordinata.

FLUGS, ocyus. Proprie incitate, sive a *fliegen* volare, ut antecedentia, sive ab obsoleto

to *flejga* incitare, quod habet VEREL. in Ind. Vel certe a Lat. *velox*.

FLUR. V. *flor*.

FLUSEN, *flüsen*, vellere. V. *vlies* vellus.

FLUSS, quatenus derivatur a *fliessen* fluere, significat quantum potest (1.) actum fluendi. Glossa Juniana in Obs. ad Will. pag. 139. *flusc* fluxus. (2.) humorem fluentem, sanguinem aut pituitam. Glossa Juniana ibidem: *framfluske* profluvio. (3.) aquam fluentem, sive fluvium. Unde hunc significatum stabiliam, apud Veteres non invenio. In Versione Psalmorum Notkeriana flumen ubique vertitur *aha, chlingo, uuazzer*, nunquam vero *fluz* nec *flusc*. Hinc suspicor *fluss* pro fluvio novum esse.

FLUSS, quatenus derivatur a *flössen* fundere, significat liquamen vel liquationem, & dicitur de fusilibus tantum, cera, plumbo, metallo &c.

FLUT, quatenus derivatur a *fliessen* fluere, significat quantum potest, (1.) fluxum seu fluendi actum. Inde *ebb und flut* recessus & refluxus maris. (2.) undam seu fluctum. Utitur Luth. Exod. XV. 8. (3.) fluvium. Occurrit eo sensu *flod* in Versione Anglosaxonica Marc. I. 5. ubi flumen Jordanis vocatur *Jordanes flode*. Sueci fluvium etiamnum ita vocant.

FLUT, quatenus derivatur a *fliessen* inundare, significat inundationem. Inde Gothis *ahwaflodus* inundationes aquarum. Luc. VI. 49. & nobis *sündflut* diluvium, *wasserflut* exundatio fluminum.

FOCK, *focke*, genus veli apud Suecos & Belgas. Hoc illis investigandum relinquo. Galli videntur inde habere *voguer* plenis velis navigare.

FODEN, *fœden*, nasci, oriri. Verbum Germanis desitum, sed antiquissimum, cujus vestigia passim occurrunt, præcipue apud Septemtrionales. Nam hinc nomina capiunt apud illos initium & locus nascendi, & qui ex eo loco est. Sic Danis *fodsel* est nativitas, *fode-by*, *foste-sted* solum natale, apud JUNIUM in Gloss. Goth. 164. & Islandis *fædingi* oriundus. VERELIUS in Ind. *huar er tu fædingi* unde oriundus es? Quibus videntur consentire Græc. φύεσθαι nasci, & Latinum *fio*.

FODEN, *fœden*, parere, gignere, procreare. Danis & Suecis *föda, fæda*. Verbum facessens ex præcedenti. Quid enim est parere vel gignere, nisi facere ut nascatur vel oriatur? Græci eodem sensu dicunt φύω, & φυτεύω, & inde φύσις natura. Ab eodem verbo nomina accipiunt in Dialectis & procreationes ipsæ, & quicquid procreationi inservit. Inde *fud* matrix, in Lexico Runico. Græcis βύτλος. Gallis *vit* pars virilis. Latinis *fœtus* & *fœtura*, noto significatu. Francis *fasel* semen, apud SCHILTERUM in Gloss. Germanis *fasel* fœtura, *fisel* penis, *fotz* vulva, *fæser* propago. Imo etiam *patris* nomen ex eodem fonte in omnes linguas manasse, contendit STIERNHIELMIUS in Gloss. Ulph. Goth. pag. 47.

FODEN, *fœden* pascere, nutrire. Cum nutritio sit continua animantis productio, hinc sensus a prima productione ad secundam, quæ nutrimento definitur, videtur traductus. Gothis effertur *fodan*, Anglosax. *fedan*, Belg. *væden*, Angl. *feed*, Suec. *fœda*. Hinc alimentum, nutrimentum Anglosax. dicitur *foda*, Suecis *föda*, Cambris *fwyd* in composito *borefwyd* jentaculum, hoc est, cibus matutinus, a *bore* mane. Græcis quoque βωτεῖν videtur significasse *pascere, nutrire*, ut patet ex derivatis βώτωρ pastor, & βωτιάνειρος viros pascens. Franci delectantur frequentativo *füteren*, & Germani superiores cum illis. Inferiores autem utuntur etiamnum simplici & antiquo *fœden*. Unde porro in quibusdam Dialectis fit *vod* nutritor, *fudsel* alimonia: in omnibus vero *fett* pinguis.

FODERN, poscere, *mit recht fodern* jure postulare, *ausfodern* provocare. Est ipsum Latinum *petere*, quatenus significat *exigere*, a Francis urbe donatum, quamvis apud illos haud obvium, nisi in depravato *fordern*, de quo infra. Differunt autem ex genio Linguæ *fordern* & *fodern*. Illud est promovere, hoc poscere. Vulgo tamen confunduntur. Quæ confusio, etiamsi haud nupera sit, & ad Francorum tempora pertingat, vitiosa tamen est, & imitatores habere non debet. Imitemur potius LUTHERUM, quem in omnibus Sacræ Versionis locis, ubi hodie *fordern* petendi significatu occurrit, olim posuisse *foddern*, ex Editione primitiva observat STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 210.

FOLGEN, sequi, ire post aliquem. Anglosax. *folgian*, *fylgian*, *fyligan*, Franc. & Alam. *folgen*, Belg. *volgen*, Angl. *follow*, Island. *fylgia*, Suec. *fœlia*. Gloss. Keron. sequi *folgen*, sequitur *ist kefolgeet*. Ductum videtur ab ὁλκὸς tractus, vestigium impressum, præposito Digamma Æolico. Nam sequi est vestigia legere præeuntis. Metaphorice dicitur de succedentibus, sectantibus, & morigeris, quia similes sunt eorum, qui post alios eunt. Inde Latino-Barbaris *folgare, fulgare*, est servire, & in clientelam alicujus se tradere, & *folgarii* clientes, famuli, sectatores, apud SPELMANNUM & CANGIUM.

FOLTER, machina quæstionis causa inventa. Romani machinam suam vocabant *equuleum*, quasi parvum equum, quod quadrupes esset instar pulli, & dorsum haberet reo ferendo. Eandem machinam Latino-Barbari vocant *puledrum*, a pullo equino vel asinino, Itali *pulledro*, Hispani *pulliedro*, Galli *poultre*. Quos videntur imitari Germani in *folter*. Tradit hanc etymologiam clariss. ECCARDUS in L. Sal. & simul figuram veteris equulei ex ANTONIO GALLONIO oculis subjicit.

FOPPEN, illudere, vel illudendo vexare. Vox in confinio Alpium e sermone Italico nata.

nata. Italis *beffa* est irrisio, *beffare* illudere, deridere, subsannare. Inde *foppen*, sive transposite, sive quia literæ ejusdem instrumenti facile permutantur. Cognationem Ital. vocis vide in *puffen* flare.

FORCHT. V. *furcht*.

FORDER, prior, anterior, *forderst* ordine primus, *zuforderst* ante omnia. Gloss. Pez. prior *fordroro*, primus *fordarosto*, in principio *zi vordorost*. Gloss. Keron. anteriores *fordoron*. OTFRIDUS eodem vocabulo designat parentes, in historia de cœco nato Lib. III. Cap. XX. 20. & alibi majores B. Virginis Lib. I. Cap. V. 15. Anglosaxonibus *forthor* est ulterior. Græcis πρότερος prior. Cuncta a positivo *fort* porro, ultra.

FORDERN, & composite *befördern*, promovere, provehere. Anglosaxon. *firthrian*, Franc. & Alam. *fordaron*, Belg. *vorderen*, *bevorderen*, Angl. *further*. Gloss. Pez. anteriorare *fordaron*, promovit *giuordarota*. NOTKERUS Psal. XXX. 7. *die rihtuom forderont unde era, die forderont uppigheit*, qui promovent divitias & honores, promovent vanitatem. Cuncta a *fürder* ulterius. Quid enim est promovere, nisi ulterius & plus ultra movere?

FORDERN, poscere. Verbum a Francis formatum ex Latino *petere* (exigere) per epenthes. literæ R. WILLERAMUS Cap. V. 6. *ih vorderota in ana daz er sih mir in dirro uuerlte oigte sicuti est*, rogavi illum ut se mihi ostenderet in hoc sæculo qualis est. Referri posset ad voces Willerami ævo corruptas, nisi *fordrones* occurrerent in Lege Ripuaria Tit. XXXIII. 4. qui ECCARDO sunt *repetitores, postulatores*, quamvis SPELMANNUS aliam interpretationem afferat. Quicquid sit, rectius dicitur & scribitur *fodern*, ob rationes supra allegatas in verbo. Certe Franci non semper sunt meliores in arte dicendi magistri, & in aliis quoque vocibus literam caninam infarciunt, ubi minime necessaria erat. Placet tamen vox Willeramica etiam Belgis & Suecis, quibus poscere *vorderen* & *fordra*.

FORE, & diminutive *forl*, trutta, piscis inter fluviatiles Germaniæ nobilissimus. Gloss. Ælf. in nominibus piscium: turnus *forn*. Vocem Latinam depravatam esse, ut sæpe alias in iisdem Glossis, ex integritate Germanicæ patet. Dicitur & *varius* & *variolus*, a varietate macularum, si ISIDORUM sequamur, & hinc Germanice *foren*, ut MARTINIO visum. Alii has voces ad typum Germanicæ dictionis effictas arbitrantur, & etymon nominis in patrio sermone quærunt, sive in *fyr* ignis, ob rutilantes igneo colore maculas, ut GESNERUS, sive in particula prærogativæ *vor*, ob præstantiam truttæ præ aliis piscibus, ut STILERUS. Mihi etymon a *varis*, h. e. a maculis petitum, omnibus præferendum videtur.

FORE, *före* tæda. Gloss. Pez. picea *foraha*. Arboris piceæ tres præcipue species sunt in Germania, *före* tæda, *tanne* abies, *fichte* pinus, quæ sua capiunt nomina, partim ab igne, partim a pice. Ignis Celtice dicitur *tan*, inde *tanne* acies, Phrygice *fyr*, inde *före* tæda, quia facile ignem concipiunt. LUTHERO *förn-holtz* est lignum cedrinum, Exod. XXV. 5. 10. seq. Sed cedrum longe diversam arborem esse a tæda, recte judicat STILERUS. Ad familiam τȣ̃ *före* spectat etiam *kiefer*, ut dixi infra in voce.

FORLEGANI, sive *farlegani*, in Lege Frisionum Tit. IX. sunt scortatores & adulteri. SICAMA, vocis obscuræ notionem investigaturus, rescribendum censuit *de horleganis*, quia Belgis *hoer* scortum: audacter nimis, & more Criticorum, qui, quoties vim & proprietatem alicujus vocis ignorant, virgulam censoriam in ipsam vocem stringunt, inscitiæ temeritatem jungentes. Nam veteres Frisiones utebantur Lingua ut plurimum Anglosaxonica. In illa vero lingua scortator, adulter, dicitur *forlegere*, scortatio *forlegeru* Marc. VII. 21. adulterium *forlegnysse* Matth. V. 32. Similiter Francis & Alam. *furligan* est scortari, mœchari. TATIANUS Cap. XXVIII. 1. *ni furligi thih*, non mœchaberis. Cap. XXIX. 2. *giuuelih thie furlazit sina quenun, uzan sahha huores, tuot si furligan*, quicunque dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari, h. e. concumbere cum alieno viro. Inde adjectiv. *furlegan* adulterus, apud eundem Cap. XLIV. 22. *in thesemo furleganen cunne*, in hac adultera generatione. Cuncta a simplici *ligen* cubare, verbo omnibus priscis communi, & particula præpositiva *far, for, fur*, quæ in compositis sæpe pravitatem actionis cui præfigitur, & hoc loco omnino vitium in cubando significat. Eadem vis particulæ Gothicæ *fra* & *far*. Sic Gothis *waurkjan* est operari, sed *frawaurkjan* peccare, *quithan* dicere, sed *fraquithan* maledicere, *swaran* jurare, sed *farswaran* pejerare. Sic & Anglosaxonibus *læran* est docere, sed *forlæran* seducere, *rædan* consulere, sed *forrædan* male consulere. Latino-Barbari eodem sensu dicunt *for, fore*, & *foris*, in vocibus hybridis. Hinc illis *forsfacere* est delinquere, & *forsfactum* crimen commissum, unde Gallis hodiernis *forfait*. Equidem *ligen* non semper est cubare, sed interdum etiam se solo *fornicari* significat, ut dixi infra in voce. Hinc fieri potest, ut quis totum compositum a *ligen* fornicari deducere malit. Nec repugno. Sed tunc particula *for* sensum intendet. Nimirum tanta vis est in particulis, ut illis nisi probe cognitis & perspectis, de vero verborum sensu nullum judicium ferri possit. Vide ergo, quæ de vario usu & munere præfixi VER notavi in *Proleg.* Sect. V.

FORM, modus existendi & operandi. Lat. *forma*, Armor. *furm*, Hibern. *foirm*. PEZRONIO est vox Celtica: aliis Græca a μορφῇ per metathesin facta. Artifices ad *modulos*

dulos transtulerunt, quia moduli sunt rerum artificialium formæ archetypæ.

FORSCHEN, scrutari, indagare. Gloss. Pez. percontari *vorscon*, exquisierat *forscota*, perscrutabatur *giuorscot uurti*. Inde Francis *forsco* quæstio, apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 312. Non occurrit nisi apud Francos, quos multa Latina arripuisse & Linguæ suæ accommodasse certum est. Hinc forte non male cecidit conjectura MARTINIO, qui hoc verbum ducit a Lat. *vorsare*. Nam *scrutari* est *scruta versare*, & scrutantes sæpe idem quod versantes faciunt.

FORST, nemus, saltus, indago. Camb. *fforest*, Lat. Barb. *forestum*. GROTIUS in Ind. Goth. derivat ab *horst*, mutato H. in F. SPELMANNUS a *foris resto*, alii aliunde, quod referre tædet. Convenit inter omnes, quod forestum non sit quælibet sylva, sed ea tantum, ubi feræ Principis aluntur. Ducam igitur a *furen* alere, pascere, nutrire. Ita Latinis *nemus* a *νέμω* pasco. De medio derivandi ST. vide *Prolegom.* Sect. VI. Anglosaxones hunc saltum vocant *deor-fald* septum ferarum, nos alias *thiergarten* eodem sensu. VIRGIL. Æn. I. *Itur in antiquam sylvam, stabula alta ferarum.* Postea vox, ut fieri solet, a sylva nutricationis ad omnes sylvas, & quævis tam venationis quam piscationis loca, extendi cœpit. Vox Italica *forestiere*, non est a *foris esse*, & multo minus a *foresta* sylva: sed a Germ. *faren* proficisci. Nam hinc primo fit *fart*, & inserto sibilo *farst*, *forst*, iter, profectio, & sic deinceps *forestiere* peregrinator, extraneus.

FORSTER, *förster*, saltuarius, nemorum custos. A *forst* sylva.

FORT, adverb. loci & motus de loco, significans *inde*, *porro*, *ultra*, & hinc *fortgehen*, *fortfaren*, progredi, pergere, & alia innumera. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *forth* inde, exinde, *forth-gan* procedere, *forthgang* processus. Haud dubie a *faren*, quatenus significat de loco in locum moveri. Particulam Francicam vide in *fram*. A *fort* oriuntur comparativi *fürder* ulterius, *förder* ulterior.

FORT, adverb. temporis significans *usque*. Inde *hinfort* deinceps, *immerfort* perpetuo. Anglosaxonibus *aforth* est indies, *forth-niht* nox provecta.

FORT, adverb. ordinis, significans principium rei. Inde *fortpflanzen* producere, quasi plantare ab initio. Similia sunt apud Anglosaxones, *forth-beran* proferre, *forth-bæro* procreatio, *forth-fæderas* majores, progenitores.

FORT, adverb. ordinis significans ultimum terminum rei. Sic vulgo dicimus, *das gelt ist fort* pecunia consumpta est. Huc spectant ex idiomate Anglosaxonico, *forth faran* mori, *forth fare* obitus.

FORT, adverb. hortandi ad pergendum, *fort fort* agedum, alacriter, sed & propellendi, ut *fort fort* apage.

FOTZ, pannus villosus. V. *hoi*.

FOTZ, vulva. V. *föden* gignere.

FOTZENHUT. V. *hut* custos.

FRACHT, vectigal. Medio ævo varia erant teloniorum genera, *rotaticum* quod de quacunque rota exigebat Princeps, *pontaticum* quod de ponte transeundo, *ripaticum* quod de mercium & navium in littore appulsu, *foraticum* quod de pretio rerum venalium in foro & nundinis. Ex *foratico* videtur formatum *fracht*. Hic sensus nostra ætate, quamvis tributorum feraci, obsolescit.

FRACHT, onus, tam navis quam vehiculi. Belg. *vracht*, Angl. *fraight*, Gall. *fret*. CASAUBONUS Anglicam vocem deducit a *φόρτος* onus, vel a *φορτάζω* onero: MENAGIUS Gallicam a *fretare*. Sed cum voces nauticæ plerumque sint Germanicæ originis, mallem omnium natales petere a *fretten* onerare. Nam hinc recte fit *fret* onus, & per epenth. *fracht*.

FRACHT, portorium, quod aurigæ vel nauclero debetur. Belgis, Anglis, & Gallis ut supra. An contractum ex *far-recht* jus vecturæ? Dubito. Potius sensus ab onere ad precium vecturæ translatus est.

FRÆVEL, procax, Dial. Saxonica. SOMNER. in Dict. Anglosax. *fræfele*, *fræuol* procax, *fræfelnesse* procacitas. Forte a Gr. *παράβολος* audax, temerarius.

FRÆVEL, factum protervum. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. I. 89.

> *Thuruh unser ubili,*
> *Ioh managfalto frauuili.*
> Vertit SCHILTERUS:
> Propter nostram pravitatem,
> Et multiplicia maleficia.

Vox hodierna jacet in vitio, estque omnino abscissa ab Alamannis e genuina Francorum, & ad normam facta *frauuili*. Nam I. finale in voce Francica non est otiosum, sed medium formandi abstracta ab adjectivis, ut in *Proleg. Sect. ult.* ostendi. Hinc *frauuili* revera est abstractum a *frævel* procax. Hodie tamen sequimur Alamannos tanquam ductores, & mutilationis ignari secure dicimus *frævel*, quamvis vitiose & per apocopen, cum deberemus dicere *frævelei*. In foro Alamannico, a quo vocem accepimus, duobus modis usurpatur, (1.) de facto injurioso leviore, & mulcta expiabili. Jus prov. Alam. Cap. 64. *ez mag ein man umb frævel drier buz schuldig uuerden. Tut er ain frævel in der kirchen oder in dem frithof, er muz gaistlichem geriht buzzen, und ueltlichem geriht, und jenem, an dem er gefrævelt hat: daz sint dri buz:* potest quis ob factum protervum triplicis mulctæ reus fieri; si faciat in Ecclesia vel Cæmiterio, mulctam debet judicio ecclesiastico, & seculari, & ei, cui injuriam fecerit: hæ sunt tres mulctæ. (2.) de facto injurioso atroci & morte digno. Jus prov. Alam. Cap. III. 4. *ain Vogt sol rihten über den totslag und alle frævel und uuunden und suuertzucken, und haimsuchen, und*

fuuaz frævel und unzuht haizzet: advocati est judicare de homicidio, & omni injuria graviore, vulneribus, evaginatione gladii, effractione domus, & quicquid *frævel* & *unzuht* dicitur. A *frævel* oritur *fræveln* procaciter delinquere, damnum vel injuriam inferendo, & inde *fræveler* procaciter & petulanter delinquens, *frævelich*, corrupte *fræventlich* procaciter, proterve. Gloss. Boxh. *fravaler* procax. Gloss. Keron. proterve *frafallibo*. In jure Prov. Alam. *frevlen* est damnum inferre Cap. 210. & *frevlen am geriht* jura judicii violare, in jus vocatum vi eximendo Cap. 263. An huc etiam spectet vox CHILDEBERTI Regis *farfalius* (quæ nusquam nisi in Decreto ejus occurrit) dubito. Quamvis enim sono conveniat cum *frævel*, & absque negotio inde formari potuerit, differre tamen sensu videtur. De sensu ejus vide quædam in *feld* bellum, ex mente ECCARDI.

FRAGE, quæstio, interrogatio. Anglosax. *frignysse*, Franc. & Alam. *frago, fraho*. Gloss. Pez. quæstionem *fraga*, quæstionum *vragono*. Gloss. Keron. ad interrogationem *zan frabidu*. Refer ad *fragen* interrogare.

FRAGE, auditus, *fragen* rescire, auditu accipere. Proprie est sonus a βραχέω sono, resono, & dicitur de auditu, ob vinculum naturale, quod est inter sonum & auditum. Nam quocunque modo fiat sonus, nullus existere aut concipi potest, nisi auribus perceptus. Vetustas inde formavit *famæ* & *famosi* vocabula, quia fama est vox longe audita, & famosus longe auditus. VEREL. in Ind. *frægn* fama, *frægur* celebris, *vidfrægr* longe celebris. Similia habet CÆDMON, Paraphrastes Anglosaxonicus apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 107.

FRAGEN, rescire, auditu accipere. Evang. Goth. Marc. II. 1. *gafrehun thatei in garda ist*, auditum est, quod in domo esset. BENSON. in Voc. Anglosax. *gefræge* audita. JUNIUS in Gloss. Goth. loc. citato: *ic gefrægn* rescivi, intellexi, *we gefrigen habath* percepimus. VEREL. in Ind. *frægna* rescire. Hodie utimur composito *erfragen*, quod, etiamsi esse possit a *fragen* quærere sciendi causa, præstat tamen referre ad *fragen* rescire. Nam rescire est fama & auditu cognoscere, adeoque a *frage* auditus.

FRAGEN, quærere, interrogare, sciscitari. Gothis *fraihnan* Luc. IX. 45. Anglosax. *frægnian, frignian*, Franc. & Alam. *fragen, frahen*, Belg. *vragen*, Suec. *fræga*. Gloss. Boxh. *fragen* cunctari. Gloss. Keron. interrogemus *frahemes*. HELVIGIO est verbum allegoricum, factum a Græc. προάγω præcedere, translatumque ad loquelam, quia interrogantes alterius sermonem præeunt loquendo. Mallem a Lat. *rogare*, si peregrina origine opus esset, præposito F. At ea minime opus esse videtur. Nam *fragen* potest esse verbum desiderativum a *frage* auditus, quoniam is, qui quærit, aliquid audire desiderat.

FRAIS, jurisdictio, præcipue criminalis. SCHILTERO *frais* est *jus terrendi & torquendi*, ducta appellatione sive a *freiso* periculum, sive a *vreese* timor, quorum illud Franc. hoc Belg. proprium. An satis explorate, dubito. Nam *frais* videtur ante denotasse judicium quam judicium terribile, quod vel hinc patet, quia dividi solet in *hohe* & *nidere frais*, h. e. in jurisdictionem superiorem & inferiorem. Cambrica lingua *brawdur* est judex, *bradwle* tribunal, locus judicii, opinor a *bradw* judicium & *lle* locus. Quemadmodum autem *brawdur* aperte satis est a Lat. *prætor*: ita *bradw* & *frais* potuerunt abscindi a Lat. *pretura*, mutatis tantum labialibus. Et hactenus *frais* revera est judicium, jurisdictio, & prætoria potestas. Postea per synecdochen generis usurpari cœpit pro *hohe frais*, h. e. pro jurisdictione criminali. Inde composita,

frais-recht, jus gladii.
frais-fall, casus ad jurisdictionem criminalem spectans.
frais-pfand, tessera jurisdictionis criminalis, lacinia de veste occisi abscissa, quam qui abscidit, jurisdictionem vel asseruisse sibi, vel si alterius sit, violasse dicitur.
frais-streit, controversia de jurisdictione criminali.
fraislich, criminalis.
fraisliche obrigkeit, magistratus cui jus gladii competit.
frais-zent, eadem notione.
frais-herr, dominus, cui jurisdictio superior competit.
frais-bücher, libri in quibus actus criminales annotantur pro tuenda jurisdictione criminali.

Gallis *frais de procez* sunt litium sumptus, nulla cum voce Germanica cognatione, quamvis sono accedat. CANGIUS aptissime ducit a Latino-Barbaro *fredum* compensatio, quem sequitur ECCARDUS in not. ad Leg. Sal. pag. 34. Nam a compensationibus sensus ad quaslibet causarum impensas traduci potuit.

FRAIS, interdum ponitur pro maleficio, & tunc est vox apocopata a *fraisfall*. Quamvis etiam a Lat. *pravus* vel *pravitas* esse possit.

FRAM, præpos. idem significans quod Græc. πρὸς, Latinis *pro*, quatenus ad bonum finem refertur. Extat in Cod. Arg. Luc. VI. 28. *bidjaid fram thaim anamahtjandam izwis*, orate pro violantibus vos.

FRAM, alia præpos. significans *a, ab, e, ex, de*, in omnibus veterum Dialectis, prorsus ut hodie Anglis *from*, qui soli hujus particulæ sunt custodes. Anglosaxon. dicunt *fra*.

FRAM, sæpe est adverbium, & tunc habet significatus præpositioni similes, qui cum vulgo ignorentur, hic in lucem collocandi sunt. Nam his nisi probe cognitis & perspectis, de multis veterum nominibus, ab hoc parente oriundis, ratio reddi non potest.

FRAM, significat motum de loco. Inde Anglosaxonibus *fram-fleon* aufugere, procul fugere, *fram-aweorpan* abjicere, Francis & Alam. *framgangen* procedere longius, & alia innumera. Hinc *fram* solitarie positum, sæpe est particula hortandi ad pergendum ulterius. VERELIUS in Ind. *fram, fram, kristmenn, krossmenn, kongsmenn*, alacres ad pugnam procedite milites Christi, milites crucis, milites regis. Ab hoc significatu Franci habent *frumen* mittere. Gloss. Pez. mittit *frumit*, mittet *vrumit*, præmittet *givrumit*. Hinc *Framea* denotare potest *telum missile*, quo eminus pugnatur, si derivetur, ut par est, a verbo hactenus ignorato *frumen* mittere. Nam ob eandem causam hasta missilis vocatur *wurfspies*, a *werfen* jacere.

FRAM, significat absentiam a loco. Inde Anglosaxonibus *fram-standan* abstare. Ab hoc significatu derivatur *frume* longinquus, quod extat in Glossis Keronianis, & *fremd* alienus, peregrinus, a solo natali longe absens.

FRAM, adverb. ordinis, significans *præ*. Cod. Arg. Luc. XIX. 28. *iddja fram*, præcessit. Inde Gothis & Anglosaxon. *fruma* principium, tam ordinis quam originis. Olim duxit ingentem familiam in omnibus Dialectis, sed tanta nunc oblivione sepultam, ut nullum ubique vestigium relictum sit. Hinc illis in scenam reducendis libens abstineo, ne tempus magis necessariis surripere cogar. Vide interim JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 173. & SOMNER. in Dict. Anglosaxon.

FRAM, interdum auget significatum. Gloss. Keron. proficiat *fradihe*. Id est, *framdihe*, quo utitur OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXII. 121.

Thaz kind theh io filu fram,
So selben Gotes sune zam,
Puer crescebat plurimum,
Ut decebat Dei filium.

FRAMEA, hasta veterum Germanorum, ex ligno & mucrone composita. Rem & nomen rei describit TACITUS Cap. 6. de M. G. *Hastas, vel ipsorum vocabulo* FRAMEAS *gerunt, angusto & brevi ferro, sed ita acri & ad usum belli habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent.* Quidam existimant vocabulum Taciti origine Græcum esse, factumque a ῥομφαία per metathesin. Hæc derivandi ratio, quamvis sit expedita, minime tamen vera est. Nam priscis *frumen* est mittere, ut paulo ante ostensum. Et hinc recte formatur *frame, framea*, jaculum, telum missile, quod eminus pugnantes mittunt in hostem. Et tametsi idem nomen derivari etiam possit a *bremen* pungere, ictu trajicere, quod in primis se probavit MARTINIO: verisimilius tamen est, primos nominis inventores ad id, quod in *framea* præcipuum est, h. e. ad jactum in hostem respexisse. Nam ob eandem causam *framea* dicitur etiam *cateia*, a *katten* jacere.

FRAMEA, medio ævo dicitur ferrum latens in baculo. Gloss. Lips. *stafswert* framea. Gloss. Pez. framea *stafsuuert*. Erat autem gladiolus, quem nunc vulgo *dolch, stillet*, h. e. sicam, pugionem, dolonem appellamus, ut ex idiomate Anglosaxonico manifestum. Gloss. Ælf. in nom. armorum: dolones *stæf-sweord*. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *stæf-sweord* sica, dolon. Dicta autem est *framea*, non a jactu in hostem, ut *framea* veterum Germanorum, sed a *bremen, pfriemen*, pungere, trajicere, fodicare. Hanc *frameam* ita describit ISIDORUS Lib. X. Cap. 6. quod sit *gladius ex utraque parte acutus, quem vulgo spatham vocant.* Quæ definitio male habuit LIPSIUM, quia tempora & voces non distinxit. Vera differentia, quæ est inter frameam antiquam & novam, ex dictis colligitur. Illa erat hasta brevi & angusto ferro, hæc gladiolus intra baculum reconditus, lato ferro, sed ab utraque parte acuto, & in cuspidem coëunte. Et hæc framea Belgis etiamnum vocatur *moordtpriem*.

FRANK, liber, suæ potestatis. Armoricis *franc*, teste PEZRONIO in Ant. Celt. pag. 427. Gallis *franc, franch*, Belgis *vrank*, Ital. *franco*, Hisp. *franca*. Gothis liber dicitur *frije* Joh. VIII. 36. Anglosaxon. *freo, freah, frig*, Francis *frio*, Alaman. *frig*. Gloss. Keron. ingenuus *friger*. Nec aliud sonare videntur Trojanæ voces *phryx* & *phryges* quam liberos & ingenuos. Nemo tam male audit, qui non sponte intelligat, hæc omnia nonsolum inter se, sed etiam cum Celtico vocabulo *franc*, quod usus etiamnum agnoscit, convenire. Nam *franc* in nulla re differt a *frig*, nisi unius literæ insertione. Hoc adjectivum transiit in Latinitatem medii ævi. Inde *francus* liber, *francus tenens* libere tenens, *franca femina* libera femina in Capitulari Sexto Caroli M. an. 803. Cap. 8. *francus homo* liber homo in Capitulari Compendiensi an. 757. Cap. 5. & alia illustri CANGIO pridem observata in Glossario. A *frank* est FRANCISCUS h. e. ingenuus, a libero genitus. Rationem interpretationis vide inter *Proleg.* Sect. VI. in *isch*. Hodie *frank* conjungi solet cum *frei*, quia se solo obsolescit. Utrumque est ab antiquiori *frig*, illud per epenthesin, hoc per apocopen. Vide plura in *frei*.

FRANKEN, *Franci*. Saxonice *Francan*, Theotisce *Frankon*. Testis vocabuli (ut alios nunc omittam) est OTFRIDUS Lib. I. Cap. I. per totum, & in Præf. ad Reg. Lud. ab init. unde sequentes Glossas decerpo,

Frankon, Franci,
Frankono kuning, rex Francorum,
Frankono lant terra Francorum,
Frankono thiothe, gens Francica,
Edil Franko, nobilis Francus,
Frenkisga zunga, lingua Francica.

Ab

Ab initio non fuit nomen gentile, ut postea, sed nomen sociale omnium Gentium inferioris Germaniæ *Bructerorum*, *Chamavorum*, *Ansivariorum*, *Chattorum*, *Chaucorum*, *Frisiorum*, *Sicambrorum*, *Usipetum*, *Tencterorum*, *Cheruscorum*, *Saliorum*, *Angrivariorum*, *Dulgibinorum*, *Chassuariorum* &c. quod primus animadvertit, & multis veterum testimoniis firmavit CLUVERIUS Lib. III. Germ. Ant. Cap. 20. Quibus addi possunt VICTOR de Cæsaribus in Gallieno Cap. 33. scribens: *Francorum Gentes direpta Gallia Hispaniam possedisse.* Et EUMENIUS in Panegyr. VI. Cap. 5. scribens: *Bataviam a diversis Francorum Gentibus occupatam.* Idem alio loco *intimas Francorum Gentes*, & NAZARIUS *innumeras Francorum Gentes* commemorat. Causa nominis tot populis communis potuit esse (& haud dubie fuit) commune libertatis contra Romanos tuendæ studium. *Hæc est enim Gens* (verba sunt Prologi Legis Salicæ), *quæ fortis dum esset, & robore valida, Romanorum jugum durissimum de suis cervicibus excussit pugnando.* Non igitur Francis propositum fuit, ut Romanis pro stipendio militarent, aut limitem Romanum contra populares suos, interiores Germanos, defenderent, ut quidam vir eximie doctus in novo systemate *Monarchiæ Francicæ* existimare videtur. Nam hæc Francorum & Romanorum æterna amicitia, quo pacto cum bellis tot sæculorum sævissime gestis, aut cum Præfatione Salica conciliari possit, nemo facile inveniet. Cum ex adverso omnia rite cohæreant, si omnes illos populos, quos Antiquitas *Francorum* nomine complexa est, inter se fœderatos fuisse, & in unum nomen coaluisse, etiamsi aliis nominibus distincti essent, cum CLUVERIO statuamus. Nec desunt testimonia, quibus hoc fœdus probetur. Quid enim est *conjuratio sceleris* apud EUMENIUM Panegyr. IV. Cap. 17. Quid *conspiratio fœderatæ civitatis* apud NAZARIUM Paneg. IX. Cap. 18. Quid *vis collativa* apud eundem; nisi fœderis Francici invidiosa descriptio? Nec causa fœderis obscura esse potest, quia experientia teste vis unita fortior, & facilius singuli, quam omnes vincuntur. De qua re juvat audire CLUVERIUM: *Sic igitur existimo. Quum prædictæ Rhenum inter & Albim nationes, variis jam inde a Julii Cæsaris ævo bellis a Romanis petitæ, dum alias manu superiores, alias inferiores exstitissent, se plurima ex parte jugo Romano, falso amicitiæ societatisque obtentu, subjectas esse, indigne acerbeque jam dudum tulissent; tandem, ubi vicinos suos Alemannos, Gallicam origine Gentem, eoque Romano imperio merito addictiorem, rebellare contra Dominos, & in ipsam Dominorum provinciam pacatissimam Galliam crebras incursiones audacter facere viderunt: Sibi etiam eosdem animos idemque consilium esse sumendum rati sunt. Quumque intelligerent, nulla alia re magis quondam libertatem suam a Romanis infractam suppressamque fuisse, quam quod singulos illi seorsim adgressi fuerant, dum ipsi in unum consulere, communemque hostem communibus inter se junctisque copiis propulsare neglexissent: tandem, plurimis experimentis edocti, innumerisque damnis admoniti, conspiratione facta, in unam Societatem, in unumque Fœdus, atque adeo in unum corpus coivere; novo sibi, haud dubie ab libertatis argumento, invento vocabulo, quo universi in posterum adpellarentur thi* FRANKON. De fœdere Francico vide plura in *wrak*. Ex dictis manifestum est, quod vulgaris opinio, qua Francicum nomen a primo ortu censetur nomen *unius gentis*, falsa sit, præjudicata, & rerum gestarum turbatrix. Hoc monstrum ante omnia erat debellandum. Nam ex illo prodierunt nonsolum falsæ Etymologiæ, quæ, quia ne hilum quidem valent, indignæ sunt, quæ hic referantur; sed etiam falsæ Francorum origines, & primo quidem *Trojana*, postea *Macedonica*, deinde *Pannonica*, denique *Baltica*. De Trojana, quæ aut nulla est, aut omnibus Germanis communis, videbimus alibi. Reliquæ urgentur iisdem incommodis. Nam undecunque venerint isti Franci, sive a Sinu Codano, sive e Pannonia, sive e Macedonia, necesse est (nisi male cohærentia dicant harum originum auctores), illos incredibilia patrasse, & omnes fortissimasque Germanorum Nationes, quæ sunt inter Rhenum & Albim ad Oceanum usque, nonsolum imperio, sed etiam nomini suo subjugasse, antequam Romanis innotescerent. Quo quid dici potest fabulosius? Etymon LUTHERI aliorumque de nomine FRANCICO vide supra in *enke* juvenis.

FRANKEN, pars Francorum, dicti alias *Sicambri*, sive quod in sedibus eorum consedissent, sive quod revera genus duxerint ab illis. REMIGIUS sane CHLODOVEUM baptizandum in ipso sacræ initiationis ritu vocavit *Sicambrum*. Et apud SIDONIUM Apollinarem in Epistolis Franci passim nominantur *Sicambri*, nec non in Carmine XIII. ad Majorianum Augustum vers. 30.

Sic Ripæ duplicis murmure fracto
Detonsus Vacalim bibat Sicamber.

Quicquid sit, certum est, huic parti Francorum, inde a Sæculo quinto, NOMEN FRANCICUM, quod ante fuit fœderale, paulatim adhæsisse tanquam proprium & gentile. Et hi sunt illi Franci, qui primo Galliam universam, & postea Germaniam ipsam subjugarunt. Quibus artibus, docte & copiose exposuit DU BOS in *Historia Critica Monarchiæ Francorum.*

FRANKEN, Francones. Colonia Francorum in Germania.

FRANKEN, in littore Africano vocantur omnes populi Europæi, inde ab Expeditionibus religionis causa in terram sanctam susceptis. Et *Lingua Franca* hodie est lingua in eodem littore ex Francica, Germanica, Italica, & Hispanica composita.

FRANSEN, *franzen*, fimbria ex filamentis aureis, argenteis, fericis, Angl. *fringe*, Gall. *frange*, Ital. *frangia*. Gloff. Ifid. *brantia* vel *branzia*, tenuis auri lamina. GRÆVIUS, qui Ifidorum perpetuis notis illuftravit, hic tacet. Forte omnium origo eft a Gr. *περιζώννυμι* cingo, circumdo, inferto N.

FRANZOSEN, Francigenæ. A Gall. *François*. Sunt tamen, qui eos fic appellari exiftimant quafi *francos hanfos*, h. e. liberos focios.

FRASS, quatenus derivatur a *freffen* vorare, devorare, fignificat quantum poteft, edonem, & ipfum cibum qui devoratur. Cum priori fignificatu convenit Gr. *βορός* edax, & Lat. *vorax*. Cum pofteriori Gr. *βρῶσις*, *βρωτὸς* cibus. Inde compofita, *vogel-fraß* farrago aviaria, omnis generis grana, quibus aves aluntur, *viel-fraß* lurco, & infatiabilis quædam beftia. Gloff. Pez. commeffatores *filo-vrezun*.

FRATZ, quatenus fignificat rancidum, eft a Lat. *fracidus*, & hoc a Gr. *εὐρώδης*. Inde *fratzigkeit* fcabies, putredo cutis.

FRATZ, quatenus fignificat protervum, eft a Lat. *procax*. Gloff. Pez. procax *frazarer*, procacis *frazares*, procaciffimam *frazariftun*. Hodie videtur fuperare apud Suevos in comp. *fratzen-geficht* vultus procax.

FRATZEN, nugæ, fcommata, cavillationes. A Græc. *φράζειν* loqui. Nam hoc & fimilia Græcorum verba folent in ore Germanico vituperium pati, ut demonftravi in *fatzen* nugari. Excipio tamen Belgas, quibus a *φράζειν* fit *praten* loqui, bono non malo fignificatu.

FRAU, dominus. Evang. Goth. Matth. VI. 24. *nimanna mag twaim fraujam skalkinon*, nemo poteft duobus dominis fervire. Ubi *frauja* ponitur pro domino, ut fæpe alias, & inprimis Matth. XXVII. 63. ubi idem nomen tribuitur Pilato. Ab hoc fubftantivo Gothis formatur verbum *fraujinon* dominari, quod virorum proprium eft, non mulierum, & dicitur de iis, qui gentibus dominantur Marc. X. 42. Anglofaxonibus *frea* idem denotat. Hinc Princeps dicitur *folc-frea*, velut dominus populi, & Deus ipfe *lif-frea* dominus vitæ. Plura exempla fuppeditabit JUNIUS in Gloff. Goth. SOMNERUS in Dict. Anglofax. & HICKESIUS in Gram. Anglofax. Apud Francos fimili honoris titulo viros ornatos legimus. Apud OTFRIDUM Lib. I. Cap. V. 69. B. Virgo ita refpondet Angelo:

> *Uuannana ift iz, Fro min,*
> *Thaz ih es uuirdig bin?*
> Unde eft illud, Domine mi,
> Ut eo digna fim?

Apud eundem Lib. V. Cap. VII. 97. Maria Magdalena JEfum fub fpecie hortulani latentem fic alloquitur:

> *Fro min, dua mih uuis,*
> *Oba thu inan namis?*
> Domine mi, fac me certiorem,
> An tu illum fuftuleris?

Eamque domini appellationem omnibus Germaniæ Antiquæ populis fuiffe communem, teftantur nomina propria Regum diverfarum Gentium. Inde

> FROAMARIUS, dominus celebris. Rex Bucinobantum apud MARCELLINUM Lib. XXIX. Cap. 4.
>
> FRUMARIUS, eadem notione. Rex Suevorum in Hifpania apud ISIDORUM in Hift. Suevorum era ultima & penultima.

Plura invenient, quibus otium. Videtur autem proprie denotare eum, qui prior & potior eft cæteris, five auctoritate five poteftate. Quemadmodum enim ab adverbiis Alamannicis *mer*, *furi*, *er*, plus, præ, prius, citra controverfiam prognata funt adjectiva Alamannica, *mera* major, *furira* potior, *heroro* prior, & poftea fubftantiva *mar*, *furift*, *herro*, domini & principis fignificatu; ita particula *vor* ante, præ, prius, quæ pro varietate veterum Dialectorum fcribitur *faur*, *faura*, *fore*, *fora*, *furi* &c. videtur per metaplafmum produxiffe fubftantivum *frau*, *fro*, *fru*, eo quo dixi fenfu. Hodie non amplius dicitur de viris, fed de fœminis tantum, a quibus etiamnum tanquam res derelicta occupatur & cuftoditur.

FRAW, domina. Auctoribus Francis. Prima hoc titulo ex univerfo fexu fequiore ornata legitur B. Virgo Maria, & deinceps etiam aliæ. OTFRIDUS Lib. I. Cap. V. 5. 13.

> *Tho quam boto fone Gote*
> *Zi ediles frouuon,*
> *Selbun fancta Marion.*
> Tunc venit nuncius Dei
> Ad nobilem Dominam
> Ipfam fanctam Mariam.

Formula S. Confeffionis apud ECCARDUM in Cat. Theot. pag. 96. *ih uuirdu Gode almahtdigan bigihdic, unde Vrouun Sancta Mariun*, confiteor Deo omnipotenti, & Dominæ Sanctæ Mariæ. NOTKERUS Pfal. CXXII. 2. *alfo diu ougen dero fcalcho uuartent ze iro herron handen, unde diu diu ze iro frouuun handen, fo uuartent unferiu ougen ze Gote unfermo herren, unz er uns kenade*, ficut oculi fervorum refpiciunt ad manus dominorum fuorum, & ancillæ ad manus dominarum fuarum, ita refpiciunt oculi noftri ad Deum Dominum noftrum, donec noftri mifereatur. Et huc etiam fpectat

> FROULIBA,
> Domina chara,

nomen Reginæ Gothicæ apud GROTIUM in Præf. ad Script. Goth. pag. 52. Ab initio hoc nomen non fœminis, fed viris adhæfiffe, paulo ante demonftratum eft. Hoc cum ignoraffent Eruditi, ad ineptas & ridiculas etymologias prolapfi funt. KILIANUS dominam fic dictam cenfet, quafi *vro-bou*, id eft, lætitiam & jucunditatem conferentem.

Ejus-

Ejusdem censûs est etymon STIERNHIELMII, nomen a Gothico *fraw* semen deducentis, quasi significet conseminatam. Quod miror tanto viro potuisse placere, qui nosse poterat, appellationem a viris ad fœminas pervenisse. PEZRONIUS vocem arcessit a *frau*, quod Cambris & Armoricis pulchrum significat, & fœminis juvenculis inprimis convenire videtur. Sed mittamus istas argutias. Nam ex antecedentibus nimis manifestum est, quod *frauw* domina, sit a *frau* dominus, per medium derivandi W. & quod herile nomen matribus familias sit communicatum, quoniam & ipsæ in subjectos dominantur, & partem imperii domestici exercent. Sic apud Latinos quoque a *dominus* fit *domina*, & ab *herus hera*. Primi nominis inventores fuere Franci. Hos imitati sunt Germani, Germanos reliqui. Hinc domina Belgis dicitur *vrouw*, Danis *frue*, Suecis *frw*, Island. *fru*. VEREL. in Ind. *husfru*, *husfrea*, in Leg. pass. hera, matrona, uxor legitima. Historia Norvagica vocem Scandicam *fru* ortam refert a nescio qua *Freja* Noronis filia, quæ, cum omnibus sexus sui dotibus fuerit illustris, hunc titulum in alias matronas derivaverit, teste WORMIO in Mon. Dan. pag. 225. Ipse alibi existimat, nomen proprium *Frejæ* conjugis Odini degenerasse in appellativum, qualibet jam matre familias hunc sibi honoris titulum vendicante, in Fast. Dan. pag. 57. Sed hoc etymon eodem vitio laborat quo reliqua.

FRAUWEN-ZIMMER, mulier honestioris conditionis. Proprie est Gynæceum, h. e. locus vel conclave ubi mulieres versantur, & per metonymiam subjecti pro adjuncto, vel continentis pro contento, ipsæ mulieres loco aliquo congregatæ. Postea ex metonymia novus ortus est significatus per synecdochen, qua nomen totius congregationis tribuitur uni soli, quamvis audacissime. Sed hæc cogimur ferre, quia vulgus sic voluit, quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.

FRECH, nimis liber, metu & pudore solutus. Antiqui Saxones, quos Anglosaxones appellamus, liberum vocant *freah*, *freoh*, teste SOMNERO & BENSONIO. Verum cum liberi plerumque nesciant tenere modum, & a libertate facilis transitus sit ad animositatem, ferociam, & audaciam, hinc bonæ voci paulatim adhæsit deterior significatus, ob mores eorum, qui male utebantur libertate. Convenit Lat. *ferox* & *procax*, & Gallicum *farouche*.

FREFEL, V. *frævel*.

FREI, *frey*, liber. Gothis *frija*, plur. *frijai*, accus. *frijans* Joh. VIII. 36. Anglosax. *frig* ibidem, & alibi *freo*, *freoh*, *freah*, Francis *frio*, Belg. *vry*, Angl. *free*, Suec. *fry* Gloss. Pez. liberi *fria*. NOTKERUS Psalm. CXVIII. 125. *mir gelang ubelo an diu, daz ih min frio uuolta sin, nals din scalch*, male mihi cessit in eo, quod liber esse vellem, non servus tuus. Primi nominis auctores videntur esse Thraces aut Phryges. Nam *Brigam* Thracica lingua denotare τὸν ἐλεύθερον, hoc est, *hominem liberum*, ex Juba Historico notavit HESYCHIUS in voce Βρίγες. PHRYGES vero non a *frigore* regionis suæ, ut BAXTERUS existimat, sed potius a libertate hoc sibi nomen cooptasse videntur. Nam Βρέγες, Βρίγες, & Φρύγες, apud STRABONEM & alios sunt iidem. Quam pulcre hoc nomen *Phrygibus* conveniat, rationibus satis luculentis ostendi in Præf. ad Germ. §. XIX. Hebræis *para* est liber, *pera* libertas, teste HELVIGIO in Orig. Dict. Germ. Quæ cum cæteris sint consona, cuncta ex primitiva hominum Lingua manasse persuadent.

FREI, ejusdem latitudinis est, ut apud Lat. *liber* & *liberalis*. Et dicitur civiliter de *non-subjecto*, moraliter de *spontaneo* & *non-coacto*, legaliter de *licito*, *immuni*, & *a legibus soluto*, allegorice de *gratuito* & *patente*. Hinc tot significatus orti, quot concipi possunt modi existendi, a vinculo necessitatis, juris, aut alterius rei, liberi. Quod semel monuisse sufficiat.

FREI, ingenuus, liber ex libero natus. Gloss. Keron. ingenuus *friger*. Idem Anglosaxonibus *freo*, *frig*, *frig-man*, interprete SOMNERO in Dict. Differunt autem liber & ingenuus. Omnis ingenuus liber, sed non omnis liber ingenuus. Manumissio liberum facit, non ingenuum. Hinc observante TACITO Cap. XXV. de M. G. in Civitatibus libertatis amantibus *Liberti*, h. e. manumissi, & *Libertini*, h. e. e libertis geniti, moribus Germanicis impares & inferiores erant *ingenuis*, etiamsi apud Gentes, quæ adstrictius regnantur, super ingenuos & nobiles adscenderent. Postea tamen nomen ingenui etiam Libertis communicari cœpit. Hinc *puella friolasia*, hoc est, manu missa, in Lege Sal. Tit. XV. 3. vocatur *puella ingenua*. De quatuor hominum Ordinibus apud veteres Germanos, *Servis*, *Libertis*, *Ingenuis*, *Nobilibus*, vide TACITUM loco cit. & HACHENBERGIUM in Germania Media Differt. 2.

FREI, civiliter liber, sui juris, expers servitutis. Anglosaxonibus & reliquis ut supra. CANGIUS libertatem civilem ex manumissione ortam existimat. *Liberi*, inquit, *proprie dicti videntur, qui ab antiquo ex servis manumissis originem traxerunt*. Verum cum natura nemo alterius servus sit, potius est ut dicamus, esse aliquam in civitate libertatem, manumissione anteriorem, & ex statu hominum naturali orientem. Ideo Germani liberos & libertos vocibus distinguunt. Alioqui libertas civilis nomen valde æquivocum est, & de pluribus non eodem modo dicitur, quia nemo tam liber est, qui non aliquo modo alteri obnoxius sit. Hinc libertas omnibus temporibus suos habuit gradus, *summum*, *medium*, *infimum*. Et his gradibus significandis quædam inventa sunt vocabula, quæ hic explicanda sunt. Primus gradus

dus est eorum, qui vocantur *semper-frei* & *hoch-frei*, hoc est, semper & eminenter liberi, quales sunt Principes, præcipue ii, qui bona possident allodialia, nulliusque servitio subjecta. Secundum gradum efficiunt Principum vasalli, qui a medio loco appellantur *mittel-frei*. Infra illos sunt reliqui incolæ, in tertio & imo libertatis gradu collocati, quos Alamanni *frie lute* & *frie lantsazzen* vocant. Operæ pretium est, describere verba Legis ex Jure provinciali Alam. Cap. II. *Diz ist von frien luten*, hoc caput agit de liberis hominibus. §. 1. *Hie sol man hæren von drier hande frien luten, uuaz rehtz die haben*, hic audiemus de triplicis generis liberis hominibus, eorumque jure. §. 2. *Ez haizzent ains Semper-frien, daz sint fri herren, die ander frien ze manne habent*, primum genus appellatur *semper-fri*, hi sunt liberi domini, quorum alii liberi sunt vasalli. §. 3. *Daz ander sint mitlerfrien, daz sint die, die der hohen frien man sint*, alterum genus vocantur *mittel-frien*, qui liberorum primi ordinis sunt vasalli. §. 4. *Daz dritte sint geburen die fri sint, die haizzent fri Lantsæzzen*, tertium genus sunt incolæ liberi, qui vocantur liberi Lantsassii.

FREI, largus, munificus. Latini *liberalem* vocant, forte quia munificum esse, non servis, sed liberis tantum & ingenuis a fortuna concessum. Nam hi soli habent, de quo largiantur. Idque faciunt sponte & ultro, nec moniti, nec rogati, nec jussi, quo honestiore loco nati sunt, nisi sint natura servi, & ab omni honestate relicti. Hoc imitantur nostri in compositis, *freigebig* liberalis, liberaliter largiens, *gastfrei* dapsilis, liberalis in advenis & hospitibus excipiendis.

FREI, licitus, permissus, *freie bürsch* locus ubi libera venandi potestas, *das steht mir frei* hoc mihi licet. Hic sensus oritur a libertate agendi naturali, quæ, si nullis restringatur legibus, licite facit, quicquid facit. Hinc scil. sensus a libero ad licitum translatus. Huc spectare videtur *freibeuter*, qui latrocinia terra marique exercet impune, & cum venia superiorum. Et fortasse etiam *Brigantes*, velites libere grassantes, postea latrones.

FREI, libens, volens, non coactus. Significatus novus, sed idoneus. Nam libertas sæpe opponitur necessitati & coactioni. Hinc ab opposito recte dicitur liber, qui suopte aliquid cupit, nulla cogente causa externa. Ad hanc classem spectant, *freier wille* liberum arbitrium, *freiwillig* sponte & spontaneus.

FREI, plures habet significatus, sed a Lexicographis male digestos. Mihi, ut singulos excutiam, non vacat. Addam tamen adhuc sequentes, reliquis aliorum evolutioni relictis.

FREI, immunis, exemtus, *dienst-frei* immunis a servitiis, *zoll-frei* immunis a vectigalibus, *frei-burger* civis ab oneribus exemtus &c.

FREI, gratuitus, *freie wonung* hospitium gratuitum, *frei-tisch* mensa gratis data, *frei halten* impensas solvere pro aliquo &c.

FREI, exlex, legibus solutus, *vogelfrei* bannitus, proscriptus, qui impune occidi potest, ut avis in aëre volans.

FREI, patens, apertus, *freie aussicht* prospectus in loco propatulo, *frei feld* campus patens. Hoc ultimum in Lege Salica vocatur *frio fald* Tit. XLIV. 8.

FREIE KUNSTE, artes liberales. Hac dictione imitamur Latinos, qui artes elegantiores vocant *liberales*, utpote sordidis & servilibus oppositas, & *ingenuas*, quia ab ingenuis & honesto loco natis potissimum addiscuntur & exercentur, etiamsi non sint nativæ, sed longo studio acquirantur. Plures appellationis causas nunc non addam, quia hæ sufficere possunt in transitu. HIPPOCRATIS de artibus liberalibus sententiam habes infra in voce *lech* medicus. Hodie omnes artes liberales sunt serviles, & mercedem ex usu captare coguntur, cujus instituti primus auctor censetur PROTAGORAS Philosophus. OVIDIUS Lib. 2. de Ponto Eleg. 3.

Heu Sophiæ quondam sacrum
& venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro
meretrice sedet.

FREIEN, *befreien*, liberare. Anglosax. *frian* apud BENSON. Belg. *vryen, bevryden*, Angl. *to free*, Suec. *frya*. Cuncta ab adject. *frei* liber, cujus insignem vetustatem supra produxi. Alias liberare Anglosax. dicitur quoque *freolsian*, Alam. *frihalsen*, Suec. *frælsa*, opinor per contractionem a *fra* ab, & *lösen* solvere, liberare. Inde Islandis *fræls* ingenuus, *ufrials* servus, *frælse* libertas, *ufrelsi* servitus, & alia multa apud VEREL. in Ind. Et huc etiam spectat vox Longobardica *fulfreal*, & *fulfrealis* ingenuus, ab utroque parente liber, quæ passim occurrit in Legibus Longobardorum.

FREIER WILLE, liberum arbitrium, libera voluntas. Dictio proba, & congrua cum idea, quam omnes de libertate voluntatis sibi formant, sed infimo tantum ævo audita. Cur eam vetustiores refugerint, an quia voluntas semper a causa externa determinatur? non liquet. Aliis vocabulis usos esse, certum est. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *agen-cyre, agen-dome* liberum arbitrium, *silf-willes* sponte, ultro. Gloss. Keron. arbitrium *selbsuana*, in arbitrio prioris *in selbsuana des herostin*, sponte *selpuuillin*.

FREI-GELASSEN, manumissus, libertus. SOMNER. loc. cit. *frig-læta*, *frio-leta* libertus. Lex Bojor. Tit. VII. 10. *Si quis cum libera manumissa fornicaverit, quam* FRILAZIN *vocant*. Eadem puella in Lege Salica vocatur *friolasia* Tit. XV. 3. Proprie est liber dimissus, vel libera dimissa, a *lassen* mittere, missum facere.

FREI-

FREIHEIT, libertas. Anglosaxon. *freodom*, *friodom*, Alamannis recentioribus *fr hait* in Jure provinciali Cap. CXLVIII. 1. 2.

FREI-HERR, liber Baro, mediæ inter Comites & vulgus nobilium conditionis. Proprie liber Dominus. Olim liberi Domini dicebantur soli Principes, quod essent inter liberos homines primi. Jus prov. Alam. Cap. XX. 5. *Ez git der friherr sinem uuibe daz uuol hundert mark giltet, ich main Fursten und ander friherren*, Liber Dominus uxori suæ forte dat morgengabam centum marcas valentem, loquor autem de Principibus & aliis Liberis Dominis. Puta primis in ordine libertatis, & supra medios (quorum mox mentio injicitur) constitutis. Sed posteritas tribus illis gradibus (de quibus supra) non contenta, plures effinxit, & nuper addidit, summo libertatis titulo in minores derivato.

FREILING, *friling*, ingenuus, liber a libero natus, quasi soboles libertatis, ob terminationem *ling*. Vox Saxonica. NITHARDUS Lib. 4. *Saxonica gens omnis in tribus ordinibus divisa consistit. Sunt enim inter illos qui* EDHILINGI, *sunt qui* FRILINGI, *sunt qui* LAZZI *illorum Lingua dicuntur. Latina vero Lingua hi sunt, Nobiles, Ingenuales, serviles.*

FREIMAN, significat quantum potest, liberum, ingenuum, libertum. Saxones antiqui dicunt *frigman*, Alamanni recentiores *friman*, in Jure provinc. Cap. CCCLXV. cujus hæc inscriptio: *uuie der friman uuider aygen uuirt*, quomodo manumissus in pristinam servitutem cadat.

FREISLICH, terribilis. Gall. *affreux*. Utrumque a Belgico *vrese* timor, vel Græco φρὶξ horror. Francis *freison* est periculum, forte ab effectu, quia terret. Et cum tentare sit in periculum ducere, inde Gothis *fraisan* tentare.

FREMD, exterus, peregrinus. Gothis *framathja* Joh. X. 5. Anglosaxonibus, Franc. Alam. Belg. *fremd*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *fremd* exterus, extraneus, alienus, alienigena, *ne lufa thu othre fremde godas ofer me*, non diliges alios Deos peregrinos præter me, Exod. XX. 3. *fremdian* alienum facere, alienare. Gloss. Boxh. *fremider* extraneus. Gloss. Keron. alieno *fremideru*, alienis *fremideen*. KILIANUS dictum putat quasi *verrheymed*, a *verr* procul, & *heym* domus, quia domus & patria peregrini longe dissita est, quod calculo suo videntur adprobare celeberrimi Glossatores JUNIUS & STIERNHIELMIUS. Olim contraxi ex duabus vocibus *fram end* a finibus terræ. Sed nunc malo formare immediate a *fram* ab, ex, de, ut peregrinus sit, qui e longinquo est. *Fram* natura sua nonsolum significat longe & procul cum motu, sed etiam sine motu. D. est medium derivandi in omnibus Dialectis. Aliis *fremd* idem est quod *farend*, a *faren* proficisci. Ita sentit ECCARDUS in Cat. Theot. pag. 105. A *fremd* habemus *fremde* terra extera, *fremdling* advena, homo peregrinus, *entfremden* alienare, *sich befremden* mirari novitatem & insolentiam alicujus dicti aut facti.

FREMMEN, facere, efficere. Goth. *framban* Luc. VII. 4. Anglosaxon. *fremian*, *fremman*, Francis & Alam. *fremen*, *gefremen*, Angl. *to frame*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *fremman* facere, facessere, formare, efficere, *gefremed* effectus, *ful-fremian* perficere, absolvere, exequi. Gloss. Keron. exerceantur (id est, perficiantur) *sin kefrumit*. TATIANUS Cap. LXVII. 13. *ni mag iz gifremen*, non poterit perficere. MINSHEW derivat a *forma* & *formare*, nec illepide judice SKINNERO. Hodie utimur composito *anfremmen*, quod vide.

FRESSEN, vorare, devorare. Dicitur de animalibus, lurconibus, & famelicis tantum. Evang. Goth. Marc. IV. 4. *quemun fuglos jah fretun thata*, venerunt volucres & comederunt illud. Luc. XV. 30. *saei fret thein fives mit kalkjom*, qui devoravit substantiam tuam cum meretricibus. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *fretan* lurcari, vorare, *fretere* lurco, vorax, edax, *freinesse* voracitas, edacitas. Gloss. Pez. depasti estis *fraztut*, depascet *frizit*. NOTKERUS Psal. CIV. 35. de locusta: *unde fraz heuue unde allen erdenuuocher*, & comedit fœnum & omnem fructum terræ. Hodie *fressen* rustica lingua est comedere. Isque haud dubie primus & vetustissimus verbi significatus. Nam Hebræis *barah* est edere, quod HELVIGIUS pro etymo adducit. Nec aliud Græcis βρώσκειν, βρύττειν, βράξαι, βοράζειν, quam ἐσθίειν, edere, manducare. Imo etiam Francis *frezan* est comedere, & dicitur de hominibus absque vituperio. Testis OTFRIDUS Lib. III. Cap. VI. in fine:

Ni frazun sie iz allaz,
Sibun korbi ubarlaz.

Sensus est, populum non omnes panes comedisse, sed septem corbes reliquisse. Et hoc sensu etiamnum superat in antiquissimo derivato *brot* panis, cujus soror germana est *frass* cibus.

FRETH, sævus. V. *wred*.

FRETTEN, onerare, gravare. Græcis βριθὺς est gravis, βρῖθος onus, βρίθειν onerari. Quæ nobis possunt servire pro etymo. Inde reciproca *sich fretten* gravari, *sich abfretten* lassari, defatigari, gravari usque ad impotentiam. Et huc etiam referri commode potest vox Anglosaxonica *frode* lassus, debilitatus, confectus, quam sistit SOMNER. in Dict. A *fretten* rursus fit *fret* onus; quod a Gallis restringitur ad onus nauticum. Nostri dicunt *fracht* per epenthesin. Sed Gallica vox sanior & origini propinquior est.

FRETZEN, eadem notione ut *fressen*, quod vide. Utitur Luth. comp. *auffretzen* devorare, depascere Num. XXII. 4. Hodie legimus *auffressen*, quod etiamsi idem sit, temere tamen substitui non debuit.

FREVEL. V. *fræel.*

FREUEN, lætari, *freude* gaudium. NOTKERUS Psal. CV. 5. *unsih ze freuuenne in dero freuui dines dietes*, ad lætandum in lætitia gentis tuæ. Nescio an alia etymologia opus sit quam verbo Græco εὐφραίνομαι lætor. Cum illo consentit Arabicum *feriha* gavisus est. In reliquis Dialectis litera canina tanquam lætitiæ adversa eliditur. Hinc gaudium & gaudere Gothis dicitur *faheds* & *faginon*, Anglosaxonibus *gefea* & *gefean*, item *fægnunge* & *fægnian.*

FREUEN, lætificare, facere ut gaudeat. Gr. εὐφραίνω. NOTKER. Psal. XX. 7. *du freuuist in in mende*, lætificabis eum in gaudio. Verbum facessens ex præcedenti. Hodie utimur comp. *erfreuen.*

FREUND, amicus. Gothis *frijonds* Luc. VII. 34. Anglosaxon. *freond* ibidem, & alibi *frynd*, Franc. & Alam. *friunt*, Belg. *vriend*, Angl. *friend.* Gloss. Keron. amice *friunt.* TATIANUS Cap. CXCVI. 8. *uuarun tho giuuortan friunta*, tunc facti sunt amici, Herodes puta & Pilatus. NOTKERUS Psal. XXXVII. 12. *mine friunt und mine gelegenen nahton sih uuider mir*, amici mei & proximi mei appropinquarunt adversus me. Contractum ex participio verbi *freyen* amare, diligere. Sic & Latinis ab *amo* fit *amicus*, & a φιλέω φίλος apud Græcos. HELVIGIUS ducit a βροτὸς mortalis. Parum convenienter.

FREUND, cognatus. VEREL. in Ind. *frændi* consanguineus, *frændkona* consanguinea, *frændvig* consanguineorum interfectorum ultio &c. Jus prov. Alam. Cap. 142. *wie ain rihter über sin friund rihten sol*, quomodo judex judicare debeat de cognatis suis. Sensus ab amicis ad cognatos translatus, quia cognati duce sanguine & natura plerumque sunt amici, sibique invicem charissimi, nisi aliæ adsint causæ, quæ illos aliter determinent.

FREY, pulcher, amabilis, appetibilis. Vox Celtica. HENISCH. in Thes. L. Germ. *frei* bellus, venustus, elegans &c. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *ffraw* pulcher. Idem Belgis *frai*, Armoricis *frau*, teste PEZRONIO in Antiq. Celt. pag. 427. Qua sit ab origine natum, non liquet. Olim deduxi a *freyen* amare. Sed nunc nascendi ordo mihi videtur invertendus, verbumque ab adjectivo derivandum. Interim patet, quid proprie sit FREA, quatenus est nomen proprium mulieris, nempe *pulchra*, *bella*, *amabilis.* Hoc certe malo, quam vel *dominam* interpretari, vel *liberam*, etiamsi *frea* eo sensu in Legibus Longobardicis occurrat. Claruit hoc nomine inprimis uxor Wodani, teste P. WARNEFRIDO Lib. I. de Gest. Longob. Cap. 8.

FREYA, Dea pronuba, Venus veterum Germanorum. Nomen hujus Deæ adhuc inter nos perennare in Sexto die Septimanæ, negari vix potest. Reipsa erat uxor Regis Wodani, quæ, cum adhuc inter mortales versaretur, a pulchritudine dicta est *Frea*, & post consecrationem FREIA, FRIGA, & per syncopen FREA, FRIA. Hinc dies Veneris, qui hodie *frey-tag*, antiquis dicitur *frige-tag* & *fria-tag*, velut dies Friggæ vel Friæ. Et ab hac quoque Dea cingulum Orionis in cœlo appellatum fuisse *Friggeroch* colum Friggæ, quod post receptam Christianam religionem *Mariroch* sive colus Mariæ dictum fuit, ex Anonymo Auctore docet MARESCHALLUS in Observ. ad Vers. Anglosaxon. pag. 514. Causa tam varii nominis omnibus una censetur, etiamsi in reddenda ratione non conveniant. GROTIUS videtur nomen Deæ derivare a *freien* liberare. Sic enim scribit in Indice: FREA, *libera. Deæ nomen apud veteres Germanos, quæ matrimoniis præerat, per quæ virgines a manu parentum liberabantur.* STIERNHIELMIUS Deam a semine genitali, quod Suecis *frö*, sic dictam putat, quasi Matrem Universi seminatricem in Gloss. Ulph. Goth. pag. 49. Nobis post illos aliud sentire fas sit. Nam *Freya* est amor, prætereaque nihil, a *freyen* amare, vel amor conjugalis a *freyen* nubere, procari. Nec *Matrem Phrygiam*, quam in Italiam secum vexit Æneas, aliud denotare puto quam *Matrem Venerem*, vel *Matrem Amorem*, ob linguæ Phrygiæ & Germanicæ in multis vocabulis consonantiam.

FREYE, amor, tam benevolentiæ, quam concupiscentiæ. Gothis *friathwa* est dilectio, a *frijon* amare, Joh. XIII. 35. Hodie dixeris *freyte.* Sed *freye* simplicius est, imo antiquius, & conspicuum in nomine FREYA Dea amoris, Dea nuptiarum, paulo ante explicato. Et hoc sensu etiamnum superat in composito *frey-werber* conciliator nuptiarum, a *werben* negotiari.

FREYEN, amare, diligere. Verbum antiquissimum, & a Gothis relictum, quibus *frijon* est amare Marc. XII. 33. *frijos* amas Joh. XI. 3. *frioth* amat Joh. X. 17. *frijond* amant Matth. VI. 5. *frijoda* amavit Joh. XI. 36. & alia, insigni studio a STIERNHIELMIO in Gloss. Goth. collecta. Ipse originem verbi non adtingit, sed ad *Additamenta* sua tanquam in Terram incognitam nos remittit. Quid ausus sit JUNIUS circa hoc verbum, ex Glossario ejus patet, ubi *frijon* derivat a *frije* liber, quasi amare sit ingenue cum aliquo versari, arcana pectoris libere effundendo, nec quicquam auribus dando. Forte aliam etymologiam dedisset, si recordari potuisset, quod Celtica Lingua *frey* sit pulchrum. Nam pulchrum est ipsum amabile, & naturaliter in nobis excitat illum affectum, quem *amorem* vocamus, quo uniri cum re amata cupimus, atque ut illi vicissim placeamus, ac pulchri videamur, contendimus. *Pulchrum* autem dicitur, quod a natura ita formatum, ut similitudine sua nos delectari possit. Hinc quo magis imaginamur, aliquem nobis similem esse, sive indole & voluntate, sive studiis & moribus,

eo magis illum amabimus, atque ut ab illo vicissim amemur, efficere conabimur. Quo ipso manifestum est, quod *amare* nihil aliud sit, quam appetere pulchrum mutuæ delectationis causa. Hæc ex principiis Philosophiæ moralis repetenda erant, ut ii, qui hæc meditata legunt, eo melius intelligant, quod *freyen* amare sit verbum desiderativum a *frey* pulcher, quia amor naturaliter tendit in pulchrum, sicut esuriens in esum, a quo nomen accipit. Confer *lieben* amare. Gothi a *freyen* derivant *friathwa* amor, dilectio, Germani *freye*, *freyte* amor, *freund* amicus, Islandi *frid* pulcher, amabilis. VEREL. in Ind. *fridur*, fœm. *frid*, venustus, venusta, pulcer, pulcra, *einka fridur* solus pulcer. Et hinc fortasse nomen capit filia R. Theodorici AMALAFRIDA, sine macula pulcra. Vide similia composita in *Amali*. Aliam ejusdem nominis interpretationem dedi in *frieden* tueri; sed hæc videtur illi palmam præripere. Reliqui significatus verbi *freyen*, sunt ejusdem surculi.

FREYEN, procari, amorem ambire, *freyer* procus, *auf die freye gehen* ire procatum. Similiter & Suecis *frya* est procari, *fryare* procus.

FREYEN, nubere, conjugari, *ansehen macht freyen* ex aspectu nascitur hymenæus. Utitur Luth. Matth. XXII. 30. & passim. Belgæ inde habent *vryster* puella nubilis.

FREY-TAG, dies Veneris. Anglosaxon. *frige-dæg*, TATIANO *frigetag* Cap. CCXI. 1. OTFRIDO *friadag* Lib. V. Cap. IV. 12. JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 172. causam nominis ad turpissimum Deastrum FRICCONEM refert, quem quondam cum Thoro & Wodano Upsaliæ cultum memorat ADAMUS Bremensis Hist. Eccl. Cap. 233. Contra MARESCHALLUS in Obs. ad Vers. AS. pag. 514. hunc diem ejusque denominationem ab ipsa Venere Saxonica, quæ (ut supra demonstratum) diversis nominibus *Freya, Friga, Fria* &c. salutatur, derivat. Et hæc sententia alteri omnino est præferenda. Constat enim Saxones antiquos cultui Wodani ejusque Familiæ impense fuisse deditos, & diem quartum Septimanæ nuncupasse *Wodnes-dæg*, a Wodano patre, & diem quintum *Thors-dæg*, a filio Thoro. Unde valde verosimile fit, eosdem diem sextum (*Frige-dæg*) non aliunde quam ab ipsa *Friga*, conjuge Wodani & matre Thori, sic appellasse. Unum WILLIELMI Malmesburiensis, de *Hengisto* & *Horsa* differentis, testimonium ex Observationibus MARESCHALLI describam: *Erant*, inquit ille, *abnepotes illius antiquissimi* WODEN, *de quo omnium fere barbararum Gentium regium genus lineam trahit; quemque Gentes Anglorum Deum esse delirantes, ei quartum diem Septimanæ, & sextum uxori ejus* FREÆ *perpetuo ad hoc tempus consecraverunt sacrilegio.*

FREY-WERBER, paranymphus. V. *freye* amor.

FREYLICH, adverb. affirmandi; sed novum, & nuper fabricatum a Gallico *vray* verum.

FRICKEN, appetere, concupiscere. Sicut soboles prodit parentem, ita composita & derivata hoc verbum, quamvis per se nullibi obvium, videntur ostendere. Talia sunt,

faihufrikai, avari, pecuniæ cupidi, in Versione Gothica Luc. XVI. 14.
faihufrikeins, concupiscentiæ Marc. VII. 22. ibidem.
friclan, appetere, *friclo* appetitus, apud SOMNER. in Dict. AS.
frechi, avaritia, in Glossis Boxh. & apud NOTKERUM Psal. CXVIII. 36.
frygd, libido, in Ind. VERELII.
vrek, avarus, habendi cupidus, *vrekheit* avaritia, Dial. Belgica.

Et huc etiam spectat FRICCO, libidinis Deus apud Septemtrionales, forte in numerum Deorum receptus ob virilis membri magnitudinem, ut Priapus apud Lampsacenos. Natione Scytham fuisse, & ab ipso Othino inter Divos Asiaticos relatum, tradit Historia Norvagica apud OLAUM WORMIUM in Mon. Dan. pag. 11. Vulgo male confunditur cum *Friga*, conjuge Othini, & Venere Saxonica.

FRIEDE, pax publica & privata, cujus oppositum bellum & discordia. Anglosaxon. *frith*, *fryth*, Franc. & Alam. *frido*. Gloss. Keron. pacis *frido*, pacem *fridu*, in pace *in fridu*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XII. 47. *fridu in erdu*, pax in terra. Idem Belgis *vrede*, Suec. *frydh*, Island. *fridr*. Quo sensu, haud perspicuum, ob fontium, qui se considerantibus offerunt, varietatem. FRANCISCUS JUNIUS, qui primus sententiam dixit, denominationem pacis desumptam putat ex idiomate Gothico, in quo charitas & dilectio, sine qua vera & inconcussa pax coagmentari non potest, dicitur *friathwa*, Joh. XVII. 26. a *frijon* amare: sic ut pax nihil aliud sit quam conjunctio animorum. STILERO sic dicitur quasi libertas, a *freien* liberare, quia pax tutissima rerum. Tunc enim status Reip. nonsolum a bello inferendo & profligando liber, sed etiam ab omnibus illis malis, quæ bellum comitari solent, immunis est. Alii vocem ex Oriente petunt, ab Heb. *brith* fœdus. Hæ etymologiæ facile conciliari invicem possunt, pro vario pacis vultu. Nam pax tribus modis considerari potest, vel ut *concordia* seu *conjunctio animorum*, vel ut *pacta amicitia*, vel ut *status immunis*. Primus sensus optime derivatur a *freien* amare, diligere, secundus a *brith* fœdus, tertius a *freien* liberare. Porro *friede* unum est ex illis vocabulis, unde plura *Nomina propria* apud Veteres Germanos desumpta sunt. Quamvis enim appellationes a bello genti bellicosissimæ plerumque gratiores essent, & cæteris frequentius occurrant, negari tamen non potest, multas

multas reperiri, quæ pacem ſpirant, quas ex Indicibus GOLDASTI Alamannicis ſtudioſe convaſavit & interpretatione ornavit JUNIUS in Obſ. ad Will. pag. 289.

Nomina Propria Virorum interprete Junio.

Adalfrid, nobilis pax vel nobilitatis ſecuritas.
Alfrid, *aalfrid*, omnium tranquillitas.
Amalfrid, *amalfrit*, cœleſtis pax.
Ansfrid, glorioſa pax vel gratioſa pax.
Baldfrid, audax pace.
Bilifrid, exemplum pacis.
Cotefrid, *cotbefritb*, Dei pax vel divina pax.
Crimfrid, crudelis pace vel ſæva pax.
Cundfrid, gnarus pacis vel divulgans pacem.
Deotfrid, populi pax.
Erinfrid, gloria pacis vel venerabilis pax.
Erlefrid, principum virorum pax.
Fridaloch, *frideloh*, pacis illecebra.
Fridanot, pacis neceſſitas vel pacem extorquens.
Fridarat, *friderat*, pacis conſilium.
Fridebald, pacis audacia vel pace audax.
Fridebert, *friduprebt*, pace clarus.
Fridebelm, pacis galea vel tutela pacis.
Fridemunt, pacis tutor vel patronus pacis.
Fridolf, pacis adjutor vel aſſertor pacis.
Fridorich, *fridurih*, pace dives vel pace potens.
Fridouuic, pacis perfugium.
Friduger, pacis cupidus, pacificus.
Gerfrid, cupidus pacis, deſiderans pacem.
Giſalfrid, obſidum pax vel ſodalium ſecuritas.
Heilfrid, ſalutaris pax vel ſalus pacis.
Hiltifrid, tenax pacis vel fidelitas pacis.
Hranfrid, pura pax.
Hunfrid, centuriarum pax.
Iltifrid, ſenilis ætatis pax.
Iſanfrid, ferri pax, inhibens ferri licentiam.
Kiſalfrid, idem cum *Giſalfrid*.
Landfred, *lantfrit*, regionis pax.
Liutfrid, populi pax. Idem cum *Deotfrid*.
Mabtfrid, potentiæ ſecuritas.
Muotfrid, otii pax vel pax animi.
Otfrid, divitiarum ſecuritas.
Perabtfrid, inclyta pax.
Perehfrid, *perhfrid*, ſaltuum pax.
Ratfrid, conſilii ſecuritas vel conſilium pacis.
Ricfrid, *rihfrid*, potentiæ ſecuritas.
Sefrit, maris pax, mari pacem dans.
Sigofrid, victoriæ pax.
Staracbfrid, fortis pax, firma tranquillitas.
Tagafrid, dierum vel ſeculi tranquillitas.
Theotfrid, *thiafrit*, idem cum *Deotfrid*.
Walafrid, peregrinorum ſecuritas.
Waltfrid, *uualtifrid*, ſylvarum pax.
Willifrid, volens pacem vel affectuum tranquillitas.
Witfrid, ampla vel late diffuſa pax.
Wolafrid, *uuolfrid*, deliciarum vel divitiarum ſecuritas.

Nomina Propria Mulierum, eodem interprete.

Adalfrit, cum viris commune.
Brunfrid, loricarum pax.
Cundfrit, cum viris commune.
Frida, *frita*, *fridine*, *fridini*, *frideni*, *fridinia*, *friduni*, nomina ſunt ipſius Pacis mulieribus indita.
Fridaburg, *frideburg*, pacis arx.
Fridagart, pacis paradiſus.
Fridelind, *fridilind*, pax lenis vel pace lenis.
Fridebelm, cum viris commune.
Fridebere, pacis exercitus.
Friderat, cum viris commune.
Fridiliuba, pacis amans.
Meginfrid, virtutis ſecuritas.
Reginfrit, Heroum pax vel Regum ſecuritas.
Ribfrit, cum viris commune.
Sigefred, cum viris commune.
Thietfrid, *thiotfrid*, cum viris commune.
Walafrid, cum viris commune.
Waltfrid, cum viris commune.
Wolafrid, cum viris commune.

Hæc ille. Quid mihi de his interpretationibus videatur, infra exponam in *frieden* tueri. Omnium vero vetuſtiſſimum & famoſiſſimum eſt, nomen

FRITIGERNI,

Ducis Gothorum occidentalium apud MARCELLINUM Lib. XXXI. Cap. 5. 6. quod REINESIUS ſuſpicatur fœdatum ex *friduger*, apud ECCARD. in Cat. Theot. pag. 53. 54. quamvis immerito. Nam *georn* Angloſaxonibus eſt cupidus, ſtudioſus, intentus, & *frithgeorn*, (unde *fritigernus*) pacificus, pacis ſtudioſus, teſtibus SOMNERO & BENSONIO. Cæterum E. in medio vocis *friede*, quamvis uſu hodierno probatum, inutile tamen videri poteſt, quia nec pronunciatur, nec ab Antiquis agnoſcitur. STILERUS: *Vellem ut fride ſcriberetur ſine E. ſicut Sueci ſcribunt fridh; ſed refragatur uſus.*

FRIEDE, fœdus, pactum, ipſa pax quatenus eſt pacta amicitia. BENSONIUS in Vocab. Angloſax. *fryth* pax, fœdus, *fryth-gyld* fœderatorum ſocietas, *fryth-gyslas* obſides, quia fœderis vel incundi vel ſervandi cauſa dantur. Cum hoc ſignificatu convenit Heb. *brith*.

FRIEDE, quies, tranquillitas, ipſa pax quatenus eſt ſtatus imperturbatus. Inde *friedlich* quietus & quiete, tranquillus & tranquille.

FRIEDE, ſecuritas, ipſa pax quatenus eſt ſtatus a metu immunis. Præcipua compoſita ſunt,

kirch-friede, ſecuritas quam præſtat Eccleſia. Jus prov. Alam. Cap. 324.
burg-friede, ſecuritas quam præſtat burgum.
hand-friede, cautio manu data de non offendendo.

Eodem ſignificatu occurrit in nominibus locorum, quæ immunitate quadam gaudent, ut ſunt,

apud

apud Anglosaxones,

frith-stoll, asylum, sanctuarium, refugium delinquentium, a *stoll*, *stul*, sedes, cathedra, quasi sedes securitatis. SPELMANNUS in voce: *Erant hujusmodi Cathedrarum multæ in Anglia, præter Eboracensem istam: Beverlaci autem celeberrima, quæ priscorum Regum benignitate (puta Æthelstani vel alterius cujuspiam) asyli nacta privilegium, tali honestabatur inscriptione.* HÆC SEDES LAPIDEA *Freedstoll* DICITUR, *i.e.* PACIS CATHEDRA, AD QUAM REUS FUGIENDO PERVENIENS, OMNIMODAM HABET SECURITATEM. *Occurrit frithstol pro refugio*, in *quadam Versione Psalmi 17. frythstow pro asylo, in præfat. LL. Aluredi: & significat præterea palatium, quod palatia Regum & optimatum multis legibus a vi & injuria erant immunia.* PLATINA hoc institutum (ut aræ & Ecclesiæ essent asyla reis) tribuit Bonifacio V. SPELMANNUS Honorio & Theodosio, in voce *Sanctuarium*.

frith-stow, idem, a *stow* locus.

Apud Francos.

frit-hof, aula, palatium, atrium, prætorium. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXV. 12. *in Kaiphases frithof*, in Caiphæ palatio. TATIANUS Cap. CXCII. 3. *inti leittun inan gebuntanan in frithoff*, & adduxerunt eum vinctum in prætorium. Omnino a securitate, neque incommode, quia atria Principum ab insultu nonsolum per se tuta sunt, sed & tutos præstant alios. Inde est, quod atrium promiscue *frihof* & *frithof* dicitur, illud a libertate, hoc a securitate. Gloss. Lips. *frihof* atrium, *frithovo* atria.

frit-hof, cœmeterium. Gloss. Pez. cimiteria *vrithova*. Jus prov. Alam. Cap. LXIV. 2. *tut er ain frævel in der kirchen oder in dem frit-hof, er muz gaistlichem geriht büzzen*, si factum injuriosum fecerit in Ecclesia aut Cœmeterio, foro ecclesiastico emendare debet. Sic autem dicitur, quia cœmeteria antiquitus eodem gaudebant privilegio ac palatia principum, ita ut in illis nec mortuos violare fas esset, nec vivos. In quibusdam Germaniæ locis obtinet *flithof*, quod ex antecedenti vitiatum judicat STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 216.

FRIEDE, satisfactio, mulcta, compensatio delicti fisco debita. Haud dubie sic dicta ab effectu, h. e. a *frieden* tueri, quia delinquentem securitati, unde maleficio suo exciderat, restituit. Latino-Barbari *fredum* & *fridum* vocant, a Franco-Theotisco *frido*, quod extat in Lege Salica Tit. XX. 3. ubi compensatio vulneris, quæ proprie est *scarfrido* seu *scart-frido*, mendose vocatur *charfrido*. Vide notas Cel. ECCARDI ad hunc locum, qui primus *vulnus* in voce Salica animadvertit. Ipsum *fredum* ubique obvium est in omnibus veterum Germanorum Legibus, non Salica tantum, sed etiam Ripuaria, Alamannica, Longobardica, Boioariorum, Frisionum &c. Antiquissimis temporibus duo erant *fredorum* genera. TACITUS Cap. XII. de M. G. *Pars multæ Regi vel Civitati, pars ipsi qui vindicatur vel propinquis ejus exsolvitur.* Quod sapientissime institutum esse patet, quia in quovis delicto duplex læsio concipienda, civis & civitatis. Cæterum *friede* pro compensatione non plane obsolescit. Prostant enim composita, *friede-richter* magistratus compositionum, & *befriedigen* satisfacere.

FRIEDE, justitium. Sensus a quiete armorum ad silentium fori translatus. VEREL. in Ind. *fridr* in Legibus nonsolum securitatem publicam notat, sed etiam cessationem & ferias a litibus & negotiis forensibus, justitium. Inde dies sanctiores & a strepitu forensi liberi (quales olim erant dies Jovis, Veneris, Saturni, Solis) vocantur *friedliche tage*, in Jure prov. Alam. Cap. 247.

FRIEDEN, tueri, tutari. SOMNERUS in Dict. AS. *frithian* protegere, immunem vel quietum præstare. LOCCENIUS in Lex. Jur. Sueo-Goth. *fryda och frælsa* securos & liberos præstare. Haud dubie a *fried* securitas. A *frieden* rursus fit *fried*, *frid*, assertor, protector, defensor, in Nominibus propriis Veterum, ut sunt:

AMALFRID, tutrix immaculata. Nomen filiæ R. Theodorici in Italia.
BALDFRID, assertor audax.
CUNDFRID, defensor notus.
DEOTFRID, protector populi.
ERINFRID, defensor honoris.
OTFRID, defensor felicitatis.
HEILFRID, defensor salutis.
STARACHFRID, assertor fortis.
FRIDERICH, protector potens. Dicitur & *Fredericus*, estque nomen Principis Gothorum in Chronico Marii Aventicensis ad an. 463. nec non in Chronico Idatii.

Et sic de reliquis judicandum, in quibus *frid* male assumitur pro *pace, securitate, tranquillitate*, quotiens *defensorem* denotare potest. Et universe hominem appellare *pacem*, in casu recto, a re & more Germanico alienum est.

FRIEDEN, munire, sepimento, muro, vel fossa cingere. Sensus a tutamine qualicunque ad munitiones locorum traductus. Utitur Luth. composito *befrieden* 2. Macc. I. 34. *und ließ den ort befrieden*, & locum jussit muniri. Hinc etiam turres & propugnacula interdum vocantur *frid*, ut docet SCHILTERUS in Glossario.

FRIEDEN ANSTOSSEN, pangere pacem dextris junctis. Vetus formula, & restitui digna, quæ infra recurret in *treffen* tangere.

FRIEDLICH, quietus & quiete. Anglosax. *frithlice*.

FRIEDSAM, pacificus, pacis studiosus. Anglosax. *frithsum*, Francis *fridusam*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XVI. 49. *thie fridusame*

me oub salig, beati quoque pacifici. De terminatione *sam* vide *Proleg.*

FRIEDSAM, pacatus, securus. Sic tempora pacata OTFRIDO vocantur *fridosamo ziti*, in Præf. ad R. Lud. vers. 59.

FRIEREN, algere & gelare, *gefroren* gelatus. Factum ab antiquiori *friesen*, elemento S, ut sæpe alias, in R. mutato. Belgæ, qui alias dicunt *vriezen*, in præt. perf. habent *gevroren* gelatus.

FRIES, Friso, Frisius, *Friesland* Frisia, terra Frisiorum. Anglosaxonice *Frysa* & *Frysland*, apud SOMNERUM & BENSONIUM. In sententia BODINI *Fries* est *Phryx*, hoc est, Phrygius vel Trojanus. Quod CLUVERIUS male inde refellit, quod Germani sint indigenæ, nullisque aliarum gentium adventibus mixti. In sententia BAXTERI *Fries* & *Phryx* sunt nomina communia omnium populorum in regione frigida habitantium. Nam quod Latine dicimus *frigus*, id Græcis, inquit, est ῥίγος, Pelasgis φρίγος & βρίγος. Hinc judicio ejus *Phryges*, *Bryges*, *Brigantes*, *Frixi*, *Frisii*, *Frisones*, *Brisones*, *Britones*, *Britanni*, imo etiam *Thraces*, sunt eadem nomina a regionis frigore desumta. Vide Doctissimi Viri *Glossarium Antiquitatum Britannicarum* pag. 48. Sed huic etymologiæ non ausim fidem meam interponere. Alii rationem nominis in studio libertatis quærunt, quod non ita frigidum est, ut antecedens. Nam veteres Frisios libertatis tenacissimos fuisse, res gestæ cum Olennio aliisque declarant. Sed qua lingua *fries* liberum designet, ipsi ignorant. Admitti tamen potest, si derivetur a *fry* liber, vel *freot* libertas, quod Anglosaxonicum. Helvetica lingua *friesen* est agrum concidere fossione, & *fries* fossor, teste PICTORIO in Dict. Hinc ECCARDUS in *Præf. ad Collectanea Etymologica Leibnitii* pag. ii. optime colligit, *Frisiam* vi nominis esse terram fossis refertam, & *Frisium* agrifossorem. Sed bonam causam male defendit ex hodiernæ Frisiæ natura & conditione. Hoc præcipuum in etymologia, non quod hodiernis conveniat Frisiis, qui veterum Cauchorum sedes tenent, sed quod antiquis, qui inter Cauchos & Caninefates, Oceanum & Lacum Flevionem medii habitabant, & in hoc situ tam humili & paludoso, se tueri non poterant absque magno fossarum numero. Interim cum verbo Helvetico *friesen* convenit exacte Græc. ὀρύσσω fodio, si digamma Æolicum præfigatur. Convenit etiam *frieden* munire.

FRIES, pannus crassus & villosus. Angl. *freese*, Gall. *drap de Frise*, hoc est, pannus Frisicus, ab inventoribus Frisiis, judice SKINNERO. MINSEVUS a *Phrygibus* deducit, satis frigide. Quorsum enim attinet, inquit SKINNERUS, illud e Phrygia Asiæ per tot terrarum intervalla arcessere, quod in proximo Belgio se offert?

FRIESEL, purpura, febris purpurea, sic dicta a *friesen* frigere, quod cum frigore accedat. Gallis *frisson* est horror ex frigore vel febre, cognato significatu.

FRIESEN, algere & gelare, frigere & frigore constringi. SOMNER. *frysan* gelare. Gloss. Pez. gelaverit *gifriusit*. Idem Belgis *vriezen*, Angl. *freeze*, Scandis *frysa*. Quibus consentit φρίσσω, φρίττω horreo, primo frigore, deinde metu. Ab hac verbi forma derivantur *frisch*, *frost*, *friesel* &c.

FRISCH, refrigerans, *erfrischen* refrigerare. Dicitur tantum de frigore remisso & recreante, quamvis ex eodem fonte. Inde Italis *fresco* frigus amabile, Gallis *vent fraiche* aura lenis & refrigerans, *rafraichir* refrigerare, *rafraichissement* refrigerium, refrigeratio.

FRISCH, recens. Armor. *fresc*, Belg. *versch*, *frisch*, Angl. *fresh*, Suec. *færsk*, Gall. *frais*, *fraiche*, Ital. *fresco*. FERRARIUS arcessit a *virescens*, quod recens ob vigorem simile sit florenti & virenti. Alius a *vires*, quod recens sit vegetum. Forte primi inventores respexerunt ad frigus, quo vigor rerum naturalium conservatur. Quo posito *frisch* proprie erit *frigidus*, a *friesen* frigere, & sensu translato *recens*, ducta similitudine ab iis rebus, quæ frigore conservantur. Ita videtur sentire HELVIGIUS in Orig. Dict. Germ. Imo etiam MARTINIUS in voce *recens*, quamvis etiam a *viresco* vel *frigeo* deduci posse putet. Francis hunc significatum haud ignotum nec inusitatum fuisse, postea patebit ex dicendis in *frischling*.

FRISCH, alacer, vividus, vegetus. Sensus a recenti ad alacrem, vividum, & spiritu plenum translatus, quia scil. omnia fere juniora & recentiora spiritibus abundant, antiqua vapescunt & elanguescunt. Ita SKINNERUS in Etymol. Angl. ubi Anglosaxonibus tribuit *fersch*, quod nuspiam invenio. Franci dicunt *rasch* & *risch*, sed ex alio fonte. Vide utrumque in loco.

FRISCH, porcus vel ovis junior, quæ nondum ad justum incrementum pervenit. Substantivum ab adj. *frisch* novus, recens. Inde *halb-frisch* semifriscinga, apud CANGIUM in Glossario.

FRISCHLING, porcus vel ovis anniculа. Franci utuntur terminatione *ing*, non *ling*. Gloss. Pez. porcus paschalis *oster-frisking*. NOTKERUS Psal. XLIII. 12. *du habest unsih in gegeben ze frezzene samo so slaht friuscinga*, dedisti nos tanquam oves escarum. Inde Latino-Barbaris *friscingæ* tam *ovinæ* quam *vervecinæ*, apud LINDENBROGIUM in Gloss. CANGIUM in Gloss. ECCARDUM in not. ad Leg. Sal. pag. 243. Utraque terminatio potest esse nota diminutivi, vel adjectivi substantivati. Hinc *frisking* & *frischling* revera eandem rem significant, nec alio pacto differunt, nisi quod usus vocem hodiernam animalibus domesticis subduxit, & porcis sylvestribus propriam dicavit.

FRIST,

FRIST, mora, intervallum. VEREL. in Ind. *frestr* mora, dilatio. Gloss. Reenhielm. *frestr* mora, intercapedo, *thriggia natta frestr* trium noctium spatium. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXIII. 269. de incommodis hujus vitæ:

> *Frost ther unblider ist*
> *Ther ni gibit thir thar frist.*
> Frigus quod injucundum est,
> Non dat tibi dilationem.

Utitur hoc sensu Luth. Gen. VI. 3. Inde *kurze frist* parva temporis usura, *galgen-frist* procrastinatio supplicii. Anglosaxones dicunt *fyrst*, teste SOMNERO & BENSONIO. Quod certe origini propinquius. Nam proprie est tempus prolatum, ab adverb. temporis *für* porro, per medium derivandi ST.

FRIST, spatium temporis quodcunque. Anglosax. *fyrst*, Franc. & Alam. *frist*, *virist*. Gloss. Pez. spatium *frist*. RUODPERTUS S. Galli Magister in Glossis: *uuanda des kestirnis chraft fergat unde virloufit in so langero viriste so man einin stupf ketuon mag*, quia virtus constellationis in ictu pungentis est. OTFRIDUS Lib. III. Cap. IV. 79.

> *Er sar zi theru fristi*
> *Quad, es unibt ni uuesti.*
> Et statim in illa hora
> Respondit, se id nescire.

Et postea vers. 451.

> *Alles mines libes frist,*
> *Uuiolih thar in lante ist.*
> Omni vitæ meæ tempore,
> Quantum ejus est in hac terra.

Hodie etiamnum dicimus *zur frist*, statim in illa hora, *zu aller frist* omni tempore, *lebens-frist* tempus vitæ, totum vivendi spatium partu & morte definitum.

FRIST, spatium temporis opportunum, alias *occasio*. KERO in Glossis: occasio *frist*. Sensus Alamannis proprius, sed eodem jure factus ut reliqui. Nam & Latini sæpe *temporis* vocabulo pro ipsa *occasione* utuntur. Sic PHÆDRUS effigiem occasionis vocat *effigiem temporis* Lib. V. fab. 9. Et de Alcibiade scribit NEPOS Cap. 8. quod *tempus rei gerendæ*, hoc est, opportunitatem non dimiserit. Hodie tamen obsolescit.

FRIST, spatium temporis definitum, alias *comperendinatio*, vel *terminus judicialis*. Sensus forensis. Inde *not-frist* terminus peremptorius, *sæchsische frist* terminus jure Saxonico definitus, spatium XLV. dierum.

FRISTEN, prorogare tempus agendi vel patiendi, vivendi vel moriendi. Anglosaxonibus *fyrstan* est inducias facere. VERELIO in Ind. *fresta* differre, tardare.

FRISTEN, sensu forensi est comperendinare, vel diem judicio dicere. Hoc sensu occurrit in Jure Prov. Alam. Cap. 295. *ob ain kampf gefristet uuirt*. Vertit cel. SCHERZIUS: *de eo, si duello judiciali certa dies fuerit præfixa.*

FRISTEN, olim plures habuit significatus, sed in Germania pridem abolitos, nec ex antecedentibus fluentes, quales sunt, quod Francis *fristan* est *interpretari*, & alia Dialecto *tentare*, de quibus consuli potest FR. JUNIUS in Observ. ad Willeram. pag. 51. & in Gloss. Goth. pag. 166.

FRIT-HOF, in monumentis Francorum tribuitur palatiis principum & cœmeteriis, ut ostendi in *friede* securitas.

FRO, lætus, hilaris. Francis *fro*, *frau*, *frou*, Belg. *vro*. Gloss. Iun. in Obs. ad Will. pag. 11. *froë* læti, *frouuem muatum* lætis mentibus, *frauuue* læti, *frauuer tak* lætus dies, *unfroi* angor. Gloss. Pez. lætiores habitu *frourun giparida*, jucunditatem *vrouui*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. II. 15. *fro uuarun sie sin*, gavisi sunt propter illum. Idem Lib. II. Cap. VI. 45. de Adamo: *er uuas thes aphules frou*, lætus erat pomo. Inde Francis & Alam. *unfro* tristis, *unfroi* tristitia, & *unfreuuuen* tristitia afficere. NOTKERUS Ps. XL. 12. *Ziu bist du unfro mina sela*, quare tristis es anima mea? Gloss. Keron. contristari *keunfreuuit uuesan*. Cuncta a *freuen* gaudere. A *fro* habemus

frölich, eadem notione. Gloss. Pez. ludibundus *froliobar*. Belg. *vrolyk*.

frolocken, præ gaudio exilire. A *laken* exultare, & non a *locken* allicere, etiamsi in ore vulgi confundantur.

FROD, sapiens, *frode frauw* obstetrix, mulier sapiens. Gothis *frathjan* est sapere, intelligere, *frodei* sapientia, *unfrodei* insipientia. Angiosaxonibus *gearum frod*, *wintrum frod* annis sapiens, longo rerum usu & experientia sapientiam adeptus. Francis & Alamannis *fruater* gravis, prudens, *unfruater* stultus. Belgis *vroed* sapiens, prudens, *vrædheit* sapientia, prudentia. Islandis *fræda* erudire, *fræde* doctrina, informatio, *frodur* eruditus, *frodleikur* eruditio. Quibus mire consentiunt Græca φραδὴ prudentia, φραδὴς prudens, consultus, ἀφραδία inconsiderantia, & Lat. *prudens*, *prudentia*, observante JUNIO in Gloss. Goth. pag. 169.

FROMM, fortis. Sensus vocis antiquo-Saxonicus. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *fom*, *fromere*, *fromest*, strenuus, præstans, fortis, fortior, fortissimus, *fromlice* strenue, *fromscipe* fortitudo, præstantia, robur, *fremian* valere. Chron. Konigsh. Cap. I. de Hectore: *er was der frumeste und küneste Heilt, der ie geboren war*, omnium qui unquam nati sunt, fortissimus erat atque audacissimus. Hinc strenui equites in monumentis superiorum temporum passim vocantur *fromme ritter*, & vir fortis *from mann*. Isque significatus diu duravit in titulis honorum, non nobilium tantum, sed etiam Principum. Postea sensus a forti degeneravit ad temerarium. Hinc in Indice VERELII *framur* exponitur audaculus. Hodie in locum *from* successit *vest* & *not-vest* eodem sensu.

sensu. Ipsum vero *from* oritur ab antiquiori & simpliciori *ram* validus, per Digamma Æolicum.

FROMM, confirmatus. Sensus vocis antiquo-Belgicus. KILIANUS in Etymol. Belg. *vromen* confirmare initiatos Christo, *vromsel* confirmatio. Vox ecclesiastica, & haud dubie a Lat. *firmo* per metathesin facta. Nam ex hoc fonte Sacramentum confirmationis etiamnum dicitur *firmlung*, & confirmare initiatos in doctrina Christiana *firmeln*.

FROMM, pius. Sensus vocis hodiernus, sed novus, & priscis ignotus. Belgis hodiernis *vroom*, Suecis *from*. Unde hic sensus sit desumptus, valde ambiguum est. ECCARDUS derivationem instituit a *faren* discedere, ut *from* sit is, qui segregem agit vitam, & alia via quam reliqui incedit, qui secundum Psalmi verba, *non stat in via peccatorum*, sensu quidem optimo, sed difficili partu, in Cat. Theot. pag. 105. Idem sensus, & forte commodius nasci potuit e particula substantivata *fram*, *from*, a, ab, ex, de, quæ apud Anglosaxones sæpe vim habet segregandi, ut patet ex compositis, *framweard* aversus, *fram-ateon* abducere, & similibus apud SOMNERUM. Hinc pius videtur proprie denotare eum, qui a moribus Sæculi est aversus, abductus, & segregatus.

FROMM, probus, bonus, præstans. BENSON. *fromra* præstantior, *freme* benignitas. VEREL. in Ind. *fromleikr* probitas. Refer ad *frommen* prodesse. Quid enim viro probo utilius, melius, aut præstantius? Convenit cum hoc significatu vox Ægyptia πύρωμις bonus, apud PERIZONIUM in Originibus Ægyptiacis.

FROMMEN, prodesse, proficere. A *fram* pro. Utitur Luth. 1. Cor. VI. 12. Idem Anglosaxonibus *framan*, *fremian*, *fremman*, & inde *frem-full* utilis, & *frem-fulnesse* utilitas, apud Lexicographos. Franci ex eodem fonte habent *fruma* factum utile, bonum, præstans, imo etiam fructus, & optimum in re quavis. Testimonia vide apud SCHILTERUM in voce.

FROMMEN, utilitas. Francis & Alaman. *froma*, *fruma*. Gloss. Keron. detrimentum *unfroma*. Utitur Luth. Prov. XXXI. 18. HELVIGIUS male ducit a Lat. *præmium*, cum sit verbum substantivatum a præcedenti *frommen*.

FRON, pulcher, venustus. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *ffraw*, Armoricis *frau*, testibus BOXHORNIO & PEZRONIO, Belgis *fraai*. Franci videntur primo dixisse *fron*, ab εὔφρων lætus, sensu a jucundo ad lætum aspectu translato, & postea *fronisc*, quod vi terminationis est pulchrigener. Gloss. Pez. nitidiores *fronisorun*, mundissima *fronisçostun*, decor *vronisci*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XXII. 21. 22.

> *Biginnet anascouuon*
> *Thio fronisgon bluomon.*
> Incipite inspicere
> Pulchros flores.

Idem Lib. IV. Cap. I. 29. 30.

> *Thaz bigond er redinon*
> *Mit fronisgen bilidon.*
> Hoc cœpit demonstrare
> Pulchris parabolis.

Hodie non amplius occurrit. Utile tamen est, ob causas sæpe memoratas, etiam obsoleta nosse.

FRON, dominicus. Vox Francis & Alamannis unice familiaris, quibus *frono* idem significat. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXV. 61. de sepultura Domini:

> *Biuuuntun sie tho scono*
> *Thiaselbun lib frono.*
> Tunc implicabant pulcre
> Corpus illud dominicum.

Inde Francorum composita, *frontag* dies dominicus, apud SCHILTERUM in Gloss. *froncapet* oratio dominica, apud ECCARDUM in Cat. Theot. pag. 75. Causa appellationis, sicut optime observatum STADENIO & ECCARDO, viris clarissimis, omnino est a *frau* dominus, quod Francis effertur *frou*, *fro*, ut supra demonstratum in loco. Hodie superat apud Catholicos in

fron-leichnam, corpus dominicum.
fron- altar, altare dominicum.

FRON, illustris, magnificus, cultu & splendore Domino similis. Francis & Alamannis *fronisc*, a *fron* dominicus, quasi dominicalis. Hinc in Epinicio Ludovico Regi dicto comitatus Procerum & Vasallorum Regni vocatur *fronisc githigini* illustre famulitium, interprete SCHILTERO.

FRON, præstans, eximius. Rursus a præcellentia ejus qui supra inferiores eminet. Gloss. Pez. meliores *fronisçorun*. Sic honor eximius OTFRIDO dicitur *fronisgo era*, Lib. IV. Cap. IV. 42. vinum generosum *fronisgo uuine*, Lib. II. Cap. IX. 188. Hodie quoque omne præstans & eximium dicitur *herrlich*, ab *herr* dominus.

FRON, fiscalis. Dicitur de villis, prædiis, aliisque rebus ad fiscum dominicum spectantibus, ut *domania* a *domino*. Gloss. Pez. fiscalia *ze vrono hove*. Hodie eodem sensu dicimus *fron-hof*. STILERUS in Thes. L. Germ. *fron-hof* curtis, cui operæ præstantur.

FRON, publicus. Utique a Domino, qui cum sit persona publica, eandem appellationem suis quoque rebus & officialibus communicat. Gloss. Pez. publico pondere *vrono uuago*. Inde composita,

vron-ambaht, officium publicum, quod extat in Jure veteri Argentinensi apud SCHILTERUM in notis ad Epinic.
fron-bote, apparitor, citator publicus, quod extat in Jure prov. Alam. Cap. 13. & 109.
frone, *fronte*, & *fronerei* custodia publica.

FRON,

FRON, facer. LOBWASSER Pfal. XCIX. 8. *auf dem berg Sion, feiner wonung fron.* Cum perfona Domini fit facra apud omnes gentes, & rebus fuis fanctimoniam communicet, unde *facer fenatus*, & *facrum confiftorium*, & *comites facri confiftorii* in novella THEODOSII: hinc fenfus paulatim a rebus dominicis, ad res & perfonas facras translatus eft. Inde *boto frono* nuncius facer, quod dicitur de angelo Gabriele apud OTFRIDUM Lib I. Cap. V. 66. *gifcribe frono* fcripturæ facræ, apud eundem Lib. II. Cap. XI. 114. *fuazi frono* pedes facri, quod dicitur de pedibus domini apud eundem Lib. IV. Cap. II. 35. Huc etiam fpectat *lioth frono* canticum facrum, cujus mentio fit in Epinicio R. Ludovici:

> *Ther kunig reit kuono,*
> *Sang lioth frono.*

Quod melius vertitur canticum facrum, quam publicum aut dominicum. Rex enim, ficut optime animadverfum SCHILTERO, cantabat *Litaniam*, quæ tum temporis erat claffìcum facrum Germanorum, quo animos pugnaturorum more patrio accendebant, plane ut priores Germani *barditu*, quod erat carmen militare ante chriftiana tempora, tefte TACITO de M. G. Cap. 3. Dicitur etiam de locis facris. Inde nomen oppido FRANECKER, quod *agrum facrum* denotare, recte vidit MENSO ALTINGIUS.

FRON, judex, prætor, in LL. Frif. I. 29. *dis tredda deys aeghfe di* FRANA *oen den werf to bringhen*, tertio die debet eam Prætor fiftere coram judicio. Verba Legis citat & interpretatur JUNIUS in Gloff. Goth. pag. 273. Subftantivum ab adject. ortum, quia Judex eft perfona publica, dominica, imo etiam facra, & reliqua.

FRON-DIENSTE, fervitia dominis præftanda, ruftica, venatica, curforia, manuaria &c.

FRONEN, *frönen*, fervire, operas domino præftare, five gratuitas five coactas. Utitur Luth. Exod. I. 14. Inde *fron-geift* angelus, quia fervus Dei.

FRONEN, *frönen*, publicare. Gloff. Pez. domus publicabuntur *hiviufci gironit uuerdent.*

FRONKNUSS, *frunckniifs* dominatio. Ante trecentos annos erat nomen dignitatis & titulus honoris, dominis proprius, plane ut hodie *herrlichkeit*. Vocem ex charta Ludovici Bavari fiftit & explicat cel. ECCARDUS in Cat. Theot. pag. 175.

FROSCH, rana. Anglofaxon. *frocca*, *frogga*, *frocx*, *frox*, Franc. *frosk*, Belg. *vorfch*, Angl. *frog*, Island. *freja*, Dan. *froë*, Suec. *fröda*. Gloff. Pez. ranunculus *frosk*. Si Græcas origines fequamur, cantor ille ab incondito clamore, quo paludes & lacus tempore verno implet, fic nominatus videtur, de quo vere dixeris, quod de peffimo Poëta dixit non nemo: *Semper ego canto, & nemo mea carmina laudat.* Græcis enim βράχω eft ftrepo, refono, βρέξας rana parva viridis, βρεκεκὲξ vox ranarum. Quibus affine *brocka*, quod in veteri fermone Islandico eft ruftico more inclamare, unde fragor & fonus moleftus Suecis etiamnum *brak*, Gallis *fracas* dicitur. Alii ranam fic dictam cenfent a *friefen* gelare, tanquam animal frigidiffimum. Voces Septemtrionalium *froë*, *freja*, *fröda*, a reliquis abludunt, & videntur alium fenfum exigere. Cum enim rana fit animal, quod femen copiofe effundit, manifefto derivantur a *fræa* feminare, & hoc a *fræ* femen. VEREL. in Ind. *freja* rana, *fræa* feminare, *fræ* femen, *frækorn* fementis.

FROSCH-LAICH, fperma ranarum. V. *laich* femen.

FROST, gelu, pruina. Anglofax. *froft*, *forft*, Franc. *froft*, Scandis & Anglis *froft*, Belgis *vorft*. Gloff. Pez. gelu *froft*. Gloff. Ælf. gelu *forft*. OLAUS WORMIUS in Lit. Run. Cap. 19. *naktaun kiaeler i frofti*, nudus frigore alget. Refer ad *friefen* algere. Galli ex eodem fonte habent *froid* frigus.

FROSTIG, gelidus. Gloff. Boxh. *froftage* algentes. Anglofaxones dicunt *froftig* & *forftlic*, Angli *frofty*.

FRUCHT, fructus, fenfu latiffimo. Cambris *ffrwyth*. Vox Britannica eft origine Latina, judice JUNIO in Obf. ad Will. pag. 286. Quidni & Germanica? Quamvis enim hodie ingentem ducat familiam, nova tamen funt omnia, & prifcis ignota, qui talibus nec delectabantur, nec indigebant. Nam fructum tam terræ quam ventris appellabant *wucher*, *wæftm*, *wahsmo*, *berde* &c. fœcundum *berend*, fterilem *unberend*.

FRUE, *früe*, mane, diluculo. Gr. πρωὶ, Camb. *bore*, Francis *fruo*, *vruo*, Belg. *vroeg*. Gloff. Lipf. *fruo* mane. Gloff. Pez. primo mane *vruoin morgan*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *bore* mane, tempus matutinum, *boreddydd* matuta, *borefwyd* jentaculum. Vocem omnibus Dialectis communem vide in *morgen*, eam quæ Gothis & Saxonibus propria eft, in *er* mane. Quemadmodum autem *er* eft ab *er* ante, prius: ita πρωὶ, *bore*, *fruo*, *frue*, funt ab adverb. temporis πρὸ, *vor*, *für*, ante, prius. Poftea denotavit *mature*, tandemque etiam *præcociter*, tropo ab hora matutina defumpto. Hodie fcribunt *frühe*, contra antiquitatem & etymologiam.

FRUELING, *früeling*, ver, tempus vernum, tropice fic dictum, quod fit velut tempus matutinum totius anni. Vox recens & nuper addita: antiquam vide in *lenz*.

FRUMEN, mittere. V. *fram*.

FRUTIG, gnavus & gnaviter, impiger & impigre, *unfrutig* piger & pigre. Nefcio, an ufu fint recepta, fiftuntur tamen ab HENISCHIO & STILERO. Ille derivat a Lat. *frunitus*, hic a *frühe* mane, vel *froden* fapere. Mihi a notione celeritatis non videtur recedendum, eoque minus, quod Celtica lingua *brys* fit feftinatio, acceleratio, interprete BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Nam hinc fieri poterat *bryfig* celer, & alia Dia-

lecto *frutig.* Sic ab *eil* festinatio fit *eilig* festinus.

FUCHS, *fux*, vulpes. Goth. *fauh*, plur. *fauhons* Matth. VIII. 20. Franc. *foh*, plur. *fohun*, in Harm. Evang. Tatian. Cap. LI. 2. Anglosaxon. & Angl. *fox*, Belg. & Sax. inf. *vofs*. Vocem obscuram diversimode expediunt Critici. HELVIGIUS arcessit a βάσσαρος, quod Cyrenæis pro vulpe: HENISCHIUS ab ἀλώπηξ vulpes, per aphæresin: MARESCHALLUS a Φῶαι, quod apud HESYCHIUM exponitur per ἀλώπεκες vulpes: MARTINIUS a *fucus*: Alii aliunde. Nescio an peregrina origine opus sit. Nam *fahen* sæpe est dolo capere, & *foxa* decipere. VEREL. in Ind. *foxa* decipere, *ved vox*, *kaup fox* falsa & fraudulenta venditio. Ab alterutro fieri poterat *fox* deceptor. Et hæc etymologia convenit homini & animali, vulpioni & vulpeculæ. Quando idem nomen tribuitur equo, tunc respicitur ad rutilum colorem, quo vulpi assimilatur. Præcipuum compositum est *fuchs-schwanz* cauda vulpina, & metaphorice adulatio.

FUCHTEL, gladius. Refer ad *fechten* pugnare.

FUCKEN, mercaturam exercere, *ein reicher fucker* magnarius, negotiator in solidum vendens. STILERUS, qui has voces tanquam usitatas Thesauro suo inseruit, existimat, eas derivari a *focke* artemon, velum ad proram, & proprie dici de mercatura, quæ per mare navibus exercetur. Hoc illi condonandum, ut centum alia, quia scripsit quod potuit, doctus quidem & industrius, sed literaturæ Antiquo-Germanicæ ignarus. Gothis *bugjan* est emere, *frabugjan* vendere, Anglosaxonibus *bycgean* emere & vendere, *bycgene* emptio & venditio, teste SOMNERO & BENSONIO. Hinc verba Evangelistæ Luc. XIX. 45. *Et ingressus in Templum cœpit ejicere vendentes & ementes*: ab interprete Gothico redduntur: *jah galeithands in alh dugann uswairpan thans frabugjandans jah bugjandans.* Et ab interprete Anglosaxonico: *tha ongan he of tham temple ut-drifan tha syllendan and tha bicgendan.* Inde Anglis relictum *to buy*, quod nimia brevitate laborat, & a reliquis est abscissum. Gallis *biguer* est *permutare*, quod probe notandum. Hoc MENAGIUS in Originibus Gallicis doctissime & verissime derivat a Lat. *vices* (Germani dicunt *fach*, Cambri *ffaig*) per *vicare* & *bicare*. Quid enim est permutare, nisi rem pro re, vicem pro vice reddere? Hic primus & antiquissimus verbi Gothici & Saxonici sensus (quis enim nescit, permutationem auro & argento signato longe antiquiorem esse?) qui postea invalescente pecuniæ usu a permutatione ad emptionem & venditionem translatus est. Vide plura huc spectantia in *gelt* & *kaufen*.

FUDER, mensura vecturæ maxima, vini, fœni, lignorum, lapidum &c. Anglosaxon. *fother*, *fothur* est vehes, interprete SOMNERO & BENSONIO. STILERUS derivat a *füren* vehere, contra analogiam, & nulla literæ D. ratione habita. HENISCHIUS a Lat. *plaustrum*, quod deterius, & vix pratelo boum huc trahi potest. Certe per *fuder* vulgo omnes concipimus, quantum una quadriga, hoc est, uno curru quatuor rotarum & quatuor equis juncto vehi potest. Ergo erit a *fidur* quatuor, quod sæpe occurrit in Evangelio Gothico. Tales appellationes in re vehiculari a numero rotarum vel equorum petitæ, apud Antiquos reperiuntur plures. Hujusmodi est *petoritum*, de quo FESTUS: *Petoritum & Gallicum vehiculum esse, & nomen ejus dictum existimant a numero quatuor rotarum.* Recte. Nam Celtica lingua *pedwar* est quatuor, ut Gothica *fidur* & *fidwor*. Vide plura in *vier*.

FUER, *fur*, pabulum, cibus, esca. A *futer* per syncopen Francis familiarem. Gloss. Pez. uter *voerpalch*. Id est, saccus frumentarius. Dicitur autem antiquitus de cibo tam hominum quam animalium, ut ex veteri Psalmorum interpretatione patet. NOTKERUS Psal. CX. 5. *kab fuora dien sih furhtenten*, dedit escam timentibus se. Psal. CXLV. 7. *kibet hungergen fuora*, dat escam esurientibus. Psal. CXLVI. 9. *der starchemo sehe gibet sine fuora*, qui dat jumentis escam ipsorum. Hoc plebs ignava, quæ syncopen habet in deliciis, imitatur in omnibus pene Dialectis. A *fuer* rursus fit *fieren*, *furen*, alere, pascere, nutrire, de quo infra.

FUERWERK, prædium. V. *vorwerk*.

FUFZIG, quinquaginta. Anglosaxon. *fiftig* Luc. XVI. 6. *nim thine fethere, and site brathe, and writ fiftig*, accipe pennam tuam, & sede cito, & scribe quinquaginta. Proprie est quinquies dena, a *fif* quinque, & *tig* decem, ut demonstravi in *zehen* bis quinque. Dicitur etiam *fünfzig* quod vide in *fünf*.

FUG, quatenus est verbale a *fügen* quadrare, convenire, congruere, significat (1.) convenientiam & decentiam. Inde *fug* decus, *unfug* dedecus, indecentia. (2.) opportunitatem. Inde *füglich* opportunus, *zu füglicher zeit* tempore opportuno. (3.) quadraturam juris. Inde formula *mit allem fug* optimo jure, *befuget seyn* in jure esse, *befugnüs* jus, fas, æquum.

FUG, quatenus est verbale a *fügen* aptare, combinare, conjungere, significat (1.) aptitudinem rei ad rem. Inde *füglich* apte, *unfüglich* inepte. TATIANUS Cap. LI. 4. *gifuohlih Gotes rihhe*, aptus regno Dei. Gloss. Ælf. pag. ult. inaptus *ungefege*. (2.) juncturam, commissuram, & combinationem unius rei cum altera. SOMNER. in Dict. AS. *fog* conjunctio, connexio, *gefog* commissura. Gloss. Boxh. *ghifuog* copulæ, conjunctioni. Quibus videntur convenire Latina *compago* & *compages*. (3.) nexum causarum. Inde Proverbium: *der fug macht und bricht den krug*, nexus causarum fingit & destruit urceum.

FUGEN, *fügen*, quadrare, congruere, convenire. SOMNER. loc. cit. *gefegan* quadrare. Hic prin-

princeps verbi significatus, nescio unde oriundus, certe non a πήγω vel *pago*. Nam hæc verba ad sequentem scalam spectant.

FUGEN, *fügen*, aptare, combinare, conjungere, facere ut quadret, congruat, conveniat. Verbum facessens ex præcedenti. BENSONIUS in Voc. AS. *gefegan* jungere, componere, *gefeged* junctus, aptus. OTFRIDUS Lib. I Cap. I. 31.

Ist iz gisuagit al in ein
Selb so helphantes bein.

Vertit SCHILTERUS:

Id omne combinatum in unum
Ut Elephanti ossa.

WILLERAMUS Cap. IV. 4. *also der hals zesamene vogat daz hoibit unte den lichamen*, sicut collum conjungit caput & corpus. Hisce consentiunt πάγω & *pago*, compingo, compono, unde *Naupego* & *Bibliopego* nomen apud Græcos & Latinos. Cum vero hunc significatum alius, a quo pendet, præcedat, palam est, hæc verba ad harmoniam quidem, minime vero ad etymologiam referri posse.

FUGEN, *fügen*, accommodare. Anglosax. ut supra, apud SOMNER. & BENSON. Inde *sich fügen* accommodare se rebus & personis, *einem fügen* gratificari per accommodationem, *gefug* commoditas, *gefüglich* commodus & commode, *ungefüglich*, *ungefugsam* incommodus. Sensus a commissura rerum naturalium aut arte factarum ad vitæ socialis officia translatus, in qua uniuscujusque aptitudo eo major est, quo magis se aliorum ingeniis aut precibus, tempori aut loco, accommodare potest.

FUGEN, *fügen*, adplicare, *hinzufügen* addere. Gloss. Pez. applicuerunt *zuogivuoctun*.

FUGEN, *fügen*, facere, *schaden zufügen* damnum inferre. Hic sensus oritur a *fug*, quatenus nexum causarum significat. Quid enim est facere, nisi causas disponere, ut inde sequatur effectus? Græcis πήγνυμι est fio & facio, forte ex eodem fonte. Nam a nexu causarum pendent tam ea quæ fiunt, quam quæ facimus ipsi. Causa trudit causam, privata ac publica longus ordo rerum trahit.

FUGEN, *fügen*, opportune fieri, *es fügte sich* opportune contigit, accidit, factum est, *fügung* casus improvisus, sed opportunus. A *fug* opportunitas.

FUHR, *führen*. V. *fur*, *füren*.

FULEN, *fülen*, tangere, palpare, contrectare. Anglosaxon. *felan*, *gefelan*, Franc. *fualen*, Belg. *voelen*, Angl. *feele*. Gloss. Boxh. *kifualazzit* attrectaverit. Assentior MARTINIO, qui hoc verbum declinat a Lat. *vola*. Quid enim est tangere, nisi manu contrectare? Sed recordari debemus, quod *vola* sit a *law* manus, de quo infra.

FULEN, *fülen*, sentire. Antiquis & reliquis ut supra. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XVII. 52. *fualen uuir iz harto*, valde hoc sentimus. Proprie est *tangi*, & per metonymiam antecedentis pro consequente *tactu percipere*, quia perceptio rei tangentis naturaliter sequitur tactionem in omnibus animatis. Postea more loquendi ab iis quæ tactu percipiuntur, ad omnia sensibilia pervenit, quia omnes sensus in tactu conveniunt. Inde Anglosaxonibus *felnes* sensus, nostris *gefül*. Hoc Belgæ ad mentem usque extendunt, idque eleganter. Unde *gevoel* sententia, opinio.

FULLE, *fülle*, quatenus est verbale a *füllen*, significat quantum potest. Gothis *fullo* est supplementum vestis Matth. IX. 16. Francis *folli* plenitudo, integritas, perfectio apud OTFRIDUM Lib. IV. Cap. XXIX. 96. Alamannis *fullii* satietas, in Gloss. Keron. Islandis *fullo* supplementum in Ind. VERELII, LUTHERO *fülle* plenitudo, copia, ubertas Joh. I. 16. Et in proverbio *hülle und fülle* est amictus & victus. A *fülle* est diminutivum *füllsel* farctura, in re coquinaria.

FULLEN, *füllen*, implere. Græc. βυλλῶν apud MARTINIUM in Cadmo, Gothis *fulljan*, Anglosaxon. *fyllan*, Francis *fullen*, Belg. *vullen*, Angl. *to fill*, Suec. & Island. *fylla*. Evang. Goth. Matth. XXVII. 48. *nam swamm fulljands akeitis*, accepit spongiam implens aceto. TATIANUS Cap. XLV. 5. *fullet thiu faz mit uuazzaru*, implete hydrias aqua. Et mox: *inti sie fultun siu unzan enti*, & impleverunt eas usque ad summum. Refer ad *voll* plenus, confertus.

FULLIN, *füllein*, *füllen*, hinnulus equinus vel asininus. Græc. πῶλος, πωλίον. Lat. *pullus*, Cambris & Armor. *ebol*, *ebewl*, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Gothis *fula* Marc. XI. 2. Anglosaxon. *fola* ibid. Francis *fulin*, Alaman. recentioribus *vole*, Angl. *fole*, Suec. & Island. *fola*, Belg. *veulen*, Gall. *poulain*. Gloss. Ælf. in nom. ferarum: poledrus *fola*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. IV. 20. *ioh bringat ouh thaz fulin sar*, & adducite etiam pullum ocyus. WINSBECKIUS ad fil. §. 43. *ein vol von einer wilden stut*. Cuncta ejusd. originis, non Græcæ, aut Lat. quia vox istis Linguis accommodari non potest sine multis nugis, sed Barbaræ, Scythicæ vel Celticæ. Scythica Lingua denotare potest partum novellum cujuscunque quadrupedis, si derivatio, ut par est, instituatur a *fallen* nasci. Idemque Cambris denotabit *ebol*, si derivetur ab *eppilio* generare. ECCARDUS in notis ad Leg. Sal. pag. 77. existimat, *füllin* proprie esse consectaneum matris suæ, a *folgen* sequi. Malim duxisset a Suecico *fölia* sequi, quod conciliandis tot Linguarum vocibus magis idoneum est. Nos nostræ derivationi inhæremus. Vox barbara *poledrus*, qua utitur ÆLFRICUS in Glossa, est diminutiv. ab AS. *fola*, eodem modo factum, ut *pullaster*, *pullitra*, *porcetra*, apud Latinos. Germani hoc diminutivum imitantur in voce *folter*, quia equuleus antiquus fuit machina pullo equino vel asinino similis.

FUND, inventum. VEREL. in Ind. *fynt* inventum. Verbale a *finden* invenire. Gallis *feinte* est callidum inventum, quia scil. solent voces nostras in deteriorem aut viliorem sensum detorquere.

FUNF, *fünf*, quinque. Æol. πέμπε, Armor. *pemp*, Camb. *pump*, Gothis *fimf* Luc. XIV. 19. Anglosaxon. *fif*, Franc. & Alam. *finf*, *fimf*, *finevi*, Procop. *fynf*, Angl. *five*, Belg. *vyf*. Cunctorum originem videntur custodire Cambro-Britanni in Celtica voce *pob* omnis. Nam secundum primævam & antiquissimam computandi rationem quinque est manus ostensa digitis omnibus exertis. Græci vocant πέντε, haud dubie a πάντα, quia quinque digiti sunt omnes. Confer dicta in *hund* centum, & *elf* undecim. Inde

fünfte, quintus. Gloss. Keron. quintus *funfto*. Idem Anglosax. *fift*.

fünfzehen, quindecim. Goth. *fimftaihun* Joh. XI. 18. Anglosax. *fiftyn*.

fünfzehend, decimus quintus. Goth. *fimftaihund* Luc. III. 1. Anglosax. *fifteotha*, Francis *finfuzehent* in Harm. Evang. Tatian. Cap. XIII. 1.

fünfzig, quinquaginta. Goth. *fimftig* Luc. XVI. 6. Anglosax. *fiftig*. Francis *finfzug*, apud OTFRIDUM Lib. III. Cap. XVIII. 110. De terminatione numerali ejusque valore vide *zehen* decem.

fünfzigste, quinquagesimus. Gloss. Keron. quinquagesimus *finfzugosto*.

FUNK, *funke*, scintilla. Belg. *vonk*. HELVIGIUS derivat a φέγγος splendor, fulgor, jubar, quia scil. arcana linguæ nostræ ignoravit. Nam proprie non est splendor, sed igniculus sive parvus ignis, & diminutivum a *fon* ignis, quod extat in Codice Arg. Marc. IX. 44. *fon ni afhwapnith*, ignis non extinguitur. Luc. XVII. 29. *rignida swibla jah funin us himina*, pluit sulphur & ignem de cœlo. Cum Gothica Dialecto consentit vetus Islandica. VEREL. in Ind. *fun*, *fon* ignis. STIERNHIELM. in Gloss. Ulph. Goth. pag. 48. *fune* ignis apud Islandos, *eg sa framan i fialsins lyd funa hafan brenna*, ego vidi in montis declivitate ignem altum ardere. Hoc ille derivat a φαείω (φαύω) luceo. Interim a *funke* habemus *funkeln* scintillare, micare, igniculos spargere, cui simile Gr. φέγγειν radiare, splendere, lucere.

FUR, & *vor*, modo confundimus, modo distinguimus, tanquam *vor* sit temporis, non loci, nec causæ, *für* loci & causæ, non temporis. Sed hujus distinctionis nulla est apud nos constantia, nullumque in Antiquitate vestigium. Nam Gothi dicunt *faur*. *faura*, Anglosaxones *for*, *fore*, *fyr*, *fyre*, Franci & Alamanni *fora*, *furi*, Belgæ *vor*, Angli *for*, Sueci *för*, per omnes significatus. In oratione duplici fungitur officio, præpositionis & adverbii, plane ut πρὸ & *pro* apud Græcos & Latinos, quæ certe non differunt a *für* & *vor*, nisi mutatis labialibus & transposita canina.

FUR, *für*, pro. Dicitur (1.) de bono quod propter aliquem fit. Evang. Goth. Joh. X. 15. *saiwala meina lagja faura tho lamba*, animam meam pono pro ovibus. Evang. Anglosaxon. Luc. IX. 50. *se the nys ongean eow, se is for eow*, qui non est adversum vos, is est pro vobis. TATIANUS Cap. CLXXVIII. 1. *ih bittu furi sie*, *nalles furi uueralt*, rogo pro iis, non pro mundo. LUTHERUS ubique habet *für*. (2) de commutatione & substitutione in alterius locum. Evang. Anglosaxon. Matth. II. 22. *rixode fore Herodem*, regnaret pro Herode. Matth. XVI. 26. *hwylc gewrixl sylth se man for hys sawle*, quam commutationem dabit homo pro anima sua. TATIANUS Cap. XXXI. 1. *ouga furi ouga*, *zan furi zan*, oculum pro oculo, dentem pro dente. Luth. Gen. IV. 25. *einen andern samen für Habel*. Hiob XXXI. 40. *disteln für weitzen*, *dornen für gersten*. 2. Sam. XVIII. 33. *wolt Gott ich müste für dich sterben*. Prov. XXI. 18. *der gottlose für den gerechten*, *der verächter für die frommen*.

FUR, *für*, ante. Dicitur (1.) de loco. TATIANUS Cap. XXVII. 1. *forlaz thina geba fora themo altare*, relinque munus tuum ante altare. Luth. Exod. XXX. 6. *für den fürhang*, *für der laden*, *für dem gnadenstul*. Lev. I. 5. *für der thür*. Jer. XXIV. 1. *für dem tempel*. (2.) de conspectu, & tunc idem valet quod coram. Luth. Matth. VI. 2. *posaunen lassen für dir*. Ubi interpres Gothicus habet *faura thus*, Anglosaxonicus *beforan the*, Francicus *fora thir*, in Harm. Evang. Tatian. Cap. XXXIII. 2. (3.) de tempore. Antiqui rursus habent *for*. Quod cum etiamnum custodiamus, lectorem ad particulam *vor* remitto.

FUR, *für*, præ, quatenus est particula causalis significans *propter*. Versio Anglosax. Matth. XIV. 26. *for tham ege*, præ timore. Joh. XXI. 6. *for thæra fixa mænigeo*, præ multitudine piscium. NOTKERUS Psalm. CXVIII. 28. *fore urdruzedo* præ tædio. Luth. Psal. LXXXVIII. 10. *meine gestalt ist jæmmerlich für elende*.

FUR, *für*, præ, quatenus est particula comparativa significans *plus*. NOTKERUS Psal. XLIV. 3. *scone fore allen menniscon*, speciosus præ filiis hominum. Psal. LXXXVIII. 28. *purlichen fore allen chuningen dero erdo*, excelsum præ omnibus regibus terræ. Luth. Luc. XIII. 2. *meinet ihr*, *daß diese Galileer für allen Galileern sünder gewesen sind?* Ubi versio Anglosaxonica habet *toforan eallum Galileiscum* præ omnibus Galilæis.

FUR, *für*, præ, quatenus est particula ordinis significans prioritatem. VEREL. in Ind. *firi* præ, *vera firi* præesse, præsidere, ducere, *firiganga* præire. Gloss. Keron. prævalere *furimagan*, præponere *furisezzen*, præpositus *furikisazter*. Significat autem nonsolum prioritatem temporis & loci, qui minutus hujus particulæ sensiculus est, sed etiam dignitatis, potestatis, & præstantiæ, ut postea ostendam in superlativo *fürst*.

FUR,

FUR, *für*, trans, ultra, de loco. WILLERAMUS Merulæ pag. 33. *ther regan is fure*, imber transiit. Gloss. Keron. transeat *furifare*. Gloss. Pez. effluxerat *furivuor*. Evang. Anglosax. Luc. XXIV. 28. *he dyde swylce he fyr-faran wolde*, ipse finxit velut ire vellet longius. Hodie utimur compositis, *fürbas* longius, plus ultra, quasi amplius de loco, *fürbei* & *fürüber*, item *vorbei* & *vorüber*, quod transiit, effluxit, præteriit, sive res sit, sive tempus.

FUR, *für*, porro, quatenus est adverb. temporis fluentis, *für und für* perpetim, *hinfür* in posterum. Sensus a loco ulteriore ad tempus continuum translatus, ob manifestam utriusque similitudinem. Græcis quoque *πόῤῥω* & Latinis *porro* de tempore continuando dicitur. Et hactenus inter se & cum nostris conveniunt.

FUR, quatenus est verbale a *füren* vehere, significat quantum potest. Anglosaxonibus *fore* est vehiculum, nostris *fur* vehes, vectura, aurigatio. Composita vide apud Lexicographos.

FURCH, furca. Cambris *ffwrch*, Armor. *forch*, Anglosax. Angl. & Hibern. *forc*, Belg. *vork*, Gall. *fourche*. Omnium judicio est vox Latina. Si quis tamen argutari vellet, posset omnium originem reducere ad *brechen* rumpere, quia furca est ferrum bisulcum aut trisulcum, adeoque in fronte ruptum.

FURCH, sulcus. Anglosax. *furh*. Utrumque a Latino *porca*, & hoc vel omnia simul a *brechen* rumpere terram. Nam sulcus est terra rupta, & *bruch* atque *furch* ipso audito sunt cognata. In reliquis Dialectis extat *fore*, quod ex genuino vitiatum, & perperam derivatur a *forare*.

FURCHT, *forcht*, formido. Anglosax. *forht* in comp. *forht-leas* intrepidus, impavidus, Franc. & Alam. *forht*, *foraht*, Belg. *vorcht*, *vrucht*, Angl. *fright*, Suec. *fruchtan*. Gloss. Keron. metum *forahtun*, timorem *forahtun*, non sine formidine *nalles ano furahtun*. TATIANUS Cap. VI. 1. *in mihhelero forhtu*, magno timore. Cap. 217. 4. *thuruh sina forhta*, præ timore ejus. An a *Φρίκη* horror? Malim a *faren* timere, ut primo fuerit *far*, *fear*, quo hodie utuntur Angli, postea *fart*, *furt*, & per metathesin *frit*, *frut*, quibus affinia Gr. *Φρίττω* horrere, & Belg. *vreesen* timere, denique *furcht* & *vrucht* per epenthesin gutturalis. Hanc enim vulgus habere solet in deliciis, ut ostendi in *Prolegom.* Sect. IV.

FURCHTEN, *fürchten*, timere. Goth. *faurhtan*, Anglosax. *forhtian*, Franc. & Alam. *forhtan*, *forahtan*, *furihtan*, Belg. *vorchten*, *vruchten*, Suec. *fruchta*. Gloss. Keron. timere *furihtan*, timens *forahtanti*, timentes *furahtante*, tremendo judicio *dero forahtlihhun suano*. TATIANUS loc. cit. vers. 5. *ni curet ju forhtan*, nolite vos timere. Refer ad substantivum.

FURCHTEN, *furchten*, revereri. Gloss. Boxh. *furihtet* reverimini. Hodie utimur comp. *erfurcht* reverentia, affectus quo quis alterius honorem lædere veretur.

FURDER, *fürder*, longius, ulterius. Luc. XXIV. 28. Anglosax. *forthor*, Franc. *furdir*, Angl. *further*, Gr. *πορρώθερον*. Comparativi a positivo *fort* inde, porro, ultra. OTFRIDUS Lib. V. Cap. X. 11.

Uuis mit uns hinaht,
Uuanta furdir thu ni maht.

Vertit SCHILTERUS:

Esto nobiscum hac nocte,
Nec enim ulterius poteris.

FUREN, *füren*, vel ejusdem prosapiæ est ut *faren* ire, moveri, proficisci, vehi &c. vel ab illo ortum, tanquam verbum facessens. Quid enim est *füren*, nisi facere ut eat, moveatur, proficiscatur, vehatur &c.

FUREN, *füren*, movere, jactare, agitare. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VIII. 25.

Ther uuint thaz scif fuar jagonti,
Thie undon bliuenti.
Ventus navim jactabat impellendo,
Undæ verberando.

FUREN, *füren*, portare. SOMNER. in Dict. AS. *feran* ferre, portare, gestare. Gloss. Boxh. *arfuarret* asportate. Convenit sono & significatu cum Græc. *Φέρειν*, Lat. *ferre*, & Germ. *bæren*. Dicitur metaphorice de iis, qui negotium aliquod gerunt, quia portantibus similes sunt, & hactenus convenit cum *faren* agere, peragere, expedire. Inde *krieg füren* bellum gerere, *waren füren* aliquo genere mercium negotiari, *buchfürer* bibliopola, *ausfüren* cœpta perficere &c.

FUREN, *füren*, vehere, portare in vehiculo, vel alio sublimi. Anglosax. *ferian*, apud SOMNER. & BENSON. Francis *fuaren*, ut supra. OTFRIDUS Lib. II. Cap. I. 69.

So uuaz so himil fuarit.
Quicquid cœlum vehit.

FUREN, *füren*, ducere. NOTKERUS Psal. CXXXV. 11. *der Israhelen fuorta uzer inmitten*, qui Israhel eduxit de medio eorum. Sensus Francis proprius, sed bonus, & reliquis cognatus. Nam qui ducit, facit ut eat. Metaphorice dicitur (1.) de institutione, quia doctrina est dux vitæ, (2.) de consuetudine, quia consuetudo est mos introductus. Ad primam classem spectant, *anfüren* instituere, *verfüren* seducere, *überfüren* convincere, doctrina superare. Ad secundam, *einfüren* novum morem inducere.

FUREN, *füren*, comitari, ducere euntem. Gloss. Pez. comitari *givuorit uuerdan*.

FUREN, *fueren*, pascere, nutrire, alimenta præbere. NOTKERUS Psal. XXXVI. 3. *pue an dero erdo, unde so uuirdest du gefuorot in sinen otuualon*, inhabita terram, & pasceris in divitiis ejus. Jus prov. Alam. Cap. 342. *wer die gevangen füren sule*, quis captivo de alimentis prospicere debeat. Verbum a subst. *fuer* factum, quo Franci pabulum & omnem

omnem cibum designant. * Galli inde habent *fourrier* provisor pabuli vel stramenti, *fourrage* pabulum, *fourragier* pabulator, nisi malis hæc derivata ad substantivum referre.

FURIER, qui mansionibus præest, & suum cuique hospitium adsignat, advenis in conventibus publicis, militibus in hiberniis. A *fuer* nutrimentum, quasi nutrimentarius. Inde *furier-zettel* descriptio & designatio hospitiorum, *einfurieren* collocare per diversoria. Postea vox transferri cœpit ad metatorem in expeditione bellica, quia suum cuique locum in castris adsignat. Uterque differt a *fodrario* Francorum, qui, cum esset provisor annonæ, mensuram nominis magis implet. De eo vide plura in *futer*.

FURSPRECHEN, *fürsprechen*, verba facere, causam dicere pro aliquo, *fürsprech*, *fürsprecher* advocatus, patronus causæ. Gloss. Pez. defendere *furisprechun*. Refer ad *für* pro, & *sprechen* dicere.

FURST, *fürst*, adjective *summum*, substantive *principem* & *culmen* significat. Oritur a *für* præ, quatenus est particula ordinis. Nam hinc fit primo comparativus *furira* prior, potior, in monumentis Francorum satis frequens. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIV. 61.

Furira, uuan ih, thu ni bist,
Thanne unser fater Jacob ist.
Potior, arbitror, non es,
Quam noster pater Jacob.

TATIANUS Cap. XXXVIII. 1. *ia ist thaz ferah furira thanne thaz muos*, nonne anima potior est nutrimento? Deinde superlativus *furist*, & contracte *fürst*, eo quo dixi significatu.

FURST, *fürst*, summus, primus, supremus. Gloss. Pez. primi *furistun*. Gloss. Keron. summa *furistun*, summam *furista*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. IX. 53. de Apostolis:

Sint sie untar mennisgon
After Gote furiston.
Sunt illi inter homines
Post Deum primi.

Idem Lib. IV. Cap. XIX. 85.

Ufsyrsckrikta harto
Ther furisto Euuarto.
Subsiliit valde
Summus Sacerdos.

Dicitur autem antiquitus nonsolum de hominibus, sed etiam de omni eo, quod in genere suo præstantissimum. NOTKERUS Psal. LIII. 9. *daz forsta guot*, summum bonum. Gloss. Keron. cum summa gravitate *mit dera furistun fruati*, cum summa festinatione *mit dera furistun ilungu*. Hodie superat apud Anglos & Suecos, quibus *first* & *första* est primus, princeps, prior. Germanis obsolescit: ostendi tamen illis debuit, quia Principis nomen inde dependet, qui cum sit vir summus in Rep. merito vocatur *fürst*, adjectivo in substantivum verso.

FURST, *fürst*, princeps. Vox spectatæ antiquitatis, sed inter Francos tantum, & qui eos imitantur. Gloss. Boxh. *furistun* proceres. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XX. 108. *ring thero furistono*, circulus procerum. Lib. IV. Cap. V. 78. *frides furista*, princeps pacis. NOTKERUS Psal. XXXII. 10. *rata dero furston*, consilia principum. Psal. XLVI. 10. *furston dero liuto*, principes populorum. Psal. LXXIV. 13. *hohmuotigi dero furston*, spiritus superbus principum. Psal. LXXXI. 7. *einer dero furston*, unus ex principibus. VEREL. in Ind. *forusta* præses, caput, *forustalaus* absque capite & defensione. Belgæ dicunt *vorst*, Sueci *furste*. Non a πρώτιστος primus, nec a προστάτης præses, nec a *füren* ducere, nec a *fürstehen* præesse, nec a *fürderst* qui ante omnes est. Quamvis enim hæ etymologiæ ordini, officio, & dignitati Principum conveniant: falsæ tamen sunt, quia verum ex falso fonte hauriunt. Cujus rei causa nulla alia est, quam quod adjectivum, unde substantivum factum, vulgo ignoratur. Præcipua composita sunt, *Chur-fürst* elector, princeps qui Cæsarem legit, *Vier-fürst* tetrarcha, princeps qui quartam regni partem moderatur. Vocem Gothicam & Saxonicam vide in *reich* princeps.

FURST, *fürst*, culmen. HENISCHIUS in Thes. L. German. pag. 1307. *fürst*, *gipfel*, culmen, fastigium, *ein gefürstets tach* tectum fastigiatum, *des hauses fürste teil*, *der fordere gibel am haus*, frontispicium, fastigium anterius domus in acumen surgens pyramidale. SOMNER. in Dict. AS. *fyrst* tigillum, laquear. Glossa Latino-Theotisca apud Lindenb. culmen *first*. Cuncta ab edito situ, adeoque a *fürst* summus, per substantivationem. Inde composita antiqua, in Lege Boiorum, *first-falli* ruina vel dejectio culminis, *firstsul* columna qua culmen sustentatur, Tit. IX. 3. 6.

FURSTEN, *fürsten*, creare principem, dignitatem Principis conferre, *gefürstet* in numerum Principum lectus, adscitus, elevatus. Novum, sed legitimum.

FURSTEHEN, *fürstehen*, præesse, *fürsteher* præses, assertor, vindex. Gr. eodem sensu dicunt προϊστάναι & προστάτης. *Stehen* nonsolum est erecto corpore, sed etiam erecto & attento animo esse.

FURT, varie usurpatur in Dialectis. Cambris *fford* est via, iter. Anglosaxonibus *ford* trajectus, nostris *furt* vadum, via per undas, locus ubi flumen equo aut curru transiri potest, *anfurt* littus, quo naves appelli possunt. Cuncta legitime facta a *faren* ire, transire, transfretare. Confer voces sororias *fære* & *fart*. Ad Saxonicum significatum spectant, FRANKFURT trajectus Francorum, ERFURT trajectus Geræ, & alia vetustiora apud PTOLEMÆUM, ut sunt, LUPFURDUM & TULIFURDUM, de quibus vide conjecturas MENSONIS ALTINGII in Expos. Tab. Ptol.

FUR-

FURTREFLICH, *fürtreflich*, præcellens. Gloss. Pez. præcellenti *vuritrefuantemo*. Quo sensu, vide in simplici.

FURWITZ, *fürwiz*, curiositas, *fürwitzig* curiosus. Gloss. Pez. curiosus *viriuuiz*. Gloss. Boxh. *firiuicikem* de curiosis. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XVIII. 7.

Ziu sint thie iuuo uuizzi
Thes sulih firuuuizzi?
Cur sunt vestri sensus
Horum adeo curiosi?

Vi compositionis a *für* & *witz*, est *præscientia futuri*, & aliquando fuit in honore, cum divinationes & auguria adhuc omnium animos fascinarent. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *for-witig* præscius, *for-witignesse* præscientia, *for-witegan* vaticinari. Postea fraude Sacerdotum detecta, quod inprimis Christianæ Religionis ope factum, cœpit vituperari & de *intempestiva sciendi cupiditate* (etiamsi cupiditatis nullum in voce vestigium sit) usurpari. Hinc vulgo dicitur de iis, qui vel aliena & ad se non spectantia, vel scitu inutilia, vel quæ scire nefas & tutius ignorantur, vel quæ omnino sciri non possunt, scire tamen desiderant.

FUSS, pars corporis infima, qua ambulamus. Græcis πȣ̃ς, Lat. *pes*, Cambris & Armor. *pedd*, Gothis *fotus* Marc. IX. 45. Anglosax. *fot*, Franc. & Alaman. *fuaz*, *fuoz*, Belg. *voet*, Angl. & Suec. *foot*, Island. *fot*. Gloss. Keron. pede *fuazze*, pedibus *fuazzum*. TATIANUS Cap. IV. 18. *zi giribtenne unsera fuozza in uuog sibba*, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Vox antiquissima, & humano generi pene coæva, quod vel hinc patet, quia in vetustissimis Linguis verba *eundi* & *calcandi* a pede formata sunt, ut inferius ostendi in *pedden*. Tanta vetustas in se & originem suam inquiri vetat. Si quis tamen argutari vellet, inveniret quod diceret. STIERNHIELMIUS derivat a *fæsta* firmare. Poterat etiam derivare a *fysa* festinare, quod vide in *fix*. Ipse aliquando deduxi a *bæren* ferre, quia pes (qui haud dubie basis & columna totius corporis) Laconica Lingua dicitur πὸρ, quod in nulla re differre videtur a πȣ̃ς, nisi literarum R. & S. permutatione, in Dialectis ubique obvia. Præcipua Veterum composita sunt,

bifotuns, *anafotuns*, compedes, in Cod. Arg. Marc. V. 4.
fot-adle, pedum dolor, Dial. Anglosax.
fuotscamel, scabellum, in Gloss. Lips.
fuozsubti, podagra, in Gloss. Pez.
fuoztrubi, compedes, apud TATIANUM Cap. LIII. 4.
feorfuazzo, quadrupes, in Gloss. Keron.
einfuoziu, unipes, apud NOTKER. Ps. XXXV. 12. interprete SCHILTERO in Gloss.

Metaphorice dicitur de situ infimo, de statu rerum, de fulcris artefactorum, de mensuris varii generis &c.

FUSS, adjective pedestris, substantive pedes & servus a pedibus. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *peddyd* pedites. SOMNERUS in in Dict. Anglosax. *fet* pedes, *fetha* phalanx, *fethe-men* pedites, *fethena* idem, *fethe-here* peditatus. Anglis *foot* etiamnum peditem & pedestrem significat. Cuncta manifesta imitatione sive Græci vocabuli πεζὸς pedes, pedestris, sive Latini *pedes*. Hodie occurrit in compositis, *fuß-volk* copiæ pedestres, *fuß-knecht* miles a pedibus. Quæ certe rationem nominis non habent a *fuß* pes, nisi quis forte existimet, equites non habere pedes. In reliquis Dialectis Saxonicum *fet* mutatur in *fent*, per epenthesin, figuram in ore vulgi valde familiarem. Inde Islandis *fant* famulus, satelles, apud VEREL. in Ind. Italis *fante* servus & serva, puta a pedibus, Francis *fendeo* phalanx, in Glossis R. Mauri apud Diecman. Et hinc porro nostris *infanterie* peditatus.

FUSS, quatenus significat pedem montis, appellationem suam communicat quibusdam locis, cujusmodi sunt, FUESSEN, FAUCES, FAUCENA, ad pedes Alpium Juliarum, FUSSACH, castrum FAUCIACUM in Austria, a fluvio quo alluitur, & pedibus Alpium, quibus adjacet, sic dictum, judice GOLDASTO Tom. I. Rer. Alam. pag. 107. seq.

FUSSEN, niti, insistere re aliqua tanquam fundamento, a *fuß* quatenus fulcrum seu fundamentum significat. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. V. 114. eodem sensu dixit *fuazzen*; sed locus a librariis afflictus est, & hoc modo restituendus:

Uuir mugun thero uuerko
Ioh fuazzen thero githanko.

Hoc est: *Possumus horum operibus horumque meditationibus inniti.* Loquitur de viris divinis, Prophetis & Apostolis, qui aliquid literarum posteris reliquerunt.

FUTER, victus, tam hominum quam animalium, saltim usu antiquo, & favente radice. Est enim verbale a *futern* alere. BENSON. in Voc. Anglosax. *fodor* edulium hominum, *fodre* pabulum, *fother*, *fothur* alimentum. Franci utuntur duobus vocabulis, *fouter* & *four*, quorum illud genuinum, alterum segnitie pronunciantium media litera privatum. Gloss. R. Mauri apud Diecman. alimentum *fotar*. Gloss. Pez. pabulum *fouter*. NOTKERUS Psal. LXXVII. 18. *daz sie iro selon fuoro batin*, ut peterent escas animabus suis. De hac voce vide plura in *fuer*. Latino-Barbaris *fodrum* est annona militaris, frumentum, & quicquid ad victum militum præbetur & equorum. Iisdem *fodrarii* vocantur, quos Reges profecturi parandæ annonæ, & pabulis stramentisque equorum procurandis, itineri præmittebant. Testimonia qui volet, inveniet apud SPELMANNUM & CANGIUM. Hodie *futer* est pabulum, & cibus equorum tantum, non quod sic oporteat, sed quia usus sic voluit.

FUTERN, alere, pascere, nutrire. Frequentativ. a simpliciori *föden* nutrire. TATIANUS Cap. XXXVIII. 2. de volatilibus cœli: *iuar fater ther himilisco fuotirit sie*, pater vester cœlestis pascit illa. Cap CCXXXVIII. 1. 2. *fuotri miniu lembir*, pasce oves meas. Dicitur & *furen* per syncopen, quod vide.

FUTTERN, *füttern*, tegere, munire panno, pellibus, corio, vel alia quacunque materia, Latino-Barbaris *foderare* apud CASANOVAM, Italis *fodrare*, Belg. *voederen*, Gallis *fourrer*, quod imitantur Angli in *to furr*. Dicitur in derivatis de operimento *externo* & *interno*. Ad priorem classem spectat vox Gothica *fodr* vagina, in Cod. Arg. Joh. XVIII. 11. unde Italis *fodro della spada* eodem sensu: Anglosaxonica *fodder* theca, apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 164. Germanica *futter* theca, capsa, *bogen-futter* pharetra, *flaschen-futter*, *lauten-futter*, & alia satis nota, *futteral* theca, forulus, loculamentum. Ad secundam classem spectant rursus Germanica *futter* pannus vestis interior, & quicquid voce panni adhibetur, *unterfutter* subtegmen. Unde Latino-Barbaris *fodratura* pellitium, quo vestis ornatur, apud CANGIUM. Arborem & ramos video, radicem non video. Possit tamen *futern* idem esse quod *fendere* munire, tueri, defendere, expulso N. Vel idem quod *opertare* frequenter operire, quod habet FESTUS. Gallica *fourrer* & *fourreau* sunt e Germanico fonte, & manifesta syncope laborant.

FY, interjectio abominantis. V. *fi*.

G.

GABE, donum. Anglosax. *gefe*, *gyfe*, Franc. & Alam. *geba*, *kaba*, *kepa*. Gloss. Keron. donum *kaba*. Gloss. Boxh. *kepa* munia. Lex. Run. *gafa*. VEREL. in Ind. *giof*. Refer ad *geben* dare.

GABE, eleganter transfertur ad bona tam animi quam fortunæ, quia revera sunt dotes & largitiones divinitus concessæ. VEREL. in Ind. *giæfa* bona fortuna, felicitas, *kongs giæfa* fortuna regia, *giafalaus* infortunatus. Et huc etiam spectat ex Evangelio Gothico *manna gabigs* homo dives Matth. XXVII. 57. & *filu gabeigs* valde dives Luc. XVIII. 23. id est, dotatus, fortunatus, bonis fortunæ præditus, non quod debeat esse liberalis, ut non nemo nugatur.

GABEL, tributum, & quævis exactio summæ potestatis, quæ cum antiquitus minutatim fere pendebatur, dicta est *gabel*, a *gabe* donum, quasi parvum munusculum. Nam L. finale diminutivi nota est, ut sæpe alias. Postea vox ad omnes reditus & solutiones extensa est, præcipue apud Anglosaxones, quibus *gafol*, *gaful* est tributum, census, Marc. XII. 14. Luc. XX. 22. item fœnus Matth. XXV. 27. *gafol-gyld* solutio census, usura, *gafol-gyldan* censum tribuere, *gafol-land* terra censualis, item *land-gable* census terræ, apud SPELMAN. in Gloss. Latino-Barbari inde habent *gablum* & *gabellas* suas, cujusmodi sunt *gabella salis* & *gabella vini* apud CANGIUM. Hodie superat in composito *gafel-recht*, jus vectigalis exigendi, de quo vide SCHOTTELIUM.

GABEL, creagra, fuscinula, instrumentum biceps, quo cibus capitur. Fortasse a *capio*, ut conjectat MARTINIUS, quamvis etiam Belgis *kippen* sit capere. Dicitur præterea de furca & quavis pertica bicipiti, qua aliquid capitur, & ob similitudinem etiam de ligno supplicii bifurcato. Inde Latino-Barbaris *gabalus* patibulum.

GABELN, dividere, partiri. Anglis *gavel* est merges, forte a κεφαλαιοῦν in unum colligere. Hinc *gabeln* proprie est mergites facere, seu, quod idem est, fruges messas in manipulos dividere. Idque postea ad res omnes, quæ sub partitionem cadunt, traductum videtur. Inde Anglis *gavelkind* partitio bonorum inter filios, præpostera compositione pro *kindgavel*, quem vocis sensum contra SOMNERUM prolixe defendit GULIELM. CLARKE in Præfatione ad *Leges Wallicas* WOTTONI: Germanis *gablung* sortitio mercium. Alii hoc verbum cum præcedenti *gabel* connectunt, tanquam a perticis, quibus tentoria mercatorum sustentantur, factum sit. Vide SCHOTTELIUM in voce. De voce Anglica *gavel*, quatenus mergitem significat, vide aliam conjecturam in *schaub*.

GACH, *jach*, *gæch*, *gæh*, dicitur de eo quod *præceps* est, in tempore, & loco, & animo, verisimiliter a *jagen* impellere. Inde *gæher tod* mors subita, *gæher fels* petra abrupta, *gæhzorn* ira præceps, *gæhlich* subito, repente, *allzujach* (quo utitur Luth. Prov. XXI. 5.) præproperus, nimium festinans, de quo extat festivum proverbium apud WINSBECKIUM in Parænesi ad Fil. vers. 31. *an mute al ze geher man vil tregen esel riten sol*, homo præcipitis animi asino pigro vectari debet. Forte ut cunctationem ab illo discat. Similia habent Saxones & Franci. SOMNER. in Dict. Anglosax. *geoc*, *geocre*, *geocrost*, præceps, temerarius. Gloss. Boxh. *cahun* extimplo, *chai* subitacio. Gloss. Lips. *galico* subito. Gloss. Pez. de repente *irgahun*, præcipitationis *gahi*, temerarius *kaher*, præpropero *kaheru*, abrupta *gahin*, præpropera *zi uilo gahiu*. Cambris *gwg* iram & indignationem notat, nonnulla fortasse cum reliquis adfinitate.

GADE, contignatio, pars ædificii superior. Vox Suevis a Francis & Alam. relicta, sed hactenus obscura. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. IX. 23.

Ther man bisuorgeta thaz,
Iob leb thaz gadun garauuaz.

Homo

Homo procurabat illud,
Et commodabat cœnaculum præparatum.

GADEREN, *vergaderen*, congregare, Dial. Belgica. Forte a Græc. ἀϑρῶ ejusd. signif. per prosthes. literæ G.

GÆHE, præceps. V. *gach*.

GÆNEN, oscitare. V. *gienen*.

GÆNGE, usualis. V. *genge*.

GÆREN, *gören*, fermentescere. Quod fit, quando per calorem naturalem feculenta ejiciuntur. HELVIGIO est ab *egerere*, quoniam *gæren* proprie dicitur de musto vel cerevisia recens cocta, quatenus fecem egerit. Mihi, qui Celticas origines investigare soleo, videtur potius derivari a *gor* supra, quod sistit BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *gor*, præpositio in compositione significans supra, super, superius, *gorthir* regio superior, *gorddwr* aqua superior, *goror* ora superior. A *gor* igitur est *gören* effervescere, h. e. feces sursum trudere. Quamvis autem hoc verbum vix semel literis proditum sit, vetustissimum tamen esse suadent derivata. Nam a *gören* rursus fit *germ* fermentum, ejectamentum: apud Cambros *gor* pus, sanies, quia per vulnera ejicitur, & apud Anglosaxones atque Islandos *gor* fimus, excrementum. Et huc etiam spectant nonsolum ejectorum, sed etiam ejicientium nomina. Cujusmodi est *cwrw*, *cwrwf* cerevisia, apud LEIBNITIUM in Glossario Celtico. Quod cum non aliunde rectius quam ab egerendis fecibus sic dicatur, simul originem Latinæ vocis eleganter pandit. Operæ pretium est, ipsum audire illustrem Glossatorem. CEREVISIA, inquit, *quibusdam apud Plinium* CERIA. *Cerevisiam a vi Cereris derivare, hominum est nescientium, Latina plurima a Celtico esse petenda, & maxime in rebus, quæ erant apud Celtas. Hinc ridiculæ sunt plurimæ Varronis, Isidori, & similium etymologiæ.* Et mox: *Itaque Pontanus non inepte Ceriam derivat a gæren, seu a fermentando.*

GÆRTNER, *gærtener*, hortulanus. Gloss. Pez. hortulanus *gartinari*. Haud dubie a *garten* hortus. Inde Latino-Barbaris *gardinarius*, & Gall. *jardinier*. Anglosaxones eundem hominem vocant *wyrt-weard*, Joh XX 15. a cura plantarum. Monumentum Gothicum hic deficit.

GÆSATÆ, milites mercenarii. V. *gesum*.

GÆST, *jæst*, spuma ex fermentatione, præcipue spuma cerevisiæ recentis. Hæc enim Anglosaxonibus apud Lexicographos vocatur *gyst*, Angl. *yeast*, Belg. *gest*, & inde *gesten* vel *gisten* spumare. HELVIGIO *gæst* est res *egesta*, sicut *gæren* ab *egerere*. Sed multo probabilius est, vocem a Celtis oriundam esse. Nam a *jas* fervor, ebullitio, quod ex veteri Lingua Britannica hodie superat apud Cambros, Germani condiderunt verbum *jæsen* effervescere, quo utitur Codex Willerami Scriverianus Cap. VIII. 2. *jesente most*, mustum bulliens. Merula habet *gesende most*, quod idem. Nam G. & I. permutantur. A *jæsen*, quod Helvetiis etiamnum familiare, deinceps factum est *jæst*, eo quo dixi sensu. Quod postea imitati sunt Latino-Barbari, quibus *gestum* est flos novæ cerevisiæ, quo pistores panes conficiunt, interprete SPELMANNO.

GÆSUS, telum Celticum. V. *gesum*.

GAFELKIND. V. *gabeln* dividere.

GAFELRECHT. V. *gabel* tributum.

GAFFEN, os pandere, hiare. Anglosaxon. *geapan*, Belg. *gaapen*, Scand. *gapa*. Fortasse a *kaw* cavus, ut proprie sit diductis labris cavum facere. In derivatis dicitur de omnibus rebus, quæ aperturam patiuntur. Inde Anglosaxonibus *geaflas* fauces, Islandis *gap* hiatus, foramen, Gallis *goufre* gurges, Cambris *gwefl* labrum, labium, Suevis *waffel* rictus, & stilo agresti os.

GAFFEN, adspectare, avide intueri. Francis *chapfen* & *kapfen*, Belg. *gaapen*, Island. *gapa*, apud VEREL. in Ind. Sensus videtur ab hiando desumtus, quoniam ii, qui rem aut exitum rei avide intuentur aut præstolantur, plerumque hiscentes id faciunt. Verum, quia hiatus oris per se nihil adspicit, præstat derivare a *waffe* vultus, aspectus, quod Celticum esse vidimus. Hic interim aspectandi modus semper est cum hiatu conjunctus. Hoc sensu dixit OTFRIDUS de discipulis Domini, qui adscensum Domini in cœlum oculis defixis & ore patulo sequebantur, Lib. V. Cap. XVII. circa fin.

Kapfetun se lango
Uuas uuuntar sie thero thingo.
Adspiciebant diu hiscentes,
Admiratione rerum capti.

Inde Belgis *gaaper* spectator defixus, qui spectandi aviditatem oris hiatu prodit. Hodie in contemptum abit, & dicitur tantum de pueris & stultis, qui res omnes, etiam futiles, & nullo hiatu dignas admirantur. Aliud est *gapen*, de quo infra. Illud intuentis, hoc illudentis est.

GAIL, vide *geil*.

GALB, pinguis. Vox Celtica apud PEZRON. in Antiq. Celt. pag. 430. Imperatorem GALBAM nomen inde tulisse, jam multis observatum, de quo diserte SUETONIUS Cap. 3. *Nonnulli quod præpinguis fuerit visus, quem Galli* GALBAM *vocant.* Cum voce Celtica consentit Hebræa *chelebh* pinguedo. Item, quod resina quædam Hebræis dicitur *chelbenah*, Græc. χαλβάνη, Lat. *galbanum*, Germ. *galban*, quam a pinguedine sic appellari docet MARTINIUS. Pinguis enim est, & cum accenditur, flammam nutrit. An Germani præter galbanum aliquid habeant, quod ad cognationem vocis spectet, dubito. Referri tamen huc video, *gail* pinguis, *gaile erde* terra pinguis, auctore LEIBNITIO in Gloss. Celt. pag. 120.

GALDER, cantator, musicus, poëta. VEREL. in Ind. *skalld* poeta, *skalldskapr* poesis, *skalld-*

skalldmær poëtria. Litera S. in voce Islandica non est radicalis, sed adjectitia tantum, ut sæpe alias. Oritur enim, non a *schellen* sonare, sed a *gala*, quod in eodem Indice exponitur *canere, carmen canere*, unde recte fit *galld* & præfixo sibilo *sgalld* vel *skalldr* cantator, quæ propria vocis notio. Sane SCALDRI & SCALDI apud Septemtrionales erant *Cantatores Regum* in comitatu aulico, *qui bella aliaque quæ contingebant memoranda, linguæ vernaculæ rithmis & carminibus comprehendebant, ac populo decantanda, & longe lateque disseminanda exhibebant*, ut verba sonant OL. WORMII Lib. I. Fast. Dan. Cap. 6. Veritatem etymi evincit, quod *gal* absque sibilo & absque terminatione, nobis etiamnum cantatorem significat in composito *nachtigal* luscinia, cantor nocturnus.

GALDER, incantator. Vox per omnes veterum Dialectos diffusa. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *galan* incantare, *galdere* incantator, *galdor* incantatio, *galdor-cræft* incantandi ars, *galdorleoth* incantamentum. Gloss. Lips. *galenderi* incantatis. VEREL. in Indice *gala* canere, carmen canere, incantare, *hon gol galldra* incantationes demurmuravit, *galldur, galdrar* incantationes, *galldramadur* magus, *galdralist* ars magica, *galldrameistari* arte magica excellentissimus. Sensum a genere ad speciem, h. e. a cantu ad incantationem translatum esse patet.

GALGEN, furca putealis, *galg-brunn* puteus cum furca, *brunn-galgen* jugum putei. Usus priscus patet ex charta vetere apud CANGIUM in *Putiatorio*, ubi dicitur: *Dedit tertiam partem de putiatorio, quod vulgo dicitur* GALGO. Et rursus: *tertiam partem de putiatorio ibidem concessit, quod barbarice dicitur* GALGO. Barbarice, id est, Theotisce. Cum furca putealis nihil aliud sit quam arbor supra puteum suspensa, unde amphora vicissim suspenditur, hinc suspicor illam a suspensione nomen accepisse, & *galgen* olim idem denotasse quod *henken*, hoc est, suspendere. Favet huic conjecturæ sermo Hispanicus, in quo *colgar* est suspendere, & *colgado* suspensus, quas voces Hispaniam a Gothis, Vandalis, aut Suevis accepisse, nullus dubito.

GALGEN, furca patibularis. Gothis, Anglosaxonibus, & omnibus Septemtrionalibus *galga*. De usu Francorum hactenus nullum occurrit testimonium. Nam lignum illud, in quo Christus pependit, semper vocant *kruz* vel *cruce*, nec tantum lignum Christi, sed etiam lignum latronum. JUNIUS, qui multa monumenta, aliis non visa, perlustravit, tribuit Alamannis has voces, *galge* & *kalgo*, in Gloss. Goth. pag. 112. quas illum ex ingenio confinxisse minime verosimile est, etiamsi non appareat, unde haustæ sint. VOSSIUS in Etymologico nomen Germanicum deducit, a Latino *Gabalus*, MARTINIUS a *golgatha*. Sed neuter persuadet. Nam *gabalus* est a *gabel* furca, & tribui cœpit patibulo ob similitudinem. Similiter & *galgen*, quod prius designavit lignum putei: postea ob manifestam similitudinem ad lignum supplicii translatum est. Saxones, ne lignum cum ligno confundant, sæpe utuntur composito *rod-galgan*, quod illis crucem & patibulum significat. Germanis hoc lignum jam Augusti ævo notum fuisse, ex DIONE Lib. LIV. pag. 535. apparet: *Sicambri, Usipetæ, & Tencteri, primum quosdam in suo territorio deprehensos Romanorum in crucem egerant.*

GALL, castratus. Græcis γάλλος est eviratus, & fortasse a κείω seco. Hodie superat in *wallach* spado.

GALL, sterilis, quia castrato similis. VEREL. in Ind. ad Herraudi Sagam: *gall* infœcundum, *gallvid* arbor fructum non ferens, *gallko, gallfær, gallgett*, vacca, ovis, capra, non fœtificantes, *gallstrand* littus sterile & sabulosum.

GALL, insanus, furens. Islandis *gall*, Suec. *galen*. Vox Phrygia. VEREL. in Ind. *gall* insanus. Idem in Herraudi Saga pag. 20. „*gall, galin, galning* insanus, *galnas* insanire, *galenskap* insania. GALLUM fluvium in „Phrygia memorat Strabo Lib. 12. Geogr. „Cujus aquæ haustu bibentes insanos red„di OVIDIUS Lib. 4. Fastorum ait:

„Cur igitur GALLOS, qui se exscidere vocamus?
„Cum tantum a Phrygia Gallica distet humus?
„Inter, ait, viridem Cybelen, altasque Celenas
„Amnis it insana, nomine GALLUS, aqua.
„*Qui bibit inde, furit* - - .

„Et Sext. Pomp. Festus Lib. VII. *Galli qui „vocantur Matris magnæ comites, dicti sunt a „flumine, cui nomen est Gallo: quia qui ex eo „biberint, in hoc furere incipiunt, ut se pri„vent virilitatis parte.* Gratulabundum hu„mano generi fuerit, si in sola Phrygia in„sanus hic liquor flueret. Sed aut inde in „omnem terræ partem se effudit, aut suos „quælibet orbis regio insaniæ fontes habet. „Illud autem Auctorum istorum verba effi„cere volunt, & exsectos & insanos GAL„LOS dici, & quidem a flumine GALLO. „Sed scire velim a magnis istis viris, un„de fluvio isti hoc nomen GALLUS? Qui „bibit inde, furit, ajunt. Propter furo„rem igitur fluvius iste dicitur GALLUS &c. Hactenus VERELIUS, docte & eleganter. Unde recte concluditur, *Gall* vocem Phrygiam esse, utpote Phrygio fluvio, & Matris Phrygiæ Sacerdotibus propriam propter furorem, & hanc vocem ex Phrygia in Septemtrionem usque migrasse, ubi pristino viget significatu. Potuit autem oriri ab Attico χολᾶν furere, vel Atticum ab illo. Cognata vocabula vide in *koller*.

GALL, splendor, *wassergall* splendor pluvius, quod dicitur de repercussione iridis in nubibus, quæ novam pluviam minatur. BENSON. in Voc. AS. *gyl* splendit. Islandis *gloa* est splendere. Græcis γέλα splendor, γελάω splendeo apud MARTINIUM in Cadmo. Cambris *goleu* lux, lumen, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Cuncta inter se cognata.

GALL, amarus, *gallapfel* nux amara. Luth. Deut. XXXII. 32. *ihre drauben sind gall*, botri eorum sunt amari. Heb. *meroroth*. NOTKERUS Psal. LXXIII. 18. *Samariam* interpretatur *Gellunburg*, h. e. castrum amarum. Locum observavit SCHILTERUS in Glossario, & egregie illustravit S. HIERONYMI verbis in Nom. prop. Hebr. *Semron, maron, custos amari mœroris*. Quæ NOTKERUM ante oculos habuisse, valde opinabile est. Cur amarum dicatur *gall*, ratio hæc esse videtur, quod amarum sit calidæ & urentis naturæ. Ergo a καίω uro, per medium derivandi L.

GALLAPFEL, nux ilicis, quam præter glandem gignit. Anglosaxon. *gealla* & *galluc*, apud SOMNER. & BENSON. Latinis *galla*. Proprie est pomum acerbum & amarum, a *gall* amarus, quem significatum paulo ante stabilivi. PLINIUS Lib. XVI. Cap. 7. de galla: *apertis amara inanitas est*. Dicitur autem pomum ob rotunditatem.

GALLE, amaritudo. Videtur eo sensu occurrere in composito Anglosax. *eorth gealla* centaurium. PLINIUS Lib. XXV. Cap. 6. de centaurio: *Nostri fel terræ vocant, propter amaritudinem summam*. Dicitur allegorice de acerbitate animi, quia amaritudini similis est. Inde *vergællt* exacerbatus.

GALLE, bilis, tam flava quam atra. Anglosaxon. *gealla*, Franc. *galla*, Belg. & Angl. *gall*, Suec. *galla*, Hisp. *biel*. Græc. χολή, unde Lat. *fel*, mutato *ch*. in *f*. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. fel, id est *galla*. Versio Anglosaxon. Matth. XXVII. 34. *and hig sealdon hym win drincan with geallan gemenged*, & dederunt ei vinum bibere, cum felle mixtum. Similia habet interpres TATIANI Cap. CCII. 3. & OTFRIDUS in eleganti columbæ, quæ felle caret, descriptione Lib. I. Cap. XXV. Nomen bili ab amaritudine quæsitum esse, ex antecedentibus patet. Metaphorice sumitur pro ira, quia experientia testatur, eos, qui atra bile abundant, cæteris facilius irritari & excandescere. Inde Græcis χολᾶν irasci, Latinis *biliosus* ad iram propensus. Imo etiam Chaldæis *chalath* est irasci, nisi me fallat HENISCHIUS.

GALLI, nomen quondam commune omnium populorum, qui vastissimum illud terræ spatium, quod est inter Rhenum & Oceanum, Pyrenæos & Alpes, incoluerunt. Dicti autem sunt *Galli* a Romanis & *Galatæ* a Græcis, non a se ipsis. Utrumque nomen *Celtico* recentius. PAUSANIAS Attic. Cap. 3. *Sero usus obtinuit, ut Galatæ* (& Galli) *appellarentur. Celtas enim cum ipsi se, tum alii eos nominarunt*. Idemque memoriæ prodidit CÆSAR Lib. I. de B. G. ab init. *Ipsorum Lingua Celtæ, nostra Galli adpellantur*. CLUVERIUS existimat, *Gallos* tunc primum sic dictos esse, quum exundans domi multitudo, patria relicta, exteras petere regiones cœpisset, parte eorum in Italiam, parte in Illyricum atque inde in Græciam & Asiam, parte in Germaniam delata; idque nomen a re ipsa accepisse, nempe a *gallen* vel *wallen* iter facere, quasi *peregrinatores*. Lib. I. Germ. Ant. Cap. 9. Alia etymologia, nec minus speciosa, nomen Gallicum derivat a verbo Celtico *gallu* posse, valere, unde Armoricis *galluus* & *galluog* potens, validus, & *gallout* potentia, quod etiam extat apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Rursus ex re desumpto vocabulo, quia *fuit antea tempus, quum Germanos Galli virtute superarent, & ultro bella inferrent, ac propter hominum multitudinem, agrique inopiam, trans Rhenum colonias mitterent*, ut summus auctorum JUL. CÆSAR scribit Lib. 6. de B. G. Ita sentire videtur PEZRONIUS, Galliæ suæ decus, in Antiq. Celt. pag. 370. Suspicor Celtas tunc primum *Gallos* a Romanis appellatos esse, cum partem Italiæ, Romanis subjectam, occupassent, non quod *migrationibus* delectarentur aut *potentia* sua Romanis incumberent, etiamsi utrumque verum sit; sed quod moribus & lingua essent alieni, & in solo alieno sedem collocassent. Nam *al* Celtica Lingua est alienus, peregrinus, inimicus, ut prolixe demonstravi in vocula *el*. Ab *al* vero fit primo *wale* per prosthesin, & mox W. in G. converso *gale* eodem sensu. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *alon* inimici, alieni, *galon* inimici, alieni. Hinc *alli* & *galli* antiquitus dicuntur omnes populi, qui in solo, quod occuparunt, non sunt indigenæ, sed vel aliunde adducti, vel armis nova sede potiti. Sic coloni quidam vocantur ALLOBROGES, quod ex alio loco in Galliam Narbonensem essent translati, apud veterem Scholiastem ad Sat. 8. Juvenalis. Similiter & Belgæ a Celtis dicti sunt WALLI vel WALI, h. e. alieni, alienigenæ, cum Rheno trajecto Galliam Belgicam vi occupassent. A quibus pars Flandrorum etiamnum vocantur WALEN, WALLONS, WALLONES. Imo etiam Cambri non aliam ob causam videntur appellari WALLI, Anglice *Wales*, Gallice *Gales*, quam quod ab initio hospites essent in illo terræ angulo, sive bello Saxonico eo pulsi, sive e proximo Galliæ littore in Britanniam transvecti.

GALM, sonus, tinnitus, clangor. A *gellen* sonare, per medium derivandi M. Gloss. Keron. sonitu *calme*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XIX. 49.

Thaz ist oub dag hornes
Ioh engilliches galmes.

Vertit SCHILTERUS:

Hic quoque est dies tubæ
Etangelici clangoris.

GALMEI, lapis ærosus. Nomen vitiatum ex *Cadmia*.

GALOP, cursus equi concitatior. Vox Gallica, a Græc. καλπᾶν equum ad cursum concitare. Vide MENAGIUM in voce *galoper*.

GEMANEN, dicimur quando alterius rei similis vel recordamur vel admonemur. Ergo vel idem est quod *manen* monere, vel verbum facessens a *minnen* reminisci.

GAMPEN. V. *gumpen*.

GAN, ire, vadere, incedere. Anglosaxon. Francis & Belg. *gan*, Præcop. *géen*, Alam. *kan*, Græc. χίω, Angl. *goe*, Suec. *gæ*. Gloss. Keron. eunt *kant*, circumeam *umbicun*, obviaverit *kakanganne*, incedunt *anakant*. TATIAN. Cap. CLXVI. 4. *games bina*, eamus hinc. Idem Cap. CCXLII. 2. *get in alle ueralt*, ite in universum mundum. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XXII. 37.

Er giduit, thaz thu ueist,
Thaz thu nakot ni geist.

Vertit SCHILTERUS:

Ipse facit, ut tu scis,
Quod nudus non ambules.

Forma verbi Celtica est *ja* vel *ya*, Armoricis usitata, teste PEZRONIO in Antiq. Celt. pag. 392. unde eodem judice Latinis *eo*. Confer *gen* ad.

GANERBEN, hæredes mutui & fœderati, *ganerbschaft* societas nobilium mutuæ Successionis legibus inita. Lat. Barb. *ganerbii* & *ganerbiatus*. Originem instituto dedit studium tutandi sui contra latrocinia, sub statu Germaniæ turbulentissimo, ut docet SPELMANNUS in voce, & ex illo CANGIUS. Cur ita dicantur, ex *Thesauro Besoldiano Adaucto* ostendam, ubi verba sic fluunt pag. 290. "Sane vox *Ganerben* omnino „Germanica est & composita, cujus pars po„sterior *erben* absque dubio hæredes deno„tat: Prior vero compositionis pars vel syl„laba *gan*, quid sibi velit, haud omnibus „patet. Quidam deducunt a *gehen* ire, pro„ficisci, ut *ganerben* quasi sint *gangerben*, „quod secundum certa sua pacta contra Jus „commune ad mutuam hæreditatem trans„eant: nam & antiqui pro *gehn* dicebant „*gahn*, sicuti pro *flehn*, *flahn*; quod idioma „adhucdum multis in locis est in usu. Alii „a *gæh*, quod festinum, properum signifi„cat, quasi *Ganerbii* sint, ad quos hæredi„tas cito & festinanter, per plures gradus, „& quasi saltum transit. Hænonius deni„que deduci putat a verbo *gönnen*, ut *ganer„ben* sint quasi *gönerben: weil sie ihren mit„erben gönnen fried und einigkeit:* vel si con„jectura hæc placet, *weil sie einander das „erbe gönnen*. Sed communior & receptior „est sententia, quod dicantur *ganerben*, „quasi *gemeine erben*. *Gahn* namque sumi„tur pro *gemeine* in compositis pro com„muni, ut *Gahnbach:* quod etiam innuitur „in Imperii constitutionibus &c. Hactenus *Thesaurus Besoldianus*. Miror Jurisconsultos tantopere ineptire in vocibus suis, cum sensus manifesto desumptus sit a *gan* vel *gen* re, retro, quatenus est adverb. vicissitudinis & particula retributiva, quæ vicem pro vice, hæreditatem pro hæreditate reddit. Hodie dixeris *gegen-erben* eodem & legitimo sensu. Vide, quæ de particula *gen*, ejusque usu & vetustate notavi infra. Aliud sunt *ganerben* jure Francico & Saxonico, de quibus mox erit agendi locus.

GANERBEN, cohæredes. NOTKERUS Psal. XXXVI. 22. *unde uuerdent sine cohæredes* (*canherben*) (*chanerben*). LOCUM observavit SCHILTERUS in Glossario, sed quid sit illud *gan*, indictum reliquit. Alterius certe naturæ est, quam in vocabulo præcedenti. Ibi enim est particula retributiva, hic conjunctiva. Interim *ganerbe* recte exponitur *cohæres*. Nam proprie est hæres collateralis, sive hæres a latere, a particula Celtica *gan*, *gen* apud, juxta, quam vide.

GANG, oritur a *gan* ire, per medium derivandi G. & significat quantum potest, actionem eundi seu incessum, & locum eundi seu ambulacrum, sive locus ille sit supra terram, ut pergulæ, via, plateæ &c. sive infra terram, ut venæ, meatus, cuniculi, latrinæ &c. VEREL. in Ind. *gengi* itio, incessus. Evang. Goth. Marc. VI. 56. *lagidedun siukans ana gagga* (quod pronunciandum ut *ganga*), posuerunt infirmos in plateis. Id est, in via, in ambulacris publicis. Composita in Glossis Keronianis: *zuakanc* aditus, *inganc* ingressus, *umbicanc* circuitus, *framkanc* processus, *sedalkang* occasus: ad locum & itum referri possunt. Quibuscum sono & significatu conveniunt Anglosaxonica *togang*, *ingang*, *ymbgang* &c.

GANG, metaphorice dicitur de usu, ob manifestam ejus cum cursu publico & via trita similitudinem. Inde *genge*, *gengig*, *gangbar* usualis, quod dicitur de mercibus & moneta, non quatenus per manus hominum eunt, sed quatenus usu probantur. Postea sensus ad homines quoque extensus est, ut dixi in *genge* validus.

GANGEN, ire, vadere, ambulare. Omnibus antiquis, Goth. Anglosaxon. Franc. & Alam. magno consensu *gangan*, Island. *ganga*. Gloss. Keron. ambulantes *kangante*, vadunt *kangant*, eas *kangees*. VEREL. in Ind. *ganga* ire. Cuncta a *gang* itus. Hodie custodiunt Suevi & Helvetii. A *gangen* fit *gænger* in compositis *fussgænger*, *müssiggænger*, *fürgænger*, *kostgænger*, & aliis innumeris, noti significatus.

GANGEN, migrare, proficisci. Inde nomen viatoribus & peregrinis apud veteres. Gloss. Keron. peregrinorum *gangararo*, peregrinis *kankararum*. SOMNER. in Dict. AS.

AS. *weald-genga* latro, grassator in sylvis, *wer-genga* advena. Et huc etiam spectant *warengangi* Longobardorum, de quibus infra in W.

GANG-FISCH, albula, piscis albus. A candore ut anser. Litera N. sæpe post se trahit G. nonsolum in ore Gallico, sed etiam Germanico. Exempla vide in *Proleg.* Sect. 3.

GANS, anser. Memoriæ proditum est, hunc alitem a candore nomen accepisse. PLINIUS Lib. X. Hist. Nat. Cap. 22. CANDIDI *anseres in Germania, verum minores,* GANZÆ *vocantur.* Auctor vitæ S. Walde-berti §. 5. *Anseres agrestes, quos a* CANDORE *& sonitu vocis* GANTAS *vocamus.* Germanis hodie radix excidit: superat tamen apud Cambros & Armoricos, quibus *can* albus & candidus dicitur. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cann* albus, candidus. Sic Arm. *caened* canus. PEZRON. in Antiq. Celt. pag. 381. *Canus* venit de Celtico *can* & *cain*, quod significat *albus:* unde porro prodierunt *candidus, candor,* & *canities.* Quibus addo, quod γανῶν apud HESYCHIUM exponitur λευκαίνειν dealbare, album reddere. Unde, nisi a Celtica radice *can?* Ab hoc igitur primitivo anser, tanquam avis candore notabilis, in multis Linguis admirando vocum concentu denominationem accipit, ita ut Græcis dicatur χὴν, Dorice χὰν, Latinis *anser* per aphæresin quasi *canser*, Armoricis *ganz* apud Pezronium, Germanis priscis & hodiernis *ganz, gant, gans*, Hispanis *gansa* & *ganso*, Latino-Barbaris *gansa* & *ganta*. Lex Boior. Tit. XX. 2. *De eo (accipitre) qui dicitur* GANSHAPICH, *qui anseres capit, cum III. Sol. componat.* A *gans* oritur

ganser, masculus inter anseres, Anglosax. *gandra*, Angl. *gander*.

genserich, idem, proprie ductor anserini generis, ut dixi in *reich*.

gensichen, anserculus. Gr. χηνίσκιον.

In reliquis Dial. anser vocatur *gas, gos, goas, gaus.* Gloss. Ælf. in nom. avium: auca *gos*, aucarius *gos-hafuc*. VEREL. in Ind. *gas* anser. CLOD. in Lex. Turc. anser *kas*, anserinus *kasli*. Armoricis anserem promiscue appellari *ganz* & *goaz*, testis PEZRONIUS in Ant. Celt. pag. 428. Et ab hac varietate ne PLINIUS quidem liber est. Nam ubi veteres Editiones legunt *gansas*, ibi Harduini editio exhibet *gasas*. Utraque vox candore se tuetur. Aliis enim albus vocatur *can*, ut Celtis, aliis *cas*, ut Scythis. Testis PLINIUS, qui *Caucasum* interpretatur *nive candidum* Lib. VI. Cap. 17. In quo composito *cas* Scythis album denotasse, haud abs re judicat ISIDORUS Lib. XIV. Originum Cap. 8. Persæ quidem hodierni *Caucasum* appellant *cau-caf*, hoc est, *montem Caf*, a *cau* mons, ut me docuit RELANDUS; Sed Persicam vocem ex Pliniana & vetustiore *Caucas* mons albus, depravatam esse, probabile est; non quod omnia Persarum nomina terminentur in sigma, ut scribit HERODOTUS Lib. I. Cap. 139. sed quod optimus compositi sensus vitium admissum arguat. Qui negant, ostendant nobis quid sit *Caf* in voce Persica. Quicunque ergo anserem vocant *gans*, illi cum Celtis, qui vero *gas*, cum Scythis loqui videntur. VERELIUS in Ind. videtur *gas* derivare a *gasa* cursitare: sed invita vetustate, quæ anserem a candore denominari tradidit.

GANT, auctio publica, *ganten, verganten* subhastare bona, per præconem vendere. Voces Suevis & Helvetiis usitatæ, quas etiam adtingit *Thesaurus Besoldianus*, sed non explicat. Novæ sint, an vetustæ, non liquet. Si prius, derivari possunt a Gall. *vente* venditio: si posterius, a Gr. ἀκόντιον malus, hasta, quia publicatio bonorum fieri solet ad hastam in medio foro erectam. Alii, qui Latinas origines amant, derivant a *cantu* præconis, vel a *quanto* licitationis.

GANZ, totus, cujus nulla pars deest, *die ganze welt* totus mundus. Belgæ eodem sensu dicunt *gansch*, Sorabi *konez*, Galli *entier* per aphæresin. Sed apud Antiquos non occurrit, qui solent dicere *all* in omnibus Dialectis. Evang. Gothic. Joh. IX. 34. *in frawaurhtim thu gabaurans warst alls*, in peccatis natus es totus. Evang. Anglosax. Matth. XX. 6. *hwi stande ge her ealne dæg idele*, quid statis hic tota die otiosi? Matth. XXII. 37. *lufa Dryhten thinne God on eallun thinum mode*, diliges Dominum Deum tuum ex toto animo tuo. Marc. VIII. 36. *hwæt fremath men theah he ealne middan-eard gestryne*, quid proderit homini, si totum mundum lucretur? TATIANUS Cap. XXXVI. 3. *al thin libhamo ist finstar*, totum corpus tuum est tenebrosum. LUTHERUS ubique habet *ganz*. Quod certe novum est, & a Francis verisimiliter formatum a Lat. *cunctus*. Nam illi soli utuntur hac voce, quamvis perraro, dum apud Gothos, Anglosaxones, & Septentrionales plane exulat. *Cunctus* Latinis sæpe est pro toto.

GANZ, integer, illæsus. Gloss. Pez. illæsam *kanza*. Sensus a toto ad integritatem partium translatus. Similem translationem vide in *all*.

GANZ, sanus. Apud OTFRIDUM *ganzer* est sanus. Lib. III. Cap. II. 64. & mox *ganzida* sanitas: sensu ab integritate partium ad sanitatem translato, sed hodie desito.

GÆNZEN, *ergænzen*, quatenus derivatur a *ganz*, significat quantum potest, vel supplere quæ desunt, vel reparare & in integrum restituere.

GAPEN, *gapsen, gaffen*. Vide reliqua in postremo.

GAPEN, illudere, ludificari, decipere, sive dolose, sive per jocum. Prior significatus Anglosaxonibus, posterior Islandis proprius. SOMNER. in Dict. Anglosax. *geap* fraudulentus, fallax, subdolus, *geaplice* subdole, *geapscipe* fraus. VEREL. in Ind. *gabba* irridere

dere, illudere, *gabbandi* illudens, irridens, *gabb* illusio, ludibrium. Inde Italis *gabbo* ludus, jocus, *gabbare* deludere, decipere, quæ FERRARIUS a *captare* deducit, sed frustra, judice VERELIO. Similiter Arvernis *chapeto* dicitur, qui alios lepide vexat, interprete CANGIO. Hinc quidam existimant, Hugonem Franciæ R. dictum CAPETUM, quod, dum juvenis esset, capucia solebat auferre per ludum. Aliam etymologiam vide in *kappe* sagum. Si Græcus essem, cuncta derivarem a σκώπτω illudere, per syncopen. Nam *gapen* interdum effertur *skapen*. Hinc vulgo vexatio illusoria vocatur *schabernack*, & in Lexico Runico *daruskapur* exponitur *sarcasmus*.

GAR, corium. V. *kür*.

GAR, telum. V. *ger*.

GAR, totus, totum, & totaliter. Forte ab ἀγείρω congrego, colligo, vel ab Heb. *agar* ejusd. significatus. Nam totum est ens collectivum, quod integritatem suam habet a partibus congregatis. Gloss. Pez. penitus *karo*. Luth. Sir. XLIII. 29. *er ists gar*, ipse est totum, h. e. unus & omnia. VEREL. in Ind. *giorvalt* plenaria potestas. Inde Longobardis *garathinx* plenaria donatio, ut dixi in verbo *dingen*.

GAR, adverb. intendendi, *gar oft* sæpissime, *gar gut* optime, *gar recht* rectissime. SOMNER. in Dict. Anglosaxonico *geara* bene, valde, satis, *geara cennan* bene scire vel noscere. Similiter & in nominibus propriis auget significatum. Inde

> GERTRAUT, valde dilecta.
> GERBERT, valde clarus.
> GERHART, valde acer.
> GARIFUSIUS, valde promptus. Nam *fus* celerem & promptum denotare, jam supra demonstravi in *fix*. Nomen exhibet GOLDASTUS in Cat. nom. propriorum Curiensi, pag. 106.

Itali imitantur vocem Germanicam in *guari* multum, quod Scriptores ultramontani male derivant a Lat. *valde*, vel *aliqua re*.

GAR, paratus, perfectus in suo genere. A *garen* parare. Gloss. Lips. *garo*, *garu* paratus. Hodie eodem sensu sæpe utimur. Sic vulgo dicimus, *der kol ist gar* olus paratum est, h. e. quantum satis est coctum. Utimur etiam compositis, *gar-küche* culina parata, *gar-koch* coquus qui paratos vendit cibos. Belgæ eodem sensu dicunt *gaar*. Postea sensus a parato ad promptum translatus est, quia prompti sunt ad agendum parati. Inde vox Petri apud TATIANUM Cap. CLXI. 3. *garo bin mina sela sezzan furi thih*, paratus sum animam meam ponere pro te. Bonus sensus, sed usu destitutus.

GAREN, parare, præparare. Saltim antiquis. Gloss. Keron. præparavit *karota*, præparata est *kekaroter*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. II. 13.

> *Tho zemo abande sar*
> *Garetun sie sin muas thar.*
> Tunc circa vesperam mox
> Præparabant illi cœnam.

NOTKERUS Psal. XXXIV. 8. *den tod kareton sie mir*, mortem mihi parabant. Inde Francis *garo* adjective paratum, substantive paratorem significat. Gloss. Boxh. *keroe* auctor. Id est, parator, præparator. Origo verbi est a *gar* totus & totum. Nam parare & præparare non est facere simpliciter, sed perficere, & ad perfectionem existendi perducere. Ab eodem primitivo descendit *garawen*, *garwen* parare, præparare, unde nobis remansit *gerben* eodem sensu.

GARANTIEREN, securitatem præstare. V. *waren* cavere.

GARBE, merges, collectio spicarum. Vox a Francis relicta, quæ Belgis effertur *garf*, *garve*, *korn-gerve*. Gloss. Lips. *garivon* manipulos. Nos *gerven* inquit LIPSIUS. Gloss. Boxh. *criga karbono* acervus manipulorum. Inde Lat. Barb. *garba*, & Gallis *gerbe*. Leges EDOUARDI Confess. Cap. 8. *De omni annona decima* GARBA *Deo debita est*. Græcissantes ducunt, alii a κάρφη stramen, alii a καρπὸς fructus. At STADENIUS refert ad *garwen*, *gerben*, præparare, quia merges est fasciculus e frugibus præparatus, in Voc. Bibl. pag. 231. Nescio an magis apposite. Nam *garbe*, ut ex Glossis manifestum, proprie est *manipulus*, h. e. tantum spicarum, quantum manibus attolli, & sub brachio portari potest. Hinc manipulus Anglosax. dicitur *gripe*, quo vocabulo hodie Angli nonsolum manipulum, sed etiam mergitem designant, a *gripan* capere. A *gripe* autem per metaplasmum vulgo valde familiarem in vocibus sæpe proferendis, fieri potuit *garbe*. Et hanc etymologiam firmat, quod *garba* in Latinitate medii ævi nonsolum frugum, sed etiam aliarum rerum fasciculis tribuitur. Sic in Statutis ROBERTI I. Regis Siciliæ *garba sagittarum* dicitur constare 24. sagittis, observante CANGIO in voce. Vox Saxonica *schaub* perfecte convenit cum hoc sensu.

GARD, vox antiquissima, & ab ultimis temporibus, quantum ex consensu Punicæ, Parthicæ, Celticæ, Sarmaticæ, Græcæ, Latinæ, aliarumque Linguarum conjicere licet, ad nos usque profecta, quæ proprie *locum septum* seu *fundum sepimento munitum* significat, sive fundus ille sit domus, area, hortus, sive prædium, aula, palatium &c. Radicem vocis Suecos in hunc usque diem custodire, infra ostendi in verbo *gürten* sepire, sepimento circumdare. Inde

> Latinis *cors*, *cortis*, area ante villam parietibus cincta, apud VARRONEM, imo etiam *hortus*.
> Cambris *gardd* hortus.
> Gothis *gards* domus Luc. XIX. 46. *anagards* atrium, aula ante domum Marc. XV. 16. *gardawaldands* paterfamilias Matth. X. 25. *aurtigards* hortus Joh. XVIII. 1.

Anglo-

Anglosaxonibus *geard* area, *grene geardas* vireta, viridaria, *win-geard* vinea.

Francis *gardo* hortus, *gartari* hortulanus.

Latino-Barbaris *curtis* domus rustica, villa, prædium, imo etiam aula & palatium, quod Reges in villis sæpe residerent.

Islandis *gård* fundus rusticus, ædificiis necessariis circumseptus, aula, interprete VERELIO in Indice.

Sorabis *brodz*, Polonis *grodz*, stabulum, caula, interprete FRENZELIO in Orig. Sorab. pag. 285.

Italis *corte* aula, palatium.

Gallis *court* prædium, & pagus, cui majus aliquod prædium originem dedit, in permultis locorum nominibus apud VREDIUM.

Postea eadem vox a fundis septis ad urbes & regna, & totum denique orbem terrarum translata est, quia sicut urbs mœnibus & fossis, ita regnum montibus & fluviis, & orbis terrarum cœlo cingitur. Quod semel monuisse sufficiat.

GARD, munitio, locus munitus, urbs, oppidum, castrum, burgum. VEREL. in Ind. *gard* civitas, urbs, *gardsbondi* civis urbanus. Inde nomina propria urbium apud Pœnos, Parthos, Slavones, & Germanicos populos quæsita, cujusmodi sunt,

CARTHAGO, urbs munita. Nisi sit viriatum a Gr. καρχηδὼν (quo pacto spectabit ad *kar* civitas, quod vide in *kerl*), vel potius a Punico *Karthada*, quod *Neapolim* significare dicitur.

DADOCERTA.

TIGRANOCERTA, urbs Armeniæ, proprie *Tigranopolis*, utpote a Rege Tigrane condita. HESYCHIUS: *Κέρ|α, πόλις ὑπὸ Αρμενίων, Kerta Armeniis urbs est.* Imo & Syris *kerta*, *karta*, unde etiam *Carthago* a Tyriis nominata est in Africa. Ita CELLARIUS in præstantissimo Opere Geographiæ Antiquæ Lib. III. Cap. XI.

VOLOGESOCERTA, urbs Babyloniæ, a Vologeso Rege Parthorum condita, teste PLINIO Lib. V. Cap. 26.

CZARIGRAD, Constantinopolis, quasi dicas *urbs regia*, a *czar* rex, princeps. Turcas Europæos, qui Lingua Slavonica utuntur, ita appellare Constantinopolim, ex BOXHORNIO demonstrat FRENZELIUS in Orig. Sorab. pag. 379. Litera R. mobilitate sua facit, ut eadem vox in Dialectis jam *grad* jam *gard* enuncietur.

NOVOGROD, castrum novum, Lat. *Novogardia*, a Slavon. *nowy* novus, ex interpretatione FRENZELII in Orig. Sorab. pag. 381.

BELGRAD, *Bilygradz* castrum album, a Slav. *bily* albus, oppidum nobilissimum ad Savi & Danubii confluentes, caput Rasciæ vel Serviæ, vulgo *Alba Græca*. Dicitur autem *Græca* a Slav. *graz* castrum. Unde ridiculus error natus, ut idem Castrum Germanis *Griechisch-Weissenburg* appellaretur. Idem pag. 376.

STARGARD, antiqua civitas, a Slav. *star* vetus, eodem interprete pag. 377. Germanice dixeris *Altenburg*. Chronicon Saxon. apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 98. *Oldenborch ist gebeten na Wendescher tungen Stargarde.*

ASGARD, civitas Dei, patria Odini, unde in Germaniam profectus dicitur. Ab *as* Deus, de quo supra. Vulgo *Trojam* interpretantur. Sed cum Troja dudum destructa esset, situm *Asgardii* in Scythia quærendum esse non procul ab ostio, ubi Tanais in paludem Mæotidem defertur, docet ULRICUS VON LINGEN vir doctissimus, in Observatione quadam Germanice scripta *de Origine Poeseos in Germania & Septemtrione.* Nam in illa regione *Aspurgianos* habitasse, testes excitat STRABONEM & STEPHANUM Byzantinum. Et cum *Asburg* & *Asgard* idem significent, unum pro altero positum esse contendit. Hæc conjectura, si ad mentem STRABONIS emendetur, qui *Aspurgianos* non ad Tanaim, sed circa Sindicam inter Bosporanos collocat, verisimilitudine non caret, & ab omnibus eruditis recipi meretur, donec pateat contrarium. Post mortem Odini *Asgard* dici cœpit sedes beatorum, & aula Odini in alio orbe.

MYCKLEGARD, magna civitas, Germanica interpretatione *Meckleburg*. Constantinopolim Septemtrionalibus sic dictam esse, ex OPITIO observat WORMIUS Lib. 2. Monum. Dan. pag. 133. Differt a *Michailogrod* castrum Michaelis, apud FRENZELIUM loc. cit. pag. 381. Illud a *michel* magnus sic dicitur, hoc a *Michaele* vel angelo vel conditore.

STUTGARD, urbs princeps Würtembergiæ, haud dubie ab *equariis* Alamannorum, gentis ex equo mirifice pugnantis, & equestri laude inprimis claræ, antiquitus nomen nacta. V. *Stut* equus admissarius.

GARD, nominibus Regum, populorum aut plagarum Mundi junctum, regnum & regionem significat. Usus Gothorum patet ex Matth. VI. 13. ubi Regnum dicitur *thiudangard*, a *thiudans* rex. Usum Danorum consignavit HELMOLDUS in Chronico Slavorum Lib. I. Cap. I. his verbis: *Russia autem vocatur a Danis* OSTROGARD, *eo quod in Oriente positus, omnibus abundet bonis. Hæc etiam* CHUNIGARD *dicitur, eo quod ibi sedes Hunnorum primo fuerit.*

GARD, mundus, orbis terrarum. BENSON. in Voc. Anglosax. *geard* terra, mundus, *geardlic* mundanus. Inde compositum *mitten-gard* vel *mittel-gard* mundus, orbis, quo nihil frequentius apud antiquos. ULFILAS Luc. II. 1. *urrann gagrefts gameljan allana midjungard*, prodiit edictum ut describeretur universus orbis. TATIANUS Cap. XVI. 1. *senu Gotes lamp, senu ther nimit sunta mittiligartes*, ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Extat & Anglosaxonicum *middan-*

middan-geard eodem ſenſu uſurpatum, apud JUNIUM in Gloſſ. Goth. pag. 254. Proprie denotat regionem in univerſo mediam. JUNIUS loc. cit. *Gothi orbem habitabilem dixerunt midjungard, quaſi dicas, illud totius univerſi medium quod incolunt homines.* Idem de reliquis cenſendum. Nimirum priſcis illis, Gothis inquam, Francis, Alamannis, & Saxonibus perſuaſum fuit, nos in centro univerſi habitare, & hinc orbi terrarum a ſitu medio nomen impoſuerunt. Placuit hæc fuſius proſequi, quia cel. PALTHENIUS, auctor alias in aperiendis veterum vocabulorum ſecretis oculatiſſimus & dexterrimus, in ſuis ad Tatianum Animadverſionibus pag. 337. ſcribit, *quod, quem ſignificatum* GART *proprie quondam habuerit, nondum liqueat.*

GARDE, cuſtodia. V. *warte.*

GARDINGUS, ſignificat quantum poteſt, vel optimatem palatii ſi derivatio inſtituatur a *gard* aula, palatium, & hoc ſenſu occurrit in Legibus Wiſogothicis Lib. II. Tit. I. 1. ubi ſeniores palatii vocantur *gardingi:* vel cuſtodem corporis, ſi derivetur a *garde* cuſtodia: vel præfectum urbis, ſi denominatio fiat a *gard* urbs. *Gardingos* & *Guardingos* ſicut nomine & officio, ita etiam origine diſtinguit VERELIUS in Ind. ad Herraudi Sagam pag. 85.

GAREN, parare, præparare. Vide poſt *gar.*

GARN, laquei quibus aves vel feræ capiuntur. Ab Angloſaxonico *grine* per metatheſin, & hoc a Græco ἀγρεῖνος rete, per aphæreſin. SOMNERUS in Dict. Angloſax. *grine, gryne* decipulum, laqueus, *Judas hine ſylfne on grine aheng,* Judas ſeipſum laqueo ſuſpendit. Hodie *grinne* ſuperat apud Anglos eodem ſignificatu.

GARN, linum netum, lana neta, filamenta ex quacunque materia, vili vel pretioſa. Angloſax. *gearn,* Franc. *garno,* Belg. *garen,* Angl. *yarne.* BENSON. *gearn* penſa, ſtamen, *gearn-windel* rhombus. OTFRIDUS Lib. I. Cap. V. 22. de B. Virgine: *uuerk uuirkendo diurero garno,* opus texens ex filis pretioſis. Senſus a laqueo ad filum tranſlatus, ob manifeſtam utriusque ſimilitudinem.

GARNISON, milites præſidiarii. V. *warnen* munire.

GARSTIG, ſordidus, *garſtige hænde* manus ſpurcæ. Oritur, non a γάςηρ venter, ſed a *gaſtig* immundus, inſerto R. Synecdochice dicitur de putido & putri. Inde Belgis *garſtig ſpek* lardum rancidum, *garſtig vleeſch* caro fœtida, *garſtigkeit* ſqualor ex corruptione. Poſtea ſenſus a rancido ad omne fœdum tranſlatus eſt a Germanis. Inde *garſtige zoten* verba obſcœna, *garſtig anzuſehen* fœdum aſpectu &c.

GARTEN, locus plantis & arboribus conſitus. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *gardd,* Latinis *hortus,* elemento G. in H. converſo, Francis & Alamannis *garto, carto,* Anglis *garden,* Islandis *gardur.* Gloſſ. Keron. horto *cartin.* TATIANUS Cap CLXXXVIII. 5. *eno ni giſah ih thih in themo garte mit imo,* nonne ego te vidi in horto cum illo? VEREL. in Ind. *gardr* hortus, *trægardr* hortus arboribus conſitus, *grasgardr* viridarium. Proprie eſt locus ſepimento cinctus, a *gürten* ſepire, de cujus familia actum ſupra in *gard.* Reliquæ Dialecti in hoc ſenſu exprimendo prolixiores ſunt Germanis, Cambris, & reliquis. Nam hortus Gothis dicitur *aurtigards* Joh. XVIII. 1. quaſi *waurtigards,* h. e. area vel munitio plantarum, a *gard* area, munitio, & *aurt, waurt* radix. Angloſaxonibus *ort-geard* apud BENSONIUM, & alibi *wyrt-gyrd* & *wyrt-tun,* nempe Joh. XVIII. 1. 26. Sic etiam Suecis *örtagærd* eſt hortus, a *gærd* area, munitio, & *ört* planta. Cætera Saxonica, cujusmodi ſunt *orceard* & *orcyrd* vel ex antecedentibus ſunt vitiata, vel originem referunt ad Gr. ὄρχος, ὀρχάτος. hortus. Idem ſtatuendum de voce Anglica *orchard.* Galli hortum vocant *jardin,* Picardi *gardien,* Itali *giardino,* Hiſpani *jardin,* Germanos, uti patet, in dicendo ſecuti.

GARTEN, hortus Veneris, arvum genitale mulieris. Francis *gart, gard,* in nominibus mulierum propriis. Inde

HILDEGARD, hortus infantum aut bellatorum. Conjux Caroli M. apud EGINHARD. in vit. Car. Cap. 18.

LUIDGARD, hortus militum, matrix ex qua fortes procreantur. Priorem compoſiti partem vide in *leute* milites. Altera Caroli conjux, apud eund.

MATHALGARD, hortus conjugalis, unde ſocii & comites procreantur, ſi *mathal* ſit diminutiv. a *mat* ſocius, quod hodie cuſtodiunt Angli & Belgæ. Concubina Caroli M. Ibid.

IRMENGARD, hortus fortium. Ab *Irmen* fortis conflictu. Conjux Ludovici Pii.

GÆRTNER, hortulanus. Vide ſupra in loco.

GASSE, platea. Gothis *gatwo* Luc. XIV. 21. Francis *gaza, gazzo,* Scandis *gata.* Gloſſ. Pez. vicis *gazun.* WILLERAMUS Cap. III. 2. *ih uuil in ſuochan after dero burgi in gazzon unde in ſtrazzon,* quæram illum infra caſtellum in plateis & vicis. Proprie eſt via publica, & ſic dicitur quaſi curriculum vel curſus publicus, a verbo Scandico *gaſa* curſitare. VEREL. in Ind. *gaſa* curſitare, *gata* plateæ, via. Alii Hebræas origines commendant. Et HELVIGIUS quidem derivat a *chouz* foris, CLODIUS a *ſuc* platea, per anaſtrophen. Alias platea Gothis dicitur *fauradaurja* Luc. X. 10. quaſi dicas (optime interpretante JUNIO) locus ante ædium fores: Angloſaxonibus *ſtræte* ibidem, quod vide infra in *ſtraſſe.*

GAST, potens. Oritur a *giſen* poſſe, valere, quod tempus ut alia multa delevit. GASTO apud Italos & Gallos etiamnum eſt nomen proprium, nec aliud quam validum & potentem deſignans. Eodem ſenſu manifeſto

festo satis occurrit in multis compositis veterum, cujusmodi sunt,

SEGESTES, victoria potens, a *sieg* victoria. Princeps Cheruscorum, Arminii socer, de cujus rebus gestis prolixe agit TACITUS Lib. I. Annalium Cap. 55. & sequentibus. Scribendum fuisset *Seggestes*, nisi Tacitus auctoritatem Strabonis, quam pronunciationem Cheruscam sequi maluisset.

HALIDEGASTES, vel *hildegastes*, bellipotens, ab *hild*, quod apud BENSON. in Voc. Poet. exponitur *prælium*. Nomen Germani nobilis, Franci, Marcomanni, aut alterius, apud VOPISCUM in Aurel. Cap. 11.

ARBOGASTES, armipotens, ab *arf* telum, sagitta. Nobilis Francus, & Dux belli in exercitu Gratiani & Valentiniani II. imperatorum.

NEVOGASTES, vel *nebogastus*, dominus potens, a Celtico *naf* dominus. Rex Chamavorum, rebus cum Juliano Imp. gestis clarus, apud EUNAPIUM & PETRUM PATRIC. in Excerpt. Legat.

HENGISTUS, majoribus potens, a Celtico *hyn* majores, progenitores. Dux & auctor imperii Saxonici in Britannia, e familia, quæ Deos & Reges Saxonibus dedit, oriundus, de cujus natalibus ita scribit BEDA Lib. I. Hist. Eccl. Cap. 15. *Duces fuisse perhibentur eorum primi duo fratres,* HENGISTUS *&* HORSUS, *e quibus Horsus postea occisus in bello a Britonibus, hactenus in orientalibus Cantii partibus monumentum habet suo nomine insigne. Erant autem ut filii* WETGISI, *cujus Pater* VECTA, *cujus Pater* VODEN, *de cujus stirpe multarum provinciarum regium genus originem duxit.* Solent autem Heroës magnis parentibus orti a stirpe sua appellari potentes. VIRGILIUS Æn. VII. 56. *Turnus avis atavisque potens.* Aliud etymon, sed tanto Principe indignum, vide in *hengst* equus.

Scio, de his aliisque nominibus aliter judicare celeberrimos Legum Salicarum interpretes, qui illis vel præfectos locorum, vel incolas regionum denotari putant. Sic WENDELINO Nebiogastes est *præfectus Novesii.* ECCARDO Segestes *maritimus provincialis.* Sed vereor, ne hæ interpretationes majoribus nostris ineptias affingant. Quid enim ineptius, quam pueris recens natis a præfectura aut solo natali nomen imponere? Quam aliena hæc sint a genio & usu Germanorum, sexcentis hactenus exemplis patuit, quibus veteres in excogitandis puerorum suorum nominibus ad virtutem & claritatem unice respexisse docemur.

GAST, dux, princeps, unus ex potentioribus, qui cæteris præest, & in compositis præfectus ejus loci, cui annectitur, alias toparcha. Inde nomina appellativa (nam propria ignorantur) Procerum Francorum in Prologo Legis Salicæ,

WISOGAST, dux pagi inter Amasim & Visurgim.
BODOGAST, dux Bataviæ.
SALOGAST, dux pagi Salici.

Confer dicta in *Sal-gast* & *Sal-gow.*

GAST, hospes, peregrinus, conviva. Vox Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *gwestai* hospes, conviva, *gwestfa* hospitium, invitamentum. BENSON. in Voc. Anglo-saxon. *gest* hospes, *giest-hus* diversorium. Gothis *gast* est advena, peregrinus Matth. XXVII. 7. Francis & Alamannis *gast* hospes, conviva. Gloss. Keron. hospite *kastu*, hospites *kesti*, hospitum *kesteo*, pro hospite *furi cast*, cellam hospitum *chamara diro kesteo.* OTFRIDUS Lib. II. Cap. VIII. 9. de nuptiis in Cana:

Ni uuard io in uuorolt zitin
Thiu zisamano gibitin,
Thaz sih gesto guati
Sulihhero ruamti.

Vertit SCHILTERUS:

Non contigit in mundi seculis
His qui se sibi desponderunt,
Ut convivis bonis (illustribus)
Talibus gloriarentur.

JUNIUS vocem ducit a Græc. ἑστιᾶν epulas præbere, convivio excipere. STIERNHIELMIO placet omnino idem esse, quod Latinis *hostis*, h. e. peregrinus. Nam *hostis*, inquit CICERO, *apud majores nostros is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus,* Lib. I. de Offic. Cap. 12. Alibi tamen videtur eandem vocem derivare ab Island. *gesta* cibum capere. Vide Gloss. Ulph. Goth. pag. 67. & 102. Alius *gast* componit ex *gau* & *ist*, quod interpretatur pagensem sive eum qui ex eadem provincia est, nec sensu commodo, nec structura idonea. Forte *gast* antiquitus sic dictus est quasi sanctus & honoratus, cujus jura violare nefas, a verbo Gothico *ga-aistan* honorare, revereri, quod extat in Evangelio Gentis Marc. XII. 6. Nam hospitis persona apud nostros quondam erat sacra & venerabilis, quam non licebat arcere tecto, & multo minus in contubernio occidere. Testis luculentus CÆSAR de Bello Gall. Lib. VI. Cap. 23. *Hospites violare fas non putant, quos quacunque de causa ad eos venerunt, ab injuria prohibent,* SANCTOS*que habent, iis omnium domus patent, victusque communicatur.* Confer TACITUM de moribus Germanorum Cap. XXI. & Legem Salicam Tit. XLVI. Favet huic originationi, quod in Linguis Septemtrionalibus, plane ut in Cambrica, nomen hospitis bisyllabum aut trisyllabum est, effferturque Islandis *giæstur* apud Verel. in Ind. & Ol. Worm. in Lit. Run. Succis *giæst*, Danis *giest*. Ab hoc substantivo oritur Scandis *gæsta* hospitio excipere, & hospitio excipi, quod Islandis effertur *gista.* VEREL. in Ind. *gista Odin* Odini hospitio excipi, *gisting* hospitum receptio. Germani non agnoscunt hodie

die hoc verbum, utuntur tamen derivatis, cujusmodi sunt,

gastieren convivia celebrare,
gastung convivium,
köste eadem notione, Dialecto inferioris Saxoniæ.
gast-frei dapsilis, munificus in excipiendis hospitibus, cujus domus & mensa omnibus advenis patet, a *frei* liberalis.
gast-gebot convivium, proprie invitatio convivalis, a *bieten* invitare.
gastmal convivium quo hospites excipiuntur. Hinc nullus in voce pleonasmus, etiamsi *mal* per se convivium notet. Opponitur enim iis conviviis, quæ ex conjectis pecuniis convivantium parantur, & vulgo vocantur *gelach* & *collation*.

Ex eodem fonte Latino-Barbari habent *gistum* jus domini divertendi in domo vasalli, quod postea ad omnes comestiones & pastus, etiam eos, qui canibus venaticis præbentur, translatum est. Inde nobis remansit *gast-geb* epulo, tabernarius, qui cibum & potum præbet hospitibus, eorumque animalibus. Nam hoc compositum non est a *gast* hospes, sed a *giste* prandium, cœnaticum, vel certe a *kost* victus. De voce Latino-Barbara vide pluribus CANGIUM in Glossario.

GASTALDUS, rector loci, sive locus ille sit curtis regia, sive civitas aut castrum. Nam *Gastaldorum* munus & officium varium fuisse ac diversum pro temporum & principum ratione, ex Legibus Longobardicis & Scriptoribus medii ævi observat CANGIUS in voce. Proprie est constitutus vel auctoratus. SOMNER. in Dict. Anglosax. *gesteald* constitutus. A *stellen* constituere, vel *stallen* auctorare. GROTIUS in Ind. nom. appellativ. Scriptoribus Gothicis præfixo: GA-„STALDUS exponitur qui curtim gubernat, „proprie *positus*, qui vicem gerat, *ga* & *ge* „augmenta pro dialectis variant. Alii *ca* pro „eodem ponunt, unde *Castaldus*. Hæc ille. SPELMANNUS & AMERBACHIUS derivationem instituunt a *gast* hospes, aliqua tamen differentia. Ille *gastaldum* interpretatur hospitum famulum, ab *aldius* servus: hic hospitum receptorem, ab *halten* tenere. Uterque erronee, quia officium ejus non fuit, peregrinos excipere, sed prædium Regis curare, & subjectis jus dicere. Nominis Longobardici adhuc servantes sunt Itali, quamvis in infimo significatu, quibus *gastaldo* est villicus, qui domus curam gerit absente domino. Quod ex *casticium* villa, & *aldius* verna, more suo componit FERRARIUS.

GASTIG, turpis, sordidus, spurcus. Forte ab ἀγοςεῖν immundum esse, aut, si novum sit, a Gallico *gaster* maculare, fœdare. Hodie utuntur Suevi, dum Belgæ & reliqui Germani vitiose dicunt *garstig*.

GASTRIG, idem quod *garstig*. Vitiatum a vitiato, & non a γαςερ venter.

GATT, foramen. VEREL. in Ind. *gatt, gætter*, foramen. Idem Belgis *gat*, & hinc *sleutel-gat* foramen seræ vel claviculæ, *kous-gat* foramen in tibialibus. Cuncta verisimiliter a Lat. *hiatus*, mutato H. in G. ut primo fuerit hiscentis rei foramen, postea omnis apertura. Belgæ inde formant *gaten* vel *gaaten* perforare, *die paarlen zyn niet gegaat* margaritæ nondum sunt perforatæ.

GATT, ostium, janua, porta. Anglosaxonibus *gat*, *geat*, & hinc *geat-weard* ostiarius Joh. X. 3. *ceastre gate* portæ civitatis Luc. VII. 12. VEREL. in Ind. *gatt*, *gætter* ostium, janua, *gatter-tre* postes. Sensus a foramine ad fores & portas translatus ob manifestam similitudinem. Quid enim sunt portæ sive privatæ sive publicæ, nisi foramina per quæ transitur? Similem translationem vide infra in *thür* janua. Hodie superat apud Anglos, quibus *a gate* janua, porta.

GATTEN, conjungere, consociare, *sich gatten* conjungi, *sich begatten* conjugari, quod dicitur de animalibus, & inprimis de columbis. Antiquitatem verbi cognoscimus, cum ex Hebræo *chathan* affinitate junxit, tum ex nominibus sociorum, quæ inde formari solent ab omnibus pene Dialectis. Hinc scil. Anglosaxonibus *gada* complex apud BENSON. Belgis *gade* socius turturis: Islandis *kongadur* uxoratus, apud VEREL. in Ind. Germanis *égatten* conjuges, socii thori.

GATTER, septum, cancelli, clathri. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cader* septum, castrum, locus munitus, *cadw* servare, custodire. VEREL. in Ind. *gor-kiætta* locus septus, cui abacta pecora a fure includuntur, a *gor* pecus. Vox antiquissima, nec orientalibus ignota. Hebræis *gadar* est sepivit, *gadher* sepes. Punica quoque lingua *gadir* sepem significare, testis PLINIUS Lib. IV. Cap. 22. Differt a *gitter* transenna.

GATTUNG, genus, forma, qualitas, modus existendi pluribus communis, sic dictus quasi *affinitas*, a *gatten* conjungere. Olim etiam similitudinem significavit, quia similia sunt cognata. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *geddung* similitudo. Eundem sensum vox hodierna recipere potest.

GAU, *gow*, pagus, regio, certus terræ tractus, arbitrio Principis vel populi definitus, & pro natura loci major vel minor. Nam divisio regnorum in provincias, provinciarum in minores tractus omnium gentium institutum fuit. Et sicut Ægyptus in *Nomos*, ita vetus Germania in *Pagos* dividebatur. Semnones apud TACITUM *centum pagis habitant*, Cap. XXXIX. de M. G. Apud eundem Principes *jura per pagos vicosque reddunt*, Cap. XII. Vocem veteribus Gallis haud ignotam fuisse, dudum viri doctissimi ex nominibus ANDEGAVI & GERGOVIA, Cæsari memoratis, collegerunt. Idem affirmare licet de Britannis. Cambris regio, patria, provincia, rus, dicitur *gwlad*. Quæ vox composita videtur, ex *gw* terra, regio, & *llad* mensura, sic ut *gwlad* sit regio

gio mensurata,& certo spatio conclusa. Sed nullibi vocis frequentior usus, quam apud Goth. & Franc. Gothis *gauje* est regio, *in gauja* in regionem, Matth. VIII. 28. *and allans gaujans* in omnes regiones, Luc. III. 3. OTFRIDO Galilæa, pagus Christi, dicitur *geuui*, Lib. II. Cap. XIV. 3. & pagus Herodis *geuuimez*, Lib. I. Cap. XX. 15. Et Glossarium quoddam antiquo-Theotiscum apud JUNIUM *pagum* exponit *gauuimez*. Quæ vox Cambricæ adeo similis est quoad sensum, ut videatur ad imaginem ejus formata. Manifesto enim definitum terræ spatium significat, componiturque ex *gauui* terra, regio, & *mez* mensura. Francos a simplici pagos suos denominasse, res notissima est. Quorum nomina, tam desueta, quam ea, quæ hodienum urbibus quibusdam & regionibus Germaniæ adhærent, exhibent Viri doctissimi, PFEFFINGER in Vitriario illustrato, JUNCKER in Geographia medii ævi, & novissime ac copiosissime illustris Abbas Gotwicensis GODEFRIDUS, novum Germaniæ & Ordinis sui decus, in *Chronico Gotwicensi* Tom. I. Lib. 4. per totum. Vocem agnoscunt quoque Belgæ & Frisii, haud dubie a Francis relictam, quoniam in Dialecto Anglosaxonica, quæ mater sermonis Belgici & Frisici est, non reperitur. Belgis *gaw*, *gew*, *goy*, *goo*, *gouwe*, pagus est, Frisiis *gæ* vicus, teste JUNIO in Gloss. Goth. pag. 126. Eodem observante, qui apud Frisios veteris Linguæ tenaces sunt, incolam ejusdem vici vocant *gæ-man*, & adolescentem ejusdem vici *gæ-feynt*. Cunctis respondet Græc. γῆ, γία, γαῖα terra. Nam hinc primo fit, *gæ*, *go*, *gau*, postea *gaw*, *gew*, *gow* per paragogen. Quidam Latino-Barbari dicunt *gobia*, quia scil. W. facile mutatur in B. Præcipua hodie composita sunt, *Gowgref* & *Gow-gericht*, sed Westfalis tantum usitata, quorum illud præsidem territorii, hoc judicium territoriale significat. De *Gograviis* vide plura apud CANGIUM in voce.

GAU, *gaw*, celer, agilis, pernix, Dial. Belg. Forte ab ὠκύς per apocopen & anastrophen. Inde creduntur componi, *gaudieb* artifex furandi, a solertia sic dictus, & *gaugraf* quidam judex, qui potestatem habet in casibus repentinis absque causæ cognitione judicandi. Alii tamen hæc composita maluerunt ad pagum referre. Omnium opinioni favet amphibolia, quæ est in voce *gau*.

GAUCH, *geck*, cuculus. Cambris *cog*, Anglosaxon. *gæc*, & *geac*, Angl. *gawk*, Græc. κόκκυξ. Hodie ita distinguimus, ut *guguk* sit cuculus major, *gauch* & *geck* minor & inplumis. Uterque nomen meruit a cantu quem profitetur. Utimur etiam per contemtum & in conviciis. Inde *gauch* juvenis imberbis, *gauchhare* prima lanugo, *gauchmat* mœchus, id est, socius cuculi, qui fœtum supponit in alieno nido, quod de cuculo scribit PLINIUS Lib. X. Cap. 9. *Maat* pro socio est vox Belgica, sicut ostendi in *matz*.

GAUCH, stultus. Vox Celtica. Cambris *coeg* est fatuus, insulsus, putidus, inanis. Francis *gouch* stolidus. Vocem observavit SCHILTERUS in Gloss. pag. 401. unde sequentia NOTKERI testimonia depromo. Psal. XLVIII. 11. *der unuuiso unde der gouh uuerdent sament ferloren*, simul insipiens & stultus peribunt. Psal. XCIII. 8. *fernement unuuizige under liuten, unde ir goucha ferstant iuh eteuuenne*, intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Alamanni posteriores habent *göch*. Walther von der Vogelweide apud GOLDASTUM in Paræneticis pag. 420. sæculi sui mores ita perstringit:

Wer zieret nu der eren Sal?
Der jungen Ritter zuht ist smal.
So pflegent die knehte gar unhövescher dinge
Mit worten und mit werken öch;
Swer zuht hat der ist ir Göch.

Belgæ dicunt *geck*, & recentiores Germani cum illis. Utitur tamen antiquo *gauch* ejusque diminutivo *geuchlin* LUTHERUS in Tomis Jenensibus, apud STADENIUM in Voc. Bibl. pag. 233. Radix videtur esse *kaw* vacuus, inanis, iners. Quid enim stulto inanius?

GAUCH, histrio, ludio, circulator, præstigiator. Sensus a stultitia naturali ad personatam, venalem, & ludificantem translatus. CAPITULARIA *cociones* vocant apud Baluz. Tom. I. pag. 518. *Ut mangones & COCIONES & nudi homines, qui cum ferro vadunt, non sinantur vagari, & deceptiones hominibus agere.* Non a Lat. *cocio* propola, ut CANGIO visum, sed a *gauch*, stultus, quia ejusmodi homines sunt moriones plebis, & stultos simulant decipiendi causa. Nam *gauch* est homo in dictis fatuus, in gestibus ludio, in factis præstigiator. Et hæ qualitates sæpe in una sede morantur. Ab hoc sensu multa descendunt derivata, quæ mox sequentur.

GAUCKEL, illusio, præstigiæ, & omne ludicrum & ludificum. Verbale a *gauckelen* circulatorem agere. NOTKERUS Psal. LXV. 3. *disiu zeichen tout er mit coukele*, hæc signa facit in Beelzebub. WINSBEK ad Filium Stroph. 2.

Nu sich der welte göchel an,
Wie si ir volger triegen kan.
Adspice mundi histrioniam,
Ut sectatores suos ludificet.

Inde composita, *gauckeltum*, *gauckel-werk*, *gauckelei*, *gauckel-spil*, delusio, sive naturalis sive magica. Gloss. Pez. magicis (artibus) *gouccaltuomun*. Luth. Sap. XVII. 7. *das gauckel-werck der schwartzen kunst lag auch darnieder.*

GAUCKELEN, & alia Dial. *jöcklen*, circulatorem, morionem, aut illusorem agere. A

 gauch

gauch histrio, ludio, circulator, per diminutivum *gauchel.* Belgæ eodem sensu dicunt *guichelen* & *gochelen*, Angli *jugle*, Galli *jongler*, per epenthesin. Quibus affinia videntur Græc. *γαγγαλίζειν* risum movere, & Lat. *joculari.* Confer verbum sororium *gicheln.*

GAUCKELER, histrio, præstigiator. Gloss. Pez. scenicis *coucalarr.* Judas apud OTFRIDUM Lib. IV. Cap. XVI. 65. de Christo:

Sin kraft ouh thi uns giscriban ist,
Theiz uuari gougulares list.

Ubi SCHILTERUS ultimo loco pro *ist* (quod extat in Editione Flaciana) recte substituit *list* ars. Id enim intentioni dicentis conforme est, qui voluit Christum tanquam præstigiatorem calumniari. Inde Latino-Barbaris *cauculatores* & *coclearii*, eodem sensu. Anglosaxones mitius dicunt *geogelere.* Cuncta a verbo præcedenti *gauckeln.*

GAUCKELER, funambulo. Sensus vocis hodiernus, & forte iis temporibus natus, quo vulgus se a temerariis illis fascinari credidit. Nam *gauckelen* (unde *gauckeler*) tot recipit significatus a diminutivo *gauchel*, quot potest, eosdemque in derivata transmittit, quod hic monendum fuerat, quia supra neglexeram.

GAUL, in genere pecus. Ita SCHILTERUS in Gloss. Teut. pag. 348. Et defendi potest, si derivetur ab *ἄλογον.* Nam ob eandem causam equi & boves apud Arcades vocantur *μαρίαι*, ut ostendi in *mar* equus. Sed vereor, ne virum summum deceperit Hortlederiani Codicis *urgawl* verres. Nam *urgawl* pro verre est vox nihili. Vide Cl. SCHERZII notas ad Jus Prov. Alam. Cap. CXCIX. 2.

GAUL, equus, onerarius vel operarius. Gr. *καβάλλης*, Lat. *caballus*, Gall. *cheval*, a Dorico *καβάλλειν* pro *καταβάλλειν*, quod onera ei injiciantur, multorum Eruditorum judicio. Germani utuntur voce contracta *gaul*, nec illi tantum, sed etiam Cambri, quibus *gwil* equa. Sed hanc contractionem oportet valde antiquam esse, quod vel hinc conjicere licet, quia Græcis *γαῦλος* sæpe est *σκάφος.* Unde, nisi quia nomina equorum ad navigia transferri solent? Confer *nache* linter.

GAUM, palatum, fauces. Anglosaxon. & Islandis in indice Verel. *goma.* Forte a *γεύω* gusto, quia palatum est sedes gustus. Græcis sane *γεῦμα* est gustus, a *γεύω* gusto. Olim habuit multa derivata apud Alamannos, quæ nunc periere, cujusmodi sunt, *caumon* prandere, *cauma* prandium, *abant-cauma* cœna, quæ vide apud KERONEM in Glossis. Restant tamen Hispanis, *comer* prandere, & *comida* prandium, a Suevis (ut videtur) relicta. Græcis *κῶμος* est comessatio; item Deus conviviorum & comessationum apud Philostratum, *κωμαστὴς* comessator. Et fortasse *κωμασίαι* CLEMENTIS ALEX. Strom. 5. nihil aliud sunt, quam convivia sacra Ægyptiorum.

GE, præfixum. V. *Proleg.* Sect. V.

GEBÆLGE, jurgium. V. *balgen* jurgari.

GEBÆRD, gestus vel habitus corporis, decens vel indecens. Gloss. Pez. lætiores habitu *frourun giparida.* Idem Anglosaxonibus *gebære* apud SOMNERUM & BENSONIUM. Litera D. salvo & integro sensu abesse & adesse potest, sicut & præfixum *ge.* Nam ante ducentos annos simpliciter dicebant *bærd* vel *berd.* Oritur a *baren*, *gebaren* ostendere, ostentare, facere ut appareat. Gestus enim quid sunt, nisi motus corporis, quibus animus & persona cujusque demonstratur & ostenditur? SENECA Epist. 52. *Omnia rerum omnium, si observentur, indicia sunt: & argumentum morum ex minimis quoque licet capere. Impudicum & incessus ostendit, & manus mota, & unum interdum responsum, & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Improbum risus, insanum vultus habitusque demonstrat* &c.

GEBÆRDEN, *sich gebærden*, gesticulari, gestum facere. Verbum a subst. præc. factum.

GEBÆREN, parere, edere partum, olim etiam gignere & procreare, ut demonstravi in simplici.

GEBAREN, ostentare, vultu vel gestibus præ se ferre. Anglosaxon. *gebæran* apud BENSON. Alamannis recentioribus *gebaren.* WINSBEKIA ad Matrem Stroph. XII.

Und lere mich nach eren leben,
Gebaren und sprechen eben.

Ubi *gebaren eben* est edere decentes corporis motus, non a *bæren* portare, etiamsi Latini dicant *gerere se*, sed potius a *baren* ostendere, facere ut appareat. Nam gestus non sunt simpliciter res gestæ, sed morum indices & ostensiones.

GEBAUER, vicinus. Anglosax. *gebur*, *gebure*, Francis *giburo*, Alam. *kepuro.* Gloss. Keron. vicinis *kepurun.* OTFRIDUS Lib. V. Cap. IV. 80.

Jo birun uuir in uuara
Iu eigene gibura.
Imo sumus revera
Vestri proprii vicini.

Sic autem loquitur Angelus, quia Angeli destinatione divina sunt proxime circa homines, tanquam eorum vicini, prout optime observat Cl. SCHERZIUS in notis. Proprie significat eum, qui in loco contiguo habitat. Nam præfixum *ge* proximitatem notat, *bauer* vero incolam communis loci. Gothi hoc præfixo utuntur eodem sensu, quando vicinos vocant *garaznans*, a *razn* domus, quasi in proxima domo habitantes. Hodie delectamur composito *nach-bauer*, quod sensum clarius exprimit. Belgæ cum antiquis adhuc dicunt *gebuur*, & per aphæresin *buur.*

GEBAUER, colonus, & incola cujuscunque loci communis. SOMNERUS: *gebur* colonus,

colonus, paganus, villanus, villicus. Gloss. Pez. municeps *gipuro*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIV. 215.

Thaz fruma thie gibura
Fuaren in thia sciura.
Ut primitias coloni
Vehant in horreum.

Jus prov. Alam. Cap. II. 4. *geburen die fri sint*, incolæ qui sunt liberi. Cuncta a simplici *bur* vel *bauer*, per præfixum *ge*, quod hic abundat. Hodie superat in nomine gentili Viri Clarissimi mihique amicissimi D. GEORGII CHRISTIANI GEBAUERI, Prof. Juris Feud. apud Lipsienses meritissimi, qui patrias literas nonsolum ipse colit, & Romana ornat eloquentia, sed & conatibus meis hoc otium, quo fruor, benevole conciliavit. Quod cum ad posteritatem spectet, non debuit hic reticeri.

GEBEN, dare. Gothis *giban*, Anglosax. *gifan*, Franc. *geban*, Alam. *keban*, *kepan*. Gloss. Keron. dare, præbere *keban*, da *kib*, tribuatur *si kekeban*, offerat *kebe*, erogavit *kap*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIV. 13.

So uuer so oub muas eigi,
Gebe themo ni eigi,
Thaz mit minnu gidua,
Joh gib thaz drinkan tharzua.
Quicunque habet esculentum,
Det ei qui non habet,
Faciat hoc cum caritate,
Et det una potulentum.

Damus autem manibus. Hinc illa actio, qua aliquid damus, ab ipsa manu denominari potuit, quæ Hebræis vocatur *kaph*. Similiter & accipiendi verba a manu formantur, quia manu damus & accipimus. V. *kommen* accipere, & confer *leiben* & *liefern*.

GEBET, oratio ad Deum. Evang. Anglosax. Luc. XX. 47. de Scribis: *hiwigende lang gebed*, simulantes longam orationem. Consensum Francorum & Alam. vide in *beten* orare.

GEBIETEN, mandare. A simplici *bieten* ejusdem significatus. Gloss. Keron. jubere *kepeotan*, jubetur *ist kepotan*, præcipit *kipiutit*, mandavit *kepot*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIX. 29.

Iuan fiand minnot,
So gibiutit Druhtin Got.
Inimicum vestrum diligite,
Sic præcipit Dominus Deus.

Idem Lib. IV. Cap. IV. 9. *gistuant er tho gibiatan*, stabat ibi mandans. Gothi utuntur composito *anabiudan*, Anglosax. *bebeodan*.

GEBIETEN, citare, convocare, indicere. BENSONIUS: *gebeodan* indicere. Jus prov. Alam. Cap. III. 1. de apparitore: *der sol daz vogtdink gebieten*, hic convocabit judicium. Refer ad simplex.

GEBIETEN, invitare. Vestigium sui reliquit in composito *gast-gebot* invitatio convivalis. Vide simplex.

GEBOT, mandatum. Gothis *anabusns*, Anglosax. *bod*, *bebod*, *gebod*, Francis *gibot*, *bibot*, Alam. *kepot*, *kipot*, *pibot*. Gloss. Keron. jussio, præceptum *kipot*, imperio *kepote*, mandatum, præceptum *pibot*, præceptorum *piboto*, imperatum *kipotan*, imperata *kepotaniu*, imperiis *kipotum*. TATIANUS Cap. CLXVIII. 1. *thaz ist min bibot*, *thaz ir juwih minnot untarzwisgen*, hoc est præceptum meum, ut vos diligatis invicem.

GEBOT, licitatio. Refer ad *bieten* offerre.

GEBRECHEN, deficere. Utitur Luth. Joh. II. 3. Causam significatus vide in simplici. Hodie substantivatur. Inde *gebrechen* defectus, indigentia, imo etiam vitia & manes quos quisque patitur.

GEBRECHEN, ægrotare, defectum valetudinis pati. Vetustas inde formavit morborum, inprimis pituitæ & epilepsiæ nomina. Gloss. Pez. pituita *gibrec*. BENSON. *gebræc* rheuma, *gebreoc-seoc* epilepticus, *gebræc-seocnesse* morbus comitialis. Hodie *gebrechen* est quævis infirmitas, & *gebrechlich* infirmus, debilis, morbidus. Confer simplex.

GEBRESTEN, deesse, destitui. Gloss. Lipf. *gibresti* desit. Willeramus IV. 14. *dir ne gebrestent*, non desunt tibi. PICTORIUS in Lex. Helvetico: *es gebrist* desit, *es hat im anfangs muts gebrosten*, defuit ei animus ab initio. Dicitur & *bresten* simpliciter, & hoc a *brest* defectus, non vice versa.

GEBUNDEN TAGE, dies feriati. Proprie ligati, ob vinculum religionis, quo libertas agendi civilis quodammodo restringitur. Vide Jus prov. Alam. Cap. 96. cujus inscriptio: *von den gebunden tagen*, de diebus feriatis. Vocantur etiam *gebannen tage*, quia jus dicere aut juramentum præstare illis diebus ab Ecclesia interdictum. Illud a *binden* ligare, hoc a *bannen* interdicere.

GEBUREN, *gebüren*, decere, oportere, *gebüret* convenit, decet, debet, *gebür* officium, decus, debitum, fas, justum, *gebürlich* decenter, *ungebürlich* indecenter. SOMNER. in Dict. AS. *gebyrian* pertinere, *gebyrath* pertinet, oportet, decet. VEREL. in Ind. *byriar* decet, oportet, *sem konge byriar oc hans tign* ut regem ejusque celsitudinem decet, *sem kongs barni byriar* ut regis filium decet. Quemadmodum apud Latinos *urbanitas* ab urbe, *civilitas* a civitate, & *astutia* (quæ civilitatis nomen fuit, antequam ob callida civium ingenia in malam partem sumeretur) ab ἄστυ civitas, appellationes suas acceperunt: Ita apud Saxones quicquid in vita sociali decenter fieri potest ac debet, dicitur *gebüren*, vel a *bur* civitas, vel a *gebure* incola, quas voces supra produxi in *bauer* & *gebauer*. Ut adeo *gebüren* proprie nihil aliud sit, quam ita debere, ut incolam civitatis, pagi, villæ, & cujuscunque loci communis decet. Hæc nomenclatura supponit ideam boni civis, & ex illa tanquam regula

gula cuncta civilis vitæ officia deducit. Nescio quid pulcrius dici queat.

GEBUREN, *gebüren*, contingere. SOMNER. in Dict. Anglosax. *gebyreth* fit, accidit, usuvenit. Keron. contingit *kepurit*. Gloss. Boxh. *kipurgen* accidere, *kipuri* fortuito. Hodie superat in Belgio, ubi *gebeuren* est contingere, *t'gebeurt dikwils* sæpe contingit, *het is my gebeurt* contigit mihi. Quid mihi videatur de ortu hujus verbi, jam dixi in *faren* contingere.

GEBURG, *gebürg*, alpes, montes continui. Gloss. Pez. montana *kapirgi*. Præfix. *ge* est nota collectivi. Cætera vide in *berg* mons. Multorum judicio rectius scribitur *gebirg*. Vide Doctiss. FRISCHIUM in Bœdikero notis illustrato pag. 32.

GEBURT, varios habet significatus, quorum alii a *bæren* parere, alii a *bæren* gignere producuntur.

GEBURT, partus, actus parturiendi, *schwere geburt* partus difficilis.

GEBURT, nativitas, actus nascendi, *geburts-tag* dies natalis. Gothis *gabaurthai* est nativitas, *us gabaurthai* a nativitate, Joh. IX. 1. *mela gabaurthais* tempus natalitii, Marc. VI. 21. Similiter & Anglosaxonibus *gebyrde* est origo natalis, *gebyrd-tide* tempus natale.

GEBURT, natura, ortus, *von geburt* a natura, ab ortu. Gloss. Pez. ortus *gipurti*, naturam *kapurt*. Similiter & Anglosaxonibus *gebyrde* est origo.

GEBURT, genus, *hohe geburt* genus excelsum, *nidrige geburt* genus humile. Gothis *gabaurthai horinondein* est genus adulterum, Marc. VIII. 38. *gabaurthai Sauraifiniska* genere Syrophœnissa, Marc. VII. 26. Anglosaxonibus *gebyrdo* est status, sive qualitas nativa.

GEBURT, fœtus, *unzeitige geburt* embryo, *misgeburt* fœtus monstrosus, *aftergeburt* secundinæ.

GEBURT, gens, natio, nati natorum. NOTKERUS Psalm. LXXII. 15. *ih habo ferchoren die geburt dinero chindo*, reprobavi nationem filiorum tuorum.

GEBURT, locus nascendi, solum natale, patria, & omnis regio minor. A simplici *burt* ejusdem significatus quod vide. Utitur Codex Argent. Marc. VII. 4. *nist praufetus unsivers niba in gabaurthai seinai*, non est propheta sine honore nisi in patria sua. Idem Francis *gebiurda*. NOTKERUS Psal. XLIX. 8. regiones provinciæ *die gebiureda purglos*. Idem Psal. CVI. 2. *Provincia (sicut Alemannia) ist diu Lantscaft, regio (sicut Tiuregouue) ist diu gebiurda, manige regiones mugen sin in einero provincia*. SCHILTERUS, qui utrumque Notkeri locum Glossario suo inseruit pag. 143. Francicam vocem retulit ad *bauen* habitare: duriter nimis, & litera R. in medio vocis repugnante.

GEBURTIG, *gebürtig*, patria oriundus, cujus vocis sensus ex modo dictis cognoscitur. Confer simplex *bürtig*.

GECK, cuculus minor & inplumis, alias *gauch*, quod vide. Inde *geck-har*, *gauch-har* lanugo, prima juvenis barba.

GECK, stultus. V. *gauch* ejusdem significatus.

GEDÆCHTNUS, memoria. Novum, sed idoneum, ab imperf. verbi *denken* reminisci, quod in omnibus priscorum Dialectis habet *dacht*. Vetustas substantivum suum formavit ab *hugan* meminisse. Gloss. Keron. meminerit *kebucke*, memoria *kibucti*. Confer *hug* animus.

GEDANK, cogitatus & appetitus. Refer ad *denken* cogitare & velle.

GEDEIHEN, crescere, vigere, proficere, *das gedeihen* incrementum, *es gedeihet* crescit, viget, *angedeihen* accrescere, *angedeihen lassen* precibus concedere, verbotenus finere ut accrescat. Vide simplex.

GEDEIHEN, succedere, *das gedeihen* successus, *übel gedihen* successu frustratum. Ratio translationis est, quia successus incremento similis est.

GEDEIHEN, prodesse, *gedeihlich* utilis, conducibilis. Vide simplex.

GEDIEGEN, in re metallica significat quantum potest, *nativum* & *perfectum*. Illud a *deihen* crescere, hoc a *deihen* perficere. Inde *gediegen gold* aurum nativum & perfectum.

GEDING, spes, fiducia, *gedingen* sperare, confidere. NOTKERUS Ps. XV. 2. *kehalt mih Truhten, uuanda ih kedingo an dih*, conserva me Domine, quoniam in te spero. Idem Psalm. XXI. 10. *sid minero muoter brusten uuare du min gedingi*, spes mea ab uberibus matris meæ. Plura hujus commatis ubertim ex WILLERAMO collegit JUNIUS in Observ. pag. 80. sed etymologiam nec ipse, nec alius quisquam tetigit. Nos indicium Græcæ originis sat manifestum dedimus in simplici *ding* spes, quod vide. Hodie substantivum custoditur ab Ecclesia in quodam Hymno, ubi verba:

Mein joch ist süss, mein bürd ist gring,
Wer mirs nachtrægt in dem GEDING,
Der hell wird er entweichen.
Jugum meum dulce, & onus meum leve,
Qui hoc portabit in hac fiducia
Effugiet gehennam.

GEDING, quatenus est verbum forense, easdem habet notiones, ut simplex, & significat (1.) conditionem. Gloss. Pez. conditioni *gidingun*. (2.) conventionem, pactum, transactionem. Gloss. Pez. conventione *gidingun*. Inde *leib-geding* pacta dotalitia. (3.) conductionem. Jus prov. Alam. Cap. 198. *von ehaften gedinge*, de legitima conductione. (4.) forum, ubi transigitur. Inde Anglosaxonibus *gething* concilium, *getbinges wyrcan* efficere Senatum, apud SOMNER. & BENSON. (5.) jurisdictionem. Composita vide in simplici.

GEDREUSCH, strepitus. V. *dreuschen*.

GEDULT, patientia, *gedultig* patiens. V. *dulden* pati.

GEEL,

GEEL, flavus. V. *gel.*

GEFÆRDE, fraus, dolus, insidiæ. V. *faren* insidiari.

GEFÆSS, quatenus est a *fassen* capere, significat id quod capit & capitur: *vas*, quia vas est capedo, quæ ambitu suo aliquid capit: *capulum*, quia ea parte gladius capi potest.

GEFALLEN, placere. Vid. simplex ejusdem significatus.

GEFANG, toga, amictus. Vetus Francicum, a *fangen* circumdare, quod vide.

GEFANGEN, *gefangner*, captivus. Recte factum a *fangen* comprehendere, vi capere, quamvis novum, & priscis ignotum, qui aliis utuntur vocabulis ad hunc miserum designandum. Testis famosus ille captivus Barrabas Matth. XXVII. 16. qui interpreti Gothico dicitur *bandja*, a vinculis, Anglosaxonico *gehæft*, a captura, Tatiano Franco *nothaft*, a violenta detentione Cap. CXCIX. 2. omnibus diverso sono, eodem tamen sensu.

GEFÆNGNUS, quatenus est ab eodem fonte, significat quantum potest, statum captivi, locum captivitatis sive carcerem, & ipsum captivandi actum. SOMNER. in Dict. Anglosax. *gefon* capere, captare, præhendere, *gefangen* apprehensus, *gefangennesse* apprehensio. Simplicius est *vanknuz* captivitas, quod extat in Jure prov. Alam. Cap. 310.

GEFAR, periculum, *gefærlich* periculosus. A simplici *far* ejusdem significatus, quod vide.

GEFERTE, *gefærte*, comes, socius itineris, & deinceps sodalis cujuscunque operis. Anglosax. *gefera* Luc. V. 7. Franc. *giferto.* Gloss. Pez. comitibus *givertun.* OTFRIDUS Lib. V. Cap. X. 77. 80.

Bigan do Druhtin redinon
Then lieben giferton.
Tunc cœpit Dominus dicere
Dilectis comitibus.

Litera T. quæ in voce Francica & hodierna est medium derivandi, in Saxonica non magnopere desideratur, quia a *faren* ire, abire, proficisci, tam hæc quam illa legitime producitur. Præfix. *ge* hoc loco non est otiosum, sed vim habet aggregandi, ut Latinum *con*, & participem ejus rei, cui annectitur, significat. Exempla vide in *gesell* socius.

GEFIDER. V. *feder* & *fidern.*

GEFILDE, campestria, planities inter duos montes. A *feld* campus, auctoribus Francis. NOTKERUS Psal. XXXV. 7. *an die berga scinet diu sunna ze erist, aba in chumet si nider an das kefilde*, sol primum illuminat montes, ab his venit deorsum in campestria. Locum observavit SCHILTERUS in Glossario. *Ge* vel *ke* est nota collectivi.

GEFLUGEL, *geflügel*, volatilia. Collectivum a *flügel* ales.

GEGEN, contra, adversus. Franc. & Alam. *gagan*, *kagan*, *gagen.* NOTKERUS Psalm. XXVI. 3. *heue sih uuig gagen mir, noh danne gedingo ih an in*, si bellum exsurgat contra me, tamen sperabo in eo. Cuncta a simpliciori *gen*, per præfixum *ge.* Inde *gegner* hostis, adversarius, *gegenteil* pars adversa, *gegenwurf* objectio, & alia innumera.

GEGEN, ex adverso. Gloss. Pez. e regione *dara in gegini.* Inde *gegne*, *gegend* regio, a situ opposito sic dicta, ut Latino-Barbaris *contrada* a contra, *begegnen* obviare, obviam venire, *zugegen* præsens, e regione positus.

GEGEN, erga, versus, *gegen Gott* erga Deum, *gegen den næhsten* versus proximum. Inde *begegnen* comiter vel duriter aliquem recipere, proprie gerere se erga aliquem. Dicitur etiam de tempore. Inde *gegen mittag* versus meridiem, *gegen abend* circa vesperam.

GEGENWART, præsentia, *gegenwærtig* præsens. Gloss. Pez. conspectu *gaganuurti.* Gloss. Keron. præsentem *kakanuuartan.* OTFRIDUS Lib. V. Cap. XII. 121.

Erist gab er in thaz guat,
Thar er in geginiuuertig stuant.
Vertit SCHILTERUS:
Primum dabat eis hoc donum,
Quum eis præsens staret.

Cuncta a simplici *wart* præsentia, quod vide.

GEH, præceps, *gehlich* subito. V. *gach.*

GEHABEN, in formula *gehab dich wol*, Latinismum sapit. V. *haben* valere.

GEHÆGE, quatenus est collectivum ab *hag* nemus, pratum, sepes &c. significat quantum potest, indaginem, lignetum, pascuum, & quemvis locum sylvestrem aut campestrem sepibus cinctum. Apud SOMNERUM & BENSONIUM *geheige* exponitur *pratum.* Sed vi originis nonsolum pratum, sed etiam reliqua significat.

GEHEIM, arcanus, secretus, occultus. Ab *heimen* occultare. Vocem novam & nuper additam esse oportet. Nam quo longius retrospicio, eo minus vestigium ejus invenio. Quid sit secretus in sermone Veterum, collige ex dictis in *tögen* celare.

GEHEIMNUS, mysterium, arcanum, secretum, res non propalanda nec evulganda. Substantivum ab adj. factum, sed novum & priscis insuetum, non quod veteres Germani nulla haberent mysteria (habebant enim *Literarum secreta*, quamvis vulgo ignorata, teste TACITO Cap. XIX. de M. G. ut Sacrorum secreta nunc omittam) sed quod aliis vocibus in hoc negotio uterentur, quas vide in *tögen* celare, & *rune* mysterium.

GEHELLEN, consonare. V. *hallen* sonare.

GEHEN, ire. Olim videntur pronunciasse *gehen.* Nam hæc verbi forma cognoscitur

tur ex composito *sonnengicht*, de quo infra. Ipsum vero *gechen* videtur longitudinem suam a simpliciori *gan* vel *κίω*, per epenthesin accepisse. Allegorice dicitur de rebus, quæ etiamsi pedes non habeant, ire tamen videntur. Sic ire nobis dicuntur, quæ succedunt bene vel male, quæ fiunt, quæ fieri possunt, quæ contingunt, quæ ad nos spectant, quæ pereunt, & quæ non? Testes formulæ, *wie gehts* quomodo succedit negotium, *wie geht das zu* qui fit, *das geht an* hoc fieri potest, *es geht im wie des Æsopi hund* accidit illi quod cani Æsopico, *das geht uns an* nostra refert, &c. Ad primam formulam spectant verba CICERONIS ad Atticum Lib. XIV. Epist. 17. *Incipit res melius ire quam putaram.* Ex quo loco, quem JUNIO in Appendice debeo, patet, nec Latinos hunc loquendi modum refugisse. Ad secundam, quod in Evangelio Gothico Marc. XI. 23. dicitur: *thathei quithith gagangit*, quicquid dixerit fiet. Ad quartam, quod Græcis quoque *συμβαίνω* est contingo, a *βαίνειν* ire. Sed de his aliisque qui ordine exponere, & cum ornamento antiquitatis consensum Linguarum singulis adjicere vellet, næ ille non uno vel altero die, sed annuo solis circuitu opus haberet, nec tamen propositum perficeret.

GEHEUEN, vexare, ludificare. Originem & antiquitatem vide in interjectione ridentis *ha*. Vulgus in Suevia dicit *keüen*, per contractionem.

GEHIRN, cerebrum. Idem quod *hirn*. *Ge* est nota collectivi.

GEHNEN, oscitare. V. *gienen*.

GEHOR, *gehör*, quatenus derivatur ab *hören*, significat quantum potest, auditum, auscultationem, obedientiam.

GEHOREN, *gehören*, pertinere, spectare ad aliquem. A simplici ejusdem significatus.

GEHORCHEN, obedire. V. *horchen*.

GEHORSAM, obediens, & obedientia. Anglosaxonice *gehyrsum* & *gehyrsumnesse*. Alamanni utuntur simplicioribus. Gloss. Keron. obedientes *horsamen*, obedientia *hoorsamii*. Cuncta ab *hören* obedire.

GEIER. V. *geir*.

GEIFER, saliva, spuma ex ore fluens, *geifern* spumare, salivam emittere. Græcis *ἀφρὸς* est spuma, nec alio etymo opus esse videtur. In Indice VERELIANO *gyfra* exponitur *altercari*. Idque significare potest per metonymiam adjuncti, quia altercantes plerumque sunt spumantes, & virus cum verbis evomunt.

GEIGE, fides, fidicula. Angl. *gig*, *jig*, Dan. *gige*, Island. *gigia*, Ital. *gigia*. VEREL. in Ind. *gigia* chelys. Sunt, qui derivant a *γιγγρᾶν* vel *gingrire* stridulum canere, quod faciunt anseres, unde Latinis *gingriator* tibicen apud ARNOBIUM. Sed hi tibiam & fidiculam confundunt. Nam *γίγγρις* Punica lingua est fistula. Et fistula inflatur. Fides autem est instrumentum quod plectro fricatur, & hinc nomen ejus commode arcessi potest a *geigen* vel *jucken* fricare. *Geigen* & *jucken* in multis Dialectis pari passu ambulant, & revera non nisi literis convertibilibus differunt. Inde est, quod Anglis *gig* & *jig* promiscue dicitur pro fidicula, apud SKINNERUM.

GEIL, libidinosus, luxuriosus, in venerem pronus. Anglosax. *gal*, Belg. *geil*. SOMNER. in Dict. AS. *gal* libidinosus, venereus, salax, mœchus, petulcus, *gal-fullice* luxuriose, *galnesse* luxuria, petulantia, *gælsa* luxus. VEREL. in Ind. *giælmadur* scortator. Plerique vocem origine Græcam existimant. REIZIUS in Belga Græcissante derivat a *γάλλος* castratus, quia secundum TERENTIUM *Eunuchi amatores mulierum maximi*. Alius ab *ἀγάλλομαι* lætor, exulto. Rursus alius a *γαλιᾶν* libidinosum & incontinentem esse, quod probarem, si verbum illud uspiam occurreret. Flandris *lack* est libidinosus, a *laichen* salire, lascivire, scortari. Atqui *lak* & *gal* se mutuo producunt per anastrophen. Nescio an alia etymologia opus sit ad vocem intelligendam. Interim BESOLDUS ad cognationem Germanicæ vocis refert *gaillard*, alii etiam *gallum* gallinaceum ob salaciam.

GEIL, immoderatus, modum excedens, quia lascivienti similis est. Tales sunt (1.) res naturales, quæ vel crescendo luxuriant, vel nimia dulcedine nauseam movent. (2.) affectus animi vehementiores. Inde KERONI *keilo* elatus, *keilii* elatio, & ISIDORO *geili* superbia Cap. V. 7. Hunc sensum ab intemperie libidinis ad omnes animi cupiditates modum excedentes translatum esse, recte judicat PALTHENIUS in not. ad Isid. pag. 410.

GEIL, luxurians, *geil erdrich* ager herbis luxurians, *geil reben die zu vil holz hat* vitis luxurians, *geile samen abweiden* segetes luxuriantes dente pecoris depascere, apud HENISCHIUM in Thes. L. Germ. Sic & VIRGILIUS Georg. I. 112. *Luxuriem segetum tenera depascit in herba.* LEIBNITIUS in Gloss. Celt. hunc significatum derivat a *gaib* pinguis. Sed præstat eum ad reliquorum cognationem referre, quia luxurians est modum excedens.

GEIL, fastidium movens. Dicitur de esculentis, quæ in sapore suavitatis modum excedunt. Ergo a *geil* immoderatus, per synecdochen generis. Inde Anglosax. *gælnesse* tædium.

GEIL, fœtidus, *geil riechen* hircum olere. A *geil* lascivus, per metonymiam adjuncti.

GEIL, testiculus, receptaculum seminis & sedes libidinis. Græc. *κολεός*, Camb. & Armor. *caill*, Gall. *couillon*. Inde *bibergeil* castorium, testiculus castoris, *geil ausschneiden* castrare, interprete HENISCHIO. Reliquis cognatum esse potest per substantivationem adjectivi *geil* lascivus.

GEILEN, quatenus derivatur ab adj. *geil*, significat quantum potest, (1.) lascivire, in venerem ruere &c. (2.) allicere. VEREL. in Ind. *gaula*, *gæla* allicere, *gilia* amoribus irre-

irretire, *gælingar* illecebræ. (3.) importune & impudenter poscere. Hinc preces intempestivæ & inverecundæ amici vocantur *unverschæmtes geilen* Luc. XI. 8.

GEIR, vultur, non *geier* ut vulgo. Gloss. Pez. vulturem *kir*. VEREL. in Ind. *geir* vultur, *geir-fugel* idem. Opinor ab avida natura. Nam *geren* est cupere, & *ger* cupidus, quod facile mutatur in *kir* & *geir*. Cupidus autem est, non prædæ ut accipiter, sed cadaveris, & inprimis humani.

ENNIUS:

Vulturis in sylvis miserum mandebat homonem.

JUVENALIS Sat. XIII.

Vultur jumento, & canibus, crucibusque relictis
Ad fœtus properat, partemque cadaveris adfert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis - .

Creditur ova sua non omnia excludere, sed unum vel alterum tantum, reliquis e nido ejectis, ne aviditati naturali in tanta sobolis multitudine aliquando cadaver deficiat. Ipse interim præda alterius volucris, ex accipitrum genere, quem Germani *geirfalk*, Græci inferiores ad modulum Germanicæ vocis ἱερϕάλκων vocant, quod vulturem appetat. Galli quoque vocem nostram imitantur in *gerfau*, sed vitiose, ut plerumque.

GEIS, capra, olim etiam hœdus & hircus. Evang. Goth. Luc. XV. 29. *niaiw gaitein atgaft mis*, nunquam hœdum dedisti mihi. Gloss. Ælf. in nom. ferar. capra ægida (lege caprarius) *gat-buccan hyrde*, ibix *firing-gat*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *gat* caper, hircus, *gata-hus* caprile, *gata-biord* caprarius. NOTKERUS Psal. XLVII. 12. *du gescidost schaf fone geizzin*, separabis oves ab hœdis. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *gitten* hœdus. VEREL. in Ind. *gæit* capra, *geitabirdir* custos caprarum, *geitarhus* caprile. Consensum Linguæ Sorabicæ vide in *küz*. Quidam hanc vocem in campis Sinear natam existimant, cum & Hebræis *es* sit capra, *gedi* hœdus, Græcis ἀιξ, ἀιγὶς caper & capra, Phrygibus *attagoz* hircus, teste MACROBIO Lib. V. advers. Gentes. Quæ, si (ut illi volunt) ex primitiva hominum lingua tanquam ex communi fonte orta sunt, tanta vetustas in se inquiri vetabit. Sed mittamus paulisper hunc terrorem, & videamus, quid vox illa denotare possit, si Scythicæ vel Celticæ originis sit. Anglosaxonibus *gytsian* est cupere, concupiscere, a *gyt* adhuc, magis, quia cupido est affectus immoderatus & plus semper appetens. A *gytsian* fieri poterat *gitz*, *geiz*, animal avidum, & dici de capra, quia appetit non appetenda, frondes inquam & virgulta, nec hoc tantum, sed & palmites vitium, & surculos atque cortices arborum. Ejusdem noxæ reus est salax capræ maritus, & universa ejus familia. Hinc caper Baccho quondam erat in sacrificiis, ut maleficum vineis animal, capra vero Palladi, propter oleam & palmam. Uterque in pœnam gulæ. Ob eandem causam capras alere, in plerisque Germaniæ locis interdictum.

GEISEL, flagrum, flagellum. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XI. 18. *eina geislum thar gistaht*, tunc plexuit flagellum. NOTKERUS Psal. XXXI. 10. *brittil ouh keisila*, frenum & flagella. STADENIUS vocem Francicam derivat a Scandica *geisl*, quæ in Indice Vereliano exponitur scipio. Secundum hanc etymologiam flagrum accipiet nomen ab ea parte qua tenetur. Mihi vero videtur denominari ab ea parte qua plagas infligit, & sic dici quasi *cæsula*, a *cædo*, quia est instrumentum verberandi, unde etiam Cambris *cis* ictus, verber, plaga. Nam ob eandem causam aliis nominibus vocatur *peitsche*, *wippe* & *schwippe*.

GEISEL, testis. PAPIAS citante Lindenbrogio: *gisil* testis. Inde *gisiles* testes in Lege Longobardica Lib. II. Tit. XV. 1. interprete SPELMANNO. Suspicor *gisen* olim invaluisse pro *affirmare*. Nam *gise* vel *gyse* est particula affirmativa, & in Versione Anglosaxonica significat *imo*, *etiam*, *maxime* Matth. XVII. 24. 25. *eower lareow ne gylt he gafol? Tha cwæth he, gyse, he deth*, magister vester solvitne tributum? respondit, imo, solvit. Cymræi eodem sensu dicunt *ys*, Angli *yes*, quod JUNIUS contrahit ex *yea is*, in Gloss. Goth. pag. 176. A *gise* autem fieri poterat *gisen* affirmare, sicut a *jah jahen*, & hinc porro *gisel* testis, qui se aliquid vidisse vel audivisse affirmat.

GEISEL, sponsor, fidejussor. OTFRIDUS Lib. II. Cap. 197.

Er ist gizal uberal,
Io so edil thegan scal.
Ipse est fidejussor ubique,
Ut nobilem militem decet.

Loquitur de populo Francico, cujus gratia totus ille panegyricus conscriptus. Hunc securitatis sponsorem vocat, quia tunc Franci multarum gentium erant arbitri. STADENIUS, qui sponsorem in verbis OTFRIDI primus animadvertit, hoc encomium ad Regem Ludovicum trahit, sed violenter nimis, & contra seriem orationis. Verum sive rex sponsor dicatur, sive populus, sensus ex eodem fonte, ut nomen testis, desumi potuit, nempe ab obsoleto *gisen* affirmare. Nam in omni sponsione est sacra affirmatio, & qui verbis aliquid promittit, id se facturum affirmat. Ex nominibus propriis huc referri potest nomen Regis Burgundiæ GODEGISIL, quod SPELMANNO *bonum testem*, GROTIO *bonum comitem* & principi suo fidum, mihi *sponsorem felicitatis* significat, a *gut*, *god* res bona, sors bona, prosperitas. Nec non FREDEGISEL, sponsor pacis, sponsor securitatis, nomen spatharii in Lege Burgundica Tit. LII.

GEISEL, obses. Gloss. Lat. Theot. apud LINDENBROGIUM: obses *kisal*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *gysel, gisel, gisle* obses, *gisldu*, , *gyslhad* obsidatus, obsidum datio, *fryth-gyslas* obsides. VEREL. in Ind. *gisl, gisling* obses, *gisla* obsides accipere. Vulgo ducitur a *geisel* flagellum, quod obside pars sua ab hoste quasi flagelletur & compellatur ad fidem servandam. Contra STADENIUS derivat a *selen, sellen* tradere, quod obses sit persona securitatis gratia hosti tradita: reapse nullo incommodo, nisi vinculo affinitatis cum antecedenti rupto, quod salvum esse mallem. Quid enim est obses, nisi *sponsor* partis suæ, qui corporis sui oppignoratione hosti de periculo cavet? Et quamvis non semper sua voluntate sit obses, sed ejus qui imperium tenet, sponsor tamen dici potest, quia revera pactionis publicæ pignus est.

GEIST, spiritus. Anglosax. *gast* Joh. III. 6. Franc. & Alam. *geist*, Belg. *geest*, Angl. *ghost*. Gloss. Keron. spiritus *keist*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. IV. 77.

Er ferit fora Christe
Mit selbomo geiste.
Præcedet Christum
Eodem spiritu.

NOTKERUS Psal. LXXVII. 39. *bina farenter geist unde ne iruuendenter*, spiritus vadens & non rediens. Quo sensu, valde obscurum. SOMNERUS spiritum sic dictum existimat, quasi hospitem in corpore, a *gast* hospes. Quod minime contemnendum. Nam animas fortium immortales esse, majoribus nostris fuit persuasum. Hinc *gista Odin* in Indice VERELII exponitur *Odini hospitio excipi*, & dicitur de interfectis in prælio. De hoc hospitio vide plura in *hall*. Cum hac spiritus appellatione convenit etiam appellatio corporis, qua domicilium spiritus dicitur, quam vide in *leichnam*. Alii a rebus corporeis initium appellationis desumunt. Ita SKINNERUS vocem Anglicam derivat a *gust* ventus, & rationem addit, quia nomen spiritus in omnibus fere linguis primo flatum, vaporem, halitum, & universe id quod est subtilissimum in corporibus, & aciem oculorum fugiens, postea vero substantiam incorpoream ob similitudinem tenuissimi, denotavit. Et hanc translationem jure merito a Theologis factam existimat. Contra LEIBNITIUS non a tenuissimo, sed a ferventissimo nomen petit, tamquam esset e tribu *gæren* effervescere, ut *gæst* ebullitio, in notis ad Myl. pag. 70. & in Gloss. Celt. pag. 129. STADENIUS *geist* derivat a *gissen* imaginari, conjectare. Id enim proprie significat, ut diximus in loco. Vel a *geysa* concitari, quod sistit VEREL. in Ind. *geysa* concitari, *geyst till fiandskap* ad hostilia concitatum, *geistr* concitatus. Quibus consentit *geisten* concitare, impellere, movere, quod sæpe occurrit in Scriptis THEOPHRASTI PARACELSI. Utrumque convenit animæ humanæ, illud, quia est substantia cogitans, hoc, quia ad bonum consequendum & malum fugiendum a natura acerrime incitatur. Possit etiam derivari a verbo obsoleto *gisen* posse, valere, quia per spiritum omnes intelligunt substantiam, insita vi se ipsam movendi præditam. Nam hoc principium, quod ex se movetur, & omnium actionum vitalium fons est, videntur etiam ante oculos habuisse ii, qui primi nomen *seele* spiritui imposuerunt, ut in loco ostendi. HELVIGIUS, qui remotas & peregrinas origines amat, derivat ab Heb. *chajah* vivere, spirare.

GEITZ, concupiscentia, nimia & insatiabilis cupiditas. Gloss. Pez. voracitas *gitigi*. Gloss. Boxh. *kitiki* aviditas. Idem Anglosaxonibus *gytsung*, quod est a *gytsian* cupere, concupiscere, & hoc a *gyt* adhuc, magis, judice JUNIO in Gloss. Goth. pag. 87. quia experientia testatur, cupiditatem natura inexplebilem esse, & fortuna non satiari, sed magis irritari, ad plus semper concupiscendum. Hodie utimur compositis, *ehrgeitz* nimia gloriæ cupiditas, *gelt-geitz* nimium pecuniæ studium. A Francico *kitiki* Hispani habent *codicia* concupiscentia.

GEITZ, avaritia, nimia & inexplebilis habendi cupiditas. Anglosaxon. *gitsung, gytsung*, Marc. VII. 22. Luc. XII. 15. Dictio synecdochica, qua genus ponitur pro specie. Recentiores Dialecti habent *gitigkeit*, a *gitig* avarus. Vocabulum Gothicum & Francicum vide in *fricken* concupiscere. HELVIGIO *geiz* venit a Persico *gaza* thesaurus, derivatione prorsus insolita.

GEITZHALS, avarus. Proprie avaritiæ tenax, ab *halten* tenere. Quamvis etiam gulam insatiabilem denotare possit, si totum pro parte nominetur, collum pro gula.

GEL, flavus, fulvus, luteus. Anglosaxon. *geolu*, Belg. *geel*, Suec. *gæl*, Island. *gulur*, Ital. *giallo*. Judice MARTINIO est a γελᾶν splendere, quia flavum splendori solis, qui Gr. γέλα, simile est. Hodie utuntur Suevi, quos imitatur LUTHERUS in sacra Versione, dum reliqui Germani dicunt *gelb*. Unde sit hæc mutatio, ibidem notavi. A *gel* est *gel-sucht* aurigo, non Suevis tantum, sed etiam antiquis. Gloss. Pez. elephantico morbo *mit gelasuhti*.

GELAG, *gelach*, compotatio. Proprie est collatio, vel symbolum convivale, quod quisque comessantium pro rata confert, a *legen* offerre, conferre, prorsus ut *gilde* a *gelten* offerre. Ridiculi sunt, qui hanc vocem a risu compotantium deducunt. Nam sensus a collata pecunia ad compotationem translatus est. *Ge* est nota collectivi, quia unus solus non facit collectam nec symposium.

GELÆCHTER, risus. Belgæ habent *gelach*. Reliqui omnes tam veteres quam recentiores utuntur simplici, Hebræi *laag*, Anglosaxon. *hleahtor*, Franc. & Alam. *lahter*,

ter, *blahter*, Angli *laughter*, Islandi *hlatur*, Sueci *löye*, quod syncope laborat. Gloss. Keron. risus *hlahter*, risui *hlahtre*, in risu *in lahtere*. Confer ad *lachen* ridere.

GELANGEN, pervenire, *gelangen lassen* facere ut perveniat, *zu eren gelangen* pervenire ad honores. A *langen* tangere, per metaphoram in loco expositam. Præfixum *ge* proximitatem notat, ut passim alibi. Hinc totum compositum significat *proxime pertingere*.

GELASS, V. *lassen* locare.

GELAUT, sonus, quocunque modo editus, sive murmurando aut clamando, sive pulsando, clangendo &c. Anglosaxon. *gehlyd*, Matth. XXVII. 14. *tha geseah Pilatus, that hyt naht ne fremode, ac gewurde mare gehlyd*, videns autem Pilatus quod nihil proficeret, sed tumultus major fieret. A simplici *laut* ejusd. significatus.

GELB, flavus, fulvus, luteus. SOMNER. in Dict. AS. *geolewe* flavus, *geoluse adl* icterus, aurigo. Gloss. Pez. fulvum *eleauuaz*, lege *gelauuaz*, aurigine *giliuui*. Convenit Lat. *gilvus, galbus*, & *galbeus*. Cuncta ab antiquiori *gel*, quod postea dici cœpit *gelu*. Quo semel admisso, U. paulatim mutatum est in literas cognatas W. F. B.

GELDE, castratus. Anglosaxon. *gylte*, Suecis *gæld*, Angl. *gelt*, *gelded*. VEREL. in Ind. *gielt-fie* verveces. Id est, arietes castrati. Hodie utimur composito *gelde-vieh* pecus castratum. Radicem custodiunt Sueci in verbo *gælla* castrare, quod est a *gall* castratus. Quid enim est castrare nisi castratum facere?

GELDE, sterilis, infœcundus, *gelde-vieh* pecus sterile. Causa translationis est, quia sterilis castrato similis est. Dicitur autem nonsolum de sterili, sed etiam de novello, quod nondum fœtificavit, quia hactenus infœcundo simile est. Inde *gelde kuh* taura, vacca novella.

GELDEN, & frequentative *gelzen*, castrare. Islandis *gællda*, Anglis *to geld*. Proprie est castratum facere, a *gelde* castratus. Angli inde habent *gelding* castratio, *geldingnag* cantherius, equus castratus, Germani *gelze, golze*, sus majalis, porca castrata.

GELEBERT, idem quod *gelifert*. Refer ad *liefern* coagulari.

GELEGEN, prope situs. Gloss. Pez. propior *gileganero*. Proximitas est a præfixo *ge*, de cujus virtute actum in PROLEG. situs a *ligen* jacere. Postea sensus ad commodum & opportunum translatus est, quia commodum proxime sito simile est. Et hic quoque sensus esse potest Latinæ vocis *opportunus*, si ducatur a Barbaro *ort* locus. Inde *gelegenheit* locus commodus & opportunus, diversorium, mansio, latrina, & similia.

GELEGEN, propinquus, cognatione proximus. NOTKERUS Psal. XXXVII. 12. *mine friunt und mine gelegenen nahton sih uuider mir*, amici mei & proximi mei appropinquarunt adversus me. Sensus a proximitate loci ad propinquitatem sanguinis translatus, sed hodie inusitatus. Alia Francorum vocabula & æque obsoleta, vide in *langen* tangere.

GELEGEN, quod nostra refert, parvi vel magni. Metaphoram, quæ subest, vide in *ligen* jacere.

GELEGENHEIT, quatenus *occasionem* notat, proprie est casus fortuito oblatus, & dicitur non de loco, sed de tempore, die, & hora, sponte provenientibus, ut *tempestivitas* a *tempus*. Refer ergo ad *legen* offerre.

GELEHRT, sensu forensi est solemnis, *mit gelehrten worten* verbis solemnibus. Tales sunt omnes formulæ a doctis inventæ & præscriptæ, & hinc illis appellatio.

GELEIBTES, residuum cibi ab hesterno die. Vide *leiben* relinqui.

GELEIT, comitatus, *das geleit geben* comitari. Refer ad verbum suum.

GELEIT, conductus, comitatus publicus & manu armata factus. Occurrit eo sensu in Jure Prov. Alam. Cap. CLXXXIX. quod inscribitur *von gelait*, de conductu.

GELEIT, discessus, *sicher geleit* salvus discessus. Vulgo *salvum conductum* interpretantur. Dubitari potest, an recte? Nam accedere semper tuto licet, non vero discedere. Et fides publica, quoties violatur, accessum permittit, discessum cohibet. Cum igitur omnis violatio salvi conductus in hoc consistat, ne salvus discedat, qui salvus accessit, aliud remedium vocabulo Germanico inveniendum est. Præsentissimum autem exhibet Lingua Gothica & Alamannica, in qua *galeitan* est ire, abire, discedere; unde recte fit *geleit* abitus, & *sicher geleit* salvus discessus, securus abitus. De verbo Gothico & Alamannico vide plura in *leiten* discedere.

GELEITEN, ducere, conducere, comitari. Gloss. Keron. deduxit *keleitta*. Similiter & Anglosaxonibus *gelædan* est ducere, *gelæd, gelæded* deductus, apud BENSON. Refer ad simplex.

GELENDE, incola ejusdem pagi vel regionis, vulgo conterraneus. Vetus Francicum. Gloss. Lips. *gelende* accola. Forte legendum incola. A *land* regio. Plura ejusdem indolis composita vide in *gesell* socius.

GELENDER, reclinatorium. Refer ad *lenen* inniti, reclinare.

GELENK, adjective versatilis, substantive vertebra. A *lenken* flectere, vertere.

GELIND. V. simplex.

GELINGEN, succedere bene vel malè, *mislingen, übel gelingen* male succedere. Non occurrit nisi apud Francos. NOTKERUS Psal. CXVIII. 125. *mir gelang ubelo an diu, daz ih min frio uuolta sin, nals din scalch*, male mihi successit in eo, quod liber esse vellem, & non servus tuus. Oritur a simplici *lingen* ejusdem significatus, quod, etiamsi raro occurrat, cognoscitur tamen ex derivato

Francorum *lingiso* prosperitas, quod extat apud NOTKERUM Psal. LXXXIX. 11. *der lingiso dero tumbon ist iro selbero ferlorni*, prosperitas stultorum est perditio illorum. Ipsum vero *lingen* est a Suecico *lycka* fortuna, per epenthesin. Hinc etiam vulgo *gelingen* & *gelücken* promiscue usurpamus.

GELLEN, sonare, tinnire. Utitur Luth. 1. Sam. III. 11. Proprie est verberare aërem, factumque auctoribus Francis a Lat. *cello* percutio. Nam verba sonandi apud nos sunt metonymica, & causam plerumque ponunt pro effectu, ut multis exemplis ostendi in *brausen*. Gloss. Pez. tinnient *gellent*. Lex. Run. *gall* resonavit. Dicitur etiam *hallen*, & præposito sibilo *schallen*. Sed a *gellen* derivamus & componimus, *galm* sonus, tinnitus, *widergellen* repercutere vocem.

GELOBEN, promittere, *gelübde* votum. Quo sensu, jam dixi in simplici *loben* spondere. Præfixum *ge* sensum intendit.

GELT, vices, & quælibet res quæ cum alia commutatur. Hic sensus, quamvis nusquam obvius, videtur tamen cæteris antiquior, cum quia naturaliter oritur a *gelten* permutare, tum quia primævus Germaniæ status, utpote pecuniæ ignarus, rem quamcunque aliam pro alia reddebat, quæ res non potuit carere vocabulo. De hoc statu videndus est TACITUS in Germania Cap. 5. Postquam enim dixerat, Germanos præter fruges & armenta nullas habere opes, non aurum, non argentum, exceptis Rheno proximis, qui ob usum commerciorum hæc metalla in pretio habere solent, mox subjungit, *interiores simplicius & antiquius permutatione mercium uti*. Permutatio autem tunc dicitur, quando res rebus, merces mercibus mutantur, estque proprie commercium rerum per *vices*, cujusmodi commercium hodie vocatur *tausch*, *umschlag*, *verkerung*.

GELT, pecunia, aurum & argentum signatum. Sensus ex priori ortus. Postquam enim pecuniæ usus Germanis probari cœpit, hæsit huic metallo antiquum vocabulum *gelt* vices, quod rerum omnium vicem redderet. Et hunc verum vocis sensum esse, vidit ante omnes PALTHENIUS in Animadv. ad Tatian. pag. 355. Primis temporibus aurum & argentum in pretio erant ob splendorem & perpetuitatem naturæ, apud omnes Gentes, exceptis tamen Germanis, de quibus TACITUS loc. cit. *Est videre apud illos argentea vasa, Legatis & Principibus eorum muneri data, non in alia vilitate quam quæ humo finguntur*. Postea necessitas id, quod in ornamentis erat præstantissimum & sideribus simile, commerciis adhibere cœpit. Quod graphice describit PAULUS Jurisconsultus l. 1. ff. de contrah. empt. his verbis: *Olim non erat nummus, neque aliud merx, aliud pretium vocabatur: sed unusquisque secundum necessitatem temporum ac rerum utilibus utilia permutabat, quando plerumque evenit, ut, quod alteri superest, alteri desit. Sed quia non semper nec facile concurrebat, ut, cum tu haberes quod ego desiderarem, invicem haberem, quod tu accipere velles, electa materia est, cujus publica & perpetua æstimatio æqualitate quantitatis subveniret. Eaque materia forma publica percussa usum dominiumque non tam ex substantia præbet, quam ex quantitate, nec ultra merx utrumque, sed alterum pretium vocatur.* Quamvis autem *gelt* pro pecunia, vox antiqua sit, raro tamen aut nunquam occurrit in veterum Monumentis, ne quidem apud sacros interpretes, qui alias solent cum vulgo loqui. Nam argentum signatum, de quo sermo Luc. IX. 3. Gothus vocat *skatt*, Saxo *feoh*, Tatianus Francus *scaz*, in Harm. Evang. Cap. XLIV. 6.

GELT, compensatio damni aut furti pecuniaria. Vox in foro antiquo-Germanico ubique obvia, quamvis non ab omnibus eodem modo pronunciata. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *geld* compensatio, *agilde* sine compensatione. In Lege Salica *chalt* ubique est compensatio per solidos, sive animalis furtivi, sive alterius rei damno aut læsione affectæ. Inde composita,

rhannechalt, compensatio furti in porcello de tertia rhanne commissi per 15. Solidos, Tit. II. 2. Coitum scrofæ *rhanne* appellari, a *rennen* coire, & porcellos primi & secundi partus vilius æstimari, quam porcellos tertii, primus observavit ECCARDUS.

sonischalt, compensatio furti in grege porcorum commissi per 67. Solidos, Tit. II. 11. Vide dicta in *sen* grex.

changichald, compensatio stupri violenti per 200. Solidos, Tit. XIV. 10.

turnichalt, compensatio spolii in sepulchro commissi per 100. Solidos, Tit. XVII. 2. a *thurn* tumulus, quod vide.

Alia nunc mitto, quæ more suo docte explicuit, tum & integritati restituit ECCARDUS, novissimus & ingeniosissimus Legum Salicarum interpres. Unde fit, facilius eligitur, quam definitur. Nam compensatio duobus modis concipi potest, vel ut æquivalens, vel ut pœna vel mulcta. Priori modo considerata oritur a *gelten* reddere valorem pro damno, posteriori a *gelten* luere. Antiquissimis temporibus, ante pecuniæ usum, *gelt* erat compensatio judicialis absque pecunia. TACITUS *satisfactionem* vocat, moremque describit Cap. XXI. de M. G. *Luitur homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque satisfactionem universa domus.*

GELT, donum, oblatio. Hinc idololatria Anglosaxonibus dicitur *deofolgeld, deofolgyld*, quia idololatria est aliquid quod Dæmoni offertur, cultus, oblatio, sacrificium. Refer ad *gelten* dare, offerre. Ab AS. *geld* rursus fit *geldan* sacrificiis colere, & inde Francis & Alam. *gelstar* sacrificium, oblatio. Utriusque mentionem facit ISIDORUS Cap. III. 3. & Cap. V. 6.

GELT,

GELT, retributio. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXV. 95. *gelt filu follon*, retributionem valde plenam. Refer ad *gelten* retribuere. Hodie dicimus *entgelt*. Inde formula *one entgelt* gratis, absque retributione.

GELT, solutio. Gloss. Pez. pensio *gelt*. Idem Anglosax. *gild*. Refer ad *gelten* solvere.

GELT, debitum. Jus Prov. Alam. Cap. 226. *der von gelt dinkflühtig uuirt*, de eo qui ob debita judicio se subtrahit. VEREL. in Ind. *giald* & *giæld* in LL. passim est debitum sponte contractum. Refer ad *gelten* mutuo dare. Quid enim est debitum, nisi æs alienum, h. e. mutuo datum acceptumque? A *gelt* porro est *gelter* & *geltmann* debitor. Posterius extat apud HENISCHIUM in Thes. L. Germ. prius apud SCHILTERUM in Gloss. Teut.

GELT, interjectio. V. *gelten* respondere.

GELTE, genus vasis. Vide post *gelter*.

GELTEN, dare, offerre, exhibere. SOMNER. in Dict. Anglosax. *geldan*, *gildan*, *gyldan* præbere, exhibere. Videtur sumptum ab ἄλλοθι alio, aliorsum, per prosthesin literæ G. Quid enim est dare, nisi alienare suum, & alteri tradere? Reliqui significatus sunt a synecdoche generis, quod propter sequentia probe notandum.

GELTEN, mutuo dare. Cognoscitur ex derivatis, cujusmodi sunt *gelt* debitum, creditum, *gelter* creditor, qui pecuniam mutuo dedit. Hoc sensu *gelter* occurrit in Jure Prov. Alam. Cap. 226. §. 3. 4. Ubi clariss. SCHERZIUS in notis: *Gelter interdum debitorem, interdum creditorem significat.* Id quod ibidem conductis ex Jure Solodur. & Bernensi testimoniis demonstrat.

GELTEN, tribuere, præstanda præstare. Anglosaxonibus ut supra. Occurrit & *geldare* eadem notione apud CANGIUM in Glossario. Ab hoc verbi sensu nomina accipiunt Tributa & præstationes, quæ vel summæ potestati, vel inferioribus Dominis exhibentur. Exempla vide in *gilde* tributum.

GELTEN, reddere, restituere. Gloss. Keron. reddere *keltan*. SOMNER. loc. cit. *ageldan* reddere, restituere, *ageald* redditus.

GELTEN, respondere, reddere rationem vel responsionem. TATIANUS Cap. LXII. 12. *geldent reda fon jogeuuelih unnuz uuort in tuomes tage*, reddent rationem de omni verbo otioso in die judicii. Inde *gelt* nonne, nunquid? Interjectio interrogantis & ad responsionem provocantis, ab imperativo *gelt* responde.

GELTEN, reddere rem pro re, alias permutare. Sensus antiquissimus, a regina pecunia abolitus, & de scala significationum dejectus. Cum illo manifesto convenit Gr. ἀλλάττω muto, permuto. Confer *gelt* vices.

GELTEN, reddere par pari, beneficium pro beneficio, maleficium pro maleficio, præmium pro meritis, mercedem pro labore, alias *rependere*, *retribuere*, *compensare*. Gothi utuntur composito *usgildan* Luc. XIV. 14. Anglosaxones *forgyldan* ibidem, Franci & Germani hodierni *vergelten*. Gloss. Boxh. *farkeltan* rependere. Gloss. Pez. compensabo *vergilto*.

GELTEN, reddere debitum, solvere creditum, solutionem præstare. Solvere Anglosaxonibus dicitur *geldan*, *gildan*, *gyldan*, Francis *geltan*, *keltan*, Island. *gialda*. VERELIUS in Ind. *gialda* debitum solvere, *giald-dag* dies solutionis. TATIANUS Cap. XXVII. 3. *ni ges thu thanan uz, er thanne thu giltis then jungiston scaz*, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem. Reddas, i. e. solvas. Jus Prov. Alam. Cap. VII. *suuer erbet der sol auch gelten*, hæres qui est, debita quoque solvat. Cap. X. *uuer niht erb der gelt auch niht*, qui hæres non est, nec debita solvere tenetur. LOBWASSER Psal. CXVI. 8. *gelübd gelten* vota solvere. Promissa cadunt in debitum.

GELTEN, reddere valorem pro damno, alias reparare, compensare, componere, redimere, sensu forensi accepta. Cod. Arg. Luc. XIX. 8. *jabai hwis hwa afholoda, fidurfalth fragilda*, si cui quid per fraudem eripui, quadruplum reddo. VEREL. in Ind. *gilda* æquifacere, *ordagilding* verborum injuriosorum æquivalens compensatio, *gilldr* æquivalens.

GELTEN, *gilten*, reddere pœnam Legibus, luere delictum. TATIANUS Cap. XXX. 1. *ni fursuueri thih, uuanta geltis Gote thina meineida*, non pejerabis, nam lues Domino perjuria tua. Sic enim verba Tatiani vertenda sunt, quæ certe non agunt de juramentis præstandis, sed de perjurio vitando. Jus Prov. Alam. Cap. CXCIII. *der mit der hut giltet, der sol nit mer*, qui corpore luit, non amplius tenetur. Dicitur autem antiquitus nonsolum de pœna corporali, sed etiam de mulcta, qua pœna redimitur. Inde *gilt* mulcta, quod vide.

GELTEN, reddere pœnam pro delicto alterius, luere pro altero. VEREL. in Ind. *gialda* pati aliquid mali propter alium, *han galt hans at* propter illum malo affectus est. Hodie dicimus composite *entgelten*.

GELTEN, valere pretio, pecunia æstimari. Jus Prov. Alam. Cap. XX. 5. *ez git der friherr sinem uuibe daz uuol hundert mark giltet*, liber Dominus uxori suæ forte dat quod centum marcas valet. Inde formula licitationis *was gilts* quanti constat, quanti æstimatur, & provocationis ad sponsionem *was sols gelten?* Hic sensus oritur a *gelt* pecunia, quæ cum rerum omnium valorem reddat, omnium quoque æstimationum norma est. A *gelten* est *giltig* valens, probus.

GELTEN, pollere gratia apud potentiorem. Sensus a rerum vendibilium valore ad qualitates personarum translatus. Nam & illis certum pretium statuit vulgus, quod omnia ex utilitate æstimat.

GELTER, debitor & creditor. V. *gelt* debitum, & *gelten* mutuo dare.

GELTE, genus vasis ventrosi, *milchgelte, melkgelte* mulctrum pastorale, vasculum in quo lac expressum excipitur, *wasser-gelte* vas aquarium. SOMNER. in Dict. Anglosax. *gellet* alveus, orca, trulla, poculum majus, cantharus. Vox Saxonica ita formata est tanquam esset diminutiv. a *kelle* alveolus, de quo infra. Sed præstat cuncta reducere ad notionem ventris. Nam venter lingua Gothica dicitur *kilthо* Luc. I. 31. & gremium Islandica *kiolta*, apud VEREL. in Ind. A ventre igitur ad vas ventrosum ob manifestam similitudinem facta est translatio. Hujus generis translationes plures ad labra aliaque vasa concava vide in *bauch* venter, & *kessel* lebes. Latino-Barbaris apud CANGIUM *galo, galetus, galetta* est mensura vinaria & frumentaria, ex eodem fonte.

GELUBD, *gelübd*, votum. V. *geloben*. Dicitur etiam de pacto, in Jure prov. Alam. Cap. 302.

GELUSTEN, *gelüsten*, concupiscere. V. simplex.

GELZE, porca castrata, *gelzen* castrare. V. *gelden*.

GEMACH, conclave, locus in ædibus ad manendum, dormiendum, vel alios usus factus. A Gr. μυχὸς penetrale, recessus, quod est a μύω claudo.

GEMACH, quatenus oritur a *machen* aptare, accommodare, significat quantum potest, substantive omnes vitæ commoditates, inprimis otium, adverbialiter aptum & pro re accommodatum agendi modum, qui moderamine motus definitur. Hinc porro quicquid aptitudinem habet ad nos, adjective vocatur *gemæchlich*, & ipsa rerum aptitudo, qua naturæ convenienter vivere possumus, *gemæchlichkeit*. Vide plura in radice.

GEMÆCHT, genitalia. Originem & antiquitatem vide in *machen* gignere, procreare.

GEMÆCHT, factura, creatura. Refer ad *machen* facere. Utitur Ecclesia in quodam hymno.

GEMÆL, *gemæld*, pictura. Refer ad *malen* pingere.

GEMAL, *gemalin*, conjux, uxor desponsata. Novum, sed legitime factum a *malen* pacisci. Francicam vocem vide ibidem, Saxonicam in *mag* conjux. Vox hodierna ad illustres tantum fœminas spectat, non ad plebem, ut voces antiquæ. Non, quod sic oporteat, sed quia usus sic voluit.

GEMEIN, publicus, pluribus communis. Anglosax. *gemæne*, Franc. *gimein*, Belg. & Suec. *gemeen*. Evang. Anglosax. Matth. VIII. 29. *hwæt is the and us gemæne*, quid est tibi & nobis commune? Hinc salus & felicitas publica OTFRIDO vocatur *salida gimeini*, in Præf. ad R. Lud. vers. 10. & passim. Loca SCHILTERO observata vide in ejus Glossario. Oritur per præfixum *ge*, quod vim aggregandi habet, a simpliciori *mæne* communis, quod exhibet BENSON. in Voc. Anglosaxonico. Ipsum vero *mæne* originem suam refert ad indeclinabile *man* plures. Vox Latina *communis*, quæ Linguæ Latinæ ægre accommodari potest, non videtur aliunde manasse. Hinc assentiri non possum HELVIGIO, qui vocem nostram a Latina deflectit. Sed nec alterius Viri docti etymologiam probare possum, qui *gemein* derivat a *mein* meus, ut proprie sit id quod omnes pro suo agnoscunt. Nam quod ad omnes pertinet, ut aër & aqua, id sane est nullius. Ab hoc adj. oritur *gemein machen* publicare, *gemein haben* participare, *allgemein* universalis, *gemeinde* locus publicus, campus communis.

GEMEIN, generalis, qui multis speciebus communis, *ins gemein* in genere. Gloss. Pez. generaliter *gimeinlibho*.

GEMEIN, vulgaris, qui de multis prædicari potest, & plures habet sui similes, *gemeine arbeit* opus vulgare, *gemeiner man* homo plebejus, *gemeiner soldat* miles gregarius.

GEMEIN, vilis, *gemein werden* vilescere, *sich gemein machen* nimia familiaritate uti cum vilioribus. Quam facilis sit a vulgari ad vilem transitus, non eget demonstratione.

GEMEIN, profanus, ab usu communi & vulgari non segregatus, & ampliata significatione immundus. Hoc sensu manus illota in novo Fœdere vocatur *manus communis* Marc. VII. 2. interpreti Gothico *handus gamainjai*, Luthero *gemeine hand*. Gothi inde formarunt verbum *gamainjan* coinquinare, polluere, ibidem vers. 15. Quod LUTHERO est *gemein machen*.

GEMEIN, quatenus significat id quod pluribus commune est, substantivatur, & tunc significat socium & societatem: *Socium*, quia cum aliis, quibuscum jungitur, communem habet sortem & utilitatem: *societatem*, quia fundamentum omnis societatis est quædam communio, sive dogmatum & studiorum, sive laborum & utilitatum, sive privilegiorum, possessionum &c.

GEMEINE, socius, particeps, consors. In Evang. Goth. socii Petri vocantur *gamanai* Luc. V. 7. Et in Evang. Rhythmico OTFRIDI Lib. III. Cap. XVIII. 32. Jesus negat, Diabolum esse suum *gimeino*, id est, socium, sicut optime vertit meritissimus SCHILTERUS. Hodie dicimus *gemeinder* a *gemeinde* societas. Sed ab obsoleto *gemeine* habemus adhuc *gemeinsam* comis, socialis, congrediens.

GEMEINE, societas, consortium. Vox Saxonica est *gemana* apud SOMNER. & BENSON. Francica *gamane* apud OTFRIDUM in Præfatione ad Salomon. vers. 62. ubi videtur Capitulum denotare. Hodie latius patet quam antiquitus, & dicitur de omni multitudine conjuncta, sacra & civili, Ecclesia & Republica.

GEMEINIGLICH, communiter, plerumque. BENSON. in Voc. AS. *mænelice, gemænelice* communiter. Adverb. numeri, quod

quod dicitur de forte, eventu, & modo utendi, pluribus actibus communi.

GEMEINSAM, communis. Gloss. Keron. communis *kamansam*, communia *camainsamon*. Factum a simpliciori *gemein* ejusdem significatus per terminationem *sam*, de cujus virtute in compositis actum in PROLEG. Inde Anglosaxonibus *mænsuman*, *gemænsumian* communicare, *gemænsumiend* communicans, *gemænsumnysse* communio, apud BENSONIUM.

GEMEINSAME, communio. Gloss. Keron. communio *kemeinsamii*. Substantiv. ab adject. præcedenti ortum. Hodie est communicipium, & dicitur de minoribus sodalitiis, ut sunt villarum & rusticorum, qui communia habent pascua.

GEMEINSCHAFT, communio rerum & personarum. SOMNER. in Dict. AS. *gemænscipe* communio, contubernium. BENSON. in Voc. AS. *gemænscipe* pascua communia. Interdum præfixum *ge*, ut sæpe alias, ita etiam in hoc composito omittitur ab antiquis, salvo & integro significatu. Inde *menschip ther helgene* communio fidelium, in Paraphrasi Vetusta Symboli Apostolici Boxhorniana.

GEMS, rupicapra, capra montana. Gall. *chamois*, Ital. *camuzza*. Græcis κεμὰς est cerva & hinnulus cervæ. Hoc nostri a genere cervino traduxerunt ad caprinum, more antiquis perquam familiari, quo species animalium confundere solent, quod multis exemplis ostendi in *bær* animal. MARTINIUS eandem etymologiam tradit in voce *Dama*, & addit: *Vicinæ & similes res sæpe confunduntur a vulgo, cujus consuetudinem etiam eruditi vel inviti sequuntur.* Addere poterat, quod idem animal nostris vocatur *dam-hirsch*, etiamsi non sit cervus, & quod Suecis *gumse* est vervex seu aries castratus, nova & incredibili confusione. FERRARIUS, qui originem vocis ignotam esse scribit, ad ingenium vulgi non adtendit.

GEMULM, *gemülm*, pulvis, res contrita. Collectivum a simpliciori *malm* ejusd. significatus.

GEMURMEL, murmur. V. *murmeln*.

GEMUSE, *gemüse*. V. *mus* cibus.

GEMUT, *gemüt*, animus, & omnes animi facultates & inclinationes, bonæ vel malæ. Collectivum a simplici & priscis unice usitato *mut* animus.

GEMUT, *gemüt*, animatus, bene vel male affectus. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXV. 103.

Sie uuirkent thiz gimuati
Thurub thio iro guati.
Hoc faciunt animati
Per suam ipsorum bonitatem.

WINSBECK in Parænesi ad fil. §. 1. *ob dich ein frömbder ziehen sol, du weist nibt wie er ist gemüt.* Idem §. 37. *bis gegen den vienden hoh gemüt*, esto excelsi animi erga inimicos. Inde *wolgemut* hilaris, *übelgemut* tristis. Cuncta a *muten* animatum esse.

GEMUT, *gemüt*, afflictus. V. *müben* affligere.

GEN, apud. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *gan* apud, *gan gath* apud felem. Jus Prov. Alam. Cap. LXII. *wie man buz verdient gen dem Rihter*, quot modis quis mulctam incurrat apud judicem.

GEN, ad, versus, cum motu ad locum. Utitur Luth. Act. XVI. 1. & hodienum utuntur Suevi. Inde fortasse verbum antiquum *gan* ire, tendere ad locum.

GEN, adversus, contra. VEREL. in Ind. *gen* contra, *gen hans vilia* contra voluntatem ejus, *genværia* defendere. SOMNER. in Dict. AS. *gean-bæran* juri repugnare, *gean-cyme* occursus. Inde composita antiqua *ingan* & *ongan* contra. Gloss. Pez. e regione *ingan einandremo*. Evang. Anglosax. Joh. XIII. 18. *ahefth hys ho ongean me*, levabit calcaneum suum contra me. Extat & *agen* in eadem Versione Marc. XIV. 55. Hodie dicimus *gegen*, per prosthesin.

GEN, re, retro. VEREL. loc. cit. *gen* retro, iterum. SOMNER. loc. cit. *ongean-cyrran* redire, *ongean-fær* reditus.

GENACHT, *genæchter tag*, dies condictus & constitutus, dies judicialis, apud HENISCHIUM in Thes. L. German. Inde cognoscimus, quod *næchten* aliquando fuerit in usu, idemque denotaverit ut *tagen* & *antagen* statuere diem, de quibus infra prolixe. Quemadmodum autem *tagen* est a *tag* dies definitus, ita *næchten* haud dubie formatum est a *nacht* dies civilis, & sensu forensi definitus.

GENAU, parcus & parce. Originem & antiquitatem vide in *nauwen* constringere.

GENEM, gratus, acceptus, jucundus. A *nemen* acceptare. Vocabula antiqua vide in *angenem*.

GENESEN, servari. Evang. Goth. Marc. X. 26. *hwas mag ganisan*, quis potest salvus fieri? Matth. IX. 22. *jah ganas so quino*, & sanata est mulier. Gloss. Pez. vivere *ginesan*, convaluerit *ginisit*. Refer ad simplex.

GENG, *genge*, *gengig*, validus. Utitur Luth. Gen. XXIII. 16. Proprie est usualis, vel usu probatus, a *gang* usus, & hodie dicitur de mercibus & moneta tantum. Sed vetustas videtur hunc sensum ampliasse, & a valore monetæ ad omnes promiscue res validas, & personas quoque gratia pollentes (nam homines valent ut nummi) traduxisse. BENSON. in Voc. AS. *genga beon* multum posse, *ungænge don*, irritum (invalidum) facere. Hunc sensum pluribus prosequitur JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 104.

GENGELN, ductare, facere ut ambulet. A *gang* quatenus actum eundi denotat. Dicitur de parvulis tantum, qui nondum pedibus uti sciunt.

GENICK, occiput cum suis vertebris. Collectivum a simplici *nacke* cervix.

GENIESSEN, frui. V. simplex.

GENIST, quisquiliæ, & omnia contrita, Dialecto Suevica. Dicitur etiam *ungenist*. Sed utrumque vitiose. Vera vocis forma est *knist*, a notione conterendi desumpta.

Nam

Nam *knuſſen* in omnibus veterum Dialectis, Gothica, Saxonica, Francica & Alamannica, significat allidere, contundere, conterere. SOMNER. in Dict. AS. *cnyſan*, *cnyſſan* contundere, *gecnyſed* contuſus, *forgniſednyſſe* contritio. ISIDORUS Cap. III. 3. *erino portun ih firchnuſſu*, portas æreas conteram. TATIANUS Cap. LXIX. 9. *rora giknuſita ni bibrihhit*, arundinem quaſſatam non confringet. Omitto Gothica & Alamannica teſtimonia, quoniam ex his uſus verbi antiquus jam ſatis manifeſtus eſt. Hodie ſuperat apud Suecos, quibus *gnyda* terere.

GENOSS, ſocius. Gloſſ. Pez. collegam *ginoz*. Gloſſ. Boxh. *ganozon* ſodales. TATIANUS Cap. XIX. 7. *inti bouhnitun iro ginozzon*, & annuebant ſociis ſuis. Puta iis, qui erant in altera navi, & communis capturæ cauſa cum illis in mare deſcenderant. Qui vero communem habent utilitatem, qui ſe mutuo juvant, & ſe mutuo utuntur, recte vocantur *genoſſen*, a *nutz* utilitas. Nam utilitas communis ſecundum omnes Philoſophos eſt vinculum naturale, quo homo hominis ſodalis efficitur, & in ſodalitate continetur. Et utilitatum communio, obſervante GROTIO, ita naturalis eſt ſocietati, ut ſine ea nequeat ſocietas conſiſtere. Lib. II. de jure B. & P. Cap. XII. §. 24. num. 3. Reliqua Francorum, Gothorum, & Saxonum vocabula, eodem modo a ſubſtantivis facta per præfixum *ge*, vide in *Geſell*. Hodie multa habemus compoſita, quorum præcipua ſunt, *eid-genoſſen* conjurati, *bunds-genoſſen* confœderati, *eh-genoſſen* conjuges, *glaubens-genoſſen* ejuſd. religionis homines.

GENOSS, par, æqualis. Hinc inferioris & diſparis conditionis homines vocantur *ungenozzen*, in Jure Prov. Alam. Cap. 320.

GENOSSENSCHAFT, ſocietas, conſortium, mutuæ conſervationis gratia initum. KERO in Gloſſis: conſortio *kinozſcaſſi*.

GENUG, ſat, ſatis, ſufficienter. Goth. *ganah*, *ganoh*, Angloſax. *genog*, *genoh*, *genihi*, Francis *ginuagi*, Alamannis *kanuht* in compoſitis, Belg. *genoeg*, Angl. *enough*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. IX. 109. *zalt in thes ginuagi*, expoſuit illis abunde. Cuncta a ſimpliciori & antiquiori *nog*, quo Sueci & Saxones infer. etiamnum utuntur. Hoc HELVIGIUS deducit ab Heb. *anag* delectari, oblectari: JUNIUS a γανῶν voluptate afficere. Cur non potius (ſi Græca origine opus ſit) ab ἱκανῶς ſatis, affatim? Nam capite & fine truncatis reſtat καν, unde per anaſtrophen fit *nak* ſatis. In compoſitis contrahi ſolet in *gnug*. Inde *gnugthun*, *vergnügen* ſatisfacere, & alia per ſe clara.

GENUGEN, *genügen*, ſufficere, *genüge* copia, abundantia, *genüglich*, *genugſam* ſufficiens & ſufficienter, *mir genüget* mihi ſufficit, *ſich begnügen laſſen* contentum eſſe. Gloſſ. Keron. ſufficere *kenuacan*, ſufficit *kenuakit*, ſufficiat *kanuage*, ſufficienter *kinuhtlihho*. Gloſſ. Lipſ. *genuhte* abundantia. SOMNER. in Dict. AS. *genihtſum* uber, abundans.

GENUSS, *genieß*, dicitur de uſufructu & fruitione, hoc eſt, de juvantibus & jucundis: illum ſignificatum habet a *nutzen* uti, hunc a *nieſſen* frui.

GEPRÆNGE. V. *prangen*.

GER, telum miſſile. Res & nomen Celticum. Gallis antiquis *gæs*, ut demonſtravi in *Geſum*. Angloſaxonibus *gar*. SOMNERUS in Dict. Gentis: *gar* jaculum, telum, arma, *gar-berend* armiger, teliſer, miles, *ategar* vel *ætgare* framea, falarica, *naſe gar* terebra, quaſi telum cavatorium. R. & S. in Dialectis continuo permutantur. Hinc eadem res Septemtrionalibus dicitur *geir* & *kes*. VERELIUS in Ind. *geir* lancea, haſta, *keſia* geſum, pilum. Rhythmus de Bello Hiſpanico id genus armorum vocat *gar*, & Fragmentum de Bello Saracenico *ger*. Extat & compoſitum *ethger* in eodem Fragmento, de quo ſententiam dixi ſeorſim. SCHILTERUS, cujus obſervationi hæc poſtrema debemus, *ger* interpretatur *gladium*. Sed jaculum fuiſſe, non gladium, ex antecedentibus ſatis manifeſtum. Ab hoc teli genere oriuntur *Nomina* quædam *propria* in Indicibus GOLDASTI Alamannicis, quorum præcipuum eſt

GERMAN, piliger, geſiger, homo jaculis armatus.

Cui ſimile nomen gentile GERMANORUM. Nam qui primi hanc appellationem promeruerunt, non aliam ob cauſam rectius cenſentur ſic dicti, quam quod eſſent homines jaculis armati, & fiduciam omnem in telis collocaſſent. De jaculis *Germanorum* vide TACITUM Cap. 6. de M. G. Sed de hoc nomine toto orbe celeberrimo pluribus agam deinceps. Forte ad conſenſum Linguarum ſpectat, quod Perſis & Græcis quævis arma vocantur γέῤῥα. (MARTINIUS in voce *Gerra*: Suidas γέῤῥον exponit ὅπλον. Harpocration ait, γέῤῥα eſſe quædam Perſica ὅπλα, id eſt arma).

GER, bellum. BOCHARTUS in Orig. Gallicis pag. 19. GER *pro bello uſurparunt Galli veteres, ut* WAR *Saxones & Angli, & nos* GUERRAM. Et mox: GER *eſt ab Hebræo* GERA, *quod Græci interpretes reddunt συνάπτειν πόλεμον, Hieronymus inire prælium, committere prælium, provocare ad bellum.* Hinc GERMANOS eos, qui primi Rhenum transgreſſi priſcos incolas ſedibus ſuis pepulerunt, ſic dictos eſſe quaſi *homines belli*, *gens d'armes*, a Gallico *ger*, ibidem ſuſpicatur Vir doctus. Sed Gallicum illud *ger* vel *guerre* non videtur tantæ vetuſtatis, ut nomen Germanicum inde duci poſſit, cum medio demum ævo auditum ſit. Sane *guerra* eſt novæ Latinitatis vox, & omnium Eruditorum judicio originem trahit a Germanico *wer* bellum, ne FERRARIO quidem refragante, qui alias Germanicos natales in vocibus Italicis

licis solet eludere. Addit quidem, *wer* natum sibi videri a Lat. *bellum*, B. in W. & liquida in asperam mutata. Sed his mutationibus minime opus habemus. Nam *wer* est verbale a *weren* defendere. Interim a *ger*, quod ab ore antiquo etiam *gar* & *char* pronuntiatur, formari potuerunt, & haud dubie formata sunt nomina propria

CHARIBERTUS, bello clarus. R. Francorum, Chlotarii filius.

CARARICUS, bellipotens. Regulus Francorum, a Chlodoveo captus & occisus.

GERRICH, idem quod *Cararicus*.

GERBERT, idem quod *Charibertus*.

GERHART, bello ferox.

GER, ultro, sponte, libenter, amanter, gratanter, ex animo. Gallis *gré*. Illud est a Græc. χαίρω lætor, bono sum animo, hoc a *ger* per metathesin. A *ger* porro est *gern* ultro, *gierig* promptus, *geren* cupere, ultro appetere. A *geren* rursus fit & *gern* cupidus & cupide, *gier* cupiditas.

GER, cupidus, & cupide, studiosus & diligenter. Verbale a *geren* cupere, studere. Utuntur præcipue Franci. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXVIII. 39. *Oba thu es oub so gero bist*, si sciendi cupidus es, quo scil. Psalmo sors tunicæ prædicta sit. Rhythmus de S. Annone vers. 127. de Nino: *des lobis was her vili ger*, gloriæ erat valde cupidus. Sic & in Lexico Runico *ger* exponitur cupidus. Hodie dicimus *gern*, quod Saxonicum. Apud Francos & Alamannos nomina pueris a studio & diligentia imponebant, qualia sunt apud GOLDASTUM in Indicibus:

GERO, studiosus, diligens, intentus. Præsidem quendam limitis Saxonici hoc nomine innotuisse, dixi in *Mark-graf*.

KERO, eadem notione ut *Gero*, & secundum SCHILTERUM idem qui Latinis *Desiderius*. Nomen Monachi S. Galli, qui imperante Pipino Regulam S. Benedicti, Fratribus oblatam, Alamannice interpretatus est, cujus Glossas passim laudamus.

NOTGER, vel *Notker*, necessaria desiderans. EKKEHARDUS in vita Notkeri Cap. 2. *Etymologiam vero sui nominis per vices temporum adimplens cum Apostolo necessario desiderans esse cum Christo*. Proprie significat *periculorum avidum*. Sed quia hæc interpretatio militi magis quam monacho conveniebat, idcirco altera ab encomiaste illi prælata.

FRIDUGER, pacis studiosus.

GERAD, rectilineus, *gerad-zu* recta, *gerader strich* linea recta, quæ nec ad dextram declinat neque ad sinistram. VEREL. in Ind. *rad* directus, *bradur* in rectum porrectus. Opponitur *curvo*, *gibboso* & *inæquali*. Hinc aspera viarum in Evangelio Anglosaxon. vocantur *ungerydu*, Luc. III. 5. *Ge* est præfixum inutile, ut sæpe alias, *rad* ab ὀρθὸς rectus, per metathesin. R. est litera desultoria in ore Germanico, & nativi loci pene impatiens. Utimur autem nonsolum de quantitate continua, sed etiam discreta, ut mox patebit.

GERAD, par, *gerade zal* numerus par, *ungerade zal* numerus impar. Sensus ab æqualitate continui ad æqualitatem numeri translatus, quia numerus par similis est rebus æqualibus, & in æqualia dividi potest, dum impar inæqualitatem refert, & in æqualia dividi nequit. Hoc certe malo, quam cum STADENIO nomen ducere a Goth. *rathjo* numerus. Nam *ungerad* non desinit esse numerus, etiamsi sit numerus impar. Hactenus apud Veteres non occurrit.

GERADE, supellex uxoria. Vox Misnica, sed antiqua. Prisci tamen magis delectantur simplici *rade*. Hinc ornamenta muliebria, ut sunt monilia, inaures, vestes, armillæ, in Legibus Angliorum & Warinorum vocantur *rhedo*, Tit. VII. 3. *Qui ornamenta muliebria, quod* RHEDO *dicunt, furto abstulerit, in triplum componat*. Origo commode referri potest ad *raten* constituere, unde Gothis constitutum dicitur *garaid*, & ultra constitutum *ufar garaid*, Luc. III. 13. Cui simile est Anglosaxonicum *ræde* conditio, pactum, lex, & *gerædnisse* constitutio. Cum ergo Leges Saxonicæ impense faverent sexui sequiori, hinc totus mundus muliebris videtur dictus *gerade*, quasi constitutum juris Saxonici. LINDENBROGIUS *gerade* & *gerœte* confundit, quem sequuntur alii.

GERÆTE, utensilia quæcunque, domestica, nautica, militaria &c. Proprie est utensilium *apparatus*, a collectivo *ge*, & *reiten* parare, præparare. Utuntur hoc composito etiam Anglosaxones. SOMNERUS in Dictionario Gentis: *gereda* apparatus, *geredu* aplustra, *gerædian* parare, apparare. Belgæ instrumentorum apparatum vocant *gereedskap*: Islandi *redi*, *reidi*, simplicius & antiquius, apud VEREL. in Ind.

GERATEN, prospere succedere. Dicitur de rebus fortuitis, quarum eventus spei nostræ respondet. Quæ vero contra spem & expectationem eveniunt, dicuntur *übel geraten*, male succedere, non a *rat* consilium ut STADENIO visum, sed a *rat* bonus eventus, felix successus, vocabulo Scytho-Scandico. VEREL. in Indice: *rad* fortuna, salus, incolumitas, *radbyri* ventus secundus. Atque hinc jam patet, quid sit *ungeraten*, quatenus ad mores refertur, nempe degener, cujus mores spei de se conceptæ non respondent. Sic maritus malis moribus & facultatum uxoriarum prodigus in Jure prov. Alam. dicitur *ungerauten man*, Cap. 58. Sic puerum, cujus mores non respondent educationi & voto parentum, etiamnum appellamus *ungeraten kind*, a bona sed infecili educatione. Id quod per particulam *un*, quæ est nota defectus in successu, pulcre exprimitur.

GERATEN, factus. Præteritum verbi insolentis *raten*, ῥέζειν, facere, quod vide.

GERATEN, incidere in aliquid casu vel improviso. Proprie est incurrere, a *raden* currere, quod vide.

GERBEN, parare, præparare. Quod Dialecto Anglosaxon. effertur *gearwian, gegearwian*, Francica *garuuen, garauuen*, Alamannica *karauuen*, Franco-Saxonica *geruvon*. Gloss. Lips. *geruvon* parare, *thugeruvidos* parasti, *geruvon sal* parabit &c. Gloss. Keron. parat *karauuit*, paret se *karauue sih*, parati *caruue*, parandum est *karauuenne ist*, præparanda sunt *ze karauuenne sint*. TATIANUS Cap. II. 7. *garuuen truhtine thuruhtigan folc*, parare Domino plebem perfectam. Evang. Anglosaxon. Luc. III. 4. *gegearwiath Drihtnes weg*, parate viam Domini. Posteritas W. ut sæpe alias, mutavit in B. & ex *garwen* formavit *gerben*. Sed prioris literæ adhuc retinentes sunt Saxones inferiores, quando (observante PALTHENIO) locum Templi interiorem, ubi cultus Sacerdotalis asservatur, vocant *garwe-camer*, sive ab ipsis vestimentis, quæ Francis *garauui*, sive a Sacerdotis paratu. Cuncta a *gar* totus, totalis. Nam præparare est rem ita perficere, ut tota in suo genere existat. Et hinc primo fit *garwen* per medium derivandi *wen*, & postea *gerben*, mutato W. in B. Hodie *gerben* Germanis & Belgis non nisi de præparatione corii & lini dicitur.

GERBEN, subigere pelles. Proprie præparare, prætereaque nihil.

GERBER, coriarius, *weiss-gerber* alutarius. Proprie præparator pellis.

GERECHT, justus. Compositum Gothicum. Nam reliquæ Dialecti utuntur simplici, & justum vocant *riht*, ut Saxones, vel *reht*, ut Franci & Alamanni. Gothi vero dicunt *garaihts*, Luc. II. 25. & nos cum illis *gerecht*. Quo sensu, jam dixi in simplici *recht*, justus.

GERECHT, conformis, *in alle sættel gerecht* omnium ingeniis accommodus, *schuhe die gerecht sind* calcei pedibus apti. Sensus novus, sed bonus. Nam principium dirigens cujusque rei dicitur *recht*, ut demonstravi infra in loco, & inde *gerecht* quod normæ conforme.

GERECHTIGKEIT, justitia. Gothi habent *garaihteins*, Matth. V. 20. & *garaihtitha*, Joh. XVI. 8. reliqui *reht, riht, geriht*. Unde compositi nostri novitas apparet. Defendi tamen potest, si scribamus, sicut pronunciamus, *gerechtikeit*. Tunc enim derivari poterit a *gerecht* justus, quia justitia est qualitas personalis ejus quem justum vocamus.

GERECHTIGKEIT, jus, *kran-gerechtigkeit* jus geranii, *schank-gerechtigkeit* jus œnopolii, *malz-gerechtigkeit* jus polenti, faciendi vel vendendi &c. Cuncta ab usu recentioris ævi. Antiqua vide in *recht* jus.

GERECHTSAME, jus. Ab adject. inusitato *rechtsam* justus, justo similis. Simile derivatum vide in *gewarsame*.

GEREN, cupere, desiderare. Francis & Alam. *geron, keron*. Gloss. Keron. cupis *keros*, cupit *keroot*, desiderant *keroont*, desiderare *keron*. JUNIUS in Obs. ad Will. pag. 63. deduxit ab ἱμείρεσθαι concupiscere, appetere, rejecta tantum prima Græci verbi litera, atque R. (quo nihil frequentius) transposito. Sed verisimilius est, verbum nostrum oriri a *ger* sponte. Quid enim est cupere, nisi motu spontaneo & naturali appetere? A *geren* nascuntur verbalia *ger* & *gier*, cupidus & cupiditas, quæ sua rursus habent derivata.

GEREN, sinus vestis. Belgis *geer*. Utitur LUTHERUS Ezech. XVI. 8. PONTANUS in Gloss. Celtico *gheeren* limbos vestium & institas interpretatur. Hispanis *giron* est lacinia vestis, Italis *gheroni* institæ sive limbi vestimentorum, a *gyro*, quod in gyrum ambiant, judice FERRARIO. Cogimur hanc vocem, tanquam cognationis apud nos expertem, exteris relinquere. Nec me movet auctoritas PONTANI, ut Celticam esse credam. Nam quæ ille Celtica vocat, idoneo plerumque testimonio destituuntur. Viguit avorum nostrorum memoria, hodie obsolescit.

GEREN, fermentescere. V. *gæren*.

GERFALK, falco major & fortior. Latino-Barbaris *gyro-falcus*, Belg. *giervalk*, Angl. *jerfalcon*, Gall. *gerfaut*. Vox Latina ita concepta est, acsi esset a *gyro faciendo*: Belgica, acsi *vulturem* & falconem una conjungeret: Anglica, acsi *hierum*, h. e. sacrum falconem denotaret, quam etymologiam proponit Imp. FRIDERICUS II. Lib. 2. *de arte venandi* Cap. 4. Verosimilius est, omnes ex eodem fonte haustas esse nempe ab Antiquo-Britannico *cur* verberatio, ictus, vel *curo* tundere, pulsare, verberare. Nam hic falco alias vocatur *stoss-falk* a trudendo, quia majores aves impetu suo deprimit.

GERHABER, tutor pupilli, Dial. Austriaca. Proprie est curator, sive is qui alterius curam habet, a *kur* cura, trito apud veteres vocabulo, ut ostendi in loco. Postea pronuntiatione vulgi in vocem scommati similem transiit. Quæ res ansam dedit joco MAXIMILIANI I. Imp. *gerhaber sind gernhaber*, h. e. habendi cupidi, quia tutores sæpe impuberum facultates absumunt.

GEREUSCH. V. *rauschen*.

GERICH, ultio, vindicta. Glossæ Notkerianæ apud SCHILTERUM in Gloss. Teut. pag. 670. *geriche* vindicta, *fone geriche* ex vindicta, *ze gericche* ad vindictam, *Got des keriches* Deus ultionum, *kricchis* ultionis. Refer ad *ræchen* ulcisci. Posteritas videtur inde formasse nomen belli *krieg*, sensu a vindicta privata ad publicam, quæ bello definitur, translato. Ita Francis *acht* primo persecutionem, postea etiam bellum denotavit, ut ostendi in loco.

GERICHT, jus, justitia, æquitas. NOTKERUS Psal. CV. 3. *Salige die gerihtes huotent unde reht tuont in allen ziten*, beati qui custodi-

ftodiunt judicium & faciunt juftitiam in omni tempore. Idem Anglofaxonibus *geribt*; Gothis *garaihtitha*, noftris *gerechtigkeit*. Cuncta a fimpliciffimo *recht* ejusdem fignificatus.

GERICHT, jurisdictio, poteftas judicandi. Rurfus a fimplici *recht* ejusdem fignificatus. Francicam vocem vide in *ding* jurisdictio forenfis. Particula *tum*, quæ hodie multis compofitis jurisdictionem communicat, olim extra compofitionem idem denotavit, fuitque vocabulum Francis & Saxonibus commune, ut demonftravi in PROLEG. Sect. VI.

GERICHT, quatenus derivatur a *richten* judicare, jus dicere, fignificat quantum poteft, judicium five actum judicandi, forum five locum in quo judicia exercentur, & Senatum five concilium judicantium. Cuncta ex nupera impofitione. Verba vetera funt *dome*, *duomo*, *ding*, *fuona*, & alia, quæ paffim explicamus.

GERICHT, quatenus derivatur a *richten* punire, fignificat quantum poteft, pœnam, vindictam, judicium criminale, & noviffime locum fupplicii. Gloff. Keron. vindictæ *kerehti*, vindictam *kirihte*. Si quis tamen hæc malit a *ræchen* ulcifci derivare, haud incongruenter id faciet. Nam Franci non aliunde habent *gerib* & *girib*, quam ex hoc fonte. Gloff. Pez. judicium *girib*. Puta judicium vindicativum.

GERICHT, ferculum. Proprie cibus paratus, a *richten* difponere, ordinare.

GERING, tenuis, vilis, exilis. V. *ring* ejusdem fignificatus.

GERINNEN, coagulari. V. *rinnen* in fe fluere.

GERIPP, fceleton. Collectivum a *ribbe* cofta.

GERM, fermentum. A *gören* effervefcere. Simile derivatum vide in *berm* fæx.

GERMANI, princeps terrarum populus, & omnium bellicofiffimus, qui virtute fua Imperium Romanum evertit, Galliam, Britanniam, Italiam, Hifpaniam armis occupavit, populisque devictis Reges, Leges, imo etiam Linguam fuam impofuit. De hoc nomine primus fententiam dixit STRABO Lib. 7. ab init. *Statim ergo trans Rhenum poft Celticos populos, Orientem verfus fita loca* GERMANI *incolunt, a Gallis parum differentes, fi feritatis, corporum magnitudinis, & fulvi coloris excellentiam fpectes: Sed & forma & victu & moribus adfimiles funt Gallorum. Itaque recte mihi videntur Romani hoc nomen eis indidiffe, cum eos Fratres effe Gallorum vellent oftendere.* Verum ex CÆSARE & TACITO, fi conferantur, nimis manifeftum eft, hoc nomen recens & nuper additum effe; non a Romanis, fed a Gallis expulfis; non Genti univerfæ, quæ nunquam fuit anonyma, & tunc *Tutifca*, h.e. terrigena vocabatur; fed quinque tantum Gentis Nationibus, *Eburonibus* inquam, *Condrufiis*, *Segnis*, *Cærefis*, & *Pæmanis*, qui tunc Rhenum transgreffi Gallorum agros occupaverant; non aliquo fraternitatis affectu, quod Gallis fimiles effent, aut confanguinitate juncti; fed metu victoris, five populi five Ducis; poftea vero hoc nomen, quamvis ferius & paulatim, ad totam Gentem Transrhenanam perveniffe, puta ab Eburonibus & reliquis Quinque-Pagorum populis, de quibus videndus CÆSAR Lib. 2. de B.G. Cap. 4. & Lib. 6. Cap. 32. Hi populi trajecto Rheno veteres colonos fedibus fuis expulerunt, tefte CÆSARE. Qua re perculfi Galli, cum priores Germani, quotquot Rhenum tranfierant ante illos populos, neminem expuliffent, fed vacua tantum cultoribus loca occupaffent, prædonibus illis Germanicum nomen indiderunt, vel a cupiditate occupandi (nam *ger* habendi cupidum fignificat) vel quod omnibus magis probatur, a metu belli & armorum, quod etiam TACITUS videtur indicare Cap. 2. de M.G. his verbis: *Ceterum Germaniæ vocabulum recens & nuper additum: quoniam qui primi Rhenum transgreffi Gallos expulerint, ac nunc Tungri, tunc Germani vocati fint. Ita Nationis nomen, non Gentis evaluiffe paulatim, ut omnes primum a victore ob metum, mox a feipfis invento nomine* GERMANI *vocarentur.* Locum a librariis afflictum effe, non credo. Quocunque modo legatur aut reftituatur, illud aperte fatis declarat, non affectum fraternum, fed metum quendam caufam nominis fuiffe. Nihil autem *bello* & *jaculis* terribilius, præfertim inter inermes, quales tunc Galli fuiffe videntur. Illud antiquis vocatur *wer*, hoc *ger*. Utrumque demonftravi in loco. Hinc *ger* cum annexo *man* denotare poteft vel *bellatorem*, vel *jaculo armatum*. Utrumque nomen terribile eft, & primis illis Gallorum expulforibus conveniebat, fiducia belli & ferri metuendis. De jaculis veterum Germanorum vide TACITUM Cap. VI. Non puto autem Gallos hoc nomen inveniffe, fed a nomine Ducis Quinque-Pagenfium, quem TACITUS *victorem* vocat, arripuiffe, & a Duce ad populum transtuliffe, quod idem nomen omnibus convenire videbatur. Nam GERMAN, quod & partes compofiti, & Indices Goldafti demonftrant, ab omni retro memoria fuit nomen proprium viri in Germania. Factum autem eft *gentile* auctoribus Gallis, ut paulo ante oftenfum. Et primo quidem aliquandiu in Quinque-Pagenfibus fubftitit, poftea & paulatim univerfæ Genti Trans-rhenanæ tribui cœpit, cum ob eundem metum, tum quod Gallis videretur imperium Galliarum affectare. Nam *ger*, ut jam femel monui, antiquitus etiam cupidum fignificavit. Et hanc Germanorum cupiditatem graphice defcribit CEREALIS in Oratione ad Treveros apud TACITUM Lib. IV. Hift. Cap. 73. *Eadem femper caufa Germanis tranfeundi in Gallias, libido atque avaritia, & mutandæ fedis amor: ut relictis paludibus & folitudinibus fuis, fecun-*

dissimum hoc solum, vosque ipsos possiderent. PEZRONIUS in Antiq. Celt. pag. 326. *Germanos* & CARMANOS tanquam ejusdem studii homines inducit. Hæc duo nomina, inquit, *homines belli* significant. Nam *carmman* Celtis idem sonat quod *gerre-man* Germanis. Sed quit sit *carm*, non docet. In Lexico Antiquo-Britannico BOXHORN. *garm* exponitur clamor, vociferatio, & *garnwyn* milites, equites. Nos, donec melius constet, quid proprie lingua Celtarum sit *garm*, assensum nostrum suspendimus. De nomine Germanico vide plura huc spectantia in *ger* telum, & *ger* bellum.

GERN, sponte, ultro, libenter, motu proprio, non alieno. Gloss. Boxh. *kerno* ultro. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXIX. 66. *thaz deta sie Kriste gerno*, hoc fecit Christo libenter. A simpliciori *ger* ejusdem significatus.

GERN, cupidus & cupide, diligens & diligenter. SOMNER. in Dict. Anglosax. *georn* studiosus, sedulus, *frith-georn* pacificus, *lofgeorn* ambitiosus, laudis cupidus &c. Idem quod simplex *ger* cupidus, & eodem partu cum illo editum a *geren* cupere. Hodie obsolescit; olim vero magnam habuit progeniem. Inde

Gothis *gairnan* cupere, desiderare Luc. XVII. 22.

Anglosaxonibus *gyrnan*, *geornian* satagere, cupere, studere.

Alamannis *kernlibho* diligenter, *kernii* diligentia, *kernissa* devotio, apud KERONEM in Glossis.

Nec mirum videri debet, studium, diligentiam, & devotionem a cupiendo denominari. Natura enim hæc duo conjunxit, ut gnaviter & pro virili facias, quæ maxime cupis, segniter vero & negligenter, quæ parum appetis.

GERSTE, hordeum. Gloss. Pez. hordeum *gersta*. Idem Anglosaxonibus *gerst*, Belgis *gort*, Græc. κριθὴ. Vox Belgica (& fortasse etiam Græca) videtur descendere a verbo Gothico *krotan* comminuere, conquassare, & hordeo tribui, quia facile in frusta confringitur. Prorsus ut Latinis *triticum* a *terendo* dicitur. Reliquæ voces laborant epenthesi. De verbo Gothico vide plura in *grut* scobs.

GERTE, proprie est *ferula*, sive id quo feritur, & ortum ducit a verbo Celtico *curo* verberare, quod sistit BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Hinc antiquitus nonsolum de virga castigatoria, sed etiam de stimulo & baculo dicitur. Gloss. Keron. virga *kertu*. Gloss. Pez. stimulus *gart*. Evang. Anglosaxon. Luc. IX. 3. *ne nime ge nan thing on wege, ne gyrde, ne codd, ne hlaf, ne feoh*, non tuleritis in via, neque baculum, neque peram, neque panem, neque pecuniam. Postea vox ob similitudinem a virgis ad virgulta, & a baculo ad sceptrum translata est. Glossa antiqua apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 50. *rebakerta* propago, palmes. ISIDORUS Cap. IX. 3. *gardea sona Jesses uuurzun*, virga de radice Jesse. Gloss. Ælf. pag. 56. sceptrum *cyne-gerd*. Id est, virga vel baculus regius. STADENIUS, qui Germanicas voces ad Scandicas origines reducere solet, *gerte* derivat a Sueo-Gothico *gærda* cingere, ob usum quem baculi & virgulta præbent in sepiendo. Alius a κυρτόω flecto, curvo.

GERUCH, odor & odoratus. V. *ruch*.

GERUCHT, *gerücht*, fama, rumor. V. *rücht*.

GERUHEN, curare, velle cum aliqua cura, stylo palatii dignari, non adspernari. Verbum suppliciter precantibus proprium, de cujus origine actum in *ruch* cura.

GERUMPEL, *gerümpel*. V. *rumplen*.

GERUST, *gerüst*. V. *rüst* & *rüsten*.

GESAMT. V. *samt*.

GESANG. V. *sang*.

GESCHÆFT, significat quantum potest. V. *schaffen* per totum.

GESCHEHEN, fieri, contingere. BENSON. in Voc. Poet. *scio* factus sum. Rhythm. de S. Annon. §. XI. *in den cidin iz gescach*, in his temporibus factum est. Glossæ WILLERAMI apud JUNIUM in Observatis ad hunc Scriptorem: *hiz geskiede* factum est, *hiz gescagh* eodem sensu, *ine thes geschihe* usque dum fiat, *thu uuunderest thich thero genathan thiu mir geschehan is* est tibi admirationi gratia quæ mihi facta est, *nu thenke uuannan thaz geschehan si* nunc cogita unde hoc acciderit. Hactenus JUNIUS loc. cit. pag. 113. Vera & primitiva verbi forma videtur esse *skieden* vel *schieden*. Dicitur plerumque de contingentibus, sive de iis quæ fortuito fiunt, vel ut Latini loquuntur *accidunt*. Hinc plane persuasus sum, illud a primis inventoribus formatum esse a Lat. *cadere*, præfixo schin. Et a quibus, nisi a Belgis? His enim peculiare est, ita loqui, *geschieden* fieri, contingere, *t' geschied somtyds* interdum contingit, *ik hoop dat zulks geschieden zal* spero futurum vel eventurum, *geschiedenis* historia, & centum alia, quæ coram audivi in Belgio. Cætera e Belgico sunt depravata, primo per syncopen, postea aliis modis.

GESCHEID, solers. Non *gescheut*, ut hodierni Linguæ & orthographiæ Germanicæ adulteratores pingunt. Oritur enim non a *scheuen* vereri, formidare, sed a *scheiden* discernere, & proprie discernendi peritum significat.

GESCHENK. V. *schenken*.

GESCHICHT, res gesta, & rerum gestarum narratio, sive historia. A *geschehen* fieri, contingere. Novum a novo. Utrumque priscis ignotum. Vetera vocabula, tam Saxonum quam Francorum, vide in *rache* narratio.

GESCHICK, aptitudo. V. *schick*.

GESCHICKT, quatenus est a *schicken* aptare, ordinare, duo significat, idoneum & dispositum ad agendum. Aliud est *geschickt* missus, quod est a *schicken* mittere.

GESCHIRR,

GESCHIRR, omnis generis vasa. In Colloquio Christi cum Samaritana occurrit *kiscirr* pro vase, quod STADENIUS in notis deduxit a *scheuren* mundare. Revera autem est collectivum a Scandico vel Islandico *kær*, *kier* vas, & hoc a Gr. χωρέω capio, ut *faß* a *fassen*. Sibilus vocibus aliunde acceptis sæpissime præfigitur. VEREL. in Ind. *kier* vasculum, *skapkiær* pocula. Hodie ad omnia instrumenta, rustica, nautica, vehicularia &c. extenditur, mira translatione, sed in omnibus linguis obvia. Utimur etiam simplici *schirr* in compositis. Inde *schirrmeister* præfectus instrumentorum quæ ad cursum publicum, aurigationem, navigationem spectant, *schirrhaus* locus ubi talia instrumenta adservantur.

GESCHLACHT, mitis, lenis, tractabilis, *ungeschlacht*, *unschlachtig* immitis, intractabilis. A simplici *schlecht* ejusdem significatus.

GESCHLACHT, naturalis, nativus, a natura factus vel formatus. Vide *schlachten* primæ significationis.

GESCHLACHT, probus, similis, *ungeschlacht* degener, dissimilis. V. *schlachten* secundæ significationis.

GESCHLECHT, gens, genus, prosapia. A simplici *schlacht* ejusdem significatus quod habent Antiqui. Lector eo remittendus erat, quia non poterat avelli a suis derivatis.

GESCHLECHTER, patritius. Proprie est generosus, vel ex bona & antiqua familia oriundus, a *geschlecht* gens, genus, familia. Hodie distinguitur a nobili; sed vi radicis etiam nobilem significare potest. Hinc Poloni nobilem vocant *slachtiz*, *slachtschiz*, quod judice STADENIO est ex Germanico fonte. Fides sit penes auctorem.

GESCHMACK, gustus & sapor. V. simplex.

GESCHMEIDE, metallum molle. Verbale a *schmiden* mulcere. Utitur WILLERAMUS Cap. III. 10. *daz gold ist turer danne dechein ander gesmide.* Verto: aurum pretiosius est quovis metallo molli. Dicitur etiam *smide* simpliciter, absque præfixo *ge:* & inde *smideziereda* & *smithescirethe* monile. Quo rursus utitur WILLERAMUS Cap. I. 10. *din hals ist samo smidezierida*, collum tuum simile est monili. Quod in editione MERULÆ male interpungitur *smithe-scirethe*, quia *sciren* pro *zieren* nunquam invaluit. Proprie autem est ornamentum ex metallo molli, ductili, & flexibili, arte fabricatum. Quod vel hinc patet, quia apud eundem auctorem vers. 13. murænulæ aureæ vocantur *uuabe goldketenon*, h. e. molles catenæ aureæ.

GESCHMEIDE, monile. Dictio metonymica, qua materia ponitur pro forma, metallum molle pro monili ex metallo molli arte fabricato. Non occurrit apud WILLERAMUM, videtur tamen sæculum ejus longissime excedere. Quamvis enim Majoribus nostris vasa aurea & argentea in eadem pene vilitate essent, quam quæ humo finguntur, teste TACITO Cap. 5. de M. G. Postera tamen ætas alios tulit homines, qui aurum & cælati operis artifices in pretio habuerunt. Hinc aurifici jam cavetur in Lege Salica Tit. XI. 6. & hunc Glossæ veteres vocant *gold-smid*, h. e. aurifabrum, nomine hodieque perennante.

GESCHMEIDIG, mollis, tractabilis, *hart eisen geschmeidig machen* ferrum igne mulcere, ut malleo vel alio instrumento tractari possit. Adjectivum a substantiv. *geschmeide* factum, quatenus metallum molle significat. Metaphorice dicitur de homine, qui de ferocia sua, duritie, & obstinatione, non nihil remittit, & hactenus metallo molli, flexili, & tractabili similis est.

GESCHMEIDIG, tenuis, subtilis, noncrassus. Quia tactui cedit, tanquam mollis & tractabilis, a quo nomen ob similem qualitatem accipit.

GESCHMEISS, proprie est omne spurcum, quod squalorem suum aliis rebus communicat, a *schmeissen* contaminare. Hinc dicitur nonsolum de *insectis*, quæ sordes suas plantis illiniunt, sed etiam de *rubigine*, quæ segetes & plantas macula rubra inficit. Utitur hoc sensu Luth. Joel. I. 4.

GESCHOPF, *geschöpf*. V. *schaffen* & *schöpfen*.

GESCHOSS, omnis generis missilia, *tædtlich geschoß* tela mortifera, Psal. VII. 14. Gloss. Pez. romphæas *giscoz*. Gloss. Ælf. in nom. armorum: clava, cateia, teutona *anes cynnes gesceot*. Hoc est, ejusdem generis jacula. NOTKERUS Psal. LIV. 23. *diu gescoz ne brutten dih, uuirf an Got dina sorgun*, jacula ne turbent te, jacta in Deum curam tuam. VEREL. in Ind. *skot* telum, jaculum, sagitta, *handskot* pilum vel quodcunque telum quod manibus in hostem conjicitur. Refer ad *schiessen* jaculari.

GESCHOSS, tributum. Proprie pecunia in medium conjecta, a *schiessen* conjicere. Vide plura in simplici.

GESCHOSS, germen. Refer ad *schiessen* emitti. Nam quod a natura protruditur, id recte dicitur emitti. Utimur etiam simplici *schoß*. Inde *reb-schoß* palmes. Dicitur autem nonsolum de surculis, sed etiam de quavis arborum excrescentia. Inde *wasser-geschoss* stolo, coliculus superfluus & inutilis ex radice arboris aut stirpe succrescens, interprete HENISCHIO.

GESCHOSS, contignatio domus, tabulatum primæ, secundæ, & tertiæ altitudinis, *haus von sieben geschoß* septizonium. Forte primi nominis architecti zonas illas considerarunt ut totidem *præcipitia*, sive loca e quibus aliquid præcipitari potest. Quo pacto referri poterit ad *schiessen* præcipitari.

GESCHREI, clamor, & per analogiam rumor & fama. Refer ad *schreien* clamare, & confer *ruff* & *rum*, ejusdem indolis vocabula.

GESCHUCHT, *geschuhet*, calceatus. Utitur Luth. Marc. VI. 9. ductoribus Antiquis. Nam versio Gothica habet *gaskobai*, Anglosaxonica *gesceode*; Et in Glossis KERONIS *calciatis* exponitur *kescuahte*. Refer ad *schuh* calceus.

GESCHUTZ, *geschütz*, machina jaculatoria. Quamvis *geschoss* & *geschütz* eodem partu edita sint a *schiessen* jaculari; hodie tamen ita distinguimus, ut *geschoss* sit ipsum telum, *geschütz* vero machina qua telum exploditur. Dicitur autem de fundis Judith. IX. 8. de catapultis 2. Macc. XII. 27. & novissime de tormentis bellicis, quæ globos ferreos aut ignivomos ejiciunt.

GESCHWADER. V. simplex.

GESCHWÆR. V. simplex.

GESCHWÆTZ, nugæ. Refer ad *schwatzen*.

GESCHWEI, *geschweihe*, soror mariti, uxor fratris, & cujuscunque agnati. Novum & obscurum. Germanis antiquis *schwæ*, *swe* affinem denotasse, conjectat SKINNERUS in voce *sister*. Admittamus hanc divinationem, ne subsidium nobis desit in tenebris. Quæritur, unde sit illud *swe?* Forte est peregrini & abortivi generis a Sorabico *swezu* conjungere, copulare, quod sistit FRENZEL. in Orig. Sor. pag. 932. Quo pacto *geschwei* significabit *affinitate junctam*, & ratio tam latæ appellationis in ipso nomine erit comprehensa. Hac clavicula, quam nobis Lingua Sorabica suppeditat, alias quoque voces, tam veterum quam recentiorum, reserare possumus, si peregrina auxilia non adspernemur. Nam ex eodem fonte formari potuit

- Gothicum *swes* proprius & proprium, quod extat in Cod. Arg. Joh. X. 12. Luc. XV. 30. quia propria nobis sunt connexa.
- Francicum *suaso* domesticus, quo utitur TATIANUS Cap. XLIV. 17. quia domestici nobis sunt conjuncti.
- Germanicum *anschweissen* ferruminare, metallum cum metallo combinare.

GESCHWIND, celer & celeriter. Belg. *gezwint*. V. simplex.

GESCHWISTER, fratres & sorores iisdem parentibus geniti. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXIV. 109.

Thar stuantun thio gesuester
Saman ueinotun thaz ser.
Hic stabant sorores (Lazari)
Una deplorantes dolorem.

Etymon vide in *schwester*. Hinc porro fratrueles & consobrini, h. e. fratrum & sororum liberi Anglosaxonibus vocantur *geswusterenu-bearn* in Glossis ÆLFRICI, hodie *geschwister-kind*. In quibusdam Dial. *geschwister* recipit augmenta finalia, salvo tamen & integro significatu. Hujusmodi sunt *geschwistert*, *geschwisterig*, & *geschwistergid*. Ultimum extat in Jure prov. Alam. Cap. 6. & Cap. 139.

GESCHWULST, tumor. Gloss. Pez. livor *gisuulst*. Refer ad *schwellen* tumere. Ex eodem fonte tumor & apostema Anglosaxonibus simplicissime dicitur *swil*, *swile*, *swyle*.

GESCHWUR, *geschwür*, ulcus. A simpliciori *schwær*, quod vide.

GESELL, socius, primo quidem mansionis, postea etiam itineris, laborum, studiorum & omnium universe negotiorum, qua pace qua bello gerendorum. Gloss. Pez. collega *gisello*. Epinic. R. Ludov. ex editione & interpretatione cel. SCHILTERI vers. 63. *trostet hiu gesellion*, bono estote animo commilitones. OTFRIDUS Lib. V. Cap. IX. 7. *gisellon zuene guate*, comites duo boni. Ibid. Cap. XIII. 8. *mit sehs gisellon sinen*, cum sex sociis suis. Quidam deducunt a *selb*, ut sit quasi *geselb*, alter ego. Quod, opinor, iis solis placere potest, qui antiquitate vel spreta vel ignorata arbitrarias nugas sectantur. STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 261. videtur existimare, vocem primo natam esse inter eos, qui communia stipendia merentur, a *selen* tradere. Alii confundunt cum *geisel* obses, quasi vox ab initio iis tantum fuerit propria, quos status & conditio obsidum conjunxit. Mihi videtur proprie *socium domesticum*, sive eum denotare socium, qui eadem domo, & eadem mansione nobiscum utitur, a *sal* domus, mansio. Ratio, cur ita sentiam, hæc est, quia particula *ge* in nominibus Sociorum apud veteres, semper significat participem ejus rei, cui præfigitur, sive res illa sit domus, sive victus, sive utilitas, sive sors, sive iter, sive ludus, sive aliquid simile. Id quod per inductionem facile demonstro. Ita

- Gothis *gadaila* est socius, a *teil* sors, velut consors: *gamana* socius, a *mein* commune: *gablaibai* condiscipuli, a *blaib* panis, velut convictores.
- Anglosaxonibus *gesith* comes, a *sith* iter: *gefera* comes, a *fera* iter: *gebusan* domestici, ab *buse* domus.
- Francis & Alam. *ginoz* consors, a *nutz* utilitas: *gelende* pagensis, incola ejusdem pagi, a *land* pagus.

Omitto exempla recentiora, *gespan*, *gespil*, &c. in quibus præfixum *ge* eodem sensu dominatur: & hoc tantum addo, quod simile compositum sit *σύζυγες* apud Græcos, *consors* apud Latinos, & *combenno* apud veteres Gallos. Quemadmodum autem a domibus initium est omnis societatis civilis: ita a sociis domesticis, qui omnium sociorum vetustissimi, vox paulatim traducta est ad omnes socios, quos vitæ communis ratio, sive in agro, sive in curia, sive in castris, sive alibi locorum conjunxit, ut dixi ab initio. Amat autem conjungi cum aliis vocibus, tanquam & ipsa societatis appetens esset, & priscæ solitudinis pertæsa. Inde *stuben-gesell*, *spiess-gesell*, *handwerks-gesell*, & simi-

&| similia, quorum significatio in vulgus nota.

GESETZ, lex. Proprie statutum, constitutio, dispositio & ordinatio, qua mores hominum a superioribus in ordinem rediguntur, a *setzen*, ponere, constituere, disponere, ordinare. Gloss. Keron. statuta *kesazta*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *gosod* statutum, constitutio. Hanc vocem videntur Britanni a Germanis, qui radicem ejus etiamnum custodiunt, accepisse. Quidam inferioris ævi Scriptores Legem vocant *gesezt*, cum terminatione participiali, quorum verba legi possunt apud VORSTIUM in eleganti specimine de L. Vernacula Cap. 4. Eodem observante Leges Draconis apud Athenienses vocabantur οἱ τοῦ Δράκοντος θεσμοὶ, teste ÆLIANO Lib. VIII. Variar. Cap. 10. a θέω pono. Quibus addere poterat vetus Saxonicum *lage* lex, eodem sensu factum a *legen* ponere, constituere. Reliqua Veterum nomina vide in *Ehe* lex, nec non in *wetten* obligare.

GESETZ-GEBER, legislator. Voces Anglosaxonicæ apud BENSON. sunt *æ-letend* & *æ-syllend*, id est, lator & traditor Legis, forte iis temporibus inventæ, cum Leges adhuc viva voce traderentur. Postquam autem in literas referri cœperunt, tunc Legislatores dicti sunt *æ-writeras*, hoc est, Scriptores Legis. In Glossis LIPSII Franco-Saxonicis *Legislator* vocatur *euenlari*, i. e. doctor Legis, quia primi Legislatores populum agrestem & vivendi ignarum præceptis erudiebant, ut solent doctores discipulos. Talis erat *Saturnus*, de quo DIODORUS Lib. V. Cap. 66. *Saturnus multas orbis regiones accessit, & singulos ad justitiam animique simplicitatem adhortatus est.* Quod quidem non pro fictione Poëtica, sed pro vero habendum esse, monet LACTANTIUS Lib. V. Cap. 5. ab init. Talis quoque fuit Philosophus DICÆNEUS, de quo aliquid dixi in voce *Bellagines*, & plura dicere potuissem ex STRABONE, a quo JORNANDES Dicæneum suum mutuavit, & a Getis ad Gothos traduxit.

GESETZT, positus, constitutus. Goth. *gasatids* Luc. VII. 8. Anglosaxon. *gesett*, *gesetted*, Alam. *kesazt* & *kesezzit*. Gloss. Keron. constituere *kesezzan*, constituit *kesazta*, constituitur *si kesezzit*, ordinatus *kisazter*. Mallem scribere *gesezt*, ne tanta consonantium congeries vocem alioqui jam satis duram, magis exasperet.

GESICHT, quatenus derivatur a *sehen* (*sechen*) spicere, significat quantum potest, actionem & potentiam videndi, rem visam & conspicuam, vultum, & faciem hominis vultuosi. SOMNER. in Dict. AS. *gesihthe* visio, visus, visum, conspectus. Gloss. Ker. aspectibus *kasihtim*, conspectibus *kesihtim*. Vide plura in simplici.

GESIMS, projectura. Collectivum ab inusitato *sims*, quod est a voce Vitruviana *cymatium*. Apud SUIDAM κυμάτιον exponitur ὑπεροχὴ quod verti potest *prominentia*.

GESIND, comitatus. Codex Arg. Luc. II. 44. *bugjandona in gasinthjam ina wisan*, existimantes in comitatu eum esse. Gloss. Pez. comitatu *gisinde*. Ab initio erat socius itineris, ut patet ex Anglosax. *gesith* comes. Comes autem sic dicitur a *sind* iter, per medium præfixi *ge*, quod significat participem ejus rei cui præfigitur, ut in aliis multis sociorum nominibus, de quibus affatim egi in voce *gesell*. Gloss. Keron. itinera *sinda*, itinere *sinde*. Postea collective accipi cœpit pro universo comitatu. Anglosaxones iter vocant *sith*, rectius & antiquius. Est enim a Græc. ὁδὸς via, iter, profectio, spiritu aspero, ut sæpe alias, in sibilum mutato. Sed hic sibilus non ab omnibus admittitur. Cambri enim viam & iter vocant *hynt*, aperte satis ab ὁδὸς, quamvis epenthesi utantur ad formandam vocem, ut Gothi & Franci.

GESIND, famulitium. Lat. Barb. *gasindium*. Primo quidem erat famulus, & dicitur de uno solo apud OTFRIDUM Lib. IV. Cap. XII. 83. ubi de Juda proditore:

Uzgiang sar tho lindo
Ther diufeles gisindo.

SCHILTER. cujus observationi hunc locum debeo, vertit: *egressus illico humiliter Diaboli minister.* Postea collective accipi cœpit pro toto famulitio. Et hoc sensu etiamnum utimur, qui certe non aliunde desumptus est ab Antiquis, quam a comitatu, quod scil. servi & ancillæ essent familiarum comites, & dominos suos ubique comitarentur, præsertim in migrationibus, & frequenti illorum temporum sedium mutatione. Et tametsi hallucinari mihi videantur omnes, qui secus de hac voce statuunt, opiniones tamen eorum, aliis fortasse placituras, recensebo. HELVIGIUS in Orig. Dict. Germ. „*gesind* dicuntur, qui in una domo versantur pariter, quasi σύνοικοι concise, a συνεῖναι „simul esse, convenire, una vivere. CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. Cap. 8. Britanni, „qui vulgo Walli vocantur, hodieque *famulos conductitios* vocant *guessin*: & Germani nostri omnem familiam, seu omne „conductitiorum corpus *das gesinde*. ECCARDUS in not. ad Leg. Sal. pag. 16. *Son* „propric est congregatio, a *samen* colligere. „Hinc *sende*, *gesinde* etiam pro familia dominica. Similia habet WENDELINUS in „voce *sonesti*.

GESPAN, socius, sodalis, jugalis. A *span* vinculum, vel jugum, per medium præfixi *ge*, quod in nominibus sociorum semper participem ejus rei cui præfigitur, significat, ut multis exemplis docui in voce *gesell*. Ita Gr. a ζυγὸς jugum fit σύζυγος compar, jugalis, ejusd. jugi socius. Utraque vox videtur primum inter eos nata, quos status & conditio servilis conjunxit. Quemadmodum autem apud Græcos σύζυγος etiam de marito dicitur,

tur, sensu a jugo ad conjugium translato; ita vox Germanica paulatim nobilitari cœpit, & de omnibus sociis usurpari, etiam iis, qui nullam unquam servitutem servierunt. Inde Hungaris *gespan* comes, qui personam regis comitatur, & hinc porro *gespanschaft* comitatus, territorium comitis. HILLERUS in Onomastico Sacro *span* & *gespan* pro Celticis vocibus venditat, sed absque auctore, ut ferunt mores nostrorum, qui, ubi in vocem non intellectam incidunt, statim Celticam esse clamant.

GESPAN, præterea denotare potest *collactaneum*, si derivetur a *span* uber. An hic sensus unquam fuerit ab usu receptus, ignoro.

GESPENST, oritur a *spenen* trahere suadendo, alliciendo, seducendo, & vi ortus sui significat quantum potest, suasionem, persuasionem, suggestionem, seductionem, incitamentum ad peccandum &c. Gloss. Keron. suasione *kespanst*, suasionibus *kespenstim*. Gloss. Boxh. *kispensti* sollicitationes. Viguit adhuc ante trecentos annos. In Confessione Friderici II. Elect. Brand. leguntur hæc verba: *und widersprich aller teuflischen list und gespenst*, & abrenuncio omnibus artibus & suggestionibus diabolicis.

GESPENST, spectrum. PALTHENIUS Animadvers. in Tatian. pag. 387. hunc significatum cum præcedenti connectit: *Inde*, inquit, *nostrum gespenst spectrum, qua de re quid Majores nostri censuerint, vel ex nomine, quod eidem indidere, patet*. Nescio, quid his verbis significare voluerit, an quod spectra sint meræ persuasiones a metu factæ? an quod sint seductiones diabolicæ, & illices ad peccandum? Illud falsam, hoc veram imaginem supponit. Utrum Majoribus nostris se probaverit, ex ipso nomine nequaquam patescit. Confer *spok*.

GESPERR. V. *sperren*.

GESPIL, socius, *gespilin* socia. Proprie ludi, a *spil* ludus. Similia composita vide in *gesell*.

GESPILD, jus congrui, in Auctuario Thesauri Besoldiani. Rectius *jus damni*. Nam proprie est jus recuperandi partes avulsas bonorum, & sic vocatur, quia fundo imminutionem passo adhæret ex institutione majorum. Et Anglosaxonibus *spildan* est perdere, Islandis *spilla* perdere, corrumpere, imminuere, & inde *spill*, *spiell*, *spiall* in compositis damnum, detrimentum, apud VEREL. in Ind. Dicitur autem *jus congrui*, quia congruum est, ut familiæ in pristino statu conserventur.

GESPRÆCH, quatenus est a *sprechen* loqui, substantive significat *confabulationem*, adjective *affabilem* & *disertum*. Gloss. Pez. facetiæ *gisprahhi*, disertus *gisprahher*. Gloss. Boxh. *kisprachisto* disertissimus. In his compositis *ge*, *gi*, *ki*, significant *una*, ut dixi in PROLEG.

GEST, flos cerevisiæ. V. *gæst*.

GESTAD, ripa. V. *stat* statio.

GESTALT, constitutus. Anglosaxon. *gesteald*. A *stellen* constituere. Inde formula, *bei so gestalten sachen* rebus sic constitutis. Dicitur antiquitus etiam de personis in officio aliquo constitutis. Inde Longobardis *gastaldus*, rector loci constitutus, de quo supra.

GESTALT, ratio, *solchergestalt* hac ratione. Pro quo NOTKERUS habet *dien gestalten*, apud SCHILTERUM in Glossario. Proprie est constitutio & dispositio rei, ex eodem fonte.

GESTALT, forma, dispositio vultus, apta partium conjunctio, magis vel minus speciosa. Hanc vocem non invenio apud WILLERAMUM in Cant. V. & VI. etiamsi ibidem multa habeat de forma.

GESTANK. V. *stank*.

GESTATTEN, permittere, concedere. Proprie est locum dare, sive petitioni, sive alteri rei, cœptæ vel incipiendæ, a *stat* locus. V. plura in *statten*.

GESTEHEN, contrahi, coagulari. Utitur Luth. Hiob. XXXVIII. 30. Proprie est consistere, a *stehen* stare, & dicitur de oleo, lacte, aqua &c. quia stagnando condensantur.

GESTEHEN, adsentiri. Id est, una sentire. Nam *stehen* est sentire, & *ge* significat una, simul, pariter, in multis compositis. Vide plura in *verstehen*.

GESTEHEN, fateri. Dictio metonymica, qua antecedens ponitur pro consequente, assensus pro confessione, quæ assensum sequitur.

GESTEIN, lapilli, *edel-gestein* gemmæ. Gloss. Pez. monilia *gisteini*. Collectivum a *stein* lapis.

GESTELLE. Vide simplex.

GESTERN, heri. Anglosaxonibus *gistra* & *gyrsta* in compositis *gistrondæg* & *gyrstandæg*, Francis *gestre*, Belg. *gisteren*, Angl. *yesterday*. Gloss. Pez. perindie *ergestre*. JUNIUS longo rudente deflectit a Græc. χθὲς heri, unde per transpositionem fieri poterat χεσθ & *gest*: SKINNERUS recta a Lat. *hesternus*, quod etiam placet STIERNHIELMIO. Gothis *gistradagis* est cras, Matth. VI. 30. Quod miratur JUNIUS, nec ulla se conjectura assequi potuisse scribit, cur Gothi ita loquantur, in Gloss. Goth. pag. 132. Id quod etiam cum illo miratur STIERNHIELMIUS, in Gloss. Goth. pag. 73. Sed facilis est solutio. Quemadmodum enim Saxonibus ab *hesternus* per aliquam transpositionem fit *gyrsta*: ita Gothis ex *crastinus* eadem via fit *gistra*.

GESTIRN, constellatio. Gloss. Pez. militiam (cœlorum) *gistirni*. RUODEPERTUS Mag. S. Galli Epist. 7. *uuanda des kestirnis chraft sergat unde virloufit in so langero viriste so man einin stupf ketuon mag*, quia virtus constellationis in ictu pungentis est. Collectivum a *stern* sidus.

GESTRENG,

GESTRENG, fortis, ftrenuus. A fimplici *ftreng* ejusdem fignificatus quod vide. Ab hoc compofito Antiquitas formavit *geftrangen* & *geftrengifon* confortare, quod hodie ceffat. SOMNER. in Dict. AS. *geftrangod* corroboratus. Verba Piftoris in Colloquio Monachico apud JUNIUM in Gloff. Goth. pag. 196. *ic heortan mannes geftrangie*, ego cor hominis confirmo. TATIANUS Cap. IV. 19. *ther knecht uuohs inti uuard giftrengifot geifte*, puer crefcebat & confortabatur fpiritu. Hodie *geftreng* eft titulus nobilium, qui totum illud decus, quod nobilitas vocatur, a fua vel majorum virtute militari acceperunt.

GESTREUCH. V. *ftrauch*.

GESTREUSS. V. *ftraufs* cremium.

GESUCH, ufura. Occurrit eo fenfu in Jure prov. Alam. Cap 351. 1. *ez verbiutet Got und der Kaifer Karl und der Babeft Leo, daz dehain criftanmenfche uon dem andern gefuch neme.* Vertit Cel. SCHERZIUS: Deus & imperator Carolus ut & Papa Leo prohibent, ne quis Chriftianorum ab altero ufuras accipiat. An quia ufura eft fructus ex ære quæfitus, a *fuchen* quærere acquirendi caufa?

GESUM, vel *gæfus*, telum Celticum & vetuftiffimum, quod Chaldæis dicitur *gifa* 2. Sam. XVIII. 14. Sept. Interp. *gefon* Jof. VIII. 18. Islandis *kefia*. Gloff. Ifid. *gefum*, afta, jaculum, βολὶς. VEREL. in Ind. *kefia* gefum, pilum, *kefian Skroggs naut* pilum quo ufus eft Skroggus, *skytr han kefiani at Ajaxe* pilum vel jaculum in Ajacem conjicit. CÆSARI quoque *gæfa* funt miffilia in vallum conjecta Lib. III. de Bell. Gall. Cap. 4. & HESYCHIO γαισὸς exponitur ἐμβόλιον ὁλοσίδηρον jaculum totum ex ferro. Quos fequitur CLUVERIUS in Germ. Ant. pag. 298. nifi quod totum ferro conftitiffe negat. Singulos bina aut plura geftaffe in bello vel itinere, ibidem ex *Varrone*, *Livio*, *Virgilio* demonftrat. Romanos Gæforum ufum ab Hifpanis didiciffe, afferit ATHENÆUS. Contra VIRGILIUS *gefa alpina* Æn. 8. vocat, tanquam a Gallis Cis-alpinis ad Romanos veniffent. Quicquid fit, Celticum certe inventum fuit, Romanisque five a Gallis, five a Celtiberis Hifpaniæ communicatum. Nonfolum autem Gallis, fed etiam Germanis hoc teli genus ufitatum fuiffe, recte colligit CLUVERIUS ex his TACITI Cap. VI. de M. G. verbis: *Pedites & miffilia fpargunt, pluraque finguli, atque in immenfum vibrant.* Et argumento eft, vetuftiffimum nomen *ger* telum miffile, de quo fupra. Nam *ger* & *gæs* nomina haud diverfa effe, ab æquis æftimatoribus facile impetrabo, fi confideraverint, S. & R. in Dialectis continuo permutari. Cæterum ab hoc telo omnes olim copiæ militares, qui Gæfis ftipendia merebantur, dicti funt GÆSATI, ut a pilis *pilati*, ab haftis *haftati*. Hinc nomen *Gefatorum* & *Gæfatarum* non eft nomen Gentis, etiamfi Reges & Duces illis tribuantur, fed exercitus conductitii, quamvis vox ipfa aliud fignificet. Diferte OROSIUS Lib. IV. Cap 13. *Gæfatorum nomen non gentis, fed mercenariorum Gallorum eft.* Quanta fuerit horum auxiliorum in Bellis Senonum & Gallorum Infubrium adverfus Romanos geftis celebritas, ex *Polybio*, *Strabone*, *Livio*, *Plutarcho*, aliisque manifeftum eft. Quos inter POLYBIUS non tam in re, quam in voce errat, dum Lib. II. Hift. Cap. 22. fcribit: *Gæfati e re dicti, quod æra bellando mereri foliti, id enim vox illa proprie fignificat.* Nam vi vocis *Gæfati* funt *Gefigeri*, non ftipendiarii, etiamfi ftipendia meruiffe certum fit. Unde porro patet, quid de etymologia Cluveriana cenfendum fit, quæ Gæfatos interpretatur *famulos conductitios*, tanquam nomen factum fit a Cambrico *gwefyn* fervulus, vel a Germanico *gefind* famulitium.

GESUND, fofpes, vegetus. Gloff. Pez. bene valemus *gifunti piromes*, incolumitate *gifunti*. Reliquæ Dialecti utuntur fimplici, quod vide.

GESUS, vir fortis. Vox antiquo-Gallica, quam cuftodivit SERVIUS in 8. Æn. GESA *haftas viriles, nam etiam viros fortes Galli* GESOS *vocant.* Oritur a *gifen* poffe, valere, quod viris fortibus maxime proprium. Placuit hoc nomen Germanis antiquis, quamvis a labio eorum alienum, in multis NOMINIBUS PROPRIIS, ut fere folent peregrina apud omnes Gentes. De qua re memorabilis eft locus JORNANDIS Cap. IX. de Reb. Get. *Nemo eft, qui nefciat, animadverti, ufu pleraque nomina gentes amplecti, ut Romani Macedonum, Græci Romanorum, Sarmatæ Germanorum, Gothi Hunnorum.* Addo ut, Germani Gallorum. Idque nomen eo libentius amplectabantur noftri, quod illud ex verbo Germanico apud Gallos natum intellexerant. In compofitis nunc adjective nunc fubftantive ponitur. Talia funt ex vetuftiffimis

ARIOGÆSUS, prælio fortis. Nomen Regis Quadorum apud DIONEM, & pure Celticum, ab *aer* prælium, pugna, conflictus. Similia compofita vide in *wer* bellum.

ARIGIS, eadem notione. R. Longobardorum apud P. DIACONUM.

LANIOGAISUS, gladio fortis. Nomen nobilis Franci apud MARCELLINUM, & pure Celticum, a *llain* gladius. Latini ex eodem fonte habent *lanifta* gladiator, vel præfectus gladiatorum, & non a *laniando*, ut vulgo nugantur.

RADAGAISUS, immenfi exercitus ductor, & repentinus Italiæ terror. Gothus fuerit, an Vandalus, incertum. Germanicæ nationis fuiffe, nomen oftendit, quod *celerem Gefum* denotat. *Rad* etiamnum eft celer, in quibusdam Dialectis. De Expeditione Radagaifi vide Hiftoriam Germaniæ Mafcovianam pag. 343. fq. in not.

GISERICUS, Gesus potens. Nomen genuinum Regis Vandalorum in Africa. *Gizericus* JORNANDI, *Gaisericus* IDATIO. Utrinque eodem sensu. GROTIO est *viris fortibus pollens*, sensu minus commodo, quia laudem fortitudinis detrahit Regi, tribuit aliis.

GENSERICUS, idem nomen & ejusdem Regis, sed per epenthesin vitiatum. AVENTINO est *ganz-reich* totus dives, vel integrum regnum. Inepte. GROTIO *plane pollens*. Hoc interim supposito, uni viro duplex nomen diversæ interpretationis adhæsisse, quod minime opinabile, & a consuetudine priscorum alienum.

WETGISUS, acer gesus, gesus bellicosus. Dux Saxonum, Hengisti & Horsi pater, Odini nepos, apud BEDAM in Hist. Ecclesi. SOMNER. in Dict. AS. *hwæt*, *hwate* alacer, fortis, bellicosus. Confer *wetzen* incitare.

VITIGIS, eadem notione. R. Gothorum apud PROCOPIUM. GROTIUS exponit *sapiens & fortis*, contra morem veterum, qui non solent duo adjectiva in eadem voce cumulare. Nummi hujus Regis habent DN. WITICES REX, errore monetariorum istius temporis, qui solent etiam sculpere AUCUSTUS pro *Augustus*.

WITTIGISUS, eadem notione.

ILDIGES, nobilis gesus. Recurrit in *alt* nobilis, cum aliis ejusdem compositionis.

HILDEGIS, eadem notione.

ADALGIS, eadem notione, ab *edel* nobilis. Nomen Alamannicum in Indice GOLDASTI.

GISELICUS, fortibus par, cum fortibus conferendus. A *lic* similis, par, æqualis. R. Alarici ex concubina filius, apud PROCOP. GROTIUS interpretatur *socialem*, satis frigide.

GISULPHUS, Gesus juvans. Dux Venetiarum, Alboini R. Longobard. nepos, apud P. DIACONUM.

Præter composita occurrit etiam simplex in nom. prop. & tribuitur nonsolum viris, ut GISO in Ind. Gold. sed etiam fœminis. Inde GISA mulier fortis, nomen Amazonicum Reginæ Rugiorum ab Odoacro captæ.

Hactenus *Ges* fuit in honore. Postea (ut sunt vocabulorum fata) cœpit vilescere, & a viris fortibus transferri ad quoscunque viros, a viris ad famulos, & a famulis ad vilissimum quemque. Inde Cambris *gwas* vir, famulus, de quo significatu mox erit agendum, & Gallis hodiernis *gueux* mendicus, *gueuserie* mendicitas. In qua voce explicanda splendide nugantur, qui illam quasi e semine Latino prognatam, vel a *manganus*, vel a *quæstus*, vel a *vagus* arcessunt, vim rebus & auribus simul facientes.

GESUS, vir. Vox Britannica, quæ omnis ordinis & conditionis liberæ viris tribuitur. BOXHORN. in. Lex. Ant. Brit. *gwas* antiquis significabat juvenem, adolescentem, virum, *gwas gwych* vir fortis, strenuus. CAMBDENUS in Brit. *gwas dewr* vir fortis. Sed hisce adjicialibus non opus erat olim, cum *gwas* adhuc se solo virum fortem denotaret.

GESUS, famulus. BOXHORN. loc. cit.

gwas, servus, famulus. Sic Armorici plur. *gwais* servi.

gwas ystafell, camerarius, cubicularius, lectisternitor.

gwastrawd, tensarius, agaso, equiso, strator.

gwesyn, servulus, dimin. a *gwas*.

gwasanaeth, servitium, ministerium. Sic Arm.

Hic significatus apud Gallos & Wallones in eam prolapsus est vilitatem, ut *geus*, *geux* non amplius servum, sed hominem vilem & mendicum significet. Isque significatus non tunc demum vulgatus est, cum nobiles Belgii ab initio motuum civilium, habitu pauperum adsumpto fundamenta conjurationis ponerent, quasi ex vituperio gloriam captantes, sed multis sæculis ante. Quam facilis autem fuerit vocis a servo ad hominem vilem translatio, omnes vident.

GETOS, *getös*, tumultus, strepitus, fragor. V. *dösen* strepitum edere.

GETREID, omnis generis frumenta. Collectivum ab inusitato *treid* frumentum, quod multorum judicio est a Lat. *triticum*. Quamvis etiam a *treten* calcare deduci possit, ut proprie sit id, quod a bove ex manipulis calcando excutitur. Vide Antiquitates trituræ in verbo *dreschen*.

GETREUW, fidus, fidelis. OTFRIDUS Lib. I. Cap. III. 89. *thaz uuil ih hiar gizellen gidriuuen sinen allen*, hoc nunc volo enarrare omnibus fidelibus ejus. Idem Anglosaxon. *getrywe* Luc. XII. 42. Vide plura in simplici.

GETROST, confisus & confidenter. A simpliciori *trost* ejusdem significatus.

GETUMMEL, *getümmel*, strepitus. Proprie qui saltando vel equos circumagendo excitatur, postea omnis strepitus, ut patet ex radice *tummeln*.

GEU. V. *gau*.

GEVATTER, pater lustricus. Gloss. Pez. commatrem spiritualem *givatarun*. Quidam Vir doctus deduxit a Lat. *votor*, qui respondet Deo pro infante, quum per baptismum inauguratur. Quod acceptari posset, nisi susceptor infantis Anglosaxonibus & hodie Anglis diceretur *godfæder*, velut pater dius, vel pater bonus. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *god-fæder* patrinus, parens mysticus, *god-moder* matrina, parens mystica, *god-suna* filius lustricus. Ergo vel vitium est in voce Francica & hodierna, ab oscitantia pronunciantium commissum, vel præfixum *ge* erit nota simultanei, & significabit eum, qui juxta patrem est, ut Gallis *compere*.

GEUDEN, largiri. V. *vergeuden*.

GEUS, mendicus. V. *gesus*.

GEW, pagus. V. *gau*.

GEWAD, vestitus. V. *wad*.

GEWÆCHS. V. *wachsen*.

GEWÆR,

GEWÆR, cautio. V. *gewer.*

GEWÆREN, facere, præſtare. Gloſſ. Pez. facere *giuueran*, fecit *geuuerata.* NOTKERUS Pſal. XL 7. *er geuueret alſo er geheizet, unde ſendet ſinen ſun*, fecit ut promiſit, & miſit filium ſuum. A *faren* facere, mutato F. in W. Hoc compoſitum noſtris temporibus eſt aliquanto aut penitus inſuetum.

GEWÆREN, gratificari, voti compotem reddere, *gewæret* voti compos factus, *gewærig, gewierig* facilis ad gratificandum. WILLERAMUS Cap. VIII. 1. *uuer uueret mih des, daz ih dih bruoder min ſehe*, quis me voti compotem reddet, ut te mi frater videam? Formula loquendi ſynecdochica, qua genus ponitur pro ſpecie, *gewæren* facere, pro *optata facere.*

GEWÆRIG. V. verb. antecedens.

GEWÆRTIG, exſpectans. Refer ad *warten* exſpectare.

GEWÆRTIG, in formula jurandi, *trew und gewærtig ſeyn*, ſignificat fidelem & obſervantem eſſe; oriturque a *warten* obſervare, non quidem immediate, ſed per ſubſt. *giwurti* obſervantia, quo paſſim utitur OTFRIDUS, Scriptor obſcuriſſimus, ſed inter manus conſultiſſimi SCHERZII in multis ſplendidior factus. Vide Gloſſarium Schilterianum pag. 388.

GEWÆSCH. V. *waſchen* nugari.

GEWALT, vis, potentia, poteſtas, imperium, latiſſimo ſenſu. TATIANUS Cap. CCXLII. 1. *al giuualt in himile inti in erdu*, omnis poteſtas in cœlo & in terra. Dicitur & *walt* ſimpliciter. Utrumque a *walten* poſſe, regere. Hinc porro *gewaltig* potens, poteſtatem habens, Armorice *galluog.* OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXIII. 73. in reſponſione Domini ad Pilatum:

Ioh bin ih ouh giuueltig
Ubar ellu thinu thing.
Et poteſtatem quoque habeo
Super omnes res tuas.

GEWALTIGEN, quatenus formatur ab adjectivo *gewaltig*, valet quantum poteſt, (1.) cogere. (2.) in poteſtatem redigere. (3.) poteſtatem alterius nomine exercere. Inde *gewaltiger* in bello duo valde diverſa ſignificat, *judicem caſtrenſem*, quia Ducis nomine jurisdictionem in cauſis capitalibus exercet, *latruncularium* & *carnificem*, quia judicis ſententiam exequitur.

GEWAND. V. *wand.*

GEWAR, videns, animadvertens, *gewar werden* conſpicere, viſu vel alio ſenſu cognoſcere. Refer ad *waren* cernere.

GEWAR, *gewarſam*, cautus & curioſus, *ungewarſam* incautus & incurioſus. Refer ad *waren* curare, cavere, & confer *wer* cautio.

GEWARSAME, cautio, ſecuritas, cuſtodia. Subſtantivum ab adj. *gewarſam.*

GEWARR. V. *wirre.*

GEWARTEN, præſtolari, ſpe vel metu, *gewærtig ſeyn* opperientem eſſe. Refer ad *warten* exſpectare.

GEWEB. V. ſimplex.

GEWEHNEN. V. *gewönen.*

GEWEID, inteſtina. Collectivum a ſimplici *weid.*

GEWEIHE, cornua cervi, ſtylo venatorio. Significare poteſt, vel munimentum capitis, vel aliquid Diis ſacrum. VEREL. in Ind. *vige* munimentum. Gloſſ. Ker. ſacrum *uuiho.* SYMMACHUS Lib. V. Epiſt. 68. *Honori numinum datur cornua ſacrare cervorum, & apros dentes liminibus affigere.* VIRGILIUS Ecl. VII 29. *Setoſi caput hoc apri tibi, Delia, parvus Et ramoſa Mycon vivacis cornua cervi.* Id eſt, tibi Diana dedicat more venatorio. OVIDIUS Met. XII. 266. *in alta Quæ fuerant pinu votivi cornua cervi.* Id eſt, Dianæ devota & in pinu fixa, qualia etiamnum multa viſuntur in ſylvis Germaniæ.

GEWER, arma. Collectivum a ſimpliciori & antiquiori *wer.*

GEWER, defenſio. V. ſimplex.

GEWER, cautio, *gewer leiſten* cautionem præſtare, pignore, ſponſione, vel alio modo. Gloſſ. Pez. cautela *geuueri.* Dicitur & *wer* ſimpliciter. Utrumque a *waren* cavere.

GEWER, poſſeſſio. Jus prov. Alam. Cap. CCIV. 1. *ſuuer geuuer hat iar und tag aun reht uuiderſprach, der hat reht geuuer daran*, qui per annum & diem ſine ullius contradictione probabili in poſſeſſione alicujus rei eſt, ille habet poſſeſſionem juſtam. Hic ſenſus, ſi quid video, oritur ab *eren*, αἱρεῖν, capere, occupare, per proſtheſin Literæ W. Nam poſſidere quid eſt niſi occupare & capta tenere?

GEWERB, negotium. V. *werben* negotiari.

GEWERB, commercium. Proprie eſt verſura rerum, quæ commutatione & permutatione definitur, a *werben* mutare, permutare. BENSON. in Voc. Angloſaxon. *gehwearfe* mutatio, *gehwyrfe* translatio, commutatio, converſio. Vocem ab antiquiſſimo Germaniæ ſtatu, quo res rebus mutabantur, teſte TACITO Cap. 5. de M. G. ad nos uſque perveniſſe, & poſtea cognito & recepto pecuniæ uſu, mercaturæ adhibitam eſſe, credibile eſt.

GEWERF, ſymbolum, collatio. Gloſſ. Pez. ſymbola *giuuerf*, collatione *giuuerfe.* Proprie eſt conjectaneum quid, a *werfen, gewerfen* conjicere. Eadem vis Græci vocabuli σύμβολον. Vide plura in ſimplici.

GEWICHT, pondus, gravitas. Angloſaxon. *gewiht*, apud BENSON. A *wegen* movere, ob rationes dictas in ſimplici *wucht.*

GEWICHT, pondo, menſura gravitatis. Gloſſ. Ælf. pag. 67. pondus vel pondo *gewyht*, dipondius *twegra pundra gewiht.* Rurſus a *wegen* movere, quia motus gravitatis eſt menſura ponderis.

GEWIERIG. V. *gewæren* gratificari.

GEWIMMEL. V. *wimmeln* ſcatere.

GEWINN, quæſtus, lucrum. Angloſaxon. *gewinne* apud SOMNER. & BENSON. Verbale

 bale

bale a *winnen*, *gewinnen* lucrari. Plures veterum significatus vide in simplici.

GEWINST, lucrum. Derivativum a *winnen*.

GEWISS, certus. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XII. 65. *the ist giuuis io so dag*, hoc certum est sicut dies. Proprie est id, quod oculis vel mente videmus, vel aliis sensibus percipimus, ut nulla dubitandi causa supersit, a *wissen* cernere, scire, cognoscere. Nam ab his testibus pendet omnis certitudo. Hinc etiam Latinis *certus* a cernendo dicitur. Vide plura in simplici *weiß* certus.

GEWISSEN, conscientia. Duplex est, alia, quæ bene vel male factorum sibi conscia est, alia, quæ dictat quid faciendum aut omittendum sit. Illa sic dicitur a *wissen* scire, conscire: hæc a *wisen*, *weisen*, indicare, monstrare. Utraque est dos animæ rationalis a primordio rerum, & in omnibus se exerit eodem modo, qui vel facta sua vel prima naturæ scrutantur. Utraque est testis & judex in causa sua, & prout a nobis tractatæ sunt, ita nos vicissim tractant.

GEWISSEN, religio, *sich ein gewissen machen* religioni ducere. Proprie est ipsum dictamen faciendorum aut omittendorum, & dicitur religio, quatenus cum metu gravandi conscientiam conjunctum est. Inde *gewissenhaft* religiosus, qui conscientiam dictantem offendere metuit.

GEWITTER, tempestas, *ungewitter* intempestas. V. *wetter*.

GEWOGEN, bene vel male affectus, *wolgewogen* propensus, *übelgewogen* male affectus, *gewogenheit* favor, benevolentia. Nova, sed legitime facta a motu animi. V. *wegen* facere ut velit.

GEWOLB, *gewölb*, opus fornicatum. SOMNER. in Dict. Anglosax. *hwalf* convexus, *hwalfian* camerare, fornicare. Hoc a Lat. *volvere*, quia fornix est arcus qui per flexionem in se verti videtur. Ita Italis a *voltare* fit *volta* testudo, concameratio.

GEWONEN, suescere, consuescere, in more & usu habere, *gewont* suetus, assuetus, *gewönlich* solitus & rite, *ungewönlich* insolitus, inusitatus, *gewonheit* consuetudo, mos agendi vel utendi. Originem vide in *wonen*. Quam pulcre verba vetera cum his compositis consentiant, patebit ex sequentibus Glossis. SOMNER. in Dict. Anglosax. *gewunian* assuescere, exercere, *gewunod* consuetus, solitus, *gewuna* consuetudo, mos, usus, ritus, *gewunelice* solitus, assuetus, consuetus, adverb. rite. Gloss. Keron. solent *kiuuonent*, solito *kiuuonin*, more solito *situ keuuonamenu*, consuetudinem *kiuuonaheite*, ex consuetudine *fona keuuonaheit*. Gloss. Boxh. *unkiuuon* inusitatum. In Codice Argent. consuetudo vocatur *biuhti* Joh. XVIII. 39. *biuhti izwis ist*, consuetudo vobis est. Et sic passim. Quo sensu, vide in *achten* observare.

GEWONEN, *gewönen*, assuefacere, facere ut consuescat, *sich gewönen* assuefieri, *an sich gewönen* allicere. Verbum faceßens ex præcedenti. Vide plura in simplici.

GEWURBIG, *gewürbig*. v. *werben* negotiari.

GEYER. V. *geir*.

GEZIEMEN, decere, convenire, *geziemend* decens, conveniens, *es geziemet* decet, convenit. Codex Arg. Luc. V. 36. *ni gatimid thamma fairnjin*, non convenit veteri. Nova scil. commissura vestimento. Gloss. Pez. convenit *gizam*, convenerit *gizeme*. Belgæ dicunt *het betaemt* decet. Angli *it beseemeth*. Quo sensu, vide in simplici. Præcipuum Francorum compositum, & elegantia sua commendabile, est *ungizunfti* indecentia, quo utitur OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXIII. 217.

Uuir birun zi ummeze,
Hiar emmizen mit hazze,
In suntono sunftin,
Mit grozen ungizunftin.

Vertit SCHILTERUS:

Nos sumus immodice
Hic perpetim cum odio
In peccatorum palude
Cum magna confusione.

Malim, *cum magna indecentia*. Quid enim naturæ humanæ probrosius, quam illa vitiorum sentina? Hodie dicimus *ungebür*, quam optime. Sed nihil obstat, quo minus etiam dicamus *ungezunft*, in tanta vocabulorum indigentia.

GEZUCHT, *gezücht*, fœtus, progenies. V. *zucht*.

GIBEL, fastigium ædificii. Vox Gothica, quæ extat in Cod. Arg. Luc. IV. 9. *gasatida ina ana giblin alhs*, statuit eum super pinnaculum templi. Idem Belgis *gevel*, Danis *gassl*, Suecis *gafwel*. Hujus vocis tres afferri solent origines, Hebræa, Græca, Germanica. Germanicæ auctor est KILIANUS in Etymol. Belg. ubi *gevel* deducit ab *heben* levare, sursum tollere, sic ut proprie sit *gehevel* elevatio, prominentia. JUNIUS vocem Gothicam desumptam putat a κεφαλὴ caput, quia cacumina ædium idem sunt quod caput in humano corpore. HELVIGIO est ipsa vox Hebræa *gaph* summitas, eminentia, pinnaculum, vel a *gabal* limitavit, terminavit. Namque extrema, inquit, domum claudunt fastigia.

GICHELN, scurram agere, cachinnari, & alios ad cachinnum movere. Anglis *to gigle*, Græc. κιχλίζειν. Dicitur etiam *gauckeln*. Utrumque spectat ad familiam τȣ̃ *gauch* stultus & ludio.

GICHEN, confiteri. Gloss. Keron. confiteri *gehan*, confitebitur *gibit*, confitemini *gehat*. Jus prov. Alam. Cap. CCXIX. 2. *und giht, er habe sinen schuld*, si confitetur se habere in quem culpam transferat. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIII. 9. *ih gihu thaz ir hortut*, confiteor quod audistis. NOTKERUS Psal. XXXI. 5. *ih iebo Gote mines unrehtes*, confitebor Domino injustitias meas. Originem vide in verbo sororio *jahen*.

GICHT,

GICHT, confessio, *urgicht* confessio judicialis, *gichtig seyn* confitentem esse. Cuncta legitime facta a *gichen* confiteri. A *gicht* antiquitas formavit *bigicht* confessio, quod posteritas contraxit in *beicht*.

GICHT, dolor artuum vel intestinorum, *darm-gicht* passio iliaca, *gicht an hænden* chiragra, *gicht an füssen* podagra, *lauffende gicht* dolor vagus, *gichtbrüchig* qui morbo articulari contabescit, a *brechen* tabescere. Forte a Gr. ἄχθος dolor, cruciatus, molestia, per prosthesin literæ G.

GICHTEN, cruciare, dolore vel molestia afficere. Gr. ἀχθεῖν. In foro dicitur de cruciatu, quo reus ad confitendum adigitur. Inde *gichten* torquere, quæstioni admovere, *gichter* tortor, carnifex, apud HENISCHIUM in Thes. L. Germ.

GIENEN, *gænen*, *jænen*, hiscere, hiare. Anglosaxonibus *cinan*, *geonan*, *genian*, Francis *ginon*, *geinon*, Island. *gina*, Græc. χαίνω. Gloss. Pez. oscitavit *geinota*. NOTKERUS Psal. XXI. 14. *sie gineton gagen mir also der leuuo so er zucchet*, aperuerunt super me os suum ut leo rapiens. SOMNERUS verbum Saxonicum recte derivat a *gyn* rictus, quod Gothicum vocat. Vocem cum sua familia exhibet VEREL. in Ind. *gin* rictus, *gina* rictum expandere, *ginandi* rictum expandens. Quemadmodum igitur Latinis ab *os* fit *oscitare*, ita nostris a *gin* rictus, quod Islandicum esse vidimus, *gienen* hiscere, rictum expandere. Rictus autem sic dicitur a χάω hio.

GIER, cupidus. Idem quod *ger*.

GIER, cupiditas, aviditas. A *geren* cupere. Dicitur sensu latissimo de quovis appetitu, rationali, concupiscibili, sensitivo, irascibili. Gloss. Pez. aviditate *geri*. VEREL. in Ind. *gior* ingluvies, *giri* avaritia. Hodie utimur compositis *begier* cupiditas, *rach-gier* vindictæ cupiditas.

GIERDE, cupiditas, aviditas. A *gier* cupidus, per medium derivandi *de*. Gloss. Keron. concupiscentia *kirida*. Inde Francis *girdinon* cupere, desiderare, quo utitur TATIANUS Cap. LXXIV. 8. *manage uuizagon inti rehte girdinoton gisehan, thiu ir gisehet*, multi prophetæ & justi cupierunt videre, quæ vos videtis.

GIERIG, promptus. A *ger* ultro, sponte. NOTKERUS Psal. LXVII. 11. *demo durftigemo habest du gegareuuet kirigin uuillen kuotiu uuerch ze tuonne*, egenti parasti promptam voluntatem ad faciendum opus bonum.

GIERIG, cupidus & cupide. NOTKERUS Psal. XLI. 3. *mina sela ist durfteg, daz chit, si ist kereg ze demo lebenden Gote*, anima mea est sitiens, h. e. cupida ad Deum viventem. Locum observavit SCHILTERUS in Gloss. Hinc fortasse *Bellona* Anglosaxonibus dicitur *wæl-cyrig*, quasi cædis avida. Nam *wæl* eadem Dialecto est cædes, clades, strages. Dicitur autem de omnibus vehementi aliqua cupiditate affectis. Inde Suecis *girigh* avarus, *girigheet* avarities & fames. Cuncta a *gier* cupiditas, per terminationem *ig*, quæ ex cupiditate facit cupiditate præditum.

GIERLICH, cupide. Gloss. Boxh. *kirilicho* avide. Hodie *begierlich* est appetibilis.

GIESSEN, ante denotavit *fluere* quam *fundere*. Isque significatus cognoscitur ex quam plurimis derivatis tam veterum quam recentiorum, cujusmodi sunt,

- *ufargutana mitads*, mensura supereffluens, in Evang. Goth. Luc. VI. 38. Vox a JUNIO omissa, a STIERNHIELMIO tacta, sed non explicata. Interpres TATIANI vertit *ubarfluzentaz mez* supereffluentem mensuram, Cap. XXXIX. 4. LUTH. *überflüssig*, quod idem.
- *irgiuzan*, redundare, quod Francicum. Gloss. Pez. redundans *irgiozantiu*, redundet *irgiuzit*. Redundare autem est superfluere, non superfundere.
- *giozo*, fluvius. Interpreti TATIANI est fretum Cap. L. 3. & Cap. LIII. 1. forte quia fretum, dum æstuat, fluere & refluere videtur.
- *gusu*, flumina, apud eundem Cap. XLIII. 1.
- *cussi*, adluvio, in Gloss. Boxh.
- *cussa*, inundatio, in Glossa antiqua apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 117.
- *weter-geote*, aquagium, in Glossario ÆLFRICI.
- *gota*, canalis, tubus, per quem aqua decurrit, inter voces Latino-Barbaras apud CANGIUM.
- *gutta*, fluxio, catarrhus, apud eundem.

Et huc etiam spectant ex hod. Dial. *gosse* colluvies, item canalis, ubi aqua confluit, *guss* fluor, inundatio, & fortasse etiam alia.

GIESSEN, fundere, effundere. Goth. *giutan* Marc. II. 22. Anglosax. *geotan*, Franc. *giezen*, *giozen*, Belg. *gieten*, Scand. *giuta*, Græc. χεῦσαι, & inde χύσις fusio. TATIANUS Cap. CLX. 2. *this ist min bluot thaz furi iuuih ergozzan uuirdet*, hic est sanguis meus qui pro vobis effundetur. Verbum facessens ex præcedenti. Quid enim est fundere, nisi facere ut fluat?

GIESSEN, conflare. Gloss. Pez. confletur *gigozan uurti*. Glossæ Junianæ in Obs. ad Will. pag. 117. *gegozzen* fusile, *kicozzenaz za samane* conflatilem. Inde *giesser* conflator metalli, cujus species sunt *stück-giesser*, *rot-giesser*, *zinn-giesser* &c.

GIESS-FASS, gutturnium. Gloss. Pez. infusoria *guzvaz*.

GIFT, donum, sensu optimo & antiquo, a *geben* dare. Anglosax. Franc. Alam. Belg. & Angl. *gift*. Inde *Gotes gift* donum Dei, in Colloquio Christi cum Samaritana apud OTFRIDUM Lib. II. Cap. XIV. 46. Hodie occurrit in *mit-gift* dos, & *begiften* donare, dotare.

GIFT, venenum, donum sensu pessimo, sed novo & priscis ignoto. Quid mirum? cum res ipsa diu fuerit ignorata. Hinc Adgandestrius Cattorum princeps mortem Armi-

nii Romanis promittit, *si patrandæ neci venenum Roma mitteretur*, memorante TACITO Annal. II. Cap. ult.

GILDE, in multis significationibus convenit apud veteres cum *gelt* & *gilt*, ejusdem prosapiæ vocibus, prout fidem faciet adspectus. Interim diversa vocis scriptura molestiam nobis imposuit, ut singula fuerint expendenda.

GILDE, pretium, valor, æstimatio, a *gelten* valere. SOMNER. in Dict. Anglosax. *orf-gyld* rei pretium, *ceap-gyld* rei furto ablatæ pretium, *hyd-gyld* cutis vel corii pretium, puta ne vapulet.

GILDE, reparatio damni. Archæologiam, etymologiam, & magnum compositorum proventum invenies in *gilt* mulcta.

GILDE, tributum imperatum, census, vectigal, & similia, principi vel reip. solvenda, a *gelten* tribuere, præstare. Inde Gothis *gild giban* tributum dare Luc XX. 22. *kaisaragild* tributum Cæsari debitum Marc. XII. 14. *gilstrameleins* (lege *gildameleins*) descriptio census Luc. II. 2. Anglosaxones eodem sensu dicunt *gild* apud SOMNER. & BENSON. Latino-Barbari *geldum* & *gildum*. Horum varia genera recenset SPELMANNUS, hinc inde dispersa in Gloss. Arch. ut sunt, *Danegyld* tributum Anglis indictum ob pacandos Danos vel arcendos, *wodegild* tributum de nemoribus, *fenegild* tributum de armentis, *hornegild* tributum de animalibus cornutis, *fotgild* tributum de fumariis, a *sot* fuligo. Quibus addere licet ex Indice VERELIANO *nefgildi* solutio pro cujusque naso. Ejusdem prosapiæ est *gilt* reditus, quod vide.

GILDE, tributum voluntarium, oblatio, collecta. Inde *godgild* & *deoful-gild* quod Deo vel Diabolo offertur, in Præf. LL. R. Alvredi. A *gelten* dare, offerre. Quod propter sequentia observandum, quamvis a consuetudine dicendi abductum sit.

GILDE, societas, sodalitas, fraternitas, quacunque de causa inita. Anglosax. *gild* apud SOMNER. & BENSONIUM. Latino-Barbaris *gelda*, *gilda*, *geldonia*, *gildonia* apud CANGIUM. Primus sensus haud dubie a pecunia desumptus est, quam inituri societatem in communes usus conferebant. Refer ergo ad *gelten* dare, offerre. Postea de omnibus dici societatibus cœpit. Inde

diobol-gelde, diaboli societas, in Abrenunciatione antiqua apud ECCARDUM in Cat. Theot. pag. 78.

fryth-gyld, fœderatorum sodalitium, apud SOMNER. & BENSON.

caland-gilde, societas Calendariorum, apud KEYSLERUM in Ant. Sept. pag. 359.

GILDE, compotatio, societas convivantium. Unde, nisi a symbolis, quas in commune conferre solent, qui convivantur? VEREL. in Ind. *gilldi* conventus convivales tam sacrorum causa quam genio indulgendi. Cur sacrorum causa? Quia Septemtrionalibus solemne erat quotannis *convivia Julia*, h. e. comessationes publicas ob redit um Solis celebrare, facta ab omnibus cibi & cerevisiæ in communem usum collatione. Inde Cambris remansit *gildio* compotationum expensas solvere.

GILDE, collegium mercatorum, artificum, opificum. Sensus vocis hodiernus, a collectis vel compotationibus desumptus.

GILT, donum. Habuimus supra *gelt* eodem sensu, si conferatur cum *gelten* dare, offerre, unde vocis initium. Hinc interpretationem accipit vox difficilis Longobardica *launechild*, quæ in Legibus ejus gentis passim occurrit, cujus vim Glossographi nondum adsecuti sunt, excepto tamen CANGIO, qui *donum reciprocum* rectissime interpretatur. Sed hoc donum non est *compensatio rei donatæ*, ut videtur existimare SOMNER. in voce *lean*, ad quem CANGIUS nos remittit, & multo minus donum æquivalens; sed grati animi significatio, cujusmodi retributio lingua Gothica dicitur *laun* Luc. VI. 32. *aththan jabai frijod thans frijondans izwis*, *hwa izwis laune ist*, & si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? Ubi interpres Anglosaxonicus habet *thanc*, LUTHERUS *danck*, h. e. gratiarum actio. Ergo *launechild* est donum quidem reciprocum, sed eucharisticum tantum, quo alterius donationem gratam nobis esse testamur. Et absque tali munusculo nulla donatio valida erat moribus Longobardicis, quia invito non datur beneficium.

GILT, reditus ex fundo. VEREL. in Ind. *gild* tributum, *aakergiæld*, *ængagiæld* quod domino pro usu fructu agri & prati a colono solvitur. Proprie est tributum, præstatio, census, pensio, a *gelten* tribuere, præstare. Inde *giltbrief* literæ redituum, *giltbar acker* ager vectigalis. Hodie annuæ præstationes rusticorum etiamnum vocantur *gilten* apud Suevos. Sororium est *gilde* tributum imperatum, quod vide.

GILT, mulcta. VEREL. in Ind. *gild* mulcta, *giæld*, *giald* debitum ob delictum a Judice impositum nomine mulctæ. Idem Anglosaxonibus *gild* in compositis, Latino-Barbaris *geldum*, *gildum*. Salicam vocem vide supra in *gelt* compensatio. Etymologia varia esse potest, pro diversa mulctæ consideratione. Enim vero si reum spectes, mulcta est pœna a *gelten* luere: si læsum, compensatio a *gelten* reddere valorem pro damno: si æstimationem a Lege vel Judice factam, pretium hominis occisi, animalis furtivi, & cujusque læsionis aut damni, a *gelten* pecunia æstimari. Nam hæc omnia in notione mulctæ conveniunt, quæ certe, si forum antiquo-Germanicum spectes, nihil aliud est, quam pœna pecuniaria, qua damnum cogitur compensare is, qui damnum fecit, secundum æstimationem a Lege vel Judice factam. Hujus mulctæ variæ erant species apud Antiquos, ut ex compositis patet, cujusmodi sunt,

wergelt,

wergelt, pretium hominis occisi. V. vocem in loco.
wergelt, compensatio damni. V. vocem in loco.
widrigilt, *wedrigeld*, mulcta solvenda secundum pretium, quo damnum æstimatur, sive damnum factum sit in fama, sive in corpore, sive in bonis &c. Vox Longobardica, in qua *widri* vel *wedri* transpositum est ex *wirdi*, *werde*, *wert* pretium, secundum opinionem præstantissimi interpretis VERELII in Indice pag. 288. Hoc certe malo, quam *widri* deducere a *wider* contra, adversus, quod facit ECCARDUS in not. ad Leg. Sal. pag. 97. Nam hæc particula hoc loco non potest esse adversativa, & multo minus retributiva. Et longe verosimilius est, Longobardos eam vocem a pretio damni formasse.
cynegild, satisfactio quam recipit universa domus occisi ab interfectore, a *cyn* genus, cognatio. Vide SPELMANNUM in *cenegild*.
thegengilldi, portio mulctæ regi debita propter cædem liberi hominis, interprete VERELIO in Ind. V. *degen*.
all-gilldi, totius damni reparatio, *halff-gilldi* dimidiæ partis reparatio, eodem interprete.
angildum, compensatio simplex, in Legibus Inæ & Alvredi Regum, apud SPELMANNUM.
twigildum, compensatio dupla, apud eundem.
trigildum, compensatio tripla, in Lege Burgund. Tit. LXIII. 7.
octogildum, compensatio octupla, in Legibus Alamannorum & Longobardorum.
novigildum, compensatio nonaria, in Leg. Burgund. Tit. IX.
triniumgildum, triplum novigildum, mulcta ter novies solvenda, a *niun*, *neun* novem, in Lege Bajuvar. Tit. XIII. 2.

Germani hodie nulla (præter *wergelt*) agnoscunt composita. Restat tamen simplex apud Sicambros, quibus *gilten* sunt mulctæ, ut sæpe coram audivi.

GILT, debitum sponte contractum. Jus prov. Alam. Cap. 300. *wen man umb gilt vahen sol*, quis ob debita possit in captivitatem redigi. Scribitur & *gült* ibidem §. 10. Unde mihi videatur esse, jam dixi in *gelt* debitum.

GILT, delictum. Evang. Anglosax. Matth. VI. 12. *and forgyf us ure gyltas*, & remitte nobis debita nostra. Id est, delicta. SOMNER. in Dict. Anglosax. *gilt*, *gylt* delictum, noxa, reatus. Hodie Anglis *guilt*. Sensus a debito ad delictum translatus, quia delicta omnium gentium consensu habentur pro debitis, & delinquentes pro debitoribus, qui Legibus pœnas debent. Vel delictum sic dicitur quasi piaculum, a *gelten* luere. A *gylt* antiquitas Saxonica formavit *gyltan*, *agyltan* delinquere, item reum facere, *gyltend* delinquens, *gyltig* reus, & alia apud SOMNER. & BENSON. unde Anglis remansit *guilty* pro sonte vel reo.

GILTEN, tribuere, præstanda præstare. V. *gelten* ejusdem significatus.

GILTEN, luere. V. *gelten* ejusdem significatus.

GILTIG. V. *gelten* valere.

GIMPEL. V. *gümpel*.

GINNEN, incipere. BENSON. in Voc. Anglosax. *gynnan* inchoare. TATIANUS Cap. CLV. 2. *gonda thuuahan fuozzi*, cœpit lavare pedes. Contractum ex *ge-innen*, quod est a simpliciori *innen*, & hoc ab *an* principium. VEREL. in Ind. *inna* sermonem ingredi vel ordiri. De particula *an* vide plura in loco. Hodie utimur composito *beginnen*, & inde *anbeginn* initium.

GIPFEL, in nulla re differt a *gibel*, nisi quod (usu ita volente) paulo latius pateat, & nonsolum de cacumine domus, sed etiam turris, montis, honoris &c. dicatur. Differunt autem *gipfel* & *wipfel*, etiamsi G. & W. sæpe permutentur. *Wipfel* est cacumen mobile, *gipfel* immobile.

GIPS, gypsus, γύψος. Exoticum.

GIRREN, gemere. Utitur Luth. de gemitu columbæ Esa. XXXVIII. 14. Recurrit in *kirren*, quod vide.

GISEN, posse, valere. Verbum antiquissimum, sed a nulla, quod sciam, Dialecto, nisi Islandica custoditum. VEREL. in Ind. *geta*, *gita* posse, valere, *giæta* valere. Gloss. Reenhielm. *geta* posse. Inde *gast* potens, & *gesus* adjective fortis, substantive vir fortis, quæ vide suis locis. Græca ἰσχύω valeo & ἰσχὺς robur videntur reliquis cognata.

GISEN, prævalere, obtinere, adipisci. Anglosax. *getan*, *gytan*, apud SOMNER. & BENSON. Inde Anglis remansit *to get* nanscisci, & *to get above* vincere, superare.

GISSEN, proprie est imaginari, & originem suam refert ad Scythicum *gied* animus, quod habet VERELIUS in Ind. Vel certe abscissum est a Græc. εἰκάζειν imaginari, quod est ab εἰκὼν imago. Hoc sensu etiamnum superat in composito antiquo *vergessen* oblivisci, id est, non amplius imaginari.

GISSEN, conjicere, conjecturam facere. Anglosaxonibus *gætan*, Island. *gieta*, Suec. *gissa*, Angl. *to guess*, Belg. *gissen*. BENSON. in Voc. Poët. *gætan* conjecturam facere. VEREL. in Ind. *gieta* conjicere, *gata* conjectura. Rursus a *gied* animus. Quemadmodum enim ab *anda* spiritus fit *anden* ominari, a *mut* animus *vermuten* augurari; ita a *gied* animus immediate oriri poterat *gissen* imaginari & *gissen* conjicere. A *gissen* conjicere, conjectura Belgis dicitur *gis*, *gissing*, Suec. *gisning*, Island. *gata*.

GISSEN, quatenus significat *conjicere*, dicitur antiquitus nonsolum de conjecturis & suspicionibus, sed etiam de auguriis, divinationibus, & præsagiis futurorum, quia scientia eorum non est evidens, sed conjecturalis tantum. VEREL. in Ind. *geta* memorare, *fauragatan* prædicere, *gata* conjectura,

ctura, præsagium, ænigma. Hinc GISALA, quatenus est nomen fœmineo generi proprium, videtur denotare Druydem, mulierem fatidicam, & futuri præsciam, relictumque ab iis temporibus, quibus sanctum aliquid & providum inesse fœminis vulgo creditum est, de qua persuasione agit TACITUS Cap. VIII. de M. G.

GITTER, transenna, fenestra reticulata, & hinc fortasse nomen e Gr. δίκτυ rete, per metathesin. Nam similes fenestræ Græcis vocantur δικτυωταί. Differt a *gatter* septum, quod non prospiciendi, sed custodiendi & muniendi causa factum est.

GLÆR, cæsius, glaucus, *glæræugig* glaucos oculos habens, *eyer-glar* album ovi, proprie glaucum. Vox Celtica, sed e genuina *glas* glaucus, lividus, cæruleus, qua etiamnum utuntur Cambri, corrupta, elemento S. in R. mutato. Inde Anglosaxonibus *glæsen eage* oculus cæsius, non a *glas* vitrum, sed a *glas* glaucus. Nec aliunde Græcis γλαὺξ noctua, quam ab oculis cæsiis. A *glas* porro est *llasar* cæruleus apud Cambros, nostris *lasur*, unde Latinis *lazulus* lapis ejusdem coloris.

GLANZ, splendor, *glænzen* splendere. Utrumque per epenthesin ex antiquiori *gleissen*, *glitzen* splendere, auctoribus Francis. NOTKERUS Psal. XXXV. 10. *klanzliebt fone gelanze liehte*, lumen splendens de lumine splendido. Gloss. Pez. nitidus *glanzara*.

GLAS, vitrum. Anglosax. *glæs*, Francis & Armor. *glas*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *glæs* vitrum, *glæsen* vitreus, *glæs-fæt* calix vitreus. WILLERAMUS Cap. VIII. 6. *daz lieht in demo glaseuazze*, lumen in vase vitreo. Refer ad *gleissen*, *glitzen* splendere, quia vitrum est substantia splendida & pellucida. Et hujus quoque originis est *glasso*, quod Lithuanis & vet. Prussis vitrum significat. In quibusdam Dialectis obtinet *gler*, quia scil. S. & R. continuo permutantur. VEREL. in Ind. *gler* quod nitet, splendet, & lævum est, ut vitrum, crystallum, *gler* vitrum, *glerpott* olla vitrea, *glerhimin* cœlum crystallinum, *glerglugg* fenestra vitrea. Sed *glas* antiquius est, & origini propinquius. A *glas* est *glasur* encaustum vitreum.

GLAST, splendor. Utitur Ecclesia in Hymno pentecostali ad Spiritum S. *o herr durch deines liechtes glast, zu dem glauben versamlet hast* &c. Refer ad eundem fontem. A *glast* rursus fit *glister* micare, coruscare, apud Anglos, unde Belgis *glinsteren* per epenth. eodem sensu.

GLAST, *glest*, omnis materia, quæ igne colliquata nitorem lævoremque fictilibus superinducit. Ejusdem originis.

GLAST, isatis, herba cujus succus cæruleum efficit colorem. Vox antiquo-Gallica vel Britannica, quæ Latinis effertur *glastum*. CÆSAR Lib. V. de B. G. Cap. 14. *Omnes se Britanni glasto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem.* PLINIUS Lib. XXII. Cap. 1. *Simile plantagini glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in Sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.* MARTINIUS vocem Britannicam confundit cum Germanica *glast* splendor, sed perperam. Non omnis enim splendor est cæruleus, & aliunde satis constat, quod Celtica Lingua *glas* sit cæruleus. Hoc sensu superat apud Cambros, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. A *glas* autem recte fit *glast* isatis. Nam T. ex adjectivis facit substantiva. Vide *Proleg.* Sect. VI. & confer *glær*.

GLASUR. V. *glas* vitrum.

GLAT, splendidus, coruscus, fulgidus. Gr. ἀγλαός. Utitur OTFRIDUS Lib. II. Cap. I. 25.

Er mano rihti thia naht,
Joh uuurti oub sunna so glat.

Vertit SCHILTERUS:

Antequam Luna rexit noctem,
Et factus est Sol tam splendidus.

Hic primus vocis sensus, a *glitzen* splendere oriundus, qui postea ad omnia splendore insignia, cujusmodi sunt *lubrica*, *polita*, *glabra*, translatus est. Cum Francica voce convenit Cambrica *llathr* eodem significatu.

GLAT, lubricus. Anglosax. Franc. & Angl. *glid*. Gloss. Lips. *glidir* lubricum. Idem Græcis γλοιός, γλειώδης, & γλίσχρος. MARTINIUS in voce *lubricus*: Videmur, inquit, *glatt* fecisse a *gelatus*. At quam multa sunt lubrica, quæ non sunt *gelata*? Magis ex re est, ut sensum a corusco ad lubricum translatum credamus. Nec *glacies* aliud esse videtur quam *glat-eis*. Verba ab hoc adjectivo oriunda vide in *gleiten* & *glitschen*.

GLAT, lævis, politus, *gletten* polire, lævigare, *glette* lævor, planities fulgida.

GLAT, glaber, *glatze* calvitium. ARISTOTELES Lib. III. Hist. anim. Cap. 11. *Capitis lævitatem calvitium nuncupamus.*

GLAT, hilaris, *eine glatte hur* scortum hilare. Gloss. Keron. hilarem (animum) *clatan muatan*. Idem Anglosax. *glade*, *glæd*, *glæd-mod*. Similia extant in Lingua Anglica, Islandica, Suecica. Cuncta a Lat. *lætus* per prosthesin.

GLAUBE, *gelaube*, fides, fiducia, assensus. Gothis *galaubei*, & in accusandi casu *galaubein* Matth. VIII. 10. Anglosax. *geleafa* ibidem, Francis & Alam. *geluua*, *giloubo*, *kelauba* &c. Belg. *geloof*. Gloss. Keron. fide *kelauba*, fidei *kilauba*. Gloss. Lips. *geluvi* consensu. TATIANUS Cap. XLVII. 6. *ni fand ih so mihilan giloubon in Israel*, non inveni tantam fidem in Israel. Substantivum a verbo ortum, non vice versa.

GLAUBEN, *gelauben*, credere, fidem & assensum præbere. Gothis *galaubjan* Joh. XII. 39. Anglosax. *gelyfan* ibidem, Franc. & Alam. *gilouban*, *kelauban* &c. Belg. *gelooven*. Gloss. Keron. credimus *kilaubames*, credamus *kelaubpamees*, creditur *ist kelaubit*. TATIANUS Cap. CCXLII. 4. *ther thar*

thar giloubit inti gitoufit uuirdit, ther uuirdit heil, ther thar abur ni giloubit, ther uuirdit forniderit, qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. Oritur, non a *lauben* concedere, permittere, quod in negotio religionis & fiduciæ nimis frigidum; sed a *lauben* credere, fidem adhibere, quod est a *law* manus, quia fides omnium Theologorum consensu est manus, quæ Deum & res divinas apprehendit. Vide plura in *law* & *lauben*.

GLEF, hasta, lancea, sarissa. Suec. *glafwen*, Lat. Barb. *glæva*, *glavea*. Utitur Versio Tigurina Nahum. III. 3. *da erglastend und glitzend die schwerter und glefen*. Ubi Luth. *mit glæntzenden schwerdten und blitzenden spiessen*. STADENIUS, qui hunc locum adduxit, existimat, *glef* nihil aliud denotare quam lignum fissum a *klöben*, *klöfen* findere, in Voc. Bibl. pag. 357. Sed fallitur vir eximius. Nam *glaif* Cambro-Britannis est falx, & *glaive* Gallis & Anglis gladius. Ergo vel alia radice opus est, quæ singulis significatibus respondeat: Qualis possit esse γλύφειν polire, quia omne telum est ferrum splendens & politum, nec aliter acui potest, nisi lævigando: Vel, si priori inhærendum, *glef* potius telum findens, quam lignum fissum denotabit. Scribitur antiquitus *glev* & *glevie*, quod multis testimoniis e Bibliis Lubecensibus & aliunde depromptis ostendit Vir Clariss. a SEELEN in Sel. Lit. pag. 235. A *glev* porro est *glevener* lancearius, qui cum antiquitus esset eques quatuor peditibus stipatus, novæ notationi ansam dedit, ut quinque milites *una glæva* dicerentur, per metonymiam signi pro signato.

GLEICH, *geleich*, similis. Gothis *galeiks* Joh. VIII. 55. Anglosaxon. *gelic* ibidem, Franc. & Alam. *gilih*, *kalih* &c. TATIANUS Cap. LXXIII. 1. *uuemo ist gilih Gotes rihhi? inti uuemo uuanu ih thaz iz gilih si?* cui simile est regnum Dei? & cui simile esse æstimo illud? Cuncta a simpliciori *lich*, quod vide in *leich*. A similibus eleganter transfertur ad æquales, ab æqualibus ad ea, quæ superficiem habent æqualem, ut plana, vel in partes æquales dividi possunt, ut numeri pares, vel aliis rebus commensurantur, ut tempus. Atque hinc jam patet, quem sensum habeat, quando dicimus *gleich* par, æqualis, *gleich* planus, *gleiche zal* numerus par, *zu gleicher zeit* eodem tempore, *gleich* statim. Allegorice est rectum, æquum, & justum, sensu a plano desumpto, & Belgice effertur *gelyk*. Contrarium vide in *ungleich*.

GLEICH, articulus, junctura, commissura. Forte a *gleichen* similare, congruere, convenire, quia juncturæ constant ex partibus similibus, quæ sibi invicem aptari possunt. Nisi malis contractum opinari ex *gelench*, *gelenk* ejusdem significatus.

GLEICHEN, quatenus derivatur ab adj. *gleich* similis, significat (1.) similare, similem esse, assimilari, convenire, congruere &c. Evang. Goth. Matth. VI. 8. *ni galeikoth thaim*, ne similes estote illis. (2.) assimilare, comparare, æquare &c. Evang. Goth. Matth. VII. 24. *galeiko ina waira frodamma*, assimilabo eum viro sapienti. Composita & derivata, cum extra omnem difficultatem posita sint, & ab imperitis quoque intelligi queant, non debent me morari.

GLEICHEN, placere. Gothis *leikan*, *galeikan*, Anglosaxon. *lician*, *gelician*, Francis & Alam. *licon*, *lichan*, *kaliban* &c. Angl. *to lik*, Island. *lika*. Gloss. Lips. *licont* placent, *licon sal* placebit, *gelicoda* complacuerit. VEREL. in Ind. *lika* placere, *mier likar* placet mihi, *mislika* displicere. Codex Arg. Joh. VIII. 29. *ik tauja thatei imma leikaith*, facio quæ placita sunt ei. Versio Anglosaxon. Matth. XIV. 6. *tumbude, and hit licode Herode*, saltavit, & placuit Herodi. NOTKERUS Psal. LV. 15. *daz ih fore Gote lichee*, ut placeam coram Deo. Optime & philosophice factum a *gleich* vel *lich* similis. Nam simile simili gaudet, & ingenium humanum a natura ita comparatum est, ut similia & congrua amorem & beneplacitum, dissimilia & discrepantia naturaliter odium & displicentiam ingenerent. Hodie utimur derivato *ungleich* pro eo quod ingratum est, & minus placet. Sic vulgo dicunt, *einem nichts ungleiches widerfaren lassen* facere ne quid ingratum illi accidat. Nec aliunde nobis *glück* fortunam prosperam notat, quam quia placet.

GLEICHNUS, quatenus derivatur a *gleichen* similare, similitudinem exprimere, significat quantum potest, (1.) similitudinem, (2.) parabolam, (3.) simulacrum. Extat eo sensu apud NOTKERUM Psal. CXV. 4. *aber gentium gelihnisse, silberniu, guldiniu, mennisconhantuuerch, habent munt unde ne sprechent, habent ougen unde ne gesehent, oren unde ne gehorent, nasa unde ne stinchent, hende unde ne greiffont, fuoze unde ne gant*, simulacra gentium argentum & aurum opera manuum hominum, os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt, aures habent & non audient, nares habent & non odorabunt, manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt.

GLEICHSEN, *gleichzen*, simulare. Obsoletum. Dicitur de similitudine ficta tantum. TATIANUS Cap. CCXXVIII. 1. *inti her lichizeta sih rumor faran*, & ipse finxit longius ire. Inde Francis *lihhizaru* hypocritæ, apud eundem Cap. XXXIII. 2. *ni tuo trumbun singan fora thir, so thie lihhizaru tuont*, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt.

GLEICHSAM, quasi, acsi, similiter. Novum, & redundans, quia *gleich*, & *sam* faciunt pleonasmum. Gothi dicunt *samaleiko* Marc. XII. 21. alio compositionis ordine, sed eodem pleonasmo. Nisi forte *sam* hoc loco *una* significet. Quo pacto totum compositum idem erit, acsi dixeris *una similiter*.

GLEICHWIE, ſicut. Novum, & eodem vitio laborans, quia *wie* per ſe jam eſt adverb. ſimilitudinis.

GLEIS, orbita, ſulcus decurrentis in via rotæ. Id eſt, *geleis*, a ſimplici *leis*, quod vide.

GLEISSEN, ſplendere, fulgere. Gr. γλαύσσειν. Baruch VI. 23. *das gold gleiſſet nicht, wenn man den roſt nicht abwiſchet*, aurum non fulget, niſi quis æruginem abſtergat. Vel idem eſt quod *glitzen*, mutis in liquidas mutatis; Vel ſi ſit diverſum, oritur a ſimplici & Suecis familiari *lyſa* lucere, ſplendere, micare. Hodie plerumque utimur in malam partem de ſplendore ficto & ementito.

GLEISSNER, hypocrita. Oritur, vel a *gleiſſen* ſplendere, quatenus vituperatur, vel a *laſſen* ſimulare, vel a *leiſen* imitari. Vide ſingula ſuis locis.

GLEITEN, labi. SOMNER. in Dict. Angloſaxon. *glidan*, labi, *glade* lapſus. Utitur Luth. Pſal. LVI. 14. Proprie eſt labi ex lubricitate, fallente pedem veſtigio, a *glat* lubricus. Hodie non amplius eſt labi, ſed labaſcere, h. e. inchoative labi. Aliud eſt *gleiten*, *geleiten* comitari. Nam hoc eſt a *leiten* ducere, quia comites ducunt abeuntem.

GLESS, ſuccinum, electrum. Primi ſuccini collectores, quantum literis proditum eſt, fuerunt Gothi, gens Germanica, qui ſuccino pro ligno utebantur ad ignem, & Teutonis id vendebant, prout in Præf. ad Germ. §. 45. oſtendi. Gothis ad Mæotidem profectis in eodem Maris litore ſucceſſerunt Æſtii. Hos ſuccinum legiſſe TACITI ævo, & *Gleſſum* appellaſſe, ipſe teſtatur Cap. 45. de M. G. *Sed & mare ſcrutantur, ac ſoli omnium Succinum, quod ipſi Gleſſum vocant, inter vada atque in ipſo littore legunt.* Gothi videntur illud appellaſſe *glits*, Æſtii poſtea *Gleſs*: ſed nullo in ipſa notatione diſcrimine. Nam *glitzen* & *gleiſſen* eſt fulgere. Et nomen a ſplendore & pelluciditate quæſitum eſſe res ipſa indicat. Angloſaxones ſuccinum vocant *glære*, tanquam eſſet a γλαυρὸς clarus, ſplendidus. Sed revera *gleſs* & *glær* non differunt origine, non magis ac *colos* & *color*, *honos* & *honor*, & ſimilia, in omnibus linguis obvia. Æſtiorum tamen vocabulum antiquius eſſe Saxonico, & origini conformius, probant præter etymologiam vetuſtiſſimi rerum Germanicarum apud Romanos Scriptores, PLINIUS & TACITUS, qui *gleſſum* & *Gleſſarias Inſulas* commemorant. De erroribus veterum circa ſuccinum & inſulas ſuccini vide CLUVERIUM in Germ. Ant. pag. 690 ſeq.

GLETT, purgamentum æris, fæx, ſpuma, ſcoria, *ſilber glett* ſpuma argenti. Græci λιθάργυρον vocant, velut lapidem argenti. Qua ratione? viderint rei metallicæ periti. Noſtros imitatione Græcorum eandem rem a λίθος lapis appellaſſe *glet* per proſtheſin, ſatis manifeſtum.

GLEVE, lancea. V. *glef.*

GLID, *gelid*, membrum. Compoſitum recens & nuper additum. Vocem uſu veterum probatam vide in ſimplici *lid.*

GLIDMAS, artus. Belg. *lidmaat*, Suec. *ledamoot.* Vi compoſiti eſt apta membri compages, a mutuo concurſu in vinculis & juncturis ſic dicta. Nam occurrere, convenire, coire, Gothis vocatur *motjan* Luc. XIV. 31. Angloſaxon. *gemetan*, Suec. *möta*, Angl. *to meet*. Et dicitur primo de perſonis. Inde Islandis *mot* occurſus, Angloſaxonibus *mot*, *gemot* comitium. Poſtea etiam de aliis rebus, quæ invicem coëunt, ut hoc loco de partibus artuum. Cuncta a primitivo *mod* contra, adverſus, quo hodie utuntur Dani, Sueci, & Islandi in multis compoſitis apud VEREL. in Ind.

GLIMMEN, gliſcere, rutilare, ſcintillare. Belg. *glimmen*, Suec. *glimma*. Forte ab ἐκλάμπω luceo, reluceo, per aphæreſin. Ad familiam verbi ſpectare videntur, *glommung* crepuſculum, apud SOMNER. & BENSON. *glimmer* heſperus, apud STILERUM, *glimpſe* lux dubia apud Anglos.

GLIMMERN, micare, ſublucere. Anglis *to glimmer*. Frequentativ. ex præcedenti.

GLIMPF, decens agendi modus, *unglimpf*, *ungelimpf* indecens agendi modus, *glimpflich* congruus & congrue, *unglimpflich* incongruus & incongrue, *verunglimpfen* indecenter tractare. Cuncta a Francis & Alam. relicta. Gloſſ. Boxh. *kilimflih* conpetens. Gloſſ. Keron. congruam *kalimflihchan*, abſurdum *ungalimflih*, incompetentibus *unkalimfantem.* Refer ad *glimpfen* competere.

GLIMPFEN, pertinere, ſpectare ad aliquem. Senſus verbi Saxonicus & primitivus. SOMNER. in Dict. AS. *limpian* pertinere, *belympan* pertinere, ſpectare, attinere. Verſio AS. Marc. IV. 38. *ne belimpth to the thæt we forwurthath*, non pertinet ad te quia perimus? Rectius ſcribitur & pronunciatur *hlympian* vel *clympian*. Eſt enim, ſi quid video, a Gr. κλῦμι audio, unde Gothis *hliuman* audire. Ratio cur ita ſentiam, hæc eſt, quia quæcunque ad nos pertinent, Latinis dicuntur *ſpectare*, Germanis *audire*, ut oſtendi in *hören*.

GLIMPFEN, competere, convenire, condecere. Senſus verbi Francicus & Alamannicus, ſed a priori petitus, & a pertinentibus ad convenientia translatus, quod ad nos vel alios pertineant ſub ratione congrui & decentis. Gloſſ. Keron. competere *kalimfan*, convenit *kelimfit*, condecet *kelimfit*. Hodie non amplius auditur. Utimur tamen imperſonali, *es glimpfet nicht*, non congruit, non decet.

GLITSCHEN, quatenus derivatur a *glat* lubricus, ſignificat per glaciem ferri, & Belgis effertur *glyden*: Quatenus vero eſt frequentativum a *gleiten*, ſignificat labi vel labare ex lubricitate. Galli utroque ſenſu dicunt *gliſſer*.

GLITZEN,

GLITZEN, splendere, coruscare, fulgere. Gothis *glitmunjan* Marc. IX. 3. Anglosaxon. *glitinian* ibidem, Franc. & Alam. *glizan*, *clizan*, Danis *gliese*. Gloss. Boxh. *glizantin* nitidus, *clizzanti* emicans. Ex his omnium simplicissimum & primitivum est Danicum *glise*, unde Islandis *glys* splendor, *glyslegr* splendidus, *glysmangarar* inanium rerum sed tamen splendidarum venditores, *glæst*, *glæsst*, *glæstur* præfulgidus, superlative, apud VEREL. in Ind. Antiquissimi Germanorum inde habent *gless* succinum, *glas* vitrum, *glat* coruscus, *glast* splendor, & alia per epenthesin facta, ut *glanz* & *glænzen*. Nec aliunde Francis *gliz* pro linteo, quam a nitore. LUPUS Abbas apud CANGIUM in voce *glizzum*: *Lintea quæ Germanice Glizza vocantur.* Inde Latino-Barbaris *glizinus* linteus. Hinc Camisia CAROLI M. quam Eginhardus *lineam* vocat, Werimberto in vita ejusdem Caroli appellatur *camisia glizzina*, observante PALTHENIO in not. ad Tat. pag. 328. Postea sensus a materia ad formam quoque translatus est, auctoribus Alamannis. Hinc KERO *caligas* interpretatur *kalizium*. Caligæ autem Monachorum in Reg. S. Bened. Cap. 55. sunt indumenta pedum, haud dubie lintea, & a linteo sic dicta, qua figura in appellationibus rerum nihil frequentius. Gallos inde habere *caleçon*, verosimile est. Alias *glitzen* dicitur etiam *gleissen*. Cum illo convenit Græc. ἀγλαΐζομαι, cum hoc γλαύσσω.

GLITZERN, frequentativum ex præcedenti, & ejusd. notionis. VEREL. in Ind. *glittra* splendere, *med glitrandi sverdi* cum gladio splendente. Idem Anglis *to glitter*, & inde *glittering* coruscus & coruscatio.

GLOCK, campana. V. *klock*.

GLOSS, glossa. A γλῶσσα lingua, interpretatio.

GLUCHSEN, singultire. V. *gluxen*.

GLUCK, *glück*, fortuna, sed prospera tantum, *unglück* infortunium, casus adversus. Missis veterum monumentis, in quibus vocem frustra requiro, ad natales ejus me converto. Fortuna Suecis dicitur *lycka*, Anglis *luck*, Sax. inf. *lück*. HELVIGIO judice a λάχος sors. Quod acceptari posset, nisi vox Germ. bonam tantum sortem, & felicem eventum denotaret. Ducamus igitur a *gleichen* placere, ut *glück* proprie sit id, quod ex contingentibus quam maxime placet. Hoc sane primum & præcipuum est in rebus secundis, ut nobis placeant. Quid enim refert, qualis sit status noster, si nobis videtur malus? A *glück* est *glücken* succedere, *glücklich* prosperus & prospere, & alia satis manifesta. Voces Francis usitatas vide in *gelingen*, Celticas in *happen*.

GLUCK, vox naturæ, qua gallina pullos suos convocat: Quam imitari solent ii, qui gallinas alunt.

GLUCKEN, sonum edere, qualis est prima verbi syllaba. Græc. χλώζειν, Lat. *glocire*, Anglosaxon. *cloccan*. Proprie est Gallinæ matris. Inde *gluckhenne* gallina glocitans.

GLUEN, *glüen*, fulgere, splendere. VEREL. in Ind. *gloa* resplendere. Latino-Barbari inde fecerunt *cluere* splendere, & hinc porro *præclues* valde clarus, quod extat apud ISIDORUM in Glossis. MARTINIUS in Cadmo Græco-Phœnice tribuit Chaldæis *gelah*, & Gr. γελᾶν eodem sensu.

GLUEN, *glüen*, candere, fulgere ab igni. Dicitur de rebus ignitis tantum, & Anglosaxonibus effertur *glowan*, Francis *cluon*, Belg. *gloeyen*, Angl. *glow*. Gloss. Pez. candentis *cluontes*. NOTKERUS Psal. CXVIII. 140. *din uuort cluoit unde zundit harto*, eloquium tuum est ignitum & urit valde. Derivatum vide in *glut*.

GLUM, turbidus. Utitur Luth. Ezech. XXXII. 2. *du machest seine ströme glum*. Anglis *gloomy* est obscurus, *gloomy weather* tempestas nubila, *gloominess* obscuritas. Apud SOMNER. & BENSON. *glommung* exponitur crepusculum, *morgen-glommung* crepusculum matutinum, *æfen-glommung* crepusculum vespertinum. Haud dubie a *glimmen* sublucere, obscure lucere. Postea sensus ab obscuro ad turbidum translatus est ob similitudinem naturæ.

GLUPEN, oculos vultumque demittere, *gluper* qui neminem erecto vultu adspicere audet. VEREL. in Ind. *glupnast* vultum demittere, *gliupur* tristis vel vultu nubilo. Gr. κλέπτω, καλύπτω est lateo, occulto, & κλόπιος subdolus. Quæ forte reliquis sunt cognata.

GLUT, pruna, carbo ignitus. Cambris *glo*, Anglosax. *gled* Joh. XVIII. 18. Franc. *gluot*, *cluat*, Belg. *gloed*, Suec. *glöd*. TATIANUS Cap. CLXXXVI. 5. *thie scalca inti ambahta stuntun zi ther gluoti*, servi & ministri stabant ad prunas. Gloss. Boxh. *cluatfanna* arula. Refer ad *glüen* candere. Gr. κήλεος est ardens.

GLUXEN, *gluchsen*, singultire. Græc. λύγξ est singultus, λύζω singultire.

GNACK, equus. V. *nack*.

GNAD, *genad*, gratia, favor, benevolentia. Gloss. Pez. humanitatis *ginado*. Gloss. Ker. pietas (clementia Dei) *gnada*, kyrieeleison (domine miserere) *Truhtin kinade uns*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. X. 21.

Nu uuilit er ginadon
Then unsen alt magon.
Nunc misericordiam faciet
Majoribus nostris.

Certe a simpliciori *nad*, per præfix. *ge*. WILLERAMUS Merulæ ubique habet *natha*, & totus Septemtrio gratiam vocat vel *næd* ut Sueci, vel *naad* ut Islandi. Inquirendum igitur quid aut unde sit *nad* pro gratia? Quidam derivant ab Heb. *chen* favor, vel *chanan* gratificari. Quos refellit STILERUS; ipse originem repetens a *nahen* appropinquare, tam animo quam corpore. Si metaphora opus sit (ut certe opus esse videtur), malim ab *inclinatione*, quæ etiam vulgo pro favore

vore eſt, quam ab adproximatione ſenſum dicti arceſſere. Ducam igitur a Gr. νεύειν inclinari, pronum eſſe, per medium derivandi D. ut proprie ſit propenſio vel animus propenſus, ſeu, ut vulgo vocant, *inclinatio*.

GNÆZE, ſcabies. Utitur Luth. Lev. XIV. 55. Græcis κνήθω eſt ſcalpo, κνήθομαι prurio, κνίζω frico.

GOCKEL-HAN, gallus criſtatus. Vide *kogel*.

GODE, *göde*, longurio. Vox Suevis a Juthungis aut Alamannis relicta. *Jæt* vocabulum Gothicum eſt, quod gigantem ſignificat, teſte WORMIO in Monum. Dan. pag. 523. VEREL. in Indice: *jotun* gigas, *jætte* homines monſtroſæ ſtaturæ, cæteros mortales ſupergredientes. Suecis *jæt* vel *giætte* etiamnum Gigantem denotat. Veroſimile eſt, GOTHICUM nomen, toto orbe celeberrimum, a vaſtitate corporum deſumptum eſſe, etiamſi Verelio hoc etymon in Spelmanno diſplicecat. Gothorum magna corpora notavit PROCOPIUS de Bell. Vand. Lib. I. Cap. 2. *Cutis omnibus candida, flava cæſaries,* CORPUS PROCERUM. Loquitur de Gothis, Vandalis & Gepidis. Eadem ratio nominis JUTARUM (qui Angloſaxonibus *geatas* vocantur, quaſi longuriones) & forte etiam JUTHUNGORUM. Vide plura in Gothi.

GOLD, aurum. Gothis *gulth*, ut patet ex comp. *figgragulth* annulus, quod extat Luc. XV. 22. Angloſaxon. *gold* aurum, *golden* aureus, *gold-finger* digitus annularis, *gold-hord* theſaurus, *gold-ſmid* aurifaber. Francis & Alam. *gold*, *cold*. Gloſſ. Keron. aurum *cold*. Gloſſ. Pez. artifex (lege aurifex) *goldſmid*, aurificibus *goldſmidun*. Idem metallum Præcopenſibus dicitur *goltz*, Belgis *goud* per ſyncopen, Septemtrionalibus *gull* per apocopen. VEREL. in Ind. *gull* aurum, *gullring* annulus aureus, *gullſtof* aurea litera. Sed hæc & talia vitioſa ſunt. Nam L. & D. ad originem vocis ſpectant, & a vetuſtioribus Dialectis conſtanter cuſtodiuntur. HELVIGIO aurum ſic dicitur, quaſi fulgens & ſplendidum, a Græco ἀγλη ſplendor. Malim a γελᾶν ſplendere, ſi Græca origine opus ſit. Forte tamen eſt compoſitum & a primis inventoribus ſic dictum quaſi *fulva ſubſtantia*, a *gel* & *od*, quibus in unum contractis fit *gold*. Ita *ſilber* ab albo colore ſic dicitur. Cambri utuntur biſyllabo, & divitias vocant *golud*, quod ab initio videtur nomen ipſius auri fuiſſe. Nam aurum quid eſt, niſi facultas in compendio?

GOLDSCHMID, aurifaber. Vide antecedentia, & confer *geſchmeide* monilia.

GOL, *göl*, ſterilis. V. *gall* & *gelde*.

GOLZE. V. *gelden*.

GONNEN, *gönnen*, favere. V. *gunnen*.

GOREN, *gören*, fermenteſcere. V. *gæren*.

GORK, cortex ſuberis. Angl. *cork*, Belgis *kork*, Hiſp. *corcho*. Cuncta a Lat. *cortex*. JUNIUS more criticorum, qui nihil magnificum putant niſi quod difficile eſt, & longe petitum, deflectit a Gr. κορκορυγὴ ſtrepitus, quia ſcil. ſuber crepidis ſuppoſitum aures crepero ſono lædit. Ita SKINNERUS in Etymol. Anglicano. Poſtea ſenſus a cortice ad crepidas translatus eſt, quia crepidæ ſolent tabulis e ſubere muniri. Inde *gorken-macher* apud Berolinenſes eſt ſutor crepidarius.

GOS, *gös*, mendicus. V. *geſus*.

GOSCHE, rictus. Vox Suevis & Helvetiis familiaris, quæ forte depravata ex Gall. *goſier*, guttur. Vox Latina *guttur* in ore Italico facile liqueſcit in *goſſo*, unde porro *gozzo* & *goſier*. Hodie dicitur de ore per contemptum tantum.

GOSSE, canalis, ubi aqua confluit. Belg. *goot*, Gall. *goutiere*, & *egout*. A *gieſſen* fluere, quod vide ſupra cum univerſa cognatione.

GOTHI, gens Vandalica. Hujus nominis tanta eſt obſcuritas, quanta celebritas. SALMASIUS in Helleniſtica exiſtimat, *Scythas* primo vocatos eſſe, qui poſtea detracto ſibilo *Getæ*, & deleto Getarum nomine *Gothi* dicti ſint. Quid aliis videatur, verbis eorum declarabo. CORN. AGRIPPA Lib. III. de occult. Phil. Cap. 35. *Nec alia ratione* GOTHI *nuncupati ſunt, quam quod ſummum Deum eorum lingua nuncupabant* GOTTUM. Similia habet LUTHERUS in libello de Nom. prop. Germ. pag. 6. Ubi obſervari meretur, quod verba Lutheri: *nam Goti fuerunt Germani*: omiſſa ſint in verſione WEGENERI, conſilio an oſcitantia, incertum. SPELMANNUS in Gloſſ. Arch. pag. 271. *Guti* iidem ſunt qui *Gotti*, *Gothi* & *Goti*: quibusdam *Jutæ* & *Jutones*: Romanis *Getæ*, Angloſaxonibus *Geatas*: a priſco vocabulo Gothico *Jæt*, quod Gigantem ſignificat. Hæc ille: idque nomen Gothis, genti fortiſſimæ & robuſtiſſimæ maxime convenire judicat pag. 344. GROTIUS in Ind. *Goten*, i. e. boni, id nomen a vicinis accepere ob hoſpitalitatem, ut a contrariis moribus ſuum *Quadi*. Confer *göde* longurio.

GOTT, Deus. Gothis *goth*, Angloſaxon. *god*, Francis *got*, Alamannis, qui duriore utuntur pronuntiatione, *cot*, Iſland. *god*, Perſis *choda*. Gloſſ. Keron. Deus *cot*, Dei *cotes*, Deum *cotan*. Tatianus Cap. I. 1. *thas uuort uuas mit Gote, inti Got ſelbo uuas thas uuort*, verbum erat Deus, & Deus ipſe erat verbum. Omnino a *gut* bonus. Quid enim Deo melius aut beneficentius? Probat hanc nomenclaturam ſuffragio ſuo Dominus, tanquam Deo propriam, Matth. XIX. 17. Marc. X. 18. Probant & eloquia ſapientum. PLATO ejusque familia Deum IPSUM BONUM vocant, & virum bonum imaginem Dei. Similiter & Stoici. Et in Lingua Angloſaxonica nomen DEI & BONI ne literis quidem diſcernitur. Hinc verba domini apud Lucam Cap. XVIII. 19. *nemo bonus niſi unus Deus:* in Evangelio Angloſaxon. ita transferuntur: *nys nan man* GOD, *buton* GOD *ana*. Quæ cum ita ſint, & res ipſa naturæ Divinæ

Divinæ perfecte conveniat, omnino adsentior JUNIO, Deum a bonitate sic dictum censenti. Id quod etiam videtur existimasse NOTKERUS in notula ad Psal. LIII. 9. *din namo ist kuot unde daz forsta guot*, nomen tuum est bonum & summum bonum. Adjectiva substantivari, quid magis obvium? Hæc etymologia longe verior longeque sanior est illa, quæ venerandum Dei nomen ex WODANI nomine detruncat, quod faciunt ex recentioribus *Cluverius*, *Vossius*, & alii. Quis enim credat, primos Christianismi in gente nostra Doctores, voluisse nomen idolo proprium, quod ex hominum memoria delendum fuerat, ad designationem veri Dei adhibere? Aut in ore omnium ferre vocabulum, quibus ne quidem concessum erat WODANUM nominare, nisi renunciandi causa? Quod cum paucis aut nullis hactenus animadversum fuerit, formulam abrenunciationis ex Synodo Liftinensi an. 743. habita, hic subjungam. Sic autem sonat apud ECCARDUM in Monumentis Catecheticis pag. 78. *end ec forsacho allom Diaboles uuercum end* WORDUM, *thuna erende*, WODEN *end* SAXN-OTE, *ende allem unboldum, the hira genotas sint*: & ego renuncio omnibus Diaboli operibus & VERBIS, lucorum cultoribus, WODANO & ODINO SAXONICO, & omnibus dæmonibus, qui horum consortes sunt. Vides hic initiandos nonsolum *operibus*, sed etiam *verbis* paganismi renunciare. Fieri ergo non potest, ut nomen Dei GOTT a cultu *Wodani* nobis relictum sit, etiamsi summis viris ita videatur. Longe verisimilius est, majores nostros ab omni retro memoria aliquam de summi Entis bonitate notitiam habuisse. Enim vero si Mundum judicarunt esse Deum, quod totus bonis refertus esset; si solem, ignem & terram, quod ab illis aperte juvarentur; si heroes, quod beneficia quædam ab illis accepissent: quanto magis omnium bonorum fontem, auctorem & parentem universi, quem facile invenire poterant cogitatu, & Deum esse, & præ cæteris verendum, ex magnitudine beneficiorum intelligebant? Scribit quidem CÆSAR Lib. 6. *Germanos Deorum numero eos solos ducere, quos cernant, & quorum opibus aperte juventur, Solem, & Vulcanum, & Lunam: reliquos ne fama quidem accepisse.* Sed TACITUS, qui literas post Cæsarem reliquit, cum jam notior esset Romanis Germanorum gens & religio, consulta quasi opera testimonium Cæsaris, quod parum exploratum videbatur, refellit, vel potius corrigit his verbis: *Nec cobiberi parietibus Deos, neque in ullam humani oris speciem assimilari, ex magnitudine cælestium arbitrantur: lucos ac nemora consecrant, deorumque nominibus adpellant secretum illud, quod sola reverentia vident.* De M. G. Cap. IX. Hoc SECRETUM, quod nec imagine exprimi, nec parietibus includi, sed sola mente & reverentia cerni potest, quid aliud est, nisi summus Deus? Nam sol, ignis, & terra cernuntur coram, non sola reverentia, nec appellari possunt *secreta*, cum per se conspicua sint, & minime occulta. Placuit autem hoc Secretum *Deorum nominibus* appellare, hoc est, *Solem* vocare quando lucet, *Ignem* quando fovet, *Terram* quando fruges profert &c. non quod sic oporteat, sed quod SECRETUM Dei aliis nominibus, quam earum rerum, quibus immensa ejus bonitas manifestatur, & nos aperte juvamur, stupidi illi exprimere non poterant. Male interim ex eo, quod Germani SECRETUM illud *Deorum nominibus* appellant, concluditur, *Germanos Deorum numero eos solos ducere quos cernant.* Nam in Theologia Germanorum unus est Deus, qui nec cerni nec nominari potest, cætera vero Deorum nomina sunt ejusdem a beneficiis petitæ appellationes. Hunc verborum TACITI sensum esse, ex alia descriptione, quam de religione Judæorum iisdem pene verbis concepit, manifestum esse puto. *Judæi mente sola, unumque numen intelligunt. Profanos, qui Deum imagines, mortalibus materiis, in species hominum effingunt. Summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla simulacra urbibus suis, nedum templis sunt.* Hist. Lib. V. Cap. 5. Quis hic non videt, quanta sit secundum TACITUM inter Judæos & Germanos in cultu convenientia? Idem utrinque horror imaginum, idem adorationis secretum, & sola mente conceptum numen, nisi quod Judæi purius colant, nec Deorum nominibus appellent, ut Germani. Hoc uno excepto, cætera sunt similia. Nam quod Germani nemora consecrant, Judæi templum, consensum in religione non tollit, sed confirmat. Constat enim usum lucorum in sacris ante fuisse quam templorum apud omnes Gentes, etiam cultiores, & a superstitione alienas. Gen. XXI. 33. *Abrahamus autem nemus apud Bersabam sevit & ibi Jovæ Dei nomen immortalis invocavit.* PLINIUS Lib. XII. Cap. 1. de arboribus: *Hæ fuere numinum templa.* Puta antiquissima. Dubium ergo non est, Germanos præter Mundum & Heroas summum aliquod numen coluisse, illudque a summa bonitate appellasse GOTT. Quamvis etiam minoribus Diis idem nomen ob singularia beneficia communicaverint, ut patet ex compositis antiquis Anglosaxonum, *god-spræce* oraculum, *fyre-god* Vulcanus, *win-god* Liber pater, *up-godas* superi &c. Systema JULIANI Imp. de Deo & universo adeo simile est antiquo Germanico, ut pene idem esse videatur. Vide Orationem ejus IV.

ULPHILÆ reverentius visum est, in scribendo nomine abbreviatura ΓΨ uti, quamvis non semper nec ubique. Extant enim loca, ubi integre scribitur. Vide Luc. XVIII. 19. Joh. VIII. 40. 42. 47. Interim hoc Gothis proprium, quod illis a *Goth* Deus, sacerdos vocatur *gudji*, *gudja*, quasi divinus,

nus, Luc. I. 5. Marc. XIV. 61. & cultu divino vacare *gudjinon* Luc. I. 8. Quod si scivissent ii, qui ante duo sæcula *Gothos* & *Guttones* a cultu Dei sic dictos tradiderunt, quos non sibi plausus excitassent, aut recepissent ab aliis? Præcipua veterum composita sunt,

Apud Gothos:

Gudhus, templum, domus Dei. Joh. XVIII. 20.

Gudafaurhts, pius, Deum timens. Luc. II. 25.

Apud Anglosaxones:

God-bearn, puer lustricus. Quasi puer Dei.

God-borge, qui de re aliqua Deo præstanda pro altero fide jusserit.

God-bote, mulcta ex delictis in Deum admissis obveniens, mulcta ecclesiastica.

God-cunde, divinus. Quasi divini generis, a *kund*, quod in omnibus veterum Dial. nativum significat.

God-cunde larcow, theologus.

God-cundnysse, divinitas.

God-gelde, sacrificium Deo oblatum, ceremoniæ.

God-suna, filius lustricus, &c.

Apud Francos & Alamannos:

Cotchundiu, divinus. Kero in Gloss.

Coteforaht, pius, Deum timens. Tatian. VII. 4.

Abgotir, excelsa. Gloss. Pez.

Apkutio hus, fanum. Gloss. Pez.

Gotauorahtaler, timoratus. Gloss. Pez. *Timoratus* Latino-Barbaris est Deum valde colens, apud Cangium. Eadem vis vocabuli Francici, quod est ab *ahton* magnifacere. Præfixum *vor* significatum auget, ut hodie in *vorachtbar*, præ cæteris æstimandus.

Gotnissi, divinitas. Otfrid. Lib. II. Cap. IX. 162. Reliqua vide apud Schilterum in voce COT.

Apud Islandos:

Gudgar, deastri.

Gudgærare, magis pius.

Gudleysi, atheismus.

Gudmaugn, potentia Deorum.

Gudnidingar, blasphemi. Cuncta apud VEREL. in Indice.

GOTS-AKER, cœmeterium. Quasi ager Dei, quia corpora defunctorum fidelium comparantur semini, 1. Cor. XV. 36. observante KEYSLERO in Antiq. Septentr. pag. 109.

GOTZE, *götze*, idolum. Helvigio derivatur ab Hebr. *gesab* truncus. Res ipsa respondet vocabulo. Quid enim sunt idola, nisi picti ludibria trunci? Sed aliunde manifestum, nomen a *Got* per ludibrium formatum esse, sicut *Deaster* a *Deus*. Medium derivandi SE vide in Prolegom. Sect. 6. Præcipuum compositum est *El-götze* idolum peregrinum.

GOW, pagus, regio. V. *gau*.

GRAB, fovea, locus e terra effossus. Idem quod *grube*, de quo infra. Refer ad *graben* fodere.

GRAB, sepulcrum, fovea in qua mortui sepeliuntur. Anglosax. *græfe* & *slapi-graua*, Franc. & Alam. *grap*, *krap*, Belg. *graf*, Anglis *grave*. Gloss. Boxh. *grap* bustum. Gloss. Pez. tumbas *crepirr*. Gloss. Lips. *slapigravi* sepulcrum. Addit LIPSIUS, quasi dormitorium. Convenit Heb. *keber* sepulcrum, *kaphurah* sepultura. R. loco mobile est in omnibus linguis.

GRABEN, fossa, ejusque agger. Utrumque a terra egesta & fit & denominatur. Gloss. Pez. agger *grapo*, aggerum *grapono*. VEREL. in Ind. *groftur* fossa. Idem Suecis *graf* & *grift*, Belgis *gracht*. Omnia a *graben* fodere, quamvis diversis derivandi modis.

GRABEN, fodere, foveam facere. Omnibus antiquis (exceptis Anglosaxonibus) *graban*, quod imitantur Belgæ in *graven*, Septemtrionales in *grafa*. Evang. Goth. Luc. XVI. 3. *Graban ni mag*, fodere non valeo. Luc. VI. 48. *grob gadiupida*, fodit in profundum. TATIAN. Cap. XXXVI. 1. *Trisuuet ju treso in himele, thar thioba ni grabent*, thesaurizate vobis thesauros in cœlo, ubi fures non effodiunt. Omnia ab Heb. *chaphar* fodit, judice HELVIGIO.

GRABEN, sculpere, scalpere, radere. Cambris *crafu*, Anglosax. *grafan*, Francis *graban*, Angl. *to grave*, Gall. *graver*, Hisp. *gravar*. Gloss. Pez. scalpsit *cruop*, sculperent *kruopin*, in sculptilibus *in gagrapanem*. Ubique sensus a fodientibus ad sculpentes transfertur ob manifestam utriusque actionis similitudinem. Nam qui fodit, rumpit & eruit terram, & qui sculpit aut scalpit, simile quid facit in marmore, ebore, metallo. Inde Anglosax. *grafere* sculptor, *græf* scalpellum, *græft* sculptile, Francis *grephti* scalptura, in Glossis Pez. Germanis *griffel* & *grab-stichel* instrumentum sculptorium, Latinis consono vocabulo *graphium*.

GRABEN, scribere, exarare. Græcis γράφειν. Et hinc scriptura Græc. γραφή, Latino-Barbaris *graphia*, Gothis *gagrefts*, Luc. II. 1. Gallis vero *greffier* scriba. Sensus a sculptura ad scripturam translatus, quia prima literarum ætas exaranda sua tabulis ligneis incidebat, quod de Legibus Solonis apud Athenienses testatur GELLIUS Lib. II. Cap. 12. Et ex verbis HORATII: *Oppida moliri, Leges incidere ligno:* pulcre confirmat LOCCENIUS in Antiq. Sueo-Goth. Lib. II. Cap. 2. Postea stilo ferreo in cera exarabant, usu mutato, manente vocabulo. EUSTATHIUS ab aspera scribendi ratione (quæ vel ligno vel lapidi literas incidebat) verbum Græcum per onomatopœiam effictum putat. Sed hoc verbi a scala reliquorum avelli non posse, res ipsa loquitur.

GRAB-MAL, significat quantum potest, (1.) monumentum sepulcrale, opere sculptili aut pictorio exornatum. (2.) inscriptio-

ptionem sepulcralem, sive sermonem defuncti ad posteros e sepulcro. (3.) silicernium sive cœnam exsequialem. Nam *mal* de signo, loquela, & convivio æqualiter dicitur.

GRÆMEN, significatus suos accipit a *gram* mœror; & hinc potissimum duo significat, *mœrere*, & *mœrore afficere*.

GRÆMEN, mœrere, *græmlich* tristis, morosus, *ingræmisch* qui iram latentem in mœrorem vertit. Et huc etiam spectat ex Lingua Italica *gramo* tristis.

GRÆMEN, mœrore afficere, *sich græmen* mœrore confici, *das græmet mich* hoc me tristitia afficit.

GRÆMEN, irritare, exasperare, provocare ad iram. SOMNER. in Dict. Anglosax. *gramian*, *gremian*, *grymman* irritare, exasperare, lacescere. Gloss. Keron. inritatus *kecremiter*. NOTKERUS Psal. CV. 7. *unsere fatera gramdon in*, *do sie fuoren in den roten mere*, patres nostri irritaverunt eum, cum transirent per mare rubrum. Refer ad *grimm* ira.

GRÆNZE. V. *grenze*.

GRÆTEN, varicari. V. *greten*.

GRÆTEN, ejulare. V. *kreide* fletus.

GRÆTIG, clamosus. Dicitur de infantibus vagientibus apud Suevos hodiernos & Scandos priores. VEREL. in Ind. *grættingr* infans in cunis vagiens.

GRÆTZ, corbis. V. *kræt*.

GRAF, comes, socius, unus ex nobilioribus, qui principem vel regem ubique comitatur. Sensus vocis antiquissimus, unde reliquis initium. Vix ulla vox est in universa lingua Germanica, quæ ingenia veterum & recentiorum magis exercuerit, & minore cum fructu veritatis. In Legibus EDOARDI R. Angliæ §. 35. proponitur hæc etymologia prorsus ridicula: *Videtur quibusdam* GREVE *vocabulum esse nomen compositum ex Anglico* GRITH, *&* VÆ *Latino*. GRITH *enim pax est; V Æ miseria, ipso Domino attestante, qui dicit, væ tibi Bethsaida, væ tibi Corazain.* GREVE *igitur ideo dicitur, quod jure debebat* GRITH, *id est, pacem ex illis facere, qui Patriæ inferunt* VÆ, *id est, miseriam vel malum.* LIPSIUS, VREDIUS, & WENDELINUS, sono verbi capti, *Graphiones* a γράφειν deducunt, quod Græcis est scribere, quasi Grafiones priscis temporibus fuerint soli literarum potentes. SPELMANNUS a *reafian*, quod Anglosaxonibus est rapere, & prædonibus magis quam viris illustribus convenit. HEIGIUS a *graben*, quod ille limitem interpretatur, cum proprie fossam significet. SCREICKIUS a *gaerbaeff* exactor, quod fictitium est, ut cætera hujus viri Celtica. Alius a *ragen* quod Germanis est eminere; Rursus alius a *gereccan*, quod lingua Anglosaxonica dicitur regere. Communior sententia est, *Graviones* sic appellari quasi Seniores populi, ab adj. *grau* canus, vetus. Nos missis aliorum opinionibus, quæ vel minus probabiles, vel contumeliosæ, vel incommodæ & duræ nobis videntur, nostram breviter exponemus. Comes Anglosaxonibus dicitur *gerefa*. Inde Francorum *gravo* per contractionem, quod omnibus manifestum esse reor. Sed unde inquies *gerefa?* Respondeo per metathesin literarum ex *gefera*, ejusdem idiomatis & significatus. *Gefera* enim teste SOMNERO in Dict. Anglosaxonico comitem, socium, & sodalem significat, haud dubie a *fera* iter, & præfixo *ge*, quod participem ejus rei, cui præfigitur, significat. Id quod ex aliis multis sociorum nominibus copiose ostendi in *gesell*. Hoc sensu occurrit in Evang. Anglosax. Luc. V. 7. *and hig bicnodon heora geferan*, & ipsi annuebant sociis suis. Itaque sive *gefera* dicas, sive per anagramma *gerefa*, semper comitem dicis, socium, atque sodalem, prætereaque nihil. Tales autem erant primi illi & vetustissimi comites, nempe socii & sodales Principum, non domi tantum, sed etiam in expeditionibus & profectionibus bellicis, cujus rei imaginem jam habemus in moribus Germanorum apud TACITUM Cap. XIII. *Nec rubor inter comites adspici. Gradus quin etiam & ipse comitatus habet, judicio ejus quem sectantur. Magnaque est Comitum æmulatio, quibus primus apud Principem suum locus: & Principum, cui plurimi & acerrimi comites. Hæc dignitas, hæ vires, magno semper electorum juvenum globo circumdari, in pace decus, in bello præsidium.* Eadem vis Latini vocabuli. Comites enim dicuntur, quod Regem aut principem ubique comitentur. Simile compositum est apud Anglosaxones *gesith* comes, focius, a *sith* iter. Quod postea traductum ad Satrapas, plane ut *gerefa*, quia Satrapæ & præfecti a prima origine erant socii Principum, & e comitatu regio negotiis publicis admovebantur.

GRAF, dux, satrapa, consul, præses & præfectus provinciæ, oppidi, palatii, vel alterius rei. Est enim nomen generale, & omnes præfecturas ambitu suo complectitur. Gloss. Ælf. consul *gerefa*, proconsul *undergerefa*. Sic etiam præsides Syriæ & Palæstinæ CYRENIUS & PILATUS ab interprete TATIANI vocantur *gravon*. Cap. V. II. *thas giscrib zi eristen uuard gitan in Siria fon themo Graven Cyrine*, hæc descriptio primum facta est in Syria a Præside Cyrinio. Cap. CXCII. 3. *inti leittun inan gibuntanan in frithoff, inti saltun themo Pontisgen Pilato gravon*, & adduxerunt eum vinctum in prætorium, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Et in vetustissima versione Evangeliorum Cottoniana *numisma census* vocatur *mot thæs graefa*, quasi tributum Præsidis, citante JUNIO in Gloss. Goth. pag. 260. Sensus a comitibus ad præfectos translatus, quia præfecti antiquitus e comitatu principum lecti. CAPITOLINUS in VERO: *Confecto bello regna regibus, provincias vero Comitibus suis regendas dedit.* Qua re paulatim factum est, ut *Comitis* appellatio omnibus

bus officiis, palatinis, civilibus, militaribus adhæreret. Hinc in *Notitia Imperii* omnium dignitatum apparent Comites, *Comes sacrarum largitionum*, *Comes riparum*, *Comes limitis*, *Comes rei militaris*, *Comes palatii*, *Comes stabuli*, & alii innumeri. Idque nostri videntur imitati, postquam apud illos quoque summi officiales e comitatu Regis legi cœperunt. Inde composita *Pfalz-graf*, *Mark-graf*, *Land-graf*, *Burg-graf*, & alia quæ passim explicamus.

GRAF, judex provincialis, comes Ducis vel rectoris provinciæ, & inde nomen a comitatu. *Comites* apud Germanos vocat TACITUS, qui comitabantur Principes, jura per agros vicosque reddentes, Cap. XII. de M.G. Comites legere vel accipere negotiorum in provincia gerendorum, prorsus Romanum est, multisque exemplis probatum a doctissimo BRUMMERO in Tract. de Scabinis pag. 283. Hinc *Comites* Latinis appellati, qui Præsides in provinciam euntes comitabantur. Similiter & Franci imitatione majorum vel Romanorum duos præcipuos magistratus ad regendas provincias mittebant, alterum *Ducem*, alterum *Comitem Ducis*: quorum ille rem militarem, hic causas forenses tractabat. Hoc sensu occurrit *Grafio* in Lege Salica Tit. LIII. 3. Tit. LIV. 1. 2. Et hoc sensu judex territorii etiamnum Westfalis dicitur *gow-gref*. Anglosaxones eundem *scire-gerefa* vocant, quasi comitem pagensem, a *scire* pagus, unde Anglis remansit *sherif* per contractionem. Dicitur & *Vice-comes*, quia Duci vel Comiti erat a vice. Hinc nomen *Comitis* & *Grafionis* æquivocum esse, non abs re monuit SPELMANNUS in Gloss. Archæol. pag. 266. Certe in Lege Ripuar. Tit. LXXXVIII. *Comes* a *Grafione* distinguitur.

GRAF, exactor pecuniæ tam publicæ quam privatæ. Publicæ apud Francos. Nam Grafionis officium erat nonsolum jus dicere, sed & mulctas exigere. Hinc Grafio in Lege Ripuar. Tit. LIII. *judex fiscalis*, alibi vero & passim *exactor* dicitur, quia fisco debita exigebat. Utriusque apud Anglosaxones. His enim *gerefa* latissime patet, & nonsolum exactores regios, parvos & magnos, sed etiam rei familiaris dispensatores complectitur. Extat eo sensu in Evang. Anglosaxon. Matth. XX. 8. *tha sæde se wingeardes hlaford hys gerefan*, tunc dicebat dominus vineæ procuratori suo. Et rursus Luc. XVI. 1. *sum welig man wæs, se hæfde sumne gerefan*, homo quidam erat dives, qui habebat villicum. Inde composita,

tun-gerefa, villicus, Luc. XVI. 8. Gloss. Ælf. villicus, actor, curator, procurator vel rector *tun-gerefa*. A *tun* villa.

wic-gerefa, villæ præpositus, telonarius. A *wic* vicus.

feh-gerefa, dispensator. A *feh* pecunia.

Hic sensus oritur a postulando, quod exactorum proprium. Nam postulare, instanter petere Cambro-Britannis dicitur *crefu*, Anglosaxon. *crafian*, Angl. *to crave*, Latino-Barbaris *cravare* apud CANGIUM. Et hinc exactionum minister, parvus vel magnus, Anglosaxonibus vocatur *gerefa*, Francis *gravo*, Suecis *kræfwiare*, Latino-Barbaris *grafio*, *gravator*, *gravaringus*. Nec mirum, ejusmodi ministros *postulatores* appellari, cum ipsæ exactiones *rogæ* & *precariæ* (Germ. *bede*) nominentur.

GRAF, artifex, opifex. Cognoscitur ex composito Anglosaxonico *wæn-gerefa* carpentarius. SOMNER. in Glossa Anglicana confundit cum auriga. Sed carpentarius proprie est faber, qui carpentum (quod Anglosaxonibus *wæn*) ex ligno facit, & LAMPRIDIO *artifex carpentarius*, Gallis *charpentier* dicitur. Hic sensus oriri potuit a *garwen*, *gerben* parare, præparare.

GRAF, comes hæreditarius. Nomen dignitatis, certum nobilitatis gradum, inter Principes & Barones medium, significans. Sensus vocis hodiernus. Ab initio fuit dignitas mobilis. Postea indultu *Caroli Calvi* filius patri in dignitate successit. Cætera Comitum incrementa, præcipue in Gallia, vide apud R.P. DANIELEM Lib. II. de Militia Francorum pag. 53. seq. Quo pacto Comites in Germania facti sint hæreditarii sub *Othonibus*, differit SPELMANNUS in Gloss. Archæol. pag. 141. Confer dicta in *herzog*.

GRAFSCHAFT, comitatus. Franc. *grafsceffi*, Lat. Barb. *graphia*. Olim fuit pagus Comitis, nunc est territorium Comitis hæreditarium.

GRAM, mœror. HELVIGIUS deduxit a Lat. *gemere*. Credo eum verum scripsisse, sed divinando tantum. Nam priscis Saxonibus *geomrian* est gemere, *geomrung* gemitus, *geomor-mod* gemens, mœstus apud SOMNER. & BENSON. Hinc, quod ab initio fuit *geomor*, postea mutato caninæ situ pronunciari cœpit *georm*, & novissime *gram*. Anglis *groan* est suspirium, & *to groan* ingemiscere, quæ cæteris sunt cognata, quamvis ex illis vitiata. Vox *geomor* perfecte convenit cum *jammer* luctus.

GRAM, quatenus est verbale a *grimmen* exasperare, *iram* & *iratum* significat.

GRAM, ira, odium, rancor. SOMNER. in Dict. AS. *gram* furor, *grambære* iracundus, *gramscipe*, ira, iracundia. Hoc ultimum imitantur Belgæ in *gramschap*.

GRAM, iratus, irritatus. Persis *garm*, Belg. *gram*, Island. *gramur*. Utitur Luth. 2. Sam. XIII. 15. Inde *gram werden* amorem in odium vertere, *gram sein* infensum esse, quod extat in Evang. Anglosaxon. Marc. XIV. 6. *hwi synt ge hyre grame*, cur illi molesti (infensi) estis? Italis *gramo* est miser, quia fortunæ suæ iratus, quod FERRARIUS male ducit a Lat. *gremia* oculorum pituita, cum ad cognationem reliquorum spectet. Similia nomina, quæ vicem substantivi & adjectivi

jectivi simul obeunt, a genio Linguæ admittuntur plura, & pene innumera.

GRAN, pili in facie, sive supra oculos, ut supercilia, sive infra nares, ut mystaces, sive circa mentum, ut barba. Cambris *crann* est cilium, palpebra teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. In Legibus Frisionum *granones* sunt mystaces, judice SICAMA in notis. Et hunc sensum tribuit quoque CANGIUS *Granis Gothorum*, ISIDORO memoratis. Belgas mystacem vocare *graenen*, nec mystacem tantum, sed etiam pilos felis circa os, notat KILIANUS. VERELIO in Indice *graun* & *gran* multa significant, & præcipue barbam. Hinc illi Odinus vocatur *hrosbarsgrani*, quod barbam haberet rigidam veluti e pilis caudæ equinæ. Cuncta videntur desumpta a Lat. *crinis*. De APOLLINE GRANNO, qui huc non spectat, videbimus in *sonne* sol.

GRAPPEN, palpare, contrectare. Vetus Saxonicum. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *grapan, grapian* palpare, *gropig* palpo. Convenit cum *greiffen* palpare, quia P. & F. permutantur; sed differt a *krappen* prensare, & multo magis a *krabben* fricare. Hodie utimur frequentativo *grappeln*, quod differt a *krappeln* reptare.

GRAS, gramen, herba, fœnum. Gr. χόρτος, γράςις & χράςις. Gothis *gras*, Marc. IV. 28. Anglosaxonibus *gærs*, *græs*, & plur. *grædas*. Francis *gras* & *grast*. Scandis *græs*. Anglis *grasse*. Belg. *gras*, *gars*, *gers*. Cuncta inter se cognata, & ex eodem fonte, ut *kraut* herba.

GRAT, spina piscis. Belg. *graat*. Cum spina sit officulum in acutum desinens, censeri sic dicta potest quasi *grant*, per syncopen & metathesin a Græc. κέντρον cuspis, spiculum, quod est a κεντέω pungo. R. est litera mobilis, & N. in Græcis dictionibus sæpe eliditur. Ita a κεντέω Islandis fit *gadda* pungere, & inde Suecis *gaad* aculeus. Præcipuum compositum est *rückgrat* spina dorsi, haud dubie a radiis acutis sic dicta. R. MAURUS in Glossariolo de part. hum. Corp. *Spina est junctura dorsi, dicta eo quod habeat radiculos acutos & juncturas costarum inter se.*

GRATLEN, divaricari crura, h. e. tibiis nimium divaricatis stare, sedere, incedere. Verbum Suevis usitatum, & frequentativum a simpliciori *greten* ejusdem significatus.

GRATULIEREN, & *condolieren* sunt verba novitia & exotica. Illud Gothice dicitur *mithfaginon*, Luc. I. 58. Anglosaxonice *efen-blissan* & *efen-gefean*, quasi simul & una gaudere: hoc Alamannice *ebandolen*, quasi compati. Quæ certe non carent elegantia. Quid enim est gratulatio, nisi lætitia ob bonum alienum? Et condolere, nisi una pati?

GRAU, substantive nix, adjective albus. Idlud dialecto Scythica, hoc Persica. De Scythis luculentum est PLINII testimonium Lib. VI. Cap. 17. *Scythæ* CAUCASUM *montem appellavere* GRAUCASUM, *h. e. nive candidum.* Scythis *cas* candidum denotasse, præter PLINIUM testatur ISIDORUS Lib. XIV. Orig. Cap. 8. Restat ergo ut *grau* sit nix. *Car* pro albo, Persis antiquis tribuitur a RELANDO in Diss. de Vet. L. Pers. De voce Scythica *cas* vide plura in *gans* anser.

GRAU, canus, albicans, color albo similis. Anglosaxon. *græg* & *greig*, Francis *grauu*, Belg. *grauw*, Angl. *gray*, Gloss. Pez. ad canos *zi grauuinun*. Utimur præcipue de pilis & capillis, qui dicuntur canescere, quando albescunt, h. e. quando color albus serpit per nigredinem. Latinis quoque *canus* est a *can* albus, quod Celticum esse vidimus supra in *gans*.

GRAU, vetus. Armoricis *grec*, *groec*, *grai*, teste PEZRONIO in Ant. Celt. pag. 347. Sensus a canitie ad senectam translatus, quia vetusta & annosa solent canescere. Inde Gr. γραιόομαι senesco, γραικός anilis, γραῖα vetula &c. Ex eodem fonte veteres Græciæ colonos dictos esse GRAIOS & GRÆCOS, quasi antiquos, ut possent a novis advenis distingui, observat doctissimus Abbas PEZRONIUS in Antiquitatibus sæpe laudatis.

GRAU, sanguis, præcipue effusus. Vox antiquissima, Latinis *cruor*, Cambris *crau*, Sorabis *krei*, Bohemis *krew*, & inde *krwawy* cruentus, apud FRENZELIUM in Orig. Sorab. pag. 312. Hinc sanguineus sive sanguinis effusi appetens Latinis dicitur *crudelis*, Germanis *grausam* & *greulich*.

GRAUPE, alica, globulus hordeaceus. Vox Sorabica. FRENZEL. in Orig. Sorab. pag. 975. „*krupa* ptisana, alica, & particula triticea aut hordeacea, metaphorice grando."

GRAUS, horror, *greslich* terribilis, horrendus, *grausen* horrere. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *gryre* horror, *grislic*, *gryrelic*, *grysenlic* horridus, horrendus. Gloss. Pez. abhorrescant *irgruison*. Gloss. Schilt. *griusigemo einote* in loco terroris. Proprie in horrida eremo. Cum horror & terror sit metus in animo, & frigus in corpore, quod pilos erigit, sanguinem sistit, calorem reprimit, membra obstupefacit; hinc plane persuasus sum, quod *graus* & *grys* sint a Græc. κρύος frigus.

GRAUSAM, significat quantum potest, vel sanguineum, crudelem & immanem, si derivetur a *grau* sanguis, vel horrendum & execrandum, si derivetur a *grauwen* horrere.

GRAUWEN, horrere. Danis *jeg grue* horreo. Utrumque per metathesin a Græc. ῥιγέω rigeo, obstupesco. Nam horrere proprie est eorum, qui præ timore frigent & rigent. Hinc porro existit *greuwel* horror & abominatio, unde rursus fit *greuwlich* horribilis & abominabilis.

GREIFF, avis Hyperborea, equis infesta. Vox Scythica, Græc. γρύψ, γρυπός, Lat. *gryps*, *gryphus*, Gall. *grifon*. Gloss. Pez. gryphem *grif*. Vetus distichon Runicum: *mikil er greip a hauki*, gryphus major accipitre

tre. Nomen ab Hyperboreis ad Græcos & reliquos manasse, dubio caret. Nam Scythice avem rapacem designat, a *greiffen* rapere.

GREIFFEN, significatus suos accipit ab obsoleto *greif* manus. VEREL. in Ind. *greip* sinus digitorum & ipsa manus. Plura verba ab officio manus desumpta vide in *kommen* capere.

GREIFFEN, palpare. Gloss. Pez. manu tentans *creiffonter*. WILLERAMUS Cap. V. I. *min uuamba erbibeneta ze sinemo anagriffe*, venter meus contremuit ad contactum ejus. Inde *griff* contrectatio, *handgreiflich* palpabilis, *abgreiffen* contactu deterere, *begreiffen* contrectare.

GREIFFEN, capere, prensare, prehendere. Goth. *greipan*, Anglosaxon. *gripan*, Alam. *creiffen*, Belg. *grypen*, Suec. *grypa*, Angl. *gripe*. Gloss. Keron. arripiunt *kecriiffant*, arripuerit *kechriffe*. Hujus verbi magna est domi forisque cognatio. Inde Anglosaxonibus *gripe* manipulus, quantum quis una manu prehendere potest. Islandis *grip* apprehensio, apud VEREL. in Indice. Germanis *griff* prensatio, manipulus & manubrium, *degen-griff* capulus gladii, *handgriff*, *kunst-griff* dexteritas in capiendo. Gr. γρῖφος est rete, γριπίζειν pisces capere. Quæ reliquis nonsolum assonare, sed etiam consentire videntur. A *greiffen* formantur composita, *ergreiffen* arripere, *vergreiffen* errorem in capiendo committere, allegorice delinquere. Utimur etiam composito *begreiffen*, concipere, comprehendere, quod a manu transfertur ad intellectum, ob manifestam utriusque similitudinem.

GREIFFEN, invadere, *angreiffen* aggredi, impressionem facere, *angriff* insultus, invasio, *eingriff* turbatio juris. In Lege Bojorum *horgrift* est injectio manus in fœminam libidinis explendæ causa, Tit. VII. 3. *Si quis propter libidinem liberæ manum injecerit, aut virgini vel uxori alterius, quod Bajuvarii* HORGRIFT *vocant, cum VI. Sol. componat.* Nisi forte hic locus ad simplicem palpationem spectet. In Lege Longobardica Lib. I. Tit. XXXI. I. *anagriph* est turbatio patriæ potestatis per veneris anticipationem. Quem sensum Glossographi non assequuntur, etiamsi satis clarus sit. Sic enim sonant verba Legis: *Si puella aut mulier libera voluntarie fornicata fuerit cum libero homine, potestatem habeant parentes ejus in eam dare vindictam. Et si forte ambabus partibus steterit, ut ille qui fornicatus fuerit, eam tollat uxorem, componat pro culpa, id est,* ANAGRIPH. Duplex autem culpa est, primo quod præsumpsit non præsumenda; secundo quod contra voluntatem parentum aut tutorum præsumpsit, in quo invasio alieni juris maxime consistit. Qualis culpa hodie dicitur *eingriff*. Gallis *griefs* sunt gravamina, a jure violato sic dicta, nisi forte causa dictionis a Lat. *gravis*.

GREIFFEN, rapere, vi vel dolo capere. Inde Hyperboreis *greif* gryphus, ob rapacitatem. Cambris *cribddail* rapina, *cribddeilwr* raptor. Belgis *grypvogel* avis rapax, *grypende wolven* lupi rapaces. Gallis *griper* furtim auferre. Germanis quoque *griff* interdum vituperatur. Hinc *griffe* sæpe sunt technæ, & *diebs-griffe* artes furandi. Confer *krappen*.

GREINEN, os torquere, sive plorandi sive cachinnandi causa. Nam de fletu & risu æqualiter dicitur in Dialectis. Nec inepte: cum nescio qua naturæ ambiguitate multorum vultus ita sint compositi, ut ridentibus an plorantibus similiores sint, fere nescias. Belgis *grynen* est flere, & dicitur præcipue de pueris. At Septemtrionalibus *grina* est ridere, teste VEREL. in Ind. Quos imitantur Itali in *sgrinare*. Quod sane dici non posset, nisi ambo significatus in uno tertio convenirent. In quonam vero nisi in contorsione oris? Hinc suspicor *greinen* nihil aliud esse quam os torquere. Quam conjecturam firmat BENSON. in Voc. Anglosaxon. ubi *grenian*, *grinian* exponitur ringere, & *grennung* rictus. Ringere autem est os torquere. Et hinc porro suspicor, *grinen* esse a *ringen* torquere, per literarum trajectionem.

GREIS, senex. A *grau* vetus, annosus, per medium derivandi S. Græcis γεραιός est senex, γραῦς vetula, manifesto consensu. A *greis* est *greisen* senescere, canescere.

GREIS, canus. Belg. *grys*, Armor. & Gall. *gris*, Ital. *griso*, Lat. Barb. *griseus*. Proprie est senescens, a *greisen* senescere, & dicitur de cano, quia senescenti similis est. Senescentes enim solent canescere, & cum ætate colorem mutare.

GRELL, splendens, *allzugrell* nimium splendens, oculos splendore perstringens, *grelle augen* oculi fulgurantes. Forte a Græc. γλαυρός splendidus, per metath. Hodie utuntur Suevi.

GRENDEL, pessulus. V. *grindel*.

GRENZE, *grænze* finis vel limes agri, tam publici quam privati. Belgis *grense*, Latino-Barbaris *granicies* apud CANGIUM. Vox incertis parentibus nata, & forte novitia, quia vetustissima ejus mentio Sæculum XV. non excedit, nec alibi occurrit nisi in infima Latinitate. STADENIUS, qui eam sibi explicandam proposuit, duas adfert etymologias, probabilitate sua commendabiles. Primam petit ex Septemtrione, a verbo Islandico *greina* distinguere. Familiam verbi exhibet VEREL. in Ind. *greina* distinguere, *grein* distinctio, differentia, *hausud-greiner kristelig lærdoms* articuli fidei, capitalia discrimina doctrinæ christianæ. Secundum hanc etymologiam *grænze* erit terra limitanea, sive discrimen inter duos vicinos. Alteram petit a Francis, quibus *rinan* est tangere, contrectare. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIII. 104.

Thiu akus barto gislimit
Themo then si rinit.
Securis celeriter conficit
Eum quem tangit.

Atque iterum Lib. III. Cap. IX. 17. ubi *rinan* ponitur pro *biruoran* adtingere. Ab hoc verbo derivat substantivum *rain*, quo in quibusdam Germaniæ locis spatium illud intermedium agrorum denotatur, quod non arari, sed ut limes aut semita liberum relinqui debet, sic dictum, quod extremitate sua utrumque agrum adtingat. Ab hoc substantivo format porro mediante præfixo *ge* compositum *grenze*, hoc est, confinia quæ se mutuo tangunt. Vide Celeberrimi Auctoris voces Biblicas pag. 278. De medio derivandi sollicitus non fuit STADENIUS, quod ego non soleo contemnere. Illud vero est particula SE, quam aspera & Germanis auribus gratissima pronunciatio mutavit in *ze*, & novatores in *tze*. De verbo Francico *rinan* vide plura in *reinen*.

GRESLICH, horrendus, visu teter & aversabilis. BENSON. in Voc Anglosaxon. *grislic, grysenlic, gryrelic* horridus. VEREL. in Ind. *greslegur* formidabilis. Anglis *grisly*. Sic dicitur quasi *greüslich*, a *graus* horror.

GRETEN, *græten*, varicari cruribus. Utitur Luth. Ezech. XVI. 25. Commentatores vocum Biblicarum nihil hic afferunt, quod operæ pretium sit Latine reddi. Videtur autem factum a Lat. *crisare, crissare*, lumbos & femora obscœne movere. Suevi utuntur frequentativo *gratlen*. Iisdem *gritlings* est divaricatis cruribus.

GREUEL, abominatio. Vide *grauwen* horrere.

GREULICH, significat quantum potest, vel sanguinarium, si derivetur a *grau* cruor, vel abominabilem, si a *grauwen* horrere.

GRIES, calculus, arena, sabulum. Cambris *gro* apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Francis *griez* in Glossis Florentinis, Belgis *gruis*. A *grüsen* comminuere, ob rationes in voce *sand* allegatas.

GRIES, lapis. Vox Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *grut* lapis quidam arenosus. VEREL. in Ind. *griot* saxum, lapis, *griotflug* lapidum in hostes conjectorum nimbus, *griotog jord* ager sabulosus, *griota* lapidibus obruere, *gryta* lapidare. Gallis *grez* silex. Francos & Saxones simili vocabulo lapidem designasse, colligitur ex nomine unionis. Gloss. Florent. unio *merigriez*. Harm. Evang. Tatian. Cap. XXXIX. 8. *ni sentet juwara merigrozza fora suin*, nolite mittere margaritas vestras ante porcos. Evang. Anglosaxon. Matth. XIII. 45. *est is heofona rice gelic tham mangere the sohte thæt gode meregrot*, rursum simile est regnum cœlorum negotiatori qui quærit bonam unionem. Quo sensu, satis manifestum. Nam vis compositi ubique eadem est, notatque *lapidem marinum*. Habes hic fontem, unde Romanæ deliciæ *margaritarum* nomen hauserunt, quod origine Barbarum esse, auctoritate PLINII demonstravi in *Perl.* Hodie *gries* est lapis contritus, ut paulo ante diximus. Sed nihil obstat, quo minus activo sensu lapidem significet. Quid enim non conterit lapis duritie sua?

GRIESBEREN, cerasa, Dial. Suevica. A lapide vel officulo intra baccam. Et ab illis officulis arbor ipsa Francis vocatur *griesbaum*. Gloss. Pez. cerasus *chriesiboum*. Confer tamen *kirsche*.

GRIFF, varios habet significatus, quos vide in familia verbi *greiffen*.

GRIFFEL, scalpellum, radula. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *crafel*, Anglosax. *græf*, Græc. γραφῖον, Lat. *graphium*. Cuncta a *graben* sculpere, scalpere.

GRILLEN, species mentis falsæ, inanes, & sæpe inquietæ, *grillen-fænger* homo cerebrosus, qui inanibus studiis distrahitur. Sensus a picturis ridiculis, quæ Latinis *grylli*, ad fatuas mentis imagines translatus, quia mens illas pingere videtur, ut pictor chimæras. PLINIUS Lib. XXXV. Cap. 10. de Antiphilo: *Idem jocoso nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Unde hoc genus picturæ* GRYLLI *vocantur.* Auctor etymologiæ est MARTINIUS. De pictoria mentis facultate vide POIRETUM libro de superficiaria eruditione Art. 5. seq.

GRIMM, rigor, asperitas, acerbitas. BEDA Lib. III. Hist. Eccl. Cap. 19. *winter grim and ceald mit ise gebunden*, hyemis rigor & frigus glacie constrictum. Quemadmodum Latinis *rigor* est a ῥιγόω frigeo, sensu a rigore frigoris ad omnem rigorem traducto: Ita Saxonibus *grim* est rigor, a χρυμὸς frigus, vel χρυμόω frigeo, quia rigor est asperitas naturalis frigori vehementi & constringenti similis.

GRIMM, rigidus, vehemens, intensus. Ex eodem fonte. Inde Cambris *crimprew* gelu acuminatum, & Suevis in Algovia *grimmkælte* gelu intensum.

GRIMM, sævus, atrox, & similia. Gloss. Keron. dirum *crimmiu*. Gloss. Boxh. *crimmi* effera, sæva, *crimmirun* ferociora. Gloss. Pez. effera *grimmaz*, ferocissimæ *crimmistun*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *grim* atrox, crudelis, *grimman* sævire. VEREL. in Ind. *grima, grimmur* trux, sævus. Boreales, qui inclementiam cœli præ cæteris sentiunt, vocem ab hiberno & intenso frigore ad asperitatem animi significandam transtulisse, recte judicat JUNIUS in Obs. ad Will. pag. 127. Gallos & Italos a *grim* habere suum *grimace* vultus tetricus, & *grimazzo* species terribilis, JUNIO & VEREL. adsentior.

GRIMM, ira, furor, sævitia. VEREL. in Ind. *grimd* sævitia. Gloss. Pez. rabiem *uuotkrimmi*. WILLERAMUS Cap. IV. 8. *mit liste unte mit grimme*, astutia & sævitia. Proprie est rigor (*hærte, strenge*), translatumque ab intenso frigore ad omnem animi asperitatem, præcipue iram & sævitiam.

GRIMMEN, est a subst. *grimm* ira, furor, sævitia, non vice versa, & significat quantum potest, *irasci, irritare, sævire, fremere.* Varie autem effertur in Dialectis, ut ex inductione patebit.

GRIMMEN, irasci, *ergrimmen* acerbe irasci.

GRIMMEN, irritare, exasperare, provocare ad iram. V. *græmen.*

GRIMMEN, sævire. Hoc sensu Anglosaxones dicunt *grimman*, & fortasse etiam Franci. Nam verba OTFRIDI de columba Lib. I. Cap. XXV. 56. *mit fuazin ni krimmit*, cel. SCHILTERUS vertit, *nec pedibus sævit.* Hodie *grimmen* est impersonale, significans *cruciare, molestia afficere.* Sic vulgo dicunt, *es grimmet mich im bauch*, quando cruciatum in intestinis sentiunt. Et hinc porro tormina ventris vocantur *bauch-grimmen* cruciatus iliaci. Quamvis etiam furores iliacos denotare possit. LUTHERUS scribit *krimmen* Apoc. X. 9.

GRIMMEN, fremere, *grisgrimmen* dentibus collisis fremere. De hoc comp. vide plura in *grisgrammen.*

GRIMMIG, sævus, atrox, *grimmig thier* bellua, sæva bestia. A *grimm* furor, quasi furore præditus, ob terminationem *ig*, quam vide in PROLEGOM. Compositum rite factum, sed novum. Veteres utuntur simplici *grimm.* Et Suecis sævus etiamnum *grym* dicitur.

GRIND, achor. HELVIGIO est ab Heb. *garad* scalpsit, per epenthesin. Aliis a *crudus.* Aliis a *rinde* cortex, quasi *gerinde* collective, quia morbus ille caput crusta obducit. Forte nihil aliud est quam sanies capitis. Nam *gor* Cambris est pus, sanies, & *goryn* pustula, papula, interprete BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Unde fieri poterat *grind* per paragogen. Cur Celticæ origines aliis præferendæ sint, jam sæpe exposui. Dicitur etiam de capite non morbido, sed per contemptum tantum.

GRINDEL, pessulus. Anglosaxonibus *grindle* est obex, repagulum, *greate grindlas* magna vincula, apud SOMNER. in Dict. Scriptoribus Francis *isene grindila* sunt vectes ferrei, & *fergrindelon* vectibus munire, apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 406. Hodie superat apud Belgas & Helvetios, quibus *grendel* est pessulus, *grendelen* pessulo obserare. Unde, nisi a Gr. κλεῖθρον transpositis literis?

GRINSEN, corrugari. A transalpino *grinza* ruga. Inde Belgis *grynzing* vultus tetricus, frons rugis arata. Unde Italis sit *grinza*, collige ex dictis in *runzel.* Aliis *grinsen* est *lacrymari*, & frequentativum a *greinen.*

GRISGRAMMEN, fremere, dentibus frendere. Verbum a Francis relictum. NOTKERUS Psal. XXXVI. 12. *der sundigo huotet des rehten, unde griscramot in ana*, peccator observat justum, & fremit dentes suos super eum. Pro quo LUTHERUS: *und beisset seine zæne zusamen über ihn*, Psal. XXXVII. 12. Dicitur etiam *grisgrimmen.* Gloss. Pez. stridebo *griscrimmon*, strident *cruscrimmunt.* Quod non de quovis stridore, sed eo tantum, qui dentibus collisis editur, accipiendum est. Componitur enim a *grimmen* fremere, & *grist* (per apocopen *gris*) stridor, vocabulo a Gothis oriundo, quibus *kriustan* est collidere, & *krusts* stridor ex collisione. Utrumque dicitur de collisione & stridore dentium. Marc. IX. 18. *jah kriustith tunthuns seinans*, & collidit dentes suos. Matth. VIII. 12. *grets jah krusts tunthiwe*, fletus & stridor dentium. Substantivum Gothicum agnoscit quoque interpretatio Anglosaxonica, quæ in priori loco habet *gristbitath*, in posteriori *gristbitung*, quorum compositio manifesta est a *grist* stridor, collisio, & *bitan* mordere.

GRIT, pax, securitas. A *frith, fried*, mutato F. in G. Vox Saxonica. SOMNER. in Dict. Anglosax. *grith* pax, *grith-bryce* pacis violatio, *handgryth* pax manu data, *grithian* pacificare. VEREL. in Ind. *grid* fides & securitas publica, *gridbrek* pacis publicæ & privatæ fractio, *gridbote* mulcta regi debita a violatore pacis publicæ.

GRIT, pugna. Vox Celtica, quam hodie custodiunt Cambri apud Britannos, Celticæ linguæ in nobili illa orbis parte hæredes. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *gryd* prœlium, conflictus, pugna. Græcis κρότος est pulsus, a κρέω pulso, percutio. Et prælium quid est, nisi certamen, se mutuo pulsantium? Postea sensus a pugna ad omnes contentiones, conflictibus similes, translatus est. Inde *grit* jurgium, rixa, lis, *griteln* rixari, *gritler* rixator, *gritlich* rixosus, contentiosus, *griz-kopf* vitilitigator, caput litigiosum.

GRITMAN, judex, prætor. MARTINIUS in Lex. Philol. *Gritmannus, grietman, præfectus pagorum, prætor rusticus. Frisicum vocabulum griet, contractum ex gericht judicium.* Sed hac contractione minime opus est. Malim *gritmannum* vocare a *grit* contentio forensis, causa ligitiosa, vel a *grit* pax. Nam utramque personam sustinet judex, & *præfecti causarum*, & *præfecti compositionum.* Cætera vide in *man*, quatenus est nomen dignitatis.

GRIZWARTEL, arbitri pugnæ in ludis equestribus, quos torneamenta vocant, & inde nomen a *grit* pugna, conflictus, & *wartel* observator, præses, inspector. WEHNERO sunt distributores præmiorum: quod merito refellit SCHILTERUS, quia talis distributio penes fœminas erat. Iidem vocantur etiam *grieswertel*, a *gries* arena, quasi præfecti arenæ equestris. Utramque vocem exhibet *Glossarium Schilterianum*, sed non explicat.

GRITLINGEN, *gritlings*, divaricatis cruribus. A *greten* divaricari crura, vel ejus frequentativo *gratlen*, quo hodie utuntur Suevi.

GRIZKOPF. V. *grit* pugna.

GROB,

GROB, crassus, spissus, densus. Belgis & Suecis *grof*. Proprie est palpabilis, a *grappen* palpare, contrectare. Nam adjectiva, quæ densitatem & spissitudinem conceptu suo involvunt, solent denominari a tactu, quia, quo spissior unaquæque res est, eo tactu facilior. Exempla vide in *dick* & *dicht*. Metaphorice dicitur de agresti, inculto, & minime subtili, qui incivilibus dictis & factis alios offendit. Item de errore, qui ex ingenii stupiditate nascitur.

GROB, gravis, ponderosus, *grob geschütz* tormenta maximi ponderis, *grob geld* moneta gravis. Sensus a crasso ad grave translatus, quia crassa solent esse gravia. Metaphorice dicitur de gravioribus delictis, quia graviter offendunt, & graves pœnas luunt. Cum utroque sensu convenit Lat. *gravis*.

GROLL, rancor, ira latens. Verbale a *grollen* secreto indignari, murmurare, Anglis *to growl*, & hoc ni fallor transpositum e Gr. χολεριᾶν cholericum agere.

GROLZEN, *grölzen*, ructare, eructare sputum vel tetrum odorem. Factum per metathes. a Suecico *rakla* screare, quod est ab Islandico *rak* sputum, ejectamentum, & hoc a *recken* ejicere. Græcis quoque ἐρεύγεσθαι est eructare.

GROSCH, moneta minor Germaniæ. Ab initio erat monetæ aureæ species, quam Latino-Barbari *grossum aureum*, *grossum regalem*, *augustalem* & *augustarium* appellabant, a *grossus* crassus, quod crassa esset, & ex solido auro conflata; Vel potius a *croß*, crux, quod cruce signata esset. Nam crux in multis Dialectis vocatur *croß*, præcipue Anglica, Hibernica, & Islandica. VEREL. in Ind. *kroß* crux, *kroßmark* signum crucis. Meminit hujus monetæ Charta Friderici II. Imp. an. 1232. apud CANGIUM in Glossario: *Et possitis aureos grossos & denarios monetare.* Postea, vergente ad finem Sæculo, idem nomen communicari cœpit denariis, quamvis levioribus & ex lamina argentea factis, sive quod crassiores essent prioris ævi bracteolis, sive quod cruce signati. Horum antiquissimi sunt *Grossi Turonenses*, quorum imaginem sistit BLANCUS in Monetis Franciæ, & qui illis proxime successerunt *Pragenses*, primi Bohemiæ, sed ordine secundi, quia Wenceslaus Ludovicum S. imitari potuit, non Ludovicus Wenceslaum. Ille regnum deposuit an. 1270. hic in humeros suscepit an. 1283. Saxonia varios vidit grossos, *fürsten-groschen*, *bærtige groschen*, *juden-groschen*, *schwerdt-groschen* &c. quorum explicationem dedit cel. MASCOVIUS in Dissert. *de jure circa rem monetariam in Saxonia.*

GROSS, crassus, subtili oppositus. Alamannis *groz*, Gall. *gros*, Angl. *groß*, Latino-Barb. *grossus*. Gloss. Keron. grossitudine *grozzii*. Quod dicitur de grossitudine vestimentorum in Reg. S. Benedict. Cap. 55. Cuncta a Lat. *crassus*. *Grossus* pro crassus auctoritate Vulgatæ Versionis invaluit. Allegorice est rudis, rusticus, incultus, etiam Latino-Barbaris apud CANGIUM. Inde Gallis *grossier* eodem sensu. Germani hodie dicunt *grob*, sed ex alio fonte.

GROSS, magnus, parvo oppositus. Anglosaxonibus & Anglis *great*, Francis *groz*, Belgis *groot*, Gallis *gros*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XVI. 41.

Sume oub thie ginoza
Druagun stangun groza.
Vertit SCHILTERUS:
Quidam etiam consortes
Portarunt perticas magnas.

JUNIUS vetustioribus Cimbris tribuit *gres*, & hoc deducit ex Ionico κρέσσων pro κρείσσων melior, potentior, in Observ. ad Will. pag. 187. Reliqui omnes arcessunt a *crassus*, vel *grossus*. Nec id forsan inepte. Nam sensus potuit ampliari, & a denso & spisso ad omnes dimensiones transferri. Rarius occurrit apud Antiquos. Usitatius & omnibus veterum Dialectis commune vocabulum vide in *michel*.

GROTTE, antrum, specus, caverna. Gall. *grotte*, Ital. *grotta*, Lat. Barb. *crota*. A *gruft* per syncopen, auctore SPELMANNO.

GRUBE, fovea, caverna, latrina. Goth. *grobs*, plur. *grobos* Matth. VIII. 20. Anglosax. *græf*, *græp*, *græpe*, Franc. *gruobo*, *kruopo*, Island. *grifia*. Gloss. Pez. caveas *kruopa*, *holir*. TATIANUS Cap. LXIX. 6. *oba iz bifellit in gruoba*, si ceciderit in foveam. Quibus consentit Æolicum χηραβὸς antrum, lustrum ferarum, Latinum *scrobs* fossa, & Gallicum *creux* cavum profundum. Cuncta a *graben* fodere. Quid enim est fovea, nisi foramen e terra effossum?

GRUBELN, *grübeln*, scrutari, rimari, investigare. Utitur hoc sensu OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXV. 127. ubi tamen vitiose & metri causa *grubilo* ponitur pro *grubilot*, investigat. Sic enim vertit SCHILTERUS. Primus & proprius verbi sensus est fodere. Gloss. Pez. fodit *grupilot*. Transferri autem cœpit per metaphoram ad profundum scrutinium, quia curiosi indagatores similes sunt fossoribus, qui aurum vel simile quid in visceribus terræ fodiendo quærunt.

GRUBEN, recumbere, in herba vel mensa &c. *grube ein wenig* recumbe parumper. Utuntur hodie Suevi & in ultima Thule Islandi. VEREL. in Ind. *grufa*, *liggia a gruva* pronus jacere, *grufde hun ofan i hals hanum* prona cervici ejus incubuit. Oritur haud dubie a Lat. *cubare*, transpositis literis. Anglis hoc verbum excidit: Sed ab illo habent *groveling* pronus, quod SKINNERUS male arcessit a situ fodientium, tanquam esset a *graben* fodere. Miror HENISCHIUM Suevum hoc verbum in Thesauro suo omisisse.

GRUFT, antrum, specus, caverna. Græc. κρύπτη, Lat. *crypta*, Anglosax. *cruft*. A κρύπτω abscondo.

GRUME, mica, panis vel salis. Anglosax. *cruma*, Belg. *kruim*, Angl. *crum*. SOMNER in Dict. AS. *cruma* mica, *acruman*, *acrym-*

man friare, in micas frangere. Duci solet a Lat. *grumus*, sensu a glebis terræ concretis ob similitudinem ad micas panis translato. Ita videntur sentire MARTINIUS & SKINNERUS. JUNIUS, qui Græcas origines præferre solet Latinis, hic iterum Græca inculcat, in Append. ad Gloss. Goth. pag. 420. *Omnia*, inquit, *manifesto sunt affinia Græco τρίμμα, quicquid in minutas partes ac veluti micas comminutum contritumque est. Hesychio quoque θρύμμα]α sunt κλάσμα]α τȣ ἄρ]ȣ, fragmina panis.* Literam vero T. ejusque aspiratam TH. sæpe transire in C. exemplis aliquot Latinis probat. De permutatione literarum T. & K. vide *Proleg.* Sect. III. Favet conjecturæ analogia, quia micæ alias vocantur *brosamen*, a *bros* fragilis, & fragmina *brocken*, a *brechen* frangere. At HELVIGIUS ad Hebræos usque adscendit, & *grumos* derivat ab Heb. *garam* grumulos fecit, in frusta comminuit.

GRUMMET, *gronmat*, fœnum autumnale. Utitur Luth. Amos VII. 1. Vocem vitiatam esse ex *grobmat* fœnum cordum, haud abs re judicat STILERUS. Nam *mat*, quatenus est a *mayen* secare, fœnum denotare posse, nemo inficiari potest. *Grob* vero est crassus; Et hujus generis est fœnum illud, quod in autumno demetitur. Verum, cum idem fœnum alia Dialecto dicatur *na-mat*, *na-grass*, hoc est, fœnum serotinum, a *na*, *nach* post: hinc suspicor, id, quod hodie dicitur *gronmat*, ab initio appellatum fuisse *matgron*, a Gr. μεlαχρόνιον serum, serotinum.

GRUMPE, cumulus a taspa excitatus. Gr. θρόμβος, Lat. *grumus*. Ab utroque nasci potuit *grumpe*. Similem transmutationem vide in *grume*.

GRUN, *grün*, quatenus est verbale a *grünen* virere, quod docendi causa suppono, adjective viridem & virentem, substantive virorem & viretum significat. SOMNER. in Dict. Anglosax. *grene* viridis, virens, frondens, *æl græne* perviridis, *græs-groen* herbeus, gramineus. Gloss. Pez. gramina *gruoni*, virente planitie *kruonera epani*. Gloss. Boxh. *gruanti* virens, *gruan* vireta. Hisce consentire videtur Heb. *ragnan* viridis, transpositis literis.

GRUNEN, *grünen*, virere, crescere cum virore. Hujus verbi triplex fuit facies ab antiquo, *grunen*, *gruen*, *growan*. *Prima* & *secunda* viguit apud Francos. WILLERAMUS Schilteri Cap. IV. 12. *alsô in demo garten allerslahto krut gruonent*, sicut in horto omnis generis herbæ virent. Ubi WILLERAMUS Merulæ habet *gruoient*, absque litera N. in medio verbi. Belgis *græyen* etiamnum est virere. Et ab hac verbi forma accepimus *kraut* herba. *Tertia* Saxonicis Dialectis propria est. SOMNER. loc. cit. *growan* virere, germinare, frondere, *grownesse* viror, viriditas, germen. Inde Anglis remansit *to grow* crescendi significatu. Quænam ex tot formis fuerit primigenia, cum omnes ex se mutuo nasci potuerint, ignoramus. Illa, qua hodie utimur ex traditione Francorum, judice HELVIGIO est a Gr. χρωννύω colorare, per adjectivum *grün*. Quod nescio an sit probandum. Suspicor, Græcis κορωνᾶν idem denotasse quod Francis & Germanis *grunen*. Idque colligo ex derivato κορύνησις, quod apud HESYCHIUM exponitur βλάστησις, h. e. germinatio. Quæ vox mire convenit cum Saxonica *grownesse*.

GRUND, fundus, *erbgrund* fundus hæreditarius, *grundherr* dominus fundi, *grundzins* census pro fundo, *grund-rur-recht* jus in bona naufragorum, quæ littus attingunt. SOMNERUS in Dict. Anglosaxonico *grund* fundus, terra plana, solum. VEREL. in Ind. *grund* fundus, solum. Hic primus & antiquissimus vocis significatus, quem JUNIUS derivat ab AS. *growan* virescere, per participium *growend* virens, ut proprie sit terra viridis. Mihi videtur convenire cum Græc. χωρίον fundus, ager, campus.

GRUND, fundamentum, *grund legen* fundamentum jacere. Sensus a solo ad fundamentum translatus, quia fundamentum est solum ædificii. SERVIUS in 5. Æn. *Unicuique rei quod subjacet, solum est ei, cui subjacet.* Cambri, Anglosaxones, & hodie Sueci utuntur composito *grwndwal*, *grund-weall*, *grund-wal*, pro fundamento. Vocem Cambricam exhibet BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. Anglosaxonicam Versio sacra Luc. VI. 48. Ubi Codex Argent. habet *grunduwaddjau*, sed judice STIERNHIELMIO vitiose, qui mallet hanc vocem ad similitudinem reliquarum refingere, quod in medio relinquo. Proprie autem est fundamentum murale, a *wall* murus.

GRUND, quatenus fundamentum notat, per metaphoram transferri solet (1.) ad principium & initium rerum. NOTKERUS Psal. LXVII. 14. *rukke, dar die federa grunt eigen*, dorsum ubi pennæ radicem habent. Psal. LXXII. 44. *souhten gruntlaccha uuazzero*, quærebant scaturigines aquarum. Utrumque locum observavit SCHILTERUS in Glossario. Nos inde habemus *grundsprache* lingua matrix, in qua aliæ sunt radicatæ, *grund-bös* ab origine malus. (2.) ad causam & rationem, cui opinio aliqua superstruitur. Inde *grund* causa, ratio, *genugsamer grund* causa sufficiens, & hinc porro *ergründen* cognoscere per causas, *unergründlich* quod a mente humana investigari nequit.

GRUND, fundum, sive infimum rei, *grund-suppe* fæx, sedimentum in fundo. Sensus a fundamento ad fundum translatus, quia sicut fundament. est infimum ædificii, ita fundum est infimum cujuscunq; rei aliquid continentis.

GRUND, quatenus infimum rei notat, transfertur ad omnia, quæ procul sunt a superficie, præcipue ad profundum & intimum rei. Inde *grund* profundum vel profunditas maris, stagni &c. Utitur interpres Anglosax. Luc. VIII. 31. *tha bædon hig hyne, thæt he hym ne bude, thæt hi on grund ni bisceutun*, tunc rogaverunt illum, ne impera-

perarct illis, ut in profundum præcipites irent. Ubi LUTHERUS habet *tieffe*. Præcipua composita sunt, *sæs-grund* fundus maris Dial. AS. *abgrund*, de cujus duplici sensu actum in A. *herzens-grund* intima cogitatio, intimus affectus. Latinis dicere licet *imus*, etiamsi proprie sit infimus.

GRUNDEL, *gründling*, pisciculus, fundo aquæ adhærens, & inde ducta appellatio, sicut Latinis *fundulus* a *fundum*.

GRUNDEN, *gründen*, quatenus derivatur a subst. significat quantum potest, fundare, si derivetur a *grund* fundamentum, scrutari profundum, si derivetur a *grund* fundum.

GRUNZEN, grunnire, γρυνίζειν, Anglosax. *grennian*, Angl. *to grunt*, Gall. *groigner*. Dicitur de voce naturali porcorum, sive per imitationem soni, quam onomatopœiam vocant; sive a nomine Celtico rostri, quod Armoricis, Hibernis, & Gallis vocatur *groin*, Italis *grugno*. Puto a Græc. ῥυγχίον rostrum suis, transpositis literis.

GRUSCHE, *grüsche*, furfur. Anglosax. *grætta*, Ital. *crusca*. Duobus modis considerari potest, vel ut purgamentum farinæ, tunc videri potest sic dictum quasi *cretum*, a *cernere*, *secernere*, *excernere;* vel ut scobs frumenti, quæ molendo deteritur, & tunc erit a *grüsen* comminuere. Prior etymologia est FERRARII in Orig. L. Italicæ, posterior MARTINII in Lexico Philologico.

GRUSEN, *grüsen*, conterere, comminuere, redigere in rudus. Extat apud HENISCHIUM in Thes. L. Germ. pag. 1760. De hoc verbo antiquissimo vide plura in *grut* scobs.

GRUSSEN, *grüssen*, salutare, salutem dicere. Sensus verbi Saxonicus a Lat. *gratia* vel Gr. χάρις oriundus. Evang. Anglosax. Marc. XV. 18. *and ongunnon hyne thus gretan, hal wæs thu Judea cyning*, & cœperunt eum salutare hoc modo, salve rex Judæorum. BEDA in Præf. ad Hist. Eccl. *ic Beda Cristes theov, messepreost sende gretan*, ego Beda servus Christi & Presbyter mitto salutem. Idem Belgis *groeten*, Anglis *to greet*. Franci hoc sensu dicunt *heilizen*, ab *heil* salus. TATIANUS Cap. IV. 1. *ingieng tho in hus Zachariases, inti heilizita Helisabeth*, & intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth. De verbo Gothico *goljan*, vidimus alibi.

GRUSSEN, *grüssen*, compellare, alloqui. Sensus verbi Francicus. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XX. 139.

Joh uuorton unsuazen
Bigondun inan gruazen.
Vertit SCHILTERUS:
Et verbis acerbis
Cœperunt eum compellare.

Hodie utimur composito *begrüssen* comiter compellare. Plures Francorum significatus, sed hodie extinctos, cujusmodi sunt, *vocare*, *provocare*, *concitare*, *irritare*, vide apud JUNIUM in Observ. ad Willeram. pag. 288. & novissime apud SCHILTERUM in Glossario pag. 497.

GRUT, scobs. Anglosax. *greot*, Belg. *grut*, Angl. *grit*, Gr. γρῦ, γρύτη, Latinis præfixo sibilo *scrutum*. Proprie est pars minima ex attritu. Nam comminuere, conterere, & in minutas partes confringere Gothis dicitur *krotan*, Suecis *krossa*, Anglis *to crush*, Belgis *gruisen*, Germ. quibusdam *grüsen*. Evang. Goth. Luc. XX. 18. *hwazuh saei driusith ana thana stain, gakrotuda*, omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur. Gallos inde habere *écrasser*, satis manifestum. Omnibus consentit Heb. *garasch* contudit, trivit.

GRUTSE, *grütze*, far comminutum, frusta farris hordeacei, grana hordei contrita. Anglosax. *grut*, *gryt*, Belg. *grutte*. Rursus a notione conterendi. Differt a *kritse* quod scalpendo abraditur. Nam hoc est a *kratzen* radere.

GUCKÆNE, ultimus & remotissimus avorum Dial. Suevica. Id est, dux avus, vel ductor avorum, a Gr. ἀγωγὸς, & dicitur de avo remotissimo, quia seriem avorum ducit, ceu totius familiæ patriarcha. Cætera vide in *æne*.

GUCKEN, *kucken*, spectare, prospectare. Belg. *kyken*, Sax. inf. *gyken*. Utitur Luth. Joh. XX. 11. Cant. II. 9. & passim. Vel contractum est ex *ge-augen*, ut *gunnen* ex *geunnen:* Vel ductum ἀμίσως ab *aug* oculus. Similia verba ab oculo per prosthesin formata vide in *sehen*, *schauwen*, *suchen*, *lugen*. Præcipuum compositum est *stern-gucker* astronomus, contemplator syderum.

GUGUCK, avis ex accipitrum, ut ferunt, genere. Gr. κόκκυξ, Lat. *cuculus*. Haud dubie a cantu repetito *ku*, *ku*, a quo carmen ineptum etiamnum *carmen cuculi* dicitur. Operæ pretium est, hoc loco de *Onomatopœia*, quæ in fingendis nominibus non rationem, sed aurem sequitur, aliquid dicere. Onomatopœia est, quando impositio nominis imitatur sonum rei. Hoc principium in omnibus linguis innumera peperit vocabula. In regno animali multæ voces ita sunt comparatæ, ut videri possint omnibus nationibus ab ipsa suggestæ natura. Græcis balatus ovium dicitur βῆ, βαί, & per epenthesin βληχὴ, micatus caprarum μηκὴ, a sono quam edunt ista animalia. Hinc porro invaluerunt verba apud omnes Gentes clamores animalium imitantia, cujusmodi sunt apud Græcos βληχάομαι, μηκάω, κρώζω, πιπίζω, κοκκύζω, ὀλολύζω, & similia. Latini habent *balare* ab ovibus, *micare* a capris, *glocire* a gallinis, *mugire* a bubus, *coaxare* a ranunculis, *crocire* a corvis, *ululare* a lupis & bubonibus, *pipire* ab avium pullis. Germanis ex eadem schola prodiit *mekern*, *pipen*, *bleken*, *heulen*, & plura alia, quæ Naturæ accepta referre fas est, cujus vox apud omnes Gentes, quamvis moribus & linguis discordes, eadem est, & omnibus Gentium inter se commerciis antiquior. Hujus concentus tam admirabilis atque jucundi documenta prostant quoque in ipsis animalium nominibus, si non omnium, certe

certe non nullorum. Hinc idem animal Græcis vocatur *βοῦς*, Latinis *bos*, Cambris *bu*, a mugitu, quorum postremum hodie superat in lingua puerili apud Suevos. Græci non semper naturam dicentem voce sequuntur, crebrius Latini & Germani. Hinc monstrum illud noctis, quod noctua vocatur, Latinis per imitationem dicitur *bubo*, *cucuba*, Germanis *uhu*. Unde, nisi a clamore lugubri? Est enim bubo avis, ut PLINIUS ait, funebris, *nec cantu aliquo vocalis, sed gemitu*. Lib. X. Cap. 12. Multitudo nominum oritur vel a multitudine generum hujus volucris, vel a diversa aurium perceptione. Sunt enim, quibus bubo non bubare, aut huare, sed ututare videtur. PLAUTUS:

Tu istbic, inquam, vin' afferri noctuam,
Quæ, tu, tu, usque dicat tibi.

Prorsus ut Hispanis cuculus non cuculare, sed tucare videtur. Et hinc fortasse *tucus* pro cuculo apud ISIDORUM Lib. XII. Cap. 7. *Tucos, quos Hispani cuculos vocant, a propria voce constat nominatos.* Præ cæteris vero lingua Germanica in formandis volatilium nominibus felix & fertilis est. Sic fringillam solent vocare *fink*, a cantu *bink, bink*, quem Latini per epenthesin literæ caninæ vitiant magis quam imitantur: Gallinam matrem *gluck-henne*, ab anxia voce *gluck, gluck*, unde Latinis *glocitare*: Graculum *heher*, ab incondito clamore *he, he*. Omitto *pipi*, quod est nomen avis in Lingua puerili inferioris Saxoniæ, & *gagack* anseris, in eadem Lingua Sueviæ. Quæ, quamvis parvula sint, non debent a curiosis contemni. Ad hanc igitur classem referri quoque debet nomen *guguck*, quod omnino ab archetypa voce petitum. Nomen Celticum vide in *gauch* cuculus.

GULDEN, aureus. Anglosax. *golden*, *gylden*, Franc. *guldin*, *chuldin*. Gloss. Boxh. *pleb guldhiniu* bracteas, laminas aureas, *effeli chuldine* mala aurea. A *gold* aurum.

GULDEN, nummus aureus. Quamdiu stetit imperium Græcorum, magnus fuit aureorum imperialium, qui *Byzantini* inde vocabantur, in Germania usus. Sed tamen & Reges populorum Germanicorum, Francorum præsertim & Burgundionum, jam diu monetam auream, & sua quidem imagine signaverant, ut adversus PROCOPII auctoritatem probavit HADRIAN. VALESIUS. Ex aureis Imperatorum Germanicorum celebres maxime sunt augustales FRIDERICI II. anno 1231. cusi, qui ab uno latere caput hominis cum media facie, in altero aquilam repræsentant. Qualis in opulentissimo Magnifici SENATUS LIPSIENSIS Museo adservatur. MASCOV. in Diss. *de jure circa rem monetariam in Saxonia.*

GULDEN, nummus argenteus, alias *florenus*, forte sic dictus, quod ad imitationem aureorum Florentin. conflatus, & inauratus fuerit. Inauratum ipse habui, & in Thesauro Numismatum Brandenburgico deposui. Saxones inter *gulden* & *gülden* distinguunt. Et illi quidem minorem, huic majorem valorem tribuunt. Interim vox tam æquivoca, quæ de utraque moneta, aurea & argentea, & diversimode dicitur, sæpe dubiam reddit veterum tabularum interpretationem. Vide *Dissertationem* paulo ante laudatam.

GUMPEL, *gimpel*, procus. A Gr. *γαμεῖν* nubere.

GUMPEN, *gampen*, pedibus humum plodere, ut solent pueri petulantes, & equi lascivientes. Græcis *κομπεῖν* est strepitum edere jactu pedum, forte aliqua affinitate.

GUN, vir. Vox Islandica, & forte a *kennen* posse, valere, orta. VERELIUS in Ind. *gunni* viri, homines, *gunfani* dominus virorum, rex, princeps, dux, *gunmunder* populi tutor sive rex. Hic significatus ideo erat recentandus, quia lucem præbet nomina propria investigantibus. Quædam masculina vide in *bald* audax. Ad fœminina spectat GUNTRUDA viro chara vel fida.

GUND, vira, virago. A *Gun*, vir, ut *fwintha* puella a *fwein* puer. Alii *gund* interpretantur *vulvam*, duce NOTKERO in Valesianis pag. 74. *Quædam mulier nomine* GUNDA, *femora denudare, crura divaricare, & pudenda proprio nomini cognomina cœpit ostentare.* Patet inde, inquit KEYSLERUS, quid sentiendum de nomine proprio *Cunigundæ*. Imo non patet. Plane enim indecorum & verecundiæ antiquæ contrarium est, ut nomina puellarum a *cunno* effingantur. Neque huic opinioni favet NOTKERUS. Nam mulier illa GUNDA, de qua agit Notkerus, certe non *cunnum*, sed *viraginem* denotat, etiamsi ad *cunnum* allusionem faciat Notkerus, aut nescio quis alius, cui verba citata tribuuntur. Et hinc interpretationem quoque capiunt composita, cujusmodi sunt,

ADELGUNDA, virago nobilis.
CUNIGUNDA, virago regia.
GUNDABERGA, virago sospita. A *bergen* servare. Nomen Reginæ Longobardorum apud Paul. Diaconum.
FREDEGUNDA, virago tutrix. Regina Francorum apud Gregor. Turon. A *frieden* tueri.

GUND, bellum, prœlium. Vox Francica & Vandalica, sed paulum deflectens ab Anglosaxonica *guth* ejusdem significatus. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *guth* bellum, *guth-berge* legio, turma militaris, *guth-lac* belli munus, militia, *guth-spell* belli nuntium, prœlii narratio. Celtas eodem sensu dicere *cat*, supra demonstravi in loco. A Celtico *cat* igitur est Saxonicum *guth*, a *guth* Francicum *gund* per epenthesin, a *gund*, Islandicum *gunn* per apocopen. Nam hoc vitium passa est vox Francica apud Septemtrionales. VEREL. in Ind. *gunn* prœlium. Interest rei etymologicæ has mutationes nosse, quia his nisi probe cognitis & perspectis de nomi-

nominibus propriis antiquorum judicium ferri nequit. De nominibus a *cat* oriundis, jam vidimus supra in voce. Restat, ut ea, quæ a *guth* & *gund* oriuntur, perpendamus. Hujusmodi sunt,

GONTHARIS, *Gunthari, Günther*, pugnax, bellicosus. Godigiseli Vandalorum Regis filius, apud Procopium.

GUNDERICUS, bellipotens. Rex Vandalorum in Hispania, apud Isidorum in Chronico.

GUNDEMUNDUS, vir bellicosus. Rex Vandalorum in Africa, Giserichi magni nepos, apud Procopium. A *mund* vir.

GUNTRAMNUS, bello validus. V. *ram.* Rex Francorum apud P. Diac.

GUNDOBALDUS, bello ferox. Recurrit in *bald* audax.

GROTIUS, quoties *gund* offendit in nominibus propriis, *benevolum* aut *benevolentiam* interpretatur. Quod minime fecisset, si verum vocis significatum, qui nunc primum in lucem prodit, cognitum habuisset. A Saxonico *guth* est CUTHBERTUS, bello clarus. Quo nomine claruit quidam Sanctus.

GUNDFANE, labarum, vexillum militare. A *gund* bellum, & *fane* vexillum. SOMNER. loco citato: *guth-fana* labarum. Glossa antiq. apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 34. *chundfano, heripauchan*, vexilla victoriæ. OTFRIDUS Lib. V. Cap. II. 17.

Drag thu, giloubi thu mir,
Then Gundfanon anan thir.

Vertit SCHILTERUS:

Portato, crede mihi,
Hoc vexillum in te.

Ubi signaculum crucis vocatur vexillum ob similitudinem cum labaro. EPINIC. R. Ludov. v. 53.

Tho nam her Godes urlub,
Huob her Gundfanon uf.

Vertit SCHILTERUS:

Tunc cepit is Dei veniam,
Sustulit vexillum classicum.

VERELIUS in Ind. *gunfana* militum vexillum. Vocem Scandicam imitantur priores Galli in *gonfanon*, Itali in *gonfanone*. SCHILTERUS priorem compositi partem (nam posterior nullam habet difficultatem) derivat a *kunden* indicare, denunciare, signum dare, ut vexillum illud sit velut index belli. Quod tolerari potest, etiamsi satis manifestum sit, signum belli pro ipso bello male substitui in voce. MENAGIO *gon* in voce Gallica est particula *con*, nullo aut inepto sensu. Dicitur autem *vexillum belli*, ut distinguatur, cum ab Ecclesiarum vexillis, quæ & ipsa in præliis & bellis præferri solebant, tum a vexillis, quæ auctoritate judicis in prædiis erigebantur, de qua consuetudine agit CANGIUS in voce *wifa*. A *gundfane* Latino-Barbaris est *gontfanarius* & *guntfanonarius* vexillifer, apud eundem.

GUNKEL, colus. V. *kunkel.*

GUNNEN, *gönnen*, favere. Componitur a præfixo *ge*, & simplici *unnen* ejusdem significatus. VEREL. in Ind. *unna* favere, studere alicui, cupere. Islandis *unna* etiamnum est favere, *eg ann* faveo. Idemque Græcis εὐνοέω & εὐνοεῖν. Quod nobis pro etymo esse potest. Francis *unnen* est verbum medium, significans bene & male cupere. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XV. 28. *mir unnis alles guates.* Ubi tamen vitiose legitur *runnis.* NOTKERUS Psal. XXXIV. 4. *die mir ubeles unnen.* Hodie quoque *gönnen* & *gunnen* in utramque partem usurpantur. Sic vulgo ajunt: *er gönnet ihm nicht viel gutes.* Item: *unglück hat mehr gönner als mitleyder* &c.

GUNNEN, *gönnen, vergünnen*, concedere ex favore. Sensus verbi metonymicus, ab affectu ad effectum translatus. Rursus ab antiquiori *unnen*, ejusdem significatus. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *unnan* dare, donare, concedere, indulgere, *unne* licentia, venia, libertas, concessio, permissio, *geunnan* concedere, donare. NOTKERUS Psal. XIX. 5. *unne er dir nach dinemo uuillen*, tribuat tibi secundum cor tuum. Apud OTFRIDUM Lib. III. Cap. XXII. 57. occurrit *giunsta* dedit, concessit; cui loco insigniter vitiato medicinam attulit SCHERZIUS in notis. SOMNERUS originem hujus verbi ducit a Lat. *annuere*. Quod, etiamsi Septemtrio voces suas non soleat a Romanis accipere, facile admitterem, nisi alius significatus præcederet.

GUNST, gratia, favor, benevolentia. A *gunnen* favere. Compositum a composito, quo utitur etiam ISIDORUS Cap. V. 7. *beit dhazs ir sih auur dhurah hreuun mahti chigarauuan zi chiensti*, expectans ut se iterum per pœnitentiam prepararet ad gratiam. Ubi vulgo male legitur *chinisti*, cum legendum sit *chiensti*, quod est a simplici *enst* vel *anst*, quo omnes veterum idiotismi (excepto Saxonico) usi sunt, & hoc ab *unnen* favere. Evang. Goth. Luc. II. 40. *ansts Goths was ana imma*, gratia Dei erat super eum. Gloss. Keron. gratia *anst*, gratiæ *ensti*, divinæ gratiæ *gotchundiu ensti*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. V. 35.

Farauua ni uuenti,
Fol bistu Gotes ensti.
Noli mutare colorem,
Plena es gratia Dei.

Ubi apud FLACIUM male legitur *enfti*. Præcipuum compositum est *abgunst* invidia, quod vide.

GUNST, concessio, permissio, venia. Anglosaxon. *unne*, ab *unnan*, concedere. Inde *gunst-brief* literæ a domino feudi pro alienatione impetratæ, *mit gunst* salva venia.

GUR, vir. Vox Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *gwr* vir, mas, *gwerin* viri, *gwra* nubere,

nubere, *gwrach* anus, *gwraig* mulier, fœmina, uxor, *gwreng* homo plebejus. A *gur* proveniunt apud Latinos *augur* vir jecoris, apud Gallos *loup-garou* lycanthropos, *garce* virago, per vituperium meretrix, *garçon* puer, juvenis, virunculus, *garçailleur* homo mulierosus. Cognata vocabula sunt *ur* & *wer* vir, quæ vide.

GURGEL, guttur, gula, jugulum, meatus cibi & animæ. Diminutivum a Francico *querca*. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. gurgulio *querca*, *chela*. Vox Francica est a Lat. *gurges* per metaphoram. Quemadmodum enim *gurges* est locus in flumine profundus, qui omnia gyrando ad se trahit: ita gula est quædam cavitas & profunditas colli omnia devorans. Hinc bona consumere heluando vulgo dicitur *durch die gurgel jagen*. Galli ex eodem fonte habent *gorge*, Itali *gorgia*. Latini eadem metaphora utuntur, quando hominem abdomini suo natum *gurgitem* vocant. Germani latius vocem extendunt, & nonsolum gulonem, sed etiam omnem eum, qui gulæ instar voracissimæ, rei alicui inhiat, eodem nomine designant. Inde *spil-gurgel* & *kriegs-gurgel* ludendi & bellandi cupidus.

GURGELN, fauces colluere. Arab. *gargara*, Græc. γαργαρίζειν, Lat. *gargarizare*, Ital. *gorgoliare*. Omnes hoc verbum derivant a substantivo, excepto RELANDO in Dissert. de American. pag. 148. ubi illud a sono, quem motus reciprocus in gutture excitat, effingit.

GURK, suber. V. *gork*.

GURKE, cucumis. V. *kurke*.

GURR, *gorr*, equus. VEREL. in Ind. *jor* equus, *jor-ræikr* fumus pulvureus equorum cursu excitatus. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *gorwydd* equus, caballus. Hodie apud Suevos *gurr* est equa, non quævis, sed vilis & macilenta tantum. Incertum quo sensu.

GURT, zona, cinctura. Hodie est cinctura equorum, olim etiam virorum. Hinc zona pellicea Johannis Baptistæ interpreti Gothico vocatur *gairdu filleina* Marc. I. 6. Gothi, qui Græcos in multis vocibus imitantur, videntur eam accepisse a Gr. κίρκος circulus, & vinculo rotundo aptasse per synecdochen generis. Mutatio K. in T. neminem debet alienum reddere, cum jus commeatus habeat in omnibus & vetustissimis Linguis. Postea idem nomen, & ab iisdem Marc. VI. 8. communicari cœpit marsupio, quod antiquitus a cinctura penderet. Cujus moris perspicuus index est *crumena*, a κρεμᾶν suspendere sic dicta.

GURTEL, *gürtel*, cingulum. Anglosaxon. *gyrdel*, *gyrdl*, Franc. & Alam. *gurdel*, *curtil*. Gloss. Keron. cingulis *curtilon*. VEREL. in Ind. *gyrdil* balteus, cingulum. Diminutivum a *gurt*.

GURTEN, *gürten*, cingere, cingulo circumdare. Gothis *gaurdan*, *bigaurdan* Luc. XVII. 8. Anglosaxon. *gyrdan*, *begyrdan*, Francis & Alamannis *gurten*, *bicurtun*, Suecis *giorda*, Belgis *gorden*, Angl. *to gird*, Island. *gyrda*. Gloss. Pez. accingentes *gurtenta*. Gloss. Keron. cincti *picurte*, succinctus *picurte*. VEREL. in Ind. *gyrda* cingere, *han gyrdi sig saxinu goda*, præstantissimo gladio se cinxit, *girdur suerdi* gladio accinctus. An a Græc. γυροῦν in gyrum colligere? Unde ergo litera T. in medio vocis, ab omnibus Dialectis agnita & custodita? Certe non aliunde quam a subst. *gurt* cingulum. Nam huic soli verbum ab usu dicatum est.

GURTEN, *gürten*, sepire, septo circumdare. An quia septum cingulo simile? Dubito. Potius est a Græc. χόρτος septum. Vocem Græcam imitantur Septemtrionales. LOCCEN. in Lex. Jur. Sueo-Goth. *girde* septum, sepimentum. VEREL. in Ind. *gard* in Leg. passim notat sepem. Addit, ab *gærda sepire*. Sed fallitur vir doctus. Nam *gard* pro sepe est Græcæ originis, & ab illo ortum est *gærda* sepimento cingere. Verbum ejusque sensum hodie custodiunt Sueci, & quod sciam soli. Illis enim *gærda* est sepire, *gærdat* septus. Ab hoc verbo antiquissimo loca omnia septis munita nomen capere, pluribus ostendi in *gard*.

GUSS, quatenus est verbale a *giessen* fundere, effundere, significat quantum potest, *fusionem* seu fundendi actum, & *fusile* seu opus conflatum. Ad priorem significatum spectat, quando sanguinis effusio Anglosaxonibus dicitur *blodes-gyte* & *blod-geote*.

GUSS, quatenus est verbale a *giessen* fluere, significat *fluvium*, *fluorem*, & *inundationem*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *gyte* inundatio. Gloss. antiq. apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 117. *cussa* inundatio. TATIAN. Cap. XLIII. I. *nidarsteic regan inti quamun gusu*, descendit pluvia, & venerunt flumina. Hodie utimur composito *wasser-guss*, sed de eluvione per imbrem tantum. Olim vero omnibus aquis fluentibus annectebatur. Inde nomina fluviorum antiquissima, *Visurgis*, *Ilargus*, *Itargus*, *Isargus*.

GUST, *güst*, sterilis, infœcundus, *güste kuh* vacca sterilis. Forte a Græc. ἀκοίτις concubitus expers.

GUT, bonus. Goth. *god*, *gods*, *goda*, Anglosaxon. *god*, Franc. *guat*, *guot*, Alam. *cuat*. Gloss. Keron. bonus *cuater*, bonum *cuat*, *cuates*, bonorum *cuatero*, bonos & malos *cuatiu indi ubiliu*, bonus sermo *cuataz uuort*, bonis actibus *cuateem tatim*. Inde Gothis *god salt* bonum sal Luc. XIV. 34. *goda hairdeis* bonus pastor Joh. X. 14. Anglosaxonibus *god treow* bona arbor Luc. VI. 43. *god weorc* bonum opus Marc. XIV. 6. Convenit Arab. *gad* bonus, & *giada* bonus fuit. Convenit & Græc. ἀγαθὸς & γαθὸς. Nam Theocritus Idyll. α. pro ὦ ἀγαθὲ posuit ὦ γαθὲ, o bone. STIERNHIELMIUS cunctorum originem ducit ab Heb. *chadah* gaudere, unde Græcis γηθέω & Lat. *gaudeo*. Secundum hanc etymologiam bonum erit id,

quo

quo quis frui cum gaudio & voluptate potest. Dicitur autem sensu latissimo, nonsolum de delectabili, sed etiam de probo, de pio, de utili & juvante, de pulcro & honesto, de integro & præstanti, & de omni eo, quod secundum naturam est. Quæ si quis vellet in ordinem redigere singula, non unius horulæ, sed integri anni spatio opus haberet.

GUT, res bona, bonum factum, sors bona, & omne bonum corporis vel animi, quo quis melior aut beatior redditur. OTFRIDUS in Præf. ad R. Ludov. v. 11. *Druhtin hoh imo thaz guat*, dominus augeat ei hæc commoda, sortem, felicitatem.

GUT, substantia, prædium, fundus, & quævis possessio, mobilis & immobilis, quæ, cum spectet ad bona fortunæ, merito sic dicitur. BENSON. in Voc. Anglosax. *god* bona, *godleas* infaustus.

GUT, benignus, benevolus, qui bonum alterius desiderat, *güte* benignitas, *gütig* beneficus, *gütlich* amicus & amice, *gutheit* benevolentia, *begüten*, *begütigen* placare.

GUT, emenda & emendator. Gloss. Pez. satisfactionem *giuth*. Inde *gut thun* satisfacere, *vergüten* damnum factum aliquo commodo compensare, *ich bin gut davor* cautor sum. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *godian* restaurare, resarcire. Ab hoc verbo cætera sunt derivanda. Ipsum vero oritur a *gut*, quatenus notionem *integri* involvit. Bonum quippe verum est res salva & integra, cui nihil deest, quod ad perfectionem ejus requiritur.

GUT, nobilis. Huc spectat ex Evangelio Gothico *guds ragineis* nobilis decurio, quod dicitur de Josepho ab Arimathæa Marc. XV. 43. & *manna godakunds* homo nobilis, quod dicitur de regulo Luc. XIX. 12. Sic autem vocatur, quod bono & præstanti genere natus sit, vel, ut alii existimant, quod habeat amplas possessiones. Hinc *nobiles* a Scriptoribus medii ævi sæpe vocantur *boni homines*. LEVOLDUS de Northof in Chron. Comit. de Marca an. 1262. pag. 389. *Capti sunt usque ad numerum XXC. bonorum hominum vel circiter militarium*. Ubi MEIBOMIUS, Levoldi editor, observat, *Gudemans* majoribus nostris nominatos equestris ordinis viros, quasi *εὐάνδρους*. Quam viri doctissimi conjecturam ad certitudinem provexit SCHILTERUS, cum EPINICION Ludovico R. dictum publicaret, ubi rhythmus 31. sic fluit:

Nam sine vaston,
Sidd uuarth her guotman.
Latrunculus cepit castra regis,
Ab eo tempore factus est nobilis.

GUTE, *güte*, significat quantum potest, bonitatem, probitatem, præstantiam, benevolentiam &c. Franci hoc sensu dicunt *guati*, *guoti*.

GUTSCHE, carpentum cameratum. Vide *kutsche*.

GUTTER, baucalium, vitrum angusto collo. A sono *gutt*, quem inter bibendum edit, plasmatum credidit STILERUS. Forte sicut forma, ita etiam nomine *guttur* imitatur. Quamvis etiam a Gr. *χύτρα*, quod est a *χέω* fundo, esse possit.

H.

HA, interjectio alte clamantis, Lat. *eho*, naturalis magis quam instituta, quia spiritus clamantium in altum protrusus naturaliter hunc sonum aut similem producit.

HA, altus & alte. Dicitur (1.) de voce. Inde *ha-ruffen* alte clamare. VEREL. in Ind. *ha-mæltur* qui altam habet vocem, *ha-reysti* vociferatio ebriorum aut concitatæ plebis. (2.) de rebus altis. Inde *ha* altus, & *ha* alta, apud eundem in Indice.

HA, interjectio ridentis. Latinis & Saxonibus *ha*, *ha*, *he*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *ha ha*, *he he*, interjectio risus. Sonus ridentium naturalis, unde Francis *hue* & *huahe* ludibrium, & *huoen*, *huohon* illudere. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXII. 49.

Fialun tho in iro knio,
Zi hue habetun nan io.
Tunc prociderunt in genua sua,
Et habuerunt eum ludibrio.

Cap. XXX. 5.

Thar stuantun tho ginuage,
Inti habetun nan zi huahe.
Tunc stabant ibi multi,
Qui habebant eum ludibrio.

NOTKERUS Psal. XXIV. 2. *noh mine fienda ne huoen min*, neque irrideant me inimici mei. Psal. XII. 5. *nie der tiefel huhondo ne chede*, ne Diabolus illudens dicat. Utrumque locum, & plura alia consignavit SCHILTERUS in Glossario. Ab *huoen* porro descendit *hon* contumelia, & ab *hon* rursus fit *hönen* contumelia afficere. Suevi ex eodem fonte habent *geheüen* illudere.

HAAR, crinis. V. *har*.

HABE, opes, possessio, *farende habe* possessio mobilis, *ligende habe* possessio immobilis. Idem Anglosaxonibus *hæfe* in multis compositis, cujusmodi sunt apud Lexicographos, *hæfen-leas* inops, *hafen-leaste* inopia, a *læste* defectus, *hæfig* habens, possidens, *næfig* nonhabens, egenus. Belgæ apud KILIANUM eodem sensu dicunt *have*. Inde *haveloos* inops, *halve have* dimidium bonorum. Cuncta ab *haben* possidere.

HABE, terra bello capta, occupata, acquisita, ab *heben* capere. Huc spectat ex Dialectis antiquis *haib*, quod extat in compositis

ANTHAIB,
BATHAIB,
BURGUNDAIB,

terra Antarum, Gepidarum, & Burgundionum in Sarmatia. P. DIACONUS, qui hæc nomina consignavit Lib. I. de Gest. Long. Cap. 13. addit: *Quæ nos arbitrari possumus esse vocabula* PAGORUM, *seu quorumcunque locorum.* Puta occupatorum. Cur pagus Gepidarum dicatur *Bathaib*, id vide in *beiten* manere, relinqui. Cuncta primus explicuit ECCARDUS in not. ad *Origines Francorum Leibnitianas*, pag. 253.

HABEN, habere, præditum esse, sensu latissimo. Goth. *haban*, Anglosax. *habban*, *hæbban*, Franc. & Alam. *haben*, Belg. *hebben*, Angl. *have*, Island. *hafa*, Suec. *hafwa*. Gloss. Ker. habere *haben*, habet *habit*. Evang. Goth. Matth. IX. 6. *sunus mans habaith waldufni*; filius hominis habet potestatem. Evang. Anglosaxon. Matth. VIII. 9. *ic hæbbe thegnas under me*, habeo milites sub me. TATIANUS Cap. CLXXIV. 6. *nu habet ir gitruobnessi*, nunc tristitiam habetis. Convenit lingua Pamphyliorum, qua teste PHAVORINO & HESYCHIO ἄβει est habes, quod notavit JUNIUS, & ante illum MARTINIUS. Convenit & Lat. *habere*.

HABEN, uti, frui, *habhaft*, *habselig* compos, *anhaben* participare, quod dicitur etiam de rebus ingratis. Inde Gothis *anahabaidans* sunt morbo vel dæmonio afflicti.

HABEN, possidere, habere in bonis. Gloss. Keron. possidet *habet*. Evang. Goth. Luc. VIII. 18. *saei habaith, gibada imma*, qui habet, dabitur illi. Evang. Anglosaxon. Luc. XVIII. 24. *tha the feoh habbath*, qui pecunias habent. Id est, possident.

HABEN, tenere. Hodie dicimus *heben* eodem sensu. Sed antiqui habent *haben*, ut ibidem demonstravi, & recte omnino. Nam sensus ab habentibus desumptus est, quia tenentes videntur habere & occupare. Græcis ἀφάω est contracto, quod sono magis quam sensu convenit.

HABEN, servare, custodire. Extat in Evang. Goth. Marc. VII. 8. *habaith thatei anafulhun mannans*, servatis quod tradiderunt homines. Sensus a tenentibus petitus, quia servantes & custodientes videntur tenere. Hodie superat in composito *handhaben* servare, asserere, manu armata defendere.

HABEN, valere, bene vel male, *gehabe dich wol* vale bene. TATIANUS Cap. CCXLIII. 4. *obar subtige legent sie henti, inti sie habent uuola*, super ægros manus imponent, & bene habebunt. Inde languentes Gothis dicuntur *ubilhabandans* Matth. VIII. 16. Francis *ubilhabente*, quasi male habentes, in Harm. Evang. Tatiani Cap. L. 1. Quod judice PALTHENIO est Latinismus, in Animadvers. ad Tatian. pag. 348.

HABER, avena. Belg. *haver*, Suec. *hafre*. Videtur esse ab *aben* deficere, quia avena est vitium frumenti, teste PLINIO Lib. XVIII. Cap. 17. *Primum omnium frumenti vitium avena est: & hordeum in eam degenerat: sicut ipsa frumenti sit instar: quippe cum Germaniæ populi serant, neque alia pulte vivant.* Eodem fonte vox Latina commodius derivatur, quam ab *aveo*, quod eam pecudes edere aveant. Ab *haber* est *havresac* saccus pabulatorius, qua voce tota hodie Gallia utitur.

HABICH, *habicht*, accipiter. Vox Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *hebog* accipiter, *hebogyd* auceps. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hafoc*, *hafuc* accipiter, falco, *goshafoc* accipiter (proprie accipiter anserinus, vel aucarius ab auca), *spær-hafoc* accipiter fringillarius, *guth-hafoc* milvus (proprie accipiter rapax, a *guth* bellum, quia avibus domesticis insidiatur). Gloss. Pez. accipitrem *hapoh*. In Lege Bojor. Tit. XX. 2. 3. dicitur *ganshapich* qui anseres, & *anethapich* qui anates capit. Nomen habere videtur a tenendo, ut accipiter ab accipiendo. Nam *haben* vel *heben* est tenere. Tenet autem prædam unguibus aduncis tanquam tenaculis. Et hinc illi nomen *hapich*, tanquam raptori tenaciter tenenti. VOSSIUS tamen vocem Belgicam *havik* deflectit ab *happen* arripere, optimo sensu, quem facile præferrem alteri, si antiquitas hujus verbi ex idoneis monumentis doceri possit.

HABICH, dicitur etiam de canibus, si non in omnibus, certe in quibusdam Dialectis, nec invita radice. Nam *heben* & *happen*, eo quo dixi significatu, cani & voluceri conveniunt. Lex Bojor. Tit. XIX. 6. *De eo cane, qui dicitur* HAPICHHUNT, *pari sententiæ subjaceat.* Hunc canem Lex Frision. Tit. IV. 3. vocat *canem acceptoricium*, quod potestatem Boicæ vocis exacte exprimit.

HACKEN, cædere secando vel dividendo, quocunque modo id fiat. Sic ligna cæduntur findendo, vineæ pastinando & fodiendo, carnes concidendo, alia aliis modis. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *haccan* dissecare. Hinc *hacke* significat quantum potest, securiculam, & pro vario usu etiam sarculum. Illa Francis dicitur *acus*, hoc *hacco*. Gloss. Pez. raster *hacco*. TATIANUS Cap. XIII. 15. *giu'st acus gesezzit zi uuorzulum thero buomo*, jam securis posita est ad radicem arborum. Gallica *hache* & *hacher*, & Hispanica *hoce*, *hacha*, ad Germanicum fontem reduci possunt. Ab *hacken* descendit *hæxel* & *hæckerling* palea concisa, *hack-spæne* segmenta ligni, *hack-bret*, *hack-block* asser vel truncus sectilium, & alia satis nota. Originem verbi vide in *bauwen* cædere.

HACKEN, cædere pulsando, *hacke-bret* plectrum. Gloss. Pez. percussus *gihacter*. Convenit Lat. *icere*, *ictum*. Inde *hacke* calx pedis, a recalcitratione ni fallor, priscis Saxonibus *hoch*, & corrupte *ho*. Gloss. Ælf. pag. 71. calx *hoh-spor*. Evang. Anglosaxon. Joh. XIII. 18. *se the ytt hlaf mid me, ahefth hys ho ongean me*, qui manducat panem mecum, levat calcaneum suum contra me.

HACKEN, teneri, *an einander hacken* teneri mutuo. Proprie est adhamari invicem, ab *hake* uncus.

HADER,

HADER, pannuciæ, pannus laceratus. Videtur venire a *kutten* scindere, K. in H. ut sæpe alias transformato. Metaphorice dicitur de jurgio, quia altercantes similes sunt eorum qui se mutuo lacerant & discerpunt. Hinc apud VIRGILIUM *scissa discordia palla* inducitur, quia vestis lacera est symbolum contentionis & discordiæ. Inde *hader-katze* causa litigii. Ab *hader* porro est *hadern* altercari, quod frustra fingitur contractum ex *hart-reden* duriter loqui.

HÆGEN, fovere, servare. Dicitur de iis qui domo & tecto suscipiuntur, ut pateat esse ab *hag* domus. Recurrit in *hegen*.

HÆL, *heel*, lubricus. Gloss. Pez. lubricum *hali*. Suecis *haal*. Convenit per anastrophen Gr. λεῖος, & Lat. *lævis*. Utrumque est politus. Hic sensus videtur aliquid habere commune cum *hell* lucidus, quia lubrica & lævia splendent. Hinc STIERNHIELMIUS tam lucidi quam lubrici appellationem desumit a *glüen* splendere. Sed non ostendit, qua via hic partus a matre venerit. Vide Glossarium ejus Ulphila-Gothic. pag. 73.

HÆMISCH, subdolus. Vide *heimen* occultare.

HÆNFLING. V. *hanf*.

HÆS, vestimenta. Vox antiqua, quam hodie custodiunt Suevi. SOMNER. in Dict. Anglosax. *hæt* mitra, *hæsel* galerus, *hæteron* vestitus. Extat & *heus* pro caligis in Catholico Armorico apud CANGIUM in voce *osa*. Videtur autem convenire cum *hut* & *hosen* in notione tegendi.

HÆSCHER, *V. haschen*.

HÆXEL. V. *hacken* cædere secando.

HAF, mare. Vox Scytho-Scandica. VEREL. in Ind. *haf* mare, *haf-færandi skip* navis patiens maris, vel quæ mari se committere potest, *kringlu-haf* oceanus omnia ambiens. Suecis *haaf* etiamnum est mare, & inde *haaffsund* fretum, *haaffstrand* littus, *haaffswyn* delphinus, & alia. Videtur autem sic dictum ab elevatione, quia in medio tumet, sive ab *hau* altus, sive ab *heben* levare. De rotunditate aquæ vide PLINIUM Lib. II. Cap. 65.

HAFEN, portus. Heb. *hoph*, Camb. *aber*, *hafn*, Dan. *hafn*, *haffn*, Belg. & Angl. *haven*, Gall. *havre*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *aber* casus fluvii, ostium fluvii, portus, *hafn* portus. VEREL. in Ind. *hafn* portus. An ab *haf* mare? Dubito. Nam ab initio non portum, sed ostium seu casum fluvii videtur denotasse, ab *aben* cadere, quia ostium est, ubi aqua in aquam cadit. Postea sensus ab ostiis ad portus videtur translatus, quia *ostia fluminum sunt portus naturales*, ut scite LEIBNITIUS in Gloss. Celt. qui primus hanc etymologiam suppeditavit in voce *aber*. Suecis portus est *hampne*, quia F. mutari solet in M. & P. attrahi ab M.

HAFEN, olla, *hafner* figulus. Gloss. Pez. olla *havan*, plastes *havanari*, figuli *hauanares*. Referri potest ad verbum Anglosax. *hiwan*, *hiwian* fingere, formare, quia olla est vas fictile, e luto formatum.

HAFT, *adjective*.

HAFT, habens, præditus. Ab *haben* habere, præditum esse. Utimur tantum in compositis. Exempla tam vetera quam nova vide in PROLEG. Sect. VI.

HAFT, prægnans, in utero habens. Vetus Francicum. OTFRIDUS Lib. I. Cap. VIII. 3.

> *Uuas imo harto ungimah,*
> *Tho er sia hafta gisah.*
> Erat illi valde ingratum,
> Cum eam cerneret prægnantem.

Anglosaxonibus *hæbban on innothe* est prægnantem esse, in utero habere, & dicitur de beata virgine Matth. I. 23. Ergo *haft* est ellipticum, & ponitur pro utero prædita.

HAFT, tenax, servans, custodiens. Ab *haben* servare, custodire. Utimur tantum in compositis. Exempla vide in PROLEG. loc. cit.

HAFT, captus, *behaft* occupatus. Gloss. Keron. occupatus *pehafter*. Refer ad *heben* capere.

HAFT, detentus, impeditus, *mit krankheit behaft* morbo detentus. Refer ad *heben* tenere.

HAFT, *substantive*.

HAFT, usucapio. VEREL. in Ind. *hæfd* usucapio. Oritur vel ab *heben* capere, vel ab *haben* uti, frui.

HAFT, possessio. Ab *haben* possidere. Gloss. Pez. proprietates *eiganhafti*. Ab *eigen* proprius, quasi propriæ possessiones.

HAFT, vinculum. Anglosax. *hæft*. Ab *heben* tenere, quia tenet. Hodie dicitur de vinculis vestium. Inde *haften* fibulæ, uncinuli, quibus vestes constringuntur.

HAFT, sensu forensi est pignus, quia pignus est vinculum civile, quod dantem & accipientem obligat. Dicitur etiam de stipulatione, quia fides data obstringit eum qui dedit.

HAFT, detentio, impedimentum. Ex eodem fonte. Inde *ehaften* legitima impedimenta, ab *ehe* lex.

HAFT, captura. Ab *heben* prehendere. Gloss. Lips. *hafta* captivitas. Inde *haftesman* captivus, apud OTFRIDUM Lib. V. Cap. XXI. 22.

HAFTEN, usurpare. Ab *haft* usurpatio. VEREL. in Ind. *hæfda* usurpare, usucapere.

HAFTEN, hærere, adhærere, connecti. Ab *haft* vinculum. Glossa antiqua apud JUNIUM in Will. pag. 115. *haftentan* hærentem. NOTKERUS Psal. XLIII. 25. *unser buh haftet zuo dero erdo*, venter noster adhæret terræ. Differt ab *heften* figere, ut sensus passivus ab activo.

HAFTEN, obligari, *haftung* obligatio. A vinculo legis.

HAFTEN, fidejubere. A vinculo sponsionis. Inde formula, *ich hafte davor* sponsor sum, in totum me obligo.

HAFTEN, capere, prehendere, vincire, *verhaft* captivus, domi vel alibi in custodia detentus, *inhaftieren* in carcerem conjicere. Ab *haft* captivitas. BENSONIUS in Voc. Anglosax. *hæftan* capere, *hæfted* captivatus

vatus, *hæftling* captivus, *hæft-nyde* captivitas. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXII. 33.

Tho haft er nan so er uuolta,
Joh er nan selbo filta.

Vertit SCHILTERUS:

Tunc apprehendit ipsum sicut volebat,
Et eum ipse flagellabat.

HAFTIG, terminatio, quam vide in PROLEG.

HAG, verbale ab *hagen* sepire, est vox latissimi valoris, & vi originis significat quantum potest, *sepimentum*, & *locum septum*, qualiscunque ille sit.

HAG, sepes. BENSON. in Voc. AS. *hæg* sepes, *hage* septum, *heg-were* contextura sepis. Idem Belgis *haag* & *haegh*, Latino-Barbaris *haga* & *haja*, Gallis *haye*. Germanis *hag* pene obsolescit, exceptis tamen Suevis & Helvetiis, quibus *hag* etiamnum sepem significat.

HAG, domus, mansio. BENSON. loc. cit. *haga* mansio. Proprie est domus septa vel sepimento cincta, non a Gr. οἶκος, nec ab *hag* sepes, quasi domus cratitia, & ex viminibus complicatis sepis instar constructa: sed ab *hagen* sepire, quasi locus septus habitandi causa. Postea vox ab usu ad omnes mansiones extensa est. Dicitur antiquitus (1.) de domo vili & agresti. Inde Latino-Barbaris *haga* & *haja*, & in compositis *hai* & *he* domus agrestis. Hinc rustici, qui mansiones suas habent in prædiis Dominorum, Latino-Barbaris vocantur *Haistaldi* & *Hestaldi*, quasi in domibus Domini positi, a participio verbi *stellen* collocare. In qua appellatione primus nomen domus animadvertit CANGIUS. (2.) de domo urbica. Charta Ethelredi Regis Angl. an. 996. apud CANGIUM: *Cum novem præfatæ Civitatis habitaculis, quæ patria lingua* HAGAN *appellari solent.* Et huc etiam spectat illustris locus GRAVENHAGEN, a domicilio Principum sic dictus, Lat. Barb. *Haga comitum.* (3.) de re familiari intra domum. VEREL. in Ind. *hag-speki* rei œconomicæ scientia, *hag-serni* rei familiaris profectus, *hag-ræda* de re familiari consultare, *hagur* status rei domesticæ. Germanis *hag* pro domo obsolescit: Superat tamen in derivato *hegen*, domo & tecto recipere, servare, fovere, quod omnino sic dicitur ab *hag* domus.

HAG, mallus, locus judicii septis clausus. Huc refert Cel. SCHILTERUS *Grafen-hage*, quæ illi est Mallus Comitum Hollandiæ. Et hinc fortasse posteris remansit formula *gericht hegen*, judicium in loco septo tenere.

HAG, ager. Primo septus, postea omnis ager. BENSON. loc. cit. *haga* agellus.

HAG, pratum septum. VEREL. in Ind. *hage* locus pascuus, ab *hag* sepimento rudi, quo includitur. Saxones antiqui utuntur collectivo *gehæge* pro prato, apud SOMNER. & BENSON. Sed a simplici *hag* componitur & derivatur, *heyward* rei pascuæ curator, apud SPELMANNUM. Quod cum cæteris obsoletum.

HAG, nemus, indago, & quælibet pars silvæ sepimento cincta, sive feris includendis, sive alios ad usus. Latino-Barbaris *haja* apud CANGIUM. Hodie utimur collectivo *gehæge*. Aliud est *hecke* silva cædua, quod vide in loco.

HAG, vallum militare, agger palis & stipitibus munitus. Lat. Barb. *haia*. Capit. Caroli Calvi Tit. XXXI. *Quicunque istis temporibus castella, & firmitates, &* HAIAS *sine nostro verbo fecerint.* Ubi *haia* sumitur pro vallo militari, quod ex palis (quos hodie *palisaden* vocant) conficitur, interprete CANGIO.

HAG, pagus, circulus vel Districtus terræ, arboribus consitis, sepimentis, stipitibus, fossis, & aggeribus munitæ. Lat. Barb. *haga*. Quem significatum ex Monacho Sangallensi, qui de rebus Caroli M. scripsit, probat CANGIUS in voce. *Hag* pro pago videtur occurrere in nominibus locorum SALECHAGINE, BODECHAGINE, WIDOCHAGINE, quæ extant in Prologo Legis Sal. apud BALUZIUM. Sic enim censet Cel. SCHILTERUS Præf. ad L. Sal. §. 6. ubi hæc nomina eleganter explicat hoc modo, ut BODOHAGIN sit pagus Bataviæ, SALOHAGIN provincia inter Salam & Amasim, WIDOHAGIN tractus inter Amasim & Visurgim.

HAGEL, grando. Gloss. Ælf. grando *hagol*. NOTKERUS Psal. XVII. 13. *hagel unde gluot*, grando & carbones ignis. Hodie Anglis *hail*. A Gr. χάλαζα ejusdem significatus, judice CASAUBONO. Confer *schlosse*.

HAGEN, sepire, septo circumdare. Anglosax. *hegian* apud SOMNER. & BENSON. Angl. *to hedge*. Helvetiis *hagen* & *verhagen* idem est quod *zeunen* sepimento cingere, interprete PICTORIO. Galli priores eodem sensu dixerunt *hayer*, per syncopen, Latino-Barbari *hayare* & *hawyare* apud CANGIUM. Duci potest ab *hege*, *hegge*, *hecke*, quod primo fuit frutex senticosus, postea sepes ex fruticibus senticosis, denique omnis sepes. Ab *hagen* rursus fit *hag* septum & locus septus, amplissimo significatu, ut vidimus paulo ante.

HAGEN, *behagen*, placere, *behæglich* commodus, gratus, *unbehæglich* incommodus, ingratus, molestus. HELVIGIO est ab ἄζειν placere, quod nescio an eo sensu reperiatur. STADENIO ab *hug* animus. Atqui non omnia placent animo. Ex adverso animus ita factus est a primordio, ut nihil illi placere possit nisi bonum & pulchrum. Belgis vero *hoog* est pulcher. Idque metonymice ponitur pro *grato*, quia pulcher omnibus gratus charusque est. Et hinc, opinor, existit *hagen* placere, gratum esse. Plura ejusdem indolis verba ab objecto producta vide in *danken* & *fallen* placere. Ab *hagen* rursus oritur *hag* commodus, quia commoda

da maxime placent. Gloff. Reenhielm. *hæg sæng* commodus lectus. Hoc sensu *hag* sæpissime occurrit in compositis apud VEREL. in Ind.

HAGESTOLZ, *hagestolt*, cælebs. Gloff. R. Mauri: celeps *hagustult*. Anglosaxonibus varie scribitur, *hæg steald*, *hægesteald*, *beghstald*, *hebstald*, & vario usurpatur significatu, præcipue *virginis* & *cælibis*, apud SOMNER. & BENSON. Vix operæ pretium est, opiniones eorum, qui interpretationem vocis ex Lingua hodierna aggressi sunt, adducere, nedum refellere. JUNIUS, STADENIUS & DIECMANNUS, meliores in hoc argumento arbitri, & Linguæ antiquo-Germanicæ peritissimi, quamvis inter se dissentiant, in eo tamen conveniunt, posteriorem compositi partem *stolt*, esse a participio verbi *stellen*, statuere, collocare, & statum hominis indicare, non superbiam ut *Schottelio*, nec fulcrum ut *Beyero* visum. Sed prior compositi pars, cum sit ambigua, & multis sensibus obnoxia, doctissimos viros in discrepantes sententias distraxit. Videamus primo de *Virgine*. In Codice Cottoniano, quem citat *Junius* in Gloff. Goth. pag. 241. B. Virgo dicitur *hebstald*, Matth. I. 23. *heonu hebstald in brif sceal habba*, ecce virgo in utero habebit. Et virginitas Hannæ prophetissæ *hebstaldhade*, Luc. II. 36. Apud *Bensonium* vero nomen Virginis diversimode scribitur, & totidem modis, quot supra commemoravi. Cum ergo *heb* Anglosaxonibus sit altus, & virginitatis tanta quondam fuerit æstimatio, ut non veritus sit *D. Hieronymus* in Serm. de Assumpt. affirmare: *In carne præter carnem vivere, non terrena vita est, sed cælestis:* Hinc arbitratur *Junius*, nomen Virginis Saxonicum ab excelso & Angelico animo desumptum esse, nihilque aliud denotare, quam in sublimi constitutam. Idem censet de cælibe, qui in Cod. Rusworthiano appellatur *hebstald man*. Et hæc etymologia robur accipit a Lat. *cælebs*, quod Saxones videntur imitati, de quo ita legitur apud FESTUM: CÆLIBEM *dictum existimant, quod vitam cœlo dignam agat*. Quasi cœlitem. Hinc cælibes in sacris literis cœlitibus comparantur Matth. XXII. 30. Nec est, quod quis existimet, hæc a religione *Festi* aliena esse, & ex figlina interpolatoris *Pauli*, hominis Longobardi & Monachi, prodiisse. Nam apud Gentiles non minor erat Virginitatis, quam apud Christianos admiratio, usque adeo ut nonsolum cœlestem agere vitam, sed & *Numina videre* putarentur, qui usum Veneris ignorassent, sicut nos docet *Servius* ad Sextum Æneidos vers. 602. & apposite observat *Junius*. Sed *Diecmannus*, cui laudes virginitatis suspectæ sunt, tanquam res ad disciplinam Ecclesiæ Rom. spectantes, nomen virginis arcessit ab *hag* domus, sic ut Virgo Saxonibus proprie sit *domiseda*, quæ ædibus matrimonii causa non egreditur, quæ virorum aspectibus se subducit, quæ domi latet tanquam in conditivo, & mortem suam viva antecessit. Quod, etiamsi ad virtutes virgineas spectet, & a vocabulo haud alienum videatur, multum tamen de pretio virginitatis detrahit, quod potius in illa sublimitate, quæ puritate mentis & corporis definitur, quam in vitæ latentis torpore consistit. Atque hæc hactenus de Virgine. *Stadenius* videtur *Cælibem* a virgine distinguere. Hinc illi cælebs sic dicitur ab *hag* sepes, non quod proprium habeat agellum (quia prædia rustica non facile divisionem admittunt), sed quod intra sepem fratris, qui solus prædii possessor est, separatim habitet, & victum quærat, sive apes tractando, sive operam suam aliis collocando, semper tamen ad sepes fraternas hærendo. Hanc primam vocis acceptionem esse putat, quæ postea ad omnes cælibes, qui vel religionis causa, vel alias ob rationes uxorem non ducunt, cum per ætatem & valetudinem possent, etiam *Principum filios* translata sit. Secundum hanc etymologiam *hag* est signum contemtus & vilitatis, non laudis aut præstantiæ. Vide Gloffar. *Diecmanni* pag. 60. seq. *Keyslerus* vitium in voce suspicatur, & cœlibem rectius appellari *ain-stolt*, ab *ein gestalt*, hoc est, ab una eademque conditione, quam retinent, qui cælibem vitam matrimonii illecebris anteponunt, opinatur, in Antiq. Septentr. pag. 488. Sed hæc etymologia, cum ab ipsa voce palam recedat, præter novitatem nihil habet quo se commendet. Quid mihi videatur de hoc composito, paucis exposui in *stolz* constitutus.

HAGESTOLZ, tyro. SOMNER. & BENSON. *hæg-steald* tyro. Suspicor tyronem sic dici ab *hag* pagus, quasi pagensem, vel in pago aliquo constitutum, quod sedem fixam haberet in pago, & inde ad bellum, quoties opus erat, proficisceretur; Vel certe eundem esse, quem Latino-Barbari *haistaldum* vocant, quasi mansionarium, ab *hag* mansio, de quo supra. Nam & hi sicut in pace *coloni*, ita in bello *milites* fuisse videntur, eorum puta, quorum domos incolebant.

HAGER, gracilis, macilentus. Ab Æolico ἀκιρὸς, quod apud Lexicographos exponitur per ἰσχνὸς macer, tenuis, strigosus, in longitudinem subtilis & gracilis. Cambris *hagr* est deformis, turpis, alio quidem sensu, sed cognato, ob deformitatem eorum, qui nimia macie attenuantur. In Glossis LIPSII Pelicanus vocatur *heigero*, forte a macilentia vel deformitate. Scribit enim ÆLIANUS, Pelicanum, si cibus aliunde non suppetat, esculenta, quæ prius devoraverat, evomere, & ad educandos pullos convertere. Quæ res non potuit non conficere corpus Pelicani. Suecis *häger* est ardea. Forte rursus a macilentia. Nisi sit transpositum ex *reiger*. STILERO *hager* sic dicitur, ab *hag* sepes. Quid enim, inquit, macilentius sude? Et sic sæpe alias, dum Græca vitamus, in nugas incidimus.

HAIN, ſeptum. Omnino ab *hagen* ſepire, quod, quando pronunciatur *hajen*, naturaliter producit *hain*, eo quo dixi ſignificatu. Belgæ inde derivant *heinen* ſepire, ſepimento cingere, & hinc porro *heining* ſeptum, *heinsloot* foſſa loco ſepti inter duos campos.

HAIN, locus ſeptus, & per ſynecdochen generis *lucus*, quia lucus eſt nemus ſacrum, religionis cauſa ſepimento cinctum, utique ab *hagen*, *hajen*, ſepire, & non ab ἅγιον, etiamſi lucus ſit ethnicæ religionis ſacrarium. Simile eſt, quando lucus vocatur *borg*, ab ἕρκος ſeptum. Alia Dialecto dicitur *hagn*, manifeſto ejus, quam dixi originis, indicio. Hinc idolum nemorale, quod LUTHERO eſt *hayn-götze* 2. Reg. XXI. 7. in Bibl. Lubec. 1533. vocatur *hagen-affgodt*. Priſcos Latinos vocabulum *hain* haud ignoraſſe, quoniam pro *Fano* ſæpe ſcripſerint *Hanum*, & pro parvo Fano *Hanulum*, ſuſpicatur PEISKERUS. Apud nos præcipue occurrit in appellationibus locorum, cujusmodi ſunt, GROSSEN-HAIN in Saxonia, HEIDENHAIN ad Almonam fluvium, quæ ipſo nomine videntur teſtari, fuiſſe quondam iis locis Sylvam, auguriis patrum & priſca formidine ſacram. Nam majores noſtros nemora & ſylvas conſecraſſe, & Deorum nominibus appellaſſe, certiſſimum eſt. In his Lucis erant ſub cuſtodia Sacerdotum ſigna & vehicula Deorum, candidi & nullo mortali opere contacti equi, & auſpiciorum gratia publice nutriti, ſigna militaria, vel bello capta Diisque ſuſpenſa, vel in prælium ferenda, quod adeſſe Deos bellantibus crederent, formæ aprorum, urſorum, luporum, aliæque ferarum exuviæ, quibus pro caſſide vel galea utebantur, quod opinio invaluerat, ejusmodi armis ſecurum præſtari Deorum cultorem, etiam inter hoſtes. Auctor TACITUS de moribus Germanorum Cap. VII. IX. X. XXXIX. XL.

HAK, cuſpis incurva. Græc. ὄγκος, vel ὄγκινος, Lat. *uncus*, Angloſax. & Angl. *hoc*, Francis *hacco*, Belg. & Scand. *hak*. SOMNER. in Dict. Angloſax. *hoce* hamus, uncus. Gloſſ. Pez. uncinus *hacco*, uncinum *haccun*. VEREL. in Ind. *hake* uncus. SKINNERUS omnia derivat a Lat. *uncus*, extrito tantum propter euphoniam N. & addito ſpiritu Alius derivationem inſtituit ab Heb. *hakah*, quod interpretatur *hamus*. Synecdochice dicitur de omnibus inſtrumentis incurvis. Inde Angloſaxonibus *weod-hoc* ſarculum, marra, Islandis *hake* conto, Germanis *hak* furca hamata, & inde *feurhak* harpago, *doppel-hak* ſclopetum majus, a duplici furca qua ſuſtinetur, *haken-ſchütz* ſclopetarius, qui ob gravitatem machinæ fulcro opus habet ad jaculandum.

HAK, genus accipitris, columbis infeſtum, Suevis hoc nomine notum. Angl. *hawk*, Suec. *höök*, Island. *hauk*. Diſtich. Run. apud OL. WORMIUM:

Mikiler greip a hauki,
Gryphus major accipitre.

Volucrum prima diſtinctio, ut bene digerit PLINIUS, pedibus maxime conſtat. Aut enim aduncos ungues habent, aut digitos, aut palmipedum in genere ſunt. Ad primum genus, quod plerumque carnivorum eſt, & reliquarum captura ſaturatur, ſpectant omnes accipitres, & inprimis is, quem *hak* vocant, quaſi aduncum, a roſtro & unguibus uncis, quibus tanquam hamis prædam arripit & diſcerpit. Hinc columba, quæ hamis iſtis privatur, interpreti Gothico dicitur *ahaks* Luc. III. 22. non quaſi ἄκακος minime mala, ſed quaſi minime hamata. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXV. 55. de columba:

Mit ſnabulu ni uuinnit,
Oub fuazin ni krimmit.
Roſtro non dimicat,
Nec pedibus inuncat.

HAKSCH, verres, porcus non caſtratus. Multi ſe offerunt fontes conſideranti, *hacken* cædere, quia dentibus ferit, *hocken* incubare, quia ſalit, item ὑικὸς, quia ad ſuem ſpectat. Poſſit etiam idem nomen formari a ſue, ceu conjuge verris. Nam ſus, porcus Cambris dicitur *hwch*, Anglis *hog*.

HALB, pars, *meinthalben* pro parte mea. VEREL. in Ind. *halva* pars, *a thera halvum* pro eorum parte, *gange barn til bettre half* ſervi & ingenuæ, ingenui & ſervæ ſoboles ſequatur meliorem partem, ſeu conditionem. HELVIGIUS effingit per converſionem ab Heb. *phelech* fruſtum, quod eſt a *phalach* diſcidit. Si peregrina origine opus ſit, mallem derivare a κολοβοῦν truncare, quia K. ſubinde mutatur in H. Interim hic primus vocis ſenſus, unde reliqui in ſerie & ordine proficiſcuntur per ſynecdochen generis.

HALB, plaga, pars cœli vel terræ. SOMNERUS in Dict. Angloſax. *healf* ora, tractus, *eaſt-healf* plaga orientalis. Gloſſ. Boxh. *nord-halba* aquilonem, ſeptentrionem, *ſund-halba* auſtrum, meridiem. VEREL. in Ind. *halfva*, *halfa heimſins* plaga orbis. Hodie occurrit in *allenthalben* ubique.

HALB, latus, pars hominis dextra vel ſiniſtra. Gloſſ. Pez. latere *halpo*. VEREL. in Ind. *halva* latus. ISIDORUS Cap. III. 6. *ſitzi azs zeſuun halp min*, ſede a dextris meis. Id eſt, ad dextrum latus meum. Evang. Angloſax. Matth. XXVII. 38. *tha wæron ahangen mid hym twegen ſceathan, an on tha ſwithran healfe, and other on tha wynſtran*, tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones, unus a latere dextro, alter a ſiniſtro. Inde *halb-ritter* equites Hieroſolymis creati, ſic dicti, quod illis in lævo tantum ſcuti latere inſignibus uti liceret. V. Gloſſarium HUNDII in voce *ritter*.

HALB, dimidius, dimidium, & dimidiatim. Proprie eſt pars totius in duo æqualia diviſi. Quo ſenſu ab omnibus veterum Dialectis uſurpatur. Sic dimidium regni Gothis dicitur *halba thiudangardja* Marc. VI. 23. Anglo-

Anglosaxonibus *healf rice* ibidem. Iisdem *healfe æhta* est dimidium bonorum Luc. XIX. 8. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VI. ab init.

Tho thiu uuecha, so Got gibot,
Uuas halba gifirot.
Cum septimana, ut Deus præcepit,
Esset ad dimidium feriata.

VEREL. in Ind. *half* dimidius, dimidiatus, *half ær af dryckiu* semi insanus ab ebrietate, *halfvirdi* dimidia pretii pars, *halfgilldi* læsi, vel damno aut morte affecti æstimationis vel pretii pars dimidia.

HALB, subfixum. V. *Proleg.* Sect. VI.

HALBEN, dividere, in duo æqualia partiri. Verbum a subst. vel adj. præcedenti factum, quamvis obsoletum. Inde est, quod dimidium bonorum & cujuscunque rei Gothis dicitur *halbata* Luc. XIX. 8. Germanis *helfte*. Hodie non amplius dicimus *halben*, sed *halbieren*.

HALBEN, latera cingere, circumdare, vallare. Vetus Francicum. Gloss. Boxh. *umbihalboton* vallaverunt. Refer ad *halb* latus.

HALBEN, propter, *seinthalben* ejus gratia, *alters halben* per ætatem, *sterbens halben* mortis causa. Conjunctio causalis, haud absque ratione facta a subst. *halb* pars, quia pars, cujus gratia aliquid fit, semper est causa moralis effectus.

HALB-FISCH, passer marinus, piscis planus & latus. Quasi semipiscis, vel piscis κολοβὸς, mutilus, truncatus, quia illi aliquid deest, nempe crassities. Nam ab hac planitie dicitur etiam *scholl* & *plateis*.

HALDE, declivitas montis, Dial. Suevica. Hispanis *balda de monte*, forte a Suevis antiquis relictum. Idem Græcis κλιτὺς, a κλίνω inclino, declino. Et hujus quoque parentelæ possit esse *halde*, levi unius literæ in aliam sui generis mutatione, & alterius transpositione. Sed nihil definio, quia, ut res ipsa docet, commodius & sine ulla mutatione derivari potest ab *hill* mons. Cambris *allt* & *galt* est ascensus montis, forte quia per declivia in montem ascendimus.

HALDEN, cujuscunque sit notationis, oritur a declivitate *halde*, per metaphoram. Duo autem significat, *inclinare*, & *inclinari*, *vergere* & *facere ut vergat*.

HALDEN, vergere, propendere, inclinari. Gloss. Pez. vergebat *haldeta*. Gloss. Boxh. *haldentes* vergentes. Ab hoc verbo multa extant derivata apud Antiquos, quamvis cum parente suo hodie extincta.

Anglosaxonibus *hald*, *halde* cernuus, acclivis, incumbens, pendulosus, *heald* devexus, inclinatus, incurvatus, *forth-heald* pronus, incurvus, apud SOMNER. in Dict.

Francis & Alam. *haldo* eadem notione. Gloss. Boxh. *haldo* preceps. Gloss. Keron. pronus *frambalde*. Hinc porro *unhald* apud OTFRIDUM est declivitatis expers, quod dicitur de sphæra Cœli suprema, quæ, cum sit immensa, concava quidem est, sed non convexa. Verba Otfridi dedi infra in *ring* sphæra.

HALDEN, inclinare, declinare, facere ut vergat deorsum. TATIANUS Cap. CCXVIII. 3. *mitthiu sio tho forhtun, inti helditun iro annuzi in erda*, cum timerent autem, & declinarent vultum in terram. NOTKERUS Psal. CXLIII. 5. *helde Truhten dina himela, unde fara hara nider*, inclina Domine cœlos tuos, & descende. Hodie dicimus *hellen* per syncopen. PALTHENIUS tribuit vulgo Suevorum *heldelen* capite in latus inclinato incedere, quod mihi, quamvis Suevo, ignotum.

HALDEN, Celtica lingua est succutere. Fides sit penes JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 186. ubi *haldian*, inquit, Cymræis est succutere, *hald* succussio. An hic sensus reliquis sit cognatus, aut a nostris unquam usurpatus, dubito. Hactenus enim nulla vestigia invenio.

HALEN, laxare, demittere. Vox nautica, quæ Latinis effertur *chalare*, Græcis χαλᾶν. Dicitur de funibus, quibus antenna laxatur. V. MARTINIUM in voce *chalo*.

HALFTER, capistrum. Gloss. Pez. capistra *halftro*. SOMNER. in Dict. AS. *hælftre* laqueus, restis, capistrum. Olim deduxi ab usu ambidextro, adeoque ab *halb*, *half* latus, ut sit quasi funis lateralis. Nunc autem suspicor, vocem per epenthesin corruptam esse e simpliciori *halter*, qua utuntur Angli, sive ab *halten* tenere, quoniam hac parte tenetur equus a sessore, sive a Gr. κελητιᾶν equum regere, quod elegantius. H. & K. sunt literæ permutabiles.

HALL, salina. Glossæ Cyrilli: ἅλαι salinæ. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *halen* sal, *heli* salsugo, *heledd* salina. Inde HALA SALICA, & alia Germaniæ loca a fontibus aut fodinis salis nomen adepta.

HALL, lapis, calculus, silex. Gall. *caillou*, Lat. Barb. *hallus*. Lex Salica Lindenbrog. Tit. XLIII. 5. *Si vero (interfectum) in puteum aut sub aquam miserit, aut de hallis vel de ramis eum cooperuerit* &c. Puta homicidii occultandi causa. Ubi ECCARDUS *hallos* recte interpretatur *silices*, *calculos*. Est enim a Gr. χάλιξ ejusdem significatus apud SUIDAM. Inde Cambris *callestr* silex, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit.

HALL, domus, structura ad mansionem vel inhabitationem facta. Græc. αὐλὴ, Lat. Barb. *halla*. Proprie locus contectus *hallis*, id est, ramalibus siccis, inquit CANGIUS. Atqui *halli* in Lege Salica sunt lapides, non rami, sicut paulo ante ostensum. Restat ergo ut proprie sit locus tecto munitus, qui receptos vicissim tegit, ab *hüllen* tegere, operire. Et in hac notione conveniunt etiam reliqui significatus, quos usus antiquus a domo accepit, & magnis ædificiis aptavit, ut mox videbimus. Ita *sal* ante domum priva-

tam quam publicam denotavit, quod semel monuisse sufficiat.

HALL, domus ampla & spatiosa, palatium, templum &c. Græcis Διὸς αὐλὴ est ædes Jovis: Latinis *aula* domus principis vel domus regia: Gothis *alh* (transpositis literis pro *hal*) templum, *in alh* in templo, *faurhah alhs* velum templi, Matth. XXVII. 5. 51. Similia occurrunt in aliis Dialectis, & æque vetustis. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *healle* aula, palatium, *alh-stede, ealh-stede* palatium, ædes vel sedes regia, *heallic* palatinus, aulicus. VEREL. in Ind. *hall, haull, holl*, ubivis in Scriptis pro palatio & principum ædificiis magnificentissimis. Quibus addi potest Gallorum *hale*, quod illis nonsolum locum ubi merces exponuntur, sed etiam magnum ædificium ubi secure deponuntur, significat, testibus SPELMANNO & CANGIO.

HALL, porticus. Utitur Luth. 1. Reg. VI. 3. Dubium est, an sit e genere præcedentium. Nam porticus nonsolum est locus tectus contra ardores solis, sed etiam locus perflabilis ante magnas ædes. Et talis locus Græcis dicitur αὐλὴ, ab ἄω flo, spiro, judice MARTINIO in Cadmo.

HALL, area ante magnas ædes, spatiosa & aperta. Anglis ni fallor *hall*. Hic locus, cum minime tectus sit, sed apertus, subdialis, & soli expositus, aliam etymologiam exigit. Puto autem cum sic vocari a verbo Celtico *heulo* apricari, soli exponere, quod est ab *haul* sol. Utramque vocem sistit BOXHORN. in Lex. Ant. Brit.

HALL, forum rerum venalium, *fleisch-hall* macellum. Etymon pendet a circumstantiis. In quibusdam locis est area sub dio, in aliis locus tectus.

HALL, sedes manium beatorum. Vox Scandica, & a paganismo relicta. VEREL. in Ind. *valholl* orcus, Odini aula. Dicitur etiam *valhallar*, & proprie est *aula cæsorum*, sive in bello fortiter occumbentium. Hos enim credebant statim a morte in vitam revocari, & Odini hospitio excipi in altero Orbe, quem *aulam cæsorum* vocabant, prout KEYSLERUS, qui de *Antiquitatibus Septemtrionalibus* optime meruit, ex monumentis Islandicis pulchre ostendit, in ejusdem tituli & argumenti Opere pag. 127. & passim. Plura ejusdem indolis composita vide in *walstat*. VERELIUS male vocat *Orcum*. Nam veteres hanc immortalium sedem non in inferis, sed in alia nescio qua Mundi parte, collocabant. Quod etiam fecisse videntur Druidæ, apud LUCANUM Pharsal. Lib. I.

- - Vobis autoribus umbræ
Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus
ORBE ALIO: *Longæ (canitis si cognita) vitæ*
Mors media est.

Hinc MARTINUS negat, Gallos Plutonem coluisse, *parce qu'il n'y a nulle apparence, que les Gaulois se soient fort empressez d' honorer un Dieu, avec lequel ils croyient qu'ils n'auroient jamais à faire.* Quæ ratio, si valida est, *Mercurium* quoque excludet, quem tamen in locum Plutonis mox substituit. V. *Rel. Gall.* Lib. II. pag. 325. & pag. 332. An Germani Deos inferos coluerint, & quare, non liquet. Illud tamen videtur colligi posse ex composito Anglosaxonico *hel-god* Pluto, hoc ex propensione ad artes magicas & infernales, ab *Indiculo paganiarum* art. 12. *de incantationibus*, prohibitas.

HALL, sonus, *wider-hall* echo, sonus repercussus, *posaunen-hall* clangor tubarum, *halljahr* annus jubilæus Hebræorum, a clangore tubarum sic dictus, quo utitur Luth. Lev. XXV. 11. Proprie est sonus ex aëre verberato, & verbale ab *hallen*.

HALLEN, sonare. Francis *hellen*, *hillen*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. I. 75. 76. *thaz Gotes uuizzod scono helle.* Vertit SCHILTERUS: *ut verbum Dei pulchre clangat.* Scilicet in idiomate Francico. Idem Lib. V. Cap. XXIII. 373. ex emendatione Cel. SCHERZII: *thir al thar scono hillit*, tibi omne ibi pulcre resonat. Quod scil. Musica cœlestis cantat. Proprie est verberare aërem, a Lat. *cello* percutio. Nam C & H. sunt literæ permutabiles, & verba sonandi apud Germanos plerumque sunt metonymica, & causam ponunt pro effectu, quod multis exemplis ostendi in *brausen* sonare. Inde genus ducunt

hell, sonorus, canorus, argutus, *helle stimm* vox acuta, *helle cymbaln* cymbala sonantia, Psal. CL. 5. quod differt ab *hell* clarus, lucidus, origine & significatu.

hellig, sonans, *einhellig* consonans, figurate concors, *mishellig* dissonans, figurate discors.

gehellen, consonare, figurate consentire. Gloss. Pez. congruunt *gihellent*, concinens *gihellenter.* Hodie rarius auditur. Extat tamen apud HENISCHIUM in Thes. L. Germ. ubi *gehellen* exponitur *consentire, probare, comprobare, dare consensum, ratum habere.* Præfixum *ge* est adverb. congregandi, ut *una, simul, pariter* apud Latinos, quorum vim exacte exprimit.

gehell, consonans, consentiens. Gloss. Pez. consonans *gihel.*

mishellen, dissonare, dissentire. Gloss. Pez. dissidere *missihellan.*

enthellen, eadem notione. Gloss. Boxh. *enthellan* discrepare, dissonare. In quo composito *ent* idem valet quod *and, ant* contra. Hodie obsolescit.

Schall, & *schallen* in nulla re differunt ab *hall* & *hallen* nisi præfixo schin. Chaldæis *kal* est vox, & Græcis καλεῖν vocare, nescio an quadam cum reliquis affinitate.

HALM,

HALM, arundo frumenti. Græc. *καλάμη*, Lat. *calamus*, *culmus*, Anglosaxon. *hælme*, Franc. Alam. Belg. & Suec. *halm*. Gloss. Pez. culmus *halm*. Gloss. Keron. festuca *halm*. VEREL. in Ind. *halm* stramen segetis. Cuncta a notione cavitatis, adeoque ab *holen* cavare, per medium derivandi M. Hoc malo, quam cum HELVIGIO præter necessitatem derivare ab Heb. *makel* arundo.

HALS, collum. Persis *halli*, Gothis, Anglosaxon. Franc. Alam. Belg. & Scand. magno consensu *hals*. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. collum *hals*. Gloss. Ker. colla *halsa*, amplecti *kihalsit uuesan*. Gloss. Boxh. *halspauch* torques. VEREL. in Ind. *hals* collum, cervix, *halsbiorge* collare calybeum, *hals skamur* cui breve collum. JUNIO videtur idem quod vertebra, ab *ἑλίσσειν* volvere, versare; Sed in sententia STIERNHIELMII collum est fulcrum, quod sustinet caput, ab *halten* tenere. Ab *hals* est *hals-starrig* cervicosus, tropice contumax, *umbhalsen* amplecti, & alia satis manifesta. Alias collum Gothis præter *hals*, quod extat Luc. XV. 20. dicitur etiam *halsagg* Marc. IX. 42. & Anglosaxonibus *swura* ibidem.

HALS, pronus ad audendum. VEREL. loc. cit. *halsar* viri strenui, qui collum periculis subjicere non reformidant, *gangi nu vil fram goder halsar* audacter jam in prœlium procedite milites strenui. Hodie viget in composito *wag-hals* audaculus. Proprie est homo contra pericula obfirmatus, & dicitur *hals*, quia collum erectum, rigidum & extensum est symbolum audaciæ. Vide Job. XV. 26.

HALS-BERG, lorica. Vide in *bergen* tegere.

HALS-GERICHT, jurisdictio criminalis, præcipue jus gladii & laquei, quod, cum circa collum & jugulum hominis maxime versetur, ab objecto nomenclaturam accepit. Hispani eodem sensu dicunt *cada halso*. Quorum illud a Mauris, hoc a Gothis aut Suevis haud dubie illis relictum.

HALS-SACHE, eadem notione, Latino-Barbaris *alsacia*, quod vide in *sache* jus cognoscendi.

HALS-SACHE, delictum capitale. A *sache* delictum, quod vide.

HALT, particula vaga & incerti significatus apud Suevos. Olim erat adverb. comparandi, significans *potius*. TATIANUS Cap. XXVII. 3. *bitherbi ist thir, thas furuuerde ein thinero lido halt, thanne al thin libhamo gange in hella fuir*, utilius tibi est, ut pereat unum membrorum tuorum potius, quam totum corpus tuum eat in Gehennam.

HALTEN, tenere. SOMNER. in Dict. AS. *healdan* tenere. VEREL. in Ind. *halda* tenere. Cum L. & N. sæpe convertantur in omnibus Dialectis, origo verbi commodissime referri potest ad *hand* manus, quia manus est primum & naturale tenaculum humani corporis, quo aliquid tenemus. Tenet autem nonsolum *manus*, qui primus ac princeps verbi significatus, unde reliquis initium; sed etiam ad similitudinem *manus* intellectus, memoria, cupiditas, studium, cura, custodia, fides, imo etiam locus, spatium, capedo, duratio, impedimentum &c. & quicquid *manum tenentem* imitatur. Inde est, quod *halten* metaphorice significat *servare, conservare, observare, custodire, alere, pascere, sustentare, continere, obtinere, retinere, commorari, sistere, apprehendere, capere, defendere, studere, æstimare, existimare* &c. De quibus, si quis ordine exponere, eorumque similitudinem cum *manu tenente* ostendere vellet, næ ille non uno vel altero die, sed totidem mensibus opus haberet, nec tamen propositum absolveret. Videmus interim, quanti fuerint in arte Symbolica artifices majores nostri, quanta in verbis eorum sapientia, quibusque mediis Linguæ suæ simplicitatem ad tantam provexerint sensuum abundantiam, ut nulla pene diligentia exhauriri possit. Quamvis autem hoc verbum non æque late pateat apud omnes, omnibus tamen eodem pene modo effertur, Gothis *haldan*, Anglosaxon. *healdan*, Francis & Alam. *haltan*, Island. *halda*, Angl. *hold*, Suec. *hålla*, Belg. *houden* per syncopen. Nos hoc loco potiores & antiquiores tantum significatus delibabimus, reliquis aliorum industriæ relictis.

HALTEN, servare, conservare. Gloss. Keron. servare *haltan*, *kehaltan*, servetur *si kehaltan*, salventur *kihaltan sin*, servatam *kihaltan*, salvus *kehaltaner*. Inde Francis *haltar* salvator, servator, in Confessione Fidei NOTKERI Balbuli apud ECCARDUM in Cat. Theot. pag. 80. Hodie dicimus *erhalten* & *erhalter*.

HALTEN, observare, imperata servare. Gloss. Keron. observare *kihaltan*, observabit *pihealt*, observantia *kihaltidu*.

HALTEN, stare promissis, servare promissa. Inde ritus dandi sive tenendi manum ejus, cui aliquid servandum promittimus. Hoc enim signo tacite profitemur, nos velle servare promissa, *man wolle das versprechen halten*, *wie man die hand halte*. Notum VIRGILII illud: *En dextra fidesque*. Verba sunt ECCARDI in Cat. Theot. pag. 140.

HALTEN, custodire. Gloss. Keron. custodire *haltan*, custodiat *kehalte*, custodiam *kehalte, kihaltida*.

HALTEN, alere, pascere. Hoc sensu pascere porcos Gothis dicitur *sweina haldan*, Anglosaxon. *swyn heoldan* Luc. XV. 15.

HALTEN, sistere, moram & impedimentum injicere. Sic vulgo dicimus, *haltstill* siste gradum. Quod imitantur Galli in *faire halte*, & Itali in *fare alto*. Hinc claudi & omnes sive manibus sive pedibus impediti, Gothis vocantur *haltai* Matth. XI. 5. Anglosax. *healte* ibidem, Francis *halze* apud TATIANUM in Harm. Evang. Cap. LXIV. 3. Islandis *hallter*, Suecis & Anglis *halte*. VEREL. in Ind. *handhaltur* manibus claudus. Id est, impeditus. Ab *halt* rursus formari cœpit

cœpit *halten* claudicare, quod Anglosaxonibus effertur *healtan*, Anglis *to halt*.

HALTEN, improbe tenere, ut solent avari, qui sunt omnium mortalium tenacissimi. Inde Francis *gihaltig* avarus, & *gihaltigi* avaritia, parcitas, in Glossis Pezianis. Et huc etiam spectat ex hodierno sermone *geitzhals* avarus, avaritiæ tenax.

HALTEN, judicare, sentire, existimare. De similitudine intellectus cum manu tenente vide *vernemen* percipere.

HALTER, *helter*, vivarium. Utitur Luth. Jes. XIX. 10. Proprie est lacus, ubi pisces servantur. Hodie dicunt *kelter*, manifesta spiritus in K. mutatione. Anglis *halter* est capistrum, omnino a notione tenendi.

HAMBOTT, bacca rosæ sylvestris. Vide *butt*.

HAME, hamus, uncus quo pisces capiuntur. Utrumque a Celtico *camm* curvus, vel *cammu* curvare, quas voces exhibet BOXHORN. in Lex. Ant. Brit.

HAME, aliud piscandi instrumentum, composite *fisch-hame*. Hoc instrumentum pendet a pertica, estque circulus ligneus, cui rete vicissim appensum. Hinc dubia redditur etymologia, quia duobus modis objicitur intellectui. Enim vero si ad circulum attendas, ejusdem originis erit cum præcedenti, si ad rete, conveniet cum Græc. ἅμμα macula retis, quod est ab ἅπτω necto, judice MARTINIO.

HAMM, convenit cum Græco κόμμα, quod est a κόπτειν cædere, secare, incidere. Hinc Græcis κόμμα duo inprimis significat *incisionem* & *incile*. Incilia autem sunt fossæ, ad hoc inventæ, ut aquæ aut in campos arvales admitti possint, aut intra alveum contineri. Veteres a κόμμα formasse *hammen* cædere, incisionem & divisionem facere, ex innumeris derivatis, quæ vel supersunt, vel in via perierunt, nec aliorsum referri possunt, colligitur. DIECMANNUS quidem conatur hæc derivata revocare ad *hemmen* impedire; sed minus prospero successu, ut ex singulorum consideratione deinceps patebit.

HAMM, quatenus est verbale ab *hammen* cædere, secare, incidere, præcidere, succidere, excidere, significat quantum potest.

HAMM, pratum. Anglosaxon. *ham* apud BENSON. in Voc. AS. Prata autem sunt loca irrigua incilibus fossis intersecta, ad deducendam vel immittendam aquam. Vocem adhuc superstitem esse, docet STADENIUS, in Specimine Glossarii apud DIECMANNUM pag. 30. ubi verba: *Pascua & prata pinguia Osterstadiensibus nostris dicuntur hamm, & plur. hæmme, quia cujusque prata, licet pluribus jugeribus constent, in extremis lateribus fossis sunt majoribus septa & munita, ne boves transilire in vicina possint.* Ejusmodi fossæ Græcis, ut paulo ante ostensum, vocantur κόμματα, quia sunt *incisiones*. Et ab his incisionibus, & non ab ulla munitione, prata ipsa Saxonibus appellari *hamm*, ex dictis manifestum.

HAMM, fluentum. Tale est nomen fluvii Ducatus Bremensis HAMME, se in Wummam & postea in Visurgim exonerantis, observante DIECMANNO. Nec dubito, quin plures ejusdem nominis fluvii in Germania vel alibi reperiantur. Ita vero dicuntur, non quod terram muniant aut distinguant; sed quod eam secent eundo, & alveum sibi faciant secando.

HAMM, sylva cædua. Non sylva in genere, nec sylva sepibus munita, & multo minus lucus. Nam lucus est nemus sacrum, ubi lignum cædere nefas. Fieri tamen poterat, ut sensus a sylva cædua paulatim ad sylvam in genere perveniret. Inde fortasse est, quod omnes auctores a R. D. DIECMANNO laudati in significatu *sylvæ* conveniant. Quidam ex his auctoribus nobilis Emporii HAMBURGI nomen inde deducunt, quamvis etiam *Burgum pratense* denotare possit. Si quis tamen sylvæ inhærendum censeat, mallem *Civitatem e sylva excisam*, quam *sylvestrem*, in nomine agnoscere. Optimus divinator is demum erit, qui Annalium fide se tueri poterit. Nam extra Annales *ham* est vox vagæ significationis, & pluribus rebus communis. Aliam & a prioribus longe diversam nominis rationem exhibet conjectura ADRIANI JUNII, qui Hamburgum *Gambriviorum Burgum* interpretatur, quod priscus ille Germaniæ populus eam regionem olim insedisset.

HAMM, domus divisa & discreta, & postea omnis domus, sive per translationem, sive ex alia causa, quam postea investigabimus in voce *heim*. Prior tamen significatio antiquior est, & Veterum habitationibus accommodatior. TACITUS Cap. XVI. de M. G. *Nullas Germanorum populis urbes habitari, satis notum est, ne pati quidem inter se junctas sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Vicos locant non in nostrum morem, connexis & cohærentibus ædificiis: suam quisque domum spatio circumdat, sive adversus casus ignis remedium, sive inscitia ædificandi.* Interim Anglosaxonibus *ham* quamvis domum denotasse, testes locupletissimi omnes, qui de Lingua Antiquo-Saxonica vel Lexica vel Commentarios ediderunt. SOMNER. causam appellationis quærit in verbo *heymen* tegere, ut proprie sit tectum: STADENIUS in verbo *hemmen* claudere, ut proprie sit locus clausus. Utrumque etymon convenit domiciliis tam cohærentibus quam separatis, nostrum vero separatis tantum & primævis.

HAMM, villa, vicus. Anglosaxon. *ham*. Vestigium vocis repræsentant adhuc nomina propria locorum in Germania, HAM in Comitatu Marchiæ, HAMELEN in principatu Calenbergensi, quæ certe præter *vicum* & *viculum* nihil significant, etiamsi hodie sint urbes amplæ & spatiosæ. Apud Anglos annectitur nominibus locorum, cujusmodi sunt,

sunt, NOTTINGHAM, BUCKINGHAM, WALSINGHAM &c. omnium eruditorum judicio eadem notione. Pro omnibus verba faciat CANGIUS: Interdum *Ham* significat,, vicum, villam: unde apud Germanos &,, Anglos villæ & urbes sua nomina in *ham*,, desinentia passim habent. Et mox: *Hamellum*,, diminut. ab *ham*, villula a vico majori depen-,, dens &c. Hucusque CANGIUS in Glossario. SPELMAN. existimat, cohabitantes vocabulum singularis habitationis multitudini tribuisse. Sed quo minus huic translationi assentiar, facit innumerabilium villarum & vicorum in Germania ex sylvis & arboribus excisis origo, quam ex notitia medii Ævi hic suppono. Exempla vide in *markfleck* & *rode*. Hoc remedio Germania indigebat, sylvis immensis ab antiquo horrida. Hinc ipsius rei indicio ducor ad opinandum, *ham* quatenus apud nos villis & vicis tribuitur, proprie denotare *locum habitandi e sylva excisum*. Qua in re differt ab *heim*, quod est locus habitandi communis, non excisus. Verum cum hic quoque locus Anglosaxonibus *ham* dicatur, & ob eandem causam, hinc universe affirmari non potest, omnem locum in *ham* desinentem, e sylva excisum esse.

HAMM, ager, terræ portio. CANGIUS in Glossario: *hamma*, *hamme* portio & modus agri, *hamarium* modus agri, vel mansionale ab *ham* Germ. mansio. SPELMANNUS in Glossario: *ham* etiam dicitur de campi portione, sive quod genu vel poplitis præferat similitudinem, sive alia sui situs de causa. DIECMANNUS subintelligit agrum ab aliis separatum, suisque limitibus circumscriptum. Quod, si recte exponatur, cæteris conjecturis est præferendum. Solent enim ejusmodi agelli sulcis, fossis, marginibus, aut arborum incisionibus, a toto separari, & hinc revera sunt *partes divisæ*, etiamsi cum toto cohærcant. Prisci Septemtrionales talem agellum vocant *humpe*, quod idem. VEREL. in Ind. *hump* portiuncula soli vel agri.

HAMM, frustum, segmentum cujuscunque rei. Hodie dicimus *humpe* quod idem.

HAMM, segmentum cibi, *butter-hamm* frustum panis butyro illitum. Similiter & Belgis prioribus *hamme* erat pars abscissa rei cibariæ, teste KILIANO in Etymol.

HAMM, poples, suffrago. Anglosax. *ham*, plur. *hamma*, Angl. *the hamme of the leg*. Scilicet natura provida plicandi & vertendi pedis causa in medio cruris fracturam fecit, quam Græci a flexu *καμπήν*, Latini a frangendo *suffraginem*, Saxones ab incidendo *sectionem* vel *incisum* vocant. Confer *kniew* genu, & *keule* suffrago. Confer etiam, quæ de reliquis corporis partibus a sectione denominatis, disserui in *lid* membrum, *ham* manus, *brust* pectus, *scharte* scapula, *brechen* rumpere.

HAMM, petaso, perna, Dial. Belgica. Secundum antecedentia est vel suffrago suis, vel pars suis abscissa. Sic & Latinis *succidia* a succidendo dicitur.

HAMM, mutilatus, truncatus. Utitur hoc adjectivo OTFRIDUS Lib. III. Cap. IV. 16. ubi *sieches inti hammes* dicitur de *ægrotis & mancis*, quibus Porticus erant repletæ. Omnino ab *hammen* cædere, secare, ut reliqua. Inde (1.) vox Salica *chuc-cham* verres castratus, quam in Codice Guelferbytano observavit & ab obscuritate liberavit felicissimus nodorum & ænigmatum Juris interpres ECCARDUS in notis pag. 119. (2.) Vox Gothica *hanhamma* manu truncatus Marc. IX. 43. quam confirmationis causa hic addo, vindicias ejus postea daturus in *han* manus.

HAMMEL, *hamel*, vervex, aries castratus. Verbale ab *hammeln* mutilare, resecare, præcidere. Vetus anonymi Vocabularius: muto *hæmling*. Vocabularius Saxonicus MStus: castrinus *eyn hætling*, *eyn hamel*. Teutonista: *hamel eyn gelubt scaip* muto, berbix, berbicus. Utitur his testimoniis ECCARDUS in not. ad Leg. Sal. pag. 119. ut vocis qualemcunque antiquitatem ostenderet. Addo ex Gemma gemmarum: muto *ein hamel ader schaff, quia obmutescit in occisione*. Consentiunt in voce Belgæ, sed præter Belgas nemo recentiorum, imo nec antiquiorum, si Teutonistam & reliquos excipias. Nolim tamen ideo novitatis notam voci affricare, cum quia per se proba & idonea est, tum quia vetusta esse potest, etiamsi nullis literis prodita sit. Olim deduxi ab *hemmen* impedire. Sed nunc vervex mihi rectius ad mutilatos quam impeditos referri videtur, quia impediri multis commune, castrari verveci proprium. Præcipuum compositum est *bell-hammel*, quod vide in *bellen* tinnire.

HAMMELN, mutilare, resecare, præcidere, excidere. Frequentativ. a simpliciori *hammen*, de quo paulo post. Dicitur sensu latissimo de mutilatione universe, inprimis membrorum, & per synecdochen generis poplitum. SOMNER. in Dict. AS. *hamelan* poplites vel suffragines scindere, poplitibus & suffraginibus scissis mutilare. CHAUCERUS eodem citante: *hameled* præcisus, resectus. LOCCEN. in Lex. Jur. Sueo-Goth. *hamla* ita cædere aliquem ut mutiletur vel ei membrum amputetur. VEREL. in Ind. *hamla ad handum eda fotum* manibus pedibusve truncare, *hamlan* talis læsio vel mutilatio. Lex. Run. *hamladr* manibus pedibusque truncatus. Francos eodem verbo usos esse, inde colligitur, quod *Calvaria* ab interprete TATIANI Cap. CCII. 2. vocatur *hamal-stat*, hoc est, locus excidii, ubi malefici truncantur & obtruncantur. Hodie superat in derivatis *hümpler* mutilator, quod dicitur de sartoribus, qui pannos mutilant, aut vestes secando perdunt, *hammel* aries cui testes excisi, & fortasse etiam *himmel* cœlum, ob rationes in sede vocis allegatas.

HAMMELN, impedire. VEREL. in Ind. *hamla* impedire Sirac. Cap. 22. Addit: In „Legibus passim *hamla* est membri alicujus „læsione vel mutilatione alium impedire quo „minus facultatem habeat quod velit effici-„endi. Hæc ille. Ergo vel metonymia est in voce, qua causa ponitur pro effectu, mutilatio pro impedimento; vel *hamla* est frequentativum ab *hemmen* impedire. Belgæ a frequentativo habent *hompelig* impeditus, quod dicitur de via inæquali & salebrosa, *hompel-voet* claudipes, pes impeditus.

HAMMEN, cædere, secare, incidere, præcidere, succidere, excidere. Radix deleta, vera tamen, & fœcunditate insignis. Indicium pristini usus præbet (1.) adjectivum *hamm* mutilatus, truncatus. (2.) frequentativum *hammeln* cum suis derivatis. (3.) substantivum *hamm*, quod decem habet significatus, qui omnes in notione cædendi & dividendi conveniunt. (4.) adjectivum *skamm* brevis, id est, curtus, cui aliquid præcisum, cum suis cognatis, *skemmen* abbreviare, decurtare, *skemmi* brevitas: Quæ etiamsi cum radice sua extincta sint, vera tamen sunt, & minime conficta. Gloss. Keron. brevis *skammer*, parvissimo *skemmistun*, brevitatem *skemmi*, breviter *skemlicho*, *skamlicho*, breviandum *ze skemmane*. Lex. Run. *skam* brevis, parvus, *skam taladr* pauciloquus. VEREL. in Ind. *skammur* brevis, *skambendur* qui breves habet manus, *skamrifia* qui breves habet costas, *hals-skamur* cui breve collum &c. Nimirum sibilus sæpe præfigitur, ubi minime necessarius. Interim ab his initiis fit Longobardis *scematio* mutilatio corporis Lib. II. Tit. LV. 16. cujus vocis origo omnes hactenus interpretes latuit, Italis *scemare* mancare, diminuere, quod a FERRARIO male derivatur a Lat. *eximere*, & a nostris adhuc pejus a *schæmen* pudere. Restat, ut de ortu verbi *hammen*, quod tam numerosam habet progeniem, aliquid addam. Hunc certe malo repetere a Gr. κόμμα incisio, quod est a κόπτω cædo, quam contra analogiam legitimæ derivationis ab *hauen* cædere. A κόμμα autem recte fit *hammen*, *chammen*, *skammen*, incisionem & divisionem facere.

HAMMER, malleus. Gloss. Pez. malleus *hamar*. Conveniunt in voce omnes pene Dialecti, Anglosaxonica, Anglica, Belgica, Danica, Islandica, Suecica. Suspicor, majores nostros, cum adhuc Linguæ Græcæ studiosi essent, ex aliquo Græcorum verbo hoc nomen more suo formasse, sive a κάμνω fabrico, sive a κόπτω tundo, pulso, percutio. Nam hinc Græcis fit κόμμα percussio. Cur non etiam *hammer* percussor? K. & H. sunt literæ convertibiles.

HAMPELMAN, icuncula habitu virili ad ludendum facta. VEREL. in Ind. *hampa oc leyka* ulnis sublatis gestire. In quibusdam locis *ampeln* etiamnum dicuntur pueri, quando puppa vel simili re subito ostensa gaudium vel desiderium motu corporis testantur.

HAMSTER, mus agrestis. Forte ab *hamm* ager, ut *feld-maus* a *feld* campus.

HAN, habere, *hant* habent. Utuntur hodie Suevi cum Alamannis Speculi Suevici conditoribus. Quod, etiamsi factum sit per syncopen ex *haben*, mire tamen placuit omnibus Germanis, dignumque imitatione visum est. Nam tota hodie Germania in tertia præsentis dicit *hat*, & in prima imperfecti *hatte*. Unde, nisi ab infinitivo Suevico *han* habere? Nam alias dicendum esset *habet* & *habete*, prout dixerunt antiqui. Gloss. Keron. habet *habit*. TATIANUS Cap. XIII. 11. *Johannes habeta*, Johannes habebat.

HAN, gallus gallinaceus. Gothis, Anglosaxonibus, Francis & Alam. magno consensu *han* vel *hana*. Vox a Gallo-Græcis, ut videtur, profecta, & a χαινώ clamo, deducta. Hinc Gallus in Lege Salica Tit. VII. 5. dicitur *chana*, quasi vociferator, quod ad vocem Græcam propius accedit. Latini cantorem vocant, sed auribus haud propitiis. Diem enim venientem non cantu, ut reliquæ aves, sed clamore nunciat, & post coitum aut victoriam non canit, sed clamat.

HAN, epistomium. Ob conformitatem cum collo & capite cristato Galli gallinacei, ut Anglis *cock* ob eandem causam, Belgis *kraen* a grue, Hispanis *pico del jarro* a pico martio, observante JUNIO in not. ad Will. pag. 197. Ob eandem causam ad alias quoque res translatio facta est. Inde *han auf der büxen* clavus sclopi.

HAN, masculus in genere avium, *henne* fœmina in eodem genere. Hæc nomina non sunt a Gallo gallinaceo, sed a pronominibus Septemtrionalium petita. STIERNHIELMIUS in Gloss. Ulph. Goth. pag. 85. Omnis, inquit, avis mascula dicitur *hana* ab *han* ille, & fœmina *höna* ab *hon* illa. Hactenus bene. Verum si hæc etymologia ad Gallum usque gallinaceum ejusque fœminam extendatur, quod tam ipse quam LOCCENIUS in Lexico Juris-Sueo-Gothici facere videntur, non assentimur.

HAN, manus, Dialecto Danica, & quadam Saxonica antiqua. Cujus rei documentum præbet *Paraphrasis vetusta Symboli Apostolici Boxhorniana* hisce verbis: *ik kelave that he thar nu seteth eth erwirtheren han fines vaders*, credo quod ibi nunc sedeat ad digniorem manum patris sui. Saxonibus jungere possumus Gothos. Nam in Codice Argent. occurrit *hanhamma*, manu truncatus Marc. IX. 43. Vulgo quidem legitur *hanfamma*; sed vitio manifesto. Nam *famma* est vox nihili, & *hamma* omnibus antiquis significat mancum, mutilum, truncatum, ut demonstravi in loco. Et talem quoque hic significat. Agitur enim de manu amputanda ob regnum cœlorum. Restat ergo ut *han* sit ipsa manus. Et hoc sensu reperitur etiam *hun*, in composito Gothico

thico *hunsle* sacrificium Marc. IX. 49. quod certe oblationem manus significat, ut ostendi in *sal* traditio. In Lege Salica occurrit *cham* pro manu Tit. XXIII. 1. Hoc arripit ECCARDUS in notis, & ex illo tanquam genuino derivat *han* & *hand*. An recte, dubito. Quamvis enim certum sit, hæc tria *han*, *hand*, *kam*, antiquis manum denotasse, incertum tamen est, an ex ultimo reliqua prodierint? Mihi videntur alio nascendi ordine facta, vel potius notionibus discreta. Nam *kam* est manus fissa, *hand* manus capiens, *han* manus tractans. LOCCEN. in Lex. Jur. Sueo-Goth. *hanna* versare aut tractare manibus, vel attrectare. In precatione S. Birgittæ ad Christum: *annor qwinnon hannade tins klædisfald, och ward helbrægda*, alia fœmina attrectabat oram vestis tuæ & sanabatur.

HAND, manus. Gothis *handus* Luc. I. 66. in comp. *hand*, Anglosax. *hand*, *hond*, Francis & Alam. *hant*, Procop. *handa*, Island. *hand*, *haund*. Gloss. Keron. manu *henti*, manuum *henteo*, manibus *hantum*. Gloss. Pez. chirographum *hantgiscrip*. Gloss. Junian. in Obs. ad Will. pag. 146. *hant tuele* manutergium. Recentiores, quorum consensus nemini non notus, omitto. Commodissime referri potest ad verbum vetustissimum multisque linguis (ut infra docebitur) commune *henden* capere, quia manus in corpore humano est naturale & unicum capiendi instrumentum.

HAND, plures habet significatus, quorum alii sunt *metonymici*, alii *synecdochici*, alii *metaphorici*, & ex Philosophia imaginum petiti. Nam manus omnibus temporibus fuit symbolum *potestatis*, *juris* & *jurisdictionis*, *voluntatis*, *fidei*, *promissi*, *auxilii*, *violentiæ*, *cognationis*, imo etiam *scientiæ*, *artis*, & *dexteritatis* &c. Hinc tot sensus elegantes nati, quot consideratio manus symbolica admittebat, inprimis apud nostros, qui in amplificandis verborum pomœriis mire delectantur figurato dicendi genere, tam in vita communi, quam in foro. Horum præcipuos nunc eruam, reliquis, qui sensiculos tantum minutos & facile investigabiles continent, prætermissis.

HAND, per metonymiam causæ est res manu facta, scriptura, pictura, opus manuarium, imo etiam facinus, furtum, homicidium, & quicquid manu perpetratur aut delinquitur. Hinc interpretationem capit vox veterum Jurisconsultorum *handthat* commissio delicti, delictum flagrans, in qua manus ponitur pro ipso facinore. Jus Prov. Alam. Cap. LXXXII. 3. *swuen man mit der hantgetat begriffet, den sol man für geriht füren*, quicunque in commissione delicti deprehenditur, ille debet duci in judicium. Cap. CCCXI. *diu hantgetat ist, swua man einen begriffet an der hantgetat*, delictum illud est *hantgetat*, in quo quis, dum id committit, deprehenditur. Utrumque ex versione cel. SCHERZII. Hinc porro *hand-dæda* homicida, & auctor cujuscunque facinoris, in Legibus R. Edmundi apud SOMNERUM: & *handhabenda* latro in flagranti deprehensus, dum rem furtivam adhuc in manibus habet, in Legibus R. Adelstani apud CANGIUM. Utimur etiam extra forum, & sensu minime facinoroso. Inde *handlon* manuprecium, precium quod pro opere manuario solvitur.

HAND, per metonymiam signi est promissum manu data, tanquam signo & symbolo fidei, factum. Inde composita, *handsal* obligatio quæ data dextra firmatur, interprete VERELIO in Ind. *handfried* cautio manu data de non offendendo, *handschrift* literæ sponsoriæ & omnis scriptura vim obligandi habens, *handgelt* arrha, pecunia promissum confirmans. Quibus addi possunt ex infra dicendis, *handschlag* stipulatio manu facta, *handmal* forum manu data compromissum.

HAND, per eandem metonymiam est consensus, quia manu, tanquam signo & symbolo voluntatis, annuimus. De more manu annuendi omnibus gentibus recepto, vide plura in *lauben* permittere. Jus Feud. Alam. Cap. XXVI. citante SCHILTERO: *on des herrn hant*, sine consensu Domini feudum oppignorare.

HAND, per metonymiam adjuncti est juramentum, quia, dum sacra verba proferimus, Deumque ultorem invocamus, manum ejusque digitos attollimus. Exempla usus forensis vide apud SCHILTERUM in Gloss. Teut.

HAND, per synecdochen partis est ipse homo. Inde formulæ, *von hand zu hand* viritim, de homine ad hominem, de traditore ad traditorem, de vendente ad ementem, *mit der siebenden hand schweren* veritatem facti septem conjuratoribus confirmare.

HAND, potestas, *freie hand* libera potestas, *mit gesamter hand* conjunctis viribus, *in die hænde geraten* in potestatem venire, *über hand nemen* prævalere &c. Metaphora a manu ducta, quatenus est instrumentum agendi. Sensu forensi est *jurisdictio*, *dominium* &c. Hinc deditio antiquitus dicitur *handgang*, velut transitus in alienam potestatem. SOMNER. in Dict. AS. *handgang* deditio. VEREL. in Ind. *handganga* deditio, submissio, *handgengur* qui fidem & obsequium superiori, Regi puta, addixit, de civibus eminentioribus accipitur.

HAND, possessio, opes, facultas. VEREL. in Ind. *handhave* qui est in possessione vel possessorio, *handvam* damnum rei alienæ illatum. Metaphora a manu ducta, quatenus est instrumentum tenendi. Nec obstat, quod res mobiles manibus, immobiles pedibus occupamus. Nam quocunque modo res in nostram potestatem venerit, ipsa certe possessio est actus manui similis, quæ res captas non tenet tantum, sed etiam digitis stringit. Quod etiam cogitasse videntur ii, qui medio ævo omnes possessiones, etiam terras & prædia *tenementa*, eorum-

rumque possessores *tenentes* appellare instituerunt. Hic significatus, quamvis Jurisconsultis nondum animadversus, probe debet notari, quia opera ejus discimus, quid proprie sit *todte hand* manus mortua, de qua infra prolixe.

HAND, jus, *gesamte hand* jus simultaneum, jus succedendi in bona feudalia proximi cognati. Dicitur jus a *manu tangente*, quæ certe est symbolum juris. Nam tangere dicuntur, quorum extrema sunt contigua & conjuncta, tropice vero ea, quæ sub aliqua ratione ad nos spectant. Ergo dum manus cognati vexillum, quod a Principe vasallo traditur, una tangit, hoc ipso in communionem juris recipitur. Unde videmus, quam sapienter hic ritus a majoribus sit institutus, & quam nihil absque *Jurisprudentia Symbolica* in foro Veterum intelligi possit. Cur hæc disciplina jaceat neglecta, causam esse puto, quod pauci eo ingenio nascantur, ut has elegantias attingere possint. Dicitur autem *gesamt*, a simultanea investitura.

HAND, vis, *hand anlegen* vim inferre, *oberhand* vis major, victoria, *gewaffnete hand* manus militaris. VEREL. in Ind. *veria hendur sinar* irruentem hostem a se repellere. Ducta similitudo a manu, quatenus est instrumentum cogendi. Huc spectat ex foro antiquo *haisterahandi*, quod extat in Lege Alam. Tit. X. *Si quis in curtem Episcopi armatus contra Legem intraverit, quod Alamanni haisterahandi dicunt.* Id est, vim subitam & repentinam. Rationem interpretationis collige ex dictis in *hast* festinus.

HAND, opera, auxilium, *handleistung* opitulatio, *handlanger* auxiliator, qui operam suam alteri porrigit. A manu, quatenus est juvandi instrumentum, vel symbolum promptæ voluntatis.

HAND, cognatio, *gesamte hand* universa cognatio. Extat & *gehænd*, quod a SOMNERO & BENSONIO, celeberrimis Linguæ Anglosaxonicæ interpretibus, exponitur *proximus* & *propinquus*. Apud Francos & Alamannos, qui computum cognationis a capite inchoabant, & in ungue digiti medii finiebant, manus erat symbolum cognationis remotæ; apud Saxones vero antiquos proximæ. Nec id sine causa. Nam manus est ossea compages, quæ desinit in digitos, ut stirps in ramos, & horum digitorum articuli, alii aliis sunt remotiores a manu, alii propius conjuncti. Quæ res ansam dedit ingenio humano, ut eam similitudinem ad sanguinis conjunctionem transferret. Unde rursus videmus, qua elegantia *hand* ponatur pro cognatione, & *gehænd* pro cognato. De computo Francorum & Alam. actum in *nagelmagen* & *sipzal*.

HAND, status, conditio, *ærgere hand* deterior conditio. Dicitur de infante ex inæquali matrimonio prognato, cujus status ratione parentum est quasi ambidexter, melior aut deterior. Confer dicta in *ærger*.

HAND, ars, præcipue manuaria, *handwerk* artificium, scientia alicujus operis faciendi, *handgriff* tractandi dexteritas. Sensus a manu, quatenus est capiendi instrumentum, ad scientiam operis faciendi translatus, quia scientia & comprehensio similis est *iis rebus quæ manu prenderentur*, ut sapienter ZENO apud CICER. in Quæst. Acad. Omnes sane concipiunt, intellectum menti esse instar manus. Hinc etiam vulgo in negotio intellectus utimur verbis ab officio manus desumptis, cujusmodi sunt *begreiffen* comprehendere, *begriff* comprehensio, *vernemen* intelligere, *vernunft* intellectus &c. Imo etiam Latinis *comprehendere* primo est manu capere, deinde intellectu. Unde videmus, quam facilis fuerit manus ad ipsam scientiam translatio. Hoc videntur etiam Gothi cogitasse, dum sapientiam vocant *handugei* Matth. XI. 19. & passim. Hinc fortasse non errabimus, si cum celeberrimis interpretibus, JUNIO & STIERNHIELMIO, hanc sapientiæ denominationem ad manum referamus, etiamsi haud liquido constet, an *handig* Gothis fuerit sciens, sapiens, prudens, aut *hand* scientia.

HAND, dexteritas in agendo. Cognoscitur ex derivatis, cujusmodi sunt, *behændig* dexter, solers, *behændigkeit* solertia, quibus etiam Sueci utuntur. Sic apud Latinos quoque a *dextra* fit *dexteritas*. Dicitur autem præcipue de iis, qui manibus & ingenio (nam sensus ex potentia agendi & intelligendi mixtus est) subtiliter uti possunt, vel ad producendum humanæ vitæ utile inventum, ut artifices, vel ad faciendum ludicræ rei spectaculum, ut histriones. Hinc quædam *manuum philosophia* celebratur apud veteres. Pantomimi certe eam ob causam Græcis dicti sunt χειροσόφοι, h. e. manibus sapientes, quod tanto artificio res gestas, quamvis tacito corporis motu, oculis objicerent, ut viderentur manibus loqui. Quanto majori jure artifices nostros, qui opera utilia conficiunt, sic appellabimus? Hisce considerationem manus finire constitui, non quod non plures habeat significatus, sed quod hæc reliquis inveniendis sufficere possint. Addam tamen adhuc quædam derivata & composita.

HAND, subfix. V. PROLEG. Sect. VI.

HANDEL, verbale ab *handeln* significat quantum potest, emptionem, venditionem, permutationem, transactionem, & omnia hominum negotia, causas & facta, tam bona, quam mala.

HANDELN, quatenus derivatur ab *hand* manus, significat manu tractare, *synecdochice* emere, vendere, mercari, permutare; *metaphorice* transigere, pacisci, exponere de re aliqua &c. Gloss. Pez. tractaverunt *hantalotun*. BENSON. in Voc. AS. *handlian* tractare.

HANDELN, quatenus derivatur ab *hand* opus, significat agere, facere, & hinc porro *mishandeln* delinquere.

HAN-

HANDELN, quatenus derivatur ab *hand* vis, significat manum immittere. Inde priscis Bajuvariis *hantelode* manus immissio, in Decreto Tassilonis de popularibus Legibus Cap. XV. *Qui manus immissionem resisterit, quod hantelod dicunt, XL. Sol. solvat in publico, & ipsam rem quærenti reddat.*

HANDHABEN, auxilio vel manu forti defendere, ab *haben* servare.

HANDHEBE, ansa. Refer ad *heben* tenere.

HANDIEREN, manu tractare. Dicitur de mercatura, opificio, & omnibus negotiis, præcipue manuariis. Inde Gallis *hanser les armes* arma tractare, & *bienhansez d'armes* in armis probe exercitati, apud CANGIUM in voce *hansatus*. STADENIUS scribit *handthieren*, componitque ab *hand* manus, & *teren* gerere, quod tribuit Belgis. Malim ἁμέσως & citra compositionem a manu derivare.

HÆNDIGEN, tradere in manus. V. *henden* tradere.

HANDMAL, sponsalia. ECCARDUS in not. ad Leg. Sal. pag. 59. "*Hantmahl* certe hoc sensu usurpatum occurrit in vetustissima Evangeliorum Harmonia Cottoniana, qua Hickesius usus est, cujusque aliud exemplar nuper Herbipoli una cum aliis quibusdam MStis inventum fuisse mihi constat. Scribitur ibi: *thar uuas thes helites handmahal endi oc theru helagen thiernum marium thera guodun.* Hoc est: *Ibi erant sponsalia herois ac etiam sanctæ Virginis Mariæ illius bonæ.* Huc usque ECCARDUS. Proprie est sponsio dextris junctis facta. Similia composita vide in *mal* sponsio.

HANDMAL, forum juratum aut compromissum. V. *mal* forum.

HANDMAL, præterea significare potest signum in manu, signum possessionis, signum judicii & jurisdictionis, si *mal* referatur ad signum.

HANDSCHLAG, colaphus. TATIANUS Cap. CLXXXVII. 4. *mit thiu her quad, ein azstantenti thero ambahto gab hantslac themo Heilante*, cum hæc dixisset, unus ex assistentibus ministris dedit alapam Servatori. Gothi eundem ictum inverso compositionis ordine vocant *slahlofa* Joh. XVIII. 22. a *slahan* percutere, & *lofa* vola manus. Quod in Versione Anglosaxonica ubique circumscribitur, nescio qua de causa. Nam alapæ non caruerunt voce apud Saxones antiquos, sed vocantur *bond-dyntas* & *bond-smællas* apud SOMNER. & BENSON. Hodie dicimus *backenstreich*, *halsschlag*, *maulschelle*, ab objecto quod percutitur. Apud veteres occurrit quidam colaphus, qui non vindictæ causa, sed significandi causa infligitur, & hoc symbolum diversos habet juris effectus. Nam ex tyrone facit militem, ex servo manumissum, ex libero servum, ex non possidente possidentem, docente CANGIO in voce *alapa*. At quo pacto hæc recte intelligi possint absque *Jurisprudentiæ Symbolicæ* cognitione, non magis video, quam ipsam disciplinam, quæ nobis hæc ordine & decenter tradat.

HANDSCHLAG, manus stipulata. Proprie sponsio manu plaudente facta, ab *hand* stipulatio, & *schlagen* plodere, collidere. Nam ab antiquo omnes stipulationes, donationes, & contractus junctis vel complosis dextris firmabantur. Unde natæ formulæ, *frieden anstossen*, *kaufschlagen*, & plures aliæ, quæ bonos habent authores, & a conjunctione vel complosione manuum sunt desumptæ. Et huc etiam spectare videtur vetus formula: *dono tibi rem meam per festucam & andilaginem*: quam CANGIUS ex charta Sæculi IX. producit. Ipse existimat, hanc vocem *quidpiam corporale* sonare, ut est festuca. Aliis actionem manus denotat. Scribitur autem duobus modis, *andilagus* & *andilangus*. Priorem vocem coincidere cum *handislagus*, judicat ECCARDUS in not. ad Leg. Sal. pag. 59. Posteriorem explicat WENDELINUS per *traditionem in manus* vel *mancipationem*, quia *handlangen* est tradere in manus.

HANDTHIEREN, negotiari. Utitur Luth. 2. Pet. II. 3. V. *handieren*.

HANDWERK, opus manu factum. NOTKERUS Psal. CXXXIV. 15. *uuaz sint iro Gota? Gold unde silber menniscon hantuuerch*, idola gentium aurum & argentum quid sunt nisi opera manuum hominum? Idem Anglosaxonibus *hand-weorc* & *hand-geweorc*. Vetustas inde formavit verbum. Hinc Templum *manufactum* Marc. XIV. 58. interpreti Gothico dicitur *handuwaurhto*, Anglosaxonico *hand-worhte*.

HANDWERK, ars manuaria. Quo sensu, vide in *hand* ars. Differt ab opere mechanico, ut per se manifestum.

HANF, cannabis, κάναβις, καναμίς. Anglosaxon. *hænep*, Dan. & Belg. *kennep*, Suec. *hampa*, Gall. *chanvre*, Hisp. *cannamon* &c. Vox omnibus Europæ linguis communis, quamvis literis subinde mutatis. Causa concentus est, vel imitatio Græcæ aut Latinæ vocis, vel omnium origo a notione longitudinis & cavitatis. Nam propter has dotes cannabis potissimum seritur. Vide dicta in *kan*. Ab *hanf* est *hænfling* avis linaria, ab appetitu seminis hujus plantæ sic dicta, ut ostendi in Subfixo *ling* inter *Prolegomena* Sectionis VI.

HANGEN, pendere. Versio Anglosaxon. Luc. XXIII. 39. *an of tham sceathum the mid him hangode*, unus ex latronibus qui cum illo pendebat. TATIANUS Cap. CCV. 4. *ein fon then thie thar hangetun*, unus de his qui pendebant. WILLERAMUS Cap. IV. 4. *dusent skilte hangent an dero uuere*, mille clypei pendent in propugnaculo. Quamvis *pendere* & *suspendere* sint actus valde diversi, quoniam qui pendet, hæret in alto, & qui suspendit, facit ut pendeat: Hoc tamen non obstante, *hangen* & *hengen* videntur verba sororia, ab

una & communi stirpe ὄγκος *uncus* oriunda, & primo quidem connotare *pendere & suspendere ab unco*, postea *pendere & suspendere in genere*.

HANGEN, metaphorice dicitur (1.) de nexu causarum, ducta similitudine a pendentibus, qui ea parte qua pendent, cum loco cohærent. Inde *abhangen* dependere, *abhang* dependentia, *abhenglich* dependenter. (2.) de nexu partium. Inde *hangen* hærere, *anhangen* adhærere, *zusammenhangen* cohærere. (3.) de propensione, quia propensi similes sunt pendentium, qui naturali pondere deorsum vergunt. NOTKERUS Psal. I. 1. *er hangta sinero geluste, hengendo stuont er*, indulgebat suis voluptatibus pronus (in infernum) stabat. Ita locum interpretatur SCHILTERUS, in Gloss. Teut pag. 450. Hodie utimur composito *nach hengen*, indulgere dolori vel voluptati. (4.) de consensu, quia consentientes prona sunt voluntate erga eos, quibus consentiunt OTFRIDUS Lib. II. Cap. XXIII. 38. *ioh iz Got ni hengit*, nec Deus id permittit. Gloss. Keron. consenserit *kihenkit*. Hodie dicimus *verhengen*.

HANREI, maritus qui mœchum patitur Notum convicium, sed ignoti significatus. Vulgo dicunt, *einen zum hanreien machen*, hoc est, facere aliquem hanræum. Ergo maritus aliquid fit, quod ante non fuit, tam uxoris quam rivalis culpa. Quæritur ergo, quid fiat? Dissentiunt hic illustres in re etymologica Duumviri LEIBNITIUS & ECCARDUS. Ille maritum *Gallum* fieri *castratum*, hic *defatigatum* & *impotentem* contendit. Nam in idea *Galli* ambo conveniunt Audiamus eorum verba. LEIBNITIUS in Epist. ad Ludolf. an. 1698. *Dum passim deliberatur de Rep. nos quoque de gravissimis argumentis tractamus, unde scil. dicti Bernhuter & Hahnreh; magna utique diffusione sua nomina, & cura nostra digna.* Et paulo post: *Nunc venio ad etymon Hahnreatus, id est, ut Gallice balbutiam Cocuatus; quo ego scil. invento glorior, ut Archimedes sphæræ & cylindri comparatione; valdeque indignor, eam mihi eripi tuo illo dissensu. Si dixisses: non liquet; valde me turbasses, quid nunc futurum putas, ubi dixisti, non placet? nigrumque sententiæ meæ theta præfixisti, pro qua ego tanquam pro aris & focis depugnare constitui.* Hactenus quidem jocatur vir summus, sed mox paulo serius agit in sequentibus: *In notationibus vocum cavendum mones merito, ne &c. Id putabam, me pulchre cavisse; neque enim hic similitudo literarum, sed binæ integræ voces; neque incongruitas in compositione; neque quærenda affinitas, ubi res ipsa est. Nam hahn-ree est capo; quia hahn est gallus, & ree (runa Islandis) castratus. Prius patet; posterius probo, ex usu vulgi etiam in his terris, ubi ree cantherius. Sed tu velles, ree generaliter sumi pro castrato quovis. Id vero iniquum est postulatum; quid usitatius quam synecdoche ex permutatione generis & speciei? Nonne recordaris, quid Italis il castrato? Nempe illis eo nomine κατ᾽ ἐξοχὴν venit aries exsectus. Eodem modo ree vocabulum commune castrati olim (originem verisimiliter habens ab impotentia) in equis remansit, & si recte conjeci, etiam in gallis*, &c. ECCARDUS in Præfat. ad Collect. Etymol. pag. 53. hæc sibi non penitus satisfacere scribit, laudatque Thesaurum STILERI, in quo *rehe* exponitur *lassus, defessus, defatigatus*. Hunc significatum applicat gallo, & deinceps marito. *Hinc itaque, inquit, desumta est locutio Hanreh vel Hahnrey, quæ vi originis suæ hac ratione denotat maritum a mœcho defatigatum, maceratum vel devictum instar galli, a rivali spectantibus gallinis superati.* Hæc fateor, jucundissime dici posse, si quæstio instituatur inter pocula; minime vero, si res serio agatur. Tunc enim aliquid, quod verisimilius sit, proferendum erit. Quid falsius, quam maritum ab uxore infideli castrari? aut eum ex impotentia uxorem relinquere robustiori, tanquam victum victori? Hoc potius dicere voluerunt primi vocabuli inventores, uxorem & mœchum ex marito facere *ludibrium vulgi*. Nam publicata pudicitia & suppositio sobolis, sunt amplissima ridendi materies apud vulgus. Idque vox significare potest, si contrahatur ex alia & vetustiori *haner-ry*. BENSON. in Vocabulario Anglosaxon. *heanra* vulgus. ÆLFRICUS in Glossario pag. 56. col. 2. vulgus vel plebs *heanra*, *burh-wered*. VEREL. in Ind. Linguæ veteris Scytho-Scandicæ: *ria* illudere, contumelia afficere. Gallice dixeris *risée publique*. Hinc etiam vulgo *corniger* vocatur, quia creditur aliquid ignominiosi gestare, quod se gestare non putat. Galli hunc cornigerum vocant *cocu*, sed & *cornue*. Quod ideo monendum duxi, quia hinc quoque oriri poterat primo *horny*, & postea *honry* transpositis literis, si cornibus opus sit. Nam hoc scomma valde antiquum est, ut ex Onirocritico Artemidori alibi ostendo. Sed mitto vocabulum insanum, cum res ipsa parum sana sit. Quid enim indignius, quam virum probum convicium pati a crimine non suo, sed alieno?

HANS, nom. prop. novissime factum per aphæresin ex *Johannes*, ut *Klaus* ex Nicolaus, *Thrina* ex Catharina, & alia multa capite truncata. Cave, ne illud confundas cum sequentibus.

HANS, socius, sodalis. Significatum agnoscunt KILIANUS & HADRIAN. JUNIUS, Linguæ Belgicæ interpretes; sed neuter etymon adtingit. Significat autem proprie *participem*, ut dixi in *henden* capere. Inde nomina propria Alamannorum aliorumque apud GOLDASTUM in Indicibus:

ANSBERTUS, socius clarus. Similia composita vide in *brecht*.

ANSERAMUS, socius robustus. Plura ejusdem generis vide in *ram*.

ANS-

ANSBALDUS, socius audax. Plura similiter facta vide in *bald.*

ANSEGISUS, socius fortis. Congenera vide in *gesus.* GROTIUS exponit *manu fortis*, quia forte alicubi legerat *Andagisus.* Hadr. JUNIUS *obses sociorum*, quod appellativum magis quam proprium. SCHILTERUS *primas virorum fortium.*

ANSERICUS, socius potens.

Nonsolum autem Alamannis, sed etiam Longobardis familiare fuit, ejusmodi nominibus uti. Inde ANSA socia, ultimi Longobardorum Regis Desiderii uxor, ANSBRAND socius clarus &c.

HANS, primas, socius per excellentiam, qui reliquis fortuna major, *grosse hansen* magnates, *freie hansen* primi ordinis liberi. Vestigia significatus inde a Domitiani ævo exhibet JORNANDES de rebus Get. Cap. XIII. ubi de Gothis: *Jam proceres suos, quasi qui fortuna vincebant, non puros homines, sed semideos, id est,* ANSES *vocabant.*

HANSE, societas, multitudo conjuncta. Vox antiquissima, & ab *hans* socius oriunda, quæ proprie significat *societatem participantium.* Dicitur (1.) de societate civili. Inde nomina propria Alamannorum aliorumque in Indicibus Goldastinis:

ANSFRID, defensor societatis. Similia vide in *frieden* tueri.

ANSHELM, protector societatis. Similia vide in *helm.*

ANSWALD, rector societatis. Similia vide in *walt* præfectus.

(2.) de societate belligerantium. Codex Arg. Marc. XV. 16. *jah gahaihaitun alla hansa*, & convocant totam cohortem. Joh. XVIII. 3. *ith Judas nam hansa*, at Judas accepit cohortem. Et mox vers. 12. *hansa jah thusundifaths jah andbahtos*, cohors & tribunus & ministri. TATIANUS Cap. CC. 1. *gisamanotun zi imo alla thia hansa*, congregaverunt ad eum universam cohortem. (3.) de societate mercantium. Inde Anglis *a hanse* societas mercatorum, & Latino-Barbaris *Hansgravius* præfectus nundinarum, quem negotiantes eligere poterant ex privilegio Friderici II. Imp. apud CANGIUM: item *hansatus* in collegium mercatorum receptus, apud eundem. (4.) de societate fœderatorum. Huc spectat celebris illa confœderatio præcipuarum Germaniæ Urbium a sinu Finnico usque ad Rheni ostia, quæ Belgis *de duydsche Hanse*, Gallis *Hanse Teutonique*, Latinis HANSA TEUTONICA dicitur, de qua videndus BERTIUS, PONTANUS, alii. (5.) de societate consultantium. Hinc in veteri quadam Evangeliorum Versione *concilium* vertitur *hanza*, memorante BERTIO Lib. III. Rer. Germ. Cap. 4. (6.) de societate privilegiatorum. Inde Gallis prioribus *hanser* associare aliquem privilegiis alicujus collegii, & *marchand hansé* vel *ansé* mercator privilegiatus, vel in numerum privilegiatorum receptus. (7.) de societate opificum. Ab hoc significatu restat nobis verbum *hænselen*, quod dicitur primo de iis, qui ritu peculiari inter sodales ejusdem opificii initiantur, postea etiam de aliis, qui delectamenti causa in numerum sociorum, sive itineris, sive alterius rei communis, recipiuntur. (8.) de societate quacunque. Galli videntur inde formasse *hanter* frequentare, *hanter des honnestes gens* familiariter uti congressu honestorum, *hantise* conversatio. Quæ, cum sint actus sociales, rectius ad cognationem reliquorum, quam ad Lat. *habitare* (quod voluit MENAGIUS) referuntur. An huc spectet Anglosaxonicum *hyndene*, quod a Lexicographis exponitur *societas*, dubito. Nam hoc videtur esse ab *hund* centum, ut patet ex compositis *twy-hynd-mon, six-hynd-mon, twelf-hynd-mon*, quibus denotantur homines ejusdem classis (Latino-Barbari *Hindenos* vocant), quorum singuli valent 200. vel 600. vel 1200. solidos, secundum taxam Saxonicis moribus receptam, qua omnem hominem certo pretio æstimabant. De hoc instituto vide verba SOMNERI apud CANGIUM in voce *hindeni.*

HANSE, turba, multitudo non conjuncta. Codex Arg. Luc. VI. 17. *Gastoth ana stada ibnamma, jah hansa mikila manageins*, stetit in loco campestri, & multitudo copiosa plebis (cum illo). Dictio synecdochica, qua species ponitur pro genere, multitudo conjuncta pro multitudine in genere.

HANSE, reditus ex quacunque re. Ab *henden* capere. Capit autem haud dubie, qui fructum rei percipit. Et fructus quid est nisi perceptio ex re? Cognoscitur ex derivatis, cujusmodi sunt, apud Anglos *hansel* primus rei usus, quod SKINNERUS male confundit cum *honsel* strena, donum manu datum; apud Latinos inferiores *hansa* vectigal, pensitatio ex mercibus, interprete CANGIO; apud Alamannos Sæculi XIII. *anslehn* feudum emphyteuticum, ea lege concessum, ut annua pensio ad dominum fundi redeat. Vocem ex GOLDASTO sistit & explicat SCHILTERUS in Gloss. Teut.

HANSESTÆDTE, civitates Hanseaticæ. Sunt, qui *maritimas* interpretantur, ab *ansee*, h. e. a situ *ad mare.* Quod GROTIO displicet merito. Is in Indice rerum & Verborum Scriptoribus Gothicis adjecto scribit, *quod a vocabulo Gothico* ANSES *aptior etymologia peti queat nominis Anseaticarum Civitatium, quam a nonnullis magnis viris factum sit.* Sed mentem non explicat. Videtur autem existimasse, *Anseaticas* dici, quod cæteris fortuna, opibus, nobilitate præcellerent. JUNIUS, postquam e Codice Argenteo ostendisset, quod *hansa* Luc. VI. 17. accipiatur pro multitudine, subjungit: *Quem locum eo libentius adscripsi, quod mihi suspicionem injecerit celeberrimis Germaniæ urbibus ab hoc vocabulo, propter inhabitantium frequentiam, Hanseaticarum olim nomen inditum: prorsus ut Angliæ celeberri-*

berrimum emporium] GUIL. SOMNERUS *ob similem rationem* LONDINIUM *putat denominatum, a Cambrobritannico llawn frequens, plenus, & dyn homo: ut llawndyn tantundem sit ac si dicas Urbs frequens & hominibus refertissima.* Communior & verior sententia est, quæ *Hanseaticas* interpretatur *socias, fœderatas.* Tales enim Civitates Anglis etiam nunc vocantur *hanse-downs;* non quod *hanse* proprie sit fœdus, quem voci significatum multi perperam affingunt; sed quod in linguis nihil magis obvium sit, quam genus & speciem permutari. Vide num. (4) in *hanse* societas.

HAP, *haps*, frustum, *hepchen* frustulum. VEREL. in Ind. *hap* agri vel prati portiuncula. Videtur ab initio segmentum denotasse, factumque per literam convertibilem a *kappen* scindere, secare, præcidere.

HAPPEN, avide arripere. Belgis *happen*, Gallis *haper*. Et illis quidem *happig* est avide arripiens, avarus, gulosus, his vero *hape-foie* avis quædam marina, quæ jecora piscium appetit. MENAGIUS verisimiliter derivat a Lat. *capere*. An vetus sit, dubito, quia hactenus non occurrit.

HAPPEN, contingere, accidere, bene vel male succedere. Verbum mediæ significationis, & ad omnes fortunæ casus, prosperos & inprosperos designandos factum, cujus ratio idonea adhuc ignoratur. Hodie custodiunt Angli.

HAPPEN, prospere succedere. Sensus verbi Scythicus & Celticus, ex compositis & derivatis manifestus. VEREL. in Ind. *happ* insperata felicitas, *happ-frodur* præter aliorum exspectationem eruditus & sapiens, *happlaust* sine spe, desperato, *happenverk* negotium feliciter gestum. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *happus* felix. Addit SKINNERUS e Cambrica Dialecto: *anhappus* infelix, *anhap* infelicitas. Anglis *happy* etiamnum est felix, & *to make happy* beare.

HAPPEN, male succedere, hærere, impedimentum pati. Hodie cum Belgis utimur frequentativo *happeren*, dum cætera nobis obsolescunt.

HAR, *haar*, crinis, capillus. Anglosaxon. *hær*, *heare*, Franc. *har*, Belg. & Angl. *hair*. TATIANUS Cap. XLIV. 21. *juuares houbites har alle girimitu sint*, omnes capitis vestri capilli numerati sunt. Inde priscis Danis *harfagr* pulcricomus, cognomen Haraldi primi Norvagiæ Monarchæ, apud OL. WORMIUM in Lit. Run. pag. 217. & *hærulangur* qui longos alit crines, apud VEREL. in Ind. CASAUBONUS deduxit a κουρὰ tonsura, verbi κείρω tondeo: quamvis contra mores veterum Germanorum, qui comas non tondebant, sed *usque ad canitiem horrentem capillum in ipso vertice religabant*, teste TACITO Cap. 38. Hunc nodum capillarem videntur appellasse *har*, sive ab εἴρω necto, sive ab οὐρὴ cauda. Postea, quod ab initio fuit crinis substrictus, cessante in vertice nodo, omnibus capillis adhæsit. Quamvis etiam *har* ab *horreo* formari potuerit, quod capilli setarum instar erigantur: Quo pacto *hirtus* & *hirsutus* erunt affinia.

HAR, pilus, *hæren*, *harig*, *hæricht* pilosus, hirsutus. Gloss. Pez. pilos *harir*. Evang. Anglosaxon. Marc. I. 6. *and Johannes was gescrydd mit oluendes hærum*, & Johannes erat vestitus pilis camelorum. Quem locum interpres TATIANI Cap. XIII. 11. ita reddit: *habeta giuuati fon hariron olbentono*, habebat vestimentum ex pilis camelorum. Inde nomen cilicio, sago, & omnibus ex pilis animalium confectis vestimentis. Gloss. Lips. *hera* cilicio, *heren* cilicium. Hinc pœnitentia in cilicio & cinere, de qua Luc. X. 13. interpreti Anglosaxonico dicitur *hreosunge on hæran and on axan*. Et interpreti Francico: *riuua in haru inti in ascun*, in Harm. Evang. Tat. LXV. 2. (Gothus vertit: *in sakkum jah azgon*. Quem sequitur Luth. *im sack und in der aschen*.) Galli inde habent *haire*, eodem sensu, dum vox Germanis obsolescit. Cunctis affine Gr. ἔρος, lana.

HAREN, vocare, clamare. Verbum Francis & Alamannis proprium, sed hodie obsoletum. Gloss. Keron. clamat *hareet*, clamamus *haremees*. Gloss. Pez. clamet *haret*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VIII. 49.

> *Sie tho luto irharetun*
> *Thuruh thia suerun forahtun.*
> Tunc alte exclamabant
> Præ gravi timore.

Proprie est alte vociferare, ab *her* altus, quod nonsolum de rebus sublimibus & excelsis, sed etiam de voce intensa dicitur. Ad familiam verbi spectant,

> *haro*, clamor, & interjectio exclamandi apud Normannos, de qua infra.
> *fora-haro*, præco. Vox Franco-Theotisca apud BOXHORN. in Glossis.

HARFE, *harpfe*, instrumentum lyricum, fidibus tensum. Anglosaxonibus *hearpe* lyra, cithara, *hearpare* citharœdus, fidicen, *hearpian* citharizare, harpa canere. Cuncta apud SOMNERUM. Extat & in Evang. Anglosax. Luc. VII. 32. *we sungon eow be hearpan, and ge ne saltudun*, cantavimus vobis ad lyram, & non saltastis. Eadem vox Francis notissima. OTFRIDUS inter oblectamenta vitæ cœlestis, quibus spiritualibus modis fruemur, refert organa musica, *lira, fidala, suegala, harpha, rotta*, Lib. V. Cap. XXIII. 395. seq. In Glossis Pezianis extat compositum, *salmharipha* psalteria. Et consentiunt Septemtrionales apud VERELIUM in Indice, ubi *harpa*, *haurpa* lyra, *sla harpu* pulsare fides, *harpare* lyrista, & similia. Idem Belgis & Anglis *harp*, Suec. *harpa*. Transiit ex Germanico idiomate in Latinum medii ævi. Inde *harpa* instrumentum musicum a lyra diversum, apud VENANTIUM FORTUNATUM Lib. VII. Carm. 8. & hinc porro *harpare* fidibus canere, & *harpator* citharœdus. Galli a Francis habent

bent *harpe*, Itali a Gothis vel Longobardis *arpa*. Alias tamen origines, quam Germanicas, pro more sectatur FERRARIUS, Papiam laudans, qui a gente *Arporum*, quos instrumenti hujus inventores vocat, nomenclaturam petit. Ibidem alios memorat, qui a Gr. ἀρπη, quod in extrema parte incurvetur, falcatum dixerunt. STADENIO est ab *haren* clamare, in Voc. Bibl. pag. 290. Aliis ab *horchen* auscultare. Rectius, opinor, ducitur ab ἀραβεῖν resonare, sonum edere, quia harpa non clamat, nec auscultat, sed resonat. Hodie est trigonum instar Deltæ, & digitis pulsatur, non plectro. Olim vero omne instrumentum fidibus tensum videtur denotasse. Nam *harpare* etiam dicitur is, qui *circulum* tractat. Lex Angliorum & Werinorum Tit. V. 20. *Qui harpatorem, qui cum* CIRCULO *harpare potest, in manum percusserit, componat illum quarta parte majori compositione, quam alteri ejusdem conditionis homini*. De hoc *circulo* vide quædam in *spilrad*. Interim rem & nomen rei nostris non nuper demum, sed remotissimis sæculis innotuisse, ex allegatis & origine Græca patet.

HARKE, rastrum, instrumentum hortense, *harken* sarrire, sarculo corradere. Dubium est, an sit a Lat. *sarculum*, mutato S. in H. an vero ab Anglosax. *raca* ejusdem significatus, per aliquam metathesin. V. *Rechen*. Gallis idem aut simile instrumentum appellatur *herce*, quod rectius derivatur a Germ. *harke*, quam a Lat. *irpex*.

HARM, damnum, injuria, cujuscunque generis. Anglosax. *hearm* detrimentum, damnum, *hearman* lædere, nocere, *hearmcwedan* calumniari, *hearming* læsio, *hearmlic* nocivus. Cuncta apud SOMNERUM. Similia habent Franci. Gloss. Boxh. *harm* calumnia. TATIANUS Cap. XIII. 18. *nioman-nen ni bliuuet, noh harm ni tuot*, neminem concutiatis, neque calumniam faciatis. Verba Johannis ad milites. Germanis hic sensus obsolescit: superat autem apud Anglos, quibus *a harm* nocumentum, *to harme* lædere. Et consentit Gr. ἄρα damnum, execratio, ἀράομαι noceo, imprecor.

HARM, dolor vel tristitia ex damno vel injuria accepta. Sensus Francis & Septemtrionalibus proprius. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XX. 25. de occisione Infantum:

Siu zalatun siu io ubar dag
Thar iz in theru uuagun lag
Joh anan themo harme,
Tharu muater zi harme.

Cottidie morti tradebant
In cunis jacentes,
Et in gremio,
Matris in dolorem.

VEREL. in Ind. *harmur* luctus, mœror, *harma* lugere, ægre ferre, & alia plura. Nos inde habemus reciprocum *sich hermen*, acerbe contristari, quo utitur Luth. 1. Macc. IX. 68. de Bacchide ob cladem a Judæis acceptam ægritudine affecto.

HARMISCARA, pœna arbitraria nobilibus inflicta ob res & personas Ecclesiæ violatas, & alia graviora delicta. Vox Latino-Barbara, vel potius Theotisca, quæ interdum scribitur *harniscara* & *haranscara*, quia M. & N. in ore vulgi permutantur. Favet huic scripturæ Epinicium Ludovico Regi dictum vers. 27. & SCHILTERUS in notis, qui etymon suum ab *haru* capilli desumptum, huic scripturæ superstruxit. Sed CAPITULARIA Regum Francorum apud BALUZIUM in utroque Tomo constanter scribunt *harmiscara*. Capitulare LUDOVICI PII an. 829. can. 1. *De his qui sine consensu Episcopi Presbyteros in Ecclesiis suis constituunt, vel de Ecclesiis ejiciunt - - - nobis placet, ut aut illum bannum persolvant, aut* HARMISCARAM *sustineant*. Capitulare CAROLI CALVI an. 877. Tit. LIII. 9. *Prævideant ne aliquis res Ecclesiasticas vel facultates diripiat. - - - Quod si præsumpserit, & secundum Leges humanas hoc componat, & secundum Leges Ecclesiasticas inde Ecclesiæ quam læsit satisfaciat, & nostram* HARMISCARAM *secundum modum causæ, & ut nobis placuerit, sustineat*. Et sic ubique & frequenter. Stylo Palatii consentit *harmscara* in Glossis Pezianis aliquoties, & *armiscara* in Lege Longobard. Lib. V. Tit. I. 43. Et etiamsi omnium Francorum & Longobardorum monumenta essent vitiata, sanari tamen vitium posset & deberet ex Lingua Anglosaxonica, in qua *hearm-sceare* vindictam denotat. Vocem primus produxit SOMNERUS in Diction. Anglosaxonico, ubi sequentia leguntur: *hearm-sceare* (vel *scearu*) vindicta, pœna, animadversio. Anglice *vengeance, punishment*. PARAPHRASIS SAXONICA, pag. 22.

Gif he brecath his gebodscipe.
Si mandatum ejus (Dei) violaverit.
Thonne he him abolgan wurtheth.
Tunc irascetur ei.
Siththan bith hem se wela onwended.
Deinde subtrahetur ei beatitudo.
And wyrth hem wite gegearwod.
Et pœna ei præparabitur.
Sum heard hearm-scearu.
Quædam dura animadversio.

„Ita Diabolus sociis suis de Adamo tentan„do inter se tractantibus. Hinc tandem Le„ctor intelligat, quid sibi velit Francorum „& Longobardorum *Harmiscara*, de quo „Spelmannus, Vossius, alii: quam cum eo„dem Spelmanno ab *hearm* damnum, & „*sceare* pars, portio, conflatam arbitror." Hactenus SOMNERUS. Sed hic cogor a Summis viris dissentire. Nam *sceare* Anglosaxonice est tonsura, & *harmiscara* in primo & proprio significatu est *tonsura servi ob damnum domino vel reipublicæ illatum*. Hodie dixeris *schaden-schur*. Tonsuram mox sequebantur plagæ, & plagas signum

in fronte. Morem descripsi infra in *scheren* serviliter punire. Hunc tondendi actum & reliquos cum tonsura conjunctos, Franci & Alamanni appellabant *harmscara*, eamque vocem nonsolum pro *tonsura*, sed etiam pro *verberatione* & *perforatione* frontis usurpabant, per metonymiam antecedentis pro consequente, quia tonsuram mox excipiebant verbera, & reliqua. Gloss. Pez. plaga *harmscara*, tortura *harmscara*, percutit *haramscarot*, tundimur *giharamscarot uuerden*, perforatur *giharamscarot uuirdit*. NOTKERUS Psal. LXXII. 5. *unde sament in ne uuerdent sie geharinscarat*, & cum hominibus non flagellabuntur. Postea vox transferri cœpta a pœna servili ad eam pœnam, quam supra descripsi. Et hoc certe sensu accipitur in Legibus Francorum & Longobardorum, & passim ubique. Hujus vindictæ species erant, mulcta extraordinaria, jactura bonorum & honorum, imo etiam canis & sella. SPELMANNO *harmiscara* non videtur pœnam corporalem complecti. Sed CANGIUM secus statuentem absolvit Capitulare LUDOVICI II. an. 867. Tit. IV. 10. ubi *sella* diserte vocatur *armiscara*, & Epistola CXXXV. INNOCENTII III. Lib. 13. in qua *opprobrium portare*, h. e. canem portare, a Pontifice appellatur *harmiscare*. Olim aliter statui de hac voce, sed nunc dicta emendo.

HARN, lotium. Gloss. Pez. urina *harn*. A Gr. οὖρον lotium, vel οὐρεῖν mejere. Præcipuum compositum est *harnstrenge* stranguria, stillicidium urinæ, quod certe est a στράγξ gutta paulatim defluens, nisi causa morbi sit ab angustia vasorum. Tunc enim referri poterit ad *strengen* arctare.

HARNISCH, gravis armatura, tota ex ferro vel chalybe, & totum sæpe hominem tegens, cujus partes præcipuæ sunt *lorica*, quæ pectoris, *galea* quæ capitis, *ocreæ*, quæ crurum sunt munimenta. VERELIUS in Ind. *herneskia* lorica, brynia. Idem Anglis *harness*, Belgis *harnas*. Inde Scriptoribus medii ævi *harnascha*, Gallis *harnois*, Italis *arnese*. Vox iis temporibus nata, quibus Galli & Germani corpus ære tegere cœperunt. Cel. HICKESIO, qui scriptis suis amplissimis Literaturam Antiquo-Germanicam pristino splendori restituit, vox Germanica in sensu primario est *Galea*, sive munimentum capitis, vel potius cerebri, quod Gothis appellatur *bairns* (quamvis non certo constet, quomodo vox Gothica legenda sit) Danis *hierne* vel *hiarne*. Quod perfecte respondet pileo illi ferreo, quem *Galeam* appellamus. Verum cum eadem etymologia reliquis armaturæ partibus minime conveniat, nec verosimile sit, totam corporis armaturam a defensione cerebri nomen accepisse: hinc gloria originis illis Dialectis relinquenda, in quibus ferrum *iren* & *baiarn* dicitur, adeoque vel Anglosaxonicæ vel Cambro-Britannicæ. Nam hinc recte fit *harnisch* ferreus, & adjectivo in substantivum verso armatura ferrea. Res ipsa, & terminatio vocis insolita, hanc etymologiam exigunt. Nam adjectiva in *isch* desinentia aliquoties substantivari, multa declarant exempla in *Prolegomenis* Sect. VI. adducta, quæ certe clariora sunt, quam ut in dubium vocari possint. Ab hoc substantivo formatur Gallis verbum *harnascher*. Germani agnoscunt participium *geharnischt*, cataphractus, id est, ferro undique tectus & munitus, quod de homine & equo dicitur. Inventum hujus armaturæ tribuitur MARTI. HERACLIDES in Allegoriis ex editione Thomæ GALE pag. 451. *Mars dictus est* χάλκεος, *sive æneus, quod universum corpus ære tegebat*.

HARO, clamor excitatus vicinis convocandis ad suppetias ferendas in casu tragico. Obtinet potissimum in Normannia. In Codice Legum Normannicarum ab ill. Petro de LUDEWIG publicato, Cap. LVI. cujus inscriptio: *De clamore Haro:* sequentia leguntur. Art. I. *Non enim debet exclamari nisi in discrimine criminoso: ad ignem videlicet, vel ad latrocinium, homicidium vel roberiam, vel in aliquo hujusmodi imminente periculo, ut si quis arrepto gladio irruat in alium furiose.* Art. 4. *Ad hunc autem clamorem omnes debent exire, qui illum audierint, & si maleficium vite vel membrorum periculosum viderint, vel latrocinium, propter quod malefactor pœnam deberet reportare amissionis vite vel membrorum, ipsum debent retinere, vel clamorem supra dictum post ipsum increscere & levare. Aliter enim tenerentur emendare Principi* &c. Hinc jurisdictio criminalis Ducum Normanniæ appellari solet *jus de haro*. Vocem origine Germanicam esse, recte judicat CASANOVA. Est enim ab obsoleto *haren*, clamare, verbo Francis & Alamannis admodum familiari, de cujus progenie actum supra. Inde *haro* clamor, & interjectio exclamantis. Idque etymon probatur etiam MENAGIO. SCHILTERO tamen in Gloss. pag. 455. inclamatio illa Normannica derivatur a Francico *hera*, huc. Quod nescio an sit præferendum. Utuntur hac interjectione etiamnum Normanni. Sed apud reliquos Gallos *haro* nonsolum est interjectio, sed vel ipsa conclamatio ad arma, vel rumor atque fama cujusvis rei atrocis nuncia, præcipue tumultus, aut hostilis irruptionis. FROISSARDUS apud Casanovam: *Quand la nouvelle & le* HARO *en vint en Landreches.* Et alibi: *Le* HARO *commencea à monter, & les villes voisines commencerent à sonner les cloches.* Et hic quoque sensus manifesto est ab *haren* clamare.

HARREN, manere, morari, exspectare. Utitur Luth. Esa. XXVIII. 10. *harre hie, harre da, hie ein wenig, da ein wenig.* HELVIGIUS deflectit ab Heb. *achar* moram fecit, tardavit: MARTINIUS a Lat. *hærere*. Sed nec hoc, nec illo opus habemus. Quemadmodum enim Gothis ab *her* huc fit *hirjan*

jan venire, accedere ad locum: ita Germanis ab *hier* hic derivatur *harren* manere, morari in loco. Metaphorice dicitur de perseverantibus, quia manentibus similes sunt. Inde *beharren*, *verharren* perseverare, *ausharren* edurare, perseverare ad finem usque, *beharrlich* jugiter, constanter. Apud priscos hactenus non occurrit.

HART, durus. Goth. *hard*, Anglosax. *heard*, Franc. & Alam. *hart*, *hert*, Belg. Angl. & Island. *hard*, Suec. *hærd*. Gloss. Keron. dura *hertiu*, duros *herteem*, durius *hartor*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. I. 5.

Er se ioh himil uuurti,
Joh erda oub so herti.
Antequam mare & cœlum fierent,
Et terra adeo dura.

Inde composita *stein-hart*, *eisenhart*, & alia satis nota. Vocem *alienæ originationis indigam* esse, existimat STIERNHIELM. in Gloss. Ulph. Goth. pag. 86. SKINNERUS derivat ab α priv. & ῥέω, q. d. ἄρυτος, quia dura sunt quæ non diffluunt. MARTINIUS primo ab *aridus*, mox illo dimisso ab *artus*, quatenus strictum & compactum significat. Quicquid sit, ab hac partium minimarum angustia proveniunt omnes duri qualitates, & inprimis ea, qua tactui resistit. Mirum tamen est, si fuerit Latinæ originis, tot similia per omnes fere significationum gradus in vetustissimis Linguis, *Celtica*, *Persica*, *Græca*, reperiri. Mirum, Germanos primum tenere significatum, a quo reliqui omnes incredibili copia & haud vulgari sapientia per artem symbolicam formata sunt. Nam a *duro* denominatur *difficilis*, quia durum est impeditum, nec transitum præbet aliis corporibus; *rigidus*, quia durum naturaliter riget; *firmus*, quia durum solidum & compactum; *robustus*, quia duro nihil robustius nec durabilius; *fortis*, quia durum ferro resistit, nec facile cedit adversario; *tenax*, quia durum constat ex partibus, quæ se mutuo attrahunt; *gravis*, quia durum grave & natura ponderosum; *molestus*, ob eandem causam; *vehemens*, quia durum acre & penetrans; *offendens*, quia durum tactu lædit; *obstinatus*, quia durum inflexile & intractabile; *severus*, ob eandem causam; *sævus*, ob eandem causam &c. Quod semel monuisse sufficiat.

HART, difficilis, *hart-hörig* (Suecis *lomhærd*) surdaster, difficulter audiens, *hart zu ersteigen* arduus adscensu, *es hælt hart mit ihm* magnis difficultatibus implicatur, *du hast ein hartes gebeten*, rem difficilem postulasti, 2. Reg. II. 10. *mit harter mühe* ægre, vix, difficili opera. SOMNER. in Dict. Anglosax. *heard* durus, arduus, *heardlice* duriter, difficile, vix. VEREL. in Ind. *hardfert* arduum & difficile. Cum simplici convenit Lat. *arduus*.

HART, rigidus, *harte kælte* frigus atrox, glacie & stiriis rigens, *hærte des winters* rigor hiemis. Gloss. Pez. rigiditate *harti*.

HART, firmus, stabilis, immotus, *erhærten*, *behærten* confirmare.

HART, robustus, validus, vegetus, *hart machen* corroborare, *hart werden* obfirmari ad aspera ferenda. Inde *hærte* antiquis robur. Gloss. Pez. robur *harti*. Similia habent Græci, cujusmodi sunt, κάρτος vires, robur, καρτερὸς robustus, καρτερώνυχες qui robustos habet ungues, καρτερέω tolero, patienter fero, καρτερία tolerantia, in quibus elementum K. respondet Barbaro H. ut sæpe alias. Huc videtur spectare nomen Regis Gepidarum apud JORNAND. de reb. Get. Cap. 38.

ARDARICUS,
robore pollens.

Quamvis etiam ad fortitudinem referri possit, quia credibile est, veteres nonsolum ab hoc adjectivo, sed etiam a reliquis, quæ sequuntur, formasse substantiva, ejusdem cum adjectivis indolis.

HART, fortis. Vox antiquissima, multorumque populorum usu nobilitata, quæ Persis effertur *card*, Græcis καρτερὸς, Islandis *hardur*, Cambris per metaplasmum *hydr*. VEREL. in Ind. *hardur* durus & fortis *hardleikr*, *hardmenska* strenuitas. Persis *card*, *carda* virile, forte, & bellicosum sonat, tam antiquis quam hodiernis. STRABO Lib. XV. κάρδα interpretatur per ἀνδρῶδες καὶ πολεμικόν: & HESYCHIO καρδάκες, *cardaces*, sunt viri bellicosi, ut didici ex Dissert. RELANDI de Vet. Ling. Pers. Quibus nunc addo, quod eodem HESYCHIO teste ἀρταῖοι Persis sunt heroes, & inde ARTAXERXES magnus heros. In nominibus propriis Germanorum eundem admittit sensum, pulcrum sane & elegantem. Inde

HARTOMUNDUS, vir fortis. A *mund* vir. Nomen nobilis Franci aut Marcomanni a VOPISCO memoriæ proditum.

ARDABURIUS, vir fortis. A *bur*, *bauer* incola, civis, indigena. Nomen nobilis Gothi vel Alani in aula & exercitu Imper. Leonis.

BERNHARDUS, vir fortis. A *bern* vir, quod vide.

LEONHARDUS, fortis instar Leonis.

GERHARDUS, bello ferox. A *ger* bellum, quod vide.

HART, audax. Cambris *hydr* nonsolum fortem & strenuum, sed etiam audacem significat. Et sic in aliis quoque linguis fieri solet, ut fortis & audax communia habeant vocabula. Nec id præter rationem. Nam audax est ipse fortis quatenus modum excedit in aggrediendis periculis. Hinc quando Galli & Itali dicunt, *hardi* & *ardito* audax, *hardiment* audacter, *hardiesse* audacia, *ardire* audere: hoc ex Germ. fonte habent, non ab *ardendo*, aut aliunde.

HART, tenax, *hart anhangen* tenaciter adhærere, *neidhart* invidiæ tenax, ERHART honoris & religionis tenax.

HART, vehemens, *harter ſtreit* certamen vehemens. Græcis quoque *καρτερὰ μάχη* de atroci pugna & duro conflictu dicitur, obſervante JUNIO in Gloſſ. Goth. pag. 189.

HART, graviter offendens. Dicitur præcipue de verbis. Hinc verba Domini, quæ diſcipulis aliiſque erant offendiculo, interpreti Gothico vocantur *hardu waurd* Joh. VI. 60. Angloſaxonico *heard ſpræc*, LUTHERO *harte rede*, Vulgatæ *durus ſermo*, omnibus eodem ſenſu, quia durum in ſermone dicitur, quod ipſo auditu offendit. Cujusmodi qui proferunt, Latinis dicuntur *lapides loqui*, quos nemo concoquat.

HART, obſtinatus, *hartnack* durum caput, dura cervix, animus inflexibilis, *hartnæckig* contumax. VEREL. in Ind. *hardlyndur* ingenio duro. Et huc etiam ſpectat vox myſtica *durities cordis* ex Evang. Marc. X. 5. quæ Gothice vertitur *hardubairtei*, Angloſaxonice *heortan heardneſſe*, Suecice *hiertas hærdheet*, Islandice *hardleika hierta*, Germanice *herzens hærtigkeit*, omnibus (ni fallor) præfractæ obſtinationis & indiſciplinabilis animi ſenſu.

HART, ſeverus, *harte ſtraffe* pœna ſevera. VEREL. in Ind. *hard drægur* ſeverus, *hardrietti* pœna ſevera, *hardlifi* vita dura & aſpera qualis monachorum.

HART, ſævus, immitis, inhumanus. SOMN. in Dict. AS. *heard-beorta* immiſericors. BENSON. in Voc. AS. *heardmode* immitis, durus. VEREL. in Ind. *hard drægur* ſævus, *harddrægne* ſævitia.

HART, quatenus eſt adverbium ab adjectivo factum, ſignificat quantum poteſt, dure, difficulter &c.

HART, valde, vehementer, *hart zürnen* graviter iraſci, *hart betrüben* graviter offendere, *hart dringen* vehementer urgere. Gloſſ. Lipſ. *hardo* valde, nimis, *filohardo* vehementer. VEREL. in Ind. *hart fiarri* valde procul. OTFRIDUS habet *harto* in locis innumeris, quæ ſi vellem deſcribere, bonas horas male collocarem. Græcis quoque *κάρτα* ſignificat admodum, vehementer, perquam. Hiſpanis *harto* eſt ſatis, ſufficienter, cognato ſignificatu, & forte a Gothis relicto. In compoſitis auget ſignificatum. Hinc interpretationem accipiunt nomina Alamannica apud GOLDASTUM in Ind.

> NIDHART, valde utilis. Hodie *Neidhart*, quod vide.
> GOTHART, valde bonus.
> HARTBRECHT, valde clarus. Hodie *Harprecht*, quod vitioſum.
> HARTPOLD, valde audax. V. *bald* audax.
> HARTWIC, valde ſtrenuus. V. *wig* bellicoſus.

HÆRTE, quatenus eſt abſtractum ab adj. *hart*, ſignificat quantum poteſt, duritiem, difficultatem, rigorem, robur &c.

HÆRTEN, quatenus derivatur ab *hart*, ſignificat quantum poteſt, durare, dureſcere, indurare, obdurare, confirmare, obfirmare, corroborare &c. Gloſſ. Keron. obdurare *faribertan*. Gloſſ. Pez. obfirmabis *pibartis*, obfirmatus eſt *pibartit uuard*. SOMNER. in Dict. Angloſax. *heardian* dureſcere, indureſcere, durare, indurare. VEREL. in Ind. *herda* indurare, gravius reddere, *hertur i eitri* veneno tinctus & induratus ſcil. gladius. Græcis quoque *καρτύνω* eſt firmare.

HARTEMIS, Diana venatrix apud Græcos, alias *ἄρτεμις*. Pleraque Deorum nomina interpretationem capere a ſignis, jam aliquot exemplis oſtendi, & illam Linguam, in qua Deo & ſigno idem nomen commune, veram iſtius nominis matrem eſſe, ex Logica probabilium ſuppono. Signum autem Deæ eſt cervus. Nam in nummis antiquis vel inſidet cervo, vel curru vehitur a cervis, vel cervum habet adſtantem. Hoc ſigno duce nomen Deæ a cervo deſumptum eſſe reor. Nam cervus Lingua Angloſaxonica dicitur *heort* apud ÆLFRICUM in nominibus ferarum, Scandica *hiort*, Anglica & Belgica *hart*. Litera H. in vocibus Barbaris apud Græcos ſæpe omittitur, ut hoc loco, vel in aliam & cognatam literam, qualis eſt K. commutatur, ut alibi. Nomina Deorum Dearumque a Barbaris inventa eſſe, doctiſſimi & vetuſtiſſimi Græcorum ultro fatentur, quod productis eorum teſtimoniis alibi oſtendo.

HARZ, reſina. Gloſſ. Boxh. *harz* bitumen, picula, reſina. Gloſſ. Pez. picis *harzoles*, pice *harzola*. HELVIGIUS in Orig. Dictionum Germ. *hartz* per anaſtr. ab Heb. *zari* reſina, liquor arborum, quo liniuntur vulnerum dolores. Aliam e fonte Chaldæo & Arabico originem affert MARTINIUS in voce *reſina*. Fides ſit penes auctores. Confer *teer*.

HARZ-WALD, & per apocopen *harz*, olim erat ſylva Germaniæ immenſa, & mundo (ſi PLINIO credimus) coæva; nunc poſtquam urbes innumeræ & agri vaſtiſſimi nemoribus exſtirpatis ſucceſſerunt, hæſit nomen totius parti, ſylvis inquam & montibus in tractu Goslarienſi, exigua quidem menſura, nonnulla tamen veteris famæ gloria. Quanta ſit hujus nominis vetuſtas, & apud exteros celebritas, vel hinc colligere licet, quod Saltus HERCYNIUS, & omiſſo interdum halitu ARCYNIUS & ORCINIUS memoratur ab antiquiſſimis Scriptoribus, tam Græcis quam Latinis, manifeſta Germanicæ vocis imitatione. ARISTOTELES Lib. I. Meteorol. Cap. 13. *Plurimi fluvii ad Septemtrionem profluunt e Montibus Harcyniis, ἐκ τῶν ὀρῶν τῶν Ἀρκυνίων.* Et de Argonautis ſcribit APOLLONIUS RHODIUS Lib. 4. quod per paludes Celtarum iter facientes, in maximum diſcrimen incidiſſent,

> *Ni delapſa alto Juno Saturnia Cœlo*
> HERCYNIO de MONTE *Duces monuiſſet* &c.

Vero-

Verosimile est, Aristotelem notitiam nominis accepisse a Germanis, qui forte Alexandro M. militaverant. Nam vetus traditio est, Saxones e Macedonia progressos in Germaniam venisse, revera quidem fabulosa, ob nominis Saxonici novitatem, sed minime improbabilis, si de Germanis cohortibus post servitia Macedonica in patriam reversis intelligatur. SCHILTERUS *hart* interpretatur sylvam, sed nullo veterum testimonio instructus. Reliqui omnes agnoscunt compositum *harz-wald*, unde vulgus jam ante bis mille annos per apocopen fecit *harz*. Et hanc sylvæ appellationem alii a copia cervorum, alii a copia bituminis arcessunt. COLERUS in Tac. Cap. 28. *Orciniam appellasse Græcos Cæsar scribit Lib. 6. pravius etiam quam Latini. Hi enim Germanicum* HIRTZENWALD *in saltum Hercinium haud dubie corrupere. Significat autem ea vox cervorum sylvam.* SPENER. in Not. Germ. Ant. pag. 83. *Germanica vox* HARTZ *aut* HART BITUMINEAM *aut densam fruticosamque* SILVAM *sonat.* Etymologiam FREHERI, sed minus probabilem, vide infra in *rück* tractus terræ. Cæterum ab illa Silvæ parte, cui nomen totius hodienum adhæret, CHERUSCOS nomen adeptos, opinio invaluit apud omnes. Vide MENSONEM ALTINGIUM, SPENERUM, & HEINECCIUM in Dissert. *de Crodone Harzburgico.*

HASCHE, navis piratica, ab *haschen* celeriter capere. Vide plura in *asche* navicula.

HASCHEN, capere cum celeritate, *erhaschen* cursu prævertere, currendo captare. Hebræis *achan* est tenuit, apprehendit, Græcis ἴσχω tenere. Utrumque ex observatione HELVIGII. Præcipuum derivatum est *hæscher* lictor, qui sontes prensat, qui subito arripit.

HASE, lepus. Belg. *haas*, *haze*. Gothis *auso* est auris Joh. XVIII. 10. Idem Græc. οὖς. Forte leporem *auriculam* appellare aliquando placuit. Rectius tamen vocatur *auritus* vel *auriculatus*. Et hunc sensum præbet vox Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *ysgyfarn* auris, *ysgyfarnog* lepus, quia auritus: sic & Græc. λαγωὸς a longis auribus. MACROBIUS Lib. VI. Saturn. Cap. 5. *Auritos lepores non Maro primus usurpat, sed Afranium sequitur, qui in Prologo ex persona Priapi ait: Nam quod vulgo prædicant aurito me parente natum, non ita est.* In reliquis Dialectis invenimus R. in medio vocis. Sic Anglosaxonibus lepus dicitur *hara*, Anglis *hare*, Suecis *hara*. Vel ab *har* canus, quod Anglosaxonicum; vel ab antiquiori *hase*, sibilo in caninam mutato. De voce Latina agit GELLIUS Lib. I. Cap. 18. nos infra in *lauffen* currere. Ab *hase* est *haselieren* leporem agere, quod dicitur de ineptientibus & ludibundis.

HASEL-STAUDE, corylus, *hasel-nuss* nux colurna. Vox Germ. *hasel* obscura est, inquit MARTINIUS. Ducam autem ab *hase* lepus, quod nucamenta sint ceu villi pedum leporinorum. SKINNERUS derivat a Lat. *casula*, ita ut *haslenut* proprie sit nux *casularis*, hoc est, ut interpretatur, agrestis, non hortensis. Sed uterque fallitur. Nam *hasel* proprie est galerus, & metaphorice calyx nucis, quia galero similis. Et ab hoc calyce tam fructus quam arbor ipsa nomen accipit, ut consideranti manifestum. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hæsel* galerus, *hæsl*, *hæsl-nuta* corylus. Gloss. Ælf. in nom. arb. abellanæ *hæsl* vel *hæsel-hnutu*. Gloss. Pez. corylus *hasal*, amygdalum *hasal*. Originem & cognationem Saxonicæ vocis *hæsel*, quatenus tegumentum denotat, jam expedivi in *hut* pileus.

HASPEL, rota qua funis aut filum attrahitur. Latini *girgillum* vocant. Quid sit, explicat ISIDORUS in Glossis. *Girgillius, rota hauritoria.* Et rursus: *Haustrum, rota, hauritorium, qui & Girgilius.* Si verum scripsit Isidorus, primus girgilius nomen sortiri potuit ab *heben* levare, quia hac machina laticem e puteo in altum levabant. Nam hinc recte fit *haps*, *hapsel*, *haspel*. Vulgus has literas pro libitu transponit, & hoc lusu indoctas aures sæpe decipit. Exempla vide in *espe* tremulus, *hespe* fibula, *knospe* gemma. Postea, re in alios quoque usus conversa, vox applicari cœpit rhombis, trochleis, suculis, & alabris textorum & mulierum. Nam & hæc Latinis *girgilli*, nostris *hæspel*, Italis *aspo* vocantur. In iisdem Isidori Glossis *hapsum* exponitur *vellus lanæ*. Hoc arripit MARTINIUS, & hinc deducit *haspel* rota glomeratoria, duce KILIANO in Etymologico Belgico. Sed unde sit *haps*, neuter exponit.

HASS, odium, aversio animi. Anglosaxon. *hete*, *hatung*, Francis *haz*, Belg. & Suec. *haat*, Island. *hatur*. NOTKERUS Psal. CXXXVIII. 22. *in durhnotemo haze hazeta ih sie*, perfecto odio oderam illos. Vox Latina videtur cum Germanica consentire, quia S. & D. sunt literæ permutabiles. MARTINIUS tamen eas e diversis fontibus deducit: illam, ab inusitato ἐδύω odi: hanc a χάσις separatio, quia odium est affectus disjunctionis. Ab *hass* sunt *hæsslich* fœdus, turpis, odiosus, *gehæssig* infensus &c.

HASSEN, odisse, aversari. Gothis *hatjan* Matth. V. 44. Anglosaxon. *hatian*, Francis *hazen*, *hazzon*, Belg. *haaten*, Angl. *to hate*, Suec. *hata*, Sorab. *hidzu*. NOTKERUS Psal. CXXXVIII. 21. *ne hazeta ih die dih hazent*, nonne odio habui qui te oderunt? Videntur hic rursus consentire Lat. *odisse*, & Gr. ἐδύσσω. Quæ ni fallor sunt verba desiderativa ab ἄτη noxa, quia in omni odio est võluntas destruendi eum quem odio habemus. MARTINIUS tamen non ab illis, sed a χαδεῖν retrocedere, cavere, devitare, verbum nostrum deducit, quia odisse est animo recedere a re odiosa. Contra STIERNHIELMIUS cuncta unius esse stirpis existimat, domesticæ an peregrinæ, non explicat. JU-

NIUS originem quærit in Anglosaxon. *hat* calor, ardor. Sed hac etymologia odium cum ira confundit. Verbum vere Germanicum vide in *fien* odisse.

HAST, festinatio. Belg. *haast*, Angl. *hast*, Gall. *haste*, *hate*. Ab ἀΐσσω, ἄσσω cum impetu feror, judice MARTINIO, SCALIGERO, & aliis. Etymon valde opinabile, etiamsi Græcum. Nam hinc quoque Latini præfixo F. (quod antiquis erat pro H. & etiamnum est Hispanis) videntur formasse *festo*, *festim*, *festino* &c. SKINNERUS, qui mallet derivare ab *hase* lepus, risum movet, assensum non invenit. Anglosaxonibus *efste*, *ofste* est festinatio Luc.I.39. & *effstiend* festinans Luc. II 16. Opinor per metathesin a Lat. *festinus*.

HAST, festinus & festinanter. Belg. *haast*, Angl. *hasty*. Extat eo sensu verisimiliter in nomine Regis Longob. *Abistulfus*, *Aistulfus*, quod GROTIUS in Indice, & omnes qui ante illum de Lingua Germanica scripserunt, interpretantur *celer auxiliator*. In Catalogo Alamannico GOLDASTI est *Heistolf*, quod idem. Francos dixisse *heist*, *heister*, *heistig*, mox apparebit. Allegorice usurpatur de iracundo & vehementi.

HASTEN, festinare, celerare. Armoricis & Suecis *hasta*, Belg. *haasten*, Angl. *to hast*, Gall. *haster*, *hater*.

HASTIG, incitatus & incitate, vehemens & vehementer. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XIII. 9. 12. *mih scal man heistigo biscoltan*, accusabunt me vehementer. Belgæ & Sueci dicunt nobiscum *hastig*.

HAT, altus, excelsus. VEREL. in Ind. pag. 108. col. 2. *hat* apud Scriptores passim altus, procerus, celsus, *hatt* altum, celsum, *hæd* altitudo. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *head* sublimatus, *hethe*, *heahtho* culmen, altitudo, *hyhthe*, *hyhtho* exaltatio. Credo Mœso-Gothos quoque dixisse *hats* pro alto, sicut *gods* pro bono. Nam in Codice Argent. lego *hazjan* laudare Luc. XIX. 37. *hazida* laudavit Luc. XVI. 8. Quod certe non est ab ἁγιάζω, ut JUNIUS existimat; sed ab *hats* altus. Nam laudare est extollere, non sanctificare. Ita *herian*, quod in utroque loco a Versione Anglosaxonica adhibetur, est ab *her* altus. Ipsum vero *hat* est ab *höhen* exaltare, per medium derivandi T. Atque hinc jam patet, quid significet, aut significare possit, nomen Regis Gothorum THEODAHATUS, nempe vel principem excelsum, vel a populo sublimatum. Nam *theod* principem & populum denotat. Posterius se probavit GROTIO, dum hoc nomine *populo æstimatum* designari existimat, quia scil. *hat* in genere dicendi allegorico laudatum & æstimatum significare potest. Interim Galli ab *hat* habent *haut* altus & altum, quod ingentem ducit familiam in hodierna lingua. Nam ab illo derivantur *hausser*, *hautain*, *hautement*, *hautesse*, *hauteur*, ut composita omittam. MENAGIUS vocem, nescio qua de causa omisit.

HATSCHE, securis. Anglis diminutive *hatchet*. Utrumque vitiatum ex *hacke* ejusdem significatus. CK. sæpe mutatur in TCH. vel TSCH. & nullibi frequentius quam in ore Anglico. Cujus rei multa dare possem exempla, nisi sufficerent, *hatch* & *watch*, quorum illud manifesto inclinatum est ex Germanico *hecken* ova excludere, alterum ex Anglosaxonico *wæccean* vigilare. Sensu castrensi est bipennis, sive hasta lato ferro & ex utraque parte acuto. Inde *hatschier* satelles bipennifer.

HATZE, *heise*, pica, graculus. Quid aliud, nisi avis dicax? Hoc autem significare potest, si ducatur ab Anglosaxon. *hatan*, *hetan*, dicere, quod inprimis in salute dicenda obtinet, ut ostendi in *heissen*. Quam belle hoc conveniat picæ, notus indicat versiculus:

Pica loquax certa Dominum te voce saluto.
Si me non videas, esse negabis avem.

De loquacitate hujus avis mira narrant PLINIUS & PLUTARCHUS in Libro de animalium prudentia. Latinis *Pica* idem denotare potest, si interpres Barbarus adsit. Nam *spæcan* Anglosaxonibus est loqui, & sibilus priscis Latinis non habetur pro litera.

HAU, altus. Extat in Indice Vereliano pag. 108. col. 2. & merito refertur ad voces a natura suppeditatas. Nam altitudinis significatum habet non tam ab instituto, quam ab ipso spiritu in altum protruso. Qui, dum cum voce pergit, mox etiam producit *hoh*, & *hoch*, eodem sensu.

HAUBE, crista, *vogelhaube* cirrus, *haubellerche* galerita, alauda cristata. Consentiunt Gallica *hupe* crista volucris, *hupé* cristatus, *alouette hupée* cassita. Cuncta ab *heben* levare, tollere in altum. In reliquis Dialectis, præsertim Anglosaxonica, Anglica, & Cambro-Britannica extat *cop* & *coppa* eodem sensu, quia scil. C. & H. sunt literæ permutabiles. De his vocabulis conferenda sunt dicta in *kopf* apex. Hic princeps & antiquissimus significatus, qui postea a cristis & galeis volucrum ad mitras & reliqua capitis tegumenta translatus est.

HAUBE, mitra, vitta, galericulus, & omne capitis operimentum, sensu a galericulis avium petito. VERELIUS in Ind. *hufa* vitta, *husa*, *myssa* tegmen capitis angustum, rotundum, & virile. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *hwf* cucullus. Belgæ dicunt *huif* & *kuif* promiscue, quia H. & K. permutari solent in omnibus Dialectis. Unde intelligimus, cur eadem res Gallis dicatur *coife*, Latino-Barbaris *cofa*, *cofia*, *cuphia*. Quæ cum sint Germanicæ originis, perperam derivantur a Gr. ὕφος textile.

HAUBT, pars summa humani corporis. Lat. *caput*, Goth. *haubith* Marc. VI. 28. Anglosax. *heafod* ibidem, Francis & Alam. *houbit*, *haubit*, Island. *haufud*, *hofod*, *hufud*, Suec. *hufwud*, Belg. *hoofd*, Procop. *hoef*. Gloss. Keron.

ron. capita *haubit*, capite *haubite*. TATIANUS Cap. XXX. 6. *noh suueres bi thenemo houbite*, neque jures per caput tuum. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXVII. 45. *Pilatus huab giscribana ubar sinaz houbit*, Pilatus erexit inscriptionem super caput ejus. Omnino ab *heben* levare, erigere, tollere in altum. Quid enim est caput, nisi pars hominis sublimis, qua cœlum & sydera respicit? OVIDIUS Lib. I. Met. de opifice rerum:

Pronaque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlumque tueri
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Translatum autem est ad capita animalium propter similitudinem, etiamsi sint partes extremæ magis quam erectæ. Vani sunt, & in Linguam nostram antiquissimam injurii, qui capitis appellationem a Græc. ὕπατον summum, vel Lat. *caput* deducunt, cum tam pulcras domi habeamus origines, ut aliunde emendicatis non opus sit. Consensum Celticæ Linguæ vide in *kopf*. Nam *kopf* & *haubt* sunt voces sororiæ, & ex eodem semine prognatæ, per secreta literarum convertibilium. Quibus ignoratis, necesse est, in clarissimis vocibus etiam oculatissimos cœcutire.

HAUBT, metaphorice dicitur duobus modis, *substantive* & *adjective*.

HAUBT, substantive acceptum significat (1.) eum, *qui aliis præest*, ob capitis in membra sua imperium. Ita maritus est uxoris suæ caput, centurio militum, Dux exercitus. Sic vulgo dicimus, *den feind bis aufs haubt schlagen*, in qua loquendi formula *haubt* ducem significat, (2.) eum, *qui cœpti aut placiti alicujus auctor est*. Nam hic quoque similis est capiti, a quo initium capiunt sensus & nervi. Hinc *behaubten* proprie est dicta & facta defendere, primo quidem sua, postea etiam aliena. Nisi quis malit allegoriam petere a capitis membra sua defensandi studio.

HAUBT, adjective dicitur de eo, quod in genere suo *primum, præcipuum*, & *princeps* est. Inde Anglosaxonibus *heafod-stol* sedes regia, *heafod-cyric* Ecclesia primaria, *heafod-gilt* crimen capitale, *heafod-leahter* peccatum mortale, & similia apud SOMNER. Nos inde habemus *haubt-statt* metropolis, & alia innumera, a capitis præ cæteris membris præstantia desumpta. Et huc etiam spectat ex foro *haubt-fall* reditus capitalis. Nam *fall* est reditus, & dicitur capitalis, non a capitibus optimi pecoris, equi vel bovis; sed quod sit reditus præcipuus Domini ex hæreditate decedentis servi, jure manus mortuæ. Aliam vocis interpretationem exhibet GOLDASTUS in Animadv. ad Script. Parænet. pag. 457. his verbis: „Sciendum, „servis mortuis non filios modo filiasve, at „ipsos etiam Dominos succedere, alicubi „in semissem, multis in locis quadrantem, „plerisque trientem. Interim & vestes auferuntur selectæ, vulgo *gwandfæll*: & pe„cora stabulis abiguntur, *hauptfæll*: illam in „bona successionem *glæss*, relicta *verlassen„schafft*: hanc specierum exactionem *fæll*, „caduca *verfallenschafft* nuncupant.„

HAUBT, mensura, *über haubt* summatim, citra mensuram, *oxhaubt* mensura vinaria apud Hamburgenses. Celtica Lingua & hodie Cambro-Britannica *hob* & *hobaid* est modius, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Quod usus postea ab aridis ad liquida, & omnem mensuram transtulit. Oritur autem ab *hof* modus, sensu a modo ad mensuram translato, quia mensuræ sunt rerum mensurabilium modi, termini, & fines. Ita Latinis a *modus* fit *modius* & *modulus*. Quid sit *ox* in voce Hamburgica, infra exposui in O.

HAUBTMAN, duo significare potest, vel *virum primarium*, vel *præfectum capitum*. Causa duplicitatis est a partibus compositi. Nam *haubt* substantive & adjective dicitur, & *man* virum & præfectum significat. Anglosaxonibus *heafod-man* est Dux, præses, præfectus, *heofod-men* optimates, summates: nobis *haubtman* præfectus capitum, vulgo *capitaneus*, posito capite pro milite.

HAUCH, halitus, *hauchen* spirare, anhelare. Forte sunt voces naturales a sono anhelantium factæ. Simile est Gr. ἄω spiro.

HAUEN, cædere. Hujus verbi duplex fuit facies ab antiquo: una, quæ literam W. habet in medio: altera sine W. TATIANUS Cap. CLXXXV. 2. *inti ahahio sin ora thaz zeseuua*, & amputavit auriculam ejus dextram. Ergo *hion* aliquando fuit cædere. Quod certe est a Græc. κίειν scindere, mutato K. in H. Ab *hion* manifesto satis derivatur *hior* gladius, & *hiorleik* gladiorum ludus. Primam vocem exhibet VEREL. in Ind. alteram WORMIUS in Carmine Regneri Lodbrog Regis Daniæ. Hodie dicimus *hauer*. Omnibus consentit Græc. ἄορ ensis. Ex eodem fonte sunt *haue* ligo, Gallica *houe* sarculum, & *houer* pastinare. Alteram verbi formam cum suis derivatis vide in *hauwen*.

HAUF, *hauff*, cumulus, tumulus, acervus. Anglosax. *heape, hype*, Franc. *huf, huof*, Belg. *hoop*, Angl. *heap*, Sorab. *kopen*, quia H. & K. permutantur. Gloss. Boxh. *huffo* acervus, *hufun, huffun* aggeres, acervi, *huffon* acervatim. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XI. 29. *thaz uuarf er allaz sar in houf*, hoc omne protinus conjecit in unum acervum. WILLERAMUS Cap. VII. 2. *din uuamba ist sama uueizzes huffo*, venter tuus est sicut acervus tritici. Quidam vir doctus deduxit a Græc. αἰπὺς altus: alius a Lat. *copia*. Uterque præter necessitatem. Nam sicut *tumulus* a *tumendo* dicitur, ita *hauf* ab *heben* levare, tollere in altum, quia acervus est congeries elevata & supra locum assurgens. Allegorice utimur de cœtu, seu multitudine hominum congregata. Inde Anglosaxonibus

heape nonsolum acervum, sed etiam cuneum, turmam & legionem significat. Ab *hauf* est *heuffen* cumulare.

HAUS, *hausen*, piscis Danubianus, insigni magnitudine. Lat. Barb. *huso* apud CANGIUM. Creditur sic dici, quod magnitudine *domum* æquet. Sed hoc nimis frivolum est, etiamsi MARTINIO se probaverit. Malim ab *exos*, quod ossibus careat. Quamvis nec hoc omnino placeat. Credibilius est, vocem ex Ponto cum ipso pisce ad superioris Danubii accolas venisse. Turcis enim *usun* est longus, *usun boilu* longurio, statura longus, *usun parmak* digitus medius seu longus, *usun balyk* longus piscis, apud CLODIUM in Lex. Turc. Hoc videntur imitati Germani in *hausen* & *husen*. Dicitur autem longus per excellentiam, quia in longitudinem XXVI. pedum excrescit, nec longiorem habet Danubius. Inde *hausblase* ichthyocolla, gluten husonis, proprie *vesica*, quia, ut GESNERUS scribit, fere ex husonum tantum vesica ichthyocollam Germani habent. Fides sit penes auctorem.

HAUS, domus, & quicquid domui simile, casa, tugurium, cavea &c. Omnes antiqui habent *hus*, Gothi, Saxones, Franci, Alamanni, Cambri, & omnes Septemtrionales, dum Belgæ dicunt *huis*, Angli *house*. Gloss. Boxh. *husom* ædes. Gloss. Keron. domum *hus*, tabernaculum *huse*, in domo Dei *in huse cotes*. Oritur, non a Lat. *casa*, quod potius ad consensum spectat, & multo minus a Gr. *οὐσία* substantia; sed ab *hüten* tegere, & proprie est tectum. S. & T. sunt literæ convertibiles. Male merentur de lingua nostra antiquissima, qui hanc vocem, quasi aliunde acceptam, illi eripiunt. Inter composita Veterum eminent

- *gudhus*, templum, domus Dei, in Cod. Arg. Joh. XVIII. 20.
- *hus-weard*, paterfamilias, *hus-carl* famulus domesticus, & alia apud SOMNER.
- *hwsmon*, agricola, homo frugi, Dial. Cambrica, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit.
- *huskisuaso*, domesticus, in Glossis Theotiscis apud eundem.
- *husbondi*, paterfamilias, *huskona* hera, & alia apud VEREL. in Ind.
- *husére*, facultas disponendi de rebus suis, in Jure Prov. Alam. Cap. 42.

HAUSEN, quatenus derivatur ab *haus*, significat quantum potest, habitare, & in habitationem recipere. NOTKERUS Psal. CIII. 17. *unde husont in himile*, & habitant in cœlo. SOMNER. in Dict. AS. *husian* hospitari. VEREL. in Ind. *hysa* domo & hospitio recipere.

HAUSRAT, supellex. Vide *rat* instrumentum.

HAUSSEN. V. *aussen*.

HAUSSUCHUNG, scrutinium rei furtivæ in ædibus alienis. Vetus vocabulum vide in *suchen* visitare.

HAUT, cutis, pellis, corium. Anglosaxon. *hyd*, *hyde*, Franc. *hut*, Belg. *huid*, Angl. *hide*, Dan. Suec. & Island. *hud*. NOTKERUS Psal. CIII. 2. *den himel dennende also hut kedenet auirt*, extendens cœlum sicut pellem. SOMNER. in Dict. AS. *hyd*, *hyde*, corium, cutis, pellis, tergus, dorsum, *hyd-gyld* cutis vel corii pretium, puta ne vapulet, *hyd-scyp* myoparo, navigium coriis contectum. VEREL. in Ind. *hud* corium, *hudfat* pera coriacea. Cuncta ab *hüten* tegere, munire, servare. In Celticis Dial. hæc radix effertur *kutten*, quia scil. H. & K. solent permutari. Quod ideo observandum, quia hinc intelligimus, cur eadem res Græcis dicatur *σκύτος*, Latinis *cutis*.

HAUWEN, cædere, secare, quocunque instrumento id fiat, gladio, securi, dolabra &c. Idem quod *hauen*, inserto W. SOMNER. in Dict. AS. *heawian* asciare, secare, dolare, *aheawen* scissus, *hawade* fissus, *hiewete* dolatio, *heawgas* sculptilia. Gloss. Pez. concidere *houuan*, sarrientur *gihouuot uuerdent*, sarculum *houua*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIII. 117.

Joh mannilih sih goume,
Thaz inan thiu akus ni houue.
Ut quilibet sibi caveat,
Ne eum securis cædat.

Evang. Anglosaxon. Matth. XXI. 8. *sume heowun thara treowa bogas*, quidam cædebant ramos arborum. Belgæ dicunt *houwen*, Angli *hew*; Sueci vero *hugga*, quia W. mutari solet in G. & hoc rursus in K. unde postea existit *hacken* eodem significatu. Et tametsi W. præter rationem insertum sit ab Antiquis, scitu tamen necessarium est. Nam W. est elementum multis mutationibus obnoxium, & convertibile nonsolum in G. sed etiam in B. & P. Quod nisi probe observetur, frustra laborabimus in vocibus *hieb* ictus, *hippe* secula, *hobel* dolabra, quæ certe descendunt ab *hauwen* per literam adoptivam W. qua sublata, omnis etymologiæ via præcluditur.

HEBEN, capere, capessere, *gelt heben* nummos accipere, *anheben* ordiri, initium capere, *urheber* auctor, incœptor. Cuncta a Lat. *capere*.

HEBEN, levare, tollere in altum. Gothis *hafjan*, Anglosaxon. *hebban*, *heafian*, Francis & Alam. *heffan*, *hepfan*. Gloss. Keron. levare *heffan*, exaltet *heffe*, exaltat vocem suam *heuit sina stim*. ISIDORUS Cap. III. 6. *ih hepfu mina hant ubar sie*, levabo manum meam super eos. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XV. 25.

Gineig er imo filu fram
Joh huab inan in sinan arm.
Ipse profunde inclinatus
Levabat puerum in brachium suum.

Similia habent Belgæ, Angli, & omnes Septemtrionales, ut Glossographi pridem annotarunt. Quibus nunc addo Sorabicum *hibam*,

hibam, & Polonicum *gibam*. Cuncta vel ab altitudinis, vel levitatis notione. Illud, si radix sit *hoch* altus, mutato CH. in F. vel *up* sursum; hoc, si initium verbi sit a κῦφος levis, mutato K in H. Nam levare quid est, nisi leve facere, vel ut leve attollere? Græce κυφίζω. Dicitur autem nonsolum de capite, voce, manu, oculis & pedibus hominis, sed etiam de rebus extra hominem, de lectis, lapidibus, aliisque, quæ manu hominis levantur. Gothi utuntur compositis *ufhafjan*, *ushafjan*, *athafjan*, Anglosaxones *onhebban*, *abebban*, *upahebban*, Franci & Alam. *erheffan*, *irheffan*, Germ. *aufheben*, *erheben*. Sed de simplici adhuc observandum, quod magnam ducat familiam in omnibus pene Dialectis. Huc refert JUNIUS Anglosaxonicum *hofer* gibbus, & alibi *heofen* cœlum, quod majoribus nostris fuerit persuasum, cœlestem materiam levitate sua altius evolasse, ac se super omnia extulisse, de qua eleganter OVIDIUS:

Ignea convexi vis & sine pondere Cœli
Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.

Nos ex eodem fonte habemus,

hebe oblatio, ab elevatione sic dicta, quo sæpe utitur Luth. in Sacris Hebræorum,
heb-opfer, sacrificium elevationis,
hebel, *hebe-baum*, *heb-eisen* vectis, a vi attollendi vel elevandi,
heb-amme, obstetrix, quasi mater levans, quia puerum ex utero procedentem levat & attollit,
haubt, caput, quia ad cœlum erigitur, quod homini proprium,
hefen fæx, quia farinæ mixta massam aqua subactam inflat & in levem tumorem extollit,
hübel collis, quia est terræ quædam portio turgida & editior,
hauff, acervus, quia est congregatum quid, quod ipsa congerie attollitur,
hopf, lupulus, quia perticæ alligatus vi insita scandit in altum.

Nec hæc tantum, sed multo plura, quamvis inventu difficiliora, cujusmodi sunt, *gibel* fastigium, *gipfel* culmen, *kopf* caput, vertex, *kipfe* summitas, extremitas: Quæ cum in notione elevationis & altitudinis manifesto conveniant, satis testantur, se per varias literæ initialis mutationes, ab eodem verbo produci.

HEBEN, discedere, *hebe dich von mir* vade, recede a me. Utitur Luth. Matth. IV. 10. Utitur & Codex Arg. Marc. VII. 6. *hairto ize habaith sik fairra mis*, longe abest (recedit) a me cor eorum. Addi potest WILLERAMUS Cap. I. 8. *skeide uone mir untegehabe dih ad hereticos*, discede a me & vade ad hæreticos. Dicitur autem de abeuntibus, quia se levant, dum abeunt. Hinc etiam *auferre se* dicuntur. Gloss. Pez. vade *puri dih*. A *bæren* ferre.

HEBEN, loqui, attollere vocem. Vetus Celticum. Cambris *heb* est loqui, Græcis ἔπω dico, Gothis *andhof* respondebat, Joh. VI. 7. id est, vocem contra levabat, sermonem contra attollebat.

HEBEN, tenere quocunque modo. Omnes antiqui habent *haben*, quod vide. Evang. Goth. Matth. IX. 25. *habaida handu izos*, tenuit manum ejus. Gloss. Keron. tenere *haben*, teneatur *si kihabet*, tenuit *kihebita*. Ad familiam verbi spectant multa hodie derivata, quorum pleraque ab Antiquis accepimus, ut sunt, *hebe*, *habe*, & composite *hand-hebe*, *hand-habe* capulus, manubrium, qua parte culter vel ensis tenentur, *hebe* arrha, quia tenet & obligat, *heft* capulus, manubrium, *haft* quicquid tenet & tenetur, unde porro existit *haften* amplissimo sensu. Utriusque evolutionem habes supra in loco.

HEBEN, continere, abstinere. Gloss. Keron. abstineant *kehabeem*. VERELIUS in Ind. *hafna* abstinere, temperare sibi, *at hafna osidum* a vitiis abstinere. Proprie est retinere vel impedire, ne vim suam exserat, & dicitur de abstinentibus & continentibus, quia sicut illi animum retrahunt a vetitis, ita hi retinent & cohibent, ne modum excedat in licitis. Hodie dicimus *enthalten*, quia *heben* & *halten* sunt synonyma.

HEBEN, tenere manus injiciendo, alias prehendere. Evang. Goth. Marc. III. 21. *usiddjedun gababan ina*, exierunt tenere eum. TATIANUS Cap. CLXXXIV. 6. *tho legitun iro hant in then Heilantana*, *inti habetun inan*, tunc injecerunt manus suas in Jesum & prehenderunt eum. Gloss. Boxh. *habunga* detentio. Quibus convenit Lat. *hibére* in *cohibere* & *inhibere*. Ab *heben* est *haft* captivitas, & ab *haft* rursus fit *haften* capere, prehendere, vincire, de quo supra.

HEBEN-HOLZ, hebenus. Vox exotica. VIRGILIUS Georg. 2.

Sola India nigrum Fert ebenum.

Ad quæ verba SERVIUS: *Hebenus autem arbor est, quæ cæsa durescit in lapidem.* Unde multis videtur sic dicta ab Hebræo *eben* lapis, propter duritiem. Vide MARTINIUM in voce. STILERO *eben-baum* est arbor Germaniæ, ab *eben* planus, sic nuncupata, ob insignem ligni ejus lævitatem, glabriciem, & rectitudinem.

HECHEL, instrumentum dentatum, quo linum carminatur, *hecheln* linum pectere. Quod cum trahendo fiat, hinc quidam nomen duxerunt ab ἑλκύω traho. Sed perperam. Nam *hechel*, ut res ipsa docet, & cognatio vocis demonstrat, est ab *hechen* pungere. Et hinc quoque est *igel* erinaceus, imo etiam *echinus*, quod apud Latinos commune nomen est tam erinacei quam hujus pectinis, haud dubie propter aculeos. Vide plura in verbo sequenti.

HECHEN, verbum obsoletum, sed probum, & justa lege a Francis formatum ab *ecke*, ἀκή, acies, cuspis; & hinc vi originis significat quantum potest, *pungere*, *secare*, *mordere*.

dere. Gloff. Pez. mordeat *heche.* Hoc verbum, quamvis extinctum, hodie perennat in derivatis, *hecke* frutex fenticofus, *hechel* inftrumentum aculeatum, *igel* beftia aculeata, *hecht* lupus, pifcis mordax.

HECHT, lucius, latro pifcium. Anglofaxon. *hacod*, apud Lexicographos, Lat. Barb. *hakedus*, apud SPELMANNUM. Refer ad *hechen* mordere. Eft enim a natura dentibus longis & acutis ad latrocinium inftructus. HELVIGIUS deduxit ab ἰχθὺς pifcis, quod nimis generale. Alii ab *hechten* tenere, apprehendere, quod tribuitur Belgis. In aliis Dialectis aliæ occurrunt voces, fono quidem difcrepantes, fed ad eundem pene fenfum tendentes, quas ex obfervatione MARTINII hic defcribam. Latinis dicitur *lucius*, quafi lupus, a Græc. λύκος, ob voracitatem, Anglis *pyke*, five a prominentia roftri, five a pungendo, Gallis *brochet*, a *brocher* pungere, figere, Belgis *fnoek*, a *fnoyen* cædere, devorare.

HECKE, primo fuit frutex fenticofus, dumus, rubus, ab *hechen* pungere, collective dumetum, fruticetum, compofite *dornhecke*, poftea fepes viva ex fruticibus fenticofis, poftremo omnis fepes. SOMNER. in Dict. Anglofaxon. *hegge* fepes, feptum, *hegrewe* contextura fepis, *hegian* fepire.

HECKE, filva cædua, item fepimentum ex cæfis implicatisque fruticibus. Hic fenfus oritur ab *hacken* cædere. ECCARDUS confundit cum indagine, in not. ad Leg. Sal. pag. 45. CANGIUS indaginem a *concifa* recte diftinguit.

HECKEMUNZ, *heckemünz*, falfa moneta. Forte ab *bocced* fraus, dolus, qua voce utuntur Cambri. Sed & privatæ domus monetam denotare poteft, fi derivatio fiat ab *hag* domus.

HECKEN, fœtificare. Angli fcribunt *hatch*, & pronunciant *hetfch*, quia noftrum CK vertere folent in TSCH. Dicitur de avibus tantum, & proprie fignificat incubare ovis, vel ova excludere, ab *egge* ovum, quam etymologiam debemus SKINNERO. Hinc fortaffe *heggeloch* eft caverna ubi avis nidificare & fœtare folet, quamvis etiam nidum in dumeto fignificare poffit. Vocem exhibet WILLERAMUS Cap. II. 13. De nomine ovi *egge* vide plura in *ey*.

HEER, agmen, exercitus. Cum duplicatum EE veteres ignorent, & novatores ad prifcam fcripturam fubinde revertantur in compofitis *herzog*, *herberge*, *hermann* &c. quæ a familia vocis avelli non poffunt, idcirco Lectorem ad *her* remittendum duxi.

HEFE, & alia Dial. *böfel*, fæx, fermentum. Ab *heben* furfum tollere, quia facit ut maffa turgefcat: Unde etiam Gallis *levain* a *levando* dicitur. Vox Anglofaxon. Marc. VIII. 15. *warnigeath fram Farifea and Herodes hæfe*, cavete a Pharifæorum & Herodis fermento. Ubi ULPHILAS habet *beift*, quo fenfu, non liquet. Æque obfcurum, quod fermentum KERONI in Gloffis dicitur *deismin*, & fermentatum *githeifmit*, apud TATIANUM Cap. LXXIV. 1. Quamvis non defint loca circa Rhenum, ubi Francica vox adhuc auditur. Teftis fit MARTINIUS in voce *Fermentum*. Eft enim nobis, inquit, *deiffam*, „quafi *deigfam*, a *deien*, id eft, crefcere & „promoveri in majus five melius, motu quo„dam interiori. *Das brot deiet*, panis fermen„ti vi augetur, & molem fumit majorem.„ Hæc ille, quamvis forte minus placitura. Vocem Anglofax. quoque notam ufitatamque fuiffe, patet ex Vocabulario Gentis Benfoniano, ubi *thæfma* exponitur fermentum. Belgæ cum Germanis dicunt *hef* & *heffe*, Angli cum Gallis *leaven*. Plura ejusdem rei vocabula vide in *herm* & *germ*.

HEFT, manubrium. Anglofaxon. *hæft*. Refer ad *heben* tenere. Sic enim dicitur, quafi tenaculum. Quamvis etiam oriri poffit ab *heben* capere, ut *capulus* a *capio*. MARTINIUS deduxit ab ἅπτεσθαι tangere, capeffere, apprehendere, præter neceffitatem.

HEFTEN, compingere, connectere, facere ut partes fe mutuo teneant. Ab *haft* vinculum. Gloff. Boxh. *heftant* nectunt. ISIDORUS Cap. III. circa fin. *heftida* adjecit. Proprie annexuit, ut bene PALTHENIUS in not. WILLERAMUS IV. 3. *fie heftent multitudinem auditorum in unitatem fidei.* Gloffa Juniana in Will. pag. 115. *famahafti* compago. Addit JUNIUS: *Manifefte funt ex* ἅπτω *necto, annecto, alligo.* Quod etiamfi minus verum fit, recte tamen verbum Græcum ad harmoniam refertur.

HEFTEN, figere, affigere. Ex eodem fonte, quia clavi funt inftar ligaturæ. OTFRIDUS Lib. II. Cap. IX. 165.

Haftetun thie armon
In thes cruces hornon.

Vertit SCHILTER. Fixerunt brachia in crucis cornua. Allegorice dicitur de iis, qui fe alteri devovent. Cod. Arg. Luc. XV. 15. *gahaftida fik fumamma baurjane jainis gaujis*, adhæfit uni civium illius regionis.

HEFTIG, gravis. Vitiatum ex antiquiori & genuino *hefig*, quod haud dubie eft ab *heben* levare. Nam grave & ponderofum in rebus libra examinandis dicitur id, quod alteram lancem attollit. Extat in Verfione Anglofaxon. Joh. XVI. 33. *ge habbath hefige byrthena on middan earde*, in mundo habebitis preffuram. Id eft, gravia onera, graves moleftias. Gloff. Pez. graves *hepiga*. Idem Belgis *hevig*, Anglis *heavy*. Allegorice dicitur de *vehementi*, *molefto*, & *fevero*, plane ut *gravis* apud Latinos.

HEFTIG, vehemens & vehementer, *heftiger zorn* ira vehemens, *heftigkeit* vehementia. Ducta fimilitudo a preffura gravitatis. Nam grave, dum rebus incumbit, vehementer premit. Francis *hebig* dicitur moleftus & feverus; uterque fuo merito. Ille nobis gravis eft factis aut verbis, hic geftibus & vultu. Voces Francorum vide in Gloffario SCHILTERIANO pag. 437.

HEGEN,

HEGEN, fovere, domo & contubernio suscipere. Ab *hag* domus. STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 286. Gothis, i. e. Suionibus tribuit *hæga* servare, sartum tectum conservare.

HEGEN, dicitur etiam de judicio tenendo, quod vide in *hag* mallus.

HEHER, graculus, composite *holz-heher*, & inserto sibilo *holzschehr*. Ab incondito clamore *he, he*, quo silvas & nemora personat, auctore FRISCHIO in Bödik. illustrato pag. 218.

HEID, *heide*, in Codice Argenteo tria significat, (1.) campum Matth. VI. 28. ubi flores campestres vocantur *blomans haithios*. (2.) agrum Luc. XVII. 7. ubi servus arans dicitur reverti *af haithjai* ex agro. (3.) sylvam Marc. I. 6. ubi mel sylvestre vocatur *milith haithiwisk*. Haud dubie ab *haith* sylva, quo sensu occurrit in Dial. Islandica & Cambrica. VEREL. in Ind. *heide* silva, tesqua. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *coed* sylva. Quis primus fuerit significatus, in quo reliqui conveniant, difficile dictu. Hinc operam mihi perdere videntur HELVIGIUS & GOLDASTUS, qui vocem vel ab Heb. *eden* hortus, vel ab *heiter* coruscus derivant. Neutrum enim convenit agris, & multo minus sylvis, sed campis tantum, gramine & floribus nitentibus. Omnibus autem convenire videtur situs sublimior. Hoc STIERNHIELMIO in mentem venit, qui vocem Gothicam ducit a radice *ha* vel *hat* altus, unde recte fit *hade*, *haithjo*, *heide* terra palustribus locis eminentior. LOCCENIUS Lib. II. Historiæ Suecanæ in vita Brautamundi: *Acre prælium utrinque commissum est in campis Nericiæ editioribus, quos* HOGHAHEED *vulgo vocant.* Hodie fere campum vel planitiem incultam significat, sed in compositis etiam reliqua. Inde *heidkraut* & per apocopen *heide* erica, *heidelkorn* panicum, *heidelberen* vaccinia, baccæ sylvestres &c. De radice *ha* & *hat* vide plura in loco.

HEID, *heide*, ericetum, campus ericis tectus. Idem significatus, quamvis paulo adstrictior. Anglosaxones utuntur composito *hæth-felda*, quod est nomen loci, & fortasse nunc HATFIELD in agro Eboracensi. Utrumque nomen ericetum denotat interprete SOMNERO. Ergo *hæth* Anglosaxonibus fuit erica, non bruscus aut ruscus.

HEID, *heide*, nullius aut falsi Dei cultor. SOMNER. in Dict. AS. *hæthen* paganus, ethnicus, gentilis, *hæthendom* paganismus, ethnicismus, gentilismus, *hæthen-gyld* idololatria, cultus paganicus. Gloss. Pez. ethnici *heidini*. ISIDORUS Cap. III. 3. *man dher heidheno abgudim gheldendo*, homo gentium idolis sacrificans. Quod dicitur de Cyro. TATIANUS Cap. XXXII. 7. *eno ni tuont thas heidane man*, nonne & ethnici hoc faciunt? Primos Evangelii in Gente nostra doctores vocem proseminasse certum est, sed unde arreptam incertum. Nam primo imitari poterant Latinos, qui sub Christianis Imperatoribus reliquias gentilium appellabant *paganos*, quod ex urbibus, ubi templa eorum erant destructa, in pagos se recepissent. Hoc voluit VOSSIUS, & post illum DIECMANNUS, dum vocem origine Germanicam, & a loco agresti *heide* desumptam esse contendunt. Vel (quod longe verisimilius) imitari poterant Sacros Scriptores, qui omnes profanos *ethnicos* Matth. XVIII. 17. & *atheos* Ephes. II. 12. vocant. Ab utroque nomen Germanicum formari potuisse, satis manifestum, etiamsi de ultimo (quod cæteris præfero) nemo hactenus cogitaverit.

HEIL, sanus. Græcis ὅλος, Gothis *hails*, & inde *hailai* & *unhailans* sani & ægroti Luc. V. 31. Idem Anglosaxonibus *hal* & *unhale*. Similia habent Franci & Alamanni. TATIANUS Cap. LVI. 4. *ni habent notthurfti thi heilon laches*, non necesse habent sani medicum. Gloss. Keron. debiles *uuanaheilem*. Cuncta per adspirationem ab *all*, quod eleganti migratione ab *omni* pervenit ad *totum*, a toto ad *sanum* & *salvum*. Hodie non amplius utimur nec simplici nec ullo composito (etiamsi *unheil* & *wanheil* sint pulcherrima) quia scil. opes nostras vel ignoramus vel fastidimus. *Columis* & *incolumis* rectius derivantur a barbarico *hal, hail*, mutato H. in C. quam a *culmus* vel *columna*.

HEIL, salvus, quia sano & incolumi similis. Versio Anglosaxon. Marc. X. 26. *hwa mæg hal beon*, quis potest salvus fieri? Versio Theotisca Harmoniæ Evangeliorum Cap. CCXLII. 4. *ther giloubit inti gitoufit uuirdit, ther uuirdit heil*, qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. Gloss. Keron. salvus *heiler*. VEREL. in Ind. *heill* felix, sanus, sospes. Et huc etiam spectat formula veterum tam salutandi quam propinandi *wes heil* Salvus esto, quæ hodie meretur restitui. TATIANUS Cap. III. 2. *heil uuis thu gebono follu*, ave gratia plena. Quæ verba proprie significant *salva sis gratia plena* prout optime animadvertit PALTHENIUS in notis ad hunc locum. Eadem salutandi formula extat in Evangelio Anglosaxon. Luc. I. 28. Marc. XV. 18. Matth. XXVII. 29. Matth. XXVIII. 9. Similiter & in conviviis veterum consuetudo obtinuit, ut propinans diceret *wes heil*, salvus sis, & alter responderet *drink heil* bibe salutem tuam. Idque ex Historia filiæ Hengisti, quæ Regi Britanniæ Vortigerno hac formula propinavit, idemque responsum a Rege per interpretem tulit, nimis manifestum est. SCHILTERUS, qui formulam *wacht heil* substituit, ex SOMNERI Dictionario in voce *wæs-hale*, & PALTHENII Animadversionibus in Tat. pag. 296. corrigendus est. Eadem medicina opus quoque habet CANGIUS in voce *vesseil*.

HEIL, quatenus sanum & salvum significat, substantivatur, & tunc significat *sanitatem* & *salutem*.

HEIL, sanitas. Inde Gothis *unhaili haban-dans* qui infirmitates habent Matth. IX. 12. Anglosaxon. *unhælo* invaletudo apud SOMNER. & BENSON. Alamannis *heilaz* debilis, sanitatis expers, in Glossis Keronianis.

HEIL, salus. Gloss. Boxhornii: *heili* salus. Gloss. Keronis: salutis *heily*. Versio Anglosaxonica Joh. IV. 22. *the hæl ys of Judeum*, salus est ex Judæis. Versio Harmoniæ Tatianæ Franco-Theotisca Cap. IV. 4 *arrihta horn heili*, erexit cornu salutis. Inde composita, *unheil* pernicies, *heillos* perditus, *heilsam* salutaris, *heilreich* salutifer &c. Vox Latina *salus* in nulla re differt a Scythica, nisi quod spiritum in sibilum convertit, & terminationem adjicit.

HEIL, sanatus, sanitati restitutus. Verbale ab *heilen* sanescere, sanari. TATIANUS Cap. LX. 9. *uuis heil fon thinero suhti*, esto sana (sanata) a plaga tua.

HEILAND, salvator, servator. TATIANUS Cap. VI. 2. *giboran ist ju hiutu heilant*, natus est vobis hodie salvator. Interpres Anglosaxon. Joh. IV. 42. *we witon thæt he ys soth middan-eardes hælend*, scimus quod hic est verus salvator mundi. Refer ad *heilen* salvare, servare. Solent enim prisci ex participiis verborum formare substantiva, & terminationem participialem derivatis relinquere, tanquam custodem originis. Ita Gothis *nasjands* est salvator Luc. II. 11. a *nasjan* servare: Anglosaxonibus *bebeodend* præceptor Luc. IX. 33. 49. a *beodan* præcipere: Francis & Alam. *sceffant* creator, a *sceffan* creare. Neque ab hac opinione dimovere nos debet rhythmus OTFRIDI Lib. I. Cap. VIII. 53.

Er geheilit thiz lant,
Heiz inan ouh heilant.
Salvat hanc terram,
Ideo voca eum Salvatorem.

Nam hæc verba allusionem potius poëticam, quam etymologiam continent. Dicitur autem nonsolum de Christo, sed etiam de aliis, a Deo excitatis, qui remp. a servitute liberant, vel ab hoste defendunt. Vide Jud. III. 15. 2 Reg. XIII. 5.

HEILBAR, sanabilis, *unheilbar* immedicabilis. Proprie est sanatu facilis, ob terminationem *bar*, quam vide in *Proleg.* Sect. VI.

HEILEN, quatenus derivatur ab *heil* sanus, significat quantum potest, (1.) sanum esse, sed Græcis tantum, quibus ὑλᾶν est valere. (2.) sanare. Hoc sensu Gothi dicunt *hailjan* Marc. III. 15. Anglosax. *hælan* ibid. Franci *heilen*. Cod. Arg. Luc. IV. 23. *leiki hailei thuk silban*, medice cura teipsum. TATIANUS Cap. XLIV. 5. *unmahtige heilet, tote uuechet*, infirmos curate, mortuos suscitate. (3.) sanari. Hoc sensu Gothi dicunt *sik hailjan* Luc. VI. 18. (4.) sanescere. Id quod Anglosaxonibus vocatur *halian*, teste SOMNERO & BENSONIO.

HEILEN, quatenus derivatur ab *heil* salvus, significat *salvare, servare*, sed Francis tantum. TATIANUS Cap. CCV. 4. *heili thih selbon, oba thu Gotes sun sie*, salva te ipsum, si filius Dei es.

HEILIG, sanus, saluber. Gloss. Keron salubrius *heilliboor*, saniori *heilicorin*. Comparativi a positivo inusitato *heilig*. Hodie dicimus *heilsam*, alia terminatione, eodem sensu.

HEILIG, sanctus & sacer. Anglosaxon. *halig*, *halga*, Franc. *heilig*, *heilag*, Belg. *heilig*, Suec. *helig*, Angl. *holy*. Qui sensum hujus vocis scrutantur, rem arduam agunt, & difficile saxum volvunt. CASAUBONUS deduxit ab ἅγιος, duro nimis partu, & nullo literæ L. in medio vocis respectu. Alii ab *heil* salus: sed non satis se expediunt. Rursus alii a nominibus Deorum. Hos inter STILERUS *heilig* derivat ab *ill* ignis, ob religiosum ignis cultum: BAXTERUS ab *haul* sol. Malim a veri Dei nomine derivationem instituisset, quia verosimile non est, primos Evangelii in Germania vel Britannia præcones voluisse vocem a solis cultu oriundam retinere aut christianæ religioni accommodare. Germanos præter Mundum & Heroas, etiam Ens summum coluisse, & a beneficiis appellasse *Gott*, supra ostendi. Celtica Lingua Deus vocatur *Celi*. Nomen & causam produxi in *helen* occultare. Germani poterant vocare *Hel*, vel a Celtico *celi*, vel a Belgico *heel* totum, universum. Nam πᾶν, quod Græcis idem significat, sapientum judicio nonsolum est universum, sed etiam Mens divina per universum diffusa. Vide Sir. XLIII. 29. & confer JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 155. Turci vocabulo haud dissimili Deum vocant *allah*. Et inter nomina Dei Hebræa celebratur *el*. Plura non addo, quia ex his verisimiliter supponi potest, *hal*, *hel*, *heil*, fuisse apud veteres Germanos nomen ipsius veri ac summi Dei. Id quod in verbo *helen* pluribus ostendam. Itaque *heilig*, quatenus derivatur ab *heil* Deus, proprie est *divinus*. DIVINUM autem est & censetur, nonsolum id quod ad naturam divinam spectat, sed etiam id, quod ex rebus creatis naturæ divinæ particeps, & Deo dicatum est. Inde *heilig* sanctus, quia Deo similis, & spiritu Dei agitur, & *heilig* sacer, quia ab usu vulgari separatus, & Deo nuncupatus est.

HEILIG, sanctus, divinis virtutibus præditus. Versio Anglosaxon. Marc. VI. 20. de Johanne Baptista: *wiste thæt he wæs rihtwis and halig*, sciebat quod esset justus & sanctus. TATIANUS Cap. IV. 15. de Prophetis: *so her sprah thuruh mund heilagero*, sicut locutus est per os sanctorum.

HEILIG, sacer, ab usu vulgari separatus, & Deo consecratus. NOTKERUS Psal. XVII. 7. *er geborta fone sinemo heiligen hus*, exaudivit de templo sancto suo. Proprie est *sacer*, non *sanctus*, etiamsi Latini confundant. Possit tamen *sacer* etiam dici *sanctus*, quatenus Deo

Deo aut rebus divinis *sancitus* est, ut sunt tempora & loca & consimilia, modo sanctitatem externam ab interna distinguamus. Eodem nomine gaudent etiam res omnes quæ circa sacras versantur, & usibus sacris inserviunt, imo etiam ii qui sacris præsunt & sacra administrant.

HEILIG, venerabilis, inviolabilis, arcanus. Cum res sacræ & Diis nuncupatæ apud omnes gentes in summa veneratione sint, adeo ut nec violare eas, nec profanis communicare fas sit; hinc paulatim res omnes *venerabiles*, *inviolabiles*, & *arcanæ*, in societatem nominis susceptæ sunt, quod sacris similes essent. Idque loquendi genus, cum in omnibus pene Linguis obtineat, non opus est hic longius prosequi, ne videar Lectoris judicio diffidere.

HEILIG, voto damnatus. Dicitur de rebus profanis, sed ad usus religiosos devotis. Et hinc idem est quod *sacer* seu Deo nuncupatus. LUTHERUS inde formavit *heiligen* devovere, & *geheiliget* devotus, Jos. VI. 19. Jud. XVII. 3. & passim.

HEILIG, diris devotus. Non per antiphrasin, quod minime sacer sit, quod loquendi genus in Lingua Germanica non habet exemplum; sed quod voto damnatis similis sit. Sic erysipelas vocari solet *das heilige feur* sacer ignis, quia diris imprecationibus alicujus irati creditur excitatus. Synonymum est *verwünscht*.

HEILIG, a rebus creatis revertitur ad Deum, & tunc tantum significat, quantum majestas divina permittit; primo quidem *sanctum*, h. e. purissima mente præditum, in qua perfecta rectitudo intellectus cum perfecta rectitudine voluntatis conjuncta est: postea etiam *summe venerabilem*, & super omnia verendum: denique *occultum*, & sancto silentio colendum.

HEILIGEN, quatenus est ab adj. *heilig*, significat quantum potest, *colere*, *purgare*, *sanctificare*, *segregare ab usu vulgari*, *consecrare*, *dedicare*, *devovere* &c. Versio Anglosaxon. Joh. XVII. 19. *ic halgige me sylfne for hig, thæt hig syn eac gehalgode*, sanctifico me ipsum pro eis, ut sint & ipsi sanctificati. Matth. XXIII. 17. *the templ the thæt gold gehalgath*, templum quod aurum sanctificat. Joh. XI. 55. *thæt hig woldon hi sylfe gehalgian*, ut sanctificarent se ipsos. NOTKERUS Psal. XLV. 5. *geheiligota sina hereberga*, sanctificavit tabernaculum suum. TATIANUS Cap. XXXIV. 6. *si giheilagot thin namo*, sanctificetur nomen tuum. VEREL. in Ind. *hælgia* purgare, defendere se testibus.

HEIM, duo inprimis significat, *tectum* & *communem habitandi locum*. Causa significandi duplex est. Nam Scythica Lingua *heimen* est tegere, Celtica simul morari, ut postea patebit. Utrumque Anglosaxonibus dicitur *ham*, Francis *heim*.

HEIM, tegmen rei naturale, folliculus, pellis &c. Sic præcordia in antiquis Frisionum Legibus vocantur *herthamon* Tit. XXII. 28. *Si quis præcordia, id est*, HERTHAMON, *gladio tetigerit*. Id est, membranas illas, quæ sunt circa cor, & cordi serviunt pro tegumento. LINDENBROGIUS reponit *hertawond*; sed nihil hic mutandum esse, JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 183. ex similibus Anglosaxonum compositis demonstrat, quorum præcipuum *cildhama* matrix, uterus, proprie folliculus infantis.

HEIM, tectum manu factum, & synecdochice *locus tectus*, domus, mansio, habitatio. Gloss. Pez. domicilium *heima*. Versio Anglosaxon. Matth. IX. 28. *sothlice tha he ham com*, cum autem venisset domum. Joh. XI. 20. *and Maria sæt æt ham*, Maria autem domi sedebat. TATIANUS Cap. XII. 2. *mit thiu sie heim uuurbun*, cum redirent domum. VEREL. in Ind. *heim* domus cujusque propria, *heimbod* invitatio domum ad epulas, *hembion* servi & famuli domestici. Inde composita antiquo-Saxonica,

> *ham-soca* immunitas domus, quod vide in *sache* jus habendi vel possidendi.
>
> *ham-socna* invasio domus, quod vide in *suchen* quærere infestandi causa.

Et huc etiam spectat ex Lingua hodierna, *daheim* domi, *heimsuchen* convenire aliquem in ædibus suis, *heimwerts* domum versus, *heimholen* deducere domum, quod de sponso domiduco dicitur, & alia innumera. Ab *heim* rursus fit *heimen* habitare & domo recipere, de quibus postea.

HEIM, sui cujusque & sua. Gloss. Pez. ad semetipsos *heim*, in sua *heim*. REENHIELM in Indice ad Thorsteni Sagam: *hemferd* ad suos reditus. Dictio metonymica, qua continens ponitur pro contento, domus pro iis quæ in domo sunt, vel ad domum spectant. Inde *heimgehen*, *heimkeren*, *heimfaren* reverti ad suos, *heimgeben* reddere, *heimfallen* redire ad pristinum dominum, *heimstellen* permittere alicujus arbitrio tanquam rem ad Lares suos spectantem.

HEIM, communis habitandi locus, urbanus, campestris, regio, territorium, patria &c. ut ex inductione patebit.

HEIM, monasterium, mansio communis Monachorum. Anglosaxon. *ham* apud SOMNER. & BENSON. Eundem hodieque significatum obtinet, quoties nominibus *Sanctorum* aut *Fundatorum* subfigitur, cujusmodi est LAURESHEIM Monasterium S. Laurentii, & alia bene multa, quæ longinquitate temporis sunt vitiata. Habent hic Geographi, in quo diligentiam suam exerceant.

HEIM, ager, non quatenus aratur, sed quatenus est communis habitationis locus. Evang. Goth. Marc. V. 14. *jah gataihun in baurg jah in haimon*, & nunciaverunt in civitatem & in agros.

HEIM, villa, vicus, prædium. Græc. κώμη. Usus Anglosaxonicus cognoscitur ex Dictionario SOMNERI in voce *ham*, ubi tamen sensus male a tegendo deducitur: Gothicus ex Evangelio Gentis Marc. VI. 56. *iddja* in

in haimos, introibat in vicos. Inde diminutivum *haimothjai* prædia rustica, ubi plures coloni vel servi, rei agrariæ necessarii, simul habitant. Hunc sensum videtur habere vox Gothica Marc. X. 29. 30. Et huc etiam spectat *hameau* prædiolum, viculus, omnium locorum communium in agris minimus, vox Gallica, sed origine Germanica. Præcipua composita sunt,

Bischopheshein, villa Episcopi, ex nuncupatione R. Chlodovei in Testamento S. Remigii.

Heimberger, prætor rusticus, alias *dorfrichter*, in Charta quadam apud Cel. ESTOREM de Ministerialibus pag. 218. *Centuriones qui vulgariter Heimberger vocantur.* Quasi communitatis rusticæ tutores, a *bergen* defendere, tueri.

HEIM, civitas, arx, castellum. Hujus significatus plura invenimus testimonia apud interpretem Gothicum, cujus hæc sunt, *us haimai Marjins*, de castello Mariæ Joh. XI. 1. *us allamma heimo Galeilaias*, ex omni castello Galilææ Luc. V. 17. *in haim Samareite*, in civitatem Samaritanorum Luc. IX. 52. & mox vers. 56. *in anthara haim*, in aliam civitatem. Anglosaxonibus *ham* idem denotare, docet SOMNERUS in Dict. Islandi in Historia fabulosa utuntur compositis *Asheim*, *Godheim* civitas Dei. Nec omittendi sunt Phryges, qui Arcem Trojanam PERGAMUM, id est, ut credere fas est, *Perg-ham*, a situ montano appellarunt. Nam hinc clarissime patet, unde sit principium vocis, quis usus perennis & antiquissimus, & quibus auctoribus ad Celticos & Scythicos populos pervenerit. De hac voce vide plura in *berg*. Inde porro est, quod, ut pridem Viris doctissimis observatum, apud Germanos & Anglos tot villæ & Urbes (quas vicos ante fuisse verosimile est) nomina sua in *heim* & *ham* exeuntia passim habeant. Et quamvis *hamm* etiam locum e sylva excisum denotet, non ausim tamen omnia locorum nomina eo referre, quia longe opinabilius est, plura eorum non aliunde quam a communi cohabitatione petita esse.

HEIM, regio, territorium, provincia, locus Reip. amplissimus. Evang. Goth. Luc. I. 65. *jah in allai bairgahein Judaias merida wesun alla tho waurda*, & in omnibus regionibus montanis divulgata sunt hæc verba. Ubi haud dubie legendum *bairgahaim*. Nam hunc Codicem in multis locis afflictum esse a librariis, apud omnes in confesso est, & supra patuit exemplo in voce *han* manus. Antiquissimis temporibus fuit etiam vox Gallica, ut ex nomine BOJOHEMUM colligitur, quod Boji, gens Gallica, regioni suæ in sylva Hercynia occupatæ imposuerunt, teste VELLEJO, STRABONE & TACITO; cujus memoria in nomine BOHEMIÆ, quamvis mutatis cultoribus, & tot Sæculis elapsis, hodieque perennat, quæ Germanis dicitur BOHEIM, & contracte vel potius corrupte BÖHMEN. Vi vocis est *regio Bojorum*.

HEIM, patria, locus natalis multis communis, *Manheim* patria virorum fortium, *einheimisch* patrius, *heimwehe* ægritudo ex desiderio patriæ. Hoc imitantur Galli (quamvis vitiose ut plerumque) in *emmeve*, auctore Mareschallo de Bassompierre, qui primus Gallicam linguam hac voce auxit, teste MENAGIO in Originibus Gallicis. Hinc porro repatriare sive in patriam redire, Francis dicitur *heimon* apud SCHILTERUM in Glossario Teutonico. Anglosaxonibus *hamsithian* apud JUNIUM in Gloss. Goth. nobis *heimreisen*.

HEIM, terra universa, locus omnium nascentium communis, & patria sapientis. VEREL. in Ind. *heim* mundus, orbis, *i heim oc ur* in mundum & ex mundo, *heimskringla* orbis terrarum Psal. 9. *heims-slit* finis mundi, interitus orbis universi.

HEIM, adjective. V. *heimen* occultare.

HEIMAT, *heimde*, *heimade*, significat quantum potest. Græcis ἱμάδες sunt tuguria pastorum, ab *heimen* tegere. Gothis *haimoth* est prædium, ubi plures coloni simul habitant, ab *heimen* cohabitare. Cambris *cwmmwd* provincia, ob eandem causam. Nobis significat patriam, eodem jure, quia patria est locus nascendi pluribus communis, sive solum natale sit vicus, sive civitas, sive regio.

HEIME, gryllus, cicada vocalis. Anglosaxon. *hama*. Hæc vox cum antecedentibus & sequentibus nihil habet commune. Oritur enim non ab *heim* domus, quia vulgo in *haus-und feld-heimen*, hoc est, in gryllum domesticum & campestrem dividitur; sed a clamore lugubri, qui ploratui similis est. VEREL. in Ind. *emia* plorare, Esa. 16. Idem Gr. οἰμώζειν.

HEIMEN, tegere. STIERNHIELMIUS tribuit Suecis *hæmma* in Gloss. Ulph. Goth. pag. 82. 88. KILIANUS Belgis *heymen* in Etymologico. Uterque tegendi significatu. Quamvis autem hoc verbum in priscorum monumentis non reperiatur, verum tamen esse, & antiquitus usurpatum, multa evincunt derivata, quæ tanquam pignora parentem referunt. Hujusmodi sunt, quod Anglosaxonibus *hamod* est tectus, *flæsc-hamod* incarnatus, carne tectus, *haam* superpellicium, *hom* colobium, Islandis *hamur* exuviæ, Græcis ἱμάτιον pallium, Latino-Barbaris *camisia* tunica linea, Germanis *hemd* indusium, *camisol* subucula, inducula, *himmel* tectum suspensum & cœlum. Quæ, cum nusquam aptius quam ad notionem tegendi referri posse videantur, verbi pereuntis imaginem in se tanquam in speculo considerantibus objiciunt. Et his jam confidentius addimus *heim* quatenus tectum & locum tectum significat.

HEIMEN, occultare. Suecis & Belgis ut supra. Fides sit penes auctores. Fluit hic significatus ex præcedenti per manifestam metaphoram. Quid enim est occultare, nisi tegere? Inde nobis veniunt, *heim*, *heimlich*, *geheim*

geheim occultus, secretus, *heimtückisch* subdolus, *hæmisch* idem, *heimlichkeit* arcanum, *geheimnus* idem, & alia satis nota, & justa derivationis lege facta, sed nova. Nam apud veteres nec arborem nec ramos invenire licet. Antiquiora vide in *tögen* celare.

HEIMEN, cohabitare, simul morari. Vestigia verbi extincti offerunt se nobis in Lingua Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *chom* simul morari, *cymmydog* proximus, vicinus, *cwmmwd, cymmod* provincia, regio, forte cohabitantia. Habent & Hebræi, quod huc referri possit. Illis enim *ham* est nomen multitudinis in eodem loco cohabitantis, teste R. D. LOESCHERO in Libris doctrina haud vulgari refertis *de Causis Linguæ Ebrææ* pag. 370. Cui simile Græcum ὁμὰς multitudo. Et fortasse CHAMAVI, qui Græcis Scriptoribus χάμαβοι, olim ita sunt appellati, quod non discretis & spatio separatis domibus, ut cæteri Germani, de quibus videndus TACITUS Cap. XVI. de M. G. sed conjunctis & cohærentibus habitarent. Nam *abo* Gothica lingua colonum significat. Aliis videntur ab oppidis *Ham* & *Camen* nomen adepti; quod ægre admitti potest, quia primi Chamavi fuerunt Rheno proximi, docente CLUVERIO Lib. III. Germ. Ant. Cap. 14. LEIBNITIUS in Glossario Celtico radicem verbi Celtici quærit in particula *cum*. Cur non potius in ἅμα vel ὁμῶ, simul, una, communiter, ob perpetuam Linguæ Celticæ & Græcæ convenientiam? Sed undecunque sit hoc verbi, certe ab illo habemus *heim*, quatenus communem habitandi locum significat.

HEIMEN, habitare, incolere. Ab *heim* domus, ut *hausen* ab *haus*. Ab hoc verbo, quamvis inusitato, ædes, in quibus tranquille habitare licet, apud Misnicos vocantur *heimlich*, quæ vero spectrorum apparitionibus aut tumultibus infestantur, *unheimlich*, hoc est, habitabiles & inhabitabiles.

HEIMEN, domo recipere. Suecis *hema* apud LOCCEN. in Lex. Juris Sueo-Goth. Island. *heimila* apud VEREL. in Ind. Rursus ab *heim* domus, ut *hægen* ab *hag*.

HEIMLICH, domesticus. Refer ad *heim* domus.

HEIMLICH, habitabilis. Vide *heimen* habitare.

HEIMLICH, secretus. Vide *heimen* occultare.

HEIMLICH, civilis. NOTKERUS Psal. LXXXII. 7. 8. *nals mit heimlichemo muote, sunder mit fremidemo,* non civili animo, sed alieno. Locum observavit SCHILTERUS in Gloss. Factum haud dubie ab *heim* civitas, ut *burgerlich* a *burg*, & *urbanus* ab *urbs*. Nam a communibus habitandi locis optime appellantur socialis vitæ officia. Hodie obsolescit, etiamsi pulcre dictum sit olim, cum opes Linguæ Germanicæ nondum ad eam, qua hodie laboramus, penuriam redactæ essent.

HEIMSUCHUNG, invasio domus. Anglosaxon. *ham-socna*. Vide utrumque in *suchen* quærere infestandi causa.

HEIMZUCHT, *heimsucht*, eadem notione, & ex eodem fonte. Posterius est genuinum, alterum ex aspera pronuntiatione vel Belgica Scriptura, quæ Z. & S. confundit, ortum. Vide plura in fonte.

HEINT, hac nocte. Judice STADENIO corripitur ex Francico *hinaht*, quod occurrit apud OTFRIDUM Lib. V. Cap. X. 11. *uuis mit uns hinaht*, mane nobiscum hac nocte. Simile Gothorum compositum vide in *hin* nunc.

HEISCH, *heiser*, raucus. Anglosaxon. *has*, Francis *heis*, Belg. *hees*, *heesch*, Suec. *hees*, Island. *hæs* apud VEREL. in Ind. Anglis *hoars*. NOTKERUS Psal. LXVIII. 4. *des ruofes uuurden heis mine giumen*, raucæ factæ sunt fauces meæ. Ubi Luth. habet *heisch* Psal. 69. Vox Anglica, quæ sola literam R. in medio custodit, videtur nos deducere ad primitivam *breis*, *breisch*, a Lat. *raucus* factam, & postea variis mutationibus deformatam. Nam R. natura sua mobile est, & pro vario situ producit *heisr* & *hoars*. Ubi vero eliditur (quod inprimis Anglosaxonibus familiare, qui solent dicere *spæcan* pro *spræcan*) tunc efficit *has, heis*, & reliqua. Aut certe *to hoarse* raucere, quo rursus Angli utuntur, erit a Græc. κόρυζα pituita, & proprie eam raucedinem denotabit, quæ ex gravedine oritur. Ita videtur sentire MARTINIUS in voce *ravis*. SKINNERUS vero, quasi subductis & interceptis omnibus etymologiæ viis, vocem patriam effingit a sono.

HEISCHEN, expetere. Græcis αἰτεῖν & ἀξιῶν: Illud imitantur Galli in *sou-haiter*, hoc Franci in *eiscon*. Gloss. Pez. expetit *eiscot*. Cambrica Lingua, quæ veteris Celticæ adhuc imaginem gerit, votum & desiderium dicitur *eiddun*, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Postea idem verbum a desiderio ad omnes petitiones translatum est, quia in omni petitione, sive sit rogantis, sive optantis, sive postulantis, sive interrogantis, inest desiderium vel habendi vel resciendi aliquid. Quod semel monuisse sufficiat. Angli eodem & latissimo sensu dicunt *to ask*, quod viri doctissimi merito ex Græcitate deducunt.

HEISCHEN, petere. Vox rogantis. Utitur Luth. Psal. II. 8. Utitur etiam Codex Argent. Luc. V. 3. *baihait ina afstiuhan*, rogavit eum reducere navim a ripa.

HEISCHEN, optare. Vox adprecantis. Significatum probat SCHILTERUS ex OTFRIDO Lib. I. Cap. IX. 9.

Tho gieisgotun thie maga
Thia Druhtines ginada.
Precabantur cognati
Domini gratiam.

HEISCHEN, repetere. Vox jure petentis. Gloss. Pez. repetere *eiscon*. TATIANUS Cap. XXXI. 7. *ther thiu neme thiu thiuu sint,* ni

ni eiſco ſin, qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas. Inde Belgis *eiſch* poſtulatum juris.

HEISCHEN, poſcere. Vox cum auctoritate poſtulantis, & imperantibus propria, quæ Belgis effertur *eiſchen*. Sic vulgo dicunt, *Godt eiſcht in zyn wet* Deus præcipit in lege ſua. Inde Francis *zinſeiſca* indictio cenſus, vox Notkerianæ Verſionis Pſal. XLIX. 8. obſervante SCHILTERO in Gloſſ. & veteribus Friſiis *aisga* judex, quam infra produxi in *Schulteis*. Metaphorice utimur de quavis urgente circumſtantia, vel ut Gallice loquar *exigentia*. Sic vulgo dicimus, *die not erheiſcht* neceſſitas exigit, quia neceſſitas eſt inſtar Legis.

HEISCHEN, quærere. Vox interrogantis, quæ Angloſaxonibus effertur *axian*, *abſian*, Francis ut ſupra. Verſio Angloſaxon. Luc. XXIII. 3. *tha abſode Pilatus hyne*, tunc interrogavit eum Pilatus. TATIANUS Cap. VIII. 2. *eisgota ſon in*, *uuar Chriſt giboran uuari*, ſciſcitabatur ab eis, ubi Chriſtus natus eſſet.

HEISER, raucus. V. *heiſch*.

HEISS, calidus & calefactus, flagrans & æſtuans. Angloſaxon. *hat*, Francis *heiz*, Belg. *heet*, Angl. *hot*. Verbale ab *hitzen* calere & calefacere. WILLERAMUS Cap. I. 6. *diu heizza ſunna hat mir mine ſcone benoman*, ſol flagrans abſtulit mihi pulchritudinem meam. Metaphorice eſt vehemens & vehementer, ducta ſimilitudine a rebus vi ignis æſtuantibus. Gloſſæ Junianæ in Obſervatis ad Willeram. pag. 16. *heitmodi* furor, *in heizherzi* in furore, *bittet agaleizo iob harto filu heizo* orate inſtanter & valde ardenter.

HEISSEN, dicere, fari, loqui. Verbum ab Angloſaxonibus relictum, quibus *hatan* eſt dicere, & *gretan hatan* ſalutem dicere, teſtibus SOMNERO & BENSONIO. Solent ſane priſci Saxonum Reges (quod multis conſtat monumentis) literas ſuas ordiri his fere verbis: *NN. kyning hated gretung*, Rex ſalutem dicit. Quod etiam extra literas uſitatum fuiſſe, nullus dubito. Nam apud nos etiamnum valent formulæ: *willkomm heiſſen* ſalve dicere venienti, *es heiſſt* dicitur, *es hat geheiſſen* dictum eſt: Quæ forte ſunt perennes & ab antiquis traditæ. Hic primus verbi latiſſime dominantis ſignificatus, & forte a Græc. ὄσσα, ὄττα vox petitus, qui poſtea per ſynecdochen generis ad omnem ſermonem quo aliquid *confitemur*, *ſpondemus*, *jubemus*, *nuncupamus*, ab Antiquitate translatus eſt.

HEISSEN, fateri, confiteri. Codex Arg. Luc. X. 21. *andhaita thus atta*, confiteor tibi pater. Similiter Latinis a *fando* fit *fateri*.

HEISSEN, promittere, ſpondere, vovere. Gothis *gahaitan* Marc. XIV. 11. Angloſaxonibus *behatan* ibidem, & inde *behat* & *gehat* votum, promiſſum. Francis & Alam. *heizan*, *giheizan*. Gloſſ. Keron. ſpondeat *kiheizze*, promittat *kiheizze*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIV. 49.

Ein man iſt uns giheizan,
Joh ſcal ouh Chriſtus heizan.
Vir nobis promiſſus eſt,
Qui debet vocari Chriſtus.

WILLERAMUS Merulæ Cap. III. 10. *thiu divina eloquia heizent thiuſelva uuunna*, divina eloquia pollicentur idem gaudium. Gloſſ. Lipſ. *giheita* vota, *heitinga* vota. VEREL. in Ind. *heita* promittere, vovere, *heit* votum. Hodie utimur compoſitis *verheiſſen* & *verheiſſung*.

HEISSEN, juramento promittere. In compoſitis dicitur de conſpirantibus & ſeditioſis, quia conſpiratio fieri ſolet interpoſito juramento. Gloſſ. Boxh. *piheiz* conjuratio, *kipiheizzontemu* conjurante. Et huc etiam ſpectat aliud Francorum compoſitum *urheiz* ſeditio, cujus verum ſenſum infra vindicavi in U.

HEISSEN, jubere, mandare, præcipere. Gothis *haitan* Matth. XXVII. 64. Angloſaxon. *hætan*, Franc. *heizan*, Belg. *heeten*, Iſland. *heita* apud VEREL. in Ind. Sorabis *kaſu*, apud FRENZEL. in Orig. Sorab. pag. 619. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. III. 28. *heizan auur uſſtan*, jubere ut denuo reſurgat. Hic ſenſus neminem debet offendere. Nam & Latinis a *dicendo* fit *dictare* dictis præſcribere quid agendum aut omittendum ſit. Cum vero Gothis *haitan* etiam ſignificet *rogare* Luc. V. 3. hinc JUNIUS ſuſpicatur, hunc primum verbi ſignificatum eſſe, unde reliqui per varias translationes orti ſint. Ipſum vero verbum factum exiſtimat a Græco αἰτεῖν petere, poſcere, poſtulare, quod hanc unam impetrandi rationem noverant priſci mortales æquo jure nondum fugato: at poſteaquam homines quidam, importuniſſima præditi ſuperbia, ſe ſuper alios, exuta omni æqualitate, cœperunt extollere, preces iſtæ mutatæ ſunt in aſperrimi imperii minas. *Preces erant*, *ſed quibus contradici non poſſet*, ut loquitur Tacitus Hiſt. IV. Cap. 46. agens de poſtulatis armatæ concionis militaris. Ita ſentit JUNIUS in Obſ. ad Will. pag. 75. & in Gloſſ. Goth. pag. 184. Sed dum ita ſentit, catenam ſyſtematis rumpit, & verba totis familiis diverſa *heiſchen* & *heiſſen* confundit. Illud (niſi me omnia fallant) ſignificat *petere cum auctoritate*, & huc ſpectat elegans JUNII de precibus imperantium obſervatio; hoc *dictare* vel *dicere cum auctoritate*.

HEISSEN, vocare, nuncupare. Interpres Gothicus Joh. X. 3. *haitith bi namin*, vocat nominatim. OTFRIDUS Lib. I. Cap. VIII. 54. *heiz inan ouh heilant*, voca eum ſalvatorem. TATIANUS Cap. CLVI. 2. *ir heizzet mih meiſtar inti herro*, vocatis me magiſter & domine. VEREL. in Ind. *heita* vocare, *heite* nomen.

HEIS-

HEISSEN, vocari, nominari. OTFRIDUS Lib. I. Cap. IV. 60. *Johannes scal er heizan,* Johannes nominabitur.

HEISSEN, advocare. Interpres Goth. Marc. VIII. 34. *athaitands tho managein,* convocans turbam.

HEIT, de prisco & hodierno hujus particulæ usu actum in *Proleg.* Sect. VI.

HEITER, serenus, innubilus. Gloss. Pez. serenum *heitar.* Glossæ Junianæ in Obs. ad Will. pag. 76. *heidere* serenitas, tranquillitas, *heitarer tak* serenus dies, *heitarer tagastern* clarus lucifer, *heitarnissa* jubar. VEREL. in Ind. *heidur* serenus, *himin var heidur* cœlum erat serenum, *heid, heidi* serenitas, *heidvidri* sudum. Consentiunt αἴθρη & αἴθριον serenitas & serenum. Proprie autem est ardens, ab *eiten* ardere, & dicitur de cælo & aëre sereno, quia videntur ardere. Postea nova metaphora duce serenum usurpari cœpit de puro, tranquillo, illustri, & omni eo, quod sereno simile est, & novissime de fronte, quæ nullis rugis obducitur. Glossæ antiquæ loco citato: *heyderheid thes gelouan* serenitas fidei, *heitaremo mendi* claro gaudio, *heitariu muat* splendidas mentes, *heitareru zesauun* præclara dextra, *heitarit prusti* serenat pectora. Et huc fortasse etiam spectat Heb. *adar* illustris & cœli instar clarus.

HEITERNESSEL, urtica urens, minor & acrior, in Lex. Pharmaceut. SOMMERSHOFII. Gloss. Florent. urtica *heidernizila.* Refer ad *eiten* urere.

HEITZEN, calefacere, focum excitare. Ab *eit* ignis, cujus antiquitatem supra ostendi. Gloss. Pez. succenderentur *giheizit uurdi.* Hebræis *hizeth* est succendo in forma hiphil.

HEL, totus, *der hele hauffen* totum agmen. Idem Gr. ὅλος, Germanis alias *all.*

HEL, integer, sanus, salvus, quia toti similis, *von heler haut* salva & illæsa cute.

HEL, lubricus. V. *hal.*

HEL, occultum & occultatio. Vide *helen* celare.

HEL, nomen Dei. V. ibidem.

HELD, heros, bellator eximius, virtute & factis insignis. Anglosaxon. *hold, hæleth,* Francis *helit,* Belgis *held,* Suecis *hielt, hiælt.* SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hæleth* idem ni fallor cum Belgarum *held,* i. e. heros, dux, vir excellens, fortis, strenuus, princeps, divus, *æfest hæleth* pius heros. Idem loc. cit. *hold* summus præpositus, tribunus militum, imperator exercitus. Rhythmus de S. Annone §. 20.

Da vant er inne helm unti brunigen,
Manigin helit gudin,
Die dere burg huddin.

Vertit SCHILTERUS:

Tunc invenit ibi galeas & loricas,
(Et) multos heroës bonos,
Qui urbem custodiebant.

Suspicor antiquis *hellen* idem fuisse quod *certare, pugnare, præliari*, prorsus ut Chaldæis *chel* militare, & Græcis ἑλινύειν, quod apud HESYCHIUM exponitur στρατεύεσθαι belligerare, unde HELLINES videntur sic dicti quasi bellatores & præliatores. Et fortasse etiam *duellum,* quod est pugna duorum. Huic conjecturæ robur accedit a derivatis, cujusmodi sunt *hild* prælium, quod vetustate evanuit, & *hellebart* bipennis, cujus synonymum est *streitaxt* securis amazonia, a certando sic dicta. BENSON. in Voc. Poët. *hild* prœlium. VEREL. in Ind. *hildi heya* inire prœlium, *hilldr* pugna, *hildigrimur* armis acer, *hildrbard* bipennis prœlio apta. Hæc omnia videntur supponere verbum *hellen,* eo quo dixi significatu. Nam hinc recte fit *hild* & *held* prælium & præliator. Et hunc vocis sensum admittit etiam Rhythmus de S. Annone, ubi *helit* malim interpretari *bellatores* quam *heroes,* etiamsi vox successu temporis iis tantum bellatoribus fuerit dicata, qui vel exercitus ducebant, vel rerum gestarum gloria supra cæteros eminebant. Similia vocabula, ab humili significatu, ad summam æstimationem evecta, vide in *degen, marschalk* &c. Nomina propria huc spectantia vide in *child.*

HELDELEN. V. *halden* inclinare.

HELEN, occultare. Anglosaxon. Francis & Alam. *helan.* Gloss. Keron. celaverit *farhele.* Proprie est tegere silentio, ab *hüllen* tegere. Quamvis enim verbum a verbo regulariter non oriatur, sæpe tamen fit, ut idem verbum a metaphora aliam accipiat formam, quam habuit ab initio. Celtica Lingua occultare dicitur *celu,* Latina *celare,* quia C. & H. sunt literæ affines & permutabiles. Hinc sicut nos ab *helen* derivamus *hel* occultum & occultatio, *heler* celator: Ita Cambri a *celu* deducunt *cel, celewr* & *celi* eodem sensu. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cel* celatio, occultatio, *celewr* celator, *celi* nomen Dei omnipotentis, forte a *celu,* quod omnium occultissimus sit. Deum nemo vidit unquam. Hæc ille totidem verbis. Hinc porro auguror, quod *hel* majoribus nostris nonsolum occultum & occultationem, quo sensu occurrit Esa. III. 9. Sir. VIII. 21. sed ipsum quoque DEUM denotaverit. Nam primo verba tantum significant quantum possunt. Et cum Celtica Lingua nomen Deo ab occulto quæsitum sit, cur non etiam Germanica? Secundo, diserte testatur TACITUS, optimus Theologiæ Antiquæ interpres, Germanos, quamvis lucorum cultores, Deum appellasse occultum illud, quod sola mente cernitur. En verba Auctoris Cap. IX. de M. G. *Ceterum nec cohiberi parietibus Deos, neque in ullam humani oris speciem adsimilari, ex magnitudine cælestium arbitrantur. Lucos ac nemora consecrant, Deorumque nominibus appellant* SECRETUM *illud, quod sola reverentia vident.* His positis & concessis ab *hel* Deus, secure deduco

 helig,

helig, heilig divinus, Deo similis, & Deo nuncupatus. Vide plura in voce.

HELFANT, elephas. Francis *helphant*, Anglosaxon. *elp, ylp*, Islandis mira transpositione *fil* pro *ilf*. SOMNER. in Dict. AS. *elp, ylp* elephas, *elpen-ban, ylpen-ban* ebur, dens elephantinus. VEREL. in Ind. *fil* elephas. OTFRIDUS Lib. I. Cap. I. 32.

Iz ist gifugit al in ein,
Selb so helphantes bein.
Vertit SCHILTERUS:
Id omne combinatum in unum
Ut elephanti ossa.

An a Gr. ἐλέφας? Dubito. Potius est nomen men generale, & omnibus belluis grandioribus commune, ab *helfen* juvare desumptum, ut Latinis *jumentum* a *juvando*. Gloss. Keron. auxiliante *helfantemu*. Hoc participium, ubi transit in substantivum, producit bestiam, qua homo sive pace sive bello juvatur. Hinc ab antiquis etiam *Camelo* tribuitur. Is enim in Codice Argenteo vocatur *ulband* Marc. I. 6. X. 25. in Versione Anglosaxonica *olfend*, & in Harmonia Evang. TATIANI *olbent* Cap. XIII. 1. & hinc porro *dromedarii* in Glossis Pezianis vocantur *olpentara*. Si quæratur, unde nobis sit exteri animalis domestica appellatio? Responderi potest a *Celtis*, eorumque belli sociis, *Belgis* & *Germanis*. Nam sine horum mercenario exercitu Reges orientis nulla fere bella gerebant. Ad hos regno pulsi confugiebant, majestatem suam nusquam tutiorem rati, quam apud illos. Itaque in auxilium a Bithyniæ Regibus vocati, regnum cum eo parta victoria diviserunt, eamque regionem *Gallo-Græciam* cognominarunt. Hæc JUSTINUS. Cum ergo bellatores illi vidissent, Orientis Reges bella sua conficere magna ex parte Dromadibus, Camelis, & Elephantis, & hos turres armatorum in dorsis gerere, prosternere acies & protere-re: hinc omnes illas bestias, sive militantes, sive impedimenta ferentes, lingua sua appellarunt *helfanten, olfenten, ulbenden, elpen, ylpen*, id est, auxilia & præsidia belli. Differt autem *helfant* ab *elephant*, quamvis sono conveniant. Nam hoc posterius est a Gr. ἐλέφας, & hoc vicissim ab Hebræo *alluph* bos, ut diximus alibi.

HELFEN, juvare. Gothis *hilpan*, & imperative *hilp*, Marc. IX. 22. 24. Anglosaxon. & Franc. *helpan*, Alaman. *helfan*, Belg. *helpen*, Angl. *to help*, Suec. *hielpa*, Island. *hialpa*. Gloss. Keron. subvenire *helfan*, adjuvasti *hulfi*, auxiliante *helfantemu*. TATIANUS Cap. LXIII. 3. *quad iro thaz siu mir helpe*, dic illi ut me adjuvet. STIERNHIELMIUS in Gloss. Goth. pag. 88. JUNIUS ducit a συλλα-„βεῖν opitulari. Mihi placet ab *hel, heyl*, „salus, q. *heilpa* salutem afferre, salvare, ut *sli*-„*ælpa* evertere, corruere, a *sliæl* præceps. Hæc ille: bono quidem sensu, sed tamen dubio, quia F. & P. in tota Lingua Germanica nusquam occurrunt tanquam media derivandi. Ducam ergo ab ὠφελεῖν juvare, per metathesin.

HELFENBEIN, ebur. STADENIUS in Voc. Bibl. deduxit ab *alp* albus. Perperam. Nam Lingua Anglosaxonica *elp* est elephas, & *elpen-ban* dens elephantinus. Vide quæ paulo ante de hoc animali diximus in *helfant*.

HELFTE, dimidium rei. Evang. Goth. Luc. XIX. 8. *sa halbata aiginis meinis*, dimidium bonorum meorum. Ab *halben* dividere, per medium derivandi T.

HELGEN, fatigare. Nescio cujus Dialecti. Habet tamen STILERUS. Si vera est verbi forma, verusque significatus, conveniet Græcum ἕλκω, ἑλκύω, traho, vim infero, vexo. Ætas ante Lutherum videtur inde formasse *helg*, & per epenthesin *hellig*, fessus, lassus, & hinc porro *behelgen* & *behelligen* lassare, fatigare, quod in curia etiamnum dicitur de iis, qui principem vel ministros literis supplicibus nimis infestant, tanquam auxilium ex molestia recepturi. Sed *helgen* antiquius est, & inde *helgung* fatigatio, vexatio, apud SCHILTERUM in Glossario, quamvis absque interpretatione.

HELL, quatenus dicitur de luce, jungitur affinitate cum vetustissimis linguis. Hebræis *halal* est splenduit, *helel* lucifer. Gr. ἥλιος sol, fons lucis diurnæ, ἕλη & ἑλάνη splendor & calor solis. Gothis *uil* sol Marc. I. 32. idemque Armoricis *haul*, Persis *el*, teste ISIDORO Lib. XIV. Orig. Cap. 2. ubi de Persis: *Omnes in illis partibus solem colunt, qui ipsorum Lingua* EL *dicitur*. Persis hodiernis *ila* Deum, *ala* flammam ignis significare, didici ex RELANDO in Dissert. de vet. Lingua Pers. Nec aliunde Latinis *sol*, quamvis spiritu aspero (quod sæpe contingit) in sibilum mutato. Quibus addi potest Suecicum *eeld* ignis. Hinc conjicio, *hell* antiquissimis temporibus adjective *lucidum*, ut hodie, substantive *solem, ignem, splendorem*, & similia denotasse, etiamsi adjectivum in nullis nostrorum monumentis, nec Saxonicis, nec Franco-Theotiscis, nec in recentioribus Dialectis inveniam.

HELL, sonorus. Non certe ex eodem fonte ut antecedens, etiamsi Latini dicant *lux clara*, & *vox clara*, quod Germanis non licet. Illud refertur ad oculos, hoc ad aures Psal. CL. 5. estque verbale ab *hallen* sonare.

HELLE, infernus. V. *hölle*.

HELLEBART, bipennis. Belg. *hellebard*, Angl. *halbert*, Suec. *hillebærd*, Gall. *hallebarde*, Ital. *alabarda*. Dicitur *bart* a securi, quia est hasta in securim desinens, punctim feriens & cæsim. Qua in re consentiunt omnes, aut consentire debent. Sed quid prior compositi pars proprie designet, omnes pene fugit, etiamsi vox multorum studiis trita sit. Videamus, quid de toto composito statuant doctiores. CLUVERIO est *securis palatina*, qua Regum nunc, Principumque satellites, & corporum custodes arman-

armantur, ab *halle* atrium palatii. VOSSIO *securis splendida*, corusca, exerta, ab *hell* clarus, splendens, flammeus. PEISKERO *securis heroica*, ab *held* heros. Sed vereor, ut omnia intempestive dicta sint. Meminisse debemus, quod *hellen* sit pugnare, id quod non sine Lare demonstravi. Ab *hellen* autem legitime fit *helle*, *hille*, pugna. Quo, ut par est, concesso, manifestum est, cur bipennis dicatur *hellebart*, quia scil. est securis militaris & pugnæ apta. Ob eandem causam vocari solet *streitaxt*, nempe a pugnando. Utraque nomenclatura eandem notionem exprimit, & ideo a majoribus inventa est, ut a securi lignatorum & fabrorum, qua ligna cæduntur aut dolantur, distingui posset. SCHILTERUS vocem vitio affectam existimat, ubi vitium nullum commissum est. Nam vox KILIANI *helmbard*, unde ille per corruptionem *hellebart* effingit, est vox nihili, ab usu aliena, & ausim dicere bruta, cui nulla sententia subjecta. Gallos & Italos a Germanis vocem accepisse, fatentur MENAGIUS & FERRARIUS.

HELLEN, pugnare. V. *held*.

HELLEN, sonare. V. *hallen*.

HELLEN, inclinare, proclinare, facere ut vergat deorsum, *die tonne hellen* inclinare dolium. VEREL. in Ind. *hælla* inclinare, *hælla gard nidr* inclinare sepem ad casum. Olim dicebant *halden*, ut demonstravi in loco. Postea unius literæ amissione, eam, quam nunc habet, formam obtinuit. Oportet autem hanc elisionem valde antiquam esse, quoniam ab illa habemus *hol* inferus, deorsum vergens, quod vide.

HELLEN, quatenus derivatur ab *hell* lucidus, duo significat, clarescere, & facere ut clarescat. Gloss. Boxh. *hellemes* detegimus.

HELLER, obolus Halensis, ab Hala Suevorum sic dictus, cujus Civitatis etiam insignia præ se fert, manum expansam & crucem. Quamvis Goldasto alia nominis derivatio placeat. Jam ab an. 1228. in antiquis tabulis hanc monetam observarunt viri docti. Horum vero ratio non semper & ubique eadem fuit. Olim erat nummus argenteus, hodie cupreus. Varia valoris exempla vide apud Wehner. in Observ. pract. voce *Gülden*, & apud Schlegel. in Num. Goth. pag. 18. Ita cel. MASCOVIUS in Dissert. *de Jure circa rem Monetariam in Saxonia*.

HELLIG, lassus, fessus. Utitur Luth. Jer. II. 25. & de LUTHERO in vita ejus MATHESIUS Conc. XIII. pag. 158. *Wenn nun D. Luther sich müde und hellig gearbeitet, war er am tisch frölich, ließ bisweilen ein Cantorey anrichten.* FRISCHIUS retulit ad *anhelare*, præter necessitatem; STADENIUS ad *hellen* proclinare, ut proprie sit pronus in terram. Nos supra retulimus ad *helgen* fatigare. Dicitur metonymice de sitibundis, quia sitis & siccitas sunt comites fatigationis. Hinc *durstig* & *hellig* in Tomis LUTHERI sæpe conjunguntur.

HELLIG, incitatus & incitate. Vel idem est quod *eilig*, præposito halitu; Vel proprie est venatorum, qui post feras currunt, a radice Celtica *hel*, *hely* agere, venari, qua hodie utuntur Cambri apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit.

HELLIG, in compositis dicitur de consensu & dissensu, ducta similitudine a sono, qui potest esse consonus vel dissonus. Vide *hallen* sonare.

HELM, tectum. Sensus extinctus, sed verus & priscus. SOMNER. in Dict. AS. *hælme* tectum, culmen. Gloss. Boxh. *halme* culmen. Gloss. R. Mauri apud Diecm. *belothelm* latibulum. VEREL. in Ind. *bialmur* tectum fœni vel segetum, perticis suspensum, *bialma* tuguria pro siccandis piscibus. Oritur, non ab *helen* celare, sed ab *büllen* tegere, operire, per medium derivandi M. quod vide in PROLEG. Dicta & facta celantur, loca teguntur. Hodie superat apud Helvetios. PICTORIUS in Dict. *helmhausz*, *ein schopf oder kedekt ort, da man zusammen kumpt sich zeersprachen und die leut auszerichten*, *præsega*. Ab *helm* rursus fit *helmen* tegere Dial. Islandica.

HELM, galea, tectum capitis militare, pileus ferreus vel coriaceus, ab officio tegendi sic dictus, ut antecedens. Gloss. Boxh. *helm* galea. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *helm* galea, cassis, cassida. VEREL. in Ind. *bialmur* galea, cassis. Gloss. Ælf. in nom. armorum: galea *lether helm*, cassis *iren helm*, corona, diadema *cyne-helm*, apex, summitas galeæ *helmes top*, crista *helmes camb*, conus *helmes byge*. Idem Suecis *hiælm*, Belgis *helm*. Et inde Græcis inf. ἐλμὸς, Latino-Barbaris *helmus*, Gallis *heaulme*, Italis *elmo*, Hispanis *yelmo*, fatentibus MENAGIO & FERRARIO. Prussis & Lithuanis *chelmo* est pileus, sensu quidem generaliori, sed a reliquis haud alieno, nec aliunde quam a notione tegendi petito.

HELM, corona, tegmen capitis regium. Versio Anglosaxon. Marc. XV. 17. *and hym onsetton thyrnenne helm awundenne*, & imponunt ei coronam e spinis plexam. Inde compositum *königshelm* eodem sensu. Gloss. R. Mauri apud Diecm. diadema *chuninchelm*. Versio Anglosaxon. Joh. XIX. 5. *and bær thyrnenne cyne-helm*, & portavit coronam regiam e spinis. Hodie nec simplex nec compositum ab usu admittitur, quamvis sint optime facta. Plura coronarum nomina eodem fastidio deleta vide in *krone*.

HELM, in nominibus propriis significat *protectorem*, *defensorem*, *assertorem*, ab *helmen* protegere. Inde

HELMICHIS, protector fortis, gesus vindex, non *galea fortis*, ut GROTIUS exponit in Indice. Nam hominem appellare *galeam* non decet, nec laus virtutis ex galea est. Plura ejusdem indolis composita vide in *gesus* fortis. Hujus Longobardi nomen & res gestas literis prodidit

didit P. DIACONUS Lib. II. de Gest. Long. Cap. 28. & 29.

ADALHELM, protector nobilis vel nobilitatis.

ANSHELM, sociorum vindex, vel protector societatis, ab *hans* socius & societas.

FRIDEHELM, defensor pacis & securitatis, non *galea pacis* ut vulgo & inepte.

WILHELM, protector quietis, defensor tranquillitatis. Rationem interpretationis vide in *weil* quies.

HELMEN, quatenus derivatur ab *helm* tectum, galea, significat quantum potest, (1.) tegere, (2.) protegere. (3.) galea munire. VEREL. in Ind. *hilma* obtegere, abscondere, *hilming* occultatio, *hialmat* galeatus.

HELTER, vivarium. V. *halter*.

HELVE, manubrium, a λαβὴ ansa, capulus, verbi λαμβάνω accipio. Ita vocem idiomatis sui scribit & interpretatur HELVIGIUS. Cum illa consentit Anglosaxon. *helf*, *hielfa*, & Angl. *helve*, eodem significatu.

HEMD, indusium, interula linea. Proprie notat *tegmen*, & dicitur per synecdochen generis de quovis indumento, ut demonstravi in *heimen* tegere. Inde Græcis ἱμάτιον pallium, Francis *hemida* vestis, tunica. NOTKERUS Psal. XXI. 19. *umbe mina hemide uuurfen sie loz*, super tunicam (vestem) meam miserunt sortem. Locum observavit SCHILTER. in Glossario. Hoc imitantur Latino-Barbari in voce *camisia*. Quam SCALIGER ad Festum deduxit a *cama* lectus, ut proprie sit vestis lectualis & nocturna. Hunc reliqui ut grues ducem sequuntur. Verum qui aures habent literarum mutationibus adsuetas, *camisiam* ex *hemida* factum esse, dubitare non possunt. Quid enim magis obvium, quam H. in C. & D. in S. converti? Latino-Barbaros postea imitati sunt Galli, Itali, Hispani, in vocibus *chemise*, *camice*, *camisa*. Quidam Hellenistæ nobis ostendunt ἔνδυμα indumentum, & ex illo vocem Germanicam faciunt per metathesin, majori erga Græcas literas affectu, quam linguæ patriæ notitia.

HEMMEN, impedire. KERO in Expos. Orat. Dom. *ni letit Got eomannan in ubilo, tho hemaz*, non ducit Deus quenquam in malum, sed impedit illud. Lege *ioh hemaz*. Quod est contractum ex *ioh hemat iz*. Nam *tho* hoc loco est vox nihili; & *joh* in Glossario ejusdem Keronis exponitur *sed*. STADENIUS hoc verbum confundit cum *heimen* tegere, & sensum a tegendo ad claudendum, & a claudendo ad inhibendum profert. Quem sequitur DIECMANNUS in Spec. Gloss. Qua in re non possum adsentiri Viris alias de lingua patria quam optime meritis. Nam *hemmen* est verbum rarissime occurrens, nec alio fere apud nos significatu quam *impediendi*, minime vero *claudendi*. Quemadmodum autem Latinis *impedire* a *pedibus* sic dicitur; ita nostris *hemmen* ab *hamm* pede vel manu truncatus, quia impediti mancis similes sunt. STADENIUS quidem inverso nascendi ordine *hamm* deducit ab *hemmen*. Sed invito significatu. Nam *hamm* proprie non est impeditus, sed incisione & mutilatione impeditus, ab *hammen* incidere, præcidere.

HENDEL, rixæ. Proprie est manus immissio, ab *handeln* manum immittere. Et hoc sensu etiamnum usurpatur, quando dicimus *die studenten haben hendel*. Laxior significatio est a metonymia consequentis pro antecedente, quia inter contentiosos res ante verbis agitur quam pugnis.

HENDEN, capere. Dicitur de sumtione violenta & non violenta. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hentan* capere, rapere, captare, *hentan æfter his agenan* jus suum quærere. LOCCEN. in Lex. Jur. Sueo-Goth. *handia*, *hæntia* prehendere manibus. VEREL. in Ind. *hending* præhensio. In Lege Salica occurrit inter voces Malbergicas *antidio* furtum, ablatio, surreptio, interprete ECCARDO in notis pag. 24. Omnibus consentit Gr. χανδάνω & Lat. *hendo*, *prehendo*. Ab hoc primitivo denominationem accipit, quicquid *capit* & *capitur*. Ad priorem classem spectant, *hand* manus, *hans* socius, quia partem utilitatis una capit. Ad posteriorem, *bund* præda, & *hund* captivus. Vide singula suis locis.

HENDEN, tradere. Id est, facere ut capiat. Ergo verbum facessens ex præcedenti. Hodie utimur frequentativo *hendigen*, ejusque composito *einhendigen* tradere in manus.

HENETI, gens Sarmatica, a latrociniis, ut videtur, sic dicta. Nam *henden* Anglosaxonibus nonsolum est *capere*, sed etiam *rapere*, CHAUCERO eodem sensu *henten*, & inde *henters* raptores.

HENGEL, *henkel*, ansa, fibula, & omnis uncus ex quo aliquid suspendi potest, & hinc appellatio ab *hengen*, *henken*, suspendere.

HENGEN, pendere. V. *hangen*.

HENGEN, consentire, permittere &c. V. *hangen*.

HENGEN, *henken*, suspendere, facere ut pendeat. NOTKERUS Psal. CXXXVI. 2. *uffen die feleuua hangton uuir unsere organa*, in salicibus suspendimus organa nostra. Verbum facessens ab *hangen* pendere, vel potius eodem partu cum illo editum ab ὄγκος *uncus*, sic ut primo fuerit *suspendere ab unco*, mox *suspendere quocunque modo*. Gothi quidem dicunt *haban*, absque litera N. in medio vocis, tanquam esset a puncto sublimi petitum, quod in omnibus Dialectis dicitur *hoch*. Hinc JUNIUS & STIERNHIELMIUS concludunt, quod *haban* proprie sit extollere, exaltare, & quod *hengen* ex illo factum sit per epenthesin. Ego malim vocem Gothicam derivare ab *hake* uncus, quia in suspensione plus notionis est quam in simplici elevatione.

HENGEN, *henken*, crucifigere, suspendere de cruce vel patibulo. SOMNER. in Dict. Anglo-

Anglosaxon. *ahengan* infurcare, suspendere, crucifigere, *ahangen* suspensus, crucifixus. TATIANUS Cap. CC. 4. *inti leittun inan, thaz sien hiengin*, & duxerunt eum, ut crucifigerent. Quamvis sensus a suspensione qualicunque ad suspendium e patibulo transferri potuerit, nolim tamen id cuiquam pro certo obtrudere. Nam & Arabibus *chanaka* significat strangulavit, & Græcis ἄγχειν constringere fauces, & Turcis *hac* crux, patibulum. Gothi rursus dicunt *hahan* de suspendio Judæ Matth. XXVII. 5. quod sæpe imitantur tam Saxones quam Franci. Versio Anglosaxon. Joh. XIX. 15. *nim hyne and hoh*, accipe illum & crucifige. TATIANUS Cap. CXCVII. 4. *nim thesan, hah, hah*, tolle hunc, crucifige, crucifige. Et mox: *intfahet in, inti habet inan*, accipite eum, & crucifigite. Restat, ut de supplicio ipso aliquid addam, quod certe haud novum est in Germania. TACITUS Cap. XII. de M. G. *Proditores & transfugas arboribus suspendunt.* Non vivis tantum, sed etiam dolatis. Constat enim aliunde, Germanos jam Augusti ævo cruces & patibula habere cœpisse. Locum DIONIS vide supra in *galgen*. Desertores exercitus etiamnum more antiquo suspendio puniuntur.

HENKER, carnifex. Id est, suspensor, qui patibularium laqueo suspendit, & eodem laqueo gulam ejus frangit. Restat Hispanis *hincar* & *hincador*, a Suevis vel aliis populis Germanicis relictum. Quamvis etiam a Mauris relinqui potuerit, & postea per epenthesin mutari. Nam Turcica lingua *hac* est crux. Anglosax. carnificem vocant *cwellere* Marc. VI. 27. a *cwellan* occidere.

HENGST, equus. Dani, Sueci, & Islandi equum vocant *hest*, rectius & antiquius. Nam proprie est *celer*, ab *hasten* celerare. Quod nomen apprime quadrat in animal natura sua velocissimum. Quemadmodum autem voces sæpius proferendæ facile recipiunt diminutionem, si longæ, aut accretionem, si breves sint; ita *hest*, postquam mare Balticum transiit, paulatim mutari cœpit in *henst*, & alia epenthesi (nam G. in multis vocibus attrahitur ab N.) in *hengst*. Idque omnibus & vetustissimis Germaniæ Dialectis placuisse, mox patebit. Dicitur (1.) de equo masculo in genere, terrestri & marino. Inde Anglosaxonibus *sæ-hengest* hippopotamus. (2.) de equo castrato. Lex Salica Tit. XLI. 2. *Si quis caballum spathum furaverit.* MALB. CHENGISTO. Vox Salica mire torsit ECCARDUM, adeo ut verba Legis in dubium vocaret. Qua in re nihil illi obfuit, nisi vocis antiquæ ex lingua vulgari æstimatio. Atqui *chengist* nonsolum Francis, sed etiam Saxonibus spadonem significat. SOMNER. in Dict. AS. *hengest* cantherius, caballus. Gloss. Ælf. in nom. ferarum: canterius *hengst*. (3.) de equo admissario. Hoc sensu Belgæ nobiscum dicunt *hengst*. Sunt, qui primis Saxonum in Britannia Ducibus, *Hengisto* & *Horso*, nomen ab equis creant. Dignum agasone etymon, non viris doctis, multo minus tantis ducibus. De voce Scandica *hest*, vide plura in *hostis* exercitus.

HENKEL. V. *hengel*.

HENKEN. V. *hengen*.

HENKER. V. post *hengen*.

HENNE, gallina, & omnis avis fœmina. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hæn* gallina, *wilde hæn* phasiana, *hen-fugel* volucris fœmina. BUSBEQ. in Voc. Tart. Præcop. *ano* gallina. Noli significatum specialem & genere lem confundere. Ille est ab *han* gallus: hic ab *hun* masculus. Cum posteriori significatu convenit, quod fœmina avis alio pronomine vocatur *sie*.

HENNEGAU, Hannonia. Proprie est *pagus Solis*, non ab *Hunnis*, nec a fluv. *Hayne*, sed ab ipso Sole, qui Cambro-Britannis vocatur *huan*, appellationis dignitatem consecutus. Quod vel hinc verisimile redditur, quia memoriæ proditum legimus, priscos Hannoniæ Dominos jactare solitos, se terramque suam *in solius Dei & Solis* potestate esse. Cujus dicti sponsores habeo Huldericum ab EYBEN in Tractatu *de feudo solari* & celeberrimum D. MASCOVIUM in Dissert. Academ. *de nexu Regni Lotharingiæ cum Imp. Rom.* Nos ejusmodi Pagos (quales præter Hannoniam & Comitatum Oldenburgensem plures commemorantur apud Eybenium) vocare solemus *Sonnenlehn*, ob rationes ibi explicatas.

HENRICH, *Henricus*. Nomen multis Imperatoribus & Regibus nobilitatum, & ab initio (quod ex magnifica ejus significatione colligitur) Principum filiis proprium, postea vulgari cœptum. Celtica Lingua significare potest *majoribus potentem*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *hen* vetus, vetustus, antiquus, *hyn* majores, progenitores. Dubium autem non est, quin magnis parentibus orti ab antiquitate stirpis suæ appellari possint majoribus potentes. Hoc enim de Turno dixit VIRGILIUS Æn. VII. 56. *Turnus avis atavisque potens.* Videamus, quid Germanis significare possit? VEREL. in Ind. *kynrikr* ex magnifica, splendida, & ampla familia natus. Hoc potuit mutari in *Hynrik*, *Chunrik*. Nam hanc mutationem sæpe obit litera K. & alias *kyn* & *kun* in omnibus veterum Dialectis *genus* & *cognationem* significat, ut suo loco ostendi. Præterea significare potest *virtute pollentem*, quia *kün* in multis nominibus propriis substantive ponitur pro virtute & fortitudine. Et totidem interpretationes suscipit quoque nomen Vandalicum HUNORICUS, quod certe ejusdem indolis est, vel potius idem. Nam quod in illis discretum videtur, tantillum est, ut non attendi mereatur. Qui vetera verba ex hodiernis æstimant, *Henricum* & similia nomina ita exponunt: *Henricus* dives gallinis, *Gensericus* dives anseribus, *Fridericus* dives equis &c. Sed his carduis pascuntur asini, non antiquitatis periti.

HER, huc. Adverb. loci & motus ad locum, *hin und her* huc & illud, *hieher*, *heran*, *herbei* ad locum, *herauf* sursum, *herab*, *herunder*, *hernider* deorsum, *woher* unde, ex quo loco, *herwarts* versus locum, *herkommen* venire huc, & substantive mos, qui ab antiquis ad nos usque pervenit. Gothice dicitur *her*, Luc. XIX. 27. & *hidre* Luc. XIV. 21. Anglosaxonice *hyder* ibidem, & alibi *hider*, Francice *hera*. Utrum antiquius sit, nescio. Gloss. Pez. in profundum inferni *heraider in erda*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. III. 85.

Er ist giuueltig filu fram,
Jo hera in uuorolt zi uns quam,
Uuuntarlichen thingon
Hera untar mennisgon.

Vertit SCHILTERUS:

Ille est potens multum valde,
Atque huc in mundum ad nos venit,
Mirabili modo,
Huc inter homines.

Differt ab *hier* hic, quod motum excludit. Hodie sensus a loco ad tempus transfertur. Inde *vorher* antea, ante, præ.

HER, altus, celsus, eminens. Lex. Run. *her* altus. VEREL. in Ind. *har* altus, procerus, *jafn har* æque celsus, *hærra* altius, *hædstur* altissimus, pro *harstur*. Gloss. Keron. altiori *herorin*. Omnia, nisi Græca fastidiamus, possint esse ab ἄιρω levo, attollo. Ab hoc interim adjectivo descendit magnus derivatorum numerus, quorum præcipua sunt, *haren* alte vociferare, quod Francicum, *herian* laudare, quod Anglosaxonicum, quia laudantes solent extollere eos, quos laudibus prosequuntur, *æbra* culmen, fastigium, quod Suecicum, *horn* cornu, quod omnibus Dialectis commune, & ante summitatem quam cornu denotavit. Et huc etiam spectant quædam composita. Hinc *herodius* NOTKERO dicitur *herfogel* Psal. CIII. 17. quia omnium volatilium maximum, & aquilam ipsam vincit & devorat. Olim etiam HERULORUM nomen inde deduxi, quod *inter omnes Scanziæ Nationes nomen sibi ob nimiam proceritatem affectent præcipuum*, ut JORNANDES de illis scribit Cap. 3. de rebus Geticis, quamvis alterius etymologiæ auctor Cap. 23. Nunc autem nonsolum *Herulos*, sed etiam *Herodium*, qui Græcis ἐρωδιὸς, inde deduco, quia *ede* Celticis populis avem significat. Iisdem *hir* est longus, prolixus, & *hirian* longurio, manifesta cum reliquis cognatione.

HER, terribilis. Consentit Lat. *horreo*. Utitur Luth. Psal. CXI. 9. *heilig und hehr ist sein name*, sanctum & terribile est nomen ejus. Idem Tom. VII. Jen. Germ. fol. 207. *das wort* TERRIBILE *heisse ich auf Teutsch* HEHR. Qui alium voci sensum affingunt, non sunt audiendi. Extat enim *hersam* eodem sensu in Glossario Schilteriano pag. 452. Hodie & simplex & compositum obsolescit. Confer *Erich* mars.

HER, adjective *prior*, substantive dominus, sed ante prior quam dominus. Ab *er* ante, prius, quod cum sit adverb. temporis & ordinis, necessario hunc sensum generat. De *Domino* jam vidimus infra in *herr*. De priori nunc agendum. Prior Anglosaxonibus dicitur *ærra*, *erra*, Francis & Alam. *eriro*, *heroro*. Gloss. Keron. prior *heroro*, priori *heririn*. Vi originis significat quantum potest nonsolum priorem *tempore*, sed etiam priorem *ordine*, *dignitate*, *potestate*, *virtute*. Ad prioritatem *temporis* spectat, quod Gothis *airizai* vocantur majores, antiqui, Matth. V. 21. Anglosaxonibus *ærra tid* tempora priora, *ærra geola* mensis qui natalem Domini præcedit, Lat. November, *ærran dæge* pridie, apud SOMNER. in Dictionario. KERONI in Glossis *heriro* & *heristo* seniores. Ad prioritatem *ordinis*, quod primus in omnibus Dialectis dicitur *erst*. Ad prioritatem *dignitatis*, quod Abbas Monasterii in Reg. S. Bened. ab interprete KERONE ubique appellatur *heroro*, & princeps sacerdotum *ther herosto thero heithastono*, apud TATIANUM Cap. CLIII. 3. Ad prioritatem *potestatis*, quod Reges, Principes, & magnates, Francis vocantur *herun* & *herrun*, & concilium procerum *heroti*, & principatus *hertuom*, & dominari *herison*. Testimonia veterum vide apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 451. & infra in *herr*. Ad prioritatem *virtutis*, quod præstantissima unguenta vocantur *hereste salbon*, apud WILLERAM. Cap. IV. 4.

HER, sanctus, sacer. MATHESIUS in Sarepta: *den Martins-tag heilig und hehr halten*. MARTINIUS in voce *feriæ*: Et nobis alicubi *heere zeit* est tempus sacrum, solemne. SCHILTERUS in Gloss. Teut. pag. 451. *herizit* festivitas, in veteri Psalmorum versione. Cuncta ab ἱερὸς sanctus, sacer. Latini ex eodem fonte habent *cerus* sanctus, & inde *cerimonia* ritus sacer. Nos ab *her*, quod pene extinctum, componimus *herlich* solemnis, *herlich halten* concelebrare, *herlichkeit* celebritas.

HER, præmium victoriæ, brabeum. Gloss. Keron. coronam *era*. S. BENEDICTUS in Reg. Cap. 7. *Dicit Scriptura: voluptas habet pœnam, & necessitas parit coronam.* Quæ verba ita interpretatur KERO: *Qhuidit kescrift: uuillo hebit uuizzi, indi notduroft karauuit era.* Gloss. Pez. palma *era*. Gloss. Lips. *geberides* coronasti. Ergo *heren* priscis erat coronare, ab *her* corona. Suecis *æhra* etiamnum est adorea. Opinor a Lat. *hiera*, quæ erat corona Diis sacrata. SENECA Epist. 83. *Quod raro cursoribus evenit, hieram fecimus.* Ubi LIPSIUS observat, moris fuisse in certaminibus, ut, si victoria esset ambigua, corona neutri ex paribus, sed Diis offerretur.

HER, gloria, claritas, *herlich* clarus, insignis, illustris, *herliche thaten* gloriosa & illustria facta, *herlich machen* glorificare, *herlichkeit* gloria. Non ab *herr* dominus, ut vitiatæ Scri-

Scripturæ auctores videntur statuere, nec ab *ere* honos; sed ab Anglosaxonico *herian* laudare, laudibus extollere. Quid enim est gloria, nisi claritas ex laude? Vox Anglosaxonica extat in Evangelio Gentis Luc. II. 20. *heriende God on eallum tham the hi gebyrdon and gesawon*, laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant. Et rursus Luc. XVI. 8. *tha herede se hlaford thære unrihtwisnesse tun-gerefan*, tunc laudavit Dominus villicum iniquitatis. Unde sit hoc verbi, jam vidimus in *her* altus. Suecis *æhra* etiamnum decus & gloriam notat. Germanis *her* pro gloria obsolescit: viguit tamen adhuc paulo supra hanc memoriam. MATHESIUS in Sarepta: *die künftige welt wird nicht öde seyn, sondern ihr hehr und schmuck haben*, mundus futurus non erit desertus, sed suam habebit gloriam & decus. Differt autem *her* ab *ere* honos, sicut effectus a causa. Nam honor est cultus, gloria vero decus ex aliorum cultu.

HER, agmen, multitudo conjuncta, tam hominum quam animalium. Gloss. Pez. agmine *heri*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VI. 69. *so thaz heri tho gisaz*, cum turba consedisset. Proprie est cœtus eorum qui una aguntur, a verbo Scandico *yra, hyra* agere, agitare. Ita Latinis *agmen* ab *ago*. Ejusmodi multitudo ob similem causam vocatur etiam *herde*, ut in loco ostendi. De verbo Scandico vide plura in *hören* agitare. Hodie utimur hoc derivato in compositis, cujusmodi sunt, *hering* halec, piscis gregarius, *herberge* diversorium, locus ubi multitudo recipitur, de quibus actum seorsim.

HER, legio, exercitus, multitudo sub uno duce militantium, major vel minor, alias *kriegs-heer*. Gothis *harjis* est legio Luc. VIII. 30. Anglosaxonibus *here* exercitus, sive juste bellantium, sive prædatorum. Francis *heri* exercitus. TATIANUS Cap. VI. 3. *menigi himilisches heres* multitudo militiæ cœlestis. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XII. 117.

Ni stuant thiu maht thes uuiges
In menigi thes heries.
Non stetit vis belli
In multitudine exercitus.

Idem Belgis *heir*, Suecis *hær*, Island. *her*. Græcissantes ducunt ab αἱρεῖν capere, subigere, expugnare, vel ab εἴργω arcere, quod exercitus eum in finem conscribatur, ut vel subigant hostes, vel a finibus patriæ arceant. Contra STIERNHIELMIUS *frustra originem quæri in alia lingua* existimat, in Gloss. Goth. pag. 86. Nec tamen addit præterea quicquam, sed vocem tanquam primitivam in obscuritate relinquit, quia recordari non poterat istius verbi *hyra* agere, agitare, quod ipse alibi produxit, aliud agens, quodque revera est parens vocis, quem quærimus. Quid enim est exercitus, nisi multitudo militantium, qui una aguntur a Duce? *Agmen agit magnum*, ait VIRGILIus de suo duce. Ceterum vox Germanica *her*, & Latina *exercitus*, non semper notant justum exercitum apud Scriptores medii ævi, sed numerum sæpe exiguum. In Legibus INÆ R. Anglosaxon. septem homines vocantur *fures*, sed triginta quinque *here* exercitus. Bojoariis agmen XLII. scutatorum censebatur exercitus, ut patebit infra ex voce *herireita*, quam vide in *reite* invasio. Apud Longobardos quatuor homines efficiebant exercitum. Sic enim sonant verba Legis Long. Lib. I. Tit. XVII. Cap. 1. *Si quis pro injuria sua vindicanda, super quemcunque hominem manu armata, aut cum exercitu usque ad IV. homines, in vicum intraverit* &c. Hinc in justo exercitu singulæ cohortes erant exercitus, & quot Duces tot exercitus. Cuncta ex observatione SPELMANNI in voce *Exercitus*. Composita vide suis locis.

HERB, sapore immitis. Vox nova a Lat. *acerbus* facta. C. sæpe transit in H. Allegorice dicitur de rebus ingratis, molestis, & animum exacerbantibus.

HERBANN, Latino-Barbaris *heribannus* & *aribannus*, apud Antiquos tria significat, (1.) *indictionem militiæ*, convocationem & evocationem exercitus, iis præsertim temporibus, cum Germania adhuc tota esset militaris, & omnes, etiam non-conscripti, tenerentur in hostem pergere, quam primum edicto innotuisset, hostem adesse. (2.) *mulctam* LX. solidorum in non-comparentes ob neglectum indictionis. (3.) *tributum bellicum* alendis copiis imperatum, a quo ne Presbyteri quidem erant immunes. Testimonia veterum vide apud Glossographos. Causa tam prolixæ significationis est in voce *bann*, quæ natura sua omnem summæ potestatis cogendi actum, cujusmodi haud dubie est *convocatio, punitio, exactio*, significat.

HERBERG, castra, statio munita militantium. Ab *her* exercitus, & *bergen* defendere, munire. Gloss. Lips. *hereberga* castra, *heribergo* castrorum. Similiter & Anglosaxonibus *here-berga* est statio apud Lexicographos. Statio autem sæpe de sede exercitus dicitur. Inde Latino-Barbaris *hereberga*, & *heribergum* eodem sensu. Hodie obsolescit.

HERBERG, tentorium, tabernaculum. Sensus WILLERAMO familiaris, cui tabernacula Cedar vocantur *die hereberga Cedar*, in Cantico Canticorum Cap. I. 5. Id est, tecta castrensia, a *bergen* tegere.

HERBERG, tugurium pastorum. WILLERAMUS Cap. I. 8. *uueidene dine zikkin bi den heribergon thero hirto*, pasce capras tuas juxta tuguria pastorum. Id est, juxta tecta pastorum. Rursus a *bergen* tegere.

HERBERG, diversorium, & quodvis tectum sartum, quod multitudinem hospitio excipit, & ab Jove frigido defendit, ab *her* agmen, & *bergen* recipere. Gloss. Pez. in diversorio *in dero heripergo*. Sensus ab usu hodier-

hodierno unice agnitus, dum reliqui obsolescunt.

HERBERGEN, divertere, manere in diversorio. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *bere-byrigan* manere, hospitari, stabulari. Hoc quoque imitati sunt Latino-Barbari in *heribergare*.

HERBERGEN, hospitio excipere, *wol beherbergen* laute excipere, *herbergier* tabernarius, qui hospitio excipit. Angli quoque utroque sensu, tum activo quam passivo dicunt *to harbour*.

HERBERGER, veneficus, Dial. Helvetica. Vox antiqua. Lex Sal. Tit. LXVII. *de herburgium*, h. e. venefico, art. 1. *Si quis alterum cheruioburgium, hoc est strioportium clamaverit.* In eadem Lege *herbas dare* est potione venenata vitam vel mentem auferre Tit. XXII. de maleficis art. 1. Hinc ECCARDUS celebris Legum Salicarum interpres colligit, vocem Salicam, unde Helvetica, factam esse a Lat. *herbarius* mutato I. in G.

HERBRAND, vastatio, depopulatio a milite facta, proprie belli incendium. Rhythmus de S. Annone §. 25.

Her vur unz in Egypti lant,
So michil ward der herebrant.
Perrexit (Cæsar) usque in Ægyptum,
Tantum erat belli incendium.

HERBST, autumnus. Francis *herbist*, Belgis *herfst*, Danis *host*, Suecis *höst*. Cuncta magis vel minus corrupta ex antiquiori & genuino *harfest*, *hærfest*, quod Anglosaxonibus primo messem, & postea cognitis autumni bonis, etiam autumnum significavit. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hærfest* messis, *hærfest-monath* September. BENSONIUS in Voc. Anglosaxon. *hærfest* messis, *herfeste* messis, autumnus, *harfest-monath* September, *the herfæstanlic emniht* æquinoctium autumnale. Anglis *harvest* etiamnum messem & frumentationem notat, *little harvest* messiculam, *hay-harvest* fœnisecium, *harvest-man* messorem, *harvest-feast* ferias ob collectas fruges, *to harvest* fruges colligere: quod cum autumno fiat, hinc fruges autumnales iisdem vocantur *harvest-fruits*, & tempus autumnale sive autumnus *harvest-time*. Quidam derivant a Græc. ὀπωρὴ autumnus. Sed hi nodum in voce difficili secant, non solvunt. Alii *Herthæ festum* vocabulo subesse opinantur, ignari interim, *fest* pro festo dictionem ab idiomate Anglosaxonico prorsus alienam esse. *Ar* certe est annona sive annuus terræ proventus, ut demonstravi in loco. Hinc suspicor *fest* derivari a *fon* capere, quod Anglosaxonicum, teste BENSONIO, & nihil aliud denotare, quam actum capiendi. Messis autem quid est, nisi captura annonæ? Simile compositum est, quando vindemia Anglosaxonibus vocatur *win-geard-næm*, a *nemen* capere. Ubi adhuc observandum, quod ST. in omnibus Dialectis sit medium formandi substantiva a verbis. Postea sensus a messe ad auctumnum translatus est. Sed hanc translationem serius factam a TACITO discimus, qui diserte de Germanis Cap. 26. *Autumni perinde nomen ac bona ignorant.* Ab *herbst* autumnus fit *herbsten* vindemiare, *herbstling* fœtus autumnalis, *herbst-obs* poma serotina.

HERBST-MONAT, September. Anglosaxonibus ut supra. Francis & Alamannis *heriuist-manoth* est November, apud GOLDASTUM in Tabula Mensium Thodisca Tom. II. Rer. Alam. pag. 65. Sed in Nominibus Mensium Carolinis omnia sunt turbata, quod vel ex hac appellatione, quæ huic Mensi minime convenit, colligitur.

HERD, focus, locus ubi ignis fovetur. Gothis *haurja* Joh. XVIII. 18. Anglosax. *heorth*, Angl. *hearth*, Belg. *heert*. MARTINIO idem est quod *erde* terra, sed cum herbis & radicibus evulsa, quia cespes antiquis erat pro foco. Alii ducunt a Lat. *ardere*. Forte est contractum e χύτρατοι focus.

HERD, domus, familia, *eigen herd* domus propria. Anglosaxonibus *heorth, hiord, hired*, & inde *hiredes-fæder* paterfamilias, *heorth-pening* denarius in domos singulas impositus, apud SOMNER. in Dict. Vel idem est quod *gard* & *hurd* domus, vel nomen a foco accepit per synecdochen partis pro toto, vel originem refert ad *erden* habitare. Nam quid proprie sit, in ista fontium, qui se considerantibus offerunt, multitudine, dictu difficile.

HERD, area. Anglosax. *geard*, Suec. *gærd* Angl. *yard*. Vox Saxonica ita concepta est, acsi locum septum denotaret, a *gürten* sepire. Utimur eo sensu in comp. *finkenherd* area aucupatoria, quæ certe est locus septus.

HERDE, grex, Gothis *hairda* Matth. VIII. 30. Anglosaxon. *heord*, ibid. & alibi *heorod*, Anglis *heard*, VEREL. in Indice *hiord*. JUNIUS videtur referre ad *hirten* servare, custodire. Malim ad *hurten* pellere, impellere. Ita *trift* a *treiben* & *agmen* ab *ago*. Quamvis etiam ab *hören* agere, agitare, per medium derivandi *de* formari possit. Tanta est natalium in quibusdam vocibus ambiguitas, ut in ista fontium optimorum copia, sæpe nescias, quem potissimum amplectaris.

HERDE, cœtus, exercitus. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *heord* grex, cœtus, exercitus. VERELIUS in Ind. *herdibrogd* strata-gemata militaria. Formula vetus in Monumentis Runicis: *herde Guden trug*, cœtui Deorum fidelis. Quod est elogium eorum, qui in prisca seu pagana religione obierunt, apud WORMIUM in Mon. Dan. pag. 180. & passim. Cuncta obsoleta, sed ex eodem semine nata, nempe ab *hören* agere, agitare, vel *hurten* pellere, impellere. Nam cœtus & exercitus sunt multitudines impulsæ, quæ una aguntur, vel a se ipsis, vel a ductore. Hinc copias militares & quamvis turbam vulgo vocamus *tropp* & *truppen*, omnino a *treiben*

treiben agere, pellere, impellere. Confer *burd* & *her*, quatenus sunt synonyma.

HEREN, vastare, populari, prædari. Gloss. Boxh. *herron* populor, prædor. Gloss. Pez. diripientium *heriuntero*, in direptionem *in heriunga*. VERELIUS in Ind. *heria* vastare, populari, prædas agere. Duci solet ab *her* exercitus, ut *populari* a populus, tanquam sit perdere manu militari & immisso populo. Ita MARTINIUS. Nec incongrue. Nam exercitus solet omnia delere. Græcis tamen χῆρος est viduus, desertus, & χηρῶν vastare, desolare. Quæ certe nostris similia sunt. Quid Celtis significet *her* vel *herw*, BOXHORN. in Lexico Ant. Brit. non indicavit. Dedit tamen quædam composita, quæ huc spectare videntur, *herwlong* navis piratica, *herwr* exlex, profugus, *herwr mor* pirata. Hodie non amplius dicimus *heren*, sed composite *verheren*. Angli vero custodiunt simplex in *harry* vastare, quod SKINNERUS perperam derivat a Gallico *harier* vexare, lacessere.

HER-FART, expeditio militaris, profectio ad bellum. Gloss. Pez. expeditionem *herivart*, profectionem *herivart*. Rhythmus de S. Annone §. 8.

Ninus hiz der eristi man,
Der ie volcwigis bigan,
Her saminodi schilt unti sper,
Des lobes was her vili ger.
Halspergin unti bruniun
Dü gart er sic cüh sturm,
Die helmi stalin heirti,
Du stift er heriverti.

Refer ad *fart* expeditio, profectio, & *her* exercitus.

HER-FLUCHTIG, *her-flüchtig*, desertor exercitus, vel domini in prælio. Prior sensus fit ab *her* exercitus, alter ab *aer* prælium, quod Cambro-Britannicum. Occurrit in Jure prov. Alam. Cap. 40.

HERGEN, vastare. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *herge*, *bearge*, *berghe*, *berige* exercitus vel cœtus prædatorum, *bergian* vastare, spoliare, diripere, *hergeath* direptio, *hergeath faran* ire prædatum. Vel est frequentativum ab *heren* ejusdem significatus, vel idem quod Græcis ὀρχέω destruo, unde πολιορκητὴς urbium eversor. Hodie utuntur composito *verhergen* in quibusdam Dialectis.

HER-GERÆTE, supellex castrensis, quæ ex hæreditate paterna primogenito cedit, cujusmodi sunt, equus, galea, lorica, gladius, & similia. A *geræte* apparatus. Dicitur & *her-wede*. Sed utrumque ex recentiori fabrica. Vetera vocabula tam Francica quam Anglosaxonica vide in *Heriotum*.

HER-HORN, tuba, cornu quo classicum canitur. Extat in Rhythmo de S. Annone §. 27. Vide plura in *horn* tuba.

HERING, gregarius, unus ex grege. Ab *her* quatenus agmen vel multitudinem conjunctam denotat. Inde compositum *pickel-bering* ludio, morio, unus e grege Comicorum, de quo infra.

HERING, halecula. Anglosaxon. *hæring*, Belg. *haring*, Gall. *harang*, Ital. *aringa*, Lat. Barb. *haringus*, Gloss. Ælf. in nom. piscium: allec vel sardina *hæring*. Omnino ab *her* agmen. Est enim piscis gregarius, nunquam solus natans, sed semper cum exercitu. Inde Belgis *pekel-haring* halec salita, a *pekel* muria.

HERINGS-NASEN, convicium in Turingos torqueri solitum, de quo aliquid dixi in *nase* ludibrium.

HERIOTUM, præstatio apparatus militaris. Ita SPELMANNUS in voce. Cum quo significatu conveniunt quædam Anglosaxonica apud BENSON. ut sunt, *here-geat* armamenta, *here-geatwa* apparatus bellicus cultior solito. Priorem vocem habet quoque SOMNER. nec eam sine nota transmisit. Putat enim ductam esse ab *her* exercitus, & *geot* fundo, effundo, quasi fuerit quid in exercitum erogatum. CLODOVÆUM illud jus Alamannis imposuisse, verisimiliter demonstrat SPELMANNUS. Erat autem duplex, jus exigendi arma a subditis, & meliora jumenta aut vestimenta ex hæreditate defuncti. Hinc suspicor, vocem origine Francicam esse. Nam si Francicam linguam consulamus, *heriot* manifesto componitur ex *her* exercitus, & *ot* res, substantia, & vi compositi denotat rem militarem, equum, ephippia, galeas, gladios, hastas, loricas, & similia Dominis præstanda. Quo pacto conveniet cum Saxonico *here-geat*, quod certe nihil aliud est quam *her-gut* substantia castrensis. Vide plura in *herwede*.

HERKUL, Hercules, unus ex posteris Titanum. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *ercol* hercules, *ercoles syla* herculis columnæ. Herculem in Germania fuisse, vetustissima fama est. TACITUS Cap. III. de M. G. *Fuisse apud eos & Herculem memorant, primumque omnium virorum fortium ituri in prælia canunt.* Eundem apud Germanos nonsolum cantu, sed etiam sacrificiis cultum fuisse, & lucum apud Cheruscos habuisse, rursus testatur TACITUS Cap. IX. de M. G. & Annal. II. 12. Causa hujus cultus ignoratur. Verosimile tamen est, Herculem ex Græcia Coloniam in Germaniam duxisse, & sic in numerum Deorum receptum esse, more antiquo Coloniarum, ductores suos consecrantium. Idque de HERCULE CLAVIGERO, non alio, intelligendum esse, argumento est nomen, quod linguæ Germanicæ facile accommodatur. RUDBECKIUS illud eleganter componit ex *her* exercitus, & *kulle* caput. VEREL. in Ind. *herkolle* dux seu caput exercitus. Cui etymologiæ lubens subscriberem, nisi signum Herculis ad *clavam* me revocaret. Clava autem Scythice dicitur *keule*, *kyle*, *kule*, estque telum ex ligno factum, quod etiam Græce vocatur ξύλον. Et hanc clavam non possum dimittere, quia pridem animadverti, multa

multa Deorum nomina sic comparata esse, ut, si cum simulacris eorum, & lingua Scythica aut Celtica conferantur, nomen perfecte respondeat imagini, & imago nomini, & una sit utriusque loquela. Quemadmodum igitur *Vesta* a domo, *Hermes* ab ariete, *Bacchus* a capro, *Ares* a ferro, *Artemis* a cerva, *Taranis* a fulmine, alii ab aliis attributis appellationes suas acceperunt: Ita suspicor *Herculem* sic dictum, quasi *clava terribilem*, ab *her* terribilis, vel *erch* ejusdem significationis, quorum illud Germanicum, hoc Britannicum est. Causa nominis esse potuit, quod cum Hercules in varias orbis partes, & in Germaniam quoque Colonias deduceret, terram sine ullis armis solo ligno a bestiis repurgasset, quo tempore homines adhuc inermes (ut DIODORUS scribit) a multitudine ferarum opprimebantur. Ad memoriam Herculis in Germania spectat adhuc (1.) quod TACITUS de columnis Herculis a Druso in Septemtrione quæsitis, memoriæ prodidit Cap. XXXIV. de M. G. (2.) urbs antiqua Juliacensis ERKELENS, quæ Latine scribentibus *Herculanum* & *Herculis castrum* vocatur. (3.) nomen Herculis Argentinensis *krutzman* quod vide. Aliis Hercules est mercator Phœnicius, ab Hebræo *harochel* sic dictus. Et hujus sententiæ auctor est vir eruditionis gloria nulli secundus JOHANNES CLERICUS in Bibl. Univers. Tom. I. Verum, uti plures fuisse Hercules facile concesserim, ita *clavigerum* illum *mercatorem* fuisse haud verosimile videtur, quia telum illud Heroi potius quam mercatori convenit.

HERLICH, solemnis. Ab *her* sanctus, sacer. Inde *herlichkeit* solemnitas, magnificentia, pompa, a sanctimonia Ceremoniarum. Vox antiquis ignota, vel saltim literis non prodita. Gothi solemnitatem vocant *dulths* Joh. VI. 4. Franci & Alamanni *tuld*. Gloss. Keron. solemnitas *tult*, festivitatibus *tuldim*, solemniter *tultlichiu*, percelebratur *ist durubtuldit*. Francorum testimonia vide in Glossario Schilteriano in voce *dulten* celebrare. Inde Suevis remansit *doll* festivus in cultu.

HERLICH, clarus, illustris, gloriosus. Ab *her* gloria. Inde *herlichkeit* gloria. Novum, sed legitime factum. Gothi gloriam vocant *wulthus* Matth. VI. 13. Anglosaxones *wuldor*, Franci & Alamanni *tiuri*, *guotlihhi* & *guallichi*: Gloss. Keron. gloriam *tiurida*, *tiuridu*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XII. 45.

In himilriches hohi
Si Got guallichi.
In regni cœlorum altitudine
Sit Deo gloria.

HERLING, uva acerba. Utitur Luth. Jer. XXXI. 29. ubi Bibl. Lubec. 1533. habent: *de veder hebben sure wyndruven gegeten*. Forte ab *herb* acerbus, per apocopen, ut Cl. FRISCHIO visum. Quapropter etiam Latinis creduntur vocari *labruscæ*, quod labra lædant. Quædam Dialecti habent *hertling* ab *hart* durus.

HERM, *harm*, aries. Notum per Saxoniam inf. nomen, haud dubie ab *herman* vir gregis, per apocopen factum. Idem remotissimæ antiquitati videtur denotasse HERMES, quod est cognomen Mercurii, & Mercurio maxime conveniens, si ab ariete desumatur. Nam *primo* aries ubique comes est Mercurii, in nummis, lucernis, gemmis, statuis, quod non potest ignotum esse iis, qui Antiquitates Græcas & Latinas perlustrarunt. *Secundo*, aries Mercurio aditum ad nova inventa præbuit, vestes inquam ex filamentis lanæ conficiendas. Sic enim scribit ALEXANDER M. in literis ad Matrem ex ore Sacerdotum Ægyptiorum apud TERTULLIANUM Cap. 3. de Pallio: *Mercurium autumant forte palpati arietis mollitie delectatum, deglubasse oviculam, dumque pertentat, quod materiæ facilitas suadebat, tractu prosequente filum eliquasse, & in vestis pristinæ modum, quam philyra tenui vinxerat, texuisse.* Vide ergo, annon Mercurius ab ariete dictus sit *Hermes*, sicut dictus est ἐρίνεος laneus, ab ἔριον lana, vellus? Jam sæpe animadverti, signa Deorum nominibus juncta, linguam loqui, quam nemo nisi Germanus intelligat.

HERMAN, aries, vir gregis. Ab *her* grex, agmen, & *man* mas, masculus. Solent enim masculi animalium appellari viri, dicente etiam VIRGILIO, *vir gregis ipse caper*. Inde *hermen* hircus, & *hermlein* capella, in multis Dialectis.

HERMAN, miles, vir exercitus. Ab *her* quatenus exercitum notat. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *here-man* miles, bellator. An huc spectet nomen ARMINII Cheruscorum ducis, postea videbimus in *man* vir fortis.

HERMELIN, *hærmlein*, mus ponticus. Gallis *ermine*, ab *Armenia* dictus, quod inde ejusmodi murium pelles in Europam adveherentur. Nam *Harmeniam* pro *Armenia* dixere Scriptores Latini recentioris ævi. Ita CANGIUS in voce *hermellina*. LUTHERUS quoque in sacra versione Armeniam sive montes Armeniæ vocat *Harmon* Amos IV. 3. de qua voce videndus BOCHARTUS in Phaleg.

HERMEN, *sich hermen* contristari. Vide *harm* luctus.

HEROLD, præco, vociferator. Vox Francica & primigenia est *hero* vel *haro*. Gloss. Boxh. *fora-haro* preco. Unde hæc vox oriatur, jam dixi in *haren* clamare. Horum Præconum officium erat, non publica tractare negotia, aut legationibus defungi, sed in Ludis Equestribus clamando promulgare leges certaminis, & eum, qui vicisset, declarare victorem. Prius cognoscimus ex Poëmate quodam MAMBRUNII a MENESTRIO in Tractatu *de Torneamentis* citato pag. 299.

Proti-

Protinus ingenti PRÆCO *sic voce Cluentius:*
Hoc opus, hæ leges sunto certaminis: basta
Tres medio in cursu pura simul auferat orbes
Victor Eques, mox & Regi se sistat in armis.

Posterius ex VIRGILIO:

Tum satus Anchisa, cunctis ex more vocatis,
Victorem magna PRÆCONIS *voce Cleanthum*
Declarat, viridique advelat tempora lauro.

Franci igitur veteres, qui circa originem Trojanam ultro gloriosi erant, hos ludos, & hæc certamina ludicra, ab Ænea Trojano in Latio instituta, frequenter imitabantur, præsertim cum a re bellica vacarent. Et in his spectaculis eum hominem, quem descripsi, ab officio clamandi appellabant *baro*, id est, præconem vel vociferatorem. Inde vetus proverbium:

Ere ist der tugend sold,
Spricht der alte herold.

Ubi HENISCHIUS male substituit *erenhold*. Nam *herold* non est fecialis, sed præco, qui victorem ad præmium recipiendum evocat. Horum dignitas ab initio nulla aut exigua fuit: postea vero a Regibus terris dotari, & *ceremoniis* atque *insignibus* præfici cœperunt. Idque officium maxime conspicuum fuit in solemnitatibus nuptiarum, coronationum, torneamentorum, & honorum militarium distributione &c. Ab illo tempore *præfectus ceremoniarum* dictus est *herold*, & Latino-Barbare *heraldus*, h. e. nobilis præco, ab *alt* nobilis: imo etiam *rex* (vulgo *wappen-könig*, Gall. *roy d' armes*) imitatione Romanorum, qui florente adhuc republica *regem* dicebant, qui sacris præesset ceremoniis. Inde Gallis *herault*, Italis *araldo*. De quibus vocibus mire nugantur tam Germani quam exteri, quotquot illas explicare aggressi sunt. Discrimen, quod est inter præconem & fecialem, vide in *erenhold*.

HERPAUCKE, signum militare, sive illud sit vexillum, sive symbolum. Glossæ Junianæ in Observ. ad Will. pag. 34. *heripauchan, chundfano*, vexilla. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *beacn, beacen* signum, *bere-beacen* symbolum bellicum, *beacnian* annuere, innuere, significare. Versio AS. Luc. V. 7. *and hig bicnodon heora geferan*, & annuerunt sociis suis. Franci & Alamanni eodem sensu dicunt *pauchan* & *pauhnan*. Gloss. Boxh. *kipauchonno* adnuo, *intpauchanno* abnuo. Gloss. Keron. adnuatur *zukipaubnit*. TATIANUS Cap. II. 10. *inti her uuas bouhnenti in*, & ipse erat innuens illis. Cap. IV. 12. *bouhnitun tho sinemo fater*, innuebant tunc patri ejus. Quem verbi sensum usus postea ad omnia signa, etiam militaria transtulit. Anglis *beck* etiamnum est signum capite vel manu datum. Qua notione, viderint ipsi.

HERPAUCKE, tympanum. Sensus vocis hodiernus, quem STADENIUS derivat a *pochen* pulsare, quia fustibus tunditur, STILERUS a *bauch* venter, quia tympanum est venter, prætereaque nihil. Sed prius etymon præferendum est posteriori, quia idem instrumentum vocari solet *bunge*, a notione pulsandi ut demonstravi in loco. Cum utraque voce convenit Persica *bik* tympanum.

HERR, dominus. Anglosax. *hearra*, Francis & Alam. *heroro, herro*. Gloss. Pez. magnates *herrun*. ISIDORUS Cap. VIII. 1. *ano chuninc, ano herrun*, sine rege, sine principe. TATIANUS Cap. CLVI. 2. *ir heizzet mih meistar inti herro*, vos vocatis me magister & domine. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XI. 43.

Ih bin eigan scalk thin,
Thu bist heroro min.
Ego sum proprius servus tuus,
Tu es dominus meus.

Idem Lib. V. Cap. XX. 85.

Gisceident sih in ala uuar
Herero inti thegan thar.
Tunc ibi separabuntur
Dominus & servus.

Et sic Otfridus ubique, in locis quam plurimis. Quibus addere licet famosum populi Sacramentum apud NITHARDUM, in quo Imp. Ludovicus *min herro* dicitur. Quidam derivant a Græc. *κύριος*, alii a Lat. *herus*: sed non nimis necessario. Nam *heroro* Francis & Alam. est prior. Et hic comparativus, quando abit in substantivum, naturaliter domini significatum producit, quia per dominum omnes quendam superiorem intelligunt. Vide quæ de comparativo antiquo pluribus disserui in *her* prior. Primis temporibus fuit titulus honoris solis Regibus, & qui proxime circa Reges sunt, Ducibus, Comitibus, & Dynastis proprius. Postea, ut fieri solet, magis magisque vulgari cœpit, usque adeo, ut hodie non amplius superiores tantum, sed etiam inferiores, & quemlibet liberum hominem hoc honoris præfamine compellemus. Præcipua Francorum derivata sunt *herison* & *hertuom* dominari & dominatus. Gloss. Pez. principantur *herisont*. TATIANUS Cap. XIII. 1. *hertuom habentemo Herode*, principatum tenente Herode. Hodie dicimus *herrschen* & *herrschaft*.

HERRIN, domina. Gloss. Pez. dominatrix *herra*. Consentit *ἥρα*, nomen Junonis apud Græcos, & *hera* Latinorum.

HERSCHILD, scutum militare. VEREL. in Ind. *herskioldur* clypeus militaris. Notæ compositionis, sed incertæ antiquitatis. In Glossis Franco-Theotiscis a R. P. PEZIO publicatis, multa reperiuntur scutorum genera,

genera, *balpscild* pelta, *chamfscilt* clypeus &c. sed *berescilt* desideratur. Occurrit tamen in Lege Longobard. Lib. I. Tit. XVII. 4. 5. vox *arascild*, quæ certe clypeum militarem significat, etiamsi ibidem metonymice ponatur sive pro ordine militari, sive pro invasione manu militari facta. Et hæc est vetustissima hujus vocabuli mentio.

HERSCHILD, gradus & differentiæ Ordinis militaris sive equestris, a Rege usque ad militem sive equitem gregarium, & ultra. Dictio metonymica, qua signum ponitur pro re signata. Videtur iis temporibus nata, cum Germania adhuc tota militaris esset, & in militia gloriam omnes unice quærerent, ecclesiastici & seculares, nobiles & ignobiles, quæ res Germanis, ob insitam Genti feritatem, & incredibilem belli ardorem, fere propria est. Vanitati accessit consilium, quod omnes viderentur libentius & fortius pro Rege & Regno dimicaturi, si rex ipse patriæ suæ miles esset, & reliqui, quamvis diversis gradibus, Regis commilitones. Nescio, an ars regnandi, alias satis ingeniosa, unquam excogitaverit aliquid, quod membra Reip. cum capite magis compingeret, aut potentiam præsentis imperii magis stabiliret, quam hoc callidum inventum. *Primus* clypeus tribuitur Regi, *secundus* Episcopis & Abbatibus, *tertius* Principibus Laicis, *quartus* Liberis Dominis, *quintus* Liberis mediæ conditionis, *sextus* ministerialibus, *septimus* cuilibet homini non-proprio & ex legitimo matrimonio nato. Ita doctrinam de Clypeis diserte explicat Jus provinc. Alamannicum Cap. 3. & Speculum Saxonicum Lib. I. art. 3. sed hoc paulo obscurius. Alii *gradus nobilitatis* hisce clypeis indicari volunt, quos clypeus septimus & res ipsa statim refellit.

HERSCHILD, obsequium militare erga regem, seu quod idem est, servitium militare, quo unus quisque ex Ordine militari vi scuti sui Regi aut Regno obnoxius est, alias *Scutagium*. Alius vocis sensus, sed metonymicus ut ante. VEREL. in Ind. *herskild* scutagium, servitium militare. Hodie *kriegsdienst*.

HERSCHILD, bellum & quævis invasio militaris, *mit dem herschild gewinnen* bello expugnare. VEREL. loc. cit. *herskioldur* bellum, *herskilldi fara* vastare, deripere, *ban fær herskilldi yfer lander* totam regionem devastat. Glossa Lindenbrogiana: *arascild* aggressio in vico facta. Iterum signum pro re signata.

HERSLIZ, desertio exercitus. Leges Longobardicæ & Capitularia Caroli M. vocem ad *linguam Theotiscam* referunt. SPELMANNUS ita legit, acsi scriptum esset *her-slit*, componitque ex *here* exercitus & *slite* fissura, ita ut *her-slit* sit diruptio exercitus, plane ut *lag-slit* Anglosaxonibus est diruptio & violatio Legis. Verum cum unus solus violare quidem legem, sed rumpere Exercitum non possit, hinc etymon Spelmannianum ingeniosum magis quam verum est. Lego itaque *beris-liz*, & cum LINDENBROGIO a *lazen*, quod Francis & Alamannis est *linquere*, deduco, sic ut *hers-liz* proprie sit desertio vel derelictio exercitus. Qualis olim censebatur, si quis injussu Principis aut Ducis ab hoste domum reversus esset, exercitu absque venia discedendi relicto. Litera S. in medio compositi est nota Genitivi Theotisci *beres*, *beris*, vel *beries*, quem exteri proprietatis Linguæ nostræ ignari ex sequentibus testimoniis perdiscere possunt. TATIANUS Cap. VI. 3. *menigi bimilisches heres*, multitudo militiæ cœlestis. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XII. 117.

Ni stuant thiu maht thes uuiges
In menigi thes heries.
Non stetit vis belli
In multitudine exercitus.

Hæc litera in plerisque compositis & præsenti quoque interdum omittitur. Hinc quædam Editio Capitularium Caroli M. SPELMANNO visa & citata habet *eriliz* absque S. in medio: Verba sunt: *Qui Eriliz fecerit, ipse, ut reus majestatis, vitæ periculum incurrat, & res ejus fisco socientur.* Salvo & integro sensu secundum nos, nullo secundum SPELMANNUM. CANGIUS etymologiam Lindenbrogianam Spelmannianæ præfert, sed ex falsa de duplici *bersliz* legitima & illegitima opinione. De illegitima jam vidimus. De legitima, quæ nulla est, mox videbimus.

HERSLIZ, interdictum de non deserendo exercitu. Dictio metonymica, qua objectum ponitur pro eo quod circa objectum versatur, desertio exercitus pro interdicto desertionis, ut *Amaryllis* pro carmine de Amaryllide apud VIRGILUM Ecl. I. Lex Longobard. Lib. I. Tit. XIV. 17. *Postquam Comes & Pagenses de qualibet expeditione reversi fuerint, ex ea super 40. noctes Bannum sit rescissum, quod Theudisca Lingua Herisliz, id est, armorum depositio vocatur.* In his verbis CANGIUS videtur sibi legitimam ab exercitu discessionem, quæ fit, quando omnes expleto expeditionis tempore domum revertuntur, deprehendere. An huic sententiæ faveant verba Legis, dubito. Nam *Herisliz* hoc loco significat ipsum *Bannum* sive interdictum de non deserendo exercitu, quod dicitur rescindi, aut haberi pro rescisso post 40. noctes a Comitis ex Castris reditu, quia tunc cuivis liberum erat arma deponere, & domum se conferre, absque metu delinquendi contra edictum *Herisliz*. Idem *Bannus* alibi vocatur *scaftlegi* depositio armorum, eadem metonymia. Vide dicta in *schaft* sagitta.

HERSTALL, castra. Nomen proprium loci in Saxonia prope Visurgim, a Carolo M. inditum, quod ibi cum exercitu hiemasset. Vi vocis est mansio vel statio exercitus, locus castrorum vel castrametationis. Nam

Nam *ftall* hæc omnia fignificat. Latino-Barbari vocant *heriftallum*, haud dubie a Carolina voce *heriftal* vel *heriftelli*, quæ occurrit in Annalibus vetuftis a LAMBECIO editis apud CANGIUM in voce.

HERSTEUR, ftipendium militare, tributum alendo militi indictum. Gloff. Pez. ftipendia *heriftiura*.

HERSTRASSE, via regia, via militaris. Gloff. Pez. via publica *heriftraza*. SOMNER. in Dict. AS. *here-ftræt* via militaris, publica, per quam ducere licet exercitum.

HERTHE, Dea feptem nationum Suevicarum ad mare Balthicum. TACITUS Cap. XL. de M. G. *In commune Herthum, id eft, Terram Matrem colunt, eamque intervenire rebus hominum, invehi populis arbitrantur* &c. Terra, quam Senones Suevorum antiquiffimi tanquam Matrem & initium Gentis coluerunt, non habuit fimulacrum, fed vinctis tantum & proftratis corporibus colebatur, ut ex capite præcedenti liquet. Hæc vero & fimulacrum habuit, præter morem Germanorum, & iisdem ritibus colebatur, ut *Mater Deum* apud Romanos, quod pulchre oftendit CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. pag. 193. Nec tamen verofimile eft, Suevos illos feptempagenfes a Romanis remotiffimos, hanc Deam ejusque cultum ab illis accepiffe. Vide ergo annon *Hertha* fuerit Dea Phrygia, & Mater Titanum, de qua DIODORUS Lib. III. Cap. 57. fcribit: *Titæa autem poft fata Telluris nomen accepit.* Ratio certe nominis utrinque eadem eft. Nam terra, quæ Germanis *berthe*, Celtica lingua vocatur *tit*. Pone vero diverfa numina fuiffe, reftat ut dicamus, *Hertham* fuiffe Deam localem, & numen peculiare ac tutelare Infulæ Rugiæ, eodem plane modo, ut poftea *Mairæ, Nebæ, Alfæ*, &c. Pro confirmatione adduci poteft, quod pofteritas ejusmodi locorum Dæmonia *Matres* & *Matronas* vocavit, easque rebus hominum intervenire, & fe illis oftendere crediderit. CATULLUS Argonaut. fub fin. de Parcis:

> *Præfentes namque ante domos invifere caftas*
> *Sæpius, & fefe mortali oftendere cœtu*
> *Cælicolæ nondum fpreta pietate folebant.*

Illud quoque opinione invaluit apud illos Dearum localium cultores, quod tantum a miferis cernantur. FESTUS: *Lymphæ dictæ funt a Nymphis: Vulgo autem memoriæ proditum eft, quicunque fpeciem quandam e fonte, id eft, effigiem Nymphæ viderint, furendi non feciffe finem, quos Græci νυμφολήπτας vocant, Latini lymphatos appellant.* Quicquid fit, TACITUS, etiamfi nimia brevitate obfcurus fit, recte tamen *Herthum* interpretatur *Terram*. Hodie quidem dicimus *erde* cum Gothis & Saxonibus: fed in monumentis Francorum eadem vox more antiquo frequenter adfpiratur. Gloff. Pez. folo *herdu*. TATIANUS Cap. LXXV. 41. *thie thar in guota herda gifauuit ift*, qui in bonam terram feminatus eft. Fragmentum veteris interpretationis Matth. XII. 40. apud ECCARDUM in *Quaternione Monumentorum* pag. 42. *fo Jonas uuas in uuales uuambu dri taga enti drio naht, fo fcal uuefan mannes funu in haerda hreuue dri taga enti drio naht:* ficut Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, fic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Eodem modo etiam aliæ voces adfpirantur. Ita legimus *habent* pro *abent* vefpera, apud NOTKER. Pfal. LIV. 18. Et in Gloffis KERONIS *hubil* pro *ubil* malum, *hero* pro *ero* honor, *heikin* pro *eikin* proprius.

HERWACHT, ftatio excubitoria. Gloffa Juniana in Obf. ad Will. pag. 34. *heriuuahta* ftationes. Notæ compofitionis ex *her* & *wacht*. Hodie dicimus *feldwacht*, alio fono, eodem fignificatu.

HERWEDE, *heergewette*, fupellex caftrenfis, quæ jure antiquo ex hæreditate paterna primogenito cedit, cujusmodi funt, equus, galea, lorica, gladius, hafta, & fimilia. De armis nullum eft dubium. Equi vero diferte meminit TACITUS Cap. XXXII. de M. G. his verbis: *Inter familiam & Penates & jura fucceffionum Equi traduntur.* Speculum Saxonicum Lib. I. art. 19. *herwede* exponit *res expeditorias*. Quid illis jure Saxonico contineatur, fufe enumerant antiquæ Leges Municipales Brunfuicenfes apud LEIBNITIUM Tom. III. de Script. Brunfuic. pag. 434. CANGIUS componit ex *heer* exercitus, & *gewet* pignus, quod arma bellica in belli pignus hæredi relinquantur. Alii derivant a *wad* veftitus, ita ut *herwede* proprie fit veftitus militaris, hoc interim fuppofito, quod etiam equus fub toga militari comprehendi poffit, quod quam abfurdum fit, omnes vident. Vox hodierna a Saxonibus antiquis paulo aliter fcribitur & effertur. SOMNER. in Dict. AS. *here-geat* armamenta, apparatus bellicus. Hodie dixeris *hergut*. Francis *heriot* idem denotaffe, colligo ex voce Latino-Barbara *heriotum*, quæ optimum habet fenfum, & proprie *bonum caftrenfe* denotat, ab *her* exercitus & *od* bonum. Hinc porro fufpicor, Saxones fequiores, qui Speculum condiderunt, ab antiquo *heregeat* formaffe *herwed*, G. in W. mutando.

HERZ, cor. Extat in omnibus tam veterum quam recentiorum Dialectis, & Gothis dicitur *hairto*, Anglofaxon. *heorte*, Francis & Alam. *herz*, Belg. *hert*, *hart*, Angl. *heart*, Suec. *hierta*, Island. *hiarta*. Gloff. Keron. cor, cordis, corda, *herza*, *herzin*, *herzun*. NOTKERUS Pfal. XXXVI. 15. *iro fuuert kange in durh iro herzen*, gladius eorum intret in corda eorum. Græca κῆρ, κέαρ, καρδία cæteris funt fimilia, ficut & Lat. *cor*, *cordis*. Nam K. & H. funt literæ convertibiles. STIERNHIELMIUS fuperiora omnia deducit a verbo Suethico *hyra* movere, ob perpetuum cordis motum & agitationem.

Vide nostrum de hoc verbo monitum in *hören* movere. Fortasse etiam hoc observatione dignum, quod ἦτορ & *heort* se mutuo producant per metathesin.

HERZ, animus, cum cupiditatibus suis. Evang. Goth. Matth. VI. 21. *tharei ist hazd izwar, tharuh ist jah hairto izwar*, ubi est thesaurus vester, ibi est & cor vestrum. Dictio metonymica, qua continens ponitur pro contento, cor pro animo. Quemadmodum enim mens ea tenet loca, quæ sapere homini ministrant, caput & cerebrum: ita animus in medio corde positus existimatur, quia ibi intimos animi motus & inclinationes sentimus. Inde

Gothis *haubhairtei* superbia, animus elatus Marc. VII. 22. *hardubairtei* duritia cordis, animus obstinatus & indisciplinabilis Marc. X. 5. *armahairtei* misericordia, animus miserans, Luc. I. 50.

Anglosaxonibus *mild-heort* misericors, *mild-heortnysse* misericordia.

Francis *rechtherze* rectus corde, *herzrihti* directio cordis, apud SCHILTERUM in Gloss.

Alamannis *kahirzan* concordare, *ebankeherzida* concordia, *ungaherze* discors, *armiherzida* misericordia, in Gloss. Keron.

Islandis *hiartnæmt* cordi gratum, apud VEREL. in Ind.

Germanis *von herzen* ex animo, ex intimo affectu, *herzlich* sincerus & quasi cordialis, *herzig* affectus, animatus, *barmherzig* misericors, miseratione affectus, *gutherzig* facilis, benignus, optime affectus &c.

HERZ, animus fortis, *herzhaft*, *beherzt* intrepidus. VEREL. in Ind. *hiarta* animus, fortitudo, *hiarta oc afl skal i einvige hafa, enn ecki galldra ne giorninga*, animus & robur in duello sint oportet, non incantationes & veneficia. Sensus a corde ad fortem translatus, quia cor est pars hominis robustissima, & pectore tanquam muro munita, cui a natura primum moveri, vitam motibus tueri, & novissime mori datum. Hinc viri fortes Latinis vocantur *fortissima corda*. VIRGILIUS Æn. 5. *Lectos juvenes, fortissima corda Defer in Italiam.* Confer *beherzt*.

HERZ, pectus, *herzen* amplecti, pectora conjungere.

HERZOG, dux belli. Anglosaxon. *here-toga* Matth. II. 6. Francis & Alam. *herizoho* & *herizogo*, Lat. Barb. *heretochius*. ISIDORUS Cap. V. 6. *liudi mit dhemu zuohaldin herizohin*, populus cum duce venturo. Quod observandum contra eos, qui antiquitatem vocis in dubium vocant. Prior compositi pars nullam habet difficultatem: notat enim exercitum in omnibus Dialectis. Altera est a verbo antiquissimo & omnibus Dialectis communi *ziehen*, quod in maximo significationum ambitu positum est, & usurpatur pro *ducere, domare, nutrire, trahere*. Hinc totum compositum significat quantum potest, ductorem, domitorem, nutritorem, & actorem exercitus. Ducit autem jussu, domat disciplina, nutrit stipendio, trahit exemplo. Inde est, quod illum unum omnes sequuntur, & unius dicto omnes sunt obtemperantes, quia scil. omnes ab uno & nutriuntur, & in fide militari continentur. Et hæc conjuncta conveniunt etiam Ducibus veterum Germanorum, quorum disciplinam & munificentiam, & virtutem passim commendat TACITUS, & inprimis Cap. XII. & XIV. de M. G. De tali Duce vere dixeris, quod dixit VIRGILIUS de suo:

Agmen agit magnum, magnique est agminis instar.

Id quod voce Germanica, cujus sensus tam opulentus est, pulcre exprimitur. Hujusmodi composita in *zog* desinentia, reperiuntur apud Antiquos plura, exempli gratia,

folc-toga, populi dux vel conductor, apud SOMNER. & BENSON.

magazogo, rector pueritiæ, in Epinicio Regi Lud. dicto vers. 8.

leidtogn, dux itineris, apud VEREL. in Ind.

In quibusdam Dialectis nomen exercitus non præfigitur, quia *zog* per se jam ducem denotat. Inde Cambris & Armor. *dug* dux. Cui consentit Græc. ταγὸς, & Lat. *dux*.

HERZOG, præses vel administrator provinciæ. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XX. 3. 4. de præside Judææ Pilato:

Ther biscof Kaiphas uuas thar,
Joh ther Herizogo in uuar.
Pontifex Caiphas erat ibi,
Atque Præses revera.

Et sic passim. Causa appellationis est, quod præsides Provinciarum e belli Ducibus legi solerent, nonsolum apud Romanos, sed etiam apud Francos. Hi enim imitatione Romanorum duos primarios viros ad regendas provincias mittebant, alterum *Ducem*, alterum *Comitem Ducis*: quorum ille rem militarem curabat, hic jus populo dicebat. Nec alios tunc *Duces* aut *Comites* novit Germania, quo tempore Regibus Francorum paruit, quam Ministros ad tempus constitutos, & precaria potestate instructos, quam accipiebant & rursus reddebant ad arbitrium Regis.

HERZOG, dux hæreditarius. Extincta Carolingorum stirpe statum Germaniæ publicum mutatum esse, duo inprimis probant, Cæsarea dignitas ad Germanos devoluta, & Regnum Germaniæ a Regni Francici corpore penitus avulsum. Sed quo pacto *Duces* & *Comites* Germaniæ, qui antea Francorum Regum ministri tantum in Provinciis erant, ad præsentis fortunæ culmen excreverint, an iidem, qui Cæsarem legerunt, in pristinam libertatem una se vindicaverint, servato tamen cum Cæsare nexu, an vero tantam potestatem diu post ob præstita

ſtita belli ſervitia, a Cæſaribus, vel invitis Cæſaribus a turbis aut aliunde acceperint, adhuc ſub judice lis eſt.

HESPE, fibula. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *heſpen* fibula. VEREL. in Ind. *heſpa* uncus. Arbitror ab antiquiori & Anglo-ſaxonibus uſitato *hæps*, quod eſt ab *heben* tenere. Nam fibula eſt anſula qua aliquid tenetur. S. etiamſi hoc loco ſit medium derivandi, tamen a vulgo in aliis quoque vocibus, quas paſſim annotamus, e loco nativo in anteriorem rejicitur. Vide *Proleg.* Sect. IV.

HESSLICH, turpis, deformis. A MARTINIO & STILERO refertur ad *haſs* vel *haſſen*, odium & odiſſe, ut proprie ſit odibilis vel odio dignus. Nec fortaſſe male. Noſtris enim ſolemne eſt, turpia & deformia ab affectu, quem ipſo aſpectu excitare ſolent, denominare, ut *ſcheuslich* a terrore.

HESUS, deaſter veterum Gallorum, LUCANO memoratus Pharſal. Lib. I.

Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates, horrensque feris altaribus HESUS.

Meminit & lapis Pariſienſis, anno hujus ſæculi undecimo una cum aliis multis Paganiſmi Gallici ex ævo Tiberii monumentis, erutus, in quo homo robuſtus virgulam in ſummitate arboris conſpicuam, ictu petit, ramis inferioribus excifis, cum inſcriptione ESUS. Hic lapis communem eruditorum opinionem, *Eſum* eſſe Martem Celtarum, arguit eſſe falſam & præjudicatam, quod Auctor anonymus, qui *de Religione veterum Gallorum* integro libro erudite diſſeruit, optime annotavit. Quid enim Marti cum arboribus? Sed dum pro Marte verum & ſummum Deum ſubſtituit, in eundem lapidem impingit. Qui aperte ſatis declarat, hunc *Eſum* ante fuiſſe hominem quam Deum, meruiſſe autem inter Deos referri, quod auream illam viſci virgulam, quam non ſua ſeminat arbos, a viſu & cognitione hominum remotam, primus oſtendiſſet. Nam hoc eſt illud inventum, quo inter ſuos unice innotuit, quodque a Druidibus tanquam donum cœleſte & omnia ſanans tantopere extollitur, & cultui ceu fundamentum ſubſternitur, apud PLINIUM Lib. XVI. Cap. ult. Et hanc ob cauſam in lapide cernitur cum ſecuricula, vel ſimili inſtrumento, ſtragem edens ramorum, & aditum ſibi parans ad viſcum in vertice arboris conſpicuum, cum titulo ESUS; manifeſto ſatis indicio iſtius meriti, quo inter rudes ſæculi ſui homines divinitatis opinionem conſecutus eſt, ut tanquam *Deus quercuum* coleretur. Nec aliunde eſt reliquorum Deorum apud Gentiles origo, quam ex hominibus. *Perſeus*, inquit CICERO, *Zenonis auditor, eos dicit habitos Deos, a quibus magna utilitas ad vitæ cultum eſſet inventa.* Lib. I. de N.D. *Hic eſt vetuſtiſſimus referendi bene merentibus gratiam mos*, inquit PLINIUS, *ut tales Numinibus adſcribantur. Quippe & omnium aliorum nomina Deorum, & quæ ſupra retuli ſyderum, ex hominum nata ſunt meritis.* Lib. II. Cap. 7. Id quod per omnes eundo Deos, innumeris auctorum, & ſanctorum quoque Patrum teſtimoniis, firmare poſſem, ſi vellem. Hæc concipi ab omnibus poſſunt & intelligi: cum ex adverſo in novo ſyſtemate Religionis Gallicæ, multa ſint male cohærentia & difficilia digeſtu. Enim vero ſi Religionis Druidicæ objectum fuit verus & ſummus Deus, cur numen ejus robori includitur, tanquam electæ ab ipſo ſedi, cum totus mundus ſecundum ſapientes ſit templum Dei? Unde religio illa circa viſcum, rem tam frivolam, cum totus mundus donis Dei ſit refertus, & longe majoribus illo a turdis cacato? Unde tam ſævæ ſuperſtitiones, & ritus Deo indigni? Cur immolare homines Deo? Cur immolatos mandere? Quo pacto hæc & ſimilia cum veri Dei idea, cultu & ſenſu, conſiſtere poſſint, me quidem fugit. Sed hæc nunc mitto, & ad etymon vocis accedo. Hoc ab erudito Auctore petitur ex voce Armorica *heus* terror, ut adeo *Eſus* lingua Celtarum ſit *terribilis*. Neſcio quid aptius dici poſſit. Nam hæc etymologia optime convenit cum verbis Lucani, & cum ipſo idolo victimis humanis metuendo. Et tametſi etiam verus Deus in ſacris literis dicatur *terribilis*, male tamen argumentum divinitatis pro *Eſo* Gallorum inde peti, pluribus oſtendit R. Abbas MOSHEMIUS in *Syſtemate Cudworthiano* pag. 546. Reliquas Auctoris hallucinationes circa nomen *Eſus* vide in *as* Deus.

HETZE, graculus. V. *hatze*.

HETZE, venatio. Lat. Barb. *cacea*, Ital. *caccia*, Gall. *chaſſe*. Refer ad *hetzen* venari. Metaphorice eſt vexatio.

HETZEN, venari, perſequi feras. Anglo-ſaxon. *huntian*, Angl. *to hunt*, Island *hudza*, Suec. *hidſa*. Lat. Barb. *caciare*, Ital. *cacciare*, Gall. *chaſſer*. VEREL. in Ind. *hudza* venari. Vox Saxonica eſt ab *hund* canis, Scandica & reliquæ, quæ literam N. non habent in medio, a Cambro-Britannico *huad* canis venaticus. Ita Græcis a κυὼν cane fit κυνηγεῖν venari. Quid enim eſt venari, niſi canis opera in perſequendis feris uti? Et nonne ab omni ævo quædam inter hominem & canem venandi fuit ſocietas? PLINIUS Lib. VIII. Cap. 40. de canibus: *Sed in venatu ſolertia & ſagacitas præcipua eſt. Scrutatur veſtigia atque perſequitur, comitantem ad feram inquiſitorem loco trahens: qua viſa, quam ſilens & occulta, quam ſignificans demonſtratio eſt, cauda primum, deinde roſtro?* Potuiſſet hiſce plura addere, & majora, ſi apros a canibus teneri, urſos diſcerpi, cervos laſſari vidiſſet. Hinc etiam præmium venatus, partem prædæ, tanquam ſocii laboris, a venatoribus accipiunt. DIANAM quoque *emeritos coronantem canes* Poëta inducit. Vox Latino-Barbara *caciare*, & reliquæ,

liquæ, e Germanica ortæ sunt per litteras convertibiles, & non a Lat. *cassis*. Verbum Francorum vide in *weiden*.

HETZEN, incitare ad persequendum. VEREL. in Ind. *hudza* canes incitare, *hæta hundar* canes incitare. Verbum facessens ex præcedenti. Quid enim est incitare, nisi facere ut persequatur? Dicitur autem nonsolum de canibus, sed etiam de feris, quæ vel in se mutuo, vel in homines incitantur. Hodie utimur composito *anhetzen*, cui simile Lat. *incitare*. Sed a simplici habemus *hetz-garten* locus septus, ubi canes in feras, aut feræ in se mutuo incitantur. Metaphorice est irritare. Veteres utuntur similibus verbis de instigatione ad agendum, sed extra venatum, & ex alio dicendi fonte. Verbum Saxonicum vide in *wetzen*, Francicum in *æzen*.

HEU, fœnum. V. *heuw*.

HEUCHELN, simulare, *heuchler* simulator, hypocrita. Belgis *huichelen* & *huichelaar*, Suecis *hyckla* & *hycklare*. Nova, & ex semine peregrino nata, quicquid dicant MARTINIUS & STADENIUS, quorum ille originationem a Belgico *huick* pallium, hic a *gauch* stultus instituit. Gothis hypocrita dicitur *liuta* Luc. VI. 42. a *lassen*, simulare. Anglosaxonibus *liccetere* Matth. VII. 5. a *licean* placere, velut assentator, vel a *lican* assimilari, velut simulator: Francis & Alam. *libbizaro*, a *libbison* simulare, quod est a *lib* similis. Gloss. Keron. Sarabaitarum (id est, monachorum pietatem tonsura mentientium) *libisarro*. TATIANUS Cap. XXXIII. 2. *so thie libbizaru tuont*, sicut hypocritæ faciunt. Ad hanc analogiam præsentis quoque verbi rationem redigere debemus. Quod recte fieri non potest, nisi ducatur a Græc. ἵκελος, ἴκελος similis, spiritu leni, ut sæpe alias, in asperum converso. Ita Latinis *simulare* a *similis*.

HEUFFEN, cumulare, congerere, *geheufft* cumulatus, *heuffig* cumulate. Glossa Juniana in Obs. ad Will. pag. 70. *huffont* adcumulant. Gloss. Boxh. *ghihufotin* coacervassent. Gloss. Pez. congeres *gihuffos*, congestorum *gihuffotero*. Anglosaxones dicunt *heopian*, Sorabi *kopiu*, quia H. & K. permutantur. Cuncta a subst. *hauf* acervus.

HEULEN, triste sonare. Græc. ὑλᾶν, Lat. *ululare*, Island. *yla*. Duo significare potest, clamorem verbo similem edere, si vox a sono ficta sit; vel clamorem silvestrem edere, si radix sit ὕλη silva. Dicitur inprimis de lupis, noctuis, & canibus. VEREL. in Ind. *yla* ululare, *yla sem hunda* ululare ut canes Psalm. 59.

HEULEN, cum clamore plorare. Heb. *jalal*, Græc. ὀλολύζειν, Lat. *ejulare*. Island. *yla*, Cambris *wylo*. Quod vel idem est ac antecedens, sensu ab ululantibus ad ejulantes translato; vel miserabilem vocem edere significat, ab ἔλεειν miserabile. VEREL. in Ind. *yla upp a stræturn*, ululare in plateis. Esa. 15.

HEUR, hoc anno, *heurig* hoc anno natus vel cretus. Utitur Luth. Cant. VII. 13. MARTINIUS ducit a Lat. *hornus*, & hoc ab ὥρα annus. Mallem ab *aar* annus, quo Dania & totus fere Septemtrio utitur. VEREL. in Ind. *ar* annus, millies apud Scriptores reperitur.

HEURAT, familia. Anglosaxones duobus utuntur nominibus, *hyred* & *hiw-rædenne*. Gloss. Ælf. pag. 75. familia *hyred*. Versio AS. Luc. X. 5. *sib si thisse hiw-rædenne*, pax sit huic familiæ. Illud proprie cœtum domesticum, qui alias *hurd*, hoc regimen domesticum significat. Nam domus & familia Gothis dicitur *heiwa* Marc. XIV. 14. Anglosaxon. *hiwe*, Islandis *hiu*, apud VEREL. in Ind. Altera compositi pars est a *raten* regere. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hiwe* domus, familia, *rædan* regere, *rædenne* regimen, *hiw-rædenne* familia. Hic sensus totus Saxonicus est, & pridem extinctus.

HEURAT, matrimonium, conjugium. Sensus vocis Francicus, hodieque superstes. WILLERAMUS Merulæ pag. 157. *waz duo wir hiro nu, so siu hirates scal gegruazet werthan*, quid faciemus illi, si matrimonii causa fuerit rogata? In qua lectione nihil est emendandum. Nam *hirat* est una & indivisa vox, & proprie substantivum a verbo sequenti. BÖDIKERUS more suo ludit, dum *heirath* (sic enim scribit) ab *eh* & *rath*, id est, a conjugio & consilio componit.

HEURATEN, matrimonium contrahere, nubere viro, ducere uxorem. Proprie est domicilium aut familiam parare, vel ἀμείβειν ab *hyred* familia, quod Saxonicum esse vidimus, vel certe compositum ab *heiwa* domus, & *reiten* parare, præparare, & dicitur de nubentibus per metonymiam consequentis pro antecedente, quia præcipuus matrimonii finis est, domum vel familiam parare. Quidam pessime derivant ab *heuren* conducere. Quamvis enim matrimonium sit contractus, non tamen est contractus locationis, nec unquam fuit apud veteres Germanos. His enim matrimonia erant vincula sacra, nec ulla morum pars magis probata, teste TACITO Cap. XVIII.

HEUREN, mercede conducere. Anglosaxon. *hyran*, *hyrian*, *ahyrian*, Belg. *huuren*, Angl. *to hire*. Idem verbum significat etiam elocare, pretio utendum dare. Hoc sensu Angli rursus dicunt *to hire*, Belgæ *verhuuren*, nostri *verheuren*. Quod fieri non posset, nisi uterque significatus conveniret in notione *mercedis*. Merces autem Anglosaxonibus dicitur *hyre*, Anglis *hire*, Belgis *huur*, Cambris *hur*. Quod videtur cognatum cum *ær*, æs, vel potius ab illo per adspirationem factum. Cur pretiis rerum id nominis inditum sit, cuivis, ut suo marte colligat, relinquo. Nam qui de singulis nimis exponit, ingenio lectoris diffidere videtur. Ab *heuren* est *heurling* (Anglosaxonice *hyrling*) mercenarius, & multorum judicio etiam *hur* meretrix.

HEUTE,

HEUTE, hodie. Gothis *hita*, Francis & Alam. *hiut*, *hiutu*, Camb. *heddyw*, Belg. *huiden*, *heden*, Gall. *hui*. Gloss. Keron. hodie *hiutu*. TATIANUS Cap. CCV. 6. *hiutu bist mit mir in Paradiso*, hodie mecum eris in Paradiso. Depravata ex *hodie*, ut *hodie* ex *hoc die*. Olim non opus habebant hac imitatione. Nam hodie Gothice dicitur *hindag*, ab *hin* nunc, Anglosaxonice *to dæg* Matth. VI. 11. *urne dæghwamlican hlaf syle us to dæg*, panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Interdum Francicam & Saxonicam vocem conjungimus, dicentes *heut zu tag* nostro ævo.

HEUW, fœnum. Gothis *hawi* Matth. VI. 30. Francis *hewui*, *howui*, *hoi*, Belg. *hoy*, Angl. *hay*. NOTKERUS Psal. XXXVI. 2. *si erdorrent spuotigo so houue*, arescent velociter tanquam fœnum. Psal. CIII. 14. *hewue berentiu dien rinderen*, fœnum producens jumentis. CASAUBONUS derivat ab ἴα gramen; sed omnium judicio propius est *hauwen* cædere, secare, demetere. Quid enim est fœnum, nisi gramen sectum? In reliquis Dialectis W. convertitur in G. Hinc fœnum Anglosaxonibus dicitur *heg*, *hieg*, & Suecis *hugga* est abscindere.

HEUWMONAT, Julius. Ex impositione Caroli M. qui hunc Mensem appellavit *hewuimanoth* a fœnisecio, quem Anglosaxones alio sono, sed eodem sensu vocant *Mede-monath* a pratis defalcandis, ut infra monui in *mæhen* secare. Plura ejusdem Mensis nomina qui volet, adeat SOMNERUM in voce *monath*, & OLAUM WORMIUM in Fastis Danicis Lib. I. Cap. 14.

HEUWSCHRECKEN, locustæ, cicadæ. Vox Francica. TATIANUS Cap. XIII. 11. de Johanne Baptista: *sin muos uuas hewuiskrekio*, esca ejus erat locustæ. Cicadas a cantu maxime commendant Poëtæ, etiamsi non omnes sint vocales, sed quædam mutæ. Hinc PEISKERUS existimat alteram compositi partem (nam de priori nullum dubium est, quin sit ab *heuw* fœnum, vel ἴα gramen) desumptam esse a Græc. γρύζειν clamare, & secus sentientes prolixe refutat. Sed his originibus minime opus habemus. Nam locusta stilo Germanico est saltatrix, a *schricken* saltare, subsilire (cujus antiquitatem infra ostendo), sicut optime animadvertit MARTINIUS, & plurium linguarum consensu confirmavit, quæ huic insecto nomen a saltando, quod in fœno vel gramine saltet, imposuerunt, cujusmodi est, *sprinkhaen* apud Belgas, *grashopper* apud Anglos, *sauterelle* apud Gallos. Quibus addi potest *sprinkel*.

HEXE, incantatrix, & Diaboli concubina. Belgis *heks*, *hex*, Anglis *hag*, *bagg*. Sueci & reliqui sub Arcto populi aliis utuntur vocibus, quæ ad harmoniam referri non possunt. Quid nostra significet, nondum satis assequor. Non quod eo tempore, quo miseris imponi cœpit, non fuerim coram, ut non nemo in re simili jocatur; & multo minus quod sit sonus inanis nulla subjecta sententia; sed quod examinanti tot se offerant fontes, ut unde potissimum haurienda sit, plane nesciam. Hoc unum me posse video, ut quædam substantiva ex variis Linguis ejusdem aut vicini significatus, & deinde etiam verbum, unde simile substantivum oriri potuit, Lectori ostendam. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hægesse* larva, lamia, furia, Hecate, *hægtesse* idem, *hegtys* strix. Ex his prima vox referri potest ad *egesian* terrere, terrorem inferre. Nam venefica eadem Dialecto dicitur *egese grimma*, velut atrox terrore. JUNIUS vocem Belgicam videtur detruncare ex *Hecate*, ἑκάτη, quod eam præsidere malis artibus existimaverit olim vulgus paganorum, in Obs. ad Will. 191. Et mulier, de qua agimus, creditur etiamnum artium infernalium magistra. Contra SKINNERUS vocem Anglicam deducit a Lat. *saga*, cum nihil vulgarius sit, quam sibili in spiritum transitus. Ex iisdem elementis fieri per metathesin poterat *aegsa*, & præfixo spiritu *hagsa*. Gothica Lingua *hugjan* est putare Matth. V. 17. Islandica *huga*, *hyggia*, *hugsa* cogitare, considerare, interprete VEREL. in Ind. Utrumque ab *hyge*, *huge*, quod in omnibus veterum Dialectis mentem animumque significat. Inde Islandis *forhuxadur madur* providus futuri Prov. 14. Ab hoc stemmate haud alienum videtur *hugse*, *hexe* mulier sapiens, alruna, fatidica, quod ante Christianam Religionem laudari, postea (ut plura alia) vituperari & in deteriorem sensum accipi potuit. Hinc doctiss. KEYSLERUS idem vocabulum iis accenset, quæ ex optima significatione ad sinistram fuere redacta, in Antiq. Septentr. pag. 149. Sed nihil obstat, quo minus pravo sensu immediate prodierit ex iisdem fontibus. Nam vitium Sagæ in mente est, quæ primo male intenta & male affecta est erga proximum, & secundo ea cogitat atque imaginatur, quæ nec sunt nec esse possunt, itinera per aërem, consuetudinem cum Diabolo, & similia. Hinc saga revera est quod dicitur, nempe pessima cogitatrix. Hispanica *hechizera* saga, & *hechizar* incantare, fascinare, manifesto sunt Saxonicæ originis, ab *hægesse* mulier infernalis.

HEYDE. V. *heide*.

HIE, hic, hoc loco, apud nos, *hieher* huc, ad locum. VEREL. in Ind. *hia* apud vel juxta. Colloq. Christi cum Samaritana: *unser altmaga suchton hia genada*, nostri progenitores petebant hic gratiam. Forte per apocopen ex antiquiori & omnibus Dialectis communi *hier*.

HIEB, ictus. Refer ad *hauwen* cædere. W. sæpe transit in B.

HIER, hic. Gothis & Anglosaxon. *her* Marc. IX. 5. Francis & Alam. *hier*, *hiar*. Gloss. Lips. *hiera* hic. Gloss. Keron. hic *hiar*. TATIANUS

NUS Cap. CLXVI. 4. *senu zuei suuert hier*, ecce duo gladii hic.

HIER, huc. Idem quod *her* vel *hieher*, & ex alterutro factum.

HIESIG, nostras, hujus regionis aut loci. Ab *hier* hic, mutato R in S. Nisi forte sit ab *hus* domus, quasi domesticus.

HILL, mons & collis, Dial. Anglica & Anglosaxonica. Haud dubie a notione altitudinis, ut omnia montium nomina apud Germanos. Nam *ha*, *hau*, *ho* in vetustissimis Dialectis est altus, *hoya* & *hean* extollere, & L. est medium derivandi, ut ostendi in *Proleg.* Sect. VI. Similia sunt *collis* & κολώνη apud Latinos & Græcos. Sed *hill* simplicius est, & origini conformius, & ab illo nomen ducunt celebres monticolæ HILLEVIONES & HELVETII. Illi a *wonen* manere, hi a *beiten* manere.

HILLEN, sonare, resonare. Utitur OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXIII. 373. Edit. Schilt.

Ther altar scono hillit,
Thaz musica gisingit.

Lege cum cel. SCHERZIO, *thir al thar* &c. & verte: *tibi omne ibi pulcre resonat, quod Musica (cœlestis) cantat.* Dicitur etiam *hallen* & *hellen*, quæ vide.

HIMBEEREN, mora rubi. Vitiatum ex Anglosaxonico *hind-berian* uva cervæ, quod est ab *hinde* cerva. Idem fructus Anglis dicitur *hind-berries*, rectius & antiquius.

HIMMEL, tectum suspensum, laquear, cadurcum &c. Gloss. Boxh. *himila* laquearia. Gloss. Pez. laqueatis *gibimiloton*. Refer ad *heimen* tegere.

HIMMEL, cœlum. Gothis *himins* Luc. IV. 25. Franc. & Alam. *himil*, Island. *himin*, *himen*, Suec. *himmel*, Belg. *hemel*. Gloss. Ker. cœlum *himile*, de cœlis *fona himilum*, regni cœlorum *himilrihhes*, cœlestem *himilisçan*. VEREL. in Ind. *himinthungl* astra, stellæ cœli, *glerhimin* uraniscus, cœlum crystallinum, *himirikis gata* via in cœlum, *himneskr* cœlestis. KILIANUS, SOMNERUS, & universe omnes, quotquot inspexi, a notione tegendi deducunt, suffragium ferentibus Poëtis, quibus nihil familiarius, quam Cœlum assimilare tecto. OVIDIUS: *Ante mare & terras, & quod tegit omnia cœlum.* Idem: *Hac iter est superis ad magni tecta tonantis.* Quamvis autem *heimen* pro *tegere* vox vera & minime ficta sit, & cœlum recte dicatur tectum: fieri tamen potest, ut nomen Cœli ex antiquis fabulis ortum sit, quæ Cœlum a Saturno castratum fingunt. Quo pacto *himmel* erit ab *hammen* vel ejus frequentativo *hammeln* excidere, præcidere, resecare. Causa fabulæ hæc esse videtur, quia cœlum non procreat sui simile (unum enim est cœlum, nec plura esse possunt), vel quia nobis videtur excisum, unde etiam Latinis *cœlum* a κοῖλον concavum dicitur. Vide quæ de Cœlo diximus in *rachen* palatum. Vocem Anglosaxonicam invenies in *heben* levare.

HIMMELITZEN, fulgura & fulgurare. Vox Theophrasto Paracelso familiaris, a Suecico *lysa* coruscare.

HIN, hinc, *von hinnen* inde. Adverb. motus de loco, quod Anglosaxonibus effertur *heonan*, *heonon*, Francis *hina*, Anglis *hence*, tanquam esset a Lat. *hinc*. TATIANUS Cap. CLXVI. 4. *erstantet inti games hina*, surgite & eamus hinc. Inde *hinfaren* abire. Gloss. Boxh. *hinafare* abeam.

HIN, eo, illuc. Adverb. motus ad locum. Inde *hinauf* sursum, *hinab* deorsum, *hinaus* foras, *hinein* intro, & alia, legitime quidem facta, sed recentiora.

HIN, nunc. Adverb. temp. præs. Inde Gothis *hindag* dies præsens, dies hodiernus Matth. XI. 23. XXVII. 8. Francis *hinaht* hac nocte, apud OTFRIDUM Lib. V. Cap. X. 11. Anglosaxonibus *heonon-forth* abhinc, id est, a modo, a nunc, & deinceps, Germanis *hinfort* & *forthin* eadem notione, *hinfür* in posterum, *immerhin* perpetim. In quibus compositis particulæ *fort*, *für*, *immer*, fluxum temporis præsentis continuant.

HIN, interdum est adverb. ordinis, ultimum terminum rei significans. Inde Anglosaxonibus *hinn sith* exitium, Francis *hinafart* mors, quæ est ultima linea rerum, in Harm. Evang. Tat. Cap. IX. 3. Germanis *hintritt* idem, *hinrichten* interficere, *er ist hin* obiit, exspiravit, *die zeit gehet hin* tempus perit, Sorabis *hinu*, *hinem* perire, interire.

HINDE, *hindin*, cerva. Anglosaxonibus, Anglis, Suecis, & Belgis, magno consensu *hind*, Francis *hint*, Cambris *hydd*. Gloss. Ælf. in nom. ferarum: cerva *hind*, hinnulus *hind-cealf*. Gloss. Florent. *hintchalb* dama, damula. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *hydd* cervus, dama. Græcis ὕννος est caprea sive capra silvestris, unde fieri poterat *hind*, quamvis sensu mutato. Nam genera ferarum in omnibus fere linguis confundi solent a vulgo. Exempla vide in *hær* animal, & alibi. Vox Cambrica videtur syncopata e Saxonica *hind*, nisi in Lingua Celtica sit radix, quam ego ignoro. Inscriptio Psalmi XXII. habet *hindin*.

HINDEN, post, retro, a tergo. Anglosax. *hindan*, Angl. *behind*. Forte contractum a Gr. ἐν νώτῳ in dorso.

HINDER, eadem notione. Evang. Goth. Marc. VIII. 33. *gagg hindar mik satana*, vade retro me Satana. Gloss. Pez. post tergum *hinterrucce*, conversa retrorsum *hinter sih pichertiu*.

HINDER, posticus, posterior, *hinder-theil* posticum, *hinder-haus* partes ædium posticæ, *hinder-haubt* occiput. VEREL. in Indice *hinderdag* primus dies a nuptiis vel postridie nuptiarum. In compositis dicitur de ultimo & extremo. Inde Gothis *hindumisto riquis* extremæ tenebræ Matth. VIII. 12. & Anglis *hindermost*, *hindmost* postremus.

HINDER, quatenus posticum notat, sive eum qui a tergo est, tropice est *perversus*, *aversus*, *clandestinus*. Inde Anglosaxonibus

bus *hinderscipe* nequitia, a perversitate, Anglis *hinderling* degener, quia degeneres sunt a majoribus aversi, Germanis *hinderhalt* insidiæ, auxilium clandestinum, *hinderlist* fraus, fallacia, ars tecta, occulta, & velut postica, *hindergehen* circumvenire occulte, *hinderbringen* denunciare clam.

HINDER, reliquus. Sensus a posteriore petitus, quia id quod reliquum est, videtur a tergo relictum, & pone sequi antecedentia. Utitur Codex Arg. Luc. IX. 13. *nist hindar uns maizo fimf hlaibam*, non est reliquum nobis plus quam quinque panes. Hodie utimur composito *hinderstellig*, quod est quasi inter residua positum.

HINDER, dorsum, nates. Apocopatum ex *hinder-teil* pars postica, vel substantivatum ex *hinder* posterior.

HINDERN, *verhindern*, impedire, obstare. Anglosaxon. *hindrian*, Belg. *hinderen*, Angl. *hinder*, Suec. *hindra*. Proprie est officere a tergo, vel facere ut cœpta vel incipienda retro eant, ab *hinder* retro.

HINDERN, *verhindern*, decipere, circumvenire a tergo. Sensus verbi Francicus. Gloss. Pez. fraudari *virhintrit uuerden*, fraudavit *virhintreta*, defraudes *virhintres*. Ab *hinter* posticus, clandestinus, quia fraus solet intentare periculum occulte & a tergo.

HINDERNUSS, *hindernüss*, obstaculum, olim etiam læsio & damnum. Anglosax. *hynth*, Belgis & Suecis *hinder*, Anglis *hindering* & *hindrance*. Refer ad *hindern* impedire.

HINDLEUFTE, cichorium. Vide *leuften*.

HINDLEUFTE, solsequium. V. *sonnenwende*.

HINKEN, claudicare. Gloss. Pez. claudicatis *hinchet*, claudicantem *hinchenten*. Consensum linguæ Sorabicæ exhibet FRENZELIUS pag. 34. & vocem deducit ab Heb. *nekeh* claudus, loripes. Sed præstat arcessere ab *anke*, quatenus coxendicem denotat. Nam claudicare est in alterum latus pendere.

HINNEN, intro. Contractum ex *hie innen*, sicut *haussen* foris ex *hie aussen*.

HIPPE, secula. Utitur Luth. Apoc. XIV. 17. seq. Referri potest ad *hauwen* cædere, quia W. & P. sunt literæ permutabiles, vel ad *kappen* secare, quia K. sæpe transformatur in H.

HIRN, cerebrum. Vox e Græc. κράνιον vel Lat. *cranium* formata, & ad medullam cranii translata per metonymiam continentis pro contento, auctoribus Gothis & Francis, quorum illi cerebrum vocant *quairn*, quod ex nomine Calvariæ colligitur Marc. XV. 22. hi vero *hirn*. Gloss. Pez. cerebrum *hirno*. Saxonicam vocem vide in *bregen*.

HIRS, *hirse*, milium. Gloss. Pez. milium *hirsi*. Sueci utuntur composito *hirsgryn*, quod, si ducatur a *hiort* cervus, significare potest legumen cervi, sive quia milium est gratissimus cervorum cibus, sive quia spica milii cornua cervi imitatur, quod existimat FRENZELIUS in Orig. Sorab. pag. 967. Ejusdem observationi debemus, quod in Dialectis Linguæ Slavonicæ *jelen* & *gelen* est cervus, & hinc *jahly* & *gahly* milium. An similia in aliis quoque Linguis reperiantur, curiosis inquirendum relinquo.

HIRSCH, cervus. Anglosaxon. *heorot*, *heort*, Francis *hirz*, Franco-Saxonibus *hiret*, Belgis & Angl. *hart*, Suec. *hiort*. Gloss. Ælf. in nom. ferarum: cervus vel eripes *heort*. Gloss. Lipf. *hiret* cervus. NOTKERUS Psal. XLI. 2. *also der hirz kerot ze demo ursprinige dero uuazzero, so gerot min sela ze dir Got*, quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Cervum currendo per mundum, per omnes vocales transiisse, incipiendo ab *hursch* celer, olim existimavi, quia hoc nomen dotem animalis, mirandam inquam pernicitatem, perfecte exprimit. Ob eandem caussam equus videbatur mihi Anglosax. dictus *hors*, Germanice *ross*, quod cervum velocitate æquet. Sed nunc aliter sentio, quia omnia nomina, quibus velocissimus ille nemorum cursor in Linguis Occidentis designatur, manifesto conveniunt in Græc. κεραὸς corniger, cornutus. Nam hinc fera illa cornuta Armoricis dicitur *caro*, *caru*, per apocopen, Latinis *cervus* per epenthesin, Germanis *heorot*, *hiret*, *hirs* &c. quia kappa mutari solet in spiritum asperum. Quanta sit Germanicæ vocis vetustas æque ac celebritas, patet ex nominibus inde deductis, cujusmodi sunt *Artemis*, *Hartemis* Diana venatrix, *Harz-wald* & per apocopen *Harz* sylva cervorum, vastissimum nemus Germaniæ, Latinis *Saltus Hercynius*, manifesta Germanicæ vocis imitatione, & ab hoc saltu *Cherusci*.

HIRT, custos, *hirten* custodire. Utrumque obsoletum. Dicitur antiquitus de militibus, pædagogis, thesaurariis, eunuchis &c. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *hyrdan* custodire, *cilda-hyrd* pædagogus, *cwen-hyrd* eunuchus, *feorh-hyrde* vitæ protector. VEREL. in Ind. *hirda* servare, custodire, *hird* custodia corporis regii, satellitium, *hirdmadr* custos corporis, servator, *hirdsveinar* satellites, *fehirdi* thesaurarius. TATIANUS Cap. CCXVII. 4. de custodibus sepulchri dominici: *erbruogite uuarun thie hirta*, exterriti sunt custodes. Milites autem erant, non pastores.

HIRT, pastor. Goth. *hairdeis* Joh. X. 2. Anglosaxon. *hyrde* ibidem, Franc. & Alam. *hirti*, Belg. *herder*, Island. *hyrder*, Suec. *heerd*. Gloss. Boxh. *hirti* opilio. Gloss. Keron. pastor *hirti*, pastoris *hirtes*. TATIANUS Cap. VI. 4. *tho sprachun thie hirta untar in zuisgene*, tunc loquebantur pastores ad invicem. Quod ante erat custos in genere, postea ad custodem pecudum sive pastorem restringi cœpit, ut bene hic monet JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 182. Helvetii inde habet *hirten* pascere.

HIRTEN,

HIRTEN, servare, custodire. Anglosax. *hyrdan*, Island. *hirda*. Græcis *χειρᾶν* tenere. Ab hoc cætera deduci possunt.

HITZE, calor, ardor. Græc. *αἶθος*, Lat. *æstus*, Anglosax. *heat*, *hete*, *hætu*, Franc. *hizo*, Angl. *heat*, Belg. *hitte*, *hette*, Succ. *heeta*, Gloss. Pez. ardoris *hizo*, igne *hizo*. Rhythmus de S. Annone §. 3. *die sterrin geberent vrost unte hizze*, astra producunt frigus & calorem. Verbale ab *hitzen* æstuare, vel ab *eiten* urere. Quando ad animum refertur, tunc significat iram, furorem, & intemperiem animi. Sic ira Gothis dicitur *hatiza* Luc. III. 7. Anglosaxonibus *mod-heat* apud BENSON.

HITZEN, calere, fervere, æstuare. Gloss. Pez. æstuabat *hizota*. Idem Anglosaxonibus *hatian*. Utrumque ab *eit* ignis. Metaphorice dicitur de animo. Inde *erhitzt* iratus.

HITZEN, calefacere, facere ut caleat, *es hitzet nicht* non calefacit. Verbum facessens ex præcedenti, vel immediate ab *eit* ignis.

HITZKE, familia. VEREL. in Ind. *hyski*, familia, domus. Utrumque corruptum ex antiquiori *hiuuiske*, quod est ab *hiwe* domus, & hoc ab *hiwan* formare. Gloss. Keron. familias *hiuuiskes*. SOMNER in Dict. AS. *hiwe* domus, familia, *hiwisce* familia, *hiwan* formare. Vocem primus produxit PALTHENIUS in not. ad Tatian. pag. 311. HELVIGIUS Pomeranis tribuit *hische*, & derivat ab Heb. *jachas* familia, tribus, agnatio.

HO, altus, *hoheit* altitudo. Idem quod *ha* vel *hau*.

HOBEL, *höbel*, dolabra. Suec. *höfwel*. Unde, nisi ab usu, quem fabris lignariis præstat in *dolando*, quod antiquitus dicitur *bauwen*, de quo significatu actum superius. W. & B. sunt literæ convertibiles, & *el* est medium derivandi in quam pluribus vocabulis. Ab *hobel* rursus fit *hobelen*, & alia Dial. *hofelen*, dolare, allegorice erudire, quo utitur Luth. Hos. VI. 5. Inde *ungehobelt* rudis, indisciplinatus, stipes, quod dicitur de homine agresti.

HOCH, *hoh*, altus, excelsus. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *uch*, *uchel*, Gothis *hauh*, & in comp. quibusdam *auh*, Anglosaxonibus *heah*, Francis *hoh*, Belg. *hoog*, Angl. *high*, Suec. *högh*. NOTKERUS Psal. CXIII. 5. 6. *der uffen hohen himelen sizzet, ziu ne sol der niderin sehen in erdo?* Qui in altis cœlis sedet, cur non respiciat deorsum in terram? Derivari potest, vel ab Heb. *gaah* elevatus est, ut existimat HELVIGIUS, vel a Cambrico *ucho* supra, vel, quod mallem, a simplicissimis initiis *ha*, *hau*, *ho*, altus & alte. Quæ certe sunt ab auctore natura, ut in singulis ostendi. Natura enim, dum ideam altitudinis conatur voce exprimere, aërem haustum in altum protrudit, & unam ex illis sponte effingit.

HOCH, eminens, ordine & dignitate superior. Gloss. Boxh. *hoh fater* pater excelsus. Inde

> Cambris *uchelwr*, *uchelfaer*, & *mab uchelwr*, homo generosus, baro, comes &c. apud WOTTONUM in Glossario, & BOXHORN. in Lexico Ant. Brit.
>
> Gothis *auhumists weiha* summus sacerdos, *hauhjan* glorificare, laudibus extollere, *hauhitha* gloria.
>
> Anglosaxonibus *heah-engle* archangelus, *heahgeresa* summus præpositus, & alia apud SOMNERUM & BENSONIUM.
>
> Francis *hohfater* patriarcha, & alia apud SCHILTERUM in Glossario.
>
> Germanis *hohe leüte*, *hohe mannen*, *hohe dienstmannen* vasalli & ministeriales superioris ordinis, *hochgeboren* illustris, excelso loco natus, *hohe jagd* venatio cervorum & aprorum, sic dicta velut *superior*, quia ad regalia refertur.

HOCH, excellens, virtute eximius. Gloss. Boxh. *hohem* excellentes. Inde Anglosaxonibus *heah-heort* magnanimus, & Danis *hoimod* celsitas animi. WINSBEKIUS ad fil. §. 37. *bis gegen den vienden hohgemüt*, esto magnanimus erga inimicos. Hodie non licet nobis ita loqui, etiamsi vera animi celsitas in eximia & haud vulgari virtute consistat. Vox Celtica *uchel* eodem polluit sensu. Nam in Botanologio BOXHORNII viscum vocatur *uchelwydd*, non certe ab altitudine (nam *altitudo visci non excedit cubitalem*, teste PLINIO Lib. XVI. Cap. ult.) sed ab insigni virtute, quam PLINIUS prolixe commendat ex mente Druidum Lib. XXIV. Cap. 4. Totum igitur compositum significabit *virgulam excellentem*. Nam *gwydd* Celtica Lingua est germen, surculus, arbor. De virtute visci vide plura in *mistel*.

HOCH, sensum intendit & amplificat in compositis. Inde *hochgelert* valde doctus, *hochweis* valde sapiens, *hoch-mögend* præpotens, prævalidus &c.

HOCH, quatenus refertur ad animum, sæpe vituperatur, & dicitur de superbis, quia se supra alios inaniter efferunt, nimia & stulta meritorum suorum æstimatione. Inde

> Gothis *hauhhairtei* superbia Marc. VII. 22.
> Anglosaxonibus *heah-mod* superbus.
> Francis *homudiger* tumidus, elatus, apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 191.
> Germanis *hochmut* superbia, *hochmütig* superbus, *hoher geist* animus elatus, sublimia spirans, humilia fastidiens.

HOCH, dicitur etiam de cogitatione. Inde *hohe gedanken* cogitationes sublimes, *das ist mir zu hoch* hoc captum meum transcendit.

HOCHZEIT, festum, festivitas. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *heah-tide* tempus solenne,

ne, dies festus vel solemnis. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXII. 3. de Encæniis Judæorum:

Thiofelbun boho ziti
Firotun thie liuti.

Vertit SCHILTERUS:

Hoc festum tempus
Feriabantur homines.

Jus prov. Alam. Cap. CCCLIII. 3. *ain ieglich ueirtag, den man mit dem bann gebiutet, der hat daz selbe reht als der sunnentag und drie hohzit, Wihennaht, Ostern und Pfingsten.* Vertit cel. SCHERZIUS: Circa quamlibet diem feriatam, quæ publice indicitur, id juris obtinet, quod viget circa Dies Dominicas & tria hæc festa, Natalitiorum scilicet, Paschatis & Pentecostes. Hic sensus, quamvis Germanis elapsus, superat tamen hodie apud Suecos, quibus *hogtyd* festum, *hogtyds dag* dies festus. Et fortasse etiam apud Anglos. Nam *hock-tide*, quod Lexicographi vulgares, SPELMANNUM secuti, *fugalia* interpretantur, tanquam esset tempus, ob Danos Anglia ejectos feriatum, idonea derivatione destituitur, & potius significat *hilaria*. Ideoque a doctissimis viris SOMNERO atque SKINNERO rectius ad consensum cum reliquis refertur. Compositum vero antiquum nihil aliud denotare videtur, quam vel tempus sacrum, si *hoch* truncetur ab ἅγιος sanctus, vel tempus lætum & diem genialem, si *hoch* derivetur ab *högen* gaudere, quod inprimis placuit STADENIO in Voc. Bibl. pag. 313. Dicitur autem *zeit*, quia festivitas est tempus quotannis recurrens.

HOCHZEIT, nuptiæ, festum nuptiale. Id est, *höge zeit* dies lætitiæ. Varios significatus τῦ *zeit* vide in loco.

HOCKEN, sedere, *stuben-hocker* homo deses, qui semper domi latet post fornacem tanquam in conditivo. Verbum Suevis & Scandis commune. VEREL. in Ind. *huka* incurvare se modo cacantis, *arinhaukur* senex incurvus, cernuus foco assidens, & foci incola. Derivari potest, vel a Belgico *hoek* angulus, curvatura, vel ab *hacke* calx pedis.

HOCKER, gibbus, *höckericht* gibbosus. Belgis *hoek* est angulus, & *huiken* incurvari. Utrumque videtur convenire illi in dorso tumori, quem gibbum vocamus. Alias gibbus Anglosaxonibus dicitur *hofer*, ab *heben* levare, quia supra dorsum attollitur. Et huic vocabulo mire respondent Græca κυφὸς gibbosus, incurvus, ὕβος tuber in dorso cameli. Ab *hofer* autem fieri poterat primo *hocher*, ob frequentem literarum F. & CH. permutationem, & a *hocher* deinceps *hocker*.

HODEN, testiculi, *hoden-sack* scrotum, pellis quæ testiculos continet, *hoden-wider* aries integer & non castratus. Vox a Francis relicta. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. testiculi *hodon*, qui semen vecti infundunt. SCHILTERUS derivat ab *hüten* custodire, cum quia Leges Antiquæ Germanorum summopere cavent, ne pars illa lædatur, tum quia majores peculiarem custodiendi rationem observarunt, præcipue in Torneamentis, ut ex picturis eorum apparet. Erudite, an etiam vere, dubito. Nam Glossa RABANI ita concepta est, acsi nomen Theotiscum desumptum esset ab ὁδόω duco, quia testiculi sunt *ductus seminales*, unde vectis ipse semen accipit, nonsolum in homine, sed etiam in bestiis.

HOF, modus. VEREL. in Ind. *hof* modus, modulus, mediocritas, temperantia, *ut hofe ganga* modum excedere, *hæfliga* convenienter, decenter, *hofsmadur* moderatus, *obof* immoderatum, quod modum excedit, *obofliga* immoderate. Refer ad *heben* continere, abstinere. Hodie ignoramus quid sit *hof*, & nihilominus ab illo habemus *höflich*, quatenus modestum, sedatum, moderatumque significat.

HOF, mensura. Vide *haubt*, quod usitatius.

HOF, circulus. Anglosax. *hop*, Angl. *hoop*, Belgis *hoep*, & diminutive *hoepel*. Videtur descendere a verbo Islandico *hopa* retrocedere, quod sistit VEREL. in Indice, quia circulus est figura, quæ in se ipsam retrogradi videtur. Et hac notione utimur etiamnum in appellatione *Circuli Logici*, qui dicitur committi, cum ex uno, ut causa, deducimus aliud, ut effectum, & ex hoc iterum, ut causa, in prioris, ut effectus cognitionem regredimur. Hodie non dicimus nisi de circulo syderum, quem *halonem* vocant.

HOF, area, locus ante domum, palatium, templum, ambitu quodam cinctus, sed apertus, & hinc fortasse ab *offen* patens. Franci promiscue scribunt *of* & *hof*. TATIANUS Cap. CLIII. 3. *in of thes herosten thero heithastono,* in atrio principis sacerdotum. Idem Cap. CLXXVI. 2. *in then hof thes bisgofes,* in atrium Pontificis. Inde composita, *selhof* area ante domum, *kirch-hof* area ante templum, *vor-hof* atrium, proaulium.

HOF, impluvium, locus subdialis intra ædes. Ex eodem fonte. Inde *schloss-hof* area intra arcem.

HOF, domus, curtis. Ab *hiwan* formare, fabricare, quia domus est locus manendi manibus factus & fabricatus. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hofe* domus, ædes, *hiwan* formare, fabricare. Consentit Turcicum *ew* domus, apud CLODIUM in Lex. Turc. MARTINIUS scribit *eff*, & Persis tribuit *euwi*, eodem sensu. Antiqua composita sunt,

feoh-hofe, ærarium, quod Anglosaxonicum,

hovawarth, canis domus custos. Lex Boior. Tit. XIX. 9. *Si canem occiderit, qui curtem Domini sui defendit, quem hovawarth dicunt.*

oberos, effractura domus, in Lege Longobard. Lib. I. Tit. XXIV. 5. *Mulier curtis ru-*

pturam,

pturam, quod est oberos, facere non potest. A *risi* ruptura, & *obe*, *hobe*, curtis, interprete LINDENBROGIO.

Hodie utimur sequentibus, *bauren-hof, meier-hof* domus rustica, villa, *gast-hof* diversorium, *gerichts-hof* curia, *pfarrhof* ædes parochi, *kuttel-hof* macellum &c. Item *köln-hof* coloni villa, vox GOLDASTI in Animadvers. ad Script. Parænet. pag. 441.

HOF, prædium, cum omnibus ædificiis, agris, pascuis &c. Latino-Barbaris *hovia*, *hova plena* & *hobunna*. Dictio synecdochica, qua nomen partis, h. e. domus vel curtis ad totam coloniam transfertur. Viget præcipue in compositis, cujusmodi sunt, *frei-hof* prædium immune & liberum, *ritter-hof* prædium nobile, *fron-hof* prædium cui operæ rusticæ præstantur &c.

HOF, aula, palatium, regia. Gloss. Boxh. *hof, falanza, forzib* aula. VEREL. in Ind. *hof* aula, sed rarius, *hofdreingur* vir aulicus. Forte Græculus quidam, qui veram felicitatem a falsa & personata nescit distinguere, ducet ab *εὖ* bene, quod feliciores ibi habitent. Abundet ille sensu suo. Mihi significat domum principis, prætereaque nihil. Amant enim nostri in re splendida simplicissimis uti vocabulis, & ad prima initia reducere omnia, ut fastum rebus, atque una invidiam detrahant. Hinc illa nominis communio, ut regis æque ac rustici domus dicatur *hof*, h. e. fabrica vel structura. Inde composita, *hof-diener*, *hof-leute* servi principis domestici, *hof-gesind* famulitium aulicum, *hof-ding*, *hof-gericht* forum aulicum, *hof-mark* territorium aulicum, jurisdictio aulica, *hof-lehn* feudum palatii, ea lege datum, ut cliens munere aliquo in aula patroni fungatur, & alia satis manifesta.

HOF, universus principis comitatus, quatenus ex servis & famulis primi & infimi ordinis componitur. Dictio metonymica, qua continens ponitur pro contento, aula pro iis qui in aula serviunt. Huc spectat compositum *hof-lager*, quod dicitur de quavis sede extra aulam, ubi princeps cum famulitio suo commoratur.

HOF, templum. Sensus Scriptoribus Sagarum unice usitatus. VEREL. in Ind. *hof* templum, fanum, delubrum, *hofa rett*, *hofagrid* jus asyli in templis, *hofut hof* templum primarium, *hofgydia* Dea templi præses, Dea fani, item Sibylla quæ Deæ ministrat, & sciscitantibus responsa promit, qualis erat *Pythia Colfrosta* apud Septemtrionales. Ultima verba extant in Ind. ad Herraudi Sagam.

HOFEN, domo & hospitio excipere. Jus Prov. Alam. Cap. CXXIV. *der den æhter huset oder hofet*, de eo qui proscripto domicilium vel hospitium præbet. Refer ad *hof* domus.

HOFFART, superbia, *hoffertig* superbus. An dicemus, hanc vocem ad cognationem cum reliquis spectare, & proprie denotare *indolem aulæ*. Falluntur, qui ita sentiunt, non quidem in re (quid enim aula & aulicis superbius?) sed in voce; Quæ certe ex alia & antiquiori & magis genuina *hochfart* depravata est, mutato CH in F. quod fieri solet sæpissime. NOTKERUS Psal. LXXIV. 6. *ne uuesent hohfertig, ne chosont unrehto uuider Gote*, nolite efferri, ne loquamini iniquitatem adversus Deum. WINSBEK ad fil. §. 72. de Nabucodonosore: *von hohvart sich verviel sin spil.* Sueci eodem sensu dicunt *hogfærd*. Non ab *hof* aula, sed ab *hog, hoh, hoch*, quod sæpe altitudinem improbabilem & vitiosam denotat, & *faren* tendere. Superbia autem quid est, nisi nisus in altum, & vana hominis supra alios elatio? Confer synonyma *hochmut & übermut.*

HÖFLICH, *höflich*, significare potest aulicum. Sed an eo sensu alicubi occurrat, dubito. Nam *höfliche sitten* non sunt mores aulici civitate donati, sed mores sedati & decori, non ab *hof* aula, quæ non semper est cultioris vitæ officina, sed ab *hof* modus, vel a Celtico *hoyw* cultus, concinnus, elegans, quod hodie superat apud Cambro-Britannos, & originem suam refert ad Saxonicum *hiwan* formare. A priori fonte is, qui dicitur *höflich*, habet hoc, ut sit modestus, sedatus, & moderatus in dictis & factis; a secundo, ut sit cultus, elegans, decorus. Utrumque dicitur etiam de iis, qui nunquam in aula versati sunt.

HOFMAN, significat quantum potest, aulicum vel ministerialem aulæ, & villicum seu colonum. Gloss. Pez. tyronum *hovamanno*. Ratio interpretationis est, quia medio ævo omnes, tam aulici quam villici, militiæ erant adscripti, & prædia sua stipendii causa tenebant.

HOFSTAT, ager, tam cultus quam incultus. Gloss. Pez. areas *hovasteti*, in area *in hovasteti*. Proprie est locus ad prædium spectans, vel recipiendæ villæ idoneus, ab *hof* prædium, villa, domus, & *stat* locus. Latino-Barbari *aream* vocant. Cujus vocis significatum CANGIUS restringit ad locum, qui nec colitur nec aratur. Nescio an recte. Nam *hofstede* Belgis hodiernis est prædium cultum, *landhuis, plaats op't land*, quamvis etiam vacuum & desertum (si recte memini) aliquando significet.

HOFSTAT, famulitium aulicum. Belgis *hofstoet*, *hofsleep*. Proprie est locus, ubi princeps cum suo comitatu commoratur, & postea ipse comitatus, per metonymiam continentis pro contento. Nomen loci transferre ad homines qui in loco sunt, institutum omnibus linguis familiare est. Sic *civitas* sæpe ponitur pro civibus, & *Academia* pro academicis &c.

HÖFEL, *höfel*, fæx. V. *hefe*.

HOFFEN, sperare. Anglosaxon. *hopian* & *opian* apud BENSONIUM, Belg. *hoopen*, Angl. *to hope*, Suec. *hoppas*. Evang. Anglosaxon. Luc. XXIV. 21. *we hopedon that he to alysenne wære Israhel*, sperabamus quod redempturus esset Israel. Verbum Saxonico idiomati proprium, & forte a Græco *ὀπίεω* prospicere (ut MARTINIUS conjectat) oriundum,

dum, quomodo etiamnum dicimus *ſich verſehen* pro ſperare, quia ſperantes ſimiles ſunt iis, qui dum rem venturam exſpectant, de loco in locum proſpiciunt. Formulam a Francis nobis relictam exhibet NOTKERUS Pſal. V. 12. *unde freuuent ſih alle die ſih ze dir ferſehent*, & lætentur omnes qui in te ſperant. Verbum Francorum vide in *dingen*, aliud omnibus Dialectis commune in *wanen*.

HOGEN, *högen*, gaudere, exſultare, lætitia afficere & affici. NOTKERUS Pſal. XVIII. 6. *er hugeta alſo riſe zi ſinero ferte*, exultavit ut gigas ad currendam viam ſuam. Liber Heroicorum vulgo *Heldenbuch* Cap. 4. *do freute ſich ſein herze und höchte ſich ſein mut*. Verbum pene deletum cuſtodiunt hodie Belgæ in compoſitis, *verheugen* oblectare, *ſich verheugen* gaudere, *verheugt* hilaris. Proprie autem eſt efferri, extolli, & in ſublime moveri, ab *hoch* altus, ſublimis, & dicitur de gaudio, quia animus, dum lætatur, exſilire videtur. Idque etiam ſenſiſſe videntur Latini, dum verbum *exſultare* a ſaltu ad gaudium transtulerunt. Interim ab *högen* rurſus fit *höge* gaudium, privatum & publicum, convivale & nuptiale, quo hodie utuntur Saxones inferiores. Sed & Francos agnoviſſe vocem, teſtantur compoſita, *hugeſangon* pſallere, jubilare, *hugelichon* exhilarare, SCHILTERO in Gloſſario obſervata pag. 472. Quæ certe non ſunt ab *huge* animus, qui natura ſua lætus aut triſtis eſſe poteſt, ſed ab *huge* gaudium, lætitia, exſultatio.

HOH, idem quod *hoch*, de quo ſupra. Dicitur & *ho* in compoſitis. Inde *hoheit* altitudo, ſive ſtaturæ, ſive generis & natalium, ſive alterius rei excelſæ. Gothi utuntur derivato *hauhith*, quod dicitur de altitudine cœli Luc. I. 78. *urruns us hauhitha*, oriens ex alto, vel potius ex altitudine. Eſt enim abſtractum ab *hauh* altus.

HOHE, *höhe*, quatenus eſt ab *hoh*, ſignificat quantum poteſt. Gloſſ. Pez. proceritas *hohi*, faſtigio *hohi*. Cod. Arg. Joh. XII. 43. *hauhei manniska* gloria hominum, *hauhei goths* gloria Dei.

HOHEN, *höhen*, exaltare, ſurſum tollere, levare in altum. Verbum ab adjectivo factum, quod varie effertur in Dialectis: Gothis *hauhjan* & *ushauhjan*, Angloſaxon. *hean*, Francis *hehan*, *gihehan*, Suecis *hoya*, *uphoya*, Island. *hoa*. Gloſſ. Pez. exaltare *gihehan*, exaltaret *gihohti*. Hodie dicimus *erhöhen*. Sed a ſimplici *hean* Saxones derivant *head* ſublimatus, *hyhthe*, *hyhtho*, *heahtho* exaltatio. Metaphorice tria ſignificat, (1.) provehere, promovere, evehere, & dicitur de iis, qui e ſtatu humili ad faſtigia dignitatum extolluntur. (2.) honorare, & ex inglorio glorioſum reddere. Inde Gothis *hauhjan* glorificare Joh. VIII. 54. *hauhiths* clarificatus Joh. XVII. 10. *hauhitha* gloria Luc. XIV. 10. (3.) lætitia afficere, ob rationes ſupra expoſitas in verbo *högen*.

HOHEWARTE, ſpecula. Compoſitum antiquum. NOTKERUS Pſal. LXIV. 2. in Syon *in houuarto*, in ſpeculatione *in uuarto*. Proprie eſt locus editus ad vigilandum vel ſpeculandum, & dicitur de *Sion*, quia *Sion* eſt mons & arx montana apud Hieroſolymos. De ſpecula vide plura in *warte*.

HOKER, *höker*, propola. An quia mercaturam exercet ſedendo in foro & compitis viarum, ab *hocken* ſedere? Dubito. Potius eſt augmentator pretii, ab *auchen* augere, quia pluris vendit res, quam primi negotiatores. Angloſaxo diceret *eacere*, ab *eacan* augere. H. non ſemper eſt litera radicalis.

HOL, adjective cavus. Angloſaxonibus & Francis *hol*, Græcis κοῖλος. Gloſſ. Pez. cavam *holen*, concavum *holaſtat*. Refer ad *holen* cavare.

HOL, ſubſtantive cavitas, foramen cavando factum. Gloſſ. Pez. foramina *hol* vel *loh*, caveas *holir*, vacuitatem *holi*.

HOLE, *höle*, ſpecus, antrum, latibulum. Gloſſ. Boxh. *hol* antrum, ſpelunca. VEREL. in Ind. *hæli* receptaculum, latibulum. Evang. Angloſax. Matth. VIII. 20. *foxas habbath holu*, vulpes habent foveas. Evang. Goth. Joh. XI. 38. *hlaiw was hulundi*, monumentum erat ſpelunca. Hoc ſubſtantivum cognatum eſſe poteſt cum antecedentibus, aut certe referri ad *hüllen* tegere, occulere.

HOL, inferus, infra ſitus, deorſum vergens. Ab *hellen* inclinare. Significatus extinctus, ſed verus & antiquus, & in multis locorum & regionum nominibus ſuperſtes. Hujusmodi ſunt,

HELIUM, oſtium Rheni apud PLINIUM Lib. IV. Cap. 15. a ſitu occidentali ſic dictum, velut *inferius*. Nam Rhenus Plinii ævo tria habuit oſtia, ſuperius nomine *Flevum*, medium anonymum, infimum & Moſæ proximum *Helium*. Confer CELLARIUM in Geographia Antiqua, & patebit ad oculum. Cellario conſentit MENSO ALTINGIUS in voce *Helium*. Uterque nomen derivat ab *hol* inferus. CLUVERIUS, cum rationem nominis inveſtigare non poſſet, oſtium ab *Helio Caſtello* denominatum fingit. Sed veroſimilius eſt, caſtelum ab oſtio, & a caſtello vicum *Helvoet-sluis* nomen accepiſſe.

HALLAND, Halandia, a ſitu profundo ad mare ſic dicta.

HOLLAND, Hollandia, non quaſi ager ad Helium, & multo minus a terræ cavitate, etiamſi hodie innumeris foſſis ſit perforata; ſed potius a ſitu humili & depreſſo, unde vulgo *Niderland* & *Germania inferior* dicitur, quia mare ibi altius cenſetur terra, adeo ut niſi immenſis ſumptibus aggeres objicerentur mari, diluvium naturaliter fieret.

HOLSTEIN, Holſatia, Ducatus inter duo maria ſitus, ad radices Cherſoneſi Cimbricæ, ſic dictus, quaſi terra depreſſa, & inundationibus obnoxia, a *ſtein* regio, quod vide.

vide. Cimbros, cum terras eorum inundasset Oceanus, novas sedes toto orbe quæsivisse, scribit FLORUS Lib. III. Cap. 3. Hæc antiquissima & minime fabulosa eluvies, cujus etiam meminit ARISTOTELES. Mare *Balticum* ab illa vel simili irruptione ortum & nomen accepisse, ostendi in *Belt*. STRABO eam inter figmenta refert. Sed quod ille fieri posse negat, Holsatia maximo suo damno omnibus temporibus, etiam nostris, experta est. Vide CLUVERIUM in Germ. Antiq. Lib. III. pag. 593. seq. De nomine *Holsatiæ* videbimus deinceps.

HOLD, gratia. Vide *huld*, quod usitatius.

HOLD, benevolus. Proprie *inclinatus*, & figurate benevolus, ab *hellen* inclinare, per medium derivandi D. quamvis etiam (ut infra dicam in *huld*) ab *halden* ejusdem significatus derivari possit. JUNIUS tamen mallet deducere a Græc. ἱλάω placo, unde Gr. fit ἵλεως & ἱλασθεὶς propitius. Alius ab ἔλδομαι, cupio. Alius ab *halten* partibus alicujus studere. Nihil horum me movet, ut ab etymologia mea recedam. Benevoli enim sunt *inclinati*, & prono atque propenso animo erga eos, quibus favent. Dicitur antiquitus (1.) de omnibus bene cupientibus. Gloss. Pez. amicabilis *friunt holder*. (2.) de pacatis, qui ex inimicis facti sunt amici. Gloss. Pez. placatus *holder*. Evang. Goth. Luc. XVIII. 13. *hulths sijais mis frawaurhtamma*, propitius esto mihi peccatori. (3.) de fidelibus & devotis. Gloss. Pez. devotum *holden*. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hold* fidus, fidelis, amicus, *hold and getrywe* fidus & verus. VEREL. in Ind. *holldar* fideles subditi. Contrarium benevoli est *unbold* malevolus, & dicitur substantive de venefica, olim etiam de Satana, tanquam humani generis hoste. Hinc dæmonia in Codice Argenteo vocantur *unhulthons* Marc. III. 15. & Diabolus *unholda* in Hymno antiquo apud JUNIUM in Animad. ad Will. pag. 69.

HOLDER, sambucus. Id est, arbor cava, ob copiam medullæ, ab *hol* cavus, & *der* arbor. Quod si non placet, contrahe ex *holunder*. Sed cum priori convenit Suecicum *hylletræ*.

HOLE, *höle*, cavitas & specus. Vide post *hol* cavus.

HOLEN, cavare. Anglosaxon. *holian*, Franc. *holon*, Græc. κοιλαίνειν. SOMNER. in Dict. AS. *holian* excavare, *geholed* perforatus. Gloss. Pez. præcavata *kaholot*, excavant *irholont*.

HOLEN, incidere. Codex Argent. Matth. XXVII. 60. de sepulcro Nicodemi: *thatei ushuloda ana staina*, quod inciderat in petra.

HOLEN, excidere, castrare. Gloss. Keron. castrare *haloon*. Gloss. Pez. rescisso *kabaloteru*. Græcis κόλος est mutilus, & κολάζειν mutilare.

HOLEN, capere adducendi causa, *athem bolen* respirare, spiritum ducere, *gelt holen* pecuniam afferre. Francis *halon*, Græc. ἀλῶν. TATIANUS Cap. XXIX. 2. *ther thie furlazanun halot, huoret*, qui dimissam duxerit, adulterat. Hodie in re uxoria dicimus *heimbolen*.

HOLEN, capere vi vel dolo. Codex Argent. Luc. III. 14. *nimannanhun boloth*, neminem concutiatis. Luc. XIX. 8. *jah jabai hwis hwa afholoda, fidurfalth fragilda*, si quid aliquem defraudavi, quadruplum reddo.

HOLEN, vocare, accire. Francis *halon*, Græcis καλεῖν. K. & H. sunt literæ permutabiles. TATIANUS Cap. XLV. 1. *ther heilant uuas oub thara gibalot*, Jesus quoque ibi vocatus erat. In reliquis Dialectis K. non patitur mutationem, sed fideliter custoditur. Vide dicta in *Kaland*.

HOLLA, interjectio vocantis. Anglosaxon. *eala* Luc. VII. 14. *eala geonga, the ic secge, aris*, heus adolescens, dico tibi, surge. Habent & Sorabi *halo*. Refer ad *holen* vocare.

HOLLE, *hölle*, sepulchrum. Anglosaxon. *helle* Luc. XVI. 22. *tha wearth se welega dead, and wæs on helle gebyrged*, mortuus autem est dives, & conditus in sepulchro. Refer ad *hüllen* tegere.

HOLLE, *hölle*, mors. NOTKERUS Psal. CVI. 18. ad portas mortis *zuo dien helleborton*. VEREL. in Ind. *hel, helia* mors, interitus, *helvæn* mortis vicinus, *helviti* pœna mortis, *fera til hellar* neci dare. Luth. Esa. XXXVIII. 10. *nu muss ich zur hellen pforten fahren*. Dictio metonymica, qua consequens ponitur pro antecedente, sepulcrum pro morte. Ante Christianam Religionem superstitio inde effinxit numen tam masculinum quam fœmininum. Inde Septemtrionalibus HELA Dea mortis, & Slesvicensibus *der* HELL mors, pestis, spectrum ferale, in formulis vulgi *der Hell kommt, der Hell geht umher, der Hell ist bei den hunden* &c. apud doctiss. KEYSLERUM in Antiq. Sept. pag. 181.

HOLLE, *hölle*, tartarus, sedes manium damnatorum. Gothis *halje* Luc. XVI. 23. Anglosaxon. *helle*, *hylle*, Franc. & Alam. *hella*. Gloss. Ælf. in nom. ventor. infernus *helle*, tartara vel gehenna *helle-wite*, stix *helle-mere*, erebum *helle-sceath*. Gloss. Keron. gehennam *hella*, profundum inferni *abcrunte dera hella*. Gloss. Pez. tartarum *hellagrunt*. Gloss. Florent. MS. necromantia *helliruna*. Plura veterum Composita dabit SOMNER. in Dictionario Anglosaxonico, & SCHILTERUS in Glossario Teutonico. Sicut *Erebus* ab ἐρέφω tego; ita *hölle* factum putatur ab *hüllen*, tegere, occulere, operire, quod Tartarus omnia, quæ haurit, occultet, & æterna nocte operiat. Ita videntur sentire JUNIUS, STIERNHIELMIUS, STADENIUS, & fere omnes, excepto tamen KEYSLERO, qui nomen a Dea *Hela* ad inferos translatum putat a primis in gente nostra Christianis.

nis. Sed expeditiorem ni fallor originem suggerit adjectivum *hol* inferus, unde recte fit *hölle* tartarus, locus inferus, quomodo etiam Latini eundem locum a profundo situ *infernum* vocant. Germanos antiquos, inprimis Boreales, aliquam de hoc supplicii loco cognitionem habuisse, Christianis temporibus anteriorem, didici ex præclaro Opere KEYSLERI de Antiq. Sept. pag. 125. Sedem manium beatorum vide in *hall*.

HOLLE, *hölle*, locus medius apud inferos, *vorhölle* limbus patrum. Theologi Franc. & inprimis NOTKERUS Psal. LXXXV. 12. infernum dividunt in *obera hellà* & *nidera hella*, h. e. in superiorem & inferiorem, quorum ille erat limbus justorum, ante Christi adventum vita functorum, hic locus damnatorum. Ad priorem locum respicitur, quando Lazarus dicitur resuscitatus *fon hellono thiote*, h. e. ab infernali populo, apud OTFRIDUM Lib. III. Cap. XXIV. 199. Quod pulchre observavit SCHILTERUS in Glossario. Medium locum animarum ex recentioribus defendit THOM. BURNETUS in libello *de Statu mortuorum & resurgentium* Cap. 4.

HOLM, locus aqua circumfluus. VEREL. in Ind. *holm, holmur* insula in mari, lacu, stagno, aquis circumfusa, item locus circumscriptus & inclusus. LOCCEN. in Lex. Jur. Sueo-Goth. *flot-holm* insula natans. Similiter & Anglosaxon. *holm* est insula amnica, & planities herbida aquis circumfusa, teste SOMNER. in Dict. Sed unde oriatur, indictum reliquit. Aut fallor, aut sic dicitur, quia videtur κολυμβᾶν, h. e. in aqua natare. Apud Berolinenses est quidam in urbe locus, qui vocatur *Geck-holm*, quem suspicor ante mœnia condita planitiem aquis cinctam fuisse, & a cuculis denominatam. Ab *holm* porro est ULM, *Ulma*, Civitas imperialis ad Danubium, quæ similes nomini origines habere videtur.

HOLSATIA, Ducatus transalbianus ad radices Chersonesi Cimbricæ, Saxonum *antiqua sedes*, & inde nomen ab *olt* vetus, quod depravatur in *ol*, & *set* sedes. Gloss. Lips. *setti* sedes. Angli eodem sensu dicunt *seat*, Dani *sede*. Ratio nominis est, quia Saxonia, post migrationem Gentis in Britanniam, dividi cœpit in *veterem* seu Germanicam, & *novam* seu Britannicam. Testis BEDA Lib. I. Hist. Eccles. Cap. 15. *De Saxonibus, id est, ea regione, quæ nunc* ANTIQUORUM SAXONUM *cognominatur, venere orientales Saxones, meridiani Saxones, occidui Saxones* &c. Hinc quidam *Holsatiæ* nomen e Germanico *Oltsaxen* depravatum existimant, quibus repugnare nolo, quia nomen illud literis proditum invenio. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *Seax* Saxonia, *eald-Seax* vetus Saxonia, *eald-Seaxan* Saxones antiqui. SUFFRIDUS Leovardensis Lib. II. de Orig. Frisior. Cap. 12. HOLSATIÆ *partem extremam, quæ Jutiæ proxima est, in antiquis Chronicis manuscriptis* OLTSAXEN, *id est, veterem Saxoniam dici animadverto.*

HOLUNDER, sambucus. Gloss. Pez. sambucus *holantar*. Quid, nisi cava arbor? Prior compositi pars ducit nos aperte ad cavitatem arboris naturalem, mollissima medulla repletam; altera videtur vitiata e Græc. δένδρον arbor, litera prima rejecta. Nec obstat, quod sæpe composite dicimus *holder-baum* & *holunder-baum*. Nam usitata sæpe jungi solent obsoletis majoris perspicuitatis causa. Sic WILLERAMO Cap. VIII. 6. malus arbor dicitur *affalterboum*, etiamsi *affalter* per se jam eandem arborem designet Cap. II. 3.

HOLZ, lignum. Gloss. Pez. artifex lignarius *holzmeister*. WILLERAMUS Cap. III. 9. *der cuning Salomon mahhota imo selbemo einan disk, des holzes vone Libano*, rex Salomo faciebat sibi ferculum ex ligno Libani. Græcis ὕλη est materia, sive id ex quo aliquid fit, & synecdochice lignum & sylva. Germanos inde formasse *holz* per paragogen, viris doctis libenter adsentior, cum quia lignum est materia fabrilis, tum quia hic sensus ad arbores & sylvas legitime transferri potuit. Si Batavi lignum vocant *hout*, id vel a syncope est, vel ab Arabico *houd*.

HOLZ, arbor. Gloss. Pez. campis nemoreis *holzuuanga*. Id est, campi arboribus consiti. WILLERAMUS Cap. IV. 14. *diu ligna Libani uberfahent andere uualtholz mit iro scone, unte mit iro hohe*, ligna Libani superant pulchritudine & altitudine reliquas arbores sylvestres. Cap. V. 15. *er ist eruuelet unter anderen menniskon samo cedrus unter anderemo uualtholze*, ipse est electus inter alios homines sicut cedrus inter alias arbores sylvestres.

HOLZ, sylva. Vox antiquissima, & pluribus linguis communis, a quibus tamen non eodem modo pronunciatur, sive initium vocis spectes, sive exitum. Græcis ὕλη est sylva, ἀλσώδ, ἀλσώ & Æolice ἄλσος locus arboribus consitus. Quibus consentiunt quædam Sorabica apud FRENZELIUM, ut sunt, *holia* sylva, lucus, *holan*, *holian* vir sylvestris, qui in sylvis degit, *holianka* mulier sylvestris. In Celticis Dialectis paulo major est discrepantia. Nam sylva Armoricis dicitur *cale*, Hibernis *coill* apud TOLANDUM. Sed meminisse debemus, quod H. & C. continuo permutentur. Anglosaxones sylvam vocant *holt*, Franci & Alamanni *holz*. NOTKERUS Psal. LXXIII. 6. *also man ze holz niderslabet die bouma*, sicut in sylva exciduntur arbores. Non certe ab ἄλσος vel ἀλδὸς, ut multi opinantur, quia hunc significatum alii præcedunt, quibus voces illæ aptari non possunt: sed potius ab ὕλη fabricandi materia, quæ sicut in ligno & arboribus est aliqua, ita in sylvis immensa. Belgæ sylvam vocant *hout*, Cambri *coed*. Forte per syncopen

HOLZ-SCHEHR, graculus. V. *beher*.

HON, contumelia, opprobrium. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XIX. 11.

Uns thunkit in giuuissi
Thaz iz bonida si.
Nobis videtur pro certo
Quod turpe sit (cohibere iram).

Cum Francica voce mire consentit Græca ὀνειδος improperium, & Latina *bonos*, quæ aliquando fuit vox media, injuriam significans, teste GELLIO in Noct. Attic. Lib. XII. Cap. 9. Proprie autem est dedecus ex illusione, & simplicissimum habet initium ab interjectione ridendi *ha*, unde primo fuit *huen* irridere, & postea *hon* irrisio.

HONEN, *hönen*, illudere, contumelia afficere. Gloss. Pez. illusisti *gihontost*. NOTKERUS Psal. LXXIX. 7. *unsere fienda huonon unser*, inimici nostri subsannant nos. Similiter & Arabibus miro plane consensu *hana* est despexit. Gallis *honnir* ignominia afficere, *honni* dedecore affectus. Unde, nisi a substantivo *hon?*

HONECKEN, eadem notione. V. *næcken*.

HONIG, *honich*, mel. Anglosaxon. *hunig* Matth. III. 4. Francis *honang*, Alam. *honec*, Belg. *honig*, *honing*, Suec. *honung*, Island. *hunang*, Angl. *hony*. Gloss. Keron. mella *honec*. NOTKERUS Psal. XVIII. 11. *suozer danne honang*, dulcius melle. Quo sensu, aut unde petito, valde obscurum. Possit tamen, ob perpetuam Linguæ Germ. & Græcæ similitudinem, *honich* oriri ab οἰνοχέω vinum fundo, quia aqua mixtum potionem præbet vino similem. Nam id potus genus priscis Germanis haud ignotum fuisse, quamvis tacentibus CÆSARE & TACITO, memoriæ prodidit DIODORUS Lib. V. ubi de *Galatis*, quo nomine, uti notum, etiam Germanos complectitur: *Ex hordeo sibi potum conficiunt, qui zythus adpellatur. Favos etiam aqua diluunt, dilutumque hoc potum illis præbet.* Quanta fuerit mellis vindemia in veteri Germania, adhuc sylvis obsita, colligitur ex favorum magnitudine, de qua PLINIUS Lib. XI. Cap. 14. *Alibi favi cera spectabiles gignuntur, ut in Pelignis, Sicilia: alibi mellis copia, ut in Creta, Cypro, Africa: alibi magnitudine, ut in Septentrionalibus, viso jam in Germania octo pedum longitudinis favo, in cava parte nigro.* Vox Gothica *milith*, quæ extat Marc. I. 6. haud dubie est a Græc. μελιδιον favus.

HONIG-SEIM. V. *seim* pinguedo.

HOPF, *hopfen*, lupus, lupulus. Belg. *hop*, *hoppe*, Angl. *hop*, Gall. *houblon*. Non ab *hüpfen* salire, & multo minus a Lat. *lupus*; sed ab *heben* levare, quia perticæ alligatus vi insita scandit in altum. A Gallico *houblon* est Latino-Barbarum *humlo, onis*, apud CANGIUM, & hinc porro *humuletum* lupuletum, hortus lupulo consitus, quod ex charta veteri mihi suppeditavit doctiss. ERNESTI.

HORCHEN, auscultare, aurem & attentionem præbere. Anglosaxon. *hyrcnian, heorcnian*, Franc. *horechen*, Angl. *harken*. WILLERAMUS Cap. VIII. 13. *dine friunt horechent des*, amici tui auscultant. Frequentativum a simplici *hören* ejusd. significatus. Hodie nonsolum bono, sed etiam malo sensu dicitur. Inde *behorchen* auribus insidiari.

HORCHEN, obedire, obsequi, obtemperare. WILLERAMUS loc. cit. *dine friunta horechent gerno diner stimma*, amici tui libenter obtemperant voci tuæ. Dictio metonymica, qua antecedens ponitur pro consequenti, auscultare pro obedire, quoniam obedientes nonsolum propitiis auribus mandata excipiunt, sed & prono animo exequuntur. Hinc etiam Latinis *dicto audiens* est obsequiosus, & *obedire* idem quod *obaudire*. Hodie utimur composito *gehorchen*.

HORDEN, tribus & castra Tartarorum. V. *hurd* cœtus.

HOREN, *hören*, audire. Anglosaxon. *hyran*, & *gehyran* Matth. XI. 15. Francis *horen*, *gihoren*, Alam. *hoorran*. Gloss. Keron. audire *hoorran*, audit *hoorit*, audiat *hoorre*, audivit *hoorta*, audientis *hoorrentir* &c. TATIANUS Cap. XXI. 7. *thas her gisah inti gihorta, thas cundit*, quod vidit & audivit, hoc testatur. Idem Cap. LXIV. 3. *toube gihorent*, surdi audiunt. An ab *haurire* vel ἀρύειν, ut suspicatur HELVIGIUS? Potius ab *ohr* auris. Nam verba sensuum oriuntur a substantivis, non vice versa. Sic Gothis *hausjan* est audire, ab *auso* auris. Postea sensus translatus est ad intellectum & voluntatem. Habet enim mens suas quoque aures, sicut habet manus & oculos, ut demonstravi ex Gentium consensu in vocibus *vernemen* & *wissen*. Et hisce auribus nonsolum animadvertit audita & percipit, sed etiam auditis gratificatur, obtemperat, servit. Unde sequentes sensus nati in omnibus Dialectis.

HOREN, *hören*, attente audire, alias auscultare. Utitur Luth. Matth. XI. 15. TATIANUS Cap. LXIV. 11. *thie thar habet orun zi horenne, ther hore*, qui habet aures audiendi, audiat. Id est, auscultet, attendat, & animum dictis advertat.

HOREN, *hören*, intelligere & percipere audita. Utitur Luth. Matth. XIII. 13. Ubi rursus TATIANUS Cap. LXXIV. 5. *gihorente ni gihorent*, audientes non audiunt. Id est, non intelligunt nec percipiunt audita.

HOREN, *hören*, gratificari auditis, alias exaudire. Utitur Luth. Joh. IX. 3. & dicitur de precibus & votis tantum. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XX. 301.

Giuuisso uueiz thaz unsar muat,
Uuio Got then suntigon duat,
Thaz er se sar ni horit,
Oub uuiht sih zin ni kerit.

Sensus est: hoc dictante conscientia novimus, quod Deus non exaudiat peccatores, nec se ad illos convertat. Hodie magis ex usu est *erhören*.

HOREN,

HOREN, *hören*, obedire, imperata facere, dicto audientem esse. Anglosaxon. *hyran*, Francis & Alam. ut supra. Gloss. Keron. obedire *horren*, obediunt *horrent*. Hinc obediens dicitur *horsam* & *gehorsam* in omnibus pene Dialectis. Ex eodem fonte liberi obsequii homo, cliens, vasallus, subditus, parochianus, Anglosaxonibus vocatur *hyre-man*, Latino-Barbaris *arimannus* & *erimannus*, ab *hyran* obedire, judice SOMNERO, etiamsi aliis aliter videatur.

HOREN, *hören*, servire. SOMNER. in Dict. Anglosax. *hyran*, *gehyran* servire. BENSON. in Voc. Anglosax. *geheran* servire.

HOREN, *hören*, & composite *gehören*, pertinere, spectare ad aliquem. Idem Anglosaxonibus *hyran*, *gehyran*, apud Lexicographos. An a Latino *hærere?* Hæret sane nobis, connexumque haud dubie est, quod ad nos spectat. Sed non opus est hoc ambitu, cum sensus ab obedientibus & servientibus, qui necessario pertinent ad aliquem, desumptus esse possit. Hinc prima impositi nominis ætas videtur eos tantum ad se pertinere judicasse, qui aliquo obsequii aut servitii vinculo conjuncti erant. Quomodo etiamnum domesticos vocamus *angehörige*, i. e. nostros, quorum obsequiis familiariter utimur, sive pignora sint, sive servi, sive cognati. Postea sensus a consuetudine ad res omnes, quatenus nostræ sunt, etiam inanimatas translatus est, tanquam & ipsæ auritæ essent. In qua translatione nihil novum aut insolens est, quod non etiam in aliis Linguis occurrat. Quemadmodum enim Germanis subjectio exprimitur per *auditum*: ita Latinis per *visum*. Hinc illi de omnibus rebus ad se pertinentibus, etiam non oculatis, dicere solent, quod ad se *spectent*, etiamsi non magis spectare possint quam audire.

HOREN, *hören*, agere, facere, tractare. Suecis *göra*, Lat. *gerere*, Græc. χειρίζειν. Omnia a manu, præcipuo agendi instrumento, quod Græcis χείρ. Viget tantum in composito *aufhören* cessare ab agendo, quod imitantur Sueci in *uphöra*, cum possent & deberent dicere *upgöra*. Nam *göra* illis est facere, *göra wæl* bene facere, *göra god* satisfacere, *göra ofta* sæpe facere.

HOREN, *hören*, agere, agitare, movere. Scandis antiquis *yra*, *hyra*, *horra*, *hurra*. Sponsorem verbi habeo STIERNHIELMIUM, qui ab hoc primitivo derivat *herz* cor, ob perpetuum ejus motum & agitationem, & pro confirmatione etymi adducit Heb. *haraz* movit, agitavit, in Gloss. Goth. pag. 83. Optarem, ut eruditi in Scandia hanc radicem ex monumentis patriis magis eruerent, atque in lucem collocarent. Nam apud Saxones & Francos nihil tale invenio. Nullus autem dubito, quin ex eodem fonte provenerit *her* agmen, exercitus, & multitudo omnium qui una aguntur.

HORG, lucus, fanum, & omnis locus Diis consecratus. Extat in Voluspa Islandica stropha VII. & in omnibus pene Dialectis quamvis varie prolatum. SOMNER. in Dict. AS. *hærg* lupercal, sacrarium, *hearge*, *hearh* fanum, lucus. Gloss. R. Mauri apud Diecm. delubra *haruga*, fanum *haruc*. VEREL. in Ind. *horgr*, *haurgur* lucus, fanum, idolum, *horgadal* vallis idoli vel idolei. Lex Ripuaria Tit. XXX. 2. *conjuret in harabo*. Id est, in luco vel fano. Vox Saxonica *hærg*, *borg*, quæ cæteris simplicior, manifesto desumpta est a Græc. ἕρκος septum, & luco tributa per synecdochen generis, quia lucus est nemus sacrum, religionis causa sepimento cinctum. Nam ob eandem causam lucus alia Dialecto vocatur *hain* & *dun*. Postea accipi cœpit pro fano vel delubro. Sed hic significatus recentior est, nec ante invaluit inter nostros, quam cum more Gentium vicinarum Dii, qui antea sola mente colebantur, in speciem oris humani effingi cœpissent. Quod serius factum esse, ex TACITO Cap. IX. de M. G. luculenter colligitur. Vide quæ de prima Germanorum Religione disserui in voce GOTT. DIECMANNUS & ECCARDUS mire sudarunt in hoc vocabulo, sed absque fructu veritatis. Ille in Specim. Gloss. pag. 93. Hic in not. ad Leg. Ripuar. pag. 213.

HORN, fastigium vel summitas cujuscunque rei. Oritur ab *her* altus, estque primus vocis significatus, & fons atque origo reliquorum. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hornpic* pinnaculum. VEREL. in Ind. *horn* ferrum capuli instar cornu prominens. Francos eodem sensu dixisse *horn*, testis luculentus OTFRIDUS Lib. II. Cap. IX. 165.

Haftetun thie armon
In thes cruces hornon.
Affixerunt brachia
In crucis pinnacula.

Idem Lib. V. Cap. I. 37.

Thes kruces horn thar obana
Thaz zeigot uf in himila.
Fastigium crucis superne
Monstrat versus cœlum.

HORN, cornu, pars exserta in fronte animalis, ad defensionem a natura facta. Vox antiquissima, Hebræis *keren*, Syris *karna*, Arab. *karn*, Græc. κέρας, Lat. *cornu*, Armoricis *corn*, *cern*, Gothis *haurn*, Anglosaxonibus, Francis, & omnibus recentioribus *horn*. Cuncta inter se cognata. Inde

Græcis κερατίζω cornu ferio, conisco.
Latinis *corneus*, *cornupeta*, &c.
Cambris *cyrnig* cornutus.
Anglosaxonibus *hyrnend* corneus, *horn-bære* corniger, *an-hyrn-deor* unicornis.
Francis *hornstebbal* cornupeta, in Gloss. Boxh. *einhurnio* unicornis, in Gloss. Pez.
Germanis *hörnicht*, *gehörnt* cornutus, *hornvieh*, *hirsch-horn*, & alia innumera, quæ nullam habent difficultatem. Quorsum etiam spectat ex architectura militari *hornwerk* opus cornutum, quod animantis instar

ftar bicorne fit, & inde præfidium fuum habeat, ficut animal a cornibus.

HORN, poculum. Græc. κέρας. Quia antiquitus cornua pro poculis. EDDA Fab. XXI. *Hrist oc Mist vil eg ad mier dione oc horn beri*, volo ut Hrift & Mift mihi ferviant & pocula præbeant. Plura exempla ex Literatura Runica convafavit OL. WORMIUS in excellenti explicatione Cornu Oldenburgici Lib. V. Monumentorum Danicorum pag. 390. feq. Prifcos Germanos, & præcipue Septemtrionales, ex cornibus Urorum potare folitos, res notiffima. CÆSAR Lib. VI. de Bell. Gall. *Urorum cornua ftudiofe conquifita a labris argento circumcludunt, atque in ampliffimis epulis pro poculis utuntur.* PLINIUS Lib. XI. 37. *Urorum cornibus Barbari Septemtrionales potant, urnasque binas capitis unius cornua implent.* Germanis addi poffunt Thraces, Paphlagones, Macedones, & univerfe Græci & Romani. Nam & hos ritu Barbarico fæpe inter convivia cornibus animalium ad potandum fe invicem provocaffe, demonftrat WORMIUS loco cit. pag. 387. Et ab hoc ufu cornuum antiquo Græc. accepiffe verbum κεράω infundo, & Latinos *crater* ἀπὸ τῦ κέρας, idem obfervat. Morem diu duraffe in Saxonia, colligitur ex Indiculo fuperftitionum Saxonicarum Synodi Liptinenfis §. 22. *De tempeftatibus, de* CORNIBUS, *& cocleis.* Ubi cornuum ufum & confecrationem in compotationibus facris notari, non abs re cenfet Cel. KEYSLERUS in Ant. Sept. pag. 366.

HORN, tuba, cornu fonorum. Non ab *hören* audire, etiamfi clangor ejus longe audiatur, fed quia primæ tubæ ex cornibus. ALEXANDER ab ALEX. Genial. Dier. Lib IV. Cap. 2. *Tubam Tyrrhenus Pifæus invenit primus æneam, cum ante ex cornu bubulo fieret.* De translatione cornuum ad clafficum canendum, vide rurfus OL. WORMIUM in Monum. Dan. Lib. V. pag. 378. feq. Hinc tuba Gallica HESYCHIO vocatur κάρνον, haud dubie a *cern* cornu, quo etiamnum utuntur Armorici. Sed & Latinis tuba dicitur *cornu*, & Gothis *haurn* Matth. IX. 23. & Francis *horn*, compofite *hereborn*, quafi legionaria vel expeditionalis. VIRGILIUS Æn. VIII.

Ut belli fignum Laurenti Turnus ab arce
Extulit, & rauco ftrepuerunt cornua cantu.

Gloff. Pez. tubæ *borne*. Rhythmus de S. Annone §. 27.

Hereborn duzzin,
Becche blutis vluzzin.
Tubæ bellicæ clangebant,
Rivi fanguinis manabant.

Quod OPITIUS de fcutis ex nervis vel cornibus confectis perperam, WORMIUS de cornibus, quibus tubarum vice in bello utebantur, recte interpretatur. Huc etiam fpectant ex Ind. VEREL. *hornablaftur* clangor tubarum, *blafa i horn* inflare cornu. Ab *haurn* tuba Gothis formatur verbum *haurnjan* tuba canere, quod extat Matth. VI. 2. & fuperat apud Flandros in *horenen* eodem fenfu, tefte STIERNHIELMIO in Gloff. Goth. pag. 87. Ab eodem inftrumento inflator tubæ Latinis dicitur *cornicen*, Cambris *cyrniad*, *ceirniad*, Anglofaxon. *horn-blawere*, Flandris *horener*, Germ. *hornblæfer*. Hodie dicitur univerfe de omnibus inftrumentis, quæ cornua fono & curvatura imitantur, etiamfi ex alia materia facta fint. Inde *düdhorn*, *waldhorn*, *pofthorn*, & fimilia noti fignificatus.

HORN, materia cornea, vel corneæ fimilis, ut funt ungues tam hominum quam animalium, ungulæ equinæ, fquamæ pifcium, nervi &c. VEREL. in Ind. *horn oc haar* ungues & capilli. Inde compofita *cornipes* & *hornfufs*. Hic fenfus deinceps translatus eft

1. ad cortices fructuum. Hinc filiqua Græcis dicitur κεράτιον, Gothis *haurne* Luc. XV. 16. quia filiquæ funt cibus corneus.
2. ad morbos. Hinc lepra vel elephantiafis Francis dicta *horn*, & leprofi *horngibruader*, apud OTFRIDUM Lib. II. Cap. XXIV. 18. quia lepra cutim facit fcabram, fquameam, & quafi corneam.

HORN, angulus. Senfus a cornu ad angulum translatus, quia angulus, dum ex lato in acutum definit, lineis coëuntibus cornu imitatur. Vox omnibus veterum Dialectis ufurpata. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cornel* angulus. SOMNER. in Dict. Anglofaxon. *hyrn* angulus, *hyrn-ftan* lapis angularis, *thri-hyrned* triangulus, *hyrnan heafod* caput anguli, quod extat Marc. XII. 10. VEREL. in Ind. *horn*, *hyrne* angulus. Hodie Suecis *hörne*, & Anglis *a corner*.

HORNIN, *hörnin*, dicitur nonfolum corneus, fed etiam cornu fectili armatus. Olim enim fcuta, & galeas, & thoraces laminis e cornu bovino ornabant & muniebant. Wolfram ab ESCHELBACH parte 2. Heroicorum:

Den fcilt von horen fefte
Den hub er do fur fich.

Hinc quidam SIGFRIDUS in Hiftoria fabulofa vocatur *der hörnin Seyfried*, non quod corneus effet, fed quod arma ex cornibus & nervis contexta portaret. Vide GOLDASTUM in Parænet. pag. 377. & WORMIUM in Mon. Dan. pag. 377.

HORNUNG, Februarius. Legitur inter nomina Menfium Carolina, apud EGINHARDUM in vita Caroli Cap. 29. CAROLUM hac nomenclatura refpexiffe ad cornua cervorum hoc menfe decidua, fatis verofimile eft. Nam hoc fuppofito vox Carolina denotare poterit Menfem (1.) *cornuofum*, h. e. cornibus abundantem, ob terminationem in *ung*, quæ in conjunctione cum fub-

substantivis semper est nota copiæ & frequentiæ, ut in *Prolegomenis* ostendi. (2) *cornigerum*, si primitiva vox fuerit *hornig*, & postea per epenthesin *horning*, i. e. cornutus vel cornibus prædictus. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cyrnig* cornutus. VEREL. in Ind. *hyrningur* cornutus vel corniger. (3.) *cornuarium*, seu cornua producentem, si particula *ung* hoc loco non sit mera terminatio, sed verbale a verbo Celtico *engi* parere, quod sistit BOXHORN. loco cit. Nam hæc quoque appellatio convenit Februario, quia tunc cervus nonsolum vetera cornua deponit, sed etiam nova protrudit. Aliam originationem quærit LEIBNITIUS in Epistola Glossario Celtico præfixa, nempe a Deo CERNUNNOS, cujus imago cornuta cernitur in Monumentis Celticis Lutetiæ Parisiorum an. 1711. effossis, quem *Bacchum* interpretatur, & eo Mense compotationibus Gallorum festivis cultum existimat, unde nomen Mensi *hornung* antiquitus ob Bacchanalia. Et Bacchum quidem cornutum fingit Antiquitas, sed juvenem, non senem, multo minus barbatum, ut est obscurus ille Deus Parisiensis. Sed nec cornua cervina istius *Cernunni* Baccho conveniunt, cujus cornua plerumque sunt arietina aut bovina, si recte memini, sive quia poculi usum ex cornibus primus ostendit, sive quia primus boves aratro junxit. Nam utraque sententia Græcos habet auctores apud OL. WORMIUM in Mon. Dan. pag. 386. Hinc longe verisimilius est, *Cernunnum* illum fuisse Deum venatorum. Nam cornua cervi votiva, quæ portat in capite, & armillæ canum venaticorum ab illis suspensæ, & auriculæ Fauni arrectæ, quid aliud indicant quam numen sylvestre & venatorium? Hoc prolixe & erudite ostendit MARTINUS Lib. III. de Rel. Gall. Cap. 20. & 21. Sed qualiscunque fuerit hic Gallorum Deaster, credibile non est, CAROLUM M. principem pium & christianæ Religionis studiosum, voluisse ab illo nomen Februario imponere, aut memoriam ejus inter Francos retentare & conservare, præsertim cum in reliquis Mensium nominibus, a Carolo suggestis, nihil quod veterem superstitionem sapiat, reperiatur. Itaque hanc illustris Viri conjecturam tanquam difficilem & inexplicabilem dimittit KEYSLERUS, in Ant. Sept pag. 367. Ipse nomen arcessit a cornibus convivalibus, quibus *compotatio* quædam solemnis in Fastis Runicis ejusdem Mensis designatur apud RUDBECKIUM in Atlantica. Hanc *compotationem*, quæ passim in Gallia & Germania fuerit recepta, ab Indiculo superstitionum & paganiarum Synodi Liptinensis Art. 3. *de spurcalibus in Febr.* notari & prohiberi, optime judicat vir doctissimus, quamvis eam cum *Sacris Julensibus*, quæ alterius Mensis sunt, non Februarii, confundat. Nescio, an Francis in usu fuerit *hurnen* compotare, cornua evacuare. Si fuerit (& fuisse credibile est, quia Græcis similia verba, κερᾶν & κεράσθαι formantur a κέρας), dubium non est, quin inde derivari potuerit *hornung* compotatio. Si non fuerit, *hornung* proprie erit Mensis *poculosus*, a frequentia cornuum convivalium sic dictus. Sed quo minus & hæc cornua acceptemus, obstat rursus pietas Imperatoris, quem ab impia Saxonicæ gentis consuetudine, & a Senatu ecclesiastico damnata, hunc Mensem denominare voluisse, haud verosimile est. FRISCHIUS, qui linguæ nostræ obscuritates sæpe feliciter illustravit, missis cornibus omnibus tam cervinis quam convivalibus, imperatorem respexisse putat *ad cœnum & lutum, quod ex nive liquefacta fieri solet in viis, & quod in tot itineribus illi hoc tempore molestum fuit.* Sane *horo* Francis est lutum, cœnum, nonsolum in Glossis LIPSII, sed etiam apud OTFRIDUM aliquoties. Ipse inde format *horen* luteus, & hinc porro *horening*, *horning* mensis lutosus. Nescio an *ing* substantiva faciat ex adjectivis. Et alias lutosus, squalidus, sordidus Anglosaxonibus dicitur *horig*, non *horen*, teste SOMNERO & BENSONIO. Interim res ipsa non caret probabilitate nec analogia. Nam Belgæ ob eandem rationem Februarium vocant *sporkelmaend* & *sprokelmaend*, a Lat. *spurcus*, sicut optime observat vir doctus. Addere poterat, quod idem Mensis Anglosaxonibus nuncupatur *sol-monath*, non a placentis, quas tunc Diis offerebant, tamquam appellatio ducta esset a *selen* tradere, ut videtur existimasse BEDA: nec a *solis* ascensu, quod tunc benignioribus radiis frigora dispellere & propius accedere incipiat, ut WORMIUS & SOMNERUS augurantur: sed potius a *sol* volutabrum, vel *sal* sordidus. Igitur, si in luto hærere juvat, hoc potius dicerem, quod *hornung* sit vox per epenthesin vitiata ex Saxonica *horig* lutosus.

HORNUS, *hornüs*, crabro, scarabæus cornutus. Gloss. Boxh. *hornaz* crabrones. Gloss. Ælf. crabro *hyrnet*. Idem Anglis *hornet*. Haud dubie a Lat. *cornutus*, mutato C. in H. Vox Belgica *horsel*, quam SKINNERUS hic adducit, alterius generis est. Significat enim muscam equariam, & manifesto derivatur ab *hors* equus, quia ex putridis equorum carnibus nasci creditur.

HORS, equus. V. *ross*.

HORST, dux Saxonum inclytus, Hengisti frater, Anglosaxon. *Horsa*, Lat. *Horsus* & *Horstus*. An ab *hors* equus, quem ipse & frater in scuto gentilitio gesserunt? Ita judicat SKINNERUS. Cui vero non possum adsentiri, cum & imago scuti recentior videatur his Ducibus, & mos Germanicus non ferat, ut nomina propria ab animalibus desumantur. Hinc suspicor, quod *hors* proprie sit gnavus & celer, cum quia *hursch* Francis idem significat, ut in loco ostendi, tum quia *horslic* SOMNERO exponitur *gnaviter, diligenter*. Unde porro consequitur, quod *horst* sit superlativus ab *hors*, & pro-

prie celerrimum atque acerrimum designet.

HORST, locus nemorosus & pascuus, ab ὄρος mons. Ita HELVIGIUS in Orig. Germ. Vox transalbiana & in agro Brandenburgico præcipue usitata, & ni fallor origine Saxonica, non Græca. Nam *hursta* Latino-Barbaris est nemus, & *hurstlega* locus nemorosus. Utrumque ab Anglosaxonico *hurst* vel *hyrst* nemus, quod SPELMANNUS probat ex LELANDO, & CANGIUS repetit ex Spelmanno. Sed unde Saxonibus sit *hurst*, neuter explicat. Forte *horst* idem est quod *forst*, ob frequentem literarum F. & H. permutationem. Aut si hoc non placet, ducatur ab *hors* equus, sic ut primo fuerit *hors-tun*, h. e. nemus equis destinatum, sive auspicii, sive pasturæ, sive generis procreandi causa, & postea *horst* per apocopen. Simile compositum est, quando hortus cervorum Anglosaxonibus vocatur *deor-tun*. Confer *dun* locus septus. Et cum hac compositionis ratione eleganter convenit, quod de auspiciis equestribus veterum Germanorum scribit TACITUS Cap. X. de M. G. *Proprium Gentis, equorum quoque præsagia ac monitus experiri. Publice aluntur iisdem nemoribus ac lucis* &c.

HORT, præsidium, tutamen. R. TYROLIS ad filium §. 41. *Liegen ist ein angestlich hort*, mendacium est præsidium anxium. Utitur LUTHERUS frequenter in sacra Versione, quoties in Heb. occurrit *zur* rupes, sive quia eadem vox etiam arcem & turrim significat Hebræis, sive quia *hort* contractum existimavit ex *hoher ort* locus editus, in qua sententia multos hodieque versari video. Sed non opus est, ut eo deveniamus. Nam *hort* LUTHERO denotare potest præsidium in genere, & derivari ab *hirten* custodire, servare, tueri, vel certe idem esse quod *hurd* clypeus.

HORT, thesaurus. Anglosaxonibus *hord* est thesaurus, *hordian* thesaurizare, *hordere* thesaurarius, *boc-hord* bibliotheca, thesaurus librarius, *hord-cleofe* cista, scrinium, in quo thesaurus conditur, *hord-fata* gazophylacium, quæ vide apud SOMNERUM. Habent & *gold-hord* & *gold-hordian* pro thesauro & thesaurizare in Evang. Matth. VI. 19. 20. Unde dubium non est, hanc vocem cum universa cognatione Saxonicam esse, & ab his ad Francos & reliquos Germanos profectam. *Hort* Dialecto Francica idem significat. ISIDORUS Palthenii pag. 242. *endi dhiu chiborgonun hort dhir ghibu*, & dabo tibi thesauros absconditos. A Francis porro venit ad Scriptores Parænericos Goldasti. WALTHER von der Vogelweide ad Philip. Imp.

Nu hastu gut und ere,
Darzu wol zweier Kunige hort.

Eodem significatu superat apud Anglos, quibus *a hoard* thesaurus, *a hoarder* thesaurarius, *to hoard* thesaurizare. Quidam *hort* apocopatum censent a Latino *hæreditas*, vel productum a Gallico *hoir* hæres. Alii deducunt ab *hirten* custodire, quia thesauri solent custodiri. Suspicor, nomen a gregibus ad thesauros significandos translatum esse. Nam *hurd* præter alia multa significat gregem, ut ostendi infra in loco. Primæ autem Germanorum divitiæ consistebant in gregibus, antequam argentum ferroque nocentius aurum in usu & affectione haberi cœpissent, teste TACITO de M. G. Cap. V. Ab his ergo nomen ad thesauros transiisse, prorsus verosimile est. Sic & Latinis pecunia a pecu dicitur, & olim Germanis pecunia viva & mortua uno vocabulo *vieh* veniebat. Hodie obsolescit.

HOSEN, significat quantum potest, braccas, tibialia, feminalia, caligas &c. Oritur enim ab *hüten* tegere, per liquationem T. in S. Unde mirum non est, hoc derivatum apud diversos diversa vestimenti genera denotare, cum omnibus tegumentis significandis aptum natum sit. Vox omnibus populis Celticis ab antiquo communis, quæ Cambris effertur *hosan*, Anglosaxon. Francis & Longobard. *hosa*, Belg. *kousen*. Inde Latino-Barbaris *osa* & *hosa*, Gallis *chausse* & *chausser*, quæ vulgo male ducuntur a Lat. *caliga*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *hosan* tibiale, crurale, caliga. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *hosa* caligæ, *hose-bendas* periscelides, *scin-hose* ocreæ, a *scina* crus. Gloss. Pez. caligas *hosum*, corrigia caligæ *hosanestila*. P. WARNEFRIDUS de Gestis Longobard. Lib. IV. Cap. 23. *Vestimenta eis erant laxa & maxime linea, qualia Anglo-Saxones habere solent, ornata institis latioribus, vario colore contextis. Calcei vero eis erant usque ad summum pollicem pene aperti, & alternatim laqueis corrigiorum retenti. Postea vero cœperunt Hosis uti, super quas equitantes Tubrugos birreos mittebant.* Quid sint *tubrugi* explicat CANGIUS in voce.

HOSTIS, exercitus. Pactus Leg. Sal. Tit. LXVI. 2. *Si quis hominem ingenuum, qui Lege Salica vivit, in* HOSTE, *in campanio de Companiei suorum, occiderit, secundum quod in patria si ipse occisus esset, componere debuisset, in triplo componat.* Dicitur & *hostium* & *hosticum*. Plura testimonia vide apud Glossographos. Transiit a Latino-Barbaris in omnes pene Linguas Occidentis. Hinc bellum, expeditio, exercitus Gallis dicitur *host* & *ost*, Italis *hoste*, Hispanis *hueste*, Anglis *hoste*. Unde a primis repertoribus formatum sit, videntur Literati & rerum veterum curiosi scrutatores adhuc ignorare. SPELMANNUS & CANGIUS silent. ECCARDUS & reliqui a Lat. *hostis* deducunt, quod, qui fieri potuerit salvo & integro sensu, ipsi viderint. *Hostis* (ut mihi quidem videtur) primo significavit *equitatum*, nomenque accepit ab *host* equus, qui Suecis etiamnum dicitur *hæst*, Danis *heste*, Islandis *hest*. VEREL. in Ind. *vighesta* equi bello apti, *hestvord* excubiæ equitum, *hestathing* judicium de certamine equorum, *hest-*

besttær equum conscendere valens, *brynna hestom* ad puteum equos aquare. Postea ab equitatu transferri cœpit ad *exercitum* significandum. Causa transferendi fuit, quod Germani medio ævo nullos haberent exercitus nisi equestres, & quod tunc equus præcipuum esset belli gerendi instrumentum. Et talis quoque est facies Martis antiquissima. Nam primis temporibus negotium belli equites pene soli conficiebant, peditibus quidem cincti, sed usui magis servili quam pugnæ destinatis. CÆSAR de exercitu Ariovisti Lib. I. de B. Gall. Cap. 48. *Equitum millia erant VI. totidem numero pedites velocissimi & fortissimi, quos ex omni copia singuli singulos, suæ salutis causa, delegerant. Cum his in præliis versabantur, ad hos se equites recipiebant; hi si quid erat durius, concurrebant, si qui, graviore vulnere accepto, equo deciderant, circumsistebant; si quo erat longius progrediendum aut celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, ut jubis equorum sublevati, cursum æquarent.* Postea major erat peditum quam equitum cura. TACITUS de M. G. Cap. VI. *In universum æstimanti plus penes peditem roboris, eoque mixti præliantur, apta & congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni juventute delectos ante aciem locant.* Videntur tamen & hic Germanorum studia fuisse divisa, aliis equitem pediti, aliis peditem equiti præferentibus. Nam de Cattis scribit TACITUS ibidem Cap. XXX. *Omne robur in pedite.* Et de Tencteris Cap. XXXII. *Nec major apud Cattos peditum laus, quam Tencteris equitum. Sic instituere majores, posteri imitantur.* Primi Alamannorum erant viri equestres, & *ex equo mirifice pugnantes*, teste Aur. VICTORE in Caracalla. Sed de primis Francorum refert AGATHIAS Lib. I. *Equis nisi paucis non utuntur, avito more & educatione ad pedestrem pugnam exerciti.* Verum hunc morem postera ætas mirum quantum mutavit, præsertim ubi Gallia omnis a Francis aut Alamannis esset occupata. Tunc enim peditatus paulatim vilescere, & vis ac robur belli omne in Equitatu collocari cœpit, quæ res mox Feudis originem dedit. Quod adeo verum, ut Scriptoribus medii ævi antiquissimis *equitatus* & *exercitus*, *equitatio* & *expeditio* sint synonyma. Qui dubitat, adeat CANGIUM in voce *Hostis*, & nubem testium inveniet. Usus peditum, diu intermissus, tandem revocari cœpit sub Expeditionibus religionis causa susceptis, quas vulgo *cruciatas* vocant. Interim ab *hostis* exercitus, equitatus, est vox feudalis & Germanica *ostendienst* servitium equestre, servitium vasalli in exercitu, nec non pecunia qua illud redimitur, quam imitantur Latino-Barbari in *hostenditia*, cujus synonymum est *kriegs-dienst, reuter-dienst*, sicut optime notavit FREHERUS, & ex illo Cel. D. GEBAUERUS in notis eruditis ad Constitutionem antiquam *de Expeditione Romana* pag. 264.

HOTT, dextrorsum. V. *wist*.

HUBE, *hufe*, fundus rusticus. Latino-Barbaris in antiquis Germanorum chartis *hoba, huba, houba, hioba, hobanna*, & *oba*. Cujus mentio vetustissima occurrit in charta sub Theodorico III. Rege (qui Monarchiam Francicam obtinuit an. 680. obiit 692.) conscripta, memorante GOLDASTO in Animadvers. ad Script. Paræn. pag. 437. Ill. LEIBNITIUS *hof* & *hufe* confundit tanquam vocabula idem significantia, nempe aulam vel curtim, in Epist. ad Ludolf. 1697. quæ extat pag. 305. *Miscellaneorum*. Mihi videntur distinguenda. Nam vocabulis istis diversas res designari, & usus evincit, & origo permittit, quæ cum hactenus fuerit ignorata, confusionem illam peperit. Conveniunt autem in radice obsoleta *biwan* formare, fabricare. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *biwan* formare, fabricare, *biwisc landes* terræ portio, fundi modus. His præsuppositis *hof* & *hube* ita distinguo, ut *hof* sit ædificium in fundo, *hube* fundus in prædio. Illud deduco ab *biwan* fabricare, hoc ab *biwan* formare, quia fundus est modus agri ex terra arabili & pascua formatus. Nam pascua quoque sub *hobis* quondam comprehensa esse, testis est nonsolum usus hodiernus Helvetiorum, quibus *huob* pascuum, sed & vetus Poëta NITHARDUS apud Goldastum loco cit.

> *Blumen und kle,*
> *Mannigerhande wunne me,*
> *Hat verderbet uns der sne,*
> *Das eht iht vor im beste:*
> *Sumer dine holden von den* HUBEN
> *sint gevarn.*

Ab *hube* derivantur & componuntur

hübner, colonus, possessor hubæ, Lat. Barb. *hobarius*.

hubengelt, census vel reditus, quem coloni pendunt ex agris & pascuis. Vocem sistit alius Poeta apud eundem pag. 439. *si hant nach eren ie verzert ir hubengelt.*

HUBE, modus vel mensura agri. Rursus a formando. Inde *hufen-landes*, quantum agri homini rustico pro alenda familia convenit, interprete LEIBNITIO, vel potius quantum uno aratro per annum coli potest. Mensura rusticis notior quam eruditis.

HUBEL, *hübel*, collis. Vox Francica, quæ WILLERAMO in Editione Merulæ scribitur *hüuel*, pag. 28. & 69. & originem suam refert ad *heben* levare, quia collis ex planitie tollitur in altum. Vocem Abbatis custodiunt hodie Misnici. Allegorice dicitur de genis ob similitudinem cum collibus, ut supra ostendi in *backe*, duce JUNIO.

HÜBSCH, *hübsch*, pulcher, formosus, *eine hübsche jungfrauw* puella formosa. HELVIGIUS ducit a Gr. ἶφις, ἴφιος pinguis, robustus, pulcher: MARTINIUS a Lat. *copis* dives, copiosus. LEIBNITIUS in Epist. ad Ludolf. 1697. *hübsch* vel *hubisch*, ut in antiquis char-

tis scribitur, derivat ab *hube* vel *hof* aula, curtis, sic ut *hübisch* idem sit quod hodie *höflich* aulicus, elegans, urbanus, uti *cortese* apud Italos civilis, humanus, a *corte* aula. At in his derivationibus pulcher manifesto confunditur, in prima cum robusto, in secunda cum divite, in tertia cum urbano. Mihi plane persuasum est, primos nominis impositores pulchritudinem non robore corporis aut multitudine pecuniæ, aut moribus aulicis, sed forma, ut par est, æstimasse. Nam ab *hiwan* formare, derivarunt primo *hiwe*, *beowe* forma, species. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *hiwan*, *hiwian* formare, *beow* species, *hywe* color, effigies, *hiw-leas* turpis, deformis, *hiw-leasnesse* turpitudo, deformitas. Inde Anglis remansit *hew* color. Ab hoc deinceps substantivo posteritas fecit adjectivum *hywisch*, & mox W. in B. mutato *hübisch*, & contracte *hübsch* formosus, speciosus. De terminatione adjectivali *isch* vide *Proleg.* Sect. VI.

HUBSCH, *hübsch*, elegans, decorus, *ein hübscher mann* vir cultus, & moribus ad honestatem compositis, *eine hübsche rede* culta oratio, *ein hübscher garten* hortus amœnus. Ex eodem fonte, nempe ab *hiwan* formare. Cambri ab eodem verbo habent *hoyw* cultus, concinnus, elegans, in Lex. Ant. Brit. BOXHORNII. Belgæ vocabulum Germanicum imitantur in *hups*.

HUDELN, vexare, illudere, ludificare, *hudler* illusor, *hudel-gesind* nebulones. Hebræis *hetel* in pih. est ludificavit, delusit, illusit, Sorabis *hudlu* illudere, Græcis ὑθλέω nugas ago, observante FRENZELIO in Orig. Sorab. pag. 1057. Cambris *hud* præstigiæ, illusio, *hudol* præstigiator, impostor, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Islandis *had*, *hadung*, *hadsla* irrisio cum contumelia, *hadgiarn* promptus in contumeliis aliis inferendis, apud VEREL. in Ind. Suecis *hæda* contumelia afficere, *hædelse* contumelia. Cuncta ab *huen* illudere, irridere. Nam hinc primo fit *had* & *hud* illusio, deinde *hæda* illudere, postea *hudol* illusor, & ab illo *hudeln* illudere.

HUEN, illudere, irridere. Vetus Francicum, quod vide in interjectione ridendi *ha*.

HUF, ungula. Anglosax. *hof*, Franc. *huof*, Angl. & Suec. *hoof*, Belg. *hœf*. Gloss. Pez. ungula *huof*. VEREL. in Ind. *höf* ungula equina. JUNIUS in Obs. ad Will. pag. 191. vocem Germanicam derivat a Græca ὁπλὴ ungula, valde verosimiliter. Nam apud Græc. ὁπλὴ recipit interpretationem partibus animalium corneis valde congruam, si cum MARTINIO in Cadmo Græco-Phœnice referatur ad cognationem τῶ ὅπλε. Quid enim sunt ungulæ animalium, nisi arma & munimenta pedum? Verum, si Græca origine opus sit, malim hæc pedum munimenta sic appellari ab ἰξύω ferio, pulso. Quatit ungula campum, nec campum tantum, sed etiam hostem & aggressorem.

HUFE, fundus rusticus. V. *hube*.

HUFTE, *hüfte*, pars corporis media, inter lumbos & genua. Hinc idem nomen antiquitus tribuitur lumbis, coxendici, & feminibus. Gothis *hup* est lumbus, & dicitur de cingulo Johannis Baptistæ, quod erat circa lumbos ejus, Marc. I. 6. Eadem vox Dialecto Saxonica & Francica est coxa & femur. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hip*, *hipesban*, coxa. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *hyppe* femur. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. clunes vel coxæ *hufphi*. Gloss. Pez. sub femore *unter dero huffi*. JUNIUS hanc corporis partem sic dictam putat ab *hauffe* acervus, quod nusquam alibi in toto corpore major sit osseorum nodorum musculorumque coacervatio, in Gloss. Goth. pag. 206. STIERNHIELMIUS nomenclaturam petit ab *heben* levare, sustinere, quia coxendix totum corpus sustinet, in Gloss. Ulph. Goth. pag. 93. STILERUS vocem hodiernam deducit ab *heften* figere, aptare figendo, ob aptam ossium connexionem.

HUG, mens, animus. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VIII. 79. *so imo ther hugu uuankta*, cum vacillaret animus ejus. Idem Suecis *hogh*, Islandis *hug* & *hugur*. Extat & *hugen* in Dialectis, tam vario significatu, ut videatur a substantivo productum. Gothis enim *hugjan* est cogitare, putare, bene vel male velle, Anglosaxon. *hogan* curare, *bigian* attendere, *hicgan* perscrutari, Alamannis *kebucken* meminisse, Belgis *heugen* recordari, Islandis *hugsa* considerare, *hugga* consolari, *hyggia* providere. Quæ certe ita comparata sunt, ut facilius nomen a mente accipere, quam illi dare potuerint. Horum affinia sunt, judice STIERNHIELMIO, Heb. *haga* meditari, cogitare, & Græc. ἡγεῖσθαι putare, perspicere, cognoscere. Ex nominibus propriis huc spectat HUGO, quod, cum ex aliquo verborum ortum sit, *memorem*, *providum*, *perspicacem* &c. significare potest.

HUGEL, *hügel*, collis, tumulus. VEREL. in Ind. *hoeg* tumulus, *haug*, *haugur* mortuorum tumuli & sepulcra, *brytr madr haug* si quis tumulum violet, *haugh-olld* ætas tumulorum, cum mortui non comburebantur, sed tumulis inferebantur, *hauga-eldar* ignes fatui qui in tumulis non raro videntur, *haugbuar* lemures, spectra, tumulicolæ. Hæc ille, & plura alia. Sed in ipsa voce nihil est, cur tumulis mortuorum propria censeri debeat. Nam proprie significat altitudinem terræ quamcunque, sive naturalem sive manufactam, & originem refert ad *hoch* altus, vel *höhen* extollere, levare in altum. Franci aliis vocibus utuntur ad hunc sensum exprimendum, quas vide in *bübel*, *bühel*, & *nal*.

HUI, interjectio incitandi, præcipue apud venatores, qui solent aprum provocare dicendo *hui sau*. Particula antiquissima, de qua sic scribit BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *hai*, eho, est provocantis & incitantis, *yr hai a laddod yr hwch* vox incitantis occidit

dit suem. Ab hac particula oritur substantivum *hui* ictus oculi, momentum, quia fit incitatissime, & adjectivum *hui* præceps, unde *hui im reden* præceps in sermone, *huier sinn* ingenium præceps, apud STILERUM in Thes. L. Germ.

HUI, vox naturalis equi apud Luth. Hiob XXXIX. 28. Vide quæ notavi ad *wiehern* hinnire.

HULD, gratia, favor, affectio. Anglosax. *hyld, hylde, hyldo*, Franc. *huldi*, Island. *hilli* per syncopen. Gloss. Pez. gratia *huldi*, favor *huldi*. Gloss. Boxh. placorem *huldi*. TATIANUS Cap. III. 4. *thu fundi huldi mit Gote*, invenisti gratiam apud Deum. Hujus substantivi generatio ita procedit. Ab *halden* vergere, inclinari, fit *hold, huld*, quod adjective *inclinatum*, h. e. propensum, propitium, devotum, substantive *inclinationem*, h. e. propensionem, favorem, & placendi studium significat. Utrumque est allegoricum, ut consideranti patet. Ab *hold* vel *huld* rursus fit *hulden* placare, quod obsolescit.

HULD, obsequium, fides, fidelitas. Sensus a causa ad effectum traductus, ob vinculum naturale, quod est inter propensionem & fidem atque obsequium. Nam quo magis unusquisque affectione ducitur, eo magis alteri, cui favet, fidum & obsequentem se præstabit. Hinc Anglosaxonibus *hylde* nonsolum affectionem, sed etiam fidelitatem denotat, teste BENSONIO. Iisdem *hylde-leas* est infidus. Saxonibus consentiunt Franci. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XII. 18. *thaz ir mir leistit huldi*, ut mihi præstaretis fidem. Et rursus Cap. XXIV. 9. *thih ziben unhuldi*, te arguent infidelitatis erga Cæsarem.

HULDEN, placare, facere ut faveat. Gloss. antiq. apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 297. *kihuldu* placabo. Gloss. Schilt. *gehulter* propitiatus, *gehulta Got* placavit Deum. Refer ad *huld* primæ significationis. Hodie non amplius occurrit.

HULDEN, fidem & obsequium juramento promittere, sive magistratui, sive novo Principi. Belgæ eodem sensu dicunt *hulden*, Islandi *hylla* per syncopen. VEREL. in Ind. *hylla* fidum juramentum magistratui præstare. Viguit adhuc ante centum annos. MATHESIUS Conc. 2. de Scriptis & Gestis Luth. pag. 17. *wie ein glied des corporis politici und weltlichen reichs schweret und huldet*. Hodie delectamur frequentativo *huldigen*, quod etiam probatur Belgis. Refer ad *huld* secundæ significationis.

HULF, *hülf*, quatenus est verbale ab *helfen*, designat quantum potest, *auxilium* & *auxiliatorem*.

HULF, *hülf*, auxilium. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *helpe*, Anglosaxon. *helpe, hylp*, & per aphæresin *ulph*, Franc. & Alam. *helfa*, Belg. *hulp*, Angl. *helpe*, Scandis *hialp, hiælp*, Gloss. Keron. adjutorium *helfa*. Gloss. Boxh. *helfa* amminiculum. Gloss. Lips. *hulpilos* inops. VEREL. in Ind. *hialpa* auxilium, *hialplaus* destitutus auxilio. Refer ad *helfen* juvare.

HULF, *hülf*, composite *gehülf*, auxiliator. Sensus maxime conspicuus in nominibus propriis, in quibus *hülf* per aphæresin effertur *elf, olf, ulf*, per prosthesin *wolf*, & per literarum permutationem *culf* & *chilp*. Inde

ATAULPHUS, pater juvans. Rex Gothorum in Italia, Gallia, Hispania, Alarici R. consanguineus & successor. Recurrit in *od*.

MARCULFUS, clarus adjutor. Collector Formularum Sæculi VII.

CHILPERICUS, adjutor potens, non adjutor fortis. Et ideo verba Venantii Lib. IX. Poem. 1. sic interpungenda sunt:

Chilperice, potens (si interpres barbarus extet)
Adjutor: Fortis tu quoque nomen habes

Nomen Regibus Francor. & Burgund. familiare.

ÆLFRICUS, eadem notione. Abbas Anglosaxonicus, cujus Glossas passim citamus.

RUDOLPHUS, consilio juvans. Scribitur etiam *Hroadolf* & *Radolf*, & nonsolum consilio juvantem, sed etiam *celerem auxiliatorem* significare potest.

ADOLPHUS, ut *ataulphus*.

WOLFGANGUS, juvenis juvans. Ab Anglosax. *geong* juvenis.

GANGOLFUS, eadem notione.

WOLFRAMUS, adjutor validus.

Nusquam vero *Ulfi* frequentius occurrunt, quam apud Longobardos. Hujusmodi sunt apud P. DIACONUM quatuor in uno capite, *Agilulfus*, *Minulfus*, *Gaidulfus*, *Ulfari* Lib. IV. Cap. 3. *Zangrulfus* Cap. 14. *Gisulfus* Cap. 28. *Grasulfus* Cap. 41. *Honnulfus* Lib. V. Cap. 3. *Arnulfus* Lib. VI. Cap. 23. *Ferdulfus* Cap. 24. &c.

HULFTER, theca, *pistolenhulfter* sclopotheca. A καλύπτω tego, obduco, abscondo, per literas convertibiles.

HULLE, *hülle*, velamen, tegumentum, *hülle und fülle* victus & amictus. Substantiv. a verbo ortum.

HULLEN, *hüllen*, tegere, velare, operire. Gothis *huljan* Marc. XIV. 65. Francis *hulen*. Gloss. Pez. operuit se *hulta sich*. Similiter & Islandis *eg hil* est tego, *hulde* texi, *hulid* tectum, velatum, Luc. IX. 45. *hylia* tegere. Proprie autem est cavo involvere, aut intra cavum occulere, ab *hol* cavus. Hodie delectamur composito *verhüllen*, quod idem. Utitur tamen simplici Luth. Esa. XXV. 7. Hujus verbi plurima extant derivata in omnibus veterum Dialectis. Inde

Gothis *andhuljan* revelare Luc. X. 22. *hulundi* spelunca Joh. XI. 38.

Anglosax. *helle* sepulcrum Luc. XVI. 22. *hulel* cubile, tugurium, *heolstra* antra, latibula.

 Francis

Francis *bullituoh* linteamentum, *bulilachan* chlamys. Utrumque in Glossis Theotiscis R. P. PEZII.

Islandis *bulda* protectio, *at buldu* occulte, *buldu hofdi* velato capite, *bulmæle* allegoria vel dictio obscura, apud VEREL. in Ind.

Germanis *höle* specus, antrum, latibulum, *helm* galea, tegumentum capitis, *hülse* siliqua, folliculus, tegumentum granorum.

Quibuscum convenire videntur Latina, *calyx* involucrum florum aut fructuum, *caula* antrum. Antiquitus enim ante usum tectorum oves in antris claudebantur, ut docet FESTUS in voce. Et alia passim notata.

HULSE, *hülse*, siliqua. V. *büllen*.

HUMMEL, fucus, *hummen*, *humsen* bombilare. Voces a sono fictæ.

HUMMER, cancer marinus. A Lat. *cammarus*.

HUMP, poterium amplum & capax, *eingrosser humpe* congius. Factum a Lat. *cymbium*.

HUMP, *homp*, pars, portio. VEREL. in Ind. *hump* portiuncula soli vel agri. Factum a simpliciori *hamm*, quod vide.

HUMPLER, *hümpler*, opifex artis suæ ignarus. Utitur Luth. Prov. XXVI. 10. Proprie est mutilator, qui res truncando perdit, a radice *hammeln* mutilare. Dicitur alias *stümper* & *stümpler* ob eandem causam, nempe a *stümmeln* mutilare. Auctor etymologiæ est STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 323.

HUN, proprie est gallina, idemque quod *henne*. Gloss. Pez. gallicinus *huoniriner*. Id est, gallinæ coitor. Vulgus omnia confundere pronum masculos quoque in consortium nominis adscivit, nec in genere domestico substitit. Inde *reb-hun*, *hasel-hun*, *berg-hun*, & similia composita, quæ non carent vetustate. Gloss. Pez. perdix *rephuon*. Belgæ eodem & latissimo sensu dicunt *hoen*.

HUND, decies decem. Cambris & Armor. *cant*, populis Germanicis *hund* vel *hunt*. Inde Gothis *twai hunda* ducenti Joh. VI. 7. *thrija hunda* trecenti Marc. XIV. 5. *fimfhunda* quingenti Luc. VII. 41. Anglosaxonibus *hund sceapa* centum oves Luc. XV. 4. *fif hund penega* quingenti denarii Luc. VII. 41. Similia habent Franci. TATIANUS Cap. CCXXXVI. 7. *uuarun ferro fon erdu zuuei hunt elinono*, erant longe a terra ducentis cubitis. OTFRIDUS Lib. II. Cap. IV. 5.

Er fasteta unnoto
Thar niunhunt zito,
Sehszug oub thar miti in uuar,
So rurta 'nan ther hungar.

Vertit SCHILTERUS:

Jejunabat incoactus
Novies centum horas.

Reliqua ex observatione SCHERZII ita vertenda sunt:

Et adhuc sexaginta,
Tunc cæpit illum lacessere fames.

Nam 960. horæ efficiunt 40. dies, quibus totum Christi jejunium absolvitur, secundum D. Lucam Cap. IV. 2. Hodie *hund* pro centum nobis superat in compositis *hundert* centuria, *tausend* decies centum, quæ vide suis locis. Plerique vocem Germanicam derivant a Lat. *centum*, & hanc a Græc. ἑκατὸν. Unde sit vox Græca docet MARTINIUS in Lexico Philologico, nempe vel ab ἕκας procul, quod procul ab unitate distet centenarius, vel a κεντεῖν pungere, quod in majoribus numeris centenarius puncto notetur. Postrema conjectura, etiamsi ingeniosa & concinna sit, non debet me deterrere, quo minus meam quoque, quamvis paulo audaciorem, depromam. Suspicor *hund* nihil aliud esse quam *hand* manus, quod in multis dialectis effertur *hond*. Hinc *hund* primo quidem significavit *decem*, quia dicturis *decem*, non alio signo opus erat, quam omnium digitorum utriusque manus explicatione. Verum cum prisci nonsolum unitates, sed etiam decades digitis numerarent, quod hic ex dictis in *fünf* & *elf* suppono: hinc *hund* illis etiam *decies decem* denotavit. Sic apud Latinos *centum* modo *decem* significat in *nonaginta*, modo *decies decem* in *nongenti*. Nam in his compositis *ginta* & *genti* sunt ex *centum* vitiata. Si quæratur, quo indicio denarium a centenario distinxerint? Respondeo, id fieri potuisse decussando manus. Nam manibus ita complicatis patebat, singulos digitos valere denarium. Inde est, quod X. h. e. duæ lineæ transversæ in toto Occidente decem significant. Et ab hoc numerandi more antiquissimo tam Græcum quam Latinum vocabulum profectum esse auguror. Si erro, mecum error meus.

HUND, more Anglosaxonibus unice usitato præfigi solet numeris cardinalibus ab *hund seofontig* septuaginta, usque ad *hund twelftig* centum & viginti. Quid significet, non explicat SOMNERUS, quamvis secretorum Linguæ Saxonicæ peritissimus, cujus incredibili industriæ debemus *Dictionarium Anglosaxonicum*, quod nobis sæpe pro cynosura est. JUNIUS, qui omnes veterum Dialectos vastissimo ingenio complexus est, conatur rationem reddere, quo pacto illud *hund*, quod *supervacuum* vocat, e libris Gothicis in Saxonica monumenta irrepserit, in Gloss. Goth. pag. 205. Solverit nodum, an secaverit, penes alios judicium esto.

HUNDERT, centum vel centuria. Belgis *hondert*. Utrumque vitiatum ex antiquiori *hundred* ejusdem significatus. Evangel. Anglosaxon. Joh. VI. 7. *nabbath hi genoh on twegera hundred penega wurthe hlafes*, non sufficiunt eis panes duas centurias denariorum valore æquantes. VEREL. in Ind. *hundrud* centum. Idem Suecis *hundrade*. Ubique recte & eleganter. Nam proprie est centum numero, vel ipse numerus centenarius, a *red*, *rad*, *rat*, numerus. Quæ

vox ob mobilitatem literæ R. per metaplasmum vulgo valde familiarem conversa est in *ert*. Transiit autem vox Saxonica in Latinitatem medii ævi. Inde Latino-Barbaris

hundredus, centena, centuria, sive agrorum, sive villarum, sive subditorum, in eodem pago, territorio, districtu, quæ Anglosaxonibus *hundred*, Cambro-Britannis *cantreda*, Gallis *canton* dicitur, a Celtico *cant* centum, vel a Lat. *centena*.

hundredarius, centenæ præpositus, qui Anglosaxonibus *hundredes-caldor*, Gothis *hundafaths*, Francis *hunteri* dicitur, ab *hunt* centum.

De distributione terræ antiqua in *decurias* & *centurias*, vide Glossographos. SPELMANNUS hoc institutum tribuit Aluredo Regi, CANGIUS Francis diu ante Aluredum. DITHMARUS ultra Francos adscendit, & incunabula ejus rei Germaniæ antiquæ vindicat, usumque Saxones Britanniæ, Francos Galliæ intulisse contendit, in notis pereruditis ad Taciti Germaniam. Quod sane perquam verosimile. Accipe verba TACITI Cap. VI. CENTENI *ex singulis pagis sunt, idque ipsum inter suos vocantur, & quod primo numerus fuit, jam nomen & honor est.* Et rursus Cap. XII. *Eligunt in iisdem conciliis & Principes, qui jura per pagos vicosque reddunt.* CENTENI *singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas adsunt.* Prior locus militem legit ex *hundredis*, posterior judicem.

HUND, canis. Vox phrygia. Græcis κύων, κυνὸς, diminutive κυνίδιον. Græcos a Phrygibus hæc vocabula accepisse, testis PLATO in Cratylo. Cum Phrygibus consentiunt Celtæ. Hinc canis Cambris & Hibernis dicitur *cwn*, Armoricis *ci* & *cun*. Latinos inde habere *canis* & Græcos κύων, judicat PEZRONIUS in Ant. pag. 335. De Latinis vix dubitandi locus, de Græcis jam vidimus. Unde Trojanis & Celtis ducta sit appellatio, non liquet. STIERNHIELMIUS factam putat a notione fœcunditatis, quod in omnibus veterum Dialectis *kennen* sit gignere. Sed hæc canum virtus non adeo peculiaris est illis, ut non etiam suibus & felibus conveniat. Interim vox Celtica *cwn* in ore Germanico aucta est unius literæ additione. Nam canis Gothis, Anglosaxonibus, & Scandis dicitur *hund*, Francis, Alamannis, & Bojoariis *hunt*, Angl. *hound*, Belg. *hond*. Quæritur, unde sit litera D. in fine vocis? Responderi potest a paragoge, Germanis in vocibus Celticis usitatissima, cujus exempla in hoc Thesauro passim dedimus. Aliis tamen aliter videtur, quos suis quoque rationibus fultos esse, haud diffiteor. JUNIUS *hund* deducit a Græc. κυνίδιον catellus, ECCARDUS ab *huntian* venari, verbo Anglosaxonibus proprio, quod Angli etiamnum custodiunt in *to hunt*. Quod certe non caret ingenio & concinnitate. Hoc uno incommodo premitur etymologia ECCARDI, quod per illam *hund* ad canem venaticum restringitur, cum proprie sit nomen omnibus canibus commune. Hinc longe verosimilius est, *huntian* derivari ab *hund*, quam vice versa. Quid enim est venari, nisi canis opera ad persequendas feras uti? Qua in re oportet analogiam sequi aliorum verborum in re venatoria usitatorum. Ita *hetzen* significatum suum accipit a canibus, prorsus ut κυνηγεῖν apud Græcos. Præcipua veterum composita sunt,

laitihunt, canis odorator. Proprie canis ductor, a *leiten* ducere, quia hominem sequentem ducit, dum ipse odoratu ducitur. Lex Alam. Tit. LXXXII. 2. *Qui illum ductorem, qui hominem sequentem ducit, quem* LAITIHUNT *dicunt, furaverit.* Idem canis in Lege Bojor. Tit. XIX. 1. *leithihunt*, hodie *leit-hund* dicitur.

bibarhunt, canis qui sub terra venatur in Leg. Bojor. Tit. XIX. 4. Proprie est canis qui castores prehendit a *biber* castor, monente LINDENBROGIO in Glossario.

hapichhunt, canis accipiter, quem Lex Frisionum *acceptoricium* vocat Tit. IV. 3. non quod accipitrem, sed quod feram capiat. Nam *habich* antiquitus nonsolum de avibus, sed etiam de canibus dicitur in re venatoria. Lex Bojor. Tit. XIX. 6. *De eo cane, qui dicitur* HAPICHHUNT.

ramhunt, eadem notione, a *ramen* capere, arripere. R. CANUTUS in Leg. de forestis §. 30. *Item de canibus quos* RAMHUNT *vocant.*

spurihunt, canis vestigator, hodie *spürhund*, a *spur* indago, vestigium, quod odoratu præsentit, nec ante dimittit, donec cubile feræ invenerit. Lex Bojor. Tit XIX. 3. *Seucem, qui in ligamine vestigium tenet, quem* SPURIHUNT *dicunt.*

triphunt, canis impulsor, qui aves & feras in retia agit, hodie *triebhund* a *treiben* impellere. Lex Bojor. ibid. §. 2. *Seucem doctum, quem* TRIPHUNT *vocant.* Dicitur doctus, quia doctus urgere prædam, & in laqueos impellere.

HUND, homo vilis, mancipium. Canis est symbolum hominis abjecti. Nota canum submissio & adulatio, qui quamvis cæsi & plagis confecti, non desinunt suppliciter advolvi, & pedes dominorum tanquam beneficio accepto osculari. Hinc duplex vocis usus natus, *adulatorius* & *contumeliosus*. Ad priorem spectat, quando abjecti gaudent se ipsos appellare *canes*, ut Turcæ & Persæ in præsentia Imperatoris. Quem servilem adulandi morem, seque nimis deprimentem dum alios extollere cupit, apud Orientales vetustissimum esse, ex 1. Sam. XXIV. 15. colligitur. Ad secundum, quando vilissimum quemque appellamus canem. VEREL. in Ind. *hund* canis, alias verbum contumeliosum in inimicos, *thu hinn illi hundr*

hundr apage pessime canis, *hundheidin* mere paganus.

HUND, captivus. Codex Arg. Luc. V. 19. *frabuntaneis merjan fralet*, captivis prædicare remissionem. WILLERAMUS Cap. VI. 12. *kere wider verhundeta*, captiva redi Sunamitis. Hic sensus oritur ab *henden* capere. Viguit adhuc ante centum annos. Hinc MATHESIUS in Conc. XIII. de vita Luth. pag. 163. inter apparatus bellicos numerat quoque *hundsketten*, h. e. compedes quæ bello captis injiciuntur.

HUND, præda, sive ex bello, sive ex venatu. Glossæ antiq. apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 161. *heribunto, scab* præda, *erista beribundono* initia prædarum. Quibus convenit Anglosaxonicum *huthe* præda, quod ex reliquis videtur syncopatum, ut *muth* os pro *mund*, & alia innumera. Proprie est res capta, & ex eodem cum præcedenti fonte. Hodie superat in *hunds-teil*, pars prædæ silvestris quæ jure venatico protocynego debetur.

HUNDERT. Vide supra post *hund* centum.

HUNDS-FOT, notum convicium, sed ignoti significatus. Plerique auctores nescio quid obscœni in verbo inveniunt. JUNIO significat propudium hominis, hominem spurcissimo canis fœminæ pudendo fœdiorem, in Gloss. Goth. pag. 205. ECCARDO hominem muliebria passum, primo quidem *quens-fot*, postea cum *quen* obsolesceret, nec amplius intelligeretur, *hunds-fot* dictum, in not. ad L. Sal. pag. 65. Secundum hanc etymologiam convicium ductum est ab infamia corporis, quam obiter tangit TACITUS Cap. XII. de M. G. Gallos inde formasse *jean foutre*, sunt qui existimant. Quid si sit *pedes canis*, sive servus a pedibus, *ein hunds-knecht?* Sane pedes Anglosaxonibus dicitur *fet*, Anglis hodienum *feet, foot*. Occasionem dicterio præbere potuit pœna militaris nobilium portandi canem. Quanta fuerit hujus pœnæ ignominia vel hinc patet, quia portator cogebatur cingulum militare reddere, equo descendere, & canem humeris impositum ferre pedester usque in proximum comitatum. Ergo cum ante eques esset, ex equite subito factus est pedes & servus canis. De hac pœna vide pluribus CANGIUM in voce *canis* & SCHILTERUM in voce *hund*. Idem convicium denotare quoque potest altorem canum, si ducatur a *föden* nutrire. Quod genus hominum cum sit vilissimum, & inter mortales ultimum, nemo paulo honestior absque atroci injuria talis appellari potest.

HUNDS-RUCKEN, *hunds-rücken*. V. *ruck* tractus terræ.

HUNGER, fames. Gothis *huhrus* Luc. XV. 14. Anglosaxon. *hungor*, *hunger*, *hungre*, Francis *hungar*, Scand. & Angl. *hunger*, Belg. *honger*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. IV. 65.

Nu scepfe er imo hiar brot,
Töer hungar diut imo es not.
Nunc faciat sibi panem,
Dum fames illum urget.

CASAUBONO sic dicitur quasi appetitus ex vacuitate, a Græco κενὸς vacuus, vel κεναγγία vacuitas, quæ POLLUCI est pro inedia, quam etymologiam ex natura *famis* confirmat JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 203. Alii substantivum a verbo derivant.

HUNGERN, esurire. Gothis *huggrjan* Joh. VI. 35. Anglosaxon. *hungrian, hingrian, hyngrian*, Franc. *hungiran*, Scand. *hungra*, Angl. *to hunger*, Belg. *hongeren*. TATIANUS Cap. XV. 2. *after thiu hungirita inan*, postea esuriit. HELVIGIO idem est ac ὀ γεᾶν non-comedere, abstinere cibo. Contra MARTINIO significat cibum appetere, ab ὄνειαρ cibus, esca, refectio. Sic Latinis ab *esu* fit *esurire*. At si omnino Germanicum etymon velimus, inquit, *hon* vel *han gern* est habere libenter, cupere. Hæc ille in voce *fames*. Prius probo, non posterius. Certe *hungeren* est verbum desiderativum ab ὄνειαρ cibus. Spiritus lenis sæpe mutatur in asperum, & N. naturaliter attrahit G. in ore Germanico, quod multis exemplis ostendi in *Proleg*. Sect. III. Plura verba desiderativi generis vide in *naschen* ligurire.

HUNTZEN, corrumpere, damno afficere, sive contrectando, sive maculando, sive truncando, aut alio quocunque modo, *verhunzt* corruptus, depravatus, damno & dedecore affectus. A substantivo Anglosax. *hynt* damnum, læsio, contumelia, quod est a verbo obsoleto *hynan* lædere, violare, vastare, & hoc a Gr. σίνω, mutato S. in H.

HUPFEN, *hüpfen*, salire, exsilire. Anglosaxon. *hoppan*, Belg. *huppen, huppelen*, Angl. *to hop*, Suec. *hoppa*. An a Græc. ὑψοῦσθαι elevari, tolli in altum? Non ausim: quia Anglosaxonibus *hyppe* est femur, & *hyppen* nihil aliud videtur denotare quam femora sursum movere.

HUR, scortum. Anglosax. *hure, hor-cwena*, Franc. *huor*. Gloss. Pez. scortum *huor*. Belg. *hoer*, Angl. *whore*, per prosthesin. Cum Gr. ὄαρ sit mulier, ἔαρ uxor, ὡραία formosa, κόρη puella, & Armoricis *hoar* soror: hinc vox Germanica a multis in suspicionem Græcitatis & degeneris significatus adducitur. Alii viderint, an hoc necesse sit: mihi non videtur. Quemadmodum enim scortum Græcis πόρνη a περνάω vendo, Latinis *meretrix* a merendo, *prostibulum* a prostando, Gothis *kalkje* a χαλκὸς æs vel nummus æneus, sic dicitur: ita ab *heuren* mercede conducere, fieri poterat *hur* mercenariæ stipis puella, & primo quidem ancilla, postea vero ob pravos ancillarum mores (qui in Lege Salica notantur Tit. XXIX. *de adulteriis ancillarum*) scortum. Singularis opinio est Nob. ECCARDI, scortum sic appellantis, quasi *lutulentam*, ab antiquo Francico *horo*, quod in Glossis Lipsii exponitur *stercus*, quia mere-

meretrices antiquo more solent duci per plateas, & cœno conspergi a pueris. Vide Cat. Theot. pag. 121. Ab *hur* derivantur & componuntur,

huren, scortari, rem habere cum pelle venali. Gothis *horinon* est mœchari, Matth. V. 32. Francis *huoren* fornicari. Gloss. Lips. *gehuorda* fornicati.

hurer, scortator. Gloss. Boxh. *huarari* libidus. Forte libidinosus. Gothis *horos* sunt adulteri, Luc. XVIII. 11.

hurerei, scortatio. Gothis *horinassus*, Anglosaxonibus *unriht hæmedu*, Marci VII. 21. Francis *forlegani*, de quo supra.

huren-haus, lupanar, domus pudicitiæ publicatæ. Gloss. Pez. gymnasium *huorhus*, lupanar *huorhus*. Gymnasii vocem illustrat TACITUS Annal. XV. 37. *Scorta visebantur nudis corporibus.* Et exemplum Messalinæ apud JUVENALEM Sat. 6. Idem locus Anglosaxonibus dicitur *mylten-hus*, quo sensu, conatur explicare JUNIUS in Observ. ad Will. pag. 202.

huren-kind, spurius, nothus, puer vulgo quæsitus. Differt a filio naturali, qui alias *bastart*.

HURD, crates, tabula viminibus contexta, *hürden* gerræ, sepes vimineæ. Belgis *horde*. Anglosaxones utuntur diminutivo *hyrdl*, quos imitantur Angli in *hurdle*. Nomenclatura videtur ab usu, quem res ipsa in servandis custodiendisque rebus præbet, petita. Quemadmodum enim vox Lat. *crates*, quæ cum Germanica perfecte convenit, haud dubie oritur a κρατεῖν tenere: ita *hurd* possit esse ab *hirten* servare, custodire, ut *schirm* a *schirmen*. Hodie non amplius utimur singulari. Pluralis vero significatum habet collectivum. Hinc *hürden* Luthero sunt caulæ ovium, Luc. II. 8. quia ex pluribus cancellis vimineis constructæ. Ab *hurd* Latino-Barbaris fit *hurdare* cratibus munire, apud CANGIUM, & *hurditium* munimentum tegendis mœnibus, & forte ex virgultis factum, quæ cedendo magis quam resistendo vim missilium illuderent, apud SPELMANNUM.

HURD, clypeus, interprete GOLDASTO in Animadv. ad Script. Parænet. pag. 376. Si verus est significatus, certe a cratibus ad clypeos pervenit, quod illi olim essent ex vimine contexti. Verba Germanici, Goldasto citata, extant apud TACITUM Annal. II. 14. *Non loricam Germano, non galeam, ne scuta quidem ferro nervove firmata, sed viminum textus, sed tenues & fucatas colore tabulas.*

HURD, janua. Vox Mœso-Gothis & Islandis propria. Cod. Arg. Matth. VI. 6. *galaukands haurdai theinai*, claudens ostium tuum. VEREL. in Ind. *hurd* janua, ostium. An ab *hurra*, quod in eodem Indice exponitur per *renna kring* circum currere? Vereor ne cardinum usus non satis conveniat cum simplicitate veteris ævi, & illa ædificandi inscitia, quam Germanis tribuit TACITUS Cap. XVI. de M. G. Referam igitur, ut cætera, ad *hirten* servare, custodire. Nam fores sunt quasi custodes ædium, & primis temporibus crates erant pro ostiis. Utramque etymologiam exhibet STIERNHIELMIUS in Gloss. Ulph. Goth. pag. 87.

HURD, domus, præcipue rustica. Latino-Barbaris *curtis*. Hinc Anglosaxonibus *hurder-fest*, qui fixum habet domicilium, quamvis paulo aliter interpretante SPELMANNO. Appellatio duci potest ex eodem cum antecedentibus fonte, quia sicut *crates* aream, *scutum* corpus, *janua* domum; ita *domus* vicissim habitatores suos servat & custodit. Et primo quidem *hurd* videtur tantum denotasse villicorum domos, in quibus omnia sunt cratitia, h. e. ex ramis & virgultis arborum contexta, septa, horrea, stabula, postea ad omnes mansiones, etiam villas regias extensum. Inde fortasse *hird* prætorium, apud VEREL. in Indice Sed nihil definio, quia *hurd* est unum ex illis vocabulis, quæ nimia sensuum ubertate laborant, & ad plures fontes reduci possunt. Nam *hurd* & *curtis* possunt convenire in notione septi, ut ostendi in *gard*, vel recta derivari ab *erden* incolere. Et sic domus & janua habebunt quidem idem nomen, sed a diversis causis productum. Confer *gard* & *herd*.

HURD, cœtus. Proprie multitudo in unum agmen coacta, ab *hurten* impellere. Nam apud nos omnis multitudo congregata, tam hominum quam animalium, a causa impulsiva denominari solet, ut patet ex vocibus *her*, *herde*, *tropp*, aliisque similiter factis. Dicitur antiquitus (1) de conventibus. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *heord*, *hiord*, *hired*, cœtus, conventus, colloquium monachorum. Gloss. Keron. choro *chorte*, chorum *corte*. (2.) de gregibus. Gloss. Keron. ad gregem *za chortare*. VEREL. in Ind. *hiord* grex pecorum, *hiord-hund* canis gregem servans. Inde Francis *scafchurten* sunt greges ovium, apud SCHILTERUM in Gloss. Teut. pag. 178. (3.) de turmis. Rex Tyrolis ad filium §. 30. *da hurt gegen hurt dringet*, ubi globus globum impellit. Cui affine Lat. *cohors*, *cohortis*, & Gall. *escorte* turma stipantium. (4.) de familiis. SOMNER. loc. cit. *hiord*, *hired* familia, *hiredes-fæder* paterfamilias. Nec abludit Tartaricum *horda*, *ordu*, *ordi*, quod illis teste CLODIO in Lex. Turc. & tribum & turmam equitum significat, manifesto cum reliquis consensu.

HURSCH, celer & celeriter, incitatus & incitate. Gloss. Pez. utque celeriter *daz so vilo horsco*, maturius *horskor*, quantocyus *filohorsko*. Similiter & Anglosaxonibus *horslic* est gnaviter & diligenter. Id est, celeriter, incitate. Hodie dicimus *rasch* & *risch*, quod fortasse antiquius. Nam ab illo fieri poterat *hursch* transpositis literis. Interim verbum a tali adjectivo oriundum,

 significat

significat quantum potest, *accelerare* & *incitare.*

HURSCHEN, accelerare. NOTKERUS Psal. IX. 20. *keburscbe dina chumft*, accelera adventum tuum.

HURSCHEN, incitare, *die hunde anhurschen* incitare canes. Hodie utuntur Suevi, dum Græc. ὄρω, ὄρσω, & ὀρσέω pene idem significat.

HURT, impetus, impulsus. Vox Celtica, per Francos & Alamannos in Belgio & Gallia proseminata. Cambris *hwrdd* impetus, ictus, insultus, impulsus, teste JUNIO in Obs. ad Will. pag. 211. Belgis *hurt, hort*, idem quod *stoot*. Gallis prioribus *heurt* idem quod *choc*, & inde *heurtoir* malleus quo fores pulsantur. GRAVENBERG apud GOLDASTUM in Parænet. pag. 378.

Von hurt die schilt gaben schal,
Das manig kine da geswal.
Ab allisione tinniebant scuta,
Et inde multorum intumebant menta.

Usus Francorum cognoscitur ex voce Salica *ortfocla*, Titulo VII. 1. 3. de furtis avium, quæ certe *avem impellentem* significat, qualis est accipiter, qui impetu suo alias aves deprimit. Hodie superat in derivato *hurtig* acer, expeditus, celer, proprie impulsus vel impetu ad agendum præditus. Refer ad verbum sequens.

HURTEN, trudere, impellere, pulsare. Gloss. Phil. ἐρείδει trudit. GOLDASTUS loco proxime citato hos GRAVENBERGII versiculos exhibet:

Da höbt sich reht ritterspil,
Da wirt geburt und geschlagen,
Davon sie mal müssen tragen.

Inde Gallis *heurter* pulsare fores, & Latino-Barbaris *ortare* trudere, *anteortare* protrudere. Lex Sal. Tit. XXXIV. 1. *Si quis Baronem de via* ORTAVERIT. Et mox: *Si vero mulierem ingenuam de via sua* ORTAVERIT. Tit. XXVI. 20. *Si quis de campo alieno aratrum* ANTEORTAVERIT. Ab hoc significatu *aries* in quibusdam Dialectis appellatur *hwrdd*, & transposite *hrut*, quasi *collisor*, quia socium cornu petit, plane ut Græcis κριὸς a κρέω pulso. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *hwrdd* aries, *hyrdd* arietes. VEREL. in Ind. pag. 211. *hrutur* aries. Unde rursus Latino-Barbaris *hurtardus* species arietis apud SPELMANNUM in Glossario. Hodie & verbum & verbale Germanis insuitatum.

HURTIG. V. *hurt* impetus.

HUSCH, adverb. hortandi, significans age, agedum, cito, ocyus. Particula Germanis & Sorabis communis, sumpta ab Heb *chusch* festinavit, & Arabice concitavit, si vera conjectura FRENZELII in Orig. Sor. pag. 601. Inde *buschen* incitare, quo utuntur Vindelici, & *busche* alapa, quia subito & præter exspectationem vapulantis inflicta, ut scite STILERUS in Thes. L. Germ. Differt ab *burschen*, quod ex alio fonte.

HUSTEN, tussis & tussire. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXIII. 287.

Ist imo in theru brusti
Thes huasten angusti.

Est illi in pectore tussis angustia. Verbum est a substantivo. Substantivum autem, judice MARTINIO, sic dicitur quasi ὠστης, h. e. trusor, impulsor, ab ὠθίζω trudo, impello, quia natura tussim movet excretionis causa. Ita Latinis *tussis* est a *tusu* verbi *tundo*. Saxones antiqui dicunt *hwost*: sed hac epenthesi (quæ illis sæpe nimis familiaris) originem vocis occultant. SOMNER. in Dict. AS. *hwosta* tussis, *thyrre hwosta* tussis sicca, *hwostan* tussire.

HUT, verbale ab *hüten*, tot recipit sensus, quot ex parente ejus nasci possunt.

HUT, pileus. Vox Celtica, quæ proprie significat *tegumentum*, ab *hüten* tegere. Hinc antiquitus nonsolum pileo, sed omnibus capitis tegumentis tribuitur universe. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *hu* pileus, *bott, hottan* capitium, *hett* galerus, *heurhod* petasus. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *hæt* mitra, galerus, *hæsel* galerus, *hod* cucullus, capitium. Gloss. Keron. mitra *huot*. Gloss. Boxh. pileus, mitra *huat*. Gloss. Pez. cydarim *hout*. VEREL. in Ind. *hottur* cassis. Cuncta ex eodem fonte.

HUT, custos. WORMIUS in Mon. Dan. pag. 449. *hus hud* domus custos. Refer ad *hüten* custodire. Inde *frawen-hut* eunuchus, custos pudicitiæ, interprete LUTHERO, in libro cui titulus *Wider Hans Worst. Wittemberg. M. D. XLI.* ubi sequentia leguntur: *Er were besser ein frawen hut, der nichts thun solt, denn wie ein* EUNUCHUS, *das ist ein* FRAWEN HUT, *stehen in einer narren kappen mit einem fliegenwedel, und der frawen hüten, und des davon sie frawen heissen, wie es die groben Deudschen nennen.* Quibus verbis haud dubie alludit ad dicterium vulgare *fotzenhut*. Postea vox transferri cœpit ad timidos, molles, & effœminatos, quia custodes mulierum apud Orientales sunt homines evirati. Et hunc quoque sensum torquet LUTHERUS in illustrem adversarium. Simile derivatum est, quando a *warten* custodire fit *wart* custos.

HUT, custodia, *burghude* custodia castelli. Ex eodem fonte.

HUTEN, *hüten*, tegere, operire. Verbum origine Celticum, quod Cambris veteris Britannicæ Linguæ custodibus effertur *anhuddo*. Hæc vera & primigenia verbi hodierni forma, & verus ac primitivus ejus sensus. Qui certe, ob perpetuum Celticæ & Græcæ Linguæ consensum, & rei ipsius testimonium, non aliunde derivari potest melius quam ab ἄνωθεν desuper. Quid enim est tegere, nisi desuper ponere? BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *anhuddo* tegere, obruere (lege operire), *anhudded* & (contracte) *an-*

nudd

nudd tegmen, velamen. Ubi LEIBNITIUS in Gloss. Celt. annotavit, *quasi non-nudus*. Quod miror tanto viro potuisse placere. Postea forma verbi primitiva in aliam mutata est per aphæresin, manente significatu. Et ab hac mutatione existit verbum *büten* tegere, operire, quod hodie custodiunt Angli, & pene soli, in *to hide* contego. Hujus verbi, quamvis in vetustioribus Dialectis hactenus haud obvii, derivata tamen extant permulta & perspicua, quæ satis testantur, parentem ipsum in ore omnium viguisse, etiamsi fortasse literis non sit consignatus. Talia sunt, omnibus Dialectis communia,

haus, domus, tectum, quia domesticos tegit,
haut, cutis, quia carnem tegit,
hut, pileus, quia caput tegit,
hütte, tugurium, quia pastores tegit.

Confer *kutten* tegere, quod plane sororium, & similia habet derivata.

HUTEN, *hüten*, in genere dicendi allegorico significat (1.) *celare, abscondere, occultare*, quia celantes tegentibus similes sunt. (2.) *cavere*, quia caventes videntur idem facere quod ii, qui contra injurias aëris, pulverem, insecta, aliosque fortuitos casus, aliquid tegunt. Ab hoc verbi sensu postea alii tanquam rivi promanarunt, ita ut *cavere* ponatur etiam pro *custodire*, *munire*, *servare*, *defendere*, *observare*, *curare*, &c. quia omnis hominum providentia in custodiendis, defendendis, & curandis rebus, revera nihil aliud sunt quam *modi cavendi*, quibus ipsa cautela varie exprimitur. Meliorem ordinem nec optare, nec invenire licet.

HUTEN, *hüten*, celare, abscondere, occulere. SOMNER. in Dict. AS. *hydan* celare, abscondere, *behydan*, occulere, *behydde* occultatus. Anglis *to hide* idem significat. Similiter & Armoricis *cuddio, cuta, cuza*, est abscondere & occultare, testibus BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. & PEZRONIO in Antiq. Celt. pag. 383. Græci dicunt κεύθειν eodem sensu, quia scil. H. & K. sunt in perpetua permutatione. Inde Cambris *cudd* occultatio, absconsio, occultum, apud BOXHORN. loc. cit. Gothis *hethjo* cubiculum, locus secretior in ædibus Matth. VI. 6. & fortasse etiam *huzd* thesaurus Matth. VI. 21. quia thesauri solent abscondi.

HUTEN, *hüten*, cavere, providere ne quid accidat ingrati, *hüte dich* cave, *behutsam* caute, *auf der hut seyn* in speculis esse, securitati suæ prospicere, *verhüten* præcavere. SOMNER. loc. cit. *hedan* cavere, *hydege* cautus. WILLERAMUS Cap. VIII. 10. *der manlicher tugede ist, der huotet des gerno, daz er in vinea Domini niet mercenarius si*, qui masculæ virtutis est, cavet diligenter, ne mercenarius sit. Inde Anglis *heed* cautela, *heedfull* cautus, *heedless* incautus.

HUTEN, *hüten*, munire, sepire. Cognoscitur ex derivatis, qualia sunt in idiomate Anglosaxon. *heder* sepes, *heder-bryce* septi violatio, *behydan* oppilare, apud SOMNER. in Dict.

HUTEN, *hüten*, custodire, *hüter* custos, *hut* custodia. Sensus apud Francos obvius. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXVII. 4. *thes kristes grabes hueten*, sepulcrum Christi custodire. WILLERAMUS Cap. V. 7. *die Gotes burg behuotent*, qui civitatem Dei custodiunt. Cap. VIII. 12. *die des uuingarten huotent*, qui vineam custodiunt. Apud eundem Cap. I. 6. occurrit *huotar* pro custode. Inde Anglosaxonibus *heodor-hund* molossus, quasi canis custos, ob custodiam domus vel gregis.

HUTEN, *hüten*, servare, defendere, *Gott behüte dich* Deus te servet, *obhut* tutela, protectio.

HUTEN, *hüten*, observare, cum cura attendere. Anglosaxonibus & Francis ut supra. Inde OTFRIDO, *thes kindes huaten* curare puerum, *Gotes uuillon huaten* observare voluntatem Dei, apud SCHILTERUM, in Gloss. Et cum dicta & facta aliorum sæpe observentur insidiandi causa, hinc idem verbum interdum pravo sensu ponitur ab antiquis. NOTKERUS Psal. XXXVI. 12. *dersündigo huotet des rehten*, peccator observat justum. Puta, non servandi, sed destruendi causa. Hodie uterque sensus obsolescit.

HUTTE, *hütte*, tugurium. Vox Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cwtt* tugurium. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *cyte, cote* domuncula, casa, tugurium, *lytel cyte* tuguriolum. Gloss. Pez. mappalia *hutta*, tugurium in cucumerario *hutta in churpizgartin*. Glossæ Isonis Magistri apud CANGIUM: *hutten*, mapalia & magalia idem sunt, id est casæ pastorum, quæ & tugurium. VEREL. in Ind. *hydda* tugurium, conclave, *hyde* latibulum ferarum. Inde Latino-Barbaris *cota* & *cotagium* pro tugurio apud SPELMANNUM. Quibus convenit Lat. *casa*, Gall. *hute*, & Græc. κοίτη cubile ferarum. Cuncta ex eodem fonte, & satis manifesto, nempe a notione tegendi. SCHEFFERUS vir celeberrimus, in notis manuscriptis ad Canticum Canticorum Willerami, vocem deducit ab *haut* pellis, corium, quia veteres Germani tuguria sua more Scythico exuviis ferarum contegebant. De Scythis testem excitat JUSTINUM. De Germanis WILLERAMUM, cujus hæc sunt verba Cap. I. 5. *Tabernacula die uuerdent ex pellibus mortuorum animalium.* Nescio an nova origine opus sit. Nam *hütte* est locus tectus, undecunque tegendi materia desumpta sit. Et ob eandem causam pellis ipsa vocatur *haut*, quia carnem & ossa animalis tegit.

HUZ, modus vocandi suem apud Suevos, sicut *sic* abigendi apud Armoricos. Utraque vocula *suem* notat: illa apud Armenios, hæc apud Celtas. De Celtica voce vide PEZRONIUM in Antiq. Celt. pag. 160. 363. 413. & confer

confer *soge* scrofa. De Armenica juvat audire Cl. BAXTERUM in Præf. ad Gloss. Antiq. Brit. pag. 4. „Hodierna Armeniorum „lingua (quæ olim Phrygibus & Thracibus „propemodum erat communis) innumera „repræsentat Britanniæ nostræ vocabula. „Quid quod & Linguæ quas vulgus dicit „Orientales, absque Armenicæ & Britan-„nicæ nostræ ope in pluribus nequeant ex-„plicari? Ecce autem unum & alterum hu-„jus rei exemplum. Armeniis χοζ pro por-„co est, Britannis *huch*, sicuti & Græcis ὗς. Hæc ille. Concentum plurium linguarum circa hanc vocem produxi in præfatione ad GERMANOS §. XXII. Quibus nunc addo, quod Hebræis quoque *chuz* porcum denotet.

HUZLEN, pyra & poma tosta. Arbitrio STILERI sic dicuntur quasi coriacea, ob corrugationem, ab *haut* corium. Alia Dial. *huzlen* sunt poma silvestria, alias *holtz-æpfel, holtz-birnen*. Et hic sensus originem refert ad Celticum *coed* silva, quod extat in Lex. Ant. Brit. BOXHORNII.

I.

JA. V. *jah*.

JACH, *jæch, jeh*, præceps. V. *gach*.

JACHERN, vociferare, bacchari. Græc. ἰαχὴ est clamor, ἰαχέω clamo, ἴακχος festum bacchantium.

JACHT. V. *jagd*.

JACKE, genus amiculi. Gall. *jaque*, Angl. *jack*. MENAGIUS Gallicam vocem ducit ab Anglica, SKINNERUS Anglicam a Lat. *sagum*. Non dubito, quin *jacke*, quod hodie est amiculum manicatum, olim fuerit sagum. Nam hoc testimoniis quibusdam probavit CANGIUS in voce. Hoc tamen non obstante, malo *jacke* deducere a Gr. ἰαγὴ tegmen. Nam hic sensus omnibus vestibus, militaribus & non militaribus convenit.

JÆST, flos fermenti. V. *gæst*.

JAGD, *jacht*, venatio. Refer ad *jagen* venari.

JAGD, *jacht*, navis cursoria. Refer ad *jagen* festinare.

JAGEN, festinare. Gloss. Pez. festinando *gahunto*. Utrumque ab ὦκα celeriter, per prosthesin. Reliquæ literæ sunt convertibiles. Ita Latinis a *celer* fit *celerare*. Inde *jagd, jacht* celox, navigium breve a celeritate sic dictum.

JAGEN, agitare, impellere, facere ut festinet. Verbum facessens ex præcedenti, cum quo convenit Græc. ἄγω & Lat. *agere*, quod sæpe eodem sensu ponitur. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VIII. 25.

> *Ther uuint thaz scif fuar jagonti,*
> *Thie undon bliuenti.*
> Ventus navim vehebat impellendo,
> Undæ verberando.

JAGEN, persequi. Rhythmus de S. Annone §. XXV. *her vur un nah jaginta*, Cæsar persequebatur eos usque in Ægyptum. Sensus a genere ad speciem translatus. Nam qui persequitur, haud dubie agitat & impellit.

JAGEN, venari, id est, persequi feras, *jæger* venator, *jagd, jacht* venatio. Gloss. Pez. venatur *jagot*. Gloss. Lips. *jagere* fenerator. Lege venator.

JAH, particula copulandi, apud Gothos & Alamannos. Gloss. Keron. & *joh*, et ipsum *joh imu*, & ipsud *joh auh dazselba*. Idem Gothis *jah* in omnibus fere Evangelii periodis: & fortasse a Græc. καὶ, per anastrophen. Nam K. & H. sunt literæ ejusdem organi, & consequenter permutabiles. Germani videntur eandem particulam adhuc usurpare in conjunctione cum *auch* & *vilmer*.

JAH, particula affirmandi & consentiendi, quæ Gothis scribitur *ja* Matth. V. 37. Anglosaxonibus *gea, gæ, ja, ya*, Cambris *je*, Armoricis *ja*. HESYCHIO ἰὰ exponitur θεός, haud dubie ab Heb. *jah*, quod est concisum ex nomine *Jehovah*. Hinc HELVIGIO particula *ja* est sancta & religiosa affirmatio, & hujus particulæ usum apud Germanos abusum divini nominis vocat PEISKERUS. Quicquid hujus sit, JUNIUS se nescire fatetur. PEZRONIUS ad primitiva Celtica refert, unde Latinis *ajo* per metathesin, & *ita* per epenthesin. STIERNHIELMIUS vero derivat a Suethico antiquo *a* est. Mihi *jah* videtur esse ab Heb. *hajah* fuit, est, erit, per aphæresin. Scribendum autem censeo *jah*, non *ja*, cum propter originem Hebræam, tum propter derivatum *jahen*, quod justa lege fieri nequit a *ja*.

JAHEN, quatenus derivatur a *jah*, significat (1.) affirmare. R. Tyrolis in Parænesi ad fil. §. XXII. *die juden jahen sie wer ein wib*, Judæi affirmant quod sit mulier virum passa. Hodie dicimus *bejahen*, Sueci *bejaka*, quia gutturales permutantur. (2.) profiteri. TATIANUS Cap. V. 11. *fuorun alle thaz bijahin theonost*, ibant omnes ut profiterentur obsequium. Et mox: *thaz her jahi*, ut profiteretur. (3.) confiteri. Franci & Alamanni mutatis vocalibus & gutturalibus dicunt *jehan, jihan, gehan, gihan*. NOTKERUS Psal. XVII. 50. *ih jiho dir truhten*, confiteor tibi Domine. Et mox: *daz sie dir jehent*, ut tibi confiteantur. Gloss. Keron. confiteri *gehan*, confitebitur *gihit*. Iidem utuntur etiam compositis *bijehan, bigihan*, & inde formant *bigiht* confessio, quod posteritas contraxit in *beicht* vel *bicht*. Cuncta a particula affirmandi *jah*, ut consideranti manifestum.

JAHR, annus. Litera H. in medio vocis turbat etymologiam, & nullum in Scriptura an-

ra antiqua habet exemplum. PEISKERUS vocem repetit a Græc. ἔαρ ver; sed perperam, & contra mores veterum Germanorum, quos certe non vicibus vernis, sed brumis annos computasse, manifestum est. Demonstrationem vide in *winter* annus. Ob eandem causam non possum adsentiri STILERO, qui *jahr* deducit ab *aar* messis, quia mos annos computandi per messes nunquam invaluit in Germania. Magis e re est, ut *jar* ducatur a γύρος circulus, vel γυρῶν gyrare, in orbem circumvolvere, quæ JUNII etymologia est, quam principis Poëtæ suffragio firmat, ex Georg. II. 402.

Atque in se sua per vestigia volvitur annus.

Sed unde γύρος? Fortasse est a Scythis aut Celtis, primis Græciæ colonis, vel e primitiva hominum lingua ad omnes profectum. Similia enim reperiuntur apud eos, qui veteris Scythici & Celtici sermonis retinentes sunt. Cambris *gwyr* est recurvus, & Islandis *hyra* vertigine agi, alio quidem sensu, sed a rotatione desumpto. Sed undecunque sit γύρος, credo JUNIUM verum vidisse, & etymon ejus plus sapientiæ complecti, quam ipse vidit. Enim vero, si nomen ex usu gentium æstimetur, patebit esse generale, & proprie denotare *tempus per circulum recurrens*, sive tempus illud sit *annus*, sive *mensis*, sive *dies*, sive *hora*. Idque ex multis linguis, inter se collatis, facile ostendo. Gothi *circulum annuum* vocant *jer*, Anglosaxon. *ger*, *gear*, Franci & Alam. *jar*, Belg. *jaar*, Angli *year*, Græci ὧρος. Ad *gyrum menstruum* spectat, quod Hebræis Luna vocatur *jareach*. Galli *gyrum diurnum* indicant per *jour*: sicut Græci & Latini *horarium* per ὥρα & *bora*. Quæ, nisi sint affinia, casu tantum convenire oportet, quod minime verisimile. Sed hæc nunc mitto, & ad annum revertor. Ægyptii solem & annum vocant *Horum*, & alterutrum picturi describunt *circulum*. Latinis *hora* nonsolum est pars vicesima quarta diei naturalis, sed etiam pars anni solaris, ver, æstas, autumnus, hyems. *Quatuor tempora*, inquit MACROBIUS, *quibus annuus orbis impletur, Horæ vocantur.* Lib. I. Sat. Cap. 21. Iisdem *annus* sic dicitur quasi *annulus*, quod per circulum in se redeat, notante SERVIO ad Virgil. Æn. I. 273. JUNIUS reliquis anni nominibus accenset Islandicum *aar*. Quod mallem omisisset, quia dissimile est, & in notione circuli cum reliquis non convenit. Nam proprie significat *messem* ab *eren* metere, & translative *annum*, quia Septemtrionales messium numerum computabant, ut citeriores Germani brumarum. Franci, a quibus vocem nostram accepimus, multis utuntur compositis, quæ etiamnum ab usu teruntur.

Gloss. Pez. fasti *jarpuohhe.* Hodie *jarbücher.*

Gloss. Pez. nundinas *jarmarchata.* Hodie *jarmarkt.*

Gloss. Boxh. trimam, triennem *dhriiariga.* Hodie *dreijæhrig.*

Gloss. Boxh. anniversaria *iarkauuanta.* Hodie *jahr-wechsel.* Sed nihil obstat, quo minus etiam dicamus *jahr-gewende* vel *jahrwende*, sicut dicimus *sonnen-wende*, a vertendo.

JAHR, tempus indefinitum. Sensus apud omnes veteres receptus. Græcis ὥρα est tempus & ὥρα τοῦ ἔτους anni tempus. Gothis *jer* aliquando significat tempus, & *jera ganoha* multum temporis, Luc. XX. 9. LUTHERUS vertit: *eine gute zeit.* Anglosaxonibus, *iara* est olim, apud BENSONIUM. Olim autem est aliquo tempore, sive præterito sive futuro. Similia habent Franci, SCHILTERO jam observata in Gloss. pag. 478. Sic OTFRIDUS tempus illud, quo Christus cum discipulis conversatus est, vocat *jar*, Lib. IV. Cap. XI. 89.

Ir heizet allaz thaz iar
Mih Druhtin inti meistar.
Vos nuncupatis omni hoc tempore
Me Dominum & magistrum.

Hodie viget in compositis, cujusmodi sunt, *neu jahr* tempus novum, primordium anni renascentis, *früh-jahr* tempus vernum, *lehr-jahr* tempus tyrocinii.

JAMMER, luctus, planctus, *jammern* plangere, *jæmmerlich* flebilis, miserabilis. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *geomrian* gemere, *geomrung* gemitus, *geomorlic* flebilis. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XX. 23.

Nist ther io in gahi
Then iamar gisahi.
Nemo est qui festinanter
Hunc luctum aspiciat.

Id est, qui non in diro illo spectaculo, quale est infanticidium Herodis, defixus hæreat. Vox Saxonica ducit nos ad Lat. *gemere.*

JAUCHZEN, clamorem lætum tollere, sed indistinctum. Frequentativum a *juchen* ejusd. significatus.

ICH, pronom. demonst. primæ pers. Gothis & Belg. *ik*, Anglosaxon. *ic*, Franc. & Alam. *ih*, Procop. *ich*, Island. *eg*, Dan. *jeg*, Suec. *jag*, Angl. *i.* Græc. ἐγώ, Lat. *ego.* Miro inter se concentu, & forte arcana quadam vi & ratione naturæ. Nam quæ aliunde derivari non possunt, nec ad antiquiorem linguam referri, & nihilominus diversis populis placuerunt, illa naturalia magis quam arbitraria esse, etiamsi ratio non semper suppetat, NIGIDIUS ex pronominibus TU & EGO, quæ naturæ convenienter proferuntur, hunc in modum demonstrat. Cum dicimus TU, spiritum & labia adversus eum, quocum sermocinamur, emovemus & intendimus: At contra cum dicimus EGO, neque profuso intentoque flatu vocis, neque pro-

projectis labiis pronunciamus, sed & spiritum & labia quasi intra nosmet ipsos coercemus. Hæc ille apud GELLIUM Lib. X. Cap. 4. Sed cum pleraque Nigidiana essent subtilia & obscura, hinc mirum non est, Grammaticas ejus commentationes tanquam parum utiles in tenebris relictas esse, etiamsi forte multa luce digna continerent.

ICHT, subfix. Vide *Prolegom.* Sect. VI.

ICHT, *ichts*, aliquid, *besser ichts als nichts*, præstat aliquid quam nihil. Inde *ichtwer* aliquis, *ichtwas* aliquid. Jus prov. Alam. Cap. LXXXIV. 5. *gebristet an dem gut iht*, si quid deficit in bonis. Antiquiores rectius dicunt *wicht*, quod vide. Belgæ nonsolum elidunt W. ab initio vocis, sed & gutturalem in medio, & aliquid vocant *iet*, cui assonat Græc. τὶ, per anastrophen.

IE, varios habet significatus, & varie pronunciatur in Dialectis, *ia, ie, io, ieo, eo, o, iu, giu*, tam in quam extra composita. Munera, quibus in oratione defungitur, sunt fere sequentia.

IE, ullus, sed in compositis tantum. Hinc aliquid Anglosaxonibus dicitur *owiht*, Alamannis *eouuiht*, quasi ullum quid, a *wicht* quid, de quo actum infra. Hinc quisquam nobis *jemand*, quasi ullus homo, a *mand* homo; & unquam *jemals*, quasi ullo tempore, a *mal* tempus.

JE, unquam, aliquando, *ie und ie* interdum, aliquoties, *nie* nunquam. TATIANUS Cap. XIII. 10. *Got nioman ni gisah io in altere*, Deum nemo vidit unquam per ætatem.

JE, jam. Gothis *ju*. Joh. IX. 39. *ju fuls ist*, jam fœtet. Matth. V. 28. *ju gaborinoda*, jam mœchatus est. Idem Francis *jo* & *ju*, Alamannis *giu*. Gloss. Keron. jam *giu*, non jam *nalles giu*. TATIANUS Cap. XIX. 9. *fon hinan ju fahistu man*, ex hoc jam capies homines. Plura exempla subministrabit HICKESIUS in Gram. Franco-Theot. pag. 76. Latini dicunt *jam* cum augmento finali.

IE, semper. Gloss. Lips. *io* semper, *ieuuescon* æternus. NOTKERUS Psal. IV. 9. de Deo: *anderiu dinch sint uuehselich, er ist io einer, ist ieo dasselba*, aliæ res sunt mutabiles, ipse perpetuo unus est, & semper idem. Psal. XXI. 21. *lose mina prutha menunga fone dere geuualte des hundes, fone des keuualte dero ieo pillet uuider iro*, erue sponsam meam Ecclesiam de manu canis, de potestate ejus qui assidue latrat contra illam. Plura testimonia suppeditabit SCHILTERUS in Gloss. pag. 479. Huc etiam spectat locus WILLERAMI Cant. II. 3. *ih saz unter sinemo scate, des ih ie geroda*, sedi sub umbra ejus, quam semper desideravi. Cur semper? Id collige ex sequentibus: *wanta ih sinen skirm ie habeta in persecutionibus*, quia tutelam ejus semper habui in persecutionibus. Consensum plurium Linguarum dabit particula *ew*.

IE, numeralibus junctum est adverb. segregandi: *ie einer* viritim, unus post alterum seorsim, *ie zwei* bini, duo & duo singulatim, *ie drei* trini, tres & tres separatim. Utitur hoc sensu NOTKERUS Psal. XXXII. 15. *an dien liden sunderig keba ist ieo iegeliches*, in membris singulare munus est seorsim singulis.

IE, comparativis junctum est adverb. quantitatis: *ie længer ie ærger*, quanto diutius tanto pejus.

IE, particula affirmativa: *es ist ie nicht recht*, non equidem justum est. NOTKERUS Psal. XXXV. 12. *ubermuoti ist also ein fuoziu, uuanda si ieo sar fallet, unde lango stan ne mag*, superbia itaque pes est, quia profecto mox cadit, nec diu stare potest.

IEDER, singulus, unus per se ab aliis separatus. Olim erat substantivum, viris fœminisque commune. Septemtrionalibus *it* est quilibet homo, *itar* homines, viri apud VEREL. in Ind. Anglosaxonibus & Francis *itis* mulier separata & privatim degens. Græcis ἴδιος privatus, ἰδίᾳ privatim, ἰδιάζω privatim dego. Cuncta a verbo Hetrusco *iduare* dividere. Nam hinc recte fit *it, itis*, ἴδιος, *ieder*, singularis, divisus, discretus, sive discretio illa sit a proprietate naturæ, ut in singulis, sive a prærogativa generis, ut in viris, sive a vitæ instituto, ut in solitariis. De verbo Hetrusco vide plura in *waise* orphanus.

IEDLICH, facilis. V. *jetlich*.

IEDWEDER, unusquisque. Compositum novum, sed justa lege concinnatum. Prior compositi pars est truncata ab *ieder* singulus, de quo paulo ante. Altera unum vel ullum significat. Id enim Alamannis est *edder*, Francis *weder* per prosthesin, quamvis in compositis tantum. De Alamannis vidimus supra in particula *et*. De Francis testis luculentus est TATIANUS, Cap. LXXII. 6. *lazet jogiuuedar uuahsan*, sinite singula crescere. Hinc totum compositum nihil aliud significat, quam singulum ex ullis omnium. Ullus est relativum, & conceptu suo omnes monades involvit. PRISCIANUS Lib. 7. *Si dicam* ULLUS, *pendet ex infinito omnium numero. Necesse enim est* ULLOS OMNIUM *intelligere, & cunctos posse numeros ad hoc referri.*

IEGLICH, unusquisque. Francis *jagilih*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIII. 115. *thaz jagilih bimide*, ut quilibet evitet. Lib. II. Cap. XIX. 23. *thaz iagilicher manno sinan friunt minno*, ut quilibet homo amicum suum diligat. Lib. IV. Cap. XV. 103. *joh jagilih thes thenke*, ut quilibet recogitet. WILLERAMUS Cap. III. 7. *ir aller iegelih habet sin suert in hanton*, horum omnium singuli habebant gladium in manu. Idem Anglosaxonibus *ælc*, Belgis *elk*, tanta elocutionis brevitate, ut nisi Franci justam vocis mensuram nobis conservassent, vix Oedipo locus conjecturæ relictus esset. Prior compositi pars significat *omnem*, tam collective quam distributive, & Anglosaxonibus dicitur *æg*, Francis *jago* & *jogo*, Alamannis rectius *coco*. Est enim, ut videtur, abscissum a Gr. ἕκαστος unus-

unusquisque. Et hunc verum vocis sensum esse, ex compositis omnium Dialectorum facile evinco. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *æg-hwær* ubique, circumquaque (a *hwær* ubi): *æg-hwæt* quodcunque (a *hwæt* quid): *æg-hwanon* undique, usquequaque (a *hwanon* unde): *æg-hwilc* unusquisque (a *hwilc* quispiam). Gloss. Keron. omnis *eocouuelih* (a *uuelih* quis): ubique *eocouueri* (a *war* ubi): usquequaque *eogouuerti* (a *wart* locus). Idem in Expos. Orat. Dom. *eogihuuarter* singuli, a *warter* præsens. Sermo enim ibi dirigitur ad Catechumenos, h. e. ad coram existentes. Si quem hæc composita Keroniana suspensum tenent, adeat observata nostra ad *wart* locus & præsens in loco. Apud Francos hoc genere compositorum nihil frequentius. Obvia sunt, & diligentissime SCHILTERO annotata,

jogimalon, perpetuo, a *mal* tempus. Otfrid. Lib. IV. Cap. ult. 79.

jogiuuelih, quodlibet, a *uuelih* quispiam. Tatian. III. 8.

jogiuuedar, singula, a *uueder* aliquis. Idem LXXII. 6.

jogiuuanan, undique, a *uuanan* unde. Idem XLVI. ult.

jogiuuar, quolibet, a *uuar* ubi. Gloss. Pez.

Atque hinc jam patet, quid proprie sit *jeglich* vi terminationis *lich*, quæ certe *similem* significat, nempe is, qui *omni* tam collective quem distributive sumpto *similis est*, qualis omnino est *unusquisque*.

JEMAND, aliquis. Alamannis *eoman*, apud ISIDORUM Cap. III. 3. Francis *jaman*, apud OTFRIDUM, Lib. II. Cap. XI. 131. ubi de Christo dicitur, quod non opus habuerit,

Thaz imo jaman zalti
Uuas mannes herza uuolti.
Ut ipsi aliquis narret,
Quid cor hominis cupiat.

Proprie est ullus homo, vel ullus aliquis, ab *ie* ullus, & *man* vel *mand* homo, quidam, & non ab ἄμος aliquis, ut Græculis olim placuit, cum Linguæ nostræ secreta nondum essent investigata.

JENER, ille. Pronomen tertiæ personæ, a Gothis relictum, cujus consensum a reliquis Dialectis frustra imploramus. ULFILÆ *jains* est ille, & semper pro *er*: *jaina* illa, & semper pro *sie*: *in jainamma daga* in illo die, Joh. XVI. 23. Radix est *gen* contra, recte observante STILERO in Thes. L. Germ. Nam *ille* proprie est aliquis primæ & secundæ personæ oppositus. Et ideo a Belgis rectius vocatur *de geene*.

JENER, ulterior, remotior, *an jenem ufer* in ulteriore ripa, *in jenem leben* in altera vita, a præsenti scil. tam tempore quam loco remota. Belgæ dicunt *geene*, melius & origini conformius. Est enim adjectiv. a pronom. formatum, & rebus atque locis remotioribus tributum, quia tertiæ personæ, utpote remotissimæ, similes sunt. Et hinc porro nata sunt adverbia loci in omnibus Dialectis. Inde Gothis *jaind* illuc, Joh. XI. 8. *jainthro* inde, Matth. IX. 9. *jaindwairths* illuc, Joh. XVIII. 3. Anglosaxon. *geond* per, ultra, Belgis *gins* & *ginder* illic, isthic, Germanis *jenseit* uls, ultra, trans, in opposita regione.

JENIG, ille. Diminutiv. a Belg. *geene*, sed novum, & priscis ignotum. Confer *derjenige*, & corrige quæ ibi dixi de fonte.

JENNER, Januarius. Utraque vox Celtica videri potest, & a Druidibus inventa, si non a *Jano* (ut hactenus Latini) sed a frigore derivetur. Nam Januarius Armoricis dicitur *mis jenver*, quasi mensis aeris frigidi, a *jen* frigidus, & *aer* vel *ær* (Cambris *awyr*) aer, interprete PEZRONIO in Ant. Celt. pag. 393. Huic vocabulo, quod tempore Caroli M. peregrinum videbatur, aliud substitui cœpit eodem auctore. EGINHARTUS de CAROLO M. Cap. 29. *Mensem Januarium appellavit* WINDERMANOT. Sive a *wenden* vertere, ob vertiginem Solis, sive a *winter* hiems, ob rigorem brumalem. Sed hac appellatione longe vetustior est Anglosaxonica, quæ hic prolixius examinanda est. Januarius Anglosaxonibus dicitur *æftera geola*, quasi posterior Julius. Nam prior, quem *ærra geola* vocant, erat December. Nomen varie scriptum reperitur, *geol*, *geohol*, *gehol*, *gehul*, *giuli*, *jaula*, *juel*, *jul*, *jol*. Quid valeat, multi tradiderunt, sed unde appellatio ducta sit, pauci. Optime omnium & doctissime BEDA de temporum ratione Cap. 13. *Menses* GIULI *a conversione Solis in auctum diei, quia unus eorum præcedit, alius subsequitur, nomina accepit.* Quod illum magno judicio scripsisse, postea ex nomine Solis ostendam. SOMNERO *gehul* est natalis Domini, qui Lancastrensibus etiamnum vocatur *yeol, yewl, yeole*. Idque ex Legibus R. ALUREDI Cap. 39. probat, ubi verba: *XII. dagas on gehol*, duodecim a festo natali Domini dies. Eandem interpretationem affert BENSONIUS: *geohol* natalis Christi, *geol* festum natale Christi, *gehul* natalis Domini. Optime utrinque: nisi quod hic significatus nihil facit ad investigationem vocis, cum recentior sit, & a vetustiori desumptus. OL. WORMIO *jul* est *ludus Julius*, a *Julio Cæsare* sic dictus, qui devictis Britannis, & icto (ut ait) cum Cimbris fœdere, hanc amicitiæ & subjectionis legem illis imposuerit, ut in memoriam ejus quotannis, Sole Capricornum ingrediente, ludi fierent solemnes, & nomine ejus appellarentur. Quod pactum illos servasse, testem excitat JOHANNEM MAGNUM, & antiquum Rhythmum:

Omnes censum Cæsari, præter Gothos, dabant:
Mandatis imperii soli reclamabant:
In honorem Julii JUL *celebrabant.*

Hanc fabellam multis coloribus ornat Vir doctissimus Libro I. Fastorum Danicorum Cap. 7. per totum. VERELIUS in notis ad *Her-*

Hervarar-Saga pag. 52. 56. fuse agit de comessationibus Juliis, sed etymologia (quantum memini) non delibata. PONTANUS nomen Mensis a lætitia temporis deducit. *Illud certum habeo*, inquit, *ad jubilationem & lætitiam temporis exprimendam id quicquid est vocis* (JUL)* *formatum. Est enim apud Plinium* 'ιέλες -- *At Erathosthenem in hymno Mercurii* IULON *pro lanificarum cantilena usurpasse, ex isto versu liquet:*

Δαιδαλίδας τεύχησα, καλὰς ἥειδεν 'ιέλες.
Farque parans salsum scitos cantabat IULOS.

Didymus ait hymnum in laudem Cereris fuisse, quod ex Semo Delio annotat etiam Athenæus Lib. 14. & indicat Theodoretus libro de materia & mundo sic inquiens: Ne cantemus Iulum Cereri, nec Baccho Dithyrambum. Quod sane optime sensui nostro, & ludis istis Julensibus nostratium competit, qui aut celebrantur post completa jam Cerere horrea, aut quod novus jam annus ac vernum tempus instet, quo Cereri denuo faciendum operandumque. Verba Pontani sistit Wormius loco citato pag. 22. In quibus tamen quædam sunt, quæ ægre admitti possunt. Quis credat festum Cereris media demum hieme a Borealibus celebratum, aut nomen festi a Græcis tractum esse? Rectius, opinor, causa istius lætitiæ ad reditum Solis, quam ullum Cereris beneficium refertur. Nam sol Celtice dicitur *haul*, vocabulo apud Armoricos durante, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Gothice *uil*, Marc. I. 32. Quibus convenit Græc. ἥλιος. Sed os Saxonicum præfixit *G.* vel *J.* Inde *guil* vel *juil* sol. Hinc *jolen* proprie est lætitia efferri ob reditum solis. A *jolen* rursus fit *jol* lætitia publica. Cum hoc significatu conveniunt quædam Vereliana in Indice: *jol* comessatio Jolia, *jolabod* invitatio ad convivia Julia. Hic sensus nominis primævus & antiquissimus, & Cæsari non æqualis, sed superior, qui postea cum oriente Evangelio natali Christi adhæsit, manente pristino gaudio, quod abrogari tuto non poterat inter illos homines. Quidam Scriptor Antiquitatum Septemtrionalium haud incelebris, *Festum Jolense* loco movet, & cum *Spurcalibus Februarii*, a Synodo Liptinensi in Indiculo memoratis damnatisque confundit, contendens, gaudia Jolensia a Regibus demum Christianis e mense Februario in tempus Nativitatis Christi rejecta esse, ut facilius Christianorum Sacris adsuesceret populus nuper conversus. Sed quo minus Viro doctissimo assentiar, movet me auctoritas BEDÆ, qui Menses *Giuli*, hoc est, Decembrem & Januarium, a conversione Solis nomen accepisse scribit. Quo ipso manifestum est, male *Festum Jolense* a conversione Solis & ingressu anni astronomici avelli.

JENSEIT. V. *jener* ulterior.

IERGEND, usquam, *niergend* nusquam. Insigniter depravatum ex antiquo Francico *uuergin*, ejusdem significatus. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXII. 39.

Si suahtun untar kundon,
Jo suntar gatilingon,
Ni funtan sie nan uuergin thar,
Si ni brahtun nan sar.
Quærebant inter notos,
Et inter cognatos,
Nec eum ibi invenerunt usquam,
Nec adduxerunt eum statim.

Idem Cap. XXIII. 77.

Ni tharf es man biginnan,
So er sih biginnet belgan,
Er uuergin sih giberge
Fur sinemo abulge.
Male conatur homo,
Cum (Deus) incipit irasci,
Se occultare usquam
Coram ira ejus.

Constat autem Francico vocabulo sua compositionis ratio. Nam a *war* ubi, & *gen* versus, ad, apud, recte fit *wargen*, *wergin*, usquam, alicubi, aliquo in loco. Litera W. quamvis sit radicalis, paulatim elidi cœpta est. Inde Belgis & Germanis *ergens* & *iergend*, eodem quidem sensu, sed diversa & manifesta corruptela.

IERGEND, unquam. Sensus a loco ad tempus translatus. Nam tempus & locus sunt res valde similes, & sæpe communia habent vocabula. Apud Latinos quoque adverb. loci interdum tempori inservit, ut *ibi* & *ubi*, imo etiam *prope*, *huc*, *hinc*, in compositis *propediem*, *adhuc*, *abhinc*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XXI. 15. de recta orandi ratione:

Then hugu in then githankon
Ni lazet uuergin uuankon.
Animum in cogitationibus
Ne sinite unquam vacillare.

Hic sensus regnat in multis Otfridi locis, quæ sine illo male intelliguntur & explicantur.

IERGENDSWO, pleonasmum sapit.

JEST. V. *gæst*.

JETLICH, *jedlich*, facilis, faciendi voluntate. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *ieth* facilis, *iethelic* facile, *un-iethe* asper, difficilis, molestus. Ab *od* facilis, per prosthesin.

JETTEN, sarrire, zizania sarculo evellere. Forte a γαιῆθεν ex terra.

JETZ, jam, nunc. Græc. ἤδη, Goth. *juthan* Marc. XIII. 28. Prius imitamur in *jetz*, *jetzt*, *jetzo*, posterius in *jetzund*. Francis *allizana* usurpatur pro *semper*, quia semper est perpetuum nunc. Vocem exhibet WILLERAMUS Cap. II. 14. III. 5.

IG, terminatio. V. *Proleg.* Sect. VI.

IGEL, herinaceus. Francis *igil*, Belgis *egel*. Quibus convenit Gr. ἐχῖνος & Lat. *echinus*. Gloss. Pez. ericius *igil*. Unde, nisi a dotibus

bus dorsi, spinis inquam sive aculeis, eorumque acie? Nam acies cujuscunque rei nostris dicitur *ecke*, & pungere *hechen*. Et ab his initiis quicquid pungit, sive morsu, ut hirudo, sive attactu, ut herinaceus, nomen accipit apud veteres: nec animalia tantum, sed etiam plantæ. Itaque herinacius vi vocis Germanicæ est mus aculeatus. Ob eandem causam histrix, animal simile erinaceo, nobis dicitur *stachel-swein*, Italis *porco spinoso*, Anglis *porcupine*, Succis *pinswyn* a *spina*. Cambri eandem appellationis vim, quamvis aliis vocibus exprimunt, dum herinaceum vocant *draenog*, quasi spiniferum, a *draen* spina. Nescio an huc spectet ex Historia Zosimi IGILLUS, dux Vandalorum ab Imp. Probo captus, etiamsi herinaceus sit symbolum viri fortis, dum venanti aculeos suos tanquam sagittas objicit, ut absque multis vulneribus prehendi non possit. Nam pueris nomina a bestiis petita imponere, ut virtutis bellicæ admoneantur, res Majoribus nostris plane insolens est. Malo igitur nomen *Igilli* derivare ab Anglosaxon. *ican* augere, ut proprie sit augmentator. De hoc verbo vide plura in *auchen*.

IGEL, & composite *blut-igel*, hirudo, sanguinis humani appetens, quamvis in aqua palustri nata. Gloss. Pez. sanguisugæ *egalun*. Belgis *echel*, & quibusd. Germ. *egel*. Nomen habet ab acie linguæ, sicut ericius ab acie dorsi. Vel, si mavis, ab *hechen* pungere, quia, sicut ericius attactu, ita hirudo sugendo pungit.

IHM, ei, eo. Gothis *imma*. Anglosaxon. *him*, Franc. & Alam. *imo*, *imu*. Hic & sequentes casus oriuntur a nominativo obsoleto *is* ipse, quo utitur Codex Arg. vetustissimum Germanicæ Linguæ monumentum. V. dicta in *er*.

IHM, sibi. Gloss. Keron. sibi *im*, plur. *imu*, sibi invicem *im untar im*. NOTKERUS Psal. XXXII. 12. *den er imo in erbe eruueleta*, quem sibi in hæreditatem elegit. Anglosaxones eodem sensu dicunt *him*, *hym*. Particulam Gothicam vide in *sich*.

IHN, eum. Gothis *ina*, *imma*, Anglosax. *hine*, Franc. & Alam. *inan*, & Poetice *nan* apud OTFRIDUM millies.

IHNEN, eis. Gothis *im*, Anglosax. *hym*, Francis & Alam. *in*, Belg. *hun*.

IHR, ejus & ipsorum. Gothis *is*, *izos* & *ize*, Anglosaxon. *his*, *hyra*, Franc. & Alam. *ira*, *iro*, *iru*. In singulari non dicitur nisi de sexu fœminino.

IHR, ei, ea, eam. Anglosaxon. *hyre*. Franc. & Alam. *iru*. TATIANUS Cap. III. 2. *quhad ther engil zi iru*, dixit angelus ad eam.

IHR, vos. Francis & Alam. *ir*. TATIANUS Cap. XXV. 1. *ir birut mittelgartes lioht*, vos estis lux mundi. Gothis vos dicitur *jus*, & in accusandi casu *izwis*. Anglosaxonibus *ge*, quod imitantur Belgæ in *gy*. Proprie est pluralis numeri: sed reverentiæ causa tribui cœpit uni soli, tanquam multitudini, auctoribus Francis. OTFRIDUS in Præf. ad Episcopum SALOMONEM vers. 9. seq.

Lezka ich therera buachi
Ju sentu in Suaborichi,
Thaz IR *irkiaset uberal*
Oba siu fruma uuertan scal,
Oba IR *hiar findet ia uuicht thes,*
Thaz uuurdig ist thes lesanes.

Hodie tribuitur tantum inferioribus, & rusticum censetur, superiorem aut æqualem ita compellare. Inde *irzen* vossitare, irreverenter alloqui. Confer *du* & *dauzen*.

IHR, suus. Anglosaxon. *hyre*, Franc. & Alam. *ira*, *iru*. Gloss. Keron. sua *iru*. TATIANUS Cap. VII. 9. *inti lebeta mit ira gommanne sibun jar fon ira magadheiti*, & vixerat cum viro suo septem annis a virginitate sua. Ab *ihr* ejus, pronomine substantivo in adjectivum mutato. Ab *ihr* rursus fit substantivum *das ihre* suum, & hinc porro *das ihrige* competens, ut sunt illata uxoris, & similia.

ILGEN, lilia, Dial. Suevica. Anglosaxones dicunt *lilian*, Matth. VI. 28. Franci *lilia* apud TATIANUM Cap. XXXVIII. 4. Germani reliqui *lilie*, *lilien*. Omnes Latinæ vocis imitatione.

ILL, malus, i. e. gravis, molestus, sensibus ingratus, & contra naturam. De hoc significatu vide plura in *elend* calamitas.

ILL, malus, i. e. pravus, perniciosus, & ad nocendum paratus. Græci eodem sensu dicunt ὄλος & ὀλοιός, ab ὀλῶ, ὀλλύειν perdere, perniciem afferre: Angli & Islandi *ill*. VEREL. in Ind. *ill-giarn* maleficus, qui malum libenter perpetrat, *ill-menne* nequam, nebulo, *illing* tyrannus & tyrannis.

ILLING, ictis, mustela, vel simile animal, sed noxium. Nam secundum antecedentia est *mala bestia*, & ad nocendum parata.

ILTIS, idem animal. Ab Island. *illtur* malus. Cambris *ylltyr* est talpa, apud BOXHORN. Et talpa est mala bestia, dum agros & arva subfossionibus corrumpit.

IMBISS, degustatio cibi, sed parca & transitoria, ut fieri solet in jentaculis. Vox Alamannica. Gloss. Keron. refectio *imbiz*, reficiant *imbizzen*. Belgis *inbyten* est jentare, Sicambris *anbyt* jentaculum, LUTHERO *anbeissen* degustare cibum, Act. XX. 11. *da gieng er hinauf, und brach das brodt, und beiss an*, tunc ascendit, fregitque panem, & gustavit. Cuncta ab inchoativo *an*, & *beissen* mandere, manducare.

IMMEN, apes. Vox Alamannica, Suevis etiamnum usitata. Jus prov. Alam. Cap. CCCLVI. 1. *fliegent binen uz und uallent uf ainen baume, und er in inr drie tagen nachvolget, so sol er jenem sagen, dez der baum ist, daz er mit im gange, und im sin* YMMEN *geuuinne*. Vertit Cel. SCHERZIUS: Si apes alicujus avolant, & arbori alterius insident, isque cujus fuere, per triduum illas persequitur, debet illum, cujus arbori insident, rogare, ut secum eat, & se juvet ad apes recupe-

 cupe-

cuperandas. Videntur sic dictæ quasi concubinæ. VEREL. in Ind. *amia* concubina. PLIN. Lib. XI. Cap. 16. de apibus: *Fœtus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & subtilis quæstio fuit. Apum enim coitus visus est nunquam. Plures existimavere, oportere confici floribus compositis apte atque utiliter. Aliqui coitu unius, rex in quoque appellatur examine. Hunc esse solum marem, præcipua magnitudine, ne fatiscat. Ideo fœtum sine eo non edit: apesque reliquas tanquam marem fœminas comitari, non tanquam ducem.* Quæ sententia, etiamsi PLINIO non probetur, & multo minus recentioribus, qui nullum in alveari regem, sed reginam tantum, totiusque populi per extera conjugia matrem agnoscunt, Alamannorum tamen esse potuit. Sed nihil definio. Scribitur etiam *ympen*, apud SCHERZIUM in notis, tanquam esset a Lat. *apis*, inserto M. Sed nec hoc probare possum. Nam *ympen* non videntur esse apes in genere, sed nova apum fœtura, & fortasse sic dicta ab ἐμπεῖν gignere. Huic conjecturæ favet compositum *imbebinen* examen novum, pullities apum noviter emissa. Extat in vita S. Ambrosii apud SCHILTERUM in Gloss. Teut. pag. 828. col. 2. ubi verba: *do kam fliegen ein imbebinen, und besossent des kindes antliz.*

IMMER, semper, *nimmer* nunquam. Gloss. Lips. *iemer* æternum. Vox OTFRIDO perquam familiaris. Testimonia vide apud SCHILTERUM in Glossario. Nos illis auctuarii loco addimus sequentia. Lib. IV. Cap. ult. 78.

Iob Druhtin jamer lobonti.
Et Dominum jugiter laudantes.

Lib. V. Cap. XXIII. 421.

Jamer mit liebe.
Semper cum amore.

Cum dies Hebræis sit *jom*, & Græc. ἡμέρα, hinc multorum judicio vox Germanica nihil aliud significat quam quotidie. Latini ex eodem fonte habent *semper*, præposito S.

IMMERDAR, idem quod simplex, nisi quod subfixum *dar* composito notionem temporis adjicit. Nam *thar* apud Francos sæpe usurpatur pro *cum, dum, tunc, quando*, quæ certe sunt adverbia temporis. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XIX. 17.

Thar ih in zalta min uuort
Thar uuarun sie al gisamanot.
Cum illis prædicarem verbum meum,
Tunc omnes erant congregati.

Hinc *immerdar* est quando continuum.

IMPFEN, implantare. Anglosaxon. & Francis *impan*. Gloss. Boxh. *kimpitota* inseruit, *anakiimphot uuort* insitum verbum. Anglosaxonibus *impod* est implantatus, insitivus, quod imitantur Latino-Barbari in *inpotus*. Lex Sal. Tit. XXVII. 21. *Si quis* INPOTUS *de pomario aut pyrario diruperit.* Omnia, non a Lat. *imponere* & *impositus* ut ECCARDUS existimat; sed potius a Gr. ἐμφύειν & ἔμφυτος inserere & insertus. Vel certe a Cambrico *imp* surculus. Quid enim est implantare, nisi surculos inserere? Surculus autem est ramulus ad inserendum idoneus, & ab ἐμφύειν sic dictus, nisi malis ab ἐμπεῖν gignere.

IN, præfixum. V. *Proleg.* Sect. 5.

IN, præpos. quæ Græcis ἐν, Lat. *in*, Camb. *yn*, Armor. *en*, Goth. *in* Matth. VI. 9. 10. Anglosaxon. *on* ibid. Francis & Alam. *in*. Gloss. Keron. in domo Dei *in huse Cotes*. Sueci dicunt *i*. Islandi *a*. haud dubie per apocopen. Nam N. est litera radicalis, & a natura ad significandum id, quod intus est, præ cæteris idonea, quia palatum tangit lingua, & spiritum in imo gutture detinet. Hoc me docuit PLATO in Cratylo.

INFANTE, & *infanta*, filius & filia regis apud Hispanos. Vulgo derivant a Lat. *infans*, quod multis Viris doctis displicet, qui nomen Germanicum esse suspicantur, ut multa alia Hispanicæ Genti a Gothis aliisque populis Theotiscis relicta. Ita enim fieri solet, & sæpe factum est, ut a victore populo in victum simul cum imperio victoris lingua, aut pars linguæ derivetur. *Fant*, inquiunt, in Legibus veterum Septemtrionalium significat puerum, famulum, ministrum, Belgis *vent* est juvenis, & Suecis *fænta* puella, ancilla. Et hactenus aliquid dicunt, quod congruum videtur, etiamsi de particula *in* in fronte vocis rationem reddere non valeant. Sed non opus est, ut eam, tanquam sibi infestam formident. Nam *in* potest esse ab *inne* domus, sic ut *inne-fant* proprie sit puer vel puella regiæ domus. Et hic optimus compositi sensus me pene induceret, ut illud ante Maurorum in Hispaniam adventum regnantibus adhuc Gothis invaluisse crederem, nisi alia me suspensum tenerent. Primum est novitas appellationis, quæ nullum habet auctorem Sæculo XI. priorem. Alterum, usus medii ævi, qui Regum & Magnatum hæredes, quamvis ætate provectos, Latine *pueros*, Gallice *enfans* appellare solet. Utrumque demonstravit CANGIUS in voce *Infantes*. Tertium, quod *fant* proprie non puerum, sed peditem & servum a pedibus significet. Id quod de filio regis dici nequit. Vide plura in *fuss* pedes.

INFANTERIE, peditatus, copiæ pedestres, milites qui pedibus merent. An a *fant* servus? Ita sentiunt VERELIUS & FERRARIUS. Sed hoc nimis generale est, & equitatui commune. Observandum, quod Francis *fendeo* sit phalanx. Gloss. R. Mauri apud Diecm. falanx vel multitudo *fendeo*. Posteritatem inde formasse *fanteria*, & mox *infanteria*, etiamsi de augmento initiali *in* rationem reddere non possim, credibile est. Restat, ut originem Francicæ vocis, si possim, ostendam. Puto autem me posse. Nam *fetha* Anglosaxonibus est phalanx, a

fet

fet pedes. Hoc Francus imitari potuit inserto N. Nam hac epenthesi in transitu vocum ex uno labio in aliud, nihil apud priscos frequentius. Cætera nituntur fide Glossographorum. SOMNER. in Dict. AS. *fet* pedes, *fetha* phalanx, *fethe-here* peditatus. Gloss. Ælf. in nom. omn. hom. comm. legio *fethu*, acies *gewærud fetha*, cuneus *getrimmed fetha*, agmen *gangend-fetha*.

INFEL, velamentum capitis sacerdotale, a Lat. *infula*, alia Dial. *eifel* per syncopen.

ING, juvenis, homo ætate novus. Hodie quidem dicimus *jung* cum aliis & vetustioribus Dialectis: sed Scandi constanter retinent *yng* & *ung*, in compositis & extra. Hoc sensu pollet in nominibus propriis, cujusmodi sunt,

INGUIOMERUS, juvenis celebris. Nomen literis mandavit TACITUS Annal. I. & II. fuitque Principis Cheruscorum, & Arminii patrui. Similia composita vide in *mære* celebris.

INGUIOMIRUS, Chlodovei magni filius. Eadem notione.

INGIBRET, juvenis clarus. Nomen Alamannicum apud GOLDASTUM in Indicibus. V. *brecht* clarus.

INGIRAM, juvenis robustus. Ibidem, quamvis sine interpretatione ut semper. V. *ram*.

INGORAMUS, pater Hildegardis Reginæ apud THEGANUM. Eadem notione.

ING, in patronymicis significat filium, sive natum ab eo cui annectitur, derivaturque a verbo Celtico *engi* parere, nasci, quod superat hodie apud Cambros. Hac appendice nihil familiarius apud Anglosaxones in Nominibus propriis, quod pulchre observat Cel. HICKESIUS in Dissert. Epist. pag. 24. unde sequentia decerpo:

PUDDING, Puttæ filius.
BRYNING, Brynæ fil.
DYRLING, Dyrli fil.
TEOLLING, Teollæ fil.
BEORNING, Beorni fil.
DUNNING, Dunni fil.
TULLING, Tulli fil.
BRUNING, Bruni fil.
HIERDING, Hierdi fil.
HIENDING, Hiendi fil.
KIPPING, Cippi fil.

Huc etiam spectant nomina Regum ejusdem stirpis, ut sunt, MEROVINGI, a Meroveo, CAROLINGI, a Carolo M. geniti, nec non Vandalorum ASTINGI apud Jornandem Cap. 22. Longobardorum LITHINGI apud P. Diaconum Lib. I. Cap. 21. Bojorum AGILOLFINGI, in Lege Bojor. Tit. II. Cap. XX. 3. Saxonum UFFINGI apud Bedam Lib. II. Hist. Cap. 15.

INGWER, gingiber, Gr. ζιγγίβερ. Res & vox exotica.

INLAGER, immissio equitatus. Vide *einlager*.

INNE, domus. SOMNER. in Dict. AS. *inne* cubiculum, cella, caverna, diversorium, domus, *innunge* mansio, *in-orf* supellex, bona domestica, *in-cnapas* pueri, servi, famuli domestici. Versio AS. Matth. XIII. 13. *he forlet tha tha menegeo, and com tho his inne*, tunc dimisit turbam, & venit in domum suam. VEREL. in Ind. *inni* domus, *i kongs inne* in domo regis, *innis-man* inquilinus. Oritur, ni fallor, ab *in*, quatenus est particula localis significans ubi quis sit. Nam ab ἐν Græci similia faciunt derivata, ἔνδον intus & domi, οἱ ἔνδον domestici, imo etiam ἔνδιον diversorium, domicilium. Vestigia vocis haud obscura præbent etiam reliquæ Dialecti, si recte fiat compositorum æstimatio. Nam domestici Gothis vocantur *innakundai*, Matth. X. 36. non quod intus noti sint, ut JUNIUS arbitratur, sed quod in domo geniti, ab *inna* domus, & *kund* genitus, quod est a *cennan* generare. Similiter Francis *innapurio* est in domo natus, & *inchneta* servus domesticus, quæ vide apud DIECMANN. in R. Mauri Glossario pag. 25. Hodie *inne* pro diversorio superat apud Anglos, dum apud reliquos Germanici idiomatis populos obsolescit.

INNE, animadvertens, *inne werden* animadvertere, animadvertentem fieri. Formula loquendi WILLERAMO familiaris, ex cujus Cantico sequentia collegit JUNIUS in Obs. pag. 66.

So her thes innena uuerthet, si rescive-
rit hoc.
her thes innen is uuorthen, rescivit.
nu uuerthet her thes uuola innena, nunc
recte percipiet hoc.
ich ne uuart niet innena, non percepi, non
animadverti.

Oritur ab obsoleto *innan* animadvertere, ut bene judicat JUNIUS duce Glossa antiqua, in qua *inni* explicatur per *couma*, animadverte. Aliæ Glossæ habent *inu* pro ecce, quod idem. Nam *ecce* nihil aliud est quam vide, attende, animadverte. Gloss. Keron. ecce *inu*. Melius autem scribitur cum duplici N. Nam *innen* haud dubie desumptum est a Græc. ἐννοέομαι cogito, considero, animadverto. Quod miror JUNIUM, Græcæ Linguæ alias peritissimum, non annotasse. Ab *inne* rursus fit *innern*, *erinnern* monere, in memoriam revocare, facere ut attendat.

INNEN, intus, intra, intrinsecus. Gothis *innathro*, Matth. VII. 15. sed in compos. *inn*, *inna*, cujusmodi sunt, *inngaggan* introire, *innaberan* inferre. Idem Anglosaxonibus *innan* & *innane*, Francis & Alam. *inna*, *innan*, *innana*. Gloss. Keron. intro *innana*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XXI. 12. *innan theru brusti*, intra pectus. Litera finalis N. etiamsi sit valde antiqua, non tamen est necessaria ad constitutionem vocis. Sueci & Islandi simpliciter dicunt *inne* & *inni*. VEREL. in Ind. *inni* intus, *insta* intimum. Rectius,

ctius, si quid video. Nam *inne* est a præpos. locali *in*, quæ natura sua nonsolum locum externum, sed etiam internum significat, & ab *inne* rursus derivantur *inner* interior, *innig* intimus.

INNEN, infra. Id est, maxime intus, procul a superficie. Gloss. Keron. infra *innana*, inferiorem *innanorun*. Gloss. Lips. *innaron thingon* inferioribus. TATIANUS X. I. *zuuijarigen inti innan thes*, a bimatu & infra. OTFRIDUS Lib. II. XIII. 37.

Ther son ther erdu hinana ist,
Ther scal sprechan thanana ist.
Qui infra est de terra,
Sermocinabitur ea, unde est.

Vide annotata ad *unten* infra.

INNUNG, tribus opificum. KEYSLERUS a loco congregationis, hospitio vel caupona, qui olim Anglosaxonibus & hodie Anglis *inne*, nomen deducit, & *innungen* interpretatur compotationes. Ex adverso *innungen* STILERO sunt statuta opificum, communi consensu sancita, & sic dicta quasi *einungen*, concordata, a verbo forensi *einen* convenire, pacisci. Cur non potius consociationes, ab *einen* unire, conjungere?

INSEL, insula. Vox Latina. Germanicas vide in *ey* & *eyland*.

INSIGEL, sigillum signatorium. Cambris *insel*, Anglosax. *insægl*, Franc. *insigil*. Gloss. Pez. annulo *insigile*, signaculum *insigili*. WILLERAMUS VIII. 6. *mache mich dir ze einemo insigile uber din herzo*, me velut egregium supra cor pone sigillum. Ubi sigillum videtur sumi pro gemma, cui imago insculpta. Nam & his utebantur ad obsignandum veteres. OVIDIUS Met. Lib. IX.

Protinus impressa signat sua crimina gemma.

Præfixum *in* non videtur magnopere necessarium. Reliqua vide in *sigel*.

INSTÆNDIG, instans & instanter. Gloss. Keron. instantissima (oratione) *anastantantlihostin*. Refer ad *stand*, quatenus actionem standi significat. Nam hic situs corporis magis convenit urgentibus & prosequentibus institutum, quam sessio aut quies, nonsolum judicio Germanorum & Latinorum, sed etiam Græcorum, quibus *ἐνστάμενος* instans, ab *ἐνίστημι* insto.

INVESTIEREN, sensu forensi est in possessionem mittere, a simplici *vestire* ejusdem significatus, quo Latino-Barbari passim utuntur. Unde nomen actioni haustum sit, videntur Jurisconsulti nondum explanasse. Prima & communior conjectura a *vestibus* desumitur. Secundum hanc etymologiam, sensus a pallio, quo Episcopi investiuntur, ad gladium, cespitem, festucam, & reliqua, erit translatus, quod nescio an verosimile sit. Alii derivant a Saxonico *wæstm* fructus, quod *vestire* nihil aliud sit, quam terram ejusque fructus, ædificia, proventus, in alterius dominium transferre. Sed a *wæstm* prodire quidem poterat *vestimire*, non autem *vestire*, nisi lege justæ derivationis violata. Alii itaque deducunt a *vesten* firmare, quod cæteris melius videri posset, nisi confirmationem cum traditione confunderet. Quid ergo sit *vestire*, & unde hoc verbi Latino-Barbaris formari potuerit, paucis aperiendum restat. *Vestire* nihil aliud est, quám *rem per symbolum præsentare*, derivaturque a veteri Theotisco *wist* præsentia. VEREL. in Ind. *vist* præsentia in hoc vel illo loco, *hervist* præsentia in loco, *vidervist* præsentia, puta in loco opposito. Quæ certe sunt a *wesen* esse in loco. Franci Scriptores passim utuntur compositis, cujusmodi sunt,

bieruuist, præsentis vitæ usura, in Epinicio R. Lud. vers. 73.

nabuuist, præsentia proxima, apud OTFRIDUM Lib. IV. Cap. XI. 68. *thin nabuuist ist mir suazi*, præsentia tua mihi dulcis est. Apud eundem *nabuuist* explicatur per *geginuuerti* præsentia, Lib. IV. Cap. XV. 25. 26.

heimuuist, præsentia in patria, apud OTFRIDUM Lib. II. Cap. VII. 43. & passim alibi.

mitheuuist, conpræsentia, consortium, apud WILLERAMUM VI. 2. *thie genatha sinero mitheuuiste*, gratia conpræsentiæ ejus. Quæ vox in nova Editione vitiata est.

Ab hoc igitur substantivo prodiit verbum *vestire*, præsentare, & sensu forensi in possessionem mittere, quod more receptum esset apud Veteres, ut donationes & translationes possessionum & dominiorum, non verbis solum fierent atque chartis, sed etiam symbolorum quorundam in manus præsentatione & traditione, quorum Catalogum exhibet CANGIUS in voce *Investitura*. Hinc *manus vestita* nihil aliud est, quam manus præsentis symboli exhibitione in possessionem missa. Atque hinc jam lucem accipiunt reliqua composita, ut sunt,

investire, tradere possessionem per symbolum,

devestire, possessione exuere,

revestire, ejectum restituere,

investitura, traditio per symbolum, quod est traditionis invisibilis quasi visibile sacramentum.

Hanc SPELMANNUS dividit in *veram* sive *propriam*, & *impropriam*: *Veram* vocans, quando res ipsa traditur, ut possessio terræ super ipsam terram traditione glebæ ab eadem revulsæ: *Impropriam*, quando symbolum adhibetur, ut gladius, hasta, vexillum, annulus, sagitta, calcaria, aut aliud hujusmodi, pro vario locorum more. Mihi omnis *investitura* traditio symbolica & impropria esse videtur, etiam ea, quæ glebam tradit pro agro. Nam hæc quoque repræsentativa est.

INWEN-

INWENDIG, intus. Lex donationis Ludovici & Lotharii apud BRAUWERUM in Annal. Trevirens. habet, *inneneuuendium* intra, *uz zeneuuendium* extra. Ab *innen* intus, & *wenden* vertere.

INWERTS, intrinsecus. Anglosaxon. *inne-weard* interior, *in-weard* intimus, intro, interius. Gloss. Keron. intimo *inuuartun*. TATIANUS Cap. XLI. 1. *inuuertes sint sie raze uuolua*, intrinsecus sunt lupi rapaces. Ab *innen* intus, & *werts* versus.

IO, interjectio gaudentis. Utimur in Hymno: *wacht auf ruft uns die stimme:* Ubi verba: *Des sind wir froh, i-ô, i-ô.* Nescio, an idem sit quod *ju*. Nam *ju* incipit a consonante & est monosyllabum, *io* vero bisyllabum.

IO, interjectio exclamantis & convocantis, præcipue in casu atroci. Inde *mordio, feurio*, clamor in homicidio & incendio, de quibus eleganter disserit doctiss. FRISCHIUS in Miscell. Berolin. Tom. IV. num. XXXII.

JOCH, jugum, arcus ligneus, quo duo boves quoad collum junguntur. Vox antiquissima, quæ Persis effertur *juk*, Armoricis *jau*, Anglosaxon. *joc, juc, geoc*, & composite *geoc-boga*, Francis & Alam. *job*, Angl. *yoke*, Belg. *jok, juk*, Danis & Suecis *aag, ook* per aphæresin, Gall. *joug*. Gloss. Pez. jugum *job*. Gloss. Keron. jugo *jobbe*. Cuncta a Lat. *jugum*, quod rectius derivatur a *jungo*, quam a Gr. ζυγὸν, etiamsi a δύο & ἄγειν sic dictum videatur. Hodie ad fulcimenta pontium extenditur, quia simul juncta arcum jugo similem efficiunt. Allegorice dicitur de servitute.

JOCH, par jugatum. Inde Gothis *gajuk hraiwadubono* par turturum Luc. II. 24. *fimf juka auhsne* quinque boum juga Luc. XIV. 19. quod imitatur Luth. in verbis *fünf joch ochsen*. Allegorice dicitur de consortio inter duos, & præcipue de conjugio. Synecdochice de aratro, cui boves juncti. Inde *juchphennig* tributum quod pendi solet pro aratro, quam vocem sistit SCHILTERUS in Gloss. pag. 498.

JOCH, parabola, sive similitudo, ob duorum similium conjunctionem. Sensus Gothis proprius, sed venustus. ULFILAS Marc. IV. 2. *jah laisida ins in gajukom manag*, & docebat eos in parabolis multa.

JOCHEN, jungere, *zusammen jochen* copulare, conjugare, *gejochet* conjunctus & conjunctim. Ita STILERUS in Thes. L. Germ. Similiter & Anglosaxonibus *jucian* est jugare, conjugare, apud SOMNER. & BENSON. Haud dubie a *juc* jugum.

JOCHEN, vincere. ULFILAS Joh. XVI. 33. *ik gajiukaida thana fairhwau*, ego vici mundum. Proprie est subjugare & in servitutem redigere, & dicitur de victis, quia victi antiquitus cogebantur transire jugum ex tribus hastis instar patibuli formatum.

JOCKEN, *jöckeln*. V. *gauckeln*.

JODUTE, clamor tragicus. Statuta Frisica num. 21. *when dat ruchtbar worde mit Jodute ropende, edder dergliken.* Biblia Lubecensia 1533. Jer. XII. 6. *unde schryen t' iodute auer dy.* Ubi LUTHERUS: *und schreyen zeter über dich.* Et rursus Jer. XV. 10. *auer den yderman t' yodute schryet im gantzen lande.* Ubi Luth. *wider den iederman hadert und zancket im gantzen lande.* Placuit hæc formula etiam interpreti Suecico & Danico, quorum ille habet *ropa Jadwt*, hic *skrige Jodut*, observante STADENIO in Voc. Bibl. pag. 695. Secundum Albertum CRANZIUM *Jodute* est idolum Saxonicum, cujus nomenclatura Italica. Verba ejus in Metropol. Lib. VI. Cap. 7. hæc sunt: *Peracto in loco Welpesholde insigni prælio, erexere Saxones trophæum, virum scil. in statua armatum, clava subnixum, arma Saxoniæ tenentem, equinum candidum pullum. Rustica plebs, ut est superstitioni propior, idolum coluere, tanquam veterem Saxoniæ Deum, quem* JODUTE *dixere. Permanet hodie execrabilis illa vox, ut in omni repentino periculo exclament eo more Saxones. Derivatum autem autumant ex Italico verbo* IO MI ADIUTE, *hoc est, me adjuvate.* GERHARDUS a MASTRICHT statuam pro numine cultam agnoscit, sed etymon Crantzii in dubium vocat, existimans, illud nomen nihil aliud denotare quam monumentum sive signum victoriæ, quasi dicas *gedeute*, a *deuten* significare. Quod minime persuasit doctissimo HASÆO, qui originem nominis ex clamore Saxonum militari DIO ADIUTI deducit, hoc interim supposito, Saxones in prælio cum Henrico V. hac tessera usos esse, eamque in ipso prælii ardore vociferando ingeminasse, quod incertum aut falsum, sicut & reliqua, quæ de cultu trophæi, & incredibili plebis stultitia afferuntur. Vide Bibl. Bremens. Fasc. tert. pag. 510. & 906. STADENIUS per *jodute* videtur intelligere *arma*. Sed qua Lingua arma vocentur *jodute*, non docet. Dicitur hæc formula adhuc custodiri Bremæ, Verdæ, Hamburgi, in conclamatione judiciali, quando auctor homicidii ignoratur. Ab initio (ut mihi videtur) fuit formula communis exclamandi & convocandi vulgus in quovis casu atroci & repentino, ad opem ferendum: quæ postea usui forensi inserviit. Quo pacto erit vel vocativus substantivi *getude* plebs, vel clamor ad plebem, ab interjectione exclamandi *io* & *dude* plebs, ut sensus clamantis sit *adeste vulgus, adeste homines!* Hoc, si recte memini, se probavit FRISCHIO in eleganti Dissertatione *de clamore publico Jodute* Tomo IV. Miscell. Berol. num. XXXII. De voce *dude*, ejusque collectivo *gedude* vide plura in nomine Celtico *deut* populus.

JOLEN, lætitia efferri, ut pueri bacchantes solent, de quibus verbum usurpatur in Suevia Trans-Danubiana, Augustæ Vindel. Memmingæ, & alibi. Antiquissimis idem erat ac lætitia efferri ob reditum Solis, qui Armorice dicitur *haul*, Gothice *iiil* Marc. XIII. 24. Græce ἥλιος. Eumque sensum

ſum evincunt varia derivata, cujusmodi ſunt apud veteres Septemtrionales in Indice Vereliano, *jol* comeſſatio julia, *jolabod* invitatio ad convivia julia, *midjol* feſtivitatis & gaudiorum juliorum dimidiatum tempus, *julamaen* December, & alia, quæ certe originem denominationis ſuæ ad vertiginem Solis referunt, ut paulo ante in voce *Jenner* oſtenſum. Poſtea, cultu Solis abrogato, feſtivitas Chriſti natalitia dici cœpit *Juladag*, durantibus adhuc conviviis juliis. Sed & his ſucceſſu temporis abrogatis, verbum, quod ab initio lætitiæ publicæ proprium fuit, omnibus hilaritatibus adhæſit. Inde Anglis *to be jolly* lætari, geſtire, *jolly* feſtivus, *jollineſs* lætitia, feſtivitas. Nec aliunde Belgis *jool* homo feſtivus, lepidus, jocundus. Imo etiam Gallis *joli* ante hilarem & jucundum, quam venuſtum denotaſſe, ex affinitate colligitur.

IRDEN, terreus, *irden geſæſs* vas fictile. Ab *erde* terra.

IRDISCH, terrenus, terreſtris, terreni generis. Anglosax. *eorthlic*, Franc. *irdiſc*, Alam. *erdlih*. Gloſſ. Keron. terrenis *erdlibhem*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIII. 37.

Ther ſon ther erdu binana iſt,
Ther ſcal ſprechan thanana iſt,
Er ſcal giuuiſſo rachon
Fon irdiſgen ſachon.
Qui infra de terra eſt,
Loquetur unde eſt,
Et narrabit certe
De rebus terrenis.

IRLAND, Hibernia. PTOLEMÆO Ἰουερνία, POMPONIO MELÆ *Iuuerna*, STRABONI Ἰέρνη, quod imitatur CLAUDIANUS in *glacialis Ierne*. Veteres Ibernos *Erion* appellatos eſſe, a Britannico *er* terra, quaſi terrigenas, quod ad inſtar cuniculorum τρωγλοδύται & anticolæ fuerint, & Inſulam ipſorum *Ju Erion*, tanquam inſulam terrigenarum ſeu αὐτοχθόνων, unde & ERIGENÆ SCOTO nomen, docet WILLIELMUS BAXTERUS, vir in rebus Patriæ profunde doctus, in excellenti *Gloſſario Antiquitatum Britannicarum* pag. 133. Nobis ad intellectum Germanici vocabuli ſufficit, quod Anglosaxonibus *Ire* ſit Hibernus, & hinc *Ireland* Hibernia.

IRMIN, bello validus, fortis conflictu. A Cambrico *ær* bellum, prælium, pugna, & *man* vir fortis. Nec aliud ſonat nomen ARMINII Cheruſcorum Ducis. Sed in nominibus propriis Alamannorum uſurpatur appellative. Inde

IRMINHART, vir valde fortis,
IRMANDEGAN, miles fortis.

Et alia apud Goldaſtum in Indice, quamvis abſque interpretatione. Et huc etiam ſpectat

IRMENGARD, hortus fortium. Nomen Conjugis Ludovici Pii.

IRMINSULA, ſpecies columnæ, de qua REGINO ad an. 772. *Carolus primo impetu Heresburg caſtrum cepit, & ad* HIRMENSAUL *uſque pervenit, & ipſum Fanum deſtruxit, deſtructoque fano Rex ſuper Wiſeram fluv. venit.* AVENTINUS *Hermanni Salam* interpretatur, id eſt, aulam & Baſilicam Arminii. Sed ex Gloſſis antiquis manifeſtum eſt, columnam fuiſſe, non Templum. Et huic ſententiæ favet quoque Hiſtoricus, qui columnam ab ipſo fano haud obſcure diſtinguit. Gloſſ. Spelm. *hermenſul* coloſſus, altiſſima Herminii columna. Gloſſ. Pez. pyramides *irmanſuli*. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *irminſul* publica columna & via. Forte legendum *in via*, ut ſit columna mercurialis, a Mercurio, viarum præſide, qui Græcis *Hermes*, ſic dicta. Pyramidalem fuiſſe & coloſſeam, Gloſſæ evincunt. Quis ſit ille *Herminius*, Hermes an Arminius, in dubio eſt. Saxones *Mercurium* coluiſſe, patet ex Indiculo Superſtitionum Saxonicarum Synodi Liptinenſis art. VIII. & XX. quam ante expeditionem Caroli an. 743. ſub Carolomanno habitam eſſe, convenit inter omnes. At *Arminium* in numerum Deorum relatum, & eo tempore, quo Synodus habita, pro numine cultum, non liquet, & ſilentium Synodi refragatur. Nec verba TACITI, *canitur adhuc barbaras apud gentes*, conjecturam juvant. Multa enim more antiquo canuntur, quæ non adorantur. Viderint alii, quid ex his Gloſſis pro Arminio exſculpi poſſit, ego non video. Sed qualecunque fuerit illud monumentum ſive *Hermetis*, ſive *Arminii*, certe a Carolo M. una cum fano deſtructum eſt. *Irmenſula*, quæ hodie oſtenditur, cum ſit figura ſeptempedalis & minime coloſſea, non eſt monumentum ethnicum, ſed chriſtianum, & proprie candelabrum, ornandæ & illuminandæ Eccleſiæ antiquitus factum, cui poſteritas ſignum B. Virginis impoſuit. Et hujus rei clarum præbet indicium inſcriptio operis, & operi haud dubie coæva, quæ talis apud MEIBOMIUM:

Sic fructus veſtri veſtro ſint gloria Patri,
Nec damnent tenebræ, quod fecerit actio vitæ,
Juncta fides operi ſit lux ſuperaddita luci.

Quæ cauſa afferri poteſt inter homines ſanæ mentis, ut hæc verba inſcribantur columnæ, quæ aliquando fuit idolum, vel baſis idoli, religioſo multorum retro ſæculorum cultu inſignis? At quam pulcra eſt hæc inſcriptio, ſi opus ipſum nihil aliud ſit, nec unquam fuerit, quam candelabrum? Tunc enim parabola Domini de candelabro Matth. V. 15. 16. recte nobis ad animum revocatur, ut hac imagine admoniti ſplendorem ejus imitemur. Dicitur autem *irmenſula*, a *ſaul*, *ſul* baſis, quia truncus ille candelabrum ſuſtinet, a Ludovico Pio Eccleſiæ Cathedralis apud Hildesheimenſes fundatore, in honorem & memoriam *Irmingardæ* conjugis erectum, & nomine ejus inſigni-

insignitum. Quâ in re libens utor docta & haud spernenda divinatione R. D. CALVÖRII Lib. I. Saxoniæ Antiq. Cap. XI. §. 92.

IRREN, verbum obscurum & difficile explicatu, quia non unum, sed multiplex. Nos illud ad quatuor genera redigere conabimur. Primo significat *errare* & *desipere*. Hunc significatum habet ab adverbio defectus *ur*, quod vide in *Prolegom.* Sect. V. Secundo *seducere*, *turbare*, *scandalizare*, *irritare*, quæ videntur cognata, & uno eodemque partu edita a Suecico *wærre* pejor. Quid enim est seducere, turbare, & reliqua, nisi deteriorem reddere? Tertio *impedire*, cui simile Græc. αἱρεῖν capere, tenere, intercipere. Quarto *decipere*, quod est ab *irre* error, quia deceptor falsum pro vero imponit. Restat, ut singulos significatus ostendam.

IRREN, errare, vagari, deficere a via vel norma dirigente. NOTKERUS Psal. CVI. 4. *sie irroton in dirro einnote*, erraverunt in solitudine. Psal. CXVIII. 110. *ne irrota ih fone dinen geboten*, de mandatis tuis non erravi. OTFRIDUS utitur passim composito *girron*, quod est contractum ex *gi-irron*. Ita Lib. IV. Cap. XV. 39.

> *Bin ouh lib inti uuar,*
> *Bithiu ni girrot ir thar.*
> Sum quoque via & veritas,
> Propterea non errabitis.

Hinc *irre*, quatenus est verbale ab *irren*, significat quantum potest, (1.) errorem, seu defectum a via vel veritate. Sic vulgo dicimus *in der irre gehen* in errore versari. Et inde hæreses vocantur *geloub-irron*, quasi errores fidei, apud NOTKER. Psal. XXIV. 16. (2.) vagum, errantem, erroneum, id est, deficientem a via vel veritate. Gloss. Antiq. apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 46. *irrer* vagus, *irri muat* vaga mens. Inde formulæ antiquæ, quibus etiamnum hodie utimur, *irre faren*, *irre gehen*, aberrare a via. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXV. 71. *uuir io irri fuarun*, nos certe errantes ivimus. NOTKERUS Psal. CXVIII. 176. *ih kieng irre also ferlorn scaf*, ivi errans sicut ovis quæ periit. Omnibus consentit Lat. *errare*, & fortasse etiam Gr. ἔρρειν.

IRREN, desipere, *irre* delirus, *irre werden* mente capi. Proprie est deficere, privari, a privativo *ur*, & per synecdochen generis defectum rationis pati.

IRREN, seducere, *irrweg* via in avia & præcipitia abducens, *irrgeister* hæretici, sic dicti, nonsolum quod errent & errare faciant, sed etiam quod seducant. Quamvis enim seducere sit facere ut erret, & hactenus verbum facessens ab *irren* errare: Plus tamen subesse verbo videtur, quam hac etymologia exprimitur. Nam seducere nonsolum est facere ut erret, sed etiam corrumpere, pervertere, & deteriorem reddere. Eamque ob causam malui arcessere a *wærre* pejor. Ita Gothis a *wairs* pejor fit *wairzjan*, & eliso W. *airzjan* seducere, *airzeith* seducit, *airzjands* seductor. Confer *wirs* & *irrzen*.

IRREN, turbare, confundere, *irre* turbatus, confusus. Gloss. Pez. conturbas *girris*, turbavit *girta*, inquietari *girrit uuerdan*. Epinic. R. Ludov. vers. 37.

> *Kuning uuas ervirrit,*
> *Das richi al girrit.*
> Rex erat attonitus,
> Regnum totum conturbatum.

Id est, *gi-irrit*. Et huc etiam spectat formula *irre gehen* infestare ædes, qua utimur de lemuribus.

IRREN, scandalizare, deteriorem reddere exemplo. Gloss. Pez. scandalizastis *girrot*. NOTKERUS Psal. XLIX. 20. *dinero muoter chinde irtost du*, matris tuæ filium scandalizasti. Inde *irrede* scandalum, offendiculum, apud eundem Psal. LXVIII. 23.

IRREN, irritare, & ægre ferre, *irrung* offensa. VEREL. in Ind. *æra* irritare, insanum reddere, *eira* ægre ferre. Utrumque a *wærre* pejor, quia experientia constat, unumquemque offensa reddi deteriorem. Id quod etiam aliis verbis per *ærgern* & *sich ærgern* exprimitur. Hinc porro *irre*, quatenus est verbale ab *irren*, Anglosaxonibus significat quantum potest, iram, iracundiam, iratum, & irritationem. Quæ certe non sunt a Latino *ira* aut *irritare*, etiamsi Latina cum illis consentiant.

IRREN, pessum ire. Sed Græcis tantum, qui hoc sensu dicunt ἔρρειν. Quod, cum ad reliquam cognationem spectet, non debuit omitti.

IRREN, impedire. WILLERAMUS Cap. II. 8. *er ist mir so hold, daz er nieth dolan ne uuil, daz mih ieman siner minnon irre, mit dechreinemo uuereltlichen strepitu:* adeo me diligit, ut ferre non possit, me in amore ejus aliquo mundano strepitu impediri. Quod repetitur Cap. III. 11. Jus Prov. Alam. Cap. 370. *den der rihter ze unrecht irret, daz er sin gut nit verkauffen mag*, de eo quem Judex citra causam impedit, quo minus prædium suum vendere possit. Utitur, ni fallor, hoc sensu Luth. 1. Sam. XV. 29. *mein vater hat das land geirret*, hoc est, pater meus juramento suo populum impedivit, ne plenissima victoria potiretur.

IRREN, decipere. Gloss. Pez. supplantat *girret*. Id est, *gi-irrit*.

IRRSAL, hæresis. Proprie traditio erronea, a *sal* traditio.

IRRTUM, error, præcipue in negotio Religionis. Gloss. Pez. sectatio *irrituom*. Proprie error dominans, ob terminationem *tum*, quam vide in *Proleg.* Postea ad omnes errores traductum est.

IRRWISCH, ignis fatuus. Proprie dux erroris, quem qui sequitur, errat, a Francico *wiso* dux, quod vulgus insigni depravatione

tione mutavit in *wisch*. Testimonia Francorum vide infra in *weisen* ducere.

IRT, epulum, præcipue festivum, quamvis etiam de prandio usurpetur apud Septemtrionales, quibus *dag-urd* prandium, & *daguerdarmal* tempus prandii, apud VEREL in Ind. Varie scribitur apud auctores, *ort*, *urt*, *yrd*, quos vide apud SCHILTERUM in Gloss. pag. 888. & STADENIUM in Voc. Bibl. pag. 845. Familia vocis apud Græcos quærenda, quibus ἑορτή, Ionice ὁρτή festivitas ἑόρτιος festivus, ἑορτάζω epulor, festivitatem ago. Franci inde habent *uuirten* epulari, præposito W. nos *bewirten* epulo excipere. Sed cum pleraque apud Græcos, quæ nostris similia sunt, a Scythis relicta sint, quos Græciam ante Græcos tenuisse fama est, hinc fieri potest, ut hæc quoque ex eodem fonte prodierint, unde Germanis dicendi initium.

IRRZEN, allicere. Ita vulgus apud Augustanos. Sed proprie est allicere in vitium, a Gothico *airzjan* seducere. Cod. Argent. Joh. VII. 12. *airzeith tho managein*, seducit turbas. Matth. XXVII. 63. *jains airzjands quath nauh libands*, seductor ille dixit adhuc vivens. Confer *irren* seducere.

IRZEN, vossitare, unum multitudinis numero compellare. Ab *ihr* vos, quod vide.

ISIS, dea quorundam Suevorum apud TACITUM Cap. IX. de M. G. *Pars Suevorum & Isidi sacrificat. Unde causa & origo peregrino sacro, parum comperi, nisi quod signum ipsum in modum Liburnæ figuratum, docet advectam religionem.* Primum & vetustissimum Numen Germaniæ præter Deum fuit *Terra*, origo & initium Gentis, ex antiqua persuasione. Hanc *Senones*, Suevorum antiquissimi, absque ullo simulacro colebant, vinculo contenti humilitatem & subjectionem rectori omnium Deo demonstrasse, ut est apud TACITUM Cap. XXXIX. Horum vero posteri videntur multa in cultu mutasse, & religiones quoque alienas adscivisse, ut jam semel vidimus in *Herthe*. BOCHARTUS credidit, coloniam ab Hercule ex Ægypto deductam, cultum Isidis Germaniæ importasse. Taciti ævo Isis nondum habuit fanum in urbe, sed extra pomœrium tantum. Potuit tamen Isiaca superstitio, quo tempore Augustus eam edictis repressit, per sacrificulos venisse ad Gallos, & a Gallis ad Germanos. Sed undecunque ad Germanos sit advecta, nescio quo pacto Tacitus advectum illum ex *Liburna* colligat. Nam auctores, qui post Tacitum scripserunt, *Liburnam* inter sacra Isidis symbola memorant. Vide MACROBIUM Lib. I. Saturnal. Cap. 20. LACTANTIUM Lib. I. Cap. 11. JUL. FIRMICUM *de errore prof. relig.* De cultu Isidis apud Gallos vide MARTINUM Lib. IV. de Rel. Gall. Cap. 22. De cultu Isidis apud Germanos, ejusque memoria in nominibus urbium, *Isenacum*, *Islebia*, *Isenberga*, SCHEDIUM de Diis Germ. pag. 155.

ISOP, species fruticis, qui Heb. *ezoph*. Græc. ὕσσωπος, Lat. *hyssopus*.

IST, tertia persona præsentis verbi *esse*, Persis *ast*, Græc. ἐστί, Lat. *est*, Goth. Franc. & Alam. *ist*, Anglosaxon. Angl. & Belg. *is*, Camb. *i*. Islandi dicunt *er*, Suec. *ær*, a *waren* esse.

ISTER, pars inferior Danubii. Alias *Hister* lingua Bessorum, Thracum, Getarum, & Dacorum. JORNANDES de reb. Get. Cap. XII. *Sed quia Danubii mentio facta est, non ab re judico, pauca de tali amne egregia judicare. Nam hic in Almannicis arvis exoriens, LX. habet a fonte suo flumina usque ad ostia in Pontum vergentia, per mille ducentorum passuum millia hinc inde suscipiens flumina in modum spinæ, quæ costas & cratem intexunt. Omnino amplissimus est, qui in lingua Bessorum* HISTER *vocatur.* Vox Thracica videtur esse ab ὕδωρ aqua, inserto S. Thracum linguam Phrygicæ similem fuisse, me legisse memini. Quod ideo dico, quia ὕδωρ est vox Phrygia, teste PLATONE in Cratylo. Nec aliud sonat DONA, quo nomine pars superior ejusdem fluminis designatur, quam aquam. Plura fluviorum nomina, quæ præter aquam nihil significant, vide in *don*, *dur*, *lan*, *sau*.

JU, *juh*, *juch*, *juw*, interjectio lætantis, quæ videtur esse vox naturæ. Nam & apud Gr. ἰὼ & ἰοῦ bacchantium, & apud Latinos *io* ovantium exclamatio est. Angli videntur inde habere *joy* lætitia, Galli *rejouir* lætari, lætitia afficere.

JUBEL, jubilum, vox læta, sed indistincta, *jubel-geschrei* ovatio, clamor lætitiæ, *jubeljahr* annus sæcularis, ab exclamatione sic dictus, *jubilieren* jubilare, lætitia efferri, & præ lætitia exclamare. Plerique ducunt ab Heb. *jobel*, & hoc a *Jubal*, primo Musices inventore, quasi clamor lætantium non a natura, sed ab arbitrio institutus sit, quod minime verum. Nam *jubilare* non est articulata, sed rustica voce inclamare, ut docet FESTUS in verbo. A *juw* vero facile fit *jubel* & reliqua, W. ut sæpe alias in B. mutato.

JUCHEN, clamorem lætum tollere, sed nihil significantem. A voce naturali *juch*. Inde frequentativ. *juchzen* vel *jauchzen* clamorem illum ingeminare.

JUCHERT, vel *jauchert*, mensura ruris, agricolis, quam eruditis notior, quæ pro varietate regionum & ipsa variat. Vi vocis est ager unius jugi, h. e. tantum agri, quantum juncti boves uno die exarare possunt, componiturque ab Anglosaxonico *irth* ager, terra arabilis, & *joch* jugum boum. Latinis dicitur *jugerum*, quod sono & mensura convenit.

JUCHTEN, corium bovinum, colore rubro infectum, sic dictum, quod semper bina conjungantur convolvendo, a *jochen* jungere. Ita STILERUS in Thes. L. Germ. Sed præstat ab ipso colore rubeo nomen ducere, qui Celtica lingua dicitur *coch*, ut demon-

demonstravi in *kauch* cornix. *Koch* in Dialectis facile mutatur in *goch* & *joch*.

JUCKEN, fricare, scalpere, scabere. Gloss. Pez. scalpentes *juchalonta*, scalpentes *juchante mit linden uuorton*. Bonus verbi sensus, non abusivus, ut STILERUS existimat, sed legitime factus a Græc. ξύειν radere, scalpere, per prosthesin & metathesin. Litera ξ. componitur ex κ. & σ. & in ore barbaro perdit sibilum suum, ut omnes literæ Græcorum compositæ. Vide *Proleg.* Sect. IV. in *apocope*. Ab hoc verbo scabies Anglosaxon. dicitur *gicþa*, Germanis *juck*, ut *gnæze* a κνίζειν.

JUCKEN, prurire. Belg. *jeuken*. Opinor a καίειν, urere, incendere, per prosthesin & metathesin, quia prurire est ardere, non solum fricandi libidine, sed etiam ipsius humoris æstu & acrimonia. Hinc etiam Lat. *prurire* multorum judicio idem valet ac *perurere*. Hic verbi sensus cum præcedenti non debet confundi, & ab illo pruritus Anglosaxon. dicitur *gycenys*, Belgis *jeukte*, Anglis *itch* pro *ick*, nostris *juck*.

JUGEND, juventus & juventa. Gothis *junda*, in abl. *jundai*, Luc. XVIII. 21. Anglosaxonibus *geoguthe*, ibid. & alibi *jogoth*, *juguth*. Francis *jugund*. Gloss. Boxh. *jugund* pubertas. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XVI. 27. *in jugundi uuard si uuitua*, in juventa facta est vidua. Idem Belgis *jeugd*. Cuncta diversis modis syncopata, & per varias terminationes abstracta ab adj. *jung* ætate novus. Apud OTFRIDUM (quod pridem observavit JUNIUS) scribitur etiam *jungend*, ut liqueat esse a *jung* Lib. I. Cap. IV. 67.

Ist er ouh son iungendi
Filu fastendi.
Erit quoque a pueritia
Multum jejunans.

De terminatione *end* in voce Otfridina & hodierna, vide *Proleg.* Sect. ult.

JUNG, recens natus, nuper genitus, *jung werden* nasci, in lucem edi, ætatem incipere. A γείνομαι nascor, gignor, per medium derivandi G. Hic primus & princeps vocis sensus, solisque (quod sciam) Germanis custoditus, qui postea ad omnes *ætate novos* translatus est.

JUNG, ætate novus. Gothis *jugga* in compositis, Anglosaxon. *geong*, comp. *geongre*, superl. *geongest*, Francis & Alam. *jung*, Belgis *jong*, Anglis *young*, Scandis *ung* & *yng*, per aphæresin. Gloss. Reenhielm. *ungmenn* parvuli. In reliquis Dialectis ultima litera abjicitur. Inde Lat. *junis*, Gall. *jeune*, Camb. & Armor. *jau*, *jou*, quod nimia mutilatione laborat. Dicitur autem sensu latissimo, nonsolum de homine, sed etiam de rebus extra hominem, e. g. de vino novo, in Codice Arg. Marc. II. 22. Et cum ætate nova alia sint *tenera*, alia *immatura*, hinc ad illa quoque significatus prolatus legitur. SOMNER in Dict. Anglosaxon. *geong* tener, immaturus. PEZRONIUS in Antiquitatibus Celticis nomen JOVIS deducit a Celtico *jou* junis, quod is inter liberos Saturni novissimus fuerit. Ingeniose magis quam probabiliter. Nam *jou* in vitio jacet, & hoc vitium tam antiquum esse, ut nomen *Jovis* inde formari potuerit, vix credibile est.

JUNG, ab antiquis substantivatur, & tunc significat (1.) personam ætate novam, *puerum* vel *adolescentem*, & collective *turbam hominum juniorum*. (2.) *pullum* animalis, & præcipue volucris.

JUNG, puer. Belgis *jonge*. HELVIGIUS tribuit Aramæis *jannik* pro puero. Quod convenit cum labio eorum qui pronunciare solent *junk*.

JUNG, adolescens. Versio Anglosaxon. Luc. VII. 14. *eala geonga*, *the ic secge*, *aris*, heus adolescens dico tibi surge. TATIANUS Cap. CLXXXV. 12. *sum jungo folgeta imo*, quidam adolescens sequebatur eum. Gloss. Keron. juvenibus *jungein*. VEREL. in Ind. *unger* juvenis.

JUNGEN, turba hominum juniorum. Cod. Arg. Matth. VIII. 1. *laistidedun afar imma iunjons managos*, sequebantur eum turbæ multæ. Quod ad reliquorum cognationem spectare, haud abs re judicat JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 178.

JUNGEN, pulli animalium, & præcipue volucrum. Cod. Arg. Luc. II. 24. *ei gebeina twos juggons ahake*, ut offerrent duos pullos columbarum. Rhythmus de S. ANNONE §. 45. *also dir ari sinin jungin dut*, sicut aquila facit pullis suis.

JUNGEN, pullos procreare. A *jung* pullus. Ita etiam Latinis a *pullus* fit *pullare*.

JUNGEN, & composite *verjüngen*, renovare, reparare. A *jung* novus ætate, quia renovata videntur juvenescere & quasi renasci. Codex WILLERAMI Ambrosianus Cap. I. 3. *daz sint die sela die der geiungent sint in dero toife*, hæ sunt illæ animæ, quæ in Baptismo sunt renovatæ. Et hæc lectio se tuetur interpretatione metrica ipsius Willerami:

Scilicet una salus in te sanctis animabus,
Quas renovat lavacrum, vestit stola justitiarum.

Si alii Codices aliter legant, id probitati ipsius verbi nihil derogat.

JUNGEN, *jüngen*, & composite *verjüngen*, abbreviare, servata proportione. Tempus & spatium commensurantur. Hinc sensus ab uno ad alterum transferri potuit, eoque magis, quia gradus proportionis gradibus ætatis similes sunt. Ab hoc verbo scala geometrica, cujus ope totius plani compendiosa & proportionata fit repræsentatio, Mathematicis appellatur *verjüngter massstab*, quia lineæ istius sive scipionis sive laminæ in minimas partes dividuntur.

JUNGER, *jünger*, minor ætate. Lat. *junior*, Gothis *jubiza*, Luc. XV. 12. Anglosaxonibus *geonger*, Franc. & Alam. *jungiro*, Scandis

dis *yngre*. Gloss. Keron. juniori *jungirin*, juniores *jungiron*. In loco S. Lucæ proxime citato junior ab interprete Anglosaxon. redditur *yldra*, h. e. senior, quia in Vulgata legerat *adolescentior*, quod æquivocum.

JUNGER, *jünger*, discipulus. Ratio appellationis manifesta, quia initium discendi inter cultas gentes a flore ætatis sumitur, & quia discipulus, etiamsi senex sit, minor tamen est doctrina & experientia magistro. TATIANUS Cap. XLIV. 16. *nist jungiro ubar meistar*, non est discipulus super magistrum. Vox pure Francica, & a Francis nobis relicta. Nam Gothi discipulum vocant *siponeis*, Luc. VI. 40. quasi sectatorem, ab ἕπω sequor, adspiratione in sibilum conversa, judice JUNIO, quamvis secus statuentibus MARESCHALLO & STIERNHIELMIO: Anglosaxones *leorning-cniht*, quasi servum doctrinæ, in innumeris Evangeliorum locis: Alamanni *disco* interprete KERONE, quasi discentem. Hodie non utimur nisi in foro Theologico. An plures Linguæ nomen discipulis a viridi ætate decreverint, aliis investigandum relinquo.

JUNGFER. V. *jungfrauw*.

JUNGFER, interdum vituperatur. Vide *merch*.

JUNGFRAUW, virgo, puella. Corrupte *jungfer*. WILLERAMUS Cap. I. 3. *vone diu minnont dih die iunkfrouuon*, propterea amant te puellæ. Vi compositionis *juniores domicellæ*.

JUNGLING, *jüngling*, adolescens, juvenis, junius. Anglosaxonibus *iungling*, Marc. XIV. 51. & alibi *geonling*. Apud Francos hactenus non occurrit. Germanis consentiunt Angli & Belgæ. Cuncta ab adj. *jung* novus ætate, per terminationem *ling*, quæ qualitati subjectum tribuit. Gothi juvenem vocant *juggalaud*, quam vocem explicavi in *leut* homo. Cambri eundem vocant *jevangc* vel *jefangc*, apud JUNIUM in Gloss. Goth. p. 178. Armorici *jovanc* vel *jovangc*, apud PEZRON. in Ant. Celt. pag. 394. alia terminatione, eodem sensu ut Germani.

JUNGST, *jüngst*, novissimus, ultimus, extremus. Anglosaxon. *geongest*, Franc. & Alam. *iungisto*. Gloss. Keron. ultimus *iungisto*, ultima *iungista*, in ultimo *in iungastin*, in ultimo gradu *in dero iungiston steti*.

JUNGST, *jüngst*, postremo, novissime. Gloss. Keron. ad ultimum *za jungist*, demum *az jungist*. TATIANUS Cap. CLXXXIX. 3. *zi iungiston quamun zuene lugge urcundon*, novissime venerunt duo falsi testis.

JUNKER, contractum ex *junger herr*, junior domicellus, literis G. & H. in K. coalescentibus. Hodie tribuitur nobilibus tantum atque patritiis, sed avorum memoria etiam Ducibus, quod pluribus demonstrat Cl. ESTOR in Observ. ad Comment. Glaf. pag. 27. nec non Cel. SCHILTERUS in Gloss. pag. 498. Nam fuit aliquando tempus, quo Principes titulis a juvenili ætate desumptis unice delectarentur, adeo ut ne *pueri* quidem nomen respuerent. Hinc *puer* nonsolum de hærede regni, ut *puer Apuliæ*, sed de ipso etiam Rege & Duce honoris gratia dicitur, ut probant formulæ *Rex puer* & *Dux puer* apud CANGIUM in voce *Infantes*. Quos videntur imitati Principes Germaniæ in titulo affectato *Junker*. Nam hunc Principes compellandi morem aliunde venisse, nec in sinu Germaniæ antiquæ natum, colligitur ex iis, quæ dixi in *Elterman*.

JUPPE, supparus, vestris talaris mulierum, olim etiam monachorum, Latino-Barbaris *jupa*, *zupa*, apud CANGIUM, Scandis antiq. *hiup*, Gallis *juppe*, *juppon*, Italis *giubba*, *giubbone*, Hispanis *aljuba*. VEREL. in Ind. *hiup*, chlamys. An ab *hup* femur, quasi femorale? Dubito. Videtur potius a Mauris in Hispania proseminatum. Nam in Lexico Coptico Arabicum *giubba* exponitur per per ἐπωμὶς, i. e. chlamys, observante MENAGIO in voce.

JUWEL, gemma, monile, & omnis ornatus ex lapide pretioso. Angl. *iewel*, Belg. *juweel*. Sic dicitur quasi *guwel*, a Gr. κειμήλιον, mutato M. in W. literam congenerem. De affinitate harum literarum vide *Proleg.* Sect. II. de permutatione Sect. III. Auctor elegantissimæ etymologiæ est GUL. OTHO REIZIUS in *Belga Græcissante*. Latino-Barbari *jocalia* vocant, quasi *jogalia*, manifesta Germanicæ vocis imitatione, mutato W. in G. & postea G. in C. & non a Lat. *jocus*, ut SALMASIUS (quamvis multorum applausu) jocatur. Vox Hispanica *joyel* in vitio jacet, & multo magis Gallica *joyau*. Utraque depravata est a Germ. *juwel*, illa per syncopen, hæc per syncopen & apocopen. A *juwel* porro est *juwelier*, & mutato W. in B. *jubelier*, gemmarius, gemmati operis artifex, qui Latino-Barbaris *jocularius*.

K.

KACHEL, cacabus, vas fictile. Diminutiv. ab obsoleto *kauch* vas cavum, cujus antiquitatem infra ostendo. Nisi forte acceptum sit a Gr. κέχλω roto. Fit enim rotando, nec aliter fieri potest. Ob similitudinem transferri cœpit ad cubos testaceos fornacis, quia tam cavitate quam materia cacabos referunt. Inde composita, *kachel-ofen* fornax testacea, *ofen-kachel* testa fornacalis. Sorabi a Germanis habent *kachli* fornax, *kachla* testa fornacalis. Græcis κόχλος est omnis testa.

KÆFER, scarabæus. Gloss. Ælf. bruchus *ceafor*. Gloss. Lips. *kevera* bruchus. Gloss. Schilt. *chever*, *funchever* bruchus (scarabæus solaris). STADENIO in Voc. Bibl. sic dicitur a magnitudine mandibulæ, quæ Germanis inferioribus *kyf*. STILERO *kaubern* est

est masticare, & difficulter mandere, ut edentuli solent, & inde *kæfer* insectum omnia arrodens & abrodens. Alii vocem flectunt a Gr. κάραβος per metath. ut ejusdem originis sit cum Lat. *scarabæus*, quod est a σκῶρ stercus. Si Græca origine opus sit, malim a κόπρος stercus, unde Græcis κοπριῶνες scarabæi, quod stercoreas pilas provolvant.

KÆFIG, cavea, carcer avium. Diminutiv. a *kofe*, quod vide.

KÆLE, fauces. V. *kele*.

KÆLTE, frigus. V. *kalt*.

KÆMMEN, pectere. V. *kam*.

KÆMPFEN, certare. V. *kampf*.

KÆS, caseus. Cambris *caws*, Hispanis *queso*. KERO habet compositum *chaseuuazzar* serum, aqua casei. Sicut Romanis Græcisque butyrum diu fuit ignotum, ita vicissim Barbaris caseus. PLINIUS Lib. XI. cap. 41. *Mirum Barbaras Gentes, quæ lacte vivunt, ignorare aut spernere tot sæculis casei dotem, densantes id alioquin in acorem jucundum, & pingue butyrum.* Hinc conjicere licet, rem & nomen rei a Romanis ad Germanos æque ac Britannos pervenisse, citius quidem ad Germanos (hos enim lacte, caseo, & carne vivere, diserte testatur CÆSAR Lib. VI. de B. G.), serius ad Britannos, quos ætate Cæsaris nondum caseo frequenter usos esse, clarissime apparet ex STRABONIS verbis L. IV. Geogr. *Moribus partim similes Celtis, partim simpliciores & magis barbari, adeo ut nonnulli, quamvis lacte abundent, caseum tamen non conficiant propter ignorantiam.*

KÆTE, arca. Vox Lipsiensibus propria, quam vide infra in *köte*.

KAFF, palea. Persis *khah*, Anglosax. *ceaf*. Angl. *chaffe*, Belg. *kaf*. Evang. Anglosax. Matth. III. 12. *tha ceafu he forbærnthon unadwæscendlicum fyre*, paleas comburet igne inextinguibili. Refer ad *kaw* vacuus, iners, levis. Est enim folliculus sine grano. De Persica voce vide Præf. ad Germ. §. XVII.

KAISER, imperator. Vox ab omnibus veterum Dialectis agnita & usurpata. Hinc *Edictum ab Augusto Cæsare* publicatum, Luc. II. 1. Gothis dicitur *gagrefts fram Kaisara Agustau:* Anglosaxonibus *gebod fram tham Casare Augusto:* TATIANO Franco *gibot fon themo aluualten Keisare*, Cap. V. 11. Nomen proprium Jul. CÆSARIS, Monarchiæ Romanæ conditoris, Augusto primum adoptione, & deinde omnibus vel in Familiam Augustam & regnatricem, vel ad imperii communionem adoptatis communicatum: Tandem post devolutum ad Francos Germanosque Romanum Imperium omnibus Imperatoribus tributum. Præstat hoc fateri, quam cum viro doctissimo GERARDO MEIERO, Theologo quondam Bremensi, nomen ab eligendo repetere. Quamvis enim *kiesen* pro eligere, in omnibus veterum Dialectis obvium sit, & non solum priscis illis adoptionibus, sed etiam secutorum temporum electionibus pulchre conveniat, & nihil omnino obstet, quo minus omnis, qui successorem sibi statuit, appelletur *kieser*, h. e. elector: fieri tamen non potest, ut eodem vocabulo afficiatur is, qui ab alio ad hanc dignitatem electus est, quales sunt hodie Imperatores, qui eliguntur, non eligunt. Quodsi origo Germanica quærenda est, rectius deducetur ab *heissen* mandare, imperare, quod Sorabis effertur *kasu*. Hoc enim & Imperatori convenit, & dignum majestate ejus nomen est. Ejusmodi linguæ Germanicæ obsequia in vocibus exteris explicandis, plura depromere possem, nisi ab instituto meo essent aliena.

KAISERLICH, cæsareus, imperatorius. SOMNER. in Dict. Anglosax. *caserlic* imperialis. Gloss. Pez. Decretum imperatorium *cheisarlihha pimeinida*.

KAJUTE, cubile nauticum. V. *kojate*.

KAL, glaber, depilis. Persis *kal*, Anglosax. *calo*, *calu*, Francis *chalo*, *chalauuer*, Lat. *calvus*. Gloss. Pez. calvitium *chalauui*, decalvavit *gichalauuit*, recalvaster *uochalauuer*. STIERNHIELMIO cognatum videtur cum *hæl* lævis, lubricus, & cum illo convenire in radice *glüen* splendere, in Gloss. Ulph. Goth. pag. 73. Promptiorem & expeditiorem etymologiam præbet vox Persica & Latina, quam videmur imitari. Allegorice dicitur de parco, tenui, egeno. Inde *kalmeuser* calvaster, i. e. pauper, qui non habet unde vestem mutet, a *muten* variare.

KALAND, calendæ, societas quædam religiosa Sæc. XIII. in sinu Germaniæ nata, *kaland-brüder* fratres calendarum, *kalandgilde* fraternitas calendariorum, *kaland-güter* bona fraternitatis. Plerisque videntur nomen adepti a convocatione. Nam vocare Græcis est καλεῖν, Latinis *calare*, Islandis *kala*, Angl. *to call*, Suec. *kalla*, & *kallande* vocativus. Postea vox a societate ad synodos & conventus societatis, imo etiam ad domos & ædificia societatis translata est. Berolini etiamnum est domus quæ *kalende* vocatur. In qua appellatione nihil insolens. Jam enim apud Romanos non solum conventus sacros & civiles, sed etiam ipsa conventuum loca a *calando* appellata esse constat. Inde *Curia Calabra*, quod omnis juxta eam populus vocaretur, ut scribit MACROBIUS Lib. I. Saturnal. cap. 15. Et *calata Comitia* collegium Pontificum, vel regis sacrorum vel flaminum inaugurandorum causa convocatum, apud GELLIUM Lib. XV. cap. 27. Quo minus mirum videri debet, si eadem vox nostris quoque Fratribus eodem sensu placuit. Conveniebant autem singulis, ut ferunt, *Calendis*, quæ res multis suspicionem movit, tanquam nomen illis inde adhæserit. Institutum ab initio parum aut nihil habuit criminis: Postea vero degeneravit in convivia & compotationes. Inde verbum natum *kalendern* bacchanalia vivere, cujus meminit Cel. PAULLINI. Viget adhuc substantivum in quibusdam locis, ubi

ubi Synodi & Consistoria *Calandia* vocantur. De Societatis hujus ortu & interitu multi multa scripserunt, TENTZELIUS, BECMANNUS, FELLERUS, CALVÖRIUS. Sed instar omnium est R.D. BLUMBERGIUS in opusculo Germanico *Abbildung des Kalandes.*

KALB, fœtus. Refer ad *kalben* fœtare. Dicitur enim sensu latissimo de genere bovino, cervino, caprino, cetario, præcipue in compositis, cujusmodi sunt, *kuh-kalb* vitulus vaccæ, *hirsch-kalb* hinnulus cervæ, *reh-kalb* hinnulus capreæ, *meer-kalb* vitulus phocæ, proprie marinus. Quæ certe idoneo sensu dici non possent, nisi in notione fœtus convenirent. Postea sensus ab audacibus translatus est (1.) ad ea quæ fœtui similia sunt. Inde *monkalb* mola, moles carnea in utero mulierum. (2.) ad ea quæ non partu sed vomitu eduntur. Inde *kalb* vomitus, *kalb machen* cibum vomendo reddere.

KALB, vitulus. Anglosaxon. *celf*, Luc. XV. 27. item *calf*, *cælf*, *cealf*, Francis & Alam. *chalp*, Belg. Suec. & Angl. *kalf*, *calf*. Gloss. Pez. pascualem vitulum *vasal chalp*. ISIDORUS circa finem: *chalp fona dheru Judæischun euu*, vitulus de circumcisione. Veteres Gallos vitulum *galba* appellasse, multi tanquam a SUETONIO traditum arripiunt, quamvis ille non vitulum, sed hominem præpinguem Gallis ita vocari innuat. Vide *galb* pinguis. HELVIGIO est nomen Hebræum, ab *alluph* bos, per prosthesin factum: MARTINIO Græcum, ex γάλα & βοῦς compositum. Sed revera nihil aliud est quam fœtus, & dicitur de fœtu vaccæ per synecdochen generis.

KALBEN, fœtare, fœtificare. Apud SOMNERUM *calfian* exponitur *fœtare* & *vitulum edere*. Sed fœtare est prius & generalius, & reliquorum agmen ducit, primo quidem fœtuum in genere, postea vitulorum in specie. Ipsum vero probabiliter oritur a κοιλία venter, per medium derivandi antiquum *wen*, & primo fuit *kalwen*, postea mutatis labialibus *calfian* & *kalben*. Quid enim est fœtare, nisi ventre edere? De particula *wen* vide *Proleg.* Sect. VI.

KALBEN, vitulum edere. Anglosaxon. ut supra, Belg. *kalven*. A *kalb* vitulus.

KÆLBERN, vitulum edere. Frequentativ. a *kalben* ejusd. significatus.

KÆLBERN, lascivire, procaciter ludere, lætitia exilire, *kælberhaftig* ludibundus, petulcus. A moribus vituli, ut *vitulari* apud Latinos. FESTUS: *Vitulans lætans gaudio, ut prato vitulus.* Psal. XXIX. *6. ut exsiliant sicut vitulus.*

KALCH, *kalk*, calx. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *calch* calx, creta. Gloss. Pez. paries dealbata *gichalchtiu mura*. MARTINIO judice e Lingua Lat. in reliquas manavit. Plures, inquit, Linguæ eam vocem retinent, ut nobis *kalck* vel *kalch*, Angl. *chalke* (quod & creta est), Ital. *calcina*, Hisp. *cal*, Gall. *chaux* pro *chaulx*.

KALDAUNEN, exta, intestina. Cambris *coludd*. Videtur per syncopen ortum e Gr. κοτυληδὼν, quo omne cavum significatur. Ita vocem explicat HENISCH. in Thes. L. Germ.

KALMEUSER, quid sit, vide in *muten* mutare. Origines Hebræas qui desiderat, adeat HELVIGIUM.

KALMUS, juncus aromaticus. Plerisque venit a Lat. *calamus*. Et favet consuetudo, quæ *calamum aromaticum* vocat. ECCARDUS in Dissert. de Usu & præstantia studii Etymol. in Historia, vocem a *Calmuccis*, gente Tartarica, derivat, tanquam res ab illis ad nos venerit: Sed in fine Dissertationis ad *calamum* revertitur.

KALT, frigidus. Goth. *kald* Matth. X. 42. Anglosaxon. *ceald*, Franc. & Alam. *chalt*, Belg. *koud*, Angl. *cold*. A *külen* algere. Convenit Lat. *gelidus*.

KÆLTE, frigus. Goth. *kald* Joh. XVIII. 18. Anglosaxon. *ceald* ibid. & alibi *ciele*, *cyle*, Franc. & Alam. *chalti*. Gloss. Pez. frigore *chalti*. VEREL. in Ind. *kuldi* frigus. Refer ad eundem fontem. Affinia censentur Chald. *gelid* gelu, Græc. χιάλη pruina, & Lat. *gelu*.

KAM, mucor. V. *kaum*.

KAM, cerevisia. V. *bier*.

KAM, manus. Significatum pridem sopitum primus instauravit ECCARDUS ex Lege Salica, Tit. XXIII. 1. ubi *cham* haud obscure ponitur pro manu. Huic voci tantam tribuit antiquitatem, ut ex illa provenisse putet primo *han*, & deinde *hand*. Ipsum vero *cham* derivat a Græc. κέω vel *hauen* scindere, ob incisuras manus. Veritatem significatus evincit (1.) quod eadem vox tribuitur omnibus rebus, quæ similes manui habent incisuras, pectini, cristæ &c. (2.) quod inde manifesto derivantur *cambium* subscriptio manus & permutatio, *cambire* permutare, de manu in manum tradere, unde Italis remansit *cangiare*, & ab illo Gallis *changer* judice ECCARDO. (3.) quod manus ob eandem causam vocatur *tatze*, ut vidimus in loco. Hodie *kam* cessat. Superat tamen in derivatis, *kæmpfen* certare, *bekommen* accipere, quæ certe originem ad manum referunt.

KAM, pecten. SOMNER. in Dict. Anglosax. *camb* pecten. Gloss. Keron. pecten *canap*, picten *canpo*. Sensus a manu, antiquiore illo & naturali pectine, quo paupertas uti solet, & prima temporum simplicitas haud dubie usa est, ad pecten arte factum, & manui persimile, translatus.

KAM, crista, *hanen-kam* crista galli. Gloss. Keron. crista *hanencamp*. Quia pectinis instar serrata.

KAM, apex, *helm-kam* conus galeæ. Gloss. Ælf. pag. 63. crista *helmes camb*. Quia cacumen galli videtur referre.

KAM, scapus, unde acini dependent, cujus ramuli digitis fissis similes sunt.

KAM,

KAM, juba equina. V. *kæmmen*.

KÆMMEN, comere. Utrumque a *kam* pecten. Inde cæsaries Græcis *κόμη*, Latinis *coma*, quia pectitur. A *kæmmen* rursus fit *kam* juba equina.

KAMRAD, rota quædam dentata, ab incisuris, quas in circuitu habet, sic dicta.

KAMER, *kammer*, camera, *καμάρα*. Gloss. Keron. cellam hospitum *chamara diro kesteo*. Gloss. Pez. archivo *puoch-chamaro*. Oritur a *camurus* curvus. VIRGILIUS Georg. 3.

- - *camuris hirtæ sub cornibus aures.*

SERVIUS: *Camuris, curvis, unde & cameræ appellatæ sunt.* Et observat ISIDORUS, urbem Piceni præclaram CAMERINUM a curvitate situs ita appellatam esse. Sed unde Latinis curvus dicatur *camurus*, philologi ignorant. Verosimile est, Latinos eam vocem ab Umbris accepisse ut plures alias, quæ postliminio novis terminationibus affectæ ad Celticos populos redierunt. Nam Celtica lingua *camm* est curvus, & *cammu* curvare. Prius a Cambris, posterius ab Armoricis etiamnum custodiri, testis BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. Ergo *camera* vi originis erit opus fornicatum, aut similis structura. Hic primus vocis sensus, qui postea privatim ad omnia ædium loca secreta & separata, cellas, cœnacula, dormitoria, publice ad conclavia rationum & tribunàlia Principum, translatus est. Et hactenus *camera* erat structura artificialis. Postea vero ad structuram humani corporis ejusque cellas vox aptari cœpit. Inde *herzkammer* præcordia.

KAMPF, pugna. A *kæmpfen* pugnare. Dicitur antiquitus (1.) de bello seu expeditione bellica. SOMNER. in Dict. Anglosax. *camp*, *comp* bellum, castrum, *camp-hade*, *comp-hade*, *camp-dom* militia, *comp-werode* milites, exercitus. Gloss. Keron. militia *chamfheit*. Inde Gallis *campagne* expeditio bellica. (2.) de pugna exercitus cum exercitu. Inde Armoricis *camp* pugna, apud PEZRON. in Ant. Celt. pag 430. & Cambris *cammon*, *cammawn* prælium, pugna, conflictus, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. (3.) de duello, seu vindicta privata. Extat eo sensu in Jure Prov. Alam. cap. 386. cujus inscriptio: *ditz ist uon kamphe*, hoc agit de duello. Inde Italis *campo* duellum. Et huc spectat ex Decreto Tassilonis §. 6. *camfwic* duellum, a *wig* bellum, quasi bellum contentionis & vindictæ privatæ. (4.) de certamine ludicro. Inde Cambris *campau* ludi, quales Olympici, apud Boxh. loc. cit. Latini inferiores eodem & latissimo sensu dicunt *campus*. Sagarum vero Scriptores utuntur syncopato *kapp*, quod vide apud VEREL. in Ind.

KÆMPFEN, pugnare, militare, præliari, sensu latissimo. Armor. *campa* apud PEZRON. loc. cit. Anglosax. *campian*, Alam. *chemfan*, Lat. Barb. *campire*. Gloss. Keron. militare *chemfan*, militans *chamffanti*, militanda sunt *ze chamfanne sint*. Cuncta a *kam* manus. Quemadmodum enim Græcis a *μάρη* manus, recte & decenter derivatur *μάρναμαι* dimico, Latinis a *vola involare*, a *pugnus pugnare*: Ita Germanis a *kam* manus, telo hominis naturali, & antiquissimo belli tam publici quam privati instrumento, venuste deducitur *kæmpfen*, pugnandi & certandi significatu. Labiales M. P. F. se mutuo attrahunt. Et huic sensui progenerando vox Germ. longe idonior est Hebræa *caph* manus cava, quæ litera M. in medio destituitur. Simile derivatum vide in *fechten*.

KÆMPFER, pugnator. Dicitur antiquitus (1.) de milite. Hinc miles Anglosaxonibus vocatur *cempa* Luc. III. 14. Francis *chempho*. Gloss. Pez. tiro *chempho*. TATIAN. Cap. XIII. 18. *fragetun in tho thie kemphon*, tunc interrogabant eum milites. (2.) de gladiatore. Gloss. Isid. *campiones* gladiatores, pugnatores. (3.) de duellatore. Hinc duellator Latino-Barbaris appellatur *campio*, Italis *campio*, Gallis *champion*. Non quod in *campum* descendat pugnandi causa, quasi a loco nomen adeptus, sed quod cum adversario arma manusque conferat, a *kæmpfen* dimicare.

KAN, mucor. V. *kaum*.

KAN, adject. vetus, generatim *cavum & cavatum cum longitudine quadam* significat. Ita STILERUS in Thes. L. Germ. Quod si verum est (vereor autem ut per conjecturam hoc scripserit), commode inde derivari possunt,

kan scapha, arbor cavata, Hisp. *canoa*, Gall. *canot*, item *canna* pro genere navis apud JUVENALEM, & *canna* pro arundine.

kanne cantharus, vas oblongum, Ælfrico in nominibus vasorum *canne*, quod imitantur Latino Barbari in *canna*, apud CANGIUM.

kanon machina bellica, Italis *canna di ferro* tubus ferreus. Nisi sit a Gr. *καίνω* occido.

kaneel cinnamomum, arundo aromatica, Ital. *canella*, Græc. inf. *κανέλλα*.

kanal receptaculum aquæ, Lat. *canalis*.

Quæ certe in notione longitudinis & cavitatis conveniunt. Sed qua lingua *kan* id significet, quod STILERUS voluit, restat adhuc inquirendum.

KANKER, aranea. Tria sunt aranearum genera. Primum genus non texit. Alterum exiguas telas præpandit angulis parietum, aut cavernis in terra. Tertium stamina ducit in aëre, facitque rete scutulatum, tanta arte & subtilitate, ut merito suo appelletur *genus erudita operatione conspicuum*, a facundissimo rerum naturalium præcone PLINIO Lib. XI. Cap. 24. Hoc genus existimo a nostris vocari *kanker* per apocopen, a toto *kanker-spinne* aranea cancellati operis artifex. Nam *cancrum* antiquis cancellum & reticulatam structuram denotasse, ex FESTO probat MARTINIUS in voce.

KANT, ora, margo, extremitas rei, sive in circulum, sive in angulum desinat. Alia

tamen est etymologia circuli, alia anguli, alia oræ.

KANT, orbis, circulus. Cambris *cant* est orbiculus, circulus, Græcis κανθὸς circulus ferreus, qui rotam ambit, Latinis *canthus* ferrum quo rotæ vinciuntur, quam vocem ex Africa oriundam esse scribit QUINTILIANUS. Cambricam vocem cum reliquis sistit JUNIUS in Obs. ad Will. pag. 194. CANTIUM in Britannia a rotundo litoris ambitu veteribus sic nominatum esse, existimat BAXTERUS in Gloss. Ant. Brit. pag. 66. Hodie dicitur KENT, olim *Cant.* Inde *Cant-wara-byrig* Cantuaria, Cantianorum burgus, apud SOMNER. in Dict. Anglosax. Cuncta fortasse ab Heb. *chne* curvare.

KANT, angulus. Græc. γωνία, Belg. *kant*, Ital. *canto*, Gall. *coin*. Græcis κανθὸς est angulus oculi. Et miratur FERRARIUS, ab oculi parte angulos omnes ita appellatos esse. Sed hæc admiratio non habet locum. Nam angulus dicitur *kant* a κεντέω pungo, quia in cuspidem desinit. Si Græci angulum oculi eodem nomine designant, haud dubie ad lineas concurrentes respexerunt.

KANTON, ora, regio, provincia. Duci solet a *kant* circulus: nec incommode, quia districtus solent vocari *kreise*, h. e. circuli. Sed fortasse rectius habetur pro pago ex centum villis composito, sive appellatio orta sit a Lat. *centena*, sive a Britannica voce *cant* centum. Confer dicta in *hundert* centum. A *kanton* Galli habent *cantonner*, in oram regionis alicujus se recipere.

KANTZEL, suggestus. A *cancellis*, sive septis, quibus clauditur.

KANTZLER, cancellarius, minister a cancellis. *Cancelli* autem dicebantur septa curiarum, eum in finem facta, ne jus dicentes, aut epistolas regias recitantes, a populo premerentur. Prima *cancellarii* mentio occurrit apud VOPISCUM in *Carino*, qui floruit circiter A. C. 287. sed humilis, & parum magnifica. Post alterum vero sæculum in immensum crevit hæc dignitas, quam fuse & eleganter describit CASSIODORUS Variar. Lib. II. formula 6. Primo autem erat *sæcularis* postea *ecclesiastica*. Rationes reddit Cl. ESTOR in Commentario de Ministerialibus pag. 37. his verbis: *Quemadmodum Regibus Francorum moris erat, in Capella regia Monimenta Regni & Diplomata deposita custodire: ita hoc Clero ansam suppeditavit, Cancellariam ad se trahendi, quod quidem ipsis eo magis ex sententia cessit, quo Clerici tunc temporis fere soli litteris bonis erant imbuti. Nec hoc ita in Francia solum, sed & de Anglia sua idem probat Spelmannus, Archivum fuisse conditum in Capella. Ex quo fiebat, ut Archicapellanus simul Cancellarii munus administraret.* Cum vero in Francia Orientali tres essent Metropoles Ecclesiasticæ, *Moguntina*, *Coloniensis*, & *Trevirensis*, & in quavis Metropoli Capella Regia, cujus Archicapellanus erat ipse Metropolita; hinc intelligitur, quibus ex causis Archiepiscopi Germaniæ tres præcipui, Moguntinus, Coloniensis, & Trevirensis, Cancellarii dignitatem fuerint consecuti. Horum quisque lapsu temporis peculiarem adeptus fuit cancellariatum, & Ecclesiæ suæ proprium, Moguntinus per Germaniam, Coloniensis per Italiam, Trevirensis per Galliam. Quæ cum ab hoc loco aliena sint, sciendi cupidos ad Dissertationem V. C. JOH. JACOBI MASCOVII *de Originibus Officiorum Aulicorum S. R. I.* remittimus. Hodie ista dignitas ab Ecclesiasticis ad Sæculares rediit, saltim inter Protestantes. Cæterum de variis *Cancellariorum* generibus, appellationibus, & officiis, consuli possunt SPELMANNUS & CANGIUS in Glossariis.

KAPAUN, capo. Vide *kapp-han*, quod rem & affectionem rei melius exprimit.

KAPFEN, *köpfen*, scindere, secare, amputare. BROCKS irdisch. Vergnüg. in Gott pag. 474. part. 2. *man radet unkraut aus, man köpft die schlanken weiden.* Factum ab antiquiori & simpliciori *kappen*, quod vide.

KAPPE, tegumentum. Gloss. Pez. operimento *chappa*. Idem Græcis σκέπη, a σκέπω tego. Cuncta ab Heb. *chapha* tegere, operire, judice MARTINIO. Hic primus vocis significatus, a tegendo, uti patet, desumptus, & antiquitus omnibus corporis tegumentis, sæcularibus & sacris, virilibus & fœmineis, communicatus. Quod nunc per inductionem ostendam, facto a capite initio.

KAPPE, tegumentum capitis. Dicitur antiquitus primo de mitra, quæ hemisphærii instar verticem tegit. Inde Latino-Barbaris *capellus*, a diminutivo *kæplein*. Secundo de pileo. Hinc pileus Cambris dicitur *cap, cappan*. Anglosax. *cæppe*, Gallis *chapeau*. Tertio de galero. Inde Græcis κατάν, quod apud HESYCHIUM exponitur galea e pilis. Nugantur, qui hæc & similia a *capite* vel *capillis* deducunt.

KAPPE, velamen capitis, sive tunicæ aut chlamydi assutum sit, ut olim, sive a reliquo vestitu separatum, ut hodie. Græcis inf. κάπα, κάππα, Latino-Barbaris *capa*, Gall. *chape* & *chaperon*, probante CANGIO ex Historiæ fabulosæ Scriptoribus Gallicis. Eodem observante, Manfredus quidam *Capa & refugium infidelium & malignantium* dicitur, quod apud illum delitescerent, tanquam sub capa, quæ os vultumque tegit. Inde composita, *nebel-kappe* tegumentum magicum, caput obnubens, & gestantem aliorum conspectibus subducens, *flor-kappe* peplum ex nebula lintea. Imo etiam *kappe* se solo sæpe velamen fœmineum significat. A *kappe* est *verkappt* larvatus.

KAPPE, cucullus, vestis monachalis, olim sine manicis, nec ad talos demissa, sed caput tantum humerosque tegens. Anglosaxonibus *cæppe* apud SOMNERUM, Latino-Barbaris *capa*, & diminutive *capella*. PAPIAS: *Cucullus, genus vestis monachalis, quam*

Capam dicimus. De diminutivo vide CANGIUM in voce, & de interdicto manicarum usu eundem in *capa.* Hodie utimur composito *münchs-kappe.*

KAPPE, chlamys, vestis sacerdotalis. Anglosaxon. *cæppe*, Lat. Barb. *capa.* Hodie chlamys sacerdotalis in quibusdam Germaniæ locis dicitur *chor-kappe*, a choro, ubi præcipuus ejus usus.

KAPPE, sagum, paludamentum, caracalla, vestis militaris. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *cappa* caracalla. Forte sicut nomen Gallicum adhæsit imperatori ANTONINO CARACALLÆ, ita Francicum HUGONI CAPETO, tertiæ stirpis regiæ in Francia conditori. Nam Occitani etiamnum *Capetos* vocant rusticos, qui cappis caput tecti incedunt, memorante CANGIO. Sed nihil definio, quia alia Dialecto *capeto* ludificatorem significat, quod in hunc Principem non minus quadrare videtur. Vide dicta in *gapen* illudere.

KAPPE, vestis urbana utriusque sexus, alias tunica, pallium, indusium, mantile &c. Persis *capyris* est tunica manicata, apud POLLUCEM Lib. VII. 13. HESYCHIO *καππάτια* sunt *γυναικεῖα ἱμάτια*, fœminea indumenta. Latino-Barbaris *capæ* sunt pallia & talares, & vestes viris fœminisque communes apud CANGIUM in voce. In Indice VEREL. *kappa* exponitur pallium. Italis *cappa* dicitur pallium muliebre, quali utuntur Venetianæ, teste FERRARIO. Hanc *capam* ISIDORUS sic dictam scribit, *quod quasi totum hominem capiat*, Lib. XIX. Originum Cap. 31. Sed nova etymologia opus non est, cum ratio nominis ex prima significatione abunde elucescat.

KAPPEN, cædere, secare, præcidere. Belgis *kappen*, Angl. *chippe*, Gall. *couper*, Latino-Barb. *capulare*, & præposito sibilo *scapellare.* Græci eodem sensu dicunt *κόπτειν*, & in Aorist. sec. *κοπῶ.* Inde Persis *copis* gladius non punctim sed cæsim feriens: Græcis *κοπὶς* falx, gladius, bipennis, *ἀποκοπὴ* truncatio: Æolibus *σκίφος* gladius: Latinis *capo* gallus cui testes præcisi, *caper* quasi præcisor, quod virgulta carpat maleficum frondibus animal: Anglosaxonibus *cyp* trabs, lignum dolatum: Belgis *kap-mes* culter incisorius: Anglis *chip* assula, segmentum ligni, *chip-ax* ascia: Germanis *kipper* mutilator monetæ. Gallis *coup* ictus, frustum, *cep* sarmentum, pars resecta vitis, alias palmes & propago. Et huc etiam spectat *cipp* truncus arboris, vox antiquo-Gallica apud CÆSAREM. Litera K. in aliis quoque vocibus similes mutationes obire solet.

KAPP-HAN, gallus castratus. Armor. *cabon*, Anglosaxon. *capun*, in Glossis Ælfrici, Belg. *kapoen, kapuin*, Gall. *chapon*, Gr. inf. *κάπων*, Lat. *capo.* Primus e Latinis, quantum scio, MARTIALIS *caponem* nominavit: PLINIO tacente, qui vocem illam ut barbaram videtur repudiasse. Vox Germanica, quæ cæteris clarior & melior, a castratione desumpta est. Castrantur autem Galli, non lumbis adustis candente ferro, ut PLINIO persuasum, sed testiculorum præcisione. Et hinc illis nomen a *kappen* præcidere, amputare.

KAR, verbale a *keren*, vertere, significat quantum potest, *versuram* & *vices.* Anglosaxones utroque sensu dicunt *cerre.*

KAR, cura, studium serium. Evang. Goth. Joh. X. 13. de mercenario: *ni kar ist ina thize lambe*, non habet curam ovium. Originem & consensum Linguæ Celticæ & Saxonicæ vide in *kur* ejusd. significatus.

KAR, sollicitudo, cura anxia, & omnis affectus ex tristitia ortus. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *cara, carc* cura, *caran* sollicitum esse, *cearig*, *carfull*, solicitus &c. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *car* odium, livor.

KAR, querimonia, luctus. Refer ad *keren* queri. Inde Francis *charalih* luctificus. Gloss. Pez. lugubre *charalih.* Metonymice est dies luctus. Inde *chara* feralia, dies luctuosus quo damnatus ad mortem ducitur, quam interpretationem debemus R. D. DIECMANNO in Spec. Gloss. R. Mauri pag 122.

KAR, sensu forensi est accusatio, seu querela actoris. VEREL. in Ind. *kiæra* accusare, actionem instituere, *kærande* actor, *kæramal* causa, lis, *kiæror* querimoniæ, lites. NOTKERUS Psal. 50. ab init. *diser Salmo uuas Davidis chara*, hic Salomo erat Davidis accusatio.

KAR, satisfactio, emenda, mulcta. Vox infimo ævo nata, a *keren* emendare.

KAR, amicus, adjective & substantive. Vox Celtica, quæ Armoricis effertur *car*, Islandis *kiar*, Gall. *cher*, Lat. *charus.* BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *car* amicus antiquis, idque recte, & sic Arm. nobis consanguineus, cognatus, significatione usu translata, quia cognati plerumque amici, *cares* amica antiquis, & sic Arm. *carant* amici, consanguinei. VEREL. in Ind. *kiar* amans. Inde Suecis *kære* amo, amabo, *kær*, *kærkomen* acceptus, amicus, dilectus, charus, *kærlek* amor, charitas, *kærliga* amanter, Gallis *caresse* blandimentum, *caresser* blandiri, comiter & amanter excipere, quod imitamur in *karessieren.* Cuncta fortasse a *geren* (Alamannice *keron*) cupere, quia amicis bene cupimus, & illi nobis, vel certe a Lat. *charus.*

KARABE, *carabe*, succinum. Vox Persica, de qua aliquid dixi in Præf. ad Germ. §. XVII. in *khab.*

KARBATSCHE, scutica, flagellum ex corio, & inde nomen a *kür* corium, & *batten* cædere.

KARBINER, sclopetum equitis. Ital. *carabino*, Gall. *carabine.* CASANOVÆ est vocabulum Turcicum a *caravuli* speculatores, exploratores; sed sensu a recepto nimis alieno. Rectius FERRARIUS *Germanicum* vocat. Nam proprie est *interfector*, derivaturque a verbo antiquo-Saxonico *cearfan*

ſan interficere, quod ſiſtit BENSONIUS in Voc. Angloſaxon.

KARG, avarus. Belg. *karig*. Quaſi *gierig*. Novum, ſed legitime factum. Nam a *gier* cupiditas, avaritia, quod eſt a *geren* cupere, recte fit *gierig*, *karig*, & contracte *karg* cupidus, avarus. Idem præfixo ſibilo Italis *ſcarſo*, Gallis *echars*. Olim deduxi a *kar* ſollicitudo, quæ dum creſcentem ſequitur pecuniam, avarum reddit ſollicitum. Angloſaxonibus ſane *cearig* eſt ſollicitus, querulus, mente turbatus. Sed præſtat a cupiditate quam a ſollicitudine denominare avarum.

KARKASSE, theca pyrobolica, pharetra fulminis bellici, ab Italico *carcaſſo* pharetra, quod eſt a Gallico *carquois*, & hoc a Germanico *kocher*, litera R. in medium rejecta. Latino-Barbaris *carcaſium* eſt cadaver exenteratum, ſceleton, ob ſimilitudinem cum pharetra. Hinc *karkaſſe* dicitur etiam vulgo de vetula macilenta, cujus corpus cadaveris inſtar arefactum, ſed per contemptum tantum.

KARNIFFEL. V. *carniffel*.

KARPF, piſcis notus, & forte cum nomine aliunde allatus. Nam inter nomina piſcium in Gloſſario ÆLFRICI deſideratur. Vulgo *carpionem* vocant, a Græc. κυπρῖνος, ſive quia idem piſcis eſt, ſive quia genera (ut in aliis animalibus) confunduntur. Ab alterutro formari potuit *karp*, *carp*, quo nomine venit apud Gallos, Italos, Belgas, Anglos, Suecos.

KARR, *karrn*, genus vehiculi. Vox Celtica, quæ lingua Armorica & Hibernica etiamnum dicitur *carr*, Gallica *char*, Italica & Hiſpanica *carro*, Belgica *karre*, Suecica *kærra*. CÆSAR currus Gallorum & Arioviſti paſſim vocat *carros*, manifeſta barbaræ vocis imitatione. Niſi enim hanc exprimere voluiſſet, non *carrus* aut *carrum*, ſed *currus* dixiſſet. Qui ſtridoribus delectantur in re vehiculari, *carrum* deducunt a Belgico *karren* ſtridere, ut proprie ſit plauſtrum ſtridulum, ut illa apud MARONEM in Georgicis:

- - Monteſque per altos
Contenta cervice trahunt ſtridentia plauſtra.

Ita ſentit VREDIUS in Prodromo ad Hiſt. Com. Fland. Lib. II. Cap. 2. Sed hoc ſtrepitu minime opus habemus. Nam *karr* eſt verbale a *karren* vehere. Interim Latini a *carro* (quam vocem primus Latio intulit Cæſar) multa ad familiam ejus ſpectantia confinxerunt. Hujusmodi ſunt,

carrago, ſeptum caſtrorum ex conſertis plauſtris, hodie *wagenburg*. De hoc veterum Germanorum caſtra muniendi more vide CLUVERIUM in Germ. Ant. pag. 332. Etymon PRÆTORII, qui a Polonico *karas* bellum *carraginem* deducit, & multitudinem militantium interpretatur in *Marte Gothico*, a vero & antiquo vocis ſenſu plane alienum eſt.

carropera, & *carraria opera*, ſervitus ruſtica, carris & plauſtris præſtanda, ſtylo Romano & monetario *vehiculatio*.

carreta, biga.

carrare, onerare, carro imponere, *diſcarrare* deponere de curru. Extant in Lege Sal. Tit. XXVII. 9. 11.

Omitto *carriagium*, *carriera*, & alia, de quibus prolixe CANGIUS, nec non *carroſſe*, *carriole*, & ſimilia, a Gallis recentioribus proſeminata.

KARREN, ferre, portare. Lat. *gerere*, Angl. *carry*. Omnia a manu, quæ Græcis χείρ. Primo enim fert manus, & poſtea etiam inſtrumentum ad ſimilitudinem manus. Ita Græcis κομίζειν geſtare, poſſit eſſe a *kam* manus, ſi barbarus adſit interpres. Verbum conſtanter cuſtodiunt Angli & ſoli. Inde illis *carry about* circumferre, *carry away* auferre, *carry before* præferre, *carrier* portitor, geſtator, *carried* latus, geſtatus. Suevos ab hoc ſignificatu accepiſſe *kræt* corbis, vaſculum in quo aliquid portatur, mihi perſuaſum eſt.

KARREN, vehere. Id eſt, curru vel ſimili vehiculo portare. Suecis *köra* eſt vehere & vehi, *köra med wagn* aurigare, *körswæn* auriga, *körelſe* aurigatio. Anglis *carry by cart* vehere, portare curru. Idemque Gallis *charier* & *charrer*, Hiſpanis *acarrear*, Lat. Barb. *cariare* apud CANGIUM. Inde formata ſunt vehiculorum nomina in omnibus Dialectis. Hinc vehiculum, ſive una, ſive duabus, ſive pluribus, rotis ſit inſtructum, dicitur

karr, *karrn*, quod Germanicum.

cart, quod Cambris & Anglis uſitatum.

cræt, quod Angloſaxonicum. SOMNER. in Dict. *cræt* carrum, carruca, *twægra horſa cræt* biga, *threora horſa cræt* triga &c.

Poſtea ex *cræt* factum eſt *cræc*, mutato T. in K. Quod ideo obſervandum, quia barbara Latinitas e Saxonico *cræc* multa plaſmavit, quæ hanc mutationem ſupponunt. Talia ſunt,

carruca, vehiculum, *carricare* curru onus transvehere.

carrica, navis oneraria, Hiſpanis *carraca*, velut carrus marinus, judice VOSSIO, more loquendi Poëtico. CATULLUS in nuptiis Pel. & Thet. verſ. 9. *Ipſe levi fecit volitantem flumine currum.*

carrocium, currus bellicus. Synecdochice ponitur pro *vexillo* currui infixo. Lettica Lingua *karroghs* etiamnum vexillum denotat.

carricare, carro portare, Italis *carricare*, & inde *carrico* onus.

cargare, onerare, onus carrucæ imponere, *carga* onus, *diſcargare* exonerare, quod extat in Lege Salica a Carolo M. emendata Tit.

ta Tit. XXIX. 2. Inde Gallis *charge*, *charger*, *decharger*, notissimo significatu: Hispanis *carga* & *cargaçon* onus nauticum, & metonymice catalogus mercium advectarum.

KARST, ligo. Ducam a *keren* vertere terram, per medium derivandi ST.

KARTAUN, tormentum maximi moduli. Forte quasi *quartana*, a mensura pulveris pyrii. Vel a *καρταίω* valeo, vinco. Sed prius malo, quia in Latinitate medii Ævi *carta*, *carto*, *quarta*, passim ponuntur pro mensura.

KARTE, tabula, vel mappula e papyro. A Lat. *charta*.

KARTE, pecten ex strobilis cardui, quo lana vel pannus carminatur. Franc. *charto*, Ital. *cardo*, Gall. *chardon*, Lat. Barb. *cardo* & *cardus*. Gloss. Pez. cardis ferrois *isarnin chartom*. Cuncta a Lat. *carduus* auctoribus Francis, vel a verbo Celtico *carthu* ab immunditie purgare, quod sistit BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. A *karte* porro est *karden* & *karthen* carminare, apud HENISCHIUM, Italice *cardare*, & præfixo sibilo *scardassare* & *scartezare*.

KARTETSCHE, pecten denticulatum ex ferro. Ab Italico *scartezare* carminare, purgare, & discerpere lanam. Translatum est ob quamcunque similitudinem, vel etiam joco militari, ad ferreos hamos, uncos, clavos, & similia, quæ discerpendis hostibus e tormentis vibrantur.

KARUSCH, *karausch*, *karutsch*, genus piscis fluviatilis & nigricantis. Vitiatum a Lat. *coracinus* quod est a *κόραξ* niger.

KASA, *casa*, in vetustissimis linguis significat id quod tegit, sive domus sit, sive vestis. Ægyptios vestes quasdam coactiles appellasse *κάσας*, observat LIPSIUS Cent. III. ad Belg. Ep. 44. Latinis *casa* est vile habitaculum, Latino-Barbaris *casula* pallium, quod totum hominem tegit. Cuncta ab Hebræo *kasa* texit, vel Celtico *kutten* tegere, de quo infra. S. & T. continuo permutantur.

KASAK, sagum. Angl. *cassock*, Ital. *casacca*, Gall. *casaque*. Diminutiv. a simpliciori *kasa*, quatenus vestimentum denotat.

KASEL, vestis sacerdotalis. Anglosaxon. *casul*, Sorab. *koschla*, Polon. *kossula*, Lat. Barb. *casula*. Diminutiv. ejusdem cum præced. originis, & non a Lat. *casa*, etiamsi cum illo in communi matrice conveniat. Postea nova deminutione facta ex *casula* prodiit *casubula*, tanquam minusculum ex minusculo, unde Gallis *chasuble*.

KASEMATE, crypta in vallo. Vox castrensis, Gallis, Hispanis, Anglis, a Celtis relicta, quæ proprie *tectum militare* denotat, a *mæd* tectum, & *cat* bellum, militia, de quo supra prolixe. Partes compositi vide apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. COVARRUVIAS Hispanicam vocem *casamata* interpretatur *humilem casam*; satis apte, modo constaret, qua lingua *mat* humilem significet. Plura tectorum nomina vide in *meiden* tegere.

KASERNEN, casæ militares. Gall. *casernes*. Ab Anglosaxonico *erne*, *earne* casa, & *cat* bellum, militia.

KASTE, *kiste*, arca. Vox Celtica, per varias & antiquissimas linguas ducta, quæ Persis effertur *casti*, Græcis *κίστη*, Latinis *cista*, Cambris & Armor. *cist*, Hibern. *ciste*, Anglosax. *cest*, *ciste*, *cyste*, Angl. *chest*, Belg. *kas*, *kast*, *kist*, Scand. *kista*. VEREL. in Ind. *kista-fæ* opes capsulæ inclusæ. Sic autem dicitur, *παρὰ τὸ κεῖσθαι*, quod aliquid in ea reponatur, judice MARTINIO. Quamvis etiam a *kutten* claudere, servare, custodire, altero T. liquefacto, deduci possit, quia arca, cista, capsula, & quocunque volueris nomine illud compellare, est clausum quid, quod fures arcet, reposita servans custodiensque. A *kast* rursus fit *kasten* includere, sed apud Francos tantum. Gloss. Pez. inclusorem *chastari*, inclusos *gichastota*.

KASTE, largitio sacra, fundatio Ecclesiæ, Monasterii, aut alterius pii corporis. SOMNER. in Dict. Anglosaxon. *cysta* munificentia, *cystig* munificus, *cystignesse* munificentia. Refer ad *kosten* impendere, sumptus facere. Nam munificentia est virtus, quæ magnos facit sumptus. Inde nomen dignitatis *kast-vogd*, *kasten-vogd*, quod certe non significat *castri tutorem*, ut censet CANGIUS in voce *advocatus*, & multo minus *præfectum granarii*, quæ STILERI interpretatio est; sed advocatum sacrarum largitionum, & defensorem alicujus Ecclesiæ, Monasterii, vel similis sumptuosæ fundationis. Hodie dixeris *stifts-vogd*. De advocatis Ecclesiæ vide plura in *vogd*.

KASTEIEN, affligere. Factum per syncopen ex antiquiori *kestigen*, quod est a Lat. *castigare*, auctoribus Francis. Vocem Francicam cum suis derivatis vide apud SCHILTERUM in Glossario. Hodie de voluntaria tantum corporis per abstinentiam, verberationem &c. afflictione dicitur.

KATTEN, jacere. V. *Cateia*.

KATZE, felis. Camb. *cath*, Armor. *cat*, *caz*, Hibern. & Angl. *cat*, Belg. *kat*, Suec. *katta*, Gall. *chat*, Ital. *gatto*, Hisp. *gato*, Græc. inf. *κάττης*, Lat. inf. *catus*, *catta*, *cattus*. Vox mira, quæ a multis doctissimis viris per longa itinera & varios literarum casus, ducitur a Germanico *wachten* vigilare, excubare. Nam ab hoc verbo Latinitas medii Ævi fecit primo *wacta* excubiæ, mox *gueta* per syncopen eodem sensu, & *gueta* vigil, speculator. Unde Gallis *guet* excubiæ & excubitor, & hinc *guéter* observare, speculari. Quod cum faciant feles, dum muribus insidiantur, secundum tritissimum apud Gallos proverbium, *le chat guéte la souris*; hinc CANGIUS, & post illum SKINNERUS, non dubitarunt *cat* deducere a *guéter*. Bellissime. Hoc unum vereor, ne nomen animalis antiquius sit hoc parente. Aliis est a Lat. *catus* acutum

acutum videns. Interim a *kat* derivatur *kater* mas felis, & *katzen-zahl* equisetum.

KATZE, instrumentum bellicum. Wilhelmus Brito Lib. 7. Philippid. *Huc faciunt reptare Catum, tectique sub illo Suffodiunt murum.* Machinam fuisse mobilem & tegendo militi factam, patet. Latini *vineam* vocant, nescio qua de causa: nos *katze*, Lat. Barbari *catum*, sive a *kutten* tegere, sive quod felis instar reptaret, & occulto milite insidias strueret. Hodie mutatis armis est pluteus tormentorum, quem Belgæ *sturmkat* vocant, nisi forte sic dicatur a *katten* jacere.

KAU, *kaue*, casa vel tugurium puteo metallico superstructum, ut a Jove pluvio tam os putei quam ii qui machinam tractoriam movent, defendantur. Celtica lingua significare potest *opertorium*, Sorabica *latibulum*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cau* claudere, *caead* opertorium. FRENZEL. in Orig. Sorab. pag. 13. *chowam* abscondo, *chowa* abscondit, *choway* absconde, *chowany* absconsio.

KAUCH, cornix. Extat eo sensu *cauba* in Lege Alaman. Tit. XCIX. 19. ubi LINDENBROGIUS in Gloss. *kaucka* Germanis cornix. Quibus Germanis, aut qua Dialecto non addit. Interim Lindenbrogio suffragatur SPELMANNUS. *Nos*, inquit, *hodie a chaub & choub dicimus cornicem rubra habentem crura.* Recte. Nam *coch* lingua veteri Britannica est rubeus, rubicundus, rufus, apud interpretem ejus linguæ BOXHORNIUM in Lexico sæpe citato. Græcos inde accepisse *κόκκος*, Latinos *coccus*, *coccineus*, judicat PEZRONIUS in Antiq. Celt. pag. 70. & 277. Quibus addi debet *cochenille* insectum rubicundum, ex Lingua Gallica & Hispanica. Hinc scil. Alamannis *cauba* aptissime dicitur avis, quæ rubros habet pedes, ut bene SPELMANNUS, quamvis ignarus, se a vero vocis etymo tam prope abesse. Sed & Cambris *gawci* est cornix, & forte ex eodem fonte. Utrumque differt a *gauch* cuculus.

KAUCH, vas cavum, cujuscunque usus vel generis. Cambris *cawg* est pelvis, Anglosaxonibus *ceac* urceus, urna, luter, Græcis inferioribus *καῦκα* patera, Latino-Barbaris *caucus* scyphus, situla, haustorium, aut simile quid. Testimonia veterum vide apud CANGIUM. A *caucus* porro oritur *cauculus* poculum, & *cauculatores* qui pocula miscent amatoria, ex interpretatione CANGII. Cuncta fortasse a *kaw* cavus. Hodie obsolescit. Sed ab obsoleto initium cepit *kachel* cacabus, quod usus constanter tuetur.

KAUDER-WELSCH, sermo peregrinus. A *ködern* loqui, quod vide.

KAUF, emptio, commercatio. Anglosaxonibus *ceaping*, & in compos. *ceap*, Franc. & Alam. *chouf*, Island. *kaup*, Belg. *koop*. Gloss. Pez. coemptione *choufe*. Refer ad verbum.

KAUFEN, permutare, rem pro re reddendo. Gloss. Keron. comparare *chaufan*. Gloss. Pez. commutaverunt *choufton*. Sensus verbi antiquissimus, & interioribus Germanis quondam unice notus, qui, cum aurum & argentum nondum haberent nec cuperent, res rebus, merces mercibus mutabant. De qua re videndus TACITUS Cap. V. de moribus Germanorum. Oritur ab Anglosaxonico *ceab*, quod teste SOMNERO & BENSONIO, merces, bona, pecora, opes, & quascunque facultates significat. Cui plane consonum apud Latinos *copia*. Utrumque videtur convenire in radice *haben* possidere, unde *habe* possessio, bona, opes &c. Nam *ceap* & *habe* non differunt nisi literis convertibilibus.

KAUFEN, negotiari, mercaturam facere, emendo, vendendo. Gothis *kaupan*, Luc. XIX. 13. Anglosaxon. *ceapan*, Francis & Alam. *chaufan*, *choufan*. Quibus affine Lat. *cauponari*. Cum permutatio rerum apud Germanos prior & antiquior sit mercatura, hinc intelligitur, hanc illi successisse, manente pristino vocabulo. Communicatum autem est tam venditori quam emptori, quia uterque sustinet personam permutantis, & in locum ejus successit. Inde

kauf, transactio de pretio inter emptorem & venditorem.

wider-kauf, retroëmptio, & retrovenditio.

kaufman, venditor & emptor. Angl. *chapman*.

verkaufen, vendere.

KAUFEN, emere. Anglosaxon. & Franc. ut supra, Belg. *koopen*. TATIANUS Cap. CXCIII. 5. *couftun then accar in grabasteti*, emerunt agrum in sepulturam.

KAUFER, *käufer*, hodie emptor, olim etiam venditor. Gloss. Boxh. *caufar* institor.

KAUFMANN, mercator. Anglosaxon. *ceapman*, Belg. *koopman*. Gloss. Pez. institores *choufman*.

KAUF-SCHALCK, servus emptitius. Gloss. Boxh. *caufscalc* inquilinus. Anglosaxones eundem hominem *ceap-cniht* vocant. TACITUS de M. G. Cap. XXIV. *Servos per commercia tradunt.* Quod de permutatione iis temporibus usitata, quæ secutis etiam invaluit, & *Concambii servorum* nomine venit, intelligendum esse, Cl. DITHMARUS monet in notis.

KAUM, languor, ægritudo, *kaumig* morbidus. Significatus proprius & antiquus, quamvis obsoletus. TATIANUS Cap. L. 2. *truog unsa cumida*, portavit ægritudines nostras. OTFRIDO *kumig* est ægrotus, *kumig suaro* graviter languidus, *kumig man* homo morbidus, Lib. III. Cap. 4. Gloss. Pez. fractos *chumiga*. Græcis *καμεῖν* est deficere, laborare, ægrotare. In hoc tanquam speculo cætera contemplari licet.

KAUM, mucor, vitium liquidorum ex longo situ, *kaumig* mucidus. Sensus figuratus & ex priori ortus. Belgæ dicunt *kaam* & *kaamig*.

& *kaamig.* Quod imitantur nostri in *kam.* Quidam dicunt *kan*, sed vitiose.

KAUM, vix. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XVII. 63. de stella polari:

> *Then thu in berehtera naht*
> *So kumo thar gisehan maht.*
> Quam in serena nocte
> Vix conspicere possis.

Proprie significat *ægre.* Quemadmodum enim Latinis ab *æger* fit *ægre*, i.e. difficulter, graviter, moleste: ita Francis a *kumi* ægritudo nascitur adverb. qualitatis *kumo* ægre.

KAUSCHER, rectus, probus, incorruptus. Vox Judaica, ab Heb. *kaschar* ejusd. significatus. Franci eodem sensu videntur dixisse *kusgi.* OTFRIDUS Lib. III. Cap. XIX. 69. *thaz ist kusgi ioh ouh guat.* Vertit SCHILTERUS: hoc est probum atque bonum. Aliud est *keusch.* Illud rectitudinis & probitatis, hoc puritatis & munditiei vocabulum est.

KAUTZ, noctua, *keutzlein* parva noctua. Heb. *cos.* Qui voces Biblicas meditationibus suis illustrarunt, non easdem appellationis causas afferunt. FRISCHIUS hæret in similitudine formæ, & noctuam sic dici vult quasi *catum*, vel *katz.* Contra STADENIUS a propria voce *ka-ut* nominatam contendit. Et *ututare* quidem noctuæ etiam PLAUTO videntur:

> *Tu istbic, inquam, vin' afferri noctuam,*
> *Quæ, tu, tu, usque dicat tibi.*

Noctuam inter aves oscines fuisse, diserte testatur FESTUS: *Oscines aves Appius Claudius ait, quæ ore canentes faciant auspicium, ut corvus, cornix, noctua.* Quid obstat, ut nomen ex augurum disciplina profectum sit, ut plura alia, quo tempore Germania adhuc avium voces interrogabat? Nam Anglosaxonibus *cythan* est dicere, significare, annunciare: unde recte fit *kytz, kutz, kautz* oscen, avis feralis, quæ cantu suo aliquid mali prædicit. Metaphorice est tenebrio, lucifuga, vel aliquid deterius.

KAUWEN, mandere, manducare. Anglosax. *ceowan, ceowian*, Francis *kouuen*, Belg. *kauwen*, Angl. *to chew.* OTFRIDUS Lib. II. Cap. VI. 46. de Adamo:

> *Er uuas thes aphules frou,*
> *Joh uns zi leide er nan kou.*
> Ipse delectabatur pomo,
> Et in perniciem nostram illud manducabat.

Sumptum a Gr. *ξέω* scindere, secare. Quid enim est manducare, nisi cibum dentibus conficere?

KAW, cavus. Radix antiquissima, & ex primævo (ut videtur) hominum sermone relicta, quæ hodie superat apud posteros Celtarum in Britannia & Armorica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cau* cavus, clausus. Hæc ipsa radix examen ducit vocabulorum in vetustissimis Linguis. Hebræis *gav* est medium inane, sive medii cavum, *gob* fovea, *casof* excavare, prout ex schedulis doctiss. Prof. CLODII cognovi. Latini habent *cavus, cavea, cavare, caverna,* & *covum* pro Cœlo. Cambri *cafnu* cavare, *cwg* linter, scapha ex arbore cavata, *cawg* pelvis, *cawel* sporta, *ceubal, ceubol* cimba, proprie cavus venter, a *bol* venter, unde Burgundis *caupulus* pro navi, ut notavi in Præf. ad Germ. §. XLIII. Germani *kauch* vas cavum, *koie* & *kofe* locus cavus, &c.

KAW, vacuus, iners, levis, ut solent esse cava. Inde Græcis *χάος* inane, *κοῦφος* tenuis, levis, Germanis *kaf* palea, *gauch* stultus inanis.

KEBE, meretrix, pellex, mœcha. Hispanis composite *manceba.* Dicitur etiam *kebse.* Illud est verbale, hoc derivativum a Lat. *cubo*, vel certe a *ceveo* crisso, clunes agito, quod ad concubitus traducitur. MARTINIUS tamen mallet a *cubo* in voce *pellex*, ut proprie sit *concubina.* A *kebe* oritur *kebisch* fornicarius, a *kebse kebsen* multiplici sensu.

KEBISCH, fornicarius. Weichbildum Saxon. Art. IV. *Man spricht, daß kein kind seiner Mutter kebskind sey, das ist aber nicht, denn ein weib mag eheliche kind, kebskind, und eigene kind gewinnen. Ist sie eigen, man mag sie frey lassen, ist sie* KEBISCH, *sie mag einen ehelichen mann nemen, und ehekind (immer) gewinnen bey im.* Hoc adjectiv. ducit nos ad subst. *kebe*, quod videtur aliquando apud Gothos, veteresque Suevos obtinuisse, nisi me fallat vox Hispanica *manceba* meretrix.

KEBSE, pellex, concubina, mœcha. SOMNER. in Dict. Anglosax. *cifese* pellex, concubina, *cifes gemanna* concubinatus, *cyfeseboren* ex concubina genitus, proles concubinaria, *cyfes-hade* pellicatus. Gloss. Pez. pellicatum *chepisoth.* WILLERAMUS ex Edit. Merulæ pag. 115. *cuninginnan ande kevese louenden sie*, reginæ & concubinæ laudabant illam. Inde *kebskind* puer ex pellice genitus.

KEBSEN, mœchari. Utitur hoc sensu in composito *bekebsen* Codex Evang. MS. Bibl. Reg. Berol. Matth. V. 32. citante FRISCHIO in Voc. Bibl. *wer sin wip lasset, es sy dann daß sy bekebes mit andern manne*, qui dimiserit uxorem suam, nisi adulterium fecerit cum alieno viro.

KEBSEN, lenocinium facere, allicere, seducere, ut solent pellices, & inde appellatio a *kebse* pellex. Hoc sensu præcipue utuntur Scriptores Islandici. Inde *kepsir* servus qui allicit & seducit, *kieps-vif* uxor servi, sed invito domino ducta & seducta. Quas voces ex EDDA Islandorum producit VEREL. in Ind. pag. 140.

KEBSEN, aliena appetere. Sensus a *kebse* mœcha petitus, quatenus alienum virum appetit. VEREL. loc. cit. *kopsast* aliena sequi & appetere. Inde *verkepsen* permutare ex appetitu alieni. Verbum apud MATHESIUM

SIUM & alios ejus ævi scriptores obvium sistit STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 339.

KEBSWEIB, concubina. Id est, *kebisch weib*, mulier fornicaria, quæ juxta uxorem concubitus gratia alitur. Aliis aliter videtur de hac voce: quorum sententias nolo refutare, quia errores eorum sæpe fuerunt ductores mei ad meliora invenienda.

KECK, audax, qui viribus suis fidit. Utitur Luth. Sap. XII. 17. Idem ac si dixeris *queck*, quod Antiquis primo vivum, deinde vividum validumque denotavit. Sed posteritas hisce sensibus non contenta, vocem a valido ad audacem traduxit, quia experientia testatur, homines contemplatione roboris sui reddi audentiores, & unumquemque tanto majorem agendi fiduciam concipere, quo majorem habet virium suarum conscientiam. Sentit enim vim quisque suam, qua possit abuti. Et ex hoc sensu postea nascitur audacia.

KEGEL, omne latum quod in acutum definit, sive conus sit, sive cuneus, sive clavus. Gloss. Pez. clavum *zeltchegil*. A simpliciori *keil* cuneus, unius literæ I. in G. & satis frequenti mutatione.

KEICHEN, tussire. V. *keuchen*.

KEIFEN, jurgari. Belg. *kyven*. Haud dubie a *kief* mandibula, sive quia continuo motitatur in jurgiis, sive quia altercantes videntur se mutuo mandibulis petere, & quasi mordere. Inde est, quod in aliis Dialectis verba jurgandi formantur ab armis mandibulæ, quia per jurgium omnes contentionem dentalem concipiunt. Ita Succis *baakdanta* est allatrare, vellicare, vitilitigare, a *tand* dens: Græcis τωθάζειν mordere & conviciari, a Saxonico *toth* dens, si interpres barbarus adsit. Interim a *keifen* rursus fit *keif* & *kyf* jurgium, sicut Lat. *rixa* a ringo.

KEIFEN, sensu forensi est judicio contendere. Inde Islandis *audkyfingur* qui litigat de opibus, apud VEREL. in Ind. In quo composito *aud* idem est quod *od* substantia.

KEIL, cuneus. Non a κᾶλον lignum, ut Hellenistæ volunt, sed potius a κέω seco, scindo, findo, quia in cuneo non consideratur materia, quæ vel lignum esse potest, vel ferrum, sed figura conica, e lata in acutam desinens, cujus vi lignum findit. Et hinc etiam differt a *keul* clava.

KEIMEN, germinare. V. *kiemen*.

KEIN, *keiner*, nullus. Belg. *geen*, Suec. *ingen*. Omnia sine exemplo. Antiquitas aliis utitur compositis, & plerumque diversis. Gothis *ainshun* est nemo Marc. XII. 34. ab *ains* unus, & *hun*, quod vim negandi habet, ut patet ex compositis *mannhun* nemo, nonhomo Marc. I. 44. *hwanhun* nunquam, nonunquam Joh. VI. 35. Hinc aliquando mihi in mentem venit, annon *kein* sit a negativo *hun*, præsertim cum literæ utriusque vocis initiales antiquitus permutentur. Postea ad Francos & Alam. qui nobis semper sunt propriores Gothis, me converti. Hi nullum vocant *nibeiner*, a *ni* non, & *einer* unus, ullus, inserto ob vocalium concursum *h*. vel *ch*. quod etiam faciunt Græci, dicentes οὐκ, οὐχ, pro οὐ. Gloss. Keron. nullus *niheiner*. OTFRIDUS *nihein not* nulla necessitas Lib. II. Cap. IV. 84. *zuiual nihein* dubium nullum Lib. II. Cap. XII. 14. Posteritatem inde formasse *heiner*, *cheiner*, per aphæresin, & mox *keiner*, ob elementorum initialium cognationem, non amplius dubitavi. Græci inferiores per similem aphæresin ex οὐχ ἕν vel οὐκ ἄν ἧς fecerunt κανῆς nemo, quod extat in Gloss. Græc. Barb.

KEKE, ita vulgus nostrum incivilius vocat os, ab Heb. *cheich* vel *chech*, faux, palatum, quod est a *chachach*, χηραίνειν, hiare. Ita HELVIGIUS in voce. Hodie Anglis *cheek* & Belgis *kaak* est gena, mala, bucca, olim vero *ceac* non solum genam, sed etiam fauces & palatum denotavit. SOMNER. in Dict. Anglosax. *ceac* bucca, gena, maxilla, *ceacena swyle* faucium tumor, *chieke* palatum.

KEL, cavus. Adjectivum inusitatum, sed in multis derivatis conspicuum, quorum notio a cavitate manifesto petita. Nasci potuit ex *hol* ejusdem significatus, quia H. facile vertitur in CH. & postea in K. Sed præstat illud Græcis acceptum referre, quibus κοῖλος cavus, sicut & reliqua, ab illo oriunda.

KELCH, species poculi, Gr. κύλιξ, Lat. *calix*, Anglosax. *calic*, Matth. XXVI. 27. & alibi *cælc*, Francis *kelih* & *cholih*. Gloss. Boxh. *cholibha* crateres. TATIANUS Cap. CLX. 2. *intfienc tho then kelih*, tunc accipiens calicem. Proprie est poculum concavum & ventrosum.

KELE, cavitas. A *kel* cavus. Inde *kniekele* poples, cavitas in aversa parte genu, *kol-kelen* ornamenta Architecturæ Doricæ cavati vel undulati operis. In quo composito usitatum cum inusitato jungitur, ut sensum reddant clariorem. Hic primus & vetustissimus vocis significatus, quamvis nullis (quod sciam) veterum monumentis relictus, sed vivo tantum sermone ad nos propagatus. Defectus scripturæ non officit antiquitati, quia multa in ore hominum antiquitus potuerunt versari, quæ nullis alioqui prodita sunt literis, nec in ista literarum paucitate prodi potuerunt.

KELE, fauces, Lat. *gula*, Anglosax. *ceole*, Belg. *keel*. Gloss. Keron. gulæ *cheluun*. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. gurgulio *querca*, *chela*. Non a Lat. *gula*, & multo minus a καλεῖν vocare, sed a synecdoche generis, qua cavitas ponitur pro illa cavitate, per quam cibus in stomachum descendit.

KELE, navis, & venter navis. Gloss. Pez. celox *chiel*. Anglosax. *ceol*, *cæle*, Angl. *keele*, Belg. *kiel*, Gall. *quille*, Græcis κοίλη, Latinis *celox*. Cuncta a cavitate.

KELEN, cavare, cavitatem dolabra vel alio instrumento facere, *auskelen* excavare. Gr. κοιλαίνειν. Hodie utuntur opifices, reliqui dicunt *hölen*.

KELLE, omnis alveolus, sive vas cavum, cujuscunque sit usus & speciei. SOMNERUS in

in Dict. Anglosaxon. *cill* uter, obba, *cille* ascopera, *cylle* uter, cadus, lagena, *flor-cylle* thuribulum, *fyren-cille* clibanus. Gloss. Pez. trulla *chella*, receptacula ignium *fiurchellun*. Cuncta a notione cavitatis. Hodie non dicitur nisi de trulla cæmentaria & coquinaria.

KELLER, cella vinaria vel promptuaria. Gloss. Lips. *kellera* promptuaria. Gloss. Pez. apothecæ *chellara*. Franci videntur formasse a Lat. *cellarium*; quamvis etiam locum concavum & subterraneum denotare possit.

KELLER, in Monasteriis Germaniæ dicitur, qui cellæ vinariæ & escariæ præest, & forte etiam in quibusdam Aulis. Latino-Barbari *cellarium*, *cellerarium* & *cellaritum* vocant. Verum extra Aulam & Monasteria *keller* in hospitiis publicis sup. Germaniæ est servus a cella vinaria. Unde, nisi a *cella?*

KELLER, in Palatinatu dicuntur *præfecti prædiorum*. Horum appellationem ab officialibus, qui quondam vineas regias circa Rhenum (ubi vocabuli sedes) sub Dapifero Regis Francorum curabant, descendere existimat Cl. D. MASCOVIUS. Contra GOLDASTO *keller* vitiatum videtur ex *kölner* colonarius, quem sic dictum putat a *colonia*, cui præest, quæ alias *köln-hof* dicitur. Sic enim scribit in Parænet. pag. 441. *Vox* KELLER *corrupta est a vulgo, cum antiquitus fuerit* KÖLNER, *colonarius, qui reditus a colonis exigit, quemve Austrii Archiduces in superioris Alamanniæ partibus* HUOBMEISTER, *hobarum magistrum nuncupant.* Utrumque etymon erudito judice se tuetur.

KELTER, lacus in quo uvæ calcantur. Ducitur a Lat. *calcatorium* auctore FRISCHIO.

KELTER, prelum, quo vinum uvis exprimitur. Derivari potest a Latino *torcular* per metathesin, minime vero a *calcando*, quia prelum nec calcat nec calcatur. Hunc significatum a priori diversum esse, recte vidit STADENIUS. A *kelter* porro est *keltern* uvas prelo premere. Cum vinum sit voluptas nova in Germania, a Romanis ad Gallos & Germanos profecta, quid mirum, si vino, & prelo, & vinitori, nomen Romanum adhæreat? Talia autem sunt, *wein*, *kelter*, *winzer*, & alia.

KELTER, vivarium, locus ubi pisces asservantur. Contrahi potuit ex *gehelter*, aut, si mavis, formari a simplici *helter*, quo utitur Luth. Jes. XIX. 10. quod est ab *halten* tenere, servare, custodire. H. verti in K. jam sæpe monitum. Exempla vide in *Proleg.* Sect. III.

KENNEN, nasci, edi in lucem. BENSONIUS in Voc. Anglosax. *acænnan* nasci, *acænned* natus, *acænnysse* nativitas. Quibus convenit Gr. *γεννάομαι* nascor.

KENNEN, parere, gignere, facere ut nascatur. BENSONIUS: *cennan* parere, producere, *cenned* productus, *cennende-lim* genitalia, *cenninge* partus, puerperium, *cind* genus, natura. SOMNERUS: *acennan* parere, edere, gignere, *acenned* natus, creatus, genitus, editus. Gloss. R. Mauri MS. gignit *kachennit*. Similia habent Cambri. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cenedlu* generare, gignere, producere, *cenedl* gens, genus, natio. Quibus convenit Græc. *γεννάω*, unde Latinis *gignere*, *generare*. Verbum omnibus Antiquis familiare fuisse, colligitur ex derivatis, qualia sunt *kunn* genus, *kund* genitus, *quen* mulier, quæ vide suis locis. Nec dubito, quin natura mulieris, quæ Latinis *cunnus*, ad eandem familiam spectet. Hodie ex tanta derivatorum multitudine nihil oblivioni se subduxit præter *kind* proles, de quo infra.

KENNEN, scire, nosse, sive intellectu, sive usu & experientia. Cambris *gwnn* scio apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 278. Gothis *kunnan* scire, nosse, Marc. IV. 11. *kann ina* novi eum, Joh. VIII. 55. *thu kant* tu scis, Joh. XVI. 30. *sa kann* ille scit, Joh. VII. 15. *kunnum* scimus, Joh. VII. 27. *kunnuth* scitis, Joh. XIV. 4. *kunnun* cognoscunt, Joh. X. 4. Idem Anglosaxonibus *cennan* & *cnawan*, unde Anglis remansit *ken* & *know*. Franci & Alamanni plerumque utuntur composito *erkennen*, de quo supra. Islandis *kann* scio, *kunne* scivi, *kunna* scire, *kenning* institutio, disciplina, *kennimenn* sacerdotes, doctores, præceptores, quod habet VEREL. in Ind. Quibus convenit Græc. *κοεῖν*, quod HESYCHIO est scire, intelligere.

KENNEN, posse, valere. Sensus a scientia ad potentiam translatus, non quod scire & posse semper sint conjuncta, sed quod unusquisque naturaliter tantum possit, quantum scit, nisi aliæ adsint causæ, quæ agendi potentiam impediant. Gloss. Pez. quod est opus vestrum *uuaz chunnot ir?* TATIANUS Cap. CLXXXV. 5. *odo uuanis thaz ih ni gunni*, an putas quia non possum? Huc etiam referuntur a STIERNHIELMIO verba Ulphilæ Matth. XXVII. 65. *gangith witaiduh swa swe kunnuth*, ite custodite sicut potestis. Ubi Græcus & Vulgata habent, *sicut scitis*. Sed hi sensus tam cognati sunt, ut sæpe videantur indivisi & se mutuo implicantes. Collige ex verbis WILLERAMI Cap. III. 7. *ir aller iegelih habet sin suert in hanton, cunnon alla mahtigen uehtan*, singuli habent gladium in manibus, & sciunt atque possunt strenue dimicare. Et mox vers. seq. *rectores animarum die die christenheit cunnen beschirmen*, qui sciunt & possunt christianismum defendere. Similiter & Scandi veteres utrumque sensum in una voce conjungunt. Testis INDEX VEREL. ubi *kunna* exponitur *posse*, *scire*, *intelligere*. Hebræis tamen *kun* est posse, non scire, & *ken* potens, non sciens. Vulgo scribitur *können*, ne scire & posse confundantur, bono magis consilio, quam necessario. Nam sensus ex se mutuo nascentes non debent mutationem pati in scriptura, alias tot habebimus scripturas, quot gradus in scala significationum.

KERBE, crena, incisura. Belg. *kerf.* Refer ad *kerben* incidere. Synecdochice dicitur de Monumento literis inciso. Inscriptio Hoybyensis apud OLAUM WORMIUM in Mon. Dan. pag. 206.

Kunungs vin Holi Thudr reisti Kerf disi uftir Kunung Gorm.
Regis amicus Holi Thoro signum hoc erexit in memoriam Regis Gormonis.

Præcipuum compositum est *kerbholz*, *kerbstock* lignum fissum incisuris faciendis, talea crenis notata vel notanda.

KERBEL, cerefolium. Anglosaxon. *cerfille*, Belg. *kervel*, Angl. *chervill.* Origine Græcum videri posset, nisi folia herbæ essent incisa. Similem appellationem vide in *klee.*

KERBEN, incidere. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *ceorfan* secare, *beceorfan* amputare, *ceorfed* scissus, *ceorf-æx* securis. Eadem Dialecto, Anglosaxonica inquam, scindere, secare dicitur *scearpan*, a Lat. *sarpere:* manifesto satis indicio, *kerben* produci a *scharben*, detracto tantum sibilo. Anglis *to carve* est sculpere & castrare, puta per synecdochen generis.

KEREN, vertere, versuram facere. Francica monumenta scribunt *cheran* & *keran*, Anglosaxonica *cyran*, *cyrran*, *cerran.* BENSON. *cerran* vertere, *cerre* vices, *cerrednys* versio, *cyran* convertere, *cyrred* versus, *ymb-cyrran* vertere, volvere. JUNIUS originem & significatum verbi petit a Græc. γυρῶν in orbem movere, in Observ. ad Will. pag. 82. Et videtur acceptandum. Nam quocunque modo res concipiatur verti, circulum describat necesse est, aut certe segmentum circuli.

KEREN, plures habet significatus, quorum alii sunt a *synecdoche*, alii a *metaphora.*

KEREN, synecdochice ponitur pro *redire*, quia redituri coguntur corpus vertere.

KEREN, in metaphorico dicendi genere significat (1.) *statum rei mutare*, quia mutatio status similis est situi, qui vertendo mutatur. (2.) *animum mutare*, quia mutatio animi similis est conversioni, qua res in alium & oppositum situm vertitur, ut, quod ante fuit summum, nunc fiat imum, aut vice versa. (3.) *res rebus permutare*, quia permutatio videtur idem facere quod ille, qui rem a dextra ad sinistram, aut a sinistra ad dextram vertit. (4.) *conversari*, quia conversatio est quædam inter homines vicissitudo, versuræ valde similis. (5.) *dicta & facta aliorum bene vel male interpretari*, ob manifestam similitudinem cum iis, qui rem pro libitu ad dextram aut sinistram vertunt.

KEREN, redire, reverti. Versio Anglosax. Joh. VII. 73. *and hig cyrdon ealle ham*, & omnes revertebantur domum, Luc. X. 6. *heo sy to eow gecyrred*, revertetur ad vos. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXV. 6. *gikerit heimortes* domum reversus. Hodie nonsolum simplici, sed etiam multis compositis (*beimkeren*, *umkeren*, *widerkeren*, & similibus) eodem significatu utimur.

KEREN, statum rei mutare, *verkeren* pervertere statum, *das oberste unten keren* summa imis miscere, *das gemeine wesen umkeren* remp. evertere, pessundare &c.

KEREN, *bekeren*, animum vertere, consilia, studia, & totum prioris vitæ institutum mutando, stylo Theologico *convertere* & *converti.* NOTKERUS Psal. XVIII. 8. *Trubtenis ea ist ungeflecchot*, *mennischen sone unrehte becherende*, lex Domini est immaculata convertens animas.

KEREN, res rebus permutare, merces mercibus aut pretiis rerum, *verkerung* permutatio, *grosse verkerung* magna negotiatio, permagnum commercium.

KEREN, conversari, *verkerung* conversatio.

KEREN, dicta & facta aliorum bene vel male interpretari. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXIV. 147.

In abuh si iz kertun,
So si thiz gibortun.

h. e. in deterius vertebant audita. Hodie dicimus *verkeren*, quando aliquid perverse, *zum besten keren*, quando benigne interpretamur.

KEREN, verrere. Gloss. Pez. scopabo *cherio.* Græcis quoque καρεῖν est verrere seu scopis purgare, & Latinis *caro* interdum purgo. Quidam confundunt cum *keren* vertere, cum quia verrere est pulverem vertere, tum quia *verrere* & *verruncare* apud Latinos videntur cognata. Sed præstat distinguere. Nam verrere proprie est a sordibus purgare, mundare, & nitori restituere, & inde *everræ* purgatio domus, ex qua mortuus effertur, & *everriator* hæres, qui hoc officium mortuo debet, apud FESTUM.

KEREN, emendare, h. e. reparare mendam vel delictum compensatione. Idem quod purgare, mundare, sensu forensi acceptum. Nam culpa contrahit reatum, qui non nisi pœna & restitutione damni deleri potest. Et qui hoc modo emendant, similes sunt eorum, qui ædes a sordibus purgant, aut qui

- - crinibus alta
Verrunt tecta Deum - -

ut calamitatem aliquam avertant, de quo gentilium ritu videndus DRAKENBORCHIUS in notis ad SIL. ITALICUM Lib. VI. vers. 561. Formula libellandi vetus ex charta an. 1425. apud SCHILTER. in Gloss. pag. 163. *schuldig sin zu keren, zu bessern, und abzudragen.* Inde *kar* satisfactio, emendatio, mulcta, *kar und abtrag thun* compensare & emendare damnum factum.

KEREN, queri, lamentari. BENSONIUS in Voc. Anglosaxon. *cearian* queri, *cearig* querens, *cearung* querela. VEREL. in Ind. *kiæra* queri. Omnes hujus verbi vultus perspicue conveniunt in Latino *queri.* Ab illo derivatur *kar* luctus, querimonia, & fortasse

tasse etiam *gaurs* tristis, & *gauritha* tristitia, in Lingua Codicis Argentei.

KEREN, accusare. Idem quod queri, sensu forensi acceptum. VEREL. in Ind. *kiæra* accusare, actionem instituere, *kæramal* causa, lis, *kiæror* querimoniæ, lites. Latinis quoque *queri* sæpe est incusare, & *querela* objectio culpæ, & *vivere sine querela* inculpate vivere, Luc. I. 6. Uterque verbi significatus hodie obsolescit.

KERKER, carcer, Gothis *karkar*, Marc. VI. 27. Anglosaxon. *cweartern* ibid. & alibi *carcern*, Francis *karkar* & *charchar*, Cambris *carchar*, Hibernis *carcan*. Derivari potest ab Anglosaxonico *carc* cura, quia carcer est locus cura & solicitudine plenus. Sed præstat vocem Latinis relinquere. Nam Germanicæ Gentes, sicut pulcre observat PALTHENIUS, libertatis quondam studiosissimæ, ante bella cum Romanis gesta rem & nomen rei ignorabant, nec nisi ab illis poterant didicisse. VARRONI *carcer* dicitur a cohercendo, quod exire prohibeat. Hinc nonsolum custodiæ publicæ, sed etiam aliis rebus tribuitur a Latinis, ut sunt carceres in Circis, unde equi & currus emittebantur, signo a Magistratu dato.

KERL, homo loci communis, sive locus ille sit urbs, sive villa, sive pagus & regio. Hic primus & proprius vocis significatus, a primitivo *ker*, *kir* petitus, quod in vetustissimis Linguis, *Scythica*, *Celtica*, *Phrygia*, *Hebræa*, *Græca*, communem habitandi locum significat. Vestigium vocis apud Scythas præbet regia Amazonum THEMISCYRA, in qua voce *scyra* vel *cyra* videtur urbem & agrum denotare. Quo admisso conciliari possunt antiqui Scriptores apud CELLARIUM, quorum alii *Themiscyram* ut campum, alii ut oppidum notant. Scythis *car* urbem significasse, BOCHARTUS inde concludit, quod CAR-PALUC urbs ad Mæotidem apud Tzetzem exponitur *πόλις ἰχθύων*, ut intelligamus, fuisse urbem a piscibus sic dictam. Celtica Lingua, & hodie Cambrica, *caer* est urbs, murus, pagus, villa, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Trojanos CAIR civitatem dixisse, probat BOCHARTUS ex Gervasio Tilberiensi in Orig. Gallicis pag. 45. Eodem observante Hebræis *kir* murum, *kirjah* vel *kiriath* urbem denotat. Addere poterat, quod etiam Græcis antiquis *χώρα* sit urbs, ager, provincia, & solum commune, & hodiernis *χώρα* civitas. Vocem Celticam Dialectus Anglosaxonica sibilo auxit. Hinc pagus, & quævis regio, major vel minor, Saxonice dicitur *scir*, *scyre*, Anglis hodie *shire*. Sed *kir* videtur antiquius, & ex lingua humani generis primitiva haustum, & per varias & vetustissimas Gentes ad Germanos usque profectum, qui inde formarunt *kerl*, per medium derivandi L. Hinc *kerl* vi originis significat quantum potest, *oppidanum*, *paganum*, *villanum*, *provincialem* &c. Reliqui significatus sunt a synecdoche generis.

KERL, oppidanus. Huc videtur referri posse, quod Duumvir Anglosaxonibus est *ceorla twegra ealdor*, Triumvir *ceorla threora ealdor*, apud SOMNER. & BENSONIUM.

KERL, rusticus, paganus, villanus. Cambris *carl* est rusticus. Anglosaxon. *ceorl* rusticus, *ceorla-cynge* rusticorum Rex, *ceorlboren* obscuro loco natus, *ceorlisc* villanus. Inde Latino-Barbaris *ceorlus*, *ceorlmannus*, *cirliscus* rusticus, & *cirlisca* rustica, in Legibus Inæ & Æthelstani apud Bromptonum.

KERL, procus, sponsus, amator. Gloss. Pez. amatoris *charlom*.

KERL, paterfamilias, maritus. Anglosaxon. *ceorl*, & inde *ceorlian* nuptum dari, sicut *wifian* uxorem ducere, a *wif* uxor. Evang. Anglosax. Joh. IV. 17. *næbbe ic nanne ceorl*, non habeo maritum. Matth. XXII. 30. *On tham æriste ne wifiath hig, ne hig ne ceorliath*, in resurrectione neque uxores ducunt, neque nuptum dantur. Inde porro *ceorlede* nupta. Similiter & Francis *karl* maritus, *karllich* maritalis. Gloss. Florent. maritus *charl*. Gloss. Pez. maritali *charllichera*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. VI. 63.

Thiu habeta, iu uueist es mer,
Zi karle sibun bruader.
Habuit illa, ut optime nostis,
In maritis septem fratres.

KERL, servus. V. *haus-kerl*.

KERL, quilibet masculus cujuscunque conditionis. SOMNERUS: *ceorl* masculus, cui opponitur *wif*. VEREL. in Ind. *karl* quispiam, aliquis, idem quod *madr* vir, homo. Sensus a reliquis abstractus, & hodie quoque usitatus, dum cæteri pene obsolescunt.

KERL, fortis, corpore robusto & animo virili præditus. Non occurrit nisi in compositis, nec alibi quam in *Sagis* Septemtrionalium, quales sunt, *Hervarar-Saga* Hervaræ vita, *Torsteins-Saga* Torsteini vita, *Olafs-Saga* S. Olafi vita, *Herauds-Saga* Heraldi vita, *Gautreks-Saga* Gautreci vita, *Trojomanna-Saga* Trojanorum historia: unde sequentia decerpsit VERELIUS in Indice:

karlmadr fortis, virilis.
karlmen viri fortes, strenui.
karlmanligr fortis, virilis.
karlmanligt quod virum fortem decet.
karlmanliga fortiter, strenue.
karlmenska virilitas, fortitudo.

Hodie superat apud Suecos in composito *karlachtigt* quod virum fortem decet. Ab hoc adjectivo interpretationem recipiunt quædam Principum nomina apud Francos, cujusmodi sunt,

CAROLUS, fortis.
CAROLOMANNUS, vir fortis.

Quamvis autem *karl* eo sensu in Monumentis Franco-Theotiscis, aliisque veterum Dialectis non reperiatur (quam multa autem sunt, quæ nos hodie destituunt?) non ideo cessat esse antiquum. Nam hunc defectum

fectum supplet Lingua Septemtrionalis, quam antiquissimis, & alibi vix reperiundis refertam vocabulis esse, nemo temere negabit. Translatio a masculo ad fortem nihil habet insolentiæ. Nam etiam *mann* primo virum, & deinde fortem virum denotavit.

KERMESS, *kirmess, kirchmess*, encænia. Viriata ex postremo.

KERN, nucleus. Belg. *kern*, Suec. *kærna*, Gall. *cerneau*. Inde *mandel-kern, nuss-kern*, & similia noti significatus. Anglosaxones utuntur deminutivo *cyrnel, cyrnl*, apud SOMNER. & BENSON. quod imitantur Angli in *kernel*. Forte est optimum, lectissimum, & probatissimum in quavis re, a *küren* eligere, comprobare. Et hoc sensu nonsolum dicitur de nucleis, sed etiam de aliis rebus, quæ cæteris præstant. Nec obstat, quod sæpe etiam ossa cerasorum & persicorum eodem nomine designamus. Nam quoties ita loquimur, tunc utimur metonymia contenti pro continente.

KERN, granum, acinus, semen. Franc. *cherno*, Armor. *greun*, Belg. *graen*, Angl. & Gall. *grain*. Gloss. Pez. granum *cherno*, grano *cherno in drupin*. SKINNERO judice est a Lat. *granum*. Granum autem sic dictum volunt a *gerendo*, quod fructum ferat. Contra PEZRONIUS Latinam vocem a Celtica deflectit.

KERN, vas in quo butyrum tunditur. Anglosaxon. *cerene*, Belg. *kern*, Angl. *churn*. SOMNER. in Dict. AS. *cerene* vas in quo lac agitatur, & butyrum cogitur, fidelia, *cernan* agitare butyrum. Belgice *kernen*, Anglice *to churn*. SKINNERUS tres dicendi fontes proponit, primum a Gallico *cerne* circulus, orbis, vel *cerner* in orbem rotare; alterum a Latino *cernere* separare, quoniam in hoc vase butyracea pars lactis a sero secernitur; tertium a *keren* vertere, versare, quia ad separandum butyrum clava huc illuc circumagitur. Quibus addi potest quartus, & cæteris præferendus, a verbo Celtico *curo* tundere, verberare, pulsare.

KERN, butyrum. VEREL. in Ind. *kernu ask* vasculum in quo butyrum adservatur. Lac serosum & agitatum in quibusdam Germaniæ locis etiamnum vocari *kern*, tradit STADEN. in Voc. Bibl. pag. 154. Refer ad *kernen*, de quo paulo ante. Belgæ utuntur composito *kernemelk* eodem sensu quo Germani *butter-milch*.

KERS, in nominibus feriarum apud Belgas denotat Christum, ut *kersten* christianos. Inde *kersdag, kersfeest, kersmis, kersavond*, dies, festum, missa, vespera nativitatis Christi, Germanice *christ-tag, christ-fest, christ-mess, christ-abend*. Galli adhuc pigrius enunciant nomen Christi, dicendo *chri*, adeo ut elementum S. ne quidem audiatur. An huc etiam spectet *kerspel* parochia, disquiritur infra in *kirchspil*.

KERZE, candela. VEREL. in Ind. *kerti* candela, *kertapipa* candelabrum, *kertisveinar* candelas tenentes & præferentes, ministerium in aulis non magnæ admodum dignitatis, hodie *pagier*. Proprie est candela cerea, a Græc. κηρὸς cera, vel Lat. *cereus*, auctoribus Francis, quibus multa debemus peregrina in civitatem recepta. Inde OTFRIDO *kerzistal* candelabrum, fulcrum candelæ, ut dixi in *stall* locus artificialis. STADENIUS *kerze* & *gerte* male confundit, & originem Lat. frustra impugnat.

KESSEL, lebes, cacabus æneus. Goth. *katil*, plur. *katile*, Marc. VII. 4. Anglosaxon. *cetil, cetl, cytel*, Franc. *chezil, kezeli*, Belg. *ketel*, Angl. *kettle*, Suec. *kættil, kiættil*. Gloss. Pez. lebes *chezil*, lebetem *chezil*, lebetes *chezila*. Gloss. Boxh. *kezeli* cacabus. Vasa ventrosa solent appellari a ventre. Gothi autem duas habent voces, quæ ventrem significant, *kilth* Luc. I. 31. & *quith* Luc. I. 41. credo nos ab illa habere *gelte* trulla, & ab hac *kettel*, tanquam diminutivum. Alii domicilium nominis quærunt in Lingua & supellectili Græcorum & Latinorum. HELVIGIO *ketel* idem est quod Latinis *caldarium*: CASAUBONO idem quod Græcis χύτλον vas ad fundendum: STIERNHIELMIO idem quod κοτύλη, vas vacuum. Si peregrina origine opus esset, ducerem a Lat. *cassis* vel *cassila*, quia lebes est cassila inversa. *Cassilam antiqui pro casside ponebant*, inquit FESTUS. Præcipua veterum composita sunt

ketel-fang, divinatio per ahenum, judicium aquæ ferventis, de quo prolixe in *Ordalium*.

ketilböd, cassis ænea, apud VEREL. in Ind. hodie dixeris *kessel-but*.

KETE, arca. V. *köte*.

KETTE, vinculum annulatum. Lat. *catena*, Camb. *cadwyn*, Armor. *chaden*, Hibern. *caddan*, Franc. *ketin*, plur. *ketinon*. TATIANUS Cap. LIII. 4. *noh mit ketinon giumohta in einig man gibintan, uuanta her ofto mit fuoztrubin inti mit ketinun gibuntan zibrah thie ketinun*, neque in catenis jam poterat eum quisquam ligare, quoniam sæpe compedibus & catenis vinctus disrupisset catenas. MARTINIUS omnia deduxit a Græc. κάθεμα torques, monile. Mihi videntur omnia convenire in verbo Celtico *kutten* claudere. Nam catena, cujuscunque sit usus aut metalli, est vinculum ex annulis, qui se mutuo claudunt.

KETZER, hæreticus, *ketzerei* hæresis. Gloss. R. Mauri: secta *cazami*. DIECMANNUS legendum censet *cazari*. Qua emendatione admissa, *cazari* erit abstractum a *cazar* hæreticus, & antiquitate sua multas eruditorum conjecturas ab etymologia excludet. Obstat tamen, quod memoria ejus nominis nusquam alibi reperiatur. NOTKERUS, Mauri discipulus, *hæreticorum* appellationem vel non interpretatur, ut Psal. CXVIII. 85. vel alias voces adhibet, ut *irrari* Psal. XXI. 19. *irrare* Psal. LXXIII. 15. & *kloubirrari* Psal.

Psal. XXXI. 6. WILLERAMUS vero Notkero longe inferior, hæreticorum & hæreticæ pravitatis mentionem sæpe facit in Cantico, sed quasi voce destitutus, absque interpretatione dimittit. Omitto Capitularia Regum Francorum, & alia monumenta, in quibus ea vox desideratur. Ponamus ergo tantisper illam novam esse, donec de vetustate ejus aliunde fiat indicium. Quemadmodum autem album disgregat visum, ita hæc vox nimia claritate obscura est, ob fontium multitudinem, qui se considerantibus offerunt. Denotare enim potest (1.) purum, mundum, castum, a Gr. καθαρὸς ejusdem significatus. Talis enim est hæreticus, si præsumptionem ejus spectes. Hinc hæretici omnibus temporibus dicti sunt *Cathari*, & primo quidem *Manichæi*, quod puritatem animæ, quamvis (ut ferunt) impuris & nefandis modis, quærerent: deinde *Novatiani*, quod puriorem doctrinam & disciplinam præ se ferrent: imo etiam ii, qui Sæculo XII. Germaniam, Galliam, Italiam, Dalmatiam, sub *Catharorum* nomine inundarunt; & novissime *Albigenses*. Quæ res multos movit eruditos, & præcipue DIECMANNUM, ut vocabulum Latinis a Græcis traditum, ad omnes deinceps hæreticos, qui pietatem vel mentirentur, vel mentiri crederentur, translatum existimaret. (2.) impurum, incestuosum, & sodomitam. Quem significatum discimus ex compositis apud SCHILTERUM in Glossario, *buben-kezer* pæderastes, *ku-kezer* qui vaccam init, *frawen-kezer* qui præposteram venerem cum muliere exercet, *walen-kezerey* sodomia italica. Quæ certe originem suam referunt ad *cazzo* penis. Quibus addi potest ex Dial. Helvet. *sibe-ketzer* stuprator canis. Saxonibus *sif* vel *sip* canem feminam designare, tradit LOCCENIUS in Lex. Jur. Sueo-Goth. in voce *hundswiosun*. Causa, cur nomen ab incestuosis ad hæreticos translatum sit, hæc esse potest, quia vulgus, pessimus rerum arbiter, impuritatem cum hæresi continuo conjungit. Inde est, quod hæreticis, sive veris, sive opinione talibus, omnibus temporibus objectæ sunt nocturnæ libidines, promiscui concubitus, sacra humano sanguine & semine polluta, & alia abominanda, non Gnosticis tantum, sed etiam primis Christianis, ut Historiæ Ecclesiasticæ periti norunt. (3.) iconoclastem, qui nullam imaginem præter signum crucis ferre potest, si derivetur a voce Armenica *chaz* crux. Hinc Leo IV. Imp. Byzantinus, cum esset insignis imaginum hostis, Armenice dictus est *chazarus*, ut pridem viris doctis observatum. Quam vocem arripere potuerunt imaginum patroni in Occidente, & ad omnes deinceps hæreticos transferre, (4.) præceptorem novi dogmatis, si derivatio instituatur a Slavonico verbo *kazu* præcipere, statuere, decernere, quod extat apud FRENZELIUM in Origin. Sorabic. pag. 619. (5.) schismaticum, qui Ecclesiam dividit, & segreges cœtus instituit, si cum HELVIGIO ducamus ab Heb. *katsar* decurtavit, abscidit, vel cum PEISKERO a Græc. καθίζειν seorsim sedere, vel cum SERARIO & LEIBNITIO a Germ. *katten*, *kutten*, scindere, secare. (6.) spermologum, seu inania loquentem, si reducatur ad *queden* dicere, aut ejus frequentativum *kettern*, *quettern* nugari, fabulari, ut fert opinio HENSCHII. (7.) cerebrosum, & falsis imaginibus distractum, si derivetur a Græc. εἰκάζειν imaginari. Et his fere de causis nasci potuit vox *ketzer*, etiamsi primam & veram ignoremus. Alii tamen alias nominis rationes afferunt, a *katze* felis, *kette* catena, *götze* idolum, petitas, sed cæteris minus probabiles, & vix dignas, ut hic locum inveniant. Nec desunt, qui fictis fontibus utantur, cujusmodi sunt, *ketzern* dividere, *katzen* hærere, acsi Germanicæ gloriæ plurimum intersit, ut omnia rerum & verborum monstra apud illos nata credantur. Sed his tantisque ambagibus non opus habet amicus meus, qui vocem brevissime deducit a Lat. *hæreticus*, mira quidem mutatione, sed tamen possibili. Ex eodem fonte deducit etiam *iredge* magus, qua voce Allobroges utuntur.

KEUCHEN, tussire. Belg. *kuchen*, Angl. *to cough*. Utitur Luth. Sir. XXXI. 22. Inde *kuch* & *cough* tussis, apud Belgas & Anglos. Cuncta a sono tussientium facta, judice SKINNERO & STADENIO.

KEUEL, *kaul*, *keul*, globus, sphæra. Oritur a Græc. κυλίω volvo, voluto. A *keuel*, est *keulich* rotundus, quo utitur Luth. 1. Reg. VII. 41. *nemlich die zwo seulen, und die keuliche knæuffen oben auf den zwo seulen.*

KEUEN, illudere. V. *gebeiien*.

KEUEN, irritare. Ita vulgus apud Suevos, verborum veterum tenax. Cambris *cawdd* est ira, offensa, indignatio, forte a *keuen*.

KEUEN, mandere. V. *kauwen*.

KEULE, clava, telum vel instrumentum ligneum. Gr. κῆλον, Franc. *cile*, Alam. *kule*, *kulle*. Gloss. Pez. tribula *driscilun*. Id est, clava trituratoria. N. van Gravenberg inter Scriptores Paræneticos GOLDASTI pag. 378.

Gros wundan und bullen,
Von swert und von kullen.

Videtur nihil aliud denotare, quam lignum. Id enim Græcis dicitur κᾶλον, & Latinis priscis *cala*. Inde *calo* & *caliga* calceus ligneus, & *calones* servi militum, qui vel ligna foco faciendo portabant, vel dominos in prœlia ituros fustibus aut clavis ligneis comitabantur. Imo etiam Britannis, iis scil. qui hodienum Celtica Lingua utuntur, *cal* & *coil* lignum denotare, testis BAXTERUS in Gloss. Ant. Brit. pag. 59. 60. *Herculem* inde nomen reportasse, quod sine ullis armis *solo ligno* (ut DIODORUS scribit) terram a bestiis repurgaverit, credibile est. V. *Herkul.*

KEULE, mulier rustica & male morata. Proprie fera, sylvestris, a *cal*, *coil*, sylva. BAXTER loc. cit. *Scotobrigantibus etiam hodie* COIL *pro sylva est.*

KEULE, suffrago, *schöpskeule* suffrago vervecis. A κίω seco, quia in medio flectendi cruris causa incisa est, ut *hamm* poples ab *hammen* secare, incidere. Vide plura ibidem.

KEULICH, rotundus. V. *keuel.*

KEUSCH, quatenus derivatur a *keuschen* mundare, significat quantum potest, & primo quidem *purum*, *mundum*, *immaculatum*, & deinde sensu ad animum translato *castum*, *sobrium*, & ab omnibus vitiis, quibus vel corpus vel anima contaminatur, liberum purgatumque. SOMNER. in Dict. Anglosax. *cusc* castus, mundus, purus, pudicus. Gloss. Keron. sobrius *chuskeer*, sobrium *chuscan*. NOTKERUS Psal. XLIV. 9. *uuanda helfent ist chiusche fieo*, nam elephas est pudicum animal. Hodie *keusch* dicitur de casto tantum. Sed hic sensus male derivatur ab Heb. *kadosch* sanctus, vel Lat. *castus*. Nam (1.) *keusch* ante denotavit mundum quam castum. Et hic sensus etiamnum obtinet apud Belgas, qui dicere solent, *'t is 'er heel kuisch in huis* omnia nitent præ munditie in hac domo. Postea eadem vox communicari cœpit casto, quia casti pollutionibus abstinent. (2.) castitas est virtus Germanis propria secundum TACITUM cap. 19. seq. de M. G. quæ nunquam potuit esse destituta vocabulo. Mirum sane esset, eos, quibus scriptor eximius *seram venerem*, & *severa matrimonia*, & *septam pudicitiam*, aliaque hisce similia tribuit, quique prope soli Barbarorum singulis uxoribus erant contenti, castitatis nomen ante bella cum Romanis gesta ignorasse, & ab illis demum didicisse. Interim a *keusch* derivantur

unkeusch, immundus, & allegorice libidinosus. Gloss. Boxh. *unchuskemii* infrunitus, *unchuskida* infandam.

unkeuschheit, impuritas, & allegorice impudicitia. Gloss. Keron. sordes *unchuschida.*

KEUSCHEN, mundare, purgare, februare, quocunque modo id fiat, aqua, igne, cinere, &c. Verbum Belgis & pene solis custoditum, quod illis effertur *kuischen*, cujus antiquitas non debet esse suspecta. Nam hinc manifesto derivatur *keüsch* mundus, quod antiquum, item *cys-wuca* septimana purgatoria, illa scil. in qua animæ per confessionem & cinerum ritum purgantur. Vocem Anglosaxonicam exhibent SOMNER. BENSON. & MARESCHALLUS pag. 523. Etymon vide in *asche* aqua.

KEUT, semen genitale. Belgis *kuit* sunt ova piscium. Suevis *keuter*, *kauter* mas columbæ. Græcis κύθος sperma, κύω concipere.

KEYSER, imperator. V. *kaiser.*

KICHERN, a Lat. *cicer*, auctoribus Francis. Gloss. Pez. frixum cicer *giroupta chihhuriun.*

KIEF, *kiefer*, maxilla, mandibula. Belgis *kieuw*, Anglis prioribus *chaw*, teste SKINNERO in Etymologico. Forte a *kauwen* mandere, ut Latinis *mandibula* a mando. Quamvis etiam metaphoricum esse possit, a Gr. κάπη præsepe, ob manifestam utriusque similitudinem. Nam primo præsepe nihil aliud est quam locus edendi. Hinc scil. Græcis dicitur κάπη a κάπτειν manducare, Gothis *uzeta* Luc. II. 7. ab *itan* edere, Gallis *mangeoire* a *manger*. Mandibula autem quid est nisi locus edendi? Secundo præsepe est locus septus, in quo pabulum jumentis apponitur. Et mandibula est locus dentibus septus, in quem cibus ingeritur.

KIEFER, tæda, pinus, pinaster, *kiefern-holz* lignum ejus arboris. Proprie est *kien-före* & *kien-fören-holz*, quod optime vidit FRISCHIUS in explicatione vocis Biblicæ *tanne*. Sed plebs rustica delectatur contractionibus, ut literam aut syllabam lucrifaciat. Partes compositi vide in *kien* & *före*. Res mira, quod Hebræis *gopher* idem significet.

KIEFFER, vietor. V. *küffer.*

KIEL, calamus, *feder-kiel* scapus pennæ. Proprie est arundo cava, a Gr. κοῖλος cavus.

KIEL, carina, & venter navis. A cavitate, ut antecedens. Consensum linguarum vide in *kele* ejusd. significatus.

KIEL-KROPF, infans suppositítius. Vox hybrida. Prior compositi pars est a Gr. γέλλω, quod apud HESYCHIUM exponitur dæmon, qui tenellos recenterque natos infantes puerperis surripit. Posterior est a *kropf* ventriculus, & dicitur de puero a dæmone supposito, quia fertur inexplebilis adeo, ut nec quatuor nutricum rumis satiari possit. Hodie dixeris *teufels-kropf.*

KIEMEN, *keimen*, germinare. Gothi dicunt *keinan* Marc. IV. 27. quod imitantur Franci in *chinen*. Glossæ Veteres apud JUNIUM: pullulat *chinit*, promunt *chinint*, frampringant. Cum verbo hodierno consentit Lat. *gemmare:* Cum veteri Gr. κινεῖσθαι moveri ad germinandum. Confer *kym* germen.

KIEN, *kün*, tæda, lignum pingue & resinosum, *kien-russ* fuligo ex tali ligno, *kien-baum* arbor picea, *kien-holz* lignum piceæ, *kien-före* genus piceæ. PLINIUS earum arborum, quæ picem resinamque gignunt, sex genera cognatarum recenset Lib. XVI. Cap. 10. Quæ cum omnia sint conifera, hinc MARTINIUS concludit, quod *kien* sit a *conus*, in voce *pinus*. Addere poterat, quod *kienföre* ipso auditu *coniferam* sonet. Sed hic sonus revera nos fallit. Nam *kien* significat tædam, non conum. Et quemadmodum *tæda* sic dicitur παρὰ τὴν δᾷδα, a δαίω uro, incendo, vel ipso MARTINIO judice; ita *kien* est verbale a verbo Celtico *cynne* incendere, incendi, quod hodie superat apud Cambros, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit.

Brit. Græci eodem sensu dicunt *καίειν*, quia scil. inter Linguam Celticam & Græcam perennis harmonia est.

KIES, sabulum, glarea, arena. Utitur Luth. Esa. XLVIII. 19. Sicut *σίον* a *σάειν*, & *stein* a *stan*, quia vi sua stat: ita *kies* a *κεῖσθαι* jacére, quia immobilis jacet in terra, derivari potest. Synecdochice dicitur de loco glareoso, ut *kies* apud Berolinenses, ante producta urbis pomœria.

KIESEL, sabulum. SOMNER. in Dict. AS. *ceosl* glarea, sabulum, *ceosl-stan* idem, *sand-ceosl* arena, sabulum, glarea. Diminutiv. a *kies*.

KIESEL, silex. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXIII. 93.

Got mag these kisila,
Joh alle these felisa,
Joh these steina alle,
Yrquicken io zi manne.

Vertit SCHILTERUS:

Deus potest hos silices,
Et omnes has petras,
Atque hos lapides omnes,
Vivificare in homines.

Ex eodem fonte. EL nonsolum diminuendi, sed etiam derivandi medium est. Quid mirum, silicem a sabulo denominari, in quo reperitur & nascitur? Convenit per metathesin *χάλιξ*, *silex*, & *cailloux*, & absque metathesi *cos* & *cautes*. In Belgio silex dicitur *kei*, quod nimia brevitate laborat, & ex aliquo præcedentium abscissum videtur. Vocem Saxonicam vide in *flint*.

KIESLING, silex. Gloss. Pez. calculus *chisilinch*. Vi terminationis est lapis in sabulo natus.

KIESEL-STEIN, significat quantum potest, lapidem glareosum & siliceum.

KIESEN, gustare. Sensus verbi primus & antiquissimus. Evang. Gothicum habet *kausjan* gustare, & inde *kauseith* gustabit Luc. XIV. 24. *ni kausjand* non gustabunt Marc. IX. 1. Magnam hoc verbum affinitatem habere cum Græco *γεῦσις* gustus, & *γεύσω* gustabo, recte monet JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 220. Postera ætas dixit *küren*, sibilo, ut sæpe alias, in caninam mutato. Sed *kiesen* vetustius est, & ab illo orti sunt reliqui significatus per translationem, quia mens dum *deliberat*, *examinat*, *eligit*, videtur gustare, idemque facere quod gustus.

KIESEN, deliberare. Gloss. Pez. delibera *chius*, librare *gichiosan*.

KIESEN, explorare, probare. Evang. Goth. Luc. XIV. 19. *juka auhsne usbauhta fimf, jah ganga kausjan thans*, juga boum emi quinque, & eo probare illa. Id est, & eo, ut explorem & cognoscam, an proba sint, nec ne.

KIESEN, eligere, optionem facere. Gothis *kiusan* in composito *uskiusan* reprobare Marc. VIII. 31. Anglosaxon. *ceosan*, *cysan*, Francis *chiosan* &c. Belg. *kiezen*, Angl. *choose*, Suec. *kesa*, Island. *kiosa*, Gall. *choisir*. TATIANUS Cap. LXIII. 4. *Maria gicos thas bezista teil*, Maria elegit optimam partem. Cap. LXIX. 9. *senu min knebt then ib kos*, ecce puer meus quem elegi. Cap. CLVI. 5. *ib uueiz thie ib gicos*, scio quos elegerim. Hic ultimus & hodiernus verbi sensus, cujus gratia reliqui, quamvis antiquati, erant præmittendi. Quotusquisque enim est, qui, quid de illo intelligendum sit, sciat? Et talia sunt omnia fere vocabula, quibus vulgo utimur, celebria quidem in sermone & obvia, sed quoad sensum veræ proprietatis ignota.

KILCH, ædes sacra, & metonymice cœtus sacer sive Ecclesia. NOTKERUS Psal. LXXIV. 9. *dar hus daz uns heilich chilcha*, ibi templum quod nobis sancta Ecclesia. Inscriptio symboli Alamannici apud GOLDASTUM Tom. II. Rer. Alam. pag. 134. *Chry dir alten Kilchin*, symbolum veteris Ecclesiæ. Cœnaculum, in quo Christus ultimam cœnam cum discipulis celebravit, in versione Ulphila-Gothica vocatur *kelik* Marc. XIV. 15. Hinc suspicor, Gothos in memoriam hujus cœnaculi omnes ædes sacras ob convivia mystica appellasse *kelik*, eamque vocem Francos & Alamannos a Gothis accepisse, ut plura alia, de quibus audire juvat WALAFRIDUM Cap. VII. de Reb. Eccles. *Barbaros in Romana Republica militasse, & multos Prædicatorum Græcæ & Latinæ locutionis peritos inter has bestias, cum erroribus pugnaturos venisse: & eis pro caussis multa nostros, quæ prius non noverant, utilia didicisse, præcipueque a Gothis (qui & Guttoni), cum eo tempore, quo ad fidem Christi, licet non recto itinere perducti sunt, in Græcorum provinciis commorantes, nostrum, id est Theotiscum sermonem habuerint.* Helvetios, prisci sermonis tenaces, templum & Ecclesiam etiamnum appellare *kilch*, testis PICTORIUS in Dictionario. Postea *kilch* pronunciari a vulgo cœpit *kirch*, obvia & familiari in multis vocabulis mutatione.

KIMMICH. V. *kümmel*.

KIND, proles. Gloss. Boxh. *chind* soboles. Gloss. Keron. filios *chindo*, filium *chind*. Proprie est natus, gnatus, a participio pass. verbi *kennen* parere, gignere. Convenit sono & significatu Græc. *γεννητὸς*, Lat. *genitus*, & Anglosaxonicum *cenned* natus, productus. Nec aliunde Anglosaxonibus & Anglis *cild*, *child*, etiamsi litera L. in medio vocis reclamare originem videatur. Nam in ore Saxonico N. facile mutatur in L. Sic tentorium vocant *teld*, etiamsi sit a *thenian* expandere. Postea sensus a recens natis ad omnes juniores translatus est, & primo quidem ad infantes, mox ab infantibus ad pueros. Gloss. Keron. infantes *chind*, infantum *chindo*, puer *chind*, puero *chinde*, pueris *chindum*. Inde *lehr-kind* discipulus, puer docendus, vel disciplinæ alicujus commissus,

ſus, olim *lerenkind* in Jure Prov. Alam. Cap. 179.

KIND, fœtus animalis. NOTKERUS Pſal. XXVIII. 1. *bringent imo diu chint dero uuidero*, afferte Domino filios arietum. Hic ſenſus obſoleſcit.

KINN, mentum, maxilla. Græc. γένυς, γένειον, Lat. *gena*, Camb. *gên*, Goth. *kinn* Luc. VI. 29. Angloſaxon. *cinne*, *cin-ban*, Franc. & Alam. *chin*, *chinn*, Belg. *kin*, *koon*, Angl. *chin*, Island. *kinn*, *kinvanga*, Suec. *kind*. Gloſſ. Pez. malas *chini*. Gloſſ. Keron. maxillas *chinibahhon*. Cuncta ejusdem tribus, vel a *gienen* hiſcere, quod mentum diductum os hiare faciat, vel a κινεῖν movere, quod mentum ex oſſea capitis compage ſit pars unice mobilis, ac inter loquendum & manducandum continuo moveatur: unde etiam *mentum* ſic dici creditur a Latinis quaſi *moventum* vel *movimentum*. Illud placet SKINNERO, hoc aliis viris Doctis. Præcipuum compoſitorum eſt *cinnabar* mentum nudum, mentum imberbe, de quo juvat audire, cum teſtem vocabuli, tum interpretem. ISIDORUS Lib. XIX. Orig. Cap. 23. *Non nullæ etiam gentes nonſolum in veſtibus, ſed & in corpore aliqua ſibi propria quaſi inſignia vendicant: ut videmus cirros Germanorum, granos &* CINNABAR *Gothorum*. LOCCENIUS in Lexico Juris Sueo-Gothici in voce *bær*: "*Cannabar* eſt vocabulum Go„thicum, a *kinno* mento, & *bar* nudo ita „dictum; quod quum viri doctiſſimi non „interpretati ſint, ejus explicationem hic „ex occaſione adjicere placuit. Hæc ille. CANGIUS veſtes Gothorum cinnabari infectas innui putat, ſed non perſuadet. Convenit autem *granis* & *cinnabaro* Gothico quam optime. Nam qui myſtacibus delectantur, ut hodie Poloni & Helvetii, non ſolent alere barbam in mento. De granis Gothorum vide plura in *gran* pili.

KIPE, corbis dorſuaria. In aliis Dialectis alia vaſa ſignificat. Græcis κίβος eſt capſula, κόφινος corbis, & quædam menſura, Latinis *capis* vas ſacrum, Cambris *cib* vas quoddam, Angloſaxonibus *cypa* cophinus Luc. IX. 17. *beliſon twelf cypan fulle*, ſuperfuerunt duodecim cophini pleni. Cuncta fortaſſe a notione cavitatis, adeoque a *kaw* cavus. Quamvis etiam a *kippen* capere eſſe poſſit, quia nonſolum manus, ſed etiam vacua capiunt. Metaphorice dicitur de votis & precibus inanibus, quia corbi vacuæ ſimiles ſunt, & nihil reportant. Inde proverbium *die kipe kriegen* repulſam ferre.

KIPER, victor. V. *küffer*.

KIPFE, *küpſe*, *kippe*, ſummitas, extremitas, prominentia cujuscunque rei. Utitur Luth. Hiob. XXXIX. 31. de prominentiis petrarum. Et in quibusdam Dialectis apex pilei, ſive pars pilei prominens, dicitur *kuppe*, *kupſe*, *kuffe*. Inde porro diminutiv. *kiplein*, quo utitur MATHESIUS in Sarepta de apicibus culmorum. Originem & cognationem vocis vide in *kopf* apex, cacumen. Nam *kopf* & *kipfe* in nulla re differunt niſi vocalium permutatione.

KIPPEN, nutare, inclinari ad terram, *auf der kippe ſtehen* pronum eſſe ad lapſum, in diſcrimine lapſus verſari. A Græc. κύπτειν vergere, propendere

KIPPEN, capere, Dial. Belgica. A Lat. *capio*, & hoc ab Heb. *caph* manus, quia manu capimus. Confer verba ſynonyma *kommen*, *nemen*, *greiffen*, *kriegen*. Dicitur etiam de rebus vi captis. VEREL. in Ind. *kippa* attrahere violenter.

KIPPER, mutilator monetæ. Unde ſit, jam dixi in *kappen* cædere, præcidere, amputare, quod vide.

KIRCH, ædes ſacra, & metonymice cœtus ſacer ſive Eccleſia. Angloſaxon. *cyric*, *cyrc*, Alaman. *chirich*, Belg. *kerk*, Angl. *church*, Suec. *kyrckia*, Friſ. *tzierk*. Gloſſ. Keron. oratorium *chirihh*, oratorio *chirichun*. Ante Chriſtiana tempora delubrum & lararium Deorum in omnibus pene Germanorum Dialectis dictum eſt *horg*, ut in loco oſtendi. Quæ vox, cum parum abludat a *kirch*, ei naſcendi occaſionem dare potuit. An vero revera inde natum ſit (quod fieri potuiſſe apertum eſt), merito dubitat ECCARDUS in not. ad Leg. Rip. pag. 213. Credibile enim non eſt, primos Francorum & Saxonum Apoſtolos voluiſſe vocem lucis & Idoleis propriam in denominandis Chriſti ædibus retinere, etiamſi per ſe nihil aliud quam ſeptum ſignificet. Ipſe auctoritate WALAFRIDI Strabonis, Scriptoris a primordiis Chriſtianæ Religionis inter Francos non longe remoti, inductus, *kirch* declinat a Græc. κυριακὸν dominicum, quod ATHANASIUM in vita S. Antonii pro templo uſurpaſſe oſtendit. Eandem etymologiam ex Græci vocabuli proprietate defendit MARESCHALLUS in Obſervat. ad Verſ. Angloſaxon. pag. 535. Alii alias origines quærunt. LIPSIO derivatur a *cirh* circus, unde KERONI in Gloſſis *circulus* dicitur *umbincirh*. R. D. DIECMANNO a *ribhi* regnum, per medium præfixi *chi*, quod Eccleſia ſit regnum Chriſti. Fontes Hebræos, (quos etiam tangit ECCARDUS) utpote remotiores, & cæteris minus probabiles, nunc mitto. Quid ipſe ſentiam, jam ſupra expoſui in voce Gotho-Francica *kilch*.

KIRCH-HOF, cœmeterium. Proprie area ante templum, ab *hof* area. Olim *frithof*, quod vide.

KIRCHSPIL, *kirſpel*, parochia. Vox ita concepta eſt, acſi *nunciaturam eccleſiaſticam* denotaret, a verbo Gothico *ſpillon* nunciare, quod vide in *ſpil* ſermo. Alii tamen alias afferunt interpretationes, nec improbabiles, nec ſpernendas. STILERUS alteram compoſiti partem deducit a *ſpellen* ordinare, diſponere, quia parochia eſt diſtrictus eccleſiaſticus certis limitibus ab Epiſcopo definitus. At ſi Belgas ſcriptores audiamus, vox Germanica in vitio jacet, eſtque detorta

ex

ex alia & magis genuina *kers-poel* baptisterium, *palus Christi*. *Kers* veteri Belgarum lingua *Christum* denotasse, multa probant exempla, supra in sede vocis adducta. *Poel* autem est palus, & dicitur de fonte sacro vel baptisterio, quia olim in paludibus & stagnis baptizabantur, qui palustria loca incolebant. Ejusque rei memoriam in multis pagorum apud Hollandos & Frisios nominibus, a baptisterio *kers-poel* formatis, etiamnum extare ajunt. Hoc merito sequimur, inquit MARTINIUS in voce *parochia*, & auctores etymi laudat *Kilianum* & *Petrum Nannium* Alcmarianum. Quidam *kirspel* contrahunt in *kaspel*, quod nimia brevitate originem occultat.

KIRCHWEIHE, encænia. * Proprie est consecratio Ecclesiæ, a *weihen* sanctificare, & dicitur non solum de novi Templi dedicatione, sed etiam de anniversaria primævæ dedicationis festivitate. Gothi encænia vocant *inniujitha* quasi innovalia Joh. X. 22. Anglosaxones *tempel-halgunga* ibidem in Textu, sed in Rubrica *cyric-halgung*. De his aliisque ejusdem festi nominibus vide docte differentem MARESCHALLUM loco citato. Vulgus in Suevia dicit *kirweih* pro *kirchweih*, ut vulgus Saxonicum *kirmess* pro *kirchmess*, quod proprie est festum Ecclesiæ.

KIRR, cicur, tractabilis, mansuetus, *kirren*, *kirr machen* mansuefacere, mitigare feritatem naturæ. Index Verelianus: *kyrr* tranquillus, placidus, *kyrletti* mansuetudo, *kyrligr* mansuetus. In eodem Indice occurrit etiam *hyr* & *hyrlega* eodem sensu, quia scil. K. & H. permutantur. Sed K. origini propinquius, quia *kirr* videtur descendere a *keren* vertere, mutare naturam. Nisi sit a Lat. *cicur* per syncopen vel aphæresin.

KIRREN, *quirren*, *girren*, gemere, queri. Gloss. Pez. ingemuit *quar*. Idem Belgis *kirren*, & fortasse a Lat. *queri*. Hodie non dicitur nisi de gemitu columbarum.

KIRREN, murmurare. VEREL. in Ind. *kur* murmur, *kura* murmurare. BENSON. in Voc. AS. *ceorian* obmurmurare, *ceorung* obmurmuratio. Fictum a sono quem murmurantes edunt.

KIRREN, stridere. Onomatopœia a stridore januarum & rotarum desumpta.

KIRREN, allicere, inescare. Verbum facessens a *geren* cupere. Quid enim est allicere, nisi facere ut concupiscat?

KIRSCHE, pomum Cerasuntis, Græc. κεράσιον, Lat. *cerasum*, Armor. *kiris*, Angl. *ciris* &c. Suevis *gries-ber*, an ab oppido Ponti, ut reliqua? Dubito, etiamsi *kiris* facile mutetur in *gries*: potius ab ossea substantia intra baccam, quam illi vocant *gries*, quia calculum refert. Historiam arboris paucis complexus est TURNEFORTIUS Part. III. Itin. Epist. 17. cujus verba absque interpretatione hic apponam, quia Gallica ubique leguntur cum voluptate: *La campagne de Cerasonte nous parût fort belle pour herboriser. Ce sont des collines couvertes de bois, ou les Cerisiers naissent d' eux-mémes. Saint Jerosme a crû que ces sortes d' arbres avoient tiré leur nom de cette ville, & Ammian Marcellin assure, que Lucullus fût le premier qui fit transporter de là les Cerisiers à Rome. On ne connoissoit pas, dit Pline, les Cerisiers avant la bataille que Lucullus remporta sur Mithridate, & ces arbres ne passerent que cent vingt ans aprés en Angleterre.*

KISTE, arca. V. *kaste*.

KITT, maltha. V. *kütt*.

KITTEL, penula. V. *küttel*.

KITZELN, titillare. V. *kützeln*.

KIWITZ, *kiwit*, nota avis, ab imitatione vocis nomen sortita. In quibusdam Galliæ locis vocatur *dishuit*, velut octodecim, quod cantu suo tale quid sonare videatur, teste MARTINIO in voce *vanellus*.

KIZ, *kizlein*, capra, capella. V. *küz*.

KLAFFEN, garrire. V. *klappen*.

KLAFFEN, hiare. A Belgico *kloove* rima, fissura, quod est a *klooven* findere. Antiquitatem verbi vide infra in *klöben*.

KLAFFEN, latrare. Quidam vir doctus deduxit ab Heb. *caleb* canis.

KLAFTER, orgyia, mensura sex pedum. Alia Dialecto *lafter*, unius literæ damno. Rhythmus de S. ANNONE §. 10. de turri Babylonica: *Vieri dusent lafterin hoch*. Ab initio fuit (& etiamnum est) mensura lignaria, quæ alias vocatur *schrage*, a lignis transversis. Et hujus significationis etiam esse potest *klafter*, si derivetur a Lat. *clathri*, per epenthesin. Primos inventores ad Latinam vocem respexisse, vel hinc credibile est, quia eadem mensura alia lignariorum corruptela dicitur *schlater*, a *clathri*, præposito S.

KLAGE, lignum fissum. V. *klöben* findere.

KLAGEN, parvuli, apud Berolinenses. Vox antiquissima, & a primis (ut videtur) Pomeraniæ incolis, Vandalis inquam Gothisque, vicinis populis relicta. Evang. Goth. Luc. X. 21. *jah andhulides thaniu klahaim*, & revelasti ea parvulis. Confer *klein* parvus.

KLAGEN, queri, conqueri, lamentari, *klage* querimonia, *klæglich* lugubris & lugubriter. Gloss. Pez. lamentatrices, *chlagara*, lugubri *chlagalihhemo*. Gloss. Keron. causetur *chlagoe*, causentur *sin kichlagot*. Ubi observandum, quod *causari* in Regula S. BENEDICTI ponatur pro *conqueri*. Nam Cap. 3. interdicitur Abbati, ne *causetur*, i. e. ne conqueratur de de minore substantia monasterii. Et Cap. 55. interdicitur Monachis, ne *causentur*, i. e. ne conquerantur de colore & grossitudine vestimentorum. *Causari* autem non est passivum, & hinc *causentur* inscite vertitur *sin kichlagot*, cum vertendum fuerat *chlagont*. Græcis κλάζειν & κλαγεῖν est clamare, & κλαίειν flere, quæ cæteris videntur affinia.

KLAGEN, sensu forensi est accusare, & inde *klage* accusatio, *klæger* actor, accusator, *klag-schatz* sportulæ ex accusationibus, sed recentioribus tantum. *Clagen* & *beclagen* pro accusare, & *clager* pro actore, extant in Jure prov. Alam. Cap. 77. & 78. Verba antiquiora vide in *rügen*.

KLAMMER, harpago. Originem & antiquitatem vide in *klemmen* constringere.

KLANG, clangor, κλαγγή. Refer ad *klingen* tinnire.

KLAPF, ictus, vel sonus ex ictu, *donnerklapf* tonitru, fragor fulminis. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *clap*, ictus, crepitus. Utrumque Belgis *klap*. Refer ad *klopfen* ferire, pulsare.

KLAPPE, operimentum. Forte a κλέπτω abscondo.

KLAPPE, cantharus ligneus, qui zytho vendibili est pro hedera. Possit esse a *kleiben* vocare, quia plebs hoc signo ad cerevisiam convocatur.

KLAPPEN, *klapfen*, sonum edere pulsu, vel simili motu, *mit hænden klapfen* plodere manibus, *mit der geisel klappen* sonum edere flagello, Nahum III. 2. *zæn-klappen* stridor dentium, Matth. VIII. 12. A *klapf* quatenus sonum ex ictu denotat. Hic sensus transferri solet ad strepitum & verbera linguæ. Inde Belgis *klappen* garrire, *klap*, *geklap*, *klapperny* garritus, nostris *klaffen* garrire, effutire, *klaffer*, *klæffer* nugator, delator, quo utitur Luth. Sir. LI. 7.

KLAPPERN, crepitare. Frequentativum a *klappen*. Inde *klapper-werk*, *klepper-werk* crepundia, *klapper-storch* ciconia crepitans, & alia, pueris nota. In reliquis sensus transfertur ad linguam, ut supra. Inde *klapper-maul* os garrulum.

KLAR, opponitur obscuro, & significat quantum potest, nonsolum apud nos, sed etiam apud Græcos, Latinos, & Celtas. Et Græcis quidem dicitur γλαυρὸς & γλαυσὸς, a γλαύσσω splendeo, unde Latinis *clarus*, Cambris *cluer*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *claer* clarus, *disglair* splendens, splendidus, lucidus. Cum verbo Græco confer *gleissen* & *glitzen*.

KLAR, *eyer-klar*, albumen ovi. Gall. *glaire d'œuf*. Proprie est glaucum ovi, a *glær*, glaucus, cæruleus, non *clarum ovi*, ut Scriptor celebris existimat. Hinc a Gallis rectius scribitur per G. quam a nostris per K. Cæterum quod Germanis & Gallis in ovo videtur glaucum, id aliis videtur album. Hinc albumen ovi Anglosaxonibus dicitur *æges hwite*, Suecis *ægge hwitt*, Belg. *eiwit*.

KLATSCH, ictus, vel sonus ex ictu. Fictum videtur a sono, quem in aliis quoque vocibus verborum architecti imitantur.

KLATSCHEN, pulsare, cum sono ferire, *auf den hindersten klatschen* verberare nates manibus. A *klatsch* ictus.

KLATSCHEN, sonum edere verbere. A *klatsch* sonus ex ictu. Proprie dicitur de complosione manuum, & agitatione flagelli. Græcis κλάζειν est clangere, resonare, cognato significatu. Vulgo transfertur ad strepitum & verbera linguæ, ut *klappen*, *klappern*, & similia. Inde *klatschen* garrire, *klætscher* nugator, delator, *klætscherei* garritus, delatio.

KLAUBEN, carptim legere, *zusamen geklaubt* hinc inde decerptus. MARTINIUS in Lex. Philolog. a *glubo Germanis est klauben*.

KLAUSE, proprie est *locus clausus*, & Latinæ originis, quamvis etiam ad verba vetera referri possit. Vide illa in *schliessen*. Per synecdochen generis dicitur de omnibus locis angustis. Hinc angustiæ viarum & fauces montium Latino-Barbaris vocantur *clusæ* apud CANGIUM, & Anglosaxonibus *clusan* apud SOMNERUM, quia scil. itinera claudunt.

KLAUW, unguis in genere volatilium, ungula in genere quadrupedum. BENSON. in Voc. Anglosaxon. *clea* ungula, *clawu* ungues, *clofen* fissus, *cleafan*, *clifan* findere. Gloss. Pez. ungula *cloa*, in ungue *in chlauvo*, finderit *chliubit*. Scilicet ab hoc verbo (quod hodie effertur *klöben*) nomen invenit, quicquid a natura vel aliunde fissum est, ut pedes fissi & ungulæ fissæ animalium, herbæ fissæ, imo etiam ligna fissa, & omnes rimæ vel fissuræ, ut ibidem ostendi.

KLAUW, unguis ipsius hominis, saltim in lingua rustica, ob similitudinem manus fissæ cum pedibus fissis volatilium. Habent autem rustici, quo vocem suam tueantur, auctoramentum Antiquitatis. Leges Frisiorum in Addit. Tit. III. 44. *Si quis alium unguibus crataverit, ut non sanguis, sed humor aquosus decurrat, quod* CLADOLG *vocant*. Id est, vulnus ex unguibus. Nam *dolg* in iisdem Legibus Tit. XXII. vulnus significat, nec Frisionibus tantum, sed etiam Anglosaxonibus in Dictionario SOMNERI, & Francis apud OTFRIDUM Lib. III. Cap. XXV. 53.

Thaz si gisunt therselbo folk
Thuruh thes einen mannes dolk.
Ut sanetur populus
Unius hominis vulnere.

KLAUWEN, manus hominum rapacium & habendi cupidorum, ob similitudinem cum unguibus aquilinis aut milvinis, qui non facile dimittunt prædam.

KLAUWEN, male scribere, *geklauwt* male pictus. Verbum ab unguibus formatum in Sax. inf.

KLEBEN, hærere, adhærere. Anglosaxon. *cleofan*, Franc. *kliban*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. VI. 71. *balo ther uns klibit*, malum quod nobis inhæret. Ibid. Cap. IX. 74. *zi herzen er 'mo klebita*, cordi ejus adhærebat. Quod dicitur de personis valde dilectis per allegoriam, qua etiamnum delectamur. Verosimile est, hoc verbum ab aliqua materia lenta & tenaci formatum esse, qualis est apud Græcos γλία, κόλλα, gluten, apud Cambros

clai

clai lutum, argilla, apud Francos *cliba* lappa. Gloff. Pez. lappa *cliba*. Gloff. Ælf. lappa *clyf-wyrt*.

KLECK, macula, probrum, *beklecken* maculare, probro afficere. VEREL. in Ind. *klækr* opprobrium, crimen, *klækis ord* verba infamantia, *klækis menn* opprobrio digni. Cuncta vitiata e Belgico *kladden* maculare, quod eft a *litu* per profthefin. D fæpe mutatur in K. & K. fæpe præfigitur, ubi minime neceffarium.

KLECKEN, fufficere, *es kleckt nicht* non fufficit, *erklecklich* fufficiens & fufficienter. Verbum Suevis ufitatum, contractumque ex Alamannico *kenuacan* fufficere, mutato N. in L. Ufum Francorum primus nobis oftendit cel. SCHERZIUS ex Colloquio Mariæ Magdalenæ cum hortulano apud OTFRIDUM Lib. V. Cap. VII. 103. *ni klekent mih zi heiti thio liebun arabeiti*. Quæ verba ille fic vertit: *nec fufficiunt mihi juxta votum grati hi labores*. Optime, fi quid video. De verbo Alamannico vide plura in *genügen*.

KLEE, trifolium. Brevitate obfcurum. Anglofax. *clæfer-wyrt* eft trifolium minus, idemque Belgis & Anglis *klaver*. Omnino melius. Sic enim dicitur, quafi folium trifulcum, a *klöben* findere. Galli a *trifolium* habent *trefle*.

KLEI, furfur. V. *kley*.

KLEIBEL-TAG, Feftum annunciationis Mariæ. Viguit ante pauca fæcula *klybel-tag* & *bekleibungs-tag* eodem fenfu, ut ex Calendario Medii Ævi Dn. Haltauſii §. 20. intelligo. Feftum annunciationis nemo reperiet in voce. Et nihilominus vox ita concepta eft, ut triplici ejus diei myfterio perfecte refpondeat. Significare enim poteft, (1.) *diem vocationis* beatæ virginis ad magnum opus conceptionis, a *kleiben* vocare. (2.) *diem amplexus* Spiritus S. a *kleiben* amplecti. (3.) *diem incrementi*, five uteri virginei, five fœtus divini in utero, a *kleiben* crefcere. Quorfum refpexerint primi nominis inventores, in ifta fenfuum optimorum & fontium ubertate, nemo facile dixerit.

KLEIBEN, vocare. Vetus Saxonicum. SOMNER. in Dict. Anglofax. *clypian* vocare, *clypunga* calendæ, *clypunge* vocatio. Verfio Anglofax. Matth. XX. 16. *manega fynt geclypode and feawa gecorene*, multi funt vocati & pauci electi. Derivari poteft a Cambro-Britannico *llef* vox per profthefin. Ætas Lutheri pro *kleiben* dixit *lieben*, quod cum Britannica origine melius convenit. Inde *zulieben* invocare, 2. Sam. XXII. 42.

KLEIBEN, amplecti. Anglofax. *clyppan* apud SOMNER. & BENSON. Anglis *to clipp*. Quod SKINNERUS absque nota dimifit, etiamfi facile deflecti poffit a Gr. πλέκω plico, per metathefin. Nam hinc quoque Latinis eft *amplexus*.

KLEIBEN, crefcere, *wol beklieben* bene cretus. Opinor ab Attico λαζῶ capere, per profthefin literæ K. quæ fæpe eft augmentum initiale. Capit autem non folum manus, fed etiam radix & planta, dum fibrillis fuis fuccum terræ attrahit. Hinc *capere* fynecdochice ponitur pro *crefcere*, quia crefcere eft capere augmentum. Ita crefcere alias dicitur *zunemen*, i. e. accipere, attrahere, ducta allegoria a manu. De verbo Attico vide plura in *law* manus.

KLEIBEN, adhærere. Idem quod *kleben*, & ex eodem fonte.

KLEIBEN, lutare, illinere. Id eft, facere ut adhæreat. Eft enim verbum faceffens a *kleben*, *kleiben* adhærere. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XX. 45.

> *Thaz kleibt er imo, fo er es ni bat,*
> *In thero ougono ftat.*
> Hoc illevit ei, etiamfi id non peteret,
> In locum oculorum.

Dicitur etiam *klan* per contractionem, in Gloff. Teut. SCHILTERI.

KLEIBEN, findere. V. *klöben*.

KLEID, veftis. Apud Francos hactenus non occurrit. Anglofaxones autem multa habent, quæ huc fpectant, ut funt, *clath* pannus, *clatha* veftimenta, *claded* veftitus, *linene clath* linteum, *clath-fceara* forfex. Quibus addi poteft ex Indice VEREL. *pells klædi* veftes ex byffo, *futar-klutar* veftes lugubres, a *fut* luctus, mœror. Origo vocis a Græciffantibus refertur ad κλώθω neo, a STADENIO ad *bloda* adhærere, quod tribuit Suecis, in Voc. Bibl. pag. 353. Mihi præ cæteris placent origines Celticæ. Celtis autem *clyd* eft omne calorificum, five locus fit five veftis. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *clyd*, calens, calorificus: De loco dicitur qui frigore immunis eft & a frigore defendit, & de vefte quæ bene frigus avertit. Hæc ille totidem verbis. Hinc radix videtur effe κηλέω, quod apud HESYCHIUM exponitur θέρμω, i. e. calefacio.

KLEIN, parvus, minutus. Francis *chilin*, *chlen*, & *clein*. Lex Salica Tit. XXXII. 8. *mine chleno* digitus minimus, a *min* parvus. Gloff. Boxh. *efilin chilin* afellus. Gloff. Pez. minutias *chlenno*, minuta *deiniu*, forte *cleiniu*. WILLERAMUS III. 6. *cleyna riuchgerda* parva virgula fumi. Gloffa Juniana in Obferv. ad Will. pag. 91. *melo cleinifta* polenta, quafi dicas farina minima. Unde defumtus fit hic fenfus, non convenit inter Græciffantes. JUNIO videtur derivatus a κλάω frangere, ut prima fua fignificatione intellecta fit vox de rebus in minutiffimas partes confractis. MARTINIO a χαλάω minuere, mutilare. Contra HELVIGIO *klein* fit ab ἐλαχὺς parvus, per accufat. ἐλαχὺν, literis tamen transpofitis. In Codice Arg. ufurpatur fubftantive. Inde *klabain* parvuli Luc. X. 21.

KLEIN, fubtilis. Senfus a minuto ad fubtile translatus, fed Francis unice proprius, quibus *clein* fubtilis, *cleino* fubtiliter, *cleini* fubtilitas, folertia, *cleine uuorto* fubtilia verba, *cleine githanko* fubtiles cogitationes dicuntur.

tur. Delectatur hoc ſenſu præcipue OTFRIDUS, ut ex teſtimoniis a Stadenio in Voc. Bibl. pag. 353. & Schiltero in Gloſſ. pag. 182. prolatis patet. Hodie ceſſat.

KLEIN, pretioſus. Senſus a ſubtili ad pretioſum extenſus, quoniam ſubtilia ſolent eſſe cara. Non occurrit, niſi apud Francos. OTFRIDUS Lib. III. cap. XX. 127. de Judæis & Sabbato:

> *Abtotun is reinor,*
> *Joh harto filu kleinor.*
> Æſtimabant illud purius
> Et multo pretioſius.

Apud Celtas adjectivum tranſit in ſubſtantivum, quo fit, ut eadem vox illis ſubſtantiam pretioſam ſignificet. Inde Cambris *glain* gemma.

KLEIN, mundus, pulcher, venuſtus. Cambris *glan* eſt mundus, nitidus, Angloſax. *clæn*, *clæne*, mundus, purus, *clænlic* pure, *clænnyſſe* munditics, *clænſan*, *clænſian* purgare, mundare. Luc. XVII. 17. *hu ne ſynt tyn geclænſude*, nonne decem mundi facti ſunt? Anglis *clean* hodieque eſt mundus, nitidus, venuſtus, ſive a Gr. καλὸν pulcrum, ſive a καλλύνειν purgare, mundare, polire.

KLEINOD, ſubſtantia pretioſa, & mole exigua, ut ſunt aurum, gemmæ, monilia, & omnis in arctum coacta naturæ rerum majeſtas. Gr. inf. κλεινώδιον, Lat. Barb. *clenodium*. Quædam voces ſunt bigeneres, ut *kunſt* ars, a *kennen* noſſe & poſſe, *draut* fidus, a *trauwen* fidere & fidem promittere, *leumde* fama a *leum* ſonus & auditus, *tugend* virtus a *taugen* poſſe & prodeſſe, *ſchleuſe* aquæductus a *ſchlieſſen* claudere & aperire &c. Ejuſdem indolis videtur eſſe *klemod*, ſi componatur ex *klein* parvus & pretioſus, & *od* ſubſtantia. Nam gemmæ nonſolum ſunt res pretioſæ, ſed etiam divitiæ in compendio. Utrumque reſpicere potuerunt primi inventores. Quamvis etiam ſimpliciter derivari poſſit a *klein* pretioſus, per terminationem *od*, cujus ea vis eſt apud Francos, ut ex adjectivis ſubſtantiva faciat. Exempla vide in *Proleg.* Sect. VI. Quicquid ſit, vox pure Germanica eſt, non Græca aut a Græcis petenda, ut CANGIUS exiſtimat, etiamſi nugas eorum, qui vocem ex *klein* & *not* compingunt, tanquam aliquid quod *exiguæ neceſſitatis* eſt, ſignificet, merito rejiciat.

KLEINOD, ſubſtantia parva, & parvo parabilis. Itinerarium Terræ Sanctæ Francofurti ad Mœnum an. 1584. in fol. impreſſum pag. 57. *bringende mit ihnen wein und brot, kochfleiſch, hüner, eyer, und frücht, auch ander kleynoten*, afferentes ſecum vinum & panem, carnes ad coquendum, gallinas, ova, poma, & alia cleinodia. In hoc compoſito *klein* non ſignificat quantum poteſt, ſed præciſe mole & æſtimatione parvum. Hodie obſoleſcit.

KLEISTER, gluten farreum. A *kliſſen* adhærere & compingere. Græcis γλισχρὸς eſt viſcoſus, & γλισχρότης viſcoſitas. Quæ nonſolum ſono, ſed etiam ſenſu videntur accedere.

KLEMMEN, conſtringere, *beklemmt*, *beklummen* conſtrictus, compreſſus, *klemme* anguſtia. Angloſaxonibus *clam* eſt vinculum, ligamen, retinaculum, *ærenu clommas* ferrea vincula, *hearde helle-clommas* dura inferni vincula, apud SOMNERUM. Hodie *klammeren* ſunt ferreæ harpagines, quibus tigna, aſſeres, aut lapides compinguntur. Totum agmen ducit *clam* vinculum, quod eſt a κλείω claudo, per medium derivandi M.

KLEMPERN, metallum malleo tundere, *klempener* crepundiorum faber, *klemperwerk* crepundia. Angloſaxonibus *clympre* eſt metallum, Sorabis *klapor* malleus. Ab alterutro eſt præſentis verbi forma.

KLEMPERN, fraudare, circumvenire. A Gr. κλέμμα fraus, obreptio, circumventio. Utimur in proverbio, *klempern gehört zum handwerk*.

KLEPPER, ſignificare poteſt, vel *curſorem*, ab antiquo *hlauſſan* currere, mutato H. in K. vel *celetem* qui ungula campum quatit, a *klopſen* pulſare, vel *equum ſarcinarium*, ſi Scandicæ originis ſit. VEREL. in Ind. *klif* ſarcina, *klifia* ſarcinam clitellis imponere.

KLETTE, lappa. Gloſſ. Ælf. in nom. herb. blitum vel lappa *clate* vel *clyf-wyrt*. Gloſſ. Pez. lappa *chledda*, lappa *chelduurz*, *cliba*. Belgis *kliſſe*, Lat. *glis*, *gliſſis*. Cuncta ab adhæreſcendo, ut docet MARTINIUS, cujus hæc ſunt verba: "*Glis*, *gliſſis*, lappa, *gliſſoſus* lappoſus, lappa ſeu gliſſe plenus." "Sic vetus Dictionarium. Vox Latinis ſcri-" "ptoribus incognita & barbara, tamen cau-" "ſa ejus idonea, quia lappa tenaciter adhæ-" "ret & quaſi adglutinatur rebus comprehen-" "ſis, ubi ſe affigere poteſt, ut panno. *Kleſ-*" "*ſe* & *kliſſe* eſt lappa Belgis. Alii Germano-" "rum dicunt *klette*. Flandris *kleſſen* eſt affi-" "gere, adhæreſcere, aliter *kliſſen*." Hæc ille in voce *glis*. Cum verbo Flandrico conveniunt quædam Scandica, cujuſmodi ſunt apud STIERNHIELM. in Gloſſ. Ulph. Goth. pag. 90. *loda*, *bloda* adhærere, *kladda*, *kludda*, compingere, facere ut adhæreat. Ad affinitatem videtur ſpectare, quod gluten farreum Germanis appellatur *kleiſter*, ſive quia facile adhæret, ſive quia glutinat & compingit.

KLETTERN, per ardua & prærupta ſcandere. Belg. *klauteren*, Germ. inf. *kladdern*. A clivo, qui Celtis dicitur *llethr*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *llethr* clivus, locus acclivis. Ab initio videntur dixiſſe *blettern*, mox *chlettern* & *klettern*.

KLEVE, clivus. SOMNER. in Dict. AS. *clif* clivus, *clifiht* clivoſus. Saxonico idiomati aſſonat Danicum vetus, in quo *kleif* terra acclivis dicitur, interprete WORMIO in Literatura Runica. Videtur autem oriri a verbo Suecis & Islandis uſitato *klyfwa*, *kliſia* ſcandere, vel ἀμέσως a Lat. *clivus*, i. e. locus declivis & adſcenſu difficilis. Sigambriam

briam trans Rhenum inde CLIVIAM vocari, regio ipsa, quæ valde clivosa, satis ostendit.

KLEUEL, glomus. Diminutiv. ab Anglosax. *cliwe, clywe* globus, sphæra, quod superat apud Anglos in *clew*. Idque vel a Lat. *globus*, converso B. in W. vel a Gr. κυλίω volvo.

KLEY, *klew*, furfur, pellicula a frumento inter molendum detrita: Gloss. Pez. furfures *cliuua*. Unde, nisi a κλάω frango? Hoc se probavit MARTINIO.

KLIEBEN, V. *kleiben*.

KLIMMEN, scandere. Anglosax. *climan, climban*, Belg. *klimmen*, Angl. *to climbe*. Forte a κλίμα gradus, clivus, vel hoc ab illo.

KLIMPEN, pastilli ex massa farinacea. Ejusdem originis ut *klump* massa.

KLINGEN, tinnire, *klang* tinnitus, *klinge* lamina ensis, quia tinnit & tinnitu probatur. Gloss. Pez. tinniens *chlengontaz*. Similia sunt Gr. λίγγω & κλάγγω resono, & Lat. *clango*. Olim etiam torrentes appellabant *klingon*, quasi fragosos, a sonitu & strepitu quem edunt. Hoc sensu *chlinga* sæpe occurrit apud NOTKERUM in Psalmis. SCHILTERUS huc etiam refert ex ore vulgi apud Jenenses *klingelbrunn* fons ad torrentem, in Gloss. Teut. pag. 517.

KLINGENSTOCK, præposterum compositum pro *stock-klinge*. Nam proprie non significat baculum, in quo ensis reconditur, sed ipsam laminam in baculo reconditam. STILERUS in Thes. L. Germ. *klingenstock* dolo, ferrum in ligno occultum. De hoc armorum genere vide plura in *dolch* & *framea*.

KLIPPE, rupes montana. Anglosax. *clif, cliof*, Angl. *cliff*, Belg. *klip*. STILERUS vocem ducit a *klimmen* scandere, quia difficilis aditu. Cui etymologiæ favet, quod scandere Anglosaxonibus dicitur *climban*, unde fieri poterat *klimpe*, & postea *klippe* per syncopen. SKINNERUS rejecta eorum etymologia, qui a Lat. *clivus* deducunt, derivationem instituit a *klöben* findere, ut proprie sit petra fissa, quomodo etiam Latinis *rupes* a *rumpo* venire creditur. Aliam conjecturam, quæ mihi aliquando in mentem venit, ludendi causa apponam. Notum est, rupes & omnia loca saxosa assonare clamantibus, & acceptas repercutere voces. Inde est, quod Echo apud OVIDIUM in vocem & saxa vocalia transmutata fingitur.

- - Vox tantum atque ossa supersunt.
Vox manet: ossa ferunt lapidis traxisse figuram.

Vide ergo, annon *klippe* sit vox Mythica, a *kleiben* vocare oriunda, quia, ut rursus ait OVIDIUS,

Vocat illa vocantem.

KLIPPE, scopulus marinus, non prominens, sed sub aqua latens, nautasque decipiens. Hic sensus videtur a præcedenti diversus, & jure deduci posse a Gr. κλέπτειν, κλέπτειν, καλύπτειν fallere, occulere.

KLIPPEL, fustis. V. *knüppel*.

KLISSEN, *klessen*, ædhærere, & facere ut adhæreat. De hoc verbo ejusque domicilio & cognatione actum in *klette* lappa.

KLOBE, ames, instrumentum quo aves capiuntur. NOTKERUS Psal. CXXIII. 7. *unser sela ist irloset uzzer dero fogelaro chloben*, anima nostra erepta est de muscipula aucupum. WINSBEKIUS ad fil. §. 29. *gut das ist gitikeit ein klobe*. Utitur Luth. Jer. V. 26. Vide *klöben* findere.

KLOBEN, *klöben*, *klieben*, findere. Angl. *cleafan, cleofan*, Franc. *chliuban*, Belg. *klieven, klooven*, Angl. *to cleave*, Suec. *klyfwa*. BENSON. in Voc. Anglosax. *cleafan, cleofan* findere, *cleofed* fissus, *clofen* fissus. Gloss. Pez. finderit *chliubit*. VEREL. in Ind. *klöfvat* bisulcum. Inde nomen invenit, quicquid a natura vel aliunde fissum est, ut,

klobe, ames, pertica, lignum fissum aucupio faciendo.
klee, folium trisulcum.
klaw, unguis, fissi pedis digitus, proprie fissura pedis vel manus.
klaw, lignum fissum, quod rustica lingua mutavit in *klage*, quia W. converti solet in G.
kluft, hiatus, chasma.
klove, rima, fissura, Dialecto Belgica.

Cuncta, uti patet, a fissura vel naturali vel aliunde facta. Sed unde *klöben* pro findere? Credo a *keil* cuneus. Nam hinc legitime fit primo *keilen* cuneare, cuneo dividere, quod etiamnum superat in composito *zerkeilen* cuneo diffindere; & postea ab illo *cleafan, klieven, klöben*, unius literæ & valde mobilis transpositione, alterius vero insertione. Noli confundere cum *kleben* adhærere.

KLOCKE, *glocke*, campana, nola, tintinnabulum. Cambris *clocb*, Anglosax. *clugga*, VERELIO in Indice *klokka*, Gall. *cloche*, Lat. Barb. *clocca*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cloch* campana, nola, *clocc* horologium, *clochdy* campanile. NOTKERUS a sono fictum existimat Psal. LXXX. 3. *Das saltirsanch heizet nu in Dutiscun rotta a sono vocis, quod Grammatici facticium vocant, ut tintinnabulum & clocca*. De *rotta* videbimus infra. De *clocca* dubito. Nam *klocken* priscis est pulsare, quod apprime convenit campanæ, sive intus pistillo, sive extus malleo pulsetur.

KLOCKEN, pulsare, ferire. Gloss. Keron. pulsat *clohhot*, pulsaverit *chlocchit*, pulsans *chlochonti*. Quod dicitur in Regula S. Benedicti de iis, qui portam Monasterii pulsant Cap. 58. & 66. Nescio, annon *knocken* antiquius sit. Nam tundere, pulsare Anglosaxonibus dicitur *cnucian*, Cambris *cnoccio*, Anglis *to knock*. Francos N. mutasse in L. satis credibile est. Allegorice usurpatur de animo, subito rei ingratæ occursu perculso.

culso. VEREL. in Ind. *klokna* re inopina, adversa præsertim, percelli, *klokk Josaphat* perculsus fuit Josaphat, *af klaukku hiarta* corde perculso.

KLOPEL, *klöpel, klöpfel*, pistillum campanæ. Ab officio pulsandi sic dictum, vel quod figuram clavæ referat, cujus usus antiquior pistillo. V. *klopfen* pulsare.

KLOPFEN, pulsare, percutere, ferire. Francis *clophen*, Belg. *kloppen*, Suec. *klappa*, Sorabis *klapu, klepu*. TATIANUS Cap. XL. 4. *clophet inti ju intuot man*, pulsate & aperietur vobis. Et mox: *clophentemo uuirdet gioffanot*, pulsanti aperietur. Verbum antiquum, & multorum idiomatum derivatis conspicuum, quamvis solis Francis inter veteres custoditum. Inde

Latinis *clava*, telum ligneum, non quod clavo similis, aut ferreis clavis munita, sed quod sit instrumentum pulsandi & pugnandi vetustissimum. Virg. Æn. 10. *sternentes agmina clava*.

Cambris *clwppa* clava, *clap* ictus, crepitus, apud BOXHORNIUM in Lex. Ant. Brit.

Sorabis *klapa* clava, *klepa* pistillum, malleus campanæ, *klapani* pulsatio, *klapor* malleus, crepitaculum, apud FRENZELIUM in Originibus Sorabicis.

Latino-Barbaris *colpus* ictus, in Lege Salica Tit. XX. 1. *Si quis alterum voluerit occidere, & colpus præterfallierit*. Restat eo sensu Italis *colpo*, Hispanis *gólpe*, Gallis *coup*, olim *coulp*. Ubique litera L. quæ natura mobilis, e sede nativa transposita.

Suecis *klubba* clava, tudes.

Germanis *kolb* clava, per metathesin, *klöpel* pistillum, *klapf* ictus, vel sonus ex ictu, *donner-klapf* ictus vel fragor fulminis &c.

Omnibus consentiunt Græca, κολάπτω tundo, κόλαφος ictus.

KLOSS, corpus rotundum. Belgis *kloot* est globus, *aardkloot* orbis terrarum, *klos* glomus, globus filorum. Similiter & Suecis *kloot* est sphæra, globus. Et alia Dial. *klöten* sunt testiculi. Cuncta a rotunditate, & hinc fortasse a Lat. *globus*, per syncopen literæ B. vel a Gr. κλώθω circumvolvo.

KLOSS, massa, *klöser* massulæ, pastilli. Forte a *kliffen* adhærere, compingere, vel a notione rotunditatis, ut proxime antecedens.

KLOSS, frustum, *erdkloss* gleba, frustum terræ. Angl. *clod*, Belg. *kluit*. Opinor a κλάζω frango.

KLOSTER, monasterium. Proprie locus clausus, a Lat. *claustrum*, auctoribus Francis. Gloss. Pez. claustra *chloster*. Sic a *monasterium* fit *münster*.

KLOTZ, truncus. A κόλος mutilus, secundum HELVIGIUM. Non amo origines Græcas: sed manifestis & naturæ rerum congruis, quando idonioribus domi destituimur, refragari nolo.

KLUFT, hiatus, chasma. A *klöben* findere. Synecdochice dicitur de petris fissis. Inde *kluft* rupes prærupta, & Suecis *klyfta* specus, caverna in rupe fissa. Differunt autem notionibus *kleve, klippe, kluft*, etiamsi in natura lapidea & literis convertibilibus conveniant.

KLUG, prudens, *klugheit* prudentia, *klüglich* prudenter. SOMNER. in Dict. Anglosax. *gleaw* sagax, sapiens, prudens, *gleawlice* prudenter, *gleawnysse* prudentia, peritia, indoles. Gloss. Pez. perspectus *klauuer*. Gloss. Boxh. *clauuida* solertia. Gloss. Keron. prudenter *claulicho*. Proprie est perspicax, a verbo Scandico *glugga* perspicere, quod est a simplici *lugen* videre. VEREL. in Ind. *gloggva* rescire, *gloggliga* accurate, *gloggsyn* perspicax, accurate videns. Ex eodem fonte (quod optime animadvertit VERELIUS) est vox Codicis Argentei *glaggwuba* accurate, i.e. attente, circumspecte, Gr. ἀκριβῶς Luc. I. 3. Alias prudentem vocamus *fürsichtig*, alio sono, sed eodem significatu, nempe a *sehen* videre, velut providum & circumspectum. Confer dicta in *wissen* & *spæhen*, & intelliges, non prudentem solum, sed etiam sapientem antiquitus ab oculo mentis & perspiciendi facultate nomen obtinuisse.

KLUG, in quibusdam Dialectis vituperatur, & dicitur de callido & astuto. Inde *klokskapr* calliditas, apud VEREL. in Indice, & *beclocken* dolo circumvenire, apud SCHILTER. in Gloss. Teut. p. 183.

KLUMP, massa. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *clamp* massa. VEREL. in Ind. *klimpa* massa. Belgæ dicunt *klomp*, Angli *lump*. Suecis *klubb* est corpus coagulatum, teste STIERNHIELMIO in Gloss. Ulph. Goth. p. 90. Hoc verum & genuinum, unde cætera per epenthesin & aphæresin facta, quod vel hinc cognoscitur, quia legitime fit a *kleben* adhærere, vel *laben* coagulari.

KLUNT, grumus, massa concreta. Belgice *klont, klonter, klontje*, a verbo Flandris usitato *klissen* adhærere, per epenthesin literæ N. Inde Belgis *klonterachtig* grumosus & Lipsiensibus *klunter-muz* grumose sordida, de quo dicterio vide plura in *muz*. MARTINIUS in voce *Glis: Flandris klessen est affigere, adhærescere, aliter klissen*.

KLUPPE, pastomis. A *klemmen* constringere. Nam hoc instrumento nares equorum ferocium constringuntur. M. & P. sunt literæ ejusdem organi, & consequenter convertibiles. In quibusdam Dialectis composite dicitur *pferde-klumpe*, quod origini propinquius.

KNAB, servus, famulus, non coacti, sed liberi obsequii. Dicitur in Vers. Anglosax. de servo centurionis Matth. VIII. 6. *Dryhten, min cnapa lith on minum huse*, Domine, servus meus decumbit domi. Imo de ipso Messia Matth. XII. 18. *her is min cnapa thone ic geceas*, ipse est servus meus quem elegi. Utitur Luth. 1. Sam. XXI. 2. & passim. Initium dictionis haud dubie est a Græcis. Illis enim κενῶ est servire, opus pro alio facere. Hinc ab initio fuit *knaw*, quia W. est medium ordinarium derivandi, & postea mutatis

tatis labialibus *knap* & *knab*. Ex eodem fonte est *knecht*, quamvis per aliud derivandi medium, ut ostendi in loco.

KNAB, dicitur per synecdochen generis 1.) de parvulis parentum, quia liberi cujusque sunt servi ejus naturales, & nemo nostrum nascitur, qui non imperio parentum obnoxius sit. (2.) de omnibus masculis junioribus, pueris & adolescentibus, quia vel parentibus vel aliis servire solent. (3.) de servis & sociis opificum. (4.) de militibus, quia miles est servus reipublicæ.

KNAB, parvulus, infans. Vox idiomati Saxonico propria. Versio Anglosax. Luc.I.66. *wenst thu hwæt byth thes cnapa*, quis putas parvulus iste erit? Quod dicitur de Johanne Baptista recens nato. Et mox versu 80. de eodem: *se cnapa weox*, puer crescebat. Hodie utimur diminutivo *knæblein*. HELVIGIUS vocem deduxit a Gr. νήπιος infans per prosthesin literæ K. Infans autem sic appellari creditur, a negativo νὴ & ἔπος sermo. Et hactenus etymologia convenit pueris recens natis. Sed non convenit provectioris ætatis pueris, ad quos usus loquendi vocem traduxit. Et ex scala vocis, quam dedi, sat manifestum est, hunc significatum perperam accipi pro primo, cum alius præcedat, a quo dependet.

KNAB, puer, juvenis, adolescens. Hinc in Evang. Anglosax. pueri in foro ludentes vocantur *cnapan* Matth. XI.16. & puer cum panibus & piscibus *cnapa* Joh. VI.9.

KNAB, socius & servus opificis. Hodie dicimus *knapp*, quod vide.

KNAB, tyro, armiger. Utitur Luth. 1.Sam. XX.40. & passim. Unde antiquitatem stabiliam, non invenio. Ante Sæculum XIII. nulla *Knaponum* mentio apud Scriptores medii ævi: Illa vero, quam Historia Australis facit apud CANGIUM, paulo obscurior est, & *Knapones* a scutiferis videtur distinguere. Huc spectat compositum *schildknap* scutiger.

KNAB, miles baltheo ornatus, Anglis olim *knave*. Hoc sensu videtur accipi in Charta quadam Henrici VII. R. Angl. apud SPELMANNUM.

KNAB, puer nobilis. VEREL. in Ind. *knape* famulus aulicus honoratior, alias page, *knapar* vulgus nobilium. Hodie præfigimus *edel*, quod sensum reddit clariorem.

KNACKEN, crepitare, sonum edere ex ictu vel ruptura. Oritur per metonymiam causæ, vel a pulsando, quod Anglosaxonibus *cnucian*, Cambris *cnoccio*; vel a rumpendo, quod Belgis *knacken*, & inde *knack* fractura. Plura ejus generis verba, & similiter facta, vide in *brausen* sonare.

KNACKWURST, genus farciminis fumo indurati. An quia facile rumpitur, & cum aliquo strepitu? Nescio an primi nominum impositores tam absurdi fuerint rerum æstimatores, ut strepitus farciminum, vix magis audibiles quam pulicum tusses, inter fragores retulerint? Suspicor, veram & primigeniam vocem fuisse *knafwurst*, a Gr. καπνὸς fumus, nidor, mutato P. in F. Hoc supposito, ratio reddi potest illius, qua hodie utimur, pronunciationis. Nam F. mutari solet in CH. & CH. rursus in CK. & his mutationibus in ore vulgi nihil est frequentius. Hinc quod ab initio fuit *knafwurst*, postea dici cœpit *knachwurst*, tandemque *knackwurst*, eo quo dixi sensu.

KNÆTZE, scabies. V. *gnætze*.

KNALL, sonus, fragor, præcipue ex ictu vel verbere. Cambris *cnul* est sonitus campanarum. Anglosaxonibus *cnyll* signum campanæ apud BENSON. Anglis *knell* idem. Germani utuntur tantum de cœlo & machina bellica tonante. Refer ad verbum sequens.

KNALLEN, *knællen*, *knellen*, sonare, fragorem edere. Anglosaxonibus *cnyllan* est verberare, pulsare, quatere, interprete JUNIO in Gloss. Goth. pag. 221. Hic primus verbi sensus, qui postea per metonymiam causæ ad fragorem pulsando editum translatus est, secundum analogiam omnium verborum, quæ nobis sonum significant. V. *brausen* sonare.

KNAPP, servus vel socius opificis, *woll-knapp* servus fullonis, *mül-knapp* servus molitoris, *berg-knapp* servus a metallifodinis &c. Vulgo male ducitur a Gr. κναφεὺς fullo. Is enim nomen habet a carduo quo pannos pectit, quod reliquis servis minime convenit. Revera idem est quod *knab* famulus, servus, de quo supra.

KNAPP, arctus & arcte. A *nauwen* arctare, constringere, antiquis *hnauwen*, litera H. in K. & W. in P. transeunte. Allegorice dicitur de parco, quia restricte vivit. Inde etiam Græcis κνιπὸς parcus, miro consensu, & manifesto satis indicio, vocem e Getico vel Scythico sermone haustam esse, in quo scil. *knapp* primo arctum, & postea parcum significat.

KNAPP, agilis, *knapp und behend* agilis & expeditus. Belgice *knap* & *knaphandig*. Hic sensus est a Lat. *gnavus*.

KNAPP-SACK, pera militaris vel viatoria. Consentiunt Belgæ & Angli in voce. SKINNERO est saccus, quem puer vel calo portat, a *knab* puer. Sed revera est pera, in qua cibus conditur, a verbo Belgico *knappen* mandere, prout docet MARTINIUS in voce *mantica*. Galli nostros imitantur in *canapsa*.

KNARPELN, crepare inter mandendum, sive sonus sit a dentibus, sive a crustis, granis &c. quæ manducantur. Frequentativum a *knorsen*.

KNARREN, stridere. Anglosax. *gnyrran*, Suec. *knorra*, *knorka*. A sono rotarum & januarum per onomatopœiam. Metaphorice dicitur de mussitantibus & litigiosis. Hoc sensu Belgæ dicunt *knorren*.

KNASTER-TOBACK, optimum genus tabaci Americani, quod in canistris (ni fallor) Europæ importatur, & hinc fortasse nomen ab Hispanico *canasta* corbis. Sic passu-

passulas quasdam Hispanicas vocant *korbrosinen*, a corbibus.

KNATTERN, crepitare. VEREL. in Ind. *gnat* fragor, *gnatra* tumultum & strepitum edere. Proprie est frequentativum ab antiquo *knussen* quatere, allidere, collidere, & dicitur de strepitu per metonymiam causæ. Nam hac figura in aliis quoque verbis, quæ sonum significant, magnopere delectamur. Cujus rei sat multa documenta dedi in *brausen* sonare. Gloss. Keron. adlidere *chnussan*. SOMNER. in Dict. AS. *cnyssan*, *cnyssan* percutere, contundere, elidere, *cnyssung* ictus, percussio. Similiter & Gothis *knussjan* dicitur de eo, qui ad genua alterius supplicandi causa alliditur Marc. I. 40. Quemadmodum autem Latinis a *crepare* fit *increpare*; ita nobis a *knattern* fit *knettern* rixari, sensu quidem metaphorico, sed manifesto. Quid enim est rixari, nisi crepitare & dentes collidere?

KNAUF, capitellum columnæ. Suecis *knapp*, Island. *gnipa*. Utitur Luth. 1. Reg. VII. 41. *die keuliche knæuffen oben auf den zwo seulen*. Vox in ultimo Septemtrione apud Islandos nata, quam Commentatores vocum Biblicarum non tangunt, nec explicant, etiamsi præ cæteris digna sit, quam intelligamus. Vi originis quamvis summitatem significat, non columnarum tantum, sed etiam montium, & petrarum. Testis mihi VERELIUS in Indice, unde sequentia decerpo: *gnæfa* supereminere, *gnæfdi* supereminebat, *gnæfr* in vertice & præcipitio constitutus, *gnipa*, *fials gnipa* vertex, cacumen montis, rupis, *gnupar* montium altiora cacumina. Hisce addo ex SOMNERO: *cnæp* jugum montis, *cnæp thæs muntes* supercilium montis Luc. IV. 29. & quod Anglis *knap of a hill* idem denotat. Græcis νάπη est mons & clivus, manifesta cum reliquis cognatione.

KNAUL, glomus. V. *kneuel*.

KNAUSER, triparcus. Ab initio caruit vituperio. Hinc in vetustissimo Saxonum idiomate *gnethre* est mediocris, modestus, frugalis, *gnethenesse* frugalitas, interprete SOMNERO & BENSONIO. Posteris aliter visum est, quia experientia cognoverant, modum in parsimonia plerumque excedi, & sub specioso virtutis titulo latere avaritiam. Hinc illa bonæ vocis in sinistram partem acceptio. Belgis *knyzer* est heautontimorumenos, h. e. se ipsum excrucians, a *knyzen* se ipsum torquere. Quod, cum etiam triparco conveniat, me pene incertum reddit, quænam etymologia alteri præferenda sit.

KNAUWEN, rodere. V. *nagen*.

KNEBEL, pastomis. Manifesta depravatione a *klöben* findere. Nam pastomis est lignum fissum, quod naribus equi injicitur. Hinc porro appellationem accipiunt, *knebel-bart* mystax, barba fissa, *knebel-spiess* bipennis, hasta bifida. Plura exempla elementi L. in N. mutati, passim occurrunt, tam apud veteres, quam apud recentiores. Vide *Proleg*. Sect. III.

KNECHT, servus, famulus domesticus. SOMNER. *cniht* servus, famulus, minister. Gloss. Pez. servos *chnechta*. Ducat, qui volet, ab Heb. *kohen*. Mihi hæc origo non probatur. Ab initio fuit *knet*, *knit*, absque gutturali in medio vocis. SPELMANNUS in Gloss. Archæol. pag. 346. priscis Saxonibus tribuit *cnyt* pro puero, ministro, famulo. Quod etiamsi hactenus reperire non potuerim, manifesta tamen similitudine refert Gr. κονήτης famulus, verbi κονέω famulor, opus pro alio facio. Dicitur autem antiquitus de servis liberi obsequii tantum, non de servis proprie sic dictis. Hic primus vocis significatus, & reliquorum ductor, cujus synonymum est *knab*, quod similem habet scalam, nec scalam tantum, sed etiam originem. Quemadmodum enim a κονέω famulari per medium derivandi T. recte fit *knet*, & per epenthesin *knecht*: ita per medium derivandi W. ab eodem verbo recte formatur *knaw*, & per literas convertibiles *knav*, *knab*, *knap*. Gallos a Germ. *knecht* habere *naquet* famulus, transpositis literis, judicat HUETIUS in Glossariolo apud TILLADETUM, inter Dissertationes varii argumenti Tomo II. pag. 133.

KNECHT, per synecdochen generis dicitur (1.) de pueris, seu parvulis parentum, quia servi cujusque naturales sunt liberi sui, jure generationis. De imperio parentum in liberos vide GROTIUM Lib. II. de Jure B. & P. cap. 5. (2.) de discipulis, quia discipuli pendent ab ore magistri, tanquam famuli, & legibus ac præceptis ejus parent. (3.) de militibus, quia miles est servus reipublicæ.

KNECHT, puer. SOMNER. *cniht* puer, *cniht-hade* pueritia. TATIANUS Cap. XI. de Herode infanticida: *arsluog alle thie knehta, thie thar uuaren in Bethlehem*, occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem. Idem puerum Johannem vocat *kneht* Cap. IV. 13. & puerum Jesum bis Cap. IX. 2. 3. Hoc PALTHENIUS locutionem insolentiorem vocat, sed tamen fatetur, inter blanditias muliebres Germanorum adhuc superesse diminutivum *knechtlein* puerulus.

KNECHT, discipulus, sectator, qui operam dat præceptori in quavis disciplina, & ingenium suum imperio ejus submittit. OTFRIDUS discipulos Christi vocat *knehton* Lib. IV. Cap. VII. 181. Lib. V. Cap. XIV. 48. & passim, quod etiam SCHILTERO observatum. Versio Anglosaxonica *leorning-cnihtas* in innumeris Evangeliorum locis. Hodie *lehr-knecht* est discipulus opificum.

KNECHT, miles gregarius, servus martius, qui stipendia meretur in castris. Gloss. Pez. militones *chenehta*, sacramentis militaribus est implicatus *in chenehto eide uuard pivangan*. Plura Francorum testimonia convasavit. SCHILTERUS in Gloss. Saxones quoque hunc sensum agnoscere, testantur SOMNERUS & BENSONIUS in voce *cniht*.

Et

Et SPELMANNUS illis tribuit *cnyght-had* ordo militaris in voce *feodum.* Hodie utimur compositis, *landsknechte* milites, qui arma ferunt ad servitium patriæ, qui ferrum excipiunt pro dominis, *reisige knechte* equites, *fuss-knechte* pedites, *lanzknechte* lancearii, quod imitantur Galli in *lansquenet.* In qua appellatione nihil omnino insolens est. Nam miles habetur pro servo, & servorum atque militum nomina sæpe permutari, ostendi in *trill.*

KNECHT, armiger, miles qui domini sui arma portat, equestrem dignitatem nondum consecutus. Occurrit in compos. *schild-knight*, quod tribuitur Saxonibus a SPELMANNO in voce *armiger.* Fides sit penes eum. Apud Lexicographos non reperitur. Et suspicionem novitatis movet scriptura, quæ non convenit cum antiqua. Vocem Longobardicam vide in *schild.*

KNECHT, eques auratus, miles aureo annulo & calcaribus phalerisque aureis a Principe donatus. BENSON. in Vocab. AS. *cnyht* eques auratus. Idem Anglis hodieque *knight.* SPELMANNUS in voce: *Nostratibus Knight honorarius est titulus, militem baltheo, ceu virtutis gratia donatum* (*quem Equitem auratum & Militem simpliciter appellant*) *denominans: neque alia jam cognitus significatione.*

KNECHT, miles major, qui milites gregarios alendi & educendi jus habet, quales olim erant *Comites, Barones, Principes, Duces.* Hoc sensu *Arnoldus* quidam in Rhythmo de S. Annone Stropha 46. vocatur *gut kneht*, non quod esset bonus miles gregarius (erat enim vir nobilis & dives, & Dollindorpensis Castri Dominus, prout SCHILTERUS ex Auctore Vitæ Annonis ad hunc locum notavit), sed quod esset bonus militum ductor. Ubi observandum, quod *Miles* scriptoribus medii Ævi, & inprimis WIPPONI in vita Cunradi dividitur in *majorem* & *minorem*, quod illo ævo militum alii imperabant, alii parebant. & quod *militis* nomen, quamvis generale, sæpe tantæ fuerit dignationis, ut etiam principibus viris tribueretur. Exempla vide apud PFEFFINGERUM in Vitriario illustrato Tom. II.

KNEIF, culter. Anglosax. *cnif*, Angl. *knife*, Belg. & Suec. *knyf.* Ab initio, ut me longa exercitatio docuit, fuit *kniw*, a κνάω seco, incido, per medium derivandi W. & postea *knif* & *knip*, mutatis labialibus. Hoc substantivum posteros suos habet in plerisque Dialectis, quæ verba inde formarunt diversi significatus, sed ab usu cultri universe petita. Hinc scilicet

Anglosaxonibus *hnipan* concidere, apud BENSONIUM.

Cambris *cneifio* tondere, unde rursus fit *cnaif* tonsura, apud BOXHORNIUM in Lex. Ant. Brit.

Belgis *knippen* secare, secando dividere, unde rursus fit *knipmes* culter falcatus, *knipschaar* forfex, instrumentum ex duobus cultris compositum, *knipzel* frustum, segmentum, Cambris *cnap* eadem notione.

Germanis *kneiffen* dolore acuto afficere, *kneiffen im leib* tormina ventris. Cui simile Cambricum *gnif* dolor.

Angli multa habent composita, *pen-knife* cultellus calamarius, *woodknife* culter venatorius &c. Islandi *knifsahefti* manubrium cultri, apud VEREL. in Ind. Alii alia. Galli Saxonicam vocem imitantur in *canif.* Etymologia SALMASII, quod *canif* sit quasi *cannivum* a *canna*, quia veteres arundine, non penna scribebant, nec MENAGIO nec SKINNERO probatur.

KNEIFFEN, *kneippen, kniepen*, arctare, constringere, digitis, forcipe, vel alio instrumento comprimere. Belg. *nypen*, Suec. *nypa*, Isl. *niupa*, apud VEREL. in Ind. A *knapp* strictus & stricte. Derivatum omnibus Dialectis commune est *knopf* clavus quo vestis constringitur. Compositum Belgis proprium est *vogel-knip* ames, pertica bifurcata, qua ungues avium constringuntur. Metaphorice dicitur de avaro, ob insignem naturæ tenacitatem. Inde Saxonibus inferioribus *knyper* tenax.

KNEIFFEN, *kneippen*, vellere, vellicare, *kneipzange* vulsella, *abkneipen* avellere, quo utitur Luth. Lev. I. 15. V. 8. Angli dicunt *to nip*, Belgæ *knypen* & *afnypen*, Græci κνίζω & ἀποκνίζω. Dictio metonymica, qua antecedens ponitur pro consequente, compressio pro vellicatione, quæ compressionem sequitur. Nihil enim velli potest, nisi ante compressum.

KNEIPEN, idem quod *kneiffen.*

KNETEN, *knetten*, depsere, farinam subigere. Anglosax. *cnædan*, Angl. *to knead*, Belg. *kneeden*, Suec. *knæda*, *knoda.* Forte ab obsoleto *knet* massa. Quid enim est depsere, nisi ex aqua & farina massam facere? Gloss. Pez. massam *chnet*, massas *gichnet.* Massa autem sic dici potuit ab adhæsione partium. Nam *kliffen* est adhærescere, & hinc facile fit *knet* massa, mutato L. in N.

KNETTERN, rixari. V. *knattern* crepitare.

KNEUEL, *knaul*, glomus. Utrumque vitiatum ex genuino *kleuel* ejusd. significatus, L. in N. mutato, cujus mutationis exempla plura allegavi in *Proleg.* Sect. III.

KNICK, ruptura, fissura. Belgis *knack* a *knacken* rumpi. Quod, ni fallor, metonymicum est, & causam ponit pro effectu. Nam *knacken, knicken*, antiquis est pulsare, percutere, & *knack, knick* ictus, pulsus, verber. Illud Anglosaxonibus dicitur *cnucian*, Anglis *to knock:* Hoc Cambris *cnocc*, Anglis *a knock.* Unde cognoscimus, quod *knick* proprie sit ictus, & metonymice fissura ex ictu vel allisione.

KNICKEN, terere, conterere, attritu rumpere. Gloss. Pez. attrivit *gnicta*, attriverat *ginicta*, conterat *ginichi.* Refer ad substantivum antecedens.

KNICKER, parcus, tenax, avarus. Anglis *niggard*, Islandis *nauggur*, *hnauggur*, *noggr*, *niugr*,

niugr, nidskur, apud VEREL. in Ind. Incertum, qua notione? Belgis *nauwen* est constringere, Anglosaxonibus *gnægan* rodere, Islandis *nyckia* trahere. Singula conveniunt avaro, qui genus vitæ sequitur adstrictum, qui panem & caseum rodit sicut mures, & inexplebili cupiditate omnia ad se trahit.

KNICKS, *knix*, genuflexio. Contractum ab Alamannico *kenicken, kehneickan* inclinare. Utitur hac scriptura KERO in Glossis, ut asperam pronunciationem popularium suorum exprimeret. Franci, qui paulo molliores sunt Alamannis, dicunt *gineigen*, nos simpliciter *neigen*, quod vide. Apud Græcos *γνὺξ* est adverb. significans genu flexo vel in genibus, manifesto cum *knix* consensu.

KNIE, genu. V. *kniew*.

KNIEPEN. V. *kneiffen*.

KNIEPER. V. *kneiffen* arctare.

KNIEW, *knie*, poples, junctura femorum & crurum. Gr. *γόνυ, γνύα*, Lat. *genu*, Goth. *kniw* Luc. V. 8. Anglosax. *cneow*, Franc. & Alam. *kneu, chniu*, Belg. *knie*, Angl. *knee*, Suec. *knæ*, Island. antiq. *hnie* & *knæ*, hodiern. *knia*. VEREL. in Ind. *hnie* genu, *knæ* genu, *knebeder* petitiones humiles genu flexo fusæ. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. genua *chniu*. Gloss. Keron. genibus *chneum*. TATIANUS cap. CC. 2. *giboganemo kneuue*, genu flexo. SKINNERUS omnium originem deducit ab *ὡς γῆν νεύω* inclinari in terram. Alii aliunde. MARTINIUS vero Hebræos natales commendat in Cadmo, quos sequatur qui velit. Me & contemplatio naturæ & analogia linguæ docuit, quod *knie* sit a *κνάω* seco, incido, quia genu proprie est totus ille locus, ubi crura in partes secantur, & rursus conjunguntur. Nam ab illa sectione suffrago in animalibus vocatur *hamm* & *keule*, ut in utroque ostendi. A *knie* vel *kniew* pro varia scriptura derivatur *knien* & *kniegen* genu flectere, procidere in genua.

KNIEW, *knie*, gradus cognationis. VEREL. in Ind. *knæ* consanguinitatis gradus, *innan tridia knæ* intra tertium gradum. SOMNER. in Dict. AS. *cneow-magas* cognati, gentiles, *cneow-sibbe* cognatio. Latino-Barbari *genu* vocant, & diminutive *geniculum, genuculum*. Germanico, an Græco sensu, incertum. Germani opus habent metaphora, ut ab articulo, quo tibia femori jungitur, appellatio ad conjunctionem sanguinis transeat. Gr. vero *γονὴ* est genitura, absque ulla metaphora.

KNIRREN, stridere. SOMNER. in Dict. AS. *gnyrran* stridere. VEREL. in Ind. *gnyr* strepitus, tumultus. Forte a sono ipsius rei.

KNIRSCHEN, *knirsen*, stridere, *mit den zænen knirschen* frendere, dentibus collisis stridere, Marc. IX. 18. Frequentativ. a præcedenti.

KNIRSCHEN, tundere, collidere cum stridore, facere ut strideat, *zerknirschen* conterere, comminuere.

KNIST, quisquiliæ, res contrita. Originem vide in *genist*.

KNITSCHEN, *knitsen*, terere, *zerknitschen*, conterere, contundere. Factum unius literæ transpositione ab antiquiori & magis genuino *knisten* ejusdem significatus, quod est a *knist* res contrita. NOTKERUS Psal. CXLVI. 3. *nahe ist Got dien die iro herza chnisten*, prope est Deus iis, qui corda sua conterunt. Et mox: *Ube du genesen uuellest, chniste daz herza*, si vis servari, contere cor. Ibidem contriti vocantur *chnistige* & contritiones *ferchnisteda*.

KNIX, v. *knicks*.

KNOBEL, *knöbel*. V. *knebel*.

KNOBLAUCH, allium. Belg. *knoflook*. Manifesta depravatione ex vero & antiquo *kloblauch* cepa fissa, porrum fissum, quod est a *klöben* findere. Gloss. Pez. allium *chlouolouch*. Exempla similis mutationis V. in *Proleg*. Sect. III.

KNOCH, os, ossum. Belg. *knok*. Nova progenies, sed antiqui parentis. Veteres dicunt *bein*, quia ope ejus ambulamus, recentiores *knock*, quia robore ejus ad feriendum utimur. Nam ferire, pulsare, percutere Anglosaxonibus dicitur *cnocian, cnucian*, Cambris *cnoccio*, Anglis *to knock*. Idque inprimis convenit ossibus pedum & brachiorum, quæ certe sunt cujusque arma naturalia: id est *schlegel*. Inde est, quod eadem vox, quæ nobis os, alia Dial. ictum significet. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cnocc* verber, pulsus. Idem Anglis *a knock*.

KNOCHEL, *knöchel*, ossiculum. Diminutiv. a *knoch*.

KNOCHEL, *knöchel*, articulus, nodus osseus, sed mobilis. Anglosaxon. *cnucl*, Angl. *knuckle*, Belg. *kneukel*. Adsentior CASAUBONO, qui vocem Sax. deduxit a Gr. *κόνδυλος*, unius literæ & valde instabilis transpositione, & alterius in K. transmutatione. Inde Cambris *cnoccel* talitrum, quia articulis digitorum infligitur.

KNOLL, tuber, tuberculum, *knollicht* callosus, nodosus, tuberosus. Suecis *knula, knullug, knylig*. Proprie est colliculus, a *nol*, collis, quod antiquis scribitur *hnol*, & dicitur de tumoribus corporis, arborum, lignorum, plantarum &c. quia colliculis similes sunt. Litera K. neminem debet morari. Nam H. & K. sunt literæ cognatæ & permutabiles in omnibus Dialectis.

KNOLL, *grober knoll*, vituperium hominis rustici, ducta metaphora vel a caudice duro, nodoso, & intractabili, vel, quod malim, a pistillo campanæ. Nam *cnyllan* Anglosaxonibus est pulsare campanam, & homo incivilis est malleus societatis, & a simili instrumento vocatur *flegel*, quasi flagellum societatis.

KNOPF, vox æquivoca, quæ non eodem modo de pluribus prædicatur. Dicitur (1.) de rebus prominentibus, de gemmis in surculis arborum, de pila capulari, de apice turris &c. & hactenus ejusdem est originis ut *knauf* capitellum columnæ. Belgæ & Sueci simplicius dicunt *knop, knopp*. (2.) de fibula vel clavo, quo vestis constringitur.

Hoc sensu Anglosaxones dicunt *cnæp*, Belg. *knoop*, Sueci *knapp i klæde*, a *kneiffen* constringere. (3.) de nodo vel ligatura, & hoc rursus a *kneiffen* arctare, constringere.

KNORFEN, rodere, & metonymice crepare inter mandendum. Vox a sono sive rodentium, sive ipsarum rerum, quæ roduntur aut manducantur, ficta, quam sistit MARTINIUS in voce *cartilago*. Hodie libentius utimur frequentativo *knarpeln*.

KNORPEL, cartilago. A *knorfen* auctore MARTINIO. Sic etiam Belgæ cartilaginem vocant *knarsbeen*, *knorbeen*, *kraakbeen*, a *knarsen*, *knorren*, *kraaken* crepare.

KNORR, nodus prominens, sive in corpore ut tali, sive in ligno ut tubercula lignorum, *knorricht* nodosus. Nec originis nec antiquitatis vestigium invenio. Suspicor tamen, *knorr* factum esse ex *knoll* tuber. Nam L. sæpe mutatur in R. Belgæ nobiscum dicunt *knor*, Angli *knur*.

KNORREN. V. *knarren*.

KNOSP, gemma in surculis arborum. A *knops*, quod genuinum, & hoc a *knop* quatenus prominentiam significat. Litera S. e nativo loco sæpe rejicitur in anteriorem. Exempla vide in *haspel* rota.

KNOT, nodus. V. *knütten*.

KNUPFEN, *knüpfen*, nectere, ligare, nodum facere. A *knopf* nodus. Inde Francis *inchnuphen* enodare, quo utitur NOTKERUS Ps. XL. 5. observante SCHILTERO in Gloss. Hodie dixeris *entknüpfen*.

KNUPPEL, *knüppel*, fustis. Belgæ rectius *klippel*, *kluppel*. Est enim a *kloppen* percutere. L. mutari in N. non caret exemplis. Vide *Proleg*. Sect. III.

KNUTTEL, *knüttel*, fustis. Vox omnibus tundendi instrumentis olim communis. SOMNER. in Dict. AS. *gnidill* pistillum, *cnyssan*, *cnyssan* percutere, contundere.

KNUTTEN, *knütten*, nectere, *knot* nodus. SOMNER. in Dict. AS. *knittan* nectere, ligare, *cnotta* nodus, nexus. VEREL. in Ind. *knyta* nodum stringere, *knutr* nodus. Convenit Heb. *ganad* nodavit, illigavit, & Lat. *necto* per metathesin. Ex his *knot* videtur oriri a *nauwen*, *hnauwen* constringere, & ab illo reliqua.

KNYPER, tenax. V. *kneiffen* constringere.

KOAXEN, coaxare. V. *quaxen*.

KOBE, gobio. Alias *quappe*, quod vide.

KOBER, vas vimineum. Olim *coven*. Gloss. Pez. cophino, *chouinno*. A Gr. κόφινος ejusd. signif.

KOBERN, capere, *erkobern* consequi. Originem & antiquitatem vide in composito.

KOBOLD, vox triplex sub iisdem literarum elementis, Græca, Sorabica, Gallica.

KOBOLD, dæmon quidam, dicax & illudens. Gallis *gobelin*, & *demon folastre* apud CANGIUM in Glossario. Utrumque a Græco κόβαλος talis homo & talis dæmon. Utitur Luth. Esa. XXXIV. 14. Dicitur autem *folâtre*, & Latino-Barbare *folletus*, quia creditur illudere, & post illusionem multum risum effundere. Inde natum proverbium: *er lacht wie ein kobold*, ridet instar cobali.

KOBOLD, genus æris noxii. HUBNERUS in Lexico rerum natural. & artif. *Kobald, ist eine gifftige rauberische unart von bergerzten, welche die guten erzte verkürzt, oder wild und kalt macht, von welcher viele glauben, daß sie das silber raube, und da und dort zum theil verzehre, daher sie auch den nahmen von den bergleuten mag bekommen haben.* Sorabis *schibal* est nequam, κακῦργος, maleficus, ab Heb. *chabal* corrupit, perdidit, destruxit, interprete FRENZELIO in Orig. Sorab. pag. 148. Hoc a fossoribus nostris detortum reor, tributumque huic æri ob malignitatem naturæ. Ex eodem fonte *dæmonis metallici* appellatio oriri poterat.

KOBOLD, rotatio corporis supra caput, *kobold schiessen* rotare corpus supra caput. Notum pueris in Marchia vocabulum, & a Gallico *culbute* transpositum judice FRISCHIO in voce. In Originibus Menagianis *culbuter* male exponitur *buter du cu*. Appellatio enim ducta est non a podice, sed a vertice, qui Suecis & Islandis etiamnum dicitur *kulle*.

KOCH, coquus. Anglosax. *coc*, Camb. *cog*, Belg. & Suec. *kock*, Angl. *cook*.

KOCHEN, coquere. Belg. *kooken*, Suec. *koka*, Angl. *to cook*. Cuncta, ut videtur, Latinæ originis.

KOCHER, pharetra. Anglosax. *cocer*, *coxre*, Francis *cohhur*, Belg. *koker*, Suec. *koger*, Angl. *quiver*, Gall. *carquois*, Ital. *carcasso*. Gloss. Lips. *cocare* pharetra. Gloss. Boxh. *cobhar* pharetræ. NOTKERUS Psal. X. 2. *sundige habent iro bogon gespannen, unde habent alegaro iro strala in iro chochere*, peccatores intenderunt arcum suum, & paraverunt sagittas suas in pharetra. Vox Italica est a Gallica *carquois*. Gallicam e Germanica transpositam esse, judicat LIPSIUS, & post eum MENAGIUS. Germanicæ originem adhuc ignotam esse, censet STADENIUS: se invenisse putat FERRARIUS. Summa verborum ejus hæc est: "*Cocca* primo crenam sagittæ (ut hodie Anglis *cock*, " Gallis *coche*, a quo *decocher une fleche* sagit- " tam emittere), postea uncum ferreum in " ballista vel sclopeto, mox omne ferrum le- " viter inflexum, & novissime (parte pro " toto) sagittam denotasse. Hinc scilicet " Germanis *kocher* quasi *coccarium*. " Hæc etymologia, quamvis subtilis & speciosa, nondum tamen ita comparata est, ut vera censeri possit. Nam *cocca* pro sagitta est vox nova, & ante DANTIS ætatem non audita. Cum ex adverso Germanica tanta vetustate spectabilis sit, ut manifesta imitationis vestigia κῶκερον & κέκυρον in Græcitate, quamvis inferiore, reperiantur. Celtica Lingua *kaw* est cavus. Ab hoc primitivo per varias terminationes nomina accipiunt res omnes a natura vel arte cavatæ, & recipiendis aliis idoneæ. Inde Germanis prioribus *kauch* vas cavum, Cambris *cwg* linter, quod

quod imitantur Latino-Barbari in *cogo* & *coqua*, Islandis *kugge* linter ex arbore cavatus, Anglis composite *cock-boat*, Gallis *coque* testa ovi. Et huc etiam spectant, ni fallor, thecarum genera, quatenus sunt receptacula rerum e ligno vel aliunde cavata. Idque significare potest *kog*, & adjecta terminatione *koger*. Belgæ dicunt *koker*, eamque vocem ad omnia thecarum genera extendunt. Inde illis *pylkoker* pharetra, *bogenkoker* corytus, *messekoker* theca cultellaria, *schryfkoker* theca pennaria. Vox Anglica *quiver*, etiamsi remota videatur a reliquis, revera tamen orta est e Germ. *kocher*, mutato CH. in F. vel, quod ejusdem potestatis est, in V.

KODER, mucus, pituita, sordes. Opinor a Gr. *καταῤῥεῖν* defluere, destillare. Quamvis enim *kot* cœnum denotet, haud tamen inde facile derivatur *koder*.

KODER, *köder*, esca, *ködern* inescare. Gothis antiquis *köd* carnem & carunculam denotasse, scribit STILERUS in Thes. L. Germ. Hinc colligit, *köder* proprie significare invitamentum illud, quo capiuntur pisces, aves, feræ, quod plerumque ex carne est. Sane Suecis *kött* etiamnum est caro, & inde *af kött* carneus, *köttfull* carnosus, *köttstycke* caruncula, *köttbod* carnarium, *köttgaffel* creagra, *köttslukande* carnivorus &c. Viderint ipsi qua de causa.

KODERN, *ködern*, loqui, & sensu vituperato garrire. Frequentativ. a simpliciori & antiquiori *queden* dicere. Inde porro *kauder-welsch* sermo alienus, nugæ peregrinæ. De hoc composito vide plura in *quederen*.

KOFE, locus cavus, humilis & depressus. Vox antiquissima & pluribus linguis communis, a *kaw* cavus oriunda. Nam in hac notione conveniunt omnes significatus, quorum sunt quam plurimi. Significat autem (1.) antrum & speluncam. Hoc sensu Anglosaxones dicunt *cofe*, *cofa*, Græci *κύπη*, quod apud HESYCHIUM exponitur per *τρώγλη* foramen, caverna. (2.) cubile animalis. Latinis *cavea* est stabulum ferarum in Theatris, Anglis *cave* lustrum. Francis *chevio* simile quid denotavit. Gloss. Pez. caveam *chevium*. Nobis *schweins-kofe* est cavea suis. Utimur etiam diminutivo *kefich* pro aviario, seu habitaculo avis. (3.) ergastulum seu locum servitutis. Inde Anglosaxonibus *cofa* pistrinum. (4.) carcerem, seu locum captivitatis. Latino-Barbari *gabiam* vocant. Cujus diminutivum *gabiola* peperit Gallis *geol* carcer, & *geolier* carceris custos, observante SALMASIO. (5.) vile habitaculum. Inde Cambris *caban* casa, gurgustium, stega, Gallis *cabane* idem. Hodie dicimus *küfe*. Hic sensus videtur ab antris ad casas pervenisse, quia vetustissimi mortales specubus ante, quam tuguriis habitasse memorantur. Ita *kot* ante denotavit speluncam quam casam. (6.) cubiculum, penetrale, conclave. Huc referri potest ex Vocabulario BENSONII Anglosaxonico *cof-godas* penates, forte sic dicti, quod in abdita domus parte colerentur. (7.) cella subterranea, vinaria aut penaria. Hoc sensu Galli dicunt *cave*, Latino-Barbari *cavena*.

KOFENT. V. *covent*.

KOFFER. V. *kuffer*.

KOGEL, tegmen capitis. Utitur Luth. Ezech. XXIII. 15. præeuntibus antiquis. Gloss. Keron. cucullam *cucalun*. Idem Anglosaxonibus *cugle* apud SOMNERUM & BENSONIUM. *Cucullum* fuisse Gallicum capitis tegumentum, ex MARTIALE, JUVENALE, & COLUMELLA discimus. Hinc inter Celticæ linguæ reliquias nomen Germanicum retulit CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. cap. 8. Posteris Celtarum in Cambria *cochl* non amplius mitram, sed pallium denotat, forte quia *cochl* Celtica lingua est nomen generale & omnibus tegumentis commune. Quod an demonstrari possit, nescio. Interim vox ita concepta est, acsi tegmen orbiculare sonaret, a *kugel* globus, re ipsa suffragium ferente, quæ globi instar caput cingebat. Sed fortasse fallimur. Nam SALMASIO, qui Græcas habet aures, & Gallicas voces ubique Græcis vindicat, *κόκκυς* est apex, crista, & inde *cucullus* tegmen capitis in summo acuminatum. Et hoc sensu videmur vocem Gallicam etiamnum usurpare in composito *kogel-han*, *gockel-han*, gallus cristatus.

KOIE, locus clausus jacendi vel stabulandi. Belg. *kooi*, *kou*, *kouw*. Cambris *cau* est claudere, unde rursus fit *cau* cavus & clausus. Hoc ubi substantivatur, cavernam, stabulum, septum, caveam & cubile significat. Græcis *κῶοι* sunt cavernæ. Latino-Barbaris *kaii* cancelli, apud ISIDORUM in Glossis. Belgis *schaapskooi* est ovile, *vogelkooi* cavea, *schipperskooi* cubile nauticum. Si quis tamen hæc loca a cubando potius quam a claudendo sic dicta malit, facile auxilium conjecturæ inveniet. Nam Græcis *κέω* est cubo, apud MARTINIUM in *Cadmo*. Idem *koye* aliquando deduxit a *cavea*, per syncopen.

KOITE, cubile nauticum. Vel ex eodem fonte est, vel a Gr. *κοίτη* cubile.

KOJUTE, eadem notione. Diminutiv. a *koje*. Belgæ scribunt *kajuit*.

KOKEN, *köken*, evomere. Utitur Luth. Esa. XXVIII. 7. HELVIGIO venit ab Heb. *ko* evomuit, PEISKERO a Gr. *κηκίειν* prorumpere, prosilire. FRISCHIO est vox a sono vomentium facta. Sed nec alienis originibus, nec ultimo suffugio opus habemus. Nam a *keke* os, fauces, palatum, recte fit *köken* per fauces reddere, judice STADENIO.

KOL, thyrsus vel scapus plantæ. Græcis *καυλὸς*, Latinis *caulis*, Franc. *chol*, Camb. *cawl*, & inde *cawl gwyllt* caulis agrestis, apud BOXHORN. in Lexico & Botanologio Antiquo-Britannico. Gloss. Pez. caulis *chola*. Habent & Anglosaxones *caul* & *cawl* eadem notione apud SOMNERUM, & inde *cawlwyrt* brassica, herba e scapo pronascens. Creditur autem sic dici, quod *κοῖλος*, h. e. a natura cavus sit.

KOL, brassica, & omnis herba, quæ non immediate

mediate e terra, ſed e ſcapo ſupra terram aſſurgit. Gloſſ. Pez. caulis *cholaſtoch*. Id eſt, ſcapus braſſicæ. Similiter & Cambris atque Angloſaxonibus *cawl* non ſolum caulem, ſed etiam braſſicam, & olus in caule ſignificat, manifeſto ſatis indicio, ſenſum a parte ad totum translatum eſſe. HELVIGIUS derivat ab *olus* ſeu *holus*, & hoc ab Heb. *ochel* cibus, eſca. Sed hac etymologia ſpecies rerum præter neceſſitatem confundit. Enim vero ſi *holus* eſt quævis herba veſca, toto genere differet ab ea, quam Celtici populi *kol* vocant.

KOLB, telum ligneum. Gloſſ. Pez. plumbatis tundi *plünem cholpon pivillan*. OTFRIDUS Lib. IV. cap. XVI. 42. 43. *druagun kolbon in henti*, portabant clavas in manibus. VEREL. in Ind. *kilfa* clava. Quamvis vera notio ab elemento L. e nativa ſede moto quodammodo occultetur, eam tamen a pulſando & feriendo deſumptam eſſe, patet ex reliquis Dialectis, in quibus hujus tranſpoſitionis nullum veſtigium. Nam idem telum Latinis dicitur *clava*, Cambris Celtica lingua utentibus *clwppa*, Suecis *klubba*, Anglis *club*, Sorabis *klapa*. Unde, niſi a *kloppen* pulſare, ferire? Vide plura in fonte.

KOLE, carbo; *glüende kole* pruna. SOMNER. in Dict. AS. *col* carbo, *colne* carbonarius, *colmaſe* parula. Gloſſ. Boxh. *choles* fuligo. Nomen fuliginis & parulæ nigricantis videtur favere opinioni eorum, qui ſenſum ab atro colore ducunt, & vocem Germanicam detruncant a Græca κελαινὸς niger. Quamvis etiam κελὸς idem ſignificet. Si tamen Græca origine opus ſit, malim derivare a κηλόω comburo, quia carbo eſt fomes ex ligno uſto. Hinc Francis vocatur *zunder*, quod vide.

KOLK, barathrum, Dial. Belgica. A Lat. *gurges*, mutato R. in L. Differt a *golp* ejuſdem Dialecti, quod Italis effertur *golfo*, & proprie ſinum maris denotat. Utrumque eſt metaphoricum, ſed a diverſa ſimilitudine ductum. Illud a gula: hoc a gremio hominis, quod Græcis κόλπος. De baratho vide plura in *ſtrudel*.

KOLLER, *goller*, collare. Latinæ originis, ſive collum ambiat, ſive a collo pendeat.

KOLLER, furor, *kollern* furere, inſanire. Utitur Luth. 1. Sam. XXI. 13. Græcis χολεριᾶν eſt atra bile vexari, idque pro etymo adducit HELVIGIUS. Plura ad cognationem ſpectantia vide in *gall* inſanus.

KOLNER, *kölner*, colonarius. Vide verba GOLDASTI in *keller*.

KOLNHOF, *kölnhof*, hoba coloni, interprete GOLDASTO in Animadverſ. ad Script. Parænet. pag. 441.

KOLSTERN, ſcreare, exſcreare. A *qualſter* ſputum.

KOLTER, ſtragula, ſecundum Vulgatam. Vox ex ætate & Verſione LUTHERI 2. Reg. VIII. 15. quæ hodie non amplius auditur, nec intelligitur. FRISCHIUS obſervat, quod Belgis *kolder* ſit collare, Helvetiis *golter* cento; ſed his minime contentus, vocem in medio relinquit. SCHILTERUS in Gloſſ. Teutonico *culter* & *kolter* exponit per *culcitram*. Hoc videtur acceptandum. Nam e *culcitra* facile fit *kolter* eodem ſenſu, quod etiam vidit & probavit STADENIUS; quamvis eadem facilitate e Scandico *kulle* caput, quo etiam Islandi utuntur, oriri poterat; quo pacto proprie erit *cervical*. OTTIUS in *Franco-Gallia* Gallis tribuit *coltre, coultre, coultil*, Latino-Barbaris *cultra*. CANGIUS uſum & nomen rei a Gallis primum promanaſſe, ex his PLINII verbis, quæ extant Lib. XIX. cap. 1. docet: *Sicut in culcitris præcipuam gloriam obtinent Cadurci, Galliarum hoc & tomenta pariter inventum.*

KOMM, quatenus eſt verbale a *kommen* venire, adjective *venientem*, ſubſtantive *advenam* ſignificat, & Francis atque Alamannis effertur *quemo* in compoſitis. Gloſſ. Keron. novitius *niuuchuemo*. Id eſt, novus advena in Monaſterio diſciplinæ ſuſcipiendæ cauſa. Gloſſ. Pez. propagines *afterquemun*. Id eſt, poſt venturi. Hodie utimur compoſitis, *nackkommen* poſteri, *willkomm* optato veniens, vel proſper advena. Utrumque enim ſignificare poteſt, ut oſtendi in loco.

KOMMEN, venire. Angloſax. *coman*, *cuman*, Franc. *chumen*, Angl. *come*, Belg. *koomen*, Suec. *komma*, Island. *koma*. Tartari Præcopenſes, qui multa priſcis Germaniæ populis debent vocabula, quæ ex Epiſtola BUSBEQUII paſſim annotamus, ſervant quoque *kommen* venire. Græcis κομίζειν eſt recipere ſe aliquo, nonnulla (ut videtur) cum reliquis adſinitate. Gothi habent *quiman* venire Marc. IX. 11. *quimands* veniens Matth. VIII. 7. *quam* veni Matth. V. 17. &c. Hoc imitantur Franci & Alamanni in *quemen*. Gloſſ. Keron. venire *qhueman*, veniamus *qhuememes*, veni *qhuuam*. Belgæ etiamnum dicunt *quam* pro veni. Quamvis autem *quemen* ab uſu hodierno alienum ſit, multam tamen ſobolem nobis reliquit, quam vide in *bequemen* congruere & accommodare.

KOMMEN, capere, *bekommen* accipere. Verbum a Gothis relictum. Extat in Cod. Arg. Joh. VIII. 37. *waurd mein ni gamot in izwis*, verbum meum non capit in vobis. Græce ὀ χωρεῖ. Ergo ſicut Græcis χορέω capio eſt a χεὶρ manus: & Latinis *capio* ab Heb. *caph* vola, manus cava: ita Gothis *gamon* a *kam* manus. Ad conſenſum ſpectat, quod Græcis quoque κομίζεσθαι interdum eſt recipere, accipere, capere. Similia verba a manu formata, ſunt *kriegen*, *kippen*, *nemen*, *greiffen*.

KOMMEN, perire, *umkommen* occumbere, perire occiſione, vel alio modo. Hic ſenſus neceſſario præcedit ſequentem, & antiquitate ejus ſe tuetur. Sumptus autem videtur a Gr κεῖμαι jacere, dejectum eſſe, quia pereuntes dejectis ſimiles ſunt. Latinis ſane ii, qui in prælio pereunt, dicuntur *occumbere*, a ſitu corporis, & fortaſſe etiam Græcis mortuus dicitur καμών, velut proſtratus.

KOMMEN, perdere, facere ut pereat. Verbum facessens ex præcedenti. Gothi dicunt *quiman, usquiman*, & *fraquiman*. Matth. X. 28. *Ni ogeith izwis thans usquimandans leika thatainei, ith saiwalai ni magandans usquiman*, nolite timere eos, qui corpus tantum occidunt, animam autem non possunt occidere. Luc. IX. 54. *fan wileizu, ei quithaima fon atgaggai us himina, jah fraquimai im, swe jah Helias gatawida*, visne Domine, ut dicamus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat eos, sicut fecit Elias? Hinc verosimile fit, *quimer, kymmer, kymber*, majoribus nostris aliquando denotasse latronem, & veteres scriptores, qui hanc significationem, tanquam a Germanis acceptam, & CIMBRICI NOMINIS interpretem, literis prodiderunt, nec fallere nec falli, cum res ipsa Genti latrocinanti conveniat. PLUTARCHUS scribit in Mario: *Cimbros Germani nominant latrones*. Et confirmat FESTUS: *Cimbri lingua Gallica latrones dicuntur*. Cimbros a latrociniis appellatos esse, placet quoque BAXTERO in Gloss. Antiq. Brit. pag. 208. Et quamvis *Cimber* etiam honestum nomen esse possit, quatenus *kemper* Saxoniæ inferiori est gladiator, & Cambris *cymmar* socius; præstat tamen fidem rerum gestarum sequi, quam rejecta veterum auctoritate (quos a mendacio vox Gothica absolvit) aliud Genti nomen affingere. Causa, cur Cimbri hoc nomen, tanquam a se inventum, ultro admiserint, hæc esse potest, quod ab antiquo piraticam exercuissent, & latrocinia gentis in gentem (non civium in cives) moribus Germanorum antiquis essent fortia facinora, & nullam haberent turpitudinem. Testis CÆSAR Lib. VI. cap. 23. de Germanis: *Latrocinia nullam habent infamiam, quæ extra fines cujusque civitatis fiunt, atque ea juventutis exercendæ ac desidiæ minuendæ causa fieri prædicant*.

KOMMLICH, commodus. V. *bequemen* convenire.

KOMPE, *compan*. Vide in C.

KONIG, *könig*, rex. Vox antiquissima, & in monumentis veterum (si Codicem Argenteum excipias) ubique obvia, quæ Anglosaxonibus effertur *cyng, cynig, cyning*, Francis & Alam. *kuning, chuning*, Anglis *king*, Belgis *koning*, Suecis *konung*, Danis *konning*, Islandis *kongur*. Gloss. Keron. regi *chuninge*. ISIDORUS Cap. III. 3. *fona Cyre Persero chuninge*, de Cyro Persarum rege. Idem Cap. VIII. *ano chuninc, ano herrun* sine rege, sine principe. TATIANUS Cap. VIII 1. *in tagon Herodes thes cuninges*, in diebus Herodis regis. Et mox: *Judeno cuning*, rex Judæorum. OTFRIDUS in Carmine ad Ludovicum Francorum Orientalium Regem:

Er Ostarrichi rihtit al,
So Frankono Kuning scal.
Regnum orientale regit totum,
Ut regem Francorum decet.

VEREL. in Ind. *kongur* rex, *kongborinn* regio genere natus, *konglausir* rege orbati cives, *kong sæler* bono rege beati cives, *kongs-bu* villa regia, *kongs-fæ* reditus regii, *konungs rætt* regalia, jura regia & majestatis, *kong domur* potestas regia, regnum. Omitto nunc nugas eorum, qui hunc titulum a Gr. κυνηγὸς venator deducunt, & ad graviora me converto. De *Titulo Regio* integrum *Commentarium* edidit OTTHO SPERLINGIUS, vir prolixa eruditione insignis, cujus hæc fere summa est: hunc titulum, Regibus omnibus tam charum, primum in Dania natum esse, auctore & inventore *Riko* Rege Daniæ potentissimo circa A. C. 258. hunc Regem pristinum Regum titulum *Drotter*, quod nimis vulgaris esset, mutasse in *Konning*: qui cum solus tanto fastigio dignus videretur, postea omnibus Saxonum & Francorum Regibus placuerit, & æternum placiturus sit. Hoc *Chronicon Norvegicum* annotasse ait, quod omnes Danici Annales prætermiserint. Quid Danis significet, passim explicat, & præcipue §. 86. his verbis: *Konning Danorum a potestate petitum & scientia nomen est, nam utrumque complectitur vox können posse, ex qua Konning deductum nomen est; tam enim vires animi, quam corporis & imperii, decus formæ, majestas legum*, POTESTAS INFINITA, *& quæ in rebus humanis summa sunt, in hac voce latent, quasi dicas majestatem ex potestate debita & prudentia conflatam, cui nihil addi potest, nihil desit, sive animum spectes, in quo vis imperii, seu corpus, in quo Majestas singularis elucet*. Si tam vera est interpretatio, quam splendida & magnifica, fateor, hunc titulum nec moribus veterum Germanorum congruere, nec in Germania natum esse. Olim enim imperia apud nos sic erant temperata, ut non minus haberet in Regem juris multitudo, quam ipse in multitudinem, prout ipse Eburonum Rex Ambiorix fatetur apud CÆSAREM Lib. V. de B. G. cap. 27. Et alias diserte TACITUS cap. VII. de moribus Germanorum: *Nec Regibus infinita aut libera potestas*. Et rursus Cap. XI. *De minoribus rebus Principes consultant, de majoribus omnes*. Fieri ergo non potuit, ut prisci Germanorum Reges habuerint titulum libertati infestum, aut ab infinita potentia desumptum. Hactenus ergo gloriam inventi Danis cedimus. De his enim, & omnibus Septemtrionalibus valet ab antiquo, quod TACITUS scribit de Suionibus Cap. XLIV. *Unus imperitat, nullis jam exceptionibus, non precario jure parendi. Nec arma, ut apud ceteros Germanos in promiscuo &c.* Nec diffitetur SPERLINGIUS §. 233. Is enim, postquam verba Taciti recitasset, hæc subjungit: *Nihil dici poterat μεναρχικώτερον, & quod populis septentrionalibus eorumque Regibus magis convenit, ideoque locum illum aureum nunquam satis legere aut observare possumus*. Cetera, quæ sequuntur, non addimus, quia injuriam continent in Reges veterum Germanorum, & ad propositum

ſitum nihil faciunt. Mittimus etiam alia, vel male cohærentia, vel audacter prolata, & hoc tantum addimus, nihil obſtare, ut *cyng* & reliquæ veterum voces, ſupra memoratæ, in libera civitate natæ ſint ex eodem ſemine. Nam idea *infinitæ poteſtatis*, quam Auctor noſter ex ingenio Septemtrionalium cum titulo regio connectit, in ipſo vocis ſemine non eſt comprehenſa, ſed mere acceſſoria, & minime nativa. Sic a *poſſe* fit *poteſtas*, major vel minor, unde Italis *il podeſtà*, quod a ſummo culmine longe abeſt. Sic a *können* fit *kunſt* ars & ſcientia, utraque limitata. Eadem ratione priſci Reges appellari poterant *cuninge*, a poteſtate, etiamſi populus non omnem poteſtatem in eos contuliſſet. Et tales Reges (quales Germaniæ & Galliæ antiquæ fuiſſe, aliunde conſtat) veri nominis Reges fuiſſe, & etiamnum eſſe, nemo negare poteſt, niſi natura ſervus. Hinc Principum potentia vulgo appellari ſolet *botmæſſigkeit*, h. e. non infinita, ſed moderata potentia. Adde, quod uſus vocis in omnibus Dialectis (ut poſtea patebit) ad reges quoque minores & tributarios, aliosque a dominio eminenti longiſſime remotos extendatur, manifeſto ſatis indicio, hoc titulo nihil minus quam *infinite potentem* denotari. Nunc, ut meam de ortu hujus nominis opinionem depromam, ordo dicendi poſtulat. Qua in re, quæ ante aliquot annos in *Spec. Gloſſ. Germ.* dixi, & nunc minus placent, non repetam, ſed quæ cura poſterior mihi ſuggeſſit, in medium proponam, libera ſtatuendi facultate cuivis relicta. Celtica Lingua *cun* eſt dominus, teſte BOXHORN. in Lex. Ant Brit. Quod, ſi derivetur a *können* poſſe (cujus tanta eſt antiquitas, ut etiam Hebræis *kun* ſit poſſe, & *ken* potens) ſignificabit eum, qui aliquid habet in facultatibus, domum, prædium, famulitium &c. Hic mihi primus vocis ſignificatus, quem poſtea ad Reges & Principes translatum reor, cum quod Reip. ſicut dominus familiæ præeſſent, & jus haberent jubendi, quamvis a populo reſtrictum, tum quod nominis menſuram excellentiori quodam modo implerent. Nam quæ ſinguli dominio, rex poſſidet imperio. Inde Tartaris *chan* rex, imperator, idemque Americanis *con*, teſte SPERLINGIO §. 152. Primos Saxones, quamvis Regum diu intolerantes, Regem appellaſſe *cyn*, patet ex compoſitis, cujuſmodi ſunt apud SOMNER. & BENSON. *cynedom*, *cyneric* regnum, *cynelic* regius, *cynebot* compenſatio ob regem occiſum. Eadem Dialecto *cyne* eſt regius, manifeſta a ſubſt. *cyn* deflexione. SOMNER. in Dict. AS. *cyne* regius, regalis, *cyneband* diadema, corona, *cynegyrd* ſceptrum &c. Ex his ſimpliciſſimis & perſpicuis initiis nova deinceps flexio orta eſt, obſtetricante litera N. quæ naturali niſu attrahit G. ut oſtendi in *Proleg.* Sect. III. Inde eſt, quod dominus paulatim dici cœpit *cung*, & rex *cyng*. Utrumque hodie perennat in Dialectis. Lettica Lingua *küng* eſt dominus, Anglica *king* rex. Reliquæ mutationes nominis regii non egent interprete. Nam *cynig* & *cyning* ſunt a *cyng* per epentheſin. Quod adeo manifeſtum, ut illis immorari longius, minime opus ſit. Extantiora compoſita, præter memorata, ſunt

- *under-cing*, regulus, prorex, vicarius regis, *ceorla-cynge* ruſticorum rex, apud SOMNER. in Dict. AS.
- *halfkenig*, ſemirex, apud CANGIUM in Gloſſ.
- *thiod-kongur*, monarcha, vel qui pluribus populis imperat, apud VEREL. in Ind.
- *ſkattkongar*, reguli, vaſalli, ibid.
- *odalkongur*, rex hæreditarius, ibid.
- *ſmakongar*, reguli, vaſalli, ibid.
- *einvaldzkongr*, monarcha, ibid.
- *fylkis-kongar*, reguli, ibid.
- *mey-kongr*, rex virgo, in Lexico Iſlandico GUDMUNDI ANDREÆ. Vox, ut videtur, a Sitonibus relicta, quod collige ex dictis in *Vandali*.
- *liodkongr*, regulus, rex minor & vilior, interprete SPERLINGIO §. 28. qui plura dabit compoſita per totum.

Nomina propria a titulo regio oriunda, pauca occurrunt, nec fere alia, niſi fœminina. Hujuſmodi eſt apud HEPIDANUM in Annalibus Hildesheimenſibus CUNICHILDIS, Canuti M. filia, vi nominis *puella regia*, a Saxonico *cild* infans, poſt conſecrationem dicta CUNIGUNDA, hoc eſt, *virago regia*, non *vulva regia*. Quod inverecundum. Cæterum & hoc obſervandum, quod hic regis titulus non apud omnes Germanicæ Gentis nationes fuerit receptus, nec apud utentes ſolus. Nomen Gothicum vide in *Teut*, Burgundicum in *Elterman* ſenior, Celticum in *Brennus*.

KONIG, *könig*, filius regis, regalis, & quivis regio ſanguine ortus. Haraldum pulchricomum Norvegiæ Regem, titulum regium *konning* cum filiis communicaſſe an. C. 909. tanquam factum indignum refert SPERLINGIUS §. 116. In *Parænesi Regis Tyrolis ad Filium*, ab Alamanno quodam ante quingentos annos conſcripta, Rex pater Filium ſubinde vocat *kunig*.

Verſ. 35.
Nu hore KUNIG *und merke mich,*
Es ſtoſſent kunige lant an dich.
Verſ. 36.
Nu hore KUNIG *und merk es bas,*
Tragent din lute einander has.
Verſ. 37.
Hörſt dus junger KUNIG *vri,*
Steſt du den richen edelen bi.

Antiquiſſimi Alamanni, quantum ex MARCELLINO Lib XVI. Cap. 12. Lib. XVII. Cap. 13. Lib. XVIII. Cap. 2. conſtat, principes regiæ ſtirpis vocabant *Regales*, hoc eſt, regii generis principes. Idque ſignificare poteſt vox Alamannica *chuning*, ſi derivetur a *chun* genus, vel *chun* rex. Sed apud Francos

cos iidem non *regales*, sed *Reges* dicebatur, ut a Viris doctissimis pridem observatum. HADRIANUS VALESIUS Lib. 7. Rer. Franc. *Regum filios* REGES *vocare mos erat*. Id quod multis exemplis docet tam ipse quam CANGIUS in voce *Rex* & *Regina*, quamvis causa, cur nomen illud majestatis parentibus & liberis commune fuerit apud Francos in familiis Regum, non indicata. Sed qualiscunque fuerit, mos ita loquendi e Latino sermone in vernaculum transire potuit, quod ad præsentis vocabuli illustrationem sufficit. Aut si contrario itinere utamur, filius Latine dici potuit *rex*, quia *rex* lingua Francorum vernacula *dominum* notat, prætereaque nihil. Alias res non caret exemplo. Nam apud Cyprios Regum filios ἄνακτας appellatos, & filias ἀνάσσας, etiamsi ἄναξ fuerit titulus ipsius regis, e SUIDA observat CANGIUS. Idque ex pari ratione factum videtur, quia ἄναξ proprie est dominus, & pro domino usurpatur apud HOMERUM, observantibus Lexicographis.

KONIG, *könig*, præfectus. SOMNER. in Dict. AS. *gearcyning* consul. Id est, annuus magistratus. VEREL. in Ind. *berkongr* præfectus vel rex piraticam agentium. Ita Latini sacerdotem, qui reliquis Sacerdotibus præest, vocant *regem sacrorum*. Apud Berolinenses *wappen-könig* est præses Collegii Heraldici, qui Gallis *roy d'armes*. Et huc etiam spectant reges conviviorum, ludorum &c.

KONIGIN, *königin*, regina. TATIANUS Cap. LVII. 5. *sundririnu cuningin*, regina austri. NOTKERUS Psal. XLIV. 10. *diu chuningin gestuont ze dinero zesuuuun*, astitit regina a dextris suis. *Regina* autem usu Francorum dicebatur, nonsolum uxor Regis, sed etiam filia. Id quod Auctores paulo ante laudati, CANGIUS & VALESIUS, prolixe ostendunt. Vocem Anglosaxonicam vide in *quen*, Scandicam in *drottin*.

KONNEN, *können*, posse. V. *kennen*.

KOPF, summitas. Vox antiquissima, & pluribus linguis communis. Hebræis *gopha* est altitudo, elatio. Cambris *coppa* vertex, apex, crista, in Lexico Ant. Brit. Boxhorn. Anglosaxonibus *cop*, *coppe* apex, cacumen, fastigium, apud SOMNER. in Dict. Radix Hebræa est *gaphah* altum, elatum esse, Germanica *heben* levare, tollere in altum. G. H. & K. sunt literæ convertibiles. Hinc porro cognoscimus, quod *gibel* & *gipfel*, vel sint diminutiva a *kopf*, vel certe eodem partu cum illo edita. Ætas LUTHERI dixit *kipfe*, quod etiam hodie usitatius.

KOPF, caput, pars summa hominis, & extrema animalis. Gr. κύβη, κεφαλή, Belg. *kop*. Ex eodem fonte. Itali a Germanis habent *capo*, Galli *chef*. Gothi, Saxones, & reliqui veterum, hoc sensu dicunt *haubt*. Ubi cavendum, ne illud obrepat, quod indoctas aures decipere solet, tanquam hæc sint ejusdem rei diversa nomina. Quod minime verum. Nam inter H. & K. nullius momenti differentia est. Cætera non differunt nisi modo derivandi.

KOPF, poculum. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cib* vas quoddam, *cwppan* phiala, calix, cyathus. Gloss. Pez. scyphos *chopha*. BENSON. in Vocab. Anglosax. *cupp* obba. VEREL. in Ind. *kopp* poculum. Græcis κύφος & κύπη est navicula, κύββα & κύπελλον vas potorium. Latinis *cupa* dolium. Latino-Barbaris *caupus* & *cuppa* poculum, imo etiam navigium. Gallis *coupe* calix, Italis *capa* concha. Ducerem cuncta a Lat. *capere*, nisi Græca obstarent, Latinis antiquiora. Nec tamen assentiri possum iis, qui vocem vel a navigiis, vel a rotunditate capitis ad pocula translatam existimant. Malim, omnium appellationem a notione cavitatis repetere. Verba, quæ hunc sensum generant, vide in *kaw* cavus. Quicquid ergo cavum & ventrosum erat, ut vasa ante memorata, eodem nomine appellari poterat. Hinc illa latitudo, ut eadem vox *cymbam*, *phialam*, *poculum*, *dolium*, *concham* significet. Hodie nihil horum significat, sed dicitur tantum de vasculis, quibus aqua calida hauritur, & sanguis in scarificatione excipitur.

KOPPEL, copula, vinculum, ligamen, *koppeln*, *kuppeln* jugare, copulare, *kuppler* leno, copulator. Cuncta Latinæ originis.

KORB, vas vimineum. A Lat. *corbis* auctoribus Francis. Gloss. Pez. sporta *churpa*. Metaphorice dicitur de votis & precibus inanibus, ob eandem causam ut *kipe*, quod vide.

KORDUAN, corium Hispanicum, ab urbe *Corduba* sic dictum. HENISCHIUS, qui hujus etymologiæ auctor, scribit *cordewan*. Quod probo.

KOREN, eligere, *erkoren* electus. V. *küren*.

KORK, suber. A Lat. *cortex*. V. plura in *gurk*.

KORN, granum, *pfefferkorn* granum piperis, *senfkorn* granum sinapis. A Lat. *granum*. In Distichis Runicis *korna* dicitur de grandine: *hagul er kaldastur korna :* non quod grando sit *gelidissima frugum*, ut perperam vertit WORMIUS : sed quod rotunditate grano similis sit, & instar seminum spargi videatur. V. JUNIUM in Alphabeto Runico pag. 26.

KORN, granum frumenti. In Codice Arg. granum tritici vocatur *kaurno hwaiteis* Joh. XII. 24. & in Vers. Anglosax. *hwætene corn* ibidem. Francis quoque familiare est, grana frumenti eodem nomine appellare. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIV. 217.

Ih santa iuih arnon,
Ir ni satut tho thaz korn.

Vertit SCHILTERUS:

Ego misi vos metere,
Vos non sevistis grana.

Agitur, non de quibusvis granis, sed de granis frumenti. SOMNER. in Dict. AS. *corn* granum, grana, *corn-wurma* curculio. Curculio autem non est cujusvis grani, sed tritici

tritici populator. De Etymo mox videbimus.

KORN, frumentum, & species frumenti. Gloss. Ælf. in nom. tritici: frumentum *corn*. NOTKERUS Psal. LIX. 9. *des toten chornes cherno pringet filo uuuochers*, mortui granum frumenti multum fructum affert. Belgæ eodem sensu dicunt *koren*, Angli & Sueci *corn*, *korn*, Tartari Præcop. *kor*. Galli frumentum & grana frumenti vocant *grain*, *grains*, Itali & Hispani *grano*, quod derivari solet a Lat. *granum*. Et hinc quoque Germ. vocem multi arcessunt, quamvis invito NOTKERO, qui *chorn* & *chern* distinguit. STIERNHIELMIUS affinitatem Latinæ dictionis agnoscit, sed omnium originem refert ad *grünen* crescere, virere, germinare. Quod cum nimis generale sit, RUDBECKIUS maluit derivare a *küren* eligere, quia frumentum glandibus successit tanquam cibus lectissimus. Peritissimi Hellenistarum sensum vocis petunt a Gr. κορεῖν saturare, vel a γρaίνω comedere. Singularis opinio est PEISKERI, qua nomen ab ipso Saturni nomine Κρόνος efformat, quod is occidentales agriculturam primus docuerit. Et quamvis hanc conjecturam cæteris nec præferre nec postponere ausim, multa tamen sunt in Historia Deorum, quæ eam confirmare videntur, qualia sunt, regnum Saturni in Italia apud JUSTINUM Lib. IV. cap. 1. victus agrestis a Saturno mutatus, apud DIODORUM Lib. V. cap. 66., frumenti ex Phrygia origo, apud LUCRETIUM Lib. II. vers. 613.

- - Primum ex illis finibus edunt,
In terrarum orbem fruges cœpisse creari.

KORN, quid significet in re monetaria, vide in *schrot*.

KORNEN, *körnen*, proprie est inescare granis, metaphorice allicere.

KORPER, *körper*. Vide in C.

KORST, idem quod *krust*.

KOSEN, sermocinari. Gloss. Pez. loquentur *chozont*. Gloss. Boxh. *kichose* sermocinationis. OTFRIDUS Lib. II. Cap. III. 57. de Jesu in medio Doctorum sedente:

Maht lesan oub hiar forna
Uuio er koson bigonda.
Poteris legere etiam hic supra
Ut cœperit sermocinari.

Idem Lib. V. Cap. IX. 19. de Jesu discipulorum Emauntidem tendentium comite:

Giang oub in thero ferti
Mit in tho kosonti
Ibat eodem tramite
Cum illis colloquens.

Hodie utimur composito *liebkosen* blandiri, blande loqui cum aliquo. Francos hoc verbi desumpsisse a *giessen* effundere, quod sermo instar fluminis effundatur, existimat JUNIUS in Obs. ad Will. pag. 116. Sed nulla opus allegoria esse videtur. Nam Græcis κῶτατ aliquando fuit loqui, & inde κωτίλλειν multa loqui. Quamvis etiam a Lat. *causa* vel *causari* deduci possit commode, propter ingenium Francorum, ad imitationem Latinæ Linguæ propensum. Apud Longobardos *kosen* fuit verbum forense, idemque quod causam dicere. Lex Longobardica Lib. II. Tit. LII. 1. *Si quis causam alterius agere aut causare præsumpserit in præsentia Regis aut judicis* &c. Postea vox bona vituperari cœpit. Inde Gallis *causer* nugari, tricari.

KOST, & *kosten*, quatenus significant cibum & delibare cibum, omnium, quos inspexi, judicio sunt a Lat. *gustare*, vel Gr. γεύεσθαι. Veteres hunc sensum aliis verbis exprimunt, quæ vide in *küren* & *kiesen*. Ausim tamen affirmare, eos hoc quoque verbum gustandi sensu usurpasse, etiamsi documenta me deficiant. Nam *kosten* in plerisque Dialectis, præcipue Saxonica & Francica, significat *tentare*, similitudine a gustantibus manifesto desumpta, quia tentator idem facere videtur quod explorator cibi. Versio Anglosax. Marc. I. 13. *and he wes fram Satane gecostnod*, & tentatus est a Satana. TATIANUS Cap. XV. 1. *thaz her uuurdi gicostot fon themo diuuale*, ut tentaretur a Diabolo. Idem Cap. XXXIV. 6. *ni gileitest unsih in costunga*, ne inducas nos in tentationem. Sensus autem metaphoricus natura posterior est proprio, & usum proprii necessario præsupponit.

KOST, & *kosten*, quatenus dicuntur de pretiis rerum, sunt a Lat. *constare*, auctoribus Britannis. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cost* sumptus, impensa, *costus* sumptuosus. A *kost* rursus fit *kosten* impendere, in quibusdam Dialectis. LOCCEN. in Lex. Jur. Suec. Goth. & VEREL. in Ind. *kost* impensæ, *kusta* impendere, sumptus facere. Hic verbi significatus probe est notandus. Nam hinc descendit *kaste* largitio, & inde *kastenvogd* tutor sacrarum largitionum.

KOSTE, *köste*, convivium. V. *gast* hospes.

KOT, cœnum & stercus. Idem Belgis *kaet*. HESYCHIO κότινα sunt σκύβαλα, i. e. stercora, excrementa, observante JUNIO in Animadv. ad Will. pag. 193. Postea omnibus sordibus tribui cœpit. Inde *unterkötig* purulentus infra cutem.

KOT, spelunca, cubile ferarum. Anglosax. *cote*, Gr. κοίτη. Refer ad *kutten* tegere, abscondere.

KOT, tugurium, vile habitaculum, *salz-koten* tuguria salinatorum. SOMNER. in Dict. A.S. *cote*, *cyte* domuncula, casa, tugurium, *cot-sæta* casæ habitator, barbare *cottarius*, *lytel cyte* tuguriolum. Idem Belgis, Anglis & Island. *kot*, *cot*, Sorabis *keiza*, Latinis *casa*, Lat. Barb. *cota*. VEREL. in Ind. *kot* tugurium, *kot-kall* pauperculus senex tugurii incola, *kotungr* in tugurio natus. Quamvis ex eodem fonte derivari possit, ut antecedens, verisimilius tamen est, vocem a latebris subterraneis ad casas & tuguria translatam esse. Nam vetustissimos mortales spe-

cubus ante, quam tuguriis habitasse, a multis proditum est. VITRUVIUS Lib. II. de Architect. Cap. I. inter primordia ædificiorum speluncas collocat, ab hominibus tam diu habitatas, donec hirundines imitati de luto & virgultis tuguria exstruerent. Hoc de Phrygibus scribit idem Vitruvius, XENOPHON de Armeniis, VIRGILIUS de Sarmatis Georg. Lib. III.

Ipsi in defossis specubus secura sub alta
Otia agunt terra - -

OVIDIUS de primis universe mortalibus Lib. I. Met. vers. 121.

- - *Domus antra fuerunt.*

BAXTERUS de priscis Hibernis in Glossario. Hinc *cot-sæta* videtur prius antricolam quam casæ habitatorem significasse. De eo vide plura in *Cossæten*.

KOTE, *köte*, arca. Vox Misnica, sed antiqua, & a *kutten* tegere, condere, claudere, oriunda. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *caed* opertorium, *caed* clausus. Græcis κοίτης est arcula qua mundus muliebris reconditur. Similiter & Francis *ketti* primo arcam, deinde conditorium significavit, sensu a genere ad speciem translato, cujus rei exemplum habemus in *truhe*. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXIV. 163.

Intheket mir thaz ketti
Thes mines friuntes betti.
Ostendite mihi conditorium,
Amici mei loculum.

Idem Lib. V. cap. IV. 39. de sepulcro Domini:

In mihilan unuuan
Thaz ketti fundan indan.
Cum magna consternatione
Conditorium inveniebant apertum.

KOTT, sagum, cucullus. Rursus a notione tegendi. V. plura in *kutt*.

KOTZ, stragulum villosum. Græcis κότας apud MARTINIUM in Cadmo Græco-Phœnice. Ejusdem originis ut antecedens. Confer *kasa*.

KOTZ, scortum. Lat. *cadesa*. Utitur MATHESIUS Conc. XIII. de vita Luth. MARTINIUS utramque vocem derivat ab Heb. *kedesa*. Ergo vel Judæos habet auctores, vel si Germanica sit, sensus a stragulo petitus est.

KOTZEN, vomere, evomere. Frequentativ. a *köken*. Vel a *kot* sordes, eluvies, quod mallet MARTINIUS in voce *vomo*.

KRABBE, piscis testaceus, species cancri marini. Anglosax. *crabba*, Belg. *krab*, *krabbe*, Angl. *a crabfish*. A rependo ut *krebs*. In quibusdam locis infantes vocantur *kleine krabben*, quasi parva reptilia, quatenus pedibus nondum uti possunt ad incedendum, sed adhuc humi reptare coguntur.

KRABBEN, fricare, unguibus scalpere, & inde appellatio a *krauw* unguis, mutatis tantum labialibus. Ita Anglosaxonibus a *claw* unguis fit *clawan* scabere. Verbum Belgis præcipue usitatum, quibus *krabben* est fricare, scalpurire, sed & unguibus cutem dilacerare, & hinc *krabbing* fricatio & defricatio cutis. Confer verbum sororium *krauwen*.

KRACHEN, tonare, crepitare. Anglosaxon. *cearcian*, Belg. *kraaken*, Angl. *to krack*, Gall. *craquer*. Quamvis a sono factum videri possit, non tamen eo confugiendum est præter necessitatem. Nam verba sonandi sunt metonymica apud nos, & formantur a causis. Hinc *krachen* proprie est fragorem edere ex ruptura, collisione, vel pulsu. Idque significare potest, si oriatur a κρέκειν pulsare, vel ab Anglico *to crack* rumpere, collidere. Confer *brausen* sonare, & singula verba ibi commemorata.

KRÆHE, cornix. Gloss. Pez. cornicum *chraiono*. Species corvi vel graculi, quæ Anglosaxonibus *crawe*, Anglos. *crow*, Belg. *kray*. Græcis vocatur κορώνη, forte a κόρος niger. Inde Latinis *cornix*, & Germanis *kræhe* quorundam opinione. Sed PEISKERO *kræe* sic dicitur quasi γραῖα vetula. Novem enim Sæcula vivere creditur, & hinc *annosa* HORATIO Lib. III. Od. 17.

Aquæ nisi fallit augur
Annosa cornix.

JUNIO contra nomen detruncatum videtur ex Gr. κραυγὴ clamor. Est enim, inquit, avis clamosa & garrula. Testis est ipsa cornix de se ipsa apud OVIDIUM II. Metam. vers. 567. Sed ad hunc sensum stabiliendum non opus est fonte Græco, quia domi habemus verbum antiquissimum *kræhen* clamare, unde *kræhe* avis clamosa, cujuscunque generis. Est enim nomen generale, & usu Celtico non soli corniculæ, sed aliis quoque avibus dicatum. Hinc ardea, pygargus, pella, Cambrice dicitur *cryr*, *cryhyr*, *crebyr*, a *crio* clamare.

KRÆHEN, clamare. Verbum Celticum. Cambris *crio* est clamare, *cri* clamor, Armoricis *criwr* præco, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Inde Gallis remansit *crier*, Anglis *to crie*. Imo etiam Belgis *krayen*, *schreuwen*, *roepen*, sunt synonyma. MARTINIUS in Cadmo tribuit Chaldæis *kra* clamavit, unde Græcis κράζω clamo. Litera H. in medio vocis novitia est, & officit derivandis. Ad familiam verbi spectant quædam obsoleta, ut,

Chry, clamor, præcipue militaris, hod. *feldgeschrey*. Vox Alamannis quondam usitata. Hinc Symbolum veteris Ecclesiæ Alamannicæ inscribitur *Chry dir alten Kilchin*, clamor veteris Ecclesiæ, apud GOLDASTUM Tom. II. Rer. Alam. pag. 134. sensu a clamore militari desumpto, sicut optime animadversum ECCARDO in Cat. Theot. pag. 35. Gallis & Anglis *cri*, *cry* etiamnum clamorem significat.

kreide, clamor. De quo infra.

KRÆHEN,

KRÆHEN, cornicari, crocitare, cucurire. Sensus a voce humana ad clamorem avium translatus, præcipue Galli & Corniculæ. Anglosax. *crawan*, Franc. *craën*, Angl. *to crow*, Belg. *krayen*, Gr. *κρώζειν*, Lat. *crocire*. Dicitur de gallicinio in vetustissimis Versionibus Matth. XXVI. 74. 75. præcipue Anglosaxonica & Francica TATIANI. Prior sic habet: *and hrædlice creow se cocc*, & statim cantavit gallus: *ærthamthe se cocc crawe*, priusquam gallus cantet. Posterior: *inti sliumo ther hano crâta.* Et mox: *er thanne hano craë.* Quibus consentit Luth. in Vers. Germ. Hodie non dicitur nisi de Gallo gallinaceo: olim vero erat verbum pluribus avium speciebus commune. Inde *kræhe*, cornicula, ardea, corvus, graculus, pygargus, pella, & quævis avis clamosa, secundum antecedentia.

KRÆT, corbis, sporta viminea. ECCARDUS in not. ad L. Sal. pag. 27. *Suevos corbem in sua Dialecto kraten, a Latino crates nempe, nominasse, vel centies, cum in Aula Principis Zollerani Hechingæ olim per aliquot tempus commorarer, audivi.* Aliud etymon vide in *karren* portare.

KRÆTZE, varios habet significatus, quos vide in *Kratzen*.

KRAFT, vis, potentia, robur. Gloss. Boxh. *chrefti* vires. Gloss. Keron. virtus *chraft*, virtutes *chreftoen*, virtutum *hcreftio*, inbecillibus *uchreftigem*, inbecillitas *unchreftigii*. Gloss. Ruod. Mag. S. Galli: virtus constellationis *des kestirnis chraft*. Gloss. Junian. in Will. pag. 10. *chraftlicho* viriliter, valenter, *chrefti ni helfant* vires non suppetunt, *mith allon craften* omnibus viribus. Gloss. Lips. *mancrefte*, *megincraft* majestas. Ab initio fuit *krat*, a Gr. *κρατὸς* vis, robur, potentia: postea *kracht* per epenthes. auctoribus Belgis: denique *kraft*. Utraque mutatio, tam illa, qua gutturalis dictionibus inseritur, quam hæc, qua gutturalis in F. mutatur, in ore Germanico sat frequens est, ut ostendi in *Proleg*. Interim a *kraft* derivantur *kræftig* validus, firmus, *bekræftigen* confirmare, *entkræften* frangere vires, & alia satis nota.

KRAFT, ars, scientia. Sensus a viribus corporis vel animi, ad virtutes intellectuales translatus. Cambris *crefft* est ars mechanica, *creffiwr* artifex. Anglosaxonibus *cræft* ars, scientia, *cræftig* artifex, opifex, *cræftwyrce* artificium, *stæf-cræft* literarum studium, a *stæf* literæ, *rim-cræft* arithmetica, poetica, chronologia, a *rime* numerus, rhythmus; *tungel-cræftig* astronomus, astrologus, magus, a *tungel* sidus, *run-cræftig* augur, mysteriorum interpres, a *rune* mysterium, & alia innumera apud SOMNERUM & BENSONIUM. Superat apud Anglos in *craft* ars, *crafts-man* artifex, & similibus, quæ optimo jure sic dicuntur. Quid enim sunt artes & scientiæ, nisi potentiæ, non cognoscendi solum, sed etiam producendi opus?

KRAFT, fraus, dolus, ars decipiendi. Bonus sensus in deteriorem mutatus vitio artificum, qui ingenio sæpe ad faciendas imposturas abutebantur. Sic etiam *list*, quod ab initio fuit artis liberalis vocabulum, postea ob calliditatem artificum creditur vituperatum, plane ut *ars* apud Latinos. Anglosaxonibus *cræft-leas* est innocens, doli expers, interprete SOMNERO, Anglis *craft* astutia. In reliquis Dialectis nullum occurrit hujus sensus vestigium.

KRAGEN, collare, vinculum colli. Græcis *κρίκος* est circulus, Suecis *krökia* curvare, *krok* curvus. Quæ sicut inter se, ita etiam cum collari conveniunt, ob figuræ rotunditatem & flexum circa collum.

KRAG-STEIN, *krak-stein*, lapis frontalis, sed variæ interpretationis, pro vario usu, quem præbet ædificantibus. STILERO sic dicitur, quasi patagium columnæ, a *kragen* collare. WOLFIO est lapis e coronide prominens instar trabis, Latine *mutulus*, forte a *ragen* prominere. Aliis idem videtur qui *schlosstein* tholus, quia arcum claudit, a *krak* pessulus, vel *kraken* claudere, vocibus STILERO memoratis, sed mihi incognitis.

KRAL, unguis, leonis vel aquilæ, vel alterius bestiæ rapacis. MATHESIUS Conc. IX. de vita & script. Luth. pag. 103. b. *Der Christenheit weisse zæhne, kralen, wehr und waffen, ist das starcke wort Gottes.* Syncopatum ex *krauwel*, quod vide.

KRAM, merx, & taberna mercium. Ab obsoleto *mark* mercatus, per anastrophen.

KRAMER, mercator. Ab Armor. *mercher*, per metathesin. Vel *ἀμέσως* a *kram* merx.

KRAMME, harpago, ferrum ex utraque parte uncum. Belg. *kramme*, Gall. *crampon*. Videtur formatum a *krappen* unco arripere, mutatis labialibus. Cambri rectius & origini conformius vocant *craf*, Angli *grapple*.

KRAMMEN, constringere. VEREL. in Ind. *kramur* colligatus, *krummur* manus constringens, *kramma* comprimere. Cognatum, ni fallor, cum *klemmen*, ob perpetuam literarum R. & L. permutationem.

KRAMPF, spasmus, contractio nervorum. Belgis & Anglis *kramp*, *cramp*, Suecis *krampa*, Gall. *crampe*. Sive a *krümpen* contrahi, corrugari, quod fieri solet in spasmo, humore ex ariditate absumpto, judice MARTINIO: sive a *krammen* constringere.

KRAMS-VOGEL, turdus. Prior compositi pars est a Lat. *racemus*, per metathesin. Uvas enim appetere dicitur, & hinc alio nomine vocari solet *weindrostel*. Alii scribunt *kramets-vogel*, & *kramet* interpretantur juniperum, quia gaudet baccis juniperi, & inde pinguescit. Sed qua lingua *kramet* juniperum significet, non docent. Conf. *Zimer*.

KRAN, epistomium. Ab Anglosax. *cran* grus, quia capite & collo gruem refert. Similia vide in *han* epistomium.

KRAN, geranium. Machina rostrata, mercibus e navi levandis aut in navim importandis

tandis inventa, & ob similitudinem cum rostro gruis (nescio quo primo auctore) sic dicta. Id enim Græcis est *γεράνιον*, unde vox Germanica creditur detruncata. Cum iis præcipue in locis exstruatur, ubi merces libris appendi, & vectigalia solvi solent, hinc illa juris Stapulæ pars, quæ in exigendis vectigalibus consistit, nomen nacta, ut vulgo dicatur *kran-gerechtigkeit*, jus geranii, & vectigal *cranagium*. VITRUVIUS eandem machinam *tympanum* vocat Lib. X. cap. 4.

KRANICH, avis nobilis longo collo, Celtis, Græcis, Latinis, aliisque gentibus eodem nomine notissima. Græcis *γέρανος*, Latinis *grus*, Cambro-Britannis *garan*, Anglosax. *cran*, *cræn*, Angl. *crane*, Belg. *kraan*, Gall. *grue*, Speculo Suev. *kranch* cap. 334. Inde compositum *cranohari* in Legibus Bajuvarior. Tit. XX. I. *Si accipitrem occiderit, quem* CRANOHARI *dicunt*. Quam vocem mire finxit & refinxit LINDENBROGIUS, quamvis præter necessitatem. Nulla enim opus habet emendatione, & manifesto componitur ex *cranoh* grus, & *ari* aquila, quod habet Rhythmus de S. Annone §. 45. Sic ut *cranoh-ari* proprie sit accipiter gruarius, sive (ut Lex Alamannica Tit. ult. loquitur) *acceptor qui gruem mordet*. Olim deduxi a *koren* eligere, quia ducem itineris legit, teste PLINIO: *Quando proficiscantur, consentiunt: volant ad prospiciendum alte; ducem, quem sequantur, eligunt*. Sed nihil definio, quia tanta est nominis apud multos vetustissimosque populos celebritas, ut facile aliunde oriri possit. Plures ortus sistit MARTINIUS in voce, unde sequentia decerpo. „Vocem duco ab Hebr. *garon* guttur, collum, *garar* est attrahere, de cibo intellige. „Hebræi quidam *agur* gruem exponunt. „Germanicum *krane* vel *kranich* a Græco „nos sumsimus. Γέρανος Eustathius dici putat a γῆ & ἐρευνάω, quod terram, id est, semina terræ scrutetur. Est enim ex σπερμολόγοις. Aut, inquit Gesnerus, forte geranos vocata est, quod colore cinereo & „fere cano, tanquam *γέρων*, id est, senex „appareat. Γέρην nonnullis grus fœmina ex„ponitur (ut συριστὴς mas) secundum Ælium „Dionysium, citante Cælio. Vet. Dict. *Grus* „*dicitur a sono vocis*. Huc usque MARTINIUS. A concentu gruum Latini formarunt *congruere*, observante FESTO.

KRANK, æger, infirmus. Belg. & Island. *krank*. VEREL. in Ind. *krankur* ægrotus, *krankare* deterior, *krankleikr* morbus. In vetustioribus Dialectis non licuit invenire. Habent tamen Græci quod huc spectare videtur. Nam apud HESYCHIUM ἀκραγγὴς exponitur ἀσθενής, i. e. debilis, infirmus. Quod judice REIZIO est fons Belgicæ vocis.

KRANKEN, ægrotare. Oritur vel ab adj. *krank*, ut apud Latinos *ægrotare* ab *æger*: vel a statu querulo ægrotantium. Nam γιγγραίνειν Græcis est querula loqui. Quod inprimis faciunt ægrotantes. Hinc in quibusdam Dialectis *quinen* & queri & ægrotare significat.

KRÆNKEN, affligere, cruciare, molestia afficere. Id est, facere ut doleat, facere ut ægre ferat.

KRANZ, corona, sertum. Belgis *krans*. HELVIGIO est a κορωνὶς apex, fastigium rei. Aliud etymon vide in *Krone*.

KRAPF, *kræpflein* massula farta, cocta vel frixa, & inde nomen a *kropf*, quia ventriculum refert, quod illi, qui his cupediis capiuntur, transformarunt in *krapf*, ut fastidio, quod ex nomine oriri poterat, unius literæ mutatione occurrerent.

KRAPF, *krapp*, uncus, harpago, fibula. V. *krappen* unco arripere.

KRAPPELN, reptare. Frequentativ. a *krupen* repere.

KRAPPEN, *krapfen*, arripere, corripere, vi prensare. Non videtur differre a *greiffen* vi capere. Nam K. & G. sunt literæ ejusdem instrumenti, & consequenter permutabiles. Inde Cambris *crap* raptio, prehensio, *craff* qui tenaciter quid apprehendit. Belgæ utuntur frequentativo *grabbelen*, Angli *to grapple*. Et Belgis quidem *grabbelen* est avide & repente arripere, *grabbeling* actio arripiendi, *te grabbel werpen* projicere vi capessenda. Anglis *to grabble* corripere, constringere.

KRAPPEN, *krapfen*, unguibus vel rostro arripere. Dicitur de bestiis, quia illis ungues & rostrum sunt pro manu. Inde Gallis *grifes du lion* ungues Leonis, Italis *grifo* rostrum, *grifi* ungues avium, præcipue rapto viventium, Cambris *crafange* ungula avis vel cancri, vel similis rei, interprete BOXHORNIO.

KRAPPEN, *krapfen*, unco arripere. Translatum ad instrumenta recurva, quia unguibus animalium similia sunt. Gloss. Pez. uncinos (id est, hamos) *chraphun*. NOTKERUS Psal. CXVIII. 161. *chazzonso mit craphon*, ungulis torqueo. Id est, ferramentis mucronatis & hamatis. Hinc porro Cambris *craf* harpago, fibula, *crapaf* anchora, Gallis *agraffe* uncus, hamulus, fibula, Anglis *grapple* harpago, manus ferrea, Germanis *krapp*, *krapf* uncus, apud STILERUM in Thes. L. Germ. Omnibus affine est Græcis γρυπὸς qui rostro aut naso adunco est.

KRATZEN, varia significat in vetustissimis linguis, *radere*, *scalpere*, *sculpere*, imo etiam *scindere*, *vellere*, *secare*. Hebræis *kara* est scidit, rupit, *garad* scalpsit. Græcis χαράττω sculpo. Latinis *rado* sæpe idem quod scalpo, seco. Armoricis *raza* idem quod rado, apud PEZRON. in Antiq. Celt. pag. 409. unde Gallis *razer*. In Glossis Pezianis *chrazzonten* exponitur *vellentibus*. Sorabis *kracz* est scindere, *kraju* scindo, frango, *kruch* frustum, interprete FRENZELIO. Anglis *to grate* rado. Vox judice VREDIO in Hist. Com. Fland. per onomatopœiam a stridore facta. Quicquid sit, Archæologia nobis esse potest pro etymo, quia primam verbi formam & primum significatum ignoramus. Nostri artifices inde habent, *kretzer*

zer radula, *krætze*, *kritse* segmenta auri vel argenti: & pueri nostri *kritzeln*, quod dicitur de penna stridula, quæ inter scribendum chartam radit.

KRATZEN, unguibus scalpere, arare, fodicare. Belgis *krassen*, Gall. *grater*, *egratigner*, Ital. *grattare*, Lat. Barb. *cratare*. Lex Frision. in Addit. Sapientum Tit. III. 44. *Si quis alium unguibus crataverit &c.* Hinc *kratz* quatenus est verbale a *kratzen* significat quantum potest, (1.) cicatricem, quia cicatrix est cutis unguibus arata. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *crath* cicatrix. (2.) scabiem. Hoc sensu dicimus *krætze*, Galli *gratelle*, Cambri *crach*, quia scabies excitat pruritum, h. e. libidinem scalpendi.

KRATZEN, scribere. Græcis χαράττειν nonsolum est sculpere, sed etiam scribere, forte quia primæ literæ (sicut alibi ostendo) erant ligno vel lapidibus insculptæ, & hinc χαρακτὴρ ductus, lineamentum, litera. Sic & Latino-Barbaris *charaxare* est scribere, & *charaxatura* scriptura, apud CANGIUM in Gloss. Hodie utimur frequentativo *kritzeln*, sed pravo sensu, de male & imperite scribentibus.

KRAUEL, unguis & furca. V. *krauwel*.

KRAUS, crispus, tortus. Camb. *crych*, Belg. *kroes*, Gall. *crepu*. Cuncta cognata cum Lat. *crispus*. Inde *krausen* crispare, & ab illo rursus *krös* intestinum tortum, & *krause* collare, quia tortum, complicatum, & sinuosum. Utimur etiam frequentativo *kreuseln* crispare.

KRAUT, herba. Gloss. Pez. herba *chrut*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. XVI. 45.

Thaz kind uuuahs untar mannon
So lilia untar thornon,
So bluama thar in crute,
So scono theh zi guate.
Puer crescebat inter homines
Ceu lilia inter spinas:
Ut flos in gramine
Sic pulcre proficiebat ille.

Belgis *kruit* herbam notat & aromata, quia primis temporibus, cum exoticæ herbæ & radices nondum innotescerent, domesticæ erant pro aromate. Græcis χόρτος est gramen, herba, fœnum. Cuncta a germinando vel crescendo. Nam crescere, germinare, virescere, Francis dicitur *gruan*, Belgis *groeyen*. Gloss. Boxh. *gruanti* virens. WILLERAMUS Pauli Merulæ cap. IV. 12. *allerslahto krud gruojent*, omnis generis herbæ crescunt. Alias verbi formas, sed ad derivationem non æque aptas, vide in *grünen* virere. Hæc sola efficit quod volumus. Et ab illa tanquam matre, duæ natæ sunt filiæ, *gras* & *kraut*, gramen & herba, ambæ virore insignes. Alii tamen ducunt a Lat. *cretus*, quamvis præter necessitatem.

KRAUW, unguis, tam hominis quam animalis. A genuino *klauw*, mutato L. in R. Vel si mavis a *krappen* arripere, mutatis tantum labialibus.

KRAUWEL, unguis, Dial. Belg. Diminutivum a *krauw*. Hodie dicimus *kral* per syncopen.

KRAUWEL, *krœwel*, furca trisulca & hamata. Utitur Luth. 1. Sam. II. 13. Idem Belg. *krauwel*. Haud dubie quia pedibus animalium fissis & hamatis similis est. Quamvis etiam ἀμύσσω a *krappen* arripere formari potuerit.

KRAUWEN, scalpere, scabere. Proprie unguibus, a *krauw* unguis. Frequentior verbi usus est apud Belgas, quibus *krauwen* scabere cutem, *krauwagie* scabies, impetigo. Aliud scalpendi verbum ab unguibus formatum vide in *krabben* fricare.

KREBS, cancer. Anglosax. *crabba*, Angl. *crabfish*, Belg. *kreeft*, *krevet*, Suec. *kræfweta*, Gall. *ecrevice*. Græcis κάραβος est species cancri. Gallos vocem suam a nobis sumsisse, nos nostram a Græcis, sensu a specie ad genus traducto, existimat MARTINIUS. Illud verum, hoc minime necessarium. Nam omnium origo potest esse a *krupen* reptare. Allegorice dicitur de armatura squammata, & de ulcere serpente.

KRECHZEN, gemere. Potius a sono vel difficili anhelitu ægrotantium, quam a *crocitare*, quod corvorum, vel a *kræhen*, quod clamantium est.

KREHEN. V. *kræhen*.

KREIDE, terra alba. A Lat. *creta*.

KREIDE, clamor. A *kræhen* clamare. Dicitur (1.) de voce præconis. CANGIUS in Glossario: *crida* bannum, proclamatio quæ per præconem fit, *grida* Italis. (2.) de tessera militari, quæ alias *feldgeschrei*. ECCARDUS in Cat. Theot. pag. 25. ex Ordinatione Judicii aulici Rotweilensis hæc citat verba: *In demselben streit hette Herzog Wolff mit den seinen für ein kreiden: Hie Wolff. Darwieder hies gedachter König Cunradtssun, Hertzog Friedrich die seine fur ir kreiden rufen: Hie Gibling.* Addit: Descendit ea vox a verbo *kreyen*, *crier*, clamare. (3.) de tessera Ecclesiæ militantis, quia clamori militari similis. Inde Anglosaxonibus *crede* symbolum Apostolicum, interprete SOMNERO. Inde porro Italis *gridare* clamare, non a *quiritare*, sed a Germ. *kreide* clamor.

KREIDE, fletus, clamor ejulantis. Gothis *grets* Matth. VIII. 12. Suecis *græt*, Danis *græde*, Cambris *disgreth*. Nos inde componimus *grætig* clamosus, vagiens, ejulans, quod dicitur in Suevia de infantibus in cunis. Hinc porro plorare Gothis dicitur *greitan* Marc. XIV. 72. Suecis *græta*, Præcopensibus *criten*.

KREIS, circus, circulus, orbis, *erdkreis* orbis terrarum. A γῦρος vel κρίκος, ut *zircha circus*. Inde Suecis *krissa* circulare, nobis *kriefeln* in orbem agere, & hinc porro *kriesel* trochus, quo pueri ludunt.

KREIS, tractus, districtus, certus terrarum ambitus, quia circulo similis. BRUMMERUS de Scabinis cap. 4. "Omnium gentium institutum fuit, Regna in provincias, pro-"

„vincias in minores partes distribuere. Sic „Ægyptus in Nomos: Hispania in conventus: Thema orientale consuetudine Romanorum εἰς ἐπαρχίας, ἡγεμονίας καὶ δουκᾶτα, notante Constantino Porphyrogenito „dividi solitum. Nostris moribus Germania & Bohemia in circulos: Helvetia, quæ „olim pagorum septem erat, hodie in Cantones: Silesia in Ducatus: Misnia in Ambachtias: Flandria in Castellanias: Gallia „in Parlamenta, cum suis quæque Diœcesibus: Britannia in comitatus, quos Saxones *schyras* vocant: Eæ in Hundredas, i. e. „centurias, hæ in Tithingas, i. e. decennas „seu decimas: Aliæ Regiones in Dynastias, „Starostias, Palatinatus, Weichbilda, Marcas, „& segmenta minora alia dividuntur.

KREISSEN, *kreischen*, clamare, plangere, quiritari. Belgis *kryten* & *kryschen*. Græc. κρίζειν. Cuncta per varias mutationes a *kreide* ejulatus. Dicitur tantum de gemitu &

KRELL, V. *grell.*

lamentatione parturientium.

KREMPE, fibula. Ejusd. originis ut *kramme* harpago. Nisi forte M. a pronunciantibus sit insertum. Quo pacto spectabit ad *krappen* prensare.

KRESSE, nasturtium. Gloss. Pez. nasturtium *cresso*. Sueci dicunt *krassa*, Francigenæ *cresson*. MENAGIUS Gallicam vocem ducit a *crescendo*, MARTINIUS Germanicam a *kraus* crispus. Crescit enim media hyeme, & folia habet crispata. Vix tamen alterutri assentiri possum. Nam omnes istæ voces, quibus nasturtium designatur, videntur inversæ ex Antiquo-Saxonica *cærse*, *kerse*, qua etiamnum Belgæ utuntur. Gloss. Ælf. in nom. herb. nasturtium *tun-kerse*. Nasturtium autem Græcis dicitur κάρδαμον: unde per apocopen & unius literæ mutatione fit *kærse*, pro *kærde*.

KRETZE. v. *kratzen.*

KREUEL, furca. v. *krauwel.*

KREUSCHEN. v. *kreissen.*

KREUSELN, crispare. v. *kraus.*

KREUZ. v. *creuz.*

KRIECHEN, reptare, ventre gradire. Verbum a Francis relictum, quod dicitur proprie de animalibus, quæ pedes non habent, quorum incessus crispus & sinuosus est, ut serpentum & erucarum. Postea transferri cœpit ad pisces, quod tamen hodie non probatur. Hinc reptilia maris NOTKERO vocantur *chriechentiu*, Psal. CIII. 25. Radicem videntur custodire Cambo-Britanni in *crych* crispus, tortus, apud BOXHORNIUM in Lex. Ant. Brit. Quid enim est reptare nisi crispari, h. e. per sinus & flexus incedere? MARTINIUS verbum ducit a *corrugare*. Sed nulla causa est, cur origines Latinas Celticis præferamus. In reliquis veterum Dialectis hactenus non occurrit.

KRIEG, bellum. In Monumentis Runicis pag. 200. occurrit *kri*. Sed hanc lectionem OL. WORMIUS merito repudiat. Cambris *cyrch* est insultus, impetus, incursus, irruptio, expeditio bellica, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Hinc auguror, vocem Germanicam e Britannica unius literæ, & valde mobilis, transpositione ortam esse. Quamvis etiam domi nasci potuerit, sive a *recken*, *gerecken* pellere, sive a *ræchen*, *geræchen* ulcisci, sic ut bellum sit vel propulsio hostis, vel vindicta publica. Vide plura in *gerich* vindicta. Hodie magnam ducit familiam, sed priscis universe ignotam. Vetera vocabula sunt, *acht*, *cat*, *gun*, *gund*, *orlog*, *wer*, *wig*, *winn*, ut ostendi in singulis. Nam eorum, quæ omnes diligunt, plura solent esse nomina, ut mirum non sit, Genti bellicosæ & viris ad arma natis tot appellationes placuisse.

KRIEG, lis, controversia, causa litigiosa. Hoc sensu occurrit in Jure prov. Alaman. cap. 243. per totum. An dicemus, sensum ab imagine belli desumtum esse, quia dissidentes belligerantibus similes sunt, præcipue in foro, ubi privatus privato bellum facit? Dubito. Potius est a *rügen*, *gerügen* accusare, causam intendere. Hodie superat in termino forensi *kriegs-vogd* & *kriegischer vormund* litis curator.

KRIEGEN, capere, accipere. Utitur Luth. Jac. IV. 3. Quamvis nusquam, quod sciam, ab antiquis traditum sit, factum tamen iis temporibus videtur, cum adhuc Græca vocabula per omnium ora volarent. Nam χεὶρ Græcis est manus, & χειροῦν manu capere. Quam facile inde fiant *chreijen* & *kriegen*, norunt periti. Verba capiendi a manu formare, majoribus nostris admodum familiare fuit, ut patet ex verbis *kommen*, *kippen*, *nemen*, *greiffen*.

KRIESEL, trochus. V. *kreis* circus.

KRIMMEN, dicitur de ventre, Apoc. X. 9. quo sensu, vide in *grimmen* sævire.

KRINGEL, spira panis. An a *ring* vel *ringel* per præfixum *ge*, quasi parvus circulus? Ita sentiunt ECCARDUS in not. ad L. Sal. pag. 56. STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 683. DIECMANNUS in Spec. Gloss. pag. 158. STILERUS in Thes. L. Germ. pag. 1652. Sensum a rotunditate desumptum esse, dubio caret. Et hactenus conjectura haud male cecidit viris illis literatis, & de sermone patrio præclare meritis. Verum cum eadem vox reperiatur etiam apud veteres Scandos, qui præfixa omnia naturaliter horrent, hinc origo ejus aliunde arcessenda videtur. Unde vero, nisi e lingua Celtica? Cambris *crwnn*, Armoricis *cren*, Hibernis *cruinn* est rotundus, testibus BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. & TOLANDO in Druidibus. Quam facile inde fiat *kring*, sive derivandi causa, sive quia N. naturaliter attrahit G. nemini ignotum esse potest. Ex hoc opinor fonte Scandi habent *kring* circum, *kringdrifwa* circumagere, *kringskæra* circumcidere, *kringhwerfwa* circumcingere, *kringla* circulus, orbis, spira. Et nos ab illis *kringel*. Horum antiquitatem sustinet Index VERELII in

compositis

compositis, *heimskringla* orbis terrarum, *kringluhaf* oceanus omnia ambiens.

KRIPPE, pecten, & ob similitudinem etiam rastrum, instrumentum dentatum. Vox Celtica. Armoricis *crib* est pecten, *cribyn* pecten, rastrum, sarculum. Cambris *cribinio* sarrire, pectinare, sarculare. Quæ vide apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Hibernis quoque *criban* pecten denotare, testis est TOLANDUS in Druidibus. Hic primus vocis significatus, quamvis extinctus.

KRIPPE, præsepe. Belgis *krib*, *kribbe*, Angl. *cribbe*, Suec. *krubba*, Ital. *gruppia*. Vox a Francis proseminata, & reliquis veterum Dialectis pene inusitata. Nam præsepium, de quo agitur Luc. II. 7. 12. 16. interpreti Gothico dicitur *uzeta*, quasi linter ex quo pabulum comeditur, Anglosaxonico *binne*, quasi vannus. Soli Franci utuntur *crippa*, *krippha*, & *chripho*, & qui Francos hodie imitantur Germani & reliqui. TATIANUS cap. V. 13. *inti gilegita inan in crippea*, & reclinavit eum in præsepi. Quod OTFRIDUS in vorsa sic exprimit Lib. I. cap. XI. 113.

In krippha man n'an legita,
Tha man thaz sibu nerita.
In præsepio ponebatur,
Ubi pecus alebatur.

Tertiam vocem, quæ NOTKERI est, sistit SCHILTERUS in Gloss. pag. 173. reliquas silentio præterit. De origine vocis nemo (quod sciam) sententiam dixit præter JUNIUM in Observationibus ad Willeramum pag. 71. Quæ hujusmodi est. „In vetustioribus Monum. Anglosaxonicis nusquam „adhuc, quantum memini, obtulit se mihi „*cribbe;* sed ejus loco *binne*, & *bosge* vel *bosig* dicebant. Unde mihi propemodum „libet suspicari, posteriorem parentum no„strorum ætatem vocabulum hoc, in hono„rem beati Salvatoris nostri, desumpsisse a „*κράβατος* vel *κράββατος*, *lectus*, *grabatus*. „Spectatæ siquidem pietatis fideique homi„nes edocti divinum infantem aliquando in „præsepi, haud aliter atque in grabatulo, „primos edidisse vagitus, omnia deinde „præsepia, in tantæ rei memoriam, sic de„nominanda putaverunt. Hæc ille loco allegato. Sed fallitur Vir summus. Nam *krippe* proprie est sepes inter pabulum & jumentum, quæ cum pectinis instar dentata sit, nomine ejus affecta est, sensu a pectine ad cancellos, mox a cancellis ad alveum translato. Quod adeo luculentum, ut mirum videri possit, neminem eruditorum id hactenus perspexisse. Vides benevole Lector, quam necessarium sit Linguæ Celticæ ad voces Germanicas rite intelligendas studium, & quibus hallucinationibus contemptum sui vindicet. SOMNERUS & BENSONIUS tribuunt quidem Anglosaxonibus *crybbe;* sed forte recentioribus, quos multa a Francis vocabula acceptasse constat. Nam apud vetustiores, quorum monumenta excussit JUNIUS, eam vocem non reperiri, relatu ejus paulo ante accepimus.

KRITZELN. V. *kratzen*.

KRONE, ornamentum & tegumentum capitis regii. Armoricis *curunn*, *coron*, *cruyne*, teste PEZRONIO in Celticis pag. 383. 429. Græcis *κορώνη*, Lat. *corona*, Francis *corona*. OTFRIDUS Lib. IV. cap. XXIII. 13. seq. de Servatore:

Purpurin giuuati
Draag er tho binoti,
Thurnina corona,
Gidan uuas thaz in bona.
Purpureum amictum
Portabat tunc coactus,
Spineamque coronam
Factam in contumeliam.

Vi vocis significat *circulum*, nomenque habet a rotunditate, auctoribus Celtis, quorum lingua totius Europæ vetustissima. Nam rotundus Cambris dicitur *crwnn*, Armoricis *cren*, Hibernis *cruin*, testibus BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. & TOLANDO in Druidibus. Et hinc porro curvatura, curvamen Cambris est *cwrrwn*. Quod etiamsi aliis rebus tribuatur, coronæ tamen maxime convenit, quæ certe ab initio nihil aliud fuit, quam fascia aurea vel gemmea, vel aliunde confecta, tempora instar circuli ambiens, cui posteritas radios addidit, primo quidem directos, postea in apice coeuntes. Et in hac notione conveniunt omnia veterum vocabula, quibus corona designatur. Ita Gothis corona vocatur *waip* Joh. XIX. 5. id est, fascia, redimiculum, diadema quo caput cingitur, ab obsoleto *apo* (Gr. *ἅπτω*) vincio, ligo, unde etiam Latinis *apex*. Anglosaxonibus *beag*, & composite *wuldor beag*, id est, circulus gloriæ. Francis *ring*, hoc est, circulus. OTFRIDUS Lib. IV. cap. XXII. 41.

Joh saztun imo in houbit
Thenselbon thurninan ring.
Et imposuerunt capiti ejus
Spineam coronam.

Nihilque magis familiare Scriptoribus medii Ævi, quam Coronam appellare *circulum aureum*. Testimonia extant apud CANGIUM in voce. Ex eodem fonte sertum nobis appellatur *kranz*, & spira *kringel*. Utrumque a rotunditate, ut consideranti patet. Inventum coronæ tribuitur SATURNO. TERTULLIANUS libro de corona militis cap. VII. *Saturnum Pherecydes ante omnes refert coronatum*. Hinc suspicatur PEZRONIUS, vocem Phrygiam esse, & Saturnum Græcis appellatum *Κρόνον*, quasi coronæ repertorem. Vide ejusdem *Antiquitates Celticas* pag. 73.

KRONEN, *krönen*, coronare, *gekrönt* coronatus. Gloss. Pez. laureatus *mit lorpaumes pletirun kachronot*.

KROPF, ventriculus seu ingluvies avium. BOXHORN. in Lex Ant. Brit. *croppa* ventri-

 culus

culus avium. Vox Cambrica ob perpetuam Linguæ Celticæ & Græcæ convenientiam derivari potest a ῥοφέω sorbeo, deglutio, spiritu aspero in gutturalem mutato.

KROPF, a similitudine cum ingluvie avium plures recipit significatus. Inde *kropf* struma, vesica in gutture. Gloss. Pez. vesicam *chropf*. Postea sensus ad uvas quoque translatus est, quia baccæ ab uva pendentes ventriculos referunt. Hinc Anglosaxonibus *cropp* uva, *croppas* racemi, apud BENSONIUM. Quod hodie insolens, etiamsi similitudo satis clara sit. Est & alius hujus vocis sensus, quamvis nec usitatus, nec cum priori conveniens. Nam etiam spicæ & cymæ Anglosaxonibus vocantur *croppas*. Et cum hoc significatu convenit Gr. κορυφὴ vertex, summitas, extremitas.

KROPF-GANS, onocrotalus. Ratio appellationis satis manifesta. PLINIUS Lib. X. cap. 47. de illo: *Faucibus ipsis inest alterius uteri genus. Huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut sit capacitas. Mox perfecta rapina, sensim inde in os reddita, in veram alvum ruminantis modo refert.* Ob eandem causam Sabaudis dicitur *gouttreuse*, quasi gutturosa, ab ingluvie, quæ strumæ instar propendet, observante MARTINIO in v. *Onocrotalus*.

KROS, *krös* & collective *gekrös*, exta, intestina. Gloss. Pez. extales *crozdarma*. Haud dubie a *krausen* crispare. Dicitur enim proprie de illis intestinis, quæ cibi egerendi causa in varios sinus crispantur. Ob eandem causam collaria Senatorum & Ecclesiasticorum vocantur *kröse*, quia complicatu crispitudinem referunt.

KROTE, *kröte*, bufo, rana rubeta. Suecis *groda*. Derivari potest, vel a *græten* ejulare, quia sonum edit tristem & lamento similem, vel a Cambro-Britannico *croth* venter, quia ventre incedit, & pene nihil est quam tumidus venter.

KRUBLEN, *krüblen*, reptare. Frequentativ. a *krupen* repere.

KRUCKE, *krücke*, furca subalaris, firmandis claudicantium gressibus inventa. Gothis *hrugg* est baculus, quali uti solent viatores, Marc VI. 8. Anglosaxonibus *cricce* scipio, fulcimentum, gralla, item baculus pastoralis, *crycce* lituus, apud SOMNERUM in Dict. Anglosax. Belgis *kruk* & Anglis *crutch* est fulcrum axillare, & baculus cui debilis innititur. Gallis *croc* uncus, harpago, vel pertica hamata, unde arma vel similia suspenduntur. Proprie significat baculum, sed incurvatum, sive curvamen ejus sit in medio, sive in summitate vel extremo. Familia vocis est penes Suecos, quibus *krökia* est curvare, *krok* curvus, *krykia* pedum pastorale, & scipio hominis cernui. Cuncta a Celtis relicta, quod vel hinc colligere licet, quia curvus, incurvus, veteri Britannorum lingua dicitur *cwrcca*, teste BOXHORNIO in Lexico. Ad fontem Germanicum spectant Latino-Barbara, *crochum* uncus, *crocium* pedum episcopale, *croceus*, *croca*, *crucca*, sustentaculum axillarum, & similia, quæ apud CANGIUM male ducuntur a *cruce*.

KRUG, vas potorium vel conditorium ex argilla, *wasser-krug* hydria, *essig-krug* acetabulum. Vox Celtica, quæ ex usu omnium fere gentium vas fictile significat. Cambris *cregen* est vas figulinum, & *cregenydd* figulus, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Anglosaxonibus *crocca* olla fictilis, cantharus, hydria, & in compositis omne fictile, unde Anglis *crock*, Belgis *kruik*. OTFRIDO hydriæ vocantur *kruagi*, Lib. II. cap. VIII. 57. Et in Glossis Franco-Theotiscis R. P. PEZII *chruogun* exponitur *croceis*. Nisi forte croceus hic fulcrum denotet. Cuncta fortasse a *croi* lutum, argilla. Vestigium vocis extinctæ dabit CANGIUS in voce *cro*, secundæ significationis. In Codice Arg. urceus vocatur *aurk* Marc. VII. 4. haud dubie a Lat. *orca*.

KRUG, vulgo dicitur etiam de caupona, per metonymiam signi pro signato, & inde *krüger* caupo.

KRUMM, curvus, *krümmen* curvare, *sich krümmen* curvari, curvescere. Cuncta vetustissimi temporis usu probata, etiam apud Celtas. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *achrwm* curvus, *crwmm* curvus, recurvus, *cromm* proclivis, *crymmu* curvescere, *cryman* falx, secula, forte a curvatura. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *crumb*, *crump* curvus, incurvus, recurvus, obuncus, *crompeht*, *crymbig* tortilis, tortuosus, *crymbing* curvatura. Gloss. Pez. distorta *chrumpiu*. Idem Belgis *krom*, Anglis *crump*. Notio curvi videtur desumpta a flexu. Nam curvum est, quod a linea recta quocunque modo deflectit. Græcis autem γυροῦν est flectere, γυρὸν curvum. Quam facile inde fiat *churum*, & postea *crum* per contractionem, nemo non videt. Allegorice est perversus, pravus, injustus, a rectitudine declinans. Et hoc sensu, quem etiamnum usus agnoscit, sæpe occurrit apud Francos. Gloss. Pez. prava *churumpiu*. NOTKERI verba dedit SCHILTERUS in Gloss. pag. 174. Hinc dies Mercurii post Dominicam palmarum in quorundam Diplomatum subscriptionibus appellatur *der krumme mitwoch*, a pravis Judæorum de capiendo Jesu consiliis.

KRUMMELN, *krümmeln*, scatere. Dicitur de multitudine vermium, & proprie est frequenter reptare, a *krupen*, per epenthesin.

KRUMPEN, *krümpen*, contrahi, h. e. per lineam curvam in se retrahi, Suecis *krympa*, *krumpna*, Belgis *krimpen*, & inde *krimp* indigentia, res angusta, contracta, *krimping* contractio, *kramp* spasmus, quia contrahit, *krimpert* qui frigore facile contrahitur & obrigescit. Quibus consentiunt quædam Anglica, ut sunt, *to crumple* corrugari, *a crumple* ruga, *a crumpling* corrugatio. Cuncta a notione curvi & tortuosi. Nec alienum

num est Gall. *ramper*. Nam serpere est contrahi & corrugari.

KRUMSTAB, pedum episcopale. Occurrit apud MARNERUM veterem Poëtam in Paræneticis GOLDASTI pag. 427. Res & appellatio desumpta a pedo pastorali, quod in summitate curvum. Inde *krumstæbisch lehn* feudum pedi, apud Jurisconsultos.

KRUPEN, reptare. Verbum e Celtica lingua relictum. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *croppian* serpere, repere. BENSONIUS in Voc. Anglosaxon. *crypan* repere, *crypend* repens, *eorth-cripil* cochlea, vox elegans & restitui digna. SOMNERUS in Dict. Anglosaxon. *creopan* repere, *creopende cyn* reptilia, *creopere* serpens, claudus, clinicus, *creopung* obreptio. VERELIUS in Ind. *kroppa* perreptare, *flugan kroppandi a halsin* musca collum perreptans. Gloss. Lips. *krepinda* reptilia. Idem Belgis *kruipen*, Anglis *creep*, Suec. *krypa*. Quibus consentiunt Gr. ἕρπω serpo, & Lat. *repo*. Hodie superat apud Germanos inferiores, dum superiores nesciunt quid sit *krupen*, etiamsi ab hoc primitivo multa habeant derivata, qualia sunt, *krebs* cancer, *krüppel* claudus, & verba frequentiva *krapplen*, *krüblen*, & per epenthesin *krimblen*, reptare, aliaque nescio quæ verborum monstra male exasciata & plebi tantum usitata. Galli ex eodem fonte habent *crapaud* buso, rana juxta terram in pectore & ventre serpens, etiamsi pedes habeat ad gradiendum. Omnium origo videtur esse a *krümpen* contrahi, corrugari, per syncopen, & dici de repentibus, quia aliter reptare non possunt, nisi contrahendo & corrugando corpus. Nam his proprie competit verbum, etiamsi ab usu ad reptilia pedestria traductum sit.

KRUPPEL, *krüppel*, claudus, pedibus magis minusve impeditus, qui non potest incedere nisi recurvus. Vox antiquissima, & omnibus tam Celticis quam Scythicis Dialectis usitata. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *crupl* claudipes. SOMNERUS in Dict. Anglosaxon. *eorth-crypele* paralyticus. VERELIUS in Ind. *krypil* contractus, *kryppa* contractio. Vox Celtica est a *krupen* repere, quia claudipes reptare magis quam ambulare videtur: Saxonica & Islandica a *kropna* contrahi, curvari, quod sistit VERELIUS in Ind. quia causa reptandi est ex paralysi. Germanica utrumque sensum admittit, sicut & Belgica *kreupel*, & Anglica *cripple*. Suecica *krympling* est a *krümpen* contrahi.

KRUS, vas potorium ex argilla. Belg. *kroes*, Angl. *cruse*, Sorabis & omnibus Trans-albianis *krus*. Græcis κρωσσὸς est ampulla, crater fictilis, probante JUNIO in Obs. ad Will. pag. 197. Hoc videntur Germani imitari in *krus*. Nisi malis eos cum Latinis loqui. Nam ex *urceus* transpositis literis fit *krus*. Quamvis nec hoc nec illud necessarium sit. Nam venter Celtica Lingua dicitur *croth*. Et venter solet vasis ventrosis nomen suum communicare in omnibus linguis. Gallos a Germanis accepisse *cruche*, fatetur MENAGIUS.

KRUSTE, cortex rei exustæ, panis aut placentæ. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VII. 61.

> *Thaz deta Druhtin, thaz man ueiz,*
> *Tho er thia krustun firsleiz.*
> Hoc fecit Dominus, sicut novimus,
> Cum crustam panis rumperet.

Idem Belgis *korst*, Angl. *crust*, Gall. *croute*. Cuncta a Lat. *crusta*, auctoribus Francis.

KRUSTE, cortex squameus in cute. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *crest* porrigo, furfures, crusta, *crawen* crusta. Sic Arm. Vox Armorica ducit me ad *krawen* scalpere, scabere, persuadetque cortici hujus generis nomen a scabendo inditum esse.

KRUTZMAN, Hercules Argentinus. Proprie *vir fortis*. Id enim Græcis signat κρατὺς, & talem omnes concipiunt Herculem, teste TACITO cap. III. de M. G. *Fuisse apud eos & Herculem memorant, primumque omnium virorum fortium ituri in prœlia canunt.* Alii hoc nomine designari putant *Herculem provocatorem*, quod Francis *gruazen* interdum sit provocare. Hujusque opinionis auctor est SCHILTERUS in Gloss. Teut. pag. 407. Sed provocatio ad pugnam non semper est argumentum viri fortis; Et alias lingua Græca, quæ nostris hominibus sub paganismo valde familiaris fuit, magnificam illam de virtute Herculis opinionem, melius exprimit.

KUBEL, *kübel*, cupella, parvus lacus. Diminutivum a *kuffe* vel *cupa*.

KUCHE, *küche*, culina. Lat. *coquina*, Angl. *cycene*, Franc. & Alam. *chuchin*, Camb. *cegin*, & inde *ceginwr* coquus, vir culinæ. Gloss. Keron. quoquinæ *chuchunum*. Gloss. Pez. culinæ *chuhbino*. Idem Belgis *keuken*, Angl. *kitchen*, Suec. *kök*. Refer ad *kochen* coquere.

KUCHEN, placenta, opus pistorium. Venodotis *caccen*, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Belg. *koek*, Angl. *cake*, Suec. *kaka*. Referri solet ad eundem fontem. Vide STADENIUM in Voc. Bibl. pag. 377.

KUCHEN-LATEIN, *küchen-latein*, videtur denotare Latinitatem culinariam, quasi inter coquos in culinis natam, qualis forte est Latinitas *Apicii*, quem LATINUS LATINIUS *autorem ineptum & barbarum* vocat. VREDIUS tamen corrigit vocem, & putat primos repertores voluisse dicere *kokel-latein* oratio circumforanea, quali utuntur circulatores, quos vulgus in Flandris vocat *kokeler*, Latino-Barbari *cauculatores* & *coclearios*. Lib. 2. Prod. cap. 20. pag. 258. Hujus oppositum est apud Anglosaxones *boc-læden*, quasi dixeris *buch-latein*. Sic enim purior sermo Latinus appellatur a Rege ALVREDO in Præfatione, quam translationi suæ Boëtianæ præmisit, de qua voce vide pluribus differentem FR. JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 98.

KUCHLEIN, *küchlein*, pullus gallinaceus. Utitur Luth. Matth. XXIII. 37. Diminutiv. ab

ab Anglosax. *coc* gallus. Gloss. Ælf. in nom. avium: gallus *coc*. Idem Anglis *cock*, Gallis *coq*, Græcis *κίκκος*. Quæ videntur cantum Galli voce imitari. Sed observandum, quod diminutiva a primitivis non eodem modo formentur apud omnes, & quod *lein* sit terminatio Francica, quam reliquæ Dialecti ignorant. Hinc pullus gallinaceus Anglosaxonibus dicitur *cicen*, Belgis *kieken*, *keuken*, Anglis *chiken*, Sax. inf. *kyken*. Gloss. Ælf. pullus *cicen*. Evangelium Matthæi Anglosaxonicum loc. cit. *swithe oft ic wolde thine bearn gegaderigan swa seo henn hyre cicenu under hyre fytheru gegaderath*, quoties volui congregare liberos tuos sicut gallina pullos suos sub alis suis congregat. Cuncta ex eodem fonte, ut consideranti patet. Aliud est *küchlein* parva placenta.

KUFE, *küfe*, parvæ & laceræ ædes, apud STILERUM in Thes. L. Germ. Belgis *kuf* est vile diversorium. Utrumque idem quod *kofe*, de quo supra.

KUFFE, *kupfe*, pars pilei prominens. V. *kipfe*.

KUFFE, lacus vini aut cerevisiæ. Anglosax. *cyfe*, Belg. *kuip*, Sax. inf. *küve*, *kübe*, Gall. *cuve*. Cuncta fortasse a Lat. *cupa*. Nisi malis referre ad vasa ventrosa, de quibus actum in *kopf* poculum.

KUFFER, *küffer*, vietor, doliarius. Belgis *kuiper*, Angl. *cooper*, Sax. inf. *kyper*. A *cupis* faciendis.

KUFFER, arca, cista, scrinium clausum. Cambris *coffr*, Gallis *cofre*, Angl. *coffer*, Lat. Barb. *cofferum*. Opinor a Celtico *cau* claudere, quod hodie superat apud Cambros.

KUGEL, sphæra. Vox nova, a Gr. *κύκλος* ejusd. significationis facta. Sic a synonymo *globus* Saxones efformarunt *cliwe* & *clowe*, unde nobis remansit *kleüel* pro globulo. Vocem Celticam vide in *keuel*. Ab utroque differt *kogel* cucullus.

KUH, vacca. Persis *ghav*, Anglosax. *cu*, Franc. & Alam. *chua*. Gloss. Ælf. vacca vel bucula *cu*. Gloss. Boxhorn. *obso inti chua* bos. Gloss. Lips. *kuosmeer* butyrum. NOTKERUS Psal. CXLIII. 14. *iro chuoe sint feizte*, boves eorum sunt crassæ. ECCARDO *kuh* est fœmina bovis, nomine a *quen* mulier depravato, in not. ad Leg. Sal. pag. 19. JUNIO matrix armenti a *κυέω* vel *κύω* in utero gesto, sicut *ochs* auctor gregis ab *ἀύξω* augeo, in Observ. ad Will. pag. 195. Optime, si quid video.

KULE, foramen in terra, *külichen* parvum foramen. Belg. *kuil*, Suec. *kula*. Videtur idem quod *höle* cavitas, ob frequentem literarum H. & K. permutationem. Hinc fortasse nomen habet *kul-bars* perca, quia hieme in cavernis latere dicitur. Vide PLINIUM Lib. IX. cap. 16.

KULEN, *külen*, algere, frigere, frigescere. Anglosax. *colan*, *celan*, Francis *chelon*, Islandis *kala*. VERELIUS in Ind. *kala* frigere, frigore obrigescere. NOTKERUS Psal. X. 6. *er regenot uber sundige*, *daz sie chelot*, pluit super peccatores, ut frigore obrigescant. SCHILTERUS vertit, *ut refrigerentur*. Male & contra mentem Scriptoris. Interim cum superioribus convenit Lat. *gelare*, & *algere* per metathesin. Hodie non amplius occurrit, utimur tamen derivatis antiquissimis, *kalt* frigidus, *kælte* frigus, & similibus.

KULEN, *külen*, refrigerare. Anglosax. *cælan* & *colan*, Francis *chuolen*, Belg. *kœlen*, Angl. *to cool*, Suec. *köla*. Gloss. Pez. refrigeret *gichuole*. Verbum facessens ex præcedenti. Quid enim est refrigerare nisi frigefacere? Ab hoc verbo oriuntur *kul* remisse frigidus & remisse calidus, *küle* modicum & temperatum frigus, *külung* refrigerium, & alia, vetustatis usu probata. Gloss. Pez. frigus *chuoli*, ad auram *zi chuoli*. NOTKERUS Psal. LXV. 12. *du brahtost unsih in dia chuli*, eduxisti nos in refrigerium. Allegorice dicitur de remissione animi. Inde *kuligkeit* frigus amicitiæ, Islandis *kiæla*.

KUMMEL, *kümmich*, cuminum, *κύμινον*, Heb. *cammon*. Gloss. Ælf. ciminum *cymen*. Gloss. Pez. ciminum *chumi*. Miror vocem exoticam in re domestica.

KUMMER, mœror. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cymmwy* afflictio, ærumna. Proprie est querimonia, a verbo Francico *kumen* gemere, plangere, conqueri, prout judicat STADENIUS. Gloss. R. Mauri: querimonia *chumunga*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXVI. 59. *ni kumet tod minan*, ne plangite mortem meam. Convenit Gr. *κάμνω* doleo.

KUMMET, jugum equorum. Sorabis *kommet*. A Celtico *camm* curvus, quia collum equi ambit tanquam collare. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *camm* curvus, *cammu* curvare.

KUN, *kün*, tæda. v. *kien*.

KUN, *kün*, fortis, audax, animosus. SOMNER. in Dict. Anglosax. *con*, *coon* fortis, magnanimus, *cene* belliger, animosus, acer, audax, ferox, *he wæs cene and oft feaht an-wig* magnanimus erat & sæpe certamen inivit singulare, *cenesta* audacissimus, ferocissimus, *cenlice* audacter, insigniter. Similia habent Franci. Gloss. R. Mauri: bellicosus *chon*, *choner*. Glossa Juniana in Obs. ad Will. pag. 119. *chuoni in uuige* bellicosus. Id est, fortis in bello. OTFRIDUS Lib. I. cap. I. 117. de Francis suis:

> *Sie sint sosama chuani*
> *Selb so thie Romani.*
> Fortitudine pares sunt Romanis.

Auctor EPINICII de Ludovico R. vers. 101.

> *Snel indi kuoni,*
> *Thas uuas imo gekunni.*
> Alacer & audax,
> Hoc illi erat cognatum.

Id est, gentilitium, insitum, nativum. HELVIGIUS ducit a *conando*. MARTINIUS a *χάω* ardens, ut *audax* ab *αἴθω* ardeo. Huic sensui progenerando aptius est verbum Celticum *cynne*, incendere & incendi, quod hodie superat apud Cambros, teste BOXHORN.

HORN. in Lex. Ant. Brit. Res ipsa convenit fortibus & audacibus. Quid enim audacia & animositate ardentius? Et nonne omnes Poetæ & oratores in hac loquendi formula consentiunt? Si quis tamen malit ab igne illo, qui fortes urit, mentem abstrahere, haud inepte derivabit a *kennen* posse. Quemadmodum enim Hebræis a *kun* posse fit *ken* potens: Ita Germanis *kün* primo significare potuit *validum, potentem*, a *kennen* posse, postea etiam *audacem*, quia, ut experientia testatur, ex sensu virium naturaliter oritur præsumptio & audacia, tantoque major, quo magis unusquisque virtutis suæ sibi conscius est. Ita *stark* ante validum & robustum quam fortem denotavit. Et hujus indolis voces, a robore & potentia ad audaciam & fortitudinem translatæ, extant in omnibus Linguis, & in nulla copiosius, quam Germanica, sicut passim ostendo. Hodie nonsolum fortem & audacem, sed etiam temerarium significat, quia modus in æstimatione virium sæpe exceditur. Quemadmodum autem a *bald* ejusdem significationis vocabulo, apud veteres fit *baldi* audacia, fortitudo, & similia: ita a *chun* effloruit *chuni* virtus, fortitudo &c. Certe in NOMINIBUS PROPRIIS antiquorum *chun* modo *substantive* modo *adjective* ponitur. Talia sunt,

CUNIMUNDUS, vir fortis, magnanimus, bellicosus. A *mund* vir, & non a *mund* os, ut GROTIUS scribit in Indice. Rex Gepidarum apud P. DIACONUM de Gestis Longobard. Lib. I. Cap. 27.

HUNIMUNDUS, eadem notione H. & C. permutantur. Dux Suevorum apud JORNANDEM Cap. 53. Non *os centuriæ*, ut Index Grotianus. Veteres non solent hominem appellare os.

HUNORICUS, virtute pollens, non *centuriis*, ut GROTIUS in Indice. Rex Vandalorum in Africa apud PROCOPIUM Lib. I. Cap. 5.

CUNIBERTUS, virtute clarus. Non *animi abundans*. Nam *bert* est clarus, & a GROTIO male confunditur cum *breet* latus, amplus. Rex Longobardorum apud P. DIACON. Lib. 5. de G. L. Cap. 37.

HUNULFUS, strenuus adjutor. Non *centuriis auxiliator*, ut rursus GROTIUS. Nobilis Longobardus apud eundem loc. cit. Cap. 2.

CUNRADUS, virtute alacer. Primus post Carolingos Germanorum Rex. Non *consilium sciens*, ut Libellus de Nom. prop. Germ. & multo minus *uxori imperans*, ut Index VERELII ad Herraudi Sagam. Nam *rad* est celer, in vetustissimis Dialectis.

KUN, genus. V. *kunn*.

KUND, quatenus est a *kennen* nasci, significat *nativum*, sive eo genere ortum, cui annectitur. Inde Gothis *godakunds* nobilis, bene natus Luc. XIX. 12. *biminakunds* cœlestis, cœlo genitus Luc. II. 13. Anglosaxonibus *eorthcund* terrestris, terra editus, *utucund* extraneus, foris genitus. Et huc etiam spectat ex Glossis KERONIS: *cotchundiu* divinus. Id est, divini generis.

KUND, notus, cognitus, manifestus. Gothis *kunths* Joh. XVIII. 15. Anglosaxonibus *cuth* per syncopen, Francis & Alam. *kund, chund*, Belg. *kond*. Gloss. Keron. cognitum *chund*, manifestum *chund*, incertis *unchundem*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. VII. 118. *uuio bin ih thir kund*, unde tibi notus sum? TATIANUS Cap. XII. 3. *unter magon inti cundon*, inter cognatos & notos. Participium a *kennen* nosse, & non a Gr. γνωτός. Hodie interdum utimur substantive. Ita opifices nostri eos, qui opera sua uti solent, vocant *ihre kunden*, i. e. amicos vel notos suos. Præcipua derivata sunt, *kunden* manifestare, notum facere, indicare, *kundig* & *kundlich* notorius.

KUND, quatenus est verbale a *kunden* manifestare, notum facere, indicare, significat indicem, nuncium, testem & testimonium. Glossæ antiquæ apud JUNIUM in Obs. ad Will. pag. 24. *chundo, poto*, angelus, *forachundo* præco. Gloss. Keron. testibus *urchindom*, testimonium *urchundii*.

KUNDE, notitia, scientia. Gothis *kunthi naseinais* est scientia salutis Luc. I. 17. Alamannis *chundida* notitia, *cuat chundida* evangelium, i. e. bona notitia, in Glossis Keronianis. A *kennen* nosse. Inde composita, *natur-kunde, stern-kunde*, & alia satis clara, & ab objectis denominata. A *kunde* porro est *kundig* sciens, *kundschaft* notitia, *erkunden* sciscitari.

KUNDEN, quatenus derivatur ab adj. *kund* notus, significat quantum potest, *notum facere, indicare, manifestare* &c. Gloss. Keron. nuntiare *kechundan*, indicet *chundit*. Gloss. Pez. prædicate *chundet*. TATIANUS Cap. VIII. 4. *cundet mir*, renunciate mihi. Cap. LX. 8. *cundita fora allemo folke*, indicavit coram omni populo. Hodie utimur compositis *verkünden, ankünden, abkünden*, horumque frequentativis, *verkündigen, ankündigen* &c. quorum sensus ex superioribus & doctrina de particulis manifestus. Saxonica Dialectus literam tertiam elidit, dicendo *cyththan*. Ita in Versione Anglosax. Joh. XVII. 26. legimus: *ic cyththe thinne naman* notum feci nomen tuum.

KUNFT, adventus, *künftig* venturus, futurus. ISIDORUS Cap. V. 5. *Christes chumft*, Christi adventus. NOTKERUS Psal. XXI. 32. *daz chumftiga chune*, generatio futura. Cum radix sit *kommen* venire, nemo non videt, vetera hodiernis saniora esse. Vide plura in *Zukünft*.

KUNKEL, colus. Gloss. Florent. colus *chunchla*. VREDIUS derivavit a *kona, quena*, mulier, quod mulierum proprium sit hoc instrumento uti. Prospere sane, & proxime ad veritatem, nisi quod alteram compositi partem, qua instrumentum exprimitur, investigare neglexit. Illa vero

vero videtur esse vox Slavonica *kolo* rota. Nam ex his duabus legitime junctis & in arctum contractis fit *kunkel* rota mulieris. Quem sensum vel ideo bonum esse puto, quod idem instrumentum alias vocetur *spinnrad*. Priorem vocem esse verum & antiquum nomen mulieris, pluribus ostendi in *quen*. Alteram denotare rotam, non Sorabis tantum, sed etiam Bohemis & Polonis, testis mihi FRENZELIUS in Orig. Sorab. pag. 295. Latino-Barbari hoc instrumentum *conuculam* vocant, Græci inf. *κόγκαλον*, manifesta Germanicæ vocis imitatione. Lex Ripuar. Tit. LVIII. 18. *Quod si ingenua Ripuaria servum Ripuarium secuta fuerit, & parentes ejus hoc contradicere voluerint, offeratur ei a Rege seu a Comite spata vel* CONUCULA. *Quod si spatam acceperit, servum interficiat. Si autem conuculam, in servitio perseveret.* VOSSIUS vocem Ripuariam derivat a *colo* per diminutivum *colucula*, quod in veteri Glossario invenit: CASANOVANUS a *canna:* DATIUS a figura *conica:* ECCARDUS a *knöchel*, quod cæteris deterius, quia *knöchel* officulum significat, non fasciculum lini a colo suspensum, & multo minus ipsum colum. Reliquæ voces, ut sunt, Gallica *quenouille*, Italica *conocchia*, Cambrica *cogail*, Armorica *queiguel*, Hibernica *cuigeal*, in vitio jacent, & e Germanica magis vel minus sunt corruptæ. Præcipua composita sunt, *kunkel-adel* nobilitas materna, *kunkel-reich* regnum in quo mulieres succedunt.

KUNN, genus, generatio, cognatio. Gothis *kun* Marc. VIII. 12. Anglosaxon. *cynne*, Francis & Alam. *kunn*, *chunn*, Lex. Run. *kyn*. Gloss. Keron. genera *chunni*, generibus. *chunnum*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. VII. 23. *fon kunne zi kunne*, de generatione in generationem. Lib. V. Cap. XXII. 6. *thaz adalkunni*, nobile genus. TATIANUS Cap. V. 1. *buoh cunnes*, liber generationis. VEREL. in Ind. *kyn* genus, *kynbestur* genere præ aliis honorato natus, *kynrikr* ex magnifica, splendida, & ampla familia natus. Omnibus consentit Græc. *γένος* & Lat. *genus*. Refer ad *kennen* nasci. In Nominibus propriis effertur *hun* & *cun*, quia C. & H. permutantur. Et cum eædem voces etiam *virtutem bellicam* denotare possint, hinc interpretatio redditur ambigua, ut sæpe nescias, quam sententiam potissimum amplectaris. Ita CUNIBERTI & HEINRICI virtute claros & virtute pollentes, sed & genere claros & genere potentes significare possunt. Confer Nomina propria in *kün* fortis.

KUNST, ars & scientia. NOTKERO *chunst*, apud SCHILTERUM in Glossario. Et inde composita Francorum, *chunstiger* potens, *unchunstiger* rudis, in Glossis Pezianis. HELVIGIUS contrahit e Lat. *conatus*. Quod sibilo magis quam plausu dignum. Nam vera & genuina radix est *kennen* nosse, posse. Hinc *kunst*, quatenus ex conjugio utriusque sensus oritur, significat quantum potest, scientiam & potentiam producendi opus. Alias veterum voces vide in *kraft* & *list*. Interdum causam ponimus pro effectu. Inde *wasser-kunst* machina aquæductoria.

KUPFE, apex pilei. V. *kipfe*.

KUPFER, æs rubrum. A Lat. *cuprum*, auctoribus Francis. OTFRIDUS Lib. I. Cap. I. 137.

Zi nuzze grebit man ouh thar
Er inti kuphar.
Vertit SCHILTERUS:
Ad utilitatem foditur quoque hîc
Æs & cuprum.

Proprie est æs Cyprium. *Cuprum* autem est vox sui metalli, non aurei, nec argentei, sed ærei ævi, ut scite BORRICHIUS.

KUPPE, apex pilei. V. *kipfe*.

KUPPE, genus vasis. V. *kopf* & *kuffe*.

KUPPELN. V. *koppel*.

KUR, electio. Vide *chur* & *küren*.

KUR, studium serium, absque tristitia. Græc. *ὤρα*, Lat. *cura*, Armor. *cur*, Gothis *kar* Joh. X. 13. Anglosax. & Angl. *care*. Inde Gothis *unkarjans* securi, incuriosi, qui verbum negligenter audiunt, Marc. IV. 15. JUNIUS vocem Gothicam derivat a Lat. *curare*, & hoc a Gr. *κῆρ* vel *cor*, quod homines ea præcipue curent, quæ maxime ipsis cordi sunt. Vocabulum Francicum vide in *ruch*. Hodie non dicitur nisi de cura medica.

KUR, *kür*, *kar*, *kor*, pellis. Alaman. posterioribus *kur*, Gallis *cuir*. BITEROLF de Principe Hennebergensi apud Goldastum in Animadv. ad Script. Paræn. pag. 362. *do trat er für der Düringer herren in eines draken kür*, tunc processit ante Dominos Toringorum in pelle draconis. Haud dubie a Lat. *corium*. R. D. DIECMANNUS in Spec. Gloss. pag. 48. videtur dubitare, an *kür* nostris unquam denotaverit corium. Sed sponsores significatus omni exceptione majores habemus vocabula usitatissima *kürass*, *karbatsche*, *karniffel*, *kürsner*, & similia. Metonymice dicitur de loro ex corio animalis facto. VEREL. in Ind. *keyri* stimulus, lorum, scutica.

KURASS, *kürifs*, lorica, tegumentum pectorale. BOXHORNIUS in Voc. Ant. Brit. *curas* lorica. Gallis *cuirasse*. Unde, nisi a *kür* corium, sicut lorica a loro? Nam vetustissimis temporibus, ante loricas ex laminis ferreis inventas, pectus corio aut pellibus ferinis muniebant. Vide CLUVERIUM Lib. I. Germ. Ant. pag. 107. 284. seq. Græcis *κόρυς* est galea, munimen capitis, & inde *κορύσσω* armo, casside tego, quæ an cæteris sint affinia, vel potius a *κάρα* caput deducenda, aliis inquirendum relinquo.

KURASSIER, *kürassier*, eques cataphractus. GOLDASTO sic dicitur, quasi miles delectus, a *küren* eligere. Ego vero, inquit BESOLDUS in Thes. Pract. potius a corio, quo antiquitus armabantur, deduco, unde Galli adhuc dicunt *cuirassier* a *cuir*.

KURBS,

KURBS, *kürbs*, *kürbiss*, pomum terrestre & ventricosum. Persis *corbos*, Anglosax. *cyrfæt*, Franc. *curibiz*. Gloss. Ælf. cucurbita *cyrfæt*. Gloss. Pez. cucurbita *curibiz*. Omnia a Lat. *cucurbita*, per aphæresin. Aliud nomen vide in *kurke*.

KUREN, *küren*, gustare. Francis & Alaman. *coron*, *choron*. Sensus verbi primitivus. Gloss. Pez. prælibare *gichoron*. TATIANUS cap. XLV. 7. *tho gicorota ther furist sizzento thaz uuassar zi uuine gitan*, tunc gustavit architriclinus aquam vinum factam. OTFRIDUS Lib. III. cap. XIII. 77.

Hiar stantent sume untar iu,
Giuuisso sagen ih iz iu,
Thie thotes ni koront ér,
Noh ni thultent thaz ser,
Er sie sehent scono
Then Gotes sun frono.

Vertit SCHILTERUS:

Hic stant aliqui inter vos,
Certe dico hoc vobis,
Qui mortem non gustabunt ante,
Nec sentient dolorem,
Antequam videbunt decore
Dei filium sanctum.

Unde hic sensus oriatur, PALTHENIUS, qui eum primus observavit, indictum reliquit, quod miror. Nam *küren* manifesto est ab antiquiori & magis genuino *kiesen* gustare, per literæ S. in R. mutationem, quæ in omnibus Dialectis satis frequens. Hic sensus quamvis pridem sopitus, probe est notandus. Nam ab illo dependent reliqui, tanquam penetralia a foribus. *Omnes significatus* (verbi *koron*) *in gustando concurrunt*, scribit PALTHENIUS in not. ad Tat. pag. 368. Optime & verissime. Solet autem gustus *experiri*, *tentare*, *examinare*, *eligere*, *comprobare*, & *appetere* cibos. Et cum mens idem faciat in considerandis & appetendis rebus, hinc veteres idem verbum a palato ad omnes mentis operationes, quæ cum gustu convenire videbantur, traduxerunt. Tales erant inprimis, *experientia*, *tentatio*, *examen*, *deliberatio*, *electio*, *comprobatio*, *appetitus*, quæ modo conjunctæ sunt, modo separatæ, semper tamen ita cognatæ, ut eodem vocabulo efferri sapienter poterant. Inde sensus sequentes in serie & ordine nati, quod semel monuisse sufficiat.

KUREN, *küren*, experiri. OTFRIDUS Lib. I. cap. XV. 13.

Er thothes io ni choreti,
Er er then throst habeti.

Vertit SCHILTERUS:

Nec mortem experturus
Antequam solatium haberet.

KUREN, *küren*, tentare. KERO in Expos. Orat. Dom. apud Eccard. in Cat. Theot. p. 83. seq. *unde in dia chorunga ne leitist du unsih. Dazh chuit, ne laz unsih gichorit uuerden nah unseren sunden*, & ne nos inducas in tentationem, hoc est, non permitte nos tentari secundum peccata nostra.

KUREN, *küren*, examinare, deliberare. KERO in Reg. S. Bened. cap. 58. *chorot atume*, probate spiritus. Id est, examinate, an ex Deo sint. Gloss. Pez. deliberationis *churi*.

KUREN, *küren*, eligere, optionem facere. Francis & Alam. ut supra, Belgis *keuren*, Suecis *kora*. Quibus convenit Gr. αἱρέομαι capio, eligo, quamvis K. spiritu leni mitigato. Inde

ANGLO-SAXONICA.

cyre, arbitrium.
agenne cyre, liberum arbitrium.
kyre, heresis, in Gloss. Ælf. pag. 55. Proprie optio vel electio dogmatis, sectæ, familiæ, vel ipsum dogma adoptatum, Græcis consono vocabulo αἵρεσις, Lat. *hæresis*.
acoren, electus.
gecoren, eadem notione.
gecorennysse, electio.

FRANCO-THEOTISCA.

kachorane, electi, in Gloss. R. Mauri apud Diecm.
einchoraner, anachoreta, qui solitudinem elegit, in Glossis Keron.

LATINO-BARBARA.

chora, conventus juratorum ad regendam civitatem electus, interprete CANGIO.
choremanni, judices ad civium lites dirimendas electi, interprete DIECMANNO.
curmedia, donum selectum, melior equus, vel vestis, ex hæreditate vasalli, vel alterius hominis obnoxii, & jus illud capiendi. A *miete* donum, de quo infra.

GERMANICA.

kur, electio, dignitas electoralis, & territorium dignitati annexum.
kurfürst, elector, princeps qui Cæsarem legit.
kurerbe, hæres juris & dignitatis electoralis, item hæres optionis.
kurrichter, arbiter electus, in Vocab. Speculo Sax. annexo.
erkoren, electus, *auserkoren*, prælectus.
willkur, liberum arbitrium.
willkürlich, sponte, ultro.

KUREN, *küren*, probare, comprobare, approbare. Gloss. Keron. conprobatus *kechoroter*, conprobetur *si kechorot*, reprobus *farchoraneer*. Idem Belgis *verkoren*. Præfixum *ver* actionem non semper intendit, sed interdum remittit, ut dixi in PROLEGOM. Ante D. annos *verküren* significavit adhuc reprobare. WINSBEKIUS ad fil. §. 29. de avaritia:

Gut das ist gitikeit ein klobe,
Dem ist lieber denne Got und weltlich ere, ich wene er tobe,
Den es also gevasset für,
Das er sich ante ir beider é, dann er das eine gar verkür.

KUREN, *küren*, cupere, appetere, velle. Gloss. Keron. nolite *ni churit*. TATIAN. cap.

cap. XXXVIII. 8. *ni curet suorgfolle uuesan zi morgane*, nolite folliciti esse in crastinum.

KURIEREN, a Lat. *curare*. V. plura in *kur*.

KURKE, cucumis. Videtur sic dictus a curvatura. Nam Celtica lingua *cwrcca* est curvus, incurvus, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Suecis *kröckia* etiamnum est curvare, & *krock* curvus. VARRO quoque nomen Latinum a *curvore* conatur deducere, quamvis satis violenter, utpote litera R. in medio destitutum. Franci inter cucumeres & cucurbitas nullam collocant differentiam. Gloss. Pez. cucumeres *churpiza*. Forte quia cucumeres sunt parvæ cucurbitæ. Anglosaxonibus cucumis dicitur *hwerhwette*, quem sensum aliis investigandum relinquo.

KURSCHNER, *kürschner*, *kürsener*, pellio. Ab obsoleto *churs* pellis, auctore GOLDASTO in Animadv. ad Script. Paræn. pag. 423. ubi ex veteri Poeta hunc producit rhythmum:

Nu sihe ich an ir müte,
Geb ich ir an ir hüte
Eine vehe-chursen güte.

Loquitur Poeta de pelle felis silvestris, quæ WINSBEKIO *vohe*. Unde pariter, inquit GOLDASTUS, qui dicatur *kürsner*, pulchre vides. Optime. Sed unde sit *churs* pro pelle, indictum reliquit. Videtur autem prodiisse e simpliciori *kür* ejusd. significatus, annexo sibilo. Quam grata sit Germanis auribus hæc adjectio, collige ex dictis in *Paragoge* inter PROLEG. Sect. IV.

KURTZ, substantive nanus, adjective brevis. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *corr* nanus, pomilio. Lego *cort*, donec contrarium pateat e Dialecto Cambrica. Adjectivum in Dialectis varie effertur, Anglosax. *scyrt*, *sceort*, Franc. & Alam. *churz* & *scurz*, Angl. *short*, Belg. *kort*, Gall. *court*, Lat. *curtus*. KERO in Reg. S. Bened. cap. 55. curta vestimenta *scurciu kauuati*. Idem in Expos. Orat. Dom. apud Eccard. in Cat. Theot. pag. 84. *siben bete churci* septem petitiones breves. Quædam ex his sunt sibilata, alia non. Nec tamen vox duplex esse videtur, sed una, modo sibilo affecta, modo privata. Et illa quidem formari potuit a Belgico *scheuren* rumpere, ut βραχὺς brevis a *brechen* rumpere. Nam brevis est ruptus & abruptus. Quamvis etiam a *schorten* deficere, quo Belgæ, Angli, & Islandi utuntur, derivari possit, quia brevis in longitudine deficit. Si quis tamen omnia Latinæ origini permittere malit, non veto.

KURTZE, *kürtze*, brevitas. Gloss. Pez. compendio *churzi*.

KURTZEN, *kürtzen*, breviare. Anglosax. *scyrtan*, Angl. *shorten*, Lat. *curtare*, *decurtare*, Hisp. *cortar*.

KUSS, osculum. Vox Celtica, quæ Cambris & Armor. effertur *cus*, *cusan*, Anglosax. *coss*, Luc. XXII. 48. Francis *cuss*, Angl. *kisse*, Belg. *kus*, Island. *koss*, Suec. *kyssning*. TATIANUS Cap. CLXXXIII. 4. *mit cussu selist then mannes sun*, osculo filium hominis tradis? WILLERAMUS ab initio Cantici: *cusse her mich mit themo cusse sines mundes*, osculetur me osculo oris sui. Ducam a Lat. *os*. Quid enim est osculari, nisi os ori admovere? Ab *os* fieri poterat primo *hos*, & ex illo deinceps reliqua, quia H. C. K. sunt literæ convertibiles.

KUSSEN, *küssen*, osculari. Græc. κύσαι & poëtice κύσσαι, Cambris *cusanu*, Anglosax. *cyssan*, Franc. *cussen*, Angl. *kisse*, Belg. *kussen*, Suec. *kyssa*. TATIANUS loc. cit. *so uuenan so ih cusse ther ist iz*, quemcunque osculatus fuero ipse est. Gothis *kukjan* est osculari, *kukjau* osculor, *kukida* osculatus est, quæ forte reliquis sunt cognata, quia K. & S. interdum permutantur.

KUSSEN, *küssen*, pulvinus. Gall. *coussin*, Ital. *cossino*, Hisp. *coxin*. MENAGIUS explosis Latinis originibus, quæ a *culcita* & *coxa* desumi solent, vocem Gall. Ital. & Hisp. e Germanica formatam judicat, quamvis causarum, a quibus illa gignitur, juxta cæteros ignarus. Quid mirum, exteros nostra nescire, cum ne nobis quidem satis pateant? STADENIUS basium & culcitam ex eodem fonte deducit, quia recubantes videntur culcitam admotis genis osculari. Aliis est vox Græca, a κεῖσθαι jacere, situm esse, derivanda. Aliis Hebræa, a *kisse* solium, sensu a throno ad sedile translato. Mihi videtur proprie denotare *cervical*, & sic appellari a Gr. κοτὶῃ caput, quod Islandis effertur *haus* per literas convertibiles. VEREL. in Ind. *haus*, caput, *haushardur* qui durum habet caput. Idem in Ind. ad Herraudi Sagam: *haus* caput, *hausa mot* cranium, commissio cranii. Postea H. ut est vulgi inconstantia, rursus mutari cœpit in K. Inde Islandis *kodde* cervical, in eodem Indice, & Germanis *küssen*, primo quidem cervical, postea omnis pulvinus.

KUSTER, *küster*, æditwus. Gloss. Pez. æditui *gustra*, æædituorum *gustro*. A Lat. *custos*, auctoribus Francis.

KUTSCHE, species carpenti. Gall. & Hisp. *coche*, Ital. *cocchio*, Hung. *kotczy*. MENAGIUS in Originibus Gallicis putat esse nomen & inventum Hungaricum. Sed in Italicis Gallicum censet, a Lat. *vehiculum* (incredibili mutatione) formatum, quod judice FERRARIO longius petitum. Ipsi a *coucher*, h. e. a cubando dictum videtur, quasi lectica, in qua more veterum porrecto corpore jacemus & cubamus. Belgis sane *koets* lectum & carpentum significat. Verum cum hic mos a temporibus nostris alienus sit, & carpenta nostra non sint cubilia nec lecticæ, vox aliunde derivanda est, ut simul literæ T. in medio dictionis Germanicæ ratio habeatur. Referam igitur ad familiam verbi obsoleti *kutten* tegere. Quid enim est *kutsche*, nisi vehiculum cameratum? De medio derivandi *se* & *sche* vide PROLEG.

KUTT, *kütt*, maltha, pix terrestris, alias ni fallor *judenpech*, optimo jure sic dicta, a καίω, uro,

uro, incendo, quod sit igneæ naturæ, & facile exardescat. Inde *verkütten* maltha solidare vel glutinare.

KUTT, kutte, sagum, cucullus, vestis monachalis. Proprie tegumentum, a *kutten* tegere. Inde est, quod apud diversos diversa tegumenti genera significat. Græcis *χιτὼν* & Ionice *κιθὼν* est tunica, vestis, lorica, sagulum. Latino-Barbaris *cotta, cottus* tunica clericis propria, apud CANGIUM. Gallis *cote, cotte* vestis muliebris, *cote d'armes* toga militaris, *cote de maille* lorica. Italis *cotta* vestis muliebris, & amictus sacris operantium. Vulgo ducitur a Lat. *crocota* per aphæresin. Sed hujus sententiæ alumnis refragatur concentus Græcæ vocis, ut cætera omittam.

KUTTEL, *küttel*, sagulum, penula. Diminutiv. præcedentis. Quod imitantur Galli in *cotillon*, Veneti in *cotolle* tunica muliebris.

KUTTEN, & *hüten*, sunt verba sororia, & non nisi literis convertibilibus a se mutuo differunt. Quapropter etiam similem habent scalam, & similia derivata.

KUTTEN, tegere, operire. Verbum a Celtis proseminatum, quod perspicue cognoscitur, cum ex derivatis, tum ex sensu ad occultationem translato, qui certe est metaphoricus, & a tegendo petitus. A notione tegendi palam oriuntur,

Cambris *cwtt* tugurium, latibulum, *caead* opertorium.

Germanis *kot* tugurium, *kutt* vestis monachalis, amictus caput humerosque tegens, *kotze* stragulum, & alia plura, quæ repetere nolo, cum suis quæque locis recurrant.

KUTTEN, abscondere, occultare. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *cuddio* abscondere, occultare, *cudd* occultatio, absconsio, occultum. Cum hoc significatu perfecte convenit Gr. *κεύθω*, quod Græcos a Celtis accepisse putat PEZRONIUS in Antiq. Celt. pag. 336. Ab alterutro Latini habent *condo* & *abscondo*.

KUTTEN, servare, custodire. Britannis antiquis *cadw*, apud BOXHORN. loc. cit. Inde

Cambris *cad* tutela, apud BAXTER. in Gloss. Ant. Brit. pag. 57. *cadwr* clypeus, quasi tutamen, apud BOXHORN. loc. cit.

Belgis *kudde* grex, quia custoditur.

KUTTEN, claudere. Britannis mira brevitate *cau*, opinor per syncopen ex *cadw* servare, custodire, quia claudimus servandi & custodiendi causa. Inde

Cambris *coe* sepes, *coe* clausum, *caead* clausus, *cod*, *cwd* pera, sacculus, mantica, bulga, *cader* septum. Cuncta apud BOXHORNIUM.

Anglosaxonibus *codde* pera, marsupium, mantica, saccus testiculorum, & testiculus ipse, *cete* cella, interprete SOMNERO.

Belgis *kooi* locus clausus, *schaapskooi* ovile, *vogelkooi* cavea, *kajuit* cubile nautæ, locus tectus & clausus.

Islandis *kui* via porrecta, hominibus utrinque clausa, *kui* septum quo pecudes per noctem in agro includuntur, *kut* saccus, apud VEREL. in Ind.

Germanis *kate*, *köte* arca, conditorium, *gatter* septum, cancelli, clathri, *kette* catena.

KUTTEN, scindere, secare. Sax. inf. *cadden*, Anglis *to cut*. Inde

Cambris *catt*, *cwtt* frustulum, particula.

Germ. sup. *kutteln* exta secata, *kuttel-fleck* segmentum extorum.

Germ. inf. *cottel-hof* macellum, *caddeln* inepte secare, ut pueri solent.

Cuncta ex observatione ill. LEIBNITII in Gloss. Celt. v. *cat*, & Tom. I. Rer. Brunsuic. pag. 10. Quibus addi potest ex vicina Dialecto *kutt* cunnus, quia a natura in duo labra divisus: & ex Gallica *couteau* culter. Omnia, ut videtur, a Lat. *cædo*.

KUTTERN, *küttern*, garrire. V. *quedern*.

KUTZELN, *kitzeln*, pruritum movere. Anglosax. *citelan*, Franc. *chizilon*, *quizilon*, Belg. *kittelen*, Angl. *kittle*, Gall. *chatouiller*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *citelan* titillare, *citelung* titillatio. Gloss. Boxh. *kichizilot* titillata. Gloss. Pez. titillamento *quizilungo*. Cuncta a Lat. *titillare*.

KUX, portio in metallifodinis. Forte est caverna cavando facta, ut Græcis *κόξα* cavitas contra genu, Islandis *kugge* linter ex arbore cavatus, Anglosaxonibus *coxre* lignum cavum in quo sagitta conditur, & alia a *kaw* cavus oriunda. Præterea *coxa* est vox Agrimensorum, & unius cubiti mensura, apud CANGIUM in Glossario. Et *coxa* in metallifodinis est mensura minima. Nam tota metallifodina, quam ab extrahendis metallis *zeche* vocant, dividitur in *schichten*, h. e. in puteos, & quilibet puteus continet XXXII. coxas. Alias origines inveniri posse ab aliis, non dubito. Mihi subterranea non magis nota sunt, quam reditus ex illis.

KUZ, *küz*, *küzle*, & *küzlein*, capella. Superat Suevis, dum apud reliquos Germanos pene ignoratur. Vox origine Sarmatica, toti familiæ caprinæ propria, & Suevis a Slavis, ut videtur, Carolo M. imperante Sueviam inundantibus, forte relicta. Nam Sorabis, genti Slavicæ, capra dicitur *koza*, caper *kozol*, hædulus *kozlo*, teste FRENZELIO in Originibus Sorabicis. Cum his nominibus conferenda sunt *geis* & *Ziege*.

KWELLE. V. *quell*.

KYM, vel *kiem*, germen. Græc. *κῦμα*, Lat. *gemma* & *cyma*, Franc. & Alam. *chimo*, *kimo*. Gloss. Lips. *kimo* germen. Gloss. Pez. germen *chimo*. ISIDORUS Hispalensis cap. IX. 2. *see daga quhemant, quhad Druhtin, endi ih aruuechu Davide rechtuuisigan chimun*, ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo Davidi germen justum. Refer ad *keimen* germinare.

L.

LAB, coagulum. Suec. *löpe.* Quamvis derivari possit a *lauffen* currere, fluere, ut *gerunnen* a *rinnen*, quia coagulari dicuntur, quæ in se fluunt: si tamen scribatur *blab* more antiquo, originem referet ad *kleben* adhærere, quia H. & K. convertuntur.

LABARUM, signum militare, panniculi vel laciniæ instar ex hasta vel pertica suspensum. Rem & nomen rei a Barbaris ad Romanos venisse, clare satis ostendit CANGIUS in Glossario. Sane Labarum Germanorum jam cernitur in nummis Augusti cum inscriptione DE GERMANIS. Hoc unum invento illustris Auctoris addam, omnem panniculum veteribus Britannis & Germanis promiscue appellari *larp, lapr, lap.* BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *llarp* panniculus, lacinia. Hodie quidem dicimus *lapp:* sed prisci illi, quorum panniculi ex hastis pendentes in nummis Imperatorum ante Constantinum M. conspiciuntur, videntur dixisse *lappr,* quod sane idem.

LABBEN, *laffen*, lambere. Cambris *llaib* est linctus. Anglosaxonibus *lapian, lappian* lambere, lingere. Francis *laffan* idem. Gloss. Boxh. *laffu* lambo. Anglis *to lap as a dog* lingere instar canis. Mater nobis periit, sed de progenie ejus restant, *lippen* labia, *lefzen* labra, *leb-kuchen*, placentæ mellitæ. Consentiunt sono & significatu Latina *lambere, libare, labia, libamen, libum*, & similia.

LABEN, reficere, refocillare. Gloss. Pez. refecerunt *gilapotun*, refocillarit *kalapota*. Verbum facessens a *leben* vivere, vel *leiben* manere, superare, servari. Quid enim est reficere vires vel spiritum, nisi facere ut sit superstes, facere ut reviviscat? Inde Francis *laba, labo* refectio, apud OTFRIDUM Lib. III. cap. X. 74. & NOTKERUM Psal. XXIII. 2. Hodie dicimus *labung*, item *labsal*, quod est quasi donum reficiens, a *sal* oblatio.

LABEN, coagulare & coagulari, a *lab* coagulum. Dicitur proprie de fluidis, & præcipue de sanguine & lacte. Hodie utimur frequentativo *liefern*. Sed a simplici habemus *leber* jecur, & forte etiam alia, præsertim si STIERNHIELMII conjecturas sequamur, qui ad ejusdem radicis traduces refert *leib* corpus, *laib* panis, in Gloss. Ulf. Goth. pag. 89.

LACHE, incisura, hiatus ex incisione. Latino-Barbaris *lachus*. CHRONICON LAURISHAMENSE pag. 57. *Ipsa* INCISIO ARBORUM *in ipsa die facta fuit, quæ vulgo* LACHUS *appellatur, sive* DIVISIO: *& sic ad illam ligneam crucem quæ est posita juxta illam viam quæ venit de Birstat, & inde ad partem Aquilonis: sicut illa incisio Arborum seu* LACHUS *in ipsa die facta fuit, usque ad illum monticulum, qui quasi terminus apparet: & inde per ipsam incisionem arborum sive* LACHUM *usque in certum Wisgoz, ubi marcha de Basinsheim conjungit: quicquid infra illam incisionem arborum seu* LACHUM *sive divisionem usque ad marcham de Basinsheim - - - Omnia & ex omnibus totum & ad integrum ad jam dictum monasterium sive ad sanctum Nazarium a die præsente donamus.* Inde composita,

Lachbuocha, fagus incisione corticis vel trunci notata. HENRICUS II. Imp. in Donatione quadam an. 1012. apud Freherum in Orig. Palat. pag. 184. *Usque ad arborem* LACHBUOCHA *dictam.* Ubi FREHERUS in margine Diplomatis *lachbuocha* interpretatur *fagum terminalem.* Recte. Proprie tamen designat id, quod dixi.

Lachbæume, arbores terminales, proprie incisæ. Vocem sistit POLYCARPUS LEYSERUS in Commentatione *de Lachis Louba* pag. 7. hisce verbis: *Erat veteribus inprimis in locis arboribus consitis usitatum limites ad certas arbores constituere, notamque arboribus incisione quadam imprimere, quod hodieque solenne est. Hinc Saxones ejusmodi in confiniis positas arbores sive incisæ sint sive secus* LACH-BÆUME, *id est,* GRENTZ-BÆUME *appellant.*

De hac veterum arbores signandi consuetudine limitum causa, vide pluribus agentem CANGIUM in *Arbor finalis.* Inde est, quod *Labum* sæpe absolute ponitur pro termino agrorum vel signo terminali, ob illam, quam dixi, incisuram. TRADITIONES FULDENSES Lib. 2. cap. 47. *Exinde in album fontem, & sic per nostra signa (id est,* LAHA*) in Windimonseo.* ANNALES ISENACENSES PAULINI pag. 9. *Notum esse volumus* (verba sunt Cuonradi Imp. in Diplomate anni 1039.) *qualiter Nos Ludovico Comiti villam Altinberc & novalia prope hinc & inde adjacentia libere perfruenda fecimus, quæ his* LACHIS *& terminis concluduntur.* Et mox pag. 10. *Omnia quæ his* LACHIS *& terminis circumdata sunt.* Hæc prolixius prosequenda fuerant ob sinistras vocis explicationes, quas summi Juris publici interpretes nunc & olim attulerunt. SPELMANNO (quem sequitur Cangius) *lachus* idem est quod Germanis *laeghe*, hoc est, ut ait, *signum, positio, positura.* Nescio quos intelligat Germanos. Nam Belgis *lage* seriem & ordinem rerum, nobis situm, neutris *signum* denotat. SCHILTERUS *lach* interpretatur legem, quæ priscis *lage.* Hinc *lach-buche* ipsi est fagus, quæ quasi legem dat vicinis de confinibus, in Gloss. pag. 525. LEYSERO *lachus* significat *terminum* vel *limitem.* Quod sensu secundario verum, primario falsum. Nam *lach* proprie est *incisio* cujuscunque rei, & per *incisionem* a Charta Chronici Laurishamensis diserte & aliquoties explicatur. Neque ab hac vocis proprietate nobis discedendum est, quia in Scandia & Græcia multas sibi habet similes. VEREL.

in Ind. *lag* ictus, percussio, *laga* transfigere, perfodere telo, *leggia* icere, gladio vel lancea perfodere. Græcis λακὶς rima, fissura, λακίζω findo, scindo. Nobis verbum periit. Sed qualecunque fuerit, forte fuit facessens a *lechen* hiare. Quid enim est incidere, icere, findere, perforare, quam facere ut hiet?

LACHE, collectio aquæ, major vel minor, a *lechen* fluere, quasi confluxus.

LACHE, collectio aquæ profluentis inprimis pluviæ & lutosæ. VEREL. in Ind. *laka* stillicidium, *laka* vel *blaka*, nivium liquefactio.

LACHE, collectio aquæ stagnantis, alias palus vel stagnum. Utitur Luth. Ezech. XLVII. 11. Inde *kot-lache* volutabrum. Eadem res Latinis dicitur *lacuna*, Armor. *laguen*, Hibern. *lag*, Anglosax. *luh*, *laca*, Angl. *lake*.

LACHE, stagnum ingens & navigabile. Cambris *llwch*, Angl. *lake*, Gall. *lac*, Lat. *lacus*. Vox Lat. non opus habet nova etymologia, ut ex scala significationum patet; dedit tamen, nescio an satis bonam, ISIDORUS Lib. XIII. Orig. cap. 19. LACUS *stat in loco, nec profluit, & dictus est* LACUS, *quasi aquæ locus*. Germanis obsolescit.

LACHEN, ridere, *læchlen* subridere, parum ridere, *gelæchter* risus effusior. Gothis *hlahjan* est ridere, ut patet ex particip. *hlahjandans* ridentes, Luc. VI. 25. Idem Anglosaxonibus *hliban*, *hlibian*, Franc. *lahhan*, Alaman. *hlahhan*. TATIANUS cap. XXIII. 3. *wé ju thie nu lahhet*, væ vobis qui nunc ridetis. Belgis & Præcop. *lachen*, Island. *hlæja*, Angl. *laugh*, Dan. & Suec. *lee*. Quibus convenit Heb. *laag* risus, *lagag* irrisit. Græcis γελᾶν est ridere. In quo verbo sunt literæ, ex quibus fieri potest *lagen*, quod multi tanquam factum arripiunt. Alii omnia a sono, quem ridentes edunt, ficta opinantur.

LACHS, salmo. Anglosax. *leax*, *lex*, *lex*. Gloss. Ælf. esocius vel salmo *lex*. Græcis σάλαγξ est bonus piscis.

LACHTER, orgyia. V. *klafter*.

LACK, color rubeus, *florentiner lack* rubrum florentinum. Ab Italico *lacca*, & hoc ab Arabico *lacb*, judice SCALIGERO apud FERRARIUM. Confer MARTINIUM in voce *lacca*.

LAD, terra, fundus, solum. Hodie quidem dicimus *land* cum vetustissimis Dialectis: sed *lad* antiquius est, & proprie significat terram sorte divisam, postea omnem terram, publicam & privatam, ut ostendi in *los* fundus. Huc videntur spectare ex lingua Anglosaxonica,

> *lad-man*, dux, proprie dominus vel præses territorii.
>
> *ladscipe*, ducatus, proprie regio vel provincia.
>
> *hlaford*, dominus, proprie *lad-ward* præses provinciæ, brevitate Anglicana *Lord*, & hinc fortasse etiam *Lady* domina, nova & vitiosiore brevitate pro *hlafordy*.

LADE, arca, cista, theca, *lædlein*, loculamentum. A Gr. κλείδειν claudere. Et ideo rectius scribitur *hlade*, quia K. transiit in H. Confer *lid* opertorium.

LADEN, verbum substantivatum a Græco κλείδειν; & hinc significat, quantum potest, *locum clausum* & *medium claudendi*. Ad priorem classem spectat, *laden* officina, taberna, *buchladen* taberna libraria, *kramladen* taberna mercatoria, *ladenflügel* claustra, alæ quibus taberna clauditur: Ad posteriorem, *laden* valva, repagulum, *fensterladen* valvæ fenestrarum.

LADEN, congerere, cumulare. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *hladan*, *hladian* congerere. VERELIUS in Ind. *blada* construere, aggerare. Inde Suecis *lada* horreum, granarium, locus ubi fruges congeruntur. Germanos ex vetustissima Celtarum lingua hoc verbum accepisse, verisimile puto. Sic enim lego in Glossario Wallico WOTTONI: *cludo* vehere, coacervare, *cludair* cremiorum strues. Scriptura Saxonica *hladan*, quæ K. mutavit in H. huic conjecturæ favet.

LADEN, haurire. Sensus ab aridis ad liquida extensus. Anglosaxonibus ut supra. Evang. Anglosax. Joh. II. 8. *hladath nu*, *and berath thære drihte ealdre*, haurite nunc, & ferte architriclino. Veteres inde derivant *lid* potus & poculum, *hladung* haustus: recentiores *lase* urceus, *ladung* haustus, quod de nimio meri potu dicitur.

LADEN, onerare. Island. *hlada*, Suec. *ladda*, Belg. *laaden*, Angl. *load*. Sensus a matre ad filiam translatus. Nam qui congerunt, gravant. Et quemadmodum ex partibus cumulatis augetur pondus totius: ita ex multis ponderibus excrescit onus. Anglosaxones eundem sensum agnoscere, testantur Lexicographi. Similia occurrunt apud Francos. Gloss. Pez. onustum *giladanen*. OTFRIDUS Lib. IV. cap. XXIV. 59.

> *In sih selbon ana ruah*
> *Luadun mihilan fluah.*
>
> In se ipsos temere
> Onus transferebant ingentis maledictionis.

A simplici fiunt, *beladen* gravare, *überladen* prægravare, *entladen* exonerare, & similia, quæ nullam habent difficultatem. Præcipua derivata sunt, apud Anglosaxones *hlade* onus, sarcina, quod custodiunt Angli in *load*; apud Germanos *ladung* quantum oneris una vectura sive navis sive vehiculi transportari potest.

LADEN, implere, stipare. Hinc *plenum* in Glossis Pezianis exponitur *giladanen*. Hodie utimur in re tormentaria. Inde Belgis *laad-kruit* pulvis pyrius, Germanis *lad-stock* obturandi instrumentum, a *stock* bacillus.

LADEN, vocare. Gothis *lathon*, Franc. & Alam. *ladon*. Gloss. Keron. vocavit *ladoot*, evocatio *ladungu*. Evang. Goth. Marc. II. 17. *ni quam lathon uswaurhtans*, non veni vocare justos. Hinc Ecclesia Francis dicitur *ladhunga*, quasi convocatio, in Symbolo Apostolico apud ECCARDUM in Cat. Theot. pag. 66. Quibus convenit Gr. κληθεὶς vocatus.

tus. Hic primus verbi sensus, nec aliunde quam a Celtis oriundus, quibus *llais* vox, teste Boxhornio in Lex. Ant. Brit. S. & T permutantur in Dialectis, perinde ut T. & D. Simile verbum a voce formatum vide in *kleiben* vocare.

LADEN, invitare, vocare ad cibum, colloquium, vel alterius rei communionem. Gloss. Keron. invitantis *keladunter*. Similiter in Evang. Anglosax. Joh. II. 2. *gelathode* sunt invitati. Inde *einladung* invitatio.

LADEN, purgare, mundare. Vetus Saxonicum. SOMNER. in Dict. AS. *ladian* purgare, *ladung* purgatio. Verba purgandi solent desumi ab aqua, ut ostendi in *waschen* & *fegen*. Hinc nullus dubito, quin *laden* idem sit ac maculas humido eluere, a Cambrico *llaith* humidus, liquidus.

LADEN, sensu forensi & metaphorico est *crimen eluere*, & Anglosaxonibus dicitur *ladian*, Latino-Barbaris *ladare*. Inde *lada* stylo medii ævi est purgatio legalis, qua quis se liberat a crimine objecto. Estque vox omnibus *Ordaliis* communis. SPELMANNUS in voce LADA: *Hujus species sunt omnia Ordalia, scil. examen per ferrum candens, aquam calidam, aquam frigidam, judicium crucis, & eucharisticum, gorsnet, duellum* &c. CANGIUS vocem male deducit a Lat. *lex*.

LADUNKEL, *ladünkel*, vulgo exponitur arrogantia. Proprie autem est deceptio sui ipsius per anticipatam, sed erroneam opinionem, oriturque a *dünkel* opinio, & obsoleto *la* fraus. VERELIUS in Ind. *læ* Islandis fraus, dolus, *lætraudur* fraudis nescius, *lævisi* prudentia dolo temperata. Alii scribunt *lasdünkel*, derivantque a *lassen-dunken* præsumere. Cui etymologiæ favet Dialectus Belgica, in qua *laat-dunkend* est arrogans, nimia de se præsumens.

LÆGEL, lagena. V. *legel*.

LÆKEN, *lecken*, saltare, exultare. Gothice *laikan* Luc. VI. 23. *faginod in jainamma daga jah laikod*, gaudete in illa die & exsultate. Verbum a Gothis relictum adhibet Luth. Esa. XXXV. 6. & Ambros. LOBWASSER Ps. XXIX. 3. Fluxit autem appellatio a crure vel tibia, quæ inter saltandum levatur, & Anglis dicitur *leg*, Scandis *lægg*, Islandis *leggr*, Italis *lacca*. Græcis λὰξ est pedibus, πὺξ καὶ λὰξ manibus pedibusque, λακτίζειν saltare. Hodie superat in *froloken* exsultare præ lætitia, quod inepte deducitur a *locken* allicere, etiamsi hæc etymologia celebrem habeat auctorem.

LÆKEN, *lecken*, currere. Ex eodem fonte, quia jactatis in altum cruribus curritur. Usus est LUTHERUS hoc sensu in quibusdam locis Prophetæ JEREMIÆ exprimendis, quæ vero nunc vitiata sunt a typographis. Bohemi inde habent *lehky* levis, celer, Germani *lakei* cursor, quod vide.

LÆKEN, *lecken*, recalcitrare. Ex eodem fonte, quia recalcitrantes crura sursum retrorsumque movent. Utitur hoc sensu Luth. Ezech. XXXIV. 21. Act. IX. 5. Græci eodem sensu dicunt λακτίζειν. SKINNERUS in Etymologico Anglicano: *leg* crus, tibia, unde fluxit Teut. *lecken* calcitrare, cujus mater nomen *leck* pro crure obsolevit. Hodie dicimus *hinten aus-schlagen*.

LÆR, liber, solutus. Idem quod *los*, ob literarum R. & S. frequentem permutationem. Hinc OTFRIDO *irlaren* & *irlosen* promiscue ponitur pro liberare, e. g. Lib. V. cap. IX. 61.

Uuir uuantun thes giuuisso,
Thoh iz ni uuurti leidor so,
Er unsih scolti irlaren
Ther managfaltan uueuuen.
Nos certe sperabamus,
Quamvis proh dolor aliter evenerit,
Quod nos sit liberaturus
A multiplici luctu.

LÆR, vacuus, iners, *læren*, *auslæren* evacuare. Gloss. Schilt. pag. 529. *lar* vacuus, *lara unde hungerga sala* anima inanis & esuriens. SOMNER. in Dict. Anglosax. *gelær* vacuus, inanis, *lærnesse* vacuitas. Cuncta a *lieren* perdere, amittere, privari, quia inanis est destitutus. Metaphorice dicitur de tenui. Inde Belgis *laare melk* lac tenue & pinguedinis expers. Confer *los* vacuus, quod reliquis cognatum.

LÆSSIG, remissus. V. *lassen* remittere laborem.

LÆSTER, lanio suburbanus in Misnia, qui, etiamsi sit extra tribum reliquorum in oppidis, licentia tamen gaudet, carnes venum exponendi, & in nulla re differt ab oppidano, ne nomine quidem, si etymon spectes. Nam *schlæchter* vi appellationis est percussor pecoris, & talis etiam est *læster*, si nomen ejus ducatur a veteri Scandico *liosta* cædere, percutere. VERELIUS in Ind. *liosta* cædere, percutere, *lista* idem quod *liosta*, jaculo vel telo percutere, *afflestir* reliquiæ pecoris a feris laniati. Aliam etymologiam vide infra in *letzen* scindere. Sunt, qui illos non *læster*, sed *læsterer* vocant, ducta origine a *læstern* vitiose scindere, quia carnes aliter dissecant quam oppidani. Et hi, quantum in ipsis est, vocabulo alias haud probroso maculam alliniunt.

LÆSTERN, calumniari. Anglosax. *leahtrian*, Francis *lastron*. Gloss. Pez. infamare *lastron*, calumniantur *lastront*. ECCARDO est frequentativum a *letzen* scindere, quia calumniari est lingua discindere, convitiis proscindere, in not. ad L. Sal. pag. 91. At secundum STADENIUM *læstern* est a *laster* vitium, in Voc. Bibl. pag. 385. Quod obvium & magis probabile, quia calumnia in omnibus linguis a crimine objecto nomen ducit. Sic Latinis a *crimen* fit *criminari*, a *vitium convitiari*, Græcis a λάϑη probrum λαϑαίνειν exprobrare, Anglosaxonibus a *leahtor* culpa *leahtrian* culpare. Allegorice dicitur de quavis re quæ vitio afficitur.

LÆTI, *leti*, milites Barbari, a Romanis in solum vacuum recepti. Dicitur inprimis de

de FRANCIS, aliisque populis Germanicis, Sæculo IV. in solitudines Galliæ jussu Imperatorum Rom. traductis, ut, quæ prius ipsi deprædando vastaverant loca, nunc culta redderent serviendo, vel defenderent arma pro Romanis portando. Squalorem Galliæ, & Francos ad culturam solitudinum receptos sæpe memorant Panegyrici Veteres, laudantque Imperatores, quod arva jacentia colonis distribuissent. Dederunt autem, ut dedisse viderentur, Germanis terras illas sæpe invitis Romanis occupantibus. EUMENIUS Paneg. IV. cap. 21. *Tuo Maximiane Auguste nutu, Nerviorum & Trevirorum arva jacentia,* LÆTUS *postliminio & receptus in Leges* FRANCUS *excoluit.* Memorant & receptorum militiam. Notitia Imp. Occid. PANCIROLLI: *Præfectus Lætorum Teutonicianorum. Præfectus Lætorum Batavorum. Præfectus Lætorum Gentilium Suevorum. Præfectus Lætorum Francorum.* Eorum scil. quos Romani ex his gentibus in solum Galliæ receptos militiæ adscripserant. Nomen ex lingua veteri Gallica sive Antiquo-Britannica desumptum esse, & proprie *hospitem* significare, fidem faciunt multa vocabula apud BOXHORNIUM in Lex. Ant. Brit. & præcipue sequentia: *lletty* hospitium, *llettywr* hospes, *llydaw* Armorica. Latine scribentes LETAVIAM vocant. Sic autem dicitur, non tanquam regio litoralis, ut ill. LEIBNITIO in Glossario Celtico visum; sed tanquam terra hospita, quod Britanni a Saxonibus pulsi ibi consedissent. Imo etiam LINDAW ad lacum Brigantinum sic dici videtur, quod ab initio esset *Lætorum colonia.* Nam voces Celticæ in ore Germanico sæpe patiuntur epenthesin. Idque apud peritos nullam habet difficultatem. Atque hinc porro patet, quid sit *Terra lætica* in Codice Theodosiano, nempe terra ab exteris gentibus occupata, & servitio militari obnoxia. A quo Romanorum instituto postea FEUDORUM originem fluxisse, multi arbitrantur. De *Coloniis Lætorum* vide plura apud TILLEMONTIUM Hist. Imp. Lib. 4. Part. 1. Art. 8. nec non apud CANGIUM in voce *Leti.* Differunt autem *læti* a *litis*, quamvis a CANGIO confusi. *Læti* sunt homines liberi, *Liti* servi, ob vilitatem a militia exclusi. Differunt etiam a *leudis* vel *leodibus*, qui milites quidem erant & vasalli, sed indigenæ, non hospites.

LAFFEN, lambere. V. *labben.*

LAFTER, orgyia. V. *klafter.*

LAGE, vox valde æquivoca, quæ in significando sequitur natales suos. Oritur autem ex diversis parentibus. Sic a *ligen* jacere, fit *lage* situs, locus, sedes, *ablage* distantia, intervallum, *niderlage* locus ubi merces deponuntur, emporium, & jus emporii. A *legen* ponere, fit *anlage*, *auflage* impositio, *beilage* depositum, pignus, & documentum insertum. A *legen* offerre, fit *lage* oblatio, *gelag* symbolum, collecta convivantium, *verlag* impensæ, *auslage*, *einlage* prænumeratio pecuniæ, *gegenlage* donum mutuum in contrahendis sponsalibus, & quodvis æquivalens in aliis contractibus, *zulage* augmentum salarii vel alterius rei. A *legen* locare, collocare, fit *auslage* productio pomœrii, tecti, ædificii. A *legen* constituere, fit *lage* lex, statutum, constitutio. A *legen* prosternere, fit *niderlage* clades. A *lagen* insidiari fit *lage* insidiæ. Et sic alia ab aliis. Nos missis iis quæ recentiora sunt, vetustiora tantum considerabimus.

LAGE, situs, locus, sedes, campus. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *lle* locus, *lech* sedes. SOMNER. in Dict. Anglosax. *lege*, *leag*, *leah* locus, campus, pascuum. Gloss. Ælf. quernum *acleac.* Lege quercetum. BENSON. in Voc. Anglosax. *ac-lea* quercuum campus. Quod SCHILTERUS perperam convertit in *aichel-au.* Est enim, sicut optime a SPELMANNO monitum, ab *ac* quercus, & *lea*, *lega* locus, campus. Anglis *lea*, *ley*, *lée* etiamnum locum denotat. Quibus consonat Lat. *locus.* Cuncta a *ligen* jacere.

LAGE, oblatio. V. *legen* offerre.

LAGE, lex. Vetus Saxonicum, sed varie enunciatum. Anglosaxonibus *lah*, *laga*, *lauge*, Islandis *lag*, *laug*, *log*, Suecis *lagh*, Danis *low*, Anglis *law*, Latino-Barbaris *laga.* SOMNER. in Dict. Anglosax. *laga* lex, *lah-breca* transgressor legis, *lah-man*, *lahwita* legista, legisperitus, jurisperitus, *lahslite* legis violatio, *ut-laga*, *ut-lah* exlex, exul, extorris, proscriptus, relegatus, omni legis patrocinio exclusus. Gloss. Spelm. *laga* lex, *Seaxen-laga* lex Saxonum, *Mercenlaga* lex Merciorum, *Dene-laga* lex Danorum, *laghslit*, *lahslit* transgressio legis, *laughlesman* exlex, quem utlagatum vocant, *couteutlaugh*, qui exlegem scienter recipit, vel potius notorie proscriptus, a *cuth* notus, & *utlag* exlex. VEREL. in Ind. *lag* lex, statutum, *laug oc landzrettr* leges & jura regni, *lagabrot* prævaricatio legis, *laugberg* locus publicus ubi judicia peraguntur, *lagdag* dies lege præfinitus, *lagmadr* judex provincialis, legifer, *lagthing* forum vel judicium ordinarium, & alia multa, quæ describere nolo. Quibus sono & significatu convenit Lat. *lex.* Cuncta a *legen* ponere, statuere, constituere, judice STIERNHIELMIO in Gloss. Ulph. Goth. pag. 104. Quid enim est Lex, nisi statutum vel constitutio, sive ipsius Dei & naturæ, sive populi seipsum obligantis, sive Principis populum moderantis? Similia derivata vide in *gesetz* lex. Ex eodem fonte si censeamus Latinam vocem promanasse, nec a sensu vocis, nec a temporis ratione aberrabimus, cum Scythica vocabula Latinis longe vetustiora sint, & Linguam Latinam multis accessibus auxerint. Errabimus autem a veritate, si antiquissimam Saxonum Linguam, & Germaniæ indigenam, majorem vocabulorum suorum partem a nepotibus Romuli accepisse existimemus. Quæ sententia, etiamsi multos habeat fautores, merito erroris damnata est a peritioribus, &

& præcipue a FRANCISCO JUNIO in Gloss. Goth. pag. 401. ejusque Præfatione pag. 3. nec non ab Abbate PEZRONIO in Antiq. Celticis pag. 101. Vulgo *Lex* a *legendo* derivatur, quod Leges populo sint prælectæ ad observandum, quasi ante literas inventas nullæ fuissent Leges. Quod sane falsum. Nam Leges scriptæ ex consuetudine desumptæ sunt. Consuetudo autem est Lex antiquior, & jus moribus vel consensu publico institutum, ac vetustate probatum, nec minus veri nominis Lex, quam si literis prodita esset. Idque alterum Legis nomen (quod supra explicavi in *ehe*) perfecte exprimit. Hac Lege nunquam caruisse censendi sunt Germani, quamvis adhuc literarum expertes, ob eximiam eorum Remp. a CÆSARE & TACITO tantopere laudatam. Idem de aliis quoque gentibus censendum. Defectum literarum supplere poterant *præcones*, mandata Principum vel Conciliorum viva voce publicando, & *Sacerdotes*, plebem de patriis moribus instruendo, vel etiam *Cantilenæ*. Sed revertamur ad vocem, quæ certe antiquitus dicta est de omni Lege, non humana tantum, sed etiam divina. Quamvis enim *lage* in Versione Anglosaxonica Matth. XV. 3. 6. ac Marc. VII. 8. 9. traditionem tantum humanam, præcepto divino oppositam, significet: in aliis tamen Saxonum monumentis, etiam antiquissimis, *æ*, *bebod*, & *lage*, sunt synonyma, & *Lex Dei* promiscue dicitur *Godes æ*, *Godes bebod*, & *Godes lage*, observante MARESCHALLO in not. ad Vers. Anglosax. pag. 542. Composita potiora, quæ extant, jam vidimus. Adde *Bellagines*.

LAGE, insidiæ. Græc. λόχος, Franc. *laga*, Belg. *laag*, *binderlaag*, Angl. *lying*, Sax. inf. *laging*. Gloss. Pez. tendiculis *laga*, cuniculis *lagun*. REINIKE VOSS Lib. I. Cap. 4.

Wo vaken ghynk he umme de muren by nachte,
Un leyde uns LAGHE *mit groter achte.*

Plura testimonia convasavit ECCARDUS in not. ad L. Sal. pag. 40. Refer ad *lagen*, λοχᾶν, insidias struere. MARTINIUS in voce *silva*, ad cognationem Græcæ vocis refert Lat. *lucus*, & Slavonica *lis*, *les*, *las* nemus, silva, quia nemora sunt loca insidiis apta. Quæ si invertas, habes rursus Gr. ἄλσος nemus. Præcipua composita sunt *weg-lage* & *feld-lage* obsessio viarum, apud bonos scriptores obvia.

LAGEN, insidias struere. Græcis λοχᾶν, Francis *lagon*, Anglis *to lye*. NOTKERUS Psal. XVI. 12. de catulo leonis: *der ferborgen liget unde lagot*, qui jacet absconsus & insidiatur. HYMNUS de Passione Domini vers. 3.

Gar bald thet er ihn sagen,
Des Menschen Sohn verrathen wirdt,
Ans Creutz geschlagen und ermürdt,
Darauf die Juden lagen.

Aliæ Editiones legunt *tagen*, aliæ *dachten*: sed editio Leydensis an. 1637. qua ego utor, diserte habet *lagen*, optimo sensu, qui vel nullus in cæteris, vel metro non respondens. Proprie est obsidere viam vel transitum, a *lage* locus, campus, nemus. Nam insidiæ capiuntur ab opportunitate loci. Inde Latino-Barbaris *lacinones* & *lachinones* latrones qui viatoribus insidias struunt, interprete CANGIO, & *viam lacinam facere* viam publicam infestare, in L. Sal. Tit. XXXIV. Vox Latina *laqueus*, & Italica *laccio*, videntur in eodem verbo cum reliquis convenire.

LAGEN, incidere, icere, perforare. Vid. *Lach* incisura.

LAGER, quatenus derivatur a *ligen* jacere, cubare, significat omnem jacendi locum, & ipsum discumbendi actum.

LAGER, emporium, locus ubi merces deponuntur, composite *waren-lager*. Gothice *filigr*, a *fie* opes, bona, merces. De voce Gothica vide plura in *lager* ultimæ significationis.

LAGER, lectus, cubile. Gloss. Pez. cubile *legar*. Gloss. Lips. *legerstede* cubilibus. Gothis *ligr* est lectus Matth. IX. 6. *nim thana ligr theinana jah gagg*, tolle lectum tuum & vade. HESYCHIO λαγρὸς & λαγρὸν exponitur κραβϐάτιον, quod est genus lecti apud Græcos. Belgis *leger* nonsolum est cubile hominis, sed etiam lustrum ferarum, interprete JUNIO in Gloss. Goth. pag. 235. Qui sensus regnat etiam apud Germanos in re venatica. Anglosaxones utuntur composito *leger-bedd* pro cubili.

LAGER, castra. Hunc sensum cel. ECCARDUS refert ad *lagen* insidiari. Hinc *feld-lager* interpretatur obsessionem campi, in not. ad L. Sal. pag. 40. Quod nescio an ex usu belli sit? Nam castra, si quid video, non sunt loca insidiarum, sed mansiones exercitus, & loca cubandi vel temporaria vel stativa. Alii derivant a *legen* disponere, ut *lager* proprie sit castrametatio. Apud Antiquos nec simplex nec compositum occurrit.

LAGER, sepulchrum. BENSON. in Voc. Anglosax. *legere* sepultura, *leger-flow* cœmiterium, locus sepulturæ. VEREL. in Ind. *legi* sepulchrum. Hodie superat apud Suecos, quibus sepulchrum composite *læger-ſtælle* & *lægerstad* dicitur. Ita etiam *bedd* a loco jacendi transfertur ad sepulchrum.

LAGER, discubitus, *beilager* concubitus. Gloss. Pez. concubitus *legar*.

LAGER, concubitus illicitus. Vid. *ligen* fornicari.

LAGER, ægrotatio, *bettlægerig* clinicus, lecto affixus. BENSON. in Voc. Anglosax. *legere* ægrotatio, *leger-fæst* ægrotans, lecto affixus.

LAGER, quatenus derivatur a *lagen* insidiari, significare potest locum insidiarum, speluncam latronum, & cubile ferarum. An huc spectet vox Gothica *filigr* & *filegr*, quod dicitur de spelunca latronum Marc. XI. 17. Luc. XIX. 46. dubito. Nam in hoc composito

posito *si* videtur denotare pecuniam, opes, bona, merces, quo sensu *se* & *sie* occurrunt in Indice VERELII: & *ligr* cubile. Sic ut sensus verborum Domini secundum Versionem ULFILÆ sit: *Domus mea est domus orationis, vos autem fecistis eam Emporium maleficorum.* Confer *vieh* pecunia mortua.

LAGERN, discumbere, loco aliquo considere, a *lager* cubile. Utitur hoc sensu frequenter LUTHERUS in Versione sacra. Vide Exod. XIII. 20. Matth. XIV. 19.

LAGERN, obsidere invadendi causa. Frequentativum a simpliciori *lagen*. Inde *wegelagern* vias obsidere, transeuntibus via publica obstaculum facere, *feldlagern* eadem notione. Utrumque ex observatione ECCARDI in not. ad L. Sal. pag. 40. Hodie utimur composito *belegern* obsidione cingere.

LAGERN, obsidere tuendi causa. Utitur hoc sensu Luth. Psal. XXXIV. 8. *der engel des Herrn lagert sich umb die her, so ihn fürchten.* Ubi NOTKERUS habet *umberinget* circumdat, quod idem.

LAIB, residuum, reliquiæ. Græc. λοιπόν, Gothis *laib* Marc. VIII. 8. Anglosax. *laf*, *belaf*, Francis & Alam. *leib*, & composite *aleib*, *zaleib*, Island. *leiff* & *lefvor*, Angl. *leavings*, Suec. *aflefwor*. Gloss. Keron. reliquiæ *zaleibu*, restat *zaleibuist*. Gloss. Lips. *aleibon* reliquiæ. Gloss. Pez. residuum *aleipa*. TATIANUS cap. CCXXXI. 2. *nam tho thia leibba inti gab inan*, tunc accepit reliquias & dedit illis. Refer ad *leiben* manere, relinqui. Hodie superat in numeralibus, quamvis mira brevitate corruptis, *eilf* & *zwelf* undecim & duodecim, quæ vide. Præcipua veterum composita sunt,

lidolaip, hæreditas, bona ab obitu relicta, vox Longobardica, de cujus proprio significatu actum infra in loco.

tot-laib, eadem notione, nisi quod Alamannis recentioribus simul *præcipuum* ex capienda hæreditate denotet in Jure provinc. cap. 27. & cap. 369. sensu a genere ad speciem restricto.

LAIB, panis. Gothis *hlaibs* Luc. IV. 3. & *hlaifs* Joh. VI. 33. Anglosax. *hlaf* ibid. Francis *leib* apud OTFRIDUM Lib. III. cap. VI. 110. cap. VII. 52. 56. Angl. *loaf*, Frisiis *laf*, Finnis *leipa*, Bohem. *chleba*, Sorab. *kliba*, Latino-Barbaris *leibo*, *leibonis*, & diminutive *leibunculus*. Quo sensu, non convenit inter Philologos. JUNIO videtur contractum ex Gr. κωλύφιον panis athletarum, a robore membrorum sic dictus. Aliis videtur origine Germanicum. Et STIERNHIELMIUS quidem derivat a *laben* coagulari, quia panis est coagulum ex aqua & farina, & ad cognationem evocat ex Latinis *libum*, *gleba*, *globus*, *clibanus*, id est, furnus panarius, & similia. Contra SCHILTERUS refert ad *laben* reficere, recreare, quia panis est stabilimentum stomachi. Aliud etymon vide in *leib*. Postea sensus a notione generali ad certam panis portionem & figuram translatus est. Inde Islandis *lef* panis oblongus, Germanis *laib* panis orbicularis major, *laiblein* orbita panis minor.

LAICH, lusus, serius & jocosus, latissimo sensu. VEREL. in Ind. *leik* ludus serius, certamen, pugna, *leikar* ludi, theatra, palæstrica, venationes, ludi equestres, & cætera omnia jucunda & jocosa, quibus se oblectant homines otio & voluptati dediti, *leikmot* conventus ad ludendum, *leiks-madr* homo hilaris, jocosus. Inde KONIGSHOFIO in Chronico Alsatiæ *urleig* horologium musicum, & LUTHERO *kegel-leich* lusus cuneorum, apud STADENIUM in Voc. Bibl. pag. 846. seq. Refer ad *laichen* ludere.

LAICH, ludus gladiatorius. De hoc ludo vide plura in *spilen* ludere gladiis.

LAICH, semen genitale piscium, *frosch-laich* ova ranarum. Proprie est lusus venereus. Hinc *leikur* in Indice VERELII exponitur lusus avium & piscium. Dicitur autem de semine per metonymiam, quia inter ludendum effunditur.

LAICHEN, ludere. VEREL. in Ind. *leika* ludere, *leikari* ludiones, musici, *leikara liod* certa melodia, voce vel instrumentis cantanda. Suecis *leeka* etiamnum est ludere. Haud dubie a Lat. *ludere*, mutato D. in K. quo mutationis genere nihil frequentius. Et quemadmodum vox Latina de omni lusu, serio & jocoso, musico & venereo, verbali & reali usurpatur: Ita *laichen* non solum significat fidibus canere, sed etiam lætitia efferri, & præ lætitia gestire, jocari, exsultare, imo etiam lascivire, ut ex scala significationum mox patebit.

LAICHEN, jocari, ludere verbis. Inde Gothis *bilaikan* illudere Luc. XIV. 29. & in Indice VERELII *aleika* illudere, contemnere.

LAICHEN, salire, exsultare. Evang. Goth. Luc. VI. 23. *faginod in jainamma daga jah laikod*, gaudete in illa die & exultate. Idem sensus generatur etiam ex alio fonte, ut dixi in *læken* saltare.

LAICHEN, lascivire, semen emittere. Dicitur de piscibus & ranis, quando verno tempore in venerem stimulantur. Proprie est ludere, salire, exsultare, & dicitur de coitu per metonymiam. Latinis quoque *salire* de coitu animalium usurpatur, quamvis non omnium promiscue, sed pedestrium tantum, quia salire præsupponit pedes. Hinc *laichen* videtur ab initio dictum fuisse de animantibus gradientibus tantum, postea vero etiam de piscibus, qui etiamsi pedes non habeant, exsultare tamen videntur. Hodie solis piscibus & ranis hæret, sed cum aliqua lasciviæ idea. Nam quod veteres modestissime dixerunt *ludere*, *salire*, in ore nostro contraxit labem, notatque lascivire & semen ejicere.

LAICHEN, scortari. Græcis λαικάζειν est scortari, λαικαστής scortator, λαικάστρια meretrix. Flandris *lack* venereus, libidinosus, obser-

observante JUNIO in not. ad Willeram. pag. 197.

LAID, *laidig*, vide in *leid*.

LAIST, forma pedis vel calcei. SOMNER. in Dict. Anglosax. *læst* formula lignea sutoria, forma pedis lignea, *læst-wyrhta* caligarius. Oritur a verbo Alamannico, quamvis pridem extincto, *leisen* imitari. Quid enim est illa forma nisi modulus, quem sutor imitatur, dum ipsa imitatur pedem hominis? Etymon ECCARDI vide in *letzen* scindere.

LAIST, vestigium, forma pedis vel calcei pulveri impressa. Cognoscitur ex composito Anglosaxonico *fot-læst* vestigium.

LAKEI, cursor, servus a pedibus, qui magnis saltibus jactisque in aerem calcibus cursum accelerat. Omnino a *læken* currere. Vox a Gothis in Gallia & Hispania proseminata, ubi ejusmodi servus dicitur *laquay* & *lacayo*. Fidem rei facit terminatio *ei*, quæ pure Gothica est, ut dixi in PROLEGOM. & radix *læken* currere, salire, quæ nusquam nisi in Gothico idiomate reperitur. MENAGIUS in Originibus Gallicis a *verna* deducit primo *vernula*, mox *vernulacus* & *vernulacaius*, & detractis prioribus syllabis *lacaius*, jucundo quidem, sed difficili & cerebroso itinere: Qui, si voluisset, meliora nosse poterat e Glossario Ulphila-Gothico GEORGII STIERNHIELMII, jam anno superioris Sæculi LXX. Holmiæ typis edito, ubi pag. 105. a Suecico *lacka* currere derivatur *lackay* cursor. Hujus synonymum est *ein leuffer*, *ein springer*.

LAKEN, stratum, & quicquid ad sedendum aut cubandum substernitur, a *legen* sternere, collocare. Vox Francis & Alam. unice propria. Gloss. Pez. stratorium *stuollachan*. Gloss. Jun. in Obs. ad Will. pag. 151. *panchlahhan* sagma, *streuui lachan* stratoria. Quibus simile Græcum λάχανον textum vimineum quod currui ad sedendum imponitur, apud HESYCHIUM. Utimur eodem sensu hodie, dum lintea cubitoria appellamus *bedd-laken*, & lodicem *leinlaken*, contracte *leilach*.

LAKEN, velum, & omne tegumentum vel operimentum. Gloss. Keron. lintea *lahhan*, pallium *lahhan*, palla (altaris) *lachanes*. Gloss. Jun. *lachan* sagum. Apud OTFRIDUM *lachan* dicitur de fasciis quibus B. Virgo puerum Jesum involvit, nec non de velo Templi. Quæ cum jam cel. SCHILTERO sint observata, repetere nolo. Et huc etiam spectant, *lininun lachan* linteamina, & *suueizlachan* sudorium, ex Harm. Evang. TATIANI cap. CCXX. 4. Hodie lintea triclinaria appellamus *tisch-laken*. Hic sensus videtur oriri a *legen* nubere, velare, induere, de quo actum infra.

LAKEN, pannus. Gloss. Pez. pannosi *thihhero*, *lachano giuuatto*. Sensus Belgis fere proprius, iisque qui Belgas imitantur.

LALLEN, corrupte & impedite loqui, ut solent pueri. Lat. *lallare*. Inde nomen Deo *Lallo*, qui balbis præesse næniis fingitur. Græcis λαλεῖν est loqui simpliciter.

LAM, mancus, impeditus, sive defectus sit in pedibus, sive in manibus, sive in lumbis, *læme* paralysis, *læmen* debilitare, motum impedire, luxando, frangendo, mutilando &c. Cuncta vetustatis usu probata. *Lama* pro claudo extat in Evang. Anglosax. Matth. VIII. 6. ubi interpres Gothicus habet *uslitha*, quasi delumbis, a *litha* artus. Reliquæ Dialecti utuntur voce Saxonica. Gloss. Boxh. *lamer* paralyticus. VEREL. in Ind. *lam* fractus, debilis, *læmming* membrorum confractio, *lemia* frangere, & dicitur etiam de scuto quod frangitur. Jus prov. Alam. cap. LX. 4. *hat ain man læmin an sinen henden oder an bainen*, si quis paralysi manuum aut pedum laboret. Cuncta fortasse a Gr. κλώμενος fractus, verbi κλάω frango. Et ideo rectius scribitur *hlam*, quia H. est custos originis. Ad consensum spectat, judice CLODIO, Persicum *lengh* claudus, *lenghiden* claudicare, & *Timour-lengh* Timur claudus, qui vulgo TAMERLANES dicitur. M. & N. passim permutantur.

LAMI, rei bene cœptæ infelix exitus, ab ἰαλέμου ᾠδὴ Jalemi inepti musici cantilena, judice PEISKERO.

LAMM, agnus, ovis lactens. Lex Salica habet *lem* Tit. IV. 1. Reliqui omnes *lamb*, Gothi, Anglosaxones, Franci, Alamanni, & ex recentioribus Angli & Sueci. TATIANUS cap. XVI. 1. *senu Gotes lamp*, ecce agnus Dei. ISIDORUS Cap. IX. 4. *ardot uuolf mit lambu*, habitat lupus cum agno. Quo sensu, incertum. JUNIUS derivat a Gr. ἀμνὸς ejusdem significatus, ope præfixi L. quam etymologiam STIERNHIELMIUS immerito despicatur, meliori conjectura destitutus. HELVIGIUS a *lambo*, quod sal libenter lambat. Olim fuit nomen generale, & generi quoque caprino commune, nisi mendum sit in voce Malebergica *lamp*, quæ pro hædo vel capra ponitur in L. Sal. Tit. V. 1.

LAMPE, lampas, λαμπάς, a λάμπω luceo, & hoc a Scytho-Scandico *liom* lumen, fulgor, quod habet VEREL. in Ind.

LAN, *lon*, *lün*, aqua. Vox Celtica. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *llynn* liquor. VEREL. in Ind. *hlana* liquefacere, *thad hlanar* frigus & gelu resolvitur. Dicitur de aqua stagnante & fluente, & superat hodie in multis fluviorum nominibus, non solum apud Britannos, sed etiam apud nos, manifesto satis indicio, primos Germaniæ incolas Celtice locutos, & nos, qui nomina ab illis relicta non intelligimus, a lingua eorum descivisse. Hujusmodi sunt,

LAN, *lon*, *lun*, amnis Angliæ, quæ *Lancastriam* alluit, & nomen urbi dedit. Lat. *Luna*.

LANE, fluv. Germaniæ sup. qui post longos errores in Rhenum labitur. Giessenses *Lönam* vocant, alii *Lanum*, Scriptores medii Ævi *Loganam*, a *lauge* aqua.

LEINE, fluv. Turingiæ, qui Gotham præterfluit.

LEINE,

LEINE, fluv. Saxoniæ inf. qui Hanoveram alluit, Lat. *Lynius*.

Appellative occurrit in nomine illustri LÜNEBURG, quod certe non a cultu Lunæ, sed a situ sic dicitur, velut *Castrum ad amnem*, etiamsi amnis ille non *Lüne*, sed *Ilmenau* appelletur. Nomen provinciale ab urbico est. Simile compositum est *Lancastria*, imo etiam *Londinium*.

LAND, terra culta & inculta, ager publicus & privatus, regio parva & magna. Gothis & Anglosaxonibus *land*, Francis & Alam. *lant*, *land*, Belgis, Anglis, & omnibus Septemtrionalibus *land*. JUNIUS, qui Græcas origines sectari solet, nunc a Poetico λαῖον arvum, nunc ab ἄνδιρον summitas vel extremitas rerum, deducit. FRISCHIO, qui hanc vocem multis & eruditis observationibus locupletavit, *land* in primo & proprio significatu est ager incultus, quales sunt illi a CÆSARE Lib. VI. de B. G. cap. 23. descripti: *Hoc proprium virtutis existimant, expulsos agris suis finitimos cedere, neque quemquam prope se audere consistere.* Hoc sensu Gallos Saltus Burdegalenses etiamnum vocare *Landes de Bourdeaux*, & hunc sensum a lumbis humani corporis, qui hodie *lenden*, desumptum esse affirmat: Sic ut *land* proprie sit latus regionis, limes atque finis, & vastitas cultoribus vacua. Italos eandem rem appellare *langhe*, a veteri Theotisco *lanchon* lumbi, & hunc significatum superare apud Belgas in *langke*, & apud Gallos in *longe*, idem observat. Secundum hanc etymologiam vox solitudinibus propria adhæsit agris & regionibus, postquam solitudines coli & in agros converti cœperunt. Idem doctissimus auctor tangit quoque controversiam inter Ducem Sabaudiæ & possessores *Langarum* in Italia de significatu vocabuli agitatam, & contra contemtores Studii Etymologici sic concludit: *Dum utraque pars ad etymologiam provocat, eo ipso hanc nobilem artem in Tribunali collocant, etiamsi res tanti sit momenti, ut integrum territorium concernat.* Denique & composita sistit tam vetera quam nova, quorum numerus, quamvis incredibilis, e Monumentis Anglosaxonicis, Francicis, & Islandicis, multis accessionibus augeri potest. Aliam vocis originationem propinat STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 383. *Land*, inquit, est ab *aa* aqua. Ante *A*. ponitur L. litera liquida, & est *la* aqua. Post *la* in fine additur D. & fit *lad* solum, Dialecto Islandica. Sed dum aquam ex aqua producit, nunquam efficit terram, nisi in litera D. sit vis mirifica. Nos in voce *land* duos significatus distinguimus, *soli* & *soli sterilis*. Illud Islandis vocatur *lad*: hoc Germanis *led*, ut ostendi in loco. Ab utroque prodiit *land* per epenthesin: sed significatu adeo diverso, ut præter sonum nihil commune habeant. Nam *land* a *lad* est fundus, primo quidem hæreditarius & sorte divisus, postea omne solum. Contra *land* a *led* est terra sterilis. Prior significatus est antiquissimus, & ex Monumentis Gothicis & Anglosaxonicis manifestus: alter recentior & sero natus, eoque ad etymologiam prioris ineptus. De voce Islandica *lad* vide plura in loco.

Composita Anglosaxonica
apud Somner. & Bensonium.

land-boc, charta, codicillus, instrumentum donationis, quo quis prædio cedit.
land-ferde, iter terrestre, expeditio terrestris.
land-folc, provinciales, populares.
land-gemære, termini, fines.
land-leas, sine fundo.
land-leod, provinciales, gens, populus.
land-man, terrigena.
land-riht, jus municipale.
land-scype, regio, plaga, tractus.
land-socn, transmigratio, & regionis habitandi gratia investigatio.
in-land, terra dominica, fundus domini proprius, ipsius usibus reservatus, nec fructuariis elocatus.
in-lenda, indigena, incola.
in-landisc, eadem notione.
un-land-agend, fundo carens.

Comp. Franc. & Alam.

lantchuninga, reges terræ. NOTKER. Ps. II. 2.
lantsceffi provincia. In Gloss. Keron.
lantderi latro, prædator provinciæ, apud TATIAN. Cap. CXCIX. 8. vide *zeren* spoliare.
lantuualton, proceres terræ, apud OTFRID. Lib. I. Cap. XXVII. 18.
lantliut, populus provinciæ, apud eundem Lib. I. Cap. IX. 6.
lantheirrin, principes, domini territorii. Rhythmus de S. Annone §. 29.

Composita Sueo-Gothica
apud Verel. in Ind.

landbur, colonus, conductor fundi.
landeida, solitudo, desolatio.
landflotti, exul, erro.
landganga, defensio provinciæ.
landzmenn, cives, rustici, coloni.
landrad, proditio.
landseti, colonus.
landzstiorn, administratio regni.
landvettir, genii regionum, & alia innumera.

Composita hodierna aut nullo egent interprete, aut alibi recurrent.

LAND, patria. Pollet hoc significatu in quam plurimis compositis, cujusmodi sunt,

land-eve, lex patria. Vox Malebergica in Lege Sal. Tit. XIX. 1. Tit. XXI. 1. sed a librariis male habita.
lantweri, defensio patriæ, invasio regni. Rationem utriusque significatus vide in *wer* bellum.

RUGILANT, patria Rugiorum. AIMOINIUS Lib. II. cap. 13. RUGILANT *latine patria Rugorum dicitur. Nam* LANT *lingua*

lingua Germanorum, patria dicitur lingua Latinorum. P. DIACONUS Lib. I. de Gestis Long. cap. 19. RUGILAND, *quæ Latino eloquio Rugorum patria dicitur.*

Utimur eodem sensu, quoties cives nostros *landsleute* appellamus.

LAND, in nominibus propriis veterum varia significat, (1.) patriam, (2.) fundos & agros, (3.) popularem. De primo & secundo significatu jam vidimus. Tertium exhibet VERELIUS in Ind. *landi* nostras, vel hujus terræ incola, *hans landi* popularis ejus. Anglosaxones eodem sensu dixisse *lenda*, videtur colligi posse ex composito *in-lenda* indigena, incola. Idem judico de Francis ex composito *gelende*, quod in Gloss. Lips. exponitur *accola*. His positis & concessis, nomina propria, quæ vel apud Scriptores Francos, vel in Indice GOLDASTI Alamannico reperiuntur, ita interpretor.

LANDERICUS, dives fundis, aut, si mavis, popularis potens. Major domus sub Chilperico I.

LANDFRIDUS, defensor patriæ, non *pax regionis*. Plura ejusdem indolis composita vide in *frieden* tueri.

LANTPRECHT, popularis clarus. Dicitur & *Landbert*. Similia vide in *brecht* clarus.

LAMBERTUS, eadem notione qua *Landbertus*, & ex illo vitiatum.

LANDPOLD, popularis fortis & audax.

LANDENULPHUS, *Landulfus*, *Landolfus*, auxiliator popularium.

LANDWEIN, amicus patriæ, vel bellator patriæ. Utrumque enim significare potest. Vide *win* & *winne*.

Et huc etiam referri debent nomina, in quibus *land* ultimum locum occupat. Ut sunt,

ROLANDUS, popularis illustris, Caroli M. ex sorore nepos, ab Anglosaxonico *rof* clarus, quod in ore Francico ex pigritia pronunciantium transit in *ro*. Qui *pacem regionis* hic obtrudunt, nihil antiquum sapiunt, & artificium veterum in condendis Nominibus, quantum in ipsis est, ad nugas & ineptias reducunt. Hominem appellare *pacem* Græculo forte aut Judæo licebit, Germano non licet.

HONILEND, popularis fortis & strenuus. Similia vide in *kün* audax.

ADALLANT, popularis nobilis.

BERTLAND, ead. notione qua *Landbert*, quamvis alio compositionis ordine.

LAND, populus. Dictio metonymica, a terra ad populum, qui terram incolit, translata, sed valde antiqua. Utitur enim Codex Arg. Marc. I. 5. *usiddjedun du imma alla Judaia land*, exivit ad eum omnis Judææ populus. Ubi TATIANUS habet *lantscaf* Cap. XIII. 12. LUTHERUS *land*. Quod non de regione, sed populo regionem inhabitante intelligendum esse, res ipsa docet. Hodie eodem sensu utimur non solum in compositis, *Lands-sitten*, *Lands-brauch*, *Lands-sprache*, & similibus, sed etiam extra compositionem in vulgatis loquendi formulis, *das Land hat bewilliget*, *das Land hat beschlossen*, *das Land hat gehuldiget* &c.

LAND, planities inculta. V. *led*.

LANDEN, *lænden*, appellere. VEREL. in Ind. *lenda* ex alto terram vel portum subire, *lendastad* statio ad quam cymba appellitur.

LAND-GERICHT, judicium provinciale. Occurrit in charta Friderici II. Imp. an. 1215. apud CANGIUM, ubi tamen vitiose scribitur *Langericht*.

LAND-GRAF, comes provinciæ, sic appellatus, quod extra palatium Regis in provincia munus suum exerceret. Latino-Barbaris *Landgravius*. Differt a Comite palatino, qui intra palatium officio suo fungitur, & ideo *pfalz-grav* dicitur. Differt etiam a *Marcgravio*, qui finibus imperii præest, non mediterraneo. Marchiones prius auditos esse in Historia, Landgravios serius, nec ante Sæculum XI. inter omnes convenit.

LAND-SASSEN, omnes regionis cultores, advenæ & indigenæ, id est, sive de territorio sint, sive in territorio tantum, potiori tamen jure ii, qui cæteris ampliores habent possessiones. Alamannis in Jure provinciali *lant-sazzen*, Latino-Barbaris *Lancetæ* apud SPELMANNUM. Vide simplex.

LAND-SIDLER, conductores, clientes, qui nullas habent terras nec sedes, nisi precarias, quibus terra aliena pro sedili est, & inde nomen a *sidel* sedes, & *land* prædium, fundus, ager. Franci *lantsidilon* vocant. Est enim vetus nomen, inde a tempore Francorum ad nos delatum. OTFRIDUS Lib. II. Cap. II. 41.

Er quam sos er scolta,
Ioh uuisota thoh er uuolta,
In eigan ioh in erbi,
Thaz lag al umbitherbi,
Thie sine lantsidilon
Sie datun so th thir redinon.

Sensus est, Dominum venisse in hæreditatem suam, sed clientes & fiduciarios bonorum suorum possessores illum non recepisse. SCHILTERUS *lantsidilon* interpretatur *provinciales*. Nescio an satis apposite. Nam in hoc composito *land* non videtur agrum publicum, sed privatum denotare.

LAND-STORZER, *land-störzer*. V. *störzer*.

LAND-STREICHER, erro. V. *streichen* vagari.

LAND-STREINER, erro. V. *streiner*.

LAND-STURER, *land-stürer* erro. Vide *stüren* vertere.

LAND-SUCHUNG, migratio gentium. Anglosax. *land-socn*. Vox antiqua, & judice FRISCHIO digna, quæ usui hodierno restitua-

ſtituatur. Vide *ſuchen* quærere occupandi cauſa.

LAND-WERE, munitio finium. Refer ad *weren* tueri. Differt a Francico *lantweri*, de quo paulo ante in *land* patria.

LANG, porrectus, continuus. Lat. *longus*, Goth. *lagg*, quod pronunciatur ut *lang*, Anglosax. *lang*, *læng*, *long*, Franc. & Alaman. *lang*, *lanc*, Angl. *long*, Scand. *lang*. Non a *lancea* vel *linea*, ut quidam ineptiunt, ſed a *langen* trahere, quaſi protractus, quem ſignificatum ex antiquis mox oſtendam. Dicitur (1.) de extenſione. Gloſſ. Keron. prolixiores *lengirun*. VEREL. in Ind. *langskip* navis longa. (2.) de tempore vel mora. Gloſſ. Keron. tam diu *ſo lango*. VEREL. in Ind. *langlifr* macrobius, longævus, *langlifi* vita longa, *langviſt* commoratio diuturna. Inde *lang-wierig* diuturnus.

LANG, totus, integer. Gloſſ. Keron. ex integro *alonges*, *er alongi*. Gloſſ. Pez. totum *alangaz*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XII. 42. de matre Domini: *bar ſi mit iro lidin alangen*, peperit membris ſuis integris. Puta iis, quæ ad partum a natura deſtinata ſunt. Apud eundem *alanga* dicitur de toga Domini, quam milites *integram* ſervare ſtudebant, Lib. IV. Cap. XXVIII. 32. Dictio figurata, qua *longus* ponitur pro *non-interruptus*, quia integrum continuo ſimile eſt. Hodie ſuperat apud Anglos, quibus *all along* eſt tota vita. Hinc porro Angloſaxonibus *allinga* & *allunga* eſt omnino. Quem ſenſum etiam agnoſcunt Islandi. VEREL. in Ind. *allungis* omnino. Poſtea etiam dici cœpit de integritate morali. Sic B. Virgo OTFRIDO vocatur *alangera muater* mater integra, Lib. V. Cap. XII. 55. Cuncta apud nos extincta.

LANG, tardus, lentus. SOMNER. in Dict. Angloſax. *lang* piger, tardus. A *langen* trahere, quia tardi moram trahunt. Inde compoſita,

langſam, tardus, diuturnus. Angloſax. *lang ſum*. Reliqui in fine habent *ſam*. Gloſſ. Keron. diuturna *lancſameru*. De term. *ſam* vide PROLEG.

langmut, longanimitas. Angloſax. *langmodneſſe*. A *lang* tardus, & *mut* ira, quaſi tardus iraſci.

LANGEN, *lengen*, trahere. Gloſſ. Pez. trahit is *lengit*, protraxit *gilancta*. BENSON. in Voc. Angloſax. *gelængan* protrahere, *gelengd* protractus. Ab initio videntur dixiſſe *locken*, ab ἕλκω traho, poſtea *langen* per epentheſin. Inde

Francis *lang* plauſtrum, quia trahitur. Gloſſ. Pez. vinculum plauſtri *languuid*. Saxonibus temo etiamnum *langholz* dicitur, quaſi lignum plauſtri.

Germanis *lang* longus & tardus, quia longus eſt protractus, & tardus moram trahit, *belangen* trahere in forum, accuſare.

LANGEN, expetere, deſiderare. SOMNER. loc. cit. *længian* percupere, deſiderare, expectare. NOTKERUS Pſal. V. 2. *chit diu dia des erbes langet*, dicit illa quæ hæreditatem deſiderat. Locum cum pluribus aliis obſervavit SCHILTERUS in Gloſſario. Oritur, non a *lang* longus, ſed a verbo præcedenti, & proprie eſt *trahere* vel *trahi*, ſenſu a trahentibus deſumpto, quia deſideria trahunt, & deſiderantes trahuntur in rem, eamque viciſſim attrahunt. Utrumque ſane habet ſuos funiculos, & deſiderium, quo trahimus trahimurque, & res concupita, quæ trahit. Ambo ſe mutuo trahunt & attrahunt, diverſo quidem modo, ſed tamen manifeſto. Hoc cum bene perpendiſſent majores noſtri, ſapienter deſiderio nomen a trahendo impoſuerunt. Hinc deſiderium dicitur alias *zug* tractus, a *ziehen* trahere. Hodie utimur compoſito *verlangen*, dum Angli cuſtodiunt ſimplex *to long*.

LANGEN, *lengen*, prolongare. Angloſax. *langian*, Francis *gelangen*, *gilengen*. Gloſſ. Pez. protelentur *gilengit uuerdent*. Quibuſcum conveniunt λογγάζω & *prolongo*. Cuncta a *lang* longus, quatenus de mora & extenſione dicitur. Hodie utimur frequentativo *verlengern*.

LANGEN, tangere, *erlangen* attingere. Forte a *law* manus, per epentheſin. Nam primo tangit manus, poſtea res omnes, quarum extrema ſimul ſunt. Utitur hoc ſenſu Luth. Gal. IV. 25. *Agar heiſſet in Arabia der berg Sinai, und langet biſs gen Jeruſalem.* Inde *lang* contiguum, quod, etiamſi per ſe obſoleſcat, ſuperat tamen in præpoſ. *langs* tenus. Inde Angloſax. *eaſt-lang* oriente tenus, *weſt-lang* occidente tenus, apud SOMNER. in Dictionario.

LANGEN, in metaphorico dicendi genere ſignificat (1.) *pervenire*, quia qui aliquo pervenit, eo tangere videtur. Inde *gelangen* pervenire, *gelangen laſſen* facere ut perveniat. Latini eodem ſenſu dicunt *pertingere* a *tangere*. (2.) *compotem fieri*, quia compotes facti ſimiles ſunt eorum, qui rem tactu percipiunt. Inde *erlangen* conſequi, adipiſci, Græcis conſono vocabulo λαγχάνω. Quod miror. (3.) *ſpectare*, *pertinere*, quia pertinentia ſunt contiguis ſimilia, h. e. iis, quæ nos proxime tangunt. Inde formulæ, *was mich belangt*, *was mich anlangt*, quod ad me ſpectat. (4.) *propinquum eſſe*. Franci ſane cognatos & propinquos vocare ſolent *tangentes*, quia contiguis ſimiles ſunt, & ſanguinis affinitate ſe mutuo tangunt. Inde *gilanger* propinquus, apud OTFRIDUM Lib. II. Cap. VII. 46. Lib. III. Cap. VI. 50. Inde etiam nomen parentelis apud Francos. Judicium fiat ex compoſitis. Gloſſ. Boxh. *kilenkida* affinitas, *ſippukilengida* adfinitate. Gloſſ. Pez. affinitate *gilengido*. (5.) *ſatis eſſe*. Id eſt, ſufficere propoſito, ſcopo, fini. Finis enim ſimilis eſt extremitatibus rerum. Et ſicut extremum tangitur a manu, ita finis ab eo quod opus eſt. Inde *zulænglich* ſufficiens, *unzulænglich* inſufficiens.

LANGEN, porrigere, facere ut tangat. Verbum facessens a *langen* tangere. Inde *handlanger* operarius qui alteri operam suam porrigit, ab *hand* auxilium, vel si mavis is, qui alteri aliquid in manus tradit. Utrumque enim significare potest.

LANGOBARDI, *Longobardi*, populus Germaniæ antiquæ de genere Suevico, ferox, & bellis diu agitatus, priusquam in Italia consisteret, de quibus mira fabulantur medii Sæculi Scriptores. Nomen STRABONI, VELLEJO, & TACITO, sæpe memoratum. SOMNER. in Dict. Anglosax. *laugbeardas* Longobardi, *lang - beardna - land* Longobardia. Gloss. Pez. Italia *lancpartolant*. Longitudinem in nomine gentis, omnes quotquot inspexi, agnoscunt. Et recte. Nam longus apud antiquos promiscue dicitur *lang* & *long*, ut demonstravi in voce. Hinc illa apud Scriptores varietas, ut jam *Langobardi*, jam *Longobardi* vocentur, nullo utrinque vitio. Sed quænam sit illa longitudo, barbæ, an bipennis, an primævæ habitationis, non convenit inter Eruditos. P. DIACONUS, qui res gestas Langobardorum descripsit, & nomen gentis suæ ignorare non potuit, causam appellationis barbam fuisse tradit Lib. I. cap. 9. *Certum tamen est, Langobardos ab intactæ ferro barbæ longitudine, cum primitus Winili dicti fuerint, ita postmodum appellatos. Nam juxta illorum linguam*, LANG *longam*, BARD *barbam significat*. Æquum autem est, ut homini Langobardo in rebus domesticis credamus. Nec dubitat CLUVERIUS, quin Paulus vera scripserit, cum quia in Asia quoque referuntur populi Μακροπώγωνες, a longæ barbæ argumento sic dicti, tum quia moris Germanici erat, *barbam virtuti devovere*, de qua re, cum maxime memorabilis sit, describam verba TACITI ex Cap. XXXI. de M. G. *Et aliis Germanorum populis usurpatum rara & privata cujusque audentia, apud Cattos in consensum vertit, ut primum adoleverint, crinem barbamque submittere, nec nisi hoste cæso exuere votivum obligatumque virtuti oris habitum.* Quid obstat, ut Langobardos idem fecisse putemus quod Cattos, quodque in aliis Germanorum populis non nisi unus vel alter facere præsumebat? Ipse DIACONUS simile quid tradit de exercitu Saxonum integro Lib. III. Hist. Lang. Cap. 7. *Sex millia quoque Saxonum, qui bello superfuerant, devoverunt, se neque barbam neque capillos incisuros, nisi de hostibus Suavis ulciscerentur.* Qui barbam votivam Langobardis eripiunt, videntur mihi partem virtutis una cum habitu oris eripere. SOMNERUS tamen pro barba laudat bipennim, quia *barte* bipennis, & nomen Langobardicum ducit ab armis, ut Saxonicum a brevibus gladiis. Contra REINECCIO nec barba probatur, nec bipennis, sed locus inter Magdeburgum & Halberstadium, quem incoluere Langobardi, quemque etiamnum appellari ajunt *lange börde*, i. e. longum tractum. Adeo incerta sunt omnia, ubi ab antiquitate semel desciscitur. Interim *Lombardiæ* & *Lombardi* vocabula ex antiquo Gentis nomine, cui pars illa Italiæ novissime paruit, vitiata esse, apud omnes in confesso.

LANGS, tenus. V. *langen* tangere.

LANGUEDOC, provincia Galliæ, cujus pars olim *Gothia* appellata, postquam Wisigothi duce Wallia (quod Sæculo V. factum) ibi consederant, quorum Lingua a provincialibus dicta est *langue d'oc*, sive *lingua occitana*, quia, cum aliquid affirmare vellent, pro *ouy* dicebant *oc* vel *auk*. Quæ res postea toti provinciæ novam nomenclaturam conciliavit, sic ut, quæ antea *Gallia Narbonensis* & *Braccata*, nunc *Occitania* & *Linguadocia* nuncuparetur, a particula Gothica *ok*. Inventi artificem laudare possum CATELLUM in Hist. Occit. Lib. I. quem sequitur CANGIUS in voce *Lingua*, & VALESIUS in voce *Septimania*. SIRMONDI opinio, qui eam provinciam sic dictam existimat, quasi *Landgothiam*, nullos habet Sectatores. De particula Gothica *ok* confer dicta in *auch*.

LANK, latus, costa, lumbus, ilia. Gloss. Keron. lumbis *lanchon*. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. ilia *lancha*. Idem Græcis λαγών amplissimo sensu, pro latere & lumbo. Nec aliud videtur esse *lank* quam latus, si derivetur a *langen* tangere, quia res se mutuo tangunt per latera. Isque vocis significatus etiamnum superat in *flank*. Quamvis etiam ex λαγὼν facile nascatur *lank*, transpositis literis. A latere sensus transferri potuit ad costas, a costis ad lumbos & ilia per metonymiam continentis pro contento. Cambris lumbus dicitur *llwyn*, Anglis *loyn*, quæ judice CASAUBONO syncopata sunt ex λαγὼν. Hodie non amplius dicimus *lank*, sed *lend*, plur. *lenden*, quod vide.

LANZE, spiculum, jaculum, Armor. *lancç*, Hibern. *langa*, Gall. *lance*, Ital. *lancia*, Græc. λόγχη, Lat. *lancea*. Vox a Celtis relicta, & e Celtico sermone in reliquas linguas traducta. Hinc optime VARRO apud GELLIUM Lib. XV. cap. 20. dixit: LANCEAM *non Latinum, sed Hispanicum verbum esse.* Dixit autem Hispanicum, quia Celtiberis usitatum, quod ante omnes PEZRONIO observatum in Antiq. Celt. pag. 281. *Si ce mot venoit des anciens Espagnols, comme Varron le dit, il ne pouvoit venir, que des Espagnols appellez* CELTIBERES, *c'est à dire, des Celtes établis en Espagne.* Operæ pretium erat, hoc describere, quia video sensum Varronis adhuc fugere interpretes Gellii. Erat autem res & nomen rei (quod contra Varronem observandum) omnibus quondam populis Celticis commune, non Celtis tantum Hispanicis, sed etiam Gallicis, Britannicis, & Germanicis, quod fuse probat CLUVERIUS in Germ. Antiq. Lib. I. cap. 44. Hodie est hasta longa & gravior, olim brevior & vibrabilis, teste DIODORO Lib. V. ubi de Gallis & Germanis universe inquit:

Hastas

Hastas jaciunt, quas ipsi LANCEAS *appellant.* Hinc Poetis *telum volatile* dicitur apud CLUVERIUM. Habet autem nomen a vibrando, plane ut *jaculum* a *jaciendo*, & *sper* a σπαίρω. Radicem custodiunt in hunc usque diem Armorici in *lança* jaculari, Galli in *lancer*, cujus synonymum est *jetter*, Itali in *lanciare*, Hispani in *lanza*. Omnes eodem significatu. Germanis radix periit. Modum jaculandi descripsit CLUVERIUS loc. cit. quem vide.

LAPP, & *læppisch*, sunt convitia, a Lapponibus petita, quæ in hebetes & stupidos torqueri solent. MARTINIUS in voce LAPPIA: "*Læppisch* Germanis est ineptum. Sed „in istis populis, qui publicis dicteriis infa„mantur, sæpe plus est virtutis, quam in ce„lebribus. SCAL. Exerc. 213. 2. *Scimus nos,* „*Lapones esse corpore vegetissimo, agilitate in*„*signi, sagittandi peritia nobiles, adversus ho*„*stes fortissimos, erga hospites innocentes.*

LAPP, lacinia, frustum vel segmentum panni aut alterius rei. Vox multorum idiomatum usu recepta. Gloss. Pez. lacinia *lappa*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *læppe* particula. Idem Belgis *lap*, Suecis *lapp*. Proprie est pars resecta, a *leiben* dividere, partiri. A *lap* Dani antiqui formarunt *lapr* siparium, quia vela ab hastis pendentia antiquitus erant panniculi. Inde Latinis *labarum*, quod vide.

LAPP, ora, vestis vel alterius rei, *ohr-læplein* ansula auris. SOMNER. in Dict. Anglosax. *læppe* ora, fimbria, *ear-læppe* lobus. Gloss. Lips. *lap* oram vestis. VEREL. in Ind. *laf* ora vestis. Forte a Græc. λαβὴ ansa, quod judice MARTINIO est a λαβεῖν apprehendere, unde Latinis verisimiliter *lobus* pars ima auris, & Germanis *lappe* ora.

LASCHE, segmentum corii. Vide in *letzen* scindere.

LASE, urna, *wasserlase* hydria, vas aquaticum. Sicut *urna* est ab ἀρύω haurio, ita *lase* a *laden* haurire.

LASS, fessus, fatigatus. Gall. *las*. Utrumque a Lat. *lassus*.

LASS, piger, ignavus. Suecis *laat*, Island. *latur*, Gall. *lasche*. VERELIUS in Ind. *latur*, deses, tardus, ignavus. Refer ad *lassen* cunctare, quia piger est instar tardi, qui vitio naturali tanquam pondere detinetur. Differt a priore, etiamsi commune cum illo nomen habeat. Ille languet, hic torpet; ille laborem remittit ex defectu virium, hic integris viribus nihil efficit. SPELMANNUS nomen a *Lassis*, hoc est, servis Saxonicis relictum putat, in Gloss. Archæol. pag. 352. *Restat*, inquit, *antiquæ appellationis commemoratio; ignavos enim hodie lazie dicimus.* Sed hæc etymologia vocem extra sedem nativam & cognationem projicit. Si quis tamen malit, hæc omnia referre ad *lassen* remittere, quia piger est remissus, & otio frena laxat, non vetabo.

LASS, sæpe est substantivum in compositis, & tunc significatus suos accipit a themate verbi *lassen*, quod vide.

LASSEN, est verbum difficile explicatu, sive originem spectes, sive evolutionem. Latissime autem dominatur in omnibus Dialectis, & Gothis effertur *letan*, Anglosax. *lætan*, Francis & Alam. *lazzen*, Belg. *laaten*, Angl. *to let*, Suec. *læta*. Lexicographi omnes ejus significatus, tanquam ab uno parente satos, turpiter confundunt. Nos illud in quinque tribus dispescemus, & sua singulis initia & pomœria adsignabimus.

LASSEN, primi generis.

LASSEN, laxare, laxum facere quod ante erat adstrictum. Factum auctoribus Francis a Lat. *laxare*. TATIANUS Cap. XIX. 6. *gilazet juuuaru nezziu*, laxate retia vestra. Et mox: *in thinemo uuorte intlazu ih thas nezzi*, in verbo tuo laxabo rete. Sueci dicunt *efterlæta*, nos *nachlassen*, *loslassen*, Galli vero simpliciter *lascher*, quod illis haud dubie a Francis relictum. Omnibus consentit Gr. χαλάζω laxo, relaxo, remitto, per aphæresin. Antiquitas inde formavit vinculorum nomina. Talia sunt in Lingua Latino-Barbara, *laxa* lorum, habena, apud CANGIUM, & *laxamina* habenæ, apud ISIDORUM in Glossis. Et huc etiam spectat, quod vinculum canis leporarii Gallis vocatur *laisse*, Belgis *letse*. Nec mirum videri debet, lora & frena, quorum nomina (ut sunt *breidel*, *zügel* &c.) alias ab attrahendo formantur, hic a contrario motu denominari. Nam utrumque fieri poterat legitime, quia lora & frena non solum attrahuntur, sed etiam relaxantur. Hinc etiam Græcis a χαλᾶν laxare, derivatur χαλινὸς frenum.

LASSEN, fundere, *zerlassen* liquefacere. NOTKERUS Psal. CXLVII. 7. *Pater sendet uz verbum suum, unde zelazet sie*, pater mittet verbum suum, & liquefaciet ea. Et mox: *unde uuahet sie ana sin geist, unde dara nah rinnent sie ze Gote, uuanda sie zelazen sint fone sinero uuarmi*, & afflabit eos spiritu suo, & postea fluent ad Deum, quoniam liquefacti sunt a calore ejus. Fundi autem & liquefieri dicuntur, quorum intima vincula ita laxantur calore, ut fluere possint. Ergo fundere est laxare.

LASSEN, quatenus significat *laxare*, accipit ab ingenio Germanico, ad figuratam dictionem oppido propenso, multos novos significatus, sagaciter inventos, & pulchritudine insignes. Significat autem (1.) *permittere*, quia permittentes similes sunt eorum, qui lora vel frena laxant. Hujus verbi surculus est *sinere*, quia sinentes permittentibus similes sunt. (2) *remittere animum a labore*, quia animus remissus vinculo laxato similis est. (3.) *remittere debitum vel culpam*, quia remittentes videntur idem facere quod ii, qui laqueos adstrictos solvunt & molliter relaxant. (4.) *dimittere e nexu vel potestate*, ob manifestam, quæ est inter vinculum solutum & statum dimissi, similitudinem

nem. (5.) *emittere*, quia emittentes videntur lora dare rei emissæ, ut libere meare possit. (6.) *omittere, missum facere*, quia qui agenda omittit, persimilis est ei, qui vincula stringenda non amplius attrahit. Plures fortasse significatus invenient, qui meditari voluerint. Mihi non vacat.

LASSEN, permittere, concedere, tacito vel expresso consensu. SOMNER. in Dict. AS. *lætan* permittere. TATIANUS Cap. LI. 3. *laz mih ér faran inti bigraban minan fater*, permitte mihi primum ire & sepelire patrem meum. Cap. LX. 11. *inti ni liez einigan imo folgen*, & non permisit quenquam sequi se. Latini videntur inde habere *licere*, quia licitum est permissum.

LASSEN, sinere, non impedire, pati ut aliquid fit vel fiat. SOMNER. loc. cit. *lætan* sinere, pati, tolerare. Gloss. Keron. sinat *lazzit*, sinet *lazze*. Codex Arg. Marc. XIV. 6. *letith tho* finite eam. Cur illi molesti estis? Versio AS. Marc. X. 14. *lætath tha lytlingas to me cuman*, sinite parvulos ad me venire. TATIANUS Cap. LXXII. 6. *lazet jogiuuedar uuahsan*, sinite utraque crescere. Inde Gallis *laisser*, Italis *lasciare*, eodem sensu. In hodierna lingua sunt innumeræ loquendi formulæ, quæ huc spectant, de quibus consulendi Lexicographi. A *lassen* derivatur *gelassen* patiens, tolerans, tranquillus, & hinc porro *gelassenheit* patientia, quies animi ab agendo desistentis.

LASSEN, remittere animum a labore. Latini eodem sensu dicunt, *laxare animum a laboribus, relaxare se occupatione* &c. Inde Anglosaxonibus *lisse, lysse* remissio. Quod probe velim notari. Nam ab hoc obsoleto componimus *læssig* remissus, *nachlæssig* negligens, valde remissus, *farlæssig* remissus in rebus agendis, a *far* opus, negotium, quod est verbale a *faren* agere, facere.

LASSEN, remittere debitum, sive illud sit culpa aut reatus, sive pœna delicti, sive debitum civile aut officium. Hoc sensu Gothi dicunt *afletan* Marc. II. 7. *hwas mag afletan frawaurhtins niba ains Goth*, quis potest remittere peccata nisi solus Deus? Anglosaxones *forlætan*, Franci & Alam. *far-for-fur-lazzan*. Gloss. Keron. remisisti *farliazzi*, dimitte nobis *furlaz uns*, remissione *farlazzany*. TATIANUS Cap. XXXIX. 3. *forlazet ir, thanne forlazet man ju*, dimittite, & dimittetur vobis. Hodie eodem & latissimo sensu dicimus *erlassen*, & inde *erlass* & *erlassung* remissio cujuscunque rei præstandæ. Sed a simplici *lassen* componimus *ablass* remissio peccatorum. Latini delectantur eodem dicendi genere. CICERO de indulgentia matrum: *Quod pater adstringit, mater relaxat.*

LASSEN, dimittere e nexu vel potestate, *freilassen* emancipare, *loslassen* liberum dimittere. Lex Bajuvar. Tit. VII. 10. *Si quis cum libera manumissa fornicaverit, quam* FRILAZIN *vocant*. Eadem puella in Lege Salica vocatur *friolasia*, Tit. XV. 3. In Codice Argenteo *afletan* est uxorem dimittere Marc. X. 4. & *afleitana* uxor a marito dimissa, Luc. XVI. 18. Apud NOTKERUM in Versione Psalmorum *Gotes kelazze* est donum Dei, observante SCHILTERO in Gloss. Teut. pag. 529. quia scil. donaria sunt voluntariæ dimissiones & translationes rerum e nostra potestate in aliam. Hinc Latino-Barbaris *laxare* est donare, apud CANGIUM, & *laxa* donum vel legatum, quod imitantur Galli in *legs*.

LASSEN, emittere, *seufzer lassen* suspiria emittere, *ader lassen, blut lassen* sanguinem emittere. In Codice Arg. dicitur de voce Marc. XV. 37. *ith Jaisus aftra letands stibna mikila uzon*, Jesus autem emissa voce magna expiravit. Et huc etiam spectat formula rusticorum, quando dicunt, *die bienen lassen*, cujus verus sensus est, apes novam pullitiem emittunt.

LASSEN, omittere, missum facere, *unterlassen* intermittere, *ablass, unterlass* omissio, cessatio, *unablæssig* indesinenter. Græcis λήγειν est desinere, & ἔληξε desiit, non nulla soni & sensus cognatione.

LASSEN, recedere, discedere, *lass ab* desiste, recede. Verbum intransitivum a *lassen* laxare, quia discedentes videntur se ipsos laxare e loco. Hoc quoque metaphoricum est, ductumque a funibus adstrictis, qui, dum laxantur, videntur longius ire. Inde Latino-Barbaris *laxa te hinc*, recede, apud CANGIUM in Glossario. Huc pertinet terminus forensis *verlass* conventio, quam vulgo *recessum* vocant, per metonymiam consequentis pro antecedente, quia facta conventione disceditur. Simile compositum est *abschied*, quod confer.

LASSEN, linquere, relinquere, deserere. Gothi dicunt *afletan*, nos cum Saxonibus, Francis, & Alamannis *verlassen*. Cod. Arg. Marc. XIV. 50. *afletandans ina gathlauhun allai*, relinquentes eum fugerunt omnes. Versio Anglosax. Matth. XIX. 27. *nu we forleton ealle thinge and folgedon the*, omnia reliquimus & te secuti sumus. Gloss. Keron. derelinquere *farlazzan*, delinquitur *farlazzan ist*, deserentes *farlazzante*. Hic sensus oritur ex præcedenti. Nam qui discedit, alterum linquit a tergo, & videtur illum deserere. Hinc idem verbum a discessu ad derelictionem paulatim traductum est.

LASSEN, mori, excedere e vita. VEREL. in Ind. *lataz* mori, *latinn* mortuus, *lat, lislat* mors. Dicitur de mortuis, sive quia discedentibus, sive quia laxatis aut dimissis similes sunt. Nam etiam CICERO alicubi dixit *laxari vinculis corporis* pro mori. Idque etiam significare potest *lethum*, si non ab oblivione, sed a *lassen* mori deducatur. Hodie videtur extinctum, sed non est. Vivit enim adhuc in comp *verlassenschaft* hæreditas, res mortui, bona ab obitu relicta. Confer *lidolaip*.

LASSEN, secundi generis.

LASSEN, cunctare, tardare. TATIANUS Cap.

Cap. II. 10. de Zacharia: *inti uuontorotun thaz er lazzeta in temple*, & mirabantur quod tardaret in templo. Gothi eodem sensu dicunt *latjan* Luc. I. 21. Anglosaxones *latan*, apud BENSON. Prisci videntur illud formasse, sive a *laxare*, dicentibus etiam Latinis *laxare tempus* pro prolongare, quo pacto spectabit ad tribum præcedentem; sive, quod malim, a contrario motu, h. e. a *lacio* traho. Ita *tragen* primo est trahere, & postea tardare, cunctari, h. e. moram in longitudinem trahere, quia tardantes similes sunt eorum, qui onus trahunt cum dispendio temporis. Quicquid sit, hoc certum est, quod ab hoc verbo *tardus* & *serus*, imo etiam *piger* & *ignavus* appellationes suas acceperint in multis & antiquissimis Dialectis. De tardo & sero vidimus in *letzt*, de pigro & ignavo in *lass*.

LASSEN, tertii generis.

LASSEN, locare, mittere in locum, *wo sol ichs lassen* ubi locabo, *ich weiss nicht wo ichs lassen sol* nescio ubi reponam. Inde *gelass* mansio, *gross gelass* ampla mansio. Cuncta a Lat. *locare*. Quibus auctoribus, nescio. Apud Antiquos hactenus non occurrit.

LASSEN, quarti generis.

LASSEN, verbum peculiare, quod significatus suos accipit a Suecico *lius* lux. Tria autem significat præcipue, (1.) *ostendere*, *manifestare*, *facere ut elucescat*, quia lux non solum per se conspicua est, sed etiam, ut cætera conspici possint, facit. (2.) *assimilari*, h. e. speciem alicujus rei præ se ferre, eamque similitudine exprimere. (3.) *simulare*, *dissimulare*, h. e. simile per fictionem ostendere.

LASSEN, ostendere, manifestare, facere ut elucescat. VERELIUS in Ind. *lisa, laisa* manifestare, ostendere, *lat, læti* gestus. Belgæ inde derivant *gelaat* bonus vel malus aspectus, *goet gelaat* hilaris aspectus, *droevig gelaat* tristis aspectus. Hodie utimur reciproco. Sic vulgo dicimus de tyrunculo, *er læsset sich wol an* bonam indolem ostendit, bene se gerit.

LASSEN, assimilari, simile esse & videri, *es læsst* apparet. VEREL. in Ind. *litz* videtur. Verbum impersonale, quod de vera tantum similitudine usurpatur. Sic vulgo dicimus, *es læsst schön* quando res pulcram speciem præbet, *es læsst nicht schön* quando deformitatem præ se fert. Apte & eleganter. Est enim in omni gestu & facto humano, sive naturali sive composito, vera quædam species, unde decus & dedecus ejus, cæteræque qualitates, quibus assimilatur, perspicue cognosci possunt.

LASSEN, simulare, dissimulare, simile per fictionem ostendere. Islandis *læta*, in Grammatica RUNOLPHI JONÆ Islandi. Dicitur de falsa similitudine tantum, multorum derivatorum in omnibus Dialectis testimonio. Nam ex hoc fonte, quamvis dudum deleto, Gothi habent *liutei* dolus Marc. VII. 22. *liuta* hypocrita Luc. VI. 42. Anglosaxones *leas* mendax, falsus, & in compositis *pseudo*, Sorabi *lis* vulpes, Germani *los* dolosus, *list* astutia, & fortasse etiam *leisner* & *gleisner* hypocrita.

LASSEN, quinti generis.

LASSEN, facere ut aliquid fiat, *lass ihn kommen* fac ut veniat, *lass ihn warten* fac ut exspectet, *lasset uns gehen* agedum eamus, *lasset ewer liecht leuchten für den leuten*, facite ut lux vestra luceat coram hominibus, Matth. V. 16. Belgæ eodem sensu dicunt *laat* & *laaten*, quod videtur transpositum e Gr. τελεῖν agere, facere. Qui negant, ostendant mihi, si possunt, non ex Logica ferarum, sed ex arte cogitandi sapientum, quam cognationem habere possit cum reliquis ejusdem soni verbis.

LASSI, vel *lazzi*, homines servilis conditionis apud Saxones, teste NITHARDO Lib. 4. *Gens Saxonum omnis in tribus Ordinibus divisa consistit. Sunt enim inter illos* EDELINGI, *sunt qui* FRILINGI, *sunt qui* LASSI (quidam legunt LAZZI) *illorum lingua dicuntur. Latina vero Lingua hoc sunt,* NOBILES, INGENUI, SERVILES. Vox Saxonica non occurrit apud Lexicographos servili significatu. JUNIUS, qui *latz* & *litz* Anglosaxonibus tribuit, videtur eas voces non e monumentis Saxonicis, sed a SPELMANNO, quem citat, accepisse. Unde Spelmannus illas hauserit, non liquet. Interim uterque ducit a Græc. λητεὶς bello captus, cum præda abactus: ille in Observ. ad Willeram. pag. 242. hic in Gloss. Archæol. pag. 370. Quamvis autem frustra laboretur in voce, si, qualis fuerit, ignoretur: credibile tamen est, haud absimilem fuisse Nithardinæ *lassi*. Nam *lass und eigen* etiamnum est formula trita apud Jureconsultos, & quasi per manus tradita, qua *servus & mancipium* denotatur. Qui Græca recusant, derivare solent a *lassen* linquere in loco, sinere ut maneat, quamvis non eodem explicandi modo. STILERO *lassi* sunt servi domi relicti, cum alii ad bellum proficiscerentur, in Thes. L. Germ. pag. 1073. TESCHENMACHERO *lassi* sunt manere permissi, hoc est, primo capti, postea miseratione victoris in agris relicti, cum jure belli vendi aut sedibus pelli poterant, in Annal. Clivens. Part. 1. pag. 74. Mihi videtur vox Saxonica statum vilem in genere, non servitutem, nec causam servitutis, quæ multiplex esse potest, & multo minus vacationem a militia, exprimere. Nam in Versione Evangeliorum Anglosaxonica & antiquissima *læssa* ponitur pro *minimo*, Matth. XI. 11. *se the læssa ys, ys on heofena rice him mara*, is qui minimus est, in regno cœlorum major est illo. Similia extant apud Lexicographos. SOMNER in Dict. Anglosax. *læs* minor, minus, *læs-boren* inferiori ortus familia, *læst* minimus. Hinc *lassi* stylo Saxonico sunt minimi, & dicitur de ordine servili, quia servi sunt homines in Rep. infimi & ultimi. Cum hisce *Lassis* tam nomine quam statu convenire *Litos* Francorum,

postea ostendam. Interim nec hi nec illi cum *Lætis* sunt confundendi.

LASSI, mansi, servi prædiales, qui in villa Domini sub conditione annuæ præstationis sunt collocati, *lassgüter* bona censita, prædia sub tali conditione servis elocata. Refer ad *lassen* locare, mittere in locum. Hoc genus servorum valde antiquum est in Germania, & nomine Saxonico (ausim dicere) antiquius. Testis mihi TACITUS Cap. XXV. de M. G. *Ceteris servis* (non alea, sed aliunde acquisitis) *non in nostrum morem descriptis per familiam ministeriis utuntur. Suam quisque sedem, suos penates regit. Frumenti modum Dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono injungit.*

LAST, onus, res ad ferendum imposita. Anglosax. *lade*, *hlade*, Angl. *load*, Danis prior. *hlod*, Belg. *last*. A *laden* gravare, onerare. Græcis λαιϛὸς est molestus, onerosus, non nulla, ut videtur, cum reliquis cognatione. De terminatione ST. cujus ope fiunt substantiva a verbis, vide PROLEG. Sect. VI. A *last* est *lastbar* subjugalis, par oneri ferendo, quo utitur Luth. Matth. XXI. 5.

LAST, contumelia. Gloss. Pez. prima reprehensio *daz meista last*. Mutuatum a Græcis, quibus λαίϛη, λαίσθη, λάσθη dedecus, a λάζω illudo, secundum MARTINIUM in Cadmo Græco-Phœnice. Utitur hoc sensu Luth. 2. Reg IX. 25. & passim in Prophetis.

LASTER, opprobrium, vituperium. Gloss. Pez. reprehensio *laster*. Gloss. Keron. reprehensibilis *lestarlihhar*. A Gr. λάσθαι vel λασθαίνειν convitiari, exprobrare, quod est a λάσθη turpitudo.

LASTER, vitium, crimen, flagitium. Anglosax. *leahter*, Franc. *laster*, Suec. & Island. *last*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *leahter*, *leahtor*, *leatbre* flagitium, scelus, probrum, *heofod leahtras* peccata mortalia, *leahter-full* flagitiosus, vitiosus. Gloss. Pez. damnabilis *lasterparer*. VEREL. in Ind. *lastafullur* vitiis coopertus, *lastalaus* sine vitio, cui nullum inest vitium, *lastvar* a vitiis vel crimine sibi cavens. Oritur ex eodem fonte, & dicitur de vitiis, quia vitia & flagitia sunt turpia facta, quæ auctoribus suis merito exprobrantur. A *laster* fit *læstern* crimen objicere, unde Belgis *laster* calumnia, quia gravior sæpe objectorum invidia quam commissorum culpa. A Belgico *laster* rursus fit *læstern* calumniari, de quo supra.

LASUR, color cæruleus. Cambris *llasar*. Originem collige ex dictis in *glær* glaucus.

LATSCHEN, gressum trahere, *latschig* piger incessu. A Francico *laz* tardus & tarde, quod est a *lassen* cunctare. Gloss. Pez. tarde *laza*.

LATTE, asserculus, olim etiam asser. Gloss. Ælf. in nom. vasorum: asseres *lætta*. Gloss. Pez. asserum *latono*. Hodie asserem & asserculum distinguimus. Sed nihil obstat, ut eodem nomine veniant. Uterque enim est lignum sectile, asser ex trunco arboris, asserculus ex assere. Secare autem Francis dicitur *lidon*. Gloss. Pez. secabis *lidos*. ECCARDUS deducit a *letzen* scindere, quod vide. De verbo Francorum vide plura in *lid* membrum.

LATTICH, species lactucæ. Gloss. Pez. lactuca *ladduch*. Anglis *lettice*. An a Lat. *lactuca?* Sit ita. Sed unde *lactuca?* An quia lacteum succum præbet, ut omnia reliqua cichoracea? sicut SKINNERUS scribit. Dubito, quia hoc restringendum videtur ad lactucam nigram, quæ sola antiquis Italiæ nota fuit, & a copia lactis soporiferi *lactucæ* nomen adepta, teste PLINIO Lib. XIX. Cap. 8. Cum ergo non omnes lactucæ lac producant, natura vero omnibus refrigeratrix sit, & Veneri maxime adversa, ut PLINIUS ibidem docet, & ex nominibus *astylis* & *eunuchion* probat, quorum explicationem dedit DALECHAMPIUS in notis; hinc fortasse Germanicam vocem rectius derivabimus a *letten* impedire. Anglosaxonibus lactuca vocatur *leahtric*, quod longius abit a cæteris.

LATZ, apertura vestis, *hosen-latz* apertura braccarum, *schwæbischer latz* apertura Suevica. ECCARDO idem est, quod fissura, a *letzen* scindere. Sed & hiatum in veste denotare potest, si derivetur a verbo Anglosaxonico *hlidan* hiare, unde Francis *lidon* secare, facere ut hiet. *Brustlatz* pro pectorali est dictio synecdochica, qua pars ponitur pro toto, & proprie est vestis aperta circa pectus, cujus usus antiquissimus præcipue apud sequiorem sexum, de quo TACITUS cap. XVII. de M. G. *nudæ bracbia & lacertos, sed & proxima pars pectoris patet.*

LATZ, sinus vestis. A Lat. *lacinia*, & non a *letzen* scindere, quia in sinu vestis nulla est fissura. Burgundiones sinuosam vestis partem etiamnum vocare *lais*, scribit WENDELINUS in Gloss. Sal. Isque significatus videtur confirmari posse ex voce Salica *laisum*, quæ extat Tit. XLIX. 1. *fistucam in laisum jactet*. Quam omnes quos inspexi Glossatores, SPELMANNUS, CANGIUS, WENDELINUS, LINDENBROGIUS, ECCARDUS, per *sinum* interpretantur. Proprie autem est sinus vestis. Et hinc *laisowerpire* apud MARCULFUM form. 43. in sinum vestis conjicere, sensu forensi cedere, donare, dominium transferre, jactu festucæ in sinum alterius. Jactus enim est symbolum liberæ dimissionis, & sinus dominii, quoniam ea quæ in sinu tenemus, possidere videmur. Hinc apparet, quod Franci eadem ceremonia usi sint in donationibus, qua Septemtrionales in venditionibus. Confer verba forensia *adfatimire* & *scotare*.

LAUB, folium. Gothis *lauf*, Marc. XI. 13. Anglosax. *læf*, *leaf*, Franc. *loub*, Belg. *loof*, Angl. *leaf*, Sorab. *lopeno*, apud FRENZELIUM in Orig. Sorab. pag. 1040. Convenit Gr. φύλλον & Lat. *folium*, si terminatione abjecta retro legantur, cujus generis plura observat JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 228. An vero hæc anastrophe sit vera origo vocis, ego

ego quidem dubito. Nam *laub* antiquitus dicitur non solum de foliis, sed etiam de pergulis,& nemoribus, & universe de omnibus locis tectis. Quod fieri non posset, nisi in notione tegendi convenirent. Refer ergo ad *lauben* tegere. Hæc radix convenit etiam foliis, quæ, etiamsi sint minimum umbraculorum genus, tegunt tamen flores, fructus, plantas, arbores, & hominibus ipsis atque animantibus umbram præbent. Adde, quod prima tegumenta fuerint ex frondibus. Imo etiam φύλλον & *folium* videntur oriri a *fela* tegere. De hoc vetustissimo verbo vide plura in *fell* pellis.

LAUBE, umbraculum, pergula frondibus cooperta. Gloss. Pez. umbraculum *loupa*. Ex eodem fonte.

LAUBE, casa, tugurium, ex frondibus & ramis arborum contextum, alias *hütte*. Glossa antiqua apud SCHERZIUM in notis ad Willeramum I. 6. *loubo* hutta. Inde nomen locis innumeris in *leben* vel *löben* desinentibus, præcipue in agro Halberstadiensi, quia prima initia a tuguriis & hospitiis frondosis fuerunt. Si quis tamen illa loca potius ab origine silvestri denominare cupiat, per me licebit.

LAUBE, quivis locus tectus, ut sunt solaria, porticus, deambulatoria, cœnacula. Utitur hoc sensu Luth. Judic. III. 20. Inde Latino-Barbaris *lobium* spatium tectum juxta ædes ad exspatiandum, quem significatum in CANGIO frustra impugnat LYSERUS. Apud SCHILTERUM quoque *laube* est locus ubi cives consultant. Diminutive dicitur etiam de latrinis. Inde *lobelin* cloaca, apud SCHILTERUM in Glossario.

LAUBE, silva, omnium umbraculorum maximum. CONRADUS II. Imp. in Dipl. an. 1144. *Sizzo Comes de Keverenberc cum conjuge in monte S. Georgii in loco scilicet horroris & vastæ solitudinis, cœnobium construxit, & inter alia cum tota silva* LOUBA *ditavit*. Ubi silva Thuringica, vel certe ea pars silvæ, quæ circa montem S. Gregorii erat, vocatur *louba*, sicut optime observatum POLYCARPO LYSERO in Commentario de *Lachis Loubæ*, cujus verba non piget adscribere. Sic autem sonant pag. 18. *Nomen* SILVA LOUBA *procul dubio habet a fruticum arborumve densitate, & a Germanico* LAUBE, *quod notat locum ex foliis opacum & a Solis radiis liberum*. Translatio ad silvas placuit quoque populis Slavonicis. CHRON. BRAUWEILLER. Tom. I. Script. Brunf. fol. 320. *Fuit in saltu Slavorum, qui ob densitatem nemoris umbrosam, juxta linguam eorum* LOVIA *dicitur*. Superat appellatio in Comitatu Hennebergensi, ubi quædam pars silvæ Thuringicæ etiamnum vocatur *Subler-loybe*, a proxima urbe *Suhl*, quod ex observatione Cl. JUNCKERI in Geographia medii Ævi hic addo. Huc etiam spectare videtur rivulus *Laub-ach*, quem malo ab ipsa qua cingitur silva, quam a tugurio, quod forte Rex quidam ibi venatum pergens contra Solis æstum fieri jusserat, denominari, etiamsi secus videatur FULCUINO apud CANGIUM in voce *Lobia*, ubi *bach* pro *ach* frustra obtruditur.

LAUBEN, tegere. Ab initio fuit *gelauben*, a Gr. καλύπτειν tegere, operire, velare, auctoribus Francis. Gloss. Schilt. *geloubon* velare. Gloss. Pez. lignum nemorosum *giloupaz*. Posteritas ab hac primitiva verbi facie videtur formasse *lauben*, per aphæresin, & inde *laub* locus tectus, nemus, & denique folium, ob rationes supra memoratas.

LAUBEN, credere, fidem adhibere. BENSONIUS in Vocab. Anglosax. *leafan* credere, *leaf-leas* infidelis, *leaflice* fideliter. Francos quoque simplici *louben* usos esse, patet ex derivato *louua* fides, quod extat apud WILLERAMUM Merulæ pag. 43. nec non ex composito *loub-irron* hæretici, quod ex NOTKERO producit SCHILTERUS in Glossario. Proprie est manu apprehendere, a *law* manus, & simile Attico λαβεῖν. Dicitur autem allegorice de fiducia, quia manus ab antiquo fidei datæ & acceptæ symbolum fuit. Quemadmodum enim ii, qui nobis aliquid spondent, porrecta antiquo more dextra, id facere solent: ita sponsoribus vicissim dextram porrigimus tanquam signum, nos dictis eorum fidem habere, & fiduciam in illis collocare. Isque mos apud omnes Gentes ita invaluit, ut a natura videatur institutus. Hinc scil. a *law* manus (quod variantibus Dialectis effertur *lob* & *lof*, ob labialium cognationem) duo orta sunt verba sororia, *loben* promittere, & *lauben* credere promissis, acceptare promissa. Utrumque fit porrecta manu.

LAUBEN, veniam dare, concedere, permittere. BENSONIUS in Vocab. Anglosax. *lysan*, *lysian* concedere, *leue*, *lysnysse* venia. Gloss. Lips. *geluui* consensu. Ergo Francis quoque *luwen* erat permittere, concedere, unde Gallis *allouer* eodem sensu. Mihi persuasum est, hoc verbum ex eodem fonte oriri, nempe a Celtico *law* manus, & *lysan* nihil aliud esse, quam *manu annuere*, id est, signo manu dato concedere. Manibus enim nonsolum fidem spondemus, & fiduciam testamur, sed etiam veniam damus & accipimus, quamvis tacentes. PLAUTUS in Asinaria:

Neque illa ulli hominum nutet, nictet, annuat.

Ubi *nutet* est capitis, *nictet* oculorum, *annuat* manuum. TACITUS Annal. XI. 6. *Circumsistunt Cæsarem ante acta deprecantes. Et postquam annuit tacens, incipiunt.* Ubi quidam legunt, & *postquam manu annuit*. Quicquid sit, res notissima atque usitatissima est apud omnes gentes, manu annuere, & veniam loquendi manu testari. Vide Act. XXIV. 10. Hodie utimur compositis *erlauben*, *verlauben*, *urlaub* &c.

LAUCH, porrus. Anglosax. *lec*, *leac*, Franc. *louch*, Belg. *look*, Angl. *leek*. Gloss. Pez. cepe

louch. Gloss. Ælf. in nominibus herbarum: cepe *enne-lec*, allium *gar-leac*, poletis *hwit-leac*, porrus *por-leac*. Referri solet ad Gr. λάχανον olus, sensu a genere ad speciem translato. Ita MARTINIUS in Lex. Philolog. & JUNIUS in Obs. ad Willer. pag. 198. Generalem sensum evincunt quoque composita apud SOMNERUM: *leac-tune* hortus olitorius, *leac-weard* olitor.

LAUDIMIUM, munus honorarium, quod Domino in recognitionem Dominii vel obsequii datur. A *leut* homo subjectus. Ita vocem resolvit LOCCENIUS in Lex. Jur. Sueo-Goth. pag. 181.

LAUDUM, legitimum judicium, a *law* lex, & *dom* judicium, interprete LOCCENIO in loco proxime citato. Sed potius est judicium simpliciter. Nam *llys* Celtica Lingua designat aulam, palatium, forum judiciale, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Unde Latino-Barbaris apud CANGIUM *laudare* judicare, sententiam proferre, *laudator* arbiter, *laudum* judicium, arbitrium. Litera S. sæpe durescit in D. & D. vicissim liquescit in S. quod iis, qui linguas inter se contendunt, non potest esse ignotum. Confer PROLEGOMENA.

LAUFFEN, currere. Sensus verbi Francicus, Alamannicus, & hodiernus. Gloss. Keron. currite *hlauffat*, currendum *ze hlauffanne* &c. Gloss. Pez. cursor *loupho*. VEREL. in Ind. *leipa*, *hleipa* currere, *laup*, *hlaup* saltus, cursus. Idem Belgis *loopen*, Suecis *löpa*. MARTINIUS duxit a *levo*, quia currentes sæpe pedes levant. Sed vox HESYCHII λαυφθάζω festino, originem Latina vetustiorem indicat. Forte a simili verbo ἔλαφος cervus, & λέπορις lepus, ceu cursores nemorum appellati sunt.

LAUFFEN, salire, saltare. Sensus verbi Gothicus & Saxonicus, sed a præcedenti petitus. Nam saltare est cum saltu currere. Gothi hoc sensu dicunt *hlaupan*, Anglosax. *hleapan*, Angli *to leap*.

LAUFFEN, fluere, manare. Dicitur de fluidis, quia currere videntur. Simile est Lat. *labi*, quod itidem de aqua usurpatur.

LAUFFEN, in venerem ruere, *leuffig*, *leuffisch* catuliens, subans, pruriens, *belauffen* facere ut coeant, *sich belauffen* coire. Ita *rennen* primo est currere, postea fluere, mox etiam in coitum ferri. Et Latinis *salire* nonsolum est sursum moveri, sed etiam coeundo ascendere.

LAUGE, aqua. BENSON. in Voc. Poët. *lago* aqua. Idem in Voc. AS. *lago-flod* diluvium, *lago-sith* iter per aquam. VEREL. in Ind. *laugr* aqua, liquor, *handlaugur* aqua manibus lavandis prolata. Vocem Celticæ Linguæ propriam esse, testatur BAXTERUS in Gloss. Ant. Brit. pag. 157. *Sæpius jam diximus*, LUG *dici veteribus nostris Liquorem aquæ*. Latina *lix* & *liquor* cum cæteris conveniunt. Quamvis hæc vox sit extincta, non tamen decessit improlis. Nos ab illa habemus *lechen* fluere, manare, Anglosaxones *leccian* rigare, irrigare, Sueci *löga* lavare, & inde *lögerdagh* dies Saturni, quia eo die populi Boreales solent lavari, prout vocem explicat STADENIUS in Voc. Bibl. pag. 385.

LAUGE, aqua destillans. A *lechen* stillare.

LAUGE, lixivium, quia sensim destillat, quando e cineribus colatur, sicut optime observatum STILERO in Thes. L. Germ. Anglosax. *leg*, Belg. *loog*, Angl. *lee*, Bohem. *laub*, Dalmat. *lungh*. Latini, qui *lixivium* derivant a *lix*, aqua, liquor, judice SCALIGERO, aquam & lixivium non satis distinguunt.

LAUGEN, significat quantum potest, lixivium percolare, lixivio perfundere, lixivio abluere.

LAUGNEN, latere. Frequentativum a Celtico *llechu* oriundum. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *llechu* latere, delitere, *llech* latebra, latitatio, *lloches* latebra, latibulum. Gothi inde habent compositum *galaugnjan* latere, Marc. VII. 24. & *galaugnida* latuit, Luc. VIII. 47. Hodie obsolescit.

LAUGNEN, occultare, celare, facere ut lateat. Evang. Goth. Luc. I. 24. *galaugnida sik* occultabat se. Hodie eodem sensu dicimus *sich verlaugnen*.

LAUGNEN, negare, inficiari, ut solent celantes, a quibus sensus petitus. Gothis *laugnjan*, Marc. XIV. 70. Francis & Alam. *lougnen*. Gloss. Pez. denegabant *arlougnaant*. TATIANUS cap. CLXXXVIII. 3. *abur tho lougnita suerenti*, tunc iterum negavit jurans. Speculum Suev. habet *laugen* eodem sensu, cap. 365. 3. quod cæteris simplicius.

LAUNE, motus animi, *bei guter laune seyn* bono & hilari animo esse. Forte ab ἐλαύνεσθαι impelli.

LAUR, *lauer*, vinum secundarium. A Lat. *lora*, judice MARTINIO.

LAUREN, insidiari. Belg. *læren*, Suec. *lura*. Proprie est insidiari auribus, idemque quod *losen* furtim auscultare, litera S. ut sæpe alias in R. mutata. Postea sensus ab auribus ad oculorum quoque insidias translatus est. Inde *lauren* insidias struere quocunque modo, auribus & oculis, *laur* speculator, observator, corycæus.

LAUREN, limis oculis intueri. Belg. *gluuren*, Lancastrens. *leare*. Sensus a speculatoribus petitus, qui plerumque oblique respiciunt eos, quorum dicta & facta aucupantur. Hinc in quibusdam Dialectis pætus, strabo, dicitur *loor-ooge* & *glor-ooge*, quia vitio naturali omnes transversis oculis adspicit. Anglis *to lowre* est frontem contrahere, ab Anglosax. *hleare*, *hleore* frons, & dicitur de vultuosis tantum. Sed hæc a loco sunt aliena, & sono tantum conveniunt cum reliquis, non significatu.

LAUS, pediculus. Anglosax. Franc. & Alam. *lus*, Belg. *luis*, Angl. *louse*, Suec. *lws*. Gloss. Ælf. pediculus vel sexpes *lus*. Ductum videtur a *liesen* perdere, corrumpere, imitatione Græcorum, qui pediculum vocant φθεὶρ

φθὴρ a φθείρω perdo, corrumpo, five quia est animal perniciosum, & luis instar serpens, five quia corrumpit & ex corruptione nascitur.

LAUSCHEN, latere. Verbum a Celtis proseminatum, quod Cambris effertur *llechu*, Francis *loschen*, *loscan*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *llechu* latere, delitere, *llech* latebra, latitatio, *lloches* latebra. Gloff. Pez. delitefcendo *loscento*. NOTKERUS Psal. XVII. 12. *tougena gedingi sazta er in herzin gloubigero, dar er loschet*. Vertit SCHILTERUS, qui primus hunc significatum animadvertit: *Secretas spes posuit in corde credentium, ubi latet.*

LAUSCHEN, insidiari, præcipue auribus. Sensus verbi hodiernus & ex præcedenti petitus, quia insidiatores solent latere. Differt a *losen* audire, etiamsi conveniat cum *losen* furtim audire.

LAUSCHEN, quando de insidiis oculorum usurpatur, quod nescio an fiat, erit a Gall. *louche*, qualis est *qui voit de travers*, quod insidiatori quoque convenit.

LAUSER, primo est pediculosus, postea sordide avarus, quia sordida vita plerumque pediculis scatet. Utitur hoc sensu Luth. Sir. XIV. 3.

LAUSTERN, auscultare, venari auribus. Anglosaxonibus *hlystan*, Anglis *listen*, Belgis frequentative *luysteren*. Germani videntur hoc verbum a Belgis accepisse, Angli a Saxonibus, Saxones suum formasse ab instrumento. Nam auris interpreti Anglosaxonico vocatur *hlyst* Luc. VII. 1. Cambris *clust*. Quibus affine κλύω audio. Inde *hlystan* & reliqua, plane ut Latinis *ausculto* ab οὖς auris, Gothis *hausjan* audire ab *auso* auris, Cambris *clustymwrando* auscultare a *clust* auris. Solent enim verba sensuum apud omnes populos ab instrumentis peti. Sic ab *aug* oculus fit Græcis ἀυγάζω, Latinis *ecce* cernendi significatu. Plura exempla passim producimus.

LAUT, sonus. Franc. *luta*. NOTKERUS Psal. XXXIV. 16. *luta dero naso*, sonus naris. Verbale a *lauten* sonare.

LAUT, sonorus, qui longe audiri potest. Anglosax. *hlud*, Franc. & Alam. *hlud*, *hlut*, *lut*, *liut*, Belg. *luid*, Angl. *loud*. ISIDORUS Cap. IV. 2. *gotes stimna hluda*, vox Dei tonantis. Græcis κλυτὸς est vocalis & auditus, a κλύω audio. Antiquitas inde fecit *hlud*, mutato K. in H. Posteritas gutturalem abjecit, quamvis sit custos originis. Ab hoc interim adjectivo omnes significatus suos accipit verbum *lauten*.

LAUT, quatenus est adverb. ab adject. factum, sonum intendit. OTFRIDUS Lib. III. Cap. VIII. 49.

Sie tho luto irharetun
Thuruh thia suerun forahtun.

Tunc alte exclamabant præ grandi timore. Inde composita antiqua

hlud-stefn, grandisonus, apud SOMNER. & BENSONIUM.

hlutreisster, clamosus, in Gloff. Keron. a *raust* vox, quod extat in Lex. Runico.

LAUT, adverb. intendendi, quod sensum reddit fortiorem in compositis. Gloff. Pez. fortiter, vehementer *luto*. Inde Francis *lutmar* manifestus, i. e. valde notus. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. ult. 61. *giduames lutmari*, faciamus manifestum. A *mæren* divulgare. In nominibus propriis *lutmar* effertur CHLODOMIRUS, & tunc *valde celebrem* significat. Ratio interpretationis est, quia *mar*, *mer*, *mir*, non solum notum, sed etiam inclytum & fama nobilitatum designat. Claruit hoc nomine R. Francorum, Chlodovei filius. Plura composita ejusdem indolis vide in *viel* & *weit*.

LAUT, celebris, clarus, illustris. Sensus a sonoro ad celebrem translatus, quia celebris est longe auditus, & celebritas vox publica bonorum de virtute recte judicantium, prout optime a CICERONE definitum. Hoc sensu Græci dicunt κλυτὸς, Latini *inclytus*. Francos eodem sensu usurpasse *hluto*, testis HELMOLDUS NIGELLUS Lib. I. de Gestis Ludovici pii Imp. cujus verba in explicatione nominis *Ludovicus* adduximus. Litera K. cum sit gutturalis, facile mutatur in cognatas C. H. CH. tandemque in ventos abit, & omittitur. Inde est, quod in Nominibus propriis Francorum vetustissimis promiscue reperiatur *luto*, *hluto*, *cloto*, *chloto*, quæ, si quis vellet vel a Gr. κλυτὸς vel a se invicem distinguere, imperitiam suam proderet. Hujusmodi sunt,

CHLODIO, *Clodio*, *Clodius*, Rex Francorum, cujus nomen, etiamsi ita varie scriptum reperiatur apud Auctores, nihil tamen aliud quam *celebrem* & *illustrem* denotat. Extat eodem sensu *Clytus* inter Duces Trojanos in Catalogo apud SIMSONIUM, cujus nomen Franci videntur imitati, circa originem Trojanam ultro gloriosi. Et huc etiam spectat nomen Rom. *Claudius*.

CLOJO, ex *Clodio*, quia D. more Gothico mutatur in *Jod*. Ejusdem Regis nomen apud SIDONIUM in Panegyrico Majoriani. Dicitur & CLOGIO, apud Greg. Turonens. quia *jod* & G. sunt literæ congeneres.

LUTO, celebris. Nomen nobilis Franci apud MARCELLINUM, a VALESIO explicatum in notis, Lib. XV. Cap. 6. Inde composita

CLODOVEUS, bellator clarus.

LUDOVICUS, eadem notione. Utrumque recurrit in *wig* miles.

HLUDOWALDUS, celebris præfectus. Nomen pueri nobilis apud REMIGIUM in Testamento.

CHLODESVINDA, virago celebris. Regis Childeberti soror apud Greg. Turon. Confer. *Amalasvinta*.

CHLOTSUINDA, puella clara. Chlotarii R. Franc. filia, & Audoini R. Long. uxor, apud Paul. Diac. Lib. I. cap. 27.

CLOTHILDIS, regina Franciæ, Chlodovei conjux. Id est, gratia & fidelitate celebris. Utrumque significat *buld, byld.*

LAUTE, instrumentum fidibus tensum. Hisp. *laud*, Ital. *liuto, leuto*, Angl. *lute*, Belg. *luit*, Lat. Barb. *laudis*, Arab. *alaud* cum articulo. Nomen a Mauris in Hispania prosfeminatum esse, ex Arabica voce colligunt SCALIGER & BOCHARTUS. Latini *testudinem* vocant, ab animali ejusd. nominis, quia Mercurius primam lyram ex ejus testa formavit, teste PAUSANIA in Arcadicis. Quæ res CASANOVÆ occasionem dedit, ut nomen instrumenti ab illis testudinibus, quæ PLINIO *lutariæ* vocantur, quod in luto vivant, arcesseret. Nos, qui lingua utimur totius Europæ vetustissima, vix ferre possumus, ut vox aliunde ducatur, quam a *lauten* canere. Quem verbi significatum cum vir quidam doctus ignorasset, *laut* deduxit a *la-ut*, quia omnes voces ab *ut* ad *la* testudine exprimi possunt. Quam etymologiam in Exemplari *Originum Helvigii*, quo Amplissimi Senatus Lipsiensis indultu utor, margini adscriptam deprehendi.

LAUTEN, significatus suos accipit ab adj. *laut*, κλυτὸς, sonorus, vocalis, canorus.

LAUTEN, sonare, resonare. Francis *lutan*, Belgis *luiden*, Suecis *liuda*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. I. 74. *thaz scono thoh gilute*, ut pulcre resonet. Loquitur de sono metrico Evangelii sui in Linguam Francicam traducti. NOTKERUS Psal. LXXVI. 18. *diu uuolchen lutton*, vocem dederunt nubes. Glossa antiqua apud JUNIUM in Observ. ad Willer. pag. 36. *missilutis* discrepat. Id est, dissonat. Dicitur autem latissime apud veteres de omni sono, qui editur, etiam clamore, rumore, mugitu &c. Inde Anglosaxonibus *hlydan* clamare, garrire, tumultuari, Francis *lutan* mugire, tonare. Gloss. Lips. *ludan sol* tonabit. Gloss. Pez. *lutan* mugire.

LAUTEN, canere, sonum modulari, sive id fiat ore, sive instrumento. Francis *lutan* & *liuton*, consentientibus Latinis, quibus *ludere* interdum est canere. OTFRIDUS Lib. I. Cap. II. 9.

Thaz ih lob thinaz
Si ludentaz:
Ut laudem tuam
Sim canens.

NOTKERUS Psal. XLVI. 2. *liutont in frolichero stimmo*, psallite Deo hilari voce. Idem Psal. XCIV. 3. *Fone diu suln uuir imo jubilare, mit aller slahto stimmo uuunnesangon mennischin, orginon, seiton, fison, cymbon, cloccon, horno &c. Daz heizzet jubilare, daz chit ana uuort liudon.* Locum observavit SCHILTERUS in Glossario. Glossæ Pez. clangorem *luthnussi*. Ab hoc verbi significatu derivantur nomina cantuum, ludionum, & instrumentorum musicorum in multis linguis. Inde

Latinis *lituus* buccina.
Islandis *loddari* ludio, histrio, *ludr* tuba, lituus, buccina militaris, *ludursvein* buccinator, *herludr* buccina bellica, apud VEREL. in Indice.
Germanis *laute* testudo, instrumentum canorum per excellentiam, *lied* cantus, cantilena, quæ vide suis locis.

LAUTEN, *leuten*, signum dare sonitu, facere ut sonet. Francis ut supra. NOTKERUS Psal. XXVIII. 3. *Got hat geludet*, Deus intonuit. Verbum facessens a *lauten* sonare. Simile est *resonare* apud VIRGILIUM Æn. VII. n. 12.

Dives inaccessos ubi Solis filia lucos
Assiduo resonat cantu. - - -

Id est, resonare facit. Hodie dicitur de æditituo tantum, qui campanæ pulsu cœtum ad sacra convocat.

LAUTEN, prædicare, celebrare. Latinis consono vocabulo *laudare*, Gothis *liudon* in composito *awiliudonds* magnificans Deum, quod extat Luc. XVIII. 43. Anglosaxonibus *hlysan*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *hlysan* celebrare, illustrare, *hlysa, hlise* fama, *hlysbær, hlys-full* insignis, illustris, famiger, celeber, inclytus, *hlis-eadgesta* opinatissimus. Cuncta ab adjectivo *laut* celebris, clarus, illustris. Ab hoc verbo antiquissimo oritur

Latinis *laus* noto significatu, Græc. κλέος.
Cambris *clod* laus, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Britannico.
Germanis *lied* hymnus, de quo infra.

LAUTER, clarus, lucidus, fulgens, coruscus. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *lathr*, Anglosaxonibus *hluter, hluttor*, Suecis *lius*. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *llathr* politus, coruscus, fulgidus. SOMNER. in Dict. AS. *hluter* lucidus, *hluttorlice* lucide. Hic primus vocis latissime patentis sensus, unde reliqui per translationes orti. Oritur autem, non a Lat. *lotus*, ut HELVIGIO, nec a Gr. λυτρὸν lotio, ut JUNIO visum, quia vox Germanica ante lucidum quam mundum lotumque denotavit; Sed a Scandico & hodienum vigente verbo *lysa* lucere. Sensu tropico est *clarus, illustris.* Inde nomina propria

CLOTARIS, CHLOTARIUS,
LOTHARIUS, HLOTARIUS,
LUDERUS, LUTHERUS,
LOTHERUS &c.

Id est, clarus, illustris, quales sunt ii, qui in luce omnium versantur, & meritis suis splendent. Apud Latinos quoque *clarus* a lucido & minime obscuro ad illustrem transferri solet. WORMIUS nomen LOTHERI, quod familiare Regibus Daniæ, putat esse primitivum, nisi quis derivare velit (inquit) a *loth* sors, & *er* honos, quasi sortem honoratum

ratam vocares, Lib. III. Mon. Dan. pag. 195. Quod miror tanto Viro potuisse excidere. A *lauter* est *erleutern* elucidare, declarare, illustrare, *erleuterung* declaratio, elucidatio, notione a lucido manifesto desumpta.

LAUTER, quatenus *lucidum* significat, transfertur ad res omnes a sordibus purgatas, cujusmodi sunt, purus, mundus, limpidus, merus, defæcatus &c. Gloss. Keron. pura *luttras*, puro nomine *bluteremu nemin*, puritas *lutri*. Gloss. Pez. mundo *luteremo*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. VIII. 83. *lutaraz uuassar* aqua pura. Lib. II. Cap. IX. *lutaran brunnon* limpidum fontem. Lib. III. Cap. XX. 172. *luteron ougon* oculis claris & nulla caligine obductis. A *lauter* est *leutern* purgare, purificare. WILLERAMUS in Cant. Cap. II. 4. de Evangelio: *daz uile uuola geluiteret ist*, quod valde bene purgatum est a legalibus fecibus. Inde Anglosaxonibus *blyttrung* defœcatio, apud BENSON. hodie *leuterung*, Græcis λυτρὸν balneum, Latinis *lotus* lavatus.

LAUTER, a *puro* & *defecato* transfertur ad animum simplicem & sincerum, quia quo magis unaquæque res a partibus alienis purgata est, eo magis in suo genere una, vera, simplex, & a fuco aliena est. Glossæ Junianæ in Observ. ad Will. pag. 99. seq. *lutremo hercin* puro corde, *lutri* sinceritas, *lutarnissa* sinceritas. TATIANUS Cap. XLIV. 11. *uuesset lutire soso tubun*, estote simplices sicut columbæ.

LAUTERN, *leutern*, quatenus est verbum ab adjectivo factum, significat quantum potest. Vide antecedentia.

LAUW, tepidus. Anglosax. *hleow*, *hliw*, Franc. *lauu*, Belg. *lauw*, Suec. *lium*. Gloss. Pez. tepidus *lauuer*, tepore *lauui*. Prisci videntur ante oculos habuisse Græca χλιαίνω tepefacio, & χλιαρὸς tepidus. Hinc rectius scribitur *hlaw*, quia H. est custos Græcæ originis.

LAW, manus. Vox Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *llaw* manus, *llawdwn* mancus, *llawgair* juramentum, quasi sermo manus, a *gair* verbum, *llawrodd* manupretium, munus, quod manu datur & accipitur, a *rhodd* donum, *llawrudd*, *llofrudd* homicida, a manu rubea & sanguinea. HESYCHIUS: λόβαι, χεῖρες, *lobæ*, *manus*. In reliquis Dialectis eadem vox volam sive cavam manum significat. Hoc sensu occurrit apud Gothos in Versione ULPHILÆ, ubi *lofa* est vola manus Marc. XIV. 65. & hinc *slah-lofa* alapa Joh. XVIII. 22. Quibus concinunt Gothi in Scandia. Nam in Indice VERELII *lofi* exponitur *vola*, & *lofa-tak* stipulatio manus, stipulata manus. Suecis *lofwen* etiamnum idem significat. Sed *llaw* antiquius & simplicius est, & ab hoc primitivo Attici habent λαβεῖν capere, λάβε cape, quia verba capiendi formari solent a manu, Latini *vola* per metathesin, Cambri *llafurio* manu operari, quod imitantur Latini in *laborare*, Germani *leiben*, *liefern*, *schlagen*, *glauben*, *geloben* &c. Vide singula in ordine.

LAY, *ley*, sæcularis. Vitiatum ex antiquiori *leig*, quod habent Scriptores Parænetici apud GOLDASTUM pag. 356. Cambris hodie *llyg*, *lleyg*, Belgis *leek*. Quod magis genuinum. Est enim a Græco λαϊκὸς vel Lat. *laicus*, & hoc a λαὸς populus, & proprie significat plebejum, quatenus Clerico opponitur.

LEB, coagulum. V. *lab*.

LEBEN, vita. Goth. *libains* Joh. XIV. 6. Anglosax. *lif* ibidem, Franc. & Alam. *lib*, *lyb*, Angl. *life*, Suec. & Island. *lyf*, *lif*, Belg. *leven*. Gloss. Keron. vita *lyb*, vitam *libe*, vitæ æternæ *des euuigen libes*. Gloss. Lips. *liva* vita, *lives* vitæ, *lif* vitam, *lifuara* cibaria. A *fuar* alimentum. Refer ad verbum suum.

LEBEN, vivere. Goth. *liban*, & hinc *ik liba* ego vivo Joh. VI. Anglosax. *libban*, *lysian*, *lysigan*, Franc. & Alam. *leben*, Belg. *leven*, Angl. *to live*, Suec. *lyfwa*. Gloss. Keron. vivat *lebee*, viventes *lebente*. Non a *lib* vita, quod potius est verbale a *leben* vivere; sed a *leib* vel *laib* residuum, quod est a *leiben* manere, superesse, relinqui. Quid enim est vivere, nisi superare? VIRGILIUS: *superatne & vescitur aura?* Ita sentiunt JUNIUS & ECCARDUS. Contra HELVIGIUS deducit ab Heb. *lebb* cor, quia cor fons vitæ, cui videtur adstipulari STIERNHIELMIUS. Mihi non liquet.

LEBEN, degere, vivere aliquo loco. Gloss. Keron. degentes *lebente*.

LEBEN, conversari, urbane vivere, *zu leben wissen* comem & affabilem esse in colloquiis & congressu, & omnium moribus & ingeniis se accommodare. Gloss. Keron. conversationis *libes*, conversatione *libe*. Sic etiam Belgis affabilis & conversandi peritus dicitur *beleeft*, opinor a *leven* vivere, quia vivere non est actiones vitæ naturalis obire, sed venuste & eleganter vivere. Apud Philosophos autem *vivere* est *hominem vivere*, quod cæteris præstantius.

LEBEN, *löben*, in nominibus locorum significare potest mansionem, si derivetur a *leben* degere, vel certe idem erit quod *laube*, de cujus amplissimo significatu actum supra prolixe.

LEBER, hepar. Anglosax. *lyfer*, *lifere*, Belg. *lever*, Angl. *liver*, Suec. *lefwer*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *lifere* jecur, hepar, *liferadle* jecoris dolor vel morbus, *lifer-seoca* hepaticus. Sunt, qui connectunt cum præcedenti *leben* vivere, quia hepar opinione veterum est principium vitæ, & fons sanguinis secundum GALENUM. Alii tamen, & forte rectius, derivant a *laben* coagulari, quia hepar est quasi libum e sanguine concretum. Hinc etiam *viscus* & *gluten* Medicis dicitur. Græcis λόβιον est pars gibba hepatis, aliqua an nulla cum reliquis affinitate, ignoro.

LEBERN, coagulari. V. *lifern*.

LEBKUCHEN, melipecta, placenta ex melle.

melle. Prior compositi pars est a *labben*, *laffen*, lambere, de quo supra. Posterior opus pistorium significat.

LECH, medicus. Vox antiquo-Germanica, quæ Gothis effertur *lek*, *leik* Matth. IX. 12. Anglosax. *læce* ibidem, Francis & Alam. *lachi*, Anglis *leech*, Island. *læknir*, Suec. *lækiare*, Sclav. *likar*, *lekar*. TATIANUS Cap. LVI. 4. *ni habent nottburfti thie heilon laches*, non opus est sanis medico. Cap. LX. 3. *uuas managu tholenti fon managen lachin*, multa fuerat perpessa a compluribus medicis. VEREL. in Ind. *læknir* medicus, *laga-lækir* chirurgus lege adprobatus, *lækars fæ* medicinæ præmium. Commodissime duci potest a verbo Anglosax. *lacan* offerre, præbere, non quod medentes muneribus inhient, ut quidam censent apud JUNIUM, quibus ille opponit originem Græcam ab ἀκέομαι sano, medeor, sed ob contumaciam Literæ L. in fronte vocis valde difficilem minusque opinabilem; sed quod consilia medica & ipsa quoque medicamina olim gratis dabantur ægrotantibus experientiæ causa, a primis puta inventoribus, qui alienis locupletari malis turpe censebant. Verbum cum universa familia sistit SOMNERUS in Dict. Anglosax. *læce* medicus, chirurgus, item medicina, medicamentum, medela, *læce-cræft* ars medendi, *læcedome* medicamentum, *læce-sealf* malagma, *læce-finger* digitus medicus, ita dictus, quod olim medici miscerent eo pharmaca, *lac*, *laac* munus, oblatio (quod extat Matth. V. 23.) *lac-dæde* munificentia, *lacan* offerre. Eadem habet quoque BENSONIUS. HIPPOCRATES sane nullum ex morbis fructum capiebat, prout ipse profitetur in Epist. ad Senatum Abderitanum, propudiosum existimans, si artis liberalis non sint opera liberalia. *Qui vero*, ait, *mercedem captant*, *scientias servire cogunt*, *illas ex priori* (i. e. primæva) *libertate quasi servas reddentes*. Vide omnino totam Epistolam. Et quamvis Medicina hodie sit ars quæstuosissima, qua fructuosior nulla, ut PLINIUS ait, fieri tamen poterat, ut a liberalitate primorum in Gente Germanica Curiosorum Naturæ (quæ ante omnes Medicos medicinam ipsa faciebat) & ipsi & remedia morborum nomina *offerentium* & *oblationum* acceperint. Certe apud Latinos, quorum Lingua observante PICARDO in *Celtopædia*, insignem mutationem passa est, remedia aliquando dicebantur *præbia* a præbendo. Hodie pharmaca vocantur *recepta*, non ab offerentibus, sed a recipientibus. Interim a *lech* medicus, mederi, curare, sanare, & sanitati restituere, Gothis dicitur *leikinon* Luc. X. 9. Anglosax. *lacnian*, Suec. *lækia*. Ex eodem fonte promanarunt tam artis salutaris quam remediorum vocabula. Gloss. Keron. medicamina *lahchida*. VEREL. loc. cit. *lækning* medicina, *læknings-list* ars medendi. SOMNER. loc. cit. *lacnung* cura, medela, sanatio.

LECHEN, fluere, manare. Originem quære in primitivo *lauge* aqua. A *lechen* rursus fit *lech* aqua fluens, & *lache* confluxus aquæ. VERELIUS in Ind. *lækr* rivus. Hinc apparet, quid sit in nominibus fluviorum LECH & LICUS apud Vindelicos & Noricos, LECK & LECCA apud Batavos, nempe nihil aliud quam fluentum, quo vel campi vicini irrigantur, vel loca contigua (oppida & vici) alluuntur.

LECHEN, *lechen*, hiare, *zerlechen* dehiscere. Utroque utitur LUTHERUS: illo Jer. XIV. 4. Edit. Leyd. an. 1637. hoc Eccles. XII. 6. A *lechen* rursus fit *lech*, substantive hiatus, vel rima, per quam aqua elabitur, adjective hians, rimosus, & dicitur de doliis, quæ per rimas fluxionem patiuntur. VEREL. in Ind. *lekar* rimæ navium, per quas aqua vel unda in navem illabitur, *lekt*, *lekara* rimosum, rimositas. Similiter & Belgis *lek* est rima, *lek worden* dehiscere, *lekschip* navis rimosa &c. Quibus affinia sunt Græca λακὶς fissura, λακὶς χθόνου terræ hiatus, λακίζω rumpo, facio ut hiet.

LECHEN, stillare, destillare. Belgis *leken* apud KILIANUM. Quod HELVIGIUS præter rationem ducit a *liquando*, cum sit a *lek* rima. Quid enim est stillare nisi per rimam effluere? Et nonne a rima est parvum illud fusile quod guttam vocamus? A *lechen* rursus fit *lauge* aqua destillans, quod vide.

LECHZEN, anhelare, cupide appetere. Verbum frequentativ. non a *læken* recalcitrare, nec a *lechen* stillare, quod vellet STADENIUS; sed a *lechen* hiare. Dicitur enim proprie de sitientibus tantum, & præcipue de canibus venaticis, aliisque animalibus, quibus os hiat præ desiderio potus. Inde Sorabis *lacny* sitibundus, apud FRENZELIUM in Orig. Sorab. pag. 688. Postea sensus a site hiante ad omnes cupiditates vehementiores translatus est, & dicitur etiam de terra, quia præ nimio æstu sæpe finditur, & dum rimas agit, sitire & pluviam appetere videtur. Sic etiam Latinis *inhiare* est cupide appetere.

LECKEN, saltare, currere, recalcitrare. V. *læken*.

LECKEN, lambere. Græc. λείχειν, Lat. *lingere*, Goth. *laigwan*, *bilaigwan* Luc. XVI. 21. Anglosax. *liccan*, *liccian* ibidem, Franc. *lecchon*. NOTKERUS Psal. LXXI. 8. *die uzzerosten Æthyopes petont in*, *unde sine fienda lecchont die erda*, coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Idem Belgis *lecken*, *licken*, Anglis *to lick*, Gallis *lecher*. HELVIGIUS cunctorum originem petit ab Heb. *lachak* ejusdem significatus.

LECKER, delicatus, *lecker-bisslein* cupediæ, *lecker-maul* cupes, os cibi lautioris appetens. Non a *lecken* lambere, sed a Gr. γλυκερὸς dulcis, abjecto G. unde etiam Latinis fit *ligurire* dulcia appetere, per eandem aphæresin.

LECKER, ludio, ludibundus. Convicium in

in pueros petulantes, qui ludendo tempus perdunt. Refer ad *laichen* ludere.

LEDER, corium. Vox Celtica, quæ Cambris effertur *lledr*, Armor. *lezr*, Anglosax. *lether*, Francis *ledar*, Hibernis & Anglis *leather*, Belg. *leder*, & per syncop. *leer*, Suec. *leder*. Gloss. Pez. coriarium *ledargarvum*. Hodie *ledergerber*, præparator corii. Videtur a notione tegendi desumptum, & proprie denotare pellem, qua cutis tegitur, a verbo obsoleto *hlidan* tegere, operire, quod vide infra in *lid* operculum. Ratio, cur ita sentiam, hæc est, quia antiquitus nonsolum de pellibus brutorum, sed etiam de tectis usurpatur. VEREL. in Ind. *hlid*, *lid* porta, *lider* porticus, tectum columnis impositum. Hinc tabernacula in Evangelio Gothico vocantur *hleithra* Luc. IX. 33. *gawaurkjaim hleithros thrins*, faciamus tria tabernacula. Alibi vero festum tabernaculorum vocatur *hlethrastakeins*, a figendis tabernaculis, nempe Joh. VII. 2. Quam appellationem JUNIUS a corio desumptam putat, sed refragante VERELIO, quia tum nullus corii erat usus. Neque enim Judæi eo tempore sub pellibus degebant. Interim a *leder* corium est *lidern* corio munire, & *bandelier* balteus coriaceus.

LEDERN, coriaceus. Gloss. Pez. pellicea *lidiriunu*.

LED, *læd*, vacuitas, locus vacuus, & desertus. Verbale a *laten* (*lassen*) linquere, relinquere. Nam quod deseritur, id vacuum est, inane, & desertum. Inde *læde* ager incultus & spinosus, *lædacker* ager relictus, codetum, apud STILERUM in Thes. L. G. Similiter apud Lipsienses vacivitates in agris vulgo vocantur *læden*, *læten*. Epenthesis inde fecit *land* eodem sensu. Hinc planities inculta Anglis vocatur *laund*, Islandis *linda* in Indice VEREL. Gallis *lande*, Hispanis *landa*. Latino-Barbari eodem sensu dicunt *landa*, apud CANGIUM in Glossario. *Landa*, inquit illustris Glossator, planities inculta & vepribus obsita, Hispanis *llanda*, nostris *lande*. Vita S. Leonis Archiep. Ratomag. *Iter suum carpserunt usque ad* LANDAS *nobilium*, *quæ terra dicitur infertilis & deserta*. Postea ex *land* per novam corruptelam prodiit *langh* & *langk*: quod omnium vitiatorum novissimum. D. & K. sæpe permutantur.

LEDIG, vacuus, vacuitate affectus, & metaphorice vacans, liber, solutus, expers. Belgæ eodem sensu dicunt *ledig*, & per syncopen *leeg*. Dicitur (1.) de vasis vacuis. (2.) de ephippio vacuo, vel quasi vacuo in hastiludiis. Inde *lediger fall* casus ex equo. Talis autem censebatur, si quis alterius hastam fregisset. Hinc multi hasta amissa honoris causa ex equis descendebant (notavit hoc BESOLDI continuator), quia eques inermis habetur pro victo, & ephippium ejus pro vacuo. (3.) de locis vacantibus, & a possessoris nexu liberis. Inde *ledige stelle* sedes & locus vacans, *ledige heuser* ædes vacivæ, *ledige gütter* bona vacantia, feudum apertum. Jus Prov. Alam. Cap. CLXXXI. 2. *wirt ez ledik dem herren*, *der nimpt den buuue*, si fundus apertus sit domino feudi, tunc Dominus superficiem sibi vindicat. Ex interpretatione Cl. SCHERZII. Quidam Jurisconsulti, & in his VREDIUS, huc referunt *Terram Leticam* ex Cod. Theodos. Lib. XIII. tit. II. sed perperam. Nam illa Terra sic dicitur, non a solo cultoribus vacuo, sed a *Lætis*, h. e. ab hospitibus in vacuum solum receptis, ut ostendi in voce. (4.) de personis liberis, innuptis, immunibus, & omnibus qui sui juris sunt, & ab alieno vinculo soluti. (5.) de expertibus & privatione aliqua affectis. Inde *lediger reiter* eques sine equo, *lediger fall* mors vasalli absque liberis defuncti. (6.) de otiosis, quia vacuis & inertibus locis similes sunt. Inde *lediggænger* desidiosus, qui tempus ambulando perdit.

LEDIG, uni addictus, uni operam dans, *ledigman* vasallus unius Domini studiosus, eidemque totus & unice serviens contra omnes. Quemadmodum Latinis *Vacans* nonsolum est vacuus, iners, expers, sed etiam ille, qui uni vacat, operam dat, studet: Ita priores Germani, admiratione Latinæ Linguæ capti, existimarunt, ad decus & copiam Germanicæ Linguæ plurimum conferre, si in rebus novis nova vocabula fingantur ad modulum Latini sermonis. Itaque vocem patriam *ledig* vacuus, vacans, imitatione Latinorum, a vacuo & vacante transtulerunt ad significandum eum, qui uni soli operam suam navat. Cum vero regulariter quilibet possit plura habere feuda a diversis dominis, & singulis ad servitia obligari: eum solum appellabant *ledigman*, qui peculiari vinculo uni Domino obstringitur, eumque contra omnes defendere tenetur. Scriptores infimæ Latinitatis hunc vasallum primo appellarunt *ledigium*, postea *ledgium*, denique *ligium* expulso D. *Ligius* ergo non est a *liga*, nec *ledig* a *ligatus*, ut vulgo statuunt. Nam, ut taceam, hanc nominis rationem nimis generalem esse, cum in omni feudo, etiam *non-ligio*, supponatur pactum, *do ut milites:* ex dictis manifestum est, specialem illam obligationem nominibus istis melius exprimi, si Germanicæ originis sint, quam si Latinæ. Adde, quod pro Germanicis semper habita sint. Charta vetus apud CANGIUM in voce *ledigh-man: Et proinde effecti sumus* LIGIUS HOMO, *quod Teutonice dicitur* LEDIGHMAN, *ejusdem Comitis Gelriensis contra quoslibet*. Habemus etiamnum adverbium *ledig* unice, penitus, absolute. Inde formulæ, *sich ledig auf iemand verlassen* fidere alicui unice, *sich ledig nach seinem willen richten* agere ex arbitrio ejus penitus, *ihm ledig anheim stellen* judicio ejus permittere absolute. Sic hodie loquuntur Suevi, dum reliqui Germani dicunt *lediglich*.

LEDIGEN, liberare, *sich ledigen* subducere se.

se. Jus Prov. Alam. Cap. LXXXII. 1. *swer lip oder hant oder hute oder hare lediget, daz mit reht vertailet uuirt, der ist rehtlos.* Vertit Cel. SCHERZIUS: Quicunque cum ad mortem aut manus amputationem aut fustigationem est condemnatus, judicis sententia, fuga pœnæ se subtrahit, ille juris beneficiis est privatus. Hodie delectamur compositis *erledigen*, *entledigen*. Cuncta a *ledig* liber.

LEEN, scropha sylvestris. Corpus Juris venatorii pag. 513. *alte sau heisst ein hauwend schwein, zweyjæhrig schwein ein baker, schweinmutter ein Leen oder Bach.* Factum a masculino χλούνης aper, per aphæresin. Galli eandem suem vocant *lée*, a *leen*, per apocopen.

LEER, vacuus. V. *lær*.

LEFZE, labium. Gloss. Keron. labia *leffa*. Retuli supra ad *laffen* lambere, sed postea alium dictionis fontem ostendi in *lippe*.

LEGEL, *legel*, lagena, λάγηνος, dolium portatile, 1. Sam. XVI. 20. Vox e lingua Græca vel Latina in Germanicæ coloniam traducta auctoribus Francis. Gloss. Pez. laguncula *lagella*.

LEGEN, ponere in loco, Lat. *locare*, *collocare*, Cambris *llehau*, Gothis *lagjan* Matth. XXVII. 6. Anglosax. *lecgan*, Franc. & Alam. *legen*, *leccen*, Scand. & Island. *leggia*, Belg. *leggen*, Angl. *to lay*. Gloss. Keron. ponat *lecce*, reponenda *zekeleckanne*. TATIANUS Cap. CCXIII. 2. de Josepho, qui corpus Domini in novo monumento posuit: *inti legita thaz thara*, & posuit illud ibi. Verbum facessens a *ligen* jacere. Quid enim est collocare, vel loco aliquo reponere, nisi facere ut jaceat? Hic primus verbi latissime patentis sensus, quem a Celtis quoque usurpatum esse, ex Cambrica voce patet. Si quis tamen malit, *ligen* & *legen* tanquam verba sororia ab eadem matrice repetere, per me licebit, quia Celtica lingua *lech* locum & sedem denotat, unde tam jacendi quam ponendi significatus prodire potuit. In compositis dicitur etiam de animo, quia mens, sive dubitet sive statuat, videtur aliquid ponere, reponere, opponere, componere, supponere &c. Inde *überlegen* versare animo rem cum re componendo, *widerlegen* refutare contrarium ponendo & statuendo.

LEGEN, *sich legen*, duobus modis dicitur, proprio & tropico. Ad priorem sensum spectat, quando dicimus, *der wind hat sich gelegt* ventus se posuit, i. e. quievit, cessavit. Cui dictioni similis est illa VIRGILII Æn. VII. 27. *Cum venti posuere.* Id est, se posuere, requievere, ut habent notæ Minellianæ. Græci eodem sensu dicunt λήγειν, quod videtur a statu jacentium petitum, ut cætera. Ad posteriorem sensum spectat, quando dicimus, *sich auf künsten und wissenschaften legen* incumbere artibus & literis. Nam qui alicui rei incumbunt, id prono & inclinato corpore faciunt. Et huic corporis statui similis est animus eorum, qui se literis aliisve studiis excolendis adplicant.

LEGEN, constituere, disponere, ordinare. Hodie utimur composito *anlegen*, quod dicitur de novis ædificiis, coloniis, vectigalibus &c. olim vero videtur de aliis quoque rebus usurpatum. Nam huc commodissime referri potest *lage* lex, constitutio, de cujus antiquitate actum supra.

LEGEN, offerre, præbere. Anglosaxonibus *lacan* est offerre, & inde *lac* oblatio, Matth. V. 23. 24. Opinor sensu a ponentibus petito, quia præbentes aliquid ponunt & apponunt. Hinc *zusamen legen* etiamnum est conferre, conjicere, & dicitur de pecuniis quæ in commune conferuntur. A *legen* est *gelag* compotatio & omnis hilaritas convivalis communibus impensis instituta, cujus synonymum *collation*. Item *anlegen* impendere. Gloss. Pez. impenderet *analagi*.

LEGEN, nubere, velare, *anlegen* induere. Proprie est superimponere, & dicitur antiquitus de vestimentis. Gloss. Keron. utentibus (i. e. induentibus) *analeckentem*. Extat in Reg. S. Bened. Cap. 55. ubi Abbas monetur, ut provideat, ne vestimenta utentibus sint nimis curta. Inde Francis *analegi* indumentum. NOTKERUS Psal. XXXIV. 26. *midunga unde erhafti si dero anlegi*, pudor & reverentia sit eorum indumentum. Luth. *sie müssen mit schand und scham gekleidet werden.* Locum observavit SCHILTERUS in Glossario. Hodie utimur simplici *laken*, quod vide.

LEGEN, imponere, ponere cum immissione. Inde vetus formula *hand anlegen* manus injicere, qua utitur TATIANUS Cap. CLXXXIV. 6. *tho zuogiengun inti legitun iro hant in then heilantana inti habetun inan*, tunc accesserunt & injecerunt manus suas in Jesum & tenuerunt eum. Gothis nonsolum manus, sed etiam verbera & vulnera imponi & immitti dicuntur. Ita legimus de latronibus Luc. X. 30. *jah banjos analagjandans*, & plagas imponentes.

LEGEN, sternere, prosternere, facere ut jaceat. Postremus & vehementissimus ponendi gradus. Apud BENSONIUM *lecgan* nonsolum est *jacere*, sed etiam *pulsare*, *sternere*, *occidere*. Hodie utimur composito *erlegen* eodem sensu, & *niderlage* pro strage. An huc etiam spectet *orlog*, quæsitum in loco.

LEGION, legio. Olim Germani suis utebantur vocabulis ad hunc sensum exprimendum. Evang. Anglosax. Luc. VIII. 30. *Legio, that is on ure getheode, eored*, legio, id est in idiomate nostro *Eored*. SOMNERUS & BENSONIUS habent *eorod*, quod idem. Cum Saxonica voce convenit Cambro-Celtica *aerawd* prælium, pugna, alio quidem sensu, sed cognato. HARUDES inde nomen accepisse tanquam *legionarios* vel *præliatores*, alibi dixi. Gothis legio dicitur *harjis*, forte deminutive ab *her* exercitus.

tus. Franci delectantur composito *berifcaf*. TATIANUS Cap. CLXXXV. 5. *mer thanne zuelif thufunta engilo berifcefi*, plus quam XII. legiones angelorum.

LEHN, beneficium. Gloff. Pez. beneficia *lehan*. Refer ad *leihen* dare, concedere.

LEHN, feudum. Gloffæ antiquæ apud JUNIUM in Gloff. Goth. pag. 232. feodum *len*, feodalis *lenman*, jus feodi *leen recht*. Gloffæ Anglofaxonicæ ibidem: *læn* commodum (reftitue commodatum), *landes læn* precarium. VEREL. in Ind. *len*, *lan* feudum, *lendurmadur* feudatarius vel feudo donatus. Proprie eft beneficium utenti conceffum, a *leihen* concedere. Ratio appellationis eft, quia feuda a prima origine erant beneficia militantibus conceffa, ut patet ex dictis in voce *Feudum*. Hinc Jureconfulti Feudum folent definire per beneficium. CUJACIUS ad Lib. I. Feud. tit. 1. *Feudum eft jus in prædio alieno, in perpetuum utendi, fruendi, quod pro beneficio Dominus dat ea lege, ut qui accipit, fibi fidem & militiæ munus aliudve fervitium exhibeat.* Prædia militibus a Principe conceffa Scriptoribus Latinis paffim appellari *Beneficia*, & Librum in quo defcribuntur *Librum beneficiorum*, probat CANGIUS in voce. An fatis apte, dubito. Nam Feudum revera eft ftipendium, & contractus inter Dominum & fervum, non beneficium ex mera gratia datum. Quis enim ferrum excipiat pro altero, absque jure accipiendi? Et hactenus *lehn* & *lon* conveniunt. Dici tamen poteft beneficium, quia conceditur etiam tempore pacis. Quod videtur effe benevolentiæ, non debiti. Præcipua genera funt,

reit-lehn, feudum militare, beneficium fub lege militandi conceffum, a *reiten* militare.

burg-lehn, feudum caftrenfe, cui fervitii loco annexum caftri alicujus defenfio.

hof-lehn, feudum aulicum, cui munus in aula obeundum annexum.

fchupf-lehn, feudum mobile, quod volente Domino auferri poteft.

after-lehn, fubfeudum. Plura Feudorum genera vide apud SCHILTERUM in Gloffario.

A *lehn* pofteritas fecit *belehnen* conferre beneficium cum fpe fructus percipiendi, & hinc porro *belehnung* inveftitura.

LEHN, mutuum, mutuo datum vel acceptum. BENSON. in Voc. AS. *lehan* mutuum. VERELIUS in Ind. *lan* commodatum. Refer ad *leihen* commodare. A *lehn* rurfus fit *lehnen* mutuo dare vel accipere. Inde Anglofaxonibus *hlænan* credere, commodare, mutuo dare, *lænend* fœnerator, noftris *lehnen* mutuo accipere, quamvis nec alterum fenfum refugiant. Uterque enim fluit ex natura mutui. Hinc apud Latinos ex *mutuum* fit *mutuare* mutuum dare, & *mutuari* mutuum accipere.

LEHNUNG, concesfio fundi. Jus prov. Alam. Cap. CLXXXIII. *von lehenunge* de concesfione fundi alteri facta. Refer ad *leihen* concedere.

LEHNUNG, ftipendium, æs militare. Ab initio concesfio fundi militantibus erat pro ftipendio. Poftea mores mutati, manente priftino vocabulo. Anglofaxonibus *leanunge* eft hoftimentum, quid pro quo: fed hoc alterius naturæ eft, & originem refert ad *lonen* rependere.

LEHNUNG, mutuum ad utendum datum, e. g. equus ad arandum vel iter faciendum. Occurrit eo fenfu *lehenung* in Jure prov. Alam. Cap. CCXVI. CCXVII. Refer ad *lehnen* commodare.

LEHNWARE, fpecies laudimii, five pecunia quæ folvitur Domino pro tutela & confervatione Feudi. Refer ad *waren* fervare.

LEHREN, docere. V. *leren*.

LEI, *ley*, terminatio. V. PROLEG. Sect. VI.

LEIB, refiduum. V. *laib*.

LEIB, vita. Gothis *libains* Joh. XVII. 3. Anglofax. *lif* ibid. Franc. & Alam. *lib*, Suec. & Island. *lif*, *lyf*. Gloff. Keron. vita *lyb*, vitam *libe*, vitæ æternæ *des euuigin libes*. Refer ad *leiben* vel *leben* vivere. Hodie fuperat in multis compofitis, cujusmodi funt,

leibsnahrung, victus, fuftentatio vitæ, antiquitus *libnara*. Gloff. Boxh. *libnara* ftipendia. Gloff. Pez. alimonia *lipnara*. A *nehren* nutrire.

leibhaft, vivus, vivens. OTFRIDUS Lib. I. Cap. V. 47. 48. 49. *fcepheri erdun ioh himiles int alles liphaftes*, creator terræ & cœli & omnis viventis.

leibzucht, vitalitium viduæ, a *zucht* alimentum.

leibgeding, conventio de fuftentatione ad dies vitæ, a *geding* pactum, & per fynecdochen generis pacta dotalitia.

LEIB, corpus, caro. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXIX. 80. de toga Domini: *thia kriftes lib biruarti*, quæ Chrifti corpus tangeret. Symbolum vetus Alamannicum apud GOLDASTUM: *ich gelob urftendt mines libes*, credo refurrectionem carnis meæ. Vox a Francis relicta & verifimiliter formata a *leiben*, *leben* vivere, ut primo fuerit corpus vivum, poftea omne corpus, præfertim cum fieri non posfit, ut ullum corpus exiftat, quod vitæ plane expers fit. STIERNHIELMIUS deduxit a *laben* coagulare, quia corpus ex fanguine & alia materia coagulatum eft: fenfu quidem idoneo, fed a reliqua vocis cognatione avulfo. Nihil autem obftat, ut eadem vox de *vita* & *fubftantia viva* ufurpetur, cum etiam Italis *la vita* nonfolum vitam, fed etiam corpus fignificet. HELVIGIO *leib* alludit ad *glebam*, quæ primi corporis conditi materia. Quod ingeniofum magis quam folidum eft.

LEIB, panis, fubftantia qua vita & corpus fuftentatur. Posfit effe ex eodem cum antecedentibus fonte. Alias tamen origines

 atque

atque una antiquitatem vocis vide in *laib panis*.

LEIBEIGENE, mancipia, homines proprii. Sic dicti a proprietate, non sua, sed aliena. Nihil enim proprii habent, ne corpus quidem. Hinc Scriptoribus medii ævi vocantur *homines de corpore*, ob servitia corporalia, & quod toto corpore & omnibus bonis alterius sint, nempe Domini. Confer *eigen leute*.

LEIBEN, manere, superesse, relinqui. Gr. λείπεσθαι, Isl. *lifa*. VEREL. in Ind. *lifa* restare. In reliquis Dialectis simplex cognoscitur ex compositis, cujusmodi sunt,

> *aflifnan*, restare, superesse, in Codice Arg. Luc. IX. 17. *jah ushafan warth thatei aflifnoda im gabruko*, & sublatum est quod superfuit illis fragmentorum.
>
> *belafan*, manere, remanere, apud SOMNER. in Dict. AS.
>
> *biliban*, eadem notione, quod Francicum & Alamannicum. Gloss. Keron. maneat *pilibe*, remaneant *piliben*. Hodie dicimus *bleiben* pro *beleiben*.

LEIBEN, vivere. An quia vivere est superesse, dicente etiam VIRGILIO, *superatne & vescitur aura?* Hodie quidem dicimus *leben*, sed in compositione *leiben*. Inde *ableiben* mori, decedere e vita. Vide plura in *leben*.

LEIBEN, linquere, facere ut maneat, restet, supersit. Græc. λείπειν, Anglosax. *leofan*, Franc. *leiban*, Angl. *to leave*. Verbum facessens a *leiben* manere, relinqui. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XI. 85. *thô nam er thaz er leibta*, tunc accepit quod reliquerat. Inde Suevis *geleibtes* residuum cibi ex hesterno die. Metonymice est parcere, quia qui parcit, linquit. Gloss. Keron. parcendo *lippanti*. MYLIUS legit *partiendo*. Sed repugnat Regula S. Benedicti Cap. VII. *parcendo nobis in hoc tempore*. Quæ verba ita reddit KERO: *lippanti uns in deseru citi*. Hinc parcentes aliis verbis dicuntur *schonen* & *feynlassen*, h. e. sinere & sinere ut sit.

LEIBGEDING, conventio de sustentatione ad dies vitæ. Partes compositi patent ex antecedentibus. Metonymice dicitur de effectu juris, h. e. de ipso usufructu ex bonis transigentis, sive maritus fuerit, necne. Ita me docuit Jus provinciale Alamannicum, in quo *frauuen lipding* dicitur de usufructu uxoris ex bonis mariti defuncti Cap. XXII. & rursus *lipding aines mans von ainem gotzhus* de usufructu viri ex bonis Monasterii.

LEIBPFENNIG, census de capite, in multis adhuc locis, ubi rustici sunt homines proprii & glebariæ servituti addicti, usitatus, quem, qui olim solvebant (solvebant autem in argumentum servitutis) Scriptoribus medii ævi vocantur *Capite censi*. ESTOR Comment. de Minist. pag. 207.

LEIBEN, dividere, partiri. Gloss. Keron. partiat *libbe*, partiendo *libanto*. SCHILTERUS in Glossario Teutonico legit *parcat* & *parcendo*, contra quam scripsit GOLDASTUS: Sed GOLDASTUM male hic emendari, ex Regula S. Benedicti evincit Doctiss. FRICKIUS in notis cancellatis. Unde Alamanni acceperint hoc verbum, non liquet? Antiquissimum esse, fide derivatorum patet, qualia sunt apud Gothos & Anglosaxones *blaif*, *hlaf* buccella Joh. XIII. 26. 27. qui significatus cum significatu panis non debet confundi: apud Germanos *lapp* frustum. Et huc etiam referri potest e Latina Lingua *gleba* pro *leba* (ut *gnatus* pro *natus*) pars vel portio terræ.

LEICH, semen, lusus. V. *laich*.

LEICH, similis. Angl. *like*, Suec. *lyk*. Idem Gothis denotasse *leiks*, Anglosaxonibus *lic*, Francis & Alamannis *lih*, *lihho*, ex multis compositis & derivatis constat, quæ, cum suis locis afferantur, non opus est hic repetere. Græcis ἴκελος & ἀλίγκιος est similis, & ἰκελῶ assimilare, quæ certe vel ad etymologiam vel ad harmoniam spectant, ut viris doctis pridem observatum. Hodie cum antiquis utimur composito *geleich*, quod contrahimus in *gleich*, unius literæ damno aut lucro: Sed in terminationibus revertimur ad simplex *lich*, quod vide in PROLEG. Sect. VI.

LEICH, corpus animatum. Gothis *leik* est caro viva Marc. X. 8. & passim. Anglosaxonibus *lic* idem significasse, ex BEDA aliisque Codicibus probat JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 230. Usum Francorum & Alamannorum testatur ISIDORUS Cap. V. 1. *Gotes sunu in lihhe chiboran*, Filius Dei in carne natus. Et mox: *in fleisches lihhem man uuordan*, in corpore carnis homo factus. Hic sensus Germanis in desuetudinem venit. Superat tamen in compositis, *leichdorn* clavus, spina carnis, *leichmal* cicatrix, nota genitiva. Ad consensum Linguarum fortasse referri potest, quod Arabibus caro *lachma* dicitur. Videamus, qua sit ab origine natum? Mors secundum Philosophiam Antiquo-Barbaricam nos non consumit, sed emittit e corpore. Hinc vocem Gothicam *leik* ducere possumus a *lucken* claudere, quia majores nostri, utpote de immortalitate animæ certo persuasi, corpus & carnem ex hypothesi considerare poterant ut claustrum vel carcerem animæ, præsertim cum aliis quoque Sapientibus ita visum fuerit. CICERO in Somn. Scip. *ii vivunt, qui ex corporum vinculis tanquam e carcere evolarunt*. Sed huic etymo, quamvis philosophice bono, ne nimium fidamus, prohibet vox Belgica *lyf*, qua corpus vivum designatur, a *leven* vivere. Quæ si fuerit primigenia (& nihil fuisse vetat), reliquæ ex illa nasci potuerunt, primo quidem *lich* & *leich*, ob perpetuam literarum F. & CH. permutationem, postea *lic* & *leik*. Vide Sectionem III. de permutatione literarum.

LEICH, corpus inanimatum. Omnes ut supra. Versio Gothica Matth. XXVII. 52. *jah managa leika thize ligandane weihaize urrisun*,

sim, & multa corpora sanctorum dormientium surrexerunt. Versio Anglosaxonica Marc. VI. 29. de cadavere Johannis Baptistæ: *hi comon and hys lic namon, and hyne on byrgene ledon*, venerunt & tulerunt corpus ejus, & posuerunt illud in sepulcro. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXV. 61. de funere Christi:

Biuuuntun sie tho scono
Thiaselbun lih frono
Mit lininemo duache,
Ioh sorglichemo ruache.
Tunc religabant pulcre
Corpus illud Dominicum
Linteis pannis,
Et anxia cura.

VERELIUS in Ind. *lijk* corpus hominis mortui. Proprie est corpus ab anima derelictum, sive id quod restat de homine post separationem animæ, a verbo Islandico *lifa* restare, relinqui. Unde primo fit *lif* cadaver, & postea mutatis literis *lich*, *leich*, *leik*. De verbo *lifa* vide plura in *leiben* relinqui.

LEICHNAM, corpus vivum. Anglosax. *lichama*, Franc. & Alam. *lihham*. Versio Anglosax. Matth. V. 29. 30. *the ys betere, thæt an thinra lima forwurthe, thonne eal thin lichama fare to helle*, expedit tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam. Versio Francica TATIANI Cap. XXXVIII. 1. *jo ist ferah furira thanne thas muos, inti furira the libhamo thanne thas giuuato*, nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum? Vocem hodiernam ex Saxonica vel Francica per epenthesin literæ N. depravatam esse, nemo est qui non videat. In priori compositi parte omnes *corpus* concipiunt: at cum hoc falsum & a mente veterum alienum sit, hinc in altera compositi parte mire laborant, nec tamen eam expediunt. JUNIUS in Gloss. Goth. scribit, se, quomodo veteres ex *lic* fecerint *lichama*, in Annotatis ad Tatianum docuisse. Verum cum nobis Germanis non liceat hoc frui thesauro, in Bibliotheca Oxoniense adhuc sepulto, lumen verbo obscuro aliunde petendum est. HICKESIUS in Gram. Anglosax. pag. 191. vocem Saxonicam componit ex *lic* corpus, & *ahma* spiritus, quod Gothicum. Secundum hanc interpretationem *lichama* erit *corpus spiritus*, optimo quidem sensu, sed præpostera compositione. SOMNERO totum compositum significat *corporis tegmen*, ab *hama* tegmen. Sed quo pacto corpus sui ipsius tegmen vocari possit, non video. Video autem vocari posse *tegmen* & *domicilium vitæ*, a *lif*, *lyf*, *leif* vita, quod hic effertur *lic*, *lih*, *leich* (quia scilicet F. in ore vulgi mutari solet in CH. sicut pluribus exemplis ostendi in *Proleg.* Sect. III.) & *hama*, quod Anglosaxonibus tectum & domicilium significat, ab *heimen* tegere. Nescio quid dici possit elegantius? Quid enim est corpus, nisi tectum & domicilium animæ incorporeæ & immortalis, etiam in Theologia Veterum? Constat enim ex ODINI morientis verbis apud SNORRONEM in Hist. Reg. Septemtrional. Part. I. Cap. 10. veteres, quamvis a Religione Christiana adhuc alienos, constanter tamen credidisse, animam post mortem corporis ex *Leibheim*, hoc est, ex domicilio vitæ transire in *Gottheim*, id est, in patriam Deorum. Et hac de animarum immortalitate fiducia Majores nostros mortem sprevisse in prœliis, tanquam animam mox recepturos, pluribus veterum Scriptorum testimoniis, inprimis CÆSARIS, DIODORI, MELÆ, LUCANI, probat CLUVERIUS Lib. I. Germ. Ant. cap. 32. Quibus nunc addo VALERIUM MAXIMUM, qui hanc *Cimbrorum* persuasionem, *fortem & alacrem Philosophiam* vocat Lib. II. cap. 6. Merito igitur primi Evangelii in Germania Præcones hanc vocem, quamvis paganam, ob manifestam, quæ in illa est, immortalitatis animæ professionem, retinuerunt.

LEICHNAM, corpus mortuum. Versio Anglosax. Matth. XXVII. 52. *and manige halige lichaman the ær slepon arryson*, & multa sancta corpora, quæ ante dormierant, surrexerunt. Similiter TATIANO corpus Christi exanime, quod Josephus ab Arimathia indultu Pilati accepit, acceptumque linteis involvit, dicitur *lichamo* Cap. CCXII. 5. 7. nec Tatiano tantum, sed etiam OTFRIDO Lib. IV. Cap. XXXV. 17.

Pilatus quad, er dati
So so er selbo bati,
Hiaz er imo irgeban sar
Thenselbon lichamon thar.
Respondit Pilatus: faceret
Ut ipse rogavit.
Jussitque reddi protinus illi
Hoc ipsum corpus.

Vocem hodiernam ab antiqua per epenthesin literæ N. vitiatam esse, jam supra monui. Hoc loco significat cadaver, componiturque a *lich* vita, quod hic rursus ponitur pro *lif*, ob literarum F. & CH. continuam permutationem, & *ham* exuviæ. VEREL. in Ind. *hamur* exuviæ. Et etiamsi *ham* nusquam eo sensu occurreret, posset tamen cadaver, quamvis vita destitutum, ob memoriam pristini cum anima conjugii, & reverentiam mortuis debitam, summo jure *licham*, h. e. domicilium & hospitium vitæ appellari.

LEICHT, levis, non ponderosus. Anglosax. *leoht*, Franc. *liht*, Belg. *licht*, Angl. *light*, Suec. *lætt*. Gloss. Pez. lenis (levis) auræ *lihtes uuintes*, levissimus *lihtista*. Evang. Anglosax. Matth. XI. 30. *min byrthen ys leoht*, onus meum est leve. Ab initio (ut mihi quidem videtur) fuit *lift*, a *levo*, quia per leve omnes intelligunt id, quod facile levatur. Postea, mutato F. in CH. (qua mutatione nihil frequentius) pronunciari cœpit *licht*. Ab hoc adjectivo derivatur verbum

bum tam levandi quam allevandi significatu. Illud Belgis dicitur *lichten*, hoc Anglosaxonibus *libtan*, Succis *lætta*, Germ. *erleichtern*.

LEICHT, facilis, possibilis. Suecis *lætt* per syncopen. Dictio metaphorica, qua sensus a facile portabili ad factu facile transfertur. Priscas voces vide in *od* facilis.

LEICHT, celer. Suecis & Island. *lætt*, *lett*, rursus per syncopen. Inde *lettfættr* levipes, pedibus celer, apud VEREL. in Ind. Latinis quoque *levis* sæpe pro *agili* est, quia facile movetur, pondere naturali quam minime impeditus.

LEICHT, vanus, inanis, frivolus, mobilis, instabilis, vilis &c. ob similitudinem cum levi. Inde *leichtsinnig* vani & inconstantis animi, *leichtfertig* promptus ad frivola. Apud Latinos quoque *levis* & *levitas* ad mores & animum translata vituperantur.

LEID, primi generis.

LEID, malum afflictionis, dolor, luctus, cruciatus, damnum, noxa, molestia, & tota malorum sentina. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *alaeth* luctus. NOTKERUS Psal. VII. 5. *leid umbe lieb tuon*, malum pro bono reddere. Psal. X. 7. *under sinero zungun liget leid und arbeit*, sub lingua ejus latet dolor & labor. Psal. XXII. 4. *ne furhte ih mir des leides, uuanda du samant mir bist*, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Ps. XXXIV. 26. *scameg uuerden dien min leid lieb ist*, erubescant qui lætantur malis meis. Et sic passim. LEIBNITIUS in Glossario Celtico vocem Cambricam dèrivat a *non-lætus*, Germanicam a *luctus:* JUNIUS Francicam a λιθιᾶν calculo laborare, in Obs. ad Willeram. pag. 48. sensu a dolore calculi ad omnes cruciatus translato. Sed neutri adesse possum. Nam *leid* proprie est sensus læsionis & ipsum malum quod lædit, omnino a *leiden* lædere. Qui verbi significatus, cum hactenus fuerit ignotus, viris illis doctissimis errandi ansam dedit. A *leid* rursus fit *leiden* pati malum, & *leiden* aversari malum. Quæ, cum ex se mutuo nasci non potuerint, in aliquo communi parente convenire necesse est. In quo vero, nisi in *leid* malum?

LEID, adjective malus, dolorificus, ingratus, tristis, molestus, crucians &c. *es sey ihm lieb oder leid* sive gratum sit ei sive molestum. NOTKERUS Psal. LXXXIX. 15. *uuir pin fro umbe diu jar, an dien uuir leidiu ding sahen, do leidiu, nu liebiu, uuanda uuir dannan gebezzerote bin*, lætamur annis quibus vidimus res adversas, olim tristes, nunc gratas, quia illis emendati sumus.

LEID, secundi generis.

LEID, sæpe est verbale a *leiden* secundi generis, & tunc significat quantum potest, *tolerantiam*, *aversionem*, *execrationem*.

LEID, tolerantia, *leidig* tolerans, tolerantia præditus, *unleidig* intolerans, impatienter ferens, *weichleidig* mollis in ferendo, effœminatus, *leidlich* tolerabilis, tolerantiæ similis, *unleidlich* intolerabilis. Refer ad *leiden* tolerare.

LEID, aversio, *leidig* aversus, aversione præditus, *wehleidig* qui dolorem aversatur, etiam minimum & levissimum. Refer ad *leiden* aversari.

LEID, execratio. Gloss. Pez. cum execratione *mit leide*. Refer ad *leiden* exsecrari. Atque hinc jam patet, quid proprie sit *leidig*, quum vulgo dicimus *der leidige teufel, der leidige geiz* &c. nempe abominabilis, detestabilis, & vi terminationis *ig* abominatione & execratione plenus. Franci & Alamanni non utuntur hoc composito, sed abominabilem vocant *leidlich* & *leidsam*, quia abominationi similis est. Gloss. Boxh. *leidlih* execrabilis. Gloss. Keron. abominabiles *leidsame*. A *leid* & *leidlich* rursus fit *leidizen* & *leidlichen* abominari, Dial. Francica. Gloss. Boxh. *leidliben*, *abahon*, aversor, abominor. TATIANUS Cap. CLXXXVIII. 5. *bigonda tho leidizen*, tunc cœpit detestari.

LEIDEN, primi generis.

LEIDEN, lædere, offendere, injuria, dolore aut tristitia afficere. Verbum auctoribus Francis formatum a Lat. *lædere*. NOTKERUS Psal. L. 6. *daz leidot mih*, hoc me cruciat. Gallos priores dixisse *laidoyer* pro injuria afficere, testis MENAGIUS in Originibus. Hodie utimur composito *beleiden*, ejusque frequentativo *beleidigen*, unde *beleidigung* offensa. A *leidigen* Galli fecerunt *leidanger*, quod sistit idem MENAGIUS. Vox Latina, unde Germanicæ initium, videtur facta a Gr. δηλεῖν nocere, per metathesin.

LEIDEN, secundi generis.

LEIDEN, pati. Francis *lidon* & *lithan*, Belg. *lyden*, Suec. *lyda*, Isl. *liota*. VEREL. in Ind. *liota* pati, damnum accipere. WILLERAMUS Cap. II. 14. *gehuge minero uuundon die ih an demo cruce durh dih leit*, memento vulnerum meorum quæ in cruce propter te excepi. Jus prov. Alam. cap. LXXXII. 2. *er muz allez daz liden, daz jener solt liden*, is tenetur omnes illas pœnas sustinere, quas alter sustinuisset. Prout vertit Cl. SCHERZIUS.

LEIDEN, ferre, tolerare. Rhythmus de S. Annone §. IX. *Ninus leirti sini man arbeiti lidin*, Ninus docuit milites suos tolerare labores. In hoc verbo est tropus quem λιτότην vel extenuationem vocant. Nam tolerare est æquo animo pati, non pati simpliciter. Ergo cum tolerantes dicimus *pati*, tunc minus dicimus quam intelligimus, & verbo humiliori, quam pro re, utimur. Quod etiam faciunt Latini, quibus *pati* sæpe usurpatur pro *ferre*, & *patientia* pro tolerantia vel virtute ferendi adversa, etiamsi proprie sit perpessio. Hic verbi sensus cum præcedenti adeo est implicatus, ut, quorsum verba auctorum referas, sæpe nescias.

LEIDEN, aversari, detestari, execrari. Francos idem verbum & eodem sensu usurpasse, colligitur ex derivato *leid* execratio. Cum illo

illo manifesto consentit Heb. *lat* maledicere, execrari.

LEIDEN, avertere, pertæsum reddere, facere ut aversetur. Verbum facessens ex præcedenti. VEREL. in Ind. *leida* tædio afficere, molestum & ægre alicui facere ut ab incepto desistat. LUTHERUS utitur composito *verleiden* Sir. XXXIII. 2. *ein weiser lest ihm Gottes wort nicht verleiden*, sapiens non patitur se alienari a verbo Dei, vel tædio ejus affici. Inde Suevis *verleidet* pertæsus. Ex eodem fonte turpis, fœdus, Islandis dicitur *leidur*, Suecis *leed*, Gallis *laid*, Italis *laido*, quia turpia & fœda tædium movent, non ab *illautus*, ut FERRARIUS existimat, sed a *leiden* tædio afficere, prout optime observatum VERELIO. Belgæ eodem sensu dicunt *leelyk* pro *ledelyk*.

LEIDER, proh dolor. Interjectio dolentis. Utitur OTFRIDUS *leidor* eodem sensu Lib. II. Cap. VI. 92. interprete cel. SCHERZIO.

LEIDIG, pro vario ortu varia & diversa significat. Inde

leidig, malus, tristis, luctificus, *ein leidiger zufall* casus tristis. A *leid* malum triste & luctificum.
leidig, dolens, dolore affectus, *mitleidig* compassus, condolens. A *leid* dolor.
leidig, tolerans. A *leid* tolerantia.
leidig, aversus. A *leid* aversio.
leidig, abominabilis. A *leid* execratio.

LEIDLICH, tolerabilis. Vide *leid* tolerantia.

LEIEN, laici. V. *lay*.

LEIER, lyra. V. *leir*.

LEIHEN, dare, concedere. Francis *lihen*, Island. *lia*. VEREL. in Ind. *lia* dare, concedere, *lia fresti* temporis prorogationem concedere. OTFRIDUS Lib. I. Cap. X. 35.

Alle daga frifti
Thie er uns ist libenti.

Vertit SCHILTERUS:
Omnibus dierum spatiis,
Quæ ipse nobis est largiens.

Idem Lib. II. Cap. XV. 23.

Leb in lib inti guat,
Ioh harto frauualichaz muat.

Vertit SCHILTERUS:
Largiretur eis vitam & bonum,
Et valde lætum animum.

Hodie utimur composito *verleihen* eodem sensu, dum simplex obsolescit. Damus autem primo manu, & postea etiam aliis modis. Manus vero Celtica Lingua vocatur *lla* & *llaw*, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Ab illo Islandi habent *lia* dare: ab hoc Gothi *lewjan* præbere, quod hodie effertur *liefern* frequentative. Aliud dandi verbum a manu formatum vide in *geben* dare. Reliqui verbi *leihen* significatus oriuntur a primo per synecdochen generis.

LEIHEN, commodare, usum concedere, dare ad utendum. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. IX. 19. 20. *uns libit ein man sinan solari*, nobis commodabit vir quidam solarium suum. Et mox: *ioh leh thaz gadun garauuaz*, & commodavit cœnaculum præparatum.

LEIHEN, fœnerari, dare mutuum. Evang. Goth. Luc. VI. 34. *leihwand ei andnimaina samalaud*, fœnerantur ut recipiant æqualia. TATIANUS Cap. XXXII. 6. *intlihent thaz sie ebenlih intphahen*. Eodem sensu. Saxones inferiores dicunt *lyen*.

LEIHEN, in feudum dare. Jus prov. Alam. Cap. CIV. 5. *der künig sol mit rehte dirr herrschaft dehain in siner geuualt han jar und tag, er sol sie hin lihen*, Rex non potest aliquod territorium in sua manu sibi retinere per annum & diem, debet potius illa in feudum dare. Ex Versione cel. SCHERZII.

LEIHEN, mutuo dare & mutuo accipere. Illud Anglosaxonibus vocatur *hlænan*, hoc Gothis *leihwan* Matth. V. 42. Cum utroque convenit Heb. *lavah* mutuo dedit & mutuo sumpsit, nisi me fallat HELVIGIUS. Causa duplicitatis est a radice *lla*, *llaw* manus. Manu enim nonsolum damus, sed etiam accipimus.

LEILACH, lodix, Dial. Suev. Contractum ex *leinen* & *laken*, stratum linteum.

LEIM, lutum, argilla. Gloss. Pez. luto *limo*, fictiles *leimina*, argillosa *leimigiu*. SOMNER. in Dict. AS. *lam* lutum, limus, *lamene* luteus, *lam-wyrhta* figulus. Cuncta a Lat. *limus*.

LEIM, gluten, materia viscosa, *leimen* glutinare, *vogel-leim* viscum quo aves irretiuntur. Gloss. Pez. glutine *mit lime*, conglutinatus *gilimit*. Si scribamus *hlim* (ut certe scribi debet), patebit esse a Græc. κόλλημα glutinamentum, vel κόλλωμαι adhæreo. Nam in aliis quoque Dialectis peregrina ejus rei nomina deprehendere licet. Sic a γλία Anglis fit *glue*, & a *gluten* Cambris *glud* eodem sensu. SKINNERUS hunc significatum cum præcedenti confundit in voce *lime*.

LEIN, subfixum. V. Proleg. Sect. VI.

LEIN, semen lini, linum sativum. Primitivum reliquorum, quæ sequuntur, & solis Germanis custoditum. Nam *linum* absolute positum, unde filamenta & telæ lineæ fiunt, non est res naturalis, sed manu facta, & immenso labore ex caulibus herbæ, quæ ex lino sativo progerminat, humanis usibus præparata.

LEIN, linum. Græcis λίνον, Franc. & Alam. *lin*. TATIANUS Cap. LXIX. 9. *inti lin riohhenti ni leskit*, & linum fumigans non exstinguet. Eadem res Islandis dicitur *lin*, teste VERELIO in Indice, Cambris & Armor. *llin* apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Gallis *du lin*, Italis & Hisp. *lino*. Hodie *lein* pro *lino* Germanis obsolescit, & in ore omnium est *flachs*, vox ab Anglosaxonibus relicta.

LEIN,

LEIN, tela ex stamine lini confecta. Lat. *linteum*, Cambris & Armor. *lliain*, *lien* apud BOXHORN. Gothis *lein* Marc. XV. 46. Gall. *linge*. Et hoc aut simili vocabulo (in quo sensus a materia ad formam transfertur) omnes populi ab ultima Thule ad Gades usque utuntur. Germani videntur rem & nomen rei accepisse a Morinis, vel aliis Belgiæ populis. PLINIUS Lib. XIX. Cap. I. *Jam quidem & transrhenani hostes vela texunt; nec pulchriorem aliam vestem eorum fœminæ novere.* Ubi *jam* videtur novitatem rei indicare. De fœminis Germanorum idem scribit TACITUS Cap. XVII. de M. G. *Nec alius feminis quam viris habitus, nisi quod feminæ sæpius lineis amictibus velantur, eosque purpura variant.* Cæterum de linificio Germanorum ea refert PLINIUS, quæ moribus nostris adhuc congruunt: *in Germania defossi atque sub terra id opus agunt.* Solent enim Suevi textrinam exercere plerumque in subterraneis, prisci moris in hunc usque diem tenaces. Germania hodierna universæ pene Galliæ, Italiæ, & Hispaniæ linteum texit. Pro simplici *lein* nunc utimur compositis *leinwad*, *leinwand*, pannus linteus.

LEIN, linteamen, velum vel velamen ex linteo. Græcis λίνον est velum navis sive carbasus, Cambris *llenn* velum, linteamen, interprete BOXHORNIO, Hibernis *linna* indusium, teste TOLANDO. Ubique sensus a materia, h. e. a linteo ad formam lintei transfertur.

LEINE, funiculus ex stupa. Græci & Latini utuntur in piscatu. Hinc chorda, unde hamus dependet, Græce dicitur λίνον, Latine *linea*. Notum illud Poëtæ: *sentit tremulos linea pisces.*

LEINEN, ex stamine lini confectus, Græc. λίνεος, Lat. *lineus*, Anglosax. *linen*, Franc. & Alam. *linino*. TATIANUS Cap. CCXX. 3. *gisah thiu lininun lachan gilegitin*, vidit pannos linteos positos. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXV. *mit lininemo duache*, panno linteo. Locum integrum vide supra in *leich* corpus inanimatum.

LEINWAD, linteum. Anglosax. *linwede*, apud SOMNERUM & BENSONIUM. Proprie est pannus linteus. A *wad* opus textum. A materia ad formam translatum significat utensilia ex linteo confecta. Inde Anglosaxonibus *linwæda* linteamina.

LEINWAND, ejusdem notionis. A *wand* opus textum, quod est a simpliciori & antiquiori *wad* per epenthesin.

LEIR, instrumentum musicum fidibus tensum. Gr. λύρα, Lat. *lyra*, Franc. *lira*, Belg. *lier*, Gall. *lire*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXIII. 395. de cantu cœlesti:

> *Lira ioh fidula,*
> *Ioh managfaltu suegala.*
> Lyra & fidicula,
> Et multiplices fistulæ.

LEIS, orbita, sulcus rotæ in via, composite *wagenleis*. Gloss. Boxh. *wakanleisan* orbitam. Forte a *leiten* ducere, sive quia hic sulcus est *ductus* a rota currente factus, sive quia *dux viæ*, nec patitur aurigantes errare. Dicitur & *gleis*.

LEISE, absque strepitu, *leise gehen* ire suspenso gradu, *leise reden* mussare, submissa voce loqui. NOTKERUS Psal. LXXI. 6. *liso also der regen*, leniter ut pluvia. Burggrav von Lünze apud GOLDASTUM in not. ad Script. Parænet. pag. 396.

> *Wahter wis hohes mutes rich,*
> *Sehest ieman tugen zu dir gan*
> *So sprich vil lise, wer get da?*

Proprie est soni intenso oppositi, adeoque remissi, a *lassen* remittere.

LEISEN, imitari. Verbum Alamannis proprium. Gloss. Keron. imitans *leisanonti*, imitetur *keleisinit* &c. Proprie est sulcum in via sequi, a *leis* sulcus, metaphorice autem exemplari ad imitandum proposito se conformare, ducta ab aurigantibus similitudine, qui non solent orbitam deserere. Inde *laist* similitudo expressa, & per synecdochen generis *modulus* qui pedem imitatur, & quem sutor vicissim imitatur in formando calceo, item *vestigium* pedis vel calcei in arena, & fortasse etiam *gleisner* hypocrita. Id enim faciunt hypocritæ, ut facta aliorum imitentur, fingendo se illis similes esse, etiamsi revera dissimiles sint.

LEIST, forma pedis vel calcei. V. *laist*.

LEISTE, margo vestis, instita oræ adsuta, ut sunt funiculi & patagia denticulata. Anglosax. & Angl. *list*, Lat. Barb. *lista*. SOMNER. in Dict. AS. *list* limbus, fimbria. Leo Marsicanus in Chronico Casinensi: *Obtulit Benedicto tunicam cum lista aurea.* Hodie non amplius dicimus *leiste*, sed mutato sibili situ *litse*, Belgæ *lisse*, Galli *lasset*, Itali rectius *lista*. Est enim ab Anglosax. *list*, quod proprie extremitatem sive ultimum in re significat, a *lassen* tardare, sensu a tempore extremo ad locum extremum translato, ob manifestam utriusque similitudinem. ECCARDI etymologias, sed minus probabiles, vide in *letzen* scindere.

LEISTE, ora striata tabulæ vel ligni sectilis. Sensus vocis hodiernus, & ex eodem fonte petitus.

LEISTEN, terminum figere negotio. Haud dubie a *leiste* ora, per metaphoram. Nam tempus præstitutum est oræ simile, qua tabula terminatur. Dicitur alias *tagleisten*, & inde *tagleistung* condictio, comitia in tempore præstituto. Ejusdem ingenii verbum est *ramen*, *beramen*, quod vide.

LEISTEN, sequi. Gothis *laistjan* est sequi Marc. VIII. 34. *laistei mik* sequere me Luc. IX. 59. *galaistjan* prosequi Marc. I. 36. JUNIUS vocem Gothicam ducit a *laist* vestigium, quia sequi est vestigia alterius legere, quod a STIERNHIELMIO immerito ad vanas argutias refertur. Nam hujus verbi synony-

synonymum est *folgen*, quod itidem a vestigio desumptum est.

LEISTEN, præstare, perficere, exequi. Anglosax. *læstan*, Franc. *leisten*, Sax. inf. *leesten*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XII. 18. *thaz ir mir leistit huldi*, ut mihi fidem & obsequium præstetis. WILLERAMUS Cap. VI. 1. *er leistet als er gehiz*, facit sicut promisit. Et hoc sensu recurrit in versu sequenti aliquoties. Juramentum populi apud NITHARDUM Lib. 3. *oba Karl then eid then er sinemo bruodher Ludhuwige gesuor geleistit*, si Carolus sacramentum quod fratri suo Ludovico juravit, servat. Harmonia Evang. Cottoniana apud ECCARDUM in not. ad Leg. Sal. pag. 92. *Gi sculun nimun lon alles thes unrechtes, thes gi othron hier gilesteat*, recipietis retributionem omnis injuriæ, quam aliis hic intulistis vel fecistis. Hoc verbum a ritu projectionis festucæ in *leisum*, h. e. in sinum alterius, derivat ECCARDUS loco citato, sic ut *leisten* proprie sit *insinuare*, communiter vero *præstare*, *exhibere*, *tradere*. An recta & legitima æstimatione aut derivatione, judicium sit penes alios. Mihi videtur cognatum cum Gr. τελέσκω perficio.

LEISTEN, sensu forensi significat *obstagium præstare*, h. e. se ipsum obsidem reddere per voluntariam incarcerationem, donec creditori fuerit satisfactum. Inde *leistmanung* monitum creditoris de tali præstatione. De jure obstagii vide quædam in *einlager*.

LEIT, via, & motus in via. Anglosax. *lade*, Belgis priorib. *lyde*, Island. *leid*. BENSON. in Voc. AS. *lade* migratio, *gelæte* via, *scypplade* navigium, proprie iter navale, *liflade* vitæ spatium, proprie iter vitæ. VEREL. in Ind. *leid* via, iter, *huilka led* qua via, quo modo, *allaledis* omni via, omni modo, *leidtogn*, *leidvisi* dux itineris, *ledsund* fretum per quod navibus publicum iter est, *skepsled* publicum navigantium iter. Videtur proprie denotare locum & actum veniendi, abscissumque a Gr. ἐλεύθω venio. Ab hoc substantivo descendunt verba diversi significatus, *leiten* ducere, & *leiten* discedere. Quæ cum ex se mutuo nasci non possint, necessario in aliquo communi parente convenient. In quo vero, nisi in *leit* via? A *leiten* ducere, rursus fit *leit* ductor & manuductio; & a *leiten* discedere, rursus fit *leit* abitus, discessus.

LEIT, ductor & manuductio. NOTKERUS Psal. LX. 4. *du bist min leito, du leitost mih*, tu es dux meus, tu ducis me. Locum observavit SCHILTERUS in Glossario. Distichon Runicum in Lit. Run. OL. WORMII: *blindan tarf at leida*, cœcus indiget ductore. VERELIUS in Ind. *leid* manuductio. Hodie dicimus *leiter* & *leitung*. Refer ad *leiten* ducere.

LEIT, abitus, discessus. Belgis prioribus *lyde* apud KILIANUM, & hinc *overlyd* transitus, & metaphorice mors, obitus. Hodie superat in *geleit*, quod vide. Cuncta a *leiten* abire, discedere.

LEITEN, ducere. Anglosax. *lædan*, Francis & Alam. *leiten*, *leiton*, Belg. *leiden*, Island. *leida*, Suec. *leeda*, Angl. *lead*. Gloss. Keron. ducit *leitit*, ducat *leitet*, adducit *zualeitit*, deduxit *keleitta*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. IV. 1.

Gileitit uuard tho Druhtin Christ,
Thar ein einoti ist.

Tunc Christus ductus est in desertum. A *leit* via, quia ducere est monstrare viam eunti.

LEITEN, abire, discedere. Gothis *leithan*, *galeithan*, *afleithan* &c. Franc. & Alam. *lidan*, *lidon*, *gelidan*, Belgis prioribus *lyden* apud KILIANUM. Gloss. Keron. discede *kalid*, discedit *kelidet*, discedat *kalide*, recesseras *keliti*, si discedebat *ibu kelidet*, præterita mala *kelitaniu ubiliu*. Evang. Goth. Matth. IX. 7. *galaith in gard seinana*, abiit in domum suam. Inde Anglosaxonibus *oferlithan* transire, præterire. Rursus a *leit* via. Nam qui abit, recedit a loco, & movetur in via.

LEITEN, obire, mori, excedere e vita. Belgæ utuntur composito *overlyden*. Sed a simplici Longobardi habent *lido* mors, obitus, & inde *lidolaip* bona post obitum relicta: Islandi *framlidinn* mortuus, quia præterito similis, & fortasse etiam *leidi* tumulus, sepulcrum, locus jacendi mortuorum, apud VEREL. in Ind. De *lidolaip* vide plura in loco.

LEITER, scala. Anglosax. *blædre*, Alaman. *bleitar*, Belg. *ladder*, *ledder*, *leêr*, Angl. *ladder*. Gloss. Keron. latera (scalæ) *bleitarpaum*. An quasi ductor in altum, a *leiten* ducere? Ita videtur plerisque. Et admitti posset, nisi litera H. ab initio vocis Saxonicæ & Alamannicæ aliam originationem requireret. Celtica lingua *llethr* est clivus, locus acclivis, unde nostris fit *bletteren*, *kletteren* scandere, prorsus ut Gallis a *mons* fit *monter*. A *klettern* rursus fit *kletter*, *bletter* gradus per quos adscenditur. Sic a *steigen* est *stiege*, quæ cæteris synonyma sunt.

LEK, medicus. V. *lech*.

LEKEN, currere, saltare, recalcitrare. Vide *leken*.

LEKEN, fluere, hiare. V. *lechen*.

LENDEN, lumbi & renes. Gloss. Ælf. pag. 71. renes vel lumbi *lendenu*. Gloss. Keron. renes *lenti*. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. lumbi *lendin*, renes *lendibraton*. VERELIUS in Ind. *lendakladi* pruritus lumborum. Bohemis *ledwi* est lumbus, & *ledwiny* renes, observante MARTINIO. Idem Germanicam vocem derivat a *lenen* niti, reclinare, recumbere, quia in lumborum extrema reclinamus sedentes. In Britannicis Dialectis nullum est vestigium literæ D. sed lumbus Cambris dicitur *llwyn*, Anglis *loyn*, quæ CASAUBONI judicio sunt contracta ex Gr. λαγών. Unde vero sit *lend*, nemo facile dixerit, non quod nullas habeat causas, sed quod plures recipere possit. Oriri enim

potuit (1.) a Lat. *latus*, per epenthesin, (2.) a *lank* latus, mutato K. in D. (3.) a *linda* cingulum, fascia, baltheus, quo sensu usurpatur a Suecis & Islandis. Similiter vox Hebræa, quæ lumbos denotat, a cingendo (teste MARTINIO) desumpta est: Et Græcis hodiernis lumbus dicitur ζῶση, a ζῶσαι cingere. (4.) a *lenen* inniti, ob causas modo memoratas.

LENE, reclinatorium. Gr. κλίνη. Gloss. Pez. reclinatorium *linun*. Refer ad *lenen* inniti.

LENEN, incumbere, recumbere. Actio cubantis vel sedentis. Gr. κλίνειν, Lat. *clinare*, Anglosax. *hlionan*, *hlynian*, Francis *linen*, Alam. *hlinen*, Belgis *leunen*, Angl. *lean*. TATIANUS Cap. CLIX. 2. de discipulo in sinu Domini recumbente: *mit thiu er lineta obar burst thes heilantes*, cum recubuisset supra pectus Jesu. Proprie est prono corpore incubare genibus curvatis, & hinc appellatio ducta a genu, quod Cambrica & Armorica lingua vocatur *glin*, Hibernica *glun*. Vulgo scribitur *lehnen*, cum potius scribendum sit *hlenen*, quia H. ab initio vocis successit in locum τῶ G. K. C.

LENEN, inniti, reclinare. Actio stantis. Gloss. Pez. innitetur *lineth*. WILLERAMUS Cap. VIII. 5. *leinente sich uber minen trut*, innixa super dilectum meum. Rursus a genibus, sed firmatis. Nam qui rei alicui innituntur, id faciunt genibus fulti. Consentit Heb. *lin* reclinavit. Inde *gelender* reclinatorium, nec non *lineberga* cancelli reclinatorii, de qua WILLERAMI voce pluribus actum in *bergen* arcere. Hodie libentius utimur compositis *anlenen* & *auflenen*.

LENEN, reniti, contra niti. Actio resistentis. Inde *lenung* fulcrum, *ablenen*, *ableinen* declinare, contrario nisu avertere, Græce ἀποκλίνειν. Dicitur etiam de contumacibus & rebellibus. Inde *sich auflenen* insurgere contra magistratum.

LENEN, eminere. Gloss. R. Mauri citante STADENIO: *forahlinet* præeminet, *forahlinenti* eminens, *uparhlinenti* excellens. Hic sensus, qui nuspiam alibi occurrit, videtur desumptus a *hlaine* collis, vocabulo Codici Arg. proprio Luc. III. 5. Nam qui eminent, sunt locis editioribus similes. Cur autem collis dicatur *hlaine*, an a Græc. κολώνη ejusdem significatus, an a *lenen* recumbere, quia supinis aptus ad quiescendum, aliis inquirendum relinquam. Illud JUNIO, hoc STADENIO se probavit.

LENKEN, flectere, vertere, dirigere. Nullo veterum nec recentiorum consensu. HELVIGIUS transponit e Gr. κλίνειν flectere, quod in ista vocabulorum multitudine, quæ Græcis debemus, non est adspernandum. Aliis est frequentativ. a *langen* porrigere. Sed quo pacto hic sensus alterius parens esse posit, non intelligo, nec forte intelligunt ipsi. Ducam igitur a *lank* latus. Quid enim est *lenken* nisi in latus flectere? Aut, si mavis, a *lang* plaustrum, ut primo fuerit vertere currum, mox aurigantium instar dirigere quocunque volueris. De significatu plaustri vide dicta in *langen* trahere.

LENZ, ver. Anglosax. *lencten*, Franc. *lenz*, Belg. *lent*, Helvet. *glenz*. SOMNER. in Dict. AS. *lencten*, *lengten* ver, *lengtenlic* vernus, *lengten-tide* tempus vernum. NOTKERUS Psal. LXXIII. 17. *sumer unde lenzen diu bediu tate du*, æstatem & ver tu plasmasti ambo. Qui scientiam etymologicam profitentur, de singulis aliquid proferunt, quod hic breviter recensebo, quia de meo non habeo quod promam. SKINNERUS vocem *Saxonicam* ducit ab Anglica *length* longitudo, quia ver est tempus, quo dies ex brevissimis longiores fiunt: HELVIGIUS *Germanicam* a Lat. *lenitas*, quia tunc pulsa hyeme aër mitescit: MARTINIUS *Helveticam* a *glænzen* nitere, quia tunc formosissimus annus: VREDIUS *Belgicam* a *lenten* solvere, laxare, quia hiems adstricta solvitur adventu veris. Unde Flandris sit hoc verbi, collige ex dictis in *lan* aqua. Græcis λανίζειν videtur simile quid denotasse. Vide MARTINIUM in *Cadmo*.

LERCH, alauda. Angl. *lark*, Suec. *lærkia*. Vox contracta ex antiquiori *laferc*. Gloss. Ælf. in nom. avium: alauda *lauerce*. SOMNER. in Dict. AS. *laferc*, *lawerc*, alauda. Belgæ alaudam etiamnum vocant *leeuwerk*, & contracte *lerk*. Videtur autem a cantu sic dicta. Nam prima nominis antiqui syllaba nos ducit ad *vocem*, quæ Celtica lingua dicitur *llef*, & hodie superat apud Cambros. Altera ad verbum Islandicum *orka* posse, valere, quod sistit VEREL. in Ind. Sic ut alauda vi nominis sit avis *cantu pollens*.

LEREN, docere. SOMNER. in Dict. Anglosax. *læran* docere, instruere, erudire, hortari, *lære* doctrina, institutio, instructio, hortatus, *lær-wita* doctor, *gelæred* doctus, *ungelæred* indoctus, illiteratus, imperitus. Gloss. Pez. instruere *leran*. Gloss. Boxh. dogma *lera*. Gloss. Keron. docere *leerran*, docebo *leru*, docuerit *lerit*, erudiantur *sin kelerit*, docemur *pirumes kelerit*, docti *kileerte*, instructi *kileerte*, doctorum *lerarum*, doctrina *leru*, *lera*. Belgæ & Sueci consentiunt in plerisque. HELVIGIUS existimat, hoc verbum arreptum esse a Gr. ληρεῖν nugari, ineptire, translatumque a rudi Germanorum vulgo ad docentes, quod illis viderentur magno conatu magnas nugas agere, vel ut Latini dicunt *ludere*, unde illis pari contemptu *ludus* officina literaria, locus tempus inaniter fallentium. MARTINIUS derivat modo a Lat. *legere*, modo componit ex λέγειν & ἱερὸν, h. e. videnda dicere. Scilicet, hæc illis ignorantia veteris Linguæ in calamum dictavit. Vera & antiquissima verbi forma, qua *Codex Argenteus* ubique, & nos etiamnum in Academiis utimur, est *lesen*, ut demonstravi in loco. Hoc vulgus mutavit in *leren*, canina pro sibilo substituta, qua mutatione nihil frequentius nec magis obvium in omnibus Dialectis.

LEREN, discere. Belg. *leeren*, Suec. *læra*.

Verbum

Verbum desiderativum a *lere* doctrina. Nam discere est velle doceri. Hodie non utimur nisi in compositis, cujusmodi sunt, *lerling* discipulus, *lerjahre* anni disciplinæ, *lerbrief* testimonium tyrocinii: Quæ vulgo male & invito significatu referuntur ad *leren* docere. Nam si ab hoc verbo descenderent, non discipulum & reliqua, sed doctorem & annos atque literas docentis significarent, quod est contra consuetudinem loquendi.

LERM, tumultus, conclamatio ad arma, *lermen machen* vocare ad arma, *blinder lerm* tumultus fictus. Novissime factum a Gallico *alarme*, & hoc ab Italico *gridare all' arme* vocare ad arma. Antiquius vocabulum vide in *baro* clamor.

LERNEN, discere. Anglosax. *leornan*, *leornian*, Franc. *lernan*, Alam. *lirnan*, Angl. *to learn*. Gloss. Keron. discentes *lirnente*, didicerunt *lirneton*, didicimus *lirnetomes*. TATIANUS Cap. LXVII. 9. *lernet fon mir thaz ih mandauuari bin*, discite a me quia mitis sum. Proprie est frequentativum a *leren* discere, quo Belgæ & Sueci etiamnum utuntur, & nos in multis compositis, ut supra ostensum.

LERNEN, docere, facere ut discat. Verbum facessens ex præcedenti. Hinc scil. doctrina, institutio Anglosaxonibus vocatur *leornesse*, & in compositis *leorning*, cujusmodi est *leorningcniht* discipulus, servus doctrinæ. Doctrina autem non a discendo, sed a docendo sic appellatur. Docti non amplius utuntur hoc verbo: sed indocti non patiuntur illud sibi eripi. Et hujus tenacitatis sat bonas habent causas, & multorum populorum eodem loquendi genere utentium exempla. Nam etiam Belgis, Suecis & Gallis, *leren* & *apprendre* utrumque significat, *discere* & *docere*.

LESCHEN, extinguere. Francis *leskan*, Belg. *leschen*, Suecis *slækia*. TATIANUS Cap. LXIX. 9. *lin riohhenti ni leskit*, linum fumigans non extinguet. JUNIUS in Obs. ad Willer. pag. 137. & novissime REIZIUS, Francicam & Belgicam vocem derivant a Gr. λήγειν, quod interpretantur *cessare facere*. Mallem (si Græca origine opus sit) inde derivare Suecicam *slækia*, & ab illa reliquas per metathesin. Nam sibilus vocibus externis præfigi solet sæpissime.

LESEN, loqui. VEREL. in Ind. *lesa* dicere, loqui. Hic primus verbi significatus, ab ipsa *voce* desumptus, quæ Celtica & hodie Cambrica Lingua dicitur *llais*, teste BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Vel certe a Gr. λέξις dictio, oratio.

LESEN, legere ex libro, vel recitare. Gloss. Keron. legere *lesan*, legat *lese*, legamus *lesames*, legantur *sint kalesan*. Sensus a dicendo ad legendum translatus, quia legere est dicere. Verbum Gothicum vide in *singen*, Saxonicum in *reden*.

LESEN, docere. Dictio metonymica, qua antecedens ponitur pro consequente, legere pro docere, quia prælectionem proxime excipit institutio & interpretatio. Hanc vocem, qua etiamnum in Scholis publicis utimur, debemus Gothis, quibus *laisjan* est docere Marc. IV. 1. & passim, *laisari* magister Matth. VIII. 19. & alia summo studio e Codice Arg. collecta a JUNIO & STIERNHIELMIO.

LESEN, sparsa legere, colligere, congregare. Goth. *lisan*, Franc. & Alam. *lesen*. Evang. Goth. Matth. VI. 26. de volatilibus cœli: *nih lisand in banstins*, non congregant in horrea. TATIANUS Cap. XLI. 3. *ja sie ni lesent fon thornun uuinberu*, nunquid colligunt de spinis uvas? Vulgo ducunt a λέγειν vel *legere*, sed quo pacto G. mutetur in S. non docent. Et aliquid sine causa factum esse, non placet. A simplici sunt *auslesen* eligere, *auserlesen* electus, & alia, quæ nullam habent difficultatem.

LETT, limus. Island. *ledia*, Lat. *lutum*. Vox Celtica, quæ proprie significat terram aqua solutam, sive cœnum sit, sive limus, a *lösen* solvere. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *llaid* lutum, cœnum, limus. Convenit Gr. λυτὸν solubile, liquabile. Ratio, cur cœnum & lutum eodem vocabulo involvantur, forte est, quia in terris lutosis lutum pro cœno est.

LETTEN, impedire, obstare. Gothis *latjan* Luc. I. 21. Anglosax. *lætan*, *alætan*, Belg. *letten*, *beletten*, Angl. *to let*. Verbum facessens a *lassen* cunctare. Nam qui impedit vel obstat, facit ut cunctetur. Inde Belgis *letzel* impedimentum, & Anglis *lett* impeditus. Hodie videtur superare in *lattich* lactuca, cujus natura tam frigida, ut inter maxima Veneris impedimenta habeatur.

LETZ, inversus. Vetus Francicum, quod hodie custodiunt Suevi. Dicitur de latere rei inverso, e. g. vestis, vel alterius rei, cujus pars extrinseca est, quæ debebat esse intrinseca. Haud dubie ab ἐλίσσω verto. Allegorice significat perversum. Inde Francis *lezzi* perversi, & *lezzi dises libes* perversitas hujus vitæ, apud SCHILTERUM in Gloss. Teut. pag. 536.

LETZE, separatio. V. *letzen* separare.

LETZEN, scindere, secare. Non occurrit eo sensu neque in antiquis neque in recentibus Dialectis. Et nihilominus multos habet prisci usus testes. Nam & fuisse, & rursus cecidisse (cadunt enim vocabula si volet usus, ut sapienter HORATIUS), videntur evincere non nulla tam veterum quam recentiorum derivata, qualia sunt judice ECCARDO, qui primus hoc verbum ab oblivione vindicavit, sequentia,

Laisa, *laisus*, *lesus*, Latino-Barbaris sinus, proprie scissio vel fissura, quæ ad sinum in indusio vel veste extat. Lex Sal. Tit. XLIX. 1. *& sic festucam in* LAISAM *jactet*. Hoc est, in sinum vestis.

Laisowerpire, Latino-Barbaris festucam in sinum alterius jactare. A *werpen* jacere.

Lais, Burgundiones adhuc sinuosam vestis partem vocare, WENDELINUS observat.

Latz, *brustlatz*, tegumentum pectorale, proprie fissura, quæ ad pectus in vestimento est.

Litze, segmentum corii, & deinde communiter lorulum, laqueolus, quo olim vestes exornatæ, Gallis *las*, *lasset*.

Lasche, segmentum calceo aut cuivis alii rei assutum.

Lath, Cambro-Britannis virga, pertica tres pedes longa.

Latte, asserculus, paxillus, asser dissectus.

Leda, *lathe*, Anglosaxonibus portio Comitatus. Lege *lad* & *leth*. Nam *leth* apud BENSONIUM est tertia pars provinciæ, *lad-man* dux, & *lad-scipe* ducatus.

Letzen, lædere, pro quo jam usitatius est *verletzen*.

Letzen sich mit einem, cum aliquo separari, sejungi, ultimum vale dicere.

Lædere & *lacerare*, cum cæteris videntur cognata.

Lesten, scindere. Pro *letzen*. Et inde

Last, portio certa suo genere separata.

Lastum, *lastum*, Latino-Barbaris portio Comitatus major, tres vel plures Hundredas continens, interprete SPELMANNO.

Leiste, lignum ad certos usus dissectum, modulus.

Lestern, calumniari, lingua discindere, frequentativum a *lesten*.

Lesterer, laniones, discissores carnium.

Schleissen, scindere, findere, secare. Pro *letzen*. *Federn schleissen* pennas disrumpere. Et hinc etiam

Slitz, fissura, apertura vestis ad sinum ducens, & deinde ipse sinus.

Hosen-slitz, fissura in braccis.

Cuncta e penu Celeberrimi Commentatoris Salici in not. ad L. Sal. pag. 91. Quæ, quo usque nobis probentur, in singulis indicavimus. Interim *lezzen*, si unquam fuit in usu apud Francos, ut certe fuisse credibile est, non videtur primitivum, sed potius frequentativum verbi *lidon* secare, dividere, separare, quod sæpe occurrit in *Glossis Pezianis*, ut ostendi infra in *lid* membrum.

LETZEN, violare, damnum inferre quocunque modo. Utitur Luth. Esa. XI. 9. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XXIII. 494. de beatis in Cœlo: *nist thar thaz inan gilezze*, non est ibi quod illis noceat. Fragmentum Poematis Germ. Sec. XIII. scriptum apud ECCARDUM in not. ad L. Sal. pag. 91.

Ir sprachet nie zu keiner zeit
Dat wisis ere letzin moge.

Factum a Lat. *lædere*, auctoribus Francis, e quorum officina multa similia prodierunt, quæ passim annotamus. Aliam conjecturam vide in *letzen* scindere. Hodie utimur composito *verletzen*.

LETZEN, separare, separationem facere, *sich letzen* separari. Idem Græcis λιάζω & λιάζεσθαι. Utitur Auctor Hymni: *Wolauf du süsses seitenspiel*, §. 6.

Letze, setze die verwandten
Und bekanten aus den sinnen.

Id est, separa & sepone ex oculis cognatos & familiares tuos. Inde *letze* separatio, præcipue amicorum, & metonymice quicquid cum separatione conjunctum esse solet, valedictio, & epulum valedictorium. Utimur eo sensu in permultis formulis, cujusmodi sunt, *zu guter letze* bonæ separationis causa, *die letze geben* cœnam valedictoriam dare, *letz-trünklein* haustus valedictorius, quia separatio amicorum plerumque fit inter pocula, *letzrede* sermo valedictorius. Nescio an alia origine opus sit præter eam, quam Græcæ Linguæ consensus sponte offert. Dedit tamen aliam, & figuratam, ECCARDUS in verbo *letzen* scindere, quod vide.

LETZT, ultimus, postremus. Anglosaxonibus *latest*, *latost*, apud SOMNERUM, Francis *lezzist*, *lazzost*, Franco-Saxonibus *letist*, Belgis *lest*, Angl. *last*, Suevis *lezst*, Græcis λοῖσθος. Proprie significat novissimum in tempore, hoc est, tardissimum, serissimum. Gloss. Pez. tandem *za lazzost*. Gloss. Lips. *letiston* novissima. Estque superlativus a positivo tardus, serus, extremus in tempore, qualis Anglosaxonibus dicitur *læt*, *late*, Francis *laz*, Angl. *late*, unde Belgis *laat* sero. Hinc *tardi corde* interpreti Anglosaxonico vocantur *læte on heortan*, Luc. XXIV. 25. & TATIANO Franco *lazze in herzen*, Cap. CCXXVII. 1. Cuncta a verbo communi *lassen*, tardare, cunctare, morari, quod vide supra in loco. Postea sensus ab ultimo in tempore ad postremum in ordine translatus est, omnium Dialectorum consensu. Hic superlativus a Suevis rectius scribitur & pronunciatur, quam a reliquis Germanis.

LETZTE, finis, extremitas, pars postrema temporis, ordinis, aut loci, *auf die letzte* in fine. Subst. ab adj. factum.

LETZTERE, posteriores, tam temporis quam ordinis ratione. Comparativus a superlativo *letzt*. Quod nemini debet mirum videri. Nam Latini quoque habent superlativos, qui comparativos & superlativos progenerant. Sic a superlativo *proximus*, formatur comparativus *proximior*, a *postremus postremissimus*, a *minimus minimissimus*, quæ vide apud BORRICHIUM in Dissert. de Causis diversi. Ling. pag. 307.

LEUCHTEN, significatus suos accipit a *liecht* lux.

LEUCHTEN, lucere, lucem emittere. Goth. *liuhtjan* Matth. V. 16. Anglosax. *lyhtan* & composite *onlyhtan*, ibidem. Francis *liuhtan*. TATIANUS Cap. XXV. 3. *liuhte iuuar lioht fora mannon*, luceat lux vestra coram hominibus. Inde *durchleuchten* translucere, *durchleuchtig* translucidus, & allegorice perillustris, quasi splendore generis radians.

radians, cujus oppositum est obscuro loco natus, ignobilis.

LEUCHTEN, lucem administrare, *leuchte* laterna, lucis administra, *leuchter* candelabrum, *vorleuchten* prælucere, *beleuchten* irradiare, *erleuchten* illustrare, h. e. luce objecta clarum & conspicuum reddere, *erlaucht* illustris, in luce hominum positus, honoribus & dignitate tanquam radiis auctus, cujus oppositum ignotus, & a fortuna in tenebris relictus. OTFRIDUS Lib. II. Cap. II. 25.

Thaz liobt ist filu uuar thing,
Irliuhtit thesan uuorolt ring.
Lux est res valde vera,
Illuminat hunc mundi orbem.

Inde Francis frequentativum *inliuhtigen* illuminare, quo utitur interpres TATIANI, Cap. IV. 18.

LEUCHTEN, coruscare, fulgurare, *das wetter leucht* aer fulgurat. Gothis *lauhatjan* est coruscare Luc. XVII. 24. Cambris *lluched* fulgur, manifesto Celticæ linguæ cum veteri Germanica consensu.

LEUDE, *leudis*, *leudum*, compositio hominis occisi. Vox Latino-Barbara, in Lege Salica, Longobardorum, Frisionum, Angliorum, passim obvia. Testimonia vide apud LINDENBROGIUM in Glossario in *Leudem solvere*. Hærent hic eruditi, imo tacent, etiamsi in mulcta & capitis æstimatione omnes conveniant. GROTIUS in Indice: *leudum*, *leudis*, compositio, proprie quæ pro homine *leude* datur. Perperam. Nam *leude* proprie est homicidium, & occurrit eo sensu in Lege Sal. Tit. LVI. in verbis: *fredus de ipso* LEUDI *solvatur*. Hoc est, mulcta de ipso homicidio solvatur. Sic autem dicitur a verbo Celtico *lad* interficere. Familia vocis superat apud Cambro-Britannos, quam hic oculis subjiciam e Lexico Antiquo-Britannico BOXHORNII; *lladd* interficere, necare, mactare, *lleidr* fur, latro, *lleiddiad* homicida, *lleas* lethum, cædes, *llaith* lethum, cædes, nex, mors. Itaque *leude* pro cæde vel homicidio est vox a Celtis relicta, non Francis solum, sed etiam Anglosaxonibus, quibus *læt* homicidium, probante HICKESIO in Gram. Anglosax. Inde *leodgeld* in Legibus R. Æthelbirhti §. 7. non est mulcta ordinaria, ut Lexicographi exponunt, sed mulcta ordinaria homicidii, & ad homicidium recte restringitur a cel. WILKINSIO in notis ad hanc legem. Postea vox Saxonica truncari cœpit, & *leude* simpliciter poni pro compositione homicidii, sensu a delicto ad pœnam delicti translato. Qua translatione apud Legislatores nihil frequentius, ut plane imperitum esse oporteat, qui hoc negare ausit. Sic *murdrum*, quod proprie est homicidium, in Legibus HENRICI I. Angliæ R. ponitur pro pecunia quæ solet dari pro murdro, teste CANGIO in voce. Plura delictorum nomina mulctis communicata passim annotamus.

LEUDESAMIUM, vox Latino-Barbara in Formulis MARCULFI cap. 39. cujus inscriptio: *Ut* LEUDESAMIA *promittantur Regi*. Hoc est, ut novo Principi *leudesamia* a populo convocato jurentur. Cum difficile sit pronunciare de voce quæ semel tantum occurrit, malo de illa aliorum quam meam sententiam depromere. GROTIO est *congregatio subditorum*, in Explic. Voc. Goth. Vand. & Longob. pag. 582. Quorsum respexerit vir summus liquet. Nam *leudes* sunt omnis generis subditi, & a *sam* simul, una, pariter, fit Latino-Barbaris *samium* congregatio. LINDENBROGIUS in Glossario accipit pro munere aut servitio, quod *leudis* domino debet, ut *litimonium* quod *litus*. Secundum hanc etymologiam *samium* est mera terminatio. SPELMANNUS dividit vocem, & *leude* interpretatur fidem, *samium* tributum, quia Anglosaxonibus *seam* onus, sarcina. BIGNONIUS in notis ad Marculfum contrahit vocem ex *leudis sacramentum*. ECCARDUS corrigit vocem, & legit *leudesametum*, idque compositum arbitratur ex *sam* una, & *ed* juramentum, ut sit juramentum omnium commune, in Cat. Theot. pag. 110. Verosimilius est, vocem ex ultimo Septemtrione petitam esse, & proprie *auxilium militare* denotare. Nam in Ind. VEREL. ita lego: *lid* auxilium militare, *lidzboen* petitio vel rogatio auxilii exercitus, *lidfæda* paucitas militum, *lidæmenn* auxiliarii, *lidsemd* auxilium. Ab hoc postremo ortum esse *leudesamium*, fidem faciunt antecedentia. Terminatio *samium* auxilio militari juncta non est inutilis, sed notat auxilium militare decens, a *sæma* decere. Lege integram MARCULFI formulam, & intelliges, Regem id unice flagitare, ut auxilia militaria sibi promittantur & jurentur a pagensibus. De vocula *lid* vide plura in *leute* milites.

LEUFTEN, significatus suos accipit a *lauffen* currere. Significat autem (1.) pedes feræ, (2.) tempora, quia currere, fugere, & celeriter moveri videntur. (3.) herbam quandam erraticam & in via nascentem, quam Latini *ambugiam* & *intubum erraticum* vocant, nos *hindleuften*, a Cambrica voce *hynt* via, vel Græca ὁδὸς, quod trans viam currere videatur. Aliud ejusdem herbæ nomen vide in *wegwart*.

LEUGNEN. Vide *Laugnen*.

LEUMUND, fama, celebritas. Dicitur etiam *leumut* & *leumde*, teste STILERO in Thes. L. Germ. Vox Francica. Gloss. Pez. existimatio *liumunt*, præconium *liumunt*. Gloss. Boxh. *liumunt* favor. TATIANUS Cap. XVII. 8. *inti liumunt uzgieng thurah alle thie lantscaf fon imo*, & fama exiit per universam regionem de illo. WILLERAMUS Merulæ pag. 73. *tharnah werthen sie liumbestig godero wercho, ande is ther liumunt also suoze samo odor nardi*, tunc celebres fiunt bonis operibus, & fama æque dulcis est ac odor nardi. Nomen habet a

sono & *auditu*: a sono quidem vocem edentium, ab auditu vero vocem editam auribus haurientium & percipientium. Utrumque convenit famæ & celebritati: Prius, quia fama est (definiente CICERONE) bonorum de virtute recte judicantium vox non ficta: Posterius, quia fama fingitur aurita, & audire bene, infamia vero male. Latini certe de homine, qui sermonibus vulgi discerpitur, dicere solent, quod male audiat, quia auditus pro fama est. Similiter & Græci eum, cujus fama passim auditur, a κλύω audio vocant κλυτὸν, hoc est, inclytum & auditum. Restat, ut radicem, quæ hæc omnia significet, ostendam. Illam videor mihi reperisse in verbo obsoleto *leumen*, quod in Dialectis antiquis duo significat, *sonare* & *audire*, unde postea exstitit *leum* sonus & auditus, & ab illo per varias terminationes *leumde*, *leumut*, *leumund* fama. Videamus primo de sono. BENSONIUS in Voc. Anglosax. *hlem* sonus, *hlynn* sonus, *hlynnan* sonare. M. & N. sæpe permutantur. VERELIUS in Ind. *hliumur* sonus, *liom* sonus, *liomma* sonare. STIERNHIELMIUS in Gloss. Ulph. Goth. pag. 90. *lomma*, *hliomma*, *hliumma* Suecis est sonare, proprie obscure, *hliom*, *hlium* sonus obscurior, qualis auditur in campanis durans post ictum. Alterum significatum cognoscimus ex CODICE ARGENTEO, in quo aures vocantur *hliumans*, quasi audientes, haud dubie a *hliuman* audire, etiamsi verbum ipsum in Monumento tam exiguo & tot lacunis scatente, frustra requiratur. Marc. VII. 35. *jah sunsaiw usluknodedun imma hliumans*, & statim apertæ sunt aures ejus. Luc. VII. 1. *bi the than usfullida alla tho waurda seina in hliumans manageins*, *galaith in Kafarnaum*, cum autem implesset omnia verba sua in aures plebis, intravit Capernaum. JUNIUS in Additamentis ad Glossarium Gothicum existimat, vocabulum Ulfilanum videri magis de auditu quam de auribus accipiendum, quod aures interpreti nostro sæpe dicantur *ausono*. Quasi non eadem res diversis insigniri nominibus possit & soleat? Verum sive de auribus (ut hactenus bene), sive de auditu accipias, res eodem recidit, & nostra omnino nihil refert, utrum aures in voce agnoscas, an pro auribus auditum substituas, modo *hliuman* sit audire. Suecis certe *lomma* aliquando est audire, saltim in composito *lomhærd* surdaster, graviter audiens, qui Germanis vulgo *harthörig*. Cæterum, ne quis duplici vocis sensu offendatur, ostendendum est (quoniam excusatius dicuntur quæ exemplis constant) nullam in dicto insolentiam esse. Græcis κλυτὸς utrumque denotat, vocalem & auditum. Iisdem Pluto dicitur κλύμενος, quod omnes ad se advocet, & ab omnibus audiatur. Utrumque enim significare potest, observante SCAPULA in Lexico. Omitto nunc vinculum naturale, quod est inter sonum & auditum. Quid enim est auditus, nisi ipsa vox ab auribus hausta & percepta? Et audire quid est, nisi in sonum transformari? Jam enim ARISTOTELES dixit, mentem percipiendo omnia fieri, & speciem cogniti esse formam cognoscentis. Optime igitur & sapienter a majoribus nostris institutum arbitror (neque enim tanta naturæ arcana casu comprehendi poterant) ut idem verbum ambobus sensibus serviret. De terminationibus *und*, *ut*, *de*, vide PROLEGOMENA Sect. VI. Atque his puto me omnia absolvisse, quibus antiqua & optimæ notæ vox a pravis eruditorum interpretationibus vindicari, & pristinæ gloriæ restitui poterat. JUNIUS, quem jam sæpe laudavimus, vocem compositam putat ex *liut* homines, & *mund* os, adducto pro elegantia compositi PERSII versu,

-- An erit qui velle recuset
Os populi meruisse?

Id est, famam, laudem, & gloriam. Quod tolerari potest, quia celebres versantur utique in *ore hominum*, eorumque fama volitat *per ora virum*, ut Poëta canit, etiamsi fama non sit os populi nisi metonymice. PALTHENIUS, qui in Animadversionibus ad Tatianum pag. 339. sententiam Junianam prolixe confutandam sibi sumpsit, longe deteriorem amplectitur, dum mendacii & famæ vocabula ad commune principium *liu*, gratuito assumptum, refert, ea tamen modestia, ut conjecturam suam pro eo ac visum fuerit, aut confirmandam aut confutandam peritioribus relinquat.

LEUT, homo. Apud Lithuanos & veteres Prussos homo vocatur *ludis*, quod videtur origine Gothicum. Gothis enim, iisque solis, *juggalaud* est adolescens, & vi compositi *junis homo*. Cod. Arg. Luc. VII. 14. *juggalaud*, *du thus quitha*, *urreis*, adolescens, tibi dico, surge. Marc. XIV. 51. *sums juggalauths laistida afar imma*, quidam adolescens sequebatur eum. Proprie autem *laud* est unus ex populo, & singularis a plurali *leute* homines, plebs, vulgus.

LEUTE, homines obnoxii & fideles, vasalli, clientes, sive militent, sive non. Militabant autem plerumque, & arma pro Dominis portabant. Scriptores rerum Francicarum *leudos*, *leudes*, & *leodes* vocant. GREGORIUS Turonensis Lib. III. cap. 23. de Theodeberto Rege: *a* LEODIBUS *suis defensatus est*, *& in regno stabilitus*. Id est, a Vasallis & nexu feudali conjunctis, quos sequens ætas *Barones* appellavit. Nam Lex Burgundica Additamento primo Tit. I. Cap. XIV. 2. *leudes* diserte a vulgo eximit, quod apposite observat SPELMANNUS in voce. Cum enim de omnibus caverit Burgundionibus in genere, particulariter adjicit: LEUDES *vero si hoc præsumpserit facere*, tripliciter componat. Plura testimonia ex Legibus & Historia Regum Francorum deprompta, dabunt Glossographi. Videntur autem sic dicti, non a militando ut legionarii,

narii, etiamsi hoc etymon ab officio eorum non alienum sit; sed potius ab obsequendo, quasi fideles & sponte obsequentes. Vetus verbum Scandicum est *lyda* obedire, quo etiamnum utuntur Sueci. VEREL. in Ind. *lyda* obsequi, *all-lydin* morem gerens, obsequens, *vablydin* ægre auscultans, male obsequens. Hinc *leudes* & *fideles* in monumentis veterum sæpe conjunguntur. Hodie vocem custodiunt Galli, qui *leudes* in nobiles & ignobiles dividunt. Ita me docuit SPELMANNUS, cujus hæc sunt verba: „*Leudes* apud Gallos liberi sunt aut serviles, „vernacule *leudes franc* & *leudes serfs*. Hi „rei rusticæ adscripti, tributa pendunt & „opera servilia. Illi ad militiam designati „Nobiles habentur & immunes a tributis.

LEUTE, plebs, populus, homines, vel cœtus hominum. Sensus omnibus nationibus Celticis communis. BOXHORNIUS in Lex. Ant. Brit. *lliwed* gens, natio, turba. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *leode* gens, populus, *leod-geard* patria, *leod-bata* tyrannus, populi osor vel populo exosus. VERELIUS in Ind. *lydur* plebs, *allaude* populus, plebs, communitas. Similia habent Franci & Alamanni. Gloss. Keron. populi *liuteo*. OTFRIDUS Lib. I. Cap. IV. 141.

Uze stuant ther liut thar,
Uuas sie filu uuuntar.
Foris stabat populus
Valde mirabundus.

Græcis λαὸς populus, & hinc λῆιτον publicum, & λειτουργέω publicum opus facio, quæ malo ad harmoniam quam etymologiam referre. PEISKERUS vocem Germanicam a lapidibus, qui Græcis λᾶες, ingeniose deducit, quod genus humanum post diluvium e Saxis a Deucalione & Pyrrha post tergum jactis renatum feratur a Poëtis. Sed alia etymologia præter eam, quæ ab obsequio & subjectione desumitur, opus non est, multo minus tam dura & fabulosa. Refer ergo ad verbum Scandicum *lyda* obsequi, obedire. Olim fuit singularis numeri, hodie est pluralis tantum.

LEUTE, milites, legionarii, ministeriales ad expeditionem lecti. Francis *liuti*. Patet ex composito *liutstal* stationes, quod habent Glossæ antiquæ apud JUNIUM in Observ. ad Will. pag. 34. & 61. quodque ibidem exponitur per *heriuuahta*. Anglosaxonibus *hloth* est turma, *hloth-bote* compensatio damni turba dati, apud SOMNER. & BENSONIUM. Similia habent Septemtrionales. Testis INDEX VERELII, ubi sequentia: *lid* milites, item auxilium militare, *lidfæda* paucitas militum, *lidmanlegur* miles cui robur & animus, *lidvans* militibus carens, & alia magno numero e Scriptoribus Sagarum decerpta. Si originem spectes, vox pure Celtica est, derivaturque a verbo antiquo-Britannico & apud Cambros hodienum superstite *lluydda* militare, bellum gerere, unde iisdem miles *lluyddwr* & *lluyddiad* dicitur, teste BOXHORNIO in Lex. Ant. Brit. Ex eodem fonte interpretationem capit vox difficilis & nemini hactenus intellecta

ALAUDA,

quam Gallicam esse, & *legionem* denotare, omnes qui ejus meminerunt, testantur. PLINIUS videtur existimasse, Gallos ab avicula ejus nominis vocem formasse, quod galerita esset, Lib. II. cap. 37. *Galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam Legioni nomen dederat* ALAUDÆ. Sed locus in mendo jacet, & sensus tanto Scriptore indignus est. BOCHARTUS vocem Gallicam more suo ex Orientalium fontibus haurit, quod Syris *alafda* millenarium notet, & Hebræis *alluph* chiliarchum, in Orig. Gall. pag. 20. Verum cum vox Gallica non numerum, sed statum & societatem belligerantium significet, rectius e fonte Celtico quam aliunde deducitur.

LEUTEREN, purificare, *erleuteren* declarare. Illud dicitur de rebus immundis, quæ detractis sordibus puritati restituuntur, & præcipue de metallis, quæ per ignem defecantur, a *lauter* purus: Hoc de propositionibus obscuris, quæ discussa caligine elucidantur, a *lauter* lucidus. Quæ vide suis locis.

LEUTERIEREN, leuterare, sensu forensi idem quod *erleuteren* declarare. Dicitur primo de eo, qui correctionem sententiæ petit propter gravamina quæ declarat. Hinc *leuterant* proprie est declarator gravaminum, *leuterung* scheda qua gravamina declarantur & deducuntur, & *leuterat* pars adversa quæ ad deductionem illam respondere tenetur. Dicitur secundo de Judice qui sententiam mutat, quia talis mutatio plerumque fit per mitigationem & declarationem prioris sententiæ.

LEW, leo, λέων. Vox Celtica. Cambris *llew*, Anglosaxonibus *leo*, Franc. *louuuo*, Sorab. *law*. NOTKERUS Psal. LXII. 11. *louuuo fone Judon chunne*, leo de tribu Judæ. Cum *lewa* Armoricis sit devorare, teste PEZRONIO in Celticis pag. 397. & *hlewan* Anglosaxonibus mugire, boare, apud Lexicographos, & *luon* Francis rugire, apud LIPSIUM in Glossis, quæ singula Leoni conveniunt: hinc forte doctissimo Abbati Gallico haud male cecidit conjectura, dum nomen animalis Græcum & Latinum iis vocibus accenset, quæ e Lingua Celtica desumpta sunt. Nulla enim ratio est, cur vox a lingua putetur aliena, quæ originem ejus custodit, aut cur propria sit iis Linguis, in quibus nullum originis nec cognationis vestigium deprehenditur. Nam quod PORPHYRIUS leones dictos vult a λάω video, quod visu sint acerrimo, jejunum est, & lyncibus magis, quorum oculi in proverbium abierunt, quam leonibus congruum. Quis non videt, Leonem rectius & concinnius a devorando vel rugiendo quam a spectando appellari? Quamvis enim Leones satiati sint

innoxii:

innoxii: hominem tamen appetunt in senecta, quando vires ad persequendas feras non superant, & in fame etiam juniores. Tunc enim obsident urbes: eaque de causa crucifixos vidisse se cum Scipione in Africa Polybius apud PLINIUM refert, quia cæteri metu pœnæ similis absterreantur eadem noxa. Quæri potest, qui fiat, ut Germanis vocabulum domi nascatur, cum in Germania nulli sint leones, nec forte unquam extiterint? Et quibus auctoribus ad Græcos & Latinos pervenerit? Respondeo, Germanos non semper imitari exteros in animalibus denominandis, sed interdum libentius suis uti vocabulis, sive apud se natis, sive a majoribus traditis. Sic Simiam vocant *affe*, quamvis bestiam Africanam, & elephantum *helfant*, quamvis belluam Orientis. Verum hæc vocabula, quibus antiquitus utimur in Germania, non omnia apud nos nata sunt, sed partim Phryges habent auctores, partim etiam Gallo-Græcos. Phryges enim lingua usos esse Germanicæ simili, jam sæpe ostendimus. De Gallo-Græcis idem testatur S. HIERONYMUS in Præf. ad Lib. II. Comment. ad Galatas. Quid obstat, ut nomen Leonis a Phrygibus proseminatum sit in Græcia & Latio, ut *κύων* & *canis*, teste PLATONE in Cratylo? Quamvis enim in Phrygia non sint Leones, fuisse tamen in Græcia inter Acheloum Nestumque amnes, viribus præstantiores iis, quos Africa aut Syria gignant, PLINIUS ex Aristotele tradit Lib. VIII. cap. 16.

LEY, subfixum. V. *lei* in PROLEG.

LIBEREI, vestis servientium. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *lifrai* vestimentum quo servi dignoscuntur. Dignoscuntur autem ex coloribus, & color Cambris dicitur *lliw*, teste BOXHORN. loc. cit. Alii dicunt & scribunt *lieferey*, & derivant a *liefern*, quod vide.

LIBEREI, vel *librarey*, bibliotheca. Proprie *librarium*, locus ubi libri asservantur, & inde nomen. Utitur Luth. 2. Macc. II. 13.

LICH, terminatio. V. PROLEG. Sect. VI.

LICH, similis. V. *leich*.

LICHT, lux. V. *Liecht*.

LICHTEN, levare quocunque modo, sive id fiat sursum tollendo, sive exonerando, sive repente auferendo. Verbum in Belgio natum a *licht* levis. Inde Belgis *anker lichten* ancoram levare, *schip lichten* naves mercibus onustas exonerare, *volk lichten* milites cogere.

LID, membrum. Gothis *ains lithiwe* unum membrorum, Matth. V. 29. Anglosaxonibus *lith* articulus, *fingeres lith* extremum digiti, Luc. XVI. 24. Francis & Alam. *lid* membrum. Gloss. Keron. membra *lidi*. TATIANUS Cap. XXVIII. 2. 3. *ein thinero lido*, unum membrorum tuorum. Idem Belgis *lidt*, pl. *leden*, Suec. *leed*, *ledamot*. Germani hodierni delectantur composito *glid*, *gelid*, sed a simplici habent *lidlon* precium manuarium, proprie merces artuum, quod optime vidit MARTINIUS in voce *merces*. Unde sit hoc nomen, non convenit inter scrutatores. JUNIUS, qui Græca ubique ingerit, originem vocabuli petit a *κλειδόω* claudo, propter aptam articulorum membrorumque compagem & commissuram: MARTINIUS a *leiten* ducere, quia vi membrorum ducimur & gradimur, præcipue pedum, a quibus nomen ad reliqua membra derivat: SEPTEMTRIONALES a verbo domestico *leda*, quod tamen diversimode explicant. VERELIO *leda* est flectere, & hinc *led* proprie flexus & commissio articulorum, in Ind. pag. 158. STIERNHIELMIO *leda* est aptari, jungi, & inde *led* junctura, annulus in catena, articulus, in Gloss. Ulph. Goth. pag. 108. Utrumque significatum conjungit STADENIUS, & *leda* cognatum ait cum *loda* adhærere, in Voc. Bibl. pag. 273. Verum cum *leda* & *loda*, eo quo afferuntur sensu, non reperiantur, neque apud Antiquos, neque apud recentiores in vulgaribus Lexicis, quo loco habenda sint nescio. Forte nomen membris datum non a combinatione, etiamsi hic sensus bonus & commodus sit, sed a divisione. Quamvis enim admirando artificio inter se cohæreant, divisa tamen sunt a natura, & divisa habent officia, adeo ut tota corporis humani machina ex membris tanquam totidem sectionibus coadunata videri queat, plane ut ex annulis separatis catena. Francis autem *lidon* est secare, separare. Gloss. Pez. secabis *lidos*, concisam *gilidotaz*, separatum *gilidoten*, cedentes (lege cædentes) *lidonta*. Inde *lid* membrum, sectio, articulus, pars corporis organica. Id enim est membrum definiente ARISTOTELE. Pars autem a partiendo dicitur, & diversam a toto rationem & appellationem habet. Quæ, cum non Philosophis modo, sed etiam ignarissimis nota sint, nolo prosequi prolixe. Præcipua veterum composita sunt,

Uslitha, paralyticus, membrorum usu privatus, a privativo *us*, ex. Extat in Evang. Goth. Luc. V. 18.

Kanzlidi, præputium, ab integritate membri vel cuticulæ. Apud NOTKERUM Psal. XCIV. 4.

Scartlidi, circumcisio, a mutilatione membri genitalis. Apud eundem.

Lidascart, articulo mutilus. Gloss. Pez. murcos *lidascarta*. A *scheren* scindere, findere, secare, de quo infra.

Lidiscarti, fissura membri. Lex Bojoar. Tit. III. Cap. I. 21. *si quis aurem maculaverit, ut exinde turpis adpareat, quod* LIDISCARTI *vocant*. Vide plura in *Scharte*.

Liduwagi, humor ex fissura articuli decurrens. Lex Frision. Tit. XXII. 35. *si quilibet digitus ex 4. longioribus, in superioris articuli junctura ita percussus fuerit, ut humor ex vulnere decurrat, quod* LIDUWAGI *dicunt*. Ubi SICCAMA legere jubet *lidwater*. Sed nihil in lectione mutandum,

tandum, quia *wage* humidum fluens denotare potest, ut dixi infra in loco.

Lith-seawe, idem quod *liduwagi*, sed alterius Dialecti, nempe Anglosaxonicæ, a *seawe* succus. Lex Alfredi R. cap. 40. *gif mon eaxle bith gewunded that that* LITH-SEAW *utflowe*, si quis in humero vulneratus fuerit, ut humor articularis inde decurrat.

Lith-seawe, compago membrorum, a *seawe* gluten. BENSONIUS.

Lith-adl, morbus articularis, ab *adl*, morbus, quod Anglosaxonicum.

Lytisbot, mulcta ob alterius membra ex vulnerum inflictione deformata. VEREL. in Indice.

Cæterum, nec illud hic prætermittendum, quod *litera* HARSDÖRFFERO deducitur a Saxonico *lith* membrum. Quæ conjectura, etiamsi audacior quam probabilior videatur, non debet omnino contemni. Nam primus literas Latio intulit SATURNUS Phryx. Phryges autem Lingua Germanicæ simili usos esse, jam sæpe ostensum. Unde mirum videri non debet, si quædam vocabula apud Latinos ex Germanico idiomate aliquid trahant. Res ipsa mire respondet vocabulo. Quid enim est *litera*, nisi membrum vocis scriptæ? Et hæc etymologia longe sanior est illa, quæ literas vel *lituras*, vel *legiteras*, quasi iter ad legendum monstrantes interpretatur. Ipse HARSDÖRFFERUS de etymologiæ suæ probitate adeo persuasus fuit, ut scriberet: *sunt, qui nobis in his & similibus studium novitatis exprobrant, nos illis contra ignorantiam antiquitatis.*

LID, sensu allegorico & forensi acceptum est *pars Comitatus*, in tres vel plures centurias divisi, & Anglis vocatur *lath*, Latino-Barbaris *leda* apud CANGIUM, & inserto sibilo *læstum* apud SPELMANNUM. Non certe a congregatione, ut Spelm. existimat, quasi sit deductum a *laden* convocare, sed quia *leda* est quasi membrum istius corporis, quod Comitatum vocant.

LID, opertorium. Anglosaxonibus *blid* est tegmen, velamen, *hlid-gata* valvæ, *gehlidad* operculo tectus, apud BENSON. Anglis *lid* operculum, Danis *lid* claustrum, apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 236. Cuncta ab obsoleto *hlidan* tegere, operire, claudere, quod ex antecedentibus cognoscitur. Græci eodem sensu dicunt κλειδῶν, Latini *claudere*. Hodie superat in composito *augenlider* palpebræ, proprie tegmina & valvulæ oculorum.

LID, potulentum. Gothis *leith* est sicera, Luc. I. 15. Anglosax. *lith* poculum, apud BENSON. Francis *lid* potus. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXXIII. 39.

Sie 'nan oub tho qualtun,
Mit ezzichu drangtun,
Mit bitteremo lide,
Thaz datun se al bi nide.

Tunc ipsum quoque vexabant,
Aceto potantes,
Et amaro potu,
Cuncta ex invidia.

Plura ex Otfrido testimonia congessit Cel. SCHILTERUS in Epinic. R. Lud. ad vers. 107. & in Gloss. pag. 541. Miror silentium Glossographorum in voce Gothica. Anglosaxonibus *laden* est haurire, ut ostendi in loco. Hinc *lid*, quatenus est verbale a *laden*, significat quantum potest, haustum & hauritorium, imo etiam siceram per synecdochen generis. Hinc porro *litgeben* sunt caupones, qui potum præbent hospitibus, in Jure Prov. Alam. cap. 359. Hodie in quibusdam locis dicunt *leygeben*, puta per syncopen.

LIDEMONIUM. Vide *Litimonium*.

LIDI, servi. Vide *Liti*.

LIDOLAIP, vox Longobardica. LINDENBROGIUS *laip* interpretatur corpus, sed quid sit *lido*, sibi non liquere ait. VERELIO in Ind. *lidulaib* est dies obitus, a *laib* vita, & *lida* præterire, quod vero quidem propius, sed textui Longobardico nondum satis congruum. SPELMANNUS & CANGIUS tacent. Miror Viros doctissimos in hac voce tantum sudasse, cum sensus ejus manifestus sit. Prior compositi pars obitum significat, a *leiten*, discedere, obire, mori, de quo supra. Posterior residuum notat in omnibus Dialectis, ut demonstravi in *laib* reliquiæ. Hinc totum compositum nihil aliud significat quam *bona ab obitu relicta*, qualia Alamannis in Jure provinciali vocantur *tot-laib*, hodie *verlassenschaft*, alio quidem sono, sed eodem sensu. Et cum hac interpretatione manifesto satis conveniunt verba Legis Longobardicæ Lib. II. Tit. XV. 2. *si quis res suas alii thingaverit, & dixerit in ipso thinx* LIDOLAIP, *i. qui in die obitus sui relinqueret, non dispergat ipsas res postea doloso animo, nisi fruatur cum ratione.* SCHILTERO *lidolaip* idem est quod *lib to leib* concedo ad vitam, a *leiben* concedere, & substantive vitalitium, ususfructus, sed invita Lege. Nam Lex agit de donatione inter vivos, vetatque, in præjudicium ejus, cui donatio facta, bona dispergi.

LIEB, bonum, quod omnes appetunt, sive sit honestum & naturæ conveniens, sive delectabile tantum. NOTKERUS Psal. XXX. 20. *daz chunftiga liub*, futura bona. Hic primus & verus vocis sensus, quamvis apud Gothos & Saxones non obvius, nec ab usu hodierno receptus. Credo, primos vocis statores respexisse ad verbum Græc. λάυω fruor, unde magis usitatum ἀπολάυω eodem sensu. Nam bonum proprie est id, quo quis cum voluptate & delectatione uti potest. Quod vero tale est, ut nemo eo frui possit, negamus esse bonum, quantumvis præstans sit. Confer synonymum *gut*, & patebit, illud a pari causa produci. Ab initio deduxi a *lieben* cupere, quoniam natura

tura duce bona concupiscimus, mala aversamur. Sed postea ex analogia omnium verborum, quæ desiderativa vocantur, cujusmodi sunt, *wollen* velle, *welen* eligere, *lüsten* concupiscere, *freyen* amare &c. intellexi, quod *lieben* ejusdem indolis sit, & nomen habeat a bono, ceu objecto appetitus, non bonum ab illo, etiamsi quam maxime appetibile sit.

LIEB, verbale a *lieben* cupere, proprie est *desiderabilis*, & aliis verbis *gratus*, *gratiosus*, *acceptus*, *amœnus*, *jucundus* &c. Gloss. Pez. desiderabilis *liupemo*, desiderabilius *liupora*. Gloss. Boxh. *libiu* mulier gratiosa. VEREL. in Ind. *liufr* jucundus. Inde formulæ, *es ist mir lieb* pergratum mihi est, *für lieb nemen* frui præsentibus tanquam gratis & cætera tanquam accepta imputare, *allerliebst* valde gratiosus, valde amœnus, valde acceptus. A *lieb* gratus, rursus fit *lieben* placere, gratum esse, quia grata tantum placent.

LIEB, verbale a *lieben* amare, proprie est *amatus*, & aliis verbis *charus*, *dilectus*, *amicus*. Occurrit in omnibus veterum Dialectis. Hinc vox cœlestis apud MARCUM Cap. I. 11. *Tu es filius meus dilectus:* Gothus reddit, *thu is sunus meins sa liuba:* Anglosaxo, *thu eart min gelufoda sunu* (alibi filium dilectum vocat *leofan sunu*, Luc. XX. 13.): TATIANUS Francus Cap. XIV. 5. *thu bist min liobo sun.* OTFRIDUS Lib. I. Cap. XXV. 33.

Thiz ist min sun diurer,
In herzen mir oub liuber.

Idem Belgis *lief*, Angl. *leefe*, Græc. φίλος per metathesin. Huc spectat formula, *lieb haben* diligere, charum habere. A *lieb* charus, rursus fit *lieben* favere, quia charis tantum favemus.

LIEBDE, *liebden*. Vide *lieber*.

LIEBE, quatenus derivatur a *lieben*, significat quantum potest, (1.) amorem, a *lieben* amare, (2.) favorem, a *lieben* favere, (3.) gratiam, a *lieben* placere.

LIEBE, amor, dilectio. Anglosax. *lufe* Joh. XIII. 35. Francis *liubi*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XX. 87. *Fon alteru liubi*, a pristino amore. Convenit Gr. φιλία per metathes. Vocem Gothicam vide in *freye*, Alamannicam in *minne*.

LIEBE, favor, gratia gratificans. Anglosax. & Francis ut supra. Inde formulæ, *einem die liebe erweisen* testari alicui favorem, *zu liebe* in favorem. OTFRIDUS ad Ludov. R. vers. 56.

Then spar er nu zi libe
Uns allen io zi liabe.
Quem servet (Deus) in vita
In nostrum omnium favorem.

LIEBE, gratia gratum faciens. Gloss. Pez. gratia *liupi*. Hodie superat in *lieblich* gratiosus, gratiæ similis.

LIEBEN, cupere. Gloss. Pez. cupitis *liupen*. Consentit Lat. *libet* & *lubet*. Oritur a *lieb* bonum, tanquam a suo objecto, ut solent omnia verba desiderativa. Nam a natura ita facti sumus, ut cupere nihil aliud sit, nec esse possit, quam appetere bonum. Cui etymologiæ non obstat, quod plerumque nitimur in malum, & eventu nocivum. Nam hoc quoque sub ratione boni appetimus. Si quæratur, unde sit illud malum, quod multa sub ratione boni concupiscimus, quæ bona non sunt? Responderi potest, ab intellectu. Nam in bono & malo dijudicando apud omnes a juvantibus & nocentibus fit indicatio. Verum cum pauci eo sint consilio præditi, ut juvantia a nocentibus rite discernere possint aut velint, inde fit, ut malum sæpe tanquam bonum amplectantur.

LIEBEN, amare, diligere. Rursus a *lieb* bonum, sive bonum illud fuerit utile & naturæ congruum, sive pulcrum & delectabile tantum. Quid enim est amare, nisi tendere in bonum ea cupiditate, eoque affectu, quem in nobis ipsum excitavit? Et fierine naturaliter potest, ut præter bonum ejusque genera aliquid aliud diligamus? Quodsi hoc impossibile est, recte Veteres naturam magistram secuti a *lieb* bonum, ipsum diligendi motum, & re dilecta fruendi conatum, qui pro natura boni, quo afficimur, intensior aut remissior est, denominarunt. Simile verbum ab objecto desiderii formatum vide in *freyen* amare. Non igitur audiendi sunt, qui vel ab Hebræo *lab* cor, vel a Gr. φιλεῖν, vel a Lat. *libet*, hoc verbum patrium deducunt, cum meliores domi origines habeamus, & systema pulcherrimum. Hoc verbum Anglosaxonibus effertur *lufian*, Francis *liuben*, quo tamen rarius utuntur, dum libentius dicunt *minnon*, ut ex OTFRIDO Lib. II. Cap. XIX. Lib. V. Cap. XV. patet. Usos tamen esse, evincunt derivata, *liob* charus, *liubi* dilectio, *giliubta* dilectus. Convenit Græcum φιλεῖν per metathesin.

LIEBEN, favere, gratificari. Anglosaxonibus *lufian* nonsolum est amare, sed etiam favere, testibus SOMNERO & BENSONIO. Et merito, quia idem naturæ motus nos amantes & faventes reddit. Hodie superat in derivato *liebe* favor.

LIEBEN, placere, gratum esse. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XX. 227.

Sie Satanasa dribent
In uuizi thiu in ni libent.
Diaboli eos rapiunt
In supplicium quod illis non placet.

Hodie utimur impersonalibus *belieben* & *gelieben*. Sic vulgo dicimus, *es beliebt mir* placet, *es beliebt mir nicht* non placet. Inde *beliebig* quod placet, *unbeliebig* quod displicet, *beliebung* placitum voluntatis, *bei allen beliebt* qui omnibus placet.

LIEBEN, vocare. Vide *kleiben*.

LIEBER, domine. SOMNER in Dict. AS. *leof* domine, *la leof* o amice, dilecte, chare. Posteritas ab antiquo *leof* formavit *leofde*, *liefde*,

liefde, *liebden* dominatio, quo titulo principes se hodie compellant.

LIEBGEWINNEN, amore capi. Refer ad *winnen* consequi. Dicitur de amore, qui non primo statim aspectu, sed sensim illabitur animo ex diuturno contubernio.

LIEBKOSEN, blandiri, blande & gratiose loqui cum aliquo. Prior compositi pars gratiam loquentis indicat, altera ipsam loquelam. Cætera vide in *Kosen*.

LIEBLICH, gratiosus, & ob singularem gratiam amabilis, & inde nomen a *liebe* gratia gratum faciens. Gloss. Pez. elegans *liuplihiu*, venusti *liuplibes*, urbanæ eloquentiæ *liuplibero*. Anglosaxonibus *luflice* est amabilis & amanter, apud BENSONIUM.

LIEBSTOCKEL, *liebstöckel*, levisticum. Ita vulgo vocant in officinis. Gloss. Pez. libusticum *lubistechal*. Gloss. Ælfr. pag. 63. lubestica *lufestice*. Vitiatum ex vitiato. Nam proprie est herba *ligustica*, a regione Liguriæ, ubi sponte in Apennino nascitur, denominata. PLINIUS Lib. XIX. cap. 8. *Ligusticum silvestre est in Liguriæ suæ montibus.* Galenus pro Ligustico scribit λιβυστικὸν Lib. 7. simpl. med. apud MARTINIUM. Inde *libusticum* in Glossa, & ex libustico *liebstökel*.

LIECHT, lux vitalis, facultas cernendi, cujus opera species externas recipimus & videmus. NOTKERUS Psal. XXXVII. 11. *minero ougon lieht ne ist sament mir*, lumen oculorum meorum non est mecum. Hæc lux Matth. VI. 23. interpreti Gothico vocatur *liuhath thata in thus ist:* Anglosaxonico *leoht the on the is:* Francico *lioht thas in thir ist*, in Harm. Evang. Tatian. Cap. XXXVI. 4. LUTHERO *liecht das in dir ist:* hoc est, lumen quod in te est. Omnino a *lugen* cernere. Nam hinc recte fit *liecht* lux, eo quo dixi sensu.

LIECHT, lux elementaris. Codex Arg. Marc. XIII. 24. *mena ni gibith liuhath sein*, luna non dabit splendorem suum. Versio Anglosax. Luc. VIII. 16. *that tha ingangendan leoht geseon*, ut intrantes lumen videant. NOTKERUS Psal. CIII. 2. *beheleter mit liehte samo so mit uuate*, amictus lumine sicut vestimento. Radix est *hla*, *gla*, splendere, nitere, scribit STIERNHIELMIUS in Gloss. Ulph. Goth. pag. 73. Unde hoc hauserit, non liquet. Sed non opus est radice nova, nedum conficta. Nam a *lugen* cernere, rursus oritur *liecht* lux elementaris, quia per se videtur, atque ut cætera quoque videri possint, efficit. Natura ipsa nos ad hanc etymologiam ducit. Nam utriusque lucis opera videmus, tam externæ, quam internæ: illa species luminosas emittit, hæc recipit. Et ex hoc connubio divino oritur naturaliter inconprehensibilis illa mentis perceptio, quam *visum* vocamus.

LIECHT, lux prima, *vor liecht* ante diluculum. Gloss. Boxh. *leohtstern* lucanus.

LIECHT, ignis, *irrliecht* ignis fatuus. Codex Arg. Marc. XIV. 54. *was warmjands sik at liuhada*, erat calefaciens se ad ignem. Græce πρὸς τὸ φῶς. Utrinque manifesta translatione ad ignem, sive per metonymiam causæ, quia antiquitus creditum est, ignem esse lucem conglobatam, & lucem ante fuisse quam ignem, quod etiam videtur docere MOSES in Historia de ortu rerum Gen. I. sive per metonymiam effectus, quia post creationem lux est emanatio ex igne.

LIECHT, luminare ex quocunque ignis alimento, *waxliecht* cereus, *windliecht* fax, *liechtmess* festum candelarum. Gloss. Keron. lumen lucernæ *daz leoht des leohtes*.

LIECHT, metaphorice significat quantum potest, quantumque similitudo rerum permittit, (1.) omne manifestum, & synecdochice veritatem, quia verum est lucis instar manifestum, & ab omnibus, qui oculum mentis habent, conspici potest. (2.) caussam veritatis & ducem veri. (3.) cognitionem & manifestationem veritatis. (4.) statum mentis illuminatum. (5.) prosperitatem, quia luce nihil jucundius; inde haud abs re dicimus *im liecht stehen* pro obesse, obstare, impedimento esse ne optatis fruamur. Quæ nolo longius prosequi, ne videar diffidere Lectori, aut ingenium ejus contemnere.

LIECHT, lucidus, clarus, *bei liechtem tage* die lucente, in conspectu solis, *liechter-loh* lucidis flammis. Gloss. Pez. lucidus *liohitero*. NOTKERUS Psal. CXXXVIII. 12. *uuirt diu naht samo liehte so der tag*, nox tanquam dies illuminabitur. Ita corpus lucidum interpreti Gothico vocatur *leik liuhadein* Matth. VI. 22. & interpreti Francico *libhamo lioht*, in Harm. Evang. Tatian. Cap. XXXVI. 3. Unam eandemque vocem substantive & adjective usurpari, innumeris constat exemplis. Allegorice est manifestus, apricus. Inde formula *am liechten galgen* in patibulo publico & omnium oculis exposito.

LIED, cantus & carmen. Epinicion in R. Ludovic. §. 91. *ther kunig reit kuono*, *sang lioth frono*, rex accurrit intrepide, & cecinit canticum sacrum. Gloss. Pez. psalmos plebejos *uuiniliotb odo scofleod*, arioli *leodarsezzun*. VEREL. in Ind. *liod* carmina, cantilenæ, *lioda-book* liber cantionum. FORTUNATUS in encomio Lupi Lib. 7. *Nos tibi versiculos, dent Barbara carmina Liedos.* Quidam infaustis Musis abscindit a μελῳδία, tanquam *lied* sit λῳδία. Sed his ineptiis minime opus habemus. Nam *lied* est a *lauten*, quod inter alia significat *canere* & *celebrare*, ut demonstravi in loco: & vi originis designat quantum potest, *canticum* ex varia vocis flexione compositum, & *carmen* in honorem alicujus Dei, Herois, Principis, aut alterius laude digni viri conceptum. Illud est opus musici, hoc poëtæ. Prius Francica lingua vocatur *sangliod*, posterius *scofliod*, a *scof* poëta.

LIEDERLICH, factu facilis. A Suecico *lætt* facilis, quod est a *leicht* per syncopen. Significatum invenio apud STADEN. in

Voc. Bibl. pag. 414. Hodie non utimur nisi cum vituperio de rebus quæ nimia facilitate aut festinatione fiunt. Inde *liderlich gemacht* obiter & negligenter factum.

LIEDERLICH, duobus modis dicitur de moribus, a *levitate* & *dissolutione*, nunquam vero a *cantu*, etiamsi STILERUS, vocabulorum linguæ nostræ obscuriorum raro bonus æstimator, scribat, quod proprie dicatur de eo, *qui semper saltat & cantat more Gallo-Francorum*. Priorem sensum rursus accepimus a Borealibus: posteriorem finximus ipsi a *luder* dissolute vivens. De priori observandum, quod *levis* apud Suecos & Islandos dicatur *lætt*, *lett*. VEREL. in Ind. *lettfoettr* pedibus celer, *lettlatr* levis moribus, *lettleis kona* scortum, mulier levitatis vel levissima. Sueci utuntur compositis, *lættheet* levitas, *lættferdig* levis, *lættsinnigh* leviculus. Et ad hanc societatem spectat etiam *liederlich* levis, quod certe est proles ejus linguæ, in qua *lætt*, *lett*, *leit* levem significat.

LIEFERN, dare, præbere, offerre. Frequentativum a simpliciori *lewjan*, quo utitur Codex Arg. Luc. VI. 29. *thamma slautandin thuk bi kinnu galewei imma jah anthara*, percutienti te in maxillam præbe illi & alteram. Unde Gothis sit hoc verbi, non explicant Glossographi. Mihi videtur origine Celticum, factumque a *law* manus, quia manu damus in manum. Similia verba a manu formata vide in *geben* & *leihen*. Francos eodem verbo usos esse, colligo ex Glossa LIPSII: *luwe thu* præstitisti. Nec non ex verbis OTFRIDI Lib. IV. Cap. XVI. 26. *liwun filu knehto*, quibus significat, Sacerdotes ad expeditionem Judæ *multos servos obtulisse*. Anglos inde habere *allow* præbere, exhibere, recte judicat JUNIUS in Gloss. Goth. pag. 234. nec non in Observatis ad Willeram. pag. 143. Sed dum Gallicum *allouer* cum illo conjungit, significatum *præbendi* & *concedendi* confundit: Qui, etiamsi ex communi fonte oriantur, notionibus tamen differunt. Veram verbi Gallici originem vide in *lauben* permittere. Interim a frequentativo *liferen*, Galli habent *livrer*, Latino-Barbari *liberare* dare, præbere, apud CANGIUM in Gloss. Et hinc multorum judicio descendit *liberei*, *liferei*, *livrée*, *libereia*, *liberata*, id est, præbitio, & per synecdochen generis vestitus, qui servo datur a domino, cujuscunque sit coloris. Aliam tamen etymologiam vide in *liberei*.

LIEFERN, tradere, prodere. Utitur antiquitas in negotio Judæ proditoris. Codex Arg. Marc. XIV. 42. *sai sa lewjands mik atnehwida*, ecce tradens me adpropinquat. Versio Anglosax. Joh. XII. 4. *Judas Scarioth the hyne belæwde*, Judas Iscariotes qui eum prodebat. Bona verba sæpe in malam partem accipi, quis nescit?

LIEGEN, cubare. Vide *ligen*.

LIEREN, cujuscunque sit significatus, est a vetustiori *liesen*, sibilo antiquo, ut sæpe alias, in caninam mutato. Tria autem significat, (1.) *amittere*, (2.) *perire*, (3.) *perdere*. Composita vetera & hodierna vide in *verlieren*.

LIESEN, tria præcipue significat in Dialectis, (1.) *amittere*. Idque Angli, omnium populorum qui Germanica lingua utuntur, soli custodiunt in verbo *leese*, *lose*, *loose*, quod nonsolum sensum, sed etiam formam veteris verbi proxime exprimit. (2.) *perire*, Græc. ὀλέσαι, Anglosax. *losian*, testibus SOMNERO & BENSONIO. (3.) *perdere*, Anglosax. *leosan*, iisdem auctoribus. Inde Græcis ὀλετήρ homini perniciem afferens, Latinis *lues* morbus contagiosus, Germ. *laus* pediculus, animal perniciosum, & instar contagii in proximum quemque transiens. *Primus* significatus judice SKINNERO est a *lösen* solvere, separare, quia amittere est solvi & separari a præsentia, possessione, & nexu rei amissæ. *Secundus* est a primo, quia perire est amitti. *Tertius* a secundo, quia perdere est facere ut pereat. Composita veterum per singulos significatus vide in *verlieren*.

LIFERN, *lebern*, coagulari, *gelifert*, *gelebert* coagulatus. Frequentativ. a simplici *laben*, de quo supra.

LIFTEN, levare. Angl. *to lift*. A Belgico *lichten* attollere, quod est a *licht*, *leicht* levis. Literæ CH. sæpe mutantur in F.

LIGEN, jacere, cubare. Græc. λέχεσθαι, Gothis *ligan* Luc. II. 16. Anglosax. *licgan*, Franc. & Alam. *ligen*, *licken*, Belg. *liggen*, *leggen*, Suec. & Isl. *liggia*. Gloss. Keron. jaceat *licke*, subjaceat *untarlicke*. Gloss. Pez. cubate *liccet*. Unde sensus sit petitus, an a loco, qui Celtica Lingua *lle* & *llech*, an ab humili situ, qualis Belgis *leeg* & *laag* dicitur, difficile definitu. Nam hæ voces ita sunt comparatæ, ut originem verbo dare, & ab illo accipere potuerint. Metaphorice dicitur multis modis, (1.) de mora in loco: inde formulæ, *zu felde ligen* militare, in castris se tenere, *in winter-quartieren ligen* hibernare. (2.) de statu rerum: inde *ligen lassen* dimittere, linquere rem in eo quo sita est statu. (3.) de situ rerum in relatione ad nos. VEREL. in Ind. *lyggia* referre, interesse. Inde formulæ, *mir ligt daran*, *mir ist daran gelegen* mea refert. Ducta autem est metaphora a rebus jacentibus, quæ dum locum tangunt, similes sunt earum, quæ nos tangunt. (4.) de partibus officii. Inde *obligen* incumbere sub ratione debiti. (5.) de serio agendi studio &c. Non enim vacat diutius prosequi, nec id operæ pretium, cum ex iis, quæ speciminis loco adduximus, reliquæ dictiones symbolicæ, quibus tantopere delectamur, sponte se offerant considerantibus.

LIGEN, quiescere, dormire. Utitur Cod. Arg. Matth. XXVII. 52. *jah managa leika thize ligandane weihaize urrisun*, & multa corpora sanctorum dormientium surrexerunt. Apud Græcos invenio λεύχεται dormit, & λέχω dormire facio. Dicitur metaphorice de rebus quæ cessant, vel cessare faciunt,

faciunt, quia quiescentibus aut sopientibus similes sunt. Ita vulgo dicimus, *es ligt alles darnider* omnia nunc cessant, *woran ligts* quæ causa cunctationis, *es ligt an ihm und nicht an mir*, ipse cunctator est non ego, culpa cunctationis ejus est non mea, *verlegen seyn* impediri, cunctationem pati. Græcis quoque λήγειν est cessare, desinere, desistere.

LIGEN, fornicari. Venusta & pudica metonymia, qua antecedens ponitur pro consequenti, *cubare* pro *vitium in cubando committere*. Cognoscitur ex compositis & derivatis. Gloss. Boxh. *ubarligida* adulterium. Id est, major scortatio. Gloss. Pez. concubitores *pilegara*. SOMNER in Dict. Anglosax. *legnysse*, *legerscipe* fornicatio. LOCCEN. in Lex. Jur. Sueo-Goth. *lægher* illicitus concubitus, *ligrisbot* mulcta pro concubitu. VEREL in Ind. *læger-vite* mulcta fornicationis. Ad consensum Linguarum spectat, quod Chaldæis *lechenah* est concubina, Sorabis *zliham* scortari, Græcis λέχος concubitus, & alia FRENZELIO observata in Orig. Sorab. pag. 64.

LILIEN. Vide *ilgen*.

LIND, mollis, lenis, mitis. Anglosax. *lith*, Franc. *lind*, Isl. *linur*. OTFRIDUS Lib. II. Cap. XIX. 37.

Sit io in datin filu lind,
Thaz ir uueset Gotes kind.

Estote mites in operibus,
Ut sitis filii Dei.

SOMNER. in Dict. Anglosax. *lith* lenis, mollis, quietus, *lithenesse* lenitas, *lithebige* lenis, lentus, flexibilis. VEREL in Ind. *linur* lenis, mitis, *linkinnur* mitis, misericors, *linleikr* lenitas, *lina* mitigatio. Fallor, aut omnia sunt a Latino *lenis* vel *lentus*. Hoc malo, quam a *linea* vel *lineo filo* metaphoram desumere, quod illo nihil sit sequacius aut tractabilius, nihilque similius animo ad obsequium parato, ut fert etymologia JUNII in Obs. ad Willer. pag. 141. Hodie utimur composito *gelind*, sed a simplici habemus *lindern* lenire, mitigare.

LINDE, tilia, philyra. Gloss. Ælf. in nom. arb. seno vel tilia *lind*. Gloss. Pez. tilia *linta*. Integra vox est *lindenbaum*, unde per apocopen fit *linde*. Hanc arborem MARTINIUS sic dictam existimat quasi *arborem lenem*, a præcedenti *lind*, quod cortex ejus interior lentus & flexibilis sit. Quod, etiamsi non procul absit a genuino sensu, veram tamen nominis rationem nondum adtingit. Nam Suecis *linda* est fascia & fasciare, *lindat* fasciatus, & hinc *lindatræ* philyra, haud dubie ab usu quem præbet in vinculis faciendis. PLINIUS Lib. XVI. cap. 14. de tilia: *Inter corticem ac lignum tenues tunicas multiplici membrana, e quibus vincula tiliæ vocantur*. Nos ejusmodi ligaturas vocamus *lindenbast*, i. e. vincula tiliacea. Et ab his vinculis ipsa arbor Suecis nonsolum *lindatræ*, sed etiam *bast* vocatur, quod est a *binden* ligare.

LINDWURM, serpens quidam alatus. Glossa antiqua: *lint* basiliscus. JUNIUS, qui hanc Glossam produxit in Observatis ad Willeram. pag. 141. existimat, *linn* vel *lint* olim fuisse nomen omnibus vermibus & serpentibus commune, ductumque vel a Gr. λίνον funiculus, vel a *lind* fascia, quoniam serpentes quidvis spiris suis haud aliter atque funiculis implicare solent, & vermes fasciarum instar tenues & oblongi sunt. Ita Græcis quendam lumbricum appellari ταινίαν, a similitudine tæniæ vel redimiculi. Ob similem caussam Cimbros veteres serpentem appellasse *linne*, teste WORMIO in Literatura Runica, & Cambros involvulum etiamnum vocare *llyndis*, & lumbricos *llyngyr*. Secundum hanc etymologiam *wurm* erit inutile additamentum, & sensum reddet abundantem. Aliis *lin-wurm* transponitur ex *nil-wurm* serpens niloticus. Hæc etymologia tribuitur Abrahamo ORTELIO. Difficile est, verum vocis sensum investigare, cum nimis multos recipere possit. Cambris *llyn* est pestilens, pestiferus, Suecis *lund* lucus. Illud in compositione significabit *serpentem pestiferum*, hoc *serpentem sylvestrem*.

LING, term. V. PROLEG. Sect. VI.

LINGEN, succedere. Suecis *lycka* est fortuna, & *lyckas* succedere. Nos dicimus *glück* & *glücken*. Sed a simplici *lycken*, quod vulgus Saxoniæ inferioris usurpare solet, haud dubie factum est *lingen* per epenthesin. Auctores dicendi vide in *gelingen*, quod usitatius.

LINK, sinister. MARTINIUS ducit a *linquo*, ut *sinistrum* a *sino*; commode & ingeniose, quamvis etiam ad fontes Græcos referri possit. Quemadmodum enim Latinis a λαιὸς sinister fit *lævus* per epenthesin: ita Germanis a λαῖος sinister formari potuit *ling* vel *link*, quia G. & K. ut in *Prolegomenis* notavimus, ab elemento N. in multis vocibus attrahuntur. Similiter a δεξιὰ Latinis formatur *dextra*, Gothis *taihswo*. Belgæ Germanico vocabulo præfigunt sibilum, dicendo *slink*. Neutrum literis proditum est ab Antiquis. Verba vetera vide in *winster*.

LINNEN, linteum. Vide *lein*.

LINS, *linsen*, notum legumen, a Lat. *lens*, *lentes*, auctoribus Francis. Gloss. Pez. lens *linsi*.

LIPP, margo oris. Lat. *labium*, Persis *lib*, Armor. *lap*, *lipp*, Anglosax. *lippa*, Franc. *lep*, *leff*, Belg. & Angl. *lip*, Suec. *læpp*, Vened. *lippia*. Gloss. Ælf. pag. 71. labium *ufeweard lippa*, labrum *nithera lippe*. Gloss. Lips. *lepara* labia. WILLERAMUS Cap. V. 13. *sine leffa sint lilion*, labia ejus sunt lilia. Cuncta a *leiben* dividere, partiri. Nam margo oris est res bipartita, & a natura in labium superius & inferius divisa. Aliam etymologiam, sed forte minus præstabilem, vide in *labben*

labben lambere. Gallis *lipe* est labium equi, quia solent voces nostras non iisdem rebus, ut nos, sed vilioribus aptare. Alias labia Anglosaxonibus vocantur *weleras*, Gothis *wairilo* Marc. VII. 6. Utrinque per metathesin e *lepara* vel *labra*. Nam literas transponi, & B. in W. mutari, in omnibus Dialectis obvium est.

LISPELN, balbutire, impedite loqui. Anglis *to lisp*. SOMNERUS in Dict. AS. *wlisp* dentiloquus, *stomm-wlisp* balbus. Cuncta a βλαισὸς vel *blæsus* per metathesin.

LIST, ars, scientia, peritia. Gloss. Boxh. *listi* pericia. Gloss. Keron. ars *list*, artis *listi*, scientia artis *kiuuizidu deru listi*, artifices *listara*. Ubi notandum, quod Regula S. Benedicti *artis* vocabulo plerumque in bonam partem utatur. Cap. 4. *Hæc sunt instrumenta artis spiritualis.* Cap. 58. *Artifices si sunt in Monasterio, cum omni humilitate faciant ipsas artes.* Unde consequitur, interpretem hujus Regulæ nomine *listi* bonas artes intelligere, non malas. Eodem sensu utitur etiam OTFRIDUS in Historia de Magis ex Oriente Lib. I. Cap. XVII. 17.

Tho quamun ostana in thaz lant
Thie irkantun sunnun fart,
Sterrono girusti,
Thaz uuarun iro listi.
Tunc veniebant ex Oriente in Judæam
Qui cognoscebant viam Solis,
Et stellarum pegmata,
Hæ erant ipsorum artes.

VEREL. in Ind. *list* ars, *hofudlist* ars insignis, liberalis, *meistare i aullum siu hofudlistum* magister septem artium liberalium, *saunglist* musica, *lekninglist* medicina, *listuger* artificiosus &c. WILLERAMUS Cap. VII. 1. *balsziereda, die gesmidot sint mit geleretes listmesteres hant*, monilia, quæ docti artificis manu fabricata sunt. Ortum traxit a *leisten* facere, perficere, præstare, cum quia ars est aliquid faciendi scientia, tum quia vitæ humanæ maximas utilitates præstat. Hanc etymologiam debemus JUNIO in Observatis ad Willeram. pag. 126. Hodie videtur superare in composito *arglist* dolus, sic dictus, quod sit ars decipiendi & prava scientia. Saxonicam vocem vide in *kraft*.

LIST, fraus, dolus, astutia, *listig* callidus, astutus, versutus. Glossæ Junianæ loco cit. *mith liste* cum fraude, *listelich* dolosus, *listich* astutus, *listlihhiu* sophistica, *listfanc* argumentum. Olim existimavi cum JUNIO, hunc sensum ex vituperio vocis præcedentis ortum esse, cum quia hoc fatum aliæ quoque voces expertæ sunt, ut Græcorum τέχνη, Latinorum *ars*, Anglorum *craft*; tum quia calliditas artificum, artibus ad fraudem abutentium, deteriori significationi ansam dare potuit. Nunc autem mutavi sententiam, ea præcipue de causa, quod ad vituperia vocum confugiendum non sit, si ratio dicendi aliunde suppetat. Atqui *lassen* est simulare. Et ab hoc primitivo Gothis fit *liutei* dolus Marc. VII. 22. Anglosaxonibus *lytig* astutus, Francis *list* & *listig* dolus & dolosus, Sorabis *lis* & *lischi* vulpes & vulpinus, Latinis *lax* fraus. A *list* fraus porro antiquitas Francica formavit *zoubirlist* ars magica, & *listen* blandiri, quæ vide apud SCHILTERUM in Glossario.

LITGEBEN, caupones. V. *lid* potus.

LITI, *lidi*, *litones*, servi Francorum, ut *Lassi* Saxonum. Origo hujus servitutis non est a natura, nec a bello, sed a necessitate, qua multi, alias libere viventes, fuere coacti, ut ingenuitatem suam Regi vel alteri domino pretio manciparent. Tales fuisse Francorum *Litos*, non natura aut captura servos, sed voluntaria mancipia, & homines deditione sua proprios, LINDENBROGIUS, & alii post eum, colligunt ex Privilegio Othonis M. Ecclesiis concesso, ubi verba: *Si vero aliquis ex libertate voluerit jamundling vel Litus fieri* &c. Sed in etymo, quod vulgo ducitur a *lassen* linquere, omnes sunt erronei. Nam *Liti* & *Lassi* sunt ejusdem etymi & ejusdem conditionis Servi. *Lassi* autem dicuntur minimi in Republica, ut demonstravi in loco: Et tales quoque fuerunt *Liti*. Radix utriusque vocis est particula Anglosaxonica *lyt* parum. Unde Cambro-Britannis fit adjectivum *llyth* vilis, humilis. Quod postea translatum ad servos, quia sunt hominum ultimi, minimi, & vilissimi. De radice *lyt* vide plura in *litzel*.

LITI, servi Frisionum, aliorumque populorum, mediæ inter liberos & mancipia conditionis, & fortasse sic dicti a verbo Scandico *lyda* obedire. Hos primus in Scenam produxit WENDELINUS in Glossario Salico, addito e Lege Frisionum *Compositionum* conspectu, in quo tanquam speculo statum eorum medium contemplari licet:

Compositio hominis Nobilis libræ XI.
Compositio Liberi libræ V. & dimidia.
Compositio LITI libræ II. & unciæ IX.
Compositio Servi libra I. & unciæ IIIIS.

Nec desunt Chartæ, in quibus *Lidi* mancipiis opponuntur. VERELIUS in Ind. pag. 159. *Litos* vocat *servos melioris conditionis*, sed eosdem cum servis Francorum confundit.

LITIMONIUM, obsequium erga Patronum, interprete VERELIO in Ind. pag. 159. Dicitur etiam de ingenuis. Ergo non a *Litus*, sed ἀμέσως a *lyda* obsequi, obsequium præstare. De hoc verbo vide plura in *leute* homines obnoxii.

LITZEL, *lützel*, parvus & paucus. Gloss. Keron. parvus *luziler*. Idem Gothis *leitil* Luc. XIX. 12. Anglosax. *lytel*, Belg. *luttel*, Angl. *little*, Isl. *litil*, Suec. *lyten*, Prussis & Lithuanis *liatka*. Cuncta ab adverb. quantitatis *lyt* parum. SOMNER. in Dict. Anglosax. *lyt* parum, *lyte* pauci, *lytel* parvus, *lytel æcer* agellus, *lytling* parvulus, infans. VEREL. in Ind. *litt* parum, *litill* parvus, *litilleikur* parvitas. A positivo *lyt* parum est comparativus *less* minus, & *lessen* minuere, apud

apud Anglos. Græca λιτὸς tenuis, & ἐλάσσω minuo, cæteris sunt cognata. A *lützel* parvus, sunt nomina Urbium Germanicarum LÜTZELBURG, i. e. parva civitas, quod observante PALTHENIO nunc vulgo nulla de causa *Luxemburgum* dicitur, nomenque a luce, luco, luxuve habere ineptissime creditur, & LÜTZELSTEIN parva petra, Gallice *petite pierre*. Circa radicem *lyt* adhuc observandum, quod a quantitate ad qualitatem transferri soleat. Inde Anglosaxonibus *læs* minus & minor, Cambris *llyth* vilis, Islandis *littstaddr* pessimo loco constitutus. Et huc etiam spectant servorum nomina, *Lassi*, *Lazzi*, *Liti*, a vilitate & abjecto statu desumpta, ut ostendi in singulis.

LITZEN. Vide *leiste*.

LO, nominibus locorum annexum, ut sunt *Venlo*, *Tessenderlo* &c. varie exponitur ab Eruditis. WENDELINUS de Nat. Solo L. Sal. cap. 8. *Loo enim est silva.* BROWERUS ad Venant. Fortun. Lib. III. Carm. XII. *Particula Lo loca alta ac in palude sita notat.* Mihi videtur denotare planitiem. Nam vetus *Toxandria* hodie vocatur *Kempen*, a Campis, non a paludibus, etiamsi paludibus cincta sit. Et in Indice VERELII Scytho-Scandico *la* exponitur *mare*. Hoc est æquor. Manifesto Græcæ originis indicio a λεῖος planus. Nam hinc recte fit *lo* æquor campi, & *la* æquor maris. Latinis certe *æquor* est superficies plana tam terræ quam aquæ. Patet hinc, cur MARCELLINUS Lib. XVII. terram a Saliis occupatam appellet *Taxandriam-Locum*, mirum si non eam, cujus hodie pars est vicus amplus & nobilis *Tessender-lo*.

LOB, laus. Anglosax. *lofe*, Franc. & Alam. *lob*, *lop*. Gloss. Keron. laus *lob*, ymnum *lob*, vespertina cantica *abantlob*, nocturni psalmi *nahtlob*, matutini hymni *morkanlob*. Verbale a *loben*.

LOBEN, laudare. Anglosax. *lofian*, Francis & Alam. *lobon*, *lopon*, Belg. *looven*. Gloss. Pez. benedicit *lopot*, glorificabant *lopoton*. Quemadmodum laudare Gothice dicitur *hazjan* Luc. XIX. 37. Anglosaxonice *herian*, ibidem, a primitivis *hat* & *her* altus, quia laudare est laudibus extollere; ita Belgis *looven* est a *levare*, ob eandem causam, & a Belgico reliqua per literas cognatas & æquivalentes. Mirum est, MARTINIUM, ad Latinas origines alias plus æquo propensum, hoc non animadvertisse. Aliud laudandi verbum a notione altitudinis formatum vide in *höben*, & confer *erheben*.

LOBESAN, laudabilis. Corruptum ex antiquiori & genuino *lobesam*, quod est a *sam* similis, & proprie laudi similem denotat, ut *tugendsam* virtuti similem. NOTKERUS Psal. CXLVI. 1. *in lobot der lobosamo lebet*, illum laudat, qui vitam laude dignam agit. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XXVI. 25.

Joh quedemes in rihti
Thaz iz lobosamaz si.

Vertit SCHILTERUS:
Et dicamus directe
Quod id laudabile sit.

LOBEN, spondere, stipulari. Jus prov. Alam. Cap. 301. *der dem andern iht lobt*, de eo qui alteri aliquid promittit. Proprie nihil aliud est quam dextram fidemque dare moribus antiquis, derivaturque ab ipsa manu, quæ Celtice dicitur *law*, & alia Dial. *lob* & *lof*, ut demonstravi supra in loco. Quamvis autem simplex videatur desiderari, certum tamen est ex derivatis, Francos illud usurpasse. Inde est, quod nuptiæ ab interprete TATIANI vocantur *brutlousti* Cap. XLV. 1. quasi sponsalia, quoniam, ut PALTHENIUS ait, inter nuptias & sponsalia naturaliter nihil interest. Hodie superat apud Suecos, quibus *lofwa* est polliceri, promittere, *lofwad* condictus, promissus, *löfte* promissio, *löftesman* sponsor, *trolofning* sponsalia. In Germania utimur tantum compositis, cujusmodi sunt, *geloben* promittere, *gelobt land* terra promissa, *gelübde* votum, promissum, *angeloben* juramento promittere, in quo composito *an* motum manus ad locum denotat. Nam postquam Christiana Religio inter nos effloruit, in Sacramentis præstandis cœperunt adhiberi reliquiæ, Crux, Evangelium, & aliæ res sacræ, & manu tangi a stipulantibus, ut ex Aimoinii Continuatore probat CANGIUS in voce *trustis*.

LOCH, plures habet significatus, sed e diversis fontibus oriundos, pro natura causarum a quibus res ipsa producitur.

LOCH, apertura, hiatus, ruptura. A *lechen* hiare. Gloss. Pez. aperturas *luchun*. Hic sensus transferri solet ad vulnera, ob rationem per se notam. Gloss. Pez. percussura *lohe*, cicatrix *lucha*.

LOCH, cavitas rotunda, foramen forando factum. Gloss. Pez. foramine *hol* vel *loh*. VEREL. in Ind. *lyk* concavitas. Ab *hol* foramen, per anastrophen, quod est ab *holen* cavare, excavare.

LOCH, orificium. Gloss. Pez. os *loh*. Refer ad unum ex præcedentibus. Hodie utimur composito *mundloch*, quod pleonasmum sapit.

LOCH, foramen ad prospiciendum factum. A *lugen* prospicere.

LOCH, latibulum. Vox origine Celtica. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *llech* latebra, *llocches* latebra, *llechu* latere. Hic sensus transferri solet ad foveas & antra. TATIANUS Cap. LI. 2. *fohun habent loh*, vulpes habent foveas. Hodie viles mansiones vocantur *löcher*, forte ad pristini facti memoriam. Nam ante domos constructas specus erant pro domibus, ut scribit PLINIUS Lib. VII. cap. 56.

LOCH, spelunca latronum, locus insidiarum. A *lagen*, *lugen* insidiari. Vide utrumque in loco. Inde OTFRIDO *scahero luage* spelunca latronum Lib. II. Cap. XI. 46. ubi

luage

luage idem esse ac *loch* recte judicat Cel. SCHERZIUS, nisi quis speculam interpretari malit, quo pacto originem referet ad *lugen* prospicere. Hodie utimur composito *mordloch*.

LOCH, carcer, *ins loch stecken* in carcerem trudere. Proprie est locus clausus, a *lucken* claudere. Hinc antiquitus tribuitur omnibus locis clausis. Gloss. Keron. clausura *piloh*, claustra *pilohhir*. SOMNER. in Dict. Anglosax. *loc* claustrum, *locas* claustra.

LOCK, cirrus, capillus crispus. Gloss. Boxh. *locka* cincinni. Gloss. Pez. cincinno *loche*. VERELIUS in Ind. *lockr* capillus contortus, *lockamadur* qui longos & crispos habet crines. Anglosaxonibus quoque *locc*, *locca*, *loccas* interdum cirros denotare, testis SOMNERUS & BENSONIUS. Cuncta a Graec. πλόκος cirrus, coma plexilis, & hoc a πλέκω plico, concinno, judice HELVIGIO. Malim, si Graeca origine opus sit, ut certe opus esse videtur, evitare aphaeresin, & recta deducere a λοξῶν obliquare, torquere, quia cirrus fit obliquando crinem, nec aliter fieri potest.

LOCK, capillus. Anglosax. *locc* Matth. V. 36. Luc. XXI. 18. plur. *loccas* Matth. X. 30. Gloss. Lips. *locka* capilli. Dictio synecdochica, qua species usurpatur pro genere, sed hodie ni fallor extincta.

LOCKEN, mulcere, allicere. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *llochi* mulcet, mulcebit. Gloss. Pez. permulcet *lochot*. VEREL. in Ind. pag. 163. *locka* pellicere, seducere. WILLERAMUS Merulae Cap. VII. 8. *siu thie absentes mit hiro suavitate ze sich locchet*. Ubi Paraphrasis metrica: *allicit absentes gratanti aspergine mentes*. JUNIUS, qui haec & alia ex Willeramo citat in Observationibus pag. 128. *lochen* derivat a λοχᾶν insidiis petere, sensu ab insidiis ad blanditias translato, quia blanditiae auribus insidias struunt. Mox ad Dialectum Belgicam conversus, in qua *locken* & *lacken* promiscue usurpantur, hoc posterius ab Anglosaxonico *lac* munus, oblatio, ortum traxisse sibi persuadet, tanquam *lacken* nihil aliud sit, quam privata benevolentia animum alicujus ad se prolectare, vel splendida effusioris largitionis spe inescare. Sed longe similius vero est, utrumque ex eodem fonte manasse, nempe a Lat. *lacio* (in comp. *licio*) invito, induco, lacesso, vel certe a Gr. ἕλκω traho. Quid enim est allicere, nisi blande ad se pertrahere, sensu quidem metaphorico, sed tamen vero? A *locken* Anglosaxones apud BENSONIUM habent *locce* illecebrae, Latino-Barbari *lecator* leno, *lecacitas* lenocinium.

LOCKEN, quid significet in composito *frolocken*, jam dixi in *laken* saltare.

LOCKER, mollis. Vide *luck*, *lucker*, ejusd. signif. Metaphorice dicitur de iis, qui mollitiis indulgent. Inde *locker leben* molliter & delicate vivere.

LOCKER, remissus. Vid. *luck*, *lucker*, ejusd. significatus.

LOCKER, falsus, expers fidei & veritatis. Vide *lucker* ejusd. significatus.

LODDER. Vide *lotter*.

LODEN, pannus hirsutus. Vox Scandica, quam hodie custodiunt opifices in Suevia. Runica lingua *lod* est villus, Suecica *ludin* hirtus, villosus, Graeca λάσιος hirsutus. S. & D. permutari, quid magis obvium? Inter Daniae Reges celebratur quidam *Regnerus*, cognomine LODBROG, quem a braccis hirsutis, sic appellatum esse, constans eruditorum opinio est. SPELMANNUS in vita Aelfrici M. pag. 19. *Saxo in Lodbrochi Historia multus est. Si non vererer Lectoris stomachum movere, principalia decerperem. Verum ejus nomen fuisse dicitur Regnerus sive Regenfridus, Sivardi filius, Lodbrogh vero dictus est, quasi hirsute vel villose braccatus. Lode enim hirsutum, & brogue etiamnum apud Hibernos, Anglo-Saxones brec, Kiliano broeck, braccas (ut apud Celtas) significat.* Haec Filius in notis, & plura alia, quae vide.

LODER-ASCHE, vulgo exponitur favilla, & derivatur a *lodern* gliscere. An recte, dubito. Potius est cinis lixivus, per quem aqua colatur, a Celtico *lludw* lix, quod exhibet BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *Lix* autem est aqua, sic dicta a *liquor*.

LODERN, *loddern*, gliscere, ardescere. Utitur Luth. Joel. II. 5. An a *loh* vel *log* flamma? Dubito, cum quia gliscere non est perfecte ardere, tum quia mutationis hujus, qua H. & G. convertitur in D. nullum prostat exemplum. Forte est a *lunte* fomes, per syncopen. Quid enim est gliscere, nisi in fomite serpere?

LOFFEL, *löffel*, cochlear. Belg. *lepel*. Quemadmodum Latini nomen suum a similitudine *cochleae*: ita Germani suum a similitudine manus vel volae, quae Celtice dicitur *law*, Islandice *losa*, potiori jure efformarunt. Quid enim est cochlear, nisi manus lignea, plumbea, argentea, qua liquida apprehendimus?

LOFFELN, *löffeln*, amori operam dare, procari. Frequentativum ab Anglosaxonico *lufian*, quod vide in *lieben* amare.

LOH, flamma. Gothis *laub* in comp. Anglosax. *leg*, *lig*, *lige*, Francis & Alam. *laug*, *louc*, *loug*, Suec. *laega*, Island. *log*, Belg. *ley*. Gloss. Keron. flamma *lauga*. NOTKERUS Psal. LXXXII. 15. *so der loug, der die berga brennit*, sicut flamma, quae montes comburit. VEREL. in Ind. *log*, *loge* flamma. Idem Graecis φλόξ, φλογή, a φλέγω comburo, inflammo, accendo. HENISCHIUS scribit *loe*, sed vitiose. Nam H. hoc loco est litera e radicali G. orta, adeoque non omittenda. Olim habuit progeniem in omnibus Dialectis.

llachar coruscus, igneus, fulgurans, *cleddyf llachar* gladius igneus, *par llachar* hasta fulgurans, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Britanniae.

laubmoni

laubmoni fulgur, in Codice Arg. Luc. XVII. 24. Cui simile φλεγμονὴ inflammatio.

leg-bærend flammiger, *leget*, *ligette* fulgor, fulmen, coruscatio, apud SOMNER. in Dict. Anglosaxonico.

logbent flammant, apud JUNIUM in Observ. ad Will. pag. 173.

laugino flammeus, *lauginem radum* flammeis rotis, ex Glossa antiqua ibidem. Consentit Gr. φλόγινος.

laucmedili fulmen, fulgura, ibidem.

laucspiantaz flammivoma, in Glossis Boxhornianis.

logbranda titiones, missilia ignita, apud VEREL. in Indice.

Hodie e tam multis compositis & derivatis ne unum quidem restat. Spectat tamen ad eorum cognationem *liechterloh*, quod dicitur de incendio in flammas lucidas palam erumpente.

LOH, cortex rutilus instar flammæ, *gerberloh* talis cortex quo cerdones utuntur ad præparandum corium, *loh-gerber* cerdo, præparator corii rubri, alias *rotgerber*. Ab initio videntur dixisse *loh-rinde*, id est, *feurrinde*, a colore rutilo, postea *loh* per apocopen. Nisi forte sit a Gr. φλοιὸς cortex, per aphæresin.

LON, stipendium, præmium, merces, & quævis retributio vel repensio. Gothis *laun* Matth. VI. 1. Anglosax. *lean*, *edlean*, Francis & Alam. *lon*, *itlon*, Islandis *laun* apud VEREL. in Ind. Gloss. Keron. merces *loon*, de spe retributionis *fona uuane des itloones*. TATIANUS Cap. XXXIII. 1. *lon ni habet*, mercedem non habetis. NOTKERUS Psal. LXVIII. 23. *ze lone*, in retributionem. JUNIUS e Græco latice vocem a majoribus haustam opinatur, vel a λῆνος lana, quod primi mortales, pecoris ante usum pecuniæ abundantes, forte lanam ad vestiendum tribuissent iis, qui aliqua in re illos juvassent: vel a λύειν solvere, quod præmii mercedisque oblatione solvamur ab omni nexu debiti quod contraxeramus. Priorem originationem videtur ipse deserere tanquam longius petitam: posteriorem admittere STIERNHIELMIUS. Nec indecorum est Linguæ nostræ, in tam multis vocibus filiam Græcæ censeri. Præcipuum compositum est *launechild*, quod Longobardicum, & supra explicatum in *gilt* donum.

LONEN, retribuere, remunerari, rependere. Anglosax. *leanian*, *geleanian*, *edleanian*, Franc. & Alam. *lonon*, *gilonon*, *itlonon*, Islandis *launa* apud VEREL. in Ind. NOTKERUS Psal. XVII. 21. *er lonot mir nah minemo rehte*, retribuet mihi secundum justitiam meam. Gloss. Boxh. *kilonont* remunerant. Gloss. Keron. retribues *itloones*. Confer *entlonen*.

LONGOBARDI. Vide *Langobardi*.

LOOS, porca, Dialecto Suevica & Helvetica, & fortasse etiam Francica. Nam in Lege Salica Tit. XIX. 8. ubi de incendio animalium & inprimis porcorum agitur, occurrit vox Malebergica *leosdeba*, quam celeberr. ECCARDUS vertit *porcos incenderit*. Ratio nominis petita videtur, vel a λάσιος setosus, vel ab εἰλύειν volvo, voluto, quia volutatio in luto huic generi pro lavacro est. Cambris idem animal dicitur *llodig*.

LORBER, bacca lauri & laurus. Vox hybrida, e Latina & Germanica composita.

LORD. Vide *lad* terra.

LOREN, *lören*, ululare, triste sonare. Utitur Luth. Hos. VII. 14. Verbum a sono factum, quod STADENIUS confundit cum *leiren*.

LORKE, animal triste sonans. A *lören* ululare. Gloss. Pez. charadrionem *lerahhun*. Hodie in quibusdam Dialectis tribuitur busoni.

LOS, adjective.

LOS, plures habet significatus, proprios & allegoricos, quorum alii rectius a *lassen* laxare, dimittere &c. alii a *lösen* solvere, liberare &c. alii aliunde ducuntur, ut in singulis mox docebo.

LOS, liber, solutus, liberatus. Puta a nexu vel vinculo, qualecunque illud sit. Suec. *lös*, Belg. *los*. In nominibus propriis effertur *las*, si GROTIUM sequamur. Inde

HUNNILAS, ab Hunnis liberatus.
TOTILAS, a morte liberatus.
ULFILAS, a lupo liberatus.

Et alia apud Grotium. Quemadmodum autem a summo viro sæpe dissentire cogor; ita etiam in nomine *Ulfilæ*, de quo, quid mihi videatur, exposui in *wolf*.

LOS, alacriter, ut solent ii, qui nullis agendi impedimentis detinentur. Sic vulgo dicimus, *auf den feind los gehen* hostem alacriter aggredi.

LOS, mobilis. Idem qui liber, solutus, quatenus a causis, quæ motum cohibent, non impeditus concipitur. VERELIUS in Ind. *losa-fe* bona mobilia. Ad mores translatum, levem & instabilem notat. Inde Anglosaxonibus *leas-mod* & *leas-modnesse* inconstans & inconstantia. Quibus consentiunt reliquæ Dialecti. Gloss. Pez. levis *loser*. VEREL. in Ind. *laus a velli* fugiens, in campo instabilis, *lausung* levitas, inconstantia.

LOS, laxus, allegorice dissolutus, incontinens, qui frenum laxat libidinibus, *los weib* mulier dissoluta, LUTHERO interprete 1. Sam. I. 16. Inde composita apud VERELIUM: *lauslæte* vita dissoluta, *lauslatr* lascivus. Quibus simile, quod luxuriosorum feriæ Græcis & Latinis quasi a libere vivendo *eleutheria* & *liberalia* vocantur.

LOS, malignus, qui nullis honeste vivendi regulis se contineri patitur, *loser man* vir scelestus, *los gesindlein* turba nebulonum, *los maul* lingua maledica.

LOS, vacuus, expers, privatus. Hic sensus oritur a *liesen* amittere, privari. Quid enim est vacuus, nisi destitutus? Inde Gothis *laus* inanis, Luc. XX. 10. *lausbandja* manibus vacuus,

cuus, qui nihil habet in manu, Marc. XII. 3. *akranalaus* fructuum expers, Marc. IV. 19. *lausquithrans* jejuni, quorum venter adhuc cibis vacuus, Marc. VIII. 3. Idem Anglosaxonibus *leas* in compositis, qualia sunt, *scomleas* impudens, *redeleas* præceps, *gymeleas* negligens, & alia innumera, in quibus *leas* privativum est, & rei, cui annectitur, expertem indicat. Similia composita occurrunt apud Francos & Alamannos. Gloss. Keron. negligentes *ruahchalose*. Gloss. Boxh. *auuisilozer* amens. Gloss. Lips. *bulpilos* inops. Nec non apud Septemtrionales. VERELIUS in Ind. *skynlaus* irrationalis, *meinalaus* innoxius, innocens, *kuanlaus* viduus. Ad hanc classem spectant ex hodierno idiomate, *gotlos* impius, religionis expers, *heillos* immedicabilis, *kraftlos* debilis, *werlos* inermis, *fruchtlos* infructuosus, & alia sine numero.

LOS, falsus, mendax, dolosus. Gloss. Lips. *loson* dolosum, *losin* doloso, *losonga* dolos. SOMNERUS in Dict. Anglosax. *leas*, *lease* falsus, mendax, *lease Cristas* pseudo-Christi, *leas gewita* falsum testimonium. VERELIUS in Ind. *lausungur ord* mendacium & promissorum violatio, *leysung* perfidia. Anglis *leasing* mendacium. Hispanis *lisongero* adulator, quia decipit, haud dubie ex Germanico fonte. Idem statuendum de Italico *lusingbiere*. Huc spectat ex Versione sacra LUTHERI, *lose gesichte* falsa somnia, *lose predigt* mendax prophetia, Thren. II. 14. Unde hic sensus sit desumptus, a nemine (quod sciam) hactenus investigatum. Falsum & mendacem appellari liberum, quasi nexu veritatis solutum, non placet. Alia igitur radix quærenda. Non invenio autem aptiorem, quam *lassen* simulare, de quo supra.

LOS, callidus, astutus, *ein loser gast* homo callidus. WINSBECKIA in Parænesi ad filium §. 4. *schüs wilder blike niht ze vil, swa lose merker bi dir sin.* Ubi *lose merker* non sunt viri boni & honesti (quæ GOLDASTI interpretatio est), sed corycæi. Sensus est: noli micare oculis, ubi callidi observatores te circumsistunt. Callidus autem dicitur *los* ab ἑλίσσω verto, quasi versutus.

LOS, substantive.

LOS, sors qua sortimur, signum, tessera. Gothis *hlauts*, Marc. XV. 24. Anglosax. *hlot*, ibid. & alibi *hlyt*, *hlete*, *hliete*, Francis & Alam. *loz*, *los*. OTFRIDUS Lib. IV. Cap. XXVIII. 18. *si uurfin iro loza*, conjiciebant sortes suas. TATIANUS Cap. CCIII. 4. *santun loz ubar min giuuati*, miserunt sortem super vestimenta mea. Græcissantes vocem Alamannicam petunt a λάχος sors, Anglosaxonicam a κλῆρος sors, per varias literarum mutationes, quas vide apud JUNIUM in Gloss. Goth. pag. 197. Sed præter necessitatem. Nam tessera Veterum, qua in sortilegiis utebantur, videtur ab usu, quem in litibus definiendis, aut eventibus explorandis præstabat, nomen adepta a *lösen* extricare, solvere difficultates. Et nonne tessera etiamnum est signum, quo casus dubius solvitur? De præjudicio sortium apud veteres, vide TACITUM Cap. X. de M. G.

LOS, sors quæ jactu vel tractu tesseræ cadit. Gothis *hlauts*, Luc. I. 9. cæteris ut supra. Gloss. Pez. sorte *loze*. Gloss. Lips. *los* sortem. VEREL. in Ind. *lut* sors.

LOS, fundus, hæreditas, patrimonium, quod cuique sortito obtigit. Nam hæreditates antiquitus sorte dividebantur, nonsolum apud Romanos, sed etiam apud omnes fere Gentes, sicut alibi ostendo. Hinc modulus agri cuivis proprius in Legibus Septemtrionalium antiquis appellatur *lod* & *lad*, sensu a sorte ad terram sorte divisam translato. VEREL. in Ind. *lod* terra, fundus, & proventus fundi, *lod oc sær* terra marique, *lad* solum, terra. Hodie quidem dicimus *land*, inserto N. Sed *lad* antiquius est, & forte domicilium antiquissimæ illius & per totum orbem pervagatæ traditionis, orbem terrarum ante dispersionem Gentium sorte divisum esse, quod etiam videntur docere sacræ literæ Gen. X. 25. Inde est, quod *lad* & *land* nonsolum de sortibus hæreditariis privatorum, sed etiam de vastissimis terrarum spatiis, a Gentibus occupatis, dicitur. Hinc porro lucem & interpretationem accipit vox Mœso-Gothica *unleds* pauper, quæ hoc sensu occurrit in Codice Argenteo Luc. XVI. 20. Matth. XI. 5. & passim alibi. Nam qui nullum habet fundum nec patrimonium nec proventum, opinione veterum est pauper, & recte dicitur *unleds*, a privativo *un*, & *led* fundus, proventus, sors. Græci sortis expertem ἄμοιρον vocant, quod imitamur in *arm*.

LOS, pars, portio. Idem Armoricis *lot* apud PEZRONIUM in Celticis pag. 432. Anglosaxonibus *hlot* apud SOMNERUM in Dictionario. Sensus ab hercíscunda hæreditate ad omnes divisiones & partitiones extensus. Inde composita, *hlut-takare* particeps, *lutlos* exsors, in Indice VERELII.

LOSEN, sortiri, sorte explorare, certare, dividere. Anglosaxonibus *hleotan*, Joh. XIX. 24. & alibi *hlyttan*: Francis *liozen* in Harm. Evang. TATIANI Cap. CCIII. 3. Alamannis *lozzon*. Gloss. Keron. sortiatur *si erlozzon*. VERELIUS in Ind. *luta*, *hluta*, *hlutast* sortiri. Verbum a Substantivo oriundum.

LOSEN, audire, auscultare. Verbum a Francis & Alamannis Suevis relictum. Gloss. Keron. ausculta *hlose*. Gloss. Pez. attendisset *lositi*. Exhortatio vetus ad Plebem Christianam in Monumentis Catecheticis ECCARDI, pag. 74. *hlosat ir chindo*, audite filii. Inde *orono chiblose* aurium auditus, apud ISIDORUM Hispalensem in Fragmento contra Judæos cap. ult. §. 4. Item *hlysa* auditus, Dial. Saxonica. Quamvis enim *hlysa* apud SOMNER. & BENSON. sit fama vel rumor: puto tamen auditum poni pro fama. Gothis *haujan* est audire, ab *auso* auris. Anglosaxonibus *hlystan* auscultare, atten-

attendere, a Celtico *cluſt* auris, quod ſuperat apud Cambros. Alamannos a ſimili ſubſtantivo, quamvis nobis ignoto, ſuum formaſſe verbum, credibile eſt. Hodie *loſen* nonſolum eſt audire, ſed etiam furtim audire, & *loſer* auſcultator furtivus, qui clam admotis auribus ſermones captat, de quo inter populares meos viget proverbium:

Der loſer an der wand
Hört ſein eigen ſchand.

LOSEN, *löſen*, ſolvere nexum & vinculum cujuscunque rei, ligata disjungere. Gothis *lausjan*, Marc. V. 4. quod dicitur de compedibus, Angloſaxonibus *leſan*, *lyſan*, Francis & Alam. *loſen*, Scandis *leiſa*, Angl. *looſe*, Belg. *loſſen*. Quibus convenit Græc. λύειν, λῦσαι ſolvere, λύσις ſolutio. Reliqui ſignificatus ab hoc deſcendunt per ſynecdochen generis.

LOSEN, *löſen*, expedire, extricare, difficultates ſolvere. VEREL. in Ind. *leyſa* ex difficultatibus expedire. Inde remedium *erloſida*, in Gloſſa antiqua apud JUNIUM in Obſ. ad Will. pag. 33. Hodie utimur compoſitis *auflöſen* & *auflöſung* in quæſtionibus nodoſis & intricatis.

LOSEN, *löſen*, ſeparare, dirimere. Græcis λιάζειν.

LOSEN, *löſen*, liberare a malo præſenti vel futuro. Gothis *lausjan*, Matth. VI. 13. Angloſaxonibus *alyſan*, ibid. Reliquis ut ſupra. Gloſſ. Keron. libera nos *loſi uns*. Hodie utimur compoſito *erlöſen*.

LOSEN, *löſen*, liberare debitum, *das verſprechen löſen* liberare fidem promiſſa ſervando, *pfand löſen* liberare pignus pecuniam reſtituendo, *ſich womit löſen* munus acceptum referre & alio munere compenſare, *einlöſung* reluitio.

LOSEN, *löſen*, redimere pretio, *ſein leben löſen* animam redimere, *gefangene löſen* captivos redimere. WILLERAMUS Cap. IV. 3. *die rote mines bluotes damit ih ſie erloſta*, rubor ſanguinis mei quo illos redemi.

LOSEN, *löſen*, recipere valorem, *gelt löſen* pecuniam capere ex mercimonio, *loſung* acceptum ex mercibus venditis, *tægliche loſung* reditus diurnus, *monatliche loſung* reditus menſtruus &c. Latini non habent verbum ſimile. Conſtat tamen Germanis ſua dicendi ratio. Nam qui vendit, recipit pretium, & qui pretium recipit, pecuniam ex aliena poteſtate in ſuam transfert. Et hæc pecunia eſt res a nexu prioris Domini ſoluta. Hinc pecuniam ex venditione capere recte dicitur *ſolvere*, ſeparare, disjungere.

LOSEN, *löſen*, exigere, repetere. Gothis *lausjan*. Uterque ſenſus occurrit in Evangelio Gothico. Ille Luc. III. 13. hic Luc. VI. 30. Idem quod rem nexu ſolvere. Nam qui rem alienam exigunt, aut ſuam repetunt, id eo fine faciunt, ut eam ex aliena poteſtate in ſuam redigant, quod fieri non poteſt niſi ſolvendo, disjungendo & ſeparando. Ad familiam verbi ſpectat, quod cenſus, tributum, & ſimiles exactiones, Angloſaxonibus vocantur *hlot* apud SOMNERUM, & teſſera militaris Germanis *loſung*, quia tanto rigore repetitur, ut is, qui reddere neſciat, ſtatim interficiatur tanquam hoſtis. De verbo Gothico vide plura apud MARESCHALLUM in Obſervationibus ad Textum Gothicum pag. 449.

LOSEN, *löſen*, dimittere. VEREL. in Ind. *leiſa ut med godum giofum* hoſpites honorifice donatos dimittere. Hodie utuntur compoſito *auslöſen* præſertim in Aulis principum. Inde *auslöſung* honorifica dimisſio, qualis eſt, quando ſumptus hoſpiti refunduntur.

LOSEN, *löſen*, ſuccenturiare, vicem & ſucceſſionem alteri tradere, qui dum alterius ſuccedaneus eſt, recte dicitur illum ſolvere, quia ſolvit eum a nexu cum loco, quem ante habebat. Hodie utimur compoſito *ablöſen*, quod eſt permutare vices, ſtationes, vigilias, & quamcunque ſucceſſionem, alio in locum prioris ſubſtituto.

LOSUNG, tantum ſignificat, quantum poteſt, quantumque uſus permittit, præcipue *reditum ex mercimonio*, & *teſſeram militarem*. Cel. ECCARDUS nomen poſterioris derivat a *loſen* auſcultare, ſic ut teſſera deſignet proprie id, quod attente audiri debet, in Cat. Theot. pag. 169. Haud male. Nos tamen vocem Gothicam eſſe arbitramur, quia Germani in re militari plus videntur debere Gothis quam Alamannis. V. *loſen* exigere.

LOT, ſors, *lotterie* ſortilegium. *Lot* & *los* pari paſſu ambulant, ob perpetuam literarum S. & T. permutationem. Utrumque eſt a *löſen* extricare. Verba veterum vide in *los*.

LOT, hæredium, patrimonium. Senſus a ſorte ad fundos ſorte diviſos translatus, quia hæreditates antiquitus ſorte dividebantur. Unde nihil frequentius quam terras appellare *ſortes*. Confer *los* hæreditas, & *anlot* ſors hæreditaria.

LOT, pars, portio. Vide *los* ejusdem ſignificatus.

LOT, tributum, *anlot* immunis a tributo. Refer ad *löſen* exigere, quia tributa ſunt exactiones imperantium.

LOT, merces, retributio. Gloſſ. Keron. merces *looth*; retributio *itloot*. Refer ad *löſen* recipere valorem. Germanis familiare fuit adhuc ante quingentos annos. WINSBEKIUS ad fil. §. 2.

Nu ſich der welte göchel an,
Wie ſi ir volger triegen kan,
Und was ir lon ze jungeſt ſi,
das ſolt du ſinnekliche entſtan,
Si git ze lone ſunden-lot,
Der ir ir willen volgen wil,
der iſt libes und der ſele tot.

LOT, plumbum. Angloſax. *læd*, *leade*, Angl. *lead*, Belg. *loot*. Græcis λυτὸς eſt ſolubilis, liqua-

liquabilis, quod huic metallo præ cæteris convenit. Quo concesso, radix erit *lösen* solvere, vel *lassen* fundere, liquefacere. SKINNERUS tamen mallet derivare a *leiten* ducere, quia plumbum maxime ductile est. Hodie utimur derivato *löten* solidare plumbo, ferruminare. Quod malo a plumbo repetere, quam a verbo nescio quo *kludda* compingere, quod Suecis tribuit STIERNHIELM. in Gloss. Ulph. Goth. pag. 9.

LOT, pondus. Jus prov. Alam. Cap. 361. *von unrehtem loete*, de injusto pondere. Sensus a plumbo ad pondus translatus, quia mensuræ gravitatis fieri solent ex plumbo. Inde *löten* ponderare, *lötig* ponderosus, justum pondus habens, *lötig gold* aurum purum, quia purissimum est gravissimum.

LOT, semuncia. Forte idem quod *lyt-lot* exiguum ponderis, ab A S. *lyt* parum, parvus: Aut, si mavis, portio unciæ, a *lot* pars. Latino - Barbari *lotum* vocant apud CANGIUM.

LOTTER, substantive.

LOTTER, latro, fur, prædo. Vox Celtica, quæ originem suam ducit a verbo *lladd* interficere. WOTTONUS in Glossario Cambrico: *lladd* interficere. BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. *lladd* interficere, necare, mactare, *lleas*, *llaith* lethum, cædes, nex, mors, *lleidr* fur, latro, *leiddiad* homicida. Res mira, quod etiam Hebræis *lata* sit interficere, nisi me fallat HELVIGIUS. Affinia sunt quædam Anglosaxonica, *hloth* præda, *hlothere* prædator, *hlothian* prædas agere, apud SOMNERUM in Dict. Anglosax. & *læt* homicidium, apud HICKESIUM in Gram. Anglosax. Habent & Franci quod huc referri debet. Nam in Lege Salica Tit. LVI. *leudis* ponitur pro cæde in ultimis Legis verbis. In iisdem Legibus *leudardi* passim conjungitur cum furto, Tit. XI. 3. XII. 1. & alibi. In Glossis Lipsii *hlothu* exponitur præda, & in Indice Verelii *lat* furto amissum. Cuncta e semine Celtico. Ante tempora CICERONIS *latro* militem denotavit, non prædonem, quod multis ex ENNIO & PLAUTO productis testimoniis demonstrat HYDIUS in *Nerdiludio* pag. 178. Sic autem (eodem docente) appellabant militem veteres Latini, a Gr. λάτρις servus, famulus, quod reipubl. in bello serviret, prorsus ut Germanis milites vocantur *knechte*. Sed hic vocis significatus longe distat ab eo, qui postea apud Latinos invaluit, & quem nos optimo jure Celticum vocamus. Cave autem, ne ex hoc fonte nomina Regum Francorum deducas. *Lotharius* non est prædator, nec *Ludovicus* asylum prædonum, ut imperitis videri posset. Nam ejusmodi nomina pueris imponebantur virtutis excitandæ causa, non ut essent incitamenta scelerum.

LOTTER, ludio. Vox Islandica, a *lauten* canere oriunda. VEREL. in Ind. *loddari* ludio, histrio, musicus circumforaneus, *hefr han oc mikin her loddara* magnas catervas ludionum & cacularum secum ducit. Plura vocabula ad cognationem spectantia vide in radice.

LOTTER, scurra. Vox Anglosaxonica. SOMNERUS in voce *tættecan*: *Nis se loddere mid his tættecan min gelica*, non est hic scurra vel nebulo cum pannis suis mihi comparandus. An huc spectet compositum *lotter-bub*, quod HENISCHIO est scurra, qui risum ab audientibus captat, nulla verecundiæ ratione & dignitatis habita, postea videbimus. Interim consentire videtur Gr. λοίδορος conviciator.

LOTTER, fraus, dolus, mendacium. Vox Francica. NOTKERUS Psal. XVII. 31. *siniu gechose sint in fiure irsuochet, dar ist nehein loter ana*, eloquia Domini igne sunt examinata, in illis non est dolus. Psal. XXXV. 4. *sines mundes uuort sint unreht unde loter*, verba oris ejus sunt iniquitas & dolus. Significatum primus animadvertit ECCARDUS in notis ad Leg. Sal. pag. 22. Inde *lotter-pfaff* presbyter fraudulentus, apud eundem. Adjectivum, unde substantivum oriri videtur, invenies in *los* falsus, mendax, dolosus.

LOTTER, spuma. Islandis *laudr*, Suecis prioribus *löder*. Eadem lingua, Succica inquam & Islandica, *lætt* est levis, futilis, & *lætta* levare, attollere, quod inprimis convenit spumæ, quæ non est excrementum crassum, sed rarum, & levitate sua supra liquidum se attollens. Allegorice dicitur (1) de vano, quia spuma nihil vanius. NOTKERUS Psal. XI. 3. *loter chosont ste alle ze ein anderen*, vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum. (2.) de vili, quia spuma est res nihili. Inde *lodurmenne* homo vilis, in Literatura Runica OLAI WORMII, & *laudurmenlegt verk* opus contemtum, in Indice VERELII.

LOTTER, adjective.

LOTTER, remissus. A simpliciori *los* laxus, solutus. Inde *lotterickt* fluxus, pendulus, *lotterichte kleider* vestimenta fluxa, *lotteren* remitti, resolvi.

LOTTER, deses, piger, supinus. Suecis *laat*, Angl. *lither*. Sensus ad ignavum translatus, quia remisso similis est.

LOTTER-BEDD. V. *luder* ignavia.

LOTTER-BUBE, spermologus. Ita vocem Græcam vertit Luth. Act. XVII. 18. EUSTATHIUS in E. Odysseæ interprete Grotio: *Est autem* σπερμολόγος *proprie, ut ajunt, avicula quædam, quæ semina depascit: Unde Attici sic vocabant eos, qui fora eaque loca, ubi res væneunt, pervagantur, quod hi soleant ea, quæ ex oneribus, ut vocant, decidunt, colligere, eaque re victum quærere. Hinc eadem voce appellati fuere & qui nullius pretii sunt.* Si spermologus est *homo nullius pretii*, quod fide Eustathii assumo, vox Germanica proxime accedit ad Græcam, si sit a *lotter* spuma. Tunc enim significabit hominem spumæ similem, i. e. vilem, nullius pretii, ejectamentum plebis. Quem Literatura Runica vocat *lodurmenne*, ut paulo ante

ante ostensum. Et sic usus Graeci vocabuli, quem LUTHERUS non potuit ignorare, & multo minus negligere, quodammodo exprimitur. Commentatores vocum Biblicarum alias commendant origines, sed minus expeditas. Sive enim ducatur a *luder*, quod STADENIUS perperam exponit ludum, sive a *loh* flamma, quod mallet FRISCHIUS, quamvis sit durius & deterius, utrinque ab usu Graecae dictionis receditur, quae nobis in hoc dicterio explicando debet esse instar cynosurae. Nam extra hunc respectum plura significare potest, vel *consortem praedonum*, quod aliquando ECCARDO se probavit, vel *hominem dolosum*, quod illi novissime placuit in notis ad Leges Salicas. Plures ejusmodi significatus ex *lotter* & *luder* effingi posse, in propatulo est. Vulgata spermologum vertit *seminiverbius*, quod est quasi seminator verborum, nugator, locutulejus. Hanc imitantur Versiones ante Lutherum. Anglosaxonica habet *word-seawere*, Norimbergensis 1483. *seer der wort*, Lubecensis 1494. *word-seyer*. A quibus sibi recedendum duxit Lutherus.

LUCHS, lynx, λύγξ. Gloss. Ælf. linx *lox*. Gloss. Pez. linx *luhs*. Cuncta a *lugen* perspicere, auctore STILERO. Est enim animal visu pollens acerrimo, cujus oculi in proverbium abierunt. Et hisce oculis tam perspicacibus insidiatur cervis. Hinc idem nomen rectius refertur ad *lugen*, *lagen*, insidiari. Qua in re satis mirari non possum sapientiam veterum, quae tam apta animalibus nomina imposuit. A *luchs*, quatenus insidiatorem significat, vulgus fecit *beluchsen* insidiis circumvenire.

LUCK, *lucker*, *locker*, mollis, spongiosus, *luck brot*, *locker brot*, panis mollis & spongiosus, qualis est qui multas habet cavitates. Videtur esse a Graec. λαγαρὸς vacuus, mollis, non plenus, quod est a λαγὼν cavitas.

LUCK, *lucker*, *locker*, remissus, & metaphorice segnis, ignavus. Cambris *llac* est laxus, remissus, apud BOXHORN. in Lex. Ant. Brit. Forte a Lat. *laxus*. Vocabulo Celtico Germani veteres & hodierni praefigunt sibilum, dicendo *schlack*, quod vide.

LUCK, *lucker*, falsus, expers veritatis, quadam Germaniae Dialecto, *ein lucker mann* homo nullius fidei. Gloss. Keron. falsum *lucki*, falsos *lucke*. TATIANUS Cap. CLXXXIX. 1. *suohtun luggu urcundi*, quaerebant falsum testimonium. Et mox: *quamun zuene lugge urcundon*, venerunt duo falsi testes. Refer ad *lügen* mentiri.

LUCKE, hiatus, apertura, & series interrupta cujuscunque rei. Gloss. Pez. aperturas *luchun*. Inde *maur-lucke* hiatus in muro, *zan-lucke* hiatus in serie dentium, *lucken-büsser* qui absentiam alterius supplet, *luckicht* hians, hiulcus, pervius, per intervalla ruptus. Cuncta a *lechen* hiare, & non a *lucken* claudere, quia hiatus continuum non claudit, sed pandit. Affinia sunt Gr. λακὶς fissura, λακὶς χθονὸς hiatus terrae, & λακίζω rumpo, facio ut hiet, unde Latinis *lucare* & *interlucare nemus*. Allegorice dicitur de aditu seu occasione adeundi, ob similitudinem cum loco hiulco & pervio, qui liberum transeuntibus iter relinquit. OTFRIDUS Lib. II. Cap. IV. 27. de Diabolo:

Thia lukun uuolt er findan,
Iob gerno nan giuuinnan.

Id est, aditum & occasionem quaerebat, ut Christum posset vincere. WILLERAMUS Cap. VI. 9. *uuante siu niheine lucchon ne lazet den malignis spiritibus*, *da sie aditum temptandi mugin invenire*.

LUCKEN, claudere. Goth. *lukan*, *galukan* Matth. VI. 6. Anglosax. *lucan*, Alaman. *lobban*, Belg. *luiken*, Angl. *lock*, Isl. *luka*. BENSON. in Voc. Anglosax. *lucan*, *belucan* claudere, *belocen* obseratus, *onlucan* reserare, *utalucan* excludere, *loc* sera, claustrum. Gloss. Lips. *anlucon* aperuerunt, *belucon* concluserunt, *antloc* revela. Gloss. Keron. inclusi *pilohbaneem*, aperire *intlohban*, clausura *piloh*, claustra *pilohbir*. VEREL. in Ind. *liuka*, *luka* contrahere, claudere, *luka aptr* claudere, *luka upp* aperire, *lykil* clavis, *loka* porta parva, pessulus, obex. Consentit κλείω per metathesin, unde Latinis *claudo*. Vide annon *lucus* sit nemus clausum? Germanis verbum excidit. Utuntur tamen derivato *loch* carcer, fovea, & locus omnis in quo aliquid includi potest, item *lucken* valvae cellarum & fenestrarum.

LUCKEN, avellere, abstrahere. BENSON. in Vocab. AS. *lucan* abstrahere, *locen* avelli, *alocen* avulsus. Gloss. Keron. evellatur *si erlohchan*. Quod dicitur in Reg. S. Bened. Cap. 27. de artifice Monasterii, qui a consortio reliquorum separatur. Hodie ECCARDO judice superat in *pflücken*, quod vide. Sed unde *lucken*? Forte a Graec. ἕλκω traho, per aliquam metathesin, aut citra metathesin a Lat. *lacio* traho.

LUCUMONES, praefecti curiarum apud Hetruscos. SERVIUS in X. Æn. *Mantua tres habuit tribus, quae in quaternas curias dividebantur, & singulis singuli Lucumones imperabant, quos tota in Tuscia duodecim fuisse manifestum est* &c. Videntur in nomine & officio convenire cum iis, qui postea dicti sunt *Lagamanni*, a *lage* lex. VEREL. in Ind. *lag* lex, statutum, *lagmadur*, *lagman* judex provincialis.

LUDER, cadaver, morticinium. Proprie est invitamentum vel illicium, quo ferae inescantur, a *laden* invitare, quod optime vidit PRASCHIUS. Allegorice dicitur de pellice, quae juvenes allicit & inescat.

LUDER, ignavia. Quemadmodum a *lotter* remissus fit *lottern* solvi, remitti; ita a *lottern* rursus fit *luder* ignavia, remissio a labore. Inde *lodder-bedd* grabatus, stragulum hominis desidiosi, qui somno meridiano indulget, alias *faul-bedd* a pigritia, La-

 tino-

tino-Barbaris *lutherium*, unde Gallis prioribus *lodier* vel *loudier* apud CANGIUM.

LUDER, vita dissoluta, *im luder ligen* dissolute vivere, græcari, scortari &c. A *los* dissolutus. STADENIUS *luder* exponit *ludum*, sed invito Poeta, quem laudat, qui *luder* & *spil* tanquam duo diversa distinguit. WINSBEKIUS ad fil. §. 42.

Sun, beidu luder vnd spil
Sint libes vnd der sele val.
Et mox:
Swer sus verluset sine habe
Mit disen valschen füren zwein,
Der lege bas in einem grabe.

LUDER, dissolute vivens, *saufluder* helluo, *liederlich* luxuriosus & luxuriose. Rursus a *los*, quatenus genium solvit.

LUFT, aer, aura, æther. Anglosax. *lyft*, Francis, Alaman. & Scandis *luft*. Gloss. Boxh. *luft* aer, *luft giuuennit suht* aer corruptus. Gloss. Keron. aerum temperiem *dero lufteo mezzlichi*. OTFRIDUS Lib. V. Cap. XVII. 27. 31. de adscensu Domini in cœlum:

Ioh fuar in lufte scono
Thes Gotes sun frono.
Et adscendit in aere pulcro,
Sanctus Dei filius.

Belgæ dicunt *locht*, *lucht*, quod cæteris melius & antiquius, & judice ECCARDO est a *lugen* videre, in Catechesi Theotisca pag. 149. Forte quia aer est elementum lucidum, & quodammodo nobiscum videns. Quod etiamsi verum sit, præstat tamen derivare a *lichten* levare, quod est a *licht*, *leicht* levis. Nam hoc est præstantissimum in aere, quod levitate sua se super reliqua elementa ab origine mundi extulit, summamque locum sibi legit in arce, & vi sua elastica quæcunque gravia in altum tollit, & sydera quoque librat. Et hic sensus etiam reliquis vocibus aptari potest. Nam a *lichten* factum est *liften* eodem sensu, & a *liften* prodiit *luft*, paulo quidem serius, sed eadem cogitationis magnitudine. De permutatione literarum CH. & F. vide *Proleg.* Sect. III. Hinc assentiri non possum iis, qui spretis originibus domesticis, quibus nihil concinnius aut elegantius, vocem Germ. derivant a Lat. *flatus* vel *fluidus* per metathesin. A *luft* rursus fit *lüften* ventilare.

LUGEN, cernere, videre, spectare. Anglosax. *locan*, *locian*, Francis *luagan*, Angl. *to look*. BENSON. in Vocab. AS. *locan*, *locian* videre, *lociend* videns, *loca nu* videsis, *geloca* ecce, *onlocian* intueri, contemplari. OTFRIDUS Lib. V. Cap. VII. 14. *ioh luagata auur in thaz grab*, & prospexit iterum in sepulcrum. Ducam ab *aug* oculus, per prosthesin literæ L. Nam verba videndi pene omnia desumuntur ab oculo per quædam initialia, ut patet ex *sehen*, *schauwen*, *gucken*, si conferantur cum *augen* videre. Ita etiam Græcis ab ὄσσος oculus formatur ὄσσειν & λεύσσειν videre. Hodie in nullis Germanorum Dialectis occurrit, nisi Suevica, in qua *lugen* est videre, *anlugen* adspicere, *lug-ins-land* specula, turris quædam ad speculandum facta. Græcis λάω est video (opinor per syncopen, ut Anglis *lo* ecce), & hinc fortasse λὺξ lux. Reliqua Græcorum, ut sunt λύκη prima lux, λύκος sol & lucidus, λογκάδες oculi &c. commodius ad *lugen*, *luken*, quam ad λάω referuntur. Nam ab hac vetustissima verbi forma in aliis quoque Linguis, præcipue Celtica & Germanica, nomina accipiunt, *lux*, quia per se videtur, & omnia facit conspicua, *colores*, quia sunt species visibiles, *oculi*, quia media videndi, *facies*, quia specula humani corporis, & nonnulla *animalia* quæ visu excellunt. Inde

Cambris *llug* & *llewyeh*, lux, lumen, splendor, *lliw* color, *llygad* (Armor. *lagad*) oculus, videndi instrumentum, *amlwg* conspicuus, *amlwgyn* meta, nota conspicua, & alia apud BOXHORNIUM in Lex. Ant. Britannico.

Armoricis & Hibernis *lug* corvus, apud TOLANDUM in Druidibus. BOCHARTUS inde derivat *Lugdunum*, duce Clitophone apud Plutarchum, & *lug* arcessit ex Arabico *lukcha* ejusdem significationis, in Orig. Gall. pag. 33. Sed nihil obstat, ut corvus a videndi perspicacia sic appellatus sit. De corvo & Lugduno vide plura in *Dun* collis.

Francis *anlucce* facies. Gloss. Lips. *anlucce* facie.

Germanis *liecht* lux, tam vitalis quam elementaris, ob causas in loco memoratas.

LUGEN, insidiari oculis. Græcis λοχᾶν. Idem quod *lugen* cernere, quamvis in malam partem. Dicitur alias *lagen*, sed ex alio fonte. Inde *scabero luage* spelunca vel potius specula latronum, apud OTFRIDUM Lib. II. Cap. XI. 46. Convenit hic rursus λόχος insidiæ.

LUGEN, *lügen*, mentiri, falsum dicere decipiendi causa. Goth. *liugan*, Anglosax. *leogan*, Franc. & Alam. *liugan*, Belg. *liegen*, Suec. & Island. *liuga*, Angl. *ly*. Gloss. Keron. mentiri *liugan*, fallitur *liukanter*, falsum *lucki*, falsos *lucke*. CASAUBONUS deducit a Græco λέγειν dicere, sed in malam partem accepto. Et meo quidem judicio recte. Nam Germanis solemne est (quod me longa exercitatio docuit), omnia Græcorum verba, quibus oratio significatur, vituperare, & in deteriorem sensum deflectere, sive odio Græcorum, sive aliis ex causis. Græcis λαλεῖν est loqui, Germanis *lallen* impedite loqui. Græcis βάζειν dicere, Germanis *schwatzen* nugari. Græcis φράζειν loqui, Germanis *fratzen* affaniæ, gerræ, & facetiæ inurbanæ. Plura exempla vide in *fatzen*. Idque fatum experiuntur voces, non foris tantum, quoties ex una lingua transeunt in aliam, sed sæpe etiam domi. Hinc

Hinc Græcis λόγοι sunt nugæ, fabulæ, mendacia. Et apud Germanos sermo & vitia sermone committi solita, sæpe iisdem nominibus exprimuntur, ut ostendi in *tal* sermo.

LUGEN, *lügen*, mendacium. Goth. *liugn* Joh. VIII. 44. Anglosax. *lige*, Franc. *lugge*, *lugi*, *lugin*, Belg. *leugen*, Suec. *lögn*, Island. *lygd* in Ind. Verelii. NOTKERUS Psal. IV. 3. *ziu suochent ir lugge*, ut quid quæritis mendacium? Psal. V. 7. *ferliusest die, die lugi sagent*, perdes eos qui loquuntur mendacium. OTFRIDUS Lib. III. Cap. XVIII. 91. *in lugi-non* in mendaciis. Omnibus consentit Gr. λόγοι mendacia.

LUMP, lacinia, vestis lacera. Gall. *lambeau*. Utrumque a verbo veteri *lamberare* scindere, laniare, quod habet FESTUS.

LUNGE, pulmo. Gloss. R. Mauri de part. hum. corp. pulmon *lungun*. SOMNER. in Dict. AS. *lungena* pulmones, *lungen-adl* pulmonum dolor vel morbus, *lungen-wyrt* pulmonaria. Consentiunt Angli, Belgæ, & Sueci in voce. Duci potest a *langen* trahere, quia spiritum attrahit. Hinc pulmones vocantur *spiramenta animæ*, apud VIRGIL. Æn. IX. 580.

Et lævo infixa est lateri manus, abditaque intus
Spiramenta animæ lethali vulnere rupit.

LUNTE, funis igniarius. Belg. *lont*, Suec. *lunta*, Angl. *lintel*. Proprie est fomes, a materia, qua ignis e silice excussus excipitur, h. e. a *linteo* sic dictus. Quam etymologiam debeo SKINNERO. Hic primus vocis sensus, qui postea in castris funiculo stupeo, quo ignis ceu fomite alitur, aptari cœpit. Nunc posterior sensus delevit priorem.

LUPFEN, tollere in altum. Verbum Suevis unice usitatum, & a Lat. *levare* factum. Reliqui Germani dicunt *heben*, *lichten*, *liften*, quæ vide suis locis.

LUPPE, venenum. Proprie aconitum, omnium venenorum ocyssimum, judice PLINIO Lib. XXVII. Cap. 2. Græci λυκοκτόνον vocant, Latini *lupariam*, Germani hodierni *wolfs-wurz*, quod lupos occidat. Ætas Francorum & Alaman. produxit *luppe*, *geluppe* ex Lat. *luparia*, & hinc porro *luppen*, *geluppen* veneno inficere. Gloss. Boxh. *kaluppas* toxica. Gloss. Pez. toxicata *kaluperu*. Scribendum fuerat *kalupperu*. Nam proprie est venenifera, a *peran* ferre. MARNER in cujusdam descriptione draconis apud Goldastum in Parænet. pag. 385. *Sin Smak der ist gelippes vol, Gar giftig ist sin ort.* NITHART ibidem:

Sin meschinq ist geluppet so,
swen er damit erreichet,
Seht der mus von sinen handen ligen tot,
Ist das niht eine grosse not?

Inde *verlüpte pfeile* sagittæ venenatæ. Postea sensus a veneficio ad incantamenta transferri cœpit, quia opinione vulgi omnes venefici sunt necromantici, aut vice versa. Inde Anglosaxon. *lyb* fascinum apud BENSON. & Alamannis *zauber-luppe* fascinum magicum, & hinc porro *luppen* fascinare, incantare. R. TYROLIS ad fil. §. 42. *der kunde luppen mit du sper.* NITHART loco citato:

Hat aber iender frunt ein stuppe,
Das mir were gut fur zöver luppe,
Dem wolt ichs mit golde verwegen.

LUPPEN, mutilare. Teutonista: *hamel, eyn gelubt scaip*, muto, berbix, berbicus. Id est, ovis mutilata. Belgis *lubben* etiamnum est castrare, a Gr. λωβᾶν ejusdem significatus, judice REIZIO. Nec aliunde Anglis *to lop* amputare.

LUST, quatenus derivatur a *lüsten*, significat quantum potest, cupiditatem & oblectationem. Vide *lüsten*.

LUSTEN, *lüsten*, appetere, concupiscere, *lust* appetitus, concupiscentia, *lüster* cupidus, appetens. Gothis *luston* est concupiscere Matth. V. 28. & *lustjus* concupiscentiæ Marc. IV. 19. Similia habent Saxones, Franci, & Alamanni. SOMNER. in Dict. Anglosax. *lustan*, *lystan* cupere, desiderare, *lust* desiderium, *lustfull* cupidus, *lustlice* libenter. Gloss. Pez. appetunt *lustont*, affectum *lust*. Gloss. Boxh. *luste* libeat. Hic primus verbi significatus, quem JUNIUS petit a Gr. λωΐστον, λῷστον optimum, quod ea tantum soleamus appetere, quæ optima judicamus. Ipsum vero λῷστον HELVIGIUS derivat a λῶ volo, & hoc ab Heb. *lo* utinam.

LUSTEN, oblectare, *lust* oblectatio, *lustig* jucundus, gratus, amœnus. Gloss. Keron. delectetur *kelustidoot*, voluptas *uuunnilust*, delectationis *lustida*. Ratio, cur idem verbum cupiditati & delectationi commune sit, hæc est, quia cupiditati naturaliter adhæret delectatio, major vel minor, pro ratione causarum, quæ cupiditatem vel augent, vel minuunt & coercent. Nihil autem familiarius antiquis, quam metonymico uti dicendi genere, & subjectum ponere pro adjuncto, antecedens pro consequenti. Hodie dicimus *belusten* & *belustigen*.

LUSTERN, *lüstern*, appetere cum pruritu, *lüstrende oren* aures prurientes, rerum novarum cupidæ. Gloss. Pez. prurientes *lustrante*. A *lüster* cupidus. Nisi sit frequentativum a *lüsten* concupiscere. Differt a *laustern* origine & significatu.

LUT, clarus. Vide *laut*.

LUTZEL, *lützel*. V. *litzel*. Utraque scriptura nititur auctoritate veterum.

LUZ, parvus & paucus. Vide *litzel*.

LUZERN, candela. Gothis *lukarn* Marc. IV. 21. Utrumque a Lat. *lucerna*.

GLOSSARII

